שו״ת · אחרונים

שות אמרי יושר

רבי מאיר אריק

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שות אמרי יושר

רבי מאיר אריק

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שות-אמרי-יושר/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

ח"א 10
מפתחות 10
סימן א 23
סימן ב 26
סימן א 33
סימן ב 37
סימן ג 41
סימן ד 44
סימן ה 45
סימן ו 50
סימן ז 52
סימן ח 54
סימן ט 55
סימן יב 58
סימן י 59
סימן יא 61
סימן יג 62
סימן יד 67
סימן טו 69
סימן טז 72
סימן יז 75
סימן יח 76
סימן יט 77
סימן כ 80
סימן כא 82
סימן כב 86
סימן כג 90
סימן כו 94
סימן כז 97
סימן כד 99
סימן כה 101
סימן כח 102
סימן כט 103
סימן ל 105
סימן לא 107
סימן לב 109
סימן לג 110
סימן לד 112
סימן לה 113
סימן לו 118
סימן לז 120
סימן לח 125
סימן לט 128
סימן מ 130
סימן מא 133
סימן מב 135
סימן מג 137
סימן מד 139
סימן מה 142
סימן מו 146
סימן מז 147
סימן מח 148
סימן מט 150
סימן נ 152
סימן נא 154
סימן נב 155
סימן נג 156
סימן נד 158
סימן נה 162
סימן נו 165
סימן נז 168
סימן נח 170

סימן נט 173
סימן ס 174
סימן סא 177
סימן סב 178
סימן סג 181
סימן סד 183
סימן סה 183
סימן סו 184
סימן סז 185
סימן ע 186
סימן סח 189
סימן סט 190
סימן עא 192
סימן עב 195
סימן עג 198
סימן עד 200
סימן עה 201
סימן עו 207
סימן עז 209
סימן עט 214
סימן פ 216
סימן פא 218
סימן פב 219
סימן פג 223
סימן פד 224
סימן פה 227
סימן פו 230
סימן פז 231
סימן פח 234
סימן פט 235
סימן צ 237
סימן צא 239
סימן צב 242
סימן צג 248
סימן צד 253
סימן צה 255
סימן צו 258
סימן צז 260
סימן צח 264
סימן צט 267
סימן ק 270
סימן קא 272
סימן קב 274
סימן קג 277
סימן קד 282
סימן קה 286
סימן קו 288
סימן קז 291
סימן קח 292
סימן קט 295
סימן קי 300
סימן קיא 303
סימן קיב 307
סימן קיב 308
סימן קטו 312
סימן קטז 316
סימן קיז 318
סימן קיח 324
סימן קיט 328
סימן קכ 331
סימן קכא 333
סימן קכב 336
סימן קכג 338
סימן קיג 340

סימן קכה 343
סימן קכו 346
סימן קכז 347
סימן קכח 349
סימן קכד 352
סימן קכו 355
סימן קכט 357
סימן קלב 360
סימן קלג 362
סימן קלד 364
סימן קלה 364
סימן קלו 368
סימן קלז 369
סימן קלח 372
סימן קלח 374
סימן קלט 376
סימן קמ 377
סימן קמא 379
סימן קמב 381
סימן קל 383
סימן קמד 385
סימן קמה 386
סימן קמו 389
סימן קמז 390
סימן קמח 392
סימן קלא 394
סימן קמג 398
סימן קמט 402
סימן קנ 406
סימן קנג 408
סימן קנד 411
סימן קנה 414
סימן קנו 416
סימן קנז 418
סימן קנח 420
סימן קנט 422
סימן קס 425
סימן קסא 428
סימן קסב 431
סימן קסג 434
סימן קסד 435
סימן קסה 437
סימן קסו 438
סימן קסז 440
סימן קנ 444
סימן קנא 446
סימן קע 448
סימן קעא 449
סימן קעב 450
סימן קעג 451
סימן קעד 452
סימן קעה 454
סימן קעו 455
סימן קעז 459
סימן קעח 462
סימן קעט 464
סימן קפ 466
סימן קפא 467
סימן קפב 469
סימן קפג 471
סימן קפד 474
סימן קפה 477
סימן קפו 480
סימן קפז 484

סימן קפח 488
סימן קפט 489
סימן קצ 490
סימן קצא 493
סימן קצב 493
סימן קצג 496
סימן קצד 498
סימן קצה 500
סימן קצו 501
סימן קצז 503
סימן קצח 506
סימן קצט 507
סימן ר 510
סימן רא 513
סימן רב 515
סימן רג 518
ח"ב 532
לוח המפתחות 532
סימן א 546
סימן ב 549
סימן ב 556
סימן ד 558
סימן ה 562
סימן ו 565
סימן ז 570
סימן ח 573
סימן ט 577
סימן י 584
סימן יא 587
סימן יב 590
סימן יג 592
סימן יד 593
סימן מו 595
סימן טז 598
סימן יז 600
סימן יט 609
סימן כב 617
סימן כג 621
סימן כה 633
סימן כו 635
סימן כז 637
סימן כט 640
סימן ל 648
סימן לא 652
סימן לב 654
סימן לד 658
סימן לה 662
סימן לו 664
סימן לז 666
סימן לח 667
סימן לח 672
סימן לט 674
סימן מב 682
סימן מג 684
סימן מד 686
סימן מה 689
סימן מו 691
סימן מח 695
סימן נא 701
סימן נב 705
סימן נג 708
סימן נד 715
סימן נה 717
סימן נו 719

סימן נז 722
סימן סא 732
סימן סב 741
סימן סג 745
סימן סד 747
סימן סה 751
סימן סו 752
סימן סז 755
סימן סח 759
סימן ע 766
סימן עב 770
סימן עג 772
סימן עד 774
סימן עה 775
סימן עו 776
סימן עז 786
סימן עח 789
סימן עט 790
סימן פ 792
סימן פא 795
סימן פג 803
סימן פד 805
סימן פה 806
סימן פו 809
סימן פז 812
סימן פח 813
סימן פט 815
סימן צ 815
סימן צא 817
סימן צב 818
סימן צד 821
סימן צה 823
סימן צו 824
סימן צז 828
סימן צח 829
סימן ק 834
סימן קא 838
סימן קב 839
סימן קג 841
סימן קד 843
סימן קה 845
סימן קו 845
סימן קז 847
סימן קח 849
סימן קט 850
סימן קי 854
סימן קיא 855
סימן קיב 857
סימן קיג 859
סימן קיד 861
סימן קטז 871
סימן קיז 873
סימן קיח 881
סימן קיט 883
סימן קכ 888
סימן קכא 890
סימן קכג 892
סימן קכה 900
סימן קכו 901
סימן קכז 902
סימן קכט 907
סימן קל 910
סימן קלא 914
סימן קלב 916

סימן קלג 919
סימן קלד 921
סימן קלה 924
סימן קלו 925
סימן קלז 927
סימן קלח 929
סימן קלט 930
סימן קמ 931
סימן קמא 934
סימן קמב 937
סימן קמג 942
סימן קמד 947
סימן קמה 951
סימן קמז 964
סימן קמח 967
סימן קמט 973
סימן קנ 977
סימן קנא 983
סימן קנב 986
סימן קנג 989
סימן קנד 992
סימן קנה 994
סימן קנו 996
סימן קנז 997
סימן קנח 998
סימן קנט 1003
סימן קס 1007
סימן קסא 1009
סימן קסב 1011
סימן קסג 1012
סימן קסד 1013
סימן קסה 1014
סימן קסו 1016
סימן קסז 1016
סימן קסח 1018
סימן קסט 1018
סימן קע 1019
סימן קעא 1021
סימן קעב 1024
סימן קעג 1026
סימן קעד 1028
סימן קעה 1030
סימן קעו 1031
סימן קעז 1033
סימן קעח 1037
סימן קעח 1041
סימן קפ 1047
סימן קפא 1048
סימן קפד 1052
סימן קפה 1052
סימן קפז 1055
סימן קפח 1057
סימן קפט 1060
סימן קצ 1061
סימן קצא 1062
סימן קצב 1064
סימן קצג 1067
סימן קצה 1071
סימן קצו 1072
סימן קצז 1073
סימן קצט 1082
סימן ר 1083
סימן רא 1087
סימן רב 1088

סימן יח 1091
סימן יט 1092
סימן כ 1094
סימן כא 1097
סימן נב 1100
סימן נג 1104
סימן נד 1111
סימן נה 1112
סימן נו 1114
סימן נז 1117
סימן נח 1120

ח"א

מפתחות

לרבי רבי מאיר אריק ז"ל:

מפתחות חלק אורח חיים:

סימן ק"ן אות ג' בכתב פרשה לשם תפילין דר"ת אם יוכל לעשותה לתפילין דרש"י:

סימן קי"ז המודר הנאה מחבירו אם יוכל להשאיל לו תפילין אצל המודר ולהניחם:

סימן קל"ב ב' נמצא בשעת קריאת התורה בפ' וישלח עברו לפני כתוב עברו ולפני רק הואו מרוחק קצת אם צריך להוציא ס"ת אחר:

סימן קמ"ג בנמצא טעות בס"ת באמצע קריאת פסוק ד' אם יוציאו אחרת לפני ברכה אחרונה:

סימן ע"ז בכתב ס"ת ואמר שיתנה לביהכ"נ אחד ושוב בהגמרו חזר בו והבטיחו לביהכ"נ אחר אם יוכל לחזור בו:

סימן ע"ט אם מותר לשנות מקום ארון הקודש מכפי שעמד בתחילה: סימן ל"ז בענין איסור נתיצה מביהכ"נ אם הוא איסור תורה:

סימן כ"ב אם מותר להגביה עז"נ שעי"ז יסתמו חלונות של עזרת אנשים: סימן קע"ד אם מותר לנתוץ כותל ביהכ"נ לעשות חלונות לעזרת נשים: סימן קמ"א ע"ד ביהמ"ד גדול ורחב ידים שאי אפשר לחממו בחורף אם מותר לחלקו במחיצה באמצע לחמם צד אחד:

סימן מ"ה במי שהי' לו ארגז מיוחד לספרים ש"ס ופוסקים ועשה לו אחר אם מותר להשתמש בהראשון לחול:

סימן י"ד בהתנדב לבנים לבנין ביהכ"נ ומסרן לגבאי ואח"כ קנו ביהכ"נ אם מותר להשתמש בלבנים לחול:

סימן י"ח בענין שוקל ענבים בכף ויצא יין אם מברך עליו בפה"ג ובפחות מכזית שנתפח ונעשה כזית אם מברך ברכה אחרונה עליו:

סימן מ"א בעסק טראפיק שקשה להשיג נכרי שיעמוד כל יום השבת וימכור אם רשאי למכור לנכרי הכל מע"ש והנכרי ירשה לכל הבא לקנות לשקול ולקח לעצמו ויניח המעות בכלי העומד שם והישראל ישב לשמור מגניבה: סימן מ"ב בחייטים שמחזיקים פועלים נכרים לשנה אם יש איזה היתר שהפועלים יעבדו בביתם בש"ק מלאכת הישראל:

סימן קפ"ה בישראל ונכרי שיש להם שותפות בשדה ובא הדבר לידי ליציטאציא בש"ק אם מותר לישראל ליתן פאלמאכט לנכרי מע"ש שילך על הליצטאציא:

סימן קכ"ח אם מותר להעמיד נרות של שבת בקנים שנתחדשו הנקראים שפארעס שכשבא הדלקה בסוף הנר נכבה:
סימן קכ"ט בהעמיד בש"ק תבשיל על הקעך ע"י נכרי קודם הסקה והתבשיל הרתיח ונשפך ושפחה נכרית שפכה מעט מים לתבשיל אם מותר לאכלו: סימן קצ"ב בדין העמיד קדירה לבשל בשבת סמוך לחשיכה ונגמר בחול אם חייב משום מבשל מה"ת:
סימן קע"ז אות ב'. בדבר נפל שלא גמרו שעריו וצפרניו אם מותר לחלל עליו שבת בזמנינו שנתחדש מכונה שמחממים אותם וחיים:
סימן קנ"ו אם מותר לפתוח ולסגור בש"ק ספרים שרשום על הדפין אותיות: סימן ק"ב ע"ד תיקון עירובין בכפר אם יש לצרף פאסי עמוקה אצל דרך המלך למחיצה:
סימן ס"ה פרצה י' אמות וכדומה האיך לשער על צענטי מעטער:
סימן ב' בהיתר טלטול בעיר אנטוווערפין:
סימן קו בענין היתר תיקון עירוב ע"י דלתות שע"י פתיחת הדלת נסתם כל הפרצה אבל הנכרים לא יניחו לסתום וגם אין שום היכר שנעשו לסתום רה"ר:
סימן נ"ח אות ב' בדלתות שסומכין עליהם מטעם שראוין לנעול ובחורף נתקבץ עליהם רפש וטיט וכפור ואי אפשר לנעלן בלי מרא וחצינא אם יש היתר לטלטל:
סימן ק"ע אודות עשבים אם מבטלין הדירה:
סימן קע"ז בשחת ומאכל בהמה הנמצא בחצר יותר מסאתיים אם מבטל הדירה: סימן י"א בשולח עירובו ע"י קטן שבכניסת ליל שבת נעשה גדול אם מועיל העירוב:
סימן קל"ה בדין מרקחת ושומן העומדים בכלי חמץ אם צריך למוכרן קודם הפסח:
סימן קמ"ו בע"פ שחל בשבת אם צריכין למכור חמץ בע"ש קודם חצות דוקא: סימן ג' במי שלא יכול להשיג נכרי בע"פ למכור חמצו אם יוכל ליתנו לקטן ישראל במתנה:
סימן ק ביין מזיוף בשפירטוס אם מועיל מכירה לנכרי שעפ"י החוק אסור לקנותו והוי מקח טעות:
סימן כ"א עוד מהנ"ל:
סימן כ"ג במי שהי' לו חנות עם סחורה חמץ ומחמת שהי' חייב לנושיו הניח חותם טל החנות ושכח למכור חמץ שבחנות אם מותר לאחה"פ: סימן ל"ג במי ששלח קודם פסח מתנה לשר י"ש ולא רצה לקבלו ובא בחזרה לישראל לאחר הפסח:
סימן ע' במי שמכר חמצו בע"פ בקנין כסף בלי שטר אם מותר החמץ לאחה"פ: סימן ע"ד בשני שותפים שהיו להם חנות מחימוצים ושותף א' מכר כל החימוצים ושותף השני מכר בפסח מהחימוצים שבחנות לנכרים מה דין החמץ הנשאר:

סימן קצ"ד בישראל שנשתעבד ליתן פת לאנשי חיל כל השנה מה יעשה בפסח: סימן י"ז בעופות המובאין ע"י נכרי ביו"ט מחוץ לתחום אם מותר לשחטן: סימן מ"ג אודות הסכך מקנים עגולים המונחים ברעהם וקבועין במסמר שאי אפשר להוציאם אם רשאין לסכך כן:

סימן עא אם מותר לעשות סוכה על באלקאן שיש שם שיעור סוכה רק שהגג הולך למעלה באורך ד"ט וצריכין לצרף ב"ט מזה שתחת הגג ולעשות מחיצה שם:

סימן קפ"ג בשנת השביעית אם מותר לצאת י"ח אתרוג באתרוג א"י: סימן ק' אם מותר להדליק נ"ח משמן שביעית:

סימן ר"ב אם מותר להחזיר בשבת הזכוכית מבתי עינים ששכיח הדבר שנופל מהברזל. ופלפול בדברי הרא"ש בפ' ע"פ בענין אין קידוש אלא במקום סעודה שכ' דאינו קידוש כלל:

מפתחות חלק יו"ד:

סימן י' בדבר שו"ב שבא לעיר בלי הסכמת הרב ורוב הקהל ומשיג גבול השו"ב דשם:

סימן עג בשובי"ם שהיו להם דו"ד עם אחד וחתמו כתב באיסור לדון בזבל"א וזבל"א ואם לא יעשו כן יהי' שחיטתם אסורה והביאו נברר מאדם ודנו וברור שלהם לא הסכים על השליש ונפרד הענין אם מותר לאכול מזבחם: סימן ס' בשו"ב שחתם א"ע בכתב בנדר ע"ד רבים בשביל טובה שעשו לו אם יש להתיר לו הכתב מחמת שאין לו פרנסה וגם כדי לעשות שלום בעיר: סימן פ"ז במקום שיש תקנה שב' שובי"ם יבדקו הריאה אם מועיל באב ובנו או שני אחים:

סימן קנ"ו בשו"ב שהגיד והוציא דיבה על שו"ב אחר שסכיניו אינם כשרים ונתברר ששקר הוא אם מותר לאכול משחיטת השו"ב שהוציא הדיבה: סימן קט"ו בשו"ב שלמד מלאכת השו"ב אצל א' ונתן לו כתב לבל יהיו שו"ב בעיר הזאת והכתב נאבד וא"י בבירור נוסח הכתב אם יוכלו לקבלו לשו"ב שמה:

סימן קס"ט בשו"ב שנתן כתב למלמדו בשבועה ונדר שלא ישחוט שם בלי רשותו ושו"ב המלמדו של"ח ולכ"ו ונתמנה בנו אם יוכל השו"ב הנ"ל עתה להיות שו"ב שמה:

סימן קפ"ו בשו"ב ששחט בסכין חד ופגע בטבעת ושחט בהולכה והובאה י"ג פעמים אם כשר:

סימן ח' אם מותר לחתוך רגלי האווז לאחר שחיטה ומפרכס עדיין: סימן מ"ח בדין סרכא תלוי' ומדובק עליה חתיכה מרובעת בשר אם דינו כמו סרכא תלוי' וכפתר עב:

סימן ס"ה בדין נגלד קרום העליון ויש קרום זר וכנגדו נשבר הצלע ונקשר וא"י אם יש עוקץ:
סימן י"ב בדבר כבד נפוחה ומים בחלל הגוף והכחשה בין השובי"ם: סימן קס"ב בענין מחט בחלל הגוף אם הוי ודאי טריפה:
סימן כ"ו ע"ד רגל שלא נחתכו הטלפים ונמלח כך ואח"כ מלגו בקדירה מליאה מים רותחין בערך ב' ליטער:
סימן קמ"ה בדבר העופות שנגמרו ע"י מאשין אם כשרים:
סימן קט"ז בנשבר העצם שהאליה תחובה בו אם כשר:
סימן קצ"ו בחגב בעלת ח' רגלים אם טהור:
סימן ל"ט שחטו תשעה אווזות והפשיטו את השומן מהם והשומן משמה אווזות נמלח ונתבשל ביחד ושומן מג' אווזות נשאר בלי מליחה אם כשר השומן הנשאר כי נתוודע שא' מהן הי' טריפה ודאית:
סימן מ' התיכו בכלי א' שומן מט"ו אווזות ונודע אח"כ שאחת הי' ספק טריפה:
סימן ל"א בטבח ששחט ג' כבשים ועירב כל הרגלים יחד ואח"כ בדק השו"ב הריאות ונטרפה א' מהן והרגלים נמכרו לששה ב"א בזאח"ז:
סימן ק"מ ב) בבשר עוף עם בהמה אם הוי מב"מ בטעמא:
סימן נ"ז באיש א' אשר פרנסתו לקנות קיבות מעגלים רכים היונקים ומייבשם ומוכרם להעמיד בהם גבינות אם רשאי למכרן במר דכשרים כי הוא אינו יודע בבירור שאפשר שיש בהם גם מטריפות:
סימן נ"ח אם שייך איסור בל תשקצו למי שאינו יודע מהמיאוס ובדברי הדע"ק סי' ט"ו בזה:
סימן ק"ג בחפץ של הפקר אם יש איסור בל תשחית:
סימן קי"ח בא' ששכר נהר שבו שרצים אם מותר לישראל בעל עגלה להוליך לו השרצים לבאהן:
סימן נ' במקום שהחוק כשבונין האומות בית תפלה צריך אדון הכפר לסייע אם מותר ליתן לזה בטוב ע"י התפשרות שיתן פחות ממה שחייבוהו ליתן:
סימן נ"ה בחבית יין שנשלח ע"י הבאהן ונמצא נקב קטן בחבית וסתום בורוד וגם נחסר איזה מדות יין:
סימן ק"ז בענין חיוב השבת ר"ק אם בעינן שיתבענו הלוה:
סימן ק"ח במי שלוה מעות בהיתר עסקא ע"מ לשלם לנושיו אם מועיל ההיתר: סימן קפ"ט בענין היתר עסקא בהבאנק שמועיל גם לערובים:

סימן קמ"ט בעניני רבית בין מוכר ולוקח:
סימן צ"ג בבתולה שניסת וראתה ג"פ דם מחמת תשמיש ובנתיים היו ביאה שלא ראתה ולא בדקה:
סימן צ"ז באשה שא"י לטהר לבעלה מחמת שרואית תדיר מראה ברוין ושחור והרופאים אמרו כי יש יבלת על האם שמזה יוצא הלחלוח:
סימן קי"ב באשה שא"י לטהר א"ע לבעלה שמוצאת בעד הבדוק ליחה לבנה ואחר שעה כשנתייבש יש בתוכו כעין נקודה נוטה לאודם ולפעמים אדום ממש:
סימן קנ"ה באשה שרואה תדיר על עד הבדיקה כמין שערות אדום ושחור והרופאים אמרו כי אינו מהמקור רק מפצע בעור:
סימן קפ"ב באשה מינקת שרגילה תדיר לראות ליחה לבנה בהרגשה ולפעמים אי אפשר לה לבדוק תיכף:
סימן קס"ד בכתם שנמצא בסדין שבמטת האיש:
סימן ק"ס באשה שלאחר ספירת ז' נקיים וטבילה למחרתו הוא שופעת דם עם ליחה כמו מאטעריע והרופאים אומרים כי יש לה אבעבועות על האם שפעמים מתגלעים:
סימן קי"ט באשה שרואה דם במ"ר:
סימן נ"ד באשה חולנית על רגלה שעשו לה ניתוח ותחבו רעהריל ברגלה וציוו לה שתלך בזה זמן רב אם תוכל לטבול כן:
סימן קצ"ה באשה שיש לה מכה באזנה וזב ממנה ליחה ועפ"י ציוי הרופאים עליה יש לה לסתום תדיר חלל אזנה במוכין ובפרט שלא יבוא מים לתוכה אם תוכל לטבול במוך שבאזנה:
סימן קצ"ז עוד מהנ"ל:
סימן פ' בדבר מקוה ע"י המשכת מים מצינורות לוואסיר לייטוע: סימן צ"ב בדבר עשיית מקוה להמשיך מים מבאר ע"י צינורות העשוים מצימענט:
סימן צ"ד בדין מקוה זוחלת אם מטהר שאובין ובדין ברזא של מתכת אם מותר לסתום הזחילה בה אם הוי דבר המק"ט:
סימן צ"ט בדבר מקוה שעשו שוליים מאבנים קטנים וצימענט ונעשה בדפוס אבן אחד ואח"כ נפלו משם אבנים קטנים ונסתם בצימענט אם יש לחוש מחמת שנעשה פעם א' כלי קיבול:
סימן קכ"ז במקוה זוחלת שאינו ניכר להדיא הזחילה אבל כפי המדידה נחסר בכל שעה ג' רביעי צאהל מים:
סימן ק"ל עוד מהנ"ל:

סימן קמ"ח אם רשאין לעשות מקוה ע"י קרח הנעשה במאשין:
סימן קנ"א במקוה שתחתונה מליאה מים כשרים ועליונה מים שאובים ובכל פעם מנקין את העליונה ומחובר לתחתונה כשה"נ אם אין חשש נ"ס גם על התחתונה:
סימן ק"א במקוה עליונה ע"ג תחתונה ומחובר כשה"נ ובעליונה שאובין אם אין חשש על חיבור הזה שמלמטה מטעם קטפרס:
סימן ס"ז במי שנדר בעת שהיתה אמו חולי סך רב לצדקה וגם להתענות ב' וה' כל השנה ואמו מתה מאותו החולי אם יכול להתיר נדרו:
בא' שחלה ונדרה אשתו שטערינטיכיל לצדקה ושמע בעלה ושתק אם מחיוב לקיים נדרה:
סימן קצ"ט לענין מקוה שיש בה בה חשש זוחלין:
סימן ר"ג בענין טובל כלי בתוך כלי שאין בפה החיצון כשה"נ דאם הכלי החיצון טמא שרי מטעם מיגו אם מהני זה אף שלא כיון כלל להטביל את החיצון:
סימן ק"ט בכתב בשבועה שכתב בו שנשבע בפ"מ וטוען שלא ידע לקרות ולא הגידו לו כפי שכתוב בהכתב:
סימן קכ"א בענין חזקת רבנות:
סימן קל"ב ג"כ מענין חזקת רבנות:
סימן קנ"ט ברב א' שעשה כרוז לטובת משפחה א' שנצרך לה אלף כסף ורבו השולחים ויש יותר מאלף כסף אם יוכל ליתן המותר לצדקה אחרת: סימן ד' באשה אחת חשובה שנסעה לארה"ק אם יכולין בני העיר להתנות שמה שיתנו לקופת רמבעה"נ יהיו להאשה חלק מסוים והמותר יהיו להכולל: סימן קע"ו בנכרית שדרה עם איש א' בפרהסיא ועתה רצונה להתגייר כדי להנשא לו אם מקבלין אותה:
סימן א' בס"ת שלא נכתב בי' שמו בריש העמוד:
סימן ס"ה בס"ת שנמצא ב' שמות הוי' ואלקים סמוכים עד שנקרא לתינוק כתיבה אחת אם מותר לגרור קצת:
סימן ט"ו ע"ד ה' אחרונה משם הוי' ב"ה שנפל איזה דבר כמו מאביק ונגרר משם ורגל ימיני של ה' נוטה לאודם ורגל שמאלי רובו לבן ומראה געלב אופן התיקון:
סימן קע"ג בס"ת במקום שהי' צריך להיות שם הוי' כתוב הוה אם למחוק או להוסיף י' ולקדשו:
[וכבוד הרב הג' מהרש"ז הכהן נ"י מו"ץ דק"ק מונקאטש הערנו שאם הסופר כתב הס"ת כמו שנוהגין עפ"י הקבלה לכתוב הה' שבשם הוי' ב"ה ע' תשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' קנ"א א"כ ממילא ניכר אם כיון לכתוב שם הקדוש או דימה לכתוב תיבת חול. והיא נכון]:

סימן ס"ו בס"ת שנמצא כתוב בפסוק והלכת לאהליך הל' שניה קודם לה' אם רשאין למחוק ולתקן:
סימן ק"ו אודות תיקון ס"ת שיש כמה אותיות ובתוכם גם שמות שנמחק הדיו ונשאר רק רושם חלודה אם יכולין להעביר קולמוס עליהן ובענין כתיבת שמות אם בעינן כסדרן:
סימן קי"ג בשם אלקיך בס"ת נדבק היוד לה' לאחר כתובה והכ' לא כתב עדיין אם מועיל גרירה:
סימן קי"ד בס"ת שנדבק היוד מן אלקיך לכף לאחר כתיבה אם מותר לגרור קצת:
סימן קנ"ח אם יוכלו לקיים מצות שלוח הקן ע"י שיפקיר תרנגולתו שבביתו:
סימן כ"ט בענין בן לוי מממזרת אם חייבין לפדותו:
סימן קפ"ו בבכור לאם שעברו עליו ג' שנים ואביו אינו רוצה לפדותו אם יכול אבי זקינו מאמו לפדותו:
סימן מ"ו בבהמה מבכרת שנמכרה כדת והספק דלמא בשעת מכירה כבר ילדה והנכרי הקונה אומר בבירור שלא ילדה עדיין:
שם אות ב' בבכור בע"מ שנמכר לעכו"ם לפני שחיטה ונמצא טריפה אם צריכין לקנות ממנו העור בחזרה לבל ימכרנו לישראל:
סימן נ"א ישראל שמכר כבשים לגוי לפוטרם מבכורה ואינו זוכר אם הי' ת"כ ולפי דברי הקונה היו ת"כ וקנין כסף זוכר גם הישראל שהיה: סימן נ"ח במי שאינו עושה שט"מ לשבת ואינו מוכר פרות מבכירות לפוטרם מבכורה אם מותר לקנות אצלו עגלים וכבשים זכרים דשמא הם בכורים: סימן ע"ח בישראל שקנה פרה מבכרת מנכרי בכסף וילדה זכר אצל המוכר וציוה הישראל לנכרי להטיל בו מום וכן עשה והישראל נתנו לכהן אם מותר לשחטו על אותו מום:
סימן קכ"ב בישראל שקנה שורים מנכרי ועתה בא איש אחד ואומר שמכיר השור בטב"ע שהוא בכור שנאבד מישראל ומסתמא הגוי הזה מצאו ומכרו לישראל אם נאמן לאסרו: סי קל"ו בא' שהיו לו ג' פרות וקודם פסח מכר ב' פרות שהיו בביתו ומהשלישית שעומדת על הבראהע שכח רק האיש בעל הבראהע שהפרה אצלו מכרי גם פרה זו וילדה זכר בפסח אם קדוש בבכורה:
סימן קל"ג במכר פרה מבכרת שלו לנכרי לפטרה מבכורה ושוב מכרה לישראל אחר במעמד הנכרי הנ"ל:

סימן קס"א באיש כפרי א' ישראל שמכר בהמה מבכרת לישראל ובשבת בא להתוודע אצל הקונה אם מכרו לפטור מבכורה ולא הי' בביתו ואשתו אמרה שלא מכר והלך האיש ומכר הפרה לנכרי בשבת וקיבל אדראן וגם עשה משיכה אם מהני הקנין:

סימן י"ג ע"ד עירוב קמח מתבואה ישינה עם תבואה חדשה לענין חלה: סימן קצ"ג בדין כלך אצל יפות דאין תרומתו תרומה אם ראה שתרם מן היפות ושתק אם מהני:

סימן ס"א בא' שבא לו מ"ג שמת לו מת ויקבר ביום א' והוא לא יוכל לנסע שם אם יניח תפילין ביום א':

סימן פ' עוד מהנ"ל:

סימן ע"ו בגדר עץ שסביב בית החיים שסתרוהו ובנו חומת אבנים אם מותר למוכרו ומהדמים יהי' לתקן המרחץ:

סימן צ"ב בדבר הדין המבואר ביו"ד סי' שע"א סעי' ב' בארובה שבין בית לעלי' ואין בו פו"ט שהבית טהור ועלי' טמאה מאין מוצאו:

סימן ל"ג אם מותר לקצוץ אילני סרק שאינם על הקברים רק סמוכים להם ולתקן בעצים גדר ביה"ק הישן:

סימן ל"ד בדין תקנה לכהנים לילך על קבר איש צדיק:

חלק אבן העזר:

סימן ק"צ בענין קטלנית:

סימן מ"ד באשה שנאנסה תחת בעלה ומת בעלה אם רשאי הבועל לישא אותה: סי קמ"ב בא' שנשא במזיד מעוברת חבירו גרושה שנתגרשה בהיותה מעוברת והניקה בערך שנה ואח"כ נשאה אם מחיוב לגרשה:

סימן קפ"ד בדבר מניקת שמאז הזהירו אותה הרופאים שלא להניק שדמה מצומצם וסכנה לה להניק וגם מחמת שהיבלת מהדדים קטנים וקשה לתינוק לאחוז בם:

סימן קי"א בדבר עגונה שבאה כתב מהקאפיטאן עפ"י שאלת המניסטריום שמת שם באניה אם מועיל להתירה:

סימן קל"א בדבר אשה חלושה שהרופאים החליטו שאם תתעבר הוא בסכנה אם יש היתר לשמש ע"י המצאת הרופאים לשום כמין פתילה לפני תשמיש לבל תתעבר:

סימן ז' בעסק קדושין שקידש בחור א' משודכת שלו והעידו העדים בב"ד שלא בפניהם ושוב חזרו בהם והגידו באופן אחר ואריכות דברים בענין נתן לה סתם ואח"כ אמ"ל ושתקה אם הוי כשתיקה לאחר מתן מעות:

סימן ר"א במי ששידך אשה וקרבו ימים שהוגבל לנשואין ובאה אשה א' מרחוק ואמרה שקידש אותה בפני ע"א וב' נשים לענין האיש והאשה אם מותרת להנשא:

סימן ס"ד בעסק קדושין שיש הכחשה בין העדים שע"א אמר ששמע קדושין והשני אמר שלא שמע:
סמ' אות ג' ע"ד המקנה סי' ל"ח שחידש דכהן שקידש גרושה והתנה תנאי התנאי בטל משום דא"א לקדש ע"י שליח:
סימן קל"ג במי שממאנת בהחתן מחמת שמתה אחותה ורוצה לישא בעלה לטובת בני אחותה:
סימן פ"ב בנדונית חתן וכלה שהושלש מידי אבותם בהאפטעונבאנק ומתה האשה בלא בנים אם זכה הבעל בכל הנדוניא:
סימן ל"ח בדבר זוג דלא מיתדר להו אם יכולין הב"ד שבמקום הבעל להזמין האשה לדין:
סימן ו' בכתב שניתן בעת התנאים מהחתן שאם לאחר הנשואין תרצה לגרש מחיוב לגרשה וליתן סכום קצוב ואם לא יעשה כן מחיוב ליתן לה סכום קצוב לשבוע אם יש לכתב תוקף עפ"י ד"ת:
סימן ט"ז בענין נשתטית שהיא בבית המשוגעים שמתירין לבעל לישא אחרת ע"י ק"ר אם צריך ליחד לה בית ומזונות:
סימן קל"ט באשה שזינתה בבירור ואבי האשה הביא עדות מהדאקטיר שהיא אין בה דעת אם נאסרה לבעלה ומתירין לו לישא אחרת כדין נשתטית ובדבר הכתובה:
סימן ק"ה בדבר אשה שנתגרשה מבעלה ואכן נודע הדבר כי כבר לפני הגט היתה ג' פעמים נשתטית והיתה בבית המשוגעים אם הגט כשר:
סימן קפ"ח בדבר אשה שזה דרכה כסל לעסוק תמיד בכתיבה בכל דבר וגם בשבת עושה כן אם מתירין לבעלה לישא אחרת:
סימן ל"ח אודות א' הדר באנגליא שמו יוסף ונקרא יאזעף ושם נקרא שם יאזעף בהברה טשאזאף האיך לכתוב בגט:
סימן פ"ג אודות אשה שמעריסה נקראה מרגלא ואח"כ נשתקע שם זה ונקראה גאלציא וחותמת מרגליות האיך לכתוב בגט:
סימן ק"כ בגט שסידרו למגרש ששמו לתורה אברהם מנחם ומעריסה היה נקרא בשם עבר מענדל ועתה נקרא בפי כל בשם מענדל רק לפעמים בדרך הלצה קורין לו עבר מענדל וכתבו בגט אברהם מנחם דמתקרי עבר מענדל המכונה מענדל:
ק"מ לענין שמות ליבלי גומפלי אם נכתבו בי' לבסוף או בא':
סימן קס"ו בדבר קבוית שמות לעיר שוסשקוב לסדר גט שמה:
קס"ח בדבר פקפוקים בגט שכתבו הכהן לאחר דמתקרי:
סימן קע"א בדבר שכתבו בגט אנשיל בלי ט':

סימן קע"ב עוד מהנ"ל:
סימן מ"ט ע"ד הספק שהובא במ"פ סי' קל"ז בגורש אשתו חוץ מפלוני ואותו פלוני כבר מת והמגרש לא ידע אם הוי שיור בגט:
קס"ז בדבר הספק שהובא במ"פ אה"ע בכהן שגירש את אשתו בתנאי שלא תאכל דבר איסור שלשים יום ואכלה תרומה דאו' ובאה לב"ד קודם שלשים יום אם יאמרו לה הב"ד שתאכל איסור דרבנן כדי להנצל מאיסור תורה:
סימן סימן ק"ד בענין גט שכ"מ שלא תיזקק ליבום והבטיחתו בשבועה לישא אותה ושב לאתנו ודנו לפני בוררים בעסקי ממון והי' הפסק שתתן לו סך מסוים ולא תשא אותו ועתה יצא הבעל מדעת ר"ל אם מותרת להנשא: סימן קל"ז ע"ד הגט שנשלח מאמעריקא שהבעל מינה לשליח איש אחד במקום האשה לגרשה ומינה אותו בפני שני עדים ונשלח הרשאה מקוימת מהרב וב' דיינים, והב' דיינים הם העדים החתומים על הגט אם כשר ליתן לה קל"ד בגט שנשלח ממרחקים ע"י ב' הרשאות ובהרשאה במקום שצ"ל ובידו הרשאה מקוימת שעשאו הבעל שליח כתוב שעשה הבעל שליח ועוד איזה פקפוקים באותיות הגט:
סימן קצ"א בדבר גט שנשלח מרחוק ויש פקפוק כי מתא דיתבא תכופות ונראות כתיבה אחת ועוד פקפוקים:
סימן קל"ח באשה אחת שהיתה בנעוויארק ושבתם לביתה בחזקת מגורשת בשם וזה כ"ח שנים מוחזקת בגרושה ואין לה שום כתב שנתגרשה אם מותרת להנשא:
קמ"ז בגט שנסדר ע"י אחד שאין לו סמיכה וצירף לב"ד בנו ובן אחיו אם הגט כשר:
סימן קכ"ד באשה שמת בעלה וילדה ולד וחי ב' שבועות ומת והבעל יש לו אח במקום רחוק אם זקוקה לחלוצה כי האשה יש לה וו"ק ומני אז שפסקה ווסתה יש ט' חדשים שלימים:
סימן קע"ה אשה שזקוקה ליבם ויש יבם גדול בעיר אבל נשוי אשה ויש אח קטן בריחוק מקום בן ע"ו שנים שאין לואשה אם צריכה לילך אחריו או תחלוץ מהגדול:
סימן רפ"ז באשה שהודית בב"ד שזינתה ואח"כ חזרה בה ונתנה אמתלא להודאתה אם מותרת לבעלה:
סימן קכ"ה בא' שקינא לאשתו ע"י מכתב ונסתרה ושם בענין לשונות הקינוי ובדבר הסתירה:
חלק:
חו"מ:

סימן ל"ו בא' שתבע לחבירו בערכאות וכבר נשבעו עידי הנתבע לטובת הנתבע ואחד מהעדים היו בנו של הנתבע וטרם שיצא הפסק מערכאות תובע לד"ת אם נזקקין לו:
סימן פ"א וועקסיל בעידי מסורה אם גובה ממשעבדי:
פ"ז ראובן היו לו מסחר עורות בעיר אחרת והלוי המורשה שלו ומכר ראובן לשמעון עורות שיקבלם מיד לוי ולוי אמר שעשה קנין המועיל אם יוכל לוי לעכב פיקדונו של שמעון שת"י ולישבע שהי' בקנין המועיל:
סימן קנ"ב באשה שהפקידה אצל אחרת מרגליות ונאבד והנפקדת א"י כמה היתה שוה וגם המפקדת אינה יודעת רק מה שבעלה אמר לה בכמה קנאם: צ' בלוה שטען נגד וועקסיל שביד המלוה פרעתי והמלוה אינו זוכר בבירור רק אומר שדרכו לכתוב כל הלוואות בפנקס ולמחוק כאשר יפרעו לו והחוב הזה אינו נמחק בפנקס:
סימן פ"ט בחשוד על שבועה דלהבא שיש מחלוקת בפוסקים אם דינו כחשוד ואח"כ נתחייב שבועה דאו' בב"ד אם שכנגדו נשבע ונוטל:
סימן ר' בדבר דו"ד אשר יבואר בתוך התשו' ובדין ישראל שחייב מעות לנכרי ואותו נכרי חייב לישראל אחר אם מחיוב הישראל לשלם לו מצד שעבודא דר"נ:
קל"ח בשבועת היסת שנפסק לנתבע והתובע הלך למדינת הים ואין הנתבע רוצה לישבע מחמת שאין התובע פה לקבל בחרם וגם טוען שרוצה להפוך השבועה על התובע:
סימן פ"ו בא' שהיו לו וועקסיל מנכרי ע"ס מסוים ולוה מעות עם הזשורע שלו מישראל ובכלות הזמן מהוועקסיל רצה המלוה לעשות פריטעסט למען לא יצא הזשיראנט מערבונו ונתן לו הזשיראנט קיום בכתב שנשאר בערבות כמקדם וכעבור איזה ימים תבע את הנכרי בערכאות ולא עלה בידו לגבות החוב כי בנתיים עשה הנכרי שטר מברחת ותובע לישראל הזשיראנט והוא טוען כי הזהירו בעת שנתן לו הקיום לתבוע הנכרי תיכף והוא התרשל בזה: סימן קמ"ד הזשיראנט על הוועקסיל אם דינו כערב או כלוה:
סימן קנ"ד בשני שותפים שהיו להם פלאץ בשותפות וחלקו הפלאץ ורצה הא' לבנות והשני לא הניחו מחשש שלמחר ירצה גם הוא לבנות וימחה השותף לו ובא איש אחד וערב לו ע"ז שהשותף לא ימחה בידו בסך מסוים ונתן ת"כ ע"ז ומיחה בו השותף ותובע הסך מהערב:
סימן נ"ו בשלשה שותפים ב' ישראלים וא' נכרי שהיו להם סחורה משותפת לשלשתן וחלקו בגורל ועתה בא אחד לחזור בו בדין גורל אי קונה ואם מועיל בנכרי:
סימן ס"ט בשני בתים לשני שותפים וא' יש לו ביה"כ והשני אין לו אם הוי כדבר שיש בו דין חלוקה:

סימן ע"ה בב' שותפין שחלקו באמצע הזמן ויש להם קארטע שנתי להבאהן שנלקח ע"ש שותף אחד אם מחיוב זה שהקארטע על שמו לשלם חלקו להשני: סימן צ"ח בראובן ששכר בית מנכרי על ששה שנים וישב כבר הי' שנים ושמעון קנה הבית מנכרי וראובן טוען מצרנות:

סימן קס"ג בענין מצרנות:

סימן כ"ח עוד מהנ"ל:

סימן כ"ז בדיני מסים מהבתים בשני אנשים שותפים שיש לא' פראצענטין יותר והחדרים הם בשוה אם משלמין המס לפי הפראצענטין או לפי החדרים ועוד כמה ספיקות בזה:

סימן ל"ה בא' שקנה חצי בית מחבירו ובא הלוקח לבטל המקח מחמת ג"ד שלפני המקח:

סימן ס"ח אנשים שהיו מדובר ביניהם ליקח עסק העמדת אבנים לדרך המלך בשותפות ולקחו שנים העסק ואינם רוצים ליתן לשלישי חלק:

נ"ב בבית שנמכר עפ"י ליצטאציא וא' קנה הבית ויש עדים שאמר שקנאו עבור בעל הבית ואח"כ ניתן לו כתב מבעה"ב שאין לו טענה על הבית ועתה חוזר בו ותובע הבית שלו ורוצה להחזיר המעות:

סימן נ"ג בקאלקטאר שמכר לאזען בקנין כסף אדרון וטרם שמשך זכה הגורל והקאלקטער חוזר בו וטוען שעייל ונפיק אזוזי:

סימן קנ"ג בא' ששלח סחורה לחבירו ע"י הבאהן ולא רצה לקבלו והונח שם זמן רב ונמכר בעד שכר הליכה והנחה שם והמוכר השולח תובע שכר סחורתו: סימן קמ"ט אות ג', בא' שלקח מחבירו מזופין בעוד שהיו מחוברים לקרקע קנין שהוא רק למי שפרע והיו שיעור אונאה שתות אם צריך לקבל מי שפרע: סימן קע"ח בראובן שהיו לו מסחר שניטוואארין והי' בדעתו לפשוט הרגל לנושיו ועשה כמה באשטעלונען בפאבריקען על סחורה ונתן האוויזעס לגיסו שמעון שהוא יקח הסחורה לביתו ועתה תובע ראובן הסחורות משמעון וטוען שמעון שזכה לעצמו:

סימן ס"ב בן ממזר אם הוי בכור לנחלה:

סימן צ"ו בדבר צוואה מא' שהכנסה מחלק דירה יהי' עולמית ואם יעבור היורש ולא יתן ההכנסה יאסרו הדירות לכל:

סימן ס"ג ע"ד הנוב"י חו"מ סי' ל"ח בא' שהניח קרן קיימת עד דור רביעי לחלק הפירות שאין המוריש בכלל הדורות:

קכ"ו באשה שציותה בעת חוליה לבעלה ליתן סך ה' מאות ר"כ לקרן קיימת בעד נשמתה והבעל שתק, וכשמת תבעו אותו הקהל והשיב כי יתן להם בקרוב ושוב חזר ואמר שיתן לעיר אחרת או יחלק בעצמו הצינזין:

סימן ק"נ בדבר אשה שאין לה זרע ועשתה צוואה שלשני חבורות מצוה ינתן כמו לא' מיורשיה ויש לה יורשים שני בני אחיה ושלשה בני אחיותה אם מגיע לחבורת מצוה שליש או שתות כפי דעת המצוה שחשב שגם בני אחיות יורשים:

סימן קי"ב באיש א' שמצא בעלי' שעל ביהכ"נ ס"ת מכוסה בעלים וסדורי קרועים אם הס"ת כשר ולמי שייך הס"ת למוצאו או לביהכ"נ:

סימן צ"א בדבר ש"ס ושתדלנות שהבטיחו יותר מן הראוי:

סימן קמ"ט אות ב', בא' שהפקיד אצל חבירו ביכל מהבאנק שמשלמת ד' או ה' פריצענט ולקח הנפקד המעות מהבאנק אם מחיוב לשלם להמפקיד הרבית: סימן ק"נ אות ב', בדו"ד שבין משכיר לשוכר טוען שבעת שכירות הבטיח לו המשכיר שאם ירצה לישב אפילו כמה שנים יניחנו ולא יעשה עליו הוספה: סימן מ"ז בא' שקנה יין ולא היו לו כלי לקבל והשאילו המוכר כלי ונשבר הכלי אצלו באונס אם דינו כשואל להתחייב באונסין [במה שהקשיתי שם על הט"ז דמוכר יין באשראי וקיבל משכון הוי שומר שכר משום דיין עומד להתקלקל מהא דב"מ פ"ב דהלוהו על פירות לר"י שומר שכר ואנן לא קיי"ל כן, נראה ליישב דהט"ז במוכר לו יין מיירי ושפיר הוי ש"ש אבל שם בהלוהו היינו שיחזור לו פירות א"כ אין להחשיב כלל הנאה זו שלא יתקלקלו הפירות אצלו דהא אכתי אח"כ כשיחזור לו פירות יתקלקלו אז אצלו, ועפי"ז יש לומר דר"י דאמר ש"ש לשיטתו בע"א ד' דנפרעין מהן וחכמים פליגו דאעפ"י שמיצר עכשיו שמח הוא לאחר זמן וע' במ"ק ט' בזה וה"נ להיפוך כשהלוהו פירות יש לו הנאה עכשיו ולר' יהודה אזלינן בתר השתא הוי ש"ש אבל לחכמים אמרינן אע"פ ששמח עכשיו מכ"מ מיצר הוא לאח"ז ולא הוי הנאה אבל במכר במעות שפיר יש לומר כהט"ז דהוי שומר שכר]:

ענינים מפוזרים:

סימן כ"ה עי"ד הקושיא בפסחים מ"א פסח שבישלו בחמי טברי' דנפסל ביוצא:

סימן י"ט ע"ד הראב"ד שבקצה"ח סי' ל"ו דשנים רואין מחלון זה וא' פסול מחלון אחר דבד"מ נתבטל כל העדות משא"כ בדיני נפשות:

סימן סימן ע"ב בענין ספק ספיקא לטמא ברה"ר אם טהור:

סימן צ"ה אות ב', בדבר הקושי' על שיטת הר"י דבכל הכלים הרי הוא כחלל ומטמא באוהל ממשנה דטבליות פט"ו דאהלות מ"ב:

קצ"ח ע"ד הקושיא בבכורות י"ב מהו לפדות בפסה"מ וכו' ותיפוק לי' דפסוס"מ הוי כלאים ואין פודין בכלאים:

לוח הטעות:

עיקר לוח הטעות נדפס בסוף הספר אך כי שמה קצרה היריעה מהכיל עוד זו המעט וקנה פה מקומו:

דף פ"ח עמוד ב'. שורה ל"ב. אמרו צ"ל יאמרו:

דף צ"א. עמוד ד'. שורה ט' רמב"ם צ"ל רש"י:

דף צ"ט. עמוד א'. שורה ל"ה בשבת (חסר) בשבת אבל נראה:

דף ק' עמוד ג'. שורה ל"ו. והי"א צ"ל והויא:

שם עמוד ד'. שורה כ"ה. ומסכנסת צ"ל ומכנסת:

דף ק"א עמוד ב' שורה מ"ב המש"מ צ"ל המשל"מ:

דף ק"א עמוד ב'. שורה ח'. ממשמה צ"ל נשמע:

שב שורה מ"ג המש"מ צ"ל המשל"מ:

שם עמוד ג'. שורה י"ג הנהגה צ"ל עבודה:

שם שורה כ"ז מושין צ"ל מוזין:

סימן קנ"א אות ב' ע"ד בעה"ט פ' תצוה שלא היו שואלין באו"ת רק ביום:

סימן א

לכבוד ידידי הרב הג' חסידא ופרישא בנש"ק מו"ה משה אייכענשטיין ני' אבד"ק זידטשוב:

מכתבו הגיעני, וע"ד שאלתו בס"ת ששכח הסופר לכתוב א' מן הסימן בי' שמו בראש העמוד דקיי"ל בדיעבד כשר ובאפשרו עוד לתקן ע"י טרחא מרובה אם מיקרי דיעבד וכ"ת הביא ראי' מזבחים ע"י דפריך ר"י שם האיך נעביד וכו' והא יש עצה לחלק הירק והשמן מעט מעט לכמה ב"א שיאכלו אותו תיכף דבכה"ג שרי כדאי' בירושלמי הובא ברמב"ם פ"ה מה' שמיטה ה"ד וע"כ כיון דזה טורח לחלק לכמה ב"א הוי בדיעבד. והנה בגוף הדין דמותר לבשל מעט מעט צ"ע לפי טעמא דש"ס דילן דאסור לבשל ירק בשמן של תרומה משום דממעט באכילת תרומה א"כ מה יועיל אם יבשל מעט מעט הא אמרינן בבכורות דף ס"א דמעשר ושלמים שנתערבו ירעו משום דממעט בזמן אכילתן של חזה ושוק והא החזה והשוק מתחלק לכל הכהנים שבאותו בית אב ומגיע לכ"א דבר מועט ויאכלו תיכף ואפ"ה אסור וע"כ לחלק דדוקא לבשל דבר מועט שבעה"ב בעצמו יאכלנו שרי לירושלמי אבל דבר המתחלק לכמה ב"א יתכן שא' מן הכהנים יתעצל מלאכלו

תיכף ויביאנו לידי נותר ואכתי אסור משום דממעט זמן אכילה וא"כ לא קשה קושיתו שיחלק לכמה ב"א. אך עיקר הדבר אם ע"י טורח מיקרי דיעבד כבר האריך בזה התב"ש סי' א' ס"ק ג' והביא מכ"ד בזה ומסיק דהכל לפי ענין הטורח עיי"ש. אמנם בנידון שאלתו שכפי הנראה אי אפשר בתיקון בלתי שימחוק כמה שיטין שלימים ולקצר הכתב נראה פשוט דאין לעשות כן כיון דבדיעבד כשר אין להתיר למחוק כמה תיבות ולקצר או להרחיב הכתב דהא לשיטת הרמב"ם ביו"ד סי' ער"ה בפתיחה שכתבה סתימה יגנוז מה"ט ואף להפוסקים החולקים וכוותייהו קיי"ל היינו בדבר שפסול גם בדיעבד וכדי שלא להצריך ליריעה גנוזה התירו למחוק ולקצר הכתב אבל הכא הא בדיעבד כשר ואף שבמג"א סי' ל"ב ס"ק מ"ז כתב בשם ר"י מפוזנא ז"ל באותיות השם שיצאו חוץ לשיטה למחוק כמה שיטין ולתקן אף דכשר בדיעבד בתפלין דליכא שום תקנתא יעו"ש אבל לא כל הענינים שוים דשם כמה פוסקים פוסלין גם בדיעבד והר"י מפוזנא סמך על המכשירין בדאי אפשר לתקן משא"כ בנ"ד דכמעט אין שום פוסק שיפסול בדיעבד אם לא כתב בריש העמוד כמ"ש בנוב"י ודעת כמה פוסקים דגם לכתחלה לא יהדר אחר זה וע' תשו' מהרמ"ל סי' ס"ח דלא כל עניני דיעבד דס"ת דמי והכל לפי הענין יעו"ש וע' תשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' קנ"ד והאי ענינא דלכתוב בריש העמוד קיל טובא כפי משמעות הש"ע סי' רע"ד. ומכ"ש שאין לגנוז יריעה שלימה ולכתוב יריעה אחרת כדי שיהי' בריש העמוד דאף שבח"ץ סי' מ"ה כתב דאף יריעה כשירה מותר לגנזה כשיש נאה הימנה יעו"ש היינו משום דמצוה להדר אחר כתיבה יפה לכ"ע משום דזא"ו אבל הכא לרוב הפוסקים אין אנו צריכין כלל להדר אחר סימן הנ"ל אף לכתחלה ובפרט דגם עיקר דין הח"ץ הנ"ל אינו מוסכם ובתשו' נט"ש חולק עליו וע' תשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' קל"א וגה"ק סי' רע"ד:

והנה הח"ץ מביא ראי' לשיטתו הנ"ל דשרי משום הידור מצוה להביא יריעה לידי גניזה ממנחות ס"ד בשתי חטאות של צבור א' כחושה וא' שמינה דאם שחט הכחושה אומרים לו הבא שמינה ושחוט אף שעי"ז נפסלה הכחושה יעו"ש ולי צ"ע דהא בתמורה כ"ג אמרינן דלרבנן עשו תקנה בקדשים דאמרינן לי' לך התכפר באבודה ושאינה אבודה תרעה ורבי סבר לא עשו תקנה בקדשים ובתוס' שם כתבו דע"כ מיירי באבודה כחושה ושאינה אבודה שמינה דאל"כ מ"ט דרבי יעו"ש ואנן קיי"ל כרבנן דאמרינן לי' התכפר באבודה כחושה כדי להציל השמינה ומכ"ש דאין לאבד הכחושה בידים וזה סותר לכאורה הסוגיא דמנחות ס"ד הנ"ל דאחר ששחט הכחושה שוחטין השמינה ומביאין הכחושה לידי פסול. ולחומר הקושיא היה נראה דהא דמנחות ס"ד דמיירי בחטאות

צבור טעמא אחרינא איכא דהא שליחות קדשים בעי שליחות וע' ברשב"א קדושין כ"ג דבשחיטה לכ"ע כהנים שלוחי דידן נינהו והנה דעת צבור מסתמא לשחוט שמינה כשישנה לפנינו כחושה ושמינה כדי לקיים המצוה בהידור ומקרא מלא היא את מבחר נדריך וע' יומא ל"ד וא"כ זה ששחט כחושה אף ששמינה לפניו שינה בשליחותו דסתמא דעתם על שמינה וכיון דשינה בשליחות ממילא הקרבן פסול וצריך לשחוט שמינה אבל בההוא דתמורה דמיירי בקרבן יחיד שפיר אומרים לו שישחוט אבודה הכחושה ויתכפר בה דכיון דהוא גופא שחוט לה או מצוה לשחוט הכחושה אין כאן שינוי בשליחות. ועפי"ז אין ראי' הח"ץ הנ"ל מכרעת דיש לומר דלעולם משום הידור מצוה אין להביא יריעה לידי גניזה וקדשים לבית הפסול ושם במנחות ממילא נפסל הקרבן הראשון כיון דהי' שמינה לפניו ושחט כחושה הוי שינוי בשליחות וקצת ראי' לזה דבכה"ג הוי שינוי בשליחות דהא בב"מ כ"ב אמרינן דבאומר לשליח צא תרום וסתמא דבעה"ב מבינונית תרם והוא תרם מן יפות הוי שינוי בשליחות ולא הוי תרומה והא דסתמא דבעה"ב אף דמצוה לתרום מן היפה צריך לומר דגם בינוני מיקרי יפה וא"כ בתורם מן הרעות הוי שינוי בשליחות כמו תורם מן היפות אף דבדיעבד כשתרם מן הרעה תרומתו תרומה ונראה דלזה כוונו תוס' בכתובות צ"ט ד"ה פיחת שכתבו ל"ד לתורם מן היפות כו' אבל הכא יפות ורעות הוי כמו טעות עכ"ל ויפלא לכאורה מ"ש ורעות דגם כוונתם על בינונית האיך קרי לי' בשם רעות הא רעות אסור לתרום מה"ת וע"כ דבינונית לאו רעות מיקרי אלא נראה דכוונתם דמשמע להו מהסוגיא הנ"ל דסתמא דבעה"ב מבנונית תרם ותורם מן היפות הוי שינוי ומכ"ש בתורם מן הרעות ע"כ כתבו דיפות ורעות הוי טעות לגבי בינונית ודו"ק ומזה ראי' למ"ש לענין קרבן צבור אם יש שמינה לפניו ונטל כחושה הוי כשינוי בשליחות אף דבדיעבד כשר ואין ראי' להתיר לגנוז יריעה להחליפה ביפה ובפרט בנ"ד דיפה היא רק מחמת הסימן הנ"ל שלרוב הפוסקים גם לכתחלה א"צ להדר אחרי'. ובעיקר יסוד הנ"ל דכיון דשמינה לפניו הוי כשינוי בשליחות יש לדון דהא במנחות שם קמבע"ל בנמצאת ראשונה כחושה בב"מ מאי ופירש"י שם דמעיקרא כי שחט לשני' לא שחט ברשות יעו"ש דהא גם אם שחט אח"כ לשמינה אינו ברשות כיון דבשעת מעשה לא היה מכר שהוא כחושה א"כ אין כאן שינוי בשליחות והי' כשר בדיעבד ואסור לו לשחוט השמינה ומוכח דאף שאין שינוי בשליחות והקרבן כשר בדיעבד יוכל לשחוט אחר אף בשבת ולהביא הראשון לידי פסול וכהח"ץ הנ"ל וצ"ע דזה עד הגמרא בתמורה ועכ"פ בנ"ד דהסימן לרוב פוסקים א"צ אף לכתחלה נראה ברור דאין לגנוז היריעה:

סימן ב

לכבוד הרב הגדול החו"ב מו"ה יצחק הכהן שטערינבערג נ' מו"ץ בק' אנטוווערפין:

ע"ד שאלתו שאלת חכם בדבר היתר הטלטול בעירו אשר בג' רוחותיו היינו צפון דרום מזרח יש שם מחיצות גמורות ומצד מערב העיר הולך הנהר סעלדא וגדודי הנהר עמוקים י"ט רק שגשרים רחבים יותר מי"א מונחים על הנהר מעבר לעבר והגשרים עשוים לפתוח ולסגור כדלתות להיות וניתקין ממקומן בכל עת שתעבור ספינה כי אי אפשר לספינה להלוך תחת הגשרים ועוד יש גשרים בנהר שכל גשר הוא פחות מעשרה אמות והם גשרים קבועים שאינם ניתקין רק שאינם מעבר לעבר רק כלים באמצע הנהר ומשם מטילין סחורות להספינות הבאים סמוך לשם וכ"ת פלפל בחכמה להתיר הטלטול ודרש מאתי חוו"ד:

והנה בגוף דין הגשרים אם כי ראיתי למחברים שנטו קו קצת להקל בעניותי דבריהם תמוהים בעיני דהדבר פשוט לאיסור מדין גג הבולט ד"ט דמבואר בסי' שע"ד דכל הגג הוא כרמלית משום דלא אמרינן גוד אסיק במחיצות שאינם ניכרין ולדעת ק"נ ר"פ כל גגות בבולט מקצת אף שאינו ד"ט הוי הגג כרמלית דכיון דבולט קצת אין המחיצות ניכרים לעומד על הגג וממילא הוי כרמלית ולדעת מג"א ומהרש"א הוא בבולט ד' טפחים דוקא וטעמם דאף שהמחיצות אינן ניכרות כיון דלמטה רה"י גם למעלה הוי רה"י אף בלי גוד אסיק רק בבולט ד"ט כיון דהבליטה היא כרמלית א"כ כל הגג נפרץ במילואו לכרמלית וכוותייהו פסק הרב רש"ז זצ"ל באו"ח סי' שמ"ה ועכ"פ בשהגג בולט ד' הלאה ממחיצות הבית נעשה כל הגג כרמלית וא"כ בגשר הא כיון שמונח על גדודי הנהר וכלה מעבר השני של העיר בשוה לקרקע עולם וא"כ הוא נפרץ לרה"ר או לכרמלית ואפילו לתוס' עירובין פ"ט מהירושלמי דגם כשהגג בולט ד"ט מותר לטלטל עליו וטעמייהו דכל למעלה מעשרה ליכא כרמלית רק מקום פטור הוא היינו בגג דהגג נפרץ למקום ד' שהוא למעלה מי' אבל הכא אף שהגשר למעלה מעשרה מן המים אבל בקצה הגשר הוא בשוה עם קרקע עולם שהוא רה"ר או כרמלית בוודאי וממילא דכל הגשר נפרץ למקום האסור וממילא דאסור לטלטל בכל העיר מחמת פרצת הגשר וע' בשבת ק' האי מאן דזרק ונח אגודא דגמלא חייב שהרי רבים בוקעין בו ומשמע מסתימת דברי הגמ' דמיירי אף בגשר גבוה י' ולכאורה בכה"ג לא הוי רק כרמלית ולירושלמי אפילו כרמלית לא הוי אלא ע"כ דהכא שאני דקצה הגשר מונח בשוה לקרקע עולם שהוא רה"ר לכך הגשר גופא נעשה רה"ר ומיירי כשהגשר רחב ט"ז אמה כדין רה"ר וע' בחדושי הר"ן בשבת שם והדבר פשוט שגם אם יש תחת הגשר משני הצדדים שהם לצד הנהר כמו בצד צפון ודרום

מחיצות תחת הגשר הניכרות או אפילו שיש מחיצות מלמעלה על הגשר מב' הצדדים צפון ודרום אעפ"כ אסור לטלטל בעיר דהא בהתחלת הגשר לצד העיר במערב הוא מוטל על גדודי הנהר ובצד ההוא אין שום מחיצה ניכרת וכן מעבר השני לעיר במזרח כשכלה הגשר לקרקע עולם שם אין מחיצה ניכרת כי שפת הגשר כלה בשוה לקרקע עולם והעומד שם על שפת הגשר אינו רואה שום מחיצה א"כ נפרץ כל הגשר במילואו למקום האסור לו וראיתי בתשו' מהרי"א הלוי ח"א סי' קל"ט מקיל באם עמודים כמו צוה"פ עומד תחת הגשר ונפלאתי עליו דאין זה מועיל כלום כיון דבסופו כלה לקרקע עולם ואין שום מחיצה ניכרת וקיי"ל כרב בעירובין פ"ט דבמחיצה שאינה ניכרת לא אמרינן גוד אסיק ולא עוד דאפילו לשמואל שם בעירובין דפליג על רב ולא בעי מחיצות ניכרות הא קאמר שם דביש דיורין ע"ז וע"ז הו"ל מחיצה הנדרסת ולא אמרינן גוד אסיק יעי"ש וה"נ מחיצה נדרסת הוא וראיתי בתשו' ח"ס או"ח סי' פ"ט שכתב דההוא דמחיצה נדרסת ס"ד דגמרא הכי ולא קאי כן במסקנא ול"ח למחיצה נדרסת יעו"ש ותמהני עליו דהא סתימת הגמ' בעירובין צ"ב ולשמואל גג דומיא דחצר מה חצר דקדרסי לה רבים אף גג דדרסי לה רבים וכתבו תוס' שם דהיינו כלישנא קמא דרב יוסף דמחיצה הנדרסת לאו מחיצה הוא וטפי הוי לי' לח"ס לומר דמחיצה הנדרסת שמואל קאמר לי' אבל רב דהילכתא כוותי' לא חייש רק שיהי' מחיצות ניכרין אבל למחיצה נדרסת לא איכפת לי' אבל לענ"ד נראה מוכרח דכ"ע מודים דמחיצה הנדרסת לאו מחיצה הוא ולא גוד אסיק דהא בעירובין ע"ח בחריץ שבין ב' חצירות עמוק ו' ורחב ד' מערבין שנים ומבואר דהיינו ברחב ד' דוקא אבל אם אין החריץ רחב ד' מערבין אחד ושם גם בחריץ שאינו רחב ד' טפחים מחיצת החריץ ניכרת ואעפ"כ לאו מחיצה הוא כיון דפסעו עלה דפחות מד' טפחים נקל לפסוע וא"כ מוכח מהמשנה דמחיצה הנדרסת לאו מחיצה הוא וכן מבואר בירושלמי פ"ו דלהתיר רוח רביעית של מבוי עושה חריץ עמוק י' ורחב ד' והובא בתשו' ח"ץ סי' ס' וע"כ הטעם דבאין החריץ רחב ד' פסעו עלה וכן מוכח נמי מדברי תה"ד הובא בס' שנ"ח סעי' ב' בהג"ה בתקנתא דמילוי עפר סביב החומה בפנים ובחוץ דעי"ז נתבטלה המחיצה ושם מחיצה ניכרת הוא דהא מקצת הכותל גבוה מהעפר ובכה"ג מחיצה ניכרת מיקרי כיון שניכר מקצתה כריטב"א עירובין פ"ט והביאו להלכה בבית מאיר או"ח סי' שע"ד וע"כ הטעם משום דנוח לדרוס עלה וכ"ה להדיא הטעם בתה"ד וצ"ל לפי"ז דהא דקאמר רב במחיצות שאינו ניכרות דאינן מטלטלין אלא בד' ותיפוק לי' באם המחיצות מחורבות הנ"ל מחיצה הנדרסת משום דהוא מיירי דאין דיורין על הגגין וא"כ אין נדרס מיקרי דמה בכך שיכול לעלות על הגג ולדרוס מגג לגג הא לעלות על הגג הוא י"ט ודמי לנידון

תה"ד כשמניחין עפר בחוץ ולא בפנים דאינו מועיל אף דאפשר לדרוס מהכותל לעפר שע"פ חוץ אבל להכותל גופא הא גבוה י"ט ולאו נדרס מיקרי אבל ביש דיורין על הגגין דנוח להם לדרוס מזה לזה מודה רב דגם בלי הטעם דאין מחיצות ניכרות אין מטלטלין אלא בד' משום דמחיצה הנדרסת הוא וכדמוכח מהא דחריץ הנ"ל דבעינן רחב ד"ט דלא ליפסעו עלה והן אמת שהי' אפשר לומר דדוקא בחריץ דאע"ג דהחריץ נעשה בידי אדם מכ"מ הא דבעינן לומר גוד אסיק הוא חודו של חריץ ובזה לא שלטו ידי אדם רק שחפרו ממנו והלאה ונעשה מחיצת גובה בקרקע מאליו ובמחיצה בידי שמים אמרינן אתי רבים ומבטלין למחיצתא עכ"פ במידי דניחא תשמישתי' כתוס' עירובין כ"ב ד"ה ודלמא וכמו שביארו המחברים דבריהם אבל בגג העשוי בידי אדם לא אתי רבים מבטלין למחיצתא לדידן דלא קיי"ל כר"י ולית לי' לרב דינא דמחיצה הנדרסת בגג אבל מדברי תה"ד הנ"ל דמיירי בכותל שעשוי בידי אדם ואפ"ה ע"י מילוי עפר נתבטלה המחיצה משום דפסעי עלה והיינו מחיצה הנדרסת מוכח דסובר דאין לחלק כלל בהכי דאל"כ הי' לנו לפסוק כרב באיסורי דבעשוי בידי אדם מחיצה הנדרסת הוי מחיצה ומוכרח לומר דהא דלא אמר שם רב הטעם דמחיצה הנדרסת משום דמיירי באין דיורין על הגגין. ולפי"ז צ"ל דאע"ג דתל המתלקט נידון משום מחיצה עכ"פ לרוח רביעית לכ"ע אף דרבים בוקעין עליו כמ"ש מג"א ורש"ז זצ"ל סי' שס"ג היינו משום דלא ניחי' תשמישתי' כל כך כיון דמתלקט י' מתוך ד' ושופע אבל חריץ שאין ברחבו ד"ט נוח לפוסעו וניחא תשמישתי' הו"ל מחיצה הנדרסת ובכה"ג אינו מועיל אף לרוח רביעית שבמבוי כדמוכח בירושלמי הנ"ל דגם לרוח רביעית שבמבוי בעי חריץ רוחב ד"ט ואפילו במחיצה הנעשית בידי אדם כדמוכח מתה"ד הנ"ל וקצ"ע ע"ד תה"ד דהא עכ"פ משמע מלישנא דגמ' עירובין צ"ב מה חצר דקדרסי רבים אף גג דדרסי רבים דמחיצה הנדרסת היינו בשרבים דורסין עליו ונהי דרבים דשם ע"כ אינם ס' רבוא דעל הגג אין ס' רבוא בוקעין אבל עכ"פ בעינן שיהי' דיורין דשם רגילין לדרוס וע"י כן נתבטל המחיצה אבל בממלא עפר סמוך לכותל שאין רגילין כלל לדרוס על העפר ומשם לכותל מנ"ל לתה"ד שדבר זה יבטל המחיצה וצ"ע:

ועפ"י יסוד הנ"ל דסברת שמואל דמחיצה נדרסת לאו שמה מחיצה נובע מהא דחריץ דבאינו רחב ד"ט הוי פרצה יש להקשות בהא דעירובין פ"ט א"ל אביי את אמרת ניהלן כו' ל"ש אלא שיש דיורין ע"ז וע"ז דהו"ל הא דקטן מחיצה הנדרסת ופירש רש"י אלמא אף במחיצות שאינן ניכרות אית לי' לשמואל גוד אסיק דאי לאו דמחוברין הן אין דריסה מזה ע"ז יעו"ש וקשה דלמא מיירי שמואל ברחוקים קצת הגגים זה מזה ואין ביניהם רוחב ד' טפחים דשפיר הו"ל מחיצות הניכרות כיון דיש הבדל ביניהם ובכ"ג הוא דהוצרך שמואל

לאסור מטעם מחיצה נדרסת דנוח לפסוע פחות מד"ט כמו בחריץ אבל במחוברות שפיר אית לי' לשמואל דאסור אף באין דיורין כיון דאין המחיצות ניכרות ולולא פירש"י ז"ל הי' נראה לומר דהוכחת הגמ' דשמואל לית לי' דבעינן מחיצות הניכרות הוא דהא לרב נמי דסובר מחיצות ניכרות בעינן מכ"מ מודה רב דגג יחידי מותר לטלטל בכולו דהא המחיצות ניכרות לעומד על שפת הגג כדמפרש רש"י שם בגמ' דף צ"ב וברש"י שם ד"ה קשיא דרב אדרב ובתשו' מהרי"א ח"א סי' קל"ט אשתמיטתי' דברי רש"י שם ונדחק לבאר דברי הגמ' יעו"ש ומוכח מזה דבאפשרי לעמוד על שפת הגג ממש ולראות המחיצה שלמטה דאם נימא דאדם ירא לנפשו לעמוד על שפת הגג א"כ אף בגג יחידי יהי' אסור לטלטל דבאמצע הגג אין מחיצות ניכרות ועל שפת הגג אי אפשר לעמוד מחשש נפילה מהגג ולכאורה כיון דאפשר לעמוד על שפת הגג נהי דמחיצה ניכרת אכתי ניתסר לטלטל אף בגג יחידי דהו"ל כל מחיצות הגג מחיצה נדרסת דהא עומד עליהם אבל זה אינו דהא רב מיירי באין דיורין על הגגין ובכה"ג דלא דרסי רבים לאו מחיצה הנדרסת הוא אבל מחיצה ניכרת שפיר הוי כיון דאפשר לו לעלות על הגג ולעמוד בשפתי' ויראה המחיצות אבל לשמואל דמוקי לה בשיש דיורין על הגגים ואפ"ה מותר לטלטל בגדול מטעם מחיצות שבסביבותי' העודפות על הקטן וא"כ אם איתא דבעי מחיצות ניכרות א"כ ע"כ היינו שהדיורין יעמדו על שפת הגג ויראו המחיצות וא"כ הדר הו"ל מחיצה נדרסת וע"כ דשמואל דחייש למחיצה נדרסת סובר דל"ב מחיצות ניכרות ומצי למיסבר דבשפת הגג אין אדם עומד כלל מחשש נפילה וא"כ לאו נדרס הוא רק המחיצה שבין גג לגג דפסעי עלה ולמחיצות שאינו ניכרות לא חייש ודו"ק:

ומכ"מ זה דוחק דהא גם לשמואל יש לומר דאינו רגיל לעמוד על שפת הגג רק כיון דאפשר לי' לעמוד שם ולראות הו"ל מחיצה ניכרת ואינה נדרסת כיון דאין רגיל לדרוס שם ומפשיטות דברי רש"י מבואר דלשמואל לא מיקרי נדרסת רק במחוברין הגגין ממש זה לזה וצ"ע דמאי שנא מחרין ואין לומר דשמואל מחלק דבחריץ דהו"ל מחיצה בידי שמים לכך אף שאינו נוח כ"כ לדרוס אפ"ה מבטל מחיצה בידי שמים אבל בגגין דמחיצה בידי אדם הוא אין הדריסה מבטל רק כשמחוברים ממש ונוח לדרוס מזה לזה דהא בתה"ד שבס' שנ"ח הנ"ל ג"כ כותל בידי אדם הוא ואינו נוח לדרוס כל כך על העפר שגבוה ז"ט ומעפר לכותל שגבוה ממנו ג"ט ואפ"ה מבטל למחיצה וצ"ע טובא מזה:

ועכ"פ נתברר דגשרים שעל הנהרות מבטלין מחיצות גדודי הנהר שתחתיהם מטעם מחיצה שאינה ניכרת ומטעם מחיצה הנדרסת וביותר מי"א הוי פרצה גמורה ויפה הביא הנוב"י באו"ח סי' מ"ב ראי' לאיסור הגשרים מנסר שהוא רחב מעשר שנתנו על החריץ

שמערבין אחד דשם נמי הטעם דהנסר מבטל להמחיצה שתחתי' כולן דאין המחיצה ניכרת וגם דהוי מחיצה הנדרסת והוא ממש דין הגשר באופן שהגשרים הרחבים יותר מי"א אוסרין כל העיר לטלטל ותשו' ח"ס סי' פ"ט צ"ע טובא:

אמנם בנידון שאלתו שהגשרים אינם קבועים ועומדים לפרקן בכל יום בעת שספינות עוברות כי אי אפשר להם לעבור תחת הגשר ובעת שמסלקין הגשר הדר נראה מחיצת גדודי הנהר אשר מלפנים הי' מכוסה בגשר וכן אין אז שום דריסת הרגל על הגדודים שפיר חזו עוני כ"ת דברי שע"ת סי' שס"ד בשם אוהל יעקב דמתיר שאין הגשרים ההם קרוים פירצה ומדמה לה לדלת הראוי' לנעול וה"נ להיפוך דראוי לפרקה והוא דמיון רחוק קצת ומכ"מ נראה דהא בנסר גופא שנתן על החריץ לדעת רוב הפוסקים ביטול לעולם בעינן וע' בש"ע הרב ז"ל סי' שע"ב דהכי קיי"ל דלהחמיר לא מחמירין לבטל המחיצה ע"י נסר או מילוי קש רק בביטלו לעולם והכא כיון דעשוי לסלקו משם בכל עת שתעבור ספינה לא מיקרי ביטול אף דעתיד להחזיר אח"כ כשתעבור הספינה. וע' באו"ח סי' שי"ג בפקק החלון ואפשר דאפילו להפוסקים דמחמרי בביטול לשבת א' הכא לא מיקרי ביטול כלל כיון דאין שום זמן מוגבל ובכל עת שתעבור ספינה הם נסלקין וע' כה"ג בתוס' ב"ב כ"ז ד"ה לא דאף דק"פ כקה"ג דמי היינו בקנין לזמן מוגבל עכ"פ אבל הכא דאם נתייבש האילן אין לו קרקע גרע מקנין פירות לזמן יעו"ש. והיינו כיון דאין מוגבל שום זמן לזה וכעין זה כמו בנ"ד וכ"ת כתב בשם הגה"ק מסאכטשוב ראי' דזה לא מיקרי ביטול מתוס' ב"ב י"ט שהקשו בהא דפקקו את המאור בטפיח הא לא מבטלי' לי' דאין לומר דמיירי בביטלו דא"כ הו"ל בונה בשבת ודלמא מיירי כשבטלו שם רק שפקקו ע"מ להוציאו כשיצטרך ולהחזור ולהכניסו שיהי' עתיד לפתוח ולסתום דלענין שבת בכה"ג שרי כמבואר בסי' שמ"ג וע"כ דבכה"ג לאו ביטול הוא ואין האוהל מתבטל ע"י זה וה"נ בנ"ד והוא ראי' נכונה:

ובעיקר הדבר דבעינן ביטול בחריץ שבין שני חצירות אם נתן עליו נסר או מילאו קש כבר תמהו הראשונים מהא דשבת ק' דבור מלא פירות הזורק לתוכו פטור דפירות מבטלי מחיצתא ואף דאינם מבטלו שם לעולם כמ"ש תוס' שם וכן פסק בש"ע הרב סי' שמ"ה ובמאירי שבת ק' מחלק דבהאי דעירובין מחיצה לחילוק רשיות הוא וזה לא נתבטל ע"י מילוי קש לשעה אבל בבור מלא פירותגוף הרה"י נתבטל ונראה בהסבר הדבר דהנה ברה"י בעינן ד' מחיצות לחלל ד"ט דהיינו אויר ואם אין אויר ד' בין המחיצות אינו רה"י וכמבואר סי' שמ"ה וע' בש"ע רש"ז זצ"ל שם והשתא הא דמילאו פירות הזורק לתוכו פטור הוא משום שהאויר נתבטל דכיון שהאויר הוא דבר בלתי ממשי הוא נוח להתבטל

ע"י דבר ממשי אף שאינו מבטל דבר ממשי שם לעולם אבל במחיצה שבין חצר לחצר או בין רה"י לרה"ר הא נשאר האויר דהיינו ד"ט חלל להלאה מן המחיצה ובאנו לבטל גוף המחיצה וכיון שהמחיצה דבר ממשי הוא אינו מתבטל רק ע"י דבר שביטלו שם לעולם והוא סברא נכונה אלא שעדיין לא נתיישב בזה קושי' תוס' בעירובין ע"ח הא דלענין אוהל הטומאה בעינן ביטול לעולם יעו"ש והא שם נמי בעינן אויר חלל טע"ט וכשמילאו דבר ממשי יתבטל האויר כמו לענין שבת בור מלא פירות: ובתשו' ח"ס או"ח סי' פ"ט מחלק דלענין רה"י דשבת שאני דבעינן ראוי' לתשמיש משא"כ לענין אוהל דל"ב חזי לאשתמושי' בי' ועפי"ז חידש שם לחלק בין מים דלא מבטלי מחיצה לפירות דמבטלי מחיצה משום דכשמילאו פירות אי אפשר להשתמש בו מידי אבל במילאו מים הא אפשר להניח דברים גושים לתוכו וממילא יצאו המים יעו"ש וכבר קדמו בזה המאירי ז"ל בשבת ק' יעוש"ה. ואע"ג דעמוד גבוה י' ורחב ד' העומד ברה"ר הוא למעלה רה"י הרי דחזי לאישתמושי' עליו אף שאין לו תוך התם משום שמוגבה מקרקע רה"ר י' מיקרו חזי לאשתמישי' בי' אבל בור שמולאו פירות לא מיקרי רה"י ע"י דחזי לאשתמושי' בי' למעלה על הפירות כיון דהוא שוה לרה"ר ואינו מובדל ממנו והיינו דנקיט בש"ס בור מלא פירות אבל מקום מוקף מחיצות שגבוה י' מרה"ר אף שמילאו פירות הוי למעלה רה"י וגדולה מזו אשכחן בעירובין ע"ח דבור וחוליתה מצטרפין אע"ג דאין בחלל ד' ואין תוכו רה"י ע"ג הוי רה"י כיון דחזי להניח עליו מידי ולהשתמש עליו וע' בתוס' עירובין שם דדוקא במוגבה י' מרה"ר הוי על גביו רה"י אבל באינו גבוה י' מרה"ר רק בצירוף הבור אין על גביו שם רה"י יעו"ש ונראה הטעם כמ"ש דכיון דאינו מוגבה י' מרה"ר אינו מובדל מרה"ר ולא חזי לאישתמושי עליו ובני הרב החריף מו"ה דוד נ"י הראני שבמהרש"א שם כתב הטעם משום דהא אי אפשר להשתמש בו רק ע"י שינתן עליו נסר מלמעלה ואז לא יהי' המחיצות ניכרות יעו"ש ואני תמה דהא הח"ס שם מיירי אף כשיש בחללו ד' טפחים דתוכו הוי רה"י וכן כתב מהרש"א שם וא"כ גם כשיניח נסר ע"ג ליהוי רה"י אף דאין מחיצות ניכרות לשיטת מהרש"א גופא בעירובין פ"ט דכל שתוכו רה"י אף שאין המחיצות ניכרות דרה"י עולה עד לרקיע ול"ב גוד אסיק רק בעמוד שאין לו תוך וע' בש"ע הרב סי' שמ"ה ובשלמא כשאין בחללו ד' רק בצירוף המחיצות דאז און תוכו רה"י בזה שפיר יש לומר כסברת מהרש"א הנ"ל אבל בתוכו ד"ט צ"ע דהא רה"י עולה עד לרקיע בלעדי גוד אסיק:

וראיתי בריטב"א שם בשם תוס' דאם תוכו יש חלל ד' גם ע"ג החוליא הוי רה"י אף שאינו גבוה י' מרה"ר אבל באין תוכו חלל ד' רק בצירוף המחיצות אז אין גב החוליא רה"י רק

בגבוה י' מקרקע רה"ר יעו"ש וצ"ע דבתוס' שם משמע דבכל גווני אין ע"ג רה"י רק בגבוה י' מקרקע רה"ר וכ"כ תוס' שבת צ"ט ד"ה לאחרים דבחוליא שאינה גבוה י' מרה"ר לא שייך לומר ק"ו דלאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש כיון שאין החוליא עצמה עושה רה"י רק בצירוף הבור יעו"ש ועכ"פ מוכח מתוס':

דאף בגוונא דתוכו רה"י אפ"ה ע"ג החוליא אינו רה"י וע' בחבורי מ"פ ליו"ד בשירי מנחה לאו"ח סי' שמ"ה הבאתי דברי התוס' הנ"ל ודברי הר"ן ומאירי שבת ק' דסברי דהוי רה"י ע"ג החוליא אף שאינו גבוה י' מרה"ר וא"כ נראה דמיירי דיש בתוכה חלל ד' דהוי תוכו רה"י לכך גם ע"ג הוי רה"י מק"ו דלאחרים עושה מחיצה ולית להו סברת תוס' שבת צ"ד אבל באין חללו ד' גם ע"ג אינו רה"י בלתי בגבוה י' מרה"ר אבל בירושלמי שבת פ' הזורק ה"ב לפירוש הפ"מ שם מבואר דגם באין חלל הבור ד"ט רק בצירוף החוליא ואין החוליא גבוה י' רק בצירוף הבור אפ"ה ע"ג רה"י וצ"ל דסובר דכיון דעכ"פ מוגבה ג"ט מקרקע רה"ר שפיר חזי לאישתמושו' עלי' ע"י הנחת נסר אבל צ"ע דהא כיון דאין תוכו רה"י האיך נעשה רה"י ע"י הנחת נסר הא בעינן למימר גוד אסיק ואין המחיצות ניכרות דהא ליכא י' עד רה"ר כסברת מהרש"א הנ"ל ואפשר כיון דגבוה ג"ט מרה"ר הו"ל מקצת מחיצות ניכרות ושפיר אמרינן גוד אסיק כריטב"א שהבאתי למעלה או משום דאפשר ליטול הנסר ויהי' המחיצות ניכרות בפנים וזה דוחק דהא אם ינטל הנסר לא יהי' רה"י כלל כיון דאין בו חלל ד' טפחים:

ובדבר הגשרים שכלים באמצע הנהר ואינם רחבים י' אמות הנה בפרצה פחות מעשר רבו המקילין וע' באבן העוזר סי' שס"ד דמקיל במבוי הניתקן בצוה"פ בפרצה פחות מעשר אפילו כמה פרצות אם הם ברוח אחת וע' תשו' בי"ש או"ח סי' נ"ג ובתשובה כתבתי באריכות לחזק דברי המתירין דברוח אחת ודאי ניתר בעומד מרובה על הפרוץ ובנדון שאלתו בכל שלש רוחות יש מחיצות גמורות וברוח רביעית העומד מרובה על הפרוץ ובנ"ד נוסף עוד קולא כיון דהגשר למעלה מי"ט מן המים א"כ אף שאין מחיצות תחת הגשר מן הצדדים וכן בסופו כשכלה בנהר מכ"מ כיון דגבוה י"ט מהמים הא לירושלמי שהובא בתוס' עירובין פ"ט מקום פטור הוא וכ"ה דעת ריטב"א שם בשם תוס' שאנן ואם שבש"ע נפסק כהאוסרים עכ"פ סעד הוא להקל לענין פרצה פחותה מעשר וגם מצאתי למהר"ל מפראג בעירובין ר"פ כל גגות שחולק על האוסרים ופוסק להלכה כירושלמי דגם גג הבולט ד"ט מותר לטלטל עליו יעו"ש ע"כ הנני מסכים לדינא לדעת הג' מסאכטשוב וכאוזא להתיר הטלטול שמה רק על הגשרים לא יטלטלו כמובן הטעם:

סימן א

להרב הגדול מו"ה משה מאיר גאלדמאן נ"י בלימאנאב:

מכתבו הגיעני וע"ד השאלה באיש א' בכפר שכשהגיע סמוך לזמן ביעור חמץ חפש אחר נכרי שיקנה החמץ ולא מצא כי הכומר גזר שלא יקנו חמץ מישראל וכ' כ"ת בזה עצה שיתן החמץ במתנה לישראל קטן דקטן זוכה מה"ת בדעת אחרת מקנה והחמץ יהי' מותר לאחה"פ כיון דאין קטן מוזהר ול"ד למי שלא בער חמצו באונס דעכ"פ מוזהר הוא והביא מדברי הפמ"ג בפ"כ ח"ב אות ב' שמסופק בזה ומדברי מנ"ח מ"ע י"א נראה דשרי לאחה"פ ואין בזה משום לא תאכילום דלא ליספי לי' בידים כיון דנותן לו קודם זמן איסור חמץ כמ"ש המ"מ פ"כ משבת בהא דנותנו לקטן כיון דקודם שבת הוא לאו איסורא מיקרי והאריך בזה טובא ודרש ממני חוו"ד. והנה דברי הה"מ אלו הביא רמ"א להלכה באו"ח ס"י רס"ו אך במג"א שם השיג ופוסק כרמב"ן ורשב"א דגם בקטן אין היתר רק כשנתנו עליו כשהוא מהלך דליכא עקירה והנחה וזה התירו לו משום דאדם בהול על ממונו שלא יעשה איסור דאו' יע"ש וכן פסק הרב רש"ז זצ"ל להדיא דגם בזה שנותנן מע"ש כיון דע"ד כן נותנן שהקטן יוליכן בשבת עובר באיסור דלא תאכילום מה"ת וא"כ אין היתר בנ"ד דהא הכא אף דנמי שייך אדם בהול על ממונו מכ"מ לא התירו לעשות רק איסור דרבנן ע"י קטן כדי שלא יעשה הוא בעצמו איסור תורה והכא אדרבא הוא גופא כיון שביטל חמצו היא רק דרבנן וכשיזכהו לקטן כיון דקטן אינן יכול לבטל חמצו יעשה איסור דאוריתא ועובר הגדול על לא תאכילום. ומ"ש כ"ת דלא תאכילום לא נאמר רק כשהקטן עשה מעשה בידים כגון אוכל ועשה מלאכה בשבת או עכ"פ כשסכו לקטן בשמן של תרומה דעכ"פ נעשה מעשה בגוף הקטן אבל הכא יעבור הקטן מאיליו בבל יראה כשיבא זמן האיסור בלי שום עשיה, באמת שמצאתי סמך לדברי' בתשו' מהר"ם ב"ב החדשות סי' תכ"ה ששם הועתק תשו' ר"ח בר מכיר לענין אפטרופס המלוה מעות יתומים בר"ק שכ' ותו דילמא אפטרופס לא עבד איסורא בהכי הואיל דקטן לאו איהו גופי' אלא ממונא היא דאתעבידא דהא מהיכא ילפינן מכא תאכלום אל תאכילום והיינו דומיא דהתם וכן ההוא דפ' כ"כ דמייתי לה גבי קטן שבא לכבות התם נמי הוא גופא קעביד איסורא ואי משום דאכלו להו המעות דרבית הא לאו איסורא הוא אלא לקיחה הוא דאסירה ואינהו לא שקלי כו' יעו"ש אבל יותר נראה דאין כוונתו לחלק בין אם הקטן עשה איסור או עובר על איסור בלי שום מעשה רק כוונתו דברבית הא לא אסרה תורה רק רבית הבא מיד לוה למלוה והכא האפטרופס המלוה והוא אין עושה איסור רבית כיון דאין הממון שלו וגם הקטן אינו עושה איסור כיון דהוא מלוה ואפטרופס אינו שלוחו של

קטן רק דקעביד בממונו של קטן רבית וע"ז אין אנן מוזהרין אבל הכא גוף הקטן יעבור בב"י אף שהיא ממילא הגדול שגורם לו זה עובר בלא תאכילום ואם שמשמעות לשונו משמע יותר כמו ששערתי בראשנה אבל בשט"מ ב"מ ע' מביא הריטב"א ג"כ דמן הדין שרי לאפטרופס להלוות ממון של יתומים בר"ק וכ' שם טעמו דיתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו וגם אנו אין אנו מוזהרים על ממונם כו' ואע"ג דקטן אוכל נבילות ב"ד מצוין להפרישו הא בשר שחיטות נינהו יעו"ש שלשונו מורה יותר דהטעם הוא משום דאין כאן איסור כלל דהתורה אסרה להלוות ממונן ברבית והכא הקטן אינו מלוה רק המלוה עושה בממון קטן ואין אנו מוזהרין לבל לעשות רבית בממונו של קטן והאי טעמא כ"ש לענין בל יראה דגוף הקטן יעבור בב"י דהא כן הוא לאו דב"י שמי שיש לו חמץ עובר בב"י בלי שום עשיה. וקצת הי' נראה ראיה דהיכא שהקטן יעבור ממילא מותר הגדול לגרום לו מהא דאין אפטרופס תורם להניח וביאר בתשו' מהר"י מינץ סי' א' הטעם משום דמוטב שיעשרו הם בעצמם כשיגדלו שיהי' מצוין ועושין יעו"ש והתינח לענין מ"ע שפיר י"ל כן דאין המצוה חיובית להפריש עתה אבל אכתי הא כשיעברו ג' רגלים יעברו הקטנים על לאו דבל תאחר כמבואר בר"ה ד' ועי' בתוס' שם שצידדו דגם בלא אפריש עובר בבל תאחר ולהנ"ל ניחא דעבירה זו יעברו ממילא ואין בזה משום לא תאכילום. ושו"ר לשון החו"מ סי' ר"ץ ולא יתרומו כדי להניח פירות מתוקנים אלא ימכרו אותם טבל יעו"ש וכיון דמוכרין אותם קודם ג' רגלים לישא ב"ת. ובזה יש ליישב ד' תוס' שבת נ"ד בהא דראב"ע מעשר תריסר אלפי גמלי דאפטרופס שלו הי' מעשר דהא אין תורמין להניח וכמו שתמה הח"ץ בתשובה, דדוקא מעשר תבואה כיון דאפטרופס מוכר התבואה ולא יעברו על ב"ת בזה הוא דאינו רשאי לעשר אבל בהמות הא אסור לאפטרופס למכור רק כשאין לו ליתומים מה לאכול כמבואר סי' ר"ץ סעי' י"א וראב"ע ודאי הי' לו מה לאכול ואסור למכור לכך עישר האפטרופס כדי שלא יעבור הקטן על ב"ת כשיעברו ג' רגלים ודו"ק ועי' בח"י סוסי' תל"ד דאפטרופס של יתומים מצוים לבדוק ולבער חמצם דהא מחייב לעשות להם כל המצות הן מד"ת הן מצות שמד"ס וכ"כ בש"ע הרב שם ומזה אין להוכיח דאסור לגרום לקטן איסור בל יראה דאיכא למימר דלאו מטעם ב"י היא רק כדי שקיים מ"ע דתשביתו ומטעם חינוך מצוה אתי עלה וכמו שצריך האפטרופס לקנות לו לולב וציצית כדאי' בחו"מ סי' ר"ץ ואע"ג דבחינוך אינו מחייב רק האב ואפילו האם אינה חייבת בחינוך כמבואר בא"ח סי' שמ"ג מכ"מ אפטרופס דינו כאב ומחייב בחינוך ומה"ט נראה דיתומים שאין להם אב וסמוכים אצל אמם דדינה כדין אפטרופס לכל דבר דמחייבת האם בחינוך מטעם אפטרופס ומזה יש לתמוה על תוס' שאנץ המובא בתה"ד

סי' צ"ד ומחה"ש סי' שמ"ג בהא דהילני המלכה ישבה עם בניה בסוכה דמיירה כשיש להם אב והוא חינכם במצוה יעו"ש דאדרבה כשאין להם אב וסמוכים על שלחן אמם היתה אפטרופס שלהם וחייבת בחינוכם ועפי"ז נראה דאפטרופס שרואה לקטן עובר עבירה מחייב להפרישו מצד מצות חינוך כמו אב וצע"ק לשון הש"ע סי' ר"ץ סעי' י"ד אפטרופסים תורמים כדי להאכילם שאין מאכילים ליתומים דבר האסור יעו"ש ותיפוק לי' שאפטרופס חייב אפילו להפרישם מאיסורא מצד מצות חינוך ואולי כתב לשון זה דמטעם זה אפילו בקטנים טובא שאין להם דעת כלל אסור דהוי כמאכילן בידים אבל מטעם חינוך ל"ש רק בבר הבנה ויודע שדבר זה אסור כשילמדו לו כמ"ש בש"ע סי' שמ"ג ובש"ע רש"ז ז"ל ובחינוך דמ"ע בעי' עוד יותר שיודע מענין המצוה כגון קטן היודע להתעטף חייב בציצית וכל דבר לפי ענינו, והנה בדברי הח"י הנ"ל משמע לכאורה דבכל קטן חייב האפטרופס לבדוק ולבער ואם הוא מצד חינוך לכאורה ל"ש חיוב רק בקטן שיודע מענין ביעור חמץ אבל בקטן לגמרי ל"ש מצות חינוך ונראה יותר דבכל קטן חייב לבדוק ולבער דאם האפטרופס לא יעשה כן יעבור הקטן על ב"י והו"ל כמאכילו בידים איסור דגם במידי שיעבור הקטן ממילא שייך איסור דלא תאכילום ותשו' הר"ח בתשו' מהר"ם הנ"ל לאו מכרעת ורבו הפוסקים דבאמת אסור להלוות מעות יתומים בר"ק כמבואר סי' ק"ס סעי' י"ח ועי' בחו"מ סי' ל"ד לכן עצת כ"ת בזה לא נהירא בהיות כי יש בזה חשש דאורייתא דלא תאכילום ואין לנו היתר רק לדעת המ"מ אשר המג"א ורז"ש לא סמכו עלי' ואנן אהנך ניקו ונסמוך לכתחלה. ומה שהקשה כ"ת לדעת המ"מ הנ"ל מהא דכיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט הא יכול ליתנו לכהן קטן בטרם שהחמיץ לא ידענא מה קשיא לי' תקנתא טובא דיאפה ואח"כ יפריש ור"י הא אית לי' שאין מוזהרין כלל על ב"י ולריב"ם יניחנה בצונן ותקנתא דקטן למה לי ואולי כוונתו להקשות לר"א ער"ד התוס' פסחים מ"ו שם דכל היכא דאפשר לעשות בלא הואיל לא שרינן ע"י הואיל ותקנתא בצונן לא ברירא לי' לר"א דדלמא לא תזהר יפה ותתחמץ והשתא מדוע לא אמר ר"א דיתננו לקטן ולא יצטרך להואיל אכן נראה לפמ"ש בצל"ח שם ליישב הא דאמר ר"י מפרשתה ומניחה עד הערב הא טוב מזה להטיל לצונן ואם לא תתחמץ יוכל לקיים נמי מצות נתינה לכהן ותירץ משום דחלה טמאה היא מוקצה ואסור לטלטלה וכיון דצריך להפריש מן המוקף א"כ אי אפשר להטיל מקצת מן העיסה בכלי צונן ולומר ע"ז שיהי' חלה רק צריך להפריש ולקרות שם מן המוקף ואח"כ להטיל בצונן ואסור משום טלטול מוקצה יעו"ש ולריב"ד דשרי בכה"ג משום דסובר טוה"נ ממון ועובר בב"י ולאפות מקודם אסור דלית לי' הואיל וכדי שלא יעבור על ב"י התירו טלטול מוקצה

וא"כ לר"א כיון דאית לי' עכ"פ תקנתא לאפות תחלה מטעם הואיל אסור לו להפריש החלה וליתנה לכהן קטן דאסור לטלטל מוקצה ובזה ניחא נמי קו' התוס' הנ"ל לר"א דיטיל לצונן דזה אסור לר"א מטעם טלטול מוקצה כיון דיש לו עצה אחרת וא"כ כיון שאסור ליתנה להקטן אי אפשר לזכותו לקטן דקטן הא אינו זוכה רק כשנותנו לידו ולהקנות לקטן בק"ס אינו מועיל כלום כמבואר סי' רמ"ג סעי' מ"ט ועוד דבלא"ה אסור ליתן מתנות כהונה בק"ס דהיא דרך מקח וממכר ומה"ט נמי אי אפשר לזכות להקטן ע"י אחר החלה ע"י ק"ס וכן ע"י אג"ק אע"ג דאגב נתינה מעלייתא היא משום דלא הותר מתנה ביו"ט רק במשיכה אבל הכא כשמקנה לו אגב קרקע צריך הזוכה לעשות קנין בקרקע כגון חזקה וזה ודאי אסור ביו"ט כמבואר בב"י או"ח סי' תקכ"ד בשם מרדכי ובבית מאיר סי' כ"ה:

וגם בלא"ה אי אפשר לזכות ע"י אחר דנראה דלר"א לשיטתו זכיה ע"י אחר לאו דאורייתא היא רק תקנתא דרבנן מדאמר בב"ב קנ"ו זכין לקטן ולא לגדול ויעו"ש ברשב"ם דתקנה תיקנו לקטן כיון דאין לו זכיה בעצמו וכיון דתקנתא דרבנן היא אכתי יעבור המפריש בב"י וב"י דקנין דרבנן לא מהני לדאורייתא והא דבחמץ מועיל קנין דרבנן משום דמה"ת בביטול סגי כמ"ש קצוה"ח סי' קצ"ד אבל בחלה כיון שאין החלה שלו רק עובר בב"י משום טוה"נ והואיל אי בעי מיתשל עלה אבל ביטול ל"מ בזה כמ"ש בתשו' ש"א וא"כ תו אין קנין דרבנן מועיל. ובעיקר דברי הצל"ח הנ"ל דלר"י אסור להטיל בצונן מטעם מוקצה לכאורה קשה דהא אכתי יש לו תקנה להחזיק מקצת העיסה בידו בטרם שיקרא עליו שם חלה ובעודו בידו יקרא שם חלה ואז מותר לטלטלה בכ"מ שירצה ולהטילה לצונן כמבואר סי' ש"ח סעי' ג' ונראה דסובר הצל"ח דעכ"פ לכתחלה אין לו לעשות כן לקרות שם חלה בעודה בידו ורק כששכח ולקח מוקצה בידו שרי לטלטלו הלאה אבל לכתחלה לא יעשה כן וכ"כ סברא זו בס' תפארת ירושלים סופ"ז דדמאי ויעו"ש ראיתו מירושלמי. והנה מדריב"ב דאמר יטילנה בצונן כדי שלא יעבור על ב"י יש לתמוה על הפוסקים סי' תמ"ו דאסרו להשליך חנק לביה"כ ביו"ט מטעם איסור טלטול מוקצה דהעמידו חכמים דבריהם דהא הכא ריב"ב שרי ולהפוסקים שם דלא ביטלו שרי ניחא דהא הכא בחלה אין ביטול מועיל אבל להפוסקים דגם בלא ביטלו אסור לטלטלו קשה וצ"ל דריב"ב יחידאה ולא קי"ל כן אבל תמהני טובא דהא באו"ח סי' תנ"ז פסק המחבר דאם שכח וקרא שם יטילנה לצונן והא אסור לטלטל מוקצה לפי פסק הש"ע סי' תמ"ו אפילו בלא ביטלו ומכ"ש הכא דלא החמיץ עדין ואיכא תקנה בביטול דהא חלת ח"ל שא"צ ליתנה לכהן שלו היא ומועיל ביטול ואולי נשען המחבר בזה ע"ד הגמי' שהובא

בב"י שם דחלת ח"ל כיון דחזיא לכהן קטן מותר לטלטל וביתר ביאור הוא בסיה"ת הל' חלה דכיון דחזיא לכהן קטן אף שאין קטן לפנינו מותר לטלטל יעו"ש. אבל בב"י נראה דלא ס"ל כהגמי"י וביותר תמהני על מג"א שבס"י תק"ו ס"ק י"ד סתם דאסור לטלטל חלה טמאה בח"ל וכן סתם הר"ב ז"ל בש"ע סי' תנ"ז וסי' תק"ו וא"כ האיך שרי להטיל בצונן, ודוחק לומר דבסי' תנ"ז מיירי כשאוחז החלה בידו עדיין ועוד דאכתי אסור להטילה לכלי צונן דהא מבטל כלי מהיכנו דהא הכלי נעשה בסיס לדבר האסור וכמ"ש צל"ח פסחים מ"ו ולכאורה נראה פשוט דכמו שטלטול מוקצה אסור כדי שלא יעבור בב"י ה"ה ביטול כלי מהיכנו ועי' בצל"ח ביצה ח' וצ"ע בזה. ובנדון שלפנינו כבר כתבתי דלכתחלה לא נהירא כלל שיתן לקטן ובדיעבד כשנתן לקטן כיון דקטן גופא לא עשה איסור ועבר עליו הפסח המקיל יש לו ע"מ לסמוך ובעובדא כזו כפי ציור השאלה שהיה שעת הדחק גדול ומלתא דלא שכיחא הי' נראה שיש לעשות בזה קנין אודייתא דהיינו להודות בפני שני אנשים שהחמץ היא של עכו"ם פלוני בהודאה גמורה ולקצוה"ח סי' קצ"ד אודיתא קנין הוא ומועיל לענין איסר חמץ ואם שבמקו"ח סי' תמ"ח חולק בזה בשעת הדחק יש לעשות כן ואח"כ להפקיר החמץ בפני שלשה כעין דברי הכנה"ג שהובא במג"א סי' תמ"ח ס"ק ד' וכולי האי ואולי בהצטרפות שניהם יועיל להתיר החמץ שאחה"פ בהנאה עכ"פ ואין להאריך יותר:

סימן ב

להרב הה"ג מו"ה ישעי' לאנדמאן נ"י אבד"ק אזיפאליא יצ"ו:

יקרתו הגיעני נכון. וע"ד השאלה באשה א' בעירו ונדיבת לב בעת עשרה ועתה ירדה פלאים ונפשה אותה לנסוע לאה"ק ולאשר אין לה כל להחיות שמה ובשנה א' וב' אין נותנים מהכולל רצון הבעה"ב להתנות שמה שיתנדבו מהיום לקופת א"י יהי' לה חלק מסוים והיותר להכולל ושאלו לכת"ה אי אריך למעיבד הכי, וכת"ה האריך בזה בדין אמל"ג כמסלה"ד בצדקה וכגון דא דהוי דשלב"ל לא זכו בהם עניים רק מדין נדר ומותר לשנות לעני אחר, ודבריו בזה נכונים אך עיקר הספק בנ"ד שעכ"פ עניים שבא"י כולם לגבי צדקה זו הם כמכירי כהונה כיון שרגילין ליתן להם מאז עפ"י תקנות קבועות שיסדו הראשונים ודין מכירי כהונה שייך אף בדבר שלב"ל כמבואר בגיטין ל' במלוה מעות את הכהן ואת הלוי ובעיקר ענין זה כבר העיר בצדק בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' צ"ט שרמזו כ"ת בסוף מכתבו, ולכאורה נראה דמכירי כהונה ל"ש רק בדבר שחיובו קצוב כמו תרומות ומעשרות וכן מעשר עני ומעשר כספים להנוהגין בו אבל בצדקה שאין הדבר קבוע על בעה"ב כמה יתן ולא כל השנים שוות שבשנה א' ממעט ובשנה אחת מרבה

ל"ש בזה דין מכירי ואף שבש"ך סי' רנ"ז ס"ק י"א נראה דבכל צדקה שייך דין מכירי כהונה אפשר דמיירי הש"ך במי שנותן דבר קצוב לשנה ואף שגם לקופת א"י המנהג ליתן בכל ע"ש לפני הדלקת הנרות מכ"מ כמ"פ נותנין גם בלעדי זאת בלי שום קצבה ובזה אפשר דלא שייך דין מכירי כהונה, ואע"ג דגם במעשרות אין ערך המעשר קצוב לכל שנה בשוה דהא המעשר היא לפי ערך התבואה ואין שנה דומה לחברתה ואפ"ה שייך דין מכירי כהונה משום דסמכי דעתייהו שהיו הבעלים רגילין ליתן להם המעשר מכל שנה כמה שעלה וכה יתנו להם גם להבא א"כ גם לענין צדקה בדבר שאין לו קצבה כמו בנדבת א"י יש לומר דעניים שבא"י סמכו דעתייהו שכמה שיתנדבו לקופת א"י יהי' להם אם רב אם מעט, מכ"מ יש לחלק דגבי מעשרות אין הדבר תלוי בבחירתו של הנותן וכפ"ע התבואה שיוגדל כן יהי' מחייב ליתן אבל בנדבות לקופת א"י אשר מלבד הדברים הקבועים לכל שבוע הדבר תלוי ברצון הנותן ברצותו מקצר וברצותו מרחיב ע"ז לא סמכו דעת עניים כל כך. ובשגם דגוף הוכחה מש"ך הנ"ל אינו מוכרח דנהי דכ' הש"ך דבצדקה שייך נמי דינא דמלוה לעני היינו דמפריש עליהן בחזקת שהן קיימין אבל באמת דין מכיר שכ' הש"ך ס"ק י"ג אפשר דלא שייך רק במעשרות או מעשר כספים דהיא דבר קצוב ובסתם צדקה שאינו קצוב אף במכירי צריך לזכות לי ע"י אחר. והנה גם בגוף דין מכירי כהונה ולוי' בירושלמי גיטין שם קאמר דל"ש בעני מכיר ובתשו' בי"ש הנ"ל האריך דגם בעני שייך דין מכיר מדקאמר שם במזכה לא מיירי ובמשנה קתני נמי עני וכבר קדמו בזה בשירי קרבן על ירושלמי גיטין שם. אמנם לענ"ד אין ראי' זו מכרעת כל כך, והנה ראיתי בתשו' בית יצחק ח"ב יו"ד סי' ע"ב שנסתפק אם דין מכירי כהונה שייך נמי לגבי יורשים שמתחייב ליתן ליורשיו של מכירו והביא ראי' מהא דגיטין ל' דקאמר ואם מתו צריך ליטול רשות מן היורשין ולרב דמיירי במכירי דהא מזכה לא קתני והא היורשין לאו מכיריו ננהו וע"כ דמכירי שייך גם לגבי יורשין, ולי צ"ע דהא בברייתא שם תניא ראב"י אומר המלוה מעות את הכהן ואת הלוי בב"ד מפריש עליהן בחזקת אותו השבט ואת העני בב"ד ומת מפריש עליו בחזקת עניי ישראל ועי' ברש"י שם דבעני ליכא למימר בחזקת יורשים שמא יורשיו עשירים הם והא גם בברייתא זו לא קתני וזכה וע"כ כרב במכירי מיירי וא"כ האיך יפריש לעניי ישראל הא לאו מכיריו ננהו ול"ש בהו מכירי וע"כ צ"ל דהא מלתא מיירי במזכה גם אליבא דרב אע"ג דלא קתני מזכה וא"כ גם במשנה דאם אותו נוטל רשות מן היורשים יש לומר דמיירי במזכה אליבא דרב. ובזה יש ליישב דברי רש"י ז"ל ד"ה ע"ש שהתוס' שם תמהו עליו דאם גם לת"ק מותר להפריש בשביל עניי ישראל בכל מקום שהם א"כ מאי בינייהו יעו"ש דהא לשמואל דאוקמי

במזכה ודאי יש נ"מ אם מותר לזכות בשביל כותים דלת"ק אסור לעשות כן ולר' אחי שרי אך התוס' לא ניחא להו בהכי דהלכתא כרב במכירי כהונה וא"צ לזכות ותו אין נ"מ אבל להנ"ל ניחא דהא הכא שאין לו יורשים גם אליבא דרב ע"כ צריך לזכות ושפיר מינו אם רשאי לזכות לעניי כותים, ושו"ר בפנ"י שם שכתב בדעת התוס' דכל שהלוה בפני ב"ד לכ"ע א"צ לזכות ולא מכירי כהונה דדעת ב"ד מתנה עליהם והוי נתינה מעליותא ובדעת רש"י ז"ל כתב דצריך לזכות לשמואל וא"כ נ"מ אם זיכה ע"י אחר לכותיים דלת"ק לא מהני ולר' אחי מהני וכן לרב דאסר במכירי עכ"פ צריך להפריש לשם מכיריו וא"כ שייך נמי האי נ"מ יעו"ש, ודבריו תמוהים דלרב דאמר במכירי כהונה וכמאן דמטי לידייהו דמי אין צורך כלל להפריש על שמם ומאי מועיל כוונתו בשעת הפרשה אבל בלא"ה לרב דמיירי במכירי וזה העני הי' מכירו א"כ כשמת אין לו מכיר וצריך לזכות וכמ"ש לעיל ועכ"פ לדברי רש"י הנ"ל דגם במלוה בב"ד צריך זכי' אף דקתני מפרש סתם א"כ גם בהא דמתו צריך ליטול רשות מן היורשים יש לומר דמיירי' גם לרב במזכה ואזדא לה ראיית הב"י הנ"ל דשייך לגבי יורשים דין מכירי כהונה:

והנה הב"י שם הביא מתוס' ב"ב קכ"ג ד"ה הכא שכ' ודוקא דאישתחיט בחיי אביהון הא לאו הכי כיון דמת מי יזכה דלכאורה נראה משם דל"ש דין מכירי כהונה לגבי יורשים ובאמת אין משם אף שמץ ראי' דנהי דצריך ליתן ליורשים מכ"מ כיון דלא זכה אביהון בחייו הו"ל ראוי ואין הבכור נוטל בראוי והיא פשוט, וגם הב"י הרגיש קצת אלא שדבריו במכתיה מגומגמים. ולפע"ד ד"ז תלוי בפלוגתא דרבוותא דהנה בשט"מ ב"ב קכ"ג ד"ה ואי לא אתי הביא דברי עליות דר"י וז"ל יש לתמוה דהו"ל לאקשוי דהא לאו ממונא דאבוה הוא כלל ואפילו ראוי לא הוי דל"ש למיקרי ראוי אלא ממון הבא ליורשים מכח האב אלא שלא הוחזק בו האב בחייו וי"ל דהכי קאמר אפילו אם התנה הבע"ה ליתן לאבוהון ומחמת כן נתנם ליורשיו מכ"מ הוי ראוי, ואפשר דהא ידע המקשה דאיכא לאוקמי במכירי כהונה ומכ"מ ראוי הוא כיון דלא אישתחיט בחיי אביהון ופרקינן הכא במכירי כהונה ודאישתחיט בחיי אביהון וכו' עכ"ל וכדברים האלה ממש כתב נמי הרשב"א והר"ן הובאו בשיטה שם ומוכח דבמכירי כהונה צריך ליתן ליורשים ואסור ליתן לאחר דאל"כ גם למאי דנימא דידע המקשן דמיירי במכירי כהונה הא כיון דלא אישתחיט בחיי אבוהן לאו ממון הבא להם מכח אביהון היא ול"ש לקרותו ראוי וע"כ דבמכירי כהונה צריך ליתן תמיד ליורשים ע"י שנתן לאבוהון וא"כ ממון זה בא להם מכח אביהם רק דראוי הוא דמיקרי כי דלא אישתחיט בחייו. אבל מדברי הרא"מ ז"ל שהובא בשט"מ שם ד"ה במכירו כתב וז"ל אבל אי לא אשתחיט בחיי אביהון כא שקיל

פי שנים דכיון דמית אביהון מקמי דלשתחיט הא לא זכה בהו אביהן בהנהו מתנות וכי קא שקלי אינהו השתא מחמת נפשייהו היא דשקלי ולא מחמת אבוהן הלכך נכסים דדהו ולאו נכסים דאביהון יעו"ש ומוכח דסובר באמת דממון דידהו מיקרי דמחמת מכ"כ אין עליו חיוב ליתן ליורשיו. והנה לרא"מ הנ"ל ע"כ הא דאיתא במשנה גיטין ל' ואם מתו צריך ליטול רשות מן היורשים צריך לאוקמי המזכה ולפי"ז תו אין הכרח כלל לומר דשייך מכירי בעני דיש לומר דגם ש"ס דילן סובר כירושלמי דל"ש מכיר בעני אע"ג דקאמר במזכה לא קתני היינו לענין כהן ולוי אבל לענין עני מיירי במזכה וכמו הא דאם מתו דע"כ מיירי במזכה ואזדא לה הוכחת הגאון בי"ש הנ"ל דגם במכירי עני אסור לשנות והי' לפי"ז פתח להקל בנידן שאלתו, אך ז"א דהא גם לירושלמי דבעני ל"ש מכיר היינו משום דבמעשר עני המתחלק בשדה אין לבעלים טוה"נ כמ"ש המנ"ל וזה לא שייך בנ"ד דיש למנדבים טוה"נ ושייך גם לכ"ע דין מכיר בעניי א"י ובשגם דלדינא עיקר כהר"י ורשב"א ור"ן דגם ביורשין נוהג דין מכירי כהונה ואם אביו היה מכירו צריך ליתן ליורשיו דאינהו הרבים לגבי הרא"מ ולדידהו הא דאם מתו ג"כ מיירי במכירי כהונה והא דאיתא בברייתא שם מפריש עליו בחזקת עניי ישראל ג"כ לא מיירי במזכה רק דבהלוה בב"ד א"צ לזכות כלל כשיטת התוס' שם, ומכ"מ נראה דאף דשייך דין מכירי כהונה לגבי יורשים היינו שצריך ליורשי הכהן או הלוי אבל להיפך כשמת הבעה"ב אין יורשיו צריכים ליתן לכהן שהי' נותן אביהם וכמו במתנה מועטת שיורשיו רשאין לחזור כמ"ש הח"ץ סי' ע' וכ"נ מדברי רמב"ן במלחמות פ' כל הגט סי' ח' בהא דאם מתו צריך ליטול רשות מן היורשין היינו משום דיכולין לחזור בהן כמו אביהון שיכול לחזור בו יעו"ש ואפ"ה באבוהן א"צ ליטול רשות וע"כ דאביהם מסתמא לא יחזור בו שלא יהי' מחוסר אמנה משא"כ הבן דרשאי לחזור בו, ושו"ר כן מבואר בחידושי רמב"ן גיטין דף כ' ד"ה תני יעו"ש. ומ"ש כ"ת דמכירי כהונה לא עדיף ממתנה מועטת להבטיח לו ואפ"ה אם נזדמן לו אח"כ מי שאוהבו או צריך יותר מותר לחזור בו דאנן סהדי דגם מעיקרא אלו הי' זה לפניו היה נותן לו כט"ז יור"ד סי' רס"ד, לענ"ד אינו מוכרח דאפשר דניחא לי' טפי במצוה דרבים מביחיד ומסתמא בין עניי א"י ימצא בתוכם מי שעדיף מאשה הנ"ל וגם אפשר דמכירי כהונה שכבר הורגל ליתן להם מימים רבים עדיף מאמירה במתנה מועטת דהא לדעת מהרי"ל הובא בקצה"ח סי' ער"ח במכירי כהונה אינו יכול לחזור בו כלל אף דבמתנה מועטת לכ"ע מועיל חזרה, אמנם בתשו' ח"ץ סי' ע' מבואר דגם במכירי כהונה יכול לחזור בו וליתן לצורבא מרבנן או קרוב, ולפע"ד דברי הח"ץ צ"ע דעיקר ראיתו מרש"י חולין קל"ג ד"ה זכי מדהוכרח רש"י לומר דמנפשי' לא מצי שקיל דכתיב

ונתן ותיפוק לי' דהא הוי מכירי כהונה ויגרום איסור לנותן יש לדחות דאי משו"ה הי' סגי לרבא ליטול רשות משמעי' שהוא יקח המתנות מבעה"ב ע"כ מפרש רש"י שלא היה אפשר לעשות כן משום דכתיב ונתן ולא שיטול מעצמו ולא הי' רוצה לשאול חלקו בפיו ע"כ ביקש משמעי' שיקח בעדו וזה ברור ואין שום הכרח משם דמותר לחזור בו במכירי כהונה וליתן לצ"מ וקרוב ועי' בחידושי חת"ס חולין קל"ג עמד ג"כ בדברי רש"י הנ"ל כקושי' הח"ץ ולא נזכר מדברי הח"ץ ולענ"ד כדפירישות אך בנ"ד כשיתנו להאשה חלק מועט ועכ"פ מנדבות הקצובות לא יגרע דבר רק מדברים הנספחים שאין להם קצבה כ"כ נראה דלא שייך בזה דין מכירי כהונה כמ"ש לעיל וכמדומה שהעולם נהגו להקל בכך ע"י תנאי ואין להאריך יותר בזה:

בש"ה אעיר ע"ד המ"ח מ"ע שפ"ט שכתב שיש תקנה גם בזמן הזה לצאת י"ח מצות פדיון כדינא שיזכה ע"י אחר למי שהוא כהן אמיתי ודבריו תמוהים דהא כ' שם אח"כ דהא דנתן לי' כהנים יצא היינו אפילו ליותר מי' רק שעכ"פ יגיע לכ"א שו"פ דאל"ה לא מיקרי נתינה ולא יצא יעו"ש וא"כ כשיזכה לכהנים אמיתיים הא אין אתנו יודע מי כהן אמיתי וע"כ יזכה לכל הכהנים אמיתיים שנמצאים בעולם וא"כ תו לא יגיע שו"פ לאחד ולא יצא, וזה ברור, ולדבריו דמועיל זיכוי היה נראה דאם זיכה אסור לזוכה להחזיר הה' סלעים למחכה כן יהי' מונח אצלו עד שיבא אליהו כמ"ש רשב"א כעין זה בגיטין ל' אבל לענ"ד אין תקנה זו כלום וכמ"ש:

סימן ג

להרבני המופלג מו"ה שמשון אלטיר נ"י:

סופר סתים בקאסוב:

ע"ד שאלתו שמצא בס"ת כתוב שמות ה' אלקים סמוכים עד שנראים לתינוק כתיבה אחת אם רשאי לגרור קצת מרגל הא' של אלקים שיהיו נראים כשתי תיבות ויצא הדבר להיתר בתשו' רע"א מה"ת סי' כ"ט ודרש חוו"ד והנה תשו' הנ"ל אינה ת"י אבל הלא מבואר כעין זה ביו"ד סי' רע"ו סעי' י"א באותיות של שם דנגעי להדדי דמותר למחוק הנגיעה להפרידם אלא דיש לומר דשם מוחק רק הנגיעה שהיא כתוספות ולא מגוף האות כמו בנ"ד אמנם באבן העוזר א"ח סי' ל"ב מתיר להדיא באותיות של שם שאינם מוקפין גויל כגון שכתב עד למטה בקלף לגרור קצת לעשותן מוקף גויל וכן פסק בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' קל"ב ורואה אני שהדברים ק"ו דהא מוקף גויל אינו מזיק רק בס"ת משום דכתיב כתיבה תמה אבל אם השם כתוב בפ"ע ודאי דאסור לגרר קצת לעשותו מוקף גויל וזה באמת טענת בעל ס' גה"ק סי' רמ"י אות כ"ד על האבן העוזר הנ"ל שלמה

יהי' שרי בס"ת יותר מכשהשם בפ"ע ונגיעה שאני דתוספת הוא יעו"ש ומכ"ש הכא שהשני תיבות נקראים לתינוק כאחד וכשנקרא כאחד ממילא אין להם משמעות שם כלל ובכה"ג אפשר דרשאי למחוק לגמרי ועי' במק"מ סי' רע"ו ס"ק פ"ח ומכ"ש דשרי לגרר קצת והאות נשאר שלם ובאמת גם בהאי דינא דתשו' בי"ש הנ"ל לעשותו מוקף גויל ע"י גרירה מסתבר דשרי ואף שראיתי בגה"ק סי' רע"ו ס"ק כ"ו וס"ק כ"ט שחוכך לאסור בזה ואזיל לטעמי' שסובר שבגרירת קצת מאות השם אף שהשם נשאר בשלימותו איכא איסור תורה מדין ח"ש וכמו שהאריך בסי' רע"ו ס"ק כ"א להשיג על תשו' בי"ש סי' קל"ב הנ"ל שכ' דל"ש בזה דין ח"ש אסור מה"ת כמו שכ' בתשו' ש"א לענין בל יראה דל"ש בפחות מכזית כיון דח"ש אסור משום חזי לאיצטרופי ובזה ל"ש חזי לאיצטרופי שאם יהי' לו עוד חצי זית יעבור מכאן ולהבא ולא למפרע וה"נ כשימחוק אח"כ מהאות עד שיתקלקל ויצא מצורת אות יתחייב ע"ז לבד ולא צריך לצירוף מה שגרר בתחלה, וגה"ק חולק עליו דגם בבל יראה איכא איסור ח"ש ושייך סברת חזי לאיצטרופי דעיקר הסברא היא דע"כ מהח"ש לא פרח איסור מחמת קטנותו כיון דבהשיעור יחד יש מלקות ש"מ דכל משהו ומשהו יש עליו איסור תורה דאל"כ אלא כל משהו לבדו הותר הוא היאך יתחייב על צירוף הרבה משהוין יחד וכעין זה פירש בתשו' אדב"ע א"ח סי' ח' עכת"ד. ובמחכת"ה לא ירד לעומק הדברים דנהו דבסברא יש מקום לדחות דברי הש"א הנ"ל וכעין שכ' הפמ"ג יו"ד בפתיחה לבב"ח דיש לומר דח"ש דאסור משום דחזי לאיצטרופי היינו אז בשעה שאכל אם הי' אוכל כזית הי' חייב יעו"ש והאי טעמא שייך נמי לענין בל יראה אבל לענין מחיקת השם אין הדבר מתפשט רק על מקצת מהשם שעל ידו מקלקל האות לגמרי וגם בפ"א כשמוחק מאות השם חיובו היא על המחיקה ההיא שמקלקל האות הן שהיא באחרונה או בראשנה למשל כשמגרר אות ו' מן השם למטה כל עוד שלא נשתנה צורתו ועדיין יקראנה התינוק ו' לא עביד מידי ומחיקה האחרונה שנעשה עי"ז צורת י' ע"ז הוא חייב וכן אם עשה מחיקה זו בראשנה כגון שהתחיל למחוק באמצע הו' תיכף במחיקה כ"ש יצא מתורת ו' וחייב משום מחיקת השם ול"ש כאן לומר דהאיסור מתפשט על כל האות ולכך גם כל ח"ש אסור מה"ת דזה שייך רק לענין איסור אכילה או בל יראה דעכ"פ אין הבדל בין חצי זית זה לזה וע"כ בתרוויהו מתפשט האיסור אבל הכא האיסור מתפשט בדבר מסוים במחיקה זו שמקלקל השם וזה ברור. ומ"ש הגה"ק שם ראי' לדבריו מהא דתולש א' מסימני טומאה כגון שהי' ג' שערות לבינות ותלש אחת נהי דלרב ששת בשבת צ"ה פטור אבל ברמב"ם משמע דאיסור תורה איכא וע"כ מדין ח"ש וה"נ לענין מחיקה יעו"ש נפלאתי עליו דהא ברמב"ם שם פ"י מטו"צ מבואר דאפילו

לאו איכא בתולש א' מהשערות אף שעדיין נשארו ב' שערות אלא שאין לוקין כל דלא אהני מעשיו והיעלה על הדעת שבח"ש איכא לאו וע"כ דשם שאני דיליף לה בספרי מקרא דלשמור ולעשות דחייב גם על מקצתו וכמ"ש בס' מנ"ח מ"ע תקפ"ד יעו"ש ואין משם ראי' כלל למחיקת השם דליכא קרא מיוחד ודין ח"ש דעלמא כ"ש בזה. וקצת יש כדון בגרירת מקצת ונתשם נהי דמשום לא תעשון כן ליכא עכ"פ יהי' אסור מה"ת משום הורדה מקדושה דעכ"פ אותו מקצת גם הוא קדושת השם עליו וכשגוררו הוא מורידו מקדושתו ונהי דיש לומר דהדיו שגורר עדיין קדושתו עליו וצריך לגונזו עמ"ש בחיבורי לסוטה דף כ' בתוד"ה מגילתה נגנזת יעו"ש אבל עכ"פ הקלף שנשאר אחר הגרירה אזלא לי' קדושתו כדאמרי' בשבת קט"ז והו"ל הורדה מקדושה דאסור מה"ת, אבל יש לומר דכיון דאינו משמש בהקלף מידי ל"ש בזה איסור הורדה דהורדה הוא רק כשמשמש בו תשמיש חול או תשמיש קדושה קל מהראשון משא"כ כשאינו משמש בו כלום וכבר האריך בזה בגה"ק בכלליו לסת"ם סי' כא ומכ"מ צ"ע כיון דמוחקו כדי שישאר הקלף ויהי' מוקף גויל הו"ל שפיר בתשמיש להשם והו"ל הורדה דונקוד הי' השם גופא כתוב עליו ועתה היא משתמש בתור קלף ואויר להשם ויש לחלק דזה לא מיקרי תשמיש כיון דלא קעביד מידי: ב):

וע"ד שאלתו בנגיעה דקה כחוט השערה הנמשכה בה' אחרונה של שם מרגל לרגל רק שהיא כמו חוט שער ואינו שחור כגוף האות ותינוק יקראנו ה', הדבר מבואר בנוב"י חאה"ע סי' פ"ה דאף שניכר לתינוק ואינו שחור כגוף האות כל שנשתנה לצורת אות אחר פסול ובנ"ד נראה דמיקרי נשתנה לצורת ח' וע"ע בגה"ק סי' רע"ד ס"ק י"ב בזה ונראה דלמחוק אסור כיון דתינוק יקרא אותו ה' כענין ספיקו של הריא"ס בה' הנוגעת בדקות שבה שבש"ע סי' רע"ו סעי' י"א ע"כ לא מצאתי ליריעה זו תקנה:

ג):

וע"ד שאלתו שלרגל מלאכתו הוצרך למחוק כמה תיבות ובתוכם הי' גם שם הקדוש ובסברו שכולם תיבות חול מחק גם מהשם אם צריך סליחה וכפרה ע"ז. לענ"ד צריך כפרה ואע"ג דהוי כמתעסק שסבר שהיא תיבה של חול ולא קודש והו"ל כסבור שומן הוא ואכלו דרק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה ולא באיסורים אחרים אבל ברע"ב פ"ד דכריתות משמע דכל ענין מתעסק ל"ש רק בשבת ושאר איסורים דמי לחלבים ועריות ועי' ברש"ש לשבועות י"ט אבל גם אי נימא כתוס' שבת ע"ג דבכל איסורים פטור מתעסק מכ"מ היינו מחיוב קרבן אבל כפרה מיהא בעי דהא דלא"ה מחיקת השם רק לאו ולא צריך לאתויי קרבן בשוגג ואפ"ה בעי כפרה כשעבר בשוגג ודברי רמב"ן עה"ת ויקרא

שכ' דשגגת לאו לא בעי כפרה כלל צ"ע כמ"ש בהגהותי שם וא"כ ה"ה מתעסק דעכ"פ לא מיקרי אונס שהי' לו ליזהר:

סימן ד

שלום גאבעל נ"י אבד"ק ברעזוב יצ"ו:

ע"ד שאלתו בכתב הנעשה בין חתן לכלתו בשעת התנאים בזה"ל שאחר הנשואין אם תרצה הבתולה גט מבעלה מחויב ליתן לה גט עם סכום שנים עשר מאות ר"כ ואם לא יתן לה גט מחויב ליתן לה ששה ר"כ לשבוע למזונות, נראה פשוט דאף אם נעשה דבר זה בקנין לגרש הו"ל קנין דברים ואינן כלום וגם לשון חיוב ל"ש בזה כיון שאין בזה ענין שעבוד נכסי כלל וכדמוכח מדברי סמ"ע סי' רמ"ג ס"ק י"ט הלכך אין תקנה שלא יוכל לחזור בו עד שיבא השטר ליד המקבל יעו"ש הרי דגם התחייבות אינו מועיל בזה ובחדושי לחו"מ סי' ר"ב הארכתי בזה והדבר פשוט לענ"ד שמאחר שאין חיוב עליו לגרש אין החיוב לתת לה הסך שנים עשר מאות דהא תלה בזה ליתן לה גט עם הסכום ול"ד ככל להחליף מעות עם מטלטלין ביחד בסי' ר"ג סעי' י' דהכא כיון שאמר שיתן לה גט עם הסכום הכל אחד הוא ואדרבא הגט הוא עיקר והסכום טפל כלשון עם ועי' תו"י יומא פ"ו וכיון דנתבטל העיקר נתבטל הטפל דוגמא לדבר פי"ט דכלים מ"ט. אמנם התנאי השני שבאם לא יקיים כן יתן לה ששה ר"כ לשבוע נראה לכאורה דזה קיים כי זה מילתא אחריתי היא ואף דהוי קנין אתן מועיל בתורת התחייבות מיהו גם בזה יש לעיין דהו"ל אסמכתא דתולה בדעת אחרים וגם הוא גזים דהא משורת הדין כשהיא רצונה להתגרש אין חייב ליתן לה מזונות כלום ואינו מועיל בלתי כשנעשה בקנין ומעכשיו ובב"ד חשוב כדאי' סי' ר"ז וטעם חיוב הקנס כבר כתבו הפוסקים כי כדאי הוא החוזר בו שיתחייב בקנס כמבואר סי' ר"ז סעי' ט"ז וה"ט ל"ש לענין חיוב החדש שקיבל עליו באם תרצה היא להתגרש יתן לה מזונות. אמנם בט"ז אה"ע סי' נ' ס"ק י"א כתב דבזה"ז שנעשה כתיבת התנאים לפני חשובים שבעיר הוי כב"ד חשוב יעו"ש וא"כ בנ"ד אם הי' קנין בדבר והיו חשובי העיר שפיר מועיל לענין חיוב מזונות אבל ג"ז לא ברירא באם לא נכתב בכתב מעכשיו דהא בט"ז גופא סי' ר"ז סעי' י"ד פוסק דגם אם הי' בב"ד חשוב ובקנין בעי מעכשיו יעו"ש וגם צ"ע דהא בסי' ר"ז סעי' י"א הביא בהג"ה י"א דבעי ב"ד חשוב שבעיר או מומחה לרבים יעו"ש ואם נכתב בכתב הנ"ל שנעשה בכל אוהיו"מ יש לומר דמהני לבטל אסמכתא והוי כאילו הודה שנעשה בקנין גמור ומעכשיו וב"ד חשוב כמבואר סי' ר"ז אבל עכ"פ התנאי הראשון שחייב לגרשה וליתן לה הסכום הנ"ל ודאי אינו כלום כי הוא קנין וחיוב דברים בעלמא והסכום נטפל לגירושין. ובדבר הוועקסיל שנתן החתן

ע"ס שנים עשר מאות כסף קודם הנשואין וזאת אומרת שנתן לה ע"ז שאם תרצה להתגרש מגיע לה הסך הנ"ל אף דבזה שפיר מועיל לכאורה השט"ח על הממון כי לא נעשה חוב הוועקסיל שיגרש רק שיתן לה הסך הנ"ל אבל באמת השט"ח שנתן לה אסמכתא גמורה הוא דתליא בדעת אחרים היינו בדעתה אם היא תרצה להתגרש וגם גזים דהא באם היא רצונה בגירושין גם הנדן שלה אינו חייב להחזיר מכ"ש כתובתה וא"כ אינו מועיל רק בקנין וב"ד חשוב או שיעשה כתיקון שבחו"מ סי' ר"ז וכיון דהוועקסיל הנ"ל הוא ככל שט"ח ואין בו דבר מהנ"ל אין להוציא ממון מיד הבעל וגדולה מזו מבואר בשעה"מ פי"א מ"ה מכירה בשם תשו' לח"ר סי' כ"ח במי שהתחייב בשעת נשואין שלא יוכל לגרש אשתו ובאם יגרשנה יתן לה סך נוסף על כתובתה דהוי אסמכתא כיון דגזים ואף בשעת נישואין אינו יכול להתחייב באסמכתא יעו"ש הרי דמחשיב לי' אסמכתא אף שתלה בדעתו דהא אם ירצה לא יגרש מכ"ש בנ"ד שתלה בדעתה והו"ל גזים על כל הסך דהא אם היא רצונה בגירושין אין לה עליו כלום ואפילו לדעת מנ"ל הובא בשעה"מ שם דבשעת נישואין כיון דאז נקנה באמירה בעלמא מועיל גם אסמכתא הא בעינן עמדו וקידשו מיד כמבואר באה"ע סי' כ"א סעי' א' ובנ"ד הא היה זמן הרבה מנתינת הוועקסיל עד הקידושין והדבר ברור דהוי אסמכתא והנלע"ד כתבתי:

סימן ה

להרב הה"ג מו"ה ישראל זעמילמאן נ"י מו"צ בבאלטא יצ"ו:

ע"ד שאלתו בעסק קידושין שקידש בחור א' למשודכת שלו בצינעא ביום ד' ניסן תרס"ו העבר ונולד תיכף רעש בעיר מהמעשה וא' מעידי' הקדושין שמו אברהם נסע על חה"פ עם אשתו לחותנו בעיר טאמאשפול ונסע אחריו אבי המתקדשת עם בתו והוגבה שם ב"ד עדות מהעד אברהם הנ"ל כי ראה שאחז מטבע ואמר האו"ל וכו' אבל לא ראה הנתינה לידה באופן שעפ"י עדותו שם אין בקידושין ממש, ואחר הפסח בא המקדש לפני הב"ד בבאלטא לקבל עדות והעידו שני עדים ה' אברהם הנ"ל ומשנהו שמואל שראו האמירה והנתינה וזה הי' ביום ה' ב' דר"ח אייר ואיזה רבנים כתבו היתר על המשודכת הנ"ל מטעם כיון שהגיד ה' אברהם בב"ד פ"א שוב א"ח ומגיד, וכ"תם האריך בזה דעדות שנתקבל בעיר טאמאשפאל יש בה כמה ריעותות מחמת שלא נתקבל בפני המקדש וגם שהענין הי' מרומה לגמרי כי לאיזה צורך נסעו בער"פ לטאמאשפאל לגבות עדות מר"א הלא הי' באפשרי לגבות עדות בהיותו עוד בבאלטא או להמתין בואו אחר הפסח וע"כ הענין מרומה שידעו ששם יצלח בידם להטות לבב העד כחפצם והי' להם להב"ד לסלק א"ע מדין מרומה כזה וע"כ אין בקב"ע זה ממש ויכול העד לחזור ולהעיד

והביא ד' תשו' עטר"ה חחו"מ סי' א' על ענין כיוצא בזה והאריך, ורואה אני את דבריו טובים ונכונים, והנה גם בלעדי זאת אף שבחו"מ סי' כ"ט איתא דבעדות ממון דביטלו חז"ל דין חקירה ודרישה ממילא כל שהעידו לפני ב"ד אף בלי חקירה ודרישה הראוי' א"י לחזור ולהעיד והוא מתשו' הר"ן אך בתשו' הרא"ם סי' כ"ד הביא כמה פוסקים דגם בד"מ כל שהעידו בלי דו"ח יכולין לחזור ולהעיד ולענין חומר א"א יש להחמיר כוותייהו והביאו הכנה"ג אה"ע ס' מ"ב בהגה"ט גם בתשו' עטר"ח הנ"ל וכן מצאתי למרן הב"י ז"ל בתשובותיו בדיני קידושין דחושש בעידי קדושין שיכולין לחזור ולהעיד כל שלא הי' דו"ח כמו בד"נ יעו"ש דמסתמא לא נעשה דו"ח כראוי ובתשו' הרא"ם כ' דאם לא נכתב בשטר שעשו איומים ודרישה וחקירה ראוי מסתמא לא עשו וגם חוכך הב"י שם לומר דעידי קידושין כד"נ דמי ובעי דו"ח ע"כ אף שלפי עדותם הראשונה אין חשש קדישין יכולים לחזור ולהעיד, ובתשו' עטר"ח אה"ע סי' י' פשיטא לי דאף להסוברים דע"ק בעי דו"ח דכד"נ דמי היינו כשהעידו שהוא מקודשת אבל לא כשהעידו להיתר דבזה ודאי כ"ב דו"ח יעו"ש ומד' הב"י נראה דאין חילוק ושו"ר דבעטר"ח מיירי לענין אשה שמעידים שזינתה בזה י"ל דבעי' דו"ח דכד"נ דמי כיון דזנות דא"א עון מיתה היא משא"כ במעידים שלא זינתה ויש רק חשש שמתירין סוטה לבעל וזה אינו רק לאו ואין בזה לתא דד"נ אבל לענין קדושין אדרבא כשמעידים שלא נתקדשה ודאי יש בזה ענין ד"נ אם יקדשנה אחר יש לומר דבעי' דו"ח כהב"י הנ"ל ונוסף ע"ז בנ"ד שקיבלו עדות שלא בפני המקדש וכ"ת מייתי ד' תשו' חת"ס אה"ע סי' פ"ד שכ' שא"צ להיות העדות בפני המקדש וע"ז כשענו הרבנים המתירים אמנם בתשו' אדב"ע אה"ע ס' ט"ו השיג ע"ד החת"ס הנ"ל והביא מד' המנכ"ל פ"ג מעדות דפשיטא לי דבעי' בפני המקדש אלא שכ' שם שדעת החת"ס דוקא לבטל הקדושין שבאין להעיד חובת המקדש בזה בעי' בפניו ובהכי מיירי המכ"ל הנ"ל אבל בעובדא דח"ס כל שהעידו לקיים הקדושין כחפץ המקדש ל"ב בפניו והוא השיג גם ע"ז יעו"ש עכ"פ בנ"ד שעדות הראשון לבטל הקדושין גם החת"ס מודה דבעי' בפניו אם הדבר נגד רצון המקדש והן אמת שבתשו' רשב"א ח"ד סי' ר' כתב דמקבלין עדות לאשה שנתגרשה שלא בפני בעלה וכ"ה בתשב"ץ ח"ב סוסי' י"ט בשם רמב"ן אבל נראה דשם באשה שבאה לפנינו ואין אנו יודעים כלל אם הבעל מערער שלא גרשה בזה היא דמקבלין עדות שלא בפניו כי אין באין להעיד לחובתו דהא אדרבא מעידין שגירשה הבעל ואין לו חפץ בה אבל הכא שיצא כבר הקול שהבעל מערער וא"כ הוא חפץ בה ובאין להעיד לחובתו וכמו בנ"ד שכבר יצא הקול שזה נגד המקדש בזה בעי' לפניו וגם הרשב"א ז"ל לא סמך ע"ז בנדונו לגב"ע לאיש שגירש אשתו

שלא בפניה כדי שיוכל לישא אחרת רק בשאין האשה לפנינו ואין יודעים היכן היא יעו"ש וזה ל"ש בנ"ד דהי' אפשר לגבות עדות בבאלטוא וא"כ י"ל דגם בדיעבד אינו עדות ועכ"פ יכולין לחזור ולהעיד להחמיר וכמ"ש הכנה"ג בהגה"ט סי' מ"ב ועוד דבנ"ד אף להסוברים דבדיעבד שקיבלו עדות שלא בפני בע"ד מועיל מכ"מ כיון שהי' אפשר לגבות בבאלטא ונסעו לעיר אחרת מקרי דין מרומה דצריך דו"ח כמ"ש המהריב"ל ח"ג סי' פ"ד והעתיקו בתשו' עטר"ח הנ"ל, ועוד והוא העיקר בעיני דכיון דאטרחו כל הנהו פרסי בער"פ לעיר טאמאשפאל הדברים נראין שזה הי' ערמה מאתם לגבות עדות שלא בפני המקדש כי ידעו שבפני המקדש לא יוכל העד להעיז פנים ולהעיד אחרת מאשר הי' והרי בתשו' מהרש"ל סי' ל"ג דריש טעמא דקרא דבעי' בפני בע"ד כי בפניו לא יעיז העד לומר שקר בדבר אף שאין הבעלים מכירים בשקרו מכ"ש בדבר שהבעלים יודעים יעוש"ב וכיון דהוי כדין מרומה הרי בעי' דו"ח כמו בד"נ כדאי' בחו"מ סי' ט"ו וא"כ בנ"ד אף שנזכר בשטר הגב"ע שהעידו שהי' המעשה עש"ק ד' ניסן שנה זאת תרס"ו הרי עדיין נחסר באיזה שעה הי' והלא אחת מהבדיקות היא באיזה שעה ואף שכ' הריב"ש בחו"מ סי' ט"ו דאינן כד"נ ממש דאם אמרו אין אנן יודעין אין עדותן בטילה היינו דחקרו אותם ואמרו איך אנו יודעים אבל כשלא חקרו אותם אין בעדות ממש ועכ"פ יכולין לחזור ולהעיד וכן הבין בתשו' עטר"ח חאה"ע סי' י' מהריב"ש ובתשו' בי"צ אה"ע ח"ב סי' צ"ב הבין דלהריב"ש כל הדרושה וחקירה היא רק לכתחלה ובדיעבד אם לא חקרו ויצאו מב"ד אינם יכולין לחזור ולהעיד כמו באמרו אין אנו יודעים ואין דבריו מוכרחים כלל ואף לדעת הר"ן רפ"ג דסנהדרין בשם הר"ד דדין מרומה אינו בשבע חקירות כמו בד"נ רק כפי הענין של הערמה, הנה אדרבא לפי דבריו נראה דבנ"ד שכל הערמה הי' לגבות עדות שלא בפני המקדש וע"כ מה צורך הי' בזה לבלי לגבות עדות שמה רק בפני המקדש וזה היא החקירה והדרישה האמיתית בענין זה כפי הצריך להערמה וכיון שלא עשו כן יכולין לחזור ולהעיד וכ"מ בביאורי הגר"א אה"ע סי' י"ח דבקידושין בדין מרומה יכולין לחזור ולהעיד כל שלא הי' דרישה וחקירה יעו"ש ולא נכחד ממני שבכל הטעמים הנ"ל נמצא גם חולקים אבל בהצטרף כל הטעמים הנ"ל לגריעותא ח"ו להקל בחומר איסור א"א ועכ"פ מידי ספק א"א לא נפקא. ולכאורה בלא"ה יש לומר דהוי כדין מרומה ע"י שהעדים מכחישים זא"ז היינו שהר' אברהם העיד בטאמאשפאל שלא ראה הנתינה לא הו ולא רעהו ר' שמואל והר"ש העיד אח"כ בבאלטא להיפוך ועדים המכחישים זא"ז הוי כדין מרומה דבעי דו"ח וכיון שלא דרשו וחקרו את הר"א יכול לחזור ולהעיד אבל זה ליתא דמקור הדין דמכחושין זא"ז הוי כדין מרומה כ' בתומים ר"ס כ' ומדבריו שם מוכח

דדוקא לגבי עדות האחרונים מיקרי זה דין מרומה אבל לגבי עדות הראשנים שלא הי' עדיין עידי הכחשה לא מיקרי דין מרומה דאל"כ לפי דבריו שם דתרי אומרים נתגרשה הי' בלא דו"ח וניסת ואח"כ באו תרי שלא נתגרשה ודרשו וחקרו אותם אמאי אם ניסת ל"ת הא עדותן של הראשנים לאו כלום הוא כיון שלא העידו ע"י דרישה וחקירה ועתה א"א לקבל עדותן ע"י דו"ח דהא ניסת כבר לא' מעידי' וכה ראיתי בתשו' בי"צ אה"ע ח"ב סוסי' צ"ב שכ' דבעדים המכחישין זא"ז או שבאו אח"כ עדים ואמרו על הראשנים אנוסים הי' הוי כדין מרומה דבעי דו"ח וכל שלא דרשו וחקרו עדות הראשנים יכולים לחזור וביאר בזה הגמרא כתובות י"ט דאילו הוי קמן הוי הדרי יעו"ש ולפע"ד ז"א כדמוכח מהתומים הנ"ל אבל גם לענין עדות האחרונים דפשיטא לי' להתומים דהוי כדין מרומה דבעי דו"ח אינו ברור ובתשו' עטר"ח חאה"ע סי' י' כ' להיפך דזה אינו בכלל מרומה מה שהעדים מכחישין זא"ז ועפ"י דבריו מיושב לנכון קו' הג' מורא"ל צימן בתשובותיו לאה"ע סי' י"א אות י' יעו"ש ודו"ק ובנ"ד בלא"ה עדות של הראשון בעיר טאוואשפאל הוי מרומה ויכול לחזור ולהעיד כנ"ל והנה גם בדבר הגב"ע שהוגבה בבאלטא מצאו הרבנים המתירין מקום לומר דלא הוי קידושין והוא שנכתב בגב"ע שנתן המטבע בידה ואמר לה האמ"ל וכו' וא"כ הוי נתינה קודם ושתיקה לאחר מתן מעות לאו כלום הוא וכ"ת כתב דאין זה כלום דכ"ה נמי לשון הש"ע סי' כ"ז בכסף כיצד נותן לה בפני שנים ואומר שהכונה שאומר קודם או בשעת נתינה שאוחז עדיין במטבע וה"נ כן הי' כוונת העדים, והנה אם כ"ת וב"ד זוכרים שכן העידו בפירוש אין מקום לדון כלל אך אם אין כ"ת זוכר בברור לדעתי יכולים עוד לשאול את העדים ונאמנים הנה לפרש דבריהם אם הנתינה הי' קודם ואח"כ האמירה כי יש בזה נ"מ רבא לדינא כי מ"ש כת"ה כי גם אם הנתינה הי' קודם כיון דנתן לה סתם אף שאמירה הי' אח"כ אין זה כשתיקה דלאחר מתן מעות וכמ"ש הפ"ת אה"ע ס"ק ט"ז סי' כ"ח בשם תשו' שיבת ציון והנה הס' שיבת ציון אינו ת"י אבל במחכתה"ר הפריז על המדה ואשתמיטתי' דברי מהרי"ט ח"ב סי' מ"ג שכ' להדיא דבנתן סתם ואח"כ אמר הוי כשתיקה לאחר מתן מעות דאינה מקודשת וכ"ה בתשו' ח"ס סי' ק"א ואפילו באמר תוכ"ד דמכ"מ כ"ש סברת תשדינהי דחששה שלא תתחייב באחריות דאולי סתם כפקדון דמי יעי"ש ובאמת שהדברים כבר אמורים בתשו' מבי"ט ח"א סי' צ"א וכה' בתשו' מרן הב"י ז"ל בדיני קידושין סי' ב' והעתיק בכנה"ג סי' כ"ח בהגה"ט תשו' הנ"ל ואם שלדינא הביא שם יש מחמירים אפילו בדלא שדוך ומכ"ש בדשדוך יעו"ש וגם בתשו' הרי"ם חאה"ע סי' י"ח מצדד להחמיר אבל רוב הפוסקים מקילים ונהי דלדינא ודאי יש לחוש לחומרא ובפרט בנ"ד דהוי שדוך שגם הח"ס מחמיר

בזה בדשדוך אף דבכל שתיקה דלאחר מתן מעות קי"ל דאין חוששין אף בדשדוך מכ"מ בנ"ד כיון דלפי עדות שהעיד בטאנאשפאל אין הקדושין כלום נהי דהוי ספיקא דדינא דחוזר ומגיד מכל הטעמים הנ"ל מכ"מ מידי ספיקא לא נפקא דכמה מחברים סוברים דגם בד"מ אינם חוזרים ומגידים ועי' בתשו' הרי"ם אה"ע סי' וא"כ בכה"ג דגם לפי עדות האחרון הי' האמירה אחר הנתינה הוי ס"ס להקל וגם בתשו' בי"צ אה"ע ח"א סי' ק' השיג על השי"צ הנ"ל מסברא דנפשי' ולא הביא מכל הפוסקים הנ"ל דמבואר להיפך מדברי השי"צ:

ומה שחתרו הרבנים למצוא פתח היתר במה שהעיד ה' שמואל שכמדומה לו ששמע נפילת המטבע לארץ והא מבואר בסי' ל' דנטלתו וזרקתו בפניו אינה מקודשת אף שהי' האמירה לפני הנתינה בזה יפה כתב כת"ה דבעי' תוכ"ד דוקא כמ"ש הח"ץ והכא אף לפי דמיונם לא העידו שהי' בתוכ"ד וגם הא לא העיד כלל רק ששמע נפילה ואולי דבר אחר נפל או נפלה המטבע מאליה וזה פשוט. וכ"ת הוסיף עוד להתלמד במק"א דבנ"ד כיון דהעדים העידו שבעת שבאו קמו הבחור והמשודכת מישיבתם והעד הר"א הוסיף שהבחור המקדש אמר להם אתם יודעים על מה קראתי אתכם שהדבר נראה מזה שהמשודכת ידעה שרוצה לקדשה ובזה אף שזרקתו לים בפניו אף תוכ"ד מקודשת כמ"ש הד"מ סי' ל' וח"מ סי' מ"ב, הנה שם מבואר באמרה לו תחלה קדשני אבל בדיבר לפניה בעסקי קידושין והיא שתקה מה יוסיף תת כח דיבורים אלו מדיבור מפורש שאמר לה האמ"ל ונתן לה ואפ"ה אם זרקתו לים תוכ"ד אמרי' אגל"מ למפרע דמעיקרא לא נתרצית לקידושין כיון שלא שמענו דיבור מפורש מפי' שרצונה בקידושין והא דמבואר באה"ע סי' כ"ז בשם מרדכי דדיברו לפניה מעניני הקידושין הוי כעסוקין באותו ענין היינו דא"צ לומר האמ"ל אבל בזרקתו אח"כ תוכ"ד כיון דגם אמירת האמ"ל אינו מועיל גם זה ללא הועיל. אבל מצאתי בתשו' מיימוני לס' נשים סי' א' שכ' אבל בנדון זה כיון דשמעו העדים מעיקרא פלוני בא וקדשני וגם שוב בשעת קידושין כשאמר בפני עדים פלונית ביקשה ממני לקדשני וכן אעשה ושתקה כו' יעו"ש משמע דגם זה שדיבר לפניה מעניני קידושין ושתקה הוי כאמרה לו קדשיני ויש לומר דכתבו רק לסניף בעלמא אבל העיקר משום שאמרה לו בפני העדים קדשיני וגם בלא"ה בנ"ד מה שעמדה כאשר באו העדים אין בזה הוכחה ברורה שידעה מהקידושין וגם מה שאמר לעדים אתם יודעים על מה קראתי אתכם אין בזה עוד להוכיח שהיא הבינה כרמיזותיו. מיהו בלא"ה בנ"ד אין שום נ"מ דבאמר מקודם ונתן אח"כ אינו מועיל רק ריקה תוכ"ד ואין ע"ז שום עד שיעיד כן:

ואם יתברר ע"ר העדים שהיתה הנתינה מקודם לכן ואחר שבא לידה אמר האמ"ל שכתבתי לעיל דיש מקום להקל ומטעם ס"ס הנני מוסיף עוד בזה דהא גם בהאי עובדא דציפתא דאמרי' בגמרא חושו לה אף דהוי שתיקה דלאחר מתן מעות משום דאי לא ניחא לה תשדינהו וכיון דעיקר הוכחת הקידושין היא מדלא שדתינהו ממילא צריכין העדים להעיד ברור ששהי עכ"פ לאחר הקידושין שיעור כ"ד ולא ראו זריקה דאל"כ שהלכו תיכף או לא השגיחו ע"ז אין שום עדים על הקידושין ומ"ש בתשו' רעק"א ז"ל המובא בפ"ת סי' כ"ח ס"ק ט"ו דא"צ העדים להעיד ששהו שיעור כ"ד היינו באמר לה ואח"כ נתן לה כיון דהיא מקבלת בידה הקדושין נתקדשה תיכף רק אם זרקה אח"כ בתוכ"ד לפני העדים את הכסף בזה הוי ג"ד דמעיקרא לא ניחא לה אבל מסתמא אנו דנין מקבלתה שניחא לה אבל לאחר מתן מעות בגוונא דחוששין מטעם סברא דאי לא ניחא לה תשדינהו הרי צריכין העדים עכ"פ לשהות שיעור כ"ד ולראות שלא זרקה דאל"כ אין כאן שום הוכחה על הקידושין ובנ"ד הרי העד הר"א העיד שהלך תיכף אחר הנתינה וא"כ יכול להיות שלא שהה אף כ"ד ולא נתברר לפניו הקידושין כלל ודו"ק. וגדולה מזו יש להסתפק בההוא עובדא דציפתא וכדומה דחוששין לאחר מתן מעות משום סברא הנ"ל דתישדינהו דאולי גם לאחר כ"ד כל זמן שעסוקין באותו ענין מועיל זריקה דדוקא בקיבלה הקידושין דעשתה מעשה אינו מועיל רק תוכ"ד משא"כ בנתן לה קודם דלא עשתה שום מעשה כ"ז שעסוקין באותו ענין מועיל זריקה וכעין דמבואר בח"מ סי' ק"צ סעי' ו' לענין ק"ס דמועיל חזרה כ"ז שעסוקין באותו ענין מיהו יש לחלק דהא בקידושין אין מועיל חזרה אף תוכ"ד רק בקיבלה סתם מועיל זריקה בתוכ"ד דאמרי' מעיקרא לא רצתה להתקדש ע"י ג"ד זה שזרקה תוכ"ד אבל לאחר כ"ד אין זה ג"ד שלא רצתה מעיקרא רק חזרה מיקרי וחזרה אינו מועיל בקידושין. באופן שאם יתברר ע"י העדים שהי' הנתינה לפני האמירה יש להמקילים ע"מ לסמוך וכנ"ל אבל אם כת"ר זוכר שהעידו העדים על האמירה ואח"כ נתינה או אמירה בשעה שאחז עדיין במטבע אף שגם היא אחזה הוי כאמירה לפני מתן מעות כמ"ש מהרי"ט והארכתי בזה במק"א אין להקל ובחזקת איסור א"א קיימא כנלע"ד:

סימן ו

לכבוד הרב הה"ג מו"ה יעקב קורץ נ"י מפשעצלאוו:

ע"ד שאלתו במנהג שחותכין השו"ב רגל האווז בטבת ושבט בעוד העוף מפרכס וכ"ת נסתפק דיש בזה משום צעב"ח כיון דהעוף לא מת עדיין ויש בו חיות ול"ד להא דהרוצה שיבריא חותך מן הבהמה בעודה מפרכסת דשם איכא צורך לאדם ובכה"ג לא איכפת לן

בצעב"ח והביא מתוס' חולין פ"ד דהיכא דהשחיטה הועיל להתיר באכילה ל"א מפרכסת הרי היא כחי' ושוב ל"ש צעב"ח, המה כבר עמד בחקירה זו בדעת קדושים ה' שחיטה סי' כ"ב וסי' כ"ה ס"ק א' וכ' דאע"ג דהשחיטה התירה לגמרי וי"ל דל"ש צעב"ח אפ"ה מהסברא אינו נראה כן יעו"ש וכוונתו פשוט דצעב"ח שהקפידה היא משום צער מה נ"מ אם דינה כחי' או לא כיון דעכ"פ מרגשת צער יעו"ש שחוכך כומר דאף בנבילה שמטמאה מחיים איכא משום צעב"ח ולכאורה נראה ראי' דבנבילה מחיים נמי איכא משום צעב"ח מד' הר"ן פ' שילוח הקן שכ' שם על האיבעיא דשהה במיעוט סימנים מאי דנראה מרמב"ם דמפרש לה לענין האם אם שחט מיעוט אם חייב לשלח והר"ן ז"ל תמה עליו דהא באם שנטרפה נמי חייב לשלוח וא"כ מה ספק יש אם שהה במיעוט סימנים דאם ובאמת נדחה ד"ז לגמרי בי"ד סי' רצ"ב ואם איתא דבנבילה מחיים ל"ש כלל צעב"ח מאי קושיא הא הרמב"ם ז"ל סובר דנקיבת הושט הוי נבילה מחיים כדאי' ביו"ד סי' ל"ג ונודע ד' הרמב"ן בפי' התורה בשם המורה נבוכים דשלוח הקן היא באמת שלא נתאכזר ושצעב"ח ליקח האם על הבנים רק דאינו משום לתא דידהו רק שאנחנו לא נעשה מידת אכזריות יעו"ש ובתשו' ח"ס א"ח סי' ק' בזה וא"כ שפיר י"ל דבשהה במיעוט סימנים דאם כיון דאילו שביק לה הוי נבילה ל"ש בה שום צעב"ח וממילא דליכא דין שילוח הקן וע"כ דגם בנבילה מחיים שייך צעב"ח וא"כ ה"ה אחר שחיטת הרוב מיהו י"ל דגם להרמב"ם דהוי נבילה מחיים היינו לענין איסור אבל מודה דאינה מטמאה מחיים ולכך שייך צעב"ח אבל בנבילה שמטמאה מחיים כגון עשאה גיסטרא י"ל דל"ש צעב"ח כלל וה"ה לאחר שחיטת הרוב כדין ועי' בצל"ח לביצה ג' דנבילה מחיים ל"ש דין דבע"ח חשיבי ולא בטלי יעו"ש וקצת ראי' עוד דבנבילה מחיים ל"ש דין דצעב"ח מהא דאמרי' בשבת קל"ה בן ח' הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו אבל אמו שוחה ומניקתו מפני הסכנה ותוס' שם הקשו מאי אריא מפני הסכנה אפי' משום צער בעלמא שרי ונראה דהא דנקיט מפני הסכנה דאי הוי אומר משום צערא הו"א משום צערא דולד שרי דאף דנפל הוא כיון דחיות יש בו ורוצה לינק שרי משום צערא דידי' ולכך קאמר מפני הסכנה דהיינו משום האם דהא ענין סכנה ל"ש בולד נפל דבלא"ה ימות וא"כ מוכח באמת דמשום צערא דנפל אין מתירין שבות וא"כ מוכח דבזה ל"ש צעב"ח אבל י"ל דאף דאיכא צעב"ח גם בנפל מכ"מ לא התירו שבות בשביל צעב"ח דרק טלטול מוקצה י"א דמותר אבל לא מלאכה אף דהיא רק דרבנן משום משאצ"ל, ועי' או"ח סי' ש"ה, וע"כ לדינא אין בידי דבר ברור בזה ומצד הסברא הלא כתב הדע"ק דאסור ועי' ח"ס לחולין קכ"א שהוכיח מרמב"ם ה'

א"ב דסובר דבהמה שנשחטה ועדיין מפרכסת אף שהועיל השחיטה להתירה באכילה מכ"מ הרובעה חייב משום דהנאה אית לי' וא"כ י"ל דגם צערא שייך בי':

סימן ז

לכבוד הרב וכו' מו"ה שלום יוסף נ"י האבד"ק לאקאטש:

מכתבו הגיעני בדבר שאלתו באשה שבעלה חלה ונסע לווארשא לדרוש ברופאים והאשה נדרה בעת צרתה לכתוב ס"ת אם יבא בעלה ויסכים ובעלה נתרפא שם ובא והסכים ועתה לאשר בת אחותו הגיעה לפרק נישואין ואין לאל יד אבותיה להשיאה חפץ האיש הנ"ל להמיר נדרו לס"ת וליתן המעות לבת אחותו לצרכי נישואין, וכ"ת כתב שישאל על נדרו דגם נודר בעת צרה לדבר מצוה מתירין והכא הוי מצוה גדולה מהמצוה שנדר דהא מוכרין ס"ת לישא אשה וה"ה להשיא יתומה כמ"ש ב"ש באה"ע סי' א'. ולי צ"ע בזה דהרי הש"ך ביו"ד סי' רנ"ב כתב בשם הדרישה דמוכרין ס"ת רק כדי שישא הוא אשה ולא אחר ובש"ך חולק עליו דגם בשביל אחר שרי כשא"א בענין אחר יעו"ש ראייתו מדברי הר"מ שבב"י בס"ת של רבים וראיתי במק"מ שסביב הדע"ק ליו"ד ה' ס"ת ס' ע"ר שכ' דאפשר הדרישה מירי בס"ת שכתבו לצאת בו מצות כתבו לכם דזה אין מוכרין בשביל שישא אחר אשה כיון דמצות כתבו רמיא עליו גופי' וש"ך לא פליג רק מדברי ר"מ דמירי בס"ת של רבים דלא מקיים בזה מצות כתבו יעו"ש ודבריו מסתברים וכ"נ מגמרא קידושין כ' הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם דמצוה דגופי' עדיף יעו"ש ועי' מג"א או"ח סוסי' תרנ"ו א"כ הכא בנ"ד שכפי הנראה לא קיים האיש הנ"ל עדיין מצות כתבו וכיון שנדר לקיים מצוה הנ"ל דחל על גופו זה עדיף ממצות לשבת יצרה של בת אחותו וא"כ לא מיקרי דבר מצוה להתיר נדר בעת צרה, ואם הי' זה דבר מצוה גדולה מכתיבת ס"ת הי' נראה דא"צ לישאל כלל על נדרו ורשאי לשנות נדרו מס"ת למצוה דחמורה מינה וזה ודאי אף בנודר בעת צרה מותר דרק שאלה אסור דהא לר"ב בתוס' עירוכין ו' עד שמא בא ליד גבאי מותר לשנות ממצוה למצוה ואף להחולקים על ר"ב נראה דדוקא בנודר לצדקה דעכ"פ הוא מנדר דבר להוציאו מרשותו לעניים או לגבאי לכך גם כשעודנו בידו אין בידו רשות לשנות אבל כשנודר לכתוב ס"ת הרי אין הנדר להוציא מרשותו כלל דאדרבא המצוה לכתוב לעצמו שיהי' שלו ובכה"ג לכ"ע רשאי לשנות דהא גם כשכבר כתב ס"ת מותר לשנות ללמוד תורה ולישא אשה אף לפמ"ש דס"ת שכותב לעצמו לקיים מצות כתבו לכם הוא מצוה יותר ממצות לשבת יצרה של ב"א ואין רשות בידו למכור ס"ת בשביל זה א"כ גם לשנות המעות אינו יכול, וגם שאלה אינו מועיל למצוה דפחותה מינה ונודר בע"צ אין מתירין אלא לדבר מצוה, אך בגוף

הדבר לדון זה לנודר בעת צרה הנה כ"ת הביא בשם הרב מפאריצק שכ' דאין דינו כנודר בעת צרה כיון דהנדר היא לאחר שהסכים בעלה ואז כבר נתרפא וכ"ת חולק עליו כיון דהאשה נדרה לכתוב ס"ת כשיסכים הבעל חל הנדר עליה אף שאין לה מעות עתה לכשתתגרש ויהי' לה וכדומה וכשיסכים הוא תנאי וכשהסכים חל למפרע עליה והוי נודר בעת צרה. וזה אמת נכון אם הנדר הי' כן שהיא תכתוב ס"ת אבל אם הנדר הי' שבעלה יכתוב ס"ת א"כ אין בנדרה כלום רק ע"י הסכמת בעלה הוי כנדר אז ושוב לא מיקרי נודר בעת צרה, ודבר זה תלוי בלשון הנדר גם בכוונתה, אמנם אף אם קבלה ע"ע נראה דש"ד שישאל הבעל על הסכמתו שנדר הוא כיון דאינו נדר בעת צרה לדידי' ומצד הנדר שנדרה היא אף דהנדר הי' בעת צרה בלא"ה מותר לשנות לישא בת אחותו של בעלה דהא אשה אינה מצווה על מצות כתבי כמ"ש החינוך ונהי דגם לגבי דידה הוי מצוה אבל עכ"פ אינה מצוה דגופה ושוב עשה דלשבת יצרה של בת אחותו עדיף מזה כיון דגם שניהם אינם מצות שעל גופה. ומה שדן הרב מתאריצק לומר דהוי נדר בעת צרה גם לדידי' כעין דאמרי' ב"מ כ"ב גבי תרומה כיון דהשתא ניחא לי' גם מעיקרא ניחא לי' ולהרמב"ם אף בלא עשה שליח אמרי' כן מטעם ניחותא דמצוה כמ"ש הט"ז יו"ד סי' של"א נראה פשוט דגם להרמב"ם היינו בשנעשה מקודם מעשה כמו שם שא' תרם שלא בידיעתו ועתה גילה דעתו דניחא לי' גם מעיקרא הי' ניחא לי' והוי כשוי' שליח אז וכמ"ש בט"ז ובנ"ד הא ל"ש זה דאף אם נימא דשוי' שליח אז לנדור עבורו הא נדר ליתא ע"י שליח כמ"ש תוס' נזיר י"א ועי' ב"י א"ח סי' תל"ד. ובזה נסתרו דברי קצוה"ח סי' רס"ב שדן בביטל חמץ לאחר שש כיון דהשתא ניחא לי' יעו"ש דז"א רק אם הי' אחר מבטל חמצו שלא בידיעתו ועתה גלי דעתי' דניחא לי הוי כאילו עשאו מעיקרא שליח ומועיל להסוברים דביטול חמץ מהני ע"י שליח אבל בלא הי' שום ביטול כלל אף מאחר ל"ש כלל סברא הנ"ל דאין זה סברא רק שיועיל עי"ז מעשה חבירו וכפי הנראה שהקצוה"ח נשען בדבריו על הגמרא עירובין ע"א שהביא שם בביטל משחשיכה דמועיל מטעם הנ"ל אף דלא הי' שום מעשה של אחר, אמנם בריטב"א שם מבואר היטב דכיון דמבעו"י עירבו והשתא ניחא לי' הוי כאילו עשאן שלוחים לערב וכשעשאן שלוחים לערב הוי כביטול רשות יעו"ש וא"כ גם בביטול חמץ דליכא מעשה של אחר דנימא שעשאו שליח ל"א מדהשתא ניחא לי' מעיקרא נמי הי' ניחא לי' וזה ברור. לכן לדינא נראה דלא הוי כנדר בעת צרה ורשאי לישאל על נדרו לטובת בת אחותו אך כל נדרי מצוה אין ניתרין אלא מדוחק כדאי' ביו"ד סי' ר"ג ע"כ אין לישאל רק אם א"א להשיא ב"א רק במעות זה:

סימן ח

לכבוד הרב הצדיק וכו' מו"ה יצחק יעקב דוד האגער שליט"א האבד"ק טשאדין יצ"ו:
נעימת ימינו הגיעני נכון, ע"ד השו"ב ה' משה בן ירחמיאל אשר בא לכפר פעטראוויץ בגליל מעכ"ה להשיג גבול השו"ב דשם שנתקבל מקודם בהסכמת רוב הקהל והוד מעכ"ה, הנה הדבר פשוט שהשו"ב הבא להשיג גבול רעהו הוא גזלן גמור וגרע מעני המהפך בחררה כי השו"ב הקבוע כבר זכה הפרס מכל דבר הנשחט במקומו וא"כ זה ששוחט ומקבל הפרס לעצמו הו"ל גזלן גמור ואף אם נימא דלא מיקרי גזלן כי אין המעות דבר מסוים וחובה אקרקפתא דבעל הבית השוחט לשלם לשו"ב הקבוע וכמ"ש בזה בתשו' משמרת הקדש סי' א' עדיין עכ"פ השו"ב הזה מסייע לגזול דעי"ז שהוא שוחט כו הוא גוזל פרס השו"ב הקבוע ועון גדול הוא כמבואר בחו"מ סי' שנ"ו ועובר בפ"ע לא תתן מכשול וכיון שכן דינו ככל שו"ב המועד לעבור על עבירה דאורייתא דצריך לבדוק לו סכין להרמב"ם כמבואר ביו"ד סי' ב' ואע"ג דמשמע שם דבעי' עבירה שיופסול ע"י לעדות וע"י לפ"ע לא נפסל לעדות כדמוכח מהא דכתבו הפוסקים בחו"מ סי כ"ב בשטר שיש בו רבית דאין העדים נפסלים משום דלא תשימון לא משמע להו לאינשי דקאי על העדים והא אכתי עברי בלפ"ע ודוחק גדול לומר דגם לפ"ע לא משמע לאינשי איסורא דבשלמא לא תשימון יסברו דקאי על המלוה אבללפ"ע הכל יודעים דכל המכשיל לחבירו בדבר איסור עובר בלפ"ע אכן נראה דבלפ"ע לא נפסל לעדות דהו"ל לאו שבכללות ואין לוקין עליו כמ"ש הכ"מ פי"ז מ"ה עדות והא דהוצרכו הפוסקים לומר הטעם דלא נפסלו העדים משום דלא משמע להו דלא תשימון קאי עלייהו הא בלא"ה גם בלאו דלא תשימון ליכא מלקות דהו"ל לאו הניתן לתשלומין ודמי ללאו שבכללות ועי' תומים סי' ל"ד ס"ק א' כ' דלאו הניתן לתשלומין נפסל לעדות ול"ד ללאו שאין בו מעשה ודבריו תמוהים דלהדיא מבואר בכ"מ פ"י מה' עדות וב"י סי' כ"ד סעי' י"ב טעמא דגנב וגזלן פסולין לעדות משום דהו"ל רשע דחמס וא"כ בעדים שחתמו על שטר שיש בו רבית דל"ש בהו רשע דחמס דהא אין להם הנאת ממון ומה למה נפסלו וכמו שהק' המנ"ל פ"ד מה' מלוה ותירוץ התומים סי' ל"ד הנ"ל תמוה כמ"ש אכן נראה שהדבר נכון דהא טעמא דעדים אין לוקין על לאו דלא תשימון אף דבאמת ל"ש בהו תשלומין כלל כ' החינוך סי' ע"ד והביאו המנ"ל פ"ד מה' מלוה דכיון דהמלוה אין לוקה משום דניתן לתשלומין אינו בדין שהעדים דאתו מחמתי' יגרעו ממנו יעו"ש והשתא נראה דעכ"פ לעדות שפיר הי' נפסלין העדים אי הוי משמע להו איסורא דהא כל פטורם ממלקות משום דלא גריעי ממלוה אבל עכ"פ לא עדיפי מיני' א"כ לענין פסול לעדות כיון דהמלוה

נפסל לעדות אף דאינו לוקה כיון דרשע דחמס הוא דעובר משום חימוד ממון לכך גם העדים נפסלים לעדות אף דבדידהו ליכא ח"מ כיון דכל עיקר שפטורין ממלקות היא רק שלא יהי' גרועים ממלוה ממילא נמי דלא עדיפי מיני' וא"ש ועכ"פ מבואר דמשום לאו דלפ"ע לא נפסלו לעדות א"כ הכ"נ לא נפסל השו"ב לעדות משום לפ"ע אבל באמת הא ליתא דדוקא שם שאין העדים עוברים משום חימוד ממון בזה אין נפסלים לעדות מטעם לאו שבכללות אבל הכא עובר השו"ב בלפ"ע משום חימוד ממון שנוטל הפרס לעצמו א"כ הו"ל רשע דחמס ונפסל לעדות וכמבואר בסמ"ע סי' כ"ד ס"ק ט"ז וא"כ לרמב"ם בעי בדיקת סכין ואף להפוסקים שחלקו עליו כבר כ' בד"מ סי' א' דלדידן שאין מראין סכין לחכם משום שממנין לשחיטה אנשים כשרים וזריזין אסור לבדוק סכין רק המוחזק בכשרות וביאר בש"ע הרב רש"ז ז"ל סי' א' קוב"א ס"ק ב' דלפי"ז הא דחשוד לעבירה אינו פסול לשחיטה היינו לשחוט באקראי אבל לא להיות שו"ב קבוע יעוש"ה וכיון שכן שו"ב המשיג גבול עכ"פ אינו כשר ובעי מדינא להראות סכין לחכם ואם לא הראה סכינו שחיטתו אסורה ואע"ג דמבואר ביו"ד סי' י"ח דבנמצא יפה מעברין לי' אבל מה ששחט כשר היינו בנמצא יפה אבל בנמצא פגום הא מבואר דשחיטתו אסורה וביאר בריטב"א חולין דף י"ח דה"ה בנאבד הסכין ולא נבדק שחיטתו ששחט אסורה ועי' בש"ע הרב דקו"א סי' י"ח דהא דצריך להראות סכינו לחכם אינו מפני כבודו של חכם בלבד רק דלא האמינו חז"ל כלל על בדיקת סכין לטבח הממונה לרבים ושוחט בשכר ואי לאו כבוד חכם הי' די להראות הסכין לפני שאר יודעי ד"ת ודין שבעיר יעו"ש ובר מן דין כתבתי בחיבורי מ"פ יו"ד סי' א' דיש פנים לומר דשו"ב המסיג גבול בשחיטה כיון דעושה איסור בשחיטתו הו"ל כחשוד לאותו דבר דשחיטתו אסורה לדברי הכל כשלא בדקו לו סכין:

סימן ט

לכבוד הרב הגדול מו"ה שלום יוסף נ"י מו"צ במסמאטרישו:

ע"ד אשר נסתפק בהא דמבואר בא"ח סי' ת"ט דשולח עירובו ביד קטן אינו עירוב באם הקטן הוא בתום שנת י"ג ובכניסת ליל שבת נעשה גדול אם מועיל העירוב דהא קיי"ל תחלת היום קונה ערוב ואז הוא גדול ומה בכך דבשעת הנחה הי' קטן אטר הנחה עושה מצוה והא הטעם דאין משלחין עירוב ביד קטן משום דלא אלים למיקני רשותא כמ"ש מג"א שם והכא בשעת קנית העירוב גדול הוא ואלים למיקני נראה פשוט דלא מהני עירובו דטעמו של רש"י הוא משום דבעי' אמירה שיאמר השליח שביתת פלוני במקום הזה כמ"ש הר' יונתן בעירובין שם ולשון הש"ע סי' ת"ט משונה קצת מלשון הר"י הנ"ל דבש"ע איתא דצריך השליח לומר בעירוב זה יהי' מותר לפלוני לילך ועכ"פ אמירה בעינן

ואמירת הקטן לאו כלום הוא וזה עיקר ההבדל בין ע"ח לתחומין דבעירובו חצרות כשהי' שותף לזה ביין ושמן סגי דממילא יערבו אבל הכא כיון דבעי' אמירה לשם עירוב ואין אמירת קטן כלום וא"כ גם כשנעשה גדול בשעת קנית העירוב אינו מועיל כיון דאמירה הי' בקטנו ולרש"י הנ"ל הא דאמרי' במעילה כ"א נתנו על הפיל והוליכו ה"ז עירוב מיירי בעומד ורואה שהניח והמשלח אומר אז שביתתי שם דבכה"ג הקטן מעשה קוף בעלמא עביד כמ"ש ריטב"א ור"י שם וכ"ה בתוס' מעילה כ"א ולתוס' עירובין ל"א דפליגו על רש"י מיירי האי דמעילה כ"א ברואהו שהניח הפיל אבל לא בעי' שיאמר המשלח כלום רק כיון שנתנו לפיל להניחו לעירוב והפיל הניחו סגי בהכי ולא בעי' אמירה בשעת הנחת העירוב ומה"ט לשי' תוס' בקטן דאינו עירוב היינו משום דלא מיהמן אבל אי וניהונן שהניח הוי עירוב אף דאין אמירתו ומחשבתו כלום ועי' במג"א סי' ת"ט ס"ק י' דגם במחשיך ברגליו בעי' עכ"פ כוונה לקנות שביתה שם ומתוס' משמע דאפי' בלי כוונה כלל סגי וצ"ל דכיון דהמשלח נתן לפיל בכוונת המשלח סגי אבל מרש"י הנ"ל מוכח דאדרבא בעירב בפת בעינן אמירה ממש ולא סגי בכוונה וגרע מעירב ברגליו ועי' מג"א סי' תט"ז דדוקא בשני יו"ט הסמוכים כשעירב בפת שעירב מאתמול ל"ב אמירה אבל מתחילה כשמערב בפת אמירה בעי ואם לא אמר הר"ז עירוב או כדומה ללשון זה אינו כלום וכמ"ש מג"א סי' תט"ו ס"ק ה' דאם לא אמר אינו עירוב ועי' פמ"ג שם ובנתיב חיים שם הגיה דאם לא אמר הוי עירוב והגהתו תמוה ואולי נמשך אחר שי' תוס' בעירובין כ"א אבל כמעט כל הפוסקים סברי כרש"י ולדידי' אמירה בעינן בעירב בפת וכ"כ בגאון יעקב עירובין כ"א ועי' בפמ"ג באשל סי' ת"ט ס"ק ט"ז כתב מיהו באומר בעה"ב בזה הפת שמניח שלוחי אהי' מותר מהני לרש"י יעו"ש ומשמע דמיירי באומר כן בשעה שנתנו לשליח ולפע"ד אינו מועיל לרש"י וסתמא קתני השולח ביד חש"ו אינו עירוב ואם איתא דבכה"ג מועיל היה לו להתנא להשמיעני זה וע"כ דאינו מועיל דבעי' אמירת השליח בשעת הנחה או אמירת המשלח בשעת הנחת השליח. ואני מסופק במי שיש לו פת במקום אחד שלא הונח שם ע"ד עירוב אם מועיל שיאמר שביתתי שם כיון דמעיקרא לא הונח לשם עירוב ועי' תוס' עירובין ס"ח ד"ה אמר רב כתבו דלב"ש גם בעירובו חצרות בעינן הנחה לשם עירוב ונהי דבע"ח אין הלכה כן אבל בעירובי תחומין אפשר דלכ"ע בעי' הנחה לשם עירוב ולכאורה יש להביא ראי' לזה דהא לרש"י קטן נאמן והא דשולח ביד קטן אינו עירוב הוא רק משום דלא אלים למיקני שביתה וכמו שהוכיחו תוס' בעירובין מדבריו ומשמע מתוס' שם דלרש"י הקטן נאמן היינו אף שלא בא הקטן לפנינו לומר שעשה שליחותו רק דמסתמא ודאי עשה שליחותו ועי' בתוס'

רעק"א ז"ל במשנה עירובין שם מ"ש ע"ד התוס' וא"כ תקשה לרש"י דסתם במשנה אינו עירוב הא יוכל המשלח סמוך לכניסת השבת לומר בביתו שם תהי' שביתתי דהא ברור לן שהקטן כבר הניח העירב שם ומה בכך דלא הונח לשם עירוב מכ"מ עתה עושיהו המשלח לעירוב וע"כ כיון דמתחלה לא הונח לשם עירוב אינו מועיל אבל יש לומר דהא באמת הקשו תוס' על רש"י דקטן נאמן מהא דפריך בש"ס גופא שם גבי קטן וליחוש דילמא לא ממטי לי' ומוכח דלא אמרי' דמסתמא עשה הקטן כן והיא תמיה עצומה ובאמת שהר' יונתן במשנה שם מפרש קו' הגמרא שם דקאי על מי שאינו מודה בעירוב דהוא חשוד לאותו דבר ואינו נאמן אבל קטן נאמן יעו"ש אבל רש"י גופא שם מפרש קו' הגמרא דקאי על קטן לכן נראה דהא התוס' שם בעירובין כ' בס"ד דש"ס דאע"ג דחזקה שליח עושה שליחותו היינו בסומך עליו כל השליחות אבל בעושה רק מקצת השליחות על ידו לא אמרי' חזקה זו אלא דמסיק בש"ס דגם בזה אמרי' חזקה שליח עושה שליחותו והשתא י"ל דהיינו דוקא בגדול אבל בקטן נחתינן חד דרגא ולא אמרי' גבי' חזקה שליח עושה שליחותו רק בעושה כל השליחות ע"י ולא בעושה מקצת דלא סמך עליו לגמרי וא"כ שפיר הוכרח רש"י לפרש טעמא דעי' קטן לא דלא אלים למיקני שביתה דאי הי' אלים למיקני שביתה הוה אמרי' חזקה שליח עושה שליחותו דהא עושה הכל ע"י אבל באומר לאחר לקבלו מיד קטן פריך שפיר ודילמא לא ממטי לי' והוכרח לאוקמי בעומד ורואהו דכיון דאין כל השליחות נעשה ע"י בזה גם לפי האמת לא אמרי' בקטן שליח עושה שליחותו ולפי"ז שפיר יש לומר דגם בלא הונח לשם עירוב מועיל כשאומר אח"כ שם תהא שביתתי ואפ"ה בשולח ע"י קטן לא יוכל המשלח לומר בכניסת השבת עירובי שם דילמא הקטן לא הניח העירוב כלל דכיון דבאמת קטן לא אלים למיקני שביתה וא"כ נעשה שליח רק להנחה בעלמא ועירוב לא הוי עד שיאמר המשלח וא"כ אין כל הדבר נגמר על ידו ובזה לא אמרי' חזקה דשליח עושה שליחותו, וגם בלא"ה בנידון ספיקו הנ"ל נראה דאינו מועיל דהא דשולח ביד קטן אינו עירוב כתב ר' יונתן דלאו בני דיעה ולאו בני שליחות נינהו יעו"ש והיינו דכיון דבעי' אמירת ה"ז עירוב וא"כ אין אמירת קטן כלום וגם השליחות אינו כלום דאין שליחות לקטן וא"כ מה בכך דנעשה גדול בשעת קנית העירוב הא בשעה שעשאו שליח הי' קטן ונראה דקטן לעצמו שפיר מערב בפת או ברגליו כדמוכח בא"ח סי' תי"ד סעי' ב' ונ"מ דיוכל הגדול לשלחו בשבת ליל"ך אלפים אמה ממקום שביתתו ולא הוי כספי לי' איסור בידים דלעצמו שפיר אלים למיקני שביתה וכן אחרים מערבין לו דזכין לקטן אבל הוא לאחרים אינו נעשה שליח ולכך השולח ביד קטן אינו עירוב. ושוב מצאתי בירושלמי עירובין פ' בכל מערבין איתא דהא

דשולח ביד קטן אינו עירוב אבל בקטן ב' ט' ועשר עירובו עירוב ועי' בגאון יעקב עירובין ל"א שהעתיקו ולפ"ז אין מקום כלל לספיקו של מעלתו כמובן אבל לדינא מסתימת כל הפוסקים משמע דכל שלא הגיע לי"ג שלמים קטן מיקרי והשולח עירובו בידו אינו עירוב ואין להאריך יותר בזה:

סימן יב

להרב מו"ה איסר אייזענבערג נ"י ראבד"ק באקאווסק יצ"ו:

ע"ד שאלתו אם מותר לערב לכתחלה קמח חדש דהיינו משנה זו וקמח ישן משנה שעברה ולהפריש מהם חלה ואף שבסידור דרך החיים כתב דאם עירב קמח חדש בישן מצטרף ומפריש חלה מיני' ובי' מכ"מ לכתחלה אסור לערב עכ"ד ולא אדע כלל שום טעם לחלק בין לכתחלה לדיעבד בזה והא גם עיסות מב' מינים אין מצטרפין ואפ"ה בעירב קמח בקמח ב' מינים מצטרף והיינו ודאי אף לכתחלה וה"ה בחדש וישן, ובאמת בגוף הדין דאין תורמין מן עיסת חדש על ישן לענין חלה יש להסתפק טובא אם ד"ז נוהג בחלת ח"ל דאע"ג דהא דאין תורמין תרומה מן החדש על הישן היא מה"ת ואף בדיעבד אינה תרומה כמבואר בכ"ד מכ"מ לענין חלה מוכח להדיא מתוס' בכורות י"ב שהקשו שם בהא דעיסת שביעית פטור מהחלה משום דאילו מטמיא בת שריפה היא ולאכלה אמר רחמנא ולא לשריפה דהא אפשר להפריש מעיסה אחרת על זאת שאינה של שביעית יעו"ש והא מעיסת ח"ל על עיסת א"י אסור להפריש דהוי מהפטור על החיוב וע"כ כוונת התוס' מעיסת א"י שמשנה העברה והו"ל מן ישן על חדש וע"כ דסברי דלענין חלה מותר מה"ת להפריש מן הישן על החדש וכ"כ בחי' רש"ש בכורות י"ב וכ"נ באמת מהירושלמי דחלה פ"ד דהא דקאמר שם חדש וישן מין א' אם את אומר מן אף הן סבורין לומר שתורמין ומעשרין מזע"ז יעו"ש ולמה לי' לומר שתורמין ומעשרין הול"ל שמפרישין חלה מזע"ז ומוכח דבאמת חלה שרי להפריש מה"ת מן החדש על הישן רק משום גזירה אטו תרומה ואם איתא דמה"ת אסור להפריש חלה מחדש על הישן א"כ הי' מהראוי לומר שעיסה מקב חדש ועיסה מקב ישן שנשכי זב"ז אין מצטרפין כלל לחיוב חלה ולא יהי' צריך להפריש חלה כמו לענין מעשר בהמה דאין חדש וישן מצטרפין ובאמת לענין חלה מצטרפין ואסור לאכול העיסה עד שיצרף להם ממק"א ויפריש חלה כמבואר להדיא ביו"ד סי' שכ"ד ובש"ך שם ובהגהות הישו"ש שם פ"ד דחלה הרגיש בזה ונדחק מאוד ולשיטת תוס' הנ"ל א"ש בפשיטות דבאמת בחלה מותר לתרום מן החדש על הישן מה"ת רק דרבנן גזרו משום לתא דתרומה ע"כ שפיר מצטרף לענין זה שלא יאכל עד שיצרף ממק"א ויפריש ובהיות כן יש לומר דבח"ל דל"ש תרומה ומעשרות

מותר להפריש מן חדש על ישן ועי' בס' חלת לחם סי' ג' ס"ק נ"ד תמה על שלא ראה מדקדקים מבלי להפריש מן חדש על ישן ולהנ"ל י"ל דבחו"ל לא גזרו אבל ח"ו להקל בזה כי סתימת הפוסקים נראה דגם בח"ל אסור אבל לערב קמח חדש וישן ודאי שרי אף לכתחלה כנלע"ד:

סימן י

להרב וכו' מו"ה יחיאל פעפיר נ"י רב באוזיראן יצ"ו:

ע"ד שאלתו שהובא לפניו כבד ומרה של בהמה נפוחים ולמראה עיניו לא הי' שום מסמוס יפה הורה להכשיר כמבואר בבה"ג הובא בתב"ש סי' מ"א ודברי הרא"פ סי' ל"ו תמוהים אמנם באמת בעניני נפוח יש תרי גווני המין הא' היא קשה במישוש יותר משאר הכבידים הבריאים ובכזה מיירי הבה"ג ואין בזה חשש מסמוס כלל והמין הב' היא נפוח והכבד רכה מאוד ונתמסמסה בזה ודאי יש לחוש לבשר שרופא גוררו אף שבמסמוס כזה בלי נפוח לא הי' חשש כל כך כשהיא נמי נפוחה חמורה ונראה שבענין נפוח כזה מיירי בתשו' טוטו"ד מהד"ת קכ"א שמטריף, ובמרה נפוחה אף שהטריף בחכ"א דבריו צ"ע כי הנפוח במרה היא ע"י ריבוי הליחה שבתוכה אבל העור בעצמו אין בו מסמוס כלל ואולי מיירי החכ"א כשהעור בעצמו נתמסמס ועכ"פ בדבר שאלתו שלא הי' חשש מסמוס כלל כשר לכ"ע, ומה שנודע לכ"ת אחר הוראתו מהר"י שו"ב כי היה בבהמה זו גם מים בחלל הגוף ולא נבדקה הריאה בפושרין רק בנפיחה והר"ש שו"ב הכחישו כי היה רק מעט לחלוחית הרגיל בבהמות אחר הלידה והביא כ"ת דברי הנוב"י סי' כ"ה שהצריך לבדוק הריאה בפושרין אמנם בתב"ש סי' כ' הזכר רק בדיקת נפוחה ולא הזכיר מפושרין מידי וגם הרא"פ סי' ל"ט סע"י קס"א פסק כן יעו"ש ונפלאתי על הד"ק סי' כ"א ס"ק ב' שכתב בשם התב"ש דבדיקת הריאה בפושרין אף בדיעבד מעכב יעו"ש כי לא נזכר מזה כלל בתב"ש ואולי גם הנוב"י שהחמיר היה רק בנידון שאלתו שהי' עוד ריעותא שבחייה הי' מטפטף מ"ר תמיד יעו"ש ועפ"י דברי השו"ב ר"ש שהי' רק מעט מים ודאי סגי בבדיקת נפיחה לריאה כי לשון תשו' פ"מ שהובא בתב"ש סי' נ' איתא קפץ עליהם קילוח גדול של מים עכורים ומשמע דבמעט מים כעין לחלות אין קפידא ועי' בראפ"ד הנ"ל שכתב ע"ד הפ"מ דמים עכורים לאו דוקא וה"ה במים זכים דינא הכי יעו"ש ומדלא כתב נמי דקילוח גדול לאו דוקא דה"ה מעט מים משמע דזה דוקא דבעינן קילוח ועכ"פ כשלא היה הרבה מים ודאי סגי לבדוק הריאה בנפיחה וכן לבדוק באותן מקומות שיגעו המים כמבואר בתב"ש סי' כ' ואם בנ"ד לא היו המים נוגעין לריאה פשוט

שאין הריאה צריכה בדיקה כלל לזה וכ"כ בד"ק סי' נ"א שם באופן שגם לפי דברי ישראל שו"ב עכ"פ לא היה הרבה מים כל כך ואין להחמיר:

אך במה שנולד עוד הכחשה בין השובי"ם כי לפי דברי הר"י שו"ב היה שביל בביה"כ וכנגדו קורט דם וזה היא טריפה גמורה כמבואר בגמ' בעובדא דרבי שהפכו לביה"כ ומצא עליו קורט דם וגם המקילין בסרכא נגד מחט היא משום דסברי דסירכא ל"ד לק"ד אבל בק"ד לית מאן דפליג דטריפה אך הר"ש ובנו ר"א שו"ב מכחישים ואומרים כי היה שביל ואח"כ היה בשר בריא רק שבעבר השני בחוץ היה שטחיות אדמימית שרגיל בביה"כ וזה ודאי אינו כק"ד דק"ד היינו דם ממש או צרור בעובי ולא שינוי מראה בעלמא כמ"ש הפמ"ג סי' מ"ו ועי' בחיבורי מ"פ סי' מ"ח סע"י ח' ובנ"ד שהיה רק שטחיות עם קצת אדמימות קיל יותר כי זה רגיל בביה"כ כאשר ראיתי בעיני כמ"פ. והנה לדינא נראה להכשיר הבהמה דאע"ג דה"ל חד נגד חד כי הר"ש ובנו אין נמנים אלא לאחד גם לענין איסורים כמבואר ביו"ד שי' קכ"ז דשני אחים דינם כעד אחד יעו"ש והיינו כשהם מכחישין עד א' כשר דאם המוכחש גם הוא מפסולי עדות לממון אזלינן בתר רוב כמבואר כה"ג באה"ע סי' י"ז מכ"מ הא גם חל"ח נשחטה בחזקת היתר עומדות כמו בע"א אומר כסדרן וע"א אומר שלכ"ס ולכאורה י"ל דשאני סירכא כסדרן דאינו רעותא כלל א"כ לפי דברי העד האומר כסדרן לא נולד ריעותא אבל הכא כשיש שביל עכ"פ ריעותא הוי דהא צריך לבדוק אם לא ניקב מעבר הב' וכיון דאיתילד ריעותא לדברי שניהם מחמירין ולא אוקמינן אחזקה וכמ"ש הלב"ש סי' ל"ט ס"ק קפ"ז וגם הרא"פ סי' ל"ט ס"ק קע"ד החמיר מה"ט בזה אומר שלכ"ס ועברה ע"י מיעוך וזה אומר שלא עברה נמי מיעוך יעו"ש, אבל נראה דבנ"ד שאני דבשלמא שם סרכא שלכ"ס הבדיקה מעכבת אף בדיעבד וה"ל כנאבדה בלי מיעוך אבל הכא הא לדעת הת"ח הובא בש"ך סי' מ"ח ס"ק כ"ה בניקב ביה"כ ולא נבדק אי ניקב לחוץ כשר ואף לש"ך שם דפליג מ"מ בראו שלא ניקב לחוץ ולא נבדק מק"ד כשר יעו"ש והכא לפי דברי שניהם לא הלך השביל עד לחוץ א"כ תו בדיקה דק"ד אינה מעכבת בדיעבד וממילא בדבר ההכחשה אם היה ק"ד או לא דמי שא' אומר כסדרן וא' אומר שלכ"ס ולדון בזה לאיסור מטעם שהר"י שו"ב בא תחלה לפני כ"ת ואמר לו שהיה שביל נגד ק"ד אינו נראה כיון דכבר נתהוה סכסוך בין השובי"ם בעודם בבית המטבחיים יחד ואז הוי בב"א כמ"ש בתשו' טוטו"ד מה"ת בק"א סי' כ"ו ולומר שהעיקר היא האמירה לפני הב"ד צ"ע דהא באיסורין אין נ"מ בב"ד וכ"כ בשב שמעתתא ש"ו פ"ח יעו"ש שהשיג על הט"ז בזה ועוד דאם נימא דבעינן ב"ד א"כ ב"ד של ג' בעינן כמ"ש בטוטו"ד שם והכא לא היה רק בפני מעלתו ומהגם שעיקר

הדין שהחמירו בבא האוסר תחלה מבואר בתשו' תשב"ץ דאין חילוק ובכל גווני כשר וכמ"ש הרא"פ סי' ל"ט ס"ק קע"ז ומכ"מ הרוצה להחמיר ולאסור הבהמה תע"ב וכזה כתוב בתשב"ץ שם אבל לחוש על השובי"ם ר"ש ובנו מחמת אמירת ר"י שו"ב שהוציאו טריפה מת"י שהיה שביל עם ק"ד לא יעלה על הדעת כי אין ע"א נאמן לפסול אדם ומהגם שלפי דבריו כן דרכם תמיד להכשיר שביל עם ק"ד א"כ מדוע שתק עד הנה והדברים נראים כדברי השו"ב הר"ש כי הי' רק שטחיות אדמימות ולא ק"ד ותל"מ:

סימן יא

להחריף ובקי מו"ה אלי' חיים ברא"ץ נ"י מזמיגראד:

ע"ד שאלתו במי שהתנדב לבינים לבנין ביהכ"נ ונתנן לגזבר ועתה קנו להם ביהכ"נ ואין להם צורך עוד לבנות אם רשאין הגזברין לשנותו והביא דברי ב"י וב"ח סי' קכ"ג דבהתנדב לבינים ונתנן לגזבר עדיף מהזמנה והוי מעשה ואסור לשנותו וט"ז ומ"א חלקו עליהם, לפע"ד ודאי שרי הגבאי לשנותו כט"ז ומ"א וראי' ברורה מב"מ כ"ז דקאמר שם דמשכ"ל רבית בהקדש דשרי באבני בנין המסורות לגזבר דאמר שמואל דבונין בחול ואח"כ מקדישין פרש"י שם שאם התנדב אדם אבנים נותנן לגזבר ואינו קורא שם הקדש עליהם עד שיתננו לבנין יעו"ש הרי דע"י שהתנדב אבנים אלו לבנין כבר זכה בהם הקדש דהא מה"ט שרי גזבר להלוותם ברבית דלאו ממונו של המנדב היא וכבר באו ליד גזבר ואפ"ה כיון דלא קרא עדיין שם הקדש עליהם מותר לגזבר לשנותן אפילו לדבר הרשות לטובת ההקדש דהא רשאי להלוותן להדיוט א"כ מכש"כ בלבנים שנתנן לגבאי לבנין ביהכ"נ דמותר לגבאי לשנותן. ולכאורה צ"ע כיון דהתנדב לבנין הבית כבר זכה בהם ההקדש ומהגם שנמסרו לגזבר וא"כ מה בכך שלא קרא עליהם המנדב שם הקדש עדיין הא עכ"פ מעות הקדש הוא, ונראה מזה דאע"ג דמעות הקדש הוא כיון שלא נקרא עליו שם הקדש לא שייך מעילה דאשר יקדישו בנ"י כתוב כרמב"ן ב"ב פ"ב דבדבר שזכה הקדש ע"י חצר לא שייך מעילה, ובהא דבונין בחול ואח"כ מקדישין בשעה"מ הל' מעילה פשיטא לי' דמה"ט לא שייך מעילה בהיכל לעזרה כדין מקדיש בית בנוי וכן פשיטא לי' להרמב"ן במלחמות ע"ז פרק ר' ישמעאל וכה ראיתי בתשו' ב"י באו"ח סי' כ"ד שתמה על הרמב"ן מתוס' ב"מ כ"ד דמה"ט הקדש מתחלל על הבנין שנבנה בחול אף דאין מתחלל על הקרקע כיון דאל"ה עומד לתלוש כתלוש דמי וא"כ תו דינו כהקדיש תלוש ואח"כ בנה הקדש בית דמועלין לכ"ע יעו"ש ולפע"ד סבירא לי' להרמב"ן כיון דבזו הרגע שקורא עליו שם הקדש נעשה מחובר דתו אינו עומד לתלוש וא"כ ההקדש והחיבור באין כאחד והוי לי' כהקדיש בית מחובר דאין מועלין וכמ"ש בתשו' ח"ס יור"ד

סי' רי"ז לענין מקוה דאם החקיקה והקביעות באין כא' הוי לי' כקבעו וסוף חקקו יעו"ש, ועיין מ"ש בחיבורי מ"פ יור"ד סי' ר"א סעי"ז בתשו' שם:

סימן יג

להרב הגדול וכו' מו"ה פייבל וויליג נ"י דומ"צ בבוטשאטש

יצ"ו:

יקרתו הגיעני נכון, וע"ד השאלה ע"ד ה' אחרונה שמשם הוי' ב"ה שנפל איזה דבר כמו טאבאק וכדומה ונגרר הדבק ונשאר רגל ימינו של ה' במראה נוטה לאודם ורגל השמאלי רובו לבן וכעין מראה געלב ויש בו ממשות כשממשמשין ביד ונראה שעדיין דבוק שם רק בצד הנוטה לשמאל יש כעין קו דק במראה שחור אך אין הדבר ברור אם יש בקו הזה שיעור אות קטנה וכ"ת האריך בזה לפלפל בדברים נכוחים ודרש חוו"ד, והנה כ"ת כתב דפשיטא לי' דעל רגל ימין של ה' מותר להעביר הקולמס בדיו שחורה וכמ"ש בתשו' ח"ס יו"ד סי' רנ"ו דהיכא דהדיו היתה שחורה כראוי בתחלת הכתיבה ונתאדמה מיושן מותר להעביר בקילמס, אמנם המעיין בח"ס שם יראה דדוקא בנתאדמה מחמת יושן כדרכו של דיו שמחמת יושן נעשה ברוין בזה מתיר הח"ס להעביר בקולמס דגם בלי העברה בקולמס כשר כיון דכך דרכו של דיו אבל אם נשתנה לאודם ממש שאין כן ווסתו של דיו אסור להעביר הקולמס על אותיות השם מטעם מוחק דהוי כדיו ע"ג סיקרא יעו"ש א"כ בנ"ד דלאו מחמת יושן נשתנה לאודם רק מחמת שנפל עליו טאבאק וכדומה ואף שנגרר נשאר מצבעו על רגל ימיני יתכן אפשר דהוי כסיקרא ממש ואסור להעביר בדיו מטעם מוחק ואף שבגוף חומרת החת"ס שם דבנשתנה לאודם ממש או אף לאדמדם בתחלת הכתיבה דנראה מזה דלאו הי' גמור בתחלתו אסור להעביר בדיו באותיות השם מטעם מוחק זה כביר כתבתי בתשובה לתמוה עליו דהא מדברי ס' הזכרונות שהובא במג"א סי' כ"ב ס"ק ל"ח מבואר להדיא דדיו אדומה בתחלת הכתיבה מותר להעביר עליו דיו וביאר בח"ס שם בתשובה הנ"ל לתרץ קושית הפמ"ג על הא"ר דסובר דיו ע"ז סיקרא לאו כתב היא דזה שאני כיון דעכ"פ דיו אף שפסול כשמוסיף אח"כ דיו שחור מצא מין את מינו וניעור והוי כדיו ע"ג דיו יעו"ש א"כ מה"ט גופא גם באותיות השם שרי להעביר בדיו ואין בזה משום מוחק כמו בדיו ע"ג דיו והנני מוסיף לתמוה על הח"ס הנ"ל דלפי מה דמסיק שם דאם נשתנה לאודם גמור או בתחלת הכתיבה אף לאדמדם איגלאי מילתא דאין זה דיו כלל ולכך באותיות השם כשמעביר דיו הוי כמוחק כמו דיו ע"ג סיקרא יעו"ש דלפי סברתו דהוי כסקרא א"כ ל"ל לטעמא דמוחק דמשמע דבשאר אותיות דליכא איסור מוחק ש"ד להעביר דיו והא גם בשאר אותיות לא יועיל לפי מה

דפסק שם כא"ר דגם בדיו ע"ג סקרא הו"ל כתב עג"כ דאינו מועיל באופן שדברי הח"ס הנ"ל לענ"ד צ"ע טובא ומסתבר יותר דמותר להעביר בדיו על אותיות אף שנתאדמו לגמרי ואף באותיות השם ול"ד לדיו ע"ג סיקרא כיון דגם זה מין דיו היא מצא מנין את מינו וניעור, אך בנידון שלפנינו שבאמת על הדיו הנ"ל ע"י הטאבאק נשאר כמין צבע וסקרא י"ל דאינו מועיל העברת דיו לדעת הא"ר בדיו ע"ג סקרא לאו כתב הוא ואף להפמ"ג שחולק עליו עדיין י"ל דבאותיות השם אסור להעביר בדיו מטעם מוחק, אולם כפי הנראה ממכתבו דרגל ימיני נוטה לאודם יתכן שעדיין שחרורית הדיו נשאר במקצת י"ל דגם בלי העברת דיו כשר כיון דהצבע לא שינה את מראה הדיו לגמרי ועי' בתשו' בי"ש א"ח סי' ז' דמקצת חזותא של שחרות סגי ואף לדעת הח"ס הנ"ל דאם בתחלת הכתיבה נוטה לאודם פסול היינו משום דלא נכתב בדיו דדיו צריך להיות שחור לגמרי כדרך דיו אבל הכא שנכתב בדיו שחורה כדין ואח"כ ע"י הטאבאק נשתנה קצת לאודם כשר כיון דעדיין קצת שחרות בו הרי לא כיסה הצבע את הדיו וכיון דכשר גם בלעדי העברת דיו א"כ פשיטא דמותר להעביר בדיו עליו וש"ד לעשות כן דהא עי"ז נוסף צד היתר אף אם נימא דע"י שינוי מקצת הוי כסקרא י"ל דלא הוי מוחק בכה"ג לענין ס"ת כיון דמתקן כתב הראשון וכהנוב"י ותשו' ב"ש סי' קכ"ח אף שדבריהם נגד התשב"ץ סי' קכ"ז, ולענין רגל השמאלי שעדיין דבוק עליו איזה ממש ומראותו געלב כתב כ"ת דמשום מוחק ליכא כיון דנדבק עליו בלי כוונה וכמ"ש הדע"ק סי' רע"ו ס"ק ד' בזרק זהב דאסור לגרור משום דא"א לגרור בלי מקצת מהשם יעו"ש רק דחשש כ"ת דלא מועיל העברה בדיו דדבר הנדבק על הקלף חוצץ בין הקלף להדיו, והנה הסברא דהחציצה המציא השואל בנוב"י א"ח סי' א' ובנוב"י השיג עליו דא"כ הא דפליגי רבנן בכתב של"ש והעביר קולמוס לשמה ליפלוגי נמי בכתב לשמה והעביר קולמוס לשמה וע"כ דאין בזה משום חציצה, ובתשו' בי"ש א"ח סי' ז' רצה לקיים דברי השואל הנ"ל מטעם חציצה אלא דאם הכתב התחתון לשמה הו"ל מב"מ ואינו חוצץ כיון דתרווייהו כשרים אבל באם התחתון שלא לשמה דפסול והעליון כשר אין זה מב"מ לרבנן דסברי מב"מ בטל ולא ילפי מדם הפר משום דאזלו בתר דמיון, ההיתר ולא בתר דמיון העצם יעו"ש ולפע"ד לענין מב"מ אינו חוצץ לכ"ע אזלי' בתר העצם כדמוכח במס' בכורות ט' דפריך ורבנן לימא סברי רבנן מקצת רחם מקדש כו' נהי דא"א לצמצם חציצה מיהו איכא אמר רב מב"מ אינו חוצץ יעו"ש ברש"י דליוה"ג ל"ק דתרווייהו קדשי לאו חציצה היא אבל לרבנן דחד קדוש הוי אידך חציצה ועלה משני דמב"מ אינו חוצץ הרי מבואר דאף בא' חולין וא' קדשים מיקרי מב"מ לענין חציצה ולכאורה י"ל דשם ה"ט דאינו חוצץ דהא אם נימא דחוצץ

א"כ תרווייהו חולין הם ושוב הם שוים באיכות והדר אמרי' מב"מ אינו חוצץ וע"כ הא' קדוש וכעין סברת תוס' פסחים כ"ו גבי עלה עליה זכר יעו"ש אבל בשם שנכתב שלא לשמה הא גם אם נימא דחוצץ ופסול השם לס"ת אבל אכתי מיהו קדושת השם עליו לענין דאסור למוחקו כיון נכתב לשמה אף על הקורה או כל דבר קדושת השם עליו א"כ שפיר הו"ל מבא"מ וחוצץ אבל באמת ז"א דהא בגט שכתבו שלא לשמה אמרי' בגיטין כ' דתליא בפלוגתא דר"י ורבנן ולהנ"ל הא גם לרבנן כשר מטעם מב"מ אינו חוצץ דהא שם אם נימא דחוצץ גם הכתב העליון פסול ואין עדיפות לעליון מתחתון והדר הו"ל מב"מ ואינו חוצץ וע"כ דהא ליתא דלענין חציצה דמב"מ לא תליא באיכות רק בעצם הדבר וכיון דרבנן פסלו בס"ת ע"כ לאו מטעם חציצה היא רק דכתב העליון אינו כתב דדיו ע"ג דיו לאו כלום הוא א"כ ה"ה בגט וכן מוכח נמי בר"ה כ"ז דקדחו בזכרותו ותקע בו יצא ס"ד מב"מ חוצץ קמ"ל ומשמע דטעמא דאינו חוצץ משום דמב"מ היא והא שם אם הוציא הזכרות ותקע בו פסול כמבואר בפוסקים אפ"ה כיון דמין א' הוא אינו חוצץ ועי' זבחים ק"י דבשר ואימורין מיקרי מב"מ לענין חציצה. ועכ"פ סברא הנ"ל דדיו ע"ג דיו מב"מ היא ואינו חוצץ סברא ברורה היא ובין לרבנן ובין לר"י לאו חציצה היא מטעם מב"מ ופלוגתייהו מטעם אחר וא"כ י"ל בנ"ד א"א להעביר בדיו על רגל השמאלי כי העפרורית שעליו אינו מינו עם הדיו שעליו וחוצץ, אולם בנוב"י שם כתב דלא הוי חציצה משום דכל לנאותו אינו חוצץ יעו"ש וא"כ גם בנ"ד כיון שכתב העליון בא לנאותו לתחתון לאו חציצה היא אף דהוי מבשא"מ ואף שבנוב"י שם אסברי' להא דלנאותו דבטל עליון לתחתון ונשאר הכתב התחתון כהלכתו וזה שייך בכתב ראשון לשמה ולא בנ"ד שכתב ראשון הוא פסול היינו משום דנוב"י קאי שם לענין זה דאם כתב ראשון לשמה והעביר לשמה דכשר לכ"ע אבל ע"כ גם בכתב תחתון שלא לשמה ועליון לשמה לולי הא דכתב ע"ג כתב לאו כלום הוא לא הוי חציצה כיון דבא לנאותו לתחתון בטל תחתון לגבי עליון וכחדא חשוב דאל"כ במאי דחי בנוב"י שם דברי השואל דפלוגתא דר"י ורבנן מטעם חציצה הוא יעו"ש ודו"ק ונראה דנדחק הנוב"י לומר טעם זה ולא בפשוט דמב"מ אינו חוצץ משום דמשמע בסוגיא שם דדיו ע"ג סקרא הוי כתב אף דלאו מב"מ היא ואפ"ה אינו חוצץ, ואולם בתשו' ח"ס סי' רנ"ו כתב בטעמא דדיו התחתון לאו חציצה היא דחזותא לאו חציצה היא ולאו מטעם מב"מ דאדרבה מינו מחריב טפי יעו"ש ולדבריו בנ"ד דיש ממשות עפרורית וניכר במישוש על הכתב י"ל דאם יעבור עליו בדיו הוי חציצה, וראיתי בגה"ק כלל ד' אות ט' הביא דברי הח"ס הנ"ל והשיג עליו דלדבריו האיך מכשיר ר"י להעביר קולמוס על דיו הפסולה שלא לשמה יעו"ש ובמכ"ת בחנם

השיג דהא הח"ס שם כתב לפי האמת דחזותא אינו חוצץ רק דחה טעם דמב"מ דאדרבא מינו מחריב טפי אבל לפי האמת חזותא לאו מילתא היא. ובנוב"י שם לא ניחא לי' בזה כמו שהוכיח שם בראיה דע"כ כל דיו שנכתב יש בו ממש ואפ"ה אינו חוצץ והח"ס שם לא הרגיש בזה אמנם גם להח"ס דמטעם חזותא היא דלא הוי חציצה י"ל דביכד כיון דהוא רק ברגל שמאלי של ה' ורובו של ה' על הקלף ובמיעוטו יש דבר החוצץ הו"ל דבר שאינו מקפיד במיעוטו דאינו חוצץ לענין טבילה וה"ה הכא דבודאי אין מקפיד עליו דהא אסור להסירו משם מטעם מחיקה וכעין דאמרי' בפסחים מ"ו בפסח דאיסורו חשוב חוצץ וברש"י שם משום דע"כ מוכרח ליטלו הו"ל דבר המקפיד וא"כ ה"ה להיפוך דבע"כ מוכרח שלא ליטול הו"ל דבר שאינו מקפיד עליו ובזה ניחא הא דהקשו בזרק זהב על האזכרות שמעביר קולמוס דשם מיירי שזרק על כל האזכרה והוי חציצה בכולו אף שאינו מקפיד. אמנם אכתי לא יצאנו מידי חשש לדעת הא"ר והח"ס סי' רנ"ו דדיו ע"ג סקרא לאו כתב היא מספק וא"כ לא יועיל עדיין להכשיר את השם ע"י העברת דיו וכ"ת המציא תקנה להעביר בקולמוס על רגל השמאלי ולעשות עב יותר באופן שיהי' שיעור אות בדקות על הקלף גופא אלא דזה הרגל הדק שיהי' על הקלף הא מדובק לפסול ואינו מוקף גויל והביא כ"ת דברי ג"פ סי' קכ"ה שנראה דסובר דדיו פסול המדובק לכשר אינו מגרע כלל ובקסה"ס חקירה ב' השיג עליו ובמק"מ סי' רע"ד ס"ק י"ט מחזיק בדברי הג"פ ואף שכ' שם מטעם מב"מ אינו חוצץ וכאן הוי מין אחר מכ"מ י"ל דאינו מגרע ההקף גויל כיון שיש בכאן גויל מתחתיו וגם אות כשר רק שדבר אחר נדבק למעלה עכת"ד. והנה למאי דפשיטא לי' לכ"ת כדעת המק"מ הנ"ל א"כ גם בנ"ד פשיטא דשרי ומטעמנו דמק"מ דהא האות דהיינו רגל השמאלי שנעשה עכשיו בדקות על הקלף גופא אף שנוגע ברגל שהי' מקודם דהיינו שנפל עליו עפרורית ונעשה געלב הוי שפיר מוקף גויל וכמו שהוכיח בנוב"י אה"ע סי' פ"ה בראיות ברורות דכל שאינו שחור כמו גוף האות מיקרי גויל לגבי אות יעו"ש ומכ"ש הכא דהיא כמראה געלב וא"כ עיקר החשש דע"י העברת קולמוס בדיו גם על מקום הרגל הקדום והדיו הו"ל פסול מטעם חציצה וכדומה וא"כ לא יהי' מוקף גויל מחמת העברת דיו עתה ולזה תו סגי בסברת המק"מ דמב"מ אינו חוצץ וא"צ לסברות אחרות אמנם בגוף דברי המק"מ דפשיטא לי' להכשיר בנפלה טיפת דיו סמוך לאות גם לפני כתיבה צ"ע טובא דהא גם בנוב"י אה"ע סי' פ"ה מבואר דפסול כמו בניקב קודם כתיבה רק בלאחר כתיבה כשר כב' תירוצים שבב"י יעו"ש אמנם בנ"ד שכל הרגל השמאלי יהי' מחציתו כשר ומחציתו פסול והכשר נוגע בפסול גרע טפי מנידון הנוב"י ונידון הג"פ שם דאפשר דהוי כנגיעה מאות לאות וכן פשיטא לי' להדע"ק סי'

רע"ו ס"ק ה' שרמז עליו כ"ת במכתבו ונראה ראי' לזה מהא דשם שכתבו שלא לשמה דל"מ העברת קולמוס לדידן דקי"ל כרבנן וכמבואר סי' רע"ו והא אכתי יש תקנה להעביר כל אות באופן שיהי' בדקות שיעור אות וע"כ כיון שנוגע בפסול הוי כנגועת אות לאות וכ"מ בגיטין דף כ"ד דפריך וליעבר עליו קולמס וליקדשי' כמאן כרבנן והא גם לרבנן יש תקנה להעביר האותיות ודוחק לומר דמיירי כשא"א להעביר האותיות כי אין בין אות לאות רק הפסק מועט וראיתי בגבעת פנחס סי' נ"ו שהקשה שם בפלוגתא דר"י ורבנן דהא בלא"ה הדיו התחתון חוצץ ואין לומר דהוי מב"מ דהא כתבו התוס' בבכורות דבכולו גם במינו חוצץ ודוחק גדול לומר שמעבה האותיות יותר בהעברה יעו"ש והא אי אפשר כלל לומר דר"י דמכשיר מיירי במעבה האותיות יותר דא"כ גם לרבנן יתכשר כיון דאיכא עתה שיעור אות בדקות על הקלף וע"כ דלרבנן כיון דהכתב שע"ג כתב לאו כלום היא א"כ גם הכתב שעל הגויל פסול כמו נגיעה בין אות לאות, ואפשר דזה ודאי פשיטא לי' דא"א להעבות כל האותיות בכל אורכן ורוחבן באופן שיהי' שיעור אות עתה על הקלף רק עכ"פ במקצת אפשר להעבותן ותו הו"ל מב"מ ואינו חוצץ כיון דלאו חציצה בכולו הוא וממילא הוכשר כל האות לר"י וע"ז כתב שדוחק הוא דאינו במשמע שיעבה כלל ואפ"ה כשר לר"י וכמו כן סתימת הדבר דלרבנן פסול בכל גווני ול"מ להעבות כל האותיות וע"כ דהוי כנגיעה בין אות לאות וכהד"ק הנ"ל, ומה"ט יש להסתפק בנ"ד גם אם יעביר הקולמוס רק על קו השחור להמשיכו הלאה והרגל השמאלי שנעשה געלב ישאר כמות שהוא עדיין יש חשש משום דאינו מוקף גויל אף שכ' לעיל מנוב"י דאם אינו שחור כמו גוף האות אינו מזיק אבל הכא כיון דגם הרגל שנעשה געלב שם רגל עלה הוי נגיעה מאות לאות דאף שהאות לבן פסול אפ"ה שם אות עלה דהא אסור למוחקו או אפשר כיון דלענין הכשר ס"ת לאו שם אות עלה ואינו כלל בתמונת אות שצריך להיות נכתב בדיו אינו מזיק כלל וצ"ע כי הסברא נוטה יותר להחמיר:

אכן בנדון שלפנינו כפי ציור מכתבו רגל שמאלי של הה' בצד השמאלי דהיינו לצד חוץ יש קצת קו שחור וע"י העברת דיו ימשיכו הלאה והספק היא מצד שנוגע לצד פנים בפסול יש לנו עוד ספק גמור והיא דעת הפוסקים בא"ח סי' ל"ב סעי' ט"ו דניקב כל תוכו של ה' כשר והיינו דבפנים ל"ב מוקף גויל כלל וביאר בנוב"י יו"ד סי' ע"ה דבניקב כל החלל לכ"ע פסול כשהיא בין אות לאות ואף כב' תירוצי הב"י דזה הוי כנגיעה אפ"ה בתוכו של ה' לא איכפת לן דל"ב מוקף גויל רק מבחוץ יעו"ש ולפי"ז גם נגיעה ממש בתוכו של ה' מרגל שמאלי עד רגל ימיני הי' כשר רק שהדבר אי אפשר דממילא ע"י נגיעה כזו ישתנה צורת האות לגמרי כמובן וא"כ אף אם נימא כדעת קדושים הנ"ל

דנגיעה בחלק הפסול הוי כנגיעה בין אות לאות הכא בתוכו של ה' לא גרע מניטל כל הקלף שבין רגל לרגל דהוי כנגיעה אפ"ה כשר כיון דל"ב מוקף גויל בתוכו וא"כ ה"ה דנגיעה בפנים בחלק הפסול אינו מזיק כלל לפי הנ"ל, אלא דאנן מחמירין כהירושלמי מספק פלוגתא וא"כ כשמעביר דיו על כל רגל השמאלי כיון דלדעת הפמ"ג הנ"ל דדיו ע"ג סקרא כשר הוכשר גם אותו צד רגל שהי' עפרורית געלב עליו רק אנו חוששין כא"ר הנ"ל דפוסל ועכ"פ מידי ספיקא דפלוגתא לא נפיק והוי ס"ס דילמא בתוכו של ה' לא איכפת לן במוקף גויל והוכשר ברגל שנמשך עתה על הקלף בדקות ואת"ל דגם בזה פוסל מוקף גויל דלמא כהפמ"ג הנ"ל והוכשר ממילא כל הרגל השמאלי ע"י העברת דיו וזה ברור:

ועפ"י הנ"ל ניחא הא דלא כתבו הפוסקים תקנה זו בכתב של"ש להעבות האותיות משום דדוקא בתוכו של ה' ל"ב מוקף גויל שיש לה ג' מחיצות אבל בשאר אותיות כגון ו' וכדומה פסול וא"כ בשאר אותיות השם אינו מועיל מה שמעבה האותיות דעדיין אינו מוקף גויל כיון שנוגע לפסול ועי' פמ"ג בא"א סי' ל"ב ס"ק כ"ב שכתב כן דדוקא בהי' מכשירים הפוסקים דיש לה ג' מחיצות ובזה יש ליישב דברי המג"א סי' ל"ב ס"ק כ"ט שכ' דעוקץ שמאלי של יוד האלף שנוגע בגג האלף כשר כיון דגם בחסר העוקץ כשר והקשו עליו כולם דאכתי פסול מטעם שאינו מוקף גויל ובפמ"ג שם כתב דבעי גרירה ולשון המג"א שם לא משמע כן ועי' בס' קסה"ס ולהנ"ל נראה דיוד שעל האלף נגד הגג של האלף יש לה ג' מחוצות דהיינו ראשו של הי' ורגלו המיני וגג האלף שכנגדו והו"ל תוך גמור שם כמו ה' וא"כ אם נמשך העוקץ לגג האלף שם לפי שיטת ש"ס דילן כשר דתוכו של אות ל"ב מוקף גויל אלא דאנו חוששין מספק לירושלמי וירושלמי הא מכשיר בנגיעת אות לאות לאחר כתיבה כמבואר בתשו' הרשב"א וא"כ הכא שנעשה הנגיע לאחר כתיבה ממ"נ כשר ודו"ק, ע"כ לדינא הנני מסכים לעשות כעצת כת"ר:

סימן יד

לכבוד הרב החריף ובקי מו"ה גרשון שטעטנער נ"י מו"צ בישוב דאווידעני סמוך לעיר טשאדיא בבוקאווינא:

יקרתו ע"ד איש שאשתו נשתטית זה כ"ג שנים והיא בבית המשוגעים בטשערנאוויץ הגיעני נכון, והנה כת"ר כתב שאף שבכל נשתטית צריך ליחד לה בית וליתן לה מזונות הכא הא היא בבית המשוגעים והוי כיחד לה בית וגם מזונות נותנין לה, והרה"ג אבד"ק טשערניוויץ נ"י פקפק על זה דאפשר יוציאוה משם בראותם שאין תרופה למחלתה ומע"כ כתב שחקר ודרש כי אין מוצאין מבית המשוגעים עד שתתרפא לגמרי. הנה הדבר

הזה חידוש בעיני כי רבות שמעתי אשר הוציאו משם בלי רפואה, אך בנידון שאלתו נראה דאין לחוש לזה דהא לענין היתר לבעל לישא אחרת לא מצינו חובת השלשה רק לענין הכתובה כדאי' בכלבו ומטעם שכ' בח"מ סי' קי"ט כדי שיהי' הגט והכתובה מוכן ליתן לה כשתשתפה, אבל חיוב יחוד בית ומזונות אף שכן היא מעיקר הדין דכ"ז שלא נתגרשה חייב לה בכל תנאי כתובה ומה"ט כתב הב"ח הביאו הב"ש סי' א' דצריך ליחד לה בית וליתן לה מזונות אבל לא הצריך בזה שום השלשה, וא"כ נהי דבנשתטית עכ"פ טרם יתירו לו צריך ליחד לה בית לדור דהא היא צריכה לבית תיכף והמזונות יהי' חוב עליו ליתן בכל שבוע אבל הכא שהיא בבית המשוגעים הא עתה א"צ לבית ולמזונות רק אם ידחוה משם ואז באמת יהי' חיוב עליו ליחד לה בית וכזונה ואין דבר זה מעכב ההיתר כלל, וכה ראיתי בתשו' בית יצחק אה"ע ח"א סי' י"ג שחוכך בזה אם הוא איש עני ואם יתירו לו לישא אחרת לא יסתפק לו הכנסתו לפרנס אשתו הנשתטית בהיות יוצרך לפרנס אשתו השניה אם מתירין לו דהא אנו גורמין בזה היזק כנשתטית ולהזיק ממון לחבירו לא מצינו שהתירו משום מצוה ואפשר דדוקא לגזול לחבירו בקו"ע לא התירו בשביל שום מצוה אבל בשוא"ת שרי יעו"ש, ולענ"ד ראי' לזה מהא דח"ע וחב"ח דכופין את רבו ועושין אותו בן חורין וכותב לו שטר על חצי דמיו והא השטר א"א לעבד לשלם תיכף דהא אין לו שום פרוטה עתה כ"א מה שירויח והוא ישא עתה אשה ומוכרח לפרנסה וע"כ ישלם להרב רק אם יהי' לו יותר וא"כ הוי בזה גורם היזק לרבו לתמתין לו המעות עידן ועידנין וזה הוי גורם היזק ממש ועי' ב"ח חו"מ סו"ס ל"ח שהביא ראי' מריש מכות בעדים זוממין דאומדין כמה אדם רוצה ליתן מכאן ועד י' שנים וע"כ דהתירו חז"ל זה ע"י שהוא מעוכב מלקיים פו"ר ע"י הרב התירו לו לגרום היזק להרב בהמתנת המעות ואין לומר דשם הטעם משום דהפקר ב"ד הפקר ורק שם אשכחן דהפקירו ולא במק"א דהא בזה לא שייך הבד"ה כיון דהרב לא פשע כלל כמ"ש תוס' יבמות צ' ד"ה דלמא. וגם נראה ראי' מהא דכ' מג"א או"ח סי' תרנ"ו דאם אין לו רק ה' סלעים לפדיון בנו וצריך לאתרוג יקנה אתרוג דמצוה דגופי' עדיף והא חיוב פדיון הבן היא כמלוה ממש כדאמרינן בקדושין כ"ט מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא א"כ מדוע לא משלם לכהן ויעכב ממונו וגורם היזק לכהן וע"כ דבשביל מצוה שרי לגרום היזק בשוא"ת, ולכאורה יש לומר דשם שאני דהוי ממון שאין לו תובעין ואינו גורם היזק לאיש פרטי אבל ז"א דא"כ תקשה בהא דאמרינן בקדושין כ"ט לר"י דמלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי כשאין לו רק ה' סלעים ב"ח וה' סלעים משועבדים בה' סלעים פריק לברי' ואזיל כהן וטריף ה' משועבדים עבור פדיון עצמו, והאיך רשאי לעשות כן לעשות

מצוה לפדות בנו ולגרום עי"ז היזק ללקוחות שהכהנים יטרפו מהם והוא אין לו עתה מעות לשלם להם, וע"כ הטעם משום דגם לכהן הוא חיים ומה הבדל יש בין אם גורם היזק לכהנים או ללקוחות וא"כ שוב מוכרח ממג"א סי' תרנ"ו הנ"ל דבשביל מצוה רבה מותר לעכב ממון חבירו ע"י לשלם לו לאחר זמן ועכ"פ בנ"ד בשביל פו"ר בוודאי הדין כן, ע"כ הנני מסכים להאיש מו"ה שמואל ליב פעליר לישא אחרת לאחר שימלא לו מנין ק"ר:

סימן טו

אלטיר שו"ב נ"י בזאסטאוונא יצ"ו:

ע"ד שאלתו בעופות המובאין מאנשי הכפרים הדרים חוץ לתחום ע"י גוי לעיר לשו"ב שישחטם אם מותר לשוחטם ביו"ט:

והנה מה דפשיטא לי' למע"כ דהעופות ההם לאחר שחיטה כשיוחזרו מותרין לבעליהן כדין פירות שיצאו חוץ לתחום וחזרו בא"ח סי' ת"ה יש לעיין טובא, והנה לכאורה נראה דהאי התירה היא דוקא בישראל להוציא בעצמו חוץ לתחום והחזיר דבזה היא דשרי דהא אינו כהנה ממלאכה כלום לא ונהליכה ולא מחזרה דהא הפירות עמו בכ"מ שהוא אבל הכא ששלחם ע"י נכרי וכשבא הנכרי לעיר וכבר היו הפירות מחוץ לתחום בעליהן ולא היה באפשרי לבעליהן לבא אליהם ולאכלם כשהחזירן הנכרי והביאם אצלו אסור כדין כל דבר הבא מחוץ לתחום ע"י גוי דאסור למי שהובא בשבילו והכי דייקא לכאורה לישנא דהרב רש"ז ז"ל בש"ע סי' ת"ה במוסגר וז"ל אבל פירות אלו היו ראוים לו כשהי' עמהם ולא הועיל לו כלל לאכילתם במה שהחזירם עכ"ל אבל לשון רמב"ן ז"ל בלקיטיו כמרובין מ"א כן דודאי מעשה שבת אסורים בשבת מה"ת או מד"ס שלא יהנה במלאכת שבת כגון מבשל וכן כיוצא בהן אבל מי שהי' לו פירות בביתו והוציאן לר"ה והחזירן לביתו למה יאסרו וכי באיסורי שבת באו לידו והלא בביתו היו עמו ואינו נהנה במעשה שבת כלל אבל ודאי לאכלן ברה"ר כיון שבאיסור שבת באו לידו אסור עכ"ל ומבואר דאין הטעם משום דהיה עמהם ברה"ר רק כיון דהיו בביתו מעיקרא ועכשיו ג"כ הם בביתו כמקדם שריין כפשטא דלישנא דגמרא דחזרו למקומן שרי א"כ גם בשלח ע"י גוי והוחזר ע"י שרי ועיקר טעמו של הרב צל"ע דהא באמת כשהוציא הישראל הפירות חוץ לתחום במזיד בהיותם חוץ לתחום אסורים לו כמבואר בש"ע שם וכמ"ש הרב גופי' א"כ גם כשהי' עם הפירות חוץ לתחום נאסרו ושפיר הועיל בחזירתן להתיר לו ומה"ט גופא לא נתיר לו ובע"כ דעיקר ההיתר כיון דמעיקרא היו עמו בתחומו ועכשיו חזרו למקומן הראשון ואין האיסור ניכר כלל כיון דהם עתה במקומן הראשון שריין וגם הר"ב ז"ל גופא

הא כתב ביצאו חוץ למקומן וחזרו דשרי גם לאותו ישראל שהחזירם לצרכו יעו"ש אף שישראל הזה היה בביתו וכשהיו חוץ לתחום לא היה באפשרי ללכת אליהם ואפ"ה כיון דהיה באפשרי לאוכלם טרם שיצאו וגם עתה הכם במקום שהיו בתחלה שריין ונראה שהרב ז"ל לא הוסיף האי טעמא במוסגר שם רק אהא דס' דגם למחזיר עצמו מותרין אף שעשה איסור בידים והיה ראוי לקונסו ביותר ע"ז כתב דהוא הא לא נהנה כלל דהא עמו היו גם בחוץ לתחום אבל ישראל שהוציא זה לצרכו והחזירו בלא"ה שרי כיון דלא עבד איסורא בידים וחזרו למקום שהיו בתחלה, א"כ גם בנ"ד בהוציא ע"י גוי וחזרו מותרין לבעליהן אמנם יש לומר דדוקא בפירות שיצאו וחזרו שריין כיון דהיה באפשרי לאוכלם במקומם בטרם שהוציאם לא מיקרי נהנה מאיסור כלשון הרמב"ן הנ"ל אבל בעופות חיים דבספר אין שוחט ואי אפשר ליהנות מהם במקומן בלתי ע"י הוצאה חוץ לתחום לשוחט היו דינו ככל דבר הבא מחוץ לתחום ע"י גוי דאסור למי שהובא בשבילו, אמנם יש לומר כיון דעכ"פ העופות היו עמו בטרם שהוציאן א"כ מהולכת חו"ל לא נהנה כלל רק גרם הנאה ששוחטן שם ודאי מילתא אחריתי היא דהא שחיטה ביו"ט שריא, וביותר יש להטעים דהא כשהוציא הפירות חוץ לתחום במזיד אסורין לו ולכל העולם אף דלא אהני לי' מידי ההוצאה אפ"ה כיון שהם שלא במקומן אסורין ועיקר ההיתר בחזרו דעכשיו אין האיסור ניכר עליהם כלל דהא חזרו למקומן ואין ניכר עליהם שם איסור ושחיטה אין שום איסור ביו"ט והדבר צריך הכרע ואם נימא דאסורין לבעליהן גם בחזרו פשיטא דאסור לשו"ב לשוחטן כיון דלא יהנה מהם שום אדם ביו"ט אבל גם אי נימא דמותרין לבעליהן בחזרו דהוי לגמרי כמו פירות הנ"ל אכתי הא אי אפשר לאוכלם דהא עכ"פ השוחט אסור ליתן קוויטיל ושום סימן לגוי שנשחטו בהכשר להוליך הדבר חוץ לתחום ועי' א"ח סי' רמ"ז בשליחות אגרות דבשבת ויו"ט גופא אין שום היתר יעו"ש וא"כ ממילא דיהי' אסור לבעליהן לאוכלן מחשש שלא נשחט כראוי דהא אין העכו"ם נאמן ע"ז ומ"ש מע"כ דמותר באמת לשלוח לכתחלה מהכפר ע"י גוי עופות לעיר לשחטם אף שהיא חוץ לתחום כיון דבשר צורך יו"ט היא והוי כשבות דשבות דשרי במקום מצוה כמו לומר לגוי להביא שופר מחוץ לתחום כמבואר בא"ח סי' ש"ז ליתא ומה דמות יערוך מצות שופר שהיא חיוב גמור מה"ת או מד"ס ביום שני של ר"ה למצות עונג שבת ויו"ט שאין הדבר מוגבל במה יתענג ואין אכילת בשר חוב כל כך כמבואר במג"א סי' תקע"ב ס"ק ה'. ואע"ג דבסי' שכ"ה איתא דנהגו להביא שכר לצורך שבת מכרמלית או חוץ לעירוב כמה חילוקים יש בדבר דשם כיון דעכ"פ בדיעבד מותר מה שהובא מכרמלית כשי' ר"ת כיון דישראל בעצמו יכול לילך שמה א"כ עכ"פ אין זה

איסור בדיעבד יש מקום להתיר גם לכתחלה לצורך שבת אבל דבר הבא מחוץ לתחום דאסור אף בדיעבד דהא אין היתר לילך שמה וכיון דאסור אף בדיעבד לא שייך להתיר משום עונג שבת. וגם יש צירוף דעת כלבו דר"ת מתיר גם לכתחלה אמירה לגוי להביא מכרמלית כיון דיכול לילך שמה בעצמו וכמ"ש רמ"א שם בשם כלבו וגם יש צירוף דעת ראבי"ה דל"ש אמירה לעכו"ם להביא מרה"ר כיון דאפשר בהיתר ע"י מחיצות בני אדם וכמ"ש להדיא בד"מ שם סי' שכ"ה לצרף היתר זה להא דנהגו להביא דרך כרמלית וכ"כ הב"ח שם יעו"ש והני טעמי ל"ש בדבר הבא מחוץ לתחום דהא אי אפשר לישראל לילך שמה וגם מחיצות בנ"א אינו מועיל לילך חוץ לתחום כמבואר באו"ח סי' כ"ג דמי ששבת בבקעה והקיפוהו מחיצות דאינו מהלך רק אלפים ומכ"ש ע"י מחיצות בנ"א יעו"ש וכן כתב להדיא בחיי אדם כלל ס"ג סעי' ז' דאף דנהגו היתר להביא מכרמלית מחוץ לתחום אין היתר כלל אף לצורך שבת ובנשמת אדם שם והדבר מוכרח דהא בסי' תקט"ו דבר הבא מחוץ לתחום אסור אף בדבר שהיא צורך שבת ויו"ט כמו דגים ועיקר הטעם שמא יאמר לגוי להביא ומוכח דשבות דשבות דחוץ דתחום לא הותר לצורך עונג שבת ויו"ט כלל ול"ד לכרמלית לכן גם בנ"ד לשלוח עופות לעיר שהיא ח"ל ע"י עכו"ם אף שאין לו בשר כלל לצורך יו"ט אף גם נימא דבחזרו מותרין לבעליהן בדיעבד א"כ דמי קצת לכרמלית כיון דשרי בדיעבד מותר לכתחלה משום עונג דמכ"מ ל"ד דשם יש לזה היתר ע"י מחיצות בנ"א וגם יכול לילך בעצמו ולאכלו שם משא"כ חוץ לתחום, וכה ראיתי במג"א סי' תקט"ו ס"ק י"ט כתב בדבר שהובא מח"ל דמותר למי שלא הובא בשבילו אלא דאסור לטלטלו חוץ לד"א דאם א"א לבשלו רק כשיטלטלו חוץ לד"א שרי לטלטלו ע"י גוי דהוי שבות דשבות דשרי במקום מצוה ה"נ צורך יו"ט יעו"ש, והנה מאי דמייתי מג"א מסי' ש"ז שם מבואר דשרי להביא שופר שהיא מצוה חיובית משא"כ עונג שבת ויו"ט ומהא דסי' שכ"ה סעי' י' דנהגו להביא שכר דרך כרמלית ל"ד לכאורה דשם יכול ישראל לילך בעצמו לכרמלית ולאכלו שם אבל הכא נהי דישראל הוא עם הפירות הא צריך לבשלו וא"א לבשל בלתי טילטל חוץ לד"א וא"א להנות בהיתר ואזדא לי' היתר ר"ת הנ"ל ונראה דסובר כיון דעכ"פ הפירות עמו אף דאי אפשר ליהנות רק ע"י בישול כ"ד למוציא חוץ לתחום וא"כ גם בנ"ד כן כיון דהעופות עמו אף דאין לו שוחט לשחטן מותר גם לכתחלה אבל יש לומר דשם שאני דאיכא עכ"פ צירוף היתר של הראבי"ה הנ"ל דיכול לטלטלן חוץ לד"א ע"י מחיצות ב"א כיון דכבר יצאו חוץ לתחום ואין להם רק ד"א תו כשהוקפו במחיצה כל מקום המחיצה כד' אמות כמ"ש מג"א סי' ת"ג יעו"ש אבל בנ"ד לילך חוץ לתחום אין שום היתר בעולם וגם דברי המג"א שם לדינא יש להתיישב

ובש"ע הרב ז"ל השמיט ההיתר של המג"א כנראה דלא ס"ל משום דזה חמיר מכרמלית ומכ"ש בנ"ד דגם המג"א יודה דאסור ע"כ אינני רואה שום היתר לשלוח עופות וגם בעבר ושלח אין לשו"ב לשחוט בלתי אם יקח דבר מה מהעוף ויאכלנו כהיתר מג"א סי' תקט"ו בשם מהרי"ל וקוויטל בחזרה אסור ליתן כמ"ש:

סימן טז

להרב החריף ובקי מו"ה משה פעלדמאן נ"י מקאפיטשיניץ בעהמ"ח

ס' סדר ברכות:

ע"ד ספיקו בהא דמבואר בפ"ה דמכשירין בשוקל בכף מאזנים דהיין שבכף טהור עד שיערה לכלי ומבואר בר"ש שם דה"ה דאינו עושה יי"נ ונסתפק אם מברך על יין זה כששותהו בכף בפה"ג, והנה מה דאינו נעשה יי"נ אינו מגרע כלל לענין הברכה כמבואר במ"א סי' ר"ב ס"ק כ"ז דמברך על היין בפה"ג אף שלא משך היין דאינו נעשה יי"נ אכן שם ביין שלא נמשך נהי דלא נעשה יי"נ אבל משקה היא ומכשיר ומק"ט כדמוכח בשבת י"ז בבוצר ענבים לגת דהוכשר שונא יבצרכו בקופות וחופפות יעו"ש הרי דמכשיר אף שלא נמשך היין עדיין ולכך מברכין בפה"ג אבל בשוקל ענבים בכף כיון דהיין יצא שלא לרצון ואינו מכשיר דאין תורת משקה עליו שפיר יש לומר לכאורה דאינו מברך בפה"ג וכמו משקין היוצאין משאר פירות דמברך שהכל ומ"ש מע"כ דכיון דאשכחן דמחשבתו משויא לי' אוכלא ה"נ כיון דשותה ממנו חשוב משקה ומברך עליו בפה"ג, ליתא דאף דזה ודאי דכל היכא דמחשבה מועיל אכילה גופה מחשבה היא כמ"ש תוס' חולין קכ"א ד"ה והוא שכנסו וביתר ביאור במנחות ס"ט ד"ה דבלע אבל הכא בשוקל ענבים בכף הא מבואר בתוספתא מובאת בר"ש שם דגם חישב עליו לא מועיל לשוי' משקה א"כ גם שתייתו לא מהני לכאורה אכן נראה דיסוד הדבר דבעינן שיערה לכלי היא כמו שמצינו במים שבקרקעות שאינם מכשירים עד שיתלשו לרצון ועי' רמב"ם פי"ב מט"א ה"ג דאם נתלשו שלא לרצון אף שנפלו פירות לתוכן לרצון אינם מכשירים כיון דלא נתלש לרצון הו"ל כאילו עדיין הם בקרקע יעו"ש ומוכח שם דאם נתלשו אח"כ ממקום ההוא לרצון נעשה משקה ומכשיר, וכ"כ הגאון רב"פ ז"ל בשו"ת עטר"ח חו"מ סו"ס י"ט יעוש"ה וה"נ בזתים וענבים כיון דתחלתן אוכל אין היוצא מהם חשוב משקה עד שיתלש מהענבים לרצון ממש כמו מים שבקרקעות ועי' בסוף מכשירין ולכך השוקל בכף מאזנים כיון דנתלשו מהענבים שלא לרצון לא נעשה משקה עד שיתלוש משם לרצון ע"כ בעי' שיערה לכלי כדי שיהי' תלישה לרצון וא"כ לענין ברכה כיון ששותה מהם מה שבא לתוך פיו הו"ל תלישה לרצון וכמו בשוחה לשתות מים בנהר דמה שעולה לפיו מכשיר

דהוי תלישה לרצון כמבואר ברמב"ם פי"ב מט"א ושפיר מברך בפה"ג וזה ברור לדינא. וראיתי בתשו' מהרי"א הלוי ח"א סי' קס"ו שהבין מדברי ש"ך יו"ד סי' ק"ב ס"ק י"ב דמיירי בגיגית מלאה ענבים העומדות ע"ג חבית והיין זב מהגיגית לחבית ותמה דא"כ אמאי מיקרי בא לעולם ע"י תערובות הא תיכף שיצא היין מהגיגית עמד בפ"ע עד שירד ונתערב ביין שבחבית ותירץ דיין כ"ז שלא הומשך אין תורת יין עליו והו"ל מבשא"מ עם היין שבחבית שכבר נמשך רק כשירד ונתערב ביין שבחבית נעשה אז מב"מ עם היין שבחבית ואז כשנעשה מב"מ בא לעולם ע"י תערובות יעו"ש ונפלאתי עליו דהדבר פשוט דאף דיין שלא הומשך אינו נעשה יי"נ מכ"מ לענין שאר דברים תורת יין גמור עליו והו"ל מב"מ עם היין שבחבית הן בטעמא הן בשמא וכדמוכח להדיא בתוס' ע"ז נ"ו ד"ה אבל החזיר גרגותני יעוש"ה ולא הועיל בתירוצו כלום. וקושיתו מעיקרא לא ק"מ כי לא מיירי המרדכי והש"ך כלל באופן זה שעומד על חבית רק היין הוא בהגיגית גופא וכיון שיש בהגיגית יין מע"ש וכל הגיגית מלאה מליחלוח יין א"כ היין שיוצא בשבת תיכף שיוצא נתערב ביין שבגיגית שיצא מכבר והוי שפיר בא לעולם ע"י תערובות ועי' במרדכי פ"ק דשבת דאין זכר למו דמיירי שעומד הגיגית על החבית יעו"ש:

ב):

וע"ד שתמה כ"ת ע"ד ס' גן המלך הובא בשע"ת ובהגהות רעק"א ז"ל א"ח סי' ר"י דפחות מכזית שנתפח ועמד על כזית יש ספק אם מברך עליו ברכה אחרונה דמאי מספקא לי' הא אמרי' במנחות נ"ד דכל היכא דמעיקרא לא הוי בי' והשתא אית בי' מדרבנן טמא ומבואר שם דאף בטומאה דרבנן כן א"כ ה"כ אף לענין ברכה אחרונה יברך מדרבנן ונראה דל"ד דבתשו' הרשב"א ח"א ס' תס"ב כתב לענין שיעור חלה דאם מעיקרא לא הי' שיעור חלה ועכשיו נתפחה באפיה דא"צ להפריש חלה דל"ד להאי דמנחות נ"ד דהיכא דהשתא אית בי' מדרבנן דהתם גזרו משום הרואים דסברו דמעיקרא הוי בי' שיעורא אבל בחלה מימר אמרי שכבר הפריש חלה מקודם או שיפריש אח"כ בחלת ח"ל דאוכל והולך וכו' אבל בשר נבילה שמטמא במגע אפילו לאלף ויש בו עכשיו לרואים כיעור אם נטהר הנוגע בזה ודאי יש בו משום גזירת הרואים עכ"ל וכיון דחידש לן הרשב"א ז"ל דהאי איסורא דרבנן משום גזירת הרואים היא ובחלה דל"ש האי טעמא מוקמינן אדינא וה"נ לענין ברכה כ"ש כ"כ מראית עין דמימר אמרי שמברך ברכה אחרונה בחשאי ועוד דלא אשכחן כלל שתיקנו חכמים ברכה והזכרת שם שמים משום מראית עין והא אפילו במקום שתיקנו לעשות מצוה משום מראית עין כגון שחיטת ב"פ נחלקו האחרונים אם מברך עי' פר"ח ותב"ש סי' י"ג ומכ"ש דלא תיקנו ברכה לחודא משום מראית עין ועוד יש

להוסיף ולדקדק בלשון הרשב"א שכתב שמטמא במגע אפי' לאלף דהאי מראית עין ל"ש רק לענין טומאה דיתכן שהרבה אנשים יגעו בכזית זה ואם נטהר כולם אוושא מילתא ויאמרו שכזית שלם אינו מטמא כי לא ידעו דמעיקרא לא הוי בי' אבל לענין ברכה על אכילה בכזית דאי אפשר שיאכל רק אדם א' ואם הוא לא יברך ברכה אחרונה לא אוושא מילתא ול"ש בזה גזירת הרואים ודו"ק:

אך כ"ז בנתפח מאיליו אבל בנתפח מחמת מי גשמים שנבלעו לתוכו והגשמים שבתוכו משלימים לשיעור כזית נראה דלענין ברכה יש לברך כיון דעכ"פ היא רק מיעוט ומשלים לרוב שצריך לברך עליו מעין שלש כמבואר סי' ר"ח דבנתערב דבר שיש בו מחמשת המינין בדיהיב טעמא צריך לברך לפניו בורא מ"מ ולאחריו מעין שלש ומוכח שם אף דליכא מהמזון שיעור כזית וכל שאינו מין ג' הולכין אחר הרוב ומשמע ודאי דה"ה לענין ברכה אחרונה אף דליכא שיעור ברוב רק בצירוף המועט וא"כ לא מיבעיא אם נבלעו גשמים בבשר ותפח על כזית דברכתו האחרונה היא בורא נפשות דפשיטא שמברך דמה בכך דנבלע בו מים הא עתה בין הכל כזית ומברך בנ"ר ואף שהגשמים שבתוכו הם משקה ואין אוכל ומשקה מצטרף הא משקה הבא לאוכל כאוכל דמי כמבואר בשבת קמ"ד והכי קיי"ל בא"ח סי' תק"ה יעו"ש אלא אפילו נבלע גשמים בפרי שמברכין עליו מעין שלש כיון דהפרי הוא הרוב שפיר מצטרף המיעוט להשלים השיעור וכ"ה פשטות דברי המג"א סי' ר"י, וגדולה מזו נראה דבאוכל עם מעט רוטב אף דליכא שיעור רק בשניהם כיון שאוכלם כאחד והאוכל הוא הרוב מברך ברכה אחרונה על הרוב האוכל והרוטב משלים לכשיעור דג"ז מיקרי משקה הבא לאוכל כיון שבא להכשיר האוכל ועי' בש"ע הרב סי' תק"ה סעי' ב' והא דלענין קבלת טומאה היא רק מדבריהם במנחות כ"ד שם ול"א דהגשמים משלימין לכשיעור ויקבל טומאה נראה דשם מיירי בכזית נבילה דכיון דאין בו כזית אף שהגשמים משלימין לכשיעור מכ"מ לא נהפכו הגשמים לנבילה כמ"ש המ"כ בכ"ד דאין היתר נהפך להיות איסור ומכ"ש לענין טומאה וכ"נ מתשו' הרשב"א הנ"ל דהסוגיא דמנחות מיירי לענין כזית נבילה, וכה ראיתי גם לרש"ש בהגהותיו שם שכתב דמקבל טומאה מכאן ולהבא מה"ת וכ"כ בתשו' בי"צ א"ח סי' ל' באורך אבל מרש"י מנחות כ"ד ד"ה כי פליגי מבואר להדיא דסובר דאינו מקבל טומאה מכאן ולהבא רק מדבריהם וכ"כ בחי' רשב"א שם ותמהני על רש"ש ובי"צ שלא הרגישו בזה וצ"ע לדינא:

סימן יז

להרב המופלג מו"ה להמופלג החריף מו"ה פנחס יאקאבוויץ נ"י בטארנאוו: ע"ד קושיתו על שי' הראב"ד שבקצוה"ח סי' ל"ו דבדיני ממונות אף בעדות מיוחדת בשנים רואים מחלון א' וא' מחלון אחר ונמצא אותו האחד קאו"פ נתבטל כל העדות כיון דבד"מ גם עדות מיוחדת כשר ובד"נ לא נתבטל עדות הב' שראו מחלון א' יעו"ש מכתובות ל"א דמקשה הש"ס על עולא דמשני דמתני' דכתובות מיירי באחותו נערה ודמכות באחותו בוגרות והא איכא בושת ופגם דכוונת הג"מ בזה להקשות על המשנה דמכות דלא קתני דמשלם מני ממון והא משכחת לה בכה"ג בב' כשירים רואים מחלון א' וא' פסול מחלון אחר דלענין מלקות דכד"נ דמי ועדות מיוחדת פסול העדות קיים ולענין בושת ופגם דהיא ממון אין עדותן מועיל מטעם נמצא א' מהן קאו"פ, לדעתי נראה דבכה"ג שהעדות אחת היא ולפי עדותן חייב מלקות וגם ממון גם הראב"ד מודה דא"א להאמין לחצאין כעין שכ' תוס' ב"ק ע"ב ד"ה אין כך בו בריש הדיבור ומגו דנאמנים לענין נפשות נאמנים נמי לחייבו ממון, ועפ"י שי' הראב"ד הנ"ל שכ"ה גם דעת הנמוק"י וגם דעת תוס' מכות ו' נוטה כן כמ"ש בשער משפט ר"ס ל"ו בארוכה נראה לתרץ ד' תוס' מכות ז' אהא דאמרי' בגמרא שם בלא דעת פרט למזיד ופריך מזיד בר קטלא היא והקשו תוס' דלמא במזיד ולא אתרו בי' ובהגהות פורת יוסף שם תמה דהא ההורג נפשות בלא התראה מכניסין אותו לכיפה כמבואר בסנהדרין פ"א וא"כ אי אפשר לדונו עוד בגלות והיא תמי' עצומה על קו' התוס' ולהנ"ל נראה דהנה בהא דהורג נפשות שלא בעדים דמכניסין אותו לכיפה מפרשי אמורי בגמרא שם בתלתא גווני שלא בהתראה או בעדות מיוחדת או דאתכחיש העדים בבדיקות ולא בחקירות יעו"ש והרמב"ם ז"ל פסק ככולהו דכולהו הילכתא נינהו ונראה ברור דלענין הכנסה לכיפה כשיש ג' עדים ונמצא א' מהן קאו"פ אין מכניסין אותו לכיפה דדוקא בעדות מיוחדת כיון דעכ"פ עדות גמור היא לדיני ממונות וכן באיתכחוש בבדיקות דבד"מ עדותן כשר נהי דבד"נ פסול אתא הלכתא דעדות כזה דמועיל לממון מועיל נמי להכניסו לכיפה אבל בנמצא א' מהן קאו"פ כיון דגם לענין ממון כל העדות בטילה אין מכניסין אותו לכיפה עול עדות זה כמו ע"י ע"א שאין מכניסין לכיפה כמ"ש רש"י סנהדרין שם וזה ברור, ולפי"ז לשי' ראב"ד נראה דבכיפה כיון דעדות מיוחדת מועיל בה ממילא נמי דאם יש כת עדים מחלון א' וא' פסול מחלון אחר אין מכניסין אותו לכיפה דכיון דע"מ כשר לענין כיפה תו דמי לדיני ממונות דע"מ של הפסול מבטל כל העדות, והשתא שפיר הקשו התוס' דילמא מיירא במזיד ולא אתרו בי' והו"א דחייב גלות והוצרך קרא לפוטרו ואי דבלא"ה הא מכניסין אותו לכיפה אכתי משכחת לה בשנים

רואים מחלון א' כשירים וא' מחלון מיוחד פסול דאי אפשר להכניסו לכיפה דלענין הכנסה לכיפה נתבטל כל העדות ע"י הפסול אבל בגלות שפיר יש לחייבו דהא ע"מ פסול לגלות כמו לד"נ דילפי' רשע רשע כמבואר בכ"ד וא"כ אין הפסול מבטל עדות הכשירים, והכא ל"ש לומר דכיון דנאמנים העדים לענין גלות ה"ה לענין הכנסה לכיפה דהא לעולם אין עדותן בא על דבר אחד דאי אפשר לדונו בתרוויהו וא"כ עדותן מועיל לענין גלות כיון דע"מ פסול לזה אינן מצטרפין משא"כ לכיפה דע"מ כשר בה אין עדותן מועיל דנתבטל ע"י הפסול ושפיר הקשו התוס' וא"ש ע"ד פלפול:

סימן יח

לכבוד ידידי הרב החריף ובקי זך השכל מו"ה זאב טערקיל נ"י:

מכתבו הגיעני וע"ד שחוכך כ"ת עפ"י החוק החדש שכל סוחר יין אשר נמצא במרתפו יינות מזויפים היין נשפך ונענש בגוף ובממון אם מכירת חמץ לערל מועיל ביין הלז דהוא מום במקח והעכו"ם הרי אינו יודע מזה ובטל מקח, הנה באם אומר לערל הקונה שהוא יין מזויף אף שאינו יודע החוק שיין כזה אסור למוכרו ולא שוה מידי כי אינו יודע מהחוק אין הדבר ברור דהוי מקח טעות ותלוי בפלוגתא דרמב"ם וראב"ד פ"א מה' איסורי מזבח במקדיש בע"מ למזבח וכסבור דמותר להקדישו דלרמב"ם לא הוי הקדש טעות לראב"ד הוי הקדש טעות והארכתי בזה בתשובה הנדפס בחבורי מ"פ סי' ר"ח ושם הבאתי ד' תוס' תמורה ו' וב"מ קט"ז בההוא גברא דחבל סכינא מחברי' דחייב להחזיר אף דסבר אע"מ משום דלא נתכוין לעבור והוי זכי' בטעות יעו"ש שזה כהראב"ד, ואולם יש לומר דתלוי בפלוגתא דאביי ורבא במכות ט' אי אומר מותר קרוב לאונס או קרוב למזיד דאביי שם סבור דקרוב לאונס הוא ולדידי' שפיר כתבו התוס' דהוי זכי' בטעות אבל לרבא דקיי"ל כוותי' דאומר מותר קרוב למזיד יש לומר דלא מיקרי טעות כהרמב"ם ז"ל, ומ"ש כת"ר דאפשר בעכו"ם כונו דל"ש בי' דין אונאה גם מקח טעות ע"י מום ל"ש בי' הנה בכ"ד משמע להיפוך וכן בתשו' ח"ץ סי' ס"ח מבואר דמכר דבר שיש בו מום לגוי בטל המקח אך ראיתי בקו"א לס' משפט שלום סי' רל"ב הביא ד' תשו' שבו"י ח"ב סי' קס"ה דנראה מדבריו דל"ש בי' מום לגבי גוי והניח דבריו בצ"ע ונראה ראיה דבעכו"ם ג"כ בטל מקח נמי טעות מהא דאמרו בירושלמי שבעית במוכר שדהו ביובל דרב אמר קנה ויוצא מידו ביובל ושמואל אמר לא קנה ומפרש לה שם דטעמא דשמואל משום דהוי מקח טעות וטעמא דרב משום דיובל מפורסם היא ולא הוי מקח טעית עיו"ש ויפלא מאוד שהאיך יתכן ששמואל יחלוק על זה דדבר מפורסם וידע הלוקח כ"ש מקח טעות ולהנ"ל יתכן דפלוגתייהו במוכר לגוי דגם מוכר לעכו"ם

הדין שיחזור העכו"ם השדה ביובל ועי' בירושלמי גיטין פ' השולח ומ"ד אין קנין לעכו"ם בא"י יליף לה מקרא דוהארץ לא תימכר לצמיתות וכ"ה דעת הרמב"ם ז"ל ועי' חינוך מ"ע שצ"ט בשם רמב"ן ז"ל דמוקי לקרא דוהארץ לא תמכר במוכר לגוי דמהני מעשיו היינו למ"ד יש קנין ולמ"ד אין קנין ודאי כשיד ישראל תקיפה הגוי מחזיר ביובל והשתא במוכר לגוי יתכן באמת דהעכו"ם לא ידע מדין חזרה ביובל והוי מקח טעות לשמואל ורב סובר דאעפ"כ כיון דהדבר מפורסם בישראל מסתמא גם הגוי יודע מזה ומוכח עכ"פ דגם לגבי גוי שייך דין מק"ט, אך בנ"ד יש לומר דהוי טעה בדין ולא הי' מק"ט וגם אולי הגוי קונה לעצמו לשתותו דזה רשאי גם עפ"י דד"מ ולא הוי טעות, ומ"ש כ"ת מכ"ד שאין המכירה מועלת בדדים, ביין כזה כיון שבדינינו מועיל הוי מכירה לענין חמץ וכל פלוגתת הפוסקים לענין מכירה דדיניהם היא להיפוך אם בדינינו אינו מועיל ובדיניהם מועיל כמבואר מד' תשו' צ"צ סי' ס"א ועבוה"ג סי' ק"ב ועי' תשו' בי"ש חאו"ח סי' ס"ו ודברי תשו' חת"ס או"ח סי' קי"ג בזה צל"ע ובתשו' חס"ל חאו"ח סי' מ"ב פיקפק על מכירת חמץ עפי"ד נה"מ סי' ס"ו דעכ"פ קנין דדבריהם אינו מועיל לגוי היכי שבדיניהם אינו מכירה עו"ש אבל כבר כתב המקו"ח סי' תמ"ח דלענין חמץ דלא שוה מידי והוי זכי' לישראל לכ"ע מועיל קנין דדבריהם אף דאינו בדיניהם עיו"ש:

סימן יט

לכבוד ידידי הרב החריף ובקי דייק וגריס מו"ה יעקב שפערבער נ"י: לנכון הגיעני יקרת מכתבו ח"ת הנעימים ומחמת איזה טירדה שהי' לי בשבוע זו לא הי' הזמן גרמא להשיב לו עד כה:

מה שהשיג כ"ת ע"ד שכ' ליישב דברי תוס' ב"מ קט"ז דחבל אוכל נפש חייב להחזיר אף לאביי מטעם זכי' בטעות אף דהוי טעות בדין שזה נגד דעת הרמב"ם בהקדיש בע"מ למזבח מחמת שאמר מותר דלא הוי טעות דכתבו כן רק לאביי דסובר אומר מותר קרוב לאונס הוא ושפיר הוי כעין טעות משא"כ לדידן דקיי"ל כרבא דאימר מותר קרוב למזיד הוא מש"ס דמנחות לנ"ט דמוקי לה אביי באומר מותר ועי"ז לא מיקרי עקירה בטעות ויפה הקשה אבל לא עלי תכינתו כי קושיא זה תסוב עכ"פ על שיטת הראב"ד שם דפליג על רמב"ם וסובר דהוי הקדש טעות ומסוגיא דמנחות הנ"ל עכ"פ מוכח דאומר מותר לא מיקרי עקירה בטעות וכבר נשאלתי זה כביר בזה מח"א, וביותר תוגדל הקושיא על הראב"ד לפי המבואר מדברי תשו' רמ"ע מפאנו ס' ק"ה שמבואר מדבריו דר"א ור"י דפליגי בפסחים ע"ב אם עקירה בטעות הוי עקירה אזלו לשיטתייהו דר"א סובר כב"ש דהקדש טעות הוי הקדש לכך גם עקירה בטעות מועיל ור"י סובר כב"ה דהקדש בטעות

לא חל ולכך גם עקירה בטעות לאו עקירה היא יעו"ש, א"כ מדאמרינן שם דאומר מותר פוסל ול"ה עקירה בטעות שוב מוכח דגם טעות דהקדש בכה"ג מועיל גם לב"ה והקושיא חמורה גם בלעדי דברי הנ"ל, ובהכרח לומר בזה עפי"ד המג"ש בשבת פרק כלל גדול שכ' לחלק דהא דאומר מותר קרוב לאונס היינו בדלא ידע מעולם אבל בידע ושכח שכחה הוי פשיעה וקרוב למזיד ולכך בכהנים שפגלו במקדש דמוקי לה אביי באומר מותר כיון דמסתמא כהנים זריזים הם ואינם נגשים לעבודה עד שילמדו דיני הקרבנות וע' מנחות ק"ט דא"ל שמעי כחוניו בא ואגמרך סדר עבודה ואומר מותר היינו ששכח וזה קרוב למזיד גם לאביי ולא מיקרי טעות וראב"ד מירי באומר מותר שלא ידע מעולם שאסור להקדיש בע"מ למזבח:

ומצאתי און לדברי הנ"ל דתוס' ב"מ קט"ז כתבו כן רק לאביי לשיטתו דאומר מותר אנוס הוא מדברי הגאון נוב"י ז"ל יור"ד ח"ב סי' ט' שהוכיח שם דלרבא דאעל"מ היינו אפילו בשוגג מהא דפריך בתמורה ה' ולרבא האי הם ל"ל דהא אצטריך קרא דפדה בשוגג דגם לרבא מהני וקמ"ל קרא דהם דאין מועיל הפדיון וע"כ דלרבא גם בשוגג כן יעו"ש, והנה עיקר החקירה לרבא בשוגג אין לו סתירה מדברי תוס' ב"מ הנ"ל דגם לאביי ל"מ ומכ"ש לרבא דהא טעמו של תוס' משום דהוי זכי' בטעות אבל היכא דל"ש סברא זו כגן בשוחט קדשים בחוץ בשוגג אם מועיל השחיטה לטהר מידי נבילה יש כלומר דזה אדרבא גם לרבא מהני וזה היא חקירת הנוב"י ז"ל שם אבל ראיתו מבכור וחרמים הנ"ל תמוה דהא שם כשפדה בכור בשוגג כגון אומר מותר זה ודאי לא מהני לרבא דהא אף לאביי לא מהני דהוי קנין בטעות ולא הוצרך קרא דהם לרבא כלל וע"כ כמ"ש דתוס' כתבו כן רק לאביי אבל לרבא דאומר מותר קרוב למזיד שוב לא הוי זכי' בטעות ואם לרבא א"ע בשוגג מהני גם בזה מהני והוצרך קרא דהם לזה ודוק:

ומה שכ' כ"ת להשיג ע"ד בתשו' דאף אם נימא דאומר מותר גם לרבא לענין מו"מ הוי מקח טעית מכ"מ היינו כשלא נתן המעות עדיין אבל כשנתן מעות שוב אין הלוקח יכול לחזור בו וטעם הדבר דהא לרבא אומר מותר קרוב למזיד היא מטעם דהי' לו ללמוד או לשאול לחכם במכות ט' אמרינן כסבור בהמה ונמצא אדם דהוי וקרוב למזיד משום דאב"ל לעיוני ובדמבע"ל לעיוני הוי מק"ט כ"ז שלא נתן מעות אבל בנתן מעות תו לא הוי מק"ט לגבי לוקח וכעין דאיתא בבכורות י"ג גבי גרוטאות וכעין סברת הר"א בתוס' קדושין י"א וע' מח"א ה' אונאה סי' ג'. וע"ז כתב מ"ת דהא דברי אליבא דרבא ורבא גופי' סובר בבכורות י"ג שם דבין ברישא בין בסיפא הוי מק"ט ורק אביי סובר דברישא כיון דלא נתן מעות אף דמשך לא מיקרי מק"ט דלא אבמ"ל משא"כ בסיפא דנתן מעות

הוי לי' לעיוני כשמשך, וגם הא דאבע"ל לעיוני כתבו תוס' שם דה"ד בגרוטאות שקונה מגוי דשמא יש שם ע"ז משא"כ בשאר דברים יעו"ש, וכל השגות אלו אינם כלום דודאי גם רבא מודה דהיכי דאבע"ל לעיוני יש לחלק בין נתן מעות או לא וכנראה להדיא מדברי המח"א הנ"ל דאייתי סמך לחלק בין נתן מעות או לא מדברי תוס' קידושין י"א וגמרא דבכורות י"ג והרי שם רק אביי סובר כן ולהלכה קיי"ל כרבא כמבואר ביו"ד סי' קל"ב וע"כ דגם רבא מודה לסברא זו אלא דסובר דבגריטאות שקונה מגוי אין לו לחוש ולעיוני ואולי טעמו משום דמסתמא הגוי גופי' לא ימכור לו מיא וכדאי' בע"ז כ"ג אדעתא דגרונואות זבין אדעתא דעכו"ם לא זבין יעו"ש אבל היכא דאבע"ל לעיוני גם רבא מודה לסברתו של אביי דיש חילוק בין נתן מעות או לא וכיון דאומר מותר לרבא הוי קרוב למזיד דהו"ל ללמוד והיינו כמו הו"ל לעיוני כמ"ש תוס' במכות ט' ד"ה קסבר בהמה וא"כ שפיר יש חילוק בין נתן מעות או לא. וע"פ גמרא דע"א הנ"ל דעכו"ם המוכר גרוטאות ונמצא בתוכם ע"א דסתמא הי' הדבר שלא בידיעתו דגוי לא מזבין ע"א א"כ גם מצדו יש לדון למק"ט וגם נראה פשוט דלסברת אביי שם דמחלק בין נתן מעות או לא א"כ ה"ה להיפוך לגבי מוכר אף שקיבל מעות כ"ז שלא נתן החפץ ללוקח אף אם מעות קונות הוי מק"ט אף דהמוכר נמי אבע"ל לעיוני מכ"מ כשהחפץ עדיין ת"י סמך ע"ז שיעיין בעת הוצאת החפץ מידו משא"כ כשכבר משך הלוקח החפץ, ויש להעיר בזה בבכורות י"ג דנראה דגם לפי אוקימתא דאביי לא מיתוקמא הך ברייתא דגרוטאות רק בקיבל עליו לדון בדיני ישראל יע"ש דרק לרב אשי מיתוקמא כפשטה והא גם לאביי יש לאוקמי ברייתא גם למ"ד מעות קינות כפשטה דברישא כיון שמשך ולא נתן מעות שפיר יכול להחזיר לו דהא לא קנה כיון דכסף קונה ולא משכה וגם הא הוי הונאה מצד לוקח כיון שלא נתן מעות עדיין ובסיפא אם נתן מעות ומשך לא יחזיר דוקא בתרוויהו אבל אם נתן המעות ולא משך אף דכסף קונה מכ"מ יחזיר דנהי דגבי לוקח לאו מק"ט היא כיון שנתן מעות וכסף קונה הי' לו לעיין בגרוטאות בעת נתינת המעות אם אין בהם ע"א אבל אכתי הוי מק"ט מצד המוכר כיון דלא משך הישראל החפץ עדיין לא הי' לו לעיוני וכיון דהוי מקח טעות מצד גוי המוכר לכך יחזיר ולמה לו לאוקמי בקיבל עליו לדין בדיני ישראל, ומזה הי' נראה להוכיח דבעכו"ם דל"ש גבי' אונאה וביטול מקח ה"ה מקח טעות מחמת מום ל"ש גבי' וכיון דישראל נתן כסף ולא עיין א"כ קנה אף שיש שם ע"א שוב אף דמצד גוי הוי מקח טעות לא בטל מקח דבטעות דידי' לא איכפת לן וכסברת השבו"י וכבר כתבתי בזה בתשובה וא"ל יותר:

סימן כ

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הגדול החריף ובקי כו' מו"ה דוב תאומים נ"י: יקרתו נכון הגיעני וע"ד השאלה בביהכנ"ס שבשם שסמוכה לה במחוץ עזרת נשים ועד עתה הי' הגג נמוך מהחלונות של עזרת אנשים ועתה מחמת שנדחק האויר בעז"נ וגם צריכים לאורה רצין ראשי הקהל להגבי' העז"נ באופן ששני שלישי חלונות של עז"א יכנסו בתוך עז"נ ועיני כת"ה ראו דברי תשו' הגאון מצאנז זצ"ל בספרו ח"ב סי' י"ג שכתב שהמנהג פשוט להתיר ושבתשו' הג' מהר"י אשכנזי ז"ל אוסר וכן בס' קול יהודה סי' ה' והנה תשו' מהר"י אשכנזי אינו תח"י. ונחזי אנן הנה אף שמבואר באו"ח סי' ק"ו דביהכנ"ס צריכה לאור גדול וצריכין להרחיק יותר מד"א היינו כשרוצה א' לבנות שלא בהסכמת אנשי הביהכנ"ס ודבר זה מדינא אסור שביהכנ"ס צריכה לאור גדול כבר זכו באור יותר מד"א כמו באספלידא אבל באם אנשי הביהכנ"ס רוצים לסתור איזה לצורך דבר מה אינו מבואר שיש איסור בזה, ולכאורה הי' נראה ראי' דשרי מהא דסוף סוכה דסתמו חלון בילגה משום קנס אבל ז"א דשם לא הי' העשוי לאורה רק חור בעובי הכותל כמ"ש התיו"ט בתמיד ובפרק ו' דמעילה אבל העשוי לאורה אפשר דהוי כמו נותץ כיון דמבטל לחלון ותשמישו הוי כמו נותצו וכעין זה אמרינן בקדושין כ"ז דהכה על עין עבד וסמאו דיוצא בו לחירות אף דעדיין העין קיים כיון דביטלו מתשמישו אכן נראה לענין נתיצה הא לא חמיר ממחיקת השם דאמרינן בשבת ק"כ דגרמא שרי וא"כ כיון דהכא סתימת היינו שמכניסו למזא"ר ונסתם ממילא הראי' ע"י ההקרה שעל עז"נ ומחיצה שכנגדה אבל עכ"פ בגוף החלון אינו עושה מעשה אין בזה משום נתיצה ועכ"פ לצורך מצוה יש להקל ועוד נראה דהא בקדושין כ"ג היינו דוקא באינו יכול להשתמש בעין יוצא לחירות אבל ביכול עדיין להשתמש בה אף שנתכהה אינו יוצא לחירות כמבואר שם בגמרא והכא בנ"ד אף שמכניסה לעז"נ הרי גם יש אור מהחלונות הפתוחים לחוץ א"כ אכתי לא נתבטל לגמרי מחלון זה לגבי עז"א דהא ע"י שבע"נ יכנס אור לעז"א נמי ע"ז חלון זה אף שהוכהה קצת מכ"מ לא נתבטל תשמישו ואע"ג דבאהלות פי"ג מ"ב בחלון לאויר בנה בית חוצה לה שיעורו בפו"ט משמע דבבנה חוצה לה נתבטל מתורת חלון העשוי לאורה אמנם בספרי שירי טהרה שם הביא מרש"י בכורות ל"ז דמוכח שדוקא בחלון שעשוי לאויר הדין כן אבל בעשוי לאורה אף שבנה חוצה לו כיון דגם שם יש אור ובחוץ לא נתבטל מחלון העשוי לאורה ושיעורו סמכא מקדח והביא שם מירושלמי פ"ג דב"ב ה"י כפי גירסא דילן גם דעת ירושלמי דלא כפ"מ שם שהגי' ועתה ראיתי בהגהות הג' מברזאן ז"ל לס' קול יהודה פ"ה שהעיר מירושלמי הנ"ל ג"ד הר' הנ"ל דאוסר

להכניס חלונות לעז"נ מכ"מ לא העיר משיטת רשיז"ל בכורות שהבאתי לכן מצד איסור נתיצה אין איסור בזה ובפרט דהוי ע"י גרמא. אלא דעדיין יש מקים להחמיר מצד הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה כיון דעד עתה הי' החלונות משמשים לעז"א דקדושה טפי ועתה ישתמשו גם בע"נ וגם הג' מהרש"ק ז"ל חושש בזה טובא לענין נתיצת מקום בביהכנ"ס של אנשים לעשות לע"נ ולכאורה גם בלעדי חלונות כשרוצין לעשות עז"נ אצל עז"א לסמוך אל כותל עז"א במקום מחיצה רביעית יש לחוש מטעם הנ"ל דהוי הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה כיון דעתה משמש לקדושה קלה אלא דיש לומר כיון דמשמש עדיין לקדושה חמורה לא איכפת לן מה דמשמש עדיין לקדושה קלה כמ"ש מג"א סקנ"ד ס"ק י"ד לענין ארון שנותנין לתוכו ירועות פסולים ואף דמג"א שם כתב בשם תוס' ב"ב דבמבטלו לעולם אסור משום הורדה אף דעדיין לקדושה חמורה י"ל דשם מיירי דלקחו הס"ת ממקומו הקבוע והנחוהו במק"א אבל הכא שהכותל ביהכנ"ס עומד במקומו וסמכו לו בנין אחר יש לומר דשרי וגדולה מזו משמע בשאילת יעבץ ח"ב סי' נ"ד בא' שסמך ביתו לכותל ביהכנ"ס ועשאו לכותל רביעי דמשמע שם דבהסכמת בני ביהכנ"ס שרי רק שאסור בגוף הכותל של בית הכנ"ס ולא חש מטעם הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה כחול גמור וזה באמת ד"ע אך יש לסמוך ביהכנ"ס ש"נ לכותל עז"א כיון דהוי עכ"פ קדושה קלה יש מקום להתיר עפי"ד מג"א הנ"ל וגם התוס' מודים כזה וגם בתשו' בית שלמה או"ח סי' כ"ט ביאר כוונת תוס' ב"ב ק' דכיון דעושה ארון למחיצה בטפה מינו קדושת ארון ולכך הוי הורדה עיי"ש וזה כ"ש בכותל ביהכנ"ס ועכ"פ כיון דבלא"ה סומכין עז"נ לכותל תו גם מה שמכניסין החלונות שרי מהיתר הנ"ל דעדיין החלונות משתמשין גם עתה לקדושה חמורה דנכנס אור למז"א וע"נ אלא דעדיין יש לחלק דלענין גוף הכותל כיון דלא נגרע ע"י תשמיש מעז"נ כלל לא איכפת לן מה שמשמש נמי לקדושה קלה אבל החלונות שמכניסין עתה אורה לעז"נ ונגרע עכ"פ קצת אור הוי שפיר הורדה וגם יש לומר דהוי מכחישי מצוה כיון דמצוה להיות אור בביהכנ"ס ועתה נכחש קצת האור המז"א, והנה בטו"ז יור"ד סי' רע"ד סק"ד השיג על תשו' הרא"ש ז"ל וכתב דאנן קי"ל משום ביזוי מצוה אבל לא חיישינן לאכחוש מצוה עיי"ש א"כ גם כאן אין חשש כ"כ משום אכחושי מצוה ומשום ביזוי מצוה ודאי ליכא דגם הע"נ קדושה יש בה, ועוד נראה לפי מה שכתב האנ"י שם דאף למאן דחייש שם משום אכחושי מצוה היינו משום ששואב גוף השמן אבל משום הכחשת אור בלי השמן לא הי' מה"ת כמו שלהבת של הקדש דלא מועלין מה"ת ובמנורה דהוי במקדש גם בדרבנן לא גזרו א"כ הכא דהוי רק אכחושי אור הוי ממש כשלהבת דמה"ת שרי אפילו בהקדש

דהוי קול ומראה וריח אין בהם מעילה ואף דמדרבנן אסור שוב י"ל כיון דהענין צורך גדול לביהכנ"ס של נשים שיהי' שם אור ואויר כמ"ש תוס' בפסחים סוד"ה ותסברא ע"ש ולפי"ז גם מטעם הורדה מקדושה אין חשש מה שמשתמש לע"נ דקיל דהא מהא דהשלהבת של הקדש שרי מוכח דבדבר שאין בו ממש גם הורדה מקדושה לא שייך דאל"כ נהי דאין מועלין אכתי ליתסר משום הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה דהוי איסור דאור' כדעת פמ"ג או"ח סוסי' מ"ב ובסי' קי"ג מסופק בזה ועי' בנה"ק ה' סת"ם סי' רפ"ב ועכצ"ל דבזה לא שייך הורדה כלל מה"ת רק לא בהנין מדרבנן וממילא י"ל דלצורך תיקון עז"נ הותר לגמרי ובאמת בש"ע של הרב ז"ל או"ח סי' כ"ד כתב בפשטות דבכל ענין הורדה היינו רק בדרבנן בדברים שאין בם מעילה מה"ת יעו"ש, ובגה"ק השיג עליו וכתב דאין ענין מעילה לכאן והנהו דברים שאין מועלין בהם מה"ת היינו משום שכבר יצאו מקדושתן עיי"ש וזה לא יצדק ככל לענין שלהבת של הקדש דלא יצאה עדיין מקדושה כלל ועכ"פ מוכח שם דגם בקדשים ממש בדבר שאב"מ כגון מראה ל"ש הורדה ולאשר כפי ענין שאלתו נראה שהדבר נחוץ מאוד לביה"כ נשים כי דחוק האויר טובא וגם אין אור כפי הצרך ובביהכ"נ אנשים יש אור גם בלעדי החלונות שבצד מערב וגם יפתחו כעת חלונות גדולות בגובה מעזרת נשים לחוץ באופן שיהיו גם בחלונות הנכנס לעזרת נשים אור גם לביה"כ אנשים לפע"ד להתיר:

סימן כא

בעריש דערשיוויץ נ"י ממישליניץ:

ע"ד שאלתו בא' שהי' לו חנות עם סחורה ובתוכו היו כמה חמוצים ומחמת שהיה חייב מעות הרבה ותבעו אותו בערכאות נחתם מן הערכאות חותם על החנות לבל יקח הוא דבר וימכרו הכל עפ"י ערכאות לשלם לבעלי החובות והאיש הנ"ל בעל החנות שכח למכור החמוצים שבחנות קודם הפסח ועתה לאחה"פ הוחזיר לו מהערכאות החנות והסחורה באופן שהוא עצמו ימכור הסחורה וישלם להנושים והמותר על החובות יהי' שלו והאיש הנ"ל ביטל חמץ כדין ודרש כ"ת חוו"ד משפט החמץ הנ"ל וכבר ראו עיני' דברי המחברים תוה"ש סי' ו' שמתיר בביטל והי' אונס או שוגג על הביעור ובנוב"י או"ח סי' י"ט אוסר גם דברי הפלאה בגבעת פנחס סי' מ"ו והדברים ארוכים ע"כ אבוא בקצרה, הנה בסי' תמ"ח דגם כשביטל החמץ אסור לאחה"פ בהנאה וכן מבואר שם דבלא ביערו שוגג או אונס ג"כ אסור החמץ אך בזה נחלקו המחברים הנ"ל בדאיכא תרתי לטיבותא שביטל ועל הביעור היה שוגג או אונס אם יש להתיר החמץ לאחה"פ והנה ד"ז דשוגג או אונס נובע מרמב"ם והה"מ כתב מקור לדבריו מדין המבואר בגמ' בחמצו

של ישראל שהרהינו אצל גוי דאסור ולא מפלגינן בין הי' אנוס ולא היה יכולת בידו לפרוע דאפ"ה אסור לאחה"פ והנה סתימת הדבר נראה נמי בביטלו ואפ"ה אסור ובנוב"י סי' י"ט הוסיף להוכיח כן מן הגמרא פסחים ל"א דלא משני כאן שביטלו כאן שלא ביטלו יעו"ש אבל בתשו' גבעת פנחס הנ"ל כתב דשם אין מועיל ביטל כלל כיון דהושכן ביד גוי הו"ל דבר שאינו ברשותו דאין בידו להקדישו ולמוכרו וה"ה דאינו יכול לבטל ומה"ט כתב שם להתיר חמץ שעעה"פ בהנאה כשהיה ברשותו ובטלו והי' שוגג או אונס על הביעור יעו"ש שביאר טעמו דבלא ביטל דהוי מידי דאורייתא קנסו שוגג או מזיד משא"כ בביטל דהוי דרבנן ולא קנסו ואני תמה דלפי הנחתו דבישראל שהרהין חמצו אצל גוי אין הביטול מועיל כלל דהו"ל דשאב"ר וא"כ ממילא דליכא כלל בל יראה מה"ת לכ"ע דאפילו להרא"ש דפליג על הגאונים וסובר דמפקיד חמצו אצל גוי עובר המפקיד מה"ת היינו משום דנפקד משאיל ביתו לשמירת ממונו של המפקיד והוי ביתו דמפקיד וקרינן בהאי חמץ בבתיכם אבל גם להרא"ש אם אין החמץ ברשותו כגון שגזלו גוי או ישראל חמץ קודם הפסח אין הנגזל עובר בב"י מה"ת וכמו שביאר היטב בש"ע הרב ז"ל סי' ת"מ סעי' א' וקינ"א שם א"כ לפ"ד הגבעת פנחס דמשכון מקרי דשא"ב ואין בידו למכרו ולהקדישו א"כ ודאי אין הישראל עובר בב"י מה"ת ואפ"ה אסור לאחה"פ ומוכח דגם דרבנן קנסו שוגג ואונס אטו מזיד וא"כ תו ממילא גם בחמץ שברשותו וביטלו והי' אנוס על הביעור ג"כ אסיר דמה בכך דביטלו ונעשה רק דרבנן הא מוכח מהאי דמשכון דגם בדרבנן קנסו שוגג אטו מזיד, והן אמת שגוף סברת הגבעת פנחס דמשכון מיקרי דשאב"ר ונשען ע"ד ש"ך חו"מ סי' רי"א ואמנם בש"ך שם מסיק דיש לחלק בין הקדש למכירה ומשמע דסובר כן להלכה דיכול למוכרו כולו רק שהבע"ח שתופס בו למשכן קודם לגבות חובותיו אבל עכ"פ איתא במסירה כדעת ר"ת שבהג"א פ' א"נ שרמז בש"ך שם וכ"נ בנה"מ שם וכן מוכח דעת הרב ז"ל בקונ"א לסי' ת"מ ס"ק ב' דהוכיח שם דגם שאב"ר עובר בב"י מדרבנן מהא דהגיע זמנו של המשכון קודם הפסח ולא אמר מעכשיו ואפ"ה הסכימו הפוסקים דאסור בהנאה לאחה"פ אף שהוא גזל ביד גוי דאסמכתא לא קניא יעו"ש ולא הוכיח מגוף הדין דהרהינו אצל גוי עובר ואסור לאחה"פ וע"כ דסובר באמת דזה עובר מה"ת דהוי דבר שברשותו כיון שאין הגוי מחזיק בו כשלו רק בתורת משכון ושפיר מקנה ביתו לבעל המשכון ע"כ מייתי מהא דלא אמר לו מעכשיו והגיע זמן פרעון קודם הפסח דבזה כבר הגוי מחזיק בו בחזקת שהיא שלו הו"ל לממשכן דבר שאינו ברשותו, ועכ"פ ממ"נ מוכח מהה"מ הנ"ל דגם בביטלו והיה אנוס על הביעור ג"כ אסור החמץ לאחה"פ דאם סובר הה"מ דמשכון מיקרי דשאב"ר מוכח דגם בדרבנן

קנסו שוגג אטו מזיד ואם סובר כשיטת הרב ז"ל דמשכון דבר שברשותו מיקרי א"כ תו מועיל ביטול של הממשכן ואפ"ה תנן סתמא דישראל שהרהין חמצו אצל גוי אסור לאחה"פ אף שהיה אנוס על הביעור וגם מסתמא ביטל חמץ ואפ"ה אסור, וראיתי בש"ע הרב ז"ל בקונ"א לסי' ת"מ ס"ק א' דהביא ראי' דדבר שאינו ברשותו אינו עובר בב"י מה"ת דאל"כ למה כתבו הפוסקים לומר כל חמירא וחמיא דאיכא ברשותי ולמה לה יכלול גם החמץ שיש לו ברשות האחרים וכו' יעו"ש וכוונתו דמזה מוכח דחמץ שיש כו ברשות אחרים אינו עובר בב"י מה"ת רק מדרבנן וא"כ הביטול ללא יועיל דהא מה"ת בלאו הביטול אינו עובר ומדרבנן הביטול לא יועיל רק ביעור ולכאורה תמוה מה ראי' היא זו הא יש לומר דחמץ שלו אף שאינו ברשותו עובר בב"י מה"ת ואפ"ה לא הצריכו לכוללו בהביטול משום דלא מועיל ביטול כל בדשאב"ר כמו שאין יכול למכור דשאב"ר כהגבעת פנחס ודוחק גדול בעיני לומר שיסבור הרב ז"ל כהב"ח בתשו' שהובא בקצוה"ח סי' רי"א דהפקר מועיל אף בדבר שאב"ר יעו"ש וביטול מטעם הפקר בהיות שדברי הב"ח נפלאים מאוד כמו שתמה הקצה"ח שם. אכן נראה דתרי גווני דשאב"ר יש דלענין להקדיש דשאב"ר ולמכור דילפינן מקרא דכי יקדיש את ביתו מה ביתו ברשותו אף כל ברשותו בזה אתי לאפוקי רק בגזל שלא נתייאשו הבעלים דאין הנגזל יכול להקדישו כיון דהגזלן מעכבו בידו ואינו רוצה להחזיר לו אבל לא בעינן שיהי' החפץ מונח ברשותו דוקא דאפילו מונח ברה"ר ג"כ יכול להקדישו ועי' בקצה"ח סי' שמ"ט וכן נראה דאם הניח חפץ בבית חבירו שלא מדעתו ודאי דיכול להקדישו כיון דבידו ליקחו משם ולא יעכב עלי' שום אדם אבל לענין חמץ דכתיב בבתיכם בעינן שיהי' בביתו ורשותו ממש אבל בהפקידו בבית אחר שלא בידועת הבעה"ב כיון דעכ"פ אין המקום שלו אינו עובר בב"י מה"ת כמ"ש הרב בש"ע שם סי' ת"ם וכן בהניחו ברה"ר כמבואר מדברי הרב ז"ל סי' תמ"ה סעי' א' ודבר זה ברשותו מיקרי לענין מכירה וביטול רק לגבי חמץ בבתיכם ממש בעינן או עכ"פ בהפקידו ביד אחר בידיעתו שהנפקד מקנה לו מקום ועי' בתשו' שאגת ארי' סי' פ"ג וא"כ שפיר הוכיח הרב ז"ל בחמץ כשאינו מונח בביתו ורשותו אינו עובר מה"ת דאל"כ למה תיקנו לומר כל חמירא דאיכא ברשותו דהא כשאומר ברשותי היינו שהוא ברשותו ממש כענין לא ימצא שאור בבתיכם והא טוב היה לשמוט תיבת ברשותי ונכלל נמי חמץ שאינו ברשותו לגמרי כגון שמונח ברה"ר או שהופקד אצל אחר שלא בידיעתו דחמץ כזה יכול לבטל וכשאומר ברשותי אין חמץ זה בכלל יע"ש דעל חמץ כזה אינו עובר מה"ת ומדרבנן הא אין הביטול מועיל רק ביעיר וא"ש, ולדינא בנ"ד הנה גם להגבעת פנחס אסור החמץ דהא הוא מיקל מטעם שביטול והי' אנוס על המכר שלא היה

לו גוי למכור ואומר מותר יעו"ש ולפי שיטתו הא במשכון אינו מועיל ביטול כלל א"כ בנידון דידן אין הביטול כלום ועל האונס לבד א"א לסמוך כסתימת הש"ע וגם בלא"ה בנידון דידן לא הי' אנוס כלל על המכר דשפיר הי' יכול למכרו רק ששכח והוי קרוב לפשיעה ואף שלשיטת הגבעת פנחס הנז' אין מכירה מועיל במשכן והוי אנוס גמור לענין ביעור ומכירה אבל לפ"ז הא נחסר הביטול והוא אינו מיקל רק בצירוף הביטול וכהרב ז"ל דמועיל ביטול לדבר הממושכן ואיכא צירוף הביטול א"כ תו היה יכול למכרו ואינו אונס כלל על מה שלא מכרו, וקצת יש לדייק מדברי הה"מ דסובר כהגבעת פנחס דמשכון ליתא בביטול דאל"כ מאי ראיה מייתי מישראל שהרהין חמצו אצל גוי דגם באונס אסור הא נהי דהיה אונס על הביעור אבל על המכר לא היה אונס ולהגבעת פנחס ניחא אבל יש לומר דמסתמא לא ימצא שום קונה על חמץ הממושכן ביד אחר כי אז בימי חז"ל לא היה ענין מכירת חמץ ע"ד הנהוג עתה אבל בזמה"ז שמוצא קונה על כל דבר אינני רואה כלל טענת אנוס בנ"ד והוא שוגג קרוב לפשיעה, וגם בעובדא דגבעת פנחס הנ"ל שהיה אנוס על המכירה שלא היה לו גוי למכור לאו אונס מיקרי כי היה לו לבער רק כפי הנראה אתי עלה הגאון הנ"ל מטעם שהיה שוגג ודימה בנפשו שדי באמירת כל חמירא אם אין גוי למכור לו וגם בגבעת פנחס סיים והניח הדין בצ"ע ובתשו' תשב"ץ ה"ב סי' קצ"ט נשאל ג"כ בעובדא שראה חטים מבוקעות בער"פ ולא היה הזמן לחפש עוד אחר גוי ומיקל התשב"ץ להנות מהחמץ לאחה"פ כיון דכבר ביטלו ואנוס הוא ומאי הו"ל למעבד יעו"ש ויט טובא דאין זה אנוס כלל דהיה לו לבער החמץ כדין וע"כ כוונתו שהיה שוגג ואומר מותר ולשונו אינו משמע כן ועכ"פ גם התשב"ץ מקיל רק בצירוף הביטול ולהגבעת פנחס בנ"ד אין המועיל מועיל לכן לדעתי החמץ אסור בהנאה, אמנם אם הי' בא לשאול קודם הפסח היינו מורין לו למכרו ולסמוך ע"ד הש"ך סי' רי"א במסקנתו ודברי הרב ז"ל הנ"ל דמשכון דבר שברשותו מיקרי ויכול למכרו ונ"ד נמי משכון הוא דחותם ערכאות הוא רק בתורת משכון דהא אם הי' בידו לשלם כנושיו הי' מחזירין לו הכל והמותר ג"כ שלו ודין משכון עלי' וגדולה מזו נראה לפענ"ד דגוי שגזל חמץ מישראל קודם פסח ועבר עלי' פסח דאסור בהנאה כיון דהנגזל עבר בב"י מדרבנן אף שהי' אונס כמבואר בליקוטי רמב"ן ריש פסחים ודברי הרב ז"ל סי' ת"מ בקו"א דכא כנוב"י סי' ך' מכ"מ אם בא הנגזל לשאול קודם הפסח יש להורות לו שימכור החמץ הגזול לעכו"ם דאע"ג דקיי"ל דשאביר אינו יכול להקדישו ולא למכרו כמבואר סי' רי"א הא מכ"מ דעת רשב"א פ"ד דשבועות הובא בקצוה"ח סי' קכ"ג ס"ק א' דשאב"ר אף דאינו יכול להקדישו יכול למכרו יעו"ש ואם שקצוה"ח תמה עליו מכ"מ מצאנו לו

חבר הבעל המאור ב"ק פ' מרובה שכתב דלהלכה קיי"ל בדשאב"ר יכול למכרו וכ"ה בשיט"מ ב"ק ס"ו והובא בשוו"ת עטר"ח חו"מ ס' ט"ו עש"ה וכיון דחמץ גזול אין הנגזל עובר בב"י מה"ת לכ"ע כיון דאין הגזלן מקנה לו מקים לא קרינא בי' בבתיכם שפיר יש לסמוך לענין איסור זה על הרשב"א ובעה"מ הנ"ל וכעין שכ' מג"א סי' רמ"ח סק"ד בשם המ"ב ומחה"ש שם דסומכין על קנין כסף אף שלרוב הפוסקים אינו מועיל כיון דחמץ בלא"ה דשאב"ר כג"ז סגי יע"ש והך טעמא שייך נמי בנ"ד ועוד דבנ"ד בתוך הפסח א"א לנו לעשות טצדקי אחרת ולאה"פ כיון דהוא מדרבנן יש לסמוך על הבעה"מ ורשב"א הנ"ל דמועיל מכירה בדבר שאב"ר וכעין דברי המ"ב הנ"ל ועי' בש"ע הרב סי' תמ"ה ובחיבורי מ"פ שם ושיט"ה לאו"ח, ולענין משכון הנ"ל דמועיל מכירת כולו להש"ך נראה כן גם בתשו' בית שלמה ח"ב יו"ד סי' קס"ג אבל בתשו' ריב"א או"ח סי' כ"ב כתב דדוקא דהמשכון יותר על חובו דאל"כ אין יכול למכור כלל ועי' בס' ארחות חיים סי' תמ"ח דף מ"ג בשם לקוטי תשו' בית אפרים כתב כן יעו"ש:

סימן כב

להרה"ג וכו' מו"ה שלום יוסף נ"י אבד"ק לאקאטש:

ע"ד שאלתו שנמלח רגל מבהמה שנטרפה עם כמה רגלים כשרים והורה רב א' שגם עור מרגל הטריפה מצטרף להיתר דלהלכה קיי"ל דעור בית הפרסת אינו כבשר כמבואר בגמ' חולין קכ"א אל תקניטני דבלשון יחיד אני שונה אותו וכת"ה פקפק ע"ז דעיננו רואות שאוכלין בכל שבת רגל עם עורו הרי דע"י שליקה חזי לאכילה א"כ גם במליחה הטעם שיוצא מעור אוסר דהא כשיבשל אח"כ יבא לידי איסור וכעין מה שכתב הפמ"ג בשפ"ד לענין כבוש בב"ח כשיבשל אח"כ עכ"ד והנה מה דפשיטא לכ"ת דלאחר שליקה עור בית הפרסות כבשר כיון דחזיא לאכילה לא נהירא דהא בחולין ע"ז מבואר דעור ששלקו מטמא ט"א ולא טו"נ וע"כ אף דנעשה חזי לאכילה ע"י שליקה ונחית עלי' תורת אוכל אבל תורת נבילה לא נחית עלי' לענין טומאה וה"ה לענין איסור, ולומר דשאני עור דלא חזי לאכילה ע"י שליקה רק בשעת הדחק כתוס' שם ד"ה עור הא התוס' שם לא תירצו כן רק על קושיתם דא"כ יאכל עור בפסח אבל הא דאינו מטמא טומאת נבילות ניחא להו בפשיטות אף דהוי אוכל ע"י שליקה אם שלא בשעת הדחק ועוד דהא מהך דחולין דאמר אל תקניטני שבלשון יחיד אני שונה אותה מבואר דעור בית הפרסות אינו כבשר והיינו אף לענין איסור דהא המשנה לענין איסור מיתנא ועי' רמב"ם ה' מ"א פ"ד הכ' כ"א, ואין כומר דשם לפני שליקה מיירי אבל לאחר שליקה חל עלה איסור נבילה ז"א דהא נוכח מהא דעור ששלקו דכל דכ"ה מעיקרא נבילה גם ע"י שליקא ל"ח

עלה איסור נבילה וא"ל דעור שאני דל"ח ע"י שליקא רק ע"י הדחק כתוס' שם הא לא הצרכו לזה רק לתרץ קושיתם דיאכל עור בפסח אבל הא דלא חל עלה טומאת נבילה ע"י שלקה ורק איסור נבילה ניחא להוי בפשיטות אף דנאכל שלא ע"י הדחק כיון דבשעה שנתנבלה או נטרפה אין שם בשר עלי' לא חל עלה איסור טריפה אף דנעשה אוכל ע"י שליקה, אכן יש להוכיח קצת דמה שנאכל בשליקא שלא ע"י הדחק הוי כבשר לענין איסור אף לפני שליקא מרא"ש פגה"נ סי' ל' שאחר שכ' שם דעצמות איסור למטרפין להיתר כ' ע"ז ואע"ג דתנן פרק בתרא דתרמוות עצמות קדשים בזמן שהוא מכנסן אסורין הא אמרינן עלה בירושלמי בראשי כנפים וסחוסין היא מתניתא יעו"ש הרי דפשיטא לי' לרא"ש מכח ירושלמי דראשי כנפים וסחוסין דינם גם לענין זה שהטעם שלהן אוסר דהא בהכי מיירי הרא"ש והא ראשי כנפים וסחוסין אינם נאכלין בשור הגדול אלא בשלקא כמבואר בפסחים מ"ד ואפ"ה לענין איסור דינם כבשר ומשמע אף בראשי כנפים שור הגדול בלי שלקא כיון דחזיין לאכול ע"י שליקה והא דלענין פסח כל הנאכל בחור הגדול יאכל בגדי הרך ומדנקט גדי אף דרוב פסחיהן הי' טלה כתוס' פסחים ג' ד"ה מאליה ע"כ דאתי לאפוקי טלה שאינו רך כמו גדי ומדנקיט רך נראה דהיינו בן ח' ימים וכפרש"י שם וכוונתו לאפוקי שלושים יום אף שהוא תוך שנתו דתו אינו רך כ"כ (דלא כתויו"ט שהבין כוונת רש"י בע"א) דאל"כ ליתני סתם נאכל בפסח וגדי ורך למה לי' והא כיון דנאכל בשלקא הוי אוכל אף בשור בלי שלקא לק"מ דנהי לענין איסור הוי כאוכל כיון דחזי לאכילה ע"י שלקא אבל לענין פסח היון דנאכל צלי ובצלי א"א לאכלו כ"א בגדי הרך לכך לא מיקרי אוכל בטלה, ונפלאתי מאוד על תוס' פסחים דף פ"ד בסוף ד"ה הואיל שכתבו דראשי כנפים וסחוסין אין סופן לקשות לעולם אלא בשור הגדול ובגדי וטלה הם רכים לעולם יעו"ש דא"כ גדי הרך בכדי תניא ולתני נאכל בפסח סתם ולא ידענא מי הכריחם לומר דגם בטלה כך כיון דבמשנה קתני גדי ועכ"פ להרא"ש הנ"ל לכאורה יש לומר דה"ה עור בית הפרסות כיון דעיננו רואות דנאכל ע"י שליקה טוב חשיב עכ"פ כראשי כנפים וסחוסין והא דסתם עור אינו כבשר לענין נבילה אף שנאכל ע"י שליקה כיון דנאכל רק ע"י הדחק לא חל עליו דין נבילה ותו ממילא אף ששלקו אינו נעשה נבילה אבל ראשי כנפים כיון דנאכלין בשלקא שלא ע"י הדחק גם מעיקרא חל עלייהו דין נבילה משו"ה דחזי לאכילה ע"י שלקא לגמרי, אכן גם בגוף דברי הרא"ש לענין ראשי כנפים וסחוסין תמהני טובא דמה הכריחו לכך לומר דהמשנה מיירי בראשי כנפים וסחוסין דווקא ונצמח מזה דראשי כנפים וסחוסין גם טעמן אוסר הא יש לומר דבכל עצמות מיירי ולאכול הם בעצמן דאסור מיהת מדרבנן כמו עצמות

טריפה ועור טריפה דאסור לאכלן מדבריהם כמבואר ברמב"ם פ"ד ממ"א הי"ח דאוכל מן העור וגידין ועצמות פטור אבל אסור ועי' בהה"מ שם וא"כ גם בעצמות קדשים כן עכ"פ מדבריהם אסורין אבל טעמן אינו אוסר דאין בהם נ"ט גמור ומנלן לחדש דבעצמות ראשי כנפים וסחוסין היא ולהוצא ראשי כנפים וסחוסין משאר עצמות לאסור גם טעמן ואפשר דהרא"ש פליג על רמב"ם הנ"ל וסובר דעצמות טריפה אף מדבריהם מותר לאכלן ואף דכל שלכד"א אסור מדבריהם הכא שאני דאינן בכלל נבילה כלל ולכך הוכרח הרא"ש לומר עפ"י ירושלמי דהאי דעצמות קדשים אסורין בראשי כנפים וסחוסין היא וממילא דגם טעמן אוסר דכיון דהם אסורין ע"כ שיש בהם טעם א"כ גם טעמן אוסר אבל לפי שיטת הרמב"ם ז"ל הנז' אין דינו של הרא"ש מוכרח וקצת ראי' לשי' הרא"ש דעצמות טריפה אף מד"ס א"א מהא דפליגי ר"י ור"ל בירושלמי פסחים פ' כ"צ אהך דאלו שעורן כבשרן דר"י סובר דהיינו לענין איסור וטומאה ולא ללקות משום נבילה ורשב"ל סובר דאפילו ללקות יע"ש ומשמע דלר"י שם דאמר לענין איסור וטומאה דהיינו באלו שערותיהן כבשרן אבל שאר עירות אפילו איסור ליכא, וזה דוחק לומר דשאר עורות אסורין מדבריהם והנהו דעורות כבשרן אסורין מה"ת רק דאין לוקין עליהן דמנלן לעשות חילוק זה וכיון דמוכח דלר"י עור מותר לגמרי מרשב"ל עכ"פ אין הכרח דפליג עליו בהא וא"כ גם עצומת כן דהא עור ועצמות בחדא גוונא ננהו כדמוכח בחולין קי"ז דקחשיב להו כחדא ובכ"ד, והרמב"ם ז"ל פ"ד ממ"א הכ"א כתב דאלו שעורותיהן כבשרן הן לענין איסור הן לאיסור טומאה יעו"ש ובמ"מ שם כתב שהיא מבואר בחולין לענין פיגול ונותר וכוונתו להא דאמרו בחולין קכ"א דכל שמנו חכמים גבו טומאה שעורותיהן כבשרן חוץ למקומו פסול ואין בו כרת חוץ לזמנו פיגול וחייבן עליו כרת יעו"ש הרי דגם לענין איסור כרת כן ועי' זבחים כ"ח עור האליה פשיטא והא אלו שעורותיהן כבשרן כו' ומוכח דפשיטא לי' לגמרי כיון דעורותיה' כבשרן לענין טומאה ה"ה לכל דבר יעו"ש והיינו כרשב"ל אבל נפלאתי על לשון הרמב"ם דכתב לענין איסור וטומאה הא בזה גם ר"י מודה וכיון דהרמב"ם סובר כר"ל הי' לו לומר להדיא ללקות עליו דהא בזה פליגי ועי' יו"ד סי' כ"ז עצמות וגידים וקרנים שבשלן בחלב פטור וכן אכילתן אסור וכ' בפמ"ג שם דפטור אבל אסור מדרבנן וב"יי שם כתב דהכוונה דעצמות שנבלע בהם החלב אסורין לאכול כמו עצמות טריפה אבל החלב מותר דהא עצמות לא נתנו טעם דלא כפמ"ג יעו"ש ודברי' נכונים מיהו להרא"ש הנ"ל נראה דגם עצמות שנבלע בהם חלב מותר לאכלן כמו עצמות טריפה והאי דקתני בברייתא פטור היינו פטור ומותר דדווקא באיסורי שבת כל הפטורין הם פטור אבל אסור אבל צ"ע דסתימת הפוסקים משמע כהרמב"ם דעצמות

טריפה אסורים מדבריהם וא"כ תו אין הכרח לחדש דעצמות כנפים וסחוסין חמורי משאר עצמות וכמ"ש ואולי מה"ט נשמט בש"ע ומפרשי' סי' צ"ט דין הראש הנ"ל דראשי כנפים וסחוסין אוסרין כמו בשר וכבר הערותי בזה בחיבורי ליור"ד שם ולהנ"ל ניחא דלרמב"ם אין זה מוכרח כלל. אמנם גם להראש הנ"ל אכתי בעור בית הפרסות א"א לומר כן כיון דקיי"ל דעור בית הפרסות אינו כבשר היינו גם לענין איסור ודינו כשאר עור דודאי טעמו אינו אוסר וע"כ לומר דסובר דעור בית הפרסות גם ע"י שליקה לא חזיא כל כך ועצמות וסחוסין יש בהם טעם יותר ובפרט דהאי דינא דעצמות ראשי כנפים וסחוסין אינו מוכרח ולהרמב"ם ז"ל פ"י מה' ק"פ נראה להדיא דסובר דגם בפסח עצמות ר"כ וסחוסין אינם בכלל בשר ואינו מחויב לאכלן רק שאם אכלן אינו עובר משום עצם אל תשברו בו יעו"ש ובצל"ח פסחים פ"ד, ועי' בחולין קכ"ח א"ב ארכובה ופירש"י ארכובה הנמכרת עם הראש מבואר שם דאין בארכובה רק עצמות וגידין ולא בשר כלל וא"כ לכאורה רגל טריפה שנתבשל עם בשר לא יאסר כלל דהא העור שעל הרגל אינו כבשר ועצמות וגידין ודאי אינן אוסרין וזה מבואר בכ"ד דאינו כן ועי' יור"ד סי' ס"ח וגם נראה בחוש שיש בשר בעצם הרגל השלישי. ונראה דשם הכוונה ארכובה היינו עצם קטן המחובר ארכובה לשוק וכעין שפירש הרא"ש בתשו' כלל ך' פירוש ארכובה שאמרו בחולין ע"ז ועי' יו"ד סי' נ"ה ופמ"ג שם, אמנם גידין רבים יש בכל העצם השלישי ונראה דגם גידין אלו מצטרפין להיתר ואע"ג דבפסחים פ"ד אמרו דגידין הרכים כבשר וכמכין עליהם בפסח הא מבואר שם דגידין שסופן להקשות אין דינן כבשר וברמ"א יור"ד סי' נ"ה כתב דכל גידין סופן להקשות ואם שכבר תמהו ע"ז מפסחים פ"ד דמוכח דיש גידין שאין סופן להקשות ועי' צל"ח שם כבר תירץ בכב"א חולין דרמ"א מיירי בגידי רגל והנהו כלהו סופן להקשות ולזה אין שום סתירה מפסחים דשם בגידי שאר הגוף ומכבד זאת כבר האריך הגאון בעל מנ"ח מ"ע ח' להוכיח במישור דלדידן דקיי"ל דאין בגידין בנ"ט כל הגידין שבגוף אף שאין סופן להקשות אין בהם טעם וגמ' דפסחים מ"ד קאי למ"ד יש בגבנ"ט ודבריו נראין נכוחים וקצת סיוע מצאתי בירושלמי פכ"צ דפליגי ר"י ור"ל בגידין הרכים דר"י סובר נמנין עליהם ורשב"ל סובר אין נמנים עליהם ומדקאמר סתמא גידין הרכים משמע אף בהנהו דאין סופן להקשות ועוד מוכח משם יותר דקאמר כאן שאין סופן להקשות מבואר דמיירי אף בגידין הרכים לעולם ודברי המפרשי' שם שפירשו שאין סופו להקשות כמו עור דחוק וע"כ טעמא דרשב"ל דאין נמנין עליהן היא משום דאין בגידין בנ"ט ולאו בכלל בשר הן ואף דבירושלמי שם יליף לה מריבויא דקרא דכתיב ואכלו את הבשר עכ"פ יהי' איך שיהי' מוכח דפלוגתייהו אף בגידין הרכין לעולם ועי'

בירושלמי סנהדרין פ' בן סורר דבן סורר שצריך לאכול בשר ואכל גידין הרכין ומייתי עלה פלוגתא דר"י ורשב"ל אף דשם ליכא יתור למעט גידין וע"כ סתם הרמב"ם בה' מ"א דכל גידין אין דינם כבשר. לכן לדינא נראה דעור בית הפרסות וגם גידין הרכים מצטרפין להיתר במקום ה"מ מיהת כמו עצמות הרכים דבה"מ מצטרפין להיתר כמ"ש בפמ"ג סי' צ"ט אבל בהני דעורותיהן כבשרן פשוט שדינם כבשר וממש לענין איסור דקיי"ל כרשב"ל שבירושלמי הנ"ל אף ללקות עליו מדחייב עלי' כרת בפיגול ועי' פמ"ג סו"ס פ"ז נסתפק באלו שעורותיהן כבשרן אם הוי כבשר לענין איסור בשר בחלב יעו"ש ולענ"ד הדבר פשוט דהוי כבשר ממש לענין בבח"ל ולוקין עליו ולא ידעתי מה נסתפק הפמ"ג בזה:

ב) וע"ד קושית כ"ת בקידושין י' דבע"ל אי תחלת ביאה קונה אי סוף ביאה כמו שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר דא"כ עכ"פ אסורה לקדש מטעם זנות דאף דבמגמר ביאה יצרי' לבשה והוי כאנוסה אבל לא היתי' אנוסה לקבל קידושין והוי כזינתה במזיד וכמו נזיר שנדר בנזיר בביה"ק דלוקה בנזיר י"ז ותמה על הפוסקים באה"ע שלא ביארו הדבר היא הערה נכונה ונראה דבאמת אסורה לשני המקדש וגם לראשון דכשם שאסורה לבעל כן אסורה לבועל אבל תמהני דא"כ לא יחולו הקדושין כלל דהא הו"ל קשאמל"ב כיון דתיאסר לו בכל אופן אף שיפרוש הראשון תיכף לאחר הקדושין ואין לומר דלא הוי קשאמל"ב כיון דגם בלעדי הקדושין היתה אסורה עליו ע"י קידושי ראשון בביאה דממ"נ בין אם יגמור ביאתו בין אם לא יגמור הוי קידושין ובכה"ג לא הוי קשאמב"ל כמו מקדש ח"ל כתוס' קדושין נ"א דז"א דבלעדי הקידושין היתה מסורה לביאה לכל דהא היה בידה לחזור בה לפני הגמר ולומר שאין רצונה להתקדש לו וצ"ע. ובני החריף יחי' הערני דיש לומר דלענין לאסור אשה לבעלה ע"י זנות כתיב כי תשטה אשה תחת אישה והיינו שזינתה תחת אישה אבל שתיאסר עלי' ע"י קדושין לא שמענו וגם הא לענין זנות ומעלה בו מעל כמ"ש מהרי"ק הובא באהע"ז סי' קע"ח והכא לא שייך לומר דמעלה בבעל ע"י שקבלה קידושין מאתו ועדיין צ"ע בזה:

סימן כג

להחריף ובקי מו"ה להרב הגדול שהיו"ח מ' עקיבא סופר נ"י בסטאניסלאב: יקרתו הגיעני נכון וע"ד קושיתו בפסחים מ"א בפסח שבישלו בחמי טבריא חייב דהא בלא"ה נפסל הפסח כבר ביוצא דהא חמי טבריא בירושלמי ליכא כדאי' בפסחים ח' וע"כ שהוציאו לטבריא ונפסל ביוצא. הנה זה כביר אשר ראיתי קושיא זו בס' ברכת ראש על נזיר ואינו ת"י כעת ועתה ראיתי גם בהגהת חשק שלמה פסחים שם שהביא קושיא

זו ותירץ דמיירי בזמן נוב וגבעון שאז היו קדשים קלים נאכלין בכל ערי ישראל יעו"ש והוא תירוץ מספיק ליישב דברי הש"ס אבל לא יגהה מזור על הרמב"ם ז"ל שגם הוא הביא האי דינא בפ"ו מ"ה ק"פ והוא אין דרכו להביא דברים שנהגו רק בזמן נוב וגבעון כידוע שהשמיט כל דיני במה. והנה בהגהות הנ"ל כ' דאין לומר דמיירי שהביא בכלי חמין מטברי' לירושלים דהא כ"ש הוא ואינו מבשל ועוד דכבר נצטנן בדרך יעו"ש והנה מ"ש דכ"ש אינו מבשל אינו מוכרח דהא להט"ז יור"ד סו"ס צ"ב כששאב חמין בכלי שהכניסו לכ"ר והוציאו דין כ"ר עליו ואף למהרי"ל שם מודה בשהה הכלי בתוך הכ"ר וא"כ שפיר משכחת לה בכה"ג. וגם יש לומר כיון דפסח שצלאו ואח"כ בשלו חייב ג"כ. ועי' במנ"ח מ"ע ז' דגם לענין בישול בחמי טברי' הדין כן לשיטת הרמב"ם ובצלאו מקודם עד שנעשה רך יש לומר דגם בכ"ש מתבשל ועי' באו"ח סי' שי"ח סעי' ה' דפת מתבשל בכ"ש ועי' במג"א שם דה"ה שאר דברים רכיכים אך דעיקר הקושיא דהא יצטנן לגמרי בדרך וע"ז יש לומר דמיירי דאזיל בגמלא פרחא או בקפיצה ע"י שם מטברי' לירושלים וכענין דאמרינן ביבמות קט"ז:

אמנם הנלע"ד ליישב קושי' הנ"ל בדרך מורווח עפ"י מה דאמרינן בזבחים פ"ט לר' יוחנן בשר קדשים קלים שיצא לפני זריקת דמים כשר והכי קיי"ל והנה פשטת הדברים משמע דביצא חוץ לעזרה מיירי וכדאמרינן שם טעמא הואיל וסופו לצאת אבל ביצא חוץ לירושלים דאין סופו לצאת שם פסול אך מדברי רבינו הר"מ פ"א מפה"מ הט"ו שמיישב השגת הראב"ד שם דמיירי ביצא חוץ לירושלים יעו"ש מבואר דסובר דבשר קדשים קלים שיצא לפני זריקה אף חוץ לירושלים כשר וצ"ל לדעתו דאף דאמרו בגמ' הטעם משום שסופו לצאת הא לבתר הכי מסיק בגמרא דגם אימורין שיצאו לפני זריקת דמים כשר אף דלא שייך טעמא דסופו לצאת ועי' ברש"י שם וא"כ אין זה עיקר הטעם רק דקודם זריקה עדיין לא חלה קדושה עלייהו כ"כ לאפסולי ביוצא וא"כ גם ביצא חוץ לירושלים דינא הכי ונראה ראי' לדברי הכ"מ דהא בזבחים שם אמרינן אפלוגתא דר"ע ור"ג באימורין שיצאו לפני זריקת דמים בדהדר עיילינהו כ"ע ל"פ כו' והקשה הגרע"א ז"ל בהגהותיו למשניות פ"ק דמעילה דהא גם בהדר עיילינהו משכ"ל לפלוגתייהו כגון ביצאו האימורין חוץ לחומת ירושלים דהא לא גרעי אימורין מבשר יעו"ש ולהכ"מ הנ"ל ניחא דגם בשר לא נפסל אף ביצא חוץ לירושלים וא"כ לא מנכש"ל לפלוגתייהו רק בדלא הדר עיילינהו ובתוספת ירושלים שם נדחק ליישב קושית הגרע"א ומחלק בין אמורין לבשר דאימורין כיון דמקומם בעזרה ולפני זריקה בשר ביצא חוץ לעזרה היה בחוץ לירושלים יעו"ש ולדבריו בשר גרע מאימורין דבשר קדשים קלים לפני זריקה נפסל ביוצא חוץ לירושלים

ואימורין כשר והוא תמי' טובא יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא ויהיו אימורין קילי מבשר לענין פסול יוצא וכזה לא שמענו. וראיתי להלח"מ שם שהשיג על הכ"מ הנ"ל דמוקי לה ביצא חוץ לירושלים דהא בכה"ג אף דזריקה מועלת ליוצא מ"מ הזבח פסול כמ"ש הרמב"ם בסוף הפרק ובוודאי כוונתו לדברי הרמב"ם שם הל"ב והזריקה מועלת ליוצא לשרפו אבל לא לאכלו שהכ"מ גופא מוקי לה בבשר קדשים קלים שיצא חוץ לירושלים ואני איננו רואה שום קושי' מזה על הכ"מ דהא שם מיירי שיצא לפני זריקה ונזרק הדם בהיות הבשר חוץ לירושלים ובזה ודאי הזבח פסול דנהי דקודם זריקה אין בשר קדשים קלים נפסל אף ביצא חוץ לירושלים אבל עכ"פ עתה בשעת זריקה כיון דנזרק הדם והבשר חוץ לירושלים נפסל ביוצא עתה כדין בשר לאחר זריקת דמים אבל בה"ל ט"ו מיירי הכ"מ בהחזיר רגלה ואח"כ זרק ובזה שפיר כשר אף שיצא חוץ לחומת ירושלים ומה"ט נמי חין להקשות לדברי הכ"מ הנ"ל מהא דאמרינן במעילה ז' לחצאין ור"ע היא כי קאמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא כו' אבל להתירו באכילה לא אף דשם בקדשים קלים מיירי וע"כ ביצא חוץ לירושלים וכמ"ש הרש"ש שם ומוכח דביוצא חוץ לירושלים נפסל ביוצא משום דשם מיירי שנזרק הדם והבשר הי' חוץ לירושלים אבל ביצא בשר חוץ לירושלים וחזר לפני זריקת דמים י"ל דכשר וא"כ שמכח"ל פסח שבישל בחמי טברי' ששחט הפסח וקיבל הדם ואח"כ הוציא מבשר הפסח לטברי' ישוב חזר הפסח לירושלים ונזרק דמו ולא נפסל משום יוצא וא"ש:

אמנם גם אם נחליט דלא כהכ"מ הנ"ל אלא דבשר קדשים קלים שיצא חוץ לירושלים אף שחזר ונזרק הדם פסול לאכלו עוד לנו מקום ליישב קושי' הנ"ל דפסח שנבשל בחמי טברי' נפסל ביוצא עפ"י דעת התויו"ט פ"ק דמעילה משנ' ג' ע"ד הרמב"ם ז"ל פ"א מ"ה פה"מ באימורין שיצאו חוץ לעזרה לפני זריקה ונזרק הדם דאם חזרו מקטירין אותן שהשיג הראב"ד דהא הקרבן פסול דאין זריקה מועלת להתירו באכילה וכתב התויו"ט דס"ל לרמב"ם דהא דאין זריקה מועלת ליוצא להתירו באכילה היא חומרא בעלמא דמחמירין לגבי אכילת אדם אבל להקטר דלגביה לא מחמירין יעו"ש וא"כ שפיר משכ"ל בפסח שיצא חוץ לירושלים לפני זריקה ואח"כ חזר לפני זריקה אי היה שם גם בשעה שנזרק הדם דהא זריקה מועלת ליוצא להתירו באכילה מה"ת וקמ"ל דלוקה משום כ"א צלי אש:

אך בעיקר דברי התויו"ט תמהני טובא דנהי דנימא זריקה מועלת ליוצא אף להתירו באכילה ואף שנאסר לפני זריקה אתי זריקה ושרי' לי' היינו ביצא לחוץ ונפסל וחזר לפני זריקה ובזה יש לומר דמועיל הזריקה להתיר איסור הקדום אבל הרמב"ם ז"ל הא מיירי

באמורין שיצאו חוץ לעזרה ונזרק הדם בהיותן בחוץ וא"כ עתה נפסלו אחר זריקה דהא ע"י זריקה הוברר לקדשי ד' ולאחר זריקה הם בחוץ ונפסלו עתה ביוצא והאיך נוכל לומר דזריקה שרי' להו הא אדרבה לבתר זריקה נאסרו והאיך תועיל הזריקה להתיר האיסור שלאחר כן ועוד דאם תאמר כן א"כ גם לאחר זריקה האיך משכ"ל יוצא הא הזריקה שרי' וע"כ דאין הזריקה מועיל להתיר האיסור שלאחר כן. ובזה יש ליישב דברי רש"י זיל במעילה ו' דמפרש שם פלוגתא דר"א ור"ע בבשר קדשי קדשים אם זריקה מועלת לקבען בפיגול ביצא לפני זריקת דמים וחזרו ואח"כ נזרק דמן שתמה הרש"ש שם דמאי נ"מ אם חזרו הא כבר נפסלו יעו"ש ולהנ"ל נראה דהא בהא דאמרינן מעילה ז' מעילה הוא דליכא הא איסורא איכא ואמאי הא ממונא דבעלים הוא לחצאין ור"ע היא כי קאמר ר"ע זריקה מועלת ליוצא לשריפה אבל לאכילה לא. ומרש"י שם נראה דמפרש לה אריש על בשר קדשי קדשים ואגב רישא תני סיפא כמ"ש הרש"ש שם ונראה טעמו דרש"י ז"ל דדחיקא לי' לאוקמי בבשר קדשים קלים דהא בשר קדשים קלים ביצא לפני זריקה כשר ולא ניחא לי' לאוקמי ביצא חוץ לירושלים ולכך מפרש לה אריש ולכך הוכרח רש"י לפרש האי דבשר קדשי קדשים ופלוגתא דר"א ור"ע ביצאו וחזרו דאי בעודן בחוץ בשעת זריקה למה הוצרך להשמיענו דאין זריקה מועלת ביוצא להתירו באכילה הא נהי דזריקה שהוא איסור יוצא הקדום הא אכתי הו"ל יוצא לאחר זריקה והאיך תתיר הזריקה האיסור שלאח"כ וזה ברור באופן שדברי התויו"ט שגבו ממני:

ולחומר הקושיא על התויו"ט חשבתי לומר דבר חדש דודאי גם הוא יודה שאין זריקה מתרת איסור דמכאן ולהבא ולכך ביצא בשר לאחר זריקת דמים פסול ולא מהניא לי' זריקה דמעיקרא אבל ביצאו אמורין חוץ לעזרה ונזרק עליהם הדם הא לפני זריקה לא הי' עליהם שום פסול יוצא אף שהיו בחוץ ועתה לאחר זריקה אף שע"י הזריקה הוברר לקדשי ה' ועודם בחוץ לא נפסלו כיון דיוצא ממילא הוין וכעין דאמרינן במנחות מ"ה לענין חולין בעזרה דבכאן לי' גוואי לא הוי חוב"ע דחולין ממילא הוין וה"נ ביוצא וע"י בקדושין דהנהו תרווייהו איתקשו להדדי דמה שלי בשלך אסור אף שלך בשלי אסור יעו"ש:

אמנם אם כוונת התויו"ט כן א"כ מי הכריחו לחדש דזריקה מועלת להתיר הבשר באכילה מה"ת והא דאמרינן בגמ' דאסור באכילה הוא רק לחומרא בעלמא הא יש לומר דזה מדין הגמור דאין זריקה מתרת איסור יוצא רק דהגמ' הא מיירי בבשר והן אם נפרש' דמיירי בקדשי קדשים שיצא חוץ לעזרה או בשר קדשים קלים שיצא חוץ לחומת ירושלים הא כבר נפסלו ביוצא לפני זריקה (דלא כהכ"מ הנ"ל) ואין זריקה מועלת להתיר

באכילה אבל הרמב"ם הא מיירי באמורין שיצאו חוץ לחומת העזרה דבשעת יציאה לא נפסלו רק משעת זריקה ואילך מיקרי יוצא כיון שהם בחוץ ואין זה מיקרי יוצא כיון דאז ה"ה כשר ויציאה ממילא הוי. וגם בעיקר הסברא דלא מיקרי יוצא בכה"ג יש לי סתירה מבוארת מזבחים כ"ו בהיא בפנים ורגלי' בחוץ שחט ואח"כ חתך פסולה כו' ש"מ בשר קדשים קלים שיצא לפני זריקת דמים פסול דלמא בקדשי קדשים והא שם היו הרגלים בחוץ לפני שחיטה ולא הי' אז איסור יוצא וע"י השחיטה נתקדש לפסול ביוצא אף שיוצא ממילא הוי דהא הרגלים היו בחוץ עוד לפני שחיטה ומוכח דבאיסור יוצא אין לחלק ול"ד לחוב"ע ודברי התוי"ט צע"ג לענ"ד:

וע"ד קושיתו בסוטה ל"ג כתבו אותו שעה וכוונתו דהא כתב רש"י שם שהיה ביוה"כ והאיך כתבו ביוה"כ נפלאתי מאד דהדבר פשוט שכתבו במוצא יוה"כ או ביום שלאחריו שעדיין זכרו אותו שעה שהיה יוצא הבת קול וכתבו אותו עה שהמה לזכרון ועי' בתוספתא סוטה כתבו אותו היום ואותה שעה וע"כ הכוונה כנ"ל וזה פשוט:

סימן כו

ע"ד השאלה ברגל שלא נחתכו הטלפים ומלחו כך ואח"כ מלגו בקדירה מים רותחין והי' בקדירה ערך שני לוטר מים. הנה נראה ודאי דיש בקדירה הנ"ל ס' נגד מה שבתוך הטלפים א"כ לכאורה גם הרגל מותר דהא כתב המנ"י כלל ט"ו דאם בישלו עם הטלפים ויש ס' נגד מה שבתוך הטלפים שרי ול"א דבוק בזה. וראיתי בחמודי דניאל ה' מליחה ס' י"ט הביא דברי המנ"י הנ"ל וכתב דעכ"פ הרגל גופא אסור כמו במליחה דל"א בה"מ חנ"נ ואפ"ה החתיכה שהאיסור דבוק בה אסור יעו"ש. ולענ"ד אינו מוכרח דהא גם במליחה מסיק הפ"מ ס' צ"ב בש"ד ס"ק נ"ז וחוו"ד שם להקל בה"מ גם בחתיכה גופא והכא קיל יותר כיון דלשיטת המחבר מותר בדיעבד גם מה שבתוך הטלפים. אכן מטעם אחר נראה דאסור דהא לאחר שהוציאו הרגל מהקדירה הוי כעירוי שנפסק הקילוח דאינו אוסר רק כ"ק דז"א דעירוי שנפסק הקילוח או אפילו לא נפסק כשנפל על דבר צונן תתאה גבר ואינו אוסר רק כדי קליפה אבל הרגל גופא כ"ז שלא הונח על צונן עדיין דינו ככלי ראשון ונאסר כולו וכן מבואר להדיא בפלתי סי' ק"ו ס"ק ב' ולדעת רש"ל דבר גוש לעולם דינו ככ"ר כמבואר סי' צ"ד אבל גם לדעת רמ"א דמיקל היינו כשהונח בכ"ש אבל כ"ז שלא הונח על דבר צונן לכ"ע דינו ככ"ר וכמו בכף שהוציאו עם מאכל. ועי' בס' ידי' סי' צ"א דעירוי כ"ז שלא הונח על צונן אפילו נפסק הקילוח באויר ונפל עליו צונן נאסר כולו וכ"כ בס' ק"ה סק"ט וכבר קדמו הפלתי ואף בדבר לח דינא הכי ואין תלוי כלל בפלוגתת רש"ל ורמ"א הנ"ל לענין דבר גוש כמובן:

אמנם אם הוציאו הרגל מהקדירה הנ"ל שהי' הטלפים למטה והוציאו כך ממטה למעלה הי' אפשר לומר דאינו אוסר יותר מכ"ק למעלה מן הטלפים כיון דעתה בלא רוטב היא והוי כצלי דדם אינו מפעפע למעלה ומה"ט בנפל דם והניחו עליו חתיכה רותחת אינו אוסר רק כ"ק כמ"ש חוו"ד סי' ס"ט ס"ק כ"ו יעו"ש מיהו אפשר כיון דהרגל שהה הרבה ברותחין מקודם ונתבשל קצת ונעשה רכיך תו הדם מפעפע למעלה דטעמא דדם מפעפע למעלה משום דשריק והכא כשכבר נתבשל ל"ש שריק וע"י בפ"מ סי' ע"ה סקי"ג בש"ד ומכ"מ בלא דקדקו אם היה הדבר כך ויוכל להיות שהי' הטלפים למעלה או שאחר שהוציאו היה הרגל לארכו בשוה פשיטא דליתא להיתר זה דהא דם מפעפע למטה וכן לצדדים וע' בפמ"ג בש"ך סי' ק"ה סק"א:

ולכאורה נראה דא"צ ס' נגד כל העצמות שבתוך הטלפים דהא עצם אינו מוחזק בדם רק נגד המוח והבשר שבתוך עצמות שבטלפים דאין לומר דהרגל שלמעלה כלנו דמו למטה לתוך הטלפים דהא בס' ס"ח בש"ך ס"ק י"ג כתב דהרגל פולט לצדדים ומה"ט מותר מה שחוץ לטלפים וא"כ מה שבתוך הטלפים נאסר ע"י דם שבתוכו וא"כ אין צריך ס' רק נגד המוח והבשר שבתוכו שמוחזק בדם וצ"ע. וראיתו בס' ערך השלחן יור"ד סי' ע"א הביא דברי היא"פ ס' ע"א דאם בישלו עם הטלפים צריך ס' נגד מה שבתוך הטלפים וכ' דהחמיר יותר מדאי וא"צ ס' נגד כל הטלפים רק נגד ראשי הטלפים יעו"ש וזה טעות גמור והדין דס' ע"א דבמליחה צריך לחתוך מעט בראשי הטלפים אטעי' וליתא דודאי בחתך מעט לפני המליחה סגי דתו הוי מנוקב אבל בלא חתך כלל מהטלפים ומלחו ובשלו כך פשוט דכל מה שבתוך הטלפים נאסר וצריך ס' נגד כל מה שבתוך הטלפים וכמבואר מדברי המנ"י שהבאתי ובס' עה"ש חשב שחומרת הרב תורת חסד שהובא בי"פ הוא מיהו בזה יש לצדד דא"צ ס' רק נגד המוח והבשר שבתוך הטלפים וגם בזה עדיין צ"ע ושוב ראיתי בדין השאלה הנ"ל דשפיר יש להתיר הרגל כיון שהיה ס' במים שבקדירה ואף אחר שהוציאו היה רותח עדיין דהא מבואר בט"ז ס' ק"ה סקי"ז דהחתיכה שנמלחה בכלי שאינו מנוקב מיקרי איסור בלוע שאינו יוצא בלא רוטב אף ע"י מליחה וצלי' יעו"ש וה"נ הא כל איסור שבתוך הטלפים משום שנמלח בכשא"מ ונבלע הדם שם א"כ בהיותו בקדירה שאז נתפשט הדם שלמטה גם למעלה ברגל הא היה ס' ואחר שהוציאו לגמרי מן המים נהי דעדיין משקה טופח עליו אין זה קרוי רוטב וממילא דאין דם הבלוע בעצמות ובשר שבתוך הטלפים יוצא בלא רוטב דהא כמו שאין איסור בלוע יוצא מחתיכה לחתיכה בלא רוטב כן גם בחתיכה אחת אינו זז ממקומו כלל דהא מה"ט אין בלוע שבקליפה אוסרת להלן כמ"ש רשב"א הובא בב"י יו"ד סי' ק"ה וכה ראיתי

בס' יד"י סי' ע' כ"ט הביא מחידושי הרז"ה שתמה על ט"ז הנ"ל מרמ"א סו"ס ע' דבשר שנגע בחתיכה שנמלחה בכלי שא"מ אסור וביד"י תירץ יפה דדוקא לאחר ששהא שיעור מליחה בכשא"מ ואח"כ נגע חשבינן לי' לאיסור בלוע דמה שאפשר לצאת כבר יצא אבל בתוך שיעור מליחה חיישינן לחומרא דלמא גם בכשא"מ פולט יעו"ש. וא"כ בנ"ד ששהה במליחה כשיעור עם הטלפים הו"ל שפיר איסור בלוע דאינו יוצא בלי רוטב: ומכ"מ נראה מדבריו שם דלא ברירא לי' להתיר רק כשנגזר מה שלמעלה מן הציר דזה בלא"ה מותר להרא"ש אבל כשנגע החתיכה שהיה בתוך הציר יש להחמיר דיוצא ע"י מליחת וצלי' יעו"ש וגם בחוו"ד שם פקפק על ד"ז דחתיכה שבלעה דם אינו יוצא ע"י מליחה יעו"ש בס' ק"ה ולדבריו דיוצא ע"י צלי ה"ה בנ"ד שהחתיכה חם אף שאינו אצל האש. ומכ"מ פשיטות דברי הט"ז מורה להדיא דנמלח בכשא"מ ושהה כשיעור תו אח"כ מיקרי איסור בלוע ומשמע ודאי אף מה שהיה בתוך הציר ובנ"ד דאיכא סברת המחבר להקל לגמרי גם מה שבתוך הטלפים שפיר יש להתיר הרגל. וקצת יש לדון דעצמות שבתוך הטלפים שבלעו דם דינם ככלים ומכלי יוצא בלוע בלא רוטב אפילו בלוע כחוש כמבואר בס' ק"ה וא"כ נהי דאין בלוע יוצא מכלי לכלי מכ"מ העצמות שבתוך הטלפים הם מחוברים לבשר שעל הרגל ואוסרים כל הבשר ומיהו אין ד"ז מוכרח לומר דעצמות דינם ככלי לענין זה וכמ"ש בחיבורי מ"ל ליו"ד סי' צ"א וסי' צ"ט ובס' יד"י סי' צ"ט החמיר דדין עצמות לענין זה ככלי ועיי"ש דתלוי בשני הטעמים ומחמיר בספק. ובנ"ד דבלא"ה להמחבר הכל שרי אין להחמיר. וגם אין להחמיר ולומר דאכתי נאסר הרגל כשמוציא אותן מן המים מעט מעט ועדיין נשארו הטלפים למטה בתוך המים ושפיר אוסר אז כיון דמקצתה ברוטב דז"א דכל שהאיסור למטה ברוטב לכ"ע מתפשט גם למעלה וכמ"ש בס' צ"א בחיבורי מ"פ. וגם בלא"ה הא כשהיו הטלפים בתוך המים יש במים גופא ס' נגד מה שבתוך הטלפים ואם היה הדבר להיפוך שהוציא מקודם הרגל עם טלפיו דהיינו סוף הרגל וראשו של הרגל היה עדיין במים והיינו מקצתה ברוטב ונהי דקי"ל כרש"י בשאר איסורים מכ"מ כל החתיכה נאסרה כמבואר ס' צ"ב ואינו מוכרח דיש לומר דזה דוקא באיסור בעין שנפל על החתיכה דע"י הבל הקדירה מתפשט בכולו גם לרש"י אבל הכא שהוא בלוע בתוך העצמות ובשר שבטלפים אין הבלוע יוצא כלל בלא רוטב כמו מחתיכה לחתיכה דאינו יוצא בלא רוטב אף שיש הכל בקדירה כמבואר מדברי ש"ך ר"ס צ"ב רק דלשיטת רש"י בודאי כיון שמקצתה ברוטב הוי כאלו כולו בתוך הרוטב ממילא גם הבלוע יוצא ומתפשט בכל הרגל ולר"י הא הכל מצטרף לס' וגם החתיכה מותר וא"א לתפוס החבל בתרי ראשין. וגם בלא"ה הא נראה בחוו"ד שם דדוקא באיסור

דאו' נאסר החתיכה אבל באיסור דרבנן סמכינן לגמרי על ר"י וגם החתיכה מותר ומכ"מ אין לגבב כל הקילוח הנ"ל ויש לאסור הרגל:

ושו"ר בס' ישועות חיים שהאריך בשאלה הנ"ל שנתבשל או נמלג הרגל עם הטלפים וכתב שם בפשיטות דאם הוציאו חם מהקדירה נאסר ואם אח"כ הכניסו עוד הפעם נאסר גם הקדירה דנעשה נבילה וצריך ס' בקדירה נגד כולו דדוקא חומרא דדבוק ל"א אבל נעשה נבילה אמרינן יעו"ש ולענ"ד מדברי המנ"י ותי"ד הנ"ל דמדמו לה למליחה נראה דגם נעשה נבילה לא אמרינן כמו במליחה - וגם בלא"ה גם גוף הרגל יש מקום להתיר וכמ"ש לעיל דהוי בלוע ואינו יוצא בלא רוטב ומכ"ש שאין להחמיר בו לומר נעשה נבילה וגם בס' הנ"ל כתב דאם יש ס' נגד המוח והבשר שבתוך הטלפים סגי וכמ"ש לעיל דהא אין בעצמות דם ובס' הנ"ל הרגיש קצת בהא דהוי בלוע וכתב דדוקא מחתיכה לחתיכה אינו יוצא אבל באותה חתיכה גופא שפיר יוצא וז"א כדמוכח מהא דאין קליפה אוסרת חברתה וע"י פמ"ג בשפת דעת ס' צ"ב ס"ק ג':

סימן כז

להרב וכו' מוה' יוסף יושע אייזנער נ"י מו"צ בפעטשעניזנע:

ע"ד שאלתו בדיני מסים מהבתים ששני אנשים שיש להם בית תחת כומר א' אף שיש לכל א' חדרים מיוחדים ובערכאות הוא טאבילירט ע"ש שניהם והחלוקה עפ"י פראצענטין למכל הצד הקטנה נחשב בערכאות שליש והצד הגדולה ב' שלישים ואינו מבורר בהאנאבירע כלל שום חלק מסוים ומס מהבית תובעים משניהם יחד כי נחשב אצלם כבית א' ונסתפק מעכ"ת אם יש לשלם לפי החדרים למשל מי שיש לו חלק שליש יש לו חדר א' קטן ומי שיש לו ב' שלישים יש לו חדר גדול ולענין תשלומי המס אין נ"מ בין חדר גדול לקטן ושוב פשטי' דבוודאי משלמין לפי החדרים כיון דהמס הוא כן על החדרים והן אמת כי כפי המובן בדיניהם שהכל משותף ביניהם ואין לכ"א חלק מבורר ולמשל מי שיש לו ב' שלישים יש לו גם בחלק הקטן ב' שלישים ומי שיש לו שליש א' יש לו גם בחלק הגדול שליש היה הדבר פשוט שצריכין לשלם כפי חלקם ולא לפי החדרים אך באמת הדבר ידוע שיש לכ"א חלק מסוים ואין לא' בגבול רעהו כלום וגם בנימוסיהם הדין כן כי לא יוכל א' להשיג גבול רעהו רק לענין המסים וכדומה לענין כללות הבית כשתבא לידי ממכר מי' בע"ח יהי' נחשב כך א"כ יש לנו לחשוב המס כפי החדרים ואם מי שיש לו שליש יש לו חדרים כמו מי שיש לו ב' שלישים צריכין לשלם שניהם בשוה ומה שנסתפק מעכ"ת היות שהדין היא בערכאות שבעד דירה א' וב' וג' התשלומין שוין ולמשל א' שיש לו בחלקו ב' חדרים וא' חדר א' אפשר דצריכין לשלם

בשוה דהא מי שיש לו ב' חדרים יאמר מה איכפת לך הא גם בעד חדר א' צריכין לשלם כמו כן והביא ראי' דצריכין לשלם כפי החדרים גם בזה מהא דב"ק מ"ג דשותפתאי מאי אהני לך וזה לא דמי כלל כאשר הרגיש גם כ"ת דשם לא יועיל לו השותפות כלום והכא עכ"פ יועיל לו שישלם מחצה ולכאורה הי' מסתבר לדמותן להא דחו"מ ס' קע"ו בשנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתים דהשכר וההפסד בשוה ומבואר בסמ"ע ס"ק ט"ו שם הטעם משום דא"א להרויח ולהפסיד בלתי המאה כמו בלתי המאתים לכך שניהם שוים וה"נ כל המס הא נופל על בעל חדר א' כמו על בעל ב' החדרים וע"י שותפותם משלמים רק מס א' והריוח הזה היא מבין שניהם ויהי' למחצה אמנם קצת סתירה לזה מהא דכ' תוספות ב"ק מ"ו ד"ה ורביע דפרה וולד שנגחו דאין הוולד משלם רק כפי ערך חלק רביע יעו"ש הרי אף דתרווייהו עבדי ההיזק ויכול להיות דפרה בלי הוולד לא היה יכול להזיק ומכ"ש להיפך ואפ"ה משלימים רק לפי ערך ההיזק ולא מדמינן להא דס' קע"ו הנ"ל וא"כ יש לומר דה"ה הכא אף דעדיף טפי דהא באמת כ"א לבדו היה צריך לשלם כל המס לולא שתפותם וכת ראיתי בהגהות גליון הש"ס להגאון ווהרמז"ל בירושלמי ב"ק פיה סוף ה"א דכתב באמת דבמועד צריך בעל הוולד לשלם מחצה כונו בעל הפרה וכמו בהאי דס' קע"ו הנ"ל דההפסד לאמצע כיון דבעל הפרה ובעל הוולד נשתתפו לדעת רק בתם כ"ש זה יעו"ש אבל מדברי הפוסקים לא נראה כן וגם אפשר דבנ"ד הוי כנשתתפו שלא לדעת כידוע שאותן שיש להם בית בשותפות ויש להם חלקים מסוימים אינם חפצים כלל שיהי' כ"א בהטאבילע שתפי' הרוב נצמח היזק מזה כגון שא' חייב לבע"ח שמוכרין כל הבית בע"כ כך חוק המלכות היא ואין להם ברירה וא"כ לא הוי כנשתתפו לדעת ובכה"ג השכר לפי הממון וה"ה בנ"ד לפי החדרים וגם יש לומר דל"ד להאי דס' קע"ו דהכא המס למלך ותביעתו היא בעד ג' חלקים וממילא דצריך לשלם כ"א לפי חלקו בחדרים והכי מסתבר:

וע"ד הספק כשהי' לכ"א חדר א' ושילמו שניהם בשוה ועתה בנה לו אחד בתוך שלו עוד חדר א' חם גם בזה צריך לסייע גם בעד החד שבנה דהא הוי כזה נהנה וזה לא חסר דגם בלעדי חדר זה משלמין מס וכתה כא בתוסף ומע"כ כ' דאכתי צריך לשלם כיון דזה נהנה מחסרונו של חבירו כתוס' ב"ק כ' דיה הא איתהכית יעי"ש וז"א דשם באמת נחסר חבירו הנאתו בא על חסרונו הקדום והכא אין חבירו חסר כלום דהא עכ"פ צריך לשלם המחצה ואדרבה אם לא היו משותפין היה צריך לשלם הכל וגם במקום שזה נהנה מחסרונו של חבירו בחו"מ ס' ע"ב סמ"ד מבואר דפטור דלא כתוס' הנ"ל ועי' בשעה"מ שם מיהו בנ"ד אפשר דל"ד כלל לזה נהנה וזה לא חסר דהא בכל שנה משלמין

מחדש ותביעת חדשה היא מהממשלה וכיון דעתה יש לו לזה שני חדרים ולזה אחד כל מה שתובעין מהם היא בעד ג' חדרים וממילא מגיע מכ"א לשלם לפי חלקו ומכ"מ יש לדון קצת בלא נודע לגובי המס אם נתוסף חדר א' אפשר דא"צ לשלם בעד חדר הנוסף כיון דתביעתו היא רק מה"ב שנודע לו ובזה שניהם שוים ומה לו בכך שבנה חדר עוד אם אינם יודעים מזה וצ"ע לדינא:

וע"ד הספק בא' שיש לו ג' חדרים בחלקו וא' רק חדר א' ועפ"י החוק משלמין מד' חדרים כמי מן ששה וא"כ אם ישלמו כדי חלקם בחדרים ירויח בעל חלק הקטן דהא כשיעשו חלוקה ביניהם בערכאות ישלם הוא כמו בעל חלק הגדיל ועתה ישלם רק בעד חדר א' ובעל חלק הגדול יפסיד ומסתבר לי' למעכ"ת דבכה"ג יכול לומר בעל חלק הגדול לקטון שישלם המחצה או פחות מעט ובאם לא ירצה בזה יוכל לומר אי בעינא אעביד חלוקה והוי כאלו כבר עשוי וכהא דאמרינן בב"ק ח' אי שתקת שתקת ואי לאו מהדרנא שטרא למרי' לפע"ד לא דמי כלל דהא לא אמרינן אי שתקת וכ' רק כשהמוכר קיים דאפשר להחזיר השטר למוכר אף דצריך באמת מכירה חדשה אבל במת המוכר לא' דיכול למכור חלקו לאדם אחר וכמבואר בחו"מ סי' קי"ט סעי' ה' הרי דלאו בכל דוכתי אמרינן דכל שאפשר לעשות כעשוי דמי רק לחזור הדבר למוכר וזה ל"ש בנ"ד וגם הא החלוקה בערכאות אינו בידו כלל ועוד דהא עיקר טעמא דמהדרנא משום מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו כמ"ש הר"נ הובא בנה"מ ר"ס קמ"ח ע"כ לדינא נלפע"ד דגם בזה דצריך כ"א לשלם לפי חדריו ובאם בשעת השותפות היה לזה ב' חדרים ולזה חדר א' ועתה חפץ מי שיש לו חדר א' להוסיף בתוך שלו עוד חדר ובזה נתרבה המס בכפילא וכן כיוצא בזה לכאורה אפשר דיכול השני למחות בידו שלא יבנה או שיקבל עליו לשלם כל העודף שיגיע מחמתו ומכ"מ קשה להוציא ממון בסברא זו דיש לומר דלא מיקרי גורם היזק כלל כי הוא בונה בתוך שלו וכה ראיתי גם בתשו' מהרי"א הלוי ח"א סי' פ"ט שנשאל בשנים שהיה להם בית בשותפות וא' השכיר עתה דירות מחלקו ועי"ז נתרבה המס מכל הבית והשיב דצריכין לשלם שניה בשוהם כי הוא בונה בתוך שלו וספיקא דדינא הוא ואין להוציא מיד המוחזק יעי"ש ואין הזמן גרמא להאריך יותר:

סימן כד

להנ"ל:

ע"ד אשר השיג ע"ד תשו' לעיל שהבאתי דבריי נה"מ סי' קי"ח שהביא מנמו"י פ' החולץ דכל ענין אי שתקת היא מכח מום מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו דהאי טעמא לא שייך רק בחד דאתי מכח ד' לענין דרך אבל בהא דב"ק ח' דכשהמוכר קיים גם

נזיקין גובין מבינונית או זבורית ל"ש האי טעמא דהא מהמוכר גופא גובה מעידיות יפה העיר בזה ובאמת גם בהאי דבע"ח גובה מזיבורית לסברת הנמוי' ל"ש טעמא הנ"ל דהא כשמכר בזא"ז בינונית וזיבורית ועדיין נשאר אצלו עידיות היה דין הבע"ח לגבות מעידיות א"כ כשמכר אח"כ עידית ל"ש לומר מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו ע"כ נראה דהנימו"י שם אזיל בשיטת הרי"ף והרמב"ם שהשמיטו הא דיתמי ופסקו סתמא דכולן נכנסו תחת הבעלים והטעם משום דיכול לומר לא ניחא לי בתקנת חז"ל דאין גובין ממשועבדים במקום שיש בני חורין ולית להו כלל אי שתקת וביאר הרמב"ן במלחמות שם דל"ד להא דחד דאתי מכח ד' דאמרינן אי שתקת כו' דשם אמרינן מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו וזה ל"ש בהא דעידית וזיבורית יעו"ש ובזה אזיל גם הנימוי' פ' החולץ וכן הבין ה"ג בעל ישרש יעקב יבמות כ"ז יעו"ש באורך שכ"ה דעת המחבר בחו"מ סי' קייט סעי' ה' באופן דהאי דינא דאי שתקת כו' היכא דל"ש לומר מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו היא מחלוקת הפוסקים וספיקא דדינא היא. ועכ"פ זה ברור דלהרא"ש וטור שהובא בהגה סי' קי"ט סעי' ה' דדברי אי שתקת ע"כ אין הטעם משום מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו דל"ש האי טעמא התם כלל אלא משום דכל שאפשר לעשות רואין כאילו כבר עשוי וכן הבין בנה"מ סי' קמ"ח ס"ק ב' להדיא יעו"ש. ודברי נה"מ סי' קי"ח ס"ק ב' שכתב שם בהאי דחוזר חלילה דגם לרא"ש וטור ל"ש לומר אי שתקת כו' דזה משום מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו ובטרף בע"כ ל"ש זה תמוהים דלהרא"ש וטור ע"כ טעמא דאי שתקת אף במקום דל"ש לומר מה מכר ראשון לשני ועכ"פ לענין דינא בדבר השאלה דלעיל עשה להוציא ממון בסברא זו דאם שתקת היכא דל"ש לומר מה מכר ראשון לשני דהיא מחלוקת הפוסקים וגם נראה להוסיף טעמא דגם להרא"ש ל"ש בזה סברת אי שתקת עפי"ד הח"ץ בהגהותיו לט"ז סי' קמ"ח שכ' בטעמא דאי שתקת דע"כ לא ידע לוקח בשעת מעשה שיש עליו בע"ח דאל"כ לא הי' קונה ועתה שנתוודע לא יכול לומר מהדרנא משא"כ בטורף דידע יעו"ש וה"נ הא גם בשעה שנעשה הטאבילע ידע מדבר המסים ואפ"ה נכנס לשותפת וא"כ מהיכי תיתי שיטל עתה השותפות ואם היה הדבר בהכרח מצד נימוסיהם א"כ גם עתה האיך יהי' בידו לבטל הדבר ומ"ש שם מהא דמת המוכר דלא אמרינן אי שתקת והשיג מע"כ דשם הטעם משום דיתמי לאו בני פרעון נינהו הנה כשענתי אז ע"ד ש"ך חו"מ סי' קמ"ח ס"ק ב' שמוכח מדבריו דגם היכא דל"ש האי טעמא ל"א מהדרנא רק למוכר עצמו והיינו שיחזיר הדבר כמות שהיה ולא בענין אחר כלל ובקצה"ח שם השיג על הש"ך כדברי מע"כ ואין להאריך יותר בזה:

סימן כה

להרב מו"ה שבתי ליפשיץ מו"ץ בק' יולניצא:

מכתבו הגיעני ע"ד אשר כתבתי במ"פ יור"ד סי' ש"ה דלוי שבא על הממזרת הבן פטור מפדיון וכמ"ש תוס' בכורות מ"ד דגוי הבא על הלוי' אף למ"ד הולד ממזר פטור מפדיון דלוי פסול מיקרי וכ"ת הביא ד"ז בספרו שערי פדות ורב א' השיג ע"ז דתוס' לא כתבו כן רק בעכום הבא על לוי' דהא דהולד ממזר דבתר דידה שדינן לה וא"כ בלוי הבא על הממזרת כיון דבתרא דידה שדינן לה אין כאן צד לוי כלל אלא ממזר. אבל לוי שבא על אשת איש או חייבי כריתות שפיר הוא לוי פסול אף שהוא ממזר משא"כ בממזר מכח אמו ממזרת ע' מג"א סי' קל"ה ס"ק כ"ג עכ"ל ואין בהשגה זו ממש כלל דהדבר פשוט דלוי שבא על הממזרת אף דבתרה דידה שדינן לה לענין הפסול דאזלינן תמיד אחר הפגום אבל הבן הוא מתייחס אחר אביו ובנו הוא לכל דבר א"כ כמו בן לויה מעכו"ם מיקרי לוי פסול כיון דבתרה דידה שדינן לה אף שממזר הוא ה"ה בן לוי ממזרת דהא עכ"פ הוא מתייחס אחר האב: אמנם אני לא החלטתי הדין הנ"ל כי מדברי הג"מ גיטין כ"ט שהובא במג"א הנ"ל נראה דבן לוי ממזרת לא מיקרי לוי כלל. ונראה דה"ה לוי שבא על א"א או מח"כ לא הוי לוי כלל וכ"כ הגאון בנתיבות לשבת סי' ח' ואינו מחלק כלל בין לוי הבא על ח"כ ללוי הבא על הממזרת באופן דהנהו תרווייהו שוין דלתוס' בכורות מ"ז נראה דפטירי מפדיון. אך מדברי הג"מ גיטין נ"ט שם נראה דבן לוי ממזר לא מיקרי לוי אכן מגוף הג"מ שם אין הכרח כ"כ דיש כומר דדוקא לענין זה בטלה קדושת לוי' מאתו שלא יקרא לפני ישראל דעכ"פ ישראל עדיף מיני' ועי' בס' נחל אשכול ה' פדיון הבן סי' מ"ב ס"ק כ"ה אבל לענין פדיון הבן שפיר יש לומר דכוי פסול מיקרי ואין עליו חיוב פדיון. אך מלשון רש"י בגיטין נ"ט שם ד"ה ופרכינן שכתב והוי ישראל פסול נראה להדיא דאין על לוי ממזר אף שם לוי פסול רק ישראל מיקרי. ונראה דרש"י לשיטתו בבכורות מ"ז שם דמפרש שם דלמ"ד מזהמין היינו דשדינן לי' בתר נכרי ולדידי ע"כ לומר דלא קאי למ"ד הולד ממזר דהא למ"ד הולד ממזר משום דשדינן לי' בתר נכרי א"כ נכרי גמור הוא ובעי גירות א"כ פשיטא דפטור מפדיון וע"כ דכוונת הש"ס מ"ד מזהמין היינו למ"ד הוולד פגום בכהונה אף שאינו ממזר ומ"ד אין מזהמין כשר אף לכהונה וכמו שביאר דבר זה באורך בריט"א פ"ח דבכורות אות ס"ה א"כ שום ראיה מג"מ דבכורות דממזר בן לוי מיקרי ולכך נפרש בגיטין נ"ט נמי דבן לוי ממזר ישראל פסול מיקרי אבל לשיטת תוס' בבכורות הנ"ל דמוכח מדבריהם להדיא דגם למ"ד דהוולד ממזר פטור מפדיון א"כ ה"ה לוי שהוליד ממזרת או מח"כ דינא הכי והא דגיטין נ"ט היינו שבטל ממנו קדושת

לוי' שלא יקרא לפני ישראל וכן שלא יעלה לדוכן אבל לענין פדיון כיון דלוי פסול מיקרי פטור מפדיון. וכן נראה מהא דערכין כ"ג דממעט מן הלוים ולא כל הלוים פרט לבן לוי ממזר וע"י ברש"י שם ומצאתי בפירוש הראב"ד לח"כ פ' בהר פרשה ד' פרק ו' כתב להדיא דבן לוי ממזר לוי פסול מיקרי א"כ לרב פפא בכורות שם דלוי פסול פטור מפדיון ה"ה בן לוי ממזר כיון דגם הוא לוי פסול מיקרי. ולכאורה יש לומר דלמאי דמוקי מר ברי' דרב יוסף בבכורות שם האי דלוי' שילדה בנה פטור מה' סלעים באיעבר מישראל שוב אין הכרח לס' ר"פ דמוקי לה דאיעבר מנכרי ונהי דהאי דינא דאעיבר מנכרי בוודאי אמת הוא לכ"ע דהא למר ברי' דרב יוסף כיון דאמו לויה פטור מפדיון אף דהוא גופי' אינו לוי כלל א"כ גם בלוי' דאיעברה מכותי כן דעכ"פ אין לוי' הוא אבל עכ"פ היוצא מדברי ר"פ דלוי פסול פטור מפדיון שוב אינו מוכרח לאוקימתא דמר ברי' דר"י דקי"ל כוותי' ושפיר יש כומר דלוי הבא על הממזרת או על ח"כ והוליד בן חייב בפדיון אבל מצאתי בס' האשכול ה' פדה"ב ס' מ"ב בראה להדיא דמר ברי' דר"י מוסיף על ר"פ ולא דחי סברתו ועי' בנח"א שם באופן דהאי דינא דלוי שהוליד ממזרת או מח"כ היא ספיקא דדינא אם חייב בפדיון וכמ"ש בחיבורי בקצרה:

סימן כח

להרה"ג מו"ה שלום יוסף נ"י אבד"ק לוקאטש:

ע"ד הגט שסידר כ"ת לאיש א' מרוסיא הדר זה ד' שנים באנגליא בלאנדאן ושמו יוסף ובלאנדאן נקרא יאזעף והמובטא שם משונה שקורין זשאזעף אמנם גם שם עולה לתורה וחותם בשם יוסף ע"כ אה שהח"ס כתב דצריך לכתוב המכונה יאזעף השמיט כ"ת הכינוי כי לא ידע ע"נ אם לכתוב יאזעף או זשאזעף ועתה לבו נוקפו קצת אם למסור הגט ביד האשה. והנה מצד הספק הנ"ל הי' כראה לכתוב המכונה יאזעף אחר שגם שם באנגליא קורין זשאזעף אבל הכתיבה היא כמו במדינתנו ועכ"ז יש מקום לומר דאפ"ה א"צ לכתוב הכינוי כיון דבמקום נתינה אין נקרא בכינוי ההיא נהי דלכתחלה צריכין לכתוב גם שם שיש לו במק"א היינו שם העיקר ולא שם הטפל וכמ"ש כעין זה בחאי"ש לה"ג מהרש"ק ז"ל סי' קכ"ז אמנם באהלי שם כלל ב' ס"ק י"ד כתב דגם שם הטפל צריך לכתחילה אבל בדיעבד או גם לכתחלה בשעת הדחק פשוט דהגט כשר באם לא כתב השם שבמק"א ועוד דגם בלאנדאן אם הי' מגרש בשם יוסף הגט כשר דהא בכתב שם העיקר והשמיט הטפל כשר כמבואר סי' קכ"ט סעי' ב' והשם שעולה בו לתורה וחותם מיקרי עיקר כמ"ש רמ"א סי' קכ"ט ואף שבפ"ת שם ס"ק ומ"ג הביא בשם גט מקושר שכתב דזה לא נאמר רק לענין קדימה ששם זה יש להקדים אבל אם לא כתב רק שם זה

הגט פסול דהוי כשם שאינו ידוע ואחריו נמשך גם בס' אהלי שם כלל ב' ס"ק י' מכ"מ זה לא שייך בנ"ד כי שם יאזוף עכ"פ היא כינוי והכל יודעים ששם העיקרי יוסף ובזה גם האהלי שם מודה דאם כתב השם העיקרי לחוד כשר כמבואר שם ומהגם שגוף דברי הח"ס שצריך לכתוב המכונה יאזוף אינו מוכרח כלל:

סימן כט

ע"ד השאלה בטבח א' ששחט ג' כבשים ועירב כל הרגלים ביחד דהיינו י"ב רגלים ואח"כ בדק השו"ב הריאות ונטרפה א' מהם והשו"ב הגיד לו איזה מהכבשים נטרפה וכאשר הגיד לו השו"ב שכח לגמרי מהתערובות הרגלים ונסע מכאן ואשתו לא ידעה כלל ומכרה כל הרגלים לששה ב"א בזא"ז לכ"א ב' רגלים כז הי' ביום ה' והוא בא ביום ו' וביום ש"ק בבוקר נזכר מהמעשה הנ"ל. ואומר כי אם היה בכאן בטח הי' מכיר ד' רגלים שהיו מכבשה קטנה מאוד ובוודאי היו כשרים וגם על ה"ח הנותרים ג"כ יוכל להיות שהי' מכיר כי הטריפה היה גדולה מהכשירה מעט אך עתה כבר נתבשל הכל ועומד בהקדירות בטשאליננו וא"א להכיר כלל והנה לדון בכאן מטעם ביטול ברוב מה שנתערב כל הרגלים מאז ודאי אינו דהא ל"א התערובות לשום אדם ול"ש ביטול כש"ך סי' ק"ט והכא אף דנודע להטבח שכבש א' טריפה אבל לא עלה על דעתו תערובת כלל וכל שלא נודע שנתערב ל"ש ביטול. וגם ל"ש ביטול אז דהא ד' השנונים ביותר בוודאי היה מכיר וא"כ לא שייך ביטול בהנהו ואין כאן תערובת רק ד' בד' וג"ז אינו ברור דלמא גם אותם היה מכיר. ומה"ט נמי אין לדון בכאן להתיר מטעם כל דפריש מרובא פריש דזה אמרינן שפיר בלא נודע וע"י במ"פ ס' ק' בתשו' שם דכיון דעכ"פ ידע שהי' מהכבשים טריפה והי' אפשר לו להכיר הו"ל קבוע גמור כמו ט' חנויות וכל קבוע כמע"מ דמי ודוקא בלקח קודם שנודע הטריפה אמרינן כל דפריש מרובא פריש דקבוע חידוש הוא מבואר בסי' ק"י אבל הכא הא ידע שא' מהכבשים טריפה והיה אפשר לו להכיר ואין כאן תערובת והוי קבוע גמיר. ואף אם אולי לא היה אפשר לו להכיר רק הד' הקטנים ביותר ועדן הי' תערובות ד' ב"ד אכתי ל"ש לדון כל דפריש מרובא פריש כיון ד"ד הקטנים היה מכיר בוודאי ג"כ ח' אסורים מספק דהוי תערובת שוה בשוה והו"ל ג"כ כעין קבוע ול"ש כל דפריש אמנם יש לומר לכאורה דעכ"פ בתה בשבת שנודע הדבר וא"א להכיר וכל הרגלים עדין עומדים בטשאלענט תו יש לומר דהרגלים האסורים בטלים עתה ברוב רגלים דהיתר דהא מב"מ בטל ברוב גם אצל שני ב"א ביבש ביבש וכמ"ש הפרמ"ג סי' ק"י והכא אף שכבר נתבשלו בקדירה ל"ש לדון ע"ז לח בלח כיון דכל קדירה בפ"ע היא בלי תערובות בזה גם לח בלח דינו כיבש ביבש כיון דלא נתערבו יחד

וכמו ביו"ד ס' קל"ד דחביות יין בחביות בטל ברוב כדין יבש ביבש אולם יש לדין דעתה שכבר נחרך עכ"פ שערן תו הו"ל חהר"ל דרגלי בהמה דקה הוי ר"ל כנראה מרמ"א יו"ד סי' ק"א סעי' ג' מיהו רגלים של עופות מלבד רגלי אווז וכן רגלי בהמה דקה במדינות אלו יעו"ש. וכ"ה באמת סי' כ"ה מקור ד"ז דרגלי בהמה דקה הוי דבר שבמנין דדרכו לפעמים למכרו במנין יעו"ש ובד"מ שם ואין זה ברור ובחכ"א כלל כ"ג סעי' ח' מתיר ברגלי בהמה דקה דלא הוי חהר"ל בריו צ"ע דמתיר שם גם ברגלי בהמה גסה וזה ודאי ליתא דדרכן למוכרן במנין תמיד והוי דבר שבמנין וע"י בס' יד"י מיהו בנ"ד עכ"פ הרגלים שכבר נחתכו לשליש ולרביע והם בתוך הקדירות הי' מקום להתיר מטעם ביטול ברוב כיון דעתה תו אינו חהר"ל ולא דבר שבמנין ועי' יו"ד סי' ק"א. אכן נראה דזה ליתא דהא אין רוב להתיר דיוכל להיות לד' ב"א שקנו כל א' ב' רגליים היה א' מהם אסור וא' מותר וכשמלחן או בישלן יחד בטרם שנודע נאסר גם כל הרגל הב' וא"כ איכא ח' רגלים אסורין עתה כשנודע וד' המותרין בוודאי ואין כאן ביטול ברוב דהרוב אסור ובוודאי אם היו נמכר כל הי"ב רגלים כל א' לאדם א' במעשה הנ"ל ונודע עתה בש"ק ואצל כ"א עומד רגל א' בקדירה נחתך בוודאי היו כולם מותרים מטעם ביטול ברוב אבל עתה שנמכר ב' ב' תי אין כאן ביטול ברוב דיוכל להיות שהרוב אסורין אכן א' מבעה"ב האחרונים שקנו ב' ב' עירב הב' הנ"ל לאחר שמלחן לבדן עם עוד ח' רגלים מכבשים כשרי וגם ב' רגלי בהמה גסה וחתכן לחתיכות והטחינה בשתי קדירות גדולות והעמידם בטשאלנט ונראה להתיר הכל לבעה"ב הנ"ל. וטעם הדבר אע"ג דלח שייך לומר דב' רגלים האסורין מספק יתבטלו ברוב הכשירים כיון דנתבשלו מקודם ונאסרו כלם כנ"ל. אכתי שרי דהא הדבר פשוט דבאם יש לפנינו ב' חתיכות א' כשר וא' אסור מה"ת ולא נתערבו יחד וניכרין. ונפל א' מהן לקדירה מב"מ ויש רוב מותר מטעם הד"ר כמבואר סי' קי"א סעי' ג' ד' וש"ך שם ס"ק ד' וא"כ הכא אם היה ברור לנו שהטבח היה מכיר הכשירות מן הטריפות דמי לדין הנ"ל דעתה עכ"פ יש רוב הוי סד"ר דלמא כל השתים שלקח הטבח הנ"ל היו כשירות. ואף גם אם נימא דזה לא היה מכיר הטבח והו"ל כתערובת חד בחד דאינו מצטרף לספק וכמבואר סי' ק"י מכ"מ יש לומר דה"ז כנודע הספק והתערובת לכך חל על שניהם שם איסור אבל הכא דלא נודע התערובת כלל עד עתה שרי כמו ספק א' בגוף וספק א' בתערובת דמתיר הש"ך בה"מ בלא נודע. ובס' יד"מ סי' ק"י בקיצור ס"ס סי' י"ז כתב דבחד בחד אף שלא נודע כלל אינו מצטרף לספק כיון דעכ"פ נתערבו יחד יעו"ש ואזיל לטעמי' שם דאינו מתיר בספק א' בגוף וספק א' בתערובות בלא נודע רק לאכול כ"א בפ"ע ומטעם ס"ס לסמוך על ר"ת דמתיר ספק א' בגוף וספק א' בתערובת וממילא

דבתערובת חד בחד כיון דגם ר"ת אוסר לתירוץ הא' שברשב"א אין מקום להתיר אבל להפמ"ג דמתיר בספק א' בגוף בלא נודע אף לאכלו יחד ומטעם סד"ר להקל וכ"ה דעת המנ"י ולא נשען על היתר ר"ת הכיר דלר"ת הא אינו מותר רק מטעם ס"ס ולאכלן יחד אין כאן ס"ס וע"כ דטעמא אחרינא דבלא נודע הוי כאילו נולד הספק עתה א"כ גם בחד בחד איכא למימר הכי דבלא נודע התערובת לא חל עליהם שם איסור והוי כאיסור והיתר הניכרין ונפל א' מהם לקדירה שיש בה רוב ובמינו דשרי וע"כ הטעם משום דעתה נולד הספק וא"כ גם בלא נודע כן לפי שיטה הנ"ל. ועי' חוו"ד סי' ק"י ס"ק ד' ובחידושים שם משמע ג"כ דבלא נודע הספק אף שהיה תערובת חד בחד ונפל אח"כ לרוב באופן דשרי מה"ת הו"ל סד"ר יעו"ש ובפרט בנ"ד דהוי ספק באמת דלמא היה מכיר והו"ל כחתיכות הניכרים בחד בחד ונפל לקדירה שיש בה רוב במב"מ דלכ"ע שרי. ועוד יש להוסיף היתר בנ"ד דקרוב הדבר לומר דבכל הרגלים דהיתר הנ"ל איכא ס' נגד ב' רגלי האיסור כיון דברגל רובו עצמות ועצמות האיסור אינם מצטרפין עכ"פ לאיסור ועצמות ההיתר מצטרפין כמבואר סי' צ"ט וא"כ הרוטב שרי דיש ס' וגם הרגלים מותרים אף דניכרין אותן שהם מכבשים. הא לענין גוף הרגלים א"צ לס' כלל וסגי ברוב רגלים דכבשים שהם היתר דהו"ל יבש ביבש כיון דהרגלים דהיתר עכ"פ לא נאסרו מחמת בליעת האיסור משום דבצירוף יש ס' ובתחלק' לכל בשוה תו ממילא הרוטב והרגלים מהגסות מותרים מטעם ביטול בס' והרגלים שהם ביחד עשרה מכבשים מותרים מטעם ביטול ברוב ד"ב האסורין מתבטלים עתה ברוב המותרים כיון דרוב המותרים לא נאסרו דהא יש ס' כנגדן ודו"ק היטב בכ"ז:

ועי' בחיו"ד רסי' קי"א נראה דמתיר גם בנתערבו החתיכות חד בחד ונפל אח"כ לרוב דשרי מה"ת ודבריו נפלאים וכמ"ש בזה בתשו' בי"ש יו"ד ח"א סי' קפ"ד קפ"ה אבל בחתיכות ניכרות ודאי הדין כמ"ש ומבואר סי' קי"א הנ"ל דשרי ובנ"ד יש עוד טעונים אחרים להתיר כמבואר ואין להאריך יותר בזה:

סימן ל

לכבוד הרב מוה' משה ליב ראגענפיס נ"י מו"צ בראזוואדוב:

ע"ד שאלתו בא' ששלח קודם הפסח מתנה לשר א' י"ש וראזאכיע ע"י הבאהן והגיע לשם קודם הפסח ולא רצה השר לקבל ונשאר עומד על הבאהן כל הפסח ואחר הפסח בא בחזרה ליד הישראל והוא הפסד מרובה בערך השוכח ודרש כ"ת אם יש להתיר החמץ עכ"פ בהנאה מאחר שהיה אנוס דסבור שהגיע לשם וקיבלו וגם ביטל החמץ וכתוה"ש סי' ו' וגם מטעם שי"ש שלנו רובי מתפוחי אדמה ואפשר רק חלק א' מעשרים הוא

מאלץ והביא מתשו' ח"ס או"ח סי' קל"ג שמפקפק בזה מטעם דהוי דבר הבא לעולם ע"י תערובות והנה צידוד היתר מחמת הביטול וגם נאנס הנה סתימת הש"ע סי' תמ"ח דגם בתרתי לטיבותא אסור בהנאה לאחה"פ והדברים עתיקין אמנם ראיתי בתשו' עטר"ח סי' ה' הביא מתשו' תשבץ ב"ב סי' קע"ט שמקיל בהדיא בנאנס וביטל החמץ וכה ראיתי בתשו' בית שלמה חאו"ח סי' ע"ב שכתב על עובדא כנ"ד דאין להקל מטעם ביטול דכיון דדומה בדעתו שכבר נמכר החמץ לגוי א"כ לא היה כוונתו דהביטול ע"ז וכהא דאמרינן בנדרים מ"ג כל הנודר אין דעתו על מה שהפקיר עיי"ש ודבריו תמוהים דנהי דבעי הש"ס שם למימר הכי הא אותבי' רבא מהא דמקצתן לראשון וכולן לשני שני זכה יעו"ש באופן דאדרבא מוכח משם דגם חמץ שמכבר מכר ולא היה המכירה כדת הוא בכלל הביטול כיון דמכ"מ הי' החמץ שלו ועיין בר"ן נדרים מ"ו ד"ה היכי דמי דמקבל בטסחא ובפרט בביטול דאומר בהדיא דחמיתי' ולא חוניתי' דיש לומר דנכלל בלשון לא חמיתי' חמץ כזה שנמכר ואין בדעתו לבערו דאם אין המכירה כדת יהי' בכלל הביטול וכמ"ש בתשו' הגאון מהרמ"ס ז"ל להגאון רב"פ בתשו' עטר"ח חו"מ סי' י"ד יעו"ש אמנם גם בלעדי היתר הנ"ל של תוה"ש שרבים חולקים עליו כנודע הנה בי"ש גם אם היה כזית בכא"פ דהיינו אם היה המאלץ חלק א' משששה מצדד ה"ג רש"ז ז"ל בש"ע סי' תנ"ב סעי' ט' בהגה די"ל כיון דמחמת תוקפו וחוזקו א"א לשתות פרס מהתערובות אם לא שישהה הרבה אינו עובר עליו בב"י מה"ת כשטת רי"ף ורא"ש שפסקו כחכמים ודלא כר"א יעו"ש שמקיל במקום הפסד רב אכן באמת שזו קולא גדולה טובא אך עכ"פ בי"ש דידן שבודאי אין כזית בכא"פ א"כ לא מבעיא לשיטת הרב ז"ל שם דהי"ש מתבואה ומנקטניות טעמם שוה ודאי מותר לאח"כ בהנאה עכ"פ כיון דבאמת אין בו כזית בכא"פ ופלוגתת ר"א וחכמים היא רק ביש כזית בכא"פ רק שא"א לאכלו בכדי אכילת פרס מחמת חזקו אבל גם אם נימא דזיעה ממאלץ ומהפ"א אין טעמם שוה וגרע יותר מכותח הבבלי שהיא רק קיוהא בעלמא אכתי כיון דאכ"פ ליכא כזית בכא"פ אף דאיכא טעם וטעם כעיקר דאו' וגם יש יותר מכזית חמץ בתוך התערובות יש להתיר לאחה"פ ע"י השלכת הנאת האיסור ליה"מ או למכור לגוי חוץ מדמי איסור שבו וכמו שפסק הרב ז"ל ש"ע סי' תמ"ב סעי' ג' ואף אם נימא דהמאלץ ושמרים הוי מעמד במקום ה"ע יש להקל ע"י הנ"ל רק שימכור לגוי בביתו כדי שלא יבוא וימכרנו לישראל ובאם א"א למכור לגוי באופן זה שיהא בטוח שלא ימסרנו לישראל יש להקל ע"י שיבטל הישראל ברוב היתר וימכרנו לגוי חוץ מדמי איסור שבו דאז אף אם ימכרנו לישראל אין חשש כ"כ דכבר נתבטל ברוב וכעין זה בתשו' בי"ש או"ח סי' ע"ט:

סימן לא

להרה"ג וכו' מה' שמעי' נ"י אבד"ק פרעמישליאן יצי:

יקרתו הגיעני וע"ד השאלה שנשאל כ"ת אם מותר לקצוץ אילני סרק שבביה"ק שאינם על הקברים ממש רק סמוכים להם בתוך ט"ז אמה ולתקן בעצים גדר לביה"ק הישן והנה בסי' שס"ח מבואר דשרי וכת"ה חוכך באשר שעומדים בתוך ט"ז אמה ויונקים מעפר ביה"ק וגם ממתים גופייהו שנעשו עפר ואף דהוי זוז"ג הביא מתשו' מהר"מ שי"ק שחוכך לומר כיון דמת איתקש לעכו"ם מגז"ש שם שם ובעכו"ם אף זוז"ג אסור לשיטת רמ"ה כט"ז ומג"א סי' תמ"ה והרב ז"ל בסי' תמ"ה מקיל גם בע"א בזוז"ג ודעת כת"ה להתיר והנה באמת שהדבר מוכרח מכל הפוסקים שהובאו בב"י סי' שס"ח הנ"ל דהר"י שהובא במרדכי כתב דהא דעשבים שורפין במקומן משום כבוד המת היינו בקרקע עולם דאל"כ אסור בהנאה מדינא יע"ש וגם הר"ן ז"ל דנראה מדבריו באמת דעשבים אסורים מדינא מוקי לה הב"י בקבר בנין והב"ח שם מוקי לה כשיטת הר"י שבסי' שס"ד דעפר תלוש שהושלך על הקבר אסור בהנאה יעי"ש וכדברי הב"ח מבואר להדיא באו"ק ה' אבילות דמייתי ראי' לסברא הנ"ל דעפר התלוש אסור מהא דעשבים שורפין במקומן דמשמע בגמ' דאסור מדינא ולאו משום כבוד המת וע"כ משום דיונק מעפר האסור וכדעת הר"י הנ"ל ואם איתא דמת דמי לע"א דזוז"ג אסור א"כ גם מבלעדי דעת הר"י הנ"ל וגם בקרקע עולם ליתסר מדינא דהא עכ"פ המת גופא שנעשה עפר אסור לכ"ע כדאי' בסוף מס' תמורה ויונק מעפר המת גופא וע"כ משום דהוי זוז"ג מקרקע עולם ומעפר המת אכן יש לומר דגוף סברא הנ"ל לומר דמת איתקש לע"א לכאורה ליתא דהא מת דאסור ילפינן שם שם מעגלה ערופה ולא מע"א והתוס' בע"א ס"ט ד"ה אתיא באמת עמדו בזה מדוע לא ילפינן מע"א גופא ותירצו דבע"א במשמשין קמיירי וא"כ אין ללמוד כלל למת גופא מע"א. אך קבר המת ותכריכין שפיר יש לומר דנלמד מע"א דמשמשין ממשמשין גמרי וכהא דיליף רבא בסנהדרין מ"ז דהזמנה לאו מילתא היא משם וכן יליף בג"מ שם דקבר במחובר לא מיתסר מע"א דמקיש קבר בני העם לע"א יעו"ש וא"כ יש לומר דהנהו דמי לע"א וגם זוז"ג אסור בהו. ע"ב בקרקע עולם שפיר שרי דמשום מת גופא ליכא למיסר דהוי זוז"ג אבל לדידן דחוששין לשיטת הר"י דעפר התלוש אסור מטעם קבר שפיר יש לומר דגם באילן העומד תוך ט"ז אונה ויונק אשם אסור אף דהוי זוז"ג. אכן אם כימא כן אים גם בקרקע עולם ליתסר עכיכ משום תכריכי המת שבלו ונעשו עפר דהא תכריכין מע"א גמרינן וע"כ דלא כסברת המהרם שי"ק. אכן ראי' זו אינה מכרעת מכמה טעמים דיש לומר דעשבים דמו לזרעים דאין יונקים רק ג' טפחים מן הצד וכדאי' בשבת במשנה

דערוגה ועי' תוס' קדושין כ"ו נ"ש סם אהא דקרקע כיש חייבת בפיאה וא"כ גם בעומק אינו יונק רק ג"ט ומסתמא בעפר המת ותבריכיו יש ג"ט. וגם יש לומר דהפוסקים הנ"ל סוברים דזוז"ג גם בע"א שרי כרמא יו"ד סי' קמ"ב. ולדידן דחוששין להט"ז ומג"א הנ"ל יש לאסור גם בתוך ט"ז אמה:

אך עיקר היסוד דקבר דמי לע"א לענ"ד ליתא דהאח מכל הפוסקים מבואר דהא דקבר אסור ילפינן מעגלה ערופה ולא מע"א וכ"ה בש"ך יור"ד ר"ס שס"ד. ואף דילפינן מע"א דלא מיתסר במחובר וכן לענין הזמנה מכ"מ יש לומר דהיינו לקולא ילפינן משם ולא ניתן גז"ש דשם שם מע"א להחמיר כעין שכ' תוס' קדו קדושין ג' לענין גז"ש דחילול חילול דלא ניתנה לידרש רק להחמיר כן יש לומר ג"כ להיפוך. - וגם כיון דעכ"פ מת גופא מעגלה עריפת ילפינן וזוז"ג שרי במת א"כ גם בקבר ותכריכין דהוי מנשמסי המת אף דמע"א ילפינין אין להחמיר בזוז"ג שלא יהי' טפל חמור מן העיקר. ועי' בתוס' ב"ק ק"א ד"ה ולא יצבע שכתבו לענין ערלה דמשקין היוצאין משומר דערלה חמור מפירי גופא ויש ליתן טעם שלא יהי' טפל חמור מן האיקר יעו"ש ועכ"פ אין לנו לומר מדעתינו דבר תמוה כזה ובפרט דבע"א גופא לשיטת רוב הפוסקים זוז"ג שרי ע"כ יש להתיר האילנות שעומדים סמוך לקבר. ובפרט אם עושה בעצים צורך ביה"ק. ואף באילנות העומדים על הקברים גופייהו יש מקום להקל מטעם זוז"ג דהא האילן גופא גורם הוא אבל בזה יש לאסור משום כבוד המת ועי' ב"ח סי' שס"ח אבל בעומדים רק סמוך לקבר יש להתיר. והא דאמרינן ב"ב כ"ז וברש"י שם דיה אבל דאילן העומד בח"ל סמוך ט"ז אמה לארץ חייב במעשר צ"ע דהא הוי זוז"ג קרקע דארץ וח"ל ויש לומר דלענין טבל כיון דהוי דשלימ גם זוז"ג אסור ודברי התיו"ט בפ"ק דבדרים ונ"ו דבטבל לא החמירו בזוז"ג מטעם דשיל"מ כיון דרובו חולין תמוהים כמ"ש רעק"א בהגהותיו שם דזה בדבר שזרעו כלה דכיון דטבל מותר בהנאה ל"ש כלל לאסור גדולים בזרעו כלה יעו"ש אבל בנ"ד דהוי זוז"ג עפר ארץ וח"ל שפיר יש לומר דחייב במעשר מטעם דשיל"מ וצ"ע לי בזה על השמטת הרמב"ם חידוש ד"ז דאילן שבח"ל שבתוך טז אמה לארץ חייב במעשר. וגם צ"ע אם יניקה דאילן תוך ט"ז אמה מילתא היא א"כ יהיה אסור לנטוע אילן חק לביה"ק אם הוא תוך ט"ז אמה לקבר ואף שיש גדר באמצע הא גדר אינו מפסיק לענין יניקה וכמ"ש רש"י זל בשבת פ' ר"ע במשנה דערוגה יעו"ש. ואף דזוז"ג מותר הא לכתחלה אסור זוז"ג ואפשר דזה הוי כמו הנאה דממילא דבזוז"ג גם לכתחלה מותר וכהא דזורנין תחת ירקות בימות החמה וכמ"ש הר"ן טעם זה בע"א שם וסך יו"ד סי' קמ"ב וצ"ע בזה. ומאז הערני

ת"א דאפשר יש לחוש לשפוך בשבת מים סמוך לאילן תוך ט"ז אמה כיון דיניקת האילן היא ט"ז אמה יועילו המים לאילן וצ"ע בכ"ז ואין הזמן גרמא להאריך יותר:

סימן לב

לק' טשארטקוב לחכם א':

לתשובת מכתבו אשר דרש ממני להביע חוו"ד אודות התיקון שרוצים לעשות בציון אדומו"ר קוה"ק זצ"ל וזיג"ע ועכ"י כדי שיוכלו הכהנים לבא שמה. הנה בהיותי שמה הראני החזן שרצונם לעשות בנין על הקבר באופן שיהי' חלל טפח בין הקבר לבנין שעליו מלמעלה ומובן שיזכרו שצדדי הבנין לא יהיו נוגעים על הקבר רק רחוק קצת ממנו באופן שכל מקום הקבר יהיה עליו חלל טפח בינו להבנין שעליו מלמעלה וכדי להוציאו מדין קבר סתום דהיינו שהבנין שלמעלה לא יהיה עליו דין קבר סתום יהי' הבנין מצדו פתוח טפח עד מחוץ לאוהל. והוא נכון כי באופן זה ודאי יצא מחשש דאורייתא ובתוספי הרא"ש ברכות י"ט מבואר דארונות שהיו מדלגין עליהם מלמעלה היה באופן זה שהיה חלל מטפח בין ארון לכוך שעליו מלמעלה והכוך היה פתוח מן הצד ואין בזה משום קבר סתום ולא משום גולל ודופק. ולא נשאר רק חשש גזירת חז"ל שגזרו ארונות שיש בהם פו"ט אטו אין בו פו"ט ויש לומר כיון דלצורך מצוה שריא אפילו לראות מלכים לא גרע מצות השתטחות עכ קברי צדיקים מזה ודלא כבתי כהונה שהובא בפ"ת סי' שע"ב סק"ב. וגם יש לומר דלא גזרו יש בו פו"ט אטו אין בו פו"ט רק כשנעשה הדבר מאליו שיש בארון פו"ט אבל הכא שעושים במכיון בנין כזה שיהיה פתוח טפח להתיר לכהנים בזה לא גזרו. וכעין דאמרינן בסוכה ט"ו בביטולי תקרה קמיפלגי ובאו"ח סי' תרל"א ס"ט וכעין זה כתב הגאון בית מאיר יו"ד סי' ר"א ועמ"ש בספרי שי"ט פ"ה דמקואות מ"ב ד"ה העבירו ע"ג כלים:

אך אני נבוך מאוד בשיעור הפתוחה שמן הצד להוציאו מדין קבר סתום אם סגי בפו"ט והן אמת שמדברי הטור יו"ד סי' שע"ב שכתב וזה דוקא בימיהם שהיו קוברין בענין שיש ביציאת הקבר פו"ט עכ"ל מוכח דסגי בפו"ט מן הצד וכן מבואר להדיא בתשו' הראש כלל ל' וכ"מ בט"ז יו"ד סי' שע"א ס"ק י' דאם היה המרתף פתוח טפח לא היה לו דין קבר סתום יעו"ש אבל מדברי הרמב"ם ז"ל רפ"ז מטו"מ שכתב שם דבית סתום שפרץ פצומיו מטמא כל סביביו מדין קבר סתום ואם נפתח בו פתח דע"ד יצא מדין קבר סתום יעו"ש בראה להדיא דלהוציא מדין קבר סתום בעינן ד"ט וכמו להציל על הפתחים דבעינן פתח ד"ט כמבואר בפ"ג דאהלות. וראיתי בתשו' עבוה"ג סי' ס"ד שכתב דקבר סתום כל שוה בו חלל טפח פתוח או פתח שיש בו דע"ד יצא מדין קבר סתום כמ"ש הרמב"ם פ"ז

מטו"מ יעו"ש ונראה שמחלק דדוקא בפתח כעול בעינן ד"ט אבל ביש בו חלל פתוח סגי בטפח. ודבריו תמוהים בעיני דבודאי לענין להציל על הפתחים אין הבדל כלל בין פתח לחלל והא גם בחלון בעינן ד"ט כמבואר שם וסתם חלון פתוח לגמרי ועי' ברש"י ביצה י' וא"כ ה"ה בקבר סתום לפי שיטת הרמב"ם ז"ל. והא דכתבו תוס' ב"ב ק' ונזיר כ"ד דבוב שהוא קמור תחת הבית ויש בו פו"ט וביציאתו פו"ט הבית טהור ואינו קבר סתום משום שפתוח טפח התם מיירי בכזית מן המת וכמו דמוקי לה באמת הרא"ש והר"ש שם בפ"ג דאהלות דבזה סגי בכו"ט אף להציל על הפתחים מדין סוף טומאה לצאת וה"ה להציל מדין קבר סתום אבל במת שלם באמת בעינן ד"ט. ומצאתי להגר"א ז"ל בפ"ב דאהלות מ"ד שהביא תוספתא שתי אבנים של ד' ד' טפחים שעשוין גולל לקבר ונטלה אחת מהן המאהיל ע"ג שניה טמא מפני שיש לטומאה דרך לצאת. שמעינן מינה דכי איכא ד"ט כשיעור יציאת טומאה תו לא מטמאה באוהל משום גולל אלא בקבר סתום היא דמטמאה באוהל עכ"ל. ומוכח להדיא דטעמא דניטלה אחת טהורה משום שיצא מדין קבר סתום וכיון דנקטה התוספתא של ד' ד' טפחים מוכח דלהוציא מדין קבר סתום בעינן פתוח ד"ט ואף שפתוח לגמרי ואין שם פתח לנעול לא סגי בטפח ודלא כעבוה"ג והתוספתא הנ"ל הובאה ג"כ בתוס' כתובות ד' ובסוכה כ"ג ד"ה ולא והמעיין בדבריהם בסוכה שם יראה שגם הם פרשו התוספתא כהגר"א ז"ל דביצא מדין קבר סתום כ"ש טומאת גולל וא"כ מוכח דלהוציא מדין ק"ס בעינן ד"ט. ובאו"ז ה"ל אבילות ס' תפ"ד מפרש התוספתא בענין אחר ואין הכרח משם דלהוציא מקבר סתום בעינן ד"ט אך האו"ז שם מביא דברי התוספתא שני אבנים שעשאן גולל לקבר וניטלה אחת מהן השני' טהורה משום שיש דרך לטומאה לצאת יעו"ש. אבל לפי המבואר בתוספתא שלפנינו שתי אבנים של ד' ד' טפחים וכנוסחת התוס' סוכה הנ"ל והגר"א א"א לפרש רק כפירושם של תוס' והגר"א דלאפוקי מדין קבר סתום בעינן ד"ט. ע"כ אף שקשה עלי להחליט נגד סתימת הטיח סי' שע"ב אחר שמדברי הרמב"ם ותוס' והגר"א מבואר דבעינן פתוח ד"ט להוציא מדין קבר סתום בדאו' אזלינן לחומרא וע"כ יש לעשות הפתוח מהבנין עד מחוץ לאוהל ד"ט על ד"ט דהיינו ט"ז אגודלן על ט"ז אגודלן. ותל"מ:

סימן לג

להרב הגדול מו"ה יושע העללער נרו מו"צ ב"ק סטריא:

יקרתו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו בא' שקנה חצי בית וגינה מחבירו שיחלקו ביניהם החצי שלצד צפון יהי' ללוקח והחצי של צד דרום למוכר והדרך ההולך מרה"ר לחצר של הבית הנ"ל היה מצד דרום ולא היה ללוקח דרך לחצירו ונגמר ביניהם שאורך הבית

שנשאר למוכר היא ערך ח"י מעטר שיהי' לו דרך עד כ"א מעטר דהיינו רוחב הדרך יהיה שלשה מעטר והלוקח כבר החזיק בחצר ובנה בנינים על חלקו ועתה שגבא לעשות מחוצה חולקת אומר כי הוא רואה שלא יספיק לו רוחב זה להבלת שחת וגחלים לסקלאד שלו כי מוליכין זה בעגלות רחבות והוא גילה דעתו לפני הסרסירים שכל קניותיו בשביל זה ע"כ רוצה לבטל המקח ודרש כ"ת חוו"ד. והנה מה שרצה לדמות זה להא דמוכר ביתו ע"מ לעלות לא"י דסגי בג"ד כבר הרגיש כ"ת בעצמו דבעינן ג"ד בשעת מכר דוקא והכא בשעת מכר לא היה ג"ד ועפ"י הנ"ל דבעינן ג"ד בשעת מכר וכדאיתא בחו"מ סי' ר"ז הנה נכון מאוד גירסת הש"מ בכתובות צ"ז בההוא בצורתא דהוי בנהרדעא זבני כ"ע לאפדנייהו ופירש רש"י שם לקנות חטין ובש"מ גורס זבני כ"ע לאפדנייהו בחטי יעו"ש ונראה כוונתו שזבני בחליפין שלקחו חטים תמורת אפדנייהו ונראה שנדחק לגירסתו דקשה טובא בהא דקאמר ר"כ שם דינא היא דהדרו אפדיינהו למרא דהאיך החליט ר"נ כן דאטו כ"ע גילו דעתייהו בשעת מכר דמשו"ה מזבני ובעיא דגמרא שם בזבין ולא איצטרכי לי' זוזי יתכן דמיירי בגילה דעתו בשעת מכר וכמ"ש התוס' שם אבל הכא דכ"ע זבני לאפדנייהו וכי כולם גילו דעתייהו בשעת מכר ואף אם נסבול הדוחק הזה יקשה בהא דפריך בגמ' שם א"כ נמצאת מכשילן לעתיד לבא ופירש"י שם דאי בעי לזבוני קרקע לא ימצאו קונים והוא תמוה דהא ימצאו קונים בשלא יגלו דעתם בשעת מכר דמשו"ה זבני:

ולגירסא הנ"ל ניחא הכל דכיון דזבני לאפדנייהו בחטי א"כ אין לך ג"ד בשעת מכר גדול מזה דמסתמא אין דרך למכור קרקע רק בעד מעות מזומן ואם הוא מוכר בעד חטים הוא ג"ד גמור בשעת מכר ע"כ החליט ר"נ דהדרי אפדנייהו למרא והיינו דכ' בשט"ם שם אהא דנמצאת מכשילן לעתיד לבא דאם יהי' בצורתא לא יזבנו להן חטין יעי"ש דבמעות שפיר ימצאו קונים וכשלא יגלו דעתם בשעת מכר אבל חטין לא יזבני להם חלופי קרקע דהא זה הוי כגיד בשעת מכר וז"ב ובר מין דין הא בלוקח לא מהני ג"ד כלל רק במוכר כמ"ש ח"ס חו"מ סי' ע' וכבר השיג בזה בפ"ת סי' ר"ז על נה"מ שכתב בהיפוך ומזה שדן כ"ת בנ"ד מטעם אומדנא דמוכח טובא דכל קנייתו היה כדי שיוליך שחת וכדומה לסקלאד דבכה"ג ל"ב ג"ד כלל לפע"ד בקרקע לגבי לוקח אינו מועיל גם אומדנא דבכ"ד ניחא לי' וראי' מהא דפליגו ר"ע וחכמים בלוקח בור ודות אי צריך ליקח לו דרך דלרבנן צריך ליקח לו דרך ואמאי לא ניזיל בתר אומדנא דהא הבור בלי דרך אינו שוה כלום ונהי דאין קיי"ל כר"ע היינו משום דמוכר בעין יפה מוכר אבל לא מטעם דאומדנא דלוקח וגם אם היה בנ"ד ג"ד בשעת לקיחה שצריך לכך כדי להוביל שחת והמוכר הבטיח לו דרך בסתם ג"כ

סגי בד' אמות כמבואר ברשב"ם ב"ב צ"ט דדרך היחיד ד"א לנסוע בעגלה יעו"ש ובנ"ד הרי יש לו יותר מד"א ובעגלה בינונית באמת סגי בהכי ומ"ש כ"ת דהוי הילוך ע"י הדחק ולא אשכחן דמיקרי הילוך אישתמיטתי' הגמרא דשבת ק"א דהילוך ע"י הדחק שמי' הילוך אף דלענין שבת הא בעינן תמיד מידי דניחא לי' דמלאכת מחשבת אסרה תורה ומה"ט אכילה ע"י הדחק לענין שבת ל"ש אכילה כתוס' שבת ע"ו ד"ה אכילה אפילו הכי הילוך שע"י הדחק מקרי הילוך וגם אם נחשוב בנ"ד שג"ד כמו זבין ארעא אדעתא למיסק לא"י בנ"ד שכבר השתמש בקרקע ובנה בנינים גם שם לא הדרי זביני כמבואר בתשו' ח"ס חו"מ סי' ע' ד"ה ועוד בה שלישיה אבל באמת בנ"ד הרי אדרבא היה מדובר בפירוש שיעור הדרך ומה לו להמוכר אם הלוקח אינו מספיק א"ע בזה ע"כ הדבר פשוט בעיני שהדין עם המוכר והמקח בתקפו:

סימן לד

להרב המאוה"ג מוה' דוד אלימלך הכהן נ"י ראבד"ק דינוב ולהרב מוה' דניאל נ"י דיין ב"ק בלאזוב יצו:

מכתבם הגיעני נכון ולאשר ארכו הדברים בשאלתם מאוד וקשה עלי לשנות כל הענין ע"כ השמטתי כל השאלה ואבוא אל שורש הדין הנה בחו"מ סי' כ"ו הביא רמ"א דמי שהלך בערכאות ונתחייב בדיניהם שוב אין נזקקין לו ב"ד ישראל ובתומים הובא בנה"מ שם כתב דשני טעמים בדבר א' משום דקיבל עליו ערכאות והוי כקיבל עליו קאו"פ דלאחר גמר דין אין יכול לחזור בו וה"ב משום קנס ובנה"מ שם כ' נ"מ בין הטעמים ומדלא כ' נ"מ דמטעם קיבל עליו הוא דוקא לאחר שכבר נתחייב ויצא הפס"ד מערכאות אבל מקודם לכן יכול לחזור בו ולתבוע בדיני ישראל ומטעם קנס שייך בככר גוובי נראה דסובר דגם מטעם קנס אין לנו רק כשכבר נגמר הדין לגמרי ואע"ג דתיכף כשערך דינו לערכאות כבר עבד איסורא מכ"מ לא יתכן שאם חוזר בו באמצא דנימא שאין נזקקין לו ויוסיף לעשות איסור לבצע הדבר בערכאות והיא כעין דאמרינן בברכות כ' וכי מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום כו' וכה ראיתי גם בספר ערך שי בחו"מ סי כ"ו שכתב כן דגם מטעם קנס נזקקין בטרם נגמר הדבר לבל ינעלו דלת בפני שבין יעו"ש ובתומים החליט בפשיטות כן דבעינן דוקא נגמר הדין אבל הוא סובר דעיקר מטעם קבליהו עלייהו אבל בנה"מ החליט דעיקר כטעם השני מטעם קנס ומדלא כ' נ"מ הנ"ל נראה דגם מטעם קנס ליכא בלתי כשנגמר הדין אך הדבר זר מאד ועד"מ ראובן תובע לשמעון בערכאות בלי רשות ב"ד ובדיניהם משביעין קודם ואח"כ אומרים הפסק וציוו לשמעון שישבע שכדבריו כן הוא וכשרואה ראובן שכבר נשבע שמעון בטעם שיפסקו

הדין מערכאות יתבענו לד"ת וכזאת לא שמענו והוא כמשפ' מעיקל ח"ו אשר ע"כ נרא' דבכה"ג שכבר כעשה מעשה ובא לידי שבועה בערכאות בזה משו' קנס לא נזקקין לו ויש להטעים דל"ש בזה משום כור דלת בפני שבין כי אין רצונו לעשות תשובה רק מחמת שרואה כי מפסיד בערכאות חפץ בדת ואינו בדין שיאחז החבל בתרי ראשין וגם יש כומר דבנשבע שמעון כיון דגרם לו פסידא דהא שבועה היא דבר שרוב ב"א אינם חפצים לישבע אפילו באמת וע' בקצה"ח סי' ק"א ס"ק י' דמיקרי פסידא בכה"ג לב"ע אין נזקקין משום קנס וכדומה מאיזה טעם שיהי' אף שלא נגמר הדין ודמיא הא למ"ש בד"מ בשם מהר"מ דבקבל על המכה בערכאות ועכשיו שם שוב אין לו רשות לתבוע בדת דבתרי קטלי לא קטלינן לי' יעי"ש והיינו גם למאן דסובר נזקקין אפ"ה בגרם לבע"ד הפסד בערכאות תו אין ב"ד נזקקין ה"נ למ"ד דאין נזקקין דה"ד לאחר גמר דין היינו בלא גרם לו הפסד בערכאות אבל בגרם לו הפסד בערכאות שהוצרך לישבע אינו בדין שידונו אותו עתה בדיני ישראל ויחייבוהו לשלם והוי כמו תרי קטלי ונראה דמהר"ם הנ"ל מיירי כגון שענשוהו עונש מאסר בערכאות דהא פסידא דלא הדר וה"נ בשבועה הרי הוא פסידא דלא הדרא אבל אם ענשוהו ממון בערכאות שפיר יכול לתבוע בערכאות כיון דממון אפשר בחזרה ודברי הסמ"ע ס"ק ז' שם שכתב להיפוך צ"ע ועתה אבוא לנ"ד שראובן תבע את שמעון בלי רשות ב"ד רק ע"י הזמנה הנשלח לו ולא הגיע לידו רק ליד אשתו ולא קבל ראובן רשות מב"ד רק בגמר הדבר כשהביא שמעון עדים ונשבע ששילם לראובן הזמינו לדיך בכה"ג יש לומר דאין נזקקין לו כיון דשמעון כבר הביא עדים ונשבעו ומכח זה חפץ ראובן בד"ת ולאו כל כמיני' וגם לפי הטעם שכ' לעיל לו פסידא בשבועה והכא לא נשבע שמעון בעצמו רק עידי שמעון מכ"מ הא א' מעידי שמעון הי' בנו של שמעון ונשבע ופסידא שהגיע לבנו של שמעון דהוצרך לשבע הוי כהפסיד לשמעון גופא וע' בראב"ן סי' ל"ז דלבן עזאי אוהב אדם את בנו יותר מגופו ע"כ יפה דנתם שאין נזקקין לו - אך אם הנתבע יודע שחייב לו ישלם לו וכמ"ש בנה"מ דמטעם קנס כן והכא וודאי הדבר כן דהא טעמא דקבלוהו לערכאות ל"ש דהא חזר בו ראובן מקמי גמר דין:

סימן לה

להרב הה"ג הצדיק מוה' יעקב יוסף הכהן נ"י מרדאמסק:

לנכון הגיעני קונטרסו היקר והנני בזה לתשובתו בקצרה כמסת הפנאי - הכה הביא כת"ה ספיקו של הפמ"ג או"ח סי' קנ"ד שנסתפק אם נתיצת דבר מבהכ"נ אסור מה"ת וכ"ת הביא ראי' שהוא מה"ת והביא דברי המנ"ח מ"ע תל"ז שהוכיח מתוס' מכות כ"ב ד"ה אלא שהקשו במבשל בעצי הקדש לילקי נמי משום הזיד במעילה באזהרה ודלמא

מיירי בעצי שלמים דאין מועלין וע"כ דבדבר שאין בי מעילה ל"ש לאו דלא תעשון כן ולפי דברי המנ"ח הנ"ל הדבר פשוט דנתיצת ביהכ"נ לית בי' איסור דאו' דהא ל"ש מעילה בביהכ"נ אלא שמעכ"ת תמה על מנ"ח דהא גם במזבח והיכל ל"ש מעילה דהו"ל מחובר ואפ"ה איכא לאו דאו' ולענ"ד אין ראי' מזה לדחות דברי המנ"ח לפימ"ש השעה"מ בפ"ג מאישות דדוקא מעילה דהנאה ל"ש בתלוש ולבסוף חברו אבל במעילה דהוצאה מרשות לרשות דילפינן מע"א דינו כע"א דתלוש ולבסוף חברו כתלוש דמי א"כ גם במזבח והיכל שייך מעילה כגון שמתכוין להחזיק בו ולהוציאו מרשות הקדש וזה נמי דעת בעה"מ בע"א פר"י דלכך נפיק המזבח לחולין משום שמעלו בו פריצי ישראל והיינו דנתכוונו להוצאו מרשות הקדש ושייך מעילה גם בתלוש ולבסוף חיברו והרמב"ן שם שהשיג עליו היינו משום דמזבח יש בו קדושת הגוף דיש בו מועל אחר מועל אבל מודה הרמב"ן ז"ל דשייך מעילה במזבח אף שהוא מחובר ודלא כמ"ש כ"ת בשם רמב"ן ז"ל הנ"ל דל"ש מעילה במזבח מטעם מחובר דהא איפכא מוכח מדבריו ומ"ש הרמב"ן שם דגם גוף הבית יצא לחולין אף דלא שייך מעילה בקרקעות צ"ל דכוונת על קרקע הבית דהו"ל מחובר מעיקרו ובחיבורי מ"פ לאו"ח סי' תקס"א הבאתי תשו' רמ"ע מפאנו דהקרקע לא יצא מקדשתו אף שבאו פריצים וכתבתי שם דרמב"ן קאי על הבית שהוא תלוש ולבסוף חיברו וכעת אני רואה שמדברי רמב"ן מוכח באמת דגם הקרקע יצא לחולין שתמה כ"ת על המנ"ח הנ"ל מע"א נ"ג דפריך ולשוי' גיסטרא אמר אביי אמר קרא לא תעשון כן והא שם מיירי נמי בבהמת שלמים אינו מוכרח דהסוגיא שם מיירי בקדשו בדה"ב כמ"ש רש"י שם ועי' תוס' ד"ה וכשחטי' ובקדשי בה"ב הא איכא מעילה אך באמת עיקר יסוד המנ"ח מדלא תירצו תוס' דמיירי בעצי שלמים מוכח דבשלמים לא שייך לא תעשון היא דבר מחודש מאוד ואין לו על מה להשען ומה שלא תירצו תוס' דמיירי בעצי שלמים הי' נראה לומר דהנה יש להבין בהא דרבא משני בע"א י"ג משום דנראה כמטיל מום בקדשים וכפי פשטות הסוגי' בא רבא לתרץ קושיא ראשונה דהקשה הש"ס דאיזהו עיקור מן הארכובה ולמטה ורמינהו וכו' דאביי משני משום בזיון קדשים ורבא משני מפני שנראה כמטיל מום דהא על קושי' דגיסורא למה לי' לומר מפני שנראה כמטיל מום תיפוק לי' דאסור מה"ת בלאו דלא תעשון כן. אכן תקשה כיון דלסוי' לבהמה גיסטרא איכא לאו דלא תעשון כן א"כ גם עיקר שעוקר רגליו ג"כ יעבור משום ל"ת כמו בנתנית מזבח דגם אם נותץ אבן א' חייב כדאי' בסיפרי וא"כ למה לי' לרבא לשנויי מפני שנרא' כמטיל מום בקדשים תיפוק לי' דאסור מה"ת בלאו דלא תעשון כן. וע"כ לומר דרבא בא לשנויי הן קושי' דעיקור והן קושי' דלשוי' גיסטרא דלא ניחא לי' בתירוצא דאביי

משום לית כן דהוא סובר דל"ת כן הוא דוקא בקדושת הגוף כמו היכל ועזרה דמבואר בתוספתא דאין להם פדיון וכמ"ש במלחמות ע"א פר"י ודומיא דע"א שאין לה פדיון דאמרה תורה ונתצתם בקדושה כה"ג ל"ת כן אבל בקדושת דמים ל"ש דל"ת כן ולכך מסני רבא מפני שנראה כמטיל מום והנה שם בברייתא דמכות כ"ב פריך לרבא דאמר אין חילוק מלאכת בי"ט מהא דהמבשל גיד בחלב ביו"ט לוקה חמש ומשני בששרפו בעצי הקדש ואזהרתו ל"ת כן אם כן א"א לאוקמי בעצי שלמים והיינו שהקדישו לדמי שלמים דא"כ הו"ל כקדשי בדה"ב דהא אין גופו קרב לגבוה א"כ לרבא גופא דבא לשנויי ברייתא הנ"ל ל"ש בכה"ג דהוי קדיד לאו דל"ת כן וע"כ לומר דמיירי בעצים שהוקדשו הם עצמם להקריבם ע"ג מזבח דאינהו גופייהו קרבן ואין להם פדיון לרבי במעילה י"ט וא"כ יפה הקשו דלילקי נמי על לאו דמעילה דל"ש לומר בעצי שבונים דהא עצים שהם בעצמן קרבן אינם שלמים רק קרבן כמו עולה דמועלין בו ולא משכחת עצי שלמים רק בהקדש עצים שימכרו ויביא בדמיהן שלמים ובכה"ג דאינו קדושת הגוף ל"ש לאו דל"ת כן: ועפי"ז י"ל נמי הא דהוצרך קרא במעיל לא יקרע תיפוק לי' מלאו דל"ת כן משום דמעיל הוא בכלל דקדושים רק קד"ד ויש להם פדיון מה"ת כמ"ש ריטב"א קדושין נ"ד ול"ש ל"ת כן לרבא. אמנם גם לזאת נראה דקדושת ביהכ"נ כיון דאפשר להפקיע קדושתו על דמים עי' בר"ן מגילה ר"פ בני העיר ל"ש לאו דל"ת כן מה"ת. אכן עדיין צ"ע לבתר דמשני רבא משום שנראה כמטיל מום תיפוק לי' דנראה כעובר על לאו דל"ת כן ע"כ נראה יותר דאע"ג דבנותץ אבן א' מן המזבח עובר משום ל"ת כן היינו משום שע"י נתיצת אבן א' נתרועע כל הבנין וכדאמרינן במ"ק משל לקופה של אבנים כיון שנפל א' מהם נתרועע כל הבנין יעו"ש אבל הטלת מום בבהמה אפילו לחתוך רגלי' מן הארכובה ולמטה אינו בכלל לאו דל"ת כן רק לשוויי גיסטרא היא בכלל לאו דל"ת כן כי הוא נותץ כל הבהמת ורבא בא לשנויי רק קושי' דעיקור וכה ראיתי בתשו' ריב"א או"ח סי' ל' שהעיר דבכל מטיל מום נתחייב משום לאו דל"ת כן ולמה לן קרא דכל מום לא יהיה בו יעו"ש שנדחק בזה ולפמ"ש א"ש:

ועפי"ז יש לישב דקשיא טובא בסוגיא דע"א י"ג שם דפריך על רבא דקאמר מפני שנראה כמטיל מום ותיפוק לי' דהא מטיל מום בבע"מ דאסור ופרש"י דפליגי בזה תנאים בבכורות ל"ג והדבר תמוה דמנ"ל להגמרא להקשות על רבא דלמא סובר כמ"ד מטיל מום בבע"מ שרי ועפ"י הנ"ל נראה דהא מדאמר רבא מפני שנראה כמטיל מום ותיפוק לי' דאסור מה"ת משום ל"ת כן וע"כ דסובר רבא דבהטלת מום ל"ש לאו דל"ת כן ול"ד לנותץ אבן א' מן המזבח וכמ"ש לעיל, אמנם לכאורה נ"ל לרבא הא וע"כ דרבא הוכיח

דזה לא מיקרי נתיצה דאל"כ קרא דכל מום לא יהי' בו למה לי תיפוק לי' מל"ת כן. והנה בבכורות ל"ג שם מבואר דר"מ דסובר דאסור להטיל מום בבע"מ נפקא לי' מקרא דכל מום לא יהיה בו ורבנן סברי דכל לגרמא הוא דאתי דאסור לגרום מום בבהמת קדשים יעו"ש א"כ למ"ד אסור להטיל מום בבע"מ לדידי' גרמא שרי ולמ"ד דשרי להטיל מום בבע"מ גרמא אסור וא"כ אי אמרת בשלמא דרבא סובר כר"מ דאסור להטיל מום בבע"מ ולא אייתר לן קרא לגרמא שפיר הוכיח מקרא דכל מום לא יהיה בו דזה אינו בכלל לאו דל"ת כן דאל"כ קרא למה לי דאפילו אם הוא כבר בע"מ ועושה עוד מום אחר דמי לנותץ אבן מן ההיכל וחוזר ונותץ אבן אחר דעובר אבל אם נימא דסובר מותר להטיל מום בבע"מ וקרא דכל אתי לאוריי דגרמא אסור א"כ יתכן דבהטלת מום איכא נמי לית כן מקרא דכל מום הוצרך להוסיף איסור בגרמא דבלאו דל"ת כן הא גרמא שרי כדאי' בשבת ק"כ במי שהיה שם כתוב על בשרו דעשי' היא דאסור גרמא שרי והטלת מום אסרתה תורה גם ע"י גרמא אבל בעושה בידים כמו הכא שרוצה לעקור מהארכובה ולמטה עובר משום דלאו דל"ת כן ול"ל לרבא לומר מפני שנראה כמטיל מום וע"כ דרבא סובר כר"מ דמטיל מום בבע"מ אסור א"כ שפיר הקשה הגמרא עליו ותיפוק לי' דמטיל מום בבע"מ ודו"ק:

אולם עדיין יש לתמוה בזה דהא לפי הנ"ל לר"מ דסובר מטיל מום בבע"מ אסור ל"ש בהטלת מום לאו דל"ת כן ולרבנן דשרי להטיל מום בבע"מ היינו דליכא גבי' לאו דכל מום לא יהי' בו אבל אכתי מיהו אסור לדידהו מקרא דל"ת כן כמו בנותץ אבן מהיכל וחוזר ונותץ א"כ שוב אין שום נ"מ בפלוגתת ר"מ ורבנן כיון דבין למר ובין למר איסור תורה איכא. ואפשר דנ"מ אם התרו בו משום הטלת מום ולא התרו בו משום ל"ת כן דלר"מ לוקה ולרבנן אינו לוקה והא דבבכורות ל"ד בבכור שאחזו דם אמרינן דלרבנן מותר להקיז משום דהוי כמטיל מום בבע"מ והא אכתי אסור לרבנן משום לאו דל"ת כן יש לומר דשם כיון דעושה לצורך תיקון שלא ימות הבכור ל"ש ל"ת כן דל"ת כן הוא דוקא בעושה דרך השחתה. אמנם לפ"ז אכתי קשה דגם אם נאמר דאסור להטיל מום בבע"מ וגרמא שרי מנ"ל לרבא לומר דבהטלת מום ל"ש ל"ת כן מדהוצרך קרא דכל מום לא יהי' בו והא הוצרך קרא דכל מום לא יהי' בו לבכור שאחזו דם דאי משום ל"ת כן הוי שרי כיון דהיא לצורך תיקון ומשום מטיל מום אסור. אמנם הדבר נכון דהא התוס' שם בבכורות ל"ד ד"ה אילימא הקשו כיון דבכור שאחזו דם חשוב כבע"מ א"כ למה לן להקיז ישחטו בלי הקזה דזה גופא מום הוא ותירצו דמדרבנן אסור דאתי לאיחלופי בתם וא"כ מה"ת בכור שאחזו דם א"צ להקיז דמותר לשחוט על מום זה גופא וא"כ מה"ת כשיקיז

עובר על ל"ת כן דהא אינו לצורך תיקון דאפשר בלעדו רק לבתר דאסרו חז"ל לשחוט על זה גופא וצריך מום אחר הנ"ל תיקון ומותר להקיז וא"כ הפסוק הזה א"א לאוקמי כלל דאתי לבכור שאחזו דם דהא גם בלא תעשון כן אסור וזולת זאת קשה המציאות שיהי' בעשות מום תיקון ושפיר מוכרח למ"ד דאסור להטיל מום בבע"מ וגר מא שרי דהטלת מום אינו בכלל לאו דל"ת כן וא"ש ע"ד פלפול:

אכן אחר שזכינו לזה ביסוד הדבר דלמ"ד מטיל מום בבע"מ שרי ע"כ דגרמא אסור מה"ת ולהיפוך למ"ד הטלת מום בבע"מ אסור גרמא שרי עלה בידי ליישב קושית דלמא סובר רבא כרבנן בדרך ישר ומורווח והיא דלפי דברי התוס' הנ"ל בבכורות ל"ד אחוזת דם חשוב כמום גמור כיון דא"א לבהמה לחיות בלי הקזה והיינו משום דמיתה גופא הוי מום וכיוצא לזה כתבו תוס' חולין ל"ה ד"ה ומה וז"ל דאי משום דטריפה מיתסרא נבילה נמי מיתסרא כיון דמתה אין לך חסרון גדול מזה יעו"ש והיא כנ"ל דמיתה גופא הוי מום וא"כ האיך אמרינן בברייתא דע"א י"ג הנ"ל דהקדש בהמה נועל דלת בפניה והיא מתה מאלי' והא הוא גורם לה מיתה בהנעלת דלת והו"ל כגרמת מום דאסור מה"ת מקרא דכל מום לא יהיה בו ולאביי דמוקי לה בקדשי בה"ב ניחא דעיקור בידים אסור משום בזיון קדשים ואיסור דהטלת מום ל"ש בקדשי בה"ב אבל לרבא דאמר מפני שנראה כמטיל מום וכמ"ש תוס' שם ד"ה ונשחטי' מוקי לה רבא בקדשי מזבח וא"כ האיך שרי להיות נועל דלת בפני' הא הו"ל עכ"פ גרמא דאסור כמו הטלת מום ממש וע"כ דהך ברייתא אתיא כר"מ דגרמא שרי ואיש הא דנועל דלת בפניה והשתא מקשה שפיר על רבא ולהוי כמטיל מום בבע"מ דאסור דהא לר"מ ע"כ מטיל מום בבע"מ אסור ולמה לי' לרבא לומר נראה וא"ש. והנה אנן קיי"ל כברייתא זו דהקדיש נועל דלת בפניה אע"ג דלדעת רוב הפוסקים הלכה כרבנן דמטיל מום בבע"מ שרי וגרמא אסור כמבואר ביו"ד סי' שי"ג ולא אסרינן הא דנועל דלת משום גרמא למום דמיתה גופא הוי מום דהא כיון דמסיק הש"ס דהאי לא לגופו חזי ולא לדמי חזי והטלת מום בזה"ז לכ"ע דרבנן א"כ גם הגרמא אינה מה"ת וע"כ הקילו ע"י גרמא. ובזה יש ליישב תמיהת תוס' בכורות נ"ג בהא דלא התירו בכור בזה"ז להכניסו לכיפה דהא תוס' תמורה כתבו דאף דבזה"ז שרי הטלת מום בבכור אסו וע' ריט"א פ"ה דבכורות ביאר דבריהם דבכור כיון דקדושתו מרחם גם בזה"ז אסור מה"ת להטיל מום כיון דעכ"פ חזי להקרבה כשיבנה ביהמ"ק יעו"ש וכיון דבכור אסור להטיל בו מום בזה"ז לכך נמי אסור לנעול דלת בפני' דהוי גרמת מום ודו"ק:

ובעיקר ספיקו של הפרמ"ג אם נותץ דבר מביהכ"נ אהוקרמה"ת נראה קצת ראי' דשרי מה"ת מהא דאיתא בספרי הובא ברש"י ראה אקרא דל"ת כן וכי תעלה על דעתך שישראל

נותצין מזבחותיהם אלא שלא יגרמו במעשיהם שיחרב ביהמ"ק וכת הרא"ם שם הא דלא מתמה נמי על מחיקת השם וכי תעלה ע"ד כו' משום דבמחיקת השם יתכן דלצורך תיקון עשאו כגון שכתב לשם שלא במקומו יעו"ש וכוונתו דבנתיצה ליכא למימר ע"מ לתקן דזה באמת שרי מחיקת השם אסור בכל גווני ולכאורה תקשה דלמא הוצרך קרא לעיר הנידחת שיש בה ביהכ"נ והוצרך קרא שלא ינתצו הביהכ"נ אע"ג דמצוה היא מכ"מ המצוה גופא היא דרך השחתה ואיכא לאו דל"ת כן וע"כ דנתיצת ביהכ"נ שרי מה"ת דלאו דל"ת כן הוא רק בקדה"ג וליכא לאוקמי קרא בהכי ולבתיצת היכל לא הוצרך דהא ירושלם אינה נעשית עיהנ"ד ועוד דהיכל ועזרה שלל קודש היא. ועפ"י האמור מיושב מה דקשיא לכאורה על רמ"א בתשו' ס' ק' שכתב דגם מחיקת השם לא אסור רק דרך השחתה יעו"ש דא"כ הק"ל למה פריך וכי תעלה ע"ד על נתיצה ולא על מחיקת השם ולהנ"ל ניחא דלענין מחיקת השם הוצרך קרא כגון בעיר הנדחת שיש שם מזוזה דאין שורפין המזוזה כדאי' בסנהדרין דזה הוי דרך השחתה ול"ק וכי תעלה על דעתך דהו"א משום מצוה שרי וא"ש:

סימן לו

ב"ה להרבנים הגדולים מו"ה אברהם יודא אורשיטצער ומו"ה פישל ווידבק מורים ודיינים דק"ק טארנאוו:

יקרתם הגיעני נכון וע"ד אשר דרשו מאתי לחוויד בדבר אברך א' דלא מיתדר לי' עם אשתו ועפ"י טענותיו רשאי לגרשה בע"כ והבעל דר בעירכם והאשה במקום אחר כי נפרדו ומע"כ כתבו ג' הזמנות להאשה שתבוא לדין במקום הבעל כי נשענו על תשו' בר"א ס' צ"ב שבפ"ת אה"ע סי' ע"ה דהבעל מיקרי נתבע כיון דאינו רוצה להוציא ממנה דבר רק לנתק מעליו החדרגמ"ה והאשה השיבה כי אינה מחויבת לדין במקום הבעל ורוצה לדון במקומה אם יוכלו לדונה כמסרבת והביאו גם מהגהות מהרש"ק לחו"מ סי' י"ד שכתב דהבעל מיקרי נתבע. והנה הג' מהרש"ק דן כן גם לענין שדוכין דצד הממאן הוא הנתבע ובתשו' די"ח חו"מ סי' כ"ה כתב להיפוך והדברים עתיקים והוא מחלוקת דרבני בתראי ומה כוחי להכריע. וכה ראיתי בפ"ת לחו"מ סי' י"ד הביא בשם הג' מהר"י אשכנזי שמטעם אחר מחויבת האשה לבוא למקום הבעל כיון דמחויבת בכבודו כמו בן למקום אביו יעו"ש. ולי צ"ע גם בבן שחייב לילך למקום אביו אם אומר שאין רצונו לדין רק בעירו כדין תובע הולך אחר הנתבע אם יכולים לדונו כמסרב כי יתכן שד"ז דבן מחויב לילך למקום אביו הוא מצד מצות כיבוד אבל אין ב"ד כופין ע"ז דהיא מ"ע שמתן שכרה בצדו ומכ"ש באשה לבעלה שאינה חייבת כ"כ בכבודו ובפרט בנ"ד דהבעל

רוצה לגרשה ואינה קורא אותה לשלום דל"ש סברה הנ"ל דחייבת בכבודו דכיון דרוצה לגרשה ולא יהיה בעלה אין סברא שחייבת בכבודו לבוא למקומו כדי שיגרשה וכעין זה כ' מהרש"א בח"א סופ"ז דפסחים אהא דאמרו שם כל מה שיאמר בעה"ב עשה חוץ מצא יעו"ש:

ומע"כ כתבו עוד טעם לכוף האשה שתלך למקום הבעל כי הבעל כבר היה שם לדין והבטיחה לו לבוא למקומו. הנה בתשו' מהר"מ מינץ כ' על ענין כזה שהבטיח לדון אצל פלוני דאם חוזר בו מיקרי מחוסר אמנה יעו"ש דהוי כמו בהבטיח מתנה מועטת לחבירו אבל א"א לכוף ע"ז דהא גם במתנה מועטת אין הב"ד כופין כמבואר בחו"מ סי' ר"ד ועמ"ש במ"פ שם להשיג בזה על מנ"ח מ"ע רנ"ט שכ' דכופין ע"ז. וכה ראיתי בתשו' הרי בשמים סי' צ' שכ' על ד"ז דפליגי בתראי אם הצד הרוצה בביטול הקשר מיקרי תובע או נתבע דכיון דכל הדין דתובע הולך אחר הנתבע אינו מדינא אלא מתקנתא וכמ"ש רמ"א ס' י"ד וספק בתקנתא אוקמי' אדינא. ע"כ יש להורות דצד החפץ בקיום הקשר מחויב לבא למקום הצד הממאן בקשר יעו"ש. וסברתי ניתן ליאמר גם לענין בעל ואשתו אך עיקר דבריו בזה מתקנתא לענ"ד ליתא דגם מעיקר הדין אין התובע יכול לכוף לנתבע שיבוא לעיר התובע לא מבעיא כשאין הב"ד שבעיר התובע גדול מב"ד שבעיר הנתבע דאינו יכול לכופו אבל גם אם הב"ד שבעיר התובע גדול מב"ד שבעיר הנתבע אפ"ה אינו יכול לכוף אותו לבוא לעירו וכמ"ש מהרי"ק הובא בב"י דאף דמדינא כח התובע אלים לכוף לנתבע ללילך לב"ד הגדול היינו כשהתובע ג"כ מוציא הוצאות לשם אבל לא כשיש לו דרך לשם ובפרט כשהב"ד הגדול בעירו של התובע יעו"ש. ואם שהש"ך השיג על מהרי"ק כבר הכריע התומם ונה"מ שם כמהרי"ק אך עכ"פ נראה כיון דמשורת הדין יכול התובע לכוף את הנתבע שיבוא לפני ב"ד הגדול וגם בזה"ז שאין לנו ב"ד הגדול כל שהוא גדול בחכמה יכול לכופו וכמבואר בס' י"ד סעי' א' והיינו כשגם התובע יש לו הוצאה וא"כ נהי דמתקנתא גם בכה"ג אין מוציאין את הנתבע מעירו וכמ"ש רמ"א שם בהגה עכ"פ בספיקא כמו בתביעת בעל על אשתו דהוי סד"ד מי התובע שפיר יכול הבעל להזמינה ע"י הב"ד שבעירו שתבוא לדון למקומו או לפני ב"ד גדול בחכמה ומסוים שבאם הדרך דהא גם אם הבעל הוא התובע מדינא יכול לומר כן ורק מתקנתא א"י את הנתבע וכיון דדבר זה ספק הוא מי הנתבע אוקמא אדינא:

ואף דמבואר בחו"מ סי' י"ד דכל שא"צ לבוא לפניו אין הזמנתו כלום. וא"כ לכאורה א"א לב"ד שבעיר התובע ליתן הזמנה כלל כיון דאין האשה חייבת לבוא לפניהם מכ"מ נראה

דבכה"ג שכותבין בהזמנה שתבוא לפניהם או לפני ב"ד הגדול ומסוים שבאם הדרך שפיר מיקרי הזמנה ואם תמאן לשמוע דבריהם ידינוה כמסרבת כנלע"ד:

סימן לז

לכבוד הרב הגדול מו"ה יעקב דוב לערניר נ"י אבד"ק קוטיראד ברוסיא: יקרתו הגיעני נכון וע"ד שאלתו ששחטו תשעה אווזות והפשיטו את השומן מהם ומכרו הבשר והשומן מששה אווזות מלחו בישלו ביחד ושומן מג' אווזות נשאר מונח בלי מליחה ואח"כ נתוודע שאווז א' היה טריפה וודאית. ודעת כת"ה להתיר כל השומן הן מהששה אווזות הן מהשלשה דהא הסכימו האחרונים דעור שומן אווז אינו חהר"ל בזמננו וא"כ שומן ג' אווזות וודאי מותר ושומן מששה אווזות אע"ג דהסכים הש"ך דבלא נודע ל"ש ביטול וא"כ בעינן ס' מכ"מ שרי דהא מה"ת מב"מ ברובא בטיל ורק מדרבנן אסור ותו אמרינן שאני אומר דהטריפה היא בג' אווזות הנותרת שלא נמלחו כמו דמבואר ס' קי"א בשתי קדירות וגם יש להתיר מטעם ס"ס דהא להב"ח גם בלא נודע בטל והוי ס"ס דלמא גם בלא נודע בטל ודלמא הטריפה היא בין שומן השלשה אווזות שלא נמלחו עכת"ד. ולענ"ד ז"א דהא מבואר בזבחים ע"ד דפירשו ס' למק"א וממנו למק"א אסור דאיסורא ברובא איתא וכ' רש"י שם דכיון דאיסורא ברובא היא אין כאן ס"ס וכ"כ בטור יו"ד ס' ק"י והיא הלכה פסוקה ועי' פמ"ג וחוו"ד שם וא"כ שוב אין כאן ס"ס וכא סד"ר דאמרינן איסורא ברובא איתא דהיינו בתוך ששה אווזות שנמלחו יחד. אמנם אם הששה אווזות שנמלחו נלקחו בזאח"ז על הכלי שמולחין בזה וודאי מותר מטעם דאמרינן על כל א' וא' כל דפריש מרובא פריש כיון שנלקח קודם שנודע הספק וא"צ להיתר מטעם ס"ס וסד"ר ואף שנמלחו כל הששה אווזות ביחד לא אמרינן דחוזר ונאסר כיון דיש רוב ביחד דכיון דנלקח בזאח"ז והותר מטעם כל דפריש תו אינו חוזר ונאסר וכדאמרינן בזבחים ע"ג אטו מגיסא אסורה. וגם הפר"ח דסובר הדרו לקבועתייהו היינו כשנלקחו כולן בזאח"ז ונתערבו ובזה מקיל בחוו"ד ס"ק ח' קודם שנודע הספק ודבריו צ"ע. וגם בפמ"ג בש"ד ס' ק"י ס"ק מ"א אוסר ובחכמת אדם שער הקבוע ס' י"ח כ' דאדרבא קודם דנודע הספק גרע אבל גם הוא מודה דבפירש בזאח"ז עד שנעשה רוב בב"א כיון שאין טריפה ודאית ביניהם לא אמרינן דחוזר והוקבע לאיסורא. והן אמת דיש לדייק קצת מרש"י זבחים שם ד"ה אלא מעתה וז"ל וכי מאחר שמשכו ולקחו א' ח' לבדו ובנדנוד דכל חד אמרינן דמרובא פריש ושחטן וקבל דמן במיגס בחזקה שהיא כשר חוזרים ומצטרפים להיות רוב ולהאסר עכ"ל משמע דעיקר ההיתר היא ע"י שנשחט בהכשר היינו כ"א לבדו אבל כשנשחטו בב"א אסור אף שנלקח בזאח"ז א"כ בנ"ד אף שהלקיחה היה בזאח"ז כיון

שנמלחו הרוב יחד חזרו והוקבעו. וכה ראיתי להתב"ש ס' ט"ו שמחמיר בהנהו דאמרינן בנכבשינהו דיקח א' א' וגם לא ישחטם ביחד עפ"י גירסת ר"ת בתוס' ר"פ התערובת דהגזירה שמא יקחו א' כהנים קאי גם במסקנא יעו"ש. ותמהני עליו דמלבד דהתוס' ר"פ התערובת כתבו עפ"י שי' ר"ת גזירה שמא יבואו י' כהנים ויקחו מן הקבוע וכ"ה בתוס' סנהדרין פ' א"כ הגזירה הוא שיקחו מן הקבוע וכגירסא דילן שמא יקח מן הרבוע אבל בלוקח מן אותן דניידי שפיר מותר לשחוט בב"א אבל גם אם נימא כהבנת תב"ש דלר"ת נשאר תירוצא דג"מ שמא יבואו י' כהנים ויקחו בב"א ולא גריס בב"א מי אפשר והיינו דסובר דאפשר ליקח בב"א וכיון שלוקח בב"א אסור אבל כשלוקח בזא"ז גם לר"ת מותר אף כששוחטין כ"א דאטו מגיסא אסורה. אך עפי"ד רש"י היה מקום לחומרת תב"ש דהא דאטו מגיסא אסורא ה"ד כגון שנשחט בהיתר בזאח"ז אבל הלקיחה גופא אינו מועיל. אבל תמהני מאוד דאם הדבר כן לרש"י ג"כ מאי פריך הש"ס אטו מגיסא אסורה הא יש לומר הגזירה שמא שחטו י' כהנים בב"א ועוד דהש"ס משני שמא יבואו י' כהנים ויקחו בב"א ופריך עלה בב"א מי אפשר ופירש"י דהא צריך לטרוח ולרדוף אחר כ"א להשיגו ומה בכך נהי דהלקיחה אי אפשר להיות בבת אחת אכתי אפשר שיבואו י' כהנים או זרים וישחטו בב"א והא כמו דהזריקה והקטרה בב"א אסור ה"ה השחיטה דהא אסור לשחוט קרבן פסול וע' זבחי ברש"י ע"ד דאין מכניסין טריפה לעזרה לשוחטו משום הקריבהו נא לפחתך ועוד דגם אם הזביחה לא איכפת לן אכתי יש לחוש שמא ישחטו יחד ואח"כ יזרקו ויקטירו י' כהנים בב"א דהא לרש"י אין היתר רק אם השחיטה היה בזאח"ז רשאי להיות הזריקה ביחד וא"כ הו"ל להגמ' לומר שמא ישחטו י' כהנים בב"א דאין לומר שא"א לצמצם לשחוט כ"א דהא כ' רש"י ז"ל שם ד"ה ויקחו כיון דרובא נכסי כי הדדי איכא למיחש דאיסורא ברובא איתא עכ"ל הרי דאפשר לשחוט ביחד ע"כ נראה יותר דלאו דוקא נקיט רש"י דנשחט כל חד בהכשר אלא דלקיחה גופא כיון דזיקח כל א' בפ"ע וניתר תו אין חוזר ונאסר אף אם נשחטו ביחד וכ"נ להדיא מלשון הרא"ש פגה"נ ס' ל"ז וז"ל ופריך אטו מגיסא אסורה מיגס הוא כלי שמקטירין החלבים כלומר אחרי שהותרו בפרישתן וכי בשביל שחזרו לקביעתן יאסרו עכ"ל וכ"ה באשכול ה' תערובת סי' ל"ד ומוכח מלשונם שם דהפרישה גופא מתיר דהיינו הלקיחה מאותן דניידי וע' חוו"ד סי' ק"ו סק"ח. ובאמת שלישנא דגמ' שם שמא יבואו י' כהנים ויקריבו בב"א מוכח דחושש רק על הקרבה דהיינו זריקה והקטרה ולא על השחיטה בב"א. ואפשר דגם למאי דס"ד דגמ' דמגיסא אסורה היינו כשחזרו ונקבעו בכלי א' דבזה נעשה קבוע א"כ בשחיטה אף בב"א לא הדרו לקביעתייהו גם לס"ד דגמרא אלא דחושש שיבואו י' כהנים

ויקרבו בב"א דהיינו ש קבלו החלבים כולם להקטירם בכלי א' וכמבואר בירושלמי סוף פ' תמיד נשחט כתוב א' אומר והקטירם כולן כאחת וכתיב והקטירו שלא יערב חלבים בחבירו כאן במגיס כאן במזבח ופירש בפ"מ שם דבמגיס מותר לערב כל החלבים וכשבא להקטיר על המזבח יקטיר כ"א לבדו יעו"ש וא"כ שמא יבואו י' כהנים ויערבו החלבים במגיס והדר הוקבעו עי"ז ונאסרו להקטירם על המזבח כיון דחזר ונקבע במיגס וע"ז משני אטו מגיסא אסורא דאף דנתנו במיגס להקטירם כיון דהותרו פעם א' אינם חוזרים ונאסרים ובאמת שמגיס היא כלי שמניחין בו החלבים להקטיר וכמ"ש הרא"ש וכמבואר פ' תמיד נשחט נתנן במגיס להקטירן. ותמהני על רש"י זבחים שם שכתב וקבל דמן במגיס דקבלת דם במזרק היא ולא במיגס ודו"ק. אכן לפי הנ"ל דעיקר קושיא הש"ס אינו משחיטה רק מזריקה לרש"י והקטרה להרא"ש יש להעיר מאי פריך אטו מגיסא אסורה ופירשו כיון דהותר אינו חוזר ונאסר תיפוק לי' הא בטל ברוב כקושית הש"ס שם אלא דמשני בע"ח חשיבי ולא בטלי אבל לאחר שנשחט בהכשר מה בכך דחזרו והוקבעו הא בטלי ברובא ויש ליישב עכ"פ הדין דין אמת דפירשו כ"א וא' אף שנצטרפו לרוב כיון דהותרו פעם א' אינם חוזרים ונאסרים א"כ בנ"ד אם נפרשו וניקחו למולחן בזאח"ז ודאי מותר ואם נלקחו בב"א למולחן הן ע"י אדם א' הן ע"י כמה ב"א כיון שלקחו הרוב בב"א אסור ויש לדון בזה קצת אם נלקח ע"י ג' בנ"א בב"א למאי דקיי"ל א"א לצמצם יש לומר דשרי והסוגיא שם קאי למ"ד דבידי אדם אפשר לצמצם אבל אנן קיי"ל דגם בידי אדם א"א לצמצם והדברים עתיקים. באופן אם הלקיחה היה בזאח"ז שרי מטעם כל דפריש ואם הלקיחה היה בב"א השומן מהששה אווזות חסור ואין כאן ס"ס ולא סד"ר דאיסורא ברובא איתא: אמנם מדה טובה שיצא מכ"ת אינה חוזרת ראה מסופקין עתה אופן הפרישה של הששה אווזות אם היה בזא"ז או בב"א נהי דמספק אסור אבל עכ"פ הו"ל איסור מספק דהא אם נפרש בזאח"ז שרי מטעם כל דפריש מרובא פריש ואם נפרש בב"א אסור מטעם איסורא ברובא איתא וא"כ נהי דמספק אסור אבל תו הוי רק ספק וממילא דמצטרף לס"ס דלמא פירש בזאח"ז ואם פירש בב"א דלמא האיסור דהיינו הטריפה בתוך ה"ג אווזות המונחים ול"ש לומר דאיסורא ברובא איתא הוי ודאי דהא זה גופא ספק היא דדילמא להיפך פירש א' א' ואיכא התירא דכל דפריש מרובא פריש כנלע"ד. וכעין ראי' לזה מהא דס"ס במקום חזקה אינו מועיל ואפ"ה אשכחן בנדה ט"ו דאף למ"ד ווסתות דאו' בעלה מחשב ימי ווסתה ובא עלי' משום ס"ס דלמא לא ראתה ואת"ל ראתה דלמא טבלה והא הספק השני דלמא טבלה היא נגד חזקה וע"כ דהא דס"ס במקום חזקה היא כשהחזקה ברורה אבל הכא אין ענין החזקה ברור רק את"ל

נטמאה בזה שפיר הוי ס"ס וה"נ בנ"ד הא מתחלה אם צריכין לדון על שומן האווזות דלמא לקח כ"א בפ"ע ומרובא פריש ואת"ל שלקח בב"א ואיסורא ברובא דלמא נשאר האיסור במיעוט דהיינו ג' האווזות הנותרים דהא אין הרוב בוודאי ואנו עושין הרוב בספק ה"ב בואת"ל. וגם בפשיטות יש לצרף דעת הב"ח דמקיל בלא נודע בנתבשל ב"ב קדירות וא"כ הוי ס"ס דלמא לקח כ"א בפ"ע ומרובא פריש ואת"ל שלקח בב"א דלמא כהב"ח דנתבטל ב"ב קדירות מותר ומכ"ש הכא שנשאר ג' אווזות בלתי מלוחים דהכל שרי להב"ח. ומכ"מ יש להתיישב קצת עדיין לדינא בזה. ועכ"פ זה פשיט דהיכא דלא נודע מהאיסור ולקח מחצה ובישל ובמחצה הנשארת בלי בישול יש שיעור ביטול כגון נתערב טריפה א' בחמשה כשירות ולקח שלשה ובישל בקדירה דכולם מותרים דאף דל"ש התירא דמרובא פריש במחצה ע"מ כמבואר סי' ק"י מכ"מ כיון דעכ"פ ליכא רובא והו"ל ספק השקול יש לתלות דהאיסור נשאר ברוב שלא נתבטלו והכל מותר. וכן מבואר בחי"ד ה' תערובת ס' א' יעו"ש: ועובדא בא לידי באווזא א' שנטלו האגפיים ממנה ועירבו אותם עם עוד תשעה אגפיים ונמלחו יחד ואח"כ נמצא באווז א' ספק טריפה ונודע לאחר המליחה. וגם כבר בשלו בקדירה א' ד' אגפיים עם עוד בשר בהמה וכן בקדירה שנייה. ושלשה אגפיים מונחים בלי בשול ונודע עתה לאחר המליחה ובישול כי אווז א' היא ספק טריפה. והנה אגף של אווז וודאי אינו ר"ל ול"ד לרגלי אווז ודלא כתשו' מהרי"א הלוי ח"א ס' כ' אך הא בלא נודע ל"ש ביטול וע"כ כשנמלח יחד הכל אסור דהא ליכא ס' ועכ"ז יש להתיר בזה בס"ט בלא נודע מטעם סד"ר ע"י גלגול בלא נודע דהא מב"מ מה"ת בטל ברוב וכמ"ש לב"ש בחי"ד סעי' ל"ב ל"ג. אכן מצד שנתבשלו בקדירות הנ"ל יש לדון דהא הבישול היה קודם שנודע וא"כ בכל קדירה יש לחוש דלמא היה שם ב' אגפיים מהטריפה ואין רוב דהא בכל קדירה יש ד' אגפיים. אבל באמת הא לענין ביטול יבש ביבש גם בשני מקומות מצטרפין לבטל וכמ"ש הפמ"ג וא"כ גם אם בקדירה א' יש ב' מהטריפה ונאסרו גם השניים הכשרים שבתוך הקדירה דהא ליכא רובא אכתי הא נתבטלו מה"ת גם עתה לאחר שנודע ב"ד האחרים שבקדירה האחרת ובהשלשה המונחים דיש רוב נגד ארבעה שנאסרו. ואם היה אגף טריפה א' בקדירה א' וא' בקדירה שני א"כ תו איכא רוב בכל קדירה באופן שמה"ת הא רשאין לאכול כל הרגלים הנ"ל אף דמדרבנן אסור דהוי לח בלח מב"מ ובעי ס' שוב יש לצרף הספק דלמא הכל כשר דהא היה רק ספק טריפה וגם הבשר בהמה שבקדירות יש להתיר אע"ג דאיכא לספוקי דלמא יש בקדירה זו ב' אגפיים מהטריפה ואין רוב באגפיים המותרים ונהי דאגפיים יש להתיר מטעם דבטלים עכשיו ברוב אבל הקדירות דהיינו הבשר ומים שבתוכו נאסר

דקבל טעם מבשא"מ מטריפה ול"ש כאן סלק דהא גם במינו ליכא רוב אפ"ה שרי לדעת הגאון בעל השיב משה יו"ד ס' ל"ב דבשר עוף עם בשר בהמה הוי מב"מ בטעמא יעו"ש א"כ הא יש בבשר בהמה רוב נגד האגפיים האסורים ומה"ת מותר רק מדרבנן אסור והכא שהיא ס"ט גם מדרבנן שרי מטעם סד"ר בלא נודע וגם יש לומר דגם בשני האגפיים הכשרים שיש בוודאי בכל קדירה איכא רוב לבטל הטעם של האגפיים האסורים דהא באגפיים יש עצמות ועצמות ההיתר מצטרפים לבטל ועצמות שיש באגפיים האסורים אינן מצטרפין כמבואר ביו"ד ס' צ"ט א"כ יש תמיד באגפיים הכשרים רוב לבטל הטעם ותו גם הבשר ורוטב מותר מטעם סלק. והאגפיים בעצמם אף דליכא רוב נגד האסורים הא הם בטלים באגפיים המותרים שבקדירה השני' ושנשאר מונח עדיין כדין יבש ביבש דהא נגד הטעם איכא רוב וכנ"ל. אך יש לדון קצת דהא כשלקחו ד' אגפיים מהי"א הנ"ל ונתנו לקדירה ראשונה קודם שנודע ודאי כל דפירש מרובא פריש והקדירה הראשונה ודאי שרי ואח"כ כשלקחו עוד ד' לקדירה השני' ויש לספק דלמא כל ב' האסורים הי' בקדירה שני' ואין רוב נגד האסורים דהא אותן שבקדירה הראשונה אין מצטרפין מטעם דכל דפריש מרובא פריש ואינו נכנסין כלל לספק וגם אותן המונחים לא יצטרפו דהא כיון דלקח ד' מתוך ז' בב"א יש לומר דאיסורא ברובא איתא וא"כ האיסור בוודאי באותן ד' אך בעיקר היסוד הנ"ל דכיון דהאגפיים שבקדירה הראשונה מותרים מטעם כל דפריש א"כ עתה לאחר שנודע ליכא רוב דאותן שבקדירה א' אינם בכלל הספק. וכן אותן המונחים בלתי מבושלים כיון דהם המיעוט אמרינן איסורא ברובא איתא צ"ע טובא דאם נימא כן א"כ בחתיכה טריפה שנתערבו ב"ב כשירות ופירש א' קודם שנודע ואח"כ נודע יהי' השנים אסורין דהא ליכא שיעור ביטול עתה דמה שפירש מותר בודאי ואינו בכלל הספק וכן אם ב' נפרשו מהנ"ל קודם שנודע יהי' כולם אסורין דאותן שנפרשו אסורין דאין להתיר אותם מטעם כל דפריש דהא פריש רוב. וגם ביטול ל"ש דהא אמרינן איסורא ברובא איתא ואין השלישי המונח מצטרף לבטל ודבר כזה לא הוו שתקו הפוסקים ושו"ר בחי"ד ה' תערובת סוף סי' ג' נסתפק בזה באם פרשו כמה חתיכות קודם שנודע ונודע ובמה שנשאר אין כדי לבטל האיסור אם מה שפירש מצטרף יעו"ש. ואף לזאת יש לומר דה"ד בפירש מועט כיון דהוא שרי באמת דרוב גמור הוא תו אינו מצטרף לבטל אבל בפירוש רוב בב"א שפיר מצטרף המיעוט הנשאר לרוב דכיון דהאי סברא דאיסורא ברובא איתא אינו מועיל רק להחמיר ולא להקל דהא פירש רוב למק"א גם המיעוט אסור שוב כשנודע המיעוט בכלל הספק ומצטרף לביטול ברוב ודוקא לענין ס"ס כיון דאיסורא ברובא איתא אינו נחשב לספק אבל לענין ביטול ברוב כיון דגם המיעוט אסור

מצטרף לבטל. אמנם גם זאת חידוש גדול לומר דאם פירש המיעוט קודם שנודע אינו מצטרף עתה לבטל ואף שבנפל א' מהחתיכות לים קודם שנודע ולא נשאר שיעור ביטול כתב הגרע"א ז"ל בהגהתיו ס' ק"ט דאסורים כיון דליכא עתה שיעור ביטול היינו כיון דליתא בעולם כלל אבל בפירוש דאיתא בעולם שפיר מצטרף לבטל ושו"ר בס' יד"י ס' ק"י בארוך ס"ק כ"ב ובקצו ס"ק כ"א דפשיטא לי' מלתא דגם המיעוט שנפרש קודם שנודע מצטרף לבטל דכיון דאפשר להתיר כל החתיכות מטעם ביטול תו אין אנו דנין עכשיו כל דפריש כלל יעו"ש שלא הביא מהחמ"ד אבל דבריו מסתברים מאד וראיתי להרב הנ"ל ביד"י סי' ק"א ס"ק י"ד כתב בחהר"ל שנתערב באחרות ונחתך דהנחתכים מותרים ואותן שלא נחתכו אסורין דאף שיש מדי לבטל בשיעור הנחתכים אין תולין לומר דהאיסור היה בין הנחתכים להתיר הכל כמו ב"ב קדירות בסי' קי"א דבאיסור דרבנן תולין שנפל לקדירה שיש בה שיעור לבטל דכיון דהשלימים הותרו קודם לכן דכיון דנשתנו אמרינן בהו כל דפריש תו אינם מצטרפין לבטל וזה סותר לכאורה לדבריו הנ"ל דגם המיעוט הנפרש מצטרף אבל נראה דהוא מחלק בזה דשם לא נודע עד עתה ואין אנו דנין עתה כל דפריש רק הכל מצטרף לבטל משא"כ שם דבנודע מקודם ודנו דהנחתכים מתרים מטעם כל דפריש ותו אינם מצטרפים לבטל. ולפי"ז אפשר דבנחתכו בב"א ויש בהם שיעור לבטל באמת הכל שרי ואין אנו אומרי' כל דפריש כלל וכמו בלא נודע יע' בחמ"ד ה"ל תערובת סי' ד' שנוטה ג"כ לומר דגם ביש רוב בהנחתכים השאר איסורין ומסברא הנ"ל דכיון דכל דפריש מרובא פריש תו אינו מצטרף לבטל יעו"ש. ולי צ"ע דהא בזבחים ע"ד אמרינן בחבית של תרומה שנתערבה במאה וחמשים חביות דנוטל מהן כדי דימועה והשאר אסורין עד שיפתחו ועכ"פ בנסתחו אח"כ כל החביות מותרין וע"כ משום דנתבטלו בק"א ואמאי יצטרפו אותן הק' שכבר הותרו מקודם לבטל וע"כ דגם אותן שהותרו מטעם כל דפריש מצטרפין לבטל אף שנודע מקודם. ועכ"פ בלא נודע מקודם הדבר ברור דגם מה שנפרש מצטרף לרוב לבטל ומכ"ש היכא דבלקח הרוב בב"א קודם שנודע ואינם מדברים החשובים ונודע דכולן מותרין דכיון דהמיעוט הנשאר אסור ולא סמכינן אהא דאיסורא ברובא איתא להקל ממילא נמי הכל מצטרף להתיר וזה ברור:

סימן לח

להרב החריף ובקי מוה' משה שמחה טייטלבוים נ"י מו"צ בווישניצא: ע"ד שאלתו שהתיכו בכלי א' מן ט"ו אווזות שומן לפסח ואחר ההתכה נמצא עור צוואר מאווזה א' קרוע באופן דהוי ס"ט מחשש. ונשאל על השומן הנ"ל וכ"ת מצדד להתיר עפ"י דברי

הש"ך בכללי ס"ס שמתיר בה"מ כהמ"ב דבלא נודע גם ספק א' בגוף והב' בתערובת שרי בה"מ ודרש מאתי חוו"ד והנה מדברי הש"ך אין שום סמך להתיר דהא הש"ך מתיר מטעם ס"ס וזה ל"ש רק ביבש ביבש כשאוכל שנים שנים או כל א' בפ"ע ועכ"פ לא כולם ביחד דאז ליכא ס"ס וע"י חוו"ד סי' ק"י ס"ק י"ג דבבישלו יחד הוי כאכלן כולן כ"א א"כ כאן שהותכו בכלי א' ליכא ס"ס אמנם בפמ"ג בש"ך ס"ק א' דיני ס"ס הביא ממהריב"ל להתיר בכה"ג מטעם ספק דרבנן ונהי דהוי סד"ר ע"י גלגול בלא נודע שרי והרגיש שדברי הש"ך הם כנגדו מדלא התיר רק מטעם ס"ס ונדחק דהש"ך מיירי ביבש ביבש דאפשר לאכלם בזאח"ז ובלח בלח ג"כ שרי מטעם סד"ר וכ"כ בנוב"י מה"ק יו"ד סי' ל"ב ל"ג ולב"ש בח"ד אך בתשו' בית שלמה יו"ד סי' קל"ה האריך להוכיח מכ"ד דלא כפרמ"ג הנל וגם בלא נודע ל"א סד"ר ע"י גלגול וגם הרב בעל יד"י סי' ק"י בדיני ס"ס אות ו' משיג על הפמ"ג ועכ"ז במקום הפסד רב מאד כמו בנ"ד גם הבי"ש נוטה להקל. ועוד הנני מוסיף בנ"ד סניף להקל דאפשר דכ"ע מודים דשרי מטעם סד"ר דהא כל עיקר האיסור דספק דרבנן ע"י גלגול היינו כיון שכבר חל עליו שם איסור מכח ספק אין לצרף עוד זה לספק ובלא נודע ג"כ אמרינן דאין הידיעה פועלת כלום דהא עכ"פ נתגלה לו עתה שהי' אסור מספק בטרם שנתערב אמנם בנ"ד הנה כשעירבו כל העורות משומן האווזות בטרם שנמלחו יחד הא נתערבו יחד ויבש ביבש מב"מ בטל ברוב דהא כ' רש"ל הביאו בש"ך יו"ד סי' ק"א דעור אווז אינו ר"ל ובש"ך תלי לה כפי המקום ובס' יד"י שם כ' דבזה"ז ובמקומנו אינו ר"ל וא"כ שורת הדין שכבר נתבטל ברוב בטרם שהומלח וניתך ביחד וכבר הותר אז ומה איכפת לן מה שנמלח אח"כ אלא דאפ"ה אסור משום שבלא נודע לא שייך ביטול כמ"ש הרא"ש וש"ך יו"ד סי' ק"ט ואני דנין תורת ביטול רק מכאן ולהבא ולא למפרע וא"כ כיון שבע"כ אנו חושבין הידיעה לעיקר לאסור מטעם זה א"א לאחוז בחבל בתרי ראשין ולומר דאף שלא נודע כבר חל עליו שם ספק איסור למפרע ולענין ביטול נימא איפכא דכיון שלא נודע לא נתבטל אלא דכיון שאנו דנין לאסור משום דבלא נודע ל"ש ביטול ואף שנודע עתה אין ביטול למפרע כמו כן באותו דבר גופא יש לחשוב הידיעה לעיקר גם לענין זה דבטרם שנודע לא חל עליו שם ספק איסור עד שנודע ואז הרי הוא מעורב כבר והוי ספק דרבנן וכעין זה כ' השך ס' נ"ה ס"ק כ"ג דלענין אבר המדולדל ל"ש לדון איסור דבוק כיון דכל איסורו משום דחשוב כפרוש ואין לאחוז כתרי חומרי דסתרי אהדדי יעו"ש ואף מהסוברים דעור שומן אווז מיקרי ר"ל וא"כ גם אם היה נודע הדבר טרם המליחה היה אסור הכל אכתי הא לאחר המליחה שנחתכו לחתיכות דקות דאז בוודאי תו אינו ר"ל דאין מכבדין בחתיכה קטנה ואחר המליחה טרם ההיתוך הא

נחתכו לחתיכות קטנות כנהוג ואם היה נודע אז היה בטל כדין מב"מ ומטעם המליחה לא נאסרו עדיין דהו"ל ס"ס דלמא אינו טרפה ודלמא מליחה בקליפה כראבי' וכמ"ש השבו"י וכן הורה הגאון חת"ס יו"ד סי' צ"ג באופן שעדיין היה מקום לומר דשומן אווז מהטריפה נתבטל בכשירות לאחר שנחתכו לחתיכות קטנות טרם ההיתוך וכל העיקר האיסור משום דלא נודע ל"ש ביטול וא"כ אין לאחוז בדבר א' חומרי דסתרי אהדדי ודנין נמי לענין זה דבלא נודע לא חל עליו שם ספק איסור עד עתה שנודע והרי עתה הוי ספק דרבנן ע"כ יש להקל ולהתיר כל השומן ובפרט דיש לצרף נמי סברת הפוסקים דביטול איסור אינו תלוי בידיעה דלדידהו בנ"ד מותר מטעם הנ"ל דנתבטל יבש ביבש קידם המליחה או קודם ההתכה ונהי דלא קיי"ל כן עכ"פ סניף הוי להיתר הפמ"ג ונוב"י ולב"ש הנ"ל:

ב] ועל דבר קושיתו על הפלתי ס' ס"ה שחידש דגם למ"ד אין בגידין בנ"ט אבל בעודנו רך תיכף כשנוצר יש בו טעם רק אח"כ נתקשה וא"כ מאי פריך בפסחים כ"ב אהא דמשני כשהותרה נבילה הוא וחלבה וגידה הותרו הניחא למ"ד יש בגידין בנ"ט אלא למ"ד אין בגידין בנ"ט מח"ל אכתא קרא אתי להתיר בעודנו רך נראה פשוט דלהפלתי תיכף משיצא לאויר העולם כבר נתקשה ואין בו טעם רק סמוך ליצירתו בעודנו במעי אמו ועדיין לא כלו לו חדשיו אז הוא רך והנה חלב נפל מותר וגיד נפל אסור כמ"ש תוס' חולין ע"ה והשתא פריך ממ"נ למ"ד אין בגידין בנ"ט האיך נוכל לומר דהיא וגידה הותרו וגם חלבה אי מיירי בבהמה שמתה הא שוב ל"ש בגיד דידי' אכילה דכבר נתקשה ואי מיירי קרא בנפל שהיא נבילה והגיד שלו רך א"כ שוב הא ליכא בנפל איסור חלב ומנלן דהותר חלבה וא"ש:

ג] וע"ד המקנה בק"א לה' קדושין ר"ס ל"ח שכתב שם ליישב דברי הטור שהעתיק בדיני תנאי בקדושין שאפשר לקיימו ע"י שליח דתמה בי' דהא בקדושין תמיד אפשר לקדש ע"י שליח ומועיל תנאי גם בקדושי ביאה משום דאתק"ש הוויות להדדי כדאי בגמ' דנ"מ בכהן שקידש גרושה והתנה תנאי בקדושין דהתנאי בטל לשיטת תוס' ב"מ י' דבדבר עבירה השליחות בטל וא"א לקדש ע"י שליח והאריך בזה - והנה מאז אמרתי עפ"י דעת המקנה הנ"ל ליישב הא דאמרו במשנה גיטין פ"א דכותב לגרש את אשתו ונמלך פסלה מן הכהונה דברי ב"ש וב"ה אומרים אפילו נתן גט על תנאי ולא נתקיים התנאי לא פסלה מן הכהונה ומשמע משטחיות לשון המשנה דלב"ש בכל גט על תנאי פסלה מן הכהונה וע"י תשו' הראש כלל מ"ה ס' כ"ג והא גם לב"ש משכחת לה דנהי דלב"ש גם בלעדי התנאי הא נפסלה לכהונה משעת כתיבה אכתי הא משכחת לה בכותב התנאי בגט

גופא ונתן לה דבזה יתכן דלא פסלה מן הכהונה דדוקא בכותב הגט בסתם הוי ריח הגט משא"כ בכותב התנאי בגט גופא ועי' בגיטין פ"ד דלשי' תוס' שם יכולין לכתוב התנאי בגט ולהנ"ל נראה דלב"ש בכל גווני גט תנאי פסולה לכהונה דהא ב"ש סוברים דלא יגרש אדם את אשתו אלא אם מצא בה ערות דבר ובלא זינתה אסור לגרשה וא"כ ממילא לב"ש נהי דבדיעבד אם עבר וגירש מה שעשה עשוי כדאי' בסוף גיטין אבל כיון דאסור לעשות כן ממילא במגרש ע"י שליח ולא מצא בה ערות דבר הגט בטל מטעם דאשלד"ע והשתא בגירש אשתו על תנאי לב"ש ע"כ פסולה מן הכהונה אף שלא נתקיים התנאי דאם מצא בה ערות דבר א"כ בלעדי הגט פסולה לכהונה כדין זונה ואם לא מצא בה ערות דבר שוב א"א לעשות מעשה ע"י שליח והתנאי בטל והמעשה קיים והוי גרושה גמורה ודוק אך אני נבוך בזה באם כותב התנאי בהגט אפשר דשפיר מועיל התנאי דבשלמא במתנה התנאי בעת נתינת הגט ל"מ דהא א"א לגרש ע"י שליח דאסור לגרש כיון שלא מצא בה ערות דבר אבל בכותב התנאי בתוך הגט שפיר הוי תנאי גמור דהא מת דת הגט אפשר ע"י שליח דאטו אסור לכתוב גט הא גם לב"ש האיסור הוא שלא יגרש בלתי ערות דבר אבל כתיבת הגט אין איסור. וכן בקדושין כה"ג בכהן שקידש גרושה בשטר וכתב התנאי בשטר אפשר דמועיל דהא אפשר לכתוב השטר ע"י שליח וכתיבת השטר אינו איסור. ובזה תו יש לסתור כל חידושו של המקנה הנ"ל דכיון דעכ"פ משכחת לה בקדושי גרושה לכהן תנאי שיועיל כגון שנכתב בתוך השטר תו מועיל גם בקדושי כסף וביאה משום דאיתקוש הוויות להדדי ודו"ק ויש עוד לעיין בזה ואין הזמן גרמא:

סימן לט

להרב המופלג מו"ה משה שראפער נ"י בסקאלא:

ע"ד שאלתו בעסק טראפיק אשר לו ולפעמים אשר קשה מאוד להשיג נכרי שיעמוד כל יום השבת וימכור ומחפש מע"כ בכוחא דהתירא למכור הגוי מע"ש הטאבאק והגוי ירשה אז לכל הבא לקנות במקח הקצוב שימדוד וישקול לעצמו ויניח המעות בכלי העומד שם. וישראל בעל הטראפיק אין לו דבר עם הקרנים רק יושב ומשמר מגניבה ואין בזה רק משום מראית עין והא מראית עין התירו במכס משום חשש ה"מ והכא הוי ה"מ ביותר דאם לא ימכור יוכלו לסלקו מזכות הטראפיק ומדייק מע"כ מלשון הרב ז"ל סי' רמ"ד סעי' י"ד והתירו לגמרי גזירה של מ"ע במכס וכיו"ב שדרך להיות שם הפסד גדול על הרוב עכ"ל ולשון התירו משמע דלגמרי התירו כמו טומאה הותרה בציבור דלא בעי לאהדורי אטהורין כלל. הנה ראה רק ראי' אחת בש"ע הרב שם והרי בסעי' י"ז שם אוסר לגמרי להיות יושב ומשמר במכס מפני מראית עין שיאמרו לצורכו עושה רק במקום ה"מ

שרי יעו"ש הרי דמ"ע דיושב ומשמר חמיר לי' טפי ממ"ע דקבלנות בביתו דיאמרו שכיר יום הוא דזה התירו לגמרי במכס אבל כשישראל יושב שם איכא מראית עין טובא ועכ"ז התירו במכס מחשש ה"מ דא"א בענין אחר שהרי הגוי יקבל לעצמו הכל כי אין הישראל יוכל לידע כלל אבל בטראפיק הלא אפשר למסור לגוי מע"ש טאבאק במדה ומשקל ולא יצטרך הישראל להיות יושב ומשמר כלל וכן עמא דבר. ועוד דגם במכס נראה דלא התירו רק כשהגוי מקבל המכס וישראל יושב ומשמר אבל אם אין העכו"ם שם וישראל בעצמו יושב שם איכא מראית עין טפי שיאמרו שישראל מוכר בעצמו בשבת או מקבל מכס בעצמו בשבת וזה לא התירו כלל והא מ"ע כזה אשכחן בדוכתי טובא כמבואר ביו"ד ס' קס"ט סעי' כ"ב דאסור להלוות מעותיו של גוי המופקדות אצלו משום מראית עין וכן לענין מת"כ דמשתתף עם הגוי פטור ממתנות אמרינן בחולין קל"ג דה"ד ביושב גוי אמסחתא דאל"כ איתא משום מ"ע ואף למאי דמסיק הש"ס שם דגוי מפעי פעי היינו דיושב אמסחתא סגי כיון דמיפעא פעי כמ"ש רש"י שם אבל כשאין העכום שם אסור משום מ"ע ומכ"ש באיסור שבת החמור טפי: ומ"ש כדת עוד להתיר גם אם אין מוכר לגוי כלל בעש"ק מאחר שהטאבאק של המלך ועדיין לא נפיק מרשותו דאם נתייקר ברשותו אתיקיר וישראל שליחותו דמלך קעביד ובשבת הוא מסלק נפשי מהשליחות לגמרי מני שלוקח טאבאק משל מלך הוא והמעות למלך והישראל רק יושב ומשמר וגם משום מראות עין ליכא דהכל יודעין שהוא ממינה של המלך עכ"ד. והנה באמת שמצאתי כדברים האלה בס' אשל אברהם או"ח סי' רמ"ד להגה"ק מבוטשאטש זצ"ל שכתב וז"ל והמחזיקים הטאבאק והנייר מהקיר"ה פשוט שי"ל שאינם קונים לעצמם רק שנעשה בביתם שליחותא דהקיר"ה והשגחה מותרת כמ"ש גבי רחיים יעו"ש עוד בזה. ובעניותי דבריו צ"ע טובא דהדבר פשוט בעיני דישראל המוכר חפצו של גוי בשבת דעושה איסור משום מקח וממכר דאין איסור מקח וממכר על החפץ רק על ישראל המוכר דאיכא גבי' משום שמא יכתוב וממצוא חפציך ודבר דבר וא"כ מה בכך דשליחו של מלך הוא גם זה מקח וממכר הוא ואע"ג דקייצי דמים ליכא גזירת מקח וממכר בשבת, ולומר דישראל בעל הטראפיק בש"ק מסלק א"ע משליחותו של מלך צ"ע דכיון דהכל יודעים שהיא שלוחו של מלך א"כ גם בשבת הקונה אדעתו של ישראל בעל הטראפיק הוא לוחח והוא יושב ומשמר ואיכא נמי מ"ע ול"ד להא דמבואר ביו"ד סי' קס"ט דישראל סנטר על מעותיו של עכום ומותר להלוות בריבית משום דהכל יודעים שסנטר של גוי הוא דשם הא מעותיו של גוי מותר להלוות ורק החשש משום מ"ע דיאמרו מעותיו של ישראל הוא וע"ז מועיל כיון דידוע שהוא אפטרופס לגוי אבל הכא לענין שבת הא גם חפץ של

גוי אסור לישראל למכור בשבת וא"כ נהי דהכל יודעים דהטאבאק של מלך הוא אכתי איכא מ"ע דישראל מוכר בשבת חפצו של המלך. והעיקר לדינא נראה לפע"ד דטראפיק דינו כמו מכס וא"צ למכור לגוי הטאבאק רק לשכור עכום בקבולת מכל מאה דנרין כך וכך כמו במכס ואולי גם הרב אשל אברהם ז"ל כוונתו דהטאבאק של מלך ושרי ע"י גוי בקבולת דאם היה הטאבאק שלו הוי מקח וממכר ממש וגרע ממכס אבל פשטות דבריו לא משמע כן. ונראה דאם א"א למצוא עכום שיתרצה בקבולת רק בשכירות ליום ג"כ שרי דהא ההיתר במכס הוא משום דהוי שבות דשבות במקום פסידא כמ"ש מג"א סי' רמ"ד וה"נ איכא חשש פסידא טפי מגבי מכס ועוד דהא המכירה הכרחיית מטעם המלך ואם לא יקבל מעות בעד הטאבאק בש"ק תו מלבד פסידא איכא נמי מצוה להציל מידם כמג"א ס' רמ"ד הנל והא דהצריכו במכס קבולת משום דאפשר בהכי אבל אם א"א בהכי ודאי דמותר לשכור ליום וה"ה בטראפיק והעיקר שהגוי יהי' בטראפיק וימכור. אולם על שעה חדא ע"ד מקרה לא יהי' הגוי שמה ויבוא מי לקנות הרוצה לסמוך ע"ד הגה"ק ספי פשטות דבריו בוודאי הרב הנ"ל עמוד גדול לסמוך עליו אבל העיקר לדינא נלע"ד דמחייב לאהדורי על גוי בקבולת ויעמוד שם כל היום ואם א"א בקבולת סגי בשכירות ליום. וכל היתרים הנ"ל הוא רק בטאבאק ונייר סטעמפיל שהוא של המלך אבל הפיפיראס שמחזיקים בעלי הטראפיקאנטען אין שים היתר הנ"ל מועיל דאין בזה חשש ה"מ ול"ד למכס והוי מקח וממכר ממש ואין היתר רק ע"י מכירה לגוי מע"ש והגוי ימכרנו ומה שפקפק על המנהג שנהגו בעלי הטאריפא למכור לגוי מע"ש הטאבאק וזולת זאת נותנים לו שכר קצוב ליום שלא הועילו כלום בזה כיון דקוצבים לו שכירות שימכור בשבת אף שהטאבאק שלו הוי ג"כ שבות כיון דעפ"י ישראל עושה וכמו במצוה לגוי לעשות בשל הפקר. הנה בשל הפקר ודאי אסור כמ"ש בתשו' ח"ס או"ח סי' ס"ג אבל בשלו ממש אפשר דשרי כמו בשל בשר לצורכך וכבה הדליקה שבביתך אף שיש לישראל הנאה מזה ע"י בש"ע הרב או"ח סי' ש"ז סעי' ל"ה ומיהו בנותן לו מעות בעד זה יש לומר דאסור. וגם בלעדי זאת אם היה הטאבאק של גוי באמת היה לנו לדון מטעם הנ"ל אבל הכא שמכירת הטאבאק לגוי ושכירות ליום נעשה בפעם אחת הוי הערמה וניכרת טובא ובהערמה ניכרת כזו בטלה המכירה לגמרי כמו במניח חותם על החמץ בשעת מכירה כדאי' באו"ח סי' תמ"ח יעי' בפמ"ג שם והמובחר ע"י קבולת ובדא"א סגי בשכירות ליום בטאבאק ונייר סטעמפיל כנלע"ד:

סימן מ

להרב מוה' יצחק קעלמאן נ"י אבד"ק ווישניווציק:

ע"ד שאלתו בחייטים שמחזיקים פועלים נכרים ומושכרים להם לשנה ולאשר הפועלים אינם עושים מלאכה ביום א' וגם ביום הש"ק הא הוי הפסד רב ע"כ רצונם שימצאו להם איזה היתר שיעבדו הפועלים הנכרים בביתם בש"ק לא בבית החייט ישראל. ומע"כ תאריך ואני אבאר בקצרה. הנה באו"ח סי' רמ"ג הביא בש"ע דעת הרמב"ם דאם שכר עכום לשנה או לשנתיים שיכתוב לו או שיארוג לו בגד הר"ז כותב לו בשבת כאלו קצב עמו שיכתוב לו ספר או שיארוג לו בגד ויש מי שאוסר הוא הראב"ד ז"ל ולהלכה קיי"ל כרמב"ם כמ"ש בד"מ. אמנם במג"א שם כ' דמיירי דוקא כדרך השרים ששוכרין להם סופר או חייט לכשיצטרך להם דבר לכתוב אבל בשכרו לכתוב לו תמיד ודאי דאסור לד"ע יעו"ש וכך פסק בש"ע הרב ז"ל סי' רמ"ד סעי' ח' והנה בנידון דידן ידוע שהחייטים השוכרים להם פועלים נכרים המה שוכרים אותם לתפור תמיד והם מספיקין להם תמיד לתפור ולמכור ואין בזה שום היתר שיעבוד הנכרי בש"ק אפילו בביתו, וכה ראיתי סם בהג"ה לש"ע הרב סעי' ח' שכ' שבק"א חזר בו והסכים דאם שכרו למלאכה מיוחדת אע"פ ששכרו לכתוב תמיד מותר יעו"ש ובעניותי הג"ה זו לאו דסמכא היא ולא מפי מרן הרב יצאה כי אף שהרב ז"ל בקו"א שם במהד"ב לס' רמ"ג בתוך אריכות דבריו השיג על פירוש עג"א ברמב"ם דמיירי דשכרו לכשיצטרך מדכ' הרמב"ם ז"ל ב"ה י"ד כגון ששכרו לשנה לבנות לו חצר או ליטע כרם ואין דרך לבנות כמה חצירות לשנה וליטע כמה כרמים לשנה ואפ"ה שרי ונטה לומר כדעת המ"מ ברמב"ם ז"ל דבכה"ג ששכרו לשנה ולא לימים שרי כמו בקבולת כיון דהשכירות גם התשלומין בהבלעה מכ"מ לדינא לא מסיק שם מידי ולדינא בוודאי אין לזוז מדברי המג"א ז"ל וגם בנוב"י מה"ת או"ח סי' ל"ח פוסק כהמג"א ובפרט שהמ"מ גופא סיים על דבריו הנ"ל דשכיר שנה הוי כמו קבלנות וראי' מרפ"ב דעו"ק. וצ"ע אמנם גם לדברי בעל הגה הנ"ל הא סיים דאף לדברי הרב בקו"א גם הבעה"ב מקפיד עליו שלא יבטל ממלכתו אסור כהט"ז יעו"ש והיינו הדין דסעיף י' שהעתיק הרב שם וא"כ בנ"ד ששכרו לתפור לו תמיד בגדים וודאי מקפיד עליו תמיד שלא ישב בטל ואסור ואין מקום לזה כי אם כששכרו ליטע לו כרם או חצר כפי דעת הרב במהד"ב דאף ששכרו לעשות תמיד מכ"מ משכ"ל שהבעה"ב אינו מקפיד עליו אם יושב בטל לפרקים כי סומך שבכל השנה ודאי יגמור נטיעת הכרם או הבנין אבל כמו בנ"ד ששכרו לתפור לו בגדים תמיד ואין קץ לדבר ודאי מקפיד עליו אם יבטל ואם כי במה"ב להרב לא מצאתי זה שבמקפיד עלו אסור ועפ"י סברתו לדעת המ"מ דבכה"ג הוי כקבלנות כיון דשכרו לשנה בהבלעה א"כ בזה שרי אבל לענ"ד הרב לא כתב שם דבריו לדינא ואם באנו לסמוך על הגה הא כ' דבמקפיד עליו אסור. ולולא

דברי המג"א ז"ל בפירוש דברי הרמב"ם היה נלע"ד דמיירי ששכרו לכתוב לו ספר או ליטע לו כרם והיינו שאומר לו ששכרו לשנה לעשות לו כנ"ל נטיעת כרם או כתיבת ס' ידוע דבכה"ג כראה דאם נגמר הנטיעה או הספר באמצע השנה מחויב לשלם לו שכר בעד כל השנה דהא כבר נגמר הענין ובהיפוך אם כתב כל השנה ולא נגמר עדיין ג"כ צריך לשלם לו השכר דהא לא אמר לו באופן שיגמור לו הספר רק שיעשה לו במשך השנה וקמ"ל הרמב"ם דהוי כקבלנות דשרי כיון דאם ישלים כל המלאכה לא יצטרך עוד לעשות לו דבר הוי קבלנות והראב"ד משיג ע"ז דנהי דהוי כקבלנות בחד צד אם יגמור בתוך הזמן אכתי הו"ל כשכירות דלמא לא יגמור את הספר בכל משך השנה וניחא לי' לבעה"ב שיעשה בשבת כדי שעי"ז יוכל לגומרו ודוק ואולי בענין כזה מודה המג"א דשרי להרמב"ם כמו בשכרו לעכל עת שיצטרך דחד טעמא היא אמכם בנ"ד ששכרו לכתוב לו תמיד ודאי אסור ונראה דהא דכ' מג"א בשכרו לכתוב לו תמיד דאסור אין הטעם משום דודאי כהנה ישראל מעשייתו דא"כ לדעת ט"ז סי' רמ"ג דגבי מרחץ נמי שרי קבלנות אף שנהנה הישראל עי"ז א"כ גם הכא לשתרי אלא דהטעם הכא פשוט יותר דבשכרו בכל עת שיצטרך הוי כענין קבלנות דשכרו שבכל עת שיצטרך יעשה לו הצטרכותו וכן במרחץ הוא שוכרו לעשות כל הפעילות הצריכות למרחץ בעת הצורך ול"ד לשכיר יום אבל בשוכרו לכתוב לו תמיד הוי כשכור יום ממש ואינו ענין קבלנות כלל ולא פליגי בזה רמב"ם וראב"ד: ועי' בש"ע הרב בקו"א ל"ס רמ"ג ס"ק א' וראיתי בתשו' הרי בשמים מה"ת או"ח סי' נ"ד שנשאל על ענין כנ"ד והשיב שהחייט ישכור את הפועל שיעבוד אצלו ששה ימים בשבוע ולא יפרש לו איזה ימים ואם יהיה עבודה ולא יעבוד כל הששה ימים לא ישלם לו שכירתו לשנה עד שיעבוד עד שישלים הבאים לשנה הבאה ובכה"ג גם לראב"ד שרי דגוי אדעתי' דנפשי' קעביד ואין לישראל ריוח כלל יעו"ש ולענ"ד דאדרבה גם להרמב"ם אסור דבכה"ג הוי שכיר יום ובשכיר יום אף בשכרו ישראל לכמה ימים ולא קצב לו איזה ימים שיעשה ועשה גוי בשבת צריך למחות בידו וכמבואר להדיא בשו"ע הרב ז"ל סי' רמ"ג סעי' ב' דבשכרו לכמה ימים אף שלא אמר לו שיתעסק בשבת אסור שאף שהנכרי מתכוין לטובת עצמו כדי ליטול השכר שקצב לו בעד כל יום, מכ"מ כיון שהוא עושה רק מחמת דיבורו של ישראל ששכרו להתעסק איזה ימים ה"ז כעושה בשליחות ישראל יעוש"ה ובקו"א. ואם שראיתי גם להגאון חת"ס ז"ל או"ח ס' ס' שכתב בשוכר את הפועל לשבוע דעתו לששה ימים ויעבוד גם ביום א' ואם הפועל הנכרי אינו רוצה לעבוד ביום א' ועובד תמורתו בש"ק אדעתי' דנפשו קעביד יעו"ש לענ"ד היא תמוה דהיתר זה היא רק בקבלנות ולא בשכיר יום והרמב"ם ז"ל כפי

דברי המג"א מיירי בשכרו לכתוב לו בכל עת שיצטרך הוי כענין קבולת משא"כ בשכרו לעשות לו תמיד הוי שכיר יום ממש ואין היתר בשכיר יום אף שלא קבע לו הזמן ואף שהגוי עושה ע"ד לקבל שכרו אסור כיון שאין לו נ"מ בהשלמת המלאכה רק לעבוד וע"י בש"ע הרב סי' רמ"ב סעי' א' ולדינא בנ"ד לדעתי אין היתר כי אם שהחייט גם הפועל יבטלו את השטר שעשו לשנה וביום ו' סמוך לערב יוכל ליתן לו לביתו עבודה בקבלנות ממש היינו מכל בגד ובגד שיעשה ישלם לו סך כך וכך והוי קבולת ממש דשרי אמנם דינא דקבולת היא דוקא בשאפשר לו לעשות המלאכה בחול כמבואר בס' רנ"ב וגם לא יקבע לו מלאכתו בשבת ע"כ בנ"ד רשות ליתן לביתו עבודה שאפשר לעשות ביום א' ויוכל לעשותו בשבת או ביום א' ובכה"ג אף שיודע שעושה בשבת א"צ למחות בידו. ואף דהעכו"ם נזהרים שלא לעשות מלאכה ביום א' הו"ל כקבוע מלאכתו בשבת מכ"מ נראה כיון דעכ"פ באפשרי שיעשה הגוי ביום א' מלאכה בצנעה אם ירצו אין זה מיקרי קובע מלאכתו בשבת וכמ"ש בט"ז סי' ש"ז ס"ק ג' דבנותן לו מעות לקנות לו חפץ ומצוי רק ביום השוק כיון דמצוי קצת גם בימות החול שרי ולא הוי כקובע מלאכתו בשבת וע"י תשו' מהרי ברונ"א סי' קע"ג דעכום דידן אינם נזהרים כ"כ מעשות מלאכה ביום חגיהם יעו"ש ואין להאריך:

סימן מא

להרב מו"ה חיים דוד כ"י אבד"ק איסטריק יצו:

ע"ד שאלתו בסכך שעושין מקנים של עץ עגולים ומקודם עושין רעהם ובהרעם עושין כמו פיגיס להניח הקנים תוכו ובסוף הרעהם יחברו הקנה במסמר להרעתם ועי"ז תו א"א להוציא שום קנה מהרעהם. וכ' כ"ת דסוכה זו פסולה דהקנים עם הדעתם נעשו כמו נסר א' רחב כיון דא"א להוציאם מהרעהם ורשב"א סי' רי"ג שהובא בב"י או"ח סי' תרכ"ט שמקיל בזה היינו בנותן עליו סכך כשר אבל הכא אינו נותן עליו סכך אחר ואיכא משום גזירת תקרה. ודבריו נכונים בזה וגם בח"א כלל קמ"ו סעי' כ"א בהעתקתו דברי הרשב"א הנ"ל כתב דאין למחות בידם כיון שנותנין עליו סכך כשר ל"ש גזירת תקרה הרי דבלא סכך כשר איכא בהא גזירת תקרה כיון שנחברו ונעשו כאחד ע"י מסמרים וה"ה הכא. והנה בתשו' הרשב"א שהובא בב"י ובמג"א סי' תרכ"ו שאלוהו בסוכה העשוי' בנסרים שאין ברחבן ד' רק טפח ואין בין נסר לנסר ג"ט ומכסין בסכך כשר. והשיב רשב"א דיש לומר כיון דנסרים תקועים במסמרים נעשו כנסר א' רוחב ד' ואיכא משום גזירת תקרה כו' ויפלא מאוד לכאורה דמה בכך דע"י החיבור נעשו כ"א והוי סכך פסול הנסר ההוא אבל הסכך שמניח באויר בין הנסרים ודאי כשר הוא ורבה על הנסרים וא"כ מה מקום

יש לפסול בזה ומה זה שהוצרך הרשב"א לומר ועתה הנח להם לישראל על דבר שאין בו חשש כלל ומוכרח דכוונתו דכיון דעכ"פ הנסרים המחוברים נעשו כנסר א' רחב שפסול א"כ יש כומר דגם הסכך שבאויר המניח על נסר זה פסול מטעם שמעמיד הסכך בדבר פסול וכ"נ בב"י ס' תרכ"ט שהעתיק תשו' הלז בדין מעמיד בדבר המק"ט וזולת זאת איני יודע חשש כלל אף להאומר שע"י חיבורן נעשו נסר א' רחב ד"ט והוי סכך פסול כיושב תחת גוף הנסר אף שאין בו רוחב ד"ט כיון דבצירוף כל הנסרים יש רוחב ד"ט אבל עכ"פ האויר ודאי כשר הוא לסכך סכך כשר שם שיהיה רבה על הנסרים וע"כ מטעם מעמיד אבל כיין דיש שנחלקו עליו ולדעתם ע"י החיבור בנסרים לא נעשה עדיין כנסר א' רחב ד"ט וא"ש הוא גופא סכך כשר וגם דבר המעמיד לא ברירא לי' לפסול ע"כ הכשיר במניח סכך כשר יותר על הנסרים וע"כ בנידון שאלתו אם הוא מחבר בסוף הרעהם הקנה במסמר לגוף הרעהם ועי"ז לא יוכל להוציא הקנים מן הרעהם וודאי דיש לחוש דנעשה כנסר א' רחב ד"ט דפסלו משום גזירת תקרה ואף ליש מי שחולק שהביא הרשב"א נראה דה"ד כמו שם שהאויר בין נסר לנסר עודף עודף על הנסרים ול"ד לתקרה אבל הכא שהקנים בתוך הרעהם סמוכים זל"ז הוי כתקרה ממש והא מבואר בסי' תרכ"ט סעי' ו' דבמקום שנהגו לקבוע מחצלת בגגין כעין תקרה אין מסככין בהם והא מחצלת עשויה מקנים הרבה מחוברים זל"ז ואין בשום א' רוחב ד"ט אפ"ה אין מסככין בו ואף דשם לא החמיר רק במקומות הנהוג לקבוע בתקרה שם שאני דרך לסכך בקנים של שיפה וגמי אבל בנ"ד הא הקנים של עץ פשוט וההיתר משום שאין בהם ד"ט אבל כשמחוברין יחד ע"י הרעהם שמוקף להם הוי כבסר א' - אמנם גם באם אינו תוקע במסמר בסוף המילוי באופן שנוטל הקנים מהרעהם ביד דלא הוי חיבור אכתי מצד הרעהם גופא דהוי כנסר שיש בו רוחב ד"ט עפ"י הוראות מורו של הרשב"א ואיכא למיחש מטעם מעמיד בדבר הפסול וכמ"ש לעיל ואף ש"כ הרשב"א דהנח להם מכ"מ אינו מן המובחר. ונראה שאין להחמיר בזה בלתי שיש עכ"פ בצירוף כל הנסרים שברעהם רוחב ד"ט דבזה יש לומר דנעשו כנסר א' רחב ד"ט אבל כשאין בכל הנסרים בצירוף רוחב ד"ט בזה אין מקום להחמיר מכח הרעהם באם אינו תוקע במסמר שלא להוציא הקנים וכה ראיתי בפמ"ג באשלי אברהם סי' תרכ"ט ס"ק י"א שכתב במעמיד בדבר הפסול דרבנן כגון נסר רחב ד"ט דלא גזרו דהוי גזלג"ז וצ"ב יעו"ש. ולענ"ד מרשב"א הנ"ל נראה דמעמיד בנסר שיש בו רוחב ד"ט יש חשש פסול אלא דשם הקיל כיון דאין בכל נסר רוחב ד"ט רק בצירוף ואף בזה לא הקיל רק מטעם שנהגו וגם בפמ"ג שם כ' ד"יש יחמור. והנה בהרעהם הנ"ל היא ממש עובדא דרשב"א ואין להחמיר לאחרים אבל אינו מן המובחר וגם יש לחוש

קצת מצד מעמיד בדבר המק"ט כיון שיש ברבהם בית קיבול לקבל הקנים כמו שהחמיר הרשב"א בסולם והכא חמור יותר דשם היא עשויה לקבל קיבול עולמות אבל הכא הא יכולים להוציא הקנים ומ"ש כ"ת דאין לחוש כזה מטעם קיבול כיון שנעשה לסיכוך כמי מחצלת שיש בה שפה בעשאה לסיכוך כמ"ש מג"א סי' תרכ"ט ס"ק ו' בשם רדב"ז כ"ד לשם דטעמי' של רדב"ז אף דיש לו שפה כיון דעשוי לסיכוך בוודאי אינו עשוי לקבלה ואף בזה חולק הרב זצ"ל בש"ע יעו"ש חבל הכא הוי ע"כ עשוי לקבל כל הקנים וכ"ז באם עשוי באופן שאפשר להוציא הקנים משם דאז אין חשש רק משום מעמיד ובזה רוב הפוסקים מקילים אבל כשחיברו במסמר באופן שא"א להוציא הקנים משם ודאי דפסול מדינא מגזירת תקרה כנלע"ד:

סימן מב

ב"ה לתלמידי היקר החריף ובקי גדול בתורה כמר הלל שפערבער נ"י: מכתבך הגיעני וע"ד שאלתך באשת ישראל שנאנסה תחת בעלה והבעל מת אם רשאי הבועל שהיה מזיד ליקח אותה והבאת דברי הב"מ ותשו' חתם סופר אה"ע ח"א סי' כ"ו דאסרינן לכתחלה וב"ס עצי ארזים סי' י"א מצדד להקל במת ודוקא בגירש אסור ואין ס' עצי ארזים ת"י אבל ראיתי בס' הקובץ על הרמב"ם פ"ב מסוטה שהביא מתשו' כנס"י סי' ס"ז שכ' ג"כ להתיר במת הבעל וטעמם לא נודע לי אך בגוף הדבר שצדדו הרבה להקל מחמת שפשוט בעיניהם שעפ"י ש"ס דילן יבמות לתירוץ קמא דאנוסה הי' מבואר דמותרת לבועל והתוס' שבת נ"ו כתבו כן לזאת דחו דברי ירושלמי אבל מאז הערותי בס' מנחת קנאות לסוטה כ"ח שפרש"י שם ד"ה סוטה לפי פירוש הפליתי בס' ק"י בבית הספק וגם לפי פירושי שם ברש"י עכ"פ הדבר מוכרח שרש"י סובר כהירושלמי דשוגגת והוא מזיד אסורה לבועל מה"ת ובע"כ דסובר דתירוץ בתרא בכתובות ט' סובר כן גם בדף כ"ז שם הבאתי בחיבורי דברי המאירי סוטה שכתב לפסק הלכה כירושלמי דהיא שוגגת והוא מזיד אסורה לו. ועתה מצאתי בס' בני אהובה להגאון הר"ח יונתן ז"ל בפ"ד מאישות שהביא דברי רש"י סוטה כ"ח והוכיח מרש"י שסובר כירושלמי אלא שכ' שם דאפשר לומר דדוקא בשוגג אבל באנוסה ממש אף שהבועל מזיד מותרת לו ובזה לא סתרו הבבלי וירושלמי וטעמו שם דשוגג ואונס דאימעטו להתירא מתרי קראי נפקי ובשוגג יש לומר דאימעט להתירא דמסתמא אף לבועל היינו כשהוא ג"כ שוגג כגון דכסבור אשתו היא וגם היא סברה דבעלה הוא חבל בהוא מזיד אסורה לו אבל באונס דלא משכחת לה כלל שיהי' גם הוא אונס דאין קשוי אלא לדעת וע"כ דהוא מזיד ואפ"ה אימעטא להתירא ושריא לו יעו"ש שדבריו קצרים וכוונתו ברור כמ"ש:

אבל ג"כ תמה מאוד דהא באונס נמי משכ"ל ששניהם אנוסין כגון שכיון לאשתו ונכרים הדביקוהו כמבואר להדיא ביבמות ר"פ הבע"י וגם זולת זאת אין הדבר מסתבר כלל וגם בבני אהובה שם סיים על דבריו וצ"ע. ואדרבה נראה דבאנוסה יש לאסור לבועל ובשוגגת שכסבורה שהוא בעלה דהא בהא דאמרינן בכתובות כ"א דאנוסה אפילו סופה לרצון שריא משום דיצרא אלבשה כתב בהפלאה שם דבאמת אם נתרצית לבסוף לא מחמת דיצרא אלבשה אסורה אלא דמצד חזקת כשרות ועוד יותר מחמת חזקת היתר לבעלה מתירין לבעלה ואמרינן דמסתמא הא דנתרצית היינו מחמת שיצרא אלבשה יעו"ש באורך והשתא יתכן לפי מ"ש בש"ש ש"א פ"ז דדוקא לבעל איתא חזקת היתר אבל לבועל ליכא חזקת היתר כיון דבשעה שנולד הספק היתה אסורה לו עכ"פ משום א"א ומתרץ בזה קושי' תוס' בריש נדה דמנלן דס' טומאה בריה אף בדליכא חזקה דילפינן מבועל וס"ט ברה"י דטמא אף בדאיכא חזקה להיפך דילפינן מבעל עיי"ש וכיון דלבועל ליכא חזקת היתר שוב יש לומר דגם אנוסה אסורה דלמא נתרצה לבסוף כיון דליכא חזקת היתר לגבי בועל ואף לתירוץ קמא דכתובות ט' דאנוסה שריא לבועל יש לומר דשם שאני כמ"ש תוס' כתובות כ"א לאבוה דשמואל דאנוסה אסורה שמא סופה לרצון דאסתר לא נאסרה למרדכי משום דצדקת גמורה היתה יעו"ש וה"נ י"ל לענין בועל דבת שבע צדקת גמורה היתה ודבריו כתובין במשלי משא אשר יסרתו אשמנו אבל בסתם אשה דליכא חזקת כשרות כולי האי רק חזקת היתר וחזקת היתר ל"ש לגבי בועל:

ואולי מה"ט נקיט בירושלמי שם דשוגגת והוא מזיד אסורה לבועל דבאנוסה פשיטא דאסורה שמא נתרצה לי אבל אפילו בשוגגת כסבורה שהוא בעלה אפילו נתרצה אלו אין בכך כלום אפ"ה אסורה לו כיון דהוא מזיד: וגם יש לדון אף אם נימא דלא כהפלאה הנ"ל אלא כיון דיצרא אלבשה תמיד אנוסה היא מכ"מ הרי כתב רש"ל פ' הבע"י דאם האשה עושה מעשה בסוף ביאה דהיינו שהודקה א"ע אליו אסורה יל"ש בזה יצרא אלבשה א"כ באנוסה יש לחוש דלמא עשתה איזה מעשה הידוק בסוף רק דלבעל ל"ח להכי ומוקמינן בחזקת היתר אבל לבועל דלא הוי בחזקת היתר אסורה ואף שבנוב"י מהד"ת אה"ע סי' ק"ל חולק על רש"ל בזה עי' בס' ישרש יעקב יבמות דף כ' שמיישב לנכון שיטת רש"ל אבל אני מצאתי בס' החינוך מ"ע רצ"ו כתב להדיא דכל שתחילתה אונס אף שסייעה בתשמיש אנוסה היא עיי"ש יזה כהנוב"י ועכ"פ אין לדייק כלל מלשון ירישלמי דוקא שוגגת דיש לומר דאנוסה עכ"פ טפי יש סברא לאסור מבשוגגת וקמ"ל דאף בשוגגת אסורה לו כיון דהוא מזיד. ולדייק מלשון ירושלמי שם דוקא בגירש ג"כ רחוק מאוד לזאת אחר שברש"י ומאירי מבואר דסברי כירושלמי וגם המנ"ל בפ"ב מ"ה סוטה סיים

דיש להתיישב בדבר וגם הגאונים מראה הפנים וש"ק מפרשי ירושלמי מחמירין כמבואר בדבריהם ר"פ כשם והעיקר מחמת דברי רש"י והמאירי שהמקילים לא הביאו דבריהם לזאת לע"ד אין להקל בזה והנני דו"ש באהבה:

סימן מג

ב"ה להרב מו"ה משה ליב ראגענפיש נ"י מו"צ בראזוואדוב יצ"ו: ע"ד שאלתו בא' שקונה ספרים רבים ספרי ש"ס ופוסקים והי' לי ארגז מייחד לספריו ועתה שנתרבו ספריו רוצה לעשות לו ארגז א' גדול אם רשאי להשתמש בראשון בדברי חול אם אין בזה הורדה מקדושה כמו ארון וארגז של ס"ת דהא גם ספרים הנדפסים קדושה יש בהן והא מבואר באו"ח סי' ר"מ דגם בספרי הש"ס בעינן כב"כ אלא דבחו"י מקיל קצת בספרי' הנדפסי' וגם צידד כ"ת היתר משום דהספרים מכורכים ואינ' נוגעי' בארגז רק בכריכה והוי כתשמיש דתשמי' אלא דלפעמים מונחים גם ספרים בלתי מכורכים והוי שפיר תש"ק וכמ"ש מג"א סי' קנ"ד סק"ו כה"ג ודרש חוו"ד מאתי. והנה לדון הארגז כתשמיש דתשמי' כיון שהספרי' מכורכי' בלא"ה צ"ע דהא כתב הפמ"ג בא"א סי' קנ"ד ס"ק י"ג דארון אף דס"ת מונח בו במטפחת הוי תש"ק כיון דעשוי לכבוד יעו"ש. וא"כ גם ארגז של ספרים כן. אמנם בפמ"ג בא"א שם סק"ח ובלב"ש משמע דארגז אינו עשוי כ"כ לכבוד ואם אינו נוגע בגוף הס"ת הוי רק תשמיש דתשמיש ולא אדע לכוין החילוק בין ארגז לארון וביו"ד סי' רפ"ב סעי' י"ב איתא דארון ומגדל שמניחין בו ס"ת אף שאין מניחים בו ס"ת לבדו אלא כשהוא בתיק הוי תש"ק יעו"ש. והוא מהטור ובב"י כתב שם ע"ז שהוא מרמב"ם ה' ס"ת ובאמת שהלשון בטוש"ע משונה מלשון הרמב"ם שברמב"ם איתא והארון והמגדל שמניחין בו ס"ת אע"פ שהס"ת בתוך התיק יעו"ש ולשון זה יתפרש שפיר דאפ"ה לפרקים מניחין בו ס"ת בלי תיק ומה"ט הוי תש"ק אבל לשון הטוש"ע שאין מניחין בו ס"ת לבדו אלא בתיק מורה שבשום פעם אין מכניסין בו ס"ת בלי לבוש ואפ"ה הוי תש"ק ומוכח כפמ"ג הנ"ל דהוי עשוי לכבוד ובדברי הרמב"ם יש לפרש כנ"ל וכן נראה בכ"מ ובב"י סי' רפ"ב שהבין כן בכוונת הרמב"ם. ושו"ר בב"ח סי' רפ"ב שנדחק לפרש גם דברי הטור דאין מניחין בו ס"ת לבדו אלא בתיק דאפ"ה לפרקים מניחים בו ס"ת לבדו ולכך הוי תש"ק ולולא זאת לא הי' הארון רק תשמיש דתשמיש ומוכח דאינו סובר כפרמ"ג הנ"ל דארון עשוי לכבוד וצ"ע בזה. ומכ"מ לנ"ד אין נ"מ דהא מניחין בו גם ספרים בלתי מכורכים גם להב"ח הוי תש"ק אבל העולם אין נזהרים כלל וסומכין להקל דל"ש דין תש"ק לספרים הנדפסים:

והנלע"ד להוסיף בזה דרך היתר גם לבע"נ והוא דאף שכ' המג"א סי' קנ"ג ס"ק י"ד בפשיטות דתש"ק אף שנמכרין בזט"ה אפ"ה בקדושתייהו עומדים והביא כן מרמב"ן יעו"ש הא כבר העיר הפרמ"ג שם דביו"ד סי' רפ"ב סעי' ט"ז מבואר איפכא דתפוחי כסף נמכרים ויוצאין לחולין רק המעות יש להוציא בקדושה חמורה יעו"ש ומוכח דגם תש"ק מתחללים על המעות גם בתשו' חת"ס או"ח סי' ל"ה העיר בזה על הדין דסי' רפ"ב הנ"ל ובריש דבריו מחלק דדוקא הנהו שעשוין לכבוד אבל תש"ק ממש גם לרמב"ם אינם יוצאים מקדושתן ע"י מכירה ובסוף דבריו שם נראה דאינו מחלק כלל בזה ולפלא שלא הזכיר כלל מדברי המג"א הנ"ל גם בתשו' חס"ל מה"ת או"ח ס"י ט"ז האריך בזה להתיר להוציא תש"ק לחול ע"י מכירה מבלי הזכיר דברי המג"א. וגם הלום ראיתי במח"א ה"ל צדקה ס' נ"ב שכתב דהדבר במחלוקת שנוי דלהרמב"ם גם תיק תפילין וכדומה יוצאין מקדושתן ע"י מכירה ועילוי הדמים לקדושה חמורה ואם אמנם לדינא קשה להקל נגד המג"א בשם הרמב"ן ורשב"א ולענ"ד גם הט"ז סובר כן ויתיישב בזה הא דכ' בס' קנ"ד דהיכא דאין הדבר ראוי לקדוש' קלה מורידין דמוטב להוריד לקדושה קלה מלהביא הדבר לידי גניזה והבכור שור תמה עליו מיומא מ"ב דפריך לי' רבי לר"ד בגדים שנשתמש בהן קדושה חמורה ישתמש בהן קדושה קלה והא שם גם לר"ד אינם ראוין עוד לכ"ג דהא כתיב והניחם שם שלא ישתמש בהם לשנה הבאה ואפ"ה אסור להוריד מקדושה חמורה לקלה. ולענ"ד נראה דהט"ז שם מיירי בענין תש"ק דאין מועיל בהם שום מכירה בדמים לאפקועי קדושתו בזה מוטב להורידו לקדושה קלה מלגונזו ועדיין הוא בקדושתו אבל בדבר שאפשר לחלל קדושתו על דמים כגון ביה"כ וכדומה ויצא הדבר מקדושתו לגמרי בזה אין מורידין כלל ואי דע"י גניזה גרע טפי הא אפשר לאפקועי קדושתו ע"י פדיון ומכירה. והנה ריטב"א קדושין כ"ד כ' דבגדי כהונה הוי רק קד"ד ואין בהם מועל אחר מועל ול"ד לכ"ש יעו"ש:

וא"כ מועיל פדיון בבג"כ כמו בכל קד"ד. והא דלחכמים דר' דוסא בגדי כהונה גדולה טעונים גניזה הוא מגזה"כ דכתיב והניחם שם וכמ"ש השעה"מ פ"א מה' מעילה. והשתא שפיר פריך לי' ר' לר"ד בגדים שנשתמש בהם קדושה חמורה דהא ר"ד אינו דורש והניחם שם שטעונים גניזה אלא דאסור להשתמש בהם כ"ג א"כ אין לו שום גזיה"כ בבגדי כ"ג וא"כ ממילא מותרים הם ע"י פדיון ושפיר מקשה לי' האיך ישתמש בהם כהן הדיוט והא יורידו מקדושתו ואי משום דגניזה בזיון טפי הא לדידי' דלית לי' גזה"כ אפשר לפדותן ויצאו הבגדים לחולין מקדושתם יפקע על המעות וא"ש:

וכה ראיתי לגה"ק ס' רפ"ב ס"ק ו' שהאריך בזה וכתב דדין מג"א הנ"ל במחלוקת שנוי' ולרמב"ם וראב"ד וטוש"ע כל תש"ק יוצאין לחולין ע"י מכירה בזט"ה במא"ה או יחיד בשלו דהוי כזט"ה רק להרמב"ם צריך להוציא המעות לקדושה חמורה ושם בס"ק נ"ה במק"מ החליט כן לדינא ולי צ"ע אך עכ"פ לענין ארגז מספרים נדפסים ודאי יש לסמוך על פוסקים הנ"ל דמועיל מכירה ע"כ יש לו לבעל הארגז למכור הארגז שלו לאחר בדמים מועטים ויצא הארגז לחולין לגמרי ובמעות יקח ספרים והארגז יוכל הלוקח אח"כ ליתנו להמוכר במתנה או במכירה וישתמש בו בלי פקפוק:

וע"ד השידוך שהכלה חפיצה לעלות לא"י יפה הביא כ"ת מאה"ע דכיון דבכבר ניסת כופין אותו לעלות עמה ואם לאו יוצא מכ"ש בלא ניסת עדיין ומה"ט כתב הב"ש סי' נ' דאם טוענת מאיס עלי באמתלא מבוררת אין עליה שום חרם יעו"ש והא במאיס עלי הטוענת לאחר נשואין אין כופין אותו לגרש רק דגם לה אין כופין ונותנין לה הכל ומה"ט גופא אין יכולין לכופין אותה לנשואין מכ"ש לעלות לא"י דלאחר נשואין כופין מכ"ש קודם נשואין דאין שום חרם וקנס עליה. וז"פ:

סימן מד

להרב וכו' מו"ה חיים דוד בראנדיס נ"י האבדק"ק איסטריק:

ע"ד שאלתו באברך שהי' לו כבשה מבכרת עומדת בארוות חמיו ושם היה עבד נכרי המשגיח על הבהמות של חמיו לזונן ולהשקותן וביו"ט האחרון של פסח בא העבד והאברך הנ"ל ואמר לו כי קרוב זמן הלידה מהכבשה ע"כ ימכור לו הכבשה כנהוג וקצב לו דמי המקח וחפץ ליתן לו אדראן ולא רצה לקבל האדראן מחמת שהוא יו"ט רק הסכים על המקח ועשה עמו תקיעת כף ואמר שהאדראן יתן לו בלילה ובלילה כשכח הדבר מהם ובבוקר בא העבד בעת שהיה האברך שוכב על מטתו ואמר לו שהכבשה יש לה חולי לידה ונתן לו אדראן ובערך שעה אח"ז בא ואמר לו שילדה זכר וכ"ת דן בזה אם יש על הוולד קדושת בכורה דאפשר שבעת שנתן האדראן כבר יצא ראשו ורובו של הוולד ואף שהעבד אומר שילדה אח"כ אין נאמנות לגוי. ולכאורה נראה ליזל בזה בתר חזקה ונוקמה לבהמה בחזקת מעוברת בעת נתינת האדראן ואח"כ היא דילדה דהא התוס' ב"מ דף ק' ד"ה הא מני הקשו בהא דמחליף פרה בחמור וילדה דפריך בש"ס ונוקמא בחזקת מ"ק דאדרבה נוקמה בחזקת מעוברת והשתא היא דילדה ותירצו דחזקת מ"ק עדיף מחזקת מעוברת יעו"ש וא"כ בנ"ד יש לאוקמה בחזקת מעוברת דהא חזקת מ"ק ל"ש כאן דנימא אדרבה מקודם לכן ילדה ואין המכר חל כדי שיועמד הולד בחזקת מ"ק

דהא בין כך ובין כך יצא הולד מחזקת מ"ק דגם אם ילדה מקודם ולא נמכר הרי הולד של הכהן ולא של מ"ק:

אכן יש לדון בזה למאי דפסק הש"ך חו"מ ס' ש"ב דטוה"נ ממון. ולמ"ד דטוה"נ ממון היינו דיש לו זכי' בגוף החפץ וכמו"ש במקו"ח בפתיחה ל"ס תל"א עו"ש וא"כ שפיר שייך לאוקמי' הולד בחזקת מ"ק דכשם דעד עתה במעי אמו היה הולד שלו כן גם עתה יש לו זכות וטוה"נ. גם יש לדון קצת דנראה דאם למשל היה מבורר לנו שילדה אחר נתינת אדראן בטלה המכירה גם מגוף הבהמה דהא מכר רק לפטור מבכורה והוי כמו זבין ולא איצטריך לי' זוזי דהדרא זביני ואף דזה דוקא בקרקעות ולא במטלטלין כדאי' בחו"מ סי' כ"ז הא כתב בפ"ת שם ס"ק ה' מתשו' פר"ת דהיא מטעם ספק ובמטלטלין אין מוציאין מיד המוחזק אבל הכא שהכבשה עומדת ברשות חותנו של האברך ואין הלוקח מוחזק שפיר יש לדון ביטול מקח מטעם חזקת מ"ק של גוף הבהמה ונהי דאיכא חזקת מעוברה והשתא היא דילדה נגד זה יש להמוכר חזקת מ"ק בהכבשה ואמרינן מקודם ילדה להעמיד הכבשה בחזקת מ"ק. וגם בלעדי זאת קשה לדון ולהתיר ספק בכור מטעם חזקה ועי' בפמ"ג בפתיחה לטריפות מרשי חולין קל"ד דבעון מיתה אין חזקה מועיל יעו"ש ובכור הא ספק כרת הוא. ועוד דגם אם בבירור ילדה לאחר נתינת האדראן הנה בלב"ש בח"ד ה' בכור כ' דגם תקיעת כף וכסף אינו מועיל דכ"ז מועיל רק מטעם סטימתא ואין ק"ס מועיל בבכור יעו"ש. אמנם בזה רבו המקילין ובתשו' בי"ש יור"ד ח"ב סי' קפ"ו וס' כ"ו מתיר בכה"ג עכ"פ להטיל בו מום ע"י נכרי אך בנ"ד הא יש ספק דלמא נמכר רק בת"כ כי האדראן הי' לאחר לידה ות"כ לבד הסכימו רוב האחרונים דאינו מועיל כלל לדידן שאין נוהגין לקנות בת"כ והוי סטימתא רק למי שפרע. וגם אני מסופק קצת דאפשר דהא בכסף וח"כ בצירוף מועיל מטעם סטימתא היינו כשהיו שניהם במעמד אחד ועכ"פ בעסוקים באותו ענין משא"כ הכא שהי' הת"כ ביו"ט אחרון של פסח והכסף בא"ח דאפשר דבכה"ג לא נהגו לקנות:

והנה כ"ת כ' עוד היתר כי החצר דהיינו ארות הסוסים ששם עמדה גם הכבשה היתה מושכרת להעבד לכל ימי הפסח בשטר מכירת חמץ כדין א"כ כשקנה ממנו הכבשה ביו"ט האחרון קנתה לו חצירו. והנה הלב"ש החמיר דאין קנין חצר מועיל בגוי אף בעומד בצדו ובזה רבו המקילין וגם במקו"ח ונה"מ ס' ר' החליט דבעומד בצדו יש חצר לגוי לכ"ע אך בנ"ד הא בשעה שקנה הכבשה בת"כ היה העבד בביתו של האברך א"כ אף דהרפת היה מושכר לו הא לא עמד בצדו ובזה כתב נה"מ שהיא מחלוקת הפוסקים אם יש חצר לגוי ואף שאח"כ באותו יום הי' בוודאי הנכרי ברפת שהכבשה שם מכ"מ

אינו מועיל דהא בכל הקנינים בעינן שיאמר לו משוך וזכה או שהיה בפני המוכר. א"כ בשלמא אם בעת נתינת הת"כ היה הנכרי עומד בצד הכבשה שפיר היה קונה מדין חצר כיון דהיה בפני המוכר וכן להסוברים דגוי יש לו חצר אף באינו עומד בצדו שפיר היה מועיל אף שהת"כ היה בבית האברך והכבשה היתה אז ברפת כיון דהמוכר ידע מזה הו"ל כהכבשה בפני המוכר אבל מה שאחר המכר הלך הגוי לרפת נהי דחצר קונה אז לכ"ע כיון שעומד בצדו מכ"מ הא אינו מדעת המוכר. גם הא לא כיון העבד כלל לקנות אז הכבשה מתורת חצר וחצר שלא מדעת בעכו"ם לא קנה כמ"ש נה"מ סי' ר' ס"ק ט"ו ומה"ט נמי אין מועיל מה שהוליך הנכרי את הכבשה ביו"ט לנהר להשקותה כיון דלא כיון לקנות וכמ"ש בתשו' עבוה"ג ס' ק"ב דלא כלב"ש בחידושי דינים שמקיל בזה באם אמר לו הישראל מקודם לכן משוך ועי' בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' ר"א. ובר מן דין גם אם היה הנכרי עומד בצד החצר בשעה שקנה הכבשה בת"כ עדיין יש לפקפק להסוברים דבגוי אין משיכה קונה רק כסף ולדידהו פשיטא דגם חצר לא מועיל דלא עדיף ממשיכה והיא מוכרח להדיא בע"א דף ע"א יעו"ש ואם היה ברור לנו שנתינת האדראן היה גורם שילדה שוב הי' מועיל ממ"נ דהוי חצר וכסף והוי כמו משיכה וכסף דמועיל לכל הפוסקים אבל זה היא ספק וכמ"ש לעיל:

וכה ראיתי בתשו' שבסו"ס משמרת הקודש להרה"ג מו"ה פייוויל ז"ל מבראדשין שמקיל במכר פרה מבכרת לגוי בשדה ואח"כ הוליכה הגוי לביתו דכיון שבוודאי הוליכה אח"כ לביתו הוי משיכה וחצר יעו"ש ולי צ"ע דהא לא אמר לו משוך והגוי עשה שלא בפני הישראל. ואולי סובר דכיון דיודע הישראל מזה שבוודאי יוליכה הגוי לביתו הוי כמושך בפניו ועי' בחו"מ סי' קצ"ב דאם מסר לו המפתח מהבית והחזיק אח"כ שלא בפני המוכר מועיל דהוי כאומר לו חזק ברם גם הוא לא הקיל רק להטיל בו מום ע"י נכרי ובנ"ד יש לצדד טפי להקל בכה"ג כיון דאיכא עוד ספק דלמא הי' האדראן קודם לידה והוי ת"כ עם כסף וגם מטעם קנין חצר להסוברים דל"ב עומד בצדו וא"כ קנה הגוי הכבשה בעת הת"כ בזה שהכבשה עומדת בחצירו ואף דלא כיון לקנות מטעם חצר מועיל דבזו הרגע שמכוין לקנות מועיל גם קנין אחר שאינו מכוין לו וכמ"ש המנ"ל בה' זכיה אבל כ"ז שלא יטילו בו מום לדעתי הוא ספק בכור:

ואשר עמד כ"ת ע"ד ס' הואיל משה (להגאב"ד האראדענקא) ס' ט' שכ' דבבכור בע"מ שנהגו למכרו לגוי קודם שחיטה שמא ימצא טריפה דאם נמצא טריפה אח"כ העור אסור בהנאה דהא ברמ"א יו"ד ס' ש"ז סעי' ב' מבואר דמותר הנה הרב הנ"ל הוציא כן מדברי תשו' ס' יהושע יו"ד ס' מ"א והוא דחק לפרש דברי הרמ"א כן משום דקשיא

לי' דמה מועיל אם ימכור לגוי קודם שחיטה נהי דבשביל הבשר אין חשש דלא יוכל הגוי למוכרו לישראל אבל אכתי יש לחוש שימכור העור לישראל. ובי דבריו תמוהים מאוד דהא עכ"פ גם הס' יהושע מודה דגם אם נמצא אח"כ הבכור טריפה מותר המוכר להנות בדמים שקיבל מהגוי ומשמע ודאי אף אם נמצא בו טריפות כזו שידוע שנעשה מקודם המכר כגון סירכא וכדומה אפ"ה שרי ואין בזה חשש דנהנה מאיסורי הנאה כיון דבשעה שמוכר את הבכור הוא מוחזק אצלינו לכשר דרוב בהמות כשרים הם שוב אף אח"כ כשנשחט נמצא טריפה אין הישראל מחויב להחזיר הדמים כדי שלא יעשה איסור מכירת אסורי הנאה כיון דבשעה שמכר בהתירא מכר א"כ מכ"ש לענין האי חששא דשמא ימכור העור לישראל דאין לחוש דהא הוא רשאי למכור הבכור מחיים כיון דרוב בהמות כשרים הם ואם אח"כ נמצא טריפה מה בכך הא לא אמרו רק שישראל אסור למכור לגוי דבר איסור שאפשר שיכשל בו ישראל אחר אבל הבא שמכר בהתירא אין על ישראל חיוב אח"כ לקנות העור מהנכרי בחזרה כדי שלא יכשל בו ישראל דהא לא אסרו רק למכור. וגדולה מזו כתב הח"י סי' ת"מ ס"ק ד' וכן פסק בש"ע הרב ז"ל שם סו"ס ת"מ דמותר ליתן לגוי החמץ כשבא בפסח ול"ח שמא ימכרנו לישראל אחר כיון שאינו מוכר לו רק מחזיר לו את שלו יעו"ש:

סימן מה

ב"ה לידי"נ הרב החריף ובקי מו"ה זאב טערקיל נ"י:

יקרתו הגיעני וע"ד שנסתפק כ"ת בא' שקנה יין ויען שלא היו לו כלי לקבל נתן לו המוכר בכלי שלו בשאלה ונשבר הכלי אצל הלוקח באונס אם דינו כשואל שחייב באונסין או כיון שהדבר ידוע שהשאלה הי' רק ע"י היין שקנה אצלו א"כ אין כל הנאה של השואל וכעין סברת הר"ן בתשו' סו' סי' כ' בשואל ספר דפטור מאונסין כיון דמשאיל מצוה קעביד מטעם פרוטה דר"י ואין כל הנאה של שואל ולדעתי יותר יש לדמות ד"ז להא שכ' הש"ך סי' ע"ב ס"ק ל' במלוה על המשכון ונתן לו רשות להשתמש בו היינו לאחר הלואה אבל אם בשעת מעשה נתן לו רשות הוי בשביל הלואה ומקרי ש"ש ואף דבש"ך שם כתב שעמ"כ הלוהו מכ"מ נראה מלשונו דאף בלא התנה בפירוש באופן כן כיון דבשעת הלואה נתן לו רשות הוי כע"מ כן ועי' בנתה"מ שם בחידושים וא"כ הכ"נ אם בשעת מעשה השאיל לו המוכר ולולא זאת לא הי' לוקח היין המוכר עושה כן בשביל הנאתו ואין על הלוקח דין שואל כיון שגם המשאיל נהנה ואף דע"ד הר"ן הנ"ל פליג הש"ך היינו משום דפרוטה דר"י ל"ח הנאה להסוברים דמלוה על המשכון ש"ח אבל הכא הוי הנאה אך י"ל דהלואה שאני דהלואה הוי הנאת הלוה לגמרי ובשביל הנאתו

משאיל לו אבל במכירה הא בזבינא חריפא הוי הנאת לוקח לגמרי ובזבינא מיצעא הנאה דתרוויהו רק בזבינא גריעא הוי הנאת מוכר לגמרי יש לדמות להא דהלואה והנה הט"ז סוסי' ע"ב העלה דמוכר יין באשראי וקיבל משכון דהוי ש"ש עפ"י הגמרא פסחים קי"ג כל מילי זבין ותתחרט בר מחמרא הואיל כשעומד מתקלקל ובשאר זביני תלוי בזה דאם הוי זביני מיצעא דהוי ג"כ הנאת מוכר מיקרי ש"ש ובזבינא חריפא הוי ש"ח יעו"ש וא"כ בנ"ד ביין לט"ז הנ"ל דהוי הנאת מוכר לגמרי א"כ משו"ה השאילו והוי כש"ש ממש כמו בהלואה הנ"ל וגם בשאר דברים כל שאינו זבינא חריפא ובשעת מכירה השאיל לו הכלי אינו חייב באונסין דהא להט"ז בכה"ג ע"י הנאה זו חשיב ש"ש ממילא דלגבי שואל ע"י הנאה זו שיש למשאיל פקע חיוב אונסין מהשואל כיון דאין כל הנאה שלו כמבואר מד' ש"ך ס"ק כ"ט הנ"ל דהא בהא תליא. אמנם בגוף ד' הט"ז הנ"ל יש לתמוה טובא דהא במשנה ב"מ פ"ב סובר ר"י דהלוהו פירות ש"ש ומבואר בירושלמי שם הטעם משום דפירות מתקלקלים וניחא לי' למוכר למכרן בהקפה ולקבל משכון יעו"ש ואנן לא קיי"ל כר"י רק כחכמים דפליגי עליו כמ"ש ש"ך סי' ע"ב ס"ק ט"ז בשם הרא"ש ובודאי דרבנן לא פליגי על ר"י במציאות אם פירות עומדים להתקלקל או לא דגם הם מודים דישנם כמה פירות העומדים להתקלקל ואפ"ה ס"ל דלא הוי ש"ש מה"ט וא"כ גם ביין אף דעומד להתקלקל אפ"ה הוי ש"ח וגם אף אם נימא דיין עומד להתקלקל טפי מפירות הרי להט"ז גם בשאר דברים בזבינא מיצעא הוי ש"ש וא"כ מדוע פליגו חכמים על ר"י הא סתם זביני זביני מיצעי היא וגם מסתימת הרא"ש וש"ך ס"ק ט"ז הנ"ל נראה דבכל פירות הוי ש"ח באין הבדל כלל בין זבינא מיצעא ובין זבינא גריעא ושו"ר בתומים סי' ע"ב אורים ס"ק י"א הביא דברי הט"ז והשיג עליו מהא דהלוהו פירות הוי ש"ח יעו"ש. ובנה"מ ביאורים ס"ק ח' הסכים לט"ז לחלק בין זבינא מיצעא לזבינא חריפא וכן פוסק שם בחדושים ס"ק י"ג ושם פוסק כהש"ך דהלוהו פירות ש"ח והדברים סותרין אם לא שנימא דדעת הנתה"מ והט"ז דהאי דהלוהו פירות דפליגי רבנן היינו בזבינא חריפא ואף דפירות עומדים להתקלקל אכתי משפ"ל דהוי זבינא חריפא שקפצו עליו זביני דהא עיקר זביני חריפי תלוי בזה כמבואר בחו"מ סי' קפ"ו ועי' בפסחים ל"ב גבי אכל גרוגרות ושילם תמרים תע"ב דאכל מידי דלא קפץ עליו זביני ושילם מידי דקפיץ עליו זביני יעו"ש הרי אף דתמרי' אינ' מתקיימי' כל כך מכ"מ קפץ עליהם זביני ועי' תוס' ע"א י"ג ד"ה ר"י דפת הואיל וחשיב אף שאינו מתקיים הוי כדבר המתקיים דקפיץ עליו זביני יעו"ש ובהיות כן גם אם נודה לד' הט"ז בדיני הנ"ל אין הכרח לדבריו דביין לא הוי זביני חריפא הואיל ועומד להתקלקל דאין זה תלוי בזה דאף דאינו מתקיים יתכן דקפיץ

עליו זביני ולענין הנאת מוכר תלוי הכל בקפיץ עליו זביני וממילא דגם ביין תלוי לפי ראות עיני הדיין אם קפץ עליו זביני אך פשטות ד' הפוסקים שהובאו בש"ך ס"ק ט"ז נראה דאין הבדל כלל בין זבינא גריעא או חריפא דבכל גווני לא מיקרי ש"ש ע"י הנאה זו וכהתומים הנ"ל וממילא דלענין ב"ד מיקרי הלוקח שואל גמור על הכלי דהא בהא תליא - ובענין זה יש לתמוה נמי על התומים סי' ע"ב ס"ק י"ז בהשגתו על הש"ך שם שכ' בהלוהו בעיסקא דלא מיקרי ש"ש וכל המשכון כיון דאין הריוח על המשכון רק על הלואה דהא בהלוהו פירות מקרי ש"ש מה"ט יעו"ש דהא זה לר"י אבל אנן הא לא קיי"ל כר"י וע"כ כסברת הש"ך דאין הריוח בשביל הלואה - אמנם כן גם אם נחליט לגמרי כהט"ז דבזבינא מיצעא ומכ"ש בזביני גריעא מלוה על המשכון הוי ש"ש עכ"ז עדיין יש מקום לדון בזבינא מיצעא והמוכר השאיל לו הכלי בשעת הלואה דהוי שואל גמור דנהי דהוי ש"ש מה"ט היינו כיון דיש לו הנאה ש"פ מיקרי ש"ש אבל לענין שואל לפי המבואר בב"מ צ"ד דרק רוב הנאה של שואל בעינן ולא כל הנאה יעו"ש א"כ בשלמא בזבינא גריעא דהוי לגמרי הנאת המוכר ומה"ט משאיל לו הכלי א"כ אין רוב הנאה של השואל דהא כמו דהשואל נהנה משאילת הכלי ה"נ המשאיל נהנה ממכירת החפץ אבל בזבינא מיצעא כיון דמגוף הזבינא הלוקח נהנה כמו המוכר והנאת השאלה דהיינו השימוש בכלי היא לגמרי של הלוקח אף דיש למוכר ג"כ הנאה מגוף המכירה מיקרי עכ"פ רוב הנאה של שואל וחייב באונסין ובספרי מ"פ לח"מ סי' ש"מ סעי' ד' הערותי כעין זה ע"ד הקצוה"ח שם וגם ע"ד הר"ן הנ"ל בשואל ספר וכתבתי שם שיש לחלק כמובן ועתה מצאתי במח"א ה' שאלה סי' ג' שהשיג ע"ד הר"ן הנ"ל מהא דב"מ צ"ד הנ"ל דרוב הנאה של שואל סגי ועכ"פ לענין נ"ד דגוף ד' הט"ז צע"ג ובדבריו אינו מבואר רק לענין ש"ש א"כ לענין שואל יש לדון דבזבינא מיצעא הוי שואל וגם ביין אף שמתקלקל אין הכרח לומר דעי"ז הוי זבינא גריעא תמיד כמ"ש לעיל ועי' שעהמ"ש קצ' ובתשו' שבו"י שהובא בפ"ת שם שהחליט דכל יין הוי מוכר מפני רעתה מגמ' פסחים הנ"ל וכבר תמהו עליו דבב"י שם מבואר להיפך ועי' בס' משפ"ש שם. וכ"ש אם השאיל לו הכלי בטרם שנגמר מכירת היין עמו אבל באם כבר קנה מאתו היין כדין באופן שא"י לחזור בו נראה ודאי דבכל גווני הוי שואל להתחייב באונסין כהש"ך ס"ק ל' הנ"ל ומה שתמה כ"ת ע"ד הר"ן הנ"ל בשואל ספר דמ"ש ספר מכל חפיצים דעלמא דודאי גם חפיצים מצוה להשאיל לחבירו כמו הלואת כסף שהיא מצוה הנה בד' הר"ן מוכרח לומר דשאלת חפצים לאו מצוה היא כמ"ש נה"מ סי' ע"ב ס"ק ט"ז וקצה"ח שם ס"ק ל"ד אך בטעם הדבר הנה בפנים יפות עה"ת משפטים עה"פ אם כסף תלוה כתב דדוקא כסף צריך להלוות כיון דאין

לו למלוה שום הפסד משא"כ חפצים דמתקלקלים מחמת מלאכה יעו"ש ויש להוסיף עוד בזה טעם דהא גם בהלואה גופא אין חיוב להלוות כ"א כשהמלוה בטוח במעותיו כגון שנותן לו משכון כמ"ש תוס' ב"מ פ"ב ד"ה במלוה צריך למשכון יעו"ש וע"י בפנים יפות עה"ת שם שהביא כן מפורש מהמכילתא ותמהני עליו שלא הזכיר מד' תוס' הנ"ל. והשתא יתכן דהלואת כסף שפיר חייבה רחמנא להלוות כיון דאין לו שום הפסד דהא כל אחריות יהי' על הלוה ואם הלוה אינו בטוח יקח משכון משא"כ בהלואת חפצים דהדרי בעינייהו דכל חיוב אחריות היא מדין שואל וא"כ ממ"נ אם יקח משכון בשעת השאלה לא יהי' אחריות על השואל כלל דהא ע"י המשכון הוי שמירה בבעלים וכמ"ש התומים סי' ע"ב ס"ק י"ח ונתה"מ שם ויוכל לבא לידי היזק אם לא ישמרנו השואל כראוי ע"כ לא חייבי' רחמנא בזה - אבל אכתי צ"ע הן על טעמא דפנ"י הנ"ל והן לטעמא דידי דהא יכול להתנות גם השואל שיתחייב בקלקול מחמת מלאכה וגם בשמירה בבעלים דהא מתנה ש"ח להיות כשואל וה"ה דשואל יכול להתנות להתחייב במתה מחמת מלאכה וקלקול מחמת מלאכה ויש לומר כיון דבעי קנין כמ"ש הקצוה"ח סי' רצ"א וסי' ש"מ ולאו כל אדם דיני גמירו לא חייבי' רחמנא בהכי אבל יותר נראה דדוקא בהלואת כסף דאסרה תורה לקבל שכר מטעם רבית ואף בדרך שכירו' אסור כמבואר בב"מ דף כ' ע"כ חייבי' רחמנא להלוות לכל אדם אבל בחפיצים כיון דהדרו בעינייהו ורשאי להשכירן אין עליו שום חיוב להשאיל אלא דשאלת ספרים מצוה היא ליתן בחנם אף דאפשר להשכירן מקרא דהון ועושר בביתו ועי' ח"מ סי' רצ"ה סעי' כ' תשו' הרא"ש שם שכופין להשאיל ספרים באופן שישלם אם יתקלקלו יעו"ש נראה דשכר אין כו ליטול בעד זה אבל מד' תשו' מיימוני שהובא בט"ז יו"ד סי' רכ"א ס"ק מ' בראה דאינו חייב להשאיל ספר רק בשכירות יעו"ש וע"כ הר"ן פליג ע"ז ולכאורה יש לומר דבאמת גם אשאילת ספרים רשאי ליטול אגרא ואעפ"כ במשאיל בחכם גם בעשיר מצוה קעביד כיון דעצם הענין היא מצוה כמ"ש בתשו' ח"ס יו"ד סי' רמ"ב בכונת המרדכי פ' בני העיר דממנה לעשיר מצוה היינו בכה"ג יעו"ש אך ז"א דא"כ תקשה בהא דשוכר את הפועל לשמור הזרעים דאם אין נותנין לו שכר שבת הוי ש"ח והא נהנה פרוטה דר"י וכבר העיר בזה בנה"מ סי' ע"ב ס"ק י"ט ותירץ דאינו מחויב לעשות בחנם ויוכל ליקח שכר ע"ז יעו"ש ומה בכך אכתי עכ"פ מצוה היא דהא להקדש היא וע"כ דזה אינו בגדר מצוה דלא חייבי' רחמנא לשמור להקדש בחנם רק בשכר ולכך בכל שאלת חפצים אף לעני כיון דל"ח רחמנא בצדקה זו לא נפטר מפרוטה דרב יוסף וע"כ לר"ן בשאלת ספרים חיובא רמי עליו לבלי לקבל שכר ע"ז יש לי עוד אריכות דברים בכ"ז ואין הזמן גרמא והנני אוה"נ:

סימן מו

לכבוד הרב וכו' מו"ה דוד שטערן כי' רב בק"ק מודין:

ע"ד שאלתו בריאה שהובא לפניו שיצא סרכא תלוי' כמו רוחב ב' אצבעות וע"ז הסרכא הי' תלוי' ומדובק חתיכה מרובעת כמו ערך רוחב ב"א ובצדדים היו דק ובאמצעיתה עבה. והוה לזה התלוי מראה ריאה רק בצד א' הי' שחור קצת לא כזפת. אם יש לדונו כמו סרכא עם כפתור. והנה בתב"ש ס' ס' ל"ט סעי' ל' נראה דדין סרכא עבה עם כפתור היינו כשיש שם מוגלא וכו' מדברי הט"ז שהביא שם דמוגלא זו מנין אך בדע"ק שם ס' ל"ט הוא כמסופק בזה ואיני יודע טעם הספק. גם מדברי הדע"ק שם כתב כמ"פ דעיקר החשש משום מובלא. וכה ראיתי בס' דע"ת ס' ל"ט י"א דאם יש בשר בכפתור אם הסרכא והכפתור עולים בנפיחה יש להקל דזה לאות שהוא מגוף הריאה יעו"ש ותמהני דסתימת דבריו היינו אף אם אין לסרכא וכפתור מראה ריאה וז"א דא"כ בכל סרכא תלוי' העולה בנפיחה דטריפא נימא דהיא מגוף הריא' וע"כ דלא אמרינן הכי ואף שדעת הסמ"ג באמת בסרכא כסדרן דכשר משום דכל סרכא היא קרום הריאה בעצמה שנתפשט ולדידי' באמת סרכא העולה בנפיחה כשר אבל אנן לא קיי"ל כן וע' ברא"פ ס' פ"ט סוס"ק קי"א. וגוף דבר זה לתלות שקרום הריאה היא כתב בפר"ת ס' ל"ט בסרכא תלוי' העולה בנפיחה ויש לה מראה ריאה ואף לזאת כתב הרא"פ ס' ל"ט סעי' צ"א דבעינן שיהי' כמין בשר בתוכה ועיי"ש בס"ק קי"ב. וכן להיפוך מה שהחמיר שם בדע"ת דאם אינה עולה בנפיחה הוי אטום תמוה מאוד דאם אין לקרום מראה ריאה מהיכי תיתי נחוש שקרום הריאה היא ולחוש לאטום (וגם אפילו אם בוודאי מריאה יש מקום לומר דל"ח לאטום כיון שיש סיבה לתלות האטום וכמ"ש בס' מ"פ יו"ד ס' ל"ט בהשמטה לסעי' כ"ב) אך בנ"ד שבאמת יש לקרום התלוי ולבשר מראה ריאה הנה אם עלה בנפיחה ודאי כשר ואם אינה עולה בנפיחה כיון דיש לו מראה ריאה יש לחוש לאטום כמ"ש בשע"ת הנ"ל וגם אף אם נימא שהיא רק סרכא הא לדע"ק הנ"ל גם בסרכא עם בשר יש חשש כמו עם כפתור ובנ"ד דהוי מראה ריאה ואינו עולה בנפיחה איכא חשש טפי ע"כ אין להקל רק בדאזלא במיעוך דאז אף דיש לו מראה ריאה יש לתלות בהפשטת ליחה ואף אם נדון הבשר לכפתור עב הא בדאזלא במיעוך בכל גווני כשר גם בסרכא תלוי' עם כפתור עב כמ"ש הרא"פ: מה שמסופק כת"ה באנשים ישראלים שוטרים בהפאבריק דשמה אשר הכל יודעי' כי מחללי' שבת בכתיבה וכדומה בשבת רק אינו בפרהסיא בפני י' מישראל אם דינם כמחללי שבת בפרהסיא מאחר שנודע לי' ב"א והאריך והביא בזה תשו' בתראי שאינם ת"י. ואך הדבר הוא מבואר בתב"ש ס' ב' שנודע לי' ב"א הוי

כעשה בפניהם וראייתו מהא דסנהדרין ע"ד אסתר פרהסיא הוי וכ"ת כתב דזה לענין יהרג ואל יעבור אבל לענין מחלל שבת בפרהס' היינו בגילוי פני' לעזו' וכיון שאינו עוש' בפני י' מישראל אף שיודעין אין דינם כגוי והביא כן מתשו' מהר"י אסאד והיא סברא נכונה וקצת ראי' לזה מתוס' עירובין ס"ט ד"ה כאן שהקשו דהרי צדוקי מסתם איני נזהר במילי דרבנן אפילו בפרהסיא ותירצו שבפרהסיא הם יראים מחכמים יעו"ש והרי עכ"פ הכל יודעים שהיא רק מחמת יראה ובצנעה מחללים שבת ואכתי ליהוי כמחלל שבת בפרהסיא כיון שנודע לכל שמחללים שבת וע"כ כיון דאינם עושים בפרהסיא אין דינם כמומר אבל מ"ש כבודו דבעינן שיגבה עדות בב"ד שחיללו שבת בפני י' מישראל לא נהירא לענ"ד אלא דבאנשים שידוע לכל שהם מחללים שבת בפרהסיא שפיר דינם כמומר לכה"ת אף שלא הוגבא עדות עדות בב"ד עליהם כדמוכח מקושי' תוס' בצדוקי ותירוצם היא שבפרהסיא אינם מחללין אבל היכא שידוע לנו שמחללים גם בפרהסיא דינם כמומר. אך מה שמחללין שבת בכתיבה יש לדון קצת להפוסקים דכתיבה שאינה אשורת לא מיקרי כתיבה לענין שבת וע' מג"א או"ח ס' ש"ו והדברים עתיקין:

סימן מז

שו"כ לכבוד הרב הה"ג משולם זוסיא הערשינהארן הרב בסאטיניב: מכתבו הגיעני נכון. מ"ש כבודו בדבר הספק במגרש אשתו חוץ מפלוני ואח"כ נתברר שאותו פלוני כבר היו מת אם הוי גט כיון דלא שייר כלום או כיון שכוונתו לשייר הגט פסול שהובא בחיבורי מ"פ אה"ע ס' קל"ז דהוי אפילו תמורה דחלו בטעות מכ"מ היכא דמיתעקר עיקר הקדש איגלאי מלתא למפרע דלאו שפיר נדר יוצא לחולין כדאי' בתמורה שם ולא אדע שום דמיון לשם דשם היינו כי נשאל על נזורותו ממילא הבהמה שהפריש לקרבנו הוי חולין לב"ש דסברי הקדש טעות הקדש וכן בתמורה אם נשאל על הקרבן שהמיר בו ממילא בטלה קדושה מהתמורה כמו שפירשו תוס' שם וע' בתוס' שם ד"ה ה"מ בדאיתא לעיקר אבל הכא ע"ז אם דנין אם השיור היא בטעות אם מיקרי שייר או לא. ולכאורה נראה כיון דגט מוטעה פסול היה בשייר מוטעה לאו שייר הוא וכעין זה כתב בתשו' רמ"ע מפאני ס' ק"ה דפלוגתת ר"א ור"י בפסחים ע"ב אם עקירה בטעות הוי עקירה תליא בפלוגתתם דפלוגי אם הקדש טעות הוי הקדש דלר"א דסובר כב"ש דהקדש טעות הקדש ה"ה עקירה ובטעות הוי עקירה ולר"י דהקדש טעות אינו הקדש גם עקירה בטעות לאו כלום היא יעו"ש. ובאמת שהרמב"ם ז"ל פוסק דעקירה בטעות לאו עקירה היא יעו"ש פט"ו מה' פיה"מ. אך באו"ז הגדול ה' פסח ס' רנ"ב האריך להוכיח דלהלכה קיי"ל כרב חסדא דעקירה בטעות הוי עקירה יעו"ש. והגהות הג' מלבוב ז"ל שם בהסכמתו ובתשו' בי"ש

או"ח ס' ה' הרי אף דקיי"ל דהקדש טעות אינו הקדש מכ"מ עקירה בטעות הוי עקירה וה"נ יש לומר אף דגט מוטעה אינו גט אבל שייר מוטעה הוי שפיר שייר כיון דכוונתו לשייר. אמנם נראה לומר נהי דלענין עקירה בטעות אמרינן דשמה עקירה היינו דאף דבטעות היא הוי כאילו לא היו שם טעות בדבר שחטאת היא נשחט לשם שלמים דהוי עקירה אבל הכא הרי אם הי' יודע שאותו פלוני כבר מת אף שהתנה חוץ מפלוני המת לא הוי שייר כלל דמת לאו אדם היא ואין לו אפשרות לקדש אותה ולא הוי שיור רק דנימא כיון דלא ידע הוא מיהו לשיורא נתכוון שוב יהי' בזה טעותו עדיף מכוונתו וזה לא אשכחן בשום דוכתי רק במעשר לרב נחמן בנזיר ל"ב דסובר טעותו ולא כוונתו ולדידי' ע"כ גזיה"כ היא כדאמרינן שם בגמרא ולרבה בר ר"ה ור"ח גם בזה טעותו וכ"ש כוונתו וכיון דבנ"ד בכוונתו כשיודע שמת לאו שיור היא גם בטעותו לא הוי שיור דלא עדיף טעותו מכוונתו. אמנם יש לדון קצת בסברא זו מדברי הב"י אה"ע ס' ק"מ שמסופק שם בא' שהיו לו אח מומר ואשתו היתה בדרך רחוקה וזוכה לה גט ואח"כ נודע שאז כבר שב בתשובה דאפשר כיון דבשעת מעשה לא ידעו מזה שפיר הוי זכותו ולזה הדעת נוטה יעוש"ה הרי דטעותו עדיף מכוונתו לענין גט ויש לחלק כמובן ומ"ש דמבואר ברש"י גיטין פ"ה חוץ מקטן חוץ מפלוני ונמצא קטן הרי דכסבור שהוא גדול ואפ"ה לא הוי שיור רק משים דיכול לקדש כשיגדל אבל בחוץ מפלוני ונמצא מת ל"ש זה כתב זה בהחפזו דברש"י כתב חוץ מפלוני והוא קטן. והיינו שידע שהוא קטן ואין משם ראי כלל לשאלה הנ"ל:

סימן מח

לכבוד הרב וכו' מו"ה חיים דוד נ"י. הרב מאיסטריק:

מכתבו הגיעני וע"ד השאלה באיש א' אשר לו כפר ועפ"י החוק כשהאומות בונים להם בית תפלה מחיוב אדון הכפר לסייע בדבר קצוב להם ותיקנו שם בית תפלה ותבעו ממנו סך ארבעה מאות כתרים ותבעו ממנו בכל פעם והשמיט א"ע מליתן ועתה יש איזה אופן להתפשר עמהם ליתן להם רק ערך שני מאות כתרים ואם לא יתפשר עמהם יגבו ממנו בערכאות כל הסך עם הוצאות והבית תפלה שלהם כבר נתקן והנה מ"ש כבודו לדון היתר בזה משום איבה אם יגבו ממנו בערכאות. הנה משום איבה לא התירו רק איסורי דרבנן כמבואר ביו"ד ובתוס' ע"א דף כ"ו ד"ה סבר והכא שמהנה לע"א בממונו נראה דהוי איסור תורה דהא אמרינן בע"א י"ב נהנה אסור מהנה לא כ"ש והרי נהנה מע"א איסור דאו' היא מקרא דלא ידבק בידך מאומה מן החרם וא"כ גם מהנה אסור מה"ת וכן מבואר בריטב"א שם ובמהרש"א ע"א י"ב שם. אבל אפשר לומר דכל ענין מהנה

לע"א שנראה מריטב"א שם דאיסורו משום רוצה בקיומו של ע"א יעו"ש ל"ש רק במהנה ע"א ברצון נפשו כמו שם בע"א י"ב שהולך ליריד וקונה מן החניות שנותנים מכס לע"א והילוכו ליריד הוא או ליהנות מע"א זו או להנות אותהאבל הכא שהיא מחוק הממשלה ומוכרח ליתן ל"ש בזה איסור מהנה שהיא רק רוצה בקיומו והכא אינו רוצה ונותן בע"כ. וקצת ראי' לזה מהגמ' סנהדרין מידקוואקי ודימנקי היכי יהבינן להו אלא הנאת עצמם שאני וכ' בנימו"י שם דלאוי דע"א לא הותרו בשביל הנאת עצמם רק דשם הוא רק לפ"ע שהיא לאו כולל בכל איסורין ואין לתא דע"א יעו"ש וקשה דהא לוקחין מהם המחתות בחנם ואיכא משום מהנה לר"א דאסור מק"ו דנהנה וזה ענין מיוחד בע"א ולהנ"ל ניחא כיון דלוקחין מאתם בע"כ אין בזה משום מהנה שהיא רק משום רוצה בקיומו וכ"נ ראי' מע"א ט"ז דשל בית רבי היו מקריבין שור של פטם ביום אידם יעו"ש ועי' ריטב"א שם דלפ"ע ליכא דהמלכות היו לו כמה בהמות בלעדו והא אכתי איכא משום מהנה כיון דיודע שיקריבו שור זה לע"א בשלמא במוכר בהמה לגוי אף שיודע שיקריבו לע"א ליכא רק לפ"ע ולא משום מהנה דהא לוקח דמים וזביני דרמי על אפי' אדרבא הנאת מוכר היא כדאי' בנדרים ל"א וגם משום נהנה מע"א ליכא שמוכר לה זביני דרמי על אפי' דנראה דנהנה מע"א ל"ש רק כשנהנה מע"א גופא כמ"ש תוס' ע"א י"ב שם דנהנה מריחה ואף לר"ן שם שמפרש שנהנה מהנחת המכס הא כתב בש"ג שם דהוי הנאה משום דמניח עטרה בראשו אבל דבית רבי שהיו נותנים דורן להקריבו איכא משום מהנה וע"כ משום דהוי עליו חוב מאת המלך כמ"ש רש"י שם מס ודורן ליכא בזה משום מהנה לע"א. ומדברי ריטבא הנ"ל נראה לכאורה דאיסור דרוצה בקיומו דע"א הוא אף בחנם שאין לו שום הנאה כלל דלא כמשמעות דברי המג"א ס' ת"ן שהובא בהגהות רב"פ ז"ל יו"ד ס' קל"ג דהא הכא אדרבא הוא מהנה לע"א ואפ"ה יש בזה רוצה בקיומו אבל יש לומר דאכתי יש בזה טובת הנאה שהעכו"ם מחזיקים לו טובה אבל בדבר שאין לו שום הנאה ולא החזקת טובה יש לומר דל"ש רוצה בקיומו כמג"א ורב"פ הנ"ל וכ"נ להדיא מדברי רמב"ן שהובא בב"י בבד"ה יו"ד ס' קמ"ג יעו"ש. ואף דאכתי איכא איסורא ליתן לבית תפלה משום לפ"ע. יש לומר דלפ"ע הא ל"ש רק בדקאי בתרי עברי דנהרא. והכא שהיא חוב ויוכלו לגבות בערכאות ל"ש לפ"ע רק מסייע ידי עוברי עבירה דלדעת ש"ך יו"ד ס' קנ"א ל"ש איסור זה בעכו"ם כלל וגם הא הוי רק דרבנן ויש לומר דשרי משום איבה. וגם בזה יפה כתב כת"ר כיון דעתה כבר נבנה בית התפלה שלהם וליכא עכשיו משום מהנה וגם משום לפ"ע ליכא דהא המעות שנותן עכשיו לא יעשו ממנו ע"א ואף דעי"ז יהי' להם ברווחא ויקנו אולי צרכי ע"א מכ"מ אין זה דבר ברור ואולי יעשו מהמעות

שאר צרכים ובל דאיכא למותלי בהתירא שרי ועי' נדרים ס"ב ובאמת דמשום האי טעמא דמהנה היה בראה דל"ש רק כשיש שם כבר ע"א ונותן לה מכס לצרכי ע"א אבל כשנותן מעות לבנות בית תפלה וע"א אולי ל"ש מהנה כיון דבשעה שנותן אין שם ע"א עדיין ונהי דאיכא משום לפני עור אכתי יש היתר שגם בלעדו יבנו הבית וליכא רק משום מסייע שרבים מקילין בגוי וקצת ראי' לסברא זו מהא דאיתא ביו"ד סו"ס קל"ט וי"א שאסור להלוות לצורך בנין ע"א וכו' והמונע מצליח דמשמע דהיא רק מידי דרבנן דמסייע ידי עוברי עבירה והא איכא בזה איסור דאו' דמהנה לע"א דהרי הלוואה ודאי הנאת לוה היא כדאי' בנדרים מ"ב גבי מודר הנאה ואפשר דשם כשמלוה ברבית היא והוי הנאת מלוה אבל פשטות הדברים משמע כמ"ש דאפילו בלי רבית ליכא מהנה כיון דעדיין אין שם ע"א אבל מדברי הש"ג פ"ק דע"א אהא דמהני אסור כתב וז"ל ויש ללמוד מכאן כשהעכו"ם רוצים לעשות בנין והולכים עם הקופה אנה ואנה לשאול מעות אע"פ שלא בפירוש לבנין ע"א הם אומרים כיון דברור לכל שמשים זה הם קובצין אסור לתת דבר משמע אע"פ שעדיין אין שם ע"א כלל ויש לדחות דמיירי כשיש שם ע"א ורוצים לתקן הבנין: ובנ"ד יש עוד היתר נוסף דהא אם לח יתן ויתפשר כנ"ל אזי יגבו ממנו בערכאות כל הס"ך ואיסור מהנה היא כענין רוצה בקיומו לריטב"א הנ"ל והא בע"א ס"ג אמרינן דמותר ליטול שכר לשבור יי"נ אף דרוצה בקיומו משום דממעט תפלה ש"ד יעו"ש וה"נ אף שנותן עתה הסך שני מאות כתרים לא מיקרי כזה רוצה בקימיו דהא עי"ז הוא ממעט תפלה דאם לא יתן ברצון יקחו ממנו כפל ויהיו להם יותר בריוח צרכי ע"א ע"כ הפשר הזה ממעט תפלה וגם יש לדמותו להא דתרומות פ"ט מ"ט בחביות של תרומה שנשברה בגת עליונה ותחתונה חולין טמאים דמודה ר"א שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל ואם לא ר"א אומר תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד ור"י אומר יטמא ביד והלכה כר"י וה"נ כיון דסוף סוף יתן בע"כ. יוכל ליתן עכשיו ברצון ואף דאמרינן בפסחים כ' דטעמא דר"י משום הפסד חולין יעו"ש ה"נ הא איכא הפסד שאם לא יתן ויתפשר ברצון יגבו ממנו יותר וע"כ נלע"ד כמ"ש כת"ה דיוכל להתפשר בפחות. ובמ"ש לעיל דבע"כ ל"ש דין רוצה בקימו מצאתי סעד לזה בריטבא ע"א ס"ד בשם הראב"ד דכל דממתין לעכו"ם עד שימכור ע"א מחמת אונס שרי דל"ש בזה רוצה בקיומו דהא אנוס היא יעו"ש והובא ש"י ראב"ד בש"ך ס' קל"ב ס"ק ל"ט:

סימן מט

להרב הגדול מוה' דוד אלימלך הכהן נ"י ראבדק"ק דינוב:

ע"ד שאלתו בישראל שמכר כבשים לגוי לפטרם מבכורה בכסף אדרוין שקיבל ממנו בלי משיכה ואינו זוכר אם עשה גם ת"כ או לא והנכרי אומר שעשה ת"כ וילדו בכורות מה דינם והאריך בזה דגם ע"י כסף לבד יש מקום לפטרם מבכורה משום דערבון קונה עכ"פ כנגדו מדין סטומותא והוי שותפות גוי דפוטר והביא מדברי ס' משפט שלום ס' ר"א שכתב כן דערבון קונה כנגדו מטעם סטומותא. והנה בגלילותינו אין המנהג כן והקנין היא רק למי שפרע והוי ספק בכור דאף להטיל מום ע"י נכרי אסור כמ"ש בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' ר"ו ותשו' הרי"מ יו"ד סי' י"ח יעו"ש באורך שהשיג על המתירין להטיל מום ע"י נכרי בכה"ג וגם בתשו' חת"ס ס' שי"ח אף שכתב שם שלרוב הפוסקים גוי מישראל קונה בכסף עכ"ז לא הסכים להתיר הטלת מום אף ע"י נכרי ואם שבחדושיו לסוגיות הנדמ"ח בסוגיא דמשוכה קונה נטה להקל אף בערבון בעלמא אבל דבריו שבתשו' למעשה עיקר וגם בחדושיו שם לא התיר רק היכא שבדיניהם הוי קנין ובקנינים שהם דרך הערמה קשה לדון מצד דיניהם כמ"ש בס' מגן האלף ס' תמ"ח ועמ"ש בס' מפ' יו"ד ס' ש"כ אך מצד ספק אם היו גם ת"כ דאם באמת היו גם ת"כ היו מועיל מצד סטומותא יש לדון מטעם ס"ס דלמא כסף לחודא קונה ודלמא היו ת"כ והוי סטוומותא אך בריט"א פ"ב דבכורות הקשה בהא דאין סומכין על קנין כסף בבכור הא הוי ס"ס דלמא כרש"י ודלמא כהרמב"ם דגוי מישראל קונה הן בכסף והן במשוכה ותירץ כיון דשורש ענין זה תלוי בממון ולענין ממון הבכור בחזקת ישראל קאי דהא אין מוציאין ממון בס"ס ע"כ גם לענין איסור הוי בכור עיי"ש א"כ גם ס"ס דלמא עשה ת"כ לא יועיל אך עיקר יסודו שם תמוה דלפי סברתו שם דן דבעבד שיש ספק אם שיחררו רבו כיון דלענין ממון בחזקת מרא קאי אוכל בתרומה וממילא דלסברתו היה להיפוך היכא שמצד ספק אין לו לכהן זכות בעבד הוי כזר גמור ואסור לאכול בתרומה בתורת וודאי איסור ודבר זה נסתר מגיטין דף מ"ב בכהנת שנתערב וושדה בוולד שפחתה דאוכלין שניהם בתרומה ממ"נ דאו כהן הוא או עבד כהן הוא עיי"ש והרי אין לכהן שום זכות ממון בעבד דהא ספק הוא ואין לכהן חזקת מ"ק ואפ"ה הוי ספק עבד שאוכל בתרומה ומוכח דאין האיסור נגרר אחר הממון וראיו זו הביא בתשו' הרי"מ או"ח ס' ה' לסתור דברי תשו' חמדת שלמה שכתב כעין סברתו של הריט"א ו"ע תוס' בכורות י"ט ד"ה ור"י שכתבו וקצת תימא דלענין ללקות בגידה ועבודה וכו' חשוב ודאי בכור וכו' ולענין נתינתו לכהן ספק עיי"ש ורמב"ן ורא"ש שם מסקי באמת לדינא כן דלענין איסור הוי וודאי בכור ולענין נתונה לכהן ספק ולא חיישו לתימא הנ"ל ועמ"ש בזה בס' מנחת קנאות לסוטה כ"ט וא"כ ה"נ לענין איסור

דהוי ס"ס דלמא כסף קונה ודלמא עשה ת"כ הוי ס"ס גמור אף דלענין ממון מוקמינין הבכור בחזקת המוכר משום דאין מוציאין ממון מס"ס דאין האיסור תלוי כלל בממון: ועוד נראה דבנ"ד אף אם נימא דהאיסור תלוי בממון הרי גם לענין ממון בספוקא דפלוגתא דרבותא מהני תפיסה הוי יד גוי באמצע דפטור מן הבכורה וכמו בנצ"ב ב"מ דף מ' וכבר הרגיש בזה גם בריט"א שם ובתשו' בי"ש יו"ד ח"ב ס' קפ"ח ואע"ג דתוס' ב"מ שם חילקו דדוקא היכא שבהמה זו היתה מעיקרא של גוי וגם עתה נשאר לו עכ"פ זכות תפוסה אי לא משכח בהמה הוי יד גוי באמצע משא"כ היכא דמעיקרא היה של הישראל לגמרי ובכעין זה העיר בתשו' בי"ש ס' קפ"ו על תשו' צ"צ מכ"מ יש לומר דחילוק תוס' היא רק היכא דלא תפס בהמת הבכור רק אי לא משכח האם או לאו מסלקו בזוזי בכה"ג הוא דבעינן שיהיו מעיקרא דנכרי אבל הכא דיש לו לגוי זכות תפיסה ולא מצי לסלוקי בדבר אחר דהרי תביעתו הוא על גוף הבכור הוי שפיר יד גוי באמצע וכעין זה כתב במגן האלף ס' תמ"ח אכן נראה דהא דתפוסה הוי יד גוי באמצע היינו כמו שם דאם יתפוס הגוי לא יוכל הישראל לתפוס ממנו בחזרה אבל הכא שכל כח תפיסת הגוי בדינינו היא מטעם ספק פלוגתא דרבוותא א"כ כמו שיוכל הגוי לתפוס ה"נ לאחר שתפס יוכל הישראל לחזור ולתפוס כנודע ע"כ לא מיקרי זכות כלל וא"כ הכא בנ"ד כיון שהישראל טוען שמא על הת"כ ולא יוכל לחזור ולתפוס מיד הנכרי דאפילו נימא דגם נגד ס"ס מועיל תפיסה כמו שצידד בזה בש"ש ש"ד פט"ז אבל היינו היכא שטוען ברי אבל בטענת שמא נגד ס"ס ודאי אין מועיל ובכה"ג דאינו יכול לחזור ולתפוס הוי תפוסה זכות גמור והוי יד גוי באמצע דפטור מן הבכורה וע"כ בנ"ד יש להקל לומר לנכרי להטיל בו מום ובעיקר דברי ריט"א הנ"ל שמקשה דקנין כסף הוי ס"ס דלמא כרש"י ודלמא כהרמב"ם תמוה דמה בכך דלרש"י ורמב"ם קנה אבל הרבה פוסקים חולקים גם על שניהם ואין שום מקום לחשוב זה לס"ס וז"פ:

סימן נ

לכבוד הרב המאוה"ג מוה' חיים ליעבערמאן אבד"ק דאברא:

ע"ד שאלתו בדו"ד שבא לפניו באיש א' ושמו בנימין שהיו לו נושים רבים ועשה קרידע ונתפס בערכאות למאסר וביתו נמכר עפ"י ליצטאציא וגיסו ה' דוב קנה הבית ואמר בפני אנשים שקנה הבית בשביל גיסו כאשר יש עדים ע"ז והוא ישב בהבית יותר מ"י שנים אף לאחר שיצא גיסו מהמאסר וגם יש בידו כתב מהר' בנימין שלאחר שנעשה חפשי נתן לו הכתב כי אין לו שום טענה על הבית ונכתב בהכתב כי קיבל ממנו איזה סך בעד זה וזה שתי שנים שהר"ד נפטר ושליח ולכי' והבית ביד יורשיו וה' בנימין תובע

מאתם הבית ורוצה לשלם מה שהוציא הר"ד מכיסו לקנין הבית וטענתו שהכתב הנ"ל לא נעשה בקנין כדת והנה כ"ת כתב לזכות יורשי הר"ד אף שהכתב לא נכתב כדין הרי עכ"פ קיבל כסף ונקנה לו הבית בקנין כסף אף דהיא אתרא דכתבו שטרא הרי הכא שפיר סמכו דעתם בכסף לחוד מאחר שהרד' היו לו שטר מערכאות על שמו וזה סברא נכוחה אם היו נכתב הכתב בלשון מכורה אף שאינו שטר גמור היו מועיל מטעם כסף אבל בכתב הזה שנכתב בלשון מחילה וסילוק אף שקיבל מעות אינו כלום דל"ש בזה מחילה וכמ"ש בבית יוסף חו"מ ס' רמ"א בשם תשו' הרשב"א בא' שכתב שמחל לחבירו הקרקע שלו וקיבל מאתו כ' דינרין דאינו מועיל כלום והוא יחזור לו הקרקע ודן שם אם צריך להחזיר המעות יעו"ש ולכאורה יש לומר דמועיל כתב הנ"ל שכתב שאין לו שום תבועה מסעם הודאה וכמ"ש בשט"מ כתובות פ"ג ד"ה האומר דהא דאומר או כותב לחבירו שדה זו אין לו עסק בה אינו מועיל היינו בלשון סילוק ומחילה אבל בלשון הודאה או אפילו בסתם שלא גילה דעתו שהוא בתורת מחילה מועיל מדין הודאה יעו"ש אבל לשון הכתב שהעתיק כת' היא על להבא כי לא יהיו כו שום תביעה על הבית ולשון זה אינו סובל לשון הודאה שהוא לשון עבר וזה הלשון שהוא להבא היא לשון מחילה ול"מ בקרקע. אמנם מ"ש כת"ר לזכות היורשים מאחר שאביהם החזיק יותר מג' שנים בפני הר' בנימין ולא מיחה זה יש לו מקום. אך יש לדון קצת מאחר שהר"ד נתן המעות מכוסו קנין הבית אף שקנאו בשביל גיסו עכ"פ ירד לבית הנ"ל בתורת משכנתא עד שישלם לו הר' בנימין המעו' ובירד בתורת משכון ל"ש חזקת ג' שנים כמבואר בחו"מ ס' ק"ן אך לדעת יש מי שאומר שם בש"ע סעי' ג' דאם העידו שמשכנה אצלו סתם ואכלה ג' שנים אחר שנה ראשונה יש לו חזקה יעו"ש וה"נ בנ"ד נהי דירד בתורת משכנתא אבל עכ"פ לא הי' שום זמן למשכנתא זו וכשהחזיק אח"כ ג' שנים הוי חזקה יעו"ש. אבל לדיעה ראשונה דשם לא הוי חזקה כיון דיורד בתורת משכנתא והוי סד"ד בפלוגתא דרבוותא וכיון דהיורשים מוחזקים קשה לדון להוציא מהם אף דקרקע בחזקת בעליה עומדת כשיטת רשב"ם בתוס' ב"ב כ"ב ועי מנ"ל פ"ז משכורות ותשו' בי"ש חו"מ ס' כ"ט: ועוד נראה בזה לומר דגם גוף הדבר שקנה הר"ד הבית בשביל ה' בנימין הרי לדעת הרי"ו הובא בש"ך חו"מ סי' קפ"ג ס"ק ב' כשקנה במעותיו בשביל חבירו כשלא הודע למוכר זכה הקונה יעו"ש א"כ הבית של הר"ד אף שקנאו עבור גיסו ל"מ ואף שהש"ך שם כתב דבא"ל זיל זבין לי מודה הרי"ו הרי בנ"ד אין עדות ע"ז שהר' בנימין אמר לו זיל זבין לי. ונהי דכמה פוסקים חולקים ע"ז וע' קצה"ח שם מכ"מ כיון דלדעת רשב"ם הנ"ל מיקרי מוחזק מי שדר בקרקע אין מוציאין מידו. וכ"ת הביא מתשו' ר"י ענזיל ס' ד' דהקונה על

ליצטאציא בזול מדינא הבית חוזר לבעליו לענ"ד משמעות הפוסקים אינו כן וע' חו"מ ס' ק"ד סעי' ב' דדד"מ דינא ועיי"ש בנה"מ שם דמיירי שהיו חייב לעכו"ם ועי"ז מכרו מערכאות ביתו לכך דד"מ דינא. והכא שהוא עשה קרידע בהגעריכט אף שהי' הנושים ישראלים הרי מסר הדבר בעצמו לערכאות ובוודאי אזלינין בתר דד"מ בזה. ונהי דוודאי כשקנה בערכאות כופין להחזיר מטעם ועשית הישר והטוב כמ"ש בתשו' בית אפרים. ותשובת בי"ש חו"מ ס' צ"ו מכ"מ כיון דמדינא הבית של הר"ד רק שחייב להחזיר מצד ועשית הישר והטוב לזה היה מועיל כתב המחילה הנתן לו הר"ב שמחל לו זכות זה דלזה ודאי מועיל מחילה ע"כ לענ"ד דאין להוציא הבית מהם:

סימן נא

להרב וכו' מו"ה אהרון יוסף טעמפליר נ"י מו"ץ בק' רזעפניק:

ע"ד שאלתו בד"מ ותוכן הדבר שראובן קאלעקטור מלאזען אונגארן מכר לשמעון שמיכית אחד שהיא ששה קלאסען והחמשה קלאסען משך שמעון ובמשך הזמן נתן לו שמעון קראנע אדראן על הקלאס הנ"ל ולא נתן לו ראובן הקלאס הנ"ל כי רצה שישלם לו כל המעות ועפ"י דברי ראובן היו עייל ונפיק אזוזי ביום ו' עש"ק לפני הציעמהנג מהקלאס הנ"ל והוא דחה אותו כלך ושוב ושמעון טוען כי הבטיח לו ראובן להמתין עד יום ג' ובתוך כך זכה הגורל מהקלאס הלזו והסרסור ראובן הנ"ל אינו רוצה ליתן לו כלום וכ"ת האריך בזה. והנה כל הקנין אינו רק למי שפרע דנהי דדין שטרות כאלה כמטלטלין דל"ב כומ"ס כיון דבא נכתב שם אדם בהם אבל עכ"פ בכסף לחודא לא קנה רק למ"ש והכא כיון דבעת נתינת האדראן הקלאס הששית עדיין לא היו הקלאס כלל ביד ראובן הוי דשלב"ל ואפשר לדון בזה מצד התחייבות דמסתמא כן הוא שראובן התחייב א"ע ליתן לו הקלאס כשיבוא לידו כנהוג בכל מכירות דשאב"ר מטעם הנ"ל כמ"ש בתשו' בי"ש חו"מ ס' פ"ה אבל עכ"פ לא עדיף חיוב ע"י קנין כסף מקנין כסף ממש במטלטלין שאינו רק למי שפרע ולפי דברי ראובן דהיועייל ונפיק אזוזי ממילא גם למי שפרע אין לו טענה רק נגד ערבונו. וגם נגד ערבונו צ"ע דהא מבואר בס' ק"ץ סעי' ז' דמטלטלין שאין בהם דין חלוקה לא קנה כלל והכא הקלאס הששית ל"ש בו חלוקה. ואף דיכולין לחלק במעות אם יזכה הגורל מכ"מ לא מיקרי דבר שיש בו חלוקה כדאי' בחו"מ סו"ס ס"ו דאומרים בשטר גא"א וע' ש"ך שם ואף דיש לחלק קצת דשם בשטרות העומדים לגוביינא לזמן מרובה משא"כ הכא שעומד לגבות תיכף אם יזכה הגורל וקצת תעד כסברא זו מצאתי בתומים סוף ס' ס"ו אבל מסקנת דברי התומים שם כנראה דגם בכה"ג מיקרי דבר שאין בו דין חלוקה ע"כ אם האמת כדברי ראובן אין לשמעון שום טענה

רק כיון דשמעון מכחיש הא דעייל ונפיק אזוזי ואומר שהבטיח להמתין לו המעות א"כ עכ"פ יש להטיל על המוכר הנ"ל קב"ח שכדבריו כן. או מי שפרע סתם כמ"ש קצה"ח ס' ריד. אן כיון שמכר בטרם שבא הקלאס לידו צ"ע דהא הוי דשלב"ל וגם אף במכר הקלאס כשבא לידו הנה בתשו' בי"ש חו"מ ס' כא כתב שדעתו נוטה בלאטריע צעטיל דל"ש בו קנין כלל כ"ז שלא זכה בגורל דהוי דשלב"ל לגמרי יעו"ש ואם כי בזה הפריז על המדה דלדבריו גם מסורה ומשוכה אינו מועיל וזה אינו כיון דעכ"פ זכה בנייר וממילא דזכה אח"כ בגורל דהא מדד"מ מי שהשטר בידו זכה בגורל אבל עכ"פ זה מסתבר דקנין כסף ל"ש בזה כלל וכ"ה בס' ערוך השלחן ס' ס"ו דאין בזה קנין רק מסיכת הצעטיל מדד"מ ועכ"פ המוכר המוחזק יכול לומר קי"ל כוותייהו ושוב להביא הדבר לידי פשר:

סימן נב

לכבוד הרב המאוה"ג מו"ה משה מרדכי אייזען נ"י מו"ץ דק' רימונוב: ע"ד שאלתו באשה שחלשה על רגלה זה בערך שנה ועשו לה ניתוח בקראקא ותחבו לה רעריל ברגלה שדרך שם יזוב הליחה והרופאים ציוו לה שתלך בזה זמן רב ולבל תסירו עד שתהי' אצלם והם ידעו אז מה לעשות והאשה עד כה לא היתה בקראקא ועדיין הולכת בזה אם רשאה לטבול מטעם חציצה. והנה בש"ע ס' קצ"ח סעי' ו' איתא במארלאקקען דאינו חוצץ ומקורו במרדכי וכתב שם טעם א' משום דסכנה להסירם שנעשו ע"י שד הרי דכל מידי דסכנה אינו חוצץ אמנם בנ"ד מאן אמר דהיא סכנה כמ"ש כעין זה הס"ט ס"ק י"ט:

וגם בסכנה ממש צ"ע דהא בתוספתא דמקואות פליגי ר"י ורבנן בחץ של מתכת דלר"י אינו חוצץ ולרבנן חוצץ וכתב ר"ש שם בטעמא דר"י משום דאיכא סכנה להסירו ואנן הא קיי"ל כרבנן כמבואר בש"ע סעי' י"א חץ חוצץ בכל ענין וכ"כ באו"ז הגדול ס' שס"ג אות י' שטעמא דר"י כנ"ל מטעם סכנה ועכ"ז כתב שם דהלכה כרבנן הרי דגם מידי דסכנה חוצץ ודוחק גדול לומר דחכמים מודו דמידי דסכנה אינו חוצץ רק דפלוגי בזה גופא אם הוי סכנה ושו"ר מובא מתשו' רעק"א ס' ס' שהרגיש בזה וכתב לחלק דבחץ שאני דהסכנה לפי שעה ובמשך הממון הוא עומד להתרפות מעט ולהוציאו יעו"ש וא"כ גם בסכנה כל שהוא רק לפי שעה חוצץ והני מארלאקקען סכנ' לעול' שהם ע"י שד. אך מדברי הס"ט ס"ק י"ט נראה דכל דבר סכנה אף לפי שעה אינו חוצץ דהא הקשה מהא דאגד שע"ג קשקשים דחוצץ ותירץ דשם עכ"פ באפשרי להסירם לפי שעה אף שמצטערת בנטולתם במידי דאתי מעלמא חוצץ משא"כ בדבר סכנה דאי אפשר להסירו לפי שעה יעו"ש ובס"ק כ"ו נראה דבדבר סכנה גם לשעה אינו חוצץ דאל"כ בפשיטות הי' יכול לחלק דבאגד שע"ג קשקשים הוא עומד להסירו בעוד ימים מועטים אך בגוף הדבר

דאי אפשר להסירו עתה אם מיקרי דבר המקפיד הנה בספרי לי"ד ס' קצ"ח הבאתי ראי' מפסחים מ"ה בבצק שבעריבה דבשאר ימות השנה אינו חוצץ אף דבפסח מקפיד עליו ומוכח דבתר השתא אזלינן אבל יש לומר דזה דוקא בדבר שבאמת אינו מקפיד עליו רק מטעם איסור אבל בדבר שהיא קפידה ולא ניחא לה כמו באגד שע"ג מכה אף שלפי שעה מחמת שהיא לרפאותה אינה מקפדת עליו מכ"מ הוי דבר המקפיד כיון דעומדת ומצפה בכל יום שלא תצטרך לזה וכ"כ בנח"א ה' מקואות ס' סיד אות ה' וזה כדעת הגרע"א ז"ל דגם בדבר סכנה כיון דהיא רק לשעה דעומדת ומצפה להוציא החץ חוצץ אבל יש לחלק קצת דשם בחץ אינו ניחה לה כלל בחץ דהא כואב לה אבל ברעהריל שעשוי לרפואה יש לומר דהוי דבר שאינו מקפיד כלל כיון דהיא לרפואה אבל זה נסתר מהא דאגד שע"ג המכה דחוצץ אף דהוא לרפואתה מיהו להס"ט יש לומר דשם משום דמצפת להסירו לפי שעה משא"כ במידי דסכנה אף שאינו ברור שהיא סכנה אם יש חשש שתחזור לחליה מצדד הס"ט להקל וצ"ל דבאגד בע"ג המכה אין שום חשש חולי רק צער בנטילתו אך הס"ט לא החליט הדבר וגם בנ"ד גרע טפי כיון דזה זמן רב מאת היותה אצל הרופאים ומסתמא עיניה נשואות להיות שמה בקראקא ולשמוע מה בפיהם ואולי באמת יסכימו להוציאו לכן לענ"ד יש להחמיר שבל תטבול עד שתהיו מקודם שמה ואם יאמרו שתלך גם הלאה זמן רב בזה כבל תוציאו יש להקל לה לטבול דיש לומר דדוקא בחץ חוצץ דדעתה להסירו במשך זמן מועט שיתרפא מעט וכן באגד שע"ג המכה וגם יש לומר דבאגד שע"ג המכה שאני דגם עתה יכולה להסירו משא"כ הכא דיש חשש סכנה ועכ"פ חזרה לחוליה ויש להקל טפי וע' בס' לחו"ש ס' קצ"ח שהביא מתשו' מאהבה להחמיר ברטיות שמניחין הרופאים שא"א להסירן רק בעבור ג' ירחים נופלין מאליהן ובתוך זמן אי אפשר להסירן כי אם בקריעת העור יעו"ש דשם אין חשש חזרה לחליה רק צער אבל הכא דיש חשש חזרה לחליה יש להקל:

סימן נג

להרב הגדול וכו' מוה' אברהם יודא שווארץ נ"י אבד"ק פאטיק:

ע"ד שאלתו בא' שהובא לו חבית יין ע"י הבאהן ונמצא איזה נקב קטן בחבית וסתום ביתד וגם נחסר איזה מדות יין והמוכר כתב ששלחו שלם בלי נקב בחבית וכ"ת כתב דיש בזה ג' חששות דלמא שתה א' משומרי הבאהן יין דרך מנוקת או קדח ועשה נקב והטה החבית ושפך יין לכלי ואח"כ סתם ביתד ובשני חשש"ת הנ"ל יש להתיר דחששא הראשון הוי מגע ע"י ד"א ושרי בה"מ וחשש השני קיל יותר דהוי יין היוצא כוחו והיין שבחבית ניצוק וניצוק מחמת כוחו שרי אף שלא בה"מ לש"ך ס' קכ"ד ס"ק ל"ג אך יש

עוד חשש ג' דלמא עירו כל היין שבחבית ומילאו יין אחר וזה אסור אף בה"מ והביא מנוב"י מה"ת יו"ד ס' ע"ג דחש בכעין זה לאחלופי ותשו' ב"ש יו"ד ס' קצ"ג לא חש לאחל'פי עכתו"ד - והנה מ"ש בחשש ה"ב דשרי אף בהפסד מועט לא ברירא לי דמלבד דיש לחוש להגביה החבית ושיכשך לאחר שניקב דלא שרי רק מטעם נגע ע"י דא' דהותר רק בה"מ הרי בשעה שסתם ביתד יוכל להיות שאם לא סתם היו יוצא כל היין שלמעלה מהנקב ובכה"ג אסור היין גם לדידן אם סתמו ביד ומנע היין מלצאת כדאי' ביו"ד ס' קכ"ד סעי' כ"ג וא"כ גם בסתם ביחד אף דהוי ע"י ד"א לא שרי רק בה"מ כיון דזה שמנוע היין מלצאת הוי כנגע בו ומזה צל"ע על ט"ז ס' ק"ל ס"ק ב' בהא דדקרו בסכין להוציא יין דאם סתם אח"כ בסכין אסור דלמא נגע בידו בנקב ומסיים שם דהיינו בנקב רחב קצת דיוכל בשר האצבע ליכנס שם יעו"ש והא גם כשאין בשר האצבע נכנס יש לחוש דלמא נגע בידו ע"פ הנקב לסתום ואסור אף שלא נכנס לתוך הנקב ואפשר כיון דנסתם בדבר אחר לפנינו אין לחוש שסתם ביד רק חשינן שבשעת סתימה נגע גם ביד ולא נתכוין לסתום בזה ע"כ אין לחוש רק בנקב רחב קצת שבשר האצבע נכנס לתוכו ועכ"פ גם בסתם בברזא כמו בנ"ד לא שרי רק בה"מ כדין מג"ע ע"י ד"א אף לש"ך שם שחולק על ט"ז דלח' לנגע בידו אבל עכ"פ ע"י הסתימה גופא באיזה דבר שהוא הוי מגע ע"י ד"א ולדון זה כסתם להציל דמותר בס' קכ"ד צ"ע דזה ל"ש רק בנעשה נקב ממילא ובא העכו"ם להציל משא"כ כשעשה הוא הנקב בידים ובא וסתמו ו"ע ט"ז ס' קכ"ד ס"ק ל"ב בשם מהרי"ל במגופה שהיו בו נקב כ"ש ושתה עכו"ם יין במינקת אין לחוש רק במינקת כפופה יעו"ש וצ"ע לש"ך דאין חוששין שסתם ביך והא גם במונקת כפופה האיסור הוא כשסתם ביד והא יש לומר שסתם בדבר אחר או שהגביה המינקת למעלה דשרי כמ"ש ט"ז ס' קכ"ד וצ"ל דבמונקת כפופה הדרך היא לסתום ביד משא"כ היכא שסתום בפנינו בדבר אחר אין חוששין לשמא סתם ביד ועכ"פ לא שרי רק בה"מ אך מטעם חשש אחלופו הנה הבי"ש בנידונו שם שפרצו גנבים למרתף וגנבו מטלטלין להוציאו יין מן החבית אין מקום כלל לחוש לאחלופי ביין אחר כיון שעשו דרך גניבה ואין בעל המרתף מכיר אותם אין לחוש כלל לאחלופי ונידון נובי' ס' ע"ג שאני שהגוי שנמצא במרתף יודע שאם יחסר יין יחשדנו הישראל שהוא גנב לאשר ידע כי יש לו יין במרתף ויוכל לבוא שם בגניבה וגם מאז כבר חשדו וכן בנ"ד ביין שנשלח ע"י הבאהן שידוע שאם יחסר היין יתבעו את המנהלים מהבאהן ויבולע לשומרים עי"ז יש לחוש לאלופי כמו במפקיד אצל גוי ובתשו' בי"ש שם כתב ע"ד הש"ך ס' ק"ל ס"ק ב' שכ' דאם אין הברזות חתיכות אסו דבקל יכול להוציא הברזא ולמשוך היין משם דזה מיירי בעכו"ם שבזמן הש"ס משא"כ

בעכו"ם דעתה דמגע ע"י דא' שרי גם זה שרי כיון דאין נקב הברזא רחבה שיוכל להכניס כלי לתוכו ולשאוב ומביא ראיו לדבריו מש"ך סו"ס קכ"ט בהוציאה השפחא הברזא דשרי יעו"ש ודבריו נפלאים דהא ב"ס ק"ל מיירי במפקיד או שולח ביד גוי א"כ פשוט כיון שיכול למשוך הברזא ולהוציא היין ולשפוך אחר לתוכו אסור מטעם אחלופי שהוא מוסכם בש"ס ופוסקים והא דסוף ס' קכ"ט מיירי בשפחה שהוציאה הברזא במרתף ישראל וכיון דהוא בבית ישראל וגם שהתה זמן מועט ל"ת לאחלופי כדאי' ביו"ד ר"ס קכ"ח ובט"ז ס"ק א' שם ודברי הב"ש תמוהים מאוד וכן בנ"ד כיון דנשלח ע"י הבאהן ושוהה ימים מרובים איכא חשש אחלופי ומצאתי בתשו' מהרי"ל ס' ל"ח שכ' שם דאע"ג דנמצא החבית מלא ואנו חוששין ששתה ממנו הגוי וא"כ הגוי מילאהו במים אפ"ה שרי כיון דלא נתכוין למוזגו יעו"ש וצ"ע דניחוש שמא מילאו יין ואולי מיירי מהרי"ל היכא ששהה זמן מועט דאין פנאי להוריק כל החבית רק מקצתו וממילא דאין סברא לחוש דמילאו יין אחר שכיון שאפשר לו במים דג"כ לא יהיה נוכר כל כך ברוב יין אבל אבל היכא ששהה זמן מרובה דאפשר להוריק כל היין מהחבית והוא עתה עם יין חשינן שמילאו יין דהא במלאותו כולו מים היה תיכף ניכר בעת טעומה ובמראה ובנ"ד נראה דיש לחוש גם לעירה כולו וגם בתשו' חת"ס יו"ד ס' קכ"ג חש לאחלופו בכה"ג ומ"ש כ"ת להתיר שיטעם הישראל היין ואם יראה שטוב כמו היין ששלחו לו אין חשש ליחלופי והטעימה מותר כמו טעימת הכבדי לא נהירא דלטעום לידע שהוא כמו באחילה צריכין לטעימה גמורה דאסור וכ"מ בט"ז יו"ד ס' קי"ח ס"ק ה' דאי אפשר בטעימה בזה אפס מה שיש לצדד היתר בנ"ד דהנה הש"ך ס' קכ"ט ס"ק י' בשם הב"י כתב דבנקב קטן אף שיכולין להוציא ממנו כל שאין יכולין להכניס לתוכו ליכא למיחוש לאחלופי וז"פ עכ"ל ומדסיים הש"ך ע"ז שהוא פשוט נראה דמיירי בנקב קטן כל כך שאינו ככונס משקה דא"א כלל להכניס יין לתוכו אבל בתשו' מבי"ט ס' ר"ח שרמזו הש"ך שם כתב דאין אנו חוששין שהכניס יין דרך נקב קטן וטורח מרובה רק אם הנקב רחב כל כך שנוכל להכניס בנקב משפך בינוני ודרך המשפך יכנוס יעו"ש ע"כ בנ"ד אם אין הנקב רחב כל כך להכניס בו משפך בינוני מהמצוים בזמנינו אין לחוש לאחלופי וכיון דסתם חבית הוא ה"מ יש להתירו בשתיה:

סימן נד

לכבוד הרב הה"ג וכו' מוה' עזרא אלנושוללער נ"י אבד"ק בוואכינויא פלך קאוונא:

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדויד שבא לפניו בשלשה שותפים ב' ישראלים וא' נוצרי שקנו מאדון א' כל התפוחי אדמה שלו והוא מונח בחצירות האדון ואח"כ עשו חלוקה

ביניהם עפ"י גורל והכל היו עדיין מונח בחצר האדון ואחר הגורל נתקלקל חלק א' של א' מהשותפים הישראלים מחמת הקור שהיה אז ויתר החלקים של הנכרי ושותף הישראל נשארו טובים ותובעהשותף הנ"ל שנתקלקל חלקו את השותפים הנ"ל לדין וגם הנוצרי בא לדון בדיני ישראל ונסתפק כ"ת דאף למאי דפסק המחבר בחו"מ ס' קע"ג דגורל קונה וא"צ שום חזקה מכ"מ אפשר דזה דוקא בישראל ולא נגד נכרי דהא גורל ילפינין מחלוקת ארץ ישראל במ"ס ב"ב ק"ו וזה היו בישראל וכיון דנגד הנוצרי אין הגורל מועיל גם נגד השותף הישראל בטל הגורל - והנה סברא כזו כתבו תוס' ב"ב נ"ד ד"ה נכרי בשם ר"ת דשטר ל"ק בנכרי משום דמ"ס המקנה ילפינן והתם ישראל הוי יעו"ש ובתוס' קדושין י"ד ובמקנה שם הוסיף לומר דגם בחזקה ל"ק ישראל מנכרי כיון דילפינן מקרא דירשתם וישבתם בה תפיסתם בישיבה דזה הי' בישראל דנגד הגוים לא היו צריכים לחזקה דא"י מוחזקת מאבותינו וא"כ לכאורה ה"ה בגורל. אבל תמהני מאוד דהא קנין אגב הוא הקנין העקרי שסמכו עליו הפוסקים לענין מכירת חמץ ע' באו"ח ס' תמ"ח והא קנין אגב ילפינן מקרא דיהושפט מלך יהודה ובגוי מנלן דמועיל אגב. ושוב חפשתי בספרים ומצאתי בתומים ס' קכ"ג שכ' באמת בדעת ר"ת בתו' קדושין ג' דהקנה בק"ס דסובר דאגב אינו מועיל בגוי מטעם הנ"ל דקרא בישראל כתיב. אבל סוגינן דעלמא דלא כוותיו וע' קצוה"ח שם ס' קכ"ג. וגם בגוף הדבר שהחליטו התוס' דאין שטר לגוי ראיתי בתשו' עטר"ח חו"מ ס' י"ד בתשו' הגאון הח"ס ז"ל כתב הטעם משום דהוי מפי כתבם ורק בישראל ילפינן מגט דמועיל משא"כ בגוי דל"ש גט. ונראה דלא הספיק לו הנועף דס' המקנה בישראל כתוב. ושם בתשו' הגאון רב"פ ז"ל ס' ט"ו כתב הטעם דאין שטר לגוי מבואר ברמב"ן משום דשטר מאמה העבריה ילפינן ויעוד ל"ש בגוי יעו"ש ותמהני עליו שטעם זה היא לענין קנות עבד בשטר כמ"ש תוס' טעם זה בקדושין וב"ב אבל לענין שטר מכירת קרקע ל"ש זה רק משום ד"ס המקנה בישראל כתוב ותמהני שלא הזכירו גם שני הג' הנ"ל מלשון תוס' ב"ב כ"ד ועכ"פ מסתבר טפי דדוקא שטר משמע להו דל"ש בנכרי כיון דגם גט ושטר קנית עבד ל"ש בו אבל בקנין אגב אף דקרא בישראל כתיב אפ"ה לא ממעטינן גוי:

ועוד דהא לר"ת קנין חלופין מועיל בגוי אף דשם כתוב בפירוש וזאת לפנים בישראל וכבר תמה בזה באמת הפנ"י בקדושין שם ועכ"פ סברת התומים דלר"ת אין אגב מועיל בגוי משום דקרא דאגב ביהושפט כתיב תמוה דכיון דק"ס מועיל אף דכתב בהדיא לפנים בישראל מכ"ש אגב ועכ"פ לדידן דאגב מועיל מסתבר דגם גורל כן. ועוד כראה לא מבעיא לפי שיטת רא"ם שהובא בשע"מ ב"ב ק"ו דגרוס אלא אמר ר"א בההוא הנאה

דצייתו לאהדדי גמרי ומקני ומפרש דהדר בי' מהא דאמר מעיקרא דילפינן מחלוקת א"י רק מסברא מועיל פשיטא דמועיל בנכרי אלא אף לרשב"ם דלא גריס אלא וגם ר"א סמך על הא דחלוקת א"י הא ביאר בר"ן שהובא בשט"מ שם כיון דעכ"פ יש לגורל עיקר בחלוקת א"י תו סמכינין על סברא זו בההוא הנאה דצייתי והרי האי עיקר היא בקרקע ולא במטלטלין ואפ"ה מהני נמי במטלטלין כיון דיש לו עכ"פ עיקר בקרקע כמ"ש להדיא הרשב"ם שם דגם במטלטלין מועיל גורל וע' כה"ג בתוס' ביצה ד' בד"ה דתנן דתרומת פירות מיקרי יש לו עיקר בדאו' כיון דיש לו עיקר בדגן תירוש ויצהר א"כ הכ"נ לגבי גוי מועיל גורל מסברא הנ"ל דכיון דיש לו עיקר בישראל בחלוקת הארץ ועוד נראה לפי המבואר ברשב"ם שם ד"ה קנו כולם דהיכא דנפל הגורל לכולן פשיטא דקנו בלא שום חזקה וכן בד"ה מ"ט פוסק רשב"ם במאי קנו הרי לא כפל גורל ולא החזיקו וכו' וכוונתו דלא נפל גורל עדיין וע"ז מסיק כתחילתו של א"י שנקרו שבט יהודה ויוסף עפ"י גורל טרם שהפילו גורל על שאר השבטים כדאיתא בקרא ביהושע ס' ט"ו ט"ז ואהא הוא דפריך אי מהתם קלפי ואו"ת ומסיק בההוא הנאה וכתחילת א"י אבל בנפל גורל לכולם קנו מסברא דהגורל מברר לכל א' חלקו וא"צ שום לימוד ע"ז וממילא דגם בגוי קנה וזה ברור. באופן שהדין ברור דלהפוסקים שגורל קונה דגם בגוי הוי קנין ובפרט בנפל הגורל לכולם אך בעיקר הדבר דפשיטא לי' לכת"ה דגורל קונה וגם הרמ"א שם שהביא דעת הרא"ש בתשו' דאין גורל קונה בלי חזקה לא כתב זה רק לצרפו לסניף. וצ"ע טובא בזה אף שהגאון יעב"ץ בסידור אבן בוחן פינה א' ס"ק י' כתב כן אף שמצא עזר לשיטת הרא"ש מס' חסידים ס' תש"א והבאתיו בספר מ"פ שם ועתה הנני רואה שאין ראיה לראש מס"ח דהא הס"ח שם מיירי להטיל גורל להטיל א' מהם לים כעובדא דיונה וכתב דאפילו בממון אינו מועיל דהוי אסמכתא יעו"ש והיינו בממון כנ"ל דאינו דרך חלוקה רק מי שיפול עליו הגורל יזכה בכל אבל דרך חלוקה שפיר מועיל גורל כיון דחלוקה בדברים השוין לאו אסמכתא משא"כ בזה דהוי אסמכתא כדאי' בשבת קמ"ט דאין מטילין בית מנה גדולה נגד קטנה משום קוביא וגם בס"ח קאתי עלה משום אסמכתא. אך מכ"מ גם דעת הראב"ד בהשגות פ"ב מה' שכינים נראה דסובר כהרא"ש וכמ"ש בלח"מ שם ותשו' בי"ש חו"מ ס' מ"ט כתב דהוי סד"ד וגם בכסף הקדשים על חו"מ להגה"ק דבוטשאטש ס' קע"ג נראה דעתו כן ובס' מ"פ ס' קע"ג הבאתי תשו' מהר"י ברונא ס' קכ"ח שכתב דאין גורל קונה ובס' ק"ל הקשה לנפשו מסוגיא דב"ב דף קי"ו ותירוצו שם אינו מובן לי:

והנה בס' קכ"ח שם כתב דאין הגורל קונה מבואר בקדושין פיק יעו"ש והדברים סתומים ואפשר כוונתו להא דאמרינן בקדושין כ"ו בחזקה מנלן תדבר"י וירשתם אותה וישבתם בה תפיסתם בישיבה והקשה מהרי"ט שם דהא לזכות מגוי א"צ חזקה דא"י מוחזקת מאבותינו ולזכות כ"א בחלקו הרי היה בגורל ואו"ת ובפנ"י שם תירץ דגורל הי' על י"ב חלקים אבל בתוך אנשים שבשבט עצמו לא היה גורל רק עשו חלוקה בחזקה יעו"ש אבל בשט"מ ב"ב קכ"א כתב להדיא דגם בין אנשי השבט הי' גורל רק או"ת לא הי' רק בחלוקת השבטים והביא ראי' מהא דאמרינן שם אך בגורל תחלק הארץ יצאו יהושע וכלב שלא נטלו עפ"י גורל יעו"ש ומוכרח דגם אנשים שבכל שבט לקחו רק בגורל וא"כ שוב תקשה קושיא הנ"ל למה לי חזקה ומוכרח כהרא"ש דהגורל רק מברר החלקים ואינו קנין ובעינן חזקה ולזה כיון מהר"י מברונא. וגם בפשיטות יש ליישב קושי' מהרי"ט הנ"ל דאף דחלוקת א"י היה בגורל ואו"ת מכ"מ לא הוי זכיה גמורה רק בירור החלקים וצריכין חזקה כהרא"ש הנ"ל דיליף מתחלת א"י דהועיל הגורל לברר וע"ז פריך ומה שם בקלפי ואו"ת ה"נ לא הוי בירור בגורל לבדו ומשני בההוא הנאה דמסברא הוי בירור ע"י גורל וכעין שפי' רשב"ם עפ"י שיטתו וע' ב"ח ס' קע"ג נדחק לומר לדעת הרא"ש דגרסינן אלא אמר ר"א והדר בו מטעמא קמא באופן דבחלוקת הארץ היה הגורל קנין גמור אף בלי חזקה ולהנ"ל נראה דגם בחלוקת הארץ הי' צריכין לחזקה. והנה ברמ"א ס' קע"ג אחר שהביא דעת הרא"ש הנ"ל דאין גורל קונה בלי חזקה סיים דאם החזיק א' מהם בחלקו החלוקה קיימת והקשה דודי הגאון ז"ל בחדושי תרונ"ל לב"ב ק"ו דהא גם בהחזיק א' מהם יכול לומר קי"ל דאין גורל קונה רק מברר החלקים וכרמב"ן ס' קנ"ז סעי' ב' דבחלקו בעינן שהחזיקו שניהם אף דקאמר כיון שעלה הגורל ל"א מהם הא יש לפרש כשהיו ג' שותפין ועלה הגורל לא' מהם והחזיק בחלקו וגם השנים הנותרים החזיקו בב' החלקים שנשאר שלהם וקנה הוא חלקו והם חלקם שיחלקו אח"כ ביניהם וכעין שפירש רשב"ם לפי שיטתו דגורל קונה כן יש לפרש להרא"ש דבעינן חזקה ותירוצו שם יש לפקפק בו כפי מ"ש לעיל. ולפימ"ש דלהרא"ש גם בחלוקת הארץ אף שהיו עפ"י גורל ואו"ת היו צריכין לחזקה א"ש דהא בתחילת א"י זכו יהודה ויוסף לחלקם בטרם שזכו יתר השבטים בחלקם כי לא כבשו עדיין כדאיתא ביהושע ט"ו ט"ז והשתא בשלמא לרשב"ם דגורל לחודא קנה שפיר זכו יהודה ויוסף עפ"י הגורל שעשה להם דגורל קנה אף לא' לבדו אבל אם נימא כהרא"ש דהגורל מברר רק החלקים ובעינן חזקה שוב ע"כ דל"ב שיחזיקו כולם דהא יהודה ויוסף החזיקו בחלקם בטרם שהחזיקו שאר שבטים

וא"כ אי אפשר לומר קי"ל כהרא"ש דגורל רק מברר החלקים וכרמב"ן דבעינן החזיקו שניהם דזה ממ"נ ליתא מתחילת א"י דהיינו מיהודה ויוסף ודוק:

ולדינא בנ"ד שלא החזיק שום א' מהם לאחר הגורל נראה דהוי סד"ד וממילא דכל הת"א בחזקת כל כל השותפים קיימו. אלא דיש לדון קצת עפ"י המנהג שנהגו לקיים הגורל ומועיל מדין סטימותא אם המנהג כן מבורר והנה בתשו' בי"ש ס' מ"ט החליט דאף להפוסקים דגורל קונה היינו בחלוקה אבל בשנים שהיו להם חפץ בשותפות והסכימו להטיל גורל שמי שיזכה בגורל יזכה בחפץ והשני יטול דמים כפי שיוי החפץ דזה הוי כמכירה גמורה ול"ש גורל בזה לכ"ע לענין קניה רק בהחזיק יעו"ש וצ"ע דלפי"ז גם בחלוקה בגורל אם חלק א' שוה יותר והסכימו ביניהם להוסיף דמים למי שיזכה בחלק הגרוע דלכאורה גם בזה אין הגורל קונה דהוי כעין מכירה כיון שצריך להוסיף דמים וע' במקנה קדושין כ"ו כתב כן דזה הוי דרך מכר אבל הרי בחלוקת השבטים היה הגורל עפ"י עילוי בכספים לחד מ"ד ב"ב קכ"א ע"ב וע' בשט"מ שם ואפ"ה זכה להם הגורל בלי שום חזקה להסוברים דגורל קונה קנין גמור וע"כ לומר כיון דחולקין הקרקע ביניהם אף שחלק א' גרוע ומעלין בדמים שפיר מועיל הגורל לקנות ודוקא כשנוטל א' החפץ והשני דמים דלאו דרך חלוקה היא כלל כתב הב"ש דאין הגורל מועיל אבל עלוי דמים הוי דרך חלוקה וקנה לגמרי להמחבר וגם כפי הנראה יש לדון כן בזמנינו מטעם סטימותא וצ"ע עוד:

סימן נה

לכבוד ידידי הרב ה"ג וכו' מוה' בעריש ווייזענפעלד נ"י בטשבינא: יקרתו הגיעני נכון וע"ד השאלה באיש א' אסר פרנסתו הוא לקנות קיבות מעגלים הרכים היונקים והוא מוכרם למדינת אשכנז להעמיד בהם גבינות וחלב ובעת שמוכרם כבר הם ישנים מאוד ויבשים כעץ אם יוכל למוכרם בתור כשרים לאשר הוא אינו קונה מומוכרים הראשונים ואין אתו יודע אולי מעגלים טריפות נתערבו עמהם ומעגלים הנשלחים לוויען שאין בודקין הריאה וכת"ה האריך בזה בחריפות ובקיאות והנה בדין יבש כעץ שמתיר בשבלי הלקט שהובא ביו"ד ס' פ"ז הביא כ"ת דברי הנוב"י יו"ד סי' כ"ו שרצה לדון בזה דוקא בכשר דלא חלה עליו שם איסור מעולם אבל בטריפה כיון דנאסר תו לא פקע איסורו ביובש. והנה יסוד דברי הנוב"י שם היא משום דר"י אית לי' בבכורות כ"ב דלענין טומאה חמורה עד לכלב וקרא דנבילה הראוי' לגר היינו בסרוחה מעיקרא והקשו תוס' בע"א ס"ח אמרינן סרוחה מעיקרא ל"צ קרא וקרא איצטריך לנסרחה אח"כ ותירצו דיש חילוק בין טומאה לאיסור דלענין איסור כיון דל"ח לאכילה סרוחה מעיקרא ודאי שרי

ותמה בנוב"י דא"כ שוב מנלן דבאיסור נסרחה אח"כ שריא הא קרא לטומאה איצטריך ועוד דהאיך יתכן דקרא מיירי בתרי עניני לענין טומאה בנסרחה מחיים ולענין איסור בנסרחה לאחר שנתנבלה ולענ"ד דנהי דקרא לענין טומאה מיירי ובסרוחה מעיקרא והיינו בנסרחה מחיים שנעשה מוכה שחין כמ"ש רש"י בע"א ס"ח אבל הא קרא דנבילה לגר אשר בשעריך תתנה מיירי בבשר נבילה ובחלב שבה וכדאמרינן בפסחים כ"ב כשהותרה נבילה היא וחלבה הותרה וא"כ נהי דלענין הבשר מיירי לענין טומאה אבל החלב שבנבילה דנכלל נמי בקרא זה לא יתכן לדרוש לענין טומאה דאם אינו ראוי לגר אינו מטמא דהא חלב דנבילה אינו מטמא אף בנבילה הראוי' כמבואר בכ"ד וע"כ אמרינן דלגבי חלב שבנבילה קרא לאסורא מיירי דהחלב שאינו ראוי לגר שרי אף לישראל והשתא שפיר מיירי קרא בחד גוונא דמיירי שנעשה מוכה שחין בחייה וע"כ לענין בשר דמיירי לענין טומאה הו"ל סרוחה מעיקרא ושריא ולענין החלב שבנבילה דההיתר לענין איסור גם בנעשה מוכה שחין בחייה הוי כנסרחה אח"כ דהא תיכף משעה שיצתה ממעי אמה חל על החלב איסור ואף בעודה במעי אמה לאחר שכלו חדשיו הוי חלב גמיר כדאי' בפ' בהמה המקשה לר"י דקיי"ל כותי' וא"כ אף שנעשה מוכה שחין בחייה הו"ל כנסרחה אח"כ ומוכח דלענין איסור גם בנסרחה אחר שנתנבלה שרי ודו"ק:

א"כ שוב אין הכרח לדברי הנוב"י שם וגם בלא"ה הנוב"י שם מסיק בסוף דיבש הוי כנפסל מכלב. - אמנם גם בעור קיבה כשירה שמתיר בשבלי הלקט הא כתב הש"ך דלכתחילה אין לעשות כן והנוב"י שם חשש טובא לדבריו אך בפ"ת הביא מתשו' רעק"א סי' כ"ז דמותר עכ"פ להעמיד בעור קיבת כשירה אם יש ס' כיון דליכא חשש רק משום מבטל איסור לכתחילה וכיון דהוי ספק איסור דהא לשבה"ל שרי יש לומר דל"ש מבטל איסור לכתחילה כהש"ך סי' צ"ב יעו"ש ומשמע מזה דבטריפה אסור להעמיד אף ביש ס' דהא הוי דבר המעמיד דלא בטול והגרע"א ז"ל לא סמך להתיר לכתחילה רק ביטול איסור ומטעם הנ"ל א"כ בנ"ד אף אם יעמידו בעור מועט באופן שבוודאי יהיה ס' אכתי יש חשש טריפות אמנם לענין חשש טריפות יש לומר דאזלינן בתר רובא ורוב בהמות כשרות הם ואף שידוע שמוכרים הראשונים מוכרים הקיבות גם מעגלים הנשלחים לוויען בלי בדיקת הריאה הא בנאבדה הריאה בעגלים רכים כשר ואף אם נדון אותם למזידין וכמו האביד בידים הא הפרי תואר מתיר גם בהאביד בידים והכרו"פ סמך עלה בעגלים הרכים באינו רגיל בכך רק באקראי ובנ"ד גם בעושין כן תמיד הא אינם מזידים גמורים רק שחוששין להפסד דאם יוציאו הריאה יתקלקלו על הדרך ועכ"פ בכגון דא שנתבייש אח"כ לענין העמדה יש לסמוך על שיטת הפ"ת הנ"ל - וכת"ה העיר כי בין

העגלים הנשלחים לוויען שוחטים גם פחותים מ"ח ימים ושוב מצטרף מיעוט דטריפות למיעוט נפלים והוי רובא וכדאמרינן בברכות נ"ג במיעוט לגמר ומיעוט לכשפים והביא ע"ז דברי הא"ר סי' רי"ז ורא"פ בתשו' ס' ב' דדוקא היכא דשני המיעוטים משם א' כמו שם אבל באופן אחר לא מצטרפי ומה"ט לא חיישינן שם למיעוט גוים דגוים אסור משום לא ידבק בידם מאומה ואינם משם א' יעו"ש וה"נ בנ"ד כן דתוך ח' ימים נבילה ומיעוט טריפות לא מצטרפי. אמנם מראי' הא"ר אין הכרח רק דבכה"ג דלא הוי משם א' לא מצטרפי לרובא אבל אכתי יש לומר דמצטרף להיות פלגא ופלגא דהא להא"ר שם בפלגא ופלגא ראוי לברך וזה נראה דעת הר"ן בפא"ט בהא דפריך הש"ס אהא דלוקחין בצים מן הנכרים דלמא מעוף טמא הם אף דהוי מיעוטא משום דאיכא נמי מיעוט טריפות ומצרף לרובא א"נ לפלגא ופלגא יעו"ש היינו דלא פסיקא לי' אם מצטרף לרוב כיון דאינם משם א' אבל עכ"פ לפלגא ופלגא מצטרף. ובזה נכון נמי דעת התב"ש בס' ס"ג דבמקום שמיעוט טבחים עכו"ם בשר הנמצא אסור דמצטרף מיעוט טריפות ומיעוט טבחי העכו"ם יעו"ש ולהא"ר הנ"ל הא משני שמות אין מצטרפין ולהנ"ל ניחא דנהי דלא מצטרף לרובא לפלג"א ופלגא מיהו מצטרף והוי סד"א ולחומרא ובלא"ה נראה דבהאי דתב"ש הנ"ל גם לרובא מצטרף דהא מיעוט טבחי עכו"ם שוחטין בסכין פגום א"כ תיכף בהתחלת השחיטה נעשה טריפה מטעם נקיבת הושט דהוי טריפה מחיים לשיטת רוב הפוסקים וכן אם מכה על הראש בטרם שמתה נחבס גלגלתא וניקב קרום של מוח דהוי טריפה ושוב אף שמתה אח"כ איסור טריפה לא פקע וכמ"ש התוס' חולין דף ל"ב ד"ה ורמינהי וכ"ה להדיא בירושלמי נזיר רפ"ג מינים דטריפה שנעשה נבילה לר' יוחנן לקי משום תרווייהו יעו"ש וא"כ הו"ל שני מיעוטא משם א' מיעוט טריפות שנמצא מאליהם ומיעוט טריפות שע"י טובחי גוים וא"ש. ועכ"פ בנ"ד אף דהוי מתרי שמא נפל דהוי נבילה ומיעוט טריפות אכתי פלגא ופלגא מיהו הוי ויש לומר בזה כיון דגם במיעוט עגלים הנשחטים תוך ח' ימים אין כולם נפלים רק המיעוט שבהם וחששו חז"ל בזד למיעוט המצוי דרוב הנולדים בני קיימא הם וא"כ אם באין לדון על מיעוט טריפות ומיעוט נבילות דהיינו המיעוט שהם נפלים מהנשחטים תוך ח' תו הוי מיעוטא דמיעוטא ואינו מצטרף למיעוט טריפות לכ"ע דהא מהאי טעמא קונים עכשיו ביצים מעכום כיון דעוף טמא לא שכיח בינינו הוי מיעוט דמיעוטא ואינו מצטרף כלל וכמ"ש הפמ"ג ביו"ד סי' פ"ו וה"נ לענין כלל עגלים הנשחטים הוי המיעוט מתוך ח' ימים וגם מהם רובם אינם נפלים רק המיעוט אלא דיש לומר כיון דעכ"פ חז"ל גזרו איסור על כל עגלים הנשחטים תוך ח' ימים ושוב יש לצרף מיעוט זה למיעוט טריפות וע"ז יש לומר

דדוקא דאורייתא ודאורייתא מצטרף כעין דברי הר"ן בפא"ט הנ"ל או דרבנן ודרבנן אבל דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי וכעין דאמרו בב"מ כ"ג גבי מעשר שני עיי"ש ודו"ק: וליתר שאת הי' מהראוי שהסוחר ישליך או ימכור לעכום חלק א' מעשרה שאם נמצא בהם טריפה יתבטל ברוב ואף דלא נודע והמוכר הראשון שהי' הטריפה אצלו יתכן שמכרו בפ"ע ולא עירבו עם כשירות מכ"מ נתבטל עתה כיון דהסוחר חושש לכך הוי כנודע ובפרט אם עושה מעשה שמשליך מהם וכזה כתב בתשו' כ"ס יו"ד ס' י"ב לענין הרגלים מאווז שלוקחין השו"ב וכה"ג אשכחן בכ"ד וע"י יור"ד ס' רפ"ח סעי' ג' דאין חצר קונה אלא ביודע במציאה או דאסיק אדעתי' יעו"ש וגם בזה שעשה מעשה דגלי דעתי' מועיל יש לזה קצת ראי' מהא דכריתות כ"ג מכדי חד הו"ל לאפרושי ואפריש תרי כו' וכיון דגלי דעתי' דלבו נוקפו גמר ומקדיש יעו"ש. ומכ"מ לענין החלב שעליו אין שום היתר בלי ניקור אף שיש ס' אף דנימא דגם חלב מתייבש כמו הבשר מכ"מ ע"כ לא הקיל הגרע"א ז"ל ביטול איסור לכתחילה רק בעור כשר דהוי בב"ח דרבנן ע"י צונן ולא איסור חלב דאורייתא ואף דגם שם יכול לבא לידי איסור דאורייתא אם יבשל הגבינות אח"כ וכמו"ש בנו"ב יו"ד סי כ"ו מכ"מ הביטול איסור הוא בשעת העמדה והוי רק דרבנן אבל גם אם ינקר החלב אף שהראיתי פנים להקל עכ"ז אין רצוני לתקוע עצמי בזה למעשה ובפרט למוכרם בחזקת כשרים לאשכנז ואולי יעשו מהם דבר אחר כי שמעתי שבקצת מקומות ממלאון אותן בשר ואוכלין אותן בעינא ול"ש תו ביטול בס' וגם הוי בזה גניבת דעת למוכרם בחזקת כשרים גמורים: ובני החריף מוה' שמואל ע"ה העירני דלשון השבלי לקט הנ"ל שמולחין הקיבות ומייבשין אותן וממלאין חלב ולכאורה האי מוכחין מיותר וע"כ קמ"ל דדוקא לענין איסור בב"ח דרבנן מועיל יבוש ולא לאיסור דם דאו' דהא דם ע"י כבשה הוי מה"ת ולכך צריך למולחן ואף דקיבה בני מעיים הוא ואין מוחזקין בדם מכ"מ יש יש לומר דסובר השבילי לקו כרי"ף ורמב"ם דחלב דאייתרא שרי ושומן מוחזק בדם ע"כ צריך למולחו ויפה העיר:

סימן נו

להרב וכו' מו"ה דוב לערניר נ"י האבדק"ק קאנווראד:

ע"ד שאלתו במחזיק כפר א' מהחפשים שאינו עושה שטר מכירה לשבת ואינו מוכר בהמות מבכירות והטבחים קונים מאתו הבהמות בכל פעם אם יש היתר לשוחטם וכת"ה האריך בזה להתיר מטעם רוב דרוב בהמות אינם בכורים וגם מטעם ס"ס. ולענ"ד משנה ערוכה היא בבכורות דף כ"ט החשוד על הבכורות אין לוקחין ממנו בשר צבאים והובא להלכה ביו"ד סי' שי"א דהחשוד למכור בכור תם בחולין אין לוקחין ממנו אפילו

בשר צבאים דמיחלף בבשר עגל הרי להדיא דאין אנו סומכין בחשוד על רוב וס"ס. דהא גם שם איכא רובא דרוב בשר אינו מבכורים וגם ס"ס דלמא בשר זה שקונה אינו בשר בכור ואפ"ה אסור וכן בכל חשוד כגון חשוד למכור בשר טריפה דמר דכשר דרסור ליקח ממנו אף דרוב בהמות אינם טריפות וע"כ דבחשוד לא אזלינן בתר ס"ס כלל ולא בחר רובא ומה הבדל יש בין מוכר בשר בכור במר דחולין בין מוכר בכור תם חי במר דחולין. ואף שרש"י ז"ל שם במשנה פירש הא דחשוד על הבכורות היינו שחשוד להטיל מום בבכור מכ"מ ודאי גם הוא מודה לדינו של רמב"ם וש"ע הנ"ל דמוכר בשר תם לשם חולין אסור ליקח צבאים וכ"ש הוא ממוכר בשר בכור שהטיל בו מום דהוי רק איסור דרבנן ואפ"ה אסור ליקח ממנו מכ"ש במוכר בשר בכור תם. וראיתי בריט"א שם שהקשה על פירוש רש"י הנ"ל דהא הוי ס"ס דלמא בשר זה לאו מבכור הוא ודלמא נפל בו מום מאליו ונדחק לתרץ עפ"י דברי או"ה גבי גבינות עכו"ם דספק הוחלפו בגבינות ישראל אסור דהספק הראשון אינו מצטרף לספק כלל כיון דנאסר מחשש תורה יעו"ש. ולענ"ד א"צ לזה רק דכיון דרוב בהמות אינם בכורים ואפ"ה אסרו חז"ל ליקח מחשוד ולא סמכו על הרוב ממילא נמי דגם ס"ס לא מהני כמ"ש כ"מ גבי דמאי, ואם אמנם שראיתי להגרע"א ז"ל פ"ג דדמאי אות כ"ט שהקשה על הכ"מ הנ"ל מהא דקלין שבדמאי השיתין וכו' פטורים ומפרש בירושלמי משום ס"ס דלמא מן המופקר הן ופטורין ממעשר ודילמא עישרן הרי דסומכין על ס"ס ותירץ דדוקא היכי דחייב במעשר ודאי רק ספק שמא הופרש ושמא לא הוחלף הוא דלא מהני ס"ס כמו דלא מהני רובא כיון דודאי היו זקוקין למעשר אבל הספק שמא הפקר ולא היה עליו זיקת תרומה ומעשר מעולם שפיר מצטרף לס"ס יעו"ש א"כ גם בנ"ד הא הספק דלמא אינו בכור כלל וכמו שם דלמא מהפקר הוא אבל הא ליתא דדוקא שם דהא דלא סמכינן ארובא הי' חייבין במעשר ודומיא דהכי בס"ס אבל הכא הא לא סמכינן ארובא דרוב בהמות אינם בכורים וא"כ דומיא דהכא גם ס"ם לא מהני. ובגוף סברת הגרע"א צע"ק דהא גם בכר דמאי איכא ס"ס דלמא הכניסו עם הארץ בגוף שלו ופטור מן המעשרות ודלמא עישרו וכהא דאמרינן בפסחים טו' ואבע"א סו"ס אימור עביד להו כר אושעיא ויעו"ש ברש"י דהוי ס"ס ואפ"ה אינו מועיל א"כ גם ספק הפקר האיך מצטרף ואין לומר דדוקא בת"ח שיודע הדין איכא לספוקי דלמא הכניסו במוץ שלו במכיון כדי לפוטרו ממעשר משא"כ בעם הארץ ומדוקדק בזה לפי הגרע"א הא דנקיט חבר שהניח מגורה מליאה פירות. חבר דוקא אבל בתוס' בכורות כ' ד"ה ואבע"א כתבו דגם בע"ה איכא למימר דעביד להו כר' הושעיא יעו"ש:

ובגוף דברי רש"י ז"ל שפירש הא דחשיד למכור בכורות היינו להטיל מום בבכור ולא פירש פשוטו שמוכר בכור תם לשם חולין והריט"א ז"ל נדחק מאוד בזה נלע"ד דטעמו דהא קיי"ל דחשיד לדבר החמור חשוד על הקל ממנו והנה בכור תם הוא איסור כרת לשוחטו ונהי דהוא שחט בעצמו ומוכר הבשר שנשחט בחוץ אכתי הוא אסור בלאו דלא תוכל לאכול בשעריך וכמ"ש המקנה קדושין דף נ"ז בתוס' ד"ה מה שלי ולרש"י ז"ל גם איסור הנאה אית בי' מה"ת כמ"ש רש"י ז"ל בקדושין שם כיון דלא נזרק הדם מי יתיר איסור הנאה שחלה עליו מחיים יעו"ש וא"כ אכילת בשר בכור שנשחט בחוץ חמיר מטריפה דהא הוא אסור בהנאה וטריפה שריא בהנאה. וכבר העלה הב"י סי' קנ"ט דבדבר מאכל החשוד על החמור חשוד על הקל וא"כ אם איתא דמיירי במוכר בשר תם לשם חולין האיך קתני דאין לוקחין ממנו בשר צבאים והיינו משום דמיחלף בעגל ומשמע דשאר בשר חיה דלא מיחלף שרי והא אכתי הוא חשוד להאכיל טריפה כיון דחשוד להאכיל שחוטי חוץ דחמיר מטריפה וא"כ בכל בשר חיה האיך קונין ממנו הא איכא למיחש דילמא טריפה היא וע"כ מפרש רש"י שחשוד להטיל מום בבכור דהוי רק איסור דרבנן לאכול הבשר וחשיד אדרבנן אינו חשוד אדאורייתא ושפיר מותר ליקח ממנו בשר חיה דל"ש בי' בכורה דמשום טריפות אין לחוש כיון דטריפה דאורייתא וזה ברור. ותבנא לדינא נראה ברור דאסור לשחוט הבהמות הנ"ל כיון דלוקחין מחשוד על הבכורות וגם בעבר ולקח מחשוד ודאי דהעמידו חז"ל דבריהם ואסרו אף בדיעבד וגדולה מזה מצאתי בפרי תואר יו"ד סי' קי"ח שכתב בהא דחשוד דאסור ליקח ממנו אמגוזי דגם בעבר וקנה האמגיזי אסורים אף דבהו ליכא חשש מידי ומכ"ש בקנה הדבר שיש בו חשש דחשוד עליו:

ב):

וע"ד שאלתו בדלתות שסומכין עליהם מטעם שראוין לנעול ובחורף נתקבץ שם רפש וטיט ונקרש שם וא"א לנועלן בלי מרא וחציב אם יש היתר לטלטל. וכ"ת מצדד להתיר דשפיר מיקרי ראוי כיון דראוי מצד עצמן רק דאיסורא רביע עלי' והביא מדברי הב"ח או"ח סי' ל"ב בכל הראוי לבילה. לענ"ד אינו ענין לכאן דבכל עניני עירוב שכל עיקרו נעשה להתיר טלטול בשבת כל שא"א לעשות הדבר מחמת איסור שבת מיקרי אינו ראוי וכהא דאו"ח ס' שצ"ד דנעל במגדל ואבד המפתח אם א"א להוציאו בלי מלאכה דאו' לא הוי עירוב:

ומ"ש כת"ה דאפשר ע"י נכרי דאמירה לעכו"ם שבות גם זה נסתר משם דהא שם ל"ב רק ראוי לביהמ"ש ומה"ט כל שיש רק שבות שרי דלא גזרו על שבות ביה"ש ואפ"ה במלאכה

דאו' אסור ול"א דאפשר היה להוציאו ב'ה"ש ע"י אמירה לעכו"ם ומוכרח דכל שאין יכול בעצמו לעשותו לאו בידו מיקרי ומכ"ש הכא דדלת הראוי לנעול היינו שראוי לנעול כל השבת וא"כ אצא לומר לעכו"ם בשבת מטעם שבות וכה ראיתי בס' מקיצי נרדמים שנשלח לי למנה מהרב מו"ה מנחם מענדיל האבדק"ק כאוודוואהר ני' שכתב ג"כ להקל בשאלה הנ"ל. וכתב דגם בהאי דסי' שצ"ד מיירו בליכא עכו"ם במתא אבל באיתא גוי במתא הוי עירוב. והוא דבר שלא ניתן להאמר כלל. ומ"ש עוד שם לחלק באבד המפתח דהעירוב שלו ואין אחר יכול לעשות הדבר בלי רשותו אבל הכא גם הגוי יכול לנעול הדלתות מעצמו והא דדלתות המשוקעות בעפר דאמרינן בגמרא להדיא דאינו מועיל היינו כמ"ש רש"י בעירובין שם דכיון דמשוקעות בעפר אין אדם יכול לנועלן ואני תמה עליו דהא בעירובין ו' שם כי אתא ר"נ אמר פניוה לעפרא הרי דאפשר לפנות העפר ואפ"ה אסור עד שיפנה וכ"ה בש"ע או"ח סי' שס"ד וע"כ כוונת רש"י דאין אדם יכול לנועלן היינו דא"א ליקח העפר בשבת דהוי איסור דאו' ודוחק לומר דכוונתו שאדם א' אין יכול לנועלן וליקח העפר רק כמה בנ"א ולכך מיקרי אינו יכול לנעול ובנידון השאלה הכל אפשר לגוי א' לפנות העפר דאין גבול לדבר ואף דאשכחן באו"ח סי' ש"ע דדבר כבד ליטלו מיקרי תפוסת יד ובמג"א הקשה דמאי גבול לדבר הא כבד ל"א קל ל"ב יעו"ש. ודבריו צ"ע דהא לענין סולם נמי אמרינן כן באו"ח סי' שע"ב סעי' ח' וע"כ לחלק בין כבד ל"א או קל ל"א וכמו שהעיר עליו הרב רש"ז זצ"ל בש"ע שם מכ"מ הכא לא יתכן זה דשם במשא כבד א"א כלל לאדם א' ליקחי אבל בעפר גם אדם א' יכול לפנות העפר בזמן יותר ארוך לכן לענ"ד איננו רואה היתר בזה:

סימן נז

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה עזרא אלנושילער ני' אבדק"ק וואינטא ברוסיא פלך קאוונא:

יקרתו הגיעני נכון וע"ד שאלתו כי מקדם קדמתא בערך חמשים שנה ישנם שם ב' שוחטים ומקודם היה רק שו"ב א' והוא נטל כל הכנסה מהשחיטה ואח"כ עלה ברצון הקהל להוסיף עוד שו"ב למען יראו שניהם הסכינים ובדיקת הריאה כנהוג בכל המקומות שיש שם ב' שובי"ם והשו"ב השני שילמו שכר מועט מקופת הקהל ועתה שנעדר שו"ב א' ונמצא רק שו"ב א' בעירם וגם בקופת הקהל אין שום כסף כי נתרוששו בצוק העתים וגם אם היה להם הכסף הנ"ל לא ימצא כעת שו"ב אשר ירצה לשרת בפרס מיעט כזה ונפשם בשאלתם אם חייבין הקהל עכ"פ לקבל עוד שו"ב ולשלם לו מכיסם מחמת שכבר נהגו כן ויש בזה לתא דנדר. והנה ודאי לא קבלו עליהם מבלי לאכול כלל משחיטת שו"ב א' ומבדיקתו בלתי בשנים כי גם במקומות שיש שם ב' שובי"ם תמיד

לתכלית הענין הנ"ל שיראו סכיניהם זל"ז ויבדקו הריאה ביחד בכ"ז כמה פעמים אשר א' מהשו"ב נוסע מהעיר ואוכלים משחיטת השני וא"כ גם בקהלתי לא קבלו עליהם ע"י העמדת ב' שובי"ם הדבר באיסור לבל יאכלו משחיטת שו"ב א' רק דיתכו לומר דהוי כנדרו שבכל עת יעמידו הקהל ב' שובי"ם למען עפ"י הרוב יהי' בדיקת הסכין ובדיקת הריאה בשנים וקימו וקבלו עליהם שבאם יעדר שו"ב א' יעמידו הקהל שני במקומו ובהיות כן הו"ל כנדרו לעשות דהיינו לקבל שו"ב שני וא"כ נראה כיון דדחיקא להו שעתא עתה לפזר ע"ז מעות מכיסם פטורים דהוי כנדרי אונסין כדאי' ביו"ד סי' רל"ב סעי' י"ג דגם אונס ממון מיקרי אונס והא דאמרי' בפסחים כ' בבני בישן דאמרו לי' אבהתן אפשר להו אנן לא אפשר לן והשיב להו כבר קבלו אבותיכם עליכם שם היו הקבלה בשוא"ת לבל ילכו לצידון בע"ש ובנדר בשוא"ת אין אונס מועיל כלום זולת במקום סכ"נ וכמ"ש הריטב"א ז"ל להדיא בנדרים כ"ו בהא דנדרי אונסין דה"מ בנודר או כשבע לעשות שאין חלות שבועתו עד שעת מעשה אבל בנודר או נשבע שלא לעשות ואם בא לעבור על שבועתו צריך לעשות מעשה בידים דינו של זה כשאר איסורי תורה דלא הותרו אלא במקום סכנת גופו בי' יעו"ש וכ"כ הנמו"י שם ובריטב"א הביא ראי' לדבריו משבועות כ"ו נשבע על הככר ומסתכן מסתכן לישרי לי' מר משמע דוקא במסוכן אבל שאר אונס לא מהני בזה כיון שבא לעבור בקו"ע ונפלאתי בזה על התשב"ץ ח"א סי' א' שהביא ראי' מגמרא הנ"ל מסתכן לישרי לי' מר דכתיב האדם בשבועה פרט לאנוס דהא שם בסכ"נ מיירי ובכל איסורים מותר ולאו מטעם האדם בשבועה. ועוד נראה דאפי' נימא דאונס ממון לאו אונס מיקרי וכדעת הב"ח שהביא בט"ז שם היינו אם היו נודרים בפירוש להעמיד תמיד ב' זובחים מחויבים המה להוציא ע"ז כל ממונם אבל הכא הרי לא נדרו בפירוש רק ע"י מנהגם להעמיד תמיד ב' שובי"ם הוי נדר והרי מנהגם היה בקבלת השו"ב לשלם הפרס המועט מקופת הקהל וא"כ מעולם לא קבלו עליהם להעמיד ב' שובי"ם רק מפרס הנ"ל וכיון שעתה אין פרס הזה מספיק לקבל שו"ב אינם חייבם ליתן מכיסם ובפרט דדחיקא להו שעתא: ב):

ומה שהעיר כ"ת ע"ד הפ"ת סי' ש"ה ס"ק ח' בשם החכ"א דלכהן א' צריך ליתן בב"א והוא טעות כמבואר בפרישה דל"ב כהנים בב"א דוקא ולכהן א' אף בזא"ז יעו"ש גם אני בגליון הש"ע שם הערותי בזה עם הוספת דברים וז"ל ע"ד הגה סעי' ו' והוא משלים לו ע' ברוקח ס' ש"ס דמשמע דמחויב להוסיף לו וצ"ע דהא יכול ליתן ההשלמה לכהן אחר ונראה דסובר הרוקח כרש"י בכורות כ"א דבזא"ז לא יצא רק כשיתן לכהן א' א"כ ע"כ חייב ליתן לו אמנם לפי פסק הש"ע משמע דלא כרש"י וגם לי' כהנים בזא"ז יצא א"כ

צ"ע דס' רמ"א משלים לו הא יוכל ליתן לכהן אחר ונראה בזה דעכ"פ לכתחילה אין ליתן לב' כהנים בזא"ז רק לכהן א' יוכל ליתן אף בזא"ז וכ"כ ריט"א בסוף בכורות וע' בפ"ת ס"ק ח' בשם חכ"א ודבריו תמוהים דהא בפרישה בשם רש"ל להיפוך איתא דלכהן א' אף בזא"ז ולב' כהנים בב"א דוקא וכ"נ מהג"ה כאן דמשלים לו:

ג') וע"ד אשר השיג ע"ד תשו' בי"צ שהבאתי בחיבורי מ"פ ליו"ד סי' ק"י ע"ד תוס' במעילה שהקשו דליבטל פרוטה של הקדש ברוב ודלמא מיירי שלא ידע שום אדם שנפלה דל"ש ביטול דא"כ אינו שב מידיעתו כיון דאילו ידע היתר הוא וכת"ה כ' דזה שפיר מיקרי שב מידיעתו מדלא קאמר בהוריות י"א דהא איכא בינייהו דר"ש ורבנן בנתערבה חתיכת חלב בב' חתיכות שומן ואכלם כולם קודם שידע דמומר לא הוי ואפ"ה פטור משום דלאו שב מידיעתו הוא יפה העיר:

סימן נח

לכבוד הרב הה"ג בנש"ק מוה חיים נחו' האלברשטאם נ"י האבד"ק מאשציסק: יקרתו הגיעני נכון עם העתקה מכתב שחתם השו"ב בנדר ע"ד רבים וקונם ידו לזביחה וגם נכתב שם שנדר לדעתם בשביל טובה שעשו לו והשו"ב הנ"ל בראותו כי הצד שלו נתמוטט ואין לו פרנסה בקשתו להתיר לו הנדרים הנ"ל וכת"ה ראה בזה כי עי"ז יתבטל המחלוקת ויהי' שלום בעיר וצידד להתיר אף דהוי נודר לחבירו בשביל טובה משום דבר מצוה דעי"ז יהי' לו פרנסה דמיקרי דבר מצוה כדאי' בהג"ה סי' רכ"ח וגם ע"י השלום שיתהוה בעיר ומה"ט גם נדר עד"ר יש להתיר אך דא עקא שהרבים היינו ג' אנשים שנדר על דעתם אינם מסכימים להתיר לו ומבואר בהג"ה שם בשם חב"ש דאין להתיר אף לדבר מצוה אמנם בשיורי כנה"ג הביא בשם תשו' מהר"ש הלוי דדוקא לדבר מצוה אבל אם ההיתר למנוע מעבירה גם הריב"ש מודה שגם במוחין מתירין והוסיף עוד בשיורי כנה"ג שם דגם למנוע קטטה מתירין אף שמוחין יעו"ש. והנה דברי הר"ש הלוי הובאו בהגהות רב"פ ז"ל ביו"ד שם והנה בגוף דברי הר"ש הלוי דלמנוע מעבירה מתירין אף שמוחין מצאתי לו תנא דמסייע הוא הגאון מג"ש ז"ל בתשו' פנ"י חאה"ע סי' י"ב והביא ראי' ממכות ט"ז דלא משכחת ביטלו אף באדרי' עד"ר משום דלדבר מצוה יש לו התרה והא משכח"ל שהדירה ע"ד חמשה נשים ששונאות אותה שבודאי לא יסכימו להתיר וע"כ כיון דדבר עבירה הוא אף כשמוחין מתירין ושם איכא לאו אם לא מחזירנה יעו"ש והנה מדברי הפנ"י משמע דעד"ר גם ע"ד נשים מועיל ולא אמרי' בזה דאפי' ק' נשים כחד דמיין וכעין שכ' הראשונים לענין ס"ט ברה"ר וכן מצאתי בתשו' תשב"ץ ח"ג סי' י"ג להדיא דגם ע"ד נשים מיקרי ע"ד רבים ואין לו התרה. וראיתי בתשו' בי"צ יו"ד ח"ב סי'

כ' שהביא ד' הבית מאיר ביו"ד סי' רכ"ח שהקשה על הריב"ש מהא דמכות ט"ז דאכתי משכח"ל ביטלו כגון שהרבים מוחין ותירץ דא"כ אין הוא מבטל העשה רק הרבים אמנם הגאון פנ"י שיכל את ידיו להקשות דהדירה ע"ד נשים ששונאות אותה וא"כ בודאי ימחו וממילא הוא מבטל לעשה במה שנדר על דעתם ועפ"י הנ"ל יש ליישב דברי רש"י ז"ל שם במכות ט"ז שפירש דהדירה ע"ד רבים כגון שמצא בה עון שזינתה ותמה התוס' שם דא"כ מה קאמר שם דלדבר מצוה מתירין והא שוב אינו מצוה וגם יפלא למה נדחק רש"י לפרש כן ולהנ"ל נראה לומר שדעת רש"י ז"ל דהא דלדעת רבים אין לו התרה היינו בלי הסכמת הרבים אבל כשהרבים מסכימים יש לו התרה וכדעת קצת פוסקים שהובאו בב"י סי' רכ"ח דס"ל כן והשתא תקשה בהא דקאמר בש"ס שם כגון דאדרה ע"ד רבים הא אם הרבים יסכימו יש לו התרה ואם לא יסכימו לאו הוא קמבטל כסברת הב"מ ולכך מפרש רש"י כגון שנמצא בה עון והיינו שאותן רבים שנדר על דעתם אמרו שזינתה ומכ"מ אינם נאמנים כגון שהם קרובים לה או נשים שאינם נאמנים אבל עכ"פ כיון שהם אומרים שזינתה והוא הדירה על דעתם הרי ידע בודאי שהם לא יסכימו להתיר דהא הם אומרים שזינתה ואיך יסכימו לעשות איסור א"כ שוב חייב מלקות דהא ביטל העשה דהא אין אנו מאמינים שזינתה ולכך משני דלדבר מצוה יש לו התרה אף במוחין א"כ לא ביטל העשה כלל דהא יתירו בלא הסכמתם וא"ש. ועכ"פ במניעת עבירה שכבר הורה גבר בגוברין הגאון פנ"י ז"ל ודאי יש לסמוך אך בנ"ד דלמעט מחלוקת שהוסיף הכנה"ג בזה צ"ע דאע"ג דכ' התה"ד סי' רס"ג דמבטלים מצות יבום מפני קטטה כדאי' ביבמות מ"ד שלא תביא קטטה לתוך ביתך יעו"ש הרי דשלום גדול ממצות יבום דשם שאני דקשה קטטה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמות גוג ומגוג. אמנם בספר חסידים הובא במג"א כ' דאין להתקוטט בעבור שום מצוה וראיה מהא דיומא פ"ט דצנועין מושכין את ידיהם יעו"ש א"כ נראה דזה עדיף מכל מצות עשה אף שאינו בתוך ביתו של אדם אמנם התו"י יומא שם כתבו דהא דצנועין מושכין את ידיהם היינו משום דהיה מגיע לכל א' רק כפול וליכא מצוה גמורה דהא אכילה בכזית יעו"ש א"כ אין ראיה מזה דמשום קטטה יש לבטל מ"ע גמורה ועי' בירושלמי נדרים פ"א ה"א ר' יוסי בעי אם מפני דרכי שלום אף בשבועות יהי' מותר ופירוש בק"ע שם דאפי' איסור דאורייתא התירו מפני דרכי שלום יעו"ש ודבריו תמוהים וע' תוס' פסחים נ"ב ד"ה ממקום שכתבו להדיא דמשום לבטל מחלוקת לא התירו לו לעשות איסור יעו"ש. ומכ"מ בנ"ד יש לומר כיון דעכ"פ למנוע דבר עבירה מתירין אף כשמוחין א"כ המוחין לקבל השו"ב ועי"ז יחזיקו במחלוקת הו"ל דבר עבירה דהא אמרי' בסנהדרין ק"י דכל המחזיק במחלוקת עובר בלאו וגם בתשו' בי"צ סי'

נ' הנ"ל סמך ע"ז בשבועה בכתב כיון דספיקא היא אם הוי שבועה להתיר בעד"ר לדבר מצוה אף שמוחים ובפרט במקום קטטה והביא מתשו' דברי ריבות סי' רל"ג יעו"ש ולא זכר שם מדברי שיורי כנה"ג הנ"ל. וגם מצאתי לרש"ל ביש"ש גיטין פ"ד סי' ל"ט שכ' בטעמא דעד"ר אין לו התרה מאחר שתלה נדרו ברבים דאלימא מלתא מכ"ש שיתלה דבריו בדעת קונו ומאחר שהוא דבר מצוה ניחא להיות להתיר נדרו אפי' אותן הג' אנשים לא יתנו דעתן יעו"ש ומשמע מלשונו ומטעמו אף שמוחין. אמנם הוא לא הביא דברי תשו' הריב"ש שבב"י הנ"ל דבמוחין אין מתירין. אך בנ"ד דהוי למנוע מחלוקת וגם דהוי רק נדר בכתב וחתימת ידו שפיר יש מקום להתיר:

אמנם יש לדון דהא בשעה שחתם השו"ב הכתב הנ"ל ידע שדבר זה יגרום מחלוקת א"כ נדר על מצוה זו ולכאורה בנדר עד"ר דמתירין לדבר מצוה היינו ממצוה שלא ידע בה בשעת נדר אבל בש"ך סי' רכ"ח ס"ק ס"ה הביא מד"מ דגם מצוה שידע בה אפ"ה מתירין אף כי ראית הש"ך שם מהא דמקרי דרדקי אינה מוכרחת דהא שם בשעת מעשה לא ידעו דלא ימצאו דדייק כוותי' אבל עכ"פ הדין דין אמת וגם בתשו' פנ"י שם כתב כן והביא ראי' ממכות ט"ז דאדרה ע"ד רבים שלא להחזירה אף דידע דמצוה היא ואפ"ה מתירין יעו"ש וכ"כ בתשו' הרי"מ זצ"ל יו"ד סי' כ"ג ראי' זו ולפלא שהרי"ם לא הזכיר מד' הש"ך ס"ק ס"ה ועי' בזה בתשו' הר"ח או"ז סי' ע' ובהגהות שם ומהגם דבנ"ד דמי לדינא דמקרי דרדקי ממש דודאי בשעת מעשה דימו כי הצדדים ישלימו ביניהם ולא ידעו עד היכן יגיעו הדברים כאשר רואין עתה:

הנה כ"ז כתבתי לענין היתר עד"ר אבל לענין היתר במה שנדר על דעתם בשביל טובה שעשו לו צע"ק דאף שכ' הרמ"א ז"ל בשם י"א דנדר לתועלת חבירו מתירין לו לדבר מצוה הא הט"ז שם חולק ע"ז והש"ך דהסכים עמו שם הא בס"ק ס"ה נראה להדיא מש"ך דנדר לטובת חבירו אין מתירין לו בשביל דבר מצוה שידע בה וחמור מעד"ר בזה יעו"ש והכא הא ידע מהמחלוקת. אולם דבר הש"ך שם צע"ג ולא ידעתי כלל מהיכן הוציאו ומה שרמז שם לדבריו בס"ק כ"ב לא נמצא דבר וגם בתשו' פנ"י הנ"ל מבואר להדיא דבנודר לטובת חבירו מתירין לדבר מצוה אף שידע בשעת מעשה מהמצוה יעו"ש ובנ"ד הא עדיף טפי דיש לומר דלא ידע אם יתגבר המחלוקת. - ונפלאתי מאד על הרי"ם ז"ל ביו"ד סי' נ"ג שכ' דבנודר לחבירו אף בלי טובה דאין מתירין לכתחלה אין חילוק בין דבר מצוה או לא יעו"ש והיא תימא דהא לי"א מתירין לדבר מצוה אף לכתחלה אף כשעשה לו טובה ומכ"ש בלא עשה לו טובה. וגם בלא"ה לענין החומר מחמת נדר לחבירו בנ"ד יש להתיר משום פרנסתו דהא זה ודאי לא ידע בשעת מעשה שיפול הצד שלו ולא יהי'

לו פרנסה- ובתשו' פנ"י שם כ' דכדאי הם התוס' והיא הי"א שברמ"א לסמוך עליהם אף שלא בשעת הדחק:

ובנ"ד יש עוד סניף להתיר מחמת שהכתב נכתב באופן שבני עדתו יסייעו בעדו בכל השתדלות להושיבו על חזקתו ולאכול מזבחו והש"ב אומר כי לא קיימו כן ואף שבתשו' בי"צ יו"ד ח"ב סי' נ"ב חוכך קצת דבנדר בכתב אין שום תנאי מועיל דהא נדר א"א ע"י שליח רק דאפ"ה מועיל תנאי משום דאתי דבור ומבטל דבור כמ"ש הפנ"י ובית מאיר אה"ע סי' ק"כ והכא בכתב דהוי מעשה ל"ש כן יעו"ש הנה בגוף הערה קדמו בתשו' חת"ס יו"ד סי' ר"כ ומסיק שם דבכתב שפיר יכול למנות שליח דטעמ' דאינו ממנה שליח משו' דהוי מילי ולא מימסרי לשליח ובכתב תו כא הוי מילי יעו"ש אבל דבריו בזה צ"ע טובא דודאי לא מימסרי מילי לשליח גם בכתב וכן מוכח מתשו' תשב"ץ ח"א סי' ל"ו יעו"ש אך לדינא הדבר פשוט דלא חמיר כתב ממילי דלא יהי' נוכל חמור מן העיקר וכן מסיק בבי"צ שם ועוד דאם נימא דבכתב אין מועיל שום תנאי א"כ ממילא נאסר תיכף לשחוט כלל אף לצד שלו וכיון דשחט עד הנה באיסור שפיר מתירין לו לכ"ע אף בעד"ר כיון דלמנוע מעבירה היא שעי"ז יותר האיסור למפרע וכמ"ש רשב"א הובא במנ"ל אך העיקר דמועיל תנאי אף בנדר בכתב. והעיקר בנ"ד אם יוצמח עי"ז שלום בעיר באמת ואף גם זאת לאשר הענין נוגע לחילול השם ח"ו ע"כ אין להתיר הכתב רק בהסכמת איזה גדולים מפורסמים למען יהי' ההיתר מפורסם ותל"מ:

סימן נט

להרב הה"ג מו"ה שמעי' נ"י אבד"ק פרעמישלאן יצ"ו:

יקרתו הגיעני וע"ד השאלה בא' שבא לו ט"ג ר"ל שמת לו מת ר"ל בראהטין והט"ג בא בשב' ושיבא לקבו' ביום א' והוא השיב ביום א' בבוקר ט"ג שאינו יכול לבא שהוא חולה ושאל לח"א ביום א' והורה לו שהאבלות יתחיל ביום א' אחר חצות באופן שישער בדעתו שבודאי נקבר ותפילין לא יניח בכל היום וכת"ה כתב לפקפק על הוראה הנ"ל דדמי כהא דסי' שע"ה ס"ב דאם משלחין המת לעיר אחרת משעה שיחזירו פניהם מללות חל עליהם אבילות וא"כ חל האבלות ביום ראשון דהיינו בש"ק וביום א' שהוא שני לו מניח תפילין. ולע"ד זא דדוקא בהא דסי' שע"ה שהמת יצא מהבית או מהעיר והקרובים חזרו פניהם הוי אז כקבורה לגבייהו דכבר נסתלק המת מלפניהם ומתחיל האבלות אבל הכא שהאבל בעיר אחרת ובמת לא נעשה דבר עד יום א' אחר חצות לא חלה עליו אבילות כלל וראי' לזה דהא בסי' שמ"א סעי' א' מבואר דאפי' האבל בעיר אחרת מיקרי אונן ומשמע מסתימת הדברים אף שאין דעת האבל כלל לנסוע שמה לקבורה אפ"ה הוי אונן הרי

דלא חל עליו אבלות ואף לר"ת דחולק ע"ז וסובר דבעיר אחרת אין אנינות חלה עליו אבל אבלות ג"כ לא חלה עד שעת קבורה ודינו כמו שמסרו המת לכתפים בסי' שמ"א סעי' ג' דלא חל עליו אנינות ולא אבלות ואף דעובדא דר"ת מיירי שהמת הובא למקום שהיה ר"ת לקבורה כמ"ש תר"י רפ"ג דברכות אבל סתימת הפוסקים מורה להדיא דבכל גווני אנינות חלה עליו גם בעיר אחרת א"כ ע"כ שאין אבלות חלה עליו עד קבורה - וכ"נ מד' הש"ע סי' שמ"א סעי' ה' וכן אם קרובי המת בתפיסה אין אנינות חל עליהם ומשמע להדיא דגם אבלות לא חלה עד שעת הקבורה וכ"ה להדיא בסידור דרך החיים להג' מליסא ז"ל בסוף דיני אונן יעו"ש והא כשהאבל בבית האסורים בודאי לא ילך לקבורה ונתיאש לגמרי מהמת תיכף ועדיף טפי מעיר אחרת דמה"ט אין אנינות חל עליו ואפ"ה לא חל עליו אבלות עד שעת קבורה וע"כ כיון דלא נעשה איזה ענין בגופו של מת שהמת עדיין בבית שהוא שם אינו חל עליו אבלות: ומ"ש כת' רדרף אם אין אבלות חל עליו מכ"מ לר"ת הא אנינות ג"כ אינו חל כיון שהוא בעיר אחרת ובש"ך משמע דפוסק כר"ת וכן פסק בחכ"א א"כ חייב בתפילין ביום ראשון טרם שנקבר המת. הנה גם בנמסר לכתפים דמותר בבשר ויין מבואר בטור סי' שמ"א דבמלאכה ורחיצה אסור והיינו דכל דבר שאסור לאבל אסור גם בנמסר לכתפים ורק בבשר ויין דלאבל מותר רק אונן אסור מועיל מסירה לכתפים ומשמע שם בטור דה"ה תפילין כיון דאסור גם לאבל אינו מועיל מסירה לכתפים וכ"ה בדרה"ח דיני קבורה דין ה' דבנמסר לכתפים אסור ברחיצה ומלאכה רק במת בתפיסה מותר בכל והביא כן בשם רמב"ן בתה א א"כ גם לר"ת עכ"פ לא עדיף מנמסר לכתפים ונהי דשרי בבשר ויין ובכל המצות היינו דברים שמותרים לאבל ולא בתפילין ואע"ג דיש לחלק דמלאכה ורחיצה שאני דאסור לאבל כל שבעה משא"כ תפילין דאינו אסור רק ביום ראשון אבל נראה ראי' מירושלמי רפ"ג דברכות שהקשה שם דלמה לי הא דמי שמתו פטור מתפילין והא אפילו אבל אסור להניח תפילין ומתרץ באמת דלא איצטריך ותני לה משום שארא דהיינו ק"ש וכ"ה בחי' הרשב"א שם הרי דפשיטא לי' לירושלמי דדבר שאבל אסור ביום ראשון ושני אף דמותר בשאר הימים ודאי אסור לאונן א"כ ה"ה לענין נמסר לכתפים כיון דאסור ברחיצה ומלאכה ה"ה בתפילין ובפרט באונן בעיר אחרת דלפסק הש"ע הוי אונן גמור וכן פסק הרב בש"ע או"ח ס' ע"א ונהי דיש להקל ולסמוך על ר"ת לענין תפלה וק"ש אבל לא לענין תפילין כנלע"ד:

סימן ס

לכבוד ידי"נ החריף ובקי אוצר בלום מו"ה משה זיידמאן ני':

יקרתו הגיעני וע"ד הש"ג פ' הבע"י בשם הריא"ז שמסופק דהוליד בן ממזר ואח"כ נשא אשה והוליד בן כשר אם היא בכור לנחלה ומוכח דפשיטא לי' דממזר אינו בכור לנחלה ותמהו עליו דהרי ממזר יורש את אביו וכ"ת יצא לדון בדבר החדש דהש"ג שם ציין ספק זה על פלוגתת ר"י ורשב"ל בעכו"ם שנתגייר אם יש לו בכור לנחלה והספק הוא בגוי שהוליד מערוה ממזר בגיותו ואח"כ נתגייר והוליד בן כשר דבכה"ג אולי גם ר"י מודה דיש לו בכור לנחלה כיון דהוליד הבן בגיותו וגם הוא ממזר. והנה אם כוונתו בהוליד מנכרית שהיא ערוה עליו א"כ אינו ממזר כלל דל"ש דין ממזר בב"נ גם בגיותו כמבואר בכ"ז ובאה"ע סי' ד' סעי' כ"א ואם כוונתו שהוליד מישראלית בגיותו ולמ"ד עכו"ם הבא על בת ישראל הוולד ממזר הנה ד"ז מפורש להדיא בירושלמי יבמות פ' כיצד ה"ה דהבא אחריו בכור לנחלה אף לר"י וכמ"ש בריט"א בכורות פ"ח אות ס"ד דכיון דהבן אינו מתייחס אחריו הוי כישראל שהוליד מן הגויה דהבא אחריו בכור לנחלה ואף שהמהריט"א שם נטה לומר דה"ד למ"ד הולד ממזר דע"כ בתר דידה שדינן לה אבל למ"ד הולד כשר הוולד נתייחס אחריו ונכרי הוא ואין לו בכור לנחלה אכתי הא הש"ג כתב הוליד בן ממזר וא"כ סובר דעכו"ם הבא על ב"י הוולד ממזר וא"כ פשיטא דהבא אחריו בכור לנחלה וגוף ד' המהריט"א צ"ע דנראה דנמשך אחרי מהרש"א דסובר דלמ"ד עכו"ם הבא על ב"י הוולד כשר דינו כנכרי וצריך גירות אבל כבר השיג ע"ז בשעה"מ פט"ו מא"ב מבכורות מ"ז דמבואר דצריך פדיון א"כ ע"כ כישראל הוא וא"כ גם למ"ד הוולד כשר אינו מתייחס אחר הגוי ובודאי דהבא אחריו בכור לנחלה וכ"כ בפשיטות בנתה"מ סי' רע"ז ומילת אפילו שם שבריש דבריו ט"ס היא ויש לי בזה מקום עיון על דבר תשו' ה"ג חת"ס אה"ע ח"א סי' י"ג שכ' לבאר דברי הרא"ש פי"נ שמתרץ לי' הבה"ג דהא דנאמן לומר זה בני ממזר היינו לענין הכרת בכורה ומתוך כך עושה לראשון ממזר מהא דיבמות מ"ו דאמר נתגיירתי ביני לב"ע אינו נאמן לפסול בנו ופריך מהא דאר"י נאמן אדם לומר זה בני ממזר והא שם ל"ש בכורה ומתרץ דגם שם לענין הכרת בכורה מיירי ואסברה בח"ס כגון שנתגייר אח"כ והוליד בן ואם הראשון פסול דמהימן שנתגייר בינו לב"ע השני בכור לנחלה אליבא דר"ל יבמות ס"ב יעו"ש ובאמת גם אליבא דר"י ניחא דהא שם ע"כ בהוליד בגיותו לאחר שנתגייר בינו לב"ע מישראלית כמ"ש תוס' שם ביבמות ד"ה קסבר וסובר ר"י דעכו"ם הבא על ב"י דהוולד ממזר א"כ הבא אחריו גם לר"י בכור לנחלה כירושלמי הנ"ל וע"כ הדבר ברור שכוונת הש"ג כפשוטן וכמו שהבין הדרכ"א ח"מ סי' רע"ו דסובר דבן ממזר אף שיורש את אביו מכ"מ אין לו דין בכור לנחלה ועי' במקנה קידושין ס"ח הטעם דבקרא כי תהיינה כתיב והיינו באותן שהן בני הוי' ולא בח"כ יעו"ש

אלא דמספקא לי' אם הבא אחריו הוי בכור לנחלה והיינו דציין הש"ג דבריו על פלוגתת דר"י ורשב"ל דהא שם קיי"ל כר"י דעכו"ם שהוליד בגיותו הבא אחריו אינו בכור לנחלה אף דבגיותן לית בהו דין נחלת בכורות דפשוט ובכור שוין כמ"ש רש"י ותוס' יבמות ס"ב אפ"ה הבא אחריו אינו בכור דאינו ראשית אונו וא"כ גם בממזר אף שאינו בכור מכ"מ גם הבא אחריו לאו בכור הוא או יש לומר דשם שאני דאין הגריעותא מצד הבן הנולד רק דבגיותן ל"ש בהו דין בכור אבל הכא שהוליד בן ממזר ואם הי' כשר היה הוא בכור רק שע"י שהוא פסול אינו בכור ע"כ י"ל דהבא אחריו הוי בכור לנחלה דלענין בכורה הוי כאילו הוא נולד ראשון וגרע טפי מהוליד בת בראשונה שהבא אחריו אינו בכור - ואפשר שהריא"ז ז"ל שנוטה לומר דהבא אחריו הוי בכור ולומר דל"ד לעכו"ם שהוליד בגיותו ונתגייר דהבא אחריו אינו בכור אזיל לשיטתי' שכ' בש"ג פ' עשרה יוחסין דהא דנאמן לומר זה בני ממזר היינו כשאומר שנולד מחייבי כריתות אבל באומר שאינו בנו כלל אינו נאמן וכ"ה דעת המכריע ועי' אב"מ סי' ד' ותשו' חת"ס אה"ע סי' י"ג בח"א והנה בהא דסובר ר"י דכשם שנאמן לומר זה בני בכור נאמן לומר זה בני ממזר כתב תוס' יבמות ב' טעמים טעם א' בשם הר"י מפאריש משום דכתיב את בן השנואה יכיר והיינו שמכיר גם זה שהוא בן שנואה דהיינו ממזר יעו"ש והנה לש"ג הנ"ל דקרא דכי תהיינה בהנהו דתפסו קידושין מיירי א"כ א"א לומר דיכיר שהוא ממזר דהא ממזר אינו בכור ואף אם נימא דאומר שהוא בן שנולד לו ממזרת דבכה"ג כיון דתפסו קידושין הוי בכור גם כש"ג כמ"ש המקנה קידושין ס"ח אכתי כא א"ש לר"י לשיטתי' דסובר בסנהדרין כ"ג דאין קידושין תופסין בח"ל א"כ קרא לא מיירי בממזרת דהא אין קידושין תופסין ואינו בכור וכה ראיתי במקנה לקידושין ע"ד כתב דבסנהדרין כ"ג מבואר דרק בח"ל דשאר סובר ר"י כר"ע דאין קידושין תופסין ולא בשאר ח"ל ותמהני דאדרבא בש"ס מוכח להדיא דבכל ח"ל סובר ר"י כן רק התוס' שם כתבו דהו"מ הש"ס לשנויי הכי דרק בח"ל דשאר סובר כר"ע אבל כפי האמת אינו כן וכ"מ בתוס' יבמות ס"ו ד"ה קסבר דבכל ח"ל סובר כר"ע דהוולד ממזר יעו"ש. אמנם התוס' כתבו עוד טעם בשם י"מ דכיון דנאמן לומר על בן בין הבנים שהוא בכור א"כ ע"כ שהגדולים ממזרים ונאמן יעו"ש אבל הריא"ז לשיטתי' דבאומר שאינו בנו והוא ממזר אינו נאמן וע"כ דבאותר על בניו הגדולים שהם בניו רק שהם ממזרים שנולדו מח"כ וזה הצעיר נולד מכשירה והוא בכור ומוכח דהבא אחר ממזר הוא בכור לנחלה וא"ש ודו"ק היטב ועי' ריט"א בכורות אות ב"ה מ"ש בדברי הש"ג פ' הבע"י ודבריו נפלאים בעיני:

סימן סא

להרבני החריף המופלג מוה' קמיאל שפירא כ"י:

יקרתו הגיעני וע"ד אשר תמה על נוביי"ק חו"מ סי' כ"ח בא' שהניח קרן קיימת לחלק הפירות ללומדי תורה עד דור רביעי ונחלקו שם אם המוריש הוא בכלל הדורות והשיב הג' הנ"ל כי המצוה אינו נחשב מכלל הדורות כמו שפרש"י עה"כ ודור רביעי ישובו הנה יעקב ירד למצרים יהודה בנו פרץ בנו חצרון בנו וכלב בן חצרון בא לארץ ישראל הרי מספר דור רביעי מתחיל מיעקב ואינו מן המנין וגם לרמב"ן שם שפירש דור רביעי של אמורי שלא שלם עונו עד אותו זמן ע"כ שהדור של אותו זמן אינו מן המנין דהא טעמא דרמב"ן דדור רביעי משום שהקב"ה פוקד עון אבות על שלשים ועל רבעים והא הפקידה על הרבעים הוא החמשי מן החוטא שכן כתוב בפרשת תצא פוקד עון אבות עב בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים יעו"ש ומע"כ תמה דהרי הרמב"ן עה"ת פ' יתרו עה"כ פוקד עון אבות האריך לבאר להדיא כי דור החמישי לא יעונש בעון הראשון והא דכתיב פוקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים על שלשים ועל רבעים הוא פירוש לבני בנים היינו בני בנים שלשים ורבעים. והנה תמיהתו עצומה וכ"ד הרמב"ן הנ"ל ולענ"ד שכן דעת התרגום יונתן בן עוזיאל שבפ' תשא עה"כ פוקד עון אבות על בנים וכו' תרגם ונסער חובי אבהן על בנין מרדין על דר תליתא ועל דר רביעאי יעו"ש ומדהשמיט לתרגם מלת בני בנים שבתורה ע"כ כרמב"ן שמשלשים ורבעים הוא פירוש כבני בנים - אמנם על ראית הנוב"י ז"ל לפי פירוש רש"י דיעקב אינו במנין שהרי כלב הוא ה' ליעקב והוא בא אל הארץ כ' מע"כ דיש לדחות כמ"ש בתוס' עה"ת בשם ריב"א דלכך לא נחשב יעקב במנין שהרי כשירד יעקב למצרים כבר קרבו ימיו למות לכך יהודה נחשב ראשון. הנה כן כ' גם הרא"ם ז"ל פ' לך אבל אדרבא לפי"ז דברי הנוב"י נכונים בנידון דידי' כיון שציוה מחמת מיתה הרי הוא הולך למות ואין המצוה מן המנוים כמו שם ביעקב אמנם ברא"ם כ' עוד טעם דאין יעקב מן המנין כיון דצרת השעבוד התחיל לאחר מיתתו יעו"ש א"כ שוב י"ל בנדון הנ"ל שגם המצוה מן המנין ולהנוב"י שלא ירד לחלק בחילוקים אלו צ"ע דהא מקרא מלא הוא דור שלישי יבא להם בקהל ה' והרי שם מצרי ראשון שנתגייר והוליד בן ואותו בן הוליד בן הוא מותר לבא בקהל הרי דגם הראשון בכלל הדורות ואף דביבמות ע"ח אמרי' להם מהם מנה הרי דהוצרך קרא להכי דמונין גם הראשון היינו כיון דכתיב בנים אשר יולדו אם לא הי' כתוב להם היה מוכח דמונין מבניהם אבל אי הי' כתיב סתם דור שלישי א"צ שום ריבוי לזה דבודאי הראשון במנין וע"ש בסוגיא:

אמנם אף שלפירוש רמב"ן הנ"ל דקאי דור רביעי על אמורי אין שום הכרח לומר כחילוק הנ"ל דמחמת שקרוב למיתה אין הוא בכלל דהא זה הוכרח רק לפרש"י ובאמת ברש"י על המדרש וירא פרשה נ"ד סי' ב' הובא במת"כ שם נראה להדיא דגם הוא מפרש דור רביעי על אמורי כרמב"ן הנ"ל ומוכח שם דראשון מן המנין וע' בידי משה שם. אך הנוב"י שם כ' עוד סברא דהיכא שמדבר בעדו או שמדבר לאחר לנוכח אין המדבר או מי שמדברין לו מן המנין לכ"ע ולענ"ד גם לזה יש סתירה מד' רש"י יבמות ע"ח ד"ה ואם נאמר וז"ל הייתי אומר כי דור שלישי שלכם יבא להם בקהל כלומר בכם ובבניכם אסורין מצרי ואדומי אבל בבני בנים מותרים יעו"ש והא לפי סברא הנ"ל שמדבר לבני ישראל לנוכח דורות שלכם א"כ אין העומדים על הר סיני בכלל א"כ גם בני בניהם אסורין עד דור רביעי דהיינו שלישי חוץ מאותן העומדים על הר סיני ומדכ' רש"י דבני בניהם מותרין מוכח דלא כהנוב"י ועכ"ז לדינא צע"ג כי עכ"פ יש להנוב"י מקום לפי סברת הריב"א והרא"ם דיעקב שהי' קרוב למיתה אינו מן המנוים מכ"ש במי שמצוה מחמת מיתה שאין כוונתו לכלול עצמו במנין הדורות ואף שהנוב"י ז"ל לא כיון לזה כלל הנה משמיא הסכימו על ידו להורות משפטו אמת וחוקים ישרים תמיד ועי' ביבמות כ"ב שלישי שבבנו ובתו וכו' שניה והיינו רביעי דלדידי' לא קחשיב רק בקורבה שמחמת אשתו קחשיב נמי לדידהו וא"כ יש מקום לנוב"י הנ"ל דדור רשיעי היינו בלעדו:

סימן סב

לכבוד ידי"נ הרב הה"ג החו"ב בכח"ת מו"ה ישראל ראפאפארט נ"י רב ומו"ץ דאדמו"ר בטשארטקוב:

מכתבו הגיעני עם הגב"ע בדבר עסק קדושין. והנה כפי הגב"ע ע"א אומר שראה שקידשה באגרוף מלא דינא קערליך והשני אמר שלא שם לב לשמוע אם אמר לה דבר בעת שנתן לה האגרוף עם הקערליך הנ"ל והבתולה אומרת שלא שמעה שום דבר וא"כ הוי כמו ע"א אומר נתקדשה וע"א אומר לא נתקדשה דדוקא באיתרע חזקת פנוי' כגון זרק לה ספק קרוב לו או לה או נרות דולקות שעכ"פ היו ביניהם ריצוי לקדושין אבל הכא דהעד שלא שמע מהקדושין לפי דבריו לא איתרע חזקת פנויה כלל ובכה"ג לכ"ע אין חוששין לקדושין כמפורש בתה"ד סי' רי"א ובאה"ע. ואף להח"ץ ז"ל בתשו' ס' קל"ה שמחמיר ביותר כדעת הראב"ד ורשב"א ומ"מ דגם בלא איתרע חזקה ע"א אומר נתקדשה וע"א לא נתקדשה לא תנשא כיון דמי שאומר נתקדשה אומר שנתקדשה בפני שנים יעו"ש מכ"מ בהכחשת האשה מודה דלכל השיטות אין חוששין לקדושין זולת לשיטת רמב"ם דסובר דע"י העד מעיזה יותר עיי"ש ומשמע שם מדבריו דאינו חושש לשיטה

זו וגם בכנה"ג אה"ע ס' מ"ז כתב בשם רשד"ם דאין חוששין להרמב"ם בזה ועוד דלר"ו כתובות כ"ג בדעת הרמב"ם לית לי' כלל סברא זו דע"י העד מעיזה יותר אלא דהרמב"ם מיירי בע"א אומר קרוב לו וע"א אומר קרוב לה דבכה"ג יש לחוש דבשעת מעשה ראה העד שהיה קרוב לה ועתה טועה לומר שהי' קרוב לו ולכך גם הכחשת האשה אינו מועיל יעו"ש בר"ן כתובות שכן דעתו ויפלא על הב"ש ס' מ"ז ס"ק ד' דר"ן לשיטת רמב"ם כשעד מסייע לה מעיזה יעו"ש דהא לשיטת הר"ן ברמב"ם אין הטעם משום מעיזה ואדרבה אם הי' ע"א אומר שנתקדשה בפני שנים ע"י זריקת קדושין קרוב לה והאשה אומרת שהי' קרוב לו בוודאי אינה נאמנת דלמא טועה רק דאפילו ע"א המכחיש אינו מועיל בזה וא"כ לר"ן בנ"ד דל"ש סברתו להחמיר דדוקא בין קרוב לו או לה יש לומר דטועה אבל הכא אם היה העד שומע דברי קדושין בשעת מעשה לא יאמר עתה שלא שמע. וכן נראה מדברי הח"ץ סי' קל"ה דבעובדא דידיה היה כעין נ"ד שע"א שמע דברי קדושין וע"א אומר שלא שמע רק תיבת לך ולא חש לה מטעם הר"ן שהביא שם בתחילה וע"כ כנ"ל דזה הוי כהכחשה גמורה ואפילו אם נימא דאין זה הכחשה דאפשר באמת שזה העד לא שמע אף שעמדו בקרוב דלא נתכוין לשמוע וכעין שכ' בתשו' תפ"צ אה"ע ס' ס"א. מכ"מ אכתי לא הוי רק ע"א בקדושין ומועיל לכ"ע הכחשת האשה כדאי' באה"ע ס' מ"ב ואם כדון זה כהכחשה בין העדים ג"כ מותרת הן לשיטת תוס' הנ"ל דבעינין איתרע חזקה והכא לא איתרע כמ"ש לעיל ועוד דהא לשיטת תוס' בעינן שיהי' ידוע עפ"י עדים אחרים שזרק לה קדושין וכמ"ש הב"ש סי' מ"ז והכא בנ"ד אינו ידוע רק עפ"י עדים המכחישים זא"ז ולר"ן דטעמו משום דטועה ל"ש רק בקרוב לו או לה ולא בנ"ד. רק דיש לחוש קצת לשיטת רמב"ם כפי הבנת המ"מ בדבריו דע"י העד מעיזה ומשמע דמיירי אף שיש הכחשה לגמרי בעיקר הקדושין ולא איתרע חזקת פנויה דהא להמ"מ עיקר הטעם משום דמעיזה והכחשת העדים אינו מועיל כמ"ש הח"ץ הנ"ל:

אמנם מצאתי עוד תנא דמסייע להחמיר בהכחשת עדים וגם האשה מכחשת בחדושי רשב"א כתובות כ"ג בהא דע"א אומר נתקדשה שכ' שם דמיירי באשה אומרת פנויה אני דאף דמכחשת מכ"מ הבעל יחוש לעצמו ואף דהוי תרי עדים המכחישים זא"ז דמי לע"א אומר אכל חלב וע"א אמר לא אכל דמייתי אשם תלוי יעו"ש דאינו מחלק כלל בין איתרע חזקת פנויה או לא רק דסובר דע"א בהכחש' דאינו כלו' היינו דעד המתי' אינו כלו' וכמ"ש הב"ש בשיטתו בס' מ"ב והא דאשה מכחשת אינו מועיל אף דבעלים נאמנים נראה ברור מלשונו דהבעל יחוש לעצמו דסובר כמ"כ שהובא בב"י יו"ד ס' קכ"ז דהא דבעלים נאמנים היינו לגבי עצמם משום הפסד ממון אבל אחרים לא

יסמכו עליהם יעו"ש וה"נ הבעל אין לו לסמוך עליה וזה ברור בשיטתו ושו"ר בתשו' תפ"צ הנ"ל שהרגיש קצת בזה וא"כ נוסף גם הרשב"א ז"ל להחמיר אבל לענ"ד נראה מוכרח דרשב"א מיירי דוקא באיתרע חזקת פנוי' דהנה בקדושין ס"ה אמרינן ותסברא ע"א בהכחשה מי נאמן מוכח דלא כרמב"ם ורשב"א הנ"ל דהא שם גם בהכחשת האשה מיירי ואפ"ה נאמנת ובאמת לרמב"ם ל"ק משם דהא טעם הרמב"ם משום דעד מסייע לה מעיזה ושם בקדושין אין העד אומר כדבריה דהיא אומרת פנוי' אני ושני העדים אומרים שנתקדשה רק זה אומר לפלוני וזה אומר לפלוני אך בשיטת רשב"א דע"א בהכחשה אין דברי המתיר כלום וגם הכחשת האשה אינה מועיל דהבעל יחוש לעצמו יש לתמוה עליו מסוגיא הנ"ל ובתשו' תפ"צ הרגיש בזה וכתב דשם אמרינן צריכה ב' גיטין ומשמע דאסורה לכל העולם דלכך פריך ותסברא ע"א בהכחשה מי נאמן דהא עכ"פ. מותרת לא' מהאנשים הללו שאומרים שנתקדשה לו יעו"ש דבריו המתוקים אך עדיין יש לתמוה על רשב"א הנ"ל מהא דאמרינן בסוגיא שם דבעי לאוקמי הא דאומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני הוא אסור בקרובותי' והיא מותרת בקרוביו דמיירי במקדש בע"א ואם איתא דהכחשת האשה אינו מועיל א"כ גם היא אסירה ולרמב"ם ניחא דהא סובר דהכחשת האשה מועיל רק בדאיכא עד מסייע לה מעיזה וגרע טפי ושם מיירי בליכא ע"א לה אבל לרשב"א דבעל יחוש לעצמו קשה דהאיך מותרת לקרוביו ע"י הכחשה דידה הא הקרובים שאינם יודעים צריכים לחוש לעצמם ומצאתי בשעה"מ פ"ט מאישות שהקשה כן על דברי המ"כ שבב"י יו"ד ס' קכ"ז הנ"ל ותירץ דשם מיירי שיש גם להאשה ע"א שאומר כדבריה ומותרת מטעם הכחשת העדים זא"ז ועוד חידש שם דוקא באיסורין סובר המ"כ כן אבל בדבר שבערוה גם אחרים אין להם לחוש עיי"ש. והנה הוא לא זכר כלל מדברי רשב"א כתובות כ"ג דמוכח דגם בדבר שבערוה אחרים צריכים לחוש ואפילו בעדים מכחישים זא"ז וא"כ יפלא על רשב"א למאי דס"ד דמיירי בע"א האיך מותרים הקרובים בה אשר ע"כ נראה מוכרח דרשב"א מיירי היכא דאיתרע חזקת פנויה כגון זרק לה קדושין ספק קרוב לה ובזה הוא דאוסר אף שיש עדים המכחישין זא"ז אבל בלא איתרע חזקת פנויה שריא בהכחשת עדים והכחשת בעל דבר וא"כ יש לומר כמי כתירוץ של שעה"מ דמיירי שם דיש גם להאשה עד שלא נתקדשה ומיירי היכא דלא איתרע חזקת פנויה וכ"נ קצת דרשב"א מיירי באיתרע חזקת פנויה דהא מייתי ראי' מע"א אומר אכל חלב דמייתי אשם תלוי אף דע"א מכחישו ושם ליכא חזקה דחזק"כ ל"ש בזה כיון שאכל בשוגג אינו נגד חזקת כשרות ואף דיש לו חזקת פטור מקרבן זה אינו חזקה גמורה כמ"ש החוו"ד ס' ק"י בבית הספק. ובתשו' בי"ש חו"מ ס' קי"א נוטה לומר דגם לענין

שוגג שייך חזקת כשרות כיון דשוגג נמי עבירה היא ובעי כפרה יעו"ש אבל דבריו צ"ע ואכ"מ וא"כ בנ"ד דלא איתרע חזקת פנויה וכמ"ש לעיל נראה דעפ"י שורת הדין מותרת לעלמא בלי גט וצד היתר שכ' כת"ר מחמת שהקערליך אינם שוים פרוטה אינו מספיק מטעם שמא שו"פ במדי וגם פה אינו ברור שאינו שו"פ דשיעור פרוטה מצער מאוד כאשר העיר כ"ת לנכון שלפי המנהג שנותנים לפדה"ב שבעה ר"כ וחצי עולה הפרוטה בערך חומש מקרייצער א' והמנהג פה ליתן שמנה ר"כ לפדה"ב ולפי שיטת הגר"א ז"ל יו"ד ס' ש"ה ליתן שלשים זהובים ונראה דזה עשרה כסף דהיינו עשרים כתרים דעתה עולה הפרוטה שהוא חלק קצבימדינר ערך רבע קרייצער ובכלל אי אפשר להציל בזה דבר ברור וגם לשער במשקל חצי שעורה כסף נקי אין אנו יודעים באיזהו שעורים שיערו וע' תשו' מהרי"ל ס' קצ"ב כתב דא"א בקיאין בזה. וראיתי בס' חומת אנך להרב' ר"ז פאחללע ע"ה כתב כפי ראות עיניו שנזדמן לו שקל ישן עולה שיעור פדיון הבן שלשה עשר כסף וחצי דהיינו שבעה ועשרים כתרים יעו"ש וא"כ גם שיעור הפרוטה תוגדל אבל לא ראיתי כלל למי שנחוש ליתן לפדיון הבן יותר משיעורו של הגר"א ז"ל. ואף שכ' הסמ"ע ס' פ"ח דעכשיו שנתייקרו התבואה והפירות צריכין יותר לשיעור כדי שיהי' יכולין לקנות דבר כבר הקשה עליו באבני מלואים ס' כ"ז מדברי תשו' מיימוני ה' אישות דכתב שכפי השער בזמן חז"ל שיעור הפרוטה פחות מכביצה תבואה יעו"ש ואם איתא לדברי הסמ"ע א"כ לעולם היא כן וע' פסחים ל"ב דכזית תרומה שוה יותר מפרוטה וע' תוס' ערוכין כ"ז דכביצה היינו שו"פ וזה דלא כתשו' מיימוני הנ"ל ובפסקי תוס' שם נראה דכוונתם לביצת תרנגולת ממש ולא תבואה כביצה עיי"ש:

סימן סג

לכבוד ידי"נ הרה"ג וכו' מוה' שמעי' שטיינבערג נ"י אבד"ק פרעמישלאן: מכתבו הגיעני וע"ד אשר דרש חוו"ד בדבר נגלד קרום העליון ויש על הנגלד קרום זר וכנגדו נשבר הצלע ונקשר וא"א להבחין אם היה עוקץ בשבר וכבר ראה כת"ר כל דברי המחברים בזה. והנה בגוף דין נשבר הצלע נגד נגלד שהחמירו המחברים עכ"פ ביש עוקץ אף בה"מ ושורש חומרא זו הוא בלב"ש ר"ס ל"ו בנגלד קרום הריאה ע"י מחט חשיכין לנתרפא כמו בוושט וכ"ה דעת הגאון מהר"ס ז"ל שהביאו בקונטרס התשו' שברא"פ ס' י"ח והוא החמיר אף בלי עוקץ ולי צ"ע כמ"ש בספרי מ"פ ליו"ד שם דכל הטעמים שכ' הפוסקים לחלק בין וושט לביה"ח דל"ח לנתרפא שייכי נמי בריאה כמו בביה"כ ובפרט דבריאה נמי איכא נמי סברת יש"ש דבריאה כיון שבחייה נפוחה אין בטבעה שיסתם הנקב ולא יהיה ניכר ע"י סרכא וקרום וגם בתשו' חסל"א מקיל בזה אף ביש עוקץ וראיתי בדע"ת ס'

ל"ו הביא מתשו' נח"א ס' ה' שדעתו לאסור עפ"י דברי רש"ל דהא הכא חזינן שנגלד קרום העליון ולא העלה סרכא אף שדרך נגלד קרום העליון להעלות סרכא תלויה א"כ יש לומר שניקב גם קרום השני יעו"ש ובדע"ת החזיק בסברא זו להשיג על תשו' חסל"א והנה עפ"י סברתו בנ"ד שיש קרום זר ע"ג הנגלד שפיר יש לומר דכשר דהא באמת הקרום העליון שניקב העלה קרום ואם איתא שניקב גם התחתון היה מעלה סרכא גמורה למק"א כמ"ש הפוסקים דדרך סרכא גמורה שבאה ע"י נקובת ב' הקרומים להסתרך למק"א דוקא והכא הקרום זר הוי כמו סרכא תלויה כמ"ש האחרונים אבל גוף דברי הנח"א תמוהים לי דאטו סברת רש"ל הנ"ל שכל מקום בריאה שניקב מוכרח להעלות סרכא הלא סברתו דנקב שבריאה אין בטבעו לסתו' רק ע"י סתמ' אבל לא כל נקב שבריאה נסתם בסרכא רק שאם לא העלה סרכ' הנקב נראה וניכר וא"כ מה בכך שקרום העליון ניקב ולא העלה סרכא הרי רואין אנו שניקב ואם נחוש שמא גם הקרום הב' ניקב ונתרפא ואינו ניכר ע"ז שייך סברת רש"ל שאם היה נתרפא היה מעלה סרכא דאין דרך ריאה שיסתם הנקב רק ע"י סרכא הניכרת וא"כ אדרבא ביש קרום זר ע"ג נגלד נגד נשבר הצלע חמור טפי דיש לומר שמא נתרפא כיון דאנו רואין שהעלה סרכא וזה טעמו של חסל"א שמודה להחמיר כשיש בשר בלוי ע"ג נגלד ואף שאין מוכרח כל כך דיש לומר לרש"ל נקב כשנסתם מעלה סרכא גמורה למק"א והכא כיון דלא העלה קרום עליו שהוא רק כעין סרכא תלויה היא מנקובת קרום א' ומ"ש רש"ל סרכא או קרום היינו קרום דבוק למק"א אבל מסתבר לחוש בזה כיון דרואין קרום מבחוץ ונתרפא אך זה ביש עוקץ אבל באין עוקץ אין לחוש שהנגלד בא מחמת השבר וא"כ הוי רק קרום זר ע"ג נגלד ואף אם נדון הקרום כסרכא תלוי' בדאזלא ע"י קליפה לאו ריעותא היא וכמ"ש בד"ק בכ"ד ועיין בדבריו בתר"ל באות נגלד ובמק"מ ס"ק ו' שם וגם יש לומר דהקרום עם הנגלד ריעותא חדא כיון דכל תלוי בא מחמת נגלד קרום העליון וע' ברא"פ ר"ס ל"ו. אך בספק אי יש עוקץ נראה להחמיר דעפ"י הרוב יש עוקץ בשבירש ומ"ש בדע"ת ס' ל"ו דעוקץ היינו כשחד כמחק דוקא אין לזה שום יסוד ובאמת שתוס' שבת ל"ו חילקו בין קוץ למחט לענין נתרפא אבל לדידן אין חילוק כלל ושוה קוץ למחט אף שאינו דק כמחט וע' יו"ד ס' מ"ח אך בנקשר יפה כתב בדע"ת דאיכא למימר דבוודאי לא יצא השבר לפנים מדחזר ונקשר וכמ"ש בככפ"י סברא זו לענין נשבר האף ונקשר יעו"ש גם בדע"ק ס' נ"ג כתב סברא זו בשם ח"א והיינו אף שיש נקב בבשר שע"ג השבר שנקשר כיון דנקשר ע"כ שלא יצא לחוץ ובעו"ב שלם לגמרי אף בלא נקשר יש להתיר כיון דלא יצא השבר לחוץ וכמ"ש הפמ"ג ס' כ"ד ובדע"ק

ס' נ"ד מחמיר גם בזה לחוש שמא נתרפא הבשר ועוד טעמים שם והמקיל במקום הפסד רב יש לו ע"מ לסמוך וע' תשו' בי"ש יו"ד ח"א סו"ס נ"ב:

סימן סד

להרב וכו' מוה' יצחק ראבין נ"י מו"ץ דק' טיוסונינץ:

ע"ד שאלתו בס"ת שבפ' ראה בפסוק והלכת לאהליך כתוב הל' השניה קודם לה' והוי שם לאלקיך אם מותר למוחקו הנה בתשו' רח"כ יו"ד ס' מ"ה נשאל בס"ת שנמצא כתוב במקום יהיה שם הוי' דאם הסופר לפנינו ואמר שטעה ולא נתכוין לשם רשאי למוחקו ובאינו לפנינו והוא ספק מותר עכ"פ לקדרו יעו"ש וא"כ גם בנ"ד לכאורה כן וראיתי בס' קסה"ס בחקורה סי' י"ג כ' בס"ת שבפסוק כן עשו לאלהיהם כתוב לאלקים דרשאי למוחקו דל"ד להא דתשו' רח"כ הנ"ל דשם כתוב שאיננו בתיבת יהיה אבל הכא מסתבר טפי דהשמיט הסופר ה' באמצע ולא נתכוין כלל לשם רק שבטעות השמיט ה' יעו"ש וא"כ נראה דמכ"ש בנ"ד דכתובים כל האותיות כמו בתיבת לאהליך רק שהקדים ל' לה' דמסתבר טפי שלא נתכוין לשם רק שטעה להקדים המאוחר ולאחר המוקדם דרשאי למוחק ובפרט דבתשו' מהר"י אסאד שהובא בקסת סם מקיל גם בדין דתשו' רח"כ הנ"ל:

סימן סה

לכבוד הרב הה"ג מוה' חיים דוד בראנדריסס נ"י אבד"ק איסטריק: ע"ד שאלתו באברך א' שנדר בעת חולי אמו סך רב לצדקה וגם להתענות ב' וה' כל השנה ולא התנה אם תעמוד מחליה ואמו מתה מהחולי ושל"ח ולכ"י וקשה עליו התענות גם הצדקה רב מכפי כוחו אם יוכל להתיר לו הנדר והנה מטעם נודר בעת צרה אין לדון בזה כיון שלא הועיל נדרו כנראה מש"ך שם ס"ק ק"ח ביו"ד ס' רכ"ח שכ' דהוי כנודר ע"ד חבירו ומכ"ש לגבוה שענהו בעת צרתו ודברי תשוו שבו"י ח"ג ס' פ"א שכ' להיפוך צע"ג ושו"ר בפ"ת שהעיר עליו אך עיקר השאלה מטעם נדרי צדקה אף דביו"ד ס' רנ"ח איתא דנשאלין מדוחק אבל בפ"ת שם הביא מתשו' רדב"ז ח"א ס' קל"ה דחכם המתיר נדר כזה בר נידוי הוא שמפסיד העניים והנה חפשתי בתשו' הרדב"ז ולא מצאתיו אבל לא ראינו אינו ראי' גם בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב ס' ק"ו הביא דברי הרדב"ז וחושש מאוד להתיר נדר צדקה אך כיון דמכל הפוסקים לא נראה כרדב"ז בזה יש לומר כיון דנדר יחד על תעניתים וצדקה יש להתיר לו נדר תענית וממילא יופקע חיוב צדקה מטעם נדרי שהותר מקצתו כדאי' ס' רכ"ט. אמנם אם היו הנדר על תעניתים בפ"ע וצדקה נדר בפ"ע דל"ש נדר שהותר מקצתו יש לחוש לרדב"ז הנ"ל לבל להתיר נדרי צדקה אבל התעניתים ודאי יש להתיר כדין בחרטה ופתח הנהוג. אלא דיש לחוש קצת כיון דאין מתירין את הנדר עד שיחול

אף בדבר התלוי' בזמן כמ"ש ביו"ד ס' רכ"ח סעי' י"ז א"כ כיון דלא נדר על ימים רצופים כל יום ויום הוי כנדר בפ"ע ואין מתירין בפעם אחת רק בכל שבוע בב' וה' ודמי קצת לספיקו של מהר"ם במלי שאמר בכל עת שיעשה דבר פלוני יתן פשוט דאפשר צריך התרה בכלפעם והובא בש"ך יו"ד ס' רל"ט ס"ק כ"ט וכפי הנראה דספיקו היא אי מקרי חל הנדר בפעם ראשונת או בכל עת בשעת עשיה ודברי מהר"ם מינץ שהובא בש"ך שם שכ' דל"ד לרכיבה דסו"ס רכ"ט תמוה וע' בס' יד שאול שם שהעיר ע"ז ובס' עצי לבונה סו"ס רכ"ט רצה לומר בדעת מהר"ם מינץ ז"ל דדוקא בהאי דס' רכ"ט בנשבע שלא ידבר עם פלוני ואם ידבר יאסר בבשר בכה"ג לא חל הנדר עד שידבר כיון דאסור לו לדבר משא"כ באמר סתם אם אעשה דבר פלוני שבידו לעשותו יעו"ש ולפי"ז צריך לומר הא דמבואר ס' רכ"ח סעי' י"ז דבנדר התלוי במעשה ותנאי אין להתיר עד שיחול היינו דוקא בדבר שאינו בידו וזה אינו דהא מבואר בנדרים פ"ז בקונם שאיני נהנה לאבא ולאביך אם איני עושה על פיך דר"נ וחכמים פליגי שם אם יפיר ואמרינן שם דפלוגתייהו בהפרה אבל בשאלה לכ"ע לא יפיר והרי שם בידה לעשות לפי' ואפ"ה לא יתיר הנדר כ"ז שלא חל. אך בנ"ד דהוי נדר לזמן דקיל טפי דלכמה פוסקים יכולין להתיר אף טרם שחל כדאי' בס' רכ"ח עכ"פ יש לומר בשכבר חל התענות הראשון מותר להתיר וכ"מ בתשו' רדב"ז ח"א ס' רע"ז להדיא בא' שנדר להתענות ב' וה' כל השנה עד שיבוא ב' הראשון מאותה השנה יעו"ש ומוכח דאז מתירין כל הנדר ויש לומר דתלוי בספיקו של הרא"ש הובא באו"ח ס' ת"ק ס"ח סעי' ח' בנודד להתענות בו"ה אם הוי כנדר א' וסגי בקבלה א' לכולם ולמ"ש רמ"א שם דסגי בקבלה א' וכן נוהגין ה"ה לענין שאלה יכולין לישאל לאחר שחל תענית א':

סימן סו

לכבוד הרב הגדול מו"ה גרשון עפשטיין נ"י מו"ץ דק' מאגרוב:

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בד"מ שבא לפניו בעסק העמדת אבנים לדרך המלך אשר הי' מדובר שיקבלו זאת בשותפות על שם אחד מהם ועתה טוענים שלעצמם עשו ואינם רוצים ליתן חלק להשותף אשר הבטיחו לו וקיבלוהו מקודם לשותף כאשר באו הטענות באורך במכתבו. והנה מו"ש כת"ר עפי"ד נה"מ ס' קפ"ג ס"ק ו' לחלק בין סחורה בזול דהוי כמציאה דנאמן לומר שקנה לעצמו וה"נ הסחורה הוי בזול שקיבלו הדבר בזול, והנה טעם הנה"מ שם דכל עיקר הדין דהגה סעי' ב' דא"י לומר שלעצמו קנה הואיל ונקרא רמאי הוא מדין עני המהפך בחררה ובא אחר ולקחו דנקרא רשע וזה ל"ש בסחורה בזול דהוי כמציאה דליכא בזה דין מהפך זה כל תוכן חידושו של נה"מ והוא תמוה

דהא מקור הדין דנקרא רמאי היא מהא דאומר לשליח צא וקידש לי אשה והלך וקידשה לעצמו דנקרא רמאי כדאי' בפ"ב דקדושין והא שם בוודאי ל"ש דין עהמבח"ר כמ"ש בתשו' נוב"י מה"ת אה"ע ס' ע"א דלא גרע ממלמד דיכול בעה"ב אחר לשכור אותו משום דיאמר כמדומה לי שזה ילמוד עם בני יפה מכ"ש היכא דניחא לי' באשה זו וע"כ דהא דנקרא רמאי מטעם אחר דהואיל דהבטיחו וסמך עליו הוי רמאי וא"כ גם במציאה ובסחורה בזול נקרא רמאי דאינו כלל מדין עני המהפך והא לדעת כמה פוסקים קרקעות הוי דבר שאינו מצוי ליקח ול"ש כלל מהפך בחררה ובאמת מבואר בקדושין ר"פ האומר דשייך דין עני המהפך בקרקע עיי"ש בעובדא דרב גידל וע"כ דאין זה מיקרי דבר שאינו מצוי כל כך כמ"ש הרמ"א בפ' האומר ועכ"פ מבואר בס' קפ"ג סעי' ב' דבאומר קנה לי קרקע מיוחד אינו נאמן שקנה לעצמו הואיל ונקרא רמאי אף שאינו מצוי כל כך לקנות קרקע מכ"מ היו לו לטרוח במק"א ולקנות וגם עסק זה להעמיד אבנים לא מיקרי דבר שאינו מצוי כל כך. וגם מטעם סחורה בזול שכ' נה"מ אינו מוסכם כמ"ש ש"ך ס' רל"ז ס"ק ג' בשם רמב"ן. אפילו בעהובח"ר. ולענ"ד הא דנקרא רמאי אינו כלל מדין זה ושייך גם בסחורה בזול לכ"ע כמו בקידושי אשה:

מ"ש כ"ת דלא עשו מעמד גמור ולדברי הב"ח שהובא בש"ך שם בעינין מאמר גמור ולענ"ד כיון דדיברו דבר ברור שיקנו לשותפות ונסעו שניהם עבור העסק הנ"ל הוי מעמד גמור כמ"ש בספרי מ"פ לחו"מ שם ואפילו בלא היה מעמד גמור כל כך אי אפשר לפטור מקב"ח דדלמא באמת לקח עבור השותפות אלא דהכא שלקחו העסק מנכרי יש לומר דאין שליחות לזכות מנכרי לישראל אבל בס' רס"ט סעי' ד' מוכח דגם בקנה מנכרי זכה המשלח וע"כ הטעם משום הואיל וזכה לעצמו זכה לחבירו דשותף עדיף וא"כ גם בנ"ד כן וע' במ"פ שם וגם אף לדברי הנה"מ שם ס' קפ"ג דבסחורה בזול לא הוי רמאי מכ"מ היינו בנתן מעותיו דל"ש חזקה שע"ש דיתכן דנודע לו שאינו בטוח וחזר בו כמ"ש בנה"מ שם אבל באם לא נתן מעות כלל מכיסו גם בסחורה בזול הוי בשותפות אפילו לנה"מ ובנ"ד כפי הנראה ממכתבו לא נתנו מעות כלל:

סימן סז

להרב וכו' מו"ה ישראל איסור נ"י ראבד"ק באקווסק:

ע"ד שאלתו בד"מ שב' אנשים קנו בשותפות ב' בתים שיש לכל א' כומר בפ"ע רק בא' יש ביה"כ ובשני אין ביה"כ וא' טוען שלא לחלק בית נגד בית כיון שאין לכל א' מהבתים ביה"כ וטוען דאף שיוכל לעשות ביה"כ בבית מכ"מ מקרי דבר שאין בו דין חלוקה דאינו רוצה להוציא הוצאות כדאי' ס' קע"א סעי' ה' וגם נגד גא"א טוען שהם שותפין

שקנו וקי"ל כהר"י הלוי דבקנו ל"ש גא"א וכ"ת כתב שהדבר תמוה להורות כן והביא מתשב"ץ ח"ב ס' קנ"ו שחולק על דין דס' קע"א סעי' ה' ופוסק דיחלוקו בבתים וביה"כ ישאר בשותפות יעו"ש וגם בד"מ כתב שיש חולקים ע"ז והוי סד"ד: והנה אם נדון זה לסד"ד היו נראה דשפיר כופין לחלוק בית נגד בית כתחב"ץ ולא יוכל הממאן לומר קו"ל לפימ"ש בתשו' רשב"א ח"א ס' תתקנ"ו דכל ענין גא"א תקנתא היא מצד ועשית הישר והטוב אבל משורת הדין כופין זא"ז לחלוק אף בדבר שאין בו דין חלוקה יעו"ש וא"כ בסד"ד אם יש בזה דין חלוקה הוי ספק בתקנה דמוקמינין אדינא וכמ"ש הפוסקים לענין מצרנות בחו"מ ס' קע"ה ועפ"י הנ"ל נסתר מ"ש בספרי מ"כ לחו"מ ס' קע"א בטעם הדבר דלענין גא"א יכול לומר קי"ל כהר"י הלוי משום דגא"א תקנתא וספק תקנה מוקמינן אדינא עיי"ש ועתה ראיתי שגם בס' ערך ש"י שם כתב כדברי ולהנ"ל ז"א דהא רשב"א כתב דהוי תקנתא דמה"ת אף בדבר שאין בו חלוקה כופין זא"ז לחלוק וא"כ תינח היכא שהשותף הממאן בגא"א טוען שיחלוקו אף שאין בו דין חלוקה יש לומר כסברתי הנ"ל דמוקמינן אדינא אבל כשהשותף שממאן בגא"א אינו חפץ לא בגא"א ולא בחלוקה ל"ש סברא זו. ועכ"פ לענין ספיקא בדין חלוקה יש לומר סברתי הנ"ל דמוקמינן אדינא. אך אין זה ברור לפימ"ש בקצה"ח ס' ק"ג ס"ק ו' דכלל הנ"ל היא רק בספיקא דמעשה ולא בפלוגת הפוסקים אכן נראה כיון דבאמת האי דינא דהוי דבר שאין בו דין חלוקה ע"י ביה"כ היא חידוש גדול למעוטי בחידוש עדיף ויש לומר דה"ד כשקנו הדירה לדור בה ויש לומר דלא ניחא לשום א' בלי בית הכסא אבל בנ"ד כפי שכ' כ"ת שמתחילה קנו ע"מ להשכיר הדירו' לאחרי' ויש לומר דבזה אין קפידא כל כך בביה"כ דשפיר ימצא סוחרים על הדירה אף שיפול לחלקו אותה שאין בה ביה"כ וכיון דבלא"ה פלוגתא היא ומדינא חולקין יש לדון כמ"ש:

סימן ע

לכבוד ידידי הה"ג וכו' מוה' דוב בעריש איידינפעלד נ"י בטשעבינא בן מורי גאון עולם אבד"ק הרימאלוב:

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בכפרי אחד שמכר חמצו לנכרי בע"פ בקנין כסף לבד בלי שטר אם החמץ מותר לאה"פ וכ"ת הביא דברי המג"א ס' תמ"ח דיש לסמוך בדיעבד על קנין כסף ונסתפק דאפשר הכא גרע כיון דנודע לו בתוך הפסח ואז הי' הספק בדאו' הנה בש"ע הר"ב ז"ל ס' תמ"ח מבואר דגם בנודע לו בחוהמ"פ א"צ לבאר ואף שטעמו צ"ע אבל לדינא פוסק כן גם במקו"ח שם מטעם אחר. ואמנם כ"ת חושש בזה מחמת שלא השכיר ביתו ואף אם השכרו הרי לדעת הרבה פוסקים בעינן שטר בשכירות לגוי וא"כ

כיון דהי' בביתו ועל אחריות של ישראל אסור הנה מ"ש דשכירות לגוי בעי שטר לא ידענא הני פוסקים מאן נינהו דפלוגתת רמ"א וש"ך וט"ז חו"מ ס' קצ"ד סעי' א' בהגה היא דוקא בשוכר מן הגוי דישראל מגוי לא לקנות בלי שטרא אבל בשוכר לגוי דל"ש האי טעמא לכ"ע מהני שכירות בכסף לחוד וראי' לזה דהא הב"ח בחו"מ ס' קצ"ד היא החולק על רמ"א וסובר דשכירות מגוי בעי שטר ובאו"ח ס' תמ"ח כ' להדיא דיכולין להשכיר הבית לגוי בלי שום שטר יעו"ש והביאו במחה"ש ס' תמ"ח הרי מבואר כמ"ש. והן אמת שראיתי בש"ע הרב זצ"ל בקו"א לסי' ת"מ בס"ק ה' בסופו שכ' וז"ל א"כ לא משכ"ל קנין לגוי בשכירות ושאלת קרקע להב"ח וטו"ז וש"ך החולקים עמ"ש רמ"א שם ס' קצ"ד סעי' א' בהגה יעו"ש ומוכח דסובר דגם שכירות לגוי בעי שטר וכמ"ש כ"ת אבל בעניותי הדברים תמוהים ומדברי הב"ח נוכח איפכא. אמנם באם לא השכיר לעכו"ם הרשות שהחמץ בתוכו הנה במקו"ח ס' ת"מ וסי' תמ"ח דק בזה דמסתמא הוי באחריותו של ישראל כמו משכון דתפיס כפי' אזוזי ואף אם התנה שאינו חייב באחריותו לא גרע מאחריות אלם כיון דהגוי לא ישלם יעו"ש:

והנה מ"ש דסתמא הוי כמשכון כבר השיג עלי' בתשו' בית שלמה או"ח ס' ס"ב בדברים נכונים יעו"ש אמנם מ"ש מצד אחריות אלם הנה במגן האלף ס' ת"מ כתב דל"ד לאחריות אלם דשם היא מצד ענין שמירה אבל הכא אף לא הי' החמץ לא הי' הגוי משלם ואין זה מדין אחריות שמירה והביא ראי' לדברי' מהא דישראל שהלוה לגוי על חמצו דלאחה"פ שרי והא מסתמא כשקיבל משכון הגוי עני ולא ישלם לו ואפ"ה כשאינו באחריותו ל"ע על ב"י ומותר יעו"ש והרינו מוסיף להביא ראי' לדברי' דגם אם הגוי בטוח הוי סתם מלוה ע"פ אצל גוי אובדת היא דמה"ט נפרעין מהן מלוה ע"פ כדאי' בפ"ק דע"ז וע' בתוס' שם דף ב' בשם הירושלמי סתם מלוה אובדת אם לא במשכון, ועכ"פ כשקיבל משכון וודאי דאין לו שטר א"כ אם יאבד המשכון לא ישלם הגוי דסתם מלוה ע"פ אובדת היא ואפ"ה החמץ שרי ומוכח כנ"ל דאין זה סוג אחריות. ומ"ש כ"ת לדון בזה להתיר עפי"ד הח"י שמתיר גם בחמץ שקיבל עליו אחריות אף דעבר בב"י לאחה"פ שרי והביא מירושלמי דפליגי בזה אם קנסו בזה שהחמץ שאינו שלו וא"כ גם בנ"ד שרי ושוב הביא מתוס' שבועות נ"ד ד"ה ש"ש שכתבו להדיא דישראל שהלוה לגוי על חמצו באם היא באחריות ישראל אסור בהנאה לאחה"פ ודלא כח"י:

והנה במשכון מבואר נמי מתוס' פסחים ל"א ורא"ש שם דע"י האחריות אסור לאה"פ ובאמת שהר"ב ז"ל בש"ע או"ח ס' ת"מ סתם לדינא דלא כתוס' ובקו"א הביא מתוס' ורא"ש הנ"ל אבל בפנ"י בפסחים שם דף ל"א כתב דמשכון שאני כיון דע"ז לוה והיא

שיעובודו ואפותיקי שלו שייך למקנסי' משא"כ בפקדון של גוי אף שהוא באחריות של ישראל הא אין הקנס לישראל כלל יעו"ש וכ"כ מקו"ח ס' תמ"א וא"כ בנ"ד אם באנו לחוש למקו"ח הנ"ל דזה הוי אחריות לא מועיל היתר הח"י הנ"ל כיון דהוי משכון וכ"כ במקו"ח גופא ס' תמ"ח ואף שבתשו' בי"ש ס' ס"ב השיג עליו דדוקא שם דלקחו למשכון שייך למקנסי' כיון דלקחו לשיעבודו משא"כ במכירת חמץ אף שהגוי כ"ח לו מכ"מ לא לקחו למשכון יעו"ש אין דברי' מוכרחים בזה דעיקר סברת הפנ"י משום דהקנס יהי' לישראל וה"נ הרי אם יאסר החמץ יהי' הקנס לו אכן נראה דכל עיקר היסוד לאסור במשכון מצד אחריות היא מתוס' ורא"ש הנ"ל וכסברת הפנ"י הנ"ל משום דהקנס יהי' לו ולכאורה יקשה דהא גם אם יאסר החמץ עתה שעבר עלי' הפסח הרי יוכל להחזירו לגוי דאף דאסור בהנאה הרי א"ל הש"ל ובפרט דלעכום לא נאסר ויהי' הגוי מחיוב להשיב לו מעותיו כמג"א סי' תמ"ג ומ"ש במקו"ח ס"י תמ"א דהגוי אינו חייב לשלם לו כיון דנאסר מחמתו היא תמוה דהא לגוי לא נאסר וגם היא נגד מג"א בסי' תמ"ג וע' בש"ע הרב שם וע"כ לומר דמסתמא הגוי אינו בטוח רק סמיכת ישראל המלוה על המשכון וגם אם ירצה להחזיר המשכון לגוי לא ישלם לו א"כ שפיר נוגע הקנס לישראל דהא אם יאסר החמץ יפסיד מעותיו והשתא שוב נתחזק ראית המגא"ל הנ"ל דבכה"ג לא הוי אחריות כלל כיון דבע"כ מיירי שאינו בטוח וא"כ מדוע החמץ מותר לאחה"פ וע"כ כנ"ל דאין זה בסוג אחריות ע"כ לדינא לפע"ד בנ"ד שאלתו הנה כפי שאלתו ו"ל קמחי' וגראפליך הנה הקמחים של הקונסטמיהלען אינו חמץ כיון דאין שותתין שם החיטין כנודע והגראפליך ע' בח"א כלל קכ"ו דגרויפען של שבולת שועל הוי חמץ גמור ופעריל גרויפען כתב שם דאינו חמץ יעו"ש אך בתשו' בי"ש או"ח סי' ע"ט כתב דבכמה מקומות שורין אותם במים יום או יומים והוי חמץ גמור יעו"ש וא"כ במינים הנ"ל דהוי חמץ גמור ולהמקו"ח אסור גם בהנאה ומגא"ל מתיר עכ"פ יש להתירם בהנאה ובפרט דדעת הרמב"ן הובא בא"ר ס' ת"מ דחמץ שקיבל עליו אחריות מותר לאה"פ בהנאה יעו"ש וכ"ה דהיא אינו מחלק כלל בין משכון ושאר פקדון דהרי הרב ז"ל נמי אינו מחלק כלל ואיסור כל חמץ שקיבל עלי' אחריות כמו במשכון וכיון דהראב"ן מתיר ה"ה במשכון ובפרט בנ"ד די"ל דאין זה בכלל קע"א כלל כמגא"ל ונשמת אדם ה' מכירת חמץ ע"כ יש להתירו בהנאה כנלע"ד. ובמקום הפסד יש לצדד להתיר אף באכילה דכל חשש מקו"ח דהוי אחריות אלם והרי בש"ע הרב ז"ל ס' ת"מ סעי' ט"ז מתיר בדיעבד גם באכילה חמץ שהי' עלי' אחריות מחמת אלמות יעו"ש:

סימן סח

לתלמידי היקר חריף ובקי עצום מוה' הלל שפערבער נ"י בטשארטקאב: ע"ד שאלתך במי שרוצה לעשות סוכה על באלקאן שיש בבאלקאן שיעור סוכה רק שהגג הלך עלי' בערך ד"ט וחוץ מקום זה אין שיעור סוכה ע"כ היא רוצה לעשות דופן לסוכה במשך ב"ט מהגג כדי לצרף גם זה להכשר סוכה והמותר לא מצטרף כיון דיש דופן באמצע כמ"ש רש"י סוכה י"ד ומג"א ס' תרל"ב ס"ק א' ועתה חוכך בזה מפני שדפנות המעקה הנ"ל הולכים גם להלאה מהדופן ובכה"ג אולי מצטרף גם למה שמחוץ לדופן ליפסל כיון דלענין הכשר מצטרף בכה"ג כדאי' ס' תרל"א סעי' ו' והנה שאלתך סתומה ולא פירש אם להלאה מהדופן יש בדפנות שיעור הכשר סוכה רבכה"ג כשר מטעם פסל היוצא מן הסוכה ויש ינקום לומר דמצטרף נמי לפסול אבל כפי הנראה שאין שם שיעור הכשר סוכה פשיטא שא"י:

אמנם אף גם אם יש שם דפנות ושיעור הבשר סוכה נראה כיון דדופן באמצע דדוקא בצד הפתוח ופסל יוצא מהסוכה דהכשירו מטעם שמחובר לסוכה וכיון דמצטרף להכשיר ה"ה לפסול אבל בקנים היוצאים מן הסוכה בדופן שהיא סתום דבאמת בעינן שם דפנות וז"ט על ז"ט ממילא כסוכה בפ"ע היא ואין מקום לצרפו לסוכה האחרת אף שדופן א' משמש לשניהם דהא מכ"מ סוכה בפ"ע היא ואם הי' כן הי' יוצא דין מחודש דמשכח"ל דשתי הסוכות יפסלו ע"י סכך פסול כשיש בזה ב' טפחים ובזה ב' טפחים וזה לא שמענו וע"כ דהוי כסוכה בפ"ע וכאן דבכל א' אין ד"ט כשר וראי' לזה מדברי הבעה"מ סוף פ"ק דסוכה שכ' והא דתניא פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה הלכה היא ופרשוהו בגמ' ד' פירושים וככולהי איתנייהי ול"ל לדחוי חד מינייהו הלכך היכא דאנח נסר שהוא רחב ד"ט שלש במטללתא וטפח חוץ לסוכה ויפסול והא גם אם דבר זה אינו הלכה משכח"ל לפסול כגון בקנים היוצאין לאחורי סוכה ויש שם ג' טפחים ומשך סוכה דזה בוודאי כשר מטעם פסל היוצא מן הסוכה ויש ג"ט סכך פסול בסוכה וטפח לאחורי סוכה דפסול וע"כ דבכה"ג כיון דצריך שם שיעור הכשר סוכה הוי כסוכה בפ"ע ואינו מצטרף ולא משכח"ל האי דינא רק בנמשך לפנים מן הסוכה דבזה היא בטל לגבי סוכה ומצטרף גם לפסול ובעיקר הדין דמג"א ס' תרל"ב שמקורו מהמאור ראיתי בק"נ סופ"ק דסוכה שכ' דהפוסקים השמיטו זה משום דלמאי דקיי"ל דלא הוי פסל היוצא מן הסוכה רק דבמיונשך חד דופן ליתא להאי דינא דהא גם לענין כשרות אינו מועיל רק בדמימשך חד דופן יעו"ש וכוונתו פשוט דגמ"כ בדמימשך חד דופן ויש שם שיעור סכך פסול בדופן המימשך וודאי פסול דהוי כסוכה עצמה אבל במונח ג"ט בסוכה וטפח חוץ לסוכה אינו

מצטרף דהא מאי שחוץ לסוכה והיינו חוץ לדופן לגמרי אינו מצטרף כלל ונפלאתי על פמ"ג ס' תרל"ב שכ' בפשיטות דהאי דינא דמאור מיירי במימשך חד דופן דבזה הוי פסול יוצא מהסוכה יעו"ש דבזה ל"ס כלל האי דינא דממ"נ אם כל הד"ט נגד דופן זה וודאי פסול דהכל תוך הסוכה ובנמשך חוץ לדופן באמת אינו מצטרף לפסול כיון דאינו מצטרף להיתר בכה"ג כק"ו הנ"ל ומה שמסופק בדופן המפסיק הנ"ל אם צריך שיגיע עד הגג או סגי בדופן עד הסכך לפע"ד פשוט דסגי בדופן עד הסכך דסכך כשר שלמעלה מדפנות הסוכה דכשר היא דאמרינן תביט רוני וע' מג"א ס' תרל"ב ס"ק ב' והוי כאילו הסכך מגיע למטה וכן בסכך פסול וכיון דיש דופן המפסיק עד הסכך סגי ובפרט בנ"ד דיש רק שיעור ב' טפחים בסוכה ובזה י"ל דגם בלי דופן אינו מצטרף וכמו שמסופק בזה הריטב"א בח"ו דף י"ד דאפשר בעייל פחות מג' טפחים בסוכה בכל גווני אין מה שבחוץ מצטרף:

סימן סט

לכבוד ידידי הרב הגאון המפורסם וכו' אלימלך אשכנזי נ"י האבדק"ק הארידענקא:

כתבו הגיעני ומה שכ' כת"ה ע"ד במ"פ לאה"ע ס' ד' שכ' שם בפשיטות דברה"ר אף בדאיכא ס"ס לטמא טהור ול"ד לרוב דדבר זה אינו ברור כלל והראה מקום לתשו' דבר משה מה"ק ס' י' ותשו' בי"צ יו"ד ח"א ס' קמ"ה וגם שני הספרים אינם ת"י ובעניותי הי' הדבר בעיני פשוט מלשון המשנה פ"ו דטהרות כל ספיקות וס"ס שאתה יכול לרבות ברה"י טמא וברה"ר טהור ומשמע דקאי נמי ארה"ר ואף שכ' התויו"ט שם דהא דקתני נמי רה"ר איידי דרה"י קתני לה הא אח"כ הביא לשון הרמב"ם שהפך הדבר ואקדמי' לרה"ר ברישא והדר רה"י ול"ש לומר בזה איידי וע"כ הכוונה כנ"ל בס"ס ברה"ר לטמא ואפ"ה טהור ואולי באמת בכוונה שינה הרמב"ם ז"ל לשון המשנה דלא ניטעי ונימא איידי ולא מיירי בס"ס ברה"ר ושו"מ ברש"ש טהרות שם דפשיטא לי' כן. ומה שהעיר כ"ת להביא ראי' דגם ברה"ר או דבר שאבד"ל טמא בס"ס מהא דעירובין י' בעור העסלא דפליגי רבנן ור"ד בפרוץ כעומד וכר"ד דפרוץ כעומד הכלים שתחתי' טמאים ולרבנן טהורים וממ"נ אי ברה"י מ"ט דרבנן נהי דפרוץ לאו כעומד אכתי הא לשיטת ר"ש שבתוס' עירובין ה' ובכ"ד גם ביד"א א"א לצמצם ואיכא ספק דלמא עומד מרובה והוי אוהל לטמא ואף דהוי ס"ס לטהר דלמא שוים ודלמא פרוץ מרובה הא ברה"י אין מועיל ס"ס ואי ברה"ר א"כ אפילו שני ספיקות להחמיר טהור ולמה מטמא ר"ד נהי דפרוץ כעומד הא איכא ספק דלמא פרוץ מרובה וע"כ דמיירי ברה"ר או אפילו ברה"י ולענין כלים דהוי דבר שאבד"ל ומועיל ס"ס לטמא ולכך לר"ד טמא מטעם ס"ס אבל דוחק

גדול לומר דפלוגת יהו היא דוקא ברה"ר ולא ברה"י דהא ברה"י יהי' טמא גם לרבנן ואף דלענין כלים הוי דבר שאין בד"ל וגם ברה"י כן הא משכח"ל כשאדם אוחז הכלים בידו והוי כיש בו ד"ל כדאיתא בנדה ה' כשחברותי' נושאת אותה במטה ואפשר לומר דבאמת ברה"ר או בדבר שאבד"ל גם ס"ס לטמא טהור וכפשטות המשנה אלא דטעם הדבר דהנה התוס' חולין ט' כתבו דל"י מרה"י לטמא וודאי רק בדבר שאפשר להיות אבל בשני דברים ברה"י ונגע באחד מהם ואינו יודע איזהו כיון דל"ד לסוטה לא ילפינן שיהי' שניהם טמאים ודאי רק טמאים מספק וברה"ר בכה"ג אף דל"י מרה"ר מכ"מ טהורים מטעם חזקת טהרה ועיי"ש במפרשים ובש"ש והנה גם לענין רה"י אף דעכ"פ טמאים מספק נראה דהיינו בספק אחד אבל בב' ספיקות לטהר תו אף ברה"י טהור כיון דאינה טומאה ודאית עכ"פ דל"ד לסוטה תו מועיל ס"ס לטהר לגמרי- וא"כ יתכן פלוגתייהו ברה"י דהא האי דעור העסלא היא בתוספתא כלים ב"ב פ"א ובאמת בהגר"א ז"ל שם פירש דמיירי לענין שנטמא העור העסלא גופא במדרס הזב כדין מושב דשיעור בטפח ובזר זהב שם על התוספתא הרבה לתמוה על פרש"י ותוס' דלענין אוהל ל"ש כלל צירוף כשיש אויר באמצע יעו"ש ונראה שתוס' ורש"י ראו הכרח לפירושם מסוגי' דעירובין שם דתלוי פלוגתייהו בפרוץ כעומד ודבר זה לא יתכן כלל לענין טומאת מושב דזה תלוי בחזי לישיבה והרי כתבו תוס' חולין דפרוץ כעומד ל"ש רק לענין מחיצות יעו"ש ע"כ מפרשו לה לענין אוהל המת דהוי כמחיצה וכמו סכך סוכה דאמרינן בזה פרוץ כעומד ומעתה לפי פירושים י"ל דבאמת לענין טומאת מדרס אין העור מק"ט דלענין זה דאינו תלוי באהל ל"ש פרוץ כעומד ובעינן טפח שלם. וא"כ כאן דאינו מק"ט ממילא כשיש מלמעלה על עור העסלא נגד כזית מת שמונח תחתי' כלים ואדם טהורים דהא אוהל טפח שאינו מק"ט חוצץ בפני הטומאה והיינו אם היא אוהל אבל אם אינו אוהל ממילא אינו חוצץ והכלים שלמעלה טמאים ושלמטה טהורים דהא בהא תליא וא"כ גם ברה"י משכחת פלוגתייהו כשיש עלי' אדם או כלים נגד הטומאה דלר"ד דפרוץ כעומד כלים שלמטה טמאים ושל מעלה טהורין ולרבנן שלמטה טהורים דאיכא ס"ס לטהר ושלמעלה טמאים דאיכא ס"ס להחמיר דלמא שניהם שווין ואינו אוהל ודלמא פרוץ מרובה ואינו אוהל. ול"ש לטמא בזה ברה"י מדין ס"ס כיון דעכ"פ שני הכלים א"א להיות טמאים רק או שלמעלה או שלמטה בזה לא ילפינן מסוטה לענין ס"ס ומה שיש בו ס"ס לטמא טמא וס"ס לטהר טהור. וגם ברה"ר משכח"ל בכה"ג דאיכא נמי כלים למעלה ולכך לר"ד טמאים הכלים שתחתי' אף דהו רה"ר דהא בכה"ג דודאי א' טהור לא ילפינן מסוטה לטהר ברה"ר רק משום חזקה וזה בס' א' אבל בס"ס להחמיר אין חזקה מועיל

ממילא כלום שתחת העור טמאים מס"ס ושלמעלה טהורים וא"ש. ואף אם נימא שגם התוס' יסברו כהגר"א ז"ל דעכ"פ גם העור העסלא טמא מדרס אכתי יש לקיים דברי הנ"ל כשהעור נטוי כעין אהל דבכה"ג גם דבר המק"ט חוצץ כמ"ש ר"ש בפ"ה דאהלות ומשכ"ל שהכלים למעלה ומטעם הנ"ל דדבר שא"א להיותלא ילפינן מסוטה. ועוד נראה דכל ענין ס"ט ברה"י או ברה"ר וחילק דדבר שאבד"ל ל"ש כלל רק בדבר אשר ספיקו נולד ברשות לכך ברה"י טמא וברה"ר טהור אבל הכא הספק היא בעור העסלא אם הוא אוהל או לא וספק זה קבוע בו ואי אפשר להתברר לעולם ובכל מקום שהוא ספיקו עמו הן ברה"י הן ברה"ר הן אם יאהיל על אדם או כלים שאבד"ל ל"ש כלל חילוקי דיני טומאה רק הדין כמו בכל הספיקות דסד"א לחומרא ובדאיכא חזקת טהרה טהור וס"ס להחמיר או להקל ואזלינן בתרי' כמו בכל התורה ועמ"ש תוס' ריש נדה לענין ספק ראי' ורשב"א שם אבל שם נמי עכ"פ ספק מקריי הוא אבל הכא שהספק בעור אם הוא אוהל והוא ספק תדירי ואי אפשר להתברר יש לומר כמ"ש וע' בירושלמי תרומות פ"ג ה"א מבואר דקושית שהוא ספק אוכל ונגע ברה"י טהור שהן שני ספיקות והדבר פשוט דהיינו בספק נגע ברה"י דאל"כ הוי רק ספק אחד ופירוש המפורשים שם תמוה אבל אכתי מה מועיל ס"ס ברה"י וע"כ כנ"ל כיון דספק אוכל הוא ספק קבוע בגופו הוי ספק גמור ושפיר יצטרף לספק נגע בטומאה לטהר אף שהוא ברה"י כיון דספק אוכל או לא אינו ענין שתלוי בחילוק רשויות וס"ס ברה"י דטמא היינו כגון ספק נכנס וספק נגע דב' הספיקות מחמת הרשות הם, ומצאתי סיוע לדברי במנ"ח מ"ע שס"ה לענין אשת טומטום אי שותה כשנסתרה דל"ש בזה דין ס"ס ברה"י טמא דספק טומטום אינו שייך לזה ודבריו ישרים וכוונתו כנ"ל דספק טומטום הוא ספק איש או אשה ודבר זה אינו תלה בחילוק רשויות ולא ילפינן מסוטה יעוש"ה:

סימן עא

להרב וכו' מו"ה משה פנחס צוקער נ"י רב בדרילטש פלך ראדום:

ע"ד שאלתו בשו"ב דשם שהיו לו דו"ד עם א' ושמו ר' גאדול והשו"ב חתמו בחת"י על כתב שעד ב' שבועות יביאו רב מצדם לדון עם ר"ג בזבל"א וזבל"א ובאם שלא יעשו כן להביא רב אזי שחיטתם אסורה. וכן עשו שהביאו רב מצדם וכן ר"ג הביא רב מצדו וטענו לפניהם ולא יכלו הרבנים להשוות א"ע בדין וגם על השליש לא באו לידי השוואה ע"כ לא נגמר הדבר והשוחטים שוחטים כמקדם ורבים ימנעו מלאכול מזבחם באמרם כי עברו על הכתב כי ביאה כזו לא שמה ביאה ודרש חוו"ד בזה. והנה כפי ציור שאלתו נראה שהנבררים לא יכלו להשוות א"ע על השליש כי נברר של ר"ג חפץ בשליש זה

ונברר של השו"ב חפץ בשליש אחר ובזה האופן הדבר פשוט שלא עברו השו"ב כלל על הכתב שהרי מתחילה נכנסו בדבר זה לדון בזבל"א וזבל"א וע"ז חתמו א"ע להביא נברר מצדם והרי ידוע כי בזבל"א וזבל"א אם לא יוכלו להשוות א"ע צריכים לשליש ואם לא יבואו לעמק השוה בדבר השליש יתבטל הדבר. ומהיכי תיתי יגרע כח השו"ב ונברר שלהם שיהיו מוכרחין לקבל לשליש מי שירצה בו הנברר של ר"ג דלמא דמא דידהו סמיק טפי ויקבל הר"ג שליש שלהם עכ"פ אין שום צד א' יכול לכוף לשני וא"כ לא עברו על השבועה כלל שחתמו א"ע כי לא חתמו ע"ז שמחויבין לקבל שליש שירצה בו ר"ג והנברר שלו, אך אם הי' הדבר באופן אחר דהיינו שלא יכלו להשוות א"ע על השליש ומנהיגי העיר רצו ליתן להם שליש והי' המניעה מצד השו"ב והנברר שלהם לקבל אותו לשליש ובזה יש לדון כיון דמשורת הדין חייבין לקבל לשליש שיתנו להם מנהיגי העיר כמ"ש רמ"א בחו"מ ס' י"ג ממילא כשהם לא רצו בזה עברו על הכתב. או יש לומר כיון דלשון הכתב באם לא יביאו רב לפה להיות בורר מצרינו לדון עם ר"ג תהיה שחיטתינו אסורה והרי הם הביאו נברר וגם טענו לפני' ורק אח"כ לא חפצו בשליש נהי דשלא כדין עשו מכ"מ אין שחיטתם אסורה מכח לשון הכתב שבאם לא יביאו בורר. ובוודאי דאומדנא היא שגם זה הי' כוונתם אם יהי' המניעה מצדם לגמור הדין דמה נפקא מנה אם יביאו רב לדון אם לא יגמרו: וע' יו"ד ס' רי"ח סעי' ב' בנשבע שלא יעשה יין למכור מפני עלילת הישמעאלים דגם מה שעשה כבר אסור למכור דאזלינן בתר כוונתו ובטו"ז שם השיג ע"ז דאף דאיכא אומדנא אזלינן בתר לשונם דלבטא בשפתים כתיב וגם במהרי"ט ח"א סי' ז' וסי' נ"ה האריך להשיג על דין הנ"ל שמקורו מתשב"ץ ולענ"ד נראה להוסיף ראי' לדבריהם מגיטין נ"ה באומר לאשתו קונם אם איני מגרשך וגירשה והתירו להחזירה יעו"ש ואף דבוודאי כוונתו היה שלא תהי' אשתו דהא מסתמא הדירה בשביל איזה טעם שמאוסה לו ואפ"ה כיון דאינו בכלל הלשון רק שיגרש רשאי תיכף להחזירה. ואף שברמב"ם בפיה"מ שם מפרש המשנה באופן אחר שהתירו להחזירה לו ע"י שישאל על נדרו יעו"ש הרי הרמב"ם שם הוסיף בלשון הנדר שאמר קונם אם איני מגרשך ולא תהי' אשתי לעולם. ומוכח גם מדבריו דבאמר קונם אם איני מגרשך לחוד רשאי להחזירה בלי שאלה. ועל גוף פירוש הרמב"ם הנ"ל יש לתמוה מסוגיא שם דף מ"ו דפריך פשיטא ומשני מ"ד לגזור משום דר"נ דכל הנודר כאלו בנה במה ומקיימו כאילו הקריב עליו קרבן יעו"ש ולפירוש הרמב"ם דצריך היתר חכם א"כ היכי ס"ד לגזור שלא יועיל היתר חכם הא אדרבה כיון דמקיימו כאילו הקריב עליו קרבן ראוי ליתשל על הנדר וצע"ג עכ"פ גם לפי פירוש רמב"ם מוכח דלא אזלינן בתר אומדנא וע' בתשו'

תפ"צ יו"ד ס' ב' בשו"ב שקיבלו עליהם בני העיר להעבירו לאחר שהעבירוהו יכולין לחזור ולקבלו לשו"ב יעו"ש שדן כן מסברא ובאמת נלמד זה ממשנה ערוכה בגיטין מ"ה וע' בתו"ג לה' גיטין סו"ס קמ"ב שכ' דאפי' אומדנא דמוכח אינו מועיל להוסיף על לשון השבועה דלבטא בשפתים כתיב:

ולכאורה נראה ראי' דמועיל אומדנא להוסיף על הלשון מערכין ה' במעריך פחות מבן חדש דפליגי ר"מ ורבנן דר"מ סבר אין אדם מוציא דבריו לבטלה וגמר לשם דמים ולרבנן אדם מוציא דבריו לבטלה יעו"ש ומה בכך דא"א מוציא דבריו לבטלה הא עכ"פ לא אמר לשון נדר ויש לחלק דלענין הקדש שאני דגם גמר בלבו מועיל כדאי' בשבועות כ"ו וכ"כ בתוס' שם שכתבו להקשות מהא דנתכוון לומר תרומה ואמר מעשר ל"א כלום ותירצו דבאמת מה שהיה בלבו קיים יעו"ש וע"כ משום דגמר בלב מועיל וזה רק לתרומה וקדשים. ואף לתירוצם השני שם דגם מה שבלבו אינו כלום דאמר בפי' היפוך מה שבלבו יעו"ש והיינו דבמערוך פחות מבן חודש עכ"פ לא אמר בפירוש להיפוך מענין נדר שאנו דנין בכוונתו אבל מה דמועיל בערכין היא רק מחמת גמר בלבו. ומתוס' הנ"ל תמהני על תשו' בי"ש יו"ד ח"ב ס' פ"ח שהקש' בהא דבעי בש"ס אי יש יד לצדקה תיפוק לי' דגמר בלבו תירץ דגמר בלבו ה"ד כשלא אמר כלום בפה אבל כשאמר בפה ל"מ גמר בלבו יעו"ש דלתירוץ קמא דתוס' ערכין ודאי מבואר ההיפוך ואף לתירוץ בתרא הא בידות עכ"פ לא אמר ההיפוך ממה שבלב וא"כ יועיל מה שגמר בלבו וע' ש"ך יו"ד ס' רנ"ח ס"ק ה' וצ"ע שלא הזכיר מתוס' ערכין הנ"ל. באופן דנראה דמלבד נדרי הקדש ותרומה דמועיל גמר בלב אין אומדנא מועיל להוסיף על לשון השבועה כט"ז ומהרי"ט אך בנה"כ יו"ד שם החזיק בדעת התשב"ץ וכ' כיון דאמר שלא יעשה למכור הוי כאומר שלא ימכור יעו"ש ונראה כוונתו דאנו גורעין מלשונו מילת יעשה והוי כאומר שלא ימכור אבל להוסיף על לשון השבועה מודה הנה"כ דלא מועיל שום אומדנא וכמ"ש להדיא בש"ך חו"מ ס' ע"ג ס"ק כ"ז יעו"ש בהשגתו על מהרי"ק וגם בתשב"ץ גופא ח"ב ס' ס"א כתב להדיא דאין שום אומדנא מועיל להוסיף על לשון השבועה דלבטא בשפתים כתיב וע"כ כנה"כ הנ"ל דשלא יעשה למכור אין אנו מוסיפין רק גורעין דיבור יעשה:

ועפי"ד אפשר גם בנ"ד אף שאמרו בכתב אם לא יביאו בורר לדון היינו נמי לגמור את הדין וע' בקהי"ע בלב"א ערך א' אות ג' בשם הרד"ך דמהני אומדנא להוסיף על לשון השבועה ואולי כוונתו ג"כ באופן כזה שאפשר לכללו בלשון השבועה כעין דברי נה"כ ועכ"פ זה ברור שאם לא נתנו המנהיגים שליש או אפשר לא הי' ברשותם ליתן להם

שליש כי ריב בעיר כזו מסתמא גם המנהיגים נוגעים לצד א' בזה האופן פשוט כביעותא בכותחא שלא עברו השו"ב על הכתב כלל ושחיטתם כשירה:

סימן עב

להרב הה"ג מו"ה נחום שמרי' שעחטור נ"י אב"ד דק"ק דרעבאן (ברומעניען):

ע"ד שאלתו בשני שותפים שהיה להם חנות עם חמוצים והלך שותף א' להרב בערב פסח בעוד מועד והרשה להרב למכור כל החימוצים שבחנות והרב מכרם כדין והשותף השני מכר בפסח מהחימוצים שבחנות לנכרים ונשאל עתה אם החמץ הנשאר שרי לאחה"פ. וכ"ת האריך דמכירת השותף הא' מועיל מטעם זכי' ואף דבחוה"מ פסח גילה השותף השני דעתו דניחא לי' באיסורא דהא מכר חמץ אמרינן השתא הוא דאיתרע ומעיקרא הוי ניחא לי' ובזה דגילה דעתו עתה אין בידו לבטל המכר כמ"ש נוב"י מה"ק או"ח ס' י"ח ודבריו נכונים שהדבר פשוט דהשותף הי' בידו למכור דהוי כהגיע זמן המכר דרשאי שותף למכור וא"צ רשות מהשותף כדאי' בחו"מ סי' קע"ו סעי' י"ב. אך מה שיש לדון בזה היינו בחימוצים שנשארו בכלים או שקים שמקצת מהם מכר בפסח שיש לומר כיון דשלח יד במקצתו נעשה גזלן על כולו ונתחייב אז באחריות כולו וכיון דהיו באחריות של ישראל הרי עבר בב"י מה"ת ואסור החמץ לאחה"פ וגם חמץ של נכרי שהי' באחריות ישראל כשעבר עליו הפסח אסור בהנאה כמו שהאריך בזה בש"ע רש"ז ז"ל סי' ת"מ להשיג על חק יעקב ואף שכ' הסמ"ע ס' צ"ה דגוי דאימעט מדין שומרים ל"ש בו דין שליחות יד יעו"ש אבל הדברים תמוהים לכאורה דלהדיא מבואר בשט"מ ב"מ מ"א בשם רמב"ן בדין זה דש"י הוא אף באינש דעלמא שאינו שומר שהגביה חפץ חבירו ע"מ לגזלו כולו או מקצתו או לחסרו נתחייב באחריותו וחידוש דין דש"י שהוא בשומר דוקא הוא בלקח ע"מ לשלם יעו"ש והובא בקצה"ח ס' רצ"א ס"ק ב' וכן מבואר נמי בתוס' קדושין נ"ה ד"ה אין דבלקח קרדום של הקדש ונתכוין לגזלו ובוקע בו מעל בכולו כמו ש"י בפקדון יעו"ש אף דאינו שומר כלל וגם בהקדש ל"ש דין שומרים אפילו הכי שייך בזה דין ש"י: ומאז הערותי בספרי מ"פ לחו"מ סי' ש"א מתוס' חגיגה י"א ד"ה בגזבר שכ' דבהקדש ל"ש ש"י דכל היכא דאיתא בי גזא דרחמנא איתא יעו"ש ונהי דפליגי על תוס' קדושין נ"ה דסברי דגם בהקדש שייך דין ש"י, עכ"פ גם לתוס' חגיגה לפי טעמם דוקא בהקדש אבל בנכרי שייך דין ש"י וכן מבואר בתוס' ב"ק כ' ד"ה נתנה שהקשו דאף בלא נתנה כיון שהגביהו ע"מ ליתנו נעשה גזלן בכולו ולמעול מדין ש"י ותירצו דכסבור שהוא שלו ולא נתכוין לגזלו יעו"ש ומבואר דנתכוין לגזלו נתחייב באחריות מדין ש"י אף דאין

דין שומר להקדש וע"כ צ"ל דסמ"ע כוונתו בהגביהו לחסרו ולשלם דבזה חידשה רחמנא בפקדון דוקא ומדין שומר ול"ש בחפץ נכרי אבל בהגביהו ע"מ לחסרו ולא ישלם הוי גזלן ממש דאף שאינו שומר כלל חייב. ובזה יש לתמוה על דגמ"ר או"ח סי' תקפ"ו שכ' בשואל שלא מדעת דנעשה גזלן ל"ש בחפץ גוי כיון דליתא בדין שומרים יעו"ש דז"א דהא שואל ש"מ הוי אף באינש דעלמא שאינו שומר כמבואר בכ"ד וכמבוא' נמי ברמב"ן שבשט"מ הנ"ל דשואל ש"מ שייך לכל אדם וכן מבואר להדיא בתוס' מנחות ק"א בהא דקרדום של הקדש דבקע בו מעל לפי כולו מטעם שואל שלא מדעת יעו"ש אף דבהקדש ל"ש דין שומרים אך בנ"ד יש לדון אם החמץ נמכר עד למדידה כנהוג א"כ לא ישלם הגוי הקונה החמץ רק בעד הסחורה שיקבל וא"כ שותף זה שמכר מקצת בעד זה לא ישלם לו הגוי א"כ הוי כלוקח ע"מ לשלם ל"ש דין גזלן רק בשומר ובחפץ נכרי ל"ש שמירה:

אבל נראה דהא דכי' רמב"ן דלקח ע"מ לשלם ל"ש רק בשומר ה"ד בשלא חיסרו עדיין רק הגביהו ע"מ לחסרו דחייב בשומר מדין ש"י בזה קאמר רמב"ן דל"ש אבל בחסרו אף באינש דעלמא ולקח ע"מ לשלם נתחייב באחריות בכולו וראי' מהא דמבואר בחו"מ סי' ש"ח סעי' ג' בהגה במי שלקח חמורו של חבירו לעשות בו מלאכה ולשלם לו ועשה מלאכה נעשה גזלן עליו מדין שואל ש"מ והרי שם לקח ע"מ לשלם ואפ"ה כיון דכבר עשה מלאכה בו וחיסרו חייב באחריות כולו וא"כ ה"ה בש"י באינש דעלמא שאינו שומר דהא בסי' ש"ח לא מיירי בשומר וגם אני מסופק בד"ז דממילא לא ישלם לו הגוי אם זה הוי כלוקח ע"מ לשלם:

והנה במקנה בקו"א לקידושין סו' כ"ח כתב דהגביה חפץ של חבירו שהי' מקודם ברשותו ע"מ לגזלו לא נתחייב באחריות כיון דמעיקרא נמי הוי ברשותו והביא ראי' מב"ק כ' דבנתנה לחבירו מעל הגזבר אבל בלא נתנה לא מעל אף דהגביהו ע"מ לגזלו כיון דמעיקרא הוי ברשותו יעו"ש וצע"ג דהא תוס' ב"ק כ' באמת הקשו ותירצו משום דכסבור שהוא שלו ומוכח דנתכוון לגזלו אף שהי' ברשותו נעשה גזלן עליו אף במידי דל"ש דין שומר אמנם מצאתי קצת עזר לדבריו מתוס' ב"מ פרק השואל שדיקדק המ"ל פ"ו ממעילה מדבריהם דסברי דקרדום של הקדש שבקע בו הגזבר שהי' ברשותו לא מעל רק לפי טוה"נ שבו כיון דגם מעיקרא הי' ברשותו יעו"ש והרי בבקע בו הוי כשליחות יד ולמה לא ימעול בכולו וע"כ דסברי כיון דגם מעיקרא הי' ברשותו לא הוי גזלן אף שחסרו רק בפקדון חידשה רחמנא מדין שומר אף שהי' ברשותו מעיקרא ובהקדש דל"ש דין שומרים ל"ש זה וזה כעין דברי המקנה ועמ"ש בספרי מ"פ לאה"ע סי' כ"ח ע"ד המקנה הנ"ל:

אבל מלבד שדברי תוס' אלה חולקים עם תוס' קדושין נ"ה דפשיטא להו דגם בגזבר אם דעתו לגזול כיון שבקע נתחייב בכולו ומעל יעו"ש אבל גם לפי דברי תוס' פ' השואל לא יגהה מזור בנ"ד שהרי מסתמא הושכר החנות מקום שמונח החמץ לגוי כנהוג וכשהישראל לקח משם הרי הוציא מרשות אחר וכל שהוציא מרשות אחר הרי לכ"ע כיון ששלח יד במקצת נתחייב באחריות כולו דתוס' ומקנה כתבו כן רק בגזבר שגם מקודם הי' ברשותו וא"כ נראה דכל מה שנשאר בכלי שנלקח מקצת חמץ ממנו בפסח ע"י השותף אסור אף בהנאה לא מבעיא בדבר לח שהכל גוף אחד וכן בדבר מקשה גוף אחד שכן מבואר בחו"מ סי' רצ"ב אבל גם בחימוצים שהם גופים מחולקים ומונח בכלי א' מכר מקצת בפסח נראה דנאסר הכל אף שבחו"מ סי' רצ"ב סעי' ב' כתב דבדינרין הוי ספיקא אם נתחייב באחריות בכולו. הנה באמת הרי"ף ורא"ש וטור פליגי וסברי דבבירור נתחייב באחריות דגמ' מספ"ל למ"ד ש"ו בעי חסרון אבל למאי דקיי"ל ל"ב חסרון פשוט שכ"ה יעו"ש ועוד דגם לרמב"ם יש לומר דה"ד בלא חיסרו רק הגביהו ע"מ לחסרו אבל בחיסר מקצתו נתחייב על כולו כמו שנראה פשיטות דברי הש"ע שם סעי' ג' בפירות ששלח יד במקצתן ולא הגביהן לא נתחייב בכולן יעו"ש ומשמע דבהגביהן נתחייב בכולן כיון שחסרו אך לדברי הסמ"ע שם דמיירי במ"פ יש לדחות ראי' זו וע' במח"א ה' גזילה סי' כ"ב שהביא בזה מחלוקת בשיטת רמב"ם בגופין מחולקים וחיסר מקצת אם חייב בוודאי על השאר או ספק ועכ"פ גם לכל הדעות מידי ספק לא נפיק ולדעת פמ"ג או"ח תמ"ח א"א ס"ק ג' גם בעבר על ב"י בספק נאסר החמץ לאחה"פ ואף להחולקים בזה עי' תשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' קפ"ג הכא גרע טפי דהא לרי"ף ורא"ש וטור הוי וודאי דחייב באחריות ואף דאחריות בביתו של גוי שרי מכ"מ היינו בלא לקחו הישראל בידו אבל הכא שלקחו השותף ישראל בידו ומכר ממנו הרי אז הי' ברשותו של ישראל דידו היינו רשותו ונתחייב אז באחריות ועבר על בל יראה ונאסר החמץ:

וגם אין לדון שום היתר מחמת שהחזירו אח"כ למקומו דנפטר מאחריות כדאי' בחו"מ סי' שנ"ה דגנב מבעלים ולא ידעו והחזירו למקומו נפטר מאחריות דמה בכך דנפטר אח"כ הא בזו הרגע טרם שהחזירו היו ברשותו ואחריותו ונאסר (וגם יש לדון קצת אם מועיל חזרה למקומו לפטור מאחריות היכא שחיסר קצת ממנו ובסימן שנ"ה מיירי שהחזירו שלם): ע"כ נראה לדינא דהכלים שנלקח מעט מהם בפסח ע"י השותף אסורין לעולם אבל הכלים שלא חיסר מהם מותרים עפ"י שורת הדין רק יש לקנסו משום שמכר חמץ בפסח ואין לדון היתר בנ"ד מכח דברי יא"פ או"ח סי' תקפ"ו שכ' דבגוזל מגוי לא

נתחייב באחריות כלל שדבריו תמוהים מאד מתוס' פסחים כ"ח דמבואר איפכא יעו"ש בספרי מ"פ לחו"מ סי' ש"ס בקו"א:

סימן עג

לכבוד הרב הה"ג הישוש מו"ה אברהם יוסף גילערנטיר נ"י אבד"ק יאשיניף: מכתבו הגיעני. וע"ד שאלתו בדו"ד שבא לפניו בראובן ושמעון שותפים שבאו לחלק באמצע זמן שותפותם ע"י איזה סיבה ובעת שותפותם לקחו קארטע שנתי לבאהן העולה קרוב למאתים ר"כ ע"ש שמעון כי הוא היה הנוסע עבור העסק והקארטע ת"י ועתה כבואם לחלק תובע ראובן משמעון שישלם לו כפי חלקו בעד הקארטע שעדיין תשמש ח' ירחים וכ"ת כתב דמחיוב להניח הקארטע לשמעון בלי תשלומין כי לראובן לא שוה מידי הוי זה נהנה וזה לא חסר דכופין על מידת סדום כדאי' ברמ"א חו"מ ס' שס"ב סעי' ו' דכל היכא דבעי ליהנות לא מצי כופין גם לכתחלה יעו"ש בשם המרדכי. ואף שבנוב"י מה"ת חו"מ סי' כ"ז כתב דלדעת הרא"ש בחו"מ סי' קע"ד ל"ש בזה כופין על מדת סדום כיון שיודע ששמעון צריך לאלו השדות ויפייסו בדמים מכ"מ הכא ששמעון מוחזק בהקארטע יוכל לומר קי"ל עכתו"ד כת"ר ולולא דברי הנוב"י ז"ל היה נראה דגם הרא"ש מודה למרדכי דשם עיקר הטעם דיכול לומר לדידי שוה לו החלק שיפול לגורלו יותר וכלישנא דש"ס מעלינין לי' כנכסי דבי בר מריון ועי' נה"מ סי' קנ"ד סק"ו ואף דבאמת אינו שוה מכ"מ טוען לדידי שוה לי אבל בגוונא דמרדכי בחצר דל"ק לאגרא ולא יוכל להיות לו שום הנאה ובפרט בנידון נוב"י שס בסתירת אותיות שלא יוכל ליהנות עוד מהם ל"ש לומר לדידי שוה לי כיון דאינו שוה כלום כעין שכ' הר"ן פ"ק דקידושין דהא דגבי סודרא יכול לומר לדידי שוה ה' סלעים משום דעכ"פ שוה ממון אבל לומר על פחות משוה פרוטה לדידי שוה ממון ל"א יעו"ש: אבל בלעדי שיטת הרא"ש הרי התוס' ב"ב דף י"ב וב"ק כ' פליגי להדיא על מרדכי שאי אפשר לכוף לחבירו שינוחנו לדור בחנם בחצר דלא קיימא לאגרא כמ"ש בנוב"י שם ותשו' ביא"פ שהובא בפ"ת לחו"מ סי' שפ"ג. ומשיטת הרמב"ם בחו"מ סי' קע"ד אין ראי' למרדכי דשם שאני דלא הוברר עדיין של מי וכמ"ש בנוב"י ובנ"ד אף דהקארטע הוא שותפות לא דמי לדינו של הרמב"ם ז"ל שבסי' קע"ד דהא הכא ל"ש גורל רק חלוקה לזמנים ושורת הדין שיהי' חודש א' הקארטע ביד שמעון וחודש א' ביד ראובן וכדומה חלוקת זמנים וכששמעון רוצה לזכות בקארטע לכל הזמן הוא נוטל דבר שהוא בבירור של ראובן ול"ד כלל לסי' קע"ד רק לדברי המרדכי דסי' שס"ג וע"ז הא פליגי התוס' ב"ב הנ"ל. ואף שבתשו' עטרת חכמים בהשמטות סי' כ"א צידד בענין זה דכל שאינו נהנה בשל שותפו רק בשלו רק השותף היה יכול למנעו וכיון שלא יהי' לו

הנאה מהמניעה הכל מודים למרדכי יעו"ש ל"ד לנ"ד כי הקארטע של שניהם לחלוקת זמנים וכשהוא חפץ להחזיק בקארטע לכל הזמן הוי כלוקח של שותפו דלשיטת תוס' אין יכול לכופו רק למרדכי הנ"ל ועכ"ז כיון ששמעון מוחזק הי' נראה דאין להוציא מידו כיון דהוי ספק פלוגתת הפוסקים. אך ראיתי בתשו' עטר"ח הנ"ל שנוטה לומר דבדבר של ירושה או שותפות כל שיש איזה דבר שאין ראוי רק לאחד מחיוב זה שראוי לו להניח לשותפו תמורתו דבר מהשותפות כפי השיוי יעו"ש וא"כ גם בנ"ד מחויב שמעון להניח לראובן דבר מהשותפות תמורתו. ואם כי טעמו לא ידענא כיון דלהמרדכי כופין עמ"ס ודבר זה אינו ראוי לו רק לשותפו מהיכי תיתי יצטרך להניח לו דבר אחר תמורתו מדוע יגרע השותף מאינש דעלמא. ואולי יש לומר טעמו דבשותפות יש אומדנא דאדעתא דהכי נשתתפו מתחילה אבל הא כתב שם כן גם בירושה דל"ש טעם זה:

והנה הוא ז"ל הביא ראי' לדבריו מקדושין י"ז בגר ועכו"ם שירשו את אביהם דיכול לומר טול אתה ע"א ואני אקח דמים דכתבו תוס' שם דקס"ד משום ברירה דאכתי קשה אמאי יקח תמורתו הא ע"ז ל"ח לדידי' וגוזל את הנכרי וע"כ דבירושה כל שהדבר ראוי לא' ולא לשני הוא לוקח מהירושה תמורתו יעו"ש. וראיה זו שגבה מאתי דהא בע"א אף דאסורה לגר מכ"מ יכול ליקח חלקו ולשורפו ונהי דבישראל אפשר דמחייב להניחו בחנם למי שראוי לו מטעם כופין עמ"ס אבל נגד עכו"ם פשוט דל"ש דינא דכופין עמ"ס דהא לא תחנם כתיב דאסור ליתן להם מתנת חנם ועכ"פ אין סברא שיכופו ליתן לו אף מידי דלא חסר. אך הראי' שהביא שם מדברי הרמב"ם שהובא בטור חו"מ דמיירי בירושה בשני ישראלים הוא ראי' חזקה. ועכ"פ בשותפים כמו בנ"ד יש לומר דאדעתא דהכי נשתתפו שיקח אחר תמורתו כמ"ש לעיל: וגם נלע"ד דל"ד נ"ד למ"ש רמ"א סי' שס"ג בשם מרדכי דיכול לכופו ליתן לו חצר דל"ק לאגרא דשם באמת לא חסר מידי דבלא"ה לא קיימא לאגרא וגוף הבית הרי לעולם קיים אבל הכא כיון שראובן נתן כסף בעד הקארטע הלזו כפי חלקו הרי יש כאן חסרון דמתחילה הוציא מעות ע"ז ונמצא עכשיו ששמעון רוצה ליהנות מחסרונו של זה כעין שכ' תוס' ב"ק דף כ' ד"ה הא אתהנית בטעם דתוחב חבירו בבית הבליע' דמצי לאהדורי חייב לשלם אף דאם אהדרי' לא היה שוה מידי והוי זה נהנה וזה ל"ח מכ"מ הוא נהנה ע"י החסרון שהי' לזה מתחלה ואף שהתוס' בכתובות דף ל' נראה דפליגי ע"ז וסברי דגם בכה"ג פטור כיון דבין כך ובין כך יהי' נחסר והאריך בסתירת דבריהם בתשו' בית שלמה חו"מ סי' קנ"ד וגם במח"א ה' גזילה מ"ג הרגיש שרמ"א בשם מרדכי סי' שס"ג סעי' י' שכ' דשר שלקח ביתו של ישראל שברח מן העיר ונתנו לישראל לדור בו דפטור פליג על תוס' ב"ק כ' ובתשו' בי"ש כתב דשאני בנידון

התוס' דבשעת תחיבה התחיל החסרון ודנין אותו כאילו באין כא' יעו"ש וזה ל"ש בנ"ד מכ"מ חילוקים אלו לענין דיעבד אבל לענין לכוף לכתחלה כיון דבלא"ה דעת התוס' דאין כופין דאפושי פלוגתא לא מפשינין יש לומר דגם מרדכי דסובר כופין היינו בזה שאין לבעל הבית שום חסרון דהבית לעולם עומד אבל הכא בנ"ד הרי הוציא מעות ע"ז ונחסר ע"י החלוקה ועתה בא שמעון ליהנות בחסרונו של ראובן בכה"ג לכ"ע אין כופין לכתחלה ע"כ לענ"ד דיחלקו הקארטע ביניהם בחלוקת זמנים או יתן לו שמעון איזה סך כפי ראות עיני ב"ד השיוי עתה ויהיה לו הקארטע לכל הזמן:

סימן עד

לכבוד הרב וכו' מו"ה דוב בעריל לערניר נ"י אב"ד דק"ק קאטיראד: מכתבו הגיענו וע"ד שאלתו בגדר עץ שסביב ביה"ח ועתה סתרוהו ובנו חומת אבנים אם מותר למכור העץ ויהי' מהדמים לתקן המרתף והמקוה דשם. וכבר ראו עיני כת"ר דברי תשו' ח"ס יו"ד סי' של"ה שנשאל בכעין זה והתיר. והנה השואל שם נסתפק דאולי החומה מסביב נעשה לצורך המתים והוי כתשמישי המת דאסורין בהנאה כהנ"מ הובא בט"ז יו"ד סי' שס"ד דכל הנעשה כבוד המת ולצרכו אסור והח"ס שם השיב דכל שנעשה כך לשמירה אין בו משום כבוד המת וראי' מחומת ירושלים דאם לא הוי אתי מתרומת הלשכה לא נתקדש אף דהוא שומר למקדש וראי' זו אינה מוכרחת דהא שם נעשה גם לצורך כלל העיר ולא עבור המקדש ולכאו' הי' לו להביא דבר מפורש באו"ח ס' קנ"ד דאם עשו ארון קודש בחומה אין דינו כתשמיש קדושה כיון דנעשה לשמירה ולא לכבוד ומקורו ממגילה כ"ו: ואפשר דדעת החת"ס דכל תשמושי קדושה דס"ת וביהכ"נ היא רק מד"ס ותשמישי המת אסור מה"ת ואין דנין ד"ס מד"ת ולא ד"ת מד"ס כדאיתא במשנה בידים ויש להח"ס עוד קצת הכרח לזה למה שהחליט שם בתשו' דגם תשמיש דתשמיש דע"א נאסר בהנאה יעו"ש והרי לענין תשמישי קדושה קיי"ל במגילה כ"ו דתשמיש דקדושה שרי לשנותו לחול הרי דאין מדמין זה לזה אך עיקר הדבר דפשיטא לי' להח"ס הנ"ל דתשמיש דתשמיש דע"א נאסר תמהני עליו שלא הביא מרש"י ותוס' ע"א ט"ו ד"ה בומסאות שלרש"י שם מותר לבנות עמהם בימה שמניחין המחתה עליו שבתוכה מקטירין מטעם דהוי רק תשמיש דתשמיש וא"כ מוכח דתשמיש דתשמיש דע"א אינו אסור בהנאה דאם גם זה אסור בהנאה היאך יעלה על הדעת שרשאין ישראל לבנותו הא הוי כתשמיש ע"א ממש ואף התוס' שם שהשיגו על רש"י היינו דלכתחלה לא מסתבר לבנותו ומטעם לסייע ידי עוברי עבירה אבל גם הם מודים דתשמיש דתשמיש לא נאסר בהנאה. והראי' שהביא הח"ס לדבריו מחולין ח' דסכין תשמישי ע"א דפסק בי' גווזא לע"א לענ"ד אין

ראי' דאפשר מיירי מע"א שעובדין אותה בחתיכת עצים לפניה וכהא דע"א דף נ' שובר מקל לפני חייב והוי הסכין תשמיש ע"א ממש וגם הראי' מרש"י סוכה ל"א דלולב של ע"א היינו תשמישי ע"א שמכבד הקרקע לפניה אינו תשמיש דתשמיש רק תשמיש ממש שבזו הרגע שמכבד הוא עושה נוי לע"א. ובהיות כן דתשמיש דתשמיש דע"א שרי א"כ גם במת כן וא"כ יש לנו בלא"ה היתר בחומה שסביב ביה"ח דזה הוי תשמיש דתשמיש שזה משמש לקבר שנקבר המת בתוכו ואע"ג דבית שמעמידין בו ע"א דין הבית כתשמישי ע"א וכדאי' ביו"ד סי' קמ"ה סעי' ג' היינו משום דכל הבית הוא תשמיש לע"א ממש אבל מותר לבנות החצר או הטרקלין מסביב והוא מהרמב"ם ובב"י שם כתב בטעמו דהוי כעין תשמיש דתשמיש וה"נ בנ"ד היקף החומה סביב הוי כמו החצר ויש לומר דאף התוס' החולקים על רש"י בענין תשמיש דתשמיש היינו רק בתשמיש הנוגע לתשמיש ע"א כמו בבימה שמניחין המחתה עליו אבל הרי מבואר ביו"ד סי' קמ"ג דכיפה שמעמידין עליה ע"א אסור לבנותו אבל בחצר שסביב בית ע"א דהוא תשמיש דתשמיש מרחוק בודאי שרי וכעין חילוק זה באו"ח סי' קנ"ב וגם הח"ס שם נראה דפשיטא לי' דחומה שסביב ביה"ח הוי רק תשמיש דתשמיש אלא דהוא סובר דבע"א גם תשמיש דתשמיש אסור וה"ה במת אבל לפי הנ"ל דחצר שסביב לכיפה שרי בע"א מטעם תשמיש דתשמיש מרחוק א"כ מכ"ש גדר שסביב החומה וגם מטעם דעשוי רק לשמירה כהח"ש הנ"ל ע"כ נראה לדינא דשרי למכור עפ"י הסכמת טה"ע העצים הנ"ל ולתקן במעות המרחץ והמקוה:

סימן עה

לכבוד הרב הה"ג מו"ה ישראל ראפופורט נ"י רב ומו"ץ דאדמו"ר בטשאשטקוב:

לנכון הגיעני יקרתו עם מכתב ר' פסח מעיר בענדער אשר דרש מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א בדבר נדבת הס"ת שלו גם תשובת הרה"ג מו"ה שמעון שלמה ווערטהיים נ"י האבד"ק הנ"ל ורצון קדשו לחוות דעתי בזה:

והנה תוכן הענין שה"ר פסח הנ"ל כותב ס"ת לעצמו והוא מתפלל בבית הה"צ שליט"א מבענדער והרה"צ היה המשתדל בכתיבת הס"ת ומתחלה הי' דעת ה"ר פסח ליתנו שמה ויש אומדנות מוכיחות לזה וגם אמר בפה. ובטרם נגמר הס"ת חזר בו והבטיח לאנשי חבורת משניות הבונים להם ביהכ"נ מחדש כי יתן הס"ת לביהכ"נ שלהם ושתו י"ש ונתו להם ידו בעת שתיית לחיים ע"ז ואינו יודע בבירור אם הי' בתורת ת"כ פ"ז או סתם נתינת יד:

והנה הרה"ג העמיד יסודו ע"ז שכיון שגמר בלבו ליתן הס"ת לביהמ"ד הה"צ ובפרט שאמר בפה הוי נדר גמור כמו אמירה לצדקה ובפרט שהיריעות היו ת"י הה"צ שליט"א וכבר זכה עבור אנשי ביהמ"ד שלו ואין בהבטחה ות"כ של אח"כ כלום:

ולדעתי זה אינו דהא אפילו כבר נתנו לביהמ"ד עדיין ברשותו הוא ויכול אח"כ אפילו למכרו ולהוציאו לביהכ"נ אחר כדאי' באו"ח סי' קנ"ג סעי' כ' בראובן שהי' לו ס"ת שאין הציבור יכולים להוציאו מחזקתו אף שעומד בביהכ"נ ועי' מג"א שם ס"ק כ' דכן המנהג עתה והוי כהתנו ובתשו' שו"מ ח"ג מהדורא תליתאה סי' פ"ו הוסיף טעם לשבח בס"ת דבוודאי לא הקדישו לפימ"ש התו"ח סנהדרין דבהקדישו אינו יוצא מצות כתיבת ס"ת דהוי כמכרו יעו"ש ופסק כן שם לדינא דבחזקתו הוא לכל דבר וכן העלה בתשו' מהרי"א הלוי ח"ב יו"ד סי' י"ט דיכול להוציאו מביהכ"נ זה וליתנו לאחר וא"כ מאי אולמא הא דהבטיח ליתן להם מאילו כבר נתנו לביהמ"ד שיכול אח"כ להוציאו וא"כ ממילא דיכול לחזור בו לגמרי וליתנו לביהמ"ד אחר דהא לא שייך בזה דין נדר כלל כיון דבכל שעה יכול להוציאו ודמי להא דאמרי' בכתובות פ"ט במשנה במשליש מעות לבתו אמר ר' יוסי לא יהא אלא שדה והוא רוצה למכרו ועי' ברש"י שם כיון דיכול למוכרה מה תועלת יש בקניית השדה וה"נ בנ"ד כיון דיכול להוציאו אח"כ אין בזה תועלת כלל ול"ש דין אמל"ג כמסלה"ד בדבר דליכא רווחא כמ"ש רמ"א יו"ד סי' רנ"ח סעי' י"ג. ואף אם נימא דעכ"פ הוי נדר לענין זה שמחויב ליתנו להם אף שאח"כ יוכל להוציאו הוי רווחא מועט עכ"ז נראה דאין בזה דין נדר כלל דהנה בתשובת מהרי"ט יו"ד סי' ה' בעובדא דשם בא' שהקדיש ס"ת לביהכ"נ בתנאי דאם יעקור דירתו משם יוליכו עמו וחקר מהרי"ט שם הקדש זה מה טיבו הרי קדושת ס"ת כבר יש לו ואי משום מתנה לעניים דבפיך זו צדקה הא כיון דהשאיר לעצמו זכות בו אין זה מתנה לעניים וע"כ העלה דכל ההקדש היא דמקצה הדבר למצותו לבל יוכל למכרו אף ללמוד תורה ולישא אשה שמסלק זכותו מהס"ת יעו"ש וזה שייך במקדישו באמת דאח"כ שוב א"י למוכרו אבל בנותן ספר תורה כנהוג בזה"ז דבאמת יוכל למכרו אח"כ א"כ שוב אין בזה דין נדר כלל שיהי' מחויב ליתנו לביהמ"ד שאמר:

והנה מדברי מהרי"ט הנ"ל נראה לכאורה דכל נודר דבר לביהכ"נ כגון מנורה וכדומה אף שלא השאיר זכות לעצמו אין בזה רק מדין נדר לעניים והיינו דמסתמא הוא לציבור עניים וא"כ אם הם עשירים ויכולים בעצמם לעשות מכיסם אין בזה דין נדר כלל. והדבר תמוה טובא דבמהרו"ק שורש קס"א נראה להדיא דכל נודר דבר לביהכ"נ הוי כנודר למקדש דביהכ"נ קרוי מקדש מעט ומה"ט בגמר בלבו לכ"ע צריך לקיים כמו בהקדש

אף דבצדקה פליגי הפוסקים יעו"ש וזה להיפוך ממהרי"ט הנ"ל. ונראה דגם מהרי"ט מודה דנודר כלי לביהכ"נ או מעות לקנות כלי אף שכל הציבור עשירים הא מכ"מ הוא מנדר לקודש דהא הכלי הזה כשיבוא לביהכ"נ יהי' עליו קדושה דכל כלי ביהכ"נ עכ"פ קדושת ביהכ"נ עליהם עי' פמ"ג או"ח סי' קנ"ג לכך הוי בזה דין. אמירה לגבוה דהא מנדר לעשות מחול קודש ודמי הא לאומר הרי עלי להביא קרבנות של נזיר דמחויב להביא וכן ביאר בתשו' חת"ס יו"ד סי' רמ"ב אות ב' דברי המרדכי במנדב לקנות קרקע לביהכ"נ עבור הציבור דיש בזה אמל"ג אף דציבור עשירים מטעם הנ"ל וזה שייך בדבר חול שמנדב לעשותו קודש אבל בס"ת הרי הוא קדוש בעצמו ולא נתוסף לו קדושה עי"ז שיהי' בביהכ"נ לכך ליכא בזה רק משום נדר לעני או הוקצה למצותו וזה ברור. אלא שעדיין צע"ק לשון מהרי"ט שם וגם קדושת ביהכ"נ ל"ש בזה כיון דרשאין ליהנות ממנו יעו"ש דהא גם במקדיש מנורה לביהכ"נ רשאין ליהנות ממנה לצורך ביהכ"נ אפ"ה שייך בזה אמל"ג והנ"ל לומר עיקר החילוק דשם הוא מקדיש דבר חול לקודש אבל הכא כבר קדוש הוא ונראה שיש איזה חיסור לשון במהרי"ט וכוונתו כנ"ל. ועי' בתשו' בית יצחק יו"ד ח"ב סי' פ"ב אות י"א הביא דברי מהרי"ק הנ"ל והבין דגם בס"ת כן דכל שגמר בלבו להקדישו לביהכ"נ חייב לקיים כמו במקדיש כלי למקדש יעו"ש. ובמכת"ה אישתמיטתי' דברי מהרי"ט הנ"ל ובוודאי דיש לחלק בין ס"ת לשאר דברים אמנם כ"ז במקדיש אבל באומר סתם ליתנו לביהכ"נ כיון דיכול להוציאו משם אח"כ נראה דלא שייך בזה דין נדר כלל דהא יש לו זכות להוציאו א"כ ליכא בזה משום בפיך זו צדקה וגם משום הוקצה למצותו ל"ש דהא באמת יכול למכרו באופן שהי' הרשות ביד ה"ר פסח לחזור בו וליתן הס"ת לחבורה משניות אבל גם בהבטחה שהבטיח להם אין בזה דין נדר ומטעמים הנ"ל ויוכל עתה ליתן הס"ת לביהמ"ד הה"צ ואולי נכון יותר ליתנו לביהמ"ד הה"צ דנהי דלית בזה דין נדר אולי עכ"פ יש בזה משום מחוסרי אמנה כמו במתנה מועטת לעשיר. ובפרט שהה"צ סמכו' דעתו על הס"ת וכיון דיש בזה משום מחוסרי אמנה אף שגם לחבורה משניות הבטיח מכ"מ ראוי ליתן למי שהבטיח ראשון וכמבואר מדברי מרן הב"י יו"ד סי' רס"ד ועיין מ"ש בזה בשירי מנחה לחו"מ סי' ר"ד:

אמנם מצד הת"כ יש לדון כיון דעכ"פ הס"ת שלו הוא והרשות בידו ליתנו לביהמ"ד דאנשי חבורה א"כ שוב חייב ליתנו להם מצד הת"כ דהוי כשבועה ונהי דנימא דכיון דהת"כ הי' רק לחזק הבטחת הנתינה כפי המנהג הוא רק כ"ז שירצה שיהי' שם וא"כ גם הת"כ הי' ע"ז שיתנו ואח"כ אם ירצה יוציאנו אכתי מיהו חייב ליתנו להם דבזה ל"ש

לומר דכיון דיכיל להוציאו מה תועלת בנתינה דבנדר ממש אף שנדר לזרוק צרור לים מחויב לזרוק אף דליכא בזה הנאה כלום ועיין ר"ן נדרים מ"ו:

אך כפי הענין נראה כיון שהי' רק בעת שתיית לחיים אין בזה תורת שבועה ועכ"פ אני מסכים למ"ש הרה"ג הנ"ל שיתיר לו הת"כ אף בלי דעת אנשי חבורה דהא לדעת רוב הפוסקים ל"ש דין נודר ע"ד חבירו שאין מתירין לו אלא בידיעתו רק כשנדר בשביל טובה שעשה לו ואף דקצת פוסקים חולקים הכא כיון דקרוב יותר שאין כאן שבועה כלל יש לסמוך על הפוסקים הנ"ל: והנני מוסיף טעם להתיר דהא גם להפוסקים המחמירים עכ"פ היינו בדבר שיש תועלת לחבירו לבל יתירו לו הנדר דאל"כ מתירין לו וכמבואר ביו"ד סי' רכ"ח והכא הרי גם אם יתן הס"ת לביהמ"ד דחבורת משניות הרי ביד ה"ר פסח להוציאו אח"כ וא"כ שוב אין תועלת להם בנדרו דמה בצע להם אם יום או יומים יעמוד הס"ת אצלם, ובוודאי מהראוי יותר שיתן הס"ת לביהמ"ד הה"צ הן מטעם שהבטיח להם ראשונה והן מצד שהוא מתפלל שם ומדברי הב"י יו"ד סי' ע"ר נראה דעיקר המצוה שיהי' הס"ת עמו בביהכ"נ כדי שיקראו בו ויקיים וקרא בו יעו"ש וכבר הביא זה גם הרה"ג הנ"ל וגם בתשו' מהרי"ט יו"ד ח"ב סי' ה' נראה דראוי להיות שיהי' עמו בביהכ"נ ע"כ הנני מסכים בזה להוראת הה"ג האבד"ק בענדער ותל"מ:

סי ע"ח:

להרב החריף ובקי מו"ה שלום העלאוויטש נ"י מו"צ בק' קאדוב:

ע"ד שאלתו בישראל שקנה פרה מבכרת מגוי בקנין כסף והפרה עמדה בבית הנכרי וילדה זכר ובבוא הישראל לבית הגוי וראה שילדה זכר צוה לגוי להטיל בו מום כי הוא איש כפרי ולא ידע שזה אסור ואח"כ לקח הבכור ונתן לכהן והכהן שאל אותו על המום והגיד לו כנ"ל ועתה בא הכהן לשאול לב"ד אם רשאי לשחוט על אותו מום והב"ד ראו שהוא מום גמור וכ"ת האריך בזה ודרש חוו"ד. והנה כפי הנראה ממכתבו לא הי' כאן רק קנין כסף לבד נראה להתיר בדיעבד שכבר נעשה המום לשחוט עליו דהרי כשמכר פרה מבכרת לגוי במשיכה אף דלכתחלה חוששין לשי' רש"י דישראל מישראל במשיכה וממילא ישראל לגוי בכסף ועכ"ז בדיעבד שכבר נשחט מתירין דסומכין על שיטת ר"ת דהלכה כר"י עמ"ש בתשו' מאיר נתיבים סי' ל"ט ובלב"ש בח"ד ה' בכור וא"כ ה"ה בישראל שקנה פרה מבכרת מגוי בכסף לחוד אף דלכתחלה חוששין לרש"י דבעכו"ם כסף קונה ויש על הוולד קדושת בכור מכ"מ אם כבר נשחט אנו מתירין וכנ"ל וכיון דאנו מתירין בדיעבד אם כבר נשחט אף דיש בזה איסור לאכלו מטעם שחוטי חוץ שאסור באכילה מה"ת מכ"ש כשכבר הטיל בו מום דיש לסמוך לשחוט על אותו מום

דהא מה"ת בוודאי רשאי לשחוט על אותו מום ואין בזה רק קנס דרבנן וסומכין על שי' רוב הפוסקים כר' יוחנן ואע"ג דבזה"ז מדינא דמלכותא כסף קונה ובמג"א סי' תמ"ח הביא ממ"ב דקנין שבדיניהם הוי קנין לענין חמץ בפסח הא כבר השיג עליו המג"א שם ובתשו' בית שלמה יו"ד ח"ב סי' קפ"ח וסי' קצ"ב הביא מתניתא בידי' תשו' המיוחסת לרמב"ן סי' רכ"ה דמבואר דאף דמדד"מ כסף קונה והישראל קנה הבהמה מגוי בכסף ע"י דד"מ דאם אתה יכול לזכותו בדיניהם זכהו מכ"מ אינו קנין לחייבו בבכורה יעו"ש וכבר קדמו בזה בתשו' עסר"ח חיו"ד סי' כ"ד ובתשו' בי"ש יו"ד סי' קצ"ב כתב דדוקא לענין לחייבו בבכורה אין מועיל קנין שבדיניהם אבל לפטור מבכורה שפיר מועיל וראייתו מהא דיי"נ דכ' רמב"ן שם דבזה"ז מותר ליטול הדמים מגוי אח"כ יעו"ש אבל בתשו' עטר"ח הנ"ל כתב דשי' רמב"ן דאינו קנין לא לחייב בבכורה ולא לפטור מבכורה ולענין יי"נ שאני כיון דהדמים חייב ליתן לו מדד"מ רשאי לקבל יעו"ש ובתשו' בי"ש סי' קפ"ח ספוקי מספקא לי' בזה אם דעת רמב"ן דלפטור מבכורה מועיל ועכ"פ לענין להתחייב בבכורה עי"ז מבואר מרמב"ן דאינו כלום וכן מוכח מדברי הרב רש"ז ז"ל באו"ח סי' תמ"א סעיף י"ב דישראל שקנה מגוי בכסף חמץ מותר לאחה"פ אף דהוי קנין בדיניהם כיון דהחמץ ברשות גוי ודוקא כשהוא ברשות ישראל מועיל קנין שבדיניהם לשוי' כשלו כמ"ש בסעיף י"ג שם וכמו שבארתי בס' מ"פ לחו"מ סימן ת"ח:

אולם אם הי' גם ת"כ בצירוף הכסף דהוי סטימתא גם בישראל מישראל קונה בכה"ג הוי בכור גמור ואין לשחוט על מום שהטיל בו הנכרי ע"י ציווי ישראל ואף דבקנין שבדיניהם אינו מועיל לחייב בבכורה מכ"מ סטימותא שמצד המנהג עדיף טפי מדד"מ כנראה להדיא מדברי המג"א סי' חמ"ח וכ"כ בתשו' מהר"ם מינץ והביאו בתשו' בית שלמה סי' קפ"ח ולכאורה הי' מקום להתיר גם בזה לשחוט על אותו מום לפי"ד רש"י ז"ל אהא דאמרו בבכורות דף ל"ד על הא דקתני הצורם אוזן בכור לא ישחוט עליו פירש"י וז"ל ובכהן קמיירי יעו"ש דנראה מדבריו דישראל שהטיל בו מום שרי לשוחטו כיון דהבכור לכהן אין לקונסו בשביל איסור שעשה ישראל וכ"כ מהריט"א שם בכוונת רש"י וכן הבין מכוונתו בתשובה בי"ש יו"ד ח"ב סי' קצ"ט אבל הדבר תמוה מאוד דהא גם גוי שהטיל מום בבכור ע"מ להתירו אין שוחטין עליו אף שאין הבכור שלו וא"כ מדוע יהי' עדיף כשישראל הטיל מום בבכור שלו השייך לכהן ובתשו' בי"ש כ' לחלק דדוקא בגוי גזרינן שאם מתירו ע"י מום זה יצוה לו הכהן להטיל בו מום ויעשה כן דהא אינו מצווה בדבר אבל ישראל לא ישמע לו יעו"ש ולדבריו כשהישראל צוה לגוי להטיל בו מום באמת אסור דיש לגזור דאם נתיר ע"י מום זה יצוה הכהן להטיל בו מום לגוי ורק כשישראל

עצמו מטיל מום שרי והוא דוחק גדול לומר כן שגוי שהטיל מום אסור וישראל הטיל בו מום יהי' שרי וגם לפלא בעיני שכל הפוסקים השמיטו חידוש דין זה ע"כ נלע"ד העיקר בדעת רש"י ז"ל דודאי גם רש"י מודה דישראל שהטיל מום בבכור של כהן אסור לשחוט על אותו מום והא גם לענין מבטל איסור לכתחלה דקיל טובא ממטיל מום כמ"ש הפמ"ג יו"ד סי' צ"ט דעת הפר"ח דישראל שביטל איסור של חבירו לכתחלה אף שמי שהאיסור שלו לא ידע כלל אפ"ה אסור לאוכלו כיון שנתבטל בשבילו אלא שהפרי תואר השיג עליו דאין אדם אוסר דשא"ש והביאו הפמ"ג יו"ד סי' צ"ט במ"ז ס"ק י' וכה ראיתי בס' יד"י שם שהשיג על הפר"ת דכי הוא אוסר עליו הרי אינו אוסר עליו כלום דגם מעיקרו הי' אסור אלא שאינו מתירו ואי משום שנאסרו החתיכות הא גם אסור בנעשה ע"י אחר שעירב איסור בע"כ נאסר של חבירו יעו"ש:

ולענ"ד דברי הפ"ת נכונים דהא תוס' יבמות פ"ב הקשו אהא דא"א דשא"ש דא"כ אם הפיל חתיכת נבילה לקדירת חבירו יהי' שרי ותירצו דלא גרע מנפל מאליו יעו"ש וזה ניחא באין בו כדי לבטל אבל ביש בו כדי לבטל דבנפל מאליו הי' שרי רק דבאנו לאוסרו מטעם דמבטל איסור לכתחלה שוב אמרינן א"א דשא"ש דהא לא שייך תירוץ התוס' דלא גרע מנפל מאליו דהי' שרי כיון דיש שיעור ביטול וזה ניחא לענין ביטול איסור שמערבו בהיתר אבל לענין בכור שהטיל בו ישראל מום ודאי אין שוחטין על מום זה דלא שייך לומר א"א דשא"ש דהא לא אסרו מידי רק דלא שרי לה והוי כמו קודם שנפל בו מום והא דמפרש לה רש"י בכהן משום דבמשנה שם קאמר ר"א דלא ישחוט על אותו מום עולמית והיינו אף כשנפל בו אח"כ מום מאליו וזה ע"כ בכהן מיירי שהבכור שלו אבל ישראל שהטיל בו מום והכהן לא ידע נהי דעל אותו מום אין שוחטין אבל האיך יקנוס אותו לבל ישחוט עוד בכור זה על שום מום שיפול בו הא אין אדם אוסר דשא"ש וכ"ז לר"א אבל לרבנן דקי"ל כוותיהו דדוקא על אותו מום אין שוחטין ממילא הדין כן אף בהטיל בו ישראל מום דל"ש בזה א"א דשא"ש דהא לא אסרינן לי' כלל רק דלא שרינן לי' ע"י מום זה ואם יפול בו מום אח"כ יהי' שרי וע"כ השמיטו הפוסקים ד"ז דלדידן אין שום נ"מ ובב"ש סי' קצ"ט הנ"ל הביא עוד מרש"י גיטין מ"ד בבעי' דצורם אוזן בכור אם קנסו בנו אחריו דמפרש לה רש"י בכהן והדבר נכון דהא רש"י ז"ל מפרש האבעי' אליבא דר"א דלא ישחוט עולמית כמ"ש רש"י שם להדיא ועי' במהרי"ט אלגזי בכורות פ"ה שהאריך בכוונת רש"י ז"ל שמפרש האבעי' אליבא דר"א ועכ"פ לרש"י דמפרש האבעי' אליבא דר"א דלא ישחוט עולמית שפיר כ' בכהן דווקא אבל למאי דקיי"ל כחכמים אין שום נ"מ ומדברי רש"י הנ"ל דמפרש האבעי' דצורם אוזן בכור אליבא דר"א יש לתמוה

על נוב"י מה"ק חאו"ח סי' ק' שכ' הא דלא בעי נמי בחמץ שעבר עליו הפסח אם קנסו בנו אחריו דבזה וודאי קנסו ול"ד לכל הנהו דלא נאסר עולמית דגם בבכור הרי אם יפול בו מום אחר ישחוט עליו אבל בחמץ כבר חל עליו שם איסור עולם יעו"ש דהא רש"י מפרש האבעי' אליבא דר"א דלא ישחוט עולמית וכבר חל עליו שם איסור עולם ואפ"ה בעי אם קנסו בנו אחריו ואכמ"ל בזה:

וגם אף אם נפרש דברי רש"י כהבנת הריט"א וב"ש הנ"ל היינו בוודאי בכור אבל בספק בכור כשהטיל בו ישראל מום בוודאי אסור לשוחטו כמ"ש בתשו' בי"ש שם וכן הוא בפירוש רגמ"ה שהובא בשט"מ שם בבכורות כיון דהבכור שייך לו דהממע"ה וכשהטיל בו מום נאסר לכל לשוחטו גם אם נתנו אח"כ לכהן. והכא אין לדונו בוודאי בכור דיש לומר דסטימותא אינו מועיל לשוויה כדידי' לענין בכור וכמ"ש בתשו' עטר"ח יו"ד סי' כ"ד דמתשו' רמב"ן נראה דקנין שבדיניהם הוי כסטימותא ואם זה אינו מועיל גם סטימותא אינו מועיל וגם ההיתר מצד שהוא איש כפרי ולא ידע שיש איסור בדבר כעין שכ' הט"ז יו"ד סי' צ"ט דבאומר מותר שוגג הוא הנה גם שם רבים חולקים והכא לענין בכור חמיר טפי דהכא תלוי רק במכוין להתיר דהא גם גוי שעשה כן מאליו וכיון להתיר אין שוחטין על ידו אף דלא עשה איסור כלל ומכ"ש בישראל שאומר מותר כיון דעכ"פ כוונתו היה להתיר הבכור לשוחטו אינו מועיל כנלע"ד:

סימן עו

לכבוד ידידי הרב הה"ג בנש"ק מו"ה חיים נחום הא לברשטאם נ"י אבד"ק מאשציסק יצ"ו:

ע"ד שאלתו בקלויז שצר להם המקום להתפלל וסתרו הכותלים וגם כותל מזרח שאה"ק עומד שם אם רשאין לשנות מקום אה"ק להעמידו באמצע הכותל דאם יעמוד במקומו הקדום לא יהי' באמצע וכבר ראו עיני כ"ת דברי תשו' בי"ש או"ח סי' כ"ט שמתיר גדולה מזו אף לשנות אה"ק מרוח א' לרוח אחר: והנה שורש החומרא הזה היא מירושלמי דהוריות קרש שזכה להנתן בצפון לעולם בצפון וקרש שזכה להנתן בדרום לעולם בדרו' ובאמ' שדברי הירושלמי טעמ' בעי דבשלמ' קרש שזכה להנתן בצפון יש לומר דקדושת צד צפון גדולה מדרום דהא קדשי קדשים שחיטתן רק בצפון אבל קרש שזכה להנתן בדרום מאי קפידא יש אם נתנוהו ברוח אחר הא כל הרוחות מלבד צפון קדושתן שוה. ועוד דלישנא דירושלמי דאף בצפון אסור ליתנו כגון אם נאבד קרש א' מצד צפון אסור ליתן קרש שבדרום שמה ונראה דירושלמי סובר דלעולם כל הרוחות קדושתן שוה דאף צפון אין בו קדושה יותר משאר רוחות כמ"ש רש"י זבחים נ"ה ד"ה וחד דמאי קדושתי'

דצפון טפי מדרום דקביעות מקום בעלמא הוא יעו"ש אלא דאפ"ה אסור לשנות הקרש מרוח לרוח כיון דקדושתן שוה אין לשנות כיון דלא מעלינן לי' וכשי' הפוסקים באו"ח סי' קנ"ד סעיף ט' דמעיל שבס"ת אסור ליתנו על ס"ת אחר מיהו צ"ע דל"ד לשם דמעיל היא תש"ק וכיון דזכה בס"ת זה אסור ליתן המעיל על ס"ת אחר והאיסור הוא מצד המעיל אבל בקרש הרי הוא גופא קדוש שהרי הקרשים נמשחו ולגבי גוף הקדושה מאי נ"מ אם עומד בצפון או בדרום. ולומר הטעם דאותו רוח שבצפון זכה בקרש זה והוי דומיא דמעיל הנ"ל ליתא דהא המשכן הוקם בכל פעם במקום אחר ועדיין לא זכה אותו מקום כלל:

ע"כ נראה דעיקר הטעם משום ההיכל שהי' המנורה בדרום ושלחן בצפון ע"כ קרש שזכה בצפון כבר זכה שיהי' השלחן בצדו וקרש שבדרום כבר זכה במנורה שבצדו לכך אין לשנותו לרוח אחר דומיא דמעיל הנ"ל דאסור לשנותו לס"ת אחר ואולי הכא כ"ע מודים דמנורה ושלחן אין קדושתן בסיגנון אחד ויתכן שיש בזה מה שאין בזה. ובהיות כן הי' מקום לומר גם לענין אה"ק כיון דכבר זכה אותו מקום בהעמדת אה"ק שמה אין לשנותו למקום אחר. מיהו יש לחלק דדוקא בשלחן ומנורה דהתורה קבעה להם מקום לזה בצפון ולזה בדרום ואסור לשנותן א"כ ממילא הקרש שהוא בצפון כבר זכה בשלחן כיון דאסור לשנות השלחן לרוח דרום אבל באה"ק שמן הדין אין לו מקום מיוחד ורשאין לקובעו באיזה רוח שהיא רוצה לכך לא זכה בו המקום עדיין כיון דאפשר לשנותו והרי כלי ביהכ"ג כגון אה"ק וכדומה מותרין להוציאו לגמרי משם למק"א וכמ"ש בתשו' מהר"ם פאדאווה ובח"ס או"ח סי' ל"ב. אמנם כ"ז אנו צריכין אם משנין אה"ק מרוח א' לרוח א' אבל בנ"ד שמשנין אותו באותו רוח ודאי דאין קפידא כלל דהרי בירושלמי אמרו רק קרש שזכה בצפון לעולם בצפון אבל בצפון גופא אין קפידא אם משנין הקרש אף שמתחלה עומד סמוך יותר לשלחן וע"כ דכל הרוח חשוב כמקום א'. דוגמא לדבר בפאה פ"ב מ"ד נוהגים היו בית אבא שהי' נותנים פאה א' לכל הזתים שבאותו הרוח יעו"ש:

והנה בתשו' בית שלמה הנ"ל הביא ראי' דמותר לשנות אה"ק מרוח לרוח מהא דמגילה כ"ו דדלו תיבותא ואותבי' שמה ולהנ"ל יתכן שגם מתחלה הי' אה"ק עומד באותו הרוח ועתה לקחוהו ואותבוהו אצל הפתח אבל ברוח אחר אין ראי' דרשאי ואף דאיתא באו"ח סי' ק"ן דיש לקבוע הפתח כנגד אה"ק א"כ ע"כ הפתח הי' ברוח אחר ז"א דשם היה פתוח לאידרונא ולא היו הולכין ובאין לביה"כ דרך הפתח ההוא והא דעושין הפתח כנגד אה"ק היינו בפתח שבאין דרך פתח לביהכ"נ כדי שישתחוו כנגד הארון ועכ"פ ברוח א' שרי בלי פקפוק:

סימן עז

לכבוד יד"נ הרה"ג החריף ובקי גבור במלחמה של תורה ליש ולביא מו"ה ארי' ליב בערינפעלד נ"י אבד"ק זאלישטשיק יצ"ו:

לנכון הגיעני קונטרסו בדבר המקוה אשר חפצים לעשות בעירו ע"י המשכת מים מן הוואסר ליוטונג אשר נעשה שמה ע"ד השאלה המובאה בתשובה בית יצחק יו"ד ח"ב סי' ל' אמנם בעירו אין הכלי (שלוסבהעלטיר) שמזככין בו המים ממתכת רק בנין מאבנים וצימענט וכפי אשר חקר ודרש אין בהסילונות שום קיבול רק בהברזות שבסוף הסילונות יש כעין גומא קטנה בשולי הברזא והאומנים אומרים שנעשה במכוון כדי שלא ילכו המים בחוזק וכת"ה האריך בפלפול עצום בעומק הלכה ודרש חוו"ד בזה:

והנה בדבר הסילונות בעצמם אם לא הי' בהו שום קיבול אין חשש מטעם שמקבלין טומאה כמבואר בתשו' הרא"ש כלל ל"א וביו"ד דנעשו לשמש עם הקרקע ומחוברין וטמונים בארץ. וכת"ה בקונטרסו הבין מדברי הנוב"י שא"צ שיסייעו הקרקע לתשמישו רק כל שכלי זה יש לו צורך לחברו בקרקע ונעשה ע"ד זה אינו מקב"ט ודף של נחתומין אף שנעשה ע"ד זה אפ"ה מק"ט דא"צ לתשמישו דהיינו אפיית הלחם שיהי' מחובר לארץ ולענ"ד מלשון תשו' הרא"ש שם שכ' אהנהו דפי"א דכלים שלא נעשו אנא לשמש הקרקע מוכח להדיא דבעינן שהקרקע יסייע בתשמישן וכ"מ מלשון הנוב"י שם במה"ת יו"ד סי' ק"ט שהכפיל כמ"פ הקרקע מסייע בתשמישן וגם כתב הטעם דדף של נחתומין מטמא משום דלמלאכה זו אין הקרקע מסייע כלל, וכן מוכח במשנה פ"ח דכלים פורנה אם יש לה לזביז טמאה ומבואר בתוספתא דאם אין לה לזביז טהורה משום שלא נעשה אלא לשמש עם הקרקע ובתויו"ט שם ביאר דכיון דפתחו בצדו הרי מעמידין הקדירה על הרצפה משא"כ תנור וכיריים שמעמידין קדירה ג"כ על גבו ולא טימאה התורה מחובר לקרקע שאינו משמש אלא עם הקרקע יעו"ש הרי דלשון משמש עם הקרקע היינו שעיקר תשמישו היא עם הקרקע וכיון דהרא"ש ז"ל כתב נמי אהנהו דפי"א דמס' כלים שנעשו לשמש עם הקרקע כוונתו כנ"ל ואף דבמשנה פי"א דכלים איתא רק שנעשו לקרקע הכוונה לשמש עם הקרקע וכן הבין בתשובה בי"ש יו"ד ח"ב סי' פ"ד: וממשנה הנ"ל דמוכח דתנורים שלהם שהי' פתחם למעלה אין תשמישו עם הקרקע יש להעיר על נוב"י הנ"ל באות ג' שחידש שם דדבר שנעשה מתחלתו לשמש עם הקרקע אבל לא להתחבר בקרקע כגון תנור של מתכות שנעשה מתחלתו להעמידו על הארץ ומסיק על הארץ בתוכו והוא ניסוק וכמעשה התנורים של חרס בזה קודם שחיברו לקרקע מק"ט וכשחברו לקרקע אינו מק"ט והנו"ב הוכרח לזה מדברי הרמב"ם

פט"ו דכלים שכ' דתנורים של מתכת שחיברו בארץ אינו מק"ט וע"כ הטעם משום דתשמישו עם הקרקע וא"כ גם קודם שחיברו לא מטמא ע"כ מחלק הנוב"י בחילוקו הנ"ל. וצ"ע דממשנה פ"ח דכלים הנ"ל מוכח דתנור פתוח מלמעלה כסתם תנור שלהם לא מיקרי תשמישו עם הקרקע כלל ולשיטת הרמב"ם הנ"ל דתנור של מתכת שמחובר לארץ אינו מק"ט מוכרח כהנוב"י דג"ז מיקרי תשמישו עם הקרקע ומוכח לפי"ז דהא דתנור של חרס טמא הוא גזיה"כ דמן הדין הי' לו להיות טהור כיון דנעשה לשמש עם הקרקע עכ"פ בנחבר לארץ ותנור של מתכת טהור בכה"ג ותנור של חרס אף בכה"ג טמא מקרא דיותץ דמיירי במחובר ועי' שבת קכ"ה וצ"ע דלא אשכחן כלל ד"ז דחידוש הוא שחידשה תורה בתנור וכיריים דאף במחוברין טמא ועי' תוס' ב"ב ס"ה ד"ה לא מכר שכ' לר"א דתנור דמקבל טומאה אף דמחובר דאין חיבורו חשוב חיבור יעו"ש מיהו זה כתבו לר"א דכל מחובר לקרקע טהור א"כ ע"כ בתנור דמטמא אף במחובר משום דאין חיבורו לארץ חיבור גמור אבל לרבנן דפליגי על ר"א וסברי דמחובר מטמא רק דבנעשה לשמש עם הקרקע טהור לדידהו אף אם התנור הוי מחובר גמור מטמא כיון דלא נעשה לשמש עם הקרקע. ולפי סברת תוס' הנ"ל דלא הוי חיבור גמור נראה דגם תנור של מתכת מחובר מטמא כיון דאינו חיבור גמור וזה דלא כשי' הרמב"ם וצע"ג בזה עכ"פ לענין סילונות שהדבר מפורש בתשו' הרא"ש דתשמישן עם הקרקע מיקרי ואינם מק"ט ובפרט הסילונות שבנ"ד שנעשו לוואסר לייטונג שידוע בבירור שנעשו לשם כך והם טמונים ערך אמה וחצי בקרקע ודאי דאין לחוש עליהם כלל. ועי' בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' פ"ד ופ"ה שפקפק קצת בסילונות דידן אם מיקרי תשמישן עם הקרקע יעיין שם מיהו הסילונות שנעשו לוואסר לייטונג יודה הב"ש:

אמנם מצד הגומא שבשולי הברזא שדרך שם יוצאים המים שיש לחוש שעי"ז נעשו שאובים וכת"ה הביא דברי נוב"י סי' ק"ט שמתרץ קושית השואל בהא דמחלק הברייתא בין קבעו ולבסוף חקקו לחקקו ולבסוף קבעו ליפליג וליתני בדידי' דהיינו בקבעו לאחר החקיקה דפוסל המקוה אבל אם בתחלת החקיקה הי' דעתי לקבוע אינו פוסל דהא נעשה ע"ד לשמש עם הקרקע ותירץ דדוקא לענין קבלת טומאה מועיל זה אבל לענין שאובין אף שנעשה להשתמש עם הקרקע הוי מיהו ככלי גללים ואבנים דפוסלין משום שאובין וכ"כ בתו"ח פ"ו דמקואות. ולענ"ד גדולה מזו יש להקשות בהא דקתני בברייתא שם דקולבס"ח אינו פוסל ובגמ' אמרו עלה הטעם דשאני שאובה מדרבנן ומוכח דאם הי' שאיבה מדאורייתא הי' פוסל והא כיון דקבעו ואח"כ חקקו הרי חקקו ע"ד כן להשתמש עם הקרקע ואינו מק"ט כלל אפילו לרבנן ולמה יפסול ומוכרח כסברא הנ"ל דלענין

שאובין אין זה מועיל. א"כ גם בנ"ד הוי שאובין וכת"ה כ' דע"כ לא הוצרך הנוב"י לחדש דבר זה רק מכח קושית השואל הנ"ל דליפלוג וליתני בחקקו ולבסוף קבעו אבל לפי מה דמסיק בנוב"י שם בסוף התשובה דצינור כיון דיש לו ד' לבזבזין ועיקרו עשוי לקבל מים שא"צ לקרקע מק"ט אף שנקבע ונחקק ע"ד כן א"כ שוב א"צ לחדש מסברא דלענין שאובין פוסל אף שנעשה ע"מ להשתמש בקרקע וא"כ בנ"ד אף שיש גומא קטנה הא כל עיקר הסילון נעשה ע"מ להתשמש בקרקע אינו פוסל משום שאובין והוא הערה גדולה: אמנם לענ"ד סברת הנוב"י ז"ל במסקנתו לתרץ קו' הנ"ל דצנור כיון דיש לה ד' לבזבזין הרי עיקרו עשוי לקבל בו מים אינו משמש עם הקרקע כלל צל"ע דיסודו בנוי על תוס' ב"ק ס"ז דהאי צינור מיירי ביש לו ד' לבזבזין וגם הר"י מסופינט. לא חלק ע"ז דגם בצנור כזה מיירי רק דמיירי נמי בצנור פתוח וכגון שחמט בו וא"כ לא יוכל לפלוג וליתני בדידי' גופא כיון דמיירי נמי בצנור סתום שאינו משמש עם הקרקע דאכתי לא מספיק תירוץ זה לכי שיטת תוס' ב"ב ס"ו ד"ה צנור דאף שבריש דבריהם כתבו איכא לאוקמא אפילו בפרוץ מב' רוחות כו' והוא כשי' הר"י מסופינט אבל בסוף דבריהם כתבו ואין נראה לאוקמי שסתום מכל צד נראה להדיא דדחיקא להו לפרש דמיירי בצנור סתום מכל צד דא"כ האיך יבואו המים ע"י למקוה וגם הרא"ש ז"ל אזיל בשיטה זו שבפ"ד דמקואות מ"ג כתב וז"ל דרך הצנור להיות פתוח משני הצדדים ואינו פוסל המקוה אא"כ חקק מעט כדמפרשינן כאן כדי לקבל צרורות ובכי האי צנור דהכא מיירי בפ' המוכר את הבית דחקקו ולבסוף קבעו דהתם היינו שחטט לקבל צרורות עכ"ל הרי להדיא דמוקי להא דצנור שחקקו דוקא בכה"ג שפתוח משני צדדים רק שחקקו לקבל צרורות וא"כ הק"ל לדידהו מדוע לא מחלק בקבעו אחר החקיקה אם בתחלה חקק ע"מ כן אינו פוסל את המקוה וביותר דלמ"ל הא דשאיבה דרבנן הא אפילו אי מדאו' כיון דחקקו אחר כן הרי חקקו ע"מ להשתמש בקרקע ונקבע בקרקע ובטל תורת כלי מינה לענין טומאה לכ"ע דאף שחטטו לקבל צרורות אכתי עיקר תשמישו עם הקרקע כמבואר מדברי הנוב"י ז"ל דדוקא בצנור שיש לו לבזבזין מד' רוחות דעיקרו נעשה להחזיק בו מים לא מיקרי תשמישו עם הקרקע משא"כ בחטט בו לקבל צרורות והצנור פתוח. וע"כ מוכרח כסברת הנוב"י ז"ל בתחילת התשו' שם דלענין שאובין אינו מועיל מה שנעשה להשתמש עם הקרקע:

וראיתי בתשו' בית יצחק סי' ל' שהקשה על נוב"י הנ"ל דצנור לא מיקרי תשמישו עם הקרקע מפי"א דכלים דקחשיב שם צנור בהדי הנהו שנעשו לקרקע וכ' וכפי הנראה הנוב"י מחלק בין צנור שיש לו ד' לבזבזין דאז אין קרקע מסייע לתשמישו והמשנה

מיירי באין לו לבזבזין רק יש לו חטטין דמיקרי בית קיבול דאל"כ בלא"ה אינו טמא עכ"ד והנה מ"ש דכפי הנרא' הנוב"י מחלק בין צנור שיש לו ד' לבזבזין לצנור שיש בו רק חטטין היא מבואר להדיא בנוב"י דכשיש לו חטטין עדיין מיקרי משמש עם הקרקע אבל מ"ש דהאי משנה דכלים מיירי ביש לו חטטין דאל"כ בלא"ה אינו מק"ט הוא תמוה דדוקא בצנור של עץ אם אינו מקבל כלום הוי פשוטי כ"ע וטהור אבל בפי"א דכלים מיירי להדיא בצנור של מתכת והא גם פשוטי כ"מ טמא א"כ מיירי אף בלא חטט כלום והוא צנור פתוח מב' צדדים דלולא הא דנעשה לקרקע הי' טמא. וכסברא הנ"ל דלענין שאובים אינו מועיל הא דנעשה עם הקרקע מוכרח נמי משי' מהרי"ק והגהמ"ר אליבא דמחמירין שאסרו למשוך מים למקוה ממרזובות שעל הגגין מחשש חטטין ובמהרי"ק ביאר דעיקר החשש באותן המונחים בקרקע דלא שליט אוירא ומירקבי ותמה בנוב"י סי' קמ"ב הא הו"ל קולב"ח דאינו פוסל ותירץ דסובר כולו שרוב דאורייתא יעו"ש ואכתי נהי דע"י החטט נעשה כלי דניחא לי' הא נעשה ע"מ לשמש עם הקרקע דהא אין לו לבזבזין וע"כ דלענין שאובין אינו מועיל:

ולכאורה הי' נראה קצת ראי' להיפך מהא דאיתא בתוספתא הובא בר"ש פ"ו דמקואות מ"ח דבמשנה שם איתא מטהרין את המקואות וכו' מביא סילון של חרס או של אבר ובתוספתא שם איתא מביא סילון של עץ או עצם וזכוכית ויפלא שהשמיטה התוספתא סילון של אבר שבמשנה ונראה דהנה בתוספתא שם איתא ואם נכפף הסילון כ"ש פסול והיינו שנעשה קיבול ופסלי המים משום שאובין והנה בהא דסילון של אבר שמק"ט אף בפשוטים הקשה רשב"א הא אין הויתו ע"י טהרה ותירץ דמיירי במחובר לקרקע והובא בתויו"ט שם והיינו ע"כ בנעשו מתחלה לחברו בקרקע כמ"ש הנוב"י הנ"ל. וע"כ לא קתני בתוספתא סילון של אבר דהא סילון של אבר אף בלא נכפף ע"כ בנעשה להשתמש עם הקרקע ומחובר וא"כ גם בנכפף אינו פוסל כיון דאכתי עיקרו נעשה להשתמש עם הקרקע דהא אין לו ד' לבזבזין אבל בסילון של עץ ועצם וזכוכית דכל הנהו פשוטיהן טהורין מיירי בלא נעשו להתחבר בקרקע וממילא דבנכפף דנעשה קיבול פסול ומוכרח דגם לענין שאובין אינו פוסל בנעשה להתחבר בקרקע:

מיהו אין זה מוכרע כלל דאכתי קשה מדוע השמיט בתוספתא סילון של חרס דהא זה הוא כעץ דפשוטיהן טהורין וע"כ דתוספתא נקטה מה דשייכא מתני' וא"כ אין ראי' נמי מהא דהשמיטה סילון של אבר ואולי יש לומר דמש"ה השמיטה סילון של חרס משום דקבעי למיתני ואם נכפף כ"ש פסול ובחרס אף שנכפף כ"ש כשר דהא החוטט בחרס כדי לקבל צרורות בעינן רביעית כדאי' במשנה וביו"ד סי' ר"א סעי' ל"ו ועכ"פ אין ראי'

זו מכרעת כלל וראיתי בפירוש רגמ"ה ב"ב שם שכ' אהא דצינור שחקקו וז"ל כדי לקבעו מן המעיין ועד המקוה שילכו המים למקוה, דרך הצינור יעו"ש הרי דמפרש להדיא הא דחקקו ע"מ לקבעו בארץ ותקשי לדידי' אמאי פוסל הא נעשה להשתמש עם הקרקע ואין לומר דמיירי בעשה לו ד' לבזבזין דאין תשמישו עם הקרקע כיון דכתב דחקקו ע"מ לקבעו שילכו המים למקוה הא ודאי אינו עושה לו ד' לבזבזין דהא עיקר כוונתו שילכו המים וע"כ כוונתו שחמטו לקבל צרורות והצנור פתוח וא"כ מוכרח דלענין שאובין אינו מועיל מה שנעשה להשתמש עם הקרקע ע"כ לדינא יש לחוש לדברי הנוב"י הנ"ל וכ"כ בתשו' ב"י הנ"ל:

אך בנ"ד כפי דברי האומנים לא נעשה הגומא שבברזא לקבל כלל רק כדי שלא ילכו המים בחוזק כל כך ולכאורה הוי כסילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע דאינו פוסל את המקוה כיון דלא נעשה לקבלה. אבל קשה בעיני להאמין לאומנים בזה דאולי באמת נעשה לכוונת קיבול וגם אם האמת כדברי האומנים הא הראב"ד בהשגת פ"ח דמקואות הביא תוספתא דסילון כפוף כ"ש פסול והקשה מהא דסילונות כפופים אעפ"י שמקבלים טהורים ותירץ דלענין שאיבה שאני דאכתי הוי כמו גללים יעו"ש ובב"י הקשה עליו מהא דסילון שצר מכאן ומכאן דאינו פוסל המקוה ותירץ דתוספתא מיירי בנעשה לשם קיבול ובס' נחל אשכול ה' מקואות סי' נ"ו הביא דברי הגר"א ז"ל מקואות פ"ד דכ' אהא דסילון שהוא צר מכאן ומכאן ורחב באמצע דמיירי דוקא שהמקום רחב הוא בצדדי הסילון אבל אם יש גומא בשוליו כיון שנעשה בידי אדם פסול והא דפ"ב דכלים סילון טהור אעפ"י שמקבל בקרקעותו התם מיירי שב"ק שלו בשוליים נעשה מאליו ע"י שנרקב שם מחמת המים אבל עושה ב"ק בידים מן הצד הוא דל"ח קיבול אבל בשוליים חשוב קיבול ופוסל יעו"ש. נמצא דהראב"ד והגר"א בחדא שיטה אזלו דסילון שיש לו גומא בתחתיתו הנעשה בידי אדם אף שאינו לכוונת קיבול פוסל את המקוה אלא דפליג לענין טומאה דלראב"ד עכ"פ אינו מקבל טומאה ולהגר"א ז"ל מקבל טומאה ג"כ וסילונות כפופים אע"פ שמקבלין היינו שנעשו מאליו וא"כ יש להחמיר לדינא כוותייהו:

ובתשו' בית שלמה יו"ד ח"ב סי' פ"ד הבין שהראב"ד והגר"א ז"ל סברי כהגהמ"ר שמחמיר בסילון שנעשו בו חטטין מאליו וכן כתב בס' לחם ושמלה סי' ר"א ס"ק כ"ז וליתא דהגר"א ז"ל הרי כתב להדיא דדוקא בנעשה בידי אדם אבל נעשה מאליו אף בשוליו טהור וה"ה דאינו פוסל משום טומאה דהא לדידי' אין חילוק בין שאובים לטומאה לענין זה והראב"ד ז"ל דמחמיר בסילון כפוף לענין שאובין היינו נמי בכפוף בידי אדם שנעשה כן ולא בנכפף מאליו ואף שבתוספתא שהובאה בר"ש פ"ו דמקואות

מ"ח איתא נכפף הסילון כ"ש פסול דמשמע אפילו מאליו מכ"מ הראב"ד גורס כפוף והיינו שהוא כן מתחלה בידי אדם וכן הבין הב"י כונת הראב"ד מדהקשה עליו מסילון שהוא צר מכאן ומכאן ולא הקשה עליו ממשנה דחוטט בצינורות דמשמע דוקא בכוונה כמו שהקשה על הגהמ"ר ממשנה זו. ולכאורה אפשר לומר דבעושה גומא מלמטה עכ"פ בעינן שיעור רביעית כמו בחוטט בשל חרס כדי לקבל רביעית ואף דבשל עץ כ"ש הא כ' ט"ז סי' ר"א ס"ק מ"ה הטעם דראוי לחקוק יותר וזה ל"ש בסילון של מתכת שדק וגם קשה לחטוט בו. ואף דדוקא לחטוט צרורות אבל שאר קיבול ל"ב רביעית כמ"ש תוס' חולין נ"ד ועמ"ש בזה בספרי שי"ט פ"ד דמקואות מ"א ובקו"א שם מכ"מ הכא דלא נעשה לכוונת קיבול לא גרע מלקבל צרורות אבל הרי בתוספתא הנ"ל איתא להדיא בסילון של עצם וזכוכית דכפוף כ"ש פסול הרי מבואר דבזכוכית גם בכ"ש פסול ומתכת לא גרע מזכוכית וע"כ דדוקא בשל חרס בעינן רביעית ולא בשאר כלי או דבית קיבול סתמא ולא לשם צרורות אף בחרס סגי בכ"ש:

ומ"ש כ"ת עפי"ד ש"ך דלא נעשה כלי קיבול רק הגומא א"כ הו"ל רבי' והמשכה הרי חזר בו הש"ך וגם מדברי הגהמ"ר ומהרי"ק שמחמירין במרזבות מטעם חטטין מוכח דהכל נעשה שאוב. ומ"ש כ"ת דלא גרע משפת הכלי דלא נעשה שאובין דהא העבירו ע"ג שפה כ"ש כשר חוצה לו בס' שירי טהרה פ"ד דמקואות מ"ג כתבתי דזה גרע דשפת הכלי אין לו תוך אבל הכא הצנור יש לו תוך רק שאין לו כלי קיבול וע"י הגומא נעשה כל התוך קיבול וכ"מ אח"כ בס' מי השילוח. וגם מצד הברזות שסותמים הסילונות שלא יבואו המים דפשיטא לי' לכ"ת דלא נעשה קיבול עי"ז כיון דאין הכונה לקבל רק שלא יבואו המים בחוזק לא ברירא לי דאולי כוונתו שהמים שישנם שם לא יצאו ע"כ לדינא אין לסמוך בהכשר על מי הסילונות הנ"ל. אך כפי שכ' כתה"ר שרצונו לעשות בעומק הארץ חפירה ויבואו שם מי גשמים ע"י טסי ברזל יוכסו בנסרים, אח"כ השיעור מקוה ויניחו נקב כשפ"ה ולמעלה הי' המקוה שיטבלו בה ממי הוואסר לויטונג ויהי' בין המים שלמעלה למים שלמטה נקב בנסרים כשפ"ה ודאי דמקוה כשירה היא ול"ש בזה ענין נצוק וקטפרס כמ"ש כת"ה כיון דהמים מונח אף שהוא מלמעלה למטה וכמ"ש בתשו' שו"מ מה"ת ח"ג סי' כ"ז ובתשו' אחרת הארכתי לברר דבר זה שאין מזה שום חשש ומטעם נתן סאה ונטל סאה ג"כ אין לחוש וגם הא יש כמה צדדים שגם המים מהסילונות כשר ולא נעשו שאובין. ואין להאריך יותר בזה:

סימן עט

להרב הגדול וכו' מו"ה גרשון האגער האבדק"ק טאסט:

ע"ד שאלתו בבן שיש לו וועקסיל בחת"י אביו על סך מסוים נדוניא שהבטיח לו והאב מכר ביתו אם גובה ממשעבדי הנה בליכא ע"מ ודאי אינו גובה ממשעבדי כמבואר בנוב"י חו"מ ס"ו דדוקא לענין פרעתי אינו נאמן מדד"מ או מטעם דשטר כזה אין אדם מניח ביד חבירו אבל ממשעבדי ודאי אינו גובה אבל גם בדאיכא עידי מסירה כיון דליכא עדים חתומים על השטר אף שמחבר סי' נ"א הכריע דגובה ממשעבדי עי' ש"ך שם שחולק ע"ז והמוחזק יכול לומר קי"ל וכ"ת הביא דברי השער משפט סי' ל"ט שנסתפק בהודה לחבירו חוב שאינו חייב לו אם גובה ממשעבדי כיון דל"ש סברא דלא שדי אינש זוזי בכדי ל"א אחריות ט"ס ומסופק בנ"ד כיון דמאז נתחייב לו לנדוניא לא הוי כחוב שלא הי' חייב לו הנה בנה"מ סי' ל"ט סק"א כתב להדיא דאם הי' חייב לו מקודם מלוה ע"פ ואח"כ נתן לו שט"ח ע"ז בעדים אפ"ה ל"א אחריות ט"ס כיון דלא שקיל זוזי בעת כתיבת השטר וגם בלא"ה בנ"ד אינו גובה ממשעבדי כיון דליכא ע"ח רק עידי מסירה וכש"ך הנ"ל: ומה שנסתפק בשור שהרביצוהו לשחיטה ונפל ו' טפחים ואינו יכול לעמוד אם כשר דאולי יש לחוש לפסיקת חוה"ש וכמו בנפל בפחות מי"ט וכמ"ש התב"ש סו"ס ל"ב דהא דנפל פחות מי"ט אין חוששין היינו בסתמא ולא ברואין שא"י לעמוד יעו"ש. הנה בתב"ש שם הקשה לנפשי' מדברי או"ה כלל מ' ומעשה בשור שנפל ע"ג רגליו מפני מכאוב רגליו ולא הלך מחמת נפילתו והורה ר"י הזקן שאין לחוש לר"א כו' ותירץ וז"ל ותו דהתם שאני כיון דנפלה מחמת שהי' קשה לה לעמוד אמדה נפשה ונועצת צפרניה בגוונא שלא תוזק אבל בריאה הנופלת שלא בדעתה יש לחוש אם משגרת כרעה עכ"ל הרי מבואר מתב"ש גופא דכל היכא דאמדה נפשה ונועצה צפרניה אף בדאיכא ריעותא לפנינו שא"י לעמוד כשר ול"ב בדיקה א"כ ה"נ בבית המטבחיים הרי ההיתר דבית המבטחיים אין בו משום ריסוק אברים משום דאמדה נפשה ונועצת צפרניה א"כ אין לחוש אף דאיכא ריעותא דא"י לעמוד:

ועתה כרגע עיינתי בס' יד"י על טריפות סי' נ"ח נוטה להחמיר בנפלה בבית המטבחיים גובה י"ט דהמחבר אינו מתיר רק בנפל מלא קומתו ולא בגובה י"ט אף שרש"י ורשב"א מתירין להדיא מכ"מ משאר פוסקים נראה כן יעו"ש. ודבריו צ"ע בעיני וסתימת כל האחרונים סי' נ"ח להיפך ועי' פר"ת שם. ושוב ראיתי בש"ע הרב ז"ל סו"ס ל"ב שחולק על התב"ש שמחמיר להצריך בדיקה בנפלה בפחות מי"ט וגוררת רגלי' רק דרשב"א מיירי בנפלה לדעת דגם ביותר מי"ט כשר ואפ"ה אם הולכת וגוררת רגלי' צריכה בדיקה בחוט השדרה כיון דעכ"פ נפלה מי"ט יעו"ש ומלשונו שם נראה דוקא בהולכת וגוררת רגלי' אבל בחייה הולכת כלל גם בזה לא חיישי' וכעין דברי הדגמ"ר שם הי' ל"ב:

סימן פ

לכבוד הרב וכו' מו"ה גרשון שטעטנר נ"י מו"ץ דק"ק דאווידעני יצ"ו: מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בד"ת שבא לפניו בנדונית חתנים שהניחו אבי החתן ואבי הכלה הנדן שנתחייבו להם בהאפוטעקן באנק וניתן לשניהם שטרי שלישית ואח"כ היו הנשואין ואכלו מזונות אצל אבי הכלה קרוב לג' שנים ומתה הבת ובאו לדון מכח הירושה ודעת כת"ר נוטה שהאב יטול בנדוניא שלו ג' חלקים והבעל רביע כדעת הח"ס באה"ע סי' נ"ג ואף שהב"מ חולק עליו בס' פ"ת הביא בשם הבגדי ישע שדברי הב"מ תמוהים. הנה ס' בגדי ישע אינו ת"י. ונחזי אנן הנה הח"מ כתב דלשי' המרדכי גם לר"ת יחלוקו כי לא ברירא לי' אי חשוב גבה הבעל במה דאפיק האב מידו ליד שליש ולשי' הר"י הכל לאב וע"כ ראוי שיטול האב ג' חלקים והבעל חלק א'. והב"מ תמה עליו דכיון דס"ל יחלוקו ע"כ דסובר דהשליש תופס מכח שניהם ומבטל חזקת מ"ק וא"כ אדרבה יטול הבעל הכל דהא איכא ספק בחצי הא' דילמא כרש"י ודילמא כר"ת ויכול הבעל המוחזק בחצי לומר קי"ל כרש"י ובחצי שני' איכא ס"ס דילמא אף לר"ת מטעם ספיקא הנ"ל דסבר אסח דעתי' ותליא אי מוציאין ממון בס"ס וכוונתו דאי מוציאין ממון בס"ס אף מהמוחזק א"כ אף שהשליש תופס מכח שניהם והאב מוחזק בחצי כיון דאיכא ס"ס דלמא כרש"י ודלמא אף לר"ת כיון דנתנו ביד שליש אסח האב דעתי' לגמרי וליכא אומדנא והכל לבעל. מיהו לפי האמת דקיי"ל אין מוציאין ממון בס"ס הדין הוא שיחלוקו ולא כהח"מ דיטול האב ג' חלקים: והנה בגוף דברי הב"מ שכתב בדעת הח"מ דהשליש תופס מכח שניהם אני תמה דהא מדהוצרך בתה"ד לומר דטעם דיחלוקו משום דהוי ספק גם לר"ת דלמא כיון שמסרו ליד שליש כבר אסח לדעתי' ולכך יחלוקו וא"כ מוכח דאין השליש כתופס בחזקת שניהם דאל"כ הרי הטעם פשוט דיחלוקו דהא המחצה הוי כאילו כבר נתן לו האב דבזה מודה ר"ת וע"כ לטעם התה"ד מוכרח דהמעות שביד השליש אינו כגבוי אף מחצה ביד הבעל רק דהא עכ"פ כאילו שניהם אינם מוחזקין וכיון דיש ספק אם איכא אומדנא בכה"ג יחלוקו אבל גם בהיות כן קושי' הח"מ תמוה דהא טעמא דחולקין היא כי שהדבר ספק אם אסח האב דעתי' וליכא אומדנא והכל לבעל או לא אסח האב דעתי' והכל לאב וביד שליש דשניהם אינם מוחזקין יחלוקו א"כ מה בכך דלר"י לכ"ת הכל לאב כיון דעכ"פ ספק הוי גם לר"ת למרדכי ועוד דעכ"פ לדידן הוי ספק דלמא כרש"י וכיון דשניהם אונם מוחזקים יחלוקו ונראה שהב"מ נדחק לומר הטעם דשליש תופס בחזקת שניהם דלא ניחא לי' לומר דהוי כאינם מוחזקין כלל דא"כ בספק הי' לן למיזל בתר חזקת מ"ק וליהוו הכל של אב וע"כ מפרש דשליש תופס בחזקת שניהם והוי כאילו שניהם מוחזקין עכשיו

דלא אזלינן בתר חזקת מ"ק נגד מוחזק עתה אבל מדברי התה"ד מוכרח שאינו כן. ועכ"פ דברי הב"מ שיחלוקו שוה בשוה נכונים וכה ראיתי בתשו' בי"ש חחו"מ סי' ע"ג שמיישב קושית הב"מ על הח"מ דסובר כהמש"ל פט"ו מטוען דשליש התופס בחזקת שניהם אינו מבטל חזקת מ"ק וסובר דס"ס נגד חזקת מ"ק חולקין. וע"כ בחצי א' שיש רק ספק א' דלמא כרש"י ודלמא כר"ת אזלינן בתר חזקת מ"ק שהוא האב משא"כ בחצי השני דיש ספק דלמא כרש"י ואף לר"ת דילמא כמרדכי דאסח דעתי' לכך חולקין בזה המחצה דהוי ס"ס נגד חזקת מ"ק יעו"ש. ולענ"ד זה אינו דהא גם בחצי הא' איכא ס"ס דלמא כרש"י ואף את"ל כר"ת דלמא כיון דכבר הוציא ליד שליש אסח דעתי' ואף לר"ת הכל לבעל וכמ"ש לעיל דמרדכי דפסק יחלוקו הוא מספק אם בהא מודה ר"ת אמנם כל השקלא וטריא הנ"ל היא לפי שיטת הח"מ דמרדכי ור"י פליגי בד"ז אבל לפי מה שהעלה בב"ש שם דאין מחלוקת בזה ודלא כתה"ד רק ג' דינים מחולקים היכא שהאב נתן לנאמן שיתן לבעל לאחר שנה הכל לאב והיכא שהשלישו סתמא יחלוקו וזה דינא דמרדכי והיכא דהושלש לטובת הזוג הכל לבעל כתשו' מהרי"ל יעו"ש:

ובנ"ד יש לדון רק בזה לאיזה מהג' חילוקים הנ"ל הדבר דומה והנה לדמות ד"ז להושלש לטובת הזוג שבב"ש ודאי ל"ד דשם מיירי שבפירוש הושלש לטובת הזוג כמ"ש בתשו' מהרי"ל וז"ל אבל האי שליש הוברר לטובת הזוג ולהרויח בהם כדמוכח בהתנאים וכ"כ לי הגאון עצמו וז"ל להרויח ולהשביח לטובת הזוג כו' וכ"מ מלשון התנאים ובידי מי שיהי' נדונית הזוג יחזיק בחזקת שניהם כו' וכתב בחזקת הזוג שיהי' כגבוי יעו"ש. הרי דבעינן שיהי' בפירוש לחזקת הזוג ולטובתם ולדונו לאופן הראשון של הב"ש שנתן לשליש שיתן לבעל לאחר שנה ג"כ ל"ד כי שם לא הי' לבעל שום זכות עד לאחר שנה וכמ"ש מהרי"ל להדיא והכא לא הי' כן ע"כ נראה יותר לדמותו שהושלש סתם דיחלוקו שניהם. אך בגוף הדין של השלשה דיחלוקו הן לטעם הב"מ הנ"ל דתופס השליש בחזקת שניהם והן לטעמא שכתבתי לעיל דשניה' אינם מוחזקים צל"ע דהתינח היכא שאמר לשליש תן להבעל או זכה אבל בהושלש סתמא הרי אין שום זכי' לבעל במעות א"כ נהי דאיכא סברת מרדכי דבעל זכה דאב אסח דעתי' כיון דנתנו ליד שליש מכ"מ אכתי הא ספיקא הוא והמעות עודנו בחזקת אביו כי גם אם נימא דליכא אומדנא דר"ת הא לא זכה הבעל במעות עדיין כיון דלא אמר לשליש תן או זכה ונהי דאם ליכא אומדנא ממילא האב חייב ליתן לן מכח חוב נדוניא שקיבל עליו בהתנאים והבעל יורש זה דלא מיקרי ראוי כמ"ש בתה"ד ומקנה וב"מ סימן נ"ג אבל בספק האיך יזכה הבעל הא עכ"פ גוף המעות שהושלש עדיין של האב ויש ספק אם חייב האב ליתן לו המעות או לא ומספק

אין מוציאין ודוחק לומר דתה"ד מיירי באמר לו זכה או תן וגם לשון הב"ש בהשלישו סתמא לא משמע כן. ואולי ס"ל דגם בהשלישו סתמא הוי כאומר תן דהא בתשו' רשב"א בת"א סימן צ"ט דעת השואל שם כן ובשבי"י חולק עליו דסתמא לא הוי כזכה והוי כהולך או פחות מיני' יעו"ש ואם הוי כהולך ג"כ עכ"פ בחוב מועיל השלישו סתמא כמבואר בחו"מ סי' קכ"ה ונדוניא הוי חוב דהרי כבר נתחייב לו בעת התנאים ושפיר זכה השליש וא"כ בנ"ד שהמעות ניתן להאפטעקין באנק מבלי הזכיר כלל שם הבעל רק המחו' השלישו אין כאן שום ענין זכי' לבעל במעות דהא מקבלי המעות לא ידעו כלל מהבעל לזכות לו ועוד דהם גוים ואף אם רצו לזכות לו אין זכי' לגוי ע"כ נראה בנ"ד דהכל לאב: וראיתי בתשו' בית יצחק חאה"ע סי' קמ"ב בנדן שהשלישו לחתן שכ' שלא זכה החתן עדיין אף שנכתבו שהושלש לטובת הזוג יען לא אמר לשליש זכה ותן והא דמשמע בתה"ד שהובא ברמ"א סי' נ"ג דשליש זכה מכח שניהם שם הטעם דכיון דבא ליד השליש אסחי' לדעתי' ולכך זכה לבעל וזה רק לאחר הנשואין וכ"כ בתשובה זכרון יוסף. ואני תמה דמה יועיל הא דאסחא לדעתי' שעי"ז יזכה השליש לבעל בלא אמר לו זכה. ועכ"פ בנ"ד דאין זכי' לגוי ודאי לא זכה הבעל כלל והכל בחזקת האב. ובפרט בנתנו המעות להאפטעקין באנק זמן רב קודם החתונה שאז בוודאי לא הי' כוונתו לזכות לבעל כמ"ש בתשו' ב"י הנ"ל ממילא גם לאחר נשואין לא זכה הבעל דהא לא הי' אז שום ענין השלשה אחרת ואף אם יאמר לו אז זכה לא יועיל כיון דהי' מקודם בהלואה אצלם שוב אין זכה מועיל דכבר הוא ברשותם כמ"ש בחו"מ סי' קכ"ה וכ"ז כשהיו הלוים ישראלים ובפרט שמקבלי המעות בהבאנק ערלים ואין זכי' להם. וגם בנ"ד כיון שאכלו מזונות אצל אבי האשה ולא נהנית משל בעלה כלום משמע קצת בתשו' מהרי"ל דבזה אפילו הושלש לטובת הזוג הכל לאב וכמ"ש בתשו' רח"כ חאה"ע בתשו' נכדו יעו"ש ע"כ מכל הני טעמים נלע"ד שאין להבעל שום זכות בנדונית אשתו. ומכ"מ טוב לבצע ביניהם כי הוא מאוד מהלכות עמומות:

סימן פא

לכבוד הרב וכו' מו"ה יצחק ראבין נ"י דומ"ץ בק' טיסמיניץ:

ע"ד שאלתו בגט ששלח לרוסיא ע"י שליח והאשה שמה מעריסה מרגלא ואח"כ נשתקע שם זה ונקראה מאז בשם גאלציא וע"י איזה סיבה צוה לה רב א' שתחתום שמה באגרת מרגליות וכן היא עושה. והרב דשם כ' לכ"ת שיכתוב בגט מרגליות דמתקריא גאלציא וכ"ת כ' מרגליות בלא ואו וטעמו לאשר בואו היא כינוי משפחה שאין לכתוב בגט והרב

דשם אינו רוצה לסדר גט זה עד שיכתוב גט אחר בשם מרגליות וינתנו שניהם ויש חשש מטעם ברירה כנוב"י חהא"ע סי' צ' מחמת שהוא ע"י שליח ושואל דעתי בזה:

הנה בב"ש כתוב מרגליות בואו וכן בישו"ש ובט"ג נכתב בואו ובלי ואו ואין אתנו יודע דבר ברור בזה. ומצד הסברא הי' נראה עיקר לכתוב מרגליות בלי ואו כי כפי הנראה שם מרגליות שרשו בדברי חז"ל מרגליות שהונח על שם פעריל דמה"ט כתב בב"ש ובט"ג לכתוב מרגלית המכונה פעריל משום דמרגליות הוא שם הקודש (דגם שם ארמי הוא קודש לענין זה) וא"כ יש לכתו מרגלית כמו בלשון חז"ל עי' חגיגה ג' מרגלית טובה היתה בידכם ובע"א ט' מרגלית לאבן טובה ובמשנה ערכין כ"ד וכן מרגליות אם מעלין אותה לכרך יעו"ש ובמשנה פ"ו דאבות אבנים טובות ומרגליות היינו בלשון רבים יקרא מרגליות אבל שם העצם היא מרגלית. אך כ"ז בסתמא אבל בנ"ד שהיא חותמת א"ע מרגליות בואו וכפי הנראה חותמת א"ע כן בכוונה שכן צוה לה הרב ודאי סגי בגט א' לכתוב בו מרגליות ואף שאין כותבין כינוי משפחה אבל הכא שם העצם היא שחותמת עצמה כן ומה לנו בזה שיש כינוי משפחה מרגליות:

אך בזה צ"ע קצת מה שכתבו מרגליות דמתקריא גאלציא שהרי יש לכתוב המכונה גאלציא כמ"ש בט"ג דרש"ל שכ' דמתקרי לטעמי' דכל ששם החול פירוש לעברי יש לכתוב דמתקרי משא"כ לדידן כותבין המכונה והכא בנ"ד ששם גאלציא אינו פירוש לשם מרגליות וגם לרש"ל יש לכתוב המכונה ואפשר אמטעם ששם הערישה גאלציא אין לכתו המכונה על שם הערישה כנוב"י חאה"ע סי' קי"ט (בשם הינדיל ונשתנה לשרה) ומכ"מ צ"ע דהא הכא היה שם הערישה מרגלא וגאלציא הוא כינוי מיהו בדיעבד אין חשש אם כ' דמתקרי ובפרט בשם מרגליות שהיא בלשון חז"ל שם פעריל ולא שם אשה וכמו בשם מן שהוא תיבה בלה"ק דלדעת רבים אין דינו כשם הקודש וכמ"ש בס"ש ועי' באהלי שם כלל ו' ס"ק כ' וגם אם רצון כ"ת לסדר ב' גיטין באפשרי לצאת מחשש הנוב"י ז"ל שיתן השליח גט שמה להאשה ואח"כ יאמר כ' לבעל לכתוב עוד גט א' ולשלחו ביד שליח דבזה יצאנו מידי פקפוק הנוב"י ז"ל ואם א"א באופן זה רק לסדר הגט כאן טרם נתינה של גט הראשון אף שבח"ס סי' כ"ה כ"ו כ' שאין קפידא בדבר מטעם ברירה כלל ודבריו נכונים עכ"ז אחרי שהאשה חותמת עצמה בכוונה כן סגי בגט א' מרגליות וא"צ לב' גיטין בלתי אם אפשרי לסדר גט שני לאחר נתינת גט ראשון. ואין להאריך יותר בזה:

סימן פב

לכבוד ידידי הרב הה"ג מו"ה שמשון טענין נ"י אבד"ק בערלאד:

ע"ד שאלתו במקום שיש תקנה ששני שוחטים יבדקו הסכין לשחיטה וכן בדיקת הריאה יהי' על ידי שנים אם סגי באב ובנו או ה' אחים וכ"ת דן בזה דבודאי לא קבלו עליהם שלא יהי' ע"א נאמן באיסורין שהוא דבר מוסכם רק קבלו עליהם כן בכדי לזרז א' את חבירו לבל יזדמן איזה שגיאה וטובים השנים מן הא' א"כ גם אב ובנו ושני אחין מצטרפין דרחוק לומר שקיבלו עליהם חומרא שאין ע"א נאמן באיסורין שהוא דבר מפורש בתורה להתיר. ואי משום הא לא אריא דיש לומר דחששו לדעת הרא"ם שהובא במרדכי ריש חולין שכ' בשם הרא"ם דהא דע"א נאמן על השחיטה אף דאיתחזק איסורא משום דלא אמרו אין ע"א נאמן כ"א בסתם עד אבל בנאמן ומוחזק לכשר שפיר ע"א נאמן ואפילו אשה יעו"ש. וא"כ עכ"פ בסתם עד לשיטתי' אינו נאמן על השחיטה ולכך קבלו ע"ע דבעינן שנים כי מי יודע מי מיקרי כשר ועי' בקדושין פ"א דאמר רב שם מי אמר דבכשרים כגון אנא דילמא כגון ר"א בר פפא וחביריו וא"כ בדאיתחזק איסורא אין ע"א נאמן ובעינן שנים וכיון שכן בעינן ב' עדים כמו בממון ואין אב ובנו כשרים לזה ואע"ג דהתקנה לא היתה שיעמדו שני שובי"ם בשעת השחיטה רק בדיקת הסכין יהי' עפ"י שנים א"כ ע"כ דלא חששו לחומרת הרא"ם מכ"מ ע"כ גם הרא"ם מודה דאם הסכין בדוק גם מי שאינו כשר נאמן דהא אפילו מומר לתיאבון בודק סכין ונותן לו וע"כ דלהרא"ם לא מיקרי איתחזק איסורא דליבעי שנים רק כשאין אנו יודעין שהסכין בדוק ולכך עשו התקנה שיהי' הסכין בדוק עפ"י שנים ושוב גם א' רשאי לשחוט ועי' במ"ג יו"ד סי' ב' שתמה על הרא"ם מהא דמומר. ולענ"ד ע"כ לחלק כנ"ל:

אמנם כן נראה דע"כ לאו מטעם חומרת הרא"ם היא דהא גם לענין בדיקת הריאה עשו תקנה זו והא בהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת ואף להרא"ם כשר ע"א פשוט ומוכח דעשו זה רק כדי לזרז א' את חבירו וגם בשני אחים סגי וכיון דחדא תקנה היא ילפינן חדא מחברתה ועי' ב"ב קל"א דמה דאיתקון בחד ב"ד ילפינן תקנה מתקנה ומכ"ש כאן דתקנה א' היא וגם אם הי' התקנה לחוש לדעת הרא"ם גם סתם קרובים כגון שני בשני וכדומה לא יוכשרו לבדיקת הסכין וזה כא שמענו מעולם וע"כ דלא החמירו רק כדי שיזרז א' את חבירו וא"כ אף בשני אחים כן או שיהי' כ"א מירתת מחבירו וגם בשני אחים ודאי מירתת חד מחבירו ועי' יומא ו"ו דמשו"ה מוקמינן ומתקנינן כהן אחר תחתיו בכדי שיהי' לו צרה ויהי' זריז טפי והרי גם לאחיו של כה"ג מתקנין לו כדאי' ביומא מ"ז בר"י בן קמחית שנתזה צינורא מפיו ונכנס ישבב אחיו ושימש תחתיו יעו"ש וע"כ שהי' מתקנין אותו מתחלה. ועי' בחו"מ סי' ס"ח סעיף ב' דשואלין לשני עכו"ם במסל"ת זה שלא בפני זה הרי אף דמסל"ת אינן בתורת עדות מכ"מ טובים השנים מן הא' וכ"ז לענין שני אחים

אבל לענין אב ובנו יש לעיין דהא לפי המבואר בסנהדרין ל"ו דאב ובנו בטומאת וטהרות מונין להם שנים ובעיבור השנה וחודש אין מונים להם אלא אחד וברש"י שם הטעם משום דמעיקרא א"צ לשנים כלל וסגי בחד וא"כ הכא שקבלו עליהם שנים לבדיקה נהי דשני אחים כשר מכ"מ אב ובנו לא דכחד חשיבי ועי' תשו' בית יצחק אה"ע ח"א סי' ח' האריך להוכיח כן דאב ובנו גריעי מב' אחים מתוס' שם שכתבו דבעיבור החודש קרובים כשר והיינו אפילו בשני אחים כדאי' בר"פ ראוהו ב"ד דחודש הזה לכם באהרן ומשה יעו"ש ואפ"ה אב ובנו כחד חשיבי יעוש"ה וא"כ גם בנ"ד לענין התקנה יש לומר כן ואף שבתשו' בית יצחק שם צידד לומר דזה לא הוי רק בדאו' ולא במידי דרבנן וא"כ יש לומר דתקנה זו לא עדיפי ממידי דרבנן מכ"מ אינו מוכרח וגם הוא לא החליט הדבר ובשגם דגם מסברא יש לומר דעשו כן כדי שיהי' מירתת א' מחבירו ובאב עם בנו לא מירתתי אהדדי לכן לענ"ד באב ובנו אינו נכון כלל שיהיו הם הבודקים את הסכין במקום שיש תקנה דבעינן שנים. וכה ראיתי בתשו' בית יצחק שם שהעיר בדבר חדש שם עפ"י נ"ל דלענין התרת נדרים דבקרובים כשר מכ"מ אב ובני כחדא חשיבי כיון דלהתרת נדרים בעינן ג':

ולענ"ד יש לומר דלענין התרת נדרים שפיר מצטרפין אב ובנו לשנים וטעם הדבר דהא ב"ב קכ"ג אמרו דמה"ט התרת נדרים בג' הדיוטות דכתיב אהרן ובניו וכל ישראל בשחוטי חוץ וילפינן משם בג"ש להתרת נדרים וביאר בש"מ שם דהלימוד הוא דאהרן ובניו היינו תלתא אהרן וב' בניו וא"כ מוכח דגם אב ובנו מצטרפין להתרת נדרים ואף דאהרן מומחה הוי וסגי בחד מכ"מ הא ילפינן משם דגם בהדיוטות סגי בתלתא דומיא דאהרן ובניו והיינו אף באב ובנו. ומכ"מ אינו מוכרח דהרשב"ם שם כתב דלאו מאהרן ובניו ילפינן רק מקרא דכל ישראל ומסתמא אין ב"ד פחותין מג' וא"כ לשיטתו אין הכרח דאב ובנו מצטרפין להתרת נדרים:

ובסברא הנ"ל שכתבתי לעיל דאב ובנו לא מירתת יש לחזק הדבר עפי"ד השעה"מ בה' עיוה"כ בשם זרע אברהם שנסתפק בהא דאמרו יומא י"ג דשני חוזר לעבודתו אם הראשון הניח בן ממלא מקומו אם בנו של ראשון קודם יעו"ש למה לא העמידו הבן לשמש תחתיו ביוה"כ הרי גם לענין זה יש לבן חזקה ועיין תשו' רשב"א שהובא באו"ח סי' נ"ג לענין ש"ץ שצריך מסייע שמעמידין בנו ולהנ"ל ניחא דכל עיקר שמתקינין כהן אחר תחתיו בכדי שעי"ז שיהי' לו צרה יהי' זריז טפי כדאי' ביומא י"ג וע"כ אין מתקינין בנו תחתיו דלא יחיש כלל לזה שבנו ישמש ולא יהי' לו הדבר לצרה ולא יהי' זריז אבל בשני אחים שפיר הו"ל צרה כדמוכח ביומא מ"ז בר"י בן קמחת שנתזה צינורא מפיו ושימש ישבב

אחיו תחתיו וע"כ שהיו מתקינין לישבב מקודם להיות לו לצרה שעי"כ יהי' זריז טפי אף שהוא אחיו וא"כ גם לענין התקנה הנ"ל יש לחלק בין אב ובנו לשני אחים שובי"ם וגם ראיתי בתשו' טוטו"ד שהחמיר שלא למנות אב ובנו כא' לשמש בשו"ב. ויש מקום עיון בזה לענין גט להמצריכים שלשה וכן לחליצה אם רב ותלמידו מצטרפין דלכאורה הדבר מוכרח מהא דסנהדרין דדבר שצריך מנין בתחלה אין אב ובנו ורב ותלמידו מצטרפין והנה באב ובנו ודאי נזהרין בגט וחליצה אבל ברב ותלמידו חידוש שלא ראיתי כלל נזהרים בזה וצריך לדעת הגבול עד מתי קרוי תלמידו וגם בעינן רוב תורתו ממנו וצ"ע בכ"ז. ושוב נזכרתי שבש"ע חו"מ סי' י"ח מבואר דרב ותלמידו היינו שמלמדו בשעת מעשה ואף בזה דוקא אם צריך לסברא דידי' יעו"ש:

ובגוף דברי הבית יצחק הנ"ל דבכל מקום שצריך מנין אף שקרובים כשרים אין אב ובנו מצטרפין מדברי תוס' סנהדרין ל"ו שם הנה המרדכי סנהדרין סו"פ אד"מ כתב אהא דאב ובנו ורב ותלמידו אין מונין להם אלא א' וז"ל נראה דאב ובנו בכדי נקט דתיפוק ליה שהם קרובים ופסולים יחד מה"ת כמו לעדות יעו"ש נראה דאינו סובר כסברת תוס' הנ"ל דגם בעיבור חודש דקרובים כשרים אין אב ובנו מצטרפין וגם פרש"י שם לא משמע כשי' תוספות ובבית יצחק נדחק שם שגם דעת רש"י כתוס' רק לא רצה לאוקמי ברייתא דלא כהלכתא דקידוש החודש בע' ג' שאינם קרובים וה"ה עיבור החודש יעו"ש ול"מ כן ברש"י ובפרט במרדכי הנ"ל וגם מה שהביא שם מתשו' גור אריי' יהודא שמדייק מלשון רש"י סנהדרין שם ד"ה הטומאות שכ' הוראתן ביחיד ואין בהם מנין אא"כ חולקין וצריך לעמוד למנין כו' יעו"ש דמשמע דבדבר שצריך לכתחלה מנין אף שכשר בקרובים מכ"מ אב ובנו אין נימנים אלא לא' אינו מוכרח כלל ומר"ן סנהדרין שם איכא לדייק איפכא שז"ל שם בד"ה הטהרות וטעמא דמלתא שבהוראה א"צ מנין שאפי' א' מומחה הוא כשר לה וא"צ המנין אלא במקום המחלוקת כו' ואב ובנו מונין אותם בשנים שההוראה כשירה בקרובים כמו ברחוקים וכו' יעו"ש הרי אף שגם הוא כתב מתחלה כדברי רש"י ז"ל אפ"ה כתב בסוף הטעם משום דהוראה כשירה בקרובים ומשמע דבכל דבר שקרובים כשרים אב ובנו נימנין בשנים אף שצריך מנין ואף לשיטת התוס' דגם בעיבור החודש אין אב ובנו נימנין אלא כא' אף שקרובים כשר יש לומר דה"ד כגון ששנים אומרים שצריך לעבר החודש וא' אומר א"צ בזה אב ובנו נמנין כא' ואין רוב להכריע אבל כשכל השלשה אומרים בשוה אב ובנו מצטרפים למנין השלשה וא"כ פשוט בהתרת נדרים וכן בחדרגמ"ה וכן בנ"ד בתקנה שעשו שיהי' שניהם בודקין הסכין דגם אב ובנו הם שנים כיון דאומרים שניהם כן ע"כ נראה דמעיקר הדין אין להחמיר גם באב ובנו כנלע"ד:

סימן פג

להרב הה"ג וכו' מו"ה ישראל ראפיפורט נ"י:

ע"ד השאלה שנשאל כת"ר בא' שחלה ונדרה אשתו חצי שטערינטוכל ואח"כ שמע הבעל ושתק וכתב תיכף מכת' לאדמו"ר שליט"א מטשארטקוב להתייעץ עמו מה יעשה בנדרה והוא השיב לו שיעשה שאלת חכם עפ"י התורה ושאל לכת"ר אם הוא מחויב לקיים הנדר שעשתה בלי ידיעתו:

והנה אם השטערנטיכל הוא מה שקנה לה הבעל לכאורה הדבר פשוט שאין בנדרה ממש דזה גרע מנ"מ שלה כיון דכשמת או מגרשה חוזר לבעל וגם בנ"מ הדבר ברור דאין נדרה חל וכבר הארכתי בזה במ"פ אה"ע סי' צ' בתשובה שם לתמוה על הנוב"י סי' קנ"ח שהחמיר בזה להצריך הפרה ושגם הנוב"י לא החמיר רק במעיל שהכניסה משלה ולא מה שעשה לה הבעל יעו"ש. וכת"ר חושש מחמת דברי המהר"ם מינ"ץ שהובא בב"ש סי' צ"א ס"ק י"ג דבנו"נ בתוך הבית צריך הבעל לשלם בעדה והביא דברי תשו' חיים שאל סי' ס"ט שתמה עליו מתשו' הרא"ש שהובא ביו"ד סי' רמ"ח סעיף ה' וכתב דמהר"ם מינ"ץ מיירי בנדרה קודם נשואין בזה צריך בעלה לשלם. והנה גם בס' יד שאול יו"ד סי' רמ"ח הביא כן מתשו' ב"י אבל הדברים תמוהים דלענין קודם נשואין מה נ"מ בין נו"נ או לא. וכה ראיתי בתשו' ב"ש או"ח סי' ק"א שתמה ג"כ על התשו' הנ"ל מתשו' הרא"ש הנ"ל והביא שמהר"ם מינ"ץ כ' בטעמו דכיון דנדרה ובעון נדרים בנים מתים לכך צריך הבעל לשלם בעדה יעו"ש וזה נגד דעת הרא"ש ותוס' ב"מ ק"ד ועכ"פ אף לדבריו היינו בנדרה סתם דהנדר חל עלי' עכ"פ לשלם כשתתגרש לכך צריך הבעל לשלם שלא יהי' עלי' עון נדרים אבל בנדרה מנכסי בעלה דלא חל עליה הנדר כלל גם מהר"ם מינ"ץ מודה יעו"ש ועפי"ז ניחא דברי הנוב"י יו"ד סימן קנ"ט באשה שנדרה מעיל שלה שלא הזכיר ממהר"ם מינ"ץ שהפ"ת שם סי' צ"א תמה על נוב"י סי' קנ"ח ולהנ"ל ניחא דבזה שנדרה דבר מיוחד ל"ש סברתו: אמנם לכאורה בנ"ד יש לחוש קצת מחמת ששתק כששמע ואף דבסי' צ' בט"ז מבואר דבנדרה האשה בעינן דוקא שנתרצה הבעל בפירוש הא בתשו' הרא"ש שהובא ביו"ד הנ"ל מבואר באשה ששכרה מלמד לבנה ושמע הבעל ושתק צריך לשלם. ובמ"פ סימן צ' כתבתי לחלק דנו"נ שאני או מלמד שאני כיון דע"כ צריך למלמד וזה לא שייך בצדקה כזו שנדרה חצי השטערנטיכל אבל אם נימא דנו"נ שאני מועיל שתיקה א"כ לכאורה יש לחוש בנ"ד כיון כששמע שתק ולא מיחה. אך עתה ראיתי בש"ך יו"ד סי' רמ"ח ס"ק י"א כתב בטעמא דרא"ש דכששתק כששמע ששכרה מלמד ודאי ניחא לי' וצריך לשלם משום דמסתמא אינו מקפיד על אשתו בדברים כאלה יעו"ש וזה

שייך דוקא במלמד ולא בנדרה דבר גדול לצדקה וכן מוכרח במחבר שם שהרי כ' סתמא באשה ששכרה מלמד ושתק הבעל צריך לשלם ולא כ' בנו"ן וע"כ לחלק דמלמד שאני. וגם בלא"ה אף אם נימא כנ"ל דבנו"ן מועיל שתיקת הבעל הכא לענין דברים גדולים אין דינה כנו"ן כיון דאינה נו"ן רק בדברים קטני ערך וכמ"ש הש"ך סו"ס צ"ו ונה"מ שם וגם הא כל עיקר הטעם דשתק ודאי ניחא לי' והכא הרי אומר הבעל שלא הי' ניחא לי' וע"כ תיכף שאל בעצה לאדמו"ר וגם יפה כ' כת"ר דמועיל הפרה עתה כיון דלא ידע בבירור דהוי נדר וכמו יודע אני שיש מפירין וא"י שזה נדר וכבר כתבתי כן בתשו' הנ"ל והבאתי מדברי רש"י ונמ"י וריטב"א נדרים פ"ז שפירשו כן הא דא"י שזה נדר:

ולכאורה יש לומר דשם היינו שכסבור שאין זה נדר כלל אבל אם היה מסופק אם זה נדר אין מועיל הפרה אח"כ רק ביום שמעו אבל ברש"י שם נדרים פ"ז כ' יודע אני שיש מפירין שהפרה מועלת לנדר אבל איני יודע אם זה נדר גמור הוא ונמנע ולא היפר יעו"ש מלשונו מוכח שהוא מסופק אם זה נדר ואפ"ה לרבנן יפר אח"כ כיון דלא הי' לו ידיעה ברורה וכן מוכח מהא דפירש שם בטעמא דר"מ דלא יפר משום דפשע שהי' לו להפר אז דהא אם נדר הוא שפיר עביד דמיפר ואם לאו נדר הוא מאי איכפת לי' דמיפר יעו"ש הרי דטעמא דר"מ דגם מספק הי' לו להפר ולדברי חכמים כיון דלא הוברר לגמרי לא הי' צריך להיפר וכ"נ עוד מלשון הר"ן שם בסוגיא דר"מ ורבנן פליגי במקצת ידיעה אי הוי ככל ידיעה וכיון דלרבנן אינו ככל ידיעה א"כ גם ידיעת ספק אינה ככל ידועה כדמוכח בשבועות י"ט בפלוגתא דת"ק ע"ש אי מקצת ידיעה ככל ידיעה וברש"י שם מוכח דידיעת ספק גרע ממקצת ידיעה ונהי דשם קי"ל כת"ק דגם ידיעת ספק מועיל הא א"ר יוחנן שם כאן שנו ידיעת ספק ככל ידיעה ולא בכל התורה כולה יעו"ש. ועכ"פ לענין הפרה הא קיי"ל דמקצת ידיעה אינה ככל ידיעה וה"ה ידיעת ספק אינו כידיעה ויש לדון קצת בהא דבעי בירושלמי פ"ב דערלה ידיעת ספק מאי שתתיר הובא בפר"ח יו"ד סי' צ"ט דלכאורה תלוי בפלוגתא דשבועות ו"ט הנ"ל ונדרים פ"ז ואכמ"ל. ע"כ נראה דיפר לה עתה ולרווחא דמילתא יש ליתן עכ"פ מקצת כפי ערך טוה"נ שיש לה בשטערנטיכל כמ"ש בתשו' בית יצחק שהבאתי במ"פ בתשו' שם:

סימן פד

לכבוד הרב הה"ג מו"ה יהושע העליר נ"י מו"צ דק' סטריא:

ע"ד הדו"ד שבא לפניו בא' שהי' לו וועקסיל מגוי על אלף כתרים ולוה מעות על הוועקסיל הנ"ל עם זשירע שלו מישראל. ובכלות זמן הוועקסיל רצה המלוה לעשות פראטעסט למען שלא יצא הזיראנט מערבותו וכשאמר זאת להזיראנט נתן לו הזיראנט

קיום בכת"י שנשאר בערבות כמקדם בכדי שלא יעשה הפראטעסט ובעבור איזה ימים תבע המלוה את הגוי בערכאות ולא עלה בידו לגבות החוב ממנו כי הבריח נכסיו ותובע עתה להזיראנט והוא טוען שהוא הזהיר לו בעת נתינת הקיום לתבוע תיכף את הגוי בערכאות והוא התרשל בזה ובנתיים עשה הגוי שטר מברחת והוא דאפסיד אנפשי' וכ"ת האריך בזה ודרש חוו"ד:

והנה מחמת האזהרה שהזהיר לו הזיראנט ודאי אין לחייב את המלוה מטעם דד"ג שהרי מבואר בחו"מ סי' קל"א דאפילו התרה במלוה שיגבה חובו מהלוה ובהתרשלו נשתדפו נכסי הלוה אפ"ה חייב הערב ואף שכ' רמ"א שם יש חולקין זה בערב סתם אבל בערב קבלן לכ"ע הדין כן והכא הוי כערב קבלן ועדיף מיני' דהרי הוא קבל המעות ומוכרח דאין בזה דד"ג כלל מחמת התרשלות לגבות החוב כיון דלא עשה כלל מעשה בשל חבירו שזה א' מתנאי הגרמי כמ"ש סמ"ע סי' שפ"ו בשם רמב"ן. ומזה צל"ע לכאורה ע"ד תשו' רדב"ז ח"א סי' שצ"ט בשותף שעיכב סחורת שותפו ואח"כ הוזל השער דחייב מדד"ג והובא בשער המשפט סי' קע"ו דהא לא עשה מעשה כלל בשל חבירו ושוב עיינתי ברדב"ז שם וראיתי שהרגיש בזה וכ' דאין לך מעשה גדולה מזו כיון דזה ביקש ממנו סחורתו והוא עיכבם אצלו ולא רצה ליתן לו יעו"ש ועכ"פ בנ"ד לא עשה מעשה כלל ול"ש בזה דד"ג אך כפי הנראה ממכתבו הבטיח המלוה להזיראנט שיעשה תיכף גבי' בערכאות א"כ יש לומר דבזה שפיר חייב כיון דסמיך עליו כמו בנותן מעות לשליחו לקנות לו סחורה בזול בשער דמשיך טובא והיה בידו לקנותו ולא קנה דחייב לשלם לו אף מניעת הריוח כיון דסמך עליו כמו באם אוביר ולא אעבוד כמ"ש ריטב"א ושט"מ ב"מ ע"ג. וכת"ר הרגיש בזה והביא דברי הנה"מ ר"ס קפ"ו שכ' דזה דוקא בשליח בשכר ולא בחנם והכא הרי לא הבטיח לו שכר ע"ז אולם לדעתי יש עוד לדון בזה דהנה יסוד דברי הנה"מ שם דד"ז ל"ש רק בקבלנות ולא בפועל לזמן כיון דבידו לחזור בו וכן אף בקבלנות ל"ש זה רק בנותן לו שכר אבל בחנם יכול לחזור בו כמ"ש רמ"א סי' של"ג ולכאורה דבריו תמוהים במ"ש דל"ש ד"ז בפועל דהא הריטב"א שם כתב דמזה הענין נובע הדין דשכירות פועלים שחזרו בהם וכן כשחזר בעה"ב שצריכים לשלם ההיזק זל"ז כיון דסמך עליו יעו"ש וכוונתו דד"ג ל"ש בזה דהא פועל שחזר בו אף שמפסיד לבעה"ב כגון הדבר האבד לא עשה שום מעשה בשל חבירו ול"ש דד"ג רק הטעם משום דסמך עליו וכן בעה"ב שחזר בו נגד הפועלים. והא הדין הוא כן גם בפועל לזמן בדבר האבד כמבואר סי' של"ג דמשלמין לבעלים ההיזק וכן מ"ש נה"מ דבפועל בחנם ל"ש זה צ"ע דהא בש"ך סי' של"ג ס"ק כ"א מבואר דפועל בחנם יכול לחזור בו היינו שיכול לומר

שרוצה שכר אבל אם אינו רוצה לעשות כלל ואין פועל אחר לעשותו ועי"ז נפסד חייב לשלם היזקו. וצ"ל דסברת נה"מ הוא רק בנותן מעות לקנות לו סחורה שאין היזק קרן רק ריוח וזה לא מיקרי דבר האבד ושפיר יכול פועל לחזור בו וכן כשהוא בחנם אף קבלן אבל האי דסי' של"ג מיירי בדבר האבד מקרן ובזה אמרו חז"ל דאין פועל יכול לחזור וכן אפילו כשהבטיח לעשות בחנם א"כ דינם כקבלן בשכר:

ועי' בדברי נה"מ סי' ש"ו שכ' דפועל שחזר בו בדבר האבד צריך לשלם אף הריוח שהי' יכול להרויח והיינו בדבר האבד מקרן כיון דאין יכול לחזור בו ושוב צריך לשלם אף הריוח משא"כ בנותן מעות לשליחו לקנות ס' דאין הפסד קרן לא מיקרי דבר האבד ופועל או אפילו קבלן בחנם יכול לחזור בו לכך א"צ לשלם הריוח רק קבלן בשכר דאסור לחזור בו אף שאינו דבר האבד וא"כ בנ"ד דהוי הפסד לזיראנט כל הקרן והוא הבטיחו לתבוע בערכאות ולא הי' בידו לחזור בו כיון דהוא דבר האבד בקרן שפיר צריך לשלם ההיזק אף לנה"מ הנ"ל. והן מאז תמהתי בתשו' אחת על שיטת ריטב"א הנ"ל דהא ריטב"א גופא בב"מ פוסק דעבדים ושטרות וקרקעות דאימעטו מדין שומרים אף בפשיעה פטורין ומשמע אף בשכר כן דהא כל השומרים פטורין אף שומר שכר ומדוע לא יתחייב מטעם הנ"ל דהא סמך עליו והימני' והן עתה ראיתי בס' ערך ש"י חו"מ סי' ס"ו סעי' מ' שכ' בטעם הרי"ף ז"ל שפסק בנותן שט"ח לא' לגבות חובו ואבד השט"ח דצריך לשלם שתמה עליו בשעה"מ דהא הרי"ף מפוטרים עשו"ק אף מפשיעה וכ' הוא דחייב מדד"ג כיון דסמך עליו והימנו כשיטת ריטב"א הנ"ל והא דשומרין פטורים משום דהוי פועל לזמן ויכולים לחזור בהם כנה"מ הנ"ל וריי"ף מיירי בשכר וקבלנות דהא נתן לו לגבות החוב יעו"ש ולהנ"ל ז"א דהא בשומר שפשע בעשו"ק ונפסדו הרי יש הפסד קרן ובכה"ג הוי דבר הניכר וגם פועל לזמן א"י לחזור בו ודמי לשכירת פועלים דצריכים לשלם ההיזק אף בשכירו יום לכן נראה ברור בשיטת ריטב"א הנ"ל דלא מחייב בסמך עלי' והימני' אלא כשהשליח יודע ברור שמזיק למשלחו כגון בנתן לו מעות לקנות לו סחורה ולא קנה וכן בפועלים שחזרו בהם דהרי המלאכה לא יעשה מאליו משא"כ בשומר חנם או שומר שכר שלא שמר הדבר שניתן לו אף שפשע מכ"מ אין ההפסד ברור דהא אף שלא שמרו כראוי באפשרי שלא יאבד ובזה ל"ש דד"ג. משא"כ באוביר ולא אעבוד דהא ההפסד ברור וזה נכון. וא"כ בהאי דרי"ף שנאבד השט"ח בפשיעתו דאין זה מזיק ברור דאף דלא שמרו כראוי לא הי' ברור שיאבד הוי כמו כל שומרים שפשעו ולא שמרו כראוי ונאבד דפטורין בהנהו דל"ש דין שומרים:

אמנם בנ"ד שעי"ז שלא עשה הערכה לערכאות הוי הפסד ברור יש לומר דחייב. אך נראה דגם בנ"ד לא הוי הפסד ברור דאפשר דגם אם היה עושה התביעה בערכאות תיכף היה מבריח נכסיו אז וכל היכא דאין ההפסד ברור גם ריטב"א מודה דפטור כמ"ש ח"ס חו"מ סי' קמ"ח. ועוד נראה דהא טעמו של ריטב"א מבואר מדבריו כיון דבידו לעשות הדבר הן בעצמו או ע"י אחרים וסמך עליו והבטיחו ומסר ממונו בידו ולכך חייב והכא בנ"ד לא הי' ביד הזיראנט לתבוע את הגוי בערכאות וגם אם לא הי' נותן הקיום למלוה והי' המלוה עושה פראטעסט ג"כ לא הי' המלוה מחויב לתבוע החוב בערכאות ועד ג' ירחים הי' לו זמן וג"כ לא היה ביד הזיראנט לעשות הדבר ובכה"ג אף דסמך על המלוה שהבטיחו פטור המלוה ואף דהי' ביד הזיראנט לשלם אז החוב למלוה וליקח הוועקסיל ממנו ולתבוע את הגוי בערכאות מכ"מ זה לא הוי בידו דיתכן שלא הי' לו מעות או שלא רצה לשלם ודימה בנפשו שהגוי בעצמו ישלם ובזה שלא הי' בידו לעשות אף שהבטיחו מודה ריטב"א דלא נתחייב בהבטחתו ועוד דהא בריטב"א שם כ' שנתן לו מעות והימני' וסמך עליו והכא בנ"ד הרי לא נתן לו שום מעות ושטר הערבות שנתן לו אינו כלום דהא בע"כ נתן לו מאימת הפראטעסט ואף שלדברי ריטב"א דין פועלים ובעה"ב שמשלמים ההיזק זל"ז ג"כ מטעם הנ"ל דהימני' אף דלא נתנו זל"ז כולם שם שאני דשם א"צ למעות דהפועל עושה בעצמו המלאכה בלי צורך מעות לזה לכך סמך בעה"ב עליו שיעשה וכן פועל ודאי סמך על בעה"ב שישלם לו בעד המלאכה אבל הכא הרי לעשות תביעה בערכאות צריכין להוציא הוצאות והזוראנט לא נתן לו כלום לא סמכא דעתי' דזיראנט שיעשה המלוה הוצאה מכיסו. ובפרט שעל גוף דין הריטב"א רבים חולקים ועי' בנחלת צבי חו"מ סי' רצ"ב וגם בנה"מ גופא אף שהחזיק בשיטת ריטב"א בסי' קפ"ג וסי' ש"ו מכ"מ בדבריו סי' של"ג ס"ק ג' כ' דדין שכירות פועלים שמשלם להם בעה"ב ההיזק אינו מדד"ג רק תקנת חכמים בפועלים דוקא ולא בשאר דברים כגון במקח וממכר יעו"ש וזה דלא כשי' הריטב"א דלדידי' הוא דין גמור כיון דסמך עליו ועכ"פ הבו דלא להוסיף מכפי המפורש בריטב"א שהי' בידו לעשות הדבר וגם נתן לו מעות הצריך לשליחותו ובנ"ד אינו כן ע"כ לפענ"ד הדין עם המלוה:

סימן פה

להרב החריף ובקי מו"ה יחיאל יהודא ראוויטץ חתן הרב אבד"ק ברעזוב יצ"ו:

מכתבו הגיענו נכון. וע"ד שאלתו בד"מ בראובן שהי' לו מסחר עורות בעיר אחרת ולוי הוא המורשה שלו וראובן מכר עורות לשמעון שיקבלם מיד לוי ולוי אומר שעשה אתו קנין המועיל ועתה הוזלה הסחורה ושמעון אינו רוצה לקבלה באומרו שלא עשה קנין

ולוי יש לו פקדון משמעון אם יוכל לעכב מעות הפקדון ת"י על הפסד הסחורה מאחר שהוא יודע ברור שעשה קנין המועיל ויש ללוי על הפקדון מיגו דלהד"ם והביא כ"ת דברי תשו' הרי בשמים ח"ב סי' צ"ו שנשאל בכזה ממש ודרש חוו"ד:

והנה הדין פשוט ומבואר בש"ך חו"מ סי' ע"ה ס"ק פ"ג בשם רש"ל באם הי' אבי הבן מוחזק שהבן נתן הרשאה לאביו וישבע הוא ויחזיק במה שבידו יעו"ש וה"נ בנ"ד אם יתן ראובן הרשאה ללוי יוכל לישבע על מה שת"י אבל בלי הרשאה ודאי אינו מועיל כמבואר מדברי ר"ת שבש"ך שם דיתן הבן הרשאה לאביו ויוכל להשביע לחמיו היסת יעו"ש הרי דאף היסת אינו יכול להשביע בלי הרשאה מכ"ש להחזיק במה שבידו בלי הרשאה. וכה ראיתי בתשו' הרב שם שצידד לומר דאף בלי הרשאה יכול להחזיק במה שבידו עבור ראובן כיון דע"י נעשה הקנין הוי הוא הבע"ד כמ"ש בתה"ד סי' ש"ח שהובא בש"ך חו"מ סי' קכ"א ס"ק מ"ב בראובן ששלח ביד שמעון מעות ללוי לקנות מאתו ושמעון אומר שנתן ולוי מכחישו דיכול להשביע שמעון את לוי כיון דהוא נתן לו הוא הבע"ד דילי' יעו"ש שכ' שדוחק לחלק משום דשם נעשה שמעון שומר על המעות ולענ"ד הדבר מוכרח דכל דינו דתה"ד הוא רק כמו בעובדא דידי' שנתן שמעון מעות ללוי הוא בע"ד אבל בנ"ד שלא נתן לוי לשמעון כלום רק נעשה הקנין בפניו לא מיקרי בע"ד דהא מוכח כן מעובדא דר"ת הנ"ל שנעשה הקנין בפניו של אביו ואפ"ה אין האב יוכל להשביעו בלי הרשאה ובעובדא דתה"ד הנ"ל נראה שגם שבועה דאו' יכול להשביעו אם מודה במקצת דהו"ל הוא בע"ד ממש כיון דנתן המעות בידו וכעין זה כתב בכ"מ פ"ב מה' נערה בתולה הי"ג אהא דכ' הרמב"ם שם אנסת אותי והוא אומר לא אנסתיך אלא פתיתיך דנשבע שבועת התורה ובראב"ד שם השיג דאין כאן שבועה דאו' כיון דהמעות שייך להאב ותירץ הכ"מ כיון דהחיוב בא מכוחה הוי היא בע"ד דידי' יעו"ש הרי דגם שבועה דאורייתא משביעין ע"ז: והנה בהשגת הראב"ד שם כתב דהוי כמנה לאבא בידך ונראה פשוט דכוונתו להא דאמרינן בכתובות דף ע"ו אמר ר"א רישא מנה לאבא בידך וסיפא מנה לי בידך שפירש בר"ן ושט"מ דברישא מן האירוסין כיון שהמעות של אב הוי כמנה לאבא ועי' תוס' שם ולכאו' הרי שם זוכה אב הכתובה ע"י ואפ"ה לא חשיבא היא בע"ד ויש לחלק דשם הוא בעצמו התחייב ליתן לה כתובה והוי כעין עובדא דר"ת שנתחייב לפני האב ואפ"ה לא מיקרי האב בע"ד משא"כ באנסת שהחיוב היא ע"י גוף הבת שהיא של אביה הוי כנתנה היא מעות של אביה בידו דהוית היא בע"ד וכמו שכ' תה"ד הנ"ל ונ"מ לדינא בעובדא דתה"ד בדבר השכיח באנשים שיש להם חניות ומשרת שלו מוכר בחנות בהקפה והלוקח מכחיש ובעל החנות אינו יודע כ"א עפ"י המשרת אף שהמשרת

הוא קרוב שלו יכול להשביעו היסת ואם כופר במקצת ומודה במקצת חייב לישבע שבועה דאו' וגם נראה אם תפס המשרת מיד הלוקח יכול לישבע ולהחזיק במה שבידו דכיון דהוא נתן המעות הוא בע"ד דידי' כתה"ד הנ"ל וכיון שהוא בע"ד יכול לישבע על מה שת"י וכ"נ קצת מלשון הש"ך סו"ס ע"ה ס"ק פ"ג שכ' מיהו דוקא בהרשאה הא לא"ה ל"ש לומר שקרובו ישבע והוא יטול דכיון דקרובו לאו בע"ד הוא א"כ כשהוא מיקרי בע"ד שפיר נשבע על מה שת"י עכ"פ כמו בהרשאה ועי' בתומים ונה"מ שפקפקו גם על דין הנ"ל דבא בהרשאה מכ"מ לדינא קשה לפסוק נגד רש"ל וש"ך גם קצה"ח הסכים לרש"ל היכא שקרובו מוחזק בהמשכון יעו"ש:

ומה שדן כ"ת אם יכול לוי למסור הפקדון ליד שמעון ויהי' נאמן במיגו דלהד"מ שבתשו' הרב נסתפק בזה ומעלתו הביא ראי' מב"ק מ"ב דהוי מעריקנא לי' לאגמא הרי אף דבעל השור חייב ברור להניזק מכ"מ כיון דיכול לפטור א"ע ע"י תחבולות חייב השומר לשלם דהי' לו למסרו לידו ומכ"ש הכא שאם ימסור הפקדון לשמעון יהי' פטור מראובן והביא נמי סייעתא לדבריו מנה"מ סי' פ"ו ס"ק א' ואין ראי' זו כלום דזה לפי הס"ד דגמרא דלא ידע משעבודא דר"נ אבל לבתר דמשני כי היכי דמשתעבידנא לך משתעבדנא נמי לבע"ח דידך מדר"נ יעו"ש שפיר הוי חזרה מה שמוסר לבע"ח שלו אף שאם מסר לידו הי' פוטר א"ע בתחבולות נגד הניזק א"כ ה"נ בנ"ד כיון דלוי יודע ברור שחייב שמעון לראובן יוכל למסור פקדונו לראובן מדר"נ וגם בנה"מ סי' פ"ו הקשה רק בתופס לבע"ח דל"ש שעבודא דר"נ אך גוף הדין מבואר בנה"מ סי' נ"ו ס"ק י"ז דנפקד אף שיודע שבעל הפקדון גזלו מאחר אינו נאמן למסור הפקדון לנגזל דהוי מינו להוציא יעו"ש ובהגהות אמ"ב שם השיב עליו דלא גרע זה מדין שבתשו' הרא"ש כלל ס"ח שהובא בב"י חו"מ סו"ס רנ"ה ותמהני שהביא ממרחק והלא תשובת הרא"ש הנ"ל הובא בחו"מ סי' נ"ו סעי' י"ז ובנה"מ הרגיש וכ' דשם שאני דהוי נו"נ בבית וכשמסרו לידה הוי כנתנו לה להחזיר למי שהפקדון שלו יעו"ש וגם חידש שם דזה דוקא באומר שגוף החמץ גזול וכדומה אבל באומרת שיודעת שחייב לפלוני מעות אינה יכולה למסור החפצים לו יעו"ש וכן כתב במש"ל פ"ז מה' זכי' ורשום אצלי שבתשו' נט"ש סי' ל"ב חולק ע"ז ומכ"מ אולי דוקא בנו"נ ולא באיש זר וגם נראה דדוקא אם המקבל טוען ברי בזה יוכל למסור לידו אבל הכא שראובן טוען שמא אינו מועיל כלל אם ימסור לידו דדוקא בשליש נאמן אף שהמקבל אינו יודע כ"א ע"פ אבל לא באחר אן דאית לי' מיגו וכמ"ש בנה"מ סי' נ"ו סק"ה יעוש"הף:

סימן פו

להרב הה"ג וכו' מו"ה משולם זוסיא נ"י רב בסאטנוב:

מכתבו הגיעני וע"ד ספיקו בדין השיעורין לענין עירובין פרצה י' אמות האיך ישערו האמה בצענטימעטער כי יש בזה מבוכה שבדעת תורה סי' ל"ה כתב שאגודל שלנו הוא ב' צענטימעטער ובס' ערוך השלחן למקואות כתב לשער לענין מקוה נ"ד צ"מ לאמה ויש שכתבו שאמה הוא ס' צ"מ. והנה מ"ש מדע"ת הנה בקו"א תברי' לגזיזי' והביא מס' אחד שמדד שאמה דהיינו כ"ד אגודלין הוא נ"ח וחצי צ"מ וגם אני מדדתי כמ"פ ולענ"ד אגודל מאדם בינוני עולה ב' צ"מ וחצי בקירוב וזה קרו לשיעור נ"ח צ"מ וחצי לאמה ועכ"פ לא כדע"ת מ"ח צ"ב לאמה שאינו כלל כנראה בחוש וס' ערוך השלחן אינו ת"י ולענין שיעור מקוה להקל קשה בעיני לסמוך ע"ז למדוד לאמה נ"ד צ"מ. וגם לדברי ערוך השלחן הנ"ל צריך להוסיף לכל אמה חצי אצבע דלהחמאיר שוחקות בעינן. גם ס' הנ"ל שהביא הדע"ת שמדד אמה נ"ח וחצי צ"מ אולי בעוצבות שיער ובמקוה דבעינן שוחקות יש לשער בס' צ"מ ונאמן עלינו הגאון החת"ס ז"ל או"ח סימן קפ"א שכ' שאגודל קרוב מאוד לשיעור הצאהל שלנו. ועכ"פ לענין להקל אין לשער בפחות מנ"ח וחצי צ"מ לאמה עוצבות ולהוסיף עד ס' לשיעור שוחקות ובדאפשר יש להחמיר יותר אמנם כ"ז לענין להקל אבל לענין להחמיר בפרצה י' אמות יש לחשוב כל אמה לנ"ד צ"מ כיון שערוך השלחן כתב כן אף להקל עכ"פ יש לחוש לדבריו להחמיר כי זולת זאת קשה מאוד לסמוך על השיעורין בזמננו לענין הצמצום אף במידי דרבנן דהא גם לענין שוחקות ועוצבות מחמירין אף בדרבנן דהא לענין מבוי מחמירין כדאי' בריש עירובין ובאו"ח סי' שס"ג סעי' כ"ו אף דהוי מדרבנין וצ"ע לשון הרשב"א שהובא בב"י ר"ס ר"א דיש לשער בשוחקות דשיעורי תורה להחמיר דהא גם במידי דרבנן מחמירין לענין שוחקות ועוצבות כדאי' בעירובין לענין מבוי ובפרט בזמנינו שאין אנו בקיאים וכמ"ש מהרי"ל בתשו' סי' ק"ן דאין אנו בקיאין בצמצום השיעור לענין פדיון הבן וכתמים יעו"ש ונראה מדבריו דאף בכתמים אזלינן להחמיר אף דאמרו חכמים בחולין כ"ה כל שיעורי חכמים להחמיר לבד גרים של כתמים היינו לענין עד ועד בכלל אבל לענין גוף שיעור הגריס גם בזה אזלינן להחמיר דהוי ספק חסרי"ד ותדע דלענין עד ועד בכלל שאני דהא ברשב"א שם כתב דוקא שיעורי של תורה אזלינן להחמיר אבל בדרבנן אזלינן להקל כמו בגריס של כתמים עיי"ש והרי לענין שוחקות אזלינן להחמיר גם בדרבנן כדמוכח בעירובין וכמ"ש לעיל וע"כ דלענין עד ועד בכלל שאני וע' ברש"ש חולין נ"ה שם כתב דבכל מידי דרבנן אזלינן להחמיר לענין עד ועד בכלל רק בגריס של כתמים מקולין והביא ראי' מתוס' שם לענין

תפילה יעו"ש ולא זכר שר מדברי רשב"א דמפורש להיפוך וכפי הנראה הדבר במחלוקת שנוי' בין תוס' לרשב"א: וכ"ת כתב בשיעור שוחקות ועוצבות דאזלינין לחומרא משום דמספקא להו לחז"ל ולא ידעו אם כלי מקדש היו עוצבות או שוחקות ותמה על מנ"ח מ"ע צ"ה שכ' בפשיטות דכלי המקדש היו באמות שוחקות וגם בעיני יפלא שבמנ"ח מ"ע שכ"ה נראה מדבריו להדיא דדבר זה היא ספק עם בעינן שוחקות או עוצבות והביא מדברי פמ"ג או"ח סי' שס"ג במ"ז ס"ק י"ד שצידד דאפשר ביש עוד ספק גם להחמיר ל"ב שוחקות דהוי ס"ס עיי"ש וא"כ לא נדע כלי מקדש האיך היו אבל תמהני שבתוס' עירובין ג' ע"ב ד"ה תניא כתבו דכ' אמה של גובה היכל היו עוצבות וצ"ע דהא לחומרא שוחקות בעינן ואם היו עוצבות א"כ ברור שא"צ בשום מקום לשוחקות ושוב ראיתי שיש להוכיח כן מגמרא דמנח ות צ"ח דשלחן ששה טפחים לאפוקי מאמה שוחקות שהי' במקדש שהיה יותר חצי אצבע עיי"ש והרי לרשב"א האי חצי אצבע היינו שוחק ומוכח דכלי המקדש היו נמדדת באמות עוצבות וצ"ע טובא. ואפשר דגם בזמן המקדש הי' ספק ונהי דבכל ספק אזלינין לחומרא אבל בכלים הרי הן חסר הן יתר פסול ע"כ עשו מצומצם דאין חומר' בשוחקות יותר מעוצבות ועי' בכורות י"ז בהא דמקשה שם ממידת כלים דאי אפשר לצמצם ומשני דהכי אמר רחמנא כמה דאפשר ליעבד עיי"ש. והדבר דחוק. ראיתי במנ"ח מ"ע שכ"ה שתמה על ש"ע שע"ג סעי' כ"ו דגם בטפחים להחמיר שוחקות בעינן מהא דסוכה עושה לו טפח שוחק ומוכח דוקא שם אבל בכל דוכתי רק באמת קבלו חז"ל כלל זה דשוחקות לחומרא עיי"ש וקצת ראיה לדבריו מאהלות פ"ג טע"ט ברום טפח מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה יעו"ש ומשמע דטפח זה שמביא את הטומאה חוצץ בפני הטומאה והרי להביא את הטומאה שהוא להחמיר די בטפח עוצב ולחצוץ בפני הטומאה שהוא להקל בעינן טפח שוחק וע"כ כהנ"ל דלענין טפחים בכל ענין סגי בעוצב ומכ"מ אין ראי' זו מכרעת ובס' גאון יעקב בעירובין ג' כתב להיפוך דלענין טפחים גם לאביי בעינן שוחקות לחומרא. ועכ"פ כל הספק דשוחק ועוצב היא רק לענין אמה וטפח שהיא מנוי מצירוף גודלין וספק אם האצבעות מורווחות זה מזה או מצומציות ודבוקים כדאי' בעירובין ג' על הגליון מערוך אבל היכא דמשערין באגודל א' אין שייך כל ספק זה רק צריכין לשער באגודל בינוני דאין שייך כלל זה דשוחקות או עוצבות רק בצירוף איזה אגודלין וצ"ע בלשון רש"י חולין נ"ה בהא דכל שיעורי חכמים וכו' עיי"ש ברש"י ודו"ק:

סימן פז

להרב הה"ג מו"ה יעקב שלום הערצוג נ"י אבדק"ק ניזאנקוויץ:

ע"ד שאלתו בד"מ שבא לפניו ששנים נשתתפו במסחר העורות ראובן ושמעון וחתמו ע"ז בכתב באלה ושבועה לבל יעלימו זה מזה ועתה באו לדין ע"י כמה סכסוכים שנתהוו ביניהם וראובן שהי' מוביל הסחורה הראם חשבון מה שנתן בעד הסחורה ונתברר שהעלים בפאסט א' שאמר שנתן לקצב שנים עשר ר"כ בעד העורות והקצב הגיד שנתן לו פחות חצי ר"כ ועי"ז רוצה השותף השני לדון אותו כחשוד על השבועה שיהי' הוא נשבע ונוטל בהכחשות שביניהם ואף שיש מחלוקת בחו"מ סי' צ"ב לענין שבועה דלהבא אם הוו חשוד והכא ראובן מוחזק ויכול לומר קי"ל דלא נעשה חשד ע"י שבועה דלהבא אבל בשער המשפט שם כתוב דשכנגדו נשבע ונוטל כיון דעכ"פ מספק אי אפשר לנו להשביעו ממילא הוי משואיל"מ. ולכאורה היה נראה ראי' להשע"מ מהא דאי' בסי' צ"ב דבחשוד על דרבנן ג"כ שכנגדו נשבע ונוטל אף שמה"ת כשר לעדות ולשבועה ויפלא לכאורה למאי שצידד הרשב"א ז"ל בשבועות דף ל"א דבפסולי עדות דרבנן מהני לענין תפיסה כיון דמה"ת כשרים ועיין בהגהות רעק"א ז"ל בחו"מ סי' ל"ד וא"כ קשה האיך משכחת לה בחשוד דרבנן שכנגדו נשבע ונוטל הרי החשוד מוחזק ולא גרע מתפיסה דמהני אם יש לו עדים פסולים דרבנן כיון דמה"ת כשרים וה"נ הרי מה"ת ראוי לישבע והוא מוחזק וע"כ כסברת השעה"מ הנ"ל דכיון דעכ"פ אי אפשר לנו להשביעו כיון דהוי חשוד מדרבנן ממילא הו"ל משואיל"מ ול"ד לעדים פסולים דאין איסור לקבל עדות מעדים פסולים אבל הכא חכמים העמידו דבריהם לבל להשביעו ותו ממילא הו"ל משואיל"מ כסברת שעה"מ הנ"ל אבל עיקר יסוד שעה"מ הנ"ל דהוי משואיל"מ תמוה דהא בתוס' ב"מ ה' ד"ה שכנגדו בתירוצם השני כתבו דחשוד כיון דרוצה לישבע רק הב"ד אין מניחין אותו ל"ש כלל דין משואיל"מ רק דתקנ"ח הוא בחשוד דשכנגדו נשבע ונוטל ועי' בקצה"ח סו"ס צ"ב שהאריך בזה וא"כ אזדא לה כל עיקר סברתו של השעה"מ דבחשוד ל"ש כלל דין משואיל"מ רק דחכמים עשו תקנה דשכנגדו נשבע ונוטל והכא דספק חשוד הוא יכול לומר קי"ל דאיננו חשוד ומשואיל"מ ל"ש בלא"ה בחשוד לפי שיטת התוס' הנ"ל. וראי' הנ"ל שהבאתי מהא דחשוד בדרבנן שכנגדו נשבע ונוטל יש לדחות דיתכן דרשב"א דסובר דבפס"ע דרבנן מהני תפיסה סובר כתירוץ קמא דתוס' ב"מ ה' דבחשוד שייך דין משואיל"מ ושכנגדו נוטל בלא שבועה ולפי תירוץ בתרא של תוס' דבחשוד ל"ש דין משואיל"מ צ"ל באמת דבפס"ע דרבנן לא מהני תפיסה וגם הרשב"א גופא לא החליט הדבר כלל שיועיל תפיסה וא"כ בנ"ד נהי דאין משביעין אותו כיון דספק חשוד הוא אבל פטור מלשלם כיון דהוא רוצה לישבע ולדון אותו לחשוד גם בלעדי השבועה כיון דעפ"י חשבונו רצה לגזול משותפו חצי ר"כ יותר ממה שמגיע לו

נראה כיון דלא לקח המעות עדיין לא מיקרי חשוד בכך כמ"ש בתשו' חת"ס חו"מ סי' ל"ט בא' שזייף שט"ח על חבירו דלא נקרא גזלן להיות נפסל לעדות ולשבועה כיון דלא גזל עדיין ואין לומר בנ"ד כיון דראובן מוחזק במעותיו של שמעון שותפו וכפי חשבונו עשה זה לפרעון לשמעון הוי ככבר גזלו כיון דמעותיו של שמעון ת"י אבל ז"א דאדרבא כופר במלוה כשר לעדות דלמא אשתמוטי קמשתמיט כדאי' בחו"מ סי' צ"ב ואפילו במעות פקדון כל שלא ראהו בידו לא נפסל ע"כ מטעם העלמה גופא לא נפסל רק מחמת השבועה דלהבא ויוכל לומר קי"ל כיון דהוא מוחזק וגם הלום ראיתי בס' ערך ש"י לחו"מ סימן צ"ב שהשיג על שעה"מ הנ"ל. וכ"ז אנו צריכין אם נתברר עפ"י שני עדים שעבר ראובן על השבועה אבל כפי דברי מכתבו שנתברר ע"י הקצב הלא אין כאן אלא עד אחד ואינו נאמן לפסלו:

ובגוף דברי השעה"מ הנ"ל שדעתו דכל שמספיקא אי אפשר לו לישבע משלם הנה ראייתו מהא דפריך בב"מ ה' ותיפוק לי' דהוי רועה הרי דרועה שכנגדו נשבע ונוטל כמו בגזלן והרי רועה אינו גזלן ברור רק סתם רועה כן אבל מיעוטין כשרים והרי יוכל לומר קי"ל שאני כשר וע"כ כיון דאנו אין מניחין אותו לישבע משלם והנה לולי פירש"י ז"ל שם שפירש דרועה שכנגדו נשבע ונוטל היה אפשר לפרש בע"א דאדרבה רועה פטור לגמרי כיון דהוא רוצה ואומר כשר אני והא דפריך ותיפוק לי' דהו"ל רועה. יש לפרש. דהנה הראב"ד ז"ל הקשה מאי פריך תיפוק לי' דהו"ל רועה הא עדיפא מיני' קאמר דהוי גזלן ומפרש דל"ש דין חשוד שכנגדו נשבע ונוטל רק כשנעשה חשוד אח"כ אבל כשהיו חשוד מעיקרא וידע בו ונשא ונתן עמו הרי סבור וקיבל שיפטר לגמרי יעו"ש ובש"ך חו"מ סי' צ"ב כתב שסברתו טובה אבל בתשוב' הרא"ש מבואר איפכא דבידע בו שהוא חשוד מעיקרא ג"כ שכנגדו נשבע ונוטל ובש"ך נדחק לומר דהרא"ש מיירי בלא ידע וכבר השיג ע"ז בתומים והש"ך נדחק משום דבפירושא דשמעתתא מסתבר כהראב"ד מכח קושיתו דמאי נ"מ בין רועה לגזלן ע"כ רצה הש"ך להשוות לדינא דעת הרא"ש לראב"ד. ולפי הנ"ל נראה דיש לומר דטעמא דרא"ש דחולק משום דאין הכרח כלל דסבור וקיבל שיהי' החשוד נאמן אדרבה הי' בדעתו שאם יהי' הכחשה ביניהם ויתחייב החשוד דשכנגדו נשבע ונוטל ומשו"ה לדינא פליג הרא"ש על הראב"ד כתומים. ולפי"ז יש לומר בפירוש הגמרא ותיפוק לי' דהו"ל רועה כסגנון דברי הראב"ד ז"ל גם לפי דעת הרא"ש דהכי פריך ותיפוק לי' דהו"ל רועה וידע המפקיד שהוא רועה וסתם רועה פסול וממילא ידע המפקיד שאם יתחייב הרועה שבועה יופטר בלא כלום דלהשביעו אי אפשר דלמא פסול הוא ולשלם לא יוכלו לכוף אותו דיאמר קים לי שאינני גזלן וא"כ

ברועה ע"כ אדעתיה דהכי הפקיד אצלו שיהי' פטור בלא כלום אבל בהי' גזלן מעיקרא גזלן ודאי יש לומר דהמפקיד אצלו נכנס אדעתא דהכי שאם יתחייב לו הגזלן שבועה ישבע הוא ויטול אבל ברועה שידע שיוכל לומר קי"ל אדעתא דהכי נכנס עמו שיופטר הרועה לגמרי וא"כ אף שנעשה גזלן אח"כ מה בכך הא מעיקרא אדעתא דהכי נכנס אף שהוא ודאי החזיקו בפסול כסתם רועה ושפיר יש לפרש הגמרא כסגנון הראב"ד גם לפי דעת הרא"ש ז"ל ולהיפוך מדברי השעה"מ אך הרי רש"י ז"ל פירש דרועה שכנגדו נשבע ונוטל ומזה ראי' להשעה"מ אבל בפשיטות יש לתרץ קושי' השעה"מ הנ"ל דכיון דחז"ל גזרו עליהם פסול מחמת שהרוב גזלנים הרי הם עכ"פ ככל הפסולים הוודאים מדברי סופרים דשכנגדו נשבע ונוטל משא"כ בשבועה דלהבא דבמחלוקת הפוסקים שנוי אם נעשה חשוד כשעבר על שבועה דלהבא שפיר יוכל המוחזק לומר קי"ל:

סימן פח

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה זלקא הוטלעך נ"י ראבד"ק דאלינא:

ע"ד שאלתו בד"מ בדו"ד שבא לפניו בלוה שטוען נגד וועקסיל שביד המלוה פרעתי והמלוה הזה עסקיו מרובים בהלוואה ויש לו פנקס שבתוכו נכתבו כל הלוואות שמלוה וכשהלוה משלם מלבד החזרת הוועקסיל הוא מעביר בקולמוס על חוב זה בפנקסו והמלוה אינו זוכר עתה רק עפ"י פנקסו שלא נמצא על חוב וועקסיל העברה בקולמוס וגם הוועקסיל ת"י ומסופק כת"ר אם ישבע המלוה עפ"י פנקסו הנ"ל והביא דברי התומים שם סי' צ"א שחולק על הש"ך דל"ב רגל"ד כלל ופנקסו המדוקדק הוי טענת ברי הן לישבע לפטור הן ליטול היכא שהדין להיות נשבע ונוטל ובפרט בנ"ד הוי רגל"ד כיון שהוועקסיל ת"י המלוה. אמנם זה רק בדבר הכתוב בפנקסו דבודאי לא כתב בפנקסו דבר שקר ויוכל לישבע ע"ז אבל בנ"ד סמך המלוה לישבע הוא רק מחמת שלא נמחק חוב זה בפנקסו דהיינו שלא העביר עליו בקולמוסו כנהוג אצלו ודבר זה חידש הרא"ש ז"ל בתשו' הביאו הש"ך שם סי' צ"א דאם רגיל לכתוב מיד כל עסקיו בפנקס ולא מצאו עסק זה בפנקס יוכל לישבע ע"ז וה"נ בנ"ד כן אבל מהריב"ל הובא בש"ך שם כתב דה"ד ברגיל לכתוב מיד דאל"כ חיישינן שמא שכח עיי"ש וראי' לזה מיבמות קט"ו בחבית שהי' כתוב עליו תרומה דמ"ס אם איתא דפינהו מכפר הוי כפר ומ"ס אימור אישתלוו אישתלי עיי"ש הרי דחיישינן לשכחה ששכח למחוק רק ברגיל לכתוב או למחוק מיד אין דרך לשכוח ונראה דמיד לאו דוקא רק כל שכותב באותו יום הוי מיד כעין דאיתא בחו"מ סי' ק"ץ סעי' ט"ז ועי' תשו' צ"צ סי' ק"כ כמה ראיות לזה דאותו יום קרוי מיד והרי לענין שכחה אשכחן כן דבאותו יום אין דרך לשכוח כמ"ש סמ"ע סי' ע"ח ס"ק ט"ו מ"כ

בנ"ד אם המלוה רגיל למחוק הפרעון באותו יום אף שאינו זוכר אם נפרע יוכל לישבע על פנקסו שהוא ברור בעיניו שאמת שלא נפרע אבל אם רגיל להשמיט המחיקה ליומא אוחרא שיב יש לומר דאישתלי וצריך הלוה לקבל בחרם שכדבריו כן שפרע השט"ח ונפטר כדאי' בחו"מ סי' נ"ט או להשביע ללוה היסת אם יש רגל"ד שלא פרע כנלע"ד:

סימן פט

לכבוד הרה"ג וכו' מו"ה ישעי' לנדמאן נ"י אבדק"ק אזיפאלוא:

מכתבו הגיעני. בדבר הדו"ד שבא לפניו כאשר באו דבר טענותיהם בארוכה ותוכן הענין בקצרה הוא שה"ר ליבוש שהי' דבריו נשמעים אצל הה"צ מאזונא השתדל אתו למכור חצי ביתו לה"ר אזיק והר"א הבטיח לו בעד השתדלות זה להיות הקאמיר וחצי הכנסה מהאיינפאהר להקלווז שהוא החצי השני מהבית שקונה הר"א ופעל בהשתדלותו שמכרו לו ועתה בא לדון שה"ר ליבוש רוצה שיקיים כנ"ל והקונה הר"א טוען שהבטיח כן רק למען שלא יקלקל לו והנה דבר זה פשוט שאינו טענה דהוי דברים שבלב רק העיקר מה שיש לדון בזה מחמת שש"ט אינו מגיע לו כל כך כי הקאמיר והכנסה שוה הרבה מאוד וכפי מה דקי"ל סי' רס"ד אין לו אלא שכרו וכת"ה כתב כיון דהבטיח לו קרקע בשכרו ואין אונאה לקרקעות ל"ש בזה השטאה דהוי כמכרו שוה אלף בדינר ואף להסוברים דיותר מפלגא גם בקרקע הוי ביטול מקח מכ"מ כיון דגוף דין סרסור שהבטיחו יותר מן הראוי הוא סד"ד וגם בקרקע ביותר מכפל הוי סד"ד הוי ס"ס ולדעת כמה פוסקים בס"ס מוציאין ממון ולדעתי זה אינו דמלבד דכ"כ נה"מ סי' רס"ד דע"כ אינו מדין אונאה ממש רק דעיקר טעם השטאה ורק דמשום דעבר על לא תונו דאמרינן דהשטה בו עי"ש א"כ בקרקע נמי אף דאין אונאה בקרקעות מכ"מ לאו דלא תונו איכא כמ"ש רמב"ן עה"ת פ' בהר וחינוך מ"ע של"ז ושפיר שייך השטאה ומ"ש בנה"מ שם דאם הוסיף לו על הסרסרות פחות משתות דאין דין אונאה מחויב ליתן לו היינו משום דבאמת בפחות משתות יש לומר דגם לאו ליכא ואף שהרא"ש ז"ל הובא בחו"מ סי' רכ"ז מסופק בזה הנה בחינוך מ"ע של"ז מבואר להדיא דשרי לגמרי וכן מבואר בס' חסידים סי' תקל"ב להדיא. אבל גם בלעדי זאת הרי עכ"פ גוף הקאמיר לא קנה ה"ר ליבוש אף אם נימא דהקצבה קיימת דהא מבואר סי' של"ב דהבטיח לפועל חפץ בשכרו לא קנאו משום דלא משך ועי' בקצה"ח שם דישנו לשכירות מתחילה ועד סוף והוי מלוה ואפילו מו שפרע ליכא א"כ גם לענין הקאמיר דהוי קרקע ונקנה בכסף מכ"מ מלוה לא מהני ואפילו לדעת המח"א ה' שכירות סי' י"ד דאם הבטיח לשדכן חפץ בשכרו כיון דזה נגמר בפעם א' הוי ככסף וקונה למי שפרע הא בקרקע באתרא דנהיגי לכתוב שטרא

ל"ק בכסף כלל לדעת כמה פוסקים ואפילו מ"ש ליכא ועי' פ"ת סי' ר"ד ועוד דהא הכא בעת שהבטיח להסרסור דהיינו לה"ר ליבוש הקאמיר עדיין לא קנה הר"א הבית והוי דשלב"ל דל"מ בו שום קנין ובאופן זה שגוף הדבר אינו נקנה עכ"פ צריך לשלם דמיו כמבואר שם וכאן דגוף הדבר אינו נקנה רק דמיו שוב יש בדמים דין אונאה וא"צ ליתן לו יותר מהקצבה. אמנם מצד אחר יש לדון לכאורה דמחויב בכל מה שפסק לו עפ"ד הקצה"ח סי' רס"ד דהבטיח לשדכן עני יותר מהקצבה הוי נדר וחייב ליתן לו וה"נ כיון שהבטיח דבר להקלויז דהיינו ביהכ"נ הוי נדר אבל דברי הקצה"ח בזה תמוהים דנראה דכל שהדבר נעשה דרך שכירות ל"ש בזה נודר לעני כיון דלא נתכוין לותר להקדש ל"ש אמל"ג כמ"ש תוס' קדושין כ"ט ד"ה משכו וה"ה לעני בכה"ג וכבר כתבתי בזה בספרי מ"ת סימן של"ד לתמוה על המקנה ר"פ האומר בזה ובנה"מ סי' פ"א נראה דפליג על קצה"ח הנ"ל אמנם כ"ת כתב בנ"ד לחייבו בכל מה שפסק דזה הוי כשתדלנות דפסק בתשו' שבו"י ה"ב סי' קנ"ז דצריך ליתן לו כל שכרו ואף ששם מיירי בחזקת ישוב דעת כ"ת דגם בקניית בית כן דסרסור היינו סתם סרסו' אבל סרסור לאיש מיוח' שיפעול אצלו למכור לו דבר והאיש הסרסור הזה חשוב אצלו דבריו ועשו פרי זה מקרי השתדלות ובזה דבריו נכונים בסברא אף שבתשו' חת"ס חו"מ סי' צ' אודות איש הבטיח שכר הרבה לא' לפעול מאבי המשודכת שלו שטח"ז שכתב דצריך לשלם לו כל מה שפסק לו דדרך ליתן שכר הרבה בעבור שתדלנות כזה עי"ש ומשמע דוקא משום דדרך ליתן שכר בשביל זה אבל אי לאו הכי אף דזה מקרי כעין שתדלנות דהוא אצל אדם מיוחד אפ"ה אין לו יותר מהראוי ומכ"מ אינו מוכח דיתכן דבכל עניני שתדלנות רגילים ליתן שכר הרבה ע"כ הנכון בזה כמ"ש כת"ר. אבל עדיין צ"ע בזה כיון דהבטיח הקאמיר והקאמור ודאי לא קנה כמ"ש לעיל רק דצריך ליתן לסקלויז כפי שיוי הקאמיר שוב יש לומר כיון דגוף החפץ לא קנה בטלה הפסיקה לגמרי ואין צריך ליתן לו רק כפחות שבפועלים כמ"ש בחת"ס בחדושיו לע"א ס"ג בשם ריטב"א שם. אבל המעיין בריטב"א שם יראה דלא החליט הדבר רק מספקא לי' והשאיר בצ"ע וברא"ש בע"א שם מבואר דצריך לשלם כל שיוי החפץ וכן כתב בר"ן שם ומסיים אף שהרשב"א מסופק בדבר עיי"ש ונראה שספיקת רשב"א היא כספיקת ריטב"א אם בטלה הפסיקה לגמרי וסתימת הש"ע סי' של"ב כרא"ש ור"ן ז"ל וכן מדברי פסקי מהרא"י שהובא בש"ך סי' של"ב וקצה"ח ס"ק ד' שם שפסק ליתן רביעית דמי השט"ח אף שלא קנה גוף השט"ח נראה דפשיטא לי' דלא בטלה הפסיקה כלל א"כ בנ"ד יש לשום הקאמיר וכזה ישלם הר"א ואף דאין לקרקע

אונאה מכ"מ שייך שומא בזה כמה שוה למוכרה ועי' תוס' ב"ב ס"א דגם דמים מודיעין שייך בקרקע אף דאין לקרקע אונאה ועי' קצה"ח סי' שי"ב כנלע"ד:

סימן צ

לכבוד הרה"ג וכו' מו"ה בנימין זאב גאללער נ"י אבדק"ק בוברקא: מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר המקוה להמשיך ע"י צינורות של צימענט מבאר מים חיים למקוה והניחו ג' טפחים סמוך למקוה קרקע הראוי לבלוע שנמצאו מערערים על מקוה זו וכת"ה האריך בטוב טעם ודעת לברר שמקוה טהרה היא אליבא דכ"ע ודרש מאתי חוו"ד. והנה בש"ע יו"ד סי' ר"א סעי' ל"ו פשוט הדין עושין מקוה כזו לכתחלה אף בלי המשכה ג"ט ע"ג קרקע רק החת"ס בתשו' סי' ר"א חושש לדעת הגמ"ר דקידושין סי' תק"ס שחושש לגומות אף שלא נעשו בכוונה והנה כ"ת כתב דבהגמ"ר נראה שחשש להחמיר בשל תורה וזה כשאינו מושך ממעיין דיש חשש דאו' אבל כמו בנ"ד שמושך מבאר מים חיים הרי מה"ת רשאי לטבול אף בכלי גופא כשמחובר למעיין כשה"נ אלא משום גזירה שמא יקבענו במקום מוצא המים כמ"ש הר"ש והרא"ש ז"ל ועכ"פ בכה"ג דהוי רק גזירה דרבנן תו לא חיישינן לחשש חטטין ודבריו נכונים בסברא אבל לשון המרדכי שם ומיהו אם הי' מעיין בא דרך לווחים בעלמא שאין לו דפנות כלל בזה דומה להכשיר עכ"ל ומשמע אבל דרך צינור אף שבא ממעיין יש חשש וכבר הערותי בזה בספרי שירי טהרה פ"ד דמקואות משנה ג' אבל יש לומר דמיירי שנקבעו במקום מוצא המעיין שאין בו כשה"נ ובזה יש איסור דאורייתא לטבול בתוך כלי אבל כשיש חיבור כשה"נ למעיין כמו בנ"ד גם הגהמ"ר יודה להתיר כיון דליכא חשש דאו': ומ"ש כת"ר דאפילו אם נימא דהגהמ"ר מיירי גם במחובר למעיין יש לומר דה"ד כשאין מ"ס בין מעיין לשוקת דבכה"ג אין החיבור מועיל כמ"ש הסמ"ג והג"א פ' המוכר הבית הובא בב"י סי' ר"א אבל בנ"ד יש מ"ס ויותר במעיין טרם שנכנס לסילונות. הנה להלכה קי"ל דאין חילוק כלל כמ"ש הש"ך סי' ר"א ס"ק כ"ז ועמ"ש בספרי שירי טהרה פ"ה דמקואות משנה א': והנה כ"ת כתב עוד היתר במעיין עפי"ד הב"ח סעי' ל"ט שמסופק דהא דכ' הטור בצינור שחקק בו בשל עץ כ"ש ובשל חרס רביעית דכל המים העוברים ע"י חשובי שאובין מיירי במי גשמים אבל במעיין הרי עכ"פ מקום שאין בו גומא עובר המים ומטהר את השאובין כמו מעיין שהעבירו ע"י שפה הנה דברי הב"ח אלו הם כפי הסברא דלא נעשה כל הצינור כלי קיבול רק מקום החטט ויש לומר דהמים שעוברים במקום שאין בו חטט אף שאינם רוב הרי מעיין מטהר בכ"ש כמו בהעבירו ע"ג שפה וה"ה במי גשמים יהי' כשר אם יהי' רוב המים העוברים במקום שאין בי גומא אבל לפימ"ש נה"כ על הש"ך ס"ק ע"ז דכל הצינור

נעשה כלי וכל המים שאובים ול"מ רבי' עייש"ש א"כ גם במעיין כן אמנם דברי הנה"כ אינם מוסכמים שמלשון תוס' ב"ב ס"ה ורא"ש הלכות מקואות סי' ו' ורמב"ם בפיה"מ פ"ד מ"ג נראה דרק מקום החטט נעשה כלי וכבר העיר בזה בתשו' בית שלמה יו"ד סי' ס"ב ותשו' נטע שורק סי' ע"ו ע"ז ושפיר יש מקום לדברי כ"ת דבמעיין מטהר מה שעובר על המקום שאין בו חטט את המים שעובר ע"ג החטט כמו בהעבירו ע"ג שפה וכדברי הב"ח ז"ל והן מאז הערותי בספרי שירי טהרה בהא דהעבירו ע"ג שפה כשר חוצה לה שהרי עכ"פ לא גרעו המים שהעבירו ע"ג שפה ממעיין שהעבירו ע"ג אחורי כלים דלר' יוסי הוי כמקוה וא"כ האיך יטהר השאובין וכתבתי שם דיש לומר העבירו ע"ג שפה היינו מעט חוץ לשפה וכן נראה להדיא בב"ח סעי' ט"ו ומצאתי אח"כ בהגהות הרש"ש שם במקומות שהעיר בזה ונדחק ושוב מצאתי בתשו' הגאון מאיר נתובי' בקונטר' מקוה מים שהקש' כן ותירץ דסתם שוקת של אבן הוא דאינו מק"ט והא דהעבירו ע"ג אחורי כלים נעשה כמקוה היינו בכלים שמק"ט עייש"ש וא"כ יפלא מאוד על הב"ח ז"ל סעי' ל"ט הנ"ל שצידד דמה שהמעיין עובר בתוך הצנור מקום שאין בו חטט הוי כהעבירו ע"ג שפה שמטהר השאובין דהא הטור שם בכלי עץ וחרס מיירי שע"י החטט מקבל טומאה א"כ אף דנימא דל"ש פסול שאובין רק במים העוברים ע"ג מקום החטט אבל עכ"פ גם זה שעובר בשאר הצינור שמק"ט הוי כהעבירו ע"ג אחורי כלים דיצא מכלל מעיין ואינו מטהר בכ"ש וצע"ג: אך עכ"פ בנ"ד בסולונות בצימענט דהוי ככלי אדמה ואבנים דאינו מקבל טומאה כלל וע' פ"י דכלים א"כ שוב יש לצרף היתר הנ"ל דלא נעשה שאובין רק מה שעובר ע"ג החטט ומה שבצדו הוי כהעבורו ע"ג שפה בכלי שאינו מק"ט דמטהר השאובין כהמאיר נתיבים הנ"ל ואפשר דכל עיקר דברי הטור דכל המים שעוברים שאובים כוונתו כשהצינור מושך למקוה ונעשו כל המים שאובים היינו מחמת שבא למקוה ע"י דבר המקבל טומאה וא"כ היכא שיש הפסק בין צינור למקוה יש לומר דלא נעשו כל המים שאובים ואם עכ"פ הרוב עוברים על מקום הצינור שאין בו חטט נטהר ברבי' והמשכה כש"ך ס"ק ע"ז שם ובפרט בנ"ד דאין הסילונות מקבלים טומאה כלל דיש לומר כן: ועוד נראה דגם אם נחוש לכל החומרות שגם בממשיך ממעיין מחמיר הגהמ"ר וגם כל הסילון נעשה כלי קיבול עי"ז שנחטט בו אבל זה כשהסילונות הם מונחים בתלוש יאבל בנעשו להתחבר בקרקע ונתחבר כמו בנ"ד אין שום חשש דהרי גם אם יתהוו חטטין אח"כ הרי הו"ל קבעו ולבסוף חקקו דכשר ואף שבמהרי"ק החמיר גם בזה לבל לעשות מקוה להמשיך מי גשמים ע"י צינורות שעל הגגין מחשש חטטין הנה באמת תמה עליו בקונטרס מקוה מים הנ"ל דהרי הוי קבעו ולבסוף חקקו

ובנוב"י מה"ת יו"ד סי' קמ"ב מיישב עפ"י דרכו דבפסול דאורייתא ל"מ קבעו ולבסוף חקקו וסובר מהרי"ק דכולו שאוב מדאורייתא עיי"ש וא"כ במחובר למעיין בכשה"נ דמה"ת מותר לטבול אפילו בתוך הסילונות רק משום גזירה כמ"ש הר"ש והרא"ש והוי רק שאובה דרבנן תו אין להחמיר בקבעו ולבסוף חקקו ומהרי"ק שהחמיר הרין מיירי בממשיך מי גשמים ובהגהמ"ר שהחמיר אף במעיין הרי יש לומר דמיירי בצינור תלוש וזה נראה ברור:

אלא דיש לחוש קצת שמא יש איזה גומות בצינור טרם שנקבעו אף שלא נעשו בכוונה עפ"י חומר הגהמ"ר הנ"ל אבל נראה הרי עכ"פ לא נמצאו גומות שמחזיק כל גומא רביעית רק חטט כ"ש והרי בחר בחוט לקבל צרורות בעינן רביעית ורק בעץ דנוח לחקוק נעשה כלי בכ"ש כמ"ש ט"ז בטעם הדבר והכא סילונות של צימענט הוי כחרס ואף דבהגהמ"ר שם נראה דחושש בחטטין כ"ש גם באבן היינו משום דיוכל להיות ברוב הימים אבנים שחקו מים ויהי' רביעית והכא בנ"ד כיון שקובעין אותו בארץ אף אם יהי' כן ברוב הימים הרי הוי קבעו ולבסוף חקקו ובוודאי דיש לראות לכתחלה שיעשו אותו חלקים בלי שום חטטין ועל החטטין שעל אח"כ לאחר קביעות ודאי אין לחוש וגם אם יש עתה איזה חטט כ"ש שלא בכוונה אין חשש וכבר הורה גבר בתשו' בי"ש יו"ד סי' ס"ב להכשיר צינורות של עץ ט"ו המשכה ג"ט יעו"ש ובפרט הכא בצינורות של צימענט וממשיך ממעיין מחובר כשה"נ שמקוה טהרה היא לכ"ע:

סימן צא

להרב החריף ובקי המופלג מו"ה אברהם דוד שפיעגל נ"י מו"ץ דק' ראהטין: ע"ד שאלתו שבא לפניו בבתולה שנשאת וביאה ראשונה כפי דבריהם הי' רק הערה ע"כ בלילה שאחריו בטל ג"כ והרגישה קצת כאב ובבוקר מצאה על הסדין של ביאה הראשונה דם וגם הכתונת היה מלוכלך בדם ובסדין של ביאה שניה לא מצאה כלום וספרה נקיים וטבלה ובביאה ראשונה הרגישה כאב ומצאה דם לאחר תשמיש וכן לאחר שטבלה מזה הדם בביאה ראשונה הרגישה כאב ומצאה דם תיכף אחר הביאה ואז עשו שאלה מזה והורו להם שכשיגיע עוד ל"ט לא ישמשו באותו הלילה רק בלילה שאחריו וכן עשו וגם בביאה זו הרגישה כאב ומצאה דם ועתה השאלה על האשה הנ"ל להבא. ורו"מ כתב דאף דמבואר ביו"ד סי' קפ"ז דאף בראתה ג"פ כיון שהרגישה כאב תלינין בבתולים לענין זה דלא הוי רואה דם מ"ת אבל היינו בלא פסקה אבל הכא פסקה בביאה שני' דהא לא מצאה על הסדין כלום ואף שמצאה על הכתונת הרי יתכן שהי' עוד מביאה ראשונה אבל אין זה מוכרח שפסקה דאפשר שאף שלא מצאה על הסדין ראתה בביאה

שני' ונבלע בכתונת ומידי ספיקא לא נפקא אם פסקה או לא אלא דחוו"ד סי' קפ"ז כתב דאם לא בדקה לאח"ת דיינין לה כפוסקת והביא ראי' מנדה י"א דבתולה שדמי' טהורים א"צ בדיקה ותבדוק כדי שנדע אם פסקה או לא וע"כ דגם בלא בדקה דיינין לה כפוסקת והבדיקה הוא לקולא דידה עכ"ד ומדבריו משמע דאף אם מצאה בבוקר דם על הכתונת אפ"ה הוי כפוסקת כיון דלא בדקה סמוך לתשמיש דאל"כ ל"ק קושיתו דעכ"פ א"צ בדיקה סמוך לתשמיש וע"כ דסובר כנ"ל וא"כ מכ"ש בנ"ד דגם מה שמצאה על הכתונת בבוקר יש לתלות מלילה שעברה דהוי כפוסקת אבל בתשו' בי"ש אה"ע סי' ס"ח השיג עליו דכשלא בדקה אין דינה כפוסקת:

והנה גם להבי"ש היינו שאח"כ מצאה על הכתונת או על הסדין רק שלא בדקה סמוך לתשמיש בזה יש להקל אבל בלא מצאה כלום פשיטא דהוי כפוסקת כיון דע"כ לא ראתה דלענין זה אין תולין שש"ז חיפהו דאל"כ לא משכחת לה כלל דין פוסקת אבל בב"ש שם כתב דאם מצאה בפחות מכגריס על הסדין יש לדונה כאינה פוסקת ולתלות שזה דם בתולים. ותמהני דא"כ האיך משכחת לה פוסקת הא אין לך סדין שאין עליו כמה טיפי דמים כדאי' בנדה ותמיד יש לתלות בזה וע"כ דבפחות מכגריס יותר מסתבר במאכולת והוי שפיר פוסקת דדוחק גדול לומר דפוסקת היינו שבדקה סמוך לתשמיש ולא מצאה כלום דלישנא דגמרא נדה ר"פ תינוקת בעל ולא מצאה דם לא משמע כן רק כל דלא מצאה ע"כ שלא ראתה:

אמנם בנ"ד שהכתונת מלוכלך בטיפו דמים יותר מכגריס אף דיש לומר דמאתמול הוי אכתי לא נפיק מידי ספק השקול דאולי היא מביאה שני' ותלי' בפלוגת' דחוו"ד ובי"ש הנ"ל. ולהבי"ש יש לומר דאין דינה כרואה מ"ת וגם יש לומר דאף אם נחמור כהחוו"ד אכתי בנ"ד הא יש לומר דגם בביאה ראשונה לא ראתה דהרי לא בדקה לאח"ת ומה שמצאה על הסדין בבוקר יש לומר דלא בא בשעת תשמיש ובפרט דלא הי' רק הראה מסתבר יותר דלא הי' דם בתולים כיון דלא הי' ביאה גמורה כמו שהקיל בזה ברמ"א סי' קצ"ג וא"כ להחוו"ד הוי כלא ראתה מחמת תשמש לא בביאה ראשונה ולא בביאה שני'. ובזה אף שבחוו"ד כתב דאם לא ראתה בביאה ראשונה ואח"כ ראתה אין תולין בבתולים דקיי"ל כר"ח דר"פ תינוקת דסובר כן אבל בתשו' בי"ש שם השיב עליו דהרי הרי"ף שם כ' דקיי"ל כר"ח משום דסד"א לחומרא א"כ לענין רואה דמ"ת דרבנן אזלינן להקל כר"א דאף דלא ראתה מקודם אם אח"כ ראתה מחמת תשמיש והיה לה כאב תלינן להקל וכ"כ בתשו' הרי"מ ז"ל יו"ד סי' י"ג בפשיטות ולא הזכיר כלל מדברי' החוו"ד ואף אם נחוש לומר דבביאה ראשונה ראתה ובביאה שניה לא ראתה דאם כן פשוט לכאורה

דפסקה לראות שוב אין תולין בבתולים ובזה ליכא ספיקא כלל כמ"ש תוס' נדה י"א דגם ר"א מודה בראתה ופסקה אבל אכתי יש לצרף סברת הרי"ף ז"ל דהא דפסקה אין תולין היינו במה שראתה אח"כ שלא מחמת תשמיש אבל מחמת תשמיש תולין אף שפסקה וכבר הרגיש בזה הסד"ט סי' קפ"ז והרי"מ בתשו' הנ"ל וכ' שם דאף לרש"י ותוס' דפליגי על רי"ף בזה מכ"מ היינו דוקא בהיה ביאה גמורה הראוי להתערב אבל בלא הי' ביאה גמורה או אפילו אין יודעים שהי' ביאה גמורה תולין להקל שבעל בהטיה לכך לא נמצא דם עיי"ש ובנ"ד כפי מכתב כ"ת נראה שעל ביאה שני' ג"כ מסופקין אם היה ביאה גמורה ויש להקל להתירה לבעלה. וגם כפי שכ' רו"מ יש להאשה הנ"ל ווסת קבוע בהפלגת ימים מל"ה לל"ה וגם אחר ראיית דמים הנ"ל האורח בא בזמנו א"כ יש לצרף דברי המרדכי דביש לה ווסת קבוע אינה חוששת לרואה דם מ"ת ובנוב"י מה"ק יו"ד סי' ס"א ובמה"ת סי' צ"ד כתב דביש לה וו"ק ממילא אינה חוששת לרואה דמ"ת דזה הוי כווסת שאינו קבוע כמו קפיצה וביש לה וו"ק אינה חוששת לווסת שאינו קבוע כדאית' בסי' קפ"ט סעי' י"ג אלא שנוב"י שם מסופק דאפשר כל דין זה דסעי' י"ג היא רק בשינתה מט"ו לט"ז לכך אם אח"כ הדר הווסת קבוע אינה חוששת אבל היכא שגם מתחילה כשראתה לא שינתה ווסת הקבוע כגון ראתה ג"פ בר"ח ורביעית בכ' לחודש שפיר חוששת אף לווסת שאינו קבוע ואינו מועיל מה שחזרה וראתה בר"ח כיון דגם מעיקרא לא שינתה ושורש ספיקו שם הוא מלשון הש"ע סי' קפ"ט סעי' ל"ב ראתה ג"פ בר"ח ורביעית בכ' לחודש וכן בחמישית וששית אם זה דוקא בראתה ג"פ אבל בפ"א אינה חוששת לווסת שאינו קבוע או לאו דוקא וגם בפעם אחת חוששת עיי"ש וא"כ גם בנ"ד כיון דמעיקרא היה לה וו"ק ולא שינתה י"ל דחוששת לווסת תשמיש אף שאינו קבוע:

אלא שגוף ספיקו של נוב"י מחמת לשון הש"ע סעיף ל"ב תמהני שלא זכר שר מדברי הב"ח סעי' מ"ג שכתב להדיא דוקא ראתה ג"פ אבל בפ"א שראתה בכ' לחודש כיון דיש וו"ק אינה חוששת לווסת שאינו קבוע והא דבסעי' מ"א כתב הטור דראתה ב"פ בר"ח ובכ"ה בחודש ובר"ח דחוששת גם לכ"ה אף שהוקבע לה ווסת קבוע התם שאני דראיה ג' ממעיין פתוח קאתי ואיכא למיחוש דראי' של יום כ"ה עיקר עיי"ש ומדברי הב"ח אלו תשובה מוצאת למ"ש החוו"ד סי' קפ"ט ס"ק ט"ו דהא דיש לה וו"ק אינה חוששת לשאינו קבוע היא דוקא בווסת הפלגה דאי אפשר שיתקיימו שניהן דהרי בטלה הפלגה ראשונה אבל כשיש לה וו"ק לחודש חוששת אף לשאינו קבוע והוכיח כן מדברי הטור הנ"ל דבראתה ב"פ בר"ח וכ"ה ור"ח חוששת לכ"ה ג"כ יעו"ש שהרי מדברי הב"ח מפורש דגם בווסת החודש אינה חוששת לווסת שאינו קבוע וכ"כ הרש"ז זצ"ל בקו"א לסי' קפ"ט

ס"ק ז' להדיא דאין חילוק בין ווסת הפלגה לווסת החודש והביא מדברי הב"ח הנ"ל באופן דבכל גווני שיש לה וו"ק וראתה ביום שאינו קבוע כל שחזרה וראתה ביום הקבוע לה מקודם אינה חוששת לווסת שאינו קבוע ועיי"ש בביאורו לש"ע ס"ק מ"א וס"ק מ"ד ובפרט בנ"ד דהי' לה ווסת הפלגה מקודם וגם אח"כ ראתה הפלגה כמאז יש לצרף להקל לטעמים הנ"ל לתלות בדם בתולים וע' בחוו"ד סי' קפ"ז שהשיג על נוב"י סי' ס"א הנ"ל דלפימ"ש הוא בסי' קפ"ט חוששת גם לווסת שאינו קבוע וכוונתו להשיג על נוב"י שכ' להקל גם ביש לה ווסת החודש קבוע שאינה חוששת לווסת תשמיש ולפימ"ש דברי הנוב"י נכונים גם ביש לה ווסת החודש ומכ"ש בווסת הפלגה כמו בנ"ד וכה ראיתי גם בתשו' גבעת פנחס יו"ד סי' נ"א שכתב בסברת המרדכי דיש לה ווסת אינה חוששת היינו ווסת הפלגה כיון דלאח"כ חזיא להפלגה כמקדם מוכח דמה שראתה בשעת תשמיש לא היה מהמקור דאל"כ כיון שראתה אז היה לה להרחיק ראייתה בהפלגה מדם שמחמת תשמיש משא"כ בווסת החודש ל"ש זה עיי"ש באופן דאם עכ"פ אינו ודאי שביאה שניה היה ביאה גמורה יש להקל לתלות בבתולים ויכולה לשמש עם בעלה לאחר שתטבול רק יש להחמיר שבליל שתטבול וכן בלילה שניה מהטבילה לא תשמש כיון שב"פ הראשונים ראתה בליל טבילה ובפעם הג' ראתה בליל שניה כמ"ש החוו"ד ותשמש בשלישית מהטבילה אמנם אם לא תראה אז כשיגיע עוד טבילה תהיה רשאי לשמש גם בליל טבילה כהסד"ט סי' קפ"ז דלא החמיר בש"ע רק בפעם אחת דלא כהחוו"ד שמחמיר שלא לשמש לעולם בליל טבילה וכ"כ בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' ל"ב ובפרט בנ"ד דיש לתלות בדם בתולים דהוי רק חומרא בעלמא שלא לשמש בל"ט כמ"ש בנוב"י סי' צ"ד וגם מלשון הנוב"י שם נראה דלא החמיר רק על פעם אחד ולא לעולם:

סימן צב

לכבוד הרבני המופלג בתורה ויראה מו"ה משה בלוטרייך נ"י בק' מעטץ במדינת לאטרינגען:

מכתב שאלתו בצירוף מכתב הרה"ג מו"ה שלום יצחק הכהן נ"י מו"ץ דאנטווערפין הגיעני נכון ולאשר מכותבו של הה"ג הנ"ל הבנתי יותר ציור השאלה ע"כ הנני להשיב על סדר מכתב הרב הנ"ל. והנה בדבר מקוה שרצו לעשות מתחילה שחפרו מים בעומק ומצאו מים חיים ועלו ערך רל"ה מעטער בגובה ועדיין לא הגיע לגובה הנצרך למקוה שיגיע עד לנקב השקה ע"כ שפכו מים שאובים עד שעלו המים למקוה הא' לנקב השקה של מקוה הב' אבל מצאו תיוהא בזה כי בערך ג' שעות אח"כ נחסרו כל המים שאובין ששפכו כי שבו לאחוריהן ע"י נקב המעיין שמתחת עד שעמד גובה המים

כמתחילה קודם ששפכו השאובין כי כן טבע המעיינות ונפסק ממילא ההשקה למקוה הב' שרוצים לטבול בה. כי מתחילה היו מחשבתם למלאות מקוה הב' לטבילה במים שאובין ויהיו מחובר למקוה א' כשפה"נ. והרב הנ"ל כתב דיש להחמיר לבל לטבול במקוה הב' כיון שנפסק ההשקה כדברי הר"י שבש"ך סי' ר"א ס"ק קי"ב:

אמנם לזה היו עוד תקנה לבל ישפכו השאובים למקום הב' רק למקוה הא' אחר שיהיו שם מים העולה מהמעיין ע"י שפיכת השאובין למעיין וממקוה א' יבואו המים למקוה הב' ובאופן זה אף שנחסרו אח"כ המים ממקוה הא' ולא יהיו השק ליתא לחשש הש"ך הנ"ל כי הוא לא החמיר רק כשהוכשר ע"י השקה וכשנפסק ההשקה חוזר לפסולו אבל כשהיו השאובים במקוה כשירה שיש בה מ"ס מים כשרים כבר נטהרו לגמרי ויוכלו לטבול במקוה הב' אח"כ בלי השקה וכדמוכח מהא דפ"ו דמקואות דשופך בעליון עד שיורד לתחתון מ"ס וכמו שהאריך בזה בתשו' בית שלמה יו"ד ח"ב סי' ס"ג ותשו' משיב כהלכה יו"ד סי' ט"ז ודבריהם ברורים. אלא דהרב הנ"ל חשש עוד מטעם אחר כיון דמקום א' פסולה מטעם זוחלין אינה מטהרת השאובין כלל שהי' בתוכה. ולחשש זה לא יועיל גם כשנשפכו שאובין למקוה הא' שיבואו למקוה ב' כיון שלא ניטהרו כלל במקוה הא' שהי' זוחלת:

אלא שגוף דבר זה דמקוה זוחלת לא יטהר שאובים לא נראה לי ואף שבתשו' ב"ש יו"ד ח"ב סי' פ"ו כתב כן בפשיטות ונשען בזה על תשו' מהרי"ט ח"א סי' י"ח אבל המהרי"ט שם לא החליט הדבר רק שכ' שצ"ע על ר"ש שכ' בהא דבור של גשמים שאובים והאמה נכנסת ויוצאה ממנו דהרי היא בפסולו דמיירי באמה של מי גשמים ובאין באמה מ"ס דאל"כ היה מטהר השאובים דהא אפילו ביש בה מ"ס יש לומר דאין מטהר כיון דהמים זוחלין עיי"ש ועכ"פ הר"ש והרא"ש ואשכול ה"מ סי' נ"ד שכתבו דמיירי באמה מ"ג ואין בה מ"ס וש"ך יו"ד סי' ר"א ס"ק נ"ה הביא דבריהם במוסכם ע"כ סברי דמקוה זוחלת מטהר שאובין אף שאינו מטהר אדם וכלים וכבר כתבתי בזה בספרי מנחת פתים ליו"ד סי' ר"א סי' נ' וביותר יפלא על סברא זו דמהרי"ט מהא דפ"ו דמקואות דשופך לעליון מ"ס עד שירד לתחתון הרי דהמקוה זוחל והאיך מטהר השאובין ובשלמא לרא"ש דסובר דכל שאין המקוה זוחל לא הוי זוחלין ניחא אבל מה יענו הר"ש והמרדכי למשנה זו דהרי לשיטתם נעשה כל המקוה זוחלין והאיך מטהר השאובין ובתשו' בי"ש שם כתב דיש לומר דמיירי שהמים נחו במקוה בטרם שזחלו והדבר תמוה ולא ניתן ליאמר כלל דא"כ האיך ירדו לתחתון אם יש להם מקום מנוח במקוה העליונה וע"כ מיירי ששופך מים למעלה עד אפס מקום וע"כ ירדו למטה וא"כ לא נחו כלל והאיך הוכשרו במקוה

זוחלת וע"כ דאף מקוה זוחלת מטהר השאובין וכיון שבהכרח כן לשיטת הר"ש והמרדכי מסתמא לא פליגי בזה עם הרא"ש דהא פלוגתתם היא רק אם המקוה זוחל למעלה אם כשירה לטבול בה אבל בזה דמוכח לשיטת הר"ש ומרדכי מהמשנה דפ"ו הנ"ל דמקוה זוחלת מטהר שאובין ע"ז לא פליג הרא"ש ועוד דהא הרא"ש כתב נמי בהא דבור שהוא מלא שאובין והאמה נכנסת לו דמיירי באמה של מי גשמים ואין בה מ"ס דאל"כ היה מטהר את השאובים והרי שם היו זוחלין גמור גם להרא"ש דהא כל האמה שלמעלה זוחל והרא"ש דמכשיר במקוה שנפרץ מלמעלה היינו כיון דלמטה אינו זוחל הוכשר כולו ע"י חיבור דלמטה גם המים שלמעלה וע' בס' לחו"ש סי' ר"א סעי' נ' אבל הכא דהמים שלמטה שאובין ושלמעלה זוחלין האיך יטהרו הזוחלין את השאובין ומוכח להדיא מרא"ש דמקוה זוחלת מטהר שאובין:

והנה בס' לחו"ש ס"ק נ' הבין מ"ש הש"ך ס"ק נ"ה לאחר שהביא דברי הר"ש והרא"ש דמיירי באין במים מ"ס וכתב ע"ז ע' לקמן סעי' ס' דכוונתו דלדידן דקיי"ל אין הנזחלים מערבין באמת אין האמה מטהר את השאובין אף ביש מ"ס. אבל ז"א דכוונת הש"ך דהאי דסעי' ס' ענין אחר הוא לחבר ב' מקואות חסירים אין הנזחלים מערבים אא"כ עמדו אבל להכשיר השאוב שבבור גם נזחלים מהני וכן פירש דברי הש"ך בס' נחל אשכול ה' מקואות סי' נ"ד ס"ק י"א. ואף להבנת הלחו"ש הנ"ל בדברי ש"ך מכ"מ נראה ברור דה"ד כשהבור שאובים ומי גשמים עוברים עליו אבל כשיש בבור מ"ס כשרים ושאובים נכנסים בו ויוצאים ממנו שפיר נטהרו השאובים דזה הוי עירוב גמור. וזה מוכרח דהא להלחו"ש הנ"ל גם מעיין אינו מערב בזוחלין כמ"ש שם בשם ס' שיח יצחק וא"כ מעיין זוחל שמי גשמים שאובים ירדו לתוכו לא יטהרו השאובין וזה ודאי ליתא כמבואר בכל הפוסקים דמקוה מ"ס או מעיין יכול לשפוך לתוכו אפילו אלף סאה שאובין ואם מעיין הוא יכול לטבול בו אף בעודו זוחל במקום שהיו מהלך בתחילה וע' ט"ז יו"ד סי' ר"א ס"ק ך'. וא"כ ה"ה במי גשמים שירדו לבור שיש בו מ"ס אף שהבור זוחל מטהר השאובים שבאו לתוכו דל"ד לאמה עוברת שאין הנזחלים מערבים. באופן דנראה דמקוה זוחלת מטהר השאובין שבתוכו או המושקים לה ובפרט בנ"ד קיל יותר דמקוה א' הוי מעיין שמטהר בזוחלין אף אדם מכ"ש שאובין ואין חשש רק מחמת שרבו נוטפים על הזוחלין שאינו מטהר בזחילה אבל גם בזה הא לרוב הפוסקים במקום שהיו המעיין מהלך מתחילה מטהר בזוחלין וע' ט"ז ס"ק כ' אלא דבנ"ד יש לומר דהוי מעיין עומד ואינו מטהר אף במקום שהיו מהלך בתחילה אבל גם בזה יש גדולי הפוסקים דגם מעיין עומד מטהר בזחילה במקום שהיו מהלך בתחילה כמבואר שיטת הר"ן נדרים מ"א ובמ"א

הוכחתי שכן דעת כמה פוסקים ודברי ט"ז ס"ק כ' צ"ע באופן שמעיקר הדין הי' נראה לי להתיר המקוה הנ"ל שכבר עשו כי נראה עיקר דמקוה זוחלת מטהר שאובין ומכ"ש מעיין אף שרבו נוטפין על הזוחלין דעדיין יש לומר דדינו כמעיין. אבל הם רצונם לעשות עצהיו"ט לבל יהיו שום נדנוד ע"כ רצונם לעשות עתה ע"י צינור שיקבעו בתוך החפירה של המעיין ולסתום כל רצפת המעיין ויהיו נשאר פתוח רק במקום הצנור ויעלו המים ע"י הצנור מן המעיין למקוה עד שיהיו שם מ"ס ושוב יסתמו הצינור למעלה בכסוי ברזל ויוכלו לשפוך שאובין כמה שיצטרכו עד שיעלו לנקב ההשקה וגם במקוה הב' שטובלין בה ישפכו שאובין ויחובר למקוה הא' ע"י נקב השקה שיהיו פתוח תמיד והמים לא יזחלו עוד כי יהיו סתום הצנור בכסוי ברזל. והנה באופן זה ודאי מקוה כשירה היא רק הצנור יש לעשות מתחילה ע"ד לקבעו בקרקע כדי שלא יקבל טומאה וע' נוב"י מה"ת יו"ד סי' קל"ז וכבר האריך בזה הרב מאנטווערפין:

ומעיקר הדין היה נראה דבנ"ד אף שלא נעשה מתחילה ע"מ לקבעו בקרקע כשר דע"כ הצינור אין לו שום קיבול ופתוח למטה דאם היו לו בית קיבול הוי שאובין אף שיעשו אותו ע"מ לקבעו בקרקע וגם מקבל טומאה כמ"ש בנוב"י מה"ת יו"ד סי' ק"ט וכיון שכן שאין לו קיבול לא איכפת לן כלל מה שמקבל טומאה דמטעם הוי' ע"י טהרה אין חשש כיון שגם בלי הצנור היו המים עולין למעלה למקוה וא"כ אין הצנור גורם הוי' של המים כלל ולא איכפת לן אף שהצנור מק"ט כמבואר במשנה פ"ה דמקואות דמעיין שהעבירו ע"ג אחורי כלים או ספסל שכשר לטבול חוצה לה רק ע"ג ספסל ואחורי כלים לא יטבול משום גזירה אטו תוך כלי כיון דמק"ט וביאר בתיו"ט שם ומובא בש"ך דמיירי דיכולים המים לבוא למקוה זולתם דאין בזה משום הוי' ע"י דבר המק"ט:

ועפ"י יסוד המשנה הנ"ל דספסל שהוא כלי המק"ט אסור להטביל עליו והמים היוצאים ממנו כשרים ניחא לי ליישב דברי ר"ת שהובא ביש"ש ב"ק פ' מרובה סי' ח' שכ' דהא דצנור שחקקו ולבסוף קבעו פוסל היינו שאסור לטבול בצנור מחטין וצינורות אבל המים היוצאים מהצנור כשרים לטבול בם וזה כביר נשאלתי מח"א ע"ז שהדבר תימה מדוע יכשרו המים היוצאים למקוה מהצנור הזה שהוא כלי הא הוי שאובים ועוד דא"כ דמיירי לטבול בתוכו א"כ אפילו קבעו ולבסוף חקקו פוסל דהא בגמ' ב"ב ס"ז מסיק הטעם דמקילין בצינור שקבעו ולבסוף חקקו משום דשאובין מדרבנן אבל לטבול בתוכו הא הוי דאורייתא. ועתה ראיתי שגם בתשו' ריב"א יו"ד סי' נ"ח התפלא על דברי ר"ת הנ"ל. ולפי הנ"ל נראה דהנה סתם צנור פתוח מב' צדדים וא"כ יפלא למה צנור פוסל את המקוה וע"כ כתבו תוס' ב"ב ס"ה ד"ה צנור דמיירי בחטט בו לקבל צרורות וכ"כ הר"ש ז"ל פ"ד

דמקואות מ"ג עיי"ש אבל ר"ת ז"ל סובר דמיירי בצנור פתוח ולא חטט בו לקבל צרורות דהא סתם צנור קאמר דפוסל את המקוה רק דמיירי בצנור של מתכת דמקבל טומאה דהא פשוטי כלי מתכת טמאים וע"כ בתוך הצנור אסור לטבול משום גזירה אטו תוך כלי כמו דאסור להטביל ע"ג ספסל מהאי טעמא אבל המים היוצאים מהצנור למקוה כשרים כמו מים היוצאים מהספסל וניחא הא דקאמר בגמ' ב"ב ס"ו שאני שאובה דרבנן אף דקאי על טבילה בצנור גופא דזה נמי דאסור להטביל ע"ג כלי המק"ט אף שאין לה בית קיבול ולא נפסלו המים משום שאובין וגם לא משום הוי' ע"י טהרה כגון שהמים יבואו שמה מאליהם היא רק מדבריהם דחז"ל גזרו עליהם שבהיותם על הכלי יהיו כמו שאובין וזה ברור. באופן דבנ"ד אם יכולין המים לבוא למעלה למקוה בלעדי הצנור אין קפידא כלל אף אם יהיו הצנור מקבל טומאה רק אפשר ע"י שסתמו רצפת המעיין לא היו המים עולין למעלה לולא הצנור ובכה"ג הוי הוי' המים ע"י טומאה אם הצנור מקבל טומאה וצריכין לעשות הצנור ע"ד לקבעו בקרקע. והכסוי שקורין וועטיל שמכסין בו הצנור מלמעלה ודאי צריכין לכתחלה ע"מ כן לקובעו בקרקע דאם הכסוי מק"ט הרי יש חשש דמונע הזחילה ע"י דבר המק"ט דהא לולא הכסוי היו המים זוחלין לחוץ ושבין למעיין וגם יש לעשות הכסוי מחובר לצנור דהא תרווייהו בעינן שיהיו נעשה לקובעו בארץ וגם יהיו מחובר לארץ או לדבר המחובר לארץ כמ"ש בנוב"י בכ"ד וכן אם יעשו איזה נקב ברצפת המקוה לשפוך כל מי המקוה לחוץ בעת הצורך ולסתום הנקב בברזא של מתכת יש לעשותה ע"מ לקבעה בארץ ושתהיו נקבעת בארץ ע"ד שכ' בלחו"ש סי' ר"א ס"ק צ':

והנה ראיתי בתשו' הה"ג מאנטווערפון שכ' לענין הכיסוי דאפילו לא נעשה לכתחלה ע"מ לקובעו בארץ כשר והביא מכלים פי"ד מ"ג דכל הכיסוין טהורים חוץ מכיסוי מיחם וברע"ב שם הטעם דכיסוי מיחם טמא דמשתמשין עליו בפ"ע וא"כ כיסוי הוועטיל טהורה ול"צ עשותה לכתחלה ע"מ לקבעה בארץ. והנה בכלים פי"ב מ"ג דכיסוי טני של רופאים טמא כתב רע"ב הטעם משום דמניחין עליו סימנים וצע"ק בכלים פט"ז משנה ז' דכיסוי קופסא טמא וכיסוי קמטרא טהור והרע"ב ז"ל שם לא כתב שום טעם לדבר ובפירוש הראב"ד פ"ג מעדיות כתב טעם משום דכיסוי קופסא מהודק מאוד בכלי ונעשה כגוף הכלי עיי"ש וזה שייך דוקא היכא שהכלי טמא והכיסוי מהודק לו נעשה כגוף הכלי שמחובר לטמא אבל הכא שהצנור טהור אף שהכיסוי מהודק אין חשש. ובפירוש הגר"א ז"ל שם בכלים כתב טעם החילוק דכיסוי קופסא טמא שהוא שוה ויכול להשתמש עליו וכיסוי קמטרא עגול ואינו ראוי להשתמש עליו עיי"ש וצ"ע להגר"א דתלי

טעמא בראוי להשתמש עליו א"כ כל כיסוים השוים וראוים להניח עליהם דבר יהיו טמאים ופשטא דמשנה דכל הכיסוים טהורים לא משמע כן ועכ"פ בכיסוי שאינו ראוי להשתמש עליו כגון שעגול מלמעלה הי' נראה דא"צ לקובעו בארץ:

ולענין הברזא שכתבתי לעיל שסותמין הנקב יציאת המים שכתבתי לעיל להחמיר לעשותו ע"מ לקובעו בארץ. גם בזה יש לעיין דבתשו' חת"ס יו"ד סי' רי"ח כתב בפשיטות דברזא של נחושת אינו מק"ט דאין עליו שם כלי ובלחו"ש סי' ר"א ס"ק צ' הקשה עליו דלדעת הרמב"ם פ"ט מכלים כל שיש לו שם בפ"ע אף שאינו משתמש כלל בפ"ע מק"ט והוסיף לומר דגם להראב"ד שהכל תלוי אם משתמשין עליו בפ"ע הברזא מיקרי משמש בפ"ע והביא ראי' מהא דדלת וצנור יש לו שם בפ"ע וטהור מפני שנעשה לשמש עם הקרקע כדאי' פי"א דכלים והרי זה נעשה לשמש עם הקרקע א"כ לא מיקרי תשמישו בפ"ע והאיך קרו לה שם בפ"ע וע"כ דזה הוי תשמישו בעצמו כי אינו משמש בצירוף כלי אחר רק דטהור משום שנעשה לחברו בקרקע עיי"ש:

ולענ"ד נראה דלדעת הראב"ד ז"ל פשיטא דברזא טהור כי אין לה שום שימוש בפ"ע רק לתחוב אותו לסתום נקב של כלי או מקוה וכדומה. והא דפי"א דכלים קורה ודלת וצנור ע"כ מיירי בראוין להשתמש בהם בפ"ע דומיא דצנור שעכ"פ ראוי להניח בו דבר וכן דלת רחבה וראוי להניח עליו ולתלות בו דברים וכן כל הני השנוים שם בהכי מיירי וטהורים משום שנעשו להתחבר בארץ אבל ברזא אין לה שום שימוש כלל בפ"ע. וגם להרמב"ם ז"ל דתלי לה בשם בפ"ע ולא בשימוש נראה דברזא אינו שם בפ"ע כי כשיאמר ברזא סתם אין אתנו יודע עד מה כי כל ברזא יש לה ענין מיוחד ברזא לכלי קטן כמו פלאש או ברזא לסתום חביות וכדומה וזה מיקרי אין לה שם בפ"ע כמו כיסוים דמיקרי אין לה שם בפ"ע כי לכל כלי יש כיסוי מיוחד וע' בפי"א דכלים מ"ו דפיקה של מתכת חכמים מטהרין וביאר בתויו"ט שם בשם הרמב"ם דאפילו אם יאמר אדם פיקה לא ידע לאיזה שם כיון שזה השם נופל על כל פלכה עגולה או קרובת העיגול עד שיאמר פיקה של כוש עיי"ש וה"נ בברזא. וע' בתשו' ריב"א יו"ד סי' ס"ד שגם הוא הקשה על הח"ס הנ"ל מדברי הרמב"ם דיש לו שם בפ"ע טמא אבל הוא הבין שם בח"ס דמיירי בברזא שקורין פיפין ותרנגולת נחושה וזה ודאי צורת כלי עלה ויש לה שם בפ"ע רק שאינה ראוי להשתמש בפ"ע אבל בברזא פשוטה מודה הריב"א דטהור לכל השיטות וכ"כ בריב"א סי' ס"ז דברזא פשוטה אינה כלי כלל ואין ע"ז שום שם כלי וע' בתיו"ט פ"ט דכלים דאף דפשוטי כ"מ טמא אבל בעינן שיהיו תורת כלי עלי' וכ"ה בפיה"מ להרמב"ם ז"ל ע"כ מעיקר הדין נראה דא"צ לקבעה בארץ ובפרט אם עושין הברזא עגולה מלמעלה שאינו

ראוי להשתמש עליו כלל ועכ"ז טוב להחמיר לקבעה למקוה ע"י שלשלת ואף שבג"ט הובא בלחו"ש שם מחמיר דל"מ חיבור ע"י שלשלת אבל הוא מיירי בתרנגולת נחושה שזה הוי כלי אבל ברזא פשוטה נראה דאינו כלי כלל וכן בהכיסוי דהיינו הוועטיל יש להחמיר לעשותה לכתחלה ע"מ לקובעה בארץ ולקבעה עכ"פ ע"י שלשלת וכנ"ל:

סימן צג

לכבוד הרב החריף ובקי דייק וגריס מו"ה יהושע העשיל זילבערשטיין נ"י מגולי רוסיא:
מכתבו הגיעני מגילה עפה והנני בזה לתשובתו ע"ד תמיהתו על ש"ע יו"ד סי' שמ"א סעי' ב' דארובה שבין בית לעליה ואין בה פו"ט וכזית מהמת למטה בבית נגד הארובה הבית טהור והעלי' טמאה ובבאה"ג כתב שמקורו מהמשנה פ"ו דאהלות וכ"ת כתב שלא נמצא שם ואדרבה נראה שם להיפוך. והנה מקור ד"ז הוא בב"י בשם הרא"ש בה"ק וברא"ש שם כתב ע"ז ודבר זה מפורש באהלות פ"ו במתניתן דאין בארובות פו"ט וכוונתו דהא בפ"י מ"ה תנן דאין בארובות פו"ט ונתן דבר שאינו מקבל טומאה בין מלמעלן בין מלמטן התחתון טמא וביאר הרא"ש שם בפירושו דהאי תחתון היינו סמוך למה שנתן ע"כ אם נתן על ארובה שבבית הבית טמא דהא עירב את הטומאה ואם נתן על ארובת עלי' העלי' טמאה דהטומאה נכנסת לעלו' בפחות מטפח כיון דהטומאה נגדו והבית טהור שאין חוזרת מעלי' לבית פחות מטפח יעו"ש ופשוט דהאי דינא דסי' שע"א סעי' ב' מיירי שעלי' למעלה מקורה וסתימה נגד ארובה שבבית והו"ל כנתן למעלה דמה לי נתן למעלה אח"כ או הי' שם מעיקרא תקרה ובנתן למעלה העלי' טמאה והבית טהור והרי מקור הדין במשנה וגם בטעמו ונימוקו הדין ברור דהא זה מוכרח דהא דבעינן פו"ט היינו מן הצד אבל הטומאה נכחו גם בפחות מטפח יוצאת וכדאי' להדיא בפ"י מ"ב דטומאה כנגד הארובה ונתן רגלו למעלה טמא כיון דטומאה קודמת לרגלו הרי מבואר דהטומאה יוצאה נכחו אף בפחות מטפח. והא דרגלו קודמת לטומאה טהור לחכמים היא משום דקדמה סתימה לטומאה אבל זה פשוט דגם ברגלו קדמה לטומאה אם הי' הרגל באויר נגד הטומאה מלמטה בארובה אף שהרגל הי' קודם ואח"כ ניתן שם טומאה בארובה למטה רגלו טמא כיון דאינו סותם וכדמוכח שם מהא דכ"ש דשתי רגלים יעו"ש ודו"ק. וכן מבואר בחולין קכ"ה דמסכת פרוסה ע"פ המת באויר הנוגע כנגד הנקב טמא והכל עפ"י יסוד הנ"ל דנגד הטומאה ל"ב פו"ט וא"כ ממילא אם העלי' מקורה נגד ארובה שבבית והטומאה הא יש לה התפשטות למעלה נכחה וא"כ כיון שיש שם אוהל מלמעלה נמשך הטומאה ע"י האוהל בכל העלי' דאפילו בטומאה רצוצה הדין כן דאם בקעה למעלה ומצאה שם אוהל נתפשטה גם לצדדין כמ"ש התוי"ט פ' כוורת

בשם מהר"ם לאחר שחזר בו והנה מע"כ הביא ראי' דאין טומאה עולה לעלי' כל שאין שם פו"ט מפ"ז דאהלות מ"ד דמסכת פרוסה חוצץ דמפרש לה הרע"ב המונח בין בית לעלי' ואין זה ראי' כלל דשם מיירי דטומאה מן הצד ואינו כנגד הנקבים וכן כ' להדיא ברא"ש שם דדוקא מן הצד אבל אם הטומאה כנגד הנקבים אינו חוצץ והביא מחולין קכ"ה דפרסן ע"פ המת הנוגע כנגד הנקב טמא:

והן אמת שברש"י ז"ל חולין קכ"ה אהא דחבילי מטה חוצצין בין הבית לעלי' שכ' רש"י שם נעשו תקרה ובטלו ואף הנוגע כנגד הנקב טהור ומשמע מלשונו שם אף אם הטומאה כנגד הנקב ואפ"ה חוצץ והנוגע מלמעלה טהור אבל הדבר תימה דמה הבדל יש בין זה להא דפרסן ע"פ המת באויר דנוגע כנגד הנקב טמא וראיתי ברש"ש שם שתמה על רש"י וכ' שסותר הדין דיו"ד סי' שע"א סעי' ב' הנ"ל ואני תמה עליו דיותר הו"ל להקשות על רש"י ממשנה דפ"י מ"ב דנתן רגלו כנגד הטומאה טמא הרי הדבר מוכרח דארובה שבין בית לעלי' ואין בו פו"ט הנוגע כנגד הנקב טמא. וראיתי בתשו' חת"ס יו"ד סו"ס ש"ם שכ' מסברתו לחלק בין רישא לסיפא דברישא כיון שרוצה לסתום האויר לגמרי רק בהכרח לא מצא רק מסכת פרוסה שיש בם נקבים ע"כ הוי כסתום לגמרי ואין הטומאה יוצאה אף נגדה משא"כ בארובה שבין בית לעלי' דבכוונה מניח אויר אינו כסתום והנוגע נגד הנקב טמא יעו"ש וזה יש לו מקום קצת בדברי רש"י ז"ל אף שהחת"ס שם לא הרגיש כלל מדברי רש"י המסייעין לו ועכ"פ בארובה שבין בית לעלי' אף שאין בו פו"ט הדבר ברור דנוגע למעלה נגד ארובה טמא וא"כ ביש שם תקרה למעלה הטומאה מתפשטת שם בכל העלי' וכהרא"ש הנ"ל. אך גם בדין סריגי החלונות הנה דעת הרא"ש בפירושו פ"ז דאהלות מ"ד דגם שם כנגד הנקב הטומאה בוקעת וע"כ הרא"ש ז"ל מפרש הא דחולין קכ"ה דחוצצין בין בית לעלי' היינו כשהטומאה מן הצד לא כנגד הנקבים ודלא כמשמעות רש"י שם: אמנם כן אף שהדין הנ"ל ברור ומקורו ממשנה ה' פ"י דאהלות לפירוש הרא"ש מכ"מ לפי פירוש מהר"ם שם שהובא בתוי"ט במ"ד בד"ה ודבר שאינו מק"ט מבואר דמפרש האי דמשנה ה' דנתן דבר שאינו מק"ט בין מלמעלן בין מלמטן התחתון טמא היינו התחתון ממש שהוא הבית והיינו בין שנתן על ארובה שבבית בין שנתן על ארובה שבעלי' הבית טמא והעלי' טהורה וא"כ גם בארובה שבין בית לעלי' והעלי' סתומה מלמעלה אף שהטומאה כנגד הארובה למהר"ם העלי' טהורה והבית כמא היפוך מפסק הש"ע סי' שע"א הנ"ל וכן מצאתי באשכול ה' טומאת כהנים סי' נ"ב שמפרש להמשנה הנ"ל כמהר"ם וכתב להדיא דארובה שבין בית לעלי' והעלי' סתימה העלי' טהור והבית טמא ובנח"א שם הביא מהג"ט שגם דעת ר"ש כמהר"ם ותמה על

הש"ע שסתם כהרא"ש יעו"ש. אבל לענ"ד שיטת הקדמונים הנ"ל תמוה מאוד דמאיזה טעם לא יעלה הטומאה מהבית להעלי' הא מבואר במשנה ב' דנתן רגלו על הטומאה טמא אשר ע"כ מסתבר לי' להב"י פירוש הרא"ש הבנוי עפ"י יסודות חזקים וגם זאת תמוה לפירוש מהר"ם דהבית טמא מאיזה טעם יהי' כן הא אין על הטומאה שום אוהל בבית רק ע"י מה שנתן למעלה על ארובת העלי' והרי מה שנתן למעלה אינו רחב טפח כיון דאין בארובה פו"ט ובאין פו"ט לא אמרינן חבוט רמי כדאי' בפי"ב דאהלות מ"ה. ודברי הרא"ש עיקר בעיני מרן הב"י ז"ל וסתם כמותו ומה שהביא כ"ת מתוספתא פי"א דאהלות ארובה שבין בית לעלי' ואין בה פו"ט כלים שבעלי' טהורים כו' כלים שכנגד הזית רבי מטמא וחכמים מטהרין אמר רבי רואה אני דבריהם מדברי. לענ"ד יש לומר דרישא דתוספתא מיירי כשהטומאה בבית שלא כנגד הארובה בזה העלי' טהורה והיינו דנקט עלי' טהורה והבית טמא ובסיפא כלים כנגד הזית מיירי שמונחים כלים על הארובה נגד הטומאה אפ"ה הכלים טהורים דמיירי שקדמו הכלים להטומאה וחכמים לטעמייהו בפ"ו דאהלות דרגלו קודם לטומאה טהור שסותם אבל הכא בארובה שבין בית לעלו' ולא נסתם שפיר בוקע באויר למעלה וממילא מתפשט בכל העלי' וזה נלע"ד נכון:

ב) ומה שתמה כ"ת על שיטת הר"י מסופינט שבתוס' נזיר נ"ד דבכל הכלים אמרינן דהרי הוא כחלל ומטמאין גם באוהל וא"כ האיך יפרנסו המשנה פט"ו דאהלות משנה ב' דטבליות של עץ הנוגעים זו בזו בקרנותיהן הנוגע בטבלא השני' טמא טומאת ז' שמפרש הר"ש והרע"ב משום דהטבלא הראשונה שהמת תחתי' אינו מתחשב דהוי כמת גופא לכך השני' כנוגע במת ואדם הנוגע בה טמא שבעה דא"כ אמאי כלים שתחת השני' טהורים הא השני' כנוגעת במת ולטמא באוהל ומוכרח כהפוסקים דלענין טומאת אוהל לא אמרינן חרב כחלל. יפה העיר וכבר קדמו בזה הרש"ש שם ותירץ דכי ענין דאין אוהל מתחשב היא מטעם דהוי בחיבורין כיון דהמת מונח באוהל וטומאת חיבורין רק דרבנן לא גזרו שיטמא באוהל ומכח זה תמה על תויו"ט שם דמשום חיבורין ליכא דהוי דיקרב בדיקרב דאדרבה כל ענין דאין אוהל מתחשב מטעם חיבורין הוא יעו"ש ודבריו תמוהים מאוד שהבין דהא דאין האוהל מתחשב מטעם חיבורין היא וזה א"א דהא לרוב הפוסקים לא אמרו רק לגבי השני שטמא טומאת שבעה אבל השלישי טמא רק טומאת ערב אפילו מדרבנן וכמו שהאריך בזה התיו"ט בפט"ז דאהלות ד"ה וטימאוהו וכן מבואר בתוס' שבת י"ז דאם הי' מפסיק ביד בין מרדע לבשר האיכר לא הי' טמא רק טומאת ערב וסברת תוס' נזיר מ"ב דהשלישי ג"כ טמא מדרבנן סברא יחידאה היא וגם נראה דהתוס'

בנזיר לא אמרו כן רק כשהראשון אדם אבל כשהראשון כלי לכ"ע לא גזרו בשלישי ובזה ניחא דלא יסתרו דברי תוס' שבת י"ז לתוס' ב"מ ק"ה ד"ה על דשם חששו לשיטת ר"י דגם שלישי טמא מדרבנן ועי' מהרש"א שם משום דשם ראשון הנוגע אדם הוא יעו"ש. ועכ"פ שיטת ר"ש ורא"ש ותוס' שבת הנ"ל מבואר דבכלים השלישי טמא רק טומאת ערב אף בחיבורין וא"כ האיך יתכן לומר הא דאין האוהל מתחשב מטעם חיבורין היא דא"כ הנוגע בטבלא שני' אמאי מטמא להסוברים דבכלי עץ לא אמרינן חרב הרי הוא כחלל וא"כ הנוגע בשניה הוי שלישי ולטמי רק טומאת ערב וע"כ הא דאין האוהל מתחשב ענין אחר הוא לגמרי שהאוהל כ"ז שהטומאה בתוכו נחשב כל האוהל כגופו של מת. ומה"ט השפוד שנגע באוהל מאחוריו מטמא אדם לטמא כלים טומאת שבעה וא"כ זה חמור הרבה מחיבורין:

אך כל זה לפי פירוש הב' שבר"ש ורע"ב על הא דאין האוהל מתחשב בפ"ק דאהלות דמיירי כשנגע השפוד מבחוץ אבל לפי פירושם הא' שם דמיירי כשהשפוד מונח בתוך האוהל ולכך אין האוהל מתחשב משום דהשפוד נטמא במת גופא לפי פירוש זה אין שום עדיפות לאוהל כלל והוי רק כמו טומאה בחיבורין. ואך לפי פירוש הא' הנ"ל א"א להלום האי משנה ודפט"ו מ"ב מדוע הנוגע בשניה טמא שבעה וע"כ נבוא לפירוש הב' דאין האוהל מתחשב וע"כ טבלא שניה הנוגעת בראשונה מבחוץ כנוגע במת וא"כ הדק"ל באוהל נמי ליטמי:

וראיתי להתוס' שבת י"ז ד"ה ששמע שכתבו דהאיכר טמא טומאת ז' משום דהוי טומאה בחיבורין דיקרב בדיקרב טמא מה"ת ואפילו בחיבורים ע"י אוהל טמא מה"ת כדמוכח פ"ק דאהלות מ"ג יעו"ש וכוונתם להא דאין האוהל מתחשב יעו"ש. ובעניותי קשה לי טובא דממ"נ אם יסברו התוס' בהא דאין האוהל מתחשב כפירוש קמא דר"ש וא"כ שוב מנ"ל דע"י אוהל הוי טומאה בחיבורין דילמא טומאה בחיבורין לא מיקרי רק ע"י נגיעה דהא שם לא הוצרכו כלל שיהי' טומאה בחיבורין דהא שפוד של מתכת היא ונגע במת ונעשה אבי אבות ומטמא אדם ונעשה אב ואדם עושה כלי מתכת כיוצא בו וא"כ שוב אין ראי' כלל לענין כלי שטף דבכה"ג מיקרי טומאת חיבורין ואם כוונת תוס' כפירוש ב' דר"ש דהשפוד נגע מבחוץ ואין האוהל מתחשב והוי כנגע בגופו של מת ג"כ לא צריכים שם לטומאת חיבורין דהא כיון דאין האוהל מתחשב והוי כגופו של מת לכך שפוד של מתכת שנגע בו נעשה אבי אבית ומטמא אדם להיות אב ועושה כלי כיוצא בו וא"צ לטומאת חיבורין. ומהא דאין האוהל מתחשב גופא אין ראי' לטומאת חיבורים דהא זה גרע הרבה מטומאת חיבורים דהאוהל כגופו של מת כמ"ש לעיל דאין לומר

דגם הכא כיון שהאיכר עובר ומאהיל במרדע אין האוהל מתחשב ולכך האיכר טמא טומאת שבעה דע"כ האי דינא דאין האוהל מתחשב ל"ש רק באוהל גמור טע"ט אבל באין בו טע"ט שמאהיל על המת אף שמביא הטומאה ע"ע בכ"ש ודאי אין עליו תורת אוהל לענין זה וראי' דהא התוס' גופא בשבת שם כתבו דאם היד מפסוק בין מרדע לאכר הי' האכר טמא רק טומאת ערב וא"כ אם נחשוב זה לאוהל שאינו מתחשב א"כ האכר טמא שבעה דהא הבגד כנוגע במת גופא והאדם הוי דיקרב בדיקרב שטמא שבעה מה"ת וע"כ דזה לא מיקרי אוהל רק דטומאת חיבורין מיקרי כיון דמרדע מאהיל על המת הוי כנוגע במת ולכך אדם הנוגע בו הוי דיקרב בדיקרב ומנ"ל לתוס' הא דילמא ע"י נגיעה הוי חיבורין ולא ע"י אוהל והא דאין האוהל מתחשב הא מיירי באוהל טפח וזה מטומאה חיבורים. ואולי התוס' שם אזלו בשיטת הר"י מסופינט שהובא בר"ש פ"ק דאהלות דהאי דינא דארבעה טמאים במת הוא דוקא בחיבורין א"כ יתכן שתוס' מפרש כפירוש קמא דר"ש בהא דאין האוהל מתחשב ואפ"ה מוכרח דע"י אוהל הוי עכ"פ בחיבורין דהא אין ארבעה טמאים אלא ע"י חיבורין אבל הוא דוחק גדול שהרי הר"ש שם כתב שאין לסברא זו קיום כלל וגם התוס' לא הזכירו בשום דוכתא האי סברא דארבעה טמאים במת מיירי ע"י חיבורין דוקא רק הביאו פלוגתא דר"ת מוקי בכלי מתכת דוקא ור"י מסיפונט בכל הכלים וא"כ הדק"ל מה ראי' הביאו תוס' משם דמרדע שהאהיל מיקרי טומאה בחיבורין וצ"ע:

ובעיקר קושי' כ"ת בהא דטבליות כיון דאין האוהל מתחשב הוי הטבלא השני' כנוגע במת ובאוהל נמי ליטמי נראה לפע"ד דהדבר מוכרח דאף לשיטה הנ"ל דכל הכלים שנגעו במת נעשו כמוהו ומטמאין אף באוהל מכ"מ אוהל הצטוו אף שמקבל טומאה כגון אוהל של כשתן שמת מונח בו אפילו בעוד המת מונח בו אין האוהל מטמא באוהל דהיינו שאם האהיל א' מלמעלה על האוהל טהור דהא כתבו הר"ש והרא"ש פ"ח דאהלות דגזה"כ היא דאוהל הנטוי אף שמקבל טומאה חוצץ מלהיות הטומאה בוקעת ועולה יעו"ש. ודין זה היא אף להסוברים דבכל הכלים אמרינן חרב הרי הוא כחלל דהא בהאי דפ"ז דאהלות באוהל שהטומאה מתוכו הנוגע מאחוריו טמא טומאת ערב פירשו הר"ש אליבא דר"י מסופינט משום דאוהל כיון דמציל מלהיות הטומאה בוקעת ועולה נעשה צד הפנימי שלו וצד החיצון כשני כלים והיינו לאחר שיצא משם המת דבעודו שם הא אין האוהל מתחשב יעו"ש והא דמציל מלהיות הטומאה בוקעת ועולה היינו ע"כ בעוד המת תחתיו והיינו דמאהיל עליו מלמעלה טהור וא"כ האיך אפשר לומר שהאהל יהי' לו דין חרב הרי הוא כחלל לטמא באוהל דא"כ האיך מציל מלהיות בוקע ועולה

הטומאה הא בלא"ה נטמא המאהיל על האוהל מטעם האוהל גופא וכיון דגם בעוד המת תחתיו המאהיל מלמעלה טהור מוכרח דבאוהל גם זה מהלכה דאין האוהל מטמא באוהל ול"ד בזה לשאר כלי ונמצא עכשיו דאע"ג דאוהל כ"ז שהמת בתוכו נחשב כגופו של מת וחמור יותר מכלי הנוגע במת מכ"מ זה דוקא לענין נוגע באוהל אבל לענין מאהיל על האוהל קיל מכלי דאפילו בעוד המת תחתיו המאהיל על האוהל טהור:

והנה זה וודאי דהאי דינא דחידשו הרא"ש ור"ש דאוהל אף שמקבל טומאה חוצץ בפני הטומאה אין כוונתם לאוהל מחובר דוקא בארץ כגון פשתן דמטמא טומאת אוהלים אף במחובר כתוס' שבת כ"ז אלא אף שאינו מחובר לקרקע כל שנטוו כאוהל מיקרי אוהל לענין זה וכ"נ מלשונם ועי' במש"ל פ"ה מטו"מ. והשתא יתכן דהאי דינא דטבליות מיירי בנטוי' כעין אוהל ומת תחת א' מהן וכיון דאין האוהל מתחשב ע"כ השניה הנוגעת באחורי הראשונה הוי כנוגע במת לענין זה דנעשה אבי אבות לטמא אדם טומאת שבעה מיהו כ"ז לענין נגע אבל כלים המונחים בתוכו אינם מטמאים בתורת אוהל דכיון דכל טומאתו משום שנגע באוהל המת מאחוריו ואוהל המת גופא הא איני מטמא באוהל רק בנגיעה כמ"ש לעיל וע"כ גם הטבלא שנגעה בה אינה מטמאה באוהל כיון דכל טומאתה נצמח מדבר שנטמא רק במגע ודמי לכלי שנגע בעצם כשעורה דהכלי אינו מטמא באוהל כיון דעצם כשעורה גופא איני מטמא באוהל לא יהי' טפל חמור מן העיקר כמ"ש המנ"ח מ"ע רס"ג והוכיח כן מלשון הג"א ובתיו"ט פט"ו שם הקשה אהא דטבליות הא כל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אוהלים אלא פשתן ותירץ דהיינו דוקא לאחר שיצא המת משם אבל בעודו שם כמלא טומאה דמי יעו"ש וקושיתו תמוה דכל היוצא מן העץ היינו במחובר לקרקע דוקא כתוס' שבת כ"ז אבל הכא מיירי באינו מחובר רק נטוי כאוהל כמ"ש לעיל ותירוצו תמוה ביותר דאם באמת מיירי שאוהל זה של עץ מחובר בגוונא שאינו מקבל טומאה א"כ הוי כמת המונח בבית דלכ"ע חוצץ והנוגע בבית מבחוץ טהור גמור וא"כ האיך מטמא הטבלא שניה ע"י נגיעתה בראשונה הא הראשונה גופא טהור. והר"ש פ"ז דאהלות שמחלק בין אוהל כשהטומאה בתוכו לאחר שיצא מתוכו מיירי באוהל של פשתן שמקבל טומאה אבל באוהל שאינו מק"ט אף כשהמת מונח בתוכו הנוגע באוהל טהור לגמרי ודברי התויו"ט צע"ג:

סימן צד

לכבוד הרב הה"ג האבד"ק לאקאטש נ"י:

ע"ד שאלתו בצוואת שכ"מ שלא הי' לו בנים רק יורשו הי' בן אחותו ובצוואתו הניח לו בירושה חלק בדירתו וחלק א' בדירתו יהי' על עולמית שהכנסה שיהי' מהבית יחולק

בכל שנה על היא"צ והיורש שלו יעקור דירתו מהחדרים אשר הם עולמית. ואם יעבור ע"ז הוא אוסר עליו ועל כל אדם הנאת החדרים הנ"ל שהכנסה יהי' על היא"צ והיורש הנ"ל לא קיים הצוואה וישב בכל החדרים עד יום מותו וכהיום האלמנה שלו רוצה למכור כל הנחלה עם החדרים שצוה המצוה הנ"ל על עולמית אם רשאין לקנותו. והנה מ"ש כ"ת לדון בזה דאין ממש בצוואה כמבואר בחו"מ סי' ריי"ב סעי' ו' דשכר דירה הוי דשלב"ל ולא חל ההקדש והצדקה ונשען ע"ד רמ"א בחו"מ סי' ריי"ב שהכריע דהקדש וצדקה לא חל על דשלב"ל ובאומר כשהוא שכ"מ שכר הבית יהי' לעניים לא אמר כלום. הנה בגוף הכרעת רמ"א שם גם לענין שכ"מ כן עי' בתשו' מהרא"ל צינץ חחו"מ סי' ל"ח שפקפק הרבה עליו. אבל בנ"ד לדעתי גם להרמ"א חלה הצוואה דהא בפירוש נכתב שהחדרים יהי' על עולמית הרי הקדיש גוף החדרים לזה אלא שביאר דבריו שהכנסת הבית יחולק על היא"צ והרי אפילו במוכר או הקדיש בית להכנסתו מועיל כמו דקל לפירותיו ומכ"ש הכא שהקדיש גוף הבית. ומ"ש כת"ר שהכא בודאי לא הקדיש גוף הבית מלשון הצוואה שאחר פטירתו יעקור היורש דירתו מן החדרים וכו' שלי הרי שקראם שלו. אין זה כלום כדאמרינן גיטין מ"ב עבדי שהי' כבר יעו"ש וה"נ שהיו שלו מכבר ובפרט בנ"ד הא ההקדש לא חל עד אחר מותו ובעודו בחיים עדיין שלו הוא ואף שעקירת דירתו של היורש יהי' אחרי פטירתו קראם שלו שמעיקרא הי' שלו כנ"ל:

וגם מצד האיסור שאסרם על כל העולם שכ' כת"ר דאין האיסור כלום דהאיסור הוא אם יעקור דירתו אז הוא אוסר ולא אסר מעכשיו ואז לאחר פטירתו הרי כבר זכה היורש בנחלה ואין בידו לאסור. והנה בלשון הצוואה לא נכתב לשון זה דאז הוא אוסר רק אם לא יעקור דירתו אני אוסר וכו' וא"כ יתכן שאוסר מעכשיו ואע"ג דבכל דוכתי קיי"ל דלשון אם לאחר הוא ועי' באה"ע סי' קמ"ה הא לענין נדר מבואר בשבועות כ"ו באומר לא אוכל ככר זה אם אוכל זה דאכל' לאיסורא והדר אכלי' לתנאי' ומוכח שם דחל הנדר מעכשיו וכבר תמה הר"ן שם הא אם כלאחר דמי ותירץ דהכא שאני דאם נימא דאם כלאחר דמי יוכל להיות שלא יחול הנדר כלל אם יאכל האיסור מקודם ע"כ אמדינן לדעתו שכוונתו מעכשיו יעו"ש ומכ"ש בנ"ד דאם נימא אם כלאחר דמי הרי אין לנדרו ואיסורו חלות כלל דהא אין בידו לאסור אחר מותו ע"כ בוודאי הי' כוונתו שאם יעבור ע"ז הוא אוסר מעכשיו הבית ונסתר בזה מה שרצה כת"ר לדייק מזה שהמצוה לא הקדיש גוף הבית לצדקה רק ההכנסה דאל"כ האיך יכול לאסור הא הבית אינו שלו רק של עניים דהא הצדקה לעניים חלה לאחרי מותו כדין כל מתנת שכ"מ ועי' קצה"ח סי' ר"ן ונה"מ שם דאף לשי' הפוסקים שחלה למפרע מכ"מ כשבדעת המצוה שיחול לאח"מ חל אז ולא

למפרע והאיסור שאוסר אם לא יקוים הוא מעכשיו בעודו בחיים שעדיין הבית שלו ויכול לאסור. וע"ד הר"ן שבועות הנ"ל עי' מ"ש הג' רעק"א בהגהותיו למשניות נדרים פ"ז מ"ט ומ"ש בעניי בספרי מ"פ לחו"מ בשירי מנחה לסי' ר"ז. ע"כ לדעתי אינני רואה שום היתר לקנות החדרים ההם של צדקה וגם מצד האיסור שאסרם המצוה על כל אדם:

סימן צה

לכבוד הרב הה"ג מו"ה דוד אלימלך הכהן נ"י ראבד"ק דינוב יצ"ו: ע"ד שאלתו באשה א' שאינה יכולה לטהר לבעלה מחמת שרואה תדיר מראה ברוין הנוטה לשחור על הכתונת שלה ומראה זו היא רואה בלי שום הרגשה רק מרגשת שנתלחלחה מושבה ובודקת הכתונת ותמצא מראות הנ"ל והרופאים יאמרו כי יש לה יבלת על האם שמשם יוצא הלחלוח ואף שהרופאים לא הושוו כולם בסבת הלחלוח אבל כולם יאמרו שאין הדם דהיינו המראה מהמקור מה משפט האשה הנ"ל. וכת"ר האריך בזה. והנה כפי דברי האשה אינה מרגשת שום כאב ע"כ לולא דברי הרופאים לא הי' מקום להקל אף לגבי כתמים אף להחושבים כאב כמכה לענין כתמים ובפרט באשה שיש לה ווסת עי' נוב"י מה"ת סי' ק' דהא אינה מרגשת כאב. ומצד שהלחלוח משונה ממראה דם נדתה לא מצאתי בפוסקים להקל ועוד דהא שערות בוודאי משונים הם ואפ"ה לא הקילו בפוסקים רק בבדיקה אם נמחו ומשמע אף בלי הרגשה דהוי רק דרבנן. ובנוב"י מהד"ת יו"ד סי' צ"ח משמע קצת דיש מקום להקל קצת בכתמים עי"ז שנשתנה מראה הדם מדם נדותה אלא שכ' שם סברא לתלות שינוי הדם בזה שיצא קודם הזמן ולא נתבשל כל הצורך יעו"ש. ובנ"ד שנוטה לשחור וכל החשש דלמא באמת שחור היא ואין אנו בקיאין ושחור הא אדום היא אלא שלקה וא"כ אדרבא נתבשל ביותר. אמנם גם בזה יש לומר שלכך נשתנה שנשתהא במקור הרבה ועכ"פ אינני רואה מקום להקל אף בכתמים ע"י השינוי ובפרט בנ"ד שרואה ודאי מגופה:

אמנם מצד אמירת הרופאים כבר עומעמו הרבה בזה בגדולי האחרונים ובפרט ברופא נכרי ורופאי ישראל שבזמנינו החשודים. אמנם בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' כ"ח דכל פלוגתת הפוסקים הוא רק בדבר שאומרים עפ"י השערה ולא בדבר שלמראה עיניהם ישפוטו שרואין מכה או במשמוש ידים דלכ"ע נאמנים יעו"ש וכ"ה בנ"ד למראה עינם ישפוטו. ונהי דאין אומרים ברור שזאת היבלת מוציאה לחלוח וגם מקריאתם זאת יבלת אולי אינה כמו מכה גמורה עכ"פ לענין דם שלא בהרגשה כמו בנ"ד דהוי רק מדרבנן יש לחשבו למכה שאינו ידוע שמ"ד דלרמ"א סי' קפ"ז מותר מטעם ס"ס וגם הנוב"י סי' מ"א החזיק בדבריו היכא שהמכה במקור. וגם החוו"ד שהחמיר שם מודה דבלא הרגשה

שריא מטעם ס"ס הנ"ל כיון דהיא רק מדרבנן. אפס דיש להחמיר לכאורה לענין ז' נקיים עפי"ד החוו"ד הנ"ל דכל ההיתר היא משום שלא בהרגשה דהוי דרבנן והרי להחוו"ד סי' קצ"ו דם שלא בהרגשה סותר ובשו"ת ב"ש מה"ת יו"ד סי' י"ז החזיק בשיטתו דעכ"פ אינו עולה יעו"ש. אמנם כאן דלהנוב"י הנ"ל דמתיר מטעם ס"ס אף בלעדי הסברא דלא הרגישה אף בדאו' מועיל הס"ס יעו"ש. א"כ פשיטא דאף בז' נקיים טהורה כיון דאין ההיתר משום דלא הרגישה וגם בסברת חוו"ד וב"ש הנ"ל מה שהחליט הב"ש דלכל הפוסקים דם קישוי אינו עולה וה"ה דם שלא בהרגשה. והרמב"ם שמקיל בדם קישוי שעולה יחיד הוא בזה יעו"ש, לפע"ד זה אינו דגם שיטת הר"ח כהרמב"ם כמ"ש הס"ט סי' קצ"ד בשם רשב"א גם מה שחשבו הס"ט והבי"ש להר"ן מהסוברים שדם קישוי אינו עולה צ"ע דאף שבנדה ל"ה הביא הר"ן בסתם דברי הר"י דדם קישוי אינו עולה אבל בדף ל"ז הביא שיטת אלו בשם י"א ולבתר הכי הביא דברי הרמב"ם שדם קישוי עולה והאריך הר"ן ליישב דבריו דל"ד לדם טוהר דאינו עולה דשם כל שלא טבלה הדם טמא דביומי וטבילה תלה רחמנא יעו"ש וגם שם בדף ל"ז בד"ה אא"ב כתב להדיא דדם קישוי עולה יעו"ש ולשיטתם ה"ה דם שלא בהרגשה:

ועכ"פ בנ"ד לענין כתם נוטה לשחור שבלא"ה הס"ט מקיל לגמרי בנוטה לשחור ונהי דאינו מקיל רק בכתם ולא בדם שודאי מגופה ובא ע"י הרגשה כמבואר בדבריו סי' ק"ץ ס"ק נ"ב שאין להחמיר בזה רק בראי' ממש או בבדקה בעד הבדוק יעו"ש מכ"מ הא גם דם ממש בנוטה לשחור טהור מה"ת והכא בלא הרגשה לדעת רמב"ם ור"ח ור"ן הנ"ל עולה והוי רק כתם ובשגם דלנוב"י הנ"ל דמתיר מס"ס לא שייך חומרא זו כמ"ש לעיל ע"כ יש לצדד להקל. ורק לענין תוך ג' לימי ספירה שמוצאת לחלוח הנ"ל אף שבנוב"י סי' י"א נראה שמחמיר בזה כיון דאינה ידוע שהמכה מוציאה דם וגם רמ"א סי' קצ"ו אינו מקיל רק במכה שידוע שמוציאה דם ובפרט להש"ך שם שמחמיר יותר. מכ"מ הכא כיון דהיא רק כתם הנוטה לשחור שהס"ט מקיל לגמרי יש להקל הכא דא"א לטהר באופן אחר לבעלה:

אמנם לענין בדיקת הפסק טהרה וז' נקיים שהביא כת"ר דברי החוו"ד להחמיר בכל גווני אף במכה שידוע שמוציאה דם וכ"כ בס"ט שם כיון דבעינן בדיקה ואין זו בדיקה. והן אמת שמלשון החוו"ד שם שכ' מתחלה ליסוד מוסד דדם שלא בהרגשה סותר ולכך הצריכה תורה הפס"ט ובדיקה דנקיים ואח"כ כ' דלפי"ז גם במכה שידוע שמוציאה דם בעינן הפס"ט ובדיקה א' מז' נקיים יעו"ש נראה דהא בהא תליא. וא"כ לפי מ"ש לעיל דאין זה מוכרח דדם שלא בהרגשה אינו עולה יש לומר נמי דבמכה שידוע שמוציאה

דם א"צ שיהא העד נקי בהפס"ט ובדיקת נקיים. וכ"נ שהבין בתשו' חס"ל יור"ד סי' נ"ח דלפי השגתו על החוו"ד בהא דהרגשה אינו מצריך לענין קרטין שיהי' בדיקת הפ"ט וא' מז' נקיים נקי מקרטין. אבל בתשו' אב"מ סי' כ"ג אף שחולק על החוו"ד בהא דדם שלא בהרגשה וכן חולק על חוו"ד בזה שהחמיר במכה המוציאה דם ודאי שטמאה בשעת ווסתה דאח"כ צריכה הפ"ט וא' מז' נקיים שיהי' נקי דכיון דלא איתחזקא בנדה וודאית רק משום וכי לא תטמא לעולם סגי בהפ"ט ובדיקת דז' נקיים אף שאינו נקי אבל בזה מודה לו דאם טמאה נדה וודאית אין מועיל בדיקת הפ"ט וז' נקיים רק בבדיקה וודאית וא"א לתלות אז בדם מכה דאין זה בדיקה כלל יעו"ש. וכ"ה בתשו' ח"ס יו"ד סי' קע"ז:

והנה כת"ר מביא דברי תשו' מהרי"א הלוי ח"א סי' קמ"א שתמה על חוו"ד וס"ט הנ"ל מהא דכ' הש"ך סי' קפ"ז במרגשת בשעת ווסתה שדם בא ממכה טהורה ואין חוששין שמא טפת נדה מעורב כיון דל"ש סברת דכי לא תטמא שתהי' טמא כשלא תרגיש בוודאי שהיא מהמכה יעו"ש הרי דאף דשעת ווסתה בעי בדיקה מכ"מ מועיל זה ול"א דאינו בדיקה וה"ה לענין הפס"ט וז' נקיים. והנה אף לדבריו משם אין ראי' רק במרגשת שדם זה מהמכה ולא בסתם מכה המוציאה דם דהא בסתם מכה באמת טמאה בשעת ווסתה. ונראה שדעתו דהא טעמא דבסתם מכה טמא משום סברת דוכי לא תטמא לעולם אבל לא משום דשעת ווסתה בעי בדיקה דהרי במרגשת שדם זה ממכתה טהורה כיון דלא שייך סברת דוכי לא תטמא א"כ לענין הפ"ט ובדיקה דז' נקיים דל"ש דוכי לא תטמא לעולם שפיר טהורה והוי בדיקה. אבל דבריו נפלאים דהא מקור דברי הש"ך היא מתוס' נדה מ"ז ושם מבואר דה"ד למ"ד ווסתות דרבנן אבל למ"ד ווסתות דאו' טמא אף בכה"ג שמרגשת שדם מן עהכה אף דלא שייך סברא דוכי לא תטמא לעולם יעו"ש. הרי מוכח להדיא דלמ"ד ווסתות דאו' כיון דבעי' בדיקה מה"ת לא מיקרי זה בדיקה א"כ לענין הפ"ט וז' נקיים דלכ"ע הוי דאו' שהדין כן אף במרגשת שזב עתה מהמכה דדלמא טפת נדה מעורב ומכ"ש באינה מרגשת שזב עתה מהמכה ואדרבה משם ראי' להחוו"ד וכן כתב בתשו' בי"ש סי' כ"ח דגם במרגשת שזב עתה מהמכה אינו מועיל להפ"ט ובדיקת נקיים. ובתשו' מהרי"א שם כתב דהיכא שדם מכתה משונה מראייתה גם להחוו"ד הוי שפיר הפ"ט ודבריו צ"ע דאכתי איכא למיחש דלמא דם נדה מעורב בו וכיון דרובו ממכה נשתנה המראה כמו דם מכה. ובפרט באינה מרגשת עתה שזב מהמכה שיש לחוש דילמא כל הדם שבא עתה בעת הפ"ט דם נדותה היא אלא שנשתנה ואין מהשינוי ראי' להתיר ואולי דעת החסל"א שמקיל בקרטין היא מסברא הנ"ל כיון דנשתנה]. ע"כ לפע"ד אין להקל כלל לענין בדיקת הפ"ט וז' נקיים וצריך לבדוק במוך דחוק להפ"ט שיהי'

נקי ואז אפילו תמצא הכתונת מלוכלך לא איכפת לן וכן יש לעשות בראשון מנקיים ואף שבחוו"ד סי' קצ"ו מקיל בבדיקה דנקיים ביום א' עי' תשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' י"ג שכ' שזה מיירי באינה רואה מקודם לכן רק בשעת ווסתה טמאה משום הסברא דוכי לא תטמא לעולם בזה סגי בבדיקת נקיים ביום א' אבל בטמאה מקודם לכן או לאח"כ בבירור בעינן בדיקת ראשון ושביעי ושאר הימים לא תבדוק כלל דאם תמצא לחלוח על עד הבדיקה תהי' טמאה כיון דהוי בהרגשה. ועי' בחוו"ד סי' קפ"ז שלשיטתו שם שמקיל רמ"א בס"ס בלא הרגשה כתב שלא תבדוק שלא תטמא יעו"ש וכ"נ לענין אשה שמוצאת קרטין שמקיל רמ"א בנבדקו ולא נימחו שא"צ לבדוק עוד דעכ"פ בדיקת הפ"ט ונקיים צריך להיות נקי מקרטין או לבדוק אותם אם לא נימוחו. לא מבעי' לדעת רמ"א שם דאינו מתיר רק בשלא בשעת ווסתה ועי' בחוו"ד שם הטעם משום שאין זה ברור שע"י שלא נימוחו ג"פ יהי' כן לעולם ולכך בשעת ווסתה טמאה יעו"ש וכיון דבשעת ווסתה טמאה אף דל"ש סברא דוכי לא תטמא בזה כמ"ש הש"ך שם ג"כ מכ"ש בבדיקת הפ"ט וז' נקיים ואף להש"ך שם דמקיל גם בשעת ווסתה נראה בלשונו משום דווסתות דרבנן וכ"כ בש"ע הר"ב שם א"כ לענין בדיקת הפס"ט וז' נקיים דהוי דאו' אין להקל ועי' תשו' ח"ס יו"ד סי' קנ"ט בסופו משמע מלשונו דבנבדקו ג"פ אינו טמאה רק בשעת ווסתה יעו"ש ומשמע קצת אף בבדיקת הפ"ט וז' נקיים לא איכפת לן. ולענ"ד ז"א כיון דמחמיר בשעת ווסתה מכ"ש לענין בדיקת הפ"ט וא' או ב' מז' נקיים דצריך להיות העד נקי מקרטון או לבדוק אם לא נימוחו:

סימן צו

להרב הה"ג פאר היחס מו"ה ארי' ליבוש באבד נ"י האבד"ק ווישנא: מכתבו הגיענו. וע"ד הדו"ד שבא לפניו בראובן ששכר בית מנכרי על ששה שנים וכבר ישב ה' שנים ועתה בא ישראל אחר וקנה הבית מהנכרי וראובן טוען דין מצרנות. הנה בזה ודאי שייך דין מצרנות אף בקונה מגוי כיון דל"ש לומר אריה אברחית ממצריך כמ"ש נה"מ סי' רל"ז שהביאו כת"ר ובתשו' בי"ש חו"מ סי' צ"ח כתב דכן נהוג ואין לערער כלל וכמבואר ברמ"א סי' קע"ה סעי' נ"ז. אך בעיקר הדבר אם בשכירות יש דין מצרנות במחלוקת שנוי ומ"ש כ"ת מהט"ז חו"מ סו"ס קע"ה דבאותו בית הוי מצרן לכ"ע. הנה הט"ז כתב כן לענין שכירות שאחר שכר הבית אבל באם קנה אחר הבית יש לומר דל"ש דין מצרנות בשכירות לדחות הלוקח ובשער המשפט כתב דרש"ל וב"ח וש"ך סברי דאין השוכר דוחה הלוקח ועכ"פ מידי סד"ד לא נפיק והלוקח הוא מוחזק כדאי' בחו"מ שם סעי' מ"ה והביאו בפ"ת סו"ס קע"ה וכ"כ בתשו' בי"ש חו"מ סי' צ"ח. אך בזל"א אות מ' הובא

מחלוקת בזה די"א דהדר בהבית נקרא מוחזק ול"ד להא דסעי' מ"ה דשם אין המצרן דר בבית ובמשפט שלום סו"ס קע"ה כתב דתמיד מיקרי הלוקח מוחזק משום דמצרנות תקנתא וספק בתקנה אוקמי' אדין תורה כמ"ש המ"מ עיי"ש ולענ"ד יש לומר דזה דוקא בספיקא דמעשה אבל בספיקא דדינא אף בספק תקנה יש לילך בתר המוחזק כמ"ש קצה"ח בסי' ק"ג ס"ק ו'. וכה ראיתי בס' ערך שי סי' קע"ה סעי' ל"ו שהשיג על משפט שלום והביא מדברי הדרכי משה סי' קע"ה ס"ק י"ז שכתב להדיא שם דהממשכן נקרא מוחזק נגד הלוקח: ועוד נראה דבנ"ד יש לומר דלכ"ע נקרא השוכר מצרן אף לרש"ל וש"ך דהא טעמייהו דלא מיקרי מצרן משום דשכירות ליומא אינו ממכר רק לענין אונאה ויש לומר דהיינו בשכירות מישראל אבל הכא בשוכר מנכרי כיון שבדיניהם הוי שכירות ממכר גמור כמ"ש הרא"ש הובא בש"ך יו"ד סי' קנ"א דמה"ט משכירין לעכו"ם דירה אף שמכניסין לתוכה ע"א משום דבדיניהם אלים שכירות והוי כממכר עיי"ש והיינו משום דנגד עכו"ם אזלינן בתר דיניהם א"כ הכ"נ בשוכר מנכרי כמו בנ"ד הוי שכירות ממכר ויש בו מצרנות. ועוד יש לומר דשכירות מנכרי אלים טפי כיון דיש חדרגמ"ה לבל להשיג גבול בשכירות בתים מנכרי סמכא דעתי' דישראל השוכר מנכרי על השכירות ואלים ויש בו מצרנות משא"כ בשוכר מישראל כיון דיש רשות לישראל אחר להוסיף על השכירות לא סמ"ד דשוכר וכה"ג כתב בתשו' מהרא"ל ציץ חו"מ סי' ל"ו לענין חזקות הנהוגין דיש בזה מצרנות כיון דאסור להשיג גבול בזה סמכא דעתי' ועדיף משאר שכירות וגם הרש"ל מודה ועיי"ש שדעת המהרא"ל דאפילו בשכירות מישראל מוציא המצרן מלוקח ולא כרש"ל וש"ך עיי"ש ועכ"פ בשכירות מנכרי יש לומר דגם רש"ל וש"ך מודים: ועוד נראה בזה דבנ"ד גם אם הוי ספיקא דדינא זכה השוכר דהא מסתמא כשקונין מנכרי נותנין כסף מקודם ואח"כ כותב לו הנכרי שטר ובכה"ג מעיקר הדין לא זכה הישראל הקונה דנכרי מכי קיבל זוזי אסתלוק לי' כדאי' בחו"מ סי' קצ"ד אלא דעכשיו מדד"מ מהני כמבואר שם ובעליות דר"י הובא בשט"מ ב"ב נ"ד כתב דדינא דמלכותא אינו מועיל רק דהמחזיק בה לא זכה דמלכא אמר לא ליקני אלא באיגרתא אבל גם הקונה מנכרי שיש לו שטר לא קנה עדיין רק שזכה לענין זה שחזקתו של אחר לא יועיל וממילא כשיחזיק הוא אח"כ יזכה אבל כ"ז שלא החזיק לא זכה עדיין עיי"ש א"כ בנ"ד כיון שלא החזיק הלוקח בבית לא זכה עדיין ושוב השוכר שדר בבית קודם מדין מצרנות דהא הלוקח עכ"פ לא זכה עדיין וא"כ ודאי השוכר קודם מדין מצרנות אף אם היו סד"ד וזה נכון: אלא דזה לא שייך רק אם נתן מעות קודם אבל אם קיבל השטר קודם ואח"כ נתן מעות לנכרי זכה מדינא כדאי' בחו"מ סי' קצ"ד. אבל גם זולת זאת כבר כתבתי טעמים נכונים

לזכות השוכר מדין מצרנות וגם יפה כתב כת"ר דבנ"ד שהוציא השוכר כמה הוצאות שיתנו לו קאנצעסס למכירת משקין שם הוי כמו חנות דיש בזה פיסוק חיותא שכתב החת"ס יו"ד סי' רמ"ב דבזה לכ"ע השוכר דוחה את הלוקח. אמנם מה שטוען שמעון כי זה כבר עשרה ימים מעת שקנה הדירה ונודע לראובן ולא תבעו לדין אבד מצרנותו וראובן טוען כי שאל לאיזו אנשים ואמרו לו שאין דין מצרנות בגוי וע"כ לא תבעו. הנה אם יברר ראובן שכדבריו כן ששאל לאנשים ואמרו לו כן הוי טענה ברורה אבל אין ראובן נאמן בזה רק ע"י בירור ובספרי מ"פ לחו"מ סי' קע"ה דנתי דאפשר בכה"ג שדר בבית אף שלא תבעו לא הוי מחילה דסמך ע"י שדר בבית כשיבוא הלוקח לדחותו אז יטעון מצרנות עיי"ש אבל לא מצאתי דבר מבורר בפוסקים בזה:

והנה אם לא יזכה ראובן בדין מצרנות לענין השנה הששית שיש לו עוד להחזיק בשכירות ששמעון מוחה בידו לעשות מזיגה שם שכת"ר הראה מקום לחו"מ סי' קנ"ד סעי' ב'. הנה כפי הנראה שם יכול למחות בידו דאף שיכול לקבל סמוכים על שלחנו ונטפלים אליו הלא כתב באה"ג שם בשם מ"מ דכל כי האי שיהי' ביתו פתוח לרווחה תע"ב עיי"ש וזה לא שייך רק בקיבל אחרים בחנם ולא בשכר כמזיגה אבל בזל"א ח"ב חו"מ ערך ש' כתב דגם במקבל שכר שרי עיי"ש אבל אפשר דזה רק באורחים ישראלים אבל לא נכריים. אך נראה דכל עיקר הדין דסי' קנ"ד הוא רק במקבל דיורין שדרין בביתו ביום ובלילה אבל מזיגה שהיא רק ביום ליכא קפידא גם לשיטת הרמב"ם ז"ל. ואף שראיתי בס' דברי גאונים כלל פ"ד אות ל"ט הביא מזל"א שמסופק אם יוכל השוכר להכניס תינוקות ללמוד עיי"ש משמע אף שאינם שם בלילה הוי בכלל דיורין שאסור להכניס אבל אין דבריו מוכרחים ובפרט בנ"ד דשכר מגוי ובדיניהם אין המשכיר יכול למחות וממילא דגם הישראל שקנה מאתו א"י למחות. והנה כ"ת הביא תשו' דברי חיים בקונה מגוי וישראל דר שם בשכירות דאף אם אין ישראל השוכר רוצה לקנות מכל מקום יש לפייסו בדמים מצד אדם דרבינו גרשון מאור הגולה. ועיינתי שם בח"ב סי' מ"ה ובעניותי קשה להוציא ממון אם לא ברצון הצדדים:

סימן צז

לכבוד הרב הג' המפורסם חסידא ופרישא מו"ה משה אייכענשטיין נ"י האבד"ק זודימשוב:

ע"ד שאלתו במקום בעירו שעשו הדפנות מצימענט ולהשוליים עשו אבנים בדפוס מעורב חול וצימענט עם אבנים קטנים ובדפוס נעשה אבן א' ומזה נעשו כמה אבנים ויניחו זה לשוליים וח"א פקפק ע"ז ותו"ד כי מהאבנים הנ"ל נפלו אח"כ בטרם שהניחום

לשולייים אבנים קטנים ונעשה שם מקום קיבול ועי"ז חוכך לומר דנעשה כלי ואף שאח"ז שפכו צימענט על האבנים ונסתם הקיבול לא יועיל והאריך בזה וכ"ת דרש ממני חו"ד ואחרי רואי כל דברי החכם הנ"ל כפי ששלח לו כ"ת העתק מדבריו ודברי כ"ת רואה אנכי דברי כ"ת נכונים לדינא ומקוה טהרה הוא לכ"ע כי החשש הנ"ל שנעשו באבנים כלי קיבול לדעת רוב הפוסקים והסכמת ב"י ורמ"א ז"ל לא נעשה בזה כלי כיון דלא נעשה בכוונה בלתי לחומרת מהרי"ק וביח הלל אבל הדבר פשוט כיון בנסתם בצימענט בטל הקיבול כמו בסילון שנכבש בעפר וצרורות ביו"ד סי' ר"א סעי' ל"ו והרי ק"ו הדברים דהא עפר וצרורות לאו סתימה מעליותא הוא דהא כלי שניקבה וסתמה בסיד וצרורות אינו פוסל המקוה משום דהצרורות אינם סותמים יפה וסיד בעצמו לדעת כמה פוסקים פוסל דסתימה מעליותא היא כמ"ש בנוב"י מהד"ת יו"ד סי' קמ"ב ואפ"ה לענין סתימת הקיבול מועיל גם צרורות וכמ"ש בדרישה הטעם דכיון דנסתם עכ"פ בצרורות תו לא חזי לקיבול ומכ"ש בנ"ד בסתימת צימענט דהיא סתימה מעליותא יותר מסיד כאשר הדבר נראה בחוש דמועיל יותר לסתום הקיבול וגם טעם הפרישה משום דמעיקרא לא הי' כלי גמור דנחטט רק לצרורות שייך יותר בנ"ד דלא נחטט בכוונה כלל, ומה שחש החכם הנ"ל לחומרת הרב ז"ל בתיקון מקוה לנקוב השוליים בטרם נתחברו לדפנות והיינו שלא יהי' עליהם שום כלי מעולם והכא הא בשעה שנפלו האבנים כבר נעשו כלי ואינו מועיל לסתום אח"כ, הנה חומרת הרב נובע משי' הראב"ד ז"ל פ"ו מה' מקואות דלענין לטבול בתוכו אין נקב מועיל דעדיין הוי גיסטרא וכמ"ש בתשו' ב"ש יו"ד ח"ב סי' פ"ג וזה שייך רק בכלי העשוי משולייים ודפנות ואף שניקב הכלי מכ"מ ראוי עדיין להשתמש בכלי זו במקום שלא ניקב דראוי להטותו על צידו ולקבל טומאה בתורת גיסטרא וכ"ז לא שייך הכא באותן אבנים דכשנסתם הקיבול הדר נעשה אבן פשוט ול"ש בזה גיסטרא: ובגוף דברי הרב ז"ל צ"ע דנראה דלא חש הראב"ד לכך רק בכלי דמקבל טומאה מתורת גיסטרא אבל בכלי עץ אף דלראב"ד בה' כלים שייך בכל הכלים דין גיסטרא מכ"מ הא בכ"ע שטובלין בו המחזיק מ' סאה בלא"ה אינו מקבל טומאה דהא אינו מטלטל מלא וריקן ונהי דכשהוא שלם הוי כלי לענין מקוה כמו כלי גללים אבל כשניקב דיצא מתורת כלי ל"ש בזה גיסטר והיינו דכתב הראב"ד שם דא"א שלא ישאר בו בכלי חרס הראוי להשתמש בו ונקיט חרס דוקא וצ"ל בדעת הרב ז"ל דגם בכלי שאין מקבל טומאה כיון דראוי להשתמש עכ"פ ע"י יחוד שיורי כלי מיקרי דכמו דאין טובלין בכלי אבנים ה"ה דאין טובלין בשיורי כלי אבנים וכדברי הגאון מהרש"ק ז"ל בתשו' ב"ש יו"ד סי' מ"ט דלא כב"ש שם ועי' בשי"ט פ"ד מ"א הארכתי שדבר זה תלוי בפלוגתת ר"י ורשב"ל בירושלמי

שבת סו"פ המוציא יין וגם מדברי הרמב"ם ז"ל שהוצרך בכל כלי לקובעו בארץ אף שניקב וביאר הב"י לבטלו משיורי כלי ומשמע אף בכלי עץ הבא במידה משמע בענין שיורי כלי שייך אף בכלי שאין מק"ט, מכ"מ הכא בנ"ד בנסתם הקיבול לאו שיורי כלי מיקרי דבנסתם קיבולו יצא מתורת כלי לגמרי ונעשה עץ או אבן פשוט והא דכתב הב"י סי' ר"א לחד תירוצא דבכלי עץ שיש לו שפות וניטלו השפות עדיין מקבל טומאה אינו ענין לנ"ד דודאי יודה הב"י דאין תורת כלי עליו לפסול בשאובין ואף לענין לטבול בתוכו אלא בתורת קבלת טומאה דידי' לא פקע ולכך כשא"א לבא המים למקוה זולתו פוסל משום הויה ע"י טהרה אבל באפשר לבא המום זולתו אינו פוסל כמבואר בטור שם וא"כ בנ"ד דבלא"ה ל"ש תורת קבלת טומאה דהא אבן הוא אין שום חשש דהא תורת כלי ודאי פקע כשנסתם קיבולו והדרישה ס"ק מ"ג שהקשה מהא דסילון שנכבש ע"ד הב"י הנ"ל בהא דטבלא והוצרך לתרץ משום דמעיקרא ג"כ לא הי' כלי גמור לאו מתורת שאובין קשיא לי' אלא דמשמע לי' דמיירי אף כשא"א למים לבא למקוה זולתו ואהא קשיא לי' דאכתי לפסול משום הוי' על טהרה אבל בנ"ד דליש הוי' ע"י טהרה אין שום חשש ובלא"ה תירוצו של הדרישה משום דמעיקרא ג"כ לא הי' כלי גמור ג"כ שייך בנ"ד זולת זאת תירוצו של הב"י הנ"ל לדינא תמוה ממשנה פכ"ו דכלים וכמ"ש בחיבורי שי"ט וגם בתשו' שו"מ מה"ת ח"א סי' ס"ה תמה על הב"י ממשנה מפורשת יעו"ש:

ומ"ש החכם הנ"ל דהנעשה מצימענט דינו כחרס וכשנעשה בו בית קיבול מק"ט והראה מקום לתשו' בי"צ ח"ב יו"ד סי' מ' עיינתי שם ומעולם לא עלה על דעתו כן דהא גם כלי חרס גופא הנעשה מטיט אינו מטמא עד שיצרפנו בכבשן וכדאי' בפ"ד דכלים אלא דכתב דחוכך לומר באבן שנכתש ונעשה מעפרו כלי דינו כחרס והיינו אם צירפו אח"כ בכבשן מק"ט ומה"ט חוכך שם במקוה מצומענט אם יש תנור תחתיו וד"ז יש לו מקום גם הרש"ש בכלים סוף פ"ב מפקפק בזה דאפשר כיון דנשחק האבן הוי ככלי אדמה וחרס וכשנצרף בכבשן מקבל טומאה וכן פשיטא לי' להגאון יד יהודא יו"ד סי' ס"ט סוף ס"ק פ"א אבל בנ"ד שלא נצרף בכבשן לאחר שנעשה האבן בדפוס ונחקק בו קיבול אין שום חשש ואף שהצימענט נעשה מאבן הנצרף בכבשן אין זה כלום דכ"ח בעי צירוף בכבשן לאחר שנעשה כלי כדאי' בביצה ל"ב וגם כ"ח גופי' שנצרף בכבשן ונשבר וכתתו לשברים והדר גבלו ועשאו כלי אינו טמא עד שיצרפנו מחדש בכבשן ועי' באורי הגר"א סופ"ב דכלים וזה ברור:

ומה שחש החכם הנ"ל כיון דכבר הניחו האבנים ונחברו לדפנות תו לא יועיל סתימת הקיבול וכדעת תשו' באר יעקב דאין מועיל נקב לבטל מתורת כלי אם כבר נחבר לקרקע

הנה גם הבאר יעקב לא החמיר רק לכתחלה ובדיעבד כשיש טירחא סגי בהכי וא"צ להוציא הכלי וכמבואר בפ"ת ולדינא דעת מרכה"מ ורע"א סי' ל"ט וח"ס יו"ד סי' קצ"ח ובנ"י לחו"ש סי' ר"א ס"ק כ"ו דגם לכתחלה רשאי לנקוב אחר החיבור דלא כבא"י הנ"ל ואף גם זאת יש לומר דחומרת הבא"י הוא רק בנקב לבטל מתורת כלי בזה בעי' שיהי' בתלוש אבל בסותם הקיבול דנתבטל לגמרי אין שום נ"מ בין תלוש למחובר. ומ"ש החכם הנ"ל לחוש נהי דנסתם הנקב עדיין נשארו נקבים בצדדי אבנים שאינם לפנים במקוה והוי כטובל ע"ג כלים והביא מדברי הב"ח דהא דקערה על פיה מיירי דוקא שכפאה על צד שכנגדה אבל זקפה מהצד פוסל את המקוה יפה כתב כ"ת דדברי הב"ח אינם ענין לנ"ד דשם מיירי שהמים באים דרך הצד שיש לה שפות וזה לא שייך בנ"ד אלא דכ"ז לענין לפסול את המקוה אבל לענין לטבול לכאורה יש לחוש מטעם טבילה ע"ג כלים, אכן בגוף הדין דלא יטבול ע"ג כלים הנה דעת הש"ך בסי' ר"א ס"ק ל"ז דעכ"פ בדיעבד עלתה לה טבילה בכ"ח מגבו לכל הפוסקים וא"כ יש לומר דוקא כ"ח מגבו דעכ"פ מקבל טומאה גם הגב ע"י תוכו דנטמא תוכו נטמא גבו בזה גזרו לכתחלה אבל בכלי אבן שאין מקבל טומאה כלל לא גזרו כלל גזירה זו וכ"נ להדיא מדברי תויו"ט פ"ה דמקואות בשם מהר"ם ז"ל שכתב שם דאסור לטבול ע"ג שפה משים שמקבל טומאה ומשמע דבכלי שאין מקבל טומאה לא גזרו גבו אטו תוכו ובזה יש מקום להשוות דברי הר"ש והרע"ב שם שהתירו לטבול ע"ג שפה לדברי מהר"ם דהם מפרשי המשנה בשוקת של אבן שאינו מק"ט ול"ש גזירת גב אטו תוך ומהר"ם מפרש המשנה בשוקת של עץ שמק"ט, ואף שבחיבורי שי"ט שם כתבתי בפשיטות לדחוק בדברי מהר"ם דגם בכלי אבן מיירי דלא פלוג חז"ל עתה ראיתי בתשו' מאיר נתיבים סי' י"א דפשיטא לי' מילתא בהא דהעבירו ע"ג שפה כשר חוצה לה אף שהמים עוברין רק על השפה ועכ"פ לא גרע מאחורי הכלי והאיך מטהר המים וע"כ דבכלי אבן מיירי ולא גזרו בכלי שאינו מק"ט יעו"ש וזה דלא כמ"ש בחיבורי שם דהעבירו ע"ג שפה היינו שיצא גם מעט חוץ לשפה. והן אמת שמדברי הב"ח סעי' ט"ו נראה להדיא דמפרש כמו ששיערתי בחיבורי מכ"מ אפשר דהב"ח רוצה לפרש גם בשוקת של עץ אבל בשוקת של אבן מודה דל"ש גזירה זו: וע' בנח"א ה"מ סי' נ"ו ס"ק י"מ כתב בפשיטות דאסור לטבול ע"ג שפה ותמהני שלא הרגיש בפלוגתת הר"ש והרע"ב עם מהר"ם ובסד"ט סי' קצ"ח ס"ק ס"ג כתב בפשיטות דגם בכלי אבן גזרו גב אטו תוך מכ"מ כ"ז אם הי' בברור כלי שיש לו תוך הי' ראוי להחמיר כדעת הס"ט אבל בנ"ד שלדעת רוב הפוסקים אין זה כלי קבול כיון דלא נעשו בכוונה ואף למהרי"ק המחמיר יש לומר דהיינו דוקא בצינורות העשוים להוליך המים

דניחא לי' בהכי שיעשו חטטין כדי שיתעכבו הצרורות והעפר שם וילכו המים זכים וזה ל"ש בנ"ד שהאבנים הם בתוך המקוה ולא ניחא לי' כלל אבל אם נחמור גם בזה די להחמיר בתוך הכלי אבל כשסותמין הנקבים בצימענט לחוש להחמיר גם בגב דלדעת הש"ך גם בכ"ח כשר בדיעבד ולדעת המאיר נתיבים בכלי אבן שאינו מק"ט כלל כשר אף לכתחלה ודאי אין לחוש, וגם יש לומר כיון דעושה מעשה וסותם הנקבים בכה"ג לא גזרו וכמ"ש הגאון בית מאיר לשי' הר"ש דהעבירו ע"ג כלים היינו כלים נקובים דהיינו בלקח כלים נקובים מתחלה אבל בעשה כלי שלם ונקבו דמתכוין לעשות מעשה לבטלו מתורת כלי לא גזרו וה"נ בנ"ד שעושה מעשה לבטל התוך ועמ"ש בזה בחיבורי שי"ט במשנה דהעבירו ע"ג כלים באריכות:

וע"ד שהחמיר החכם הנ"ל שבכל כלי העשוי מצימענט הוי כלי אם יכול לעמוד הצימענט בפ"ע ושכ"כ בתשו' מהרש"ם אין הס' ת"י אבל כבר הארכתי בזה בתשו' במ"פ יו"ד סי' ר"א דבכה"ג כיון שעושה במחובר בנין מיקרי ולא כלי וכתשו' רשב"א שהובא בהג"ה סי' ר"א סעי' ז' בעושה מאבנים הרבה והא ראי' הרשב"א ז"ל הוא ממקוה שעושין ע"ג עין עוטם שעשו ד' דפנות מחובר לתקרה שם ודאי יכול לעמוד בפ"ע דגם אם יחתכו מלמטה כל הבית מהקרקע עדיין יעמוד המקוה דהיינו הדפנות עם התקרה שהוא בדמות כלי ואפ"ה כשר וכן העלה בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' פ"ב אות ה' והביא מבואר כן מתשו' א"ז ח"א סי' תשע"ג וכן ב' בתשו' בי"צ יו"ד סי' מ' דלא חשש שם להחמיר בכה"ג שהצימענט יכול לעמוד בפ"ע רק כשיש תנור תחתיו דאז נעשה כלי חרס ע"י היסק ומק"ט והוי הוית המקוה ע"י טומאה דהא כ"ח מקבל טומאה אף שמחובר ונעשה דרך בנין כגון תנור אבל הכא שאינו ניסוק שאינו מק"ט פשיטא לי' דלא הוי כלי כיון דלא נעשה דרך כלי רק דרך בנין וכהח"ס יו"ד סי' רמ"ז והכי נהוג עלמא, וגם מעכ"ת כתב כמה טעמים נכונים שהמקוה כשירה בלי פקפוק:

סימן צח

להרב הגדול מו"ה דוד אלימלך נ"י ראבד"ק דינוב יצ"ו:

יקרתו הגיעני וע"ד השמן זית שמביאים מא"י ורבים מהדרים ליקחו לנרות חנוכה וכ"ת קרא תגר ע"ז בהיות שלוקחים שמן זה גם בשנה ראשונה שאחר שנת השמטה שאז השמן היא מן שנת השביעית כידוע ועי' תשו' מבי"ט ח"ג סי' מ"ה ואסור להדליק בו לנ"ח דאף דשמן שביעית ניתן להדלקה מכ"מ לנ"ח כיון דאסור להשתמש לאורה הו"ל להפסד וכמו בהמת שביעית דפטורה מן הבכורה מה"ט משום דאמורין נשרפין וכדאיתא בבכורות י"ב והאריך בזה ויפה כתב ולית דין צריך בושש כלל. אך מ"ש כ"ת

דגם למ"ד מותר להשתמש לאורה אסור להדליק משמן שביעית כיון דהנותר בשמן צריך לעשות לו מדורה ולשורפו בפ"ע כדאי' בא"ח סי' תרע"ז איכא למיחש דילמא נתותר וכעין דפריך בבכורות י"ב שם לענין שביעית דחייבת בחלה דילמא מיטמא והוצרך קרא לדורותיכם, בזה יש לעיין טובא דאיכא למימר כיון דגלי קרא לדורותיכם ילפינן מזה דבכה"ג דאינו עומד ודאי לשריפה לא איכפת לן וכן משמע בבכורות שם דפריך ונילף מינה ומשני התם עיקר לאכילה הכא עיקר לשריפה א"כ בעיקר לאכילה יש לילף מחלה מיהו יש לומר דדוקא לענין חלה לבטל מ"ע דאו' גלי קרא דלא איכפת לן מה שאפשר לבא לידי שריפה אבל כמו בנ"ד דאפשר להדליק בשמן אחר אף בכה"ג דהוא רק חשש דלא יבא לידי הפסד אסור ולכאורה הדבר תלוי בפלוגתת ר"ש ורמב"ם בפ"ח דשביעית מ"ז אהא דאין מבשלין ירק של שביעית בשמן תרומה דפירש ר"ש הטעם משום התרומה שממעט באכילתה לאח"ז הביעור ורמב"ם מפרש משום שביעית דילמא יפסול השמן של תרומה ויביא הכל לידי שריפה יעו"ש הרי דלהרמב"ם גם חשש שריפה אסור ולר"ש שרי מדקפיד רק על התרומה ועי' בתו"ח שם דבזבחים ע"ו מבואר כהר"ש וגם בירושלמי שם מוכח כן מדקאמר דמעט ירק בשמן מותר והיינו משום דיאכלו קודם הביעור אבל לטעם הרמב"ם שמא יטמא התרומה א"כ גם במעט יש חשש זה יעו"ש:

אכן אני תמה מהא דאיתא בשביעית שם פ"ח מ"ח אין מביאין קיני זבים וקיני זבות מדמי שביעית והנה בתויו"ט שם כתב הטעם משום דדבר שבחובה הוא ואינו בא אלא מן החולין וכו' במעשר שני פ"ק יעו"ש ודבריו נפלאים בעיני דזה שייך לענין מעשר שני כיון דממון גבוה הוא ודבר שבחובה צריך להיות ממון שלו אבל שביעית נהי דהפקר הוא מכ"מ מי שזכה בי שלו הוא לכל דבר אף לקדש בו אשה ומדוע לא יביא קרבן מזה ועי' בירושלמי פסחים ר"פ ע"פ דמבע"ל אם יוצאין ידי ד' כוסות ביין של שביעית ופי' בק"ע שם דקמבע"ל אם בעי' לכם בד' כוסות כמו במצה יעו"ש והדבר תימה דנהי דבעי' לכם לבתר שזכה בו שלו היא והא יוצאין באתרוג של שביעית כדאי' בסוכה מ' וכבר עמד בזה הרש"ש סוף פסחים יעו"ש וע' תשו' ב"ש יו"ד ח"ב סי' קפ"ח. וגם תמהני על תיו"ט דמשמע מדבריו דשלמים ועולה שאינו חובה מותר להביא מדמי שביעית ובאמת נראה דאסור דהא אמורין לשריפה קיימי ואקרי כאן לאכלה ולא לשריפה כמו בבהמת שביעית דפטורה מן הבכורה ע"כ נראה דשלמים ועולה ודאי אסור דלאכלה ולא לשריפה ובהא דקינין קמ"ל דגם חטאת העוף אסור להביא מדמי שביעית דהא א' מהקינין היא חטאת ואפ"ה אסור להביא אף דחטאת כולה לכהנים ואין למזבח כלום אלא דמה כדאי' בזבחים ס"ז ושו"ר כעין זה בהגר"א שם בשנו"א ומכ"מ הדבר טעמא

בעי מדוע אסור להביא חטאת העוף מדמי שביעית וע"כ הטעם דילמא יפסול החטאת ויצטרך לשורפו ומביא דמי שביעית לדמי שריפה ומוכח דגם בדבר שאינו ודאי לשריפה רק חשש שריפה אסור ודוקא בחלה הותר שלא לבטל מ"ע דאו' דאין לומר משום קדושת חטאת העוף דממעט באכילתו לאח"ז הביעור כמו בתרומה דלעיל לטעם הר"ש דהא חטאת העוף נאכל בלא"ה רק ליום ולילה וע"כ כנ"ל מיהו לשי' רמב"ם פ"ב ממעילה דמוראה דחטאת העוף אסור בהנאה שפיר יש לומר דמביא דמי שביעית להפסד דהא המוראה אסורה אבל שי' הרמב"ם בזה תמוה ועי' בהגהות הרש"ש זבחים ל"ה, מיהו יש לומר הטעם פשוט כיון דאסור לפרוע חוב מדמי שביעית כדאי' בע"א ס"ב וכיון דקיני זבין חובה היא הו"ל כפורע חובו מדמי שביעית ואפשר דזה כוונת התוי"ט במ"ש דהוי כדבר שבחובה ואינו בא אלא מן החולין מכ"מ לשונו לא משמע כן דהא הראה מקום לפ"ק דמע"ש. ומכ"מ בנ"ד אין נ"מ דגם אם נימא דמחשש שריפה ג"כ אסור בשביעית מכ"מ מה שדן כ"ת לומר דגם למ"ד מותר להשתמש לאורה הנותר אסור בהנאה לא נהירא דודאי לדידן אסור בהנאה אבל למ"ד מותר להשתמש לאורה כיון דבזמן מצותן שרי ליהנות ממנו מכ"ש לאחר שנעשה מצותו ונתותר וכ"נ מד' הב"י א"ח סי' תרע"ז ועכ"פ למאי דקיי"ל אסור להשתמש לאורה ודאי אסור להדליק שמן שביעית לנ"ח:

וראיתי להט"א בר"ה ט"ו שהקשה דלמה לן קרא לדורותיכם לחייב שביעית בחלה דאי לאו קרא הו"א הואיל ואיטמא בת שריפה היא תיפוק לי' מדהוצרך קרא בירושלמי וספרי לפטור שביעית מתו"מ מוכח דל"ח לדלמא מיטמיא יעו"ש ולע"ד נראה דקרא איצטריך לענין שמן שביעית דפטור מתו"מ דאי לאו קרא היה חייב דהא בשמן ל"ש דילמא מיטמיא דהא גם לבתר שנטמא מותר להדליק בו ושמן שביעית הא ניתן להדלקה ואין כאן הפסד אבל בחלה דעיסה היא ואסור להדליק בעיסת שביעית שפיר הוי חיישי' דילמא ריטמיא והוצרך קרא לדורותיכם:

ומ"ש כ"ת דאף לחולין אסור להדליק בשמן שביעית שמכרו לאחר וכמ"ש הרמב"ם בפ"ה משמיטה דמכרו אסור בהדלקה לענ"ד דוקא כשקנה בדמי שביעית שמן אסור בהדלקה וכן החליף שמן בשמן שניהם אסורים בהדלקה משום דמיחלף זב"ז כמ"ש ר"ש בפ"ז דשביעית מ"ב אבל מכרו לשמן של שביעית בדמים מותר להדליק בשמן שביעית. ומ"ש כ"ת דאסור להוציא שמן שביעית לחו"ל כמו כל פירות שביעית כדאי' בפ"ו דשביעית מ"ה לכאורה נראה דמפירות גוי אף להסוברים דנוהג שביעית בעכו"ם כיון דחובת ביעור ל"ש בפירות עכו"ם כמ"ש המבי"ט ח"ג סי' מ"ה בשם הר"ש דיכול לומר אתינא מכח גברא דלא מצית לאשתעוי דינא בהדי' יעו"ש והא עיקר דאין מוציאין פירות שביעית

לחו"ל כדי שיהי' הביעור בארץ כמ"ש הרע"ב והר"ש שם ובזה דאין ביעור נוהג מותר להוציא. אך במבי"ט גופא שם מבואר דאסור להוציא פירות שביעית לחו"ל אף פירות עכו"ם יעו"ש ומכ"מ מה"ט אין לאסור הפירות בדיעבד אף שבת"כ פרשה בהר פרק א' וראב"ד שם אות ט' מבואר דפירות שביעית שהובאו לחו"ל אסורין באכילה נראה דלא קיי"ל כן וע' רמב"ם ה' שמיטה ויובל שהשמיט ד"ז וע"כ דלא ס"ל כן, ועכ"פ לענין להדליק שמן זית של שביעית לנ"ח כיון דקיי"ל אסור להשתמש לאורה ודאי אסור מטעם דלאכלה ולא לשריפה ואף דרוב שמנים הבא מא"י הם של עכו"ם יש לחוש להמבי"ט ודעומי' דנוהג שביעית בשל גוי ובשנה שלאחר שנת השביעית אין להדליק לנ"ח משמן זית הבא מא"י בלתי שנדע בברור שאינו משנת השביעית ואין להאריך יותר בזה:

סימן צט

להרב וכו' מו"ה ישראל איסר נ"י ראבד"ק באקאווסק:

ע"ד שאלתו במקוה שבעירו שעשו עליונה ע"ג תחתונה ותקרת התחתונה היא רצפת העליונה והמעיין היא בתחתונה ועליונה נקובה ברצפה כשה"נ וכשמנקין העליונה אם רשאים לשפוך שאובין לעליונה ויטבלו שם כיון שמחובר בכשה"נ להמקוה דלמטה א"ד דלא מהני לרבנן דג' גממיות דסברי דגם בעליונה אין טובלין דל"א גוד אסיק ולא ג"א ואף דבשאובין דרבנן לכ"ע אמרי' גוד אסיק כמ"ש הפנ"י גיטין ט"ז יש לחוש להפוסקים דכולו שאוב דאוריתא עכ"ד:

לדעתי הדבר פשוט דגריעותא דגוד אסיק או גוד אחית הוא רק משום דהחיבור שבין עליונה לאמצעית הוא משופע ואין המים נחים שם וכן מאמצעות לתחתונה והוי קטפרס אבל היכא שהעליונה על התחתונה ממש חיבור אשבורן ודאי מועיל ועי' פנ"י גיטין ט"ז שתמה על פלוגתת ר"י ורבנן בגוד אחית דהא בכל דוכתא דאמרי' גוד אחית היא למעליותא דעדיף טפי מאם הוא בשוה מן הצד אבל לא לגרוע מילתא וא"כ מ"ט דרבנן דאסרי יעו"ש ולענ"ד לק"מ דודאי חיבור שלמעלה למטה לא גרע מחיבור צדדי לכ"ע אף למ"ד דל"א גוד אחית אלא דהכא חיבור קטפרס הוא שמשופע בין עליונה לתחתונה ואין המים נחים שם ולר"י מועיל מטעם גוד אחית ולרבנן דל"א גוד אחית במקוה שוב ממילא אין מועיל מטעם קטפרס וזה פשוט ובפנ"י שם כ' דמכח קושיא זו הוציא הרמב"ם טעם אחר דאין הנזחלים מערבים יעו"ש ולע"ד גם כוונת הרמב"ם מטעם קטפרס דזה גופא ענין קטפרס הוא שאם ינוח עליו דבר יזוב ממנו ולכך אינו חיבור כי אין החיבור זה עתיד להתקיים וכמו רגע יפסוק מאליו וכמבואר טעם זה דקטפרס אינו חיבור בפיהמ"ש להרמב"ם פ"ח דטהרות מ"ט וכן הבין הריב"ש דכוונת רמב"ם מטעם

קטפרס והא דמשמע ברמב"ם שם דדוקא מי גשמים נזחלים אין מערבין יש לומר דסובר כיון דקטפרס היא משום דאין החיבור מתקיים ובמעיין כיון דאינו עומד לפסוק כלל גם קטפרס הוי חיבור וכמ"ש המרדכי וכן הבין בפנ"י שם דברי רמב"ם ועי' ש"ך יו"ד סי' קכ"ט ומכ"מ בזה יש מחלוקת דדעת כמה פוסקים דגם במעיין קטפרס אינו חיבור דאף שמעיין אינו עומד לפסוק היינו שבכל שעה יבואו מים אחרים אבל מים אלו שהם עתה בכל רגע עתידים לזוב משם ודו"ק ועכ"פ כמו בנ"ד שהמים נחים זע"ז אין שום גריעותא לכ"ע מחמת שהחיבור מלמטה למעלה וכן מבואר מדברי הר"ש בפ"ג דמקואות מ"א שביאר התוספתא שם בשתי בריכות של מ' סאה דאתיא אפילו כר"י דלית לי' גוד אסיק וכגון דלא גבוה כולי האי דלאחר שמתערבין נעשה אשבורן יעו"ש והיינו דבכה"ג דהוי אשבורן לא איכפת לן מה שהחיבור מלמטה למעלה והא דבמשנה ב' שם עד שיעמוד בחצר מ' סאה ויטהרו עליונים מן התחתונים מפרש לה הר"ש דאתיא כר"מ דסובר גוד אסיק כבר ביאר דבריו הרא"ש בתשו' כלל ל"א משום דלשון עליונים מן התחתונים משמע אע"פ שא' גבוה כ"כ מחבירו שאינו מתחבר אלא בקלוח הראשון יעו"ש. ול"נ פשוט שמוכרח הר"ש לפרש כן דהא ראב"ע שם פליג ע"ז ואם מיירי בגוונא שנעשה אשבורן לא היי פליג ראב"ע:

ונוראות נפלאתי על הגאון בח"ס יו"ד סי' ר"י וז"ל אך ראיתי בר"ש רפ"ג דטהרות מ"ב הנ"ל דראב"ע ורבנן דפליגי בגוד אסיק ואפ"ה כתב דלא הוי קטפרס דמיירי שהוא רק קצת עליון וע"י המים נעשה אשבורן עיי"ש ש"מ דס"ל דאפילו למ"ד גוד אסיק נמי פסול קטפרס עכ"ד וממילא דלדברי הח"ס למאן דפוסל בגוד אסיק אף בגוונא דלא הוי קטפרס פסול כיון דאינו חיבור צדדי בשוה רק מלמטה למעלה ונפלאתי מאוד שבמכ"ת החליף דברי הר"ש שהר"ש כתב כן על התוספתא במ"א דמיירי בגוונא דלא הוי קטפרס וכשר לכ"ע ובמשנה ב' דפליגי ראב"ע ורבנן בגיד אסיק מיירי באמת בגבוהים הרבה זה מזה דהוי קטפרס ולא כשנעשה אשבורן דבזה לכ"ע מודי דכשר וכמ"ש מדברי הרא"ש בתשו' הנ"ל, ועוד הוסיף שם הרא"ש וז"ל וגם מההוא דשלש גממיות בנחל יש ראי' גמורה דע"כ מיירי שלא נעשו אשבורן דאז לא פליג ר"י עכ"ל. ומבואר כנ"ל דהיכא דהוי חיבור נח אין הבדל בין חיבור צדדי בשוה או מלמעלה למטה. וראי' ברורה מהא דטובלין כלי בתוך כלי כשיש בפי החיצון כשה"נ אף כשהחיצון טהור כמבואר במשנה וטוש"ע סי' ר"א אף דפי הכלי למעלה והוי חיבור מלמעלה למטה ולא חיבור צדדי אפ"ה כשר מטעם ע"מ ואדרבה עדיף טפי כשהיו למעלה מהטהו על צדו דבכה"ג ל"ב כשפ"ה כלל כדאיתא בתוספתא הובא בר"ש פ"ו דמקואות מ"ב ור"ש מפרש לה גם בשהחיצון טהור דלא

כרמב"ם ועמ"ש בשי"ט שם ועכ"פ לכ"ע כשיש בחיצון כשפ"ה כשר גם בפיו למעלה ואף שאינו חיבור צדדי ועי' תוס' פסחים ק"ט בים שעשה שלמה שעמד על י"ב בקר והי' נקובים מתחתיהם כשה"נ למעיין יעו"ש הרי דמועיל חיבור מלמטה למעלה כיון שהחיבור נח ואינו קטפרס. ואע"ג דאשכחן לענין טבו"י בחבית של יין פתוחה שנפלה לבור של יין ושקעה בתוכה ונגע טבו"י מן השפה ולחוץ לא הוי חיבור לחבית אף דחבית פתוחה כמ"ש רמב"ם בפיה"מ פ"ב דטבו"י דמכ"מ לענין מקוה הוי חיבור דהא טובלין כלו בתוך כלי כשיש בפי החיצון כשה"נ ודוקא ניצוק וקטפרס אינו חיבור לענין מקוה אבל אשבורן הוי חיבור אף בדברים דלא הוי חיבור לענין טבו"י והא לר"י בטבו"י שם פ"ב מ"ז בחבית שניקבה מצדה ונגע טבו"י בנקב לא פסל רק מקוה מגעו שאין היין שבחבית חיבור לנקב ולענין מקוה גם לר"י הוי חיבור כותל שבין ב' מקואות שנסדק בשפה"נ כדאיתא בפ"ו דמקואות מ"ט וע"כ דאין לדמות טבו"י למקוה. והא דבשלש גממיות לרבנן אין טובלין לא בעליונה ולא בתחתונה היא רק משום ריעותא דקטפרס שהחיבור שביניהם אינו נח ואין זה חיבור ומה"ט נמי אדם שעלה מן המקוה ורגליו עומדות במים חשיבי המים שע"ג קטפרס מחמת שהמים אינם נחים על גופו של אדם והם מתגלגלין ויורדין ממנו ועי' תוס' גיטין י"ז:

וברמב"ם פ"ח דטהרות מ"ט מבואר דטעמא דקטפרס לא הוו חיבור משום דעומד לזוב משם תיכף וישאר רק משקה טופח כי משקה טופח יתעכב אף במקום מדרון אלא דמשקה טופח אינו חיבור כיון דאין בו טופח ע"מ להטפיח יעו"ש. ובזה יש להמתיק תירוצו של הר"ש ז"ל בפ"ו דמקואות מ"ח אהא דמטהרין המקואות התחתון מן העליון שמביא סילון של אבר ומניח ידיו תחתיו אע"ג דהוי קטפרס דבשאיבה דרבנן הקילו יעו"ש דהא בשאובין סגי בחיבור כשערה כדאי' במשנה שם ובר"ש שם כתב דסגי בטופח אף שאינו ע"מ להטפיח יעו"ש. וכ"כ בפנ"י גיטין י"ז וכבר קדמו הר"ש ז"ל ודלא כלו"ש סי' ר"א ס"ק צ"ח שכתב דהשקה כשערה לענין שאובים היא יותר מטופח ע"מ להטפיח יעו"ש ואישתמיטתי' דברי הר"ש ז"ל וכיון דסגי בטופח לחוד לא איכפת לן בחיבור קטפרס דהא טופח ישאר אף לאחר שחוב וא"ש. אלא דצ"ע דא"כ למה צריך להניח ידיו תחתיו דהא גם בלי הנחת יד נשאר משקה טופח כדברי הרמב"ם בפיה"מ הנ"ל וי"ל. תבנא לדינא הדבר ברור דבכה"ג הוי חיבור גמור כיון שהוא נח אף שהיא מלמטה למעלה כן גם אם העמידו קנה גבוה ברצפת המקוה שלמעלה שדרך הקנה יבוא מי המעין למעלה לתוך הקנה ושופכין שאובים לתוך המקוה ונחים בקנה שהוא נקוב

כשה"ל דהוי חיבור גמור כיון דנח. ושו"ר גם בתשו' שו"מ מהד"ב ח"ב סו"ס כ"ז שכתב כן בפשיטות ואין להאריך יותר בזה:

סימן ק

להרב מו"ה שלמה ווייסבאך נ"י בראזניב:

ע"ד שאלתו שרוצה לתקן עירובין במקומו ובמקום א' יש דרך המלך ובצדו פאסי עמוקה יותר מי' טפחים אם יש לצרף זה למחיצה הנה אם הפאסי הנ"ל בה עכ"פ ד' טפחים נראה ודאי דשפיר דמי לצרף מטעם גוד אסיק אבל באם אין רחבה ד' טפחים לא הוי מחיצה אף דעמוקה י' כיון דאפשר לפסוע בנקל משפתו לשפתו וכן מבואר בירושלמי פ"ק דעירובין הובא בתשו' ח"ק סי' ה', אך מה שיש לדון בנ"ד לכאורה הוא מחמת שדרך המלך הוא ורבים בוקעים במקום המחיצה דיש לומר דאתי רבים ומבטלי מחיצתא כמ"ש מג"א סי' שס"ג ס"ק מ' ובתשו' אחת כתבתי להוכיח מעירובין פ"ט דלשמואל בגג בין הגגין ויש דיורין עליהם דאין מטלטלין רק בד' אמות משום דהוי מחיצה הנדרסת מזה לזה ולכאורה הטעם משום דאתי רבים ומבטלי מחיצה וא"כ גם בגג יחידי נימא דאסור לטלטל עליו וע"כ דבגג יחידי אין דרך לפסוע על שפתו ממש דירא שמא יפול ממנו והוי שפת הגג שפיר מחיצה וא"כ ה"ה בנ"ד דאם עמוק י' טפחים הוא ירא לעמוד ולעבור על שפתו ממש והוי שם מחיצה:

אך אחר העיון נראה דאין זה מוכרח כלל דהא ע"כ טעמא דשמואל לאו משום דאתי רבים ומבטלו מחיצה דהא גג מחיצה העשוי' בידי אדם ומחיצה העשוי' בידי אדם קיי"ל כרבנן בעירובין כ"ב דלא אתי רבים ומבטלי מחיצה וע"כ טעמא דשמואל הוא לאו משום בקיעת רבים אלא משום דהוי פירצה ממש דהא ענין מחיצה היא שחוסמת את העוברים ע"י מחיצה שוה או ע"י גוד אסיק דהא אי אפשר לעבור משם לצד השני אבל בגג בין הגגין כיון דאפשר לעבור מזה לזה הוי פירצה ממש ואפי' במחיצה ביד"א נמי הדין כן וזה מבואר נמי מד' תה"ד שהרמ"א סי' שנ"ח סעי' ב' רק באין דיורין כלל על הגג למעלה לא חשיב פירצה כיון דבלא"ה אין הולכין שם בשום פעם ולכך בגג יחידי אף דעובר על שפתו והוי בקיעת רבים במקום המחיצה מכ"מ כל שאין עובר משם ולהלאה לאו פירצה הוא כמובן דהא היא מחיצה גמורה שאי אפשר לעבור להלאה וזה מחיצה היא ומצד רבים בוקעים ל"ש בגג דהוי מחיצה העשוי' בידיא וגם אף שיש דיורין על הגג לא הוי רבים בוקעים דאין זה רבים ופלוגתא דר"י ורבנן בעירובין כ"ב אי אתי רבים ומבטלי מחיצתא דלרבנן לא אתי רבים ומבטלו מחיצה ל"ש כלל להא דמחיצה הנדרסת דפלוגתתם הוא בדיומדין שרה"ר עוברת ביניהם אבל באין רה"ר עובר ביניהם לכ"ע

הוי מחיצה אף שתמיד יש פירצה דהא הקרקע שוה בין הדיומדין וע"כ דשם המחיצה היא ע"י הדיומדין ובדיומדין עצמם לא נעשה פירצה וכן צורת הפתח שמועיל כמו מחיצה גמורה דהילכתא גמירי לה אף שאינה חוסמת את העוברים כלל דהכי גמירי לה רק כשהרבים בוקעים בזה פליגי ר"י ורבנן וקיי"ל כרבנן ומחיצה הנדרסת היא בגוונא דענין המחיצה היא ע"י גוד אסיק או גם כשיש מחיצה גמורה למעלה י' טפחים והניחו עפר מצד החומה מכאן ומכאן באופן דאפשר לכסוע מזה ע"ז כעובדא דתה"ד שברמ"א סי' שנ"ח סעי' ב' ובזה אנו דנין כאילו נעשה פירצה במחיצה וכשם שאם נעשה פירצה בטלה לה המחיצה כן אף כשהמחיצה במקומה כשאפשר לעבור מזה ע"ז הוי פירצה וכ"ז לא שייך במחיצה שע"י דיומדין צורת הפתח דהא שם תמיד יכולין לעבור ואפ"ה גילתה התורה דהוי מחיצה רק כשרבים בוקעים פליגי ר"י ורבנן:

ובתשו' ח"ס א"ח סי' פ"ט כ' דלא קיי"ל הא דמחיצה הנדרסת והא דחריץ שבין שתי חצירות ונתן נסר מזה לזה היא משום דהוי כפתח אבל כל היכא דפתח אינו מזיק לא איכפת לן במחיצה הנדרסת יעוש"ה ודבריו נפלאים ובמחכ"ת אישתמיטתי' לפי שעה ד' הירושלמי פ"ק דעירובין דמבוי שעשה חריץ על שפתו באם רחב ד' טפחים הוי מחיצה אבל באינו רחב ד"ט אסור לטלטל בו וע"כ משום דהוי מחיצה הנדרסת וכמ"ש הח"ץ אף דשם לא איכפת לן בפתח כלל וגם בנסר שנתן על החריץ הנה כן הדבר באם הנסר אין ארוך יותר מי' אמות הוי כפתח אבל אם הנסר ארוך יותר מי"א דתו ל"ש פתח אין מערבין אלא א' כמבואר בא"ח סי' שע"ב וה"נ בכל מחיצה הנדרסת הוי כפירצה ואם היא יותר מי' אמות אוסרתו כמבואר מדברי תה"ד הנ"ל ובחת"ס שם בתוך דבריו כתב וז"ל ואלו הי' מחיצה כזו בנוי פנינו והיו בני רה"ר מעמידים להם כבש מכאן ובני העיר מכאן לעלות ולרדת מזה לזה לא הי' מזיק בחומה ההיא כלל יעו"ש והוא נגד ד' תה"ד שברמ"א הנ"ל: ועכ"פ לפי הנ"ל דמחיצה הנדרסת היא מטעם פירצה יש לומר דגם בשפת הגג דרך לעלות ולעבור רק כיון דאין עובר משם והלאה לא הוי פירצה ובקיעת רבים ליכא דהא על הגג ליכא רבים וגם הא הוי מחיצה העשוי' בידי אדם דלא איכפת לן בבקיעת רבים אבל בנ"ד דרך המלך בוקעין רבים ובזה רבים מבטלו מחיצה ולאו מטעם פירצה היא רק כיון דעוברין על מקום המחיצה נתבטלה המחיצה, אך נראה דבנ"ד הפאסי עשוי' ביד"א ובמחיצה העשוי' ביד"א קיי"ל להלכה דלא אתי רבים ומבטלו מחיצה וכן מבואר להדי' בתשו' ח"ץ סי' ה' דחריץ העשוי ביד"א לא אתי רבים ומבטלי מחיצה ועמ"ש לעיל סי' ב' שגימגמתי טובא בהאי דינא דמחיצה הנדרסת בידי אדם ומ"ש כאן הוא ברור בלי גמגום:

סימן קא

לכבוד הרב הגדול מו"ה עקיבא סופר נ"י בסטאניסלוי:

מה שהקשה כ"ת ע"ד תוספי הרא"ש שהבאתי במ"פ א"ח סי' תמ"ו דבדבר הפקר ל"ש בל תשחית מחולין ז' בפרידות דרבי ליפקרונהי מפשת היזיקא ליקטלונהי איכא משום ב"ת דליפקרונהי מקודם ואח"כ יהרגם היא הערה נכונה וכמדומה שבילדותי איתי הערה זו בתשו' שואל ומשיב ואינו ת"י כעת ובאמת שמצד הסברא הדבר תמוה לומר דבחפץ של הפקר ל"ש בל תשחית כיון שבל תשחית הוא בחפץ שלו וא"כ גם בחפץ של הפקר כן ויש להביא עוד ראי' לדבר מהא דבסנהדרין מ"ז פריך למ"ד הזמנה מילתא היא מהא דהיו אביו ואמו מזרקין בו כלים מצוה להצילן ומשני שאני התם דאגב מרירייהו עבדי והק' במח"א ה' זכי' מהפקר סי' ו' נהי דלבתר דמשני הש"ס דאגב מרירייהו עבדי ל"ש הזמנה יש לומר דגם אבידה מדעת לא הוי מה"ט אבל לפום הקושיא דלא ידע הבדל זה תיקשי גם למ"ד הזמנה לאו מילתא למה יהי' מצוה להצילן משום השבת אבידה והא לכ"ע באבידה מדעת ל"ש חיוב השבה ותירץ דחיוב השבה היא כדי להציל הבעלים מאיסור בל תשחית והכי משמע בתוספתא יעו"ש, והשתא תיקשי לדעת הטור סי' רס"א דאבידה מדעת הוי הפקר גמור וא"כ לס"ד דלא ידע מהא דאגב מרירייהו למה יהי' מצוה להצילן הא ל"ש בל תשחית כיון דאבידה מדעת הוי הפקר וע"כ דגם בדבר של הפקר שייך בל תשחית. וכן יש להביא ראי' זו עפי"ד הנתה"מ סי' רס"א שכ' ליישב הא דסנהדרין הנ"ל דלא הוי הפקר למ"ד דאבידה מדעת הוי הפקר משום דלאבידה מדעת בעי' נמי יאוש ושם אינו מתייאש כיון דמצוה להצילן כדי שלא יעברו המזרקין על בל תשחית יעו"ש והא אם אבידה מדעת הוי הפקר שוב ל"ש ב"ת דמשעה שזרקו נעשה הפקר. אכן יש לומר לפי"ד נתה"מ דבעי' יאוש תו גם עם יאוש אינו יוצא מרשות בעלים עד דאתי לידי זוכה וכמו שביאר בנתה"מ סי' רס"ב ההבדל שבין יאוש להפקר יעו"ש א"כ שפיר שייך בל תשחית דהא עדיין ברשות הבעלים הוא ועי' בספרי מ"פ לחו"מ סי' רס"א כתבתי ג"כ די"ל דאבידה מדעת הוי כמו דבר שאין הבעלים מקפידין והוי מתנה ולא נפיק מרשותי' עד דאתי ליד זוכה, מיהו בטוח"מ סי' רס"א נראה פשוט דהוי כהפקר ממש, ומצאתי לגדול האחרונים הרש"ז ז"ל בש"ע שלו ה' שמירת גוף סעי' י"ד כתב להדיא דשייך בל תשחית אף בחפץ גוי וחפץ הפקר יעו"ש:

והנה בחיבורי מ"פ לא"ח נשענתי על פשטות דברי תוס' הרא"ש שהקשה אהא דפ"ק דמידות דמצאו לבן לוי ישן רשות בידו לשרוף כסותו דהא הוי לאו דבל תשחית ותירץ דהפקר ב"ד הפקר יעוש"ה והבנתי מדבריו דכוונתו כיון דנעשה הכסות הפקר ל"ש בל

תשחית וכ"ת כ' דיש לפרש כוונתו כיון דבל תשחית בכל הדברים לבד מעץ עושה פרי מדבריהם הם אמרו והם אמרו, וזה דוחק דא"כ אין ענין הפקר ב"ד לכאן וגם באמת דעת רוב הפוסקים דבכל הדברים איכא בל תשחית מה"ת וכן פסק הגאון רש"ז ז"ל בש"ע שלו והלום ראיתי בש"ג פ"ק דע"א הביא מהג"ה בסמ"ק שהקשה על מצות קריעה דהא איכא בל תשחית ותירץ דאתי מצות קריעה ודחי לי' יעו"ש ומוכח דסובר דבשאר דברים ל"ש בל תשחית רק מדבריהם דאם הוא מה"ת איך ידחה מצות קריעה ל"ת דאורייתא והא קריעה מדבריהם אמנם בש"ג גופא שם כתב דא"צ לזה רק דבשיעור קריעה שתיקנו חז"ל עדיין הדבר ראוי לתשמישו ול"ש בל תשחית והביא ראי' לזה מרש"י חולין י"ז ולשיטתו שפיר י"ל דבכל דבר שייך בל תשחית מה"ת ועפי"ד הש"ג הא דאמרי' ב"ק צ"א דמקרע על המת יותר מדאי עובר משום בל תשחית היינו דבמקרע יותר מהשיעור הרי משחית הבגד לגמרי ואיכא בל תשחית ובזה מתיישב קו' תוס' שם אהא דשמואל קרע עלי' דרב תליסר איצטליא דמילתא יעו"ש דלא קרע בכולם רק כשיעור קריעה וליכא בל תשחית והא דמקרע יותר מדאי היינו בקורע בבגד א' יותר משיעור קריעה ודו"ק אמנם בכוונת תוספי הרא"ש הנ"ל נלע"ד יותר לומר דהא בגיטין ל"ו ילפי' הא דהפקר ב"ד הפקר מקרא דאשר לא יבא בעצת הזקנים יוחרם רכושו יעו"ש והנה לשון יוחרם הוא כפשוטו מלשון והחרמת את עריהם וא"כ נהי דבממון הבדה"פ אכתי איכא בל תשחית וע"כ לומר דבל תשחית כיון דהותר לצורך אדם וצורך גופו זה נמי לצורך הוא שיהא רשות לב"ד לעשות זה למיגדר מילתא ע"כ בבן לוי שמצאו ישן רשות לעשות וכוונת הרא"ש דמקרא דהבדה"פ ילפי' גם זה והא גדולה מזו נראה בשבת ק"ו דלמירמי אימתא אאינשי ביתי' מותר להשחית ועי' בגמ' שם דר' אבא תבר נכתמא מיהו בש"ע הרב רש"ז ז"ל כ' דגם לאיים על בני ביתו אסור להשחית דבר שאפשר ליהנות ממנו וצ"ל דמפרש הא דר"א תבר נכתמא היינו דהכד כבר נשבר ולא הי' הנכתמא שהוא הכיסוי שוה כלום: וכה ראיתי לרש"ש פ"ק דמדות אהא דמצאו ישן שורף כסותו דמשו"ה שורף ולא קורע משום דהאי דינא גם בכהן שמצאו ישן וכמ"ש הרע"ב ואם הולך בבגדי כהונה אסור לקרוע דהמקרע בבגד"כ לוקה ע"כ ישרפנו יעו"ש ותמהני דנהי דנימא דשורף לא מיקרי קורע וכהא דאמרי' בפרק כ"צ דשורף בעצמות אינו לוקה דשורף לאו כשובר דמי אכתי מיהו איכא משום לאו דלא תעשון כן לה' אלקיכם כמבואר במכות כ"ב דשייך בשורף עצי הקדש והא דהוצרך באמת קרא במקרע בגד"כ יש לומר לעבור בשתים וגם יש לומר דלאו דלא יקרע הוא גם צורך תיקון אבל לאו דלא תעשון כן הוא רק דרך השחתה ועי' במנ"ח מ"ע תל"ז ועכ"פ בכאן ששורף כסותו דרך השחתה שייך לאו דלא תעשון כן

ואם נימא דבבגד"כ ל"ש לאו דלא תעשון כן תיקשי בהא דאמרי' בזבחים צ"ה במעיל שנקרע מכניסו בפחות מגע"ג משום שנאמר לא יקרע הא אפשר לעשות קריעה ע"י גחלת שיניחנו שם לשרוף אבל י"ל דאקנתא בפחות מגע"ג עדיפא טפי. אבל גם בלעדי זאת צ"ע דנראה דבבגד"כ ל"ש לשרוף את כסותו דהא בגד"כ באין משל ציבור ואין מזה פסידא לכהן רק פסידא דהקדש:

ומה שהקשה מגמ' חולין ז' הנ"ל דאסור להורגן משום בל תשחית על רש"ל שהובא בט"ז סי' קט"ז דמותר להרוג כלב המזיק ולית בזה משום צעב"ח ולא משום לא תשחית כבר הרגיש בזה בתה"ד בפסקיו סי' ק"ה וכתב דבאמת הנהו פרידות אינם מזיקות כלל רק ע"צ רחוק ורפב"י מרוב חסידותו חשש לו ולכך לא הותר משום זה חשש דצבע"ח ולא תשחית:

וע"ד שאלתו בזב חלב מקדירה על הכירה והי' שם קדירה של בשר וספק אם זב תחת הקדירה שכ' כ"ת דיש להתיר מטעם ס"ס דשמא זב ושמא לא זב ודילמא הי' ס' ע' בחמו"ד ה' תערובות סי' י"ג שצידד מתחלה להתיר משום דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן ושוב כתב דעכ"פ המאכל מותר מטעם ס"ס דדילמא לא זב תחתיו ודילמא גם כשזב יש ס' במאכל יעו"ש והנה מ"ש דאחזוקי ריעותא לא מחזקי' כעין זה אמרו בע"א י"ב דלא חשו לצינורא שניתזה מקדורת עכו"ם לקדירת ישראל מיהו שם לא ראינו כלל אבל בראינו שזב חיישי' שפיר דילמא בא נמי תחת הקדירה, וצל"ע בש"ך סי' צ"ז גבי פשטידא דאפי' לא ראינו שזב באם המקום משופע שאם זב יבא תחת הפת חיישי' והא אחזוקי ריעותא לא מחזקי' מיהו האי ס"ס שכתב החמו"ד נראה נכון והא דבמקום משופע חיישי' בפשטידא דילמא זב ול"א דהוי ס"ס דילמא לא זב ואת"ל זב שמא יש ס' דאפשר דשם גם ס' לא מהני אי מטעם החוו"ד שם בשם מהרי"ט דבזה גם בפחות מס' אוסר. ואי מטעם הפמ"ג שם דבמערב חלב בפת אף כשיש ס' אסור דהוי מבטל איסור לכתחילה והכא כיון דאסור לאפות פשטידא עם פת כשזב תחתיו אפי' בדאיכא ס' אסור הפת מטעם מבטל איסור לכתחלה ותל"מ:

סימן קב

לכבוד הרב וכו' מו"ה יהודא ליבוש קאלעך נ"י ראבד"ק בילקע:

ע"ד שאלתו בשכ"מ שגירש אשתו כדי שלא תיזקק ליבום והבטיחו לישא כשישוב לאיתנו בקנאג"ס ובשבועה ואח"כ שב לאיתנו ונתהוה סכסוך ביניהם בעסקי ממון שהיו הנכסים על שמה וביררו להם נבררים ושליש וחתמו על שטרי ברורין לקיים כל אשר יצא מפיהם ויצא הפסק עפ"י פשר שבאם האשה תקיים ליתן לו מהרכוש סך מסוים אזי

מחיוב הבעל לפטור אותה פטור עולמות ולהתירה לשוק ואחר שקראו לפניהם הפס"ד אמר הבעל שהוא מרוצה לזה והאשה לא רצתה בפסק הנ"ל ובאו אח"כ לפני כ"ת וב"ד והבעל נתן כח הרשאה לדודו והמורשה והאשה קיבלו בקנאגנ"ס לקיים כל אשר יצא מהם ויצא מהם פס"ד עפ"י פשר וג"כ עפ"י אופן הנ"ל שתהיה האשה מותרת להנשא והאשה רוצה לקיים הפס"ד וכן המורשה אלא שהבעל יצא מדעתו ר"ל ונשתטה. אם יש להתיר לה שתנשא:

והנה מ"ש רו"מ מכח מחלוקת מהר"ם לובלין בזה. ולענ"ד בזה"ז לפי הנהוג לגרש עפ"י סדר הגט מהר"ם ר"י ושם בסי' ל"ח מבואר שיאמרו לבעל שאף אם יבגוד א' יהיו גט גמור ובאופן זה אין שום חשש גם למהרמ"ל כמ"ש בביאור הארוך ברכת המים שם להדיא וכ"כ בית מאיר אה"ע סי' קמ"ה דלפי נוסח מהר"ם ר"י אין חשש וכתב כן מסברא והדבר מפורש בברכת המים. אך עיקר הדבר שיש לדון מחמת השבועה גופא שנשבעה לישא אותו ומה שאמר הבעל לפני ב"ד הנברר לראשונה שמרוצה בהפס"ד לכאורה יש לדון דהוי כהסכים להתירה וא"כ עכ"פ יכולה להתיר לעצמה השבועה עפ"י ב"ד של שלשה דאף דנדרה לטובת הבעל ותועלתו מכ"מ מדעתו מועיל התרה. אך זה אינו כיון דמסתמא ריצוי הבעל היה כדי שתקיים גם היא כפי הפשר ואם היא לא נתרצית לקיים ממילא גם הוא לא נתרצה לפטור אותה מהשבועה וכעין זה כתב מהרי"ט הובא בקצה"ח סי' שט"ז עיי"ש וכן מה שצידד רו"מ כיון דעשה מורשה לכל הענין ועדיין לא נגמר לגמרי שלא החזירה הנכסים עדיין הרי המורשה שלוחו ויוכל המורשה להסכים להתירה דשלוחו ש"א כמותו. אינו ברור דלכאורה כיון שכבר יצא הפס"ד כבר כלתה שליחותו וגם אם נימא דעדיין מורשה הוא הרי כיון דנשתטה הבעל תלוי במחלוקת הפוסקים בעשה שליח ונשתטה ואח"כ עשה השליח עפ"י שליחותו שכ' קצה"ח סי' קפ"ח דתליא בפלוגתא דרמב"ם ורמ"ה אם בטלה השליחות עיי"ש. ויותר יש לומר כיון דקיבל הבעל קנין לפני ב"ד כמו שיאמרו הם הוי כמסר דעתו לב"ד והם פסקו שתהיה חפשי מהשבועה שנשבעה לו הוי כהסכמתו של בעל אבל גם זה אינו ברור וגם אינו מבואר במכתבו אם הקבלת קנין היו גם ע"ז. אמנם בעיקר החשש דנודר ע"ד חבירו אין מתירין אלא בהסכמתו הי' אפשר להמציא היתר עפי"ד רמ"א בשנים שנשבעו זל"ז דאם טוענת מאיס עלי באמתלא טובה מתירין לה והכא הרי אמתלא טובה היא כיון שנשתטה ולא גרע ממאיס עלי ואף שברמ"א שם כתב הטעם משום דמאיס כופין להוציא הרי כתב בש"ך שם דגם לדידן דאין כופין להוציא במאוס עלי הדין כן. א"כ גם בנשתטה אף שכ' בטור אה"ע סי' קנ"ד בשם תשו' הרא"ש באיש שמשתטה מידי יום ביומו דאין כופין

להוציא הרי עכ"פ לא גרע ממאוס עלי לדידן ועוד דהתם ע"כ אינו שוטה ממש דא"כ אין בידו לגרש אבל בנ"ד שוטה ממש הוא ובכה"ג גם לרא"ש היו כופין להוציא אלא שאי אפשר כיון דשוטה א"י לגרש אבל לענין השבועה ודאי מתירין לה בכה"ג:

אלא שמטעם אחר אני חוכך בהתרת שבועה זו לפימ"ש בתשו' רמב"ן סי' רנ"ה בהא דנודרת ליתומים דפריך הש"ס ודלמא אזלא לחכם ושרי לה דהא ל"ש כאן חרטה דמעיקרא כלל דהא אם לא היתה נודרת לא היו נותנין לה הכתובה ותירץ כיון דנדר זה אינו אלא ענין קנס שהרי אין רצון היתומים בדבר הנדר רק ע"ד קנס ונדר כזה ניתר בחרטה דהשתא והובא בב"י יו"ד סי' רכ"ח וא"כ הכא שהנדר הזה שנשבעה האשה לישא אותו אינו דרך קנס רק הבעל רצה כן באמת שיחזור וישאנה ונשבעה לו ובאופן אחר לא היה מגרשה א"כ ל"ש בזה חרטה ופתח כלל דהא אם לא נשבעה לא היה מגרשה. ואף למהרי"ט ח"א סי' א' שפקפק קצת ע"ד רמב"ן הנ"ל דגם נודרת ליתומים אם היתה יודעת כמה קשה עליה שלא תאכל פירות לא היתה נודרת והיתה אומרת האמת כמה העלימה ממנו עיי"ש זה ל"ש בנ"ד דהרי אם לא נשבעה לא היה מגרשה כלל. ולכאורה לפי סברתי הלא אף אם יסכים הבעל להתירה כשהוא בדעתו ג"כ אינו מועיל דאין כאן חרטה ופתח. וראיתי במהרי"ט הנ"ל שהקשה ממשה ששאל על נדרו לילך למצרים דהרי ל"ש בזה חרטה על השבועה דאם לא נשבע לא היה יתרו נותן לו בתו ותירץ דהא שם היה ההתרה בהסכמת יתרו ושפיר שייך התרה ע"י פתח וחרטה דאם הי' יודע מתחילה היה מתנה ע"מ שלא לצאת בלתי רשותו וע"ז ודאי היה יתרו מסכים ליתן לו בתו יעו"ש כי דבריו קצרים וכוונתו כמ"ש א"כ גם בנ"ד אם היה הדבר בהסכמת הבעל שפיר שייך חרטה דהיתה מתנה עמו מתחילה שתנשא לו ואם יסכים שתנשא לעלמא תהי' חפשי מהשבועה אבל עתה שהבעל נשתטה ובלתי הסכמתו ל"ש פתח וחרטה כלל:

ויש לדון כיון דהבעל נשתטה וא"י לכנסה אין כאן שבועה כלל כמו שנים שנשבעו זל"ז ועבר א' המועד אפילו באונס דנפטר השני דלא נשתעבד באופן זה כנה"כ וש"ך יו"ד סי' רל"ו ואף לט"ז שם דחולק ע"ז היינו משום דאין הזמן עיקר ועיקר היו הנשואין ומה בכך שעבר הזמן המוגבל וכ"ז שייך אם עכ"פ עתה רוצה לקיים התנאי אבל הכא שנשתטה ואפשר שיהיו כן לעולם ח"ו א"כ בכה"ג לכ"ע כיון שנשבעו זל"ז אם הא' אינו מקיים אפילו מחמת אונס גם השני פטור. אבל גם בזה יש לפקפק דהא אז בעת חולי' לא היה ראוי לישא אותה רק שנשבעו שאם יעמוד מחלי' ישא אותה א"כ יש לה להמתין עד שיבריא לגמרי דהא ע"ז נשבעה שנשתטה עליה להמתין דלמא ישתפה

אבל יש לחלק נהי דנשבעה ע"ד זה להמתין עד שיחזור לבריאתו אבל בנ"ד כפי הנראה כבר נתרפא מחלי' ואח"כ נשתטה והרי הי' ראוי ליקח אותה אז וכיון דנשתטה אח"כ נפטרה משבועתם אבל אולי לא נתרפא עדיין לגמרי ואולי גם השטות בא מחמת חלי' וצריכה להמתין עד שיבריא לגמרי: אך מה שאני רואה בזה היתר מ"ש רו"מ בשולי מכתבו שהבעל במשך הדו"ד שהי' לו עמה בב"ד אמר לפני הב"ד כי נודע לו עליה דברים מכוערים ועפ"י דעתו אסור לו לדור עמה ואינו חפץ בה רק רכוש שלו ובאופן זה הרי אנן סהדי דגם אם ישתפה לא ישאנה דהרי לפי דבריו אסורה עליו וכיון דלא ישאנה לעולם הרי נפטרה משבועתה. ואף דיש לחוש קצת דלמה כשישתפה יאמר אמתלא על מה שאמר לפני ב"ד ואמתלא מועיל לענין שאחד"א אבל מסתמא לא חיישינן לזה. ועוד דהרי עכ"פ אמר שאינו רוצה בה וזה גופא הוי כהסכים להתיר לה וא"כ שפיר יש להתיר לה השבועה עפ"י ג' בחרטה ופתח כנהוג ושפיר שייך חרטה בזה כיון דאמר שאין רצונו בה הוי כהסכים להתיר ובכה"ג דהסכים שייך חרטה דמהרי"ט הנ"ל דהיתה נשבעת לישא אותו רק אם יאמר הבעל שאינו חפץ בה או יסכים להתירה תהי' מותרת בלי היתר חכם. ובאמת בשנים שנשבעו זל"ז נראה דבאם א' אמר איני רוצה בה ממילא הותר לה להנשא כיון דא' מעכב השני פטור אבל אפשר דוקא בהגביל זמן לנשואין ועיכב אז או אמר שאינו רוצה אבל הכא לא הי' זמן מוגבל ואפשר לא הבריא לגמרי עדיין ולא נפטרה עדיין בזה שאמר איני רוצה אבל ע"י התרת ג' יש להתיר לה:

סימן קג

להרב הגדול וכו' מו"ה צדוק וואקסמאן נ"י מו"ץ דק' אולאניב: ע"ד שאלתו באיש א' אשר בא עם אשתו לפניו לגרשה וסיפר לכ"ת ששני פעמים היתה בבית המשוגעים ר"ל וזה איזה שבועות אשר באה משם חלומה וכ"ת בדקה והשיבה על כל דבר כאחת הפקחות וקיבלה ג"פ ועתה נשתגעה וגם נתוודע שכבר היתה ג' פעמים כן בטרם שגירשה ומערערים על הגט. והנה כ"ת כותב שבתשו' תפ"צ סי' מ' מקיל בזה וכן בתשו' בי"ש אחרון סי' מ"ו ותשו' הגאון בעל התניא זצ"ל סי' כ"ה. והמעיין בתשו' הנ"ל יראה כי אינם ענין לכאן כי בתפ"צ מקיל בשוטה ע"י בדיקה שיודעת לשמור גיטה ועצמה וכזה הקיל נמי בתשו' עטר"ח אה"ע סי' י"ז ותשו' התניא הנ"ל אלא דבתשו' הנ"ל לא רצה לסמוך ע"ז למעשה כי אף שאנו רואין שלא הגיעה לגדר שטות כזה שא"י לשמור גיטה ועצמה אולי בפעם אחר אינו כן וע"ז כתב דעכ"פ אז מותר לגרשה כשרואין ע"י בדיקה שיודעת לשמור גיטה ועצמה והחשש דלמא לא תמיד היא כן יש לסמוך על ט"ז ס"ק י"ד דמתיר לגרש ע"ח וע"ש בזה"ז דאיכא חדר"ג עיי"ש, והיינו דגם בעת שטותה

אינה מוחזקת כלל לא"י לשמור גיטה ועצמה אבל בנ"ד הרי כפי הנראה בעת שטותה היתה שוטה גמורה שא"י לשמור א"ע וגיטה א"כ אף אם היא בעת הגט חלומה גמורה אסור לגרשה כיון דאיתחזקא ג"פ ולדעת רמ"א ז"ל סי' קי"ט גם בעבר וגירשה אינו גט ולסמוך על ט"ז ס"ק י"ד קשה מאוד כי מלבד שבס"ק י"ב כתב דאין לגרשה רק יתירו לו חדרגמ"ה. וגם עיקר ההיתר שלו בס"ק י"ד צע"ג כיון שמתיר לישא אחרת על ידי היתר ק"ר א"כ ודאי אסור לגרשה כיון דאין עיגון לבעל אין הבדל בין זמן הזה לזמן התלמוד וכבר תמה ע"ד הט"ז בתשובה עטר"ח סי' י"ז והרב הרש"ז ז"ל סמך עליו רק משום דבכל ימי שטותה הי' נראה שיודעת לשמור עצמה וגיטה ותשוב' בי"ש אחרון אינו ת"י אבל כפי שראיתי בתשו' אדב"ע אה"ע סי' כ"ה מביא מדבריו מתיר באם בשעת שטותה אינה שוטה בא' מהדברים השנוים במס' חגיגה לגרשה עכ"פ בעת חלומותה ולסמוך על הט"ז בזה ובנ"ד הרי בעת שטותה הי' שוטה גמורה בא' מהדברים שבחגיגה או היתה שכל או רוב מעשיה מקולקלים שבזה אין שום מחלוקת בין הפוסקים ולכ"ע הוי שוטה אף שאינה עושה א' משלשה דברים השנוים בחגיגה והיא פשוט וכן האריך בזה בס' יד"י ה' שחיטה סי' א'. ותשו' מהר"י הלוי ח"א סי' קצ"ק שרמז עליו כת"ר הוי כנדון הב"ש אחרון הנ"ל:

אמנם בנ"ד יש קצת צד להתיר מחמת שימי שטותה לא הי' בעתים שוים ובזה כתב ט"ז ס"ק י"ב דמותר לגרשה אף לכתחלה כיון דלא הוחזקה בעתים שווים לא הוי ווסת ובכזה הקיל בתשו' חסד לאברהם מה"ת אה"ע סי' מ"ח שהביא כת"ר. אבל בתשו' אדב"ע הנ"ל האריך להשיג ע"ז דבאיתחזקא ג"פ אין נ"מ אם העתים שוים ונדחק לומר שגם הט"ז אינו מקיל בזה. ולענ"ד בט"ז אי אפשר לפרש באופן אחר ומצאתי שבתשו' או"ז סי' תשע"ח כתב ואם ענינה הוא כך שפעמים יום או יומים היא חלומה ופעמים יום או יומים שוטה ואין לה עתים קבועים מספקא לי אם זאת קראה עתים חלומה הואיל ואין לה ווסת לימי חלומותה ולשון ירושלמי משמע כן דקתני עתים חלומה דמשמע עתים קבועים עכ"ל א"כ נראה דאדרבה באין לה ווסת קבוע חמור טפי ושו"ר בס' דע"ת לה' שחיטה להגאון מהרש"ם ז"ל סי' א' ס"ק מ"ג שהביא דברי או"ז הנ"ל והבין מדבריו כמ"ש אבל בתשו' ב"ש אה"ע סי' צ"ד הביא דברי או"ז הנ"ל וכתב דיש לפרש דבריו דספיקו אדרבה להקל עי"ז מחמת שלא איתחזקא בעתים קבועים כהט"ז הנ"ל עיי"ש וכיון דהאו"ז מספקא לי' בזה כפי הבנת הב"ש ודבריו נוטים יותר להקל א"כ עכ"פ בדיעבד הי' מקום לסמוך ע"ז דהא גם בע"ח וע"ש בזמנים קבועים דעת הב"ח להקל בדיעבד כשגירשה ואף דיש לומר דבנ"ד שעבר הבעל במזיד דהא הטעה את הב"ד שלא הי' נשתטית ג"פ חמור טפי כמ"ש

הח"מ סי' קי"ט בשם תשו' מהרי"ו לענין שוטה שא"י לשמור גיטה דבמזיד הוי כמעשר ומטביל בשבת דלא יאכל יעויין שם ועל כרחך כוונתו להמחבר שם דמתיר בדיעבד היינו בשוגג דוקא דלרמ"א דגם בדיעבד אינו גט פשוט דאף בשוגג כן דלאו מטעם קנס הוא כמבואר בפוסקים, וגם מצאתי בתשו' רש"ל סי' ס"ה שכתב דלא אמרו בירושלמי דהוי גט בדיעבד לחד מ"ד אלא לענין אם נשתפה אח"כ אבל לא שמועיל לו מה שעבר' על דעת חכמים יעו"ש וכוונתו דבירושלמי שם בעבר וגירש קאמר דמגורשת ועבר היינו מזיד כדאי' בכ"ד ולזה כתב דשם כשהאשה נשתפית אח"כ דתו אין לקנסו דהא יכול ליתן לה גט עכשיו אבל כשעדיין הוא בשטותה ועבר במזיד לא מהני מעשיו וז"ב בכוונתו וא"כ בנ"ד בע"ח וע"ש נהי דלדעת ב"ח בדיעבד הוי גט מכ"מ כשעבר במזיד גרע ובזה אין צד היתר אף כשנשתפה דהא אין תקנה לגרשה לעולם לכתחלה אמנם יש לומר כיון דבע"ח וע"ש דעת המחבר נראה דמותר לגרשה לכתחלה. וע' בד"מ שם ע"כ עכ"פ בדיעבד אף שעבר אין לקנסו כיון דיש מתירין לכתחלה וכעין שכ' מג"א באו"ח סי' שכ"ג לענין מטביל כלים חדשים בשבת דבדיעבד שרי מה"ט וע"ע מג"א סי' רנ"ג ס"ק ל"ז כה"ג באות דהי' מקום להתיר עכ"פ כשאין ימי שטותה בעתים שוים אף שלכתחלה קשה לסמוך על הט"ז וגם בתשו' גוא"י חולק על הט"ז וע' בתשו' בית יצחק אה"ע ח"ב סי' ד': אמנם לענ"ד אין להקל בזה אלא כשגירשה בעת שהיא חלומה לגמרי אבל אם צריכין גם אז לבדקה להו דאנו רואין שיודעת לשמור עצמה וגיטה קשה לסמוך על הבדיקה כזה דהא מהרי"ו ורש"ל בתשו' הנ"ל כתבו דאין אנו בקיאין בבדיקת ע"ח וע"ש, ובתשו' עטר"ח סי' י"ז אף דפוסק שם דאנו בקיאין ומתיר לגרשה כשיודעת לשמור עצמה וגיטה מכ"מ כתב שם דבע"ח וע"ש טפי חמור ואין בקיאין כמהרי"ו ומהרש"ל הנ"ל. אמנם צ"ע דהא באה"ע סי' קכ"א לענין איש המגרש מבואר שם דבע"ח וע"ש יכול לגרש ולא כתב שום פוסק שם דאין אנו בקיאין ובח"מ שם כתב דבאשה ע"ח וע"ש גרע טפי מחשש דתזנה בעת שטותה ומוכח דלולא האי טעמא אין הבדל בין הבקיאות לבדוק בין איש לאשה ולרש"ל ומהרי"ו הנ"ל דאין אנו בקיאין גם באיש ושו"ר בספר דע"ת הנ"ל שהעיר בזה על רש"ל וכ' דלא חש לזה הרש"ל רק באינה חלומה ממש רק דיודעת לשמור עצמה וגיטה בזה אין אנו בקיאין אבל בחלומה ממש שפיר בקיאין בע"ח וע"ש ובזה מיירי הש"ע סי' קכ"א: ובאמת שסיום דברי הרש"ל שם נראה דמקיל בחלומה לגמרי בעת חלימותה אבל בתשו' הרח"כ אה"ט סי' נ"ד ביאר דבריו דחלומה לגמרי היינו שפויה ממש וע"ח הוא כמו באה"ע סי' קכ"א אף שאינו שפוי לגמרי עיי"ש ולדידי' רש"ל דמחמיר היינו ממש כמו ע"ח דסי' קכ"א והרי שם מבואר דבקיאין אנו בבדיקה ונראה כדברי הדע"ת

דמה שהחמיר רש"ל מטעם שאין אנו בקיאין מיירי כשעדיין היא שוטה באיזה דברים רק יודעת לשמור עצמה וגיטה ובזה כיון דהיתה בעת שטותה שוטה גמורה וגם עכשיו לא נתרפאה משטותה לגמרי אין אנו בקיאין להחזיקה כחלומה אבל בסימן קכ"א ע"כ מיירי בחלום שאין בו שום דבר שטות דאל"כ פשיטא דשוטה הוא לדידן דמחמירין בשוטה לאחד מן הדברים אבל הכא בדידה אף דשוטה היא המגורשת הרי בדידה עיקר תלוי באם יכולה לשמור גיטה ועצמה ואעפ"כ כיון דיש בה עוד שום סימן שוטה תו אין אנו בקיאין וחיישינן דלמה א"י לשמור גיטה ועצמה:

אמנם מבלעדי טעם הנ"ל החמיר הרש"ל עוד אף בדיעבד באשה ע"ח וע"ש מטעם גרירה והאי טעמא שייך גם באין רואין בה שום שטות אלא דאעפ"כ כיון דסתם עתים חלום היינו באינו שפוי לגמרי כמבואר סי' קכ"א א"כ גם בירושלמי דע"ח וע"ש א"י לגרשה מיירי בהכי אבל לא בשפויה לגמרי כמ"ש הגאון הרח"כ ז"ל אבל עכ"פ לענין שאין בקיאין יש לומר דהיינו כשיש בה עדיין סימן שטות בזה אין אנו בקיאין כמ"ש בדע"ת וגם מצאתי און לזה בתשו' שבאו"ז סי' תשע"ח שכתב וגם צריך ליזהר שבעת חלומותה לא יהי' בה א' מסימני שוטה דקיי"ל כר"י וכו' ומיהו בעת שטותה אע"ג דבאית בה סימנים האלו אם היא חכמה לשמור את גיטה וא"ע מגורשת לכתחלה עיי"ש ובתשו' בי"ש הנ"ל כתב שאין לדבריו ביאור והגיה הרבה. ולענ"ד א"צ לשום הגה רק כוונתו אם בעת שטותה א"י לשמור גיטה ועצמה אף שבשעת חלומותה יודעת לשמור גיטה ועצמה כיון דיש בה עדיין א' מסימני שוטה תו חיישינן דעדיין שוטה גמור היא כמקדם כיון דאיתחזקא בעת שטותה לא"י לשמור גיטה ועצמה. אבל אם לא איתחזקא בעת שטותה לא"י לשמור גיטה ועצמה אף שיש בה סימני שוטה מגורשת וזה ברור בכוונתו ומבואר מדבריו דבע"ח חמיר כל שרואין בו עדיין א' מסימני שטות דמס' חגיגה והוא ז"ל לשיטתו דל"ח סימני שוטה רק אותם שבחגיגה אבל לדידן דקיי"ל כהרמב"ם ז"ל כל שרואין בה בעת חלומותה א' מדברי שטות שוב חוששין שמא עדיין הוא שוטה גמורה כמקדם בעת שטותה שלא היתה יכולה לשמור גיטה ועצמה שאין אנו בקיאין בזה ול"ד כלל לסי' קכ"א דשם עדיין אינו שפוי לגמרי אבל אין רואין בו שום סימן שטות:

ולזאת לענ"ד בנ"ד העיקר תלוי בזה אם היתה עכ"פ איזה ימים חלומה לגמרי בעת הגירושין דהיינו אף שלא היתה שפוי' אבל עכ"פ לא הי' בה שום חשש וסימן שוטה הן בדיבור הן במעשה רק כא' הפקחות אז יש להקל בדיעבד בצירוף דברי הטו"ז דאין העתים קבועים אבל אם גם בעת הזאת שחשבוה לחלומה היה בה עדיין שום דבר שטות אף שראו בבירור שיודעת לשמור גיטה ועצמה אין להקל כלל ולסמוך על הגט דבכה"ג

כשהיתה מעיקרא שוטה גמורה שא"י לשמור גיטה ועצמה לא נוכל להוציאה מזה רק בחלומה שאין בה שום סימן שטות ולא ע"י בדיקה שיודעת לשמור גיטה ועצמה. ודבר זה יש לברר נמי מענין קבלתה הגט בעסקי ממון אם התפשרה עצמה כהוגן וע' ב"ב קנ"ה שטותא יתירא חזא בי' דשיחרר עבדו וברשב"ם שם דמפסיד מעותיו בחנם וע' בתשו' ר"ש שבב"י אה"ע סי' קכ"א דמאבד מה שנותנין לו הוא סימן שטות היותר גדול כהא דשיחרר עבדו בב"ב הנ"ל נראה דחשב זאת לשטות גמור וע' שט"מ ב"ב קנ"ה בשם עליות דר"י נראה דסובר דלא דמי למקרע כסותו רק לענין מקח וממכר חשוב כשוטה ועיי"ש בשם הרא"ש דמקיל טפי דמיירי רק לענין מכירת קרקע אבל מדברי הר"ש שבב"י הנ"ל נראה להדיא דחשבו לשטות גמור גם לענין גט ועכ"פ באשה שהיא ע"ח וע"ש כבנ"ד ולהחולקים על ט"ז אינה מגורשת אף בחלומה שאין בה שום ענין שטות קשה להקל אף בדיעבד רק באם הוא חלומה שאין בה עכ"פ שום סימן שטות רק נראה בה עדיין סימן שהיתה חולה כמ"ש רשב"א ז"ל לענין ע"ח וע"ש אבל ברואין בה גם בעת חלימותה שום סימן שטות יהי' באיזה דבר בעולם אין אנו בקיאין ואי אפשר להוציאה מחזקת שוטה גמור דלמא גם עכשיו הוא שוטה גמור שא"י לשמור גיטה ועצמה כרש"ל ומהרי"ו ותשו' או"ז כנ"ל:

ובע"ח וע"ש ושפוי' עכשיו לגמרי שאין בה שום סימן כלל שהיתה שוטה ועדיפא מהא דע"ח וע"ש דסי' קכ"א יש מקום להקל אף לכתחלה היכא שיש לה אב או אח שישמרנה כתשו' רח"כ הנ"ל שדבריו מסתברים ובפרט שיש עוד צירוף שלא הי' עתים קבועים לשטותה:

ומידי עיוני בתשו' תפ"צ הנ"ל סי' מ"א ראיתי דבר תומה במה שהקיל שם לסמוך ע"ז שרואין שיודעת לשמור עצמה כתב דהוי ספק דרבנן כיון דא"י לשמור עצמה רק מדרבנן אינה מגורשת וכתב דאף דסד"ר להחמיר באיתחזק איסורא הכא שאני דאף אם החמירו בא"י לשמור עצמה היינו משום קנסא אבל פשוט דאינה אשת איש ואם רוצה לישא אותה צריך לקדשה מחדש וכו' מה ענין איסור אש"א להכא ואם דיעבד אינה מגורשת הוינו משום קנס ואי בשוגג גירשה הוי מגורשת עיי"ש בח"מ דמדה למבטל איסור וכו' עיי"ש וכל דבריו תמוהין דמ"ש דאינה אש"א ואם רוצה לישא אותה צריך לקדשה מחדש תמהני דמה בכך דצריך לקדשה מחדש כיון דמה"ת מגורשת צריך לקדשה מחדש שיהי' קדושין דאורייתא אבל מדרבנן ודאי אינה מגורשת להפוסקים כן והוי כגט שאין בו זמן דמגורשת מה"ת ומדרבנן אינה מגורשת ואם רוצה לישאנה צריך לקדשה מחדש וגם נראה דהא דכתב בתשו' רש"ל שם דצריך לקדשה מחדש היינו לכשתשתפנה אבל

בעודה שטיא א"צ לקדשה מחדש כלל דסגי בזה שיש עליה קדושין מדרבנן כיון דאי אפשר לקדשה מה"ת כמ"ש בספרי מ"פ לאה"ע סו' קי"ט בביאור דברי הב"ח ז"ל שם: ומ"ש בתפ"צ דדיעבד אינה מגורשת היינו בעבר במזיד הוא תמוה דהח"מ כתב כן אף להסוברים בדיעבד מגורשת מכ"מ בעבר במזיד גרע והוי כמבטל איסור לכתחלה כמ"ש רש"ל אבל להפוסקים דגם בדיעבד אינה מגורשת מחמת חשש גרירה או דמוחלף באשה שא"י לשמור גיטה הדבר פשוט דאף בשוגג אינה מגורשת כמו בכל פסולי גט דרבנן: אמנם בגוף ענין איתחזק איסורא בדרבנן לענין גט מצאתי בתשו' ר"ח או"ז סי' ר"ל שכתב שם להקל בענין גט שנחתם בין השמשות דלא אמרינן בזה אוקי איתתא בחזקת אשת איש כיון דרבנן לא פסלו לגמרי דעכ"פ אם ניסת ל"ת ל"א אוקי בחזקת אשת איש עיי"ש ונראה דעתו דהא דספק דרבנן באיתחזק איסורא אסור היינו בדבר דפסלו רבנן ועשאו כדאורייתא אבל בגט כיון דעכ"פ אם ניסת לא תצא ל"א אוקי אחזקת אשה. וכיון דהאי כלל דניסת ל"ת הוא בכל גיטין הפסולין מדבריהם א"כ גם לענין א"י לשמור עצמה כשיש ספק בדבר יש לומר כר"ח או"ז והוא חידוש גדול:

סימן קד

להרבני המופלג מו"ה ליב סופר סתם מפאטיק:

מכתבו הגיעני והנני בזה לתשובתו ע"ד שאלותיו בעסק תיקון הס"ת אשר להרב הג' ר' מרדכי ליב בערגמאן נ"י:

א) שיש כמה אותיות שנקפץ הדיו לגמרי ונשאר רק רושם אדום וכזה נמצא גם באותיות משמות שאינם נמחקים אם רשאי להעביר דיו עליהם דאולי הוי כדיו ע"ג צבע עכ"ד: והנה באותיות שאינם משמות הק' הדבר פשוט דמותר להעביר דיו עליהם ל"מ לדעת הפמ"ג סי' ל"ב אפילו דיו ע"ג צבע ממש כשר דבכה"ג דכתב התחתון לאו כתב הוא לכ"ע כתב העליון הוי כתב ומתכשר בעליון אבל גם לדעת הא"ר סי' ל"ב ס"ק ה' דדיו ע"ג סיקרא וצבע פסול דגם בזה אמרינן אין כעג"כ מכ"מ לדידי' ע"כ בנשאר חלודת הדיו אף דפסול כמות שהיא ולא מיקרי דיו לס"ת מכ"מ ע"כ דל"ד לסקרא דהא מבואר במג"א או"ח סי' ל"ב ס"ק ל"ח בשם ס' הזכרונות דדיו אדומה מתחילתה אין תקנה להעביר בקולמוס משום דהוי שלכ"ס וכן בנקפץ כל הדיו ונשאר רק רושם חלודה יעו"ש בס"ק ל"ט ומבואר דדוקא משום שלכ"ס קאתי עלה אבל בס"ת דל"ב כסידרן מותר להעביר דיו וכן מבואר להדיא בבני יונה סי' רע"א וכבר עמד בזה בפמ"ג שם על שיטת הא"ר הנ"ל דהא הוי כדיו על צבע וע"כ לומר לדעת הא"ר דזה ל"ד לצבע כיון דעכ"פ מין דיו היא רק שמחוסר השחרות וצריך להוסיף עליה שחרות וכשמעביר דיו שחור מצא מין

את מינו וניער וכמ"ש הח"ס יו"ד סי' רנ"ו ועכ"פ בין לפ"מ בין לא"ר מותר להעביר דיו על אותיות הפשוטים ולית דין צריך בושש כלל:

אך להעביר בדיו על אותיות מהשם שנקפץ הדיו ונשאר רושם חלודה בזה יש להסתפק טובא דהא בדיו ע"ג סקרא חייב משום מוחק ומשום כותב כדאי' בגטין כ' והנה לא"ר דחושש דדיו ע"ג סקרא לאו כתב היא משום דבגטין כ' אמרו וכי מפני שאנו מדמין נעשה מעשה וכיון דעל דיו שנתאדמה ובנשאר חלודת הדיו מותר להעביר בדיו עכ"פ באותיות הפשוטים מוכח דזה ל"ד לסקרא כיון דעכ"פ מין דיו ומצא מין את מינו וניער וגם התחתון נתקן ונעשה כתב גמור א"כ גם באותיות השם שרי כיון דל"ד לסקרא והו"ל כדיו ע"ג דיו דאין בו משום מוחק וכדמוכח מדברי תה"ד סי' מ"ח באותיות שרשימן ניכר דמותר להעביר דיו עליהם ומשמע אף באותיות השם ודלא כתשב"ץ ח"ג סי' קצ"ג דחושש אף בדיו ע"ג דיו משום מוחק את השם וע' בקסה"ס סי' י"א ובדע"ק סי' ל"ב דלית דחש לזה והכי נהיגי עלמא אבל לפמ"ג הנ"ל דדיו ע"ג צבע כתב גמור היא העליון שוב יש לומר דדיו שנתאדמה באופן שפסולה לס"ת וכן חלודת הדיו הוי כצבע בעלמא ומותר להעביר בדיו ע"ג צבע וא"צ לחלק בין צבע ושוב יש לומר דבאותיות השם אין תקנה להעביר בדיו כשנשאר רק רושם חלודה דהוי כדיו ע"ג סיקרא דמיקרי מוחק ול"ד לדיו ע"ג דיו וזה ודאי פשוט דכשנשאר רושם חלודה ותינוק קורא האות כהלכתו אף דלס"ת פסול דלאו דיו היא מכ"מ לענין איסור מחיקה בקדושתו קאי כמו בכתב שם במיני צבעים דודאי אסור למחקן מה"ת ואפילו בשם שנכתב ע"י ח"ת אסור למחקו אף דגם לענין גט אינו כתב כלל מכ"ש בנשאר רושם חלודה ונקרא לתינוק דנראה לענין גט הוי כתב כמ"ש בג"מ הובא בפ"ת לאה"ע ר"ס קכ"ה יעו"ש ובדע"ק סי' רע"ו ס"ק ז':

ונפלאתי מאוד על הגאון חת"ס יו"ד סי' רנ"ו שבסוף תשובתו ד"ה היוצא מדברינו כתב דדיו שנתאדמה לגמרי לאו דיו מיקרי ואין תקנה להעביר בדיו על אותיות השם דהוי מוחק גמור יעו"ש דהא הוא סובר בכל התשו' ההוא כא"ר דגם דיו ע"ג סקרא אמרינן לחומרא דאין כתב ע"ג כתב והא דמכשיר בס' הזכרונות להעביר דיו ע"ג כתב אדום מתחלתו כיון דעכ"פ מין דיו היא מצא מין את מינו וניעור ול"ד לצבע וכמו שביאר שם וא"כ גם באותיות השם מותר להעביר דלאו מוחק היא דאדרבא התחתון נתכשר ע"י צירופו עם העליון ואין זה מוחק כלל. אך לדעת הפמ"ג שפיר יש לומר דבכה"ג שנתאדמה לגמרי או בנשאר חלודת הדיו דמי לצבע לגמרי ובאותיות השם כשמעביר דיו הוי מוחק:

אכן נראה דגם אם נימא דמיקרי מוחק הו"ל מוחק לצורך תיקון דהא עתה כמות שהוא עכ"פ בס"ת פסול היא וע"י העברת הדיו יתכשר ותליא בספיקו של הרוא"ס שבב"י וש"ע סי' רע"ו ברגל ה' שנוגעת בגנה נגיעה דקה דמס"ל אם מותר לגוררו כיון דגם עתה נקראה כהוגן וכל תורת קדושת שם עליו ובאמת בגט כשר ה' כזה במקום עיגון ואפ"ה מספ"ל להריא"ס להתיר המחיקה כיון דלס"ת פסול הוי מחיקה לצורך תיקון יעו"ש ונהי דמחמרינין מספק הכא בנ"ד הוי ס"ס דלמא כהא"ר הנ"ל ולדידי' לאו מוחק היא כלל דזה ל"ד לצבע ואת"ל כהפמ"ג דלמא מותר למחוק לצורך תיקון כספיקו של הריא"ס וגם יש לומר דבכה"ג כיון שבזו הרגע שכותב הוא מוחק וכותב ל"ה מחיקה כלל לענין איסור מחיקת השם כיון דהיא דרך תיקון ול"ד לנידון הריא"ס דבשעת גרירת הרגל מחיקה ניכרת היא והתיקון בא אח"כ כשיכתבנו ע"כ נראה לדינא דש"ד להעביר דיו גם על אותיות השם וכן כתב בתשו' בית שלמה יו"ד ח"ב סי' קכ"ח ואף שבאו"ח סי' ה' חושש לתשב"ץ דגם בדיו ע"ג דיו הוא מוחק בתשובתו הנ"ל ביו"ד פשיטא לי' להתיר להעביר קולמס גם על אותיות מהשם שנתאדמו לגמרי וכן מסתבר:

ב) וע"ד אותיות מהשם שנקפץ רק חצי אות או רגל האות או גגו בלבד וממה שנקפץ לא נשאר שום רושם חלודה והנשאר הוא שחור כראוי רק שעומד לקפוץ בבירור אם מותר למחוק חצי האות הנשאר ולכתוב מחדש כל האות כי אם ישלימו רק הנחסר להאות גם אם יעברו בקולמס על הנשאר בוודאי בקרוב יקפוץ לגמרי כתב הישן עם העליון כי אין לכתב התחתון אחיזה גמורה בקלף. והנה במושכל הראשון הי' נראה פשוט דאסור למחוק חפי האות הנשאר אף שאין צורת האות עליו וכמ"ש הבנ"י סי' רע"ו בקצר סעי' י' דגם בנשאר מקצת השם אסור למחקו יעו"ש ואין תקנה רק להשלים החסר ולא נחוש למה שיקפוץ בקרוב. אמנם נתיישבתי דאסור לתקן באופן זה מהא דאמרינן בשבת קט"ו והברכות אע"פ שיש בהן אותיות של שם וכו' אין מצילין אותן מפני הדליקה אלא נשרפין במקומן הן ואזכרותיהן מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי תורה ויעו"ש ברש"י דבשעת כתיבה הוי כשורף כיון דאם יהי' דליקה לא יצילם הרי אף דדליקה לא שכיח הו"ל כשורף אזכרות כיון דיכולין לבוא לידי שיטול מכ"ש הכא דע"י התיקון הזה יהי' שם שלם ובודאי יקפוץ אח"כ הדיו מכתב הישן נמצא שבהשלמתו היא גורם למחיקה בוודאי ואע"ג דבשבת קכ"ב אמרינן דגרם מחיקה שרי צריך לומר דהיינו היכא דכבר נכתב השם אבל לכותבו לכתחלה וידע שסופו לבא לידי מחיקה הו"ל כמחיקה ממש וכ"כ בקסה"ס ר"ס י"א ליישב קושי' המחברים בהאי דבעי דוד מאי לכתוב שם אחספא ולמשדי בתהומא דהא גרם מחיקה שרי דלכתוב לכתחלה הוי עשי'

ממש יעו"ש ומהש"ס דשבת קט"ו הנ"ל ראי' ברורה לדבריו. ובנ"ד אם לא ישלים את השם אף שג"כ יבוא אח"כ לידי מחיקה מכ"מ אינו רק חצי אות ואין בזה איסור מחיקה מה"ת עכ"פ משא"כ בהשלמתו דנעשה שם גמור ויבוא אח"כ לידי מחיקה ודאי דאסור לעשות כן וטוב יותר שישאר כמות שהיא:

ובהיות כן שאין מקום לתקן בלתי ע"י גרירת חצי האות הנשאר ואל"כ לא יתקן כלל שוב נראה יותר דש"ד לגרור הנשאר כיון דהיא לצורך תיקון דאל"כ לא יהי' באפשרי לתקן והבנ"י דאסר היינו כשהנשאר אין סופו לקפוץ ואפשר לתקן בלעדי מחיקה. ועכ"פ גם להבנ"י אין בזה איסור תורה אף במחיקה שלא לצורך תיקון דהא בארוך לבנ"י סי' רע"ו כתב אהא דאסור למחוק הנשאר מהשם וגם מלקות אפשר דאיכא דל"ד למחמץ אחר מחמץ ומסרס אחר מסרס כיון דנשאר אות שלם יעו"ש ומשמע דוקא בנשאר אות מהשם שלם אסור למחוק אותו האות אבל בנשאר רק חצי האות דמי למסרס אחר מסרס וצ"ל הא דבקצר סתם הגאון בנ"י דאסור למחוק מקצת ומשמע אף חצי אות היינו דעכ"פ מדרבנן אסור אבל איסור תורה ודאי ליכא גם להבנ"י בלתי באות שלם וא"כ בנ"ד בחצי אות כיון דעכ"פ ליכא איסור תורה וא"א לתקן באופן אחר ש"ד לגרור חצי אות הנשאר ולכתוב האות מחדש:

ומחמת חומר איסור מחיקה נראה לענ"ד שימחוק ע"י גרמא וכעין שכ' בתשו' בית אפרים שיניח שם גמי או נייר עב מלוחלח במים על חצי האות הנשאר ולא ידחוק הנייר דלא ליהוי מחיקה בידים רק יניחו על מקצת האות הנ"ל ויתמחק מאליו והא לדעת כמה פוסקים גרמא שרי ולדעת התשבץ ח"א סי' ב' גם גרמא אסור בלתי בשם כתוב על בשרו שעומד לימחק בלא"ה בזה גרמא שרי יעו"ש. ועי' דע"ק סי' רע"ו ס"ק ז' ובנ"ד הא עומד הדיו למיקפץ בוודאי וע"כ הגם שבענין הגרמא יש לפקפק טובא אם זה מיקרי גרמא וכאשר כבר האריך בזה בתשו' ב"ש ח"ב יו"ד סי' קכ"ב מכ"מ בנ"ד דנראה דגם מחיקה בידים שרי כיון דהיא רק קצת אות ולצורך תיקון דבלא"ה א"א לתקן עצהיו"ט יש לעשות ע"י גרמא הנ"ל ואריך:

מיהו כ"ז היא באם לא נשאר רושם חלודה אבל אם נשאר רושם חלודה במקום הנקפץ באופן שתינוק יקראנו כראוי בכה"ג אסור למחוק כלל מה"ת מאחר שתינוק קורא אותו כראוי הוו אות גמור ואסור למחקו מה"ת ואין עצה בזה רק להעביר דיו על מקום הרושם והכתב שלא נקפץ עדיין ישאר כמות שהוא ובזה אין לחוש דהוי כמוחק כיון דכותב לכתחלה ויודע שימחק דהא גם בלעדי כתיבתו שם גמור הוא ואסור במחיקה מה"ת

א"כ אין הוא גורם בכתיבתו כלל ואדרבה בכתיבתו עכ"פ מתקן את השם בטרם שיקפוץ הדיו מהנשאר:

ג) וע"ד החשש באם יתקן אותיות הראשונות של השם מחמת שלכ"ס שהגרע"א ז"ל ביו"ד סי' רע"ו חושש אף בדיעבד בשם הוי' לזה הי' נראה תקנה לכאורה שלאחר שיתקן אות הראשון או השני מהשם יעבור אח"כ קולמוס לשמה על כל אותיות השם ויהי' ס"ס להתיר דלמא כהפוסקים דלא בעינן בשם כסדרן ואת"ל דבעינן דלמא כהפוסקים באה"ע סי' ק"ל דכתב גט שלא לשמה והעביר קולמס לשמה כשר דיש כתב ע"ג כתב ונהי דבאזכרה אסור לכ"ע משום זא"ו אבל זה אינו רק מדרבנן ובדרבנן די בספק א' דלמא כהפוסקים דל"ב כסדרן וכיון דל"ב כסידרן פשיטא דאינו מגרע כלל מה שמעביר קולמוס וגם משום זא"ו ליכא כיון דגם כתב התחתון כשר וכיוצא לזה כתב בתשו' רעק"א סי' ע' לענין שם שספק אם נכתב לשמה דיש לעשות כן ומ"ש הגאון שם דגם בשם שנכתב לשמה אסור להעביר בקולמס מטעם מנומר הוא תמוה וכאשר הערותי בחבורי מ"פ ליו"ד סי' רע"ו בתשובה שם אך נראה דבנ"ד לענין חשש שלכ"ס אין להחמיר בדיעבד ומי לנו גדול בנסתרות מהגאון הקדוש מבוטשאטש ז"ל ועכ"ז כתב בסי' רע"ו ס"ק ה' דאין לזה שורש ואין להחמיר בדיעבד יעו"ש וכן העלה הגאון בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' קנ"ב יעו"ש: וע"ד אם יצטרך להחליף היריעה מחמת שא"א לתקן די ביריעה אחת וא"צ יותר וביריעה שיש בה עכ"פ ששה דפין יוכל לסלק ג' דפין וישארו ג' דפין כשרים אבל ביש פחות מן ו' דפין גם בנפסל רק דף אחד יסלק כל היריעה כנלע"ד ועי' בתשו' בי"ש יו"ד סי' ק"ל וסי' קל"ח:

סימן קה

להרב החריף ובקי מו"ה יהודה האללענדער נ"י מבאבוב:

ע"ד קושיתו ביו"ד סי' קס"א בט"ז דחיוב השבת ר"ק היא רק בתובעו והוציא כן מרש"י ב"מ ס"א מדברי רשב"א שבב"י יו"ד סי' קס"ו שכתב דהלוהו ודר בחצירו אף דהוי כעין א"ר מכ"מ גם לצי"ש אינו חייב להחזיר וראי' מב"מ ס"ד דלא קאמר בגמרא שהשיב ר' יוסף בר חמא לאנשים שעשה מלאכה בעבדם יעו"ש ודילמא לא תבעוהו ונראה לפי הטעם שכ' השאי"ע ח"א סי' קמ"ז בטעמא דט"ז הנ"ל דמדלא תבעו מחל לו וכ"כ בנה"מ סי' ט' וזה שייך דוקא ברבית קצוצה שיוצאה בדיינים וא"כ מדלא תבעו מחל לו משא"כ בא"ר דאין יוצאה בדיינים שוב אין שום ראי' מדלא תבעו מחל לו דאפשר דמשו"ה לא תבעו כיון דאין בידו לכופו לשלם לו לכך לא חשש לתובעו וכיון דליכא הוכחה דמחל לו שוב הוא צריך לשלם בדיני שמים עכ"פ אף בלא תבעו וע"כ הא דרב יוסף בר חמא

לא החזיר משום דלא א"ר גמור הוא: אמנם בגוף הדבר שהוציאו מרש"י הנ"ל שכ' בר"ק דיוצאה בדיינים אם תבעו והבינו דהיינו מטעם מחילה לכאורה נראה בפשיטות דלאו מטעם מחילה היא רק דרבית דמי לשאר הלוואה דכ"ז שלא תבעו אינו חייב להחזיר ההלואה וכמ"ש הקצוה"ח סי' ק"ד בפשיטות והביא ראי' ברורה מחו"מ סי' ע"ג דאף בנשבע לפרוע לו בזמן קצוב אינו חייב לשלם כשלא תבעו ועי' בש"ך חו"מ סי' רל"ב בשם הש"ג דבהלוה לחבירו ולא תבעו אינו חייב להחזיר לו דאימור במתנה נתנה לו יעו"ש ושם אינו מטעם מחילה דהא בכל עת שלא תבעו אינו חייב להחזיר לו רק דכ"ז שלא תבעו א"צ להחזיר לו דאפשר רוצה ליתן לו במתנה וא"כ גם ברבית דינא הכי כיון דנתן לו הרבית בעצמו אף דחייבי' רחמנא להשיב מכ"מ לא גרע מהלואה:

ועפ"י יסוד הנ"ל דהלואה אינו חייב להחזיר עד שיתבענו מובן לשון הרמב"ם פ"ו מה' נדרים שכ' וז"ל ופורע חובו שהרי לא הגיע ליד ראובן כלום רק מנע ממנו התביעה ומניעת התביעה אינו כלום יעו"ש וכוונתו דהמלוה לא תבע עדיין החוב מראובן וכל זמן שלא תבע ממנו אין עליו חיוב לשלם וא"כ בפרעון זה היא רק גרם הנאה שעי"ז לא יוכל עוד לתובעו ואין זה הנאה ואפשר בזה כוונת הירושלמי שרוצה לחלק בפורע חובו לבע"ח דוחק או אינו דוחק היינו דכשהבע"ח כבר תבעו כשפורע חובו הרי מהנהו ממש וחייב לשלם לו ובמודר הנאה ממנו אסור אבל באינו דוחק היינו שלא תבעו עדיין וא"כ לא נתחייב עדיין לשלם והוי רק גרם הנאה. באופן שעפ"י הנ"ל רבית דמי לגמרי להלואה ולאו מטעם מחילה. אכן קצת הכרח נראה כט"ז דרש"י מטעם מחילה קאמר דרש"י ז"ל אין דרכו לפסוק דינים ורק פרש הסוגיא ולמה לו לומר שתובעו וע"כ נראה שהוכר רש"י ז"ל לזה דהא בב"מ ס"א קאמר ע"ז יכין רשע וילבש צדיק והיינו שהבן אינו חייב להחזיר רבית והנה אין לפרש הטעם משום דכתיב וחי אחיך עמך לדידי' אזהר רחמנא לברי' לא אזהר כדמפרש לה רבא בב"ק קי"ב דהא לא הביא הכא בסוגיא האי קרא דחי אחיך עמך רק לפרש טעמא דר"א ולא קאמר מ"ט יכין רשע וילבש צדיק וע"כ דע"ז א"צ טעמא דרבא הנ"ל רק מטעמא דרשות יורש כרשות לוקח דמי כרמי ב"ח בב"ק שם ומטעם יאוש וש"ר. ולכאורה יפלא איזה יאוש יש בזה בשלמא בגזל הוי יאוש מדגזל ממנו בודאי לא יחזור לו אבל ברבית דיהיב לי' מדידי' אמאי הוי יאוש וע"כ לומר דמיירו בתבעו הלוה ולא החזיר לו ולכך מייאש הלוה וכשמת הוי יאוש וש"ר אבל הברייתא דיכין רשע וילבש צדיק הא סתמא קתני ולא בתבעו ע"כ מפרש רש"י ז"ל דר"ק גופא דיוצאה בדיינים היינו דוקא כשתבעו בחייו דאל"כ כבר מחל לו וא"כ האי דיכין רשע

וילבש צדיק ג"כ ניחא דבדלא תבעו הא מחל לו ובתבעו ולא החזיר לו בחייו כבר נתייאש ממנו וכשמת הוי יאוש וש"ר וא"ש:

אך בגוף הסברא דמדלא תבעו מחל לו צ"ע טובא דמהיכי תיתי נימא מחל לו והא דוקא בכתובה אמרו שאם שהתה כ"ה שנים ולא תבעה כתובתה מחלה ולא בשאר הלואה כדאי' באה"ע סי' ק"א ומדוע נימא ברבית דמדלא תבעו מחל לו ואפשר דה"ט ברבית דהא ברבית גם הלוה עובר כמו המלוה אלא דהוי לאו הניתק לעשה דכתיב וחי אחיך עמך וגם לגבי לוה הוי נל"ע אם מקבל הרבית בחזרה ובלאו הנל"ע ידוע שבקיום העשה מנתק הלאו לגמרי ועי' בהגהות אמ"ב לחו"מ סי' ל"ד בט"ז ס"ק ז' דכשמקיים והשיב את הגזילה בגוף הגזילה דהוי נל"ע תו לא מיקרי רשע כלל יעו"ש וה"נ ברבית כשמשלם אפילו ממון הוא מקיים העשה דתשלומין דרבית הוא נל"ע מקרא דוחי אחיך עמך וא"כ כיון דהלוה לא תבע לו הרבית אמרי' מסתמא מחל לו והוי כאומר הריני התקבלתי והוי כאילו קיים העשה דאם לא הי' מוחל לו בודאי הי' תובעו כדי שיקיים העשה משא"כ בגזילה שאין הנגזל מקיים מצוה במה שמקבל בחזרה הגזילה שוב אין ראי' מדלא תבעו דמחל לו. אבל צ"ע אם נימא ברבית מחילה מדלא תבעו דמה גבול יש בזה וכי נימא שבעבר יום א' ולא תבע הרבית מחל לו ועי' בשאו"ע הנ"ל:

ומ"ש עוד הט"ז בטעמא דל"ש שעבודא דר"נ כיון דכתיב וחי אחיך עמך היינו שיבא לחיותו של לוה ולא שיפרע ממנו לבע"ח שלו ובכה"ג תמה דאם מחזירין לחיות גופו של לוה מכ"ש כדי לקיים מצות פריעת בע"ח. לע"ד נראה ראי' לדברי הט"ז מדברי הרמב"ם פ"ו מה' מעשר שני שכ' ואסור להוציא צרכיו ממעות מע"ש כגון ליקח בו כלים כדכתיב לא הוצאתי ממנו למת כלומר לא הוצאתי ממנו בדבר שאינו מקיים הגוף יעו"ש ומבואר שם דאפילו לדבר מצוה אין מוציאין ממנו וכן אין פורעין ממנו את המלוה כמ"ש הרמב"ם ז"ל שם דין כ"א והא כל הוכחה דאסור להוציאן בדבר שאינו של אכילה ושתי' הוא משום לא נתתי ממנו למת ע"ש רק לחי כמו אכילה ושתי' שמחי' הגוף וכמ"ש כ"מ שם ועי' רמב"ן עה"ת פ' תבא ופנ"י שם וא"כ לצורך מצוה או לפרוע חוב נימא דשרי דזה מיקרי חי שמחי' הנפש וע"כ דחי הוא חיות הגוף וא"כ גם ברבית כן דכתיב וחי היינו לחיות גופו של לוה וגם בגדים מחזירין אף דאין בהם חיות לגוף כרמב"ם הנ"ל כיון דיכול הלוה למוכרו וליקח בעדו אכילה ושתי' אבל לפרוע למלוה שלו לא חייבי' רחמנא וכהט"ז הנ"ל:

סימן קו

ק"ח:

לכבוד הרב וכו' מו"ה ישראל איסר נ"י ראבד"ק באקאווסק יצ"ו: ע"ד שאלתו בדבר הדו"ד שבא לפניו בא' שלוה מחבירו ע"י היתר עיסקא ולא עשה שום מסחר במעות רק לקחו לשלם הבאנק שהי' נושים בו ורצו למכור ביתו וכהיום אין הלוה רוצה לשלם העיסקא באמרו שלא הרויח וגם המלוה יודע מזה וכ"ת רצה לדון דאולי הוי זה ריוח שע"י ששילם לבאנק לא מכרו שוב ביתו וישב בביתו וגם השכיר לאחרים והאריך להביא מתשו' בתראי שאינם ת"י:

והנה ביו"ד סי' קע"ז סעי' ה' בב"י והג"ה שם הובא תשו' מיימוני בקצרה ובגוף התשו' מבואר דאם הוציא המעות לצורכו אף שנתן לו המלוה רשות ע"ז ואף שנתן אח"כ מעות אחרים משלו וקנה סחורה להרויח אין לנותן העיסקא שום חלק כיון דלא זכה הנותן בהסחורה שקנה במעותיו ומעותיו הרויחו זולת במזכה לו הסחורה ע"י אחר נקנה סחורה והעתיק דברים אלו יפה בש"ע הר"ב ז"ל ה' רבית סי' מ"ג והג' רעק"א ז"ל בהגהותיו ליו"ד שם והבאתיו במ"פ יו"ד סי' הנ"ל. וכה ראיתי בשו"ת שו"מ מהדו"ג ח"א סי' קל"ז בעובדא כעין נ"ד שהשיב שמחויב לשלם חצי הריוח כי עי"ז הרויח שישב בדירתו וכן אפילו בלקח לצורך פרנסה כיון שעי"ז הי' לו מעות להרויח ודוקא כשלקח והמלוה לא ידע מזה הוי שולח יד אבל בהמלוה ידע מזה הרי מבואר בתשו' מיימוני שאם בתחלה הרשה לו ליקח בחובו רשאי ומחיוב לשלם שכר יעו"ש ובמחכת"ה דבריו נפלאים שבתשו' מיימוני מבואר להדיא כנ"ל דאף בהרשה לו בעי' שיזכה לו מעות אחרים תחתיהם. וקצת יש לומר בידע המלוה שלוקח המעות לשלם להבאנק כדי שלא ימכרו ביתו הוי העיסקא בענין זה שהמקבל העיסקא ע"י הכסף הוא מזכה לנותן בעד חצי פקדון חלק בהדירה שלו כפי השוי אבל הדבר רחוק מאוד דהא בעיסקא נתן לו והיינו דבר שעומד למכור ולהרויח בו משא"כ חלק דירה שאינו עומד למכור. ובהי' אז להמקבל סחורה בעין אם הי' ידוע זה לנותן ודאי רשאי להוציא המעות וליתן לו חלק בסחורה כמבואר בש"ע הרב ז"ל סעי' מ"ג ואולי כשהנותן יודע שלוקח המעות לשלם החוב ועושה עמו היתר עיסקא מסתמא הוא ע"ז הסחורה שיש לו בביתו ואע"ג דלא פסק דמים על הסחורה מכ"מ יש לומר כיון דהמקבל צריך לחשוב הסחורה בשוי' כדאי' ביו"ד סי' קע"ז סעי' כ"ב הוי כמוכר בפירוש בשויין דמועיל אף בלי פסוק דמים וכמ"ש בשט"מ הבאתיו בחבורי מ"פ לחו"מ סי' י' סעי' ז'. ובאמת נתפשט המינהג מאוד שלוין עפ"י היתר עסקא לפרוע חוב ומשלמין העיסקא ואולי סמכו ע"ז שמסתמא יש לו למקבל סחורה בביתו וההיתר הוא על הסחורה מכבר וקונה אותה הנותן במעותיו דלענין רבית מעות קונות כמ"ש בש"ע הרב הנ"ל ועי' חוו"ד סי' קע"ז ס"ק ו':

ועוד יש לומר בזה טעם למנהג דהנה בחוו"ד סי' קע"ז כ' אהא דכתבו הפוסקים דאם הי' המעות מקודם בהלואה אין היתר עיסקא מועיל דה"ד אם ההיתר הוא על הסחורה שיש לו מכבר דמלוה אינו קונה אבל אם ההיתר על מכאן ולהבא שפיר מהני דגם אם יאמר למקבל שיקח מעות משלו ויקנה סחורה להשותפות ועשה כן קנה הניתן המחצה כיון שקנה בשבילו יעוש"ה ולכאורה דבריו הם להדיא עד תשו' מיימוני הנ"ל דאין מועיל רק זיכוי ע"י אחר ולא שיתנה עמו שיקנה במעותיו עבור שניהם אך באמת בחידושי הרשב"א בב"ק ק"ב בד"ה מחכו עלה והביאו בהגהות רעק"א ז"ל סי' קע"ז כתב להדיא דגם בשולח יד בעיסקא ואח"כ לקח מעותיו וקנה בשביל הנותן דזכה הנותן כיון דקנה בשבילו וכמו כסות אשתו ובניו יעו"ש שהאריך בזה והרי הוא חולק להדיא על תשו' מיימוני. והנה לענין דינא קשה לסמוך על רשב"א בזה דהרי הש"ך בחו"מ סי' קפ"ג ס"ק ב' פסק כרי"ו דקנה במעותיו בשביל חבירו לא זכה חבירו רק בדאמר זכו לו וכ"כ בנתה"מ שם אם המקבל בעצמו יעשה כן לא זכה הנותן כלל כיון שקנה במעותיו אף שקנה לצורך הנותן. אך עכ"פ זה יועיל בודאי אם יאמר לו הנותן שאם יוציא המעות לצרכו יקח אח"כ מעות אחרים ויקנה בשביל שניהם דבאומר זבין לי מועיל ודלא כתשו' מיימוני הנ"ל ואפשר שמטעם זה השמיט רמ"א ז"ל העיקר שבתשו' מיימוני הנ"ל דבעי זיכוי משום דלא קיי"ל כן להלכה ובהיות כן יש מקום לומר דבזה"ז שכמעט רוב מקבלי עיסקא הם כדי לשלם חוב וכדומה והמלוה יודע מזה ועושה היתר עיסקא והא אין אדם מוציא דבריו לבטלה בודאי כוונתו שיקח מעות משלו ויקנה לשותפות דמועיל שפיר וכנתה"מ הנ"ל דאף אם הי' המעות כבר בהלואה ביד המקבל מועיל על להבא אם יקנה עבורו סחורה וכהש"ך הנ"ל וע"כ כתב רמ"א שם סי' קע"ו דאם המנהג שלא להקפיד בכך הוי כהתנו ולכאורה מה בכך דהתנו הא צריך זיכוי אח"כ וע"כ כהנ"ל דהוי גם ע"ז כהתנו שיקנה במעותיו דמועיל ג"כ: וזה נלע"ד טעם נכון לקיים מנהגן של ישראל. באופן שאם המלוה ידע מזה שקיבל לפרוע חובותיו צריך המקבל כשרוצה ליפטר מהריוח לישבע שלא הי' סחורה בביתו בשעת הלואה וגם אח"כ לא הרויח בשום סחורה שקנה ואולי יהי' די אם ישבע שלא קנה עבור הנותן כלל רק לצרכו ע"כ אף שהרויח אין להנותן חלק בזה ונהי דבעיסקא כשקנה סחורה במעות הנותן לא יוכל לפטור אף בשבועה שקנה לעצמו דהעיקר כדיעה ב' בחו"מ סי' קפ"ג סעי' ג' דאפי' קנה לעצמו זכה המשלח ועי' בט"ז שם היינו משום שקנה במעותיו של המשלח אבל הכא כיון שהוציא המעות לצרכו וחיוב העיסקא משום שקנה אח"כ עבור הנותן הוא נאמן לישבע שלא קנה עבורו אבל עכ"פ מסתיין דשבועה מיהא בעי או עכ"פ קב"ח ועמ"ש בחבורי מ"פ לחו"מ סי' קפ"ג

סעי' ד'. אבל אם באמת ישבע כנ"ל אין לו לשלם ריוח משכירות הבית אף שהריוח הי' בסיבת מעות הנותן דלולא כן הי' מוכרים את ביתו דריוח ל"ש רק בדבר שזוכה הנותן בגוף הדבר יש לו חצי ריוח או כפי התפשרות אבל בגוף הבית אין לו שום חלק דאין זה עיסקא וא"כ אף שהרויח בגרמתו רבית קשקיל כמבואר להדיא מדברי תשו' מיימוני וגם לרשב"א הנ"ל היינו משום דקנה עבורו וזכה בהסחורה ממילא זכה בריוח אבל שיהי' לו זכות בהריוח ואין לו קנין בהקרן לא ניתן להאמר כנלע"ד בזה:

סימן קז

לכבוד ש"ב הרב הה"ג הצדיק מו"ה אברהם שמחה הארוויץ נ"י אבד"ק בושניב יצ"ו:

יקרתו הגיעני נכון וע"ד השאלה בראובן ושמעון שניהם שמשי הקהל לנשואין ולב"מ וראובן שנאוי בעיר ואין קוראין אותו וכתב לו ראובן כתב ששמעון חותם עליו איך שנשבע בפ"מ להודיע לראובן מכל חתונה וב"מ וגם אם יאמר ראובן שלא ילך בלעדו לא ילך וכהיום שמעון אומר כי הכתב לא קרא כלל ואינו יודע לקרות והוא לא הגיד לו רק מזה שיודיעו ולא שלא ילך כשימחה בידו והדבר נוגע לפרנסת שמעון. והנה מ"ש כ"ת כיון דהדבר נוגע רק למילתא דאיסורא נאמן שמעון לומר שלא קרא הכתב ולא ידע מזה ואף דלענין התחייבות ממון לחבירו אף בחתם בלא קריאה מתחייב כמבואר בחו"מ סי' מ"ה סעי' ג' אבל לענין שבועה ל"ש זה. הנה הדברים עתיקים ודברי כ"ת הן הן דברי קצוה"ח סוסי' ר"ז והשיג על נוב"י חו"מ סי' ל' שנראה מדבריו דגם לענין שבועה מועיל בכה"ג. אמנם ע"כ לא כתב הקצוה"ח כן רק ביש עדים דלא קרא אבל באין עדים ע"ז רק שהוא אומר שחתם ולא קרא ודאי אינו נאמן דחזקה אין אדם חותם על שום דבר עד שידע מה כתוב בו וגם בהא דסי' מ"ה סעי' ג' לא הוצרך לטעמא דגמר להתחייב במה שכתב בו רק כשיש עדים שחתם בלא קריאה וידיעה מה שכתוב בו ובנ"ד הא אין התובע מודה לו רק אומר שקרא וידע מה כתוב בו ובכה"ג הא מספקא לי' לתה"ד סי' שכ"ו אם מועיל אמתלא ואף דמדברי סמ"ע נראה דדוקא לענין ממון אין מועיל אמתלא אבל לשבועה גופא מועיל אמתלא הא כבר השיג עליו הנוב"י שם והוכיח במישור מדברי תה"ד דגם לענין שבועה גופא מספקא לי' אם מועיל אמתלא והרמ"א בסי' ר"ז הכריע להחמיר ונראה דטעם הדבר משום דהא התה"ד מדמה לה לאומרת נתקדשתי דמועיל אמתלא והא גם שם דעת הרא"ה ז"ל דאומרת נתקדשתי לפלוני דאין מועיל אמתלא להפקיע שעבודו וד"ל דאשת איש וה"נ בזה שנשבע דבר לטובת חבירו ונתן לו כתב אין מועיל אמתלא ועי' קצוה"ח סי' פ' ובפרט בזה שלא קרא הכתב לא מיקרי אמתלא דחזקה קראו:

אכן גם באם ידוע הדבר שחתם בלא קריאה דפשיטא לי' לקצוה"ח דאין עליו שום שבועה כלל. הנה הרי"מ בתשובה חחו"מ סי' י"ד פשיטא לי' דנאסר בזה הכתב מטעם שאחד"א וכמו דמועיל הודאה זו לענין ממון ה"נ לענין איסור ושאחד"א כי גמר לאסור ע"ע כל הכתוב בכתב שחתם עליו אלא דכ' שם דלענין שאחד"א מועיל אמתלא. ובנ"ד שחתם הכתב לחבירו לתועלתו הלא התה"ד מספקא לי' אם מועיל אמתלא אף לענין השבועה כנוב"י הנ"ל. וגם כיון דאמרי' דגמר לאסור ע"ע כל הכתוב בו א"כ אין שום אמתלא ואמתלא היינו כשאומר שהי' קצת אנוס לחתום הכתב וממילא לא קיבל הדבר ברצון לבו וכמבואר בתה"ד סי' שכ"ו הנ"ל וגם בזה צ"ע כשנתן שטר לחבירו דאינו נאמן לומר אנוס עי' שיך סי' רל"ב. אך לאשר הדבר נוגע לכל פרנסתו של שמעון לע"ד יוכלו להתיר לו הנדר ע"י ב"ד של שלשה דהא מבואר בסי' רכ"ח סעי' כ' דבנשבע ע"ד חבירו י"א שמתירין לו לדבר מצוה יעו"ש ובפרט בנ"ד קול טפי דהא לא נשבע בשביל טובה שעשה לו ולדיעה ראשונה דסעי' נ' אף בלי דבר מצוה מתירין לו בלי דעתו של המשביעו ולצורך פרנסתו דבר מצוה מיקרי כמבואר סעי' כ"א בהג"ה ותל"מ:

סימן קח

לכבוד הרב וכו' מו"ה בן ציון ארי' וואלינסקיא מו"ץ ד"ק סטעפין: מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בעירו שעשו תיקון עירוב ע"י צוה"פ וע"י דלתות. אך במק"א ברחוב נכרים יש פירצה יותר מי"א ושם לא יניחו בשום אופן לעשות צוה"פ ולא דלתות רק באפשרי לעשות כך גדר משטארחייטין לפני בית נכרי אורך הגדר כשלשים אמות ובאמצע הגדר שטארחייטין הנ"ל יעשו דלת משמארחייטין רוחב הדלת כרוחב הפירצה שם באופן כשיפתחו הדלת שם יוכל לסתום כל הפירצה. אמנם הדלת סגור על שלשלת בלי מנעול והעכו"ם לא יניח לפתוח הדלת לסתום הפירצה כמובן רק על רגע אחת וכדומה שאין שם הנכרי יוכלו לפתוח הדלת שיעמוד ע"פ רוחב הפירצה ולנעלו והוא שעת הדחק גדול שאי אפשר בתיקון אחר ורבים נכשלים בטלטול בש"ק. והנה בהיתר דלתות אף שמצד הממשלה אין מניחים לנעול אם מיקרי עכ"פ ראוי לנעול דשרי לדעת הרמב"ם סי שפ"ד ובפרט בנ"ד דהוי כרמלית לכ"ע כי סתום מג' רוחות היא מהלכות עמומות ונחלקו בזה גדולי הדור אבל במדינתכם כבר נתפשט המנהג להתיר דג"ז מיקרי ראוי לנעול וע' תשו' מהרש"ם ח"ב סי' צ"ז שהביא שהגאון הקדוש מסאכטשוב ז"ל התיר וכן בס' דלתות שערי העיר מהג' ר' גרשון העניך ז"ל ואין הס' ת"י. אבל בנ"ד יש לדון מחמת דאין שום היכר כלל שדלת זו נעשה לסתום הרה"ר כי לעיני הרואים הלא דלת זו כשאינה פתוחה אין שום היכר ול"ד לדלת העשוי' לסתום הפירצה כשהוא נעולה

דאף שאינה נעולה עכ"פ יש היכר קצת שעוברים בסוף רה"ר שיש שם דלת. והנה כ"ת הביא מס' דלתות שערי העיר שהביא תוספתא פ"ז דעירובין מודים חכמים לר"י במעשה גינוסר שזה פותח דלת קרפיפו וסותם רה"ר וזה פותח דלת קרפיפו וסותם רה"ר וכו' החזירו פתחים למקומן חזרו לאיסורן ומבואר דאף שראוי לנעול לא מהני וביאר בס' דלתות שערי העיר דשם הדלתות לא נעשו באמת לצורך רה"ר רק לקרפיפו של זה ושל זה אבל הכא הרי נעשה באמת דלת השטארחיוט לצורך זה להתיר טלטול רה"ר שיהי' אפשרי לסתום בו הפירצה:

והנה מ"ש מס' הנ"ל שמפרש התוספתא כן הנה הדברים מבוארים בס' גאון יעקב לעירובין דף ו' וז"ל הא דתני' בתוספתא במעשה גינוסר זה פותח דלת קרפיפו מכאן וזה פותח דלת קרפיפו מכאן אלמא דלת מכאן ודלת מכאן בעינן וקתני החזירו פתחים למקומן חזרו לאיסורן והא הכא דראויות וקתני חזרו לאיסורן שאני התם דדלת לקרפף הוא דעבידא וכי הדרינהו ליכא ברה"ר אפילו היכר דלת וכה"ג אפילו במבוי סתום לא מהני דאפילו לחי או קורה אין כאן עכ"ל. והנה מריש לשונו דדלת לקרפף הוא דעשוי' יש מקום להתיר בנ"ד דעכ"פ הדלת נעשה לצורך רה"ר כפי האמת אבל מסוף דבריו דכי אהדרינהו ליכ' ברה"ר שום היכר גם בנ"ד כ"ה דלעיני הרואים אין כאן שום היכר ברה"ר. מיהו יש לומר דגם לפי הטעם שאין כאן היתר היינו כמו שם דלא נעשה לשם כך להתיר הטלטול ברה"ר אבל הכא דנעשה לשם כך קלא איתי לי' והוי זה גופא היכר' כמ"ש כה"ג התוס' בעירובין דף ה' ד"ה ארבע דכשהועמד לשם לחי יש קול ואיכא היכרא יעו"ש הרי דהנעמד לשם כך ע"י הקול הוי כיש היכר וכעין זה בש"ס מנחות ה' מה לבע"מ שכן מומן ניכר ופירש"י שם ויוצא דופן כיון דיש לו קול הוי כניכר ובתוס' שם: וראיתי בס' מקיצי נרדמים שנשלח לי מהרב הג' ר' מנחם מענדל אבד"ק נאווידוואר בסופו בתשו' סי' ב' שנשאל בכעין זה אם מותר להעמיד הדלתות בחנות או בחצר באופן שברה"ר אין שום היכר והאריך שם להתיר דדלת ראוי לנעול להרמב"ם דשרי מטעם מחיצה היא דהא שרי אף ברה"ר ובמחיצה ל"ב שום היכר וכן בצורת הפתח דהוי מחיצה ל"ב היכר והשיג שם על מקו"ח דכ' דבצוה"פ בעינן היכר' יעי"ש ותמהתי שלא הזכיר כלל מדברי התוספתא פ"ז דעירובין הנ"ל דמוכח דדלת הראוי לנעול בעי קצת היכרא וגם מ"ש דצוה"פ לא בעי היכר כלל ולכך מתיר שם בצוה"פ שעמד חוץ למבוי אינו מוכרח ואדרבה מתוס' עירובין דף ו' ד"ה רב אמר בסופו שכ' ואין לתמוה למה יהיה מבוי עקום חמור ממפולש גמור דסגי בצוה"פ ולחי אחד דבעי שיראו צורת הפתח כל בני המבוי יעו"ש הרי דבעינן היכר קצת. אמנם בנ"ד יש לדון להתיר כיון דבאמת העוברים שם רואין הדלת רק שאינו ניכר

אם נעשה לצורך רה"ר וכיון דנעשה לשם כך איכא היכר' וכנ"ל. וגם לפימ"ש כ"ת הדבר בעצמו מוכח שנעשה לצורך רה"ר כי לא יתכן נעשה לכנוס בו לבית הנכרי דרך הדלת כי סמוך להגדר לפנים יש שם תל משופע שא"א לכנוס שם כלל לבית הנכרי והרי הדבר מוכח שנעשה רק לסתום רה"ר ע"י הפתיחה:

וכ"ת כתב בשם רב אחד דבנ"ד אסור לפתוח הדלת כדי לסתום רה"ר בשבת משום שעושה מחיצה ונסתייע מדברי תשו' חת"ס או"ח סי' ע"ג לענין העמדת שפאנישע וואנד. והנה דברי הח"ס תמוהים כמ"ש בספרי מ"פ סי' שט"ו דהוי מחיצה עראי מותר בשבת רק בנ"ד יש לומר דאסור דהוי מחיצת העשוי להתיר דאסור אפילו דרך עראי וכן נראה ראי' לזה מהתוספתא דעירובין הנ"ל במעשה גינוסר שז"ל התוספתא שזה פותח דלת קרפיפו וסותם וכו' שמערבין ונותנין באמצע שכל מחיצה הנעשה לשבת בין שוגגין בין מזידין הרי זה מחיצה החזירו פתחים למקומן חזרו לאיסורן יעו"ש ומוכח מהא דכל מחיצה הנעשה בשבת דהא דזה פותח דלת קרפיפו וסותם רה"ר הוי באיסור שעושה מחיצה בשבת. ועפ"ז יש לפרש טעם התוספתא הנ"ל דהחזירו פתחים למקומן אסור שתמה בגאו"ו הנ"ל הא ראוי לנעול דיש לומר בדלת העשוי לכך שפיר מותר לנעול בשבת ואין זה כעושה מעשה להתיר כיון דכבר נעשה מאתמול ויש היכר דלת ברה"ר והוי רק כמוסיף על המחיצה דשרי וע' בחיי אדם ה' שבת כלל ל"ט סעיף ד' אבל שם שנעשה רק לקרפף ואין שום היכר ברה"ר אסור לסתום בדלת זו בשבת דעושה מחיצה להתיר ונהי דבדיעבד הוי מחיצה כשעשה בשוגג עכ"פ אבל כשהוחזרו פתחים אסור דל"ש לומר דראוי לנעול דהא אסור לנעול משום איסור שבת ואין צריך לחידוש גאו"י דבאינו עשוי לכך לא הוי היכר דיש לומר דבדלת הראוי לנעול ל"ב היכר כלל רק דאינו ראוי לנעול מטעם איסור שבת. ועפי"ז יש לדון בנ"ד היתר אף אם נימא דאין שום היכר ואסור לפתוח בשבת לסתום רה"ר דהא בסולם שעשאו מאילן דעת רמב"ם והובא בש"ע סי' שע"ב להתיר כיון דלא גזרו על שבות ביה"ש וגם כל היום ראוי מצד עצמו רק איסור הוא דרביע עלי' כמ"ש מג"א שם וה"נ מחיצה להתיר אסור רק מדרבנן וביה"ש הוי חזי לדידן דקיי"ל כרבי דלא גזרו על שבות בין השמשות ותוספתא הנ"ל קאי לחכמים דגזרו על שבות ביה"ש ודו"ק:

וכ"ת הביא מתשו' מהרש"ק ז"ל דהא דראוי לנעול היינו שיהי' ראוי בחול לנעול ואף דמחמת שבת אסור לנעול אין שום קפידא יעו"ש ולפימ"ש ז"א דבעינן גם בשבת ראוי לנעול ועכ"פ בעינן שיהי' ראוי לנעול בין השמשות וכן משמע מלשון או"ז ה' עירובין סי' קי"א שכ' אהא דאר"נ פנו לעפרייהו פנו את העפר המעכב אתכם לסגור בשבת

יעו"ש משמע דבעינן שיהיה ראוי לנעול בשבת אבל יש לומר דהיינו כמו שם דאסור לפנות העפר בשבת מה"ת דבעי מרא וחצינא אבל באיסור דרבנן יש לומר דהי' ראוי בין השמשות:

ולדינא כפי הנהוג במדינתכם להתיר ע"י דלתות יש להקל גם בנידון שאלתו ועכ"ז מחמת חומר איסור שבת לא יעשו מעשה בלתי הסכמת עוד רב א' מובהק:

והנה במ"ש לעיל דבכל פתח הראוי לנעול אין חשש מחמת שאסור לנעלו כיון דכבר נעשה מאתמול ויש היכר דלת ברה"ר והוי רק כמוסיף על מחיצה והבאתי מדברי חיי"א דגם מוסיף על מחיצה להתיר שרי אבל בפמ"ג סי' שט"ו האריך דלהתיר אף מוסיף אסור יעו"ש אבל בלעדי זאת כיון דנעשה המחיצה מע"ש ואז הוי מחיצה גמורה כיון דראוי לנעול ממילא גם בשבת לא פסקה שם מחיצה מיני' וגם הרי ביה"ש הי' ראוי לנעול אבל בתוספתא דמיירי שפתחו בשבת ומעיקרא לא היה כוונתם למחיצה כלל לרה"ר ל"ש לומר כן דכבר היה עלי' שם מחיצה רק מטעם דראוי הי' בין השמשות והתוספתא סברה כחכמים דגזרו על שבות ביה"ש כמ"ש לעיל:

סימן קט

להרב מו"ה אברהם לעווין נ"י בסאסוב:

מכתבו עם הגב"ע בדבר העגונה מ' בתי' מסאסוב הגיעני בצירוף מכתב מחו' הגאון מהרא"מ שליט"א אבד"ק בראדי שכ' בקצרה להתיר בתנאי אם אסכים עמו. והנה תוכן הגב"ע שהעיד ע"א שקרא את תעודת הקאפיטאן שהשיב עפ"י שאלת המניסטריום שהאיש פראנץ עהרענפרייז מסאסוב מת. והדברים עתיקין אם סומכין על ערכאות בעדות אשה וגם אם לדון את הקאפיטאן לערכאות מאחר שעליו מוטל הדבר לכתוב מי מת ובתשו' בית יצחק אה"ע סי' פ"ו דן גם זה לערכאות:

והנה בגוף דין ערכאות שנראה ממהרי"ק להקל וגם מצאתי בתשו' פנ"י להמג"ש ז"ל ח"ב ק"ע סי' ס"א הביא דברי מהרי"ק ז"ל להלכה ונראה דס"ל כוותי' דערכאות מהימני ובתשו' עט"ח אה"ע סי' ח' פיקפק הרבה בזה לשיטת הרמב"ם ז"ל שבחו"מ סי' ס"ח דבעינן מוחזקין דלא מקבלי שוחדא ובח"ס סי' מ"ג כתב דל"ש חששא זו בעדות אשה דהאשה ודאי לא תתן שוחד דהא נאמנת בעצמה לומר מת בעלה ול"ש בזה ענין שוחד וע' תשו' הרי"מ ז"ל אה"ע סי' ז'. ועדיין צ"ע בזה דהרי לפי שיטת הרמב"ם ז"ל בערכאות שהענין נעשה לפני הדיוטות ומקוים בערכאות נראה דגם הדיוטות נאמנים כל דלא מקבלי שוחדא רק בהדיוטות ל"ש עדות ישראל דלא מקבלי שוחדא רק ערכאות בקיאי בהו אם מקבלי שוחדא כמ"ש בתומים ונה"מ סי' ס"ח באופן דאם היה ברור

לנו בהדיוטות דלא מקבלי שוחדא הי' נאמנים גם לענין ממון והשתא אם נימא דלגבי עדות עגונה ל"ש חשש שוחדא. א"כ תקשה להרמב"ם ז"ל הא דאין עכו"ם נאמן בעדות אשה אלא מסיח לפי"ת הא ל"ש שוחדא ויהי' נאמן אף בלי מסל"ת ואף אם נימא דגם להרמב"ם ז"ל דוקא בשטר נאמנים ולא בע"פ אף באינם מקבלים שוחדא מכ"מ אינם נאמנים רק בעושים מעשה שער וכמ"ש הרא"ש בגיטין שם דלעדות בפה אף ערכאות מרעי נפשייהו אכתי תקשה דהא כתב הרמב"ם ז"ל והובא באה"ע סי' י"ז דעל כתב עכו"ם אין סומכין ולדעת הב"י שם היינו באינו מסל"ת ויש סוברים אף במסל"ת כי בכתב אינו מוכח כל כך שהיה מסל"ת והרי אדרבה בכתב שעשה מעשה יוכשר אף בלי מסל"ת כיון דל"ש שוחדא וע"כ מוכח מזה דלרמב"ם הכשירא דערכאות או הדיוטות דברור לא מקבלי שוחדא היא רק בדיני ממונות ולא באיסור אשת איש או דנימא דשייך שוחדא גם בעדות אשה דלא כהח"ס הנ"ל וכן נראה להדיא בתה"ד בפסקיו סי' קל"ט דכתב דעכו"ם שאינו מסל"ת בעדות אשה חיישינן דמעיד משום שוחדא יעו"ש וא"כ עכ"פ להרמב"ם ז"ל קשה לדון היתר ע"י ערכאות בענין אשת איש. רק להרא"ש ז"ל דל"ב עדות כלל דלא מקבלי שוחדא דסתם ערכאות לא מקבלי שוחדא יש לדון להיתר כנ"ל ועכ"פ מידי ספיקא דפלוגתא לא נפיק אך בשעת הדחק גדול כמו בנ"ד שזה כמה שנים יושבת עגונה יש לדון להקל בספיקא דפלוגתא כמ"ש ט"ז סעי' ס"ו וב"ש שם בשיטתו והט"ז כתב כן בשם המבי"ט סי' קפ"ח ואני מצאתי במבי"ט סי' שכ"ו הדבר יותר מבואר שהעתיק תשו' הרא"ש ז"ל דבכל פלוגתא בהתרת נשים יש ליזל אחר המיקל ואחר שחכמי הגמרא והגאונים הקילו משום תק"ע אתה למד לחכמי הדור הזה שיש לצאת בעקבותיהם עיי"ש שלא החמירו בעגונה רק במים שאל"ס משום הני עובדי שאירע שיצא אח"כ כדאי' בגמרא ועכ"ז הלב מהסס להקל בדאורייתא ובפרט לענין קאפיטאן שאינו ברור אם הוא בכלל ערכאות:

ונראה להקל מצד אחר דיש לדון הכתב שנשלח מהקאפיטאן למניסטריום למסיח לפ"ת ואף שנראה שהי' ע"י שאלת המניסטריום ששאלוהו על האיש פראנץ עהרענפרייז הרי בשאלו נכרי אחר לא נפיק מכלל מסל"ת כי המניסטריום ודאי לא שאלו בשם האשה רק סתם על האיש פראנץ הנ"ל מסאסוב אלא שהב"ש ס"ק מ"ח כתב לחלק דבשאלת שופט שאני דהוי כשאלו לשם עדות יעו"ש וה"נ יש לומר בשאלת המניסטריום דלא הוי מסל"ת. ועכ"ז יש לומר כיון דעכ"פ בכה"ג גם בלי היתר ערכאות אם ניסת ל"ת לפימ"ש בתה"ד בפו"כ סו"ס קל"ט דאפילו ע"י שאלת ישראל לגוי כיון דרב אחא בירושלמי מתיר גם ע"י שאלה ובש"ס דילן איכא מאן דמתיר בנתכוין להעיד ולא להתיר הוי עכ"פ כמים

שאל"ס דאם ניסת ל"ת יעו"ש וא"כ מכ"ש בשאלת המניסטריום דיש לומר דאם ניסת ל"ת אף בלי היתר ערכאות ותו עכ"פ יש לסמוך על הפוסקים להתיר מטעם ערכאות:

אמנם הרי הרמ"א ז"ל בסעי' ט"ו הביא דברי תה"ד באם שאלו ישראל והגיד אומדנות המוכיחות וכו' מכ"מ אם עברה וניסת ל"ת הרי דלא סמך רמ"א ע"ד תה"ד דע"י שאלה הוי כמשאל"ס רק בצירוף אומדנות וראיתי להרי"מ ז"ל בתשו' אה"ע סי' ד' שהביא דברי תה"ד הנ"ל דנתכוין להעיד אם ניסת ל"ת ומיישב בזה דברי רמ"א ז"ל שסומך להקל בעכו"ם ששאל אף דהוי פלוגתא דע"י שאלת ישראל יש לחוש דנתכוין להתיר אבל ע"י שאלת נכרי ודאי לא נתכוין להתיר רק להעיד וכיון דל"ת סמך על המקילין יעו"ש ולכאורה תמוהין דבריו שהעתיק מתה"ד במתכוין להעיד דהרי בתה"ד גם ע"י שאלת ישראל כתב קולא זו והרי הרמ"א ע"כ לא סמך על קולא זו רק בצירוף אומדנות. וצ"ל דדעת הרי"מ ז"ל דהרמ"א הכריע מסברתו לבל לסמוך בשאלת ישראל ע"ד תה"ד כיון דשואלו ישראל יש חשש דכיון להתיר אבל בשואלו נכרי כיון דודאי לא כיון להתיר רק להעיד יש להקל בספיקא דפלוגתא. וא"כ גם בשואלו המניסטריום אף דנימא דזה גרע משאלת נכרי אחר דשואל להעיד אבל עכ"פ להתיר בוודאי אינו רק בשאלו ישראל א"כ בדיעבד אם ניסת ל"ת ושוב יש לסמוך לכתחלה על המקילין מטעם ערכאות וחושבין גם קאפיטען כערכאות:

ועפ"ז יסוד דברי תה"ד לחלק בין נתכוון להעיד דאם ניסת ל"ת משא"כ בנתכוין להתיר יש ליישב דברי מהרי"ק שכ' בהודאה לפני שופט שהרג דמועיל להתיר כיון דאיכא הוכחה דקושטא קאמר דלא הי' מרעא נפשי' לומר שהרגו. ובתשו' הרי"מ ז"ל הנ"ל תמה עליו מיבמות כ"ה במעשה בלסטים אחד שיצא ליהרג ואמר להם לכו אמרו לאשת שמעון בן כהן אני הרגתי את בעלה והשיאו את אשתו דפריך בש"ס שם מזה לר"י דסובר לא פלגינן דיבורי' וכתב נימו"י שם דלא הוי מל"ת דהוי אמר צאו אמרו לאשת שמעון יעו"ש ולמהרי"ק אף בלי מסל"ת נאמן דלא מרע נפשי' מדקאמר הרגתי וכבר קדמו בקושיא זו בתשו' פנ"י סי' ס"א. ולהנ"ל נראה דכל חילו דמהרי"ק לסמוך על הוכחות ואומדנות הוא ממעשה דסוף יבמות בפונדקית דאף דשאלו לה איה חברינו מכ"מ כיון דהוציאה להם מקלו ותרמילו והי' הוכחות האמינוה כמ"ש תוס' שם ושם אף ששאלו איה חברינו מכ"מ בדיעבד אם ניסת ל"ת אף בשאלת ישראל לתה"ד הנ"ל כיון דרב אחא מתיר בירושלמי ולכך הועילו ההוכחות להתיר לכתחלה ומזה למד מהרי"ק לסמוך על הוכחה דלא מרעי נפשי' אבל בהני דלסטים אחד שאמר אמרו לאשת שמעון כיון דציוה לומר לאשתו ודאי כיון להתיר וכמ"ש הנימו"י שם להדיא דכיון להתיר ובכיון להתיר הרי לכ"ע אף אם

ניסת תצא ובזה לא סמכינן על הוכחה ואומדנא: וע' בש"ש ש"ז פי"א כתב נמי דלשיטת ש"ס דילן אף בשאלו ישראל הוי רק כנתכוון להעיד ולא להתיר וע' בתשו' ר"ב אשכנזי סי' ק' מ"ש בביאור דברי הירושלמי יבמות פלוגתא דר"י ור"ל דר"י אמר כל שמזכירין לפניו אשה ור"ל אמר כל ששואלין אותו והוא משיב דר"י סובר דרק אם מזכירין לפניו אשת פלוני והוא משיב שמת אינו מסל"ת דמתכוין להתיר אבל כששואלין אותו סתם על פלוני והוא משיב שמת הוי מסל"ת ור"ל אומר דכל ששואלין אותו על פלוני סתם ג"כ משקר הוא כיון דע"י שאלה הוא עכ"פ מוכח דכשמזכירין לפניו אשת פלוני או שואלין בשם אשת פלוני הוי מתכוין להתיר אבל בסתם שאלה מתיר ר"י בירושלמי ואף דלפי ש"ס דילן ביבמות דפריך והא איה חברינו קאמרו מוכח דע"י שאלה לא הוי מסל"ת מכ"מ יש לומר דהוי רק כמתכוון להעיד אף בשאלו ישראל כתה"ד הנ"ל ועכ"פ ע"י שאלת המנסטריום יש לומר דאין חשש דנתכוין להתיר כמ"ש בתשו' רי"מ הנ"ל:

ובאמת שמתשו' רב"א מוכח דסובר דאם ניסת ע"י שאלת ישראל תצא יעו"ש דלא כדברי תה"ד הנ"ל אבל בשאלת המנסטריום דהוי נכרי יש לומר דמודה לתה"ד דאם ניסת ל"ת ושוב יש לסמוך להתיר לכתחלה מטעם ערכאות. ועוד דאף אם נניח כ"ז הרי עכ"פ הרמ"א הביא דברי תה"ד דגוי שהשיב עפ"י שאלה ויש הוכחות ואומדנות אם ניסת ל"ת וכבר הביא הח"מ שם דברי תה"ד דאף שאין הגוי מגיד אומדנות רק בלעדו יש אומדנות ל"ת ושם בתה"ד מבואר האומדנא שהיה קלא דלא פסוק שמת וכבר נשתקע זכרו כמה שנים ואלו היה חי ברחוק מאתים או שלש מאות פרסה היה נודע לכל עי"ש דבזמנינו אפילו אדם בינוני אם איתא דחי הוי קול יותר מבזמן חז"ל לגברא רבא שאנחנו עכשיו מפוזרים ומפורדים בכל מקום ובנ"ד נמי הרי קלא דלא פסיק דמת ונשתקע זכרו זה כמה שנים ובכה"ג מודה רמ"א לתה"ד דאם ניסת ל"ת ושוב יש לסמוך גם לכתחלה על המקילין בערכאות ולחשוב קאפיטאן לערכאות באופן דכפי העדאת העד שקרא בעצמו הכתב מהקאפיטאן יש מקום להקל בשעת הדחק כזה ולסמוך על המקילין:

אך חוששני קצת מחמת שהעיד שהיה כתוב פולניש ואין דרך קאפיטאן ממדינות רחוקות לכתוב כתב ולשון זה ואולי ראה העתקה שהעתיקו ממניסטריום או משרי המחוז מזלאטשוב בכתב ולשון הנ"ל ונשלח להאשה באופן שגוף הכתב מהקאפיטאן לא ראה העד רק העתקה אבל אם גם כן הרי המנסטריום ושר המחוז ודאי יש להם דין ערכאות ועדותם מועיל דבוודאי להם כתב כזה מהקאפיטאן ועל גוף עדות הקאפיטאן אף שאינו ברור כ"כ אם הוי ערכאות דאינו מטעם המלך כבר כתבתי דיש לדון מטעם מסל"ת דעכ"פ לא כיון להתיר וגם הכתב מהמנסטריום שבא לשר המחוז ונשלח להאשה

נהי דאין לדון זה מסיח לפ"ת עכ"פ לא הוי נתכוין להתיר רק לעשות חובתו והוי כמו נתכוין להעיד דהא בש"ס יבמות קכ"א משמע דנתכוין להתיר היינו כשאומר בפירוש השיאו את אשתו ואף דבנימו"י יבמות כ"ה הנ"ל מוכח דאם אומר אמרו לאשת פלוני שבעלה מת הוי מתכוין להתיר יש לומר דשם שאני מדקפיד שיגידו לאשתו ע"כ נתכוין להתיר אבל הכא המנסטריום שלח לשר המחוז שכן בא לו הודעה מקאפיטאן להודיע לאשה שדרשה מאתם אבל אין כוונתם להעיד להתיר רק למלאות חובתם להשיב שואלם דבר. וגם יש לחלק בהא דאמרו לאשת שמעון שבנימו"י הנ"ל דהמעוד היה ישראל ודאי נתכוין להתיר משא"כ נכרים אף ששלחו דבריהם לאשה מחמת שהוא שאלה מהם לחקור עליו אין ראי' דנתכוונו להתיר ועכ"פ המנסטריום ושרי המחוז ודאי הוי ערכאות: והנה בעיקר דברי התה"ד הנ"ל בפסקי' סי' קל"ט בסופו שהבאתי לעיל שיצא לדון בדבר החדש דכיון דרב אחא בירושלמי מתיר מסל"ת ע"י שאלה וגם בש"ס דילן יש מי שמתיר בנתכוין להעיד אם ניסת ל"ת יש לעיין דמ"ש דרב אחא בירושלמי מתיר לא מצאתי שם כן ואדרבא הרי רב אחא מוקי שם הא דפונדקות דעשו אותה כחיה על אתר ופירש במרדכי סוף יבמות שע"י הוכחות שהוציאה להם מקלו ותרמילו דנו ועשו אותה כחיה מוכח דלא הוי מסל"ת כיון דשאלו אותה איה חברינו רק זאת מבואר בירושלמי דר' יוחנן סובר כן בדוקא במזכירון לפניו אשה אבל בשאלו אותו ולא הזכירו אשה הוי מסל"ת ואולי ט"ס הוא בתה"ד וצ"ל ר"י בירושלמי ולא רב אחא ובאמת לפי פירוש המרדכי סוף יבמות דפלוגתא דר"י ורשב"ל בירושלמי אדרבה ר"י לחומרא דאפילו לא שאלו אותו כלל רק הזכירו לפניו האשה של פלוני והגיד הוא במסל"ת שמת פסול עדותו ור"ל סובר לקולא דדוקא בשאלו אותו יצא מכלל מסל"ת יעו"ש ולפירוש זה אין מי שמתיר ע"י שאלה וע"כ דתה"ד מפרש דברי הירושלמי כתשו' רב"א הנ"ל דר"י להקל דוקא בהזכירו לפניו בשאלה אשה מה נעשה בבעלה אבל סתם שאלה על פלוני והוא משיב הוי מסל"ת או אפשר מפרש תה"ד דברי ירושלמי כאור זרוע ה' עגולה סי' תרצ"ה בשם הר"י בר"י יצחק שירליק ג"כ כנ"ל רק דמפיך הגירסא וצ"ל בירושלמי ר"ל אמר כל שמזכירין לפניו אשה ור"י אמר כל ששואלין אותו והוא משיב ואזלו לשיטתייהו בבבלי דלר"י אף במתכוין רק להעיד פסול וכל ששואלין אותו נתכוון להעיד ורשב"ל סובר בש"ס דילן דבעינן נתכוון להתיר ולכך בעינן שיזכירו לו אשה דאל"כ אף ע"י שאלה הוי רק נתכוין להעיד ולפי"ז יש להגיה בתה"ד ר"ל במקום ר"א כיון דר"ל מתיר בירושלמי ע"י שאלה סתם וגם בבבלי מתיר בנתכוין להעיד לכך אם ניסת ל"ת ואף דלפי"ז חד אמורא הו דמתיר בבבלי ובירושלמי הוצרך להביא נמי מירושלמי דלא נימא דע"י שאלה גרע

מנתכוין להעיד ולזה מבוא מירושלמי דע"י שאלה הוי כמו נתכוין להעיד באופן דלדברי תה"ד בנתכוין להעיד וכן כשמשיב ע"י שאלה ולא הזכירו לפניו אשה אם ניסת ל"ת. ויש לתמוה בזה על תשו' רב"א הנ"ל שאחר שביאר דברי ירושלמי כפי שיטתו דר"י סובר שיזכירו לפניו אשה ור"ל אמר כל ששואלין אותו כתב דאין בזה סתירה לבבלי דר"י סובר אף בנתכוין להעיד פסול ורשב"ל סובר נתכוון להתיר דוקא פסול דבבבלי פליגי במעיד בעצמו לפני ב"ד והכא פליגו בשאלו חוץ לב"ד דלר"י בשאלו חוץ לב"ד אף נתכוין להעיד לא הוי ולרשב"ל בשאלו חוץ לב"ד כיון דע"י שאלה גרע מנתכוין להעיד בב"ד בלי שאלה ומסיק שם דלענין דינא הן בנתכוין להעיד בב"ד פסול כדאי' בבבלי דהלכה כר"י והן ע"י שאלה חוץ לב"ד נמי פסול דבירושלמי נראה דמסיק הלכה כר"ל יעו"ש ולמה לי' לאהדורו על פסק הירושלמי הא גם בש"ס דילן מוכח דע"י שאלה חוץ לב"ד פסול מהא דפריך בפונדקות והא איה חברינו קאמרו אף דהיו חוץ לב"ד: ובגוף דין ערכאות לענין עדות אשה אף שבדברי חיים בכמה תשובות מחמיר אבל בח"ב בסופו בהשמטות סי' כ"א חזר בו כפי הנראה ומקיל ע"י עדות ערכאות וגם הביא שם שחותנו רב"פ ז"ל אמר לו שמה שהחמיר בערכאות עיקר טעמו משום שאין הערכאות מדקדקים כל כך יעו"ש ונראה שכוונתו היו לטעם שכ' בתשו' עטר"ח אה"ע שסומכין על משמש בית החולים שאומר מת פלוני ועכ"פ נשמע שמה שכתבו מהמניסטריום בשם הקאפיטאן ודאי דייקו דל"ש סברא הנ"ל שכ' בעטר"ח שהם העתיקו דברי הקאפיטאן ועל עדות הקאפיטאן גופא יש מקום להקל עפ"י דברי תה"ד מטעם מסל"ת עכ"פ לענין אם ניסת ל"ת ושוב יש לסמוך גם לכתחלה עכ"פ בתורת ערכאות כנלע"ד:

סימן קי

לכבוד ידו"נ הרב הה"ג החריף ובקי בכל חדרי תורה וכו' מו"ה חיים ראזענבערג אבד"ק קארליבקא:

מכתבו הגיענו וע"ד השאלה שנשאל כת"ר באיש אחד שמצא על עלי' של ביהכ"נ ס"ת שלם ואין שום פסול לפנינו מכוסה בעלים מסדורים קרועים המונחים שם אם הס"ת בחזקת כשר ואם שייך למוצאו או לביהכ"נ וכת"ר האריך לברר בטו"ט ודרש מאתי חוו"ד:

והנה מה דפשיטא לכת"ר דהס"ת בחזקת כשרות כמו כל ס"ת הנמצא ולא ידעינן מי כתבו והביא מדברי הבה"ט או"ח סו"ס ל"ט התפלין הנמצאים כשרים לפע"ד צ"ע כיון דמצאם על עלי' של ביהכ"נ בין דברים קרועים ופסולים יש לומר דאבד חזקת כשרות ואף שאין פסול לפנינו אולי כתבוהו שלא לשמה וגנזוהו שמה והרי הש"ך בחו"מ סי'

ס"ה סק"ס הביא כמה פוסקים דשט"ח הנמצא בין שטרות קרועים אבד חזקתו עיי"ש. ומ"ש כת"ר דאם הי' פסול הי' גונזין אותו כדינא הנה כוונתו שהי' צריך גניזה אצל ת"ח וז"א חיובא כלל ואם רצה גונזו במקום צנוע כמ"ש הב"י ובנ"י יו"ד סי' רפ"ב דזה רק רשות ויוכל להניחו במקום מוצנע וכן המנהג ועלי' ביהכ"נ הוא מקום מוצנע ודברי הבה"ט סי' ל"ט הנה הביא זה מתשו' הלק"ט וקיצר מאד בהעתקתו ובמק"מ סי' ל"ט העתיק דבריו יותר במרוצה ונראה משם דלא ברירא לי' להכשיר רק כשנמצאו התפלין בכיסן עיי"ש א"כ גם לענין ס"ת יש לחלק אם נמצא במטפחת שעלת או בלא מטפחת ובדברי כ"ת אינו מבואר זה ואף שבאמת רחוק הדבר לומר שנפסל ס"ת והוצנע שם באשר שאין איש מאנשי העיר יודע מזה אבל אולי הוצנע שם מימים רבים שאין אדם זוכרו. וגם בנ"ד חמור יותר מדברי הלק"ט כיון שנמצא בין דברים קרועים ואף כי הראי' מחו"מ הנ"ל אינו מכרעת דיש לומר דשם שאני דשטר סתמא עומד לפרעון אבל סתם ס"ת אינו עומד ליפסל מכ"מ הלב מהסס להכשיר הס"ת אם נמצא בלא מטפחת:

אמנם לדינא בנ"ד כתב כת"ר דבלא"ה אין לקרות בו עתה דאם הוא כשר ע"כ אדם הניחו שם להצניעו ושכחו או א' גנבו והצניעו שם ושכחו ובכל ענין הרי הוי דבר שיש בו סימן ולא הוי יאוש א"כ אי אפשר לקרות כדין מוצא ספרים בחו"מ סי' רס"ז ודבריו נכונים ואף אם לא הי' בו סימן כיון דהוא מקום המשתמר יהי' מונח עד שיבוא אליהו כיון דהיא דרך הינוח כדאי' בחו"מ סי' ר"ס סעי' ו' בהג"ה אך אם רואין בבירור שהס"ת מונח בעלי' מומים רבים דאז הוי יאוש אף ביש בו סימן אף כדרך הנחה כדאי' בחו"מ סי' ר"ס סעי' א' במעות שהעלו חלודה כיון שארך לו שם הימים וע' בש"ע הרב ה' מציאה סעי' י"ב ואולי דוקא במעות שהעלו חלודה דניכר שע"י שהונח שם ימים רבים החלידו וכן כיוצא בכופרא דאשכח במעצרתא דקדחו בי' חלפי כדא' בריש פ"ב דב"מ אבל בס"ת ל"ש הוכחה זה דאף שהס"ת ישן מכ"מ יתכן דזה מקרוב הונח שם ס"ת ישן ואם היה מקום לדון בכאן מדין יאוש שוב יש מקום להסתפק למי שייך אם לביהכ"נ או של מוצאו וכת"ר פלפל בזה והביא דברי האגודה שבמג"א סי' קנ"ד שכ' דמצא דבר בביהכ"נ זכה בו דאין יד להקדש ודברי קצה"ח ונה"מ שהשיגו על טעמו ולדינא הסכימו עמו דהוי כחצר השותפין ולא זכו אנשי ביהכ"נ או מטעם כיון דהונח שם קודם יאוש באיסורא אתי לידו ול"מ יאוש שאח"כ לבני ביהכ"נ או משים שמעות אין רגיל להמצא ואין חצר זוכה:

אמנם נראה דדוקא מעות דהוא דבר קטן אבל ס"ת שהוא דבר גדול ורגיל להמצא שפיר זוכה החצר לבני ביהכ"נ רק מטעם הראשון דבא לידם באיסורא ודבר זה אינו ברור אף שהש"ך סי' רס"ח החליט כן דגם חצר לענין זה כידו דבא לפני יאוש ל"מ יאוש שאח"כ

וחולק על רש"ל אבל בהגהות אמ"ב שם הביא שהריטב"א חולק ע"ז וגם במח"א ה' חצר סי' ה' כתב שדעת הרמב"ם ז"ל דחצר זוכה אף בבא לשם לפני יאוש אבל לא ראה דברי הש"ך שהשוה דעת הרמב"ם לשאר פוסקים וגם לכאורה יש לדון לפי דעת רמב"ן ז"ל במלחמות הובא בש"ך ובקצה"ח סי' רנ"ט דטעמא דבאיסור אתי לידו גבי מציאה הוא דכיון דאתי לידו נעשה שומר עליו ותו ל"ש יאוש דהוי כמונח ברשותו עיי"ש ולפי"ז יש לדון בס"ת לפי דעת הרדב"ז ח"א סי' תע"ה דס"ת הוי כהקדש דאין בו דין שומרים עיי"ש א"כ שוב אף בבא לידו לפני יאוש מהני יאוש שאח"כ כיון דלא נעשה שומר ושו"מ און לסברא זו במח"א ה' חצר ס"ח דגוי שהפקיד אצל ישראל ונתייאש אח"כ מהני היאוש לפי טעם רמב"ן הנ"ל כיון דאין שומרים לעכו"ם אבל כבר תמהו על רדב"ז הנ"ל מהא דס"ת יש בו דין הונאה וע' תשו' בית יצחק יו"ד ח"ב סי' פ"ט בזה: אמנם יש לדון בנ"ד מטעם אחר לפי דברי נה"מ סי' ר' דכתב דעכ"פ ביהכ"נ הוי כחצר המושכר לצרכי גבוה ולכך לולא הטעם דאין יד להקדש שפיר הי' זוכה לגבוה אף דבני ביהכ"נ לא זכו משום דחצר שלא מדעת אינו זוכה בדבר שאינו רגיל להמצא הקדש שלא מדעת כהדיוט מדעת דמו עיי"ש א"כ לפי"ז לרמב"ן דיש יד להקדש וחולק על אגודה שוב בנ"ד יש לומר דזכה העלי' לגבוה הס"ת אף דבא לחצר קודם יאוש דהרי בהקדש לא שייך דין שומרים כמבואר בכ"ד וה"ה מהקדש להדיוט דהא רעהו כתיב וכיון דלא נעשה הקדש שומר ול"ש טעם רמב"ן הנ"ל שוב מועיל היאוש שאח"כ ובזה יש להעיר ע"ד הקצוה"ח סי' ר' שם שהקשה על רמב"ן הנ"ל מהא דשקלים דמעות הנמצא בהר הבית חולין הרי דלא זכה להקדש ותירץ דיש לומר כיון דבא לשם קודם יאוש ובאיסורא אתי ליד חצר הקדש עיי"ש דהא לרמב"ן הטעם דבאיסורא אתי לידו דנעשה שומר ובהקדש ל"ש זה: ובנדון שלפנינו לדברי נה"מ יש לומר כנ"ל אבל לדברי הקצה"ח דביהכ"נ אין בו שום ענין הקדש כלל רק חצר השותפין ממש שוב בנ"ד זכה המוצא כיון דהם כשותפין דעלמא ונעשו שומרים כשבא לחצרם לפני יאוש אין יאוש מועיל לשיטת הש"ך הנ"ל דחצר כידו ואף דהוי ספיקא דפלוגתא ויש לומר דמוציאין מיד המוציא לפימ"ש הח"ץ בהגהות לט"ז חו"מ סי' רמ"ג דבדבר הפקר אם זכה הראשון מספק ואח"כ זכה השני בוודאי במטלטלין מוציאין מידו ונותנין לראשון א"כ גם בנ"ד יש לומר כן דהם או כח גבוה זכה מספק ומוציאין מידו ובנה"מ בכללי תפיסה פסק ג"כ כהח"ץ ז"ל מכ"מ בנ"ד יש לומר דיאוש שאני לפי דברי נה"מ סי' רס"ב דיאוש ל"ד להפקר ולא נפיק מרשות מייאש עד דאתי ליד זוכה א"כ ל"ד לחפץ של הפקר דאין לו מ"ק וזכה הראשון מספק אבל הכא דלא נפיק מרשות מייאש עד שזכה בו אחר לא זכה חצר ביהכ"נ מספק כיון דאיכא

חזקת מ"ק ושוב זכה המוצא עתה ואין מוציאין מידו אך דברי הנה"מ בזה אינם מוכרחין ועמ"ש בחיבורי שם לכן אם הי' שייך יאוש בס"ת יש להתיישב הרבה אם להוציא מיד המוצא אבל בנ"ד דלא הוי יאוש גם שניהם לא זכו ויהי' מונח עד שיבוא מי שיתן בו סימן וכמ"ש כת"ר:

ושוב התבוננתי עוד בזה ונראה ברור דע"כ הרמב"ן ז"ל דסובר הטעם דיאוש שאחר שבא לידו במציאה אינו מועיל לאו משום דבא לידו באיסורא רק משום דנעשה שומר וידו כיד בעלים והוי כמונח בביתו דל"מ יאוש ע"כ לית לי' סברת הרא"ש והנימו"י דחצר דמי לידו דאם בא לחצירו קודם יאוש ל"מ דהרי הרא"ש ונימו"י כתבו כן לפרש המשנה דמצא בגל הרי אלו שלו מדוע לא זכה בעל הגל וכן מצא בחנות הרי אלו שלו ולא זכה בעל החנות וכתבו משום דבא לחצירם לפני יאוש ולרמב"ן אם נימא דחצר דמי לידו לענין זה א"כ גם המוצא לא זכה דהא הוו כמו שמונח ברשות הבעלים ולא הוי יאוש כלל ולא זכה המוצא והרא"ש ונמו"י הנ"ל יסברו פשוט הטעם דיאוש שאח"כ לא מהני משום דבא לידו באיסור כמו בגזל ולכך זכה המוצא דהרי לדידי' בא בהתירא לאחר יאוש אבל לרמב"ן גם המוצא לא יזכה דאין כאן יאוש כלל כיון דהוי מונח ברשותו וע"כ להרמב"ן חצר לא דמי ליד כלל וע"י מה שהונח בחצירו שלא מדעתו לא נעשה שומר ושפיר מהני יאוש שאח"כ והא דמצא בגל דלא זכה בעל החצר ע"כ הטעם משום דמעות אין דרכו להמצא באופן דהקצה"ח סי' ר' שרצה ליישב המשנה דשקלים דמצא בהר הבית חולין אליבא דרמב"ן ז"ל משום דבא שם לפני יאוש ליתא דלהרמב"ן ע"כ חצר ל"ד ליד וגם דברי הש"ך ז"ל שהחליט דכ"ע סברי חצר כיד כנמו"י ורא"ש צ"ע דלענ"ד ע"כ הרמב"ן ז"ל פליג ע"ז ודוק:

סימן קיא

לכבוד הרב החריף ובקי בכל חדרי תורה זך השכל מו"ה דוד ראבינאוויץ נ"י בבארטשוב:

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה אחת שזה יותר מחצי שנה שא"י לטהר א"ע לבעלה שברוב פעמים מוצאת בעד הבדוק ליחה לבנה ולאחר שעה ושתים כשמתייבש מתהפכת המראה לבן למראה ירוק כאתרוג ובתוך המראה הירוקה נראה קצת אדמומית פעם אודם ממש ופעם נוטה לאודם ואינה מרגשת שנפתח מקורה רק זיבת דבר לח מרגשת לפעמים ורופא מומחה אמר שיש לה מוטער קאטאר שמשם באים הליחות:

והנה כ"ת הביא דברי הח"ץ שמתיר בנשתנה אח"כ לאודם ודברי החולקים עליו ויצא לדון בזה דהוי סד"ד א"כ יש לומר דרשאה להשליך הבדיקה ולא להביט לאחר יבוש מטעם ס"ס דלמא לא ישתנה לאודם ואת"ל ישתנה דלמא כהח"ץ אלא דיש לומר כיון

דרגיל להשתנות למראה אודם לא הוי ס"ס כש"ך סי' ק"י דבשכיח ספק א' לאיסור אינו מצטרף לס"ס אבל בס"ט חולק עליו וכ"ת הביא ראי' שגם דעת הרמב"ם כן כמ"ש ב"י יו"ד סי' קפ"ד דלשיטתו הא דבעלה מחשב ימי ווסתה ובא עליה היינו משום דסובר ווסתות דאורייתא והוא מטעם ספק ומצטרף לס"ס אף דשכיח ספק א' לאיסור. ולדעתי אין ראי' משם דהרי גם למ"ד ווסתות דרבנן הרי עינינו רואות ששכיח שתראה לעת ווסתה ואפ"ה הוי ספק אפילו לשיטת תוס' ושאר פוסקים החולקים על רמב"ם וע"כ דחזקה דווסתות למ"ד ווסתות דרבנן הטעם דל"ד לשאר חזקות דהוי דאורייתא לכ"ע משום דחזקת טהרה אלים טובא כמ"ש בנוב"י מה"ק יו"ד סי' נ"ה או כמ"ש המקו"ח סי' תר"ז דל"ש חזקה רק בגורם המסתבר וזה אינו גורם הסתבר כל כך ומה"ט במידי דאתא מעלמא לא הוי שום חזקה יעו"ש ולכך סובר הרמב"ם ז"ל דגם למ"ד ווסתות דאורייתא עכ"פ אינו כוודאי רק משוי לי' ספק ול"ד לשאר חזקות וא"כ אין שום הכרח דסובר הרמב"ם ז"ל דדבר השכיח יותר לאיסור יצטרף לספק ובמ"א הבאתי ראי' מלשון הגמרא בנדה ט"ו דספק השכיח יותר לאיסור מצטרף לס"ס מהא דקאמר שם אפילו ילדה דבזוזא מלטבול א"ל אטו ודאי ראתה ספק ראתה וכו' עיי"ש והנה ילדה דבזוזא לטבול שכיח ספק זה לאיסור ומשני לי' כיון דעכ"פ הספק ראתה הוא ספק שקול מצטרף גם ספק זה אף דשכיח יותר לאיסור והוא מדוקדק מאוד בלשון הגמרא שם ועיי"ש בתוס' ועכ"פ מוכח מזה לשיטת רמב"ם דווסתות לא הוי שכיח יותר לאיסור דאל"כ הא כששני הספיקות שכוחים יותר לאיסור ליכא כאן ס"ס לכ"ע אבל גם ראייתי אינה מכרעת כל כך:

אך בנ"ד נראה פשוט דאף דשכיח להשתנות לאודם מצטרף לס"ס דהא הרי הא דשכיח יותר היינו משום דאיתחזקא בכך כמ"פ ולא עדיף חזקה זו מחזקה דווסתות דמצטרף לס"ס עכ"פ למ"ד ווסתות דרבנן לכ"ע וכמ"ש לעיל דל"ד לשאר חזקות מטעם חזקת טהרה אי משום שאינו גורם המסתבר וה"נ יש חזקת טהרה שלא ראתה דם וגם אינו גורם המסתבר לומר שכן הוא בטבע שישתנה לאודם והוא דבר מקריי אף ששכיח כמו ווסתות למ"ד דרבנן דלכ"ע מצטרף לס"ס:

וגם מ"ש רו"מ דהכא כיון דכמה פעמים לאחר היבוש רק נוטה לאודם וזה גופא הוי ספק יש לו מקום אף שבתשו' אחרת דקדקתי בזה טובא לבלי לצרף זה לס"ס דהוי ס' חסרי"ד אבל בזה שיצא לבן ואח"כ נתהפך לאודם שהח"ץ מקיל לגמרי ובספרי ליו"ד סי' קפ"ח הבאתי מדברי הר"ח בן או"ז סי' ס"ז להחמיר ולשונו שם האשה שקנחה ונראה מקום הקנוח לבן וטהור בלי ספק ואחר שעה נהפך לאודם והאדים ממש נראה לומר דאיגלי

בהתתי' ומעיקרא דם הוה וטמאה נדה ולא מעיקרא לבן הים אלא כשנעקר הלבין כו' יעו"ש מלשונו שדיקדק והאדים ממש נראה דבנוטה לאודם יש להקל בזה:

ובתשו' גבעת פנחס להפלאה ז"ל סי' נ"א בשאלה כעין זו שמרגשת זיבת דבר לח ואחר היבוש שכיח שנעשה אדום והשיג שם על הח"ץ דמטהר בכה"ג ומסיק דהרי הסכימו הש"ך וטו"ז דאין לחוש ולבדוק אחר זה כלום ומותרת לרחוץ אותו הלובן ולכבסו מיד שלא תבוא לידי ספק אף כי לבי הומה באשה שהוחזקה בזה כמה פעמים שחזר לאודם י"ל דצריכה לבדוק אחר זה מכ"מ בנ"ד דיש סברא להקל מחמת שיש לה ווסת ומחמת הכאב אף שלא סמכנו ע"ז כנגד רוב הפוסקים מכ"מ בכה"ג יש להקל שלא תבדוק אחר הלובן כלל עכ"ל והנה גם בנ"ד יש לאשה ווסת קבוע ואם יש לה כאב ודאי דיש להקל כהג"פ אבל באשר לא כתב רו"מ מזה כלום ואעפ"כ יש מקום להקל משום ס"ס כיון דכמה אחרונים הסכימו להח"ץ אף שלא ראו דברי ר"ח בן או"ז מכ"מ יתכן שהאו"ז שמחמיר בזה הוא רק מספק ומה"ט מקיל בנוטה לאדום:

ועפ"י יסוד הנ"ל דהוי ספק ובדאו' להחמיר ובכתם יש להקל כמ"ש הגאון רב"פ ז"ל בהגהותיו ליו"ד סי' קפ"ח כתבתי ליישב הא דאמרינן בכתובות משמשתו נדה מנא ידע באומרת פלוני חכם טיהר לי את הכתם ואשתכח שיקרא וקשה למה נקיט כתם ולא דם ועי' ברא"ש שם הגירסא טיהר לי את הכתם ועי' פ"ת אה"ע סי' קט"ו. ונראה דהנה בתשו' רמ"א כתב דהא דהחכם נאמן לנגדה משום דיש חזקת טבל ובחוו"ד סי' קפ"ה תמה עליו מהא דפלוני חכם טיהר לו את הדם או הכתם דליכא חזקת טומאה ויש לומר דמיירי שהכתם לפנינו ורואין שיש לו מראה טמא והאשה אומרת שמקודם לכן היה לבן ושאלה לחכם וטיהר ועכשיו נשתנה והחכם אומר ששקר הדבר שגם בעת ששאלתו היו לו מראה אודם כמו עתה ולכך החכם נאמן דהא יש חזקה דהשתא דעתה הוא מראה טמא ואמרינן מדהשתא טמא גם מעיקרא הי' כן והוי כמו בתיקן לי הכרי דאיכא חזקת טבל דמעיקרא ובכתם או דם איכא חזקה דהשתא לסייע לחכם וכל דליכא חזקה דמעיקרא הסותרת אזלינן בתר חזקה דהשתא וע' באבני מילואים אה"ע סי' ל"א בזה:

והנה הרמב"ן ז"ל דכתב דחכם נאמן אף להפסידה כתובתה צ"ע דהא אין ע"א נאמן לממון וע"כ הטעם כיון דעכ"פ החכם נאמן לענין איסור לאוסרה לבעלה עד שתטהר וכן הגבל נאמן לאסור הכרי והעיסה עד שיתוקן נאמן נמי לענין ממון להפסידה כתובתה. ולפי"ז נראה דבגוונא דאין שום נ"מ לענין איסור כגון שנאכל כבר העיסה דבזה אין עדותו של גבל רק להפסידה כתובתה שוב אינו נאמן דאין ע"א קם לממון וכיוצא לזה איתא בירושלמי סוטה פ' מי שקינא ה"ב דאף דע"א שאומר שנטמאת אחר קו"ס נאמן

להפסידה כתובתה מכ"מ באם חמותה או א' מה' נשים אמרה שנטמאת דנאמנת שלא להשקותה ואינה נאמנת להפסידה כתובתה ואח"כ בא עד כשר ואמר שנטמאה תו אינו נאמן להפסידה כתובתה כיון דעכשיו בא ע"א רק להפסידה כתובתה ואין ע"א קם לממון עיש"ה והשתא בראתה דם ממש בהרגשה ועכשיו הוא אדום והיא אומרת שהיה לבן בעת שיצא מן הגוף והראתו לחכם הרי באופן זה אין שום נ"מ בעדותו של חכם דאף אם כדבריה כן שהיה לבן בעת יציאה מן הגוף כיון דעתה הוא אדום האשה טמאה דלענין דאורייתא לא אזלינן בתר יציאה מהגוף ואמרינן דטמא מספק וכמ"ש החוו"ד סי' קפ"ח ס"ק א' והגהות רב"פ ז"ל א"כ אין עדותו של חכם צריך כלל לאוסרה דבלאו הכי אסורה מספק דאורייתא ואין נ"מ רק להפסידה כתובתה ואין ע"א קם לממון ולכך קאמר בש"ס דכתם זה הראיתי לחכם דהרי בכתם אם היה לבן מעיקרא היה טהור אף שעכשיו אדום כהחוו"ד הנ"ל א"כ צריך עדותו של חכם לענין לאסרה לבעלה עד שתטבול ובאופן זה מגו דמהימן לענין איסור נאמן נמי להפסידה כתובתה וא"ש בס"ד. וגם יש לצרף בנ"ד להיתר דברי הרופאים שאומרים שהוא נזילת קאטאר שנראה שאומרים שאינו דם הבא מן המקור אף שלרוב הפוסקים אין נאמנות לרופאים בזה שאומרים רק השערה אבל עכ"פ חזי לאצטרופי כמו כאב שצירף הגבעת פנחס הנ"ל:

ומ"ש רו"מ דאפשר שגם הח"ץ אינו מקיל רק באין הדבר רגיל שישתנה לאודם משום דרכי' דרכי נועם דיטהרוהו ואח"כ יתוודע שתהי' טמאה למפרע אבל ברגילה בזה הלא צריכה להמתין עד שיתייבש ולא יטהרוהו מקודם הנה המעיין בח"ץ שם נראה שאין זה טעמו דעיקר טעמ' דבתר יציאה מהגוף אזלינן ומסתמא נשתנה אח"כ מאיזה סיבה והא דדרכי' דרכי נועם כתב רק להוכחה. ובגוף הוכחת הח"ץ יש לתמוה לכאורה עלי' מהני דמקשה לילד דכל דם שראתה מחמת קישוי טהורה אף דאם שפתה אח"כ יום או יומים אגל"מ דטמאה היתה ואפ"ה מותרת לשמש עם בעלה מה"ת כמ"ש תוס' נדה ל"ו ד"ה נדה ליומא עיי"ש והרי אין דרכי' דרכי נועם. אבל נראה דהח"ץ שם דייק שתהי' טמאה למפרע ונמצא ששימש עם הנדה והוולד בן הנדה נראה דעיקר דלא הוי דרכי נועם משום פגם הוולד שיהי' בן הנדה וא"כ שם במקשה דאין חשש על וולד דאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת ל"ש הא דדרכי נועם ודו"ק. ובזה מיושב נמי מה שתמה בג"פ שם על הח"ץ מהא דחולין דמותר לאכול אף קודם שליקה ולא חששו שמא אחר שליקה יתוודע שאכל טריפות למפרע דכל החשש דלא הוי דרכי נועם הוא רק בשביל הוולד. אבל לענין הפסק טהרה ובדיקת יום הראשון קשה בעוני להקל שלא תמתין עד שתתייבש וכמ"ש גם כת"ר. אף דלענין איסור הוי רוב כוודאי ממש וה"ה ס"ס וע' בכורות ז' כיון

דרוב דגים במינם משריצין כמו שבלעה לפנינו דמי ודברי השט"מ ב"מ ו' צ"ע ובתשובה אחרת כתבתי בזה אבל זה בס"ס שאי אפשר לברר אבל הכא הרי אפשר לברר להמתין עד שתתייבש ולא יהיו ס"ס נהי דבס"ס א"צ לברר כל שאי אפשר לברר ב' הספיקות אבל בבדיקת הפס"ט ויום ראשון דבדיקות מיקרי ובכל ענין בדיקה ודאי דיש לברר כפי האפשרי. ובכלל יפה כיון כ"ת בכל מ"ש בזה:

ואם שראיתי בתשו' מהרש"ם ז"ל ח"ג סי' ר"נ שהביא מתשו' שירי טהרה למהרש"ק ז"ל שכתב דבדיקת הפס"ט מודה הח"ץ דאם נתהפך אח"כ לאודם טמא ועכ"ז תוכל להשליך העד ולא תמתין עד שתתייבש אף ברגילה בכך שיתהפך לאודם אח"כ יעו"ש אבל דבריו צ"ע ואין הס' ת"י לעיין בו וגם הביא שם המהרש"ם שבסי' ק"ץ בתשובה כתב בעצמו להיפוך וגם כפי הנראה לא ראה דברי הר"ח בן או"ז שהבאתי בספרי רק לענין הפסק טהרה מחמיר ולכך מקיל עכ"פ להשליך העד אבל כפי הנ"ל דרבים חולקים על הח"ץ א"כ נהי דבוודאי גם בבדיקה דהפסק טהרה לש"ך וטו"ז א"צ להמתין עד שתתייבש ומכ"ש להח"ץ היינו משום דאין לחוש כלל שמא נתייבש ויהיו אדום דאחזיקי ריעותא לא מחזקינן וזה עדיף מס"ס ורוב והוי כוודאי גמור דהרי גם לענין ממון סומכין ע"ז וכמ"ש בשב שמעתתא ב' פרק ד' עיש"ה אבל הכא שרגילה בכך שישתנה אח"כ רק אנו מתירין מטעם ס"ס בכה"ג בבדיקה כשאפשר לברר צריכין לברר דאל"כ אין זה בדיקה כנלע"ד:

סימן קיב

להמופלג מו"ה צבי יונה סופר ני' בביטשאטש:

ע"ד שאלתו שבשם אלקיך בס"ת נדבקה היוד לה' לאחר כתיבה והכ' לא כתב עדיין ועתה מסופק מעכ"ת אם יועיל גרירה בין האותיות אף שלא נדבק כל היוד לה' מכ"מ יש לומר ששניהם יחד צורת ה' עלי' ומה שרגל הפנימי אינו בסוף הקו לפי"ד אין קפידא כמ"ש מג"א סי' ל"ב וא"כ אפשר טוב שידביק לימרו היוד לה' ויהי' נראה לכל כה' ואח"כ יכתוב יו"ד וך'. ולהפריד הדבקים אולי לא יועיל מטעם חק תוכות עכ"ד. ולפע"ד הכל תלוי בקריאת תינוק שאם תינוק יקראנה באותיות נפרדים אזי שפיר דמי להפריד בין הדבקים שיהי' מוקף גויל דגם באותיות השם שרי לעשות כן כמבואר סי' רע"ו ואף דבנוב"י מה"ת יו"ד סי' קס"ט החמיר בנעשה לאחר כתיבה כבר חלקו עליו כל הבאים אחריו. האמנם חשש מע"כ מאחר שעכ"פ ה' כזו היתה ג"כ כשירה לא יועיל קריאת תינוק יש לו מקום קצת ובדע"ק סי' ל"ב ס"ק י"ד ט"ו חוכך בכעין זה בשני זיינין שנדבקו זל"ז בדקות שלא יועיל קריאת תינוק כיון דיש לו צורת ח' אבל גם הוא ז"ל לא החליט להחמיר רק בנעשה

קודם כתיבה ולא בנעשה אחר כתיבה כמו בנ"ד ועי' בתשו' רמ"ע מפאנו סי' ל"ו מחלק ב"ה דבנעשה לאחר כתיבה אינו פסול בלתי אם נעשה אות אחרת בבירור יעו"ש. ומהגם דלאחר כתיבה איכא נמי צירוף דעת סמ"ק דאין חק תוכות פוסל כלל:

וסתימת כל הפוסקים נראה ודאי דאפילו קודם כתיבה בכה"ג שב' אותיות נוגעין זב"ז מועיל קריאת תינוק אף שיוכל להיות גם אות אחת משתיהם עפ"י שורת הדין כל שאין הדבר ברור ועוקציו וכדומה מוכיחים שהם ב' אותיות מועיל קריאת תינוק להכריע. ובגה"ק סי' ל"ב ס"ק כ"ח הביא ראי' ברורה לזה מירושלמי שהובא בב"י ס' ל"ב בארצינו דכשר מטעם כל הראוי לגרירה יעו"ש והא כשנדבק הואו לנ' יוכל להיות ט' כשר עפ"י הדין וע"כ דמיירי בנדבק בדקות ותינוק קורא אותו נפרדים ומועיל יעו"ש. נוסף ע"ז בנ"ד דאיכא נמי קצת היכרא ברגל פנימי של ה' דאם נחשוב אותם לאות א' אין הרגל עומד בסוף הגג ולכתחלה הא צריך להיות הרגל בסוף גג הה"א ועכ"פ הוא יצטרף להיכרא דתינוק שיקראנו בב' אותיות ועצת מע"כ להדביק היוד היטב לה' ויכתוב אח"כ יוד אחרת ודאי אינו נכון כיון דעכ"פ לפנינו התינוק קורא אותו בנפרדים וא"כ הוי שם שלם וכשידביק היוד לה' באופן שלא תהי' ניכרת רק ה' הוי ממש מוחק את השם דהיינו היוד מהשם שהוא שרשית כט"ז סי' רע"ו סק"ז ואף אם יכתוב קודם היוד ואח"כ ידביק היוד שכבר נדבקה קצת היטב לה' ובזה י"ל דלא מיקרי מוחק כיון דתיכף כשנעשה ה' לא יחסר המזג וכבר יש יוד לצירוף השם אבל זה אינו דהא השם בעי קידוש לשמה ובשעה שנכתבה היוד לא יוכל לקדשה דזה לא מיקרי קידוש כמובן. לכן המובחר לגרר בין אותיות הדבקים ושפיר דמי:

וע"ד שאלתו בע' וצ' שיוצא עיקוץ מיוד לגוף העין וכן בצ' אם לדמותו למ"ש מג"א סי' ל"ב ס"ק כ"ט בעוקוץ היוצא מאלף דכשר כיון דאין האלף צריכה עיקוץ. מצד הסברא נראה ודאי דכן הוא ואפשר דזה חמור יותר כיון דעי"ז נעשה האות כולן סתום משא"כ בא' ושו"ר במק"מ סי' ל"ב ס"ק צ"ה מסופק בזה ולא העלה דבר ברור:

סימן קיב

לכבוד הרב הה"ג מו"ה פנחס נ' אבד"ק טליסט:

ע"ד שאלתו שהיוד מן שם אלקיך נדבק לכף וחושש מע"כ להפריד בין הדבקים עפי"ד הנוב"י יו"ד סי' קס"ט דבנעשה לאחר הכתיבה אין להקל דלמא הלכה דלאחר כתיבה אין נגיעה פוסל הנה בזה אין לחוש כלל וכבר חלקו על הנוב"י כל הבאים אחריו אחר שהחליט בנוב"י דגרירת קצת האות והנשאר יש בו כדי אות אין בו רק איסור מדבריהם וא"כ יש להקל מטעם סד"ר ובפרט בנגיעה שיש לומר שאין בזה איסור כלל להפריד

כי אינו מגוף האות כלל וכבר האריך בזה בתשו' בי"ש ח"ב יו"ד סי' קל"ב גם בקסה"ס מורה להתיר להפריד נגיעה שבין אותיות השם שנעשה גם לאחר כתיבה ולית דין צריך בושש כלל. אמנם בנידון שאלתו כפי הציור שצייר מעלתו נראה ברור שהיוד נשתנה צורתם לנ' כפופה ממש ולא יועיל כלל להפריד מטעם חק תוכות רק צריך לגרור כל הנ' ואין חשש בזה אף שהיוד הוא מהשם כמו ה' שנוגעת לגגה ונראה לכל שהוא ח' דמותר לגרור הרגל כמבואר סי' רע"ו סעיף י"א בהגה. ולכאורה צ"ע גם בהאי דינא הנ"ל דהא גרירת הרגל הוי מחיקה גמורה ואסור מה"ת וא"כ מה בכך דה' נדבקה לגגה ונפסלה ומוחק לצורך תיקון הא לשיטת הסמ"ק שהובא בטור סי' נ"ב בנפסלה לאחר כתיבה ל"ש דינא דחק תוכ"ת כלל יעו"ש וא"כ יכול לגרור נגיעת הה' למעלה לגגה ויהי' השם כדינו. ונהי דלהפוסקים דהוי ח"ת גם לאחר כתיבה לא סגי בהכי וצריך לגרר כל הרגל ואנן קיי"ל לחומרא אבל לענין מחיקה בשם האיך נקיל מספק ועפ"י מ"ש בתשו' בית שלמה ח"ב יו"ד סי' קמ"א דדינא דסמ"ק הוא רק בנשתנה צורת האות מקדמותה ואין לו צורה אבל בנשתנה לאות אחרת מודה דהוי ח"ת גם לאחר כתיבה ניחא דהא ברגל א' שנוגעת לגגה נשתנה לאות אחר. אך מדברי הג"פ אה"ע סי' קכ"ה מבואר להדיא דסובר דגם בכה"ג לסמ"ק לא מיקרי ח"ת זולת בנשתנה בכוונה לאות אחר. ועוד דגם בלעדי שיטת הסמ"ק הנ"ל יפלא לפי מה שהוכיח הגאון בית מאיר אה"ע סי' קכ"ה מחידושי רשב"א שבת ק"ד שהוכיח שם מהא דנטלו לגגו של ח' ועשאו ב' זיינן ומהא דנטלו לתגא של ד' ועשאו ר' דלא שייך כלל ח"ת בזה כיון דתחילתו ע"י כתיבה הוא רק מדרבנן פסול משום דנראה כח"ת יעו"ש ואם כי בדברי הב"מ הנ"ל שחשב הוכחת רשב"א לראי' עצומה דאף דמהא דמשני בשבת שם כגון שנטל לגגו של ח' ועשאו ב' זיינין כבר דחה הר"ן שפיר דלענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה אף דאינו כתב לענין ס"ת אבל משנויא דרבא שם דנטלו לתגא דד' ועשאו ר' מוכח שפיר דהא כתב רק אות אחת וחיובו משום תיקון הספר ואם הספר פסול משום ח"ת מה תיקן עכת"ד יש לו לתמוה הרבה והעיקר כי רש"י ז"ל שם בשבת ד"ה רבא אמר וז"ל ובדבר מועט חייב הואיל וזה תיקון הספר דאסור לאדם לשהות ספר שאינו מוגה משום אל תשכן באהליך עולה עכ"ל ובדברים המועטים של דברי קדשו נסתר כל בנין הב"מ דכשתיקנו ע"י שנטל תגא דד' אף דאסור לקרות כן בציבור אבל עכ"פ הלא הועיל להשהותו וללמוד בו כי עכ"פ אין בזה הספר שום טעות אבל מעיקרא שהי' נכתב בטעות היה אסור לשהותו ולקרות בו ואף שהט"ז סי' רפ"א כתב דס"ת שאין אזכרות שלו כתובים לשמן אסור ללמוד בו אפילו ביחיד דלמא אתי לקרות בו הא בנה"כ שם חלק עליו יעו"ש וגם להט"ז

עכ"פ מותר להשהותו אבל ספר שאינו מוגה אסור אפילו להשהותו באופן שאין דברי הב"מ מוכרחים כלל אבל עכ"פ בשיטת רשב"א גופא ודאי נראה דסובר דכל ח"ת שע"י כתיבה הוא רק מדבריהם וע' בפ"ח לאה"ע סי' קכ"ה ס"ק י"ג הביא מדברי הג"פ שהביא הרבה פוסקים דסברי כרשב"א הנ"ל דהוא רק מדבריהם וא"כ האיך התירו למחוק רגל ה' שנוגעת בגגה כיון דאפשר מה"ת לתקנה ע"י הפרדת הרגל מהגג. ודוחק לומר דכיון דמדרבנן אין תיקון זה מועיל רק לגרר רגל הנ"ל מחיקה לצורך תיקון דשרי אף דאשכחן כיו"ב בכ"ד ועי' במנחות צ"ז ע"א דאין סידור הקנים ולא נטילתן דוחה שבת ועיי' שם בתוס' דהוא רק איסור שבות ואיתא בגמ' שם דנכנס מע"ש ושומטן ומניחן לארכו של שלחן ובמוצ"ש נכנס ומגביה ראשה של חלה יעו"ש הרי דהתירו ב' הכנסות להיכל בשביל איסור שבות דסידור הקנים והא הנכנס להיכל שלא לצורך עובר בלאו מה"ת כמבואר במנחות כ"ז ולפי שיטת התוספות מנחות כ"ז דלהשתחואה מותר לכנוס תמיד ניחא דהא יכול להשתחוות בשעת כניסה בע"ש ומוצ"ש אבל להט"א סוף חגיגה שהשיג על תוס' ע"כ לומר כיון דמדרבנן אסור לסדר הקנים בשבת ומוכרח לכנוס עבור זה בע"ש ומוצ"ש הוי שפיר כניסה לצורך אבל לא כל הדברים דומים:

וראיתי בתשו' מהרי"א הלוי ח"א סי' קי"ב שהעיר בזה שהערותי לעיל דלסמ"ק האיך רשאי לגרר רגל הה' כולו והביא מתשו' בית אפרים שכתב דכיון דעכ"פ עתה כמות שהוא שם ח' עליו מותר למחוק אף דאפשר לגמור ולעשותם ה' כדינא יעו"ש ולי צ"ע בזה דהא בתמורה כ"ג פליגי ר' ורבנן דרבי סבר לא עשו תקנה בקדשים ורבנן סברו עשו תקנה בקדשים וקיי"ל כרבנן וגם לרבי דאמר לא עשו תקנה בקדשים כתבו תוס' שם דה"ד כגון שיש ריוח בדבר כגון שאינה אבודה שמינה יותר יעו"ש וא"כ בנ"ד בקדושת השם כיון שאפשר לו להפריד הרגל מן הגג ויהי' ה' כשירה אף דעתה הוא פסולה יהי' מחויב לעשות כן. אכן נראה דהדבר נכון עפ"י מ"ש הש"ג פ"ז בשבועות ביסוד הדבר בנשפך דיו על השם דמותר למוחקו משום דאין כוונתו אלא לתקן וכן ברגל הה' שנדבקה לגגה משום דהוי כמטיל מום בבעל מום דמה"ת שרי וגם רבנן לא אסרו אם הוא לצורך תקון יעו"ש ושם הא גם בבע"מ עובר מותר להטיל מום קבוע מה"ת כמבואר ביו"ד סי' שי"ג סעי' ה' ומקורו מרא"ש בכורות ל"ג שם דגם בכור שאחזו דם מיקרי מום עובר ומה"ת שרי ורק מדרבנן אסור ומשום הפסד קודש התירו. והשתא נהי דלהסמ"ק גופא יש לומר באמת ברגל ה' שנגעה לגגה דאסור לגרור כל הרגל מדרבנן מיהת רק יפריד הרגל מן הגג אבל לדידן דמספקא לן אם הלכה כסמ"ק או לא פשיטא דשרי לגרור כל הרגל דהא מה"ת ודאי שרי כמטיל מום בבע"מ דשרי אף במום עובר ורק מדרבנן אסור

והו"ל סד"ר דלמא כפוסקים החולקים על הסמ"ק דאין הפרדה מועיל וע"כ שפיר שרי לגרור כל הרגל והיינו שמתחיל לגרור ממטה למעלה דאם יתחיל למעלה מן הרגל הדבוק לגג תיכף כשיגרור קצתו יוכשר להסמ"ק והוי כבהמה שהי' לה מום עובר ועבר שאסור להטיל בה אח"כ מום רק כשמתחיל לגרור ממטה למעלה אף דהי' אפשר לו להתחיל מלמעלה למטה ולא יצטרך לגרור כל הרגל לסמ"ק מכ"מ אין זה רק איסור דרבנן אם אינו עושה כן כמו מטיל מום בבע"מ ולדידן שרי מטעם ספק דרבנן. וכן ניחא נמי לשי' רשב"א הנ"ל דכל ח"ת שע"י כתיבה הוא רק מדבריהם ואפ"ה רשאי לגרור כל הרגל והיינו ג"כ באופן הנ"ל שגורר מלמטה למעלה דהא השתא הו"ל בע"מ אף דאפשר לתקן מום זה ע"י גרירה למעלה והפרדה מגג מכ"מ כשאינו עושה כן ומוחק הרגל הנ"ל רק איסור דרבנן וכיון דחכמים באמת פסלו לעשות כן משום ח"ת תו ממילא רשאי לעשות כן וזה ברור:

והנה כפי ראות עיני בציור שצייר כ"ת נראה לי שהיוד הוא צורת נ' כפופה ממש ולדעתי אף אם התינוק יקראנה יוד אין להשגיח ע"ז אחר שהכל רואים שהוא צורת נ' כמבואר בכ"ד דבדבר הנראה לכל לא משגיחינן בתינוק ושפיר דמי למחוק הנ' וצריך להתחיל למחוק מראשה ולא מלמטה למעלה דאז יושאר צורת יוד ע"י ת"ת. ונראה דא"צ למחוק ראשו של היוד רק יתחיל למחוק ברגל הימיני באופן שיפריד רגל הימיני מן הראש ולא ישאיר לראש שום רגל כלל וכלל. ולכאורה היה נראה לגרור גם הראש מהיוד שנעשה נ' וכמו ריש שעשאה ד' דכתב ט"ז סי' ל"ב ס"ק י"ז דצריך לגרור הכל דנעשה בכתיבה אחת הגג והרגל ואף להרב ז"ל בש"ע סי' ל"ב סעי' כ"ה שנטה מדרכו של הט"ז וכתב טעם אחר בד' משום דהגג נעשה בפסול ושוב ממילא צריך לגרור כל מה שנכתב אח"כ יעו"ש היינו משום דבאמת הד' שהוא מרובעת א"א לכתוב הגג והרגל בכתיבה אחת אבל יוד שהוא עגול ודאי ראשה ורגלה כתיבה אחת הוא וצריך למחוק הכל. וכה הראני בני הרב מו"ה דוד דבר תמוה בפרמ"ג סי' ל"ב במ"ז ס"ק י"ז שכתב דיוד ואו הוא ב' כתיבות יעו"ש שהוא תמוה. אמנם נראה דכ"ז בנעשה הפסול בשעת כתיבה אבל בנ"ד שנכתבה היוד כהוגן ואח"כ נמשך לכף ונעשה נ' בכה"ג גם בכתיבה אחת א"צ למחוק הכל רק מקצתו לבטל צורת האות כמ"ש הפמ"ג בפתיחה לסי' ל"ב באות ב' יעו"ש ובמק"מ סי' ל"ב ס"ק ע"ב וס"ק ע"ז. ואף שלהרד"ק ומהר"ם אלשקר נראה דבכל גווני צריך למחוק הכל גם בנפסל אח"כ ויש להחמיר לכתחלה כוותייהו כמ"ש בקסה"ס סי' ח' סעי' ח' מכ"מ בשם וודאי דיש לסמוך על רוב הפוסקים שלא למחוק הכל שאר עכ"פ ראשו של היוד וכמ"ש מג"א סי' ל"ב ס"ק כ"ו בשם מהר"י הלוי בכ' דאלקיך שעשה גגו רחב

דימחוק הגג ולא הרגל יעו"ש ואח"כ יצרף ויכתוב רגל לראש הנ"ל ויהי' יוד. והנשאר דבוק בכ' יגרר בטרם שיעשה רגל היוד דהא גרירת הטיפה מהכ' אינו פשוט להתיר דהא כשר גם עם הנגיעה והוא רק להידור ובטרם שעשה היוד יש לומר דקיל טפי כמו באלקינו שהשמיט היוד דמותר למחוק הנ"ו דלא הוי נטפל כמ"ש מהר"ם לובלין וכך פסק בנ"י סי' רע"ו והיינו דלא הוי נטפל כיון דנחסר לגוף השם יעוש"ה. ואף דשם שאני דמתחלה כתב כן ולא חנה קדושת נטפל על נ"ו אבל הכא מתחלה כתב כהוגן וחלה קדושת נטפל על הכ' מכ"מ איכא למימר נמי כיון דעתה אזדא לי' היוד פקעה קדושה מהנטפל ע"כ ש"ד למחוק הטיפה הנוגעת לכ' בטרם שיעשה רגל לראשו של יוד. וגם אם ימחוק בזה גם קצת הנשאר מרגל היוד מחובר לכ' אין חשש כ"כ דהא הפמ"ג סי' ל"ב ס"ק כ"ו מתיר בפשיטות למחוק מקצת אות הנשאר מהשם אף דבנ"י סי' רע"ו סעי' יוד כתב בפשיטות דאסור למחוק המעיין שם בארוך יראה כוונתו דהיינו באות שלם שנשאר מהשם אבל במקצת אות לא ברירא לי' לאיסור ועכ"פ לתיקון קצת שרי והכא הוי ג"כ תיקון להידור הכ' הנטפל. ועי' תשו' בי"ש סי' קל"ד קליה דגם לצורך הידור יש מקום להקל בכה"ג למחוק כיון דהוא רק חומרא בעלמא ולחוש מטעם שהוא דבוק לכ' והכ' הוא נטפל לשם יש לצדד שימחוק בטרם שיכתוב רגל יוד וכנ"ל ובשגם דיש לומר דבכה"ג הוי לי' נטפל לנטפל דל"א וכעין שאמרו בש"ס בכ"ד אין אומרים הבא גיסטרא לגיסטרא ועי' בזה בתשו' חו"י סי' מ"ו שהביא דוגמת כאלה יעוש"ה:

סימן קטו

להרב המאוה"ג מו"ה נחמי' פרוינדיל ז"ל אבד"ק סאמבור ישן:

ע"ד שאלתו שבעירו צריכים כעת להוסיף שו"ב ונמצא איש א' שלמד מלאכת השו"ב אצל שו"ב בקהלתכם ושמו הרצ"ו ובטרם שלמדו נתן לו כתב באיסור לבל יהי' האיש הנ"ל שו"ב בקהלתכם והכתב נאבד וגם הרצ"ו כבר הלך לעולמו ושל"ח ורבים המה המבקשים לקבל לשו"ב את האיש הנ"ל שנתן הכתב באיסור. והאיש הנ"ל זוכר בבירור שהי' בחתימת ידו ואינו זוכר אם הי' הכל כת"י ואולי קרא הכתב בפיו גם אינו יודע נוסח הכתב אם בנדר או שבועה גם אינו זוכר אם נכתב בכתב הנ"ל שלעולם לא יהי' שו"ב בקהלתכם או נכתב כל ימי חיי הרצ"י הנ"ל והרצ"י הנ"ל הניח בן ממלא מקומו בקהלתכם ואינו מסכים שיקבלו את הנ"ל לשו"ב ואינו רוצה שיתירו לו האיסור וכ"ת האריך בפלפול רב ודרש חוו"ד בזה. והנה כ"ת כתב דיש להחמיר בזה אף דרבים מקילין בחת"י על כתב נדר או שבועה דלמא כתב בידו כל הכתב ובזה רבו המחמירין בשבועה בכתב ודלמא קרא הכתב בפיו ודלמא הי' כתוב בו לעולם דספק נדרים להחמיר.

ולכאורה יש לדון להיתר מטעם ס"ס דלמא כהפוסקים דשבועה בכתב לאו שבועה הוא ודלמא הי' כתוב בו רק כל ימי חיי הרצ"ו ואף שכ' המג"א סי' תס"ז דאין עושין ס"ס לכתחלה בידים ומה"ט אסור למכור ספק דרוסה לעכו"ם ל"ד לכאן דשם ע"י המכירה לעכו"ם עשה חמ"ח דלמא יאכלנו בעצמו ולא ימכרנו לישראל ובטרם שנמכר הוא ספק איסור ואסור לעשות ס"ס בידים אבל הכא הס"ס כבר נעשה מאליו ואין אנו עושין אותו בידים וש"ד לסמוך על ס"ס לכתחל' ולקבלו לשו"ב והן אמת שבמג"א סי' י' ס"ק י"א כ' דאסור לצאת בבגד לכרמלית דאין עושין סד"ר לכתחלה יעו"ש אף דהספק כבר נעשה מאליו אפ"ה אסור לסמוך לכתחלה וה"ה בס"ס יש לומר כן. אמנם גם בזה השיג הא"ר שם דרבנן לא גזרו על ספק והא אשכחן להדיא באו"ח סי' ע"ו דמותר לקרות ק"ש נגד ספק מיר מטעם ספק דרבנן ולדעת מג"א צ"ל דשם שאני דבהדיא אמרו בגמרא ברכות דכי גזרו רבנן במ"ר בוודאן בספיקן לא גזרו אבל בכל מילי דרבנן אין עושין לכתחלה לסמוך על הספק אבל אני תמה דהא בביצה ד' חידש רב אשי דביצה שנולדה ספק יו"ט ספק חול דאסורה דכיון דדשיל"מ אפילו באלף לא בטיל ספיקא דרבנן להחמיר יעו"ש הרי דדוקא בדשיל"מ חידש כן ותיפוק לי' כיון דאפשר לאוכלו לאחר יו"ט אין עושין סד"ר לכתחלה ולמה לן טעמא דדשיל"מ ובהאי דינא דמג"א הנ"ל הא ל"ש דשיל"מ דהא בחצר לא נאסר הבגד הזה מעולם וכהא דאמרינן ביבמות פ"ב דתרומה לא מיקרי דשיל"מ לכהן דלא נאסר לו מעולם וכיון דל"ש דשיל"מ ממילא דמותר לסמוך על סד"ר לכתחלה ועי' ש"ך סי' ק"י שהעלה דס"ס מהני גם בדשיל"מ כל שהספק בגוף ולא בתערובות יעו"ש ומוכח דמותר לסמוך על סד"ר לכתחלה אף דיש לו מתירין לאחר זמן. וכה ראיתי גם בס' יד"י לה' שחיטה בהשמטות לתערובות שתמה ג"כ על מג"א הנ"ל דל"ד להא דסי' תס"ז דאנו עושין הס"ס בידים ועכ"פ לסמוך על ס"ס לכתחלה לא מצינו איסור כלל ואף דמבואר באו"ח סי' תס"ז סעי' ב' דאין סומכין על ס"ס בחמץ ובט"ז שם ביאר הטעם משום דאפשר לאוכלו לאחה"פ ואין הפסד בשהיה נראה דהיא רק משום חומרא דחמץ שהוא במשהו ול"א כן בשאר איסורין ומהגם דגם שם היינו כשאין לו הפסד כלל בשהיה והכא אף שהאיש הנ"ל שנתן הכתב הוא שו"ב במקום אחר מכ"מ המקום הנ"ל שרוצה להיות שו"ב כעת הוא מקום פרנסה לפניו יותר: אכן נראה דאין להתיר מטעם ס"ס דהא ס"ס במקום חזקת איסור אינו מועיל ומבואר בפמ"ג סי' ק"י בש"ך ס"ק כ"ח דה"ה כשהספק הראשון הוא נגד חזקת איסור והספק הב' אינו נגד חזקה כגון שנתערב אפ"ה לא הוי ס"ס ואף שבפמ"ג סו"ס ח"י כ' להיפך דבריו תמוהין וכבר תמה עליו בתשו' בי"ש יו"ד ח"א סי' ל"ג וא"כ בנ"ד נהי דבספק הראשון דלמא שבועה

בכתב אינו כלום הוי ספק גמור ואיננו נגד חזקה אבל הספק השני שמא השבועה הי' רק כל ימי חיי הרצ"י הנ"ל נגד חזקת איסור כיון דעכ"פ נאסר כל ימי חיי הרצ"י ואנו מסופקין אם נמשך האיסור אח"כ מיקרי איתחזק איסורא כהא דאמרינן בנזיר ח' הכא נחית לי' לנזירות במאי לסלוקי מיני' ועיי"ש בתוספת ולכאורה מוכח איפכא דבכה"ג לא מיקרי נגד חזקת איסור מהא דאמרינן בנדה ט"ו דבעלה מחשב ימי ווסתה ובא עליה מטעם ס"ס דלמא לא ראתה ואת"ל ראתה דלמא טבלה יעו"ש אף דהספק השני נגד חזקת איסור אבל נראה דשם שאני דכשם שיש לספק השני חזקת איסור כן יש להספק הראשון חזקת היתר דהא אשה בחזקת טהרה עומדת ואוקי חזקה להדי חזקה והוי ס"ס גמור אבל בנ"ד הא לדעת הח"ס בתשו' יו"ד סי' רכ"ו גם שבועה ונדר בח"י הוא ממש כמו שבועה בכתב ותלוי בפלוגתת הפוסקים א"כ להספק הראשון אין שום חזקת היתר דהא בסד"ד ל"ש כלל חזקה כמ"ש כנה"ג יו"ד סי' ח"י והספק השני הוא נגד חזקת איסור ושפיר יש לומר דאינו מועיל ושו"ר כעין זה בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' קט"ז דהטעם בהא דנדה ט"ו הנ"ל דהוי ס"ס משום דיש להספק הראשון חזקת היתר יעו"ש וא"כ בסד"ד יש לומר דלא מהני. אמנם גם לדעת הנוב"י סי' ס"ח דשבועה בחת"י לאו כלום הוא ושוב שפיר י"ל דהוי ס"ס דהא הוי ספיקא דמעשה דלמא לא כתב בכת"י ובספיקא דמעשה אזלינן בתר חזקה:

אמנם גם להנוב"י הנ"ל עדיין אין ההיתר ברור דהא בן השו"ב הרצ"י הנ"ל אומר בבירור שהי' הכתב כתב ידו של השו"ב שנתן הכתב רק אינו זוכר אם קרא הכתב בפיו לשם שבועה. א"כ שוב הוי ספיקא דדינא ול"ש לאוקמי אחזקה וממילא דספק השני הוא נגד חזקת איסור וגם בלעדי זאת בספק הראשון איכא ס"ס לאיסורא דלמא שבועה בכתב הוי שבועה מה"ת ודלמא קרא בפיו לשם שבועה ואף שכ' הגאון מהרש"ק דגם קרא בפיו אינו שבועה כי לא כיון לשם שבועה רק לקריאה בעלמא אכתי הא ספק הוא דלמא קרא בפיו לשם שבועה דזה בוודאי מועיל לכ"ע וכמ"ש בתשו' הרי"מ יו"ד סי' י"ד. והנה כ"ת דן בזה אם בן השו"ב נאמן כי הוא נוגע בדבר והביא מישועת יעקב יו"ד סי' קכ"ז דקרוב נאמן א"כ ה"ה נוגע דמטעם קרוב היא וכמ"ש בנוב"י חאה"ע סי' כ"ז. ואם כי ראי' הג' שם מהא דא"כ אין אדם מתארח אצל חבירו יש לדחות דהא להתיר גם פסולי עדות נאמנים כמ"ש ש"ך סי' קכ"ז ס"ק כ' וה"ה נוגע אבל לאסור דאין פסולי עדות נאמנים גם נוגע אין נאמן וגם יש לומר דשם מטעם בעלים היא דבעלים נאמנים על שלהם אבל הכא דאינו בעלים רק נוגע יש לומר דאינו נאמן וכן מוכרח לומר לדברי הפנ"י קדושין ס"ו שכ' בטעמא דע"א נאמן להתיר משום חזקה דאין אדם חוטא ולא לו ואכתי האיך

נאמן להאכיל ולמכור לחבירו הא נוגע הוא וע"כ דזה נאמן מטעם בעלים. אך בגוף הדבר דקרוב נאמן אף לאסור של חבירו ודאי קושטא היא דהא מבואר בכריתות ר"פ אמרו לו דאשה נאמנת לומר אכלת חלב לחייבו קרבן וא"כ ה"ה קרוב וכן הוכיח בס' עצ"ל יו"ד סי' קכ"ז שם וגדולה מזו מוכח מנימו"י סנהדרין פ' זה בורר דאפילו רשע בעבירה נאמן לאסור את של חבירו רק רשע דחמס אינו נאמן דז"ל הנימו"י ותלמודא פסק כאביי דל"ב רשע דחמס וכו' ורחמנא פסלו לעדות דכתיב אל תשת רשע עד אבל בעלמא בשאר איסורים דאפילו ע"א כשר בהם ואפילו אשה ליכא למיפסלי' עכ"ל וע"כ לענין נאמן לאסור מיירי הנימו"י דלהתיר גם רשע דחמס נאמן כדמוכח מדברי ש"ך הנ"ל ובבא לאסור בזה רשע דחמס אינו נאמן אבל שאר פסול בעבירה כשר ונראה דראי' הנימו"י הוא מהא דאמרינן בקדושין ס"ו לאביי אי מהימן לך דלאו גזלנא היא אפקה משמע דוקא גזלן פסול ולא מחמת עבירה אחרת וכמו דלאביי בדבר שבערוה ה"ה לדידן באיסורין ועי' בר"ן שם ובס' מנ"ח מ"ע ל"ט תמה טובא בדברי הנימו"י הנ"ל ולע"ד לק"מ ועכ"פ נראה מדברי הנימו"י דבאיסורין הכל נאמנין רק רשע דחמס אינו נאמן וא"כ גם נוגע כשר:

וגם יש לומר דמ"ש הש"ך דפסולי עדות אינם נאמנים לאסור היינו דוקא במידי דאיתחזק התירא אבל בדבר דלא איתחזק התירא גם ע"א פסול נאמן לאסור וכ"כ במקנה קדושין ס"ו יעו"ש והכא כיון דגם בלעדי העד אין היתר רק מטעם ס"ס וכמ"ש לעיל זה מיקרי לא איתחזק התירא ויוכל ע"א לאוסרו בוודאי כמ"ש בהגהות אמ"ב יו"ד סי' קכ"ז ולהתיר השבועה כיון דנשבע ע"ד חבירו לתועלתו אף שמת ונשאר בנו הוא עומד במקומו כמבואר ביו"ד סי' רכ"ח בהג"ה. ולכאורה יש לומר כיון דהשו"ב הנ"ל שנתן הכתב אומר שהרצ"ו בחיים חיותו מחל לו השבועה נהי דאין המחילה מועיל בלי היתר כדאי' סי' רכ"ח סעי' ל"ז אבל עכ"פ תו יש להתיר לו השבועה דהוי כהסכים שיתירו לו אכן נראה דבנשבע לתועלת חבירו שאין מתירין לו רק בהסכמתו אף שהסכים אם אח"כ חזר ומוחה בטרם ששאל על שבועתו ודאי אסור להתיר לו דודאי בידו לחזור בו כ"ז שלא התירו לו והכא אף שלא מיחה אח"כ כיון דמת והבן יורש כוחו והוא מוחה עתה אין מחילת האב מועיל כלום וכהא דאמרינן בב"ק ק"ד דלמא שכיב ר"א ונפלו נכסי קמי יתמי והתקבלות דר"א לאו כלום הוא. ומהגם שלפי דברי בן השו"ב נשבע ע"ד רבים שאין לו התרה ע"כ לפענ"ד אל יכנסו בפרצה דחוקה לקבל את השו"ב הנ"ל שנתן כתב איסור גם אם הי' באפשרי להתיר מטעם ס"ס אין ראוי להקל לקבל שו"ב קבוע לעולם ע"י היתר ס"ס וכעין זה כתבו תוס' סופ"ב דכתובות דמה"ט טימאו חז"ל בית הפרס אף דס"ט

ברה"ר טהור כיון דהוא דבר קבוע לעולם לא רצו להתיר וה"נ בנ"ד ולמה נכנסו בפרצה דחוקה אם כל הארץ לפניהם לקבל להם שו"ב הגון בלי שום חששות והנלע"ד כתבתי:

סימן קטז

להרב החריף ובקי מו"ה שמאי זילבערמאן נ"י בבאקאווסק:

ע"ד שאלתו בעצם האליה שהקולית תחובה בו שנשברה והאסותא שלימה ויפה אם יש בזה חשש דנשבר העצם מהארכובה ולמעלה וכתב בשם תשו' מהרש"ם סי' מ"ד שמטריף בזה וראייתו מלשון רש"י חולין כ"א ד"ה ניטל הירך יעו"ש הנה תשו' מהרש"ם אינו ת"י ומדברי רש"י איני רואה הכרח לזה דהא דכ' רש"י שם דטריפה מטעם נחתכו רגליה היינו מטעם חתיכת הקולית דכיון דניטל הירך שלמעלה מהקולית הו"ל נחתך הקולית כמו נחתך פרק האמצעי מהתחתון דטריפה מטעם שבירה כמ"ש הרא"ש הובא ביו"ד סי' נ"ה סעי' ג' אבל בנחתך או נשבר עצם האליה למעלה מהבוכנא אינו מוכרח דטריפה דיש לומר דטריפות רגל היא רק עד פרק הג' ועד בכלל משם ולמעלה בכלל גוף היא ואינו רגל ובעוף באמת הפרק הג' מחובר לגוף לגמרי וכמ"ש בהג"א פרק בהמה המקשה סי' ז' ושם משמע דבירך יש ג' פרקים ולא יותר וצ"ל הא דפירש רש"י כאן ניטל הירך שלמעלה מן חיבורו מבוקא דאטמא ששם מושאל היא גם לעצם זה אבל לדינא אינו בכלל ירך וגם בדף נ"ו מפרש רש"י שמיטת ירך היינו בוקא דאטמא דשף מדוכתא. אמנם קצת סמך יש לדברי מהרש"ם הנ"ל בתוס' חולין ל"ב ד"ה ולחשוב שכתבו דמן הארכובה ולמעלה דאסור היינו סמוך לצוה"ג אבל למעלה ברחוק שרי ונשבר העצם דטריפה היינו עצם שני ולא שלישי אלא דמדברי רש"י כ"א מבואר דניטל הירך והבשר חופין טריפה עיי"ש ודבריהם נפלאים מאוד דהא מבואר להדיא בחולין ע"ז דנשבר עצם הקולית לכ"ע טריפה ופלוגתא דאמוראים שם היא בעצם השוק וכבר העירותי בזה במ"פ ליו"ד סי' נ"ה. ולהנ"ל נראה דכוונת תוס' לתרץ קושיתם שהקשו דניטל הירך תיפוק לי' דטריפה מטעם נחתכו רגליה ולזה תירצו דיש לומר דנחתכו רגליה היינו סמוך לצוה"ג ובעצם שני ולא בשלישי וכוונתם עצם שני מעצם שבו צוה"ג דהיינו קולית אבל עצם שלישי לעצם שבו צוה"ג דהיינו עצם האליה שהקולית תחובה בו כשנשבר כשר ואינו נבילה רק כשניטל וחלל שלה ניכר אבל מטעם חתיכת עלם לא מיטרפא בעצם זה ושוב כתבו דמרש"י מבואר דנחתכו רגליה שייך נמי בעצם הנ"ל והדרא קושי' לדוכתי' וזה סעד דגם לשיטת התוס' טריפה בנחתך עצם וצ"ע לדינא כי סתימת הפוסקים לא משמע כן ובעוף אם נשבר העצם שהקולית תחובה בו ודאי דזה הוא גוף ממש ולא רגל כהג"א הנ"ל:

ומ"ש כ"ת דמדברי הראב"ד בהשגות פ"י מה' שחיטה ה"ג נראה דמפרש שמיטת ירך היינו כשנשמט עצם האליה מחיבורו בשדרה וטריפה אף בלי איעכול ניבי ובוקא דאטמא דשף מדוכתי' דבעינן איעכול ניבי היינו כשנשמט הקולית מעצם האליה ותמה על המ"מ שם שמפרש דברי הראב"ד באופן אחר. והנה גם הר"ן בא"ט הבין מדברי הראב"ד כהמ"מ דשמיטת ירך היינו שנשמט הקולית מעצם האליה ובזה ל"ב איעכול ניבי ובוקא דאטמא דשף היינו הקולית בתחתיתו נשמט מהשוק וכן מבואר בתשו' רשב"א ח"א סי' רצ"ד וז"ל והראב"ד ז"ל פירשה בהיפוך דשמיטת ירך הראש המחובר אל הגוף והתם בין בעוף בין בבהמה טריפה אע"ג דלא איעכול ניבי כו' ובוקא דאטמא היינו הראש התחתון המחובר אל השוק והתם הוא דבעיא איפסוק ואיעכול יעו"ש וזה כהר"ן והמ"מ וגם כי פשטות הראב"ד מורין כמ"ש כ"ת דקאי על העצם האליה שנשמט מן השדרה ויתכן דחילו דהראב"ד משום דשם קתני נמי שמיטת גף בעוף טריפה משום דחיישינן לריאה וסובר הראב"ד כהג"א שהובא בש"ך יו"ד סי' ל"ב דל"ח לנקובת הריאה רק בעצמות המונחים על הריאה ממש והיינו העצמית שלמעלה מכל הגף והוא העצם שבו האסותא שהגף נכנס לתוכו שזה דבוק להריאה ואם נשמט משדרה טריפה ודומיא דהכי נשמט הירך היינו עצם האליה שלמעלה מג' פרקים שברגל. והפוסקים הנ"ל לא ניחא להו לפרש הכי כדברי הראב"ד דהם סברו נשמט הגף כפשוטו היינו הגף שנשמט מהאסותא שבגוף דלא כהג"א וכן קיי"ל ביו"ד סי' נ"ג ודומיא דהכי שמיטת ירך בהכי מיירי שהקולית נשמטה מהאסותא ובוודאי דעת הגאונים הנ"ל מכרעת ואינהו הוי בקיאי בשורש דברי הראב"ד טפי מינן. ושו"ר בדע"ת סי' נ"ה ס"ק ה' שגם הוא תמה על הר"ן בהבנת דברי הראב"ד והביא מכלבו סי' ק"א וסיים שגם בתשו' הרשב"א סי' רצ"ד הבין דברי הראב"ד דשמיטת ירך היינו בנשמט העצם האליה מהשדרה יעו"ש. וז"א להמעיין בתשו' הרשב"א שלהדיא מפרש דברי הראב"ד כר"ן ומ"מ:

וע"ד שאלתו בעוף שלא היה יכול לילך ואח"ש נמצא שנשברה האסותא שהקולית תחובה בו ולא ראו שום רושם אם הוא מחיים והאשה אומרת שמחמת משמוש ידה שם נשברה וכ"ת נסתפק דכיון דא"י לילך אין לתלות בשגרונא בכה"ג שריעותא לפנינו שנשברה האסיתא וכמ"ש התב"ש בסי' ל"ב בנפלה פחות מי"ט אם אינה יכולה לילך אין תולין בשגרונא. ל"ד כלל דשם הא נפלה פחות מי"ט והו ריעותא מחיים אבל הכא כיון דיכולין לתלות שבירת האסותא במשמוש יד דלאח"ש ליכא ריעותא כלל רק הא דא"י לילך וזה תולין בשגרונא ומה"ט נמי לא דמי להא דמסופק ברשב"א הובא בב"י יו"ד סי' נ"ז בספק קניא ספק שונרא דאמרינן אימור קניא אם נמצא אודם בפנים אם תולין

האודם במידי אחרינא יעו"ש דשם עכ"פ האודם וודאי מחיים הוא והוי קצת ריעותא מחיים אבל הכא כשאפשר לתלות דלאח"ש במשמוש היד נשבר אין כאן שום ריעותא כי"ד ולח גרע הא דא"י לילך מבועא בריאה דאם יש נקב תולין במשמוש היד הטבח כמבואר בגמ' וביו"ד סי' ל"ז ולא אמרינן דהבועא מורה על נקב מחיים. אך בד"ק סי' נ"ה ס"ק ג' מצאתי עובדא כעין זו ונראה מדבריו להחמיר כשלא הלכה דאין לתלות במשמוש יד וצ"ע:

סימן קיז

לכבוד החריף מו"ה ישכר האממערשטאק באזופאליא:

מכתבו הגיענו נכון. וע"ד שאלתו במודר הנאה מחבירו אם מותר לו לשאול אצלו תפילין להניחם דמצות לאו ליהנות ניתנו וכמו מודר הנאה משופר דמותר לתקוע בו תקיעה של מצוה או אפשר דהכא אסור דהא אמרינן בב"מ צ"ד במתנה שומר חנם להיות כשואל דה"ט דבהאי הנאה דמיהמן לי' גמר ומשעבד נפשי'. וביארו תוס' ב"מ נ"ח ד"ה אר"י דה"ט דכסבורין העולם שהשאיל לו יעו"ש א"כ הכא שבאמת השאיל לו יש לו הנאת הגוף מבלעדי המצוה ואסור לשיטת הפוסקים דדוקא הנאת מצוה גרידא שרי ולא בדאיכא הנאת הגוף בהדי מצוה והאריך בזה והנה אם מטעם הנאה זו דמיהמן לי' אסור במודר הנאה יש לעיין דהא לפי תירץ קמא שבתוס' ב"מ נ"ח הנ"ל הטעם דבהאי הנאה דמיהמן לי' לאו מטעם דכסבורין שהשאיל לו רק הנאה דמיהמן לי' היינו שנתן לו חפץ לשומרו ועשאו נאמן וא"כ נימא דמי שמודר הנאה מחבירו אסור לו לשמור חפצו בחנם משום דנהנה דמאמין לי' וזה לא מצינן. וע"כ דאף דבהאי הנאה משעבד נפשי' מכ"מ אין הנאה כזו אסור במודר הנאה כיון דאינו נהנה מאתו רק הוא גורם לו הנאה זו שהעולם יחזיקוהו כנאמן וע"כ יש לומר דגם לפי תירוצם הב' דהנאה זו הוא רק משום שסבורין שהשאיל לו אף דבהאי הנאה משעבד נפשי' מכ"מ אין הנאה זו אסורה עליו:

אמנם בלאו האי הנאה הנ"ל יש לדון בתפלין כיון דלובשם דרך מלבוש זה גופא הוי הנאה וכדאמרינן ביבמות ד' דומיא דלבישה דאית בה הנאה וע' בחדושי הרשב"א שם ותפילין נמי מלבוש הוי דמה"ט מותר ללובשם בשבת ולא הוי משוי וע' בעירובין ר"פ המוצא תפלין ומה"ט ניחא נמי הא דאמרינן ביבמות ק"ג דסנדל של ע"א לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה כשירה ופירש"י שם דמצות לאו ליהנות ניתנו. יעו"ש וקשה דא"כ גם לכתחילה לישתרי ולהנ"ל ניחא דמנעל דרך מלבוש הוא והוי הנאת הגוף בהדי המצוה ולכתחילה אסור אבל בדיעבד שרי דדוקא למ"ד מצות ליהנות ניתנו הוא דבדיעבד לא יצא משום דהו"ל מהב"ע דע"י המצוה נעשה העבירה משא"כ למאי דקיי"ל מצות לאו ליהנות ניתנו

רק משום הנאת הגוף א"כ אין המצוה מחמת עבירה ובדיעבד יצא וכמו שביאר הדבר היטב בשו"ת אבני מלואים לאה"ע סי' כ"א יעו"ש. וכה ראיתי בחדושי רשב"א ליבמות ק"ג שכ' דה"ט דלכתחילה לא תחלוץ מפני שנראות כנהנת מעכו"ם ועוד הביא בשם י"מ דלכתחילה לא תחלוץ משום דהו"ל הנאה דע"י מותרת לינשא יעו"ש ותמהני דלמ"ל להך טעמא תיפוק לי' דהו"ל הנאת לבישה וא"ל דהרשב"א לטעמי' בנדרים ט"ו באומר הנאת תשמישך עלי דהקשה שם הא מצות לאו ליהנות ניתנו ותירץ משום דאפשר לו לקיים פו"ר באחרת יעו"ש דמוכח דסובר דגם בדאיכא הנאת הגוף בהדי המצוה ג"כ אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו דא"כ מה הועיל בתירוצו מפני שנראית כנהנת הא גם הנאת הגוף בהדי מצוה מותר וגם להי"מ למ"ל לטעמא דהנאה דעי"ז מותרת לינשא דהא הנאה כזו לאו הנאת הגוף מיקרי דהוא רק גרמת הנאה כמ"ש ריטב"א בסוכה ל"א תיפוק לי' דהו"ל הנחת לבישת מנעל וכזה יש להעיר נמי ע"ד הכ"מ בפ"א מציצית שכתב ע"ד רמב"ם שם שכ' דלא יעשה ציצית מעיר הנדחת ואם עשה לא יצא דאין לומר משום דאסור בהנאה דהא מצות לאו ליהנות ניתנו אלא משום דציצית בעי שיעור וכתותי' מיכתת שיעור' יעו"ש ותיפוק לי"ד בלא"ה ל"ש מצות לאו ליהנו' ניתנו דהא איכא הנאת לבישת הציצית דהו"ל הנאת הגוף וראי' לזה דהא לבישת כלאים לא אסור רק כשנהנה כמבואר ביבמות ד' ובחה"ר הנ"ל והא כלאים בציצית דהותר הוא משום מצוה אבל אי לאו הכי הוי כלאים וע"כ דציצית לבישה מיקרי וע' רש"י מנחות ל"ט ד"ה פוטרין בכ"מ דמבואר שם דציצית של צמר ופשתן בבגד משי הוי כלאים יעו"ש וע"כ משום דלובש כלאים והיינו הציצית גופא א"כ הו"ל הנאה ול"ש לומר מצות לאו ליהנות ניתנו ואולי דעת הכ"מ דכיון דקיי"ל מצות לאו ליהנות ניתנו רק דציצית מעיר הנדחת אסור משום הנאת הגוף א"כ עכ"פ בדיעבד יצא ולמה כתב הרמב"ם דאפילו בדיעבד פסול וע"כ הטעם משום כתותי' מיכתת שיעורא. או דיש לומר דדעת כ"מ כרשב"א נדרים ט"ו דהנאת הגוף בהדי מצוה ג"כ שרי:

אמנם לפע"ד יש לדון דגם לשיטת הרשב"א הנ"ל יש לומר דציצית של עהנ"ד פסולין דכבר הקשו על הרשב"א מר"ה כ"ח שמודר הנאה ממעיין טובל בה בימה"ג ולא בימות החמה יעו"ש וע"כ משום דאיכא הנאת הגוף בהדי מצוה אסור. ולי נראה דע"כ לא כתב הרשב"א דשרי רק כגון מצות עונה דאי אפשר להמצוה בלעדי הנאת הגוף לכך בטלה הנאת הגוף לגבי המצוה משא"כ בטבילה דמשכח"ל טבילה בלי הנאה כגון בימות הגשמים א"כ אין הנאה מסוג המצוה לכך באמת בימות החמה אסור וא"כ בציצית דכל המצוה הוא בלבישה ואי אפשר למצוה זו בלי הנאת לבישה בטלה לה הנאת הגוף בהדי

המצוה ושרי אפילו לכתחילה. אולם בנמ"י להרי"ף נדרים פ"ב אהא דתנן במשנה שם האומר לאשה קונם שאיני משמשך עובר בלא יחל דברו ומוקי לה בש"ס שם באומר הנאת תשמישך עלי הקשה שם בנימו"י הא מצות לאו ליהנות ניתנו ומתרץ דאפשר לקיים המצוה באחרת אבל באי אפשר לקיים באחרת כגון מודר הנאה מכל הנשים מותר בתשמיש מצוה דאע"ג דאיכא הנאת הגוף בהדי המצוה אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו ול"ד לנודר הנאה ממעיין שאינו טובל בימות החמה שאין מצות טבילה במעיין ובימות החמה כמצות תקיעת שופר ותשמיש מצוה יעו"ש וכוונתו טבילה אין מצוה חיובית דאם רצה לעמוד בטומאתו רשאי ול"ד לתקיעת שופר שהיא מצוה חיובית שאי אפשר לפטור ממנו וכן תשמיש מצוה שהוא מחיוב וכן מורים סוף דברי הנמו"י שם שכתב לתמוה על הריטב"א שכתב באמת בהנאת תשמישך דמה"ט אסור משום דאיכא הנאת הגוף בהדי מצוה ודמי למעיין בימות החמה וכתב בנימו"י ותמיהני היכא דמיא חובת מצות טבילה במעיין ובימות החמה למצות פו"ר במודר הנאה מכל הנשים וזרע אין לו יעו"ש. וא"כ יתכן דמצות ציצית כיון דאינו מצוה חיובית דהא אינו מחיוב ללבוש טלית בת ד' כנפות תו ל"ש בי' מצות לאו ליהנות ניתנו בדאיכא הנאת הגוף בהדי המצוה וכמו במעיין ובציצית איכא הנאת לבישה. ודברי הנימו"י הי' בהעלם עין מכמה אחרונים. וא"כ בתפלין דהוי מצוה חיובית גם לדעת הנימו"י אמרינן מללה"נ אף בדאיכא הנאת הגוף ושרי לשאול תפילין מחבירו שנדר הנאה ממנו אלא דלדעת הנימו"י ורשב"א נראה דלא אמרינן מללה"נ רק בדאי אפשר לקיים המצוה באופן אחר כגון שאין לו תפילין אחרים והיינו במידי דאיכא הנאת הגוף ג"כ בהדי מצוה אבל במצוה גרידא לכ"ע אמרינן מללה"נ אף בדאפשר באחר וכמ"ש באב"מ בתשו' סי' כ"א יעו"ש:

ובעיקר הקושיא שהקשו כולם על הרשב"א בנדרים מ"ו הנ"ל דכתב בהנאת תשמישך עלי מצות לאו ליהנות ממעיין דאינו טובל בו בימות החמה הביא בשעה"מ פ"ח מלולב בשם המאירי לחלק דשאני מעיין דאיכא הנאה גם לאחר קיום המצוה כשיוצא מהמעיין יעו"ש. ובאב"מ סי' כ"א תמה דהא תינח במודר הנאה ממעיין אבל במודר הנאה מחבירו אמרינן ג"כ בר"ה כ"ח שם דאסור להזות עליו בימות החמה וזה אין סברא שטיפה כ"ש יגרום הנאה גם אחר כן יעו"ש ולענ"ד יש ליישב דהנה בטורי אבן שם תמה בהא דמודר הנאה מן המעיין דאסור לטבול ביה"ח הא הו"ל דבר שאינו מתכוין להנאה דהוא מתכוין לשם מצוה ואי דהו"ל פ"ר הא לענין הנאה פ"ר שרי כמ"ש הר"ן בפ' ג"ה מהא דמוכרי כסות מוכרין כדרכן יעוש"ה וראיתי מובא משו"ת מהרי"א סי' שכ"ו שמתרץ דמודר הנאה שאני דהא קיי"ל יש מעילה בקונמות ובמעילה עשה הכתוב דבר שאין

מתכוין כמתכוין כדאי' בפסחים ל"ג יעו"ש עכ"ד. אבל אכתי קשה דהא מעיין מיקרי מחובר וכמבואר בע"א מ"ז בבעיא דמשתחוה למעיין מאי לנסכים ופירש"י שם דלהדיוט לא נאסר דהו"ל מחובר א"כ מה בכך דיש מעילה בקונמות כמו בהקדש הא בהקדש גופא אין מעילה במחובר לקרקע ואף דאיסורא דרבנן איכא מכ"מ בזה תו לא אמרינן דעשה הכתוב דבר שאינו מתכוין כמתכוין דרבנן לא גזרו בזה יותר מבשאר איסורי תורה. אשר ע"כ הוכרח המאירי לומר הטעם דאיכא הנאה לבתר שיצא מן המעיין והיינו דאז נשאר מים על גופו והמה תלושין ואיכא מעילה אז ואף דאינו מתכוין מכ"מ אסור כנ"ל דבמעילה עשה הכתוב דבר שאינו מתכוין כמתכוין וכ"ז הוכרח במודר הנאה מן המעיין דהו"ל מחובר אבל במודר הנאה מחבירו דהו"ל תלוש דדוקא עבד איתקש לקרקע ולא בן חורין כמ"ש תוס' קדושין ז' ובנ"ד שפיר אסור משום מעילה שמעל בזו הרגע שבא הטיפה עליו ונהנה מחבירו ובמעילה אף דבר שאינו מתכוין אסור. והא דהקשה הרשב"א בנדרים שם בהנאת תשמישך עלי דמצות לאו ליהנות ניתנו והוצרך לשנוי משום דאפשר באחרת אע"ג דשם נמי הו"ל קונמות ואיכא איסור מעילה אכתי מתניתין קשיתי' דקתני שם הר"ז בבל יחל דברו והא בל יחל ליתא דהו"ל דשא"מ ופ"ר ל"ש בהנאה רק לאו דמעילה איכא והוכרח לשנוי משום דאפשר באחרת ובכה"ג לא אמרינן מללה"נ ואיכא נמי לאו דבל יחל ודו"ק: אבל עדן הדבר דחוק להבין גם גוף דברי הרשב"א דמה בכך דאפשר באחר האם מצוה גרידא לאו ליהנות ניתן אפילו באפשר באחר ורק משום דאיכא הנאת הגוף אסור בז אפשר באחר ואמאי הא הו"ל דשא"מ לגבי הנאת הגוף ואכתי ליכא לאו דבל יחל רק לאו דמעילה. ועוד יש לתמוה בעיקר הקושיא הנ"ל שלפי מה שפרשתי קושיתו הוא רק על מה דקתני הר"ז בלא יחל וליכא רק לאו דמעילה הא באמת איכא גם לאו דבל יחל דכיון דעכ"פ אסור משום לאו דמעילה א"כ תו אינו מצוה כלל לשמש עמה דאין עבירה מצוה וכיון דאינו מצוה תו ל"ש לומר גם לגבי בל יחל דהו"ל דבר שאינו מתכוין דמתכוין למצוה כיון דאינו מצוה:

ואחר העיון הדבר נכון דבאמת אם אי אפשר באחרת כגון בנדר הנאה מכל הנשים שרי לגמרי דהא אתי עשה דפרו ורבו ודחי ל"ת דבל יחל אלא דהא ליתא דנדרים הו"ל עשה ול"ת ואין עשה דוחה ל"ת ועשה כמ"ש רשב"א בנדרים מ"ז דמה"ט נדר חל על דבר מצוה ול"א אתי עשה ודחי ל"ת והתינח בדאיכא לאו דבל יחל אבל הכא כיון דלענין בל יחל הו"ל דשא"מ דשרי רק דנשאר לאו דמעילה הו"ל ל"ת גרידא ואתי עשה דפו"ר ודחי ל"ת דמעילה ואף דרבי סובר הזיד במעילה במיתה וא"כ אין עשה דוחה ל"ת שיש בה מיתה כמ"ש בש"א סי' צ"ו הא אנן קיי"ל כרבנן דהזיד במעילה באזהרה ועוד דאפילו לרבי

הזיד במעילה במיתה היינו באכילה ולא בהנאה כמ"ש תוס' פסחים ל"ג. וניחא בזה מה דפשיטא לי' לרשב"א דבאפשר באחרת אסור ולא אמרינן מצות לאו ליהנות ניתנו והא בכ"ד משמע דמצות לאו ליהנות ניתנו אף באפשר באחר ולהנ"ל ניחא דבאמת בכל איה"נ אף בדאיכא הנאת הגוף בהדי מצוה שרי אף בדאפשר באחר דמצות לאו ליהנות ניתנו ואי משום הנאת הגוף הו"ל דשא"מ דשרי אבל בהנאת תשמישך דהו"ל קונמות ואיכא מעילה דאסור אף באינו מתכוין רק דאכתי שרי משום דלענין לאו דמעילה תו אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת א"כ בזה תו בעינן אי אפשר באחר דבאפשר באחר לא אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת דהא אפשר לקיים שניהם ולפי"ז צ"ל הא דנודר הנאה ממעיין אסור והיינו משום לאו דמעילה דאיכא לבתר שיצא מן המים והא לענין מעילה נימא עשה דוחה ל"ת היכא דאי אפשר במעיין אחר הא ליתא דהא לא הו"ל בעידנא דמיעקר לאו דהא נהנה לאחר המצוה ועוד דאינו מצוה חיובית ומעולם לא אשכחן דטבילת מצוה ידחה שום ל"ת ומה"ט נמי ניחא במודר הנאה מחבירו דאינו מזה עליו בימות החמה ומשמע אף בדאי אפשר באחר ומשום לאו דמעילה ול"א אתי עשה ודחי ל"ת משום דהזאה אינו חיובית ול"ש גבי' אתי עשה ודחי ל"ת ודו"ק היטב:

ועפ"י ביאורי במאירי הנ"ל דבמעיין ה"ט משום דלאחר שיצא מן המעיין הו"ל המים תלוש על גופו ומעל אז אף דאינו מתכוין אז מכ"מ במעילה עשה הכתוב דבר שאינו מתכוין כמתכוין מיושב בפשיטות מה דקשה לי מדוע לא תירץ דמעיין שאני דבטרם שנכנס כולו לתוך המעיין הוא נהנה ואז ליכא מצוה עדיין עד שיכנוס כולו ולהנ"ל ניחא דגם בטרם שיכנוס כולו הא מכ"מ הו"ל דבר שאינו מתכוין דהוא מתכוין לכנוס כולו לטבול לשם מצוה ולאו דמעילה ליכא דהא המעיין מחובר ולכך הוכרח לומר לאחר שיצא דאז המים נעשו תלושים ודו"ק ולפי"ז צ"ל דהא דהנודר הנאה מן המעיין דאסור לטבול בימות החמה מירי בנודר הנאה מן המעיין זה דאז נראה דאסור בהמים אף אם נתלשו וכמו באומר פירות אלו דאסור גם בהיוצא מהם אבל באומר ממעיין סתם נראה דאינו אסור רק בעוד שם מעיין עליו והמים הנתלשין כשיוצא תו לא מיקרי מעיין וההבדל שבין פירות אלו לפירות סתם ע' יו"ד סי' רט"ז ודברי המאירי אינו משמע כן דמיירי דוקא בנודר ממעיין זה אבל הדברים מצד עצמם נכונים לענ"ד. ויתיישב בזה דקדוק הלשון דנקיט הנודר הנאה ממעיין ולא קתני הנודר הנאה ממקוה אסור לטבול בימות החמה ולהנ"ל רבותא נקיט דבמקוה פשיטא דאסור דאע"ג דמקוה נמי מחוברין מיקרי דהא תלושין פסולין לטבילה הא מכ"מ משכח"ל מקוה מים שאובים שכבר נקראו תלושין ואח"כ נתחברו למקוה כשר על רגע חדא והוכשרו דעתה מחוברים מיקרי ולענין

מעילה בקונמות פשיטא דשייך דתלוש ולבסוף חברו מועלין כמבואר במעילה י"ט וא"כ פשיטא דאסור משא"כ מעיין דמחובר מעיקרו הוא ולא משכחת כלל שם מעיין במים תלושין שנתחברו למעיין דאכתי אין תורת מעיין עליהם דאין החבור מועיל רק לשומו מקוה ולא מעיין כאשר ביארתי הדברים היטב בחיבורי שירי טהרה מקואות פ"ה מ"ז א"כ מעיין מחובר מעיקרו הוא ואין מועלין אפ"ה אסור משום דמעל כשיצא מן המעיין וכנ"ל דאז נעשו תלושין וא"ש:

ובהיותי בענין זה לענין מעילה בתלוש ולבסוף חברו ראיתי להריטב"א בחדושיו לקדושין נ"ד אהא דמוקי שם מתניתין דר"מ אומר המקדש במזיד בהקדש קדש דמשנתינו בכותנות כהונה שלא בלו עסקינין הואיל וניתנו ליהנות בהן ופריך מהא דתנן ר"מ אומר מועלין אף בעתיקים ואמאי נימא הואיל וניתנו ליהנות בהן דהא חומת העיר ומגדלותי' משירי הלשכה אתין ותמה הריטב"א הא חומת העיר מחובר הוא ואין מעילה במחובר וביאר בס' מחנה לוי שם כוונת קושיתו דאע"ג דהו"ל תלוש ולבסוף חברו דעת ריטב"א כרמב"ם דדוקא משום חומרא דע"א מחמירין בתלוש ולבסוף חברו אבל בהקדש לענין מעילה כמחובר דמי. ולענ"ד יש ליישב קושי' ריטב"א הנ"ל דהא לכל אוקיימתות שם סובר ר"מ דהקדש במזיד מתחלל ור' יהודא פליג עליו דדוקא בשוגג מתחלל וטעמא דר"מ תמוה מאד דהא קרא דמעילה ע"כ בשוגג מיירי דהא כתיב התם דמייתי קרבן ובמזיד ליכא קרבן גם לר"מ וא"כ תו מנ"ל דהקדש במזיד מתחלל וכבר תמהו בזה התוס' קדושין נ"ג שם ד"ה אף במכר וע' בפנ"י שם. ולענ"ד יש לומר דהנה בע"א נ"ב אמרינן התם קרא אשכח ודרוש דכתיב ובאו בה פריצים וחללוה וביאר הרז"ה שם דהיינו פריצי ישראל וכיון דמעלן נפיק לחולין והרמב"ן במלחמות שם תמה עליו דהא פריצי ישראל מזידין היו והקדש במזיד אינו מתחלל וע"כ דבפריצי גוים מיירי דלאו בני מעילה נינהו כלל אלא דגזיה"כ הוא כיון דנכנסו נכרים נתחלל ולאו מטעם מעילה יעו"ש והשתא יתכן דר"מ דסובר הקדש במזיד מתחלל יליף לה מקרא דיחזקאל דבאו בה פריצים וחיללוהו ולית לי' גזיה"כ הנ"ל דנתחלל ע"י גוים אף דאינם בני מעילה אלא ע"י פריצי ישראל והקדש במזיד מתחלל ור"י דסובר הקדש במזיד אינו מתחלל סובר באמת כרמב"ן הנ"ל דשם לאו מטעם מעילה רק על ידי פריצי נכרים דלאו בני מעילה נינהו כלל אלא מגזירת הכתוב כיון שבא לרשות גוו יצא מקדושתן והנה הרמב"ן שם במלחמות הקשה עוד על רז"ה הנ"ל דבקרא דיחזקאל הנ"ל גם על גוף הבית מתנבא שנתחלל והא אין מעילה בקרקעות וע"כ דלאו מטעם מעילה רק מגזיה"כ משום שבא ליד נכרי וכנ"ל. והתינח לר"י אבל לר"מ דסובר הקדש במזיד מתחלל ויליף לי' מקרא דיחזקאל הנ"ל וסובר דשם

בפריצו ישראל ומטעם מעילה א"כ תקשה לי' דהא אין מעילה בקרקעות והאיך נתחלל גוף הבית וע"כ דר"מ סובר תלוש ולבסוף חיברו כתלוש דמי לענין מעילה ושפיר נתחלל גוף הבית ע"י מעילה במזיד א"כ עכ"פ לר"מ מוכרח דסובר תלוש ולבסוף חיברו כתלוש דמי ושפיר פריך אמאי מועלין בעתיקין לר"מ נימא הואיל וניתן ליהנות מחומת העיר דלר"מ איכא במעילה בתלוש ולבסוף חיברו ומיושב קושי' הריטב"א ודו"ק:

ועפ"י האמור יש לומר בהא דפליגי ר"מ ור"י אי יש קנין לעכו"ם בא"י להפקיע מידי מעשר דר"מ סובר אין קנין ור' יהודא סובר יש קנין כמבואר בירושלמי פ"ה דדמאי ופ"ד דגיטין ה"ט יעו"ש ויש לומר דר"מ ור"י אזלו לשיטתייהו והוא עפימ"ש הגאון הרי"ם ז"ל בשו"ת חיו"ד ס' דטעמא דיש קנין לעכו"ם בא"י לפטור מן המעשר הוא משום דגוף הקרקע פקעה מקדושתה כשבאה ליד גוי וכהא דע"א הנ"ל דבאו בה פריצים וחיללוה יעו"ש וכ"ז לר"י דסובר הקדש במזיד אינו מתחלל א"כ הא דבאו בה פריצים היינו גוים ולאו מטעם מעילה רק מגזיה"כ כיון דבא ליד גוי פקע קדושתו א"כ ה"ה קדושת הארץ לענין מעשר אבל ר"מ לשיטתו דסובר הקדש במזיד מתחלל והאי קרא בפריצי ישראל מיירי ומטעם מעילה ואין כאן חידוש דין דדבר שיכנס לעכו"ם פקע קדושתי' לכך סובר דאין קנין בעכו"ם להפקיע מידי מעשר דבזה ל"ש מעילה ודו"ק:

וע"ד שאלתו בענין שאל תפלין מחבירו אם חייב באונסין והביא דברי הקצה"ח סי' ע"ב דשואל ספר אינו חייב באונסין כיון דמללה"נ הוי כשאלה לראות בה דבש"ס דמסופק אם חייב באונסין דממונא איכא והנאה ליכא וכבר קדמו במח"א ה' שאלה סי' ג' וע' במח"א ה' נדרים סי' כ"ד דהעלה דשואל שופר מחבירו ודאי אינו חייב באונסין אף שהחליט בהשאלה דשואל ספר חייב משום דעל ספר דרך ליתן מעות משא"כ בשאלת שופר דאין הדרך ליתן מעו' ע"ז יעו"ש וה"נ שאלת תפילין ואין להאריך יותר בזה:

סימן קיח

להרב הגדול מו"ה דוב בעריל קיממעל נ"י מו"ץ ד"ק קונהניטש:

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בא' ששכר נהר ביחוד לצוד שרצים למוכרן למרחקים ועושה סחורה בדברים האסורים ובכל יום שוכר עגלות לשלחן למסלת הברזל אם מותר לישראל להוליך לו השרצים הנ"ל בשכר כי אולי גם הישראל השוכר לו העגלה ומוליכן עושה סחורה בדברים האסורים. והביא כ"ת דברי החת"ס יו"ד סי' ק"ד שפועל בשכר בדברים האסורים בסחורה אסור דלמא אתי למיכל מיני ובתשו' בי"ש יו"ד סי' קצ"ב הוסיף לומר דהיא איסור תורה דהוי סחורה ממש והביא ראי' מפ"ז דשביעית דלא יצבע בשכר דאין עושין סחורה בפירות שביעית וכתב שם דאין לדחות שמיירי בצובע בקלופי

שביעית שלו דזה היא דהוי סחורה אבל שכר ידיו לבד לא מיקרי סחורה דמתניתין סתמא קתני ובאמת שכן נראה להדיא מהתיו"ט פ"ח דשביעית מ"ד דאיתא שם דהאומר לקוט לי ירק והא לך איסר שכרו מותר והקשה בתיו"ט מ"ש מהא דלא יצבע בשכר ותירץ עפ"י הגמרא בע"א ס"ג דחמרין דנפיש אוגרייהו שכרן שביעית ופירשו התוס' דרווחי טפי ודמי לסחורה וה"נ בצובע רווחי טפי יעו"ש ומוכח דסובר דהאי דלא יצבע בשכר היינו אפילו כשאין נותן צבע שלו אפ"ה אסור משום שמרווח ע"י ידיו בדבר של שביעית דאל"כ לא הוי קשה מלקוט לי ורק דאין הירק שלו. אבל תמהני טובא על תיו"ט הנ"ל דהא בירושלמי רפ"ז דשביעית הובא בר"ש שם איתא דאפילו לצבוע בטובת הנאה אסור ובירושלמי גופא מבואר יותר דאפילו במיני צבעים גרועים שאין דרך לשלם בעדם רק טוה"נ אסור והא כיון דלא רווחי טפי רק טוה"נ א"כ דמי ללקוט לי ירק דלא מיקרי סחורה. ונראה דדעת התיו"ט דמשנה סתמא קאמר דלא יצבע בשכר והיינו בין שצובע בצבע שלו בין בצבע בעה"ב והא דקאמר בירושלמי דאפילו בטוה"נ אסור היינו בצבע שלו דהוי סחורה ממש ובזה לא בעינן רווחי טפי ובהיות כן תמוהים דברי הב"ש שם שהוכיח מירושלמי הנ"ל דמיירי באינו צובע בשלו דאל"כ הא קיי"ל כב"ה בפ"ד דשביעית דנהנין בטובה והר"ן בע"א כתב הטעם דאינו דרך מקח וא"כ דירושלמי מיירי בשכר פעולה ודרך לעשות פעולה לחבירו בשביל טוה"נ ולכך אסור עיי"ש ומלבד דדבריו דחוקים שיהי' שכר פעולה חמור ממקח אבל גם בלעדי זאת הא הירושלמי ע"כ מיירי בצובע בקליפי פירות שלו וכנ"ל דשכר פעולה דלא רוויחי טפי ברי וע"כ לומר דירושלמי קאי בשיטת ר"י רפ"ד דשביעית דב"ה לחומרא דאין נהנין בטובה יעו"ש וניחא בזה הא דהשמיט ה מב"ם ז"ל האי דינא דירושלמי דאוסר לצבוע בטוה"נ שבמראה"פ שם עמד בזה דאזיל לשיטתו בפ"ו משמיטה דפירות שביעית נהנין בטובה:

ועכ"פ מדברי התיו"ט משמע דפועל דרויח טפי בשביעית אסור דהוי כסחורה ופועל דלית לי' רווחא כולי האי ל"ד לסחורה וא"כ ה"ה דיש לומר בשאר איסורי סחורה חילוק זה. אמנם התיו"ט כפי הנראה כתב כן עפ"י שיטת תוס' בע"א ס"ג שפירשו הגמרא דפועלים דנפיש אוגרייהו טפי קנסינהו רבנן דמשום דרויחי טפי דמי לסחורה דנראה מדבריהם דזה גופא הקנס משום דרויחי טפי עשו חז"ל שכר הפעולה כסחורה דאסור וכיון דעברו החמרים על איסור זה קנסו חז"ל שיהי' שכרם שביעית כמו חליפי שביעית. אמנם הר"ן לאלפסי שם הקשה מ"ט קנסוהו לחמרים הא לא קעבדו איסורא ותירץ בשם הירושלמי דבפירות עבירה מיירי וכ"כ הרמב"ם כגון שהביאו יותר מדאי והכוונה בזה שא"כ מי ששוכר אותם להביא הרבה יותר מדאי רוצה לעשות בהם סחורה וא"כ החמרין

הוי מסייעין ידי עוברי עבירה וכיון דעבדי איסורא וגם אגרייהו מרובה קנסו חז"ל שיתפס השכר בקדושת שביעית וכ"כ ריטב"א בע"א שם בשם רמב"ן דמיירי בפירות עבירה וכנ"ל או לאחר הביעור. ומדבריהם למדנו דלא כהתיו"ט הנ"ל דאדרבא חמרין העושין בשכר לאו סחורה מיקרי דהוי רק שכר פעולה ושרי רק דבפירות עבירה מיירי ועשו איסור וכיון דאגרייהו מרובה קנסו אותם לעשות השכר כשביעית ובאין אורם מרובה אף דעשו איסור מכ"מ לא עבדו חז"ל שכרן כסחורה ממש שיתפס בקדושת שביעית. ומוכח להדיא מזה דשכר פעולה אפילו הרבה שרי בשביעית דל"ד לסחורה כלל. ולדבריהם צריך לומר דלא יצבע בשכר היינו בקליפי שביעית שלו והוי אמינא כיון דעיקר נטילת שכר היא בעד פעולתן שרי וקמ"ל דאסור כיון דעכ"פ השכר הוא גם בעד הצבע ובכה"ג דסמנים דידי' אומן קונה בשבח כלי והו"ל סחורה ממש דאסור ואולי מה"ט קמ"ל דין זה בצביעה דגם בצביעה אומן קונה בשבח כלי דלא כמ"ש קצת מתשו' הרא"ש דצביעה דאין בה ממש אין אומן קונה בשבח וע' קצה"ח ונה"מ ר"ס ש"ו:

וגם לדברי הח"ס דאוסר בפועל מחשש דלמא אתי למיכל מיני' ג"כ מוכרחין לומר דהא דלא יצבע בשכר היינו בסמנים של פועל דבכה"ג הוי סחורה ממש דמטעם שכר פעולה שרי דהא כל החשש לדידי' דלמא אתי למיכל וזה ל"ש בשביעית דהא פירות שביעית שרי לאכילה. וגם מדברי התוס' בע"א ס"ג שנשען עליהם התיו"ט אין הכרח דפליגי על ר"ן וריטב"א הנ"ל דיתכן דגם המה יסברו דהא דחמרין בפירות עבירה מיירי רק דבאו ליתן טעם אהא דאמרו שם חמרין דנפיש אוגרייהו קנסוהו רבנן ומשמע דבלא נפיש אגרייהו אף בפירות עבירה לא קנסוהו ומה טעם בדבר וע"ז כתבו כיון דנפיש אגרא דמי טפי לסחורה ומכ"מ היינו דוק בפירות עבירה אבל בלא עשו בפירות עבירה אף דנפיש אגרא שרי לשכור עצמם וליטול שכר פעולתם דאכתי אין זה סחורה רק מחמת קנס עשו הדבר כסחורה וכ"ז בעבדו איסורא אבל גם זה בלי הקנס לא סחורה הוא ועפ"ז היה נראה דלשכור עצמו להיות פועל בדברים האסורים אעילו בדבר דאוגרייהו מרובה כל דל"ש אומן קונה בשבח שרי דלא כהב"ש הנ"ל:

אלא דאכתי יש לדון מטעם החת"ס הנ"ל דנהי דבשביעית שרי היינו דלאו סחורה מיקרי אבל בשאר דברים האסורים באכילה עכ"פ אסור משום שמא יבוא לאוכלו וקצת ראי' נראה לכאור' מב"מ צ"ב דקאמר שם נזיר שאמר תנו לאשתי ובנוי אין שומעין לו ואי אמרת משלו הוא אוכל אמאי אין שומעין לו התם משום לך לך אמרינן נזירא סחור לכרמא לא תקרב ופירש"י קנסא הוא דקנסוהו שימנע מלהשכיר עצמו לענבים ומוכח דנזיר אסור להשכיר עצמו לענבים משום גזירה שמא יבוא לאכול מהם וה"ה להשכיר

א"ע לפועל בשאר דברים האסורים ושו"ר מובא ראי' זו בתשו' שו"מ מד"ק ואינו ת"י וע' בס' קהי"ע בתוד"ר אות רל"ב שהביא מהספרי מיין ושכר יזיר אבל מותר הוא בסחורתו והאריך בזה דאיסור סחורה בנזיר אינו מה"ת דל"ד לשאר איסורים שאסרה תורה אבל עכ"פ מדרבנן אסור דלמא אתי למיכל מיני' דהא בב"מ צ"ב אסרו אף להשכיר א"ע לענבים מה"ט עיי"ש. ונראה מדבריו דגם בשאר אסורים אסור להיות פועל בשכר כמו בנזיר עכ"פ מדרבנן דלמא אתי למיכל מני' ולענ"ד יש לומר דנזיר שאני דלא בדיל מיני' ואיכא למיגזר טפי וגם יש לומר דענבים חמור דנפשו של אדם מחמדתן כמ"ש תוס' סברא זו בביצה ג' ד"ה גזירה. וגם יש לומר דשם שאני כיון דכל פועל רשאי לאכול בדבר שלא נגמרה מלאכתו איכא למיגזר דהנזיר ישכח מנזירותו ואתי למיכל מיני' דרחמנא זכי' אבל בפועל להוליך דברים האסורים כגון נבילות דגם אם התירא היא אסור לו למיכל משל חבירו דהו"ל גזל ממש דלא זכו לי' רחמנא לפועל רק בדבר שלא נגמרה מלאכתו מה"ת ניחוש דלמא יאכל. וגם בנזיר גופא לא אשכחן בגמרא להדיא שאסור להשכיר א"ע לענבים והא דקאמר בגמרא משום לך לך אמרינן נזירא כו' דיחויא בעלמא הוא דלא לפשוט מזה האבעיא דפועל משלו אוכל אבל לפי האמת דקיי"ל פועל משל שמים היא אוכל הא דנזיר שאמר תנו לאשתי הטעם פשוט משום דלא זכי רק לדידי' ואפילו באינו נזיר הדין כן ותו א"צ לחדש דקנס הוא בנזיר דיתכן דלא קנסו כלל לנזיר ומותר להשכיר א"ע להיות פועל לענבים רק דגם בשאר אדם לא זכי רחמנא רק לו ולא לאשתו ובניו וכן מוכח ברמב"ם פי"ב מה' שכירות הי"ג דכתב שם ואפילו נזיר שאמר תנו לאשתי ובני אין שומעין לו יעו"ש והא אדרבא נזיר גרע יותר משום קנס וע"כ דסובר למאי דקיי"ל משל שמים הוא אוכל לא קנסו בנזיר וכ"כ בלח"מ שם:

באופן שלדינא הי' נראה דשרי להשכיר עצמו לפועל בדברים האסורים והא דלא יצבע בשכר היינו בצבע דידי' דהוי סחורה ממש וכן מוכח מדברי הט"ז יו"ד סי' קי"ז ס"ק ב' שכ' דישראל שנזדמן לו טריפה מותר לישראל אחר לקנות ממנו למכור אפילו מרויח דהוי כשלוחו והא דשביעית אסור לקנות כדי להרויח ולא אמרינן דהוי כשלוחו דשם אינו מוכח דהוי בשלוחו דהא יכול להיות דקונה לעצמו משא"כ בנו"ט דל"ח לדידי' וע"כ דשלוחו הוא יעו"ש ועכ"פ פשיטא לו לט"ז דשלוחו שרי אפילו כשמרויח וגם בשביעית כן כל דמוכח דהוי שלוחו א"כ מדוע יאסר לצבוע בשכר בשביעית הא שלוחו ממש הוא וע"כ דלט"ז מיירי בצובע בסמנים שלו דהו"ל סחורה ממש ואינו שלוחו וא"כ אין שום ראי' כלל לאסור מלאכת פועל בדברים האסורים אבל כ"ז לענין לשכור עצמו לנכרי שהנכרי אינו מיזהר אבל בנדון שאלתו שהישראל השוכר הנהר עושה איסור תורה א"כ

אסור לפועל להשכיר עצמו להוליך הסחורה מטעם מסיי' ידו ע"א. ומ"ש כת"ר דל"ש מסייע דהו"ל איסור דרבנן ולא גזרו מסייע בדרבנן ולפ"ע ל"ש בזה דיכול לשכור לנכרים והו"ל כלא קאי בתרי עברי דנהרא הנה בשרצים לשיטת רוב הפוסקים הוי איסור תורה. וגם מסייע באיסור דרבנן אינו ברור להתיר ועימ"ש בזה בס' מ"פ יו"ד סו' קנ"א וגם בנ"ד יש לומר כיון דעכ"פ גורם לחבירו איסור בכה"ג דמי לחמרין בפירות שביעית דעבירה דשכרן שביעית דקנסוהו חכמים ועשו כסחורה כנלע"ד:

סימן קיט

לכבוד הרב הה"ג החריף ובקי מחצבת קודש חו"פ מו"ה חיים מאיר האגער נ"י אבד"ק ווילחאוויץ (אונגארן):

מכתבו הגיעני וע"ד השאלה שבא לפניו באשה שיש לה ווסת ובין ווסת לווסת רואה דם במי רגליה ואין לה שום כאב וכ"ת הביא דברי תשו' נוב"י מה"ק יו"ד סי' מ"ח דאף בלי כאב מותרת עכ"פ ע"י בדיקת מוך בכל פעם כי זה דבר ברור שהדם אינו מהמקור אם המוך נקי רק להתיר ע"י בדיקה פ"א או ג"פ ע"ז בעינן דוקא כאב שיהיו מוכיחה קיים. והנה לפי"ז היתה האשה צריכה לשום מוך בכל עת שתטיל מים וזה כמעט דבר שאי אפשר. ושוב הביא כ"ת דברי הס"ט שנוטה להקל ע"י בדיקת מהרי"ו עכ"פ בלא נמצא על העד רק בספל אף שנמצא על שפת הספל ועפי"ד הס"ט יש מקום להקל באשה זו ע"י בדיקה פ"א כשתמצא המוך נקי ובמ"ר יהיו דם. ובאמת שגם בנוב"י אינו מחליט כלל הדבר הזה שלא להתיר ע"י בדיקת פ"א כשתמצא המוך נקי ובמ"ר יהיו דם ואדרבא נוטה יותר להתיר אף בלי כאב וע' בסי' מ"ו בנוב"י דאף לפי סברתו שם דבעינן מוכיחה קיים יש לומר דכל שרואה בעת הטלת מ"ר זה הוי כמוכיחה קיים דיש לתלות להיתר במכה שבכליות וגם בתשו' אבני מלואים בסופו סי' כ"ג התיר באשה שיוצאת תמיד אחר הרגשת מ"ר ע"י בדיקת מוך כמהרי"ו רק שהצריך בדיקה ג"פ וע' בתשו' בית שלמה יו"ד ח"ב סי' ל"ב שתמה ע"ד האב"מ הנ"ל שמתיר ע"י בדיקת מהרי"ו בלי כאב ולק"מ דדעת אב"מ דכל שרואה בהטלת מ"ר הוי כמוכיחה קיים לפי שיטתו שם דבלא כאב אף שנתברר שיצא דם מצדדין מכ"מ מה שתראה אח"כ חוששין לדם המקור אם לא ביש לה מכה וכאב אבל מה שבא תיכף אחר מ"ר הוי כנתברר שיש לה מכה יעו"ש. ולדינא הנה עובדא דתשו' בי"ש היה שמצאה על עד הבדיקה לאחר הטלת מ"ר דזה חמור טפי כמבואר ברמ"א אבל בנמצא רק בספל אפילו על שפת הספל אם אי אפשר לאשה לטהר עצמה לבעלה זמן רב עי"ז לענ"ד המקיל בבדיקת ג"פ כהאב"מ לא הפסיד

וע' תשו' חת"ס יו"ד סי' קמ"ח נוטה ג"כ להקל אף ע"י בדיקה פ"א ביש עוד איזה צירוף היתר ולענ"ד יש לבדוק ג"פ כאב"מ:

ובגוף ענין בדיקת מוך שחושבו הנוב"י לדבר ברור וחוו"ד השיג עליו מנדה ג' ובתשו' דברי חיים ח"ב יו"ד סי' ע"ה תמה על חוו"ד ודבריו ברורים. אבל בגוף הדבר בתשו' עמר"ח יו"ד סי' י"ז האריך מאוד להוכיח דמוך לא הוי בדיקה גמורה דיתכן שהלך הדם דרך סדק ועיי"ש שביאר היטב הגמ' דנדה ג'. ובש"ע הרב ז"ל סי' קצ"א כתב דעכ"פ לענין הדם שרואה עם הטלת מ"ר דעיקר החשש שמא הדר מ"ר למקור ואייתי דם הוי שפיר בדיקה ברורה ע"י המוך דכיון דהדר מ"ר למקור ודאי היה מצטבע המוך יעו"ש וע' בס' לחו"ש שכיון לזה מסברתו ועכ"פ כיון שהוכיח בתשו' חת"ס דלדידן כל ענין רואה במ"ר הוא רק חשש כתם למאי דקיי"ל כר' יוסי ובדרבנן ודאי יש לסמוך על בדיקת מוך.

והנה עיקר החומרא במ"ר ביושבת היא עפ"י שיטת הר"ח דר"י מטהר משום דם אבל כתם הוי שלזה חושש רמ"א ז"ל וברשב"א השיג על הר"ח מדקאמר בנדה נ"ט קמ"ל דאפילו לכתחלה מטהר ר' יוסי משמע להדיא דטהור לגמרי והש"ך החזיק בדעת ר"ח דהא בנדה י"ז ובירושלמי מוכח דדין רואה במ"ר הוי כעד שאינו בדוק דעכ"פ לר"י טמא והא דקאמר בפ' הרואה דר"י מטהר אף לכתחלה קאי אסיפא ע"ש וזה דוחק גדול כאשר באמת הרשב"א ז"ל לא ניחא לי' בזה ועכ"פ לשיטת הרשב"א יפלא הא בירושלמי מבואר להדיא דעד שאינו בדוק מטמא ר"י משום כתם ובש"ס דילן מדמה זה לאשה שעושה צרכיה ומדוע אפוא תהי' טהורה לגמרי באשה שעושה צרכי':

ונראה בזה מלתא חדתא לפי מ"ש בנוב"י מה"ק יו"ד סי' נ"ב דה"ט דכתם שנמצא על דבר שאמק"ט טהור דהא כל כתם הוי ספק דרבנן דהא לא ארגשו' ודלמא מעלמא אלא כיון דעכ"פ הדם הוא אה"ט אף בלי הרגשה ג"כ יש לטמא הבגד שנמצא עליו הכתם משום ספק דאו' לכך מטמאין גם האשה משא"כ בנמצא על דשאמק"ט דליש זה יעו"ש. ולפי"ז יש לדון בכתם שנמצא ע"ג משקה לר"י ור"י דסברי בפסחים י"ז דטומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא וספק משקין ליטמא טמא לטמא אחרים טהור א"כ כשנמצא הכתם על משקה ע"כ משקה זו לא יטמא עוד אחרים דהוי ספק דרבנן רק דאותו משקה נטמא מחמת ספיקא דאו'. והנה הפנים יפות עה"ת פ' שמיני העיר למ"ד טומאת משקין לטמא אחרים לאו דאו' רק טומאת עצמן יש להם מה"ת א"כ לאיזה נ"מ כתבה תורה וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא דעכ"פ טומאת עצמן יש להם והרי כל משקה כולל נמי מים וחלב דל"ש בהו משקה קודש ותרומה א"כ מאי נ"מ אם המשקה טמא הא מותר לשתותו גם טמא ולטמא אחרים קודש או תרומה הא אין משקה מטמא אחרים

א"כ לאיזה ענין הוא טמא ותירץ דנ"מ בטומאתו לענין שאסור להכניסו למקדש יעו"ש והשתא נמי לדידן לענין כתם שנמצא על משקה דלית בי' קודש ותרומה אף דלענין לטמא אחרים באמת אינו מטמא דהוי רק ספק דרבנן עכ"פ הוי טמא לענין זה דאסור להכניסו למקדש אף דבזה"ז אין מקדש עכ"פ בזמן שגזרו על כתמים הי' נ"מ והי' אז על הבגד טומאה מספק לענין שאסור להכניסו למקדש וכן כשנמצא על משקה כמ"ש הפנ"י ולכך גזרו גם על האשה אף דהוי סד"ר אבל בכתם שנמצא על מ"ר דבלא"ה אין מכניסין מ"ר למקדש מפני הכבוד ובוודאי דהיא איסור תורה משום בזיון מקדש וע' בסוף ברכות דבזיון מקדש אסור מה"ת ג"כ שוב און נ"מ כלל אם נטמאו המ"ר מספק דם וכיון דאין נ"מ לדון על המ"ר אם נטמאו מספק או לא ממילא לא גזרו טומאה על האשה משום דהוי סד"ר כמו בכתם ע"ד שאינו מק"ט לפי סברתו דנוב"י ודו"ק:

ולכאורה יש לומר דהכא במ"ר לפי סברתו דנוב"י ל"ש לטהר מחמת שאינו מק"ט דהא כל טעמו משום דהוי ספק דרבנן בלי הרגשה ודלמא מעלמא אבל במ"ר יש לומר דהרגישה וסברה הרגשת מ"ר הוא אבל ז"א דהא דאמרינן דסברה הרגשת מ"ר היא רק מספק דיש לומר כן כמו שהאריך בזה הס"ט סי' קפ"ג א"כ אכתי הוי ס"ס בדאו' וס"א בדרבנן דלמא לא ארגשי' ודלמא מכליות ואף דאכתי טמא מדרבנן בלא הרגשה שוב סגי בספיקא חד דלמא מכליות וע"כ כתירוץ נוב"י הנ"ל דעכ"פ הדבר שנמצא עליו טמא מחמת ספק דאו' דבזה אין נ"מ אם הי' הרגשה וכיון דהבגד טמא גם האשה טמאה אבל במ"ר דאין נ"מ לגבי מ"ר גופייהו כנ"ל שוב לגבי האשה הוי ס"ס בדאו' וס"א בדרנן דטהור כמ"ש ש"ך סי' ס"ו. ואף דלשיטת תוס' נדה נ"ח גם בגד שמקבל טומאה נגעים גזרו עליו כתמים דל"ש כלל טעם הנ"ל וע"כ לומר כיון דמקבל שום טומאה בעולם לא פלוג חז"ל כמ"ש בנוב"י מה"ת יו"ד סק"ט עיי"ש אבל גוף הדין דכל שמקבל טומאת נגעים נמי גזרו כתם אינו מוכרח לפי פירוש רז"ה ז"ל שפירש משתותא כלי אורג וכבר צידד בזה להקל הפליתי סי' ק"ץ ס"ק ט' ועכ"פ שיטת הר"ח יש ליישב כן ויסבור דלא גזרו כתם רק בבגד שמקבל טומאה מדם:

וכה ראיתי בתשו' בית יצחק יו"ד ח"ב סי' מ"א שכ' בשם ישועות יעקב יו"ד קצ"א שחידש דכתם על מ"ר טהור כיון דספק טומאה ע"פ המים טהור הוי כדבר שאינו מק"ט אינו מקבל כתמים והבי"צ כתב דאין להקל מכח סברא זו כיון דעכ"פ ודאי טומאה ע"פ המים טמא שפיר הו"ל דבר המק"ט יעו"ש ועפ"י דבריו היה מקום לומר דמשו"ה פשיטא לי' להש"ס נדה נ"ט דר' יוסי מטהר לגמרי באשה שעושה צרכי' אף דבעד שאינו בדוק מטמא משום כתם דהא בפ"ד דטהרות מ"ח איתא ר' יוסי אומר אפילו אין שם אלא מלא

אדם וטומאה טהור ובר"ש שם דרי יוסי סובר אפילו ודאי צפה ע"פ המים טהור יעו"ש א"כ לדידי' במ"ר הוי כדבר שאינו ק"ט דלא גזרו כתמים וא"ש:

אבל גוף דברי הבי"צ תמוהים דלפי סברתו דכל שהבגד מק"ט אף שלא נטמא מהכתם דבר המק"ט קרינן בי' כמו בגד שמקבל טומאת נגעים כתוס' נדה הנ"ל א"כ אף אם ודאי צפה ע"פ המים טהור אבל עכ"פ המים או מ"ר מקבלים טומאה מדבר שאינו צף כגון אדם שנגע במ"ר והוא טמא מת או שרץ ושוב שייך בזה כתמים. וגם גוף דברי ישועות יעקב צל"ע דנראה דדם שעל מ"ר או שאר משקה לא הוי טומאה צפה דדוקא אוכל ע"ג משקה הוי טומאה צפה אבל לא משקה ע"ג משקה וע' נזיר ס"ד. ומה שהקשה כ"ת על הש"ך סי' ק"ץ דכתם שנמצא על עד בינוני דטהור דא"כ מאי מקשה הש"ס וניחוש דלמא בתר דתמו מיא אתו דמא לרש"י דבתר הכי אתו דם והוי בלא הרגשה והיא כתם על עד בינוני לק"מ דהא הש"ס שם לר"מ פריך ולר"מ בעד בינוני טמאה נדה לכך גם כתם שנמצא על עד בינוני טמא עכ"פ כתם. ודברי הש"ך הם למאי דקיי"ל דעד שאינו בדוק טמא רק כתם ולכך בכתם טהור לגמרי כמ"ש חוו"ד סי' ק"ץ ס"ק כ"ה:

סימן קכ

להרב החריף המופלג מו"ה שרגא פייביש וואלף נ"י מו"צ בק"ק צאנז: מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בג"פ שסידרו למגרש ששמו לתורה אברהם מנחם ומעריסה הי' כקרא בשם עבר מענדיל ועתה היא נקרא בפי כל בשם מענדיל רק לפעמים קורין אותו בדרך הלצה עבר מענדיל יכתבו בג"פ אברהם מנחם דמתקרי עבר מענדיל והמכונה מענדיל ולבו נוקפו שצריך גט אחר אף שכ' בפ"ת בקונ' ש"א בשם מהר"ש שפירא דיש לכתוב אברהם דמתקרי עבר כי הוא שם בתורה עבר. כי יותר מסתבר ששם חול הוא וכינוי לאברהם וצריך לכתוב המכונה והאריך בזה:

והנה בס' אהלי שם בש"א אות ע' כתב עבר עברלן כינוי לאברהם יעו"ש ונראה מדבריו בפשיטות שהוא שם חול כמו עברלן וצריך לכותבו בהמכונה יעו"ש וכ"נ באמת כיון דשם עבר שבתורה כתוב הע' בצירי ובזמננו עבר נקרא בסגול כזה עבר וגם שמו העיקרי לתורה הוא אברהם א"כ אינו שם קודש בפ"ע והא גדולה מזו כתב בט"ג בש"נ אות ה' ס"ק ב' בשם הדסה שנקראה בקמץ דאיננה על שם הדסה שבמגילת אסתר מאחר דנקרא בקמץ ויש לכתוב האדסה יעו"ש ומכ"ש בנ"ד דנקרא לתורה בשם אברהם ומכונה בשם עבר בסגול דודאי היא כינוי בעלמא ובפרט דאין אנו רגילין לקרות בשם עבר כיון שהוא מאותן שמות שלפני מתן תורה כמ"ש בתשו' המבי"ט ח"א סי' רע"ו הובא בפ"ת יו"ד סי' רס"ה וע"כ אף החולקים על הט"ג הנ"ל עי' באהלי שם שם מכ"מ בשם עבר שנקרא

בסגול מודה דהיא כינוי לאברהם ול"ד כלל לאלחנן חנן דצריך לכתוב דמתקרי הואיל והוא שם בפ"ע דה"נ אם היה נקרא בשם עבר בצירי היה הדין כן משא"כ בנקרא בסגול וזה לא מצינו שם בתורה כזה. וע"כ אף שהסכימו האחרונים דכתב דמתקרי על כינוי. כשר מכ"מ בנ"ד גרע כיון שיש לו שני כינוים וכ' על א' דמתקרי ועל השני המכונה וכמ"ש בט"ג בלק"ש סעי' נ"ב וגם כיון דשם עבר מצינו בתורה בצירי גרע טפי דכשכתבו עליו דמתקרי ישעו לומר דשמו עבר בצירי והיא שם הקודש וע"כ כתבו עליו דמתקרי כדין ויטעו לומר דאין זה המגרש דהא זה שמו עבר בסגול וכזה כ' בתשו' גאו"ב סי' ג' דאבי המגרש שנכתב עליו יצחק המכונה אזיק דמתקרי ליבא שהגט פסול אף בדיעבד שיטעו שליבא שם הקודש מלשון פוט ולוב יעו"ש ואף דשם מיירי שכתב באחרונה דמתקרי ויטעו ששם ליבא הוא שם הקודש שנקרא מעריסה ואח"כ מחמת חולי נשתנה שמו ליצחק וכינוי אזיק יעו"ש וזה ל"ש בנ"ד דנכתב דמתקרי קודם: אמנם באמת בנ"ד גרע טפי דשם אף דיטעו שליבא הוא שם הקודש אין בזה ריעותא כלום כיון דמקרי כן באמת בשם ליבא ע"כ חתר המג"ש שם לומר שיסברו מחמת זה שנשתנה שמו מחמת חולי וכיון שידעו שאיש הזה לא נשתנה שמו מעולם יאמרו שאין זה המגרש אבל הכא החשש פשוט שיטעו מכח זה שנכתב דמתקרי שנקרא עבר בצירי והוא נקרא באמת בסגל ויאמרו שאין זה המגרש. וע' בפ"ת סי' קכ"ט ס"ק ל"ו וס"ק מ"ב הביא תשו' גאו"ב הנ"ל ועוד יש פקפוק בנ"ד מה שכ' בראשונה שם עבר מענדיל שקורין אותו המיעוט לשם מענדיל שנקרא מפי רוב ובכה"ג הצריך הגאון ש"ג בל"ש סע"ו ב' גיטין הגט הא' יש לכתוב ב' השמות שנקרא בפי המיעוט בעיקר והשם שנקרא מהרוב בדמתקרי ובגט השני יש לכתוב בהיפוך יעו"ש ופקפוק זה היא אף אם נימא שעבר היא שם הקודש דכיון דאין קורין אותו לתורה בשם זה שם שקורין אותו הרוב היא עיקר לדעת החסל"א ודברי חיים ויש להקדימו ולדעת הט"ג צריך ב' גיטין וכן מבואר מדברי הט"ג בלק"ש סעי' ט"ז באשה ששמה מרים בילא ונקראת בפי הרוב בילא דסגי בגט א' ולכתוב מרים בילא דמתקריא בילא כיון שחותמת בילא יעו"ש אבל לולא זאת צריך ב' גיטין אף ששם מרים היא שם הקודש ובילא היא שם חול ואף שכ' רמ"א סי' קכ"ט סעי' ט"ז דגם בנשים שם הקודש עיקר נגד שם שהרוב קורין בלעז כבר כ' בתו"ג וגט מקושר הביאם בפ"ת דה"ד בשם לעז שהיא פירוש לשם הקודש כגון שמחה פריידל יעו"ש וזה ל"ש בנ"ד. ועכ"ז בדיעבד היה נראה לומר דמשו"ה אין קפידא כיון שכתבו ב' השמות אף שהקדים שם הטפל כמ"ש בש"ע ר"ס קכ"ט דבכתובים שניהם בפירוש אין קפידא והא דחשש בט"ג הנ"ל ליתן עוד גט אחר היא משום שבג"פ כתב דלדעת ר"ת דגם בזמן הש"ס היו

כותבין השמות בפירוש א"כ מדקאמר בגמ' ולא שרה וכל שם מוכח דבכתבו השם הטפל בעיקר והעיקר בדמתקרי פסול יעו"ש מכ"מ זה כמו בנדון הט"ג שהיה צריך לכתוב השם שהרוב קורין אותה בעיקר והוא כתבו בדמתקרי אבל בנ"ד הא בלא"ה השם העיקרי הוא אברהם מנחם שעולה לתורה וגם אם היה כותב בראשונה המכונה מענדיל לא היה נחשב לעיקר דהא נכתב במכונה ובכה"ג כ' השמות טפלים ואין קפידא אם הקדים א' לחבירו. ומכ"מ החשש הראשון במקומו עומד ע"כ יש לסדר גט אחר ולכתוב אברהם מנחם המכונה מענדל והמכונה עבר מענדל וכ"ז אם נקרא עכ"פ למיעוט עבר מענדל אבל אם נקרא רק לאנשים מועטים כן וגם זה לא בקביעות רק לפרקים כי עפ"י הרוב הם יקראו אותו בשם מענדל ובכה"ג הוי מיעוטא דמיעוטא בתרי עניני דכמאן דליתא דמי והוי כשם שנשתקע ובאופן זה יש להשמיט לגמרי שם עבר ולכתוב רק אברהם מנחם המכונה מענדל ותל"מ:

סימן קכא

לכבוד הרב הגאון מו"ה יושע פאלק זאב וואלף כאהן אבדק"ק פאלטישען יצ"ו:

יקרתו הגיעני עם קונטרסו הערוך אודות חזקת רבנות דק"ק באקאי ודרש מאתי חוו"ד. וידע כת"ה כי כמעט גדר בעדי מבלי התערב בדברי ריבות בשערים במדינתנו אף כי לישא דיעי למרחוק. ועכ"ז לאשר חביבים עלי ד"ת הנני לישא וליתן באיזה פרטים בדבריו בענין חזקת שררה ומינוי. מ"ש כת"ה דכשאין הבן הראוי למלאות מקום אביו רוצה בחזקת אביו כי הוא רב בעיר גדולה מזו וכיוצא אין בידו להנחיל חזקתו לבנו והביא שכבוד הגאון אבד"ק מסניטין נ"י כתב דשפיר יכול ליתנו לבנו מטעם דיכול הבן לומר מכח אבוה דאבא קאתינא כדאי' בב"ב קכ"ט. והנה בכיוצא בזה יש להסתפק אם הבן אינו ראוי למלאות מינוי אביו ובנו ראוי אם בנו יורש חזקת זקינו בחיי אביו מטעם מכח אבוה דאבא קאתינא דלכאורה אפשר דאבוה דאבא קאתינא ל"ש רק היכא שאביו יורש כמו שם בב"ב בבן שמכר בחיי אביו דהא באמת גם אביו בקבר ראוי לירש הנכסים אלא שאביו היה מחויב להחזיר עכ"פ המעות אבל היכא שאין הבן ראוי למלאות מינוי אביו וא"כ אינו יורש כלל תו גם ב"ב לא יוכל לומר מכח אבוה דאבא קאתינא וקצת ראי' דגם בכה"ג יוכל לומר מכח אבוה וכו' מתוס' ב"ק ק"ט ד"ה לבנו שפירשו שם דנותן הגזלן לבניו מטעם דאמרינן בב"ב קכ"ט דמכח אבוה דאבא קאתינא אעפ"י שאין לאבוהן בהן כלום שהרי יש לו להחזיר גזילה אפ"ה הם קודמים בחלקו מההוא דב"ב הנ"ל יעו"ש והרי שם אין הבן ראוי כלל לירש מעות גזילה שגזל לאביו קרן וחומש ומכ"מ אינו דומה כ"כ לנ"ד שאין הבן ראוי כלל וראיתי ברש"ש לב"ב שכ' בהא דיליף בגמ' האי סברא

דמכח אבוה דאבא קאתינא מקרא דתחת אבותיך יהיו בניך אסיפא דקרא סמיך דכתוב תשיתמו לשרים בכל הארץ והיינו בגוונא שאין הבנים ראוים למלאות מקום אבותם ממנין בני בניהם מטעם מכח אבוה דאבא קאתינא יעו"ש ודבריו מסתברים מאוד והרי מבואר האי דינא דלעיל דאם הבן אינו ראוי בנו יורש חזקת זקינו:

והנה דין חזקת שררה הוא לאו דוקא לבנו וב"ב רק גם לשאר קרובים דכל הקרוב לנחלה קודם לכיבוד כאי' במדרש רבה במדבר וברמב"ם הל' כלי המקדש והיינו בגוונא שאין לו בן ויש לו אח או בן אח שיורשו הוא נוחל נמי חזקת שררה שלו אם ראוי לכך אבל היכא שהבן אינו ראוי ויש לו להנפטר אחים או בני אחים הראוים צל"ע אם הם נוחלים חזקת שררה שלו וכבר הבאתי בספרי מנ"פ לחו"מ סי' ק"ד דברי הבעה"ח דל"ש לומר מכח אבוה דאבא קאתינא רק בבני בנים ולא משאר יורשים ומתוס' ב"ב קי"א ד"ה מקיש שכתבו דגם באבי אמו נראה דגם בשאר יורשין אמרינן הכי. מיהו נראה דלענין חזקת שררה כשאין הבן ראוי כפי מם שהחליט הרש"ש הנ"ל דשייך בזה גם לבן הבן מכח אבוה דאבא קאתינא מוכרח לומר דלגבי שאר יורשים ל"ש לומר כן דאל"כ מי שמת והניח בנים שאינם ראוים למלאות מקומו ואף גם האחים ובניהם אינם ראוים אכתי יהי' נחלה ממשמשת בכל השבט שמי שהוא קרוב לו בכל השבט והוא ראוי ינחל חזקתו כדין נחלה שמשמשת בכל השבט וזה דבר שלא ניתן ליאמר כלל וראי' לזה דהא כבר עמד בתשו' משיב כהלכה יו"ד סי' כ"א בעיקר דין חזקת שררה דהרי בכל שופטי ישראל שנזכר בקרא לא מצינו כלל שבניהם ימלאו מקומם ודוחק לומר שבניהם לא היו ראוים יעו"ש ואנחנו ע"כ נסבול הדוחק הזה שלא היו הבנים ולא ב"ב ראוים אמנם אם נימא דאם הם אינם ראוים הדבר ממשמש והולך בכל השבט א"כ היתכן שבכל השבט לא נמצא ראוי להיות שופט והרי בקרא אשכחן שעפ"י הרוב במות השופט עשו שופט משבט אחר ועי' סוכה כ"ח אין לך כל שבט ושבט שלא העמיד שופט באופן שהדבר מוכרח דבשאר יורשים ל"ש כלל דין זה ואם הבנים אינם ראוים ל"ש החזקה כלל להאחים של הנפטר ולא יוכלו לומר מכח אחינו באנו. וכה ראיתי בתשו' בית יצחק יו"ד ח"ב סי' ע' במי שהניח בת ויש לבת בן ראוי למלאות מינוי של אבי אמו שהביא דברי הבע"ת דל"ש מכח רק בבני בנים ומקרא דתחת אבותיך יהיו בניך והביא מהג"א סופ"ט דב"ב מדכ' דבנפל הבית עליו ועל אבי אמו אין אביו מאביו יכול לומר מכח ומשמע דאם בא בע"ח של אמו אינו גובה מהנכסים דיכול לומר מכח אבוה דאמי קאתינא ולזאת הכריח דכיון דבני בנים הרי הם כבנים בזה גם בעה"ת מודה יעו"ש והנה ראייתו מהג"א אינו מוכרח כלל דהג"א לא מיירי כלל בזה דבא בע"ח של אמו רק בע"ח דידי' וגם בלא"ה דברי הג"א

סתומים דהא הבן אינו יורש את אמו בקבר וכבר עמדו בזה התומים ודגמ"ר ונה"מ סי' ק"ד אך מתוס' ב"ב קי"א ד"ה מקיש מוכרח דסברי גם באבי אמו כן. ויש מקום לחילוקו של הגאון הנ"ל מטעם דבני בנים הרי הם כבנים באופן דגם לענין חזקת שררה יתכן דבן אמו נוחל שררותו ומטעם דכח אבוה דאבא קאתינא:

ועתה נבוא לנידון שלפנינו כשהבן ראוי למלאות חזקת אביו ואינו רוצה אם בכוחו לומר שינחל בנו מטעם מכח אבוה דאבא קאתינא דלכאורה נראה דאף דאם הבן אינו ראוי יכול בן בנו לירש השררה וכנ"ל בשם הרש"ש מכ"מ כשהוא ראוי ואינו חפץ בה פקע החזקה לגמרי ולא יוכל לומר שבנו ימלא מקום זקינו וראי' לזה מהא דאמרינן בב"ב קנ"ט אלא אי קשיא הא קשיא בן בכור שמכר חלק בכורה בחיי אביו בנו מוציא מיד הלקוחות וכו' ואמאי לא קאמר רבותא יותר דבן בכור שמכר חלק בכורתו בחיי אביו ומת אביו והבן עדיין חי רק שאומר שאין רוצה בחלק בכורה רק בנו ינחל חלק בכורה אזי הבן מוציא מיד הלקוחות דהא לענין חלק בכורה הרשות בידו לומר איני נוטל אף שיצא עליו שט"ח כמבואר בתוס' ב"ב קכ"ד ד"ה ואם אמר בשם ר"ת ומדלא נקיט הכי רק במת הבן בחיי אביו מוכח דבכה"ג כשאומר איני נוטל ממילא פקעה לה חלק בכורתו ואין לו שום חלק בבכורה ממילא דאין הבן שלו מוציא רק שאר האחים מוציאים דהא ליכא דין בכורה כלל ואף שאומר שאינו נוטל רק הבן שלו יטול אינו כלום וע"כ דל"ש לומר מכח אבוה דאבא קאתינא רק כשאינו ראוי או שמת ולא כשהוא חי וראוי לזה רק שאינו רוצה ודו"ק:

ומצאתי באשל אברהם להגה"ק מבוטשאטש זצ"ל באו"ח סי' נ"ג שמסופק אפילו לגבי בן בנו אם שייך לומר לענין חזקת רבנות מכח אבוה דאבא קאתינא יעו"ש ואזיל לשיטתי' דכתר תורם ל"ש ירושה רק ממנהגא אבל לפי דעת הפוסקים דגם בכתר תורה ובפרט בזה"ז דנוטלים פרס הוי חזקה דאורייתא נראה דבן בנו נוחל כשאין הבן ראוי ומטעם מכח אבוה דאבא קאתינא. מיהו כשהבן ראוי ואינו רוצה בזה בטלה לה דין חזקה ובפרט בנ"ד דהבן שראוי רוצה ליתן חזקתו לחתן בתו בלעדי זאת יש לדון אם חתנו כבנו והדברים עתיקים ועכ"פ לא שייך לומר בזה מכח אבוה דאבא קאתינא כן נראה מצד עיקר הדין אך מצד המנהג ומצד ועשית הישר והטוב באם באמת חתן בתו ראוי לזה ודאי יש למנותו. אבל כתר"ה כותב כי חתן בתו הוא מכונה בתור דאקטיר וכ"ת האריך בזה דבעינן ממלא מקום אבותיו עכ"פ ביראת חטא. ולענ"ד אף בלעדי זאת יש לדון עפ"י לשון המדרש רבה במדבר כל הקודם לנחלה קודם לכבוד ובלבד שינהג

כמנהג אבותיו ועכ"פ המכהן פאר בתור דאקטיר אינו נוהג כמנהג אבותיו ואין הזמן גרמא להאריך יותר:

סימן קכב

לכבוד האברך החריף וכו' מו"ה זלמן רוזענבערג נ"י:

ע"ד שאלתו בישראל שקנה שור מגוי ועתה בא ישראל א' והעיד שהוא מכיר את השור שהוא בכור שנאבד מישראל ומצאו הגוי ומכרו לישראל. ומעכ"ת דן בזה דאף דאיכא למימר דע"א נאמן אף דרוב בהמות אינם בכורים כהפנ"י קדושין ס"ג מכ"מ הא בכור הוא של כהן ואין ע"א קם לממון ע"כ גם לענין איסור אינו נאמן וכמ"ש הר"ן בחידושי סנהדרין ל' בהא דאמר לו אחד אביך הטמין מעות במקום פלוני ואמר של מע"ש הם אם בידו לנטלם דבריו קיימים דאף דע"א נאמן באיסורין הכא במע"ש כיון דממון גבוה הוא אפוקי ממונא היא ובעינן תרי יעו"ש עכ"ד. והנה סברא הנ"ל כתב ג"כ הר"ן לאלפסי קדושין פ' האומר ס"ה בשם הרמב"ן ז"ל והובא בשב שמעתתא ש"ו פ"ב והבין ג"כ כן דכיון דמע"ש אפוקי ממון הוא גם לענין איסור שבו אין ע"א נאמן אך בחדושי הרשב"א קדושין ס"ה הקשה ג"כ בהא דסנהדרין ל' למה לי הא דבידו הא ע"א נאמן באסורין אף שאין בידו ותירץ דהתם אומר כן בשם אביו וגם אין בידו ליטלן איכא למימר דשלא להשביע א"ע אמר כן יעו"ש נראה דסובר דמע"ש אין דנין בו דין ממון רק תורת איסור יש עליו דע"א נאמן דלא כהרמב"ן וגם הר"ן פ' האומר הביא תירוץ הנ"ל ושוב הביא תירוצו של רמב"ן דמע"ש אפוקי ממונא היא. ולכאורה יש לומר דגם הרשב"א מודה לסברא הנ"ל רק הא סברא הנ"ל לא שייכא רק למ"ד מע"ש ממון גבוה היא והוא פלוגתא בגמ' ע"כ לא רצה לאוקמי האי ברייתא דסנהדרין כמ"ד ממון גבוה או אפשר דסובר הרשב"א דאף דמע"ש ממון גבוה היינו פירות מעשר חבל כסף מעשר לאו ממון גבוה היא וכסברת הרמב"ם ז"ל כמ"ש צל"ח פסחים ז'. ולפי"ז בהקדש יודה הרשב"א דאין ע"א נאמן וה"ה בבכור. אבל נראה להוכיח דגם בהקדש לשי' רשב"א אין דנין בו דין ממון רק דין איסור מהא דקדושין ס"ג דנאמן האב לומר בני זה בן י"ג שנים לענין נדרים ולחרמים ולהקדשו' אבל אינו נאמן למכות ולעונשים. והנה בתוס' שם הקשו דהא אין ע"א נאמן אלא בדבר שבידו ותירצו כיון דסופו ליגדל עשאוהו כדבר שבידו ודוקא אב אבל אחר אינו נאמן יעו"ש:

והנה לשיטת רמב"ן הנ"ל דמע"ש ממון גבוה היא ובעינן תרי ומכ"ש בהקדש וכמ"ש להדיא ריטב"א קדושין בשמו דאין ע"א נאמן לומר שהקדש פלוני חפץ יעו"ש א"כ תיקשי אמאי נאמן להקדשות הא לממון בעי תרי אבל הדבר נכון לפימ"ש תוספת הנ"ל

דהוי כדבר שבידו ובדבר שבידו הא גם לגבי ממון ט"א נאמן כמו דאמרו בסנהדרין הנ"ל דבאמר של פלוני הם או של מע"ש הם דבידו ליטלן דבריו קיימים. אבל הרשב"א ז"ל שם כתב דתמיהא מילתא למה לי אב דנקט הא ע"א נאמן באיסורין ותירץ דרבותא קמ"ל דאף אב שהוא קרוב נאמן ומכ"ש אחר יעו"ש ומוכח דלית לי' כלל האי סברא דעשאוהו כדבר שבידו רק מטעם ע"א נאמן באיסורין ואזיל לשיטתו בקדושין ס"ה דאף דאיתחזק התירא ע"א נאמן לאסור נגד חזקה וכמ"ש הש"ך בשמו סי' קכ"ז ס"ק ט"ז וא"כ הכ"נ נאמן ע"א אף דיש לו לבן חזקת קטנות. אבל א"כ תמוה מדוע נאמן להקדישות הא אפוקי ממון הוא ואין ע"א נאמן. ולא עוד שהרשב"א ז"ל שם כתב להדיא דכשם שאינו נאמן למכות ולעונשין ה"ה לממון וא"כ ע"כ לומר לרשב"א דאין דנין בהקדש תורת ממון כלל רק דין איסור ושפיר נאמן ע"א וא"כ גם לענין בכור יש לדון כן. ועפ"י הנ"ל יש ליישב הא דהקשה הפנ"י שם בקדושין על תוס' הנ"ל דעשאוהו כדבר שבידו וא"כ מדרבנן הוא ואכתי תיקשי אהא דאמר ר"ח שם נאמן אדם לומר בנו זה בן ט' שנה ויום א' לקרבן דהא אין ע"א נאמן אלא בדבר שבידו ולענין קרבן ל"ש תירוצם הנ"ל דהא כיון דמדאורייתא אינו נאמן הוי חוב"ע. ולהנ"ל יתכן דגם התוס' הכא אזלו בשיטת הרשב"א והר"י וראב"ד שהובא בר"ן פ' האומר דע"א נאמן אף היכא דאתחזק התירא וע"ח נאמן לומר אכלת חלב לחייבו קרבן אף באומר א"ו דל"ש שתיקה כהודאה. ועי' בס' ישרש יעקב יבמות ר"פ הא"ר שכ' דהוכחתם היא מהא דנאמן לחייבו קרבן אף דיש לו לאדם חזקת פטור ודמי לחזקת היתר יעו"ש ולענ"ד יש לומר דגם חזקת כשרות איכא לפימ"ש בתשו' בית שלמה חחוה"מ סי' ק"י קי"א דגם לענין עבירה בשוגג שייך חזקת כשרות. וא"כ הכ"נ ע"א נאמן אף דאיכא חזקת קטנות רק עיקר קושיתם דהא אין ע"א נאמן אלא בדבר שבידו כוונתם דהא הקדש ממונא היא כשי' רמב"ן הנ"ל ובממון הא אין ע"א נאמן אלא בדבר שבידו כהא דסנהדרין ל' ותירצו דעשאוהו כדבר שבידו אבל לענין קרבן בלא"ה נאמן כמו בכל ע"א דנאמן לומר אכלת חלב לחייבו קרבן אף בגוונא דל"ש שתיקה כהודאה וחיוב קרבן לא מיקרי אפוקי ממונא כיון דמשום כפרה הוא וכדמוכח מדברי הר"ן פרק האומר דגם לרמב"ן הנ"ל דמע"ש אפוקי ממונא היא ומכ"מ באמר לו אכלת חלב מחייבו קרבן דזה לא מיקרי ממונא: באופן שנ"ד שאלתו תלוי לכאורה בפלוגתא דרשב"א ותוס' ורמב"ן הנ"ל דלרשב"א דאין דנין בהקדש תורת ממון א"כ גם לענין בכור יש לומר כן וע"א נאמן. אך יש לומר דדוקא בהקדש דלגבוה אין דנין תורת ממון רק תורת איסור אבל לענין בכור דשייך לכהן יש לומר דלכ"ע דין ממון יש לו ואין ע"א נאמן וכ"נ מדברי ש"ש ש"ו פ"ב שאף שביאר שם דלאפוקי הקדש לחולין אין דנין בו תורת ממון רק תורת איסור לכ"ע

והביא ראי' מתוס' מעילה כ"א ועכ"ז הקשה שם דהאיך ע"א נאמן לומר שמכר פרה מבכרת שלו לפטרו מבכורה הא לענין ממון ב' עדים בעינן יעו"ש ומוכח דסובר דבכור לכהן הוי ממון וא"כ י"ל דגם רשב"א ז"ל מודה בזה דתורת ממון עליו וא"כ גם לענין איסור אינו נאמן. אך נראה דיש לחלק דדוקא לענין הקדש ומע"ש דאיסורא וממונא חדא הוא דהא זה כל ענין הקדש שהוא ממון גבוה ולכך אסור להדיוט וכיון דאין ע"א נאמן שיהי' החפץ להקדש ממילא גם לגבי איסור אינו נאמן אבל בבכור לענין נתינתו לכהן אין האיסור תלוי בממון דתורת איסור שעליו אינו בשביל ששייך לכהן דהא גם בהמת כהן קדושה בבכורה אף שא"צ ליתנה לכהן אחר וא"כ שוב יש לומר דע"א נאמן להיות קדושת בכורה עליו ולענין נתינה לכהן אינו נאמן ואשכחן כה"ג בתוס' בכורות י"ט ד"ה ור"י דהיכא דאזלינן בתר הרוב הוי כוודאי בכור לענין ללקות עליו בגיזה ועבודה ולכהן א"צ ליתנו ואף שכ' תוס' שם קצת תימא מכ"מ הדין הוא כן ועי' ברמב"ן שם ובריט"א ואמנם להרמב"ן הנ"ל אף בלאו האי טעמא דצריך ליתנו לכהן הוי כאפוקי ממונא דהא כל הקדש לדידי' אפוקי ממונא רק לרשב"א הנ"ל דהקדש לא מיקרי אפוקי ממונא רק בבכור משום נתינה לכהן שוב יש לומר כנ"ל דאין האיסור תלוי בנתינה. אבל נראה דבבכור בזה"ז יש לומר דגם לרמב"ן ע"א נאמן דהא אמרינן בתמורה ח' דבכור בזה"ז ממונא דכהן הוא אף דבזמן שביהמ"ק קיים לא היה ממון כהן יעו"ש וא"כ ממילא בבכור בזהמ"ז באופן שא"צ ליתנו ממונא דבעלים הוא וא"כ לא שייך לדון בבכור בזהמ"ז מטעם דהוי של גבוה דהא לא קיימא להקרבה רק שיפול בו מום ויאכלו במומו והוי ממון דידי' אלא דיש לדון מטעם שצריך ליתנו לכהן וע"ז יש לומר דאין האיסור ונתינה לכהן שייכי אהדדי ושפיר יש לומר דנאמן ע"א לשוי' בכור לענין גיזה ועבודה אבל לכהן א"צ ליתנו דאין ע"א נאמן לאפוקי ממונא והדברים נכונים בעזה"י:

סימן קכג

להרב המאוה"ג בנש"ק מו"ה מרדכי זאב האלברשטאם נ"י האבד"ק גריבוב יצ"ו:

יקרתו הגיעני נכון וע"ד שאלתו בד"מ שבא לפניו ותוכן הענין ששמעון קנה קנאכען מעהל אצל פאבריקאנט סך מסוים וראובן היה לו ג"כ קמח אצל הפאבריקאנט וכאשר שלח הפאבריקאנט הסחורה לשמעון ביקש ראובן מאתו כי בתוך הסחורה יניח ג"כ מקנאכין שלו ערך עשרה קילא באמרו כי מכר הקנאכין שלו לשמעון ושמעון ציוה לשלחו לו ועשה כן הפאבריקאנט. ושמעון בראותו כי יש סחורה יותר שלח המותר ע"י הבאהן להפאבריקאנט בחזרה והפאבריקאנט לא אבה לקבלם ונשאר מונח זמן רב על הבאהן ואח"כ מכר הבאהן הסחורה בעד שכר הליכה ולאגער צינז שעלה סך רב באופן

שעוד יתבע הבאהן את שמעון סך עשרים כסף לתשלום דמי הבאהן. וראובן ושמעון באו לדין ראובן תובע בעד סחורתו באמרו כי מכר לו ועפ"י פקודתו שלחם ושמעון משיב כי דיבר מאתו מזה אבל לא נגמר הדבר שישלח לו רק כאשר יסכים שמעון יכתוב לראובן מכתב ולא כתב לו:

והנה אם ישבע שמעון שכדבריו כן פשוט שאין לראובן שום תביעה עליו אך אם לא ישבע שמעון נסתפק כת"ר דכיון דלא היה שום קנין בדבר והיה שמעון רשאי לחזור בו מהמקח א"כ אינו חייב לשלם לראובן רק הוצאת הבאהן של חזרה מטעם גרמי אבל הלאגער צינז אינו חייב לשלם לו כי מסתמא ידע ראובן ע"י הפברוקאנט מחזרת הסחורה והי' לו לקבלם מהבאהן דהא היה רשאי שמעון לחזור בו. ולענ"ד הדין אמת באם שמעון שילם בעד חזרת הבאהן הסחורה ודאי הדין כן שהי' לו לראובן לקבל סחורתו בחזרה אך כפי הנראה בנ"ד לא שילם שמעון והבאהן לא היה מחזיר הסחורה לראובן בלתי דמי החזרה בכה"ג אין זה מיקרי חזרה כלל ועדיין הוא עומד ברשות שמעון לכל אונסין ואחריות וכמו אם שמעון לא היה משלח הסחורה כלל בחזרה רק היה מודיע לראובן כי אינו רוצה לקבל הסחורה ויבוא ויקחם שאין ראובן מחויב בדבר והסחורה על אחריות שמעון עד שישלחנה לו כן נמי אם שלח לו הסחורה ע"י באתן ואין הבאהן רוצה ליתנה לראובן בלתי דמי הבאהן שאין הוא מחויב לשלם אין זה חזרה כלל ועדיין ברשות שמעון הוא לכל דבר אף שלא היה שום קנין בדבר כיון דבגמרתו בא הסחורה לידו שציוה לשלחם לו הרי הוא מחייב בחזרה לעירו של ראובן או לשליח שלו בלי דמי החזרה. ודבר זה יש ללמוד במכ"ש מהא דאיתא בחו"מ סי' רל"ב סעי' כ"א דמוכר לחבירו דבר שיש בו מום והלוקח לא הודיעו שרוצה להוליכו למקום אחר והוליכו למק"א ואח"כ נמצא בו מום שהרי הוא ברשות הלוקח עד שיחזיר המקח במומו למוכר הרי דאע"ג דמקח טעות הוא ואפ"ה כיון דהלוקח גרם דבר זה שהוליכו למרחוק והי' לו לבדוק המקח קודם כמ"ש הנה"מ שם לכך הוא ברשותו עד שיביאנו עכ"פ לעירו של מוכר כמ"ש סמ"ע שם ולומר לו הרי סחורתך ומכ"ש בנ"ד דהלוקח הוא פושע שבגרמתו נשלח הסחורה לידו ונהי דהרשות בידו לחזור כיון דלא היה קנין אבל עכ"פ ברשותו הוא עד שיחזירנו למוכר או לשלוחו והיינו שיאמר לו הרי סחורתך לפניך וקח וא"כ בשלחו ע"י הבאהן והבאהן אינו רוצה להחזירו בלא דמים אין ראובן מחויב ליקחו כלל וממילא הוא עומד ברשות שמעון עד שיחזיר לו הסחורה ולכך כאשר נתקלקלה הסחורה או נמכרה ע"י הבאהן בעד הלאגער צינז מחויב שמעון לשלם דמי שויו לראובן וזה ברור. אמנם אם ישבע שמעון שכדבריו כן כי שלחו בלי רשותו אזי אין לראובן שום תביעה על שמעון

דהא באמת דמי חזרת הבאהן הי' מוטל על ראובן. ואף אם ישבע ראובן שהפאבריקאנט לא הודיע לו מחזרת הסחורה ושמעון גרם לו היזק זה ע"י ששלחו להפאבריקאנט ולא ע"ש ראובן כי הוא היה מקבלו תיכף מכ"מ אין לחייבו לשמעון בעד זה ואף שבתשו' הגאונים הובא בפ"ת לחו"מ סי' קפ"ה ס"ק ב' כתב א' מכר סחורה לאחר ע"י שליחו והשליח הודיעו שהסחורה של פלוני אם הלוקח החזיר אח"כ הסחורה לשליח ולא בא ליד המשלח חייב בתשלומין הא כ' שם דמתשובת ושב הכהן נראה איפכא. וגם בהגהות רעק"א ז"ל לחו"מ סי' קפ"ג העתיק דברי תשו' הגאונים הנ"ל וסיים וצ"ע. וגם יש לומר דבנ"ד שאני כיון דשלחו לו הסחורה שלא ברשות אין הלוקח מחויב לדקדק כל כך שישלחנו לו ויוכל לשלחו גם לשליח שלו שע"י שלח הסחורה:

אמנם בזה יש לעיין אם ישבע שמעון כנ"ל שנשלח לו שלא ברשות אם יוכל לתבוע מראובן שהוא ישלם הסך עשרים כסף שתובע הבאהן מאתו לתשלום הלאגער צינז דהא היזק זה נעשה בגרמת ראובן ששלח לו סחורה בלי ציוי שלו ויהי' מחויב לשבע ראובן שכדבריו כן ואלו ואלו באין לידי שבועת שוא. אבל יותר נראה דגם אם כדברי שמעון כן אין לחייב ראובן מטעם גרמא דהא כל הגרמא היא במה שלא קבל ראובן הסחורה מהבאהן וגרם עי"ז היזק לשמעון והא א' מתנאי גרמי הוא בעושה מעשה וכמ"ש הסמ"ע ר"ס שפ"ו מהא דגדר שנפרץ והתרו בו ולא גדרה חייב היינו משום שהעירשבו ניכר והוי כעושה מעשה וכמ"ש בסמ"ע שם אבל הכא דהוי שוא"ת הוי רק גרמא לשי' רמב"ן וקשה להוציא מיד המוחזק ואף שבתשו' מ"ב סי' כ"ח הובא בפ"ת ר"ס שפ"ו נראה דבמידי דשכיח אף בלא עשה מעשה בדבר הנזוק חייב מ"מ אין זה ברור לחשוב נ"ד לדבר השכיח ועיין ש"ך סי' שפ"ו ס"ק כ"ד:

סימן קיג

לכבוד הרב וכו' מו"ה סענדיר הירשענהארן ני' מו"ץ ד"ק קרילעוו: ע"ד שאלתו באשה שמת בעלה ושל"ח ולכ"י והוא נפטר לאחה"פ. ובי"ח תמוז ילדה בן ולסוף שני שבועות חלה ומת והבעל יש לו אח במקום רחוק אם זקוקה לחליצה כי האשה הנ"ל יש לה אורח כנשים בכל חודש ובי"ז תשרי העבר טבלה לנדותה ומני אז פסק הווסת וילדה י"ח תמוז שיש ט' ירחים שלמים והנה כבר ראו עיני כ"ת דברי הטור אה"ע סי' קנ"ו דל"מ כלו לה חדשיו רק כשפירש אחר בעילה ולא קרב אליה עוד. וכ"ה ברש"י שבת קל"ו ד"ה ל"נ וא"כ באשה הנ"ל שבעלה דר עמה עד עת פטירתו צריכה חליצה. אלא שמע"כ כתב כיון שיש לה ווסת קבוע למאי ניחוש לה הא אין אשה מתעברת אלא סמוך לטבילתה או לווסתה כדאי' בנדה ל"א ובסמוך לטבילתה הרי הוא בן ט' שלמים ואף אם ניחוש סמוך

לווסתה שהי' צריך להיות בד' או ה' חשון ג"כ יש לו ט' ירחים עד י"ח תמוז בהוספות ימים מלאים ואין חשש רק שמא איחרה ווסתה פעם א' ונתעברה בד' או ה' כסליו ומדוע ניחוש לזה שאיחרה ווסתה והטור אולי מיירי באשם שיש לה ווסת לשני או ג' ירחים דיש לחוש שמא נתעברה סמוך לווסתה ונפל הוא משא"כ באשה שיש לה ווסת קבוע עכתו"ד. ואני אינו רואה שום היתר כלל דהרי לשון הטור ולא משכ"ל רק בבעל ופירש מבואר דאין שום אופן להתיר רק בבעל ופירש וכדברי הטור הנ"ל מבואר נמי בה"ג ה' חליצה שכל דבריו דברי קבלה וכ"ה בראב"ן וכ"ה ביו"ד סי' שע"ד אף להקל סומכין ע"ז דאינו נוהג אבילות רק בבעל ופירש. ועי' באו"ז הגדול ה' יבום סי' תרי"ג דקים לי' שכלו חדשיו משמע שדבר ברור ופשוט הוא כאור בצהרים דכלו לו חדשיו וזו שמנין טבילתה בידה אין זה ברור שמא לא נתעברה סמוך לטבילתה עד סמוך לווסתה דאיפלגו בה סו"פ המפלת ר"א ור"י ולא איתברר לן הלכתא בהא ושמא איתא למר ואיתא למר וכן מעשים בכ"י שהנשים משנות ווסתן פעם רחוק פעם קרוב מעתה אימור הרחיקה ווסתה ואשתכח דלא כלו חדשיו וכו' עיי"ש הרי מבואר מאו"ז דאף באשה שיש לה ווסת קבוע אמרינן דהרחיקה ווסתה:

ולכאורה נראה שהתוס' חולקים בזה על סברת או"ז שסובר דבסוטה כו' מבע"ל לי' שם בפרוצה ביותר למ"ד אין אשה מתעברת אלא סמוך לווס הא לא ידע דמינטר לה כי קמבע"ל למ"ד אין אשה מתעברת סמוך לטבילתה עיי"ש וכתבו תוס' שם דמיירי באשה שאין לה ווסת קבוע וכוונתם דבווסת קבוע ודאי ידע ומינטר לה ועי' בהגהות הג' יעב"ץ ז"ל שם הרי דל"ח כלל שמא שינחה ווסתה דאל"כ גם בווסת קבוע ליכא למבעי למ"ד סמוך לווסתה דאימור שינתה ווסתה ויתכן באמת שהא"א מפרש להגמרא כן דלא ידע דמינטר דאימור שינתה ווסתה. וא"כ לדעת התוס' הי' מקום להקל בנ"ד. ואפשר דכוונת או"ז ששינתה ווסתה היינו שדינה ווסתה פעם או שתים אבל לעולם לא משנה ווסתה ליום אחר וא"כ אין סתירה מתוס' לאו"ז דנהי דדילגה אכתי ידע הבעל יום המועד ומינטר לה וע"כ באין לה ווסת קבוע אבל בנידון או"ז אם דילגה ב' ירחים או ג' ירחים אף שהי' צריכה הווסת להיות ליום המועד אין הוולד בן קיימא. אבל מלשון חו"ז שהנשים משנות ווסתן פעם רחוק פעם קרוב משמע שמשנות ממש וזה דלא כתוס' ואינו מוכרח דאולי כוונתו פעם דילוג קרוב דהיינו חודש א' פעם דילוג רחוק ב' או ג' ירחים:

אמנם לכאורה צ"ע דהא למ"ד סמוך לטבילתה נראה מאו"ז דאין חשש להצריך חליצה רק שחשש כמ"ד סמוך לווסתה ושמא איתא דמר ואיתא דמר והיינו דלא פליגי אהדדי וצ"ע דהא בגמ' סוטה הנ"ל מוכרח דפליגי דמ"ד סמוך לטבילתה לית לי' סמוך לווסתה

דאל"כ גם למ"ד סמוך לטבילתה ליכא למבעי דאכתי ניחוש לסמוך לווסתה ומאז הערותי בזה בחיבורי לסוטה כ"ו על רש"א נדה ל"א ועתה ראיתי בתשו' בית יצחק אה"ע ח"ב סי' קי"ט שהביא מהג' מהרש"ק ז"ל שהעיר על רש"א כנ"ל והוא הביא דברי האו"ז הנ"ל והקשה עליו מסוטה דמוכח דלא מודו זל"ז. ואולי יש ליישב דברי האו"ז ולומר דיש לחלק בין אשה שיש לה ווסת קבוע לאין לה ווסת קבוע דהענין נשים מתעברות סמוך לווסתן שאז כבר נתאספו הדמים במשך הזמן וסיבת הריון הוא הדמים כמ"ש רש"י שם וגם מ"ד סמוך לטבילתה מודה לזה כמ"ש רש"א שם. אמנם באשה שאין לה ווסת קבוע יש סברא לומר דלא תתעבר סמוך לווסתה כמ"ש הר"ן דאשה שאין לה ווסת קבוע מקריים גרמו לה וא"כ אינו ענין כ"כ שתתעבר סמוך לווסתה מאחר שאין דמים שלה באים במשך הימים שנימא שאז כבר נתאספו הדמים ותקבל הריון. אמנם אנו רואין שגם נשים שאין להם ווסת קבוע מתעברות והשתא למ"ד סמוך לווסתה ולית לי' סמוך לטבילתה וכיון דגם נשים שאין להם ווסת קבוע מתעברות ע"כ דגם ווסת שאין קבוע מתעברות סמוך לווסתה אבל למ"ד סמוך לטבילתה אף דמודה בסמוך לווסתה היינו בווסת קבוע אבל בווסת שאינו קבוע לא דהא אין הכרע מנשים שמתעברות דיש לומר סמוך לטבילתן מתעברות וא"כ יש לומר בסוטה מיירי בווסת שאינו קבוע כמ"ש תוס' שם ולמ"ד סמוך לטבילתן בווסת שאינו קבוע אין מתעברות סמוך לווסתן אבל באו"ז מיירי בווסת קבוע ומודה ר"י דבזה גם סמוך לווסתן מתעברות:

אבל לפי"ז יהי' הדין דבאשה שאין לה ווסת קבוע מועיל ט' ירחים יום הלידה ולשון האו"ז לא משמע כן כי באמת גם בלעדי סברת האו"ז דחיישינן סמוך לווסתה לפי שיטתו דבעינן בירור גמור כשמש בצהרים א"כ יש לחוש שמא נתעברה בימים שבנתיים דהא כתבו תוס' נדה ח' דהא דאין אשה מתעברת הוא עפ"י הרוב דוקא ולענין חשש חליצה הרי הסכים באו"ז דבעינן דבר ברור ועיי"ש באו"ז שנראה שמקיל בהכרת העיבור שהי' בג' חדשים לאחר טבילתה משום דזה דבר ברור דגם מיעוט ליכא שיהי' ניכר עוברה קודם ג' חדשים עיי"ש ומלשון הטור דלא משכחת זה נראה קצת דגם הכרת העיבור אין מועיל. ויש לומר דהטור לא מיירי מהכרת העיבור אבל בהכרת העיבור גם הוא מודה דזה דבר ברור בלי ספק ונסתייע מהאו"ז תשו' רע"א ז"ל סי' פ"ט שנטה קו להקל בהכרת העיבור והובא בפ"ת לאה"ע סי' קנ"ו ועיי"ש מתשו' משכנ"י שפקפק מלשון הטור ועי' תשו' הרי"ם סי' מ"ג. ועכ"פ בלא הכרת העיבור אף שיש מהטבילה יותר מט' ירחים כל שלא פירש הבעל והלך למרחוק מבואר מכל הפוסקים בה"ג ורש"י וטור ורחב"ן וש"ע סי' שע"ד דזה הוי לא כלו חדש ח"ו להקל בזה באפס שום יסוד השען:

וגם בהכרת העובר אין האשה בעצמה וגם נשים אחרות אינן נאמנות רק בעינן עדים כשרים כדאי' בב"י שם מתשו' הרא"ש. ועי' תשו' רעק"א ז"ל הנ"ל ותשו' בית יצחק:

סימן קכה

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה יחיאל מיכל לייטער ני' אבד"ק דינאב יצ"ו: מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באיש א' שנסע לאמעריקא ועזב אשתו בדונאב ובמשך הזמן שהי' הוא באמעריקא נסע איש א' מעירו לשם וסיפר לו כי אדם א' יש לו מהלכים אצל אשתו ומרננים אחריה וכתב הבעל אגרת לאשתו לבל תניח את הנחשד הנ"ל לדרוך על מפתן ביתה ולא יהי' לה שום עסק עמו ואח"כ בא מאמעריקא ודר עם אשתו בשלום. ופ"א נסע מביתו לאיזה מקום ובא לביתו בלילה והי' הפתח סגור והביט בעד החלון וראה נר דלוק והווילון פרוס לפני החלון וכאשר הביט ראה את הנחשד ושהה שם לפני החלון ערך רבע שעה ולא ראה עוד את הנחשד רק שמע שמדברים בחשאי ואחר רבע שעה יצא הנחשד דרך הפתח שהי' בביתו אחורנית וכאשר יצא נכנס הוא לביתו ומצא אשתו מבוהלת מאוד ושאל אותה על הדבר ואמרה כי זה איזה רגעים שבא לביתה ולא היה לה שום דבר עמו רק אמרה שילך לו והאיש הנ"ל אומר בבירור שהנחשד שהה רבע שעה וכת"ה האריך לברר משפט האשה הנ"ל והעלה להתירה לבעלה ודרש מאתי חוו"ד:

והנה מה שהאריך כ"ת לפלפל דיש לומר דקינוי בכתב לא הוי קינוי דדוקא אמירה בפה בעינן ופלפל הרבה בדיני שבועה בכתב לדעתי הדבר פשוט דלענין קינוי שלא נכתב בתורה לשון דיבור כלל גם כתיבה הוי התראה וכן כתבתי בספרי מ"פ אה"ע סי' קע"ח. אמנם יש לדון מצד שאין עדים על הקינוי והוי רק מפי עצמו וכ"ת הביא דברי הפ"ת אה"ע סי' קע"ח ס"ק ט"ו שכ' שם דדעת הטוש"ע סי' קע"ח נראה דלהלכה בעינן ב' עדים על הקינוי והא דכ' שם שלא לומר גם בינו לבינה אל תסתרו דלמא תסתתר ותיאסר הוא רק לכתחלה אלא שבאה"ע סי' קט"ו הביא המחבר דברי הרמב"ם ז"ל שכ' דאם קינא בינו לבינה וראה שנסתרה נאסרה ובאמת ששיטת הרמב"ם ז"ל צ"ע דהא בה' סוטה פסק דבעינן ב' עדים בקינוי. וכבר תמה בזה הב"ח שם וראיתי בתשו' מהרי"ט אה"ע ח"ב סי' א' שכ' לתרץ דיש לחלק בין זמן המקדש לזמן הזה דבזמן המקדש כיון דקיי"ל כרבנן דאינו משקה רק במקנא עפ"י שנים לכך גם לאסרה על בעלה אין קינוי מפ"ע מועיל דמסתמא כיון לשחוק והשטאה דאל"כ היה מקנא לה כדין עפ"י שנים להשקותה אבל בזה"ז שבלא"ה אין משקין רק לענין לאוסרה לבעלה גם מפי עצמו בלי עדים מועיל דאין הוכחה שכיון לשחוק עיי"ש דבריו כי נעמו ויש להוסיף תבלין לדבריו דבירושלמי איתא דאין מקנין לא מתוך שחוק ולא מתוך מריבה ומשמע בירושלמי דגם בדיעבד אינו

קינוי כמ"ש תוס' ריש סוטה אלא דרמב"ם וטוש"ע פסקו דבדיעבד הוי קינוי מיהו זה דוקא כשאין אנו יודעין מהוכחה שכוונתו לשנאה אף שהי' מתוך מריבה מכ"מ אמרינן דכוונתו שלא תסתתר אבל כל שאנו רואין שכוונתו לשנאה כדי לגרשה וכדומה גם לרמב"ם אינו קינוי:

והשתא יש לומר דבזמן שביה"ק קיים כיון דביכלתו לקנא לה עפ"י ב' עדים באופן שאם תסתתר ישקנה לברר אם מותרת לו או לא לכך כשמקנא עפ"י ע"א או עפ"י עצמו דאין משקין אותה חזינן דכוונתו לשנאה שאם תסתתר יגרשנה ואין רצונו לברר האמת וזה לא הוי קינוי אבל עכשיו שבלא"ה אין משקין גם כשמקנא בינו לב"ע מועיל לאוסרה דאין שום הוכחה שכיון לשנאה ודו"ק וע' בבני אהובה סו"פ כ"ד מאישות שכ' ג"כ לתרץ ד' הרמב"ם ולחלק בין זמן המקדש לעכשיו בסברא אחרת ולא זכר שר ד' המהרי"ט הנ"ל ואולי גם דעת הטוש"ע סי' קע"ח כהרמב"ם והא דכ' דמקנא עפ"י שנים דוקא היינו בזמן המקדש אף שזה דוחק קצת שאין דרכו לכתוב דינים שנהגו אז. והנה בפ"ת שם הביא מתשו' בית דוד שאין לעשות שום סניף להקל בקינוי בינו לב"ע אף שמדברי רשב"א שהובא בב"י וריטב"א קדושין פ' משמע דהיא רק זהירות לכתחלה מכ"מ אין בדבריהם הוכחה גמורה דפליגי על הרמב"ם וכו' עיי"ש ואין הס' ת"י ובפ"ת לא העתיק טעמו ואני מצאתי עוד מגדולי הפוסקים החולקים על הרמב"ם והיא שבאו"ז הגדול ה' יבום וקדושין סי' תרט"ז אחר שהאריך דלדינא קיי"ל קינוי עפ"י שנים כ' ואע"ג דאיתברר לן דאין קינוי אלא עפ"י שנים אעפי"כ טוב ליזהר שלא יאמר לאשתו אפי' בינו לבינה אל תסתרי עם פלוני כו' דלמא קיי"ל כר"י בר"י ע"ש וא"כ נראה מדבריו דהיינו רק לכתחלה אבל בדיעבד לא נאסרה ע"י קינוי בינו לב"ע וכן מצאתי עוד מבואר יותר במאירי ז"ל בריש סוטה שכ' ולא עוד שאף שלא בעדים ראוי ליזהר בכך מאחר שהי' קצת חכמים סוברים שאף קינוי בלא עדים מועיל אין ראוי לו להכניס עצמו בכך ומכ"מ אם עשה כן לא נאסרה שאין קינוי ולא סתירה כלום אלא בעדים עיישי"ה ואף שלדינא מי ירים ראש נגד הרמב"ם ז"ל שהעתיקו בש"ע סי' קט"ו וגם המהרי"ט סובר כן אבל בודאי צד גדול הוא וחזי לאיצטרופי לצדדים שיבוארו:

והנה לשון קינוי שלא תניח אותו לביתה ולאיהי' לה שום עסק עמו יש לדון דלא הוי קינוי כמ"ש בתשו' חת"ס אה"ע ח"ב סי' צ"ו דלשון זה שאל יכנס לביתה נשמע אף שלא במקום סתר א"כ אינו קינוי כמו באל תדברי ונסתרה עיי"ש אמנם דבריו צע"ג בעיני דל"ד כלל לאל תדברי דלא הוי כלל לשון קינוי דדיבור אינו סתירה רק דיבור ממש אבל הכא שלא יכנס לביתה אף שיש בכלל לשון זה גם אם יהי' אנשים רבים מה בכך עכ"פ

כשאין שום אדם בביתה ג"כ בכלל והוי קינוי גמור אף שהוסיף על הקינוי משום זה לא נגרע ובפרט דלא אמר בפירוש שגם כשיהי' בני אדם לא יכנס ואולי כוונתו רק על יחוד ולדברי הח"ס בעי' לשון סתירה דוקא ובאומר שלא יכנס עמה לבית לא הוי קינוי ודבריו תמוהים דהרי בתשו' הרא"ש כלל ל"ב בשאלה שנשאל שם שראובן השביע לאשתו שלא תדבר לפלוני ופלוני ולא תכנס עמהם לבית והשיב דאם נכנסה עמהם לבית הסתר נאסרה לבעלה עיי"ש הרי דלא תכנסי לבית הוי קינוי גמורה ולא אמרי' דזה כולל גם אם לא יהי' וסתירה ולכך לא נחשב כלל קינוי ועוד דשם הוסיף גם שלא תדבר עמהם ואפ"ה כיון שאמר ג"כ שלא תכנסי הוי קינוי גמור וכ"נ בירושלמי בסוטה פ"ק ה"ב בהא דבעי שם בקינא לה ממאה בני אדם כך אני אומר אל תכנסי לביהכ"נ ופירושו דאל תכנסי לביהכ"נ לא מיקרי קינוי ובמאירי סוטה י"ב נראה פירושו שמקנא לה בסתם מכל אדם דזה לא מיקרי קינוי וא"כ גריעותא הוא שמקנא לה מכל אדם ואינו פורט לה למי אבל במקנא לה מאדם פרטי כאומר אל תכנסו לבית עמו הוי קינוי הרי דאף שלא אמר לשון סתירה מיקרי קינוי וגם הלום ראיתי בתשו' חת"ס אה"ע ח"ב סי' ק"ו שמצדד בלשון אל תתייחד עם פלוני דלא מיקרי קינוי ובפ"ת סי' קע"ח ס"ק י"ד הביאו ומצדד בכוונתו כיון דלשון יחוד הוי כדין דאיסור יחוד וכל דל"ש איסור יחוד לא קינא לה ובאמת בסתירה שאחר הקינוי אף שאין בזה איסור יחוד כגון פ"פ לר"ה מיקרי סתירה וכיון דהקיל עליה אינו קינוי כלל עיי"ש וגם בזה דבריו נפלאים מירושלמי ערוך פ"ק דסוטה ה"ב דאיתא שם דלשון אל תתייחדי עם איש פלוני הוי קינוי גמור עיי"ש באופן שמדברי הח"ס הנ"ל שדיקדק הרבה להקל הקינוי אין שום סמך להקל בנ"ד כי דבריו נפלאים ממנו:

ואחת היא מה שיש להקל בנ"ד עפ"י דברי הח"ס שם סי' צ"ו שכתב בענין הסתירה דכל שרואין את האיש שקינא יוצא מביתה לא הוי קינוי דהא בירושלמי דסוטה פ"ק פליגי אמוראי בהא דנכנסה עמו לבית הסתר דח"א דבעי' בבת אחת וח"א אף בזאח"ז אבל בזה לא פליגי כשהיא בביתה והוא נכנס לגבולה דבזה אין שום רגל"ד ואולי גירשה אותו מביתה ואפי' שהם כדי טומאה דילמא שלא לרצונה נכנס ודלמא האריכה בטענות למולו עד שהוציאה אותו עיי"ש כי דבריו בזה יש להם יסוד מוסד עפ"י הירושלמי דהא שם איתא נכנסה עמו לבית הסתר ושהתה עמו כדי טומאה נשמע דראו העדים שהי' כדי טומאה ואפ"ה דוקא נכנסה עמו או בזאח"ז אבל לא כשבא לגבולה ובפרט למה שמצדד בנו"ב אה"ע מה"ת סי' ק"ס דסתירת סוטה בעי' דשהה כדי טומאה בברור ואפ"ה מצריך בירושלמי נכנסה עמו או עכ"פ בזאח"ז באופן שכל שלא ראינו שנכנס לביתה ברצונה אף ששהה כדי סתירה יש לומר דאין זה סתירה ועכ"פ ראוי לצרף זה לשי' הפוסקים

דקינוי בינו לב"ע אינו קינוי כלל וגם מה שהאשה מכחשת את הבעל שלא שהם רק איזה רגעים ולא הי' שיעור טומאה ואף שהבעל אומר ששהה א"כ תלוי בפלוגתת הפוסקים באומר שראה שזינתה אם נאמן או כופין אותו לדור עמה דמבואר סו' קע"ח ובאחרונים. ועכ"פ גם לפי דברי הבעל דשהה הוי רק קינוי בינו לב"ע ובצירוף דברי הח"ס הנ"ל דאין זה סתירה נלע"ד דאיתתא זו שריא לבעלה ומחמת חומר דבר שבערוה רצוני שיסכימו לזה שני רבנים מובהקים:

סימן קכו

לכבוד הרב הגדול מו"ה חיים אלטר קאריעניק מו"צ ד"ק סאבע:

מכתב שאלתו הגיעני אודות איש א' שאשתו בעת חוליה ציותה לו ליתן סך ה' מאות ר"כ לקרן קיימת לחלק בכל יא"צ שלה למלמדים ללמוד משניות ולומר קדיש והבעל שתק ואחר שמתה מחולי הנ"ל בעבור איזה זמן תבעו אותו הקהל דק' סאבע כי יתן להם לקרן קיימת לדבר מצוה שנחוץ להם ביהמ"ד או מרחץ והשיב שאל ידאגו כי בקרב יתן להם המעות לדבר מצוה שיאמרו הב"ד ועתה חזר בו ואומר שאין לצבור דבר עליו ויתן לעיר אחרת. או יתן המעות להקאסטע ויחלק בעצמו המעות בכל יא"צ. והנה כת"ר כתב דמחויב לקיים כדבריה אף ששתק והביא ד' נה"מ סי' פ"א שהחזיק בשי' רמ"א שם באשה שציותה לבנה ליתן ז' זקוקים מנכסי' ושתק מחויב לקיים והט"ז שם השיג דשתיקה לא הוי הודאה וכ' הוא דבתקפה א' מועיל שתיקה וה"ה בהקדש דהוי כתקפה וא"כ דברי שכו"מ ככו"ס דמי הוי נמי כתקפה עיי"ש א"כ בנ"ד דצדקה הוי הקדש אף ששתק מחויב לקיים וז"א דשם מטעם הודאה קאתי עלה בנתה"מ דיש לומר שהודה שהיה לה אצלו סך ז' זקוקים מלבד כתובתה או שהודה שלא גנבה מבעלה כדי כתובתה ומגיע לה עכ"פ ז' זקוקים אבל בנ"ד דציותה לבעל ליתן דידוע לכל דכל הנדן שהכניסה לו שלו ול"ש בזה הודאה רק דנימא דהוי כהסכים לנדרה בזה ששתק דהוי כנדר הוא גופי' וזה מודה הנתה"מ דשתיקה לא הוי כהסכמה ובאה"ע סי' צ' סעי' י' מבואר באשה שציותה לבעלה ליתן מנכסיה דהיינו מלבושיה ונתרצה הבעל דלעניים צריך ליתן ולא לעשירים וכ' בט"ז שם דשתיקה לא מועיל עיי"ש דזה לכ"ע דשם לאו מטעם הודאה הוא דא"כ גם לעשירים הי' צריך ליתן וע"כ דהוי כנדר הוא ולזה אין שתיקה מועיל וה"נ בנ"ד ומ"ש בתשו' בי"צ יו"ד ח"ב סי' צ"ב לתמוה על ט"ז מדברי הב"י חו"מ סי' רנ"ב בצוה ליורשיו ליתן ושתקו דהוי כנדרו הם עיי"ש לק"מ דבאמת הב"ח שם השיג על טעם הב"י והטעם כמ"ש המ"מ מטעם מצוה לקיים דברי המת וכיון דנדר לדבר מצוה הוי כהשליש כמ"ש הקצוה"ח שם וסי' רי"ב וזה ל"ש רק בצוה ליתן מנכסים שלו ולא בציותה לבעלה

ליתן וגם אם הי' הדין כן שנתחייב ע"י שתיקה לא סי' לצבור תביעה עליו והי' מחויב ליתן המעות לקרן קיימת כמו שירצה הוא ולחלקו בכל שנה הפירות על היא"צ ועי' יו"ד סי' רנ"ח ס"ס בהג"ה:

אך באמת נראה דלא נתחייב כלל בשתיקה ואפי' בנתרצה בפירוש אם הי' מחמת הפצרה שלה אינו כלום כמ"ש הב"ש באה"ע סי' צ' וכ"ת הביא דברי תשו' שבו"י שהובא בפ"ת יו"ד סי' רל"ב דבציותה לדבר מצוה אף ע"י הפצרה מועיל עיי"ש ודבריו הם נגד הב"ש. אך העיקר נראה בנ"ד מחמת שאמר אח"כ להקהל שיתן להם המעות לדבר מצוה א"כ הרי נדר עתה ועתה לא הי' אנוס כלל ובהבטיח לצבור לדבר מצוה אף שהם עשירים הוי נדר כמ"ש בתשו' חת"ס יו"ד סי' רנ"ב ומכ"ש כשהם עניים ע"כ ודאי מחויב ליתן ע"ד מצוה כפי אמירת ב"ד. אך הא עיקר כוונתו הי' שיהיו לתועלת נשמתה לחלק ביא"צ ע"כ לדעתי אין די בזה שרוצים הקהל ליתן כתב בדיני ישראל שיתנו סך מסוים בכל שנה על היא"צ רק מחויבים ליתן טאבילע שיהי' הדבר בטוח לעולמים שהצבור מחויבים ליתן בכל שנה סך הצריך ללמוד משניות וקדיש וכדומה כפי שהי' עולים הצינזען ממעות הזה בהקאסטע [ואולי יש בזה חשש רבית אף שהקרן נחלט בידם כי ברבות הימים יעלה העיסקא יותר על הקרן כמ"ש החוו"ד סוס"י קס"ו יש לעשות עפ"י היתר עיסקא] וע' בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' קי"ד שגם הוא פיקפק על נתה"מ סי' פ"א הנ"ל ולענ"ד בשאלה שלו דל"ש ענין הודאה גם לנתה"מ אינו מועיל מה ששתק וצ"ע:

סימן קכז

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה שלום יוסף ני' אבד"ק לאקאטש:

יקרתו הגיעני וע"ד שאלתו במקוה שעשה כ"ת בעירו ולא עלתה יפה כי המים נחסרים לפי המדידה לכל שעה ערך ג' רביעי צאל ואין הזחילה ניכרת כלל בתוך המקוה וגם לא חוצה לה כי כפי הנראה המחיצה שבינה לבין המעיין שמתחתיה אינו סתום יפה ונדחקין המים דרך שם ומחמת שעתה שעת הדחק לתקן באופן אחר הנה נפשו בשאלתו אם להתיר לטבול בה כמות שהוא אף שזוחל כיון שאין הזחילה ניכרת לעין כמ"ש בש"ע סעי' נ"א ופשוט לי' לכת"ר אף שע"י המדידה ניכר החסרון כיון שאינו ניכר לעין הוי זחילה שאינה ניכרת ושכ"כ בתשו' שם ארי' ותשו' מהרש"ם. ואין הספרים ת"י. ובעניותי לא ברירא לי כלל שיהי' הבדל בין עין רואה את הזחילה או לא רק בכמות הזחילה שאם זוחל ממש הוי זחילה אף שהנקב בתחתית המקוה למטה ואינו ניכר לעין הטובל אם הנקב קטן שמטפטף מעט לא מיקרי זחילה אף שהנקב בגובה המקוה ונראה לעין וכ"כ בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' פ"ב ובכמה תשו' דכל שהמקוה זוחל בקילוח הוי

זחילה ולדעתו ענין מטפטף מעט מעט הוא כמו דאיתא בש"ע סעי' י"ג במעיין שמימיו יורדים טיפה אחר טיפה הוי מקוה ובקילוח הוי מעיין עיי"ש ובנ"ד כפי הנראה בחסרון ג' רבעי צאהל לשער המים זוחלין בקלוח. וכת"ר הביא ד' הד"ח ח"ב יו"ד סי' צ"ט שכ' דגם ביורד טיף אחר טיף הוי זוחלין וכ"ת תמה עליו ונראה דהוא אזיל נמי בשיטה זו דדינו דרשב"א מטפטף מעט מעט הוא כמו בסעי' י"ג ושם איתא טיפה אחר טיפה בהפסק ע"כ הוא מחמיר בטיף אחר טיף כל שאין הפסק אבל דבריו בזה צ"ע דמקור הדין דסעי' י"ג הוא מרמב"ם בפיה"מ דנוטפין שעשאן זוחלין ושם מבואר דגם ביורד במרוצה טיף אחר טיף בזאח"ז מיקרי מקוה ואינו מעיין רק ביורד בקלוח ע"ש וכ"ה בב"י שם ועכ"פ בנ"ד שזוחל בקלוח ממש אף שאינו נראה לעין י"ל דהוי זוחלין והא הרשב"א הובא בתשב"ץ סי' י"ז כ' דבנקב רחב מיקרי זוחלין ומשמע ודאי אף שהנקב בתחתית המקוה ואינו ניכר לעין לעומד בתוך המקוה ורחוק בעיני לומר דנקב רחב היינו שרחב א"כ שניכר הזחילה במקוה גם למעלה שהמים מתנועעים כי לשון הרשב"א אינו משמע כן ובפרט לשון הרשב"א בתה"א שבש"ע סעי' נ"א שמימיו מטפטפים מעט מעט יורה דרק בכה"ג כשר וקצת יש להוכיח דאף בדרך קילוח כשר מדברי תשב"ץ ח"א סי' מ"ז שהביא דברי רשב"א הנ"ל ושהביא ראי' לדבריו מהא דמקוה שנמדד ונמצא חסר כל הטהרות שנעשו ע"ג למפרע טמאות והיינו בנחסר ממ"ס אבל בדאיכא מ"ס כשר ולפסול מטעם זחילה וע"כ דלא הוי זחילה אלא בזוחל ניכר לעין ולא במטפטף שאינו ניכר לעין עיי"ש יקשה אכתי ניחוש דלמא ניקב נקב גדול קצת שזוחל בקלוח ופסול דהא זחילה הוי דאורייתא ויש לחוש לספק וכמ"ש התשב"ץ שם וע"כ דכל שאין רואין זחילה לעין כשר אבל מסיום דבריו במטפטף מעט מעט נראה דרק בכה"ג כשר וע"כ לומר דל"ח לנקב גדול כל שאין רואין להדיא דאחזוקי ריעותא לא מחזקי' אבל הכא שמתברר עפ"י המדידה שהמים זוחלין בקילוח הוי זוחלין וראי' לזה דהא בתוס' בכורות נ"ה הוכיח דמעיין מטהר באשבורן מים שעשה שלמה י"ב בקר ותרצו לדחות הוכחה זו שהי' נקוב כמ"ר עיי"ש וכ' הח"ס סי' רי"א דאין זה סותר דברי רשב"א הנ"ל דהוי נקב רחב והא אכתי במקוה גדולה כזו הדבר מסתבר שלא הי' ניכר לעין כלל שום זחילה ע"י הנקב כמ"ר שבתחתית השורים ואפ"ה מיקרי זחילה כיון שזוחל שם בקלוח אף שאין ניכר לעין:

ובכלל אין זה סברא כלל לומר שע"י שמים מכסים ואינו ניכר לעין הזחילה לא יהי' זחילה וע"כ כיון דלעומד שם ורואה הזחילה מיקרי זחילה ניכרת אף שאין רואין וא"כ ע"כ הא דנקב קטן לא הוי זחילה הניכרת היינו שגם מי שרואה זחילה זו אינו ניכר

לזחילה כלל כיון שאינו זוחל רק מטפטף וא"כ העיקר תלוי בכמות אם זוחל ממש או דרך טפטוף ואין אתנו יודע עד מה ובנ"ד שהדבר נראה עפ"י המדידה שבמקום יציאת המים יוצאין בקלוח דע"י טיף טיף אינו באפשרי שיחסר ג' צאהל לשעה הוי זחילה והן אמת שדעת הרא"ש בה' מקואות במקוה שנמדד נראה דעתו דאף זחילה ממש לא הוי זחילה כל שאינו זוחל כולי כדרך מעיין וכן דעת האשכול ה' מקואות ס"ס אבל דעתם לא הובא בש"ע כלל רק דעת הרשב"א דמקיל בניקב ומטפטף מעט מעט ונהי דיש לצרף דעת האשכול ורא"ש הנ"ל להקל עכ"פ במעיינות דידן בשעת הדחק שיש מחמירין לדונם כמקואות מחמת שסמוכים נהר ודבר זה תלוי בב' תירוצי הכ"מ כמ"ש בספרי מ"פ ליו"ד סי' ר"א סעי' מ' ובפרט שאינו סמוך ממש לנהר ויש מקום להקל בזחילה כזו שאינו כמעיין זוחל כהרא"ש אבל בנ"ד דהוי מקוה אין להקל כלל נגד הגאון דברי חיים והב"ש המחמירים וכדבריהם מסתבר. וכפי מ"ש כת"ר בשם הגה"ק מליבאוויץ בספרו צ"צ נראה דגם דעתו להחמיר בזה:

סימן קכח

לכבוד הרב החריף ובקי מו"ה אלי' חיים בראף נ"י:

ע"ד שאלתו שנתחדש כעת קנים להעמיד בנרות כסף הנקראים שפארוס שיש בקנה מכונה לתחוב בנר וכאשר הנר דולק בסופו כשהגיע למכונה הר"ז נופל על הנר ומכבהו אם רשאים לעמוד נרות של שבת בקנים אלו ועיני כת"ר ראו ד' המג"א סעי' רס"ה שהביא ד' האו"ז בהיתר דנתינת מים בעששית בע"ש משום דעושה כן קודם להדלקה וביאר במג"א כוונתו דאין לגזור שיעשה כן בשבת דא"כ יצטרך להדליק בשבת וזה הכל יודעין שאסור וה"נ בנ"ד הרי א"א לעשות בשבת כי יצטרך להדליק אח"כ ואף שאפשר להעמיד שם נר דלוק מע"ש הרי לטלטל נר דלוק הכל יודעין שאסור אך מג"א כתב שם דכל הפוסקים שנתנו טעמים להיתר המים בעששית שתחת השמן חולקים על או"ז וסוברים דכל גרם כיבוי מע"ש אסור אף במקום שאי אפשר לעשותו בשבת בלו אסור ברור גזרי' אטו גרם כיבוי דליכא בי' איסור אחר ועי' מחה"ש שם וא"כ גם בנ"ד יש לאסור:

והנה בגוף ד' המג"א שהבין בטעמא דאו"ז המובא בד"מ דל"ש גזירה בזה שמא יעשה בשבת דהא א"א בלי הדלקה והמעיין באו"ז ה' ערב שבת יראה דטעמא דהאו"ז לאו מהאי טעמא נחית לזה אלא דסובר דקירוב כיבוי דאסור הוא רק לאחר הדלקה כשמקרב כיבוי אסור בין בשבת בין בע"ש אבל מקרב כיבוי קודם הדלקה אינו איסור כלל אפי' בשבת ומכ"ש בע"ש והא דלא נחית כלל לטעמא של המג"א הנ"ל דא"א לעשות כן בשבת בלי הדלקה דבאמת נראה דגם בשבת אפשר לעשות כן בנר שיש בו שמן דלוק

מע"ש יוכל לשפוך שם בשבת מים והמים ירדו למטה והשמן למעלה וכן נראה בא"ר סי' רס"ה ס"ק ט' דגם בשבת אפשר לעשות כן בשמן דולק וא"כ אין ראי' מהפוסקים שנתנו טעמים אחרים דאית להו דגם היכא דא"א לעשות בשבת רק באיסור ברור אפ"ה גזרי' דזה לא מסתבר אלא דאפשר לעשות כן בשבת בלי איסור וכן נלע"ד מד' הרא"ש ז"ל סוף כירה שמתחלה כתב בהיתר נתינת מים לעששות דאינו גורם כיבוי דלאחר שכלה השמן ממילא תכבה הפתילה גם בלעדי המים יעו"ש ושוב הקשה דהאיך רשאין להדליק בעששית הנ"ל בשמן הרי הנצוצות נופלים בשמן ותירץ דבזה ליכא גזירה אטו שבת דהיינו שיתן בשבת שמן לתוך נר דהא המוסף שמן מתחייב משום מבעיר הרי דפשיטא לי' להרא"ש ז"ל כסברא הנ"ל דאם א"א לעשותו רק באיסור תו לא גזרינן ע"ש אטו שבת וא"כ יפלא למה הוצרך לתרץ מעיקרא משום דליכא כיבוי דממילא תכבה תיפוק לי' דליכא למגזר משום שבת דהא יצטרך להדליק אח"כ בשבת אע"כ דנתינת מים אפשר גם לשמן דלוק מע"ש ובנתינת מים ליכא משום מבעיר כמו בשמן וע"כ הוצרך לתרץ דהפתילה ממילא תכבה. ועכ"פ לשי' הרא"ש ז"ל נראה להתיר גם בנ"ד דהא אין נחוש שיעמיד בשבת נר דלוק לקנה הנ"ל דהכל יודעין שנר דלוק אסור לטלטלו והיא איסור נודע כמו הבערת שמן בשבת ואין מדברי הפוסקים שנתנו טעמים אחרים בשמן שבעששית שמותר ליתן מים ראי' לסתור סברא הנ"ל הברורה רק דהוצרכו לטעמים אחרים משום דאפשר ליתן מים לאחר הדלקה בלי איסור ברור ולכאורה גם בנתינת מים לתוך שמן דולק איכא איסור טלטול מוקצה כמ"ש מג"א סי' שכ"א ס"ק ט' דאסור לשפוך מים בשבת על בשר שהוא מוקצה ובנוב"י מה"ת א"ח סי' כ"ו צידד להתיר דהוי נגיעה ע"י דבר אחר ודבריו צ"ע דלענין מוקצה נגיעה ע"י דבר אחר אסור אף לצורך דבר ההיתר כמ"ש ט"ז א"ח סי' שי"א ס"ק ב' ובטלטול מן הצד דמותר היינו כגון שהמוקצה מונח על חפץ היתר אבל ליגע עתה בקנה למוקצה אסור כמו מגע בגופו כמ"ש הרב ז"ל בש"ע א"ח סי' ש"ח סעי' ס' אבל נראה דמים דהוי דבר לח לא מיקרי כלל מגע ע"י דבר אחר וכמ"ש הר"ן ז"ל להדיא בפ"ד דע"א לענין מזיגת מים ביין ע"י גוי דשרי דלא מיקרי מגע ע"י דבר לח עיי"ש וא"כ לא הוי בזה איסור טלטול כלל וגם המג"א ז"ל שם סי' שכ"א נראה דעיקר טעמו לאסור משום הכנה משבת לחול ולא משום מוקצה וגם אף אם נימא דיש בזה איסור מכ"מ אין איסור זה נודע לכל כמו טלטול נר דלוק ולענין שפיכת מים יש לומר דיעשה בשבת ויסבור שאין בזה איסור כיון שאינו נוגע למוקצה בידים:

והנה בא"ר סי' רס"ה בסופו הביא ד' הכלבו שכ' באמת בהיתר נתינת מים בעששית דליכא למיגזר עשה כן בשבת דהכל יודעין שאסור לעשות כן ליגע בכל זה משתחשך

עיי"ש ואולי דעת הכלבו דקשה ליגע בשפיכה שלא יגע בגוף הכלי והוי מוקצה ולא יעשה כן בשבת או משום שפיכת מים גופא סובר דהוי נגיעה ע"י דבר אחר כמג"א הנ"ל ובא"ר הביא שגם הרי"ו בשם הרמ"ה שהובא בב"י שם סובר כן וכ"ה דעת התשב"ץ סי' ו' עיי"ש והפוסקים דלא כתבו טעם זה סברי דאין בשפיכת מים משום מוקצה או שאינו איסור ברור ואפשר ליזהר בלי נגיעה ונדנוד בכלי. וא"כ בנ"ד שבע"כ אם יעשה כן בשבת יצטרך לטלטל נר דלוק דזה איסור ברור ונודע י"ל דלכל הפוסקים שרי: אלא שמדברי תוס' סוף שבת שכתבו בהיתר דמים משום דלא מתכוין דאל"כ גם שמן אסור משום ניצוצות מוכח קצת דסברי דבכל גווני אסור גרם כיבוי יע"ש דהא בשבת א"א להוסיף שמן רק כשמבעיר דהוספת שמן הוי הבערה כאשר באמת כתב כן הרא"ש ז"ל ועכ"פ משאר הפוסקים אין ראי' לאיסור וברא"ש נראה להדיא היתר זה וגם בחי' הרשב"א ז"ל שם אהא דמקרב את כיבויו מפרש משים שחיישי' שבשעת נתינת המים יפלו הניצוצות ויגביה הכלי והוה מכבה ממש וכ' דלפי"ז מותר ליתן מים לעששית של זכוכית דליכא למיגזר שלא יתן לתוכו בשבת דהא מוזהר זהירי בי' אינשי עיי"ש וזה ממש כסברת הכלבו אלא ששוב כתב פירוש אחר דאפי' אינו בשעת מעשה הוי קירוב כיבוי כיון דהנצוצות נופלים להדיא לתוך המים ואינו דומה לגרם כיבוי ושעפי"ז קשה היאך נותנים מים בעששית הא הנצוצות נופלים להדיא והוי קירוב כיבוי משום דלא נתכוין ויפלא מאוד דהא גם לפירוש זה היינו בשבת גופא אבל הא דאסור בע"ש ע"כ משום דלא משמע לאינשי איסורא בכך ואתי למיעבד גם בשבת גופא כמ"ש תוס' וא"כ מיושב נמי בשינויא הנ"ל דבשבת מיזהר זהירי שלא לשפוך לכלי שיש בו שמן דלוק כמו שתירץ מתחלה ואפשר דכוונת רשב"א בתחלה אינו כסברת הכלבו דסובר דאפשר לשפוך בהיתר ולא יגע בכלי אלא דכוונתו דעכ"פ כששופך בשבת לתוך שמן דלוק ע"כ יזהר שלא יהי' בסמוך לפתילה הדולקת שלא יכבה רק ברחוק וא"כ אין חשש מחמת נצוצות שיפלו אז בשעת שפיכה, ואח"כ לאחר שפיכה אף שיבואו המים תחת הפתילה ויש לחוש לנצוצות שוב אינו איסור דהוי גרם כיבוי אבל לפירוש השני דאף כשסילק ידו אם נופלים ניצוצות אסור א"כ גם נתינת מים ליתסר דהא יעשה כן בשבת ברחוק ממקום הלהב של הפתילה ויסבור דליכא איסור כלל ואח"כ יבואו המים תחת הלהב ויפול ניצוצות שם וע"כ הוצרך לתרץ משום דלא מכוין אבל עדיין צ"ע במ"ש רשב"א שם דבשמן גופא ליתסר להדליק משום ניצוצות והא בשמן ליכא חשש שיעשה כן בשבת דהוי מבעיר ואפשר דריהטא דלישנא הוא ועיקר קושייתו ממים וגם בשמן גופא יש חשש אם לא נימא כסברא הנ"ל דכל דצריך לעשות איסור ברור לא גזרינן בגרם כיבוי

יע"ש ולדינא הא"ר מקיל גם בנר חלב הדולק בקנה לשפוך מים מע"ש כהכלבו הנ"ל אף שמג"א אוסר ובנ"ד קיל טפי שהרי להאו"ז והכלבו ורמ"ה ודאי שרי וכן במאירי סוף כירה מתיר ובנ"ד אפשר דלכל הפוסקים שרי כיון דא"א לעשות בשבת בלי טלטול נר הדולק דהוי איסור ברור ועכ"פ לשי' הרא"ש בשמן ודאי מותר וע"כ לענ"ד המקיל יש לו על מי לסמוך:

סימן קכד

לכבוד הרב החריף ובקי בחדר"ת מו"ה מאיר לנדא נ"י בליבאטשוב: מכתבו הגיעני וע"ד האיש שרגיל להעמיד בש"ק בחורף על הקעך קודם החמום ע"י נכרי כהיתר שבש"ע א"ח סי' רנ"ג ולאשר התבשיל הרתיח מאוד והעלה רתיחה שפכה המשרתת נכרית מעט מים לקדירה אם מותר לאוכלו בשבת. והנה הדבר פשוט כמ"ש כת"ר דלא הוי דשיל"מ כיון שבא ע"י תערובות בהיתר כמו בגיגית ומה שהוצרך בשב"ל שבב"י א"ח סי' שי"ח ובמג"א שם לומר הטעם במלח שנתן לתבשיל דשרי דמילחא צריכא בישולא כבשרא דתורא ונימוח מקודם דאל"כ שנתבשל טרם שנימוח הרי איסור הניכר אין לו ביטול ולא בטל אז ושוב אף שנמחה לא בטל דהא ניכר האיסור מקודם הביטול ולא הוי בא לעולם ע"י תערובות ע"כ הוצרך לומר שנימוח מקודם שנתבשל וא"כ בנ"ד במים שנתערב תיכף אף שנתבשל תיכף שרי וזה פשוט וברור אלא שעכ"פ ס' בעי' כמו כל איסור דרבנן לח בלח ומ"ש כת"ר שבטל בריבויא היא לשון שאינו מדוקדק דס' בעינן ואם אין ס' אסור ולא עוד אלא אפי' אם אין אנו יודעין כמה שפכה אם יש ס' יש לאסור דאע"ג דהוי רק איסור דרבנן וכשהנכרית שפכה ואנחנו אין אנו יודעין הוי כנשפך באיסור דרבנן דשרי כדאי' ביו"ד סי' צ"ח הכא גרע טפי דהא טעמא דנשפך שרי דהוי ס' דרבנן והכא הא התבשיל יש לו מתירין לאחר השבת ודשיל"מ אף בדרבנן ספיקו להחמיר כדאי' בריש ביצה ונהי דהכא בטל ביש ס' אף דהוי דשיל"מ היינו דבא לעולם ע"י תערובות בטל טפי אבל באין אנו יודעין אם יש שיעור ביטול אינו מועיל כלל מה דבא ע"י תערובות דאכתי הו"ל ספק בדשיל"מ דלהחמיר:

ומ"ש כת"ר להתיר בזה אף בדליכא ס' עפ"י מג"א סי' רנ"ג ס"ק מ"א בנתנה השפחה מים לקדירה שלא תבקע דשרי להדיח בהם כלים כיון דלא נתכוונה לחמם המים אינו ברור לי דהא אף שנתכוונה שלא תצא ע"י הרתיחה לחוץ מכ"מ כוונתה נמי לחמם המים ששפכה. אלא דלכאורה יש לדון היתר מטעם אחר עפ"י מג"א ס"ק ל"ח בשם או"ז בעבדים שמחזירין תבשילים צוננים בשבת דאם עשה שלא מדעת ישראל לאו כל כמיניהו לאסור עלינו בע"כ עיי"ש וה"נ אם עשתה השפחה שלא מדעת ישראל אין בידה

לאסור אבל לכאורה אינו מובן כלל מ"ש מעכו"ם שהביא חוץ לתחום וכדומה דעש' מלאכ' בשביל ישראל שאסור וצ"ל דהתם החפץ של גוי אבל הכא התבשיל של ישראל אין אם אוסר דשא"ש וכן אסברי' הר"ב ז"ל בש"ע סי' רנ"ג ס"ק כ"ה אבל צ"ע דהאיך שייך בזה א"א דשא"ש הא זה רק במידי דתלי' במחשב' וכמ"ש תוס' יבמות נ"ב דאל"כ אם ישליך חלב לקדירת חבירו לא יאסר עיי"ש וה"נ הא אין תלוי במחשבה וכיון דעכו"ם בישלו בשבת נאסר וי"ל דזה מיקרי תלי' במחשב' דהא גוי שבישלו לעצמו רשאי ישראל לאוכלן בשבת והאיסור הוא אם בישלו בשביל ישראל א"כ זה בחפץ ותבשיל של גוי אבל בתבשיל של ישראל אין אדם אוסר דשא"ש וכעין זה כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ו מה' טו"מ דאין אדם עושה בית הפרס בבית חבירו שאין אדם אוסר דשא"ש אף דתלוי במעשה ועמ"ש בזה בשי"ט פי"ז דאהלות מ"ג ליישב דבריו כיון דשדה שנמצא בה קבר אין עושה בית הפרס דלא גזרו בלא ידע שוב הוי כתלוי במחשבה, אמנם צ"ע באם התבשיל לא הי' ראוי כלל לאכול בצונן והשפחה החזירתו וחיממו ל"ש לומר א"א דשא"ש דהא לא אסרתי' דמעיקרא לא הי' חזי בשבת והוה לן למימר דלא יאכל כמו בטרם שחיממתו כעין שכ' ר"ן ז"ל בשם הרא"ה בשוחט בהמת חבירו לע"א דאסור באכילה דלא אסרה ולא שרי לה ואף לחולקים על רא"ה היינו דשם עכ"פ מפסיד לחבירו דאם לא שחטה הוא הי' חבירו שוחטה בהיתר אבל הכא הא למ"ש לבתר כדי שיעשו יהי' שרי ובשבת לולא החימום לא הי' אפשר לאכל ול"ש בזה א"א דשא"ש לכ"ע ואולי באמת מיירי האו"ז בתבשיל צונן שעכ"פ הי' ראוי לאכול ע"י הדחק אבל דבר דל"ח כלל בצונן יש לומר דאסור אף שלא מדעת ישראל:

ובזה יש ליישב דברי האגודה שהובא במג"א ס"ק ל"ט שאסור התבשיל ובמחה"ש הקשה שסותר לאו"ז ולהנ"ל ניחא דמיירי בתבשיל שלא חזי כלל בצונן אבל מדברי הר"ב ז"ל בש"ע סעי' כ"ה נראה דגם בל"ח כלל בצונן מותר ולענ"ד יש להחמיר. בזה ובפרט דבעיקר היתר או"ז למיגדר מילתא בפרט במקום שאינן בני תורה יש לאסור כמ"ש באו"ז גופא ואותן שנוהגין להעמיד על הקעכין בשב"ק רובן אינן בני תורה:

והנה כת"ר הביא דברי מג"א סי' שי"ח שרמז לתוס' ב"ק ס"ט ד"ה כל הנלקט בסוה"ד שכ' דמה שגדל אח"כ בטל מה"ת אף דמדרבנן אסור משום דשיל"מ שזה כסותר לדברי הפוסקים דכללא כיילי בבא לעולם ע"י תערובות בטל ובחי' לסוגיא שם כתבתי ליישב דיש לדקדק בלשון התוס' שם ושמא בטל ברוב דלכאורה מה ספק יש בזה הלא ודאי יש רוב כנגד מה שגדל אח"כ ונראה דלכאורה ל"ש ביטול ברוב דהא בלא נודע האיסור והתערובות ל"ש ביטול כלל ולדעת ש"ך יו"ד סי' ק"ט מה"ת אינו בטל וא"כ הכא הרי

לא נודע התערובות כלל דהא הבעה"ב שאומר כל הנלקט אינו יודע אם לקטו אלא די"ל דאותן אנשים שלקטו בגזילה מכרם ידעו מסתמא שאותו בעל הכרם הוא צנוע ואמר כל הנלקט מחולל א"כ בטל אז דהא נודע ללוקט שמה שלוקט מעורב איסור בהיתר אלא זה איבעיא בירושלמי ערלה אם ידיעת חבירו מיקרי ידיעה והובא בפר"ח יו"ד סי' צ"ט ע"כ כתבו תוס' לשון שמא דתליא באיבעיא והשתא ל"ק מ"ש תוס' דמדרבנן לא בטל דהוי דשיל"מ אף דבא לעולם ע"י תערובות היינו משום שהאיסור לא ניכר בפ"ע ותיכף שבא נתבטל אבל הכא הרי בטרם שנלקט לא נתבטל כלל דהא לא נודע התערובות לשום אדם רק הביטול בשעת לקיטה דאז נודע התערובות ללוקט וכיון דעד אז לא נתבטל גם אח"כ לא נתבטל משום דשיל"מ דהא משבא לעולם עד לקיטה לא הי' באפשרי שיתבטל וא"ש:

והנה במ"ש לעיל דלענין ספק אם יש ס' אסור אף דהוי מבשא"מ דלענין ביטול ל"ש דשיל"מ והאיסור מדרבנן מכ"מ הוי דשיל"מ לענין זה דספיקו אסור ובזה יש ליישב הסוגיא ביצה ל"ח דפריך ליבטל מים ומלח לגבי עיסה שהקשו תוס' דהא הוי דשיל"מ ותירצו משום דהוי מבשא"מ ובסוף הסוגיא משני ר"א באמת משום דהוי דשיל"מ ותמהו התוס' שם דהא לא הוי דשיל"מ משום דהוי מבשא"מ ולהנ"ל נראה דבתשו' הרי"מ הקשה על גוף הקושיא דגמרא הא הוי כמו טומאת משא דלא בטלה כתוס' בכורות כ"ג ונראה כיון דכל ענין טומאת משא מדרבנן בעלמא הוא ומה"ת בטל כמ"ש תוס' בכורות ומל"מ בה' מטמו"מ וכיון שכן י"ל דלא אמרו כן רק בדאו' אבל בתחומין דהוי דרבנן גם טומאת משא בטיל' דהוי כעין גזיר' לגזירה דלא אמרי' ושפיר פריך הש"ס דתיבטל דדשיל"מ לא הוי לענין ביטול דהוי מבשא"מ וגם טומאת משא לא שייך כנ"ל אמנם לעיל בביצה דן ד' דמשני רב אשי לעולם ס' יו"ט ס' חול הוי דשיל"מ דשיל"מ אפי' בדרבנן לא בטל יעו"ש וביאר הגאון ר' יונתן בס' בינה לעתים פ"ב מה' יו"ט הי"א דרב אשי חידש לן דכמו שהחמירו חז"ל דדבר שיל"מ לא בטל כן עשו דשיל"מ אף באיסור דרבנן כאיסור תורה ממש ולכך ספיקו להחמיר יעו"ש אלא דלענין ביטול לא החמירו רק מב"מ והחמירו יותר מבשל תורה דהא איסור תורה בטל ולענין ספק עשו איסור דרבנן כשל תורה ממש דספק אסור ובזה אין נ"מ בין מב"מ או מבשא"מ כמ"ש לעיל ע"כ רב אשי לשיטתו שפיר תירץ משום דהוי דשיל"מ דאפי' באלף לא בטל והיינו אם הי' מב"מ ומבשא"מ שפיר בטל אבל עכ"פ כיון דהאיסור ישנו מתירין הוי כאיסור תורה ושוב ממילא לא בטלו מים ומלח לגבי עיסה דהוי כמו לענין טומאת משא דלא בטל דהא איסור תחומין שיש לו מתירין הוי כדאורייתא ודו"ק:

סימן קכו

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה שלום יוסף נ"י אבד"ק לאקאטש יצ"ו: מכתבו הגיענו וע"ד אשר התפלא כ"ת על מה שנטיתי קו להחמיר במקוה שהמים זוחלין להדיא אף שאינו ניכרת כמ"ש בתשו' ד"ח ותשו' ב"ש נגד משמעות התשב"ץ ח"א סי' י"ז והביא כת"ר תשו' מעיל צדקה שכ' דאף בנקב כשפ"ה אין המים נקראים זוחלין כיון דאינו זוחל כמעיין, הנה באמת שכן נראה דעת הרא"ש ז"ל במקוואות סי' י"ב במקוה שנפרץ שדעתו להתיר אף שלא נשאר מ"ס כיון דאינו זוחל כמעיין ממש אבל בש"ע סעי' נ"א לא הובא כלל להתיר בזה רק בזוחל למעלה ממ' סאה ומשמעות הש"ע סעי' נ"א דאינו מתיר רק במטפטף מעט מעט ומ"ש מדברי תשו' מעי"צ הנה לעומתו מבואר בתשו' נוב"י סי' קמ"ב בסופו בקיצור דינים אות ה' להדיא להיפך דנקב כשפו"ה אף בתחתית המקוה הוי זוחלין ממש וכן מבואר בתשו' מאיר נתיבים סי' י"א בקונ' מקוה מים שדעתו בשי' הרמב"ם דמצריך בנקב המטהרו סתימה בסיד וצרירות היינו כדי שלא יהי' זוחלין עיי"ש הרי אף דנקב המטהרו הוא כמוציא זית ופחות משפו"ה אפ"ה הוי זוחלין גמורים וע' בספרי שירי טהרה פ"ה דמקואות מ"ו שהבאתי מאשכול ה"מ סי' ס' דסובר כרא"ש הנ"ל דבעי' זחילה כמעיין ואמנם משמעות הש"ע וגדולי האחרונים הנוב"י ומאיר נתיבים אינו כן. ומ"ש כת"ר בנדון שאלתו כיון שמחובר למקוה כשה"נ והמקוה שתחתיו לא יחסר המים לכ"ע כשר כמו שמתיר רמ"א בדיעבד במקום שנפרץ למעלה ממ"ס ואין לחלק ששם באותו מקוה גופא יש מ"ס אשבורן והכא מחובר רק כשה"נ דע"כ הרא"ש מתיר אף כשטובל במים עליונים וע"כ הטעם משום השקה ואף דאין השקה מועיל לענין זוחלין כמ"ש בתה"ד סי' רצ"ד מכ"מ יש לומר כהט"ז ס"ק ג' דמטעם קטפרס וכל שאינו קטפרס מועיל וא"כ הכא מועיל מטעם השקה:

הנה מה דפשיטא לי' שרמ"א מתיר גם בטובל במים עליונים דבריו נראין וכ"נ בתשו' מאיר נתיבים סי' י"א רק שבתשו' מהרי"ק ז"ל בשורש ק"ג כ' דבטובל במים עליונים גם לרא"ש אסור והובא בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' פ"ו אמנם לפי פשטות דברי הרא"ש ורמ"א דבכל גווני שרי שכ' כת"ר מטעם השקה וכ"כ בס' לחם ושמלה שם ס"ק פ"ו אבל הדבר תמוה מאוד דהא לרוב הפוסקים אין השקה מועיל לענין זוחלין וד' הט"ז ס"ק נ' צ"ע ועוד דלט"ז גופא אינו מתיר רק במעיין משוך אבל במעיין עומד אסור לכ"ע כשרבו נוטפין וא"כ מי עדיף מקוה ממעיין עומד דהא המקוה ע"כ עומד הוא וע' ט"ז סי' ר"א ס"ק י"ח וס"ק כ' וגם עיקר הדבר לדון בזה מדין השקה תמוה דאף אם נימא דהשקה מועיל לענין זוחלין היינו כשמחובר למעיין אבל זוחלין המחובר למקוה שאינו זוחל לא

יעלה הדעת כלל להכשיר ע"י השקה דהא גם המקוה שמשיקין לה אם היתה זוחלת הי' פסול מה יועיל השקה ואף דמקוה שאין בה מ"ס המחובר למ"ס כשר היינו דחשבינן לה כמקוה חדא אבל לענין זוחלין ל"ש חיבור רק למעיין שמעיין אינו נפסל בזוחלין ולא למקוה וע"כ לדחוק בדעת הרא"ש ורמ"א ז"ל דמתירין בזוחלין למעלה ונשאר מ"ס משום דטובל בעיקר המקוה באשבורן אף שמקצת גופו למעלה במים זוחלין לא איכפת לן אבל אם כל המקוה זוחלין וטובל בזוחלין רק שמחובר בכשפו"ה למקוה שאינו זוחל מדין השקה אין לנו. ובפרט דדברי תה"ד מוסכמים דלענין פסול נוטפים בזחילה ל"ש השקה דהשקה מועיל לשוי' תלוש כמחובר ולא פסול אחר שדבריו מסתברים מאוד, ולכאו' חשבתי לומר בדעת רמ"א ז"ל דמכשיר דאפשר דמטעם השקה דהנה בספרי שי"ט פ"ה י"ג כתבתי דשי' הב"ח דמה"ט אין מועיל חיבור לענין פסול זוחלין משום דהוא מדאורייתא וכתבתי שם דגם לדברי תה"ד צריכים לדברי הב"ח דהא לענין שינוי מראה מועיל חיבור למעיין כמבואר בסי' ר"א סעי' כ"ח והרי שינוי מראה דמי לפסול זוחלין וע"כ כיון דשינוי מראה רק מדרבנן מועיל השקה בכל גווני עייש"ה ולפי"ז יש לומר דבאמת מה"ת לא הוי זוחלין רק זוחל כמעיין ממש והמחמירין בנסדק הוא רק מדרבנן דמדרבנן גזרו בזחילה הניכרת אף שאינו זוחל כמעיין וכיון דהוי רק מדרבנן תו מועיל השקה כמו לענין שינוי מראה:

אלא דכ"ז אינו שוה לי דגם לענין שינוי מראה גופא הרי מבואר בש"ע סעי' כ"ו דהי' בו מ"ס ונפל לתוכו יין ונשתנו מראיו אם אין מראה מים מ"ס הר"ז לא יטבול בו וכ' בש"ך שם דגם אם יש מ"ס טובל במקום המים עיי"ש וכן מבואר בב"י שם להדיא דוקא במקום המים ולא במקום היין אף שמחובר למ"ס כשרים וכיון דגם בשינוי מראה אין מועיל השקה למקוה כשירה א"כ ה"ה לענין זחילה דרבנן ובאמת שפשטות המשנה במקואות דלא יטבול עד שיהא בו מ"ס מוכח דיש מ"ס כשרים יוכל לטבול גם במים שנשתנו מראיהן וכ"נ פשטות דברי הרמב"ם ורא"ש במקואות שהשמיטו לגמרי חידוש זה דצריך לטבול במקום המים דוקא אך הב"י הביא כן בשם הראב"ד בהשגות ובכ"מ שם כ' דגם הרמב"ם סובר כן ויש לי בזה צ"ע שבב"י שם הביא מתוספתא דיין שנפל לים הגדול הטובל שם לא עלתה לו טבילה, ומזה מוכח דאינו מועיל חיבור למ"ס כשטובל במקום היין וצ"ע דהא בים הגדול ומחובר למעיין לכ"ע כשר בשינוי מראה כמ"ש בסעי' כ"ח והרי קיי"ל ים הגדול כמעיין וע"כ לומר דהתוספתא מיירי שהיין שם בעין כדאמרי' במכות ג' דקוו וקיימי ופסול בכה"ג מה"ת לכ"ע וגם חיבור למעיין אינו מועיל לחיבור רק בשינוי מראה דרבנן והיינו שאין שם בעין רק שינוי מראה וא"כ בשינוי מראה שנתערב

יש לומר דמועיל גם חיבור למ"ס והוי א"ש פסק הש"ע סעי' נ' בנסדק שבדיעבד שרי אף שטובל במים עליונים עפ"י היסוד הנ"ל דזחילה כזו רק מדרבנן אבל מדברי ב"י וש"ך הנ"ל נראה דבכל גווני אין חיבור למ"ס כשרים מועיל לענין שינוי מראה הרי דאין השקה מועיל א"כ א"א לומר היתר דסעי' נ' מטעם השקה רק משום שטובל בעיקר המקוה שאינו זוחל ואכתי צ"ע דגם בשינוי מראה בכה"ג שמים עליונים נשתנו מראיהן ולמטה יש מ"ס יוכשר דהא טובל בעיקר המקוה שלא נשתנו מראיו ואולי באמת בזה כשר והראב"ד וב"י וש"ך הנ"ל שכתבו דוקא במקום המים היינו כשצד א' נשתנה מראיו וצד הב' לא נשתנה דכשטובל במקום הש"ע הרי כולו טובל במים שנשתנו מראיהן אבל בטובל במים שלמעלה נשתנו מראיהן ולמטה יש מ"ס כשרים אפשר דכשר כמו בזוחלין הנ"ל וע' באשכול ה"מ סי' נ"ו שהעתיק המשנה נפל לתוכו יין או מוחל אם אין בו מראה מים מ"ס ה"ז לא יטבול בו פירוש אף אם ירצה לטבול בצד שיש בו מראה מים אבל אם באותו צד מ"ס מראה מים וטבל בצד זה עלתה לו עיי"ש נראה דמיירי במקוה רחבה מצד א' נשתנה כולו מראשו לעומקו וצד הב' לא נשתנה אבל אם למעלה נשתנה מראה המים ונשאר מ"ס יש לומר דבאמת הטובל שם עלתה לו טבילה כמו בזוחלין הנ"ל וצ"ע בזה ועכ"פ קשה לדון בזה מדין השקה היכא שכל הטבילה במים זוחלין רק שמחובר בכשפו"ה למקוה שאינה זוחלת:

ומ"ש כת"ר דמדברי תוס' בכורות נ"ה שכתבו לדחות הוכחה דמעיין מטהר באשבורן מים שעשה שלמה דשמא הי' זוחלין שהי' ניקב כמ"ר שמזה הבאתי ראיה דעכ"פ ניקב כמ"ר הוי זחילה אף בים גדול כזה שאין הזחילה ניכר וכ' דאדרבה מזה מוכח איפכא דכתבו לשון שמא דלא ברירא להו אם זה הוי זחילה לדעתי כוונת התוס' דהא שם נקובים כמ"ר להוציאן מתורת כלי וא"כ יש לומר דסתם אח"כ הנקב בצרורות וסגר ולא הי' זוחל ולכך כתבו שמא הי' זוחל היינו שלא סתמו הנקב וע"ז כתבו לשון שמא דלא פסיקא להו אם הנקב היה סתום אבל באם היה פתוח הוי זחילה ודאי:

סימן קכט

ב"ה להרב הה"ג מו"ה שלום יוסף נ"י האבד"ק לאקאטש יצ"ו:

ע"ד שנשאל כת"ר באשה חלושה שהרופאים החליטו שאם תתעבר תסתכן ח"ו והאיש צעיר לימים ויש לו ממנה בנים ובנות והרופאים יאמרו כי יש להם תרופה שיוכל לדור עמה ולא תתעבר ע"י חומר שיש להם כמין קורט א' כעין פתילה קטנה שתתן באומ"ק בש"ת לא תתעבר ושאלו אם רשאין לעשות כן, וכ"ת הבי' דברי הב"י אה"ע סי' כ"ג ותשו' חת"ס יו"ד סי' קע"ב דפשיטא להו בנתינת מוך לפני תשמיש דאסור דגם לרש"י יבמות

י"ב דג' נשים משמשות במוך היינו לפ"ת אבל זה לר"מ אבל חכ"א משמשת כדרכה ומן השמים ירחמו אסורה לשמש במוך. ותשו' חמדת שלמה שהובא בפ"ת אה"ע סי' כ"ג שמתיר ועד אחרון הגה"ק מליבאוויטש בס' צ"צ סי' פ"ט שמתיר ג"כ לשמש במוך במקום סכנה. ודרש כ"ת חוו"ד מאתי:

והנה תשו' ח"ש וצ"צ אינם ת"י. וכפי שהעתיק כ"ת דברי הצ"צ בקצרה הנה בנה יסודו ע"ד הישׁ"ש יבמות פ"ק שפוסק להלכה כרש"י דג' נשים משמשות במוך היינו לפ"ת. ובפירושא דמשמשת סבר כר"ת דצריכות לשמש וממילא דלרבנן דמשמשת כדרכה היינו דא"צ אבל מותרת יעוש"ה. ובאמת המעיין בשט"מ כתובות ל"ט יראה דכמעט כל הראשונים הרמב"ן ורשב"א וריטב"א סוברים כן ומשמע מדבריהם אף לשום מוך לפ"ת והיינו כישׁ"ש הנ"ל. והנה בחת"ס הרגיש שמדברי תשו' הרא"ש שהובא בב"י סי' כ"ג נראה דשלש נשים משמשות במוך ודחאו אליבא דר"מ קאמר אבל אנן קיי"ל כרבנן אבל הוא לא ראה שאז דברי הישׁ"ש ביבמות שם שהביא ראי' מרא"ש בפירושו לנדרים ל"ה דמפרש הא דג' נשים משמשות במוך היינו לפ"ת ועכ"ז מפרש שם דצריכות לשמש במוך וא"כ ממילא דגם לרבנן דא"צ אבל מותרות וא"כ א"ש לשון תשו' הרא"ש בפשטא דג' נשים רשאות לשמש במוך ובאמת שכן נראה נמי בנדה ג' דפריך שם משמשת במוך מא"ל ופירש"י ג' נשים משמשת במוך ומינה מייתי ר"י בתוס' כתובות ל"ט ראי' לרש"י דהיינו מוך שלפ"ת שמונח שם תמיד יעו"ש. וקשה מאי פריך בפשיטות משמשת במוך מא"ל דלמא סובר שמאי כרבנן דא' זו וא' זו משמשת כדרכה וע"כ דגם לרבנן היינו דא"צ אבל מותרת לשמש במוך וגם ר"י סובר כרש"ל הנ"ל ולדברי רש"י גופא דנראה דלרבנן אסורות לשמש במוך צ"ע מאי פריך בנדה ג' שם:

והנה כת"ר הביא בשם צ"צ עוד היתר דדוקא ג' נשים דלא שכיחי שתתעבר לכך סמכו חכמים אהא דשומר פתאים הו' ומן השמים ירחמו אבל בשאר נשים דרובן מתעברות ויולדת אם עפ"י הרופאים העיבור והלידה הוא סכנה לדידה גם לרבנן מותרת לשמש במוך דלא פליגי על ר"מ רק בזה אם סומכין על שומר פתאים וזה במעוטא ולא ברובא. ולפמ"ש א"ש הגמ' דנדה גם לרש"י דאכתי משכ"ל משמשת במוך גם לרבנן בשאר נשים שרובן מתעברות ויש חשש סכנה לה בעיבור או בלידה. והסברה נכוחה מאוד דכיון דרובן מתעברות אין לסמוך ע"ז דמן השמים ירחמו ועי' בע"א י"ח אני אומר לך דברים של טעם ואתה אומר מן השמים ירחמו יעו"ש. וכת"ר הוסיף אומץ בזה לומר דר"י ורבנן דפליגי אזלו לשיטתייהו דר"מ חייש למיעוטא בכ"מ ולכך משמשות במוך ורבנן ל"ח למיעוטא והביא דברי הפמ"ג או"ח סי' קע"ג דגם בחשש סכנה אזלינן בתר רוב:

אבל דבריו צ"ע דהא אין הולכין בפקו"נ אחר הרוב ועי' תוס' פסחים קט"ז אהא דצריך לשקועי' בחרוסת משום קפא שכ' דהוי רק מיעוטא ובסכנה חיישינן למיעוטא וזה דלא כדברי הפמ"ג. ובהיות כן לענין חשש סכנה אין הבדל בין ר"מ לרבנן ואזדא לה סברת כת"ר ואפשר לומר בזה דהנה באמת כל ענין לידה היא סכנתא לאשה ועי' תוס' כתובות פ"ב בשם הירושלמי דנשים מסתכנות בלידה ועכ"ז הרי התשמיש מותר ול"ח לסכנה בדבר זה שהיא דרכו של עולם. אלא דיש לומר דסכנה בלידה הוא רק מיעוטא דמיעוטא כמ"ש המ"מ הובא במג"א ר"ס ש"ל דא' מאלף שמתות על ידי לידה והשתא יתכן דלר"מ לשיטתי' דחייש למיעוטא ולמיעוטא דמיעוטא לא חייש כדאיתא ביבמות קי"ט לכך בשלש נשים דהוי מיעוט דמתעברות יש למיעוטא וצריכות לשמש במוך ורבנן לשיטתייהו דלדידהו דל"ח למיעוט ממילא מיעוטא דמיעוטא ומיעוט גרידא שוים לדידהו וכיון דבפקו"נ חיישינן למיעוטא אף למיעוטא דמיעוטא חיישינן וכיון דכל תשמיש איכא סכנתא עכ"פ ע"צ מיעוטא דמיעוטא ממילא גם בג' נשים אף דהוי רק מיעוטא שרי מטעם שומר פתאים ה' וא"ש. אמנם נראה תם לרבנן יש הבדל בין מיעוטא למיעוטא דמיעוטא ועי' תוס' חולין י"א דאין הולכין בפקו"נ אחר הרוב לענין סמוך מיעוטא לחזקה דבמיעוטא דלא שכיח לא אמרינן לי' ועי' רש"א שם. ועי' מג"א סי' ש"ל ס"ק י' נראה מדבריו דאין הולכין בפקו"נ אחר הרוב היינו דחיישינן אף למיעוטא דמיעוטא וצ"ע:

ובעיקר השאלה הנה מצאתי בתשו' רדב"ז ח"ג סי' תקצ"ו שנשאל לענין אם רשאין ליתן מוך בשע"ת והאריך שם בסוגיא דיבמות ומסיק לדינא דהלכה כחכמים. ועכ"ז מסיים שם דכל הנשים אסורות לשמש במוך וגם ג' נשים אבל אם יריאות לשמש כדרכן שאין להם זכות מותרות לשמש במוך כיון דאיכא סכ"נ יעו"ש ומשמע שם להדיא דהיינו גם במוך שלפני תשמיש דע"ז נשאל יעוש"ה וצריך לומר דהא דקאמרו רבנן דמשמשות כדרכן היינו דתוכל לסמוך ע"ז אבל אם יריאה לנפשה מותרת לשמש במוך. וזה נראה נמי דעת ריטב"א שבשט"מ כתובות ל"ט שהקשה על רש"י ז"ל דלר"מ מותרות וממילא דלרבנן אסורות דהאיך יאמרו חכמים שתשמש בלי מוך ואסורה לשמש במוך ותכניס א"ע לסכנה משום שומר פתאים ה' ולכך נפרש דלר"מ צריכות ולחכמים א"צ אבל מותרות לשמש בלי מוך מטעם שומר פתאים ה' יעו"ש. ולכאורה יפלא דאכתי קשה כיון דאיכא סכנה בדבר האיך מותרת לשמש בלי מוך וע"כ לומר כנ"ל דבאמת רשאה לסמוך ע"ז דשומר פתאים ה' לשמש בלי מוך אבל דנימא שתהא אסורה לשמש במוך ותהי' מוכרחת לסמוך א"ע ע"ז אף שיראה לנפשה זה אין סברא ואזיל ריטב"א לשיטתי' בהא

דמהלינן ביומא דשותא וביומא דעיבא משום שומר פתאים ה' דאם אינו רוצה לימול הרשות בידו והובא בב"י יו"ד סי' רס"ב [ובש"ע נשמט] וזה כעין דברי רדב"ז הנ"ל: וע"כ בנ"ד דהרופאים איימו עליה והיא יריאה לנפשה וגם איכא סכנה טפי מג' נשים כיון דרוב מתעברות משא"כ בג' נשים בוודאי דגם במוך מותרת לשמש. ובפרט לשום קורט הנ"ל דקיל טובא ממוך וכמו שהרגיש כ"ת לנכון דהא לר"ת איסורא דמוך דהוי כשמש על העצים ואבנים דאין דרך תשמיש בכך וזה ל"ש בהאי קורט קטן שמתערב עם הזרע שלו ומקלישו. וכ"נ מדברי רש"ל ביש"ש שם שהביא סברת ר"ת והשיג עליו דמה בכך דמנחת מוך אכתי הגוף נהנה מן הגוף יעו"ש הרי שהבין בסברת ר"ת משום דמנחת מוך דחוק באו"מ והוי כמשמש במוך ולא בגוף האשה וזה לא שייך בקורט קטן והוא דבר שנימוס תיכף בגוף האשה ומתערב עם הזרע של האיש והוי כמוך לא"ת דשרי גם לר"ת. ובגוף הדבר דמוך לאו דרך תשמיש הוא יש להעיר מירושלמי יבמות פ"א הא דלקח ה' יבמות ובעל ה' בעילות דרך סדין. דנראה דהוי בעילה גמורה בכה"ג ועי' צירו"ש שם ויש לחלק דשם הסדין דק והזרע עוברת דרך הסדין דהא נתעברו מביאות אלו ואין להאריך יותר כי לענ"ד הדין ברור להיתר:

סימן קלב

להרב הג' וכו' מו"ה שלום שכנא נ"י בעהמ"ח ס' משמרת שלום האבד"ק מאציוב פלך וואהלין ברוסיא:

יקרתו הגיעני ע"ד הדו"ד בעיר דאמאמשיווע בעסק רבנות כי הרב הג' האב"ד דשם ששימש ברבנות שמה מ"ב שנה נפטר ושל"ח ולכ"ו ונשאר אחריו בנו הרב ר' יעקב הנסמך להורות ולדון מהגאבד"ק ברוסק ורובא דמינכרי מאנשי העיר נתנו לו קאנסוס ומיעוט מבני העיר כי בחרו הם ת"ח אחר, ונקרא כת"ר שמה לשפוט מישרים והנני וכ"ת העתיק כל הטענות ואשר העלתה מצודתו בזה הדין עם בן הרב ני"ו דרש מאתי לחוות דיעי בזה בקצרה: ע"ד טענות המיעוט לדחות טענת חזקה של בן הרב כי בכתר תורה ל"ש ירושה מה"ת רק ממנהגא כמג"א סי' נ"ג ושם אין המנהג כן. והנה לדון ולפלפל בזה אם שייך בכתר תורה ירושה מדינא היא למותר כי כבר נודע כי נחלקו בזה גדולי המחברים ומה כוחינו להכריע ומסתיין שעכ"פ נתפשט המנהג בכל ישראל שגם בכתר תורה לדון דין ירושה אם הבן ממלא מקום אביו כרמ"א יו"ד סי' רמ"ה שכל ישראל יוצאים ביד רמ"א. אמנם במקום שלא נהגו כן גם אם נימא דלכתר תורה שייך נמי ירושה מה"ת אפ"ה כשמנהג להיפך גם מה"ת אינו יורש חזקת אביו דהא ברשב"א סי' ש' שהביאו ב"י או"ח סי' נ"ג בדין חזנות כתב שהבן קודם שבכל המקומות הבנים מתמנים

תחת אבותיהם וכלל גדול אמרו בכל המינים שאם הבן הוא ראוי הוא קודם לכל אדם יעו"ש והוא פלא דארכבי' אתרי ריכשי המנהג וד"ת וכבר הרגיש בזה הח"ס או"ח סי' ת"ב ונדחק אבל האמת הברור בדברי רשב"א הוא כמ"ש הרב ז"ל בש"ע או"ח סי' נ"ג סעיף ל"ג ול"ד שאחר שכ' שם שבחזנות שייך דין חזקה דבן קודם כתב בסעיף ליד בד"א במקום שאין מנהג אבל אם המנהג הוא שאין בנו קודם יעשו כמנהגם שאפילו בש"ץ עצמו אם נהגו למנותו על זמן ידוע וכו' יעוש"ה. ובמ"מ כתב שם שזה כוונת רשב"א דתלה לה נמי במנהג דאם הי' המנהג להיפך גם מה"ת לא הי' דין חזקה דהוי כאלו קיבלו אותו לזמן יעו"ש. וכה ראיתי גם בתשו' מהרי"א הלוי ח"א סי' כ"ד שהאריך לבאר ד' רשב"א הנ"ל וכבר קדמו הרב ז"ל ונמצא שגם אם הוא מדינא אם המנהג להיפך אזדא לה דין חזקה אלא שדבר זה צריך לברר בירור גמור שבעיר הנ"ל מקדם קדמתה לא נהוג דין חזקה ברבנות אבל בטרם שיבורר זה בירור גמור אז יש לבן הרב חזקה מה"ת או ממנהגא שנתפשט מסתמא בכל ישראל כיון שהבן ממלא מקום אביו בהוראה ויראת חטא אף שאינו גדול בתורה כמו אביו ולכאורה נראה דבזה שממלא מקום אביו צריך להיות כאביו ממש וכו' קצת מגמרא שבת נ"א הא ר"י בר"י ממלא מקום אבותיו הוה והי' כפוף ויושב לפני רבי וקאמר כבר הורה זקן ופרש"י שם על ממלא מקום אבותיו גדול כאביו והיא מוכרח בגמרא שם דאל"כ אין ראי' שגם ר"י אילו הי' קיים הי' כפוף לפני רבי כיון דהוא גדול מבנו הר"י אבל בירושלמי גיטין סו"פ האומר קאמר ר"י גופא כשם שבין עפר לזהב כך בין דורינו לדורו של אבא ודוחק לומר דרק על דורו קאמר והוא גופי' הי' גדול כאביו יעי' כתובות ק"ג דאמרי' שם על ר"ג נהי דאינו ממלא מקום אביו בחכמה ביראת חטא ממלא מקום אביו והא אמרי' בסוטה כשמת רבי בטלה יראת חטא וע' בהפלאה שם ומזה נראה דל"ב ממלא מקום אביו ממש דהא הא מילתא דבעי' ממלא מקום אביו ילפי' לה מקרא דואשר ימלא את ידו לכהן והדרש הוא מלשון מילואים היינו שיהא מלא כאביו ועי' בהתורה והמצוה שם ולשון מילואים היינו אף בחסר מעט וכמ"ש רמב"ן עה"ת עה"כ מלא שבוע זאת וז"ל או שאמר מלא בעבור שהיו קרובים להמלא וחשובים כמלאים יעו"ש וע' תוס' שבועות מ"ג ד"ה אלא אמר דגם חסר מעט נקרא מלא ומה שטוענים המיעוט מחמת שאין בן הרב מושלם בכתיבה כבר כ' הרמב"ם ז"ל בפיהמ"ש לגיטין פ"י מ"ז בהא דאפילו אמר לבי"ד הגדול הרי אלו ילמדו ויכתבו ויתנו שאין מן התימה שב"ד הגדול אינם יכולים לכתוב כי מתנאי הב"ד שיהיו חכמים ולא סופרים יעו"ש ומה שטענו כי אין לבן הרב חזקה כ"א על הפרם שנקצב לאביו בתחלת ההתמנות ולא מה שהוסיפו לו אח"כ אין בזה ממש דהא חזקה מדין ירושה הוא

ויורש כל הזכות שהי' לאביו בעת מותו וז"פ. ומ"ש כ"ת מהא דבזמן שמחלוקת בישראל ל"ש דין ירושה כמ"ש רמב"ם בפיהמ"ש ורש"י כריתות. הדבר פשוט שהכוונה שבזה צריך משיחה אבל לא בטלה דין חזקה מהם וכמ"ש במ"פ לאו"ח סי' נ"ג בשם המנ"ח מ"ע ק"ז ודלא כמקצת מחברים אחרונים שנסתבכו בזה:

וכ"ז אנו צריכים אם לא הי' לבן הרב הרוב אבל כפי שכתב כת"ה שרובא דמינכרא המה חפצים בו והצד שבחרו באחר הם המיעוט א"כ גם בלעדי טענת חזקה הדין עם בן הרב כו' ומ"ש כ"ת שהמיעוט טוענים שהם רוב בנין מחמת שהם נותנים צדקה הרבה יפה כ' כת"ה דלא מיקרי רוב בנין רק באותו דבר כגון בקבלת רב רוב העשירים שנותנים להספקת פרס הרב הם הנקראי' רוב בנין אף שהם המיעוט כמ"ש צ"צ סי' א' ואף בזה מהרשד"ם בתשו' חולק דרוב בנין לגבי רב הם בעלי תורה אבל בנ"ד שפרס הרב משמרים ובזה יד הכל שוה כעני כעשיר ורוב בעלי תורה הם מצד הבן היורש אין מקום כלל לדון רוב בנין מחמת שהם נותנים צדקה. וגם אם הי' הדבר בספק למי הרוב בנין כיון דעכ"פ זה ברור שרוב מנין הוא לבן הרב אין ספק רוב בנין מוציא מידי ודאי רוב מנין ועוד דרוב מסופק לא הוי רוב כלל ואפילו לספק לא יצטרף דלא אמרה תורה ליזל בתר רוב רק ברוב מבורר וכמ"ש הפנ"י קידושין ע"ג וכ"ה בהגהות רעק"א ז"ל ליו"ד סי' ק"ה סעי' ט' ובפרט בנ"ד דאין כאן ספק כלל לדון המיעוט לרוב בנין מחמת נתינת צדקה:

וע"ד הקרובים אם מצטרפין לרוב מנין שהביא כת"ר מהכנ"י סי' י' דאין מצטרפין לרוב מנין רק לרוב בנין הנה מצאתי באו"ז ה' תפלה סי' קט"ו בתשו' ר"מ בן חסדאי לענין ש"ץ נראה להדיא דגם קרובים מצטרפים לרוב ועי' בתשו' בי"צ יו"ד ח"ב סי' ס"ט שמסופק בזה יעו"ש שלא הזכיר שם מדברי כנס"י ואו"ז הנ"ל:

סימן קלג

לכבוד ידידי הרב הה"ג מו"ה דובעריש ווינער נ"י מו"צ בע"מ וויען: יקרתו הגיעני וע"ד אשר שפך כ"ת סוללה ע"ד התפא"י שהובא בפ"ת לאה"ע סי' נ' במי שמסרבת לישא בעל אחותה מחמת שיש לה בנים וקשה עלי' טורח טיפולין או להיפך שמסרבת בחתן מחמת שמתה אחותה ורוצה לישא בעלה כדי לרחם על בני אחותה דפטורה מקנס כיון דלא נתכוונה לבייש כדאי' בחו"מ סי' תכ"א דא"כ לא משכחת לה בושת כלל דתמיד יש איזה טעם שרוצה באחרת שנאה ממנה או טובה ממנה וכדומה ועוד דהא מבואר בב"ק כ"ו דנתכוין להנאתו כנתכוון לבייש דמי והא דח"מ סי' תכ"א שאני דשם קובל על חבירו שגנב ממנו ורוצה להציל שלו ואינו נהנה מבושתו של חבירו עכתו"ד ויפה כיון והדברים מבוארים בתשו' עה"ג סי' ע"ד לענין שידוכין להדיא כן דנתכוין להנאתו

כנתכוין לבייש וכ' שם דלא תקשה מחו"מ סי' תכ"א מי שהי' קובל על חבירו וכו' דיש לדון ביניהם ודו"ק וכוונתו כנ"ל וכבר הבאתי דברי עבוה"ג בקצרה בחיבורי מ"פ לאה"ע סי' נ' והשגתי על הפ"ת וכתבתי שם שעכ"פ האי דינא דנתכוין לנתק הקשר כדי לישא בעל אחותה לרחם על בני' הוא אמת כמ"ש הגה"ק מבוטשאטש ז"ל בס' מילי דחסידותא סי' ל"א שיש בזה תקנה קדומה וכת"ר הביא שבתשו' רשד"ם אה"ע סי' כ"ג נשאל ע"ז והשואל רצה לפטור מקנס והשיב דחייב בקנס יעו"ש מכ"מ יש לומר דרשד"ם כתב כן מצד הדין ובימיו לא היתה עדיין תקנה זו שגם אתה תקנה זו אינה רק במדינתנו שנאמן עלינו הגה"ק ז"ל שהעיד על התקנה וקצת ראי וסעד לדבר זה לפטור אותה מקנס מלשון התוס' יבמות מ"ג ד"ה שאני באה"ד וז"ל ושמא אפי' אם לא היתה משודכת מאחר שחפץ בה יותר מבאחרת כדאשכחן ביוסף הכהן דמשום פרנסת בניו אשתראו אע"פ שהיתה אבילה מאחותה ומיהו התם לא אפשר באחרת לפי שמרחמת על בני אחותה יותר משאר הנשים. דוק בלשון התוס' שאי אפשר באחרת ועכ"פ סעד גדול הוא להתקנה והיינו כשיש לו בנים ממנה אבל בס' מילי דחסידותא משמן דהתקנה אף בלא בנים מחמת עג"נ וזה צ"ע אבל ביש לו בנים נראה נכון לסמוך על התקנה:

ב):

וע"ד השאלה בס"ת שבפ' וישלח כתוב עבר"ו ולפנ"י יתיר ו' וכ' כ"ת דא"צ להוציא אחרת כי היתיר ו' היה מרוחק מתיבת לפני ויתיר כזה שאינו מקלקל הקריאה אינו פוסל כמ"ש נוב"י יו"ד מהד"ק סי' ע"ד ואף שביד שאול ליו"ד השיג עליו דראייתו מתיבת כפולים שמכשיר מג"א סי' ל"ב בשם הראב"ד ושם הכוונה לאחר שגרר אבל בלב"ש ח"ד העתיק דברי הנוב"י להלכה ויש לסמוך עכ"פ שלא להוציא אחרת ויפה הורה דגם אם נדמה זה לגמרי לתיבות כפולים גם בזה אף שבסידור דרך החיים כתב להוציא אחרת אבל המנהג אינו כן כמ"ש בתשו' בי"צ יו"ד ח"ב סי' קכ"ב דבתיבה כפולה אין מוציאין אחרת רק באות כפול שמקלקל הקריאה יעו"ש ובשגם די"ל דאף דתיבה כפולה פוסל כ"ז שלא גרר היינו תיבה שוש לה משמעות ושייך יתר כנטול משא"כ אות יתירה שאין לו משמעות וכ"כ בגה"ק ה' ס"ת סוס"י רע"ד לחלק ושלענין אות יתר העומד מרחוק גם הכנ"י כתב דכשר והנה בקסה"ס בחקירה סי' י"ז תמה על הנוב"י מיו"ד סי' רפ"ה דאין להוסיף דבר במזוזה מבפנים רק מבחוץ משמע דבפנים אף בדיעבד פוסל אף שאינו מקלקל כלל גוף הפרשה שבמזוזה ובגה"ק שם כתב דשם היינו כשכותב איזה ענין או תיבה שלימה עכ"פ דזה פוסל אף שאינו מענין המזוזה כלל אבל אות נוסף אינו פוסל יעו"ש ובאמת שמקור ד"ז הוא מרמב"ם ונושאי כליו לא הערו מקורו ולע"ד הוציא ד"ז

מגמרא ברכות ל"ב פותח ורואה גולל ומברך ומפרש בגמרא טעמא דר"מ שלא יאמרו ברכות כתובות בתורה יעו"ש ומשמע דאם הברכות כתובות בתורה פוסל אף שאינו מקלקל כלל הקריאה כגון שכתובים לבדן בדף הראשון וע' במרדכי שם דלמד משם דגם במגילה אין לכתוב פיוטים דמי לתורה הביאו הב"י בא"ח סי' תרצ"א רק בש"ע סעי' ט"ו פוסק כרשב"א דכשר בדיעבד מכ"מ היינו במגילה אבל בס"ת ודאי פוסל כמרדכי וה"ה למזוזה וא"כ זה בכתוב איזה ענין או עכ"פ תיבה שלימה שיש לה משמעות כמו שם ברכות כתובים אבל אות יותר לא מצינו דפוסל. ועכ"פ יש לסמוך ע"ז לבלי להוציא אחרת:

סימן קלד

להרב מו"ה משלם זוסא הערשענהארן רב בסאמנוב:

ע"ד שאלתו גט שנשלח ע"י הדואר ממרחקים ע"י ב' הרשאות ויש תיוהא בהרשאה ב' במקום שצ"ל שבא לפנינו וכו' ובידו הרשאה מקוימת שעשאו הבעל שליח יפה כתב כ"ת מאחר שמקום עיגון הוא ודאי יש להכשיר דמוכח טובא מתוך הרשאה שהרי אח"כ כתוב ועפ"י אותם הרשאה מנה לפנינו השליח הנ"ל את וכו'. וע"ד התיוהות שבגט גופא ג"כ יש להכשיר במקום עיגון, והנה בדבר הנונין הכפופים שבראשם תמונת ו' אף שפמ"ג מסופק בזה אבל בש"ע הרב ז"ל סי' ל"ו מבואר דבדיעבד כשר אף בס"ת. ובדבר הנונין הפשוטים שהם מעוקלים אף שבתשו' חת"ס מחמיר בזה אבל כבר ראו עיניו דברי הגה"ק בכלליו לסת"ם סי' י"ד שהאריך בראיות נכונות להכשיר ועכ"פ בגט ודאי יש לסמוך בזה כיון דגם ביו"ד שאינו נוגע באלף אם תינוק קורא אותו יפה אף שבב"ש מחמיר אף במקום עיגון זולת אם כבר ניתן הנה בתשו' פרי תבואה הובא בפ"ת סי' קכ"ה ס"ק כ"ח מקיל בזה. וע"ד הנפסק של א' מן ימא היוד מהקו וניכר לתינוק זה ודאי דינו כטופס דכשר במקום עיגון וע' בתו"ג סי' קכ"ה דגם זמן ומקום עמידה מיקרי טופס דבזה סגי במוכח מתוכו והתיו מן תיהויין שנפסק הרגל מן הגג וניכר לתינוק ג"כ אין חשש במקום עיגון כי זה טופס וזה שחושש כ"ת לשינוי משמעות הנה בברכת המים סי' פ"ד מבואר דאין חשש לשינוי ענין הגט בטופס רק באותיות שחלוקין לשונם כמו צדי שכתוב נון יוד וכדומה יעו"ש וגם רוב אות שחוץ לשיטה במקו"ע כשר וכיון שהוא מקום עיגון וגם אין חשש על המסדר שהתנצל עצמו שלא הי' לו סופר כראוי יש ליתן הגט:

סימן קלה

להרב הה"ג מו"ה בעריש נ"י מו"ץ בעיר וויען:

יקרתו הגיעני וע"ד אשר דרש ממנו חוו"ד אודות הענין כי גם היראים דשמה אינם נוהגים כלל לכתוב שט"מ לפסח באמרם כי אין אצלם שום חמץ זולת מרקחת ושומן וכת"ר הביא דברי הפמ"ג ומקו"ח סי' תמ"ז דבעומד בכלי חמץ בפסח אף דהוי נט"ל מכ"מ לא גרע ממשהו דצריך לבער והביא מדברי ספ"י פו"כ סי' רל"ח שיצא לדון בדבר החדש דהא דנט"ל אסור בפסח היינו כשנעשה נט"ל בפסח אבל כשנעשה נט"ל קודם הפסח מותר גם לדידן כמו למ"ד נט"ל אסור בסרוחה מעיקרא שרי כדאי' בע"א דף ס"ח וכת"ר השיג עליו דנט"ל לדידן דשרי היינו רק מטעם ביטול ברוב כמ"ש רשב"א ביו"ד סי' ק"ג א"כ בעומד בכלי הי' אסור אף שנט"ל וליש בזה סרוחה מעיקרא ודבריו נכונים ומזה יש לתמוה נמי על המקו"ח סי' תמ"ז שהקשה בהא דפסחים כ"ט דקדירות בפסח ישברו דפירש רש"י דרב סובר נט"ל אסור דהא למ"ד נט"ל אסור גם קדירות בת יומא פגמה וא"כ גם כשנשתמש בקדירות חמץ בער"פ בשעת היתר נפגם תיכף והוי סרוחה מעיקרא יעו"ש ולהנ"ל ל"ש בזה דין סרוחה מעיקרא כיון דלא נתבטל אז ברוב. אפס גם בנתבטל ברוב מקודם נראה דלא שייך דין סרוחה מעיקרא רק בנפסל מאוכל אדם ולא בנט"ל אף למאן דאוסר דהא בחולין קי"א סובר רב דגים שעלו בקערה של בשר אסור לאוכלן בכותח ותיפוק לי' דשרי מטעם נט"ל דהא קדירם בת יומא נמי פגמה פורתא לרב דסובר נט"ל אסור (לפי מה דמספקא לי' להש"ס ע"א ס"ח) וגם ביטול ברוב יש בדגים טרם שנעשה איסור וע"כ כנ"ל דבזה ל"ש דין דסרוחה מעיקרא ושו"ר בס' מגן האלף סי' תמ"ז שכתב כן להשיג על מקו"ח והביא ראי' זו אבל באמת בדברי המקו"ח בלא"ה אינו סרוח מעיקרא כיון דלא הי' ביטול ברוב אבל מחולין הנ"ל מוכח דגם בזה ל"ש דין סרוחה מעיקרא ובפרט לדידן דקיי"ל נט"ל שרי רק דבפסח אסור דהוי משהו דאין לחלק בין נפגם קודם הפסח או אח"כ כמ"ש במג"א להדיא וגם במקו"ח מוכח כן דהא הוא מפרש הא דאמר רב קדירות בפסח ישברו משום דילמא אתי למיעבד במינו היינו דבמינו דהוה במשהו גם נט"ל אסור ובודאי משמע דקדירות בפסח ישברו היינו אף שנשתמש בהם מעל"ע קודם פסח וא"כ הוי סרוחה מעיקרא וע"כ דלענין משהו אין לחלק. ועוד דאף אם נדחוק לומר דרב מיירי בנשתמש בהם בתוך מעל"ע אכתי לפשוט מזה בע"א ס"ח דרב סובר נט"ל שרי דאי נט"ל אסור א"כ גם קדירה בת יומא פגמה והוי סרוחה מעיקרא וע"כ דלענין משהו אין לחלק ופירוש המקו"ח הנ"ל בהגמרא מבואר בהגהות מיימוני פ"א מחו"מ להדי' כמ"ש במגן האלף שם א"כ מוכח להדיא נמי מדברי הגמ"יי דלענין משהו אין שום חילוק בין סרוחה מעיקר' באופן שאין יסוד כלל לדברי הספ"י בזה:

אמנם יש ללמוד זכות עליהם כי בתשו' הר הכרמל סי' י"ד הובא בשע"ת סי' ת"מ מקיל בשומן או מרקחת שעומד בכלי חמץ בפסח וטעמו ונמוקו משום דסתם בליעת חמץ הוי משהו כתוס' ורש"י פסחים כ"ט וכיון דהוי נמי לפגם ובתרתי לטיבותא מותר בשהי' יעו"ש ובאמת גם הפמ"ג בא"א סי' תמ"ז ס"ק י"א מצדד להקל בתרתי לטיבותא בשהי' ובסי' תס"ז במ"ז ס"ק י"א חוכך להחמיר אך בגוף היסוד דבליעת חמץ הוי משהו קשה להבין הטעם ועי' ברמ"א סי' תמ"ז שכ' דשומן שהותך בכלי חמץ אם אינו ידוע שלא הי' בו איסור מוכח להיפך וכבר תמה על רמ"א בחק יעקב יעו"ש וראיתי בפנ"י פסחים כ"ט שכתב סברת רש"י ותוס' דדבר כחוש כחמץ ואינו חריף גם בבישול אינו מבליע בכלי רק משהו והביא סמוכין לזה מרמב"ם פט"ו מתרומות הי"א דקדירה שבישל בה תרומה מותר לבשל בה חולין ע"י הדחה ובתשו' לחכמי לוניל שהובא בכ"מ שם והטעם כנ"ל דמיי רי בבישל כחוש כגון תבואה יעו"ש ואני תמה דהא הרמב"ם שם בתשו' לחכמי לוניל הביא ראי' ממשנה דתרומות דמערה מכד יין או שמן של תרומה נוטף ג' טפין ונותן לתוכו ואם שם הקילו אף ביש מעט בעין יש להקל בבישל עכ"פ כשהדיח והרי שמן ודאי נקרא דבר שמן וא"כ מוכח דגם בשמן מקיל רמב"ם ז"ל. אכן נראה דלכאורה גוף ראייתו תמוה דמה ראי' משם דאין שום בליעה בכלי דהוי צונן רק מעט שע"פ בטל בק"א משא"כ בבישל דנבלע בגוף הכלי וע"כ צ"ל דראיית רמב"ם הוא דסתמא אמרו המערה מכד אף ששהה היין או השמן מעל"ע וגם עתה שנותן חולין בתוכו משהה מעל"ע והוי כבוש כמבושל ואפ"ה התירו אמנם לכאורה אין ראי' משם דהא להפליט מכלי ל"ש כבוש דהוי נט"ל כמ"ש ט"ז סי' ק"ה וצ"ל דעיקר ראיית רמב"ם מכד של יין דסתמא אמרו מערה מכד דהיינו שמן או יין וכמ"ש הרמב"ם בפיהמ"ש שם בתרומות והרי יין אינו נפגם כלל במעל"ע כמ"ש הפוסקי' לענין יי"נ וכיון דעיקר ראיית רמב"ם מיין שוב י"ל כהפנ"י דהטעם משום דיין כחוש ומשמן בלא"ה לק"מ דהא שמן נפגם במעל"ע ודו"ק. וקצת ראי' לסברת הפנ"י דהא במשנה דתרומות סובר ר"י דכל המתבשלים זע"ז מותרין מלבד בנתבשל עם הבשר ועי' בפהמ"ש לרמב"ם שם והיינו דירקות של תרומה שהם כחושים אינם מבליעים רק בבשר שהוא שמן יעו"ש ונהי דאנן לא קיי"ל כן אבל בבלוע בכלי יש לומר כן דכחוש אינו מבליע רק כ"ש והא דבייי"נ במכניסו לקיום אסור היינו משום דיי"נ במשהו ובאמת שמדברי הפוסקים שסברו גם לענין סתם יינם דבטל בס' האי דינא דמכניסו לקיום מוכח להיפך ואולי יש לחלק בין התירא בלע לאיסורא בלע וחמץ הוי התירא בלע כמו תרומה לא החמירו בכחוש ועי' חוו"ד וסי' ק"ה:

אמנם במרקחת חריף יש להחמיר יותר דהא בחריף ל"ש נט"ל וכמ"ש הט"ז סי' תמ"ז ס"ק י"א אמנם בפמ"ג שם כתב בשם הת"ח דמרקחת אף שחריף ע"י דובשא ומיתקא אזיל החריפות וע' בש"ע הרב ז"ל סי' תמ"ז העתיק דברי הט"ז להלכה וצ"ע וגם הסניף שכ' כת"ר בשם הח"ץ דמשהו רק מטעם תקלה וזה רק בתבשיל אבל לא בדבר שאינו מתקלקל בשהי' כמו מרקחת וכיו"ב הוא נכון אף שראיתי שתמהו על הח"ץ מדברי הר"נ גאון שבטור סי' תמ"ב בדין בשר יבש דמוכח להיפך דבכל גווני חששו לתקלה. אבל באמת גם הח"ץ לא החליט כן לדינא רק הביא שכן דעת הראב"ד בתמים דעים דבדבר שאינו מתקלקל א"צ לבער במשהו וסניף הוא בצרוף סברא דהה"כ הנ"ל לסמוך עליו ואין להאריך. ושוב עיינתי בקושיא הנ"ל על המקו"ח דפשיטא לי' דשייך דין סרוחה מעיקר גם בנט"ל אף שלא נפסל מאוכל אדם מהא דרב אסר דגים שעלו בקערה לאוכלן בכותח די"ל לפמ"ש הפלתי סי' צ"ה להוכיח דנ"ט בנ"ט מותר לאוכלו אף בדבר חריף כיון דנעשה נ"ט בנ"ט מקודם תו אין דבר חריף מועיל מהא דדגים שעלו בקערה דמותר לאוכלן בכותח דהוי דבר חריף יעו"ש וזה לדידן דקיי"ל נ"ט בנ"ט שרי אבל לרב דלא שאני לי' בין נ"ט לנ"ט בר נ"ט רק דהקושי' דהוי נט"ל כיון דקדירה בת יומא נמי פגמה ונפגמה קודם האיסור ממילא דבכותח אסור לאוכלן דהא כותח דבר חריף ומחליא לשבח דנהי דלענין נ"ט בנ"ט אינו מועיל דבר חריף היינו דדבר חריף מוציא כל הטעם אבל הכא הא הדגים לא היו חריפים ולא הוציאו כל הטעם והוי נ"ט בנ"ט אבל מטעם נ"ט לפגם שפיר מועיל דבר חריף לשוי' לשבח דאין לומר דבסרוחה מעיקרא גם דבר חריף לא מועיל ז"א דהא צנון שחתכו בסכין של בשר אסור לאוכלן בחלב אף שהסכין הי' אב"י מטעם דדבר חריף מחליא לשבח אף שהי' פגום טרם שנאסר והוי סרוחה מעיקרא: ועפ"י האמור יש ליישב הא דאמרי' בחולין קי"א ר"א הוי קאים קמי' דמר שמואל אייתו קמי' דגים שעלו בקערה אכיל בכותח יהיב לי' ולא אכל א"ל לרבך יהיבי לי' ואכל ואת לא אכלת אתא לקמי' דרב א"ל הדר בי' מר משמעתי' א"ל חס לי' לזרעא דאבא בר אבא דליספי לי מידי דלא ס"ל ופרש"י להד"מ והוא חמוה דאיך יאמר שמואל דבר שהוא שקר וכבר תמה ריטב"א שם ולהנ"ל יתכן דנתן שמואל לרב דגים שעלו בקערה של בשר לאוכלן בחלב ואכל וסבר שמואל דהדר בי' דאין הבדל בין כותח לחלב אבל רב סובר נוט"ל אסור וא"כ גם קדירה בת יומא פגמה פורתא וא"כ ממילא דגים שעלו בקערה של בשר מותר מטעם נט"ל כיון דהוי סרוחה מעיקרא אבל בכותח אסור דדבר חריף משוי הטעם לשבח ושמואל לא עלה על דעתו לחלק בין חלב לכותח וא"ש. אך כיון שבאנו לידי מדה זו דאפי' בסרוחה מעיקרא כשבא אח"כ לדבר חריף נאסר מטעם פגום ולבסוף

השביח תו נראה ברור דבנט"ל ל"ש כלל דין דסרוחה מעיקרא דכל ענין סרוחה מעיקרא היינו דמשו"ה לא חל עליו שם איסור כלל וזה ניחא בנבילה מסרחת דלא חל עלה שם נבילה דמה"ט אף שהשביחה אח"כ בדברים טובים לא מיתסרא כמ"ש חו"ד ר"ס ק"ג אבל פגם שעדיין ראוי לאכילה כיון דלבסוף השביח אסור אף בסרוחה מעיקרא שוב ל"ש כלל לחלק בין סרוחה מעיקרא או לא דהא ע"כ חל שם איסור דהא אם יאכל אח"כ בדבר חריף יהי' אסור ושוב ממילא למאן דסובר נט"ל אסור כל סרוחה דמעיקרא דנט"ל אסור אף בדבר שאינו חריף כיון דא"א לומר דלא חל שם איסור עי"ז כלל ודו"ק:

סימן קלו

לכבוד הרב וכו' מו"ה אברהם ראזענבערג נ"י רב בקאפיטשיניץ:

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באיש א' שהי' לו ג' פרות ב' עומדות בבית ואוכלות חמץ וא' בגראלנוע אצל ישראל אוכלת בריוהע והאיש הנ"ל מכר קודם פסח הפרות שבביתו היינו ב' פרות ומהשלושות שעל הברייהע שכח רק נכתב בשט"ח שאם שכח איזה מין חמץ שהוא צריך לימכר הוא נמכר עפ"י שומת בקיאים והפר הנ"ל היתה מבכרת וילדה בפסח זכר וגם האיש שעמדה הפרה אצלו על הבריוהע מכר פרה זו עם פרותיו קודם פסח ועתה השאלה על הולד אם יש עליו קדושת בכור:

והנה מ"ש מע"כ כיון דכתב אם נשכח איזה מין חמץ הוא נמכר עפ"י שומא ממילא גם הפרה הג' הוא בכלל מכירה ואף דאין מינו ידוע הא כתב החת"ס בתשובה דמין חמוצים הוי דבר ידוע ולא הי' צריך לזה דבלא"ה הדבר ברור דמכירה שעפ"י שומא מועיל אף בדבר שאין מינו ידוע כמ"ש בתשו' באר יצחק הובא בפ"ת לחו"מ סי' ר"ט יעו"ש אך כל היסוד ליתא דודאי כששכח מין חמץ מועיל דג"ז בכלל המכר אבל הפרה אינו מין חמץ ואולי יש לומר לפימ"ש רמב"ן עה"ת פ' תולדות עה"כ כי ציד בפיו שעשו נקרא ציד דמכנה האיש ע"ש מעשיהו ותדירותו יעו"ש וה"נ יש לומר דהפרה שאוכלת חמץ נקראת מין חמץ אבל אין לבנות יסוד ע"ז:

ומ"ש מע"כ כיון דנכתב סתם ב' פרות יוכל לומר עתה שמכר הפרה הג' קודם כמו שור בשורי מכור לך דנותן לו איזה שירצה ול"ש בזה אין ברירה כמ"ש רשב"א ח"ג סי' פ"ב ובנה"מ סי' ס"א הוסיף כיון דאפשר להיות הקנין מכאן ולהבא חל גם למפרע. הנה מאז תמהתי ע"ד נתה"מ מתוס' ב"ק ס"ט ד"ה הא צנועים שבאה"ד שם כתבו ולא בעי למימר דלענין ברירה דוקא קאמר דבר א' דתרווייהו לית להו ברירה שהרי דבר א' משמע א' ממש עיי"ש והנה אם איתא לדברי נתה"מ דכל דמועיל להבא מועיל גם למפרע והא דכל המתלקט אינו מועיל למאן דלי"ל ברירה משום דלהבא אינו מועיל מטעם דהוי דשאב"ר

וא"כ כיון דסברי דגם דשאב"ר מועיל חילול והפקר שוב אין ראי' דלית להו ברירה מדלא אמרו כל המתלקט דהא גם אי לית להו ברירה מועיל כל המתלקט כיון דמועיל להבא מועיל גם למפרע וע"כ דלא כנתה"מ וכל המתלקט אינו מועיל למאן דלי"ל ברירה אף אם מועיל חילול בדבר שאינו ברשותו ויועיל להבא לא יועיל למפרע ודו"ק וא"כ בנ"ד לא חל המכיר' למפרע והוי כבכור גמור וגם בלא"ה יפה כתב רו"מ דהכא באמת ע"כ בעי שיחול למפרע דאל"כ הוי בכור ושוב באמת אינו מועיל למפרע כמ"ש רשב"א בתשו' שם. וגם נראה דדוקא שור בשורי דמתחלה הי' דעתו ליתן לו איזה שירצה אבל הכא שבאמת דעתו הי' לפרות שהי' בביתו והגוי סמך דעתו עליו לקנות מה שהוא מקנה לו במחשבתו לא חלה המכירה רק על הפרות שהי' במחשבתו וז"פ באופן שמזה הבחירה של בעל הבכור אין שום היתר אך מחמת שמכר האיש שעמדה אצלו הפרה להדיא שפיר כתב כ"ת דמועיל מטעם זכי' וכמ"ש בתשו' פנים מאירות הובא בפ"ת ליו"ד סי' ש"כ ס"ק ה' ומה שפיקפק כ"ת ע"ז מד' קצוה"ח סי' רמ"ג ס"ק ה' לענין הפרשת חלה מעיסה דאינו מועיל מטעם זכי' ליתא דסברת קצוה"ח הוא דל"ש זכי' בדבר שאינו מכניס לרשותו כלום אבל הכא הרי מוכר בכסף ומזכה לבעל הבכור בכסף הוי שפיר זכי' כמו במכירת חמץ דאיתא להדיא בפסחים י"ג דמי שהופקד אצלו חמץ יכול למוכרו בע"פ מטעם זכי' וה"נ לענין בכור. ועוד דתרומה שאני דבעי' שליחות גמור אך יש לפקפק כיון שמכירה הי' בכאה וזה נו מועיל לענין בכור כדאי' בסי' ש"כ ומטעם. ניק יש לדון אם מועיל אג"ק של זה שמוכר שאין הפרה שלו ובמקו"ח סי' תמ"ח כתב דמועיל אג"ק של שליח ובחת"ס א"ח סי' קט"ז חוכך בדבר ועמ"ש בספרי לח"מ סי' ר"ב אבל י"ל דאף אם אינו מועיל מטעם אגב כיון דעכ"פ השכיר המקום שהפרה עומדת לגוי שוב מועיל מכירת הפרה בכסף כיון דלא מיחסרא משיכה דהא הפרה ברשותו של גוי וכמ"ש סברא זו במקו"ח סי' תמ"ח אמנם לאשר כל הנ"ל וגם דברי הפ"מ מילי דסברא נינהו שאינו מבואר בקדמונים יש לצוות לגוי להטיל בו מום וישבו ב"ד של ג' ויתירוהו:

סימן קלז

להרב הג' וכו' מו"ה ארי' ליב בערינפעלד נ"י ראבד"ק זאלישטשוק יצ"ו: מכתבו הגיעני נכון וע"ד הגט שנשלח לידו מאמעריקא מעיר בופעלע ע"י הב"ד שהבעל דשם מינה לשליח איש א' בזאלישטשיק שיתן הגט לאשתו ומינה אותו בפני שני עדים ונשלח הרשאה משני עדים הנ"ל מקוימת מתלתא מהרב ושני דיינים וכ"ת מפקפק טובא בגט זה כי מנהגינו בזה לעשות ב' שלוחים והראשון יהי' מעיר הבעל ויאמר שם בפני נכתב ובפנ"ח והשני יאמר במקום הנתינה שליח ב"ד אני כמ"ש בפ"ת אה"ע סו"ס קנ"ב

ובקונטרס תוס' בכורים לס"ג שני אות ס"א אבל בנ"ד א"א לשליח לומר בפ"נ ובפ"נ וגם לא שליח ב"ד אני כי לא נתמנה מהב"ד כו מינה אותו לפני עדים ולדעתי אין שום נ"מ בזה אם מינה אותו בפני עדים או בפני ב"ד דשליח ב"ד לא יתכן רק בשליח שני אבל בשליח ראשון אין נ"מ כלל אם נתמנה לפני ב"ד או לפני עדים והדבר מוכרח מכמה דוכתי דבשליח ראשון אין שום נ"מ וב"כ וב"כ א"א לו לומר שליח ב"ד אני דכל מעליותא דשליח ב"ד היינו משום שהראשון כבר אמר בפ"נ בפני ב"ד. אמנם באופן כזה שממנים רק שליח א' אין שום עצה רק לסמוך על רשב"א שהובא בהג"ה ר"ס קמ"ב דהרשאה הוי קיום וא"צ השליח לומר כלום כמו גט שנתקיים בחותמיו וכת"ר פיקפק גם על זה שהרי הריב"ש כתב שאין זה קום ואף שבתשו' גאו"ב הובא בפ"ת לאה"ע סי' קמ"א סי"ק ל"א כתב דאם כתבו בהרשאה שעדיו החתומים על הגט הם פלוני ופלוני וכתבו סימנים מובהקים בגט גם הריב"ש מודה דהוי קיום גמור יעו"ש וכן המנהג לעשות אבל בנ"ד אין כתוב שום סימן בהרשאה רק שכתוב בו עידי הגט פלוני ופלוני רק שהרב בעצמו ששלח הגט כתב סימנים של הגט וזה אינו מועיל כיון דאין ע"ז ב' עדים. ולענ"ד כיון דכל עיקר טעמו של הריב"ש הוא משום דילמא נאבד הגט וזייף השליח את הגט ועפי"ז כתוב בגאו"ב דאם יש סימנים מובהקים אין לחוש לזיוף עם הסימנים וכזה כתב נמי בתשו' מהר"ם לובלין הובא בכנה"ג ועפי"ז נראה דלענין חשש שנאבד אף ע"א מועיל להעיד על הסימנים מובהקים דהא בנאבד גופא כתב הב"ש סי' קל"ב ס"ק י"ג דאם מעיד ע"א שמכיר הגט בטב"ע מחזירין אותו בלי שום מיגו ושליח שאני דהוי נוגע יעו"ש הרי דלענין זה גם ע"א נאמן כמו באיסורין ומכ"ש הכא דליכא רק חשש נאבד נהי דשליח אינו נאמן הרב נאמן ע"ז. וצף שבב"מ ותו"ג פיקפקו על הב"ש בזה דלמה יהי' ע"א נאמן בזה הא הוי דשב"ע ואינו פחות משנים מכ"מ בנ"ד דהוי רק חשש נאבד והוא רק חומרא בעלמא כמ"ש הב"ש ונוב"י מה"ת סי' קכ"ח שפיר יש לסמוך על הב"ש דהא לרשב"א בכל גווני כשר כל שנתקיים ע"י הרשאה אף שאין כתוב בו שום סימנים וגדולה מזו נראה דעת רשב"א בתשו' סי' תתקס"א דאם יש ביד השליח הרשאה וב' עדים חתומים אף שאין כתוב בהרשאה עדים החתומים על הגט מכל מקום א"צ לומר בפ"נ ובפ"נ דהא טעמו דרשב"א ז"ל דהוי כמו אתיוהו בי תרי יעו"ש דאינו נזכר כלל בהרשב"א שמבואר בהרשאה שמות עידי הגט ועי' ביאורי הגר"א ר"ס קמ"ב אך ברמ"א העתיק דברי הרשב"א הנ"ל דהוי קיום כיון דכתוב בהרשאה עידי הגט ועכ"פ סימנים בודאי ל"צ לרשב"א הנ"ל. וגם י"ל דהב"מ ותו"ג לא פליגי על הב"ש הנ"ל רק לפי פשטות דבריו דנראה דע"א נאמן בזה אף שאין השליח מכירו כלל בטב"ע וע"ז כתבו דהוי דבר שבערוה

ואין דשב"ע פחות מב' אבל אם השליח ג"כ אומר שמכירו רק שהשליח אינו נאמן מטעם נוגע נראה דשפיר מצטרף עם העד הנ"ל והוי ב' עדים דנאמנים דהא סברא דנוגע אינו מועיל רק לגרע נאמנות השליח לבדו אבל לענין צירוף ב' עדים אין זה מגרע כלל דאינו נוגע ממש דהא נאמן לומר בפ"נ ובפ"נ אף שלדעת כמה פוסקים נוגע פסול לזה ועי' תשו' נוב"י מה"ת סי' קכ"ח וחת"ס אח"ע ח"ב סי' נ"א וא"כ בנ"ד דהשליח אומר שלא זייף והרב העיד על הסימנים הוי ב' עדים ומועיל לכולי עלמא:

אך כת"ר פיקפק עוד מטעם שאין מכירין חתימת עדי הרשאה ולא דייני הרשאה ונהי דרמ"א סו"ס קמ"ב סמך בשעת הדחק דדייני קיום א"צ להכיר חתימתן כהתשב"ץ אבל בנ"ד עידי הגט הם בעצמם שני הדיינים החתומים בהרשאה נמצא שכל עידי קיום הגט שהוא ע"י הרשאה וקיום הרשאה הוא ע"י עידי הגט בעצמם. והנה אם היינו מכירין חתימת דייני הקיום של הרשאה לענ"ד הוי קיום גמור וגם אף שאם בעצמם דייני הקיום דהא לענין קיום שטרות עד נעשה דיין ועי' ש"ך חו"מ סי' מ"ו ס"ק נ"ז בשם רשב"א דעד החתום בשטר יכול להיות דיין הקיום לקבל עדות על עד השני שחתום עמו בשטר יעו"ש וקצ"ע מדוע לא נקיט רבותא יותר דיכולין ב' עדות השטר להיות דייני הקיום כגון שהם בעצמם אינם מכירין חתימתן ואפשר דאורחא דמילתא נקיט דמסתמא אדם מכיר חתימתו אבל אה"נ דיכול להיות דיין הקיום גם על חתימתן ועי' באורים שם שכ' על רשב"א הנ"ל דאף דדייני קיום צריך להיות רחוקים מעידי השער משום דנפיק מיני' חורבא דאח"כ יקיימו החתימות ע"י עד ודיין והם קרובים משא"כ אם העדים בעצמם דייני הקיום הרי יכירו שזה הוא יעו"ש באופן דנראה דאם היינו מכירין החתימות מדייני הקיום הוי שפיר קיום לגט רק מחמת שאין מכירין חתימתם רק חתימת הרב לבדו ואף שברמ"א סי' קמ"א סעי' מ"ד כתב דגם במכירין חתימה אחת סגי היינו בשליח שאומר בפ"נ ובפ"נ דהרשאה אינו מדינא משא"כ בנ"ד דהרשאה צריכה לקיום עידי הגט. ובאמת שבתו"ג שם כתב הטעם דסמכו על תשב"ץ דא"צ להכיר חתימת דייני קיום עיי"ש אלא שכת"ר מפקפק מחמת שבנ"ד דייני הקיום שמחתימתם באנו לקיים הגט הם עידי הגט בעצמם: ולענ"ד הנה טעם התשב"ץ דמכשיר בשעת הדחק הנה לפי המבואר מדברי רשב"ש שהובא בתשב"ץ גופא ח"ג סי' מ"ז עיקר טעמו משום דסומכין על ירושלמי דקיום ב"ד א"צ קיום וע"כ טעם ירושלמי משום דלא חציף לזייף חתימת ב"ד קבוע וא"כ גם בנ"ד כן דנהי דחתימת עדי הגט חשוד לזייף אף שהם דיינים כי אינם חתומים בתורת ב"ד אבל על הקיום שחתומים ג' והם ב"ד קבוע לא חצוף לזייף טעם זה כתוב ברשב"א הובא בתשב"ץ ח"ג סי' כ"ב ואף שהתשב"ץ חולק ע"ז מכ"מ לדינא נראה שמשום עיגונא

דאתתא סמך ע"ז. וגם לפי הטעם שכ' בנוב"י מה"ת סי' קל"ו שטעם התשב"ץ משום כיון שהאמינו חז"ל לשליח שהוא ע"א לענין קיום לא גרע קיום ב"ד שאין מכירין החתימות מקיום ע"א יעו"ש וכדבריו נראה מדברי תשב"ץ סי' ט"ז הנ"ל וע"ש שכתב דאף דאמרי' לענין ע"א שאינו שליח דאתי לאיחלופי בקיום שטרות דעלמא מכ"מ בשלשה דהוי שם ב"ד לא גזרו יעו"ש א"כ גם בנ"ד כיון דעכ"פ מדינא הוי זה קיום גמור ב"ד של שלשה אף שמקיימין עי"ז חתימת עצמם מכ"מ אין זה גרעון כלל וכמ"ש לעיל ואתי לאיחלופי ל"ש בב"ד ובאמת שגוף דברי התשב"ץ שסמך יסודו על הגמרא גיטין ע"א דנשתתק מועיל לעדות אשה והכוונה לענין קיום הגט תמוה טובא דנראה דשם לענין עדות אשה שמת בעלה מיירי דהוי מילתא דעבידא לאגלויי ונראה בהג"ה שם מבנו הר"ש שנראה שהרגיש קצת בזה וע"כ כתב שעיקר שסמך על ירושלמי דקיום ב"ד א"צ קיום יעו"ש וה"נ בנ"ד קיום ב"ד הוא. ובאמת גם התקנה מב' שלוחים אם אין מכירין החתימות אין שום היתר רק בסמיכה על תשב"ץ הנ"ל וע' תשו' שו"מ מהד"ג ח"א סי' ר"י וא"כ גם בשליח א' יש לסמוך ע"ז ובס' תוספת ביכורים בהגהות לס"ג שני אות ס"א כתב בשם מים חיים דע"י שליח א' ע"י ב"ד צריכין דוקא להכיר החתימות הדיינים יעו"ש ולענ"ד אין חילוק ע"כ כפי מה שכ' כת"ר שהוא מקום עיגון גדול לענ"ד יש להתיר ליתן הגט ומחמת חומר דשב"ע אין רצוני שיסמוך עלי בלתי אם יסכים כת"ר ועוד רב א' מובהק ונמטי שובא מכשורי כי הענין חמור בנ"ד מחמת שהקיום על עדי הגט נצמח מהם גופא ואף דעד נעשה דיין אכתי יש לפקפק לפי ד' נוב"י דטעם תשב"ץ משום כיון דשליח ע"א מועיל לקיום אף שמה"ת אין ע"א קם לממון מכ"ש ב"ד של שלשה אף שאינו קיום הא מה"ת מועיל וע"כ הכוונה שאף אם הי' הגט צריך קיום מה"ת הוי הקיום של שלשה מועיל אף שאין מכירין חתימתן וא"כ בנ"ד דעדים גופייהו נעשו דיינים הא באמת מה"ת אין עד נעשה דיין רק מדרבנן מחמת שטרות הקילו וא"כ שוב ליכא ק"ו דגם השלשה אינם נאמנים מה"ת אך מד' התשב"ץ שם שכתב בב"ד שנשתתק וכתבו בכת"י קיום הגט כשר אף דשם באמת פסול מה"ת מטעם מפיהם ולא מפי כתבם אפ"ה לענין קיום הקילו וא"כ ה"ה בשלשה שהיו בעצמם עדים ונעשו דיינים וצ"ל דעיקר טעם תשב"ץ דעכ"פ שלשה עדיפי מע"א וכמו דמייתי שם מסוכה ז' דשם ארבעה מחיצות אף שאינן גמורות עדיף מב' מחיצות גמורותיעו"ש בתשב"ץ וה"נ תלתא עדיפי מע"א אף שהוא שליח וא"כ בנ"ד ג"כ יש להתיר במקום עיגון גדול:

סימן קלח

להרב וכו' מו"ה יעקב שלום הערצוג נ"י אבד"ק ניזיאנקיוויץ:

מכתבו הגיעני וע"ד הדו"ד שבא לפניו ופסק שבועת היסת לנתבע והתובע ברח למדינת הים מחמת נושיו ועתה אין הנתבע רוצה לישבע עד שיקבל התובע בחרם מקוד' אם יכול לומר קי"ל כרש"ל וש"ך בסי' קכ"ג הנה כבר ראו עיני כ"ת ד' שער המשפט שם שהכריע כהמחבר זולת היכא דהרשאה מתקנתא הוא ולא מדינא אבל אם היא מדינא אין מעכבין השבועה מפני תקנת הגאוני' שיקבל התובע בחרם ובנ"ד ודאי הרשאה דתקנתא הוא דהוי מלוה ע"פ אבל יש לדון קצת דכפי הנראה בנ"ד כפי מכתב כת"ר שלא הזכיר מהרשאה ויתכן שנושיו של התובע נושים בו מטעם שעבודא דר"נ וזה הוי דין גמור ושפיר מחויב לישבע:

ומ"ש כת"ר דאפשר יכול לטעון שרוצה להפוך השבועה על שכנגדו. הנה בש"ך שם חולק על המבי"ט וכ' דלהמחבר אף בשבועת היסת אין מעכבין הרי דאין זו טענה דשמא ירצה להפוך והא דמבואר שם בש"ע סעי' ז' דאם אין המרשה כאן ונתחייב הנתבע שבועת היסת ורוצה להפוך שומעין לו היינו ברצה להפוך באמת ומשליש המעות כדאי' שם סעי' ח' אבל באין רוצה להפוך עתה אין מעכבין דלמא ירצה להפוך:

ובנ"ד אני מסופק גם אם רוצה באמת להפוך השבועה אם שומעין לו כיון דאי אפשר כלל לתובע לבא לכאן לישבע ושם בסעי' ז' מיירי שהתובע יכול לבא ואינו עתה בעיר אבל בנ"ד דהוא בורח אפשר דאין מהפכין ויש ללמוד קצת מהא דח"מ סי' צ"ב סעי' י"ג דמי שנתחייב שבועת היסת והי' התובע חשוד דאין שומעין לנתבע להפוך ובשורש הדין שנובע מרמב"ם וטור שם סעי' ט"ו כתבו שאין שומעין לו לתלות בדבר שאי אפשר והר"ז כמו שמהפך שבועה על הקטן שאומרים לו או השבע היסת או תשלם יעו"ש ולכאורה י"ל דדוקא שם דלאו בר שבועה הוא כיון דחשוד ולא אמרו חכמים היפוך באדם דלאו בר שבועה הוא וכן בקטן כן אבל הכא בר שבועה הוא אלא שאי אפשר לו לבא שפיר מהפכין בשבועת היסת אבל מפשטות דברי הטור שכתב מפני שתלה בדבר שאי אפשר משמע דבכל גווני דאי אפשר אין שומעין לו והא דסי' קכ"ג שאני דאפשר לו לבא רק שאינו עתה לפנינו אבל צ"ע דהא כתב כמו בקטן וקטן הא אפשר להמתין עד שיגדיל ואפ"ה אין שומעין לו והרי כשאין לפנינו התובע מבואר בסי' קכ"ג דשומעין לו ולכאורה שני ענינים אלו שוין ועי' יבמות ל"ט תלה בקטן עד שיגדיל ובגדול עד שיבא ממד"ה וכו' וע"כ דהכא עיקר הטעם משום דקטן לאו בר שבועה הוא וכן חשוד א"כ שוב י"ל כיון דהכא בר שבועה הוא אף דאי אפשר לו כלל לבא שפיר מהפכין ובזה יש ליישב קצת לשון רמב"ם וטור הנ"ל שכתבו כמו בקטן דלכאורה אין רבותא בזה יותר מבזה וע' סמ"ע סו"ס צ"ב שהרגיש בזה וכ' שביאר בדו"פ ולא מצאתי שם ולהנ"ל יתכן דמלשון שתלה

בדבר שאי אפשר הי' אפשר להבין דבכל גווני שא"א כגון בבורח ג"כ אין שומעין לו להפוך ולשלול זה כתב כמו בקטן דאף שאפשר להמתין עד שיגדיל אפ"ה אין מהפכין משום דלאו בר שבועה הוא עתה וא"כ היינו טעמא נמי בחשוד אבל בורח דבר שבועה הוא רק אי אפשר לו לבא שפיר מהפכין ואם לא יבא עד זמן שיקבעו הב"ד נותנין לנתבע מעותיו ובפרט אם יתרצה שישבע התובע לפני ב"ד במקום שהוא דבכה"ג ודאי מהפכין כיון דאפשר בהכי ואין להאריך יותר:

סימן קלח

להרב הה"ג וכו' מו"ה שמעי' נ"י אבד"ק פרעמישלאן:

יקרתו הגיעני וע"ד שאלתו באשה אחת מקהלתכם שבעלה נסע לנעוויארק והוא דרשה ממנו ג"פ ולא רצה לשלוח לה ואח"ז נסעה גם היא לשם ושהתה שם זמן רב ושבתה לביתה בחזקת שנתגרשה שם מבעלה וזה כ"ח שנים היא בקהלתכם בחזקת גרושה ועתה באה להינשא ואין לה מעב"ד ואומרת כי נתגרשה בפני הרב ר' נפתלי רייטער בנעוויארק ולאשר אחר הגט היתה זמן רב בנעוויארק לא לקחה מבע"ד ולברר ע"י הרב הנ"ל קשה הדבר מאוד כי בודאי אינו זוכר עוד. וכ"ת גבה עדות מב' אנשים שהיו בנעוויארק בעת שהאשה היתה שם ושמעו מכמה אנשים שנתגרשה מבעלה שם והיתה מוחזקת לגרושה וגם שמעו אז מפיה כן וא' מהאנשים שמע גם מהבעל שהי' אז בנעוויארק שאמר שגירשה. ועיני כ"ת ראו שרשי הדברים בראשונו' ומחברים אחרונים תשו' ח"ס חו"מ סי' ס"ט ותשו' ב"ש אה"ע ס' קל"א וקל"ב והאריך כ"ת בצדדי היתר: והנה לענ"ד היתר אשה זו נובע מתשו' רדב"ז ח"ד סי' רמ"ה שהובא בבה"ט סי' קנ"ב אמנם בתשו' חת"ס שם כתב שעובדא דרדב"ז הי' שם עדים שראו הגירושין ועי"ז הוחזקה לגרושה וכיון שהי' אז אפשר לקבל עדות מאתם להתירה אף שעכשיו כבר אינם מועיל החזקה שהוחזקה ע"פ אבל בהוחזקה ע"י האשה בעצמה כיון דאמירתה אינו מועיל גם החזקה אינו כלום ודבריו מסתברים ובתשו' ב"ש הנ"ל כתב להשיג על השואל שכ' כעין ד' החת"ס דהמעין ברדב"ז שם יראה שזה שצירף מה שהאנשים שמעו מפי האנשים שראו הגירושין הוא רק לסניף ועיקר ההיתר משום שהוחזקה בגרושה יעו"ש וזה אינו דנהי דעיקר ההיתר ע"י שהוחזקה בגרושה אבל בדליכא עדים החזקה שמפי עצמה אינה כלום אמנם בנ"ד הנה החזקה שהוחזקה בקהלתכם כמה שנים לגרושה אינו מספיק כיון דהוחזקה מפי עצמה אבל העדות ב' עדים שהם הי' בנעוויארק והוחזקה שם לגרושה שפיר מועיל דאף אם נחוש שהוחזקה שם נמי מפי עצמה ולא ע"י עידי ראי' הא אז הי' בעלה בנעוויארק וא"כ כשאמרה שנתגרשה ובעלה בעיר נאמנת לשי' הרא"ש שבאה"ע סי' י"ז דכל בעיר

כבפניו דמי ועי' בהגר"א שם דכן עיקר ודלא כו"ח שם בהג"ה א"כ גם החזקה מפי עצמה מועיל ובפרט דמסתבר טפי לומר שהוחזקה מאחרים ע"י עידי הגירושין והרדב"ז לא אתי לאפוקי אלא הכא שבודאי לא הוחזקה ע"י עדים רק מפי עצמה דזה אינו מועיל אבל מסתמא כשאשה עומדת בחזקת גרושה שנתגרשה במקומה א"צ כלל לעידי גירושין וע' פ"ת אה"ע סי' קמ"ב ס"ק ז' שכ' דמעשים בכל יום שאשה עירנית מתגרשת ואינה לוקחת מעב"ד ואף שנשתהה אח"כ עד שבאה להנשא ואין עוד עידי גירושין מותרת ע"י החזק'. ועכ"פ אף אם נחוש שאין החזק' ברורה כ"כ דאולי הוחזק' רק ע"י פיה ונחוש גם לי"ח שברמ"א סי' י"ז דבעי' בפניו ממש אכתי עכ"פ בצרוף ע"א יש להקל גם בכה"ג ויש ללמוד דבר זה מתשו' רדב"ז ח"א סי' קס"ח שהובא בפ"ת סי' קמ"ב הנ"ל ושם הי' מעשה באשה שבאה מקנדיא בחזקת גרושה ודרה כמה שנים שם ואח"כ באה להנשא ולא הי' בידה מעב"ד ושאלו בקנדיא והשיבו בתו"ע מפי כתבם דהאשה מותרת וכ' רדב"ז דאף דהוי מפ"כ מותרת כיון דהיתה בחזקת גרושה גילוי מילתא בעלמא היא יעו"ש והרי הא דגי"מ בעלמא אמרי' ביבמות ל"ז והילכתא אפי' ע"א קרוב אפי' אשה נאמנים מ"ט גי"מ בעלמא הוא יעו"ש וא"כ הרדב"ז שמדמה ד"ז לגילוי מלתא להאמין מפ"כ ה"ה לע"א אף דשם לא הי' כעין עובדא דרדב"ז ח"ד סי' קמ"ה דהא שם באה מקודם והוחזק' בגרוש' ואין בירור כלל שהחזקה הי' ע"י עידי ראי' ויותר נראה שהו' ע"פ עצמ' ואפ"ה דן לה הרדב"ז לגי"מ בעלמא כיון דהוחזק' כמה שנים בחזקת גרושה להאמין עדים מפ"כ וה"ה לע"א שמעיד בפה דאפשר עדיף מפ"כ דתרי דהא ע"א נאמן לשבועה ותרי עדים מכ"כ אינם נאמנים כלל ובנ"ד הרי ע"א מעיד ששמע מהבעל שגירשה ובעל שאמר שגירש בדאיכא קלא שגירש' נאמן וכמ"ש בפ"ת ותשו' בי"ש הנ"ל והנה אף שבתשו' חת"ס פיקפק ע"ז מטעם חדר"ג עתה ואין בידו לגרשה מכ"מ בנ"ד כיון דנראה דבלא"ה בחזקת גרושה גמור' היא כיון דשם בנעוויארק הוחזקה לגרושה וגם מפי עצמה מועיל שם לרא"ש דבעיר כבפניו דמי וגם ע"א שמע בפירוש מפיו שנתגרשה אז בהיותה בנעוויארק שפיר יש להקל:

והנה בתשו' בי"ש חוכך קצת ע"ד רדב"ז והביא דברי הר' יואל שבה' חליצה באו"ז סי' תרע"ב שדעתו דחזקה דסוקלין ושורפין היא רק ע"י מעשה כמו בבנה כרוך אחריה אבל בחזקה בלי מעשה אינו מועיל ולא סמך שם האו"ז ע"ז רק בצירוף בדיק' דשערות יעו"ש הנה המעיין שם באו"ז נראה דדעתו כר"ת דחזקה בלי מעשה מועיל רק כיון דאפשר לברר ע"י בדיקת שערות צריכין לברר אבל באי אפשר לברר שפיר סומכין על חזקה גם בלי מעשה ועוד דבתשו' הרא"ש סי' צ"ט שכ' שם הדין עם ראובן כיון שיש לו עדים שאחר שנתחייב שמעון זה החוב הי' פרסום בעיר שהי' אומרים העולם שאותן בתים של

שמעון וכו' ותדע שהרי בכל מקום הפרסום מועיל שהרי סוקלין ושורפין על החזקות יעו"ש והובא בד"מ וסמ"ע חו"מ ר"ס ק"מ הרי מבואר דסוקלין ושורפין על החזקות הוא אף בלי מעשה כרדב"ז וכיון דמועיל לענין ממון ה"ה לענין איסור ערוה דילפי' דבר דבר מממון ומ"ש בנתה"מ שם סי' ק"מ דרא"ש מיירי שהי' פרסום בכל העולם תמוה דברא"ש מבואר שהי' פרסום בעיר רק הי' קול ברור שיצא מגדר קול לחזקה וכמ"ש בתשו' רדב"ז ההבדל בין קול לחזקה ועי' ב"ש הנ"ל ע"כ לענ"ד יש לסמוך להתיר האשה הנ"ל רק לכתחלה יש לברר ע"י הרב ר' נפתלי רייטער נ"י ואם לא יהי' בירור עי"ז יש להתירה לעלמא:

סימן קלט

לכבוד הרב הה"ג מו"ה שמואל שעחטיר אב"ד ד"ק קוצמאן נ"י:

מכתבו הגיעני וע"ד האיש הר' זרח בר"י מכפר הסמוך לקהלתו שזה ג' שנים אשר אינו דר עם אשתו שנתהוה קטט ביניהם וזה שלשה ירחים ילדה בת לזנונים והבעל רוצה לגרשה ואבי האש' אומר כי היא נשתטית ע"כ נעשה הדבר הזה והביא בידו מכתב תעודה מדאקטר שאומר כן ובאמת שהאשה הנ"ל מדברת תדיר דברי שטות אבל לא נראה בה מעשה שטות ולא דבר מהד' דברים שמוזכרי' לסי' שוטה וכ"ת האריך בזה שהאשה אסור' לבעלה דלרוב הפוסקי' לא נקרא שוטה רק בא' מד' דברים השנויין בחגיגה והנה לכאור' יש לדון קצת היתר בנ"ד עפי"ד תשו' בר"א שהובא בפ"ת אה"ע סי' ס"ח שדן לומר באשה עתים חלומ' ועתים שוטה שזינתה דאוקמי אחזקת היתר וזינתה בעת שטותה כקו' תוס' כתובות ט' אהא דקיבל בה אביה קידושין פחותה מבת ג' אסור' ותירוצם דרוב ברצון דאונס יש לו קול ל"ש בשוטה דלא מפקא לקלא יעו"ש וה"נ בנ"ד יש לומר דודאי שוטה הוא מטעם חזקת היתר אבל ז"א דהכא סד"ד הוא אם הוא שוטה ובסד"ד ל"ש לאוקמי אחזקה כמ"ש הפמ"ג סי' ח"י ובכ"ד וגם גוף קו' תוס' צ"ע דהא זנות הוי ס' טומאה ברה"י דלא אזלי' בתר חזקה ואף דבגמרא שם אמרי' דבלא קיבלה אביה קידושין בקטנותה שריא מטעם ס"ס אף דבס"ט ברה"י גם ס"ס טמא כדאי' בפ"ו דטהרות וזה כבר הקש' בשט"מ שם ותירץ דזהו דוקא בהוחזק טומא' אבל הכא לא הוחזק שום טומאה יעו"ש וכוונתו כיון דאיכא למימר מקודם שניסת זינתה א"כ אין כאן טומאה כלל דקודם שניסת אין הזנות טומא' דפנוי' היא וזה ניחא בס"ס אבל כשקיבל בה אביה קידושין פחות מבת ג' שנים דבזנות הוי טומאה דהא כבר היתה א"א וס' אונס ס' רצון הוי כס' מגע שרץ ברה"י דאין מועיל ס"ס ונרא' דדעת התוס' דל"ש לדון דין ס"ט ברה"י רק כשנודע ודאי שהי' ברה"י אבל כשלא נודע היכן הי' הס"ט אם ברה"י

או ברה"ר דינו ככל איסורי תורה דאזלי' בתר חזק' וכמ"ש בש"ש ש"א פט"ו סברא זו לתרץ קושי' מהרש"א בתוס' נדה י"ט וה"נ אינו ידוע אם הזנות הי' ברה"י או ברה"ר. ובזה יש ליישב הא דתירצו תוס' שם דלא מוקמי' אחזקת היתר משום דרוב ברצון דאונס אית לי' קלא והא דהוי ס"ס משום דאינו רוב גמור יעו"ש שקשה להבין דאם אינו רוב א"כ גם בספק א' יועיל חזקת היתר ולהנ"ל י"ל דהא דאונס יש לו קול היינו דנאנסה ברה"ר כיון דרבים עוברים שם והיא צועקת יש לה קול אבל ברה"י גם אנוסה אין לה קול והשתא לענין ס' א' דהוי ס"ט ברה"י הא אינו מועיל חזק' אלא דעיקר קו' תוס' משום דילמא הי' הזנות ברה"ר וע"ז שוב אמרי' דאי ברה"ר יש לאונס קול ואם ברה"י פשיטא דהוי ס"ט ואינו מועיל חזק' אבל בלא קיבל בה אבי' קידושין פחות מג' דהוי ס"ס שפיר אמרי' דהוי ס"ס דילמא מקודם לכן ואת"ל דהוי תחתיו דילמא באונס. אף דאונס יש לו קול י"ל דהוי ברה"י ואין לו קול ואי"ל דאם ברה"י גם ס"ס לא מועיל ז"א כיון דאיכא ספק דילמא קודם לכן לא הוחזק טומאה ומועיל ס"ס אף ברה"י כשט"מ הנ"ל: ובדברי השט"מ הנ"ל לכאור' יש להעיר ממשנה פ"ו דטהרות דכל שאתה יכול לרבות ס"ס וכו' ואפי' שיש בה ס' טומאה וס' טהרה יעו"ש הרי דלא הוחזק טומאה' ואפ"ה טמא בס"ס וי"ל דשם כיון שהוחזק שם ספק שרץ ספק צפרדע דעכ"פ הוחזק ספק טומאה לפנינו אבל ס' דילמא קודם לכן זינתה אין לפנינו ס' טומא' ועי' בתוי"ט מ"ג שם ד"ה ספיקו בשם הרמב"ם דבעי' שהוחזק ס"ט במבוי יעו"ש. ולדינ' פשוט שאסורה לבעל' וכמו שכ' גם הבר"א שם דאפי' אם נימא דשוטה עדיף מקטנה וגם להרמב"ם פיתוי' אונס מכ"מ היינו דוקא בא' מהדברים השנויים בחגיגה. ע"כ פשוט כיון דעכ"פ אסור' לו מספק לא תיקן רגמ"ה ורשאי לגרשה ע"י היתר מק"ר, ועוד דממ"נ רשאי לגרשה דאם נימא שוטה גמור הוא א"כ בלאו הזנות רשאי לגרשה כדין נשתטית אמנם נ"מ לענין השלשת כתוב' דאם נחשוב אותה כשוטה גמור ופיתוי' אונס א"כ אין מתירין לגרש רק בהשלשת כתוב' ואם נחשוב אותה כפקחת מטעם זונה א"כ הפסיד' כתובת' כדאי' באה"ע סי' ס"ח. ונרא' דאף דהוי סד"ד לענין כתוב' הבעל מוחזק ויכול לומר קי"ל דאין דינה כשוט' ואבדה כתובת' וממילא דיש להתיר לישא אחרת בלי השלשת כתוב' דכיון דאבדה כתובת' א"צ להשליש ולדינא הדבר פשוט להתיר לו חדרגמ"ה ובפרט אם רוצה להשליש הכתובה:

סימן קמ

להרב הגדול מו"ה אשר אנשיל נ"י מו"צ ד"ק קאלימייא:

מכתבו הגיעני א') ע"ד שאלתו לענין שמות געגועים כגון ליבלי גומפלי שכותבים לפעמים לסימן שבס"ש כתובים ביו"ד לבסוף ועפ"י המבטא בגלילותינו שאין מרגישים

חירק אין לכתוב ביו"ד רק בא' והאריך בזה וגם הביא מתשו' מהר"ם שיק אה"ע סי' קל"ה שכ' ליבלא בא' לבסוף. כל דבריו בזה נכונים וכ"כ בתשו' ב"ש אה"ע סי' קכ"ד דיש לכתוב ליבלא באלף דאין החירק נרגש ואף בדיעבד יש חשש אם כתב בי' לבסוף. זולת אם חותם בי' וגם בזה אינו ברור כיון שיש שינוי במבטא עי' באהלי שם כלל ט' ס"ק י"ג מ"ש ע"ד הנוב"י בשם טאלצא שחותמת ביו"ד:

ב) וע"ד אשר העיר בתוס' חונין צ"ז ד"ה אמר רבא שהביאו ראי' מסוגיא שם דאמר רבא מב"מ דליכא למיקם אטעמא בס' ור"א דחה ראי' זו דמיירי במב"מ שאינם שוין בשמא ורבא אזיל בתר שמא ובתוס' השיגו עליו דא"כ לא הי' רבא קרי לי' מב"מ וע"ז כתב כת"ר דאדרבא מלישנא דרבא דקאמר מב"מ דליכ' למיקם אטעמא דהוא לישנא יתירא מורה כר"א דדוקא בטעמא שוין אבל אינם שוין בשמא. והנה גם בלעדי זאת יש להבין דחיית התוס' דלא הוי קרי לי' מב"מ דהא כיון דשוין בטעמא שפיר קרי לי' מב"מ לענין זה. והנלע"ד בכוונת דברי תוס' והוא דיש לדקדק בלישנא דרבא דקאמר דליכא למיקם אטעמא והול"ל דליכא טעמא. ומאז שמעתי מח"א דרבא קמ"ל אף דחלוקין בטעמן קצת כגון בשר עוף ובשר בהמה דכל א' יש לו טעם בפ"ע מכ"מ א"א למיקם אטעמא דשינוי טעם מועט אין נרגש כ"כ ברוב וכמ"ש בתשו' הש"מ יו"ד סי' ל"ב דמה"ת בטל ברוב:

והנה בגוף ד"ז דחלוקין בטעם שינוי מועט אם דינו כמב"מ לענין יבש ביבש דבטל ברוב או כשא"מ דבעי' ס' האריך בפר"ח יו"ד סי' צ"ח לברר דאם שוין בשמא הוי מב"מ ואם חלוקין בשמא הוי מבשא"מ כיון דחלוקין קצת בטעם עיי"ש והובא בנוב"י מה"ת א"ח סי' ס"ו והשתא שפיר דחי תוס' דברי ר"א דלא הוי לי' לקרות מב"מ דכיון דרבא מיירי דחלוקין קצת בטעם מלישנא דא"א למיקם אטעמא ואם איתא דרבא סובר מב"מ לא בטל וע"כ מיירי דחלוקין בשמא וא"כ שוב הוי כמבשא"מ גמור דביבש ביבש בעי' ס' ולא הי' רבא קורא אותו בשם מב"מ וע"כ מיירי דשוין בשמא ושפיר הוי מב"מ גמור וגם ביבש ביבש בטלין ברוב ומוכח דרבא סובר מב"מ בטל וזה נכון בס"ד. ובגוף הדין דבשר עוף עם בהמה אם הוי מבשא"מ ובעי' ס' מה"ת ונ"מ אם נשפך דפליגי בזה החת"ס והש"מ דלדעת החת"ס יו"ד סי' צ"א הוי מבשא"מ בטעמא יש להביא ראי' להש"מ מרש"י זבחים ע"ח בד"ה וש"מ נו"ט ברוב לאו דאוריית' באה"ד וקס"ד השתא דאפי' פיגול ונותר מב' מינים כגון האי בשר והאי שירי מנחה יעו"ש ול"ל בשר ושירי מנחה דהא שני מינים משכ"ל בבשר ובשר כגון בשר בהמה וחטאת העוף ומוכח דכל זה מיקרי שוה בטעמא ולכך הוכרח רש"י לפרש דבריו דהיינו בשר ושירי מנחה וזה ראי' ברורה: והנה בתשו' חת"ס סי' צ"ב מייתי השואל ראי' דבשר עוף עם בהמה מיקרי מב"מ מהא דכל יום נעשה

גיעול לחבירו וכתבו תוס' משום דמה"ת מב"מ בטל ברוב והא יכול להיות שבישלו בשר בהמה ואח"כ חטאת העוף דהוי מבשא"מ וע"כ דג"ז הוי מב"מ יעו"ש והחת"ס כתב דכל מיני בהמות הוי שכיחי ברגל דכשעולה לרגל מקריבו כדי לצאת בו י"ח שמחה משא"כ עוף דאין יוצאין בו י"ח שמחה ל"ש ברגל יעו"ש ותמהני עליו דנהי דאין יוצא בו י"ח שמחה אכתי כל מי שנתחייב חטאת העוף הי' מוכרח להביאו ברגל כדי שלא יעבור על מ"ע דובאת שמה והבאתם שמה וברגל א' עובר בעשה כדאי' בפ"ק דר"ה: והנה גם לסברת החת"ס עכ"פ כל מיני בהמות הי' שכיח ברגל שור וכבש ואיל ומוכח מקושיא הנ"ל דכל הני עכ"פ טעמם שוה וכ"כ באמת בחת"ס בחידושי חולין דף קי"א וכ"כ בפליתי יו"ד סי' צ"ג, אבל בתשו' חת"ס יו"ד סי' פ"ז כתב דכל הני הוי מבשא"מ בטעמא ודבריו סותרים למ"ש בחידושיו ובפיה"מ להרמב"ם ז"ל חולין פ' גה"נ במשנה דירך שנתבשל בה גה"נ נרא' להדיא דסובר דגיד עם בשר הוי מבשא"מ בטעמא למ"ד יש בגידין בנו"ט עיי"ש ומוכח לכאורה דע"י שינוי מועט בטעם נמי מיקרי מבשא"מ דמסברא בין גיד לבשר הוי שיניו מועט ואולי גיד טעמו משונה ביותר והא גם לרמב"ם שם מוכח דבשר עם שומן הגיד הוי מב"מ בטעמא כמ"ש החת"ס שם בחידושיו וע' מהר"ם שי"ף קולין צ"א כ' דגיד עם בשר א"א לטעום טעם וצ"ע בכ"ז כי הראי' מרש"י זבחים ע"ח ברורה דבשר עוף עם בהמה הוי מב"מ בטעמא:

סימן קמא

להרב הגדול בנש"ק מו"ה אלי' אייכענשטיין נ"י בזידוטשוב:

ע"ד שאלתו שזקינו הה"צ שליט"א שמתפלל בביה"מ של קדוש ה' מהרי"א זצ"ל והוא רחב ידים וקשה להתפלל שם בחורף מפני הצינה וחפץ לחלקו באמצע ע"י מחיצה בלעכי"ן אשר יתגלגלו למעלה וירדו למטה כמו הראלטירען ובזמן החורף יורידו אותם למטה ויהי' נחלק הביהמ"ד לחצאין וחלק א' יוכלו לחמם ויתפללו שמה והשני תעמוד פנוי' ובקיץ יגללו אותם למעלה ודרש חוו"ד בזה. והנה עיני מע"כ שפיר חזו דברי החת"ס סי' ל"ב דמה שסוגרין הביהמ"ד שלא להתפלל שם לא מיקרי הורדה מקדושה וראי' מב"ב ג' שהי' להם ב' בתי תפלות א' בקייטא וא' בסיתוא וא"כ בזמן שהיו מתפללין בא' הי' השני פנוי. אמנם בתשו' בי"ש או"ח סי' כ"ד כ"ה חושש אף בזה להורדה והביא מדברי תשו' מ"ב דאם יכולים לתקן יריעה ואינם מתקנים אותה הוי הורדה מקדושה וה"נ לענין ביהכ"נ והבי"ש הביא ראי' ממגילה כ"ז דלר"מ אין מוכרין ביהכ"נ ליחיד וקאמר שם טעמא דליכא קדושה והיינו משום דאין אומרים שם דבר שבקדוש' והרי תפלת היחיד ע"כ קדושה כמו תפלת הצבור דאל"כ האיך רשאין להתפלל ביחיד וא"כ

הוי הורדה מה שאון אומרים שם דבר שבקדושה דבעי י' הרי דזה מיקרי הורדה ונהי דאנן קיי"ל כרבנן דרשאי היינו שנחלל על המעות כמ"ש רש"י אבל אם לאו הכי אסור: והנה סברתו דע"כ תפלת היחיד קדושה כמו תפלת הצבור מדמותר להתפלל ביחיד בביהכ"נ תמוה דהא גם שאר עניני מצוה כגון לעבר השנה מותר להתאסף לביהכ"נ ולא אמרינן דהוי הורדה מקדושה וע"כ הטעם משום דהוי לפי שעה ואף דהורדה מקדוש' אף לפי שעה אסור כמ"ש מג"א סי' קנ"ד מכ"מ ביהכ"נ דעשוי להתפלל בו בוקר וערב אף שמתאספין בו נמי לדבר חול לא מקרי הורדה כיון דקדושתו משום שמתפללין והרי קדושתו עמו והוי כמו בארון כשיש שם ס"ת דמותר להניח יריעה פסולה כמ"ש מג"א שם וא"כ שוב יש לומר דבאמת תפלת היחיד קדושתו קלה משל צבור והוי שפיר הורדה. וראי' דהא רבנן שם קאמרי לר"מ דגם מרבים לרבים מגדולה לקטנה אסור משום ברב עם הדרת מלך והרי בזה אומרים דבר שבקדושה וע"כ דגוף דבר שבקדושה ערכו קל כשאומרים אותו אנשים מועטים וכמו שאמרו חז"ל אין דומה מועטין העושין את המצוה למרובין העושים את המצוה וא"כ גם לר"מ נהי דפליג בזה על רבנן ולית לי' הא דברב עם אבל יחיד אין תפלתו קדושה כמו תפלת הצבור והוי שפיר הורדה אבל כמו בנ"ד לסתום חלק א' מביהכ"נ לבל יתפללו שמה לא מקרי הורדה:

ועוד נראה דגם לפי דברי הבי"ש דמה"ט אוסר ר"מ משום דאין אומרים בו דבר שבקדושה הרי רבנן מתירין חלא דהב"ש כתב דזה מטעם חילול ותמה על מג"א סי' קנ"ג ס"ק כ"ז שהביו ברמ"א שם דמותר להשאיל ולהשכין ביהכ"נ ליחיד אף דליכא חילול וכבר העיר בזה בפמ"ג שם במ"ז ס"ק ו' וע"כ לומר דדעת מג"א דנהי דגם זה מיקרי קצת הורדה מה שאין אומרים בו דבר שבקדושה אבל איסור זה הוא רק בביטול לעולם אבל בביטול לפי שעה שריא ול"ד להורדה מקדושה שמשתמש בו אח"כ קדושה קלה וא"כ בשאלה ובמשכנתא דהוי רק לזמן ואח"כ הדרא לרבים שפיר שרי וא"כ גם בנ"ד כיון דהביטול הוי רק לזמן שריא דהא בימות הקיץ יתפללו בכל הביהמ"ד. ובזה יש לסתור ראי' הח"ס דזה לא מיקרי ביטול מהא דב"ב ג' שהי' להם ב' בתי כנסיות דשם הוי רק ביטול תפלה לזמן אבל לסגרו לעולם אסור:

וגם בלא"ה אין ראי' הח"ס מכרעת כל כך דשם כיון דבנו מתחלה ב' בתי כנסיות ע"ד להתפלל בא' בקיץ ובא' בחורף הוי כהתנו ותנאי מועיל אף להורידו מקדושה כל שאינו תשמיש בזיון כמ"ש מג"א סי' קנ"א ס"ק י"ד אך בעיקר הדבר יש ראי' להח"ס מדברי הס"ח שמותר להחליף יריעה מס"ת באחרת יפה ממנה משום מצוה יעו"ש הרי דאין בזה משום הורדה מה שמביא היריעה לידי גניזה וגם בתשו' בי"ש שם הרגיש בדברי

הס"ח ונדחק מיהו היינו דוקא לצורך מצוה כמו שם להחליפה ביפה אבל זולת זאת ודאי אסור להביא תשמיש קדושה לידי גניזה וה"ה סתימת ביהכ"נ וכן כתב בגה"ק הל' ס"ת סי' רע"ד ס"ק ו' גם בי"ש גופא יו"ד ח"ר סי' קל"ח דעתו דלצורך מצוה שרי להביא יריעה לידי גניזה ולא הוי כמו הורדה מקדושה דגם לצורך מצוה אסור יעו"ש וסותר למ"ש באו"ח ס' כ"ד הנ"ל. ובאמת שעפי"ז דרק לצורך מצוה שרי לק"מ מה שהקשה מהא דר"מ דאוסר משום ביטול דבר שבקדושה דשם המכירה לא הוי דבר מצוה ואסור אבל לצורך מצוה באמת מותר אף בלי חילול כמו ביריעה הנ"ל ובנ"ד הוי צורך מצוה כיון דקשה להתפלל בימי החורף מחמת הקור ונודע דברי הס"ח דמוטב להתפלל בביתו ביחיד מלהתפלל בביהכ"נ בחורף שקר שמה וא"א לכוין יעו"ש ע"כ הדבר פשוט דשרי: אך היתר זה היא רק אם יהי' חלוקת ביהכ"נ לארכו באופן שהחלק שלא יתפללו שמה לא ישמש כלום ולא מיקרי כ"כ הורדה אבל אם יחלקו לרחבו ודרך החלק שלא יתפללו יכנסו להמקום שמתפללין דרך פתח שבמחיצה זה הוי הורדה מקדושה ממש דאותו חלק נעשה קפנדרי' ליכנס דרך שם למקום תפלה ובזה אין להתיר אף דהוי רק לזמן כיון דהורדה גמורה היא שמקודם היו מתפללין שם ועתה נעשה קפנדריא ובאופן כזה אין להתיר רק ע"י מכירת המקום היינו החלק שלא יתפללו כדין מכירת ביהכ"נ ויצא לחולין ובקיץ שיתפללו שמה יתנו בתנאי שבחורף יגללו המחיצות למטה וע"י תנאי שרי כמ"ש מג"א סי' קנ"א ס"ק י"ד דלא הוי תשמיש בזיון ואין להאריך יותר בזה:

סימן קמב

להרב הה"ג וכו' מו"ה פנחס חאדאריווער נ"י אבד"ק מליסט יצ"ו: מכתבו הגיעני ע"ד ענין ביש שבן כפרי א' סמוך לעירו נשא מינקת חבירו גרושה שנתגרשה מבעלה בהיותה מעוברת ואח"כ הניקה הולד לערך שנה וניסת במזיד. ודעת כת"ר שאין שום הפרשה מועיל רק לגרש כדין נושא מינקת במזיד. ולדידי צריכא רבא. דהא דעת רשב"א בש"ע סי' י"ג סעי' י"ד דבגרושה דוקא בהניקתו קודם שנתגרשה עד שהכירתו אבל קודם הזמן הזה לא עיי"ש ובט"ז שם סמך ע"ז בדיעבד וגם הב"ש שם הביאו במוסכם. ובאמת שיש להסתפק בכוונתו אם מתיר בדיעבד בלי שום הפרשה או דוקא לענין זה מיקל שאף שהיו מזידים סגי בהפרשה וגם בשוגגים בעי הפרש' דלענין שלא לדור עמה הוי כלכתחיל' אבל עכ"פ לענין לגרשה הדבר מפורש בט"ז להקל ואין לומר דט"ז מיירי דוקא שניסת בטרם שהכירתו ובנ"ד הא הניקתו בערך שנה ובוודאי הכורתו וניסת אח"כ דז"א דהא שורש דברי הט"ז לסמוך על רשב"א ובאבני מלואים שם כתב דלרשב"ג אין שום נ"מ בהכרה שאחר הגירושין כיון שלא הכירתו בשעת הגירושין לא חל עליה

איסור מניקת חבירו עיי"ש וכ"כ בתשו' בית שלמה חאה"ע סי' מ"ז וסי' כ"ה באריכות להוכיח מלשונות הפוסקים מביאי דעת רשב"א שכן הוא דעיקר תלוי בשעת גרושין. ואף שהגאון הנ"ל בסי' כ"ה שם לא סמך ע"ז להקל רק בצרוף עוד קולא חשש מופקרת עיי"ש היינו משום דהוא סמך על הט"ז גם לענין זה דא"צ להפרישה ובזה הוא דחפש עוד צדדים אבל לענין שלא לגרש יש לסמוך על ט"ז בלי שום צדדים אחרים. ואף גם זאת שבעיני הגאון הנ"ל היתה סברתו דלרשב"א גם בהכירתו אחר גרושין קודם נשואין שריא כחדשה ולא מצא לו סמך רק בנוב"י אבל ראיתי גם בתשו' עטר"ח להגאון רב"פ ז"ל אה"פ סי' ג' שהאריך בזה להכריח שדעת רשב"א גם בהכירתו אח"כ רשאה להנשא כיון דבשעת גרושין לא הכירתו וכן מצאתי בתשו' אדב"ע אה"ע סי' ג' שהאריך בזה כנ"ל וכולם מתנבאים בסגנון א' שדעת רשב"א להקל בזה. ואף שגם הג' רב"פ לא רצה לסמוך למעשה היינו משום שנשאל לענין לכתחילה. ואדב"ע דחוכך להחמיר אף שנשאל לענין דיעבד היינו שלא רצה לסמוך על מט"ז להקל אף בלי הפרשה אף שדעתו שכוונת מ"ז להקל גם בלי הפרשה לא רצה לסמוך ע"ז ולא אמר בה לא איסור ולא היתר אבל לענין שלא להצטרך גט גם הוא מקיל אף במזיד. ובפרט דיש לחוש לגט מעושה שלא כדין עי' פ"ת ס"ק כ"ו מ"ש מתשו' הגאון רש"ז זצ"ל. ואף גם זאת אף שמבואר במכתב כ"ת שהאשה היתה מזידה אבל הבעל אינו מבורר דאולי שוגג הוא ואולי הטעתו האשה ששאלה לחכם והתיר ואם הבעל היה שוגג אף שהוא הזידה יש לומר דגם במניקת גרושה שהכירתו סגי בהפרשה לדעת נוב"י דבגרושה אין האיסור עליה רק על הבעל וכיון דהוא שוגג לא גזרו כמ"ש בתשו' חסל"א מה"ת אה"ע סי' י"ב. ואף שבתשו' דברי חיים ח"א סי' כ"ב מחמיר בזה כיון שהיא מזידה היינו בעובדא דידי' שהיתה אלמנה שהאיסור גם עליה אבל בגרושה יש לומר דמודה להחסל"א הנ"ל. ובפרט בנ"ד דגם אם היו שניהם מזידין הרי הט"ז מקיל בדיעבד. וראיתי בפ"ת סי' י"ג ס"ק י"ז שהביא מתשו' גליא מסכתא סי' מ"ו שכ' דבזמנינו שמגרשין ברצון ועושין גמר על מי יהי' חל הטיפול אם נקבע החיוב על האשה אזדה לה כל התירים דגרושה והוי כאלמנה יעו"ש ולפי דבריו יש לחקור אם נקבע הטיפול עליה: אבל בתשו' אדב"ע אה"ע סי' ג' הנ"ל האריך להוכיח דאין שום חילוק בזה כיון דאנן סומכין על רשב"א לחלק בין הכירתו ללא הכירתו וע"כ אין הטעם משום שאם תעכר חלבה תתבע למגרש דא"כ גם בהכירתו שרי אלא דטעמו כיון דאינה משועבדת להניק אין עליה שם מינקת חבירו א"כ גם כשקיבלה עלי' חיוב הטיפול אין עליה שם מינקת חבירו כיון דאינה משועבדת מכח בעלה רק מחמת קבלתה עיש"ה. ובסי' ה' שם שהחמיר בכה"ג מכח שקיבלה עלי' הטיפול שם

מיירי בגרושה שהכירתו ורצה לסמוך על ר"ש הזקן ובזה יש להחמיר מטעם שקיבלה עליה דעכ"פ אזדא לי' ההיתר של הר"ש שהביאו תוס' בשמו דתתבע למגרש אבל בלא הכירתו דההיתר עפ"י שי' רשב"א אין שום נ"מ במה שקיבלה עליה הטיפול כמ"ש בסי' ג' ואין סתירה מסי' ה' לסי' ג' להמעיין ואולי גם הג"מ מיירי בגרושה שהכירתו קודם הגירושין ובזה אם קיבלה עליה הטיפול ליתא להיתר ר"ש הזקן אבל בלא הכורתו אין זה מוסיף חומרא וכ"נ מסתימת המחברים בזה שלא חילקו בכך. ע"כ לענ"ד סגי בהפרשה ובפרט אם יעקור הבעל דירתו לעיר עד עבור כ"ד חודש שיש לסמוך עוד דזה הוי בריחה דגם במזיד סומכין ע"ז דאף שכ' הב"ש שם ובריחה זו עד שירחיק נדוד כבר העיר עליו בפ"ת שם דזה לדעת טור ורא"ש אבל רוב הפוסקים חולקין כדאי' בסעי' י' ועי' בכנה"ג שהאריך דבבריחה כ"ד מעיר לעיר סגי וקשים גירושין ע"כ לענ"ד יש לסמוך ע"ז באם יסכים כ"ת ועוד א' מהמפורסמים:

סימן קל

לכבוד הרב וכו' מו"ה דוב קיממעל מו"צ בקינהעניטש:

ע"ד השאלה בעובדא דאתי לקמי' בש"ק בעת הקריאה וקרא א' מהעולים ג' פסוקים ובאמצע פסוק ד' נמצא טעות והורה כ"ת להוציא אחרת ולסיים שם עם העולה ויברך שם לאחריו וקמו עליו עוררים כי בסידור דה"ח פסק כהב"ח לברך ברכה אחרונה על ס"ת שנמצא בו הטעות אף בלא קראו ג' פסוקים והכא שקראו ג' פסוקים גם לרמ"א סי' קמ"א יברך על הפסול וכת"ר הביא כמה פוסקים בתראי שפסקו כרמ"א ור"י ב"ר ובש"א כתב דלר"י ב"ר אף בקרא ג' פסוקים ואח"כ נמצא הטעות יוציא ס"ת אחרת ויברך עליו ברכה אחרונה ובפרט באמצע הפסוק דא"א להפסיק שם. והנה מה שתפסו עליו מדברי דה"ח יפה כ' כת"ר דרבים הכריעו כרמ"א ז"ל ודעבד כמר עבד אמנם בדבר ג"פ אין לזוז מרמ"א לברך שם ברכה אחרונה על ס"ת הפסול וכ"פ בנ"י אך בזה שנמצא באמצע פסוק רביעי צל"ע ולכאורה מסתבר כך"ת דלרמ"א בכה"ג מוציאין אחרת דהא א"א להפסיק באמצע הפסוק והוי כמו בב' פסוקים סמוך לפרשה וכדומה דברים שאין מפסיקין בהם דלרמ"א אף שכבר קרא ג' פסוקים מוציאין אחרת להשלים הקריאה ונברך על הכשר ברכה אחרונה וכ"ה בב"י ובא"ר סי' קמ"ג אבל י"ל דגם לרמ"א יסיים הפסוק בס"ת הפסול ויברך עליו ברכה אחרונה דאף דלרמ"א י"ל לאחר שנמצא הטעות אסור לקרות עוד דהא מה"ט בטעות שנמצא ב"פ סמוך לפרשה יוציא אחרת דלכאורה צ"ע דלמה יוציא אחרת יקרא עד הפרשה ויברך בפסול כיון דכבר קרא ג"פ כדין ואי משום ב"פ שקרא לאחר שנודע הא יוכל העולה אח"כ להתחיל למפרע ג"פ מקודם לפרשה

בס"ת הכשר אלא דז"א דאין מדלגין למפרע לכתחלה יותר מפסוק א' כמ"ש מג"א סי' קל"ז ס"ק י"ב ונראה הטעם אף דיקרא אח"כ עוד כמה פסוקים עם העולה משום דהוי הפסק בין ברכה לקריאה דהא פסוקים הראשונים כבר קראו בברכה וקאי הברכה רק על מה שיקרא מחדש וזה דוקא ב"פ או ג' שאינם מצטרפים כלל לחובת הקריאה אבל בנמצא טעות באמצע פסוק דא"צ רק לסיים פסוק זה שפיר רשאי לסיים ולברך ברכה אחרונה דהא כבר קרא ג"פ בכשירה ואי משום אותו חצי פסוק שקרא לאחר שנודע הא יוכל אח"כ לקרות עם העולה כל פסוק זה שנמצא הטעות בו ולהלאה כמה פסוקים ואין חשש הפסק בין ברכה לקריאה מחמת פסוק זה דהא פסוק א' בדא"א עולה לקריאה ומצטרף לג' פסוקים כדאי' סוסי' קל"ז וכיון דגם הוא מצטרף שוב אין כאן הפסק ושרי ואף דלא התירו לדלג גם פסוק א' רק בדא"א היינו כשאינו רוצה לקרות אח"כ רק ב"פ אבל כשקורא אח"כ ג"פ אין חשש כלל לדלג פסוק א' למפרע כיון דאין חשש רק משום הפסק בין ברכה לקריאה וכיון דבדיעבד מצטרף שוב עכ"פ לכתחלה לא מיקרי הפסק ומצאתי און לדברי בא"ר סי' קמ"ג ס"ק ו' שהביא מתשו' נ"ש בא' שעלה לס"ת ואחר קריאת ג"פ נמצא טעות ולא רצה לפסוק שם משום א"ת בדבר רע וציוה לו לקרות עמו עוד פסוק רביעי ויברך אחריו ויוציאו אחרת והעולה שם יתחיל מפסוק הרביעי הנ"ל כי בפסוק זה אינו יוצא כיון שכבר נמצא הטעות וקראו בו רק כדי שלא לעמוד בדבר רע עיי"ש שהא"ר שם כהסכים עמו ויפלא לכאורה שהרי הא"ר גופי' שם כתב דב"פ סמוך לפרשה אף שכבר קרא ג' פסוקים ונמצא שם טעות יוציא אחרת דא"א להפסיק שם ע"כ יוציא אחרת ויקרא שם עד הפרשה ויברך ברכה אחרונה עיי"ש והרי אפשר לקרות עמו עד הפרשה בפסול ויברך עליו ואח"כ יתחיל בס"ת השני ג"פ לפני הפרשה וע"כ הטעם כנ"ל דג"פ או ב' אסור לדלג למפרע אבל פסוק א' רשאי לדלג למפרע וזה ברור וא"כ לנוהגין כרמ"א ז"ל יש לנהוג כן בנמצא טעות באמצע פסוק וכבר קרא ג"פ לסיים הפסוק ולברך עליו ואח"כ יקרא העולה בס"ת השני כל הפסוק שנמצא בו הטעות והרי גדולה מזו כ' מג"א ז"ל סי' קמ"ג דיש לנהוג כשכבר התחיל תיבה מפסוק ג' לגמור הפסוק ולברך עליו וע' בלב"ש שם דסובר דזה אף לנוהגין כרמ"א ונהי דהנוהגין כרמ"א ז"ל אין מחלקים בהכי וכל שלא קרא ג"פ שלמים כשנמצא טעות מוציאין אחרת לברך שם ברכה אחרונה אבל בפסוק שאחר ג"פ ודאי דינא הכי:

ובאמת שגם בנמצא טעות באמצע פסוק ג' יש לדון דאף לרמ"א ז"ל יסיימו הפסוק ויברכו על ס"ת הפסול דהא בש"ס מגילה כ"ב בפלוגתא דרב ושמואל שם דרב אמר דולג ושמואל אמר פוסק הרי דלשמואל כשקרא ב"פ וחצי הוי כקרא ג"פ וצריך לברך

אחריהם כדינא אלא דאסור לפסוק זולת באי אפשר ורב סובר דבכה"ג דולג. אבל בזה לא פליג על שמואל דבדיעבד ב' פסוקים וחצי הוי קריאה גמורה דהא בש"ס פריך מ"ט דרב ומשני דקסבר כל פסוקא דלא פסקי' משה לא פסקינן ומדוע לא קאמר דרב סובר דב"פ וחצי אינו קריאה דג"פ שלימים בעי' וע"כ דגם רב מודה לזה אלא דסובר דאסור להפסיק. וא"כ בקרא ב"פ וחצי ונמצא טעות כבר נתחייב בברכה אחרונה על מה שקרא רק דאסור להפסיק באמצע פסוק וא"כ יש לסיים הפסוק ולברך דהאי שפיר מברך על ב"פ וחצי שקרא בהיתר ואח"כ בס"ת השני' יקרא הקורא למפרע פסוק ג' שנמצא בו הטעות ואולי זה טעמו של מג"א דבהתחיל תיבה א' בפסוק ג' גומר דכל שהתחיל הוי כחצי פסוק וצ"ע דאפשר גם לשמואל חצי פסוק בעי' ולא תיבה א' ושתים. ועכ"פ לפי הנ"ל הי' נראה לדינא בא' שקרא בתורה ב"פ וחצי ובירך לאחריו שא"צ לחזור ולקרות דזה הוי כקרא ג"פ דרב ושמואל לא פליגי אלא לענין לכתחלה אבל בדיעבד מודה רב דהוי קריאה גמורה ולפלא בעיני שלא דיברו הפוסקים מדין זה דקרא ב"פ וחצי אם יצא בדיעבד שכבר בירך ולשון ש"ע א"ח סי' קל"ז סעי' ד' אם קרא א' ב' פסוקים צריך לחזור ולקרות יש לומר דוקא ב"פ אבל ב"פ וחצי א"צ לחזור ולקרות מדסיים שם אבל אם קראו פחות מט' צריך לחזור ולקרות משמע דב"פ וחצי אף בדיעבד אינו כלום דאל"כ משכחת לה גם בח' פסוקים שא"צ לחזור ולקרות כגון שקראו שנים ה' פסוקים וא' ג' ובמג"א שם כתב דבקראו ח' פסוקים וא' קרא למפרע פסוק א' וצא וראי' מרב דדולג עיי"ש א"כ י"ל דה"ה בקראו ח' פסוקים ששנים קראו ה' וא' ג' יצא דהא שמואל סובר פוסק ונהי דלא קיי"ל כשמואל היינו לענין לכתחלה אבל דיעבד מודה רב לשמואל בסברא זו דב"פ הוי קריאה בצירוף עוד חצי פסוק וצ"ע על מג"א שלא הזכיר מזה כלל רק מדולג ואין להאריך יותר בזה:

סימן קמד

להרב החריף ובקי מו"ה שמאי שטארמדארף נ' מו"צ בבאקאווסק:

מכתבו הגיעני והנני לתשובתו בקצרה מה שרצה כ"ת לדון דהזיראנט הוא רק ערב והלוה הוא האקצעפטאנט וממילא דפטור לגמרי לשי' מהרשד"ם בערב שכתב כל מי שילוה לפלוני ערב אני ויוכל לומר קי"ל כוותי' והביא ראי' מתשו' ח"ק סי' קמ"ז קמ"ח דהוי לי' רק דין ערב א"כ הכא שהזיראנט לא דיבר כלל עם המלוה ואינו מכיר אותו לא נשתעבד לא נהירא לי דבאמת בדיניהם הזיראנט הוי כלוה ויוכל לתבוע אותו אף שיש נכסים ללוה כמ"ש הח"ק גופא סי' קמ"ח וכן הוא היום בדיניהם שהוא כלוה ממש והח"ק שם לא כתב רק לאפוקי מדעת השואל שנתן על הזיראנט שם לוה והאקצעפטאנט ערב

וע"ז השיב הח"ץ דליתא דאדרבה האקצעפטאנט הוא הלוה והזיראנט כעין ערב ודו"ק בלשונו שכתב כעין ערב אבל אינו ערב ממש דהא בדיניהם דינו כלוה ויוכל לתבוע אותו אף שיש נכסים ללוה והדבר פשוט שאזלי' בזה בתר דיניהם דהא חייב עצמו כמות שהוא בדיניהם וע' בח"ץ שם שדן מכח דינא דמלכותא דאף אם חזר ומחלו אינו מחול הרי דאזלי' בתר דיניהם וגם דברי רשד"ם הוא רק בערב אבל לא בזה שדינו כלוה ליפרע ממנו אף שיש נכסים ללוה ואף שכ' הרשד"ם כן גם בע"ק היינו מטעם שכ' הקצוה"ח סי' קכ"ט דגם ע"ק עכ"פ כשיש לו נכסים ידועים ללוה צריך לתבוע הלוה תחלה משא"כ בזיראנט דבדיניהם ודאי אף שיש נכסים ללוה יוכל לתבוע הזיראנט תחלה וא"כ הדבר פשוט דהוי כלוה דמשועבד לכל מי שמוציא השט"ח אף שאין מכיר אותו וכהא דמי אשר יכנו יעשרנו המלך עושר גדול שכתב קצוה"ח שם דנשתעבד ול"ד לערב וגם מטעם סטימותא דהמנהג לחייב הזיראנט אף שאין מכיר למלוה כלל:

סימן קמה

להרב הה"ג מו"ה יעקב יוסף האמער ני' ראבד"ק סניאיטין יצ"ו: יקרתו הגיענו נכון אודות המאשין שנתחדש בקרוב להטיל בתוכו ביצים מתרנגולת ומבר אוזות ויוצאים מהם אפרוחים ומתגדלים ככל עופות רק שאינם מטילים ביצים ואינם חיים יותר מן ג' או ד' חדשים לא יגיעו לששה חדשים אם העופות מותרים. וכת"ה בירר בטו"ט כל צדדי הספק בזה. והנה לפום ריהטא הי' פשוט בעיני להתירם כי אין בזה שום ריעותא מה שנולדים ע"י חום המאשין כי מה לי נתחמם ע"י תרנגולת או ע"י מוכין או ע"י מאשין וכמ"ש בתשו' תשב"ץ ח"ב סי' נ"ח שהביא כת"ר וכ"ה בתשו' רמ"ע מפאנו סי' ק"ב. ומצד שאינם פרים ורבים ג"כ אין חשש כלל דהא לרמב"ם פי"א משבת ההורג בשבת פרעוש כיון שהוא בא מהארץ חייב אף שאינו פו"ר ואף לרמב"ן שהובא במ"מ שם דפליג עליו מכ"מ מודה דהורג עכבר הנולד מן האדמה חייב כיון דמין עכבר פו"ר אף אותן הנולדים מן האדמה שאינם פו"ר הוי רק כמסורסין יעו"ש ומכ"ש הכא שנולדה מביצה שנולדה מא"מ ובזה אין ספק כלל דהורגו בשבת חייב דהא נולד מא"מ ואף שאינם פו"ר הוי כמינים המסורסים והא פרד הנולד מסוס וחזיר אינו מוליד כדאי' להדיא בכורות ח' כודנייתא מי ילדה ובמס' ב"ב צ"א כודנא עקרה במאי פרעה לא יעו"ש והיעלה על הדעת שהורג בשבת פרד יהי' פטור ועי' בפני"פ עה"ת פ' קדושים הביא ד' רמב"ן שם דהנולד מכלאים אינו מוליד וכ' שלמדו מקידושין י"ז יצאו פרידות שאינם בכלל ברכה אבל יש לומר דשם קאי למאן דסובר כאיסי בן עקביא בירושלמי דאסור לרכוב על הפרידה ואסור להרביעה אפי' במינה ולכך אינם בכלל ברכה אבל שפיר יכולים להוליד

יעו"ש ותמהני עליו שלא זכר שר לפי שעה מגמרות הנ"ל דמבואר דפרידה אינה יולדת. ומ"ש כת"ר לחוש בנ"ד מכח ד' התב"ש סי' ט"ו דעוף שסייע ביציאתו יש לחוש משום נפל עד שיגדל ויהי' כשאר עופות בני קיימא ואולי כוונת התב"ש עד שיגדלו ויהי' בני שנה. לענ"ד משמעות התב"ש אינו כן ומצד הסברא הי' נראה דדי בח' ימים דהא בהמה שחיותה וכוחה רב אין נפל שלה חי מכ"ש עוף דחיותו זוטר וע' תוס' חולין פ"ד ד"ה בעי' דבעוף ל"א מפרכסת ה"ה כחיה מה"ט דחיותו זוטר ואף שכ' הב"י יו"ד סי' כ"ג לחד שינויא דעוף חיותו רב מבהמה דקה באמת שהדבר פלא בעיני ועכ"פ גם הוא מודה דלא עדיף חיותו מבהמה גסה והרי נפל אינו חי ח' ימים גם במינים הגסים. וא"כ מכ"ש בעוף ואף שכ' תוס' עירוכין ד' ד"ה ולא אוציא דבהמה חיותה רב מאדם ומה"ט ל"א באדם מפרכסת ה"ה כחי יעו"ש ואפ"ה נפל דאדם חי עד שלשים יום י"ל משום דאדם אית לי' מזלא וע' תוס' ר"פ א"ט ואמנם לשון התב"ש משמע דמחמיר יותר מח' ימים בעוף נראה דאזיל לשיטתו סי' י"ד בבן פקועה שנמצא בבהמה טריפה כ' דאינו מועיל ח' ימים דח' ימים מועיל דוקא כשנולד ולא כשנמצא במיעי הבהמה ולא נולד ולכך גם בעוף שסייע ביציאתו אין ח' ימים מועיל עד שיגדל יותר והא דבבהמה לא מהני אף כשיגדל ובעוף מועיל עכ"פ כשיגדל י"ל דבהמה חמור יותר דהא בעוף דעת הרשב"א ועוד פוסקים דליכא חשש נפל לגבייהו כמ"ש התב"ש שם וא"כ לפי"מ שדחו האחרונים ד' תב"ש הנ"ל והעלו דגם בבהמה שנמצאת במיעי שחוטה טריפה מועיל ח' ימים כמ"ש הפליתי ודגמ"ר ולבו"ש וכן הלכה רווחת א"כ מכ"ש בעוף שסייע ביציאתו מועיל ח' ימים ובפרט בנ"ד אין מוכרח כלל דמה שהוסיף חום ע"י המאשין מיקרי סייע ביציאתו דאולי כוונת התב"ש דוקא שסייע ביד דומיא דשיבר הביצה: ומה שחש כת"ר בנ"ד מחמת שאינם מתקיימים יב"ח וכמו בבהמה שילדה דמות עוף דאסור וכמ"ש בש"ך יו"ד סי' ע"ט משום שאינו מתקיים ובפמ"ג שם כתב דאפילו חי כמה ימים לא דמי דשם אימעט מקרא דפרסות דעוף במיעי בהמה אסור ומכ"ש בנולד כך ונהי דהטעם משום שאינו מתקיים מכ"מ גם ברואין שמתקיים לפעמים טריפה וכמו בטריפה שחי יב"ח אבל הכא שאנו באים לדון מכח זה שאינו חי יב"ח דהוי דבר שאינו מתקיים וז"א דדבר שאינו מתקיים היינו שאינו מתקיים בבהמה ח' ימים ובאדם ל' יום אבל במתקיים זמן הנ"ל מסתמא אין לדונו כנפל ונבילה ומכ"ש בעופות שמתקיימים איזה חדשים וכ"נ להדיא מלשון רשב"א בחי' לנדה דף כ"ז ד"ה ולשמואל וז"ל ואינו קשה דהא ראוי הוא לבריאת נשמה אלא שאינו מתקיים באדם ל' יום ובהמה ח' ימים יעו"ש מבואר דרק זה מיקרי דבר שאינו מתקיים וכ"נ מתב"ש סי' י"ג ס"ק כ"ג להדיא. אמנם מה שנלע"ד לחוש

בנ"ד דנהי דאין לחוש משום נפל כיון דחי ח' ימים אבל עכ"פ כיון דרוב עופות חיים איזה שנים ואותם הנולדים ממאשון כפי שכ' כת"ר נתברר שאינו חיים יב"ח בשום אופן א"כ יש לדונם כטריפה ויסוד לזה מד' תוס' נדה כ"ג ד"ה לאתסורי שכ' לענין גופה לא בעי אם חייב הבא עלי' או ההורגה דפשיטא לי' דאינו חי ג' שנים שתהא בת ביאה ולא שנה שלא תהא טריפה יעו"ש הרי מבואר מלשון התוס' דכיון דחז"ל ידעו דולד בהמה במיעי אשה אינו מתקיים יב"ח הוי כטריפה וההורגה פטור כדין ההורג את הטריפה א"כ ה"ה בהני עופות הנולדים ממאשון כיון שאינם מתקיימים יב"ח יש לדונם כטריפה. ואי"ל דשם שאני דאף דאין בהוולד שום טריפות אפ"ה ההורגה פטור כיון דאינו חי יב"ח אבל לענין איסור טריפות אם אין בעופות אלו שום טריפות רשאין לאוכלו דאף דאינו חי יב"ח הא לא גרע ממסוכנת דשריא דז"א דהא גם לענין הורג את הטריפה דוקא טריפה פטור אבל ההורג את הגוסס חייב וע' סנהדרין ע"ט וא"כ כיון דפשיטא לי' לתוס' דהורגה פטור כיון דאינו מתקיים יב"ח ע"כ דכיון דקים להו לחז"ל שאינו חי יב"ח ע"כ בודאי טריפה א"כ גם לענין העופות כן כיון דאינם חיים יב"ח מסתמא יש בהם איזה טריפות ואולי לא נגמר יצירתן לגמרי ע"י חום המאשין ואולי נולדו וושטן נקוב כדאי' בנדה כ"ג שם או איזה נקב בשאר אבר ולסמוך על בדיקתינו לבדוק העופות מחשש ע' טריפות קשה מאוד לסמוך ע"ז דהא אין אנו בקיאין בבדיקה וכיון שהתוס' פשיטא להו דדבר שא"א לו לחיות יב"ח בודאי טריפה הוא אי אפשר לסמוך על בדיקה ובפרט בעוף מי יודע בסתרי הטבע אולי ע"י המאשין לא יגמר לגמרי יצירת קרומי הריאה ונשאר באיזה מקום נקוב בתולדה דג"כ טריפה ולכך אינו חי יב"ח וכיוצא או א' משאר טריפות והלום ראיתי בס' ארץ החיים על תהלים קפיטל ל"ט ופ"ד שכ' בשם המדרש דצפור דרור אינו חי יותר מנ"ב יום יעו"ש ולא מצאתי זה במדרש אך נאמנים דברי הרב הנ"ל שבודאי נמצא כן במדרש ועכ"ז א"א להוכיח מזה היתר לעופות מאשין מדלוקחין צפור דרור לטהרת מצורע והרי עוף טריפה פסול כדאי' בחולין פ' שלוח הקן דשם כל המין הוא כך ואין שום ריעותא מה שאינם חיים יב"ח משא"כ בעופות שכולם חיים יותר רק הנולדים ע"י מאשין אינם חיים יש לדונם כטריפה ועוד בצפור דרור הא מטיל ביצים ועי' ביצה כ"ה צפור דרור צריך לקשר בכנפיו כדי שלא תתחלף באמה וברש"י שם וא"כ אין לחוש לטריפה משא"כ בעופות הנ"ל שאינם מטילים ביצים ואינם חיים יב"ח ע"כ הנני חוכך להחמיר בזה שיש לדבר זה יסוד גדול בתוס' נדה הנ"ל:

סימן קמו

לכבוד ידידי הרב הה"ג וכו' מו"ה ישראל ראפאפארט נ"י רב ומו"ץ דאדמו"ר שליט"א בטשארטקוב:

מכתבו הגיענו וע"ד אשר דרש כת"ר חוו"ד ומנהגי אודות המכירת חמץ בע"פ שחל בשבת בשנה זו אם למכור בע"ש קודם חצות הנה אף שקצת אחרונים החמירו בזה כמובא בזל"א מכ"מ חומרא דאתי לידי קולא הוא כי אח"כ החניות פתוחים ובעלי המזיגה מוכרין בעצמם כל חמץ והוי הערמה ניכרת מאוד וגם לפעמים כשמזדמן להם לקנות איזה חמץ או ליקח מחבירו יקחו וזה אינו בכלל המכירה כלל כיון שבשעת המכירה לא הי' עדיין החמץ אצלו ע"כ המובחר לבל לחוש כלל לזה ואדרבה טוב יותר לאחר המכירה בע"ש סמוך לכניסת שבת ומ"ש קצת מחברים למכור קודם חצות ולהתנות שיחול המכר סמוך לערב לא נהירא לי כי כמה חששות בדבר והעיקר כי קונה לאח"ז אף בקנין המועיל כמו בכסף ושטר ולא נקרע השטר כחו"מ סי' קצ"א מכ"מ הדבר פשוט שעד בוא הזמן יכולים המוכר והלוקח לחזור בו כדין המקדש אשה לאחר שלשים יום דבתוך הל' יום אם רצו חוזרים כדאי' באה"ע סי' ו' ואף שיש להסתפק בדין אם חזר בו הלוקח אם צריך המוכר להחזיר לו האדראן דהא לדעת כמה פוסקים בקדושין כשחזר בו המקדש א"צ האשה להחזיר כסף הקידושין כמבואר סי' מ' בח"מ ובב"ש שם ועי' בקו"א למקנה שם בזה אבל הדבר ברור דאם חזר בו המקח בטל ורגילות מאוד שהערל הקונה לאחר גמר המקח אומר שרוצה לחזור בו וכדומה דברים שמשמעותן לבטל המכירה אלא שאין בזה כלום כיון שכבר נגמר המקח ולאחר כ"ד ובפרט לאחר שפסקו מלעסוק באותו ענין אבל אם יחול הקנין סמוך לערב בקל מאוד שיחזור בו הקונה ויבטל המכר וגם העצה שכ' בהגהות הגאון מברעזאן בא"ח סי' תמ"ד למכור שמה שיהי' חמץ אז יחול המכר מעכשיו יש לדון טובא מטעם ברירה כמ"ש שם ומ"ש שם דבדרבנן יש ברירה ומדאו' בביטול בעלמא סגי הנה הדבר ידוע שיש כמה אנשים בזמנינו שאין מבטלין כלל ע"כ המובחר כמ"ש לאחר המכירה ועכ"ז גם בש"ק יזדמן שימכור בעל חנות איזה מאכל חמץ לישראל וכן בעלי המזיגה מוכרין עוד י"ש וכדומה ע"כ יש לדבר עם הקונה לאחר גמר המקח שעד זמן איסור חמץ יוכל כ"א למכור חמץ על חשבונו של הקונה גם בהקפה יוכל למכור ונעשו שלוחיו וכן יוכל כ"א ליקח לעצמו בתורת קני' מהגוי ע"מ לשלם לו כפי המקח שמשלמין בזה לאחרים ובזה יתוקן החששות:

וצריך למודע בדבר השט"מ הכללות שאותן שכותבין תדיר בשט"מ כי מוכרין החמץ ומשכירין השדות וגראלני בשט"מ לפסח להנצל מחילול שבת ומשכירין לכל השנה

אם כותבין עד י"ג ניסן ועד בכלל יש פקפוק כשמוכרין חמץ ומשכירין השדות מעכשיו בע"פ שחל בשבת והמכירה ביום ו' שהוא י"ג ניסן שעדיין שכירות הקדום קיים ועי' נתה"מ סי' רי"ח בזה ובפ"ת לח"מ סי' שט"ו בזה ע"כ טוב לשכור בחזרה מהערל הקונה ואח"כ להשכיר מחדש ולמכור אבל מנהגי תמיד לכתוב בשט"מ שכירות השדות עד י"ב ניסן ועד בכלל כי אין לחוש שיחול י"ג ניסן בשבת כידוע שלא בד"ו פסח ובאופן זה כבר כלתה השכירות בי"ב ניסן ויוכלו להשכיר בי"ג ניסן בפשיטות:

סימן קמז

שוכט"ס לכבוד הרב הה"ג החריף ובקי בחד"ת מו"ה אשר ישעי' טייטלבוים נ"י אבד"ק בעליגראנד יצ"ו:

לנכון הגיענו מכתבו אודות אשה אחת בקהלתו אשר היתה נשואה לאיש מעיר וואלייע הסמוכה לשם והי' השוואה ביניהם לפני הרב דשם להתגרש ואח"כ נסע הרב משם על איזהו ימים והי' המסדר הגט איש א' בעה"ב שאין לו שום סמיכה אף על או"ה וצירף לב"ד בנו ובן אחיו וכאשר בא הרב לביתו והרעיש עליהם ופקד על הזוג אשר אסור להם לעשות נשואין עד שתקבל ג"פ שנית לפני ב"ד כד"ת ועתה האשה הנ"ל בקהלתכם ורצונה להנשא לאיש ואין רצונה ליסע לוואליע לקבל עוד הפעם ג"פ:

והנה גם אם הי' הב"ד מסדרי הגט בקיאים בטוב גיטין רק בשגגה נזדמן להם שצירפו קרוב לב"ד הי' מהראוי להצריך גט אחר כמ"ש בספרי מ"פ לאה"ע סי' קמ"ב בארוכה דאף שלפי המבואר באו"ז גופא א"צ ב"ד של שלשה לנתינת הגט וסגי באחד וגם הע"מ גופייהו הם דיינים אבל עכ"פ אם בין הג' שנתמנו לדיינים נמצא א' קרוב יש לחוש דהגט בטל ולא יועילו הדיינים הנשארים וגם ע"מ כיון דעכ"פ נמצא א' מהדיינים קרוב וכמו בעדים והבאתי שם מתשו' פאר הדור להרמב"ם ז"ל דפשיטא לי' דנמצא א' מהן קאו"פ בדיינים בטל הדין וכן מבואר בתשו' הרשב"א כת"י הובא בבר"י חו"מ סי' ז' ובפ"ת שם: ובס' תוס' ירושלים חו"מ סי' ז' כתב דד"ז אם בדיינים שייך קאו"פ לבטל כולם כמו בעדים תלוי בפלוגתא דירושלמי הוריות פ"א ה"ד דמבואר במשנה שם דהורו ב"ד ונמצא א' מהן ממזר פטורין ופלוגי ר"ח ור"ז חד אמר חוץ לשבעים וחד אמר בתוך שבעים הא חוץ לשבעים נעשה כאבן ולא בטלה הוראה ומוכח דלמ"ד תוך שבעים בחוץ לשבעים כיון דנשאר מנין הראוי בלעדו לא בטלו כולם עיי"ש ולי נראה דיש לומר דגם מ"ד תוך שבעים מודה דשייך בדיינים נמצא א' מהן קאו"פ אבל ממזר שאני כמ"ש התומים סי' ל"ו בסופו דאשה דל"ח כלל לעד ל"ש לומר גבה דמבטלת עדות הכשרים יעו"ש והטעם דל"ד לקרוב דעכ"פ כשר לאחר וכן לרשע דבידו לעשות תשובה אבל אשה דלא חזיא

כלל אינה בסוג עד וה"נ ממזר כיון דלעולם לא חזי לב"ד הוי כאשה לגבי עדים וזה מדוקדק בלשון הירושלמי שנעשה כאבן ודוק. ובזה ניחא נמי דברי התומים סי' ז' ס"ק ד' שכתב דהא דמכשיר ירושלמי וטור קטן לדין היינו בצירוף שנים עמו כיון דמה"ת חד כשר יעו"ש ויפלא דהא זה גרע מחד דנמצא א' מהן קאו"פ וע' תומים סי' מ"ו ס"ק נ"ח דחוכך דגם בדיינים שייך ביטול כולם בקרוב ופסול והוכיח כן מראב"ד בהשגות והאיך סתם כאן דקטן מצטרף ולהנ"ל ניחא דקטן אינו בגדר דיין וגם בעדות בנמצא א' מהם קטן אינו מבטל כולם כמ"ש נה"מ סי' ל"ו והגהות אמ"ב שם: והנה כ"ת הביא דברי חיים ח"ב סי' צ"ד שמצדד להקל בזה במקום עיגון ושעה"ד דאכתי נשארו ע"מ והם נעשים דיינים ואין לומר שנצטרפו עם הדיינים הפסולים דהא לא מצטרפו עמהם רק לעדים ויפה תמה כ"ת דהא אם נימא העדים נעשו דיינים כאו"ז ע"כ שאז בשעת מסירת הגט היו דיינים והרי אז נצטרפו גם הפסולים לדיינים והא העיקר תלוי בפסולים אם נתכוונו להעיד וכן לדון ומה נ"מ מה שהכשירים לא נתכוונו. ועיקר טעמו שם דמקיל משום דלא פסיקא לי' להגאון בעל ד"ח זצ"ל האי דינא אם שייך בדיינים נמצא א' מהן קאו"פ כמ"ש שם מדברי מל"מ וריב"ש. אבל כפי המבואר מדברי הרמב"ם בפאר הדור ותשו' הרשב"א דגם בדיינים בטלו כולם ודאי יש להחמיר מאוד בזה בכל היכולת ליתן גט אחר:

והנה כ"ת הביא תשו' בר ליואי אה"ע סי' מ"ח דמכשיר שם בדיעבד בעידי הגט שהיו קרובים לדיינים מטעם שיטת הרז"ה דמכשיר גם בכל דיני ממונות עדים קרובים לדיינים ובש"ך חו"מ סי' ל"ג הביא מהב"ח שמכשיר בדיעבד א"כ לענין גט דלא ברירא לן כלל אם בעינן ב"ד רק מאו"ז יש להקל וגם נראה ברור דבעדים קרובים לדיינים אין מקום להחמיר בדיעבד דהא כל עיקר הטעם דעדים קרובים לדיינים פסול משום דהוי עדות שאאי"ל דהדיינים לא יקבלו הזמה עליהם וזה לא שייך כלל לענין עידי הגט דהלא העיקר הוא עידי מסירה והרי כל הצרכת הדיינים היינו שבזו הרגע שמוסר לה הגט בעינן תורת ב"ד כמ"ש בנוב"י ותשו' ח"ס אה"ע ח"ב סי' ס"ה והרי אז אין ע"מ אומרים כלום ול"ש כלל שיהי' ראוין לקבל הזמה עליהם וזה ברור וכן מבואר להדיא ברמ"א אה"ע סו' ק"ל דעדים קרובים למסדר הוא רק חומרא לכתחלה וע' תשו' דברי חיים ח"ב סי' צ"ג ועכ"פ בב"ד קרובים זל"ז יש להחמיר טפי עפ"י שיטת או"ז וכ"ז אם הי' הב"ד בקיאים רק ששגגה נזדמן להם אבל בנ"ד שאין הם בקיאים כלל גם אם לא היו בהם קרוב או פסול היו צריכין גט אחר ובתשו' ח"ס אה"ע סי' כ"ז שחושש לפסול דאורייתא אם המסדר אינו

בקי יעו"ש ובנ"ד שנתוסף עוד חשש גדול מחמת קרוב ופסול שנצטרף עמהם לית דין צריך בושש כלל שהאשה אסורה להנשא עד שתקבל ג"פ אחר בפני ב"ד כד"ת:

סימן קמח

שוכט"ס לכבוד הרב הגדול וכו' מו"ה יעקב שלמה בלאך נ"י רב דקה"י באוסטרי מעהרען:

מכתבו הגיעני. וע"ד שאלתו שאיזה אנשים רוצים לעשות מקוה ע"י קרח שנעשה במאשין ולוקחים כמה חתיכות קרח ומשליכין בידים להחפירה העשוי מצימענט וכשנתמלא החפירה מן הקרח מים מ' סאה שופכין לתוכה מים שאובין. והנה כ"ת כתב דאף דמבואר ביו"ד סי' ר"א סעי' ל"א דמקוה שאוב שהגלידו ואח"כ נימוח כשר להקוות עליו הלא בב"י שם הביא ב' פירושים ולפירוש הב' היינו רק אם ימשוך אח"כ לתוכה מ"ס כשרים וצ"ע על הש"ך שם שכתב להקל כפירוש הא' כיון דאנן קיי"ל שאובין שהמשיכוה כולה פסולה הא אדרבה שוב יש להחמיר דגם מ"ס כשרים לא יועיל. והנה ככל דבריו כתב הלחם ושמלה שם והעלה להחמיר בזה אפילו כשימשיכו אח"כ מ"ס כשרים וגם הביא דברי הג"ט דדעתו להחמיר עכ"פ כפירוש ב' של הרמ"א שהובא בב"י דבעינן שיבוא אח"כ מ"ס כשרים ובתשובה אחת כתבתי עוד טעם להחמיר בזה דבעינן אח"כ מ"ס כשרים אף אם נפרש כפירוש א' של סמ"ג דכשירה כמות שהיא דהנה בתוספתא שם איתא עוד דמים טמאים שהגלידו טהרו נימוחו חזרו לטומאתן הישינה והובא בתשו' הרא"ש כלל ל"א ולפי"ז נראה לפימ"ש הצל"ח ז"ל בפסחים בסוגיא דרחס"ה אות ק"ג דמקוה שאוב בכלים המק"ט שכבר נטמאו הכלים וממילא נטמאו המים בהיותן בכלים אף שנתנן למקוה אפילו למ"ד כולו שאוב מדרבנן הכא פסול כיון דהמים בעצמם נטמאו אין הוי' המקוה ע"י טהרה עיי"ש והבאתי דבריו בספרי שי"ט למקואות פ"ו מ"ה והשתא נראה דבזמנינו שכולנו טמאים א"כ מים שאובים בכלי הרי גם המים טמאים ונהי דהגלידו טהרו הרי אח"כ כשנימוחו חזרו לטומאתן הישינה א"כ אי אפשר שיהי' עתה מקוה מזה כיון דהמים טמאים אין הוי' המקוה ע"י טהרה כהצל"ח הנ"ל והא דמכשיר בתוספתא במים שאובים שהגלידו וחזרו ונמוחו היינו כשהם רק שאובים ולא נטמאו כגון שנשאבו בכלים טהורין וא"כ גם אחר שנימוחו המים טהורין עכ"פ והוי מקוה אבל לא בנשאבו בכלים טמאים וא"כ בנ"ד שהמים שנעשו מהם הקרח ע"י המאשין ודאי נשאבו בכלים טמאים כיון דכולנו טמאי מתים ונטמאו המים וגם אחר שנמוחו חזרו לטומאתן אין לעשות מזה מקוה כהצל"ח הנ"ל:

ובר מן דין יש לחוש בנ"ד מה שהקרח הושלך למקוה בידי אדם דהוי תפיסת ידי אדם דפוסל והנה באמת ביו"ד סעי' ל' סתם דמותר להביא שלג וברד בכלים לעשות מקוה אבל כבר האריך בזה בתשו' חת"ס יו"ד סי' ר' בביאור השיטות דלרז"ה ז"ל הא דהביאו שלג היינו ע"י המשכה בקרקע ולא בכלי ולא בידי אדם ואף שבתשו' ח"ס שם מקיל להביא ע"י סלים נקובים כבר תמה עליו בתשו' בית שלמה יו"ד ח"ב סי' ע"ו דלפי שיטתו שחושש לרז"ה א"כ אין זה מועיל דהוי תפיסת יד אדם וצריך המשכה ע"ג קרקע ג"ט טרם שיבואו למקוה. והנה מאז הערותי בספרי שירי טהרה פ"ז מ"א על הרז"ה הנ"ל מהתוספתא דמקוה שהגליד טהור משום שאובין נימוחו כשר הרי דכשנשתנה אזיל לי' פסול שאובים ומדוע בשלג פוסל שאובים אף שנפשר אח"כ וכתבתי שם לחלק דשלג ראוי לטבול בו גם מעיקרא משא"כ גליד א"כ לכאורה יש לומר דגם להרז"ה בקרח כיון שאינו ראוי לטבול בו שפיר אמרינן כשנפשר מלתא אחריתי הוא ואינו פוסל תפי"א וכלים כיון דלאחר ההפשר מלתא אחריתי הוא כמ"ש הראב"ד לענין שלג כן יש לומר להרז"ה עכ"פ בגליד אבל אין זה מוכרח כל כך דאיכא למימר בפשוט טעמא דרז"ה דכשהוגלד דהוי שינוי גמור ממים לאוכל קרוש יצא מתורת שאובין וכשנימוח אח"כ כשר אבל כשנעשה בו פסול בהיותו גליד כגון שנלקח בכלי או תפיסת יד אדם שפיר נעשה שאוב עתה וכן ראיתי בלחו"ש סי' ר"א ס"ק ס"ב דדעתו דלרז"ה יש להחמיר דגם קרח דינו כשלג דפוסל אם נלקח בכלי או תפיסת יד אדם וצריך להוליכו עם הקרקע עיי"ש א"כ בנ"ד שמשליכין הקרח בידים למקוה יש לנו עוד חשש לשיטת הרז"ה הנ"ל דהא לדידי' גם בקרח שלא היו שאוב מתחילה כלל יש לומר דדינו כמים שאם נשאב בכלי או בא למקוה בתפיסת יד אדם פסול:

והנה כ"ת לא ביאר באיזה אופן נימוחו החתיכות קרח בתוך המקוה שאם ישפכו שאובין חמים למקוה ועי"ז ימוחו החתיכות קרח ודאי דיש לחוש כיון דלדעת כמה פוסקים אין השלג וקרח כשר עד שיתפשר א"כ תיכף כשבאו המים שאובים למקוה נפסל המקוה בג' לוגין שאובין ולא יועיל כלל מה שיתפשר אח"כ וגם להניח מסין מליבנים כעצת החת"ס ז"ל סי' ר' חושש בתשו' בי"ש הנ"ל דהוי תפיסת יד אדם וראיתי בס' לחו"ש בס"ק הנ"ל שכ' במקוה שנקרשה כולה ימשוך לתוכה מים חמין שאובין ויש לסמוך בזה על השאלתות דהמשכה בתחילה אינה מעלה ואינה פוסלת יעו"ש וטעמו משום דכמה פוסקים מכשרי לטבול בשלג וגלוד כמות שהוא לכך יוכלו לסמוך על השאלתות ולי צ"ע בגלוד דאי אפשר כלל לטבול בו ויש חשש מכח שיטת הרא"ה במקוה שמימיו מרודדין שאי אפשר לטבול בו אסור להוסיף שאובין וכמ"ש שם בשם הג"ט ועוד דהכא

גרע טפי דל"ש כלל טבילה בחתיכות קרח בלי מים. אבל גם אם נקיל בזה היינו במקוה כשירה שהוגלדה אבל הכא בנ"ד שהגלד הי' ממים שאובין נראה דעיקר כשרות המקוה כשנימוח כלשון התוספתא נימוחו כשר להקוות עליהן וא"כ במקוה כזו דלא הוכשרה מתורת שאובין עד שנימוחה אם ישפוך שאובין לתוכה טרם שנימוח יפסול המקוה ואף ע"י המשכה אין להתיר ואולי רצונם להמתין עד שיהיו המים נימוחים מאליהם ואזדא לי' חשש הנ"ל. אבל אכתי נשאר החשש דתפיסת יד אדם אם משליכין להמקוה החתיכות קרח בידים כמ"ש לעיל:

והנה לסלק כל החששות הי' עצה שיניחו כל החתיכות קרח חוץ למקוה רחוק ג"ט ולהניח עליהם טסין מלובנים שימוחו ומשם יזובו למקוה ג"ט כמ"ש בתשו' בי"ש הנ"ל ובספרי שירי טהרה כתבתי שבלאו הכי יש לעשות כן עפ"י שיטת האשכול ה"מ סי' נ"ה והראב"ד דרובו שלג פסול אף לאחר ההפשר כיון דבשעה שנפל למקוה לא היי ראוי עיי"ש וראיתי בס' לחו"ש שהרגיש שדעת הראב"ד כן וכתב דאין לחוש לדעת יחידאה והוא לא ראה דברי האשכול שלא נדפס עדיין בימיו והרי מצאנו חבר להראב"ד ז"ל ובוודאי דיש לחוש לכתחלה ובזה שיהיו נימוח מחוץ למקום ווזוב למקוה יסולק גם חשש זה כמובן דהוי כשר בשעת נפילה. אבל אחר כל אלה הלא לפירוש ב' של הרמ"א אין להכשיר מקוה שאוב שהוגלד רק להוסיף אח"כ שיעור מ"ס כשרים ובלחו"ש מחמיר יותר וגם אני כתבתי לעיל טעם להחמיר דהוי הוי' ע"י דבר המק"ט כיון דהמים טמאים וגם כת"ר מסתפק קצת מחמת שלא נעשה קרח בעצמו רק ע"י מאשין אף שמסברא אין לחלק בזה ועכ"פ חזי לאצטרופי לכל הני טעמים שכתבתי לעיל להחמיר גם במקוה שאוב שהוגלד בעצמו א"כ לענ"ד אין לעשות מקוה כן לכתחלה כי יש כמה חששות ופקפוקים כמו שביארתי. ויש לעשות מקוה כשירה לכ"ע:

סימן קלא

לכבוד ידידי הרב הה"ג החריף ובקי בכח"ת זך השכל מו"ה שמואל זנויל הכהן נ"י דומ"ץ דק' מונקאטש:

מכתבו הגיעני. וע"ד השאלה בדו"ד שבא לפניו בראובן ושמעון שעשו מקח ביניהם שראובן יקח משמעון קמח למכור בחנותו כל הצטרכותו כפי שער היומי והפרעון לשלשים יום כנהוג ונתן ראובן לשמעון בטוחות ביכליך מהבאנק ע"ס עשרת אלפים כתרים אשר הבאנק נתנה לראובן על וועקסיל שלו ומשלם לבאנק עבור זה שני פרעצענט בכדי שיהי' שמעון בטוח על חובו ואחר שעשו העסק בא שמעון ואמר לראובן וביקש ממנו שיקח המעות מהבאנק עבור הביכליך ויתנם לו וההבדל שיצטרך לשלם עבור

המעות שמנה פערעצענט דהיינו יותר ששה פראצענט יחזור שמעון לראובן וכן עשה ראובן ונקח המעות מהבאנק ונתן לשמעון וקיבל ממנו קמח בכל פעם כנ"ל ובאו לדין ותובע ראובן עתה משמעון ההבדל מהצינז הנ"ל ושמעון משיב כי אסור ליתן לו ההבדל מהצינז שהוא רבית והנה. הדבר פשוט שאם ישלם שמעון הצינז הוי ר"ק כי ראובן לוה מהבאנק והלוה לשמעון בעסקא דהיינו פרעצענט וכמ"ש כת"ר. אלא שכת"ר יצא לדון בדבר החדש עפי"ד החוו"ד סי' קס"א בשם המל"מ דאם הלוה בר"ק אם רצה המלוה תובע מעותיו בתוך הזמן כי לא הלוה לו רק ע"ד רבית ובשו"ת דברי חיים להגנ' מהרי"א אויערבאך ז"ל יו"ד סי' ל"ב חולק ע"ז ועכ"פ בנ"ד שנעשה בטעות שראובן הי' סובר שאין בזה משום רבית בזה יש לומר דלכ"ע הוי כדין מקח טעות דחוזר וא"כ בטרם שהוציא שמעון המעות הי' על המעות דין פקדון דאף דכל מקח טעות הוי המעות הלואה כמ"ש רמ"א חו"מ סי' רל"ב שאני התם דהטעות הוא בחפץ אבל הכא כל המקח הוא הדמים שיתן לו ברבית ובכה"ג דהטעות בזה גופא הוי כפקדון וא"כ עכ"פ רשאי שמעון ליתן לו מהריוח שהרויח במעות כמבואר ביו"ד סי' קע"ו סעי' י"ט ובחו"מ סי' רצ"ב כיון דלא היה הלוואה כלל רק לאחר שהוציא המעות נעשה הלואה:

והנה אם נימא כן אזי מלבד דרשאי שמעון ליתן ממה שהרויח לראובן אף גם הי' מחויב לעשות כן לצאת ידי שמים שהרי גרם לו היזק ונהי דמבטל כיסו של חבירו פטור היינו דהוי רק גרמא אבל הרי כל גרמא בנזיקין חייב עכ"פ לצאת ידי שמים כמבואר בב"ק נ"ו ועמ"ש במ"פ תו"מ סי' שפ"ו ועוד דהכא אולי הוי כגרמי ממש דהרי ראובן הוציא מעות מכיסו לשלם להבאנק רק דאם יש בזה איסור רבית אסור לשלם לו אבל אם נימא שאין בזה משום רבית כשיתן לו מן הריוח ממילא הוא מחיוב לעשות כן אם לצאת י"ש או אפשר מדינא וע' ב"ח חו"מ סי' ל"ח דכ' דמעכב הלוואה של חבירו שהי' יכול להרויח בו הוא אסור דגורם לו היזק ונהי דפטור מלשלם אבל איסורא קעבד ומה"ט בעדים זוממין אומדין כמה הי' יכול להרויח דכתיב בהו כאשר זמם וחייבין אף בגרמא עיי"ש אם כי דבריו בזה צ"ע דבריטב"א ריש מכות כתב להדיא דעדים זוממין פטורין מקרא דכתיב כאשר זמם לעשות והא דאם העידו שחייב לשלם מכאן ועד שלשים יום והוא חייב מכאן ועד י' שנים אומדין כמה הי' יכול להרויח כתב בריטב"א שם דף ג' דזה היי כמזיק ממש כי אם הי' החוב לשלם עד י' שנים ממילא גם עתה הי' המלוה לוקח בעד החוב פחות וזה הוא האומד עיי"ש דמה"ט במוכר שט"ח לחבירו והאריך הזמן ללוה צריך לשלם כמה נפחת החוב עי"ז משוי' עתה אם בא למוכרו דזה הוי היזק ממש וע' בס' נ"צ הנספח

לפ"ת חו"מ סי' רצ"ב שהביא דברי ריטב"א הנ"ל. אבל בזה ודאי דברי הב"ח ברורים דהוי בכלל גוזל את חבירו דגורם לו הפסד ועכ"פ חייב לציי"ש:

אך עיקר יסור דברי כ"ת בזה עפי"ד המרדכי דמותר ליתן ריוח ממעות פקדון שהוציאו והכי נמי הוי כמו פקדון, לא מיחוור בעיני דע"כ לא כתב המרדכי כן רק כשיתן לו ממילא ולא היו קציצה אבל הכא שקצץ לו רבית א"כ כשיתן לו מהריוח ר"ק קיהיב לי' ואף דהוי בטעות דהא כל רבית קצוצה אין הלוה מחיוב כלל ליתן לו דהתנאי בטל ואפ"ה אי יהיב לי' הוי ר"ק ואין שום הבדל בדבר בין הי' מזיד לעבור על איסור רבית או אומר מותר וראיתי בתשו' בית יצחק יו"ד ח"ב סי' ג' שהשיג ג"כ על חוו"ד בסי' קס"א הנ"ל וסובר דאינו יכול לתבוע ללוה לפרוע מעותיו בתוך הזמן יעו"ש שהאריך בזה וכתב דלפי דברי החוו"ד דאדעתא דהכי לא הלוהו א"כ לשיטת התוס' ב"ב צ"ב דבכל מקח טעות הוי מעות פקדון א"כ לחוו"ד הוי תמיד מעות פקדון עד שהוציאו ופלפל בזה וא"כ לחוו"ד כל מלוה בר"ק יהי' רשאי הלוה ליתן לו ממה שהרויח וזה ודאי ליתא כיון דהיו בקציצה א"כ ה"ה בהי' טעות בדין נמי דינא הכי. והנה להבית יצחק הנ"ל פשיטא לי' דלפי מה דקיי"ל מקח טעות הוי המעות הלוואה דלא כתוס' ב"ב צ"ב גם הכא בטעות שמותר להלוות ברבית הוי המעות הלוואה דלא כמ"ש רו"מ א"כ בלאו הכי נסתרו דברי מע"כ אבל בזה נראה סמך לדברי כ"ת מדברי המל"מ פ"ה מה"מ שהקשה בהא דאיה"נ שמכרן ולא ידע הלוקח וקידש המוכר בדמיהן אינה מקודשת דהא כל מקח טעות הוי המעות הלוואה ותירץ דשאני איה"נ שאין להם דמים הוי המעות גזל אבל מקח טעות שאינו שוה כמה שנתן בעדו הוי הלוואה עיי"ש ונראה לכאורה טעם הדבר דמקח טעות שהטעות במקח עכ"פ יהיב לי' מידי אבל באיה"נ לא יהיב לי' כלום וה"נ בנ"ד כיון שהתנה ברבית בטעות דאסור ליקח רבית לא יהיב לי' מידי והוי המעות גזל ויש לחלק קצת ועכ"פ לדינא אין בזה סמך כלל שיתן לראובן המותר הצינז אף שהרויח שמעון בהמעות מטעם רבית ובפרט שכל הענין טעות בדין אם מיקרי טעות אינו ברור כמ"ש בספרי מ"פ חו"מ סי' ר"ח בזה שהביא כת"ר: אמנם מ"ש כ"ת כיון דראובן עשה עסק עם שמעון שיקח ממנו קמח בשער היומי וזמן פרעון יהי' לשלשים יום וידוע דאם משלמין מיד נותנין קאסע שקאנטע א"כ יש לומר דהי' הכוונה שיתן לו הקמח בפחות משער היומי עם סכום זה שיצטרך לשלם יותר בהבאנק. יש לו מקום. רק לא כמ"ש כת"ר שהי' הכוונה כן דזה ודאי אינו דהא בפירוש דיברו שיתן מותר הצינז אך כיון דעכ"פ אם משלמין במזומן אזי המקח מהקמח בפחות ע"כ שכן הוא השער כיון דדינא הכי לשלם בעד מכר תכף דמה"ט אין מרבין על המכר כדאי' ביו"ד סי' קע"ג א"כ מה שנקרא קאסע

שקאנטא אינו כפי האמת רק כן הוא המקח במזומן רק כפי הנהוג שמשלמין לשלשים יום עלין קצת בדמים דכיון שאינו אומר בהדיא אם עכשיו בפחות ולאחר מכאן ביותר ואין השער קבוע כ"כ שרי ע' בסי' קע"ג וחוו"ד שם וא"כ הכא כיון שעכ"פ ראובן נתן לו מעות במוקדם עבור קמח א"כ ממילא דיש לחשוב הקמח כפי המקח שמשלמין בעד מעות מזומן שהרי לא היו קצבה ביניהם בכמה רק כפי שער היומי ושער היומי במזומן הוא כן. ובגוף ענין הקאסע שקאנטע הנהוג צ"ע טובא כיון דכותבין כן בהצעטלין אסור ליקח יותר כמבואר בסי' קע"ג ובתשובה אחרת כתבתי בזה ואכ"מ:

ב) וע"ד ספיקו במי שהפקיד אצל א' ביכעל אשר הבאנק משלמת מזה ד' או ה' פראצענט והנפקד לקח המעות מהבאנק לצרכו אם מחיוב אח"כ לשלם להבאנק הפראצענט שגרם לו היזק שהביא כ"ת דברי הח"ס סי' קע"ז והנה בוודאי להח"ס שהכריע כרמ"א דאם התרה בו חייב לשלם והכא הרי הוי כהתרה בו דשם בלא התרה בו הרי לא נפסד המפקיד אבל הכא הרי נפסד המפקיד אך לשיטת רש"ל שהובא שם חולק ע"ז מטעם דכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה כאורה גם בזה א"צ לשלם וע' בנ"צ חו"מ סי' רצ"ב שכ' דהוי סד"ד ויעו"ש שהשיג על הח"ס וגם בספרי מ"פ חו"מ שם כתבתי שהדבר צ"ע בנחית אדעתא דגזלנותא. אך בנ"ד גם לרש"ל אפשר דהי' כוונתו להרויח במעות בעל הפקדון וצריך עכ"פ לקבל בחרם אם לא הרויח או אפילו הרויח אם לא הי' כוונתו לצורך בעל הפקדון דאם הרויח לצורך בעל הפקדון גם לרש"ל צריך ליתן מתנה מהריוח. אך להחת"ס נראה דחייב אף בלא הרויח כיון שעכ"פ נשתמש בהמעות וגם היזק למפקיד ולענ"ד נראה להורות כהח"ס עפי"ד בית הילל סי' ק"ע שהובא בי"פ סי' קס"ה דמעכב הלוואה של חבירו חייב לשלם לו כפי מה שהיו יכול להרויח משום פסידא דשוקא והפקר ב"ד הפקר והנה בתשו' בית יצחק יו"ד ח"ב סי' א' מסופק אם מורין בזה כתקנה זו יעו"ש ונראה דנהי דבהלוואה אין להורות כן כיון דיש בזה משום איסור רבית כמ"ש הש"ך יו"ד סו"ס פ"א ושבו"י ח"א יו"ד סי' ס"ד אבל עכ"פ בפקדון וכמו בנ"ד דאין בזה משום איסור רבית ורשאי ליתן לו עכ"פ מן הריוח שהרויח וגם לצאת י"ש ודאי חייב מטעם גרמא בנזיקין וכמ"ש הב"ח הנ"ל א"כ יש לדון כהבית הילל ובפרט בזמנינו דכל עיקר המסחר תלוי בזה ועפי"ד הב"ח הנ"ל הי' נראה דמי שלוה מחבירו בר"ק ויודע שאסור רק סמך בדעתו שאח"כ לא יתן לו כי לא רצה להלוות לו בחנם דמלבד איסור רבית דקעבר משעת השמה עבר נמי משום איסור גזל ובזה יש ליישב הא דמבואר ביו"ד סי' ק"ס סעי' כ"ב דמותר ללות ברבית במקום פקו"נ ותמה הט"ז מאי קמ"ל הא אין לך דבר שעומד בפני פקו"נ ולהנ"ל יש לומר דמותר לקצוץ לו רבית בשעת פקו"נ אף דיודע

שאח"כ לא יהי' פקו"נ ולא ישלם לו הרבית והוא כיון דעושה בזה גזילה והו"א דאסור להציל עצמו בממון חבירו אף במקום סכ"נ דהא לא יתן לו הרבית משום דאסור ליתן לו וכעין שכ' בשט"מ ב"ק פ' בשם המאירי באותו חסיד שגידל בהמה דקה אף דהוי פקו"נ כיון דגוזל בזה אחרים שרועה בשדות אחרים אסור אף במקום פקו"נ וע' שט"מ כתובות י"ט וקמ"ל דאפ"ה שרי במקום פקו"נ וא"ש:

ג) וע"ד הדו"ד בא' שלקח מחבירו שזופין בעוד שהיו מחוברים לקרקע ולא היו קנין רק למי שפרע והיו בזה שיעור אונאה שתות אם יש לפוטרו אף ממי שפרע כיון דהוי מקח שנעשה באיסור אף דמחובר לקרקע דינו כקרקע לפימ"ש רמב"ן עה"ת פ' בהר דיש לאו דלא תונו בקרקעות וגם בצירוף דבקרקע יש אומרים דלא תיקנו מי שפרע כמ"ש בפ"ת חו"מ סי' ר"ד ס"ק ב'. הנה זה לא כביר דנתי כן בא' שמכר בקרקע בכסף ולא היו שטר והיו שיעור אונאה וככל מ"ש כ"ת בזה דהוי מקח שנעשה באיסור ועמ"ש בספרי לחו"מ סי' ר"ד ע"ד המשפ"ש בזה דבעינן מקח שנעשה באיסור מצד המוכר וכן מצד הלוקח משא"כ באונאה יעו"ש שהשגתי עליו בראי' ברורה מרבית דלדעת רוב הפוסקים ברבית דרבנן אין הלוקח מוזהר אפ"ה הוי מקח שנעשה באיסור וגם צרפתי הא דבכסף בקרקעות לא תיקנו מי שפרע לדעת כמה פוסקים. אך בנידון כת"ר לא אדע דלוקח מחובר לקרקע בכסף הדבר ברור דהוי קנין גמור דלענין זה לא הוי כקרקע דניבעי שטר כמ"ש בספרי מ"פ לחו"מ סי' קצ"ג להשיג בזה על תשו' בי"ש:

ד) וע"ד השאלה שמלחו אווזא בזוידא ונודע טרם שבישלו שחוכך כ"ת לאסור עפי"ד תשו' דברי חיים ח"א יו"ד סי' כ"ה שמחמיר במלח באלוין דאולי הוא חריף כ"כ שמפליט ומבליע המלח ול"מ מליחה וא"כ ה"ה בזוודע הנה גוף חומרת הד"ח בזה צ"ע כמ"ש בעצמו שם דחריף בלא דוחקא אינו מפליט ומבליע יעו"ש ועוד דגם אם מבליע כיון שאינו מבשל הרי מועיל מליחה שנית כמו בשר שניתן בכלי שני למ"ד שמפליט ומבליע וע' יו"ד סי' ס"ז בכבוש בחומץ דמועיל מליחה אח"כ אף בחומץ חזק וע' חוו"ד סי' ק"ה רק כיון דנפק מפומי' דהגאון זצ"ל יש להחמיר בזה שכ' בהדיא באלוין ולא להוסיף ע"ז דבר יותר כנלע"ד:

סימן קמג

שוכט"ס לכבוד ידידי הרב הה"ג החריף ובקי עצום ערוגת הבושם מו"ה שמואל זנוויל הכהן ני' דומו"ץ דק' מונקאטש יצ"ו:

מכתבו הגיעני ולרוב טרדות אשוב בקצרה. א) בדבר אשה שאין לה זרע ועשתה צוואה ונאמר בתוך הצוואה שלשני חבורות מצוה ינתן כמו לא' מיורשיה ויש לה יורשים שני

בני אחיה ושלשה בני אחיותה שעפ"י דתס"ק אין בני אחיותה יורשים א"כ מגיע לב' החבורות שליש או כיון שהמון עם אינם יודעים כלל מזה שבני אחיותה אינם יורשים והאשה הנ"ל בוודאי לא ידעה והיה כוונתה לחלק שתות. לענ"ד אין לדון בזה מכח אומדנא כי יש ג"כ אומדנא להיפוך שאם ידעה שאין בני אחיותה יורשים עפ"י התורה היתה ג"כ מצוה ליתן לב' החבורות שליש כמ"ש כ"ת שאומרים העולם שהנפטר רוצה להיות עכ"פ כיורש וכיון שלשון הצוואה ברור כא' מיורשיה מגיע להם חלק שליש רק כאשר יהי' בהכרח לפשר וליתן חלק לבני אחיותי' כנהוג היום אזי יוגרע ג"כ מחלק ב' החבורות כמובן:

ב) וע"ד הדו"ד בין משכיר ושוכר שהשוכר טוען שבתחילה אמר להשוכר שיעקור דירתו ממק"א ואחר שנה יוסיף לו והבטיחו המשכיר שישב כמה שירצה ולא יעשה עליו הוספה וע"ז האופן שכר וכעת אחר השנה רוצה המשכיר בהוספה. הנה מ"ש כבודו דפטומי מילי בעלמא הוא שאין סברא שיה' להשוכר הברירה לדור תמיד במקח הקדום בלי הוספה ולהמשכיר לא יהי' שום ברירה, בעניותי קשה לדון בזה פטומי מילי אם נעשה קודם שיגמור המכר וע' תוס' ב"מ ס"ז ד"ה והלכתא שכ' דבתחילת הלוואה מועיל בכל גווני אף שהוא נגד המנהג וא"צ קנין וע' ב"מ ק"ג בהא דשואל בטובו לעולם דצריך למיקני' מיני' היינו כמ"ש רש"י שם דלאחר חזרה פקעה משיכה הראשונה אבל אי לאו הכי ל"צ למיקני אף שהדבר זר מאוד מסברא שישאיל לחבירו כלי לעולם. אמנם בנ"ד אם אמר לו המוכר אם תרצה תוכל לישב בהדירה כמה שתרצה ולא אשים עליך שום הוספה יש לדון כיון דתלה הדבר ברצון השוכר ג"כ לא השכירו מעתה רק אם ירצה לשבת גם לאח"ז הוא משכיר לו כפי המקח דעתה וכיון דכל לשון אם כלאחר דמי הוי כמקנה לו בהמה לאחר ל' ולא אמר מעכשיו דאפילו הקנה לו בכסף גם קודם הזמן יכולים שניהם לחזור בהם כמו במקדש אשה לאחר ל' כיון שלא אמר מעכשיו. ובפרט בנ"ד הכסף ודאי לא נתן לו על השכירות שלאחר כך רק יש לומר שקנה בחזקה דעתה גם על לאח"כ אם ירצה אבל כיון שלא אמר מעכשיו אין קנין חזקה מועיל כלל דכבר כלתה חזקתו כמבואר בחו"מ סי' קצ"א וכל לשון אם כלאחר הוא. ואף אם לא אמר לשון אם כל שלא אמר לשון מעכשיו או שאר לשון המורה ע"ז נראה דאין השכירות מועיל דאף שכ' נה"מ סי' רי"א דכל סתמא כמעכשיו דמי אף בלא קנין סודר כמ"ש רמ"א סי' קצ"ה דמילי דכדי לא עבדי אנשי מכ"מ בנ"ד הא איכא הוכחה להיפוך דאל"כ יהי' הוא תמיד תלוי בדעת השוכר אף אם יוקרי הדורות ואם יוזלו יאמר השוכר שאינו רוצה עוד בהשכירות וכיון שכן שיש סברא לכאן ולכאן כל שלא אמר בפירוש מעכשיו אין

לדונו כמעכשיו וא"כ ליכא שום קנין כלל וגדולה מזו דעת הגאון בית שלמה בחו"מ סי' קט"ו דשוכר על ג' שנים רצופות כל שנה בכך וכך כל שלא נתן כסף ולא הי' שטר אין חזקה דשנה זו מועיל לחברתה ואמנם בחיבורי מ"פ סי' שט"ו השגתי עליו אבל זה כמו בנידון הנ"ל שהי' שכירות על ג' שנים ואין הימים מפסיקים והוי כמו החזיק בקרקע אחד דקנה עשרה כמ"ש שם וגם השכירות הוי מעכשיו וגם סתמא כמעכשיו אבל הכא שלא הי' הדבר מבואר שזה מעכשיו ומצד הסברא יש לדון דלא הוי כמעכשיו כי לא יעשה המשכיר שטות כזה להשתעבד א"ע לעולם א"כ אף שהבטיחו קודם המקח לא קנה כי החזקה כבר כלתה וכסף לא נתן לו רק ע"ז ששכר דהיינו שנה א' כי אח"כ הרי יש לו ברירה וגם אף אם נחשוב הכסף גם ע"ז הרי יוכל המשכיר לחזור בו קודם כלות השנה כמו במקדש בכסף לאחר ל' כי אחר ששכירות הראשונה על שנה הוא שכירות מוחלטת ואח"כ הדבר תלוי ברצון השוכר א"כ אינם שכירות חד רק שהשכירו עתה גם על לאח"ז אם ירצה ולא אמר מעכשיו דאינו מועיל כנלע"ד:

ומ"ש כ"ת דיש לדון אותו כתנאי ובשכירות קרקע בעינן כפילות התנאי והרי לא כפלי' אבל עכ"פ יש לומר דהשכירות בטל וישלם לו בעד שנה שישב בשכירות כפי השומא גם זה יש לו פנים ובמ"א הבאתי מתשו' בי"ש דפשיטא לי' דשכירות קרקע בעינן ת"כ וכל משפטי התנאים דל"ד למטלטלין ויש לתלות קצת ד"ז בפלוגתא דקצה"ח ונה"מ סי' רמ"א בלא התנה ת"כ אם חייב עכ"פ לקיים מדין שכירות שהקצה"ח כתב דחייב ונה"מ סי' רמ"א ס"ק ו' כתב דפטומי מילי הוא א"כ אפשר דגם משכירות הקצוב אין לגרוע כיון דכל התנאי פטומי ויש לחלק קצת דבזה גם הנה"מ יודה דנהי דאינו מחוייב לקיים כפי התנאי אבל כיון שהטעה אותו בטל השכירות:

ג):

וע"ד השאלה בכתב פרשה לשם תפלין דר"ת אם יוכל להחליפה ולעשות אח"כ מזה תפלין דרש"י שהביא כ"ת דברי בה"ט בשם דרכי נועם דרשאין לשנות כמו מתפילין ש"ר לש"י אף דקדושתו קלה ומכ"ש לרש"י ובס' גה"ק סי' ל"ד פיקפק ע"ד הדרכי נועם דיש לומר דתפילין דר"ת מיקרי חול לגבי תפילין דרש"י יעו"ש אבל עכ"פ להיפוך מר"ת לרש"י ודאי יש לסמוך על ד"נ והרי גדולה מזו מקיל הרב ז"ל סי' ל"ד בסופו בשעת הדחק ליקח רצועה דר"ת לרש"י אף שכבר השתמש בו כיון דרוב פוסקים כרש"י יעו"ש ולחוש מטעם כתיבה שלא לשמה כיון שכ' לשם תפלין דר"ת ודאי אינו כמ"ש רדב"ז ח"ה סי' ש"א וע' בס' תהלה לדוד או"ח סי' ל"ד. אמנם יפה כתב כ"ת להכריע דעכ"פ בפרשה שכ' לשם ר"ת וצריך לשנות בדבר הפתיחות וסתומות דזה הוי כצר בי' ואזמני

דאף לקדושה קלה אין לשנות כמבואר באו"ח סי' מ"ב וא"כ יש לחוש דלמא קדושת ר"ת חמורה ובפרט לפי כוונות האר"י ז"ל הובא בשע"ת או"ח סי' ל"ד א"כ פרשה זו אין לשנות זולת בשעת הדחק יש לסמוך על הרב ז"ל דמתיר מר"ת לרש"י בכל ענין אף בכבר השתמש בו שר"ת: ד) וע"ד השאלה באווזא שלא הי' יכולין למרוט הנוצות והניחו עליה מטלית מלוחלח והעביר עליו כלי שיש בו גחלים שקורין ביגעלאייזען ועי"ז יכלו לנקותה מהנוצות וכ' כת"ר דאינו אסור רק כדי קליפה כי הדבר ברור שלא הי' יד סולדת יותר מכדי קליפה והביא דברי יא"פ סי' ע"ו וכ"ת הוסיף היתר כיון דחם בחם בלי רוטב כתב פמ"ג בפתיחה לבב"ח דהוי רק מדרבנן לענין בב"ח א"כ אינו מבשל ויוצא ע"י מליחה ותמה על יא"פ שלא כתב היתר זה בנידונו שנתחמם מקצת העוף בתנור ולענ"ד אין ראי' מבב"ח לזה דהא כבוש קיי"ל דאסור דשוב אין הדם יוצא כמבואר סי' ס"ט סעי' ט"ו אף דלענין בב"ח מותר בהנאה שאינו דרך בישול וגם בפמ"ג סי' ס"ט בש"ד ס"ק מ"ד כתב להדיא דלענין מליחה חמור טפי מבב"ח עיי"ש דבנפל לקדירה אף בלא נתחמם עד שהיס"ב אסור ול"מ מליחה יעו"ש אבל הכא בלאו הכי יש לדון מכח תיתאה גבר דלא בלע רק כדי קליפה ומ"ש כ"ת משום שעומד אצל האש הנה בסי' וד"י סי' צ"ב ס"ק ט' כתב דזה דוקא שהקדירה חמה שעומד אצל האש בולע מתיתאה צונן אבל התותאה אינו בולע רק כדי קליפה עיי"ש ואף שקצת יש לדון בנ"ד דמעביר הביגו והוי דוחקא דל"ש תיתאה כמבואר סי' צ"ד לענין סכין אבל יש לחלק דמה שמעביר הביגל לא דמי לסכין ולא הוי דוחקא. וכיון שכל הענין הוא חומרא מטעם פירש ממל"מ ובס' יד"י סי' ס"ח וסי' ע"ו מקיל לגמרי כל שנתחמם ולא נצלה אף כלל עדיין עיי"ש שחולק על החוו"ד א"כ בנ"ד יש להקל ע"י קליפה כמ"ש כת"ר ובמקום שהי' המטלית יש לומר דאף קליפה א"צ דהמטלית במקום קליפה:

מ"ש כ"ת ע"ד בתשו' הקודמת כיון דהחזקתי בדברי בית יצחק דהמעות הלוואה א"כ לא שילם במזומן וזה גובה וזה גובה לענ"ד כל עיקר הטעם דכתבתי דהוי האונאה דבכל מקח טעות הדין כן אבל הכא שהוא חייב לו בעד הקמח עכ"פ מה שחייב לו יש לחשבו כפרעון לכ"ע:

ומ"ש כ"ת טעם להמנהג דקאסע שקאנטע:

א"ה - הגאון המחבר שליט"א הרשה לי להדפי' מה שכתבתי לו בזה דהנה כבר נתעורר בזה בשו"ת מהר"ם שיק חיו"ד סי' קס"ד ויעוין בשו"ת תשורת ש"י סי' רנ"ד מ"ש בזה ותשובתו שם הוא אלי וכעת עלה בדעתי ליישב מנהגן של ישראל דהא עיקר החילוק דמרבין על השכירות ואין מרבין על המכר כיון דעבור המקח דינא הוא דצריך לשלם מיד

והוי אגר נטר משא"כ בשכירות דאינה משתלמת רק לבסוף ולפי"ז י"ל כיון דהמנהג כעת דמי שלוקח סחורה אינו משלם מיד רק לזמן כפי המנהג בענינים הנמכרים ובפרט מי שלוקח סחורה למכור וגם הסוחרים הגדולים בפעסט לוקחים מהפאבריקאנטין באופן זה וי"ל דתקנו זאת להרבות המסחר כי אין הסוחרים יכולים לשלם מיד במזומן ע"כ תקנו השער מכל ענין כפי מנהג הסוחרים או לשלשים יום או לג"ח או לששה חדשים א"כ דינא הוא דמי שלוקח סתם א"צ לשלם מיד דהמנהג עיקר בדיני ממונות ואפילו בקנינים מהני מנהג הסוחרים לעשות ממה שאינו קנין שיקנה וכמו שהביא הד"ג שליט"א במ"פ בסי' קע"ו ס"ג שו"ת הרדב"ז דמהני מנהג להשתתף אפילו בדיבור והד"ג האריך בזה לענין האפטרעט געלד שם ומכ"ש לענין זה דנאמר דהוי כמפרש שהזמן פרעון הוא לזמן אפילו בסתם ונלע"ד ברור דמי שלוקח סתם א"צ לפרוע רק לזמן כפי המנהג ויעוין במג"א סי' ש"ז סקי"ד דאף דקי"ל סתם הלואה שלשים יום במקום שנוהגין שסתם הלואה רשאי לתובעו לאלתר כמו שנוהגין במדינתינו רשאי לומר הלויני עכ"ל וכלומר כין דמנהג כ"ה כמפרש דמי ולפי"ז מה שנקרא קאסטע שקאנטא הוא כפי האמת כי אינו חייב לפרוע רק לזמן הנהוג אפילו בסתם והראי' שבעת שהקונה שואל את המוכר המחיר מהסחורה או כותב לו שישלח לו דוגמאות הוא אומר או רושם על הדוגמאות המחיר כפי הזמן הנהוג רק בעת ששולח לו הסחורה ושולח לו חשבון נדפס בו פרטי הענינים כותב בו שאם ישלם מקודם יתן לו קאסטע שקאנטא ואם יתבע המוכר המעות מיד כפי המחיר שרשם יהי' לצחוק בעיני כל א"כ עיקר השער כפי המנהג לזמן ובמה שנותן לו קאסטא שקאנטא אוזילו הוא דקמוזיל גבי' וגם נ"ל לפי"ז דהמנהג כעת בשכירות דמשלמין במוקדם ג"ח א"כ נשתנה דין השכירות דאסור להרבות כדי לשלם לבסוף וצ"ע שוב מצאתי בחכ"א כלל קל"ו סי' שכ"ב יעו"ש כנלענ"ד:

שמואל זנוויל הכהן):

היא דבר נכון וגם אני כתבתי כן זה כביר בתשובה והנני דוש"ת באהבה:

סימן קמט

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה שלום יוסף נ"י אבד"ק לוקאטש:

ע"ד שאלתו במקוה שבעירו שהתחתונה מליאה מים כשרים ועליונה שטובלין בה הוא מים שאובין ועליונה מחוברת לתחתונה בנקב כשפה"נ שברצפה המפסקת ביניהם ופתוח הנקב תדיר. ועליונה מנקין בכל פעם היינו ע"י ברזא שסותם נקב ברצפה וכשפותחין הנקב יוצאין כל המים שבעליונה ושופכין מים שאובין אחרים לעליונה וכן בכל פעם. והתחתונה אין מנקין רק פעם לג' שנים וחושש כת"ר מחמת נ"ס ונ"ס כיון

שעליונה מחובר לתחתונה ע"י נקב כשפה"נ הוי כמקוה אחת וע"י ניקוי כמ"פ לא נשאר בתחתונה מ"ס מקוריים או יש לומר אף שמנוקב כשה"נ אין המים מתערבים כלום ומים כשרים שבתחתונה לא יחסרו לעולם שהרי רואין בחוש שאף שעליונה חמה התחתונה צוננת הרי שאין המים מעורבין עכתו"ד:

ולדעתי הדבר פשוט שע"י נקב כשה"נ אין המים מתערבין כלל ואין חשש כלל מטעם נ"ס ונ"ס כיון דמים כשרים שבתחתונה לא נחסרו כלל כי אינם עולים למעלה וגם השאובין לא נכנסו לתוכם בהיותה מליאה תדיר מיים כשרים אפס מקום לשאובים ליכנס שם. וראי' ברורה ממשנה פ"ו דמקואות משנה י"א במטהרת שבמרחץ התחתונה מליאה שאובין והעליונה כשרים אם יש כנגד הנקב ג' לוגין פסולה עיי"ש הרי דדוקא כשיש כנגד הנקב ג' לוגין שאובין הוא דפסולה העליונה ואם אין בנקב ג' לוגין כשירה ול"א שהמים מתערבין בהדדי ונכנסין בוודאי ג' לוגין שאובין וע"כ דבאמת אין המים נכנסין מתחתונה לעליונה דכיון שתחתונה מליאה ועליונה מליאה אין המים נכנסין מזל"ז רק לענין שאובין חשבו חז"ל כל שכנגד הנקב כאלו עלה למעלה. וכן אם השאובין למעלה וכשירה למטה חשבינן כאלו השאובין שכנגד הנקב כאלו ירדו למטה אבל באמת לא עולין ולא יורדין כדמוכח להדיא מלשון הרע"ב ז"ל שם במשנה ומ"ש הרע"ב ז"ל שם ורבותא נקיט שבתחתונה מים שאובין ועליונה כשרים שדרך המים לרדת ואין דרכן לעלות כו' אין הכונה שבאמת יורד מעליון לתחתון שהרי כשהתחתונה מליאה ואין המים עולין למעלה ממילא א"א למים עליונים לירד למטה מאפס מקום שתחזיקן אלא הכוונה שזה חמור יותר דהא טבע המים לירד דאם היה התחתונה חסירה היו המים שבעליונה יורדין ממילא לתחתונה. משא"כ מים שאובין בתחתונה שאין עולין למעלה אף אם הי' עליונה חסירה. ועכ"ז בתרווייהו החמירו לחשוב שאובין שכנגד הנקב כאלו הוא במקוה כשירה אבל לענין נ"ס ונ"ס אין שום חשש כי לא נטל ממנה ולא ניתן כלום. וא"כ הדבר פשוט שבנדון שאלתו עליונה מתכשרת ע"י חיבורה למקוה התחתונה שלא נחסר ממנה כלום מהכשרים. ובר מן דין כיון שאין נוטלין המים מעליונה בכלים רק פותחין הברזא ויוצא המים יש להקל לענין חשש נ"ס ונ"ס כמ"ש מדברי הח"ס יו"ד סי' רי"ד כיון דהחשש משום מראית עין בעינן דוקא נתן שאובין בידים וה"ה נטל בידים וכ"כ בס' לחם ושמלה סי' ר"א ס"ק נ"ד להתיר בזה שנוטל המים ע"י פתיחת ברזא אף שנותן לתוכה בידים עיי"ש. וע"ד שאלתו בהעמדת פאמיוואר למקוה שבס' מי נדה מחמיר בזה מגזירת מרחצאות וכ"ת פקפק דמ"ש מהא דמטילין עששיות של ברזל לכה"ג

במקוה כבר האריך בזה בלחו"ש ס"ק קכ"א להתיר העמדת סאמיוואר דלא כהמי נדה וכן המנהג:

ב) וע"ד הבעל הטורי' פ' תצום שכ' אהא דעשית חושן משפט מה משפט ביום אף או"ת ביום דוקא שתמהו עליו שלא נודע מקורו דטעמו משום דצריכין ללבוש ח' בגדים לשאלת או"ת והרי בבגדי כ"ג יש כלאים ונהי דלראב"ד הותר במקדש אף שלא בשעת עבודה היינו משום דחזי לעבודה אבל בלילה לא הותר לבישת בג"כ רק כשצריך באמת לעשות איזה עבודה כגון תרומת הדשן או כשיש אברים ופדרים שנשארו מביום ושאלה גופא דאו"ת לאו עבודה היא לכך א"א בלילה רק ביום לצורך עבודה ורבינו בעה"ט אסמכו' אקרא אבל טעמו כנ"ל. הנה בענין לילה אם הותר בג"כ במקדש שלא בשעת עבודה הובא בתמים דעים בזה מחלוקת שהראב"ד גופא סובר דגם בלילה הותר הואיל וחזי לצורך אברים ופדרים ורז"ה סובר דבלילה לא הותר והובא בשעה"מ סוף פ"ו מה' כלאים ויש לומר דבעה"ט אזיל בשיטת הרז"ה ז"ל. והנה כ"ת כ' דהא דבשמואל א' י"ד ל"ו ששאלו באו"ת אף שהי' במדינה ולא הותר כלאים במדינה לכ"ע וגם לבישת בג"כ גופא אף בלי כלאים לא הותר רק במקדש היינו משום דהיה פקו"נ שנפקדו יונתן ונו"כ ובמקום פקו"נ הותר לאו דכלאים ומכ"ש איסור הנאה בבגדי קודש וזה נכון אבל מה שרצה כ"ת לדייק ולומר שהלכו לגבעון ששם הבמה ושאלו שם באו"ת ליתא כלל דמשמעות הקרא ששאלו שם וכן מוכרח בשמואל א' כ"ג דשאל דוד באו"ת בהיותו בקעילה ומוכרח דשאלו אף במדינה וצ"ל משום דהוי חשש פקו"נ הותר לבישת בג"כ ובזה יש ליישב קושי' תוס' עירובין מ"ה דאמרינן שם דאפילו באו אויבים על עסקי קש ותבן אם הוא עיר הסמוכה לספר מחללין את השבת דכעסקי נפשות דמי ויליף לה מקרא דהגידו לדוד פלשתים נלחמים בקעילה והמה שוסים את הגרנות והקשו תוס' דמנלן דבשבת הוי ולהנ"ל נכון דאף דהוי בחול מוכרח דהוי פקו"נ דאל"כ האיך שאל באו"ת במדינה ולבש הכהן בג"כ שהם כלאים וע"כ משום פקו"נ והרי לא באו אלא לבוז את הגרנות וע"כ דבעיר הסמוכה לספר הוי גם בזה סכנת נפשות וממילא גם בשבת מותר וא"ש: ומ"ש כת"ר לרמב"ם פ"י מכה"מ דהשואל פניו כלפי הארון האיך שאלו באו"ת במחנה כשאין שם ארון לפע"ד מרמב"ם גופא מוכרח דארון אינו מעכב לשאלת או"ת רק לכתחלה הוצרך לשאול כלפי ארון דהרי כ' הרמב"ם שם דבבית שני לא היו שואלין באו"ת משום דלא היה רוה"ק שורה על הכהן ותיפוק לי' דבבית שני לא הי' ארון וע"כ דאינו מעכב. וקצת ראי' נ"ל לדברי כ"ת דלא הותר לבישת בג"כ לשאלת או"ת רק במקדש אבל במדינה לא הותר רק במקום פקו"נ מהא דאיתא בתוספתא הובא בתוס' מנחות מ'

דבגדי כ"ג היוצא בהם למדינה חייב ועי' בתוס' שם דחייב מלקות מה"ת משום כלאים והרי הטעם דהותר במקדש אף שלא בענין עבודה כתב בשו"ת שאגת ארי' משום הואיל ואי מיקלע לי' עבודה וא"כ בכ"ג דחזי לשאול באו"ת אף במדינה יהי' מותר ללבוש ח' בגדים מטעם הואיל ואי מקלעי לי' שם איזה שאלה הצריכה לכלל ישראל חזו לי' וע"כ דבאמת לא הותר כלל לשאול באו"ת רק במקדש או בהר הבית ואי דלמא מתרמי איזה שאלה שיש בה פקו"נ הרי זה לא שכיח כעין שכ' תוס' פסחים מ"ו דחולה שיב"ס לא שכיח אבל יש לדחות כיון דאין נשאלין לאו"ת רק למלך ולכלל ישראל זה גופא מילתא דלא שכיחא ול"א הואיל בזה דלא שכיחא:

ועפ"י הנ"ל י"ל הא דאמרי' בתוספתא בגדי כ"ג היוצא בהן למדינה חייב דיש לדקדק למה נקט בגדי כ"ג דוקא הא גם בכהן הדיוט כן שיוצא למדינה חייב ולהנ"ל י"ל דרבותא קאמר דכהן הדיוט בודאי חייב דהרי אינו חזי מבחוץ לשום דבר כי כהן הדיוט אינו נשאל באו"ת אלא אפי' כ"ג דגם במדינה חזי לפעמים לבגד"כ לשאול באו"ת אפ"ה כיון שיצא בהן שלא לצורך חייב דל"א הואיל כיון דלא שכיח. ואולי י"ל בפשוט דדעת התוספתא כמ"ד דאבנטו של כה"ג ביוה"כ זה אבנטו של כה"ד א"כ ממילא לא הי' בבגדי כהן הדיוט כלאים כלל ואינו חייב מלקות לכך נקט בכה"ג דבגדי כה"ג יש בהם כלאים לכ"ע ואף דגם בבג"כ הדיוט נהי דכלאים ליכא אסור ליהנות בהם מחוץ למקדש מכ"מ י"ל דזה רק איסור דרבנן דכיון דניתנו ליהנות בהם במקדש ל"ש מעילה מה"ת וכ"כ במקנה קידושין נ"ד אבל של כה"ג שיש בהן כלאים לוקה משום כלאים ומדיוק בזה הא דבגמ' יומא ס"ט איתא דבג"כ היוצא בהם למדינה אסור נקיט לשון אסור ובתוספתא קתני חייב דהגמ' מיירי בבגדי כה"ד שאין בהן כלאים וזה רק איסור בעלמא אבל בתוספתא קאמר בהדיא בגדי כהן גדול דיש בהן כלאים וחייב מלקות וא"ש. ושוב עיינתי בתוספתא שהובא בתוס' מנחות הנ"ל שז"ל בגדי כהנים ובגדי כהן גדול אין בהן משום כלאים בגדי כה"ג היוצא בהן למדינה חייב ובמקדש בין לשרת בין שלא לשרת פטור עיי"ש ומדקתני ברישא בגדי כהנים ובגדי כה"ג אין בהן משום כלאים דהכוונה במקדש מוכח דגם בבגדי כהן הדיוט הי' כלאים דאל"כ פשיטא דבבגדי כהנים ליכא כלאים כלל וא"א שוב לומר דהא דנקיט בסיפא בגדי כה"ג היוצא בהן למדינה חייב משום דבגדי כה"ד ליכא כלאים וע"כ כתירוצי הראשון דנקיט בגדי כה"ג לרבותא ושו"ר במראה"פ פ"ט דכלאים שכ' לפרש דברי התוספתא דנקיט בסיפא בגדי כה"ג היינו בגדי לבן שאין בהן משום כלאים בזה הותר במקדש אף שלא לשרת אבל בגדים שיש בהן כלאים לא הותר אף במקדש רק לצורך עבודה כהרמב"ם ז"ל ומפרש בגדי כה"ג היינו בגדי בוץ וצ"ע דא"כ היאך קתני

חייב כיון דאין בהן כלאים נראה דגם במדינה ליכא חיוב רק איסורא בעלמא כמ"ש לעיל בשם המקנה:

וע"ד אשר הביא כת"ר דברי הלק"ט סי' רל"א במי שחבל בעצמו ועשה לעצמו טריפה והתרו בו אם ב"ד הורגין אותו דהוי כהורג אחרים מקרא דאך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ופלפל כ"ת דהוי עדות שאאי"ל דהא העדים לא יהרגו כשיוזמו כדין הורג טריפה ואני תמה שבלעדי זאת הדבר תמוה דהא להדיא כ' תוס' סנהדרין ע"ח ד"ה בגוסס ביד"א דמי שעשאו גוסס אינו נהרג כיון דבעי חבישה והקילה תורה שלא להורגו תיכף וכיון שנהרג ע"י אחר אין הורגין למי שעשאו גוסס עיי"ש והרי עשאו גוסס הוי כמו שעשאו טריפה כדאמרי' שם ואפ"ה אין הורגין אותו עד שימות מאליו א"כ ה"נ בעשה לעצמו טריפה א"א לב"ד להרוג אותו דהא לא גרע מעשה טריפה לאדם אחר דאין הורגין אותו עד שימות הטריפה ועי' בגיטין מ"ג מבואר דגם שור שהרג את האדם שעשאו טריפה אין משתלם רק לאחר מיתה והיא מטעם הנ"ל דכופר במקום מיתה עומדת וכשם שאין הורגין הרוצח עד שימות הטריפה כך אינו משלם כופר עד שימות. וגם זאת תמהני על הלק"ט שהרי בקרא כתיב אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש ולשון דרישה בידי שמים הוא ומוכח דב"ד אין הורגין אותו וכ"כ רש"י שם להדיא דדרישה בידי שמים הוא וכן מבואר במשנה סנהדרין פ"ט וכ"ה להדיא ברמב"ם ז"ל פ"ב מה' רוצח ה"ג דדמכם לנפשותיכם אדרוש היינו בידי שמים אבל בדיני אדם פטור ע"כ דברי הלק"ט תמוהים ואין להאריך יותר:

סימן קנ

לכבוד תלמידי היקר החריף ובקי עצום וכו' כמר הלל שפערבער יחי': ע"ד הדו"ד באשה שהפקידה אצל חברתה מרגליות ונאבדו שהנפקדת אמרה שא"י כמה היו שוין הדבר פשוט דמחיובת לישבע שאינן ברשותה ולשלם כפי השיוי שאומרת המפקדת ואין על המפקדת רק חרם כמו בכל משואיל"מ ועי' סי' ע"ב ומה שנסתפקת אם המפקדת יכולה לקבל בחרם חמור על שיוי המרגליות שהיא לא קנתה אותן רק בעלה קנה אותן ואמר לה שכך נתן בעדם הנה הדבר פשוט שזה שאמר לה בעלה הוי רק טענת ספק ואינה יכולה לישבע ע"ז כמבואר סי' ע"ה בהוגד לה מפי נאמן וגדולה מזו כ' בקצוה"ח סי' רכ"ד ס"ק א' דגם בהוגד מפי עדים כשרים כל שלא העידו בב"ד הוי רק טענת ספק וכמ"ש בתשו' חות יאיר סי' קפ"ב שהבאת אמנם מה שדן בזה החו"י בתשו' לענין לישבע לאנס שהאשה שעמו נדה שאין האיש יודע רק האשה הגידה לו וכתב בחו"י דא"י לישבע ע"ז דגם בדיני ממונות כן לא ברירא לי דבדיני ממונות שאני דיכול לומר את מהימנת לי

בשבועה והוא לא מהימן לי כדאי' בב"מ ג' ואין אדם נאמן כלל בשבועה להוציא מיד חבירו או אפי' ליפטור זולת אותו האיש שיש לו דו"ד עמו אמרה תורה שנשבע ונפטר אבל בנשבע לאנס שאין בזה ענין נאמנות ממון רק השאלה לשמים אם יכול לישבע נראה כיון שהאשה נאמנת ע"ע שהיא נדה כדין ע"א נאמן באיסורין וכשמאמין לה נמי בלב שאומרת אמת יוכל לישבע ע"ז לאנס ולא אדע כלל החילוק שרוצה בחו"י שם לחלק בין אשה דעלמא לאשתו דבאשתו יכול לישבע משום דכתיב וספרה לה דאטו וספרה לה דוקא באשתו אמרו הרי כל דיני נאמנות באיסורין ילפי' משם וע' בריש גיטין ברש"י ותוס' שם ורמב"ן שם דמטעם בעלים מיהמנא ועכ"פ גם אשה דעלמא שאומרת שהיא נדה נאמנת ולענין שבועה שאין בזה הוצאות ממון או פטור מממון שפיר יכולין לישבע ע"ז וראי' מהא דסוף יבמות דנשבע ר"נ האלקים אכלו כווריי לחסא ובתשו' מיימוני להל' אישות הקשה דהאיך יכול לישבע ע"ז ותירץ דהוי רוב גמור דמועיל אף בדיני נפשות עיי"ש וכ"ה בתה"ד סי' רמ"א עיי"ש ואכתי הא כל הענין שחסא נטבע שמע ר"נ מפי גוי מסל"ת שאין לו שום נאמנות לענין ממון רק לענין עגונה הקילו רבנן והאיך נשבע ר"נ ע"ז וע"כ כיון דנאמן לענין זה וגם דעתו של ר"נ היתה סומכת עליו שאומר אמת יכול לישבע ע"ז. אך בנ"ד לענין ממון פשוט שא"י לישבע ע"ז: אך גם בקנתה בעצמה המרגליות דפשיטא לך דאם תשבע בכמה קנתה צריכה הנפקדת לשלם כן אינו ברור כלל דבש"ס סתמא כתבו כמה הי' שוה ולא משתמיט בשום דוכתא לומר שישבע בכמה קנה ואולי משום דהתשלומין צריכין להיות כמו השיוי בשעה שנאנסו או נאבדו כדין כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה וע' בחו"מ סי' ע"ג סעי' ט"ו א"כ אי אפשר לישבע בכמה קנה דאולי נשתנה השער וע' חו"מ סי' רפ"ז דשערים עשוין להשתנות וגם אולי במשך הימים שנשתמשה בהם נפחתו משוין וע' מעילה י"ט דגם כלי זהב בזמן מרובה נפגם אמנם בידוע שלא נשתנה השער ולא נפגם צ"ע אם סגי שבועה שבכמה קנה אותו דאולי טעה בקנינו ונתן יותר מהשיוי והנפקד הרי א"צ לשלם רק כפי השיוי ואולי משום חזקה דלא שדי אינש זוזי בכדי אמרי' דודאי קנה בשיוי ויכול לישבע בכמה קנה ולא נפגם וישלם הנפקד כן וע' קצוה"ח ונתה"מ סי' ע"ח בענין שמא ושמא במקום חזקה דא"א פורע תו"ז אם צריך לשלם דלקצוה"ח מהני ולנתה"מ אין החזקה מכריע ולא הוי כברי וצ"ע וע' תענית כ"ב ודלמא שוה טפי א"ל בהכי שקלינהו עיי"ש דמשמע דזה הוי בירור גמור ועכ"פ בהלך אצל כמה שמאים קודם הקניה שפיר יתכן לומר דזה הוי השיוי וע' סי' ע"ג סעי' ט"ו לענין משכון ול"ד להוגד משנים דלא הוי ברי וא"י לישבע ע"ז משום דעדים צריכים להגיד לפני ב"ד אבל כשהגידו בתורת שומא הרי הן הב"ד השמאים

ונאמנים ויוכל לישבע שבכמה קנה וכשידוע שלא נשתנה השער צריך הנפקד לשלם כן. ובנ"ד שהיא לא קנתה הדבר ברור שצריכה המפקדת לקבל בח"ח שיוי המרגליות בבירור בשעת הפקדון עכ"פ:

בשלהי היריעה. במ"ש לעיל בדין שמע מעדים השיוי יש לומר עוד עפי"ד נתה"מ סי' כ"ח ס"ק ז' דכל שמעידין על דבר שלא נגמר בעדותן עדיין שום דבר א"צ להעיד לפני ב"ד וגם עד מפי עד נאמן כמו באומר אמרו יעו"ש:

סימן קנג

לכבוד הרב המאוה"ג מו"ה שמעון אלסטער נ"י אבד"ק יאשלישצק יצ"ו: מכתבו הגיענו, וע"ד שאלתו באיש א' שמכר פרה מבכרת שלו לעבדו לפוטרה מבכורה כנהוג ואח"כ מכר פרה זו לישראל אחר והקונה שחלו אם כבר מכרה להפקיעה מבכורה והשיב הן ואעפי"כ מוטב שגם הוא ימכרנה לנכרי ולקחה הישראל לביתו וילדה זכר אם הולד קדוש בבכורה ועיני כ"ת חזי בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' קצ"ו עובדא כזו שדעתו להתיר ושם בסי' ר"ש הוא כחוזר בו ואוסר עיי"ש ודרש חוו"ד והנה עיקר הטעם לאיסור בנ"ד הוא מחמת שהישראל שמכר הפרה הוי כגוזלה מהנכרי ולדעת כמה פוסקים הפקעת הלואה מגוי דשרי ה"ה פקדון וממילא דנעשה בהמה של ישראל וחייבת בבכורה אך הב"ש שם סי' קצ"ז כ' כמה טעמים להתיר וא' מהם דנהי דהפקעת פקדון שרי מכ"מ פשוט דאם תפס הגוי בחזרה לא מפקעי' מיני' וכיון דיש לעכו"ם זכות תפיסה לענין בכורה הוי כדידי' כדאי' בב"מ ע' גבי וולדות עיי"ש והוא טעם נכון מאוד ובסי' ר"ט כתב שבסי' קצ"ז נשען ע"ד נתה"מ סי' שמ"ח דכמו דגז"ע לא מיקרי לכם ה"ה הפקעת הלואה וביאר בזה ד' ש"ע אה"ע סי' כ"ח והיא השיג ע"ז דשפיר מיקרי לכם עיי"ש ולע"ד אף דמקרי לכם מכ"מ פשוט דאם תפס הגוי לא מפקינן מיני' וגדולה מזו דאף בהפקעת הלואה שאינו דבר מסוים ג"כ נראה דאי תפס העכו"ם כדי חובו לא מפקינן מיני' אף בזמן שיד ישראל תקיפה ולא עוד אלא שנראה דאם חזר הישראל אח"כ ותפס מגוי מפקינן מיני' דזה הוי גזילה ממש וכמ"ש כעין זה הר"ן בשבת פ' שואל לענין הלואות יו"ט דלא ניתנה ליתבע דאם תפס זכה עיי"ש ומכ"ש בהפקעת הלואה דנראה דנהי דהפקעת הלואה שרי מכ"מ ניתנה ליתבע בדיני ישראל והב"ד מוציאים ממנו וכמ"ש בתשו' חת"ס יו"ד סי' שט"ז וע' בקצוה"ח סי' קכ"ח שכ' דבידע הגוי ל"ש דין הפקעת הלואה והביא ראי' מערכין שקיבל עליו לדון בדיני ישראל הרי דב"ד מגבין החוב למלוה עכו"ם עיי"ש ומאז הערני ח"א בהא דקיי"ל בחמץ של גוי שקיבל עליו ישראל אחריות דעובר בב"י הואיל ואי מגניב בעו שלומי דהרי בידו להפקיע התשלומין מדין הפקעת

הלואה ולהנ"ל ניחא דעכ"פ מהני תפיסת הגוי ושפיר הוי גורם לממון וגם לד' הקצוה"ח וחת"ס הנ"ל ב"ד ישראל נזקקין לגוי להוציא חובו וגם י"ל לשי' רש"ל שבש"ך חו"מ סי' שמ"ח דבדרך מקח אסור לגזול עיי"ש ובקע"א היינו בע"כ בקבלת קנין כמ"ש בח"י סי' ת"מ והוי כדרך מקח ולרש"ל פשיטא דבנ"ד הוי דרך מקח ממש שהפרה של נכרי אסור להפקיע אמנם בנ"ד הוסיף כ"ת טעמא לאיסורא משום שהעבד שקנה מאז הפרה עמד עתה בשעת המכר ושתיקה כהודאה דמיא וכמ"ש נה"מ סי' פ"א ס"ק ה' והוי כאילו מכר העבד הפרה לישראל והוא לכאורה טעם נכון אמנם בגוף הדין דשתיקה כהודאה הבאתי בספרי מ"פ לחו"מ סי' פ"א תשו' הר"ח או"ז סי' כ"ב וסי' מ"ג דדעת הר"א שם דאם מכר או נתן ראובן שדה שמעון ללוי בפני שמעון דהוי כאילו ראובן שלוחו של שמעון וזכה והר"ח הרבה להשיב עליו דל"א ביה שתיקה כהודאה עיי"ש ובנ"ד לדעת הר"ח פשיטא דלא זכה הישראל בפרה אלא אפי' לדעת הר"א הא הטעם דנעשה שלוחו והכא כיון דהעבד עכו"ם אין שליחות לגוי ולדבר הזה העירני תלמודי החריף כמר אורי נ"י:

ולכאורה יש לדון דגם לדעת הר"ח היינו במכר שדה אבל במטלטלין כיון שמשכם הלוקח בפני הבעלים ושתקו הוי כאילו מכרם הוא גופא וכ"נ מלשון נתה"מ שם סי' פ"א שכ' ומשכו אבל בתשו' הר"ח הביא ראי' מסוכה מ"א באתרוג של ר"ג שנתנו לר"י ור"י נתנו לראב"ע שכ' תוס' דר"ג נתנו לו אדעתא דהכי ותיפוק לי' כיון דנתן בפני ר"ג ושתק זכה ראב"ע וע"כ דשתיקה לאו כהודאה עיי"ש מוכח דגם במטלטלין הדין כן. והנה בספרי שם תמהתי על שי' הר"א מהתוספתא פ"ט דב"ב המוכר שדה חבירו במעמד חבירו לא עשה כלום כתב לקיים מאחריו דבריו קיימין ומצאתי בתשב"ץ ח"ג סי' ס"ח שהביא תוספתא זו ופירושה ברור כנדון הר"ח והר"א הנ"ל ומבואר כשי' הר"ח או"ז דשתיקה לאו כהודאה דמיא:

אלא שבתשב"ץ שם כ' דאם מכרו בפניו וראה אח"כ דר בו ולא ערער כלום הוי ככתב וקיים מאחריו וה"נ בנ"ד אפשר שאם ראה העבד אח"כ את הקונה משתמש בפרה ולא תבעו הוי כקיים מאחריו אלא שיש לומר דגם קיים מאחריו דמועיל היינו דאיגל"מ דנעשה שלוחו והכא אין שליחות לגוי ועוד דבנ"ד אין ראי' ממה שלא תבעו אח"כ דהא לא סילק כל דמי הפרה גם לישראל הראשון א"י לתבוע אם לא יסלק לו מעותיו והשני יש לו עכ"פ זכות הראשון והנה בחו"מ סי' רמ"א בהג"ה דאם ראובן אמר לשמעון בית לוי נתון לך במתנה ולוי קיבל קנין לקיים דברי ראובן אינו כלום ולכאורה זה סותר להתוספתא דהא קיים אחריו וראיתי בס' תוי"ר שם סי' רמ"א שהקשה מהתוספתא ונדחק לפרש התוספתא דמיירי בהכחשה וליתא דהתוספתא כפשטה וכמ"ש מהתשב"ץ

הנ"ל אלא שיש לומר דדוקא במכר במעמד חבירו וקיים מאחריו מועיל דאגל"מ דגם מעיקרא נעשה שלוחו ולכך שתק אבל הכא מיירי שלא מכר במעמד לוי ולכך אף שקיבל קנין לקיים דברי ראובן אינו כלום וגם יש לחלק קצת באופן אחר וצל"ע בגוף תשו' הריב"ש שהובא שם בהג"ה כי אינה ת"י:

והנה עכ"ז קשה להקל בנ"ד, אך כפי הוצעת המעשה שהקונה ישראל שאל להמוכר אם כבר נמכרה לפוטרה מבכורה והשיב הן נראה דבזה כיון דגלו שניהם אדעתייהו כי אדרבא ניחא להו המכירה הקודמת וע"כ אין כוונתם עתה להפקיע המכירה הראשונה ולגזול הפרה מהעבד רק שמוכר לו הזכות שהוא יפדה הפרה מהעבד הזכות שהיו לו לבעלים הראשונים כי אין אחר רשאי לקנותה מהגוי כמ"ש ט"ז בשם מ"ב סי' תמ"ח ומעולם לא כיון המוכר והקונה להפקיע מכירה הקודמת ובאמת שהשואל בתשו' בי"ש סי' קצ"ז כתב סברא זו אבל הוא כ' מטעם אומדנא ע"כ אף שהב"ש סי' קצ"ז הסכים לו חזר בו בסי' ר"ט אבל הכא שגילו דעתם בפירוש בשעת מכר בזה דמי לדברי הב"ש סי' כ"ח ס"ק ל"א דכל שאומר להאשה שהוא משכון הרי לא כיון לגזול והובא בב"ש שם וה"נ מעולם לא כיון למכור זכות הנכרי והישראל לא רצה לקנותו כלל ושוב אינו מגרע כלל מה שעמד העבד בעת המכירה כמובן וזה נראה ברור. והנה תלמודי החריף מו"ה יצחק בערגמאן העירני בדבר חדש דעתם שנתהוה חוק חדש שהמוכר פרה ומתה תוך ו' חדשים צריך המוכר להחזיר דמי ממילא אף אם העבד בעצמו מכר הפרה הרי אחריותה עליו עד ו' חדשים והוי יד גוי באמצע ופטורה מהבכורה וכעין הא דב"מ ע' דאי תפיס לי' שכ' תוס' שם כיון דמעיקרא הי' של גוי וגם עתה עכ"פ יש לו זכות תפיסה מיקרי יד גוי באמצע עיי"ש וה"נ כיון דאחריות הוי דבר הגל"מ לענין חמץ ונהי דשם לחומרא מכ"מ הכא לענין בכורה גם להקל יש לומר כן כיון דמעיקרא הי' הפרה של גוי והיא הערה חדשה וכ"נ מלשון הג"ה ביו"ד סוסי' שכ"א בעכו"ם שקיבל פרה מישראל לטפל בה חייבת בבכורה אף דאחריות על גוי עיי"ש ומשמע היכא דדוקא שגוף הפרה של ישראל אבל גוי שמכר פרה לישראל כיון דגוף הפרה של נכרי וקיבל עליו חיוב אחריות שפיר י"ל דמיקרי יד עכו"ם באמצע וע' תשו' צ"צ סי' ס"ב שכ' דגדולה מזו אם יש לגוי תפיסת יד מחמת אלמות חשיב יד עכו"ם באמצע לפטור מן הבכורה כמו דלענין ע"א לחומרא חשיב יד עכו"ם באמצע כדאי' בחולין פ' השוחט דף ל"ט עיי"ש והרי גול"מ חשוב עכ"פ לגבי חמץ לעבור בב"י א"כ לענין בכור הוי יד גוי באמצע ואף שברוט"א תמה על צ"צ מד' תוס' ב"מ ע' דאף היכא שמתחלה הי' של גוי ועדיין נשאר לו תפיסת יד מועיל זכות כל דהוא אבל היכא דמעיקרא לא היתה שלו אינו מועיל זכות כ"ד ומה"ט פסק הרמ"א

הנ"ל דחיוב אחריות אינו פוטר מבכורה היינו בבהמת ישראל אבל בבהמה דמעיקרא היתה של גוי ואחר מכירה נשאר עליו חיוב אחריות י"ל דפטורה מבכורה וכ"נ קצת מלשון מהרי"ו שהובא בהג"ה סי' שכ"א ובד"מ שם. ובנ"ד אין נ"מ כ"כ מזה דאפשר בדיניהם אינו מכירה כלל ואין חיוב אחריות עליו אך נ"מ במכירה גמורה שמכר גוי בהמתו לישראל וילדה בכור תוך ו' חדשים וצ"ע:

ובגוף הדבר לענין הפקעת פקדון מגוי אי שרי יש להעיר בהא דאמרי' פסחים ה' דגוי שהפקיד חמצו אצל ישראל אינו עובר אם לא קע"א הא כיון דהפקעת פקדון שרי שוב נימא דהוי כשלו הואיל ואי בעי מצי זכו בי' והרי כעין זה הקשו תוס' פסחים מ"ו בחמץ של הקדש דנימא הואיל ואי בעי פריק לי' ותירץ כיון שנתחמץ לא יפדנו וזה ניחא היכא דצריך ליתן מעות אבל הכא דמצי זכי בחנם שפיר שייך הואיל וי"ל דאין בידו להפקיעו דהעכו"ם יתבענו בערכאות ויוכרח לשלם לו ול"ש הואיל. ובזה יש ליישב ד' הרמב"ם ז"ל שלשונו מועתק בש"ע א"ח סי' ת"מ דאם אינו חייב באחריותו אינו חייב לבערו אפי' הוא כבוש ת"י כגון גר תושב עיי"ש שהוא פלאי דאטו בשביל שהוא גר תושב הוא כבוש ת"י ע"כ הוא בזמן שיד ישראל תקיפה ומה נ"מ אם הוא גר תושב או לא ובגמ' פסחים אמרו דגם עכו"ם שכבשתו אינו עובר אבל גר תושב לא נזכר שם ולהנ"ל יתכן דקשה לי' לרמב"ם בעכו"ם שכבשתו דע"כ היינו ביד ישראל תקיפה שפיר עובר מטעם הואיל ואי בעי זכי בי' מדין הפקעת פקדון ובערכאות לא יוכל לתובעו כיון דיד ישראל תקיפה ע"כ כתב כגון גר תושב ובגר תושב כיין דמצויה להחיותו מכ"ש שאסור להפקיע הלואתו או פקדונו כמ"ש בתומים ר"ס צ"ה וא"ש בס"ד. ושוב התבוננתי כוונה אחרת בדברי הרמב"ם במ"ש כגון גר תושב שאזיל לשיטתו בסוף פ"ו מה' ע"א שמי שעובד ע"א אסור להניחו בארץ ישראל אפי' לפי שעה עד שיקבל עליו ז' מצות עיי"ש. ע"כ כשכתב הרמב"ם אפי' הוא כבוש ת"י דהיינו שיד ישראל תקיפה בארצינו א"כ איך יהי' שם נכרי הא אסור לדור שם ע"כ כ' כגון גר תושב דזה מקבלין אותו לדור בא"י וזה ברור. אלא שבגוף שי' הרמב"ם תמהני דהא מקרא מלא הוא ונמכר לעקר משפחת גר ובגמ' ב"ק קי"ג מבואר דהיינו עובד ע"א ושם מיירי ביד ישראל תקופה כדכתיב ויצא ביובל ואפ"ה הניחון לגוי עובד אלילים בא"י וזה ראי' לראב"ד שם שחולק על רמב"ם:

סימן קנד

לכבוד הרב מו"ה יצחק קעלמאן אבד"ק ווישניוווטשוק יצ"ו:

מכתבו הגיעני ע"ד הדו"ד שבא לפניו בשני שותפים שהי' להם פלאץ בשותפות וחלקו ביניהם המקום וא' רצה לבנות בחלקו והשני לא הניח לו באומרו כי הוא אינו רוצה

לבנות עדיין ואם הוא יבנה מקודם אח"כ לא ירצה להסכים שיבנה הוא שבדיניהם השכינים יכולים למחות ובא איש א' קרוב למי שרצה לבנות וערב להשותף המוחה בת"כ שבאם ירצה הוא לבנות וימחה בידו השותף ישלם הוא סך שני מאות ר"כ מכיסו ועתה תובע להערב בד"ת באומרו שהשותף מוחה וע"כ לא הניחו לו לבנות והערב מכחיש שלא ערב לו מעולם וגם טוען שהשותף לא מיחה כלל ודרש חוו"ד. והנה לדון זה כערב בשעת מתן מעות ודאי לא ובערב שלא בשעת מ"מ בעינן קנין אלא דבחו"מ סי' קכ"ט סעי' ה' איתא דאפי' נתן לו ת"כ אם הוא במקום שלא נהגו לקנות בכך אינו מועיל רק שכופין אותו לקיים שבועתו עיי"ש ומשמע דבמקום שנהגו לקנות מהני ובזמנינו נהגו לקנות בת"כ ואף שכ' המחברים דת"כ בלי כסף מהני רק למי שפרע נראה דהיינו משום דמיחסרא כסף אבל בערבות דלא מיחסר כסף הוי ת"כ כקנין גמור מטעם סטימותא וע' בהג' אמ"ב לחו"מ סי' ר"א דלענין התחייבות נמי מהני סטימותא והביא מחו"מ סי' קכ"ט הנ"ל לענין ערב דהוי מתורת התחייבות עיי"ש:

והנה בנ"ד נ"מ אם הוא מתורת שבועה או מתורת סטימותא דמדין שבועה היינו כשמודה אבל כשכופר אין מחייבין אותו שבועה כדאי' בחו"מ סי' ס"ז סעי' ל"ד בתובע לחבירו שהבטיח לו מתנה בת"כ ומטעם סטימותא כשכופר משביעין אותו ולכאורה צ"ע גם במקום שנהגו לקנות מה מהני הא בש"ע סעי' ד' הביא י"א דגם התחייבות בשטר אינו מועיל בערב רק קנין וביאר בש"ך חו"מ סי' מ' ובכ"ד הטעם אף דחיוב בשטר מהני היינו במקום דלא הוי אסמכתא אבל ערב הוי כעין אסמכתא ובעי' קנין דוקא ומה"ט כ' הג' בית מאיר באה"ע סי' כ"ט דגם בנתן פרוטה לערב לא מהני מדין כסף דהוי אסמכתא עיי"ש וא"כ מה יתרון לת"כ מטעם סטימותא הא לא עדיף משטר וכסף דהוי אסמכתא ונראה דדעת הר"י שהובא בש"ע הנ"ל דבמקום דנהגו לקנות מהני הוא משום דת"כ הוי שבועה ומועיל לבטל אסמכתא כדאי' בחו"מ סי' ר"ז ולפי"ז מוכרח לומר דגם באתרא דנהגו לקנות בת"כ היינו דקנין נמי הוי אבל מדין שבועה נמי אית בה דאל"כ מה מועיל אתרא דנהגו לקנות הא הוי אסמכתא וע"כ דגם מדין שבועה נגעו א"כ השבועה מועיל לבטל אסמכתא אלא דמדין שבועה לחוד לא הי' חיוב על בניו כמ"ש בסמ"ע וש"ך שם ובציורוף הקנין מועיל וגם נ"מ לענין כשמכחיש דנותנין לו שבועה ובזה יש להבין דברי ש"ך שם סי' קכ"ט ס"ק י"ג שכ' ע"ד הסמ"ע דיש מקומות שנהגו לקנות בת"כ כמו דאיתא בסי' ר"א וכ' הש"ך דשם איירי בת"כ שאין עמה שביעה וי"ל דס"ל שלא גרע זה מסטימותא וצריכין בניו לקיים ודו"ק עכ"ד הש"ך ואינם מובנים לכאורה ונראה דק"ל דהא שם ת"כ הוי קנין במקום שאינו בתורת שבועה והכא ע"כ בתורת שבועה היא דאל"כ אינו מועיל

מטעם אסמכתא וע"ז כ' הש"ך דאף שהוא בתורת שבועה לא גרע מסטימותא ותרווייהו איתנייהו דאף שנתנו בתורת שבועה נהגו לקנות בו וא"ש באופן דנראה בנ"ד להשביע את הערב שכדבריו כן שלא ערב או שעכ"פ לא עשה ת"כ וע' רש"י בכורות נ' ד"ה התוקע כפו שכ' ואני שמעתי לא תהי' בתוקעי כף שמכין כפם על כפי חבריהם להיות ערב בעד אחרים עיי"ש מוכח דת"כ מועיל לענין ערבות ואף אם נימא דאינו שבועה כלל י"ל דת"כ עדיף משטר ומועיל גם לי"א הנ"ל וגם בגוף ד' הב"מ הנ"ל דכסף אינו מועיל בערב כתבתי בתשובה אחרת שאין דבריו מוכרחים:

אלא דבנ"ד יש לדון דאולי הוי אסמכתא גמורה ואף קנין לא מועיל דבערב דעלמא הרי אינו גזים רק שמשלם לו מה שחייב לו חבירו משא"כ הכא דהוי גזים והוי כמו אם איבד ולא אעבד אשלם אלפא זוזי דהוי אסמכתא גמורה כדאי' בסי' ר"ז ובסי' שכ"ח וממילא דאינו חייב כלום והא דבאוביר ולא אעבד אשלם אלפא זוזי חייב עכ"פ לשלם מה שהפסיד היינו משום תנאי ב"ד כמ"ש סמ"ע סי' שכ"ח ובנ"ד ליכא תנאי ב"ד וא"כ היי אסמכתא גמורה ולא מהני גם בערב וכמ"ש המחבר הי' קל" סעי' י' ואף שכ' רמ"א שם י"ח המוחזק יכול לומר קי"ל אמנם נראה כפי הענין הסך שני מאות ר"כ אינו גזים ואם מוחין לבנות יש לו הפסד יותר מזה וגם מניעת הריוח לענין זה הוי הפסד ושפיר יוכל להתחייב בזה. ואף דבאוביר ולא אעבד הטעם משום דבידו והכא לאו בידו מכ"מ בערב מועיל כיון דהשותף הי' יכול להתחייב יוכל הוא להיות ערב בעדו כמו כל ערב.

אלא דצע"ק באם השותף לא נתחייב בקנין ות"כ רק הערב דתו י"ל דהוי אסמכתא דהא דערבות מועיל הוא בדבר שהלוה חייב אבל הכא שאין השותף חייב ל"ש דין ערבות ואף שהוא התחייב עצמו תו הוי אסמכתא אלא יש לומר דבנ"ד הוי נמי מתורת שבועה דמהני לבטל כל אסמכתא דת"כ הוי שבועה לכן נראה לדינא דחייב הערב לשבע היסת שלא ערב אמנם כ"ז אם השותף התובע טוען ברי שיודע שהשותף מיחה ושבסרבתו נתעכב הבנין מטעם ערכאות ושגם הערב יודע מזה דאל"כ א"א לחייב שבועה לערב שלא ערב דהא אף אם יודה לא יתחייב ממון דיכול לומר דילמא לא מיחה השותף ובפרט כשהשותף לפנינו וטוען שלא מיחה: ושו"ר במכתב כת"ר שהתובע טוען כי הת"כ סי' גם על הערב שלא יעשה הוא מחאה ולא השותף ועתה טוען שגם הערב גופא עשה מחאה א"כ אף שמכחיש גם שניהם שלא עשה מחאה ולא ערב צריך לשבע היסת על א' מהנה אשר יבחר לו ובאם אין התובע טוען ברי שמיחה רק עפ"י ע"א שמעיד שהערב מיחה שפיר יש לחייבו היסת עכ"פ שלא ערב דהא אם יודה שערב יצטרך לשבע שבועה דאו' להכחיש העד ממילא צריך לישבע היסת שלא ערב דעל שבועה דאו' נותנין היסת

כמ"ש בש"ך חו"מ סי' פ"ז ס"ק ס"ה בשם רב האי גאון וע' תומים שם אבל באם אין לו רק אשה שמעידה שמיחה דלכל היותר גם כשמכחיש האשה אין עליו רק היסת א"כ עתה שאמר שלא ערב אין להשביעו היסת דהא גם אם יודה בזה לא יהי' לו רק היסת להכחיש העד בדבר המחאה וא"כ עתה אין להשביע היסת על היסת רק קב"ח יש לחייבו להערב כמ"ש במ"פ סי' פ"ז סעי' כ"ה אבל אם התובע טוען שהוא בעצמו יודע שהערב מיחה פשוט שהערב צריך לשבע היסת על א' משתי אלה או שלא ערב או שלא מיחה דהא התובע טוענו ממון וכשמכחיש צריך לשבע היסת כדין כופר הכל וע' ש"ך סי' פ"ז ס"ק ס"ג דבטוען נשבעתי דפטור היינו כשתובעו עפ"י ע"א דאו בעצמו יודע הרי תובעו ממון ודו"ק:

ובמ"ש לעיל כיון שהשותף לא נתחייב אפשר דאינו מועיל ערבות אף בקנין שו"ר דיש ללמוד ד"ז מחו"מ סי' קכ"ט בשואל חפץ ואמר אם לא אחזירנו אשלם לך כו"כ דהערב חייב אף דלגבי השואל הו"ל אסמכתא וה"נ בנ"ד ואף שהב"ח שם כתב דבעי' קנין בב"ד חשוב וכ"כ נתה"מ שם היינו משום דשם גזים לשלם יותר משיווי החפץ ואם השואל גופא הי' מתחייב הי' צריך קנין בב"ד חשוב וה"נ לגבי הערב אבל הכא דאינו גזים ואם השותף הי' מחייב עצמו בזה בקנין הי' מועיל כמו באוביר ולא אעביד ה"נ נתחייב זה שנכנס ערב בדבר אף שהלוה גופא לא נתחייב ומיהא אפשר דדוקא קנין בב"ד חשוב מועיל אבל קנין גרידא אינו מועיל רק בערב והכא כיון דהשותף לא נתחייב ל"ש דין ערבות והוי כמו שחייב א"ע באם השותף לא יניח אותו לבנות והוי אסמכתא כיון שאינו בידו אף דלא גזים ובעי' קנין בב"ד חשוב וכ"נ בש"ך שם דמקשה מסוסי' מ"מ וכוונתו דבכל גווני שאין נפרעין מן הלוה ל"ש דין ערבות ודו"ק. מיהו בתומים שם כתב דלרשב"א סגי בקנין לחוד ונתה"מ שם כ' בשם התומים להיפך וצ"ע דבתומים מסיק כמ"ש:

סימן קנה

להרב הה"ג וכו' מו"ה שלום גאבעל נ"י האבד"ק ברעזוב יצ"ו:

ע"ד השאלה באשה שא"י לטהר לבעלה מחמת שרואה תמיד על הבדיקה כמין שערות אדום ושחור ושאלו לרופאים ואמרו כי אינו מהמקור רק שבעור כיס השתן יש בו פצע והעד נוגע שם וגם היא בעצמה מרגשת כאב בשעת הטלת מי רגלים וגם כשתכנוס העד בטרם שמגיע לעומק כואב לה וכבר ראו עיני כת"ר דברי המקילין בקרטין ודרש חוו"ד: והנה הס"ט סי' ק"ץ נוטה להקל מטעם ס"ס דילמא מן הצדדים ואף אם תאמר מן המקור דלמא דם טוהר ולכך אף בנימוח טהור ונמשכו אחריו כמה מחברים גם בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' י"ז אבל הדברים תמוהין מאוד ומוכרחין לומר דהא דסי' קפ"ח דצריך לבדוק

אם נימוחו היינו ביודע ודאי שהם מהמקור או משום דאפשר לברורי אבל בא"א טהור וכ"ז דוחק גדול כאשר עלה לכל רואה וגם בתשו' ד"ח סי' ע"ב השיג על המתירין גם בתשו' בי"ש סי' ל' נראה דחזר בו ממ"ש בסי' י"ז שם ולא התיר רק ע"י בדיקת מוך או ע"י בדיקת כל הקרטין ג"פ והנה כת"ר כ' שלא עלה בידה בדיקת המוך כי נמצא גם על המוך והרופא אומר מחמת שנגע המוך בצדדים ונצטבע שם ולזה הי' אפשר לעשות ע"י שפופרת עם מכחול כמו בסי' קפ"ז ואז ודאי לא יצטבע המוך בצדדים ויהי' בירור גמור אם ימצא השערות ע"י בדיקה בעד כי הם מהצדדים אך אם א"א לבדוק באופן זה בנ"ד יש להקל כי הרופא אומר שיש לה פצע בעור כים השתן הוי עכ"פ כמכה שא"י אם מוציאה דם ויש להתיר מס"ס דלמא מהצדדים מפצע הנ"ל ואת"ל מהמקור דלמא מהשומא שבמעיה ואם אינו נימוח טהור א"כ בלי בדיקה טהור מס"ס ואין זה ס"ס מש"א דהא אם הוא מהצדדין הדם טהור ואם הוא מהמקור אף שהוא משומא השערות טמאים מדין מקמ"ט והו"ל ס"ס גמור כמ"ש בנוב"י מה"ק יו"ד סו' מ"א לענין אם המכה במקור דשרי מטעם ס"ס ואף דהכא המכה בצדדים לפי דברי הרופאים אכתי הו"ל ס"ס דהא אם מהמקור אכתי יש ספק משומא דהא השומא הוא מהמקור כמ"ש בתשו' ח"ק סי' מ"ו וא"כ אף באשה שאין לה וסת טהורה כמ"ש בנוב"י שם ומכ"ש הכא דיש לה וסת קבוע ובודאי דגם שערות שתראה בעת ווסתה טהורין דהא ל"ש הכא סברא דוכי לא תטמא לעולם דהא תהי' טמאה כשתראה דם ואף דמצד הסברא קשה בעיני לומר שמהפצע שבצדדים נצטבע העד בשערות כד' הרופאים דע"י הפצע הי' צריך להיות דם ממש ולא שערות וכ"מ בגמ' דשערות ע"כ שומא שבמעיה אבל כיון דיש מקילין בקרטין בכל גווני עכ"פ יש להקל בנ"ד דיש לה פצע בכיס וכאב והרופאים אמרו שמזה בא וגם בתשו' ד"ח הנ"ל סי' ע"ב מקיל בכה"ג כשיש לה מכה בפרוזדור אף שא"י אם מוציאה דם והנה הקולא הנ"ל מטעם ס"ס אף דאפשר לברר אם נימוח מכ"מ קשה מאוד לבדוק הקרטין והוי כא"א לברר ועוד כיון דא"א לברר ספק השני דלמא מן הצדדים א"צ לברר כמ"ש בנוב"י ובתשו' ד"ח:

אך צ"ע לענין בדיקת הפס"ט ויום ראשון מנקיים דבמכה שמוציאה דם כ' בחוו"ד סי' קצ"ז דהפסק מהרה צריך להיות נקי מדם דאם תמצא דם ל"ה בדיקה וכן ביום ראשון מנקיים וכן הסכים בזה האב"מ בתשו' סי' כ"ג והחת"ס יו"ד סי' קע"ז הסכים לו עכ"פ לענין בדיקה דהפס"ט א"כ הכא נמי נהי דמקילין מטעם ס"ס מכ"מ בדיקה ל"ה לענין הפס"ט אם תמצא שערות אבל יש לחלק דדוקא במכה שמוציאה דם אם מצאה עכשיו דם בבדיקה הוי רק ס' אחד דלמא מן המכה או מהמקור ואם מהמקור הוי ודאי טמא

אבל לענין קרטין דהוי ס"ס דאף אם מהמקור דלמא לא נימוחו וס"ס מטעם רוב והוי כודאי כעין דאמרי' בבכורות ז' רוב דגים במינם משריצין וכמו שבלע לפנינו דמי עיי"ש הרי דרוב הוי ודאי ועי' פלתי סי' ק"י שכ' דרוב ספק ומשם משמע דלענין איסור הוי רוב ודאי אף דלענין ממון אין רוב מועיל וע' תה"ד סי' שמ"ט ואף שבתשו' ד"ח סי' ע"ג כ' דאף המקילין בקרטין משום ס"ס מודי דהפס"ט ויום ראשון מנקיים צריך להיות נקי מקרטין ע"ש היינו משום דאינו ס"ס גמור דס' מן הצדדים אינו ספק דרוב מן המקור אבל בנ"ד דיש לה פצע בעור הכיס והוי ס"ס גמור ובתשו' חסל"א ח"ד סי' נ"ח נראה דהמקיל בקרטין אף בהפס"ט יש להקל מטעם ס"ס עי"ש ודבריו צ"ע:

גם אפשר לחלק דהא כל עיקר הטעם דבמכה שמ"ד כשאין העד נקי לא הוי הפס"ט משום דצריך לידע שהדם פסק ומה שאינה מרגשת אינו ראי' דהרגשה הוא רק בתחלת ראי' אבל כשראתה מאז ולא פסקה א"א להרגיש והבירור רק ע"י הבדיקה כח"ס סי' קע"ז וזה לענין דם שראתה מאז אבל לענין קרטין כיון דבימי ווסתה ראתה דם ממש ועתה בודקת והעד נקי מדם רק מוצאת שערות י"ל דהוי בדיקה גמורה שפסקה מן הדם שהיתה רואה והקרטין גופייהו טהורים מס"ס אך נראה דעכ"פ הבדיקה דהפס"ט כיון דצריכה בדיקה צריכה אז לברר את השערות ע"י מיעוך בצפורן ואם נימוחו תהי' טמאה דהא לא נשאר רק ס"א דלמא מן הצדדים ואם לא יהי' נימוחים ודאי טהורים הם והוי הפס"ט גמור וכן תעשה בראשון מנקיים וביום ז' תבדוק ולא תנסה את השערות דיש להקל דסגי בראשון כמ"ש בתשו' ד"ח ועכ"פ בהפס"ט וביום ראשון צריכה לברר ע"י מיעוך דאף שכתבתי לעיל דס"ס א"צ לברר אבל בבדיקה דצריכה לחפש בחורין וסדקין פשיטא דמחויבת לברר ע"י מיעוך ואם יהי' להדבר בלתי אפשרי לברר כגון שמחמת קטנן נאבדו מהעד כרגיל אם עי"ז תהי' בלתי אפשרי לטהר לבעלה יש להקל בנאבדו אבל אם תבדוק ויהי' נימוח הוי סד"א ואין להקל ואם לא יהי' נימוח ודאי טהורה ואף אם השערות יתפררו לפירורין קטנים כל שלא נצטבע בלחלוחית ממש הוי כלא נימוחו וטהורה:

סימן קנו

לכבוד הרב החריף ובקי מחצבת קודש כש"ת מו"ה משה סופר נ"י בהגאבד"ק ערלוי:

מכתבו הגיענו נכון וע"ד אשר דרש ממני לחוות דיעי בדבר פתיחת ספרים והסגירן אם רשום עליהם אותיות מטעם חשש מוחק וכותב בשבת דפליגי בזה לבוש וט"ז א"ח סו' ש"מ. הנה מה כוחי להכריע אבל כבר נתפשט המנהג להתיר כט"ז. ומה שפקפק כת"ר בהיתר הט"ז משום אינו מתכוין דהו"ל פ"ר ואף דהוי פ"ר דלא ניחא לי' תלוי

בפלוגתא דערוך ותוס' שבת ק"ג ובכ"ד דלענין פ"ר דלא איכפת לי' ולא ניחא לי' יפה כתב דעכ"פ אין חשש חיוב חטאת גם לתוס' דהוי משאצ"ל ועוד דאכשר דשרי לגמרי דהא התוס' סוכה ל"ג הביאו ראיית הערוך דשרי מהא דמוקי להא דממעטין ביו"ט בלקטן לאכילה ולא הוי פ"ר דאי"ל הושענא אחריתי הרי דפ"ר דלא ניחא לי' שרי ובתוס' דחו די"ל דמשום מצוה שרי עיי"ש הרי דגם לחולקין על הערוך משום מצוה שרי והתם ע"כ אין ההיתר משום מצות קיום לולב כדין דמלבד דאפילו שבות אינו ניתר לקיום מצוה כמבואר בר"ה דשופר של ר"ה אין מפקחין עליו את הגל אף בדבר שהוא משום שבות וגם הרי אין כאן מצוה ברורה לפנינו דהא הנלקט יש לו הושענא אחריתי לצאת בה וע"כ כוונתם שמא יזדמן מי שאין לו הושענא ויוכל לצאת בזו שבעל ההושענא יתנה לו לצאת בם ומשום מצוה שאינה לפנינו עדיין ודאי אין להתיר שבות ואפ"ה בהאי דינא דפ"ר דלא ניחא לי' מותר משום מצוה כל דהוא וא"כ גם בפתיחת הספר כדי ללמוד בו דהוי מצוה שרי וכן בסגירת הספר כיון דיש בזיון להניח ספר פתוח אף שאפשר להניח עליו מפה כדאי' ביו"ד סי' רע"ז זה ביוצא לצורך שעה אבל שיהי' הספר כל היום פתוח ומכוסה במפה ודאי הוי בזיון והוי כצורך מצוה כ"ד דשרי בפ"ר דלא ניחא לי':

וראיתי בס' מחנה לוי בחידושיו לסוכה שם שהק' על תוס' דמצוה שאני דהא אית לי' הושענא אחריתי ואינו שוב לצורך מצוה וכתב דמיירי שזו שעלו בה ענבים נאגד עם יתר המינים והושענא אחריתי אינה נאגד וכיון דמצוה לכתחלה באגוד שרי פ"ר דלא ניחא לי' עיי"ש ודבריו דחוקים דאין בזה שום רמז בש"ס דמיירי בכה"ג וגם הא אפשר בעניבה לדידן וא"כ אזדא לי' ההיתר דהושענא אחריתי והרי המג"א סי' תרמ"ו הביא דברי תוס' להלכה ע"כ נראה כמ"ש דהוי קצת מצוה אם יזדמן לו איש שאין לו הושענא ואפשר לומר בזה הא דכ' רמב"ם בלקטן א' לאכילה שרי והשמיט הא דהושענא אחריתי וכתב המ"מ דפירוש שלקטן אחר שאינן בעל ההושענא והוא ודאי יש לו אחריתי ע"ש ואכתי צ"ע למה שינה וכ' שלקטן אחר דהא גם בעלים שרי בדאית לי' הושענא אחריתי ולהנ"ל יתכן דרמב"ם סובר דפ"ר דלא ניחא לי' אסור רק לצורך מצוה שרי ובדאית לי' הושענא אחריתי הרי אינו לצורך מצוה כקושית מח"ל לכך שיכל את ידיו בלקטן אחר ובאמת לבעלים אין הושענא אחריתי והוי שפיר צורך מצוה כדי שיוכלו הבעלים לצאת בו ודו"ק:

וע"ד פלפול הי' נראה לתרץ הא דמשנו הש"ס דאית לי' הושענא אחריתי דאכתי הוי פ"ר דלא ניחא לי' והוא דבגוף קו' הש"ס והא מודה ר"ש בפ"ר לכאורה י"ל דתיקון דמיעוט ענבים ביו"ט הוי רק מתקן מדרבנן כמו טבילת כלי ביו"ט וכאשר באמת כן דעת רש"י

סוכה נ"ג שם ושוב י"ל דבאיסור דרבנן גם פ"ר שרי כנראה קצת מתוס' פסחים ואף שבמג"א סי' שי"ד כ' דאסור כבר הבאתו בספרי מ"פ שם דברי המאירי שבת כ"ז להתיר ודחה כל ראיות שהביא המג"א וצ"ל לדעת המאירי דמשמע לי' להרב דמיעוט ענבים ביו"ט הוי מתקן ממש כמו מב"פ דאסור מה"ת ול"ד לטבילת כלים וכ"כ המאירי שם להדיא אבל לכאורה אכתי מנ"ל לגמרא להקשות דלמא הוי רק מתקן מדרבנן לזאת נראה דפסיקא לי' לגמרא דהוי מתקן מדאורייתא דהא ת"ק אמר אין ממעטין משום דסובר דשא"מ אסור והשתא אם איתא דזה רק איסור דרבנן שפיר היו רשאין למעט לאכול הענבים בפה דהוי ע"י שינוי וכדאי' בתוספתא דקוצר בפיו מן המחובר פטור והובא בס' נשמת אדם ה' שבת וגם בספרי מ"פ סי' של"ו הבאתי דברי תשו' ר"ח או"ז סי' קפ"ח שכתב כן ונהי דמלאכה דאו' לא הותר במקום מצוה אף בעושה כלאחר יד היינו ע"י שינוי כמ"ש רש"א פסחים ס"ו ד"ה הנח אבל זה במלאכה דאורייתא אבל במלאכה דרבנן באופן שגם אם הי' עושה בלי שינוי הוי רק דרבנן ועושה ע"י שינוי שפיר שרי משום מצוה כדמוכח מלשון מהרש"א שם ועמ"ש במ"פ יור"ד סי' רס"ו בשם הפרמ"ג דמותר להביא חלוק דרך כרמלית ע"י מלבוש משום מצות מילה עיי"ש והטעם כנ"ל דהוי שבות וכלאחר יד ואם כן ע"כ כיון דת"ק אוסר למעט ע"כ דמתקן כזה הוא מה"ת לכך אף בפיו אסור כיון דאם עבד כדרכו אסור מה"ת כמהרש"א הנ"ל וא"כ שוב תקשו גם לראב"ש נהי דדשא"מ הא הוי פ"ר דפ"ר בדאו' אסור ולזה משני הבמ"ע דאית לי' הושענא אחריתי פירוש דבאמת תיקון ענבים ביו"ט היא רק מדרבנן לכך בדשא"מ מותר דפ"ר בדרבנן שרי והא דפליג ת"ק ואוסר אף בפיו משום דמיירי ביש לו הושענא אחריתי ואינו לצורך מצוה דהא יש לו אחריתי לכך אף שבות ושלא כדרכו אסור דהא גם שבות שלא כדרכו לא הותר רק משום מצוה והכא כיון דאית לי' ליכא מצוה אבל באמת כל האיסור דמתקן ע"י מיעוט ענבים מדרבנן ושפיר שרי ראב"ש מטעם דשא"מ דפ"ר בדרבנן שריא וא"ש:

סימן קנז

לכבוד הרב החריף ובקי מו"ה לייבוש שטערנהעלל אבד"ק סעלעטין: מכתבו הגיעני וע"ד הר' מיכאל בעירו אשר הגיד על שו"ב א' בכפר הסמוך כי הראה לו סכיניו ואינם כשרים לשחוט בו והגיד זאת לכמה בעה"ב מכפר הנ"ל ע"כ מנעו לאכול משחיטתו ושלחוהו לשו"ב מובהקים והראה לפניהם סכינו והעידו כי הוא עצהיו"ט ועתה כ"ת לבו נוקפו על השו"ב הנ"ל כי הוציא דיבה וש"ר וגם רגיל בכך להגיד כזאת על שו"ב כי אין סכינם יפה. והנה לכאורה לפי דעת הרמב"ם שביו"ד סי' ב' דבחשוד ורגיל לעבור עבירה א' צריך בדיקת סכין וה"נ כן אך כבר כתבו המחברים דהרמב"ם כוונתו בעבירה

שנפסל בה לעדות ומוציא ש"ר אף דנקרא רשע כדאי' בחו"מ סי' ת"ך מכ"מ לא אשכחן דנפסל לעדות בשביל זה דהוא לאו שאין בו מלקות דאף דאמרו בכתובות מ"ו דאזהרה למוציא ש"ר מקרא דלא תלך רכיל מכ"מ אין לוקין דהוי לשבא"מ ובלשא"מ לא נפסל לעדות וע' תומים סי' ל"ד וגם נראה דאזהרה זו היינו במוציא ש"ר ממש כגון על אשתו שזינתה כמו שנראה מד' תוס' כתובות שם ד"ה ר"י שהקשו שם על רש"י דא"כ כל אדם שהוציא ש"ר על אשתו שזינתה ילקה עיי"ש והכא אינו הוצאת ש"ר רק אמר שאין לו הרגשה בבדיקת הסכין ואין בזה כ"כ משום הוצאת ש"ר אלא דלכאורה יש לדון דעבר בלאו דלא תענה דזה הוי לאו שיש בו מלקות ושפיר נפסל לעדות בשביל הכי ואף דלא העיד בב"ד במנ"ח מ"ע ל"ז כ' דבאיסורין אף כשאמר חוץ לב"ד לוקה משום ל"ת כיון דל"צ להעיד בב"ד וה"נ אף דלפסול אדם אין דינו כאיסורין מכ"מ מה שאומר שאין סכין שלו יפה נאמן משום תא ואחוי לך וא"צ ב"ד לזה ויש לומר דעבר על לא תענה:

אבל מלבד שדברי המנ"ח תמוהים דבחינוך שם מ"ע ל"ז מוכח איפכא והארכתי בזה בתשו' להשיג ע"ד וגם הלום ראיתי בתשו' חסל"א יו"ד סי' ד' דפשיטא לי' דגם באיסורין שייך לאו דלא תענה כל שא"י לומר מבודה אני כגון שנעשה מעשה ע"פ אף שלא העיד בפני ב"ד וגם דבריו תמוהים אבל גם לדבריהם היינו באיסורין שע"א נאמן אבל הכא אין ע"א נאמן כלל לפסול אדם ובפרט שהשו"ב מכחישו רק משום תא ואחוי לך צריכין לברר אבל אין בזה ענין נאמנות כלל ול"ש לאו דלא תענה. וגם בר מן דין הא אין שום בירור שהשו"ב הר' מיכאל הגיד שקר דדלמא באמת הסכינים שהראה לו לא היו טובים אף שהסכינים שהראה אח"כ לשו"ב אחרים היו טובים דילמא מעיקרא לא כיון לבו דעיקר הרגשה תלוי בכוונת הלב כמ"ש הר"י הובא ביו"ד סי' י"ח:

אך לפי מ"ש כת"ר הגיד השו"ב הדבר הזה שהסכינים לא טובים אחר זמן רב שראה הסכינים ומצאה הקפידא מקום לחול שאם כדבריו כן הי' לו להגיד תיכף לאפרושי מאיסורא ונראה ששקר הדבר ומחמת שנאה שנתהוה ביניהם אח"כ חיפה דברים. וא"כ ראוי עכ"פ לקנוס השו"ב ולהעבירו על זמן קצר כפי ראות עיני כת"ר אך מקודם צריכין לשמוע מה בפי השו"ב הר' מיכאל אולי יש לו התנצלות על זה ששתק זמן רב ואם אין לו התנצלות מקובל יש לקנסו בממון או להעבירו על זמן מה אבל אין מקום ח"ו לפוסלו או להצריכו בדיקת סכין כמ"ש לעיל וגם הא כתב התב"ש סי' ב' סעי' י"ט מתשו' מהרי"ל דמידי דקיל בעיני אינשי כגון מבזה ת"ח כיון דקיל בעיני העולם כשר לאכול משחיטתו אף בלי בדיקת סכין עיי"ש וה"נ לשה"ר קיל בעיני אנשי טובא כמו שהמליצו ע"ז מאמר

חז"ל לית דעניא מכלבא דהיינו לשה"ר ע"כ ח"ו לירד לחיותו של השו"ב הר' מיכאל והנלע"ד כתבתי:

סימן קנח

לכבוד ידידי הרב הגאון הצדיק מו"ה שמעון סופר נ"י אבד"ק ערלוי: יקרתו הגיעני וע"ד אשר נסתפק כת"ה בענין מצות שילוח הקן שאינו נוהג אלא בשאינו מזומן וכפי הנראה בחולין קל"ט ברש"י ד"ה אלא דחזי דכל שזכה בבצים הוי מזומן וכן מבואר בגמרא חולין קמ"א ואי איתא להא דריב"ח דאמר חצירו של אדם קינה לו שלא מדעתו קרי כאן כי יקרא פרט למזומן ומוכח דבלא זכה אף שהביצים הם בחצר המשתמרת לא הוי מזומן וכיון שכן הרי באפשר לקיים שלוח הקן בנקל שיפקיר תרנגולתו שבתוך ביתו בפני שלשה וכשתטיל ביצה ותשב עליה יקיים מצות שילוח דאין הבית קונה לו התרנגולת כיון שאין רצונו לזכות בתרנגולת כלל דאפילו למ"ד חצירו של אד קונה לו שלא מדעתו אבל באין רצונו לזכות לא זכה כתוס' ב"ב נ"ד בשלא מדעתו דאינו רוצה שיזכה לו חצירו ובביצים בלא"ה לא זכה כ"ז שתרנגולת הפקר יושבת עליהן כמסקנת הגמ' בחולין קמ"א שם ויו"ד סי' רצ"ב ושאלה גדולה היא:

ולענ"ד הדבר מוכרח דאי אפשר לקיים מצות שילוח הקן באופן קל כזה דאל"כ למה ס"ד דש"ס חולין קל"ט שיחזור בהרים וגבעות כדי שימצא קן לקיים המצוה הלא באפשרי בנקל יותר להפקיר תרנגולתו. גם אם הדבר תלוי רק אם התרנגולת והביצים הפקר זה הוי אינו מזומן ואם אינם הפקר הוי מזומן למה נקיט במשנה לשון שאינו מזומן ליתני אינו נוהג אלא בהפקר וכן יש לדקדק בלשון הגמרא חולין קל"ט אלא לפניך למה לי לאתויי שהיו לפניך ומרדו הרי משכחת לה לחייב גם כשהם עתה לפניו בביתו רק שהפקיר האם וילדה אח"כ לזאת נלע"ד דהדבר כפשוטו דכל שמזומן לפניו אף שהפקירו פטור משילוח כיון שהתרנגולת בביתו ומזומן לפניו ודוקא באווזות ותרנגולין שמרדו בבעליהן וקננו בפרדס חייב בשילוח כיון דמרדו לאו מזומן הוא אבל הפקיר תרנגולתו בתוך ביתו ולא נעשה מורדת מזומן מיקרי אף שאינו שלו והא דגבי ביצים פריך בש"ס ואי איתא לדריב"ח קרי כאן כי יקרא פרט למזומן ומוכח דאי ליתא לדריב"ח ולא זה חצירו אף שהם בשובך שלו המשתמר לגבי אפרוחים קטנים וביצים שלא יוכלו לברוח אפ"ה כיון דאינו שלו חייב בשילוח התם שאני כיון דאין חצירו קונה לא שלא מדעתו ולא ידע בהם כלל לאו מזומן מיקרי לגבו ובזכה בהם דהיינו לריב"ח כיון דחצירו כידו וכבר זכה בהם ע"י חצירו הוי שפיר מזומן דהא הדבר משתמר שם. אבל באם שיכולה לברוח אפשר דמיקרי אינו מזומן כשמרדו אף שהם שלו ולא נעשה הפקר דהרי התוס' בחולין

קל"ט כיון דמרדו פקעה קדושתן הוכיחו מזה דאווזין ותרנגולים שמרדו נעשה הפקר וכן הוכיח הר"ן שם ובמהרש"א שם דקדק למה לא הוכיחו מגוף הדבר דהרי חייבין בשילוח מוכח דהוי הפקר דאל"כ הרי הוי מזומן ולמה להו להוכיח מהקדש ובלב ארי' שם כתב דדעת התוס' דיתכן דאע"ג דהם שלו אפ"ה כיון דמרדו לאו מזומן מיקרי וחייב בשילוח ע"כ הוכיחו כן מהא דהקדש יעו"ש ומוכרח לפי"ז לחלק בין ביצה שזכה בה לא הוי מזומן כדמוכח בדף קמ"א כיון דהדבר משתמר משא"כ לענין האם שמרדה:

ולהיפוך באם התרנגולת בביתו ולא מרדה אף שהפקירה והיא יוצאת וחוזרת לביתו כבתחילה אף שנעשה הפקר מכ"מ אכתי מזומן היא כיון דהיא בביתו והיא מזומנת לפניו ול"ד לביצה דאם לא זכה בה לא הוי כמזומן דשם לא ידע בה מעולם משא"כ בתרנגולת שבביתו שכבר היו שלו וידע בה הוי מזומן אף שהפקירו. והעיקר תלוי במזומן לפניו. ומצאתי סעד לדברי בדברי מרן החת"ס זצ"ל בחדושיו לחולין דף קמ"א בד"ה אאמם שכתב שם וז"ל והנלע"ד אותן האפרוחים שכבר זכה בהם ויש בהם גזל גמור שוב כשיגדלו ויהיו אפרוחים נהי דשוב לית בהו גזל גמור כאווזין ותרנגולין שמרדו מכ"מ כיון שבאין לכלובן לערב וגם בילדותן היו שלו ממש כו' ול"ד נמי לאווזין ותרנגולים שמרדו דהוי הפקר גמור כיון שאין באין לכלובן לערב אבל הני מתחילה הי' שלו וגם עתה באין לכלובן לערב בהני הוי גזל מפני דרכי שלום ואפשר מזומנים נמי הוי ובהא איירי בסנהדרין עיי"ש ואם כהמובן הפשוט דכל דאינם שלו לאו מזומן מיקרי וחייב בשילוח א"כ האיך כתב הח"ס דאפשר מזומנים מיקרי הרי כיון דמה"ת הוי הפקר האי לאו מזומן הוא וע"כ דאין דבר זה תלוי בזה דאף דהוי הפקר כיון דעכ"פ היו שלו מתחילה וגם עתה באין לכלובן לערב הוי מזומן ופטור משילוח: עכ"פ מבואר מדבריו דאפשר להיות מזומן אף שהוא הפקר א"כ הכא בהפקיר תרנגולתו והיא בתוך ביתו נראה פשוט דהוי מזומן ושוב מצאתי במשניות שנדפסו מחדש בפירוש מלאכת שלמה בחולין ר"פ שלוח הקן במשנה שם דקננו בבית פטור משילוח כתב שם דאפילו הפקיר אח"כ הבית פטור משילוח ול"ד לאווזין ותרנגולים שמרדו דשם היינו שמרדו ואח"כ קננו באיזה מקום אבל הכא שקננו בבית והיו פטורין משילוח אף שהפקירן לא נתחייבו דאלת"ה כל אדם יוכל להפקיר תרנגולתו שבביתו ויקיים מצות שילוח הקן עכ"ד. והנה מריש דבריו נראה דעיקר החילוק בין מרדו להפקירו היינו דשם מיירי שמרדו ואח"כ קננו היינו שהולידו בצים אחרי מרידתן אבל הפקיר תרנגולתו שכבר קננה והיתה פטורה תו לא הדרא ומיחייבא וא"כ הי' נראה דה"ה הפקיר תרנגולתו ואח"כ קננה בביתו דהיינו שילדה ביצים וישבה עליהם שפיר חייב בשילוח אבל מראייתו דאלת"ה כל אדם יוכל

לקיים שילוח הקן שיפקיר תרנגולתו מוכח דאף בכה"ג שיפקיר ואח"כ ילדה ביצים בביתו וישבה עליהם ג"כ פטור משילוח דאל"כ אכתי קשה כל אדם יוכל לקיים בכה"ג וע"כ דכיון דפשיטא לי' דאי אפשר לקיים בנקל באופן שיפקיר תרנגולתו מוכרח לומר דדוקא מרדו מהני דלאו מזומן הוא אבל הפקיר תרנגולתו אף שקננה אח"כ הוי מזומן לפניו ופטור אף דהוי הפקר גמור וכן מסתבר עכ"ז אין בידי להחליט בבירור לאשר מריש דברי המלאכת שלמה נראה דסובר דהפקיר תרנגולתו וילדה אח"כ וקננה על הביצים חייב בשילוח וצ"ע:

סימן קנט

שוכט"ס לכבוד הרב הגדול החריף ובקי מו"ה משה שפיצער נ"י דומ"ץ ד"ק מונקאטש:
מכתבו הגיעני, וע"ד שאלתו שרב א' שלח כרוז לטובת משפחה עניה בגליל שלו שצריכה אלף זהובים לתשלום חוב שעל ביתה כדי שלא ימכרו הבע"ח את ביתה ובכרוז לא נאמר שם המשפחה ומקומה ובאו נדבות רבות ונראה שיהיו יותר מאלף זהובים אם מותר לשנות המותר עבור עניים אחרים במדינתינו אשר צרכיהם מרובים:
והנה כ"ת הביא דברי הירושלמי המובא ביו"ד סי' רנ"ז סעי' ו' ואם ראו הפרנסים שיש צורך שעה ורצו לשנות הרשות בידם יעו"ש אבל נראה דזה דוקא בעניים סתם ולא בעני מיוחד כמו בנ"ד שזכה אותו עני וכ"כ בחכמת אדם בשער משפטי צדק באורך אמנם בנ"ד יש לדון אם זה הוי כעני סתם דאפשר עני זה היינו שאמרו בפירוש עני פלוני אבל סתם לצורך משפחה בגליל שלו אינו כעני ידוע והנה לשון הש"ע יו"ד סי' שנ"ו וטור שם מת שלא היו לו צרכי קבורה וגבו לצרכו מעות או שאר דברים אם כשגבו גבו סתם ולא יחדו לזה המת יעשו מהם צרכי מתים ואם יחדו לצרכי זה המת יתנו ליורשיו ומשמע אף שהפרנסים גבו לצורך זה המת שנצרך לו כיון שלא אמרו להנותנים בפירוש לשם מת פלוני יתנו לשאר מתים אף שאמרו בשביל מת וע' לשון רש"י סנהדרין מ"ח מותר המת לשם מת פלוני אבל אפשר דבנ"ד כיון שאמרו משפחה בגליל זה אשר נצרכה לבל ימכרו ביתה כו' הסימנים האלו הוי כיחדו עני ודו"ק:
והנה כ"ת הביא דברי הירושלמי פ"ב דשקלים גבו בחזקת שאין לו ונמצא שיש לו ר' ירמי' סבר מותר המת ליורשים א"ל ר' אידי הגע עצמך דלא כיון אלא לי' אמר לי' אנא לא אמרית את מנא לך יעו"ש א"כ לרב אידי הוי גבי' בטעות הנדבות שיבומו אחר סכום האלף כגבו שאין לו ונמצא שיש לו דלרב אידי אינו שייך ליורשיו ואף דר"י פליג עליו הרי כתב בפ"מ שם בטעמו דמה לי אם ניתותרו המעות ומה לי אם הגבייי' הי' בטעות הא מיהת זילותא הוא למת וליורשיו הוא דמחל לי' יעו"ש ובנד"ד שהנותנים אינם יודעים

למי ל"ש זילותא ואפשר מודה ר"י לרב אידי. ועפ"י סברתו דמטעם זילותא גם זולת זאת שאין הנותנים יודעים הי' אפשר לומר דלא חשו לזילותא לומר שעי"ז קנה העני המעות רק זילותא דמת אבל בחי ל"ש זילותא כלל וכיון דהוי בטעות לא קנאו א"כ בנ"ד דלחי אם הוי בטעות לא קנאו. אבל לכאורה פלוגתת ר"י ורב אידי הוא רק בגבו בחזקת שאין לו ונמצא שיש לו דהוי הכל טעות אבל במותר כיון דעכ"פ צריך כדי צרכו לא הוי בכל גבי' בטעות. אבל אפשר דשם כשגבו הפרנסים לא ידעו כמה יצטרכו ואח"כ ניתותר ל"ש כלל ענין גבי' בטעות כי עכ"פ הגבי' לא הי' בטעות רק אח"כ ראו שלא נצרכו כל כך אבל הכא הרי הסכום מסוים אלף כסף והנדבות שבאו אח"כ הוי בטעות ולא זכה המשפחה כלל לרב אידי ואפשר דגם ר' ירמי' מודה בזה דבגבו בחזקת שאין לו עכ"פ הגבאים דימו שאין לו והי' גבייתם כדין וזכו לו לעני אבל הכא הרי הגבאים יודעים שכבר נשלם האלף שורת הדין שלא יזכו כלל לאותה משפחה ואולי צריכין לשלוח המעות בחזרה למתנדבים האחרונים או עכ"פ לשאול מהם מה יעשו: והנה בגוף הדין דירושלמי אם הלכה כר"י או כרב אידי הנה ברע"ב פסק כרב אידי ובמראה"פ שם תמה עליו וכתב דסתימת רמב"ם וש"ע שאין חילוק ואף אם גבו בחזקת שאין לו שייך ליורשי', ובגליון הש"ס שם רמז לתשו' הרא"ש שהובא בב"י יו"ד סי' רנ"ג. והנה שם בתשו' הרא"ש כתב וז"ל על אודות השבוי' אשר כתבת שזכתה היא ובניה במעות שנגבו לצורך פדיונה ודמית אותו למותר בשבוי לשבוי אינה נראה בעיני דהא דדמי מותר שבוי לאותו שבוי היינו היכא שנעשית המצוה שגבו הממון בשבילה ומה שהותירו המתנדבים יותר מכדי פדיונה זכה בהם השבוי מאחר שהתנדבו לצרכו אבל בנ"ד שהמירה בון העכו"ם ודאי לא זכתה במעות שהתנדבו לפדיונה ולא זכו בניה אחריה דאדעתא דהכי לא התנדבו הגע עצמך הא דאמרינן מותר המת ליורשיו חולה שהי' גוסס ופסקו לו צדקה לצורך ארון ותכריכין ונתרפא וכי תעלה ע"ד שתנתן לו הצדקה כו' יעו"ש והנה מתשו' הרא"ש משמע דסובר כרב אידי דכל שהגבי' הי' בטעות חוזר לנותנים אבל בתשו' הרשב"א ח"א סי' שע"ה מבואר להדיא דאם נקבר המת ויש לו סיפוק ממק"א כל מה שגבו ליורשיו יעו"ש וזה כר"י וכהמראה"פ. ונראה לומר דלא פליגי רא"ש ורשב"א לפי טעם הפ"מ משום זילותא דמת קנאו וכבר כתבתי לעיל דלזילותא דחי נא חיישינן ע"כ הרא"ש שפיר כתב דאם הי' חולה וגבו לצרכי קבורה ונתרפא לא זכה דהא לא הוי זילותא דמת רק לחי אבל הרשב"א הא מיירי במת וזכה לו הזילותא אבל בנ"ד בחי יש לומר דהוי גבי' בטעות כל המותר כיון דכבר נשלם מקודם האלף כסף. ואף שבתשו' הרא"ש הנ"ל משמע הטעם דמותר שבוי לשבוי כיון שעכ"פ נעשה המצוה במעות א"כ לכאורה בנ"ד נמי

עכ"פ נעשה המצוה בסך האלף כסף אבל יש לומר דשם מיירי שכל המעות הי' מעורב וקנו לצרכו תכריכין או פדאוהו א"כ כל המתנדבים עשו מצוה והמותר זכה אבל הכא כיון שנשלם האלף כסף ומה שבא אח"כ מונח בפ"ע ואין רשות כלל לגבאים לערבם יחד א"כ ממילא הו"ל זכי' בטעות לגמרי: ומצאתי באור זרוע ה' צדקה סי' ז' נראה בעיני אני המחבר וכו' דאין ליורשים כלום דאומרן גדול הוא שלא הפריש מעותיו אלא לצורך מצוה אבל לא לצורך הרשות שיאכלו היורשים וכו' וההיא דנגמר הדין לאו ראי' הוא דלעשות מצוה במעותיהם שכשגובין לצורך מת זה נותן כ"א כנדבתו ונעשו שותפין וכשיקבר במעותיהם נעשו בהם מצוה וגמרו ומקנו לי' לגמרי הכל וזכה בכולם וזכה נמי יורשים אבל הכא שהקנה לצורך היתומה להשיאה בהם ומתה היתומה ולא נעשית בהם מצוה כלל ודאי לא נדר ע"ד שיאכלום יורשים ואין להם כלום עיי"ש ומדברי ר"ח מוכח בפשיטות דסובר כר"א בירושלמי אף במת אם גבו בחזקת שאין לו ונמצא שיש לו לא נעשה כלל מצוה במעותיהם לא זכה המת והרי ביתומה שמתה לא הי' טעות כלל בשעת הנדר לא זכתה ומכ"ש כשהי' בטעות. ועכ"פ בנ"ד כפי מה שכ' כת"ר שאין בדעתו כלל לזכות המותר לאותה המשפחה רק לשאול לנותנים ודאי נראה שכמו שיאמרו הנותנים רשאי לעשות כיון דלא זכה עדיין ובנ"ד ל"ש זילותא דנראה דלא חשו כלל לזילותא רק במת. ומתשו' רשב"א סי' שע"ה נראה דהא דזכה המת לאו מדין זילותא היא וע' במח"א ה' זכי' סי' ל"א שהקשה עליו דילמא מטעם זילותא ובאמת בגמרא לא נזכר האי טעמא דזילותא רק משו"ה מחול ליורשיו אבל לא דמשו"ה זכה המת ומזה מוכיח רשב"א דיש זכי' למת כיון דזכו עבורו ומכ"ש דבחי הוי רק מטעם זכיי' ובנ"ד הרי לא זכו בשביל אותה המשפחה וגם בלא"ה דעת הש"ך יו"ד סי' רנ"ו ס"ק ז' דגם בזכו לעניים מנותנים מותרין הפרנסים לשנות ובתשובה אחת הארכתי והבאתי דברי שט"מ ב"ב ח' בשם מהר"י הלוי דמבואר דסובר כש"ך ועכ"פ בצירוף כל הני טעמים נראה דבהסכמת הנותנים רשאי הרב ליתן לעניי אחרים ממדינה: ושו"ר בתשו' חת"ס ז"ל חלק ששי סי' מ"ו הביא דברי הירושלמי בפ"ג דשקלים שאם גבו בחזקת שאין לו ונמצא שיש לו ומסיק לא כיוונו אלא לי' יעו"ש אלא חוזרים לבעלים ראשונים. ולפלא שלא העיר כלל בהא דר' ירמי' נראה שחולק ע"ז ושוב הביא דברי הרשב"א שהובא בב"י סי' רנ"ג בשבוי שגבו לצרכו ומת שזכו היורשים וחילק בין האי לירושלמי דשם בשבוי שנגבה לצרכו היא משום זילותא קנאו אבל בנמצא שיש לו לאו זילותא היא דאדרבא נתגלה שא"צ לאחרים. ותמהני שלא זכר שר מדברי תשו' הרשב"א סי' שע"ה שמבואר דאף אם יש סיפוק ממקום אחר הכל ליורשים ומוכח דפוסק כר' ירמי'. ושוב הביא שם דברי הרא"ש בתשובה דפשיטא

לי' דאם מת קודם שנפדה לא זכו היורשים וכוונתו לחלק בין מותר המת שנעשה רצון המתנדבים ועשו צרכי השבוי או המת אע"פ שהותירו המעות מכ"מ כבר נעשה רצון המתנדבים וגם מעיקרא ידעו שאי אפשר לצמצם נמצא כבר יצאו מרשות המתנדבים יעו"ש ומדבריו סיוע רבה למ"ש לעיל דבנ"ד הוי גבי' בטעות דהא ל"ש לומר הטעם דאי אפשר לצמצם דהא ידעו בבירור שצריכין לזה אלף כסף א"כ הנדבות שבאים באחרונה הי' בטעות ושפיר יש לומר דמוקמינן להו בחזקת בעלים הראשונים. וגם נראה מתשו' ח"ס שם בסופו דחבר העיר שעל דעתו התנדבו רשות בידו לשנותם יעו"ש אף שהי' לעניים מיוחדים וזה כש"ך הנ"ל ועכ"פ חזי לאצטרופי לכל הני טעמים בנ"ד שרשאין הב"ד ופרנסים לשנות בהסכמת המתנדבים והמתנדבים בוודאי יתנו המעות לדבר מצוה וע' תשו' חת"ס יו"ד סי' רל"ח שכתב כן וכן מבואר באור זרוע ה' צדקה סי' ז' והבאתיו בספרי מ"פ לחו"מ סי' רנ"ג סעי' ט"ז:

ובדבר השאלה באשה אחת מהאמבורג ששל"ח ולכ"י זה ח' חדשים ובאה לקבורה במדינת צרפת ואח"כ נפתחה צוואה שלה ששם צוותה שתבוא לקבור במונקאטש כי שם מקום קברת בתה הקטנה. הדבר פשוט שמותר לפנותה כיון שצוותה כך כמ"ש חת"ס ח"ו סי' ל"ז שהביא כת"ר ואף אם לא קברוהו ע"מ לפנותו כיון דלא ידעו מהצוואה הוי בטעות וגם מצוה איכא להוליכה למקום קבר בתה ולקיים צוואתה. וכבר האריך כ"ת בזה והדין אמת:

סימן קס

לכבוד הרב המאוה"ג מו"ה נפתלי עהרליך נ"י אבד"ק דעליטין:

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה א' שלאחר ימי ספירת ז' נקיים וטבילה למחרתו היא שופעת דם והוא משונה ממראה דם נדותה ויש בתוכה כעין ליחה שקורין מאטעריא והרופאים הגדולים אומרים כי יש לה אבעבועות על האם ומתאבשים ולפעמים מתליעים ומוציאים דם וליחה ויש לה ג"כ כאב על הבטן אבל אינה מרגשת בשום מכה בפנים ועי"ז א"א לה לדור עם בעלה כי אף שהדם הנ"ל עפ"י רוב הוא רק יום א' אבל אם תצטרך לספור ז' נקיים שוב יגיע ווסתה כי עפ"י רוב הוא רואה א' לכ"ד ימים ודרש חוו"ד ממני: הנה מה שהדם משונה אין בזה צד להקל כי אולי נתבשל יפה מחמת שהוא לפני זמנו כמ"ש בתשו' הח"צ אך מחמת שרואין כמין מוגלא שזה מורה שיש לה מכה אבל המעיין שם בתשו' פנ"י יראה שלא סמך ע"ז לחוד רק בצירוף כמה טעמים ובס"ט גופא סי' קצ"א סק"ד הביא תשו' מהרי"ל סי' קע"ג במה שהדם כהה כמראה מוגלא אינו ברור להתיר עיי"ש וזה כסותר לדבריו סי' קפ"ז ואם שיש לדון קצת בין מראה כהה ודומה

למוגלא למוגל' ממש ובסי' קפ"ז מיירי במוגלא ממש אבל בס"ט גופא שם בס"ק קפ"ז דכ' דמוגלא ע"כ מכח מכה כתב שכ"כ הגה ש"ד ומהרי"ל והרי מהרי"ל גופא צרפו רק לסניף וגם בתשו' נוב"י יו"ד סי' נ"ה הביא ששאל לרופא ואמר שא"א לאיוטער בלי מכה ועכ"ז לא סמך עלה בלתי שיראו הרופאים בפרוזדור אם יש מכה וראיתי בתשו' תפ"צ יו"ד סי' כ"ט כ' דמראה מוגלא ע"כ מוכיח שיש מכה רק דהוי כמכה שא"י אם מוציאה דם דאולי דרכה להוציא רק מוגלא ולא דם וכ' דזה עדיף מתשו' פנ"י הנ"ל דליחה לבינה הוא מהמקור ע"ש ובאמת בעובדא דפנ"י הי' ליחה ירוקה וכ' שם בפירוש שהיתה כמו ליחה היוצאת מן המורסא שקורין געשווויר ובאמת שבתחלת התשו' שם כתב דאפשר דהוי ווסת ששופעת דם טמא מתוך דם טהור כי גם דם ירוק מן המקור אבל בסוף דבריו שם כתב דמוגלא ע"כ ממכה ועכ"ז לא סמך ע"ז לחוד רק בצירוף כמה טעמים ועי' בס"ט יו"ד סי' קפ"ט סעי' י"ט שהביא שם מתשו' פנ"י הנ"ל דכמו דאשה קובעת לה ווסת ע"י ששופעת דם טמא מתוך דם טהור ה"נ בשופעת מתוך מוגלא. ובספרי מ"פ שם נפלאתי דמה ענין דם טהור למוגלא דדם טהור בא מן המקור ומתוך שמרגלת בדמים טמאים רואה נמי דם טהור כדאי' בירושלמי נדה אבל מוגלא איני מן המקור. ועתה עיינתי בפנ"י שם שמיירי במוגלא שבאה ממכה שבמקור אבל גם זה אינו ענין לווסת כיון דהמוגלא ע"כ ממכה ול"ד לשופעת מתוך דם טהור שרואה דם טהור דרך ראיה אבל דם מכה אף שהוא מהמקור אינו ענין לראיה שנחוש מחמתו לווסת והפנ"י שם לא כ"כ רק בתחלת דבריו שהיה פשוט לו דליחה ירוקה הוא דם ירוק אבל לבתר דמסיק שהוא ממכה שיב לא שייך ווסת ודברי הס"ט צ"ע באופן שאף שמסתבר מאוד לומר דמוגלא מוכיח שיש מכה ועכ"ז לא סמכו ע"ז גדולי הפוסקים: אמנם בנ"ד שהרופאים אומרים שיש לה אבעבועות על האם אף שמצד נאמנות הרופאים יש לדון הרבה אבל נראה בנ"ד לא אמרו כן מצד השערה רק מה שראו בעיניהם ע"י כלו הראות שלהם שיש אבעבועות על האם ובזה י"ל דלכ"ע נאמנים כמ"ש בתשו' בי"צ יו"ד ח"ב סו' כ"ח דהוי מילתא דעל"ג עיי"ש שדבריו מסתברים וכ"כ גם בתשו' ד"ח יו"ד ח"ב סי' ע"ז ובפרט דיש רגל"ד שכדברי הרופאים כן הוא מאחר שיש ליחה מעורב בדם אך גם לאחר אמירת הרופא הוי רק כמכה שא"י אם מוציאה דם שהש"ך מחמיר בזה ופליג על רמ"א. אך בתשו' נוב"י יו"ד סי' י"א האריך לקיים דברי רמ"א באם המכה במקור הוי ס"ס עיי"ש ומיהו זה דווקא באינה מרגשת בבירור שהדם מהמקור אבל במרגשת בבירור שהדם מהמקור שוב ליכא ס"ס ואזדה לה היתר הרמ"א ונוב"י ז"ל והחו"ד החמיר ביותר דאין להתיר מכח ס"ס דרמ"א רק בלא הרגישה כלל דדם שלא בהרגשה דרבנן אבל יש לסמוך

על הנוב"י להתיר גם במרגשת אלא שא"י בבירור אם הרגישה מהמקור. והנה באשה שיש לה ווסת קבוע יש להנוב"י ז"ל חבר הרב רש"ז ז"ל בביאורו לסי' קפ"ט ס"ק כ"ג שיש להקל מטעם ס"ס באינה מרגשת בבירור מהיכן בא הדם וכ"ת לא ביאר בנ"ד אם יש לאשה ווס"ק דביש לה ווסת קבוע ודאי יש להקל אבל גם באין לה ווס"ק כיון דהנוב"י מקיל וגם הרב ז"ל אף שסיים קצ"ע מכ"מ לא החליט להחמיר ובנ"ד א"א לה לטהר לבעלה יש להקל ובפרט אם אינה רואה בשום פעם פחות מן כ"ד יום אף שאח"כ אין לה יום מוגבל יש לומר דבתוך כ"ד יום הוי ווס"ק כמ"ש נוב"י בכמה תשו' דיש להקל:
ולכאורה יש לדון עוד בזה דהא עפ"י אמירת הרופאים האבעבועות מתאבשים רק מתולעים לפעמים מוציאים דם א"כ הרי זה כמכה שדרכה להגלעות דאמרי' בש"ס דר"ע הורה בכתם להתיר וראה התלמידים מהנדזין זב"ז ואמר להם דם אמר רחמנא ולא כתם א"כ הכא בדם ממש אין להקל בכה"ג ובאמת לפימ"ש בנו"ב שם ליישב קו' הח"צ שהק' על הפוסקים דמתירין במכה שא"י אם מוציאה דם מהא דבכתם הוצרכו לידע שמתגלת ומוצ"ד משום דשם המכה בפרוזדור וליכא ס"ס אבל בעובדא דתשו' רשב"א המכה במקור והוי ס"ס. אם כן יש להקל עכ"פ במכה שיכולה להגלע גם בדם ממש מטעם ס"ס והא דדם ולא כתם היינו בליכא ס"ס שהיא בפרוזדור אבל להפליתי שמיישב קו' הח"צ במכה שנתרפאה שאנו בעי' לידע בבירור שמוציאה דם ע"י גילוע ע"ש וכיון דאעפי"כ התיר רק בכתם אם כן בדם ממש חין להקל ביכולה להגלע כיון דנתאבשה וזה כוונת הס"ט סי' קפ"ז ס"ק י"א במוסגר שכ' ליישב קו' הח"צ משום דאין דנין אפשר משא"א דאכתי קשה מהא דאמר ר"ע דם ולא כתם וכוונתו דהרי גם לאחר הבירור שיכולה להגלע לא התיר רק בכתם ובס' לחו"ש שם ס"ק י"ד לא הבין כוונת הס"ט וכ' דגם בזה יתכן התירוץ דאין דנין אפשר משא"א ודבריו תמוהים דהרי גם לאחר הבירור שיכולה להגלע אפ"ה הקיל רק בכתם וע"כ לומר דמכה שנתרפאה שאני א"כ אין להקל לענין דם ממש רק לדעת נוב"י יש להקל מכח ס"ס אמנם נראה כיון דיש מוגלא בדם א"כ עכ"פ המוגלא מוכיח שהמכה לא נתייבשה עדיין או נתגלתה ומוציאה ליחה א"כ אף שאין ברור שמוציאה דם תו יש להקל כמו בכל מכה שא"י שמ"ד ול"ד למכה שנתרפאה שאין מקילין רק בכתם דהכא המוגלא מורית שלא נתרפאה או שכבר נתגלעה ושם בכתם תולין ביכולה להתגלעות אבל הכא כבר נתגלה ואפשר דסיבת הדבר הוא ע"י הטבילה במים שנכנסין לגופה ומיא מרזי מכה כדאי' ביבמות קכ"א ע"כ רואה תמיד אחר טבילתה שע"י המים שנכנסו לגופה נתגלעה המכה ואפשר דבנ"ד שעכ"פ ברור שיש לה מכם עפ"י הרופאים שראו בעיניהם ובצירוף המוגלא שמעורב בדם יש

לומר דהוי כמכה שידוע שמוציאה דם וכעין זה כ' בסדרי טהרה סי' קפ"ז באשה שיש לה מכה וכאב בשעת ראי' כיון דהכאב בצירוף המכה הוי כמכה שידוע שמוציאה דם וגם בנ"ד יש לה כאב על הבטן ובאופן זה אפשר דיש מקום להקל אף במרגשת שהדם מהמקור כיון דהוי כמכה שידוע שמוציאה דם אלא דמסתפינא להקל בזה דמתשו' פנ"י נראה דלא בריר לי' כ"כ לסמוך על מראה מוגלא וגם הכאב בנ"ד הוא על הבטן יש לומר דלא בא כלל מהמכה דאל"כ היתה מרגשת כאב בפנים לבטן ע"כ אין להקל רק באינה מרגשת בבירור אם דם זה ממקורה מטעם ס"ס כהנוב"י והרב ז"ל וכ"ז שתראה דם כזה מעורב בליחה יש להקל ולטהרה כנלע"ד:

סימן קסא

לכבוד הרב החריף ובקי וכו' מו"ה יצחק רוזינבלאטט נ"ו בסקאליט: ע"ד שאלתו באיש כפרי א' שמכר בהמה מבכרת לאיש כפרי הסמוך לו וכעבור איזה שבועות בא הכפרי המוכר בש"ק להלוקח הסמוך לו ושאל אם כבר מכרו הבהמה לגוי ולא הי' הלוקח בביתו ואשתו אמרה שלא מכר והמוכר הכפרי הנ"ל מכרה אז בשבת ולקח אדרוין מהגוי וגם עשה הגוי הקונה משיכה כי נדמה לו שזה מותר וכעבור איזה שעות אחר המכר ילדה זכר ועתה השאלה על הוולד אם קדוש בבכורה:

והנה כת"ר הביא דברי תשו' פמ"א ח"ב סי' נ"ב שמתיר אם לא הי' האיש בביתו ואחר מכר הפר לפוטרה מבכורה והביא ראי' מתוס' ב"ק ס"ח דמותר לחלל מע"ש של חבירו מטעם זכי' וכן הביא ראי' מיו"ד סי' שכ"ח סי' ג' דאם יש חשש שתתקלקל העיסה מותר לאחר להפריש חלה ואין תשו' הנ"ל ת"י והנה ראי' הראשונה אינה מוכרחת כלל דשם הרי אינו מפקיע מחבירו בשום דבר רק מתיר המע"ש שלו אבל הכא מפקיע ממנו הבהמה ולכאורה בפשוט יש ראי' מהא דפסחים י"ג וא"ח סי' תמ"ג דמפקיד חמץ אצל חבירו רשאי למוכרו בשעה ה' וע"כ מטעם זכי' הוא דזכין לאדם שלא בפניו ונ"ל דשם דוקא בנפקד שסמך עליו אבל איש אחר לא ושו"ר בפ"ת יו"ד שם ס"ק ה' הביא דברי הפ"מ בקצרה וסיים שם דה"ה בחמץ כשאין האיש בביתו רשאי אחר למכור ע"ש ובאמת שלענין חמץ מצאתי הדבר מבואר להדיא כן במג"א סי' תל"ו ס"ק י"א דמועיל מכירת אחר אף שאינו נפקד א"כ גם לענין בכור יש לומר כן דהוי זכות להצילו מטורח הטיפול וכ"ת כתב כיון שראיית הפ"מ מיו"ד סי' שכ"ח לענין חלה והרי הקצוה"ח סי' רמ"ג קיהה בזה והביא דברי רשב"א נדרים ל"ו דהיכי דבעי' שליחות ל"מ ניחא לי' ע"ש וה"נ שליחות בעי' דילפי' כה"ת מתרומה ובמח"כ לא דק בזה דהא באמת בתורם משלו על של חבירו מטעם דזכות הוא לו וכן במוכר חמצו מועיל מטעם זכות רק דרשב"א כתב

דלא שייך זכות רק כשמהנה לחבירו ונותן לו איזה דבר אבל בתורם משל חבירו הרי אינו נותן לו כלום ולא מיקרי זכי' רק ניחותא ולכך השיג בקצוה"ח על דין דחלה דשם ג"כ ל"ה זכות ומה שתתקלקל העיסה ל"ה זכות דאפשר לאפותה ולספרים אח"כ עיי"ש אבל הכא שמקבל מעות מן הגוי בעד הבהמה הרי הוי זכות ואף דהמוכר חפץ לחבירו ל"ה זכות משום דלא ניחא לי' במכירה אבל הכא הא ניחא לי' להצילו מטורח הבכור והוי זכות גמור כמו קלקול העיסה אם לא הי' אפשר לאפות תחלה דמודה קצוה"ח דהוי זכי' רק בהשגתו דאפשר לאפות תחלה והכא הרי לא הי' אפשר להמתין במכירה עד שיבואו הבעלים שהרי ילדה תיכף וע' קצוה"ח סי' קצ"ה ס"ק ג' דסחורה בזול שקנה בשביל חבירו הוי זכות ע"ש וא"כ במוכר סחורה רעה י"ל ג"כ דהוי זכות ומכ"ש בבהמה מבכרת דמצוה למוכרה כדאי' בסי' ש"כ:

האמנם בגוף ד' פמ"א יש לפקפק דהא לענין הפקעת בכורה די למכור לגוי חלק כל דהוא באם וכ"ה ביו"ד סי' ש"ך דמצוה לשתף עם העכו"ם בזה"ז לפוטרה מבכורה וא"כ כשמכר כל הבהמה לגוי יש לומר דלא הוי זכות כיון דהי' אפשר להפקיע בכורה בשיתוף כל דהוא וכעין זה אשכחן במג"א א"ח סי' תמ"ג לענין חמץ דאם אפשר למכור לגוי שיחזירנו לו לאחר הפסח אסור לו למכור לעכו"ם שלא יחזיר ע"ש ואולי כיון דעכ"פ המכירה זכות הוא לו ניחא לי' גם במכירת כל הבהמ' לאפקועי מבכורה וגם בחמץ אפשר רק לכתחלה אבל בדיעבד מועיל המכירה לחלוטין אף שהי' אפשר לו למכור לגוי שיחזיר דעכ"פ גם זה זכות הוא. וע' בפ"ת סי' ש"ך ס"ק ה' שם מ"ש בשם תשו' חינוך ב"י דנראה דחולק על פמ"א הנ"ל ואולי הוא מטעם הנ"ל דמצד אפקועי בכורה הי' אפשר לו לשתף. וכ"ז אם הי' המכירה בחול אבל בנ"ד שהי' המכירה בשבת יש לדון ג"כ מטעם אשלד"ע דמעשה בטל לחד שינויא דתוס' ב"מ שהחזיק בו הנוב"י בכמה תשו' כאשר הרגיש בזה כ"ת וכ' דהכא שאני דדוקא בציוה לו לעשות עבירה אבל בשלח שליח סתם ועשה בעבירה לכ"ע המעשה קיים כמ"ש המש"ל הנה כן כ' נמי בקצוה"ח סי' קפ"ח ע"ש אבל נ"ד ל"ד להתם דשם עשאו שליח לשחוט והוא שחט לע"א א"כ הי' באפשרי שישחוט בהיתר אבל הכא הרי לא נעשה שליחו רק אנו דנין מטעם זכי' לכך כשמוכר נעשה שליחו א"כ הרי נעשה שליחו בעת מכירה ואז הי' באיסור והוי ממש כמו שציוה לו למכור בשבת דלנוב"י י"ל דשליחות בטל וזה ברור:

ועוד דנראה דאף לחולקים על נוב"י י"ל דהכא לא מהני דהנה גם בציוה לו לשחוט סתם ושחט לע"א לכאורה י"ל דהוי כשינה וכבר העיר בזה המקנה קידושין כ"ג בהא דכל הקדשים ששחטן של"ש כשרים הרי עבר בלאו דלא יחשב והוי כשינה בשליחות והוכיח

מזה דלא מיקרי שינוי מה שעשה השליח באיסור ע"ש וכ"ז בעשאו שליח לשחוט או כהן דתמיד הוא שליחו של ישראל והוי כעשאו שליח אבל הכא הרי לא עשאו שליח רק דנימא דמסתמא ניחא לי' שוב י"ל אדרבא איסורא לא ניחא לי' כמבואר בא"ח סי' תמ"ח בגוי שהניח חמץ בחצירו לא זכה דאיסורא לא ניחא לי' דליקני וע' בש"ע הרב שם אסברו' דחצר מטעם שליח ואינו נעשה שליח לזה ע"ש וה"נ בנ"ד ואף דהכא הוא רק איסור דרבנן הרי חמץ ביו"ט האחרון ג"כ דרבנן ואפ"ה אמרו איסורא לא ניחא לי' ואפשר לחלק קצת דדוקא שם דחמץ איסור חפצא הוא ואינו רוצה לקנות איסור אבל הכא הרי גוף המכירה אינו איסור רק משום שעושה בשבת ואיסור זה הרי אינו עושה המשלח שפיר י"ל דל"א בזה איסורא לא ניחא לי' כיון דהוא אינו עושה איסור וע' חו"מ סי' קע"ו סעי' י"ב בשותף שעשה סחורה בנו"ט כשהפסיד לעצמו ואם הרויח לאמצע ע"ש וצ"ע באם קנה שותף בשבת אם הוי כקנה מ"ט ע"ב לדינא כיון דגוף ד' הפמ"א אינם מוכרחים כ"כ והכא נוסף ע"ז שמכר בשבת דלנוב"י יש לדון מטעם אשלד"ע וגם להחולקים אולי דמי לחמץ דאסורא לא ניחא לי' לענ"ד לא יצא מידי ספק בכור:

ומ"ש כ"ת ליישב השגת קצוה"ח סי' רמ"ג הנ"ל על דין דחלה דלדינא דברי התה"ד נכונים לפי המבואר ביו"ד סי' של"א דבאומר לו כלך אצל יפות הוי תרומה וכ' בט"ז שם אף בלא עשאו שליח מטעם ניחותא דמצוה הרי דמהני ניחותא דמצוה אף שאינו יזכה לו שום דבר יפה העיר אבל אני תמה דהרי בחולין י"ב מבע"ל בעשה שליח לתרום ומצא תרום אם חזקה שע"ש דאימור אינש אחרינא שמע ותרם עיי"ש הרי דאם אחר תרם אינו מועיל אף דניחא לי' כאשר באמת מזה הוכיח הרשב"א ז"ל דלא מהני ניחותא גרידא וזה סותר לדין נ"ל דכלך אצל יפות מועיל בלא שוי' שליח והרי הרמב"ם גופא מרא דהאי דינא דכלך אצל יפות העתיק הדין דחולין י"ב הנ"ל בפ"ד דתרומות דאם אחר תרם אינו מועיל ואפשר לומר דמיירי בבא אחר ותרם מן הרעות על היפות והשתא אם זה שעשאו שליח תרם שפיר מהני דל"ש בזה אשלד"ע כיון דעשאו שליח בסתם וגם מטעם שינוי בשליחות ל"ש כיון דלא שינה בגוף הדבר כמ"ש לעיל בשם המקנה אבל באם אחר תרם הרי לא עשאו שליח מעיקרא רק דנימא דבשעה שתרם נעשה שליחו והרי אז תרם באיסור מן הרעות על היפות ושוב י"ל דאשלד"ע וגם כיון דהוא באיסור לא ניחא ני' וכמ"ש לעיל. אבל העיקר נראה בשיטת הרמב"ם דכלך אצל יפות דמהני בלא שוי' שליח היינו לענין שיהי' תרומה מכאן ולהבא דהרי עכשיו משוי לי' תרומה בדיבורו אבל בגמרא מיירי לענין שיהא תרומה למפרע בזה בעי' דוקא דשוי' שליח וזה כוונת המל"מ שם שהעתיק דברי ירושלמי שם דמכאן ולהבא נעשה תרומה אף דבש"ס

דילן לא משמע כן דהא פריך מינה למ"ד ישל"מ לא הוי יאוש וכבר האריך בזה בספר חלת לחם סי' ז' בדברים נכונים:

סימן קסב

לכבוד הרב הגדול וכו' מו"ה שמואל מיללער נ"י ראבדיק מעדליטץ: מכתבו הגיעני וע"ד אשר דרש כ"ת חוו"ד בדין מחט בחלל הגוף אם לדונו לודאי טריפה או לספק דתב"ש ופמ"ג בסי' נ"א כתבו דבעור שלם הוי ודאי טריפה דרוב הנבלעים דרך הוושט ובאין העור לפנינו הוי ספק דילמא מבחוץ נכנס ובחת"ס יו"ד סי' צ"ג מבואר דלעולם הוי רק ספק דלעולם מצוי לנקוב מבחוץ משנכנס דרך הוושט ויבא לחלל. ואיני רואה שום פלוגתא בין הח"ס לתב"ש ופמ"ג הנ"ל דבעור שלם גם הוא מודה דהוי ודאי גמור דרוב הנבלעים דרך הוושט רק באין עור לפנינו כתב הח"ס דאין לדון בזה מטעם רוב הנבלעים דרך הוושט משום דרוב הנכנסים דרך הוושט הולכים בלי פגע וכשרואין מחט בחלל י"ל דמבחוץ נכנס והוי ס' השקול וזה באין העור לפנינו אבל בעור שלם בפנינו הרי ע"כ שבא דרך הפה שוב הדרן לכללן דרוב נבלעין דרך הוושט ולא דרך הקנה אע"ג דרוב הנבלעים דרך הוושט נכנסים כדרכן ולא ניקבו הדקין זה רק שלא נימא דיותר מסתבר שבא מבליעה דוושט אמרי' דיש סברא להיפך דאם הי' בא דרך בליעה לא הי' נוקב לחלל אבל כשודאי בא דרך הפה אודות הספק אם דרך קנה או וושט אמרי' רוב נבלעים דרך וושט דזה הוי רוב אלים טפי שבא דרך וושט ואין סברא זו דכל הבא דרך וושט נכנס בלי פגע מכריע כלל הרוב שכנגד הקנה דהא מקור האי דינא דרוב נבלעין היא במחטא דאישתכח בריאה בחולין מ"ח דלרש"י ז"ל אזלי' בתר רוב דדרך הוושט נכנס וניקבו הדקין ולא אמרי' דאי מוושט נכנס הי' נכנס בלי פגע וע"כ דזה רוב גמור דל"ש שיבלע דרך הקנה והח"ס כתב סברתו רק דלא נדון לרוב גם נגד נקובת חוץ וממילא כשהעור לפנינו שלם דאין ספק רק אם דרך הקנה או דרך הוושט הוי רוב גמור דדרך הוושט. ומ"ש כת"ר לדון דגם באין העור לפנינו הוי ודאי טריפה דאיכא ס"ס לאיסורא שמא נבלע דרך הפה וע"כ ניקבו הדקין דהא רובן נבלעין דרך הוושט ואת"ל שיכנס מבחוץ אכתי שמא ניקב א' מאברים הפנימים והוי ס"ס לאיסורא וכ' שבס' בי"צ העיר בזה והעלה להלכה דמחט בחלל הגוף הוי ודאי טריפה דלא כתב"ש ופמ"ג:

והנה ס"ס כי האי כתבו רשב"א וריטב"א קידושין ע"ג אהא דאמרו שם דשתוקי כשר דאם אזלו אינהו לגבה הרי רוב כשרים ואי אזלא איהו לגבייהו הו"ל קבוע וכמע"מ דמי והוי ס' ממזר והתורה אמרה ממזר ודאי לא יבא והקשו הם דלמ"ל קרא הא הוי ס"ס להתירא דלמא אזלי אינהו לגבה והוי רוב להיתר ואת"ל דאזלא איהי לגבייהו אכתי

הו"ל ספק והיא ממש כעין ס"ס שכ' מעלתו אמנם בפנ"י שם בקידושין פיקפק ע"ז די"ל דהתורה לא אמרה ליזל בתר רוב רק בודאי אבל רוב מסופק אינו כלום ולא הוי ס"ס:
אך עכ"פ להרשב"א וריטב"א הרי הדבר מוכרח דהוי ס"ס בכה"ג להתירא ומכ"ש לאיסורא וא"כ יש לדון מחט בחלל הגוף לודאי טריפה אכן נראה נהי דהוי ודאי טריפה מכ"מ בהצטרף עוד ספק כגון ס' שמא מחמת חולי שפיר כתבו התב"ש ופמ"ג סי' נ"א דהוי ס"ס דהא נהי דרוב הנבלעים דרך וושט אבל אכתי מיהו מיעוט נכנסין דרך הקנה וא"כ יש רובא להתירא דילמא מחמת חולי ואת"ל מחמת קוץ אף בנכנס דרך הפה הא יש לומר דילמא דרך הקנה ונהי דהוי רק מיעוט אבל עכ"פ יש רוב להתיר אלא שהתוס' בכתובות ט' כתבו דרוב גמור אינו מצטרף לס"ס ובפנ"י שם כתב שמצא לראשונים שכתבו דהוי שפיר ס"ס כיון דעכ"פ יש צד יותר להיתר ואינו ספק השקול ובקדושין ע"ג כתב הפנ"י דע"כ הרשב"א וריטב"א הנ"ל דפשיטא להו דהוי ס"ס בהא דשתוקי הוא מטעם הנ"ל דעכ"פ יש צד יותר להיתר מלאיסור וחולקים על תוס' כתובות ט' הנ"ל והשתא במחט בחלל הגוף ויש עוד ספק כגון שאין רואין מחט וספק ע"י חולי או ספק שהמחט לאחר שחיטה נתחב הוי שפיר ס"ס ממ"נ דלדעת תוס' כתובות ט' יש לומר דהוי ס"ס גמור ואי דהאי ספק שמא ע"י קוץ ולא ניקב הוי ס"ס לאיסורא דילמא דרך הפה ורוב הנבלעים דרך הוושט ודילמא אף שבא מבחוץ ניקב איזה אבר שנקובתו אוסרתו הא יש לומר דרוב מסופק לא הוי ס"ס כפנ"י הנ"ל, ולשי' רשב"א וריטב"א דמוכח מדבריהם דרוב מסופק הוי רוב ויש לדון ס"ס בכה"ג הא לשיטתם גם המיעוט דילמא בקנה נכנס נצטרף לספק שקול דילמא מחמת חולי לשוי' רובא להתירא דלשיטתם כל ס"ס מטעם רוב ומועיל נמי מיעוט דעכ"פ נוסף הוא על ספק השקול לשוי' רובא. וע' בתשו' בי"ש יו"ד סי' פ"ט כתב נמי להקל דמיעוט דרך הקנה מצטרף לקורבה שיהי' עכ"פ ספק להצטרף לס"ס ע"ש. וה"נ הרי כשנמצא בחלל הגוף קרוב יותר לבטן מלפה ומצטרף נמי קורבה למיעוט דרך קנה ומצטרף לספק גמור לשוי' רובא: וגם בגוף הס"ס לאיסורא שכ' כת"ר יש לדון דהוי משם א' ואף דבדברי רשב"א וריטב"א הנ"ל הוי נמי משם א' יש לחלק דשם עכ"פ יש השתנות במעשה האיסור היכן הו' דאם אזלי אינהו לגבה הרי הי' הביאה אצל האשה ואם אזלא איהי לגבייהו הרי הי' הביאה במקום הבעל ואף שאין נ"מ לדינא מכ"מ הי' השתנות קצת במעשה האיסור וכן בהא דשם אונס חד הוא דכתובות ט' אף להפוסקים שחולקים על תוס' וסברי דהוי ס"ס אף דהוי משם א' משום דיש קצת השתנות במעשה דלספק שמא באונס הי' המעשה באונס ושמא ברצון רק דפתוי קטנה אונס הוא הרי הי' מעשה האיסור ברצון אף דלענין הדין הכל שוה אבל

הכא הרי גם במעשה אין השתנות דבין אם נכנס דרך הפה או נכנס מבחוץ הספק א' הוא שמא ניקב א' מהדקין א"כ במעשה אין שום השתנות כלל בין הספיקות והוי ס"ס משם א' גמור דלכ"ע לא הוי ס"ס ואפשר דגם מה"ת לא הוי ס"ס בזה שהוא מש"א ממש וע' בפמ"ג בכללי ס"ס ומ"ש כת"ר דיש נ"מ בין הספיקות דאם נכנס דרך הוושט יש לחוש לנקיבת הוושט דהוי נבילה ובנכנס מבחוץ אין לחוש על הוושט והוי רק טריפה אינו נכון דהוושט שבמקום שחיטה שנרב עושהו נבילה הוא כולו מבחוץ לחלל הגוף וגם כשנכנס דרך הוושט אם ניקב לא יבא לחלל הגוף והחשש הוא רק שניקב הדקין או הוושט שלמטה במקום שחיטה דהוי רק טריפה ובנכנס מבחוץ נמי יש ספק זה שמא ניקב א' מהדקין:

ומ"ש כ"ת דלשיטת התב"ש גם בעור שלם מבחוץ יש לומר דהוי ספק דילמא מבחוץ ואף דאין נקב ניכר הא אין אנו בקיאין בבדיקת כל הגוף ודילמא ניקב ואין אנו בקיאין כמו בפנים לחלל הגוף דחוששין לנקב משהו לק"מ דודאי בפנים שיש שם עורות דקין חיישינן טפי לנקב משהו ואינו ניכר משא"כ העור ובשר הבטן מבחוץ שהוא עב גם נקב משהו הוא ניכר אך בזה צ"ע שכ' התב"ש דלא הוי ספק רק באין העור לפנינו דהרי גם בעור לפנינו הרי מיירי שנמצא נקב בפנים וא"י אם מחמת חולי דבזה פליגי על פר"ח דבעור שלם מבחוץ לא הוי ס"ס והרי ע"כ כבר נחתך העור א"כ אף שהוא לפנינו יש לומר דילמא הי' באמת ניכר נקב משהו מבחוץ רק שבמקום נקב הזה חתך כעין דאמרי' בחולין י"א דילמא במקום נקב קשחיט וצ"ל דהתב"ש מיירי שלא נחתך העור דרך הבטן רק דרך הרגלים או דרך הגב ועור הבטן עודנו שלם ואם הוא לפנינו ורואין שהוא שלם טריפה ודאי אבל בנחתך דרך הבטן לכאורה גם אם הוא לפנינו יש לחשבו לספק וצ"ע:

ב) מ"ש כ"ת להשיג ע"ד הגאון מברעזאן שליט"א בספרו ג"ד סי' נ"ד שכ' דאם נשבר צלע יש לחוש לנפילה וצריך בדיקה באבר שכנגדו וגם הילוך יפה וכ"כ בשם ס' אל"ב דלא משמע כן בפוסקים הנה בספרי מ"פ יו"ד סי' נ"ח סעי' ג' הארכתי בזה שהדבר ברור דבכל נשבר אין אנו חוששין כלל לנפילה כל שלא ראינו שהי' הכאה בכח ושכ"מ בכ"ד וכ"כ בתשו' בי"ש יו"ד ח"א סי' מ"ב אמנם גם לחומרת הג"ד הנ"ל הדבר פשוט כל שהלכה אין לחוש כלל ול"ש בזה כל מילתא דלא רמיא ודילמא לא הלכה הילוך יפה כמ"ש בדע"ק סי' נ"ד ס"ק ג':

ג) ובדבר בהמה ששתתה פעטריאל שהביא כ"ת ד' דרכי תשובה סי' נ"א בשם שע"ד להכשיר וכ"ת פיקפק דזה שורף הב"מ ודמי לקורט של חלתית דבריו נכונים ומכ"מ אפשר כיון דלא ברירא לן אם דמי לקורט של חלתות יש להתיר עכ"פ ע"י בדיקת המעיים

כמ"ש בדרישה סי' נ"א ורש"ל בישש חולין סי' ק"ט וע' תב"ש סי' נ"א בדין הבהמות שאוכלין כלך ועי' בס' יד"י סי' נ"א:

סימן קסג

להרב הה"ג מו"ה מיכל האראדנער נ"י אבד"ק סטרעטין ולהמו"ץ דק' ראהטין:

מכתבם הגיעני בדבר הדו"ד שבא לפניהם בעסק מצרנות כאשר באו הטענות בארוכה במכתבם ואשיב בקצרה. הנה מה שרצו כ"ת לזכות את שמעון שישב מאז בבית בשכירות מישראל ועתה שכרו ראובן מיד בעה"ב מדין עני המהפך בחררה אף דלא הוי פיסוק דמים על שנה זו כיון שבשנים שלפניהם הי' פיסוק דמים והביאו כן מס' ד"ג כלל כ"ז סו' י"ב והביא ראי' ממלמד שמבואר סי' רל"ז שאם המלמד בבית בעה"ב אסור לאחר להשכיר א"ע מדין עהמב"ח ומשמע אף דלא הי' עתה פיסוק דמים ושכ"כ כתשו' מהרשד"ם ומהרי"ק הנה גם במקנה רפ"ג דקדושין כ"כ גבי מלמד דמסתמא ע"ד שכירות הראשונה הוא והוי כאילו כבר הי' פיסוק דמים ביניהם אמנם ראיתי בס' משפט שלום סי' רל"ז שהביא תשו' רש"ל סי' ל"ו שביאר הדין דמלמד דמיירי בלא שכרו לזמן קצוב רק שישלם לו בכל חדש כך וכך אבל בשכרו לזמן קצוב ואזדא לי' הזמן ולא הי' מדובר ביניהם הלאה להשוות על הדמים אין בזה משום עהמב"ח וזה דלא כד"ג הנ"ל אבל עיינתי בתשו' רש"ל שם וראיתי שביאר שם דדוקא במלמד בעיר שיש כמה מלמדים בזה ל"ש דין עהמב"ח רק בשכרו סתם לשלם בכל חודש אבל איש השוכר לעצמו בכפר מלמד מסתמא סמכא דעתי' להחזיקו כמה זמנים ע"ס פיסוק הראשון ולכך אף כששכרו לזמן קצוב יש בזה דין עהמב"ח וא"כ גם לענין שכירות בית יש לחלק בין שכירות בעיר שמצוי לשכור בתים ובין שוכר בית בכפר כמו בנ"ד ושו"ר בד"ג שם שיסודו מדברי מהרי"ק והעתיקו שם בסי' ט"ו בשכירות מהדוכס שכ' דהוי עהמב"ח דכן דרך ארץ ליקח מהאדון לזמן ובכללות הזמן חוזר ומחדש החוק עם האדון עיי"ש וזה כעין מלמד בכפר שכ' רש"ל באופן שאין מחלוקת בין מהרי"ק ורש"ל ומסתמא גם מהרשד"ם מיירי בכה"ג וא"כ לכאורה בנ"ד יש לדון מטעם עני המהפך בחררה ואף דעהמב"ח אין מוציאין ממנו מכ"מ הכא ששמעון השוכר הראשון מוחזק בבית יש לומר דאין מוציאין מידו כמ"ש בתשו' מהרשד"ם סי' רנ"ט דאם בא החפץ ליד הראשון אין מוציאין ממנו עיי"ש ויש בזה נ"מ רבתי בשוכר בית בכפר ושכרו אחר אף בגוונא דל"ש דין מצרנות כגון באשה ששכרה מכ"מ אין ב"ד נזקקין להוציא מן השוכר הראשון מדין עהמב"ח דפשוט דדין עהמב"ח שייך גם באשה אף דלא תיקנו גבה דין ועשית הישר והטוב לענין מצרן:

אך נראה בנ"ד שהבעה"ב אמר לשמעון מקודם כמה יתן בעד הבית על להבא והשיב שאם לא יהי' לו זכות מזיגה אין הבית שוה מאומה הרי עכ"פ בזה גילה דעתו דלא הי' מהפך על שבית לשוכרו ונהי דמטעם מצרנות אכתי יש לו זכות כיון דלא אמר לו בפירוש לא בעינא למיקני אבל עכ"פ הרי רואין שלא הפך בה וגם יתכן בנ"ד דבעה"ב הלך לראובן ותבע ממנו שישכור לו הבית ובכה"ג ל"ש כלל דין עהמב"ח אף שכבר הי' ביניהם פיסוק דמים כמ"ש סמ"ע סי' שפ"ו:

אך מדין מצרנות יש לזכות את שמעון אבל גם בזה יש לדון כפי שבא בטענתם שבעה"ב טוען שהי' מוכרח להשכיר לראובן שהי' ירא לבל יעשה לעצמו איזה רשיון מהממשלה על מזיגת יי"ש וישיג גבולו וחשש לפסידא ובכה"ג דבעה"ב חשש לפסידא י"ל דל"ש דין מצרנות כמו במוכר כל שדותיו וכה"ג כמבואר סעי' ל"ו. אמנם אם עתה אין שום פסידא למשכיר י"ל דשייך מצרנות כמ"ש סמ"ע סעי' ל"ו במוכר כל שדותיו ואח"כ באו כל המצרנים ליקח דלרש"י יש בזה דין מצרנות כיון דעתה אין פסידא למוכר אבל דברי הסמ"ע צ"ע דלפימ"ש בש"ע שם דאף אם בא המצרן ורוצה ליקח כל השדות אין דין מצרנות מוכח דלדינא בכל גווני היכא שיש חשש פסידא למוכר בשעת מקח אף דעתה אין שום פסידא אזדא לי' דין מצרנות ולא קיי"ל כהג"א ושו"ר בערך שי שם שתמה על הסמ"ע עיי"ש וביותר יפלא על נה"מ בחידושים שם שהעתיק לדינא דברי הסמ"ע ודבריו נפלאים דהסמ"ע יתכן שכתבו רק לרש"י ובאמת לרש"י גם בבא מצרן א' ליקח כל השדות יש לו זכות אבל בנה"מ שם פסק כהש"ע דבא מצרן א' ליקח אף כל נכסים אין לו טענה א"כ ה"ה בבאו כל המצרנים יחד ועכ"ז בנ"ד קשה לבטל דין מצרנות מחמת שאומר המוכר שהיה ירא לנפשו לבל ישיג לו רשיון כי אין קץ לחששות כאלה ואם נחוש לזה וכיו"ב יתבטל תמיד דין מצרנות ואין לנו לדון מסברא רק מה שאמרו חז"ל ומה שהמשכיר טוען עתה שאינו רוצה בשמעון המצרן הנה באמת אם יש לו איזה טעם הדין עמו ואם נראה לב"ד שאין לו שום פסידא והבדל בין המצרן לשוכר רק רוצה לדחות המצרן משום שהשוכר קרוב לו ודאי אין בדבריו ממש דמצרן קודם ועי' בתשו' ד"ח ח"ש חו"מ סי' י"ט. לכן לדינא הדבר מסור לפי ראות עינם אם אין קפידא כפי האמת בין מצרן לשוכר אז זכה הראשון מדין מצרנות באופן אם תבעו תיכף המצרן לשוכר כשנתפרסם דבר השכירות ואין להאריך יותר:

סימן קסד

לכבוד הרב החריף ובקי מו"ה חנה רייך נ"י בק' טשיטש:

ע"ד שאלתו באיש שהי' עם אשתו בלילה ואח"כ שכב במטתו ובבוקר מצא על חלוקו כתם ומדדו והי' פחות מעט משיעור מטבע קרייצער וגם לא הבחין אם הי' מראה אדום או געלב והחלוק כבר נכבס ונפשו בשאלתו אם האשה טמאה. והנה עיני כ"ת ראו ד' הפמ"א הובא בס"ט דלא גזרו כתמים בבגדי האיש ובלחו"ש תמה עליו מהתוספתא נמצאת על חלוק בנה השוכב עמה טמאה ולא בבנה בלבד אמרו אלא בכל אדם אלא שדיברו חכמים בהוה עכ"ל:

והנה לכאורה נ"ל ראי' להלחו"ש גם מש"ס דילן נ"ח דאמר רשב"ג לדברי אין קץ שאין לך אשה שטהורה לבעלה שאין לך כל מטה ומטה שאין עלי' כמה טיפי דם מאכולח לדברי חבירי אין סוף וכו' שאין לך כל סדין וסדין וכו' וכתבו התוס' הא דשינה הלשון בדידי' ממטה לסדין משום דבעי למימר דאפי' מטה של איש וכו' ע"ש ועדיין אינו מובן דמה נ"מ בזה דהא כל עיקר הוכחת רשב"ג שאין לך אשה בעצמה ראי' אלימתא היא דאל"כ אין לך אשה טהורה לבעלה אכן נראה דהוכחתו דאין לך כל אשה טהורה יש לדחות דתוכל ללבוש בגדי צבעונים כדאמרי' בנדה ס"א דהתירו בגדי צבעונים לאשה כדי לטהרה מכתמים לזאת בא רשב"ג לחזק הוכחתו דאין לך כ' מטה ומטה והיינו שגם על מטתו של הבעל יש טיפי דם מאכולת וממילא דנמצא גם על החלוק שלו וא"כ אכתי תהי' טמאה מחמת החלוק של האיש דהא לא התירו בגדי צבעונים רק לאשה ולא לאיש וא"ש ומוכח דגם בבגדי האיש שייך כתמים אמנם הוכחה זו אינה מכרעת דיש לומר כפשטי' דרשב"ג בא לאלם הוכחה גם מזה כיון דנמצא כן בכל מטה ומטה אף של איש מהיכי תיתי נחמיר באשה ועוד דהא בסברת הפמ"א דלא גזרו בבגדי האיש כ' בס"ט הטעם מדלא נמצא על בגדי האשה יש הוכחה דלא ממנה באה וא"כ אף אם נפרש כפירושי הנ"ל בהוכחת רשב"ג ניחא דהא שם באמת יש כמה טיפי דם בחלוק של אשה רק דבבגדי צבעונים לא גזרו כתם משום שאינו ניכר אבל כשיש גם בחלוק האיש שהוא לבן תהי' טמאה דהא ל"ש סברא מדלא נמצא בבגד האשה דבאמת נמצא רק שבבג"צ אינו ניכר אבל אם האשה לובשת בגד לבן ולא נמצא י"ל דלא גזרו בבגד האיש והראי' שהביא הלחו"ש מתוספתא לענ"ד אדרבא מלשון התוספתא דשוכב בצידה מוכח איפכא דהרי במשנה נ"ח סתמא אמרו ותולה בבנה או בבעלה וע' יו"ד סי' ק"ץ סעי' י"ט דמסתמא נגעו בה והכא לענין כתם קתני בתוספתא השוכב בצידה נראה דוקא אם מצאה האשה או בנה הכתם על חלוקו בעת ששוכב בצידה דאז מסתבר טפי דמן האשה בא והוי כמו שנמצא כתם על הסדין שלה אבל בנמצא כתם על בנה או בעלה בעת שאינם במטתה לא גזרו בזה דין כתמים וכן שמעתי שהגה"ק מצאנז ז"ל אף

שראה דברי הלחו"ש לא חש והורה להקל כהפמ"א וגם בתשו' בי"צ יו"ד סי' כ"א כתב דעכ"פ יש לסמוך על הפמ"א ביש עוד צד להקל ובנ"ד הרי יש עוד צד להקל שהכתם הי' פחות ממטבע קרייצער ולפי שיעור המעיל צדקה שכוותי' פסק הח"ס ז"ל העתיק בלחם סי' ק"ץ ס"ק י"ט השיעור יותר ממטבע הנ"ל ואף להמחמירין כפליתי עכ"פ בבגדי האיש ראוי לסמוך על המע"צ וגם הא יש ספק דילמא לא הי' נוטה לאדום דבכה"ג מקיל החכ"א כלל קי"ג סעי' כ"ט אף בבגדי האשה אף שבס' מי נדה ובתשו' שו"מ מחמירין בנאבד וספק אם הי' אדום עיי"ש מכ"מ בבגדי האיש יש להקל וגם בנ"ד הי' מינקת שהוא בחזקת מסולקת דמים וכתב הס"ט דל"א רוב דמים טמאים באשה במניקת שוב י"ל דגם אינהו מודה להקל בנאבד הכתם וספק אם הי' מראה טמא כעין שהקיל בס"ט לענין הרגישה ונאבד עי' ר"ס ק"ץ:

סימן קסה

לכבוד הרב הגדול מו"ה אלימלך פריעדלענדער בבורגא פראנד (אונגארן): ע"ד אשר העיר ע"ד הדע"ק סי' ט"ו שמצדד להתיר ליתן לא' אפרוח מבושל שלא נתגדלו הנוצות כיון דאינו יודע מזה אינו מאוס לו ול"ש בל תשקצו מהא דשבת צ' דפריך א"ה טהור נמי משום בל תשקצו דטהור שפיר חזיא לקטן דלא מאיס בעיניו לק"מ דקטן מה שאינו מאוס בעיניו משום שאין לו דעת וכשיגדיל באמת יהי' מאוס בעיניו ע"כ אסור ליתן לו עתה דלמא יבא לאכול כשיגדיל אבל גדול שא"י כלל ולא מאוס בעיניו משום שאינו יודע דל"ש ה"ט דאתי למיסרך לאכול כשיודע שפיר י"ל דשרי וקצת יש ראי' להדע"ק מחולין ס"ז אבלע לו ואנא איכול ופירשו שם שיבלעו לו ולא יראה הרי דאף שאם הי' רואה הי' מאוס לו עתה שאינו רואה שרי ויש לחלק קצת דשם הוי ע"י תערובות משא"כ באפרוח בעיני' אבל יש לי להביא ראי' מהא דכתובת ל' בזר שאכל תרומה דפריך אי דמצי לאהדורי ניהדרי' ומשני דמצי לאהדורי ע"י הדחק ופרש"י דאם יהדרי' ג"כ לא יהי' חזי דיהי' מאוס ולא אפסדי' מידי והקשו תוס' דאכתי אפסדי' כדאמרי' בחולין ע"א לענין טומאה בלועה דנהי דבפניו לא חזיא שלא בפניו מיהא חזיא ע"ש והנה רש"י ז"ל בחולין ע"א פי' שלא בפניו שלא ידע מיהא חזיא וא"כ לכאורה אין מקום כלל לקו' תוס' דבשלמא שם לענין טומאה דאף דבר דחזי רק לגוי הוי אוכל ומקבל טומאה שפיר י"ל דמיקרי ראוי אבלי בזר שאכל תרומה דאנו דנין מטעם הוזק דאפסדי' לכהן ממון מה בכך דשלא בפניו חזיא הא כיון דאם הכהן יודע הוי מאוס לו ואסור לאוכלו משום בל תשקצו א"כ גם כשאינו יודע אסור להאכילו ולא אפסדי' מידי דאין לומר דראוי למוכרו לגוי דהא תרומה אסורה לגוי וע"כ דדעת התוס' כיון דאין הכהן יודע ואינו מאוס בעיניו

שרי לאכלו ומותר להאכילו ושפיר אפסדי' דאם הי' מהדרו הי' הכהן אכלו כיון שלא ידע ומוכח כהדע"ק דבלא ידע ליכא בל תשקצו כלל ויש לדון קצת בין דבר המאוס מצד עצמו כמו באפרוח שלא נתגדלו נוצותיו ובין דבר המאוס רק מצד שהי' בפיו של חבירו ואין הדבר מאוס מצד עצמו:

ומה שחקר כת"ר בנשבע שלא יאכל דברים המאוסים אם השבועה חלה כיון דאיכ' לאו בל תשקצו להסוברים דבל תשקצו דאו' או כיון דאינו לוקה חל שבועה והביא מהתוס' שבועות כ"ג דאף על עשה אין שבועה חל מכ"ש בלאו שאין לוקין וח"ש קיל מעשה ע"ש והנה ד"ז יש ללמוד מדברי התב"ש ז"ל סי' י"ג ס"ק א' שכ' להוכיח דבאוכל עפר וכדומה דבר דאינו ראוי לאכילה ל"ש בל תשקצו דבל תשקצו הוא רק בדברים מאוסים מהא דשבועות כ"ג הנשבע שלא יאכל עפר חל שבועה והרי אין שבועה חלה על בל תשקצו וע"כ כנ"ל הרי דפשיטא לי' להתב"ש ז"ל דאין שבועה חלה על דברים המאוסים אבל אני תמה דהרי בשבועות כ"ד אמרו הן היכי משכ"ל אלא כדרבא ופירשו תוס' שם דמשכ"ל הן בנבילה מסרחת ע"ש וקשה נהי דאינה אסורה משום נבילה אכתי איכא לאו דבל תשקצו דהא בנבילה מסרחת ודאי איכא בל תשקצו דמאוס טובא ואולי י"נ בנבילה מסרחת שתיקנה והשביחה אח"כ בדבש ובשמים דבל תשקצו ליכא ואיסור נבילה כבר פקע בשעה שנסרחה ולא הדרא חיילא וכמ"ש חוו"ד יו"ד ר"ס ק"ג עיי"ש:

אמנם יש לתמוה על התב"ש שחתר להביא ראי' דעפר לית בי' משום בל תשקצו מהא דשבועות כ"ב מדוע לא הביא גמרא ערוכה שבת קי"ג מהו לאכול אדמה בשבת א"ל וכי בחול מי שרי שאני אומר אף בחול אסור מפני שמלקה ע"ש ברש"י שמביא לידי חולי ומדלא קאמר משום בל תשקצו מוכח דליכא בל תשקצו בהא כהתב"ש. אמנם צ"ע כיון דעכ"פ אסור משום שמביא לידי חולי יש לומר דאסור מה"ת מקרא דהשמרו לנפשותיכם והאיך חלה שבועה על עפר וי"ל כיון דאינו מפורש בקרא חל שבועה כמ"ש הר"ן ז"ל בפ' שבועות שתים בתרא לענין נשבע לחבול בעצמו כיון דפשטא דקרא מיירי בקטלא ולא בחבלה חל שבועה עליו ע"ש וכ"כ בר"ן נדרים ח' וע' לח"מ פ"ג מה' דיעות בזה ובהיות כן י"ל דגם על בל תשקצו חלה שבועה כיון דפשטא דקרא בשרצים מיירי דמה"ט אין לוקין באוכל דברים המאוסים כמ"ש בתב"ש ז"ל שם סי' י"ג ס"ק ב' וא"כ כל שיקוץ דברים המאוסים הוא רק מדרשא וחל שבועה עליו כנלע"ד:

סימן קסו

לכבוד הרב הה"ג החסיד המפורסם וכו' מו"ה צבי הירש רוינמאן נ"ו אבד"ק קרעטשיניב והגליל:

לנכון הגיעני יקרתו עם קונטרסו הארוך בדבר קביעת שמות לסידור גיטין בעיר ביטשקוב אשר בגליל שלו וכל דבריו בזה נראין ברורים עפ"י יסודי הפוסקים אך באחת הנני נבוך כי כפי שכ' כת"ר נקרא העיר בפי היהודים בשם גרויס ביטשקוב ורבים קורין ביעשקיב וכ"ת כתב דיש לכתוב גרויס ביטשקיב ולהשמיט שם ביטשקיב דהוי קיצור השם ל"מ לדעת הגאון בעל ט"ג באברהם יצחק שנקרא יצחק דהוי קיצוה"ש אלא אף להגאון בעל ד"ח שמשיג עליו היינו משום שאברהם הוא שם בפ"ע ויצחק שם בפ"ע אבל הכא גרויס אינו שם בפ"ע עכ"ד ולדעתי אין נ"מ במה שגרווס אינו שם רק כינוי דעיקר השגת הד"ח ואהלי שם כלל ד' על הט"ג היא שיצחק לחודא הוי שם בפ"ע ודמי לחנן מאלחנן ול"ד כלל ליעקב יעקיל וכדומה שהכל יודעין שזה שקרוי יעקיל עיקר השם שלו יעקב אבל יצחק יסברו שזה שמו וה"נ בנ"ד ביטשקיב היא שם בפ"ע ויסברו שזה שקרוי ביטשקיב אינו עיר זה שנכתב גרויס בוטשקיב ושני עיירות הם אחת נקראת גרויס ביטשקיב ואחת ביטשקיב לחודא לכן לענ"ד הדבר תלוי בקריאת הרוב שאם הרוב קורין ביטשקיב לחודא בודאי דיש לכתוב גרויס ביטשקיב דמתקריא ביטשקיב ואף דבט"ג בלק"ש באשה ששמה שאסיא טאבא ועתה הרוב קורין טאבא לחודא הצריך ב' גיטין דמספ"ל איזה עיקר להקדימו ויש בזה מבוכה בספרי האחרונים שבחסל"א אה"ע סי' ל"ו בשם זקינו כ' דקריאת שם הרוב עיקר מכ"מ בשמות עיירות דקיל יש להכריע הספק ולכתוב שם גרויס ביטשקוב לעיקר ודמתקריא על שם ביטשקיב וכמו שהכריע באהלי שם כלל ד' גם לענין שם שאסיא טאבא הנ"ל ע"ש אמנם אם רוב היהודים קורין בשם גרויס ביטשקיב והמעוט קורין ביטשקיב י"ל דא"צ כלל לכותבו וכמ"ש בט"ג לענין שם אברהם יצחק שנקרא בפי המיעוט יצחק עיי"ש:

אמנם כ"ז לענין לכתחלה אבל בדיעבד הגט שכבר סידר כ"ת שהי' שעת הדחק וחשש עיגון בעיר הנ"ל וכ' בגט גרויס ביטשקיב "דמתקריא נאדי באטשקא" נראה ודאי דכשר אף אם רוב היהודים קורין ביטשקיב לחודא דאע"ג דאיכא למימר דקריאת שם הרוב עיקר והוי גרויס ביטשקיב רק שם טפל ובכתב שם טפל לעיר והשמיט העיקר הוי כשינה כמ"ש בתשו' הרב רש"ז ז"ל בסוף הש"ע סי' ל"ז ובנוב"י מה"ת אה"ע סי' קט"ו וכן הבאתי בספרי מ"פ אה"ע בסה"ג סעי' י"ט ס"ק ג' בשם בריכת המים דשם הטפל גרע מלא כתב כלל והוי כשינה ובשינה במקום עמידת עדים אפילו בדיעבד פסול מכ"מ הא בנ"ד כל ההגרים קורין "נאדי באטשקא" ובדיעבד יש לחשוב שם הגוים לעיקר כי המה נתיישבו בטרם שנתיישבו היהודים כמ"ש בנוב"י הנ"ל והרב ז"ל בתשו' שם ואף ע"ג דאם נחשוב שם ההגרום לעיקר א"כ יש ריעותא דהקדים שם מטפל דישראל לשם

עיקר הא בכתב שני השמות בפירוש כשר בדיעבד אף בהקדים טפל לעיקר כמבואר סי' קכ"ט אף בשמות הבעל והאשה מכ"ש הכא בשם העיר די"ל כיון דבלא כתב כלל כשר אף בכתב שם טפל לחודא לא גרע מלא כתב כלום כעין שמצדד בתשו' הרי"מ מבריסק בכתב שם טפל דאב בגט הובא בפ"ת אה"ע סי' קכ"ט סעי' קטן כ"ח ועיי"ש בשם הב"ח וגם הגאון ב"מ מקיל טובא בשינה שם העיר היכא שאינו שם במק"א עיי"ש מכ"ש דיש לצדד בכתב שם הטפל לחוד ובשגם דדעת הט"ג דכל שנקרא בשני השמות מעריסה ואח"כ נקרא רק בשם א' שני השמות הן עיקר לכן פשוט דהגט כשר:

סימן קסז

לכבוד ידידי הרב הה"ג המפורסם מו"ה יקותיאל קאממעלהאר ר"מ בק' סטאניסלוי יצ"ו:
מכתבו הגיעני נכון, וע"ד אשר העיר כ"ת במה שנסתפקתי בס' מ"פ לאה"ע סי' קמ"ג בכהן שגירש את אשתו ע"מ שלא תאכלי דבר איסור שלשים יום ואכלה תרומה באם נימא דמגורשת אם באה לב"ד קודם שלשים יום אם אמרו לה הב"ד שתאכל איסור דרבנן כדי להנצל מאיסור תרומה דאו' כעין שאמרו בשבת ד' שהתירו לו לרדותה קודם שיבא לידי חיוב חטאת וכ"ת כ' דדוקא שם שחטא ברדיית הפת וזוכה באותו דבר בעצמו שלא יבא בפת זה לידי חילול שבת דאו' אבל הכא שיחטא באיסור אחר כדי שיזכה בתרומה כעין דאמרו במנחות מ"ח דחטא בחטאת כדי שתזכה בחטאת אמרי' כדי שתזכה בעולה ל"א ול"נ דדוקא שם דהזכות הוא באכילת בשר או בהקטרת אימורי קדש שייך לומר ולחלק אם חוטא בדבר שזוכה או שחטא בד"א כדי לזכות אבל ברדיית הפת בלא"ה אין ברדיית הפת שום זכי' באותה פת דהא חולין הוא ול"ש זכות רק בקדש שלא תבא לידי הפסד רק הזכות הוא באדם שלא יבא לידי חטא וכל שהאדם חוטא וגם האדם זוכה הרי הכל בדבר א' הוא ואין נ"מ כלל אם חוטא בדבר זה וזוכה בדבר אחר כיון דהחטאת והזכות הוא באותו אדם ואם אומרים לאדם אחר חטא כדי שיזכה בזה יש כמה חילוקים כמ"ש תוס' שבת ד'. ואף שש"ס מנחות שם פריך ובתרתי מילי לא אמר והתנן חבית של תרומה וכו' ופרש"י שם ד"ה אף מטמא הרי דחוטא בתרומה כדי לזכות בחולין נראה דגם בחולין שייך זכות הרי במסקנא שם לא קאי הכי רק דהטעם משום דלאיבוד אזיל ובאמת לס"ד דש"ס צ"ע טובא דמה זכות שייך בזה שלא תבא חולין לידי הפסד:
והנה בתוס' מנחות מ"ח שם ד"ה חטא בסה"ד ואין לדמות למה שהתירו לרדותה קודם שיבא לידי חיוב חטאת והנה בפשוט יראה כוונת התוס' דקשיא להו למה דבעי הש"ס למימר דל"א כלל חטא כדי שתזכה מהא דשבת ד' הנ"ל דהתירו לו לרדותה וכתבו דאין לדמות משום דהתם הוי זכות טובא שהאדם זוכה שלא יבא לידי עבירה חמורה

אבל הכא רק זכות הוא לקדש שלא תבא לידי הפסד ובש"ק שם מפרש דשם הוי מידי דרבנן ודבריו תמוהים דהא בש"ס קאמר בכבשי עצרת דלא יזרוק אף דזריקה בשבת רק שבות וכבר תמה עליו כן בס' טה"ק והביא מהבה"ז שמפרש כוונת תוס' דל"ד לשם דחוטא באיסור שבת וזוכה באיסור שבת עיי"ש ועפ"י ד' בה"ז לכאורה נפשט ספיקי הנ"ל דאסור לומר לה שתאכל פירות הנושרים בשבת כדי שתזכה בתרומה כיון דאין החטא והזכות בענין איסור א' אבל ז"א דהתוס' שם שהקשו אהא דשבת ד' והוצרכו לחילוק הנ"ל כפי פירוש בה"ז היינו למה דבעי הש"ס להוכיח מכבשי עצרת דלא יזרוק אף דחטא בכבשי עצרת וזוכה בכבשי עצרת דלית לי' כלל חטא כדי שתזכה והוצרכו לחלק דשם באמת החטא והזכי' באיסור א' אבל לפי האמת למאי דמסיק בש"ס שם דאמרי' חטא כדי שיזכה ובכבשי עצרת שאני דחוטא בשבת וזכויתו בחול א"כ האיך דזוכה תיכף שפיר יכול לחטוא באיסור זה כדי להנצל תיכף מאיסור אחר החמור כמו בכבשי עצרת דאם הי' אפשר לאכול הבשר בשבת הי' מותר לעבור על שבות דזריקה כדי לזכות באכילת הבשר:

ובאמת במג"א סי' ש"ו ס"ק כ"ט כ' דחטא בשבת כדי שישמור שבת אמרי' אבל בשביל איסור אחר אין לחלל שבת וזה כעין ד' הבה"ז אבל בש"ע הרב ז"ל סוסי' ש"ו כתב דזה דוקא באיסור דאו' אבל באיסור דרבנן שפיר רשאי לעבור כדי להציל איש א' מא' מכל הלאוין שבתורה ע"ש ומבואר דס"ל דאין הבדל באם החטא והזכות בעבירה א' ובדבר א' רק בכל גווני אמרי' בדרבנן חטא כדי שיזכה להנצל מלאו דאו' ובתוס' שבת ד' הביאו מעירובין ל"ב דניחא לי' לחבר לפרוש שלא מן המוקף כדי שלא יאכל ע"ה טבל ושם נמי בתרי מילי נינהו דחוטא בהפרשת תרומה שלא מן המוקף כדי שיזכה ע"ה באכילתו שלא יהי' טבל והרי כתבו תוס' מנחות מ"ח שם אהא דנתערב קומצה בשיריה לא יקטיר ול"א חטא דקומץ ושירים תרי שמא נינהו וע"כ דבזה שאני להציל אדם מן העבירה בכל גווני שרי אמנם בגוף דברי התוס' שכתבו דקומץ ושיריים תרי שמא נינהו יש לתמוה דהא שם במנחות אמרי' שזורק את הדם של כבשים שלא לשמה כדי לזכות בבשר והרי דם ובשר נמי תרי שמא נינהו ואף דאמרי' פסחים פ"ג דם ובשר חדא מילתא הוא אבל לא חד שמא היא ופשוט דקומץ ושיריים נמי חד מילתא הוא ולענ"ד דעיקר ההבדל דהדם בא להתיר בשר באכילה ולהתיר להקטיר אימורין לכך כשחוטא בדם וזוכה בבשר הוי כזכות באותו דבר עצמו דכל עיקרו של דם להתיר בשר אבל שם בנתערב קומץ בשיריים הרי כבר הותרו השיריים ואין השיריים מתירין הקומץ לכך אין לעשות איסור להקטיר

השיריים כדי שיוקטר והקומץ וא"כ בהא דהפרשת תרומה שלא מן המוקף שבא להתיר השיריים הוי שפיר חדא כמו שהתירו לזרוק הדם בשביל הבשר:

והנה כ"ת העיר בהא דא"ח סי' תקי"ג בבישל ביצה בתבשיל ביו"ט בשוגג דבעביד לטעמא לא בטיל ויהי' רשאי לאוכלו כדי שלא יעבור על איסור דאו' דבישל ביו"ט שלא לצורך אכילה והנה גם לסברתו הנ"ל דבעי' שיזכה באותו דבר בעצמו עדיין לא נתיישב זה דהא שם באמת באותו דבר בעצמו הוא וגם לסברא הנ"ל דבה"ז דבעי' חטא וזכות באותו האיסור גופא הרי שם כן הוא ובאמת שכעין קושיתו כבר הקשה הברוך טעם בשער הואיל ומתוך אהא דביצה כ' דעבר ושחט נו"נ אם זורק את הדם יזרוק כדי שלא יעבור על לאו דל"ת מלאכה ביו"ט וכעין הא דשבת ד' ותירץ דגם אם לא יתירו לו לזרוק לא יעבור על לאו דאו' דהואיל ואו בעי הוי זריק ע"ש ותירוץ זה הוא גם כאן דלא עבר על לאו דאו' הואיל ואי בעי הוה אכיל לי' ועבר רק על איסור דרבנן אמנם גם אם נימא דמחלל ביו"ט באוכל נפש שאסור מדרבנן עבר על לאו דאו' כמו שמצדד הפמ"ג בפתיחה כוללת לה' יו"ט ח"א סי' י"ח יש לומר דאף דברדיית הפת התירו לו לרדותו קודם שיבא לידי איסור סקילה וכן אם עשה בשוגג שלא יבא לידי איסור חטאת היינו בשבת דהוי איסור כרת אבל ביו"ט דהוי רק חיוב לאו נהי דאם עשה במזיד התירו לו אבל בשוגג י"ל דשגגת לאו לא בעי כפרה כלל כמ"ש רמב"ן עה"ת פ' ויקרא לא התירו לו לעבור על שום איסור כיון דעבירת לאו בשוגג ל"ב כפרה והב"ט שפיר קמותיב שם עבר ושחט קתני ועבר היינו במזיד כדאיתא בכ"ד יעי' שבת ל"ח:

אך גוף ד' הרמב"ן ז"ל צע"ג כמ"ש בהגהותי שם והנני מוסיף ראי' מירושלמי מע"ש פ"א ה"א ואם הי' מעות שוגג יצעק לשמים ע"ש דמוכח דשוגג דלאו בעי כפרה וברמב"ם סוף פ"ז ממעשר כ' יצאו יד"ש וראב"ד השיג עליו דאדרב' יצעק לשמים ולכאורה הי' נראה לומר דרמב"ם ס"ל כרמב"ן הנ"ל דשגגת לאו ל"ב כפרה אבל באמת מבואר ברמב"ם ה' תשובה להדיא דשוגג דלאו בעו כפרה וע"כ כמ"ש הכ"מ שם בכוונת הרמב"ם וגם נראה דאף אם נימא דשגגת לאו ל"ב כפרה מכ"מ רשאי לעבור על איסור דרבנן כדי שלא יחטא בשגגת לאו דהא אונס אפי' בחייבי כריתות ל"ב כפרה ואפ"ה אמרי' חטא כדי שתזכה להנצל מאיסור באונס כמ"ש מג"א סי' ש"ו ס"ק כ"ט וא"כ ה"ה בשגגת לאו אמנם י"ל דבשוגג לא עבר על לאו כלל דבישול יו"ט לדידן דקיי"ל מתוך שהותר לצורך רק דבעי' צורך קצת ובשוגג כשהי' דעתו לאכלו חשיב צורך קצת כמ"ש תוס' ביצה י"ב במבשל גיד במזיד כיון דדעתו לאוכלו חשיב צורך אבל בצל"ח שם כתב דזה רק לענין הבערה אבל לא לענין בישול אבל י"ל דדוקא במזיד בטלה דעתו אבל בשוגג כיון דקסבר לאוכלו

בהיתר הוי שפיר צורך קצת ועוד הי' נראה לומר דהכא לא יועיל כלל אף אם נתיר לו לאכול מהתבשיל דהרי לשאר אדם בודאי אסור לאכול דהא גם ברדיית הפת לו התירו ולא לאדם אחר כמ"ש תוס' שם הטעם כיון שפשע אף שהי' בשוגג ע"ש וכיון דאותו מאכל אסור לאחר שוב לא מיקרי אוכל נפש כיון דאינו שוה לכל נפש ודבר זה למדתי מד' הפמ"ג בא"ח בפתיחה כוללת לה' יו"ט פ"א אות ח"י שכ' דמבשל עוף בחלב ביו"ט ואכלו לוקה מה"ת דלאו לכל נפש הוא ע"ש וכוונתו דבעי' דבר השוה לכל נפש ונהי דהוא אכלו אבל לכ"ע לא חזי אבל נפלאתי מאוד עליו דהא ע"כ הא דבעי' שוה לכל נפש היינו למעוטי מוגמר דהנאה זו רק למפונקים אבל דבר מאכל של אדם א' איסורא רביע עליו או אפילו לכל העולם ולאדם א' שרי שפיר מיקרי לכל נפש כיון דהנאה זו צריכה לכל נפש רק דל"ח לכל נפש משום איסורא וכ"כ בפמ"ג גופא סי' תקי"ב והוכיח זה מתרומה דשרי לכהן לבשל ביו"ט אף דאסור לישראל:

ולפי ד' הפמ"ג הנ"ל דמבשל איסור דרבנן ביו"ט עבר על לאו דאו' ועפ"י דבריו בפתיחה לה' יו"ט פ"ב אות ה' דהא דמבשל ביו"ט במזיד שרי היינו משום דלא עבר רק על איסור דרבנן מטעם הואיל אבל בבישל סמוך לערב דל"ש הואיל דינו כשבת י"ל דמבשל דגים שניצודו ביו"ט במזיד גם הכלים אסורים לו לעולם כמו מבשל בשבת דהא עבר על איסור דאו' דהא אסורין לכל אדם ביו"ט והוא חידוש. ועפ"י שי' הר"ב ז"ל בא"ח סי' תק"ג דמבשל ביו"ט במזיד אסור באותו יום רק במוצאי יו"ט מותר שוב מוכח דגם בעבר על איסור דאו' קיל יו"ט משבת דהא כיון דאסור ביו"ט שוב עבר על דאו' ואפ"ה שרי במיו"ט לדידי' ואף דבשבת אסור והרב ז"ל לשיטתי' דגם באיסור דאו' קיל יו"ט משבת ולהפמ"ג הנ"ל דהחילוק הוא משום דיו"ט דרבנן ושבת דאו' ע"כ דמבשל ביו"ט במזיד היכי דשייך הואיל שרי גם ביו"ט דאל"כ הדר עבר אדאורייתא וגם במוצאי יו"ט אסור לפי סברת הפמ"ג הנ"ל דאיסור דרבנן מפקיע מידי הואיל, והנה בדגים יש לדון דלא עבר על דאו' כיון דאיסור מוקצ' הוא וחזו לאכילה לחולה שאב"ס כמ"ש בתשו' ח"ס א"ח סי' ע"ט בשם הגאון רעק"א ז"ל אבל בח"ס שם השיג עליו עיש"ה: אמנם לשי' הרב ז"ל דביו"ט אסור צ"ע מהא דפסחים מ"ו באופה מיו"ט לחול דאינו לוקה הואיל ואי מקלעי לי' אורחים הרי מדרבנן אסור באותו יום ותו לוקה מה"ת וע"כ כיון דמדאו' חזי לא לקי או אפשר שהרב אוסר בו ביום רק לו ולא לאחרים וצ"ע והנה כ"ת כתב עוד אודות הספק הנ"ל דלא אמרינן חטא רק היכא דלא נעשה האיסור עדיין כמו ברדיות הפת דהא אין המלאכ' עד שתאפה לכך מתירין לו לעבור על איסור רדי' כדי שלא יוגמר המלאכה אבל

היכא דכבר נעשה האיסור לגמרי לא התירו עתה לעשות איסור קל כדי להפקיע האיסו' שכבר נעשה ונגמר. וזה באמת סברא נכונה:

סימן קנ

לכבוד הרב המופלג החריף ובקי מו"ה יהודא ליב מו"ץ בק' ראהטשעא רוסיא:
מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בגט שנשלח לידו מרב וכ"ת מצא בו תיוהות והעיקר החשש בעיניו' שכ' בו בן שניאור זלמן דמתקרי זלמן הכהן דהי' לו לכתוב הכהן קודם דמתקרי דלפי הטעם שכ' במכונה דיטעו שאינו כהן רק מכונה כן הוא נמי בדמתקרי והנה באמת ברמ"א מבואר דבמתקרי יש לכתוב הכהן אח"כ וכ"ה בב"ש ס"ק כ"ה וראה כ"ת ד' הפ"ת לסה"ג סעי' כ"ד בשם הג"מ שחולק על רמ"א דבכל גווני יש לכתוב הכהן מקודם דאין טעם לחלק בין המכונה לדמתקרי בזה ובפ"ת שם כ' ליישב גם דברי רמ"א דמיירי ביש לו ב' שמות א' במקו"נ וא' במקו"כ באופן שעול' לתור' בשניהם בצירוף הכהן דבזה יש לכתוב דמתקרי ואח"כ הכהן משא"כ בדמתקרי בשם שאינו עולה לתור' בו דמי למכונה ושכ"כ בתשו' מהר"י אורינשטיין שבתשו' מים חיים סי' נ"ט ועפ"ד יש ליישב מה שהקשה באהלי שם כלל א' ס"ק כ"ח על תשו' רמ"א סי' פ"ד שהבי' דברי הקונטרס במי ששמו שלמה וקורין אותו שלמן כותבין שלמה הכהן המכונה שלמן דאף אי שלמן שם עברי לאו דוקא קאמר המכונה ור"ל דמתקרי רק הכהן יכתבו קודם ע"ש דזה סותר דברי הרמ"א ז"ל דבמתקרי כותבין הכהן לבסוף ע"ש שהניח בצ"ע ולהנ"ל ניחא דבשם שלמן אין קורין אותו לתורה ותו דמי להמכונה דכותבין הכהן מקודם אבל סתימת דברי רמ"א וב"ש נראה דבכל גווני כותבין הכהן בתר דמתקרי בלי הבדל כלל וביותר נראה כן מד' הט"ז סי' קכ"ט ס"ק ב' שהקשה מה הבדל יש בין דמתקרי למכונה ותירץ דמתקרי הוא שם העצם ואי לאו כהן הוא באמת לא היו כותבין דמתקרי הכהן עיי"ש וכוונתו דמכונ' אינו שם העצם א"כ יטעו שמכונה כהן ואינו כהן אבל מתקרי הוא שם העצם א"כ אי אפשר לטעות שאינו כהן רק קורין אותו כהן דזה אינו שם העצם והי' צריכין לכתוב המכונה בכהן וכשכתבו דמתקרי ע"כ שהוא כהן באמת ולא קאי כלל הכהן על דמתקרי רק על האיש שהוא כהן ולפי דבריו הדבר ברור שאין הבדל כלל אם קורין אותו לתור' בשם זה דמתקרי או לא וגם כ"ת הביא מדברי הט"ג שמות עיירות ונהרות ס"ק י"ג שכ' בגט שכתוב בו בן נתן דמתקרי נטע הכהן הרי מבואר דכותבין כהן אח"כ:
ומ"ש מעלתו לחלק דשם הי' נקרא לתורה בשם נתן נטע הכהן תמהני דהא גם בנ"ד הא נקרא לתורה שניאור זלמן הכהן ועכ"ז לדעת הג"מ ופ"ת יש לכתוב דמתקרי קודם כיון דבשם זלמן לבדו לא נקרא לתור' כמו שהביא שם להדיא מתשו' מים חיים סי' נ"ט וא"כ

ע"כ שהט"ג סובר כסתימת דברי רמ"א דבכל גווני כותבין הכהן בתר דמתקרי, וכ"ה המנהג במדינתינו שכותבין תמיד הכהן בתר דמתקרי ובשגם אם נחלוט כהג"מ הנ"ל דמתקרי הוי כמכונה הא גם במכונ' גופא אם כתבו כהן לבסוף כשר ליתנו בשעה"ד כמבו' בביאור בריכת המים סעי' כ"ד ואף שבפ"ת שם הביא מתשו' מים חיים סי' נ"א שחוכך להחמיר אף בדיעבד הם לא ראו ס' בריכת המים שלא נדפס בימיהם ואחרי דברי הגאון ר"מר"י אין להרהר עוד. ושו"ר בזה בתשו' בי"ש אה"ע סי' קכ"ח שדעתו נוטה לכתוב הכהן קודם דמתקרי כשנקרא בשם לעז שאינו עולה לתורה בו והביא מט"ג לק"ש סעי' כ"ה:

ומה שפיקפק מע"כ עוד ששיטה ז' לא הי' מעורה כפי מ"ש כ"ת שקשה להשיג גט אחר פשיטא דאין חשש לכ"ע דהא זה הוי כמקום עיגון ובפרט שלרוב המחברים בשיטה א' כשר אף שלא במקום עיגון ובפרט כשיש עכ"פ עירוי א' היינו נ' פשוטה שיורד למטה או ל' שעולה למעלה ודאי כשר בדיעבד אף שעדיין לא ניתן וע' תשו' ח"ס אה"ע ח"ב סי' ח' ופ"ת בסה"ג סעי' צ"ד: וע"ד הפקפוק שכ' דוב המכונה בער והוא עולה לתור' בשם דוב בער ועפ"י הסכמת אחרונים אין לחלק השמות גם בזה אין קפידא בדיעבד ובפרט כ"ה חותם א"ע דוב או בער לחוד בלי כפילא והגאון בתשו' מים חיים סי' ס' הובא בפ"ת בסה"ג סעי' י"ט ס"ק ט' כתב דבכה"ג שאינו חותם בשניהם כותבין המכונה ע"כ יוכל כ"ת לסדר הגט:

ומה שתמה כ"ת ברש"י חולין צ"ב בד"ה בבן ט' חי שכ' שחי ועמד לפנינו משנשחטה ונקרעה אמו שזה סותר לדבריו במשנה דף ע"ג דלר"מ חדשים גרמו ומשמע להדיא דאף אם מת טרם שנקרעה אמו טעון שחיטה והרא"ש שם באמת השיג על רש"י אבל עכ"פ דברי רש"י סותרים זא"ז לע"ד נראה דשם בדף צ"ב מוקי הא דחלבו אסור בבן ט' חי והלך ר"מ לשיטתו ור"י לשיטתו והשתא ע"כ מוכרח רש"י לפרש שחי לפנינו אחר שנקרעה אמו ונשחט עכשיו הוולד וקמ"ל דחלבו אסור דאי מיירי בשמת קודם שנקרעה אמו א"כ מאי קמ"ל דחלבו אסור תיפוק לי' דהחלב אסור מטעם נבילי כיון דלר"מ טעון שחיטה ואף דנ"מ לענין חיוב כרת מ"מ מלישנא דקאמר חלבו אסור משמע דגם לענין איסור צריך להשמיענו וא"כ ע"כ שחי לפנינו ונשחט אבל במשנה דמיירי לענין זה דאין שחיטת אמו מטהרתו אף שמת לאחר שחיט' כיון דבשעת שחיט' הי' חי חדשים גרמו ואין שחיטת אמו מטהרתו והוא אסור וזה ברור:

סימן קנא

לכבוד הרב הה"ג המובהק וכו' מו"ה שלום שכנא נ"י האבד"ק מאציוב: לנכון הגיעני יקרת אודות אשר נשאל כ"ת מעיר זאמאשטש הסמוכה לו אודות השו"ב הר' אברהם משם אשר למד מלאכתו אצל הר' יצחק ראובן שו"ב בעיר הנ"ל ואברהם הנ"ל חתם בחת"י כתב חמור שקיבל עליו בשד"א ובח"ח לבל ישחוט בזאמאשמש והגליל בלתי רשותו של הר' יצחק ראובן ותיכף לאחר שלמד וקיבל קבלה אצלו עבר על הכתב ועשה לו צדדים ושחט שמה ואז נתן עליו בקולו קול עוז הגאון הגדול מהרש"ם ז"ל כי שחיטתו פיגול לא ירצה והן בחורף העבר נפטר הר' יצחק ראובן הנ"ל הניח אחריו בן ת"ח ויר"ש וקיבלו אותו הקהל רובא דמינכרא למלאות מקום אביו שילמוד מלאכת הזביחה וכן עשה וכבר גמר הכל והשו"ב הנ"ל עומד במרדו וישתבח בעיר כי עתה שנפטר הר' יצחק ראובן אין עוד שום חרם ושבועה עליו וכת"ה כתב כי עדיין השבועה והחי בתוקפם כמבואר ביו"ד סי' רכ"ח סעי' כ' שיורשיו במקומו ולית דין צריך בושש כלל כי הדין ברור כן וכה ראיתי בתשו' חסל"א מה"ת יו"ד סי' נ' שהשיב על שו"ב שנתן כתב בשד"א לא' מצדיקי הדור לבל ישחוט בלי רשותו ואח"כ נפטר הצדיק הנ"ל ובנו מילא מקומו שכ' דל"ד להא דיו"ד סעי' כ' הנ"ל דמקורו מרמב"ן סי' רמ"ט דשם מיירי בנשבע שלא יעסוק בסחורה בלי רשות שמעון והסחורה הי' של שמעון דאז יורשיו במקומו דלתועלת שמעון וממנו הי' משא"כ בזה שאינו אלא תועלת כבוד וגם אם נימא דאף בתועלת כבוד כן מכ"מ היורש שקם תחתיו לא מכוחו בא רק זכותו אהני לי' ע"ש והני ב' טעמים ל"ש בנ"ד דהכא תועלת ממון ממש הוא דהר' יצחק ראובן בחייו זכה בגוף השחיטה של בני העיר וגם טעם ב' דבנו לאו מכוחו זכה ל"ש רק בענין צדקות דל"ש בזה ענין חזקה אבל בשו"ב דנוהגין בזה דין חזקה א"כ הבן היורש החזקה מכח אביו בא וע' ב"ב קנ"ט תדע דכתיב תחת אבותיך יהי' בניך וע' רש"ש שם דקאי אהא דכתיב תשיתמו לשרים בכל הארץ תחת אבותיך יהי' בניך דבחזקת שררה מיירי ע"ש וע' בהוריות י"ג נהי דאהני לך קמרא דאבוך למהוי אב"ד וכו' עיי"ש וגם בנדון החסל"א הנ"ל דבריו תמוהין שכ' דל"ב התרה כלל מחמת שנפטר דהרשב"א לא הצריך התרה רק משום דהיא לתועלת גם יורשיו במקומו דהרי בש"ך שם ס"ק י"ג כ' דבעשה לו טובה אינם יכולים להתיר לו כשמת ותשו' רמב"ן הנ"ל מיירי בלא עשה לו טובה וגם הרמ"א שם הא כתב דבעי התרה ומה מקום מצא בעל חסל"א דל"ב התרה כלל ונראה דאם הי' כתוב נוסח השבועה בנ"ד שלא ישיג גבול הר' יצחק ראובן דאף אם הניח בן ממלא מקומו א"צ התרה כלל כיון דנשבע שלא ישיג גבול הר' יצחק ראובן הרי שבועתו רק שלא ישיג גבול הר"י ראובן ולו

ולא ליורשו כדאי' בח"מ סי' ר"ז והדברים עתיקין וע' מח"א ה' זכי' סי' כ"ב אבל בנ"ד שכ' שלא ישחוט בעיר זאמאשטש בלי רשותו של הר"י ראובן היא ממש דין דסעי' כ' דהרי השבועה היא סתם שלא ישחוט ולעולם משמע רק זה היא תנאי שברשות הר"י ראובן יוכל לשחוט:

א"כ אף שמת אותו שנשבע לו ואין לו שום תועלת השבועה במקומה וצריך התרה לכ"ע והיכא שקיבל טובה מאתו כמו בנ"ד כבר כ' הש"ך דצ"ע אם מועיל התרה והיכא שהיא לתועלת יורשיו הם במקומו וקצ"ע בד' רמ"א ז"ל שם סעי' כ' שכ' מיהו אם השבועה היתה לתועלת חבירו כגון שנשבע לתת לו כו' באי כוחו ויורשיו הם במקומו ע"ש דזה דנשבע לתת לו אינו ברמב"ן כלל ומנ"ל לרמ"א ד"ז דלכאורה י"ל דבכה"ג שנשבע לתת לו אמרי' לו ולא ליורשיו וע' קצוה"ח סי' ר"ז ס"ק ט' שנסתפק בזה בנשבע ומת המקבל אם צריך ליתן ליורשיו ותמהני שלא הזכיר מד' רמ"א ז"ל כאן וע' ב"ש אה"ע סי' קי"ד ס"ק ט' שמחולק בזה עם ט"ז וגם הוא ז"ל לא הזכיר מרמ"א וצ"ע עכ"פ בנ"ד אין מקום ספק דעדיין הכל כמקדם וכבר האריך הגאון מהרש"ם נ"י בתשובתו דנשבע לתועלת חבירו לכמה פוסקים אף בדיעבד אין התרה מועיל והוי סד"א והנני מוסיף דבלא"ה בנ"ד דהתיר לעצמו להשיג גבול הר"י ראובן דגם בלי השבועה הוי גזל ואי אפשר להתיר דבר איסור וי"א דאפי' בדיעבד אינו מותר וכן הכריע הש"ך ז"ל שם ס"ק קכ"ו להלכה ומה שהעיר עליו בהגהות רב"פ ז"ל שם מהא דפריך בהא דנודר ועובד דניחוש דילמא אזיל לגבי חכם ושרי לי' דהא שם אוסר הנאת תשמיש ומוכח דמועיל היתר הנדר אף לדבר איסור לק"מ כמ"ש בתורת גיטין שם בסוגיא דע"כ בנודר מכל הנאות דאל"כ אין נדר חל על לא תעשה כמבואר סי' רט"ו וע"כ בכולל הנאות המותרות ושפיר מצי חכם להתיר הנאות המותרות וממילא מותר גם הנאת תשמיש משום נדר שהותר מקצתו הותר כולו אבל להתיר איסור להדיא י"ל דאינו מועיל כלל וכהכרעת הש"ך ז"ל וכן מסתבר דכיון דהתרת חכם הוא בלשון מותר לך וחכם שאמר מופר לך אינו מועיל וא"כ האיך אפשר להתיר דבר איסור בלשון מותר דהרי אסור הוא ולא יתכן לומר על איסור מותר וכיוצא בזה אמרי' בעירובין מ"ט המקפיד על עירובו אין עירוב עירובו מה שמו עירוב שמו וע"ש ברש"י:

ואתפלא מאוד על האנשים המחזיקים עתה ביד ה' אברהם הנ"ל כי גם לטעותייהו שעכשיו כבר הותר הכל כיון שנפטר הר"י ראובן אבל איסור שבו ששחט באיסור ועבר על החרם והשבועה והשגת גבול והמרה את פי גדולי הדור היכן הלך אבל באמת גם עתה רובץ עליו החרם והשבועה שקיבל עליו ואין לו שום התרה דיורשיו במקומו של

הר"י ראובן וגם א"א כלל להתיר שבועה זו דיש בזה השגת גבול והוי כנדרי איסור וראוי להחזיק בידי האלמנה של הר"י ראובן לתמוך בידי בנו הממלא מקומו ומפרנס אמו וצא יאמרו לה' אברהם ועל כזה נאמר משיב רעה תחת טובה שהשיב רעה להר"י ראובן תחת טובה שעשה לו וע' כתובות נ"ג אי לאו דאמרת משמי' דגברא רבא הו"א משיב רעה תחת טובה וגו'. והדין דין אמת כי שחיטתו אסורה ופיגול היא לא ירצה והפורשים מזבחו יתברכו ממעון הברכה:

סימן קע

לכבוד הרב הגדול החריף ובקי מו"ה משה פעלדמאן נ"י בקאפיטשיניץ: ע"ד שאלתו אודות העשבים שבחצר המוקף לדירה אם הוי כזרעים המבטלים דירה הנה כבר השבת בקצרה דעשבים אינם מבטלין הדירה וע' לשון רש"י עירובין כ"ג ד"ה נזרע רובו בזרעונים ביטל דירתו מדכ' רש"י ביטל דירתו לשון יחיד ול"ק ביטלו זרעונים את דירתו לשון רבים על הזרעים נראה דדוקא קאמר כשזרע בכוונה מבטל דירה ולא בעלו מאליהן ואף דמדף כ"ד שם בקרפף שנתמלא מים דמסיק דבל"ח לתשמיש הם כזרעים משמע אף בנתמלא מאליו צ"ל דמים גריעי מזרעים דל"ח כלל לדירה משא"כ בזרעים תלוי במה שנזרע בכוונה. ובירושלמי מעשרות פ"ג ה"ד קאמר בחצר שזרע רובה פטורה כפי גירסת הראב"ד פ"ד ממעשר הי"ז וביאר הראב"ד ז"ל הטעם משום דזרעים מבטלין הדירה ועלה קאמר בירושלמי והיא שתהא נעדרת ומוכח דבאינה נעדרת אף שעלו זרעים או אפילו זרע שם בלי עידור אין הדירה מתבטל ובאמת שצ"ע בירושלמי שם דנעדרת הרי היא כגינה והיינו אף באינה זרועה ובזרעים בעי' שתהא נעדרת א"כ הא דזרעים מבטלין הדירה למה לי תיפוק לי' משום העידור לבדו ובמ"פ לא"ח שם כתבתי דבנעדרת תלוי בפלוגתא דרמב"ם וראב"ד פ"ד ממעשר דלרמב"ם עידור מבטל הדירה ולראב"ד תלוי בזריעה ושוב ראיתי דזה אינו דגם הראב"ד מביא הירושלמי דנעדרת ה"ה כגינה וראיתי בהגהות הג' מהרש"ם בא"ח סי' שנ"ח שהביא דברי ירושלמי דאין זרעים מבטל דירה רק בחפרו והקשה תיפוק לי' דחפירה לבד קשה להילוך כדאי' בא"ח סי' שי"ב א"כ אם בחפרו למה לי זרעו ע"ש ודבריו תמוהין דעדיפא הו"ל להקשות על ירושלמי דמבואר שם להדיא שהדין כן דנעדרת כגינה א"כ זריעה ל"ל דאין לומר דהוצרך זריעה בלי עידור דהא מבואר בירושלמי דבלי עידור אין זריעה מבטל דירה:

וגם מה שפשיטא לי' למהרש"ם דזרעים מבטלין דירה משום דההילוך מזיק לזרעים אינו מבואר כלל בשום פוסק רק סתמא כתבו הטעם דבזרעים לא דיירי אינשי אך יהי' מאיזה טעם שיהי' קשה על ירושלמי כיון דעודר ג"כ מבטל ל"ל זרעים ובתשו' מהרי"א הלוי

סי' ר"ב כתב דזרעים מבטלין דירה ולא דשאים והביא סמך מקרא דכתיב בנאות דשא ירביצני ע"ש דמסיק דיש לסמוך ע"ז בצירוף דברי מהר"ש אבוהב שהובא בתשו' ח"ץ דאין זרעים מבטל דירת עיר וא"כ גם בחצר יש לסמוך ע"ז מכח ספיקת הרא"ש שהביא בח"ץ שם דאפשר כל דין זרעים מבטל דירה הוא בקרפף ולא בחצר ועיר לא עדיף מחצר כמ"ש הח"ץ שם ואם נסמוך ע"ז בעיר ה"ה בחצר וגם יש להוסיף סמך להיתר ממדרש רבה חוקת י"ט סי' כ"ו והמים יוצאין חוץ למחנה ומקיפין פיסא גדולה שנאמר ינחני במעגלי צדק ומגדלים מיני דשאים ואילנות לאין סוף שנאמר בנאות דשא ורביצני וגו' עיי"ש הרי דמדמה דשאים ואילנות ומים להדדי שעליהם אומר בנאות דשא ירביצני ועל מי מנוחות ינהלנו והיינו מי באר דחזיין לשתי' דהוי דירה לכ"ע וכן אילנות א"כ ה"ה דשאים דהא קרא דבנאות דשא כולל לפי המדרש דשאים ואילנות יחד ומוכח דכולם אין מבטלים דירה דאדרבא מעליותא היא ול"ד לזרעים וזה סמך גדול להתיר:

סימן קעא

לכבוד הרב הה"ג מו"ה זלקא האללעך נ"י ראבד"ק דאלינא:

לתשו' מכתבו הנני בקצרה בדבר הגט שסידר כ"ת לאיש א' ששם אביו יצחק אנשיל ושאלו כ"ת אם הי' נקרא בט' אנטשיל והשיב שהי' נקרא בלי ט' וכן חתם א"ע תדיר וכתב כ"ת בגט בלי ט' ועתה מערער א' ששמע מהרב שישב שם אבי המגרש ואמר שקריאה שם נוטה לט' וגם לא הי' יודע לחתום כלל והנה כ"ת בודאי כתב כדין עפ"י דברי המגרש אמנם בדיעבד אף אם אמת הדבר שהקריאה שם נוטה לט' וגם האב לא חתם נראה דהגט כשר כיון דאין הרגש כ"כ במטבא גם לאותן שקורין אנמשיל נבלע קצת הט' ואינו ניכר ולזאת לא החליט בט"ג לכתוב בט' ואפילו בחותם בט' והניח בצ"ע וגם יפה כ' כת"ר להתיר עפי"ד רמ"א סוס"י קכ"ט בענין שתלוי במבטא המדינה אם שינה כשר ואף שבט"ג ש"א אות ז' הבין מד' רמ"א דכוונתו בשינה מסידור הקדמונים ולא בשינה ממנהג המדינה אבל כאן גם במדינה אין המנהג ברור וגם בגוף ד' הט"ג בפירוש רמ"א ז"ל רבים מגדולי המחברים הבינו דברי רמ"א כפשוטן כמ"ש בתשו' מהרי"א הלוי אה"ע ח"ב סי' י"ד ועכ"פ בשינוי שאינו נרגש במבטא להדיא יש לסמוך ע"ז כמ"ש מהרי"א שם וכן נוטה דעת הגאון בעל ד"ח ז"ל ח"ב סי' נ"ז בשם גוטיא שכתבו גוטא דכשר כיון דשורש שם זה הוא גוטא ואינו נרגש כ"כ השינוי ע"ש ובהוספות הגאון בעל צ"צ מליבאוויץ שנדפס בש"ע הרב הכשיר בפשיטות בהאי עובדא דגוטא ע"ש ובנ"ד הרי שורש השם הוא אנשיל בלא ט' כאשר כתב בתשו' חת"ס אה"ע ח"ב סי' כ"ד רק המדברים בלשון גס קורין אנטשיל וגם לפי קריאתם אינו נרגש היטב שע"כ לא החליט בט"ג לכתוב אנטשיל

וגם נראה דבשינוי מועט אף למחמירין היינו כיון דאפשר לקרות בשינוי הוי כלא נכתב כלל עכ"פ וא"כ בשם האב דבלא נכתב כלל כשר אין קפידא וכ"כ בשו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סי' ל' סברא זו וכבר קדמו בזה בתורת גיטין סי' קכ"ח להתיר בשינה שם העיר בשינוי מועט ומכ"ש בזה שהנחת השם הוא אנשיל ואם חותם א"ע אנשיל אין להשגיח במבטא בזה וא"צ לכתוב אף המכונה אנטשיל כיון דחתימתו אנשיל הרי זה עיקר שמו ואנטשיל הוי כקיצור השם כעין שכ' ח"ס אה"ע סי' כ"ד וב"ש אה"ע סי' צ"ט כתב שם אנטשיל בט' מסתמא הוי בענין שחתם כן אבל בחתם אנשיל יש לכתוב כן לכתחלה ובדיעבד כמו בנ"ד ובשם אביו ודאי אין קפידא:

סימן קעב

לכבוד מחו' ה"ב הגדול מו"ה יעקב קרויזהאר נ"י מו"ץ דק' דאלינא: מכתבו הגיעני מה שפיקפק כ"ת על תשובתי להראבד"ק להכשיר בדיעבד הגט שכתב אנשיל מחמת שנרגש המבטא אנטשיל והביא מאנשי שם לפסול בזה הנה הס' אינו ת"י אבל לענ"ד מבטא הט' הוא רגיל בלשונינו בין נ' לש' כמו מענש שהכל יודעין שהנחת השם בל"א הוא מענש ובלשונינו נרגש קצת מענטש שלא בכוונה כמו שמרגיש קצת בלשונינו יענקב ולית דחש לזה וה"נ באנשיל ולכך הט"ג אף שהרגיש מהברתינו לא החליט כלל לכתוב אנשיל והניחו בצ"ע כי באמת אין הט' נרגש במילואה וגם במדינתנו אנשים שמדברים בלשון הקל יאמרו מענש אנשיל ועכ"פ בשם האב דאף אם לא נכתב כלל כשר בשעה"ד יש לדון דזה הוי כלא נכתב ובפרט שהשם אנשיל הוא בכל ספרי שמות וזה הנחת השם בעצם כמ"ש ח"ס אה"ע סי' כ"ד וגם מה שתמה כ"ת על מה שכתבתי דאם חותם אנשיל יש לכתוב כן דזה הוי חתימה בטעות כמ"ש בח"ס אה"ע סי' כ"ח בנקרא אנשיל וחותם אנטשיל ליתא דשם הרי הנחת השם אנשיל וכשחותם באופן אחר הוי טעות אבל הכא אדרבא הנחת השם כמו שחותם והרי בזעליג זעליק כ' הב"ש דאם חותם א"ע זעליג אף שבלשון המדינה נקרא בק' כותבין כמו שחותם ע"ש ואף שבט"ג פקפק קצת להצריך ב' גיטין מכ"מ בס' אהלי שם פוסק כהב"ש וה"נ הוי שינוי מועט. וגם בשם ברריינא דהמבטא עתה בראנא כתבו האחרונים דאם חותמת א"ע ברריינא יש לכתוב כן וע' תשו' ביי"צ אה"ע סי' מ"א וסי' מ"ו. ומ"ש כ"ת דעכ"פ צריך לכתוב דמתקרי אנטשיל הלא גם בזעליג כשחותם כן לא הצריך הב"ש לכתוב דמתקרי זעליק וגם י"ל בנ"ד כיון דחותם כן אף שנקרא אנטשיל הוי אנעשיל כקיצור השם כמו שרה שארקה כמ"ש ח"ס אה"ע סי' כ"ד ועכ"ז לענין לכתחלה עדיין יש להתיישב בדבר מאחר שכ' כ"ת שראה בכתבי הגאון בעל דע"ק ז"ל דאם כתב אנשיל על אנטשיל פסול אף בדיעבד

וצ"ע בזה כי גם להיפוך יש חשש יותר ולענין דיעבד עכ"פ בשם האב כבר כתבתי דעתי ואינו אומר קבלו דעתי אם דעת כ"ת לבו נוקפו יוכל לשאול עוד איזה רב:

סימן קעג

לכבוד הרב וכו' מו"ה נפתלי עהרליך נ"י אבד"ק דעליטין:

ע"ד שאלתו בס"ת במקום שהי' צריך להיות שם הוי' כתוב רק הוה אם לכתוב עתה יו"ד ולקדשו או למחוק אותיות הוה. הנה כבר כתבתי בזה בחיבורי מ"פ יו"ד סי' רע"ו בתשובה דלכתוב עתה י' לצרף לאותיות הכתובים אינו נכון מלבד החשש דשלכ"ס בשם לכתחלה יש עוד לחוש דילמא לא נתכוין הסופר לקדשו כלל שהי' סבור שהוא תיבת חול מאחר שלא כתב רק הוה ואף שלהבנ"י אמרי' דגמרו וקידושו באין כא' אבל רבים חולקין עליו ושם כתבתי דיש למחוק האותיות ונמשכתי אחר דברי הבנ"י סי' רע"ו דכתב בפשיטות דמותר למחוק ו"ה אף שכיון לקדש וא"כ ה"ה באותיות הוה אבל עתה עיינתי בזה ולא ברירא לי האי התירא דנראה דכיון דכ' רמ"א ויש מחמירין בא"ד והוא מתוס' שבועות ל"ד בשם ר"ח משום דהוא שם המיוחד א"כ מכ"ש בו"ה שהוא שם המיוחד ובבנ"י בארוך שם כ' דכיון דדברי ר"ח תמוהין דבירושלמי מבואר שנמחק א"ד הבו דלא להוסיף עלה תמהני טובא דהאיך שייך בזה הבו דלא להוסיף עלה הא אדרבא שם הוי' טפי שם המיוחד מא"ד והרי אפילו בשוין ל"ש הבו דלא להוסיף עלה כדאי' בשבועות מ"ח בהבו דלא להוסיף אדרב ושמואל סבר רמב"ח למימר הא נמי הבו דלא להוסיף עלה אמר רבא מ"ל שלא פקדני אבא מ"ל שלא פקדני אחי ע"ש ובודאי דחומרת ר"ח בא"ד משום דהוא שם המיוחד אזיל בשי' רמב"ם ז"ל בפ"ג מה' עכו"ם דמקלל את הש' היינו שם המיוח' א"ד או הוי' ע"ש הרי דא"ד חשיב שם המיוחד דהא על שאר שמות אינו חייב ובהיות כן י"ל דגם החולקים על ר"ח היינו בא"ד דסברי דא"ד אינו שם המיוחד כשי' רמ"ך שם שחולק על רמב"ם וסובר דאינו חייב רק על שם הוי' וכ"ה דעת רש"י כמ"ש תוי"ט דסנהדרין אבל בשם הוי' דלכ"ע שם המיוחד י"ל דגם הם מודים דאסור למחוק ו"ה ולא מצינו סתירה לזה בירושלמי דהרי בירושלמי איתא רק א"ד נמחק אבל ו"ה י"ל דאינו נמחק וא"כ אם הרמ"א חושש בא"ד מכ"ש ו"ה ובאמת ברמב"ם פ"ו מיסוה"ת לחד גירסא שהביא הכ"מ שם ו"ה אינו נמחק והראב"ד חולק עליו א"כ יש לחוש להרמב"ם ובבנ"י שם כתב דלא קאי גירסא זו ואיני יודע למה ועוד דבהג"מ מוכח שם להדיא דסובר ו"ה אינו נמחק והראה לתוס' שבועות ל"ד דהוי שם המפורש חמיר טפי ע"ש ורמזו בכ"מ שם ועכ"פ לע"ד אינו קיל מא"ד וברמ"א החמיר גם בא"ה ובבנ"י שם חולק ע"ז דבזה לא מצינו מאן דמחמיר ויש ליתן טעם לחומרא

זו דהא שורש ד' ר"ח דא"ד שם המיוחד הוא משום דמקלל בשם זה חייב והא דמקלל חייב בשם זה נראה שלמדו הרמב"ם ז"ל מסנהדרין ס' שם בן ד' אותיות א"כ א"ד הוא בן ד' אותיות א"כ ה"ה שם א"ה אבל הרמב"ם ז"ל גופא בפ"ב מה' עכו"ם כ' רק א"ד או הוי' ואולי סובר הרמב"ם דשם א"ה אינו משמות שאינם נמחקין כגירסא שמביא הכ"מ פ"ו מיסוה"ת עכ"פ בשם ו"ה לדעתי אין להקל ומ"ש הבנ"י שם דבו"ה יש להקל טפי מבא"ד כיון דכתוב שלא כסדרן לענ"ד כיון דלרוב הפוסקים ל"ב כלל בשם כסדרן נהי דיש מחמירין לכתחלה אין להמציא קולא במחיקת שם ו"ה ע"י חומרא זו שאין לה שורש בש"ס ע"כ נלע"ד בנ"ד לקדור אותיות הו"ה עם עוד איזה תיבות של חול ולכתוב על המטלית אף דיצטרך לכתוב שם על המטלית כבר נתפשט המנהג להקל לכתוב שם על המטלית בצירוף איזה אותיות חול כמ"ש בזה בקסה"ס:

סימן קעד

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה שמעון שפירא נ"י ראבד"ק ראדיוויץ: ע"ד שנשאל כ"ת בעירו בביהכ"נ הגדול דשם שיש במערב ביהכ"נ קטן ושניהם ננו כא' ע"י הקהל וגם בביהכ"נ הקטן מתפללים בקבע רק בר"ה ויוה"כ אין מתפללים שמה כ"א נכנסים כולם לביהכ"נ הגדול וישנם מבני הקהלה שאינם באים להתפלל לביהכ"נ מחמת שנשותיהם אין להם מקום בעז"נ שצר המקום ע"כ חפיצים הגבאים לנתוץ בכותל מערבי המפסיק בין ביהכ"נ הגדול לביהכ"נ הקטן ולעשות שם חלונות כדי שיוכלו הנשים בר"ה ויוה"כ לבא שמה להתפלל ובכל ימות השנה יהי' מקום תפלה לאנשים כמקדם:

והנה יש בזה חשש מצד הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה ומצד נתיצה בביהכ"נ וכ"ת האריך בזה ושאל חוו"ד. והנה מצד הורדה כבר כתבתי בתשובה לק' סאנץ ישן דבביהכ"נ ליכא איסור הורדה מקדושה עי"ז שיתפללו שם נשים לפי שעה והבאתי ראיות ברורות לזה אמנם מצד נתיצה הנה כ"ת חושש בזה עפי"ד ט"ז א"ח סי' קנ"א דבעי' שימלא כל מקום הנתיצה ואף לא"ר החולק עליו היינו עכ"פ במתקן דבר באותו ביהכ"נ עצמו ולא כשמתקן בעז"נ שקילא קדושתה וכ"כ בתשו' בי"ש א"ח סי' כ"ד וד"ח ח"ב סי' י"א אמנם בד"ח שם סי' י"ג מסיק דכל דנותץ לשום תיקון אף לצורך נשים אינה נתיצה שאסרה תורה רק דיש בזה משום הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה וגם בתשו' מהרש"ק בשנות חיים קונטרס פרט ועוללות בתשו' לבילקאמין כ' נמי סברא זו דהורדה מקדושה והיינו דעד עכשיו הי' משמש הכותל לצורך ביהכ"נ ועתה החלונות תשמישן לצורך עזרת נשים דהיא קדושה קלה ולענ"ד יש לדון בזה דהנה בס' נזירת שמשון סי' קנ"א השיג על ט"ז הנ"ל והביא ראי' דשרי מזבחים ל"ב דפריך וליעבד פישפש והאיך

אפשר לנתוץ מעזרה וע"כ כיון שעושה ע"מ לתקן לצורך מצורע שרי אף דאינו סותם כל הנתוץ ע"ש ולפי דברי מהרש"ק וד"ח הנ"ל תקשה דאכתי ליתסר משום הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה דמקודם הי' הכותל משמש לעזרה ועתה הפתח משמש לצורך שער ניקנור וע"כ דאין בזה הורדה דגם עתה הפתח משמש במקום מחיצה לעזרה וה"נ בענין החלונות הנ"ל שגם עתה הם במקום מחיצה לביהכ"נ של אנשים אמנם אם עושין החלונות דהיינו מחיצות הזכוכית לצד ביהכ"נ אנשים וכל האויר נשאר פתוח לעד"נ י"ל דהוי הורדה מקדושה כמ"ש בתשו' ב"ש א"ח סי' כ"ד אבל אם יעשו החלונות לצד עז"נ וכל האויר יהי' פחות לעזרת אנשים י"ל דלא הוי הורדה כלל וכ"ז כשעושין חלונות לעז"נ אבל בנ"ד שפתיחת החלון היא ג"כ לעזרת אנשים ל"ש בזה הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה דהרי החלון משמש גם עתה לביהכ"נ הקטן שהוא קדוש כמו ביהכ"נ הגדול:

אלא דעדיין יש חשש בגוף הנתיצה דעכ"פ הנתיצה אינו לצורך אנשים רק לצורך נשים שיתפללו שמה ובתשו' חסל"א א"ח סי' י"ד מקיל בזה והביא ראי' מסוכה נ"ג דעשו גזוזטראות להוסיף על הבנין לצורך נשים ע"ש ולכאורה ל"ד כלל דשם שלא יבאו לידי תערובת אנשים ונשים אבל נראה דשפיר מייתי ראי' דהי' להם לחז"ל למנוע שלא יבאו נשים שמה ולא להוסיף על הבנין וע"כ כיון דגם להם מצוה שיבאו בשמחת מצוה וצריכין לבא שמה הוסיפו על הבנין א"כ הכ"נ כיון דגם נשים מצוות בתפלה ש"ד לתקן עבורם וגם בד"ח גופא סי' י"א העיד שהמנהג שנותצין כותל ביהכ"נ עבור עזרת נשים וישראל בני נביאים הם וכתב ליישב המנהג שסומכין שעושין עפ"י זט"ה דהם רשאים אפילו למכור ע"ש וגם הלום ראיתי בתשו' אדב"ע א"ח סי' ב' דפשיטא לי' מלתא טובא לעשות חלונות לעז"נ להרבות האור שמה ושכן נהגו ע"ש באורך דמה שעושין ע"י זטה"ע אינו היתר דגם טה"ע אין להם רשות לסתור רק למכור להפקיע הקדושה ודלא כד' הד"ח רק מותר בלא"ה דהוי תיקון גמור ואינו נותץ ע"ש ועכ"פ שני הגאונים העידו שהמנהג להתיר לנתוץ עבור חלונות לעז"נ אף שמהרש"ק וב"ש החמירו הרבה בזה מכ"מ בנ"ד עדיף טפי כי החלון הפתוח הוא ג"כ לביהכ"נ שמתפללין שם אנשים ול"ש הורדה מקדושה וראיתי בס' ארחות חיים סי' קנ"ב שהביא מתשו' ברכת רצ"ה סי' ק"ג שמסיק להתיר לנתוץ ולעשות חלונות אם עי"ז יתרבה קצת האור בביהכ"נ ע"ש וע"כ בנ"ד אם יתרבה קצת האור ע"י החלונות הן בביהכ"נ הגדול הן בביהכ"נ הקטן דהיינו כשיתרבה האור אף בא' מהם שרי דהא גם שניהם ביהכ"נ גמורים הם וכשיתרבה האור בא' מהם הוי התיקון לצורך ביהכ"נ ושרי כברצ"ה הנ"ל אמנם אם יש צורך גדול בדבר דעי"ז יבאו

האנשים להתפלל שמה וגם הנשים לע"ד מיקרי זה תיקון שירבו המתפללים שמה ויש להקל עכ"פ ע"י מכירת המקום שנותצין ע"י זטה"ע ויש לסמוך ע"ז אף בכרכים כיון דלדעת כמה פוסקים בזה"ז גם ביהכ"נ של כרכים נמכר וע' תשו' הרי"ם א"ח סי' ב' מקיל ג"כ ע"י מכירה ואף דאפשר דמיירי בכפרים מכ"מ בנ"ד יש להקל יותר דפתיחת חלונות הוא לביהכ"נ ויש להקל אף בכרכים אם יש בדבר צורך גדול לפי ראות עיני כת"ה:

סימן קעה

לכבוד הרב הגדול מו"ה שמואל דוד פריעדמאנן מו"ץ דק' חוסט:

ע"ד שאלתו באשה שזקוקה ליבום ויש יבם גדול בעיר ולו אשה ויש יבם קטן בן ט"ו שנים פנוי והוא ברחוק מקום קרוב למדינת בעהמען ויש חשש שאינו ראוי עוד ליבום וחליצה וגם אין שם ב"ד כלל וספק גדול אם ירצה לחלוץ והיבמה עני' הרבה להוציא הוצאות על ספק אם יחלוץ הגדול אף שהוא נשוי שהב"ש סי' קס"א כתב דאם יש לגדול אשה חליצת קטן עדיפא וע' ב"י סי' קס"ה בשם ריטב"א ואולי לא חשש הב"ש רק לכתחלה כשהיבם קטן לפנינו ולא כשהוא בריחוק מקום כל כך שיהוי מצוה לא משהינן אך בתשו' ד"ח ח"ב סי' קע"ו חושש משום חליצה פסולה ע"י החדרגמ"ה עכתו"ד כ"ת. והנה ריטב"א שאליו רמז ב"ש ודאי אין כוונתו משום חדרגמ"ה כי הריטב"א לית לי' כלל חדרגמ"ה ביבמה כמ"ש נמו"י בשמו פ' החולץ אלא דטעם ריטב"א כיון דיש לו אשה ומרבה קטטה בתוך ביתו אין מצוה בו וכן הבין בד"ח שם והביא כן מריטב"א יבמות כ"ד אמנם טעם זה לא שייך רק לענין יבום ולא לענין חליצה די"ל דחליצת גדול עדיפא לזאת מפרש דברי הב"ש דכוונתו כיון דריטב"א בדבר מועט דאו' דגדול קודם א"כ ה"ה לענין חליצה לדידן דאיכא חדרגמ"ה ויש קצת חשש דח"פ דאין להשגיח בגדול ע"ש ובאמת שמד' הב"ש לא משמע כן ולא אתי עלה מטעם ח"פ רק דחליצת קטן שאין לו אשה עדיף כפשטות דברי ריטב"א שבב"י סי' קס"ה ונראה שטעם ריטב"א כיון דכל העולה ליבום עולה לחליצה ה"נ לענין קדימה כל שקודם ליבו קודם לחליצה וכיון דקטן שאין לו אשה קודם ליבום כמ"ש ריטב"א יבמות כ"ד קודם נמי לחליצה ועפי"ז פשיטא דכשהקטן בריחוק מקום ודאי שאין דמרבה קטטה לא חש למצוה ממתינין על הקטן אם הגדול רוצה ליבם אף שיש לו אשה ובנים ומכ"ש בשהגדול רוצה לחלוץ ואין הקטן לפנינו דלא משהינן:

ובאמת הא דחליצה פסולה לענין זה הוא תמוה דהרי לרוב הפוסקים לא גזר רגמ"ה ביבמה והסוברים דגזר הרי מתירין החרם קודם החליצה וגם אפילו שייך חדרגמ"ה הרי לפי פסק רמ"א סי' ק"ע סעי' ה' ל"ש ח"פ רק בהיתה ראוי' מעיקרא ולא בהי' פסולה מתחילה רק שדעת הרמב"ם הובא בש"ע שם סעי' י"ח חושש גם בשני' משום ח"פ

ועדיין אינו מוכרע לדמות חדרגמ"ה לשני' ואפילו אם נדמה לשני' הרי דעת ראב"ד וכמה פוסקים דיבמה אחת אף שחולץ הגרוע אין חשש ח"פ בדיעבד כלל וע' ב"ש שם וביאורי הגר"א ז"ל שם ס"ק מ"ט באופן שחשש קל הוא וגם הד"ח לא החמיר רק לכתחלה כשהיבם קטן בפנינו ולא כשהוא בריחוק מקום טובא וכמה חששות שא"א כלל לחלוץ עדיין ומאז כתב לי רב א' שבתשו' מים חיים להגאון מהרח"כ מאוסטרא חולק על הב"ש ופוסק דחליצת גדול עדיפא אף שהוא נשוי והקטן לפנינו ואינו ת"י ועתה ראיתי שגם בתשו' בי"צ אה"ע ח"ב סי' קי"ב רמז לתשו' מ"ח הנ"ל והביא שגם בתשו' פרמ"א חולק בד"ז וכ' דחליצת גדול עדיפא אף שהוא נשוי ע"ש שאעפ"כ חושש הגאון בית יצחק להחמיר כד' הב"ש ובעניותי חומרא דאתי לידי קולא הוא לבטל מ"ע דאו' דמצוה בגדול וכל עיקר יסוד הב"ש מדברי הריטב"א ובמים חיים שם פירשו בע"א וגם בתשו' נטע שורק אה"ע סי' נ"ד האריך דיש לפרש כוונת ריטב"א בע"א באופן דגם הוא יודה דחליצת גדול עדיף עיי"ש והן הן דברי המ"ח והנטע שורק לא ראהו ואני מצאתי בתשו' רשב"א ח"ד סי' ל"ח שנשאל באשה אלמנה ואחי המת ד' וכולם נשואים אלא הקטן פנוי והשיב רשב"א דמצוה בגדול לייבם ואם לא רצה מחזירין על שאר האחים ואם לא רצו חוזרים אצל הגדול וכופין אותו לחלוץ או לייבם וכו' עיי"ש הרי דפשיטא לי' דהן לענין יבום הן לענין חליצה הגדול קודם אף שהקטן פנוי והגדול נשוי ואף דיתכן דמיירי רשב"א במקום שלא נתפשט חדרגמ"ה הרי כל עיקר יסוד הב"ש מדשרי ריטב"א וריטב"א אינו סובר כלל ביבמה חדרגמ"ה ואם כוונת ריטב"א כב"ש הרי הרשב"א פליג להדיא לכן עכ"פ לענין חליצה שגם בריטב"א אינו מוכרח שהקטן קודם וברשב"א מבואר שהגדול קודם צ"ע אף בשניהם לפנינו אם להורות כהב"ש ובנ"ד שהקטן בריחוק מקום טובא ויש כמה חששות דהוי כמדינה אחרת כמ"ש בתשו' ח"ס ח"ב סי' פ"א נראה ברור שהגדול יחלוץ כמצות התורה:

סימן קעו

לכבוד הרב הגדול מו"ה ישכר שלמה טייכטאהל נ"ו חתן הגאבד"ק בוסערמין: יקרתו הגיעני וע"ד שאלתו בעובדא דאתי לקמייהו בנכרית א' הבאה להתגייר והיא דרה עם איש אחד זה כביר בלי שום נישואין אף בלי ציווילעהע שבנימוסיהם ועתה רצונה להתגייר ולקבל עליה דת יהודית ולהנשא לו עפ"י דתוה"ק וישנו בשאלה על גוף הגירות אם רשאין לגיירה מטעם חשש שנתגיירה לשום אישות וגם אפילו אם רשאין לגיירה אם רשאי הד"ר לישא אותם מטעם נטען על הנכרית וכ"ת האריך בזה בטוב טעם ודעת: והנה בדבר הגירות דיש חשש לשם אישות שלכתחלה אין מגיירין אותה כמבואר ביו"ד סי'

רס"ח סעי' י"ב הביא כ"ת מתשו' טוטו"ד מה"ק שמצדד כיון דכבר בא עלי' בגיותה תו לא תקיף יצרה ול"ח שלשם אישות נתגיירה ואין הס' ת"י אבל כפי שהביאו כ"ת הוא תמוה דהרי להדיא אמרי' ביבמות כ"ד הא דנטען על הנכרית הא גיורת מיהוי הוי ורמינהו א' יש שנתגייר לשום אשה וכו' הא איתמר הלכה כולם גרים הם ע"ש הרי אף דבא עלי' ומשו"ה חיישי' שנתגיירה כדי שישא אותה אף שאין שום הוכחה שכוונתה שתשאנו מכ"ש הכא שאומרת כן בפירוש ונהי דמסיק דבדיעבד הוי גיורת אבל לכתחילה אין מגייירין וגם הסברא שכ' בשם תשו' פרי השדה כיון דדר עמה גם מעיקרא בפרסום הרי לא נחסר לה כלום ואין לתלות לשם אישות אין בזה כדי סמיכה דיתכן דהבועל רוצה עתה לדור עמה בכבוד ולא בהפקירות ומשו"ה היא באה להתגייר והרי לשון הש"ע שם סעי' י"ב כשבא האיש להתגייר בודקים אחריו שמא בגלל ממון כו' ואם לא נמצאת להם עילה מודיעים להם כובד עול התורה כו' ולשון עילה היינו סיבה ועלילה כל דהוא לתלות בו כמ"ש רש"י כתובות כ' אהא דעילה מצאו וטיהרו את א"י ע"ש ומכ"ש בנ"ד דהדבר לפנינו שרצונה להנשא לו דרך נישואין ואף גם זאת עיני כ"ת שפיר חזי בהגהמ"ר פ' החולץ שכ' ואעפ"י שנפסק הדין שכולם גרים י"ל דהיינו אחר שאנו רואין שמאשרים דרכיהם אע"פ שמתחלה עושים לשום אישות וכו' ע"ש דמוכח דסובר דגם בדיעבד שכבר גיירוהו הדבר מיתלא תלוי וקאי בתהלוכותיו אח"כ אם מתנהג בדת יהודית הוי גירות ואם לאו לא הוי גירות כלל וכיון דיש חשש גם בדיעבד א"א להקל בסברות שאין להם יסוד ברור אלא שכת"ר כ' שהגהמ"ר יחיד בדבר זה וזה אינו שבאמת גם הרמב"ם ז"ל סובר כהגהמ"ר והעתיקו בש"ע סעי' י"ב שז"ל אפילו נודע שבשביל דבר הוא מתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל העכו"ם וחוששים לו עד שיתברר צדקתו עכ"ל דמבואר בעליל דבגייר לשום אישות וכדומה עדיין גם בתר הגירות חוששין לו עד שיתברר במשך הזמן תהלוכותיו ביהדות וזה ממש כדברי הגהמ"ר וכן מבואר עוד להדיא כן ברמב"ם פ"ג מה' א"ב הט"ו וז"ל לפיכך לא קיבלו ב"ד גרים בימי דוד ושלמה וכו' כי שמא בשביל הטובה והגדולה שהי' לישראל חזרו שכל החוזר מן העכו"ם בשביל דבר מהבלי העולם אינו מגירי הצדק ואעפי"כ הי' גרים הרבה מתגיירים כו' והי' ב"ד הגדול חוששין להם לא דוחין אותן אחר שטבלו מכ"מ ולא מקרבין אותן עד שתראה אחרותן עכ"ל שכ"ז הוא ממש כהגהמ"ר ואף שכ' הרמב"ם ז"ל בסעי' י"ז לאחר שכתב לשון עד שיתברר צדקתו כתב ואפילו חזר ועבד עכו"ם הרי הוא כישראל מומר שקידושיו קידושין ומצוה להחזיר אבידתו מפני שטבל וע"ש בכ"מ דקאי אירשא בלא עבד עכו"ם ומל משום תועלת וכיון דכ' דמחזירין אבידתו ע"כ דאין דנין אותו כספק גוי דהא ספק גוי ספק ישראל א"צ להחזיר לו אבידתו

כדאי' בכתובות מ"ו רק ברוב ישראל וגם מדכ' הרמב"ם דקידושיו קידושין משמע דטפי דנין אותו כישראל מכ"מ לענין מילתא דאיסורא כגון ליקח אותה לאשה ולסמוך עלי' באו"ה וכדומה כתב שחוששין לה עד שתתברר צדקתה ואולי גם לענין קידושין אם בא אחר וקידשה חוששין לקידושי שניהם עכ"פ שפתי הרמב"ם ברור מללו דחוששין עד שתברר צדקתו:

ואולי למדו הרמב"ם ז"ל מהא דאמרי' ביבמות מ"ה עבדא דר"ח בר אבא אטבלו' להההיא נכרית לשם אנתתו אמר ר"י יכילנא לאכשורי בה ובברתא כר' אסי דא"ר אסי מי לא טבלה לנדותה ושם בההוא דהוי קרי לזה בר ארמייתא א"ר אסי מי לא טבלה לנדותה והנה שיטת הרמב"ם ז"ל פי"ג מה' א"ב ה"ט דבאמת טבילה לנדותה אינה מועיל כלל לשם גירות דבעי' שלשה רק מירי שלא ידעי' אם נתגיירה וע"ז סמכינן כיון דטבלה לנדותה וטבילה ל"ד רק שראינוה נוהגת כדת ישראל תמיד ע"ש ולשיטתו יפלא מאוד בההוא עבדא דאטבלי' לשם אנתתו דממ"נ אי אטבלה לשם טבילת נדה הרי אינו מועיל כלום דהא זה הי' הגירות ואין זה מועיל כלל כיון שלא קיבלה גירות עלי' דהא לדידי' הא דטבלה לנידותה היינו כיון שראינוה נוהגת בדת יהדות אמרי' דנתגיירה אבל זה גופא ודאי אינו מועיל וא"כ האיך יפרש הא דאטבלי' לאנתתו דמביא עלה הא דר' אסי דמי לא טבלה לנידותה ע"כ נראה שרמב"ם מפרש כפירוש שמביא רמב"ם שם דאטבלי' לשם אישות אלא שרש"י ז"ל הקשה דהא בדיעבד כולן גירים וגם מה מועיל מה שטבלה לנידתה אח"כ ולכך סובר הרמב"ם ז"ל דבנתגיירה לשם אישות עדיין אין דינה כגיורת גמורה עד שתתברר צדקתה ואסור לישא בתה ולכך קאמר ר"י יכילנא להכשיר דמי לא טבלה לנידתה כיון דתדיר טבלה לנדותה והחזיקה בדת יהודית כפירוש הרמב"ם ז"ל הרי נתברר צדקתה והוי גיורת גמורה אף שמתחילתה נתגיירה לשם אישות וזה נכון והא דהניחו את העבד לדור עמה ביחד יתכן שלא הי' ברצון חכמים ועוד דעבד אינו מוזהר על נשג"ז כמ"ש תוס' שם ועתה שבא ליקחה ישראל סמך רב יוסף כיון דהתנהגה בכושר לפני העבד הוי גיורת גמורה:

באופן שהדבר חמור מאוד לגיירה ותנשא לישראל תיכף להכניס בספק עון החמור דבא על הנכרית דהוי איסור דאורייתא בפרהסיא וקנאים פוגעים בו ונשואין הוי פרהסיא כדאי' בסנהדרין ע"ד והא אסתר פרהסיא הוי ויש לתמוה בזה על ריטב"א הובא בשט"מ כתובות י"א שכ' שם אהא דנתגיירה ובנה עמה דהגדילו יכולין למחות ומשמע משם דמנסבינן לה בקטנותה ואמאי לא נחוש דילמא תמחה אח"כ והוי גוי' למפרע ותירץ דבצנעא הוי רק איסור דרבנן והוי ספק דרבנן ע"ש והא דרך חיתון אסור מה"ת כמבואר

בע"א ל"ו ואפילו להסוברים דלא תתחתן בגירותה ולא בגיותה ועל ז' עמים קאי אכתי עכ"פ נשואין הוי פרהסיא ובפרהסיא הרי הל"מ דקנאין פוגעין בו ואפשר דדעת הריטב"א כיון דלע"ע אנו מחזיקין אותה כישראלית א"כ אף דהוי פרהסיא כיון דדרך נישואין הוא אבל עתה אין יודעין שנוי' הוא ושוב אף שנתברר אח"כ למפרע מכ"מ פרהסיא לא מיקרי דלא הי' מפורסם אז שהוא גוי' ודו"ק ובזה אולי יש ליישב דברי התוס' יבמות כ"ד ד"ה גיורת מיהו הוי שכ' דמשמע לא יכנוס הוא אבל אחר יכנוס וטפי הו"ל לתוס' לומר דאם אינה גיורת אפילו כנס יוציא וכ' מהרש"א שם דהוי ספק גיורת ואכתי קשה דהא סד"א להחמיר דהא נשואין הוי פרהסיא ולהנ"ל יתכן כיון דספק גיורת הוא שוב לא מיקרי בפרהסיא דאף אם אינה גיורת מכ"מ אין הדבר גלוי לכל והוי כמו בצינעה דהוי רק אד"ר ע"כ אם כנס לא יוציא אבל ברמב"ן ורשב"א וריטב"א שם כתבו באמת דאם כנס יוציא דאין סברא זו ברורה דזה לא הוי פרהסיא וגם דעת כמה פוסקים דגם בצינעא איסור דאו' הוא וקנאים פוגעים הוא בפרהסיא וע' בב"מ סי' מ"ז ובכלל הלא כ' הרמב"ם שהוא מעבירות החמורות עד למאוד ע"כ לענ"ד קשה להקל לגיירה ובפרט שרצונה להנשא תיכף. אמנם אמת נכון שבתוס' יבמות שם והובא בב"י וש"ך סוסי' רס"ח העתיק להלכה בההוא גר דבא לפני הלל ע"מ שיהא כ"ג שגיירו משום דבטוח הי' דסופו לש"ש וסיים דלפי"ז תלוי בראות עיני ב"ד אמנם בדבר הזה לא אוכל לדון ואם כ"ת בטוח בדבר ורצונו לסמוך ע"ז שבוודאי יהי' אח"כ לש"ש כמו שסמך הלל הזקן ור"י במנחות מ"ד כבינתו יעשה: אמנם גם לאחר שתקובל לגירות לענ"ד קשה להקל שהד"ר ידור עמה דהרי הלכה פסוקה הוא באה"ע סי' י"א סעי' ה' דלא יכנוס ומבואר בכל הפוסקים דגם בא עלי' בברור הדין כן משום לזות שפתים שלא יאמרו שבשביל זה נתגיירה וכ"ת הביא תשו' ד"ח אה"ע ח"ב סי' ל"ו שמצדד להקל בכזה מחמת חשש עבירות חמורות מכזה וגם כ"ת הביא מתשו' טוטו"ד מה"ק שמקיל בזה עפי"ד מהרי"ק שהובא ברמ"א אה"ע סי' קע"ז בפנוי' שיש לחוש לבל תצא לתרבות רעה שמותר לנטען לישא אותה וה"נ יש חשש שהאיש ידור עמה באיסור כמו עד הנה ואולי יתנכר והנה מה שהביא מרמ"א סי' קע"ז לא דמי כלל דשם בפנוי' בלא"ה כמה פוסקים מתירין ע"כ סמך מהרי"ק ע"ז ביש חשש שתצא לתרבות רעה אבל בנ"ד הרי הדבר מוסכם לאיסור. וגם שם הא רק נטען דבבא עלי' ודאי מותר לכונסה. ובנטען כיון שיצא על הבתולה שם ולא ירצה שום אדם לכונסה ויש חשש שבהכרח תצא לתרבות רעה ע"כ חששו על אשה שעדיין לא הוחזקה בפריצות וכעין שאמרו מוטב שיאכלו בשר שחיטות תמיתות ואל יאכלו בשר שחיטות נבילות כי האיש שהתירו לו יפ"ת עדיין בכשרותו ויש חשש שלא יוכל לעמוד

נגד יצרו ע"כ התירתו לו תורה אבל הכא זה הד"ר כבר דר עמה כמה שנים באיסור ואין פחד אלקים כלל לנגד עיניו וכבר יצא לתרבות רעה מאיזה טעם אנחנו נתיר לו איסור ברור ומפורש וגם תשו' ד"ח הנ"ל דמייתי כת"ר ענין אחר שם הי' עובדא בבע"מ שבא על נכרית ואח"כ נתגיירה הנכרית והבע"מ מאיים עלי' ומגזם עלה בכמה ענינים ובאיסורים חמורים הרי הנכרית לע"ע שנתגיירה כקטן שנולד דמי ובחזקת כשירה היא ע"כ אנו חוששין עלי' שלא תחזור לסורה ע"י גיזום של הבע"מ אבל הכא אנו נחוש להאיש הנ"ל שבלא"ה כבר פרק עול וגם הגאון מסאנץ זצ"ל כ' שאין לעשות מעשה בלתי הסכמת חכמי הדור ובנ"ד אין גיזום ואיו מים רק להציל איש מאיסורים אשר הם משחק לו ע"כ אין דעתי נוחה להתיר ובפרט שכל הגירות הוא מפוקפק מאוד בעיני:

סימן קעז

להרב החריף ובקי מו"ה ישראל מרדכי טייטעלבוים נ"י:

ע"ד שאלתו בשחת שנמצא שם בחצר של הה"צ שליט"א יותר מע' אמה אם מבעל הדירה כמו זרעים או דמי לאילנות ורב א' אמר לו שבריטב"א עירובין מצא דשחת דמי לאילנות לא אדע ע"נ כוונתו במלת שחת אם זרעים שעדיין לא גדלו בעודנו עשב כהא דקונר לשחת פסחים כ"ג א"כ מאיזה טעם דמי לאילנות הרי זרעים גמורים הם אלא שעדיין לא גדלו כ"צ והרי זרעים מבטלין הדירה ואם כוונתו זרעים שזורעין לצורך בהמה פשיטא דלא עדיף מזרעים הזרועים לצורך אדם דמבטלים הדירה מכ"ש זרעוני בהמה דהרי מה שראוי למאכל אדם יותר סברא לומר שלא יבטל הדירה כמ"ש רש"י עירובין י"ח במשנה ד"ה וחצר ע"ש ועשבים שלא נזרעו וגדילים מאליהם יש לומר דאינו מבטל הדירה כמ"ש בתשו' מהרי"א והבאתי' במ"פ א"ח סי' שנ"ח אבל זרעים הנ"ל מבטלים הדירה ולא מצאתי בריטב"א שם דבר מזה ואולי כוונתו בשחת תלוש שמונח שם בחצר יותר מב"ס בזה נראה דתלוי בפלוגתא דקמאי דהנה בהא דאמרי' בעירובין כ"ד ודחזיין לתשמישתא נמי לא אמרן אלא שאין בעומקו יותר מב"ס וכו' ולאו מילתא הוא מ"ד אכריא דפירי ופרש"י שם שוחה עמוקה שמניחין שם פירות ובריטב"א שם הקשה ע"ז דזה באמת אסור כשיש יותר מב"ס כדלקמן דף כ' בפירי דבי תורי דהוי מחיצה העשוי' לנחת ומפרש לה הריטב"א מידי דהוי אכריא דפירי שמפוזר בחצר יותר מב"ס דנתבטל אגב חצר ע"ש וכוונתו דביש לו מחיצה בפ"ע אסור דהוי מחיצה העשוי' לנחת ואינו מוקף נדירה אבל כשמונח בחצר המוקף מחיצה ואין לו מחיצה בפ"ע שרי דאין זה מבטל הדירה והנה פירי דבי תורי היינו גרעינים תמרים לאכילת בהמות ומוכח מריטב"א דמאכל בהמה המפוזר בחצר יותר מב"ס אף גבוה י"ט אינו מבטל דירת החצר רק ביש לו מחיצה

בפ"ע אסור דהוי עשוי לנחת וכ"מ בריטב"א שם דף כ"ו למעיין אבל התוס' דף כ"ו כתבו דאסור לטלטל ע"י פירי דבי תורי כיון שהיו יותר מב"ס ול"ד לכריא דפירי דלעיל דראוין למאכל אדם וכו' ע"ש ומוכח דשיטתם דבראוי למאכל אדם אינו מבטל הדירה אבל הכא שהיא למאכל בהמה שפיר מבטל דירת החצר ומשמע מלשונם דגם אם אין להגרעינים מחיצה בפ"ע אסורים מדכתבו ואע"ג דיש לה מחיצות אינם מועילות דמחיצות העשוים לנחת ומשמע דגם אם אין להם מחיצות בפ"ע רק החומה שמסביב כל מחוזא מכ"מ לא מהני וע"כ הטעם דנתבטל הדירה כיון דאינו ראוי למאכל אדם מבטל הדירה אף בתלוש וכריא דפירי שאני דראוי למאכל אדם ודבר שראוי למאכל אדם אינו מבטל הדירה כלל וגם לא מיקרי מחיצות העשוים לנחת וכ"נ שהוא שי' רש"י ז"ל בדף י"ח בד"ה וחצר דפסי ביראות דהואיל ומימיהן ראוין לשתות אדם תשמיש דירה מעליותא היא ע"ש משמע דלשתית אדם דוקא וכן בהא דאמרי' בדף כ"ד דמים כנטעים דמי אמרי' שם והוא דחזיין לתשמישתא פרש"י לשתי' דאין לך דירה מעולה מזו ע"ש משמע מלשונו דהיינו לשתיית אדם אבל בדחזיא לשתיית בהמה שפיר מבטלי הדירה כמו זרעים אבל הריטב"א ז"ל אינו מחלק כלל בין אוכל אדם למאכל בהמה דלדידי' הכל שוה וגם בהא דמים פירש כל שהם ראוים לתשמיש החצר בטל ע"י חצר ע"ש ומשמע דלא קפיד כלל אשתי' דלא הזכיר כלל משתי' רק שיהיו המים זכים וראוים לתשמיש ולדידי' הא דפירי דבי תורי אסור היינו משום שמניח במקום עמוק י' והוי מחיצה בפ"ע ומחיצה זו מבטלת המחיצה שהי' למחוזא כיון שנעשה להפירי דבי תורי מחיצה בפ"ע ומחיצה זו אינה כלום דהא עשוי לנחת ולא לדירה אבל אם לא הי' מחיצה בפ"ע אין הבדל כלל בין מאכל אדם למאכל בהמה דל"ד נזרעים כלל ולריטב"א נראה דאף גן שיש בו אילנות יותר מב"ס בעיר ויש לו מחיצות בפ"ע אסור לטלטל בו דאף דאילנות אינו מבטל הדירה מכ"מ לא מיקרי מוקף לדירה כיון שמחיצה שלו לא נעשה לדירה ולשי' רש"י ותוס' הנ"ל נראה דשרי לטלטל בנן כזה דוה הוי מוקף לדירה אף כיש לו מחיצות בפ"ע אינו מגרע כלל ולדינא לפי משמעות הטוש"ע סי' שנ"ח דבעי' ראוי לשתי' נראה כרש"י ותוס' ויש הבדל בין מאכל אדם למאכל בהמה ופירי דבי תורי דאסור משום דהוי מאכל בהמה ואף שאין להם מחיצה בפ"ע ומאכל אדם שרי אף ביש מחיצה בפ"ע ולריטב"א מאכל אדם ומאכל בהמה שרי דאינו מבטל הדירה והיינו כשהוא בחצר המוקף לדירה אבל כשיש להם מחיצה בפ"ע אסור לטלטל בהם ונמצא דבחצר שמונח שם וכדומה מאכל בהמה ביותר מב"ס לריטב"א שרו לטלטל בכל החצר ולרש"י ותוס' אסור מיהו זה בגבוהים י"ט כמו במים דאל"כ הובטלו אגב חצר וע' א"ח סי' שנ"ח וזה בתלוש אבל בזרעים

המחוברים לכ"ע מבטל הדירה הן בזרעוני אדם הן בזרעוני בהמה תיכף משעה שנזרעו ואין ספק בדבר:

ב) וע"ד שאלתו בהא דא"ח סי' ש"ל דבהפילה נפל שלא גמרו שערו וצפרניו אין מחללין שבת עליו דעכשיו שנתחדש המכונה דפאריז ועוד עיירות גדולות שאף נפל גמור שלא גמרו שערו וצפרניו מחעממין אותו שם זמן גידולו וחי מה יהי' הדין עתה לענין שבת וגם לענין חניצה אחר שאתמחי הרפואה. והנה לענין חלול שבת בודאי שכשנולד נפל אין מחללין עליו את השבת כי גם חז"ל ידעו שאפשר ע"צ הרחוק שאיזה נפל יחי' כדמוכח ביבמות פ' דבן שמנה כשגמרו סימניו כשחי כ' שנים יצא מכלל נפל ועכ"ז אין מחללין עליו את השבת דמילתא דלא שכיחא הוא כלל כמ"ש תוס' שם ד"ה והתניא בסוה"ד וא"כ אף שאתמחי רפואה בכמה ילדים אולי הוא ע"צ המיעוט הגמור ואף גם זאת לא איתמחי רפואה עד שנדע שהיוצאים מהמכונה חיו יותר מכ' שנים כמ"ש רש"י ותוס' שם דעד כ' שנים לפעמים חי ועכ"ז דינו כנפל ואף דמשמע בגמרא שם דוקא בגמרו סימניו אבל בלא גמרו סימניו א"א כלל לחיות יותר משלשים יום היינו דבזה לא שכיח כלל רק בבן ח' דאישתהי ועכ"ז גם בלא גמרו סימניו וכן בפחות מבן ז' דל"ש כלל אישתהי נראה ג"כ דהדין כן דכל שרואין שחי ך' שנים יצא מכלל נפל אבל מקודם לכן לא יצא מכלל נפל דק"ל לחז"ל כן עפ"י פירוש רש"י ותוס' שם וע' במאירי שבת קל"ז שכ' להדיא דגם בלא גמרו כל שחי ך' שנים ע"ד הזרות יצא מכלל נפל ואף דנראה דמאירי לא כ' כן רק בבן ח' שלא גמרו דעכ"פ אפשר דבן ז' הוא ואישתהי אבל בבן ששה לא משכח"ל כלל מכ"מ נראה דאין לחלק בדבר דכל שרואין שחי ך' שנים ע"כ יצא מכלל נפל והוא ע"צ המיעוט ובאמת שהריטב"א ונמו"י שם פירשו פירוש אחר בסוגיא בהא דבן ח' אין עושים בו מעשה עד ך' שנים דקאי לענין גדלות דקשיא להו דאיך יתכן שבן ך' נושא אשה ויוצא בצבא ועדיין יהי' נפל עיי"ש אבל גם לשיטתם היינו דיוצא מכלל נפל בפחות מכ' שנים אבל בלי יום ודאי דלא ואולי סגי לדידהו בי' שנים ואין אתנו יודע עד מה וע' תשב"ץ ח"ג סי' רנ"ז במחלוקת הראשונים הנ"ל ובמאירי שבת קל"ז כ' ג"כ מחלוקת הנ"ל ונראה דעתו להחמיר כרש"י ומכ"מ כ' שם דהיינו לענין יבום וחליצה אבל לענין חלול שבת כל שחי שלשים יום מחללין עליו את השבת דחי אינו כאבן ע"ש ואף דמאירי כ' שם רק לענין בן ח' שלא גמרו שערו נראה דה"ה לענין בן ו' וכדומה ודאי נפל כל שחי ל' יום לאחר שיצא מהמכונה מותר לחלל עליו שבת אבל לענין לפטור מיבום נראה כרש"י ותוס' דבעי' עד שיהי' בן כ' שנים ועכ"פ מספק יש לומר כן דגם לשי' שאר הפוסקים אין אתנו יודע השיעור ולרש"י ותוס' השיעור עד ך' שנים:

סימן קעח

לכבוד הרב הגדול מו"ה יצחק טייטעלבוים מו"ץ ד"ק בארדיוב יצ"ו: ע"ד שאלתו בדו"ד שבא לפניו בראובן שהי' לו חנות מסחר שניטטוואארען ומחמת צוק העתים הי' בדעתו לפשוט את הרגל לנושיו ועשה אז כמה בעשטעללונגען על סחורות מן נכרים בעלי פאברוקען ע"י מסילת הברזל ונתן האוויזעס לגיסו שמעון שהוא יקבל הסחורות מהבאהן לרשותו של שמעון וכן עשה וראובן פשט את הרגל לנושיו ותובע משמעון הסחורה שלקח מבאהן ושמעון משיב כי הוא גזל לעצמו ואין רצונו להשיב לו:

והנה כת"ה כתב דיש לזכות את שמעון דכיון דנכרי שלח הסחורה איסתליק לי' וראובן לא זכה עדיין בטרם שעשה משיכה והי' יכול שמעון לזכות בה דנעשה כהפקר כבחו"מ סי' קצ"ד בנכרי שמכר בכסף דמכי שקיל זוזי אסתליק לי' וז"א דמלבד מה שהרגיש כ"ת בעצמו דל"ש אסתליק רק בדלקח המעות ולא הכא שלא לקח המעות עדיין ואף דבהג"ה סעי' ג' בעכו"ם שהי' לו משכון אצל ראובן ונתנו לשמעון בשטר אמרי' ג"כ האי סברא דנסתלק שם נתנו במתנה והוי כקיבל כסף אבל הכא דעדיין הי' ראובן חייב לו המעות ל"ש נסתלק אבל מלבד זאת הרי מסיק בנתה"מ שם ס"ק ז' וס"ק ח' דל"ש האי סברא רק בהקנה בכסף דלגבי נוי קנין גמור הוא אבל היכא דגם לגבי עכו"ם לאו קנין הוא ל"ש אסתליק ולכך במטלטלין אף שלקח הכסף כיון דלאו קנין הוא ל"ש אסתליק ע"ש ומכ"ש הכא דלא הוי קנין כלל: אמנם כ"ת כ' עוד סברא דכיון דראובן לא זכה יוכל לומר לראובן לאו בע"ד דידי את ולגבי גוי הוי' כהפקעת הלואה והנה כעין זה כ' בנתה"מ שם ס"ק ז' דדינו של רשב"א בסעי' ג' במשכון אף דל"ש סברא דנסתלק גוי אמת מטעם הנ"ל דלאו בע"ד דידי את ולגבי גוי הוי כהפקעת הלואה אבל ל"ד לנ"ד דשם כיון שהמשכון הי' ביד ראובן שנתן לו הגוי במשכון או בפקדון הוי כהפקעת הלואה אבל הכא לא היתה הסחורה ביד שמעון מעולם מיד העכו"ם רק ראובן שלחו לוקח לו הסחורה מהבאהו אבל מיד העכו"ם לא בא כלל לרשות שמעון א"כ לגבי גוי גזל ממש הוא ועוד נראה דאף אם נדון גם זה כהפקעת הלואה לא שייך זה רק היכא שאין מגיע היזק לישראל התירו להפקיע הלואה כמו שם במשכון דנתנו הגוי לשמעון במתנה יוכל ראובן להפקיע פקדונו של גוי אבל הכא הרי ראובן באמת עדיין חייב לשלם לגוי המעות בעד הסחורה ואף שפשט הרגל בשביל זה עדיין לא נפטר מחובו נגד העכו"ם הן בד"ת הן בדא"ה ובכה"ג לא התירו להפקיע הלואה והלה יצטרך לפרוע לו מכיסו וכיוצא לזה כתבו תוס' ב"ק ס"ט ד"ה כל שלקטו דאף דיאוש הוי הפקר לכל לא יוכל שום אדם לזכות בה כיון שהיא צריכה לגזלן ליפטר מן הנגזל ואם כבר זכה בה אחר חייב לכל הפחות

לפרוע דמים להגזלן עיש"ה ועוד נראה דבנ"ד ל"ש כלל הסברא דלאו בע"ד דידי את דהא העכו"ם הפאבריקאנט שלחו ע"י הבאהן להקונה ע"ד שיזכה לו הקונה והוי כאומר לו משוך וקני ואם יבא הסחורה ליד ראובן הרי באמת יהי' שלו דהרי העכו"ם מכרו לו ובכה"ג דכשימסור לו שמעון הסחורה יהי' שלו ל"ש הסברא דלאו בע"ד דידי את כמ"ש הרמב"ן ז"ל הובא בקצוה"ח ר"ס קכ"ג בטעמא דהרשאה דכיון דכתוב אפיק לנפשך ואם יתנו לידו יזכה בו שוב הוי בע"ד דידי' ע"ש ע"ש ובקצוה"ח מייתי מזה ראי' דבדשלב"ל דמהני תפיסה היינו אף בלא ידיעת המוכר ובחיבורי מ"פ לחו"מ סי' ס"ו השגתי עליו דהכא אמר לו בהדיא אפיק לנפשך והוי כאמר לו משוך ע"ש אבל בדינא דמשכון הנ"ל שפיר כ' בנתה"מ דיכול לומר לאו בע"ד דידי את דשם גם אם יתן ראובן לשמעון המשכון מגוי לא יזכה בו שמעון עפ"י דין בנטילתו דהא לא הי' שום קנין רק שטר במטלטלין דאינו כלום וגם לא אמר לו משוך ובכה"ג גם בדשלב"ל לא מהני תפס כמ"ש בנתה"מ סי' ר"ט:

ומ"ש כ"ת עוד לדון בזה לזכות את שמעון דכיון דשמעון עכ"פ לא נתכוין בנטילתו הסחורה מהבאהן לזכות בה לראובן א"כ אח"כ ששמע הגוי שכבר לקחו ראובן מהבאהן נתייאש והוי הפקר דיאוש עכ"פ ספק אי קונה לדעת הטור חו"מ סי' שנ"ג וקנאו אז חצירו של שמעון גם זה אינו דהנה לא מיבעיא לפי סברת תוס' ב"ק ס"ט הנ"ל דיאוש הוי רק הפקר לגבי גזלן ולא לאחר ואף כשמוטל אז ברה"ר לא קנאו אחר ע"ש פשיטא דהכא היאוש הוי לגבי ראובן ולא יוכל שמעון לקנותו אלא אף לפי הסברא שכ' עוד התוס' שם דהוי הפקר לכל הרי כתבו דשום אדם אינו יכול לזכות בה כיון דצריך לגזלן ליפטר מן זה שגזלו עיי"ש א"כ ה"כ הרי ראובן חייב באמת המעות לגוי דגם הפקעת הלואה ל"ש לגבי ראובן כיון דיודע הגוי מזה וגם הא חייב מדד"מ לשלם א"כ אין היאוש של גוי מועיל לשמעון כלל דהרי באמת עדיין חייב ראובן לשלם המעות לגוי אף בדינינו אף שנתייאש דאין היאוש מועיל לענין הדמים שנתחייב לו וע' נתה"מ סי' קס"ג שכ' דלהלכה אין יאוש מועיל בחוב כלל, וכ"ז אנו צריכין אם באמת שמעון לא כיון כלל בנטילת הסחורה לזכות לראובן אבל אם כיון בנטילתו לצורך ראובן הרי בלא"ה כבר זכה אז ראובן ע"י משיכת שמעון:

ומ"ש כת"ר דבעי' שליחו של בעל הממון כמ"ש תוס' ב"מ ע"א ד"ה בשלמא וכ"כ בקצוה"ח בכ"ד כבר כתבתי בזה בספרי מ"פ לחו"מ סי' קפ"ג שרוב הפוסקים חולקים ע"ז וסברו דל"ב שליחו של בעל הממון וא"כ כבר זכה עכ"פ ראובן מספק וא"א לשמעון לתפוס עתה דהוי של ראובן מספק ולגבי שמעון הוי גזל וכעין זה כ' בנתה"מ סוס"י קצ"ד

לענין קנה מגוי בכסף כיון דכסף קונה עכ"פ מספק תו א"א לאחר ליקחו ע"ש ומכ"ש הכא דרוב הפוסקים סברו דישראל לישראל נעשה שליח לזכות מגוי כמ"ש מח"א ה' שלוחין סי' י"ג. ומ"ש כ"ת דהכא אף אם כיון לזכות בשביל ראובן אינו מועיל כיון דלא אמר זכה לי והוי כהא דסי' רס"ט באומר תנה לי לדעת הטור שהובא בש"ך שם ס"ק ה'. לענ"ד דוקא באמר תנה לי דמסתמא ע"ד משלחו שאמר לו תנה והוא יזכה בה אבל הכא שא"ל שיקח הסחורה לרשותו הרי אדרבה לא ציוה שיתנה לו הוי ממש כזכה לי דהיינו שהוא ימשוך הסחורה בעדו וע' נתה"מ סו' ר' ופ"ת שם בשם שעה"מ בשלח שליחו למשוך דמועיל וגם יש לחלק בהא דתנה לו דהוי מציאה והכא כבר קנה הסחורה ובאמר לו שימשוך הרי עשאו שליח לזה ואם נתכוין למשוך בשביל ראובן ודאי זכה לו. וגם מסתמא כיון שעשאו שליח לכך ודאי עשה בשבילו ואינו נאמן לומר שמשך לעצמו ומ"ש כ"ת מד' נתה"מ סי' קפ"ג דוקא מטעם עני המהפך בחררה אינו נאמן ובסחורה בזול ל"ש עהמב"ח נאמן הנה גם לדברי נתה"מ עדיין היינו בנתן מעות מכיסו דל"ש חזקה שע"ש כמ"ש בנתה"מ שם או בשינה בשליחות אבל בנ"ד הרי לא הי' צריך ליתן מעות ולא שינה בשליחותו גם לנתה"מ עכ"פ אינו נאמן מטעם חזקה שע"ש כמבואר שם. ומ"ש כ"ת דלנתה"מ סי' רס"ט נאמן במיגו לפימ"ש לעיל דהוי גזל נכרי דאסור שוב י"ל דאין השליח נאמן אף במיגו כיון דאיכא תרי חזקות לנגדו חזקה דשע"ש וחזקה דאאמע"ר לגזול ממון חבירו כמ"ש בתומים בכללי מיגו וכבר כתבתי כן בספרי מ"פ בשירי מנחה לסי' קפ"ג:

סימן קעט

לכבוד הרב הגדול מו"ה אפרים דוב נ"י מו"ץ דק' קאמארנא:

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בדבר שליח שהביא גט לאשה וקיבל שכירותו מהבעל ואח"כ לא רצה ליתן גט להאשה עד שתתן לו עוד מעות ונתנה לו ומסר לה הגט בפני העדים החתומים על הגט והרשאה וכ"ת כל יקר ראתה עינו במחברים קמאי ובתראי ודעתו להכשיר הגט והנה הביא דברי תשו' בר"א שהובא בפ"ת לאה"ע סי' קמ"א ס"ק ל' בעובדא כזו שחוכך לפסול הגט עפ"י ספיקו של מהרש"ל דנוטל שכר להעיד יותר מהראוי פסול מה"ת ופסולי דאו' אין נאמנים לומר בפ"נ ובפ"נ ונגד זה הביא כ"ת דברי השעה"מ דנוטל שכר להעיד פסול רק מדבריהם וכ"ה דעת קצוה"ח סי' ל"ד וסי' ל"ז וכן מבואר להדיא בתשו' פנ"י להמג"ש ח"ב אה"ע סי' ס"ד דנוטל שכר להעיד פסול רק מדבריהם משום קנס זולת כשנוטל שכר בפירוש באם יתירוה דאז הוי נוגע ופסול מה"ת ע"ש ומכ"מ בפנ"י שם מסופק לענין עדות אשה דאף דפסולי דרבנן כשרים מכ"מ

בנוטל שכר להעיד כיון דעבר ע"ד חכמים באותו עדות אפשר דפסול כגזלן דאו' ע"ש א"כ לכאורה גם לענין בפ"נ ובפ"נ יש לספק כן אף אם נימא דפסול רק מדבריהם אכן לענ"ד נראה בנוטל שכר מאשה ליתן לה הגט ל"ש כלל איסורא דנוטל שכר להעיד שהוא משום מה אני בחנם דאדם מחויב בדבר להעיד בחנם דזה בעדות אבל השליח הרי יש לו לעשות ב' דברים דהיינו למסור לה הגט לעשות שליחותו ולהעיד שבפניו נו"נ וכשנוטל שכר למסור לה הגט אין זה נוטל שכר להעיד רק לעשות שליחותו ולמסור לה הגט דאף דהמשלח כבר נתן לו שכירותו יכול לומר שרוצה לחזור משליחותו אם לא תוסיף לו האשה שכירות יותר ויחזיר דמי השכירות להבעל ואף אם נימא דאין בידו כלל לחזור בו דהוי דבר האבד כמ"ש הב"מ בסה"ג סעי' צ"א מכ"מ נהי דלאו שפיר קעביד ואולי יוכלו להוציא ממנו המעות אח"כ בדין מכ"מ אין זה נוטל שכר להעיד רק לקיים שליחותו ולא אמרו חז"ל רק הנוטל שכר להעיד ולדון דמילי דמצוה נינהו אבל בנוטל שכר על שליחותו אף שהוא שלא כדין לא מגרע עי"ז לשליחותא כלום דשליחות לגט לאו מילי דמצוה היא ונהי נמי דכשמקבל שכר מיד האשה למסור לה הגט סתמא דמילתא שימסור לה הגט כדין ויאמר בפ"נ ובפ"נ מכ"מ לא מיקרי נוטל שכר להעיד כיון דקבלת שכר עיקר הוא לעשות שליחותו ואם אינו חפץ למסור לה הגט ולעשות שליחותו הרי אין לו מה להעיד דמה יועיל עידותו בפ"נ אם אינו מוסר לה הגט והרי בנוטל שכר לראות עדות דשרי כמ"ש בח"מ סי' ל"ד והתויו"ט בכורות פ' עד כמה כתב דזה היתר מה שעידי הגט מקבלין שכר והרי ודאי דנותנין להם שכר לראות וגם להעיד אח"כ בפני הב"ד כנהוג שהב"ד שואלין להם להגיד עדותן ואפ"ה שרי כיון דעיקר קיבול שכר לראות וה"נ בנ"ד וגם יפה כתב כת"ה מתשו' רשב"א ח"א סי' תקס"א דמתיר בשליח בשכר כהא דה' נשים מביאות את גיטה מפני שהכתב מוכיח משמע ודאי אף שלא התנה בתחילה על שכירותו עם הבעל או שכבר נתן לו הבעל והאשה מוספת לו שכר דאל"כ לא הי' צריך להא דכתב מוכיח ובתשו' בר"א הנ"ל הביא ממהריב"ל שהבין כוונת רשב"א הנ"ל בהתנה מתחילה על שכירותו ומטעם נוטל שכר לראות ודבריו צ"ע ומצאתי בנתה"מ סי' ל"ד ס"ק מ' שהביא מג"פ דמתיר להאשה ליתן שכר לשליח משום שהכתב מוכיח ע"ש ונראה שהבין תשו' הרשב"א כמ"ש דלא כמהריב"ל:

וכ"ז אנו צריכין אם אין הגט מקיום בחותמיו אבל אם הגט מקוים בחותמיו כשר לכ"ע דא"צ לנאמנות השליח ואף לשי' הרמב"ם שהובא באה"ע סי' קמ"א סעי' ל"ג דאף בנתקיים הגט בחותמיו אם השליח פסול בעבירה מדאו' הגט פסול הרי כתב הנוב"י מה"ת אה"ע סי' קכ"ח דזה משום דהוא ביד רשע חשוד לזייף אבל בנוטל שכר להעיד

אף דפסול להעיד לא מיקרי רשע ואינו חשוד לזייף ע"ש ודבריו ברורים דהא נוטל שכר להעיד כשר לשאר עדות אם ידעי' דלא קיבל דמי כמבואר בחו"מ סי' ל"ד הרי דלאו רשע מיקרי ע"י מה שקיבל שכר להעיד:

ואם נחוש לשיטת המל"מ בדעת הרמב"ם דמיירי באין עדים שמינהו לשליח ולא נאמן השליח ע"ז כיון דפסול לעדות הרי הכא יש בידו הרשאה וכשמקיימין גם הרשאה אין חשש וגם בלא"ה הרי כ' רדב"ז הובא בבה"ט סי' קמ"א ס"ק כ"ז וביותר ביאור בכנה"ג שם דבחשוד על עריות כיון דאינו פסול בודאי גם להרמב"ם כשר בנתקיים בחותמיו עיי"ש וה"נ הרי לרוב הפוסקים נוטל שכר להעיד כשר לשליחות הגט עכ"פ לא גרע מחשוד דנתקיים בחותמיו כשר וגם כבר כתב בתשו' חת"ס אה"ע ח"ב סו' נ"א עפי"ד הג"פ דטעם הרמב"ם שמא ביטל לשליח ועכשיו שמשביעין למשלח שלא יבטל אין לחוש לזה ע"ש ובנ"ד אף שלא נתקיים כיון דנמסר בפני עידי הגט הוי מקוים כמ"ש רדב"ז הובא בפ"ת סי' קמ"ב ס"ק ד' ולרווחא דמילתא יש לקיימו ע"י העדים דהרי גם לאחר שנקרע הגט מועיל קיום כמ"ש בנוב"י מה"ת סי' קכ"ח ולית דין צריך בושש דהגט כשר. רק בענינים כאלה שכיח לפעמים שהשליח שרוצה עוד מעות אומר שחוזר משליחותו ובזה באנו לחשש ביטל השליח שליחותו שיש בזה פלוגתא דט"ז סי' קמ"א כתב דשליח יכול לבטל שליחותו ובית מאיר חולק עליו אבל אם לא ביטל שליחותו בפירוש רק אמר שרוצה סך מסוים כנ"ל הגט כשר דמה שחפץ אצלה מעות ודאי לא הוי ביטול לכ"ע וע' נוב"י מה"ת סי' קכ"ז:

סימן קפ

לכבוד הרב החריף ובקי המופלג בתורה מו"ה משה ליב פרעגער נ"י דומו"ץ בק' קאמינקא:

ע"ד שאלתו בא' שבא לו ט"ג ר"ל מוויען כי אמו נפטרה שם ביום ג' והקבורה תהי' ביום ד' אם יתחיל באבילות תיכף ודעת כת"ר לדמות ד"ז להא דסי' שע"ה סעי' ב' בהחזירו פניהם חל האבלות וה"נ כיון שאין בדעתו לנסוע שמה והן מאז כבר נשאלתי בזה והשבתי כי ל"ד כלל לשם דכבר נעשה מעשה בגוף המת דהוציאוהו מחוץ לעיר הוי כקבורה לאותן שחזרו פניהם אבל הכא שהאבל בעיר אחרת ובמת לא נעשה דבר לא חל אבילות וראי' מסתימת הש"ע דסי' שמ"א דגם כשהאבל בעיר אחרת חל עליו אנינות ומשמע מסתימת הדברים אף שאין בדעתו כלל ללכת שמה ואם איתא דבכה"ג חל עליו אבילות תיכף א"כ ממילא דאינו אונן וע"כ כמ"ש וכ"נ ראי' לזה מהא דירושלמי מו"ק פ"ג ה"ה דפריך אהא דחל יום א' בשבת איך משכח"ל ומשני התם כמה שינויי וחד מינייהו

בשמועה קרובה ואמאי לא משני בפשיטות שמת לו בשבת מת בעיר אחרת ועדיין לא נקבר ואין דעתו לילך שמה דחל עליו אבילות וע"כ דבזה אין אבילות חל והא דשמועה קרובה היינו שכבר נקבר לפני שבת כמשמעות לשון שמועה קרובה ואולי זה כוונת תוס' מ"ק י"ז ד"ה כשחל שכ' כגון ששמע שמועה קרובה דקבורתו לא היתה בשבת דלכאורה הי' די בזה ששמע שמועה קרובה כלשון הירושלמי אלא דלא נימא דשמועה קרובם היינו שעדיין לא נקבר ונימא דחל עליו אבילות תיכף כיון דהוא בעיר אחרת לכך הוסיפו לפרש שקבורתו לא היתה בשבת והיינו שנקבר לפני השבת אבל בלא נקבר עדיין אין אבילות חל וכ"נ עוד מדברי הדגמ"ר סי' ת"ב שהחליט דשמועה קרובה מונין מיום הקבורה והרי סתם שמיעה בעיר אחרת הוא ואי איתא דבעיר אחרת כשאין דעתו ללכת שמה כשנודע לו חל עליו אבילות מיום המיתה הי' לו למנות ל' מיום המיתה וע"כ דזה אינו דבעיר אחרת כיון שלא נעשה במת דבר אין האבילות מתחיל עד שעת הקבורה וכת"ר מייתי ראי' דבעיר אחרת חל אבילות תיכף מדברי ש"ך יו"ד סי' שע"ה ס"ק י"ב אליבא דר"ח ורי"ץ גיאות דהיכא דבא א' ממקום קרוב ולא ידע ממיתתו והלך גדול הבית לביה"ק קודם קבורה ובא אחר ג"י הקרוב מונה לעצמו מיום שנודע לו לא משעה שהתחילו המתאבלים מיציאת המת ולא כגדול דמונה מסתימת הגולל הרי דבא ממקום אחר מונה משעה שנודע לו ואין זה כלום דשם מיירי שנודע לו לאחר שהוציאו את המת מן העיר דכבר נעשה מעשה במת ואין דעתו ללכת אחריו מונה משעה שנודע לו אבל כשעדיין לא נעשה מעשה במת גופא והאבל נודע לו בעיר אחרת אין שום סברא לומר שיחול עליו אבילות:

ומה שהעיר על טור אה"ע סי' ע"ז שכ' דגם לרב דמורד ממזונות הוי מורד וכופין אותו להוציא אם אין רצונה להתגרש עדיין מוסיפין על כתובתה אף שכופין אותו לזונה דמנ"ל להטור זה דהרא"ש כ' כן רק לשמואל אבל לרב אין כופין לזון נראה ברור דשיטת הטור נהי דלרב לא סגי בזה שיכפוהו לזון דאין אדם דר עם נחש בכפיפה וא"א להיות עמו כל הימים באופן זה אבל עכ"פ בטרם שכופין אותו להוציא שהוא רצונה להמתין כופין אותו לזון והבירה בידה כגירסת הרא"ש ז"ל בגמרא ולאו לאמלוכי בה בעי וע' בהפלא"ה כתובות ס"ג שמסופק בזה לרב אם כופין לזון ותמהני שלא הביא מדברי הטור ז"ל שמבואר להדיא:

סימן קפא

לכבוד הרב המאה"ג וכו' מו"ה מרדכי בלעך נ"י אבד"ק אוסציא:

ע"ד שאלתו בשו"ב ששחט בהמה בסכין חד ופגע בטבעת והוצרך לעשות י"ב הולכה והובאה עד שגמר השחיטה והאריך כ"ת להתיר ודרש חוו"ד. והנה מחמת החשש ששחט מקודם הקנה כידוע ושהה במיעוט בתרא של הקנה שיעור שהי' דהיינו כדי שחיטת רוב ב' סימנים שדעת התב"ש והרב ז"ל בש"ע שם להחמיר גם בזה דל"ב שיעור הגבהה והרבצה וכ"ת כתב דהכא שאני דהסכין חד רק מחמת קשיות הטבעת לא נשחט מהרה וזה הי' בתחילת שחיטת הקנה אבל לאחר שירד לתוך הטבעת שוב נשחט מהר והביא סמך מדברי ד"ק סי' כ"ג ס"ק כ"ב ואינו מוכרח כ"כ דיתכן דד"ק מיירי בידוע לשו"ב שהו"ה רבות הי' בטרם שירד לטבעת אבל אם אין השוחט מרגיש כן ומספ"ל בהכי אפשר דאסור אמנם בגוף דברי התב"ש ז"ל ראיתי בס' יד"י שחולק עליו וכ' כיון דכל עיקר החשש בשוחט בסכין רעה מחמת שהי' במיעוט בתרא של קמא הוא רק לפירוש א' של תוס' באיבעיא דר' אושעיא ורוב הפוסקים לא פירשו כן אין להחמיר רק בשהה במיעוט בתרא דקמא שיעור שהי' לדיעה א' שבש"ע סי' כ"ג סעי' א' דהיינו שיעור הגבהה והרבצה ורוב סימנים ע"ש ואם כי קשה לחלוק על התב"ש ז"ל ובפרט לצרף ס"ס בשחיטה דהוי חזקת איסור ועכ"ז בנ"ד דיש נמי ספק דילמא כל ההולכות והובאות המרובים הי' בטרם שירד לטבעת כאורחא דמילתא שמתחילת שחיטת הטבעת כבד לשחוט הו"ל ג' ספיקות דיש להקל אף במקום חזקת איסור כמ"ש פמ"ג סי' כ"ג ובפרט דתרי מהנהו ספיקות הוא פלוגתא דרבוותא:

אלא שעדיין יש מקום להסתפק אף בלעדי חשש שהי' במע"ב דקמא באם השוחט לא חתך כלום בעת א' מהולכות והובאות והוי שיהוי משהו דאסור כמ"ש התב"ש ז"ל והפר"ח דשוחט בסכין רעה היינו שחותך תדיר אבל באינו חותך אף שמוליך ומביא הו"ל שהי' ואף שראיתי בדע"ק הנ"ל כ' דאין חשש שהי' בזה דממ"נ אם לא נגע בוושט עדיין הו"ל שהי' במיעוט קמא דקנה דקיל ואם פגע בוושט אין שהי' שהרי חותך מעט בוושט בכל פעם עיי"ש ואינו מוכרח דיתכן דנגע בוושט בדרך הולכה והובאה ונקבו כ"ש ושוב אח"כ עשה כל הולכה והובאה המרובים בקנה לבדו וכיון שלא חתך כלום הוי שהי' וגם אולי הי' הולוהו"ב לאחר שחיטת חצי קנה וכמ"ש לעיל וכ"ת כתב דהתוו"ק חולק על התב"ש ומתיר אף שלא חתך כיון שעשה תדיר הולוהו"ב והס' תוו"ק אינו ת"י רק ראיתיו מובא בס' דע"ת וכן ראיתי בס' יד"י סי' כ"ג שהאריך הרבה לחלוק על התב"ש ז"ל והסכים עם התוי"ק ושכן נמי דעת הרב ז"ל בש"ע סי' כ"ג בפירושו ס"ק ב' עיי"ש ועכ"ז לדינא אם הי' ברור לשו"ב שלא חתך כלל בהולכה והובאה והי' שיעור שהי' קשה להקל בדאו' נגד התב"ש ז"ל ועיקר ראיית היד"י שם מפשטות הגמרא דשחט בסכין רעה

כל היום כשר והרי אם חותך מעט מעט אי אפשר להיות כל היום ומ"ש תב"ש דגוזמא קאמר תמוה דהאיך יתכן גוזמא אם באמת פסול כה"ג שבהכרח שוהה מלחתוך ע"ש ואינו ראי' כלל דהרי בשבועות י"ז אמרי' קצרה שאמרו אפי' עקב בצד גודל ואפילו כל היום כולו והתב"ש שם בסופו מביא הגמרא הנ"ל והרי עקב בצד גודל א"א כלל בשום אופן כל היום ואם שהה כל היום באמת חייב ואפ"ה קתני כל היום ומוכח דגוזמא קתני אף דבאמת אין הדין כן דאם שהה כל היום הרי לא הלך עקב בצד גודל רק עמד והוי שהי' גמורה וא"כ ה"ה לענין שחיטה דיש לומר כן כהתב"ש ז"ל:

אך בנ"ד אם אין השו"ב יודע בבירור שלא חתך כלום בעת הולכה והובאה נראה דגם התב"ש יודה להקל דמסתמא אמרי' דחתך בכל פעם מעט כפשטות הגמרא דחותך בסכין רעה כשר וה"ה בפגע בטבעת וגם בדע"ק שם כתב דבפגע בטבעת מצד הסברא א"א כלל שלא לחתוך כ"ש בכל הולכה והובאה וכן יש להוכיח מדברי האו"ז חולין פ' השוחט דמייתי שם גירסת הגמרא חולין ל"ב השוחט בסכין רעה אפי' כל היום כשר בעי רבא שהיות מהו שיצטרפו ותפשוט לי' מדידי' דילמא בדלא שהה ע"ש (וגירסא דידן התם בדלא שהה) ויפלא על לשון דילמא לא שהה דהרי ע"כ מיירי בדלא שהה דאל"כ תיפשוט מדידי' וע' ריטב"א שבועות י"ז הביא שם גירסא כזו והקשה כן ע"ש ולהנ"ל נראה דהא עיקר קושית הש"ס ביאר התב"ש דמשמע לי' לגמרא דמסתמא עושה נמי הולכה והובאה בלי חיתוך כלל ושהיות מצטרפות ולכך משני דילמא לא שהה פירוש שאין להחזיק ריעותא כיון שאינו יודע אם עשה הולכה והובאה בלא חיתוך אין להחזיק ריעותא דמסתמא אמרי' דבכל פעם חתך מקצת וא"כ גם להתב"ש כשר ובפרט דבנ"ד אין כאן שיעור שהי' דהגבהה והרבצה בשום אופן וכיון דרבים חולקים על התב"ש הוי כמה ספיקות להקל דאיכא נמי להסתפק שמא לא נגע בווושט והוי כל הולכה והובאה במיעוט קמא דקנה ע"כ אם עכ"פ הדבר ברור לשו"ב שלא הגביה סכינו ועשה תדיר הולכה והובאה יש להכשיר אף שא"י אם חתך בכל הולכה והובאה:

סימן קפב

להחריף ובקי מו"ה חנה רייך נ"י:

ע"ד שאלתו באשה מינקת שכבר גמלה וולדה וגם לפני עיבורה והנקתה לא הי' לה וו"ק ורגילה ברוב פעמים להרגיש שנפתח מקורה ובודקת ומוצאת על העד כמין ליחה לבנה וכמה פעמים שאינה בודקת כי קשה עליה הבדיקה בכל עת וגם בימים אלו שהיא בתוך כ"ד חודש שהיא רואה דם נדות לא בדקה ביום שלשים כשהרגישה אם יש לטהרה והאריך הרבה בזה בדברי אחרונים ואשוב בקצרה:

מה דפשיטא לי' לכ"ת להתיר תמיד אף שמרגשת כיון שהוחזקה לראות מראה לבנה ע"י הרגשה והביא שגם בתשו' ד"ח סי' ל"ד מקיל בזה ליתא שאף שבחכמת אדם מקיל בזה אבל בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' ל"ו השיג עליו ולקנ"ס להגאון מהרש"ק ז"ל מקיל בזה שלא בשעת ווסתה אבל בתשו' ד"ח הנ"ל סי' ל"ד אינו מקיל רק בבדקה כמה פעמים במוך דחוק והרגישה שנפתח מקורה ומצאה מראות טהורות ע"ש ונראה שם דמקיל אף באשה שאין לה וו"ק ובח"ב סי' ס"ו כ' דבאשה שיש לה וו"ק שלא בשעת ווסתה ודאי דיש להקל ולטהרה ע"י בדיקה הנ"ל שלא תצטרך לבדוק תדיר אמנם במעוברת ומניקה המסולקות דמים בזה מקיל בתוה"ש בכל גווני וכן הסכים הס"ט בסי' ק"ץ ובשו"ת ב"ש יו"ד ל"ו חוכך להחמיר בהרגישה נמי זיבת דבר לח ומנהג המורים להקל בזה ובפרט בנשים המורגלות בכך וכן בזקינה יש להקל לפי הנ"ל והיינו בקורין לה אימא אימא ואינה מקפדת וצל"ע לידע השיעור בזה וע' תשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' כ"ח מתשו' פ"מ דדן בת נ"ג שנים לזקינה ולזאת מה שחוכך מע"כ דהכא כיון שלא בדקה בתוך כ"ד חודש כשהרגישה ביום ל' לראייתה מטעם עו"ב והביא מדברי קנ"ס שהביאו בס' פתחי זוטא סי' ק"ץ דמחמיר באם לא בדקה כשהרגישה בעונת ווסתה וכן ביום שלשים ליתא כלל דשם מיירי באשה מוחזקת בדמים ומחמיר בשעת ווסתה הקבוע או באשה שאין לה וו"ק בעו"ב כמו בסי' קפ"ז לענין מכה וכן בס' קצ"א לענין דם במ"ר אבל במעוברת ומניקה המסולקות דמים אף שחוששת היא רק כמו ווסת שאינו קבוע ווסת שאינו קבוע א"צ בדיקה כלל א"כ ודאי אין לחוש אף כשהרגישה ביום ווסתה בעודה מניקה כיון דהוי ווסת שאינו קבוע ומכ"ש שאין לחוש לעו"ב מראייתה דהא הס"ט מקיל לגמרי בסו"ס קפ"ט דמעוברת א"צ לחוש רק לווסת החודש או הפלגה כשראתה ב"פ אבל לעונה בינונית מראייתה א"צ לחוש ואף להחוו"ד ורז"ש שם שמחמרו בזה אבל עכ"פ פשוט דעונה בינונית של מעוברת לא חמיר מווסת דידה שא"צ בדיקה וה"ה עו"ב דידה וכיון דא"צ בדיקה פשיטא דאם הרגישה ולא בדקה ואתחזקה כמ"פ לראות מראות לבינות דטהורה והא דחש בקנ"ס בעו"ב היינו באשה שאינה בחזקת מסולקת דמים דבזה כשאין לה וו"ק הרי עו"ב דידה לענין זה כוו"ק דצריכה בדיקה כמבואר בסי' קפ"ט משא"כ באותן המסולקות מדמים: אמנם בנשים שאינן מסולקות מדמים אף בהוחזקו להיות רואין ע"י הרגשה מראות לבינות ואף בבדקו במוך אף שבד"ח ח"א סי' ל"ד נראה דמקיל גם באשה שאין לה וו"ק אבל עכ"פ באשה שיש לה וו"ק טמאה בשעת ווסתה וה"ה באין לה וו"ק בעו"ב דהוי כשעת ווסתה אף דבזה ל"ש כ"כ הסברא דוכי לא תטמא לעולם דהא תהי' טמאה כשתראה דם ממש מ"מ כיון דמחמרי בזה בשעת ווסתה ה"ה בעי"ב

כשאין לה וו"ק ואפשר דבאין לה וו"ק אין להקל כמו בסי' קצ"א ענין רואה דם במ"ר דאין סומכין על הבדיקה רק באשה שיש לה וו"ק ומכ"מ המקיל אף באשה שאין לה וו"ק יש לו ע"מ לסמוך כשבדקו כמה פעמים ע"י מוך אך בעו"ב דידה יש להחמיר:

ובאשה המוחזקת שאינה רואה בפחות מששה שבועות בין ראי' לראי' ואח"כ אין לה יום קבוע בזה ודאי יש להקל לענין זה כמו אשה שיש לה וו"ק כמבואר סו' קצ"א וחו"ד סי' קפ"ז לענין מכה אך בזה צ"ע אם תחוש להרגשה בעו"ב דידה שהיא בתוך ימי עונתה כשלא בדקה וכן לענין מכה כה"ג דהא אשה כזו חוששת לעו"ב כמ"ש החוו"ד סי' קפ"ו ס"ק ג' וסי' קפ"ט ס"ק י"ב וע' בהגהות אמ"ב על יו"ד סי' קפ"ו סעי' ג' שכן נראה מתה"ד גופא. ולכאורה נראה במכה שא"י שמוציאה דם דבעי' וו"ק יש להקל בכה"ג אף בעו"ב דכל הטעם דעו"ב טמאה כשאין לה וו"ק דוכי לא תטמא לעולם והכא הרי תהי' טמאה כשתראה לאחר עונתה דהא אין מטהרין אותה רק תוך ימי עונתה ולפי"ז באשה שידוע שמכתה מוציאה דם דגם באין לה וו"ק טהורה א"כ ברואה תמיד לאחר ששה שבועות שפיר טמאה עכ"פ בעו"ב דידה דאל"כ לא תטמא לעולם דהא אשה זו אנו מטהרין גם לאחר עונתה דלא גרע מאין לה וו"ק כלל א"כ שוב טמאה בעו"ב. א"כ לכאורה בנ"ד אם נימא דאין מטהרין אותה רק בוו"ק וממילא באין לה וו"ק רק עונה שאינה רואה פחות מו' שבועות ואח"כ אין לה זמן קבוע א"כ ימים שאחר עונתה כשתרגיש ולא תבדוק תהי' טמאה ושוב יש לטהר בעו"ב אף שלא בדקה דהא תטמא אח"כ. אבל אין זה ברור דהא הכא בנ"ד ל"ש בלא"ה הסברא דוכי לעולם לא תטמא דהא תהי' טמאה כשתראה דם וכן בהא דסי' קצ"א ג"כ לא שייך הסברא הנ"ל כמ"ש הש"ך שם ואפ"ה חוששין שאין לטהר רק באשה שיש לה וו"ק וכן אשה שיש לה עונה ידוע שמקודם לכן לא תראה ושוב אפשר דאם יום ל' בתוך העונה צריכה בדיקה כשתרגיש ואם לאו טמאה וכן שם לענין מ"ר דבהנהו תרי ע"כ עיקר הטעם דבאותן ימים מוחזקות לראות אין סומכין על הבדיקה. ואפשר כיון דבכה"ג אינו ברור כל כך אם לחוש לעו"ב שהרי מדברי מהרי"ל הובא בהגהות אמ"ב הנ"ל נראה דביש לה עונה ידוע לאחר ל' אין חשש כלל לפרוש עו"ב וגם בסד"ט סי' קפ"ט ס"ק כ' מסופק להקל בזה שא"צ פרישה כלל בעו"ב א"כ עכ"פ יש להקל בהרגישה ולא בדקה ומכ"מ לכתחלה ודאי יש להחמיר לבדוק בעו"ב וכן בימים שאחר ימי עונתה ואין להאריך:

סימן קפג

כבוד ידידי הרב המאוה"ג החריף ובקי מו"ה מרדכי בלעך נ"י אבד"ק איסציא:

ע"ד שאלתו בשנה זו שנת השביעית אם רשאין לצאת י"ח מצות אתרוג באתרוגי א"י והביא תשו' בי"צ יו"ד ח"ב סי' קכ"א שנשאל בזה וגם ס' שדי חמד והס' הנ"ל אינו ת"ל. והנה עיקר החשש שחשש הבי"צ שם משום לאכלה ולא לסחורה וגם משום שאין מוציאין פירות א"י לח"ל בשביעית ובכל הנ"ל לכאורה הוא רק איסור לכתחלה אבל בעבר ועשה סחורה או הוציא הפירות מא"י לח"ל לא נאסרו בדיעבד ורשאין לצאת בהם י"ח מצוה והקונה אותו פה לצאת בו בודאי לית בי' משום סחורה אבל תמהני שלא דיבר כלל מעיקר החשש שלדעת המבי"ט ז"ל שנוהג שביעית בשל גוי הרי הגוי משמר הפירות ואינם הפקר ונאסרו מטעם משומר לשי' רבותיו שלרש"י במס' יבמות קכ"א ור"ת בתוס' סוכה ל"ט וכיון דנאסרו באכילה א"כ לא מיקרי לכם ואף דלכאורה מוכח מהא דיבמות קכ"א דאין הנכרי נאמן לומר של עזיקה הם והיינו לפירוש רבותיו שהם מעוזקים בגדר ומשומרים ומוכח דסתם פירות שביעית נקחים מן הגוי ואין חוששין כלל שמא הם משומרים וכ"כ באמת מהרי"ט בתשובה ח"א סי' מ"ג אבל כפי הנשמע עכשיו כל הגנות של העכו"ם בא"י משומרים וגדורים והעכו"ם בודאי משמרן בטוב ויש לאסרם משום משומר ומצאתי בכפות תמרים לסוכה ל"ט שעמד בזה שכל פירות הגוים שמורין בשביעית ונוהגין לאכלן וכתב דסמכו על ראב"ד בתמים דעים סי' רמ"א דאף פירות משומר דישראל אסורין היינו משום דעליו חובה להפקירן והוא שמרן נאסרו אבל גוי שאין עליו חובה להפקירן ולא נצטוה בכך פירות שלו מותרין אף ששומרן ע"ש וגם המהרי"ט בתשובה סי' מ"ג הנ"ל כתב סברא זו שמה שדייק הרמב"ן ז"ל בפירוש התורה לומר דהא דאומר פירות עזיקה הן מיירי בארוס לישראל היא מה"ט דאפשר פירות גוי אף דנוהג בהם קדושת שביעית ל"ש לאסרן בשימור ע"ש והרי מצאנו סעד לזה בתמים דעים וע' במנ"ח מ"ע פ"ב שצידד בזה דפירות של חש"ו בשביעית אף שלא הפקירן לא נאסרו כיון דאין עליו מצוה זו עיי"ש והן הן דברי התמים דעים ומהרי"ט הנ"ל:

אמנם עדיין יש לדון בפירות גוי לפי פירוש הראב"ד ז"ל בתמים דעים שהביא בכפ"ת דמפרש הא דאומר של עזיקה הם היינו שעבדה הגוי בשביעית ונאסרו הפירות ע"ש א"כ יש לחוש באתרוגים שמא עבד הגוי עבודת האילן בשביעית ונאסרו הפירות לראב"ד הנ"ל ואף שבס' כפ"ת שם תמה על הת"ד הנ"ל דהא מפורש פ"ח דשביעית מ"ב דשדה שנטייבה אוכלין פירותיה בשביעית לב"ה דקיי"ל כוותייהו אבל שיטת הראב"ד ז"ל בזה לא יחידאה היא שגם הרמב"ן ביבמות קכ"א ורשב"א וריטב"א שם פירשו כן הא דפירות עזנקה שעשה הגוי עבודת האילן בשביעית ונאסרו הפירות וע"ש דמדמי לה לנוטע בשביעית יעקור. וצ"ל לדעתו הא דשדה שנטייבה בשביעית דאוכלין מפירותי'

לב"ה מפרשי לה כפירוש הרמב"ם ז"ל פ"ד דשביעית ופני משה בירושלמי שם דע"י הטיוב צמחו פירותיה מן הזרע שנפל בה מקודם שביעית בזה היא דפורותיה מותרין אבל באילן שכבר הי' נטוע לפני ר"ה והי' בו פירות ועבד עבודת האילן להשביח הפירי שפיר י"ל דהפירות אסורין אמנם גם לפירוש הראב"ד ז"ל משמע דמסתמא קונים פירות מן הגוי בשביעית ואין חוששין שמא עשה עבודת האילן בשביעית כדמוכח ביבמות דאין חוששין לזה שאמר הגוי של עזיקה הן א"כ גם מחמת זה יש להקל לצאת י"ח באתרוגי א"י של גוי כיון שלדעת הב"י אין שביעית נוהג כלל בשל גוי ואף להמבי"ט דנוהג בשל גוי מכ"מ הרי מוכח מגמרא דלוקחין פירות שביעית מגוי ואין חוששין שמא עבד הגוי עבודה בשביעית ונאסרו הפירות:

והנה מטעם סחורה הביא הבי"צ שם מתשו' מבי"ט ח"ג סי' מ"ה דאיסור זה ל"ש בפירות גוי כיון דהוא אינו מצווה ע"ז יוכל הישראל הקונה ממנו לומר אתינא מכח גברא דל"מ לאשתעיא דינא בהדי' ובבי"צ שם כ' דסברתו אינה מובנת ולא ידעתי למה שהרי ביאר היטב שם דבכל דבר התלוי בממון י"ל אתינא וכ"כ עוד בח"ב סי' של"ה ומה שחשש בתשו' בי"צ מטעם אין מוציאין פירות א"י לח"ל אף דלכאורה מטעם זה אין חשש בדיעבד אבל בראב"ד בפירושו לת"כ פ' בהר פ"א אהא דאמרי' שם בארצך מה שבארצך אתה אוכל ולא מה שהוציא עקולס לפונטס וכ' שם דפירות שהוציאן לפונטס שהיא ח"ל נאסרו שם וכ' שם הטעם כדי שלא תחליפו בפירות שהן מח"ל ולא יאכלו אותם בקדושת שביעית ע"ש א"כ לכאורה דגם בדיעבד אסורין תו לא מיקרי לכם אבל בתשובה אחת כתבתי דלפי מה שכ' הר"ש והברטנורה ז"ל אהא דאמרי בפ"ו דשביעית דאין מוציאין פירות א"י לח"ל כדי שיתבערו בארץ ע"ש וא"כ להמבי"ט סי' מ"ה דאין ביעור נוהג בפירות גוי דיכול לומר אתינא מכח גברא ע"ש שוב י"ל דרשאין גם לכתחלה להוציאן לח"ל:

אבל במבי"ט גופא מבואר דאיסור זה דאין מוציאין הוא אף בפירות גוי וא"כ לכאורה יש מקום לחוש גם בדיעבד לראב"ד הנ"ל אבל נראה דלענין לצאת בו י"ח מצוה שפיר יוצאין דהא כ' הראב"ד בביאורו שם דאף דנאסרין היינו בח"ל אבל אם החזירן לא"י מותר לאוכל שם עד שעת הביעור ע"ש א"כ גם בח"ל מיקרי לכם כיון דאפשר לאוכלו בא"י וכמ"ש הר"ן ז"ל בסוכה ל"ה דלולב של מע"ש אף בגבולין ראוי לצאת בו כיון דראוי לאוכלו בירושלים ודלא כרש"י שם ע"ש. ובכלל באתרוג משדה של גוי יש כמה צדדי היתר ועכ"ז טוב ליקח בשעת ברכה גם אתרוג קרפו דהרי למבי"ט דשביעית נוהג בשל גוי ולרבותיו של רש"י ורז"ה ור"ת נראה דגם משומר דגוי אסור ונהי דיש כמה ספיקות

להקל דילמא כהב"י דאינו נוהג בשל גוי ואף להמבי"ט דילמא כראב"ד דמשומר דגוי שרי והרי המבי"ט גופא מתיר לקנות פירות מגוי בשביעית ולא חש כלל להא דמשומר וגם יש ספק דילמא אזלינן באתרוג בתר חנטה וכבר האריך בספק זה הגאון בי"צ הנ"ל אבל משדה של ישראל שהי' משומר בודאי אין לצאת י"ח מצוה ובשדות שנמכרו לגוי כפי היתר שטר מכירה כיון שרבים מפקפקים על ההיתר ודאי דאין לברך עליו לבדו בלתי צירוף אתרוג ח"ל עמו:

סימן קפד

לכבוד הרב החריף ובקי בנש"ק מו"ה אברהם איזשק נ"י מו"צ ד"ק פאדהייץ: לנכון הגיעני יקרתו בדבר השאלה באשה עשירה שבעלה של"ח ולכ"ו בהיותה מעוברת וילדה ונתנה הולד תיכף למניקה כי גם בחיי הבעל לא הניקה שום ולד כו בהיותה מעוברת עם הוולד הראשון היתה חלושה והיתה בלבוב אצל ד"ר וציוה עלי' שלא תניק כי דמה מצומצם שקורין בלוטמאנגעל וסכנה לה להניק וגם הד"ר בעירה אמר שגזר עלי' שלא תניק מחמת שהיבלות מהדדין קטנים מאוד ואי אפשר לתינוק לאחוז בהם וגם אין לה חלב די צורך הנקה ונשתדכה לאיש וכבר עברו ט"ו חודש ואין המשודך רוצה להמתין יותר וכ"ת מצדד כמה צדדי היתר וכל יקר ראתה עינו במחברים ובפרט בס' תפ"ו רמזי נשים שמתיר בכה"ג שאמרו הרופאים שסכנה לה להניק אף קודם ט"ו חדש ודרש חוו"ד: והנה ביסוד ההיתר שציוה עלי' הרופא שלא תניק מחשש סכנה ראיתי בתשו' מהרי"א הלוי ח"א סי' קס"ב שמחמיר בזה וכתב דל"ד למה שהתיר הח"ץ סי' ס"ד בהוחזקה שחלבה ארסיי דמדמי לה לצמקו דדיה דשם החלב מצד עצמה אינה ראוי וגם הרי הח"ץ סי' ס"ו כתב בטעם ההיתר דזה מילתא דל"ש כלל ומלתא דתמיהא מידכר דכירי אינשי וזה ל"ש הכא שגזר עלי' הרופא דמילתא דשכיח טובא היא בזמנינו שיאמרו הרופאים כן ואם נסמוך ע"ז מיעקרא תקנ"ח וגם מפקפק בעיקר נאמנות הרופאים עי"ש ונפלאתי עליו שלא הזכיר כלל מדברי תשו' בני אהובה להגאון ר"ר יונתן ז"ל שמתיר בכה"ג ומדמה לה לחלבה ארסיי שבח"ץ וגם בתשו' חת"ס אה"ע ח"א סי' ל' סמך ע"ז ומ"ש מדברי הח"ץ דחלבה ארסיי לא שכיח לכאורה נראה בח"ץ דכתב זה לרווחא דמילתא וכ"כ בתשו' אמרי דוד אה"ע סי' ד' אך מדברי הרא"ש גופא בכתובות שם דכתב ונתנה בנה למינקת וגמלתו לא גזרו אטו לא גמלתו ולא נתנה דודאי מינכר בין גמלתו ללא גמלתו ונתנה ללא נתנה רק דבגמלתו חיישי' שמא תגמלנו קודם הזמן ובנתנתו שמא תיהדר בה ומה"ט מותר בגמלתו בחיי בעלה ומטעם זה נמי נראה להתיר אשה שדדיה צמקו ואינה רגילה להניק לעולם עיי"ש ומוכח דדוקא בגמלתו שניכר הדבר שגמלתו אבל אי לאו

הכי אף דבחיי בעלה אין חשש שגמלתו קודם זמנו אפ"ה אסור משום דמיחלפא באשה אחרת ומה"ט אוסר שם בנשבעה המינקת משום דמיחלפא וגם ההיתר בדבי ר"ג אף דלא הדרי בהו הוצרך הרא"ש לומר דהדבר ידוע דאל"כ איכא חשש דאיחלופי א"כ ע"כ ההיתר של הרא"ש בצמקו דדיה הוא משום דהדבר ניכר בגופה ולא אתי לאחלופי וכ"כ בתשו' בי"ש אה"ע סי' כ' וא"כ בחלבה ארסיי דאינו ניכר כלל בגופה שהתיר הח"ץ אנו צריכין לטעמא דל"ש ומילתא דתמיהא מידכר דכירי אינשי ויש לו קול וממילא בנ"ד שגזר עליה הרופא שלא תניק מחשש סכנה איכא למיחוש לאיחלופי כיון דאין שום שינוי ניכר בגופה וגם היא מילתא דשכיחא טובא בזמנינו ומה"ט צ"ע נמי בדינו של בני אהובה הנ"ל ושו"ר בבני אהובה שם שהרגיש בזה שכ' וז"ל ואין לפקפק ולומר דלית לי' קלא דהיא בחוקת סכנה כשתניק דמלבד דכל מילי דנתברר בב"ד ישראל קלא אית לי' אף גם הא בנתנה בנה למניקה ס"ל לתוס' ורא"ש דל"ש לא פלוג רק הטעם אולי תחזור ולסברת הפוסקים דאז תניק בנה בדוחק וכו' דזה ל"ש באשה זו דח"ו דתנוק בעצמה אנן מחינן בידה ע"ש ולענ"ד צ"ע מ"ש דכל מידי דנתברר בב"ד ישראל קלא אית לי' אינו מובן ומ"ש דהרי בנתנה בנה למניקת לא גזרי' אטו לא נתנתו רק שמא הדרה בה וזה ל"ש היכא דא"א לה להניק תמוה דהא דבנתנה למניקת ל"ג היינו משום דמינכר אבל כיון דכל נתנה בנה למניקת אסורה שמא הדרה בה שוב גם בא"י להניק מחשש סכנה יש לגזור אטו אשה אחרת שנתנה בנה למניקת דשייך החשש שמא הדרה בה וכמו בנתנה בנה למניקת ונשבעה דאוסר הרא"ש בפסקיו ובתשו' דאיכא לאיחלופי בלא נשבעה וה"נ בנ"ד דלית לי' קלא באופן דמדברי הרא"ש נראה ההיתר דצמקו משום דהדבר בגופה ומינכר וכן בחלב ארסיי דהוי מידי דל"ש ויש לו קול אבל בגזר עלי' הרופא שלא תניק יש לומר דלא פלוג כיון דלא מינכר בגופה שינוי ואין לו קול דהיא מילתא דשכיחא וע' מנחות ה' מה להצד השוה שבהן שכן מומן ניכר ובתוס' שם דרובע ונרבע יש לו קול והוי כמומו ניכר ובאמת שבעובדא דבני אהובה הי' קלא טובא כי בעלה הי' עני ועכ"ז עשרה ילדים שהי' לה לא הניח אותה להניק אף שהי' עני שכר מניקת מחשש סכנה כי אחותה מתה בחולי שווינדאכט וכן בעובדא דתשו' ח"ס סי' ל' הי' מומה ניכר זיבת ליחה מהראש תדיר וחולשת החזה אבל בנ"ד שאין שום היכר קשה בעיני להקל מחמת אמירת הרופא. ועוד דהא הח"ץ שהתיר בחלבה ארסיי היינו בעובדא דידי' שנתברר ע"י ג' ילדים שלא ינקה אותם שחלבה ארסיי וע' נובי"ת אה"ע סי' ה' שזה כוונת הרא"ש שלא הניקה מעולם היינו ג"פ דהוי חזקה או שהרופאים אמרו שצימוק זה יהי' לעולם עיי"ש והכא בנ"ד לא נתבארו בדברי' אם ולדה בחיי בעלה ג' וולדות שלא הניקה אותם:

ואף אם גם בנ"ד ילדה בחיי בעלה ג' דולדות ולא הניקה אותם מכ"מ לא נתברר שלא היתה ראוי' להניק דמה שהגיד לה הד"ר מלבוב בהיותה מבכרת שאסורה להניק מחמת בלוטמאנועל הלא אפשר שאח"כ בלידה שני' נשתנה מצבה לטוב ובעובדא דח"ץ הרי נתברר ג"פ שילדיה שינקו אצלה מתו מחלבה הארסיי וכן בעובדא דבני אהובה שבעלה הי' רופא ובכל פעם שילדה לא הניחה להניק כי ראה שסכנה לה להניק וכן בעובדא דתשו' ח"ס הרי כמה לידות שלא הניקה שמוכיחה קיים זיבת ליחות מהראש וחולשת החזה כמ"ש בתשו' שם א"כ הרי הוחזקה זו שאינה עומדת להנקה אבל הכא הרי רק פ"א אמר לה הרופא מלבוב שלא תניק ואולי נשתנה הדבר אח"כ ובפרט להחולקים בזה על הח"ץ וסברו דעיקר תלוי בלידה זו שאחר מיתת בעלה אם יכולה להניק ואין הדבר תלוי בלידות שקדמו כמ"ש בתשו' חסל"א אה"ע סי' ט' ומ"ש הרא"ש שלא הניקה מעולם היינו שאין לה שום חלב בדדי' להניק אף בצירוף מינקת אחרת ע"ש ובנ"ד הרי בלידה זו לא נתברר עפ"י רופא שסכנה לה להניק ואדרבה מדברי הרופא שבקי' שהגיד למעלתו שאסר לה להניק משום שהיבלות קטנים ואין לולד מה לאחוז נראה שכבר יצאה מחשש סכנה. באופן שעל אמירת הרופא בלבוב בפעם הראשנה ללידתה קשה לסמוך מחמת שאין לו קול וגם אין הדבר ניכר בגופה וגם מחמת שיכול להיות שכבר נשתנה מצבה לטוב מלידה הראשונה:

ומצד אמירת הרופא שאין לה חלב די צורך הנקה אף שבתשו' שב יעקב מצרף זה להיתר כבר השיגו עליו בתשו' הרא"ם ז"ל הובא בתשו' בי"ש סי' ך' ותשו' חס"ל סי' ט'. ומחמת אמירת הרופא שיבלותה קטנים ביותר וא"א לולד לאחוז ולינוק הנה באם כן הדבר באמת שא"א לולד כלל לאחוז בדד הי' מקום להקל דזה הוי כצמקו דדי' דהא זה דבר הניכר בגוף אלא שיש לדון נהי דא"א לה ליתן דד בפי התינוק הרי אפשר לה לחלוב חלבה לכלי וליתן לולד מהכלי ע"י איזה קנה דק דהרי עיקר הטעם דאסרו לחז"ל למינקת לינשא שמא מיעברא ומיעכר חלבה פריך בש"ס א"ה דידי' נמי ומשני דידי' ממסמס לי' בחלב וביצים אבל דידה לא יהיב לה א"כ בצמקו דדי' שאין לה חלב כלל לא גזרו אבל הכא נהי דא"א לולד לאחוז מכ"מ אפשר לה לחלוב לכלי ולהניק משם הולד ע"י כלי מציצה דק הרי יש תקנה בזה לולד שיהי' לה חלב דידה ועכ"ז י"ל] דלא גזרו רק על מינקת חבירו דהיינו שאפשר לה להניק הולד כנהוג לאחוז בדד אבל כל שא"א באופן זה אינה בכלל מינקת ולא גזרו עליו גזירת מינקת אך הדבר הזה לא מה' הרופאים הוא ודבר זה יש לברר ע"י נשים לבדוק האשה ולראות אם היבלות קטנים כ"כ שאי אפשר לולד לאחוז ולינק כי שמעתי שישנים נשים רבים שיבלות שלהן קטנות ועכ"ז הולד יונק ואם באמת

באשה זו נשתנה הדבר שהם קטנים מאוד וא"א כלל לינק מהם יש מקום להקל בצירוף אמירת הרופא מלבוב שסכנה לה להניק וגם כי אין חלבה מספיק באופן שיש מקום להקל אחר ט"ו חדש עכ"פ אם אין המשודך רוצה להמתין אם יסכים לזה רב מובהק דרינא בהדי' אבל העיקר בזה הוא מחמת קוטן היבלות ביותר ובזה אי אפשר לסמוך על הרופא רק על בדיקת הנשים ואם יאמרו שכן הדבר ויסכים רב מובהק להקל אצטרף עמו להתירא:

סימן קפה

לכבוד הרב החריף ובקי בנש"ק מו"ה אלי' אייכענשטיין נ"י:

ע"ד שאלתו בישראל וגוי שיש להם שותפות בשדה ובא לידי ליציטאציע והשופט הגביל הזמן בש"ק ואם לא יבא הישראל לליציטאציע יקנה שיתפו הנכרי השדה במחיר קטן אם רשאי למסור לגוי מע"ש מעות על קויציאן גם פאלמאכט שילך בש"ק להיות בא מכח ישראל. גם אם רשאי ישראל בעצמו לילך שם בש"ק לראות לבל ימעול עכו"ם בשליחותו ולמסור לו סימן שכ"ז שיראה אותו יושב שם יעלה בדמים וכאשר יצא הישראל לא יוסיף עוד לעלות בדמים. וכ"ת האריך בזה בדברים נכונים והנני לתשו' בקצרה:

הנה בפרט הראשון לשלוח שם גוי עם פאללמאכט שיתן לו מע"ש הדבר פשוט דשרי כמו במכס דסי' רמ"ד ואף דשם הטעם דאי לאו הכי יכתוב ישראל בעצמו והכא ל"ש זה מכ"מ לא הוצרכו להאי טעמא רק שם שצריך לכתוב והוי דאורייתא כשיעשה ישראל בעצמו וכשיצוה לנכרי הוי שבות גמור דלא התירו במקום פסידא רק היכא שיש חשש שיעשה בעצמו איסור דאו' אבל הכא שא"צ לכתוב כלל הוי רק שבות דשרי במקום פסידא רבה:

ובדבר הפרט הב' לילך בעצמו שם לענין שלא ימעול כי הגוי לא מהימן לי' הנה בט"ז סוס"י רמ"ד מבואר דבכה"ג שיעיין על החשבון לכ"ע אסור להיות יושב ומשמר מטעם ממצוא חפצך וכן פסק בש"ע הרב שם וה"נ לענין שלא ימעול בדבר השליחות אסור משום ממצוא חפציך ונהי דבסימן שיתן לו הישראל כיון שאינו מדבר שום דבר ליכא משום ממצוא חפציך כמו ברמיזה דסי' ש"ז דמותר לרמוז לו שיעשה אחר השבת וע"כ דליכא בזה משום ממצוא חפציך דרק דיבור אסור וע' בש"ע הרב סי' ש"ז סעי' ז' אבל הכא ההליכה גופה לערכאות ולעיין שמה על שליחו זה הוי מעשה ואסור משום ממצוא חפציך כהא דלא יהלך אדם בסוף שדהו לידע מה היא צריכה אף שאינו אומר דבר דמזה לומד המרדכי לאסור להיות יושב ומשמר:

אבל נראה דיתכן דדוקא היכא דלא הוי פסידא כמו שם במכס דעיקר הפסידא שלא יגנוב בזה רשאי באמת לשמור. ולידע החשבון אין פסידא אם לא ידע אבל הכא דהוי פסידא גמורה אם לא ישגיח עליו שלא ימעול בשליחותו שפיר רשאי דאיסור דממצוא חפציך הותר במקום פסידא כמ"ש הב"ח בתשו' סי' קמ"ו מובא בא"ר סי' ש"ז ובח"א וראייתו מהא דהתירו לומר בדליקה כל המכבה אינו מפסיד ולכאורה צ"ע דהרי מג"א סוסי' רמ"ד כתב דבהביאו לו מכס בשבת אסור ליקחו משום ממציא חפציך ע"ש והרי יפסיד עי"ז המכס ואיסור דממצוא חפציך הותר במקום פסידא ואפשר דלקיחת המכס הוי כמו מקח וממכר דאסור אף במקום פסידא דרק ממצוא חפציך הותר במקום פסידא ובמקום מצוה ולא מקח וממכר וע' פמ"ג באשל אברהם סי' ש"ו ס"ק ט"ו אבל לשונו שכתב משום ממצוא חפציך צ"ע ואולי מיירי שפשע ולא שכר נכרי מע"ש לכך גם משום ממצוא חפציך גרידא אסור כיון דהי' אפשר לו בלי פסידא לשכור נכרי ולא עשה כן וגרם לעצמו ההפסד וע' תוס' נדה ו' דיה בשעת הדחק שכ' דגם בעשה בעצמו וגרם לו הפסידא התירו בפסידא הרי כתבו שם שעשה עפ"י הוראה בטעות אבל בעשה במזיד וגרם לו פסידא אין היתר: אמנם גם בנ"ד כפי שכ' כ"ת אפשר לו לשלוח ע"י אדוואקאט וליתן לו פאללמאכט ולא יצטרך לעמוד עליו בש"ק ובודאי אם הדבר אפשר בלי הוצאה מרובה מחויב לעשות כן וכמ"ש. והנה רו"מ יצא לדון בדבר החדש דשבות דשבות דהתירו במקום מצוה אף בדאפשר בהתירא לא מהדרינן דזה היתר גמור הוא שלא גזרו חז"ל במקום מצוה ובנ"ד הא מצוה להציל מידם כמ"ש מג"א סוסי' רמ"ד ורו"מ תלי לה לד"ז בפלוגתא דתוס' ומכריע סי' נ"ז שהתוס' בעירובין ס"ז דחו שי' בה"ג דשבות דאמירה לנכרי הותר במקום מצוה מהא דאמרי' שם נשייל' לאמי' או צריכה נחים לי' אגב אימי' ואי לבה"ג אף בשאינה צריכה נמי ובמכריע כתב לתרץ דהא דנשיילי' לאימי' הוא משום דמהדר אהתירא דאולי גם אמו צריכה ויעשה בהיתר גמור אבל בא"צ ג"כ מותר לומר לגוי דשבות דאמירה הותר במקום מצוה הרי דדעת מכריע דלבה"ג דהותר שבות דאמירה אפ"ה מהדרינן אהתירא ומדלא תירצו תוס' כן ע"כ סברי דשבות דאמירה לעכו"ם אם הותר במקום מצוה הוי היתר גמור וא"צ לאהדורי אהתירא וא"כ ה"ה לדידן בשבות דשבות במקום מצוה עכתו"ד ולדעתי גם תוס' מודי למכריע אלא דלישנא דאי צריכה משמע דאם א"צ אין שום תקנה בדבר וכ"מ מלשונם שם בעירובין דקשה להו בא"צ נמי. ולישנא משמע להו דבא"צ אין שום תקנה אבל בגוף הדין דבאפשר לעשות בהתירא מהדרינן מוכיח שם המכריע ראי' ברורה מעירובין ס"ז דמהדר רבא לבטולי רשותא כדי לביא חמין לתינוק והרי אפשר ע"י גוי דהוי שבות דשבות וע"כ דבאפשר

בהתירא מהדרינן ולכאורה יש להביא ראי' דכל היכא דהתירו חז"ל איזה שבות במקום מצוה לא מהדרינן אהתירא מעירובין ק"ג אא"ב ר"א היינו דגזרי' יד אטו כלי אא"א רבנן נשקלי' ביד ופרש"י ותוס' שם דלר"א דגם איסור דאורייתא שרי בדאי אפשר לכך גם בשבות מהדרינן לעשות קל יותר ע"י שינוי אבל לרבנן דלא אישתרי רק שבות א"צ לשנות עיי"ש מיהו י"ל דדוקא היכא דע"י השינוי ג"כ יהי' שבות רק יהי' שבות קל יותר א"צ לאהדורי ע"ז אבל כל היכא דאפשר בהיתר גמור ודאי מהדרינן וע' כה"ג בתוס' שבת ק"ל ד"ה ומי שרי:

ולפי"ז י"ל בפשיטות הא דלא ניחא להו לתוס' לתרץ כמכריע דהא דנשוילי' אי צריכה היא לאהדורי אהתירא דהתוס' לשיטתם בגיטין ח' בסוד"ה אע"ג דכתבו דלהרבות ע"י נכרי לחשאב"ס ג"כ אסור רק משום מצות מילה התירו ריבויא בשיעורא ע"ש וכיון דלהרבות אינו היתר גמור א"צ לאהדורי אהתירא כהאי דעירובין אבל בדאפשר לעשות בהיתר גמור ודאי מהדרינן ולכך בעי רבא לבטולי רשותא דהוי היתר גמור ודו"ק ובנ"ד נמי כיון דאפשר ע"י גוי בטוח שלא יחוש עליו ולא יצטרך לילך בעצמו הוי לי' היתר גמור דאף דגם מעיו"ט אסור לומר לגוי לעשות מלאכה ובנ"ד הותר רק משום פסידא ומצוה מכ"מ איסורא דממצוא חפציך ליכא כלל באומר לו בע"ש א"כ לגבי איסור זה הוי כאפשר לעשות בהיתר גמור דלכ"ע מהדרינן ומצאתי בא"ז ה' שבת סי' פ"ה אות כ"ה אחר שהאריך שם דשבות דאמירה לגוי במלאכה דאו' לא הותר במקום מצוה רק שבות דשבות הביא מעשה ששלחו אחר אתרוג ביו"ט ואמרו דמותר דהוי שבות דשבות במקום מצוה כיון שלא פשעו וע"י אונס אירע להם שנשבר האתרוג בעיו"ט עייש"ה באריכות דמוכח דאם פשעו ולא הכינו להם אתרוג לפני יו"ט אסור להם לשלוח גוי להביאו אף דהוי רק שבות א"כ גם בנ"ד כן ובפרט דגוף הדבר דלהציל מידם הוי מצוה לא סמך המג"א ע"ז רק לסניף בעלמא ועיקר היתר דמכס היא משום פסידא ובפסידא פשיטא דכל דאפשר לעשות בהיתר ולא יהי' לו פסידא דאסור לסמוך ע"ז להתיר שבות דשבות ע"כ בנ"ד הדבר פשוט לענ"ד דאם אפשר להכין לו עכו"ם בטוח בעיו"ט או בע"ש אסור לו למסור הדבר ביד עכו"ם פשוט שיצטרך בעצמו לילך שמה בש"ק אך אם הוצאה מרובה לשלוח עכו"ם כזה שרוצה סכום רב ודאי מותר לישראל בעצמו לילך שמה בערכאות ולא ידבר לגוי מאומה רק ע"י סימן וכהב"ח דאיסור דממצוא חפציך הותר במקום פסידא וכן מוכח מהא דהתירו אמירה לגוי במקום פסידא דרבנן אף שאומר לגוי בשבת והרי אמירה גופא הוי משום ממצוא חפציך כמ"ש פמ"ג ר"ס ש"ז דבאמירה

לגוי מלבד השבות דעכו"ם עושה בשבילו איכא נמי משום ממצוא חפציך ועכ"ז במקום פסידא הותר האי איסורא:

ובגוף דברי הבה"ג דנחים לי' אגב אימי' שהבינו התוס' בגיטין ח' דהיינו ע"י נכרי דע"י ישראל ודאי אסור ריבויא בשיעורא ושוב כתבו דאפשר דגם ע"י נכרי לא שרי רק בשביל מצוה דגם ביו"ט לא התירו להרבות רק משום שמחת יו"ט ע"ש ובמהרש"א והרש"ש שם הרגיש לנכון שדעת התוס' כר"ן פ"ב דביצה דריבויא בשבת אסור דהוי רק דיחויא רק ביו"ט דהוי הותרה שרי א"כ א"א כלל להרבות ע"י ישראל רק ע"י נכרי וצ"ע דגם ע"י נכרי ליתסר כיון דהא דהותר לחלל שבת בשביל חולי היא רק דיחויא ומוכח לכאורה מזה דאף להסוברים דחילול שבת לחולה שיב"ס הוי רק דיחויא כמבואר בא"ח סי' שכ"ח אבל שבות דאמירה לעכו"ם או שבות ע"י ישראל בגוונא דהותר לחולי שאב"ס הוי הותרה וממילא דרשאין להרבות ע"י נכרי כיון דזה הוי הותרה דמי ליו"ט וע' תשו' חסל"א מה"ת א"ח סי' ס"ז שפלפל בזה אם איסורין דרבנן דאישתרי לחולי שאב"ס היא דיחויא או הותרה ע"ש ולכאורה מתוס' הנ"ל נראה דהוי הותרה ואין הזמן גרמא להעמיק בזה:

סימן קפו

לכבוד הרב המופלג החסיד בנש"ק מו"ה אורי נ"י בסטרעליסק:

מכתבו הגיעני וע"ד השאלה באיש א' אשר בתו הי' לה קטט עם בעלה והיתה מעוברת ממנו וגרשה וילדה בן בכור ולא רצה לפדותו כי הוא איש פשוט וכבר עברו עליו ג' שנים ואבי אמו נפשו ירעה לו כי נכדו אינו פדוי וחפץ לפדותו משלו ונתייעץ עם רו"מ ודרש דעתי בזה. והנה מהלכות עמומות הוא ויש בזה כמה חילוקי דיעות ואבאר בקצרה:

הנה הט"ז סי' ש"ה ס"ק י"א העלה בפשיטות דרשאי לפדות ע"י שליח וגם אחר יכול לפדות שלא מדעת האב כשהאב חי כמו תורם משלו על של חבירו דא"צ דעת רק במת האב בזה אין מועיל לפדות את הקטן דל"ש זכי' לקטן בזה דבקטן בעי' זכי' גמורה ויש קצת חוב דאולי ניחא לי' לעשות המצוה בעצמו כשיגדל עיי"ש וראיתי בתשו' נחלת יעקב להגאון מליסא ז"ל סי' ד' שכ' דמצות פדה"ב ל"ש כלל רק אם נותן האב משלו ובאופן אחר אין הבן פדוי כלל כיון דהקפידה התירה בדמי הפדיון ואין פודין בשטרות וקרקעות וזה היא המצוה שיתן חמשה סלעים לכהן האב או הבן כשיגדיל ואם אחר נתן בעדם אינו כלום וע"ש שהאריך בזה ולענ"ד תמוה טובא דהרי מבואר באה"ע סי' ק"ך בשם הרמ"ה ז"ל דבעשה שליח לגרש ל"ב הקנאת הגט אף שהסופר כותב משלו מכ"מ כיון דשליחו הוא כשנותן הגט להאשה זכתה האשה הגט בשביל הבעל וגם בשבילה

כמו גיטה וידה באין כאחד וכן פסק בתורת גיטין שם א"כ הכ"נ כשעושה שליח אף שהשליח נותן המעות מכיסו א"כ הרי הכהן זוכה בשביל האב המעות וזוכה לעצמו והוי שפיר משל אב והרי בגט נמי כתיב ונתן ואפ"ה מהני בכה"ג וגם בגט כשכתב על מחובר לקרקע פסול כמו פדיון הבן כשנתן קרקעות ואע"ג דבתמורה י' אמרי' דאי לאו אשר תשיג ידו הו"א דאין אדם מתכפר בקרבן שהפריש חבירו עליו דמדודו' בעי' וא"כ הכא דליכא קרא יש לומר דאינו מועיל מה שאחר נותן בשבילו התם שאני דשם באמת הרי הקרבן הוא של המפריש והמתכפר לא זכה בו דהא אף אם מסרו לחצר הקדש הרי אין יד להקדש כתוס' ב"ב ע"ט וא"כ לא זכה הקדש בשביל המתכפר ובפרט בהקדישו באמירה בעלמא אבל הכא שנותנו לכהן זכה הכהן לאב והוי ממש כמו שנותן משלו וכמו בגט דכתיב ונתן ומהני בכה"ג ואף שגם בתשו' חת"ס יור"ד סי' רצ"ז כ' כן דהא דפדיון ע"י שליח מהני היינו כשהמעות של האב אבל כשהאחר נותן המעות ואינו מזכהו לאב לא מהני ע"ש בעניותי דבריו ג"כ תמוהין דאם נותנו לכהן ממילא הוי כמזכה לאב ובמזכה לאב הרי מודה החת"ס דמועיל לכן הדבר ברור דע"י שליח מהני אף שיתן השליח משלו וממילא נמי דאם פדה אחר שלא מדעתו של אב מהני דהוי זכי' לאב כמו בתורם ונעשה שליחו והכהן המקבל זוכה בקבלתו בשביל האב וכהט"ז ז"ל:

אך כ"ז אם אין האב לפנינו אבל כפי הנראה האב הוא בסטרעליסק ואינו רוצה לפדות בשום אופן ולא לעשות שליח לפדות א"כ ל"ש בזה שליחות כיון דגלי דעתי' דלא ניחא לי' לעשות שליח וגם בזכי' אינו מועיל רק בסתמא ולא בדגלי דעתי' דלא נימא לי' אמנם י"ל לפימ"ש הרשב"א ז"ל בקידושין כ"ג דהא דזכין לעבד גט שחרור היינו אף בדגלי דעתי' דלא ניחא לי' דל"ד למתנה דלא הוי זכות גמור אבל שחרור דהוי זכות גמור ול"ש בי' חובה כמו במתנה דשונא מתנות יחי' וגם הרי הרב יכול לכוף העבד לקבל גט שחרור ממילא גם אחר נעשה שליחו אף בע"כ כיון דזכות גמור הוא ע"ש א"כ גם בנ"ד י"ל דהרי אם אין האב רוצה לפדות הב"ד כופין אותו כמ"ש בתשו' ח"ץ סי' ק"ה והענין הוא זכות גמור שאחר נותן ממון משלו ופודה את הבן ומציל לאב מאיסור עשה בכל יום והוי זכות גמור יתכן דאם אינו רוצה כמו שכופין אותו ה"נ בזמן הזה שא"א לכוף יוכל אחר ליעשות שליחו אף בע"כ דידי' ועכ"ז קשה להחליט דבר זה למעשה כי הרשב"א שם גם הוא לא החליט הדבר:

רק דיש לומר נהי דהאב אינו רוצה ולא הוי זכות לי' אבל לבן הוי שפיר זכות דהא הבן לא גלי דעתי' דלא ניחא לי' וגם הוא קטן וזכין לקטן א"כ שפיר רשאי אחר לפדות מטעם זה אלא דלענין הקטן לא הוי זכי' לדעת הט"ז ז"ל דשמא רוצה לפדות א"ע כשיגדיל א"כ

לדעת הט"ז אין הדבר ברור אם יוכל אחר לפדות כשהאב מוחה. אמנם לדעת הש"ך ז"ל ס"ק י"א וס"ק ך' הב"ד פודין כשהוא קטן שמת אביו והשיג על מעד"מ ע"ש וכן פסק הגאון יעב"ץ בסידור ה' פדיון הבן א"כ נראה דגם כשהאב חי יוכל אחר לפדות משלו אם אי אפשר לכוף לאב באופן שיהי' הדבר עפ"י ב"ד דהיינו שהב"ד ממנין לא' לפדותו וע' בנקה"כ שם:

ונראה דגם המע"מ דסובר דאין פודין לקטן שאין לו אב היינו דוקא שאין לו אב וכמו שביאר שם טעמו להדיא דבמת האב תוך ל' מיירי א"כ יתכן דהוי לגבי קטן כתוך זמנו דביש לו אב קבעה תורה זמן שלשים יום אבל כשאין לו אב והחיוב לגבי נפשו היא כשיגדיל וכשפדאו מקודם כוי כמו שפדה האב תוך ל' דאינו פדוי וזה הוא רק כשמת האב תוך ל' דעדיין לא חל עליו בשום פעם חובת פדיון אבל כשמת האב לאחר ל' ולא פדאו כבר חל עליו חובת פדיון ותו לא פקע עי"ז שמת האב רק דממילא כיון דקטן הוא אינו מחויב במצות אבל כשאחר רוצה לפדותו שפיר דמי דהא זכין לקטן כמ"ש במעד"מ שם להדיא רק דטעמו דעדיין לא הגיע זמנו וזה נראה רק במת האב תוך ל' ולא במת לאחר ל' ומכ"ש בנ"ד דהאב חי וכשהאב רוצה מחויב לפדותו א"כ ל"ש לומר דלא הגיע זמנו א"כ כשהאב אינו רוצה יוכל אחר לפדותו מממונו דזכין לקטן:

באופן דבנ"ד הן לדעת המע"מ והן לדעת הש"ך רשאין לפדותו עפ"י ב"ד ובסידור דה"ח ה' פדיון הבן הביא מחלוקת המע"מ וש"ך ולא הכריע אך בנ"ד שהאב חי גם המע"מ מודה רק דיש לדון לסברת הט"ז דהא לטעמו אין זכין לקטן בדבר דאינו זכות גמור אבל כיון דגם לט"ז יש לומר דבנ"ד דהאב חי אף שאינו רוצה מועיל דנעשה שליחו של אב בע"כ כרשב"א הנ"ל ע"כ לענ"ד באם אי אפשר לפעול אצל האב שיפדה בעצמו ושיתנו לו מעות ע"ז מזקינו של הבן או עכ"פ שיפעול אצלו שיסכים שאבי זקינו של הילד יפדנו. אזי יוכל אבי האם לפדותו עפ"י רשות ב"ד וע' בקצוה"ח סי' רמ"ג האריך בזה לדחות דברי הש"ך מטעם דאין זכין לקטן מה"ת אף ע"י ב"ד ולע"ד כיון דגם המע"מ מודה דזכין לקטן רק משום דלאו בר חיובא היינו שעדיין לא הגיע זמנו וזה ל"ש בנ"ד דע"כ כבר הגיע זמן חיובו שפיר יש לפדותו אף בברכה לסמוך על ש"ך ומע"מ והגאון יעב"ץ ז"ל וגם בתשו' חת"ס יו"ד סי' רצ"ז כתב דבאין לו אב פודין א"כ ה"ה ביש לו אב ואינו רוצה נהי דהאב לא קיים המצוה אבל עכ"פ הבן נפדה ע"י הב"ד וע' תשו' ח"ס סי' רצ"ה כתב דאין הדבר מוטל כלל על ב"ד וסותר לדבריו שבסי' רצ"ז ועכ"פ בנ"ד אם האב אינו רוצה בשום אופן לפדותו יוכל אבי אמו של הילד לפדותו משלו עפ"י רשות ב"ד כמע"מ וש"ך ואפשר דגם הט"ז מודה וכמ"ש לעיל:

והנה במ"ש לעיל דאם מת האב אחר שלשים יום גם המע"מ מודה דיכולין לפדות להקטן כיון דכבר נתחייב האב לא הוצרכתי לזה רק בלא נשאר נכסים מהאב דיוכל אחר לפדות הבן משלו דעכ"פ בן חיובא הוא אבל בנשאר נכסים מהאב הדבר פשיט דלכ"ע ב"ד נחתינן לנכסי ונותנין לכהן ה' סלעים כמ"ש בח"ץ סי' ק"ה דנחתינן לנכסי וכ"כ בנחי"ע סי' ד' שם דתקפו כהן אין מוציאין היינו נמי לענין פדיון הבן כדמוכח מב"מ ח' דקאי גם לענין ספק בכור אדם ומכ"ש לענין ודאי בכור ואין האב רוצה לפדות דב"ד נחתינן לנכסי ונותנין ה' סלעים לכהן ונפדה בזה הבן אע"ג שהיא בע"כ של אב דהוי כפריעת חוב וע' מנ"ח מ"ע שצ"ב במוסגר שם מסופק בזה כיון דכתיב ונתן אם יוכל הכהן לזכות בע"כ של אב ודבריו תמוהין דגם במ"כ כתיב ונתן ועכ"ז כשאמר כהנים אל יהנו ממני נוטלין ממנו בע"כ וא"כ ה"ה בפדה"ב והי' בהעלם עיניו הטהורות דברי הח"ץ ז"ל וע' מח"א ה' זכי' ומתנה בזה ומכ"מ לענין הברכה בזה שנשאר נכסים והב"ד מגבין לכהן צ"ע אם יברכו הב"ד על פדיון ושהחינו כיון דעכשיו האב כבר מת ל"ש לומר דהב"ד נעשו שלוחים שלו דהא כבר אינו בר שליחות ובלא נשאר נכסים והצבור או איש אחר נותן משלו י"ל דזכין לקטן ונעשה שליחו של הקטן אבל כשנותנין מהנכסים שנשארו אפשר דא"צ לברך אבל הבן נפדה בזה בודאי:

וגם בנ"ד שאין האב רוצה וא"א עתה למיחת לנכסי הי' עוד עצה שאבי אמו של הילד יזכה לאבי הילד ע"י אחר ה' סלעים במתנה ואח"כ יקחו הב"ד אותן ה' סלעים ויתנו אותן לכהן כנ"ל רק דצ"ע לענין הברכה בכה"ג והיכא דמת האב תוך שלשים הנה מנכסים שהניח האב והן עתה של הבכור הנה בנחי"ע סי' ד' כתב דהי' נראה לו דנכסי הבן משועבדים והוי כפריעת חוב ויכולין הב"ד לפדות הקטן מזה ועכ"ז לדינא חוכך לומר נגד הט"ז ולעד"נ בכה"ג יש לחוש לדעת המע"מ דלא בא הבן לכלל חיוב עדיין והוי כתוך שלשים ולפלא בעיני על הנחי"ע שלא הזכיר כלום מדברי המע"מ הנ"ל ולדינא בנ"ד שהאב קיים ואינו רוצה לפדות כבר כתבתי הנלע"ד: וע' בזל"א ח"ג יו"ד אות פ' הביא מס' פחד יצחק שנעשה מעשה בהסכמת ב' גדולים בבכור שנולד לאחר מיתת אביו לפדות אותו ע"י ב"ד ומכ"ש ע"י אבי אביו כהש"ך וצידה לדרך ע"ש ובח"ב אות פ' הביא מתשו' פרי הארץ דחרש שנולד לו בכור יפדה א"ע כשיגדיל ע"ש ולע"ד פשוט לפי הכרעתו בח"ג כהש"ך גם בבן שנולד לחרש יכולים ב"ד לפדותו דלא גרע ממת ולדינא צ"ע בזה ובנ"ד שהאב חי וחייב בפדיון רק שאינו רוצה נראה נכון כמ"ש לעיל:

סימן קפז

לכבוד הרב החריף ובקי מו"ה אליעזר דוב שאצבערג נ"י בזאלושטשיק: לתשו' מכתבו בדבר האשה שהודית בב"ד שזינתה ברצו ועכ"ז הי' ניכר לב"ד שאין רצונה להתגרש מבעלה ועכשיו חזרה בה ונתנה אמתלא אם מותרת לבעלה לא אוכל לתקוע עצמי להשיב למעשה בדבר זה כי הדבר תלוי בשיקול דעת ב"ד אשר לפניהם הי' ההודאה אמנם לאשר עד"ת בא וגם אחי הרה"ג נ"י ביקש שאשיב לו הנני להשיב בקצרה עד"ת: מה שהאריך דמחמת שניכר לב"ד שאין רצונה להתגרש תו ל"ש לומר דטמאה אני לך מותרת משום דענ"ב דהא ראינו שאין רצונה להתגרש והביא מדברי הנוב"י מה"ק אה"ע סי' ע' דבכל גווני למשנה אחרונה אינה נאמנת אף בגוונא דל"ש ענ"ב הנה הדברים עתיקים ובפ"ת סי' קט"ו הביא תשו' בר"א שחולק על הנוב"י בזה ובאמת שנוב"י מה"ת חאה"ע סי' י"ב הביא ירושלמי סוף נדרים בההיא דאמרה הביהם פותני וא"ל אין הביהם אוסר ואסרה הכא את אומר ואסרה הכא את אמר והתירה תמן באה לאסור עצמה והתירה הכא באה להתיר עצמה ואסרה שפירש הנוב"י שאמרה הביהם פותנו וסברה שמחמת שהוא נכרי כבהמה ולכך אסרה כיון שבאה להתיר עצמה הרי אדרבה אין רצונה להתגרש ול"ש ענ"ב עיי"ש ומוכח דכל היכא דל"ש ענ"ב אסורה וכן פירש בבני אהובה פכ"ד מאישות והוציא מזה דכל שנתכוונה להתיר עצמה גם למשנה אחרונה אסורה אבל מצאתי בא"ז הגדול ה' יבום סי' תרט"ו שהביא ד' הירושלמי ופירש ממש כהנוב"י דאמר לה אין הביהם אוסר בתמי' כך הביהם ככל אדם ואסרה לאכול בתרומה ואפילו למי שהתירה לעיל לאכול בתרומה התם באת לאסור עצמה ולכך התירה לאכול בתרומה אבל הכא באה להתיר עצמה ואסרה לאכול בתרומה אבל לבעלה מותרת ע"ש ומבואר דאף בגוונא דבאת להתיר כמו שם ול"ש ענ"ב דמשו"ה אסרה לאכול בתרומה אפ"ה לבעלה מותרת וע"כ דלענין בעלה בכל גווני אינה נאמנת למשנה אחרונה ותרומה חמיר טפי דהא בתרומה פליגי ר"ש ורבא בגמרא ואפילו לר"ש בנתארמלה אינה אוכלת בתרומה ועכ"פ לדברי הא"ז גם בנ"ד שריא ובפרט היכא דיש לומר דבמכוון ערמה לפני ב"ד שאין רצונה להתגרש כדי שע"י זה יאמינו לה כמ"ש להדיא המהראי' בפסקיו סי' רכ"ב דבזה גם הבר"א מודה בתשו' בר"א סי' ע"ד שהובא בפ"ת שם ס"ק כ"ה: אמנם מצד הקול שיצא עלי' שנטמאה הנה ברמ"א אה"ע סי' מ"ו משמע לענין מודה שנתקדשה ויצא עלי' קול מקודם לכן אסורה ע"ש שמיישב בזה ד' תשו' הרא"ש ומשמע דבקלא דבתר נישואין אף בהודאה דידה שריא ובנ"ד הוי קלא דבתר נישואין דעתה יצא הקול אבל במקנה בקו"א שם האריך די"ל דגם קלא דאח"כ אוסר דהא בטמאה אני לך ביש רגל"ד

אסורה כמ"ש ברמ"א סי' קט"ו בשם פסקי מהרא"י וב"ש שם כתב דע"א הוי כרגל"ד וקול עדיף מע"א כמ"ש תוס' כתובות כ"ו עיי"ש אבל גוף יסודו של המקנה משום דקול עדיף מע"א וע"א הוי רגל"ד כמ"ש הב"ש צ"ע דמסתמא כוונתו לב"ש סי' קט"ו ס"ק בשם רש"ל אבל בש"ע סי' קע"ח ורמ"א שם מבואר דלא כרש"ל. וגם נראה דב"ש גופא פליג על רש"ל דהא בהא דאיתא סי' קט"ו דהנחשד עם עוד א' שהודה לפניו שנטמאת מצטרפין לאוסרה ביארו הח"מ וב"ש שם דהיינו ביש רגל"ד ומוכח דעדות הנחשד גופא שזינתה עמו לא מיקרי רגל"ד ובאמת שבתשו' רעק"א סי' פ"ח הובא בפ"ת שם וגם הגאון בי"מ פירשו דברי רמ"א כפשטן בלי רגל"ד רק עדות הנחשד הוי רגל"ד עיי"ש אבל הרי הב"ש לא פירש כן וגם להמעיין בפסקי מהרא"י סי' רכ"ב שמשם מקור דברי רמ"א נראה שעובדא דידי' הי' רגל"ד רק המהרא"י השיב שמותרת מאחר שהודית רק לפני ע"א ועתה היא מכחשת ונהי דהעד נאמן לבעל כבי תרי אבל לדידה ל"ש מיהמנה ושוב פיקפק דהא עכ"פ הנחשד מעיד שזינתה עמו והבע"ב מעיד שהודית בפניו ומצטרפין לעדות וממילא דנאסרת משום רגל"ד דהא בכל התשובה מבואר שהי' רגל"ד וזה כפירוש הב"ש דלא כרעק"א הנ"ל ומוכח דע"א ל"ה רגל"ד אבל י"ל דמודה הב"ש דע"א הוי רגל"ד אלא דשם שאני כיון דאין כ' הודאה רק בצירוף עדות הנחשד א"כ בעי' לעיקר עדותו ואין הוא עושה ב' פעולות להצטרף לעדות ולעשותו כרגל"ד כמ"ש הפוסקים לענין עד מסייע דאין עושה ב' פעולות ע' חו"מ סי' פ"ז וגם י"ל כיון דבעי' לצרף את הנחשד לעדות ע"כ מטעם פלגינן דיבורי' דעם אחר זינתה והרי הודאתה היתה שזינתה עם הנחשד לכך א"א לנחשד להצטרף לרגל"ד דהא אדרבה היא שזינתה עם אחר לא עם הנחשד ועדות הנחשד א"א לצרף רק אם נימא שלא זינתה עמו אבל בע"א דעלמא שמעיד שזינתה עם א' וגם היא מודה י"ל דהוי כרגל"ד כרש"ל:

ושו"ר בתשו' הר"ב ז"ל שבסוף הש"ע סי' ל"א שכתב דאין מפירוש הב"ש ראי' דפליג על רש"ל דשם אין עדים על ההודאה רק ע"א ודבריו קצרים ונראה שכוונתו כמ"ש. והרב ז"ל גופא פירש דברי מהרא"י דאף בלי רגל"ד אוסר דסברתו מבואר שם דל"א ענ"ב רק היכא דאין כאן עדות רק מטעם שוי' אנפשי' חד"א ובזה אמרו ענ"ב אבל הכא הרי מצטרף עדות נחשד לבעה"ב והוי עדות גמור ל"א ענ"ב ונאסרה גם בלי רגל"ד עיי"ש ולא זכיתי להבין דברי קדשו דהא הבעה"ב אומר שהודית לפניו והרי הודאתה אינה מטעם עדות אף אם לא נימא ענ"ב דהא אין עדות לאשה וגם אין אדם מעיד על עצמו והיא רק מטעם שאחד"א ותו ממילא אמרי' ענ"ב כמו בהודה לפני ב' דאמרי' ענ"ב וצע"ג:

והנה הרב ז"ל שם הביא ראי' דע"א לא הוי רגל"ד מהא דא"ע סו"ס מ"ח דאומר לאשה קדשתיך והיא מודה דמותרת לבעלה אף דאיכא העדאת ע"א ואף דהוי קרוב הרי באיסורין גם קרוב נאמן עיי"ש ותמהני דשם הוי נוגע דאומר שנתקדשה לו אבל היכא דאינו נוגע שפיר יש לומר דע"א הוי רגל"ד אף בקרוב. ואף דבתה"ד שם מסיק בנדונו דהנחשד הי' קרוב לבעה"ב אינם מצטרפין היינו משום דשם בעי' לצרף ב' עדים כשרים וקרוב אינו עד אבל אם יש ב' עדים בלעדי הנחשד י"ל דלענין רגל"ד אף קרוב מהני וכ"כ הרב שם ועכ"פ יש מקום לומר דקול מהני דעדיף מע"א וגם לפי פירוש הק"ע בירושלמי נדרים דמפרש הא דבאה להתיר עצמה משום דהי' קול שזינתה עם הביהם נראה דקול עם הודאתה מהני ואף שפירושו בירושלמי ליתא דעיקר כנוב"י כמ"ש לעיל אבל עכ"פ גוף סברתו יש לה מקום. אך נראה דלענין זה קול שהוחזק בב"ד בעי' דהא תוס' כתובות כ"ו דכתבו דקול עדיף מע"א ע"כ מיירי שהוחזק בב"ד מדאחתינה ע"י קול וע"י קול שלא הוחזק לא הי' מחתינן לי' והשתא יש לומר דגם רמ"א מודה דגם קלא דבתר נישואין מהני בצירוף הודאתה והא דהוצרך בסי' מ"ו לומר דהי' קול מקמי שנתקדשה דשם הי' רק קול הברה בעלמא אבל קול גמור יש לומר דמהני גם לאחר נישואין וע' תשו' רשב"א ח"ד סי' רנ"ז שכ' דקול לאו כלום הוא אף דשם הי' הודאה דידה אבל באמת הודה רק לפני ע"א דלאו כלום הוא אבל הודה בפני שנים בצירוף קול יש לומר דמהני וגם שם לא הוו קול שהוחזק בב"ד ועכ"ז סיים רשב"א שם דהכל לפי הענין אם רואין שהיא פרוצה ביותר ושהקולות אמת ראוי לו להוציאה ע"ש באופן שקול גמור אף דלא הוחזק בב"ד בצירוף הודאתה צ"ע טובא להתיר:

וכ"ז אם אין הבעל מאמין לה ובאם הבעל מאמין לה הרי מבואר ברמ"א סי' קע"ח ג' דיעות בזה ובנוב"י כתב דאם בטרם שנתנה אמתלא לדבריה לחזור בה והיתה עומדת בדיבורה אמר הבעל שמאמין לה בודאי אין מקום לנדות אותו וע' בבני אהובה פכ"ד מאישות שמסיק לדינא דאם אשתו הודית שזינתה והוא אמר שמאמין לה אין עליו חדרגמ"ה כלל דהרי היא גרמה לעצמה וזה כדברי השואל בנוב"י מה"ת אה"ע סי' י"ב ובנוב"י שם חולק ע"ז. ואם הבעל אומר עתה שאינו מאמין לה עוד ואין לו שום אמתלא ודאי דאינו נאמן כמ"ש בנובי"ק סי' ע' וח"ב סי' י"ב רק בחזרה בה לדעת הנוב"י יוכל לומר דשוב אינו מאמין לה מחמת שאינה עומדת בדיבורה ע"ש אבל במהרי"ט ח"ב אה"ע סי' א' מוכח דאף בחזרה בה ונתנה אמתלא לדבריה והבעל אמר שמאמין לה בטרם שחזרה שוב אין אמתלא מועלת כלל לגבי דידי' דמה שמאמין לה מסתמא הוי רגל"ד ע"ש והנוב"י לא הזכירו כלל וע' בנימו"י סוף נדרים בקונ' מאמר מרדכי שהאריך

בזה דאמתלא דאשה ל"מ לגבי בעל אחר שהאמין לה והביא גם מדברי מהרי"ט הנ"ל וכבר כתבתי שאינני דן בזה להלכה כלל ואין להאריך יותר:

ובמ"ש לעיל לענין קול אם נאמנת לומר טא"ל שו"ר בזה מ"ש בתשו' ביי"ש אה"ע סי' ס"ו שחוכך להחמיר ולא הביא מדברי המקנה ותשו' רשב"א שהבאתי:

ובעיקר הדבר שכתב מהרא"י דברגל"ד נאמנת לומר טא"ל וביאר שם דאף בכה"ג לאו דנאמנת לגבי בעלה דאין זו הוכחה גמורה רק דעכ"פ נאמנת לשוי' אנפשי' חד"א יש ליישב דברי הרא"ש פ' כיצד סי' ז' שכ' שם הא דהוצרך לומר איתתא שריא דאם איתא דעבדא איסורא אירכוסו מירכס מיירי באומרת טא"ל. וכ' ואל תתמה איך מתירין אותה לבעלה הא שאחד"א כו' וי"ל דלפי שראו החכמים קלקול הדורות כו' ושוב האומרות כך משקרת לכך נראה להם להתירן וכה"ג אמרי' התם שילהי נדרים אמרה לבעלה טא"ל ר"ש אמר אוכלת בתרומה שהדבר תימה שלמה דייק מרב ששת ולא מגופא דמתניתן דאמרה טא"ל שריא וכבר האריכו בזה בק"נ שם ונובי"ת אה"ע סי' י"ב ולהנ"ל יש לומר דכוונת הרא"ש ז"ל דעל גופא דמתניתן לא הי' קשה לו מידי דאיכא למימר דהוא מטעם אפקעינהו רבנן לקידושין מיני' כמ"ש הר"ן שם רק בהנהו עובדי דקאמר איתתא שריא דאי לאו דעבד איסורא אירכוסי מירכס הרי דלולי האי טעמא היתה אסורה באומרת טא"ל משום דיש רגל"ד כתוס' שם ביבמות וסברא דאי איתא דעבד איסורא מוציא מידי רגל"ד כיון דאיכא רגל"ד להיפך והשתא ק' לו כיון דעכ"פ מוכח דברגל"ד אוסר אף שאינו דבר ברור מטעם שאחד"א א"כ ע"כ אין הטעם משום אפקעינהו דא"כ גם ברגל"ד הי' להם להתיר וכיון שכן דאין הטעם משום אפקעינהו שוב תיקשי גם בלי רגל"ד הא שאחד"א ומה נ"מ אם יש רגל"ד או לא בין כך וב"כ שאחד"א ותירץ משום דרוב הנשים משקרות ואם יש רגל"ד חוששין שמא זו מן המיעוט שאינה משקרת וכה"ג אמרי' התם שילהי נדרים דר"ש אמר אוכלת בתרומה כוונתו דמרב ששת נמי מוכח דאין הטעם משום אפקעינהו רק משום דמשקרות דהא בסברת י"מ דאפקעינהו תמוה לכאורה דהא אדרבא בזה תפקיע עצמה מבעלה כיון דאפקעינהו רבנן לקידושין תלך ותנשא לאחר והרי אדרבא עיקר התקנה הי' בכדי שלא תפקיע עצמה מבעלה:

ומצאתי בחי' חת"ס לנדרים שם שכ' דלא הפקיעו חז"ל הקידושין בטא"ל רק סמוך לבעילה שונה לאחר שאמרה טא"ל אז הפקיעו הקידושין ושוב נתקדשה בבעילה זו ע"ש א"כ א"ש דלא תוכל להפקיע עצמה מבעלה ושפיר יש לומר מטעם אפקעינהו. וכ"ז שייך לענין היתר ביאה אבל ר"ש דקאמר דאכלה בתרומה הרי ודאי אף שאמרה טא"ל ועדיין לא בא עלי' כלל או אם היא סמוך לווסתה שא"י לבא עלי' אוכלת בתרומה דהא סתמא

קאמר אוכלת בתרומה ואם מטעם אפקעינהו איך שריא לאכול בתרומה טרם שהפקיעו הקידושין ודילמא לא יבא עלי' אח"כ כלל ויגרשנה ונמצא שלא נפקעו כלל הקידושין ואכלה תרומה באיסור וע"כ הטעם משום דרוב נשים משקרות ול"ש כלל שאחד"א דלא נתכוונה לאסור א"ע כלל רק להפקיע א"ע מבעלה כמ"ש בק"נ שם וא"ש בס"ד:

סימן קפח

לכבוד הרב הגדול מו"ה מנחם מענדיל ווינגארט מו"ץ ד"ק ראדום: מכתבו הגיענו בצירוף ההית' מהגאון אבד"ק קינצץ שליט"א להר' משה בר' יצחק יהודא שו"ב מברעזין שזה כמה שנים אשר אשתו עוסקת תמיד בכביסה כל הדברים אשר בבית גם כרים וכסתות ועופות וגחלים וכדומה גם דברים המתקלקלים בכביסה וזה עשייתה כל היום אף בשבת קודש והגאון הנ"ל יצא לישע לאיש הנ"ל לדון אותה כנשתטית להתירו מחדרגמ"ה וכ"ת החזיק ידו: והנה מ"ש הגאון הנ"ל דלענין היתר חדרגמ"ה ל"ב שוטה ממש כ"כ גם בתשו' ב"ש אה"ע סי' צ"ה ובתשו' אחרת כתבתי בזה שצ"ע מדברי הטור אה"ע סי' קנ"ד בשם הרא"ש באיש המשתטה מדי יום ביום דלא הוי מום גדול ואין כופין לגרשה וע"כ דבלא הגיע לגדר שוטה גמור דאל"כ הרי א"א שיגרש ומוכח דבדידי' ל"ה מום גדול וה"ה בדידה דהא בנכפה למד הרא"ש ז"ל מדידי' ויש לחלק בין הענינים אבל בנ"ד רואה אני דברי הרה"ג הנ"ל שכ' דהוי שוטה גמורה כיון דמכבסת גם דברים המתקלקלים בכביסה הוי כמאבד מה שנותנין דהוי שוטה גמור ונראה ברור דבשוטה גמור עפ"י הדין לא תיקן רגמ"ה ואף שפיקחת בשאר ענינים ועוסקת בצרכי הבית וראי' ברורה מיבמות קי"ג דאמרי' טעמא דלשוטה לא תיקנו רבנן נישואין משום דלא קיימא תקנתא דרבנן דאין אדם דר עם נחש בכפיפה ע"ש וכן הלכה רווחא באה"ע סי' קי"ד דלשוטה לא תיקנו נישואין ואם איתא הרי משכח"ל נישואין בשוטה גמור כגון במאבד מה שנותנין ופיקח לכל דבר דהוי שוטה עפ"י דין וע' סמ"ע סי' ל"ה ואפשר לדור עמה וע"כ דבשוטה גמור אי אפשר לדור עמה או כיון דברוב פעמים א"א דשמיא בחדא מילתא לא סריך כדאיתא בגיטין ס"ח שוב בכל שוטה שעפ"י הדין לא פלוג חז"ל ולא תיקנו נישואין גבה ואם תקנת חז"ל ליכא בזה מכ"ש דרגמ"ה לא תיקן בכה"ג ועכ"פ התירו ע"י ק"ר כנשתטית: ואם לא נדון אותה לשוטה עפ"י הדין בלא"ה יש מקום לומר להתיר לגרשה בע"כ או לישא אחרת משום עוע"ד דהא מכבסת בשבת ואף דמבואר באה"ע סי' קט"ו שם דדוקא במכשלת לבעלה ולא בעושה בעצמה איסור יש לומר דהיינו לענין להפסידה כתובתה אבל לענין להתיר לגרשה בע"כ או לישא אחרת לא תיקן בכה"ג וכ"כ להדיא בתשו'

רדב"ז ח"א סי' תמ"ח דתבוא מארה לאיש שרואה אשתו עוברת על גופי תורה ואינו מחזירה ואם אי אפשר להחזירה אם אינו מגרשה יעו"ש ועוד נראה דאפשר גם כתובתה מפסדת דבסי' קט"ו מיירי בעושה איסור בצינעא אבל במכבסת בשבת דהוי דבר פרהסיא לבאים אל ביתו ורואים הוי כנדרה שלא תשאיל דתצא שלא בכתובה משום דמשיאתו שם רע בשכיניו כדאי' באה"ע סי' ע"ד וה"נ משיאתו שם רע לכל הבאים אל ביתו ורואים שמחללת שבת בכביסה וחושדים אותו שהיא בידיעתו והסכמתו והדין דין אמת בנ"ד שרשאי האיש הנ"ל לישא אחרת כשיושלם לו מנין הראוי וישליש גט והמגיע כמ"ש הגאון מקינצק נ"י והנני מסכים ומצטרף בצרופא דק"ר להתיר:

סימן קפט

לכבוד הרב וכו' מו"ה ליבוש קאלעך נ"ו ראבד"ק בילקע:

מכתבו הגיעני אודות הבאנק שנתייסדה שם והמנהלים ישראלים באיזה אופן שיהי' בהיתר והביא מתשו' מהרש"ם ח"א סי' ך' שיעשו כתב ע"ז שכל הלואות שעושים יהי' עפ"י ס"ע וגם יהי' עפ"י הכרזת ב"ד וליתר שאת יתנו גם חותם שלהם שהוא בה"ע וגם לענין הערבים ואין הס' ת"י וכ"ת פיקפק אודות הערבים ובאמת יש בזה פקפוק כי אחר שאין הערב מקבל המעות רק הלוה ועפ"י חקו הבאנק הערב הוא קבלן ולפעמים תובעים להערב תחלה וה"ע של הבאנק עם הלוה אינו מועיל להערב כדמוכח בש"ך חו"מ סי' קכ"ט ס"ק י"ב דיש בזה איסור רבית אף שנתן להלוה בעיסקא ומכ"מ נראה כיון דעושה ה"ע ומפרסם בשטר ועפ"י ב"ד שגם נגד הערבים היא בהיתר עיסקא שפיר מועיל דזה הוי כמו שמחייב הערב א"ע במעות שנשתעבד לקנות סחורה למחצית שכר וע' חוו"ד סי' קע"ו ס"ק ה' דאף דאם הלוה בהלואה ואח"כ אמר שיהי' למחצית שכר אינו מועיל היינו על העסקים שמכבר אבל שיתעסק אח"כ שפיר מועיל עיש"ה ואף שבס' ערך שי לח"מ סי' קע"ו הביא מיש"ש פ' החובל דאינו מועיל דפטומי מילי והוי כמשטה י"ל דה"ד כשמתחלה נתן לו בהלואה ואח"כ אמר בעיסקא אבל הכא שמתחילת הערבות נכנס להכי שהמעות שמלוה לפלוני שהוא נעשה ע"ק יעסוק בו לטובת המלוה למחצית שכר שפיר מהני ואם יבא לגבות מהערב הכל קרן וריוח יהי' הוא הלוה ועסק למחצית שכר וגם הערב יוכל לגבות אח"כ מן הלוה אף דלא עשה עמו ה"ע כיון דהבאנק עשה עמו ה"ע וגם הערב נתחייב בה"ע:

אמנם בזה אני רואה פקפוק קצת במ"ש כ"ת בשם מהרש"ם שאם לא יהי' ריוח יחזירו לו עיסקא דזה הוי כרבית ע"מ להחזיר כיון דלוקחין העיסקא מקודם רק צריכין לכתוב שינכו לו מחובו וכבר כתבתי בזה בתשו' לתמוה על החוו"ד סי' קע"ד ס"ק ד'. ונכון

לכתוב בכתב שיעשו מנהלי הבאנק עפ"י ב"ד כי העיסקא היא עפ"י אופן שבחכ"א כלל קמ"ג עיסקא בטוחה מקרן ורוחים יעו"ש האופן שמחויב הלוה להודיע בכל חדש או שבוע אם הרויח או לא ואם לא יודיע יהי' שתיקתו כהודאה עיי"ש:

ובדבר מה שלוין מבאנקין אחרים איני יודע שום היתר כי אם המנהלים ישראלים בודאי אסור ללות ברבית רק אם יעשו ה"ע. ואם המנהלים נכרים עמ"ש במ"פ יו"ד סי' ק"ס בתשובה ושם כתבתי דיש לומר דאף שיש לישראלים חלק אינם עושים איסור דמנהלים אדעתא דנפשייהו עבדי עיי"ש אבל לגבי לוה ל"ש לומר כן אבל יש לומר כיון דאין המלוה עובר ממילא גם הלוה אינו עובר וע' מש"ל ה' מלוה באריכות אבל אין זה ברור כלל:

סימן קצ

לכבוד הרב הגדול מו"ה פנחס שיפערשטיין נ"י אבד"ק אהרינין:

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באשה א' שבעלה הראשון מת במגפה חולי רע ר"ל ששלטה אז ואח"כ ניסת ונתגרשה ושוב ניסת לשלישי ידוע חולי ומכאובים ושהתה עמו ח"י שנים ומת מאותו חולי שחלה לפני נישואיה ובן ששים וששה הי' במותו ושוב ניסת לרביעי שהי' איש חולה במחלת הריאה ולא רצתה להנשא לו רק ע"י הפצרת קרוביה ושהתה עמו ג' שנים ומת במחלת הריאה אם יש איזה היתר להנשא עוד. והנה כ"ת כ' שהראשון אינו מן המנין מחמת שמת בדבר שמקיל רמ"א ז"ל והשני הי' בן ס"ו ויש לומר דזה הוי זקן וגם שהי' חולה ומת מחליו הקדומה והשלישי מת מחולי הריאה שהי' לו לפני נישואין והאריך בטוב טעם:

והנה אם לא הי' כאן חשש מחמת הראשון דהוי חזקה בתלתא רק מחמת השלישי והרביעי ודאי דהי' מקום להקל בזה שכבר הקילו כמה מחברים ובתשו' בי"ש אה"ע סי' י"ח מקיל במתו לה שנים וא' הי' חולה ברזון הריאה ואף שהתשו' מהרי"א ז"ל ח"א סי' קנ"ג החמיר בזה עפ"י דברי השט"מ ב"ק ל"ז דעת שתי קטנים וגדול נעשה מועד אף לגדולים ע"ש ובספרי מ"פ אה"ע שם הארכתי בזה דיש מקום לדבריו בחולי בעלמא אבל במחלה מסוכן כמו מחלת הריאה הוי ממש כמו א' מהם זקן דלא הוי חזקה ובנ"ד הרי הרביעי הי' מקודם חולה במחלת הריאה וגם בתשו' חסל"א מהד"ת אה"ע נוטה להקל באם א' מהשנים הי' חולה ברזון הריאה ע"ש בסי' ז' ובפרט בנ"ד דגם השלישי הי' איש חולה דבכה"ג גם למהרי"א יש להקל ובפרט שכבר הי' בן ס"ו שנים דאפשר דמיקרי זקן ובספרי מ"פ הארכתי ע"ד החת"ס ז"ל בזה שראייתו מאביי שהי' בן ס' אינה מכרעת דלא הוי זקן רק מבן ס' ומעלה כמו בעירוכין ויתכן שאביי לא נמלאו לו ס' והי' ביומא

דמישלם ס' עיי"ש: אמנם בנ"ד שנתחזקה ע"י תלתא אף שהראשון מת בדבר מכ"מ כל דאיתחזקא בתלתא קשה להקל וע' תשו' חת"ס אה"ע סי' כ"ד ששאלתו שם בניסת לא' ומת זקן ושבע ימים והשני הי' איש ידוע חולי ומכאובים והשלישי הי' מופלג בזקנה יעו"ש שעכ"פ ב' היו זקנים וא' הי' חולה מאז ועכ"ז לא מלאו לבו להקל רק ע"י כמה צירופים שהיתה ילדה וחשש למכשול ועכ"ז לא הורה היתר רק שהרוצה לישא אותה אין מוחין בידו עיי"ש והרי הוא גופי' בסי' כ"ג סמך על היתר דזקנה עכ"פ בבן שבעים וע"כ דהכא חמיר לי' טפי כיון שנתחזקה בתלתא ואולי הראשון שהי' זקן ושבע עדיין לא הגיע לשבעים וגם מה שהי' ידוע חולי מכ"מ יתכן שלא מת מאותה חולי כי אינו מבואר שמת מחולי הנ"ל ולזאת החמיר החת"ס משא"כ בנ"ד שהיתר מחמת מגפה הוא ברור וגם זה שחלה במחלת הריאה ומת מזה החולי הוא כהיתר ברור להשען עליו וצ"ע כי לשון זקן ושבע ימים שבח"ס משמע שהי' בן שבעים:

ומסתבר יותר כמ"ש לעיל דע"י חזקה דתלתא לא רצה לסמוך בשום קולא וכ"ה דעת הקהלת יעקב שהובא בפ"ת לאה"ע סי' ט' ס"ק ב' ולכאורה נראה שגם דעת רדב"ז ז"ל בתשובה סי' תרפ"ב שכ' שאם שלשה מתו במגפה אין להקל והביאו בפ"ת שם ס"ק ה' ונראה שזה ג"כ מטעם הנ"ל ושו"ר בתשו' בי"צ אה"ע ח"א סי' מ"ו שכ' דמדברי רדב"ז הנ"ל נראה דגם לענין זקן אין היתר באתחזקא בתלתא אמנם מלישנא דמהרי"ו שהובא בד"מ שכ' להקל בשם י"א מת בדבר או זקן אינו מן המנוין אמנם אם כולם מתו בחולי א' יש לחוש וכו' ע"ש והובא בב"ש ולישנא דכולם משמע ודאי תלתא כמ"ש המחברים האחרונים דעל פחות משלשה ל"ש לישנא דכולם ומוכח דגם בתלתא מקיל ושוב עיינתי ברדב"ז הנ"ל ונ"ל דמ"ש אם שלשתן מתו במגפה דחזקה גדולה היא לא תנשא לרביעי דיש לומר דאין כוונתו משום דאיתחזקא בתלתא דאפשר דגם אם אתחזקא בתלתא ושנים מתו במגפה וא' בחולי דעלמא או שהשלישי הי' זקן וכן בכולם זקנים שרי רק במתו כולם במגפה חמיר לרדב"ז טפי כיון דכולם מתו במגפה אחת וכעין שכ' מהרי"ו לענין זקן אף דדבר קשה לומר דזה יהי' חומרא מה שמתו כולם במגפה דהא אדרבא זה הוא ההיתר דמגפה הוי מכת מדינה כמ"ש תה"ד או מטעם רדב"ז שם שפשע בנפשו שעמד במקום המגפה ולא ברח ע"ש מכ"מ נראה מוכרח דכוונת רדב"ז כן שכ' שם לעיל מהנ"ל הלכך רואה אני שאם מתו שנים בדבר ומכ"ש א' מהם שאינה קטלנית ומותרת לינשא לשלישי ומכ"מ מודה אני שאם מתו שלשתן במגפה דחזקה גדולה היא וכו' עיי"ש והנה מה דכ' ומכ"ש א' מהם ע"כ אין הכוונה שלא מת לה רק בעל א' בדבר דבזה אין שום שאלה כלל וע"כ הכוונה שמת א' בדבר והשני בחולי דעלמא וכיון דעדיף לי' לרדב"ז

מת א' בדבר והשני בחולי להקל יותר ממתו ב' בדבר א"כ הא דמחמיר רדב"ז במתו ג' בדבר היינו דוקא במתו כולם בדבר דהיינו חולי א' וא"כ בנ"ד דמת רק א' בדבר שפיר יש מקום להקל:

וכ"ת כתב עוד צד קולא משום שנתגרשה בין ראשון לשני והביא מבה"ט סי' ח' שמסופק בזה ורמז לד"מ ולא נמצא שם וגם בהפלאה כתובות מ"ג כ' דעת הפוסקים באה"ע סי' ט' דמפסיק ולא אדע על איזה פוסקים כיון ועכ"פ סברא היא לסמוך עלה דמפסיק הגירושין וכה ראיתי בתשו' בי"ש אה"ע סי' י"ח בהגה מבנו הרב נ"י שהביא ספיקו של בה"ט הנ"ל והביא ראי' דגירושין אינם מפסיקין משט"מ כתובות מ"ג ששם מבואר שיטת רמב"ן שבתוס' שם דבאשה א' מיירי והדיוק מדנקט ברישא ובסיפא מקודם גירושין והדר מיתה דאם הי' נקט להיפוך אירסה ונתארמלה אירסה ונתגרשה ניסת ונתארמלה ניסת ונתגרשה תו לא הי' אפשר לאינסובי לרביעי ע"ש והרי שם הי' גט באמצע ומוכח דגירושין אינו מפסיק וע' בהפלאה כתובות שם שגם הוא ז"ל בסברתו הזכה פירש כן דעת ריב"ן וגם הוא ז"ל הרגיש בזה דמוכח דאין גירושין מפסיק ובהג"ה הנ"ל אישתמיט לי' דברי ההפלאה אכן לענ"ד נראה דודאי נראה דהא דגירושין מפסיק היינו כשהמגרש חי אח"כ כמה שנים דאל"כ הרי יש לומר דגם הוא ניזוק מחמתה רק שקדם וגירשה ואח"כ מת וע"כ הא דגירושין מפסיק היינו כשהמגרש חי והשתא נראה דזה יתכן רק למ"ד מעיין גורם מעיינה גורם לו חולי א"כ כיון דהמגרש חי ע"כ שמעיינה אינה מזיק וגם הראשון שמת מקודם במקרה הי' ולא מסיבה זו אבל למ"ד מזל גורם כיון שפירש הרא"ש ז"ל בתשובה שמזלה גורם שתהי' גלמודה ובלא פרנסה ולכך מתו בעלי' וא"כ בגירשה י"ל דיתכן דהי' מת רק קידם וגירשה ומה שחי אח"כ לאחר הגירושין אין ראי' דכיון דכבר גירשה ואין פרנסתה תלוי' בו שוב אין מזלה גורם לו עוד שום דבר ודו"ק ועכ"ז צ"ע גבול הדבר מתי יהי' הגבול שחי המגרש ויפסיק דהא עדיין י"ל שמא ימות עוד ואולי גירושין דמפסיק היינו אף שמת אח"כ כל שגירשה ובאופן זה שוב מוכרח לכאורה מריב"ן דאין גירושין מפסיק וע' תשו' חסל"א מה"ת אה"ע סי' ו' דפשיטא לי' דקטלנית ל"ש רק כשהי' ביחד עמו דאל"כ אשה שנתגרשה משני בעלי' ושניהם מתו לאחר הגירושין נימא דהוי קטלנית דמחמתה מתו ע"ש ולפי דבריו נראה דאם נימא גירושין מפסיק אין נ"מ כלל אם חי אח"כ רק כל שנתגרשה והבעל הי' בריא אז נפסקה והוא סניף גדול בנ"ד ועכ"פ קיל יותר מנידון הח"ס ז"ל סי' כ"ד דשם איתחזקא בתלתא ולא הי' שום הפסק משא"כ הכא ואף למ"ש לעיל דלמ"ד מזל גורם לא הוי הפסק הרי

כתב רמ"א שנהגו להקל כמ"ד מעיין גורם. לזאת בנ"ד המקיל ורוצה לישא אותה יש לו ע"מ לסמוך ועכ"ז מחמת חומר סכנתא ידרוש כ"ת עוד מרב מובהק אם יסכים לזה:

סימן קצא

לכבוד הרב המאוה"ג מו"ה יהושע דוד דארפמאן נ"י אבד"ק שימראוויץ: שאלתו בגט שנשלח לאשה א' בעירו מעיר ווינפעג באמעריקא מבעלה שהוא שם ובקושי פעלו גט זה וכ"ת מצא בו תיוהות הנני בקצרה. הנה במ"ש שם ליבוש בלא ו' יש להכשיר בשעת הדחק ובפרט שהיא בשם אבי האשה. ומ"ש בהרשאה יום ל' לירח תשרי ולא כתב שהוא ר"ח מרחשון כבר כתב הפר"ח אה"ע סי' קכ"ו דגם בגט כשר ומכ"ש בהרשאה ובדבר הנגיעות באותיות שבחתימת העדים כל שלא נשתנה צורת האות אין לחוש בדיעבד כמו"ש בביאור הארוך למהר"ם ר"י בסה"ג סעי' קס"ה. והפקפוק היותר גדול מ"ש כ"ת מתא דיתבא הראשון אין שום ריוח בין התיבות ונראין כתיבה א' והנה בטופס כל שב' תיבות נקראין כא' כשר בדיעבד והני תיבות טופס הם ואף שכ' הפר"ח סי' קכ"ה דקישור הענינים בגט הוי כתורף ע"ש הכא יתפרש שפיר ווינפעג על נהר כמו דיתבא על נהר א"כ גם אם השמיט לגמרי מתא דיתבא אין חשש והרי בב"מ י"ז שוירי דעל רכיס נהרא בלי דיתבא רק המנהג לכתוב דיתבא:

אלא שיש לחוש קצת דהא ב' תיבות בטופס אם נשתנה הענין פסול כמ"ש בסה"ג לר"ם ר"י סעי' צ' והכא כיון דמתא דיתב' נקרא כא' יש לחו' דיתפרש הכי ווינפעג מתא דיתבא דהיינו שהעיר נקרא בשתי שמות ווינפעג מתא דיתבא דהרי השמות הסכמיים הם גם מתא דיתבא יוכל להיות שם עיר והוי שינוי עיר ובתשו' אחת דנתי בזה על דברי הב"מ סי' קכ"ח שדעתו בשינה שם העיר לתיבה שאינה שם מקום הוי בלא נכתב יעו"ש דהא שמות עיירות הם הסכמיים וכל תיבה יוכל להיות שם מקום והבאתי מדברי המבי"ט ח"א סי' ר"ט דנראה כהב"מ ובנ"ד קיל טפי דהא עכ"פ שם העיר ווינפעג נכתב להדיא אין לחוש שיטעו דמתא דיתבא שנכתב כא' שם עיר הוא ובפרט שאח"כ במתא דיתבא השני נכתב כהוגן ויגיד עליו ריעו שגם בראשון כן רק שנדחקו התיבות להדדי ולזאת כיון שיש מקום עיגון נלע"ד להכשיר ליתן הגט:

סימן קצב

לכבוד הרב הגאון הגדול וכו' מו"ה יואב יושיע נ"י אבד"ק קינצק יצ"ו: יקרתו הגיעני וע"ד אשר דרש ממני להביע דעתי בדבר מה שכ' מר בספרו חלקת יואב מה"ק א"ח סי' י' ומהד"ת סי' י"ג לחלוק ע"ד המנ"ח דמבשל בשבת ונגמר בחול פטור כמו ברודה פת בתנור והוציאו קודם שנאפה וה"ה כשנאפה במוצ"ש וזורע שאני דחייב בשעת הזריעה

אף דלא בא לידי גמר כלל כגון שהוציאו קודם שנשרש חייב ודעת כת"ר דתרווייהו שוים דכל שבא לידי גמר חייב אף שנגמר בחול ואם הוציא הזרע טרם שנשרש פטור: והנה עיינתי בספרו דמר נ"י והנה ראיותו היותר מכרעת הוא מירושלמי פ"ק דשבת ה"ו דטעמא דביה דילפי מלאכת היתר ממלאכת איסור ואם עשה כן בשבת אסור ולכך אם עשה כן מבעו"י מותר וע"כ הכוונה דאם עשה כן בשבת אסור היינו חייב ולכך מבעו"י מותר ומוכח מזה דמבשל אף שנגמר במוצ"ש כיון דהתחיל מבעו"י חייב וכן פירש בק"ע ופ"מ שם אמנם ראיתי בצל"ח לשבת דף י"ז שהביא דברי ירושלמי ופירוש ק"ט ותמה דמה ענין זה בהלכה וא"ו טעמא דב"ה הי' לו לפרש מקודם במשנה דאין שורין דיו ועוד דבאמת בירושלמי במשנה דאין שורין מפורש טעמייהו דב"ש וב"ה מקראי ולמה חזר פה לפרש טעם אחר ע"כ כ' הצל"ח דר"ש בר אבוה דקאמר דילפי מלאכת היתר ממלאכת איסור קאי אהא דפריך בירושלמי שם אהא דכדי שיקלוט העין מה הנאה יש לו וע"ז משני ר"ש בר"א דילפי ממלאכת איסור דכיון דאם עשה כן בשבת ונשתהה כדי שיקלוט הצבע הי' חייב לכך באם כבר נגמר מבעו"י כדי שיקלוט אף שנתוסף אח"כ פטור ומחק שם הגירסא ב"ה ילפי אלא ילפינן עיי"ש ולפי פירושו אין שום ראי' למר מירושלמי אדרבה נראה להיפוך דדוקא אם נגמר בשבת עכ"פ כדי שיקלוט העין חייב: והנה נראה ראי' להמנ"ח מהא דאמרי' בשבת קי"ד דרב יוסף אמר אין דוחין שבות להתיר ורב שישא ברי' דר"א אמר שבות קרובה התירו אף להתיר ופריך מהא דיו"ט שחל להיות במו"ש מבדילין ולא תוקעין ואמאי ניתקע כי היכי דלידעו דשרי בשחיטה לאלתר וע"כ כרב יוסף וקשה הא גם לרב יוסף ניתקע כדי להציל רבים מעון דדילמא שכח מי מהצבור ונתן פת לתנור סמוך לחשיכה וא"כ לבעיא דרב ביבי יתכן דלא התירו לו להוציאו ועכ"פ לאחרים בוודאי לא התירו ויבא לידי איסור תורה דאפי' כשיוגמר במו"ש ואם לא יתקע יסברו שעדיין שבת ואסור להוציאו ובתוך כך יגמור וא"כ נתקע שידעו שכבר יצא שבת ויוכל הוא וגם אחרים להוציא הפת טרם שיגמור וינצל מאיסור תורה ובזה ל"ש לומר דהוי שבות להתיר דהא אדרבה שבות למצוה הוא דאם הוא מוצ"ש מחויבין בדבר להוציאו מהתנור דהא רדית הפת הוא שבות רק בשבת ולא ביו"ט דהא אופין יפת ביו"ט ורודין וע"כ דבאמת כיון דכבר לילה אף שיטעו שעדיין שבת ולא יוציאו הפת ויוגמר לא יעשה איסור תורה כיון דגמרו ביו"ט ודבר זה דאם מחויב לעשותו לא מיקרי שבות להתיר הוא מוכרח כמ"ש תוס' שם לענין הקטרת אימורין ולכאורה יש לומר דכיון דהא דלא התירו לאחרים שבות דידי' הוא מטעם דאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה היכא דפשע ה"נ לא יתירו ב"ד שבות דתקיעה ע"י מי שפשע ונתן פת לתנור

בשבת דע"כ תקיעה הותר לזה כיון דהיא לצרכי רבים דהא הקטרת אימורים להקטיר של יוה"כ בשבת נמי ע"י פשיעה היא דהא מעיקר הדין צריך להקטיר ביוה"כ דחביבה מצוה בשעתה כדאי' פסחים ס"ח וע"י פשיעה נתותר ואפ"ה מתירין שבות דתקיעה וע"כ כיון דלצורך רבים הוא שרי וא"כ ליתקע נמי להציל רבים מעון ששכחו ורדו פת בתנור בע"ש סמוך לחשיכה וע"כ כנ"ל דבגמר בחול לא יעשו איסור כלל מה"ת ואיסור דרבנן מה שנתנו לתנור בשבת כבר עשו ולא יתוקן אף אם ירדו אותו מהתנור:

עוד נלע"ד ראי' מהא דפריך בפסחים מ"ז לרבה דאית לי' הואיל מהא דמבשל גיד ביו"ד לוקה חמש וחד מינייהו הבערה ופריך אהבערה לא ליחייב הואיל וחזי לי' לצרכו ולכאורה קשה טובא דהא משכח"ל כגון שאכל כל צרכו ואי משום אורחים הא משכח"ל הא דמבשל גיד חייב חמש במבשל סמוך לחשיכה דל"ש הואיל ואי מקלעי לי' אורחים שאין להם פנאי לאכול עוד כמ"ש תוס' שם בסוגיא ושו"ר באור חדש שם שכתב קושיא זו בשם יש מקשין וכתב שהיא תימה רבה אכן נראה דלק"מ דודאי הא דכתבו תוס' דסמוך לחשיכה ל"ש הואיל ואי מקלעי לי' אורחים היינו סמוך לחשיכה ממש כמובן והכא כיון דע"כ בישל הגיד ביו"ט עכ"פ כמאב"ד דבפחות מכאן אינו חייב משום מבשל ביו"ט וידוע שגיד קשה להתבשל וגם כמאב"ד דידי' צריך שהי' טובא וא"כ פריך שפיר אהבערה לא ליחייב דהא ההבערה הי' מקודם שבישל הגיד והיתה ראוי' הבערה זו אם יקלעו לו אורחים לחמם להם ביצת תרנגולת שממהרת להתבשל דאין לומר דהי' סמוך לחשיכה דע"כ מדמחייב על בישול ביו"ט ע"כ הי' עוד זמן טובא שיתבשל הגיד ביו"ט כמאב"ד ואין זה סמוך לחשיכה וכ"ז אם נימא כהמנ"ח אבל אם נימא דמבשל חייב כשנגמר במו"ש כמאב"ד וה"ה ביו"ט כן א"כ הדק"ל דיתכן דהבעיר סמוך לחשיכה ולא הי' עוד פנאי על אורחים ונתן הגיד על האש ונתבשל בלילה וע"כ דבכה"ג פטור על בישול וכמ"ש המנ"ח:

גם נלע"ד ראי' מירושלמי שבת פ"ק הלכה ה' דמפרש שם טעמייהו דב"ה דמתירין עם השמש דכתיב ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבות דקאי תעשה גם על ביום השביעי דגם ביום השביעי תעשה דהיינו הגמר ומשמע דעכ"פ ששת ימים ודאי תעשה וגם ביום השביעי והא גם בששת ימים משכח"ל איסור מלאכה כגון במבשל סמוך לחשיכה בשבת דצריך להוציאו מהתנור שלא יוגמר וכן בזורע בשבת צריך להוציאו בחול כדי שלא יתחייב משום זורע ובקרא משמע דבששת ימים הכל הותר וע"כ כנ"ל דבזורע חייב משעת זריעה ואם זרע א"צ להוציאו כלל במו"ש וכן במבשל דחייב בעת הגמר ודאי א"צ להוציאו דגם אם יוגמר בחול לא יתחייב וא"ש הא דששת ימים מותר

בכל אופן. וקצ"ע דהא בששת ימים נמי אסור עכ"פ תוס' שבת מלפני' ומלאחרי' ואפשר דסובר הירושלמי דתוס' שבת לאו דאו' ועוד דתוס' שבת נכלל בקרא דיום השביעי. והנה מצאתי תנא דמסייע לכת"ר הרש"ש ז"ל בשבת ע"ג שכ' ככל דברי כת"ר הן לענין זורע הן לענין מבשל וכבר הבאתי דבריו בהגהות לס' אשל אברהם לא"ח סי' של"ו וגם שם כתבתי ראי' נכונה למנ"ח מפ"ב דתרומות מ"ה יעו"ש ואין להאריך יותר:

מידי דברי ראיתי בספרו דמר ה' שלוחין סי' ד' שהאריך דהיבמה ג"כ א"י לעשות שליח לחליצה בראיות נכוחות דלא כמי שטעה בזה ובאמת שהדבר מפורש בתשו' ר"ח א"ז סי' קכ"ח שכ' בטעם דחליצה ליתא ע"י שליח דאיתקש ליבום ויבום א"א ע"י שליח ע"ש והאי טעמא שייך נמי לענין היבמה שא"י לעשות שליח לחלוץ וחידוש שלא הזכיר כת"ר מתשו' ר"ח הנ"ל:

סימן קצג

להאברך החריף ובקי מו"ה נחום ווייסעלבערג נ"י:

הגיעני וע"ד שנסתפק רו"מ בשליח שתרם:

מכתבו מן היפות דבמצאו בעה"ב ואמר לו כלך אצל יפות אם נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה ואם לאו אין תרומתו תרומה איך הדין כשבא וראה שכבר תרם מן היפות ושתק אי אמרי' כיון דשתק ודאי ניחא לי' כמו באומר כלך אצל יפות ונמצא יפות מהן. הנה דבר זה מבואר בשט"מ ב"מ כ"ב שם ד"ה אמאי דכל ששתק תרומתו תרומה והא דקאמר ומנין הי' יודע ה"ק דאם צעק פשיטא דלא הוי תרומתו תרומה ואם שתק פשיטא דאינו חושש אלא באמר לו כלך אצל יפות ולא נמצא אז חושש משום גזל עיי"ש שהאריך בזה. אכן נראה דלפי מה דפסק הטוש"ע סי' של"א כרקב"ם דאף בלא שוי' שליח מועיל כלך אצל יפות משום ניחותא דמצוה שוב יש להביא ראי' דשתיקה לא מהני דהרי בחולין י"ב דקאמר באמר לשליח צא תרום והלך ומצא תרום דחיישי' דילמא אינש אחרינא שמע ותרם ובדרישה סי' של"א הקשה כ"ז להפוסקים דל"ב שוי' שליח להדיא דכיון דניחא לי' מהני א"כ גם בחרם אחר הא עכ"פ לבעה"ב ניחא לי' ותירץ דשם גלי דעתי' אח"כ דניחא לי' בזה שתרם אבל הכא עשה שליח לאחרינא ולא גלי דעתי' לגבי דהאי עיי"ש ואם איתא דבתורם שלא ברשות ושמעו הבעלים ושתקו מהני אף דלא שוי' שליח כלל א"כ הכא בשמע אחר ותרם ובעה"ב עתה שותק דניחא לי' באמת יהי' תרומה כמו בכלך אצל יפות וע"כ דדוקא כלך אצל יפות דגלי דעתי' לאותו שתרם דניחא לי' במה שעשה והוי כאילו אמר לו זה קודם שתרם אבל בשתיקה בלבד לא מהני ואף אם יאמרו הבעלים עתה

בפה דניחא להו לא מהני כיון דאינו אומר כן לאותו שתרם גם בשט"מ שם בב"מ בד"ה ואמאי משמע דאין שתיקה מועיל יעו"ש בשם הרמב"ן וכנראה שהדבר במחלוקת שנוי: ולכאורה הי' אפשר לומר דשתיקה מועיל לשיטת רמב"ם וטוש"ע אף בלא שוי' שליח מעיקרא והא דאמרי' בגמרא דילמא אינש אחרינא שמע ותרם ומה בכך כיון דהשתא ניחא לי' היינו משום דהגמרא בחולין שם אזלא לאוקימתא דרבא ב"מ דמוקי להא דכלך אצל יפות בשוי' שליח ובלא שוי' שליח ל"מ מידי אבל למאי דקיי"ל דגם בלא שוי' שליח מהני כלך אצל יפות מטעם ניחותא באמת אין חשש אם אחר שמע ותרם דכיון דניחא להו לבעלים הוי זכי' וזכין לאדם שלא בפניו ואעפי"כ באומר לשליחו צא תרום והלך ומצאו תרום עדיין יש חשש דילמא השליח לא תרם בעצמו רק ציוה לאחר לתרום בשליחותו ובאמת אין זה מועיל דאף דמרבי' מושלח ושלחה דשליח עושה שליח היינו בחלה או נאנס אבל בלא"ה אינו עושה שליח וע' אה"ע סי' ל"ה לענין קידושין וגם יש לומר דלענין תרומה דמועיל בדיבור הוי מילי ולא מימסרי לשליח דאף דיכולין לעשות שליח לתרום ולהקדיש דלא כמ"ש בתשו' מהרי"ט ז"ל דמילי לא מימסרי לשליח דזה רק בשליח ראשון לשליח ב' אבל עכ"פ שליח ראשון בתרומה א"י לעשות שליח ב' ואם ל"א חזקה שליח עושה שליחותו אפשר דטעה השליח ועשה שליח אחר ולכך ל"מ אף שבא בעה"ב וניחא לי' דניחא לי' מועיל רק כשתרם בעצמו ולא נחית בתורת שליחות אבל זה שליח השני תרם בתורת שליחות מהראשון ובאמת אין זה מועיל משום דמילי לא מימסרי לשליח לכך גם מה דניחא לי' לבעלים עתה אינו מועיל כיון דנחית לתורת שליחות ולא נעשה שליחו וכעין זה כתבו תוס' בגיטין ס"ו ד"ה הא דאף לר"מ דמכשיר מצאו באשפה פוסל וע' בתורת גיטין אה"ע סי' ק"ך שביאר יפה כונת תוס' כנ"ל ובספרי מ"פ לאה"ע שם הבאתי כה"ג מתוס' קידושין כ"ג ד"ה עבד דאף דשטר ע"י אחרים מהני מטעם זכי' מכ"מ כשעשו העבד לשליח גרע טפי כיון דנחית בתורת שליחות עיש"ה אבל אם נימא חזקה שע"ש אף להקל תו אין חשש שמא עשה זה השליח אחר דמסתמא שליח עושה שליחותו בעצמו כמו שקיבל עליו לעשות וגם בנאנס כיון דחזקה שע"ש לגמרי לא יעשה שליח אחר עד שישאל מקודם לחכם כיון דמילתא דרמיא עליו לעשות שליחותו כראוי:

ובזה יש ליישב דברי הטור סי' של"א דכ' דקיי"ל חזקה שע"ש כל דאפשר שיבא המשלח לידי מכשול ולכך באמר לשליחו צא תרום אם לא מצא תרום חיישי' דילמא לא עשה שליחותו דהא אי אפשר למשלח לבא לידי מכשול ואם מצא תרום אמרי' חזקה שע"ש והיא תימא דאכתי איכא למיחש דילמא אינש אחרינא שמע ותרם והוא לא תרם משום

דאין חשש מכשול וכבר תמה בזה מג"א ומשל"מ ה' בכורות ולהנ"ל יש לומר דהרי אם אחר תרם וניחא לי' מהני רק דהחשש שמא השליח ראשון ציוהו לתרום ובכה"ג הרי יוכל לבא מכשול ע"י השליח בזה ודאי חזקה שע"ש ולא יעשה שליח שני כי אם עפ"י שאלת חכם ודו"ק:

והנה לפי הנ"ל דבא ומצאו תרום ניחא לי' לבעה"ב עתה בתרומה זו לכאורה צ"ע דגם אם נימא דל"ש בזה זכי' כלל כיון דנחית בתורת שליחות או כרמב"ן דשתיקה אינו מועיל אכתי הא עכ"פ כיון דניחא לי' יעשה עכ"פ עכשיו תרומה דהא תרומה ניטלת במחשבה וכן צ"ע בכה"ג לענין כלך אצל יפות דלכאורה מכאן ולהבא פשיטא דמהני דהא נעשית עכשיו תרומה במחשבה אבל יש לומר דבכלך אצל יפות לולי הא דניחותא דמצוה הוא דמשום כיסופא וגם עתה לא ניחא לי' ובירושלמי תרומות איתא דכלך אצל יפות נעשה תרומה מכאן ולהבא אבל שיטת הש"ס דילן דלמפרע נעשה תרומה כמ"ש בשט"מ ב"מ כ"ב אבל עכ"פ בהא דאמר לשליח ומצא תרום תמוה דמה נ"מ הרי יכול לחשוב או לומר עתה שזה שתרם יהי' תרומה ושו"ר בס' חלת לחם סי' ז' ס"ק י"ג שקיהה בזה וכתב דמיירי בנטמאה התרומה ושוב לא יוכל עתה להפריש מן הטמא על הטהור עיי"ש:

סימן קצד

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה אליעזר לייטער נ"י אבד"ק טרעמבאוולא: ע"ד שאלתו בישראל שהשתעבד א"ע לליווראנט נכרי ליתן פת לאנשי החיל לכל ימות השנה והישראל נשתעבד ליתן לו הפת מה יעשה בפסח הנה בש"ע הרב סי' ת"ן סעי' כ"ג במוסגר שם כתב דביו"ד סי' קל"ב איתא דעבד שהוא מחויב ליתן לו מזונות של חמץ דוקא אסור לומר לנכרי פטרני ממזונות עבדי ותן לו חמץ בפסח יעו"ש וכוונתו דבסי' קל"ב איתא דמלטני מן האוצר מותר ועול תחתי אסור ובטור שם ביאר דפייס עלי למלך סתם מותר אבל עול תחתי במקומי הוי כאילו פירש שיתן לו יין ונעשה כשליחו ובב"י שם בשם רשב"א הקשה מהא דמותרין לומר לחנוני תן לפועלי יי"נ ואני פורע ותירץ דשם אפשר לפטור א"ע מן העבד בדמים אבל הכא מחויב ליתן למלך יין דוקא יעו"ש וא"כ בעבד שאי אפשר לו ליפטר א"ע שמחויב ליתן לו חמץ לאכול בכל יום מותר לומר לנכרי אחר פייס עלי אבל עול תחתי אסור וא"כ אף שאמר לו פטרני כיון דאמר לו תן לו חמץ אסור דהרי זה גרע מעול תחתי זה כוונת הרב ז"ל וא"כ בנ"ד נמי דהכא הרי מחויב ליתן לליווראנט פת חמץ וא"א לפטור א"ע בדמים וכדומה בדבר אחר מותר לומר לנכרי אחר פייס עלי אבל לא יאמר לו עול תחתי או תן לו חמץ כנ"ל: וראיתי בספר יהושע א"ח סי' י"ב שנשאל בענין כזה ודן בזה מהא דיו"ד סי' קל"ב והשיב להיתר

דהכא יש לו לישראל זכות ליתן פת לבני חילא ולקבל מאתם כך וכך דמים וגם חוב יש עליו באם לא יתן יעונש והוא רשאי למכור זכות שלו לנכרי אחר היינו כל זכות שיש לו מוכר לנכרי דיוכל להקנות זכות משטר כזה מטעם סטימותא וממילא כשיתן הנכרי יופטר הוא מחובו והוא אינו אומר לו כלום ועדיף אפילו ממלטני מאוצר יעו"ש וגם לדבריו עכ"פ שיכתוב בשטר מכירה שיעמוד במקומו ליתן להם פת או שיאמר לו כן בע"פ אסור דהוי אומר לו עול תחתי רק שימכור לו זכותו שיש לו זכות ליתן ולקבל המעות לעצמו אבל אין עליו שום חובה ליתן דאם מטיל עליו חובה הוי כעול תחתי ובאמת שבב"י שם הביא בשם רמב"ן ז"ל שמתרץ קו' רשב"א הנ"ל מהא דאומר לחנוני דהכא נמי בעול תחתי אינו אסור רק בהקדים לו דינר וכ' ב"י שלזה הסכים הר"ן והמעיין בר"ן שם יראה שדברי הב"י צע"ג דאדרבה בר"ן שם מוכח דמחמיר יותר דבאומר לחנוני בלשון זה תן להם יי"נ ואני פורע אסור בכל גווני אף שלא הקדים לו דינר רק בחנוני מיירי כשאמר לו בלשון מלפני וזה חומרא יותר מרשב"א דלרשב"א בפועליו כיון דיכול לפטור א"ע מהם בדמים מותר לומר עול תחתי רק בסוף מסיק דלפי' שי' רמב"ם יש לחלק דשם באוצר המלך היינו שהמוכר מוכר להם יי"נ והוי כקונה ממש יעו"ש ולדינא הלא הסכים הב"י לרשב"א דאף בלא הקדים לו דינר אסור ומצאתי בריטב"א ע"ז שם שהביא בשם רמב"ן גופא שמחלק כרשב"א הנ"ל דביין כיון דמוכרח ליתן יין דוקא גרע טפי ואסור לומר עול תחתי ובפועלים אפשר לפטור א"ע בדמים יעו"ש וגם במראה"פ על ירושלמי פ"ו דדמאי כ' דלהלכה קיי"ל כרשב"א וכ"ה דברי הרב ז"ל הנ"ל בסי' ת"ן ובוודאי דהכי קיי"ל. וקצ"ע בדברי הרב ז"ל הנ"ל שכ' דאם הוא חייב ליתן לעבד מזונות של חמץ ואינו יכול לפטור א"ע במה שיתן להם מזונות אחרים שאינן של חמץ כו' אסור לומר לו לחנוני וכנ"ל דהא במלך אף דצריך ליתן לו יין דוקא מכ"מ בודאי יכול ליתן לו יין כשר ואפ"ה כשאמר לעכו"ם עול תחתי או תן יין אסור וא"כ בעבד נמי אם רק מחויב ליתן לו לאכול פת דוקא אף שאפשר ליתן לו פת מצה אסור לומר לו לנכרי שיתן לו פת ודו"ק:

ולכאורה הי' נראה לצדד היתר בנ"ד אף אם יאמר לגוי עול תחתי באם הישראל אינו משלם להם בעד הפת רק הם יקחו לעצמם מעות אצל הליווראנט בעד הפת שיתנו עפי"ד ריטב"א בע"א שם שהקשה אהא דעול תחתי לאוצר אסור דשליחותא קעביד והא אין שליחות לגוי ותירץ כיון דעל פיו עשה והישראל פורע לו שליחותו הוא יעו"ש א"כ עיקר האיסור שם בעול תחתי משום דהישראל פורע לו אבל בנ"ד שאין הישראל פורע לו בעד הפת שרי אבל גוף דברי ריטב"א צ"ע דלכמה פוסקים קיי"ל יש שליחות לנכרי

לחומרא כדאי' ביו"ד סי' קס"ט סעי' ו' אבל גם בלעדי זאת בהא דעול תחתי לאוצר כיון דבשליחתו נותן למלך יין נסך אסור מטעם אמירה לגוי דקיי"ל דבכל איסורים אסור כדאי' בב"מ צ' וראש שם וכיון דהישראל בעצמו אסור ליתן למלך יי"נ משום דנהנה מיי"נ אסור לומר לו לגוי שיתן בשבילו יי"נ ול"ד להא דסי' קס"ט סעי' ו' לענין רבית דאם אין שליחות לגוי שרי דשם ל"ש לאסור מטעם אמירה לנכרי דהא כיון דאין שליחות לגוי ועדיין הממון של עכו"ם הרי ממון של גוי מותר לישראל גופא להלוותן ברבית וא"כ מה שאומר לגוי שיתן מעותיו ברבית לישראל שרי דהוא גופא נמי רשאי לעשות כן אבל הכא בעול תחתי לאוצר דאסור משום נהנה מאיסורי הנאה והוא גופא אסור ליתן למלך יי"נ אסור לומר לגוי שיתן בשבילו וה"נ בנ"ד לענין חמץ כיון דהוא גופא אסור ליתן לליווראנט חמץ אפילו במתנה אסור לומר לגוי שיעשה בשבילו דבר שאסור לעשותו בעצמו וצ"ע ע"כ יש לעשות כנ"ל שימכור לו רק הזכות:

ואודות היתר למכור לנכרי התנור במכירי וגם הקמח ויאפו שם חמץ בפסח הנה הדבר פשוט דגם במכירה ע"ד הערמה איכא מ"ע כמ"ש בתשו' ד"ח ח"א סי' ו' ז' וכל ההתורים בפסעסיא ורחיים הכל בנו יעפ"ו יסוד א' דבה"מ לא חשו למ"ע כמו במכס סי' רמ"ד וע' בש"ע הרב בקונ"א שם ובתשו' שו"מ מהד"ג ח"א סי' ש"ז התיר לאפות ע"י פועל נכרי עפ"י שט"מ ואולי הי' שם ה"מ וגם ידעתי שהג' מהר"צ ארנשטיין ז"ל לא רצה ליתן היתר ע"ז וע' מגה"ש סי' כ' ותשו' בי"צ יו"ד ח"ב בקו"א סי' ג' אך לענין פסח קיל יותר דהכל יודעים שמוכרים החמץ ולא יחשדוהו דמה"ט אין חוששין בכותח למכור קוה"פ כמ"ש תשו' ד"ח הנ"ל וג"ז אין להתיר רק לצו"ג ולבל יפוק מיני' חורבא להתיר לכל שבתות השנה:

סימן קצה

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה יצחק שטערינבערג נ"י מו"ץ דק' אנטווערפין: ע"ד שאלתו באשה שיש לה באזנה בעומק מכה אשר זב ממנה ליחה ועפ"י פקודת הרופאים עלי' לסתום תדיר חלל אזנה במוכין וגם הזהירו אותה לבל יבא מים בעת רחיצה לאזנה כי עי"ז לא תוכל להרפא אם תוכל לטבול במוכין שבאזנה וכ"ת כתב דאפשר שתשרה המוכין במים לפני טבילה ותתנם באזנה ובכה"ג יש להתיר מפני שהמים מקדימין כמו בהטביל רגלי המטה ובזה יש לדון שהרי בסי' קצ"ח סעי' ל"ג בהא דאין טובלין בטיט שבנמל הקשו הראשונים דהרי המים מקדימין ובט"ז שם הביא בשם הר"ן שתירץ דשאני רגלי ב"א דיש חשש שתכנס בין אצבעות יעו"ש וכ"ה דעת הראב"ד בבעה"נ הובא בב"י שם וביאר טעמו דכיון שדחוק שם לא מהני מים מקדימין א"כ יש לומר דה"ה לשום

מוך באזנה בחלל דהוא דחוק ל"מ מים מקדימין אבל יש לומר דדוקא בין אצבעות דחוק טובא אבל באזנה יש שם חלל. וע' ט"ז ס"ק ל"ח שהקשה אהא דאם שחתה ביותר דלא עלתה לה טבילה משום קמטים הא המים מקדימין ותירץ דיש חשש שנקמטו קודם שתבא שם מים ובנקה"כ תירץ דבקמטין אין מועיל הא דמים מקדימין דע"י הקמטים אינו מחובר למי מקוה ע"ש ונראה דעת נקה"כ דכל קמטין דינם כמו בין אצבעות שכ' ר"ן וראב"ד הנ"ל ולהט"ז יש לומר דדוקא בין אצבעות דדחוק טובא ואין שם חלל אבל ע"י הקמט עדיין המים מחובר וא"כ בנ"ד חלל אזנה יש לומר דהוי כקמטין ותלוי בפלוגתא דש"ך וט"ז ויש לחלק ובס"ט שם נראה דסובר כט"ז ובלא"ה בעיקר דין הר"ן הנ"ל הרי כ' ש"ך ס"ק מ"ז דרוב הפוסקים מתירין בנמל והיינו מטעם מים מקדימין דלית להו סברת הר"ן הנ"ל וע' בס"ט שם: ועכ"פ בנ"ד כיון שיש לה מכה בחלל אזנה ועפ"י הרופאים צריכה היא לסתום אזנה לבל יבואו שם מים ואף לפי שעה אין להסיר המוכין יש לומר דאין כאן חציצה כלל דאף דאגד שע"ג מכה חוצץ היינו בדבר דאין חשש סכנה אבל הכא מכה שזב ממנה ליחה יש להקל וע' בס"ט ס"ק כ"ו שמצדד בחשש חזרה לחוליה דמיקרי אינו מקפיד גם יש לומר דשם באגד שע"ג מכה אפשר לה להסיר האגד בשעת טבילה אבל הכא קפידא טובא איכא בזה שלא יבואו מים רבים לתוך אזנה ובתשו' ד"ח יו"ד ח"ב סי' ס"ה באשה שרטי' על מכתה וכמעט סכנה הוא לה להסיר הרטי' בשעת טבילה וכתב שם דמותר לטבול וחומרא יתירה החמיר הס"ט יעוש"ה ועפי"ד יש מקום להקל ג"כ בהגהי רטיות שמונחין ערך ג' ירחים וא"א להסירן בתוך הזמן רק ע"י קריעת העור עמו דהוי כאב גדול מאוד שבלחו"ש סי' קצ"ח הביא בשם תשובה מאהבה להחמיר יעו"ש ודעת הד"ח נראה להקל בדבר שיש בו כאב גדול יעו"ש בסוף התשובה ועכ"פ בנ"ד מכה שבחלל אזנה לפנים דהוי חשש סכנה יש מקום להקל אף בלי הדחת מוכין במים ועכ"פ ע"י הדחת מוכין במים קודם טבילה יש להקל בוודאי בנ"ד מטעם מים מקדימין באופן שלא תדחוק הרבה המוכין כמו באוחז בידו של הפוסקים שלא יהי' דיבוק חזק ואין להאריך יותר בזה:

סימן קצו

להרב החריף מו"ה שמואל שפירא נ"י בבושטשאטש:

ע"ד אשר תמה רו"מ שנשמט ברמב"ם וש"ע הדין המבואר בספרא פ' שמיני בלי שום חולק על קרא דכל שרץ העוף אשר לו ארבע רגלים שקץ הוא לכם בא ולמד שאם יש לו חמש רגלים טהור והוא מימרא דרבי שם והובא ברש"י עה"ת ורמב"ן שם ומשמעות רמב"ן שם שאף שאין לו כרעים טהור דל"ב סימן רק בבעלי ד' רגלים ולא בבעלי ה'

ובפירוש התוה"מ להגאון רמ"ל ז"ל על ת"כ כתב להדיא כן ובס' משכיל לדוד על רש"י שמיני כתב דאף באין לו שם חגב ג"כ בעלי ה' רגלים טהור ובאוה"ח על התורה כ' דה"ה בעלי ששה ויותר ובש"ע לא נזכר זה ושאלה גדולה שאל. אמנם מרמב"ן אין הכרע כ"כ אם כוונתו להתיר בעלי ה' רגלים בלי הסימנים אבל מצאתי מבואר להדיא בפירוש ראב"ד ז"ל על הת"כ שם שבעלי ה' רגלים או יותר טהורים בלי שום סימנים וביאר שם דכתנא דרב"י אתא ובשמו חגב מיירי דאל"כ הרי זבוב ויתושין ודבורה וצרעה יש שיש להם שש רגלים וטמאים ולתנא דבי רב פשיטא דבעלי ה' רגלים טמאין כיון דאינם כעין הפרט עיי"ש ודבריו מבוארים דלא כס' משכיל לדוד שהביא רו"מ אבל עדיין הדבר תימה שהרמב"ם וטוש"ע השמיטו זאת שהרי בש"ע נפסק כר' ישמעאל דאפילו ראשו ארוך כשר דל"ב כעין הפרט ובעינן שמו חגב והיה להם לבאר דבעלי ה' רגלים טהור כל ששמו חגב בלי שום סימן:

ושוב חפשתי בספרים ומצאתי בס' חדש ערוך השלחן על יו"ד סי' פ"ה שהביא דברי הספרא וראב"ד דל"ב שום סימן ותמה שלא נזכר בש"ס וכתב הוא דיש לומר דכוונת הספרא דגם ביותר מארבע רגלים מועיל סימנים אבל בלא סימנים טמא עיי"ש שלא הזכיר מדברי הרמב"ן ז"ל וגם דברי ראב"ד לא העתיק כראוי אבל גוף פירושו בספרא הנה גם במזרחי פ' שמיני נראה שמפרש כן דהא יש לו חמש טהור היינו משום דבקרא דלעיל נזכר ד' מיני חגב טהורים והדר קאמר דאשר לו ארבע רגלים שקץ הוא לכם מלבד הד' מינים הנ"ל אבל מבעלי ה' רגלים ישנם רבים טהורים יעו"ש דמוכח דכוונתו בסימני טהרה:

ובאמת גם לזה הוצרך קרא דהרי הני ד' מינים יש להם ד' רגלים וזה גופא הוא א' מסימני טהרה כדאיתא במשנה ובחגבים כל שיש לו ד' רגלים וקרסולים וכו' והוא דבעלי ה' רגלים טמאים אף שיש להם קרסולים וכנפים ונקרא חגב ואתי יתורא דקרא דגנם בעלי ה' טהורים אם יש להם שאר סימנים משום דבכלל ה' ד' וכעין זה אשכחן בזבחים י"ט דהוצרך יתורא דאשר תכסה בה לרבות טלית בת ה' כנפים ומשום דבכלל ה' ד' יעו"ש ובאו"ח סי' י'. ועכ"פ אף לפי פירוש זה חידוש שנשמט ברמב"ם וטוש"ע ד"ז דגם בעלי ה' רגלים כשיש להם יתר סימני טהרה טהורים ואדרבה לשון הש"ע בסימני חגב ד' רגלים יש לומר דה' שוב נגרע סימן טהרה וכמו בטלית בת ד' כנפים דהוצרך ריבוי לבעלת ה' וכפי הנראה שהפוסקים דחו האי ספרא מהלכה דפשטות המשנה ובחגבים כל שיש לו ד' רגלים משמע דוקא ד' הוי סימן טהרה. ומצאתי בהלכות גדולות חולין סופא"ט וז"ל כמאן אזלא הא מתניתין דקתני ובחגבים כל שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים

וקרסולים וכו' כו הא דקתני בספרא דבי רב דהוא ת"כ וכל שרץ העוף אשר לו ד' רגלים כו' יכול הכל בכלל ת"ל אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף כו' מה ארבה מפורש שיש לו ארבע רגלים ארבע כנפים וקרסולין וכנפיו חופין את רובו אף כל שכיוצא בו טהור. רבי אומר כל שרץ העוף אשר לו ארבע רגלים שקץ הוא לכם הא אם יש לו חמש טהור. ואיזהו קרסוליו, עכ"ל הה"ג והנה הוספה זו בדברי רבי ואיזהו זה קרסוליו אינו בת"כ וכנראה זה ביאורו של הה"ג על דברי רבי דאם יש לו חמש רגלים דהיינו שיש לו יותר מד' רגלים עוד רגלים ממעל והיינו הקרסולים טהור ובא לחלק על תנא דבי רב דמצריך ד' סימנים והוא אמר דקרא דאשר לו ד' רגלים טמא הא חמש היינו שיש לו גם קרסולים טהור דעיקר תלוי בקרסולים ולא בשאר סימנים וזה היא ראשית דברי הה"ג דמתניתין הוא כתנא דבי רב פירוש ודלא כרבי דלדידי' ל"צ ד' סימנים רק קרסולים ועכ"פ נראה מבואר מלשון הה"ג דמשנה דידן דלא כרבי וכ"ה באמת פשטות המשנה דד' רגלים הוא סימן טהרה וממילא דבחמש טמא אף בדאיתא יתר הסימנים דלית להו הא דרשה דרבי כנלע"ד:

סימן קצז

לכבוד הרב הה"ג החריף ובקי בכל חדר"ת מו"ה יצחק הכהן נ"י מו"ץ ד"ק אנטווערפין נ"י:

מכתבו הגיעני, וע"ד אשר תמה רו"מ ע"ד תשו' בענין היתר לאשה שיש לה מכה בעומק אזנה וזב ממנה ליחה שהרופאים ציוו לה שתהי' אזנה סתומה במוכין ובפרט בשעת טבילה במים שלא יבא מים לאזנה כי עי"ז לא תוכל להרפא שכתבתי די"ל כיון דיש חשש סכנה בדבר הוי כדבר שאינו מקפיד עליו כמו בקליטת שערותי' שכ' המרדכי והס"ט סי' קצ"ח ס"ק כ"ו ותשו' ד"ח יו"ד ח"ב סי' ס"ה ורו"מ כתב דשם אין דעתה להסירה משא"כ הכא דלאחר הטבילה ודאי תסירה דעיקר הקפידא שלא יכנסו המים לאזנה ובכה"ג אף שיש סכנה הוי כדבר המקפיד. ואינני רואה הכרח לחילוק זה שהרי עכ"פ כפי דברי הרופא צריכה להיות תמיד אזנה סתומה וכן היא עושה תמיד רק לפעמים לוקחת המוכין ומסכנסת מוכין אחרים מחמת שהמוכין נמאסים בהיותם שם ועכ"פ במים סכנה הוא לה ושפיר יתכן דמיקרי דבר שאינו מקפיד כיון דא"א לה להסירו ולטבול כן וכ"ת כתב דיש לומר טעם אחר להקל דהא דדבר שאינו מקפיד עליו בשעת טבילה אפ"ה אי מקפיד עליו בזמן אחר חוצץ כמבואר מהא דטבעת שכתבו הפוסקים דחוצץ משום דמקפדת להסירה בשעת לישה היינו דוקא בדבר שאינה מקפדת עתה וגם לית לה ניחותא כך כך דוקא שהדבר הזה תהי' עלי' בשעת טבילה אבל הכא שיש לה

קפידא רבה שיהי' המוכין באזנה בשעת טבילה בכה"ג לא אזלי' בתר קפידא דלאחר הטבילה וסברתו נכונה אלא שהדבר צ"ע מהא דאגד שע"ג מכה דחוצץ והא עתה ודאי ניחא לה שיהי' האגד ע"ג מכה ובפרט דמיא מרזו מכה ואפ"ה כיון דעומדת ומצפה להסירו כשתתרפא הוי חציצה ואין שום אופן לחלק רק דשם הוי רק צער בעלמא והכא משום חשש סכנה כהס"ט הנ"ל וכמ"ש לעיל ובזה מיושב נמי מה שיש להקשות על סברא של כת"ר מהא דחולין ר"פ כיסוי הדם דקאמר שם דכיסוי הדם במוקדשין אי אפשר דבעי' עפר למטה והוי חציצה והא עתה ניחא לי' שיהי' הדם שם ונימא דהוי כאינו מקפיד ולא הוי חציצה דטבל לגבי מזבח כמ"ש רש"י ז"ל בכ"ד דהא דרובו ואינו מקפיד אינו חוצץ משום דבטל ע"ג הגוף וה"נ לגבי המזבח ואף דעתיד להסירו הא עתה ניחא לי' לקיים מצות כיסוי ולהנ"ל יש לומר דאין היתר זה רק במקום שיש סכנה וגם יש לומר דשם הוי כמו כולו דכל הדם יהי' על העפר וכולו אף בדבר שאינו מקפיד חוצץ מה"ת:

ומ"ש כת"ר עוד לפקפק על היתר זה דאינו מקפיד ומיעוטו שאינו מקפיד אינו חוצץ מה"ת דאכתי איכא בזה חשש דאו' כיון שא"א שיבא המים לתוך אזנם וזה הוי דאו' לדעת תשו' זכרון יוסף סי'... דהא ביה"ס בעי' ראוי לביאת מים והא כל ביה"ס הוא מיעוט הגוף וע"כ כיון דאין המים ראוין לבא כלל אינו מדין חציצה ומה"ט פיקפק נמי על היתר ללחלח את המוכין מקודם במים מטעם השקה דאכתי יש פסול משום דאינו ראוי לביאת מים. ובמכ"ת לא דק כלל בזה דודאי מודה הזכרון יוסף דאם יש דבר החוצץ על ביה"ס דהוא רק מדין חציצה ומיעוטו המקפיד מותר מה"ת ובאינו מקפיד אפילו מדרבנן שרי ומה בכך דאינו ראוי לביאת מים הא כיון דאינו חוצץ כל שבאו המים על דבר החוצץ הוי כאילו באו לביה"ס וכי ביה"ס גרע מכל הגוף כשיש עליו דבר החוצץ ומהדק טובא שאין המים ראוי לבא תחת החציצה ואפ"ה כשאין מקפיד שרי רק דהזכרון יוסף חידש דבר זה לענין קרצה שפתותי' וכדומה דע"י הקריצה אין המיים ראוין לבא לתוכה שזה אינו מטעם חציצה רק מטעם שאינו ראוי לביאת מים והוי דאו' אף במיעוט הגוף דבזה ל"ש לומר דבטל לגבי פיה ע"ש אבל בדבר החוצץ מעלמא שהניחה בתוך אזנה או פיה אף שאי אפשר כלל למים לבא תוכה הוי רק מטעם חציצה ואם הוא דבר שאינו חוצץ נתבטל אגב גופה וכשהמום באין על זה הוי כאילו באין על גופה ולתוכה והוא פשוט מאוד לכל מעיין וגם בס' נחל אשכול ה' מקואות סי' ס"א חידש כן מדעתי' דנפשי' דמה שאין המים יכולין לבא ע"י גופה דהיינו שקרצה שפתותיה הוי פסול אחר דהוי כהוציאה אבר א' חוץ למקוה ופסול מה"ת אף שהוא מיעוט יעו"ש ואשתמיטתי'

דברי הזכר"י שקדמו בזה והס"ט השיגו דכל עיקר הדין דקרצה שפתותי' לדעת פירוש הב' שבר"ש היא מטעם שמתכסה בשר החיצון והוי חציצה לבשר החיצון עיש"ה ועמ"ש בזה בחיבורי מ"פ ליו"ד סי' קצ"ח ועכ"פ בנ"ד בסתימת מוכין באזנה אין לדון כלל רק מדין חציצה והוי רק דרבנן אף אם היתה מקפדת ובבוה"ס הוי רק תרי דרבנן כמ"ש תשו' חת"ס יו"ד סי' קצ"ב וכיון דיש חשש סכנה ובצירוף שהמוכין יהי' לחים ודאי דיש להקל:

ומ"ש כת"ר עוד דאם רוב מביה"ס יש עליו דבר החוצץ או שאינו ראוי לב"מ אף להס"ט דפליג על זכר"י הנ"ל מכ"מ יש לומר דבוה"ס נדון בפ"ע כמו שער להגאונים והדרישה נוטה לומר דכל מקום שער נדון בפ"ע כמ"ש בס"ט ס"ק י"ז וה"ה כל מקום ביה"ס נדון בפ"ע ובמ"כ גם בזה דבריו תמוהים דדוקא לענין שער יש מקום לומר כן דשער נדון בפ"ע דיש תרי קראי כמ"ש הר"ן ז"ל אבל בביה"ס היאך יעלה על הדעת שאינו בכלל הגוף ויהי' גרע עוד משאר כל הגוף ואף דלשיטת התוס' בקידושין כ"ה הא דביה"ס בעי' ראוי' לב"מ מיתרבי מכל בשרו היינו דכל מרבה בשר שבביה"ס אבל עכ"פ בכלל בשר הוא וכן מפורש בפנ"י קידושין כ"ה ובמקנה שם לפשיטות גמור דהא דבביה"ס איתרבי דבר החוצץ מה"ת לשיטת התוס' ע"כ היינו רק לאשלומי לרוב הגוף אבל בביה"ס גרידא אפילו בכולהו ביה"ס לא משכחת לה חציצה מה"ת כיון דכולהו הוי מיעוט הגוף וכן מוכח מהא דאיתא בתוספתא הובא בר"ש פ"ו דמקואות ביה"ס בנשואה חוצץ ובפנוי' אינו חוצץ וביאר בר"ש שם דפנוי' אינה מקפדת על ביה"ס שלה משא"כ בנשואה שלא תתגנה על בעלה ומשמע ודאי דבכל ביה"ס דידה דהיינו ביה"ס דלמטה לא הוי חציצה ואם איתא דנדון בפ"ע הא רובו ואינו מקפיד חוצץ עכ"פ מדרבנן ודוחק גדול לומר דמיירי בחציצה על מיעוט ביה"ס ועוד דא"כ אדמפליג בין פנוי' לנשואה לאפלוגי בפנוי' גופא בין מיעוט ורוב אלא ע"כ דזה ליתא כלל ובשער גופא דמספ"ל לדרישה כלל אם כל מקום שער נדון בפ"ע ובתפל"מ הוסיף גם רוב שער בית השחי או בית הערוה יש לומר דנדון בפ"ע גם בזה הדבר תמוה מאוד דהא מבואר במשנה ובש"ע סי' קצ"ח סעי' ו' אלו שאין חוצצין קלקלי הראש ובית השחי וביר"ס באיש והיינו מטעם דבר שאינו מקפיד כמ"ש הרמב"ם והר"ש שם והא כיון שהראש ושער בית השחי וביה"ס ושער נדון בפ"ע א"כ אף שאינו מקפיד חוצץ מיהו מדרבנן ועל שיטת הגאונים גופא יש לדחוק דבחדא מהנהו קאמר דאם שער הראש נסבך או שער בית השחי או ביה"ס אינו חציצה דבכל א' ליכא עדיין רוב שער הכולל אבל להתפל"מ אפילו מיירי רק בא' הא כל מקום שער נדון בפ"ע ושו"ר בס"ט שם ס"ק י"ז שנדחק דמיירי במיעוט שער בכל מקום ולא ברוב עיי"ש

ואין הלשון משמה כן ולענ"ד במיעוט שער שבמק"א ואינו מקפיד יש להקל מטעם ס"ס דלמ' כהרמב"ם דאין השער כדין בפ"ע ואת"ל כהגאונים דלמא אין כל מקום שער נדון בפ"ע ואף שבש"ע לא הובא כלל דעת הרמב"ם ז"ל ודאי יש לצרף שיטתו לספק וע' מנ"ח מ"ע קע"ה שדעת החינוך כהרמב"ם ז"ל וגם בתשב"ץ ח"א סי' כ"ח נראה דעתו כשיטת הרמב"ם ז"ל וכ"ז לענין שער אבל בביה"ס לכ"ע אינו נדון בפ"ע רק בקרצה שפתותי' בזה דעת הזכרון יוסף דלא עלה לה טבילה מה"ת וגם בזה הס"ט חולק וכ"ה דעת כל הפוסקים לכן בנדון השאלה הנ"ל לענ"ד להקל כמ"ש:

סימן קצח

לתלמידי היקר הרב החריף ובקי חד השכל מו"ה צבי פרעמינגער נ"י בבוטשאטש:

ע"ד אשר הקשה כ"ת בהא דבעי בבכורות י"ב מאי לעדות בפסולי המוקדשין וכו' ות"ל דפסוה"מ הוי כלאים דהמנהיג בפסוה"מ לוקה ואין פודין בכלאים כדאי' במשנה שם ולזה י"ל דבאמת היינו פשיטותא דגמ' שם מהצבי ואיל אין פודין וכו' דהא פסוה"מ הוי כלאים דהוי כצבי ואיל לשיטת תוס' במכות שם וא"כ תקשה על תוס' שם שהקשו דמנ"ל למעט כל הני דרשות מצבי ואיל הא כיון דהוי כלאים ע"כ אימעט עכתו"ד ולדעתי לק"מ דהא דשה למעוטי כלאים לענין פדיון פ"ח וכן לענין קדשים היינו דבר הנולד מב' מינים בזה הוי כלאים שהתורה אסרתו לגבוה ודבר זה שנולד מב' מינים מותר להנהיגו ולמשוך בו דהא פרידה בא מב' מינים והוי כלאים גמור ומותר בהנאה כדאי' בירושלמי וכמ"ש הרא"ש ה' כלאים ולא קיי"ל כאיסי בן יהודא וא"כ שור פסה"מ דהמנהיג בו לוקה דהוי כשני מינים הכונה דכשהמנהיג שור זה הוי כמנהיג צבי ואיל וכן המרביעו כאילו מרביע ב' מינים אבל השור בעצמו אינו בסוג כלאים לענין פסול הקרבה ופדיון דא"כ הי' מותר להנהיג בו רק דהשור הוא כשתי מינים המחוברין יחד ומחמת זה לא נפסל כלל לגבוה ולא לפדיון. וע"כ הא דקאמר הש"ס מה צוא"י אין פודין היינו דהוי כחיה לענין זה ושפיר הקשו תוס' דמנ"ל כל הני מיעוטי. ובזה יש לי לתמוה על המש"מ פ"ט מכלאים שכ' דמותר להרביע שור פסה"מ על פסה"מ וכמו פרידה דמותר להרביע על מינו והביא דברי התוס' חולין ע"ט שכ' דל"ד זה לח"ע וחב"ח דאסור בח"ע וחב"ח יעו"ש דהנה התוס' שם דבריהם ז"ל קצרים וטעם הדבר דל"ד לח"ע וחב"ח ביאר בחידושי רמב"ן שם וביותר ביאור בתשב"ץ ח"ב ס' ד' דמה שנולד מסוס וחמור מין חדש היא לגמרי דהרכבה מוזגית היא שנתמזג בצד ב"ח ומה"ט נמי קיי"ל דפרידה מותר להנהיגה משום דאינו כלאים כלל רק מין אחר חדש שנתמזג ואין כאן כלאים ועי"ש בתשב"ץ והשתא לא מיבעי לשיטת התוס' ז"ל בהא דמנהיג בשור פסוה"מ לוקה דרחמנא אחשבי' כצבי

ואיל דודאי הכוונה כמ"ש דשור זה הוי כשני מינים הנ"ל קשורים יחד דהמנהיגו לוקה וכן מרביעו הוי כמרביע צבי ואיל וממילא דבכל דבר שבעולם שמרביעו הוי כלאים אף אם מרביע בפסה"מ כמוה דע"כ זה הוי רק כהרכבה שכניות ולא מזוגיות דאל"כ לא הו' המנהיגו לוקה כמו בפרידה אלא אף לשיטת רש"י דהטעם דכלאים משום דיש בו קדשים חולין ע"כ היינו דהוי כמקצתו חולין ומקצתו קדשים הרכבה שכניות ולא מזגיות דאם הי' מוזגית הי' מותר להנהיגו כמו פרד וכיון דהרכבה שכניות הוא דמי לח"ע וחב"ח דאסור לשמש בח"ע וחב"ח וכמ"ש וזה ברור בחידושי ריטב"א מכות שם כ' בשם הר"מ ז"ל דמשו"ה הוי כלאים דקדש וחול מעורבין דהעור והגיזה קודש והבשר חולין והוי כלאים וכשיטת רש"י הנ"ל וזה ודאי דהוי הרכבה שכניות וגם במינו אסור ובגוף שיטת רש"י וביותר על סברת הר"מ ז"ל יש לתמוה מהא דתמורה י"א הקדיש עורה מאי בעבודה וכו' ומסיק שם דאסור בעבודה מדרבנן ות"ל דהוי כלאים דעור קדוש והבשר חולין וכלאים כמו דאסור בהנהגה ה"ה בכל הנהגה דהא כתיב לא תחרוש וכמבואר ביו"ד ה' כלאים א"כ נהי דעבודה לא מכחשה לעור איכא לאו דכלאים ונראה דדוקא בקדוה"ג עם חולין הוי מבשא"מ אבל קדושת דמים די"ל פדיון אף בעודו בקדושתו ל"ה כמין אחר ושם בהקדיש עורה הוי רק הקדש בה"ב אבל צ"ע לפי"ז דברי רש"י שם ד"ה מדרבנן וכי קמבע"ל אדאו' ולמילקי עלה ות"ל דקבה"ב ליכא איסור דאו' בגיזה ועבודה כדאי' בבכורות י"ד והנה לפי שיטת רש"י ז"ל נראה פשוט דעובד בפסה"מ לוקה שתים משום כלאים ומשום עבודה וע' ברש"ש שם במכות לענין מרביעו דלקי שתים מה"ט והמנהיגו דלוקה אחת אולי מנהיג לאו עבודה לגבי קדשים מקרי:

סימן קצט

להרב המאוה"ג מו"ה דוד שטערן נ"י אבד"ק מושין יצ"ו:

יקרתו הגיעני נכון וע"ד שאלתו בדבר מקוה שעשו בכפר הסמוך לו כפי שבא הענין במכתבו באורך כי עשו ארגז נקוב כדינו והעמידו הארגז בבור והנקב סתמו בסיד וצרורות ואח"ז ראו שנתמלא הארגז מים שנבעו לתוכו מבחוץ בין השולים לדפנות המקוה כמו מעיין נובע ואח"כ מלאו הארגז מים ע"י חפירה מהנהר וכאשר תעמוד המקוה כך בערך יום תחסר בערך אגודל ויותר מזה לא יחסר אף אם יעמוד ימים רבים אם יש לחוש במקוה זו מטעם זוחלין:

והנה ממה שראו שנבעו המים דרך שולים לדפנות אף שע"כ יש סדקים ככונס משקה ומכ"ש שיוכל להוציא משקה ע"י הסדקים הנ"ל מכ"מ אין לחוש כיון שכפי הנראה יש שם מתחת לארגז מים הרבה שדוחקין ומתקבצין למקוה ע"י סדקים וממילא כל סביבות

הארגז מלא מים ולא יצאו מי המקוה לחוץ כמובן אך דא עקא אחר שראו להדיא שאחר שמילאו המקוה מים נחסר ערך אגודל מגובה המים הרי אנו רואין שהמקוה זוחלת ואף דאיתא ביו"ד סי' ר"א סעי' נ"א בניקב המקוה ומימיו מטפטפין מעט מעט כשר משום שאין הזחילה ניכרת היינו במטפטף סוף טיף אבל בזוחל ממש אף שאינו ניכר לעין הוי זחילה ע' בתשו' בי"ש ח"ב סי' פ"ב. ואף שבראש ה' מקואות סי' י"ב נראה דמכשיר בכל גווני דלא מיקרי זחילה רק כשכל המים זוחלין כמעיין וכ"ה דעת האשכול ה' מקואות סי' ס' ומה"ט מתיר בנפרץ אחד מכותלי המקוה מכ"מ בש"ע לא הובא דיעה זו כלל וגם המתירין סעי' נ' הוא משום שנשאר מ' סאה אחר הסדק וראיתי בתשב"ץ ח"א סי' י"ז הביא דברי רשב"א הנ"ל דמתיר בניקב וכתב שרשב"א הביא ראי' לזה מהא דמקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו ע"ג למפרע טמאות ומשמע דוקא חסר ממ' סאה אבל יש גם עתה מ' סאה כשר אף שחסר ממידתו הראשונה ואם מקוה שמימיו יוצאין דרך סדק הי' נפסל מפני שהוא זוחל הי' לנו לחוש שמא נשבר למטה ונעשה זוחל אלא ודאי לא פסלו נוטפין שעשאן זוחלין אלא בזוחל ממש שזחילתו נראית לפי שכל המים שבמקוה נדונים כזוחלין אבל מפני טפטוף מעט שאינו ניכר לעין לא מיקרי זוחל ע"כ והנה מראי' דמקוה שנמדד ונמצא חסר נראה דאף בנקב גדול שזוחל ממש כשר כיון שאין זחילתו כמעיין דאל"כ אכתי ניחוש שמא נעשה נקב גדול למטה אך מסוף דבריו אבל מפני טפטוף מעט כו' נראה דלא סמך להכשיר רק בטפטוף מעט וכ"ה הסכמת המחברים האחרונים גם אין להמציא קולא בנ"ד מחמת הנובעים ובאים לארגז המה מעיין ומטהר בזוחלין דאפשר שהם מי תמציות וגם הא מימי הנהר רבו על מי המעיין ומי הנהר רובן נוטפין להסוברים דל"א נהרא מכיפי' מיברך וגם הא נוהגים להטיל מים חמים למקוה וברבות הימים יהי' נוטפין מרובין ע"כ אין לטבול במקוה בהיותה זוחלת: אך נראה למלאות המקוה ממי הנהר פחות אגודל מאשר הי' ממלאין עד הנה וגם ינסו יום או יומים ואם לא יחסר משיעור זה ודאי רשאין לטבול בה דהא אינה זוחלת וכפי הנראה שסיבת הדבר שנחסר אגודל הוא מחמת שהמים הנובעים מתחת למקוה ונכנסין למקוה ע"י סדקים שבין השוליים לדפנות ואפשר גם ע"י הנקב שבשוליים אף שסתמו בצרורות וסיד אינו סתימה יפה ויוכל להיות שבכח המים אלו לעלות עד מקום ידוע בגובה ודרך רוב מעיינות שאם ישפכו להם מים יותר מגובה השיעור שיכולין לעלות כח המעיין מושכם בחזרה הם שבים ללכת עד שיעמדו המים בשיעור גובה מי דת ונרמז ענין זה בהשגת הרז"ה לבעה"נ בשעה"מ ס"ק א' שכתב שם במעיין עומד שיש לו בית קבול ומימיו נבלעים לתוכו יעו"ש כי כוונתו כנ"ל ע"כ אם ימלאו המים פחות אגודל לא

יחסר כלל שזה שיעור גובה המעיין: ומה שחשש כ"ת כיון שעכ"פ יש סדקים בארגז יש לחוש דילמא המים זוחלים לחוץ וחוזרים ונובעים לפנים ואכתי לא יצא מכלל זוחלין אף שלא יחסר המדה ז"א כלל כי אין לנו לחוש לחששות כאלה כיון שלפנינו לא נחסר דבר והא מבואר בתשו' הרא"ש שהובא ביו"ד סי' ר"א סעי' מ"ז במקוה שהי' מעיין נובע ונתייבש בקיץ והי' בור סמוך לו ומלאוהו שאובים ונתמלא המעיין מהשאובים הנ"ל כשר וע' בש"ך שם דאף דרבו שאובים ומטהר בהמשכה כיון שהוא מעיין יעו"ש ועכ"פ אין מעיין זה מטהר רק באשבורן דהא רבו נוטפין וכ"כ בלחו"ש שם ונחוש שמא המים יוצאים דרך נקבים וגידין שבבור שמשם באו והם זוחלים לשם ושבים למקוה וע"כ דאין לחוש לזה אף בידוע שיש נקבים וכ"נ מהא דחגיגה י"ח והא ארעא כולא חלחולי מיחלחלא ובעי' מ"ס במקום א' והראשונים הקש הא חלחולי מיחלחלא ל"ש רק במעיין ומעיין מטהר באמת בכ"ש ובתשו' מהרי"ט ח"ב סי' י"ח כתב דמיירי במי תמציות ומי תמציות חלחולי מיחלחלא ומחובר למקוה שיש בו מ' סאה מי תמציות יעו"ש ואפ"ה במי תמצית שיש בו מ' סאה מותר לטבול אף דחלחולי מחלחלא ולא חיישי' שהמים זוחלין ושבין וע"כ דאין לחוש לזה או שאף אם כן מיקרי זחילה שאינה ניכרת וזה נראה כוונת רשב"א המובא בתשב"ץ ח"א סי' י"ז שהביא ראי' לניקב המקוה כשר מהא דארעא כולא חלחולי מוחלחלא ולא הוי זחילה והא חלחולי מיחלחלא היינו מעיין ומעיין אף בזוחלין מטהר וע"כ דהרשב"א מפרש לה במי תמצית דאינם מטהרים בזוחלין ואפ"ה מותר לטבול וגם יש לומר כיון דהמים זוחלין ושבין תיכף לא הוי זחילה כלל כהריב"ש שהובא בש"ך ס"ק ק"כ ובש"ך שם נראה דהטעם משום דהמים אינם יוצאים מאליהם רק מכח הטובל ובס' לחו"ש ס"ק פ"ח כתב דכוונת ריב"ש היא משום ששבים תיכף לא מיקרי זחילה יעו"ש:

וגם אין לחוש בנ"ד אף אם המים לא יחסרו משום שהם כגובה מדתם אכתי כשאדם טובל וכופף ראשו ויוצאין המים למעלה ואי אז יש לחוש שימשוך כח המעיין בתחתיתו המים בזו הרגע והוי זוחלין בשעת טבילה דהא כשהמים יוצאין מכח הטובל לא מיקרי זחילה לש"ך הנ"ל מטעם שע"י אדם נפתחו וגם להלחו"ש משום שחזרו תיכף וגם בתשו' חת"ס יו"ד סי' ס"ט כ' כוונה אחרת בדברי הריב"ש משום שאין המים זוחלין רק לאחר שכופף ראשו ואז כבר עלתה לו טבילה עם הכנסת ראשו יעו"ש ואף שכ' הכ"מ פ"ו מה' אה"ט דאין הטמא נטהר עד שיצא מן המים הוא כענין הערב שמש שאז נגמרה טהרתו אבל להכשר המקוה א"צ רק שיתכסה במים וגם אם זוחל אח"כ כשר כמ"ש בזה בחיבורי שי"ט בקו"א לפ"ו דמקואות מ"ב וגם יש לומר כיון דהמעיין מושך בתחתיתו

דבר זה צריך שיהוי זמן קצת ואין הדבר נעשה כהרף עין ע"כ גם הנוב"י סי' קל"ז דמחמיר ביוצאין המים מכח הטובל וע' בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' נ"ב מודה בנ"ד דהא אין המים יוצאין לחוץ רק שנחוש שבהגבהת המים למעלה מגובהם נמשכים המעיין לאחוריו ודבר זה לא נעשה בהרף עין והטבילה עלתה בלי זחילה לכ"ע ואין חשש רק אם הי' המים גבוהים והתחיל למשוך מקודם כי אז זוחל בכל רגע ורגע אבל לא כן אם עד זמן הטבילה לא הי' זחילה כלל אין לחוש שבזו הרגע כבר נעשה הזחילה ואין להאריך יותר בזה:

סימן ר

לכבוד הרב וכו' מו"ה יעקב עפפעלבוים נ"י מו"ץ ד"ק לאדמיר:

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בד"מ שבא לפניו הר"י ליב והר"א פוזנער כאשר באו הטענות במכתב באורך הנני להשיב בקצרה. הנה באם אין בירור שהשט"ח שקנה הר"א פוזנער מר"ם קליינער ע"ס ששה מאות ר"כ הי' רק לפנים כי לא נתן הר"מ קליינער שום מעות להא"י מאטיוס פשוט שהדין עם ר"א פוזנער. אמנם באם יבורר עפ"י עדים שכן הדבר שכ' כת"ר בזה דיש מקום לזכות את הרי"ל דכיון דהעכו"ם לא הי' חייב ממון זה כלל והוציאו ממנו בערכאות בגזילה וכיון שהוא גוזל עתה את הרי"ל מחויב הר"א פוזנער להשיב המגיע לגוי להרי"ל מדין שעבודא דר"נ והביא דברי התומים סוס"י ע"ב ור"ס פ"ו דבגזל ודאי אמרי' שעבודא דר"נ גם לגבי עכו"ם שכן מפורש בתשו' מהר"ם ב"ב סי' רנ"ג: ויש לדון קצת בזה דהא בהלוואה מספק"ל לתומים שם אם שייך דין שעבודא דר"נ כיון דהפקעת הלוואה שרי מדינא והחילוק בין גזל להלואה דהלואה בהתירא אתא לידי' וא"כ הכא כיון דהר"א פוזנער בעת שגבה החוב מה' מאטיוס לא ידע אז שהשט"ח הי' לפנים א"כ גבה בהתירא ושוב אף שנודע לו עתה הוי כהפקעת הלואה ול"ש שעבודא דר"נ לפי ספיקת התומים הנ"ל ועוד דהכא אפשר דהוי כקדמה הלואת גוי לישראל אח"כ לוה מישראל אחר דבכה"ג פשיטא לי' לתומים דל שיעבודא דר"נ דתיכף שלוה לישראל נפקע החוב מדין הפקעת הלואה:

אכן נראה לפימ"ש בנתה"מ סוס"י ע"ב דהפקעת הלואה מגוי דשרי היינו לבתר שגילה דעתו להפקיע החוב אבל בטרם שגילה דעתו עדיין החוב בתוקפו והביא כמה ראיות לזה וכ"כ בתשו' בי"ש ח"מ סי' א"כ עד הנה לא נתכוין הר"א מפוזנער להפקיע החוב מגוי דהא כסבור שאינו חייב לו ועתה אף שמכוין להפקיע תו קדמה החוב של הר"י ליב להפקעת הלואתו. באופן דאם נימא שהלוה גוי לישראל אחר שלוה כבר מישראל אחר שייך שעבודא דר"נ גם בנ"ד שייך כן אבל למאי דמספ"ל לתומים אם בחוב שייך שעבודא דר"נ אף בכה"ג א"כ יש לומר דנ"ד הוי חוב כיון דבהתירא אתי לידו. אבל נראה

דגם בכה"ג דלקח מגוי דכסבור שחייב לו והוציא ממנו חובו ואח"כ נודע שלא הי' חייב לו ודאי מחויב להחזיר לו דל"ד כלל להפקעת הלואה דהגוי הלוה לו מתחלה אבל הכא הרי הוציא מן הגוי בע"כ רק דכסבור שחייב לו הוי כמו גזלו בשוגג דודאי לא נפיק מכלל גזל עכו"ם וע' ב"ק ס"ו דגזל באיסורא אתי לידו ול"מ יאוש ובודאי דגם גזל בשוגג כן דלא אשתמיט חד מהפוסקים לכתוב דגזל בשוגג מהני יאוש וע"כ דזה מיקרי באיסורא אתי לידו וה"נ בנ"ד לענין גזל עכו"ם והרי בגזל עכו"ם פשיטא לי' להתומים דאמרי' שעבודא דר"נ. ולכאורה י"ל דהכא לא מהני שעבודא דר"נ כיון דהוציא ממנו החוב בערכאות כבר זכה הר"א פוזנר גם בדינינו כדאמרי' בב"ק קי"ג אם אתה יכול לזכותו בדיניהם זכהו אבל נראה שזה רק בנדון שדיניהם משונה מדינינו אבל בנ"ד בודאי אם הי' אז לה' מאטיוס עדים בערכאות שהשט"ח הי' רק לפנים לא הי' זוכה הר"א רק בשביל שלא הי' עדים ועתה שיש עדים בדיני ישראל אין לזכותו בשביל דיניהם דודאי מי שגזל גוי ואין לו עדות כשיתבענו הגוי בדיניהם יופטר ואעפי"כ מחויב מה"ת או מדרבנן להחזיר הגזילה שיודע שגזלו אך עדיין יש לדון בזה דהנה בדינינו כשקנה שט"ח והשט"ח הי' פרוע או אמנה אין לו כלום על הלוה רק מתקה"ש צריך לשלם לו מה שנתן באם לא ידע הקונה כמ"ש ש"ך חו"מ סי' נ' אך בדיניהם אפשר שהדין הוא כיון שלא ידע הלוקח מחויב הלוה שעליו השט"ח לשלם לו כל השט"ח והוא יתבע מהמוכר וא"כ יתכן שגם אם הי' אז בירור להא"י כי השט"ח ניתן לפנים הו' מחויב לשלם להר"א פוזנער הקונה באשר הוא לא ידע ואם כן הוא בדיניהם ואז זכה הר"א המעות בדיניהם ואין לרי"ל שום טענה רק אם בדיניהם ג"כ לא הי' גובה רק מה שנתן אם הי' בירור ועתה יש בירור בדינינו יש לזכות את הרי"ל מדין שעבודא דר"נ:

והנה הבירור בנ"ד עפ"י עדים כפי שכ' כת"ר א' מהעדים הוא המוכר השט"ח דהיינו הר' משה קליינער בעצמו שיגיד בב"ד כי לא הי' לו שום חוב אצל ה' מאטיוס וניתן לו לפנים ומסופק כ"ת אם נוכל להאמינו כיון שעתה אינו נוגע בדבר. הנה מצד נוגע ודאי אין חשש דהא הוא לחובתו שאפשר יתבע ממנו הר"א פוזנער ובחו"מ סי' מ"ז בנתה"מ שם כתב דמלוה שיש בידו שט"ח ואומר פרוע אינו נאמן לחוב לאחרים גם מצד ע"א להצטרף עם עוד ע"א אינו נאמן דאע"ג דהוי לחובתו כיון דמעיד על דבר שהוא בחזקת שלו והוי כבע"ד ממש דאינו נאמן אף לחובתו כל שמזיק לאחרים רק נוגע נאמן לחובתו עיי"ש וזה שייך במלוה שהשט"ח ת"י אבל הכא הרי השט"ח בלא"ה אינו עוד של ר"מ קליינער שהרי מכבר מכרו להר"א פוזנער וכבר גבה המעות ואינו מעיד על שלו רק מטעם נוגע ונוגע נאמן לחובתו וזה ברור: אמנם כת"ר מסופק עוד משום דמשים עצמו רשע בזה

ואפשר גזל עכו"ם לא משמע להו לאינשי איסורא עכ"ד הנה דבר זה מבואר בהגהות רעק"א ז"ל בחו"מ סי' ל"ד הובא בפ"ת ס"ק ט"ו שם דגז"ע לא נפסל לעדות מה"ט עיי"ש אבל לכאורה יש לדון בזה דנהי דלא נפסל לעדות מכ"מ כיון דעכ"פ גוף המעשה היא עבירה אינו נאמן לעשות עצמו רשע אף שלא נפסל עי"ז לעדות וכה ראיתי בס' ערך ש"י לחו"מ סי' ל"ד וסי' מ"ו דפשיטא לי' כן מהא דאמנה הי' דאין העדים נאמנים אף דנרא' דלא נפסלו עי"ז לעדות אם חתמו על שטר אמנה דלא משמע לאינשי איסורא כשהוא ברצון הלוה ואפ"ה לא משוי נפשייהו רשיעי וגם הביא מרשב"א כתובות י"ט דגם בדבר שהיא רק איסור מתורת חסידות א"א מע"ר ושכ"כ בס' שער המשפט עיי"ש ובתשו' נובי"ת אה"ע סי' קנ"ו מסתפק בזה ובתומים סי' מ"ו ס"ק מ"ב פשיטא לי' דדוקא בדבר שנעשה עי"ז פסול לעדות מה"ת או מדרבנן עכ"פ אם יכריזו עליו שייך אאמע"ר אבל בדבר דלא נפסל לעדות כלל ל"ש אאמע"ר עיי"ש ובאמת שהדבר מוכרח מיבמות כ"ה דאמרי' שם דלר"י דלית לי' פ"ד כשאמר הרגתיו אפ"ה מותרת להנשא כיון דסובר גזלן דאו' כשר לעדות אשה ומוכח מזה דכל ענין א"א מע"ר היינו מטעם ממ"נ דאם הוא רשע הרי הוא פסול להעיד ואם גם רשע כשר להעיד נאמן לשוי' נפשי' רשיע וא"כ מוכרח מזה דבמידי דלא נפסל לעדות ל"ש לומר א"א מע"ר וע' בתוס' רעק"א ז"ל למשניות פ"ב דיבמות אות כ"ו יח כן מסוגיא ופיקפק שם מדוע לא נימא דאין נאמן לעשות עצמו רשע וע' נוב"י מה"ק אה"ע סי' ע"ב בהגה המתחלת וראי' גדולה שהכריח ג"כ כן מהסוגיא וביאר דבכה"ג אדרבה אמרי' להיפך כיון דנאמן להעיד להתיר האשה נאמן על עצמו לשוי' נפשי' רשיעא ודוקא בגוונא דרשע פסול לעדות זה בעי' למימר פ"ד ואל"כ בטלה העדות אבל היכא דלעדות זה גם רשע נאמן אמרי' להיפך מתוך שנאמן להעיד נאמן ע"ע עיש"ה ושו"ר בשב שמעתתא שמעתא ז' פ"ג שהאריך להוכיח מהגמרא הנ"ל דכל היכא דאינו נפסל לעדות ל"ש א"א מע"ר רק באנוסים היינו מחמת ממון אף דלא נפסלו לעדות כיון דבלא"ה אינו חוזר ומגיד ואינו נאמן רק מטעם מיגו כשאין כתב ידם יוצא ממק"א ומיגו ל"ש היכא שאומר שעשה שלא כהוגן דהוי כמיגו במקום חזקה ע"ש ומזה נסתר ראיית הערך ש"י מעדים שאמרו אמנה הי' דברינו וע' תשו' ב"ש יו"ד ח"א סי' ל"א ל"ב והער"ש הביא מקצוה"ח סי' ל"ה דסובר דאף בדבר דלא נפסל לעדות שייך א"א מע"ר ולא ראה דברי הש"ש שחזר בו ממ"ש בקצוה"ח ודברי הש"ש ברורים לכן נראה ודאי דבנ"ד דגז"ע לא משמע לאינשי איסורא כל כך נאמן הר"מ קליינער להעיד בב"ד שהי' הכל לפנים ואם יצטרף לו עוד עד כשר שיעיד כן אז הדין כמ"ש בתחלה ואם לא יצטרף שום עד אחר לר"מ שכ' כת"ר דאפשר יש להשביע להר"א פוזנער שאינו מאמין לר"מ

קליינער והביא מד' השער משפט סי' צ"ה שכתב כן. הנה בפ"ת סי' רנ"ג הביא כן מתשו' מבי"ט סי' קמ"ח ובתשו' שבו"י חולק עליו ובחיבורי מ"פ לח"מ סי' י"ז הארכתי בזה ע"ד השעה"מ שם ועכ"פ אחרי שבראב"ד הובא בש"ג פרק זה בורר מבואר דמחרימין על מי שאינו מאמין לעד עיי"ש ואנן נוהגין תמיד במקום שכ' הפוסקים חרם סתם ליתן חרם לנוכח כמ"ש תומים ונה"מ סי' פ"ז ע"כ גם בנ"ד יש להטיל על ר"א פוזנער חרם אם אינו מאמין לר"מ קליינער אבל לא שבועת היסת כי הקדמונים הנ"ל כתבו ח"ס. וכ"ז אם בדיניהם כשיש בירור לא זכה הלוקח בכל השט"ח אז הדין כמ"ש דאם יהי' ב' עדים ישלם הר"א פוזנער המותר ממה שנתן מכיסו ובע"א יקבל בחרם אבל באם בדיניהם גם אם הי' בירור זכה הלוקח בכל השט"ח כיון שלא ידע שהוא פרוע או אמנה אזי בכל ענין אין שום טענה ותביעה על ר"א פוזנער כנלע"ד:

סימן רא

להרב וכו' מו"ה יהודא ליב נ"י מו"ץ דק' ראזהשעוו ברוסיא:

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו באיש אחד מקהלתו שעבד עה"צ בבריסק ושב מעבודתו ונשתדך עם אשה בראזהשעו וימי הנשואין קרובים וכבר הוכנו צרכי חופה ובאה אשה אחת מבריסק ואמרה שקידש אותה בפני ע"א וב' נשים והוא אומר ששקר הדבר ואין רצונו לגרשה. הדבר פשוט כמ"ש רו"מ דיכול לסדר לו קידושין עם המשודכת מאחר שלפי דברי האשה לא הי' רק ע"א והוא מכחיש ואין חוששין בע"א בהכחשה כמבואר סי' מ"ב ומה שהאשה טוענת שבא עלי' אח"כ ג"כ אין חשש לגבי דידי' אף אם היו עידי יחוד כיון דהוא מכחיש לגמרי שלא הי' שום קידושין הוי כבעל פנוי' אפי' הי' עידי יחוד דרוב הפוסקים מקילין ובפרט בפרוץ בזנות דלכ"ע יש להקל כרמ"א אה"ע סי' ל"ג:

אמנם מ"ש כ"ת אם יש להתיר האשה הנ"ל במקום דחק ועיגון כדין מקדש בע"א דהא היא מודה שנתקדשה בע"א וחוכך כ"ת דגם במקום עיגון אין להתירם דעכ"פ לפי דברי' שנתקדשה בע"א לא גרע משידוכין דבבעל לפני עדים חיישי' לקידושין לדעת רמ"א סי' קמ"ט דבבא עלי' חיישי' והכא היא מודה שבא עלי' אחר הקידושין אלא דנראה דלא הוי עידי יחוד כראוי עכתו"ד:

והנה מ"ש כ"ת דיש לחוש בזה דעכ"פ קידושין בע"א הוי כמו משודכת הנה במשודכת לדעת הב"ש שם גם בבא עלי' ל"ח אף שהי' עדים אבל לא אדע מדוע קאתי עלה מדין משודכת הא הוי קידושין ממש רק דבע"א ל"מ הקידושין וא"כ בבא עלי' אח"כ לפני עדים או אפילו נתייחד לפני עדים י"ל דהוי קידושין לכ"ע כמו מקדש בפחות משו"פ ובעל בסי' ל"א וכן מקדש במלוה בסי' כ"ח דבעל אח"כ או נתייחד לפני עדים יחוד

הראוי הוי קידושי ודאי או עכ"פ קידושי ספק. אך מצאתי בתה"ד סי' ר"ט שהעיר שם דבמודה שבעל פנוי' נימא מטעם חזקה דא"א בב"ז ודאי בעל לפני עדים כדי שיהי' קידושין וכתב די"ל דלאו כ"ע דינא גמירי והרבה סוברים כיון דשניהם מודים עדיפי מעדים וכיון דמכוני לקידושין ל"ה כלל בעילת זנות וכה"ג אשכחן פ' המדיר דהמקדש במלוה ובעל אין חוששין לקידושין משום דסבור הוא דקידושין קמאי דמלוה מהני וע"ד קידושין הראשונים הוא בעל כו' ואיכא למ"ד דבקידושין פחות משו"פ נמי טעי אינשי וא"כ נוכל לומר דכ"ש קידושין בלא עדים דטעי בה עכ"ל א"כ נראה דבמקדש בע"א ושוב בעל אח"כ אפי' לפני עדים אין חוששין לקידושין דאיכא למימר דטעי דגם קידושין בע"א מהני מכ"ש ממ"ש בתה"ד דטעי דקידושין בלי עדים נמי מהני אבל צ"ע דתה"ד סמך על סברא זו דדמי למקדש במלוה ובעל ובאמת אנן קיי"ל באה"ע סי' כ"ח דגם מקדש במלוה ובעל אח"כ צריכה גט א"כ ה"ה במקדש בע"א ואפשר דעת תה"ד דבזה טעי טפי ועדיף ממקדש במלוה וע' בהג"ה סוס"י ל"א בשם תשו' מיימוני דבמקום דאיכא למיטעי צריך קידושין אחרים ואפשר דהיינו להחמיר אבל לא להקל לכן בנ"ד אם הי' עידי יחוד או שהאשה מודה שהי' עידי יחוד כראוי יש להחמיר אף במקום דחק ועיגון כיון דלפי דברי' נתקדשה מקודם בע"א וגרע טפי ממשודכת. ומ"ש רו"מ להקל דאין חוששין שבעל לשם קידושין כיון דגם שניהם מודים שבא עלי' גם בטרם שנתקדשה לו וחשוד על הזנות ל"ח שבעל לשם קידושין כמבואר באה"ע סי' ל"ג. הנה אם הי' עידי יחוד נראה דבעי' שנדע עפ"י עדים או קול מפורסם שהוא פרוץ לזכות אבל הודאת הבועל והאשה איני מועיל כלל אך גם בנתברר שהוא פרוץ לזנות צל"ע שכה"ג שהי' ביניהם ענין קידושין כמו מקדש במלוה או בע"א ואח"כ בעל או נתייחד לפני עדים יחיד הראוי לביאה אם סומכין ע"ז כיון שהוא פרוץ לזנות יתכן שבעל לשם זנות שהרי הרמ"א לא הביא קולא זו רק בסי' ל"ג לענין בעל פנוי' בפני עדים ולא הי' קידושין מעיקרא ביניהם דבזה קיל טובא שרוב הפוסקים מקילין לגמרי בזה סמך להקל בפרוץ לזנות וכן ביש לו אשה דל"ח לעבור חדרגמ"ה אבל בהי' מעיקרא ענין קידושין ביניהם כמו מקדש במלוה בסי' כ"ח ומקדש בפמשו"פ סי' ל"א לא נזכר כלל בש"ע קולות אלו וכן בסי' קמ"ט בנתגרשה ונתייחדה עמו לא נזכרו קולות אלו ואף שמקור דברי רמ"א הוא מתה"ד סי' ר"ט ותמך יסודו שם ע"ד הסמ"ג שכ' אהא דמקדש בפמשו"פ ובעל אח"כ דמקודשת הוא משום דחזקה שאין אדם מישראל הכשרים עובב"ז מדנקט הכשירים משמע הפרוצים לא יעו"ש א"כ משמע דגם במקדש בפמשו"פ ובעל בפרוץ לזנות לא חיישינן מכ"מ נראה דגם תה"ד לא סמך על דקדוק לשון זה שבסמ"ג רק לענין פנוי' שלא הי' מעיקרא ענין

קידושין ביניהם דקיל טובא אבל במקדש במלוה או בפמשו"פ אין להקל כשבעל אח"כ או נתייחד בפני עדים אף בפרוץ לזנות לכן בנ"ד לענין האשה קשה מאוד להקל אם יבורר שהי' עידי יחוד או גם אם הוא מודה שהי' עידי יחוד כראוי ובעל ובפרט דגם בלעדי הביאה הרי מקדש בע"א שהיא מודה אין להקל רק במקום דחק ועיגון והדבר צריך מתון אולי יתרצה אח"כ לגרשה וח"ו להורות קולא בזה להאשה ובפרט שהיא מבריסק תשאל בשם להגאון האב"ד דשם ושם יבורר הדבר אך לענין האיש המכחיש וכבר הוכנו צרכי חופה יש לסדר לו קידושין כמ"ש כת"ר:

סימן רב

לכבוד ידידי הרב הה"ג וכו' מו"ה יהושע ווידערקעהר נ"י מברעזאן: מכתבו הגיעני וע"ד השאלה אם מותר להחזיר בשבת הזכוכית מבתי עינים ששכיח הדבר שנופל מהברזל ולאותן שצריכין לבתי עינים הוא צורך גדול. הנה באשל אברהם מה"ת א"ח סי' שי"ג כ' לאסור בזה כיון שצריך להיות מהודק ונראה דמדמי לי' למטה של פרקים מנורה דדרכן להיות מהודקים דבזה אפילו להחזירו עתה רפוי אסור דאם אין דרכו להיות מהודק בחוזק רק מהודק קצת הרי דמי לכוס דיש מתירין להחזיר ובט"ז וש"ע הר"ב שם כתבו דלצורך גדול יש להתיר אבל נראה דזה מתחלתו עשוי להידוק הרבה ודמי למנורה ולכאורה יש לומר כיון דבתי עינים של זכוכית שהוא נקל להשבר יש לומר דאין חשש כל כך שמא יתקע בחוזק דירא שלא תשבר אבל לא מצאתי סמך לזה בפוסקים. וגם נראה בזה לאיסור עפי"ד מג"א סי' שי"ז ס"ק ט' לענין החזרת רצועות לסנדל דאם הנקב צר אף במקום שאין דרך לקשור אסור משום דהוי טורח וע' בש"ע הרב שם דביש טורח הוי כנתינה בתחילה דאסור משום מתקן מנא ע"ש ונראה דנקב של ברזל שמחזיק הזכוכית צר ויש טורח להחזירו א"כ אף ברפוי לגמרי אסור כיון דהוי כנותן מתחלה וזה אף ברפוי אסור דהא אסור לתת מוכין בכסת בשבת בתחלה כמבואר סי' ש"מ וצ"ל הא דמותר להחזיר כוס בדרכו להיות רפוי היינו כשאין טורח בחזרה שהנקב רחב אבל הכא הנקב צר:

וכ"ת הביא מס' או"ח החדש שהביא בשם ס' מאורי אור שכ' דזוג שניטל מעינבל דמותר להחזירו ול"ד למנורה דהכא כל א' כלי בפ"ע יעו"ש וכ"ת כ' שכוונתו לשבת נ"ח בפלוגתא דאביי ורבא שם לענין טומאה וה"נ הברזל ג"כ כלי בפ"ע ולע"ד אין לדמות כלל טומאה לשבת והא בשבת מ"ז מבואר המחזיר קני מנורה בשבת חייב ופרש"י שיוצאין הימנה קנים הרבה ונוטלין הימנה ובשעת הצורך מחזירין והא כשנוטל כלי א' הוי כלי בפ"ע וגם המנורה שיש עלי' עוד כמה קנים הוי כלי ואפ"ה אם החזיר חייב חטאת וכן

מוכח מדברי מג"א סי' שי"ד ס"ק ו' לענין הסרת צירים שיש מתירין והקשה דהא תוקע עץ בעץ חייב משום בונה ותירץ דבלא צירים נמי הוי כלי ובנשמת אדם ה' שבת כלל מ"ד ביאר טעמו דהתם ע"י תקיעה אבל הכא כל חד וחד כלי בפ"ע יעו"ש וכונתו דהכיסוי הוי כלי בפ"ע וכן התיבה והיא כעין סברתו דמאורי אור הנ"ל ועכ"ז כ' מג"א שם דה"ד לענין סתירה אבל לתקוע הצירים אסור משום מתקן מנא הרי אף דכל א' כלי בפ"ע הוי מתקן מנא כשנתחברו וכן מוכח עוד ממג"א וט"ז סי' שי"ג שנתנו טעם היתר מה שמחזירין הכיסוים בשבת מכלים דעשוין להכניס ולהוציא תדיר יעו"ש ומוכח דאם אינו עשוי להוציא אף שכל א' בפ"ע הוי כלי אסור ואם תקע חייב לכן אין בזה שום היתר:

וצ"ע אם מותר לשמש בזכוכית בשבת בלעדי הצירים דאפשר דמי לספסל בא"ח סי' ש"ח סעי' ט"ז דאסור לטלטלה ולשומה על ספסל אחר מה"ט דשמא יחזירנו ויתקע אבל לא מצינו כלל חששא זו בש"ע רק לענין ספסל וע' סי' שי"ג ובמקור הדין שהוא בתה"ד סי' ע"א משמע דהיא חומרא בעלמא וכאן עדיף טפי דאפשר דלענין זכוכית ל"ח שמא יתקע משום דירא שתשבר כמ"ש לעיל ונהי דאין לסמוך ע"ז להחזיר וגם דאסור משום טורח מכ"מ לטלטל הזכוכית ולהשתמש בו אין לאסור:

וע"ד אשר הקשה כת"ר על הרא"ש ז"ל בפי ע"פ שמביא דברי הר"י דגם אם אין אורחים בביהכ"נ מועיל הקידוש לאותן שאין יודעים לקדש לצאת ידי חובת קידוש מה"ת דהא דאין קידוש אלא במקום סעודה הוי אסמכתא והרא"ש כ' דאינו קידוש מה"ת דאין קידוש אלא במקום סעודה משמע דאינו קידוש כלל דגם על מידי דרבנן יתכן לומר כן ומנ"ל להרא"ש שהוא מה"ת וכ' דיליף לה מזבחים נ"ו א"כ מאי אלא עד חצות אלא כי התם וכו' דמשמע דלישנא דאלא שייך רק על דאו' תמהני עליו דבכמה מקומות עצמו מספרי אשכחן לשון זה גם על מידי דרבנן וא' מהם בשבת מ"ג אין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל אבל שם בזבחים הרי מפרש בגמרא כי התם היינו דבמכוון נקיט התנא לישנא דאלא לדמות אותו להא דקתני שם ואינו נאכל אלא למנויו דהוי דאו' ה"נ הא דאינו נאכל אלא עד חצות כיון דקתני להו בלישנא חדא וע' ברש"י שם דבשאר קדשים קתני ונאכלין עד חצות והכא שינה בלישנא אלא עד חצות כדי להשוותו עם שלא למנויו אבל בעלמא אין שום דיוק כלל מזה על דאו' ולא עוד אף למידק מלשון זה דאלא דאף בדיעבד אינו מועיל לאו כללא הוא דהא אין מערבין אלא לדבר מצוה מבואר בא"ח סי' תט"ו דאם בדיעבד עירב לדבר הרשות הוי עירוב וע' חולין קל"א דמת"כ אין נאכלין אלא צלי ובחרדל ובודאי דאינו מעכב בדיעבד אם אין לו חרדל וע' תוס' שם:

וגם מ"ש כ"ת בשם הרא"ש ז"ל דסובר דאין קידוש אלא במקום סעודה הוא מה"ת ליתא זה ברא"ש כלל רק שכ' דאין קידוש אלא במקום סעודה משמע שאינו קידוש כלל וע' מג"א סי' רע"א ס"ק א' כ' דיוצאין מה"ת בקידוש וקידוש במקום סעודה רבנן תקנוה עיי"ש ובודאי דלא נעלם ממג"א דברי הרא"ש ז"ל דפליג על ר"י ונראה ברור דהרא"ש ז"ל סובר דמה"ת יוצאין בקדוש בתפילה כמ"ש מג"א וא"כ מה שכ' הר"י דיכולין לקדש בביהכ"נ על היין אף שאין אורחים לצאת י"ח קידוש מה"ת ליתא דכבר יצאו בתפילה ואפי' אותן שאין יודעין להתפלל הרי שמעו מהש"ץ ברכת מעין שבע ויצאו בזה מה"ת חובת קידוש רק דחז"ל תיקנו קידוש על כוס והם אמרו אין קידוש אלא במקום סעודה א"כ שלא במקום סעודה הוי ברכה לבטלה כיון דחובת קידוש מה"ת כבר יצאו בתפילה וחובת קידוש מד"ס אינו רק במקום סעודה והיינו דמדייק הרא"ש מלישנא דאין קידוש והיינו דאין שום תועלת בקידוש שלא במקום סעודה והיינו קידוש שתיקנו חז"ל על כסא וזה ברור בכוונת הרא"ש ז"ל:

וראיתי בחידושי רע"א ר"ס ער"א שהקשה על הרא"ש הנ"ל שכ' לדייק דמה"ת אין יוצאין בקידוש אלא במקום סעודה מהא דפריך בש"ס ולשמואל למה לקדושי בבי כנישתא והא הוצרך כדי שיצאו חובת קידוש מה"ת ותמה רעק"א ז"ל דהא כבר יצאו בתפילה ואפילו באין יודעין להתפלל יצאו באיזה נוסח שבח ושבתא טבא עיי"ש ובאמת ברא"ש לא נזכר כלל דקידוש במקום סעודה הוא מה"ת דאדרבא מה"ת יוצאין בתפילה וכדומה באיזה שבח ועיקר השגת הרא"ש על ר"י כי קידוש על הכוס שלא במקום סעודה אינו כלום דאי כה"ר יונה דצריך לקדש על הכוס מה"ת ואינו מועיל מה שיצאו בתפלה א"כ מאי פריך לשמואל למ"ל לקדושי בבי כנישתא הרי הוצרך כנ"ל לצאת ידי חובת קידוש מה"ת וע"כ כנ"ל דמה"ת כבר יצאו בתפילה ומד"ס אין שום קידוש רק במקום סעודה וזה ברור וע' פמ"ג א"ח במ"ז סי' רס"ט כ דכוונת הרא"ש ז"ל דחכמים אמרו דלא יצא כלל זכרהו אם לא קידש במקום סעודה כעין שכ' תוס' סוכה ב' יעו"ש ולענ"ד א"צ וכוונת הרא"ש כדפרישית:

ובגוף דברי הרעק"א ז"ל דחוכך לומר דאף בשבתא טבא לבד יוצאין י"ח קידוש מה"ת כיון בזה לתשו' רשב"א ח"ד סי' רצ"ה שכ' דבכל שבח וקילוס כגון ושמרו או ויכולו יצא ידי חובת זכרהו מה"ת ע"ש והבאתי בשירי מנחה לא"ח סי' ער"א ובזה נסתר מ"ש דגמ"ר דאיש שהתפלל ערבית א"י להוציא אשה שלא התפללה בקידוש כיון דהיא חייבת בקידוש מה"ת והוא מד"ס וערבות ל"ש לגבי נשים דהא כיון דהנשים בעת הדלקת נירות אומרות תחינות ושבח שבת קדש בזה גופא יצאו כבר י"ח קידוש מה"ת ודו"ק:

סימן רג

לכבוד הרב הגדול וכו' מו"ה עקיבא סופר נ"י:

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו בהא דמבואר בגמרא וש"ע יו"ד סי' ר"א דטובל כלים בתוך כלי שאין בפי' כשפוה"נ אם הכלי החיצון טמא מגו דסלקא טבילה לחיצון סלקא נמי לפנימי באם לא כיון לטבול החיצון כלל אם אמרי' מגו וקצת ראי' דל"א מיגו דהרי גם כשהכלי החיצון טהור כיון דהפנימי טמא כשמתחיל להטביל נכנסו מים לחיצון ונטמאו מכלים הפנימים ומטמאים לחיצון דמשקים מטמאים כלי וע"כ כיון דאין כוונתו עתה להטביל החיצון ל"מ עכתו"ד ועפ"י דבריו הי' ניחא ליישב דקדוק לשון המשנה פ"ו דמקואות ואם לא טבל המים המעורבים עד שיהי' מעורבים כשפוה"נ דמפרש לה בגמרא בחגיגה דהיינו שא"צ להטביל דהכלי טהור ויפלא על לישנא דאם לא טבל שא"צ להטבילו והו"ל לומר בהדיא דאם הכלי החיצון טהור ועמ"ש בזה בספרי שירי טהרה למקואות בקו"א שם ולהנ"ל ניחא בפשיטות דבאמת הכלי החיצון תמיד טמא בשעת טבילה רק דא"צ להטבילו דהא אדרבה ע"י הטבילה נטמא ועכ"פ אין כוונתו לטבילה ל"מ מיגו אמנם רו"מ כ' לדחות ראיתו דיש לומר כיון דמשקין מטמאים כלי הוא רק מדרבנן וכלים הפנימים טמאים מה"ת ל"א מיגו מדרבנן לדאו' והנה כיון בזה לדברי הטורי אבן ר"ה כ"ב שהעיר בזה דהא תמיד הכלי החיצון נטמא ממשקה המים ותירץ כנ"ל דמיירי בכלים פנימים טמאים מה"ת ומדרבנן לדאו' ל"א מיגו וגם בג"ט הביאו בלחו"ש סי' ר"א סעי' כתב דאם טבל כלים חדשים בתוך כלי שאין בפיו כשפוה"נ והחיצון כ"ז והפנימים בכלי מתכות כיון דטבילת כ"ז מדבריהם וכלי מתכות מה"ת לא סלקא להו טבילה ע"ש. ומ"ש רו"מ לתרץ הקושיא ממשקין דיתכן דלענין משקין שלא יקבלו טומאה סגי בחיבור טופח ע"מ להטפיח הנה ד"ז אינו ברור ותלוי בפלוגתא דרבוותא ועמ"ש בזה במ"ע יו"ד סי' ר"א ובשירי מנחה פ"א דמקואות מ"ב ובקו"א שם וע"ד הקדוק הנ"ל דקתני ולא טבל ולא קתני אם הכלי טהור יש לומר עוד דנראה ודאי דכלי שנטמא במשקין מגב דהדין הוא דגבו טמא ותוכו טהור ומשמע בזבחים ע"ח דתוכו א"צ טבילה כלל רק אחוריו א"כ בכה"ג ודאי לא סלקא טבילה לפנימים דהא עיקר הטעם מגו דסלקא טבילה לחיצון אף שאין המים נכנסים לתוכו וכיון שגבו טמא ותוכו טהור הרי תוכו א"צ טבילה ול"ש מיגו והיינו דלא קתני ואם הי' החיצון טהור דהרי טמא הוא אלא שאין תוכו צריך טבילה וא"ש אלא דגוף הדין דכלי שנטמא אחוריו אין צריך טבילה צל"ע דבפכ"ה דכלים מ"ה איתא וכשהוא מטביל מטביל את כולו משמע להדיא דאף דתוכו טהור מכ"מ צריך להטביל גם תוכו והדבר תימה שלכאורה אוקימתא דרבא

זבחים ע"ח הוא נגד המשנה הנ"ל ובמ"א כתבתי ליישב דהא שם לענין חצי רובע מיירי כשנטמא הרובע ושם במ"ד אמרו לו לר"ע הואיל וחצי רובע אחוריים לרובע כו' והשיב להם או שמא הרובע אחוריים לחצי רובע יעו"ש א"כ משמע דמטעם ספק מטהרין לחצי רובע דטומאת משקין דרבנן וסד"ר להקל וע' בפי' הרא"ש שם ולכך לענין טבילה צריך להטביל כולו דלגבי טבילה ל"ש סד"ר להקל דמיא קמייהו זילי טבילי כמבואר בכ"ד וכן הא דתנן לעיל שם בפכ"ה מ"ג וצריך להטביל היינו משום דהתם חשש ר"ש לסברת רבנן לענין טבילה דלענין טבילה מחמירין תמיד אף בס"ט ברה"ר ועי' בפיהמ"ש להר"מ שם אבל היכא דנטמאו אחוריו דלית בדבר ספק כלל דלא נטמא תוכו בכה"ג אין תוכו צריך טבילה והיינו הא דרבא בזבחים ע"ח:

הערות להתשובות מהרב המעתיק הכתבים:

לסי' ב' במ"ש מדברי הח"ס ע' בח"ס שם צידד דכמו דמים לא מבטלי מחיצה ה"ה כל משקין העכורין אף שאין המחיצה נראית מתוכם ולע"ד צ"ע מירושלמי עירובין פ"ז ה"ג ר' זריקא רב אמי בשום ר"ל אפילו רוק הרי מפורש דרוק חוצץ אפילו בחריץ שבין שתי חצירות ומכש"כ לענין ביטול אויר רה"י דמיירי ביה הח"ס ודוחק לומר דפליג על ש"ס דילן דלמעוטי בפלוגתא עדיף וע"כ דשאני בין מים שהמחיצה נראית מתוכם ובין רוק דעכוב ולא נראה מתוכו וכן הדין בכל משקים העכורים דחוצצים ומדברי הירושלמי הנ"ל נראה דמחלק בין מים לפירות כדברי ה"ה פי"ד מה' שבת דהיא משום מחיצה הניכרת ולא כדברי הח"ס ומאירי דבשימוש תליא מילתא ובמים ראוי לשמש:

לסי' ה' במ"ש מורי הגאון שליט"א לענין מוחק מקצת מהשם היכא שכבר נפסד צורת האות ע' רדב"ז ח"ב סי' תקצ"ו כ' וז"ל ואי"ל דמסתפינא הו"א דלא אלא בשאר אותיות אבל באותיות השם כ"ע מודי שמוחק הרגל לבד שהרי שאר חלקי האות נתקדשו ואמאי ימחוק אותם כי הדבר ברור כי המוחק חלק משם הקדש אע"ג דלא מחק כולו עובר משום לא תעשון כן עיי"ש הרי דאף לאחר שמחק רגל הה' ונתקלקל צורתו אפ"ה עובר בל"ת וכ"כ בתשו' חסל"א לבעל זכול"א יו"ד סי' ט"ו. וד"א צ"ע על ס' יהושע פו"כ סי' שכ"ח שנסתפק בנגיעה דקה בין אותית השם וצידד להתיר דאינו דומה לדין דרמ"א סי' רע"ו סעי' י"א דהתם עיקר הטעם משום דמיחזי כמוחק השם ובנגיעה שבין האותיות ממ"נ אי רואה הנגיעה הרי יראה שצריך לתקן ואי לא יראה הנגיעה הרי יסבור שגורר רק הקלף ומוכח לה מדשרי לגרר הדבק שבין אותיות השם שבא"ח סי' ל"ב סעי' כ"ו (חידוש שלא הביא זה מש"ע יו"ד סי' רע"ו סעי' י"א) ומ"ש מדין דרמ"א הנ"ל וע"כ כנ"ל ע"ש ובמח"כ לאו שמא מתיא דהחילוק מבואר דהכא מיירי שאינו מוחק רק הנוסף ולא

השם וכמ"ש בתשו' פנ"י סי' א' או יתר החילוקים שכ' האחרונים אבל בנגיעה דקה עדיין לא שמענו אלא שסברתו בעצמה מכרעת: לסי' ו' במ"ש לשון עם מתו"ו יומא פ"ו כ"כ בהגמיי' פ"ג מה' ת"ת בשם ר"א ושהר"ת חולק עליו וע' בת' מהרשד"ם חו"מ קרוב לסוסי' קנ"ד פשיטא לי' כר"ת ע"ש בשטר שכתוב שילך פ' עם הבחור שכ' שהבחור הוא העיקר ולא הביא מפלוגתא הנ"ל:

לסי' ז' במ"ש דלבטל קידושין בעי' בפניו ע' בתשו' פני יצחק הספרדי אה"ע סי' י' בשם מהר"י באסן סי' ק"כ ולחם רב סי' כ"ד דלבטל קידושין מהני שלא בפני המקדש דדמי לפיטור שמקבלין שלא בפניו אבל י"ל דמיירי שלא גילה המקדש דעתו שרוצה בקידושין ואינם לפני כעת:

ובמ"ש מתשו' מהרש"ל סי' ל"ג קצ"ע מהא דכתובות כ' השתא דליתנהו דאילו הוו לקמן דילמא הוו מודו להו מהימני ולדבריו אדרבה אילו הוו קמן דילמא לא הי' מעיזים פניהם לפוסלם ולפימ"ש הריב"א שבמרדכי פ"ב דהכחשה לא הוי חוב העדים אלא חוב הבע"ד י"ל כיון דהעיזו פניהם בפני הבע"ד שנוגע לו כ"ש שהיו מעיזים בפני העדים:

במ"ש ד' עטר"ח וביצ בכוונת הריב"ש ז"ל בסי' רס"ו וגם שהענין עצמו הוא מרומה כמ"ש לעיל וא"כ הי' צריך דו"ח וכו' ואע"פ שאם לא עשו דו"ח אין עדותן בטילה אבל מ"מ וכו' י"ל שאעפ"י שאין העדות בטילה אבל מ"מ לא נגמרה והי' יכול וידאל דבוריא (שם העד) לחזור בו כדגרסינן בירושלמי כתובות פ"ב ה"ג וכו' הרי דלריב"ש אין עדותן בטילה ומ"מ יכולין לחזור ולהגיד וכה ראיתי בתשו' רב"צ אשכנזי סי' ה' ד"ה ולשיטת הבין ג"כ דלריב"ש א"י לחזור ולהגיד כביצ. ובגוף הדין ע' ת' מהר"ם אלשיך סי' ק"ד שאחר שכ' שכיון שהדין מרומה הי' צריך דו"ח סיים אך הנה מהדבר הזה החרשתי אחר שכבר נעשה ולא נתבטלו העדות מפני כך הרי דאפי' במרומה לא נתבטל העדות ונראה דיצא לו זה מהא דשבועות ל' דלמד שם הרבה דברים מקרא דדבר שקר תרחק וא' מהם הוא דין מרומה שלא יחתכנו הדיין ופירש הוא דר"ל אלא וידרשנו היטב ובגמר' שם משמע דהני דיני דנפקי מקרא זה אינם לעיכובא מדפריך אהא דתלמוד שאמר לו רבו וכו' האי מדבר שקר תרחק נפקא הא ודאי שקורי קא משקר יעו"ש. וד"א ראיתי בנובי"ק סי' ע"ב כ' דאפי' בד"נ אם א"א בע"א מקבלין עדות שלא בפני בע"ד וצ"ע מהא דסנהדרין ע"ט ב' הכא ברוצח שלא נגמר דינו שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר דינן וכו' מיפטרינהו לגמרי נמי לא כיון דרוצחים נינהו ופרש"י שהרי קיבלו העדות ונו"נ בדבר ומשמע דאילו נתערב קודם קבלת עדות הי' פוטרים אותו לגמרי ע"י שא"א לקבל עדות בפניו ואף שא"א בע"א וצ"ע:

לסי' ט' במה שדן מורי הגאון שליט"א בתולה עני' כיתומה כ"כ באשל אברהם שבגליון הש"ע סי' קנ"ג ס"ק א' בשם מהר"י באזאן וע' ש"ך יו"ד סי' רמ"ט ס"ק י"א בשם מהר"ם אלשקר נסתפק בזה ובחוט המשולש לתשב"ץ טור ג' סי' ל"א מפורש כד' א"א:

ובמ"ש מחלוקת הדרישה וש"ך סי' רנ"ב ע' תשב"ץ הנ"ל מפורש כש"ך: ומ"ש מגה"ק דמיירי רק בקיים כבר מצות כתבו סברתו נכונה דבס"ת שהוא לקיים בה מ"ע היאך יתכן שיבטל הוא מ"ע בשביל חבירו ע' רשב"א ותוס' שבב"י א"ח סי' ש"ו ואף לתוס' אין אומרים לו חטא רק בשביל איסור קל ואין אנו צריכין לבא מכח הא דקידושין מצוה דגופי' עדיף דהתם מיירי בשני מצות שמוטלים שניהם עליו הא' בגופו והב' חוץ לגופו ואמרי' דזו שבגופי' עדיף וקצת כעין זה ב"ק מ' א' דהוא לא חטא וממוני הוא דאזיק לא חמיר מילתא עליו ואף שחייב לשלם וע' נזיר ב' א' דאיסורא איידי דבהמה הוא דאתי' וכו' אבל בנ"ד שמ"ע דכתבו מוטל עליו ונשואי בת אחותו אינם מוטלים עליו בעניותי איני מבין מקום הספק דודאי מ"ע דכתבו עדיף וע' ת' הרשב"ש סי' שכ"ד כ' לענין נשים שמניחים ס"ת בביהכ"נ דיותר טוב אילו הי' משיאים בדמיו יתום ויתומה לאשר ל"ש בהם מצות כתבו ע"ש משמע דבאנשים מצות ס"ת עדיף ואף אי נימא דלא כגה"ק ומיירי אף בס"ת שמקיים בו כתבו י"ל עפ"י שי' הבנ"י ודעימי' שבפ"ת סי' ע"ר החולקים על הת"ח וסברי דכיון שכ' פ"א ס"ת אף שמכרו לא איבד מצותו א"כ המכירה אינו רק איסור דרבנן ושפיר י"ל דשרי חז"ל משום נישואי ב"א ורמז ראי' דלא התירו חז"ל רק איסור דרבנן דהנה כעין ד' הגמ' מגילה כו' דשרי למכור ס"ת בשביל לימוד תורה ונשואין יש גם בע"ז י"ג דהתירו לילך לארץ העמים בשביל שני דברים אלו וכ' רמב"ן בס' ת"ה מביאו בב"י יו"ד סי' שע"ב דרק בטומאה דרבנן התירו אבל שיבטל הוא מ"ע בשביל נישואי ב"א שאינה מוטלת עליו לא ידענא ואף שכ' הב"ש אה"ע סי' ע"א בשם תשו' רש"ך ומהרי"ק שורש קמ"ח דכופין את הקרובים להשיא קרוביהם המעיין במהרי"ק יראה דרק מתורת כופין על הצדקה קאתי עלה וע' ת' מהרשד"ם אה"ע סי' קצ"ד דאין שום חיוב על האחים להשיא אחותיהם זולת מדרך חסד משום וחרפה לא נשא על קרובו והגע עצמך אם יהי' לא' מעות על תפילין או אתרוג וכי יעלה על הדעת שיתן מעות זו לצדקה והוא יבטל ממ"ע וא"כ לפע"ד אפי' בלא נדר בנ"ד צריך לכתוב בראשונה ס"ת אמנם י"ל לשי' הבנ"י הנ"ל דבפ"א שכותב ס"ת קיים מצוה זו א"כ י"ל דנשואי ב"א קודם דהוי מצוה עוברת דבכל רגע מצוה ומשא"כ מ"ע דכתבו אינה עוברת שיוכל לקיימה לאח"ז ובזה מיושב הא דנקט בגמ' הטעם משום לשבת יצרה ולא נקט משום פרו ורבו ע' ח"ץ שבט"ז אה"ע סי' א' ולנ"ל י"ל דדוקא משום לשבת שהוא בכל

רגע והוו עוברת התירו למכור ס"ת ומשא"כ משום פרו ורבו שאינה עוברת דבפ"א קיים מצוה זו לא התירו וא"ש:

לסי' י' במ"ש מד' הרש"ז בקו"א סי' י"ח לע"ד דברי הרש"ז שגבו ממני מהא דחולין י' ע"ב א"ה תיבעי נמי בדיקת חכם ע"א נאמן באיסורין א"ה מעיקרא נמי לא הא אר"י ל"א להראות סכין לחכם אלא מפני כבודו של חכם וליכא למימר דמיירי בשוחט לעצמו דהרי כ' איהו גופי' דבשוחט לעצמו אפי' יודע רק דיני שחיטה ואינו חכם בלא"ה א"צ להראות סכינו לחכם ע"ש וע"כ דמיירי במוכר לאחרים וא"כ אמאי נאמן בעצמו על הבדיקות שבין כל חדא וחדא והרי טבח אינו נאמן לדבריו משורת הדין בלי שיראה עכ"פ ליודעי דת ודין וצ"ע. וד"א אעיר ברש"י שם ד"ה ע"א שכ' וז"ל דכל יחיד ויחיד האמינתו תורה וזבחת מבקרך ומצאנך ושחט את בן הבקר ואכלו כהנים על ידו ומאז שמעתי להקשות ממורי הגאון שליט"א דהרי קרא דושחט בעולה קאי שכולה כליל ואם נדחוק דכוונת רש"י אשאר קרבנות דנפקי ג"כ מושחט אכתי למה לא יליף מעולה גופה דאיך רשאים הכהנים להקריבה שמא ניבלה הישראל בשחיטתה וע"כ דנאמן ונלע"ד דלכאורה איך יליף מוזבחת והרי מיירי בשוחט לעצמו עי' לקמן פ"ד יכול יקח אדם מן השוק ויאכל ת"ל וזבחת ודו"ק אמנם הרי איכא זרוע ולחיים וקיבה דאכלי כהנים וכן מושחט לחודא ג"כ אין ראי' כ"כ די"ל דבשעה שאדם מביא קרבן בהתחרטו על עבירה שעשה בודאי לא חשוד להכשיל כהנים באיסור הקרבה וע' ב"י א"ח סוסי' תקפ"ו ומעתה לולי מוראה נלע"ד להגי' ברש"י כך האמינתו תורה ושחט את בן הבקר (ור"ל מהא דכהנים מקריבין) אמנם מזה אין ראי' כ"כ דשמא בקרבן שאני וכנ"ל ולזה מביא מוזבחת דמיירי בחולין ואכלו כהנים זרוע ולחיים וקיבה וע"כ דע"א נאמן באיסורין ולפי"ז קרא דושחט צ"ל מוקדם ברש"י (כמו שהוא מוקדם בפסוק) וקאי ואכלו כהנים אוזבחת וא"ש: לסי' י"א במ"ש מסי' תי"ד סעי' ב' דקטן מערב לעצמו לע"ד משם אין ראי' דיש לפרש שאחרים יניחו עליו אבל מוכח כן מסעי' א' שכ' ואפי' עירבו עירוב אחר ומשמע שיכולין בעצמו לערב ואם די"ל דקאי אעבדו ושפחתו הכנענים אבל בריטב"א דף פ"ב ע"ב ד"ה ת"ר מפורש דקאי אבנו ובתו הקטנים וע' תוס' עירובין פ' ע"ב ד"ה על כ' ג"כ דעבדים יכולין לערב לעצמם מסבר דסתמא דמילתא תקינו להו רבנן זיכוי לענין עירוב אפי' כשאין רבם אצלם וזה הטעם שייך גם בבנו ובתו הקטנים ומ"ש אהא דהשמיטו הפוסקים הא דירושלמי נלע"ד משום דשמואל הוא דקאמר לה להך מימרא וי"ל דאזיל לשיטתי' עירובין פ' ע"א דסובר דבעירובי תחומין א"צ לזכות ובתוס' שם ד"ה רב דתחומין קיל דלא קנו רשות אחרים היא וכו' ועוד כיון דעירובי תחומין אין מערבין

אלא מדעתו אמירתו כשהוא אומר צא וערב לי חשובה כזכי' ע"ש וא"כ לדידי' בקטן שהגיע לעונת הפעוטות בגיטין נ"ו שיש לו קנין במטלטלים עירובו עירוב ואף שאין דעת אחרת מקנה כיון שאין זה קנין גמור ומשא"כ לדידן דפסקינן כרב שם דצריך לזכות דהוי קנין גמור אין עירוב הקטן כלום ומשום דאין כאן דעת אחרת מקנה ול"ד לשיתופי מבואות דיש דעת אחרת מקנה וע' ריטב"א:

לסי' ט"ו במ"ש בתשו' ב"ש ושואל שבנוב"י לפע"ד צ"ע אדברי השואל דלדבריו אמאי סובר רב בעדים שאין יכולים לחתום מקרעים להם נייר חלק ולא בכתב עג"כ וכמ"ש בפנ"י והא רב סובר זבחים ק"ו ובכורות מ' מב"מ אינו חוצץ וא"כ לדידי' כעג"כ הוי כתב ואמאי בעי דוקא תקנתא דמקרעים וע"כ דאין תלוי בזה ומיהו לדבריו מיושב קו' תוס' שם ע"ב ד"ה מקרעים דהא הוי כתב עג"כ ע"ש ולנ"ל א"ש דשריטה ודאי אין בו ממש ול"ה חציצה והנה בגוף הדין אי פוסל חציצה תלי לה בתשו' גבעת פנחס סי' נ"ו במחלוקת ר"י ור"ש סוטה ל"ה או על דוקא ולר"ש על לאו דוקא ובסוף כ' דאפי' ר"י מודה בכל מקום דעל לאו דוקא ורק היכא דיש קרא יתירא ע"ש ולי צ"ע מהא דנזיר ס"ד בטומאה צפה דטהור משום דכתיב השורץ על הארץ הרי דעל דוקא ואף ר"ס סובר דרשה זו ועי' תוס' שם סוף דף ס"ו נסתפקו אי צפה באויר הוי ג"כ צף וע' כעין זה סוטה מ"ה בעי ר' ירמי' צפו עומרין לתוך שדהו מהו אויר שדה כשדה דמי או לא ע"ש ומיהו מ"ש עוד בגב"פ דלא פסיל חציצה מטעם דמחובר לקלף ובטל לגבי' והביא ראיות לזה נראה עיקר ועי' סוכה ל"ז שאני התם כיון דחברי' כגופו' דמי: לסי' ט"ז במ"ש ד' הב"ח סי' ל"ח כדבריו מבואר בתשו' פרח מטה אהרן ח"א סוס"י נ"א והביא ראי' מחו"מ סי' ע"ג דנשבעין על כפירה דהמתנת הזמן ומוכח דהוי כממון וע' נחלת צבי סו' רצ"ב העיר מעצמו בזה ועוד מכמה מקומות:

לסי' י"ט במ"ש קו' פ"י על תוס' מכות ז' נראה דיסוד קו' תוס' הוא על גמרא דשבועות ח' דפריך אי במזיד בר קטלא הוא או בשוגג בר גלות הוא ומשני במזיד ולא אתרו בי' ובזה דחיתי ד' הפנ"י שמיישב קו' תוס' דמשו"ה לא משני בגמרא במזיד ולא אתרו בי' דנראה דגם בלא אתרו בי' חויב עכ"פ כרת או מיתה בידי"ש ע"ש דלדבריו תיקשי אגמרא שבועות הנ"ל דמשני כן וע"כ לומר דסברת הגמרא הוא דאין זה תרתי רשעיות כיון דאין שניהם בידי אדם ושפיר י"ל דניבעי ג"כ קרבן לכפרה א"כ גם תוס' מקשו שפיר דהו"א דאף דחייב מיתה בידי"ש הו"א דכשעשה תשובה וגלה מעצמו יועיל עליו קמ"ל קרא וע"ע עירוכין ט"ז במזיד ולא אתרו בי' וכן יפלא על כמה אחרונים שניסו לדחות קו' תוס' ולא הרגישו שבדחי' זו יקשה עליהם ד' גמרא הנ"ל. ובעיקר ד' פנ"י הנ"ל שכ' בדרך אפשר

אם חייב כרת או מיתה בידי"ש בלא אתרו בי' יש להביא ראי' מהא דמכניסין אותו לכיפה דאיס"ד דפטור בידי"ש א"כ איך מותר להכניסו כיפה ולגרום לו מיתה וכהא דמקשה בסנהדרין פ"ב ע"ב מי איכא מידי דרחמנא פטרי' ואנן ניקום ונקטול לי' וכו' ע"ש ואכתי תיקשי מהורג נפש שלא בעדים דמכניסין אותו לכיפה וע"כ דבזה חייב מיתה בידי"ש וע' רש"י בראשית ט' על פסוק ומיד האדם ושמות כ"א על פסוק והאלקים אינה לידו דאף בלא עדים מחויב מיתה בידי"ש והפלא על הפני"י שנסתפק בזה:

לסי':

כ במ"ש אם בגוי שייך ביטול מקח ע' ת' חת"ס סי' ק"ס ד"ה אלא בנידון כ' כפשיטות דשייך בגוי ביטול מקח:

לסי' כ"א במה דפשיטא לי' למורי הגאון שליט"א דסתם כהנים יודעים כל דיני עבודה כ"כ בבעה"ט ריש פרשה צו ועי' שבת כ' א כהנים זריזים הם וברש"י מפורש כן אבל צ"ע מהא דיומא י"ח א' במשנה או שמא לא למדת ובגמ' שם מקשה רק אכ"ג ומי מוקמי' כ"ג כה"ג משום דכתיב והכהן הגדול מאחיו ע"ש וע' משנה הוריות י"ג קודם לכה"ג עם הארץ אמנם י"ל דעכ"פ דין פיגול דמפורש בקרא ודאי ידעי וכהא דאמרי' בעלמא זיל קרי בי רב הוא וא"ש ושו"ר באו"ז הגדול ה' פסחים סוסי' רכ"ג הק' אהא דכ"ג שאמר פיגול נאמן והא א"א מע"ר וכ' דליכא למימר שסבר שמותר לפגל דהא לא נהירא כלל (נראה דכוונתו כמ"ש דמפורש בקרא) ותו דהא כהנים זריזים הם ופרש"י וכו' (כוונתו לשבת כ' הנ"ל) ועתה מצאתי בתשו' הרשב"א ח"ה סי' רל"ט בהגהות הג' מהר"ח פאלאג'י אריכות בזה והביא מתוס' חולין סוף דף קל"ב ד"ה ולאו ומשנה י"ב פ"ג דביכורים ותוס' חדשים חלה פ"ד מ"ח וזוהר חדש על פסוק ורות דבקה בה ע"ש וד' או"ז הנ"ל צע"ג דהרי במנחות מ"ט א' מוקי אביי להא דכהנים שפיגלו במקדש באומר מותר ואיך לא הרגיש האו"ז בזה אמנם נראה למעיין באו"ז דלא הי' לפניו בגמרא מן אמר רבא ומותבי' וכו' עד מתיב ר"ז ע"ש. ולולי ד' מורי הגאון שליט"א הי' נ"ל ליישב בהיפך דאף דסובר אביי אומר מותר קרוב לאונס הוא ולי"ל סברת רבא דאיבע"ל ללמוד זה דוקא בסתם אדם דלאו כל אדם זוכה ללמוד ומשא"כ במי שמקבל עליו משרה שגופי תורה תלוים בה בודאי צריך ללמוד טרם גשתו לעבודתו כל דיני עבודה ואם לא למד בודאי קרוב מזיד הוא ותדע דאם מי שאינו בקי בחכמת הרפואה יתן סמים לחולה וימיתהו בהם נדוניהו בקרוב לאונס זה ודאי לא ניתן להאמר כלל ומשו"ה בהא דב"מ קט"ז דמיירי בסתם אדם שפיר כ' תוס' דהוי זכי' בטעות ומשא"כ בהא דמנחות מ"ט דמיירי בכהן שבעבודתו תלוים כמה גופי תורה אם לא למד בודאי קרוב למזיד הוא דהי' לו מקודם ללמוד דיני עבודה וע' כתובות

ק"ח ת"ח המלמדים הלכות שחיטה לכהנים ולזה שפיר משני באומר מותר ובזה מיושב הא דקתני הכהנים שפיגלו והרי שחיטה בזר כשירה ויצוייר ד"ז אף בישראל וכבר ראיתי למחברים שהרגישו בזה ולנ"ל א"ש דבישראל לא שייך למיתני שוגגים פטורים דבאומר מותר ליכא לאוקמי דהוי קרוב לאונס אחרי שע"י מקרה שחט ול"ש לומר אבע"ל ללמוד וזה מסתבר והא דבאמת פטור בכהן בשוגג מלשלם עי' שי"ק בירושלמי פ"ה ה"ה דגיטין מה שתי' אליבא דרבא ומתיישב גם אליבא דאביי:

לסי' הנ"ל במ"ש מע"ז נ"ג אדעתא דעכו"ם לא זבין לע"ד הפירוש בגמרא דחיישי' שמא אדעתא דעכו"ם לא זבין אבל אין זה ודאי ושו"ר כן בישויע"ק בקו"א לה' פסח אמנם בס' שושנת יעקב לח"מ סי' רל"א פי' כד' מורי דהוא ודאי אלא דראייתו שם מהא דע"ז כ"ב אם איתא דפלח לה לא הוה מזבין לה ע"ש ולע"ד אין זה ראי' דהתם מיירי שמוכרה לשחיטה שפיר אמרי' דודאי אם פלח לה לא מזבין לה משא"כ הכא דמיירי שמוכרה סתם אין זה מוכרח דשמא גם אדעתא דעכו"ם מזבין לה ומשום דסובר איידי דדמי' יקרים לעכו"ם מזבין לה עי' לעיל מ"ג א' ובתוס' שם:

לסי' כ"ג שאלה כזו מוזכר בתשו' מהר"ם שיק א"ח סי' רי"ט ואסר ג"כ אלא שבסוף צידד להתיר בהפ"מ לבטלו ברוב:

לסי' ס"ג בד' נוב"י הערותי מאז מגיטין פ"ח א' ת"ר חניכת אבות כו' ג' דורות כשר כו' מאי קרא כי תוליד בנים ובני בנים ע"ש הרי דגם הראשון בכלל לשון ג' דורות וערש"י שכ' וב"ב היינו דור ג' ומזה צע"ק על רשב"ם ב"ב פ' ע"א ד"ה והא לאמה שכ' ב"ב שניים הם לזקנים וי"ל: לסי' ס"ד במ"ש מאב"מ סי' כ"ז שתמה על הסמ"ע סי' פ"ח עי' ת' בית יעקב סי' קי"ג הרבה ג"כ לתמוה עליו:

לסי' ס"ז בדין היתר נדר סתם שבעת צרה ע' רדב"ז ח"א סי' רצ"א דמשמע בפשיטות להתיר ובדין נדרי צדקה ע' תשב"ץ ח"ב סי' קל"א בא' שנדר סתם בעת צרה לחלק לעניים וכ' בפשיטות להתיר:

לסי' ע"ג בד' התשב"ץ ורד"ך עי' בתשו' פרח מט"א ח"א סי' מ"ד מחבילות תשו' האחרונים וע' ת' שער אפרים סי' ס"ז ומהרשד"ם סי צ"א וסי' קל"א שצידדו הרבה בזה וע' ת' הרשב"ש סי' ק"ע נשאל בעובדא דתשב"ץ ופסק כמותו ולא הביא כלל מדברי אביו ובמ"ש מורי הגאון שליט"א להוכיח דלכ"ע בקונם אם איני מגרשך רשאי להחזירה כ"כ גם בתשו' רדב"ז ח"א סי' קכ"ו אבל במ"ש להוכיח מזה דלא כתשב"ץ צ"ע דהרי בתשב"ץ גופי' ח"ב סי' קס"ג בסוף התשובה בא' שנשבע שלא יהי' ש"ץ במיורקא כ' דאם אמר עד שאצא ממיורקא יש לו תקנה ליצא משם ויחזור אבל אם אמר כ"ז שאהי' במיורקא

אסור אף יצא וחזר כדמוכח בנדרים בפ' בפ' השותפין (לא ידעתי כעת מקומה) והנה ד"ז לכאורה הוא ממש כדין דקונם אם איני מגרשך הרי דאף דהקיל אם אמר עד שאצא אפ"ה החמיר בדין דיין יו"ד סי' רי"ח וע"כ דשאני בין הא דסו' רי"ח דהנדר בודאי חל אלא שאנו דנין על פרטי התפשטותו אם גם על זה שלא פירש חל אמרי' מכח האומדנא להחמיר ומשא"כ בקונם אם אינו מגרשך ובהא דעד שאצא ממיורקא דלאחר שגירשה ולאחר שיצא ממיורקא אם לא מכח האומדנא אין לנדר חלות כלל אז אין בכחו לחול מחדש מחמת האומדנא. ובגוף השאלה ע' ת' מהרשד"ם יו"ד סי' קי"ב בשנים שנשבעו ליסע לעיר פלוני ויבררו להם דיינים בזבל"א ויקיימו ככל אשר יפסקו הדיינים או השליש שיבררו להם הנבררים (אם לא יבאו לעמק השוה) ואח"כ חזר א' מהנבררים ולא רצה לדון בדבר וכ' הרשד"ם דלא יצא ידי שבועתו עד שיברר לו דיין אחר כזה שידון ויתנו פסק ויקיים הפסק וכ"ז שלא יהי' להם פסק ויקיימוהו לא יצאו ידי שבועה דכיון שנשבע לטובת חבירו בודאי ע"ד זה נשבע שיפסקו המריבות ויהי' שלום ביניהם והביא ראי' ממהרי"ק שורש קי"ג דנשבע לטובת חבירו לא יצא עד שיקוים כוונת השבועה ע"ש הרי דאף דרשד"ם לא ברירא לי' הא דתשב"ץ אפ"ה החמיר בדין זה מטעם דנשבע לטובת חבירו וא"כ ה"נ בד"ז דלא יצא ידי שבועה עד שישתדל להשיג בורר כזה שירוצה בשליש ויתן פסק ויקוים כפי הפסק ואם שלכאורה יש לחלק אבל המעיין לאשורו יראה כמ"ש וחילוק זה כ' הרשד"ם גם בחו"מ סי' רצ"ט ובמ"ש על פיה"מ להר"מ ע' נתיבות לשבת סי' י' וכפי"מ שפירש ד' הגמרא ל"ק כלל וד"א צ"ע על הר"ם ז"ל שהשמיט ד"ז דאבל הוא שהדיר את אשתו:

לסי' ע"ז במ"ש מא"ח סי' קנ"ג סעי' כ' כ"כ גם בתשו' שארית יוסף למהר"י כהן סי'... ובטעם שהביא בשם שו"ת שו"מ כבר קדמו בתשו' מהרש"ך ספר ב' סי' ח':

לסי' ע"ט במ"ש מורי הגאון שליט"א בסברא דקרש שזכה לינתן בצפון דהוא משום דשלחן בצפון וכו' כ"כ גם בקרבן עדה לירושלמי שבת פי"ב ה"ג: לסי' פ"ד במ"ש לענין רב ותלמידו אם כשרים לחליצה ע' ת' משפטי שמואל סי' ק' דכ' דכיון דהדיוטות כשרים ה"ה הרב ותלמיד ובפרט אם אינו מלמדו בשעת מעשה דהמרדכי (הוא דינא דש"ע סי' י"ח) מכשיר:

לסי' פ"ה לענין נדרה האשה ושתק הבעל ע' תשו' הרשב"ש סי' קנ"ו כ' בפשיטות באשה שנדרה להקדש ולעניים בחולייה והבעל שתק דאין זו כלום: לסי' פ"ו בד' נתה"מ ר"ס קפ"ו דדוקא בשכר ע' מהרשד"ם חו"מ סי' קכ"ב בא' שהי' לו פאטור במקום אחר ומכר סחורתו לעכו"ם על זמן ולא תבעו בזמנו ואח"כ נשבר העכו"ם (אינזאלוועגט) דחייב

דהוה פושע שהי' לו לתובעו בזמנו וע"ש דדוקא בפאטור בשכר ולכאורה הא ש"ח ג"כ חייב בפשיעה ולד' נתה"מ דבחנם יכול לחזור בו א"ש:

לסי' צ"א במ"ש משבו"י לענין שתדלנות ע' תשו' רשד"ם סי' נ"ח בראובן שהתחייב לשמעון בשטר כו"כ אם ישתדל אצל הממשלה שיקח לוי המכס שכ' דל"ה אסמכתא אמנם בתנאי שיאמרו היודעים שראוי ליתן סך כזה עבור זה ואי לא הוי גוזמא דמשמע דלא כשבו"י:

לסי':

צ"ו במ"ש מגיטין מ"ב עבדי שהי' כבר עי' תשו' ראנ"ח ח"ב סי' פ"ג בהגה בא' שכ' בחנות שלו שי"ל שהי' כבר שלו והביא מגיטין הנ"ל ועי' זבחים כ"ו א' הפר שהי' כבר ושם קי"ג ב' מחלוקת בזה אי דרשי' חריבה שהיתה כבר ור"י לי"ל דרשה זו וקצ"ע דבמנחות ט' ב' סובר ר"י בעצמו המנחה שהיתה כבר:

לסי':

ק' בקו' הרש"ש על ירושלמי פסחים פ' ע"פ נלע"ד לחומר הנושא עפ"י ד' ירושלמי שביעית פ"ד מאימתי אדם זוכה בפירותיו בשביעית ר' ירמי' סבר מימר משיתנם בתוך כליו ר' יוסי סבר אפי' נתנם לתוך כליו לא זכה בהו דאיהו סבר דאינין דידי' ולית אינין דידי' וע' מח"א ה' קנין משיכה סי' ה' דר' יוסי סבר דחצר משום יד ואין קונה שלא מדעתו ור' ירמי' סובר משום שליחות וקונה שלא מדעתו ולזה שפיר מספ"ל לירושלמי אם יוצאין ביין של שביעית דאולי הו"ל כגזל כיון שאינו זוכה בו מתורת הפקר כ"א בתורת שלו וכהא דעודר בנכסי הגר וכסבור שהם שלו דלא קנה וכמח"א הנ"ל ובזה מיושב סוף ד' ירושלמי תני ר' אושעיא יוצאין ביין של שביעית משום דר' אושעיא כשיטתי' גיטין ע"ז ע"ב דחצר משום שליחות ושפיר קונה אף שלא מדעתו וכמח"א הנ"ל ואף דבמסקנא קאמר דכ"ע חצר משום ידה איתרבאי י"ל עפ"י מ"ש בפנ"י ב"מ סוף דף י' דעיקר מחלוקת אם חצר משום יד או משום שליחות הוא בממונא אבל בגט לכ"ע ל"א משום שליחות דחוב הוא לה (ולא כרש"י ותוס' שם) ע"ש א"כ י"ל דמתחלה קאמר דאף בגט פליגי וכרש"י ותוס' וע"ז דחי לא דכ"ע בגט משום ידה וכפנ"י הנ"ל דבגט ל"ש שליחות דחוב הוא לה וכפנ"י הנ"ל אבל בממונא שפיר אי"ל לר' אושעיא משום שליחות ובזה יובן במאי פליגי הס"ד והמסקנא דהס"ד קי"ל בר' אושעיא דיוצאין ביין של שביעית כירושלמי דע"פ הנ"ל וע"כ דאי"ל חצר משום שליחות וכנ"ל ולזה רצה לאוקמי גם פלוגתא דגיטין בזה ודחי דבגיטין גם ר' אושעיא מודה וכפנ"י ובהכי א"ש שי' הרי"ף והרמב"ם דאי"ל משום שליחות (ע' מח"א ה' קנין חצר סי' א' אות כ"א) שלא

יסתרו מגמרא הנ"ל דהכא קאי לענין גיטין דוקא. וכה ראיתי בבי"צ יו"ד ח"ב סי' פ"א חידש דלכתחלה אסור לזכות בפירות של שביעית שיהי' שלו רק בתורת הפקר ואף אלו שלקטן והביאן לביתו לצורך אכילתו צריך לאוכלן בתורת הפקר ולדידי' צ"ל הא דאמרי' קידושין נ"ב דמקדש בפירות שביעית מקודשת וברש"י ותוס' שם דהוי כשלו דזה רק בדיעבד אבל לכתחלה צריך לכוין בתורת הפקר ואסור לקדש לכתחלה בפירות שביעית וא"כ י"ל דזה הוא דבעי בירושלמי אם יוצאין ידי ד' כוסות בשל הפקר אמנם ר' אושעיא פשיט להיתר דצורך מצוה הוי ג"כ כאכילה ורשאי ליקח יין של שביעית ואי משום דל"ה לכם י"ל דס"ל דל"ב לכם בד' כוסות וכמ"ש באמת ברש"ש הנ"ל. והנה לבי"צ הנ"ל אין יוצאין באתרוג שביעית לכתחלה דבאתרוג בעי' לכם וצ"ל בהא דסוכה ל"ז דמיירי בעבר הע"ה וזכה ושוב הוי שלו אבל לכתחלה אסור לזכות בו בתורת שלו. ושו"ר שירושלמי הנ"ל הוא ג"כ בשבת פ' המוציא הלכה א' ושם פי' בפנ"מ ומראה"פ דמיירי בבעה"ב שנשאר לו לאחר הביעור ואפ"ה מותר לר' אושעיא משום דמצוה קאעביד וא"ש בפשיטות. ובמ"ש מורי הגאון שליט"א אם לוקחין שלמים מדמי שביעית עי' תוספתא דשביעית פ"ז שביעית אין לוקחין בה זבחי שלמים, במ"ש מט"א ר"ה ט"ו ע' תשב"ץ ח"ב סי' רמ"ז העיר בזה ובכל ד' הט"א שם:

לסי' ק"ו אות ג' בדין שם שלא כסדרן ע' תשו' רדב"ז ח"ד סי' שס"ג וח"ה סי' שני אלפים קכ"א כ' בפשיטות דא"צ כסדרן והנה בתשו' ד"ח יו"ד סי' קכ"ח הביא ראי' דל"ב כסדרן מהא דיומא ל"ח א' במשנה וברש"י דבן קמצר כ' שם של ד' אותיות כא' ולע"ד יש לדחות ראי' זו דכאחד י"ל דהוי כסדרן ושלא כסדרן הוי רק אם כ' אות המאוחר קודם למוקדם וע' כריתות כ' א' נהי דאקדומי לא מקדים אחורי נמי לא מאחר וכן יורה לשון המג"א סי' ל"ב ס"ק נ"ז שכ' באיסור פרשיות הנדפסים משום דא"א לצמצם ופעמים שנדפס האות הא' קודם לראשון ולכאורה למה לו לטעם זה ותפ"ל דאפי' נדפסים כאחת הו"ל שלכ"ס וע"כ דס"ל דכא' הוי כסדרן מיהו מכ"ד משמע דכא' הוי שלכ"ס עי' ר"ה ל"ד ב' שמע ט' תקיעות מט' בנ"א כא' לא יצא לגי' רוב הפוסקים ע' סי' תקפ"ח סעי' ג' וע' נדה ס"ב במשנה או שלא כסדרן וע' תוס' תמורה ד' א' ד"ה ואתמר בסופו שכ' ליכא לאו אלא עשה שהרי בב"א הן וצ"ע:

לסי' קי"ב ד"ה ומ"ש, ולע"ד ראי' לד' הח"ץ כפי שאסברי' מורי הגאון שליט"א דהחשש הוא משום הולד מהא דגיטין פ"ג ע"א גבי מגרש אשתו חוץ מפלוני דאמרי' נענה ר"ע ואמר הרי שהלכה זו ונישאת לא' מן השוק והי' לה בנים ונתארמלה או נתגרשה ועמדה ונישאת לזה שנאסרה עליו לא נמצא גט בטל ובני' ממזרים ע"ש הרי דר"ע אוסרה

להינשא מחשש שמא יתגלה אח"כ שהגט בטל ובני' ממזרים ואף דאמרי' דאית לי' פירכא היינו משום שבידה שלא לעבור על התנאי אבל היכא שיש לחוש שיתגלה אח"כ האיסור מעצמו משמע דודאי חיישי' ולא העלתיו על כור הבחינה ובאתי רק לעורר: לסי' קי"ד ד"ה וראיתי במ"ש מתוס' תמורה כ"ג דאף לרבי לא עשו תקנה בקדשים כ"א כשיש ריוח בדבר בחי' הקשיתי ע"ד תוס' הנ"ל דא"כ מאי פריך שם רב משרשיא מהא דאין אוכלין עמה חולין ותרומה כדי שלא יבא לידי אכילה גסה והרי אין שום ריוח מצוה בדבר בזה שיאכל עמה חולין ותרומה ושו"ר לרש"ש שהעיר בזה ונלע"ד ליישב דהנה לכאורה אטו בשופטני עסקי' שיש לו די אכילה בשירי מנחות בחנם וירצה לאכול חולין השוים דמי או תרומה שג"כ יש להם קצת דמים וע"כ דמיירי ברוצה לאכול חולין או תרומה מדברים כאלו שמעוררים תאות אכילה וכדומה להם כדי שיאכל השירי מנחות לתיאבון ושוב הוי שפיר מצוה דכתיב למשחה כדרך שהמלכים אוכלין ע' זבחים צ' ב' במשנה ושם צ"א בגמרא ובזה שפיר הוי סיפא דומיא דרישא שאוכל עמה חולין ותרומה כדי שיהא נאכל על השובע דזה ג"כ מטעם למשחה כרש"י פסחים קי"ט ב' ד"ה כגון וקמ"ל בסיפא כיון דיש חשש שיבא לידי נותר אסור לאכול חולין ותרומה ואף דלא מקיים עי"ז למשחה משום דעשו תקנה בקדשים ושפיר מקשה:

לסי' קכ"ו במוסגר במ"ש בשם חוו"ד סוס"י קס"ו דלעולם אסור כבר קדמו לחוו"ד בסברא זו בתשו' מהרי"ט ח"א סי' קי"ז ד"ה ועוד וע' תשו' פרח מט"א ח"ב סי' ע"ו:

לסי' קל"ו במ"ש ע"ד נתה"מ סי' ס"א ומה שהק' מורי שליט"א דא"כ אמאי לא מועיל כל המתלקט דהרי לבתר התקנה יוכל לפדות דשאב"ר וא"כ חל הפדיון לאחר שנלקט ויועיל גם מעכשיו לענ"ד י"ל דענין זה שהיכא שמועיל אח"כ מועיל גם למפרע הוא כמו מגו וא"כ י"ל דכ"ז דוקא היכא שמועיל אח"כ מה"ת אבל אם מה שמועיל אח"כ הוא רק מתקנה ל"ש לומר בזה מגו שיועיל גם למפרע וכמו דמצינו להיפך בקני את וחמור דאמרי' דמתוך דלא קנה חמור לא קנה כלום ואפ"ה אמרי' בב"ב קמ"ג א' דהיכא דמדאו' קנה אלא שמדרבנן לא קנה לא אמרי' מתוך ולזה נתכוין הבית שמואל אה"ע סי' ל"א ס"ק י"ז ומטעם דבדרבנן ל"א מגו ה"נ בזה דמה שמועיל אח"כ היא רק מתקנתא ל"א מגו שיועיל גם למפרע. וד"א צ"ע על ט"ז א"ח סי' ת"מ סוס"ק ב' במ"ש דהא קיי"ל דל"א ברירה דאורייתא ע"ש והרי שם ל"ב שיוברר למפרע וסגי במכאן ולהבא ובזה לכ"ע יש ברירה וצ"ע:

לסי' קל"ז במ"ש בתשו' ואו"ב ומהר"ם לובלין דהיכא שנכתב בהרשאה סימני הגט גם ריב"ש מודה דהוי קיום ע' תשו' מהריב"ל ספר ג' סי' כ"ד בשאלה כזו שנזכר בהרשאה

סימני הגט וכ' דלא מצא דין זה זולת בתשו' הריב"ש סי' שי"ח (הנ"ל) דלא הוי קיום ומוכח דלא ס"ל כגאו"ב ומהרמ"ל הנ"ל: לסי' קמ"ה בראי' שהביא מורי הגאון שליט"א מתוס' נדה כ"ג ראיתי בשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' שע"ח הביאה בשם רב א' ודחאה דכוונת תוס' הוא שאינו חי יב"ח שלא יעשה טריפה במשך הזמן והרואה בפי' הרא"ש שסביב הגמרא שכ' דלא חיי כולי האי שתהא ראוי' לביאה או לצאת מידי טריפה (והוא מתאים לד' תוס') יראה שפירוש זה אינו עולה יפה בדבריו. אבל גם במה שהביא מורי הגאון שליט"א בדבריהם דהוי ודאי טריפה יש לדון ולומר דכוונת תוס' הוא דהוי ס' טריפה וכיון דאינו חי יב"ח להוציא מידי ספק ההורגה פטור ולזה מטין ד' הרא"ש הנ"ל והא דחיישי' כאן יותר לטריפה מבכל מקום דהרגי' הרוצח ול"ח דילמא טריפה הוא י"ל משום דבעלמא אזלי' בתר רוב אנשים שאינם טריפות אבל זה שנשתנה צורתו לבהמה יצא מכלל רוב וחיישי' שפיר לס' טריפה וכ"כ בס' ערוך לנר ומעתה י"ל דבעופות הללו שכולם כך ואין בהם שינוי ל"ח לטריפה. ובגוף ד' תוס' הנ"ל י"ל דכוונתם דכיון דאינו יכול להתקיים הוי כטריפה לענין רציחה אבל לא שיהי' טריפה ממש וכן משמע מד' פירוש הרא"ש שכ' ותימה וכו' אבל זה אינו מתקיים יב"ח אבל פחות מתקיים והוי "כטריפה" משמע דאינו טריפה ממש ומה שהק' מורי הגאון שליט"א דלא גרע מגוסס בידי שמים דההורגו חייב לענ"ד יש לחלק דגוסס נברא בגוף חזק שיכול להתקיים ככל אדם ולזה אף שהוא עתה גוסס וקרבו ימיו למות מ"מ לא חילקה תורה בין הורג רך בשנים לזקן ברגע אחרונה של חייו הקצובים כיון שעכ"פ באיזה זמן הי' יכול לחיות משא"כ בבהמה במיעי אשה שנבנה במבנה גו כזה שלא יוכל לחיות זה דינו כטריפה וע' מנ"ח מ"ע ל"ד ועי' כעין זה מנחות ל"ז במי שנברא בשני ראשים דפטור מה' סלעים וכ' רש"י ד"ה אך וז"ל והאי נמי כנטרף דמי שהרי לא יחי' ע"ש ומשמע מפשטות דבריו דלא מטעם כל יתר כנטול אתי עלה דזה טריפה ממש הוא אלא דכיון דאינו יכול לחיות הוי כטריפה והתורה לא חייבה בפדיון כ"א בבר קיימא וה"נ לא חייבה תורה ההורג מי שאינו יכול לחיות והנה בתשו' מהרש"ם הנ"ל הבין דכוונת מורי שליט"א בראייתו מתוס' הנ"ל הוא דזה בעצמו שאינו יכול לחיות הוי טריפות ולזה הביא הוא מסוגיא דמסוכנת חולין ל"ז א' דאף מה שאינו יכול לחיות אינו טריפה וכוונת מורי הגאון שליט"א מבוארת דחשש שמא יש בגופו איזה טריפות מתולדה אבל לא עלה על דעתו שהטריפות הוא מה שאינו יכול לחיות ולזה הראי' ממסוכנת אינה מכרעת דהתם אין בה שום ריעותא בגופה רק שאינה יכולה לחיות וזה אינו טריפות דאין לנו אלא מה שמנו חכמים. וע' ת' רדב"ז ח"ד סי' קמ"ח בנפלו הנוצות שכ' השואל לחוש מחמת שאמר לו הערבי שחושש שמא

ימותו מרוב שומן דשמא מחמת טריפה הוא זה וטריפה אינה חי' והשיב ומה שאמר לך הערבי שמא תמות מחמת השומן וכי מפני השמא של הערבי אתה בא לחדש לך חומרא ע"ש. וד"א אני תמה על ס' הלכות קטנות סי' ל"ז שכ' דההורג חרש ושוטה פטור ובמח"כ שכח לפי שעה ד' תוס' נדה הנ"ל דמשמע מדבריהם דאילו חי יב"ח הי' חייב ההורגה אף דבהמה במיעי אשה שוטה גמור הוא:

לסי' קנ"א ד"ה ועפ"י, בד' מורי הגאון שליט"א יתיישב לי לשון הר"ם ז"ל פ"ח מה' כלי המקדש שכ' חוץ מן האבנט מפני שהוא שעטנז ואסור לכה"ד ללובשו אלא בשעת עבודה ותמה השואל ברדב"ז בלשונות הר"מ סי' צ"ט דהרי גם אבניטו של כה"ג הי' כלאים ולמה פרט כס"ד ע"ש ולנ"ל יתכן דסובר הר"מ דכ"ג רשאי לילך גם באבנט כיון דחזי לשאול בו באו"ת ומשא"כ בכה"ד דאינו שואל באו"ת אסור וא"ש. וד"א צע"ג על רדב"ז הנ"ל שיישב קו' השואל השניי' אהא דפרט הר"ם ז"ל אבנט והרי גם החשן ואפוד היו כלאים ותי' דחשן ואפוד הי' מכ"ח חוטים והי' קשים ואין בהם משום כלאים ומותר ללובשם אפי' שלא בשעת עבודה אבל אבנט רך הוא ואינו קשה ויש בו כלאים של תורה ע"ש והרי שי' הרמב"ם פ"י מכלאים הי"ג דבלבישה אסור אפי' בקשין ולא הותר רק בהעלאה ומלבד זה הרי עיקר הדבר דבגדי כהונה קשים הם נאמרה בגמרא יומא ס"ט אאבנט ע"ש דמקשה אהא דכהנים הדיוטים הי' מניחים בגדיהם תחת ראשיהם והרי האבנט הוא כלאים ומשני בגד"כ קשים הם הרי דאבנט ג"כ קשה:

לסי' הנ"ל ד' וע"ד, במ"ש מתו' סנהדרין ע"ח בחי' למכות ט"ז הקשיתי לפימ"ש הרא"ש בתשובה ונפסק ברמ"א אה"ע סי' ס"א דחופת גוסס אינה ראוי' לביאה ולדבריו יתכן דבעשה לאנוסתו גוססת שוב הוי אינה ראוי לקיימה ומק"ו דאם אינה ראוי' לקיימה רק מחמת איסור דרביע עלה הוי א"ר לקיימה מכ"ש באינה ראוי' מחמת עצמה וא"כ לפימ"ש בתוס' הנ"ל דבעשה לחבירו גוסס פטור עד שימות א"כ משכח"ל ביטלה בעשאה גוססת ואח"כ הרגה אחר דבשעה שעשאה גוסס מבטל העשה דולו תהי' לאשה דעשאה א"ר לקיימה וקטלא לא מיחייב כתוס' הנ"ל וי"ל. ולכאורה משכח"ל ג"כ במחלה לו קודם שיצאה נשמתה על הריגתה דג"כ ל"ה קבד"מ אמנם ז"א דהרי חידש לן הר"מ ז"ל בס' המורה חלק ג' ריש פ' מ"א דאפי' מחל לו הנרצח קודם שימות מחויבין להורגו ולא נזכר בשום פוסק ומכאן יהי' ראי' לדבריו:

לסי' קנ"ב בדבר אם יש לחוש שנפחת משוי' משעת קני' עד שעת אבידה יש להעיר מתוס' עירוכין י"ח א' ד"ה שיתן שכ' ותימה מאי סברא הוא זה דלמה יש לנו לומר שהי' שוה יותר מעכשיו ע"ש אבל י"ל דדוקא לגבי אדם כ' כן שאין סברא לומר שנחלש

בריאותו בזמן קצר שאין טבע ב"א להשתנות כוחם בזמן מיעוט וע' מכות כ"ב ב' דאמדוהו למחר וליומא אוחר וברש"י שם:
לסי' קנ"ג במ"ש תלמידו מהר"י בערגמאן דהיכא שמתחלה היתה של גוי וגם עכשיו יש לו אחריות הוי יד עכו"ם באמצע כמ"ש תוס' ב"מ ע' וחיזקו מורי הגאון שליט"א מרמ"א סי' שכ"א, המעיין במקור דין דרמ"א שהוא במהרי"ו יראה שהדבר כמעט מפורש שם כן דמהרי"ו למד דין בהמת ישראל ואחריות הגוי מד' תוס' הנ"ל שכ' בהיפך בבהמת גוי דלא יצאה מרשותו וה"ה בבהמת ישראל הרי דהשוה ד"ז לתוס' הנ"ל וא"כ בנ"ד שמתחילה היתה הבהמה של גוי וגם עכשיו יש לו אחריות י"ל דפטורה מבכורה וצ"ע.
ובד' הרמב"ם פ"ו מה' ע"א ע' רדב"ז לשונות הרמב"ם סוס"י קנ"ב כ' ומד' רבינו פי"ד מא"ב ופ"י מה' עכו"ם נראה דאין אסור לקיים עכו"ם בארץ ישראל ע"ש ונראה ברור להגי' "אלא" בארץ ישראל ונתיישב היתר שפחות במצרים שכ' שם ודו"ק:
דברי המעתיק הרל שפערבר:

ח"ב

לוח המפתחות

סי' ט' אות ד') במי שנפל טליתו ממנו ונשאר עליו ט"ק אם צריך לברך: סי' ר"א אות ב') בא' שא"א לו להתפלל בביהכנ"ס רק בטלית שאולה, אם יתפלל בביתו ביחיד כדי להתפלל בטלית שלו:
סי' ר"ב בדין אם הניח תש"י וכשהוציא הש"ר ראה שנפסק הרצועה סמוך לקשר ושאל ש"ר מאדם אחר אם צריך לברך עוד הפעם להניח:
סי' ס"ג בא' שהי' לו תפילין קצת משונים בגודלן ואמר לו א' התפילין שלך פסולין והשיב יא הם פסולין וכונתו הי' דרך שחוק, אי אמרינן בזה שאחד"א:
סי' י"ד במי שיבשה יד ימינו ר"ל אם יניח תפילין בשמאלו או בימינו: סי' ס"ד בדין תפילין שנתקלקל ריבוען וכמה שיעור הקלקול ובדין תפילין שתיבת לה' נחלק ויקרא לי הוה אם מותר להעבות אות ה'. ובדין תפילין שנמצא נפסק באות ה' ונתקן ואח"כ נעשה ע"ד נפסק:
סי' צ"ד ע"ד נגיעה בין אות לאות בתפילין ב"ד התגין שכותבין עפ"י האר"י ז"ל על כ' של ידכה:
סי' קמ"ט אות ב') באנשים שאין מניחין תפילין בחוה"מ ועתה עושין מלאכה אם צריכין להניח תפילין:

סי' קל"ט במי שאמר באמצע ש"ע או ברכת ק"ש רבונא דע"כ או הייליגער פאטער אי היי הפסק. (וע' בשו"ת האלף לך שלמה סי' נ"ה):
סי' ט' ע"ד ששה שהתפללו וא' מהששה איחר והתפלל שמ"ע ביחד עם הציבור, ובענין תפלה בציבור מצומצם:
סי' ט' אות י"א) בטעה בחתימת ברכה דהאל הקדוש וסיים חונן הדעת אם צריך לחזור לראש:
סי' ט' אות ג') אם כהן יכול לעלות בר"ח אם אין לוי שצריך לברך ב"פ על פ' ואמרת:
סי' סכ"ד אות ב') ע"ד תענית שחל ביום ה' ולא הי' ששה מתענין מחמת חולשה אם לקרות בתורה פ' השבוע:
סי' קע"א אות ג') במי שבא בשבת לביהכנ"ס בעת שהוציאו ס"ת אם ישמע קרה"ת או יתפלל:
סי' קצ"ז אות ה') ע"ד המנהג שמביאין ס"ת לבית החתן בש"ק שקורן פארשפיעל:
סי' קצ"ג אם בנו ביהכ"נ באופן שלא יהי' עליו קדושת ביהכנ"ס אם מותר לאכול שם לפרקים:
סי' י"ב אם מותר לבנות בהמ"ד של נשים באויר בהמ"ד של אנשים: סי' י"ט בדין פאליש של ביהכנ"ס שנשתמש לאנשים ונשים אם מותר לחלקו באופן שמחצות הפאליש ישמש רק לנשים:
סי' קס"ט בהמ"ד שנחרב במלחמה ונשאר רק קרקע, ויש תקוה לבנותו רק באופן שיבנו עזרת נשים ולהכניס ב' מעטר שהי' מאז עזרת אנשים: סי' ל"ב ע"ד אחים שירשו חצר ובית חומה ויש שם ביהכנ"ס אם מותרים מחמת הלחץ זו הדחק למכור כל הנ"ל לנכרי:
סי' צ"ג ע"ד ששה אנשים בספר שקנו ס"ת מכיסם למנין שהי' להם, ועתה ד' מהם עקרו דירתם למק"א ותובעים חלקם בהס"ת:
חלק או"ח:
סי' ק"א בא' שהוקדש ס"ת לחבורה והס"ת בכפר ואנשי הכפר אומרים כי הס"ת שלהם, ועדיין לא הוגבה עדות בב"ד אם יכולים בני החבורה למכור הס"ת לבני הכפר. לבנין בהמ"ד הנחוץ להם:
סי' קמ"ב ע"ד בהמ"ד שעומד אה"ק של עץ שקוע בכותל על אבן שעשוי לנוי, והאבן היסב לחלוחות לאה"ק ונתעפשו הספרים אם רשאין להסיר האבן משם: סי' קס"ג ע"ד ביהכנ"ס שיש על אה"ק צורות כרובים לפאר, ועתה רוצים להסירם אם יוכלו נוה"ע למכרם ולהוציאם לחול:
סי' קע"ח לבל לעשות שום חדשות בביהכנ"ס:

סי' קי"ג אות ג') באוכל תפוחי אדמה ושותה עם זה מי חלב והעיקר הת"א אם יברך על המ"ח:
סי' מ' ע"ד ישראל שקנה יער מנכרי לחטוב ממנו עצים אם מותר לחטוב בש"ק ע"י נכרי בקבולת:
סי' רנ"ז בא' שקנה בית מנכרי והבית מושכר לנכרים, ורוצה נכרי לבנות עוד דיוטא על הוצאת שלו כדי שידור בו זמן ידוע ואח"כ יחזור הדירה לבע"ה, והנכרי רוצה לבנות בשבת:
סי' צ"ו אם מותר לקנות או למסור בע"ש באופן שהקנין יחול בשבת סי' קע"א ע"ד טשולינט אפען ע"י ארגז ובתוכו לאמפ דלוק ולמעלה עושין כיסוי של ברזל אם מותר:
סי' הע"ג בקידוש או הבדלה שלא בירך בפה"ג או שלא בירך ברכה הראוי אם יצא:
סי' מ"ג אות ד') אם מותר לאכל שבת על כאב מורידין:
סי' נ"ב אם מותר להאיר בביתו בליל ש"ק ובמוצש"ק ממכונה עלעקטרי ששייך לישראלים מחללי שבת בפרהסיא:
סי' ס"ה אם מותר לישראל למסור סיסיו לחבורת שפארט ולפעמים יעלה עליהם הגורל לרוץ בשבת או יו"ט:
סי' כ"ז בענין צידת דבורים בשבת אם מותר ע"י גוי במקום הפסד גדול: סי' פ"ד באשה ששפכה מעט מים לרוטב בש"ק להשקיט הרתיכה ויש ס' אם מותר התבשיל ותמי' ע"ד הרש"ז ז"ל שכ' דמבשל בשבת במזיד ונתערב אסור לו לעולם מטעם דשיל"מ:
סי' כ"ח בבתים שיש בהם ב' וג' שטאק ולכל שטאק קארידאר אם מותר לטלטל בקארידאר בלי עירוב:
סי' קל"ג בענין צירוף עמודי הט"ג לתיקון עירובין:
סי' פ' בענין זרעים תלושים הראוים רק למאכל בהמה המונחים בחצר גבוה י"ט יותר מב"ס:
סי' כ"ג בא' שמכר חמצו בש"מ כוללת ותוה"פ בא לו חמץ ע"י הב"ד: סי' קכ"ד בשטר מכירת חמץ שנכתב כדת ושכח המוכר לחתום שמו:
סי' קפ"ז ע"ד שטר מכירת חוח שלא נכתב שם הערל:
סי' ל"ט בישראל ונכרי שהי' להם בשותפות פאבריק משמרים ולישראל ח"א ולגוי ג"ח ולא נמכרו השמרים קודם הפסח מה דין השמרים:
סי' קמ"ד:
ע"ד בלאה געשיר אם יש להתירם ע"י הכשר לפסח, ואם מותר להשתמש בפסח בכ"ז ישינים ע"י מלוי ועירוי:

סי' קפ"ג בענין הגעלת כלים:
סי' ט' אות ז') ע"ד חיטים הנטחנים עם הסובים ויש בהם קצת מבוקעים אם יש חשש חו"נ:
סי' ע"ד בדבר חטים משומרים מש"ק שהי' בגורן וכשבא בעל החיטים בלילה לגורן מצא שם נכרי בגרנו:
סי' צ"ט בא שהי' לו עז ולפני הפסח בש"ק אמר דאסס איזט מיין קרבן פסח:
סי' קפ"ו אם יש להקל לעשות נשואין בימי הספירה ומי"ז בתמוז ואילך במקום שיש חשש מכשול מחמת עיכוב הנשואין:
סי' קס"ב אות ב') ע"ד חלב עכו"ם שנחלבה ביו"ט א' וישראל רואה אם מותר לטלטלה:
סי' י' ע"ד קנים אשר כורכין בתוכן לולבים אם מותר לסכך בהם: מפתחות חלק יורה דעה:
סי' ח' בשו"ב שחתם א"ע בכתב שלא ישחוט בלתי כתב מהנאמן ונתברר ששחט בי עגלים בלתי כתב - אם יוכשר עוד לשו"ב:
סי' פ"ו ע"ד בהמה שנשחטה בעת תקריב ללדת אם דינה כמסוכנת לענין פירכוס:
סי' מ"ג אות ג' בדבר הבועות ששכיח באינדיקעס בריאה:
סי' כ"ד ע"ד בהמה שנבדקה משו"ב מומחה ויצאה בהכשר ולאחר י"ב שעות מצאו כשבר הצלע נגד הריאה. גם נגלד בריאה:
סי' קע"ו בדבר עופות שהכבדים נפוחים וירוקים מעל"ע:
סי' ק"ה בדבר עגל שלא ניכר בו שום פי טבעת:
סי' קס"ד ע"ד השאלה בהמה או עוף חולה שנפל מאלי' פחות מי"ט ושחטו אותה אי שרי:
סי' פ"ו בנמלחו ח' בר אוזות יחד ואח"כ מצאו בב"א בפנים בועא דבוקה בבשר הבטן גם מחט בבועא ושומן כיסתה הבועה:
סי' צ' בנתבשלו כמה ביצים ונמצא ט"ד בא' מהם:
סי' ק"ו ע"ד שומן שנמלח והודח כדין ואחר מעל"ע נמלח עם שומן אחר: סי' י"א בענין אכילת דגים קארפן אשר רבים מערערים מחמת תולעים הדביקים בהם:
סי' ה' בפרי העומד ליקצור אם דינו כמחובר לענין תולעים ובדין תולעים במים מחוברים, גם אם יש לדון בזה דין מתעסק וכו':
סי' ק"ס בדבר תולעים הנמצאים בחלב שפירשו:
סי' מ"ו אות ב') ע"ד חתיכת בשר שנכבשה בחלב ואח"כ נתבשלה עם אחרות: סי' מ"ו בדין בשר אם פוגם בחומץ:

סי' ט' אות י"ג) בעוגות שאופים מביצים שיש בהם דם עם שאר חלות ביחד: סי' כ"ה בדבר העזר סבא מאמעריקא מיני מזון ושומן ד"א ונמסר זאת לסוחרים למכור בסכות פחות מאד, אם מותר לישראל ליקח גם השומן ד"א ולמוכרו:
סי' מ"א באנשי הצבא שניתן להם מהממשלה שומן ד"א אם רשאין למוכרו: סי' ק"ט ע"ד א' שקיבל עליו בקונם שלא ישתה יין, אם מותר לו לסחור ביין:
סי' קל"ז בא' שהשיג ליפערונג לפאבריק מנכרי והתנו עמו בתנאי שיקנה עבורם בשר דיא עבור הפועלים, אם יש איזה היתר ע"ז:
סי' קנ"ב אם מותר לישראל לקנות בבימ"ט נכרים ערות קיבות לחות מכוינו לסחורה:
סימן קסח:
סי' ל"ב ע"ד א' שלוה לגוי ברבית כו"כ ליום והושליש השטר ביד ישראל, והשליש גבה המעות מן הגוי והיו בידו כמה שבועות ורוצה ליתן למלוה עסקא בעד המעות אם מותר לקבל ממנו:
סי' קל"ד ע"ד ראובן שביקש מדודו שילוה לו סך מסיום כי נזדמן לו לקנות שדה בזול והלך אתו ללוי בהערמה שילוה לו סך לצורך מסחר סוסים ואם יקנה וירויח יתן כו"כ ריוח ונתן לו והוא נתן המעות אח"כ בסתר לראובן שיקנה השדה וכעת רוצה ראובן ליתן ללוי הקרן עם הריוח ולוי חושש משום איסור רבית:
סי' קצ"ב ע"ד ענין מו"מ שאומרים אם מעכשיו בכו"כ וכשהלוקח רוצה בהקפה המחיר יותר:
סי' קפ"ג אות ב') עד היכן שיעור פאות הראש:
סי' ע"א ע"ד אשה זקינה שכבר פסק וסתה ומקור שלה נשתרבב למטה: סי' ע"ז בדבר אשה שזה ח' ירחים אחר נשואי' אשר אחר כל תשמיש מוצאת בבוקר על סדינה טיפי דמים ויש לה צער בכל ביאה והרופא אמר שיש לה קאנואר בצדדי הרחם וגם נשים הבקיאות אמרו שביה"ר שלה מקולקל אם יש להתיר לה בלא ז"נ א"ר מ"ת:
סי' קכ"ח ע"ד אשה שהתחילה לספור ז"נ ובאמצע ספירתה אמר לה הרב שישאל מקודם לגדול אם מותרת לינשא אם צריכה ז"נ מחדש:
סי' ליד באשה שהסיחה באמצע ספירתה איזה ימים מחמת טירדא או שגמרה בדעתה שלא תספור שבוע זו, ואח"כ חזרה אם מועיל הספירה:
סי' ר"ג בגרוש שבא בקשר החיתון ולא כתבו דבר רק הי' קבלת קנין אם תוכל האשה לספור ז"נ קודם החתונה:
סי' צ"ב בכלה לפני חופתה אם מותרת לטבול בשביעי:

סי' פ"ב באשה שים לה מיחוש באזנה שאינה שומעות בטוב והרופא אמר אם יבוא מים כ"ש באזנה תתחרש לגמרי מה תעשה בטבילת מצוה:
סי' קי"ב אות ב') א"ד שימת גופס על שינים על זמן קבר אי הוי חציצה לטבילה:
סימן קסט:
סי' ל"א אם נפל נאפט למקוה אם מותר לטבול משום חשש חציצה:
סי' ע"ג פרטים בענין עשיית מקוה חדשה:
סי' ס"ז ע"ד מקוה בעיר ניצא שיש בה כמה חששות:
סימן קע ע"ד חרצנים מיין ששורפין אותן בתנור ועושין מזה משקה כעין קאווי אם מותר לשתותה:
סי' פ"ה פרטים בדיני מקוה:
סי' צ"ז ע"ד הכשר מקוה ע"י ששואבים אותה בכלי מנוקב:
סימן קצג אות ב) בדבר אשה שיש לה שינים תותבת וגם קראנעס אם חוצץ בטבילה:
סי' קמ"ו בענין הכשר מקוה בעיר ברין:
סי' קס"ז בדבר עשיית מקוה מ"ג ע"י המשכה בצינורות וכו':
סי' קע"ה בדבר מקוה אשר ההשקה של השאובין למעיין היא ע"י קטפרס: סי' ר"א אם מותר לסתור מקוה כשירה כדי שיעשו במקומה מקוה חדשה בנקיון יותר, ויש חשש שיעמוד העיר זמן רב בלי מקוה:
סי' פ"ו אות ב') בדבר מקוה שנעשה ע"י המשכה ממעיין לבור ומשם למקוה, ובבור הי' ג"ל שאובים וכבר טבלו כמה נשים:
סי' צ"ח בא' שנדר בעת שחלתה אשתו שבאם יעזור לו השי"ת ותתרפא ישיא יתומה ועתה כבד עליו הדבר ונזדמן לו קרובה שנתגרשה ועומדת להנשא שהוא יעשה החתונה וקצת מלבושים. אם יפטור בזה שישיא אותה:
סי' כ"ד באלמנה שנדרה בעת חלי' כל תכשיטוי' אם חל ג"כ הנדר על התכשיטין שקנו ממעות ד"ג וגם התכשיטין שנפלו לבעלה בירושה מאמו וכדומה:
סי' קל"ו אות ב') בא' שקיבל עליו בעת קבורת אמו שלא ישנה ממנהגי אמו ושלא ישנה את מלבישיו וכו', ועתה יסיתיהו ללבוש קראגען שאמו היתה מקפדת ע"ז:
סי' קמ"ח בא' שהתנדב שבעים ר"כ להשלים לסך ק"ן שכפי דברי הגבאי הי' ת"י שמונים ר"כ לקנות עבורם כלי קודש לס"ת, ונתברר שהגבאי טעה והי' ת"י ק"כ ר"כ וטוען המתנדב שא"ר ליתן רק לי' ר"כ:
סי' קס"ב במי שגמר בלבו בעת צרה כשיעזור לו השי"ת יתן סך קצב לעניי אה"ק אם יש להתיר נדרו:

סי' ק"פ ע"ד אם מחזיר עה"פ בשביל פרנסתו אם מחיוב להוסיף גם בשביל אביו:
סי' קס"ה ע"ד א' אשר אמו קיללה א"ע אם ילך לבית חמיו וקשה עליו למלאות רצונה אם מותר לילך:
סי' קל"ו במי שנוהג במעשר כספים א"צ להתנות בכ"פ בלנ"ד או די שיתנה בפעם א' על לעולם:
סי' כ' ע"ד ב' ילדים שנימולו כהוגן ולאחר איזה ימים ראו שנמשך העור למטה ונכנס הבשר וכו':
סי' ל"ו בענין חשש מתו אחיו מחמת מילה:
סי' קי"ז ע"ד המוהלים רק מקצת מהערלה והמותר מגלים ע"י הפריעה: סי' ק"מ אות ג')
אם מותר למול ע"י שימשח מקודם האבר בסם שלא ירגיש צער המילה:
סי' פ"ד בגר שמל ולא טבל כי נסתכן במילה ונכרי לא רצה לעשות שום שירות עבורו.
אם מותר לישראל לחלל עליו שבת:
סי' ק"מ אות ב') בא' מאנשי הצבא שבא להתגייר אם יקבלו אותו שהרי אנוס הוא לחלל שבת וכמה איסורים בהיותו בצבא משום פק"נ:
סי' ק"ג בסופר שאמר טרם כתיבת כל שם הק' בס"ת הריני כותב לשם קדושת ס"ת כמוי"ש וכו':
ובעת כתיבת השמות כיון לשמה רק שלא אמר בפיו. ובענין תינוק שאמר על אות ו' שהוא ה' ואח"כ חזר ואמר שהוא ו':
סי' קע"א אות ב') אם מותר לשלוח ס"ת ע"י בי דואר למרחקים דרך ים: סי' קכ"ה ע"ד ס"ת שנשפך דיו על השם ולא ניכר השם וליחך בלשונו הדיו וניכר השם היטב רק יש שחרות מעט בין אות לאות:
סי' קצ"ט אם מותר למסור ס"ת לנכרי שומר ביה"א:
סי' קט"ו אם מותר לעשות לו חנות ממסחר בגדים שעפ"י הרוב נתפרים בשעטנז:
סי':
קל"ב ע"ד המנהג שמאחרין הפדיון של בן ביום כ"א סמוך לערב:
סי' א' בפרה מבכרת שנמכרה מנכרי לישראל ולא מכרה וילדה בכור ועל הפרה יש רושם מהממשלה:
סי' ב"ו בא' שקנה פרה חולבת מנכרי והוא אומר שכבר ילדה ד' ולדות וסדקי הקרנים מוכיחין ע"ז וילדה זכר אם קדוש בבכורה:
סי' פ"ח ע"ד פרה מבכרת שנמכרה קודם פסח להאכילה חמץ וילדה בפסח: סי' פ"ט בכפרי שמכר בהמתו המבכרת בכסף לבדו אם יש להתיר להטיל מום ע"י נכרי:

סי' קנ"ד בהשכיר בהמה מבכרת לגוי ובתוך זמן השכירות ילדה אם קדוש בבכורה:
סי' קפ"א ע"ד פרה מבכרת שניתנה לגוי לפנומה בשכר וילדה זכר אי קדוש בבכורה:
סי' מ"ז בדין חכה שנתערבה בעיסתה מער"ש ובשבת נתודע הדבר:
סי' קכ"ד אות ג') ע"ד א' מאנשי הצבא שנודע לו ממיתת אביו וקרע בגד שה"צ שהי' עליו אם יצא י"ח:
סי' כ"ב אם מותר לישראל לקנות לו עגלה להוליך מת עכו"ם לקבורה ולהשתכר בו:
סי' מ"ד ע"ד השאלה אם נקבר כל הגוף חוץ מהראש ונהגו אבילות כדת. ואם יבאו הראש לקבור אם צריכין לנהוג מחדש אבילות:
סי' ג' שיעור הרחקת קבר צדיק מרשע:
סי' ג' ע"ד ביה"ח ישן שאין קוברין בו והנכרים עושים שמה כל מיני בזיון, אם מותר לבנות שם דירה לשומר ולצרף הכותל לבנין:
סי' קפ"ד בדין אילנות הנטועים בביה"ק שאין על הקברות ממש רק הענפים נוטים על הקברות אם מותר למכרן לצורך תיקון ביה"ק:
מפתחות חלק אבן העזר:
סי' קי"ד ע"ד אשה שילדה בת והבעל אמר שאינה ממנו, גם יש רינון שחשודה מישראל א' והודה כי בא עלי' פ"א. ועתה נשתדכה הבת לישראל: סי' קכ"ט ע"ד אשת כהן שנאנסה מנכרי:
סי':
נ"ב ע"ד כהן שנשא אשה ולאחר הנשואין אמרה לו מסל"ת שאמה סיפרה לה שבהיותה קטנה בת ה' שנים נבעלה לעכו"ם וכו' אם מותר לדור עמה: סי' ו' בענין פצוע דכא:
סי' ב' ע"ד עגונה בע"א במלחמה, מבאר באם לא ראה גוף ההריגה אי אומר בדדמי גם אם לעדות אשה צריך לבדוק בחוטמו:
סי' י"ז ע"ד עגונה שיש עדות משפיטהאל על מיתת בעלה, ובענין עדות חמותה:
סי' כ"ד ע"ד עגונה שב' עדים ראו שא"ח כתתו גשר ובעלה נפל למים ושהו עליו ש"א ולא עלה, מבאר אם לצדד שנעשה טריפה מחמת נפילה למים, ובענין תרי רובא, ושהי' על הנטבע משא כשנטבע במשאל"ס. ובדין עד גילוח תער:
ובענין ספינה שנשברה ולא הי' גלים:
סי' כ"ט ע"ד עגונה שכפי הג"ע בעלה נהרג ע"י עקספלאזיאן סמוך לבאהנשטאציאן ונמצא אצלו פאסס. מבאר כמה עניני חשש שאלה, אם סימן מקום הוי כסימן אמצעי, ואם מותר לפתוח הקבר לצורך עגונה:

סי' ל' בענין עגונה הנ"ל מבאר דין לא הזכיר העד שמו והזכיר מלאכתו, דין הכרה ע"י פאטאגראפיע, ואם יש חילוק בין קודם ג"י לאחר ג"י: סי' ל"ו ע"ד עגונה, אם לקבל עדות מפי ספר שמגלח זקן לישראל ואולי גם הוא בעצמו גילוח:

סי' ל"ח ע"ד עגונה, בענין עדות נכרי מסל"ת ואח"כ העיד ונראה שנתכוין להתירה:

סי' נ"ו ע"ד עגונה שכתב א' מאמעריקא שכתב לו איש אחר שבעלה נהרג בקאמפף ע"י שפאניער:

סי' ס"ו ע"ד עגונה אשר בצירוף גב"ע משני עדים יש פתח תקוה להתירה: סי' ע"ו ע"ד עגונה אשר בעת השריפה הלך בעלה על העלי' להציל חפיצים ולא שב, ואח"כ מצאו עצמות רבות שם בחנות שבבית, וגם יש גב"ע בענין זה מבאר כל השיטת בגמ' יבמות קט"ו בההוא גברא דאתלי נורא בשילהו הילולא בגבנא וכו':

סי':

ק' ע"ד עגונה אשר בעלה נלקח לצבא עוד בראשית המלחמה ועד היום נשתקע זכרו ויש גב"ע שבשנת תרע"ו מצאו איש נהרג ומבגדיו הוציאו סידור קטן שנכתב בכתב ידו שזה שלו, מי' שי' סי' וגם סמוך לו מצאו אגרת אשר נכתב אליו מאחותו:

סי' קי"ח ע"ד עגונה שבעלה הי' במלחמה ועפ"י גב"ע מחעלם נפטר שם בשפיטהאל:

סי' קכ"א ע"ד עגונה להתיר עפ"י עדות:

ערכאות:

סי' קמ"ה ע"ד עגונה שבאו פה ב' מכתבים מהקאמאנדע שמת בעלה וגם שלחו לה חפיצים שנשארו מאתו:

סי' כ"ן ע"ד עגונה שעפ"י גב"ע עמפ"ע מת בעלה במלחמה:

סי' קע"ז ע"ד עגונה ילדה אשר העיד נכרי עפמ"ע מסל"ת על בעלה שראה שנפצע ע"י: חץ בראשו ובלבו ונשאר תיכף מתי אך לא אמר קברתיו:

סי' קע"ט ע"ד עגונה מבאר דין ערכאות שלא אמרו קברתיו, ודין הזזה בבגדיו אי הוי כגופו לענין קברתיו, ואם ס"ס מועיל במקום של"א קברתיו:

סי' ט' אות ח"א אם שייך איסור יחוד כשאשתו בעיר:

סי' מ"ג באח ואחות שנסעו למקום רחצה לרפואה אם מותרים לדור בחדר א': סי' ט"ו בבחור שקידש בתולה דרך שחוק ויש גב"ע בזה אם יש לחוש לקידושין:

סי':

קצ"א ע"ד בתולה שנתקדשה בימי המלחמה מא' מאנשי הצבא של הרוסים והי' גב"ע ונאבדה:

סי' ל"ו איתי ב') בא' ששידך אשה בתנאים ומקודם לכן נתן ת"כ לבתולה שישאנה:

סי' ע"ח ע"ד חתן שרוצה לנתק הקשר מחמת שנודע לו שהכלה היתה משודכת מקודם לאחר:
סי' קכ"ב בדבר שידוכין בראשי פרקים וא' מהצדדים חוזר בו:
סי' קי"ט ע"ד השאלה להתיר לבעל לישא אשה על אשתו כי יש לה כמה מומין שלא ידע מהם בעת הנשואין:
סי' קס"א בדבר נשתנות אם להתיר לבעלה לישא אשה אחרת:
סי' ס"ב בדבר אשה שנלכדה בפח לאיש שאינו שפוי בדעת ויודע בטוב גיטין ורוצה לגרשה:
סי' י"ג באשה שנראה בה קצת בלבול דעת ויודעת להשיב הן או לאו אם מותר למסור לה גט:
סי' קט"ז ע"ד א' שאשתו עזבה אותו זה כמה שנים ודרה עם נכרי בפרהסיא וכשנכתב לה לקבל גט אמרה כי אינה צריכה, אם מותר לבעל לישא אשה אחרת בלי ק"ר:
סי' קנ"ו בא' שאשתו נסעה לאמעריקא ורצתה בג"פ ושלחה לאבי' ונתנה לו מעות שישתדל בזה שישלח לה גט, וכן נמסר הכל לאבי' ועברו כמה ירחים וא"י אם קיבלה הגט אם מותר לבעלה לישא אשה:
סי' י"ח ע"ד שבא גט לאשה ששמה מעריסה שינדל ונקראת שארלאטע או שינטשא ובגט נכתב שונטשא בוא"ו:
סי' מ"ב בכינוי דאוויד או לעווי הנהוג בהאללאנד אם לכתוב דמתקרי או המכונה:
סי' ע"ט בגט שבא מסוביר עם הרשאה משליח א' לשליח ב' וכ' שם שהשליח ב' הוא אברהם בן שמואל בינדער ושם האיש ההיא אברהם שמואל, ועוד כמה חששות בגט זה:
סי' פ"א בגט שבא מרחוק ויש בו כמה תהיות גם בהרשאה הראשונה של שליח א' נכתב הזמן מוקדם בשנה, וחשש שהשליח השני הוא כבן כ' ואין ניכר בו חתימת זקן:
סי' ק"ז ע"ד א' שבא לב"ד לסדר גט עבור אשתו אשר במק"א ושמה סאניא בת נתן וסידרו לו והאיש חמק עבר, ועתה בא מכתב מהבד"ץ מקום אשר אשתו שם כי יסדרו גט עבור אשתו סאניא בת וועלוויל ויש בזה שינוי שם אבי': סי' ק"כ ע"ד אשה ששמה חוה דוואשא אבל אין קורין אותה רק חוה ובגט נכתב חוה דוואשא ועוד איזה חששות:
סי' קפ"ב ע"ד אשה הנקראה מעריסה פרידא בצירי ונקראת פרידל האיך לכתוב בגט:
סי':
ק"ץ בדבר אשה שנקראת יאכווד האיך לכתוב בגט בב' או בשני וויי"ן: סי' קצ"ו ע"ד גט שיש בז' של שם אליעזר כמין גרר ויש חשש ח"ת: סי' קנ"ט בא' שנשא אשה בחזקת

בריאה ואח"כ הכיר שיש בבטנה חתך גדול ונתודע לו שבימי נעורה חתכו הרופאים האם שלה, והיא א"ר להתגרש אם להתיר לו לישא אחרת:

סי' מ"ט ע"ד אשה שמת בעלה וילדה לאחר מיתתו ולד וחי ד' ימים ומת בלי סיבה אך האשה אומרת שמצאו ביום שלפניו מחט במטפחת שמכריכין הילד וכו' ויש יבם באמעריקא ואינו רוצה לחלוץ אם מותרת בלי חליצה: סי' נ"א בדבר חליצה שיש בכאן יבם א' והוא איטר יד ורגל ויש שני אחין באמעריקא אם אם האימטר מותר לחלוץ לה:

סי' ס"א ע"ד אשה רכה בשנים שמת בעלה ולו אח והי' במלחמה ונשתקע זכרו, ונולד לה ולד לאחר מיתת בעלה בר"ח אלול אבל יצא מת לאויר העולם והרופא אמר שהסיבה מפני שאיחרו לקרותו:

והילד הי' גדול באיבריו גם יש עדות:

נשים שהוכר עוברה קודם ר"ח אדר אם מותרת לינשא:

סי' קי"א ע"ד אשה שהותרה עפ"י ע"א שהעיד שמת בעלה ויש לבעלה אח והאשה הי' לה בת מבעלה וכבר מתה וא"י מי מת תחלה בעלה או בתה: סי' קכ"ו באשה שנפלה לפני יבם והוא באמעריקא וכפי הגב"ע הוא כופר גדול ר"ל ומחלל שי"ק בפרהסיא:

סי' ק"ח ע"ד עגונה שזקוקה לחליצה אם יש להתירה בלי חליצה שיש עדים שהכירו ו' חדשים קודם שילדה שהוא מעוברת:

סי' קע"ד בשכ"מ שגירש אשתו שלא תיזקוק ליבם ונשארה בביתו ערך ד' שנים עד שמת ויש יבם קשה שא"ר לחלוץ לה, והאשה אומרת שלא קרב: אלי' גם מחלתו הי' מתדבקת לכן היתה זהירה בדבר:

סי' קצ"ד ע"ד אשה שמת בעלה והי' להם בן יחיד וזה כד' שנים שירד למלחמה ונעלם כל חזין ממנו והאשה רוצה להנשא ויש אח של בעלה אם צריכה חליצה וגם אם מותרת בחליצה:

סי' נ"ז ע"ד שני אחין וא' נשוי ולו בן ומת הנשוי ועפ"י עצת ע"ה נשא אחיו את אשתו וכשנתודע לב"ד הפרישו אותם. והאשה א"ר לקבל גט, אם מותר הוא לישא אחרת בלי גט:

סי' ס' ע"ד אשה שבעלה נשבה ויצא עלי' קלא דל"פ שזינתה והיא הודית רק אמרה שבאונס והבעל מאמין לדבריה אם מותרת לו:

מפתחות חלק חשן משפט:

סי' ס"ט בראובן שקנה שעורים יפים אצל א' והמוכר טעה והעמידם אצל שמעון והאכילם לסוסיו כי לא ידע מזה ותובע ראובן משמעון דמי שעורים יפים ושמעון א"ר לשלם רק דמי גרועים:

סי' קמ"ז האיך לדון ע"ד החובות הן מקודם המלחמה והן שלאחר המלחמה: סי' קנ"א בענין מטבע שהוזלה או נפסלה מה ישלם:

סי' ל"ה בקטן שהפקיד אם חייב השומר מדרבנן:

סי' ט"ז ע"ד ב"ד שפסקו שנמת בקיאים ושמו ב' בקיאים וטוען א' מהשותפים שלא שמו בטוב ורוצה בקיאים אחרים:

סי' צ"ה ע"ד ב' שותפים בבית לזה חדר ולז"ח וא' אופה והתנור רובו בחדר שותפו ופיו בביתו והחזיק בזה כמה שנים, ורוצה מיורש שותפו שיתן לו טאבעללא ע"ז והיורש טוען כנגדו:

סי' צ"א ע"ד שותפים שנגנבה סחורה בביתו של שותף א':

סי' קל"ח ע"ד ב' שותפים שא' שותף ע"ח שליט עבור חנותו והב' בעל הסחורה. וכאשר הוזלה המטבע עלה הסחורה הרבה וטוען בעל הסחורה שאין זה ריוח רק המטבע הוזלה:

סי' קי"ב ע"ד אשה ששלחה לבנה קטן לתבוע חוב מאיש א' ונתן לו ונאבד ממנו ותובעת האשה החוב כי לא הי' לו למסור לקטן:

סי' ט' אות י"ב) בקנה בית ונתן אדראן וחוזר אם מחיוב המוכר להחזיר האדראן:

סי' נ"ה בא' שמכר ביתו בקנין כסף ונתן כתב חיוב סעד ה' ירחים ימסור הבית להקונה גם ליתן טאבעללא, ועתה רוצה לחזור:

ע' ע"ד א' שרצה לקנות מורה שעות ואמר לו המוכר הדמים ולקחו לביתו עד למחר להראות למבין ולמחר חזר המוכר:

סי' פ"ג בקנה תפילין מסופר אם אמרינן מעות קונות:

סי' פ"ח אות ב') במכר לחבירו עוף שחוט ומצא בו ספק טריפה אם צריך להחזיר הדמים:

סי' קל"ד אות ג') ע"ד ישראל שקנה דבר מנכרי בכסף ואח"כ מכרו הנכרי לישראל אחר:

סי' קע"ח ע"ד ראובן שהי' לו זכות בצענטראלע ליקח כו"כ י"ש ומכר לשמעון חמשים ליטר ובטרם לקחו מכרו ליהודה וכו':

סי' ק"י ע"ד שיצא פערצאהל חדש על שוועבלאך וקנה ראובן אצל שמעון שוועבלאך וידע מזה ושמעון לא ידע וכאשר נודע לשמעון א"ר ליתנם: סי' קנ"ה ע"ד א' שקנה מחבירו ל' ליטר י"ש ושילם עבורם ולקח כ' ליטר. ועתה טוען המוכר שבעת שמכר כבר יצא מכס חדש על י"ש והוא לא ידע והלוקח ידע ויש בזה אונאה ותובע בחזרה העשרים ליטר והלוקח תובע העשרה שנשארו:

סי' ק"ע בא' שמכר לחבירו שטרות מזויפים והלוקח ידע מזה ושילם המעות ותובעו עתה להחזיר לו המעות:

סי' חל"ה בא' שהי' חייב לחבירו עוד לפני המלחמה כו"כ והמלוה עשה טאבפללע על ביתו ובשנת 1921 פרע הלוה במארקין ודרש פטורין והשיב המלוה שבכל עת שיביא לו כתב פטורין יחתמנו ועתה א"ר לפוטרו: סי' קע"ב בדו"ד בין אחים שא' בנה חדרים על העלי' של אביו בחייו ובהסכמתו וטוען כי נתן לו במתנה, והאחים טוענים ששקר רק הרשה לו לבנות ולדור וכו':

סי' נ"ט ע"ד ספרים אשר קנו מאנשי חיל שלנו אשר הם לקחו מיד הרוסים אשר שללו מישראלים:

סי':

ע"ב בענין שהלכו ב' נערים גדול וקטן וראה מציאה והגדול אמר להקטן להגבי' ומסרה לאביו ואחר איזה ימים אמר הגדול שגם הוא שותף: סי' קס"ח בא' שנאבד לו בדרך סכום ומסופק באיזה מקום אם יוכל הב"ד להטיל ח' על כל מי שידע שיגיד לב"ד:

סי' ל"ה אות ב') במפקיד לחלק לעניים אם יוכל לחייבו שבועה שא"ב: סי' קנ"ג ע"ד א' שקנה סחורה אצל חבירו וקנה ארגז והניח שם הסחורה וסגר ולקח המפתח ונשאר אצל המוכר והוא התחייב ליתנו על הבאהן, ועתה טוען הלוקח שנחסר לו מהסחורה בבואה לביתו:

סי' קנ"ב האיך לדון בזמנינו במי שהשכיר דירתו לזמן וככלות הזמן אם יכול להוציא הדירה מיד השוכר:

סי' ר' ע"ד א' ששכר בית מחבירו לי' שנים ואחר שישב איזה ירחים עשה בלי ידיעת המשכיר חלונות גדולים ולקח לעצמו הישינים וכנודע למשכיר תובע החלונות הישינים:

סי' ס"ח בדבר א' שהשאיל ס"ת לציבור ונשרף ר"ל אם חייבין לשלם: סי' קפ"ה ע"ד גבאים של אה"ק שהי' ת"י מעות א"י מרק לבנים ויצא צו מהממשלה להחליפם, והגבאים שכחו או נתרשלו להחליפם אם מחיובים לשלם מכיסם ההפסד:

סי' כ"א בקבלן שקיבל עליו לבנות חנות שנפל, ומחמת זה נפל חניתו של השכן אם חייב לשלם:

ענינים מפוזרים:

סי' ד' ע"ד אם מותר לצלות ביו"ט ק"פ של חבירו:

וע"ד הקושי' דנו"נ קריבן בע"פ הא ממעט באכילה לראב"ע. ואם בישול חטאת וכדומה הי' בכ"ש, ובענין נכרי שקיבל ע"ע לגייר אם חייב משום נדר:

סי' ז' בענין הדלקת נר מערבי לדעת תוס' מנחות פ"ו האיך עשו בשבת, וע"ד רש"י ז"ל מ"א נ"ב בהא דהקדשנום שחזרו ומשחו בשמן המשחה: סי':
ל"ה בענין אין אאדסא"ש אי הפקר הוי בכלל:
סי' מ"ה ע"ד אי כהן רשאי לטמאות לראש של מ"מ:
סי':
מ"ח ע"ד תוס' חולין כ"ט בענין שוחט חטאת בשבת בחוץ:
סי' נ"ח ע"ד תמי' על הרב רש"ז בקו"א לסי' תל"ה שנראה מדעתו דע"ז שזכה בה ישראל ואח"כ יצאה מרשותו שריא בביטול:
סי' צ"ט אות ב"א כמה הערות ע"ס מ"ק לסוטה:
סי' ק"ב הערות שונות:
סי' קי"ג ע"ד תמי' ע"מ מעילה ט' בשתי הלחם קרמו פניה בתנור הוכשרו לפסול בטב"י דהרי גם מקודם לכן נפסלו בטב"י וכו':
סי' קכ"ג ביאר דברי מהרי"א בענין נתכוין להעיד אם ניסת ר"ת: סי' קכ"ז ע"ד קושי' על הרמב"ם ז"ל שכ' דב' הלחם שהונפו עם הכבשים מעכבים זא"ז ואם אבדו הכבשים יאבד הלחם וכו' והא אין אפיית הלחם דוחה יו"ט, ובדברי הגמ' מנחות צ"ט דחלות לחה"פ מתחלקות בערב של יוהכ"פ:
סי' קכ"ט אות ב') ע"ד הערה על הפרמ"ג שכ' דבישל בשבת בחמי טברי ואח"כ בישל באור דפטור מגמ' מנחות כ"א:
סי' קל"א ע"ד אם מהני קנין אגב בירושלים:
סי' קמ"א ע"ד הערה על ס' ט"ת שבת ע"ה כל הכשר להצניעו וכו': סי' קמ"ב אות ב' ע"ד קושי' על הרמב"ם ז"ל שהעתיק דין דיש חורש תלם א' כו' והשמיט הא דמוקי הש"ס אליבא דרבה במתונתא והרמב"ם פסק כרבה: סי' קמ"ג פלפול בענין גידולי חמץ שעעה"פ אם מותר ובדברי המקו"ח סי' תמ"ח ובענין זוז"ג:
סי' קמ"ה אות ב' ע"ד תמי' על חדושי הרמ' שכ' דחטאת העוף הבא עה"ס אינו מטמא בגדים אב"ה דמבואר בתוס' דמטמא:
סי' קמ"ט ע"ד סתירת הרא"ש בענין עונה סמוך וסתה ובדברי נוב"י שחידש דסמוך לוסתה דאורייתא:
סי' קנ"ח ע"ד הגר"א ז"ל שכ' דא"א לנגיעה בלי הסטה בבשר או בצמר. וע"ד הגר"א שכ' טעם דמעיין מטהר בזוחלין משום דמטהר בכ"ש:
סי' ק' ס"ו עד"ר מד"ר בראשית עשה לך חרבות צורים מגלבון דטינרי: סי' קפ"ז אות ב') ע"ד אותן שדינן להכניסן לכיפה והרגן אדם בידים מה דינו:

סי' קפ"ח ע"ד בה"י שכ' דהאי דינא דמזיק מת"כ כו' דפטור משום ממון שאל"ת היא גם בתו"מ שקשה ע"ז ממשנה דתרומות, ובענין אי אמרינן בכלים טבילה בזמנה מצוה:
סי' קפ"ט ע"ד תשו' הריב"ש דל"ש ברכה לבטלה רק בשם ולא במלכות ואם תיתת אתה מעכב:
סי' קצ"ה ע"ד הקושיא למה לא ילפינין שליחות בקידושין מקרא דואתה תצוה:
סי' קצ"ז קצ"ח פלפולים שונים:

סימן א

לכבוד הה"ג החו"ב בכח"ת מו"ה צבי:
עפשטיין נ"י מו"צ דק"ק נעמרוב:
ע"ד השאלה שבא לפניו בפרה מבכרת שילדה בכור ונמכרה הפרה לנכרית קודם שילדה אבל המכירה ל"ה כדין כלל ואין במכירה זו שום צד לפוטרה מבכורה אפס כי נודע שהפרה הנ"ל היתה בה רושם מטעם המלך שרושם הפרות אשר הוטבו בעיני הממונים ע"ז שלעת הצורך יקח אותה עבור אנשי המלחמה, והפרה הנ"ל היתה של נכרי והיתה נרשמת והישראל קנה הפרה ממנו עם הרושם שהי' עלי', ולזאת דן כת"ר לפוטרה מבכורה כמו בהמת ארנונא דפטורה מבכורה כדאי' בפסחים ו' וקיי"ל כן ביו"ד סי' ש"כ דאף במצי לספוקי' ומכ"ש הכא דא"א לסלוקי' בזוזי הוי יד נכרי באמצע ופטורה מן הבכורה אבל יש לדון דשם המלך נוטל הבהמה בחנם כי כן הי' אז משפט המלוכה שיש לו עישור בבהמות אבל בזמנינו שורת משפט המלך שיוכל ליקח הבהמה בכל עת שירצה בדמים מקח מאקסימאל וכיון דצריך ליתן דמים י"ל דאין בזה צד זכי' כלל כעין שכ' תוס' פסחים דף מ"ו ד"ה הואיל דבחמץ של גבוה אינו עובר בבל יראה ולא אמרינן הואיל ואי בעי פדי לי' דאטו נחשב חמץ אחרים כשלו הואיל ואי בעי קני לי' יעוש"ה הרי דפשיטא להו לתוס' דהואיל וא"ב קנה לי' אינו כלום וה"נ הוי כהואיל וא"ב קני לי' כיון דהוא דרך מקח שנותן דמים, אבל נראה לומר בכוונת התוס' דלכאורה אינו מובן כלל דכתבו דאטו נחשב חמץ של אחרים כשלו הואיל ואי בעי קנה דמה דמיון הוא זה דהכא ע"כ קו' התוס' במי שהקדיש חמץ ומונח אצלו או אפילו מונח ביד גזבר יהי' הבעלים עוברים בבל יראה משום הואיל וא"ב פדי לי' שהרי הבעלים קודמין לכל אדם כמפורש בבכורות דף י"ג א"כ מה דמיון לא' בעי קנה דשם הברירה ביד המוכר שלא למכור אבל הכא הברירה ביד הבעלים תמיד לפדות ועוד דשם כשם שהוא יכול לקנות גם אחר יכול לקנות אבל בפדיון הבעלים קודמים לכל אדם (ואפשר דכוונות תוס' במופקד אצלו חמץ דעומד למכור וקייצי דמיו דבכה"ג הרי יכול לקנותו בלי ידיעת

הבעלים כהא דאמרו ב"ב פ"ח בההוא גברא דאייתי קארי לפום נהרא וה"מ הוא דקייצי דמי' ואחר א"י לקנותו כיון דמפוקד אצלו ומטלטין א"כ אלא במשיכה אבל זה דחוק דהא גם אחר יוכל לקנותו מיד הבעלים בקנין סודר) וצ"ל דכוונת התוס' דכיון דרק לכתחלה הבעלים קודמים אבל בדיעבד אם אחר פדאו ג"כ פדוי שוב הוי כמו הואיל וא"ב קנה דלא אמרינן כיון דאחר נמי יכול לקנותו ובאמת שסברא זו מבואר בירושלמי מעשרות פ"ק ה"א אמר ר' יוחנן חבורה הי' מקשה הרי הקדש אין ידך וידו שוין כמו שידך וידו שוין בה והיינו כיון דבדיעבד אם פדאו אחר פדוי הוי כמו שכולם שוין ור' אבין שם פליג ואמר אף ידי בעלים לא יצא מאחר שאומר לו פדה את ראשון יעוי"ש ועכ"פ נראה שדעת תוס' פה כר"י ומשו"ה מדמי הואיל וא"ב פדי לי' להואיל ואי בעי קנה והיינו משום דגם אחר יכול לפדות ולקנות אבל בנ"ד הרי אין שום אדם יכול לזכות בו באם ירצה הממונה מהממשלה ליקחו שפיר י"ל דהוי יד נכרי על ופטורה מן הבכורה, אמנם עדין יש לדון בזה מדברי הר"ן ז"ל פסחים פ' כ"ש במשנה דנכר שהלוה לישראל על חמצו דמותר לאחה"פ ומוקמינן לי' שם בשהרהוני אצלו ואמר לו מעכשיו והקשה הר"ן נימא הואיל וביד ישראל לפדותו כדאמרינן גבי חלה הואיל וא"ב מיתשיל עלה ותירץ כיון דמחוסר ממונא לא אמרינן הואיל עיי"ש והביאו מג"א סי' תמ"א והרי שם בידו לפדותו בע"כ מן הנכרי ואין שום אדם יכול לזכות לפדותו ואפ"ה אינו עובר על ב"י וא"כ ה"ה כאן י"ל כיון דמחוסר ממונא ל"א מכל הואיל ול"ה כלל עדיין של המלכות - אבל יש לחלק ולומר דדווקא שם דאם ירצה לפדותו מן הנכרי צריך ליתן מקודם דמים בעין לנכרי והוי מחוסר ממונא אבל הכי הרי מצד הממשלה יכולים ליקח בלי שום מעות מזומן רק נותנים קוויט על הדמים ואין יכולין לעכב ובכה"ג ל"ה כמחוסר ממונא כלל וגם משפט המלוכה הוא כך שיוכל ליקח הדבר שהוטב בעיניו ואח"כ נותן דמים או קוויט וכיון דלוקח בלי דמים אין זה מחוסר ממונא והוי כמוחזק בידו וכה"ג מחלק הח"צ בהגהותיו לחו"מ סי' ק"ג סעי' ט' בהא דספק האילן קודם דאמרינן הממע"ה דמעיקרא למיקץ קאי היינו כיון דדינא הוא דמקודם קוצץ ואח"כ נותן לו דמים לכך הוי מוחזק אבל אם לח הי' צריך לקוץ עד שנותנין לו דמים אף שמחויב לקוץ הוי בעל האילן מוחזק יעוי"ש וה"נ דכוותי' - ועוי"ל דאף דלענין חמץ אינו עובר בב"י דעדיין אינו שלו מכ"מ לענין לפטור מנכרי הוי יד עכו"ם באמצע לפוטרו מן הבכורה דהרי כתבו תוס' ב"מ דף כ' דבכל דהוי יד נכרי באמצע פוטר מן הבכורה וע' פסקי מהרא"י סי' ק"ל אבל לענין חמץ בעינן קנין מעליא וכ"כ הצל"ח פסחים דף ל"א וע' תשו' בית שלמה יו"ד ח"ב סי' קפ"ו. ואף דלענין חמץ נמי אשכחן דדבר הגול"מ כגון חיוב אחריות עובר בבל יראה אף שאינו שלו ממש

מכ"מ היינו דווקא בביתו של ישראל אבל בביתו של נכרי אינו עובר מצד גול"מ כמבואר באו"ח סי' ת"מ ובזה יש ליישב מה דקשה לי בדברי תוס' פסחים דמ"ו שכתבו דא"כ נחשב חמץ של אחרים כשלו הואיל וא"ב קנה ומדוע לא הכריחו סברתם ביותר מהא דנכרי שהלוה לישראל על חמצו והרהינו אצלו דמותר ואמאי הא בידו לפדותו וע"כ משום דמחוסר ממונא ל"א הואיל ולהנ"ל יתכן דס"ל להתוס' דנהי דהאי סברא מהני דל"ה שלו לגמרי אבל עכ"פ י"ל דהוי דבר הגול"מ עכ"פ וכעין שכ' בתשו' ש"א דהואיל וא"ב איתשיל הוי עכ"פ דבר הגול"מ וא"כ אין ראי' משם דהחמץ מונח בביתו של נכרי ובגול"מ בעינן בביתו של ישראל וע"כ בחמץ של גבוה ברשותו שפיר י"ל דעובר עכ"פ מטעם גול"מ וע"ז כתבו דאינו אף גול"מ דא"כ נחשב חמץ אחרים כשלו מטעם הואיל וא"ב פדי לי', והיינו כיון דגם אחר יכול לקנותו אינו כלום אפילו כגורל"מ אבל בהא דהרהינו אצל נכרי כיון דרק הלוה יכול לפדותו ולא אחר שפיר הוי כמו דבר הגול"מ, רק כיון דמונח ברשות הנכרי אינו עובר בגול"מ בחמץ אבל לענין בכורה כל שיש לנכרי צד זכות היי יד עכו"ם באמצע ופטורה מן הבכורה דשם אין נפ"מ אם מונח ברשותו של נכרי או של ישראל ולענין חמץ שאני דכתיב בבתיכם וע' טו"ז סי' ת"מ ועכ"ז עדיין אין דברי תוס' מיושבים דהא שם מוק' לה התוס' בבא ליד גזבר וא"כ אין החמץ מוטל בביתו וע"ז שפיר הי' יכולין להוכיח מהא דנכרי שהלוה לישראל על חמצו דאינו עובר ואפשר דמשמע להו לתוס' דאפילו בבא ליד גזבר כיון שהקדש שוה מנה שחיללו על שו"פ מחולל ותוס' מנחות ע"א כתבו דרק בעלים יכולים לחלל על שו"פ ולא אחר יעוי"ש א"כ ל"ה מחוסר ממונא כלל דהוי כשלו ממש כיון דבידו לפדותו בשו"פ ול"ד להא דהרהינו אצל נכרי דצריך ליתן כל שוויו דהיינו כמו שהלוה לו וע"ז כתבו דא"כ נחשב חמץ של אחרים כשלו מטעם הואיל וא"ב פדי לי' וכוונתם לשיטתם ריש פסחים דביטול מטעם הפקר וכיון דהפקר אינו שלו ושלך א"א רואה אבל אתה רואה של אחרים הרי דהפקר הוי של אחרים וכיון דהוי הפקר אינו שלו ושלך א"א רואה וכו' ואם נימא הואיל וא"ב פדי לי' א"כ נימא דחמץ של אחרים יהי' כשלו מטעם הואיל וא"ב קנה היינו זכה בו הרי דאף באינו מחוסר ממון כלל ל"א הואיל ואי בעי זכי ומכ"ש לענין פדיון דל"א הואיל וא"ב בשו"פ:

ובאמת שברמב"ן העיר בלקוטיו לפסחים בחקירה זו דנימא הואיל וא"ב זכי: עיי"ש והבאתיו במ"פ לאו"ח סי' ת"מ עיי"ש ועפי"ז יש לדון בנ"ד נמי כיון דהואיל א"ב מצי זכי בה ל"א אף באינו מחוסר ממונא א"כ ה"נ אין זה יד ככרי באמצע אבל נראה דל"ד כלל דהא דכתבו התוס' דל"א הואיל א"ב קנה או זכה משום דאין לפודה שיעבוד כלל

על החמץ או על שום דבר שהקדיש לפדות רק כך הוא ד"ת דבעלים יכולין לפדותו וכן אחר יכול לפדות רק בעלים אם פדו בשו"פ פדו וכן בענין הפקר אף שמונח ברשותו יכול הוא לזכות במוקדם א"כ עתה טרם שפדה או שזכה אינו שלו כלל ול"ד להואיל וא"ב מיתשיל דשם אם יתשיל יהי' למפרע שלו דיעקר ההקדש למפרע אבל הכא שיש לו למלוכה שיעבוד מצד דד"מ ליקח בדמים כל אשר נצרך לאנשי חיל א"כ מהשתא הוי ידו באמצע כמו בהמת ארנונא רק דגם בזה י"ל כל דמחוסר ממונא לא אמרינן הואיל כמ"ש הר"ן בנכרי שהלוה לישראל על חמצו אף דאי פדיה ונותן דמים הוי כשלו למפרע וזה לענין חמץ דבעינן שיהי' מונח ברשותו אבל לענין יד נכרי באמצע אין נפ"מ בזה אף שצריך ליתן דמים כמ"ש לעיל ומכ"ש בנ"ד דלוקח בלי דמים רק נותן שטר הוי שפיר יד נכרי באמצע. ומצאתי און לזה לא' מגדולי האחרונים הגאון בעל בי"ש ז"ל ביו"ד ח"ב סי' ר"י אות ג' וז"ל ועוד דהא קיי"ל בפ"ק דפסחים דבהמת ארנונא פטורה מבכורה אף דמצי לסלק בזוזי מכ"ש בנ"ד דנכרי מצי לסלק בזוזי לישראל וליקח הבהמה לעצמו בע"כ של ישראל ע"יש וזה כמו בנ"ד ובפרט שכבר עשה רושם שמורה ששיעבודו עליו אם ירצה - גם יפה כתב כת"ר טעם נכון כיון דכבר הי' הרושם בבית נכרי ל"ה רשאי למכור דד"מ דינא כמבואר בס' שס"ט והכא לכו"ע כן כיון שהענין נוגע לתקנת הממשלה ע' ש"ך חו"מ סי' ע"ג ואף שאין הדבר מוכרע להתירו אבל עכ"פ יש להתיר להטיל בו מום ע"י נכרי דהוי רק איסור דרבנן:

ומ"ש כת"ר להטיל בו מום עובר ואח"כ להטיל בו מום קבוע עפי"ד הרא"ש ז"ל דאחר שהטיל בו מום עובר מותר מה"ת להטיל בו מום קבוע אף בזמן שבהמ"ק הי' קיים הנה בספרי מ"פ סי' שי"ג הוכחתי בראיות ברורות דע"כ להרא"ש צ"ל דהטלת מום עובר אסור מה"ת וא"כ אין עצה זו כלום אבל א"צ לזה רק להטיל מום קבוע ע"י נכרי ובמ"ש לענין הטלת מום בזה"ז אם דאורייתא הדברים עתיקין וכבר האריך בזה בתשו' בית אפרים סי' ע"ה והנלענ"ד כתבתי:

ובגוף דברי התוס' ג' מ"ש בזה בספרי טל תורה פסחים מ"ו:

סימן ב

לכ' הרב המאוה"ג החו"ב מו"ה יעקב אלימלך פאנעט נ"י אבד"ק מאורוש אויוואר:

בדבר העגונה אשת הר' מנחם מענדיל בן הר' יעקב משם ושלח כב הגב"ע מה וכ"ת העלה להתירה וכל יקר ראתה עינו ושאל חוו"ד בזה:

והנה כת"ר בנה יסודו להיתר על עדות הר' משה בר' דוב אף שלא אמר קברתיו עפי"ד רמיא ז"ל סעי' נ' דכשאמר שמת וראה אותו היטב הוי כקברתיו וגם כאן העיד באופן זה

ואף לדברי הח"מ דמפרש לה בלא ראה ההריגה הרי גם הכא לא ראה ההריגה, אמנם דברי הרמ"א בשם המרדכי הם סתומים והב"ש שם נראה דמוקים באומר שהזיזו וזה הוי כקברתיו כמו בסעי' י"ז והכא ל"ה כן ובח"מ מוקי לה דבלא ראה ההריגה ואינו אומר כלל בדדמי ל"ב קברתיו. והנה בנו"ב מהדו"ק אה"ע סי' כ"ח בד"ה והנה ראה זה מצאתי פשיטא לי' דדוקא לענין חשש חילוף צורה דילמא אחר הוא יש לחלק בין ראה הטביעה או לא אבל לענין חשש שמא נדמה לו שמת ועדין חי אין נפ"מ כלל אם ראה שנטבע או לא דהא כשהעלוהו מן המים רואה איש שנטבע במים ואמר בדדמי שמת יעו"ש ולפי דבריו גם בהריגה אף שלא ראה גוף ההריגה אם ראהו מתבוסס בדמו ובפרט בנ"ד אומר בדדמי במקום המלחמה וצריך לומר קברתיו אבל בהגהות רב"פ ז"ל העיר שבתה"ד נראה שראה הפצעים ואפ"ה כיון דאינו רואה גוף ההריגה ל"ש בדדמי והן הן דברי החת"ס כאן בהבנת דברי מרדכי ונראה ברור שגם דעת הרז"ה ז"ל כן שהרי שיטת הרז"ה דלא נפשט איבעיא דע"א במלחמה מעובדא דדגלת בדף קכ"א דשם לא ראו הטביעה ואינו אומר בדדמי עיי"ש והרי מדברי הרז"ה ז"ל מבואר דבקברתיו פשיטא דנאמן ולא אבע"ל כלל וא"כ לכאורה בלא"ה אין שום פשיטות כלל דהרי אסקוהו אגשרא א"כ טלטלוהו וזה הוי כקברתיו וכבר העיר בזה בריב"ש סי' שע"ח וכתב דהרז"ה סובר דהזזה ל"מ רק קברתיו ממש בעינן ע"כ מוקי לה בלא ראה הטביעה וא"כ מוכח להדיא דעת רז"ה דלענין זה נמי מהני אם לא ראה הטביעה וא"כ ה"ה בלא ראה ההריגה וכדעת הח"מ הנ"ל:

וכפי הנראה שדעת הנוב"י בהבנת רז"ה ז"ל דלענין חשש מיתה מדומה אינו מועיל כלל מה שלא ראה הטביעה כיון דרואה עכשיו רק דסובר דהזזה הוי כקברתיו רק דאכתי יש חשש שמא נדמה לו שזה הוא ולזה בעינן סימנים כדאמרו שם דף קט"ו וחזנהו לאלתר וקאמרי סימנים וכדברי תוס' ורא"ש שם דסימנים מועילין לאפוקי מחשש חילוף צורה ולכך בעובדא דדגלת דלא קאמרי סימנים רק טב"ע ואפ"ה התירו ע"כ מחלק הרז"ה דבלא ראה הטביעה שאני והיינו לענין חילף צורה באחר אבל בחשש שמא לא מת רק מיתה מדומית לזה בעינן קברתיו רק מה דאסקוהי הוי כקברתיו - וזה נראה נמי מדברי הנוב"י שם בתשו' הנ"ל בד"ה ואולם שכתב שם דדעת רז"ה ז"ל ורא"ש דבמלחמה או בטביעה ל"מ טב"ע בלא סימנים מחשש שמא אחר הוא. אבל לפענ"ד איננו רואה כלל שום הכרח לזה ברז"ה שחושש לחילוף צורה ומצריך סימנים דהרי כתב להדיא דבקברתיו לא איבע"ל כלל הרי דבקברתיו מהני טב"ע וע"כ כיון דאומר קברתיו אין שום חשש עוד לבדדמי הן מחמת מיתה מדומית הן מחשש חילוף צורה באחר וא"כ ע"כ

סובר דטלטול ל"ה כקברתיו כדברי הריב"ש ז"ל ולכך אמרו שם דף קט"ו דאמרו סימנים היינו כיון דאינו אומר קברתיו בעינן סימנים במקום המוצנע שא"א לידע רק אחר מיתה בבירור כפירוש רמב"ן ז"ל במלחמות וכמ"ש רז"ה שם דלאו עליהו קסמכינן אבל בהא דדגלת דלא קאמרי סימנים וגם זה שאסקוהו לא מיחשב לי' כקברתיו ע"כ מחלק בלא ראה הטביעה וע"כ הדבר מוכרח ברז"ה דבלא ראה הטביעה אין שום חשש לא על חילוף צורה ולא על מות מדומה וכדברי הח"מ ז"ל בדברי המרדכי וגם בביאורי הגר"א ז"ל אה"ע סי' י"ז ס"ק ק"ז כתב בפשיטות דלרז"ה קברתיו מועיל והא דאסקוה ל"ה כקברתיו וזה כדברי ריב"ש ז"ל באופן שרז"ה ז"ל אינו סובר כהרא"ש דבעינן סימנים אף שאומר קברתיו מטעם חילוף צורה דלדידי' קברתיו מועיל בכל ענין ולא יאמר כלל בדדמי לא על גוף המיתה ולא על שם המת רק דהזזה ל"ה כקברתיו ולכך בעינן סימנים במקום המוצנע ובלא ראה הטביעה או המלחמה אינו אומר כלל בדדמי ול"ב כלל קברתיו והיינו עובדא דדגלת הנ"ל - ונראה דאפשר גם הרז"ה יודה דאם אומר שהזיז בו אבר וטלטלו הוי כקברתיו דדוחק לומר דקברתיו ממש בעינן רק דאסקוה אנשים אחרים ושושבינא ראה דלשיטת רי"ף גם זה הוי כקברתיו ולרז"ה זה ל"ה כקברתיו ומשו"ה סתמו הפוסקים דהזזה הוי כקברתיו ולא הזכירו כלל חומרת הרז"ה ז"ל בזה, וכה ראיתי גם בתשובת חת"ס אה"ע ח"א סי' ס"א אות ב' דפשיטא לי' דלרז"ה ז"ל דבלא ראה הטביעה ל"ח כלל לבדדמי לא על גוף המיתה ולא על חילוף הצורה עש"ה באופן דדברי הנוב"י ז"ל תמוהים ועכ"פ דברי הח"מ יש להם מקום עפ"י שיטת רז"ה ומרדכי ז"ל וגם דברי תה"ד נכונים. - אלא שעדין יש לדון בנ"ד מחמת שהעד ידע דנהרג שהרי העיד שהגיד לו פלוני שהאיש פלוני כפל ומונח בין שאר המתים על ההר ומיד הלך העד לשם וראהו מת א"כ הרי מקודם כבר ידע דנהרג במלחמה ולדעת נוב"י ז"ל שם סי' כ"ח בשם כמה פוסקים דידע מהטביעה הוי כראה:

אמנם בצ"צ סי' מ"ה ובתשו' גאו"ב ותשו' פמ"א הביאם הג' רב"פ ז"ל בהגהותיו לנוב"י אחזו שער דראה דווקא אומר בדדמי ולא ידע אבל גם לנוב"י הנ"ל נראה דדוקא בידע היינו ששמע שזה כטבע או נהרג במלחמה נחקק במוחו שכן הוא ואח"כ כשרואהו מת אומר בדדמי אבל הכא הרי זה שהגיד לו אמר שמוטל על ההר והלך כא לראות אם כן הדבר א"כ לא נחקק כלל במוחו דזה מת רק הלך לראות זה ל"ה ידיעה כלל דהרי הלך לראות אם כן הדבר וע' שבועות י"ט אם ידיעות ספק שמה ידיעה והכא אפילו ידיעת ספק ל"ה כיון שהלך תיכף לראות ולמראה עיניו ישפוט ועדיין יש לדון בנ"ד כיון דעכ"פ זה העד הר' משה ראה את המת במלחמה וידע מזה אולי זה כראה הטביעה כשאח"כ

ראהו מת אומר בדדמי וכבר האריך בזה בתשו' נוב"י והעתיק דברי תשו' רשב"א סי' תתק"פ שכל שרואה אותו שיורד במלחמה או טבע וכיוצא בזה סומך ואומר על הדמיון וצ"ל קברתיו יעוי"ש:

אבל לשון תשו' רשב"א שהעתיק רב"א סי' ל"ב שהובא בנוב"י שם כתב וז"ל משעה שיודע שטבע או שירד במלחמה ולא שב מחשב הוא שמת כדרך שמתו האחרים וסומך על הדמיון ומעיד ואפשר שלא מת עד שיאמר קברתיו יעוי"ש ונראה דלא שב דווקא כיון שירד במלחמה וכולם שבו והיא לא שב מחשב שמת אבל סתם ירד למלחמה ועדיין לא כלתה המלחמה אינו אומר בדדמי מחמת זה ואם אומר שראהו אח"כ מת שפיר מהני ועכ"פ לשיטת המרדכי ורז"ה הדבר כן - וגם אפשר דרשב"א לא קאמר רק כשאמר סתם מת אבל הכא שאמר שראהו מוטל בין ההרוגים על ההר וכפי הנראה שם ל"ה שום מלחמה כלל בעת שראהו מת שפיר מדייק וגם י"ל דהך סברא דירד במלחמה מחשב הוא שמת הוא רק כשאדם מעיד שאינו במלחמה דאדם שאינו מאנשי המלחמה ואינו שם חושב בלבו משעה שירד למלחמה בחזקת שנהרג שמה ובפרט כשלא שב אבל הכא שגם העד הוא מאנשי החיל והי' ג"כ במלחמה זה אינו מחשבו כלל למת זולת כשאומר שנהרג במלחמה ויש חשש בדדמי כיון שראה שנפצע במלחמה מחשב הוא שמת אף שאומר שראהו אח"כ היטב אומר בדדמי אבל הכא שלא ראהו נפצע כלל רק ראהו אח"כ בין ההרוגים על ההר אינו אומר בדדמי והדבר מסתבר דמי שהוא בעצמו במלחמה התקוה תאמצהו ולא יחשוב א"ע למת ולא לזולתו עד שיראה גוף ההריגה:

וכה ראיתי בס' בית מאיר באה"ע שם סעי' כ' שכתב ע"ד הג"ה בשם מרדכי והעיקר לפע"ד מה שמביא בשם הראב"ח שהחילוק הוא בין אומר ראיתיו נהרג במלחמה במקום שהוא עצמו עומד בקשרי המלחמה דמפני שירא לנפשו מסתמא לא עמד שם עד שראה יציאת נפשו אבל בתום המלחמה על מקום הרוגים והכיר אחד ומעיד שמצאו מת בזה ל"ח ומסתמא בדקו היטב להעיד בבירור שמת ולזה מסכים לשון רמ"א שכ' וראיתי' אח"כ ר"ל כתום המלחמה וכו' יעוש"ה- ונראה דאין כוונתו בתום המלחמה לגמרי רק כתום המלחמה במקום ההוא כמו בנ"ד דכפי הנראה מהגב"ע של הר' משה על ההר בעת שהלך לראותו לא הי' שם עוד פחד חרב מדהלך לראות ושהה שם - ואף שראיתי בגב"ע של הר' גדלי' שהעיד בשם הנכרי שהגיד שהר"מ אמר לו שמת הר"מ והוא מוטל על ההר והלך עמו וראהו מת ולא יכלו להתמהמה שם מאימת הקוגעלן שנפלו כפי הנראה זה הי' בזמן אחר שכבר ראהו הר"מ לבדו על ההר מת ואח"כ אמר גם לנכרי והלך עמו ואז כבר הי' הקוגעלן אבל בשעה שראהו הר"מ בתחלה כפי הגב"ע שלו בראה שראהו

במנוחה ול"ה שם אימת חרב שפיר מהני גם לדברי הב"מ הנ"ל ועוד דאין להאמין כלל לנכרי כיון דל"ה מסלפ"ת שהגיד ע"י שאלה רק דיש לדון כיון דהנכרי הנ"ל הגיד לאשת הר' גדלי' זה כשתי שנים במסל"ת שראה להר' מענדיל מת שוב גם עתה מה שהגיד כהר"ג ג"כ יש לדונו כמסלפ"ת כדעת המ"ב שהובא בב"ש סי' י"ז סעי' ס"ו וע' ט"ז שם ס"ק י"ב דאפילו לאחר שנה הוי מסל"ת א"כ שוב ע"כ מה שהגיד בראשונה נאמן והרי אז הגיד שראהו מת ומישמש בפניו והרי הזזה הוי כקברתי' וא"כ די בעדות הנכרי ועמ"ש לעיל דנראה דגם רז"ה מודה דהזזה שהזיזו הוא בעצמו הוי כקברתי':

וגם יש לצרף שיטת הפוסקים דראיתי' היטב והכרתיו הוי כקברתיו ובביאורי הגר"א שם סעי' כ' כתב שכן דעת רמ"א בשם מרדכי והביא כן מהגמיי' פי"ג מגירושין וגם במלחמות ר"פ האשה שלו' כתב דהכרנום הוי כקברנים וע' תשו' פרשת מרדכי אה"ע סי' כ"ה בד"ה ובדבר מה שכ' דהכרה הוי כקברתיו יעוי"ש ויש לחלק דשם בשפיטאל מסתמא אין כותבין שמו בספרי המתים בלתי ידיעה ברורה כמ"ש שם הגאון הנ"ל מכ"מ בנ"ד שלא ראה גוף ההריגה יש לצרף גם סברא דהכרתיו יפה כמ"ש:

וראיתי עוד להגאון בית מאיר בסעי' כ' שם שכתב ע"ד רמ"א הנ"ל ואולם כבר הבאתי שיטת הש"ג דמי שיודע שהי' במלחמה ואח"כ הכירו אפילו קברו לשיטת הרא"ש צריך צירוף סימן שא"מ עם הטב"ע מחשש חילוף צורה באחר יעו"ש א"כ בנ"ד יש חשש שלא אמר ר"מ שום סימן אבל כבר כתבתי בתשובה אחרת שדברי הב"מ תמוהים דהש"ג שם מיירי בראתה במלחמה שנהרג שוב אף שראתה אותו אח"כ מת סברה שזה הוא כמבואר להדיא מדברי הש"ג בפ' האשה שהלכה אות ב' אמרה מת בעלי במלחמה ואחר שפסקה המלחמה מצאתי' וקברתי' נראה בעיני שאינה נאמנת הואיל ולא יכלה לראותו בשעת מיתתו שמא אחר הוא וכסבירה שהוא בעלה יעוי"ש ומזה דן הב"מ לעד שראה אותו נפצע במלחמה מכת חרב שוב ל"מ מה שראהו אח"כ אבל בלא ראהו מת במלחמה כעובדא דרמ"א וכבנ"ד גם הש"ג מודה דל"ב סימנים כלל וז"ב וגם בגוף החשש שהחמיר הרמ"א עפ"י הרא"ש בסעי' כ"ח להצריך סימנים הכריע הישו"ש ביבמות להקל דל"ח לחילוף צורה והביאו ב"מ שם סעי' ל"ג וגם הגאון עצי ארזים ס"ק קי"ט הכריע להקל בזה ומאז חשבתי שגם הרז"ה ז"ל מחמיר בזה ונמשכתי אחר דברי הנוב"י אבל לעיל ביררתי שהרז"ה ז"ל אינו סובר כהרא"ש ובקברתיו סגי ומחמת חשש ספק ג"י כתב כת"ר להקל כיון דהעד גאלבעלי הגיד במסלפ"ת אז לר"מ שנפל במלחמה הרי בזה העדות גופא עכ"פ אם ניסת ל"ת אף שלא אמר קברתי' כדאי' בסעיף ל"ג ושוב אינה בחזקת א"א וכשר בספק תוך ג"י ויפה כתב. וכ"כ הנוב"י סי' כ"ט ד"ה ועכשיו להדיא דכל דאם ניסת

ל"ת בספק תוך ג"י מותרת להנשא יעוי"ש וגם יש עוד לצרף מחמת שהרי משה אמר בשם גאלבעלי הוי ב' עדים דלדעת כמ"פ דאפילו פסולים כיון דהם תרי לא אמרו בדדמי כמ"ש בנוב"י סי' כ"ח בד"ה אמר הכותב וצ"ל לדעתם דאף דתרי נשים אמרו בדדמי כדאי' בש"ס להדיא נשים שאני דדעתן קלות וע' יומא פ"ד דאין אומרים יעשו ע"י נשים וע' בר"ן משום דדעתן קלות ויטעו וכח המדמה שלהם חזק יותר יעוי"ש ויש עוד כמה צדדים לצרף והדין ברור שאשת ר' מנחם מקהלתו מותרת להנשא ויתירה כת"ר בצירוף עוד שנים עמו:

והנה בא לידי עתה תשו' דברי חיים להגה"ק מצאנז זצ"ל וראיתי שם בחלק אה"ע סי' כ"ב שכ' וז"ל ולא עוד אלא דלפי מה ששמעתי מהולכי המלחמה דבזה האופן שלא נשקע המלחמה לגמרי רק נמלטו מזה המקום למק"א מהרודפים באשר ימצאו פחד מלחמה עליהם ולא דייק ול"ד כלל לדברי הרמ"א ז"ל בהג"ה סעי' כ' עיי"ש ונראה כוונתו כדעת הגאון ב"מ שהבאתי לעיל בשם הראב"ח דעיקר היתר רמ"א כשרואה אותו במקום הרוגים שאין פחד מלחמה על העד, ומכ"מ בנ"ד כיון שהר' משה שהלך על ההר לראותו הרי הדבר מוכח של"ה על ההר אז שום פחד מלחמה ובכה"ג הוי כדינו של הרמ"א ז"ל ול"ד לנדון דברי חיים הנ"ל כמובן, וגם הרי בד"ח כתב שם דהכרתיו לדעת הב"ש ל"מ רק בעשה איזה מעשה וגם הצ"צ החמיר בזה דבעי עכ"פ שעשה איזה דבר להכרתו יפה כגון שקיים אצלו יעוי"ש וכוונתו שעמד אצל המת לראיתו יפה ובנידון שלו עבר העד לדרכו וראהו והכירו וא"כ בנ"ד שהלך שם במכיון לראותו ועמד עליו הרי עשה מעשה להכרתו ובכה"ג הוי כקברתיו דאפילו במלחמה ממש מהני - ומ"ש עוד בדברי חיים שם דידע שהוא במלחמה אומר בדדמי כבר כתבתי לעיל בזה דגם למחמירין היינו בלא שב ועוד כמה טעמים להיתר - ולענין חשש להצריך סימנים עפ"י שיטת תוס' וראש מטעם בדדמי דחילוף צורה, הנה בתשו' ד"ח אה"ע ח"ב סי' סי כתב דלא החמירו בזה רק במים ולא במלחמה והדבר תמוה לכאורה ושו"ר שגם בתשו' פנ"י להמג"ש א"ב אה"ע סי' מ"ז שכתב כן יעוי"ש:

והנה בנדון השאלה הנ"ל שראהו מת ודברי רמ"א סעי' כ' הנ"ל - הנה מאז הערותי בחידושי דהיאך מהני סתם ראהו מת הא ביומא פ"ה אמרינן בנפלה עליו מפולת עד היכן הוא בודק עד חוטמו וכו' ע"ש וברש"י שם אם דומה למת שאינו מזיז אברי' עד היכן הוא מפקח לדעת האמת עד חוטמו ואם אין חיות בחטמו שאינו מוציא רוח וודאי מת יעוי"ש וכ"ה להלכה באו"ח סי' שכ"ט וצ"ע דלענין עדות עגונה לא נזכר זה בפוסקים כלל ואין לומר דשם נפלה עליו מפולת אומר העד בדדמי כמו במלחמה דמפולת כמלחמה ובעינן

קברתיו ולכך הכא בעינן שיבדוק בחוטמו דזה מהני שלא יאמר עוד בדדמי דאכתי מה נעשה לשיטת הראב"ד ודעימי' דלא חיישי כלל לעד שיאמר בדדמי ול"ב קברתיו, א"כ למה בעינן בדיקה עד חוטמו שם ועוד דהרי בשני עדים לדעת הרי"ף ג"כ ל"ב קברתיו א"כ למה יבדוק עד חוטמו יראו שנים אם כפי ראות עיניהם מת לא יצטרכו לחלל שבת עוד ובח"מ סי' י"ז ס"ק ק"ח נראה להדי' דכל שאינו מזיז אברי' ונראה כמת הוי עדות ברור רק אם יש לחוש שעשה כן בכוונה מפני אימת הלסטים עיי"ש, ונראה לומר דדוקא בנפלה עליו מפולת ואין גוף המת כולו לראותו רק מקצתו אף שאינו מזיז אבר במקצת הגוף שרואין אינו ברור וצריכין לפקח עליו לבדוק בחוטמו. אבל כל שגוף המת כולו מוטל ואינו מזיז אבר והעד מעיד שראהו מת אין שום חשש כלל וכדברי הח"מ הנ"ל וגם י"ל דשם מיירי במסופק אם מת כלשון רש"י שם באופן שצריך בדיקת אזי הבדיקה למר עד חוטמו ולמר עד וכו' אבל כשברור לעיני העד שמת ובפרט כשרואהו כולו אזי הוא עדות ברור ובנ"ד הרי העיד העד ברור' ועתה ראיתי בתשו' ד"ח הנ"ל ס' ס"ד שהעיר מיומא פ"ה הנ"ל לענין עדות אשה לענין אחד שהעיד שראהו נפצע מקנאהן ותיכף כראותו נפל עליו לבודקו וראה בלבו שפסק פסיקת גידי הלב והוא העיר מיומא הנ"ל דל"מ רק בדיקת חוטמו אבל נראה דהיינו דווקא כשהעד נתכוין נבידקן ע"כ בעינן בדיקה גמורה דהיינו חוטמו אבל באומר ברור שראהו מת אין חוששין כלל:

וכן מוכח מדבריו שם שמסיק להקל שהרי ראהו עוד פעם אחת לאחר המלחמה שוכב כמת וכו' יעוי"ש והרי שם כשראהו אח"כ לא בדקו כלל וע"כ כיון שלא בדקו ואמר שראהו מוטל מת הוי עדות גמורה - אך מ"ש שם הד"ח ז"ל דאף דבפעם הב' לא נגע בו כלל והרי במלחמה בעינן קברתי' מכ"מ מהני כיון דבפעם הראשון כשרואהו כופל במלחמה מחמת הפצע הרי הזיז בו אבר והוי כקברתי' רק דל"מ כיון דלא בדק בחוטמו שוב מהני מה שראהו אח"כ מת בפעם שנית וזה תימה כיון דחוששש דבפעם הראשון בעת שהזיז בו אבר הי' חי עדיין כיון דלא בדק בחוטמו א"כ מה מועיל מה שראהו פעם שנית מוטל מת הרי אז לא אמר קברתי' וגם מ"ש שם דלהרי"ף ל"ב קברתיו צ"ע דאדרבא להרי"ף בעינן קברתי' וכפי הנראה יש איזה ט"ס בדבריו ובמ"ש לעיל לחלק בין מפולת דאז דווקא בעינן בדיקת חוטמו ע' תשו' חת"ס יו"ד סי' של"ח משמע דאין חילוק כלל וצ"ע טובא בזה - ובמ"ש לעיל לענין דברי המהריב"ל שבק"ע סעי' כ' דתרי פסולים לא אמרו בדדמי דצ"ל דנשים שאני ראיתי בתשו' ד"ח שהביא ממהריב"ל דב' נשים לא אמרו בדדמי וזה צ"ע מהגמרא יבמות והא תרי נשים כחד דמיין ובזכרוני שבעצי ארזים האריך ליישב הסוגיא אליבא דמהריב"ל - ולדינא בנ"ד הדין אמת דמותרת להנשא כנ"ל:

סימן ב

לכבוד הרב הה"ג חריף ובקי נפלא בכל חדרי תורה בוצינא קדישא כקש"ת מו"ה:
משה פריעדמאן שליט"א מבאיאץ:

ע"ד השאלה אשר הציע כ"ק לפני בענין אין קוברין רשע אצל צדיק שיעור הרחקה כמה והביא דברי גליון רש"א סי' שס"ב בשם בה"ט דמוחרם צריך להרחיק מקבורתו יותר מח' אמות למען לא יגע תפיסת המוחרם בתפיסת אחרים יעוי"ש ובגליון הנ"ל דן כן לענין תלמידי המיסיונרים: והנה מצאתי שמקור דב"ז נובע מס' חסידים סי' תש"ז יעוי"ש דברים כהווייתן אבל נראה דהחמיר כן רק במוחרם שהרי בס' תש"ו כתב אסור לקבור רשע אצל צדיק שהרי החי' אלישע שלא יהי' קבור אצלו, ובס' תש"ז שביק לרשע ונקיט דין מוחרם משמע דדין מוחרם חמיר טפי ובסתם רשע א"צ הרחקה כולי האי רק במוחרם החמיר שצריך להרחיק גם מתפיסתו שלא יגע תפיסתו שהוא ד"א בתפיסת אחרים, והנה הא דתפיסת המת ד"א אשכחן לענין טומאה ולענין ק"ש שאסור לקרות בתוך ד"א כדאי' בסוטה מ"ה וביו"ד סי' שס"ז וסי שע"א מבואר דאם יש מחיצה על הקבר א"צ להרחיק כלום ואינו תופס יותר יעו"ש א"כ גם אם נחמיר לענין רשע כמו במוחרם בנ"ד שזקנו הקדוש זצ"ל יהי' באוהל בפ"ע אין להחמיר רק ד"א דחומרת שלא יגע תפיסתו בתפיסת הצדיק, ל"ש בזה כיון דיש לצדיק אוהל ומחיצה מפסקת פסקה לי' תפיסה דידי' ודי להרחיק ד"א:

וגדולה מזו נראה דכל שהצדיק קבור באוהל א"צ להרחיק כלל אף אם יהי' נקבר רשע ח"ו בצד האוהל משום דמחיצה מפסקת וכל ענין אין קוברין רשע אצל צדיק הוא מקרא דאלישע שנגע בקבר אלישע ממש רק מלישנא דגמרא דאין קוברין רשע אצל צדיק נראה דבסמוך לו נמי אסור וכ"מ מהא דסנהדרין מ"ז דהי' שם שתי קברות לב"ד אחת לנסקלין ונשרפין וא' לנהרגין ונחנקין אף שבוודאי ל"ה קוברין כולם יחד בקבר אחד דזה אסור בלא"ה דצריך הרחקה עכ"פ י"ט כדאי' סי' שס"ב, וא"כ ברשע אצל צדיק צריכין להרחיק יותר, אך כ"ז כשאין מחיצה ואוהל על הקבר הצדיק אבל כשיש מחיצה ואוהל מפסיק נראה דאין חשש, וקצת ראי' מדברי הס"ח סי' ש"ה במעשה דת"ח וצדיק שנקבר אצל האינו הגון ובא בחלום לבני העיר למה הרעותם לי וכו' ושמו אבנים בין קבר הצדיק לקבר הרשע משם והלאה לא בא בחלום עיש"ה ומכ"ש באוהל גמור על קבר הצדיק וכ"נ ראי' מדברי הס"ח סי' תרי"ד שכ' לא יושיב אדם רשעים אצל צדיקים לא בדין ולא בעצה ולא בסעודה ולא יתחבר עמהם שהרי כתיב לא תזרע כרמך כלאים יעיי"ש והרי לענין כלאים גופא הבית שבכרם זורעין בתוכו אף שגפנים מוקפים סביב כדאי' בפ"ה

דכלאים ועי' בר"ש שם בשם הירושלמי דיליף להו מקרא דבתי כלאים הוחבאו א"כ גם לענין הא דאין קוברין רשע אצל צדיק נראה כן, וגוף דברי הס"ח הנ"ל צ"ע דבש"ך יו"ד סי' של"ד ס"ק י"ח בשם רשב"א כתב דמוחרם קוברין אותו בקברות אבותיו משמע דא"צ הרחקה כלל וקיל מרשע ואולי מיירי הש"ך בעשה תשובה רק שלא התירו לו החרם ובס"ח מיירי בלא עשה תשובה ועדיין צ"ע כיון דחומרת הס"ח אינו בשביל רשעו רק בשביל החרם א"כ אין נפ"מ אם עשה תשובה:

והנה לישנא דאין קוברין רשע אצל צדיק בלשון אצל לא מצאתי שיעור מבואר ובתרומת הדשן כתיב ושמו אצל המזבח והי' רחוק כ' אמה ממזבח כדאי' סופ"ק דתמיד ומרש"י ז"ל שם ד"ה צבר נראה הטעם משום דכבש גופא כמזבח ובכ"מ שהי' מונח הי' אצל כי עליו ממש הי' מונח יעוי"ש בלשונו ונהי דכבש כמזבח הי' לנו לקרבו אצל המזבח וכו' ועכ"פ אין מבואר שיעור דאצל וע' בירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ו הוא שדוד אומר אל תאסוף עם חטאים נפשי אלו נסקלין ונשרפין ועם אנשי דמים חיי אלו נהרגין ונחנקין יעוי"ש ומייתי לה על משנה דשם דהי' לו קברות בפ"ע ולישנא דעם לכאורה היינו בתוך ד"א כדמוכח בסנהדרין דמ"ה בהא דפריך שם והתניא אין נקברין עמו אר"פ מה עמו בתפיסתו וברש"י שם בתוך ד"א משמע אבל ביותר מד"א לא מיקרי עמו ושרי רק דאכתי יש מקום לדון שלא יגע תפיסת הרשע בתפיסת הצדיק שכ"א יש לו תפיסה ד"א וזה חומרת הס"ח לענין מוחרם:

אבל כבר כתבתי דמוחרם חמיר טפי מסתם רשע, וגם אפילו במוחרם כיון דהצדיק באוהל חוץ לאוהל פסקה לי' תפיסה דידי' כמו לענין קיש וכנ"ל. ובס"ח סי' תש"ו כתב שלא יקבר רשע אצל צדיק כדכתיב לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים ונהי דלא בעינן על ממש דהא בלא"ה אסור לקבור בקבר אחד אבל עכ"פ הוי על בסמוך דבכה"ג וודאי סברא הוא דבעינן סמוך דאל"כ אין לדבר סוף ובכה"ג דסברא הוא אף לר"י בפסחים ס"ב דסובר דל"ב על בסמוך מודה במידי דסברא כמ"ש תוס' שם, וכיון דבעינן על בסמוך נראה דאם הצדיק באוהל כל שחוץ לאוהל לא מיקרי על בסמוך כמו לרשב"ל בפסחים ס"ב דאם החמץ חוץ לעזרה אינו עובר ומשמע דאף שהשחיטה הי' סמוך לפתח העזרה בפנים כיון שמחיצה מפסקת, וא"כ נראה דבכה"ג ל"ב הרחקה כלל, ועכ"פ בהרחקה ד"א מכל צד די בוודאי שהרי חוץ לאוהל פסקה תפיסה כמו לענין ק"ש בסי' שס"ב וכמש"ל - והשי"ת יגדור פרצת עמו ישראל ברחמים רבים - ובמ"ש לעיל לענין לשון אצל מצאתי בחינוך תצ"ב במצו' שלא ליטע עץ אצל מזבח ד' אלקיך כתב מדיני המצו' מה שאמרו חז"ל שאין האיסור בנוטע אצל המזבח ממש כפשוטו אלא אף

הנוטע בכל העזרה לוקה כו' שכל העזרה נקראה אצל המזבח יעוי"ש ונראה דזה דווקא לענין מזבח שעיקר בעזרה הוא המזבח והכל נופל אצלו אבל לולא זאת כיון דכתיב אצל היינו סמוך ממש אף שהוא בית אחד כמו עזרה אפ"ה לא אמרינן דכל הבית נקרא אבל וע' במנ"ח שם שהעיר על החינוך מזבחים ס' ואכלוה מצות אצל המזבח וכו' אצל המזבח אוכלין דמוכח דאין כל העזרה קרוי' אצל מזבח, וגם מדברי המפרש לתמיד דלעיל לענין תרומת הדשן נראה דאצל המזבח היינו סמוך ממש רק שם משום דהכבש נקרא ג"כ מזבח, ולהלכה בנדון שאלתו כבר כתבתי הנלע"ד - ותלמידי החריף הנעלה כמר חיים אליעזר הורוויץ נ"י הראני דברי בעה"ט פ' שופטים עה"כ לא תטע לך אשרה כל עץ כ' דאשרה כל עץ בגימטריא רשע אצל צדיק יעוי"ש וכפי זה יש ללמוד משם שיעור הסמיכות אבל כבר כתבתי לעיל מה שיש לחלק בזה:

סימן ד

שוי"ר להרב הגאון הגדול המפורסים מו"ה מאיר דן פלאצרי נ"י אבד"ק אסטראוו:
יקרתו גם ספרו על סדר ויקרא הגיעני, ע"ד מ"ש כת"ה על הק"ע שתמהתי עליו בספרי טל תורה פסחים ר"כ מקום שנהגו שע"פ פירושו שם מחויב בעל קרבן הפסח בעצמו לצלותו, ומעכת"ה כתב די"ל כיון דאין פסח נאכל אלא למנויו ממילא כשהצלי' בליל יו"ט אסור לאחר לצלותו דל"ש הואיל כיון דהוא בעצמו אסור לאכול ממנו וכמו במתענה דאסור לעשות בשביל האחרים כמ"ש בצל"ח ביצה י"ב ולענ"ד ז"א דזה דווקא במתענה שאסור לו כל היום לאכול אבל מאכל דל"ח לי' שפיר מותר לבשל בתחלה בשביל אותו דחזי לי' וכמו כל הואיל באופה מיו"ט לחול שכבר אכל כ"צ דל"ח לי' ואפ"ה שרי מטעם הואיל דחזי לאחריני ואף דלא שרינן לכתחלה משום הואיל היינו כיון דאין האורחים לפנינו אבל בודאי לבשל בשביל אחר שלפנינו שרי לכתחלה אף שהמבשל אינו רשאי לבשל בשביל עצמו כגון שאכל כ"צ וה"ה כשאינו ראוי לו בשביל האיסור רשאי לבשלו בשביל אינש דחזי לי' ורוצה לאוכלו ואף דהצל"ח פירוש הסוגיא דפסחים דף מ"ו דהואיל אי מיקלע לי' אורחים חזי לי' היינו שיתירו לו הנדר ויהי' חזי לי' אבל מוכרח דגם לפירוש זה בשביל אורחין נמי שרי אף דל"ח לי' אז דהא בפסחים שם פריך לדידך דל"א הואיל האיך מבשלין מיו"ט לשבת וכו' ומשום ע"ת שרינן איסור דאורייתא ולהצל"ח לכאורה הדבר פלא מה פריך הרי שרי משום מתוך אעפ"י שאין בו צורך קצת דבשלמא פלוגתא דר"ח ורבה יש לפרש במתענה אבל הא דהיאיך אופין מיו"ט לחול זה וודאי אינו במתענה ומה פריך הש"ס וע"כ לשיטתו דהש"ס פריך למאן דל"ל מתוך האיך מבשלין מיו"ט לחול, וכן צ"ל בפירכא אחריתי שם דפריך בש"ס מהא

דבהמה מסוכנת ע"כ לר"ע פריך דהוא נמי מתיר בהמה מסוכנת אף דל"ל מתוך וע"כ דשרי משום הואיל ומבואר דאף דלא חזי לי' דכבר אכל כ"צ שרי מטעם הואיל וחזי לאחריני דדווקא במתענה כל היום ל"א הואיל וא"כ ה"ה בפסח דרשאי לצלותו דחזי למנויו מטעם הואיל ואף למאן דל"ל הואיל שרי כיון דבאמת מבשל הוא לצורך מי דחזי לי' שיאכלנו דבכה"ג לא פליג רבה ור"ח כלל ובפרט למאן דאית לי' הואיל אף בלי צורך קצת היינו לרש"י הנ"ל דשרי משום מתוך וכל חידוש הצל"ח עפ"י מהרי"ו הוא רק במתענה דלא הותר כלל:

ב):

מ"ש כת"ר ליישב קושיתי בט"ת פסחים ק"כ בהא דנונ"ד קרבין בע"פ הא ממעט באכילה לראב"ע, עפי"ד הגה"ק מסאכאטשוב ז"ל שכ' דבבוקר ל"ש איסור דאין מפטירין אחר הפסח דכל הטעם כדי שישאר טעם פסח בפיו ובעלות השחר דנעשה נותר א"צ שיהי' טעם פסח בפיו וא"כ ה"ה לראב"ע אחר חצות מותר לאכול דפח"ח. ומ"ש כת"ה לדחות זה דלראב"ע הוי רק עשה ובנותר זה מותר טעמו דטע"כ ל"ש באיסור עשה כמ"ש בנוב"י לפענ"ד הא עכ"פ מדרבנן אסור לאחר חצות מדינא שוב לא הקפידו חז"ל שיהי' טעם פסח בפיו כיון דעכ"פ מדרבנן אסור, אף דלרבנן מדרבנן אסור נמי לאכול אחר חצות מכ"מ הוא רק לכתחלה ואין שם נותר עליו משא"כ לראב"ע וע' תויו"ט רפ"ק דברכות, וע' תוס' מנחות כ' ד"ה נפסל שכתבו שם ואין לומר פיגול דרבנן כו' ולא קתני בשר קדשי קדשים מחצות ואילך יעוי"ש דמוכח מתוס' דמחשב לאכול נותר מדרבנן הוי פיגול ועובר יעוי"ש והוא חידוש גדול, ובתוס' פסחים ק"כ כתבו להדיא להיפך דאם הניח לאחר חצות מותר לאכלו אח"כ וא"כ פשיטא דל"ש בזה פיגול ונותר לכן אין מפטירין אחר הפסח כל הלילה אבל לראב"ע כיון דעכ"פ גם הטעם אסור מדרבנן שפיר י"ל דאחר חצות מפטירין דאין אנו מקפידין עוד על טעם פסח כיון דאסור עכ"פ משום נותר מדרבנן כסברת הגה"ק מסאכאטשוב זצ"ל:

וראיתי בס' שו"ת חתן סופר חאו"ח סי' ח':

וראיתי שמביא התוספתא פ"ה דפסחים הפסח אינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות ואין חייבין עליו משום נותר ואין מחשבה פוסלת בו משום פיגול עד שיעלה עמוד השחר ופירש דלראב"ע קאי אף דאסור מה"ת לאחר חצות מכ"מ אין חייב משום פיגול עד שיעלה עמוד השחר ואם חשבו לאכול לאחר חצות אינו פיגול דלרבנן לא איצטריך דהוא רק משום הרחקה יעוי"ש ודבריו צ"ע דהא לראב"ע וודאי נפסל מה"ת לאחר חצות ולמה אין חייבים משום נותר ואפשר יען דליכא לא כרת ולא לאו רק עשה

מקרא דואכלו אותו אבל אין בזה לאו וכרת דאכילת נותר ולכך אין בזה פיגול כיון דאין בנותר זה רק איסור עשה המחשבה לאו כלום הוא, אבל מה שהחליט דלרבנן לא הוצרך אינו מוכרח דהא בפ"ב דמגילה תני בתוספתא כן בכל הקדשים דאין חייבים משום נותר עד שיעלה עמוה"ש ושם לכו"ע ליכא רק משום הרחקה ואפ"ה הוצרך להשמיענו דאין בזה משום נותר ופיגול כמ"ש התויו"ט פ"ק דברכות הנ"ל, אמנם בפירוש התוספתא הנ"ל בפסחים כיון דקתני לה בפסח מוכח דקאי לראב"ע דלרבנן הוא ככל הקדשים ולמה השמיענו ביחוד בפסח, ודברי התוס' מנחות הנ"ל דסברי באמת דיש בזה פיגול מדרבנן בכל הקדשים במחשבת לאוכלו אחר חצות צ"ע מתוספתא דמגילה ודפסחים הנ"ל:

ב):

וכה ראיתי בספרו דמר פ' צו שהביא דברי הת"י על קרא דכ"ח אשר תבושל בו ישבר מטיל דלא יבשלין בו חולי והביא בשם אמרי בינה לבאר דבריו עפי"ד ספר קומץ למנחה דבכל הקדשים נטלפ"ג אסור משום למשחה לגדולה ובאמת למ"ד לינת לילה פוגמת הוי טעם נותר שבחטאת פגום רק דקדשים אסור לבשל אבל חולין הוי שרי רק חולין אסור לבשל בכלי קודש משום מעילה לכן צריך שבירה וס' הנ"ל גם ס' פענח רזא אין עמדי אך הדבר מבואר בתוס' עה"ת פ' צו ובמנחת יהודא שם לתרץ קושית תוס' על רש"י בהא דלינת לילה פוגמת וכנ"ל, ולכאורה דברי התוס' תמוהין למאוד דאי משו"ה הוא א"כ בשלמים למה א"צ מו"ש רק בסוף אכילה דהיינו לאחר ב' ימים ולילה בנתיים והא כשמבשל שלמים ביום ראשון בלילה תיכף כעלות השחר נפגם הטעם והי' צריכין למחרתו מו"ש כמו בחטאת ואשם ובזבחים מפורש דמו"ש דשלמים היינו לאחר ב' ימים ולילה אחת וליישב הדברים נראה דענין למשחה לגדולה דמבואר בכ"ד דנאכלין צלי דווקא כמ"ש תוס' בחולין קל"ב אף דבכ"ד אשכחן שהי' אוכלין מבושל היינו כשניחא לי' במבושל יאכל כרצונו רק סתמא צלי עדיף א"כ ענין למשחה תלוי ברצון הכהן והנאתו והשתא בשלמים כ"ז שאין עדיין עליהם שם נותר אף שנפגם הטעם שפיר רשאי אח"כ לבשל בו שלמים אחרים דלא איכפת להו לכהנים בטעם פגום כ"ש וניחא להו בהכי לבל יצטרכו לטרוח במו"ש ושבירת כלים בכל פעם אבל בחטאת הרי לאחר שנעשה נותר ממ"נ אם ניחא להו בטעם פגום ממילא לא נחשב לפגם ואוסר התבשיל וכעין שכ' הר"ן ז"ל הובא בב"י יו"ד סי' ק"ג בהגדיל כמות האיסור ומשו"ה ניחא לי' בטעם פגום אסור יעוש"ה ואם לא ניחא לי' שוב אסור מטעם למשחה לגדולה ודוק:

ומ"ש כת"ר דנראה דכלי שמבשל בו ל"ה קדוש כלל ומותר לבשל בו חולין י"ל בכוונת ת"י דעכ"פ. אין דרך להשתמש בו חולין כעין דאמרו חז"ל ב"מ פ"ד כלי שנשתמש בו

קודש לא ישתמש בו חול ומשו"ה הצריכה התורה שבירה, וגם י"ל דכלי שמבשל בו חטאת בפנים הי' קודש דאין מכניסין חובע"ז ואף דמותר לכנוס בבגדי חול בעזרה משום דא"א בענין אחר כמ"ש המנ"ל פ"ב מ"ה שחיטה אבל כלי חול להכניס למקדש לבשל בו אפשר דאסור עכ"פ מדרבנן אבל לזה סגי שיהי' רק קדושת דמים כמ"ש המנ"ל שם ואינו כ"ש, וכת"ר הביא דברי רגמ"ה מנחות צ"ו דכתב שם דכלי שמבשלין בו חטאת הי' כלי שרת, וכת"ר תמה הא אין עושין כלי שרת של חרס ולענ"ד כוונתו כ"ש היינו כלי תשמיש דקודש דקדוש קדו"ד אבל כלי שרת וודאי אינו דאינו מקדש שום דבר וע' רמב"ם פ"ו ממעילה ה"ד דלשיטתו כל כלי תשמיש שבמקדש יש בהם מועל אחר מועל אף שאינם קדוה"ג ולפמ"ש הכ"מ שם בריש דברי' דייק לה מהמשנה דקתני כלי שרת בהדי בהמה ובהמה היינו טמאה יעוי"ש מוכח דכל כלי תשמיש מיקרי כלי שרת ע"ד השאלה וזה ג"כ כוונת רגמ"ה ז"ל, וע' תשו' חת"ס או"ח סי' ל"ח ועכ"פ מוכרח לדעת רגמ"ה שהי' הכלי שמבשלין בו חטאת כלי קודש וצ"ע בתוס' זבחים דצ"ו ד"ה אלא דלמה הצריך הכתוב שבירה הא אפשר בהחזרת כבשונות ותירצו דחידוש הוא שהתיר הכתוב בשבירה אבל לעולם החזרת כבשונות מהני וצ"ע דא"כ עבר על לאו דל"ת כן לד' אלקיכם דהא אפשר בהחזרת כבשונות ולשיטת תוס' ל"ק כ"כ די"ל דקרא אתי לשאר קדשים שא"צ בהם כלי קודש ואתא קרא להתיר שבירה אבל בחטאת אסור לשבור מה"ת ומדרבנן כיון שגזרו שאין עושין כבשונות בירושלים שרי כיון דא"א בענין אחר אבל להרמב"ם דקרא דווקא בחטאת מיירי דהוי כלי קודש צ"ע האיך התיר הכתוב שבירה ונראה מזה ראי' למ"ש באמרי יושר ח"א סי' ל"ז דבקד"ד ליכא לאו דל"ת כן ויש לפלפל בזה בסוגיא דזבחים שם ואין הזמן גרמא:

ד):

מ"ש כת"ר בספרו פ' תזריע לחדש דב"נ המל עצמו לשם יהודית חייב להיות יהודי מכח שקיבל עלי' דהא בב"נ איכא לאו דבל יחל כדאיתא בירושלמי וזה הוי נדרי גבוה ממש להיות מעם קדוש ומבאר בזה הש"ס דיבמות דף מ"ח דגרים מעונין בזה"ז מפני ששוהין עצמן להכנס תחת כנפי השכינה והיינו לאחר שקיבל עליו במחשבה או בפה דברי הגירות, הנה בפירוש הגמרא הנ"ל קדמו הגאון יעב"ץ ז"ל בהגהותיו לש"ס הנ"ל ומאז הערותי שכן מוכח במס' גרים פ"ב ה"ז מפני מה גרים מעונים מפני שהם מחשבים קודם לשנה וקודם לשתים שאגבה את חובי ואעשה את צרכי יעוי"ש וצ"ע בע"א ס"ד בההוא דאתא לקמי' דרבה בר' אבוה להתגייר א"ל זילי זבוני כל מה דאית ליכי והדר

איתגיירו יעוי"ש והאיך נתן עצה לעבור על בל תאחר ואולי י"ל דליכא ב"ת רק בשנה והיינו דקאמר במס' גרים שנה או שנים והדברים עתיקים בסוגיא דבל תאחר:
ובגוף חידושו גדולה מזו מצאתי בס' חסידים סי' תר"ץ וז"ל גר א' בא להתגייר וכבר קיבל עליו כל המצוות וכו' והי' א' מאכילו נו"ט כי אמר כ"ז שלא נימול ולא טבל הרי הוא כמו נכרי אמר לו חבירו זה לענין ישראל שאם נוגע ביינו אסור לשתות אבל כבר קיבל עליו כל המצוות האיך יתכן להאכילו נו"ט יעוי"ש וע"כ כוונתו מטעם לאו דבל יחל אבל בר"ן פר"י איתא דגר שקיבל עלי' המצוות כוונתו לאחר שימול ויטבול עיי"ש ואולי מיירי בס"ח בקיבל עלי' בפירוש מעכשיו וע' בע"א ס"ד איזה גר תושב שקיבל עליו לקיים כל המצוות חוץ מנבילה יעוש"ה, ומוכח דהקבלה מועיל והיינו מטעם כדר או אולי חולק הס"ח על הר"ן בע"א הנ"ל: ח):
בספרו פ' בהר העיר כה"ג בהא דשבועות דף כ"ו נשבע על ככר ומסתכן עלי' מה מסתכן לישרי לי' מר הא בעי התרה עכ"פ בפני ג' או יחיד מומחה כיון דאפשר בהיתר וא"כ בשכח ואכל י"ל דחייב קרבן והביא בשם מעשה חושב שהעיר בזה ואינו ת"י אבל מאז הערותי בזה לתרץ דברי התשב"ץ בתשובה ח"א ס' א' שהביא ראי' דנדרי אונסין מותר משבועות דכ"ו מסתכן לישרי לי' מר דכתיב האדם בשבועה פרט לאנוס ותמהתי עליו בספרי אמרי יושר ח"א סי' כ"ו דהא בכה"ת שרי משום פקו"נ ואין זה ענין להאדם וכו' ולהנ"ל נראה דאי משום מסוכן הא משכ"ל שהי' לפניו ג' הדיוטות או א' מומחה ואם לא שכח הא אפשר להתיר לו ושכח ואכל באיסור דשפיר חייב קרבן וע"כ מוכיח התשב"ץ בזה דבכה"ג פטור מטעם נדרי אונסין דגלי רחמנא בשבועה וא"כ א"צ התרה כלל וא"ש:

סימן ה

שוי"ר לכבוד ידי"נ הה"ג המובהק מו"ה שמואל אהרן מיללער נ"י אבד"ק לאבאווע:
קונטריסו בה' תולעים הגיעני במועדו, ובמה שמסופק כת"ר בפרי שהתליע במחובר דלכמה פוסקים וכן איפסק בשו"ע אסור דהוי כשרץ השורץ על הארץ אם גם הפירי כבר עומד ליקצר אם גם אז דינו כמחובר דאסור' ואולי תלוי בפלוגתת הפוסקים בכ"ד בענין כל העומד ליקצר. הנה מה שרצה כת"ה לדייק להיתר מלשון תוס' חולין ס"ז ד"ה דייקא שכתבו לתרץ לשמואל דתולעת שבעיקרי זיתים היינו שבזיתים בעודן מחוברים בעיקרן ורצה כבודו לדייק דכוונתם בשעה שאינו עומד ליקצר, אינו מוכח כלל דכוונת התוס' כפשוטם דהתולעים בפירות ועודם מחוברין, וע' באו"ז סוף פ' א"ט שכתב ג"כ כדברי תוס' חולין הנ"ל בדברים מפורשים יותר ומשם יראה דכוונת התוס' פשוט בעודם מחוברים וראיתי בס' בית דוד על יו"ד סי' פ"ד שהביא בשם הג:' מהרי"פ בהגהותיו

על הרי"ף חולין שתמה על הר"ן שכ' בסוף אינו דשמואל מתרץ דה"ה לפירי גופי' אלא דחדא מינייהו נקט דבין הכי ובין הכי מחובר לקרקע הוא והקשה מהרי"פ ע"ד הש"ס שם דקאמר הא באילני והא בפירי דלמה באמת אסור באילנא כיון דבפירי מותר אף שמחובר ומתרץ מהרי"פ דשאני פירי דעומד ליקצר וכתלוש דמי ובס' בית דוד הקשה עליו דניחוש שהתולעים נתהוו בטרם שנגמר הפירי ולא הי' עומד עדיין ליקצר יעוי"ש ונראה דפשיטא לי' דלשמואל גם בפירי העומד ליקצר אסור ובגוף דברי מהרי"פ וגם בדברי הר"ן הנ"ל דמשמע דסובר דהא דאסור תולעת שבאילן משום דהאילן מחובר תמה בס' ב"ד דפשיטא דאף תולעים שנתהוו בעצים תלושין אסור אף בלא פירש דדוקא תולעים שבאוכל ומשקה מותר ולא בעצים וכדומה שאינם אוכלים יעוי"ש, ואם שראייתו שם מהא דלא לישפי איניש משום דפירש על הקשין מוכח דכל דאינו פירי הוי פירש תמוה דהא גם בפירש מתמרא לתמרא מבעיא לש"ס דאסור אף דפירי שבתמרה זו מותר מכ"ש בפירש מאוכל לקשים אבל תולעת הנולד בקשים אי בעצים ולא פירש י"ל דשרי, וקצת ראי' נ"ל מהא דאמרינן בש"ס מנחות דפ"ה דנץ שנמצא בו תולעת פסול למזבח ודווקא בלח דא"א לגוררו אבל ביבש דאפשר לגוררו גוררו וכשר ותיפוק לי' דפסול משום ממשקה ישראל מן המותר לישראל ושם משמע דפסול משום בע"מ דווקא וכה"ג דייק האגודה מובא בב"י סי' פ"ד דחטין שהתליעו או סולת דהתולע מותר כ"ז שלא פירש מדאסרו חז"ל להקטיר לגבוה מכלל דלהדיוט שרי יעוי"ש ומכ"מ אינו מוכח די"ל דגם בלח אפשר לגרור התולעת רק שנשאר איזה רושם ולגבוה אסור אבל לאכילה שרי דהרושם אינו תולע כעין שכ' הש"ך יו"ד סי' פ"ד ס"ק כ' ע"ד רמ"א שם בענין רושם נקודה וע' תשו' מהרי"ל סי' קל"ג שנשאל על המתיר עופות הגדלין באילן מ"ש מיתושין דג"כ גדלין וחילק שם דיתושין באין מזרע שהזריעו אמותיהן תוך עלה אחד ונשאר שם כל ימי החורף ומעצמה רבה בימי החום כמו הפירות יעוי"ש ותיפוק לי' דאף הבאין מאילנות גופייהו אסור כדמוכח בחולין דמה שבאילנות אסיר בוודאי ועכ"פ במחובר בוודאי אסור לכו"ע מטעם שורץ על הארץ, וגם בעצים תלושין ועלים וכדומה שאינם פירי משמע מלשון הפוסקים דאסור אף בלא פירש כהבית דוד הנ"ל:

ב):

מה שהביא כ"ת בשם תשו' שיבת ציון סי' כ"ח שכ' לתרץ דברי רש"י חולין ס"ז בהא דלא לישפי איניש שיכרא בצבייתא שפירש"י שם החשש שיראנה למחר והא אפילו בלא יראה יעשה איסור בשוגג ורצה לחדש דהו"ל מתעסק ואף דמתעסק בחלבים ועריות אסור שכן נהנה בשרצים פגומים ל"ש נהנה, ורו"מ תמה ע"ז דהא הפוסקים הוצרכו

בדיקה מחשש תולעים ומוכח דבשרצים דכתיב לא תשקצו גם מתעסק אסור, הנה לחלק בין שרצים לשאר איסורים א"א דהא פשטא דש"ס שבת ע"ג ובכ"ד משמע דמתעסק בכה"ת כולה פטור אך בלעדי זאת כתב בתשו' רעק"א סי':

י"א דמתעסק בכה"ת פטור רק מקרבן אבל איסור תורה איכא אף שאינו נהנה יעו"ש א"כ בשרצים דבלא"ה ליכא קרבן בשוגג אין בפ"מ כלל ובספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' ה' הבאתי מדברי הרע"ב ז"ל בכריתות פ"ד דנראה דסובר דמתעסק בכל איסורים חייב אף דכא נהנה רק בשבת פטור וע' רש"ש שבועות י"ט בזה, ובזכרוני שראיתי בתשו' אבני נזר להגה"ק מסאכאטושוב ז"ל בס' פ"א שצידד להתיר במים מחוברים שיש בהם תולעים דאפשר לא יגע תולע בפיו רק בתוך המשקה ובלעי' והמים חוצצין והביא מדברי כ"ל פ"ג מאה"ט דחזרת אינו חוצץ דהוי מב"מ אבל משקה לגבי אוכל אינו מיקרי מינו וא"כ הוי דשא"מ ואינו פס"ר מטעם הנ"ל דאפשר שהמים יפסיקו רק כתב שם בשם רמב"ן דבחלבים ועריות שנהנה גם דשא"מ אסור אף דל"ה פס"ר יעוי"ש וכל דבריו בזה תמוהים, כי מ"ש דמשקה לגבי אוכל חשיב אינו מינו וחוצץ יש להעיר מתוס' זבחים דף ג' דכ"ח וכ"ש הוי מב"מ כיון דשם כלי על שניהם יעוי"ש וה"נ כיון דשתי' בכלל אכילה הרי שם אוכל על שניהם והוי מב"מ ואינו חוצץ ומ"ש בשם הרמב"ן לכאורה משמע דדשא"מ כשאינו פס"ר מותר בכה"ת גם במידי דאכילה ומתעסק ענין אחר דבוודאי עושה איסור רק שמתכוין לדבר אחר והערני תלמודי החריף כמר חיים אליעזר הורוויץ נ"י מדברי הרמב"ן פרק כ"צ סי' ב' ששם משמע כן לענין ריחא דאם אסור מטעם אכילה אף שאינו מתכוין אסור דמתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה ולא כתב כלל משום פס"ר, וביותר מפורש ברמב"ן ע"ז ומ"מ אינו מוכרח דהא שם באמת פס"ר הוא ולרווחא דמילתא כ' הא דמתעסק בחלבים ועריות חייב אבל למאן דסובר ריחא לאו מילתא ורק חשיב הנאה הוא פס"ר בהנאה, כמ"ש הר"ן בפ' גה"נ ומתעסק בחלבים הוי אכילה וגם עריות הוי כאכילה ממש דכ' אכלה ומחתה פיה אבל בשאר הנאה ל"ש כן וסברא זו כתב נמי בתשובת בי"צ או"ח סי' צ', אך לפי סברתו שמצדד שם דלא כרמב"ן ושרי בתולעים מטעם דשא"מ ול"ה פס"ר דשמא לא יגע התולע בפיו רק בהפסק המים צ"ע דא"כ האיך אמרו בחולין ס"ז דבמים שבנעיצין שותה מהם ואינו נמנע ומוכח דבנהרות אסור לשתות מים כשיש תולעים ול"א דהוי דשא"מ דלמא ישתה בהפסק מים וגם משמע דאף כשאין בבירור שם תולעים אסור דלמא יש שם ויביאו לתוך פיו ובאמת בכה"ג ל"ש כלל ענין דשא"מ דהחשש הוא שמא יבואו לתוך פיו ואז יהי' פ"ר ואשכחן כיוצא בזה כמה ענינים אף בענין שבת בהא דאין פותחין הדלת נגד הנר שמא תכבה ועיין מ"ש בשו"ע הרש"ז

בסי' רע"ז בקו"א שם וגם בגוף סברתו דמים מפסיק דזה הוי כאינו מינו לגבי אוכל תמוה כמש"ל ואין הספר כעת ת"י לעיין בו:

ב):

ומה שפלפל כת"ר לתרץ קו' התו"ח בחולין ס"ז שם דפריך על ר"ה דאוסר למישפי שיכרא בצבייתא דשמא הדר לשכרא אי הכי במנא נמי דילמא פריש לדופנא דמנא והדר נפיל והא גם בלא ר"ה קשה דהא סד"א לחומרא, הנה מצאתי דבר חידוש בר"ח ז"ל שם בחולין שכ' ע"ד רב הונא דלמא פריש מצבייתא דמיחזי כשרץ השורץ על הארץ יעוי"ש ולשון מיחזי משמע לכאורה מדרבנן אבל מה"ת אין איסור רק כשפורש על הארץ ממש וא"כ שפיר מקשה על רב הונא דאוסר בכה"ג אף דהוי ספק דרבנן וע"כ משום דהדבר שכיח וא"כ גם במנא ליתסר אך מדברי כל הפוסקים ביו"ד סי' פ"ד דפסקו האבעיות דש"ס בפירש מתמרה לתמרה לחומרא משום סד"א מוכח דכל דפירש על שום דבר אסור מה"ת ואולי גם כוונת הר"ח ז"ל משום דמיחזי היינו דהוי כשרץ השורץ על הארץ וכמ"ש בספרי ו"ת בסנהדרין ל"ד ובנדרים ל"ג להוכיח מכ"ד בש"ס דאמרו דמיחזי והוי איסור תורה יעוי"ש ועפי"ז יש לדון במ"ש בספרי שירי טהרה למקוואות פ"ז מ"ב להוכיח מדברי הראב"ד ז"ל בבעה"נ דפסול שינוי מראה במקו' הוא רק מדרבנן מדכ' שם דמתחזיא כמקו' של שאר משקין יעוי"ש שהארכתי שם בזה ולהנ"ל איננו מוכרח די"ל דאסור מה"ת אף דכ' לשון דמיתחזי:

ד) ומ"ש כת"ר בקונטריסו להעיר בהא דתמרי דכדא שכ' רש"י שהתליע ומוכח דבסתם אין חוששין דרוב פירות אין תולעת שכיח בהם דאכתי ליתסר משום סכנתא כדאי' בש"ס תענית שנסתכן תלמיד ר"י ובחשש סכנה גם רוב ל"מ, והנה סברא זו כתבו תוס' בפסחים דף קט"ז בד"ה משום קפא דמשום איסור תולע מותר רק משום סכנה חששו למיעוט יעוי"ש אך באמת בתענית לא נזכר דבר רק בש"ס דשבת דף צ' איתא כן בתאנים ענבים ורמונים אבל תמרים לא הוזכר שם וליכא סכנתא כלל. ובמש"ב אות א' מדברי הבית דוד דבעצים וכדומה תולעים שבהם אסור אף דלא פירשו כיון דאינו אוכל או משקה שו"מ הדבר מפורש כמעט להדיא בחינוך מ"ע קס"ה, ובדבר פירי העומד לתלש שוב הראוני בחי' חת"ס חולין ס"ז שכ' ג"כ דפירי העומד לתלש לענין תולעים כתלוש דמי יעוי"ש:

סימן ו

שוי"ר לכבוד הרב הגה"צ החריף ובקי בחד"ת מו"ה צבי חנוך הכהן נ"י אבד"ק בענדין:

ע"ד השאלה אודות חשש פצוע דכא וז"ל השאלה איש א' הי' כו נקב בגיד למעלה מהעטרה לצד מטה לארץ והרופא תפר הנקב ועשה חתך על אורך הגיד ועשה נקב

מחדש על העטרה למעלה ומשך הצבורין לנקב החדש אשר דרך בו מטיל מים ובעת שמטיל מים הולכין טיפין טיפין גם מהחתך שעשה הרופא בשני מקומות ויש להסתפק אם מותר לו לדור עם אשתו עכ"ל השאלה. והנה לא פירש אם הנקב שהי' לו בתחלה הי' בבירור ע"י אדם או קוץ או הי' ע"י חולי ביד"ש או הדבר ספק, שבכה"ג יש צד גדול להקל על הנקב שבגיד שהי' מאז וגם בספק יש מקוה להקל דרוב הפוסקים מקילים דע"י חולי הו"ל כביד"ש וגם בספק יש טעמים להקל ועמ"ש בספרי מ"פ לאה"ע סי' ה' בתשובה שם, אך כ"ה מתשובת הגאון מפולטוסק שהעתיק כת"ה שלא דיבר כלל מזה שהי' הנקב מתחלה ביד"א, והרה"ג הנ"ל האריך דיש צד להקל עפ"י שיטת הר"א ממיץ דניקב הגיד דפסול היינו רק לבוא בקהל את הוולד הנולד מחשש ממזר אבל הוא גופא מותר לבוא בקהל דאינו כרות שפכה, והנה לפלפל בזה אך למותר כי מה כוחינו יפה להכריע נגד רוב פוסקים החולקים על הרא"ם, אך הב"ש ס"ק ט' כתב דצ"ע אם כופין להוציא בכבר נשא ובתשו' חת"ס אהע"ז סי' י"ד כתב בפשיטות בשם הב"ש דאם ניסת בהיתר ל"ת וצ"ע דהב"ש לא החליט הדבר ובאמת הדבר צ"ע כיון דרוב הפוסקים חולקין על ר"א ממיץ האיך רשאי לדור עמה לסמוך ע"ד יחיד ואף אם הי' ספיקא דדינא ממש כנראה מלשון הב"ש שאינו דעת יחיד כיון שהובא במרדכי ואגודה וסמ"ג מכ"מ אכתי סד"א לחומרא, ואולי סובר הב"ש דכיון דמה"ת וודאי ממזר לא יבא אבל ספק יבוא ה"ה בפ"ד כן דג"ז בכלל קהל וודאי והדברים עתיקין, ואף לזאת צ"ע דנראה דגם ספק ממזר דשרי מה"ת היינו בספק במציאות ולא בסד"ד כמ"ש כה"ג המכ"ל בה' טומאת צרעת ריש פ"ב דאף דספק נגעים טהור היינו בספק במציאות ולא בספק דדינא ואולי יש טעם קצת להקל עפ"י שיטת הרמב"ם ז"ל בפט"ו מה' איסורי ביאה דפצוע דכא דאסור לבוא בקהל ועובר בלאו היינו דווקא בקידושין ובתשו' חת"ס אה"ע סי' י"ז שהאריך שם בביאור דברי הראב"ד בהשגות מוכח דסובר דבפ"ד שקידש אשה בטרם שנעשה פצ"ד ואח"כ נעשה פ"ד ליכא לאו כיון דאינו מקדשה עכשיו יעוי"ש ונהי דנימא דאיכא עכ"פ איסור תורה כיון דעכ"פ ליכא לאו יש צד להקל בספק איסור גרידא כיון דאיקלש איסורא ואינו בלאו וע' שו"ת כח שור שחילק לענין גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת בשוא"ת אבל לא בקו"ע דכל דליכא לאו רק איסורא בעלמא אף דאסור מה"ת דחי אף בקו"ע א"כ גם לענין ספק יש לחלק בכה"ג (אך בגוף דברי החת"ס הנ"ל צל"ע דלכאורה נראה כיון דבאמת בקידושי חיי"ל ליכא איסור מה"ת רק דבעל ולא קידש אינו לוקה רק בקידש לוקה אח"כ על הבעילה א"כ יתכן דגם באם הקידושין הי' בהיתר ממש כיון דעכשיו הביאה לאחר קידושין לוקה גם להרמב"ם ואולי י"ל דתלוי בפלוגתא דקמאי

בהא דאמרינן ב"מ ע"א בגר דמשלם הריבית כדי שלא יאמרו ושיטת הראשונים שם דבריבית שעלו לאחר שנתגייר אינו משלם דהוי ריבית דאו' וע' ברא"ש שם וביו"ד סי' קע"א אך בשט"מ שם כ' דאינו ריבית דאורייתא כיון דהקציצה הי' בהיתר בעודו נכרי יעוי"ש, והרי שם גוף הקציצה אינו אסור רק בבא לידי גיבוי לבסוף וע' ב"מ ס"ב ונה"כ יו"ד סי' ק"ע לענין ערב נראה דסובר כן ואפ"ה סובר בשט"מ דאם הקציצה הי' בהיתר הוי כאילו ל"ה קציצה דלא יתכן דבר הנעשה בהיתר יגרום איסור וה"נ י"ל לענין ח"ל בנתקדשה מקודם בהיתר גמור, אך לשיטת רוב הראשונים הנ"ל דהוי ריבית דאורייתא ע"י הקציצה אף שהי' בהיתר גמור כשבעל עתה הוי בלאו ע"י הקידושין דמעיקרא וע' נזיר י"ז בתוס' שם דגם מעשה גמור בהיתר מצורף ללאו שעבר אח"כ בלי מעשה ללקות עליו ותוס' שבועות חולקים ע"ז וע' מנ"ל פ"ג מה' במ"ק וראיתי בתשו' בית יצחק אה"ע סי' ל"ז אות ג' נראה דפשיטא לי' דאף שהקידושין הי' בהיתר בביאה שאח"כ לוקה גם להרמב"ם יעוי"ש ולא הזכיר כלל מדברי תשו' חת"ס הנ"ל שכ' להיפך) באופן באם הנקב הי' בידי אדם אף דאין כופין להוציא ואם ירצה לעשות מעשה לדור עמה כיון שנשאה בהיתר אין בידינו למחות מכ"מ לומר היתר בדבר לסמוך ע"ד הרא"ם צל"ע ואף גם זאת שהב"ח כתב דדעת הרא"ם הנ"ל הוא דווקא בניקב ע"י חולי וסובר דע"י חולה הוי כביד"א רק בניקב יש להקל אבל בניקב בידי אדם גם הוא מודה באופן שלדידן דמקילין בלא"ה בניקב ע"י חולי כהרמב"ם אין נפ"מ בשיטת הר"א ממיץ ז"ל למעשה יעוי"ש א"כ בנ"ד בניקב ביד"א אין לצרף כלל סברת הר"א ממיץ ז"ל, אך מדברי הב"ש הנ"ל נראה להדיא דחולק על הב"ח וגם בניקב ביד"א מתיר הרא"ם וכ"כ בתשו' בית יצחק דמדברי הב"ש וכל המחברים נראה דגם בניקב ע"י אדם מתיר הרא"ם:

ב):

אמנם ראיתי בתשו' הרה"ג מפולטוסק הנ"ל שכתב דאף להחולקים על הרא"ם הכא כיון שהרופא תפר הנקב הוי כסתימה גמורה דמהני לכל הפוסקים. אך הוא חוכך מחמת החתך הארוך שעשה הרופא אח"כ והוי ממש פצוע בגיד ביד"א ע"י ברזל וסכין כמ"ש בב"ש ס"ק ג' וכיון דמ"ר מנטנפנופים מהחתך א"כ לא נתרפא עדיין והרי צריכין להפרישו מאשתו דהוי פצוע בגיד וכמו דאמר רבא פצוע בכולן עכת"ד וכפי הנראה מדבריו דזה אף להרא"ם אסור לבוא לקהל דדוקא ניקב מתיר ולא פצוע וזה הוי פצוע כיון דנחתך ע"י ברזל וסכין, ולענ"ד אין זה מוכרח כלל דהב"ש דכ' דפצוע הוי ע"י חרב וסכין, הנה מדברי הב"ח מבואר דגם ע"י קוץ הוי פצוע וא"כ כיון דהרא"מ מתיר בניקב ע"י קוץ דלא כהב"ח הנ"ל דדווקא ע"י חולי א"כ ה"ה ע"י סכין כן ואם נימא דדווקא

ניקב מתיר הרא"ם דזה אינו בכלל פצוע דפצוע היינו חתך ארוך לא ידעתי מנ"ל הא דלשאר פוסקים נראה דסברי דניקב הוי בכלל פצוע, ומדברי הרא"ם מוכח דניקב אינו בכלל פצוע וגם לא בכלל כרות שפכה, ולכאורה הדבר תמוה דמבואר להדי' ביבמות דניקבו הביצים פסול לבוא בקהל וע"כ לומר דהרא"ם מחלק דדווקא נקבו ביצים הוי בכלל פצוע אבל בגיד אין פצוע פוסל כלל רק כרות שפכה וכרות שפכה הוי רק בנחתך דבר לשנים ככל לשון כרות וזה ל"ש בחתך ארוך דעכ"פ לא נכרת לגמרי וכ"מ בנוב"י מהדו"ק אה"ע סוסי' ו' אך בנוב"י קאתי עלה משום פצוע ובנוב"י שם כ' באמת דגם ניקב הוי בכלל פצוע אבל לשיטת הרא"ם ע"כ מוכרח דסובר דבגיד ל"ש רק כרות שפכה ולא פצוע וא"כ גם חתך ארוך כיון שלא נכרת דבר מהגיד כשר וכ"כ בביאורי מהרש"ל שם לסמ"ג ובאמת צל"ע דבריו הקדושים שם שכ' דאף דאמרו דך בכולן פצוע בכולן מכ"מ סתמא דקרא בגיד היינו כרות שפכה ולא הבנתי מה בכך דסתמא דקרא כן דהא דינא הוא דגם פצוע פוסל א"כ ניקב הגיד יופסל משום פצוע, ואולי כוונתו דאף דדך בכולן ופצוע בכולן מכ"מ בגיד עיקר הוי כרות ע"כ פצוע דפוסל היינו דומיא דכרות שנחתך לגמרי חתיכה מהגיד וכן בנפצע חתיכה או נדוך חתיכה אף שמחובר הוי ככרות דפוסל אבל נחתך חתך ארוך שאינו דומיא דכרות אינו פוסל בגיד כלל ועדיין צ"ע בזה, ומדברי מהר"א ששון בביאורו לסמ"ג נראה דסובר בשיטת הרא"ם דדווקא ניקב כשר בגיד דאף דבביצים הוי בכלל פצוע בגיד לא אבל פצוע ממש בגיד אפשר דפוסל גם להרא"ם, וכה"ג מוכח בשו"ע אה"ע סי' ה' סעי' ט' דבחוטי ביצים אין נקב פוסל ומוכח דלא כל הדברים שוים וצל"ע אך אפשר לומר דבנ"ד ל"ה בכלל פצוע דפצוע היינו בכח כמו שצידד נוב"י סי' ו' והכא ע"י הרופא ל"ה בכח וגם כיון דהחתך הארוך נסתם רק נשאר סדקים הוי רק כניקב הגיד דמכשיר הרא"ם בבירור ובאמת הב"ח שסובר דניקב הגיד ביד"א מודה הרא"ם הוא דקשיא לי' על הרא"ם מהא דיבמות ע"ו דחרזי' סולוא בבצים דפסול ולכן מחלק דשם הי' ע"י קוץ אבל לדעת כל המחברים ורש"ל וב"ש הנ"ל נראה דמחלקו בין ביצים לגיד א"כ בגיד כ"ש פסול פצוע רק כרות שפכה א"כ גם חתך ארוך אינו פוסל, ועוד דאפילו נימא דחתך ארוך הוי בכלל פצוע וגם בגיד אסור ול"ד לניקב י"ל כיון דבאמת נתרפא החתך ונסתם רק שמטפטף קצת בב' מקומות החתך וזה הוי רק כמו ניקב דבגיד כשר להרא"ם וכן מוכח בטור סי' ה' דמתחלה כתב דניקבו הביצים אסור ואח"כ הביא בשם הרא"ם דמתיר ניקב בגיד ומדדייק לשון גיד מוכח דלרא"ם יש חילוק בין בצים לגיד, וגם בגוף דברי הב"ש דפצוע היינו מכת חרב כתב הנוב"י סי' ו' הנ"ל דזה גרע מנחתך דנעשה בכח והראה מקום לש"ך יו"ד סי' מ"ד יעוי"ש א"כ י"ל

דהחתך שע"י רופא ל"ה בכח ול"ה בכלל פצוע באופן דלשיטת הרא"ם גם בחתך שנעשה מחדש ע"י הרופאים אף דהוי חתך ארוך כיון שנתפר ונשאר רק שני מקומות שמטפטף לא גרע מניקב דכשר להרא"ם בגיד וכרו"ש דפסול בגיד היינו שנחסר ונחתך דבר מהגיד כלשון כרות אבל כל שלא נכרת מהגיד כשר אף בחתך ארוך ובפרט דהכא נסתם ונשאר רק סדקים כ"ש וגם ל"ה בכח כי נעשה ע"י רופא:

ג):

והרה"ג מפולטוסק נ"י מצדד להיתר החתך שנעשה ע"י הרופא וכן הנקב שעשה מחדש עפי"ד הסמ"ג שהובא בתשו' חת"ס יו"ד סי' י"ז דוקא כרתו בפשיעה, דמשמע דע"י רופא לרפאות כשר והביא מדברי הרש"ל ביש"ש שכ' דווקא כשכורתין מחמת חולי שהי' כבר בביציו אבל מה שכורתין עכשיו הרופאים מחמת האבן או שבירת הגוף ויודעין לתקן הדבר היטב ובבירור שיוליד ואינם מקלקלים החיטין ושבילי הזרע והדבר תלוי בחכמת הרופאים אין בידינו לפוסלו כל עיקר והנה באמת דברי הרש"ל ביש"ש נראין כסותרין זא"ז דבדין ח' שם כתב דעדיף חתך הרופאים בדבר חולאת ע"י אבן ושבר מחולאת שע"י חולי בבצים שהוכרחו הרופאים לחותכו ובדין ט' כתב להיפוך שבנחתך ע"י חולי השבר מקרי בידי אדם דאינו מוכרח לחתוך הביצים משא"כ בנולד חולי בבצים ונכרתו הוי כביד"ש ומותר וכבר עמד ע"ז בס' יהושע אה"ע ס' פ"ח וסיים וקל ליישבם והעיקר נראה ביש"ש דאם נחתך ע"י הרופאים בדעת שלימה בכדי שיהא ראוי להוליד כשר יעוי"ש א"כ בנ"ד שכה"נ מתשו' הג' מפולטוסק נחתך מהרופאים בכדי שיוליד יש סעד גדול להתיר, ובתשו' ד"ח אה"ע סי' י"א עמד ג"כ בסתירת היש"ש וכתב לחלק דבדין ט' מיירי שהי' חולי ע"י מכת אדם ולכן ל"מ נחתך ע"י הרופאים וזה צ"ע דכיון דהי' חולה ע"י מכת אדם פשיטא דכבר נפסל ומה יועיל החתך ואולי כוונתו שע"י חולי זו עדיין כ"ה בכלל פסול פ"ד רק עתה ע"י החתך נפסל כיון דתחלתו ע"י אדם משא"כ כשמתחילתו ע"י חולי אף שעכשיו כורתם הרופא כשר ולפ"ז בנ"ד דמתחילתו הי' ע"י אדם אף שנסתם מכ"מ כיון שעשה הרופא נקב מחדש וחתך י"ל דפסול ולהס' יהושע הנ"ל נראה דאין נפ"מ בזה דיהי' מאיזה דבר שיהי' כל דלא נפסל ע"י אדם כגון שנסתם ורק לרפאות כדי שיוליד עשה הרופא נקב מחדש כשר ואולי גם הד"ח יודה בנסתם כמו בנ"ד, וגם מסברא יש כדון דחתך שעשה הרופא לרפאות הוי כביד"ש ואין בזה משום פ"ד דהא אם ישאל לב"ד יאמרו לו שירפא א"ע ע"י הרופא הוי כנעשה מאליו ממש דכשר כביד"ש וכיוצא לזה כ' בפלתי יו"ד סי' ק"י בהא דאמרינן בזבחים דע"ד דאיתיבי' רבא לר"נ אפילו א' בריבוא ימותו כולן דנימא הך דמת דאיסורא מת אף דהמיתה הי' ע"י אדם כיון דמצו'

לעשות כן הוי כנפל ממילא יעוי"ש, והא דאמרינן בשבת דף קל"ד אמרה לי אם האי' חלוק דינוקא כו' דילמא מידבק גרדא מיני' ואתא לידי כרו"ש אף דנעשה לרפואה היינו משום דמשמיט אח"כ בחוזק והוי פשיעה, וכן בהא דשבת קל"ה בעובדא דר"א בר אהבה דאתיליד לי' האי ינוקא מהול ואהדרי' אתליסר מהלי עד דעבדי' כרו"ש אע"ג דהי' דבר מצו' למוהלו הא קאמר שם תיתי לי דעברי אדרב ול"ה צריך למוהלו והוי פשיעה באופן שאף שדעת יש"ש הנ"ל אינו מבואר בראשונים ובתוס' משמע איפכא לכאורה דאף שעושין לרפואה פסול כיון דיש לו סעד בסמ"ג וגם י"ל העכשיו שהרופאים "אומנים" שיוליד עי"ז עדיף טפי ועכ"פ חזי לאיצטרופי לדעת הרא"ם הנ"ל דניקב הגיד ל"ה בכלל פסול, א"כ אם נסתם לגמרי הנקב שהי' בתחלה, ואין דנין רק על החתך שנעשה ע"י הרופא והנקב מחדש שלא נסתם א"כ אף בלי שיטת יש"ש וסמ"ג יש היתר לשיטת הרא"ם דבגיד אין פוסל רק כרות שפכה ממש שנחתך ונכרת חתיכה מהגיד אבל נקב אינו פוסל וגם פצוע אינו פוסל וגם בנ"ד י"ל כיון דנסתם רק מטפטף קצת הוי רק ניקב כמש"ל ובשגם די"ל כיון דלא נעשה החתך בכח ל"ה פצוע רק ניקב כמש"ל ולהרא"ם כשר ונוסף ע"ד היתר הסמ"ג והיש"ש דהחתך שמחדש והנקב שמחדש הרי נעשה ע"י הרופאים בכוונה בצירוף כל הנ"ל הנני מסכים עם הרה"ג ופולטוסק לדור לו עם אשתו: ובמש"ל באות א' מדברי הב"ש דלא ברירא לי' אם כופין להוציא וגם אולי כוונת הב"ש רק דאין כופין להוציא אבל יחוש לעצמו ולא ידור עמה ושו"ר בק"נ פי' הערל אות י"ג נראה דעתו דבנשא בהיתר יוכל לסמוך על הרא"ם ומשמע שם דידור עמה ומוכח שם דגם בניקב ביד"א יוכל לסמוך על הרא"ם:

סימן ז

לכבוד ידי"נ הרב הגדול החריף ובקי חו"פ בנש"ק מו"ה:

אליעזר האגער שליט"א (כעת הגאבד"ק וויזניטץ יצ"ו):

א):

ע"ד אשר הקשה לפימ"ש תוס' מנחות פ"ו עפ"י שיטת רש"י דענין הדלקת נר מערבי בשחרית אם מצאו שכבה היא תיקון חכמים זכר לנס שהי' בימי שמעון הצדיק דלרש"י ז"ל תמיד דכתיב במנורה קאי על לילה א"כ האיך עשו בשבת ואין לומר דבשבת לא היו מדליקין דהא בירושלמי ר"ה ופ"ק דמגילה איתא דתני ר' חייא סדר התמיד הוא בין בחול בין בשבת והוא קושיא חמורה. ולחומר הקושי' הי' כראה דבשבת הי' מדליקין בבוקר ע"י קטן שהגיע לחינוך דהא הדלקה לאו עבודה רק דאפ"ה אין להדליק ע"י קטן כמ"ש המנ"ח מ"ע צ"ח דאין עושין מצוה דאורייתא ע"י קטן דלאו בר מצוה הוא אבל

הדלקת נר מערבי בבוקר שהיא רק תקון חכמים זכר לנס שפיר אפשר ע"י קטן שהגיע לחינוך כמו לענין מגילה דקטן מוציא הגדול לדעת כמה פוסקים כיון דכל עיקר המצוה מדבריהם ועי' באו"ח ס' תרפ"ד ומג"א שם ואף דאסור למיספי לקטן איסור בידים מכ"מ הכא דדרך חינוך מצוה הוא שרי כעין שכ' תוס' פסחים פ"ט ד"ה וניתי כהן קטן. אבל בירושלמי מגילה הוכיח שפיר דמכשירין דוחין שבת בלילה מדאיתא בתמיד דהעמידו עושי חבותין להעמיד חבותין בלילה היינו להחם חמין לרבוכה דתני רי חייא דאף בשבת כן דאין לומר דבשבת נעשו ע"י קטן דשם אפשר לעשות ביום ולא הותר לצוות לקטן לעשות איסור רק במקום מצוה דאי אפשר בענין אחר: וכעין קושי' הנ"ל העירותי מאז ע"ד הב"י ה' חנוכה לא' מתירוצי' שם דהחליקו הפך לח' חלקים והדליקו בכל לילה חלק שמינית מהשיעור הצריך ודלק כל הלילה בנס ובשעת הדלקה לא הי' רק שמינית השיעור ועי' פר"ח שם וקשה להו דסמכו על הנס לענין גוף המצוה דאי אפשר לפימ"ש בתשו' שבו"י דח"ש נמי קצת מצוה אית בי' וכיון שלא הי' להם שמן רק ליום אחד מוטב הי' להם להדליק בח' ימים לעשות בכל יום קצת מצוה אבל האיך עשו בשבת דהא בתוך ח' ימים הי' ג"כ שבת והאיך הדליקו בשבת דפשיטא כשאין שיעור הצריך לשמן אסור להדליק בשבת דלא ניתן לדחות רק כשעושין כדין ולא משום קצת מצוה דחצי שיעור וגם לא יתכן לסמוך על נס במקום חילול שבת דאורייתא דלענין ביטול גוף המצוה הרי אשכחן לפעמים שביטלו חכמים מ"ע בשוא"ת כמו תקיעת שופר אבל לא בקום ועשה וגם ע"י קטן אי אפשר דהא הדלקת נר בערב היא מצוה דאורייתא ואי אפשר ע"י קטן כמ"ש במנ"ח הנ"ל דמצוה דאורייתא ע"י קטן לאו כלום היא. ואפשר דהדליקו ע"י שני כהנים או זרים דכשרין להדלקה דשנים שעשאוהו פטור אבל אסור מדרבנן ובמקום מצוה ובפרט במקדש לא גזרו אבל לפי דברי המקו"ח בהגהותיו לאו"ח ס' רס"ו שנים שעשאוהו אסור מה"ת רק דחיוב כרת וחטאת ליכא הדק"ל ואולי יש לומר שהי' עומד שם המדליק ורואה אם השמן נתמעט ואין נס בעודנו דולק יוסף שמן טמא שהי' להם דהא טומאה דחוי או הותרה רק דרצו לעשות בטהרה כמ"ש הפנ"י וע"ז הי' הנס אבל עכ"פ אם יראו שאין נס יוסיפו שמן טמא ויועיל למפרע אף שלא הי' בשעת הדלקה כשיעור כדאי' במנחות פ"ט מלמטה למעלה שיעורו ועי' מנ"ח מ"ע צ"ח הנ"ל אבל לפי דברי הפר"ח דלא הי' אפשר בשמן טמא שנמצא אז אצלם דטומאת מגע זב לא הותרה בצבור ונכרים מגעי זבין הן יעו"ש א"כ גם בזה אין עצה והדבר צ"ע: ב):

וע"ד קושיתו ברש"י ע"א נ"ב בהא דהקדשנום שחזרו ומשחו בשמן המשחה הא מה"ת לא הי' צריכים משיחה דמדאורייתא אין אדם אוסר דשא"ש ולא יצאו מקדושתן רק

מדרבנן והאיך משחו בשמן המשחה דסך לבהמה וכלים פטור אבל אסור ועי' כריתות ו' הנה בפשוט יש לומר דבקרא דסיכה ונתינה כתיב בשר אדם ובהמה וכלים אסור מדרבנן וכיון דמדרבנן יצאו מקדושתן שפיר מותר למשוח כיון דכל האיסור דרבנן. אבל העיקר נראה דהא דאמרו חז"ל עע"ז פטור היינו דבאמת מצד איסור סיכה ליכא איסור כלל דעל בשר אדם כתיב רק דממילא אסור משום מעילה דבשמן המשחה מלבד איסור סיכה ונתינה דכתוב בקרא לא גרע משאר קדשים דיש בהן מעילה וכ"כ המנ"ח מ"ע ק"ח א"כ בסך על בהמה וכלים נהי דכרת דבל יוסך ליכא אבל מעילה איכא ואפילו היכא שאין לו שום הנאה מזה שסך על בהמה אכתי אסור מדין מעילה דפגם ולא נהנה ג"כ אסור כדאי' במעילה י"ח ועמ"ש במנ"פ ליו"ד בשירי מנחה שם ס' ש"א והיינו דאמרינן סך בהמה וכלים פטור אבל אסור מדין מעילה ולפ"ז נראה דלסוך כלים קדושים ליכא איסור כלל דכל לצרכה של קרבן ל"ש מעילה כמ"ש תוס' פסחים דף ס"ו ד"ה והא קעביד בשם הירושלמי ועכ"פ צורך הקדש הוא כיון דמדרבנן צריכין משיחה:

וזה מקרוב הי' אצלי בשאלה ס' שו"ת אבני נזר יו"ד מהגה"ק מסאכטשוב זצ"ל וראיתי שם ס' שי"ג דכ' דלא מצא בשום מקום שיהי' דין מעילה בשמן המשחה רק איסור נתינה וסיכה על זר איכא ולא מעילה יעו"ש ותמהני דבש"ס כריתות ה' אמרו ומשום מחלוקת נמעול בשמן המשחה משמע דאיכא דין מעילה וכן בכריתות דף ו' דאמר אהרן שמא מעלתי בשמן המשחה ועיי"ש ברש"י דנתן שמן יותר מדאי יעו"ש ולשנא דמעילה משמע איסור מעילה ובהגהותי כש"ס כריתות ה' כתבתי דהא דפריך הש"ס ומשום מחלוקת נמעול בשמן המשחה ולא קאמר טפי איסור כרת דלא יוסך ומעילה הוי רק לאו למאי דקי"ל הזיד במעילה באזהרה ואפילו לרבי דהזיד במעילה במיתה הא מיתה ביד"ש קיל מכרת כדאי' בפסחים ל"ב ובכ"ד ועוד דתוס' שם בפסחים פ"ג כתבו דוקא באכילה איכא מיתה ולא בהנאה עיי"ש. אמנם הדבר נכון דהא באמת סיכה של מלכים וכהנים לכ"ע סגי בכ"ש כדאי' בכריתות ו' אבל למימשך מלכים וכהנים סגי בכ"ש כמו שפירשו תו"י שם וא"כ אפשר למשוח בכ"ש למ"ד סיכה בכזית והיינו לפי שיטת רמב"ם פ"א מכה"מ ועי' מנ"ח מ"ע ק"ח א"כ אין בזה איסור כרת רק איסור חצי שיעור דאסור מה"ת ולשיטת הח"צ אסור רק מדרבנן דח"ש רק באיסורי אכילה עיי"ש בח"צ ס' פ"ו אבל מעילה דהיא בשוה פרוטה אף שאין בו כזית דשמן המשחה דמיו יקרים אפילו כ"ש שוה פרוטה והוי לאו דמעילה ממש וחמיר טפי מאיסור סיכה דכ"ש למ"ד סיכה בכזית וא"ש, והא דחש אהרן שמא מעל בלא"ה ניחא דאיסור סיכה ל"ש בי' דלאו זר הוא:

ובמ"ש לעיל דאפשר להדליק המנורה ע"י שנים לא תקשה דא"כ בכל עבודה שדחה שבת הא אפשר לקיים שניהם וכבר העיר בזה בס' מעיין החכמה אבל יש לומר דשבת הותרה ואף דאפשר לקיים שניהם דוחה מה"ת כמ"ש תוס' מנחות מ' ד"ה כיון לענין כלאים בציצית רק מדרבנן ובמקדש לא גזרו ובתשו' בי"צ או"ח ס' ל"ה כ' לתרץ קושי' מעיין החכמה הנ"ל דאין כהן רשאי לסייע בעבודה רק הולכת איברים לכבש מחמת גודל המשא התירו בב' כהנים יעי"ש אבל לענ"ד ז"א ועי' בתוס' רעק"א למשניות פ"ב דיומא מ"ה הביא מרש"י שם בסוגי' דלרבנן דראב"י המעלה איברים מן הכבש למזבח הי' מקטירן ועי' מנ"ל פ"ד מתמידין ולפ"ז פר שהי' הולכת הרגל בשנים הי' ג"כ ההקטרה בשני כהנים והקרביים והסולת והיין הי' בשלשה ועי' תוי"ט פ"ב דיומא מ"ז ד"ה הרגל ומוכח להדי' דב' כהנים הי' רשאין לעשות עבודה אחת דהא הרגל הי' אחד וב' כהנים מקטירין אותו וכן הסולת והיין הי' בכלי אחד ונסתר תירוצו של בי"צ הנ"ל וע"כ כמ"ש לעיל:

סימן ח

לראשי מועצת העדה דק"ק בוטשאטש ובראשם הג' הנכבד הר' יצחק כ"ץ נ"י ולכבוד הרב הג' החריף ובקי מו"ה ארי' ליבוש גלאנצער נ"י יקרתם נדבר: השו"ב אשר חתם א"ע בכתב:

כרותה לראשי המועצה שמקבל עלי' בשבועה ג' חיובים אשר הטילו על השו"ב וא' מהם שלא ישחוט בלתי כתב צעטיל מהנאמן ונתברר ששחטו לקצב א' ב' עגלים בלתי כתב ושאלתם אם יוכשר עוד להיות שו"ב והנה לשון הכתב קבלה מן השו"ב שלשה החיובים המבוארים למעלה קבלנו עלינו באלה ובשבועה ובעונש ששחיטותינו תהי' נבילה בלי שום טענת אונס וכו':

והנה מה שיש לדון בזה מחמת שכתבו ששחיטתם תהי' נבילה דביו"ד ס' ר"ה סעי' ב' הביא פלוגתא בזה באמר כן דרך קנס דיש אוסרים ויש מתירים ורמ"א ז"ל סיים ע"ז דבע"ה יש להתירו ועי' ש"ך שם דכ"ע עתה כעי"ה. והנה שורש דברי האוסרין כתב ש"ך סם מקורם מריב"ש דכמו דב"ד יכולין לגזור על אדם דרך קנס שיהי' פתו ויינו אסור ה"נ יחיד שיקבל ע"ע כן דרך קנס. אמנם רמ"א ז"ל שסיים דבע"ה יש להתירו נראה דלא חשש לסברת הריב"ש דהא לריב"ש אין הבדל בזה בין ת"ח לע"ה וכ"נ להדיא בט"ז שם רק חשש לדברי הריב"ש בצירוף דברי רשב"א ובכל מתפיס בדבר האסור צריך ע"ה שאלה ונהי דבסעי' א' הביא רמ"א די"א דוקא באוסר עלי' אשתו צריך שאלה במתפיס בדבר האסור ולא בשאר דברים מכ"מ כאן באמרו דרך קנס חשש לדברי רשב"א בצירוף

דעת ריב"ש דצריך שאלה עכ"פ לע"ה. ובהיות כן נראה דזה דוקא באומר שיאסור יינו ופתו אבל בנ"ד שאסר שחיטתו כנבילה הרי אין חשש בזה רק לריב"ש שאדם אוסר עלי' כמו ב"ד וב"ד הרי יכולים לגזור על א' שיהי' שחיטתו אסורה לכל אבל חומרת רשב"א מטעם מתפיס בדבר האסור לע"ה הרי בנ"ד שאסר שחיטתו על אחרים לא חלה השבועה כלל מצד דהוי דבר שלב"ל ואין אדם אוסר דשלב"ל על חבירו כמ"ש בשעה"מ פ"ד מ"ה נדרים הביאו בפ"ת יו"ד ס' רי"ד ומצד חומרת ריב"ש בעצמו לא חשש רמ"א כלל. וראי' לזה דהרי לריב"ש האיסור היא כמו יחיד שקבל חרם ונידוי ע"ע כמבואר להדיא מדברי ריב"ש בתשו' ס' תל"ב ובכה"ג אינו מועיל שאלה כלל רק הי' צריכין עשרה להתירו כדאי' ביו"ד ס' של"ד סעי' ל"ד דנדה לעצמו צריך עשרה שיתירוהו וע"כ דרמ"א לא חשש רק לדברי רשב"א בצירוף חומרת הריב"ש וכיון דע"י שאלה בשלשה אזדא לי' חומרת הרשב"א אין לחוש עוד. אלא דבנ"ד יש לומר נהי דלאחרים מותר שחיטתו לעצמו יהי' אסור דהא אדם אוסר דשלב"ל ע"ע. מיהו יש לומר דכיון דלאחרים לא לא איתסר גם לעצמו שרי מטעם נדר שהותר מקצתו הותר כלו ובשעה"מ פי"ב מ"ה נדרים מסופק בזה דבכה"ג דלא חל הנדר כלל אם שייך נדר שהותר מקצתו הותר כלו ועכ"פ בנ"ד דחומרא בעלמא היא דצריך שאלה י"ל דבזה סמכינן אהא דנדר שהותר מקצתו הותר כלו וע' בש"ך יו"ד ס' ר"ה ס"ק ז' שכתב דבלשון איסור א"י לאסור על אחרים ואעפ"כ ע"ע אסור אם לא אמר כיי"נ יעו"ש נראה דבכה"ג דהנדר לא חל כלל ל"א נדר שהותר מקצתו הותר כלו. מכ"מ יש לומר דוקא שם דע"ע אסור מה"ת דהרי אמר לשון איסור דהוי נדר גמור לא סמכינן בזה על נדר שהותר מקצתו הותר כלו אבל הכא דלא אמר רק שיהי' נבילה דמשורת הדין הוי מתפיס בדבר האסור רק מצד חומרי' הצריכו שאלה שוב סמכינן בזה על נדר שהותר מקצתו הותר כלו וע' בדברי תשו' הגאון בעל חו"ד ז"ל שהעתיק בד"ק ה' שחיטה סי' ס"ק א' כתב ג"כ דכל ענין שהצריכו שאלה לע"ה הוא בדאפשר אבל בדאי אפשר אין קפידא יעו"ש שפלפל רק מחמת שאמר נמי לשון איסור אבל בנ"ד לא כתוב לשון איסור כלל וגם יש לומר כיון דקבלת השו"ב ע"ע הי' עפ"י רצון ראשי המועצה ובכתב שלהם נכתב שבאם יעבור א' מהשו"ב על שביעתו תהי' שחיטתו נבילה כ"ז שירצה הב"ד מסתמא השו"ב שחתמו על זה היו ג"כ כוונתם שתלוי ברצון ב"ד ולא ניחא להו לב"ד לעשות שחיטתו נבילה:

אך יש לדון בזה מחמת שעבר עכ"פ על השבועה שהרי נשבע שלא ישחוט בלי כתב מהנאמן ועבר ושחט ואף דחשוד על איסור א' אינו חשוד על השחיטה מכ"מ בנ"ד כיון דנשבע שלא ישחוט הוי כחשוד לאותו דבר כיון דהעבירה הי' מעין שחיטה כמ"ש בתשו'

הרא"ש הובא ביו"ד ס' א' סעי' י"א בהטילו הקהל חרם שלא ישחוט דהוי כחשוד לאותו דבר. אמנם בפר"ח ותב"ש הקילו נמי בהאי דינא דתשו' הרא"ש ובפר"ח כתב הטעם דחשוד על השבועה וחרם אינו חשוד על נבילה וטריפה דחמיר טפי. והנה שם בחרם מיירי וה"ה לשבועה וכ"כ בתשו' תפ"צ יו"ד ס' א' אבל יש לדון בזה דחרם יש לומר דקיל מנבילה אבל שבועה דעובר בלא תשא וכל העולם כלו נזדעזע וגם יש בזה משום לא ינקה יש לומר דחמיר טפי מנבלה ואין לומר דלא תשא ולא ינקה היא רק בשבועה דלעבר דיצתה שבועה מפי' לשקר ולא בשבועה דלהבא דהרי בתוס' שבועות דף ל"ו ד"ה ה"ג כתבו להדיא דשבועה דהוי איסור חמיר דחשיב ביומא חייבי כריתות ולא תשא עמהן ולקמן נמי אמרינן שנזדעזע כל העולם כשאמר הקב"ה לא תשא יעו"ש והרי שם ע"כ בשבועה דלהבא מיירו שבועה לא אוכל לך ואפ"ה יש בזה חומר דלא תשא והוי כחייבי כריתות וכן מבואר להדיא בנדרים י"ח אלא משום דכתיב בה בשבועה לא ינקה ושם בשבועה דלהבא מיירו הרי גם בשבוע דלהבא יש חומר הנ"ל ולכאורה הוי כאיסור כרת וחמיר טפי מנבילה דהוי רק בלאו:

אכן נראה דלענין חשוד על חמור חשוד על קל כל שיש איזה חומר בקל יותר מבחמור שוב אינו חשוד עלי' כמ"ש להדיא רמב"ן בהלכותי' לבכורות דף ל' בהא דאמרינן שם חשוד על חמור חשוד על קל וז"ל וכי אמרו רבנן אינו נחשד אלא בדבר זה לבד ה"מ בדחמורא מיני' א"נ קילא מינה ואית בה אנפוי דחומרא כגון הני דקתני במתני' שביעית ומעשרות דהאי בני חומה וכן מעשר ושביעית כיון דקא מיתסרא ולית לי' פדיון דאיכא למימר ע"ה חמירא לי' וקילא לי' האי וכו' יעו"ש א"כ הכא כיון דעכ"פ שבועה קילא לענין זה מנבילה דשבועה איתא בשאלה ונבילה ליתא בשאלה החשוד על שביעה אינו חשוד על נבילה וע' תשו' נוב"י מה"ת או"ח סי' קי"ז כתב להדיא דשבועה קילא מנבילה משום דישנה בשאלה יעו"ש. וכה"ג אמרינן בחולין ק"א וממאי דטומאת הגוף חמורא דלמא טומאת בשר חמירא דלית לי' טהרה במקוה יעו"ש אף דטומאת גוף בכרת וטומאת בשר רק בלאו ואף דבנ"ד יש לומר דשבועה זו ליתא בשאלה כיון דנשבעו לתועלת חברו בשביל טובה שעשו להם (וגם שנשבעו יחד יש לומר דהוי כעד"ר כמ"ש מהרי"ק הובא ביו"ד סי' רכ"ח סעי' כ"א ובחידושי מ"ק לסוטה דף נ"ז הבאתי כעין זה מירושלמי עיי"ש.) ומ"מ לענין קילא דישנו בשאלה כיון דעכ"פ שם שבועה איתא בשאלה גם שבועה דליתא בשאלה קיל כמ"ש טורי אבן בר"ה כ"ח דגם נזיר שמשון מגלח לצרעת משום דעשה דוחה ל"ת ועשה שישנו בשאלה אף דנ"ש ליתא בשאלה כיון דשם נזירות איתא בשאלה וכן משמע מדברי פנ"י עה"ת פ' מצורע שהוכיח מסוגי' דיבמות דעשה

דוחה ל"ת שישנו בשאלה אף שאינו בעידנא ומיישב בזה קושי' תוס' פסחים פ"ה ד"ה בשבירת עצם שהקשו בהא דהו"א דדחי עשה דואכלו בשר ל"ת דשבירת עצם דאינו בעידנא משום דפסח איתא בשאלה יעו"ש והא שם לאחר שנשחט ונזרק דמו כהלכתו דליתא שוב בשאלה כמ"ש תוס' כריתות י"ג וע"כ דסובר כיון דשם פסח איתא בשאלה קיל וכהט"א הנ"ל וה"ג בנ"ד:

ומה שהחמיר החו"ד ביו"ד סי' א' בהאי דסעי' י"א מטעם כל מילי דא"ר פ"ת אעל"מ ועי"ז יהי' שחיטתו נבילה כבר השיגו עלי' בתשו' חת"ס יו"ד סי' ו' בארוכה דלהלכה קי"ל כמ"ש תוס' דבאיסור שבדה מלבו ל"א האי כללא והא דכ' מרדכי בנשבע שלא ימכור והביאו בחו"מ ס' ר"ט במכורה שאני משום דע"י שבועה סילק כוחו מזה ול"ש כן לענין שחיטה יעו"ש: ובחדושי לתמורה כתבתי עוד טעם דבשבועה ל"א דלא מהני דהנה משמעות הסוגי' שם לרבא הא דלקי משום דעבר על מימרא דרחמנא כראה דאם עי"ז דנימא לא מהני לא יוכלו לעשות העונש בכה"ג ל"א דלא מהני רק דבאמת לא נפטר מעונש. והנה נראה דבשוגג ל"ש לומר שיחוייב עונש דרמא רחמנא על שוגג משום דעבר על מימרא דרחמנא דזה ל"ש בשוגג רק במזיד, דבשוגג רק אם מהני מעשי' חייב בעונש כגון בקרבן וראי' לזה מהא דאמרינן בקידושין דף נ"ד וכי מאחר דאין מתחלל קרבן אמאי מחייב והקשה במקנה שם נימא משום דעבר על מימרא דרחמנא כדאמרינן בתמורה דף ו' ונראה באמת מזה כמ"ש דבשוגג ל"ש לומר כן לענין קרבן רק במזיד והשתא נראה דבכל הני דתמורה דדן בש"ס שם מענין אעל"מ היא רק בדברים שבשוגג אינו מביא קרבן רק במזיד מתחייב מלקות וכדומה בזה אמרינן אעל"מ כיון דמשפטי התורה על העובר לא יעדרו אף אם נימא דלא מהני אבל בשבועה דשבועת ביטוי בשוגג אית בה קרבן ואם נימא דלא מהני א"כ ע"כ בשוגג לא יצרך להביא קרבן ולא יוכלו לעשות כמשפט התורה בזה לא אמרו דל"מ וכיון דבשוגג מהני ה"ה במזיד ודוק בתמורה שם בכל הסוגי' דלא מיירי כלל מענין שחייבים עלי' קרבן בשוגג:

אמנם כ"ז משורת הדין שאין לחשבו כחשוד לנבלה אבל עכ"פ הרי עבר על השבועה ואף בקיבל ע"ע בכתב ואף אם רק בחת"י העיקר להלכה דהוי עכ"פ יד לשבועה כמ"ש בתשו' חת"ס יו"ד סי' רכ"ז וכ"כ בדע"ק יו"ד סי' ב' ס"ק א' וכ"כ הרי"ם ז"ל בתשובה. ואף דבכתב נכתב לשון עבר קבלנו עלינו השבועה הנה מלבד דיש בזה משום הודאת בע"ד גם לענין איסורא וע' כב"י מה"ק סי' ל' אבל בלעדי זאת כבר כתב בתשו' תשורת ש"י סי' כ"ה דהא דצדדו המחברים קילות בלשון עבר היינו באמרו או כתבו שכבר נשבעו אבל לשון קבלנו היינו נמי שמקבלים עליהם עתה כמו בשטרי מכירה דידן דכתב מכרתי

והוי שטר קנין דלשון מכרתי הוא נמי כלשון אני מוכר וכמ"ש הר"ן להוכיח מלשון המקרא נתתי כסף השדה יעו"ש שהאריך בזה ובאמת שא"צ להביא ע"ז ראיות מרחוק שהרי הדבר מפורש ביו"ד סי' רנ"ו להדיא במשביע חבירו והוא ענה אמן או קבלתי עלי שבועה זו הוי שבועה גמורה הרי דלשון קבלתי מועיל כמו אני מקבל עלי וכ"ה ביו"ד סי' רל"ז קבלתי דבריך ופלא על תשורת שי שלא הזכיר מדבר מפורש וע"כ בנידן דידן ודאי עבר על השבועה. ואם כי הוחזק לאדם כשר ובכה"ג יש לדונו קצת לזכות אולי משגה הי' לו או איזה הוראת היתר שהורה לעצמו אבל הרי עכ"פ עבר עבירה חמורה קרוב למזיד וצריך לקבל ע"ע תעניתים ואם חלוש הוא יפדה א"ע בממון וע' או"ח ס' של"ד וכ"כ בתשו' תפ"צ יו"ד סי' א'. ויש לקנסו נמי בהעברה לזמן אבל לאשר כי מאז עד עתה כבר עברו כמה ירחים שלא שחט ע"כ לפי ענ"ד עפ"י שורת הדין להשיבו על כנו. אך באופן שיקבל מחדש קבלה מרב והעדאה משו"ב וכן מאז ראיתי לרבני קשישאי כשהי' שאלה על שו"ב שעשה שלא כהוגן הצריכהו לקבל קבלה מחדש על ידועותו בהלכות ועל בקיאותו בבדיקת הסכין ובדיקת הריאה. ומצאתי סמך וראי' לזה מהא דאמרינן בפסחים דף ג' בהנהו תלתא כהני ח"א הגיעני כזנב הלטאה דבדקו אחרי' ומצאו עלי' שמץ פסול ופריך הש"ס והא תני' אין בודקין מן המזבח ולמעלה ומשני ואבע"א שאני התם דאיהו דארע נפשי' וברש"י והצריך בדיקה אחרי' וגלה שלא בדקוהו יפה בתחלה יעו"ש והרי גם שם הא דאמר הגיעני כזנב הלטאה היא דיבור שלא כהוגן אבל אין בזה ענין לחוש עלי' דאינו כהן לאחר שבדקוהו ב"ד בטרם עלותו לכהונה והעידו עלי' שהוא כהן ואפ"ה ע"י דארע אנפשי' חששו גם לזה מכ"ש בנ"ד דיש לחוש שמא שכח ובפרט שהי' זמן רב באשכנז ואולי לא עסק שם כלל בה' ובמעשה אומנתו וארע אנפשי' בזה שעבר על הכתב ע"כ אין לו לשחוט ולבדוק עד שיביא כתב קבלה והעדאה מא' מרבנים הסמוכים לשם ומשובי"ם של העיר שיקבל מהרב שם יקבל העדאה משו"ב ואז ישיבוהו על כנו כבראשונה כנלע"ד:

סימן ט

לכבוד הרב וכו' מו"ה משה מרדכי הכהן נ"י מו"צ דק' באקאווסק יצ"ו: א) ע"ד ששה שהתפללו יחד ולתשלום הי' שם עוד ד' שכבר התפללו ואחד מהששה איחר מלהתפלל י"ח עד שגמרו כולם תפילתם והמתין להתפלל עם הש"ץ שוה בשוה והש"ץ הגיד כל השמ"ע, הדבר פשוט שלא הי' רשאים לעשות כן לכתחלה כי לומר כל התפלה אחר שכבר התפלל ש"ץ בלחש בעינן ששה מתפללין יחד דהיינו רוב הציבור וזה שמתחיל עם הש"ץ אינו מצטרף לזה וע' לשון הרב ז"ל סי' ס"ט ס"ה שצריך רוב מנין שלא התפללו

עדיין שאז הם כונו ציבור גמור ומתפללין בלחש תפלה יעוי"ש ואם אין מתפללין יחד אינו צבור גמור אך בדיעבד שכבר התפלל ש"ץ בלחש וא"א עוד לשמוע קדושה בלתי אמירת כל השמ"ע שפיר רשאי הש"ץ לומר כל השמ"ע אף של"ה רק הי' דהתפללו עמו כמ"ש כת"ר מדברי הרב ז"ל שם בשו"ע סעי' א' דאפי' בשביל אחד שלא שמע קדושה עדיין רשאי לעשות כן והאי דסעי' ה' הוא לכתחלה שבאפשריי שהש"ץ לא יתפלל בלחש רק יאמר מיד תפלתו בקול רם עד גמר ברכה וכ"כ בס' תהלה לדוד באו"ח סי' ס"ט וגדולה מזו שמעתי שהגה"ק מבוטשאטש ז"ל בעל ד"ק מחמת דוחק למצוא עשרה מתפללין בעת שהתפלל הוא שכולם כבר התפללו רק הוא והש"ץ ועכ"ז התפלל הש"ץ בלחש ואח"כ אמר השמ"ע בקול רם רק אין אנו נוהגין כן וכדברי המג"א סי' ס"ט אבל בא"א עוד לומר קדושה וודאי שרי לומר כל השמ"ע אף לכתחלה שבאין למלוך כיון דא"א עוד לומר קדושה בענין אחר. ולפעמים מזדמן שמתפללין ששה ביחד ויש עוד ג' לתשלום התפלה וחסר א' ואחר שהתפללו בלחש קוראים א' מהשוק לתשלום עשרה צל"ע גם בזה אם רשאי הש"ץ לומר כל התפלה דלפי דעת המג"א והרב ז"ל דלענין זה בעינן רוב ציבור מתפללין לכאורה כראה דבעינן נמי שיהא שם בבהכ"נ בעת התפלת הלחש מנין שלם דאל"כ אין שם ציבור עליהם, אך לפימ"ש דבדיעבד רשאין לומר כל השמ"ע אף בשביל יחיד שלא שמע קדושה באין עצה אחרת א"כ גם בכה"ג כיון שכבר התפללו לא גרע מי' שהתפללו כל א' ביחידות דרשאים אח"כ לומר כל השמ"ע, ומ"ש המג"א בשם הרדב"ז דאם כבר התפללו פרח מינייהו חובת קדושה, הנה בתשו' חת"ס או"ח סי' י"ז כתב דלא קיי"ל כהרדב"ז רק לענין ברכו ולא לענין קדושה עיי"ש טוב טעמו א"כ גם בכה"ג רשאי לומר הש"ץ כל השמ"ע וראיתי בס' ת"ל שחולק על החת"ס וכתב דאין חילוק בין ברכו לקדושה רק דסברת הרדב"ז לא שייכא רק בהתפלל כ"א ביחיד אבל ביש עשרה בבהכנ"ס ואיזה יחידים התפללו אז בלחש אף של"ה ו' כיון דכבר התפללו רשאי הש"ץ לחזור התפלה ובפרט אם הי' דעתם לחזור התפלה דלא פרח מינייהו חובת הקדושה עדיין ועפ"י דבריו צל"ע היכא דל"ה י' בשעה שמתפללין אף שהי' שם ו' אם רשאין אח"כ לקרות א' מן השוק להשלמת י' ולומר כל השמ"ע, והסומך על החת"ס לא הפסיד, אבל בהי' י' בבהכ"נ בשעה שהתפללו חמשה, נראה ברור כיון שכבר התפללו רשאין אח"כ לחזור כל התפלה כדי לשמוע קדושה, ובנדון שאלתו אם זה שעומד בתפלה מצטרף לי' דלהרב בשו"ע בחזרת התפלה בעינן ט' עונים אונן ואין המתפלל מצטרף: גם בזה יפה כתב כת"ר שדעת הדה"ח וחיי"א אינם כהרב ז"ל בזה וגם עפ"י דעת טו"ז שם סי' נ"ה דשומע כעונה נראה דמצטרף והרב ז"ל לא הזכיר כלל מדברי הט"ז הנ"ל גם בס'

ת"ל סי' נ"ה הניח דברי הרב ז"ל בצ"ע: ב) ע"ד קושיתו בתוס' שבת ב' ד"ה פשט בסופה דלמה הוצרך לומר דהוצאה הי' במשכן כי הוציאו, הקרשים מעגלה לרה"ר תיפוק לי' מקרא דנפ"ל הוצאה בכ"ד מויצו משה א"כ עכ"פ בחול הי' מביאין מרה"י לרה"ר. לענ"ד י"ל דבאמת לכאורה הא דדחקו התוס' דהוצרך משום הוצאה הא י"ל בפשיטות דהוצרך לומר שהי' במשכן משום הושטה דהא שם בדף צ"ט קאמר נמי דחייב כשמושיט מעגלה לעגלה וזה אינו סברא דהא ל"ד להוצאה דהוא מרה"י לרה"ר וזה מרה"י לרה"י דרך רה"ר וכ"כ באמת הפנ"י אלא דלהתוס' לא ניחא בכך לומר הכנסה והוצאה משום הושטה כיון דעיקר הברייתא בהוצאה מיירי והושטה אגב גררא נסבה ולכך חידשו התוס' דגם להוצאה גופי' עכ"פ אנו צריכין לחפש שהי' במשכן ונהי דלהוצאה הומ"ל דהי' במשכן שהי' מביאין הנדבה למחנה לוי' תו שפיר ניחא לי' לומר מה שהי' במשכן בעגלות משום שרצה לכלול הושטה ובנדבת המשכן פשיטא דל"ה הושטה:

ג):

וע"ד שאלתו היכא שאין לוי רק כהן דקורא כהן פעמיים האיך הדין בקריאת פ' החדש שהלוי קורא פסוק ואמרת שקרא כהן אם כהן יכול לעלות פעמיים ולברך דצריך לקרות הוא גופא אותו פסוק שכבר קרא או טוב יותר שלא יקראו לכהן כלל, לענ"ד אין לחלק בזה וראי' קצת מהא דאיתא בתוספתא הובא בתוס' גיטין כ"ט ד"ה כי דאם אין שם אלא אחד דיודע לקרות קורא יושב ועומד וקורא ובוודאי דגם בר"ח הי' עושין כן אף דצריך לקרות עוד הפעם מה שקרא כבר א"כ ה"ה לדידן כשאין שם לוי דאין חשש בזה שחוזר וקורא מה שקרא כבר:

ד):

ע"ד שאלתו במי שנפלה טליתו ממנה ונשאר עלי' ט"ק אם יש לסמוך על סברת המחה"ש סי' ח' ס"ק כ' שלא לברך כי זולתו כל האחרונים סתמו לברך, והנה סברת המחה"ש דכיון דבנשאר עליו ט"ק גם בפושט טליתו סתם אצ"ל א"כ ה"ה בנפל מאליו צ"ע דנראה דנפל מאלי' ל"מ כלל מה שדעתו ללבשה כיון שנפל בע"כ ממנו שלא לרצונו וכ"נ להדיא בשו"ע הרב סי' ח' סעיף כ"ו וא"כ מה בכך דכבש ט"ק גם בסתם הוי כדעתו ללבשו כיון דלא נתערטל מהמצו' אבל הכא גם בדעתו ללבשה אינו מועיל כיון דנפל ממנו שלא בדעתו ובזה יש להטעים סברת תוס' זבחים פ"ו ד"ה וכולן שכ' שם דבהוריד גחלת מעל המזבח צריך לחזור ולהעלותה משא"כ בפקעה מאליו והכריחו כן מסוגיא דיומא עיי"ש וטעמם לא נודע ולהנ"ל יתכן דבהוריד גחלת מעל המזבח דעתו להעלותו ולא אינתיק ממצוותו משא"כ בפקעה מאליו ל"מ דעתו:

אמנם בעיקר הדבר דסתמו כל האחרונים דבנפלה טליתו צריך לברך יש לעיין דהא ד"ז דמי לתפלין דנשמטו ממקומם דמדינא צריך לברך ואנו נוהגין שלא לברך כמ"ש המג"א סי' כ"ה בשם של"ה דכיון דאנו אין מניחין תפלין רק בשעת התפלה מסתמא דעתו עליהם ואינו מסח דעתו ועיי"ש א"כ האי טעמא שייך נמי בטלית ואפילו בלא נשאר עליו ט"ק ולכאורה אפשר לחלק דשם רגילות הוא שנשמטו ממקומן ודבר הרגיל אסיק אדעתי' משא"כ בנפל טליתו אין רגיל כלל ומכ"מ במג"א ס"ק כ"ז נראה דגם בנפסק הקשר א"צ לברך לדידן וכ"כ במה"ש ולב"ש שם על מג"א ס"ק כ"ה, וגם זה לא שכיח שיפסוק הקשר א"כ הדבר תמוה על האחרונים שסתמו הדבר גבי טלית שיברך אכן י"ל דתפילין שאני כיון דאסור להסיח דעתו מהם אמרינן דסתמא מרגיש בשעה שנשמטו במקומם והו"ל כחולצם ע"מ להחזירם והכי אסברה לזה הרב בשו"ע סי' כ"ה וד"ז כ"ש בטלית דאינו אסור בהסה"ד:

ולפי"ז נראה דנשאר עליו ט"ק א"צ לברך דכיון דנשאר עלי' ט"ק לא אסח דעתו מהמצו' כמ"ש הרב סי' ח' סעי' כ"ה וכיון דלא אסח דעתי' דמי לתפלין דא"צ לברך לדידן. וגדולה מזו נראה דגם בליכא ט"ק עליו אם הרגיש בשעה שנפל הטלית בטרם שנפל כולו והי' בדעתו להחזירו ולכבשו דאצ"ל כמו בתפילין לדידן ואצ"ל רק בנפל טליתו כולו שלא מדעתו כלל דבזה אמרינן דבתפלין בוודאי הרגיש כיון דאסור להסיח דעתו משא"כ בכלית ועכ"פ דברי מחה"ש נכונים לדינא לענ"ד:

ה':

וע"ד תמיהת הגרעק"א ז"ל בהגהותיו למשניות ר"פ שמנה שרצים ע"ד הר"ב שם שכ' דחלזון אין לו עור ול"ש דישה דא"כ למה פליגי רבנן ור"י בשבת ע"ה בפוצע חלזון כיון דאין לו עור וכן להיפך תמה על הרב למ"ל לומר הטעם דאין כו עור תפו"ל דאינו גד"ק ול"ש דישה לרבנן דקיי"ל כוותייהו ומעלתו נדחק בישובו. ולענ"ד דברי הר"ב נכונים וברורים כי באמת נראה דתרי גווני חלזון איכא, דחלזון שצובעים ממנו תכלת היא דג שבים כמ"ש הרמב"ם בפ"ב מה' ציצית וע' נוב"י מה"ת חאו"ח סי' ג' ובזה בוודאי יש לו עור דהא אמרינן בשבת ק"ח מאי לכתוב על עור דג טהור עיי"ש ומוכח דדג טהור יש לו עור ושפיר שייך דישה לר"י ולרבנן ל"ש דישה אלא בגד"ק וחלזון שהוא דג הגדול שבים לאו גד"ק מיקרי אף דבהמה מיקרי גד"ק כיון שגדולו מן הארץ אבל דג לא מיקרי גד"ק כדאיתא בעירובין כ"ז. אכן דעת הרמב"ם ז"ל והרע"ב ז"ל שכ' דחלזון ל"ל עור מיירי בחלזונות הגדלים באשפה כמו תולעים והיינו דכ' הרע"ב ז"ל שם שאר שקצים ורמשים כגון תולעים וחלזונות וכו' יעוי"ש והנהו ל"ל עור דלכך ל"ש בהו דישה אבל אי לאו האי

טעמא שפיר שייך בהו דישה דהא גדלים מאשפתות והוי שפיר גדו"ק כמו בהמה ועיין בחי' הר"ן לשבת רי"פ שמנה שרצים וז"ל ונ"ל דשאני חלזון שהוא גוף אטום כחלזונות הללו שבאשפתות וכו' עיי"ש ומבואר דיש חלזון הגדל באשפתות ונהי דהר"ן שם מפרש גם פלוגתת ר"י ורבנן בשבת ע"ה בחלזון כזה דהוא סובר כהתוס' דגם בהמה לאו גד"ק איקרי ול"ש דישה אבל לרע"ב ורמב"ם דבבהמה שייך דישה ע"כ פלוגתת ר"י ורבנן בחלזון הוא בחלזון שבים שהוא מין דג ועכ"פ אנו למידין דיש חלזון הגדול מאשפתות ובכזה מיירי הרב רפ"ח שרצים וע' בירושלמי שבת פ"א ה"ג דחלזון אין לו גידים ועצמות ונראה ג"כ דמיירי מחלזון שבאשפה דדג הגדל בים בוודאי יש לו עצמות וע' בש"ק שם דעל הצלצל מתרגם הירושלמי חלזונא ודברי הרע"ב ברורים:

ו):

וע"ד תמיהת רש"ש בשבת ע"ה לרבנן דפטרי בחלזון על הפציעה דאין דישה אלא בגד"ק דא"כ על הצידה נמי ליפטר דנימא אין צידה אלא בגד"ק וע"כ כיון דבחלזון גופי' הוי צידה מחייב א"כ ה"ה בדישה נמי נימא הכי יעוי"ש לענ"ד י"ל דדישה שאני כיון דהי' דישה במשכן בגד"ק ממש בסממנים כמ"ש רש"ל ורע"ב במשנה פ' כ"ג אבל צידה אפשר דל"ה רק מחלזון דתחש לפי שעה נבראה ומאלי' נזדמנה למשה וכדאי' בירושלמי פ' כלל גדול ה"ב ובאלים מאדמים ל"ש צידה דהא בהמות שברשותן הן כמ"ש בק"ע שם ובירושלמי שם קאמר באמת מה"ט דצידה לאו מלאכה הוא כלל דסובר דצידת חלזון ל"ה במשכן שהי' להם תכלת מוכן מכבר כמ"ש בק"ע שם ובזה ש"ס דילן פליג דקחשיב צידה לאב מלאכה וגם אמרינן בפי' בשבת ע"ד שם צדו חלזון וכו' יעוי"ש אך בזה יכול לסבור כהירושלמי דל"ה צידה בתחשים רק בחלזון לכך ע"כ מלאכה הוא ודוק וראיתי באו"ז ה' שבת סי' ע"א דמביא הירושלמי הנ"ל ותמה דהא הי' צידה בעורות אלים מאדמים ותמהני דעורות אלים בהמות שברשותן הם ול"ש בהו צידה וגם במשנה פ' כלל גדול קחשיב צידה בצבי ולא באלים וצע"ג:

ז):

בדבר שאלתו אודות הנוהגים חוטים משומרים נטחנים עם הסובים שהנהרשים ז"ל בהגהותי' לאו"ח סי' תנ"ג כ' להחמיר בזה אם יש בהם קצת מבוקעים אף שיש בהם ס' משום דסובין מיקרי יבש וחוזר וניער וכמ"ש הפמ"ג במש"ז סי' תס"ז ס"ק י"ח ומע"כ כתב שלשון המ"ז שם ובקמח גופא אם נטחן גם עם הסיבין י"ל דחוזר וניער אם אופה לפסח דט"ס וצ"ל אם אופה בפסח דהא שם בענינו מיירי בקאווע דמבשלין ג"כ בפסח דווקא אבל באופה קודם אין חוזר וניער וכמ"ש בזה הפמ"ג סי' תנ"ג במש"ז ס"ק ב'.

ולדעתי אין זה מעלה ארוכה כלל דאף דהפמ"ג שם בס' תנ"ג הראה מקום לשיטת הע"ש והנ"צ דכל דין חוזר וניער הוא רק כשמבשלו יחד בפסח דניתוסף עתה טעם חדש משא"כ בנאפה קודם פסח לא ניתוסף עתה טעם מחדש יעוי"ש אבל לדינא וודאי לא קיי"ל כן דהלכה רווחת כהמג"א סי' תמ"ז ס"ק ל"א דיבש ביבש שנתערב קודם פסח אף דבטל ברוב מכ"מ בפסח חו"נ ואסור לאכול אף כ"א בפ"ע וכן הסכים בח"י שם ובפמ"ג גופא שם וגם הגאון ב"מ שם באו"ח אף שגם הוא פקפק על רמ"א מ"מ לא מלאו לבו לחלוק, אך בזה היטיב כבודו לראות בשו"ע הרב ז"ל סי' תס"ו סעיף י' דשפתיו ברור מללו דגם פירורין שנתערבו בקמח ויש שם פרורי היתר ואופן קודם פסח אינו חוזר וניער יעוי"ש וטעמו אינו כדברי הע"ש הנ"ל דאינו חוזר וניער רק כשיש טעם חדש בפסח דלהדיא פסק הרב ז"ל בשו"ע סי' תמ"ז כהמג"א הנ"ל דיבש ביבש שנתערב קודם הפסח דאסור לאכלן בפסח אלא דסובר דהא דהוצרכו הפוסקים לטעמא דקמח בקמח הוי לח בלח היינו כשרוצה לאפות בפסח אבל כשאופה קודם הפסח דנעשה כל המצה גוף א' ע"י אפי' הוי כלח בלח דאינו חוזר וניער וזה פשטות דברי הט"ז סי' תנ"ג וכן ביאר הרב ז"ל דעתו להדי' בסי' תנ"ג סעי' ח' ועפ"י שיטתו אין להחמיר בחיטין שמורים שיש בהם מבוקעות שנאפו קודם פסח ואף לאכול המצה חמה בפסח שרי לדידי' דהא לשיטתו כיון דנאפה קודם הפסח ונעשה כגוף א' הוי ככח בכח דתו אין חוזר וניער. וגם יש להקל מטעם אחר לפמ"ש הפמ"ג גופי' ס' תס"ה וסי' תס"ז דסובין מיקרי חמץ נוקשה יעוי"ש והא חמץ נוקשה בטל בס' אף תוך הפסח לשיטת המג"א וכוותי' פסק הרב ז"ל בשו"ע סי' תמ"ז סי' י"ח ומכ"ש בנאפה קודם הפסח דאין להחמיר בו ולומר חוזר וניער ואף שמדברי: הפמ"ג שם נראה דרק הסובין גופייהו מיקרי חמץ נוקשה אבל המעט קמח הדבוק בסובין הוי חמץ גמור יעוי"ש מכ"מ י"ל דמעט קמח הדבוק מיקרי לח בלח רק הסובין גופייהו יבש מיקרי והם חמץ נוקשה וגם הלום ראיתי בס' יד"י ליו"ד סי' ק"ט שכ' ג"כ דסובין הוי נוקשה יעוי"ש:

ה):

מה שנסתפק בענין יחוד כשאשתו בעיר אם שייך איסור יחוד וכבר ראו עיניו דברי הב"ש סי' כ"ב ס"ק כ"ב שכ' דמדברי הכ"מ נראה כן דל"ש איסור יחוד כשאשתו בעיר ולשון הב"ש משמע שם דלא פליג עלי' ומכ"מ צע"ג דהא במשנה קידושין בסופו איתא ובזמן שאשתו עמו ישן עמהם הרי בזה נקט לשון עמו דמשמע בבית ורק לענין אשה אמרו בעלה בעיר אין חוששין משום יחוד וכן הוא לשון השו"ע שם ומשמע דרק באשה דאימת בעלי' עלי' ל"ש יחוד כל שבעלה בעיר אבל לגבי איש שאין אימת אשתו עלי'

רק דמשמרתו אשתו בזה בעינן עמו. ואולי י"ל דלעולם לגבי איש נמי מהני אף שאין אשתו בביתו דמסתמא תבא תיכף לביתה דכל כבודה בת מלך פנימה ואין דרכה לסבב בשווקים ומסתמא אף שהוא בעיר מקרי אשתו עמו אבל באיש שדרכו תמיד כל היום בחוץ לב' בזה מקרי בעלה בעיר ושרי משום דאימת בעלה עלי' ובאשה כה"ג שהוא כאניות סוחר ודרכה תמיד לסבב בשווקים י"ל דאסור יחוד לבעלה רק מן הסתם באשה כיון שדרכה לבא לביתה תמיד מיקרי אשתו עמו וכן מורה לשון הכ"מ:

ט):

וע"ד אשר נתקשה בהבנת דברי השו"ע או"ח סי' תרי"ח סעי' א' דרופא אומר צריך שאפשר שיכבד עלי' חוליו וא"כ היינו דינא דרופא אומר א"י שהביא שם בסעי' ה' ומקורו מהירושלמי ולענ"ד דרופא אומר צריך היינו שברור לו שטוב לפניו לאכול כי האכילה טוב לחולי הזה ואפשר שאם לא יאכל יכבד עלי' החולי ודינא דירושלמי היינו שא"י כלל אם טוב לפניו לאכול שאפשר שלחולי זאת יאכל ולא יאכל שוים:

י):

ע"ד קושית הגאון מהרש"ק ז"ל בח"ש סי' תרי"ח כיון דרופא א' אומר צריך וא' אומר אינו צריך הוי ספק והחולה אומר א"צ יכריע ודאי של החולי את הספק בעדות. לא אדע מה קשיא לי' דהא גם בדיני ממונות אשכחן דכוותי' בא"י אם נתחייבתי פטור מלשלם אף דמלוה טוען ברי והוא שמא ואם המלוה מביא ב' עדים דחייב לו והלוה הביא ע"א שפטור אין דברי' של אחד כלום ולא מטעם דאוקי חד כנגד חד והשני מכריע הספק אלא דברי' של אחד במקום שנים לאו כלום הוא וה"נ לענין בקיאות כן הוא ואין הס' ת"י לעיין בו: יא):

וע"ד ספיקו בטעה בחתימת ברכה דהאל הקדוש וסיים חונן הדעת אם צריך לחזור לראש פשוט דצריך לחזור לראש השמ"ע וזה כוונת המג"א שחתם בברכה זו מעין ברכה אחרת היינו שחתם בחונן הדעת וכיוצא וגם בשו"ע הרב ז"ל ס' קי"ד במ"מ ציין ע"ז ס' ר"ט סעי' ב' והיינו דשם איתא בהי' צריך לסיים בפה"ג וסיים שהנ"ב יעוי"ש ול"ד להא דכתב הריטב"א בתענית דאם טעה בברכה דאתה גבור וכבר אמר ברוך אתה ה' מסיים למדנו חוקיך ויחזור לראש הברכה ואינו חוזר לראש השמ"ע כמ"ש בחיי"א כלל כ' ס' ח' דשם כיון דלמדנו חוקיך פסוק הו"ל כלא סיים הברכה כלל והוי כאומר פסוק באמצע הברכה דהא מה"ט לא מיקרי ברכה אבל כשסיים חונן הדעת דהוי ברכה לבטלה פשיטא דחוזר לראש השמ"ע ואין בזה שום ספק כלל:

יב):

וע"ד שאלתו בא' שקנה בית מחבירו ונתן אדראן ועתה חוזר בו הלוקח אם חייב המוכר להחזיר האדראן והביא מדברי המים חיים שהובא בפ"ת ר"ז ס"ק י"ג הנה באמת שדברי' מסתברים וכן כתבתי בחיבורי מ"פ ס"ק י"ג שם אמנם י"ל דגם הוא לא קאמר כן רק במוסחרים הנהוגים דבר הניקח מיד ליד אבל בקונה בית בסתם אדראן ל"ה כערבונו מחול לך ויש להטעים הדבר דהא לדברי המ"ח לעולם יהי' יד המוכר על העליונה שהוא יכול לחזור בו והלוקח לא יכול לחזור בו אך כיון שעכ"פ המוכר ג"כ מחוייב במי שפרע לא לקתה מדת הדין אבל בקרקע כיון דלדעת כמ"פ לא שייך מי שפרע בקרקעות וע' בפ"ת חו"מ סי' ר"ד א"כ לא יתכן לומר שנתרצה הלוקח על החלטת אדראן מסתמא ויהי' יד המוכר על העליונה בכל אמנם אם הי' המדובר בפי' על החלטת אדראן ודאי דיש לפסוק כן ומ"ש בפ"ת שם סקי"ד מדברי נוב"י ס' ל"א דבעי קנין לענ"ד ברור דהנוב"י כתב כן בעובדא דידי' שאמר אם לא יבואו לזמ"פ יהי' החוב דמעיקרא מחיל אבל בנ"ד ערבון לחבירו ודאי א"צ קנין דהא הנתינה גופא קנין הוא דנתן לו אדעתא דהכי שאם יחזור בו יהי' שלו וכ"מ מסתימת המחבר דמיירי בלא קנין: יג):

ע"ד שאלתו אידות עוגות שאופים עם ביצים שיש בהם דם עם שאר חלות ביחד וגם אח"כ כשמוציאין עוגות אלו אופים במקום הראשונות בלי ליבון הנה מה שאופין ביחד אין חשש דריח פת בפת אינו אסור אמנם מה שאופין אחריו במקום הזה בלי ליבון אינו נכון כלל, ומ"ש מעלתו דביצים הוי כחוש מה בכך הא אין זה בלוע דהא הביצה נבלל בעיסה ויש בעין גם למטה במקום שנגע בתנור ונבלע בתנור ואח"כ כשאופין עוגה כשרה יוצא מהתנור בלי רוטב דבלוע בכלי אף כחוש יוצא בלי רוטב כמבואר ביו"ד ס' ק"ה ואם גם ביצה מיקרי שמן י"ל דצריך להכשיר כל התנור מכ"מ לדינא נראה דביצה לא מיקרי שמן כלל ואף דיש בו קצת שמנונית כמ"ש בחיבורי מ"פ יו"ד ס' ק"ה וסגי בליבון במקום זה לבד כמו באפו חמץ בתנור כמ"ש בח"י ובשו"ע הרב ז"ל סי' תס"א. אבל בלי ליבון במקום זה אסור הפת שנאפה אח"כ כ"ק וקצת יש לצדד היתר עפי"ד הפ"י פ' צו דבלוע מכחוש מכלי דיוצא בלי רוטב הוא רק מדרבנן א"כ י"ל דדם ביצים הו"ל סד"ר מכ"מ דברי הפ"י צ"ע ואין להקל:

סימן י

לכבוד הרב החו"ב בחד"ת מו"ה יחיאל מיכל שפערבער נ"י בווין: ע"ד שאלתו וז"ל כששולחין לולבים למקום אחר כורכין סביבם קנים של גמי הנקרא טראשצעס והם קנים עבים וקשים והקנים הנ"ל מונחים זה אצל זה ומחוברים ע"י חוט המקשר כל קנה לקנה המונח אצלו וכורכין בתוכם את הלולבים כדי שלא יתקלקלו על הדרך ואחרי שלוקחין

את הלולבים משליכין את התכריך לחוץ אם מותר לסכך בקנים הללו סוכה של מצי' ונחלקו בזה חכמי לב ורצונם שאביע חוו"ד בזה:

א):

והנה מ"ש בשם החכם האוסר משום דמקבל טומאה כמו תכריך הכלים כדאיתא בפכ"ד דכלים מי"ב לענ"ד ל"ד לתכריך הכלים דשם היינו שהכלים נכנסין בתכריך ונעשה עור התכריך קיבול כיון שמכורך מכל הצדדים סביב והתכריך עולה על גביהן וכ"כ בס' תפארת ישראל במשניות שנדמ"ח בווילנא במשנה שם אבל הכא אף שכורכין הלולבים בתוכם אין זה קיבול כיון דלמטה פתוחים, אבל מ"ש החכם המתיר דתכריך הכלים היינו דווקא שהכלים מקבלין טומאה משא"כ הכא שהכוכבים אינם מק"ט אינו נראה כיון דמדין כלי קיבול קאתינן עלה אין נפ"מ במה שמקבל:

ב):

וראיתי בתפ"י שם משנה י"ד בהא דתכריך נבלי בני לוי טהורים דכ' הטעם דהן של הקדש ואסורים בהנאה לא מיחשב כלי תשמישו של אדם ולהכי אינו מק"ט יעוי"ש ודבריו תמוהים דהא כלי שרת מק"ט כמפורש בפסחים פ' ובכ"ד ואף אם אינו מק"ט כיון דתכריך כלים טעא משום קיבול אין נפ"מ במה שמקבל, ובמחכ"ת אישתמוטתי' דברי התוס' ביצה י"ד בשם הר"ש מאיברא דמשו"ה פרוכת טמא דכשהי' נושאים הפרוכת ממקום למקום נותן הכלי לתוכה א"כ יש תורת כלי עליו יעוי"ש וע"כ הכוונה דטמא משום תכריך הכלים אף דהכלים שנותנים בתוכו הוי כלי קודש וע' ראב"ד בפירושו לתמיד כ"ט ד"ה ושלש שכ' דכלי איסור הנאה מקבל טומאה כיון דאם לא היתה אסורה בהנאה הי' ראוי להשתמש בו ומיישב בזה קו' התוס' ביצה הנ"ל דאמאי פרוכת טמא הא אין השמש רשאי לחמם בו דאעפ"כ כיון דרק איסוה"נ מונעו הוי שפיר כלי ומק"ט יעוי"ש:

ב):

ובנ"ד נראה דהוי כתיק הכלים דמבואר בפט"ז דכלים מ"ח כמה חילוקים בזה ולפי המבואר בפיה"מ שם תיק הכלים דטמא היינו כשמשמש את הכלי בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה וכ"ה בא"ר להגר"א ז"ל שם ובתפארת ישראל דמשו"ה תיק נבלים טהור דהתיק הוא רק בשעה שאינו משתמש בכלי לשמור הכלי א"כ תשמישו רק שלא בשעת מלאכה טהור יעוי"ש א"כ מכ"ש הכא דמשמש לולבין רק תשמיש עראי לשמרן בדרך דטהור ועוד דבתיק הכלים כל הטומאה משום דנעשה נטפל לכלי כעין ידות ובזה כשאין הכלי מק"ט גם התיק טהור:

ד):
אך יש לעיין דכפי הנראה קושרים למטה ולמעלה הקנים הנ"ל בכדי שיחזירו הלולבים ולא יפלו לחוץ וע"י הקשירה נעשו אז הקנים כלי שיש בו בית קבול וכיון דיש לו קיבול א"כ אין נ"מ מה שמשמש רק שלא בשעת מלאכה כמ"ש הרע"ב ז"ל בפט"ז דכלים שם להדיא אף שראיתי בס' משנה אחרונה שם שכ' דגם ביש לתיק קיבול למטה טהור ול"ד לשק דשק נותנין בו דברים קטנים שלא יתפזרו ומטלטלן ע"י השק והוי קיבול אבל תיק נבלים יכול לטלטל הנבל בלא התיק והתיק הוא רק לשמרו מלכלוך יעוי"ש אבל דבריו בזה תמוהים ואין שום הבדל בין קטן לגדול ומה שה"ר מהא דתכריך הכלים טמא כבר כתבתי לעיל דתכריך עולה ע"ג והוי כלי קיבול ממש:

ה):
אכן נראה דקשירה דלמטה לא משוי לי' כלי קיבל כדאמרינן בכלים פכ"ו מ"ד דכל חמתות צרורות טהורין חוץ משל ערביים והיינו דדרכן כן לעולם יעוי"ש ברמב"ם ורע"ב הרי דהקשר לא משוי לי' כסתום ובפרט בנ"ד דהוי רק צרור שעה דלכו"ע צרור שעה טהור, וראיתי בס' תפארת ישראל פי"ז מי"ט אהא דאמרו שם שפופרת הקש ומחצלת הקש טמא דהטעם הוא דקושרין אותו בסופו כדי שיהי' לו קיבול דבפתוח ל"ה נחשב בית קיבול יעוי"ש נראה דסובר דקשירה עושהו למקבל וזה תמוה דהא כל הצרורות טהורים והכי קיי"ל ואין דבריו מוכרחים כלל שיתכן שסותמין אותו באיזה סתימה גמורה אבל קשר ל"ה סתימה ועוד דשם סותמין אותו כן להשתמש בו לעולם והכא עשוי להתיר וקשר העשוי להתיר ודאי ל"ה סתומה, וגם יפה העיר החכם המתיר דאפילו בקיבול גמור כה"ג בעשוי להוציא מתוכו ולהשליך הכלי לא מקבל טומאה כמ"ש הרמב"ם בפ"ה מכלים והובא בתו"ח פט"ז משנה ה' יעוי"ש:

ו):
וגם אין לדון בנ"ד מטעם פשוטי כלי עץ לפמ"ש בנת"ח סי' תרכ"ט דפשוטי כ"ע דמק"ט מדרבנן היינו רק במשמשי אדם או במשמשי כלים בשעת מלאכה ושלא בשעת מלאכה והכא אינו משמש רק שלא בשעת מלאכה ואפילו למג"א דכלי רחב קצת וראוי להניח עליו טמא מדרבנן נראה דהכא טהור דאין דרך כלל להניח עליו וע' בשו"ע הרש"ז ז"ל דנסרים שאין רחבים ד"ט דמותר לסכך בהן אף שרחבין כיון דאין מיוחדין לשם תשמיש וה"נ דכוותי' וגם מטעם חבילה ליכא לפימ"ש כת"ר שאין החבילה על כולם רק א' קשור לחבירו אין זה חבילה, לכן משורת הדין נראה דמותר לסכך בהם, זולת במקומות שעושין ממחצלאות כאלה תקרה כדאי' בסי' תרכ"ט:

ז):
ובקנים כאלה שמחוברין זל"ז ע"י חוטי ברזל שקורין דראט צל"ע דאף דהדראט אין שם כלי עלי' ואינו מק"ט מכ"מ כיון דמחזיק הקנים שלא יתפרדו אולי הוי מעמיד ולהסוברים דאזלינן בתר המעמיד נעשה כולו ככלי מתכות וע' בתשו' ב"ש יו"ד ח"ב סי' ס"ד לענין מקיה שחושש כה"ג מיהו שם הוי מעמיד גמור ובנ"ד דהוי רק חיבור כ"ש נראה דל"ד למעמיד וגם במעמיד גופי' דעת החת"ס דלענין קבלת טומאה לא אזלינן בתר המעמיד וע' בתשו' ב"ש שהשיג עלי' בזה ומכ"מ נראה דלא מיקרי מעמיד כ"ש חיבור ארעי:

סימן יא

לכבוד הרב הה"ג כו' מוהר"ר אהרן ווינבערג (ז"ל) אבד"ק יענדזוב יע"א:
כן לנכון הגיעני קונטרסו אשר האריך הרחיב לפלפל בחכמה וללמוד זכות על אכילת דגים קארפן שאוכלים אותם בלי בדיקה וכן אכלו אבותינו מאז ורבים מערערים באשר שמצאו עליהם כמה תולעים דבוקים כמ"ש בח"א כלל ל"ט שבפראג נתפרסים האיסור וקורין אותם פילץ לייז:
והנה אני מיטרד כעת מאד ואשוב רק הנוגע להלכה הנה שורש דברי כת"ר שאם היה הדבר ידוע שהתולעים הם מגוף הדג ומזוהמותו גדלים עלי' תולעים הי' שרי עכ"פ כ"ז שלא פירוש לגמרי כמו תולע שבפרי וכן שע"ג פרי שבא מעיפושי הפרי כמ"ש בחינוך מ"ע קס"ה וכן בזה שבא מזוהמת הדג אף שמונח מלמעלה וש"ך ס"ק כ"א שאסר בתולעים שעל הפרי היינו שמא רחשו והכא לא איכפת לן ברחישת מוקצת כמבואר סו"ס פ"ד והאריך בזה לחזק דברי' וכל דברייי בזה נכונים לאמתה, וגם בכנפי יונה סי' פ"ד מבואר כן דגם תולעים שנתהוו ע"ג פרי מבארץ מותרין וגם הש"ך לא קאמר רק כשדרכן להתליע מבפנים אבל כשהתולע מבחוץ לא הוי כלל פרושה ושרי ועכ"פ אינו חשש כלל לתולע שע"ג פרי שאינו מגוף הפרי כמ"ש נמי הפמ"ג ס"ק ל"א שם שהביא כת"ר וכת"ר כתב דע"כ לא חשינין דמאויר נשרץ דהוי כזבובי האויר רק אמרינן דמזוהמת הפרי הוא, והנה זבובי האויר הרי יש להם כנפים ואסורין משום שרץ העוף אבל תולע שאין בהם כנפים לא שייך בי' שרץ העוף כנראה מרמב"ם פ"ב ממאכלות אסורות הכ"ג ומ"מ שם, ובזה נדחה נמי מה שהעיר כת"ר בהא דחולין דף ס"ז דיתישון שבכליסין כ"ז שלא פירשו שרי דליתסר משום שרץ העוף דבהני ליכא קרא להתירא אף בלא פירשו ולהנ"ל י"ל דשם ביתושון שאין לו כנפיים מיירי כמ"ש רש"י זבחים כ"ב לענין יבחושון והובא ברמב"ן עה"ת פ' שמיני י"א פסוק י"א ועכ"ז ברמב"ן גופא מוכרח דאפילו יש לו כנפיים

כל שנולד באוכל או במשקה ועדיין לא פרח לחוץ שרי וז"ל שם ואני תמה שהמין ההוא פורשין מן היין תמיד ופורח באויר ונח על הארץ ואפילו בשעת פריחתו נאסר כדאמרינן פירשה לאויר העולם מאי וכו' יעיש"ה דמוכח דאם לא פירוש שרי אף שיש לו כנפיים שיכול לעוף ומזה סייעתא למ"ש כת"ר דכל ההיתר דתולעים הנולדים מאוכל ומשקה דכגוף האוכל וכמשקין חשיבי כמ"ש השאילתות פ' שמיני דגדילים באוכלין ובמשקין חשיבי כאוכלין ומשקין שהביאו כת"ר וא"כ ע"ג הפרי נמי דינא הכי כל שהדבר בא מזוהמת הפרי וכת"ר הביא הש"ס דמנחות פ"ה בסולת שהתליע דדוקא ברובא פסול ועץ שהתליע פסול למערכה אפילו במיעוטו ואינו מובן ההבדל ובק"ס להמבי"ט כתב דכתיב וביער עלי' עצים ולא תולע ואינו מובן דה"נ כתוב וקמץ מסולת המנחה ולא תולע והביא דברי נטע שורק יו"ד סי' ל"ט שהקשה דהרי קמץ ועלה בידי גרגור מלח פסול דהוי קומץ החסר וה"נ חסר התולע וכת"ר הוכיח מזה דכל באוכל ומשקה. חשוב כגוף האוכל והמשקה ולא חסר מידי אבל בעצים ל"ש לומר דהוי כעצים דע"כ מיירי הכי בלא פירש דאל"כ אסור משום ממשקה ישראל ע"כ תוכן דברי' והנה בגוף סברת המבי"ט מבואר ברמב"ם פ"ז ממעה"ק דאפילו קש וגבבא פסול למערכה דעצים כתיב ומקורו מהתו"כ ומכ"ש תולע אבל צ"ע בסוטה כ"ג בהא דקומץ קרב לעצמו ושיריים קריבין לעצמם, וברש"י שם דשיריים הוי כשאר עצי המערכה יעו"ש דהא אפילו קש וגבבא פסול מכ"ש אוכלין וצ"ע:

אמנם סברתו דהוי כגוף האוכל דהיינו המנחה כ"ז שלא פירש הוא סברא ברורה ועכ"פ הדין אמת דפרי שהתליע ע"ג כל שזוהמת הפרי התליע שרי כ"ז שלא פירש וה"ה בדג אם הוי ידעינין שכן אבל הרי בתולעים שנמצאו על הדג מבואר להדיא בש"ס ופוסקים דאסור דאמרינן שהמים הולידו התולעים ומשם נאחזו בדגים ורק בין עור לבשר מותר דמגופי קרבו ונסתר בזה מ"ש כת"ר לפלפל מדין כנכ"ה והכא במקומו ממש עדיף מרובא כמ"ש הפוסקים ואמרינן דמגוף הדג באו דהרי מבואר דהתולעים שעל הדג אסורין ורק י"ל דהפוסקים איירו שהתולעים על הדג אבל הכא מדובקין מאוד תחת הקשקשים בגוף העור נראה טפי דמגופייהו קאתו וגם בזה יש לדון מהא דר"ס פ"ג דקשקשת שנמצא באיזה מקום מלבד לחי' וסנפורי' אף שנראה דבוק אמרינן שמא מעלמא אתי ונדבק שם כמ"ש רמ"א שם דיש להחמיר ואף לדעה הראשונה דמקיל כתב המ"מ דהיינו כשנראה להדיא שהם מגופה אבל בספק אסור כמ"ש ש"ך שם, ובפרמ"ג שם כתב דאם יש הרבה קשקשים ל"א דנדבק ממקום אחר יעו"ש והכא שיש כמה תולעים דבוקים מסתבר טפי דמגוף הדג נולדו ועדיין צ"ע בזה דיש לחוש דמהמים באו ששם נמצאו כמה תולעים:

וכת"ר כתב עוד דצורתן מוכח עליהן דמגוף הדג הן דאל"כ דמעלמא אתו לא יהי' תמיד מעל צורה אחת וגם בזה יש לדון דהרי בשבת דף צ' אמרינן ווקק דסיפרי ותכך דשיראי וכו' וברש"י שם כל אלו תולעים הם וחלוקים בשמותם ובמשנה שם פירוש רש"י מקק דספרי אכילת תולעת אוכלת הספרים ומשמע דלאו מהספרים נולדו רק באו לשם ממקום אחר ועכ"ז יש להם שם מיוחד ומסתמא ג"כ צורה מיוחדת וכן בשיראי וע"כ דדרך תולעים אלו לשכון בספרים או בשיראי תולעים אחרים הם וה"נ י"ל דהמים משרצים כמה מינים תולעים ומהם יש שדרכן להתאחז בדגים קארפן. מחמת שמבכינותו וזוהמתו נאחזים שם, ואולי גם מקק דספרי ותכך דשיראי נולדו שם מהספרים ושיראי כמו עצים יבשים המתליעים כמ"ש רמב"ן עה"ת פ' בשלח עה"כ וירם תולעים ויבאש שמינים היבשים יש בהם תולעים בלי הבאשה כמו עצים יעוי"ש, ולכך נקראים כל אחד בשם וכן נראה קצת בשבת שם דקחשיב אילא דעיכבי ופה דתאני דהנהו ודאי באו מגופן וה"נ מקק דספרי וא"כ אפשר דהכא כיון שהם על תמונה אחת ונאחזין בגוף העור מגוף הדגים הם ושרי כ"ז שלא פירשו פרישה גמורה וכן יש הוכחה מהשם שנקרא להם פילץ רייז דנראה דמזיבת הדג קאתי עכ"ז הלב מהסס בדבר מחמת סתימת הש"ע ס' פ"ד דמתיר רק בין עור לבשר ומ"ש כת"ה שבדק וראה ע"י כלי מגדול הראות שיש על הדגים תולעים קטנים ממינים הנ"ל שאין בהם כלל כח התנועה והריחוש וע"כ לא באו מעלמא גם בזה יש לדון דאולי המים שעל הדג השרצו זאת ובתחילת הוייתם שם סמוך לדגים ועל הדג גופא הרי יש תמיד מים נדבקו לדג ואולי יש לדון דהשירוץ הוא מהמים וזוהמת הדג והוי כמו זוז"ג דשרי ואפשר דכה"ג ל"ש זוז"ג כיון דהמים מותרין והדג מותר כמ"ש תוס' חולין דף נ"ח ד"ה מכאן דכל ששניהם מותרין ל"ש זוז"ג ובכלל לא אכחד כי כת"ר הראה פנים מסבירות וטעמים להיתר כיון דמגופו הם רק דיש ליתן להמחבת כשהמים רותחין כדי שימיתו ויהי' אח"כ פירש מת דלרוב הפוסקים שרי וגם כדעת ראבי' כל שאינו גד"ק אף בפירש שרי. ועכ"ז הענין נוגע לדאורייתא וכמה לאוין והדבר תלוי בסברא ומהות טבעית ומה כחי להכריע לדעתי הי' נכון לברר הדבר ע"י חכמי הטבע שיאמרו שורש התולעים מאין הם ואם יאמרו שמגוף הדג נשרצו. יש פנים להתירם: ב):

והנה בדבר קושית נטע שורק הנ"ל שהבאתי לעיל בסולת שהתליע אפילו במיעוטו תפסל כמו קמץ ועלה בידו צרור, וכת"ר הביא דברי אגודה שהובא בב"י יו"ד סי' פ"ד דמוכיח מהאי דמנחות דחטין וקמח שהתליע מותר להדיוט מדאסר למנחות ודחה באגודה דיש לומר דמיירי שכבר ניטלו התולעים משם וא"כ ל"ק קושי' הנ"ל אבל עדיין

קשה דהא עכ"פ אם נימא דתולעים שבקמח מותרים להדיוט שפיר הוי ניחא לי' לאוקמי הא דמנחות בשעדיין התולעים שם והא הו"ל קומץ חסר כמו צרור ונראה דיש לומר דמיירי התם במנחת כהן שאין בו קמיצה ושפיר עולה למנחות בהתליע מקצתו אבל עדיין קשה לכאורה דאכתי הו"ל מנחה חסירה. אמנם כבר הקשו תוס' כעין זה במנחות דף י' ד"ה קמץ וכתבו שאין רגילות לצמצם העשרון שלא יהי' בו מועט יותר אף דריבה מידת עישרון פסול היינו במנחת חובה ולא במנחת נדבה כמ"ש טה"ק במנחות דף ע"ו וא"כ משכח"ל כגון שריבה במדת העשרון דאף אם לא נחשב התולעים יש שיעור עשרון קמח. ובזה מיושב לכאורה הא דדיקדק באגודה משם להכשיר והנה באמת בלא פירשו התולעים א"צ כלל ראי' להתיר רק כוונתו דל"ח שפירשו בכלי וחזרו ולאפוקי מדעת הרא"ש שחושש בקמח לפירש וחזר וכן בחיטים בנקוב לחוץ יש אוסרין כדאי' בס' פ"ד סעי' ד' וסעי' ה'. ואכתי קשה הא במנחות צריכים קמיצה וקומץ כדקמצו אנשי כדאי' במנחות י"א וברש"י שם דמכניס צידי אצבעותי' ודוחק בקמח וא"כ בכה"ג לכ"ע חשינין שמא פירשו כמו שואב משקין בכלי דחשינין שהתולעים פירשו ע"ג הכלי וה"נ שמא פירשו על ידו בשעת תחיבה כעין שכ' טו"ז סי' פ"ד ס"ק ד' ופליתי שם ולהנ"ל ניחא דמיירי במנחת כהן שאין בו קמיצה ודו"ק:

והנה בשיטות מרדכי בשם ראבי' דתולעים של דגים דמיני' קרבי אף פירשו לגמרי מותר דל"ש דין תולעים רק בגד"ק ועי' בכנפ"י הביא ראיות לשיטתם והביא מיש"ש חולין דבדבש לכו"ע אם פירשו אסור ובכנפ"י כתב שטעמו פשוט כדאי' במשנה דהרודה חלות דבש בשבת חייב דהוי כגד"ק יעו"ש ותמהני דזה דעת ר"א בשביעית פ"י מ"ז והובא בש"ס ב"ב ס"ו ומפרש טעמו דכתוב יערות דבש מה יער התולש ממנו בשבת חייב אף דבש הרודה ממנו בשבת חייב חטאת יעו"ש אבל רבנן פליגי עלי' והתולש פטור א"כ לרבנן לא הוי כגד"ק והלכה כרבנן ובמ"ש לעיל מדברי רמב"ן עה"ת בשלח דעצים שהן יבש ובפירות מתולעים בלי הבאשה צל"ע על ש"ך יו"ד סי' פ"ד ס"ק ט' דפשיטא לי' דמלח שנמצא בו תולעים מעלמא היא דמלחא לא סריא כדאי' פ"ק דבכורות יעי"ש דנהי דאינו מסריח אפשר שמתליע בלי סרחון כמו עץ יבש וצ"ע בזה:

סימן יב

שוי"ר לכבוד הה"ג מו"ה אלטר שפירא אבד"ק וויקנא וכעת בטשערניוויטץ: ע"ד השאלה שנשאל כת"ר בבהמ"ד שנתרבו המתפללים ויש שם בצדו בהכ"נ נשים ורוצים לסתור כותל מערבי של בהמ"ד אנשים ולהכניס גם בהכ"נ של נשים ולמען יהי' לנשים מקום להתפלל רצונם להגבי' בהמ"ד של אנשים לטול את התקרה והגג ולבנות מחדש תקרה

וגג גבוה מאד ולבנות בהמ"ד של נשים באויר של בהמ"ד של אנשים היינו בכותל דרום ובכותל צפון ובכותל מערב, וכת"ר כתב דיש בזה ספק כי ודאי גם האויר של בהמ"ד של אנשים קדוש ואם יבנו בתוכו בית תפלה לנשים הוי הורדה מקדושה חמורה לקדושה קלה, והביא מתוס' שבועות י"ז דאויר עזרה קדוש ודבריו נכונים דודאי כשהבהכ"נ כבר נתקדש דהיינו שהתפללו בו נתקדש כל האויר שבו ואין זה ענין למה שכתבו הפוסקים לענין עלי' של בכה"נ דלא נתקדשה וע' בזה בתשו' מהרי"ט ח"ב סי' ד' דהרי בשעה שהתפללו בבהכ"נ דאז נתקדש כבר הי' תקרה מפסקת האויר ע"כ לא נתקדשה העלי' אבל האויר שבבהמ"ד שנתקדש נראה ודאי דחל עליו קדושה לכו"ע וכשעושין שם באויר בית תפלה לנשים הוי הורדה וע' בזה בתשו' ב"ש חאו"ח סי' כ"ז ומ"ש בספרי מ"פ לאו"ח סי' תקס"א ואין עתה בידי ס' ב"ש הנ"ל, ובתשו' דברי חיים ח"א או"ח סי' ג' כתב דאויר לא נתקדש דהרי לרוב הפוסקים מותר להשתמש על גגו ונהי דבאמת אסור להשתמש דבר בזיון וחול אבל עכ"פ לקדושה קלה י"ל דשרי יעוי"ש, ולפענ"ד דבריו צ"ע דעלי' שאני דבשעת קידוש בהכ"נ כבר הי' האויר מופסק משא"כ האויר שהי' בשעת קידוש וודאי נתקדש דהרי זה הוא עיקר ביכה"נ האויר דביהכ"נ וא"כ בנ"ד פשוט שבאויר של בהמ"ד אנשים שהתפללו בו ודאי אין להתיר לבנות שם בהכ"נ של נשים, אך כה"ג הבנין עבור נשים יהי' כמעלה מאויר מקום תפלה שהי' מאז רק עתה כשיגביהו התקרה יהי' באויר בהכ"נ וע"ז י"ל דזה לא נתקדש כלל כי באויר זה עדיין לא התפללו ואז נתקדש רק האויר שהי' אז ומכ"מ צ"ע די"ל דנהי דבהכ"נ לא נתקדש רק בתפלה אבל הכא שכבר נתקדש הבהכ"נ מאז עתה שמגביהין התקרה נתקדש כל האויר שלמעלה מאליו כיון דנתערב עם האויר שלמטה שכבר נתקדש. ומאז נסתפקתי בזה במקום בהכ"נ שחרב ובאותו מקום בנו הכותלים חדשים בטרם שהתפללו בו אם כבר חלה קדושה על הכותלים מטעם הנ"ל כיון דנתחבר להקרקע והאויר שכבר נתקדש י"ל דנתקדש מאליו וראי' לזה משבועות ט"ו ובתוס' שם דלמ"ד קדושה ראשונה קידשה לעת"ל ל"ה צריכין בבית שני שום קידוש יעוי"ש והא מבית ראשון לא נשאר רק הקרקע אבל הכותלים נהרסו א"כ כשעשו אח"כ כותלים חדשים צריך קידוש מחדש וע"כ דבכה"ג נעשו טפל לקרקע ונתקדשו מאליו א"כ גם לענין בהכ"נ י"ל כן. ובזכרוני שבתשו' ב"ש או"ח העיר שם בהא דלמ"ד קדושה ראשונה קידשה לעת"ל לא הי' בית שני צריך קידוש והא הבית שני הוא גבוה בקומה יותר א"כ צריכין לקדש האויר של"ה מקודש בבית ראשון ועפ"י הנ"ל ניחא דנתפס מאליו בקדושה א"כ גם בנ"ד י"ל כן ואולי יש לחלק דשם עכ"פ הי' רצונם לקדש כל האויר וכן הכותלים שעשו מחדש ע"כ נתקדש אבל הכא יוכלו להתנות

שאין רצונם שיתקדש האויר שלמעלה ונהי דנתקדש מאליו היינו בסתמא אבל בהתנו בפירוש י"ל דלא נתקדש כעין שכ' הפוסקים לענין מצאצ"כ אבל במתכוין בפירוש שלא לצאת לא יצאו אבל אינו מוכרח דאפשר זה דמי לנטפל לשם דנראה דגם במכוין בפירוש שלא יתקדש נתקדש מאליו והדבר צריך בירור והנני פה מחוסר ספרים. ולפי הענין שכ' כת"ר כי אין המנהג לעשות מקום תפלה לנשים באופן זה משלשה רוחות דרום צפון מערב רק בטעמפלין עושין כן ע"כ בוודאי אין לעשות כן בשום אופן כי בעניני בהכ"נ אין לשנות המנהג ובפרט להתדמות להטעמפלין אשר כל גדולי עולם הרעישו ע"ז:

שוב נתיישבתי במ"ש דאפשר האויר שלמעלה יתקדש אף שאין רצונם לקדשו כמו בנטפלין לשם דנראה דלא מועיל תנאי, דגדולה מזו כתב רש"י ז"ל במעילה די"ג במשנה שם דוולד המעשרת לא יינק מן המעשרת ואחרים מתנדבין שפירש"י ז"ל דמהני תנאה אף דמעשר מאליו קדוש כיון דבידו שלא להכניסה לדיר להתעשר עיי"ש א"כ מכ"ש הכא הרי ביד הציבור שלא להגבי' התקרה ואף שמגבי' יוכל להתנות שהאויר שלמעלה לא יהי' קדוש וממילא יוכלו אח"כ להעמיד שם בית תפלה לנשים ואח"כ כשיתפללו שם יוכלו לקדש האויר, ובנטפלין י"ל דל"מ תנאי דהא כשכותב ס"ת מוכרח לכתוב האותיות הנטפלין אבל הכא בידם שלא להגבי' בהכ"נ באופן שמשורת הדין נראה דמותר להעמיד בית התפלה לנשים בתנאי שלא יתקדש האויר, אך כיון שהמנהג כן בטעמפלין אין דעתי נוחה להתיר:

סימן יג

לכ' ידי"נ הרב הגה"צ המפורסם החו"ב בכח"ת מו"ה שלום יאליעס שליט"א ראבד"ק סטרי:

ע"ד השאלה באשה חולנית שנראה בה קצת בלבול דעת שיושבת ודוממת ומתבודדת זה כמה שנים ועי"ז נתרחק הבעל ממנה ונסע למרחקים ועתה נתפשרו ביניהם ושלח הבעל ג"פ משם ע"י הב"ד דסטרי למסור לה הגט והאשה מתרצית לקבל ג"פ כי מלבד זאת שיושבת ודוממת מבינה כל דבר להשיב על הן הן ועל לאו לאו וברור הדבר ע"י בקיאים כי יודעת לשמור גיטה ועצמה ושומרת התכשיטין וכל חפצים שלה כא' הפקחות, ודרש כת"ר חוו"ד אם למסור לה הגט וחשש כת"ר בזה מחמת חומרת הט"ז סי' קי"ט באה"ע דיש סרך איסור דאורייתא דילמא אינה יודעת לשמור גיטה וכבר ראה כת"ר דברי העטור"ח אה"ע סי' י"ז דמיקל לדינא לגרש כשבקיאין אמרו שיודעת לשמור גיטה ועצמה, וגם בתשו' ר"ש שבאו"ז סי' תשע"ח מבואר דבקיאין אנו ביודעת לשמור גיטה, רק חוכך שם דאין אנו בקיאין בשיעור דיודעת לשמור עצמה, ועכ"פ לאו"ז אין כאן חשש

דאורייתא רק חשש דרבנן ובהיות כן נראה דע"כ לא חש הר"ש לזה רק לפי שיטתו דסובר דאין שוטה רק בג' דברים השנוים במס' חגיגה ובאמת מיירי שם הר"ש בשוטה בא' מג' דברים ואעפ"כ כתב דביכולה לשמור גיטה מגורשת מה"ת ורק דחוכך דאולי אינה יודעת לשמור עצמה והיינו כיון שהיא כשוטה לכל דבר שוב יש חשש שאינה יודעת לשמור עצמה. אבל בשוטה בא' משאר דברים כמו בנ"ד א"כ יש ס"ס דילמא אין דינה כשוטה כלל וכל שלא הגיעה לגדר שוטה הרי בוודאי יודעת לשמור עצמה כמ"ש בתשו' ב"ש אה"ע סי' צ"ד, וע' בספרי מ"פ לאה"ע סי' קי"ט שהוכחתי כן מדברי תוס' יבמות קי"ב ד"ה דאין יעוי"ש ואע"ג דאתחזק איסורא ובכה"ג אף בדרבנן להחמיר היינו בספק אחד אבל הכא דהוי ס"ס י"ל דאזלינן להקל בדרבנן לשיטת הש"ך סי' ק"י דג' ספיקות מהני אף במקום חזקת איסור והיינו דלא עדיף חזק"א מוודאי ותו מהני ס"ס וא"כ בדרבנן מהני ס"ס כמו ג' ספיקות בשל תורה, וגם אפילו בספק אחד בדרבנן י"ל כיון דניסת ל"ת ל"ש לדון מטעם חז"א כמ"ש בתשו' ר"ח או"ז סי' ר"ל הבאתיו בספרי אמרי יושר ח"א סי' ק"ו וגם נראה עיקר דגם הט"ז לא חש להא דאין אנו בקיאים רק דעכ"פ הוא בחזקת שוטה לכל דבריו אם בא' מג' דברים או אפילו בא' בשאר דבר כשיטת רמב"ם אבל הכא שנראה בה רק סי' אחד דאוהבת הבדידות ואחזה פלך שתיקה, י"ל דבכדריפוס אחזה וחולי מרה שחורה ואין דינה כשוטה כלל כמ"ש בתשו' חת"ס אה"ע ח"ב סי' ב:

ובתשו' נפש חי' אה"ע סי' כ"ז וכיון דלא הגיע לגדר שטות אין חשש כלל שמא אינה יודעת לשמור גיטה או עצמה כמ"ש לעיל, וגם כת"ר כ' טעמים נכונים להקל והנני מסכים למסור לה הג"פ:

סימן יד

לכ' ידידי הה"ג החו"ב נפלא. ליש ולביא מו"ה מרדכי קאלינא נ"י מקניצק:

ע"ד שאלתו במי שיבשה יד ימינו ר"ל אם יניח תפילין בשמאלו כמקודם או נעשה עי"ז השמאל ימין וצריך להניח בימינו וכת"ר הביא דברי הדגמ"ר סי' כ"ז שכ' דאם מחמת חולי ניטל כוחו מידו הימנית ועושה בשמאלו לכו"ע הוי איטר דמשמים הרגילוה א"כ לכאורה גם בנ"ד כן' וכת"ר כתב דביבשה עד שאינה מיציאה דם כראה דהוי כחסר לגמרי א"כ ודאי יניח בשמאל כמו מקודם אבל בלא הגיעה היבשות לזה יש לומר דינוח בימין כמו איטר והביא מתשו' אבני נזר או"ח סי' א' דביבשה עד שאינה מוציאה טיפת דם יש לומר דהוי כחסר לגמרי. ולענ"ד נראה בהא דאמרינן בקידושין דף כ"ד דיבשה גפה הוי מחוסר אבר בעוף ע"כ ביבשה לגמרי שאינה מוציאה טיפת דם דאל"כ לא הוי מחוסר אבר כיון דסופו להתרפא דמשו"ה ביבש הכבד אינו אוסר רק בשיעור שרטוט

בצפורן וע"כ דאי לא"ה סופו להתרפאות דהדרא בריא רק היכא דשליט אוירא בבציר מהכא לא הדרא בריא כדאי' בחולין דף מ"ו לענין אוזן בכור וכיון דהדרא בריא ל"ה מחוסר אבר ואף דבע"מ עובר כמי אסור לגבוה מכ"מ נראה דמחוסר אבר לא שייך בדבר שיתרפא אח"כ דכיון שעתיד להתרפא א"א לקראו כלל בשם מחוסר אבר והא אפילו בעבד אמרינן בקידושין כ"ד דהכהו על ידו וצמתה וסופו לחזור אין עבד יוצא בהן לחירות ופירש"י וצמתה יבישה וע"כ לומר דיבישה היינו בלא הגיע לשיעור הנ"ל שאינו מוציא דם, א"כ מוכח דכה"ג עתיד להתרפא וא"כ ע"כ הא דיבשה גפה בעוף הוי מחוסר אבר היינו בהגיע לשיעור הנ"ל שאינה מוציאה דם ואפ"ה כתב הרשב"א בשם הראב"ד ז"ל דדוקא בגף אבל ביד ורגל לא הוי מחוסר אבר א"כ נראה דבכל ענין אינו כמחוסר אבר לענין תפילין וא"כ יש לדון לכאורה דיניח תפילין בימין כמו איטר:

ומ"ש כת"ר להוכיח דאין לדון זה כאיטר מהירושלמי יומא פ"ב בכהן שיבשה זרועו ולא הניחה לקיים מה שנאמר ברך ה' חילו ופועל ידיו תרצה ומשמע דהיינו בזרוע ימין דהא בשמאל לא עבד עבודה ואינו רבותא שהקטיר וע"כ דימין יבשה ואפ"ה כשר לעבודה הרי דלא נקרא איטר בשביל זה דהא איטר פסול לעבודה מטעם בעל מום, ומזה אין ראי' דלשון יבשה זרועו משמע ודאי ידו השמאלית דנקראה זרוע בכל מקום כדאי' במנחות דף ל"ז והרבותא דלא הניחה נראה לפי מה שמוכח מדברי תוס' יומא כ"ה ד"ה ת"ש דבשאר ימות השנה הי' הברירה ביד הכהן המקטור קטורת שהוא יעשה הכל ליקח הכף של קטורת והמחתה ובספרי טל תורה שם כתבתי דהכוונה שיקח הכף בימינו ומחתה בשמאלו משום דמחתה לאו עבודה הוא יעו"ש והשתא הוי שפיר רבותא דאף דהי' אפשר לו ליקח כהן אחר שיקח המחתה עשה הוא בעצמו ולקח המחתה בשמאל ואף שיבשה הי' בה קצת כח כמ"ש הק"ע שם והכף בימינו ובזה מדוקדק מאוד לקיים מה שנאמר וברך ד' חילו ופועל ידי' תרצה ידי' כתוב היינו שעשה בשתי ידי' בקטורת כתוס' הנ"ל וא"כ אין שום ראי' מזה דביבש יד ימינו דלא נקרא איטר לענין תפילין, אכן נראה דביבשה ולא הגיע כשיעור הנ"ל כיון דסופו להתרפא ל"ש כלל לומר דנעשה כאיטר כיון שעושה הכל בשמאלו דזה שעושה עכשי' בשמאלו משום דא"א לו לעשות בימין וכשיחזור לו כוחו באמת יעשה בימין כמקודם ואטו מי שיש לו מכה בימין ועושה הכל בשמאל יהי' נחשב כאיטר הא ודאי כשיתרפא יעשה כמקדם: אך גם ביבשה והגיע לשיעור הנ"ל דאין סופו להתרפא לא מבעיא אם נימא דבכה"ג הוי כחסר יד לגמרי פשיטא דלא הוי כאיטר כמו בנקטעה יד ימנית דפשיטא דמניח תפילין בשמאל וכל הפוסקים בס' כ"ז וגם תשו' רמ"א היינו בנקטעה שמאלית דלא יניח בימין דזה ל"ד

כאיטר אבל בנקטעה ימנית לכו"ע יניח בשמאל וע"כ דלא נעשה כאיטר עי"ז אף שעושה הכל בשמאל כיון דאין לו ימין כלל כדפשיטא לי' נמי לכת"ר, אך גם לפימ"ש לעיל דגם דיבשה לגמרי שאין סופה להתרפא לא הוי מחוסר יד ויניח תפילין בזו היד אעפי"כ באם היבשות ביד ימינו יניח תפילין בשמאל כמקדם דא"א לומר דנעשה עי"ז כאיטר דנראה דכמו בנקנועה לא נעשה כאיטר אף שעושה הכל בשמאל דאנן אמרינן דמש"ה עושה בשמאל הכל כיון דאין לו ימין ה"נ ביבשה ואינו מוציא דם כיון דא"א לו כלל לעשות בימינו אף שעושה הכל בשמאלו לא נעשה השמאל ימין ול"ד להרגיל דשם הרי גם בימין יכול לעשות והרגיל ונעשה איטר אבל בשא"א כלל לא נעשה כאיטר ומ"ש בדגמ"ר סי' כ"ז דע"י חולי לכו"ע מודה דהוי כאיטר דמן השמים הרגילו נראה דכוונתו בנתרפא אח"כ מחלי' ואעפי"כ מחמת חלי' הרגיל עצמו לעשות בשמאל ואחר שנתרפא נמי עושה כן והוי איטר גמור אף להסוברים דהרגיל ל"ה כאיטר הכא כיון שע"י חולי מן השמים הרגילו' אבל כ"ז אם כשהבריא עדיין עושה כן אבל בימי חלי' שא"א לו לעשות בימין ועושה בשמאל הן במכה שסופה להתרפא והן בדבר שאינו עתיד להתרפא לכו"ע לא נעשה איטר כלל ויניח בשמאלו כמו מקדם ודברי הדגמ"ר אף שהם סתומים לענ"ד הדבר דחוק ומוקי אנפשי' דבכה"ג מיירי כמ"ש וע"כ בנדון שאלתו נראה דיניח תפילין בשמאלו כמקדם:

ובעיקר הדין בשמאלית שיבשה לענין תפילין כבר כתבתי דאף ביבשה לגמרי לא הוי כמחוסר יד, ונ"ל ראי' מחולין דף צ"ג בביעי חשולתא מדלא מסרחן חיותא אית בהו ואף מיד דאסור הא קאמר שם טעמא דלא מסרחא משום דלא קשליט אוירא א"כ ביד דשליט אוירא ולא מיסרחא מוכח דחיותא אית בי' ולא הוי מחוסר יד ויבשה אוזן בכור הוי מטעם מום ויבשה גפה שאני כמ"ש הראב"ד ז"ל, ועכ"פ לענין תפילין נראה דיניח בשמאל אף שיבשה אם הדבר באפשר וביבשה ימינו יניח בכל ענין בשמאלו כמקדם ובזכרוני שראיתי בס' מגיד משרים למרן הב"י זצ"ל כתב שם ע"ז דיבשה עדיין חיותא אית בי' באבר מדלא מסרחא ואין הספר ת"י:

סימן מו

גביות עדות:

במותב תלתא כחדא הוינא ואתא לקדמנא מיכל בן יחזקאל גאלדבערג והעיד לפנינו בתורת עדות אליונ"ע איך שהבחור אברהם בן פנחס יודל הכהן האט געהאט אבראנזילעטיל של הבתולה מלכה בת שמנכריל (וואס זייא האבען געשפילט אין פפאנד מיט נאך בחורים ובתולות האט הבתולה מלכה הנ"ל איין געלייגט דאס בראנזילעטיל

בייא דעם בחור אברהם הנ"ל פאר אמשכון) האט הבחור אברהם הנ"ל געזאגט צי הבתולה מלכה הנ"ל איך וויל האבען פון דיר איין אנדאנק דיא פארסנו צוריק קיין וואַרשא, אלזא פערלאנג איך פון דיר זאלסטו מיר איבערלאזען דאס בראכזילעטיל, האט זיא געזאגט דאס בראן זילעטיל איז ניט מיינס איך האב דאס געברמעכגט מיין שוועסטער אמתנה דאס איז אקליינער בעטרעף איך האב בעצאלט פאר דעם 50 מארק נאר אויב דיא ווילסט נעמין דווקא קענסטי דאס נעמין האט הב' אברהם געזאגט איך וועל דיר דאס אפגעבען נאר איך וויל דיר דאס בראנזי לעטיל אליין אבטיהען אויף דער האנד:

האט הבתולה מלכה אויסגעשטרעקט דיא האנד האט הב' אברהם געזאגט זייט עדות אין ער האט איר אנגעטיען דאס רינגעל אין געזאגט הר:

את מקודשת לי, איז געווארען אגרויס געלעכטער אין הבתולה מלכה הנ"ל האט צו געכאפט דיא האנד פון איהם, שוב אתא לקדמנא משה בר' חיים גארוויטש, והר' שלמה בן אלטר והעידו לפנינו בתו"ע באליונ"ע כנ"ל רק הם לא שמעו רק השני תיבות הרי את אבל מקודשת כי לא שמעו יען שהי' שחוק גדול והם אינם מכחישים העד הראשון שלא אמר המקדש מקודשת לי. רק הם לא שמעו יען שנתהווה שחוק גדול מהבחור הנ"ל ומה ששמענו כתבנו וחתמנו היום א' כח שנת תרפ"ג לפ"ק, העדות פה אפאלין נאום משה אשר זעליג בר' אברהם צבי לאנדוי, ועוד ב' עדות:

לכ' הרב המאוה"ג החו"ב מו"ה משה זעליג לאנדוי נ"י אבד"ק אפאליץ: מכתבו הגיעני, והנה הדבר ברור שהעדים שאמרו שלא שמעו רק הרי את אינם עדים כלל, כיון דלא שמעו לשון מקודשת וא"כ הוי רק ע"א בקידושין והיא והוא מודים דבמקום עיגון כגון שאינו רוצה לגרשה בשום אופן יש להקל ובנ"ד יש עוד כמה צדדי היתר כאשר אבאר שכפי לשון הגב"ע מהעד ה' מיכל כי נתן לה הבראנזילעט ואמר לה האמק"ל, והנה אם כבר סילק ידו ממנה ואח"כ אמר האמק"ל נראה פשוט כיון דאמר מתחלה שרצונו להחזיר לה הבראנזילעטיב אף אם נימא שכבר קנה הבראנזילעטיל מחמת שהוא אמרה לו שאם רצונו בזה יקח לו אבל עכ"פ כיון שאמר שרצונו להחזיר לה הוי ג"ד בפירוש שרוצה ליתן לה בחזרה במתנה וא"כ אם אחר שנתן לה אמר האמק"ל הוי שתיקה דלאחר מתן מעות דכל עיקר החשש דאם לא ניחא לה לישדינהו אבל הכא שנתן לה במתנה ל"ש לומר לשדינהו דרצונה בהמתנה, כמ"ש בתשו' מהרי"ט אה"ע סי' מ"ג ח"ב להקל אף בנתן סתם יעוי"ש ואף להסוברים דסתם אינה מתנה מכ"מ י"ל דהיא סברה כן אבל עכ"פ בנ"ד דהוי בפירוש לשם מתנה פשיטא דבלאחר מתן מעות אין שום חשש. אך באם אמירת האמק"ל הי' בעת שלא סילק ידו עדיין ושניהם אחזו בהחפץ

הנ"ל אף שבתשו' מהרי"ט ח"ב אה"ע סי' ל"ח החליט דהוי כמו בשעת מתן מעות הא ביאר טעמו דאם לא ניחא לה בהקידושין למה לא הניחה ידה מהחפץ יעוי"ש וזה לא שייך הכא בנתן לה מתחלה במתנה דהרי עכ"פ אותו מקצת שאחזה כבר זכתה, ולכן לא ניחא לה להניח ידה כי אין רצונה להניח ידה ממקצת החפץ שכבר קנתה ואף אם תוכ"ד אמר לה כן ויכול לחזור בו אבל לאו כולי נשי דיני גמירי וסברא שא"י לחזור בו בכן לא הניחה ידה ועכ"פ אין הוכחה דניחא לה בהקידושין וכעי"ז כתב בתשו' חת"ס אה"ע סי' ק"א והארכתי בזה בספרי מ"פ אה"ע ס' מ"ב בתשו':

אבל גם אם נניח כ"ז ונימא דהי' בשעת מתן מעות ממש וקודם לכן אמר האמק"ל, יש לדון דהא באמת החפץ הי' של הבתולה שהרי נתנה לו רק בתורת פאנד ולא קנה כלל החפץ כי ל"ד למשכון, דבע"ח קונה משכון היינו משום שנתן מעות והכא לא נתן כלום והחשש משום שאמרה לו אם רוצה בדוקא בהחפץ יקח לו ואם לא הי' משיב כלום רק נתן לה החפץ זה ואמר לה האמ"ל הוי כקידש בחפץ שלו כיון שאמרה לו כן מסתמא חפץ לזכות בו אבל הכא שאמר חרי אמירתה שיחזור לה החפץ רק שרוצה ליתנה על ידו משמעות הדברים שאין רוצה לקבלן במתנה, וכיון שאמר כן ממילא בטלה אמירתה שאמרה שבאם רוצה יקח כלו דהא גילה דעתו שאינו רוצה א"כ ממילא החפץ שלה אף שאמר אח"כ האמ"ל בטרם שנתן לידה. ונימא דאז כיון לזכות בהחפץ נראה דל"מ מידי כיון דכבר אמר שרוצה להחזיר לה כבר נתבטל אמירתה ואח"כ אף שרצה לזכות אינו זוכה בע"כ בחפץ דידה כי אמירתה כבר נתבטל, וא"כ הו"ל כמו קידשה בפקדון דידה דבלא אמרה הן ולא שידך מקודם אינה מקודשת דיכולה לומר אין שקלי ודידי שקלי, ואף גם זאת יש לדון אף אם נימא דלא בטלה אמירתה בזה שאמר שרצונו להחזיר לה, הא בנ"ד החפץ הי' של אחותה ול"ה ביד הבתולה הנ"ל ליתן לו כי אחותה לא נתנה רק שתתן אותה להפפאנד בהשחוק אבל לא ליתן במתנה וא"כ הוי כקידשה בגזל דאינה מקודשת, ומ"ש כת"ר דאין אחותה מקפדת בזה דהוי דבר מועט ודמי לדבר שאינה מקפיד שכ' הרמב"ם דהוי ס"ק, לענ"ד אין לדמות זה לדבר שאינה מקפיד כי תכשיט הוא וכל אדם מקפיד ע"ז אך כת"ר כתב שאחותה היתה שם בשעת מעשה ושמעה שאמרה לו כן ולא מיחתה הנה בזה י"ל דהוי כאילו הסכימה למתנה, ובנוב"י אה"ע סי' כ"ט כתב דאפשר כוונת רמב"ם בקידשה בדבר שאינו מקפיד היינו שלקח החפץ בפני חבירו ולא הקפיד דמסתמא מחל לו וכתב שם שלא מצא לו חבר בדברי הראשונים לזה יעוי"ש ובאמת שדבר זה תלוי בפלוגתא דקמאי בתשו' ר"ח או"ז סי' מ"ג וס' נ"ב, דדעת הר"א שם דאם נתן או מכר ראובן שדה שמעון ללוי בפני שמעון ושתק זכה לוי דשתיקה כהודאה והר"ח

חולק עליו דל"א בזה שתיקה כהודאה יעוי"ש, ובספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' קנ"ג הארכתי בזה והבאתי מתשב"ץ ח"ג סי' ס"ח שנראה דעתו כהר"ח או"ז דלא קנה כלוי יעוי"ש וא"כ גם בנ"ד עכ"פ ספיקא הוי, ועוד דאפשר דאף לדעת הר"א דשתיקה כהודאה ה"ד כשעשה מעשה כגון שמכר ללוי בכסף ושטר ושתק שמעון או במטלטלין שמכרו ללוי והי' חפץ של שמעון ומכרו לו במעמד שמעון. אבל הכא הרי החפץ הי' מעיקרא ביד הבחור המקדש אף שהבתולה אמרה שבאם רוצה יקח לו אבל עכ"פ ל"ה בזה שום מעשה קנין מהבחור ובכה"ג יתכן דל"א כלל שתיקה כהודאה דמיא, ועוד דכיון דלא החליטה הבתולה המתנה רק אם ירצה יקח וגם הוא לא השיב שרוצה במתנה ואדרבא יחזיר לה משו"ה שתקה אחותה ול"ש בזה שתיקה כהודאה דמיא:

באופן דיש בזה כמה צדדי היתר א) דעת הב"ח דבאמרו שכיונו לשחוק אין חוששין לקידושין בע"א וגם בתשו' חת"ס מצדד קצת להתיר באמרה לשחוק כוונתי ב) דהחפץ הי' של אחותה שכבר זכתה בו כמ"ש כת"ר בהודעת הענין שכבר הי' החפץ ביד אחותה וא"א מקדש בדסא"ש אף שהבתולה נתנה לו במתנה ג) והוא העיקר כי לא זכה במתנה זו כלל כיון דאמר שרוצה להחזיר בטלה אמירתה וכל צדדי היתר הנ"ל המה אף אם אמר האמק"ל ואח"כ נתן לה הבראנזילעטו ובאם נתן לה הבראנה זילעט אף כשידו אחזה עדיין אמר האמק"ל יש בזה צד היתר הנ"ל די"ל דהוי כלאחר מתן מעות ול"ש בזה נישדינהו וכיון שכל החשש רק מחמת קידושין בע"א דמותר במקום עיגון בכל הנהו ספיקי יש להקל לכתחלה בלא גט באופן שמכל האנשים שהי' אז אין מגיד בתו"ע שראה הנתינה ושמע האמק"ל רק ה' מיכל הנ"ל שהוא רק מקדש בע"א באם יסכימו לזה ב' רבנים מובהקים:

סימן טז

לכ' הרב המאוה"ג חו"פ פאר מקדושים כש"ת מו"ה:

שמואל הורוויץ ז"ל אבד"ק דעמביץ ולהרב וכו' המו"צ דשם:

מכתבו הגיענו נכון, והנה תוכן שאלתו בדבר הדו"ד שבא לפניו בשותף א' שתבע מחבירו שכר טרחא שמטרח בעסק יותר ממנו ונתחייב עפ"י ד"ת לשלם לו עפ"י שומת בקיאים. ושמו שני בקיאים ואמרו לפני הב"ד שומתם וטוען א' מהשותפים כי לא שמו בטוב ורוצה שישאלו בקיאים אחרים, ודרש כ"ת חוו"ד בזה:

והנה אם הי' שלשה בקיאים הדבר פשוט שאין יכולין כלל לחזור בהם הצדדין אף אם הב"ד שאלו את הבקיאין שלא בהסכמת הצדדין, ואין שום אחד מהצדדים יכול לומר שרוצה בשמאין אחרים כמבואר בחו"מ סי' ק"ג ואין הדבר צריך קבלת קנין כלל מאחר

שכן הדין שבקיאין ישומו. רק כפי הנראה היו שם שני בקיאים ובזה יש לדון כי עפ"י שורת הדין כל דבר הצריך שומא צריך להיות עפ"י ג' בקיאים כמבואר בחו"מ סי' ק"ג וכ"ד ועיי"ש בנה"מ סק"א דבקיאין צריכין להיות ביחד. דהא קרא להו בש"ס ב"ד הדיוטות. ואם הי' עפ"י שנים אפשר שיכול מי מהבע"ד לבטל הדבר, ושיבחרו הב"ד שמאין אחרים:

אלא דיש לומר כיון דהבע"ד בעצמם בחרו בקיאים הללו הרי זה כמו קבלו עליהם קרוב או פסול לדיין דמהני קבלתם ה"נ קבלו עליהם תרי במקום תלתא. ובחדא לרעותא אם כגמר הדין שוב אין יכולין הצדדים לחזור בהם כמבואר בחו"מ סי' א' שכן דעת רוב הפוסקים והכי קיי"ל, א"כ הכא לאחר שהגידו הב' בקיאין שומתם לפני הב"ד הוי נגמר הדין כמבואר שם לענין עדים שהעידו לפני הב"ד מיד שהעידו הוי נגמר הדין וה"נ לענין שמאים. ואף שבש"ך שם ס"ק ה' כתב לענין נגמר הדין בב"ד היינו לאחר שאמרו צא תן לו או אפי' חייב אתה ליתן לו ויצא מב"ד עי"ש משום דחייב אתה ליתן לו הוי כמסתפקים עדיין בדבר ולכך לא הוי גמר דין עד שיצא מב"ד, אבל בחייבוהו בלשון ברור צא תן לו לא בעי' שיצאו מב"ד והכא לענין שמאים ל"ש ענין חייב או תן לו, מכיון שאמרו שומתן לפני הב"ד בלשון ברור הרי נגמר שומתן כמו לענין עדות שזה הוי גמר דין לאחר שהעידו, וקצ"ע בדברי הש"ך הנ"ל דלענין חייב אתה ליתן לו מועיל יציאה מב"ד מהא דחו"מ סי' ע"ט סעי' י"ג דחייב אתה ליתן לו ויצא מב"ד וחזר ואמר פרעתי ועדים מעידים שלא פרעו לא הוחזק כפרן כיון דלא פסקו למילתי' אשתמוטי קמשתמט עד שיחקרו ב"ד דינו יעו"ש. והא ביצאו הוי גמר דין גמור להש"ך ויש לחלק דשם ביצא אחד מהם והכא ביצאו שניהם מהב"ד. אבל סתימת הדברים משמע אפי' ביצאו שניהם מב"ד כיון דלא אמר צא תן לו לא הוי בגמר הדין, וכ"מ בב"ק ד' ק"ו צא תן לו וטבח ומכר פטור חייב אתה ליתן לו וטבח ומכר חייב וכו' יעוי"ש, משמע ודאי לאחר שיצאו שניהם מב"ד מיירי ואפ"ה לא הוי כגמר דין, ויש לחלק בין גמר דין דהכא לענין קבלה ולענין גמר דין דהתם ואכמ"ל בזה כי הדבר פשוט מאחר שהעידו והגידו שומתן לפני הב"ד הוי כגמר הדין לענין זה שאין יכול מי מהצדדין לחזור מקבלתן אלו השמאים אף שאינם כשירים עפ"י הדין. כי עפ"י הדין צריך שלשה:

אמנם כל זה אם הב"ד הגידו דעתם שצריך ג' שמאים, ואם הצדדים רוצים יכולין לבחור ולסמוך על ב' שמאים או שאמרו סתם שיקחו שמאין והם בחרו להם שנים ע"כ הוי כקבלוהו וכמו בבאו לפני יחיד לדון דהוי כקבלוהו לב"ד כדאי' בירושלמי הובא בש"ך חו"מ סי' ג' אבל אם הב"ד אמרו להם שכך הוא הדין שיבחר להם כל אחד בקי בשומא.

ושני הבקיאים ישומו אף שהצדדים בחרו להם כל אחד בקי אין זה קבלוהו כלל דכיון שהב"ד הגידו להם שכך יעשו דומו שכן הוא הדין ועכ"פ לא עשו כלום רק מה שאמרו להם הב"ד ע"כ לא הוי כלל כקבלוהו רק כאילו הב"ד בעצמם לקחו ב' בקיאים לשומא וכיון דעפ"י שורת הדין צריך שלשה יוכל כ"א מהצדדים לבטל שומתם ויבחרו הב"ד בעצמם ג' בקיאים ועפ"י שומתם כן יקים ואותן השנים אין יכולים עוד להצטרף כלל, מאחר שכבר אמרו פעם אחת שומתן עביד אינש לאחזוקי בדיבורו כדאי' בחו"מ סי' כ"ז סעי' י"ב כן נלענ"ד בזה:

ובדבר הספק השני הנה אם היו שותפין שוה בשוה שורת הדין שכל אחד יעסוק יום אחד אם אפשר בזה שא"צ להתעסקות שניהם יחד כדמשמע מתוס' ב"מ דף ס"ט ד"ה דאמרו אינשי דאי לית לי' בהמה לדידי' א"צ לטרוח בבהמה של שותפות בכל יום אלא כל אחד יטריח ביומו יעוי"ש, אבל כשיש לזה ג' חלקים ולזה רביע שורת הדין שזה שיש לו ג' חלקים יעסוק ג' ימים בשבוע, והשני יום אחד, וכן יחזור חלילה, ומה שטוען מי שיש לו חלק רביע שבשום אופן לא ירצה להשכיר עצמו ליום אחד אינו טענה להכריח את שכנגדו שיעסוק ג' שבועות שהרי יוכל מי שיש לו חלק רביעו לעסוק בעצמו יום אחד וגם פועל יוכל לשכור רק שירצה יותר שכירות ומה לו להשותף השני בזה, וע' בחו"מ סי' קע"א סעי' ב' דכל שאין בו כדי שכירות יום לזה ושכירות יום לזה. הוי כאין בו דין חלוקה כי אין פועל נשכר פחות מיום אחד יעו"ש ומשמע דליום אחד פועל נשכר. ואף שאפשר שלענין פעולה זו התעסקות בפאבריק אין פועל נשכר ליום אחד רק לשבוע מכ"מ אין הדבר מפורש, ובשגם הרי בעל הג' חלקים טוען שיתעסקו שניהם ביחד או שבעל חלק אחד בעצמו יעסוק יום אחד וא"צ להשכיר פועל לזה אף שזה טוען שלא יוכל לעסוק בעצמו מכ"מ אין כדאי להכריח את שכנגדו שיהי' חלוקה בשבועות דבר שלא מצאנו לענין זה:

סימן יז

לכבוד הרב הגאון מו"ה פנחס רימאלט נ"י אבד"ק זאלקווא:

קונטרסו בדבר העגונה מ' שרה בת המנוח הר' אברהם שעננר מסאמבאר ישן הגענו, והנה גוף העדות מהשפיטאל שבא משם הודעה להגעריכט סמבר ישן על מיתת ה' ישראל מכונה איזידאר בן הר' משה ליכד יש לדון מחמת עדות נכרי דאינו מועיל רק במסל"ת והדברים עתיקין, ובספרי מ"פ רחה"ע סי' י"ז בתשובה לק' פאריצק כתבתי דיש לומר דכיון שכך הוא חובת השפיטאל להודיע ממיתת איש אשר נפטר שם הוי כמסל"ת דאין זה מתכוין להעיד רק עושה חובתו:

והן עתה ראיתי גם בתשו' שמן רוקח סי' כ"ז שכ' סברא זו וגם הביא מס' מטה יוסף שהאריך בזה דבכה"ג אף שמתכוין להודיע הוי כמסל"ת, ואף גם זאת יש לדון בנ"ד על ההודעה שהודיע מהשפיטאל הנ"ל להקולטוס פארשטאנד גלאטץ לקוברו בקבר ישראל וכתבו להודיע להם כי זה הנפטר הוא איזידאר לינד בן הר' משה לינד וגם שם אמו מקום לידתו נרשם שם וכיון דהודעה זו נכתבה בעת שהובא המת לגלאטץ לקוברו שם בכה"ג הוי כמלתא דעכ"ל גמור דל"ב מסל"ת כמ"ש בישו"ש פט"ז סי' י"ח הבאתי בספרי מ"פ שם, וגם הבאתי מדברי כנה"ג בהגהות לב"י סי' קי"ז בשם מ"ב כה"ג, וגם מטעם ערכאות דהגאון חת"ס ז"ל אה"ע סי' מ"ג ובכ"ד סמך ע"ז ולאשר כבר הארכתי בכ"ז בספרי הנ"ל וגם בתשו' בספרי אמרי יושר ח"א בסי' קי"א אף שאין זה ברור כל כך אם שפיטאל הוי כערכאות עכ"ז הדעת נוטה דהוי בכלל אומן דלא מרע נפשי' ובצירוף טעמים הנ"ל יש להקל אם העדות כהוגן ומספיק:

א) אך יש לדון בנ"ד מחמת כפי הנראה מהתשובה שהשיבו משפיטאל הנ"ל כי כל ידיעת השפיטאל שהאיש הנפטר שמו כך וכך בן הר' משה נולד בקילקאב וכו' הכל נודע להם מאמו של הנפטר, וע"כ יש לדון כיון דלפי עדות של שארלאטנוע שאמרה שהוא אמו א"כ הוא חמותה של האשה שאנו דנין עלי' וחמותה הוא מנשים שאינן נאמנות להעידה אף דאין אנו יודעין כלל שהוא חמותה מכ"מ לפי דברי' היא חמותה ואין עדותה כלום וכה"ג אמרו' ביבמות ז' מ"ז לדבריך נכרי אתה ואין עדות לנכרי, אמנם יש לומר דכל הטעם דחמותה א"כ משום שמחמת שנאה רוצה לקלקלה שתנשא באיסור ותצא מזה ומזה, וזה כשאמרה שמת אבל הכא עדותה הי' בעודנו חי' שזה האיש שנחנתו בשפיטאל הוא בנה, ובזה העדות לא הועילה לקלקל כלום ושפיר נאמנת ואף דיש לומר דרונא עשתה בכיון כן בכדי שאם ימות הוא שם תנשא האשה עפ"י העדות מהשפיטאל, ותקלקל והאיש הנ"ל לא הי' בנה רק אחר, דכה"ג מבע"ל בחמותה הבאה לאחר מכאן אם מסקא אדעתא דתהי' חמותה כשימות בעלה אבל לא דמי כלל דשם מסקא אדעתא ולכך אומרת שקר בכדי שיהי' לבה נכון בטוח שלעולם לא תהי' עוד חמותה וע' בתוס' יבמות שם' אבל הכא גם אם מסקא אדעתא דימות האיש החולה הזה שנותן בשפיטאל אבל אכתי בעדית זה שתאמר עכשיו שקר עדיין לא הועילה בבירור דלמא לא ימות ויצא משם וכעי"ז במג"א ר"ש תקכ"ז דספק דבר האבד מותר ודבר האבד ודאי וספק אם יתוקן אסור כמ"ש מג"א סי' תקל"ו ודוק וגם רחוק מאוד לומר שתעשה כזאת לומר על איש נכרי שהוא בנה והיא תשלם לשפיטאל בעדו ואין זה דומה כלל לחמותה דחשודה להעיד שקר בדיבורא אבל לא במעשה כזו. ואולי יש לחוש שהאיש שמת הי'

קרובה והוא הוליכתו לשפיטאל ואמרה שקר כי זה בנה למען תקלקל כלתה באם ימות, ובאופן כזה אין זה מעשה כלל. כי זולת זאת הוליכה לאיש שהוא קרובה לשפיטאל וגם תשלם בעדו כמנהג קרובים רק העידה בשם שקר שזה בנה למען תתקלקל חמותה. אמנם גם בחמותה הבאה לאחר מכאן מספ"ל לש"ס אם מסקא אדעתא דימות בעלה ורי"ף ורמב"ם פסקו איבעיא לקולא א"כ גם הכא לא מסקא אדעתא שימות איש הזה שנתנתו לשפיטאל אבל גם לרוב הפוסקים שפסקו איבעיא לחומרא דמסקא אדעתא היינו דעכ"פ הקלקול הוא ודאי שרצונה לקלקלה בודאי מחמת חשש שיש לה דלמא תהי' חמותה, אבל הכא גם השקר שאמרה יוכל להיות שלא יועיל כלל דדלמא לא ימות ואינה מקלקלת לכלתה כלל דדלמא יחי' ויצא משם ויתגלה שקרה, וכן הדבר מסתבר ול"ד כלל להא דחמותה הבאה לאחר מכאן אבל עדיין יש לדון להחמיר דכיון דבאמת חמותה היא א"כ אף שאינה חשודה לשקר כיון דבזה השקר עדיין לא תקלקלה לכלתה אולי לא פלוג רבנן בחמותה ובכה"ג מספ"ל להגאון נוב"י ז"ל מה"ת חאה"ע סי' ס"ד בבן שנשא אשה אחר מיתת אביו ולא ירש מאתו כלום דל"ש לומר זו תאכל כל עמלו אם חמותה נאמנת להעידה שמת בעלה דאפשר דלא פלוג רבנן בחמותה כלל וכעין שאמרו בירושלמי דיבמתה אינה מעידה אף שהוא אחותה משום לא פלוג וכמ"ש הב"ש אה"ע שם: ב) אמנם בגוף דברי הנוב"י הנ"ל יש לדון טובא אבל גם אם נימא כהנוב"י הנ"ל, נראה דבנ"ד כיון דעדות שלה הי' בחיי בנה ולא הי' העדות כלל להתירה כ"ש כלל לומר דלא פלוג כיון דאין זה עדות כלל להתיר וראי' לזה מהא דהאריכו הפוסקים אם צרה ושאר נשים נאמנות במסל"ת ורוב המחברים הסכימו דאינם נאמנות, והיינו משום דמחמת שנאתם עושין עצמם כמסל"ת ותיפוק לי' משום לא פלוג. וכמו ביבמתה שהיא אחותה לפי סברת הנוב"י הנ"ל דאמרי' לא פלוג. וע"כ לומר דמסל"ת אינו בכלל עדות ול"ש לא פלוג כלל, דאדרבא כל מסל"ת כשר וכשבא להעיד הם פסולות ולכך הצריכו טעם אחר דמחמת שנאתם עושות עצמם מסל"ת ואינם מסל"ת אבל בעובדא דנוב"י שייך לא פלוג דהרי חמותה פסולה לא חילקו בין ירש מאביו או לא וא"כ הכא שאמרה בעוד בנה חי שזה הוא אין זה עדות כלל ול"ש לא פלוג, וטעמא דהחמירו במסל"ת ל"ש הכא דשם אערומי מערמי לעשות עצמם כאומרות לפ"ת כדי לקלקלה, אבל הכא בעדות זה לא תוכל לקלקלה עדיין. ומצאתי בתשו' חת"ס אה"ע ח"א סי' מ"ב שכ' בפשיטות דחמותה שהעידה שיש לה בן מלבד בעלה של זו שהוא כלתה ואח"כ מת בעלה זקוקה לחליצה אף דחמותה חשודה מכ"מ כיון שאמרה זאת בעוד בעלה חי הוי גילוי מלתא בעלמא כמ"ש הרי"ף יבמות ל"ז בהא דאפי' אשה וקרוב נאמנים לומר אחוה דמיתנא

הוא כיון דלאו על מלתא דאיסורא ולא אממונא מסהדו עיי"ש, ועכ"ז יש לדון דהיינו להחמיר אבל להקל יש לומר דלא פלוג רבנן כסברת נוב"י ז"ל. והנה בהא דיבמות כ"ז הנ"ל בהא דאחוה דמיתנא כתב ב"ש אה"ע סי' קנ"ז דנכרי מסל"ת א"נ דרק קרוב ואשה נאמנים, ובתשו' רעק"א ז"ל סי' צ"ג כתב להוכיח מלשון הרמב"ם ז"ל סופ"ד מהו' יבום שכ' אפי' אשה וכו' כענין שביארנו בסוף ה' גירושין עכ"ל משמע דכל הני דנאמנת במת נאמנות נמי לומר אחוה דמיתנא יעו"ש וא"כ בחמותה דאינה נאמנת לענין מת אינה נאמנת נמי לענין גלוי מלתא דחולץ וה"ה כאן אף שאמרה בעודנו חי דלא עדיף הך גילוי מלתא מגוף עדות דמת בעלה דהוי על"ג ואפ"ה ה' נשים אינן נאמנות:

אבל באמת ל"ד כלל דהא חמותה מצד הדין נאמנות רק משום שנאה דרוצה לקלקלה. והכא באמת זה שאמרה בחיי בנה שזה בנה לא מקלקלה לה עדיין א"כ יש לדון רק מצד לא פלוג והכא ל"ש לא פלוג כיון שבשעה שאמרה לא באה להעיד כלל ל"ש לא פלוג. וכעין זה כתבו הפוסקים ביו"ד סי' ק"י דאף דדברים החשובים שנתערבו אף בהפילה שוגג דגזרו אטו מזיד אבל בהפילה טרם שנודע שנתערב ל"ש כלל לגזור וע' בש"ך שם ס"ק מ' וה"נ דכותי':

ג) ועוד נראה לומר דבהא דאחוה דמיתנא דאפי' קרוב או אשה נאמנים משום דגילוי מלתא בעלמא הוא אפי' ה' נשים השונאות אותה נאמנות, דהנה כבר העיר בש"ק בירושלמי יבמות בהא דפסולות לעדות הא שונא כשר לעדות ובתשו' ישועות יעקב חו"מ סי' א' כתב כיון דבאמת נשים אינן נאמנות מה"ת רק משום עיגונה הקילו רבנן ולכך פסלו בשונא, אבל בעדים דנאמנות מה"ת גם שונא כשר יעו"ש וגם ראיתי בס' אגודת איזוב בתק"ע בסוגי' דחמש נשים האריך בזה דדוקא משום שאינם נאמנות מה"ת פסלוהו משום חשש שנאה, ואף דפסולות להביא גיטה בא"י שא"צ לומר בפ"נ ובפ"נ אף דמה"ת א"צ לעדותה כלל שם חשודה טפי דאף אם יבוא הבעל ויערער לא נתגלה שקרה דתאמר שהבעל משקר אבל בעדות אשה שמת בעלה דאם הוא חי ותגלה שקרה לא חשודה רק כיון דאינה נאמנת מה"ת חששו חז"ל יעו"ש, והשתא נראה דדוקא במת בעלה דאינו מלתא דעבידא לגלוי כל כך רק משום עיגונה הקילו, בזה חמש נשים אינן נאמנות אבל בהאי דאחוה דמיתנא דאומרת בחיי' על איש שהוא זה והדבר עומד להגלות תיכף בזה קרוב ואשה נאמנים מה"ת. כמ"ש הריב"ש ז"ל סי' קנ"ה שהעתיק לשון הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' יבום אפי' עבד או שפחה נאמנים לומר זה פלוני אחי פלוני וזו היא יבמתו וחולצין על פי' וכן בשאר עדיות של תורה בין בעדות ממון בין לאסור שזה דבר העשוי להגלות כענין שביארנו בה' גירושין. והאריך הריב"ש שם דאפילו לענין ממון בכה"ג

נאמן דמה"ת נאמן כיון דהדבר עשוי להגלות תיכף משא"כ במת פלוני שאף אם הוא חי יתכן שהוא במרחקים ולא יבוא לעולם בזה נאמן ע"א רק מדרבנן ובממון כלל לא יעו"ש הרי דבהא דאחוה דמיתנא נאמן קרוב ואשה ועבד מה"ת דהא נאמן אפי' לענין ממון וכיון דנאמן מה"ת א"כ גם ה' נשים השונאות נאמנות דבזה לא חששו רק היכא שאינם נאמנים מה"ת כמ"ש לעיל:

ד) ואם אמנם גוף דברי הריב"ש ז"ל דפשיטא לי' דבכה"ג נאמן גם לענין ממון צ"ע דמוכח בכ"ד דמי שבא ואמר שהוא בנו או אחיו של פלוני ורוצה לירש צריך להביא ב' עדים ועי' בחו"מ סי' ר"פ ולדברי ריב"ש הלא בכה"ג גלוי מלתא וסגי בעד אחד אפי' קרוב ואשה ושו"ר בריב"ש סי' קפ"ב שהביא ממשנה ב"ב קל"ד דאומר זה אחי אינו נאמן ונוטל עמו בחלקו דנראה להדיא דקרוב אינו נאמן לממון רק במעיד כן קודם מעשה שאין מעידין אז לא על ממון ולא על איסור הרי הוחזק על פיהם וכו' יעו"ש והשתא ע"כ לומר שמ"ש ריב"ש סי' קנ"ה הנ"ל בכוונת הרמב"ם דנאמנים לענין ממון היינו נמי שמעיד כן לפני מעשה דוקא, וגם בזה צ"ע דמלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' יבום הי"א משא"כ בשאר עדיות של תורה בין לענין ממון בין לענין איסור וכו' ולפי לשון זה אין הכרע דבאומר אחוה דמיתנא וכה"ג דמהני גילוי מלתא בעלמא להאמין קרוב אף לממון וכפי הנראה שהי' לריב"ש גרסא אחרת ברמב"ם ז"ל אבל עכ"פ גם אם נימא דלענין ממון אין קרוב נאמן, אבל לענין איסור כראה ודאי דנאמנים מה"ת כשהעידו קודם מעשה כדברי הרי"ף ז"ל יבמות וכיון דה' נשים נאמנות מה"ת בכה"ג לא חשו לשנאה, ובפרט בנ"ד דבעוד הבן חי ודאי לא יעידו שקר שהרי לא יקלקלו אותה דלמא ימות רק דניחוש משום לא פלוג ובכה"ג כיון דנאמנים מה"ת לא אמרי' לא פלוג שהרי הא דגזרו שלא להאמין ה' נשים היינו משום שבלא"ה אינם נאמנות מה"ת אבל במעידין בחיי בעלה שזה הוא הם נאמנות מה"ת ובזה לא גזרו כלל מעולם:

ה) ויש להוסיף טעם בזה דבאמת בה' נשים השונאות שמעידין שקר כדי לקלקלה כגון במת בעלה הרי אין הקלקול ברור רק ספק, דדלמא תידוק האשה ותברר לה האמת שעדיין חי ולא תנשא רק דלספיקא מעיילא נפשה חמותה או שאר נשים השונאות אותה דלמא לא תידוק ותקלקלה, וכמ"ש מהרש"א ז"ל יבמות כ"ה דאינו ודאי קלקול דלמא תידוק אבל בחיי בעלה כמו בנ"ד הרי אם נימא דמעידה בשקר על אחר שהוא בנה בעלה של כלתה כדי לקלקלה הרי יש ב' ספיקות דלמא לא ימות האיש ההוא שאמרה עליו שהוא בנה וגם אם ימות דלמא תידוק כלתה ולא תנשא לא מעיילה נפשה לשקר, כענין דאמרו בפסחים דף ע' ע"ב סכין דחד ספיקא מטביל לה קופיץ דתרי ספיקא לא מטביל

לה עוי"ש וגם פשטא דלשנא דש"ס יבמות ל"ז וש"ע סי' קנ"ז דקרוב ואשה נאמנים לומר שזה היא אחוה דמותנא משמע דאפי' ה' נשים השונאות אותה נאמנות מדלא כתבו חוץ מה' נשים ונהי דחמותה ל"ש בזה דהרי יש עדים שבעלה מת ואינה עוד חמותה ולשנאה ישינה ל"ח ועי' מל"מ פי"א מה' גירושין, הרי אכתי משכ"ל צרתה דהיינו אשתו של יבם וגם חמותה ונהי דבעלה מת הרי חמותה הבאה לאחר מכאן הוי אם תתייבם לו וע"כ כיון דנאמנות מה"ת לא חשו לשנאה ומכ"ש בנ"ד דעדות הי' קודם מעשה שלא הי' אז שום נ"מ דבכה"ג אלים העדות טפי כמ"ש הריב"ש הנ"ל דאפי' לענין ממון נאמנות. וצ"ע בחו"מ סי' ל' שכ' רמ"א בשם ריב"ש דמלתא דעל"ג לא מהני לענין ממון ולא הזכיר כלל מדברי ריב"ש סי' קנ"ה וסי' קפ"ב דגילוי מלתא דלפני מעשה מועיל גם לענין ממון וע' בתומים שם - ובאמת דברי הרי"ף מפורשין דגם לענין ממון מהני כל דליכא חשש חשדא בשעה שהעידו וע' ב"י אה"ע סי' קנ"ז הזכיר דברי הריב"ש סי' קפ"ב וכתב דאין נראה כן מדברי הפוסקים ונראה כונתו דגם בשעת מעשה הוי כמו לפני מעשה וע' בפ"ת אה"ע סי' קמ"ב סק"ז בזה וכל הני טעמי חזיין לאצטרופי דאף שכל העדות מפי חמותה נאמנת:

ו) וראיתי בתשו' ישועות יעקב חו"מ סי' א' הנ"ל שצידד לומר דאף דכל הנשים פסולות רק משום שנאה חמותה וכן צרתה גרע טפי דיש חשש דאוכלת כל יגיעו וכדומה, וכפי הנראה הבין שזה הוי כנגיעה שפסול ולענ"ד ז"א דהרי אם יגרש זו ישא אחרת ול"ש בזה ענין נגיעה רק משום שנאה וכמ"ש ריטב"א גיטין ד' כ"ד וכבר הערותי בזה בספרי מ"ק לסוטה דף ל"א ע"ד הנוב"י מה"ת אה"ע סי' קכ"ח שחשב דצרתה הוי נוגע ועי"ש ועי' בש"ק על ירושלמי יבמות פט"ו ה"ד ד"ה והכא ולא זכר שר מדברי ריטב"א הנ"ל, אבל גם בנוב"י לא כתב כן רק בצרתה מטעם נגיעה אבל בחמותה פשיטה דלכ"ע ליכא שום חשש רק שנאה, ובאמת שבכ"מ פי"א מה' גירושין כתב בטעם הרי"ף ורמב"ם דפסקו לקולא איבעיא דחמותה הבאה לאחר מכאן משום דכל החשש דמשקרות מחמת שנאה הוי רק מדרבנן עיי"ש ודבריו צ"ע דהא נאמנותן הוי נמי רק מדרבנן והם אמרו והם אמרו והדר הוי חשש דאו' וזה באמת טעם הפוסקים שהחמירו בהני בעיא דגמרא, אבל עכ"פ בזה נראה כהכ"מ דכל החשש משום שנאה והוי רק דרבנן וא"כ יתכן דבגונא דנאמנות מה"ת לא חשו כמ"ש לעיל:

ז) והנה עוד דבר אחד יש לחוש בנ"ד מחמת שינוי השמות כי שם הבעל ושם אביו ואמו ושם עירו כהוגן רק שם אשתו כתוב העלנא והיא היתה נקראת שרה לאה ונקראת בכינוי שארי, ובת שלה שם העריסה בריינדיל והכינוי שלה בראכיז ובהודעות משפיטאל כתוב ששם אשתו העלענא ובתה שארי, וא"כ יש לחוש דלמא אחר הוא שהי' לו אשה בשם

העלענא ובת בשם שארי וכת"ה האריך בזה דיש לומר דהוי מלתא דלא רמיא עלי' ולא אדעתי' כהא דאמרי' בשבועות ד' ל"ב במנה מניתי לך וכו' והנה מזה אין הכרע לומר דגם בעדים אמרי' כן אמנם בספרי מ"פ לאה"ע בשירי מנחה סי' י"ז הבאתי דברי הש"ך חו"מ סי' ע' שמביא מכמה גדולי הפוסקים דמפרשי הא דאמרי' בשבועות כ"ב כל מלתא דלא רמי' עלי' דאינש לאו אדעת' קאי אעדים יעו"ש שהארכתי בזה ועכ"ז אין הדבר מוכרע דמנלן לומר כן דלמא איש אחר הי' שהי' לו אב ואם בשם זה ואף דבסאמבור ישן נמצא איש כזה מכ"מ יש לחוש לשני שוירי דלמא נמצא עוד עיר סאמבור ישן וכבר האריך בשאלה כעין זו בתשו' חת"ס אה"ע ח"א סי' ע"א והביא מתשו' משאת בנימין סי' ק"ט דמאחר שהעדות מכיון מכל צד שוב אמרי' דלא דיקדקו העדים במלתא דלא רמיא ואדם עשוי לטעות יעו"ש באורך בזה וה"נ הרי בשם האשה אינו טעות כל כך דהרי באמת הי' שמה ג"כ לאה והם כתבו העלענא רק בשם הבת יש לומר דהוי מלתא דלא רמיא עלייהו כ"כ ע"כ אם העדות מכוין מכל צד רק מחמת זה השינוי ונתברר שם בסאמבאר ישן שלא נמצאה כלל שם העלענא בת הר' אברהם צעננער מימים רבים שזוכרים רק א' הי' אברהם צעננער והוא אביו של האשה שרה לאה שהיתה אשת ה' ישראל לינד יש צדדים רבים להתירה מכבלי העיגון:

אמנם לא אכחד כי בעיקר העדות ע"י כתב משפיטאל רבים מחמירין כמבואר מדברי תשו' עט"ח וגם בדברי חיים ואף גם זאת נוסף בנ"ד חשש דחמותו וגם שינוי בשמות אף שעל כל א' מהחששות הנ"ל יש כמה טעמים להקל בעגונה, אבל בהצטרפו' כמה חששות הלב מהסס מחומר הענין בלתי אם יסכים לזה עוד רב מובהק ומפורסים בהוראה ואצטרף גם אנכי להתיר אותה: ח' ובמ"ש לעיל מדברי הב"ש סי' קנ"ז דנכרי מסל"ת אינו נאמן באחוה דמיתנא אף דהוי מלתא דעל"ג גמור והנה ראיתי בתשו' ב"ש יו"ד סי' מ"ז דכ' דבמלתא דעבידא לאגלוי גם נכרי נאמן אף להקל וכן חשוד והביא מדברי רא"ש מ"ק פ"ג סי' ע"ט דמתאבלין על אשה וקרוב ועמפ"ע ונכרי מסל"ת משום דהוי מלתא דעל"ג ודבריו תמוהים דשם משום כיון דנאמן לעדות אשה להשיאה ואז בודאי מתאבלין לכך לא פלוג אף שאין לו אשה כמ"ש הק"נ שם והא דנאמן ביש לו אשה הוא רק מדרבנן משום עיגונה ודיקא ומנסבא הקילו רבנן ואף גם זאת במסל"ת דוקא ומ"ש שם דמדברי הרי"ף פי' החולץ מוכח דחשוד אינו נאמן אף דהוי מלתא דעל"ג וכתב לחלק דשם אינו מלתא דעל"ג כמ"ש רמב"ן נדה פ' בא סימן יעו"ש ותמהני דאדרבא באחוה דמיתנא הוי מלתא דעל"ג טפי מאומר פלוני מת כמ"ש לעיל בשם ריב"ש סי' קנ"ה וא"כ האיך הוכיח מדברי רמב"ן דבמלתא דעל"ג אפי' נכרי וחשוד נאמן ועל דברי

הרי"ף יש לומר דלא מיירי במסל"ת דיש חשש דמשקר וכשאינו מסל"ת נכרי וחשוד אינם נאמנים:

ומבענין היתר העדות מטעם ערכאות וכתבתי דשפיטאל אולי אינו כערכאות - אמנם בתשו' פרשת מרדכי נראה דפשיטא לי' דשפיטאל שחובה עליהם לדקדק ולהודיע מי נפטר שם הוי כערכאות דלא מרעי נפשייהו ואימת מלכות עליהם עוי"ש אך שם בסי' כ"ז החמיר בעדות שנשלח משרי החיל על אחד שמת דהוי ערכאות ממש ואף דיש לחלק קצת דבסי' כ"ז הודיעו כי זה הנפטר הי' לו אשה בעיר ברוינשווייג והוי ככיון להתיר כיון דהזכיר אשה ובסי' כ"ו בהודיעה בצייטונג לא הזכירו אשה אבל זה כתב הג' בסי' כ"ז לרווחא דמלתא ובפרט דהזכיר אשה ומשמע דגם לולא זאת לא הי' מתיר ובאמת אם יש להתיר כשלא הזכיר האשה ה"ה כהזכיר האשה, דהרי לדידן אין חילוק ומתכוין להעיד אף שאין מתכוין להתיר אסור. וע"כ מטעם היתר ערכאות או שעושה הכל בשביל חובתו כמ"ש שם סי' כ"ו א"כ ה"ה בהזכיר אשה דהרי כך הוא חובתם להודיע שם הנפטר וקרוביו ואשתו ואין כונתו להתיר רק לצאת י"ח החוק המוטל עליו וגם אם נדון לחלק בין כיון להתיר או לא נראה מדברי הנימוקי' ביבמות דלא הוי כיון להתיר רק באומר אמרו לאשת פלוני שמת בעלה אבל זולת זאת אף שנזכר בעדותו שיש לו אשה אין זה כיון להתיר כלל וכמ"ש בזה בספרי אמרי יושר ח"א סי' קי"א ובכלל יש סתירות בין שני התשו' הנ"ל ואין אנו יודעין איזה כתב באחרונה, ובתשובת חת"ס מקיל לגמרי בערכאות ועכ"פ זה מוכח מדברי הפרשת מרדכי דגם שפיטאל הוי כערכאות גם מצד ענין עדות חמותו שדנתי לעיל יש לומר כיון דבמכתב השני כתבו ששמעו מן אנגעהעריגע של הנפטר משמע שלא שמעו מאמו לחוד רק מעוד קרובים שלו ויש בזה סניף להתיר וכנ"ל:

סי' י"ח:

לכ' ידי"נ הה"ג המובהק החו"ב בחדר"ת מו"ה משה אלחנן אלטער נ"י דומו"ץ דק' לבוב: ע"ד השאלה בגט שנשלח לשם מפיטסבורג לאשה אשר שמה מעריסה שינדל ובשם נקראת בפי כל שארלאטע וקצת אנשים מיוחדים קורין אותה שינטשא, ובגט נכתב שינדל דמתקריא שונטשא ו' במקום י' ודמתקריא שארלאטטע וכ"ת דרש משם לשלוח גט אחר כי יש שינוי במבטא בין שינטשא לשונטשא, ובאמת השינוי ניכר למאד ששם שינטשא הוא בצירי והיוד משמש לדידן במקום צירי, וכשנכתב שונטשא אפשר לקרות בחירק אשר הו' משמשת לפעמים או בחולם ועכ"פ אינו משמש הו' במקום צירי, והרב המסדר כתב יען ששינטשא שם געגועים וקיצור שא"צ לכתבו כלל אף אם שינה יש

להתיר כיון דא"צ לכתבו כלל והדברים עתיקין- וראיתי בתשו' מאיר נתיבים ס' מ"ח שכתב על העובדא שכתבו בגט כהן על מי שאינו כהן דכתב דהגט פסול אף דאם לא נכתב כשר במקום עיגון בשינה פסול דלאו כללא הוא לומר דשינה הוי רק כלא נכתב כלל, דנחזי אנן במי שהי' שמו אשר המכונה זעליג ונכתב המכונה אנטשיל וכי יעלה ע"ד המורה להכשיר הגט מטעם שאם כתב שם העיקר לבדו ולא הכינוי כשר גם בשינה כשר, הלא הרואים גט כזה כולם יעידו ויגידו שהוא איש אחר המגרש שהרי זה האיש מעולם לא נקרא בשום פי איש אנשיל וה"נ כל דכוותי' דידוע דאינו כהן וכתבו כהן ששאול אחר הוא המגרש ולא בעלה של זו ואפילו ק"ו הוא דמה התם דיש להרואה מקום לומר אולי ואולי הוא המגרש ואולי בעלה של זו הוא:

ויש לו שם באיזה מקום אחר שנקרא בשם כינוי אחר ואפ"ה פסול ק"ו בנדון זה שאחרי שהוא אינו כהן א"א לתרץ דהוא כהן במקום אחר יעוי"ש העתקתי כל לשונו ללמוד ממנו דעכ"פ בכתב כהן על מי שאינו כהן חמור יותר משינוי בשם הכינוי אף בשינוי גמור כמו מזעליג לאנטשעל, וכיון שכן במקום עיגון גמור כיון דיש כמה מהאחרונים שמכשירין בכתב כהן על מי שאינו כהן לדידהו וודאי יש להכשיר בשינוי בשם המכונה יותר כמ"ש המא"נ דק"ו הוא, ובנ"ד אף דהוי שינוי מכ"מ הלשונות קרובים והוא רק שינוי באותיות הנקודה י"ל דגם המא"נ יודה דכשר עכ"פ במקום עיגון, וכ"נ קצת מלשונו דפוסל רק בשינוי גמור כמו מזעליג לאכטשעל, וגוף השאלה הנ"ל בשינוי במבטא קצת במקום שא"צ לכתבו כבר כ' בתשו' מהר"א ששון סי' ל' להכשיר בגט שהי' צריך לכתוב דמתקריא זוהו וכתב דמתקרייא זויי' בב' יודין והכשיר הגט עפי"ד מהריב"ל להכשיר בלשונות קרובים כמו גרשון וגרשום וגם כיון דעיקר השם כתב כהוגן אין לטעות באשה אחרת ע"י הכינוי יעוי"ש וע' בט"ג בש"כ אות ז' דהביא דברי מהרא"ש וחולק עליו שאין להכשיר אף בשעת הדחק יעוי"ש ועכ"ז בנ"ד עדיף טפי להתיר כיון דשונטשא בכינוי זה רק אנשים מיוחדין קורין אותה י"ל דגם הט"ג יודה דכשר בשעת הדחק, ועוד דבנ"ד עיקר השם שהכל קורין אותה שארלאטטע נכתב כהוגן וגם שם העריסה, רק הכינוי שקצת בי"א קורין אותה ובזה לא יטעו שהוא אשה אחרת כיון דשם העריסה ושם שהכל קורין אותה הוא כהוגן, וראיתי בתשו' בי"צ אה"ע ח"ב סי' ל"ז הביא דברי מהרש"ק בחא"ש שסמך להקל במק"ע באשה שהי' שמה רוסיא וכתב בגט רוסוא כיון דאותיות מתחלפים יעוי"ש ובאמת דברי מהרש"ק ז"ל תמוהים, וכבר תמה באהלי שם כלל י' ס"ק א' אך בנ"ד בשם הכינוי ועיקר השם נכתב כהוגן יש לצרף גם זה אף דהי' משמש לצירי והו' לחולם או לשורק כיון דעכ"פ ו' וי' מתחלפים לפעמים, וראיתי בתשו' מהרש"ם ח"ג סי'

קפ"ז שגם הוא נוטה להקל בדיעבד בשינוי מועט כשהאותיות קרובים בהכינוי ועיקר השם נכתב כהוגן עפ"י שיטת העבוה"ג דשינה שם אבי' כשר כיון דאינו מעכב וכ"כ במהרש"ם ח"ד סי' ק"א ובנ"ד אפשר עדיף טפי כיון דעיקר הכינוי זו רק מיוחדים קורין אותה, וגם יש עוד כינוי שארלאנוטע שהכל קורין ועכ"ז אין להתיר רק בא"א להשיג עוד גט אחר אך אם א"א יש ליתן גט זה אם יסכים עוד רב א' ונמטי שובא מכשורא:

סימן יט

לכבוד הרב החריף ובקי בחד"ת מו"ה משה זיידנער ב"י מו"צ בק' ווייסליץ:

ע"ד שאלתו ששם בבהכ"נ העזרת נשים ע"ג הפאליש ושם יש מעלות לעלות בעז"נ ועי"ז יש תערובות מאנשים ונשים בעת כניסה ויציאה ע"כ רוצים לחלק את הפאליש במחיצה לשנים באופן שמחצית הפאליש ישמש רק לנשים לעלות דרך שם לעז"נ, וע"ז דן כת"ר משום הורדה מקדושה עפי"ד המהרי"ט שהובא במג"א סי' קנ"ד שמסופק דאפשר כיון דמתפללין שם תמיד כ"ז שהם נדחקים הוי קודש. והנה גוף הסתימה במחיצה באופן שעי"ז לא יתפללו עוד בשום פעם בחלק הפאליש הזה י"ל דל"ה הורדה כלל כמ"ש בתשו' חת"ס או"ח ס' ל"ב דמה שסוגרין בהכ"נ שלא יתפלל שם ל"ה הורדה, אך כת"ר כתב כיון דהוי עכשיו להילוך נשים. זה הוי הורדה כעין שכ' מג"א סי' מ"ב לענין קשר שנפסק, ויש לפקפק בזה דהכא כיון דמעיקרא כל פאליש נעשה לצורך הליכת אנשים לבהכ"נ א"כ לא יוסיף ולא יגרע מה שהולכין עתה נשים והא גם הילוך אנשים אינו תשמיש קדושה כלל דהא מה"ט לא דן המהרי"ט שיש איזה קדושה בפאליש רק משום שכשנדחקין מתפללין שם ועוד דגם עזרת נשים נעשה להילוך א"כ גוף הענין שהולכין שם הי' מאז כי ע"ז נעשה פאריש ואין בזה הורדה כלל דהא לכך נעשה רק מחמת שגוף הפאליש הי' בו קדושה שמתפללין שם ועתה לא יתפללו בו עי"ז י"ל דל"ה הורדה כהח"ס הנ"ל, אך בתשו' ב"ש או"ח סי' כ"ד וכ"ה כתב דגם סגירת בהכ"נ שלא יתפללו בו הוי הורדה ובספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' קמ"א כתבתי לחלק דבסגירה שלא יתפללו בו לעולם הוי שפיר הורדה א"כ גם בנ"ד יש חשש הורדה לפי ספיקו של מהרי"ט דיש קדושה בפאליש, ומ"ש כת"ר לדון היתר בזה עפ"י שיטת רמב"ן שבר"ן דעיקר טעם דמהני מכירה בבהכ"נ משום דתשמישי מצו' לאח"ז נזרקין וכשהסכימו למכרו הוי כלאח"ז מצוותו וה"נ כשרוצים לעשות חלק מהפאליש לעז"נ הוי שפיר כמכרוהו ולי נראה דרמב"ן ז"ל לא כ' כן רק במכרוה לאחר דא"א שוב לשמש בו בתור בהכ"נ כיון שנמכר אבל בלי מכירה אף שהסכימו כולם להפקיע מצוותו ולא יתפללו בו עוד לא יועיל דהא מבואר במגילה דאסור לעשות בהכ"נ מבה"מ משום דהוי הורדה אף דהסכימו כל הציבור שלא ילמדו

עוד שם ל"מ כיון דעכ"פ שלהם הוא ואפשר עוד ללמוד בו וה"נ אף שסתמו במחיצה הרי אפשר לסתור המחיצה וכ"ז שהוא של הציבור בקדושתו קאי הן אמת שבתשו' הרא"ש הובא בבד"ה להב"י כתב דבהכ"נ שהסכימו הציבור לשנותו לדברי הרשות רשאים אבל כבר תמה ע"ז במג"א סי' קנ"ג ס"ק כ"ז וכתב דמיירי כשבנו אחרת במקומה וחלה הקדושה ע"ז יעוי"ש ועכ"פ מוכח דאף לשיטת הרמב"ן בהסכמה לבד לא נפקע הקדושה או ביזוי המצו' לשיטתו רק במכירה, וצע"ק לשון המג"א שם בס"ק הנ"ל שכ' וצ"ל דשאני בהכ"נ כיון שעיקרה לומר בה דבר שבקדושה אי אפשר שתפקע הקדושה בכדי, יעוי"ש דמשמע דזה דווקא לר"ן אבל באמת הא גם לרמב"ן א"א לשנות לדבר הרשות בלי מכירה כדמוכח מהא דאסור לעשות מבהמ"ד בהכ"נ ומכ"ש דבר הרשות דלא, ומ"ש כת"ר לדון היתר גם לשיטת הר"ן ז"ל דקדושת בהכ"נ משום דעיקרו עשוי לומר בה דבר שבקדושה הטילו בו קדושה מדבריהם, והכא בפאליש אין עיקרו עכ"פ עשוי לזה, וז"א דממ"נ אם הפאליש מתפללין בו רק באקראי א"כ לכו"ע אין שום קדושה עליו כמו רחוב כמ"ש המהרי"ט ואם הוי תדיר שמתפללין שם הוי כעיקרו לדבר שבקדושה כיון שתדיר מתפללין בו דאין כוונת הר"ן לדייק לשון עיקרו דווקא, רק כל שמתפללין שם בתדירות הוי כעיקרו ובאמת בזמנינו אין הרגילות כ"כ להתפלל בפאליש רק לפרקים רחוקים ובפרט בעיירות קטנות שאין העם נדחקין בבהכ"נ שיצטרכו להתפלל בפאליש, וגם בתשו' ב"ש סי' כ"ד נראה נוטה להקל כיון דמהרי"ט ספוקי מספקא לי' וכל קדושת בהכ"נ דרבנן הוי סד"ר להקל, אך לכתחלה הדבר קשה להתיר לעשות סד"ר לכתחלה כמ"ש המג"א או"ח סי' י"א לכן לרווחא דמילתא שימכרו אותו חלק מהפאליש טובי העיר במא"ה או בהכרזה דזה הוי מהסכימו כולם כשאין מוחה ואח"כ יעשו המחיצה ובזה אין לפקפק כלל דהא עיר קטנה כזו הוי כבהכ"נ של כפרים דנמכר ואף אם הי' בהכ"נ של כרכים הרי כמה מקילין בזמנינו גם בכרכים כמ"ש בתשו' מ"ב הובא במג"א שם ובפאליש גם בלי מכירה יש מקום להקל ועכ"פ יש להתיר ע"י מכירה בלי שום פקפוק ויוכלו למכור אף בדמים מועטים דרך הערמה וע' בתשו' הרי"ם האו"א ס' ד' - ומה שהעיר כת"ר על ט"ז סי' קנ"ד דהיכי דא"ר למצוותו מותר להוריד לקלה מטפחת שבלה דעושין תכריכין משום דזה גניזתן, אבל אילא"ה אסור אף דא"ר למצוותו לק"מ דתכריכין אף קדושה קלה אין בהם. ובזה לא מתיר הט"ז:

סי' כ':

לכבוד הה"ג החו"ב מו"ה ארי' יהודא שניצער נ"י אבד"ק קרילוב: ע"ד השאלה שבא לפניו בשני ילדים אשר נימולו כהוגן ואיזה ימים לאחר המילה ראו שנמשך העור למטה

ונכנס הבשר דהיינו העטרה שבראש הגיד תחת העור ואז הי' העור צבה ואח"כ נתרפאו ונשאר כך שהעור מקיף את הבשר אשר בראש הגיד סביב סביב אבל אין העור דבוק בבשר הנ"ל רק בחוט הגבוה הסובב שם דבוק העור להחוט ושלא בשעת קישוי אין נראה מחוץ להעור רק ראש העטרה דהיינו ראש הבשר ובעת שמתקשה נראה מבחוץ להעור שליש הבשר ויותר קצת וזה אצל ילד הא' ואצל השני לא נבדק עדיין היטב ויוכל להיות שגם בשעת קישוי נראה פחות משליש הבשר ועכ"פ בשניהם כל החוט המקיף העטרה אינו נראה כלל גם בשעת הקישוי וכת"ה הי' בעת המילה וראה היטב שהי' כהוגן ונתגלה החוט, וכת"ה האריך בזה דא"צ למולם שנית רק למשוך העור כמבואר ביו"ד סי' רס"ד סעי' ו' והנה עיקר הספק בזה מחמת שהחוט כל גבהו מחופה בעור א"כ לדעת הבכור שור שבת קל"ז דרק החוט נקרא עטרה א"כ צריך למולו מדרבנן כיון שאין מגולה מהעטרה כלל רק לדעת החכם הספרדי שבב"י שם דכל הבשר נקרא עטרה א"כ הרי שליש עטרה מגולה וסגי בהכי, ובתשו' בי"ש יו"ד סי' קי"ד קט"ו העלה להקל בזה דגוף דינו של הבכור שור תלוי בפלוגתא וכיון שנימול פעם א' כהוגן דעכ"פ אינו רק מדרבנן י"כ דהוי סד"ר וגם י"ל דלענין זה דהוי רק משום מראית העין מודה הבכור שור דסגי בשליש בשר העטרה אף דכל החוט מחופה וע' בתשו' אדב"ע יו"ד באבני זכרון האריך לתמוה על בכור שור הנ"ל וכתב דמדברי תה"ד הנ"ל דסגי בשליש עטרה מבואר דקאי על בשר העטרה ולא החוט יעוי"ש וע"כ דהבכו"ש מודה בזה דלענין חשש מה"ע סגי בשליש בשר העטרה ע"כ אין להחמיר בזה וכמ"ש כת"ר וגם אין לחוש לומר דתה"ד מיירי רק במחופה בעור אבל אין העור דבוק להעטרה דלפי טעם הה"ד כיון שנימול פעם א' כהוגן אין לחלק בזה בין מחופה או נדבק כמ"ש בתשו' ב"ש יו"ד ס' קי"ד הנ"ל בארוכה:

ובדבר מ"ש כת"ר להשיג על בינת אדם שכ' דדווקא בשליש עטרה מגולה ולא בפחות מזה דמלשון תה"ד לא משמע כן רק אפילו בפחות מזה סגי כל שניכר עכ"פ ראש העטרה יפה כתב, וכבר העלה כן בתשו' חת"ס יו"ד ס' רמ"ח דשליש לאו דווקא יעוי"ש וכן בדבר הילד הג' שהשו"ב המוהל אומר בבירור שפרע כהוגן ע"י קריעה או בלי קריעה רק הנקב הי' רחב והסיר הפריעה עד למטה מהחוט וגם עיני כת"ר ראו שהי' כל המילה נקי' בלי שום עור הדין כנ"ל, דהא בעור הפריעה וודאי סגי בהסרה ממקומו אף שנשאר למטה מהחוט. אך בכל הנהו שמסופק כת"ר שאולי הי' הסיבה מחמת שהשו"ב חתך רק מקצת מהעור החיתוך רק ע"י פריעה סילק כל העור עד למטה מהחוטה אם זה הוי

כנימול כהוגן דבנמשך אח"כ וע"י קישוי שליש עטרה מגולה א"צ למול שנית כבר ראו עיניו שבדברי חיים יו"ד ח"ב סי' קי"ד והנמשך מקיל עכ"פ בדיעבד:

וזה רבות בשנים אשר כתבתי בזה תשובה ארוכה והבאתי מספה"ק עץ חיים בשער קטנות המוחין פ"ב דנראה משם דעור החיתוך בעי דווקא כרותה רק בעור הפריעה א"צ רק לגלות יעוי"ש עפ"י סוד, ועכ"ז י"ל דזה רק לכתחלה אבל בדיעבד שפיר הוי חיתוך אף שכרת רק מקצת מהערלה וע"י הפריעה סילקו למטה מהחוט והבאתי סמוכין לזה מדברי המאירי שבת קל"ג וגם המנהג איכו כן להכרית כל העור החיתוך רק המעט הנשאר מסלקין ע"י הפריעה וידוע כמה רב גובריי דהגאון בעל ד"ח זצ"ל ובפרט בנ"ד דאינו ידוע כלל בבירור שכן הוא רק כת"ר חושש דאולי כן הי' אבל הרי עיני כת"ר ראו התגלות כל החוט בשעת המילה ובתשו' מהרש"ם ח"א סי' כ"ז הסכים ג"כ להלכה כן, והביא מתשו' צ"צ שסובר ג"כ כהד"ח ומסיק לדינא דאם נימול כן ע"י חיתוך מקצת והוסר הכל ע"י הסרת עור הפריעה הוי כקטן שנימול כהוגן ומסורבל בבשר יעוי"ש א"כ גם בנ"ד אין להחמיר רק להמשיך העור לאחורי' כפי האפשריי וע' תשו' ב"ש הנ"ל שנוטה לומר דאף אם לא ידעינן שנימול כהוגן יש להקל מטעם רוב מצוין אצל מילה מומחין הם ועכ"ז לא החליט הדבר וגם בתשו' חת"ס יו"ד סי' רמ"ח מצדד להקל בזה, ועכ"פ בנ"ד שהדבר ברור שבשעת המילה נתגלה כל החוט כהוגן יש להקל כתה"ד הנ"ל:

וראיתי בתשו' מהר"ם שי"ק יו"ד סי' רמ"ה שכ' דדווקא קטן המסורבל בבשר שזה מכסה את העטרה בכה"ג רק מדרבנן צריך לתקנו ואם כראה שליש העטרה סגי, אבל כשחזר עור החיתוך או הפריעה אחר זמן וכיסה את העטרה הוי כלא נימול כלל וצריך למוהלו מה"ת והביא ראי' משבת קל"ג דאין עושין בשבת חלוק לכתחלה ופירש"י לדחוק למטה שלא יחזור העור לכסות את הגיד ואי ס"ד דגם בחזר ומכסה אין כאן ערלה מה"ת האיך ס"ד לחלל שבת ע"ז וע"כ דבחזר עור הפריעה או עור הערלה שסילק למטה וחזר צריך למול שנית מה"ת, ולענ"ד אין כוונת רש"י כלל מטעם דל"ה מילה רק דסכנתא הוא כשחוזר העור ומכסה מקום הנימול וכ"מ מפורש במאירי שם שכ' ג"כ כרש"י וכ' דאם לא יעשה חלוק אין סכנה דיכול לכרוך בסמרטוט כדאי' שם במשנה אבל כורך עלי' סמרטוט והיינו שגם זה יועיל שלא יחזור העור לכסות עכ"פ מבואר מהמאירי דמשום חשש סכנתא הוא ולא משום דלא יהי' מהול וכן מוכרח מדברי הרמב"ן הובא בר"ן שבת סו"פ ר"א שכ' דכשאין לו מים חמין שלאחר המילה ימול ואח"כ סכנתא הוא ודוחה שבת ומביא ראי' מהא דמביא סמרטוט והא זה לאחר המילה הוא ול"ה לו למול וע"כ כנ"ל וע"כ מותר להביא סמרטוט אפילו מרה"ר דרך מלבוש כיון דאפשר לשנויי יעו"ש

מבואר דכריכת הסמרטוט הוא משום סכנה כדי שלא יחזור העור כמו ענין החלוק ואזדא לי' ראיית הג' הנ"ל, וגם בתשו' מהר"ם שי"ק גופא סי' רמ"ו כתב לחלק דבעור החיתוך כשחתך רק המקצת והשאר סילק למטה ע"י הפריעה נהי דבדיעבד מהני מכ"מ כשחזר אח"כ וחיפה את העטרה צריך מילה מה"ת כיון דלא עשה כהוגן משא"כ בעור הפריעה דדינא הכי לסלק לאחורי' אף שחזר אח"כ הוי רק כקטן המסורבל בבשר יעוי"ש וזה סותר לדברי' בס' רמ"ה דאינו מחלק שם בין עור הפריעה לעור החיתוך, ולא ידעתי מנין לו זה דגם לפי הבנתו לשון רש"י הנ"ל שלא יחזור העור ויכסה הגיד ויתבטל מצות מילה זה יתכן לומר על עור הפריעה אבל עור החיתוך הרי בידו לחתוך כדינא כל העור ולמה ס"ד שיעשו חלק רק בעור הפריעה אפשר לומר כן כיון דדינא הכא שא"צ לחתוך הפריעה, אבל לפמ"ש בס' רמ"ו דבעור הפריעה שחזר באמת א"א למול שנית א"א לפרש כלל דעת רש"י כנ"ל, א"כ אין למהר"ם שי"ק שום ראי' לזה והעיקר כמש"ל דמשום סכנתא הוא כשימשוך העור ויכסה העטרה שיגרום כאב וכדומה כמבואר מדברי המאירי, אמנם מהר"ם שי"ק כ' עוד הוכחה דבכה"ג צריך למול מה"ת מדלא נקטי בברייתא ובמשנה שבת קל"ז רק בבעל בשר משום מה"ע ולא קמ"ל רבותא טפי כשעור הפריעה או החיתוך חזר למעלה וכיסה העטרה יעוי"ש וזה דקדוק נכון, אבל לפי"ז אין לחלק כלל בין עור הפריעה לעור החיתוך, ויש לפרש בזה דברי הכ"מ פ"ב מה' מילה שכ' והא דאינו מעכב מה"ת היינו בבעל בשר אבל באינו בעל בשר בהדיא אמר ואינו אוכל בתרומה דמשמע מה"ת יעוי"ש והדבר פלא דהא מפורש להדי' ביבמות ע"ב דמשוך דאינו אוכל הוא רק מדבריהם, ולהנ"ל אפשר כוונתו דדווקא בעל בשר או משוך היינו שנמשך עור שלמטה וכיסה זה אינו אוכל מה"ת וראיתו מדלא ביארו חז"ל בזה כלל האיך הדין בחזר עור הערלה וכיסה העטרה וע"כ דזה מה"ת ומכ"מ עדיין צ"ע שכ' דמפורש להדי' דאינו אוכל בתרומה מה"ת והא אין הדבר מפורש ובפרט די"ל דמשוך היינו ג"כ באופן זה שנמשך עור הערלה או הפריעה למעלה ואפ"ה הוי רק מדרבנן ועכ"ז דקדוק הנ"ל שחז"ל לא דיברו בפירוש מענין זה דנמשך הערלה למעלה הוא דקדוק גדול, לכן אם בבירור חזר עור הערלה כגון שחתך רק מקצתו וע"י הפריעה הוחזר למעלה ואח"כ חזר וחיפה וכן אם עור הפריעה חזר בכה"ג צל"ע ויש לשאול לרופאים אם באפשר למול שנית בלי סכנה יש לעשות כן, אבל כשאין הדבר ברור שכן ואולי החיפוי הוא עור האבר ולא עור הערלה ובשעה שנימול הי' כהוגן ועכשיו ע"י קישוי מקצת עטרה מגילה א"צ למול שנית רק להחזירו ביד אם אפשר, וע' בתשו' מהר"ם שי"ק ס' רמ"ה הנ"ל דדוקא בחזר כל עור הערלה או הפריעה יש למול שנית אבל אם עור הערלה או

הפריעה נשאר למטה דהיינו קצוות של העור נשארו למטה רק מחמת שעי"ז יש הרבה עור למטה וכסה העטרה בכה"ג הוי כקטן המסורבל בבשר יעוי"ש וצ"ע להבין חילוקו ואין הזמן גרמא להאריך: סי':

כ"א:

לכבוד ידידי הרב הגאון וכו' מו"ה שלום יוסף פייגענבוים נ"י אבד"ק לאלקאטש ע"ד שאלתו בדו"ד הבא לפניו בקבלן א' שקיבל עליו לבנות חנות אחד מבעלי החנות שהי' לשריפת אש, בעסקו במלאכתו לפנות ערימת עפר ולכונן יסוד בנין החומה חפר שם באדמת החנות החריבה כדי לבנות בתוכה וגם ע"ג תחתיים ושניים ולא הספיק לבנות את כותלי החפירה עד שנפלה חנות השכן שאצלה מהחפירה והשכן תובע מהקבלן דמי היזק חנותו וגם הסחורה שנפסדה ע"י נפילת החנות- וא' מהדיינים רצה לדמותו להא דח"מ סי' תט"ז מתשו' רשב"א והובא בהג"ה שם דאם חפר בכותל וגרם להפילו חייב דהו"ל חציו ממש, וכת"ה כתב דבח"מ סי' קנ"ה סעי' כ"ג דסמך בא' מאלו שהי' לו להרחיק וגרם היזק לחבירו דיש מחייבין ויש פוטרין דהוי גרמא בנזיקין יעוי"ש, ומשמע דאף בהיזק דסמך בורו לכותל חבירו תוך ג"ט דמבואר שם בסעי' י' נמי ליש פוטרים פטור וכ"מ בטור שם דבכל נזיקין פטרי וע"כ הא דס' תט"ז שאני שחפר בכותל חבירו או תחת כותל חבירו זה הוי מזיק ממש אבל הכא חפר בדידי' אף שעי"ז נתקלקל חנות חבירו ליש פוטרין שם הוי גרמא בנזקין והממע"ה:

והנה בכותש הריפות ועי"ז מנדנד כותל חבירו והזיק בשעת הנדנוד לכו"ע הוי חציו וצריך לשלם כמ"ש בנה"מ שם ס"ק י"ז אף שעושה בשלו כיון דההיזק באה בשעת ההכאה ומחמת ההכאה הוי מעשה ממש וא"כ בנ"ד יש להבחין עפ"י בקיאים אם לא חפר תחת חנות חבירו דבכה"ג הוי מזיק ממש כדין דחו"מ סי' תט"ז ואם לא נגע בשל חבירו נ"ל דל"מ ליש פוטרים דסעי' ל"ג וודאי פטור, אבל גם ליש מחייבין היינו כשלא הרחיק ג"ט כד"ת אבל הכא כשחפר תחת שלו הרי לא עשה איסור כלל ולכו"ע פטור דרק באש מחייבין אף שהרחיק כשיעור כמ"ש נה"מ ס"ק הנ"ל, ואם אולי חפר שם הקבלן בחוזק מאד שמחמת ההכאות נתרועע חנות חבירו ועי"ז נפל אח"כ, נראה קצת דבכה"ג דמי להא דכותש הריפות אף שהנפילה הי' אח"כ וע' בסעי' ז' שם ברחיים דמשמע דאף שנפל אח"כ כיון שמחמת קול הרחיים נתנדנד, וע' נה"מ ס"ק י"ז דברחיים לכו"ע חייב כמו בכותש הריפות יעוי"ש, ומכ"מ י"ל דהיינו כשבשעת הנדנוד נפל אף דבסעי' ז' משמע דחייב אף אם נפל אח"כ וע' בתשו' הרא"ש ס' ק' שמשם מקור הדין אבל הרא"ש לשיטתו דמחייב בכל הרחקת נזיקין בהיזק שנעשה עי"ז אבל לדידן דהיינו ליש פוטרין

בעינן שיהא ההיזק בשעת מעשה או כשעושה מעשה בשל חבירו בזה אף שההיזק נעשה אח"כ כדין דס' תט"ז, ובלא"ה בנ"ד כבד הדבר להבחין ולומר שע"י הכאה יתירה בחפירה נתנדנד החנות בשעת החפירה ע"כ יפה כתב כת"ר דאין להוציא מיד המוחזק: וכת"ר כתב עוד טעם לפטור בנ"ד עפי"ד רשב"א ושט"מ שהבאתי במ"פ לחו"מ סי' ת"י שהביאו דברי ירושלמי ב"ק פ"ק כתיב בבור והמת יהי' לו תני ר"י יצאו קרקעות שאינם מטלטלין והקשה רשב"א הא א"א כלל נזקי בור בקרקע ולמה הוצרך למעטו ואולי מחמת הבור נפל כותל חבירו וצ"ע עכ"ל, וא"כ אם מחמת חפירה נפלה כותל חבירו פטור על היזק הכותל וה"נ בנ"ד על היזק החנות, ובמ"פ שם הערותי מהא דס' קנ"ה סעי' ל"ג דיש מחייבין בכל הני היזיקות והיינו נמי אם חפר בור סמוך לכותל חבירו, ובהא דס' תט"ז בהג"ה הנ"ל בשם רשב"א י"ל דשם הוי חציו ממש ול"ד לבור כלל אך מהא דס' קנ"ה סעי' ל"ג דיש מחייבין מוכח דלא קיי"ל כירושלמי הנ"ל ואף ליש פוטרין דהיינו משום גרמא ולא משום קרקע, ובגוף דברי ירושלמי יש לתמוה למ"ל קרא לפטור נזק קרקע מבור תיפוק לי' דכל מידי דניזק ע"י בור פטור לבד מאדם ובהמה דפטור כלים בבור לאו דדוקא דה"ה תבואה וכל מילי דרק בבע"ח חייב בבור כמבואר בתוס' ב"ק י' ד"ה שייר טמון והבאתיו במ"פ שם, ואולי ר"י בירושלמי סובר כר"י דחייב על נזקי כלים בבור ולדידי' קרא למעט קרקע דמטלטלין חייב ולפי"ז לדידן דקיי"ל נזקי כלים בבור פטור ל"ל כלל האי דרשא דר"י הנ"ל ולכך השמיטו הפוסקים דברי ירושלמי הנ"ל רק לר"י גופא דממעט קרקע קשיא לי' לרשב"א דלא משכח"ל וע"ז חידש דמיירי בחפר בור ועי"ז נפל כותל חבירו וסיים בצ"ע שהדבר חידוש גדול כי באמת בחפר בור ונפל עי"ז כותל חבירו אין חיובו מחמת בור כלל דא"כ לדידן גם על כלים ליפטר בכה"ג, רק לר"י ע"כ מוכרח לומר כן אבל לדידן אין לחדש כלל דבר זה כי אין לנו לימוד מיוחד על קרקע רק כל מילי פטור בבור לבד מבע"ח ואין לנו טעם לחדש דנפל כותלו ע"י בורו הוי נזקי בור וע' בתוס' ב"ק י' ד"ה ליחכה נרו שכתבו בשם רש"י דבבור ל"ש היזק קרקע, והיינו דשם קאי לר"י דמחייב על נזקי כלים בבור רק בקרקע ל"ש היזק בור כי אין הקרקע נופל לבור, אבל לדידן דאמרינן דעל נזקי כלים בבור פטור אף אם יצוייר נזקי קרקע בבור הי' פטור דלא עדיף מכלים דאין בור חייב נזקי קרקע רק בנזקי בע"ח וז"ב: ובגוף בבור הי' אפשר לתרץ עפי"ד הרא"ש קו' רשב"א דהאיך יתכן ז"ל פ"ק דב"ק סי' א' דכותל ואילן שנפלו לרה"ר והזיקו בשעת נפילה נסתפקו בתוס' אם יש לו דין אש או דין בור ונראה דיש להם דין בור ול"ד לאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצוי' והזיקו דרך הילוכן דהנך נעשו בור ע"י כח אחרים יעוי"ש וכן מבואר להדי' בחו"מ

סי' תט"ז דכותל ואילן שנפלו ברה"ר לאחר התראה והזיקו בין בשעת נפילה בין אח"כ חייב משום בור, וא"כ פטור על הכלים לדידן, ולר"י בירושלמי הנ"ל דמחייב על כלים ופוטר בקרקע בכה"ג מיירי שנפל כותלו על כותל חבירו והפילו פטור מגזה"כ דהמת יהי' לו למעוטי קרקע ול"ק דהאיך משכח"ל נזקי קרקע בבור דבכה"ג שפיר משכח"ל כיון דבשעת נפילה נמי הוי בור ובשעת נפילה הזיק כותל חבירו ומכ"מ מדברי רש"י ב"ק דף י' הנ"ל נראה דלא משכח"ל כלל היזק בור בקרקע אבל עכ"פ סוגיית ירושלמי יש ליישב כצ"ל דמשכח"ל בכותל ואילן שנפלו ובשעת נפילה הזיקו לכותל חבירו ובזה מובן דברי תשו' הרא"ש כלל פ"ז הובא בחו"מ סי' ש"ז בא' שהחזיק חטים באוצר חבירו והכבידו על הכותל ונתקלקלה ונפלה כותל העלי' ועליות אחרות שהי' סמוכות על עלי' וחייבו הרא"ש לשלם דהוי גירי דילי' ול"ד כותל ואילן שנתנו התוס' דין בור לזה אף שהזיקו בשעת נפילה וכו' אבל האי ממונא הוא ודמי לדליל וכו' יעוי"ש ובנה"מ סי' ש"ז תמה עליו דהא בכותל ואילן נמי חייב אחר שהתרו בו ונדחק והדבר פשוט דכוונת הרא"ש דחייבו לשלם היזק כותל העלי' שנפל וכן כל העליות הסמוכים עלי', ובכה"ג לשיטת תוס' אף שהזיקו בשעת נפילה היינו החיטה שהזיקה והכבידה על הכותל כיון דמתחלתה לא היתה עומדת להכביד ואח"כ הכבידה ונפלה הכותל עי"ז הוי החיטה כמו בור ובור פטור על הכלים ומכ"ש על נזקי קרקע והרא"ש מחלק דע"י הנחת חטים דרך הכותל ליפול והוי מזיק ממש וכמ"ש בנה"מ דבאמת אפילו בלא אתרו בו חייב מטעם מזיק וז"ב ועובדא דתשו' הרא"ש ר"ד לנ"ד דהרי שם כשהכבידו החטין על הכותל הרי עשה מעשה בשל חבירו ממש ודמי להא דס' תט"ז וכנ"ל- וכבר כתבתי מה שנ"ל לדינא: ב) וע"ד אשר פיקפק כת"ר ע"ד השבו"י סי' כ"ו הובא בבה"ט דמותר לרשום בסכין אותיות על בשר ביו"ט:

מדברי הרוקח ס' ר"פ שכ' לאסור לחקוק בעץ שחקוק בו מצה או עוף לסימן דלענין שבת הוי חקיקה ככתיבה יעוי"ש, והנה מהא דעושין סרקין המצויירין בפסח והיינו צורת דגים ועופות כמ"ש המ"מ וא"כ ה"ה חקיקה דשרי אבל י"ל דעושין סרקין בחוה"מ פסח או לפני הפסח ובאלו הי' יוצאין לולא חשש חימוץ אבל לעשות ביו"ט ציורים אסור וגרע מרושם בסכין על בשר דשרי, ובדגמ"ר ס' ש"מ מביא ראי' לענין עוגות שיש בהם צורות דמותר לאכלן ואין בזה משום מוחק כיון דהם מגוף העוגות, כמ"ש מג"א שם בשם הר"ש מהא דיוצאין בסריקין בפסח והיינו בליל יו"ט והא אסור לאוכלן משום מחיקה וע"כ דשרי ואעפי"כ לענין עשיית צורות באוכלין ביו"ט ע"י חקיקה י"ל דאסור דחמיר ממחיקה ומצאתי במהרי"ל והביאו א"ר או"ח סי' ת"ק דאסור לכתוב על הבשר

יעוי"ש ובוודאי כוונתו כהרוקח ע"י חקיקה בעץ שרשו בו אותיות או צורות ואעפי"כ י"ל דלרשום בסכין אותיות בבשר קיל טפי דלאו כי אורחי' הוא ושאני חקיקה בעץ העשוי לכך ובע"נ יחמיר לעצמו כמ"ש כת"ר:

סימן ככ

לכבוד הה"ג המובהק מו"ה חיים צוקער אבד"ק האלאס:

ע"ד השאלה אי מותר לו לישראל לקנות לו עגלה הנקרא (טאטענוואגען) להוליך בו מת עכו"ם לבה"ק ולהשתכר בו, וכת"ה האריך בזה בענין מת עכו"ם אי אסור בהנאה והביא מדברי הח"ס או"ח סי' קכ"ח שהביא תשו' חוו"ד לרעק"א ז"ל במה שלוקחין שכר בעד קבורת מת והוי משתכר באיסוה"נ, דהוי כמו שכרו לשבור ביי"נ דלמעוטי תפלה ש"ד כדאי' בע"א ס"ד וא"כ ה"ה במת עכו"ם די"ל כן:

א והנה בגוף דברי החוו"ד יש לפקפק דיתכן דלמעוטי תפלה היינו דבר עבירה כמ"ש הערוך והובא בבאה"ג סו"ס קל"ג וזה שייך רק ביי"נ דבא בעבירה וכן בכלאים דאמרינן כן בע"א שם. אבל מת אף דאסור בהנאה מכ"מ אינו עבירה, אבל פשטות הגמרא דלמעוטי תפלה הוא בכל איסוה"כ וכ"נ קצת מלשון הב"י יו"ד סוס"י קל"ג וז"ל כל למעוטי תפלה ש"ד כלומר דלא מיתסר רוצה בקיומו אלא כשהוא רוצה בקיומו כדי להשיב לבעליו או עד שימכור אבל רוצה הוא בקיומו עד שיאבדנו בידו ל"ה רוצה בקיומו יעוי"ש, הרי דלא קאתי עלה כלל מטעם עבירה רק רוצה בקיומו כדי לאבדו אינו בכלל רוצה בקיומו, אבל יש לדקדק קצת מלשון הב"י דדווקא כשהוא בעצמו מאבדו בידו אבל להוליך על עגלה והקבורה יהי' ע"י אחרים י"ל דאסור ובזה יש להצדיק דברי מהר"ם שי"ק יו"ד סי' שמ"ג שחתר למצוא היתר על מה שלוקחין שכר שימור של מת, והרי פשוט דשרי לפי דברי חת"ס הנ"ל בשם חוו"ד משום למעוטי בתפלה ולהנ"ל שכר שימור והוא לא יקברנו כ"ד כלל להא דלמעוטי בתפלה כדברי הב"י ז"ל בזה:

ב והנה הגאון חת"ס שם כתב דכל עיקר קו' רעק"א ז"ל הוא רק משום רוצה בקיומו דכיון דהממהר לקבור מתו ה"ז משובח א"כ מצו' למהר לקוברו ולכך יאסר השכר משום רוצה בקיומו, ודעת החת"ס ז"ל דל"ש רוצה בקיומו במת דזה שציותה תורה לקברו אינו משום איסוה"נ שלו רק משום בזיונא או כפרה וליכא בי' איסור רוצה בקיומו ופשיטא דשכרו מותר יעוי"ש ולפי"ז במת נכרי אף לפי קו' רעק"א ז"ל ואף בגוונא דל"ש למעוטי תפלה שרי דהא לא אשכחן כלל מצו' במת עכו"ם לקברו וא"כ ל"ש בי' איסור רוצה בקיומו אף לפי דעת רעק"א ז"ל אבל גוף דברי החת"ס צ"ע דנהי דאיסור רוצה בקיומו ל"ש במת לפי סברתו אף במת ישראל אכתי קו' רעק"א ז"ל במקומה עומדת דליתסר משום

משתכר באיה"נ דאסור בכל האיסורים אף היכא דל"ש רוצה בקיומו כלל, ובחת"ס שם כתב דשכר שימור של איסוה"נ כל דליכא בי' משום רוצה בקיומו שרי ואיני יודע טעמו ובתשו' רשב"א הובא בב"י או"ח סי' ת"מ מבואר להדי' דיושב ומשמר חמצו של נכרי בשכר אסור דאע"ג דבדיעבד שכרו מותר דדווקא ביי"נ קנסו אבל לכתחלה אסור יעוי"ש הרי דלא קאתי ע"ז כלל משום רוצה בקיומו רק משום משתכר באיסוה"נ וכ"מ בש"ג ר"פ השוכר דלהיות סרסור ביי"נ אסור משום דהוי איסוה"נ בין בשכר בין בחנם ועוד משום רוצה בקיומו יעוי"ש ומוכח דגם בלעדי רוצה בקיומו אסור משום משתכר באיסוה"נ:

ג והנה מ"ש דבחנם נמי אסור היינו דמחזיק לו הנכרי טובה דהוי כמו שכרי וכמ"ש תוס' פסחים דף כ"ב ד"ה מנין שלא יושיט דאם אבמה"ח הי' אסובה"נ הי' אסור להושיט אבמה"ח לנכרי אף שהוא של נכרי משום דהנכרי מחזיק לו טובה והוי כשכר ובאבמ"ה אף אם הו"א דאסור בהנאה אבל רוצה בקיומו וודאי ל"ש בי' דל"ד כלל לייי"נ ואפ"ה אסור להשתכר באיסוה"נ וכ"מ בתוס' ע"א ס"ג ע"ב ד"ה אין עוזרין שכתבו שם דלא מיירי בכה"כ דאסובה"נ דא"כ כי מוקי לה כרבנן ופריך מאי איריא לעקור אף לקיים נמי שרי והלא משתכר באיסוה"נ הוא יעוי"ש, והרי אם נימא דלקיים שרי שוב ליכא בכלאים משום רוצה בקיומו ואפ"ה בשכר אסור משום משתכר באיסוה"ב, וע' פר"ח או"ח סי' ת"נ כתב דבחמץ של נכרי ל"ש רוצה בקיומו ואפ"ה אסור יושב ומשמר משום משתכר באיה"נ ובאמת פשטות לשון הגמרא בע"א ס"ג שכרו לשבור ביי"נ מאי מי אמרינן כיון דרוצה בקיומו אסור, א"ד למעוטי תפלה ש"ד יעוי"ש משמע דשואל רק משום רוצה בקיומו ולא משום משתכר באיה"נ ובחידושי חת"ס לע"א כתב שם דקמבע"ל נמי משום משתכר באיה"נ וזה דלא כדברי' באו"ח הנ"ל, ועכ"פ מדברי התוס' וש"ג ורשב"א הנ"ל מוכח דכל שכר של איה"נ אף יושב ומשמר או שכר פעולה אסיר אף באיה"נ דל"ש בהו כלל רוצה בקיומו אכן יש לתמוה מהא דבית גרמו הי' בקיאים במעשה אפי' לחה"פ והי' לוקחין שכר ע"ז כדאי' ביומא דף ל"ח והרי לחה"פ הי' אסובה"נ בשעת אפי' אף קודם שנתקדש בתנור דעכ"פ קבה"ב הוי והי' אסורין לכל אדם עד שהוקטרו הבזיכין והאיך לקחו הם שכר על האפי' וגם מבית אבטינס שהי' עושין הקטורת ולוקחין שכר ע"ז כמבואר ביומא שם יש לתמוה דהא עשיית הקטורת הי' לאחר שכבר הוקדשו כדאי' בכריתות ו' כל מעשי' לא יהי' אלא בקודש, וכן יש להוכיח מכל אומנים שעושין מלאכה בקודש האיך לקחו שכרן הא משתכר באיה"נ ואף דבונין בחול ואח"כ מקדישין כדאי' במעילה י"ד התם מטעם שלא הי' יכול לפרוע שכר האומנים דאין הקדש מתחלל על המלאכה כמ"ש תוס' שם ד"ה בונין, והכו"ל דאפילו מעות חולין אי אפשר לפרוע

לאומנין אם אם הי' מקדישין מקודם דמשתכר באיה"נ דעכ"פ לכתחלה אסור, ולפי מסקנת הגמרא שם טעמא דבונין בחול משום דלא ליתי' למזגא עלי' ובעצים דיומא באמת מקדישין ואח"כ בונין וא"כ האיך לקחו האומנים שכר והא משתכרים באיסוה"נ, וכן מהא דסוכה נ"ו דמשמר הנכנס נוטל שבע חלות בשכר הגפת דלתות והא משתכר באיה"נ דהדלתות איסה"נ נינהו ושייך בהו מעילה וע' בפסחים כ"ו בהא דריב"ז ישב ודרש בצלה של היכל דמוכח דמועלין משום דהוי תלוש ולבסוף חיברו, ואפילו במחובר ממש נהי דמעילה ליכא אבל אסובה"נ מה"ת כמ"ש בתשו' רשב"א והאיך לקחו שכר ומכל הני הוכחות מוכח דבמידי דמצו' ליכא כלל משום משתכר באיה"נ ולכך בשכרו לשבור עמו יי"נ כיון דמצו' הוא לשברו ל"ש משתכר באיה"נ רק דס"ד דש"ס דבייי"נ כיון דרוצה בקיומו אסור גם בכה"ג אסור ופשוט לי דכל למעוטי תפלה שרי אבל מטעם משתכר באיסוה"נ ל"ש כלל כל שנוטל שכר בעד מצו' שצריכין לעשות כן' והרי כתיב בלוים שכר היא לכם חלף עבודתכם באה"מ והרי העבודה הוא המשא שנשאו כלי הקודש והשמירה וכל הנ"ל אסובה"נ מטעם הקדש, ואפ"ה נותנין להם שכר בעד זה וע"כ דמשום מצו' שרי רק בייי"נ וכלאים דיש בהם איסור רוצה בקיומו בזה מספ"ל לש"ס ופשיט לי' דמותר גם בזה למעוטי תפלה, ובהיות כן יש לקיים דברי החת"ס ז"ל דשכר קבורת מת א"צ כלל לבוא לטעם דלמעוט תפלה רק משום רוצה בקיומו וזה ל"ש כלל במת דכל קבורתו רק משום בזיונא או כפרה ולא משום חומר איסוה"נ שבו, ומשום משתכר באיה"נ ל"ש כלל במצו' אבל מדברי החת"ס ז"ל נראה דאף במידי דלאו מצו' ל"ש בזה דין משתכר באיה"נ:

ד ואולי סברתו דמשתכר באיה"נ ל"ש רק היכא שמקבל שכר בעד זה לתקן דבר האסובה"נ או להיות סרסור בין נכרים לקנות י"נ שהתשלומין הם בעד ההנאה שיש לקונה מזה היין וכן באבמה"ח לנכרי יהנה מזה שאסובה"נ ומקבל שכר או החזקת טובה למושיט, אבל הכא בקבורת המת או שימור המת שאין המשלם כהנה מזה כלל וכן בשמירת חדש לעומר שאין שם הנאה ונשלם רק שיביאו אותו לעומר ל"ש משתכר באיה"נ וזה סברא נכוחה:

ה ומיושב כל הני קושיות שהערותי לעיל מהא דאנשי בית גרמו ועוד אבל אין הכרח לזה די"ל דמשום מצו' שרי, ונ"מ בנידון שאלתו לענין מת נכרי להוליך אותו דלפי סברת החת"ס יהי' מותר לקבל שכר כיון דאין התשלומין בשביל הנאה גופנית שיהי' למשלם אבל לפי סברא הנ"ל מטעם מצו' ובמת נכרי דליכא מצו' שוב י"ל דאסור משום משתכר באיה"נ ובחי' לע"א דף ס"ב הארכתי בדין שכר פעולה באיה"נ אי אסור מה"ת או רק

מדרבנן שמתוס' פסחים כ"ב ד"ה מנין שלא יושיט נראה דאסור מה"ת דאל"כ מה פריך ותפו"ר דאסובה"ב הא לפ"ע מה"ת ואיסוה"נ דהושטה רק דרבנן, אבל מדברי תוס' בע"א בר"פ וגם מדברי התו"ח שם נראה דמשתכר באיה"נ רק דרבנן, וא"כ במת נכרי הוי ס"ס להתירא בדאורייתא דילמא מת נכרי מותר בהנאה, ואת"ל דאסור שמא משתכר באיה"נ מותר מה"ת אף דאסור מדרבנן לכו"ע שוב בדרבנן סגי בספק אחד כדאי' ביו"ד ס' ס"ו לענין דם בצים כה"ג:

ואף דאין עושין ס"ס וסד"ר לכתחלה אבל בזה יש לדון בכמה צדדו קולא כמ"ש בספרי אמרי יושר ח"א סי' קט"ו עיי"ש:

ו ויש להביא ראי' להיתר מהא דקוברין מת נכרים עם מתי ישראל וע' בב"י יו"ד סי' שס"ז שכ' דלאו דווקא עם מתי ישראל רק אפילו בפ"ע ומשתדלין בקבורתן, ונהי דנימא דשם בחנם מיירי ולא בשכר הא אכתי איכא בזה משום החזקת טובה שקרובי המת הנכרי יחזיקו טובה לישראל והוי משתכר באיה"נ כמ"ש תוס' פסחים כ"ב דאין לומר דגם זה התירו מפני דרכי שלום דהרי איסור דאורייתא לא התירו אפילו משום איבה וכ"ש מפני ד"ש כמ"ש תוס' ע"א כ"ו ד"ה סבר ר"י וע"כ דליכא בזה משום משתכר באיה"נ כסברת החת"ס ז"ל, ובודאי לכתחלה יש למנוע מזה דהא כל עיקר ההיתר שקוברין הוא מפני ד"ש ובגוונא דליכא ד"ש אסור ואין לישראל להתעסק בזה ומכ"ש לעשות בזה עסק לכתחלה אבל למנוע מזה בחזקת היד יוכל להיות משום איבה וחשש דאורייתא ליכא כמ"ש:

ז וע"ד אשר העיר כת"ר לפי שיטת הפוסקים ביו"ד סי' קכ"ב דטבילת כלים צריך הגעלה מקודם בכדי שלא יהי' טובל ושרץ בידו ובדגמ"ר שם כתב דבכלי שאב"י לכו"ע שרי ובי"ש השיג עליו דהא באמת הבליעה גופא אף שנפגמה אסורה דהא עדיין לא נפסל מאכילת אדם רק כיון דטעם פגום הוא בטל ברוב ול"א בזה טועכ"ק אבל אכתי הבליעה גופא שרץ הוא, וא"כ מה מוכיח הש"ס דטכע"ק אסור מגיעולי מדין הא נהי דטעכ"ק לאו דאו' היינו דהטעם בטל ברוב כמ"ש ריטב"א אבל הטעם גופא בוודאי אסור וא"כ י"ל דלכך הצריכה תורה להגעיל בכדי שיוכל לטבול כל הכלים הנה זה לא כביר ראיתי הערה זו בספר כדמ"ח אב"ל על או"ח להגה"ק מסכטשוב ז"ל, ולי נראה פשוט כיון דכתיב כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש ופירש רש"י שם דבר שדרכו באור ילבן ודבר שתשמישו בחמין יכשיר בהגעלה יעוי"ש ובזה כולל כל הכלים שבעולם אף כלי עץ וכדומה והיינו דכתיב כל דבר אע"פ שאינה מתכת רק דלענין טבילה לא הצריכה

תורה רק במתכות א"כ ע"כ דטעכ"ק מה"ת דאל"כ כלי עץ וכדומה למה הצריכה התורה להגעיל הרי הם א"צ טבילה וז"ב:

סימן כג

לכבוד הרב וכו' מו"ה חיים יעקב אביגדור לינדענבורג נ"י:

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו שא' נתן לו כח הרשאה לפני הפסח למכור חמצו ורו"מ מכר בשטר מכירה כוללת כל החמוצים שיש לאנשים המרשים אותו באיזה מקום שהוא ותוה"פ בא לאיש המרשה הנ"ל חמץ ע"י הב"ד גרופין ולעקיך אשר לא ידע מזה כלל ושאלתו אם החמץ הנ"ל מותר:

והנה בודאי לא קיבל האיש הנ"ל את החמץ מהדואר עד אחר הפסח דאם קיבלו בתוה"פ הרי זכה בו בפסח ומה יועיל המכירה למפרע והנה לא פירש בשאלתו ממי נשלח לו החמץ והנה אם נשלח לו מנכרי ודאי דהחמץ מותר אף בלי שום מכירה כיון דעדיין לא זכה בו הישראל דהרי הדואר לא זכה בשבילו דאין זכי' ושליחות ע"י נכרי אך אם החמץ נשלח מישראל בזה יש לדון דהרי מסתמא הישראל הנ"ל לא מכרו כי סבור הי' שיגיע לישראל הנשלח לו קודם הפסח וימכרנו ואין לסמוך כלל לומר שמסתמא מכרו השולח כדמוכח באו"ח סי' תמ"ג במפקיד אצל חבירו דנפקד צריך למכרו ואין לסמוך ע"ז שהמפקיד מכרו. והנה אם הי' כ"ת כותב בפירוש שמוכר החמוצים אשר נשלחו לאנשים המרשים אותו שהם על הדרך או בדואר ודאי דמהני אף דלא זכו עדיין בחמץ זה מכ"מ הרי גם חמץ של ישראל אחר יכולין למכור מטעם זכי' כמו בסי' תמ"ג דנפקד מוכר חמץ של המפקיד, ומבואר להדיא במג"א סי' תל"ו ס"ק י"א דאם א' הניח חמץ והלך לו יוכל אחר למוכרו מטעם זכי' אף שאיננו נפקד, ובתשו' אבני נזר לאו"ח סי' של"ו וסי' שמ"ז החמיר דדוקא נפקד יכול למכור ולא איש אחר גם בתשו' תשורת ש"י סי' תמ"ג נסתפק בזה ולא העלה דבר ברור, ובמח"כ הגאונים הנ"ל אשתמיט מהם דברי המג"א הנ"ל ומכ"ש בנ"ד כיון דהחמץ נשלח לו אף שלא זכה בו יכול למוכרו כמו נפקד אבל כ"ז אם הי' כ"ת מתנה כן בפירוש עם הקונה אבל אם כתב או אמר סתם להקונה שמוכר לו כל חמץ שיש לאנשים הנ"ל צ"ע אם מהני דהא באמת אין החמץ עדיין שלו דהדואר לא זכה לו דאין שליחות לנכרי וא"כ אינו בכלל חמצו ורו"מ מכר חמצם שיש להם באיזה מקום שהוא וזה אינו חמצם. ואולי יש לדון כיון דבאמת הי' בידו למכור רק משום דלשון חמצם היינו חמץ אשר להם וזה אינו שלהם עפ"י ד"ת. אבל עכ"פ בלשון ב"א מיקרי זה חמץ שלו כיון דנשלח לו ורשות בידו ליקחו ובשטרות אזלינן בתר לשון בני אדם ושפיר נכלל בכלל חמצם. וגם יש לומר אם כתוב בשטר חמצם יש לומר דאינו חמצם

אבל בכתב חמץ אשר להם באיזה מקום יתכן דאשר להם היינו הנשלח להם ועבורם והלב מהסס לסמוך ע"ז לחוד להתיר החמץ באכילה. כיון שמעולם לא נקנה החמץ כלל לזה שנשלח לו כי הדואר לא זכו לו דאין שליחות וזכי' לנכרי דהיינו בעל הדואר לזכות למי שנשלח לו ומ"ש רו"מ דלעקיך הוי חמץ נוקשה מי פירות עם מים. הנה גם בחמץ נוקשה עכ"פ אסור באכילה כמבואר בח"י סי' תמ"ח וש"ע הרב שם וגם הרי במקו"ח סי' תס"ב הכריח בראיות דלמאן דסובר מ"פ עם מים הוי חמץ נוקשה ע"כ סובר נוקשה דאו' וממילא אסור לאחה"פ אף בהנאה ומ"ש רו"מ שלעקיך אפשר דליכא מים כלל רק מ"פ לחודא והוי ספק חמץ שעעה"פ הנה בזמננו רחוק הדבר שיעשו לעקיך בלתי מים כי דבש וצוקר ובצים הכל ביוקר גדול וכיון דשכוח יותר להיתר מלאיסור אינו בכלל ספק והדבר תלוי לפי ראות עיני המורה מאיזה מקום נשלח אם דרך לאפות שם גם בשנים הללו בלי מים אז יש מקום להקל. והגרופין כפי שחקר כ"ת שהגרופיו מרחיים הגדולים בזמנינו לא בא עליהם מים רק אותן שמרחיים קטנים. והדבר ספק מאין הם הגרופין יש להתירם אף באכילה אם יש בזה ה"מ בצירוף קצת היתר ע"י המכירה, והלעקיך תלוי כפי ראות עיני המורה אם יוכל לחשוב לספק דהוי בלי מים ואם אולי הלעקיך והגרופין קנה הישראל מזה שנשלא לו עכ"פ ע"י קנין כסף ודראן בזה ודאי יש לסמוך על המכירה, וכ"ז אם כתב כ"ת מקח קצוב או עפ"י שומת בקיאים הכל אשר מכר לו דאל"כ אף אם הי' חמץ שלהם, בלי פיסוק דמים או בלי שומא אינו מועיל כלום כמבואר סי' תמ"ח ובמכתב רו"מ כתב וא"ל משום דבעל הבי דואר לא כיון לזכות ל"ק ול"מ למכרו מכ"מ היכא דאיכא דעת אחרת מקנה ליב כונה לזכות וזה ליתא כלל דאפילו אם מכוין בעל הבי דואר לזכות עבור הנשלח לו הרי אין זכי' לנכרי ומרוב טרדותי הקצרתי: סי' כ"ד:

בדבר העגונה אשר בעלה הי' במלחמה ועפ"י גב"ע שהוגבה בפני הגאבד"ק זאלקאווא נ"י ונשלח לי הגב"ע העידו שני עדים שעוד בשנת תרע"ה בעת המלחמה עם רוסיא אנשי חיל שלנו כתתו את הגשר שעל נהר לוצק ועפ"י עדותם ראו שהר' סענדער הנ"ל נפל לנהר ושהו עלי' שעה אחת ולא עלה והאשה ילדה ורדופה להנשא ודופקת על פתחי למצוא לה מזור ותרופה: א):

והנה מחשש איסור תורה נראה ודאי דיצתה ע"י עדים הנ"ל כפי הגב"ע אשר לפני הן בעדות הר' בעריל הן בעדות הרי לוי יצחק ווייצנער נ"י שגם שניהם העידו שעכ"פ ערך שעה הביטו וראו שלא עלה הנ"ל ולא שום א' מהנופלים לנהר אז מהגשר הנ"ל, דאף דלדעת רמב"ן וטוש"ע גם במים שאל"ס בעינן שהה עלי' עד כדי שת"נ ודעת הריב"ש דשהה עלי' היינו ג' שעות: אבל בפ"ת ס"ק קל"ד הביא בס' מראה"צ דכיון דלכמה

פוסקים במשאל"ס מה"ת ל"ב שהה עלי' כלל עכ"פ יש לסמוך דסגי בשעה אחת ובתשו' חת"ס סי' צ"ב הובא בפ"ת שם מקיל יותר מזה דסגי ברבע שעה במי נהר העצומים ומבלבלים יעו"ש, גם בתשו' ברכת יוסף אה"ע סי' ל' הביא מריטב"א יבמות קכ"א ד"ה מאי מעשה נסים שכתב להדיא דבשעה א' במים אי אפשר לחיות יעו"ש. והנה העד לוי יצחק הנ"ל העיד להדיא שהביט גם ימין ושמאל לאורך הנהר אבל גם העד ה' בעריל שאמר סתם עד מקום שעינו שולטת ראה כי לא עלה לא הנ"ל ולא שום א' מהמים הוי ג"כ כמו הביט בד' רוחותי' ועוד דלפי עדותו הי' רחוק מאתו רק ערך חמשה ועשרים עד שלשים שריו היינו ששם ראהו שנפל למים וכיון דעכ"פ לשם הביט וראה משך שעה שלא עלה כפי עדותו הרי בזה נפיק מחשש דאורייתא וכמ"ש בס' קהלת יעקב הובא בפ"ת ס"ק קמ"ה דכל שהביט למקום שנפל ושהה עלי' סגי מה"ת:

ב) וכיון דנפיק מחשש דאורייתא ובאין לדין משאל"ס כבר כתב בתשו' מהר"ם פדוואה ס' כ"ו דרבנן קמאי בקשו עלילות להקל במשאל"ס רק שימצאו קצת ראיות לעליליתם וחובה עלינו לצאת בעקבות הראשונים ז"ל. והנה הנפילה מהגשר הי' ע"י דיכאמיט ובפתאום נפלו כל האנשים אשר הי' שם לנהר והגשר הי' גבוה ג' או ד' מעטער מהנהר דהיינו מפני המים כפי העדאת העדים. ויש בזה צד להקל כי ע"י הנפילה נתרסק דהרי נפילה הוי' טריפה וכיון שעברו יב"ח מותרת כמ"ש בפ"ת ס"ק קל"ג שהורו גדולים בכה"ג להקל כשנפל עלי' קורה ועי"ז נפל למים אף בפחות מי"ט יעו"ש, וגם ראיתי בתשו' עין יצחק סי' כ"א כתב ג"כ להתיר משום דנפילה הוי טריפה ועכ"פ רוב אינם חיים מעל"ע מחמת ריסוק אברים ומשו"ה ל"מ שוב בדיקה בתוך מעל"ע כמ"ש הרא"ה ז"ל ונהי דמיעוט חיים מכ"מ בנפל למים שאל"ס הוי תרי רובי להתירא ובכה"ג לא גזרו במשאל"ס כמ"ש בתשו' בית יעקב ס' ט' לענין גוסס במים שאל"ס. ובפ"ת פיקפק ע"ד בי"ע מתוס' יבמות קכ"א ד"ה ולאו דמשמע דגם בתרי רובי להקל מחמירין בצורבא מרבנן שנפל למים שאל"ס דכתבו תוס' דרובייהו צ"מ אי סליק קלא אית להו ואפ"ה מחמירין, וכבר העיר בתשו' בית יעקב שם בעצמו בזה ליישבו גם בתשו' אדב"ע כתב להחזיק בידי בית עקב הנ"ל וכתב לחלק דצ"מ שאני דמקודם הי' הרוב דמשאל"ס ואחר זמן רב נתהוה רוב אחר וכיון דכבר נאסר תו ל"מ רוב השני אבל בגוסס שנפל למים שאל"ס תרוויהו רובי בהדי הדדי קאתי יעו"ש ויש לדון קצת בזה דנראה דכל גוסס אף בידי אדם יוכל לחיות עד שלשה ימים ונטבע במשאל"ס אם לא ניצול מת בג' שעות לכל השיטות ואין הרוב כאחד. ואלי יש לומר כיון דעכ"פ אי אפשר לה להנשא תוך שבעת ימי אבלה וגם תוך ג' חדשים אסורה עכ"פ מטעם הבחנה הו"ל כאילו לא דנו כלל ע"ז

עד בוא הזמן שאפשר לה להנשא ואז באו כאחד אבל בצורבא מרבנן דאם איתא דסליק קלא אית לי' יתכן דזה בזמן רב לאחר הטביעה וכבר היתה ראוי' להנשא ואפ"ה נאסרה ותו ל"מ הרוב השני. או אולי סובר האדב"ע דגוסס בידי אדם ע"י הרוב ימות תיכף במים ובאו כא' ממש. והנה לטעם הראשון שכתבתי גם לענין טריפות נפילה יש לדון דהוי תרי רובי בבת אחת דעפ"י הרוב מתרסק במעל"ע וזה עדיין בתוך ימי אבלה ובתוך ימי הבחנה ואין נ"מ לדון אז ואחר מעל"ע כבר יש רוב השני והוי כבאין כא' אבל לטעם השני דבגוסס מת תיכף במים עפ"י הרוב דהיינו עד ג' שעות לכל היותר או בשעה א' למהרי"ט א"כ לענין טריפה דיכול לחיות מעל"ע מחמת ריסוק וע"י הטביעה סגי בשיעור שהה כדי שת"נ א"כ אין הרובים בב"א ודמי לצאוו דאסור אף בתרי רובי. אמנם בתשו' עין יצחק הנ"ל גם הוא כתב לחלק בין באין בב"א או לא אך כתב דבלא נודע להאשה מהטביעה עד אחר מעל"ע הוי כבאין כא' כיון דעכשיו נודע הדבר ואז כבר הי' גם הרוב השני אבל בצ"מ אם איתא דסליק קלא אית לי' מיירו דנודע להאשה אחר הטביעה ורוב השני דקלא אית לי' הוא אחר זמן מרובה יעו"ש וא"כ בנ"ד דנודע עתה להאשה דהיינו אחר כמה שנים ובאו ב' הרובים כאחד שפיר יש להתיר כנ"ל: ג) אמנם בגוף דברי העין יצחק הנ"ל יש לדון כיון דעכ"פ העד או העדים שמעידים שנטבע ושהו עלי' הם ידעו תיכף דיש רוב ואפ"ה אינו מועיל מה בכך שלא נודע להאשה ולומר דמיירו בנכרים מסל"ת כיון שלהם אין נ"מ כלל לא חשוב נודע כעין שכ' קצה"ח סי' רצ"ב ס"ק ב' דלא נזכר כלל זה בדברי' וגם דוחק לומר דהעדים לא ידעו שיש לו אשה לכך הוי כלא ידעו. ובשו"ת ברכת יוסף אה"ע סי' כ' ראיתי שפיקפק גם בזה דלא ידעו שיש לו אשה כיון דרוב אנשים יש להם נשים הוי כנודע וכתב דאולי הוי רובא דתליא במעשה יעו"ש ובנ"ד גם שני העדים העידו שהכירו גם את אשתו לכאורה הוי ודאי כנודע, אבל בתשו' עין יצחק משמע דכ"ז שלא נודע להאשה הוי כלא נודע. ואפשר דתלוי בבעיא דירושלמי פ"ב דערלה הובא בפר"ח יו"ד ס' צ"ט ידיעת חבירו מאי שתתיר יעו"ש ועמ"ש בזה בספרי מנחת פתים יו"ד סי' ק"י ובתשו' אמרי יושר ח"א סי' קכ"ט. ונראה לומר דהא דידיעת אחר פועל היינו דוקא לענין דבר שנתערב וכדומה חפץ שאיננו בעל בחירה אבל הכא כיון דעיקר הנ"מ הוא לאשה שהיא בעלת בחירה ודעת אין ידיעת אחר פועל כלום וכעין זה מחלק הבית מאיר אה"ע סי' ל"ה בהא דכ' רמב"ן הובא בר"ן גיטין ס"ד דאין לדון חזקת פנוי' על הקרובות שאינם לפנינו ובכ"ד אשכחן דין חזקה אף בדבר שאין דנין עלי' כלל משום דבעלי בחירה שאני יעו"ש ולפי הצד הראשון שכתבתי לעיל דבתוך שבעה

כיון דאסורה להנשא אין נ"מ לדין אז והוי כלא נודע הנה צד היתר זה שייך גם בהא דתשו' עין יצחק הנ"ל וגם בנ"ד:

ד :

וראיתי בתשו' מהרש"ם ח"ג סי' רנ"ב שהביא דברי בית יעקב הנ"ל והביא דברי אדב"ע לחלק בין תרי רובי הבאין כא' והוא הקשה מהא דיבמות ק"כ דפריך אהא דאמר רשב"א יכולה לכוות ולחיות אי רשב"ג אימא סיפא מן הארכובה ולמעלה תנשא ומאי קושיא הא יש לומר דיכולה לכוות ולחיות היא ע"צ המיעוט ומשו"ה אין מעידין דחוששין למיעוט אבל מארכובה ולמעלה שנפל למים שאל"ס הרי איכא תרי רובי יעו"ש וכבר קדמו בזה בתשו' עין יצחק הנ"ל סי' כ"ב והביא אדרבא מזה ראי' דתרי רובי שאינם בבת אחת לא מהני ושם הרוב דמשאל"ס הוא תיכף והרוב דמארכובה ולמעלה הוא לאחר יב"ח אבל תרי רובי בהדי הדדי יש לומר דמועיל:

ולענ"ד נראה פשיט דהא רשב"א סובר דנחתכו רגלי' מן הארכובה ולמעלה אינה טריפה כלל משום דיכולה לכוות ולחיות כדאי' בחולין מ"ב א"כ ע"כ דעפ"י הרוב יכולה לכוות ולחיות דאם היא רק ע"צ המיעוט הרי כל טריפה חי ע"צ המיעוט כמ"ש רש"ל וממילא לא הוי תרי רובי כלל ובעין יצחק שם הביא עוד מתשו' ריב"ש סי' שע"ט דמביא שם ראי' דחשש דרשב"א דיכולה לכוות ולחיות היא חשש דאורייתא דאל"כ מאי פריך הש"ס מסיפא מארכובה ולמעלה תנשא בנפל למים שאל"ס הא כיון דמגויד דיכולה לכוות היא רק חששא דרבנן לא הי' לנו לחוש במים שאל"ס דרבנן דהוי כתרי דרבנן יעו"ש ועכ"פ אזדא להקושיא הנ"ל דהא מגליד החשש שמא יכוה הוי חשש דאורייתא ואינו מיעוט. ומוכח מהריב"ש דתרי רובי במשאל"ס שרי אף כשאין באין כא' כלל. ולדידי' צריך לחלק דהא דצ"מ במשאל"ס אסור אף דהוי כתרי רובי משום דגם הרוב השני מכח הראשון בא דע"כ נטבע במים שאל"ס וזה לא מהני אבל במגויד במים שאל"ס אם הי' תרי רובי הוי שרי כיון דאינו מענין אחד שיש רוב שנטבע ויש רוב שמת אחר יב"ח מחמת המכה וכעין זה מחלק המרדכי חולין פ' הזרוע דלא חשיב מיעוטא דמיעוטא רק בתרי ענייני דוקא ועכ"פ לריב"ש הנ"ל נראה יסוד גדול להקל במשאל"ס בנתוסף נמי נפילה דעכ"פ הרוב מתרסקין במעל"ע ובעין יצחק שם כתב דאף לשיטת הרמב"ם ז"ל דלא חש לריסוק כלל שאינו יכול לחיות מעל"ע דלא כרא"ה הנ"ל אבל הרי לשיטתו הא דמארכובה ולמעלה תנשא היינו אף בתוך יב"ח כמבואר בדברי' דלא הזכיר יב"ח וע"כ דסובר דמיא מרזו מכה כתירוץ הגמרא והיינו דכיון שהוא טריפה ע"י המים מת תיכף א"כ ה"נ בנפילה דמסתמא נתרסקו אברי' ע"צ הריב וע"י המים דמרזו מכה מת יעו"ש

שהאריך בזה ולפימ"ש בס' גדולי הקדש ס' נ"ח להוכיח דגם לרמב"ם ז"ל רובי הנופלים באופן דהוי טריפה אינו חי מעל"ע יעו"ש א"כ גם בלעדי זאת גם לרמב"ם יש צירוף הנ"ל דתרי רובי בב"א וכנ"ל:

ה אמנם יש לדון בהיתר דנפילה בנ"ד מחמת נפילה למים שדנתי לעיל עפ"י הגמרא חולין נ"א וטוש"ע יו"ד ס' נ"ח בעוף שנחבט ע"פ המים שמתשו' רדב"ז ח"ה בלשונות הרמב"ם ס' אלף ת"ג דמדברי' שכ' דרואין הרבה בני אדם נופלין למים אינו מזיק להם דטריפות זה דוקא בעוף שקל להתרסק יעו"ש ואין הס ת"י רק ראיתי שהעתיק קצת לשונו בדעת תורה לה' טריפות סי' כ"ח ס"ק ה' יעו"ש, אבל באמת משמעות כל הפוסקים ביו"ד דלא חמור כלל נפילת עוף מבהמה ואדרבא עוף קיל יותר, והפוסקים כתבו דה"ה בעוף רק דלא שכיח, אבל לומר דבעוף הוי נפילה ולא בבהמה לא משמע בפוסקים ולומר דטעם הרדב"ז משום דמים רכין ובדבר רך אין בו משום נפילה כדאי' בגמרא שם בחולין בעוף שנפל לחול הדק דהא דין זה בעוף ג"כ מיתניא וע"כ דמים קשים יותר וא"כ גם בבהמה ואדם כן. וע' בחדושי רשב"א בחולין נ"א שהקשה שם אהא דהצריכו בנפילה הילך יפה דהרי בעוף שנחבט ע"פ המים או שט מלא קומתו די הרי הוי הילוך מיעוט אא"כ תאמר דחבט ע"פ המים אינו מזיק כ"כ וזה לא שמענו עכ"ל יעו"ש ואם איתא דדין זה רק בעוף הרי ע"כ דחבט ע"פ המים משונה מדין שאר נפילה דהיא גם בבהמה ודבר זה רק בעוף וע"כ דאין חילוק כלל וגם נפילה זו שייך בבהמה ואולי טעם רדב"ז דבעוף מחמת קלותו נופל ע"פ המים ונחבט אבל בהמה או אדם צולל תיכף למטה במים אינו נחבט וע' רש"י עה"ת פ' בשלח עה"כ וינער ד' כאדם שמנער את הקדירה וכו' כך היו עולין ויורדין ומשתברין בים יעו"ש ולשון משתברין היינו ענין ריסוק אברים ומשמע שבזה שיורדין לים הוי נפילה ודוחק לומר שהיו יורדין עד לתהום הקרקע שהוא קשה והוי נפילה ע"ג דבר קשה. ועוד נראה דבנ"ד כפי העדאת העדים שכל הנופלים נפלו שמה ערוכים עם כלי זיינם וכל המשוי אשר לאיש חיל בזמננו עם הראק-זאק אשר על כתפי' והפאטראננן שכבדים הרבה בזה מודה רדב"ז דע"י נפילה כזו אף למים יש ריסוק שמתרסק בעצמו במשוי שבו עלי' ובצדדי' וגם ראיית רדב"ז מהא דיש ב"א נופלים ועולים אין ראי' לנפילה פתאומית כזו ע"י שבירת הגשר ובפרט שקרוב הדבר שנחבטו בגשר שנפל:

ו ועוד יש לצדד היתר בנ"ד אף אם נימא דאין בזה משום נפילה עפי"ד תשו' עין יצחק הנ"ל סי' כ"ב ענף ד' במעשה בשני עגונות שנטבעו בעליהן בספינה שנסעו מלאנדאן לאפריקא ולא נודע לנשותיהן עד אחר כמה שנים וכתב דיש להקל עפי"ד תשו' חת"ס

סי' כ"ח וס' ס"ה דבזמן הזה קביעי בי דואר בכל המדינות וט"ג וע"כ אם הי' הנטבע עולה מן הים אף בקצה הארץ הי' מודיע לביתו ע"י אגרת או ע"י כתבי עתים ועדיף ביותר מהא דרב אשי דצ"מ קלא איתי לי' א"כ לכאורה יש להקל בזה"ז בכל משאל"ס אך דאין להקל כיון דלא נולדו שני רובא בב"א א"כ הכא שנודעו להנשים אחר זמן רב ואז הי' ב' רובים כאחד ואין להחמיר כה"ג במשאל"ס יעו"ש וצד היתר זה יש בנ"ד דהרי כפי דברי העדים זה קרוב לארבעה שנים ונודע להאשה עתה ע"י העדים ואף אם נימא דזה איזה ירחים נודע להאשה ע"י עד א' שהעיד בערכאות על הטביעה אכתי יש זמן רב ובאו ב' הרובים כאחד והיינו דנודעו כא' להאשה אף דהי' שעת חירום בין המדינות בשנים הללו ידוע שבכל ענין אף בשעת חירום הי' אפשר להגלות בזמן רב כזה, ואף אם נימא דהגאון חת"ס ז"ל אמרו בשעת שלום מכ"מ ידוע שמזמן הח"ס ז"ל עד עתה נתוסף ישוב המדינות ומכתבי עתים באופן שנקל יותר בזמנינו ענין ההודעה ממרחק מכפי שהי' בשעת החת"ס ז"ל ואם הח"ס ז"ל דן כזה בשעת שלום בימי' יש לדונו עתה אף בשעת חירום. כי לעומת זאת נתוסף הרבה אמצעים להודעה ומהגם שזה יותר משנה כבר נתהוה השלום ועכ"ז לא באה שום הודעה וכבר כתבתי לעיל טעמי קילא להקל אף שנודעו לעדים כיון שלא נודע להאשה:

ז אך מחמת שהטעם הא' שכתבתי לעיל מחמת שבתוך ג' חדשים אסור לה להנשא הוי כלא נודע לאיש בנ"ד כמובן רק הטעם השני שכתבתי לעיל דידיעת אחר אינו מועיל בפרט בבעלי בחורה הנני מוסיף עוד טעם וסברא לזה דהנה באמת עד א' בעדות אשה אינו כלום עפ"י התורה רק עיקר ההיתר שסמכו חז"ל על דייקא ומינסבא ובהיות כן עיקר ההיתר נגמרה כאשר האשה יודעת מזה אבל בטרם שנודע להאשה ל"ש דייקא וע"כ אם הי' בכאן ע"א שנטבע לא חשוב ידיעתו לכלום דבטרם שנודע לאהשה לא הי' צריכין לדון כלל מטעם משאל"ס רק דהוי כאלו אין עד בדבר וכ"כ ט"ז באה"ע סי' י"ז ס"ק ס"ג בטעמא דרמב"ם דחייש בקטטה שמא שכרתו לעד עפ"י הגמרא גיטין דף ס"ז דיבורא אמרי מעשה לא עבדו והכא כיון דעיקר ההיתר ע"י דיוקא דידה הוי רק דיבורא בעלמא יעו"ש דברי' המתוקים וא"כ אין זה בכלל נודע כלל ומשו"ה אף שהי' שני עדים בנ"ד כיון דאחד אינו יודע מחבירו כלל הו"ל כלא נודע כלל כיון דכ"א בפ"ע לא ידע שגם האחר רואה שטבע ושהה עלי ממילא הו"ל בכל אחד כלא נודע כלל כיון דלפי ידיעתו עדיין אין שום היתר ע"י עדותו והבן:

ח וצד היתר הנ"ל דתרי רובי יש לדון קצת אם לסמוך ע"ז בעד אחד ויסוד הדבר דהנה מאז העירותי בחדושי לאה"ע סי' י"ז בקילות שהקילו במשאל"ס כגון בתרי רובי וכדומה

והיינו משום דיש רק חשש דרבנן דלמא נמלט והא יש עוד חשש דהעד אמר בדדמי כמבואר ברא"ש יבמות פ' האשה שלום שכ' לדחות דברי הראב"ד ז"ל שכ' לפשוט האבעיא דע"א במלחמה נאמן ול"ב קברתי' מעובדא דחסא דהוי משאל"ס ואם ניסת ל"ת ומינה במשיל"ס תנשא לכתחלה, והרא"ש השיג עלי' דמשיל"ס עומד ורואה עלי' עד שת"נ וליכא בדדמי יעו"ש ומוכח מדברי' דבמים שאל"ס שפיר איכא חשש בדדמי והיינו משום דנדמה לו ברור שמת אינו שוהה כל כך וע' בפ"ת ס"ק קל"ח שתמה על הח"ס בס' כ"ח שכתב חשש בדדמי במים שאל"ס דהרי מדברי הרא"ש יבמות דכתב דמים שאל"ס ל"ד למלחמה דל"ש לומר בדדמי דעומד ורואה כל סביבות המים ושוהה כדי שת"נ ודאי מת יעו"ש, ודברי' תמוהים דמדברי הרא"ש מוכח איפכא דדוקא במים שיל"ס ל"ש בדדמי אבל במים שאל"ס אמרינן שנדמה לו ששהה כדי שת"נ ודלמא לא שהה או לא הביט היטב כי במים שאל"ס נדמה לו שבודאי מת שם ואין לו להשגיח יפה משא"כ במים שיל"ס יודע שיכול לצאת מהמים וכן מבואר להדיא מדברי הלח"מ פי"ג מה' גירושין הל' י"ח עיי"ש ועכ"ז לרא"ש ל"ק במים שאל"ס למה אם ניסת ל"ת דסובר דגם עיקר החשש דע"א במלחמה מטעם בדדמי הוא רק חומרא לכתחלה וכעין זה כתב הב"ש ס"ק קמ"ד, ובחדושי הארכתי לפלפל בזה אבל הנוגע לנ"ד היא מה שכתבתי בחדוש דלפי"ז יש לדון בקילא דתרי רובי לענין משאל"ס כיון דבכל משאל"ס יש תרי חששי דהיינו חשש שמא ניצל וגם חשש דרבנן שמא לא שהה עלי' כל כך א"כ גם בתרי רובי אין להקל כל כך ובזה נראה ליישב מה שראיתי בתשו' עין יצחק שהקשה מהא דאמרינן ביבמות קכ"א בעובדא דחסא מדיבורי' דר"נ אזלא דביתהו דחסא ואינסבא ולא אמרו לה ולא מידי אמר רב אשי ש"מ הא דאמרו רבנן מים שאל"ס אשתו אסורה ה"מ לכתחלה וכו' ומנ"ל לרב אשי הא דלמא משו"ה לא אמרו לה משום דהוי צורבא מרבנן ורב אשי גופא לעיל אמר ה"מ באינש דעלמא אבל צ"מ קלא אית לי' ולהנ"ל כראה דהא דמתיר רב אשי בצ"מ לכתחלה היינו מטעם תרי רובי אף דאינן באין בב"א ולכאורה הא יש ב' חששות מטעם בדדמי וגם שמא נמלט ויש לאסור אף בשתי רובי ומשו"ה אפשר דרב אשי דמתיר בצ"מ לכתחלה היינו כשיש שני עדים דל"ש בדדמי כמ"ש הפוסקים, ולענין חשש א' יש להקל בתרי רובי אבל בעובדא דחסא דמדיבורי' דר"נ אינסבא ור"נ שמע רק ממסל"ת ועכ"פ הוי רק ע"א אין להקל אף בצורבא מרבנן רק בדיעבד וא"ש ובהיות כן יש לדון גם בתרי רובי בב"א דלא יועיל רק כשיש שני עדים דל"ש בדדמי ולא נשאר רק חשש א' יש להתיר בתרי רובי אבל בע"א לא ובנ"ד יש תרי עדים וההיתר מורווח יותר. אך מתשו' בית יעקב ופנים מאירות ואדב"ע וגם מתשו' עין יצחק נראה

שהקילו בתרי רובי אף בעדות ע"א ויש לומר דדעתם דתרי רובי בב"א עדיף טפי וגם נגד שני חששות סגי וגם בלא"ה לשיטת כמה גדולי הפוסקים דבמים שאל"ס כ"ב שהה כלל פשיטא דל"ש בדדמי ע"כ בע"א יש צדדי קילא הנ"ל רק בשני עדים מורווח טפי:

ט ועוד נראה היתר בנ"ד שכפי העדאת העדים ובפרט בעדות ה' בעריל נראה שנפלו כולם לנהר ערוכים בכל המשוי שלהם וכלי זין והשרוטין שזה משא כבידה דדין דמשאל"ס הוא רק ברגיל שאדם נטבע במלבושי' הרגילים אבל כמו בנ"ד שמשוי כבידה עלי' כמעט הדבר מהנמנע שישיט עם משוי כזה ומיד נופל לתהום והרי כל עיקר החשש דמים שאל"ס היא ששט מתחת המים עכ"פ במקצת עד שנזדמן לו גל ועכ"פ העיקר היא השיטה כמו שהאריך בזה בתשו' ברכת יוסף אה"ע סי' ל' ובמשוי כבידה כזו השיטה כמעט מהנמנע. ויש להוכיח כן מלשון תשו' ב"ח החדשות סי' ע"א וז"ל כתב הרש"ל והא שאין מתירין במשאל"ס לכתחלה היינו בעובדא דחסא גבי ר"כ ודומיא דמתניתין בנפל למשאל"ס אבל במי שדנו אותו למיתה על קידוש השם מסתמא הורידוהו למים בענין שלא יעלה ומסתמא הטביעוהו כדרך שדנין חייב מיתה שקושרין ידי' ורגלי' שאינו יכול לשוט או קשרו אבן גדולה בצוארו כדי שירד למצולה וכו' יעו"ש ומבואר דבקשרו אבן גדולה הוא מותרת כיון דמכביד עלי' ובתשו' ברכת יוסף כתב מלשון הנ"ל להוכיח כן דאם קשרו אבן ודאי ל"ש גזירה דמשאל"ס, וה"נ בנ"ד במשוי גדולה כזו והחשש שמא בהיותו במים השליך מעלי' המשוי הוא חשש רחוק מאוד וע' נו"ב מה"ת אה"ע סי' ס"א ופשיטא בנפל האדם למים בלא ספינה קשה הדבר מאור שיהי' יכול תחת המים לפשוט בגדי' התחתונים הדבוקים לגופו שצריך לזה התעסקות שתי ידים כאחד ואין לו פנאי לזה כי צריך לשוטט בידי' וכו' יעו"ש ואף אם הי' באפשרו להשליך הראקזאק שעלי' אבל השרוטין קשה הדבר מאוד וגם הם משוי גדולה. ועוד דכשנטבע במשוי גדולה כזו נצלל תיכף כדברי מהרש"ל הנ"ל ונודע מ"ש הפנים מאירות דבמשאל"ס אין להוסיף רק במה שאמרו חז"ל והרי הם לא דיברו בלבוש משוי כזו ויש לצרף בזה בנ"ד שהאשה ילדה ורדופה להנשא מ"ש בתשו' שבות יעקב ח"ג סי' ק"מ צד קילא בכה"ג דשעת הדחק כדיעבד דמי וגם בעין יצחק הנ"ל סי' כ"ב ציירף דברי השבו"י הנ"ל לסניף בעובדא דידי':

י ומהנוגע בדבר העדים ה' לוי יצחק מפה והר' בערל ממעדינוץ שהרה"ג שגבה עדות כתב על הראשון שחושש עלי' אם אינו מפסולי עדות אף לעדות אשה וגם על השני כתב שצריך חקירה במקומו והנה כפי הנראה שחשש לזה מחמת שהם בלי זקן וחש על גלוח בתער, והנה כבר נודע מ"ש בתשו' רעק"א ז"ל ס' צ"ו בכה"ג כמה טעמים דאין לדונם כפסולי עדות דנעשה להם כהיתר יעו"ש ובפרט בזמנינו אנשים שהי' בצבא המלחמה

והורגלו בכך וגם עתה אשר בעה"ר אומות העולם רודפים אחר ישראל הניכר להם רבים מקילין להם ואף שהגאון ז"ל כתב כן לחומרא במקדש לפניהם צריך גט אבל לא להקל כמו בנ"ד, אבל הרי בנ"ד אינו מבורר כלל אם גילחו בתער אולי הי' ע"י דבר אחר ועובדא דתשו' רעק"א הי' בידוע שגילחו בתער וגם בזה דן רעק"א כמה צדדים דהוי לשאב"מ אם לא סייע ואין נפסלין מה"ת רק מדרבנן וצריך הכרזה, ובתשו' מהרש"ם ח"ג ס' ס"ו כתב בפשיטות להקל בכה"ג שלא נודע לנו ובהשמטות שם הביא עוד צד להקל עפי"ד כמו"י דרשע דחמס דוקא בעינן והביא מתשו' רעק"א ז"ל מה"ת סי' ונ"ז שמצרף דעת כמו"י ומאז הארכתי בזה בתשובה. ועכ"ז בנ"ד דעתי נוטה לחקור ולדרוש על העד במעדיניץ אם אינו מוחזק שם ברשע מפורסם או על העד פה ואם רק אחד מהם אינו מוחזק ומפורסם ברשע ממש יש להתיר אשת ה' סענדער הנ"ל לחלוץ מאחי בעלה כי לא הניח בנים ר"ל ותהי' מותרת לעלמא אך ורק באופן אם יסכימו עמדי להתיר הרב הה"ג וכו' מו"ה יחיאל מיכל ליינוער נ"י אבד"ק דונאייב שנשא ונתן אתי בדבר הזה ופתח בהתירא ומחו' הגאון הגדול מהרא"ם שליט"א אבד"ק בראדי:

אחר גמר תשו' הנ"ל בא לפני עד כשר מדראהאביטש והעיד על העד ונומעדכיץ שהוא מכיר אותו מאז לאדם מוחזק בכשרות ומעתה קם דינא כמ"ש ואף שכ' הפר"ח יו"ד ס' קי"ט דלהעיד על אדם שהוא כשר בעינן שני עדים אבל נודע שרבים חולקים ע"ז דסגי בע"א כמבואר בר"ש פ"ד דדמאי וכ"מ פי"ב ממעשר ועיקר יסוד הפר"ח שם מקושי' ירושלמי וע"א מי נאמן והגר"א ז"ל בשנות עלי' פ"ד דדמאי מגיה בירושלמי שצ"ל ועם הארץ מי נאמן ועכ"פ בנ"ד שעיקר העדות על העד הוא חומרא בזה. ודאי די בעד אחד כשר שמעיד עלי':

בהמשך לתשובתי הנה כפי דברי גב"ע של העד ה' לוי יצחק נאמר שלא הי' שום וועלין אז על הנהר:

א) ולכאורה יש בזה צד קולא עפ"י דברי תשו' ב"ח סי' ע"ט שכתב להדיא דחשש דמשאל"ס הוא רק כמבואר בש"ס באגמא דמיא דאימור גלי אשפליהו או נזדמן לו דף של של ספינה וזה דוקא כשיש גלים שם והחשש השני הוא דוקא כשנשברה הספינה ונופל לשם אבל באופן אחר אין לחוש וכ"מ מדברי ב"ח בתשו' סי' ע' דבמקום שאין גלים אין חשש בדליכא ספינה נשברה לפנינו יעו"ש ובאמת נראה כן מירושלמי יבמות פט"ז ה"ד אם הי' הים גלוני והביטו מד' רוחותי' וראה שאין שם בריה משיאין את אשתו, והנה בפ"מ שם גרס גרליני היינו מים שיש לו סוף וזה תמוה מאוד דהאיך יתכן בים כזה ובק"ע פירש גליני שהים מגולה והביט בד' רוחותי' ולפי פירושו הוא נגד ש"ס

דילן דמשאל"ס אסור ומשמע ודאי אף בים מגולה ובתשו' ברכת יוסף סי' ל' הביא דברי ירושלמי הנ"ל ופירש הים גליני היינו גלגליני שהמים מגלגלין אותו עולה ויורד ובכה"ג משיאין את אשתו כמ"ש בתשו' בית יעקב סי' ט' כה"ג דנתיגע עי"ז והוי כגוסס דקרוב למות ובתשו' עין יצחק סי' מ"ה הביא פירוש הק"ע הנ"ל וכתב שהוטב בעיני' וכל אלו הם דברים רחוקים לענ"ד ומאז הי' שאלה בא' שנסע על הים מלאנדון ונפל מהספינה לים ושהו עלי' ועפ"י העדות לא הי' באותו יום על הים שום רוח כלל, והפותח להיתר בזה הי' הרב מו"ה אהרן היימאן מלאנדן והאיש הנטבע הי' מטוריסק ונשלח אלי השאלה הנ"ל מהרב הג' מו"ה יהושיע גלאזער נ"י אבד"ק טוריסק והרב אהרן היימאן הביא דברי ירושלמי הנ"ל וכתב שהעיקר כפירוש שנכתב בגליון הירושלמי דבלשון ערבי אם הים שוקט ואין הרוח מנשבת כלל קרוי גליני והביא הרב הנ"ל שפירוש זה נובע מערוך ערך גליני שכתב כן וא"כ אין לספק עוד בפירושים אחרים והתרנו העגונה הנ"ל בצירוף דברי הב"ח בתשו' שכתב כן. ועתה ראיתי בשו"ת דברי אליהו מהגאון אבד"ק לובלין שנשלח לי זה מקרוב מאתו למנה ובס' הביא דברי הערוך הנ"ל וכתב שם דכוונת הירושלמי כיון דהים שוקט יכול לראות בד' רוחותו' יעו"ש והדבר ברור דזה אינו. וכוונת ירושלמי דאם הים גליני שוקט אין חשש לגלים וכהב"ח הנ"ל ומביט מד' רוחותי' דאעפ"כ צריך להביט מד' רוחותי' דאולי עלה באיזו מקום ע"י שיטה וכדומה אבל בשהה עלי' עד שת"נ והביט מד' רוחותו' שלא עלה ליבשה והי' שוקט בלי שום רוח וגלים מותרת ואין זה סותר כלל לש"ס דילן ומכ"מ בעובדא דידן אין זה מעלה ארוכה דנראה דהיתר זה לא שייך רק בים דמים קוו וקיימו וכל החשש משום גלים כמו באגמא דסומקא דבעי הש"ס לומר כיון דקוו וקיימו אין חשש והדר קאמר כיון דאיכא גלים אימור גלים אשפלוהו ובקוו וקיימו וליכא גלים שרי אבל במי נהרי אף בלי גלים יש חשש שהמים מוליכין אותו כיון שהולכים בשטף ועכ"פ ע"י הושטה קצת יתכן שבסיוע המים הלך כמרחוק וכן נראה בב"ח שם להדיא ועוד דבנ"ד שנשבר הגשר יש חשש לדף שבגשר כמו ספינה שנשברה ולזאת בנ"ד אין בזה צד קילא וכתבתי זאת להתלמד אך בנ"ד כבר כתבתי כמה טעמים נכונים להיתר בס"ד:

ב) ומ"ש לעיל מדברי הרדב"ז דאדם אינו מתרסק במים רק עוף עתה בא לידי תשו' הרדב"ז ח"ה בלשונות רמב"ם סי' ל' ואעתיק לשונו. עוד שאלת על הא דגרסינן פא"ט עוף שנחבט ע"פ המים כיון ששט ע"פ המים מלא קומתו וקשיא לך האיך אפשר שיהא בזה ריסוק אברים שהרי אנו רואין בעינינו שמשליכין את העוף מלמעלה למטה בכח ואינו ניזוק כלל שהרי הנוצה והכנפים מגינים עלי' מפני הריסוק תשובה איברא כל

ימי קשיא לי האי סוגיא, ודקדקתי בלשון הרמב"ם ז"ל שהפך לשון הגמרא שכ' תחלה ודבקו כנפי' בדבק נחבט ע"פ המים משמע שרוצה לפרש האי דשמואל בעוף שנדבקו כנפי' בדבק ונחבט ע"פ המים ובכי האי גוונא ודאי דאיכא למיחוש לריסוק אברים שהרי המים קשים כריסוקא ואע"פ שראינו כמה בני אדם נופלים ונחבטים במים ואין מזיק להם כלל היינו שמפני כבדו יורד למטה ואינו מתרסק אבל העוף מפני קלותו אינו יורד למטה ונחבט ע"פ המים וחשיכין לריסוק אבל לא ראיתי לא' מן המפרשים שיאמר בתנאי שיהי' כנפי' מדובקים או קשורים וכו' וא"כ הד"ק לדוכתא, וי"ל אע"ג דאיתא כמה עופות כבדים ושמנים כהאי תרנגולא דפסקה קניא מרוב שמנונתה ולפיכך תלוי הדבר בבדיקה ואם לא נבדקה לא נתנו דבריהם לשיעורין ותו כיון דראינו שנחבטה רגלים לדבר שהכנפים לא הגינו עלי' לאיזה סיבה שתהי' ותו דלפי קלותו של עוף רך הוא ונוח להתרסק עכ"ל, והנה מ"ש אע"ג דאיתא כמה עופות כבדים ושמנים ט"ס הוא וצ"ל כיון דאיתא כמה עופות כבדים ושמנים כהאי תרנגולא כוונתו לש"ס דב"ב ע"ד דשמטו גדפייהו מרוב שומן וכן העתיקו ג"כ בדעת תורה הנ"ל וכל עיקר כוונתו לתרץ דנוצה וככפי' מגינות עלי' וע"ז תירץ דאיכא כמה עופות כבדים ושמנים דשמטו גדפייהו ואין להם נוצות וא"י לפרוח וא"כ מוכח להדיא דסובר דגם דבר כבד נחבט אמים וא"כ ה"ה אדם ובהמה ולא חש עתה לקושיא דכמה ב"א נופלים למים ואינם מתרסקים דיתכן דהם מיעוט כי לאו בכל עת מתרחש זאת והקושיא שהקשה בעוף שהרי רואין בעינינו היא דהוי מלתא דשכיח טובא ועיקר הקושיא מצד הסברא דנוצה וכנפי' מגינות עלי', וגם מ"ש בסוף ותו דמפני קלותו של עוף מתרסק בדבר קל כוונתו רק עוף שיש לו כנפים מגינות מכ"מ כיון דרך היא מתרסק אבל בהמה ואדם דאין להם כנפים מתרסקין במים כשנפל י"ט ובפרט בנפל מגשר גבוה ופתאום, ואין שום דבר מבואר מורדב"ז לומר דבאדם ובהמה ליכא ריסוק במים לפימ"ש אח"כ דאדרבא דהחמירו מפני עופות כבדים ושמנים. ובה"ג ה' טריפות איתא חיותא דנפלה מאיגרא בדלא ידעא אי מידלו איגרו או עמיקה אריתא י' טפחים אסורה משום ריסוק אברים יעו"ש והרי אריתא אמת המים ובדעמוקה י"ט אסורה ולא אמרינן שבהמה נצללה למטה תחת המים ואינה מתרסקת ודוחק לומר דשם מיירי בנפל ע"ג קרקע האריתא דהוי דבר קשה, ורדב"ז מיירו במים עמוקים שנופל למטה תחת המים ואינו נופל עד לארץ וזה דוחק ועוד דאם נופל למטה ודאי נופל ונצב לקרקע בסתם מים שאינם עמוקים כל כך דאטו הרדב"ז במיא דרדופי מיירו כענין שאמרו בש"ס ב"ב ע"ג דנפלת לי' חציצא לבר נגרא ולא מטי לארעא משום דרדיפי מיא וע' ב"ק כ' בתורא דנפל לאריתא דדלאי דמשמע ג"כ דבמים שייך נפילה גם

בבהמה וא"כ ה"ה באדם ובפשטות הש"ע סי' נ"ח סעי' א' דכל דיני נפילה שייך בעוף כמו בבהמה אבל לא שיהי' שייך נפילה בעוף דוקא וגם הרדב"ז גופא בסוף דברי' נראה דלא פלוג כלל ע"ז וע' באשכול ה' טריפות שאחר שהעתיק שם דיני נפילה כתב ודין העוף כבהמה דרסה או נפלה ע"ד קשה ממקום שגבוה י"ט ולא יכול לפרוח חוששין ואם נפל על מים ושט מלא קומתו וכו' משמע להדיא דגם בבהמה שייך דין נפילה כמו בעוף גם בנפלה למים רק דבעוף אם יכול לפרוח מותר לפי דעת האשכול ועוד דע"כ הרדב"ז לפי תירוצו האחרון שכ' דתו לפי קלותו של עוף רך הוא ונוח להתרסק יעו"ש הרי דלא חש כלל לקושיא שרואין בעינינו שמפילין בכח עוף מלמעלה למטה ואינו מתרסק אף דזה שכיח טובא ומכ"ש דאין לומר בבהמה ואדם ל"ש נפילה במים מחמת שרואין כמה ב"א שנפלו למים ולא נתרסקו שהיא מלתא דלא שכיחא כלל ובפרט בנפל מגשר גבוה כזו ע"כ ודאי יש לצרף בנ"ד מחמת נפילה כמ"ש לעיל:

סימן כה

לכבוד הרב החריף ובקי בחדר"ת מו"ה חיים צוקער נ"י מו"ץ דק' שינאווא: מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו אודות העזר הבא מאמעריקא לגאליציען ענייני מזון והממשלה מוסרת זאת לחנות לנכרים ולישראלים עלי החנות למכור לכל איש כפי ערך נפשות שיש לו בסכום פחות מאוד כמעט רק עבור הוצאות הדרך כי גוף הדברים נותנים בחנם ובתוך הדברים הנ"ל יש ג"כ שומן ד"א אם מותר ליקח גם השומן ד"א ולמוכרו אח"כ ביוקר לנכרים מחמת שאין עושין סחורה בדברים האסורים והביא כ"ת דברי חכמ"א כלל ס"ט בנכרי שהביא דורן לישראל דמותר לקבל וה"נ בנ"ד הוי כמו מתנה כי לוקחים רק דבר מועט בעד ההוצאה ועיקר הדברים היא מתנת חנם. אמנם מקור דברי החכמ"א הם בפר"ח בשם שי למורה וכתב הטעם משום דמציל מידם ובחכמ"א כתב דאי לאו דהוי לי' הנאה מיני' לא יהיב לי' והוי כמציל מידם יעו"ש א"כ בנ"ד דידוע דאנשי אמעריקא השולחים לא הי' להם הנאה מהעניים בגאכיציען א"כ ל"ש היתר זה דכמציל מידם וכפי זכרוני דבר זה דאי לאו דה"ל הנאה מיני' לא נזכר בפר"ח רק החכמ"א הוסיף זה מדעתו דאל"כ ל"ש סברא מציל מידו דהא אין הנכרי חייב לו כלום רק דע"י הסברא הנ"ל הוי כמציל מידו, אבל המג"א סי' תקל"ט ס"ק ט"ו כתב בשם הש"ג דבחוה"מ מותר לקנות מן הנכרי הכל דהוי כמציל מידם ומקורו מדברי הש"ג א"כ משמע דבכל ענין שייך לומר כמציל מידם אף דאין הנכרי חייב לו כלום וא"כ אזדא לי' לגמרי היתר הפר"ח הנ"ל דהא ודאי אסור לקנות מן הנכרי דברים האסורים והרי גם במכירה שייך להציל מידם ואסור וא"כ ה"ה במתנה. ואולי משום זה מפרש החכמ"א האי כמציל מידם משום דמסתמא

נהנה ממנו וחייב לו לשלם והוי כמציל ממש ובמכירה ל"ש זה ועכ"פ בנ"ד דלא הוי הכאה לאנשי אמעריקא ל"ש היתר זה. ועי' נוב"י מה"ת יו"ד ס' ס"ב שכ' דישראל שנזדמן לו נו"ט אף דאסור לישראל אחר לקנות ממנו כהש"ך מכ"מ לקבל ממנו מתנה מותר יעו"ש נראה דסובר דמתנה הוי כנזדמנו אף בישראל דל"ש מציל מידו א"כ נראה מדברי' דגם מנכרי מותר לקבל מתנה נו"ט אף בלי הטעם דמציל מידו מכ"מ בנ"ד כיון שמשלם בעדו סכום מה הוי מכר ול"ד כלל למתנה ועוד דההיתר במתנה היינו בהביא לו דורן אבל לא כשישראל מחזיר עלי' ובנ"ד הרי הישראל מחזיר עלי' לקבלו ומשלם גם סכום מה ולדעת כמה פוסקים הוי איסור דאורייתא ע"כ אינו רואה כלל היתר בזה. רק אם ימכור הישראל הזכות שלו לנכרי בסכום שיתן לו והוא יתן הסכום ויקבל הסחורה נראה דשרי דהא לא זכה הישראל עדיין בשומן חזיר בטרם נתן דמים רק יש לו זכות שיתן סכום כו"כ ולקבל שומן חזיר ויוכל למכור זכותו לנכרי כי באמת אין דבר כזה במכירה כלל אבל שישלם הישראל הסכום להחנוני בעד השומן הנ"ל ואח"כ ימכרנו לנכרי אף שהנכרי יקבלו מיד החנוני אין להתיר:

ובדבר החנונים ישראלים שגם המה מקבלים מהממשלה המינים הבאים מאמעריקא ובתוכם גם שומן ד"א ומקבלים בעד מכירתם איזה ריוח קצוב דהיינו מכל מה שמוכר מקבל א' ממאה או יותר והנה אף שאיננו קנין גמור כי החנוני לא קנה הסחורה אבל עכ"פ הוא לגמרי באחריות שלו ובתשו' חת"ס יו"ד סי' ק"ד כתב במקבל אחריות בביתו אסור כמו בחמץ יעו"ש וצ"ע דמנ"ל הא דבחמץ איתרבי מלא ימצא אבל בשאר דברים הלא גול"מ לאו כמ"ד וכ"ז מדאורייתא אבל מדרבנן ודאי אסור כמו במלוה על דברים האסורים דמבואר בתה"ד וביו"ד סי' קי"ז דאסור ומכוער הדבר ובמלוה על דברים אסורים נמי באחריות המלוה ובביתו ואפ"ה נראה דהוי רק מדרבנן דלא כמשמעות הח"ס הנ"ל אבל עכ"פ מדרבנן אסור ומ"ש רו"מ דאיסור דרבנן דלמא אתי למיכל מיני' והכא הרי ודאי לא יאכל ממנו דהא הממשלה נותנת לחלק לכ"א וא"י ליקח לעצמו, גם זה אינו דהא במלוה על דברים האסורים ג"כ אסור וכנ"ל ואף דבוודאי אסור לו לאכול ממנו דהא הנכרי נותן לו רק למשכון והוי גזל אם יאכל ממנו לדעת הפוסקים דבזה ל"ש כלל דין הפקעת הלואה ועוד דיכול לתבעו בדיניהם וגם בדינינו הוי גזל נכרי ואפ"ה אסור מחשש דיבוא לאכול ממנו רק דיש לדון קצת מחמת שהממשלה נותנת הכל ביחד דברים המותרים ואסורים יחד ונותנת ריוח מזה אולי הוי כנזדמנו ומכ"מ קשה להקל בזה דהוי רק ריוח מועט ובפרט שאפשר גם אם לא יקבלו השומן ד"א יתנו להם למכור דברים המותרים ובשגם דהדבר קבוע דל"ש כ"כ היתר דנזדמנו ובהיות כן פשיטא דאסור

לישראל ליקח מהם כמו דאסור ליקח מנכרי שומן ד"א כמ"ש לעיל רק למכור הזכות שלו לנכרי וכנ"ל ומ"ש רו"מ דישראל מותר ליקח דהוי כנזדמנו לישראל דמותר לישראל אחר ליקח כהט"ז וכנהוג שקצב א' קונה מחבירו נו"ט הנה לפימ"ש לעיל דאסור לחנוני ליקח פשיטא דל"ש בזה היתר הט"ז וגם בגוף דברי הט"ז רבים חולקים ובתשו' רעק"א מיישב המנהג להקל דעפ"י הרוב הטריפות מספק והוי סד"ר וזה ל"ש בשומן חזיר דאסור בודאי ועוד דאף אם נימא דההחנוני מותר לקבל דהוי כנזדמנו מכ"מ נראה דאסור לישראל ליקח ממנו דאף הט"ז דמתיר בנזדמנו למכור לישראל אחר נראה דה"ד כשגוף הדבר של ישראל לכן מותר לישראל אחר ליקחו והוא ימכרנו לנכרי להציל ישראל הראשון מפסידא אבל הכא שאין גוף החפץ של ישראל כלל ואינו נפסד כלל רק מניעת הריוח בזה ודאי גם ט"ז יודה לאסור ובפרט דגם עיקר קבלת חנוני ישראל השומן הנ"ל אף למוכרו לנכרי מפוקפק מאוד כמ"ש לעיל:

סימן כו

לכבוד תלמידי היקר הרב החו"ב בח"ת שושילתא דיחוסא מו"ה אורי קלוגהאפט נ"י מטארנפאל:

יקרתו הגיעני נכון וע"ד השאלה שנשאל בא' שקנה פרה חולבת מנכרי והנכרי אמר לו שכבר ילדה ד' ולדות וסדקי הקרנים מוכיחין כמי ע"ז ושכח למוכרה וילדה זכר אם קדוש בבכורה, וכת"ר הביא דברי רמ"א סי' שט"ז סעי' ג' דאין סומכין על מה שהוא חולבת וגם סדקי הקרניים לא מהני וצידד רו"מ דאפשר בחולבת וגם סימן דקרנים יחד מועיל והביא דברי התו"ח פ"ק דפיאה שכתב דפרה כ"ז שיולדת נתוסף גלד בקרנה והנה באמת במרדכי מבואר להדיא דבחולבת נמי לא מהני סימנים דסדקי הקרנים אבל לדינא יש לומר דהמרדכי לשיטתו דסובר להדי' דאפילו מסל"ת ל"מ בחולבת לכך גם סימנים הנ"ל לא מהני אבל לפי הכרעת הרמ"א סעי' ג' דביש עוד צד היתר וכן במסל"ת יש לסמוך להקל בחולבת יעו"ש שוב יש לומר דגם סימני סדקי הקרנים מועיל ואפשר נכלל זה בלשון רמ"א צד היתר וקצת ראי' מדכ' רמ"א בסעי' א' דסימני סדקי קרנים לא מהני ולא כתבו בסעי' ג' בתר דינא דחולבת כמ"ש המרדכי דסובר דבחולבת באמת מהני דעכ"פ צד היתר הוי, ועכ"ז לדינא צ"ע בזה דאולי סימנים הנ"ל לא מהכי מידי וסימנים גרועים הם דלא סמכינין עלייהו בשום דבר ורו"מ הביא מדברי התו"ח רפ"ק דמס' פיאה דפרה כ"ז שיולדת נתוסף בקרנה גלדי יעו"ש הרי דמחשיב זה לסימן וכפי הנראה שהתו"ח פירש כן הא דאמרינן במס' ר"ה דף כ"ו והא דפרה כיון דקאי גלדי גלדי מתחזי כב' וג' שופרות היינו דבכל לידה נתוסף גלדי אבל רש"י ז"ל פירש שם בכל שנה ושנה נכרת

תוספתו יעו"ש ואינו סימן לידה ועפ"י דברי התו"ח הנ"ל הי' ניחא מאוד לפרש לשון המשנה בר"ה שם כל השופרות כשרים חוץ משל פרה והתוי"ט שם דיקדק למה נקיט פרה ולא שור ולהנ"ל ניחא דהא בגמרא שם דתנא תרי טעמי קאמר חדא דשופר א' אמר רחמנא ולא שנים ושלשה שופרות ועוד מפני שהוא קרן והא דשנים ושלשה שופרות היינו דקאי גלדי כדאמרינן שם ולסברת התו"ח דהיינו בשעת לידה א"כ לא יתכן זה רק בפרה ולא בשור ונהי דקרן שור נמי פסול עכ"פ מטעם קרן אבל הרי התנא נקוט ב' טעמים, והאי טעמא דמתחזי כב' וג' שופרות ל"ש רק בפרה:

ואולי לא ניחא להתוי"ט לתרץ כן משום דזה א"ש רק לשינויא דאביי שם דמתחזי כב' וג' שופרות אבל לא לרב חסדא שם דקאמר משום דאין קטיגור נעשה סניגור וא"כ אין הבדל בין פרה לשור ולכן הוכרח התוי"ט לתרץ בטעמים אחרים הא דנקוט פרה. וריהטת לשון רמ"א דלא העתיק הא דסימני קרני רק בסעי' א' ולא בסעי' ג' נראה דבפרה חולבת יש לסמוך ע"ז ואולי זה נכלל בלשון צד היתר ומה שלא כתבו רמ"א להדי' להתירא כמו מסל"ת בחולבת דיתכן דסימני חדקו קרני' אינו בכל המקומות וכל הזמנים לכן סתמו בלשון צד היתר כי ענין סימנים הנ"ל היא לפי הזמן והמקום אשר סימנים הנ"ל מיחזקין ונהי דאינם כדאין לסמוך עלייהו לבד אבל עכ"פ בפרה חולבת יש לסמוך ע"ז ועכ"ז לא מלאני לבי להקל כי לא ראיתי למי מהמחברים האחרונים שיזכירו מסימנים הנ"ל.

ועכ"פ נראה להקל בזה לומר לנכרי להטיל בו מום קבוע ולשוחטו אח"כ אף דבספק בכור גם הטלת מום ע"י נכרי אסור כמ"ש בתשו' רעק"א ז"ל סי' לפ"ד ותשו' הרי"מ סי' י"ח מכ"מ בזה דנראה דעת רמ"א להקל לגמרי יש לסמוך ע"ז, ומ"ש כ"ת עוד לצרף היתר בנ"ד מחמת מסל"ת שאמר הנכרי אף דמבואר בש"ע דאמרינן נתכוין להשביח מקחו משום דמבכרת משתנת בלידה מכ"מ הי' לו לומר שילדה ולד א' ומדקאמר ד' ולדות דזה ודאי לגריעותא היא נאמן וכעין שכ' הט"ז סי' שט"ז ס"ק ד' הנה גוף דברי הט"ז שם דכל דאומר נכרי לגריעותא דידי' נאמן, והביא ראי' מש"ס דגיטין דמתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן נמי להפסיד ס"ת דברי' בזה צ"ע דנראה דלא אמרו זה רק בדבר שהי' בידו בשום פעם וכבר הארכתי בזה בספרי מ"פ ליו"ד סי' קכ"ז בתשו' שם וע' בש"ס ב"ב דף מ"ה דמכריז רבא וכו' האי בר ישראל דזבין חמרא לישראל חבירו וקאתו נכרי ואניס לי' מיני' דינא הוא דמפצי לי' ולא אמרן אלא דלא אנוס לי' לדידי' ולאוכפי' אבל אנוס לי' לדידי' ולאוכפי' לא ופירש רשב"ם שם דכיון דהניח את האוכף מסתברא דשלו הוא נוטל יעו"ש, וזה כסברת הט"ז הנ"ל לדון מכח הוכחה בנכרי דקושטא קאמר אבל למאי דמסיק בש"ס שם דאמימר אמר אפילו ליכא כל הנהו לא כי שנאמר אשר פיהם דיבר

שוא יעו"ש נראה דאין הוכחה מועיל. ועכ"ז יש לדון אף אם נימא דלא כט"ז היינו בפרה שאינה חולבת דמסל"ת אינו נאמן ע"כ גם ההוכחה דאומר לגריעותא דידי' לא מהני אבל בפרה חולבת דמהני מסל"ת יש לומר בזה דגם הוכחה מהני וכהט"ז הנ"ל אבל ל"ד להדין דט"ז דשם גלי הלוקח דעתו בפירוש שכל שהיא ילדה יתן טפי בדמי' אבל בנידן דידן לא גילה הקונה בפירוש ועיין בפ"ת שם בשם תשו' חו"י סי' ל"ד דאין להקל רק במסל"ת ממש אף בחולבת יעו"ש, רק להטיל מום ע"י נכרי נראה להקל מטעם הסימנים שבחדקי' קרני' ואין הזמן גרמא להאריך יותר בזה:

סימן כז

לכבוד הרב הגדול מו"ה יחזקאל ווידמאנז נ"י מו"ץ דק' יועד בזיבענבירגען:

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו מאיש אחד עני שיש לו כוורת דבורים ובעתות החום שדרכן לפרות ולרבות ובהתקבצם יתפרדו פתאום מאמותם ופורחים נחיל שלם יחדי' נאחזים לפעמים בענף אילן ואם לא ימהרו לאספם יברחו ושואל אם יזדמן הדבר בשבת אם רשאי לצוות לעכו"ם וההפסד עולה עשרה זהובים לכל נחיל ובעני הוא הפסד גדול:

והנה כת"ר כתב דצידת דבורים דרבנן דהוי דבר שאין במינן ניצוד כמ"ש המג"א סי' שי"ז והוי שבות דשבות במקום פסידא דשרי אלא דחוכך להחמיר כיון דצריך לנענע האילן דהוי ג"כ שבות הוי ב' שבותים דחמיר יותר כמ"ש הרע"ב בעירובין פ"ג מ"ג דב' שבותין לא הותרו בין השמשות א"כ אפשר דלענין אמירה לנכרי במקום פסידא ג"כ כן, אלא שמדברי הש"ע הרב סי' ש"ז סעי' י"ב מבואר דשבות ע"י נכרי במקום פסידא מותר אף שעשה הנכרי ב' שבותם עיי"ש והרב ז"ל לא רשם מקור הדברים ע"ז:

והנה באמת אשכחן חילוק בין שבות א' לב' שבותים גם בלעדי דברי הרב ז"ל הנ"ל לענין כיסוי הדם באם עבר ושחט דחד שבות דוחה ולא ב' שבותין כמבואר ברא"ש פ"ק דביצה ובש"ע או"ח סי' תצ"ח אבל לענין אמירה לנכרי לא אשכחן חילוק ומבואר להדיא מדברי מג"א סי' תמ"ו שכ' שם לבער החמץ ע"י נכרי שיזרה דהוי רק שבות דשבות במקום מצוה עיי"ש והרי איכא נמי טילטול מוקצה ומוכח דגם ב' שבותין הותר אמירה לנכרי במקום מצוה וא"כ ה"ה לענין פסידא דהרי הרמב"ם ז"ל שהובא בש"ע סי' ש"ז סעי' ה' מדמה להו להדדי צורך גדול או מקום מצוה:

והנה רו"מ חושש בזה לשיטת הב"י דדבורים הוי במינן ניצוד והוי דאורייתא ולא הותר אף במקום פסידא אמנם בזה י"ל לפי"מ שהעיר רו"מ דיש מקום להתיר אף להפוסקים דאוסרים תמיד אמירה לנכרי במקום פסידא כמו במי שהחשיך לו בכיסו דנותנו לנכרי

דמתוך שאדם בהיל על ממונו אתי לאתויי בעצמו וה"נ כשיראה פתאום הדבורים בורחים יאספם הוא בעצמו אלא בנ"ד ל"ש היתר זה כיון דגם אם יעשה בעצמו לא יעבור איסור דאורייתא כמ"ש הב"י ומג"א סי' של"ד אבל לשיטת הב"י הנ"ל דדבורים הוי במינן ניצוד תו הוי דאורייתא שוב יש להתיר אף משום שאין מעמיד עצמו על ממונו, אבל מה שדמה רו"מ בנ"ד להקל מחמת שההפסד פתאום לדמותו למי שהחשיך ליתא ואישתמטתי' דברי הר"ן ר"פ מי שהחשיך דבהפסד הבא פתאום כגון כיבוי אדרבא אם נתיר לו לכבות ע"י נכרי יבוא לכבות בעצמו מתוך שבהול מאוד והובא במג"א סי' של"ד ס"ק ל', א"כ לשיטת הב"י דהוי דאורייתא בודאי אין שום היתר בנ"ד. אבל גם להפוסקים דדבורים אין במינן ניצד והוי שבות דשבות יש לדון לכאורה כיון דהוא הפסד פתאום אם נתיר לו יבוא לעשות בעצמו, אף שבות דשבות אין להתיר כמו גבי כיבוי למ"ד מלשאצל"ג פטור דהוי שבות דשבות ואפ"ה לא התירו לומר לנכרי להדיא, אבל נראה דדוקא במלאשצל"ג כיון דלפעמים הוי דאורייתא בצריך לפחמים החמירו משום דבהיל ויבוא לעשות בעצמו אבל בשאר איסור דרבנן דליכא בהו שום איסור תורה לא החמירו ע"י נכרי משום חשש זה כיון דגם אם יעשה בעצמו ליכא חשש דאורייתא ואף דלתירץ השני שכתב הר"ן ז"ל שם והובא במג"א דדוקא שבות שלא כדרכו התירו ולא כיבוי דהוו שבות כדרכו א"כ נראה דבכל שבות כן הוא שלא הותר אמירה לנכרי אף דהוי שבות דשבות וע"כ הטעם משום דהוי היזק פתאום ובהול כמ"ש הר"ן בתירץ הא'. אבל במג"א סי' ש"ז סק"ח מבואר דלהר"ן בתירץ השני אינו מטעם דבהיל רק דסובר דגם שבות דשבות לא הותר במקום פסידא יעוי"ש ואכן הא קיי"ל דשבות דשבות שרו במקום פסידא וא"כ גם בבהיל הדין כן והא דבכיבוי לא הותר אמירה לנכרי משום דבהיל היינו משום ולאשאצל"ג דחמיר טפי כתי' קמא דהר"ן א"כ הכא בדבורים להפוסקים האחרונים דזה הוי אין במינן ניצוד יש להקל אף בהפסד פתאום ול"ד למלשאצל"ג. וצ"ע בזה על לשון הרב ז"ל סי' של"ד סעי' כ"ה שסתם הדברים ולא ביאר הטעם דמלשאצל"ג חמיר טפי כיון דהוא דאורייתא בצריך לפחמים. אבל בגוף הדבר לדון זה כהיזק פתאום באדם בהול כמו בכיבוי צכ"ע דאפשר דכיבוי שאני דהדבר מבוהל מאד כלשון הגהמ"ר פ' במה טומנין דהאש מבהיל כל בעלי ממון, ואף שהר"ן ז"ל ר"פ מי שהחשיך כתב כגון כיבוי משמע דאיכא עוד דכוותי' י"ל דכוונתו ללסטום שהוא ג"כ דבר מבהיל ביותר כמ"ש להדיא בלסטום כן אבל הכא בנחיל שפרחו אין זה פתאום כ"כ כי הדבר מצוי וכיון דיודע מקודם שיזדמן אינו נבהל כ"כ, כעין שאמרו בב"מ דף כ"ב גבי תאינה כיון דעבידו דנתרי ייאוש מדעת דמי עיי"ש. ובהיות כן אולי אף לשיטת הב"י דדבורים הוי במינן ניצוד דיש להתיר דאין

אדם מעמיד עצמו על ממונו דלמא אתי לצוד בעצמו שיעבור על לאו דאורייתא. ול"ד לכיבוי דלא התירו משו"ה אף למ"ד משאצל"ג דאורייתא משום דכיבוי נבהל ביותר ואם נתיר לו אתי לכבות בעצמו כמ"ש הר"ן ובפרט לרוב הפוסקים דדבורים הוי אין במינן ניצד דיש להתיר לומר לנכרי מטעם שבות דשבות במקום פסידא ובוודאי הדרך היותר טוב הוא לקרא לנכרי ולאמר לו כל הצד אינו מפסיד בזה התירו בדליקה ה"ה בהפסד אחר הבא פתאום ואפי' בסחורה הנפסדת שאינו הפסד פתאום כ"כ ועיין בש"ע הרב סי' כ"ז וסי' של"ד אבל באם אי אפשר באופן זה לגבי העני הנ"ל הוי הפסד מרובה יש להתיר לאמר לנכרי להדיא שיצוד כנלפע"ד:

סי' כ"ח:

לכ' ידידי הרב האברך החריף המופלג בתו"י מו"ה שלמה ביעגעלאייזען נ"י באושפיצין: ע"ד שאלתו בבתים שיש להם ב' וג' שטאק ובכל שטאק יש קארידאר שקורין פארהויז ובתוכו הוא הוואסערלייטונג ומבית שער הזה הולכים דרך מדריגות לשטאק שלמטה ממנו אשר הוא ג"כ באופן הנ"ל עד לבית שער שיוצא לרחוב אם רשאים ליקח מן הוואסערלייטונג או לטלטל שאר דברים בתוכו בלי ע"ח שלפי המבואר בש"ע או"ח סי' ש"ע סעי' ג' בג' שדרים בטרקלין אחד אף שיש לכל אחד פתח פתוח לבית שער המה בניהם א"צ שום עירוב והאריך בזה:

ולדעתי הדבר פשוט מאוד שאסור לטלטל בהקארידאר בלי עירוב כי כל ענין בית שער שהדר שם אינו אוסר ונותן עירובו שם עירובו ל"מ היינו שבית שער אינו בית רק חשוב כחצר כמבואר להדיא בר' יונתן עירובין דף פ"ד במשנה שם הובא בב"י סי' ש"ע וכן העתיק בש"ע הרב ז"ל סי' ש"ע סעי' א' דבית שער אין עלי' תורת בית רק תורת חצר, וא"כ כיון שיש לכל הדרים שם פתח לבית שער הוי ממש כמו פתח לחצר דצריכין אנשי הבתים לעשות עירוב כדי לטלטל בחצר והא דסעי' ג' ורמ"א שם הלא מיירי במחיצת עראי כגון יריעות אבל כל שחלוקין הבתים במחיצות קבועות ויש לכל א' פתח לחצר או לבית שער פשוט שצריכין עירוב בכל ענין ואם לא עירבו אסור לטלטל בבית שער ובחצר וכן אסור לטלטל מבית כבית. ובנ"ד הרי כל מחיצות הבית חלוקין לגמרי ויש לכל א' פתח לבית שער דהיינו חצר ולא עוד אלא אפי' אם הבתים פתוחים זה לזה ולא לבית שער רק בית א' יש שמשם יוצאין לבית שער או לחצר לפי"מ דקיי"ל דבית שער דיחיד ל"ש בית שער ממילא שנים הפנימים חשובים דירות ואסורים לטלטל מזה לזה, וכן בחצר וכן בבתים שלפניהם שהם קרוין בית שער דרבים והוי כחצר וכמ"ש לעיל וכמבואר להדי' בש"ע הרב ז"ל סעי' ח' והן אמת שבטו"ז שם ס"ק ב' דעתו די' בתים

פתוחים זל"ז וא' לחצר כל שאין דיורין בחצר א"צ עירוב כלל דפתוחים זל"ז הוי כבית אחד אבל כבר תמה עלי' הרב ז"ל שם בש"ע סעי' ה' דזה נגד דעת התוס' והרא"ש וגם הסמ"ק במסקנה סובר כן כמבואר בב"י:

וכה ראיתי במחה"ש ס"ק ז' שהבין מדברי מג"א שם דשני בע"ב הדרים בב' חדרים הפתוחים זל"ז ודרך א' יוצאין לחצר א"צ לערב ורק כשכל א' יש לו פתח לבית שלפני החצר צריכין לערב יעו"ש ובאמת אין זה מבואר ממג"א כלל וכפי הנראה נמשך במחה"ש אחרי דברי הטו"ז ס"ק ב' הנ"ל. אבל כפי דעת התוס' ורא"ש גם מסקנת הסמ"ק שני חדרים הפתוחים זל"ז ומאחד יוצאין לחצר אף שאין שם שום דיורין אחרים צריכין לערב דאל"כ אסורים לטלטל מזה לזה וגם אסורין לטלטל בחצר. וכה ראיתי בפרמ"ג בא"א ס"ק ז' שם שהבין ג"כ מדברי המג"א דפתוחים זכ"ז אינם אוסרים זע"ז רק כשיש לכל א' פתח בפ"ע ובעניותי הדבר תמוה וסתימת דברי המג"א סו"ס שס"ה ור"ס שס"ו מורה דמחדר לחדר צריכין עירוב ולא התנה כלל תנאי דצריך לכל א' פתח ונראה דהפרמ"ג נמשך שם אחר דברי הטו"ז ס"ק ב' הנ"ל. אבל במ"ז ס"ק ט' הביא דברי הא"ר שהשיג על הט"ז הנ"ל וכתב דלמאי דקיי"ל דבית שער דיחיד ל"ש בית שער שני הפנימים אוסרין זע"ז יעי"ש וכהרב הנ"ל וממילא בב' חדרים הפתוחים זל"ז ויש לכל חדר בעה"ב בפ"ע אוסרין זע"ז לטלטל מחדר לחדר וכן בחצר אף שאין שם דיורין אחרים כלל. ובא"א שם ס"ק ז' יצא לדון בדבר החדש דכשדר איש ואשתו בחדר הפנימי החדר הסמוך לו הוי בית שער דרבים כיון דאיש ואשתו הולכים שם יעו"ש ואם כן הדבר יש מקום לומר דא"צ עירוב כלל דחדר השני שדרך שם יוצאין הוי בית שער דרבים ול"ש דירה וא"כ אין כאן רק בית שער ואינם אוסרים זע"ז, אך במ"ז ס"ק ט' חזר בו וכתב להדי' להיפוך דבית שער דרבים היינו שכמה בעה"ב עוברים עלי' אבל בעה"ב ובני ביתו יחיד יעו"ש וכן משמעות הפוסקים להדי' וא"כ הדבר פשוט דשני בעה"ב הדרים בב' חדרים וחדר הפנימי אין לו פתח רק על החיצון ומשם יוצאין לחצר או לרחוב צריכין לערב זע"ז, וכ"ז אם אין לכל א' פתח בפ"ע אך בנידון שאלתו שיש לכל הבעה"ב פתח לקארידאר אחת שהקארידאר הוי בית שער ממש דהא בית שער דרבים הוא אבל היינו דדר שם אינו אסור אבל לא גרע מחצר ואין נ"מ אם הוא מקורה או לא א"כ הבעה"ב צריכין לערב זע"ז כדי שיהי' מותרין לטלטל בקארידאר דהיינו בית שער דמיקרו חצר והדברים פשיטים וברורים כמעיין:

סימן כט

לכ' ידידי הרב הגאון המפורסם וכו' כקש"ת מו"ה עקיבא סופר נ"י אבד"ק פרעשבורג:

יקרתו ע"י הציר מוכ"ז הגיעני נכון לחוו"ד בדבר הענין שבא לפניו בעסק עגונה אשת הר' דוד ליב שווארץ מק' פרעשבורג ותוכן הענין בקצרה כפי העדאת הבחור שמחה נ"י אשר הלך הוא עם הר' דוד ליב הנ"ל אור ליום ב' נשא וכאור בוקר הגיעו לבאהן שטאציאן ושם כשמע קול עקספלאזיאן ברעש גדול וראה את ר' דוד ליב מונח ארצה לפני השטאציאן ובגדי' קרועים וסחובים ודם יצא מגופו מהחזה ומבני מעי' והכיר בט"ע גמור שהוא ר' דוד ליב הנ"ל ושמע מאתו קול גנוחי ולאשר הבחור הנ"ל ג"כ הרגיש דם יוצא מידו הניח את הנ"ל מוטל לארץ והלך לכפר הסמוך לבקש רופא שיעשה לו תחבושת ועדות של ר' אברהם כהן דודו של ר' דוד ליב כי ביום א' מצאו בכי הח"ק של כפר מאדיער הסמוך לשטאציאן הנ"ל מונח במקום הנ"ל לפני השטאציאן והוליכו אותו למקומם ומצאו בבגדי' פאס דהיינו געווערבע שיין על שם הנ"ל מפרעשבורג ונקבר בבגדי' מחמת שהי' מלא דם כ"ז שמע ה' אברהם מהשו"ב בכפר הנ"ל:

ועתה הספק אם מספיק עדות הנ"ל להתיר העגונה אשת הר' דוד ליב הנ"ל וגם לאבילות ואמירת קדיש או נצרך עוד צירופים ובאפשרי לפתוח הקבר להכירו בט"ע אף שהוא לאחר ג"י עפ"י שיטת ר"ת שהובא באה"ע סי' י"ז סעי' כ"ח שהחת"ס נשען ע"ז בכמה תשו' וגם עכ"פ הבגדים אפשר להכיר כולם ע"י טב"ע וגם בזה יהי' צירוף וסניף גדול להתיר וכשנצרך לזה אם יש היתר לפתוח הקבר:

א) והנה בדבר עדות הר' אברהם הנ"ל מפי השו"ב שמצאו אצל הנקבר פאס היינו גיווערבע שיין. אשר כפי הנראה שם נרשם הר' דוד שווארץ מפרעשבורג בכל סימני' באופן שאין בספק כלל שהפאס הנ"ל הוא של ר' דוד ליב הנ"ל רק מצד חשינין לשאלה וכ"ג הביא דברי נוב"י מה"ק אה"ע סי' ל"ז שסמך על היתר פאס כי ל"ש חשש שאלה בפאס כמובן. אמנם הגאון חת"ס בכמה מתשובותי' ומהם בח"א סי' צ"ו ובח"ב סי' קמ"ב כתב דגם בהנהו דלא מושלי אנשי כגון ארנקי וטבעת היינו אם נמצא המת לבוש בכלים אלו אבל נמצא בבגדי' של מת יש לחוש דזה שהטבעת וארנקי שלו השאיל בגדי' לחבירו ושכח שם הארנקי והטבעת יעו"ש וחשש זה שייך גם בפאס כמובן ובס' קמ"ג בח"ב כתב שראה כן כתוב לאחד מהאחרונים וגם בתשו' דברי חיים אה"ע ח"ב סי' מ"ז כתב כן והביא ראי' מרש"י יבמות ק"כ ע"ב במצאו קשור בכיס וארנקי דחשינן שהשאיל כיסו לאחר ואיתו אחר הניח שם גט ושכחו והחזיר לו הכיס יעו"ש. ובפ"ת לאה"ע סי' י"ז ס"ק צ"ה הביא דברי הח"ס הנ"ל ס' צ"ו וכתב דמדברי תשו' גדולי האחרונים לא משמע כן וע' תשו' פרשת מרדכי אה"ע סי' כ"א בסוף התשובה בד"ה והנה מבואר שסמך על פאס שנמצא בארנקי אף דחייש שם לשאלת הארנקי כיון דלא הי' שלו שפיר מושיל

אבל עכ"פ בפאס ל"ש שאלה יעו"ש ולא חשש כלל שהשאיל הארנקי ושכח הפאס שבתוכו ואמת שבדבר הראי' מרש"י יבמות ק"כ יש לדון הרבה דשם בחזרת חפץ לאחר שמתחיוב להחזיר לו יתכן שהי' נחפז להחזירו ושכח להוציא המונח אבל להשאיל בגדו לאחר אינו מוכרח להשאיל וכשרוצה להשאיל מסתמא בטרם שנותנו מחפש להוציא כל הנמצא בו. וגם יש לומר דשם יש לומר שהגט שנמצא כבר אין לו חפץ בו כי נמלך ואינו רוצה לגרש והניחו שם ושכחו אבל דבר הנחוץ לו כמו טבעת ופאס שאדם יקפיד עלי' זה אינו שוכח. והארכתי בזה באיזהו תשובות שהשבתי בעניני עגונה. וגם בתשו' חת"ס גופא ח"א ס' ס"ה בד"ה והנה במה שנמצא כתב להדיא דאם מצאו דלוסקמא שלו ונמצא בתוכו פאס ותמונה שלו וגם כתבים וחשבונות הצריכים כל כי האי לא מושלי אנשי ואפילו אם אדם השאיל וועסטא שלו אין אדם שוכח בתוכו הדלוסקמא עם כל אלו הכתבים בתוכו יעו"ש. הרי עכ"פ פשיטא לי' בכמה דברים הצריכין לו אין אדם שוכח. והשתא יש לומר בנ"ד כיון דעתה שעת חירום והפאס כחוץ מאוד על כל צעד וצעד דבר זה יש בעיני אדם ערך רב ולא ישכחנו בשום ענין ובפרט כי ר' דוד ליב הנ"ל הלך לקנות חמאה ולזה נחוץ לו מאוד הגיוועבע שיין הנ"ל ודאי לא שכחו. אבל בתשו' חת"ס ח"א ס' י"ג כתב במקום דהי' סכנה ליסע בלי פאס ואפ"ה חש שם שמא השאיל בגדי' ושכח הפאס יעו"ש. ובס' ס"ה הנ"ל שכ' החת"ס דלא יתכן לחוש שנשכח הפאס וחשבונות הנחוצים לו בבגדו גם שם לא סמך החת"ס ע"ז לחודא רק בצירוף כי שם הי' עדות שנטבע במשאל"ס והי' רק חשש דרבנן יעו"ש. ע"כ אף שמדברי כמה מגדולי האחרונים נראה דלא ס"ל חומרא זו כחוש לשכחה ועכ"ז קשה לעשות מעשה נגד החת"ס זצ"ל וצריכין לחפש אחרי צדדים אחרים:

ב) והנה בעדות הר' שמחה הנ"ל אף שעדותו לבד אינו מועיל כלל כי לא אמר שראהו מת ואפילו אם אומר כן בכה"ג ששמע העקספלאזיאן וראהו מתבוסס בדמו נצרך לקברתיו עכ"ז הרי עכ"פ עדותו נאמנה על גוף המעשה ששם אצל השטאציאן ראהו מוטל לארץ מתבוסס בדמו. ואם נצרף לזה עדות השו"ב שמצאוהו באותו מקום לפני השטאציאן אדם מת וקברוהו, וא"כ יש לדון דהיינו זה הר' דוד ליב שהי' מוטל שם לארץ זה נקבר אח"כ וכמ"ש הב"ח הובא בב"ש סי' י"ז ס"ק צ"א בנפל לגוב אריות דאין מעידין עלי' אם מצאו אח"כ עצמות אמרינן דבודאי הוא זה שנפל לשם ואף שהב"ש כתב דאין דברי' מוכרחים, הכה בתשו' שיבת ציון ס' פ' האריך לקיים דברי הב"ח כיון דמצאו העצמות בגוב האריות הוי מקום סימן מובהק והא דפליגו תנאי אי אמרינן קבר שאבד הוא קבר שנמצא משום דשדה גדולה ואינו ידוע באיזה צד הי' הקבר אבל הכא גוב

אריות אינו רחב כל כך והוי מקום מסוים דהוי סימן מובהק והב"ש דפליג על הב"ח היינו דסובר דגוב אריות נמי רחב הוא ואין המקום מצמצום יעו"ש והשתא בנ"ד אם עם עפ"י עדות הר' שמחה ועדות השו"ב הנ"ל יצמצמו המקום ממש באופן שנדע עפ"י עדותם שבמקום שהניחו הר' שמחה הנ"ל שם נמצא הרוג וקברוהו הרי בכה"ג הוי סימן מובהק גם להב"ש כפי דברי שי"צ הנ"ל אבל אם גם לא יוכלו לצמצם המקום בדיוק רק עכ"פ הבחור הר' שמחה יאמר מקום מסוים לפני השטאציאן והשו"ב ג"כ יאמר כן נהי דסימן מובהק לא הוי בכה"ג אבל עכ"פ סימן אמצעי הוי כמ"ש בתשו' הרב רש"ז בעל הש"ע בתשו' סי' כ"ח אות ה' בד"ה והשתא דסימן מקום הוי עכ"פ סימן בינוני אף שאינו נותן סימן בצמצום גמור אלא מקום מסוים סתם וכ"כ בהדיא טו"ז אה"ע סי' י"ז סעי' י"ז ותלינן דמסתמא הי' באותו מקום ממש יעו"ש וכיון דעכ"פ הוי סימן אמצעי א"כ עכ"פ למ"ד סימנים דאורייתא סגי בהכי רק למ"ד סימנים דרבנן לא יועיל וא"כ יש לצרף סימן הפאס אף אם נחוש לחומרת החת"ס הנ"ל דהשאיל בגדו ושכח הפאס, עפ"י דברי מהר"ל מפראג שהובא בב"ש דסימן אמצעי בגופו וסימן מובהק בבגדי' לכ"ע מותר דממ"נ אם סימנים דרבנן ל"ח לשאלה ואם סימנים דאורייתא מועיל סימן אמצעי שבגופו יעו"ש. וה"נ ממ"נ או דמועיל סימן מקום אף דהוי רק סימן אמצעי דסימנים דאו' ואם נימא דסימן מקום ל"מ משום דבעינין סימן מובהק דסימנים לאו דאורייתא שוב יועיל הפאס דהוי סימן מובהק בבגדי' ול"ח לשאלה, וגם לפי הטעם שכתבו האחרונים לקיים דברי מהר"ל לא מטעמי' רק לחוש שהשאיל לאיש שיש לו סימן זה כמוה' הוי נפילה דיחיד כמ"ש ח"צ בתשו' אף דלכאורה האי טעמא ל"ש בנ"ד דהא יש לחוש שהשאיל לאיזה איש שהוא בגדו ושכח הפאס מכ"מ הרי ע"כ אם נימא כן ע"כ שזה שהשאיל אזל כו לעלמא וזה ששאל הי' ג"כ באותו מקום אצל השנאציאן ושם נפצע גם הוא ונהרג שם באותו מקום ממש זה הוי ג"כ כענין נפילה דיחיד דלא יתכן לחוש שיזדמן שמי ששאל ג"כ הלך באותו מקום ונפצע ונהרג שם וסברא כזו כתב נמי החת"ס בתשו' ס"ו סי' יעו"ש ובכ"ד ואף שיש לפקפק בדברי שי"צ הנ"ל שדן בזה דמקום הוי סימן כמו באבידה דבצמצום מקום ממש הוי סימן מובהק ובסתם דבר מסוים הוי עכ"פ סימן אמצעי דיש לחלק דדוקא באבידה שאינה מתנועעת מעצמה הוי מקום סימן אבל באדם יש לחוש דלמא אזיל לו משם דהא זה עיקר החשש בגוב האריות שמא ניצל משם והלך לו וה"נ שמא נתחזק הר' דוד ליב והלך משם. אבל הרי דברי הב"ח מבוארים להקל בכה"ג דגם בזה הוי מקום סימן ובפרט בנ"ד כפי הנראה שהי' נפצע כ"כ וזב דם מחזה ומבני מעי' קשה הדבר לתלות שנתרפא והלך לו משם מעצמו במשך ב' ימים הוי שפיר עכ"פ סימן

אמצעי ושוב יש לצרף דברי מהר"ל הנ"ל וגם אין לומר דנידון הב"ח קיל מנ"ד דיש לומר דנפל לגוב אריות רובן אינו ניצלין ורק דחוששין למיעוטא אבל בנ"ד הבחור הנ"ל לא אמר שהי' גוסס דהרי גם בנפל לגוב האריות כבר האריך הריב"ש סי' שע"ט דאפילו ניסת תצא דאין רובן למיתה יעו"ש ואפ"ה סמך הב"ח ע"ז וא"כ ה"ה בנ"ד ואפשר דבנ"ד עדיף אם יאמר הבחור שהי' קרוב למיתה כמו גוסס ועכ"פ בכל ענין לא נופל הוא מגוב אריות ועכ"פ כדאי לאצטרופי להיתר הפאס שלפי דברי רוב האחרונים ל"ח לשאלה כלל בכזה ובשגם דבגוף ענין שאלה הרי יש כמה מקילין בכל ענין ובח"ס ס' ס"ה הביא דברי הב"מ דהנוטה להקל בחשש שאלה בשעה"ד לא הפסיד יעו"ש ומכ"ש בנ"ד בצירוף הנ"ל ובפאס דלא מושלי אנשי כלל: ג) יש עוד לצרף צד היתר בנ"ד דלא נחוש לשאלה כפי מה שסיפר כפי מוכ"ז שהר' דוד ליב הי' לבוש מכנסיים התחתונים ששם הי' לו הפאס בעת נסעו מפרעשבורג שהם שהם פא הי' שלו רק מבקור א' קרובו שהניחם אצל הר' דוד ליב. והנה הר' דוד ליב לבשם כי ידע שקרובו לא יקפיד עלי' ולכ"ע בידוע שאינו מקפיד לא הוי שואל שלא מדעת כמ"ש סמ"ע בחו"מ ס' רצ"ב ובש"ע הרב ה' מציאה ופקדון סעי' כ"א ובקונ"א שם ס"ק ד' אבל עכ"פ להשאיל המכנסיים הנ"ל לאחרים לא הי' לו רשות כי על אחר ודאי יקפיד וא"כ אין חשש שמא השאיל המכנסיים ושכח הפאס כי גם המכנסיים גופייה' לא ישאיל כי אין השואל רשאי להשאיל כמ"ש היתר זה בתשו' צ"צ ס' ק"ו הובא בק"ע ס' תכ"ח ותמהני על תשו' פרשת מרדכי ס' כ"א הנ"ל שכ' דארנקי שהי' שאולה בידו ל"ש סברת הש"ס דארנקי לא מושלי אנשי יעו"ש דהא אדרבא אם ארנקי לאו דידי' בלא"ה אין חשש שאלה אף בלי הטעם דלא מסמנא מלתא דאין אדם השואל רשאי להשאיל כצ"ב הנ"ל והדבר פלא שלא הזכיר כלל מזה:

ד) באופן דאם נמצא הפאס הנ"ל בכיס שבבגדו או קשור עלי' יש מקום להתיר העגונה הנ"ל בצירוף עדות הר' שמחה ועדות השו"ב שבמקום הזה שנפל שדוד הר' דוד ליב שם נמצא ההרוג אף אם לא יוכלו לדעת צמצום המקום ממש, כיון דגם שניהם יאמרו דבר מסוים לפני השטאציאן הוי עכ"פ סימן אמצעי וכנ"ל וכדאי לסמוך ע"ז אף בלי צירוף שבאות ג' מחמת שהמכנסיים לא היו שלו. אך לא ראיתי עדות מבורר אנה נמצא הפאס הנ"ל שאפשר נמצא הפאס סמוך למקום ההרוג לא עלי' ולא בכיס שבבגדי' וגם מפי מוכ"ז לא שמעתי דבר ברור בזה האיך שמע מהשו"ב ובאופן זה שנמצא הפאס סמוך למקום ההרוג באנו למחלוקת שהב"ש ס"ק ס"ט כתב דלא מהני וגם בתשו' חת"ס ס"ס כ"א וס' י"ג צידד בזה ונראה דעתו להחמיר, ולסמוך על סימן מקום לבד פשיטא דל"מ

אפילו אם יצמצמו המקום ממש כי אין לסמוך ע"ז רק לחשבו לסימן האמצעי כמ"ש לעיל ובפרט דקשה הדבר שיצמצמו המקום במכיון ממש:

ה) והנה גם אם כן שלא נמצא הפאס בבגדי' רק סמוך להם שכתבתי לעיל דקשה להקל אף שיש מקילין וחולקים על הב"ש אבל עכ"פ אומדנא גדולה איכא שזה שנמצא הוא ר' דוד ליב הנ"ל נלע"ד להקל לפתוח הקבר ולראות פרצוף פני' בטב"ע ויהי' בזה צירוף שיטת ר"ת ואף אם לא יכירו עכ"פ הבגדים יכירו רובם בטב"ע ויהי' בזה ג"כ צירוף גדול דעת כמה אחרונים דבכל או רוב בגדי' ל"ח לשאלה:

והנה פ"ג הביא תשו' שי"צ סי' ס"ד וס' ס"ו שהחמיר מאוד לבלי לפתוח קבר עבור היתר העגונה והביא תשו' כתב סופר חיו"ד ח"ג סי' קע"ד דמסיק להתיר היכא דאיכא אומדנא דמוכח שהנקבר הוא הנאבד יעו"ש. ותשו' כת"ס אינו ת"י פה אבל דברי תשו' שי"צ ראיתי ומצד הסברא נראה להתיר כיון דמשום פסידא דלקוחות דיהבי זוזי אמרינן בש"ס ב"ב קנ"ו לינוול וכ"ה בחו"מ סי' רל"ה אלא הטעם דסימנים עשוין להשתנות לאח"מ ולא יועיל כלל הבדיקה א"כ הכא דנצרך להיתר אשה עגונה טפי יש להתיר בזה ממשום הפסד זוזו דלקוחות ובפרט דיתכן דודאי ניחא לי' שלא יהי' אשתו עגונה ובני יאמרו קדיש ואף שאין הדבר ברור דאולי אחר הוא ולא יועיל כלל הרי גם בלקוחות אף אם לא הי' משתנים לאח"מ הרי יתכן שבאמת קטן הוא ולא יועיל להם מידי אפ"ה הי' שרו משום פסידא דאפשר יועיל להם ומכ"ש הכא דאיכא אומדנא שזה הוא. ומ"ש בתשו' שי"צ דשם רק ללקוחות גופייהו התירו לפתוח הקבר אבל הכא האשה לא תפתח הקבר רק אחר ואין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבירו יעו"ש דברי' תמוהים דהא היכא דלא פשע אומרים חטא כדי שיזכה חבירו כמ"ש תוס' שבת ד' ובכ"ד ובמק"א כתבתי בענין שאלה במקילין שמתירין מחמת ה"מ דלכאורה נראה דאין להתיר לקנות כיון דאצל הקונה לא הוי ה"מ וכ"כ להדיא בתשו' חת"ס או"ח סי' ס"ה בענין שאלה ביין שהי' עלי' חשש נסך ובתשו' בית שלמה יו"ד ח"א סי' קפ"ח כתב דרשאין לקנותו והכי נהיגי עלמא. ויש לדון בזה עפ"י המבואר משו"ס מנחות מ"ח וברש"י שם ד"ה וטמאוה דיתכן לומר חטא בתרומה כדי שיזכה בחולין יעו"ש והיינו שהחולין לא יפסדו יעו"ש הרי דכל ענין הצלה מהפסד ממון ישראל הוי זכות ממילא בדבר שהתירו הפוסקים מחמת ה"מ כשם שלאותו אדם שאירע לו השאלה מותר לאכלו כענין חטא כדי שיזכה לבל להפסיד הבהמה כן הותר גם לאחרים כענין שאמרו בש"ס חטא כדי שיזכה חבירו ולפי"ז היכא שעיקר ענין השאלה הוא פשיעה מבעל השאלה כענין שנשאל בחת"ס סי' ס"ה לענין יין שפשע בעל היין והניחו בלי שומר ואנו באין להתיר מטעם ה"מ בכה"ג לא הותר לאחר

לקנותו ול"ש חטא כדי שיזכה חבירו כיון דפשע חבירו כמ"ש תו"ס שבת ד' ובכ"ד וצדקו דברי החת"ס ז"ל בנידון דידי' והארכתי בזה בתשובה ועכ"פ בנ"ד שלא פשעה שפיר יש לומר דגם אחרים רשאין לפתוח הקבר:

ושו"ר גם בפ"ת אה"ע סי' י"ז ס"ק ק"ד הביא בשם בעל חמודי דניאל אם רשאי כהן להתקרב תוך ד"א של מת להכיר השן כדי להתיר העגונה וכתב ג"כ דאומרים בזה חטא כדי שיזכה חבירו יעו"ש ואף דשם לא הסכים להתיר שם חמיר יותר כי לא אשכחן שהתירו איסור דרבנן לטמאות למת בשביל הפסד ממון אבל הכא כיון דמשום הפסד מעות לקוחות שרי מכ"ש בשביל היתר עגונה. ומ"ש בפ"ת שם לתמוה עלי' מדברי תוס' גיטין דף מ"א שכתבו דאשה דלא מופקדה אפו"ר שמא גם לאחר שתשתחרר לא תקיים יעו"ש, יש לומר דשם שאני דלעולם בהם תעבודו הוי איסור דאורייתא ואין להתיר איסור דאורייתא מספק אבל הכא כיון דכל עיקר האיסור לפתוח הקבר הוי רק מדרבנן כמבואר להדיא בב"י יו"ד סי' שס"ד דפינוי המת הוי רק איסור דרבנן אף דניוול המת כגון לחתכו הוי דאורייתא כדמוכח בחולין י"א אבל לפתוח הקבר הוי רק דרבנן וכמ"ש ב"י הנ"ל וע' בס' נחל אשכול לה' מילה סי' ל"ו כתב כן והביא גם מריטב"א מ"ק ח' שכ' כן יעו"ש שפיר יש להקל מחמת עגונה אף שאין ברור שתנשא וגם מצד חמירת קדיש שמועיל לתקון נשמתו. ועיקר סברת השי"צ הנ"ל מחמת שאין אומרים חטא כדי שיזכה חבירו ושם הלקוחות בעצמו יפתחו דברי' צ"ע דכפי הנראה הבין שלבדוק המת אם יש לו שערות הוא רק משום פה"ק וממילא אם יפתחו הקבר אין חשש אבל באמת נראה דגם הבדיקה גופא אחר שערות הוי ענין ניוול ואסור מדרבנן עכ"פ כמו פתיחת הקבר וא"כ נהי דהלקוחות בעצמם יפתחו הקבר אבל עכ"פ הרי מוכרח ששני עדים יראו ויבדקו אחר השערות דהלקוחות בעצמם אינם נאמנים ושוב מוכרח דאמרינן בכה"ג חטא כדי שיזכה חבירו, וכה ראיתי בנחל אשכול הנ"ל שהבין דהאי דינא דב"ב בלקוחות אם רשאין לנוולו מיירי טרם שנקבר רק הבדיקה גופא הוי ניוול יעו"ש ועפ"י דברי' יש לדון דלפתוח הקבר חמיר טפי ולא הותר משום הפסד ממון ולא משום היתר עגונה אבל דברי נח"א בזה תמוהים דלהדיא מבואר בס' חסידים סי' תש"ל שכ' מי שנתן מתנה וקברוהו ואינו ידוע אם הביא שתי שערות אל יקילו לחפור לראות וכו' יעו"ש ומוכרח דדוקא משום מקבלי מתנה לא הותר אבל משום לקוחות שרי אף לפתוח הקבר ואף דדברי' צ"ע דהרי לטעמא דסימנים עשוין להשתנות לאח"מ גם ללקוחות לא הותר. אבל עכ"פ מוכח מדברי' דלטעמא דניוול ללקוחות שרי ולא נחות הכא לדין אם סימנים משמנין לאחר מיתה. גם יש לומר דהרי תוס' ב"ב קנ"ד ד"ה ועוד הקשו לבדוק אם יהי' שערות

האיך שייך לומר סימנים עשוין להשתנות כיון שרואין שערות ותרצו דשמא בחיי' לא הי' גומות ואחר מותו כעשו גומות יעו"ש וכוונתם דשערות בלי גומות ל"מ א"כ לא יועיל אם ימצאו שערות כיון דגומות עשוין להשתנות. וע' נדה נ"ב דשערות בלי גומות ל"מ ולכאורה לפי המבואר באה"ע סי' קס"ט סעי' י"א בריבוי שערות או שערות ארוכים א"צ כלל לבדוק גומות א"כ אכתי יש לבדוק שמא ימצאו ריבוי שערות או שערות ארוכים וע"כ לומר דשם הלקוחות בעצמם ידעו שאין בו ריבוי שערות ולא שערות ארוכין רק אייריי שהביא שתי שערות קטנים ולזה בעינין גומות ולא יועיל הבדיקה ובס"ח דמיירי בסתם כתב דבשביל מקבלי מתנה אין לפתוח הקבר אבל בשביל לקוחות שפיר יכולין לפתוח הקבר אם יש מקום ספק דהביא כבר ב' שערות ארוכין או ריבוי שערות וזה נכון: סיומא דפסקא לפע"ד אם יבורר עפ"י גב"ע מהשו"ב או מא' מח"ק שמצאו הפאס ששם נרשם האיש ה' דוד ליב שווארץ מפ"ב בכל סימני' כנהוג מולדתו ושנותי' וכדומה והפאס הי' בבגדי' וכן יבורר ע"י גב"ע שנמצא הנקבר במקום שנפל שדוד ה' דוד ליב אף שלא יוכלו לצמצם המקום ממש רק בשטח זה היינו נגד השטאציאן לענ"ד יש מקום להתיר העגונה אם יסכים כ"ג נ"י ועוד רב א' מובהק. ואם נמצא הפאס סמוך לו או שלא נמצא הנקבר כלל במקום שנפל הר' דוד ליב לארץ יש לחפש אחר צדדים אחרים ויש להקל לפתוח הקבר להכירו בטב"ע או עכ"פ להכיר רוב בגדי' ע"י טב"ע אבל אם נמצא הפאס בבגדי' שהי' לבוש והנקבר נמצא שם במקום המסיים אף שאינו מצומצם ממש יש להקל וא"צ לפתוח הקבר באופן אם יסכים כ"ג נ"י ועוד רב א' מובהק:

בטרם שלחתי התשו' להגאבד"ק פרעשבורג. אמר לי הציר משום כי הבחור שמחה העיד שהי' גוסס וקרוב למיתה כאשר הוא הלך משם, ואם כן הי' צד גדול להתיר עפ"י עדות זה לפי דעת תוס' יבמות ק"כ ד"ה מאי למימרא דגוסס מגויד מעידין עלי' דדוקא גוסס בידי שמים אין מעידין עלי' והביאו הב"ש להלכה בס' י"ז ס"ק צ"ד וכיוצא לזה כתב בתשו' פנים מאירות בנפל למים שאל"ס ועלה למעלה ושמעו שנחר בגרונו שקורין גארגלין ולא הי' יכול לדבר מכח המים שבאו לגרונו והתיר דהוי כמו גוסס בידי אדם שמעידין עלי' יעו"ש ובפ"ת ס"ק קל"ג הביא כמה מחברים שהסכימו לדברי' א"כ גם בנידן דידן כן. אמנם נראה כיון דהבחור שמחה הנ"ל שמע העקספלאזיאן וראה אח"כ את ה' דוד ליב שווארץ פצוע זב ממנו דם אף אם אמר שהי' גוסס יש לחוש לבדדמי שנדמה לו כן מחמת ששמע העקספלאזיאן וגם ראהו פצוע והוי כמו נהרג במלחמה דצריך לומר קברתי' דאל"כ חוששין לבדדמי כי לא מת וסבור שמת כדאי' בס' י"ז סעי' ל"ג וכיון דאפילו באומר מת צריך לומר קברתי' א"כ כשאומר שהוא גוסס לא מהני

מידי בכה"ג ואפילו אם לא שמע העקספלאזיאן כיון שראה דם זב ממנו ונפל ארץ שידע בבירור שהוא מעקספלאזיאן ג"כ חשיבין לבדדמי כמ"ש נוב"י מה"ק אה"ע סי' כ"ח ולכאורה לענין גוסס ל"ש כלל שום היתר דלענין מיתה מהני כשיאמר קברתי' או הזזה ממקום למקום כיון דהזזו אותו ולא ראה בו סימן חיים לא אמר בדדמי אבל כשמעיד שראהו גוסס אף אם יאמר שטלטלו וכדומה לא יועיל דהא גוסס יש בו רוח חיים דאין לומר דבמעיד שהוא גוסס ע"י סימני גסיסה שראה ל"ש בדדמי דדוקא במת שייך בדממי דא"כ במעיד ע"א על א' שנהרג במלחמה ויאמר שראהו פצוע וגוסס תהי' רשאה להנשא לפי דברי ב"ש הנ"ל דגוסס בידי אדם מעידין עלי' וכשמעיד שראהו מת אסורה להנשא דאמרה בדדמי וזה דבר שאי אפשר וע"כ דכשמעיד על גסיסה אומר בדדמי והא דגוסס מגויד מעידין עלי' וכן דברי הפ"מ הנ"ל במים שאל"ס היינו כששני עדים העידו כן למאי דקיי"ל דשנים לא יאמרו בדדמי אבל בנ"ד שרק עד אחד אומר כן אמרינן בדדמי. אמנם נראה כיון דעכ"פ עיקר ענין בדדמי הוא חשש דרבנן דהא בסעי' ל"ג איתא דבלא אמר קברתי' אם ניסת ל"ת וכיון דמה"ת שריא בנ"ד שוב יש לסמוך ע"ז שימצא אדם מת ונקבר אח"כ במקום מסוים דהיינו נגד השטאציאן דהוי עכ"פ סימן בינוני כמ"ש בתשו' לעיל דהרי באיסור דרבנן מהני סימן אמצעי כמ"ש בנוב"י מה"ק סי' כ"ט ובאבן העוזר והובאו דבריהם בפ"ת ס"ק צ"ט ושוב א"צ כלל לסימן פאס הנמצא דסגי בזה סימן מקום ובפרט דבנ"ד עכ"פ נמצא הפאס סמוך לו דבזה נמי כמה מהאחרונים פליגי על ב"ש וסברי דגם זה הוי סימן באופן שהי' בזה היתר מורווח:

אבל במכתב שכ' אלי' הגאבד"ק פרעשבורג כ"י לא ראיתי זה בדברי העד כי שם נאמר רק ששמע שגנוחי גנח ואינו נזכר מענין גוסס וסימן גסיסה היינו שמעלה ליחה בגרונו מפני צרות החזה כמ"ש רמ"א באה"ע סי' ק"כ סעי' ז' והי' מהנכון לשמוע עוד הפעם עדות מהבחור שמחה אולי באמת יפרש דברי' שראהו גוסס וגנוחי גנח הי' כוונתו ענין כחורת גרון ואם יאמר כן יהי' צד גדול להתיר העגונה הנ"ל:

סימן ל

להנ"ל:

יקרתו עם כל הגב"ע ותשו' הרמתה אשר העלה כ"ג נ"י בדבר ענין העגונה הנזכר לעיל והן כפי הגב"ע הנשלחים נשתנה הדבר. א) כי צידוד היתר שכ' שם בדבר הרייזעפאס או גיוועלבע שיין כי דבר זה לא ישכח בבגדו כי נחוץ לו לכל צעד הן כפי הגב"ע לא הי' גיוועלבע שיין אלא מוסטערונגס שיין אשר היום איננו כחוץ ב) כי מאז נכתב כי ישראלים מצאו את גוף הפציע בבאהן שטאציאן והם מצאו גם התעודה הנ"ל וע"ז דנתי

ג"כ יסוד היתר מחמת כי מקום הי' סימן אמצעי עכ"פ וגם מחמת התעודה שנמצא אצלו, ועתה כפי הגב"ע נכרים הובילו את המת הנ"ל לכפר והם אמרו כי מצאוהו בהבאהן שטאציאן והם אמרו שמצאו אצלו המוסטערונגס שיין, ובהגב"ע אינו מבורר אם היו נכרים מסל"ת או הי' ע"י שאלה. אכן גם למעליותא נוסף, א) כי עפ"י הגב"ע דעתה מר' ישראל אברהם הכהן שמע מפי נכרי מסל"ת שאיש אחד מפרעשבורג סוחר חמאה נהרג שם ע"י פעטארדע שעשה שחוק ומת תיכף ב) כי הקברן ישראלי שקבר את האיש שהובא לשם ע"י נכרים כאשר הראה לו פאטא גראפיע ואמר כי הנקבר הי' לו צורה זו ממש והפאטאגראפיע הוא של ר' דוד ליב בעל העגונה וכ"ג האריך בטעמים נכונים להתיר העגונה ולאשר כבר כתבתי בזה בתשובה הקודמת עתה באתי רק לברר בדבר ענין השינוים:

א והנה מצד עדות הר' ישראל אברהם ששמע מנכרי מסל"ת שסוחר מפרעשבורג סוחר חמאה שחק שם עם פעטיארדא ומת רק הריעותא שלא הזכיר שמו ושם אבי' והביא כ"ג מנוב"י מה"ק סי' כ"ח דמזכיר מלאכתו הוי כמזכיר שמו וממילא דהוי הכא שמו ושם עירו דמהני והנה בנוב"י הנ"ל לא מצאתי זאת אבל כ"כ בס' מ"ח בשם מהר"ם ברבי ועכ"ז יש לדון עדין בזה דבתשו' פרשת מרדכי ס' כ"ז הביא מתשו' מהר"ם לובלין סי' נ"ז דזה דוקא בשם שאינו רגיל כ"כ אבל בשם הרגיל הוי כהוחזק שני יב"ש יעו"ש והכא סוחר חמאה מסתמא נמצאו כמה סוחרי חמאה בפרעשבורג. וגם מצד בדיקה שלא נחסר ולא יצא סוחר חמאה בעת ההוא מפרעשבורג ג"כ יש לדון דהא יתכן שמכבר יצא סוחר חמאה מפרעשבורג וצריכין בדיקה מזמן רב והבדיקה קשה מאוד כמ"ש בתשו' פרשת מרדכי הנ"ל. אך בס' כ"ב בתשו' הנ"ל נראה דפשיטא לי' דשמו ושם עירו סגי ולא מחלק ובס' כ"ז מסיק דעכ"פ בידוע שהלך לשם מהני בדיקה וחיפוש יעו"ש. וגם בנ"ד יש אומדנות והוכחות דזה הוא ובכה"ג מקיל הרמ"א בשם בס' י"ז סעי' י"ח. באופן נהי דאכתי בכה"ג נראה דבעינין קברתי', וע' כוב"י מה"ק ס' כ"ח דגם בנטבע במים כיון שראהו עתה ויודע שנטבע יש לומר בדמי אף דל"ש כלל לומר שהעד ירא לעמוד שם יעו"ש באורך ומכ"ש בנ"ד מכ"מ עכ"פ בזה יצאנו מחשש דאורייתא דהא גם בלי קברתי' אם ניסת ל"ת:

וכן יש לצרף העדות שהעידו ב' אנשים כשרים כי ביום ב' כשא הי' בבאהן-שטאציתן וראו שם מת מושכב על הארץ ושאלו לנכרים דשם מה הוא והשיבו כי הוא איש שווארץ מפ"ב סוחר חמאה והרי זה עדות שמו היינו שם משפחה ועירו ומלאכתו דזה ודאי מהני לכ"ע ואף שהי' ע"י שאלה יש לומר בזה כיון דהמת עדיין מוטל ואפשר לברר הדבר

תיכף אם זה הוא בכה"ג כ"ב מסל"ת כלל כמ"ש ישש"ש יבמות פט"ז ס' י"ח שהביא כן בשם תשו' מיימוני בשם מהר"ם ז"ל. ואמנם אין בזה כדי סמיכה כל כך דהא עדותם הי' שהבאהערדע אמרו כן עפ"י חקירתם והרי יתכן שהי' זה ע"י שמצאו אצלו המוסטערונגס שיין ועדיין יש לחוש לשאלה וכנ"ל. אמנם עכ"פ חזי לאצטרופי לעדות ר' ישראל אברהם הכ"ל שהי' במסל"ת גמור ולא הגיד כלל מהבאהערדע רק סוחר מפרעשבורג סוחר חמאה מת ועכ"פ בצירוף הנ"ל יצא מידי חשש דאורייתא:

ב וכיון שעכ"פ יצאה האשה מחשש דאורייתא שוב יש להתיר עפ"י עדות הקברן שהנכרים שהביאוהו לקבורה אמרו שמצאו בבגדי' המוסטערונג שיין כמ"ש בפ"ת אה"ע ס"ק צ"ב בשם מראה"צ דבדרבנן ל"ח לשאלה כגון במים שאל"ס יעו"ש ואף שקשה לסמוך ע"ז בחשש שאלה גמורה אבל בנ"ד הרי דבר זה לא מושלי אנשי ול"ש בזה שאלה רק דניחוש שמא השאיל בגדו לאחר ושכחו שם שדבר זה חידוש הוא שחידשו החת"ס זצ"ל ומדברי מחברים האחרונים ל"מ כן כמ"ש בפ"ת והראי' מרש"י יבמות ק"כ יש לדחות בכמה אופנין והארכתי בכמה תשובות בזה ועכ"פ בכה"ג יש לסמוך על סברת מראה"צ הנ"ל להקל בדרבנן. ועוד דכפי דברי הנכרים מצאוהו בבאהן שטאציאן והוי סימן מקום דהוי עכ"פ סימן אמצעי ותו ל"ח לשאלה כמ"ש בתשו' הקודמת דאפילו אינו בצמצום הוי עכ"פ סימן בינוני ושוב ל"ח לשאלה לשיטת מהר"ל מפראג וגם סברת הח"צ דהוי שאלה דיחיד כמ"ש שם אמנם החשש שכ' כ"ג בזה כי לא פורש בהגב"ע של הקברן הנ"ל אם הי' ע"י שאלה דאולי שאלו לנכרים שהביאו המת והוא השיב שנמצא בשטאציאן ומצאו המוסטערונג שיין בבגדי'. נראה דכיון דהנכרים הביאו המת לקברו שם הוי כהתחיל הוא לדבר דאף אם שאלוהו אח"כ לא נפיק מכלל מסל"ת כמו בההוא מעשה דפונדקית כיון דבכייא הוי זה כהתחלה כמ"ש הרי"ף שם וה"נ ההובלה לקבורה הוי כהתחלה מצדם ושוב לא איכפת לן אף אם היו אח"כ ע"י שאלה ואף דשם דוקא ע"י צירוף אומדנות הכא שעשו מעשה והביאוהו הוי התחלה טפי משם. ועוד דגם בספק מסל"ת מקיל הט"ז, ובנ"ד כיון דנפיק מחשש דאורייתא כמ"ש לעיל וא"כ אף בלי מסל"ת דעת המבי"ט הובא בקה"ע סי' רכ"ט דבדרבנן אף נכרי שאינו מסל"ת נאמן ואף שבתשו' פמ"א ח"ג סי' ב' הובא בפ"ת סי' י"ז ס"ק ס"ד פיקפק עלי' וכתב עלי' שהמבי"ט בעצמו לא החליט הדבר אבל עכ"פ בספק ודאי יש להקל ובפרט בצירוף הנ"ל דהוי כהתחיל הנכרי ע"י ההבאה לקבורת ישראל:

ג יש לצרף ענין ההכרה שהכירו הקברן ע"י הפאנואגראפיטג שאמר שהוא ממש כמו זה האיש הנקבר וכ"ג הביא מתשו' האחרונים תשו' רצ"ה ומהרש"ם ח"ג סי' רנ"ו שפקפק

בזה והנה מאז הארכתי בספרי מ"פ לאה"ע סי' י"ז בתשובה דלענ"ד יש לסמוך ע"ז ועתה ראיתי בתשו' מהרש"ם שפקפק ע"ז שאין הכרה ברורה מדיוקן קטן לדיוקן גדול ועכ"ז כתב שם דלענין דרבנן יש לסמוך בזה יעו"ש, א"כ בנ"ד לענין דרבנן דכבר יצאה מידי חשש דאורייתא ע"י עדות נכרי מסל"ת כדלעיל אות א' שפיר יש לסמוך ע"ז וכן ראיתי בתשו' עין יצחק סי' ל"א שהאריך לסמוך על הכרת פאנואגראפיע ומשמע שם דאף בדאורייתא סמך ע"ז דהוי הכרה גמורה וגם אני בעניותו במ"פ כתבתי דרך נכון בזה כדי סמיכה ותשו' מהרש"ם לענין זה דמדיוקן קטן לדיוקן גדול אין הכרה אינו מוכרח ואף דאמרו בחולין דף נ' בכה"ג דאין מקופין מבר חוליא לחוליא ל"ד כלל לנ"ד. והרי מי שהי' לו טב"ע באחד בקטנותו ואח"כ הגדול ודאי מהני הטב"ע דמקודם באם אומר שמכירו דאין הבדל כ"כ בין אפי רברבי לאפי זוטרא אך בנ"ד יש לומר דכפי הנראה המת הזה שהביאוהו הנכרים לקברו בקבר ישראל כפי הענין נראה שכבר הי' מוטל יותר מג' ימים ולאחר ג"י הרי המת נשתנה ואינו מועיל אף טב"ע בו ומכ"ש בפאטואגראפיעל ואף דיש לומר דאדרבא פאטאגראפיא עדיף טפי לפי מה דאמרו במס' ב"ב דף נ"ז מנא הוי ידעו איכא דאמרו כלילא הוי להו וברש"י שם כתרים ובכל כתר שלשה פרצופים ואיש את שמו מחוקק על פרצופו וכשבאין יסורין על א' מהן פרצופו נשתנה יעו"ש ונראה מזה דכמו שע"י יסורין נשתנה פרצוף האדם קצת כן נשתנה הפאטאגראפיא שלו וממילא דלאחר ג"י שנשתנה לגמרי תמונתו נשתנה נמי הפרצוף פאטאגראפיא שלו וכשמכירין עכשיו בפאטאגראפיא שזה הוא כמו הנקבר הוי הכרה גמורה אבל ראיתי במהרש"א בח"א שכ' דזה הוי ע"י ענין כישוף ואינו ענין טבעי א"כ שוב לאחר ג"י אין מועיל הכרה ע"י פאטאגראפיע אמנם עדיין יש בזה צד להקל עפ"י שיטת ר"ת דאם פרצוף פני' שלם מעידין ע"י טב"ע אפילו אחר ג"י וראיתי בדעת זקנים עה"ת בשם הרב בכור שור דהא דאין מעידין אלא על פרצוף פני' ועד ג"י אינו אלא באיש שאין מכירין אותו רק העדים באו לפנינו לתארו תמונה זו שהיא כזו, משא"כ כשהרואים עצמו הכירוהו מקודם יעו"ש ולכאורה משמע ענין זה היינו הכרה ע"י פאטא גראפיא דאל"כ מה שייך שבאין לפנינו לתארו תמונה זו שהיא כזו דלא יתכן לומר שהכוונה שמתארין אותו שדומה הי' לאיש חי דא"כ מה מועיל עדות זו לעגונה להתיר וע"כ כנ"ל ועכ"פ מוכח דלאחר ג"י אין מתירין. ונראה דזה כוונת תוס' יבמות ק"כ ד"ה אין מעידין ועוד דשמא דוקא בסימנין הוא דקאמר הכא אבל ע"י טביעת עין ניכר היטב ע"י סימני הגוף יעו"ש ואינו מובן כלל דע"י סימנים מה נ"מ בין תוך ג"י ואם פרצופו או שאר גופא הלא סימנין מועיל בכל מקום ולהנ"ל הכוונה שמתארין ע"י פאטאגראפיא ואין מכירין אותו דזה הוי כענין סימן ודומי' כמ"ש

קצה"ח סי' מ"ו ס"ק ח' דדמוי הוי רק כמו סימן ואינו כמו טב"ע יעו"ש. ועכ"ז לפי דעת ר"ת בתוס' שם ובס' הישר דפרצופו שלם מעידין אחר ג"י יתכן דאף ע"י הכרה בפרצוף מועיל וגם אם נימא דלאחר ג" ל"מ שום היכר וטב"ע וא"כ אין הכרת פאטאגראפיע כלום הרי יש די בהיתרים אחרים שכתבתי לעיל ואף שכ' בהגהות רעק"א ז"ל הובא בפ"ת סי' י"ז ס"ק ק"כ מתשו' פנ"י סי' ז' שאם מכירין אותו בטב"ע לאחר ג"י ע"כ שלא זה הוא ואף סימן מובהק שוב אינו מועיל יעו"ש א"כ בנ"ד אדרבא זה שהכירו אותו ע"י פאטאגראפיא אם הי' לאחר ג"י לגריעותא הוא ואדרבא עי"ז נסתרו סימנים שכתבתי לעיל להתירא דהיינו סימן מקום אבל באמת דברי הפנ"י תמוהים למאוד דנראה דאחר ג"י יש רק חשש אישתני אבל אינו ודאי דאישתני א"כ נהי דלא מועיל מכ"מ אינו מגרע, וע' בכורות כ"ח אבע"ל מפני הנשתנין וכלהו משתנין א"ד איכא דמשתני ואיכא דלא משתני נ"מ לאכחושי סהדא יעו"ש וה"נ בנ"ד איכא דמשתני אבל אין בזה ריעותא כלל לגרוע עי"ז כח סימנים וכ"מ בב"ש ס"ק קמ"ד וכן מבואר מדברי כל המחברים שסמכו על שיטת ר"ת בצירוף היתר סימנים אף שאינם מובהקין כ"כ ואם נימא דלהפוסקים דלאחר ג"י אינו ניכר אף בפרצופו שלם א"כ מה יועילו סימנים וא"כ נצריך לסמוך לגמרי על ר"ת וזה אי אפשר וע"כ דלכ"ע אין ההכרה דלאחר ג"י מגרע כח סימנים וא"כ שפיר לצרף סברת ר"ת וכן בנ"ד יש לצרף סברת ר"ת ולפימ"ש בס' עין יצחק ס' ל"א מתשו' רעק"א ס' ק"ז שהוכיח מתשו' הר"ן דלאחר ג"י דאין מעידין הוי רק חשש דרבנן יעו"ש מוכח בפשיטות דאין זה מגרע כלל כח סימנים דהא אינו משתנה תמיד רק חשש דמשתני ותשו' רעק"א אינו ת"י כעת והארכתי בזה בתשו' זה כביר שגם הגאון פנ"י ז"ל לא אמרו למעשה רק לפלפולא והנני מסכים ומצטרף לכ"ג כי העגונה אשת הר' דוד ליב שווארץ מפרעשבורג מותרת להנשא ככל אשר הורה גבר כ"ג נ"י בתשובתו:

סימן לא

לכבוד הה"ג המובה"ק וכו' מו"ה שלמה רייזנער נ"י אבד"ק פעלשטין ע"ד השאלה שכ' כת"ר כי נבקע מכונת הגאז בבית המרחץ ונשפך משם הרבה נפט להמקו' שכ' כת"ר חשש להטובלין משום חציצה אף דלח אינו חוצץ הביא מתוס' חולין כ"ז דה"ד אגבא דמנא או דגברא אכל בהשקה חוצץ, תמהני דלפי הבנתו בתוס' שם גם יין וחלב חוצץ בהשקה, ולהדיא מפורש בזבחים ע"ז בדלי שי"ב יין וחלב דאם רוב מים עלתה השקה א"כ בנ"ד נמי אם רוב המקו' מים נגד הנאפט שנשפך גם בהשקה הי' כשר ובאמת שקושית תוס' בחולין שם מזבחים ע"ז דיין וחלב אינו חוצץ אינו מובן דבזבחים לא נזכר כלל מזה רק בשבת ק"כ ובזבחים מבואר דברוב מים אינו חוצץ בהשקה ותוס'

שם בזבחים הקשו מהא דחולין ומחלקי בין מונח אגבא דגברא או דרך השקה ועכ"פ ברוב אינו חוצץ גם בהשקה ומכ"ש בטובל במקו' וגם שם בחולין גופא דמבלבל מיא וכשר ונהי דנימא דמיירי שם ברוב מים אבל עכ"פ ברוב כשר, ואם נשפך נפט רוב נגד מקו' בלא"ה פסול מטעם מי פירות דברבו מ"פ על המקו' פסולה דבטלו מי מקו' ברובא כמבואר בתוס' יבמות פ"ב ועיי"ש בישרש יעקב ועכ"פ במיעוט מי פירות שנפלו למקו' כשר לכו"ע ולא אמרינן דחוצץ אבל י"ל דנפט הוא כמו שמן בטבעו שאינו מתערב כלל בשאר משקין ואם יערבו בשאר מים עולה השמן למעלה וכן הוא בנפט ושפיר י"ל דהוי חציצה ולפי"ז מעט שמן שהי' על גוף האדם או כלי וטבלו לא עלה לו טבילה, אבל במשנה דעדיות פ"ד מ"ו מוכח דשמן אינו חוצץ וא"כ גם נפט אינו חוצץ:

ועוד יש לדון בזה מחמת שינוי מראה המקו' ע"י נפט שנתערב בו וכת"ר לא דיבר מזה כלום, ולפי הנ"ל דנפט אינו מתערב ועולה למעלה יתכן דאין בזה משום שינוי מראה כלל כיון דהמקו' לא נשתנה והנפט הוא רק ככיסוי ע"ג המים ועמ"ש במ"פ ליו"ד סי' ר"א סעי' ס"ה מדברי הפמ"ג או"ח סי' ק"ס דטיט שנפל למים אף שנמחה לא נפסל משום שינוי מראה שבזמן מה יופרד הטיט ויהי' המים צללין וכאילו כבר הוצלו יעוי"ש א"כ מכ"ש שמן ונפט שבאמת אינו אינו מתערב כלל דל"ש פסול שינוי מראה, וכן יש לדייק מלשון המשנה פ"ז דמקוואות הדיח בו סלי זתים וענבים ושינו את מראיו לא פסל יעוי"ש משום דלא נכנס גוף המשקה לא פסל והדר קתני נפל לתוכו יין או מוהל ושינוי מראיו פוסל ולמה נקט מוהל ולא שמן דומיא דרישא סלי זיתים וענבים וע"כ משום דשמן גופא אינו מתערב במים ול"ש פסול ש"מ רק במוהל שדומה למים אף דבא מזיתים וזה מתערב שפיר ופוסל וצע"ק במשנה פ"י מקוואות כלי שהוא מלא משקין והטבילו כאילו לא טבל ופירש הר"ש והרע"ב שם כגון יין ושמן וכתב דווקא שלא נשתנו מראיהן שלא נתבטל במים ומשמע דאף לשמן כשיתערב בו הרבה מים נתבטל ועלתה לכלי טבילה ולהנ"ל הא השמן תמיד למעלה ואינו ממערב והוי חציצה למים והאיך נטהר ואולי תלוי הדבר בפלוגתא דריב"נ ורבנן בשמן שצף ע"ג יין דלרבנן אינו חיבור ולריב"נ הוי חיבור יעוי"ש בשבת דף ה' ואנן קיי"ל כרבנן ואפ"ה משמע מהרע"ב דל"ה חציצה וכ"נ ממשנה דעדיות הנ"ל ואין הזמן גרמא להאריך:

ומה שמסופק כת"ר דאולי נפט דינו כמים לענין מקוה דצובע מארץ כמו מלח ושלג לא מצאתי גילוי לדיוק זה ומאז נסתפקתי בזה בעיסה שנפל עלי' בשעת לישה מעט נפט אם דינו כמ"פ או כמים וע' ס' תס"ב לענין מלח וע' תשו' נוב"י מה"ת או"ח ס' כ"ז אך בדבר השאלה אין נ"מ דאף אם הוי מ"פ כשירה המקוה כמ"ש לעיל:

סימן לב

לכבוד הרב הה"ג החריף ובקי מו"ה אהרן נפתלי זאוולאדער נ"י מו"צ דק' ווארשא:
ע"ד השאלה באחים שיש להם חצר ובית חומה שירשו מאביהם ויש שם ביהכנ"ס זה בערך שבעים שנים והמייסד הביהכנ"ס הי' איש א' שמו ר' זימל עפשטיין ואחר איזה שנים נמכר החצר ובית חומה כהר' זישא ז"ל אביהם של האחים שירשו מר' זישיא. ועתה איזה אחים דחוקים לפרנסה ומוכרחים למכור החצר ובית חומה הנ"ל ואין יהודים קונים רק נכרים אם רשאים למכרו:
והנה כפי מ"ש כת"ר שנודע שהר' זוסיא הנ"ל לקח מהגבאים דביהמ"ד שכר נראה שהי' רק בדרך שכירות מעיקרא ובאופן זה אין חשש במכירה כיון דלא הקדישו לביהכנ"ס ומכ"מ צ"ע כיון דהי' שם ביהכנ"ס זה כמה שנים אולי באמת הקדיש לביהכנ"ס רק שהמייסד השאיר לעצמו זכות ליקח מזה שכר דירה אבל עכ"פ גם באופן זה לא נמסר לקהל והוי כיחיד בשלו דהוי כזט"ה דיכול למכרו כמבואר ביו"ד סי' רפ"ב לענין ס"ת ואף להחולקים שם מכ"מ בביהכנ"ס כל שלא מסרו לצבור יכול למכרו וכמ"ש בתשו' בית שלמה או"ח סי' כ' ומסתמא לא אמרינן דנמסר להקהל אף שהתפללו שם כמ"ש בתשו' בית שלמה שם אמנם צ"ע אם מותר למוכרו לגמרי דאע"ג דמבואר בש"ע דזט"ה במא"ה מותרים למכור אף למרחץ ובורסקו מכ"מ אפשר דמכירה לנכרי גרע דיוכל לעשות מזה בית תפלה לחם וכעין זה חש במג"א סי' קנ"ד ס"ק ל"ז בשם מהר"ם לובלין יעוי"ש:
וראיתי בתשו' מהרש"ם ח"ג סי' ר"ו שנשאל בכעין זה והשיב להתיר דאין חשש במכירה לנכרי ולי צ"ע דבתשו' תשב"ץ ח"ג סי' ס"ה מצאתי שכ' שם בדבר השאלה בביהכנ"ס במיורקא שקנו מככרו והתפללו שם כפ"ה שנים ואח"כ לא הניחו להתפלל שם מטעם הממשלה ולאשר הבית הי' משועבד לנכרים בעד חובות ומס שעלה הרבה יגבה ביהכנ"ס הזה ויוציאהו לחולין לצרכו או ללמד בו תנוקת נכרים והקהל מצטערים מאוד ע"ז שתצא קדושת ביהכנ"ס ליד האומות וכו' והשיב התשב"ץ שם דחייבין הצבור לשלם החוב ואם צריכים עזר מהקהלות חייבים הקהל לעזרם להציב גבול אלמנה וכו' ואם אינם יכולים להתפלל בו יעמוד שימם עד יחנן ד' וישם בלב אנשי הארץ להרחיב את גבולה ולהתפלל בה ובין כך יעמוד בקדושתו סגור כאשר הוא וכו' יעו"ש ולכאורה אינו מובן מה כל הרעש הזה דהרי המקום ההוא הי' מקום קטן ומעט יהודים שם שקנו המקום והתפללו שם כ"ה שנים והרי יכולים למכרו בזט"ה במאה"ע ויצא לחולין אפילו בבורסקי וע"כ נראה דלמכור לנכרי חש התשב"ץ ביותר כמו שרמז בלשונו להציב גבול אלמנה וכו' ואולי חש שיבנו שם בית תפלה שלהם ומהגם דגוף הדין דזט"ה במא"ה

מוכרים אף לארבעה דברים הראב"ד הובא בב"י חולק ע"ז יעו"ש ועי' בתשו' מהר"ם שי"ק סי' ע"ב שכ' דלכתחלה יש להחמיר שלא למכור לד' דברים כמ"ש מהר"ם לובלין הובא במג"א ס"ק ל"ז יעו"ש ואולי יש להחמיר ביותר למכור לנכרי מטעם חשש הנ"ל שכ"ה חש לזה התשב"ץ ז"ל וגם יש בזה חילול השם ח"ו וגם יש חשש קצת במכירה לנכרי עפי"ד הפנ"י פסחים דף כ"ח דנכרי אין בכוחו לפדות הקדש דלא גלי רחמנא פדיון רק בישראל יעו"ש א"כ מכירת ביהכנ"ס לשיטת הר"ן ז"ל דהוי חילול ופדיון על המעות יש לומר דל"מ ע"י נכרי, ועי' בספרי טל תורה סנהדרין י"ד הבאתי ראי' שם מהש"ס דלא כהפנ"י ועכ"ז יש לחוש לדברי הפנ"י לכתחלה ובוודאי אם אין ה"מ בדבר ואפשר למכור לישראל צריכין לעשות כן אך כת"ר כתב כי א"א כלל למצוא קונה ישראל והם דחוקים בפרנסה לכן עכ"פ יתנו עם הקונה שלא יהי' בביהכנ"ס הנ"ל שום ענין פרסום (אפענטליך לאקאל) כאשר יבוא ליד הנכרי וגם עכ"פ כפי שיוי הבהכנ"ס הנ"ל כפי השומא יתנו האחים על דבר שבקדושה כמו ס"ת או שאר ספרים שילמודו בהם רבים, ובזה האופן יצאנו מידי חשש פדיון ע"י נכרי כי המה יתנו מכיסם מעות הנ"ל ולדעת הר"ן הנ"ל א"צ מכירה רק פדיון וחילול כמ"ש פרמ"ג סי' קי"ג, ולרמב"ן דכל הטעם דמכירה דעי"ז הוי כתשמישי מצוה לאח"ז א"כ פשיטא דגם מכירה לנכרי מועיל דאינו מטעם חילול וכיו"ב החמיר בתשו' בי"ש הנ"ל סי' כ' בנידון שלו וכולי האי ואולי שלא יהי' חילול השם בדבר ח"ו. ועכ"ז דעתי לבל יעשה מעשה בלתי אם יסכימו לזה הב"ד כללי שבעיר וארשא. ומאז הערותי לדעת הרמב"ן בכל ענין היתר מכירה בביהכנ"ס דהוי כתשמישי מצוה לאח"ז מצותן דנזרקין קשה דהאיך מותר למכור לד' דברים הא קיי"ל באו"ח סי' כ"א דגם תשמישי מצוה לאח"ז מצותן אין נוהגין בהם דבר בזיון ולר"ן דהוי משום חילול ניחא דנפקע הקדושה על המעות וקיל טפי משאר תשמישי מצוה דשם אין חילול אבל לרמב"ן דחילול לאו כלום הוא רק דע"י המכירה הוי כתשמישי מצוה לאח"ז דנזרקין צל"ע האיך מותר למכור לד' דברים דהוי בזיון. וראיתי בתשו' מהר"ם שי"ק או"ח סי' ע"ב כתב בשם רמב"ן הובא בר"ן פ"ג דמגילה דלד' דברים בכל ענין אסור אף בזט"ה במעמד אנשי העיר. ועוד דהא גם תשמישי מצוה לאח"ז מצותן אין משתמשים בהם תשמיש בזיון כמבואר סי' כ"א ואנכי לא מצאתי בר"ן שם בשם רמב"ן לאיסור. ומ"ש מהא דס' כ"א הנה לר"ן אין זה דומה לשם דהכא נתחלל על המעות רק לרמב"ן צ"ע ואולי סובר רמב"ן כראב"ד הנ"ל שהובא בב"י דלארבעה דברים אסור אף לזט"ה במעמד אנשי העיר:

סי' ל"ג:

לכבוד ידי"נ הה"ג המובהק החסיד המפורסם מו"ה שמואל אהרן מיללער נ"י אבד"ק לאבאווע:

בדבר השאלה שנשאל כת"ר באחד שהלוה לגוי בריבית מכל אלף מרק ג' מרק ליום והנכרי נתן שטר והשלישו השטר ביד ישראל א' והשליש עשה ערמה שגבה המעות מן הנכרי והחזיר לו השטר ולקח לעצמו המעות ששה שבועות ורוצה עתה ליתן למלוה בעד המעות ה' מרק לכל יום ומענה בפיו כי הי' כוונתו לטובת המלוה והמלוה דחיל חטאין ושואל אם מותר לקבל ממנו והנה הדין מבואר להדיא בשו"ע סי' רצ"ב וסמ"ע שם דכיון דאינו הלוואה כשרוצה ליתן לו מותר לקבל הימנו וכ"ה ביו"ד סי' קע"ז סעי' י"ט, ובתשו' הרשב"א שהובא בב"י שרמז עליו הש"ך מבואר דמותר לקבל ממנו אף כל הריוח שהרויח יעוי"ש ואם הי' דרך הלוואה בכה"ג הוי רבית אבל בפקדון אף במקום דמותר להשתמש כיון דאינו הלוואה מותר מכ"ש הכא דאינו אפילו פקדון רק לקח לעצמו המעות פשוט שרשאי לקבל ממנו ואין בזה שום נדנוד איסור ואולי אף חייב ליתן לו הריוח כולו או עכ"פ מחציתו דמסתמא עסק לצורך האיש שהמעות שלו כמ"ש רמ"א סי' רצ"ב וסמ"ע שם, אלא דהסמ"ע פקפק בזה אבל עכ"פ בגילה הנפקד דעתו שלצורך בעל בעל הפקדון עסק בזה לכו"ע חייב לשלם הריוח וא"כ עכ"פ בסתם יש להטיל עליו חרם וכמ"ש בתשו' חת"ס סי' קע"ח ובי"צ סי' רצ"ב השיג עליו, וכבר כתבתי בספרי מ"פ סי' רצ"ב דדברי הח"ס נכונים, ומכ"ש הכא שאומר בפירוש שכיון עבור המלוה לגוי שהדין כן שצריך לשלם לו הריוח וע' בחוו"ד סי' קס"ט ס"ק י"ד כתב בפשיטות בכה"ג בלקח מעות חבירו שלא ברשות והתעסק בהן והרויח דצריך לשלם הריוח והביא מס' רצ"ב דבסתמא אמרינן שעסק לטובת המפקיד וכן בספינה דקיי"ל דאם לקחה ע"ד דגזלנותא פטור וע"ד לשלם אגרא חייב וסתמא אדעתא דאגרא יעוי"ש וזה סותר לדבריו בנה"מ סי' רצ"ב ס"ק י"ב דסובר כהסמ"ע דבסתמא פטור וע' בחוו"ד סי' קס"ט ס"ק ד' כתב ג"כ דבסתמא כשהרויח חייב יעוי"ש ודלא כדבריו בנה"מ אבל עכ"פ גם להסמ"ע ונה"מ סי' רצ"ב אם באמת עסק לצורך בעל המעות מחויב לקבל חרם כמה הרויח והרוח לבעל המעות וע' נה"מ סי' רצ"ב ס"ק י"ג שכ' בשם מרדכי דמקבל רק חצי ריוח וזה בנתעסק לצורך שניהם אבל אכתי מחויב לקבל בחרם גמור דילמא עסק לטובת בעל המעות לגמרי: ועוד נראה דבנ"ד אף להסמ"ע צריך לשלם עכ"פ החצי ממה שהרויח דהא מבואר בשו"ע שם דבתבעו ולא נתן לו צריך ליתן לו חצי הריוח ועיקר הטעם דבתבעו הרי רוצה להרויח בו ויכול להרויח מחויב הנפקד לשלם מהריוח עכ"פ החצי וכמ"ש המרדכי דאף דמבטל כיס חבירו פטור בנהנה חייב ובלא תבעו אמרינן

דילמא לא נזדמן למוכר להרויח אבל הכא שלקח הישראל המעות שלוה בריבית והי' לו ריוח ברור הוי כתבעו וכשהנפקד הרויח צריך לשלם לו עכ"פ החצי מהריוח, אך שדעת רש"ל שם דפטור אף בתבע אבל עכ"פ בזה גם רש"ל מודה דבעסק לטובת בעל הפקדון צריך ליתן לו הריוח א"כ עכ"פ צריך קב"ח או שבועה כמ"ש בח"ס שם ובנ"ד שמודה שעסק לטובת בעל המעות חייב לשלם ועכ"פ הסך ה' מארק שאומר שהרויח בוודאי:

ובעיקר הדין דתבעו חייב לשלם שהחת"ס סי' קע"ח החזיק בזה ודחה דברי הרש"ל שבש"ך דפוטר מטעם מבטל כיס חבירו דכיון דנהנה מחסרונו של זה חייב כמו בדר בחצר חבירו, וכ"ת כ' דיש לחלק דשם עשה מעשה בשל חבירו והוי גרמי ממש אבל הכא הי' בידו מקודם לכן בהיתר והוי גרמא, הנה חילוק זה עלה ע"ד חו"י ס' קנ"א ודחאו רק שמחלק באופן אחר דספינה עומד תדיר להרויח משא"כ מעות דצריך התחכמות יתירא לסחור ולהרויח לכן פטור אף שנהנה והביאו בנ"צ לחו"מ סי' רצ"ב וכפי טעם החו"י בנ"ד שלקח המעות מיד הנכרי שהי' בידו בריבית גם להחוי חייב דהא ל"ה צריך שום התחכמות להרויח והוי ריוח ברור טפי מספינה דגם טעמא דגרמא שעלה ע"ד החו"י ל"ש בזה דהא כשלקח המעות מיד הנכרי עשה מעשה, אך זאת צל"ע דהא כל דין הנ"ל בדר בחצר חבירו הייני בקרקע שאינה נגזלת אבל במטלטלין בגזל ועשה מלאכה והרויח ג"כ פטור והעיר בזה הנ"צ שם והביא מדברי הפלפלא חריפתא שמחלק בין קרקע למטלטלין יעוי"ש ולא הי' צריך להביא ממרחק לחמו דדבר זה מבואר להדיא בחו"מ סי' שס"ו החילוק בין מטלטלי למקרקע, אך כבר הרגיש בזה החת"ס שם וכתב לחלק דירד ע"ד דגזלנותא שאני דכל הגזלנין משלמין כשעת הגזילה אבל הכא לא רצה לגזול הקרן רק הריוח וכשתבעו צריך למיפלג בהדי' ברווחא יעוי"ש ואכתי צ"ע דהא מבואר בחו"מ סי' שס"ג סעי' ה' דבשואל שלמ"ד מטלטלין ועשה בהם מלאכה א"צ לשלם השכר יעוי"ש הרי אף דלא כיון לגזול גוף החפץ הדין כן: ובאמת שבמח"א ה' גזילה סי' י"ג הביא מתוס' וש"ג שחולקים ע"ז דכל שלא כיון לגזול אף דשואל שלמ"ד צריך לשלם השכר יעוי"ש אבל עכ"פ קשה להוציא מהמוחזק כי בשו"ע סי' שס"ג מפורש דפטור ובנה"מ סי' רצ"ב ס"ק י"א הקשה ג"כ מהא דכל הגזלנין ומתרץ דבגזלן גמור קונה בשבח מלאכה מפני תקנת השבים יעוי"ש וסברא זו כ' נמי בסמ"ע סי' שס"ג ס"ק י"ג ומשו"ה בגזל ספינה והשכירה לאחר שייך המעות לנגזל יעוי"ש א"כ גם בנ"ד כיון דלא טרח כ"כ רק קנה סחורה במעות והרויח י"ל דשייך לנגזל אבל ל"ד כ"כ דשם הרי החפץ שגזל בעין אבל הכא שקנה סחורה והרויח הרי אין גוף הגזילה בעין עוד, ובמח"א ה' ריבית סי' מ"א כ' בגזל מעות מחבירו והלוה בריבית לנכרי דשייך לנגזל כמו בגזל חפץ

והשכירו לאחר, וגם בזה יש לפקפק דהרי הריבית שנותן הנכרי הוא מחמת המעות שהוציא א"כ אין גוף הגזילה בעין וכבר הערותי בזה בספרי מ"פ לחו"מ בשירי מנחה סי' שס"ג סעי' ה', ואף גם זאת שגוף הדין הנ"ל בס' שס"ג דשייך המעות לנגזל כתב הש"ג הובא בהגהות רעק"א ז"ל שם דדוקא באם המעות ביד השוכר אבל אם כבר נתנו לגזלן אין מוציאין מידו יעוי"ש ונראה יותר דעיקר טעם רמ"א בס' רצ"ב דבתבעו חייב היינו משעה שתבעו מאז ואילך חייב בריוח שהרויח ול"ד לגזלן או שואל ש"מ שעשה מלאכה טרם שתבעו אבל משעה שתבעו ועדיין הגזילה בעין או חלופיו בסחורה הריוח שאח"כ יש לחייבו וכ"כ בס' ערוך השלחן ס' רצ"ב ועכ"פ החת"ס שם לא מלבו הוציא מילין שהרי כן כ' במרדכי ופסקו רמ"א סי' רצ"ב ובפרט בדיני שמים בוודאי חייב מטעם, גרמא דאפילו במבטל כיס חבירו והי' יכול להרוויח בוודאי חייב בדיני שמים ומשו"ה יש לו עליו תערומות כדאי' בירושלמי ב"מ וע"כ לדינא המורה כהרמ"א והחת"ס ז"ל יש לו ע"מ לסמוך אך בנ"ד שלא תבעו אף שהי' ריוח ברור י"ל דפטור אך כבר כתבתי לעיל דבנתעסק עבור בעל המעות בוודאי חייב בהריוח ויש להטיל עליו קב"ח או שבועה כחת"ס, ובנ"ד שמודה בוודאי צריך לשלם ואין כאן חשש כלל:

סימן לד

לכ' הרב הגדול החו"ב בח"ת מו"ה אליקים געצל הכהן נ"י ראבד"ק יאווארזנא:

ע"ד שאלתו באשה שהסיחה באמצע ספירתה איזה ימים מחמת טירדא או שגמרה בדעתה שלא תספור שבוע זו רק שבוע שלאחריו ואח"כ חזרה בה אם מועיל הספירה, כי בתשו' מעיל צדקה הובא בס"ט סי' קצ"ו ס"ק י"ד החמיר בזה וכת"ה האריך לפלפל בזה בטוב טעם ודעת ודרש חוו"ד ולרוב טרדותי אשיב בקצרה:

הנה מ"ש כת"ר מתשו' מהרש"ם ח"ג סי' קי"ד שמקיל בזה עיינתו שם וראיתי שסמך על תשו' שם ארי' ובי"ש או"ח סי' כ"ו שהשיגו על המע"צ. ובאמת בתשו' בי"ש הנ"ל לא סמך ע"ז רק באירע לה כתם בתוך ימי הספירה ושלחה השאלה לאיזה עיר רחוקה והקיל דבכה"ג לא הסיחה דעתה וספרה על הספק דלמא יטהר לה החכם ובזה גם המע"צ מודה אבל בהסיחה דעתה לגמרי אינו מקיל שם ותשו' שם ארי' אינו תח"י, ובאמת נראה כל שלא גמרה בלבה שלא לספור המנין אף ששכחה מחמת טירדה ובפרט היכא שהיתה מסופקת אם יבוא בעלה ועכ"פ לא הסיחה דעתה לגמרי יש להקל אבל בגמרה בלבה כעובדא דמהרש"ם צ"ע להקל נגד המע"צ ונראה ראי' דכל שלא הסיחה דעתה לגמרי רק הוא מסופקת הוי ספורין לפנינו מדברי התוס' נדה ס"ט ד"ה שבעה לנדה ומהרש"א שם בסוגי'. דמטעם הפס"ט הוי אמרינן דטובלת אף דלא הפסיקה בטהרה דלמא לא ראתה.

אך מטעם ספורים לפנינו אף בלא ראתה לא הוי ספורה וטמאה ודאי וכמו שביאר הס"ט הנ"ל והשתא תקשה לפי תירץ שני שבתוס' שם דבזבה קטנה הי שפיר ספורין לפנינו כיון דבודקת עתה באותו יום יעו"ש והא אכתי אין זו ספורה כיון דמסופקת שמא לא פסקה בטהרה א"כ אינו ספירה כלל וע"כ כיון דעכ"פ בודקת הוי ספירה אף שהוא מספק ובזה יש לדון גם ע"ד הס"ט, וביותר בתשו' בי"ש הנ"ל שהחליט דלמאן דסגי בבדיקת ז' ע"כ לא בעי ספורין לפנינו דהא בתחילת הספירה מסופקת שמא תראה אח"כ דבשלמא בבדקה בראשון הרי כבר איתחזיק בטהרה יעו"ש דיש לומר דגם לדידי' בעינין ספורין בפנינו ובהסיחה דעתה לא הוי ספירה כלל והא דמהני בדיקת שביעי היינו בלי הסיחה דעתה ואף דבשעת ספירה הוי ספק מהני כמו שהוכחתי לעיל דבלא הפסיקה בטהרה הוי ג"כ ספירה לפנינו, מיהו יש לחלק בין ספק דלמפרע לספק דמכאן ולהבא אך בלעדי סברא הנ"ל הדבר מוכרח בש"ס דלמאן דסבר סופו אף שאין תחילתו ל"ב כלל ספורין לפנינו כמו שהאריך הס"ט בטוב טעם ודברי החכמ"א כלל קי"ז סעי' י"ב שהחליט במקום עיגון לסמוך על רוב הפוסקים דסגי בבדיקת שביעי ובתנאי שלא הסיחה דעתה מלמנות נציע דלרוב הפוסקים הנ"ל ודאי ל"ב ספורין לפנינו כהכרעת הס"ט ז"ל וע"כ ודאי דיש להקל בשכחה מחמת טירדה איזה ימים אבל בגמרה בלבה בפירוש לבל לספור עוד להרמ"א דבעינן תחילתן וסופן והכי נוהגין אף בכתם קשה להקל נגד המע"צ. והנה הס"ט הביא ראי' למע"צ מהא דמשני בש"ס על ברייתא דטועה הא מני ר"ע הוא דל"ב ספורין לפנינו אבל למאן דבעי בדיקת ראשון וז' אינה טובלת דהא יתכן שטובלת מספיקא משום טבילת מצוה כמו למ"ד דל"ב ספורין אבל עכ"פ הפס"ט בעי ואפ"ה טובלת מספק כמו"ש תוס' ומהרש"א א"כ גם למ"ד ספורין לפנינו יש לומר כן וע"כ דלמ"ד דבעי בדיקת ראשון ושביעי כל שלא ידעה בשעת ספירה שהוא טהורה אין זה ספירה כלל והוי טמאה ודאי וא"כ א"צ לטבול. וכת"ר הקשה עלי' דלמא לאו מטעם דבעינין ספורין ממש רק לדידהו הבדיקה מעכבת ולאו משום הפסק טהרה כלל רק משום וספרה לה שצריכה שתהי' בודקת בכל יום או בראשון ושביעי ולענ"ד דברי הס"ט נכונים דהרי הפסק טהרה דאו' הוא ואפ"ה לענין טבילה בזמנה שפיר טובלין אותה דדלמא פסקה בטהרה א"כ ממילא גם למ"ד דבעי בדיקה כל שבעה או ראשון ושביעי כל ענין הבדיקה הוא ספק דלמא חזיא כמ"ש רש"י שם דף ס"ח במשנה ד"ה ר"ע וע"כ מוכח מזה דכל ענין דמצריך ר"ע בדיקה כל ז' וכן ר"ח בדיקת ראשון ושביעי הוא מכח וספרה לה דספרה היינו ספירה ודאית שזה עולה לה. ולכן לר"ע צריכה בדיקה כל יום דאית לי' מסברא דכל יום יש חשש דלמא חזאי ולר"ח סגי בראשון ושביעי להחזיק כל הימים בחזקת טהרה ודאית,

וענין זה דבדיקת ראשון ושביעי מסברא הוא כיון דאיתחזיק תחילתן וסופן הוי חזקה ודאית וזה רק לענין הבדיקה אבל וספרה לה היינו כל שבעה כפשטא דקרא רק דע"י בדיקת אלו הוי ספירה דיודעת שהוא טהורה אבל בלי הבדיקת נהי דהוי רק ספק דלמא חזאי טמאה בודאי מכח קרא דוספרה דאין כאן ספירה וכיון דמוכח לפ"ז דלר"ע בעינן ספורין ממש א"כ צדקו דברי הס"ט דכל שהסיחה דעתה באמצע אין כאן ספירה כלל דהא ספירה כל שבעה בעינן והא בהא תליא:

ומ"ש כת"ר להוכיח דל"ב כוונה כלל וספירה מדברי התוס' ס"ט הנ"ל בתירוצם הב' דבשומרת יום מהני ספירה בסוף היום לכ"ע הרי דאף שהסיחה דעתה כל היום עד סמוך לערב הוי ספירה אין זה ראי' דנהי דבעינן וספרה כל שבעה הרי עכ"פ סגי לכו"ע פעם א' ביום אפילו סמוך לערב והוי שפיר ספורין לפנינו ומה"ט נראה פשוט דגם להמע"צ אף בהסיחה דעתה לגמרי כל היום עד סמוך לערב הוי שפיר ספירה גמורה ואותו יום עולה לה ושו"ר בתשו' בית יצחק יו"ד ח"ב סי' ט"ז שכתב כן והוכיח כן מדברי התוס' הנ"ל ועי' בתשו' הרד"ם יו"ד סי' מ' דפשיטא לי' שם דלהמעיל צדקה באשה שטבלה וחסר יום א' לנקיים ואחר עבור איזה שעות בלילה נודע לה שאי אפשר למנות עוד יום זה לנקיים כיון שבמקצת היום אסחה דעתה כדעת המע"צ הנ"ל יעו"ש ולדעתי הדבר תמוה כדמוכח להדיא בתוס' הנ"ל דבמקצת היום אין קפידא כלל ונראה עוד להוסיף ראי' לזה לפימ"ש הס"ט והב"ש הנ"ל דלמאן דסובר סופן אף שאין תחילתן ע"כ כ"ב ספורין לפנינו דהא בשעת ספירה אינה יודעת שטהורה עד שתבדוק בז' יעו"ש והא גם למ"ד דבעינן בדיקה בתחילתן הרי עכ"פ סגי בבודקת ביום ראשון סמוך לערב וא"כ לא הוי ספורין לפנינו וע"כ דכל דהוי ספירה באותו יום ספורין לפנינו מיקרי א"כ לא יזיק כלל הסה"ד כל שנזכרה בסוף היום וזה ברור ומה שתמה כת"ר ע"ד המעי"צ הנ"ל מדין מפורש בש"ע סי' קצ"ו דבלא ספרה ז' שלימים רק ו' ושימשה לאחר שלשה ימים תספור יום א' שהרי עכ"פ באותן שלשה ימים הסיחה דעתה מספירה א"כ שוב ניחוש שמא ראתה באותן שלשה ימים וממילא כל הימים הראשונים יפלו לדעתי הדבר ברור דגם למעיל צדקה היינו דימים אלו שהסיחה דעתה אינם עולים כיון דהסיחה דעתה אין זה ספירה אבל עכ"פ אינו סותר ימים הקודמים שספרה דלמע"צ בטעמו הנ"ל דבעינן כוונת ספירה אינו מטעם שמא ראתה כלל רק גזיה"כ הוא כעין שאמרו חז"ל בפסחים ל"ד היסה"ד פסול הגוף הוי ולא פסול טומאה רק לטעם השני חידש שמא ארגשי' ולא אדעתי' אבל לטעם הראשון אינו מטעם חשש ראי' כלל והוי כמו ש"ז דאינו עולה ואינו סותר ואין זה דומה למה דאמרו בש"ס דנדה ס"ח דבדקה בראשון ושביעי דנראין דברי ר"ע דאין

לה אלא אחרון דשם הבדיקה הוא מחשש דלמא ראתה לכן כיון דלר"ע צריכין בדיקה כל יום כל שלא בדקה יש חשש דראתה אבל למאי דקיי"ל דסגי בבדיקת ראשון ושביעי דבאלו הבדיקות מוחזקת בטהורה ודאי כל הימים שוב אין חשש ראתה כלל רק גזיה"כ דבעינן ספירה כל שבעה והר"ז כש"ז או כדם קושוי דלדעת כמה פוסקים אינו סותר ואינו עולה אך לטעם השני דלא ארגשי' ולאו אדעתי' בוודאי סותר הקודמים אך דלמא ארגשי' ל"ש רק באם הוא מחזקת עצמה בטמאה והסוחה דעתה כעובדא דמע"צ אבל בטבלה שמחזקת עצמה בטהורה אין לחוש כלל לדלמא ארגשי' דיהבא דעתה ובלא"ה על החשש דארגשי' השיג בתשו' בי"ש סי' ל"ו ודחאו לגמרי ושו"ר גם בתשו' הרד"ם סי' מו' הנ"ל דפשיטא לי' דלמע"צ לסברתו דבעינן ספורין בודאי היינו שאינו עולה אבל אינו סותר הספירה שמקודם יעו"ש:

והנה מ"ש דבספרה ששה וטבלה כאש לומר דלמא ארגשי' ולאו אדעתי' כיון דמחזקת עצמה לטהורה דהא טבלה ואף שאח"כ נודע לה שטמאה וצריכה לספור עד יום אחד ולפעמים צריכין להמתין שש עונות כגון ששימשה ואח"כ למנות יום אחד מכ"מ לא יתכן לומר דלמא ארגשי' כיון דרצונה לספור עוד יום לצרף לספירה הקודמת ואם תראה סותר הקודם ותצטרך למנות מחדש ודאי שמה על נפשה ואם תרגיש תבדוק והא דחייש המע"צ דלמא ארגשי' הוא רק כנדון שלו שאמרו לה שעל כתם צריכה להמתין ה' ימים וא"כ כבר הסיחה דעתה מימים שספרה מקודם ואין לה שום נ"מ אם תראה באותן ה' ימים. או לא בזה יש לחוש דלמא ארגשי' אבל היכא שרצונה לצרף ספירה הקודמת אין שום חשש לומר דלמא ארגשי' גם להמע"צ ובמ"ש לעיל דאם מחמת טירדה שכחה איזה ימים באמצע דשפיר עולה לז' נקיים רק בהסיחה דעתה וגמרה בלבה שלא למנות כלל כעובדא דמע"צ שהי' בדעתה שתתחיל למנות אחר ה' ימים, יש להוסיף טעם בזה דכל עיקר ראי' הס"ט להמעי"צ מהש"ס דנדה ס"ט הנ"ל דלמאן דבעי ספורין לפנינו אינה טובלת ושם הרי לא התחילה כלל לספור אבל בהתחילה לספור יום או יומיים ושכחה שפיר הוי ספירה אף דשכחה מכ"מ מדעת ראשונה היא ועי' רש"י שבת ט"ז ד"ה הניחן דע"י שכחה לא בטל מחשבה הראשונה וגם החשש דלמא ארגשי' כ"ש דאם הי' מרגשת היתה נזכרת שעומדת באמצע הספירה אבל כשגמרה בדעתה שלא לספור כלל כעובדא דמעיל צדקה הנ"ל או שבעלה נסע למק"א וגמרה בדעתה שלא לספור מחמת שבעלה לא יהי' בביתה אף שסיפרה מקודם יום או יומיים הרי בטלה מחשבתה הראשונה בכה"ג יש לחוש לדעת המע"צ הנ"ל וחכמ"א וס"ט העולה מכל מה שכתבתי דבשכחה איזה ימים מחמת טירדה כיון דהתחילה למנות יום או יומים ושכחה ואח"כ נזכרה גם הימים

ששכחה עולים לה ובהסיחה דעתה לגמרי והסכימה שלא לספור עתה כלל וכעובדא דמע"צ נהי דאותן הימים שהסיחה דעתה לגמרי אינם עולים מכ"מ אינו סותר ויש לצרף ימים הראשונים למה שתספור עתה כשחזר מדעתה ואף שהסיחה דעתה לגמרי במקצת היום כיון שנזכרה סמוך לערב שפיר עולה לה אותו יום לספירה אף ביום הראשון כשבדקה אחר שנזכרה אף שהי' סמוך לערב ומחמת ספק כעובדא דב"ש הנ"ל לא הוי היסה"ד כלל. ובמק"ע דיש להקל דסופן אף שאין תחילתן בכה"ג שוב יש להקל בהסיחה דעתה לגמרי דלא כחכמ"א:

סימן לה

לכבוד הרב הגאון מו"ה יוסף באבאד נ"י אבד"ק קאלוש יצ"ו:

ע"ד אשר מסופק כת"ר בקטן שהפקיד דאפשר דעכ"פ מדרבנן חייב השומר עפי"ד הטור סי' צ"ו בשם הרמ"ה דהתחיל בדיני שומרים וכתב דהלואה מקטן מה"ת אינו חייב כלום הלוה אם נאבד אבל לבתר דתקנו חז"ל הפעוטות מקחן מקח מסתברא דה"נ הלוואתן הלוואה ומכי משך לי' לממונא חיוב באחריותן יעו"ש דאפשר דה"ה בפקדון שהפקיד קטן דמה לי פקדון ומה לי הלוואה: ולענ"ד הדבר ברור דמודה הרמ"ה דבפקדון כיון דמה"ת אין דין שומרין לקטן ואין נתינתו כלום ליכא ענין שמירה כלל אפילו מדרבנן אך בהלוואה שחידש רמ"ה דאין נתינתו כלום ואין אמירתו כלום אף שנתן לו בהלוואה הוי כלא אמר לו מידי והוי כמו פקדון של קטן ולא יצא המעות מרשותו של קטן כלל אך למה דתיקנו חז"ל דמקחן מקח וממכרן ממכר ה"נ הלוואה הרי הלוואה להוצאה ניתן א"כ כשנתן לו בהלוואה הרי הקנה לו המעות לגמרי להוציאן והוי קנין בגוף המעות מדרבנן ושוב ממילא חייב באחריות כדין של הלוואה ולא מטעם שמירה כלל דכיון שקנה המעות ממילא חייב להחזיר אחרים אבל בפקדון אין בזה קנין לנפקד רק דרחמנא חייבה לשומר בשמירת הפקדון ובקטן פטור מגזיה"כ. ומ"ש כת"ר דהא הפעוטות יכולין לשכור פועלים וה"נ בשומר הוי כשוכר פועל לשמרו זה ליתא כלל דכל ענין שמירה דחייב רחמנא לשומר גזיה"כ הוא והא בדברים שאין דין שמירה אף שקיבל עלי' השומר בפירוש לשמור ואם יאבד ישלם וגם קיבל שכר ע"ז אפיה פטור אם לא שקנו מידו כמבואר בחו"מ סי' ש"א וא"כ בקטן דליכא דין שמירה מה נ"מ בזה דיכול לשכור פועל לשמרו הא בדבר שאין בו דין שמורה כגון בשטרות אף בקיבל בפירוש לשמרו פטור דאין אדם מחייב א"ע בדברים בעלמא בלי קנין ובהלוואה ענין אחר הוא דחיוב תשלומין בהלוואה אינו מדין שומרים כלל רק כיון שמעות להוצאה ניתן מחיוב לשלם תמורתן אחרים ועי' תוס' ב"ב קע"ה ד"ה ד"ת דאף למ"ד שעבודא לאו דאורייתא מכ"מ מיני' דידי'

גבי מה"ת רק כפי שירת הדין בקטן כיון דאין נתינתו כלום ואין ממכרו כלום ל"ש גבי' הלוואה והוי כמו פקדון אבל למה שתקנו חז"ל דממכרו ממכר ה"ה הלוואתו הלוואה ונפיק מרשותי' דקטן וקם ברשותו' דלוה ושוב חייב מחמת הלוואה ולא מכח שומרים כלל. ונראה דבתר דתיקנו חז"ל דהפעוטות מקחן מקח מדרבנן שוב הלוה חייב מה"ת כמו כל לוה ומוציאין ממנו בדיינים דהוי כמו גזל גמור ועי' ש"ך חו"מ סי' ע"ר ובספרי מנחת פתים שם ועי' ב"ח שם סי' צ"ו מ"ש ע"ד הרמ"ה נראה ג"כ מדברי' דבקטן ליכא דין שומרים אפילו מדרבנן והדבר ברור:

ב) ומה שהעיר כת"ר בדין מפקיד לחלק לעניים לפימ"ש סמ"ע סי' ש"א דרק מצד עניים פטור מטעם שהוי ממון שאין לו תובעים ומצד השומר פטור משום דכתיב לשמור ולא לחלק א"כ אפשר דעכ"פ יוכל המפקיד לחייבו שבועה שאינו ברשותו כמו בכל דברים שאין בהם דין שמירה להכרעת ש"ך חו"מ סי' ס"ו, והביא מדברי תה"ד שהובא בש"ך חו"מ ס' קכ"א ס"ק מ"ב דשליח כיון שנתן המעות מידו הוי בע"ד וה"נ הכא. לענ"ד ל"ד דשם הרי עכ"פ יש לו תובעים לזה המעות רק שהתובע האמיתי טוען שמא בכה"ג יוכל השליח לתבוע כיון שהוא נתן המעות הוי בע"ד אבל הכא שניתן לחלקו לעניים והוי מעות שאין לו תובעים לגמרי ממילא גם השומר אינו בע"ד דידי' וכ"נ מפשטות לשון הש"ע סי' ש"א ואין להעמיד יסוד ע"ד לשון הסמ"ע כי אין הדבר מוכרח כ"כ:

אך לפימ"ש בחוו"ד סי' ק"ס ס"ק י' דבאמת ממון עניים הוי יש לו תובעים רק דמשווירה פטרי' רחמנא כיון דלא נעשה שומר לאיש ידוע יעו"ש א"כ יש לומר דשוב הוי גם המפקיד בע"ד לחייבו שבועה שאינו ברשותו דדמי לנידון התה"ד שבש"ך הנ"ל וכעין דברי תה"ד כתב הכ"מ בפ"ב מה' נערה בתולה הי"ג על קושי' הראב"ד במ"ש הרמב"ם דאם הוא טוענת אנסת אותי והוא אומר לא כי אלא פתיתי דחייב שבועת התורה מדין מודה במקצת דהא המעות שייך כאב והוא אינו טוען טענת ברי והכ"מ כתב כיון דע"י באים התשלומין לאב מקריא היא בעלת דבר יעו"ש:

אבל גוף דברי החוו"ד הנ"ל דעניים יכולים לתבוע צ"ע דהרי בש"ע סי' ס"א מבואר דהוי ממון סאין לו תובעין וגם אפשר דאף להש"ך דבשטרות חייב השומר שבועה שאינו ברשותו מדרבנן היינו בשטרות דוקא דהוי עלי' שם שומר משא"כ במפקיד לחלק לעניים לא מיקרי שומר כלל כעין שמחלק הש"ך גופא בס' ס"ו ס"ק קכ"ו לענין חיוב פשועה דבלחלק לעניים אף מפשועה פטור מה"ט אפשר דגם לענין שבועה שאינו ברשותו יש לומר כן:

סימן לו

לכ' הרב החו"ב מו"ה משה וואלפאנג נ"י דומ"ץ דק' צעשינאוו:

ע"ד שאלתו בדבר עגונה שבעלה הר' יונה הלך לצבא בראשית המלחמה ומאז לא נשמע ממנו מאומה ועתה העיד אחד בב"ד באליונ"ע ששמע מפי איש חיל ישראל ושמו לא נודע לו שהי' יחד עם הר' יונה הנ"ל מצעשינוב בשיטצענ: גראבען ונהרג צערשוועטוטערנו לחתיכות והאיש המעיד מפי ישראל הוא ספר ומגלח זקן לישראלים וכה"נ גם הוא בעצמו מגולח זקן:

וכת"ר הביא דברי תשו' רעק"א סי' צ"ו שמצדד להקל במגולחי הזקן שהרבה נכשלים בזה ועי"כ מורה היתר ואינו חשוד על דבר אחר ומסופק כת"ר אם גם לענין לגלח זקן אחרים כן:

הנה זה ידוע שבעיני העולם פשוט יותר היתר לגלח זקן אחרים מלגלח זקנו ולגלח זקן אחרים הוא מלתא דאתי' מדרשא דהקיש מקיף לניקף ואם בעיני העולם כהיתר לגלח זקנו מכ"ש לגלח זקן אחרים ועל יסוד היתר רעק"א הנ"ל דלא משמע איסורא לאינשי בהכי סמך ג"כ בשו"ת ב"ש אהע"ז סי' מ"ז. ויש לצרף בנ"ד שעברו כמה שנים ולא נשמע ממנו שבתה"ד סי' קל"ט בכה"ג מדמה לי' למשאל"ס ובתשו' מבי"ט הובא בקה"ע סי' רכ"ט מצדד דגם עד נכרי שאינו מסל"ת נאמן בדרבנן ועי' בתשו' דברי חיים אהע"ז ל"ג בשם כנ"י דבמקום דאיכא אומדנות והוכחות אף עד פסול נאמן יעי"ש וצ"ע בזה שבנוב"י סי' ל"ו כתב כן דברגל"ד אף באינו מסל"ת נאמן ובתשו' חת"ס בס' מ"ו השיג ע"ז בחזקת היד מכ"מ בנ"ד דנשתקע זכרו עדיף מרגל"ד דלפי דברי מהרא"י הנ"ל הוי כמשאל"ס, ועוד דאפשר ישראל רשע עדיף מנכרי שאינו מסל"ת דהא בנכרי ליכא מאן דמכשיר רק במסל"ת וישראל רשע הרי רב יוסף ביבמות כ"ה מכשיר גם גזלן דאו' לעדות אשה ואף דלא קיי"ל כן להלכה מכ"מ הרי בתה"ד בפסקי' סי' קל"ט הנ"ל צידד בנתכוין נכרי להעיד כיון דר"ל מכשיר בש"ס דילן יש לומר דאם ניסת ל"ת ועי"ש וה"נ יש לצדד לענין רשע אף במתכוין להתיר בדיעבד א"כ ביש אומדנא שנשתקע זכרו יש מקום להתיר בצירף דברי המבי"ט הנ"ל. ועוד דאפשר גם בנ"ד אף שהעיד בב"ד הוי רק נתכוין להעיד כדאי' ביבמות קכ"ב דכל שלא אמר התירו את אשתו הוי רק נתכוין להעיד ומ"ש כת"ר דעמפ"ע חמיר טפי כיון דלכ"ע נאמן רק מדרבנן לכן אף פס"ע דרבנן יש להחמיר דממנ"פ אם אזלית בתר דאו' הרי בלא"ה פסול ז"א דמוכח מכל הפוסקים דגזלן דדבריהם כשר לעדות אשה אף בעמפ"ע או אשה שלכ"ע אינה נאמנת מה"ת ובתשו' מבי"ט כ' דעמפ"ע השני המעיד לפנינו יש לומר דאף פסול נאמן כיון דהראשון הוי

כשר והדבר תמוה דאם הוא חשוד לשקר א"כ אין כאן עד כלל אבל עכ"פ אינו חמור יותר מהראשון ודברי המבי"ט הובא בק"ע או"ת רל"ד עיי"ש: גם יש לצרף בנ"ד דברי הב"ח בתשו' סי' ק"ב דנראה מדברי' דאף בעבר עבירה שנפסל לעדות מחמתה לא נפסל מעד שיעידו עלי' בב"ד זולת במומר לע"א או מחלל שבת בפרהסיא דא"צ יעו"ש ואף שדברי' צע"ג מכ"מ חזי לאיצטרופא בנ"ד דלא משמע לאינשי איסורא וגם שיש קצת מקילין באינו רשע דחמס אף שדבריהם תמוהים והארכתי במק"א אך בנ"ד חזי כל הני לאיצטרופא להתיר העגונה הנ"ל באופן שיסכים לזה עוד רבמובהק ב) וע"ד השאלה בא' ששידך אשה בתנאים כדין ומקודם לכן נתן ת"כ לבתולה שישאנה וגם שניהם תובעים אותו לדין:

וכבר ראה כת"ר דברי מהרש"ם ח"א סי' קט"ו שכ' דחייב לשלם קנס להשני' ודברי' ברורים אך כת"ר כתב דהכא שאין עדים כלל שנתן ת"כ לראשונה רק הוא מודה יש לומר דאינו נאמן כלל ומחיוב לישא השני' כמו בחדרגמ"ה שאומר שזינתה והדברים עתיקין כי גם שם כתבו אחרונים דאין כופין אותו לשמש עמה דאין מאכילין לאדם דבר האסור לו והכא האיך נכוף אותו לישא השני' לעבור על הת"כ הרי בידו ליתן קנס להשני' וישא לראשונה ומ"ש כת"ר כענין קנס בזמנינו אם דנין כפי מטבע הקדומה אף דיש בזה דד"מ מכ"מ אפשר דלענין קנס דאין זה נוהג בדיניהם כ"ש דד"מ וכעין זה כתב בתשו' חת"ס אהע"ז לענין כתובה:

לענ"ד דכיון דהקנס הוא מחצה מהנדן הוא נגרר בתר הנדן וכיון דענין חיוב נדן דד"מ שנהוג גם אצלם ממילא גם הקנס נגרר אח"ז מיהו כשהצד הרוצה בשידוך אינו מפויס בזה בזמנינו שכמעט אינו שוה כלום לעומת המטבעות הקדומים ודאי אין ליתן היתר רק כפי ראות עיני המורה שיוסף כפי חוו"ד שהרי בלא"ה מלבד הקנס איכא חרם הקהלות ועי' תשו' מהרש"ם ח"ד סי' קנ"ב שחושש למאוד לחרם הקהלות וגם הקנס לא יפטור ובנ"ד הרי כל ענין דד"מ שכ' בחת"ס הוא ספיקא דדינא כמבואר מדברי' שם ורק דאין להוציא מיד המוחזק א"כ נהי דנימא דע"י קנס הותר גם חרם הקהלות אבל בזמנינו שהדבר מסופק אם זה דמי הקנס א"כ יש עכ"פ ספק חרם ויש להתאמץ לפשר בזה וע"י ח"נ קנס אין ליתן היתר בזמנינו לדון כפי דד"מ בהמטבעות אף להמקילין דהקנס פוטר וע"כ בנדון שאלתו הב"ד ישיתו עלי' קנס כפי הנ"ל ואם יאמר שאי אפשר לו לקיים כי אין לו אזי יוכלו ב"ד להתיר התק"כ שהרי עכ"פ אי אפשר לו לישא הבתולה בלי תשלומין והוי דבר מצוה שלא לבטל מפו"ר יש לסמוך על הפוסקים שמתירין נדר ע"ד חבירו ובפרט שהדבר ספק לו אם נתן לה תק"כ:

סימן לז

לכבוד הרב הגאון צדיק תמים מו"ה יחזקאל שליט"א אבד"ק נאשעלסק: ע"ד השאלה שנשאל כת"ר באשה שילדה בן ואחר המילה ט' ימים נחלש ומת ולא ידעו סיבת המחלה רק ראו כי מקום המילה הי' נפוח ואח"ז נולד בן ונימול והוא עתה כבן ט"ו שנים ת"ל ואח"כ נולד לה בן ונימול ואחר המילה תיכף זב ממנו דם ולא יכלו לעוצרו ומת ועתה בנולד עוד בן אם מותר למולו והביא כת"ר ממהרי"ט יו"ד סי' ל"א דנטה לומר דמלו שנים ומתו ואח"כ ילדה בן ונימול בנעקר פעם א' סגי ומכ"ש הכא דלא אתחזק מעולם דלאחר שמת א' מחמת מילה מלה בן א' וחי דנעקר מה שהי' מקודם ועתה הוי רק בן א' שנימול ומת דאין חוששין כלל לפעם א' והנה המהרי"ט מספ"ל בזה, ולכאורה צ"ע מה מספ"ל בזה הא פשיטא דנעקר בפעם א' כמו כל ווסת שאינו קבוע דאף בנקבע שני פעמים נעקר בפעם א' כמבואר ביו"ד ס' קפ"ט ואולי באמת במלו ב"פ ומת פשיטא לי' למהרי"ט דנעקר בפעם א' והא דכ' מהרי"ט בלשון ספק כוונתו באתחזיק ג"פ כגון מלה שלשה ומתו דאפשר דגם בזה נעקר בפ"א דל"ד כוסתות וכ"נ מלשון מהרי"ט שם דאף במלה ג"פ י"ל כן וזה וודאי דבר חידוש והמהרי"ט הוכרח לזה דהרי כל עיקר דבריו שם סובבים על הדקדוק דקתני שלישי לא תמול ולא קתני רביעי וחמישי וע"ז השיב המהרי"ט דהא א"א לומר רביעי וחמישי דאם מלה שלישי וחי נעקר לגמרי ומותר למול רביעי ודקדוק זה הוא ג"כ בדברי רשב"ג יבמות ס"ה רביעי לא ימול ול"ק וחמישי וג"כ צריך לתרץ כנ"ל דאם מלו רביעי וחי מותר למול חמישי וזה מספ"ל דווסת דג"פ אינו נעקר בפ"א אבל במלו שנים ומתו י"ל דפשיטא לי' דנעקר בפ"א:

אמנם ראיתי בשו"ת אמרי אש יו"ד סי' ק"ג דפשיטא לי' במתו אחיו מחמת מילה ב"פ דבעינן עקירה ב' זימני דוקא וכ"כ מהר"י אסאד בתשו' חיו"ד סי' קמ"ח ולא הזכירו ממהרי"ט ועכ"פ צ"ל דסברתם דדוקא וסת שאינו קבוע נעקר בפ"א דהרי קביעתו ג"כ בחד זימנא ונעקר בחד זימנא לכן גם כשנקבע בב' פעמים נעקר בחד זימנא אבל לענין מילה דבפ"א כל"ח כלל רק בתרי זמנא לכן אינו נעקר רק בב' זימני כעין דאמרינן בזבחים ע"ק כנפילתה כך עלייתה ובע"א ע"ג כהתירו כך איסורו ובהיות כן יתכן דדברי המהרי"ט כפשטן דגם באיקבע ב' זימני מספ"ל דאפשר דצריך לעוקרו ג"כ בב"ז. אמנם כ"ז באיקבע תרי זימני בלי הפסק אבל בנ"ד דהי' הפסק באמצע בפשוט י"ל דנעקר באמצע ע"י הוולד שנימול וחי וממילא דאין מצטרפין, אמנם בבה"ט סי' ט' הביא ספק לענין קטלנית אי דווקא בזאח"ז או אף בסירוגין, וכ"ת הבין דכוונתו בראשון ומת ושני ונתגרשה ושלישי ומת ורביעי ונתגרשה אם מותרת לחמישי דאפשר נקבע ווסת בסירוגין

א"כ גם בנ"ד אין שום חשש דעדיין אין כאן ווסת הסירוג אבל בתשו' ב"ש אה"ע סי' י"ח הבין מדברי הבה"ט דכוונתו בראשון ומת ושני ונתגרשה ושלישי ומת אם מותרת לרביעי דגירושין מפסיק בין ראשון לשלישי א"כ לפי ספק הנ"ל גם בנ"ד י"ל דאסור למול כיון דאתחזק ב"פ אף דהי' הפסק באמצע חוזר וניער ובהגהות מבנו שם הביא מדברי השט"מ בכתובות מ"ג בשם הרמב"ן דמבואר מדברי' דאי הי' נקיט אירסה ונתארמלה אירסה ונתגרשה ניסת ונתארמלה תו ל"ה אפשר להנשא לרביעי ומוכח דאין הגרושין מפסיק יעוי"ש וכבר קדמו בזה ההפלאה בכתובות שם שהבין מדברי ריב"ן שבתוס' כן וכ' דפליגי הפוסקים אם גירושין מפסיק ומדברי ריב"ן מבואר דאינו מפסיק ואסורה להנשא לרביעי יעוי"ש א"כ כיון דלענין קטלנית שהוא סכנה אין מועיל הפסק א"כ גם במילה י"ל כן. אמנם הדבר פלא מאיזה טעם לא יועיל הפסק שבאמצע והרי בש"ס אמרו מלה ראשון ומת שני ומת שלישי לא תמול משמע דדווקא בל"ה הפסק בנתיים ובספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' ק"צ כתבתי דריב"ן בתוס' הנ"ל אזיל למ"ד מזל גורם דהרי גם באירסה הוי קטלנית כפי פירושו וזה רק למ"ד מזל גורם והשתא למ"ד מזל גורם שפיר י"ל דגירושין אינו מפסיק דיתכן דגם אותו שגירשה הי' מת רק שקידם וגירשה ועכשיו שגירשה שוב אינה תלוי' במזלה לכן הוא חי אבל למ"ד מעיין גורם הוי שפיר הפסק יעוי"ש ואפשר דמשו"ה לא נזכר מזה דבר בהג"ה סי' ט' אף דבד"מ הביאו כפי מ"ם הבה"ט בשמו כיון דאנן סומכין על מ"ד מעיין גורם כמ"ש רמ"א שם ולמ"ד מעיין גורם הוי שפיר הפסק א"כ בנ"ד לענין מילה לכו"ע הוי הפסק, ומדברי החת"ס אה"ע סי' קע"ז מבואר להדיא דבמלה ראשון ומת ושני וחי ושלישי ומת מותר למול הרביעי והוא עמוד גדול לסמוך עליו ובפרט שהדבר מסתבר כן והאי דגירושין יש ליישב כמש"ל ובנ"ד יש עוד כמה ספיקות דאינו ברור כלל אם הראשון הי' מחמת מילה כיון שהי' ט' ימים אחר המילה בריא ואף דבחשש סכנה גם ס"ס ל"מ כמ"ש בתשו' אמרי אש הנ"ל אבל בנ"ד הדבר ברור דאין חשש מחמת שהי' הוולד שנימול באמצע חי וקיים וע"כ יש לימול הוולד כד"ת ושומר מצו' לא ידע דבר רע:

סימן לח

לכבוד הה"ג מו"ה יעקב ברוינפעלד נ"י כעת בזמיגראד:

ע"ד שנסתפק אם בכלל אאדשא"ש גם דבר הפקר והוכיח דאדם יכול לאסור דבר הפקר מרש"י ע"ז נ"ב ד"ה ובאו בה פריצים וחללו, וכתב רש"י דקנינהו בהפקירא וכו', ליתא דזה וודאי דבר פשוט דהפקר שעשה בו אדם זכי' יכול לאסרו ושם כיון שנעשה הפקר קנינהו בחזקה ושימוש שעשו ע"ג מזבח עיין ברז"ה שם וספיקא הנ"ל לא יתכן רק בלא

עשה שום זכי' בדבר הפקר כגון שהשתחווה לחפץ של הפקר אי נאסר ואדרבא יש ראי' להיפך מדצריך רש"י לומר וקנינהו משמע דאי לאו הכי אין אוסר. גם מה שהעיר מע"כ דהא בחפץ של הפקר ל"ש לציעורי' קמכוין ופשיטא דאוסר ליתא דהספק הוא בלא עשה שום מעשה דבזה בלאו ה"ט דלצעורי' מכוין א"א לאסור דשא"ש ונסתפקו אי חפץ של הפקר יוכל לאסור וכה ראיתי בהגהת רש"ש ב"מ מ"ט שהעיר קצת מספק זה להביא מירושלמי פ"ק דתרומות דמספקינן לומר כה"ג בתורם דבר של הפקר אי הוי כשל חבירו ועמ"ש בזה בספרי טל תורה גיטין כ"ג, ובהגהותיו לנדרים ל"ד הוכיח שם מהר"ן בהא דהי' ככר של הפקר לפניו ואמר הר"ז הקדש דדווקא בתוך ד' אמותיו מועיל דד"א קונין להקדש כמו מגבי' מציאה לחבירו אבל ברחוק מד"א אין מועיל להקדיש דבר הפקר עיי"ש ובאמת שלענין הקדש מוכח כהר"ן הנ"ל מירושלמי דפ"ה דמע"ש סוף ה"א ראה ככר מתגלגל בנהר ואמר ככר זה הקדש שמא כלום עשה עיי"ש ומ"ש שם בס' טית אבל משם אין ראי' לענין לאסור דשא"ש דלענין הקדש דכתיב בפירוש כי יקדיש את ביתו מה ביתו ברשותו ושלו אבל הפקר א"ש, אך לענין לאסור דשא"ש דמסברא ילפינן לה דאין לאדם לאסור את של חבירו יתכן דהיינו דוקא בחפץ חבירו שגורם היזק בזה לחבירו משא"כ בדבר הפקר דאינו מזיק לשום אדם שפיר יכול לאסור. ואפשר דתלוי בפלוגתת הרמב"ן הובא בשטמ"ק שם בב"מ ותוס' שם ד"י דלשיטת תוס' שם הגבי' מציאה לחבירו מקרי תופס לבע"ח ואפ"ה מועיל משום מיגו דזכי לנפשי' ע"ש א"כ לאסור דבר הפקר דל"ש מיגו הנ"ל א"א לחוב לאחרים אבל לשיטת ר"ת שם דבמציאה לא מיקרי חב לאחרים כיון דאין עדיין של שום אדם א"כ יתכן דיכול לאוסרו וע' בשו"ת רעק"א סי' קל"ג שהאריך במחלוקת תוס' ורמב"ן הנ"ל, וקצת ראי' נ"ל דבהפקר יכול לאסור מהא דנדה ד"נ בגוזל שנפל מן הרום עסקינן דל"ה קמן דליחשיב עלה מחיים ועי' בפירש"י והיינו שנפל לאחר מיתה דל"ה קמן מחיים ותפו"ל דאפילו הוה קמן מחיים וכיון דגוזל זה הפקר הוא ועדיין לא זכה בו שום אדם מחיים ורק מחשבה מועלת וכמו שאין מחשבה מועלת בכלי של אחר להורידו לידי טומאה כמ"ש המשל"מ פכ"ד מכלים ע"ש וע"כ דדבר הפקר שאני בזה מחפץ חבירו, מיהו בסוגיא דנדה שם דקאמר משם ראי' נכרים הי' שם וחשבו עלי' לאכילה משמע קצת דאף מחשבת אחר מועיל להורידו לידי טומאה וצ"ע מזה על שיטת הרמב"ם בהכשר דבעינן ניחותא דבעלים דווקא וע' בחיבורי שירי טהרה פ"א מ"א דמכשירין מה שהארכתי בשי' רמב"ם הנ"ל ועמ"ש בספרי ט"ת לירושלמי פי"ג ה"ב ביבמות ואכמ"ל: ועכ"פ נראה פשוט דדווקא לענין לאסור דבר הפקר יש להסתפק וכנ"ל אבל בדבר דכתוב לכם בפירוש, דבר הפקר ודאי לא

מיקרי לכם והא לשיטת תוס' ביטול מטעם הפקר וקרא כתיב לא יראה לך, ועפי"ז יש להבין בש"ס סוכה כ"ז בהא דילפי' רבנן שם דיוצאין בסוכה שאולה דכתיב כל האזרח בישראל ישבו בסוכות מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת פירש רש"י ז"ל שם דלא מטא שו"פ ככר חד רק ע"י שאלה והדבר תמוה דאטו כל היכא דבעינן לכם בעינן שיהא בו שו"פ וכבר תמה בזה בס' מנ"ח מ"ע שכ"ה ועמ"ש בספרי ט"ת בזה, ולהנ"ל י"ל דהלימוד הוא כך דהא בנדרים מ"ז דמודר הנאה מחבירו מותר בדבר של עולי בבל כגון הר הבית והעזרות ובור שבאמצע הדרך יעוי"ש והיינו כיון דיש לכל ישראל חלק בו הו"ל כהפקר דלא מיקרי לכם וע' תוי"ט שם א"כ כיון דלכל ישראל יש להם חלק בסוכה אחת הו"ל כהפקר דלא מיקרי לכם וא"כ רק גזול פסול אבל הפקר כשר וה"ה לשאול ושו"ר שבהגהת רש"ש שם העיר בזה אך לענ"ד צ"ע דהא אמרינן בקידושין מ"ב דכל ישראל יוצאין בפסח אחד ובפסח בוודאי בעינן לכם כדאי' בב"ק ס"ו קרבנו ולא הגזול ובתוס' שם דקרבנו מוקמינן באם א"ע לעולה תניהו לפסח ע"ש וע"כ צ"ל דהא דדבר של כל ישראל מקרי הפקר היינו רק דבר שאינו עומד לחלק ביניהם כגון הר הבית והעזרות ובור הרבים אבל בפסח כיון שעומד לחלק ביניהם וליתן לכל ישראל לכ"א חלקו שפיר מיקרי ככם אשר עי"כ נאדו רש"י ותוס' בסוגיא מפירוש זה ואף שהדבר פשוט דאם שאול פסול גם הפקר אין יוצאין אך לענין לאסור דבר הפקר שפיר יש מקום להסתפק כנ"ל:

והנה לכאורה הדבר מבואר להדי' בפ"ז דכלאים מ"ה במעשה שזרע כרמו בשביעית והתירו, וע"כ דאאדשא"ש כמ"ש הרמב"ם והר"ש שם ושביעית הכל הפקר, אך באמת אין ראי' משם דכבר העירו הראשונים בהא דאמרינן שם דזורע כרמו של חבירו כלאים לא נאסר דהא אדם אדש"ש במעשה למאן דל"ל לציעורי' קמכווין ובאשכול ה' שחיטה סי"ד תירץ דכלאים שאני דכתיב כרמך שכך דווקא יעוי"ש א"כ מה"ט גם כרם הפקר אינו נאסר דכרם הפקר לאו כרמך מיקרי כמו שביארתי לעיל אבל לענין שאר דברים דאמרינן אאדשא"ש מסברא שפיר י"ל דדבר של הפקר דלא חב לאחרינא יכול לאסור, ובגוף קו' האשכול הנ"ל לפענ"ד הי' נראה בפשיטות דהייי"נו דזרע כרם חבירו אינו נאסר אף ע"ג דעשה מעשה בזריעה דהא קיי"ל דכה"כ אינו נאסר אלא בהשרשה כמבואר ביו"ד סי' רצ"ו סעי' י"א ושם איתא דמותר בהנאה ובאמת שבהשגת הראב"ד ה' כלאים כ' דמותר אף באכילה יעו"ש וכן מוכח בפסחים כ"ה יעוי"ש וכיון דאין בא האיסור בשעת זריעה רק בשעת השרשה ואז ליכא שום מעשה כלל ולכך אין יכול לאסור ודוק וכן במסכך גפנו או תבואת חבירו האיסור בא אחרי שהוסיף מאתים ובזה יש להבין דברי

ירושלמי פ"ז דכלאים הובא בר"ש שם דקאמר דגם במסכך תבואת חבירו על גפן חבירו סובר ת"ק דאוסר מהא דאמר רי' מעשה בא' שזרע כרמו בשביעית ובא מעשה לפני ר"ע והתיר וקשה דאף דאין הגפן שלו ואין התבואה שלו מפני שהוא של שביעית מכ"מ התבואה שנזרע הא יכול להיות שזרע תבואה דאשתקד וכפשטא דמילתא א"כ התבואה שלו בשעת הזריעה ולהנ"ל נכון דהא עיקר האיסור הוא בשעת השרשת התבואה וכיון שנשרש התבואה בשביעית ממילא דגם תבואה זו חל עלי' דין שביעית א"כ אין הגפן שלו ואין התבואה שלו וא"ש:

עוד נראה לחלק דדבר הפקר דאפשר לזכות בו אע"ג דלא זכה בו שפיר יכול לאסרו אבל דבר הפקר שא"א כעת לזכות בו אין יכול לאסרו וא"כ בהא דזרע כרמו בשביעית הא במחובר בוודאי א"א לזכות בשביעית ודברי הגאון רש"ש בהגהות לר"ה דף ט' ד"ה וקצר תמוהין מכל צד וגם לתלוש בענבים ולזכות בהן אסור דהא שם מיירי בענבים שלא נגמרו עדיין דהא ענבים שבישלו כל צרכן בלא"ה אינו מתקדשת עוד כמבואר בפ"ז דכלאים מ"ז וכיון דמיירי בענבים שאינם מבושלים עדיין א"כ אסור לתולשן מהאילן בשביעית דלאכלה ולא להפסד כמבואר פ"ד דשביעות מ"ז ובכ"ד וכיון דא"א לזכות בפירות אלו לכך אין יכול לאוסרן ובזה ניחא לי נמי מה דקשיא לי בהא דב"ק ס"ט בשמעתא דצנועין מניחין המעות ואומרין כל הנלקט מזה יהי' מחולל על המעות הללו וקבעי להוכיח מזה דיכול לחלל דבר שא"ב ומשני אימא כל המתלקט ובתוס' שם כתבו דצנועין קאי אשאר שני שבוע דבשביעית א"א לחלל כיון דהכל הפקר והמלקט זכה מהפקירא ובתוס' רעק"א ז"ל פ"ה דמע"ש במשנה האריך להוכיח מזה דשיטת רמב"ם דצנועין כרשב"ג וקאי על שמיטה וגם על שאר שני שבוע ושפיר מדייק מהא דשאר שני שבוע דדבר שא"ב יכול לחלל, והא דבשמיטה יכול לחלל הוא אליבא דכ"ע דכיון דזכה בו המלקט יכול לחלל מטעם שליחות משום דכל מילתא דאיהי מצי עביד משוי שליח כמ"ש תוס' קידושין נ"ו בשם הר"ם יעוי"ש דבריו המתוקים ותמהני דא"כ מה קאמר אלא אימא כל המתלקט דזה תינח בשאר שני שבוע אבל בשביעית דהפקר הוא ואיך יכול לחלל דשא"ש והא כיון דלא זכה עדיין ל"ש שליחות והוא תמוה עצומה:

ולכאורה מוכח מזה דהפקר כדידי' הוא ויכול לחלל ולהנ"ל נראה דהא באמת צנועין כרשב"ג ס"ל דבד"א בשביעית אבל בשאר שני שבוע הלעיטהו לרשע וימות ואעפי"כ עשו תקנה זו דחילול מועיל גם בשאר שני שבוע משום שביעית כיון דעשו תקנה זו בשביעית ושויהו נמי לשאר שני שבוע אבל העיקר משום שביעית רצו לתקנו ובשביעית גופי' ג"כ לא הוצרכו לחוש רק אם הפירות כבר נגמרו ומותר לתלשן דבטרם שנגמרו

אסור לתולשן משום לאכלה ולא להפסד אם יתלשו רשע הוא והלעיטהו, וע"כ דעיקר התקנה דיצטרכו לעשות כשכבר נגמרו הפירות וכיון דכבר נגמרו הפירות וא"כ שפיר בידו לתולשם ולזכות ולכך יכול לחלל ול"ד להא דאין אוסר כרם שביעית דשם לא נגמרו ואין בידם לזכות ודוק:

ובעיקר קושיתי הנ"ל י"ל בפשיטות דהא התוס' שם בב"ק ס"ח וביבמות פ"ח הקשו מדוע לא יחלל כרם חבירו כמו הקדש דיכול כ"א לחללו כמבואר ביבמות דפ"ח ותירצו דל"ד להקדש דמאחר דהוקדש יצא מרשות בעלים כמו שהבעלים יכולין לפדותו ה"ה אחר אבל כרם רבעי הבעלים זכאין לאוכלן בירושלים יעוי"ש וא"כ בכרם רבעי בשביעית דהכל הפקר ואין לבעלים זכות יותר מאנשים אחרים תו יכולין לחלל כמו בהקדש וז"ב, ובגוף קו' האשכול הנ"ל בהא דקאמר ר"י ור"ש דזורע בכרם חבירו דאינו נאסר הא אאדשא"ש במעשה נלפענ"ד לתרץ עפ"י קו' התוס' חולין קט"ו מהא דאמרינן שם מדגלי רחמנא בכה"כ פן תוקדש תוקד אש מכלל דכלאי זרעים שרי והקשו הא איצטריך לאשמעינן דמצותו בשריפה וכלאי זרעים אין מצותן בשריפה אבל בהנאה אסור ותי' וז"ל א"כ לכתוב פן תושרף ומדכתיב תוקדש משמע דאתי לאשמועינן לאיסוה"נ בקודש עיי"ש וכוונתם דאיסוה"נ בכה"כ ילפינן מקרא דתוקדש דהיינו כמו קודש דאסובה"נ א"כ מינה דכלאי זרעים מותר בהנאה ולכאורה ק' דהא בקידושין נ"ו יליף חזקי' דכה"כ אסובה"נ מדכתיב תוקדש תקד אש ור"א יליף תוקדש כקודש ופריך על ר"א אי מה קודש יוצא לחולין לתפוס דמיו אף כה"כ נמי אלא מחוורתא כדחזקי' א"כ לסברת התוס' הנ"ל דגם לפי האמת ילפינן איסוה"נ מתוקדש א"כ נימא מה קודש תופס דמיו ויוצא לחולין אך באמת ניחא דוודאי לרב אשי דיליף מקודש גרידא ול"ל דרשא דתוקד אש שפיר הקשה דנימא מה קודש יוצא לחולין אבל התוס' ס"ל כחזקי' דתוקדש נמי היינו תוקד אש אלא דמקרא דתוקר אש הו"א כמו תרו"ט דמצותו בשריפה ומותר ליהנות ממנו לכך ילפינן נמי מקרא דקודש דאסובה"נ ותו ל"ק דנימא מה קודש תופס דמיו ויוצא לחולין דהא דרשינן תוקד אש א"כ גלי קרא דאין פדיון מועיל דאל"כ למה ישרוף יפדנו וע"כ דבזה לא איתקש לקודש ובאמת שכסברת התוס' הנ"ל דאיסיה"ל מכה"כ ילפינן מקרא דקודש מצאתי להדיא בספרי פ' תצא פן תוקדש הרי הוא כקודש מה קודש אסובה"נ אף כה"כ אסובה"נ יעוי"ש ולפי"ז דכה"כ אתקש לקודש לכך גם בזרע כרם חבירו לא נאסר דמה קודש א"א מקדיש דשא"ש אף במעשה רבה כמ"ש בט"ז יו"ד סי' ה' ס"ק ז' ובפמ"ג שם גם כה"כ אינו מקדיש דשא"ש אפילו במעשה כיון דאינו שלו והא דאין מועיל פדיון בכה"כ אף דאיתקש לקודש כיון דאפקי' קרא מפדיון מדאצרכי'

שריפה אבל לענין שאין מקדיש דשא"ש שפיר ילפינן מקודש דהא לזה ליכא לימוד דלא נילף מקודש ומדוקדק בזה היטב לישנא דר"י ור"ש א"א מקדיש דשא"ש ובזה נדחה נמי הראי' דא"א אוסר דבר הפקר מהא דזרע כרמו בשביעות דאינו נאסר דהא כה"כ איתקש לקודש ופשיטא דא"א מקדיש דשא"ש גם הפקר מקרא דביתו וכנ"ל וזה נכון ולפי"ז הי' נראה דכלאי זרעים אוסר, גם בשל חבירו דהא כלאי זרעים לא איתקש לקודש גם בגמ' ופוסקים לא נזכר כלאי זרעים רק כה"כ ודיק: בעיקר חקירה הנ"ל אם יכול לאסור דבר הפקר מצאתי בריטב"א ע"ז כ"ג ד"ה מכדי שכתב דבהא דאמרינן שם דמים של רבים חינם נאסרים הני מים של רבים דהוי כהפקר ואאדשא"ש ע"ש הרי דדבר הפקר הוי כדשא"ש לענין זה וע' בשו"ת בית שלמה יו"ד חלק ב' סי' ס"ו האריך שם לבאר דמים של רבים אינם נאסרים הוי כעין בור שבאמצע הדרך דשייך לכל ישראל והו"ל כהפקר אבל בשייך לאותו עיר הו"ל שותפין ושותף אודשא"ש ושוב צידד שם דגם שותף א"א דשא"ש רק ע"י מעשה יעוי"ש ואישתמוטטי' דברי הריטב"א הנ"ל שכ' שם להדיא דמים של יחידים הו"ל כשותפין ושותף א' אוסר ומוכח דגם בלא עשה מעשה שותף אוסר דהא ריטב"א שם כ' דמיירי בלא עשה מעשה יעוי"ש וכן מוכח לענ"ד מהא דקידושין י' בהמת שותפין הקדיש חצי' דמוכח דעכ"פ חציו קדוש הרי דשותף אוסר אף בלי מעשה ומכ"מ מוכח מריטב"א ע"א דף מ"ז דגם מעיין דשייך לאותו העיר מים א"י לאסור וצע"ק דבדבר של אותו העיר דשייך לה ל"ה כהפקר כמבואר בנדרים פ' השותפין וא"כ הוי כשותפין ומדוע לא יאסר ועכצ"ל דיש חילוק בין שותפין יחידים ובין דבר דשייך לאותו העיר אי שריטב"א בדף נ"ז לא אזיל בשיטת הרמב"ן שהביא בדנ"ג דטעמא דמים של רבים דהו"ל כהפקר ועכ"פ מדברי ריטב"א ע"ז כ"ג הנ"ל משמע דגם דבר הפקר אין אוסר בלי מעשה:

סימן לח

לכ' הה"ג החו"ב ערוגת הבושם, מו"ה דוד בער נ"י אבד"ק איזירקוב יצ"ו: בדבר העגונה מ' קריינדיל אשת הר' ליזר בר' יעקב מאשקאוויץ שהי' בצבא המלחמה ומשנת תרע"ד אבד ונשתקע זכרו ויש איזה גב"ע שמת בעלה כאשר העתיקם כת"ר ודעת כת"ר להתירה ודרש חוו"ד הנה כת"ר נשען על העדות הנכרי פלעניעשווסקי שמקודם הגיד לפני הר' יוסף בער שראה את ר' לייזר הנ"ל שנהרג במלחמה והוא ראהו מת, אחר זמן בא לב"ד דק' אוזארקוב והעיד בב"ד על הנ"ל שנהרג במלחמה וראהו מת והוסיף לומר שהוא עצמו קברו והדברים נראין שהעיד אז להתירה ולנשא, וכיון דהעד הזה אמר בתחלה שמת במסל"ת אף שאח"כ בא לפני ב"ד להעיד ולהתיר והוסיף לומר מקבורה, מכ"מ

נאמן כיון דמתחלה הי' מסל"ת וכמבואר בסי' י"ז סעי' ט"ו דאף בהגיד אח"כ ע"י שאלה מהני אלא שעומד לנגד זה דברי הקה"ע בס' י"ז שכ' בשם מהריב"ל דיש להסתפק בזה באם מתחלה הסל"ת ואח"כ נתכוין להתיר אי מהני, כתב כ"ת דספיקו הוא כשדבריו הראשונים ל"ה בהם זכר ממיתת האיש ועיקר ההגדה הי' אחר שבא להתירה אבל הכא הרי עיקר העדות של הריגה הגיד במסל"ת לפני העד וזה שאמר קברתיו לפני הב"ד הוי רק לפרש דבריו הראשונים ובמחכ"ת ז"א דדברי ה הריב"ל הובאו בק"ע אות ס"ג וז"ל בראשונה סיפר העכו"ם מסל"ת אע"ג דעדיין לא היתרה ובא עד שני דאמר ששמע מן הנכרי הזה במתכוין להעיד אפ"ה משיאין את האשה עפ"י העד הראשון, אבל אם בפעם השני נתכוין העכו"ם להתיר שהוא גרע מנתכוין להעיד יש להסתפק אולי נאמר הוכיח סופו על תחילתו עכ"ל הרי מבואר דמיירי אפילו הגיד כל העדות בראשונה במסל"ת אם הגיד אח"כ לפני אחר ונתכוין להתיר חיישינן דהוכיח סופו על תחילתו דגם מהתחלה נתכוין להתיר ומכ"ש בנ"ד דבתחילת עדותו במסל"ת לא אמר מן הקבורה כלים אמנם נראה דעיקר ספיקו דמהריב"ל אם אמרינן הוכיח סופו על תחלתו הדבר תלוי בפלוגתא דרשב"ג ורבנן בכ"ד ובחולין ל"ט בשחט ואח"כ חישב וביו"ד סי' ד' נפסק לחומרא כרשב"ג, ולפי דעת רש"ל וט"ז שם דהעיקר כרבנן רק משום כבודו של רשב"ג אסרינן באכילה ולא בהנאה ועיי"ש א"כ וודאי דלענין עגונה שאין עדות אחר דאין להחמיר אך לדברי התבו"ש שם שכ' דהוי ספק גמור אם הלכה כרשב"ג ואסור אף בהנאה א"כ גם לענין עגונה הוי ספק, אבל עכ"פ בנתכוין אח"כ רק להעיד מודה המהריב"ל דלא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו והטעם דבנתכוין להעיד הוי רק דרבנן ואם ניסת ל"ת כמ"ש תה"ד בפסקיו סי' קל"ט ובדרבנן אזלינן להקל כחכמים דל"א הוכיח סופו וכו' ורק בנתכוין להתיר דאף אם ניסת תצא הוי חשש סד"א יש להחמיר וא"כ בנ"ד הרי בלעדי עדות הנכרי הנ"ל יש עוד עדות הנכרי וועבער והאפיציר שהגידו שהר' ליזר הנ"ל נהרג במלחמה רק דהגדתם הי' ע"י שאלת ישראל ולתה"ד הנ"ל גם ע"י שאלה הוי רק נתכוין להעיד ויצתה מחשש תורה שוב יש לסמוך על עדות הנכרי פלעבשעווסקי דלא אמרינן הוכיח סופו על תחילתו ואדרבא אמרינן כיון דתחלתו הי' מסל"ת אף שבגמר ל"ה מסל"ת גריר הכל בתר ההתחלה ונאמן ג"כ מה שאמר עתה קברתיו והוי עדות המועיל להתיר אשה הנ"ל, ואף דנראה מדברי רמ"א בסעי' ט"ו דבהגיד נכרי ע"י שאלה אף אם ניסת תצא ולא סמך על תה"ד הנ"ל רק בהגיד אומדנות המוכיחות וכבר הערותי בזה על הרי"ם ז"ל סי' ד' בספרי אמרי יושר ח"א סי' קי"א אבל עכ"פ בצירוף אומדנות סמך על תה"ד דניסת ל"ת וגם בנ"ד שזה כמה שנים שאין שום ידיעה ממנו ונשתקע

זכרו הוי אומדנא שמת וכמ"ש בתשו' הנ"ל, ועוד דגם בלעדי עדות הנכרים הנ"ל שהי' ע"י שאלה הרי העיד הר' יעקב להאשה ששמע מפי נכרי אחד שבעלה ליזר נהרג במלחמה, ואף שלא הגיד בפירוש שהנכרי הגיד מסל"ת ויש כחוש דילמא שאל אותו הישראל לדעת הב"ש סי' י"ז סעי' ט"ז אבל הט"ז שם מקיל בזה וכ"כ בפ"ת שם ס"ק ע"ח מתשו' גאו"ב סי' י' שהגאון בעל תיו"ט פסק כן יעוי"ש א"כ יצתה ע"י עדות זה מחשש תורה ואף שהנכרי הנ"ל שבא אח"כ לב"ד להתיר אומר שהוא הגיד לה' יעקב שנהרג ה' לייזר וא"כ אם ניחוש שהוכיח סופו על תחלתו א"כ גם עדות שהגיד לה' יעקב ל"מ ז"א דממ"נ אם אנו חוששין שהוא משקר א"כ אינו נאמן גם בזה לומר שהוא הגיד לה' יעקב ואמרינן דא' מנכרים בעלמא הגיד לה' יעקב במסל"ת שנהרג ה' ליזר וכיון שיצאה מחשש דאורייתא שוב לא מחמירין בו לומר הוכיח סופו על תחלתו ואדרבא אמרינן דגם מה שהעיד להתיר ואמר קברתיו נאמן דהכל נגרר בתר ההתחלה: גם י"ל דהא עכ"פ זה מבואר מדברי הרי"ף וכל הפוסקים דבהתחיל לומר מסל"ת אף דהגיד אח"כ ע"י שאלה מהני א"כ לכאורה גם בבא להתיר כן לפי דעת רמ"א סעי' ט"ו שהבאתי לעיל דלא סמך על תה"ד בשאלת ישראל וסובר דתצא בנתכוין להתיר וע"כ לחלק דדווקא בבא מאליו להתיר יש הוכחה דגם מתחלה הי' כוונתו כן אבל כשהי' ע"י שאלה אין הוכחה כ"כ שבהכרח השיב ע"י השאלה, וא"כ בנ"ד הרי בשעה שהגיד הנכרי פלעבשעווסקי להעד מהריגת ה' ליזר במסל"ת דרש ממנו ה' יוסף בער אחר הגדתו ואמר כי אשת הן' ליזר מחכה על ידועה ברורה שתהא מותרת להנשא וע"ז אמר הנכרי שבאם תשלם לו את הוצאתי' יבא ויגיד הכל וכן עשה אח"כ וכיון שהי' ע"י בקשת העד שוב אין הוכחה כ"כ לומר בזה הוכיח סופו על תחילתו כמו בהשיב ע"י שאלה ומהגם דיש לצרף דאמירת האפיציר מהני מטעם ערכאות כמ"ש התומים חו"מ סי' ס"ח בסופו דערכאות אף בע"פ מהמני ואף שלא אמר מקבורה כיון שאמר שעדים אמרו לו הרי בשנים אף פסולין דעת המבי"ט דלא אמרו בדדמי, וכן סמך ע"ז נוב"י מה"ק אה"ע סי' כ"ח וגם יש לצרף ד' מהריב"ל דבעד מפ"ע ל"ב קברתיו ע"כ הנני מסכים להתיר העגונה הנ"ל:

סימן לט

לכבוד הרב החריף המופלג בתוי"ר מו"ה בעריש נ"י בק' טשערנלינא: ע"ד שאלתו בישראל וגוי שהי' להם בשותפות פאבריק משמרים ויש לישראל חלק א' ולגוי ג' חלקים ולא נמכרו השמרים קודם הפסח ועבר עליהם פסח מה דין השמרים הנ"ל, ועיני כת"ר שפיר חזי כל הנאמר בזה בספרי המחברים ופלפל בחכמה ונפשו אותה לשמוע חוו"ד בזה:

והנה בדין ישראל וגוי שהי' להם חמץ בשותפות שוה בשוה כ' הח"י סי' תמ"ח דלאחה"פ כשחלקו חלק הישראל מותר בהנאה דבדרבנן יש ברירה ובאכילה צ"ע, ובמקו"ח שם סק"א כתב ע"ד הח"י הנ"ל דכוונתו דלענין אכילה עשאוהו כשל תורה ובדאורייתא אין ברירה ולא ידעתי דהא חזינן דלענין ספיקא עשאוהו כדרבנן להקל בספיקו כמ"ש בעצמו בס' תמ"ט ואמאי נחמיר לענין ברירה עכ"ל. וכוונתו מבואר להקשות דברי הח"י מדידי' אדידי' דהא הח"י גופא הכריע בס' תמ"ט דספק חמץ שעבר עליו הפסח מותר אפי' באכילה דלא כהמג"א שם א"כ ה"נ כיון דספיקא הוא אם יש ברירה וא"כ בדרבנן כגון חמץ שעעה"פ הו"ל ספק בדרבנן ומותר אף באכילה. אכן בחידושים שם במקו"ח הניח הדבר בצ"ע לענין אכילה משום דהוא גופא בס' תמ"ט פסט כהמג"א דספק חמץ שעבר עליו הפסח אסור באכילה יעוי"ש ולע"ד צ"ע למה כחמיר בספק חמץ שעעה"פ לענין אכילה הא בשמעתא דביצה ד' מבואר דהיי"ט ביצה ספק יו"ט ספק חול אסורה דהו"ל דשיל"מ וכל דשיל"מ אף בדרבנן לא בטול יעוי"ש וברש"י דכי היכי דבביטולה מחמרינן ה"נ בספיקא יעוי"ש הרי דסד"ר דמי לביטול א"כ אדרבא לענין חמץ שעעה"פ שהכריע המג"א ס"ס תמ"ז דבטל ברוב אפילו במשא"מ ומותר באכילה א"כ קיל טפי משאר איסורי דרבנן דבעי ס' א"כ ה"ה דקיל לענין סד"ר וכן הכריע בא"ר סי' תמ"ד ובס' מגן האלף שם דס' חמץ שעבר עליו הפסח מותר אף באכילה ובפרט די"ל דספק אם יש ברירה דהוא ספק דדינא קיל יותר דהא בדשיל"מ אזלינן בספיקא להחמיר ואעפ"כ בספק אם יש ברירה דהוא ספיקא דדינא אזלינן להקל כמ"ש בשאג"א סי' צ' וכ"כ הפנ"י בחי' לביצה דף כ"ז ומכ"ש לענין חמץ שעעה"פ וע' מ"ש ע"ד השאג"א בספרי טל תורה עירובין ל"ט. ומ"ש במקו"ח סי' תמ"ט דמבואר בר"ן ר"פ כ"ש דספק חמץ שעעה"פ אסור באכילה חפשתי ולא מצאתי דבר מזה בר"ן אמנם בנדון שאלתינו שיש לעכו"ם ג' חלקים לכאורה הכל שרי גם חלק הישראל משום דבטל ברוב חמצו של עכו"ם וכן העיר מעכ"ת ואע"ג דבדרבנן יש ברירה א"כ כשחלקו הוברר חלקו של הישראל ול"ש ביטול ברוב דהוי כניכר האיסור הא ליתא דכבר כתב השאג"א הנ"ל דהא דבדרבנן יש ברירה היינו משום דהוא סד"ד ואזלינן להקל א"כ אדרבא אמרינן דילמא אין ברירה ולא הוכר האיסור ובטל חלק הישראל ברוב:

אמנם דיש לדון טובא בזה דהנה התוס' במעילה כ"א ד"ה פרוטה הקשו שם ולבטל הך פרוטה שנפלה ברובא ומדלא הקשו שם נמי אהא דאיתא שם באומר פרוטה בכיס זה הקדש דליבטל ברובא מוכח דבכה"ג ל"ש תורת ביטול ברוב כלל ולאו מטעם דהוי נולד בתערובות דהא אדרבא מעיקרא הי' הכל היתר אלא דכיון דעל כל חדא וחדא

איכא למימר דזה האיסור בכה"ג ל"ש ביטול דהא אין ההיתר מבורר לעצמו ועל כל חדא וחדא איכא למימר דזה האיסור בכה"ג ל"ש ביטול ברוב וכן תפסו הפמ"ג והחוו"ד וכבר ביארתי הדברים בספרי שי"ט זבים פ"ג מ"ד וביארתי בזה הסוגיא דשבת צ"ג יעוי"ש וא"כ ה"נ בנ"ד כיון דאין ההיתר מבורר כלל ועל כל חדא וחדא איכא למימר דזה האסור דזה חלקו של ישראל ל"ש בזה תורת ביטול ברוב כלל ומיושב בזה קו' המנ"ל בפ"ז מה' מעילה אהא דאמרינן בפ"ב דנזיר דהאומר מעות אלו לנזירות לא נהנין ולא מועלין משום דדמי שלמים מעורב בהם והא דמי שלמים מועט ויבטל ברוב וימעלו בהם יעוי"ש ולהנ"ל ניחא דבכה"ג ל"ש ביטול ברוב דאין הדבר מבורר כלל ועל כל חדא וחדא איכא למימר דזה שלמים. אמנם עיקר ההוכחה הנ"ל מתוס' מעילה יש לפרש לכאורה בענין אחר דהא בתוס' סוטה דף י"ח ד"ה חזר וחלקן כתבו דיש לפרש טעמא דר"ע דאמר בפרוטה של הקדש לתוך הכיס או באומר פרוטה בכיס זה הקדש כיון שהוציא הראשונה מעל דסובר יש ברירה והוברר הדבר שפרוטה הראשונה היתה של הקדש והתוס' שם תמהו ע"ז דא"כ בכל איסור שמעירוב בהיתר ניקח אחד ונימא הוברר הדבר שזה יעוי"ש וכבר כתבו התוס' בתמורה ל' בשם הרמ"ר דל"ש ברירה רק כשנולד האיסור בתערובות אבל בהוכר האיסור מקודם ואח"כ נתערב ל"ש ברירה יעו"ש והנה לפי הסברא הנ"ל דטעמא דר"ע משום ברירה א"כ ל"ק כלל דנימא ביטול ברוב דכיון דסובר ברירה דהוברר הדבר שזה הי' של הקדש א"כ הו"ל כהוכר האיסור אלא דהתוס' במעילה נאדו מזה וסברו דבכה"ג ל"ש ברירה כלל דהא הוכר האיסור ואח"כ נתערב ומה"ט נמי מפרשי תוס' במעילה שם בטעמא דר"ע משום דמחייב אספק מעילות אשם תלוי ולפי דבריהם בסוטה א"כ לר"ע חייב אשם וודאי וא"כ תו שפיר הקשו ולבטל הך פרוטה ברובא אבל בהאומר פרוטה בכיס זה הקדש דנולד האיסור בתערובות ל"ק דיבטל ברובא דיתכן דר"ע אית לי' ברירה והוברר הדבר למפרע שמה שלקח בראשונה הוא הקדש וכיון דאית לי' ברירה הוי כניכר האיסור א"כ לדידן דלית לן ברירה אף בכה"ג שאין ההיתר מבורר שייך ביטול ברוב:

אמנם להכריח כפי' הא' בדברי התוס' הנ"ל דנהי דלר"ע ניחא באומר פרוטה בכיס זה הקדש דלא בטיל משום דסובר ברירה מכ"מ אכתי תקשה לרבנן דסברי דלא מעל עד שיוציא את כל הכיס וא"כ ע"כ דל"ל ברירה דאל"כ הי' מעל בפרוטה ראשונה א"כ מדוע בהוציא את כל הכיס מעל ליבטל ברובא ולכאורה אפשר דבאמת לרבנן קשיא מתרווייהו הן מנפלה פרוטה של הקדש לתוך הכיס הן מאומר פרוטה בכיס זה הקדש אלא משום דלר"ע לא קשיא רק מפרוטה שנפלה לכך הקשו תוס' רק מזה דקשה לכו"ע

וגם התוס' שם העמידו דבריהם ע"ד ר"ע אבל בהיות כן אכתי תקשה דהא התוס' שם תירצו לקושיא הנ"ל דמטבע חשיב ול"ב יעוי"ש ואם נימא דלרבנן תקשה נמי מהאומר פרוטה בכיס זה הקדש א"כ מה יועיל תירוצם הנ"ל הא בכה"ג שהאיסור הובא לעולם ע"י תערובות כל הדברים החשובים מתבטלים כמ"ש האו"ה והובא בפמ"ג בס"ד ולכאורה י"ל דאו"ה לשיטתי' דסובר דכל דברים החשובים שאינן מתבטלין הוא רק מדרבנן אבל התוס' במעילה הנ"ל דמוכח מתירוצם דסברי דד"ח אף מה"ת לא בטיל כמ"ש הפ"ת ביו"ד סי' ק' ובפלתי שם ובמנ"ל פ"ז דמעילה א"כ אף בבא לעולם ע"י תערובות לא בטיל אבל הא ליתא דהנה כבר תמהו ע"ד התוס' הנ"ל דמנין להם דב"ז דד"ח ל"ב מה"ת והגאון יעב"ץ בתשו' ח"א סי' קנ"ח תי' דילפי לה מהא דכתיב לא תענה על רב דהוא אזהרה שלא יאמר הרב ומופלא שבב"ד דעתו מתחלה רק מתחילין מן הצד והטעם משום דמופלא שבב"ד הוא ד"ח וכ"ב יעוי"ש ולכאורה תמוהים דבריו מאד דהא ע"כ מחויב הרב לומר דעתו רק דבד"נ מתחילין מן הצד והרב יאמר דעתו לבסוף וכפי הסכמת הרוב כן יקום הרי דד"ח בטל. אבל הדבר נכון דכשיאמר הרב דעתו לבסוף לאחר שכבר אמרו כולם אף אם יאמר הרב היפך מדבריהם שפיר יתבטל דעתו דהא דעתו בא לעולם ע"י תערובות שכבר קדמוהו הרוב ובכה"ג אף דב"ח בטל משא"כ כשיאמר הרב דעתו בתחלה לא יתבטל אח"כ ברוב א"כ מוכרח דלשיטת תוס' דד"ח מה"ת ל"ב אבל בבא בתערובות בטל ושוב הדק"ל ואפשר לומר בזה דהנה הפלתי סי' ק' העלה דגם התוס' מעילה סברי כרוב פוסקים דד"ח ל"ב רק מדרבנן ואעפי"כ כיון דמדרבנן ל"ב שפיר מייתי קרבן מעילה דיש כח לחכמים לעקור דבר מה"ת רק בדשיל"מ מוכח דלשאר אמוראי דשיל"מ בדרבנן בטל וחזינן דלא עשו דבריהם כשל תורה שפיר הקשו יעוי"ש והנה אנן קיי"ל אין מבאיס"ל בעירב במזיד ל"ב כמבואר בכ"ד וביו"ד סי' ק"י א"כ בשלמא בנפלה דהי' בשוגג שפיר הקשו דליבטל אבל באמר פרוטה בכיס הקדש הא מבטל במזיד ול"ב ושפיר מייתי קרבן ואע"ג דהא דעירב במזיד ל"ב רק מדרבנן מ"מ הא מבואר ברא"ש פ"ק דביצה סי' ב' דאמאיס"ל גם בדרבנן ושוב עשו דבריהם כשל תורה ושפיר חייב קרבן ודוק, ויש להוסיף דאף אם נימא דלא כהפלתי עכ"ז בתרי דרבנן דעשו בוודאי כשל תורה וכמ"ש המנ"ל פ"ד ממלוה ובספרי ט"ת ביצה ח' הבאתי ראי' כזה מרא"ש ביצה ח' יעוי"ש ומה"ט ל"ק קו' המנ"ל על תוס' דמשמע מדבריהם דד"ח דאורייתא דכוונתם בצירוף דשיל"מ וד"ח דהוא תרי דרבנן ושפיר חייב אך בקושיתם דליכא רק חד דרבנן דדשיל"מ שפיר הקשו, אבל בנפלה פרוטה דאיכא ב' דרבנן לק"מ. ובגוף קו' הנ"ל דלא פריך רק מר"ע י"ל פשוט דהנה עיקר קו' התוס' צל"ע דהא בכ"ד אשכחן מעילה דרבנן

ומה הקשו אפשר הפשט מעל מדרבנן אך י"ל דכיון דלר"ע הוא ספק ורק דמחייב גם על ספק מעילות אשם תלוי וכ"ז אם הוא מה"ת אבל אם דרבנן הוא אף דל"ש סד"ר לקולא דדשיל"מ הוא עכ"ז בוודאי אין סברא דיחייב בספק דרבנן ושפיר הקשו אבל לרבנן דעד שיוציא את כל הכיס א"כ וודאי הוא שוב ל"ק דיבטל די"ל דמדרבנן מעל מצד דשיל"מ ומיושבים בזה דברי הכ"מ שכ' טעם הרמב"ם מצד דשיל"מ וכולם הקשו דהא דשיל"מ רק דרבנן להנ"ל ניחא דלרמב"ם דפסק כרבנן שוב י"ל דמעל מדרבנן וז"ב:

סוף דבר לענין דינא בדבר הנ"ל אף שמדברי המבי"ט בקרית ספר שהובא בשעה"מ פ"ג מגירושין שכ' בטעמא דהר"ם ז"ל דהחליף עשרה טלאים נגד תשעה וכלב דבורר חד מהם וכלהו שרי מטעם ברירה אף דאנן קיי"ל בדאורייתא אין ברירה התם שאני דמה"ת בטיל מחיר כלב ברובא יעו"ש מוכח דסובר דאף בכה"ג שלא נתברר ההיתר ועל כל חדא וחדא איכא למימר דזה המחיר כלב אפ"ה שייך ביטול א"כ בנ"ד כל החמץ שרי מטעם ביטול מכ"מ מדברי התוס' מעילה כ"א הנ"ל נראה דבכה"ג ל"ש ביטול והדבר מסתבר מאד וגם הסוגיא דשבת צ"ג מוכח מאד דכך הוא כמ"ש בחיבורי שי"ט הנ"ל בשגם שיש לצרף נמי דעת הישי"ש דסובר דהא דקיי"ל בדרבנן יש ברירה היינו בין לקולא בין לחומרא א"כ תו ל"ש ביטול בנ"ד דהא אפשר לברר חלק הישראל ע"כ נראה דבין בשותפות שהי' לישראל ועכו"ם חלקים שנים בין שהי' לעכו"ם חלק יותר מישראל לאחר שיחלקו חלק ישראל אסור בין באכילה בין בהנאה וחלק העכו"ם מותר אף באכילה:

סי' מ':

לכבוד הרב המאוה"ג חו"ב מו"ה מרדכי פארהאנד כ"י מו"צ דק' ניטרא: ע"ד שאלתו ביער נכרי ומכר העצים כיהודי א' שיחטוב ממנו האילנות כרצונו והישראל והישראל הנ"ל מכר כוחו וזכותו לישראל אחר הקונה הנ"ל רוצה לעשות מהעצים שוועלין שמניחין תחת נתיב הברזל אם מותר לשכור נכרים בקבולת מאה שעושים מקבלים סך קצוב אם יהי' מותרים לעבוד גם בש"ק והמנהג שם לעשות דברים אלו בקבולת וכ"ת האריך להתיר מכמה טעמים ודרש חוו"ד והנני בזה בקצרה להשיב:

הנה צידוד ההיתר שכ' כת"ר כי אין שמו בקרא עליו כי גוף היער של נכרי ומכרו לחטוב עצים לישראל וזה הישראל קונה זכות זה מישראל אחר וכעין דמבואר בס' רמ"ג לענין להשכיר מרחץ, ואין הנדון דומה דשם כיון דהגוי נוטל דמים לעצמו ליכא מראית העין כ"כ כמו בקבלנות כמו שמחלק כה"ג המג"א סי' רמ"ד ס"ק ז' דחשדא דקבלנות אלים טפי ושו"ר שכ' כן בתשורת שי ס' תקל"ד ומ"ש כת"ר דהכא אין הרשות של ישראל כלל דאין לו רשות רק לחטוב עצים ולא יותר הנה כעין היתר זה כתב רש"ל הובא במג"א ס'

רמ"ד ס"ק י"ז לענין היתר שכירות המלח ששכר הזכות לחפור מלח וכ"כ בתשו' פמ"א היתר בקבולת לשוכרים מהשר שיהי' רשות בידם לחפור אחר עפר שעושים ממנו ברזל והעתיקו בשו"ע הרב ז"ל סי' רמ"ד סעי' כ"ב ועכ"ז פ"ד כ"כ לנ"ד כי העצים המחוברים מסויימים וקנוים לישראל וכל מחובר שם בעלי' נקרא עלי' אבל שם המלח והעפר אינו מסויים בטרם שחפרו אותו שהוא שייך לישראל והוא מקנה לו לאחר החפירה ואז כבר הוא תלוש באופן שבמחובר לא נקרא שמו עליו, וגם עוד הבדל יש בדבר דשם אח"כ הוי תלוש גמור אבל הכא הרי העצים נשקעים אח"כ בבנין או בקרקע והוי מלאכת מחובר לפי דעת התוס' ויש לומר דגם ברזל מסתמא קובעין אח"כ בבנינם ואפ"ה התיר הפמ"א אבל החילוק הראשון במקומו עומד דהכא הוי דבר מסויים ונקנה לישראל בטרם נתלש וגם שם גופא בשכרו המלח כ' בשו"ע הרב ז"ל שם דאם יש מרה"ע בעיר אסור זולת במקום הפסד מרובה כמו במכר וע' בחיי"א כלל ג' מתיר בשכר ברייא הויז מנכרי לשכור לו פועלים בקבולת יעו"ש ודברי' צ"ע דל"ד כלל למלח הנ"ל דשם גוף המקום שמבשלין שם המלח אינו שלו אבל הכא כיון ששכר הברייא הויז הרי שכירות ליומא ממכר הוא והוי קבולת בביתו של ישראל ממש ונהי דשכירות ל"ק מ"מ מדרבנן מיהו קניא לחומרא וע' ס' רמ"ו ועכ"פ בקבולת בביתו של ישראל דאסור משום חשדא ודאי אין נפ"מ אם הבית שלו לחלוטין או שכרו מנכרי וגבי עשית המלח שאני דגוף המקום אינו משכיר לו כלל רק לעשות המלח אבל ברייא הויז הרי מושכר לו לגמרי וכבר הערותי עליו בספרי מ"פ לאה"ע בהוספות שי"מ לאו"ח סי' רמ"ד:

ובנ"ד כפי שכ' כת"ר דאין לו לישראל שום זכות במקום היער רק לחטוב עצים שפיר י"ל דלא הוי ביתו של ישראל כלל כמי במלח אבל אכתי צ"ע מחמת שהעצים הם לצורך מחובר ובכה"ג אף בביתו של נכרי אסור לשי' תוס' הנ"ל וכת"ר כ' דדוקא מחובר לצורך בנין שלו איכא מה"ע אבל הכא חתיכת העצים למוכרם לסחורה ודכה"ג ל"ש מה"ע אף שנקבע אח"כ בבנין והביא סמך לזה מדברי נשמת אדם יפה כתב בזה, ויש להוסיף עוד היתר בזה עפי"ד הרב רש"ז ז"ל בקו"א לס' רמ"ד ס"ק ד' שכ' עיקר הטעם דסיתות אבנים אסור דאח"כ כשמנשקעם בבנין יתפרסם למפרע שהן של ישראל וכו' יעוי"ש וזה דוקא כשהוא בעצמו ישקעם בבנין שלו אבל הכא לסחורה ואם ישקעם מי בבנין לא יתפרסם למפרע כלל כמובן ועכ"ז אין ההיתר ברור כ"כ מאחר ששם ישראל נקרא עליהם במחובר ממש כי העצים מסויימים וא"כ חמיר מעפר ומלח הנ"ל אכן נראה דשם במלח ועפר הרי עושין מלאכה במחובר ממש שמוציאין העפר והמלח מהארץ ובזה הוא דבעינן כנ"ל שאין המלח במחובר נקרא שם ישראל עלי' אבל הכא אם העצים

נקצצין מהארץ בחול רק חתיכת העצים הוא בין בחול בין בשבת הו"ל רק מלאכת תלוש וכיון שאין היער מושכר כלל לישראל רק לחטוב העצים שם אין זה ביתו של ישראל ותלוש מותר והכא תלוש הוא ואף דיקבענו הלוקח אח"כ בקרקע אין חשש כמ"ש בנש"א וכנראה מדברי קו"א הרב הנ"ל אבל זה ודאי דלחטוב עצים מהארץ בשבת אף בקבולת אסור דזה הוי מלאכת מחובר גמור רק חטיבת העצים יש להתיר בקבולת כמ"ש כת"ר בצירוף כל צדדי היתר הנ"ל שכ' כת"ר וגם שם המנהג לחטוב העצים בקבולת וראיתי במכתב רו"מ שהיער הוא חוץ לתחום וליכא מתא דמקרבא בתוך התחום ובאופן זה הדבר פשוט להיתר אפילו לקצוץ ממחובר בשבת רק בחוה"מ ליתא להיתר זה כמ"ש בשו"ע סי' תקמ"ג אבל היתר חטיבת העצים בתכוש מותר אף בחוה"מ מטעמים דלעיל. וראיתי לרו"מ שהעיר ע"ד הגמרא ע"א כ"א לא ישכיר אדם מרחצו לכותי מפני שעושה בו מלאכה בחוש"מ ובתוספתא איתא מפני שעושה בו ביו"ט:

מאז הערותי דלכאורה ביו"ט שני שמטעם מנהג ודאי אין הכותי נוהג א"כ לימא מטעם יו"ט שני ואפשר זה באמת כוונת התוספתא וש"ס דילן דנקט חוש"מ אפשר דבא"י קאי דאין יו"ט שני נוהג ואף דאיכא יו"ט של ר"ה הא לדעת רז"ה בביצה פ"ק גם יו"ט של ר"ה אינו נוהג בא"י או אולי לחד יומא לא חששו למה"ע או די"ל דש"ס דילן סובר דמלאכת חוש"מ דאורייתא וניחא לי' לומר מלאכת חוה"מ דאורייתא מלומר יו"ט שני דהוי רק דרבנן ובזה יישבתי קו' התוס' בע"א כ"ב ד"ה א"ה אהא דאמרינן שם מה איריא דנקראת על שמו תפו"ל משום לפ"ע והקשו תוס' דבכל ענין קשה קו' זו ונראה דהנה מדלא נקיט יו"ט רק חוה"מ הרי מוכרח לומר דסובר דמלאכת חוה"מ דאורייתא ויו"ט שני דרבנן או תרווייהו דרבנן רק תנאי בא"י קאי ולכך ל"ה ק' תפו"ל מלפ"ע די"ל דחוה"מ דרבנן ול"ש לפ"ע והא דלא נקיט יו"ט שני משום דתנא בא"י קאי ובדרבנן ל"ש לפ"ע כמו שצידדו תוס' שם אבל השתא דקאמר דלנכרי שרי להשכיר א"כ ע"כ לא מיירי בא"י דהא אסור להשכיר שדה לנכרי בא"י ככו"ע גזירה אטו מכירה אף אם לא יעבוד בשבת וע"כ מיירי בחו"ל ושוב ק' למה לא נקיט יו"ט ב' וע"כ דחוה"מ דאורייתא ובודאי איכא לפ"ע וא"כ שפיר ק' תפו"ל מלפ"ע ודוק:

סי' מ"א:

לכבוד הרב הגאון הצדיק מו"ה שמעון סופר שליט"א אבד"ק ערלוי: ע"ד אשר נסתפק כת"ר באנשי הצבא היהודים אשר ניתן להם מהווירטשאפנוס קאנצעליי שומן ד"א ועד כה הי' מקבלים בעד זה מאתם מעות כי לא רצו לקבל השומן וקבלו מעות שיקנו שומן כשר אבל שומן כשר הוא ביוקר כפלי כפליים מהמעות אשר ינתן להם אם רשאים לקבל

השומן ויכולים למכור תיכף זאת לנכרים בסכום מעות יותר הרבה מאשר תתן להם הקאנצעליי והמה עניים אביונים וצריכין לזה ביותר והנה גם אם הי' שומן הנ"ל מתנה לאנשי החיל מהממשלה הי' מקום לדון דמותר ליקח ולמוכרו דהוי כנזדמנו כיון דאינו קונה במעות כמו נפלו בירושה דחשוב נזדמנו כמ"ש תוס' פסחים בפ' כ"ש אלא שיש לחלק דשם לא עביד מידי אבל הכא אין לו לקבל מתנה ובפר"ח סי' קט"ז הביא בשם שי למורא שמותר לקבל מתנה נכרי דהוי כמציל מידו יעוי"ש ומשמע דלקבל מתנה מישראל חבירו אסור אבל בתשו' נוב"י מה"ת יו"ד סי' ס"ב כתב בהא דאמרינן בבכורות ו' בעשרת חריצי חלב דילמא לסחורה דהא לפשר האלף ל"ה נזדמנו אף דלגבי ישי הוי נזדמנו לשר האלף אסור לקנותם כמ"ש הב"ח והש"ך ותירץ שם דזה דווקא דרך מקח שנותן לו מעות אבל במתנה מותר יעוי"ש הרי דעתו דגם מישראל מותר לקבל מתנה וע' תיו"ט פ"ז דמס' שביעית הקשה על הא דעשרת חריצי חלב דאמרינן דילמא לסחורה הא אסור לעשות סחורה בנו"ט ובראשון לציון שם תמה עלי' מדוע לא תמה מהמוקדם בש"ס שם על קרא דדי עיזים דילמא לסחורה ותירץ שם קו' תיו"ט דמחריצי חלב ל"ק דכגון שגבה בחובו אבל מדדי עיזים קשה טפי דאא"ר שיהא בהזדמנות יעוי"ש ודברי' תמוהים מאד דדברי התיו"ט מדוקדקים דקרא דדי עיזים הו"ל נזדמנו כיון דמותר לגדל עיזים כדי לשחטן ולאכלן ולהתכסות בצמרן או נוצה שלהם מותר למכור החלב אבל מחריצי החלב דקיבל שר האלף מתנה מישי קשה לי' דזה ל"ה נזדמנו וסובר דמתנה כמכר והוי שר האלף כקונה איסור להרויח ומ"ש בראשון לציון דשם בגבה בחובו תמוה טובא דהא שם במתנה הי' ועכ"פ מקושית התיו"ט נראה דסובר דבמתנה הוי כלוקח ואסור וע' בתשו' מקום שמואל סי' ע"ב הובא ביא"פ יו"ד סי' קט"ז הביא מתוס' סוכה ל"ש דנראה משם דכל שאינו נותן דמים רק לוקח בחנם למכור לא הוי כסחורה יעוי"ש וכמו צייד שנזדמן לו ואף דבשו"ע פוסק דווקא צייד אבל בש"ך ס"ק ו' הביא בשם רמ"ע מפאנו דאפילו אינו צייד כיון שנזדמן לו מותר ליקחו ולמסרו כל שאינו נותן דמים בעדו כגון שנזדמן לו בחנם עיי"ש ברמ"ע:

וגם מדברי התיו"ט הנ"ל אין הכרח דפליג ע"ז די"ל דמודה דלגבי שר האלף הו"ל כנזדמנו כיון דישי נתן לו במתנה וגם ישי הי' רשאי ליתן לו במתנה או אפילו למוכרו לנכרי כיון דנזדמנו לו רק דקשה לו דהרי גבינה הוא ע"י בישול ונהי דנזדמנו מותר היינו למוכרו כמות שהוא ולא לבשלו ולהשביחו כעין שכ' בתשב"ץ סי' רצ"ב במ"ק דאם נזדמנה לו טריפה בביתו ומולחה כדי להרויח בה אסור דצריך למוכרה מיד ולא להתעסק ולהשהות יעוי"ש וה"נ דכוותי' שלא הי' לישי לעשות מהחלב גבינות אי לאו דחלב מותר וזה הוא

קו' התיו"ט ויש מקום לתרץ עפי"ז קו' התויו"ט דאפשר שהחלב הי' מתקלקל ולא הי' לו אז נכרי למוכרו ע"כ בהכרח עשה מהם גבינות ואח"כ שלחן במתנה לשר האלף ובכה"ג ודאי הי' מותר לעשות גבינות כמ"ש התשב"ץ שם להדיא דאם א"א למוכרה בלי מליחה תחלה מותר ונראה ראי' לזה מש"ס דחולין בט"ז דיליף דבב"ח אסובה"נ מקרא דלא תאכלו כל נבילה אמרה תורה כשתמכרנה לא תבשלנה ותמכרנה יעוי"ש ברש"י ומוכח דאם הי' בב"ח מותר בהנאה הי' רשאי לבשל הנבילה ולמוכרה א"כ מוכח דעכ"פ בא"א למכור ודאי רשאי לבשל ולהתקיים בנזדמנו לו וה"נ בחלב אם נתקלקל ול"ה לי קונה הרי רשאי לעשות גבינות ועכ"פ אין הכרח מתיו"ט דסובר דאסור לקבל במתנה דבר האסור ועוד דהכא ל"ה כלל כמו מתנה דהרי אנשי חיל שעובדים בצבא צריכין מהממשלה ליתן להם לאכול די צרכן רק שהם נותנין שומן חזיר והוי ממש כמו גבאו בחובו והיינו בשכר פעולתו דשפיר רשאי למוכרו כדי ליקח לעצמו דבר אחד כשר לאכול ואין זה סחורה האסורה ובפר"ח הנ"ל מתיר להדיא בלוקח מנכרי מתנה ע"כ לפענ"ד אין להחמיר עליהם כלל בזה וההיתר מסתבר:

סימן מב

שוי"ר לכבוד הרה"ג וכו' מו"ה אלעזר לייטער נ"י אבד"ק טרעמבווילא: ע"ד השאלה מהאלאנד אשר שם הכיניים שהם שם דאוויד לעווי והיינו שיש לו שם הקודש ראובן או שמעון שקורין אותו לתורה בבהכ"נ וזה נקרא בשם הכינוי הנ"ל כמו במדינות אלו מכנין לאברהם אדאלף כן שם נקרא דאוויד או לעווי כי הם שמות נכרים בעיני העמים כיצד יש לכתוב בגט אם המכונה דאוויד כמו שמות חול או דמתקרי דוד כשמות הקודש. והנה לכאורה הדבר פשוט שכפי הקריאה דאוויד או לעווי הרי יצא לגמרי מכלל שם הקודש ומעולם לא ניתן לו שם דוד רק שם דאוויד או לעווי וע' בתשו' דברי חיים ח"ב ס' ק"ן בא' שנקרא צבי אלימלך ובפ"כ נקרא הערש מילך בצירי ורצו לכתוב מילך ביוד להורות על צירי והשיב כיון דשם הקודש שלו הוא אלימלך מסתמא מה שנקרא מלך הכוונה על שם הקודש מלך וקצת שינוי במבטא אין קפידא לכן יכתבו צבי אלימלך דמתקרי הערש מלך יעוי"ש והובא באהלי שם בש"א אות י' גם בתשו' תשורת ש"י סי' תק"ג כ' כן במי שנקרא יוסף יעקב בסגול דיש לכתוב דמתקרי יעקב ולקרות בסגול כי הוא שינוי מעט במבטא ושם הקודש יעקב ע"כ לא נעקר מקדושתו יעוי"ש וכ"ז ל"ש בנ"ד דשם הקודש שלו הוא ראובן או שמעון וגם ידוע שכוונתם לחול כי חפצים בשמות אשר יאות להם לעיני העמים ואזדא לי' הטעמים של הד"ח הנ"ל וודאי יש לכתוב המכונה דאוויד כפי קריאתו. אך כת"ר העיר בזה מחמת ששם בהאלאנד גם באשכנז

גם הקורא בתורה שם לוי או בהפטרה שם דוד קורא כן לוי בסגול ודאוויד בפתח כי אצלם הקמץ הוא בפתח והצירי הוא סגול וא"כ אף שכונתם באמת לשם חול מכ"מ אין שינוי בקריאה ובמה יצא מקדושתו הלא דברים שבלב אינם דברים ולא שמעתי כלל מזה ואם באמת כן הוא הרי שוב שם דאוויד הוא אצלם שם קודש וכן לוי אף שמתכוונים לחול ובתורה נקרא בשם אחר מה בכך הלא שם הקודש אף שאין נקרא בו לתורה יש לכתוב עלי' דמתקרי וכל ענין דכותבין מכונה על שם לעז כתב המהרי"ק ז"ל עפ"י לשון הש"ס ריש נדרים על כינוים לשון נכרים הם אלמא דלשונם הוי כינוי יעוי"ש אבל הכא שהישראלים קורין כן לשם דוד ולוי בתורה הוי שפיר שם הקודש ובאופן זה הי' צריכין באמת לכתוב דמתקרי דוד לוי כפי שנכתב בתנ"ך ולקרות כקריאתם אמנם כפי הנראה שחתימתם הוא דאוויד לעווי א"כ הרי בשם יתקודש גופא כגון יהודה וחותם א"ע יאודה הכרע הט"ז והב"ש לכתוב כחתימתו וה"נ יש לכתוב כחתימתו דאוויד אוי לעווי רק דיש לכתוב עלי' דמתקרי שהרי לא יצא מכלל שם הקודש ע"ז כיון דבקריאה לא נשתנה כפי הברתם ואף שכתבו האחרונים דאין להשגיח בחתימה רק כשיש לו איזה טעם כגון יאודה שאינו רוצה לכתוב שם הוי בשמו אבל כשאין לו שום טעם אין משגיחין בחתימתו ובפרט בשם הקודש ומה"ט פסק בגט מקושר דחותמת שרא במקום שרה יש לכתוב שרה ודלא כהב"ש שמשוה שרה ליאודה יעוי"ש והובא בפ"ת בקונטריס השמות ש"א אות י' מכ"מ הכא הרי טעמם עמהם שחפצים לחתום כן ולהקרא כן כי כזה חותמים הנכרים ושמות אלו ידועים להם וגם יש מהאומות שנקראים כן וחותמים כן אף שהוא טעם פגום אבל עכ"פ חתימתם כן אינם בטעות ובפרט שיש להם שם הקודש אחר ואינם משתמשים בשם זה רק לחול ע"כ ודאי יש לכתוב כחתימתם ול"ש לומר בזה דעל החתימה אין לכתוב דמכונה או דמתקרי דהכא הרי נקרא כן בפ"כ דאוויד לעווי א"כ שפיר יש לכתוב ע"ז דמתקרי דאוויד דהרי נקרא וחותם כן ודווקא מל החתימה לחוד אין לכתוב דמתקרי אבל הכא גם שם הקריאה הוא להם אך המכונה אין נכון בכתוב ע"ז שהרי כיון שקריאתם בתורה כן דאוויד א"כ עדיין שם הקודש עלי' וראוי לכתוב דמתקרי, ואף שי"ל כיון שכוונתם לחול הוי כשם חול לגמרי אינו מוכרח והבא גם בספק יש לכתוב דמתקרי ובפרט לפ"ד האהלי שם שפסק כהג"פ כל שהוא שם בפ"ע ואינו כינוי אף שהוא שם חול יש לכתוב עלי' דמתקרי עיי"ש ואולי מהנכון בכגון זה לכתוב דאוויד דמתקרי שמעון להקדים שם הקריאה כדי לצאת מידי ספק המכונה או דמתקרי כמ"ש כה"ג בט"ג באם שם החתימה משונה מהמבטא להקדים שם החתימה יעוי"ש ובפרט הכא דהוי שם הקריאה בפ"כ והחתימה דלכמה מחברים יש לכתוב כן להקדים

שם הנקרא בפ"כ וחותם בו לשם הקודש שנקרא לתורה אמנם גם אם יכתבו דמתקרי דאוויד ג"כ נכון אך כ"ז אם הברתם בתורה דהיינו בעת הקריאה בתורה ובהפטרה קורין דאוויד לעווי אבל אם בתורה קורין בקמץ כמו אנו וצירי אזי פשוט שהוי שם חול לגמרי ויש לכתוב שמעון המכונה דוד או לוי ולקרות הגט המכונה דאוויד או רעווי וכל הנ"ל לענין לכתחלה אבל דיעבד אף באופן שצריכין לדעתי לכתוב דמתקרי אין חשש בנ"ד מאחר שכוונתם לשם חול ולכמה מחברים אין קפידא אם כתבו המכונה על דמתקרי ואף להחולקים בנ"ד יודו כיון דכוונתם לשם חול אך לענין לכתחלה נלענ"ד כמו שכתבתי:

סימן מג

לכבוד הה"ג החו"ב מו"ה משה העלמאן נ"י מו"צ בקראסניפאל:

ע"ד שאלתו באח ואחותו שנסעו באיזה מקום רחיצה לרפואה אם מותרים להיות שם בחדר אחד, והביא כת"ר מדברי הב"ש ס' כ"ב שכ' דמתייחד עם אחותו לפי שעה והעיר מלשון רש"י קידושין פ' שכ' שם מתייחד עם אחותו לפרקים אבל כא ידור עמה תמיד יעוי"ש ומשמע דכל שאינו בקבע רק על איזה ימים פחות מל' יום שרי ויפה דקדק, ובירושלמי סוטה פ"ח איתא מתייחד אדם עם אמו ועם בתו ודר עמהן ומייחד עם אחותו ואינו דר עמה יעוי"ש מדנקט דווקא ואינו דר עמה משמע דווקא בקביעות דומיא דדר עמהן דהיינו ודאי אפילו בקביעות:

וראיתי באדר"נ פ"ב לא יתייחד אדם עם הנשים בפונדק אפילו עם אחותו ועם בתו מפני דעת הבריות דהיינו שאינו מכירין אותן ויסברו שהיא אינה אחותו ובתו ובתוי"ר סי' כ"ב באה"ע הקשה דא"כ אפילו עם אשתו נמי לא וכדאמרינן שם לא יספר עם אשה בשוק אפילו עם אשתו מה"ט. ולענ"ד י"ל דווקא לפי שעה יש לחוש באשתו אבל מתייחד בפונדק היינו ליום ולילה או איזה ימים ובאשתו ניכר הדבר שהוא אשתו אבל באחותו ובתו לא ידעו וא"כ עכ"פ מוכח דמותר להתייחד עם אחותו אף למשך זמן מה כדרך ששוהין בפונדק לולא הא דאין מכירין אותן לאסור משום דעת הבריות ובנדון השאלה הנ"ל להיות עמה ביחד במקום שאין מכירין אותן יש לחוש לדברי אדר"נ הנ"ל ובאמת שהפוסקים השמיטו ד"ז ונהי די"ל דהשמיטוהו דסברי דיחוד עם אחותו אסור בכל ענין משום דסברי כשמואל וכמ"ש הב"ש בדעת הרמב"ם ז"ל אבל עכ"פ הי' להם להביא דב"ז לענין בתו ובאמת בבתו אין נזהרין כלל בזה אבל באחותו כיון דבלא"ת דעת כמ"פ שאסור אפילו יחוד בעלמא ואין הדבר מבואר להתיר יחוד רק מלשון רש"י ז"ל ובאדר"נ ז"ל מפורש לאיסור בפונדק במקום שאין מכירין אותן ע"כ וודאי דאין להורות קולא בזה ובהיותי בזה ראיתי בהגהות רש"ש קידושין שם שדייק מדברי רש"י שם דהטעם דמותר

להתייחד עם אחותו משום דלא מיגרי אינש בקריבתו כדאי' בסנהדרין ס"ד דלפי"ז בכל עריות מטעם קורבה מותר להתייחד לפי שעה ודייק כן מדליגלג אותו תלמיד על ר"ט שאמר הזהרו בי מפני כלתי וע"כ דמדינא שרי דלא מיגרי בקריבתו יעי"ש, והדבר מבהיל שבדה בלבו היתר כזה והרי מקור ההיתר באחותו הוא מהרא"ש שפוסק כרב אסי וברא"ש גופא שם מבואר דאסור להתייחד עם עריות וכ"ה באה"ע סי' כ"ב רק באחותו מביא הב"ש דברי הרא"ש להתיר אבל בשאר עריות לכו"ע אסור. ומצאתי בזה בס' עזר מקודש להדע"ק זצ"ל באה"ע שם שהרגיש בדברי רש"י הנ"ל והאריך בזה דאף דלא מתגרי בקרובותיו עכ"ז לענין יחוד לא שרי רק באחותו אף לרב אסי אבל בשאר עריות לכו"ע אסור והא דאמר ר"ט הזהרו מפני כלתי וליגלג אותו תלמיד היינו משום דר"ט אמר הזהרו בי אף בבעלה עמה דליכא איסור יחוד עיש"ה:

ובגוף דברי רש"י ז"ל שכ' טעם זה גם לענין אמו דמותר להתייחד משום דאנשי כנה"ג בעי רחמי דלא איגרי בקרובותיו יעוי"ש צע"ג דהא ילפינן לי' מקרא דכי יסיתך וגם הא לרוב פוסקים יחוד אסור מה"ת והאיך ישתנה הדין עי"ז שפעלו אנשי כנה"ג בבית שני ושו"ר בש"ק על ירושלמי דסוטה פ"ק שהעיר קצת בזה על רש"י הנ"ל:

ב) ומה שתמה על חי' הר"ן חולין ק"כ דהביא ראי' דדם שבשלו עובר עלי' דל"ח חומר חלב מבדם בין אוכלו חי בין אוכלו מבושל לוקה משא"כ בדם המבושל, דהא חלב חי פטור כדאי' פסחים כ"ד לענ"ד נראה דכונתו דודאי בחלב חי דפטור דהוי שלכד"א אבל אם חבלו בתבלין ועי"ז ראוי לאוכלו חי ודאי חייב וע' חוו"ד סי' ק"ג משא"כ בדם כיון דבשלו נפיק לי' מתורת דם וע"ד פלפול אפשר דכוונתו דהנה במשנה דחולין קי"ז דקחשיב שם חומרי דחלב מבדם דחלב חייב עלי' משום פיגול נותר וטמא משא"כ בדם והנה שם הכוונה דבדם פטור משום פיגול נותר וטמא אבל חייב משום דם ובחלב חייב שתים והנה לפי המבואר בזבחים ל"ד דוהבשר לרבות עצים ולבונה דאם אכלן בטומה"ג חייב כרת ואם בטומאת עצמן בלאו אף דהוי שלכד"א דודאי עצים ולבונה לאו בני אכילה נינהו ואפ"ה רבינהו קרא, ולפי"ז באוכל חלב קדשים בטוה"ג או בטומאת חלב חייב מכות כשהתרו בו משום טמא דהא לענין זה חייב אף בשלכד"א כמו עצים ולבונה וא"כ ה"ה דחייב נמי משום חלב מיגו דחשיב אכילה לענין איסור טומאה ה"ה לענין חלב כדעת הרמב"ם הנודע בגה"ב דנבילה ושעה"מ פ"ח ממא"ס וא"כ שפיר כתב הר"ן שם דליתני חומר בחלב מבדם בטמא דבחלב אם אכלו בין חי ומבושל חייב משא"כ בדם דנפיק מתורת דם ופטור לגמרי דטומאה ל"ש בדם קדשים ועכ"פ משום דם ודאי פטור

כיון דדם שבישלו אינו דם ל"ש כלל לדון בזה דיני מיגו כמובן ובפרט דדם קדשים ל"ש טומאה וא"כ ליתני הא חומרא וע"כ שבשלו עובר ודוק:

ג) ובדבר הבועות ששכיח באונדיקעס בריאה שאין בהם טיפת לחה כלל אם לדונם כטינרי להכשיר אף בבועי דסמיכי והביא רו"מ דברי ג"ד למהרש"ם ז"ל סי' ל"ז שכ' דאף שאינו קשה כאבן הוי טינרי ודברי' נכונים למעיין בגוף תשו' הרמ"א בזה ועכ"ז לענין סמיכי ק' להקל אך לענין שפילי ומעל"ע יש להקל ואולי באונדיקוס יש להקל יותר לפימ"ש בסולת למנחה דשכיחי בכבדי שלהם טינרי מחמת התרגזותם וכפי אשר ראיתי כמ"פ תמונת הטינרות של האונדיקעס נמצא ג"כ בריאות שלהם ואולי הכא רבותייהו וצ"ע בזה ואם נמצא בכבדים וגם בריאה על אופן א' ואין בהם טפה לחה יש להקל בכל ענין וע' בית מאיר ליו"ד סי' ל"ז שהקיל בטינרי אף ביש בה לחה מגט אבל קשה לסמוך בזה נגד התבו"ש ז"ל:

ד) ובדבר הספק לענין א' שהי' לו מיחוש מורידין והי' לו כאב גדול מאד מאד ורצו לנסוע עמו בשבת ללבוב אם שרי דזה הוי מכה של חלל ובשו"ע מבואר דווקא בועא או מכה, ולענין כאב שנים כ' הרב זצ"ל דאפילו כואב לי' טובא ל"ה מכה של חלל ובב"ח שם מבואר דכאב גדול הוי כמכה של חלל ומצאתי בשו"ע הרב בקו"א ליו"ד סי' קפ"ז ס"ק י"א שכ' בפשיטות דמהסוגיא דע"א כ"ח מוכח דכאב גדול הוי כמכה של חלל דוודאי יש שם איזה בועא או חבורה והביא מדברי הב"ח סי' שכ"ח שכ' כן עי"שה ובוודאי דיש לסמוך ע"ז למעשה ובפרט דס' סכ"נ להקל ומ"ש הרב בס' שכ"ח דאף כאב גדול ל"ח כמכה של חלל היינו בנודע בבירור דאין שם מכה אבל בספק יש להתיר כמפורש בקו"א הנ"ל:

סימן מד

לכבוד ידי"נ הרב הגאון מו"ה דוב בעריש ווייד‌ענפעלד נ"י בטשעביץ: ע"ד השאלה. באשה אחת משם שנסעה לרגל מסחרה לפרייסען ונהרגה שם ר"ל ע"י נכרים וכאשר מצאו אותה אחר החיפוש, הנימוס שם מטעם הממשלה לחתוך הראש מהנהרג כדי לעשות פאטאגראפיע מזה, וע"כ הובא משם לקהלתכם הגוף כולו לקבור והבטיחן בעוד איזה שבועות לשלוח גם הראש וקברו הגוף ונהגו אבילות כדת ועתה השאלה אם יבוא הראש לקבור אם צריכים עוד מחדש לנהוג ימי אבילות כי כפי המבואר ביו"ד סי' שע"ה לא חל אבילות אלא עד שיקבר ראשו ורובו ונפש הקרובים מרה עליהם לשבת מחדש באבילות ר"ל ולזאת דרשו מכת"ר לדרוש מאתי חוו"ד בזה והנני לתשו' בקצרה: הנה בטור סי' שע"ה הביא הברייתא דמס' אבל רבתי מצאוהו אברים אברים אין אוננין להם

עד שימצאו ראשו ורובו רבי יהודא אומר השדרה והגלגולת הם רובו וכ' ב"י שם דהטור סובר דר"י לא פליג על ת"ק ולפרושי קאתי וכן הביא הטור ברייתא כזו בסי' שע"ד לענין מת מצוה דאין כהן מטמא למת מצוה עד שימצא ראשו ורובו או שדרה וגלגולת, וב"י שם הביא ברייתא דאבל רבתי ג"כ כנ"ל דר"י אומר דהשדרה והגלגולת הן הן רובו וכתב דדעת הטור דר"י לאו לאפלוגי אתי רק לפרש ולכך פסק הטור כוותי' וכן בסי' שס"ד לענין מת מצוה קנה מקומו כתב נמי הטור הכי דשדרה וגלגולת כרוב ועיי"ש:

והנה הב"י בסי' שס"ד פירוש דשדרה וגלגולת דקאמר ר"י היינו לענין רובו אבל ראשו נמי בעינן רק דגלגולת ושדרה במקום רוב הגוף ובדרישה שם חולק ע"ז דהא גלגולת היינו ראשו אלא דת"ק קאמר ראשו ורובו היינו דלא בעינן רק רובו רק בצירוף הרוב צריך להיות הראש שהוא אבר חשיב ור"י אומר הגלגולת אף שאין עלי' בשר עם השדרה זה הוי ראשו ורובו ועיי"ש. ועכ"פ מדברי שניהם מבואר דר"י תרווייהו בעי גלגולת ושדרה אבל מצאת ברמזים להטור ז"ל היינו קיצור פסקי הרא"ש ז"ל מה' טומאה דין שכתב וז"ל המוצא מת מצוה קוברו במקומו וכו' ואינו נקרא מת מצוה אא"כ מצא ראשו ורובו או שדרה או גלגולת ואם מצא שדרה או ראשו ורובו וקברו חוץ מאבר א' חוזר לטומאת עצמו בשביל אותו אבר עכ"ל מבואר מזה שרבינו הטור ז"ל מפורש דברי ר"י שדרה וגלגולת דאו או קתני שדרה או גלגולת ובמעדני יו"ט ה"ק ה"ט ס"ג אהא דמייתי הרא"ש שם הברייתא השדרה והגלוגת הן רובו כתב וז"ל משמע דתרווייהו הן רובו. אבל בקיצור כתב השדרה או הגלגולת ואולי מפשיט פשיטא כלי' הא בעיא שכ' בריש פירקין אמתניתון דנזיר שם עכ"ל, וא"כ לדברי הרמזים הנ"ל בנ"ד שהי' כל הגוף שלם דהיינו שדרה ויותר כבר חל עליהם חובת אבילות בקבירתו דהא בכל הני לענין מת מצוה דבעינן ראשו ורובו ומצא אברים אברים דאין מונין עד שימצאו ראשו ורובו בחדא לישנא קתני בברייתא ר"י אומר השדרה והגלגולת הן רובו א"כ בכולהו חד פירוש הוא לרמזים היינו או שדרה או גלגולת וכיון דאז חל עליהם אבילות פשטא דעכשי' בקבורת הראש א"צ להתאבל עוד מחדש:

נראה לפענ"ד ראי' להטור ז"ל דאו שדרה קאמר דהא בנזיר דף מ"ג בהא דתני רב כהנא בברייתא דראב"י איתא לה מטמא ואינו מטמא לאברי' פרט לכזית מן המת וכו' יכול לא יטמא לשדרה ולגלוגלת או לרוב בנינה ומכינה כתוב ואמרת להם יעיי"ש ברש"י ותוס' דשדרה וגלגולת היינו אחר מהן אף דאינו מטמא לכזית ולאבר א' וא"כ נהי דלא קיי"ל כראב"י ומשום דס"ל כד' זקנים דכהן אינו מטמא לקרובים אלא בזמן שהוא שלם ולא כשהוא חסר וראב"י ל"ל דרשה דלאבי' אבל עכ"פ הרי לא עדיפא קרובים ממת מצוה

דבעינן ראשו ורובו וע"כ דראב"י סובר דשדרה או גלגולת כראשו ורובו וה"ה לרוב בנינו או רוב מנינו והיינו כר"י הנ"ל דשדרה וגלגולת כרוב ומוכח דאו או קאמר. ומצאתי באשכול ה' טומאת כהנים סי' נ"ב שכ' וע"כ סבירא לי' להבבלי הא דקאמר ר"י דמטמא לאבר מן המת תיפתר בחזרה דאי לכתחילה לא אתי כר"י ברייתא דפריך מינה דלא שרי אלא בחזרה והכי מסתבר דקרובים לא עדיפא ממת מצוה יעוי"ש וא"כ לדברי' תקשה ברייתא דראב"י דמתיר לטומאת כהן שדרה או גלגולת וכי עדיפא ממת מצוה וע"כ דגם למת מצוה דינא הכי וא"כ דברי הרמזים מוכרחים בגמרא:

ונהי דלהלכה לא קיי"ל כראב"י היינו משום דלקרובים גם ראשו ורובו אינו מועיל דלאבי' בזמן שהוא שלם אבל בזה דפשיטא לי' לראב"י דלמת מצוה מטמא כהן לשדרה לא אשכחן דפליגו עלי' וע"כ דר"י דשדרה וגלגולת להלכה הוא. ועוד דאפילו נימא דאנן דס"ל דכאבי' בזמן שהוא שלם ל"ל כראב"י כלל גם בזה הא באמת הרי"ף פסק לגמרי כר"י דמטמא לאבי' כשהיא חסר ועי' באשכול שם דטעמי' משום דמשנת ראב"י קב ונקי יעוי"ש א"כ להרי"ף ודאי הלכתא כראב"י גם בזה דשדרה הוי כמת שלם לענין מת מצוה, ונהי דהרא"ש שם פליג עלי' היינו משום דספיקא דאורייתא לחומרא כמ"ש הרא"ש להדיא א"כ עכ"פ לענין אבילות יש להקל דשדרה הוי כראשו ורובו וכבר הועיל האבילות משעה שנקבר גופו שלם דהוי שדרה ורוב בנינו ורוב מנינו דלראב"י גם בחדא מהני מקרי מת מצוה שיטמא לו כהן וה"ה לענין אבילות דהא בברייתא דאבל רבתי חד לישנא איתא לענין מת מצוה. ולענין אבילות דת"ק אמר ראשו ורובי, ור"י אמר השדרה והגלגולת הן הן רובו ובאמת שבשו"ע בכל הני דוכתא בס' סס"ד ובס' שע"ד ושע"ה סתם הדברים בראשו ורובי ונראה דסובר דאין הלכה כר"י ואזיל להחמיר בדאורייתא לענין מת מצוה שכהן לא מטמא רק בראשו ורובו ולענין אבילות אזיל לקולא דלא יתאבל עד שימצא ראשו ורובו אבל הכא בנ"ד שכבר התאבלו בקבורת הגוף יש להקל עפ"י שיטת הטור ורמזים דבשדרה סגי והוי כמת שלם דהרי ראב"י ע"כ הכי סבירא לי' לענין מת מצוה וה"ה לענין אבילות וכבר יצא י"ח אבילות לשיטה זו וא"צ לכפול דהלכה כדברי המקיל באבל: ועוד הי' מקום לצדד בזה להקל דהא דאין מונין עד שימצאו ראשו ורובו היינו כשמצא אברים וקברן כיון שעדיין לא מצא ראשו ורובו לא חל עלי' אבילות. אבל בנ"ד שמצא כל גופו וקברו ושוב בודאי לא נשאר רק ראשו שוב י"ל שמעתה חל עלי' אבילות. דהא דאבילות אינו חל עד שיקברנו היינו כיון דקבורה הוא חיוב מה"ת כ"ז שלא קיים המצוה לא חל עלי' אבילות כי אם שנתייאשו שר"א לקברו והיינו בדבר שיש עלי' חובת קבורה מה"ת אבל בלא נשאר רק הראש ומעתה אין חיוב מה"ת לקבור הראש

כמ"ש המנ"ל סוף הל' אבל דאין חיוב קבורה מה"ת רק בראשו ורובו, וכיון דאין עלי' חובת קבורה חלה האבילות תיכף כמו בנתייאשו ודו"ק. ובאמת מדברי ראב"י נזיר דף מ"ג מוכח דשדרה או גלגולת חייב לקבור מה"ת ומטמא להן כהן היינו דראב"י סובר דשדרה כמת שלם חשיב ועכ"פ כראשו ורובו ולדידי' פשיטא דבנ"ד כבר חל עלי אבילות בעת שקברו הגוף וא"כ אף שחייב עתה לקבור גם הראש מכ"מ לא חל עתה שום אבילות כיון דכבר התאבל כדינא וגם חזי לאיצטרופו דעת ר' שרירא גאון שהובא בטו"ר סי' שע"ה דהא דאין מונין אלא משעה שנתייאשו היינו בקול בעלמא אבל בידעו ברור מונין משעת שמיעה וא"כ משעה שהובא הגוף הרי ידעו ברור, ובאמת לדינא לא קיי"ל כרב שרירא אבל בנ"ד דלדעת הטור ברמזים הדבר ברור שא"צ להתאבל יש לצרף גם דעת גאון רק עכ"פ ביום שיבוא הראש לקבור ינהגו אבילות כל היום כדין ליקוט עצמות ועי' סי' שע"ה ולאשר כבר אמרו חז"ל הלכה כדבר המקיל חתרתי למצוא טעם להקל וד' ישמור עמו ישראל מצרה וצוקה:

סימן מה

להנ"ל:

מ"ש כת"ה ע"ד שכתבתי דבנ"ד שנקבר מקודם הגוף ואח"כ נמצא הראש אין כאן עתה חיוב קבורה לדעת המשל"מ סוף ה' אבל ולכך הוי אז כנתייאשו מלקברו כיון דאינו חיוב דאפשר כיון דעתה יצטרף לראשו ורובו חל עתה נמי חיוב קבורה כדי שבהצטרפות יהי' ראשו ורובו קבור, ונסתפק גם לענין מת מצוה אם החיוב רק בנמצא בבת אחת אבל בנקבר רובו ואח"כ נמצא ראשו אין כהן מטמא לו או דלמא כיון שעתה יהי' ראשו ורובו שפיר הכהן מטמא:

וראיתי בב"ח סי' שע"ד עמ"ש בטור שם דאם מצא ראשו ורובו וקברו חוץ מאבר א' חוזר ליטמא בשביל אותו אבר וז"ל פירוש בשעה שהי' לפני' ראשו ורובו לקברן ונשכח ממנו אבר א' שהניחו ולא קברו חוזר להטמאות בשביל אותו אבר אף לאחר שפירש הרי שמדייק הב"ח שהי' לפני' ראשו ורובו וקברן הוא שחוזר על אבר א' אבל אם בשעת קבורה לא הי' לפני' אותו אבר ואח"כ נמצא אינו חוזר עלי', אבל י"ל דכוונת הב"ח ז"ל דמיירו בקברו ראשו ורובו ונחסר אבר מרובו והשתא אם בשעה שקברו לא הי' ראשו ורובו שהי' נחסר האבר מראשו ורובו הרי הכהן הזה שטימא עצמו לקבורה הי' באיסור כיון שאז לא הי' ראשו ורובו וא"כ גם עתה שנמצא האבר לא שייך ההיתר דחזרה דכל ההיתר דחזרה הואיל וטימא עצמו הכהן בהיתר וא"כ כשנקבר ולא הי' ראשו ורובו נקבר בהיתר ע"י ישראל שוב בודאי אסור הכהן עכשי' להטמאות לי' דהא לא התירו לכהן רק

בחזרה ע"י שטימא עצמו תחילה יכול גם עתה להטמאות אעפ"י שפירש ובכה"ג שנקבר ע"י ישראל אין לכהן עתה לטמאות כלל:

אבל כשנמצא ראשו ורובו ונקבר בהיתר. ע"י כהן ואח"כ נמצא עוד אבר א' יש לומר דגם רשאי הכהן עכשי' להטמאות לאבר כיון דטימא א"ע מקודם בהיתר, וא"כ לענין אבילות יש מקום לומר דאם קברו הגוף תחילה ואח"כ נמצא הראש חל עלי' חובת קבורה אף שלא הי' מתחילה דל"ד לטומאה דשם עיקר ההיתר לכהן הוא ע"י שכבר טימא א"ע בהיתר ואם כא הי' אז ראשו ורובו הרי טימא א"ע באיסור אבל הכא הרי לא עשו איסור בקבורה של הגוף. אמנם כן א"כ בטימא א"ע מתחילה לראשו ורובו וקברו ואח"כ נמצא עוד אבר רשאי הכהן לטמאות לו כמ"ש לעיל א"כ למה נדחק הב"ח לומר שהי' לפני' הא יתכן דמיירו בקבר ראשו ורובו ואח"כ נמצא עוד אבר ואולי מלשון הטור שם משמע דחוזר על אבר מראשו ורובו ולכך הוכרח לפרש כנ"ל שהי' לפני':

ואמנם גם אם כוונת הב"ח כן עכ"פ מוכרח מב"ח ז"ל דבקברו רובו ואח"כ נמצא ראשו אין הכהן מטמא לראשו אף שהוא מת מצוה כיון דליתא בזה היתר חזרה וא"כ מוכח דאין זה מיקרי מת מצוה אף שעתה יוכל לקברו ויהי' בצירוף ראשו ורובו וע"כ הא דקבור תקרבנו דילפינן מיני' דאינו נעשה מת מצוה כי אם בראשו ורובו היינו בנמצא בבת אחת דוקא א"כ ממילא נמי הא דיליף בירושלמי דחיוב קבורה הוא רק בראשו ורובו היינו כשנמצא בב"א אבל כשנקבר הגוף ואח"כ נמצא הראש תו אינו בחיוב קבורה כמו שאינו מ"מ שיטמא לו כהן. ואף דיש לומר דכהן שאני דחיוב חזרה ל"ש בי' כיון דהי' אסור לו מקודם להטמאות לו אבל הכא עכ"פ הי' רשאין לקברו וישנו עלי' עתה חיוב חזרה כמו בכהן שנטמא ראשו ורובו ואח"כ נמצא אבר שחוזר, מכ"מ יש לדון דחיוב חזרה ל"ש רק בקברו מקודם ראשו ורובו כיון דכבר חל על זה חיוב קבורה תו גם הנשאר חייב לקברו אבל בקברו מקודם רק הגוף לא חל עלי' מקודם חיוב ול"ש חזרה רק בעשו מקודם העיקר ועוד דלענין אבילות בסתימת הגולל הרי ודאי כשקברו ראשו ורובו ואח"כ נמצא עוד אבר א' דחל עלי' ודאי דין קבורה בתורת חזרה אין סברא לומר שיצטרך להתאבל מחדש אף שלא נתייאשו אז מאותו אבר וצ"ל כיון דאין על האבר חיוב קבורה מדינא רק מתורת חזרא עכ"פ א"צ לחפש אחרי' רק אם נמצא הוי כנתייאשו א"כ הכ"נ כיון שנקבר מקודם הגוף גם עתה שנמצא הראש עכ"פ אין עלי' דין חיוב קבורה רק מתורת חזרה דהא כהן אינו מטמא לו כמבואר מדברי הב"ח ושוב יתכן דגם לענין אבילות לא חל עליהם עתה: ומ"ש כת"ר להוכיח כשיטת הרמב"ם ז"ל דפסק להלכה דשדרה או גלגולת מטמא באוהל אף דבגמרא נזיר מספק"ל דהוכיח כן מירושלמי סנהדרין שהובא

בתוס' שם דף י"ב דבימי חזקי' הי' הטומאה שמצאו גלגולתו של ארונה היבוסי תחת המזבח וע"כ שהטומאה הי' מטעם טומאה רציצה בוקעת ועולה אף שהי' רק גלגולת לחוד ויפה העיר עפי"ד המנ"ל פ"א מה' ביהב"ח דפשיטא לי' דהטומאה הי' מדין אוהל שהי' רצוץ כמטה ובוקעת דדוחק לומר שנטמאו הכהנים אז במגע וא"כ ודאי ראי' חזקה הוא מירושלמי אבל בתשו' חת"ס יו"ד סי' ש"מ התפלא מאוד האיך יתכן שמימות בנין ביהמ"ק עד חזקי' כמה שנים שהי' נביאים הראשונים נעלם מהם דבר זה וכל הקרבנות הי' בטומאה ע"כ מפרש שם שכוונת ירושלמי אינו גלגולת רק גלגול טומאה ע"י פתחים ומחילות שעד אז הי' סתומים ונפתחו אז פרצות בחומות התחתונים עיש"ה, אף כי לפרש גלגולת היינו גלגל טומאה הוא דוחק אבל התמי' האיך עשו עד אז הכל בטומאה מבהיל מאוד ע"כ מוטב לתפוס הדוחק שהכהנים נטמאו אז במגע הגלגולת והטומאה לא הי' רציצה כלל ולא הי' בוקעת כדוחק המנ"ל וממילא אזדא פי' ראי' כת"ר דע"י מגע גם עצם כשעורה מטמא. ומ"ש כת"ר שלכך פירש רש"י בע"א נטמאו שלא רצה לפרש כירושלמי משום בעיא דש"ס דילן או גלגולת לחודא או תרווייהו הנה כבר כתב המנ"ל שם בפשיטות בשיטת רש"י משום דקברי נכרים אינם מטמאין באוהל ועפ"י מ"ש דמדין מגע הי' נסתר תירץ המנ"ל אבל גם תירוצו של כת"ר אינו לפ"ז:

ומ"ש כת"ר ראי' דכזית מן המת ליכא חיוב קבורה מתוס' חולין קכ"ה דבמת שלם מודה ר"י דאין דרך לשרפו והיינו משום חיוב קבורה והן מאז הערותי ע"ד תוס' הנ"ל דמשמע כי אם דאין דרך לשרפו אבל אין איסור לשרוף המת והוא פלא דהרי בעי' קבורה וכבר תמהו בזה על מג"א סי' שי"א ובספרי מנ"פ שם הערותי מתוס' הנ"ל ותשו' תפ"צ חאו"ח סי' כ"ז כתב כדברי כת"ר דבכזית מן המת ליכא חיוב קבורה רק בראשו ורובו כהמנ"ל ולכך במת שלם אסור לשרפו יעוי"ש אבל לשון התוס' אין דרך צ"ע אבל אשכחן כמה פעמים בש"ס לישנא דאין דרך והוא איסור גמור כמ"ש במ"א:

והדברי החת"ס הנ"ל צ"ע דאם הי' ע"י המשכת טומאה ע"י שנפרץ בכותלים התחתונים חורים ע"כ הי' תחת המזבח חור טע"ט לזה שיעור המשכה א"כ שוב לאו רצוץ הוא ואינו בוקע למעלה והאיך נטמאו הכהנים באוהל וצ"ע ועפ"י סברתו הנ"ל טפי יש לומר שנטמו הכהנים אז במגע ולא הי' טומאה רצוצה כלל:

סימן מו

לכ' הרב הגדול וכו' מו"ה סנדר באק כ"י מו"צ דק' האלישיטץ:

ע"ד אשר מסופק כת"ר בהא דס' ק"ג דבשר ביין פוגם אם גם בחומץ פוגם ואם אינו פוגם בחומץ גם ביין ליתסר דהו"ל פוגם ולבסוף השביח. לענ"ד יש להוכיח דאינו פוגם בחומץ

מדברי הג"א ע"א דף ס"ז דמשם מקור הדין דבשר פוגם ביין דכתב שם בעכברא דמשביח בחומץ ושכר דה"ה בשאר משקין אבל בשר שנפל ליין פוגם ביין ע"ש דמבואר שיטתו הא דעכברא פוגם ביין הוא מטעם דבשר פוגם ומשם נלמד דכל בשר פוגם ביין ואף דשאר הפוסקים דפסקו דכל משקין עכברא כוט"ל אין שום ראי' משם דבשר פוגם ביין דהא שם משום דמאיס אבל עכ"פ הרי מקור הדבר בהג"א דבשר ביין פוגם ולדידי' ע"כ דבחומץ ושכר משביח. ומ"ש הש"ך שם דעכברא דדברא אינו פוגם ביין צל"ע דלהג"א ע"כ פוגם דלא גרע משאר בשר וכבר העיר עלי' בס' יד"י שם ועכ"פ הדבר ברור דבחומץ בשר משביח:

ומ"ש כת"ר דא"כ הוי פוגם ולבסוף השביח לק"מ דאין דרכו להמתין עם היין שיהי' חומץ ול"ד לגריסין רותחין וציננן שבש"ס ואין לומר דהא דאמרו בש"ס דבחומץ משביח אינו חומץ יין רק חומץ ממינים אחרים דהא סתם חומץ שבש"ס הוא חומץ היין כדאי' בפסחים מ"ב חומץ שביהודה וחומץ האדומי דכולם מיין הם וצל"ע בענין חליטה בחומץ שכ' הר"ן סוף פ' כ"ה בשם רמב"ן דטבע החומץ להצמית דאולי דוקא חומץ יין כך טבעו ולא שאר חומץ וסתימת הפוסקים משמע דכל חומץ צומת דלא חילקו כלל:

ב) ובדבר שכ' כת"ר בבשר שנכבש בחלב ואח"כ בישלו החתיכה זו עם חתיכות אחרות והי' ס' נגדה דהחתוכה אסורה מה"ת כמ"ש הפרמ"ג כיון דנתבשלה אח"כ, דאפ"ה בהנאה מותרת דלענין זה הוי כאפשר לסוחטו דהתירא ונסחט רק דאסור מחמת שנכבש מקודם ונאסר וזה הוי בב"ח דרבנן ושרי למכרו לנכרי יפה כתב אך מה שהוסיף כת"ר לומר דאם חתיכה זו ר"ל ונתערבה באחירות בטילה דבב"ח דרבנן לא הוי איסור מחמת עצמו כמ"ש הש"ך סי' פ"ז ס"ק ל' לענין מעמיד, לענ"ד זה אינו כמבואר בפמ"ג יו"ד סי' ק"ב דגם בב"ח דרבנן הוי איסור מחמת עצמו לענין חהר"ל, ומ"ש הש"ך לענין מעמיד מבואר שם למעיין דיקדוק לשון הש"ך דוקא במעמיד כיון דיש פוסקים דלענין מעמיד לא הוי בב"ח איסור מ"ע כלל אבל חהר"ל דמבואר במשנה להדיא דבב"ח דאורייתא הוי חהר"ל כמפורש בפ' השוכר ה"ה בב"ח דרבנן ואף שגם בחו"ד סי' פ"ז ס"ק ג' כ' כן לענין חהר"ל אבל דבריו תמוהים ג"כ ועי' חוו"ד סי' צ"ב ס"ק ה' שדן עפי"ד ש"ך סי' פ"ז הנ"ל דבב"ח שנאסר רק ע"י מליחה וצלי דהוי רק דרבנן אינו אוסר בלא רוטב דלא הוי איסור מחמת עצמו ואינו מוכרח דהש"ך לא אמרו רק לענין מעמיד, ועכ"ז בזה יש לדבריו מקום דלדעת כמה פוסקים גם בב"ח דאו' אינו יוצא בלא רוטב וע"כ יש לסמוך עכ"פ בבב"ח דרבנן אבל לענין חהר"ל אין להקל כלל. ועי' חוו"ד סי' צ"ד ס"ק ט"ו שכ' שם דדבר הבא מבב"ח כבב"ח דיינינן לי' דיוצא בלא רוטב וזה תמוה ביותר ובפרט דלדברי' אף בב"ח

דרבנן אינו יוצא בלא רוטב מכ"ש דבר הבא מבב"ח. ובגוף דברי הפמ"ג בכבוש שנתבשל נאסר מה"ת ראיתי בהגהות י"ש פקפוק עלי' דאף דנתבשל אח"כ הוי רק מדרבנן והדבר פשוט דז"א ודברי הפמ"ג ברורים וכ"מ בתוס' מנחות ק"א ד"ה פיגול דבכה"ג דתרי לי' כולי יומא ואח"כ בישלו הוי דאורייתא:

סי' מ"ז:

שוי"ר לכבוד הה"ג החו"ב מו"ה יעקב קורץ נ"י מו"צ דק' פשעצלאוו: ע"ד השאלה בחלה שנתערבה בעיסתה מערב שבת ולא ידעו ונאכלה חלה אחת בליל ש"ק ובבוקר נתודע כי נתערבה ויש ספק אם יש שיעור ביטול ק"א נגד החלה כי אינה זוכרת כמה לקחה בצמצום וכ"ת האריך בזה דהוא ספק דרבנן ולהקל דהא מה"ת בטל ברוב ועוד דחלה ח"כ דרבנן והוא פשוט. ובפרט דהט"ז שם סק"ב מקיל דבטל ברוב בדיעבד אפילו במבשא"מ א"כ קיל טובא משאר איסור דרבנן וע' שבו"י ח"ג ס' כ"ז כתב להדיא דגם בשא"מ מקיל הט"ז ברוב וכ"ת הביא דברי השע"ת סי' שמ"א בשם שבו"י דבאירע בשבת אף שיש שיעור ס' במבשא"מ צריך לשאול עלי' וכ"ת תמה כיון דבטל למה ישאל עלי' מ"ש חול משבת הא אדרבא בשבת יש איסור דהשאלה גופא אסורה כל שאינה לצורך שבת. ובאמת בשבו"י גופא שם כתב דגם בחול יש לשאל עלי' אף דאיכא ס' כיון דאפשר לשאול על החלה והדברים תמוהים דהא במבשא"מ ל"ש כלל חומרא דדשיל"מ וכבר תמה עליו בתשו' תשורת שי סי' קפ"ו וכתב דהשבו"י חושש לדברי הפוסקים דגם במבשא"מ בדשיל"מ לא בטיל והביא מתשו' רדב"ז סי' ריז"ז שחושש ג"כ לזה, אמנם הרדב"ז לא חשש להכי רק בדשיל"מ שיהי' מותר למחר ע"כ חושש לפוסקים דגם במבשא"מ דשיל"מ לא בטל אבל בחלה דאינו דשיל"מ כלל כיון דליכא מצוה לאתשולי עלה בכה"ג לית מאן דמחמיר דלא יועיל ביטול והדברים תמוהים. וגם לא נהגו עלמא הכי דתמיד מורין בחלה כשיש ס' בנתערב בא"מ או ק"א במינו דבטל ולא שמענו מעולם להצריך שאלה בזה, באופן דביש בודאי שיעור ביטול אין מקום כלל להצריך שאלה אף בחול ומכ"ש בשבת אך גם בנידון שאלתו שהדבר ספק אם יש שיעור ביטול שחוכך כת"ר דהוי דשיל"מ דגם בספיקו אזלינן להחמיר ובזה אין לחלק בין מב"מ או שאינו במינו ויפה כתב בזה וכן כתבתי בספרי אמרי יושר ח"א סי' קכ"ט אך כ"ז בדבר שיל"מ אבל בחלה כיון דאין ע"ז שם דשיל"מ כלל כיון דליכא מצוה לאתשולי עלה ממילא גם בספק דרבנן אזלי' להקל דהכי מוכח מביצה ד' לעולם ספק יו"ט ספק חול הוי דשיל"מ וכל דשיל"מ אף בדרבנן לא בטל מדתלה הדבר בביטול מוכח דכל היכא דהוי דשיל"מ לענין ביטול יש לו דין דשיל"מ גם לענין זה דספיקו אסור אבל דבר שאינו בכלל דשיל"מ

אף שיש לו תקנה להתירו אזלי' להקל וכבר כתבתי בזה בספרי אמרי יושר סי' ח"א קט"ו לענין אין עושין סד"ר לכתחילה דכל שכבר נעשה שיש לו תקנה להתירו א"צ לעשות כפל ובפרט בחלה אף בחול הרי יצטרכו אח"כ להפריש חלה מחדש ולברך ויש חשש ברכה לבטלה. ואף שכתבתי בספרי מ"פ יו"ד סי' שכ"ג דאין בזה משום ברכה לבטלה אבל עכ"פ גורם ברכה שא"צ דג"כ אסור כמבואר בפוסקים ואף שכתבתי שם בספרי בשם רש"ש נדרים נ"ט שחידש דא"צ לברך כלל על הפרשה מחדש כיון דכבר בירך מקודם אבל לענ"ד הדבר תמוה דמה שכתב שם דהוי כמפסיק באמצע מצוה דא"צ לברך מחדש אף שהפסיק יום או יומים, הא מבואר ביו"ד סי' רס"ה סעי' ד' דבחוזר על ציצין המעכבין צריך לברך כל הברכות יעו"ש ומכ"ש הכא כיון דשאל הרי נתגלה מלתא דלא התחיל במצוה כלל, ואף דבאה"ע סי' ס"א סעי' ג' מבואר דבקידש בטעות ונשאל ואח"כ נודע שצריך לקדש מחדש א"צ לברך שבעה ברכות יש לחלק דשם כיון דדר עמה ע"י הקידושין ונשאה בחופה שאני וגם יפה כתב כת"ר דבישׁ ס' דנתבטל ל"ש שאלה כלל דהוי כאכלה כולה דאין נשאלין עלי' והדברים עתיקין וכבר העיר בזה במנ"ח מ"ע רפ"ד אבל הוא מסופק שם דאפשר דאף בכה"ג מהני שאלה דהא יש נ"מ לענין החולין דתיהדר לטבלא יעו"ש א"כ גם בחלה יש לומר כן וכ"ת כתב כיון דבתרומה יש ב' מצות מצות הפרשה ומצות נתינה שפיר יכול לשאול דעדיין לא קיים בזה מצות נתינה אם באנו לידי מדה זו מסתבר יותר דברי המנ"ח בזה, דנ"מ לענין החולין וא"כ גם בבא ליד כהן ונתערב שם ונתבטל יועיל שאלה:

ובעיקר הדבר לענין תרומה וחלה אם נחשב ההפרשה והנתינה לשתי מצות שנחלקו בזה הרמב"ם ורמב"ן בסיה"מ דלרמב"ן נחשב ההפרשה בפ"ע והנתינה בפ"ע רק בתרומת מעשר קחשוב הרמב"ן רק ההפרשה למ"ע וכבר תמה ע"ז בס' מעיין החכמה ובחידושי כתבתי ליישב דהנה בס' מג"א שם בסיה"מ חולק על רמב"ן וכתב דהפרשה עיקר והנתינה הוא רק חלק מחלקי המצוה ואינו נמנה בפ"ע וטעמו של הרמב"ן נראה לפימ"ש הפנ"י ביצה י"ג דאף שאין הטבל נקבע למעשר עד שרואה פני הבית ומותר בשדה יעו"ש וכ"ה בירושלמי סופ"ג לאכלו מה"ת מכ"מ עיקר מצות הפרשה הוא דמעשרות ונראה דאז עיקר החיוב היא כדי לקיים מצות נתינה דהפרשה היא לתקן הטבל כדי שיוכל לאכלו והרי קודם שראה פני הבית בלא"ה מותר לאכלו אלא דמצד קיום מצות נתינה צריך להפריש מקודם וליתן לכהן דהא הנתינה אינה לתקן הטבל לאכול דהא כשהופרש פקע איסור טבל וכיון דמצות נתינה פועל זמן לעצמו שלא מטעם הפרשה נחשב תמיד למצוה בפ"ע- ובחלה נמי אף שחלה ניטלת מן הבית לכ"ע כדאי' בירושלמי סופ"ג דחלה

מכ"מ בחלה בלא"ה הרי מצד הפרשה סגי בכ"ש ומצד מצות נתינה צריך להפריש א' מכ"ד או ממ"ח כמ"ש בנוב"י מה"ת יו"ד סי' ר"א ויעו"ש דאף דבתרומה אינו חייב רק בכ"ש גם מצד מצות נתינה אבל בחלה אינו כן יעו"ש א"כ בחלה הנתינה פועלת חיוב לעצמה נחשב ג"כ למצוה בפ"ע וכ"ז ניחא לענין תרומה ומעשר וחלה אבל בתרומת מעשר הא אי אפשר להפריש תרומת מעשר כי אם כשהפריש מקודם מעשר ובביצה י"ג מבואר דמע"ר אף בהקדימו בשיבלין שמו קובעו לתרומת מעשר והוי טבל גמור מה"ת כמ"ש רש"י שם וע' מנ"ל פ"ג ממעשר וא"כ בתרומת מעשר אין הנתינה פועל לעצמה זמן כלל דבכל ענין שהפריש מעשר אף בשדה כבר נקבע למעשר ואסור לאכלו וא"כ גם כשמפריש אז תרומת מעשר היא לתקן הטבל מצד מצות הפרשה ולכן נחשב רק לחלק מחלקי המצוה וא"ש:

ב) ומה שהעיר כ"ת ע"ד תוס' פסחים ס"ו שהקשו והא סכין בעי כ"ש והאיך הקדישו הסכין, דהא עבודתו מחנכתו ונתקדש בשעת שחיטה:

לק"מ דאף דעבודתו מחנכתו אבל מקודם צריך להקדישו הקדש פה עכ"פ וז"פ ומה שהעיר על תירץ תוס' שהקדישם השתא דהא אין עושין כ"ש רק אם העשי' לשם כ"ש ולא בנעשה להדיוט אין מזה קושי' על תוס' דהרי בירושלמי יומא פ"ג ה"ו קאמר דבמחלקת שני' ולרבנן דרשב"ג א"צ הזמנה לשם קדושה וע' במלחמות בפ"ק דסוכה בזה וגם יש לומר דבסכין אף דבעי כ"ש ל"ב הזמנה דהא אפי' קרומית של קנה כשר כמ"ש תוס' בכ"ד:

סימן מח

לכ' הרב הגדול החריף ובקי מו"ה משולם ישכר אפטייקער נ"י בסאנדאדווישנא:

מה שהקשה כת"ר על דברי שטמ"ק זבחים כ"ו דמבואר מדבריו דחתיכות עור אף שאינו בעצם הוי עכ"פ מום עובר מהא דחולין דף ל' כיון דשחיט פורתא אידחי לה דוקא למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף והא גם למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף אידחי ע"י מום דחתיכות העור. וכבר הרגיש בזה החת"ס בחולין שם וכ' כיון דהוי רק מום עובר הרי סופו להתרפאות ויהי" חזי לפ"ש משא"כ נקב בסימנים בקנה ברובו ובושט אף במיעוטו הוי מום גמור דאין סופו לחזור יעו"ש וכת"ר חשב דבר זה לדוחק והוא האמת:

ב) ומה שהעיר כת"ר ע"ד תוס' חולין כ"ח בהא דפריך הש"ס ור"מ היכי קאכיל בישרא דהקושי' מפסח וקדשים דא"א להפריד העור ולבדוק דאין לך מום גדול מזה דמשמע

דהוי מום גמור אף דהוי מן העור גם אני עמדתי בזה בספרי שירי טהרה נגעים פי"ד מ"ט יעו"ש ובהכרח לדחוק בכוונתם על מום עובר וכן הבין החת"ס ז"ל בחולין שם מדבריהם:
ג) ומ"ש כת"ר עפי"ד גיליון השטמ"ק שם דע"י הפרדת הסימנים מן העור הוי מום קבוע לא ידענא טעמא דגם זה הוי מום עובר דהא לא נעשה טריפה עי"ז וע"כ דסופו לחזור, ועפ"י הנ"ל דהוי מום עובר כתבתי מאז לתרץ דברי התוס' חולין כ"ט ד"ה כגון שהקשו בהא דמוקים לה בחולין מ' בשוחט חטאת בשבת בחוץ לע"א בחטאת העוף וחצי קנה פגום דהא בבהמה נמי חייב כה"ג בסימן אחד ותמה בחת"ס שם וגם ברש"ש דהא בהמה הוי מום בחצי קנה פגום ואינו חייב משום שחיטה חוץ ובעוף ניחא דאין תמות וזכרות בעוף ותירצו דהכוונה לר"ע דמחייב בבע"מ מבחוץ יעוי"ש. והדבר תמוה דמנ"ל לתוס' להקשות דלמא רצה הש"ס לאוקמו ככ"ע ומוכרח לאוקמו בעוף, ונראה דלכאורה קשה גם בשוחט חטאת העוף וחצי קנה פגום בחוץ אמאי חייב לפימ"ש תוס' זבחים ל"ה בהא דלא הכשיר ר"ע אלא דוקין שבעין דגם בעוף שאר מומין עכ"פ מדרבנן פסול כיון דניכר המום ובודאי דגם רבנן סברו כן דבזה לא פליגי ר"ע ורבנן רק דר"ע לא מכשיר בבע"מ דאם עלה לא ירד הואיל וכשר בעופות וכיון דלא מכשיר רק בדוקין שבעין ובשאר מום אם עלה ירד מוכח דגם בעופות כן דאם בעופות לא ירדו א"כ גם בבהמות נימא כן וע"כ דגם בעופות ירדו מדרבנן וגם בפסול מדרבנן אשכחן לפעמים שירדו כדמוכח בתו"י יומא ס"ד ד"ה הא וכיון דירדו ממילא השוחטן בחוץ פטור אף דהוי רק מדרבנן כיון דעכ"פ אינו ראוי לפתח אוה"מ וכחקירת המכ"ל בכ"ד דא"ר דרבנן הוי כאינו ראוי מה"ת א"כ גם בחטאת העוף אמאי חייב מבחוץ:
ונראה דהנה מאז שמעתי בשם הגה"ק מאסט ראווצי שליט"א שהעיר עפי"ד תוס' חולין כ"ח הנ"ל דלר"מ רק בפסח וקדשים א"א להפריד העור משום מום דא"כ בכל עוף קדשים דלית בי' מום יצטרכו מקודם לחתוך העור וליבדוק וזה לא שמענו דבקדשים יצטרכו להפריד העור אך הדבר נכון דלר"מ כיון דכל חיישינן למיעוט הוא רק מדרבנן ומדרבנן גם הפרדת העור בעוף הוי מום הוי ג"כ כא"א דמאי אולמא האי מדרבנן מהאי דרבנן וכ"ז לר"מ אבל לר"ע דסובר חיישינן למיעוט מה"ת כמ"ש תוס' מכות ובכ"ד קשה באמת דנצריך לבדוק העור דהיינו לחתוך ולבדוק הסימנים בעוף קדשים ואף דהוי מום דרבנן האיך גזרו חכמים שיהי' מום מדרבנן לעקור דבר מה"ת בקו"ע להקריב למזבח ספק טריפה ואף אם נימא דלר"ע באמת צריך לחתוך העור ולבדוק אכתי תקשה דא"כ האיך גזרו לפסול מום בעוף כיון דא"א בעוף קדשים שלא יעשו מום לא הי' להם לגזור כלל במומי, וע"כ לומר לר"ע דלא גזרו באמת מום בעוף רק במום קבוע כל שאינו דוקין

שבעין אבל במום עובר לא גזרו ושפיר צריכין בכל עוף קדשים לחתוך העור ולבדוק בסימנים ועכ"ז גזרו בשאר מומין בעוף היינו במומין קבועים וא"כ לק"מ הא דהקשיתי לעיל דגם בחטאת וחצי קנה פגום לפסול משום מום בעוף ולפטור משחוטי חוץ כיון דאם עלה ירד דהא חצי קנה פגום הוי רק מום עובר ובזה לא גזרו בעוף דהדבר מוכרח לר"ע כמ"ש לעיל והשתא הא דמוק' בחטאת העוף וחצי קנה פגום ע"כ כר"ע מיתוקמא דלרבנן ואפילו לר"מ דחייש למיעוטא יש לומר דחצי קנה פגום הוי מום עובר ואם עלה ירד מדרבנן וממילא פטור משום שחיטה חוץ כיון דאינו ראוי מדרבנן לא קרינן בי' ראוי לפתח אוה"מ - אך לר"ע הדבר מוכרח דבעוף לא גזרו רק במומין קבועים דאל"כ לא הי' גוזרין בעוף כלל משום מום כיון דאי אפשר בשום עוף שלא יהי' בו מום דהא מוכרחין לחתוך העור ולבדוק כיון שאפשר כמ"ש לעיל וכיון דע"כ אליבא דר"ע שוב הקשו תוס' שפיר דאפילו בבהמה מצי לאוקמי דהא לר"ע גם בבהמה חייב בחוץ כיון דאם עלו לא ירדו וא"ש ע"ד פלפול ויש לסתור ולבנות בזה הרבה ואכמ"ל. ובגוף הדבר שכתבתי לעיל דלר"מ הי' צריכין לחתוך העור בעוף קדשים ולבדוק הוא לפי מה שנראה מפשטות דברי התוס' חולין כ"ח הנ"ל דדוקא בפסח וקדשים א"צ בדיקה אבל בחולין צריך בדיקה לר"מ וכן מוכרח ממהרש"א חולין י"ב ד"ה וליחוש דלר"מ כל בהמה צריכין לבדוק מכל הטריפות וכ"כ הפליתי ר"ס כ"ט אך בחידושי הרשב"א חולין דף ט' האריך דלר"מ כיון דאי אפשר לבדוק בקדשים גם בחולין א"צ לבדוק כלל הושט וגם לא משאר טריפות דלא הצריכה רחמנא בדיקה לחצאין ועי' בחת"ס בחי' לחולין י"א ד"ה אתי' משחיטה שכיון לזה מסברתי' ולא הביא מרשב"א הנ"ל. - וגם ברש"ש חולין י"ב ד"ה וכ"ת כתב דיש לומר סברא זו והדבר מבואר ברשב"א ועי' בזה באשכול ה' שחיטות חולין סי' י"ג ובנח"א שם אות ד' ובחדושי הארכתי בזה ואין הזמן גרמא להאריך: סי' מט:

לכבוד הרב החריף ובקי מו"ה ישראל איסר פרוכטהענדלער נ"י דומ"ץ בק' עדים:

ע"ד השאלה באשה שמת בעלה ואין לה בנים וילדה לאחר מיתת בעלה והילד חי' ד' מים ומת בלי שום סיבה אך האשה אומרת ביום שלפני מיתת הילד מצאה אחותה במטפחת שמכריכין הילד מחט והוכיחה אותה כי אינם מדקדקים כי אפשר שתסתכן הילד ובכל הלילה בכה הילד ובבוקר נמצא התינוק מת ואפשר שהמחט פגע בולד במקום מסוכן כי לא נבדק הילד אם הי' שלם ושתי נשים מעידות כי הילד בעת לידתו נגמר שערי' וצפרני' כראוי ואחת מהנה העידה על שעת לידה ממש כי היתה שם וראתה כן גם העידו שתי הנשים הנ"ל כי כשמת בעלה הכירו באשה שהוא מעוברת והילד מת ביום ב' של ר"ה ונולד בכ"ח אלול והיבם הוא באמעריקא וכפי מכתבו נראה שאינו רוצה לחלוץ בשום

אופן אף אם תבוא אלי' ואולי לא תמצאנו כלל שם כה תוכן המעשה. - וכת"ר האריך לצדד להתירה בלי חלוצה משני טעמים א' שהוא מקום עיגון שאינו רוצה לחלוץ ודמי לאשת כהן שנתקדשה בסי' קס"ד ורמז לדברי הג"מ שהובא בפ"ת שם ס"ק ה' שמתיר בכה"ג ביבם קטן יעוי"ש. וגם מטעם כיון שהוכר העובר במעיה' כפי דברי הנשים העדים במיתת בעלה שהי' בר"ח ניסן א"כ ע"כ כבר הי' הילד ג' ירחים דא"א להכרת העובר קודם ג' ירחים והולידה בכ"ח אלול א"כ כלו לו חדשיו שמקיל בזה בתשו' רעק"א סי' פ"ט והובא בפ"ת סי' קנ"ו ס"ק ו':

והנה ההיתר הראשון מחמת עיגון ליתא לפענ"ד דע"כ לא התירו רק בנתקדשה לכהן דהוי מקום עיגון ממש להוציא אשה מבעלה וגם בתשו' גליא מסכת שהתיר ביבם קטן שם הוי עיגון גמור להמתין כמה שנים ואף בזה חולק בתשו' משכנ"י דלא התירו רק בנתקדשה לכהן שלא להוציא מבעלה אבל הכא אף שעתה אינו רוצה לחלוץ אינו דומה לקטן דהרי עכ"פ באפשרי שיחפוץ לה ואולי במשך הימים ישיב מדרכו הרע וכבר כתבתי כן בתשו' להרב דק' סומפין נ"י אך מטעם השני שכ' כת"ר דהוכר העובר גם בזה צל"ע כיון דהולידה כ"ח אלול אף אם הי' הכרת עובר בר"ח ניסן ביום מיתת בעלה אין כאן ט' חדשים שלימים וא"כ באנו למחלוקת הפוסקים אי יולדת למקוטעים ובתשו' מהרש"ם ח"ב סי' ק"ס האריך ונטה קו להחמיר בזה דבעינין ט' חדשים גמורים שכל חודש שלשים יום כדעת המחבר סי' קנ"ד. אמנם רבו המקילים וגם בתשו' דברי חיים ח"א אהע"ז סי' צ"ה כתב דהמקיל כהרמ"א דיולדת למקוטעין לא הפסיד אך דא עקא שבתשו' רעק"א ז"ל סי' פ"ט לא הקיל בזה רק בחלה ומת במקום עיגון דהוי רק דרבנן לכמה פוסקים לכן א"צ שתי עדים על הכרת העובר אבל בפיהוק ומת דהוי סד"א נהי דמהני הכרת עיבור מיהו בעינן לזה ב' עדים כשרים יעיי"ש ובנ"ד הוי נשים דאינם עדים מה"ת וכת"ר כתב מחמת שיש לתלות שהתינוק מת ע"י מחט וביש סיבה לתלות הוי כנפל מן הגג והוא ניתן להאמר וכעין זה כתב בתשו' בי"ש אהע"ז סי' י"ז אך הרי גם זה לא נודע רק ע"י העגונה והוא אינה נאמנת איך יש לומר דדוקא פיהוק ומת ודאי הוי סד"א אף דרובן בני קיימא כיון דהוי ריעותא ע"כ שאין זה מן הרוב אבל באם לא נודע ממה מת הולד הרי יש לתלות ולומר שבודאי הוא מן הרוב שהן בני קיימא רק יש איזה סיבה ואולי נפל מן הגג ומת וא"כ גם בלי עדות האשה הרי אין יודעים כלל ממה מת ויש לתלות מספק שמת ע"י ארי' או נפל מן הגג או חלה רק האשה אומרת שואלת ולא חלה והרי זאת אומרת שנמצא מחט ובכתה כל הלילה וא"כ יש לתלות בזה וא"כ אכתי הוי רק דרבנן הא דצריכה חליצה ושוב יש לסמוך בהכרת העובר ע"י נשים דבדרבנן גם פסול

נאמן כמ"ש רעק"א ז"ל. וגם יש לומר כיון דהנשים העידו שנגמר שערו וצפרנו ביום לידתו ובכה"ג ע"כ נולד בן קיימא ומה"ת א"צ חליצה אף שפיהק ומת ותו יש לסמוך על הכרת העובר ע"י נשים לפטרה לגמרי ואף דגם זה הי' רק עדות נשים מכ"מ יש לומר דדוקא הכרת העובר בעינן עדים גמורים דלא הוי מלתא דעל"ג כל כך אבל מה שאומרים שנולד בצפרני' ושעריו זה הוי מלתא דעל"ג דאפילו אשה נאמנת להפוסקים החולקים על הרא"ש ואולי הוי זה כניתן לו בן דנאמן ע"א מטעם על"ג וכמ"ש בתשו' רעק"א ז"ל סי' פ"ט ועכ"ז אין זה ברור דיש לומר דגם זה לא על"ג ול"ד לניתן לי בן דעל"ג יותר. אבל עכ"פ יש לצרף זה לסברא הנ"ל דיש לתלות שמת ע"י מחט והוי רק דרבנן ואת"ל שפיהוק ומת אולי זה שהעידו שנגמר בשערו וצפרנו הוי מלתא דעל"ג גמור ונאמן ע"א גם אשה ובפרט שמדברי תשו' פמ"א ח"ג סי' מ"ה משמע דסובר דלהפוסקים דעל"ג נאמן ביבמה גם בהכרת העובר נאמן ע"א יעוי"ש וא"כ גם אשה נאמנת, וכה ראיתי בתשו' משכנות יעקב אהע"ז סי' מ' דנראה ג"כ מדברי' דהן על הכרת העובר הן על גמרו שערי' סגי בע"א אפילו אשה רק חוכך שם לומר דגמרו שערי' וצפרני' הוי מלתא דלא רמיא עליה דאינש ולאו אדעתי' שלא הי' אז שום נ"מ וגם בתשו' דברי חיים ח"א סי' צ"ה כתב כן:

אבל יש לומר לפימ"ש הפרמ"ג יו"ד סי' צ"ד בש"ד ס"ק כ"ח בשם ק"ס דכל מידי דלא רמיא עלי' הוי רק מדרבנן ומה"ת נאמן יעוי"ש, א"כ עכ"פ ע"י עדות הנשים שגמרו שרי' וצפרני' יצתה מחשש דאורייתא ותו נאמנים הנשים על הכרת העובר דבדרבנן א"צ לעדים וסגי בעד אחד ואפילו נשים ובהסרת העובר משמע בתשו' משכנות יעקב דלא חש למלתא דלא רמיא עלי' דבזה ודאי דייקי יעוי"ש. וגם י"ל כיון דאיכא ב' נשים לא אמרינן כל מלתא דלא רמיא כמו שמצדד הפמ"ג יו"ד סי' י"ח דבעדים ל"א אמרינן כן וכמו לענין בדדמי באהע"ז סי' י"ז והרי לענין בדדמי דבת מבי"ט ומהריב"ל דגם תרי נשים לא אמרו בדדמי וכ"ז אם הי' הנשים אמרת בבירור שהכירו שהוא מעברת שכריסה בין שיניה וכדומה וכעובדא דתשו' רעק"א סי' פ"ט או ע"י הכרת דדין וכת"ר כתב סתם שהכירו שהוא מעוברת ואין זה מספיק דלמא הכרתם ע"י שלא הי' אוכלת או סימן אחר שיש לנשים שאין זה מועיל כלל רק הכרת עובר ממש או שהיא מעוברת הכרה בדדים:

אך אם יאמרו הנשים שהכירו דכריסה בין שניה או הכרת דדים יש מקום לצדד להקל במקום עיגון והיינו באופן שישתדלו אצל היבם שיחלוץ ואף אם תצטרך ליסע ליבם תסע אך ורק באם לא ירצה בשום אופן לחלוץ יש מקום להתיר אבל לא אכחד כי הענין חמור ולא אוכל לשאת עלי כל המשוי הזה בלתי אם יסכימו לזה עוד שני רבנים מובהקים מפורסמים שבדור וכמטי שובא מכשורא באופן שאין רוצה לחלוץ בשום אופן אחר כל

השתדלות וגם אם יאמרו ההנשים הכרה ממש כריסה בין שיניה או דדים ואף לזה אם יסכימו שני גדולי הדור ואם לא יסכימו דברי כלא הי':

סי' כ':

לכבוד ידידי הרב החריף ובקי וכו' מו"ה ישראל יוסף דומ"ץ בק' סטאשוב יצ"ו:

ע"ד שאלתו ע"ד ביה"ח ישן שזה יותר מתשעים שנה שפסקו מלקבור שם והשכנים נכרים פורצים החומה ומרעים בו גדיים וקוצצים המצבות ועושים כל דבר בזיון שמה ואין שום עצה רק להושיב שמה שומר קבוע ונחוץ לבנות חדר שם לדירות השומר ורוצים לבנות החדר לפנים החומה ויצרף הכותל לחומה א' ולבנות שם ג' דפנות והחדר יהיו מחזיק ח' אמות על ח' אמות ובמקום הזה לא ניכר שום קבר ושום מצבה וזקן א' מעיד שזה ששים שנה הוא זוכר שלא הי' שום מצבה שם ומכ"מ א"י אולי הי' איזה קבר וצריך לחפור עבור היסוד ערך חצי אמה בקרקע:

והנה הדבר ספק אולי הי' שם קבר וגם דרך קצת לקבור נפלים סמוך לחומה והדבר קשה להתיר לחפור שם שאולי באמת יחפרו במקום קבר ויש בזה בזיון למת ומהנכון יותר לעשות בנין למעלה שלא יצטרכו כלל לחפור שם כי בנין אפשר לעשות בכזה. אך גם בזה צ"ע דהא הבנין צריך שיהי' נשען על הקרקע שם וא"כ מי שידור שם יש חשש שיהיה מקום קבר ואף דכל הנקברים בזמנינו המה קרקע עולם יש לחוש לדעת הר"י שביו"ד סי' שס"ד דעפר הנשלך שם מלמעלה אסור בהנאה ומשו"ה אסור לדרוך על הקברים א"כ ה"ה דאסור להעמיד שם בנין ואף דבמשנה פי' י"ח דאבלות איתא דשדה שאבדו בה קבר נזרעת כל זרע ולהנ"ל הרי נהנה מאיסור הנאה אבל יש לומר דאז הי' חופרים מן הצד ומכניסין המת דבכה"ג גם לדעת הר"י הנ"ל לא נאסר העפר דלמעלה כמבואר בטור שם ובאו"ז ה' אבילות משא"כ עכשיו דכל הנקברים הם ששופכין עפר למעלה מיהו יש להתיר משום ס"ס דלמא אין שם קבר ואת"ל יש שם קבר דלמא כדעת הפוסקים דהעפר שלמעלה שרי ובתשו' חו"י בסי' פ"ו כתב שהעיקר כדינא כהטור דשרי וכ"כ בתשו' בית שלמה יו"ד ח"ב סי' רי"ט ועכ"פ הוי ס"ס ול"ש בזה לומר אין עושין ס"ס לכתחילה דזה דוקא כגון למכור ס"ט לנכרי דהוי רק ספ"א ועתה עושה ס"ס כמג"א סי' תס"ז אבל הכא גם ענתה כבר יש ס"ס ואף אם נמצא איזה קבר מלמטה אין זה הנאה כיון דהבנין עומד על העפר של מעלה בפרט שיוכלו לשפוך שם עוד עפר למעלה שיהי' הבנין עומד עלי':

אך יש לדון דכהן יהי' אסור לכנוס שם דהוי ספק א' דשמא יש שם קבר תחת הבנין ובוקע לבנין או לא והוי סד"א ואף דיש לדון כיון דזה כביר שלא נקבר שם מת מסתמא הכל

נתעכל ונעשה עפר ואזדה לי' הטומאה אף דתרווד רקב מטמא מכ"מ ה"ד בנקבר ערום וזה ל"ש בנ"ד ואף דע"כ נשאר עצם נסכא מכ"מ זה הוי רק עצם כשעורה דאינו מטמא רק במגע ולא באוהל, אבל זה ליתא דהמקום ההוא דין רה"י יש לו שאין רבים מצוין שם וברה"י אף ס"ס טמא ולומר דהדבר ברור דבמשך כמה שנים וודאי הכל שב לעפר כבר עמד על מדוכה זו בתשו' חת"ס יו"ד סי' של"ט והוכיח דאף בזמן כביר חשינן שמא נשאר בו עוד רובע עצמות או רוב בנין יעו"ש, וגם יש לדון לשיטת רש"י ז"ל שבתוס' נדה כ"ז ד"ה מלא דמוכח דסובר דדוקא תרווד רקב מצומצם כל שנקבר בכסותו אין לו רקב אבל יותר מתרווד רקב מטמא בכל ענין ובשי"ק לירושלמי נזיר פ"ז ה"ב הוכיח שכן דעת הרמב"ם ז"ל יעיי"ש וכבר כתבתי מזה במק"א ועי' תשו' מהרש"ם ח"ד סי' י"ד הביא שם מ"ש מזה. מכ"מ להלכה משמע דקיי"ל כתוס' ודלא כש"ק וגם בתשו' חת"ס הנ"ל נראה דפשיטא לי' דבנקבר בכסותו ל"ש כלל טמאת רקב אף ביותר ממלא תרווד ופשטא לי' שם דל"ש כלל בזמנינו חשש רקב לענין טומאה כיון שכל אדם נקבר בכסותו יעוי"ש ובתשו' מהרש"ם שם הביא גם מרמב"ן שסברו כתוס' הנ"ל להקל אך כבר כתבתי דאין לדון בזה דהוי ס"ט ברה"י ועיקר ס"ט ברה"י תלי' בשעת לידת הספק כמ"ש בספרי שירי טהרה פ"י דטהרות מ"א ובשעת לידת הספק ודאי הוי רה"י לכן קשה להתיר לכהן ליכנוס לשם ובהיות כן צ"ע טובא אם להתיר לעשות כל הבנין דהרי בשדה שאבד בה קבר אינה נוטעת כל נטע כדי שלא להרגיל ב"א לשם כדאי' פי' י"ח דאהלות וברי"ש ותיו"ט שם מהתוספתא ומשמע דהחשש הוא שמא יבוא שם כהן ומטמא ואולי שם החשש בזמן שהי' נוהגין בטהרות שלא יבואו שם רבים ויטמאו ויגעו אח"כ בתרומה אבל עכשיו בשביל כהן לחודא אין להחמיר דאפשר להכריז שלא יבוא שם כהן. וגם יש לצדד מחמת טומאת כהנים בזה"ז יש מתירין הראב"ד ועוד וא"כ עכ"פ במקום צורך גדול אין להחמיר ולחוש דלמא יבוא שם כהן ויש להכריז ולהדביק פתקא שם שלא יבוא כהן לבית זה וגם יש ליזהר שמסתמא יהי' הפתח מבחוץ שלא יהי' בכותל הפונה לחוץ שום אוהל למעלה ויהי' למעלה שוה לכותל דאל"כ יש חשש טובא לכהנים העוברים שמה כמובן ובאופן זה יש להקל כאשר לא יהי' שם אוהל ולהכריז שלא יבוא כהן לבית זה גם להדביק פתקא:

סימן נא

לכ' ידידיי הרב המאה"ג חו"פ בנש"ק מו"ה יוסף שפירא נ"י אבד"ק דינאב ולהרב הגדול החו"ב מו"ה דוד אלימלך נ"י מו"ץ דשם:

ע"ד השאלא הבא לפניהם שאיש אחד מת בלא בנים רח"ל והניח אשה זקוקה ליבום ולו הי' ד' אחים שנים בדינאב ושנים במדינת הים וא' הגדול שבאחין שבדינאב נפטר גם הוא אחר פטירת אחיו, והוא הניח בנים ואח קטן שנשאר בדיכאב הוא איטר יד ורגל ויש שנים אחים במדה"י שא' גדול בשנים מזה האיטר שהוא כאן ונסתפקו מי יחלוץ אם האיטר שבכאן או אם תסע היבמה אחר האחרון שבמדה"י ואף שעתה כמעט אי אפשר בשעת חירום תמתין לעת מצוא והאריכו בזה בכל פרט בהשכל וחכמה ודרשה חוו"ד העני' בזה: והנה מצד חליצת האיטר לחוש לשיטת הרמב"ן דאיטר לאו בר חליצה הוא הלא כבר נתפשט להקל, ובנוב"י מה"ת ס' קנ"ה חש לשיטת הרמב"ן ביש אחר אפילו קטן יחלוץ הקטן אבל כשהוא במדה"י פשוט דסומכין על רוב הפוסקים וחולץ האיטר כמ"ש פ"ת ס' קס"ט ס"ק כ"ד ופשוט דאפילו יש אחר גדול הימנו במדה"י דשיהוי מצוה לא משהינין דאם אנו סומכין על רוב הפוסקים להקל להתירה לעלמא ע"י חליצת האוטר מאי יוסיף לן חומרא במה דיש אח גדול במדה"י והא שיהוי מצוה לא משהינין ומצד חשש ח"פ שחולץ האיטר כשחולץ בשני רגלי' הלא כתבו הב"ח ומהר"ם בס"ח דיכוונו לשם חליצה ברגל הראוי ואין כאן חשש ח"פ ומ"ש כת"ר שכבר תמה עליהם גט מקושר דאין תנאי בחליצה ובפ"ת סי' קס"ט ס"ק כ"ד נדחק ליישבו ולא עלתה בידו ולפענ"ד דברי הפ"ת בישובו שם נכון דבכה"ג דשניהם נתכוונו הוי כתנאי שבין אדם למקום ובכה"ג ל"ב תנאי דאפשר לקיים ע"י שליח וכבר האריך בתשו' חת"ס ח"ב אה"ע ס' צ' להוכיח דמהני תנאי במצוה אף שא"א לקיים ע"י שליח כמבואר בטור או"ח ס' ל"ד דבמניחין ב' זוגות תפילין על תנאי באיזה מהם שכשרים יוצאים, אף שמצוות תפילין א"א ע"י שליח וכן עוד מכ"ד והנני מוסיף עוד ראי' מספירת העומר באו"ח סי' תפ"ט סעי' כ"ג דמונה עם הציבור בלא ברכה ואם יזכור יספור ויברך ועיי"ש במג"א דהוי ספירה על תנאי אם לא יזכור אף דספירה א"א ע"י שליח כנ"ל דבדבר שבינו לבין המקום ב"ה ל"ב אפשר לקיים ע"י שליח והא דלא מהני תנאי בחליצה היינו שמתנה עמה ע"מ שתתן לו אבל הכא ששניהם היבם והיבמה מכוונים לפטור בחליצה באיזה רגל הראוי ל"ב בזה דיני תנאי וכעין סברת הרמב"ן שהובא בפ"ת, ובח"ס שם נדחק באמת לפי"ז למה לא יועיל תנאי בחליצה ולדברי הפ"ת אתי שפיר וכבר רימז בפ"ת ע"ד החת"ס הנ"ל עכ"פ דברי הב"ח ומהר"ם הלכה הם ובשביל פיקפיקו של הג"מ לא נדחו דבריהם וגם בג"מ גופא עכ"פ לגוף הדין הסכים דבעושין חליצה בזה אחר זה סמוך ממש הוי כמו בב"א דל"ש ח"פ כמ"ש בתשו' שבו"י והביא מיומא ה' ל"צ דאקדים דמוכח דגם בהפסק מעט כיון דעושה רצוף תיכף זאח"ז הוי כמו בב"א יעו"ש וכה"ג בתוס' כתובות ל' ד"ה

ל"צ והביאו מיבמות כ"ג כגון שחתך אצבעו בסכין טמאה וע"ע תוס' מעילה דף ז' ע"א ד"ה לא אמר ודברי הג"מ הובאו בפ"ת לס"ח של מהר"ם ס"ק ס"ו גם בתשו' דברי חיים אה"ע ס' סק"ג כתב בפשיטות דאין לחוש כלל בחליצת איטר ויעשו כב"ח ומהר"ם הנ"ל עיי"ש: אמנם כת"ר עוררו עוד בנ"ד מחמת שאח אחד שנפטר אחרי האח שמת בלי בנים והניח בנים ובכה"ג כתב רמ"א בסי' קע"ה סעי' ח' שאסורה ליבם משום זיקת אשת אחי' שיש לו בנים וא"כ הוי ח"פ וצריכה כחזיר אחר כל האחים וא"כ גם לאחר חליצת האיטר תהי' צריכה לחזור על כל האחים שבמדה"י והביא תשו' מרי"א הלוי ח"א ס' קכ"ט שהאריך בזה שאין בזה חשש ח"פ וא"צ לחזור על כל האחים, ועיינתי שם בתשו' יראיתי שכל דברי' במח"כ תמוהים מאוד שעיקר יסודו שם מדברי תוס' יבמות דף כ"ו ד"ה חליצה פסולה דל"א ח"פ רק היכא דקלשה לה זיקה כגון אחות זקוקתו למ"ד יש זקוקה או אחות חליצתו לכ"ע, אבל היכא דח"פ משום ביטול מצוות יבמין לא הוי ח"פ והכא ל"ש זיקה דל"ש זיקה שיש לו בנים רק דמתחזי כנושא אשת אחי' שיש לו בנים יעו"ש ודברי' תמוהים דהכא הוי ממש כמו אחות זקוקתו או אחות חליצתו דג"כ הגזירה משום דמיחלפה באחות גרושתו דהוי ערוה ובכלל כל שהחשש והגזירה משום ענין ערוה דל"ח ליבום הוי ח"פ אבל ביטול מצוות יבמין אין בזה חשש ומ"ע דערוה כלל, ומ"ש דל"ש בזה זיקה כיון דיש לו בנים הרי גם עיקר הדין דאיתא במשנה ובאה"ע סי' קע"ה סעי' ח' במחבר דשלשה אחין שנים מהם נשואים שתי אחיות וא' נשוי נכרית דמת אח"כ נשוי נכרית אף בלא כנסה אסורה ליבום משום זיקה כדאי' בש"ס וכבר תמהו בזה באמת הרמב"ן והרשב"א האיך שייך זיקה הא מחיים כל א' יוכל לייבם ואין זיקה לאח"מ ואפ"ה גזרו בזה משום חשש זיקה שהיתה זקוקה לו מחיים וכשמת נראית כאשתו והוי צרת אחות אשה וה"נ בנידון הרמ"א הנ"ל מחיים היתה זקוקה לו אף שיש לו בנים ושוב לאח"מ נראית כמייבם אשת אחי' שהי' לו בנים ועכ"פ קלסה לה זיקה דמתחזי כערוה והוי ח"פ. וגם מה שכתב שם עוד בתשו' הנ"ל בסופו דרש"י חולק על דברי הרמ"א הנ"ל שמקורו מהשלטי גבורים דהרי בדף ל' כתב רש"י בד"ה טעמא דגירש דבלא כנסה מותרת לזה מחמת זיקת אחי' הראשון רק משכנסה ועכשי' זקוקה לזה מכח בעל הערוה אסורה אע"ג דלא היתה צרתה אלא בזיקה יעו"ש גם בזה במח"כ לא השגיח שם בסוף הסוגיא וברש"י ד"ה זו הוא למעוטי דלרבא גם בלא כנסה כלל דהוי צרת אשת אחי' בזיקה והלכה כרבא וכן פסק בש"ג שם וכן פסק המחבר בסי' קע"ה סעי' ח' להדיא דאף בלא כנסה אסורה להתייבם וע"ז כתב רמ"א דינו הנ"ל בשם הש"ג ומה מצא המרי"א ברש"י שזה לרב אשי ולא למסקנת הגמרא. וע' ביאיר הגר"א שם אמנם מצאתי בתשו'

חיים שאל להגאון חיד"א ז"ל ח"ב סי' ל"ח אות ס"ט שכ' ע"ד הרמ"א הנ"ל ס' קע"ה סעי' ח' שמקורם בש"ג בשם ריא"ז וז"ל זה סברת ריא"ז והביאו הרב כנה"ג ר"ס קנ"ו כמעט שדחאו ויש להרגיש דלא זכר שהביאו מור"ם בפשיטות ומהרי"א בנוצר מאש דת ס' נ"ה האריך לחוש לסברת הריא"ז ובעה"ק ירושלים ת"ו בשנת תקפ"א עשו מעשה וחששו לסברת ריא"ז ולא הניחוהו לכנוס וכו' יעו"ש והנה הכנה"ג אין לפני ונאמן הוא החיד"א ז"ל שהכנה"ג דחאו וגם לישנא דאזוכאי בירושלים חששו שלא לכנוס יעו"ש משמע ענין חששא בעלמא לסברת ריא"ז אף שיש חולקים, ובהיות כן יש לצרף עוד סברת הרשב"א ז"ל בחדושי' ליבמות שהעלה להלכה בשני אחים נשואים שתי אחיות וא' נכרית ומת נשוי נכרית ולא כנסה המגרש ומת מותרת להתייבם ול"ש זיקה בכה"ג כיון דמחיים ראוי להתייבם כ"א מותר וגם הרמב"ן ז"ל בחדושי' מספקי לי' בכה"ג אם אסורה להתייבם וע' בהגר"א שם ס' קע"ה סעי' ח' שהביא כל השיטות הנ"ל וגם בתשו' מהר"ם בנעט ס' ס' האריך בזה והביא דברי הרשב"א דמתיר גם בהאי דנכרית כשלא כנסה ויעו"ש שכ' דבדינא דשו"ע ס' קע"ה סעי' ו' בשלשה אחים שנים מהם נשואים שתי אחיות וא' נכרית ומת א' מבעלי אחיות ואח"כ מת בעל אחות השני' ונפלה לפני השלישי ליבום אינה מתייבמת יעו"ש זה לכ"ע אף לרשב"א כיון דכשמת לפני בעל אחות הראשון ע"כ נפלה לפני זה שנשא נכרית הו"ל זיקה דחד אחא גם רשב"א מודה יעו"ש ועכ"פ לפי דברי רשב"א וספיקא של הרמב"ן ז"ל בנ"ד דהיינו דינו של הש"ג מותרת להתייבם דהרי לא כנסה ונהי דלדינא חושש המחבר להחמיר גם בלא כנסה אבל בדין הש"ג שהובא ברמ"א במי שיש לו בנים שהכנה"ג פליג והיינו אף להמחבר שחושש אף בלא כנסה היינו באחיות ולא ביש לו בנים ולהרשב"א ליש כלל דין הש"ג דהא בלא כנסה גם באחיות מתיר ולענין ח"פ בכה"ג שכולם שוים כמעט לרוב הפוסקים כא חשינין. וביש"ש מקיל כשהאחים אינם בפנינו כמ"ש בספרי מ"פ אה"ע סי' ק"ע וא"כ עכ"פ יש להקל בנ"ד שהאחים במדינית אחרות והוא חשש חירום דסגי בחליצת האיטר בזאח"ז כהב"ח ומהר"ם הנ"ל. ומ"ש כת"ר דמוטב כשיחלוץ א' עכ"פ ממדה"י ונסמוך ע"ד המרי"א הנ"ל דלאו ח"פ בשעה"ד לחפש אחר האח השני והאיטר ג"כ לא יצרך לחלוץ דיש לסמוך על רמב"ן דאיטר לאו בר חליצה הוא כנ"ל אבל אם יחלוץ האיטר תהי' צריכה לחזור על כל האחים דהוי כס"ס לאיסורא דגם בדרבנן להחמיר ולדעתי ליכא בזה ס"ס לאיסורא מטעם חליצת האיטר דפדון בזה דתהוי ח"פ הלא הסכימו הב"ח ומהר"ם ונוב"י לחלוץ בזאח"ז ולאו ח"פ הוא וגם בג"מ אף שחלק על טעם הב"ח אבל לדינא מסכים גם הוא דלא הוי ח"פ כשחולץ בזאח"ז סמוך ממש מטעם אחר וגם

בנוב"י כתב עוד טעם דלא הוי ח"פ עפ"י שיטת התוס' דלא קלשה זיקה ועכ"פ לכולם אין כאן ח"פ ולחוש לרמב"ן דחליצת איטר לאו חליצה כלל ונעשה מזה ס"ס להחמיר הא כיון דלהרמב"ן לאו חליצה היא כלל ומה"ת אסורה הו"ל ספיקא דאו"ר ואעפ"כ אין אנו חוששין בזה לשיטתו מחמת שהוא דעת יחיד א"כ שוב אינו בכלל ספק כלל דאל"כ גם בלי חשש ח"פ לא הי' סומכין על חליצתו אפילו כשאין יבם אחר, וכיון דסומכין ע"ז שוב אינו בכלל ספק דהלכה כרבים ול"ש כלל לצרף ספק זה לספק דלמא ח"פ מטעם יש לו בנים. וכעין זה אמרו ב"מ כ"ג דאור' ודרבנן לא נצטרפי וס"ס בדרבנן היינו כשני הספיקות בדרבנן זה הוי כס"ס להחמיר לדעת קצת פוסקים וכפי הנראה ממכתבם האח האיטר הנ"ל ירא לחלון אבל שומר מצוה לא ידע דבר רע ח"ו וידעתי מגדולי העולם שהקפידו מאוד על איחור החליצה ובפרט לעת כזאת שח"ו יעברו עידן ועידנים לדעתי מהנכון שיחלוץ לה ובדבר הח"פ אף שדברי המהרי"א אינם מוכרעים כלל מטעמו אבל למעשה כבר כתבתי מדברי כנה"ג ועפ"י יסוד דברי הרשב"א בשעהד"ח כזה יש להקל כן נראה לפענ"ד:

סימן נב

ככ' ידידי הרב הה"ג החריף ובקי מו"ה משה דוד נ"י אבד"ק טשימפי (אונגארן.):
ע"ד השאלה בשותפים ישראלים מחללי שבתות בפרהסיא שעשו כהם מכונה עלעקטרי לצורך עסק חתיכת עצים והורשה לישראלים דשם להמשיך להם חוטי עלעקטרי לביתם להאיר אם יש איזה היתר בנר שדולק בש"ק ובמוצש"ק. והנה באמת שאלה זו אם השותפים נכרים ואף שנעשה המכונה בשביל עצמם מכ"מ הרי מוסיף עצים בשביל ישראל כי אם יש יותר חוטים משוכים צריך יותר עצים להבעיר להרבות כח עלעקטרי וא"ש אף שישראל מדליק נירות העלעקטרי בביתו בע"ש בשעה שמותר להדליק הרי במשך זמן הדלקה מדליקים עצים ומרבים להבעיר גם בשביל ישראלים וכן במוצש"ק הלא בתחילת הלילה כל כח הדלקה הוא מה שהבעיר עצים בש"ק והוסיפו בשביל ישראל, וכת"ר רמז לתשו' מהרש"ם שמתיר ותשו' תשורת שי סי' תקע"ז שחולק עלי' ואוסר שיודלקו הנרות הנ"ל בש"ק אף שהובערו מע"ש ואין הספרים ת"י לידע טעמם והדבר נתפשט להיתר וצריכים למשכוני נפשו למצוא טעם הדבר להיתר. ונראה דהנה הישראלים יש להם חוטי העלעקטרי בביתם ומשלמים בעד כל חודש כפי שעות הדלקה שהודלק בביתם ולא הותנו בפירוש להבעיר להם בליל ש"ק רק הדבר ממילא כן והוי קבולת כנראה להדיא מדברי המג"א סי' רע"ו ס"ק ב' דמדינא הוא דשרי ושם הוא בביתו של ישראל וע' בלבוש שם שהקשה דהא קבולת בבית של ישראל אסור ובש"ע הרב

שם כתב דלשיטת המג"א דכל שנעשה בחפצים של גוי אף בביתו של ישראל שרי בקבולת יעו"ש והכא עדיף טפי דהרי הנרות העלעקטרי בביתו של ישראל הודלקו מע"ש והאיסור מה שהגוי מבעיר עצים אח"כ להמשיך כח זמן הדלקה וזה עושה בביתו של גוי והוי קיבולת גמור דשרי רק דלכתחלה צריך למחות בידו אם הנר הוא של ישראל כמ"ש המג"א שם ס"ק ד' ובשו"ע הרב שם והכא הרי הדלקה בש"ק הוא בעצים של גוי ובביתו של גוי והנר שבבית ישראל הרי הודלק מע"ש וא"כ אין צריך למחות בידם רק אעפ"כ אסור ליהנות מאורו כמבואר שם דזה גרוע משאר קיבולת כיון שהישראל כהנה מגוף המלאכה בשבת והגוי מתכוין לזה שיהנה הישראל תיכף וזה עיקר ההבדל בין נר שהודלק בשבת בשביל ישראל לעשה בגד בשביל ישראל דרוב הפוסקים מתירין בבגד ליהנות ממנו אף בשבת כמבואר סי' רנ"ב. אמנם הכא הרי בתחלת הלילה ליל כניסת שבת עדיין יש אור מכח עלעקטרי מהבערת עצים שמע"ש אלא שצריך הגוי עוד להוסיף שלא יכבה וא"כ הרי לשיטת י"א בס' רע"ו סעי' ד' הנר שהדליק בהיתר ותח"כ הדליק הגוי עוד כר בשביל ישראל אף שכבה נר הראשון שרי ליהנות מנר השני וכן במדירה שהוסיפו עצים פפי שיטת הט"ז שם והרב ז"ל שם פסק דלצורך עונג שבת יש לסמוך על המקילין:

ב) ולענין מוצש"ק דצריכין להמתין בכדי שיעשו שהדלקה שמדליקין נרות בשביל ישראל במוצש"ק הוא מכח הבערת עצים בשבת יש צד להקל עפ"י הנ"ל דהא בקצץ שרי בקיבולת רק דלענין נר אסור אף בקצץ ליהנות מהנר כיון דהגוי מכוין שיהנה הישראל בשבת מגוף המלאכה ול"ד לעשות כלי או בגד שאינו מתכוין שיהנה הישראל תיכף כמ"ש המג"א סי' רנ"ב והרב ז"ל בשו"ע ס' רנ"ב סעי' ו' מכ"מ עיקר עשיית מלאכתו שיהנה אף הישראל ממנו בשבת יעו"ש וע' בית מאיר או"ח סי' תקט"ו לענין פירות שהביא גוי מחוץ לתחום שמהני קצץ למג"א והוא השיג עלי' דהבא מחוץ לתחום כוונתו שיהנה הישראל תיכף יעו"ש וא"כ הכא שידוע לגוי שישראל לא ידליק רק בליל מוצש"ק בביתו ולא יהנה הישראל תיכף בשבת תו דמי לעושה כלי בשביל ישראל בקבולת דלרוב הפוסקים בס' רנ"ב מותר אף בשבת ומכ"ש במוצש"ק תיכף ואף דטעמא דבכדי שיעשו בכדי שלא יהנה הישראל ממלאכת שבת או כדי שלא יאמר לו לעשות בשבת כדי שיהנה תיכף במוצש"ק מכ"מ היינו בדבר שיוכל הישראל ליהנות גם בשבת וא"כ עושה הגוי שיהנה הישראל בשבת אבל הכא הרי יודע הגוי שהישראל לא יעשה המלאכה להדליק בביתו בשבת רק במוצש"ק ובכה"ג דמי לכלים דמהני קצץ דאדעתא דנפשי' קעביד. והנה בנדון שאלתו בוודאי הדבר חמור יותר דהישראלים הנ"ל בעלי המכונה

ודאי יש להם פועלים נכרים ליום ועובדים בשבת בשבילם וא"כ הישראלים שעושים להם נרות עלעקטרי בביתם ועי"כ מבעירם הפועלים עכו"ם עצמם יותר בשבת בציווי פי הישראלים בעלי המכונה ויש בזה חשש לפ"ע שמכשיל הישראלים באיסור דרבנן אמירה לגוי ועמ"ש בספרי מ"פ יו"ד סי' קנ"א דלשיטת ריטב"א דאיסור דרבנן דלית לי עיקר בדאורייתא ל"ש לפ"ע רק איסור מסייע ידי עוברי עבירה ובמימר ליכא מסייע לפי דעת הש"ך שם ובנ"ד דהוי מחללי שבתות בפרהסיא הוי כמומר אבל יש לומר דאיסור אמירה לעכו"ם שבות יש לו עיקר וסמך בקרא דלא יעשה אפילו ע"י אחרים כמ"ש הב"י או"ח סי' רמ"ד בשם סמ"ק אמנם מצד איסור שבת גופא דהיינו ליהנות מהנר לכאורה ההיתר שכתבתי לעיל שייך גם בנ"ד דבתחלת כניסת השבת הרי הודלק בהיתר מכח הדלקת של עצים בע"ש ואח"כ מה שמוסיף לי"א סעי' ד' שרי ליהנות אבל לענין מוצש"ק לעיל שכתבתי היתר דהוי בקבולת ואין הגוי עושה שיהנה הישראל לאלתר בנ"ד לכאורה ל"ש האי היתירא דהרי עכ"פ עיקר הדלקה במוצש"ק הוא מה שהודלק בשבת בשביל המכונה של ישראלים באיסור גמור כי הם פועלים ואפילו היא בקבולת בודאי הם קובעים מלאכתם בשבת וא"כ שוב אסור לכל ישראל ליהנות מהם עד מיצש"ק בכדי שיעשו. וע"ז יש מקום לצרף מ"ש כת"ר היתר בשם הפרמ"ג סי' רע"ו שמצדד דעשה בשביל מומר הוי כעשה בשביל גוי דמותר לישראל אחר ואף שעשה נמי בשביל ישראל הלא ע"ז לא הוי כוונתו של גוי שיהנה לאלתר כמ"ש לעיל, ואף דבנ"ד אין בעלי המכונה מקבלים שום שכר ע"ז רק בחנם מכ"מ יש לומר דזה ג"כ הוי כקצץ כמבואר באו"ח סי' רמ"ז וס' רנ"ב, ואף דמבואר שם דצריך למחות הלא היינו דוקא בעושה בשביל ישראל כמבואר והכא עושה בשם בעלי המכונה וא"צ ישראל שיש לו כרות עלעקטרי בביתו למחות אבל לדעת תוס' שבת דעשה בשביל מומר אסור לכל ישראל אין שום צד היתר במוצש"ק בנ"ד. ומ"ש כת"ר לדון היתר כיון דאין בעלי המכונה עושים בעצמם רק הדירעקטער מצוה לראש ומשגיח על הפועלים והראש ג"כ אינו עושה בעצמו רק מצוה לפועלים ושוב ל"ש שמא יאמר לו ואם יאמר להדירעקטור יאמר לראש וראש לפועלים ואמירה לנכרי שיאמר לשני ושני יאמר לשלישי יש לומר דלכ"ע שרי אף להאוסרים אמורה לגוי שיאמר לגוי והביא מתשו' חו"י דמייתי מיי"נ דכח כח כחו שרי וכן גדולי גדולי גדולין יעו"ש ולפע"ד אין נראה לחלק בזה בין נכרי ב' לג' וע' פר"ח יו"ד סי' סי"ח דכלי שני דאסור ה"ה שלישי לרביעי ובלא"ה כבר כתבתי דדוקא אמירה יש לחלק בין א' לב' או לג' אבל הכא כולם שכירים הם אבל בלעדי כל זאת הלא באו"ח סי' תקט"ו בשלח ישראל דורן ע"י נכרי ונתעכב נכרי בדרך דשרי דל"ש שמא יאמר לנכרי כי אין

הדורן שלו והישראל לא ישמע, וכתב המג"א שם דלשיטת הפוסקים דבכדי שיעשו הוא בכדי שלא יהנה הישראל ממלאכת יו"ט גם בזה אסור אלא דבחוץ לתחום כיון שאין המלאכה נעשה בעצם הדבר ל"ש טעמא דשלא יהנה רק משום שמא יאמר לו יעו"ש, וא"כ הכא דהוי מלאכה גמורה הבערת עצים ועי"ז נעשה כח עלעקטרי הרי יש בזה איסור שלא יהנה אף דל"ש שמא יאמר ועוד יש לדחות מכמה טעמים ובאמת גם במכונה של גוים הרבה יש לפקפק בהיתר רק כתבתי ליישב המנהג שכבר נהגו אבל בנידן שאלתו שהמכונה הם של ישראלים ולא עשו שטר מכירה דנוסף בזה איסור לפ"ע ועוד עכ"פ במוצש"ק אסור להתו"ש והוי כעין ס"ס לאיסורא דלמא כהפוסקים תי' רנ"ב דגם בבגד אסור במוצש"ק בכדי שיעשו ואזדא לי' היתר הנ"ל שכתבתי גם במכונות של גוים והכא יש נוסף איסור תו"ש וגם מטעם איסור לפ"ע לזאת לפע"ד אין להקל כלל להדליק נר עלעקטרי לא בע"ש ולא במוצש"ק עד בכדי שיעשו וגם הלא המכונה של עכו"ם יש לומר היתר שכתב מהרש"ם בשו"ת דהמיעוט עצים בשביל ישראל בטל ברוב היתר ואף שכתב כת"ר שבתשו' תשורת שי השיג עלי' אבל חזי לאצטרופי להיתרים הנ"ל הן לענין ע"ש הן כענין מוצש"ק אבל הכא בשביל ישראל לפי דעת תו"ש הרי הכל אסור כל מה שהבעיר לכן אין להקל בזה:

ג) ומה שהשיג כת"ר ע"ד חמ"ד בה' תערובות בס' צ"ט דעכבר אין צריך ס' נגד עורו דעכבר אינו מאלו שעורותיהם כבשרם מדברי הרמב"ם פ"ד ממאכלות אסורות הי"ח שעכ"פ מדרבנן אסור ליתא דהא שם קחשיב נמי עצמות ואעפ"כ אין טעמם אוסר כמבואר ביו"ד ס' צ"ט רק גוף עצמות אסור לאכול מדרבנן וע' בס' יד יהודה בס' פ"ז שהאריך לענין עצמות בהיתר זה והשיג על פרמ"ג ודברי' נכונים ומ"ש דעכ"פ יש בעור דם כמ"ש לבו"ש ודם טמאים אסור הכה דם שרצים אינו אסור משום דם רק משום בשר כמבואר בכריתות כ"א דדם מצטרף לבשר בשרצים אבל אין הדבר ברור כלל אם יש דם בעור אף שהלבוש והסולת למנחה החליטו לאיסור והחזיק בזה במ"ש בית שלמה יו"ד סי' קנ"ד אבל ראיתי בס' עמודי אש ה' או"ה סי' י"ב תמה על הראי' שהביאו מיומא מ"ח מדם הפר ולא מעורו שבראב"ד ז"ל בת"כ ויקרא פ"ג מוכח דהכוונה לאחר חתיכת עור יוצא דם מן הבשר ולא מן העור עיש"ה בת"כ שהגירסא שם מדם הנפש ולא מבשרו ועכ"ז עכ"פ יפה העיר כת"ר וצ"ע לדינא די"ל דהא דדם השרץ כבשרו הוא בדם היוצא מהבשר ולא דם היוצא מן העור ואין הזמן גרמא כלל להאריך והנני דו"ש:

סימן נג

שוי"ר לכ' הרב הגאון מו"ה פנחס צימעטבוים נ"י ראבד"ק גראסווארדיין יצ"ו:

ע"ד השאלה בכהן שנשא אשה לאחר הנשואין אמרה לבעלה במסל"ת שאמה סיפרה לה בהיותה קטנה בת ה' שנים הי' דרים בכפר ונבעלה לעכו"ם בן ט"ז שנים ואבותי' ערכו אז המשפט נגד העכו"ם הלז וענשו אותו על זה ושאל הבעל מהביד"צ דפה אם מותר לדור עמה מכח מעשה הלז ושאלנו את אמה שתאמר לנו גופא דעובדא היכי הוה ואמרה לפנינו שהוא לא ידעה שנבעלה לעכו"ם רק בהיותה קטנה בת ה' שנים לקחה אותה לביהכ"נ ונפלה מהמעקה להארץ ושברה את ידי' ונפצעו בה פצעים והלכו עמה לרופא יהודי שהי' דר בכפר כאשר בדק אותה ראה שזב דם במקום בתולים ובדק אותה באותו מקום ואמר שהוא מכיר שיש לה חבורה שם מכבר מכח דריסת איש ונשרו בתולי' ושאל אז הרופא להקטנה איזה ילדים היא משחקת ואמרה עם העכו"ם שדרה עמה בחצר אחד ועי"ז שפטו הרופא שנבעלה לאותו עכו"ם והרופא נתן להם עצה שיערכו משפט בערכאות נגד עכו"ם הלז הגם שלא הי' להם חשק למסור דבר הלז בערכאות עכ"ז הרופא הפציר אותם שיעשו זאת כנאמר יען שאבי' של עכו"ם הלז הוא איש אמוד יקבלו ממנו ממון וביקש שגם לו יתנו חלק מהממון שיקחו מהעכו"ם כי הי' אוהב ממון, אמנם היא לא ידעה מקודם ולא הי' לה שום רגל"ד שנבעלה לעכו"ם הלז עד שאמר לה הרופא לאחר נפילתה הנ"ל הגם שהי' דרים בחצר א' עם העכו"ם הלז ושחקה עמו, לא עמו לבד שחקה רק בתוך שאר ילדים שהי' באים לחצר העכו"ם ומעט ישראלים ושחקו ביחד ושאלנו אותה מדוע ערכה המשפט בערכאות ושם העיד היא וגם אמה שהעכו"ם הלז בעל אותה נתנה אמתלא לזה שהי' בעצת הרופא כי הוא אוהב ממון הפציר בם שיערכו משפט נגדו כדי שיתנו להם מעות אבי העכו"ם עכת"ד. הנה כת"ה האריך בענין השאלה בכל צדדי הספק וכל יקר ראתה עינו, ואני אבוא בקצרה ובמה דסיים אפתח. והנה עיקר שורש הספק בנ"ד הוא, כפי שראו בכתבי ערכאות, האשה הנ"ל בהיות קטנה הובדקה אצל רופא, ואמר כי מכיר כי היא דריסת איש. וכת"ר העלה כי ענין זה הוא השערה בעלמא ואין הרופא נאמן ע"ז, ובפרט כי הוא עד אחד ואינו כשר לעדות כלל כרופא זמנינו, ועכ"פ לענין דבר שבערוה ודאי אינו נאמן אף להחמיר ודברי' נכונים בזה אך כ"ז לענין מה שאמר דריסת איש, אבל עכ"פ בזה שאמר כי נאבדו בתולי' ע"ז ודאי נאמן, כי הדבר הזה למראה עיניו ישפוט והיא מלתא דעבידא לגלוי' ומרתת בזה הוא נאמן כשנים ובפרט שבזה גם הרופא השני ששאלהו מערכאות אמר כן. וכן כתב בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' כ"ח ותשו' דברי חיים יו"ד ח"ב סי' ע"ז עיי"ש דכל דהוי מלתא דעל"ג תיכף אפילו נכרי נאמן וא"כ עכ"פ יש להסתפק עלי' אם היא דריסת איש או מוכת עץ, ולכאורה ממילא אסורה מספק לכהן ואף אם ניסת תצא ואפילו להר"י באה"ע סי'

ס"ח דנאמנת לטעון נאנסתי או מוכת עץ אני גם לענין איסור הרי הכא אינה טוענת כן, אדרבה הוא אמרה שנבעלה מגוי, רק שהיא אינא יודעת רק מה שאמה אמרה לה כן, ויש לדון מצד דאין האם נאמנת, אבל עכ"פ היא אינה טוענת מ"ע אני כי אינה יודעת, ואם באמת נאנסה הרי בודאי אסורה לכהן, דרוב פסולים אצלה שדרה אז בכפר והוי רוב נכרים כמבואר מתוך מכתבו וכת"ר כתב דיש להתיר כיון דבהיותה קטנה נפלה ממעקה ושפעה דם והלכה עמה לרופא אף שרופא אמר שנראה לו דריסת איש מקודם לכן אינו נאמן וכנ"ל. ואף שבזה נאמן שאין לה בתולים, יש להעמידה בחזקת היתר דמחמת הנפילה אבדה הבתולים כמ"ש תוס' כתובות ט' ד"ה ל"צ שהקשו באשת כהן ניקמא בחזקת היתר, ותירצו דאדרבה מקמינן בחזקת הגוף דתחתי' נבעלה והכא ל"ש זה ויש להעמידה בחזקת היתר דע"י הנפילה אבדה הבתולים ואף שהתוס' שם הקשו דהוי ס"ס ספק ע"י מ"ע וספק לאו תחתי' הרי דספק א' אסורה הא כתב הפלאה שם דמ"ע לא שכיח כ"כ דרוב נשים יש להם בתולים אף דכולהו חבוטי מחבטן, אבל הכא דבודאי נפלה יש לומר מספק לאוקמא אחזקה. ועכ"ז יש לדון עוד בזה דהא כיון דס"ל להתוס' דכולהו חבוטי מחבטין ואעפ"כ לא שכיח כ"כ עי"ז שתשיר בתולי' א"כ מה נ"מ הכא שידענו שנפלה הא בלא"ה כולהו מיחבטן ואעפ"כ עי"ז אינן משירות בתוליהן וא"כ אין להתיר מספק אחד רק מס"ס והכא ליכא ס"ס כיון דרוב פסולים אצלה. אבל יש לומר נהי דכלהו מיחבטן היינו חבטות קטנות שעפ"י הרוב אין בכחם להשיר בתולים., אבל הכא שנפלה ממעקה לארץ וגם ראתה דם ע"י חבטה כזו מצוי שתשיר בתולי' ויש לאוקמא בחזקת היתר וכיוצא לזה כתב בתוספ' הרא"ש כתובות ל"ז דהא דחרשת ושוטה אין להם טענות בתולים משום דתולין דע"י חבט אבדו בתוליהן אף דכולהו חבוטי הנהו מחמת שאין להם דעת מיחבטו טפי עיי"ש ובמנ"ל פי"א מאישות מזה ומכ"ש הכא שהי' נפילה ממש ממקום גבוה ובפרט לתירוץ ב' דתוס' כתובות ט' ד"ה ל"צ דמ"ע ל"ש והיינו דלית לן כלל הא דכילהו מיחבטן דרק ר"מ סובר כן ואנן קיי"ל דסומא יש לה טענת בתולים וכ"כ הרא"ש ומ"מ פי"ח מה' א"ב וכ"כ הפנ"י בכוונת תוס' כתובות הנ"ל בתירוצם השני' עיי"ש בקו"א להפנ"י א"כ הא דרוב נשים הנשיאות יש להן בתולים משום דלא מיחבטו אבל הכא שידענו שנחבטה ונפלה גם בספק א' יש לאוקמא אחזקת היתר:

והנה בגוף קושיות תוס' דניקמו בחזקת היתר העיר הפנ"י דעכ"פ מדרבנן אסורה כיון דאיתרע חזקה לא מוקמינן עלי' ורו"מ כתב דזה כשעכ"פ נבעלה אבל הכא כשאין אנו יודעין כלל שנבעלה דדלמא ע"י חבט לא איתרע חזקה כלל ואין זה מוכרח כלל דבאשת כהן שנבעלה מקודם לכן לכשר לה בזה לא איתרע חזקה כמו במ"ע, ועכ"ז דן הפנ"י בזה

דמדרבנן אין סומכין על חזקה. אבל נראה דהכא כיון דידענו שנפלה ואיכא במה למיתלי הרי גם בספק טריפות להפוסקים המחמירין בספק השקול אפ"ה היכא דאיכא מידי למיתלי תלינן כגון בריאה שניקבה ויש לתלות במשמוש יד הטבח וכמ"ש הר"ן בפ"ק דחולין בשם הר"י ומכש"כ הכא דיש לפנינו סיבה חזקה לתלות בזה ולמה נחוש בספק נבעלה- ובאמת שהראי' מתוס' כתובות ט' הנ"ל דבספק מוקמינן אחזקה יש לדחות דהנה בהפלאה שם תמה ג"כ על תוס' דהא משום מעלת יוחסין החמירו אף בס"ס בלי טענת ברי כדאי' בדף י"ג ותירץ כיון דטענת פתח פתוח הרי היא מכחשת רק דנאמן ע"ע משום דשוי' אנפשי' חד"א ובכה"ג, כ"ש להחמיר משום מעלת יוחסין יעו"ש ודברי' מסתברים מאוד וגם הבית מאיר אה"ע סי' ו' סעי' י"ד נחית להכי בכוונת דברי התוס' והביא כעין זה מדברי הרא"ה בבד"ה וגם בפמ"ג יו"ד סי' ק"י בש"ד ס"ק ס"ג הביא מדברי הרא"ה הנ"ל דלהוציא אשה מבעלה לא החמירו לענין שאחד"א בדרבנן יעו"ש, אבל בנ"ד שידענו שאבדה בתולי' ולא מטעם שאחד"א קאתינן עלה שוב יש לומר דהחמירו מטעם ספק יוחסין ועכ"ז מסברא יש לומר דכל שקלא וטריא של תוס' ואחרונים הנ"ל בליכא לפנינו מידי למיתלי אבל בדאיכא לפנינו דבר לתלות בו והיא סיבה חזקה אין להחמיר אף לכהן, ושבוי' שאני דרוב פרוצים בעריות אלא שעדיין יש לדון בנ"ד לפי תירוץ קמא דתוס' כתובות ט' על קושיתם דנימא ס"ס דלמא מ"ע דמדלא טענה כן והוא דבר שאין לה גנאי אין לתלות בזה יעו"ש וה"נ הרי אדרבא אמרה שנאנסה ונהי דאמרה כן מחמת שאמה אמרה לה ואמירת אמה לא ממשא אית בה אבל עכ"פ הרי לא טענה מ"ע אני, אבל י"ל דהכא הרי המעשה היה בקטנותה ואינה יודעת ואינה זוכרת מזה כלל ומה שאמרה נאנסה שאמה אמרה לה כן בשעת שנתגדלה אבל מה שנעשה עמה בקטנותה אינה זוכרת כלל ואין ראי' מדלא טענה. וכה ראיתי להפנ"י כתובות ט' שכתב בהבנת דברי תוס' בתירוצם השני דמ"ע ל"ש וכ"כ הרא"ש היינו דקשה להו דלמא בקטנותה ממש ואינה זוכרת וע"ז כתבו דל"ש בקטנותה כ"כ יעו"ש, א"כ הכא שידענו שנפלה בקטנותה שוב אין ראי' ממה שאינה טוענת ואף דאמרינן בכתובות כ"ד כולהו רואות ומראות לאמן ויודעות שהן מוכת עץ שאמותיהן מגידות להן ועיי"ש בתוס', וא"כ ה"נ אם איתא שע"י החבטה ונפילה נשרו בתולי' היתה אומרת לה ומזה גופא הוכחה מדלא אמרה לה אמה כן אדרבא אמרה לה שהיא דרוסת איש בוודאי אינו מחמת החבטה, אבל יש לומר דהכא שאני דמה שאמה אמרה לה שהיא דריסת איש הוא מחמת שהרופא הגיד כן עפ"י השערתו והאמינה לו אבל באמת אין בדברי הרופא ממש והרי אנחנו יודעין שנחבטה ויש לתלות בהכי:

ועוד יש להוסיף בנ"ד דכיון דהחשש שנבעלה הוא בהיותה קטנה בת ד' או ה' שנים וכיון דקטנה פחות מבן ט' אינה מוסרת עצמה לביאה ברצון כמ"ש הב"ח באה"ע סי' כ"ב א"כ הו"ל כספק אונס דלא שכיח וטפי יש למתלי בחבטה דעי"ז אבדה בתולי' אבל צ"ע דלפי"ז בהא דמוקי לה בכתובות ט' באשת ישראל דקיבל בה אבי' קידושין פחות מבת שלש והקשו תוס' דנימא ס"ס דלמא כשהיא קטנה ודלמא באונס, ותירצו דשם אונם חד הוא ושוב הקשו דנוקמא בחזקת היתר ותיריצו דאונס לא שכיח אבל לס"ס מצטרף ואם נימא דקטנה פחות מבן ט' הוי אונס דלא שכיח א"כ למה לי' לאוקמי בקיבל בה אבי' קידושין פחות מבת ג' ואפילו קיבל בה קידושין בהיותה בת ח' וט' נמי אסורה דלא הוי ס"ס דהא אונס לא שכיח וספק דלמא אינו תחתי' נמי לא שכיח דהא קטנה כזו אינה מוסרת עצמה לביאה וכיון דתרי הספיקות ל"ש גם ס"ס לא לא הוי לכ"ע ומוכח לכאורה דגם פחות מבן ט' שכיח דמוסרת עצמה לביאה וי"ל דגם כשב' הספיקות לא שכיחו כ"כ נמי הוי ס"ס וצ"ע אבל עכ"פ לענין נ"ד יש לומר כיון דלא שכיח כ"כ שתמסור עצמה לביאה ברצון והחבטה לפנינו הוי שכיח טפי להיתר מלאיסור ומותרת:

אמנם כ"ז באם מבורר מתוך כתבי ערכאות שהאשה שאנו דנין עלי' נפלה בקטנותה ממעקה אבל אם אין הדבר מבורר כלל רק שאמה אומרת כן א"כ לפי עדות הערכאות שלפנינו שאמר הרופא עלי' שהיא דריסת איש נהי דזה דברי השערה בעלמא אבל עכ"פ זה ברור שראה פתחה פתוח א"כ הרי היא אסורה לכהן דלמא דרוסת איש היא והרי רוב פסולים אצלה דהא אין לנו סיבה לתלות בה, ונהי דאם יהי' לנו עוד אחד שמעיד כן שנפלה בקטנותה הי' נאמן ע"ז דהוי כטוענת ברי לי ועדיף ע"א מהיא עצמה, וע' נו"ב מה"ת אה"ע סי' ט"ז שכתב כן אבל הכא הרי אמה אמרה מקודם בערכאות שנבעלה לנכרי ונהי שעכשיו אומרת אמתלא דשמעה מהרופא וכדי להוציא ממון מהנכרי אמרה שקר, אבל עכ"פ נחשב אמירה דידה כשתיקה כמ"ש תוס' יבמות קי"ח ומהרש"א שם אבל הכא דאין אנו יודעין שנפלה רק מפי אמירת אמה בזה אמרינן דאינה חוזרת ומגדת שתועיל בדיבורה טפי מלא אמרה כלל, וכת"ר כתב בזה דהכא גם אם ידונו כשתיקה מותרת מספק וז"א רק אם ידענו שנפלה בלעדה אבל אם אנו צריכין עתה לעדותה לא יועיל, אף שיש לחלק קצת דשם היינו שתאמר עכשיו מת דסותר עדותו הראשון אבל הכא מה שאומרת שנפלה ענין אחר הו וע"ז שפיר נאמנת שנפלה ממעקה ושוב תולין להיתר מכ"מ קשה לחלק בזה ועפ"י הסברא כיון דעפ"י עדותה הראשון אסורה שוב אין סומכין על דברי' כלל להתיר רק דהוי כשתקה לגמרי:

ב) ואמנם מה שיש לדון מצד עדות אמה ואם אמה בערכאות בהיותה קטנה שאמרו שנאנסה מנכרי הנה בפשוט אין ע"א נאמן בדבר שבערוה וכת"ר הביא דברי הרמב"ם פט"ז מסנהדרין שכתב דע"א שהעיד באשה שגרושה או זונה ואסורה לכהן ואח"כ בא עלי' כהן והתרו בו לוקה כיון דהוחזק האיסור בע"א דנראה דסובר דזונה לאו דבר שבערוה מיקרו וע"א נאמן והביא דברי הש"ש ש"א פט"ו שתוס' רי"ד חולק ע"ז וע' באה"ע סי' ז' סעי' ח' מבואר דאב שאומר על בתו שנבעלה לפסול אינו נאמן ומשמע אף באינו מכחישתו. וע' בח"מ וב"ש שם ומוכח דאין ע"א נאמן בזונה ועיקר דברי הרמב"ם ז"ל בפט"ז מסנהדרין דהוחזק האיסור עפ"י ע"א תו לוקין עלי' הנה מקורו מירושלמי סוטה פ"ו ה"ב וז"ל שם ממה דר' מנא אמר פלונית כהנת שזינתה ובא עלי' בעלה ובעלה כהן והתריתי בו אינו לוקה נסתרה בפני שנים ואמר אחד אני ראיתי שנטמא ובא עלי' בעלה כהן והתרו בה שנים לוקה עיקר עדותו לא בע"א הוא יעו"ש הרי משם מבואר דהא דע"א נאמן היינו בקינוי וסתירה דבזה ע"א נאמן דילפינין מקרא ועד דאין בה אבל בלא קיו"ס אין ע"א נאמן וא"כ מנ"ל להרמב"ם לומר דע"א נאמן לשווי' זונה ולומר דכוונת רמב"ם ז"ל כמי בכה"ג מיירו לאחר קיו"ס דהא כתב נמי גרושה ובגרושה ל"ש זה, ומוכח דסובר דכל פסולי כהונה ע"א נאמן וזה פלא דהא מדנקט הירושלמי ד"ז בנסתרה מוכח איפכא, דבלי קו"ס אין ע"א נאמן כלל לשווי' זונה לאסרה לכהן ואולי יש לומר דהרמב"ם דייק כה מלשון הירושלמי דקאמר פלונית כהנת זינתה ובא עלי' בעלה כהן והתריתי בו אינו לוקה ומשמע דאם התרו בו שנים לוקה ושוב נקט דינא באופן אחר דנסתרה בפני שנים בזה הוא נאמן ולכך סובר הרמב"ם דבודאי בבאו לדון על אשת כהן שזינתה אין ע"א נאמן לכ"ע דלהוציא אשה מבעלה הוי כממון ממש ולכך אינו נאמן רק ע"י קו"ס מקרא דועד אין בה, וברישא מיירו בפנוי' דבזה ע"א נאמן והא דקאמר בא עלי' בעלה היינו שאח"כ נשאה כהן ובא עלי' והתרה בו ע"א אינה לוקה אף דהוחזק האיסור בע"א כיון דעבירה הוי נמי עפ"י ע"א חבל בהתרו בו שנים באמת לוקה והא דקאמר בא עלי' בעלה משום דבאיסורי כהונה אינו לוקה רק בקידש ובעל וכדעתו דרמב"ם ז"ל ר"פ י"ז מא"ב ושוב קאמר באשה שתחת בעלה שהעיד ע"א שזיכתה דאינו נאמן כלל רק בנסתרה בקו"ס. ובאמת הרמב"ם ז"ל בפ"א מהא"ב כתב דמקנא לאשתו ונסתרה ובא ע"א והעיד שנטמאת והי' בעלה כהן ובא אח"כ עלי' לוקה משום זונה אף שעיקר עדות בע"א הוא והן הן דברי הירושלמי בסוטה הנ"ל ובפט"ז מאיסורי ביאה כתב סתם זונה לכהן דשם מיירו כשהעיד כשהיתה פנוי' דבזה ע"א נאמן. ומאוד תמהני על הש"ש ש"א פי"ג וי"ד דפשיטא לי' דלהרמב"ם בזונה לכהן לאו דבר שבערוה הוא דע"א נאמן בתר

קי"ס לשוי' זונה אינו מטעם קו"ס דזה דוקא לענין טומאה אבל איסור זונה לאו משום טומאה הוא רק דבזונה בלא"ה ע"א נאמן דהוי כשאר איסורים עיי"ש דהא זה בפנוי' אבל לאחר שניסת לכ"ע בעינן תרי כמ"ש לעיל והכי מוכח מדברי הרמב"ם גופא בפכ"ד מאישות הכ"ג באשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי דאינה נאמנת ואם הי' אדם אחד אמר לו וסומך על דברי' יוציא ומשמע דוקא משום דנאמן לו, ותיפוק לי' דהא זונה לכהן ע"א נאמן ואין לומר דשם מיירו באשה מכחשת דבכה"ג גם באיסורין אין ע"א נאמן דא"כ גם בסומך על דברי' ל"מ כמ"ש המנ"ל שם בשם הרשב"א דבהכחשה גם במהימן לי' אינו כלום וע"כ דלהוציא אשה מבעלה אין ע"א נאמן כלל: ואולי כיון דבלא"ה מחויב להוציא מדין טומאה ותו לא בא העד להוציא דבר דבלא"ה יוציא דהוי ס"ט ברה"י וע"א נאמן שאם בא עלי' לוקה משום זונה אבל בעלמא להוציא אשה מבעלה גם רמב"ם מודה דאין ע"א נאמן רק בתר קו"ס אפילו באשת כהן. ועוד י"ל בישוב דברי הרמב"ם ז"ל דהנה יש לדקדק בלשון הירושלמי שאמר פלונית כהנת זינתה דמאי נ"מ במה שהיא כהנת ובפ"מ כתב שכהנת היינו אשה כהן, וזה דוחק ונראה דהנה בש"ש הקשה על הרמב"ם מהא דקידושין ס"ו דב"ג וב"ח פסולו בשנים ויש לחלק כיון דכל כהן יש לו קדושה לאכול בתרומה וכשפסלו מזה הוי כהוצאות ממון דאין ע"א נאמן אבל בזונה לכהן הרי אינו פוסלה מכלום רק שכהן אסור לישא אותה אבל אינו מגרע אותה כלל אבל בכהנת דהיינו בת כהן שאוכלת בתרומה ויש עלי' ענין קדושה וכשזינתה אסורה לאכול בתרומה ואין ע"א נאמן ולכך אמר בירושלמי דכהנת שבא ע"א שזנתה אינו נאמן כיון דכהנת היא ואפילו התרו בו שנים אח"כ אינו כלום רק בנסתרה דבזה אפילו בכהנת נאמן דלבתר קו"ס הוי רגל"ד אבל באשה ישראלית שפיר נאמן ע"א לומר שזו גרושה או זונה כיון דאינו מגרע אותה כלום רק דכהן אסור לישא אותה אבל יהי' איך שיהי' הרי הדין מבואר באה"ע סי' ז' דאין אבי' נאמן לפסול בתו מכהונה מכ"ש דאמה אינה נאמנת. ובפנ"י בקו"א בקידושין דף ס"ג כתב דהרמב"ם מיירי היכא דאיתרע חזקה כגון בגירושין ספק קרוב לו או לה ובזונה כגון שנבעלה ואין אנו יודעין אם לכשר או לפסול ובא ע"א ואמר לפסול עיי"ש. והנה בגירושין ניחא דהרי בחזקת א"א קיימא, אבל בזונה הרי מה"ת בחזקת היתר עומדת ואפ"ה כיון דמספקא לן ע"א נאמן א"כ לכאורה גם בנ"ד כיון דעכ"פ לא הי' לה בתולים אמה נאמנת. ומ"ש רו"מ להתיר מטעם אמתלא בעניותי קשה לדון בזה מדין אמתלא כיון דבתורת ע"א הוא ולכמה פוסקים כל שנאמן בתורת עדות ל"מ אמתלא כמו שהאריך הב"ש באה"ע ס' ו' ואף להסוברים דגם במקום דנאמן ע"א כל שלא העיד בב"ד חוזר ומגיד כמ"ש הר"ן בתשו' והאריך בזה הש"ש ש"ו פי"ג

אבל בנ"ד הרי גם אם אמה אמרה כן שנאנסה מנכרי וכפי הנראה היא איננה בחיים עוד ומאי מועיל אמתלא דאמה לאמירת אם אמה, אבל נראה דדוקא בנבעלת ספק לפסול דאיכא חזקה דזנות רצה אחרי הפסולים בכה"ג ע"א נאמן אף דאיכא נמי חזקה בודקת ומזכה אולי מיירי הרמב"ם באומר שזינתה בקטנותה דל"ש בודקת אבל הכא כיון שיש לפנינו דבר לתלות בו בחזקת היתר קיימא לגמרי ואין ע"א נאמן:

ובכלל להלכה נלע"ד באם הדבר מבורר מתוך כתבי ערכאות או מפי ע"א עכ"פ שהעיד עתה שנפלה בקטנותה ממעקה גבוה והלכו עמה לרופא ואז אמר הרופא שנראה לו דרוסת איש יש להקל מבלי להוציא אשה מבעלה אם כת"ר מסכים לזה ועוד יסכים לזה עוד רב מובהק אחד דנמטי שובא מכשורא אבל אם אין הדבר מבורר כלל שנפלה וכנ"ל רק ע"י אמירת אמה לא אוכל לומר היתר בזה:

ג) והנה במ"ש בתשו' ע"ד הפנ"י בקו"א דרמב"ם פט"ז מסנהדרין מיירי בגרושה שזרק פה גט ודאי וספק קרוב לה וע"א מעיד שהי' קרוב לה וכתבתי דזה ניחא דבחזקת א"א קיימא שו"ר דז"א דהא ע"כ במת הבעל מיירי ואנן דכין עלי' אם הוא גרושה ואסורה לכהן או אלמנה ומותרת א"כ אדרבא איכא חזקת א"א ויש לאוקמין אחזקה כמבואר ביבמות ל"א להדי' דאפילו בתרי אומרים קרוב לה בגירושין הוי רק מדרבנן דמה"ת בחזקת א"א קיימא וא"כ יפלא מאוד דלמה יהא ע"א נאמן וע"כ הטעם כיון דעכ"פ איתרע חזקה כיון דזרק לה גט ודאי לכך ע"א נאמן, ועפי"ז יש לדון נמי בנ"ד כיון דעכ"פ פתחה פתוח הוי כאיתרע חזקהי אבל דברי הפנ"י צ"ע דהא בכתובות כ"ג ובתוס' שם מבואר דבזרק קידושין ספק קרוב לו או לה וע"א אמר קרוב לה והי' שם עוד עדים דלכתחלה לא תנשא משום דאיתרע חזקה ואם ניסת ל"ת אפילו אין שם עד מכחישו כמ"ש תוס' שם וב"ש אה"ע ס' מ"ז וא"כ מוכח להדיא דגם בכה"ג אין ע"א נאמן רק מדרבנן לענין לכתחלה וא"כ האיך יתכן לומר בשי' הרמב"ם כן דבכה"ג יאומן ע"א מה"ת וללקות ע"ז וע"כ לדינא נראה לפי הסכמת הפוסקים אין אמה נאמנת כלל וכמ"ש לעיל דכיון דכבר ניסת אף באיתרע חזקה אין מוציאין אשה מבעלה עפ"י ע"א. ואי משום דהרופא מצא פתחה פתוח אם הדבר ברור שמקודם לכן נפלה ממעקה ואח"כ הלכו לרופא לענ"ד הוי דבר דאיכא למיתלי בי' ולא מחזקינין ריעותא וכמ"ש לעיל:

סימן נד

לכ' הרב החו"ב בחדר"ת מו"ה אברהם טיעבער נ"י מו"ץ דק' קאמפלינג: מכתבו הגיעני וע"ד השאלה שבאה לפני' בבהמה שנשחטה ונבדקה משו"ב מומחה בדיקת הריאה ויצאה בהכשר ואח"ז בערך י"ב שעות שכבר הריאה היתה חתוכה חפשו קצבים ומצאו

נשבר הצלע נגד הריאה והי' נקשר שאשי"י רק הבשר שעל הצלעות הי' עב ונפוח וגם מצאו נגלד בריאה והשו"ב אומר שהוא בדק יפה והכל הי' שלם ולא ראה שום נגלד וכבר נאכל מחצית הבשר והוא הפסד רב וכ"ת כתב בשם לב"ש להקל בנשבר הצלע נגד נגלד כשנקשר שאשי"י - ולא מצאתי כלל מזה בלב"ש אבל יש הרבה אחרונים מקילין בזה כמ"ש כ"ת בשם דע"ת ומה שתמה רו"מ דמה נ"מ בזה שנקשר הא עכ"פ בפעם אחת הי' נשבר ודלמא אז נעשה הנגלד הטעם כתוב בדע"ת ס' ל"ח משום כיון דנקשר שאשי"י ע"כ לא יצא לחוץ מהבשר של הצלעות וכיון דלא יצא לחוץ א"כ הנגלד לא מחמת השבר הוא וכמ"ש בכנפ"י סברא זו לענין נשבר הגף ונקשר יעו"ש וגם בדע"ק ס' נ"ג ס"ק ו' כתב סברא זו בשם ח"א ודחאה דדוקא לחוץ כשיצא אי אפשר לו להתרפאות אבל לא כשיצא לפנים דזה אינו יציאה לחץ יעו"ש ובגה"ק שם הביא כן מראב"ד שהובא בב"י סי' כ"ה דיצא לפנים כשר דאינו כשיצא לחוץ ועכ"פ הלב"ש מקיל בנשבר ונקשר שאשי"י אף שאינו טריפות מצ"ע ויש מקום להקל גם בנקשר נגד נגלד והעיקר כי משורת הדין נראה דבכל ענין מותר בבדיקה אפילו ניקב ע"י מחט ובלב"ש ריש סי' ל"ו מסופק בזה ועמ"ש בזה בספרי אמרי יושר ח"א סי' ס"ה אבל נראה דבכה"ג עכ"פ בעינין בדיקת נפיחה כמו בנמצא מחט בריאה כמ"ש לב"ש שם. ובנ"ד אין לסמוך על בדיקת נפיחה כיון שהשו"ב לא ראה את הנגלד ולא הבשר הוי מלתא דלא רמי עלי' כמ"ש תב"ש בסו"ס ל"ו בנמצא מחט בריאה ונפחוה מקודם, וצ"ע אם יש להקל בזה אף שנקשר כיון דלא הי' בדיקה כדינא והסברא הנ"ל דודאי לא יצא לחוץ אינו מוכרח כמ"ש בדע"ק הנ"ל אך בנידון שאלתו כיון שכבר עברו י"ב שעות והריאה הי' אצל הקצבים וחתכוה אם אין סימן ניכר שהי' מחיים יש מקום לומר ולתלות בשימושו של הקצבים. ואף דיש נשבר הצלע כנגדו ומבואר סי' ל"ו דבכל נקב בריאה כשיש אודם כנגדו בצלעות אמרינן דמחיים הי', ל"ד דשם אין הדבר שכיח שיהי' אודם בצלעות ע"כ תלינן מסתמא דמחמת הנקב שבריאה נתהוה בצלעות אבל הכא כיון שלפנינו נשבר הצלע ומשו"ה הבשר נפוח שם שפיר יש לתלות הנגלד שבריאה במשמוש הטבחים והרי אפילו ניקב בבועא תלינן ולא אמרינן דהבועה מורה שממנו נתהוה הנקב ומכ"ש דלא אמרינן שע"י הנשבר נעשה הנגלד רק באודם בצלעות דל"ש אודם בצלעות מאלי' תלינן לחומרא שמא מהנקב וע' ברא"פ סי' ל"ו ס"ק מ"ו שהקשה באמת מהא דאודם בצלעות מ"ש מבועא ועפ"י הנ"ל ניחא וע' במק"מ סי' ל"ו ס"ק א' שהביא קושיא הרא"פ הנ"ל ונדחק ולפימ"ש לק"מ דבועא שכיחא טפי ואין לנו לומר שע"י הנקב נעשה הבועא ואפילו אם יש סימן שנעשה הנגלד מחיים ועל בדיקת נפיחה שמתחילה אין סמיכה מכ"מ כיון שנקשר שאשי"י והי' ה"מ ואין

הדבר מבורר עתה אם הי' הנגלד נגד השבר אף שנראה שבשטח זה הי', המקיל יש לו ע"מ לסמוך ובאם בשר שעל הצלעות שלם לגמרי נראה להקל בכל ענין, כמ"ש בספרי הנ"ל סי' ס"ה, אף שהראי' שהבאתי מדברי הפרמ"ג סי' כ"ד אינו מוכרע דשם לא מיירי נגד נגלד, אבל כיון דדעתו ז"ל דכל שבשר שלם ודאי לא יצא השבר לפנים ול"ח לנתרפא הבשר תו ממילא אף בנגלד כנגדו כשר, אבל בנ"ד כיון שהבשר עב וכפוח אין זה מספיק להקל. אבל בצירוף הנ"ל דלמא אין הדבר מכיון יש מקום להקל אף שרואין שהנגלד מחיים. אך עכ"פ מעכב בכה"ג בדיקת ראי' שהעור השני לא ניקב וכיון דלא ראה השו"ב את הנגלד כלל אין לסמוך על בדיקת נפיחה וראי' שלו ונהי דאין אנו חוששין לשבר הרי בכל נגלד אפילו ע"י חולי מעכב בדיקת ראי' ומשמוש כמ"ש תב"ש ר"ס ל"ו וע' לב"ש שם דמקיל בראי' לבדו:

סימן נה

לכ' ידידי הרב הה"ג החו"ב בכחד"ת מו"ה זאב שאול עטינגער נ"י דומ"ץ בפאדגורזא:

ע"ד השאלה בד"מ שבא לפני' בא' שמכר ביתו לאחר בקנין כסף אדראין שקיבל ממנו סך חמשה ושלשים אלפים כתרים ונתן לו כתב חיוב שעד משך ה' ירחים מחיוב למסור הבית להקונה וליתן לו שטר מכירה לטאבולא כנהוג וכעת רוצה המוכר לחזור בו מחמת איזהו טענות שאין בהם ממש רק כת"ר מסופק מחמת דברי הקצה"ח סי' ר"ג דל"מ כלל לשון חיוב על דבר ידוע כיון דאין בזה חיוב אחריות אם נאבד ובנה"מ שם חולק עלי'. והנה לדינא דברי הנה"מ ברורים וגם במנ"ל פ"ה ממכירה כתב להדיא דמהני חיוב על מכירת שדה זו ומפרש בזה דברי הריב"ש סי' קמ"ה והביאו הקצה"ח סי' ר"ו ופקפק עלי' כפי שטתו הנ"ל. אבל עכ"פ מסתיין שדברי המכ"ל מבוארין כנה"מ וכ"מ להדיא בש"ך סי' ס' ס"ק כ"ה כגון שכתב לו בית זה וכו' אני מחייב עצמי ליתן לך יעו"ש, דמבואר דמהני חיוב על בית ידוע ובאמת שבכל מכירה יש ענין חיוב אחריות כשיטרפוהו ממנו אם תמצא גזולה דצריך לשלם מצד חיוב אחריות כמו שהי' שוה בעת הטריפה כמבואר בחו"מ סי' ס"ו סעי' ל"ד ועיי"ש בש"ך ס"ק קי"א ואפילו במטלטלים כן וא"כ פשיטא דשייך בזה חיוב ובמתנה יש מקום קצת לדברי קצה"ח כיון דאין בזה שום אחריות, רק לדעת ריטב"א בפ' הכותב הובא בקצה"ח ס' ס"ו ס"ק כ"א גם במתנה אחריות דנפשי' קיבל עלי' יעו"ש ומדברי ש"ך ס"ק כ"ה הנ"ל נראה דגם במתנה בדבר ידוע מהני התחייבות ולכאורה יש לומר נהי דמהני התחייבות ע"ז שימסור לו השדה, אבל התחייבות שיכתוב לו שטר לא מהני כנראה קצת מלשון הסמ"ע סי' רמ"ג ס"ק י"ט דאין תקנה עד שיבוא השטר ליד המקבל ומשמע דאף התחייבות אינו מועיל:

אבל שם שאני דהא כבר נמכר לו הבית בקנין חזקה דקנה בלי שטר כמ"ש הנמי"ו פ' המוכר את הספינה וא"כ אין בשטר זה שום שעבוד נכסי והוי קנין דברים וע"כ גם התחייבות אינו מועיל כמ"ש סמ"ע שם בטעמו אבל הכא הרי אין המקח נגמר כלל בלי השטר כשקיבל עלי' לכתוב לו השטר לא הוי חיוב דברים רק חיוב מכירת השדה שזה היא המכירה ועוד דסמ"ע שם מיירי באמר לעדים זכו וכתבו לו את השטר דבזה כ"מ קנין אבל באמר ללוקח גופא מבואר שם בש"ע סי' ח' דכיון שזכה א"י לחזור, וא"כ הכא הרי כתב לו ללוקח גופא והוי כאמר לו וכיון שעכ"פ מחיוב למסור לו הבית ויקנהו הלוקח בחזקה חייב נמי בשטר. וגם גוף הדבר שכתבתי להוכיח מדברי סמ"ע דגם התחייבות אינו מועיל, וכן כתבתי באורך במ"פ לחו"מ בשירי מנחה פס' ר"ט אינו מוכרח כ"כ דאפשר הסמ"ע לא נחית הכי לדין התחייבות רק לקנין דהוי ק"ד אבל התחייבות אפשר דמועיל. וגם נראה דבכל ענין כשזכה במקח הא דמבואר בש"ע דחוזר בשטר היינו כשנותן טעם לדברי' אבל בסתם כשחוזר הרי כופין על מידת סדום כמ"ש ש"ך בחו"מ סי' ס' ס"ק כ"ד בשם רש"ל ואף לענין שטר הלוואה מכ"ש לענין שטר מכר:

אחת היא שיש לדון קצת דכיון דהלוקח הי' צריך עוד להשלים כסף קנייתו והחיוב ודאי הי' על אופן זה כשיסלק כל המעות הוי כחיוב על תנאי שכ' ש"ך חו"מ סי' מ' ס"ק ד' דבכה"ג דמי לערב דהוי אסמכתא ול"מ שטר רק קנין יעו"ש ובנ"ד לא הוי קנין. אמנם נראה כיון דבערב גופא בשעת מתן מעות מהני משום בההוא הנאה דמאמין, וכן במתנה ש"ח להיות כשואל כתב נמי הש"ך סי' ש"א דמהני רק משום בההיא הנאה דקמיהני לי' אבל מטעם התחייבות ל"מ כיון דהוי חיוב על תנאי אם יאבד יעו"ש ואפ"ה בההיא הנאה דמיהמן לי' מהני וה"נ הכא כשמוכר בכסף מלא וגם קיבל כסף אדראן מהני שפיר משום בההיא הנאה שפיר מסלק דין אסמכתא. ושו"ר בש"ך שם נראה דסובר לחלק בין מתנה ש"ח להיות כשואל כיון דהוא מכלל השומרים אבל בשטרות שאין בהם דין שמירה ל"מ בההיא הנאה רק קנין ממש אבל הרי בערב מבואר דמהני בההיא הנאה והרי שורש דברי הש"ך סי' מ' הוא מערב ובערב גופא מועיל ההיא הנאה א"כ ה"ה כסף דמהני וגם בבית מאיר אה"ע סי' כ"ט צידד דמהני בערב שלא בשעת מתן מעות כשנתן לו שו"פ יעו"ש, ועכ"פ בכסף מלא ודאי דיש לומר דמשעבד נפשי' וגם נראה דהש"ך לא כתב כן רק בתנאי שאין ביד הלוקח דכה"ג הוי כעין אסמכתא וכמו בערב שמא יעני הלוה ולא ישלם וכן במתנה להתחייב בשמירת שטרות שמא יאבדו ותנאי זה הוא כעין אסמכתא ולכך בעינן קנין אבל הכא התנאי כשיתן הלוקח המעות וזה בידו ממש אין בזה שום אסמכתא וכמו תנאי ב"ג וב"ר. ואף לרמב"ם שהובא בחו"מ סי' ר"ז סעי' י"ג

דכל התנאים אף שביד הלוקח לקיימי הוי אסמכתא היינו כשעיקר כוונת המוכר על התנאי רק שהלוקח אין חפץ לקיים התנאי בלתי מכירת השדה כמ"ש סמ"ע ס"ק ו' אבל הכא הרי עיקר הוא מכירת הבית ועי"ז צריך הלוקח ליתן המעות ואין בזה שום ענין אסמכתא ול"ד כלל לערב וע' בה' רמב"ן לנדרים דף כ"ט דערב הוי אסמכתא דסמ"ד דהלוה לא ירצה להיות רשע וישלם וגם הרי קונס עצמו להתחייב בדבר שאינו חייב יעו"ש וכ"ז פ"ש בנ"ד ונראה פשוט דמהני מדין התחייבות ולא הוי כלל כחיוב על תנאי ושו"ר בתשו' תשורת שי' סי' רס"ד עובדא כעין נ"ד דהמוכר נתן לו שט"ח שיתן לו הבית וטאבולא דפשיטא לי' טובא דמהני מדין התחייבות ולא העיר כלל מהא דמחי ב על תנאי ולדינא נראה שיפה כיון וכה ראיתי עוד בתשו' תשורת שי סי' תקנ"ד לענין תנאים שנכתבו בלשון חיוב שדן שם דבלא קנין לא מהני כיון דהחיוב הוא ע"מ שישא אותה הוי כחיוב על תנאי דבעי קנין יעו"ש ולהנ"ל יש לומר דזה לאו אסמכתא כלל כיון דבידו לישא אותה וגם לא קנס עצמו במידי ועכ"פ בנ"ד דיש עוד לצרף בההיא הנאה דכסף גמר ומשעבד נפשי' נראה לדינא דמחיוב המוכר לקיים מצד התחייבות והנלע"ד כתבתי:

סימן נו

לכבוד הרב המאוה"ג החו"ב מו"ה משה בריל. נ"י אבד"ק נאווועסעלעטץ: ע"ד השאלה בעסק עגונה אשת ה' בעריל קאהן שבעלה הי' באמעריקא ובא מכתב משם מאיש אחד ג"כ מעיר נאווועסעליץ שהוא באמעריקא, ושם כתוב כי איש אחד כתב לו כי נהרג ה' בעריל הנ"ל בקאמפף ע"י שפאניער וכת"ר פלפל בזה וכל יקר ראתה עינו ודרש מאתי לחוות דעתי. והנה מצד ע"א במלחמה יפה כתב כת"ר דאין זה מלחמה רק שהי' לו ריב עם שפאביטר אחד והרגו ואין זה מלחמה כמ"ש באה"ט ס"ק קנ"א, וגם מצד ע"א בקטטה אין חשש כיון שלא אמרה גרשתני. אך כת"ר חוכך בזה יען האיש הכותב אף שבעת היותו בנאווועסעליץ לא הי' חשוד לעבור עבירה דאורייתא בפרהסיא אך יש ספק אם גם עתה שם א"ע עבירה דאו' בפרהסיא דיש הרבה אנשים א"ח לעבור עבירה וכשנוסעין לשם עוברים ע' דאו' בפרהסיא וא"כ הוי ספק א"ה פסול לעדות אשה ג"כ כמבואר בש"ע דגזלן דאורייתא פסול לעדות אשה וע"ז צידד כת"ר עפ"י דברי הנמו"י פ' ז"ב דוקא גזלן דהוי רשע דחמס פסול לעדות אשה ולא ברשע לשאר עבירות והנה כן כתוב בס' קהלת יעקב הובא בפ"ת סי' י"ז ס"ק י"ח אבל באמת לא נמצא כלל בנמו"י רק לענין איסורין אבל לענין עדות אשה לא נזכר כלל בנמו"י ושו"ר במנ"ח מ"ע ל"ז שעמד בזה ע"ד הקהי"ע וגם מצאתי בנה"מ סי' מ"ו ס"ק י"ח שכתב כן דהנמו"י לא כתב רק לענין איסורין אבל לא לעדות אשה. ורו"מ הביא מתשו' שו"מ מהד"ק ס' קמ"ד קפ"ה

שצידד בכזה עפי"ד רש"י ר"ה כ"ב דדוקא עובר עבירה בפרהסיא נפסל משום דחציף יעו"ש ושם באמעריקא הרי רובם כן ולא מקרי פרהסיא רק בעובר לפני אנשים כשרים. הנה בגוף דברי רש"י כבר העיר הגאון בית מאיר ס' י"ז וכתב דמדברי כל הפוסקים לא נראה כן והבאתי' בספרי מ"פ לחו"מ ס' ל"ד אבל גם לדברי רש"י מה דפשיטא לי' לרו"מ דלא הוי פרהסיא רק בעובר לפני אנשים כשרים לא נהירא דהרי אפילו לענין יהרג ואל יעבור דהיינו בפרהסיא בפני י' ישראלים היינו למעוטי נכרים אבל בעובר לפני רשעים ג"כ מיקרי פרהסיא והא עיקר הלימוד מונקדשתי בתוך בני ישראל ומזה סמכו חז"ל דדבר שבקדושה בעי עשרה והרי גם עוברי עבירה מצטרפין לכל דבר שבקדושה כמבואר באו"ח ס' נ"ה ומכ"ש הכא דגם לשיטת רש"י ודאי דלא בעינין פרהסיא דעשרה כמ"ש הב"מ שם רק בעובר לפני עדים וידע שיש עדים דגם בעובר לפני פסולים הוי בפרהסיא. ומ"ש עוד בשם השו"מ הנ"ל דבמקום שאין כשרים מצוים גם פסולים נאמנים לענין עדות אשה כמ"ש בתה"ד הובא בחו"מ סי' ל"ה הוא תמוה דשם מצד תקנת קדמונים הוא בעניני ממון וקנס אבל לענין ערוה החמורה לא שמענו ומאי קמדמית איסורא לממונא דבממון יוכלו לתקן אבל לא באיסורא. ואף שלדעת כמה פוסקים ע"א בעדות אשה תקנתא דרבנן היא ויש כח ביד חז"ל לעקור דבר מה"ת אף בקו"ע כשיש טעם לדבר כמ"ש תוס' פ' האשה רבה או מטעם אפקעונהו חז"ל לקידושין מיני' כמ"ש רש"י ז"ל בשבת וכ"ז לא שייך במה שתיקנו הקדמונים אחר חתימת התלמיד ובשגם לא נזכר כלל שתקנו רק לענין ממון וקנסות ולא באיסורין. ואף שמצאנו גם בדברי חז"ל בקדושין ע"ג דחיה נאמנת על אחר ובר"ן שם דתק"ח היא משום דעפ"י הרוב אי אפשר יעו"ש ושם גם למלתא דאיסורא הוא אבל לאו כללא הוא ללמוד ממני דבחיה דוקא הקילו דאי אפשר עפ"י הרוב לדעת רק על ידי' וגם זה דוקא על אתר. וע' בירושלמי יבמות בסו"פ האשה בתרא בהא דפונדקית הוציאה להם מקלו ותרמילו וקאמר עלה בירושלמי דעשו אותה כחיה שנאמנת על אחר והיינו משום שרגל"ד שהוציאה להם מקלו ותרמילו אבל לא בענין אחר דשם ג"כ לא הי' מצוי רק הפונדקית ואפ"ה לא האמוני רק ע"י שהוציאה מקלו ותרמילו. וע' תשו' דברי חיים ח"א אה"ע כ"ג בשם מ"ב וכנס"י דכל דאיכא אמתלאות שאומר אמת אף עד פסול נאמן וע' נוב"י מה"ק ס' ל"ו בזה ופ"ת סי' י"ז ס"ק מ"ב ולא הזכיר מהמ"ב וככס"י. אך בעיקר החשש הזה לחוש על סתם אנשי אמעריקא שהם פסולים לעדות לא ידעתי מאיזה טעם ובפרט עכשי' דאכשר דרא שם. ובד"ח ח"ב אה"ע ס' ס"ד כתב לענין בעלי מלחמה דאין לחוש להם מסתמא כמו חמרים שרובן רשעים ואפ"ה לא אשכחן דפסולין לעדות רק במוכסן וכדומה יעו"ש

ואפילו בעבדים דסתמן אינן כשרים דעת ח"מ דכשרים לעדות אשה ואף שבב"ש כתב דמיירי בהוחזק בכשרות במה"צ הובא בפ"ת ס"ק ט"ו חולק עלי' ופוסק כהח"מ. ואף דלכאורה מבואר כן בירושלמי שבועות והובא בחו"מ סי' פ"ח דעבד שכיר אינו נשבע ונוטל, אבל יש לומר דמשם שאני דלהוציא ממון לא האמינו אותו כמ"ש סברא זו הח"צ בהגהות לטו"ז חו"מ סו"ס פ"ז וכן כתב סברא זו בתשו' הרא"ש כלל נ"ד לענין עדות ואנוסים דבעגונה הקילו ומקבלין עדותן אבל להוציא ממון עפ"י עדותן צריך לדקדק עיי"ש. וע' תשו' רעק"א ס' פ"ז ואינו ת"י כעת אך בזה אני חוכך קצת מחמת שכ' רו"מ כי הכותב הנ"ל בהיותו בנאוועסליטץ לא הי' חשוד לעבור עבירה דאורייתא בפרהסיא דנראה מלשונו דוקא בפרהסיא לא הי' חשוד אבל הכל ידעו שעובר בצנעה ואם הדבר כן יש לחוש טובא כיון דידוע שכן זה הוי כעדות כעין שאמרו בסנהדרין ע"ד והא אסתר פרהסיא הוי ועמ"ש בזה בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' מ"ח אבל אם רו"מ לא דייק בלישנא במלת פרהסיא וכוונתו שלא הי' מוחזק לעבור עבירה דאורייתא ואם כן אין לנו לחוש עלי' שבאמעריקא נתקלקלו מעשי' כמ"ש לעיל:

ועוד יש לדון אם זה האיש ששמע ממנו הוא נאמן דלמא זה שכתב לו הי' נכרי דאף דמבואר בש"ע סי' י"ז סעי' ה' דעמפ"ע אין חוששין שמא מפסול שמע הנה בהגר"א שם כתב הטעם כמו דאין חוששין לצרה והיינו משום דלא שכיחא ורוב כשרים וזה כשאמר עכ"פ ששמע מישראל, אבל באומר סתם ששמע או שנכתב לו כמו בנ"ד ורוב המקום נכרים יש לחוש דלמא מנכרי שמע. ואף אם נימא דסתימת דברי הש"ע שם אף באומר סתם ששמע ל"ח כלל אף לנכרי ואף שבמקום שרובן נכרים הרי שם יש לומר דהנכרי הגיד לו מסל"ת אבל בנ"ד שנכתב לו מבואר בש"ע סי' י"א דבכתב ל"מ מסל"ת יש לחוש כנ"ל ול"ד לצרה דל"ש. וכן מדברי הב"ש בסעי' י"א מבואר דבעינן שידע שהוא כתב ישראל דאל"כ חיישינן לנכרי ומשמע דלנכרי חשינן ול"ד לצרה ופסול דלא שכיחא אבל נכרים רובא ננהי. אבל בק"ע סי' קי"ב הביא מתשו' רלב"ח דלא חיישינן כלל לנכרי אף בגוונא שאמר השיאו את אשתו דלא הוי מסל"ת יעו"ש וגם יש לומר אף לדברי ב"ש הנ"ל דחייש לנכרי היינו בכתב נכרי אבל הכא שהר' שלמה כתב שנכתב לו מאיש אחד מסתמא הר' שלמה לא יאמר בשם נכרי ובוודאי הוא ישראל. וע' בגיטין י"א בעדים החתומין על הגט ושמותן כשמות נכרים וברא"ש שם דמספקא לי' אם אזלינן בתר רוב ורוב נכרים או אזלינן בתר רוב גיטין דהחותמים ישראלים עיי"ש, דאזלינן לחומרא היינו משום דשמותיהן כשמות נכרים ואיכא ריעותא אבל בסתמא ל"ח כלל לנכרים דמסתמא לא חתמו בגט נכרי אף דבמדינת הים רוב נכרים וא"כ הכא דליכא ריעותא אין לחוש

לזה ומסתמא כתב לו ישראל ולפסול אין לחוש בסתמא דהוי כמו לצרה וכמ"ש לעיל. וגם יש לומר נהי דרוב נכרים מ"מ ישראל זה הכותב מסתמא יש לו שיח ושיג יותר עם ישראלים והוי ג"כ רובא וע' בחת"ס יו"ד סי' ס"ג בכעין זה שתלי לה בפלוגתא דר"י וחכמים בפ"ב דמכשירין אם אזלינן בתר רוב אוכלי בשר או בתר המשליכין. ועמ"ש בזה במ"פ ליו"ד סי' נ"ז ומסתבר טפי להקל וקצת יש לדון בנ"ד עפי"ד ב"ש סי' י"ז ס"ק כ"ז דעמפ"ע בכתב ל"מ רק כשכותב לב"ד למעשה ולא לזכרון ובנ"ד לא כתב לב"ד אך ניסח המכתב לגיסו הרב נראה דהוי ככותב לב"ד ועי' בב"מ שהשיג על ב"ש וע' בהגמ"ר פ' האשה קמא מבואר דעמפ"ע בכתב מהני יעו"ש ומשמע אפילו לא כתב לב"ד רק בזאת לבי נוקפי בענין הכותב הר' שלמה אם איננו מוחזק ברשע בהיותו בנאוועסליץ וגם המכתב הראשון מאתו שכ' על ה' בעריל לשון 'פגר' נראה שקל הדעת הוא ועכ"ז בעדות אשה אין כחוש בכזה אך העיקר אם הוא איננו מוחזק בעירו לרשע עובר עבירה דאורייתא ודעת כת"ר להקל הנני מסכים לזה רק באופן שיסכימו עוד בזה שני רבנים מובהקים ונמטי שובא מכשורי ובמ"ש לעיל באדם שידוע שעובר עבירה מצאתי בתשו' ב"ח סי' ק"ב דבר חידוש דנראה מדברי' דאף בעובר עבירה בוודאי כל שלא נפסל בב"ד כשר לעדות זולת במומר לע"א או לחלל שבת בפרהסיא ומשו"ה עבד כשר להביא גט והביא מדברי ר"ח שבר"ן פ"ב דכתובות דגזלן פסולו בב"ד והדבר פלא. וע' בפ"ת בסה"ג ר"מ ר"י ס"ק כ"ז בשם גט מקושר ובב"ח שם הביא מדברי רמ"ח ס' קמ"א סעי' כ"ג ותמהני דשם קמ"ל דמתנכר אין דינו כנכרי אבל לא שיהי' הבדל דמתנכר פסול בלי ב"ד ובשאר עבירות בעינן ב"ד כדברי הב"ח וע' ב"ש שם:

סימן נז

לכבוד ידי"נ הרב הה"ג החו"ב מו"ה חיים ראזענבערג נ"י אבד"ק קאריליפקא:

ע"ד השאלה הבאה לפני' מעיר וויקנא הסמוכה לשם ששני אחים א' פנוי וא' נשא אשה והי' כו בן ונסעו בעת הבריחה לבעהמין ודרו שניהם שם ומת בעל האשה ועפ"י עצת עמי הארץ נשא הפנוי את אשת אחי' איסור כרת ר"ל ודר עמה בערך שנה ואח"כ מת בנה ועתה שב עם האשה לוויקנא ופירשו אותם והשאלה אם צריכה גט פטורין והיא אין רצונה לקבל גט בשום אופן אם מותר הוא לישא אחרת בלי גט אם אין בזה חדרגמ"ה ז"ל. והנה כת"ר כתב דאם צריכה גט תלוי בפלוגתת הרא"ש והרי"ף ז"ל שהובא בב"ש אה"ע סי' ט"ו דלרא"ש כיון דל"ש בזה שמא יאמרו גירש ונשא א"צ גט ולרי"ף בכל ענין צריכה גט כיון דעבדה איסורא קנסוה רבנן להצריכה גט. אלא דיש לומר דהכא גם לרא"ש צריכה גט כיון דבאמת מת אחי' רק שיש לו בן יש חשש שהבן לא יהי' כאן ויאמרו

שכדין יבמה ואם לא יגרשה יאמרו א"א יוצאת בלי גט כמו בהלכו אשתו וגיסו למדינת הים דכ' הרא"ש דצריכה גט שמא יבוא גיסו בלי אשתו ויאמרו שמתה אשתו וגירש ונשא עכת"ד כת"ר. ולפע"ד ז"א דשם החשש רק בנסעו שניהם למדינת הים ושמא יבוא גיסו בלי אשתו אבל הכא כשהבן לפנינו אין חשש ואף בגוונא שהבן אינו לפנינו ולקח אשת אחי' שמת אין שום חשש דשם החשש שאם יבוא גיסו הרי יהי' אשת גיסו אסורה עלי' ובעיא גט משום שמא יאמרו וכמ"ש רש"י ז"ל ביבמות צ"ה ד"ה דלמא אדברי אמי אבל הכא אף שאין הבן לפנינו הרי ממ"נ בטרם שיבוא הבן לא יצטרך לגרשה דיאמרו שמת הבן וכדין יבמה וכשיבוא הבן אז יצטרך לגרשה ואז שוב אין חשש דשמא יאמרו ול"ד כלל להא דגיסו דהרי אם יבוא גיסו תיכף אשת גיסו אסורה עלי' דהרי נשאה רק משום שהעידו שמת גיסו ואין זה ענין כלל לנ"ד ע"כ הדבר פשוט דלהרא"ש א"צ בנ"ד גט כלל. והנני מוסיף דבנ"ד אף להרי"ף אפשר דא"צ גט דהנה כל שורש דברי הב"ש דלהרי"ף צריכה גט משום דהרי"ף גורס ביבמות פ"ט אלא רישא דעבדא איסורא קנסוה וחזר בו מטעם שמא יאמרו רק הגט היא קנסא בשביל דעבדא איסורא ונמו"י שם על הרי"ף ד"ה אלא כתב וז"ל וטעם קנס זה כדי לעגן אותה שלא תנשא בלא גט א"נ כדפירשו בירושלמי והוא הנכון משני צריכה גט כדי לברר איסורו של ראשון כלומר שעושין קיום לקדושי השני כדי לאסרה על הראשון ולעשות הוולד ממנו ממזר קודם גירושי השני יעו"ש ולפירוש קמא דהקנס הוא שלא תנשא בלא גט שייך נמי בנ"ד אבל לטעם השני שכתב בשם הירושלמי כדי לברר איסורו של ראשון שהיינו שעי"ז שיתן לה גט יתברר שנשאת ואסורה לראשון זה לא שייך כלל בנ"ד שאין לה בעל ראשון כלל א"כ גם לרי"ף א"צ גט וכפי הנראה שהנמו"י ז"ל סמך על פירוש השני יותר שכ' והוא הנכון:

וראיתי בשירי קרבן לירושלמי יבמות ר"פ האשה שהלך בד"ה כדי לברר איסורו של ראשון שכ' ליישב שיטת הרי"ף ז"ל שהקשה עלי' הרא"ש דא"כ באחות אשה ואשת אח ליבעי גיטא דהרי"ף תרתי בעי משום דעבדה איסורא וכדי לברר והכא באחות אשה ואשת אח הרי לעולם אחות אשה ואשת אח אסורין לו וא"צ לברר יעו"ש ודברי' תמוהים דכ"ה הבין לברר איסורו של זה שנשאה באיסור ולכך כתב דבאחות אשה ואשת אח הרי הכל יודעין שאסורה לה וזה אינו דהכוונה לברר איסורו של ראשון היינו בעלה הראשון לברר שנאסרה עלי' ע"י שניסת לאחר וזה שייך גם באחות אשה ואשת אח לאסרן לבעליהן כמו בכל הנשים וע' בק"נ על הרא"ש ר"פ האשה הנ"ל שמתרץ דברי הרי"ף דגם הוא מודה דעיקר החשש לשמא יאמרו גירש ראשון יעו"ש וא"כ לדידי' בכל ענין א"צ גט. ואף שבזה דברי' תמוהין שכ' בפשיטות בנשא אשת אחי' מותרת נמי לבעלה ודלא

כב"ש ס' קנ"ט וזה אינו מוכרח כלל דאף אם נדה דלהרי"ף נמי עיקר החשש שמא יאמרו היינו לענין הגט דכשאין חשש שמא יאמרו א"צ גט משני אבל מה דאסורה לראשון משמע בהדי' בש"ס שם דבלאו האי טעמא אסורה לראשון משום דעבדה איסורא וכ"ה גם דעת הרמב"ם ז"ל ולזה כיון הב"י בב"ה סי' קנ"ט ומשו"ה השמיט בש"ע הא דמותרת לבעלה כמו שהאריך בזה הבית מאיר סי' קנ"ט. ולענ"ד המעיין היטב בב"ש סי' קנ"ט יראה שגם הוא כיון לזה דלשיטת רי"ף ורמב"ם האיסור לבעלה הראשון אינו כלל משום שמא יאמרו והיינו דכ' הב"ש ס' קנ"ט אבל לשאר פוסקים אסורה לבעלה והיינו הרי"ף ורמב"ם ז"ל וכ"כ בס' ט"ו רק הב"ש חידש דלרי"ף גם גט צריכה משני ממלת אלא אבל המחבר לא חשש כלל לזה רק לרי"ף ורמב"ם דתרוויהו סברי דעכ"פ לראשון אסורה בלי שמא יאמרו והמעיין בלשון הזהב של הב"ש יראה שזאת כוונתו ובבית מאיר לא הבין כן מהב"ש וגם רו"מ במכתבו תמה על הב"ש דע"כ המחבר אינו חושש לרי"ף דהרי סתם דא"צ גט ולהנ"ל הכל ניחא וע"כ דברי הק"נ הנ"ל שהחליט דמותרת לבעלה תמוהים אבל עכ"פ ישובו עולה נכון על עיקר תמיהת הרא"ש על הרי"ף דנראה דבלי טעם שמא יאמרו בעינן גט בנשא אשת אחי' וזה מיושב שפיר בדברי הק"נ באופן דלדינא ובפרט בנ"ד נראה דא"צ גט כלל דגם לחומרת ב"ש בנ"ד ל"ש לברר איסורי של ראשון כפי דעת במו"י שזה הנכון בעיני' ועכ"פ אף שלכתחלה באפשר בקל יש להחמיר להצריכה גט אבל האיש שנשא אותה מותר לישא אחרת ואין בזה משום חרגמ"ה דהעיקר דא"צ גט ואף אם הי' הדין דצריכה גט בכה"ג שאסורה לו באיסור כרת לא תיקן רגמ"ה לפי דעת חמדת שלמה הובא בפ"ת אה"ע סי' ב' ס"ק כ"ב ואף להאוסרין גם בזינתה וגם באלמנה לכ"ג או גרושה לכהן הדיוט יש חדרגמ"ה וצריך התרה מק' רבנים כמ"ש בתשו' חת"ס אה"ע סי' ג' היינו באיסור לאו דקידושין תופסין אבל לא באיסור כרת דאין קידושין תופסין כלל ל"ש בזה חדרגמ"ה כלל ובפרט דהעיקר לדינא לענ"ד דא"צ גט רק לחומרא בדאפשר והנלע"ד כתבתי:

סי' נ"ח:

לכ' מחו' הרב הגאון המפורסים פאה"ד כשית מו"ה אברהם מנחם שטיינבערג שליט"א אבד"ק בראדי:

ע"ד אשר העיר כ"ג במכתבו לתמוה ע"ד הרב רש"ז בקו"א לס' תל"ה שהקשה על ח"י בהא דאיסורא לברי' לא מורית דא"כ ישראל שהי' לו ע"א ומה נימא דמהני ביטול לע"א כיון דיורשי' אינם יורשים איסור ונעשה הפקר, דנראה שדעתו דע"א שזכה בה ישראל ואח"כ יצאה מרשותו שריא בביטול ולא אשתמיט חד מהפוסקים לומר כן ובתוס' סיכה

דף ל"ג כתבו דבלולב של ע"א של נכרי יוצא אף קידם ביטול משום כיון דיש לה ביטול לא אמרינן כתותי אבל בע"א שזכה ישראל דל"מ ביטול אמרינן כתותי יעו"ש ולפי דברי הרב גם בע"א של ישראל לא נימא כתותי דהא בידו להפקירה ותצא מרשותו ויועיל ביטול. והנה באמת בדברי הפוסקים אין הדבר מבואר:

וקצת ראי' נלע"ד להרב ז"ל מלשון הש"ס ע"א מ"ב גזירה דלמא מגבה לה והדר מבטל לה והוי ע"א ביד ישראל וכו' ולשון ע"א ביד ישראל צ"ע דטפי הו"ל לומר הוי ע"א שזכה בה ישראל דהרי בזכי' תליא מלתא כדמוכח ברש"י שם דבשל הפקר מיירי דקניא בהגבהה וע"כ הכינה כ"ז שהוא ביד ישראל אינה בטילה אבל ביצאה מת"י ונעשה הפקר שפיר מהני ביטול ובוודאי ע"א שעבדה ישראל אין לה בטילה עולמית אף שיצאה מת"י אבל בע"א שזכה בה ישראל כיון שזכייתו גרמה דלא ליהני ביטול וכיון דפקע זכותו מהני ביטול דתו לא מיקרי ע"א של ישראל וקושי' כבידו הנ"ל מתוס' סוכה לק"מ דהא ע"א אינו ברשותו של אדם כיון דאסורה בהנאה וצריך לבערה ודבר שאינו ברשותו אין בידו להפקירה כמ"ש קצה"ח סי' רי"א דדבר שא"ב כשם שא"י בהקדישו כך א"י להפקירו ותמה על הב"ח שכ' להיפוך וע' בנה"מ שם דגם הב"ח מודה לזה רק דכוונתו כ"ז שהוא ברשותי מועיל הפקר לכשיצא מרשותו יעו"ש. וע' בתשו' פנ"י ח"ב ס' ו' כתב להדי' דאינו מועיל הפקר בדבר שאינו ברשותו וע' מקו"ח סי' תל"ד ופמ"ג או"ח סי' תל"ו ותשו' כטר"ח חו"מ סי' ט"ו וגם הרב ז"ל גופא בתשו' סי' י"ד כתב דא"י להפקיר דבר שאינו ברשותו יעו"ש. ועכ"ז נ"מ בדין הר"ב ז"ב בע"א שזכה ישראל ונתייאש ממנה לאחר שנאבדה מאתו ומצאה נכרי וזכה בה דלהרב ונהני ביטול דהא יאוש מהני בדבר שאינו ברשותו לכ"ע כמ"ש הרב ז"ל בתשו' ס' י"ד דמה"ט בשיר הנסקל שהוזמו עידי' כל הקודם זכה יעו"ש. וראיתי בחת"ס בחי' לסוכה דף ל"ג הביא בשם סדר למשנה להגרוו"ב ז"ל שהוכיח דע"א שזכה ישראל היינו שניתן לו מנכרי במתנה עמ"ל והחזירו לגוי ל"מ ביטול אף שעתה ביד נכרי כיון שהי' פעם אחת של ישראל והביא ראי' מתוס' סוכה כ"ג שכ' דלא משכחת לה לולב של ע"א דכשר רק ביו"ט שני דהרי ביו"ט ראשין בעינן לכם וע"כ של ישראל הוא דאין לה ביטול ואמרינן כתותי והא משכ"ל בנתן לו מנכרי ע"מ להחזיר וכיון דעומד להחזיר ומהני ביטול לא אמרינן כתותי וע"כ דגם בכה"ג הוי ע"א של ישראל ובח"ס שם בסופי פיקפק קצת על הראי'. ונראה דלא ברירא לי' האי דינא בע"א של ישראל ע"י זכייתו ויצאה מת"י אם מהני ביטול וראי' הגרוו"ב ז"ל לכאורה יש לדחות דל"ש כלל מתנה עמ"ל בכה"ג דמתנה עמ"ל הרי בעי קנין מחדש היינו שמקנה בחזרה להנותן וכיון דע"א הוי דבר שאינו ברשותו עכ"פ ככל איסור הנאה ואין בידו אח"כ

ליתנה להנכרי בקנין וממילא דכל התנאי בטל דהוי כמתנה על דבר שאי אפשר לקיימו בסופו דתנאי בטל, כמ"ש הר"ן כעין זה בסוכה אהא דלא ליקנו אינש לולבא לינוקא ביוונא קמא דאקנוי קני מיקנא לא מקנה יעי"ש דבטל התנאי וה"נ דכוותי' וגם יש לדון דנכרי אין בידו להתנות שום תנאי כיון דאי אפשר לו לעשות שליח דאין שליחות לנכרי וכיון דאי אפשר עי שליח התנאי בטל כדאי' בכתובות ע"ד, וסברא זו כתיב בישמח משה עה"ת וכן מצאתי בבני אהובה להגאון ר' יונתן ז"ל. וע' בערך שי לחו"מ סי' שכ"א ועמ"ש בחדושי לר"ה דף ד' בתוס' ד"ה בשביל שיחי' בני והנה לכאורה נראה להוכיח דל"מ ביטול אף שיצאה מרשותו מדאמרינן בע"א דף מ"ב דלמא מגבה לה והדר מבטל לה והוי ע"א ביד ישראל וכל ע"א ביד ישראל אינה בטילה לעולם, ומדקתני לעולם ע"כ אף שיצאה מרשותו. דאל"כ האי לעולם למאי מתני דהא כה"ג דייק הש"ס בע"א דף כ"ב מהא דתניא ע"א שעבדה ישראל אינה בטילה עולמית מאי עולמית אמר רב הלל לא נצרכא אלא שיש לישראל בה שותפות וכו' הרי דהש"ס דייקא לישנא דעולמית ומהא דדף מ"ב ע"א ביד ישראל אינה בטילה לעולם ל"ש לתרץ הכי כגון דאית לי' שותפות דמה נ"מ בזה הא ל"ש לומר דס"ד אדעתא דנכרי פלח דהא הישראל לא עבדה רק זכה בה ואם זכה בה ישראל ונכרי בשותפות פשיטא דחלק ישראל אינה בטילה וע"כ לומר דקמ"ל אף שיצאה אח"כ מרשותו אינה בטילה ובהא דדף כ"ג בע"א שעבדה ישראל ל"ש לשנוי הכי דאתי לאשמעינין ביצתה אח"כ מרשותו: דהא שם אכתי ע"א שעבדה ישראל הוא והוצרך לשנוי בשותפות דלא נימא אדעתא דנכרי פלח. אמנם בטור וש"ע יו"ד סי' קמ"ו איתא ע"א שעבדה ישראל אינא בטילה עולמית אפילו בשותפות וכן ע"א של נכרי שזכה בה ישראל אינה בטל יעו"ש שהשמיטו האי לעולם ומוכח להדיא דס"ל האי לעולם לאו דוקא רק כ"ז שהיא ביד ישראל וע"כ השמיטו הא דלעולם בסיפא וזה כהרב ז"ל ידוק:

ועכ"ז צ"ע דלמה נקיט הש"ס לעולם וכה"ג דייק הש"ס ביבמות דף קי"ד בהא דנשתטה לא יוציא עולמית וכן בגיטין ע"א ושם משני לכדרבי יצחק יע' ברש"י שם דאתי לאירוי בסיפא בנשתטית לא קתני עולמית וקמ"ל בזה דנשתטית הוי רק מדרבנן ולכך לא קתני עולמית וא"כ הכא דל"ש לשנוי הכא וקתני לעולם מוכח לכאורה כנ"ל דהיינו אף לאחר שיצאה מת"י. ואולי משמע להו לטוש"ע דדוקא מלת עולמית דייק הש"ס אבל לשון לעולם לישנא שגורה הוא בכמה דוכתי ואין לדייק מזה דאפילו יצתה מרשותו ל"מ ביטול וע"כ השמיטוהו ואף דבתמורה כ"ד דייק הש"ס על הא דאפר הקדש לעולם אסור דקתני לעולם, שם הדיוק מדלא ערוב מערב הא דעצי אשירה ואפר הקדש בחד בבא

יעו"ש ברש"י. אבל ברש"י ע"א מ"ב משמע דגרים בש"ס ע"א ביד ישראל אינה בטילה עולמית. ועכ"ז גם אם כן אי אפשר לדייק כל כך דאולי לאו דוקא הוא. אבל לשנא דטוש"ע דכתבו ברישא ע"א של ישראל אין לה בטילה עולמית ובסיפא השמיטו הא דלעולם כוותי' דהרב דייקא. ולכאורה יש לומר דמשו"ה השמיטו טוש"ע בסיפא הא דלעולם דקמ"ל בזה דע"א שזכה ישראל אין לה ביטול היינו מדרבנן כמו"ש הסמ"ק ולכך ברישא דהוי ע"א שעבדה ישראל דאסור מה"ת כתבו עולמית ובסיפא השמיטו כעין דשני בש"ס גיטין ע"א לענין נשתטית הנ"ל. אבל ז"א דטפי הו"ל לאשמעינין עיקר הדין דע"א אסורה לעולם כשזכה בו ישראל אף שיצאה מרשותו ושם בגיטין דלענין הדין אין נ"מ דהרי בין ברישא בין בסיפא דלא יוציא היינו בטרם שנשתטה לכך אתי לאורויי ברישא לעולם דהוי מדאו' וסיפא דהוי מדרבנן לא קתני עולמית אבל הכא אם נימא דש"ס קמ"ל בהאי לעולם דאסורה ול"מ ביטול אף שיצאה מת"י לא הו"ל להטור וש"ע להשמיטו, ובשגם דדברי הסמ"ק אינו מוסכם ולדעת כמה פוסקים גם בזכה ישראל מדאו' אין לה ביטול ומדכתבו ברישא עולמית ובסיפא השמיטו נראה דסברי דכשיצאה מת"י מהני ביטול כהרב ז"ל וצ"ע בזה לדינא, ועכ"פ דברי הרב ז"ל יש להם יסוד בפוסקים ופשטות דברי הטור וש"ע:

סי' נ"ט:

לכ' ידידי הרה"ג וכו' מו"ה נחום אורי געליס נ"י אבד"ק סלאטווינא: בדבר ענין הספרים אשר קנו מאנשי חיל שלנו אשר הם לקחו מיד הרוסים אשר שללו מישראלים והספרים כבר הי' מעותדים לאיבוד ח"ו ע"י אנשי חיל כי רצו לחתכם לחתיכות דקות ולעשות מהם נייר אשר נסתפק כת"ה אם הוי כמציל מזוטו של ים דהוי אבוד מכל אדם וא"כ משוה"ד הוי של הקונים רק מצד לעשות הישר והטוב. והנה לא מצינו דאבוד מכל אדם רק במציל מזוטו של ים דכבר הוה אבוד וכן תרנגולים שברחו בחו"מ סי' רנ"ט דהוי אבודין מכל אדם אבל כמו בנ"ד שהחיל רצו לחתכן כיון שעדיין לא עשו ל"ד לזוטו של ים. ובמרדכי פ' הגוזל בתרא ס' קע"א כתב הדליקה שנפלה בעיר והאש הי' קופצת לכאן ולכאן וברחו בני אדם מן העיר לפחד הדליקה ועמד יהודי אחד והציל ספר אחד ובעלי' ברחו מן העיר אינו חייב להחזיר לבעלים דהא מצי אמר מהפקרא קזכינא עיי"ש והובא בקיצור בחו"מ ס' רס"ד ושם לא נזכר ספר רק במרדכי הנ"ל וג"כ לא דמי לנ"ד כיון דכבר הי' הדליקה קופצת הוי כזוטו של ים. אך בגוף הדבר בענין ספרים אף אם לא נחשב כזוטו של ים אפשר לדון דהוי יאוש דכאשר חמסו הרוסים הספרים הבעלים יאשו. והנה בשאר החפצים ששלו הרוסים בוודאי הוי יאוש אף דאנן קיי"ל דסתם גזילה לא הוי

יאוש אפילו בגזלן ישראל מכ"ש בגזלן נכרי כמבואר בש"ך חו"מ סי' שפ"ח וב"ש אה"ע סי' ר"ח אבל לאו כללא הוא רק דסתם גזילה לא הוי יאוש דסבר לתבוע בדיני ישראל או בערכאות אבל אם הגזלן הוא גבר אלום וירא לתבוע הוי יאוש כמ"ש נוב"י מה"ת אה"ע סי' ע"ז ובנ"ד הוי ודאי דכוותי, כי הי' יראים לתבוע ולהודיע הדבר להראשים של הרוסים והוי ודאי יאוש, רק בספרים כתבו הפוסקים דלא הוי יאוש כמבואר בח"מ ס' רל"ו והיינו דסובר הישראל דזה אין לו שיווי אצל הנכרים רק ימכרנו לישראל ויבוא אח"כ לידו כמבואר שם טעמם וא"כ אין זה כלל יאוש בשום אופן ורק כפי הנשמע שהרוסים כמ"פ שרפו הספרים והשליכו לאבוד שפיר הוי יאוש ודוקא בסתם גזלן דמסתמא רוצה בהנאת דמי' ימכרנו ואף שיתכן אם לא ימצא קונים שיקננו בשיווי' ישרפנו וישליכנו לנהר כדאי' בגיטין מ"ה בעובדא דשדינהו לנהרא אבל מסתמא מחפש אחר קונים ומשו"ה תקנו חז"ל באמת לקנותן בכדי דמיהם וע' בהג"א פ' הכונס ס' ז' במי שברח מן העיר והניח ספרים ולקחו השר ויהודי קנאם בכדי דמיהם צריך להחזיר לו כי אם היהודי לא יקנה משליכם למקום שאינו ראוי יעו"ש, ומסתמא יקנם ישראל אבל כמו בנ"ד דכ"פ עשו להכעיס ולא חפשו אחר קונים כלל ושרפום שפיר הוי יאוש. ויש עוד לחקור אם הי' רגילים לשרוף או להשליך לאיבוד בלי חפוש אחר קונים ואם יבורר שהי' רגילים בזה אף שלא עשו כן תמיד נראה דהוי יאוש שמא יעשה כן כיון שרגילים ואם לא הי' דרכם לשרוף ולאבוד לגמרי רק ע"צ המיעוט יש לומר דלא הוי יאוש ולא אוכל להחליט דעתי בזה רק הדבר צריך בירור קצת מאנשי גליצי' על התנהגותם אם עכ"פ הי' רגילים לשרוף ולאבוד בדרך המצוי ולפע"ד יש לדון דהוי יאוש:

ובאם נדון בנ"ד דספרים לא הוי יאוש לכאורה כראה דאין שום נ"מ אם יש סימן בספרים או לא דבכל ענין הקונה לא זכה רק לכדי דמי' שנתן דלא אשכחן כלל בש"ע לענין גניבה וגזילה דהוי יאוש דכשאין בו סימן הוי יאוש רק סתמא אמרו דלר"ש גזלן הוי יאוש ולרבנן גנב הוי יאוש ולא חלקו כלל בין דבר שיש בו סימן או לא וגם באה"ע ס' כ"ח לא חלקו כלל אף שמצד הסברא לכאורה אין הבדל בין מציאה לגניבה דטעם דכתבו התוס' בב"מ כ"ז ד"ה מה שמלה בטעמא דאין בו סימן הוי יאוש דביש בו סימן ימצא עדים שיאמר להם מכירים אתם שמלה זו וגם המוציא לא יוציא השמלה להראותו לכל אדם אלא למי שיתן סימן יעו"ש שייך נמי בגניבה וגזילה אבל אפשר דגניבה וגזילה קלא אית להו והעדים ידעו ויבואו להעיד וגם הקונה יגלה החפץ לבעלים שגנבו ממנו כי קלא אית לי' שגנבו מאתו ול"ד למציאה דאינו יודע כלל אם אבוד וסתימת הש"ס והפוסקים לענין גניבה וגזילה כמ"ש הנמו"י ראי' מש"ס ב"ק קי"ד ת"ש הגנב והגזלן

הקדשן הקדש אי רבנן קשיא גזלן אי ר"ש קשיא גנב וכו' ולא משני דמיירי בדבר שאין בו סימן ולכ"ע הוי יאוש וע"כ דלענין גניבה וגזילה אין חילוק באופן שאם נדון בנ"ד דספרים לא הוי יאוש אף באין סימן לא זכה הקונה. ואם מותר לקונה להשתמש בו עד שיבוא בעלי' ויברר ששלו הוא בעדים תליא בפלוגתא דפוסקים לענין דבר שאין בו סימן ביאוש שלא מדעת אם מותר להשתמש דלש"ך מותר ובש"ע הרב ז"ל ה' מציאה סעי' ב' הביא הפלוגתא ופסק דאסור להשתמש בו יעו"ש ואפשר דבנ"ד דנתן דמים וגם עשה מצוה דלא יבואו לידי הפסד ודאי מותר להשתמש בו וע' יו"ד ס' רפ"א בקנו ס"ת מנכרים אם ידוע ששללו מישראלים מותר לקרות בו ותלינן שהוא מהם וקשה דהא ספרים לא הוי יאוש ואינו רשאי לקרות כמו במצא ספרים דאינו רשאי לקרות רק פ"א לשלשים יום כמבואר בחו"מ סי' רנ"ז, ולהנ"ל י"ל דנתן דמים שאני וצ"ע בזה ואם נדון הספרים בנ"ד ליאוש לכאורה אף אם יש סימן א"צ להכריז כלל רק אם יבוא מי שיתן הסימן יתננו לו וכן משמע בש"ע הרב ה' מציאה סעי' י"ח אבל בה' גניבה סעי' י"א כתב דמנהג במדינות אלו להחזיר כל גניבה וגזילה לאחר יאוש וש"ר ואם אינו מכיר הבעלים יכריז כמו במציאה יעו"ש ולכאורה דברים סותרים אהדדי אם לא שמחלק בין גניבה דחמור טפי וצריך לעיין מנ"ל, וברמ"א סי' שס"ח שציין הרב שם אינו מבואר לענין הכרזה ובדבר השם הכתוב על הטבלא לכאורה כראה כמ"ש כת"ר דאינו סימן ובפרט שיש כמה חתימות מאנשים משונים ועכ"ז יש למצוא סימן בספרים מכורכים ע"י הכריכה אף דלכאורה הוי כח"וורי וסומקי דלא הוי סימן כלל אבל כשיתן סימן על איזה ספרים שזה מכורך בעור וזה בנייר וזה בצבע שחור וכדומה הוי עכ"פ סימן אמצעי כמ"ש החת"ס ז"ל באה"ע סי' מ"ח ובכ"ד והביאו הפ"ת באה"ע סי' י"ז ס"ק כ"ה בזה ובעניותי לא העליתי דבר ברור ועכ"ז לא נמנעתי לכתוב לכת"ה כל הנ"ל, ובשגם כי הבטחתי לו עכ"פ להשיב דבר אולי ימצא גם כת"ר בזה איזה חפץ והנני דו"ש בכונ"ח:

סי' ס' לכ' הרב הגדול החו"ב בחדר"ת מו"ה לוי יצחק שור נ"י אבד"ק ליבאטשוב:

ע"ד שאלתו באשה אחת שבעלה נשבה בעת המלחמה ויצא עלי' קלא דל"פ שמתנהגת בפריצות ובעלי מלחמה מצוים אצלה ושוב יצא קול שהרתה לזנונים ואח"כ נסעה מליבאטשוב לאיזו מקום ובבואה משם נשתנו פני' והי' נראית כמו אשה אחר לידתה ובבוא בעלה וסיפרו לו את כל הנ"ל ושאל אותה והיא התנצלה לפני' כי סיבת הדבר שנסעה הי' מחמת שנפלה למרתף ונעצר ווסתה ולכן נעשה בטנה נפוח ונסעה לקראקא לעסוק ברפואות והוטב לה ושבה לביתה, ואחרי איומים וגם בקשות מהבעל שתגיד דבר ברור הודית שבאישון לילה בא אבי' בע"מ אחד שהי' נחבא בביתה ופתאום התגלה בעת

שכבר שכבה על מטתה ואנס אותה ואחז פיה בידי' ולא היתה יכולה לצעוק וזו"ז אין דבר רע אתה והבעל אומר שמאמין לדברי' שנאנסה ומר לו ליפרד ממנה כי יש להם ארבעה ילדים וכת"ר האריך ופלפל בזה ודרש מאתי חוו"ד: והנה מה שחקר כת"ר בזה מצד עדי כיעור וקדל"פ יפה כתב כת"ר שאין כאן שום עדים כשרים על כיעור רק מה שהעיד נ"א שבאישון לילה היתה הולכת עם בע"מ מחוץ לעיר ול"ד זאת להא דמבואר בס' י"א בהי' יוצאין ממקום אופל כמ"ש רעק"א ז"ל הובא בפ"ת שם ס"ק ו' בשם גדולי האחרונים: וגם אפילו אם נחשוב זאת לכיעור אין כאן רק ע"א. ומ"ש כת"ר לצרף לזה עוד ע"א שראה בטנה גדול כדרך מעוברת והביא מתשו' נוב"י ס' ך' שמדמה זאת לכיעור. והמעיין בנוב"י שם יראה דלא חשבו לכיעור רק מחמת שאמרה לפני הב"ד מקודם כי הענין שנראת מעוברת מחמת שהיתה בעלת בשר וכעבור איזה ימים נעשית רזה בפתאום וזה ודאי אינה אמתלא ואף שחזרה ואמרה אח"כ שהי' מחמת עצירת הווסת עי"ז נעשית בטנה צבה שוב ל"מ אמתלא לחזור בה מדברי' הראשונים יעו"ש אבל בנ"ד הרי מתחלה אמרה לבעלה שזה מחמת עצירת הווסת א"כ עי"ז לא נחשב כלל לכיעור וא"כ אין כאן רק ע"א מה שהי' הולכין באישון לילה. ובפרט שגם זה העד אינו נחשב לעד כיעור כמ"ש למעלה מדברי רעק"א ז"ל:

ומצד ההודאה שהודית שזנתה רק הי' באונס שסתם פי' הנה כפי דברי' ודאי דינה כאנוסה גמורה לכ"ע שהרי לא הי' אפשר לה לצעוק וא"כ מותרת לבעלה ואף לפי דברי הי"א סי' קע"ח סעי' ג' דבנתייחדה אבדה מיגו שלה הרי הכא בנ"ד לפי דברי' נראה שלא נתייחדה עמו אז רק נחבא בביתה והיא לא ידעה וגם טעם הפנ"י בדברי הי"א הנ"ל כיון דנתייחדה לרצונה וכ"כ נוב"י מה"ת ס' י"ח לכן חיישינן שנבעלה לרצון כיון דמתסמא נתייחדה ע"מ לזנות וגם מטעם סופה לרצון הכא היא לא נתייחדה כלל לרצון לפי דברי' אפילו אם נתייחדה בפעם אחר לרצון מכ"מ בזה הביאה שנאסרה לא הי' יחוד לרצון אין חשש כמ"ש נוב"י סי' י"ח הנ"ל אך כת"ר חושש בזה כיון דיש עלי' קדל"פ שזינתה שוב אין לה מיגו לומר שלא זינתה כמ"ש נוב"י מה"ק סי' ע"ג דקדל"פ גרוע מעידי יחוד. והנה שורש דברי הנוב"י שם כתב בתשו' בר"א הובא בפ"ת סי' קע"ח דנובע מעובדא דרבה בר שרשום ב"ב ל"ג דל"א מיגו נגד קלא דאין רצונו להכחיש הקול והכי קיי"ל בחו"מ סי' ק"ן. אכן נראה לפימ"ש בט"ז חו"מ סי' קמ"ט סעי' כ"ח דיצא קול שקרקע זו של אביהם שפיר נאמן במיגו דדוקא כשהדבר ברור שהקרקע הי' של אביהם וא"י אם בא לידו במשכונא או לקחה בזה אינו נאמן במיגו נגד קלא דמשכונא כיון דעכ"פ הדבר ברור שהקרקע הי' מתחלה של אביהם אבל כשכל הענין עפ"י קול שפיר נאמן

במיגו יעו"ש ובאמת האי דינא דמיגו במקום קלא ל"א אשכחן עוד בחו"מ סי' ע"ב סעי' י"ח בהגה ומיירי ג"כ בכה"ג בידוע שהי' החפץ של ראובן אינו נאמן לטעון שמעון לקוח במיגו דהחזרתי שנגד הקול יעו"ש א"כ בנ"ד שאין הדבר ידוע כלל וכל ענין הזנות היא עפ"י קלא שפיר אמרינין מיגו. ועוד נראה לפימ"ש בתומים סי' קמ"ט ס"ק י' לתרץ דברי הש"ע שם דהיכא דנפיק קלא דאכל ארעא דיתמי בחנם ולא במשכונא שפיר נאמן לטעון משכנתא מיגו דאי בעי אמר לקוחה דהא דאין אומרים מיגו נגד קלא היינו משום דלא ניחא לי' לאינש להכחיש קול ובמשכנתא איננו מכחיש הקול אבל בכה"ג דיצא הקול גם ע"ז וגם במשכנתא מכחיש הקול שפיר נאמן במיגו עיי"ש. א"כ הכא בנ"ד הקול שזינתה בפריצות ונתעברה שפיר נאמנת לטעון שנתעברה באונס במיגו דהכחישה לגמרי דגם טענתה עתה נגד קלא שהקול הי' הי' שזינתה ברצון. ומ"ש כת"ר חשש איסור שיצא קול שביערסלוב וסביבותי' יש לברר ע"י עדים שהיתה מעוברת וליכא מיגו וכמ"ש הב"ש סי' קנ"ב ס"ק יא דהיכא דאומרת אשת איש הייתי וגרושה אני ויצא קול שיש עדים שהיתה א"א אינה נאמנת במיגו. הלה יסוד דברי הב"ש הוא מש"ע אה"ע סי ז' דדוקא בשבוי' הקילו בכה"ג והרי שם בשבוי' אפילו ביצא קול שיש עידי טומאה הקילו וא"כ יש לומר דגם בנ"ד לענין עידי טומאה יש להקל לפימ"ש רשב"ם ב"ב קל"ה ד"ה אם הקילו בשבוי' דהוי רק איסור קל לאו לכהן אבל באשת איש איכא איסור חנק ואף דשם הוי רק יבמה לשוק מכ"מ זה הוי כענין אשת איש שזקוקה ליבם וע' בהגהות רק"א ז"ל שם ע"ז אבל הכא הוי רק שם טומאה דהיא בלאו וגם לפי הטעם שכתבו תוס' בכתובות כ"ג דלענין אשת איש שכיח שישנם עדים שיודעין שהי' הקידושין שו"פ משא"כ עידי טומאה ל"ש יעו"ש והיינו משום דזה עושין בסתר וה"נ לענין עידים שילדה לא שכיח דמסתמא הסתירה הדבר מחמת בושה ולא ימצא עדים כשרים ע"ז רק נשים וכדומה:

ועוד דבעיקרא דדינא דפשיטא לי' לכ"ת דבליכא מיגו אינה נאמנת לומר נאנסתי. הנה באמת דעת הרא"ש ז"ל שהובא באה"ע סי' ס"ח מבואר דגם בלי מיגו נאמנת לומר נאנסתי וגם בתשו' פ"מ ח"ג סי' כ"ב מקיל בזה בלי שום מיגו וגם בתשו' נוב"י סי' י"ד במה"ת חאה"ע ד"ה באופן כ' שא"א שכריסה בין שיני' והיא אומרת שנאנסה לא אבדה חזקת כשרות שלה ואם הבעל מאמין לה ואין לבו נוקפו מותרת לו רק בנתייחדה ס"ל לנוב"י דאבדה חזקת כשרותה בזה ואינה נאמנת, ובנ"ד הרי אין בירור כלל שנתייחדה רק עפ"י ע"א שיצא עמה באישון לילה וע"י ע"א לא יצאה מחזקת כשרותה וגם אפילו בנתייחדה בבירור לענ"ד אינו מוכרח כלל לומר שע"י יחוד אבדה חזקת כשרותה שהרי יסוד דברי הניב"י בזה הוא מדברי המ"מ שכ' דבאשת כהן שאמרה נאנסה קידם הנשואין מותרת

לו ומשמע דברצון לא וע"כ משום שאבדה חזקת כשרותה ע"י ביאת זכות. ויש לומר דשם תרי פנוי' לשיטת הרמב"ם איכא לאו דקדישה וגם זונה לכהן הוי רק בלאו וכיון דחשודה ע"ז חשודה גם על איסור זונה ככהן ולכן אינה נאמנת אבל איסור יחוד דאינו לאו רק איסור בעלמא ולרמב"ם כל האיסור רק מדברי קבלה וליכא לאו מפורש ואשת איש בחנק ע"כ יתכן דלא אבדה חזקת כשרותה בזה. ובאמת אף שהנוב"י סי' כ"א כתב דע"י יחוד אבדה חזקת כשרותה מכח דברי המ"מ הנ"ל הנה בסי' י"ד לא החליט וכתב שאפשר שגם בנתייחדה לא אבדה חזקת כשרותה לגבי איסור אשת איש דהוי בחנק יעו"ש שתשו' זו כתב באחרונה שבתחילת התשו' שם הביא מ"ש בתשו' אחרת לתרץ הסתירה דס' ס"ח לס' קע"ח ודברים אלו הם בתשו' סי' כ"א עיי"ש. וגם יש לדון דאף דיחוד אסור מה"ת מכ"מ אינו סבור לעשות עבירה והוא כעין גנב ניסן וגנב תשרי דלא נפסל וכתבתי בזה בספרי מ"פ לאה"ע סי' קנ"ד בסדר הגט סעי' ח'. וגם בעיקר דברי הנוב"י דהיתר הר"י שנאמנת לומר נאנסתי הוא משום חזקת צדקת אשר ע"כ החמיר שם ביותר בנתייחדה וגם לחקור אם איננה פרוצה הנה בתשו' החת"ס ז"ל אה"ע ח"א ס' קל"א האריך דל"ש בזה חזקת כשרות דכל אנוסה אבדה חזקת כשרותה דפרצה קוראה לגנב ומסתמא הלכה למקום שאינה בטוח, והביא כן ממהרי"ט רק עיקר היתר ר"י והרא"ש מטעם דיש לאשה חזקת היתר לבעלה יעו"ש. א"כ בכל ענין מותרת אף באבדה חזקת כשרותה וכ"ז בדליכא מיגו כלל יש להתיישב בזה למעשה נגד הנוב"י ז"ל, אבל בנ"ד גם מיגו איכא כיון שאין עידי לידה לפנינו ואין לגבב חומרות לחפש אחרי עידי לידה כי גם באופן זה יש לנו עמודים להתיר ע"כ לפע"ד אין להוציא אשה מבעלה ועכ"ז רצוני שישאל כת"ר עוד לרב א' מובהק ואם יסכים גם הוא נמטי שובא מכשורא:

סימן סא

לכבוד הרב הגדול החו"ב מו"ה נפתלי זאוואלדאווער נ"י מו"ץ בק' ווארשא:

ע"ד השאלה באשה אחת רכה בשנים שהי' לבעלה אח אחד בחור והי' במלחמה ומתחילה כתב מכתבים לאבי' כל שבוע וזה שלשה שנים שאין שום ידיעה ממנו וכתבו להאשטאב מרוסי' והשיבו שאינם יודעים ונעלם ואבד זכרו וגם כתבו בכל המקומות לאשככז וגאליציען לחקור אולי ימצא שם בין השבוים ולא נמצא וגם פרסמו בכל מכתבי עתים. וזה כשתי שנים שמת בעלה של האשה הנ"ל ולא הניח בנים רק אשתו היתה מעוברת וילדה אחר מותו בר"ח אלול ולד אבל נולד מת היינו שיצא מת לאויר העולם והרופא קבל הולד בכלים שלי ואמר שסיבת המיתה הי' שהמילדת איחרה לקרות אותו והוולד הלך הפיך ונתייגע בהליכתו ומת ואומר ברור שאם הי' קוראין אותו מקודם הי'

הוולד יצא חי לעולם רק מחמת סיבה הנ"ל מת והוולד אף שיצא מת הי' גדול באיברי' ונגמרו שערי' וצפרני' כילד בריא וגם יש עדות שתי נשים שכינות שהוכר עוברה קודם ר"ח אדר ערך שמונה ימים והוולד נולד ביום א' דר"ח אלול זה תוכן דבר השאלה והאשה הנ"ל רכה בשנים ודרש חוו"ד בזה:

א והנה כת"ר כתב דאולי במקום עיגון כזה יש לסמוך על ר"פ שהובא באה"ע סי' קנ"ו בהגה דאף אם נולד מת כל שיש לספק שכלו חדשי' חולצת ולא מתייבמת. וממילא בידוע שכלו חדשי' א"צ חליצה כלל. ואף דרבים חולקים על ר"פ מכ"מ יש לצרף הכא הא דהיבם הי' במלחמה ונשתקע זכרו דנותנין עלי' עכ"פ חומרי חיים וחומרי מתים והוי ספק. ולענין כלו לו חדשי' הרי יש עדות נשים על הכרת עובר ועפ"י עדותן הרי כלו לו חדשיו דהרי כ' הב"ש דלדעת הסוברים דע"א ביבמה מהני ה"ה עדות נשים על הכרת העובר אף דלא על"ג כמו שמועיל עדות ע"א שניתן בן לבעלה אף דלא על"ג: ובאמת מה שחושב כ"ת הר' פרץ לדעת יחיד. הנה מצאתי בתשב"ץ ח"ג ס' רמ"ב וז"ל ובן תשע אפילו לא גמרו סימני' הוי בר קיימא ואפילו נולד מת פוטר מן החליצה ומן היבום וכדמוכח בגמרא נזיר וכמ"ש הרי"ף ז"ל ובספק כלו לו חדשי' צריך חליצה יעו"ש, הרי לנו חבר להר"פ א' מגדולי הראשונים התשב"ץ ז"ל וגם בישו"ש פי' החולץ סי' ד' פסק להדיח כהר"פ דאם כלו לו חדשי' והי' חי במיעי אמו כגון שמעו שבוכה או שמעו פרכוס פוטר מן החליצה ומן היבום אף שיצא מת לאויר העולם ובספק כלו לו חדשי' חולצת יעו"ש, וגם בתשו' חת"ס ח"ב סי' ע"ט רמז לדברי הישו"ש והחזיק בדברי הר"פ ומיישב שם קושי' הב"י עלי' עיי"ש ונהי דבאמת דעת הרמב"ם והר"י משמע דכל שיצא מת הוי כנפל אבל עכ"פ מידי ספק פלוגתא לא נפיק כי הר"פ אינו יחידי שיש להר"פ כמה פוסקים דסוברים כוותי' ובפרט בכלו לו חדשי'. וע' תשו' מהריב"ל ס' מ"ד שהאריך דאם כלו לו חדשי' יש לחוש להר"פ ובריש דברי' שם כראה דבכלו לו חדשי' בודאי, גם תוס' נזיר י"ג סברי כוותי' וגם ברשב"א יש לומר דבכלו לו חדשי' סובר כהר"פ עיי"ש. ולדעת ר"פ נראה ודאי דאף בלא כלו לו חדשי' בודאי הוי ספק נפל, ואפשר דלרבנן דפליגו על רשב"ג דסמכו על רוב בכה"ג פטיר מן החליצה ובפרט בנגמרו שערי' וצפרני' ולא דמי זה לפיהק ומת דגם לרבנן חמיר, דהכא יש לתלות הסיבה שמת מחמת שהלך הפוך כדברי הרופא ועכ"פ ל"ד לפיהק ומת כיון דאיכא מה למיתלו סבת מותו. באופן דלשיטת ר"פ בנ"ד אף אם לא הי' עדות נשים על הכרת העובר עכ"פ מה"ת לשיטתו פטורה מן החליצה ומיבום ושוב ממילא יש לסמוך על עדות נשים בהכרת עובר. ואף שבתשו' רעק"א ז"ל סי' פ"ח נוטה להחמיר בזה וחולק על הב"ש דניתן לו בן הוי על"ג טפי אבל הכא דלא

על"ג אין ע"א נאמן. מכ"מ בסוף דברי' מבואר דרק בפיהק ומת מחמיר אבל במלה ומת יש להקל במק"ע, והכא בנ"ד לא הוי כפיהק ומת שעכ"פ לדעת הר"פ ודעימי' יש לפטור האשה מחליצה ומיבום. וגם ראיתי בתשו' חמדת שלמה ס' פ' שכ' דע"כ הב"י לא ס"ל סברת הר"א בן ששון דניתן לו בן הוי על"ג וכיון דמקילין בזה יש להקל גם בהכרת העובר בפרט במידי דרבנן דגם נשים נאמנות וכתב שכתב כן להגאון רעק"א ז"ל והסכים לו. וגם יש לצרף דעת המהר"ם מינץ שבזמן הזה דאין נוהגין ביבום ל"ש סניא לה ואפילו אשה בעצמה נאמנת יעו"ש וא"כ כיון דל"ש סניא לה דייקא שפיר וא"כ גם ע"א נאמן על הכרת העובר אף דלא על"ג כלל מכ"מ מטעם דייקא נאמנת דהדבר ברור דבעדות אשה שהקילו להאמין ע"א היינו אף דלעל"ג כלל כיון דאשה דייקא ומנסבא וכמ"ש בתשו' הרב רש"ז ז"ל סי' כ"ט ד"ה וממוצא דבר דאף במידי דלא על"ג כלל נאמן ע"א מטעם דייקא ומינסבא והביא כונה ראיות לזה. והדבר מבואר בתשו' מהר"ם בר ברוך סי' שע"א שכשם שהאשה נאמנת לומר מת בעלי כך נאמנת לומר שהי' לו שומא אף דזה לא על"ג כלל יעו"ש. וכן מבואר בתשב"ץ ח"א סי' פ"ב פ"ג דע"א נאמן משום על"ג ובעונפ"ע שהקילו חכמים הוא משום דייקא ומנסבא ועכ"פ בא' משני הטעמים מהני דבעמפ"ע ל"ש על"ג כלל יעו"ש וע' ברמב"ם סוף ה' גירושין כתב טעם דהקילו חכמים בעדות אשה שלא תשארנה בנות ישראל עגונות ובהשגות הראב"ד שם כתב משום דייקא ומינסבא. ובתשב"ץ ביאר דהכוונה בעמפ"ע דל"ש על"ג בזה כתב רמב"ם משום עגונה והראב"ד הוסיף משום דייקא ומינסבא ואפשר לומר דרמב"ם סובר דהקילו חכמים בכל ענין בעדות מיתה ובעגונה. אף דל"ש שני הטעמים, וכ"מ בפוסקים דעמפ"ע במלחמה נאמן ושם ליכא שני הטעמים דל"ש על"ג וגם לא דייקא כיון דהוי במלחמה ולראב"ד דהוסיף משום דייקא יתכן באמת דסובר עמפ"ע במלחמה לא מהני ואזלו לשיטתייהו בפ"ג מה' חליצה ה"ה דמקיל רמב"ם בע"א ביבמה שניתן לו בן וראב"ד חלק עלי' דהרי לא על"ג יעו"ש והכוונה אף דהקילו מטעם דייקא לחוד אף בגוונא דלא על"ג כמ"ש לעיל מכ"מ ביבמה הרי לא דייקא דמסני סניא לי' רק הקילו משום על"ג ובניתן לו בן גם שני הטעמים ליכא. ורמב"ם סובר דבכל ענין הקילו משום חומר עגונה כדברי' בסוף ה' גירושין אף דבאמת מעיקרא הקילו משום על"ג או דייקא כדמוכח בש"ס בכ"ד מכ"מ כיון שהקילו בזה הקילו בעדות אשה אף בגוונא דל"ש ב' הטעמים כגון עמפ"ע במלחמה ודו"ק. ועכ"פ בנ"ד לפי דעת מהר"ם מינץ דבזה"ז דלא נהגו לייבם דל"ש סניא לי' ודייקא: ובזה אף הראב"ד מודה דבחד טעמא סגי. ובאמת באשה שמעידה על בעלה שהי' לו שומא זו וע"א מעיד שמת זה שהי' בו השומא שהי' סימן מובהק בודאי אשה נאמנת

מטעם דייקא כמ"ש מהר"ם אך במלחמה בכה"ג צל"ע דהא ב' הטעמים ליכא דבמלחמה לא דייקא וכן ביבמה כה"ג במקום שנהגו לייבם לכאורה תלוי בפלוגתא הנ"ל. והנה ברמב"ם מפורש דענפ"ע נאמן ביבמה להעיד שמת יבמה ומוכח דאף דליכא שום טעם לא על"ג ולא דייקא דהא יבמה לא דייקא אפ"ה נאמנת ואזיל לשיטתו הנ"ל בסוף ה' גירושין, וע' תשו' נוב"י סי' קמ"ז. אך מדברי רמב"ן ב"ב קל"ד שכ' בטעם דבעל נאמן לומר יש לי בנים במיגו ותיפוק לי' מטעם ע"א נאמן, ותירץ דבבעל ל"ש על"ג דאינו חושש לשקר שיתוודע אחר מותו יעו"ש, מוכח עכ"פ ביבמה דל"ש דייקא כל דאי לעל"ג אין ע"א נאמן וכ"מ ברשב"א יבמות צ"ד שכ' טעם אחר בהא דבעל אינו נאמן דל"ש דייקא דסומכת עלי' יותר וכוונתו דעל"ג ליכא בזה שיש לו בנים וגם דייקא ל"ש כלל היינו אפילו דייקא זוטא כמ"ש הלח"מ בפ"ג מה' חליצה ביאור דברי המ"מ שם שכתב כן ועכ"פ מוכח מתרוויהו דכל דליכא ב' הטעמים אינה נאמנת, ויש לחלק קצת דבעל חמור טפי דלא דייקא כלל וסומכת עלי' ביותר אבל בעמפ"ע ביבמה נאמן אף דל"ש ב' הטעמים דעכ"פ דייקא קצת והארכתי בזה בחדושי ועמ"ש בספרי מ"פ לאה"ע ס' קנ"ו, אך בנ"ד לענין כלו לו חדשי' ודאי יש להאמין עדות נשים כיון דמה"ת סומכין על רוב וגם בצירוף דברי המהר"ם מינץ דבזה"ז שאין נוהגין לייבם ל"ש מיסנא ודייקא. ואין לומר בנ"ד כיון דהיבם הי' במלחמה לא דייקא ושוב ליכא שום טעם לא על"ג ולא דייקא ובאנו למחלוקת הנ"ל דז"א דרק באומרים לה מת בעלה במלחמה לא דייקא אבל הכא אין עדות ע"ז רק עיקר ההיתר מכח דברי הר"פ דהוולד פוטרה ושפיר דייקא לידע אם האמת כן שהוכר עוברה אז באופן שכלו לו חדשי':

ב והנה בנ"ד לא פורש במכתב כת"ר אם ידעו בבירור שהי' הוולד חי טרם שיצא וכפי דברי הישו"ש נראה דצריך לידע ע"י ששמעו פרכוס ולכאורה אם היא בעצמה אומרת שהי' חי ופרכס במעי' לא מהני כדין יבמה שא"נ לומר מת יבמי אך אם המילדת תאמר שהי' חי בבירור עפ"י ראות עינה אז ומשמוש ידה נראה דמהני דמה"ת ודאי אין לחוש לזה ואמרינן השתא מת דהא יש לוולד חזקת חי שהרי מעיקרא ודאי הי' חי והרי רואין שנגמרו שערי' וצפרני' וגם הדבר ברור שאי אפשר לוולד מת להתעכב הרבה כשמת במעי' אמו ויצא ביום או יומים ואם ח"ו לא תוכל לצאת תהי' האשה חולה ומוטלת למשכב ויצטרכו לרופאים וע' בתוי"ט פ"ז דאהלות משנה ה' שהביא מרמב"ם בפיה"מ שהוולד המת כבר עזב אותו הטבע ולא תחזקהו אבל תדחהו כאשר יכבד עלי' ויידהו כמו הדבר המאוס שהטבע משליך יעו"ש א"כ ודאי דהמילדת נאמנת ובפרט הכא

שהרופא אמר ברור שיצא הפוך ועי"ז מת ברחם א"כ הרי ברור לו שהי' חי באופן שנראה בנ"ד לשיטת רבינו פרץ האשה מותרת לעלמא:

ג אך הרי רבים חולקים על ר"פ ומספק פלוגתא לא נפיק. ומ"ש כת"ר מטעם ס"ס דלמא כבר מת היבם כמו ספינה שנטבעה דנותנין עלי' חומרי חיים וחומרי מתים ובנ"ד דנשתקע זכרו כתבו הפוסקים דהוי כמו מים שאל"ס דאם ניסת ל"ת. הנה בדבר הזה יש לעיין דלכאורה נ"ד לא דמי כלל לספינה שנטבעה בים דשם נפלה הספינה למים רק לא שהו עלי' עד שת"נ אבל הכא אין אנו יודעין מאומה מאתו רק שירד למלחמה ול"ד לספינה שטבעה בים ואינו אף ספק כלל. וע' בפ"ת לאה"ע סי' קמ"א ס"ק ע' הביא מתשו' כתר כהונה סי' ס"ב ביוצא למלחמה נותנים עלי' חומרי מתים ובתשו' ברית אברהם חולק עלי' דהוא בחזקת קיים וכיון דהוא בחזקת קיים א"כ לכאורה אין לצרף זה לספק. אכן נראה דבכה"ג שכבר נשתקע שמו וחפשו אחרי' בחפש מחופש ולא נודע ממנו נהי דנימא דל"ד לנפל למים שאל"ס ונשתקע זכרו דבכה"ג כתבו האחרונים דהוי כתרי רובי אבל עכ"פ הוי ספק מת לכ"ע כיון דירד למקום סכנה ורוב היורדים לשם כבר באו לביתם וזה לא בא ונשתקע זכרו עכ"פ נותנין עלי' חומרי חיים וחומרי מתים. וע' בתשב"ץ ח"א סי' פ' וז"ל והשתא בנידון זה יש לנו אומדן דעתא שזה מת שהרי יצא בפני עדים שמעידין שהפליג בספינה וידענו שלא בא למחוז חפצו וידענו שלא נטלוהו שבאין וידענו שאיננו במקומות שהם סביב המקומות שהי' הפלגתו בהם וא"כ מה נשאר לנו לומר שזה הפליג או טבע בים ומת שם או יצא ליבשה והרגוהו לסטים ומת או תקעו השבאין חץ בלבו ומת או נזדמן לו חיות רעות וכו' ולא נשאר צד של חיים והוא רחוק מאוד והוא שנכנס במדבר והוא שם וכבר ידענו מאלו ארצות שאין זה מצוי וכיון שיש לנו מה שמוציא זה הספק והוא אבדן הזכר שלא יבא שום אדם ומזכירו לחיים אנן מורידין כו' ומצאתי בירושלמי אפשר שהוא ראי' לזה והכי גרסינין התם יבמות פט"ו חד בר נש אתי ביומי דרבי אמרין לי' ההוא פלן אמר מת ההוא פלן אמר מת אמרין לי' וכולהון מייתין אמר לון ואילו בחיים לא הוי מייתי ר"י בשם ר"ח מעשה בא לפני רבי ואמר מאן דנישאת נישאת מאן דלא ניסת לא תנשא עכ"ל, וענין זה הירושלמ' שאותו אדם יצא עם סייעה של ב"א והוא הי' משיב על כל אחד מת ובשעת מלחמה הי' כדמוכח התם ואמרו כי' על הנשארים וכי כולן מית' והוא לא השיב בפשיטות מתים הן אלא אם הי' חיים הי' באים ואמר רבי שאין מוציאין הנשים הנשואות אע"פ שנראה דבדדמי הוא מעיד ולכתחלה לא מנסבינין כהו' והרי אנו יודעים בזה הנדון מעצמינו ממה שידע ר' מעדות אותו עד שאמר ואולי הי' בחיים הוי מייתי ג"כ אנו אומרים זה שיצא בפנינו והפליג במקום סכנה דהיינו

במשאל"ס וגם במלחמה תקראנה אלי' מהשבויים ואותן שהי' עמו הגיעו עד שערי מות ובאו וזה לא בא ואולי הי' בחיים הי' בא וכיון דר' התיר הנשים הנשואות כ"ש שיש לנו להכניס לנחלה כו' עכ"ל התשב"ץ העתקתי כל לשונו דדן בכעין זה אומדנא מחמת שנכנס למקום סכנה ואותן שהי' עמו באו וזה לא בא ונשתקע זכרו הוי כדין משאל"ס דאם ניסת ל"ת, ומדברי' יש לומר גם בנ"ד כן ובאופן הזה הי' ההיתר בנ"ד מורווח. אך עיקר ראיתו שם מהירושלמי הנה הרשב"א ביבמות קט"ז הביא דברי ירושלמי ועפ"י פירושו שם נראה דמפרש הא דניסת ל"ת היינו על אותן שאמר בפירוש פלוני מת רק כיון דהוסיף אח"כ סניפין לדברי' אילו הי' בחיים לא באו חששו שהעיד בדדמי וא"כ אין ראי' כלל כי לא אמר רב אם ניסת ל"ת רק על איתן שהעיד בפירוש. ומדברי התשב"ץ נראה דעל כולן אמרינן אם ניסת ל"ת היינו על אותן שאמר בודאי מתים כיון דלא באו. ועכ"ז היינו דלא נדון זה כמשאל"ס אבל עכ"פ כיון שנכנס למקום סכנה ורובי ההולכים לשם באו וזה נשתקע זכרו הדעת נוטה שמת או נהרג וא"כ עכ"פ יש לחשבו כספינה המטורפת דנותנין עלי' חומרי חיים וחומרי מתים וא"כ בצירוף דעת הר"פ ודעימי' הוי ס"ס להקל. ועי' בתשו' צ"צ סי' ע"ז בעובדא בא' שהי' מסוכן ולא גוסס ונשתקע זכרו שהביא קצת מדברי תשב"ץ הנ"ל דאם ניסת ל"ת, ול"ד לחולה שרוב חולין לחיים אף דמסוכן ל"ד נמי לגוסס מכ"מ בצירוף שנשתקע זכרו יש להקל, ושם בסוף התשו' פיקפק ולא החליט אבל עכ"פ יש לחשבו לספק דנותנין עלי' חומרי מתים עיי"ש, א"כ גם בנ"ד יש לדונו לספק והוי ס"ס להקל. וע' תשו' חת"ס אה"ע סי' קל"א ד"ה והדרך השני ובס' קל"ח בד"ה ונבוא אל הראשונות דמשמע מדברי' דכל שלא העידו עלי' שנטבע במים אף שהדבר רחוק שניצול אינו בגדר ספק כלל וגרע מספינה שאבדה בים יעו"ש שלא הזכיר כלל מדברי התשב"ץ אך בנ"ד במלחמה האיומה שהפילה רבים חללים וכבר חופשו בחפש מחופש וכבר אבד זכרו עכ"פ נראה דלכ"ע הוי ספק והרי בכתר כהונה מחשיב כל יורד למלחמה לספק וא"כ עכ"פ בצירוף שכולם באו רק אותן שמתו וחקרו ודרשו עלי' במכתבי עתים ונשתקע זכרו ודאי הוי ספק גמור:

ד אך עדיין יש לדון מטעם ס"ס במקום דאיתחזק איסורא ומ"ש כת"ר כיון דכבר נשתקע זכרו טרם שמת בעלה של זו איתרע חזקה טובא ולכ"ע מהני ס"ס לא ברירא לי כלל כיון דהוי ספק גמור כפי מ"ש א"כ עדיין היבם בחזקה שהוא חי. ואך בגוף דין ס"ס בעגונה כבר האריכו המחברים כי חכמי ספרדיים הקילו בס"ס בעגונה ובפנ"י פיקפק מטעם חזקת איסור ובנוב"י אה"ע סי' מ"ג הביא דברי תוס' יבמות פ"ח דחזקה דייקא ומינסבא מרעא לחזקה ולפי"ז כתב שם ביבמה לא מהני ס"ס כיון דלא דייקא יעו"ש א"כ בנ"ד

ביבמה צל"ע לכאורה לדון עפ"י ס"ס. אכן נראה כיון דלדעת מבי"ט הובא בט"ז סי' י"ז סעי' ט"ו במקום עיגון ושעה"ד יש להקל אף בספק אחד כיון דהקילו חכמים להאמין עמפ"ע יעו"ש, וא"כ גם ביבמה לרוב הפוסקים דע"א נאמן אפילו עמפ"ע ג"כ יש להקל בספק ונהי דלא קיי"ל כן עכ"פ בס"ס יש להקל אף דאיתחזק איסורא וכהפר"ח ופליתי בקונטרס בית הספק. וגם יש לצרף שיטת מהר"ם מינץ דבזה"ז דאינה מתייבמת ל"ש סניא א"כ שוב איכא סברת דייקא דמרעא לחזקה, גם יש לומר בנ"ד דהוי ספק הא' דלמא כרבינו פרץ הוי סד"ד ובסד"ד ל"ש לאוקמי אחזקה וגם ספק השני כיון דיש רגלים מוכיחות מחמת שנאבד זכרו שמת אף דאין לסמוך ע"ז כלל והוי ספק דאו' בכה"ג עכ"פ מהני ס"ס במקום חזקה כהפר"ח דמצאתי כעין זה בתשו' צמח צדק להגה"ק מליבאוויטץ ז"ל סי' מ"ט אות ו' שצידד להקל בס"ס כה"ג דהספק הא' כמו רוב להתיר אף דנחשב רק לספק והספק השני סד"ד יעו"ש וכפי שכ' כת"ר הוא שעת הדחק ועיגון גדול שהאשה רכה בשנים דעתי נוטה להתירה אך לא אוכל לשאת עלי משא הזה לבדי בלתי אם יסכימו לזה עוד שני רבנים מפורסמים שבדור אז גם אנכי מצטרף להיתר:

בש"ה מ"ש להקל בס"ס כיון דיש פוסקים המתירין בעגונה בסד"ד בספק א' עכ"פ יש להקל בס"ס. הנה יש עדיין לדון בזה, דלפי הטעם שכ' בתשו' מבי"ט סי' שכ"ו שהעתיק תשו' הרא"ש דבכל פלוגתא בהתרת נשים יש ליזל אחר המקיל אחר שחכמי הגמרא והגאונים הקילו משום תק"ע אתה למד לחכמי הדור הזה שיש לצאת בעקבותיהם יעו"ש א"כ יש לומר דזה דוקא בענין נאמנות שמת דבזה אשכחן דחז"ל הקילו להאמין עמפ"ע לכן בכל ספק בדבר הזה יש להקל וכענין הפלוגתא שהובא ברמ"א סעי' ט"ו בספק מסל"ת בענין נאמנות אבל בנ"ד ספיקא דפלוגתא הוא אם נולד פוטר כשמת במעי אמו כדעת ר"פ, והא דאין נולד פוטר עד שיצא לאויר העולם היינו שיצא מת או כדעת רמב"ם דבעינין שיצא הוולד חי וזה אינו ענין פלוגתא בנאמנות הדבר בזה לא אשכחן שהקילו חז"ל ואפשר דבזה לכ"ע אזלינין לחומרא בספק א' א"כ אפשר דגם בס"ס כן, אך מדברי הרא"מ שהובא בח"מ בסעי' ט"ו שהביא ראי' להקל מהא דעדיות דבשעה"ד סומכין על היחיד וכל עניני עגונה דאיתתא ובפרט בילדה הוי שעה"ד נראה דבכל ספק אף שאיננו בעלין נאמנות שמת דעתם להקל בספק א' וא"כ עכ"פ יש להקל בס"ס. והנה בח"מ שם העיר מ"ש ספק פלוגתא מתרי ותרי דמכחשו לאהדדי דאלו אומרים מת ואלו אומרים לא מת דתצא. ובתשו' הח"ס סי' ס"א כ' השואל שם לחלק דבתרי אומרים חי הרי לפי דבריהם יש כאן אשת איש ודאי אבל בסד"ד הרי גם להאומרים שאין להאמין עדות זה כי אין זה מסל"ת מכ"מ הדבר ספק דלמא מת יעו"ש והח"ס קלסי'. א"כ לכאורה

בנ"ד ל"ש לצרף האי קולא דהרי להרמב"ם דכשמת במעי אמו אינו וולד כלל הרי לפי שטתו היא זקוקה לחליצה ודאי ושוב דמי לתרי ותרי המכחישים. אבל אפשר דבנ"ד כיון דעכ"פ האח שצריך לחלוץ נשתקע זכרו א"כ גם להרמב"ם דאין הולד פוטר מכ"מ ודאי זקוקה אין כאן דלמא מת האח. ואף אם נימא דמקמינין אותו בחזקת חי, אכתי אינו ודאי דהרי ביש ספק במסל"ת סד"ד דמקילין הרא"ם וסייעתו לפי סברת הח"ס דהרי גם להאוסרין עדיין הדבר ספק דלמא מת אף שבאמת כפי שיטת האוסרים דאין זה מסל"ת א"כ ממילא אין שום עד על מיתתו ופשיטא דבחזקת חי הוא ואעפ"כ אין זה ודאי גמור דדלמא מת, א"כ ה"נ בנ"ד דהרי עכ"פ האח איננו ודלמא מת ואינו ודאי גמור, וזה אף אם לא הי' לנו שום ספק לומר עלי' שאינו בחזקת קיים והכא הרי ירד למקום סככה ואבד זכרו וחפשו אחרי' בחפש מחופש דעכ"פ הוי כספינה שנאבדה בים דנותנין עלי' חומרי מתים וא"כ בצירוף ספק דהולד פוטרה שפיר יש להתיר מטעם ס"ס: ובגוף דברי תשו' חת"ס הנ"ל בחילוקו בין סד"ד לתרי ותרי צל"ע דהרי ע"כ בתרי ותרי דאמרינין אם ניסת תצא ע"כ שאין הבעל כאן דאל"כ הא הכל רואין שחי ול"א בזה תרי כמאה כמ"ש תוס' בפ' הא"ר דבגלוי לכל העולם כ"א כן וע"כ שהבעל הלך למדינת הים ותרי אומרים שראוהו בשם חי ותרי אומרים שמת שם וא"כ גם להאומרים שראוהו חי אז אבל הרי יתכן נמי שאח"כ מת דהרי יתכן שהעדים שבאו להעיד לכאן כבר עבר זמן רב מאז ראו אותו חי רק מכחישין העדים שאמרו שמת מקודם והם אמרו שראוהו אח"כ חי אבל עכ"פ מאז יתכן שמת אח"כ ואפ"ה קיי"ל דתצא. וצריך לומר לפי סברתי דבכל ענין עדות אזלינין נמי בתר הראי' וע' בחו"מ סי' ל"ו לענין קאו"פ דנפסל העדות רק בצירוף קאו"פ בשעת ראוי' ובשעת הגדה. וע' בקצה"ח שם וא"כ הכא כיון דבשעה שראוהו חי נעשו עדים ואז כפי ראייתם היתה אשת איש בבירור ע"כ גם עתה שבאו להעיד אחר זמן אנו דנין בתר עיקר העדות בשעת ראי' שהי' הכחשה ודאית בין האומרים חי להאומרים מת, אבל בסד"ד בשעה שאנו דנין אם להאמין לעד זה או לא וכדומה סד"ד גם להפוסקים שאין להאמין לעד זה אבל אכתי גוף הדבר בספק קצת דלמא מת א"כ בנ"ד לענין הספק בוולד שנולד מת ואז הי' הספק התלוי במחלוקת הפוסקים. אם הי' אז האח לפנינו ואח"כ הלך למלחמה ולא שב הי' מהדין להחמיר כמו בספיקא דתרי ותרי דאזלינן בתר הראי' וה"נ אזלינן בתר התחלת הסד"ד ואז להאומרים דאינו פוטר היתה ודאי בחזקת זקוקה אבל בנ"ד שבשעה שהולידה הולד מת כבר עבר שנה שלא נשמע מהאח החולץ שהי' במלחמה שום זכר חיים וגם לפי דברי האומרים שאינו פוטר לא היתה זקוקה ודאית שפיר יש להקל לכ"ע בס"ס כיון דיש סברא להתיר גם בלי ס"ס וכנ"ל - וכה

ראיתי בשו"ת צמח צדק להגאון מליבאוויטץ זצ"ל אה"ע ח"א סי' כ"ה שצידד נמי להקל בס"ס בעגונה אם הספק הא' הוא ספיקא דדינא מטעם הנ"ל כיון דיש מקילין לגמרי בסד"ד אף בספק א' ומוכרח דעכ"פ סד"ד קיל מתרי ותרי' דבתרי ותרי תלוי בפלוגתא דיבמות ל"א תרי ותרי מוקמינן אחזקה קמא יעו"ש אבל בסד"ד לכ"ע לא מוקמינן אחזקה וכיון דאזדא לי' חזקת איסור לגמרי שוב מהני ס"ס אף שהספק השני אינו ספק פלוגתא רק ספק במעשה עיי"ש והאי סברא שייך נמי בנ"ד אף דסד"ד אינו בענין נאמנות רק אם הולד פטור כשנולד מת שהרי עכ"פ בזה הספק לחוד אזדא לה החזקה שוב מועיל ספק אחר ספיקא דמעשה להצטרף לזה. ובתשו' הנ"ל כתב הטעם דבתרי ותרי פחד לישנא מוקמינן אחזקה ובסד"ד לכ"ע לא מוקמינן אחזקה משום דבתרי ותרי ע"כ הרי אומרים שקר גמור אבל בספיקא דדינא הרי אמרו חז"ל בעירובין אלו ואלו דברי א' חיים עיי"ש וזה סברא נכוחה. ובזו הסברא יש לתרץ קושי' הח"מ דמ"ש ספק פלוגתא דמקילין בעגונה מספיקא דתרי ותרי כי ספק פלוגתא שאני דאלו ואלו דא"ח ובשעה"ד גדול יש לסמוך על המקילין ואשכחן כיו"ב בזה חילוק בין ספק פלוגתא לספיקא דתרי ותרי מדאשכחן לענין עירוב הלכה כדברי המקיל בעירובין מ"ו ובתוס' שם ד"ה דאמר שמואל הוכיחו דאף למ"ד עירוב דאורייתא הלכה כדברי המקיל וכן באבל אף ביום ראשון דאו' עיי"ש ולענין תרי ותרי בעירוב הרי מבואר בעירובין ל"ו בתרומה ונטמאת דבתרי ותרי אזלינן להחמיר לר"מ דסובר עירוב מה"ת ואף ר"י לא מקיל רק משום דסבר תו"ת איקמו אחזקה ואמרינן אוקי לתרומה אחזקה והשתא נטמאה אבל אי לאו הכי אזלינן להחמיר. ומ"ש מסד"ד וע"כ דסד"ד שאני דפלוגתא יש לומר או"א דא"ח כסברת הצ"צ הנ"ל ועכ"פ השיטה הנ"ל להקל בספק א' בעגונה בסד"ד אינו מן התימא כ"כ דהרי אשכחן דכוותי' בעירוב, אף למ"ד דאורייתא ואף ביחיד נגד רבים וזה צל"ע דהא אחרי רבים להטות ועמ"ש בזה בחיבורי טל תורה עירובין מ"ו וע' רמב"ן בעירובין שם שכ' דהגאונים לא סמכו להקל בעירוב ביחיד נגד רבים, אבל עכ"פ ברבים נגד רבים סמכו להקל אף למ"ד עירוב דאורייתא וע"כ לחלק כנ"ל:

ובדבר הספק בנ"ד מחמת שירד למלחמה וחפשו אחרי' ונשתקע זכרו שהבאתי לעיל מתשו' חת"ס סי' קל"א וסי' קל"ח דלפי דברי' איננו ספק כלל ובחזקת קיים הוא הנה עיקר סברתו שם אף דלא נודע מאתו מאומה ונשתקע זכרו הא יש לומר דאתיליד בו מום ומחמת כיסופא ערק לעלמא כדחיישינן ביבמות קט"ו, יש לומר דשם שאני כמ"ש הרש"ז ז"ל בתשובה סי' כ"ט בסופו בד"ה וגם ראית ר"ן ור"ש מההוא גברא חריכא לק"מ להרא"ש דס"ל כפירשו דפסתא דידא דשדיא הוא מאיש אחר הבא להציל וממ"נ א' ערק

ואזיל לעלמא ודלמא הוא בעלה. וכ"כ הר"י בשם הרמ"ה יעו"ש וע' ב"ש ס"ק ק"ס וא"כ אין משם ראי' כלל דשם הרי ע"כ א' ערק אבל היכא דאין לנו הכרח לומר כן שאיש א' מחמת כיסופא אין רצונו לבוא לביתו ושיוודע ממנו כלל אין אנו חוששין לזה א"כ עכ"פ בנ"ד כיון דנשתקע זכרו אין לתלות שאפשר נולד בו מום במלחמה ועי"ז אין רצונו לבוא וגם הרי עכ"פ הי' אפשר לו לכתוב מכתב ממקום שהוא שם ועכ"פ כפי דברי רמ"ה הנ"ל שזה שיטת רש"י והרא"ש אין לדמות לשם דבהכרח א' ערק ועכ"פ בנ"ד ספק גמיר הוי ושפיר יש לצרף לס"ס ספיקא דדינא שמא ולד פוטר אף שנולד מת והא דאין הולד פוטר עד שיצא לאויר העולם היינו שבטרם שיצא אינו פוטר אבל כשיצא אפילו מת פוטר כיון שהי' חי במעי אמו וכלו לו חדשיו כהר"פ וכמ"ש הישו"ש לפרש שיטתו כן וכן דעת התשב"ץ וכמ"ש לעיל. ע"כ באם יסכימו לזה עוד שני רבנים מובהקים גם אני מסכים ומצטרף להתירה לעלמא:

סימן סב

לכבוד הרבנים הגדולים חו"ב מו"ה יהושע טעלגער ור' חיים דוד ור' יצחק איזיק נ"י דומו"צ בק' בענדין:

לתשובת שאלתם בדבר האשה אשר נלכדה בפח לאיש שאינו שפוי בדעת כאשר באו ענינו בארוכה במכתבם ויודע בטוב גיטין ורוצה לגרשה הנני בזה להשיב בקצרה:

הנה כפי הענינים של בעל האשה הנ"ל נראה ודאי דדין שוטה יש לו אך לפי מה שהוגבה עדות בפניהם מכמה אנשים שעוד קודם הנשואין והקדושין עשה זר מעשהו שלא אכל כמה ימים באמרו שהאכילה מגשם והי' מכה הורי' מחמת שרצו להפריעו מזה וכאשר בא אל האוכל אכל כבהמה בחושך ובלי שום הבחנה והי' הולך מהשטיבטל שהתפלל שם לחצר ושחק באבנים קטנים נראה שגם בעת הקדושין הי' דינו כשוטה לא מבעיא לשיטת הרמב"ם י"ל דבעושה דבר אחד של שטות אף שאינו מאותן השנוים בחגיגה הוי שוטה אלא אף לר"כ החולק ע"ז מכ"מ בזה שמנהגו הי' שלא אכל יתכן דכולם מודים דזה הוי כמו קורע כסותו ומאבד מה שנותנין לו דענין קורע כסותו שמשחית ממונו דרך שטות וכ"ש זה שמשחית גופו וע' שבת קכ"ט בל תשחית דגופו עדיף. ואף שיש ב"א שמתענין לש"ש מכ"מ זה מעשהו דרך שטות וכל שעושהו דרך שטות ושגעון הוי שוטה כמו לן בביה"ק, אף שאם עושה כן מחמת שרוצה שתשרה עלי' רוח טומאה לא הוי כשוטה כדאי' בחגיגה ג', אבל כל שאיננו כן רק עשאו דרך שטות הוי שוטה ולא תלינין כלל בזה וה"נ בנ"ד שרואין שעושה דרך שטות שמכה אבי' ואמו בשביל זה. וגם מה שאוכל כבהמה בחושך ובלי הבחנה דרך שטות הוא מעשה שטות וע' רש"י עירובין

שכ"ד ע"א אם אדם עושה עצמו כחיה שדורסת ואוכלת תלמידו מתקיים בידו ופירש רש"י שם דאוכל בשר בלי תבלין יעו"ש מכ"מ דרך שטות כמו בנ"ד הוי שוטה, עכ"פ לרמב"ם בודאי. ומחמת מעשה הראשון הוי שוטה אף לר"ש דזה הוי כקורע כסותו. וראיתי בתשו' נפש חיה לאה"ע סי' כ"ז שהביא מתשו' הג' ר' שאול מאמסטערדאם שבס' אור הישר שהעיר בהא דחולין ל"ט בבריא א' שאמר כתבו גט לאשתי ועלה לראש הגג ונפל ומת אמר רשב"ג אם מעצמו כפל הרי זה גט ופירש"י דדעתו מתחלה הי' לכך וסופו הוכיח על תחילתו והוי כמפרש ומסוכן והרי אין לך שיבוש גדול מזה שיהרוג אדם א"ע והוא יותר זר ממאבד מה שנותנים לו יעו"ש והי' מוכח לכאורה מזה דאין זה בכלל מאבד מה שנותנים לו דאבידת גופו לא הוי כאבידת ממונו א"כ מכ"ש דמה שאינו אוכל ומשחית גופו אינו בכלל מה שמנו חז"ל בחגיגה. אבל זה לא יגהה מזור עדיין לשיטת הרמב"ם דהנהו דחגיגה לאו דוקא. אבל באמת מעיקרא לק"מ דבפעם א' לא נעשה שוטה אבל עכ"פ אז בזו הרגע דינו כשוטה וכ' דמיון לזה מדברי הרי"מ ז"ל דאף דלא נעשה מומר בעבירה שעשה פעם א' אבל אז באותו רגע היא מומר. וזה אינו דהא באמת שוחט בשבת שחיטתו כשרה דבזה המעשה לא נעשה מומר מוכרח דאף בשעת מעשה לא נעשה מומר וגם בלא"ה הכא אז לא עשה עדיין שום מעשה ולא שום דיבור רק אנו מכירין שדעתו הי' לזה ומשום מחשבה לא נעשה שוטה עדיין ול"ד כלל למ"ש הרמב"ם שדעתו מטורפת בדבר מן הדברים דהוי שוטה דזה במעשה או בדבר ולא במחשבה גרידא והרי גדולה מזו כ' בתשו' נוב"י שבס' אור הישר דדעתו משובשת שכ' הרמב"ם היינו במעשה ולא בדיבור גרידא אבל עכ"פ במחשבה גרידא אף החולקים על נוב"י יודו בזה וזה פשוט. וא"כ בנ"ד דעביד מעשה לשחת גופו מבלי לאכול דרך שטות לכ"ע הוי שוטה גם לדעת הר"ש. דנראה דגם ר"ש לא קאמר רק בעושה מעשה שטות שהם גריעו מהנהו דחגיגה או דכוותייהו אבל בעבד עניני שטות יותר מהנהו דחגיגה גם הר"ש מודה דהוי שוטה ובפרט בזה שמשחית גופו שהיא באמת בסוג א' עם קורע כסותו וגרע מיני' שמאבד גופו בדרך שטות זה ודאי הוי שוטה וכעין דאמרינן בחולין דף קכ"ט פסחא זעירא הוא דלא למספד הא רבה למספד אכלא כל דכן ה"נ כל דכן יעו"ש שדמי ממש לזה:

ולפי"ז שגם קידם קידושין הוי בחזקת שוטה ודאי דמותר לגרש אשתו שהרי אם הוא שוטה אין קידושי' קידושין ונהי דנחוש לחומרא שמא עדיין בדברים הנ"ל אינו שוטה גמור וצריך לגרש אבל עכ"פ גיטא מיהו מהני ולחוש שמא הבריא בנתיים ובשעת קדושין הי' בריא או שנחוש שהבריא לאחר נשואין ובעל לשם קדושין ודאי אין לחוש

כמ"ש כת"ר במכתבם מדברי התב"ש סי' א' שהביא מיבמות דף פ' לענין סרוס כיון דתחלתו וסופו לקוי ל"ח להבריא בנתיים וכ"ת הביאו מנדה ס"ח דנדה שבדקה עצמה בשביעי ומצאה טמאה ולאחר ימים בדקה עצמה ומצאה טמאה זבה ודאי ול"ח שמא פסקה בנתיים אף דבתוך י"א יום היא בחזקת מסולקת דמים וכה ראיתי בתשו' צ"צ להגה"ק מליבאוויטץ זצ"ל באה"ע סי' קנ"ב שכ' שם חשש שמא הבריא בנתיים והביא מהא דנדה ס"ח וכ' דל"ד דשם אשה עלולה לראות אבל הכא רוב ב"א אינם שוטים יעו"ש ותמהני דהא רוב ב"א אינם סריסים ואפ"ה אמרינן ביבמות פ' כיון דתחלתו וסופו לקוי ל"ח שמא הבריא בנתיים ואין לומר דסריס שאני שנולד לקוי ממעי אמו אבל הכא הי' מאז בריא ובא שוטה, שהרי בש"ס שם מקשה מהא דחורור ומים הקבועים דבודקין אותו שמא נתרפא ושני לחד אבר חיישינן והרי שם הבהמה נולדה בריאה ורוב בהמות אינם בעלי מומין ואפ"ה אי לאו דאבר א' לא היינו חוששין שמא הבריא בנתיים וא"כ הכא בשטות דהוא חולי הכולל כל הגוף בודאי דאין לחוש להבריא בנתיים, ועוד דאין דרך שטות להתרפאות כלל רק בבא מחמת חולי אבל בנ"ד שאינו מחמת חולאת שהי' לו אין דרכו להתרפאות כדמוכח מלשון הראב"ד ז"ל בהשגות פ"י מה' גירושין הכ"ג וז"ל ואם בת רפואה היא למה לא יתחייב לרפאותה וכמה יש משתנוות מחמת חולי וחוזרות ומתרפאות דמשמע דוקא מחמת חולי אבל שאר שטות שלא בא מחמת חולאה רק מחמת מרה שחורה אינו עומד להתרפאות ואף דקורדייקיס יש לו רפואה כמבואר בפ' מי שאחזי דסמיא בידן היינו קורדייקוס דווקא ולא שאר שוטים. וע' תוי"ט פ"ב דגיטין מ"ו דיותר שכיח שיתרפא הסומא ממה שישתפה השוטה יעו"ש וזה מכיוון כדברי הראב"ד ז"ל ועמ"ש בזה בספרי מ"פ לאה"ע סי' קמ"ט: ובדבר החשש שהערו מעכ"ת מחמת שלאחר החתונה הי' עם הורי' בכפר וברח משם בליל ש"ק כמה מילין לעיר לבהמ"ד דשם וזה הוי יוצא יחיד בלילה דלכ"ע הוי שוטה וא"כ יש לחוש לשיטת ר"ש דע"י המעשים שקודם הנשואין עדיין לא הי' שוטה וע"י אותו המעשה נעשה שוטה. וכת"ר כ' ע"ז דבפעם א' לא נעשה שוטה אף בהנהו דחגיגה דאחרונים חלקו על התב"ש בזה דסובר דבפעם א' נעשה שוטה ויפה כתבו וע' בתשו' הרב רש"ז זצ"ל סי' כ"ה שחולק על תב"ש ועמ"ש לעיל באות א'. גם הטעם שכתבו במכתבם עוד דיצא יחידי בלילה היינו ללא דבר אבל הכא עושה זה מחמת שהי' בכעס עם הורי' הרי זה הי' כבר גם קודם הנשואין גם בזה יפה כיוונו. ובחגיגה ג' שם דקחשוב הלן בבית הקברות ומפרש רש"י שם לן בלילה ואינו מובן מה בעי רש"י ז"ל בזה ואפשר דבוודאי לן בביה"ק הוא לבדו שם וא"כ תיפוק לי' מטעם יוצא יחידי בלילה דמי הוא זה השוטה שהולך עמו בלילה

לביה"ק וע"כ היינו מפרשים שהלך שם מבע"י ולן שם ולהוציא מזה מפרש רש"י בלילה דבאמת הלך שם בלילה ולן שם וכיון דיצא ללון שם אין זה בכלל יוצא יחידי דשם יצא ללא דבר ולא תלינין שיצא שישרה עלי' רוח טומאה אבל ביוצא ללון שם ע"י היציאה לא נעשה שוטה כי היציאה הי' ללון שם אך מחמת הלינה שם נחשב לשוטה כי לא תלינין כדי לשרות עלי' רוח טומאה בלילה דיצא בלילה ואעפ"כ לא נעשה שוטה בזה רק משום הא גופא דלן בביה"ק. וא"כ בנ"ד שיצא יחידי בלילה וברח לעיר ללון שם לא נעשה שוטה עי"ז. ובשגם שכבר כתבתי דלענ"ד גם לפני הנשואין ע"י שעינה בצום נפשו דרך שטות נעשה שוטה גם להר"ש וא"כ אין חשש יותר. וגם באמת גם הר"ש החולק על רמב"ם היינו בעבד חד מעשה דרך שטות ואינו מהנהו דחגיגה אבל בעושה כמה מעשים דרך שטות גם הר"ש מודה כמ"ש בתשו' מהרי"ו סי' כ"ב ובתשו' עטר"ח אה"ע סי' י"ז בארוכה והכא גם קודם החתונה עבד כמה שנותים במה שלא אכל ואכילתו כבהמה וגם מה שהי' שוחק בחצר לבדו באבנים קטנים אף דיתכן שחוק כזה כדאשכחן זה בכתובות ס"א דמטללא בגורייתא ונדרשיר ועיין בגליון שם בשם הערוך דהיינו קסמים קטנים מכ"מ בנ"ד עבד להו דרך שטות גם הי' במרה שחורה עפ"י הרוב מכל הנ"ל נראה דגם קודם הנשואין הי' שוטה לכל דבר ולא נוסף חשש עתה מחמת הבריחה בלילה ובפרט דעת רוב המחברים האחרונים דבפעם א' לא נעשה שוטה ואף אם נחוש לחומרת התב"ש אכתי יש ס"ס בנ"ד דלמא גם מעיקרא הי' שוטה כשיטת הרמב"ם ואת"ל דלא הוי שוטה מעיקרא כדעת הר"ש דלמא עתה אינו כשוטה כי בפעם א' לא נעשה שוטה ואין זה ס"ס נגד חזקה דהרי הספק הראשון דלמא גם מעיקרא הי' שוטה אינו נגד חזקה דאז הוי בחזקת פנוי' אף דהספק השני הוי נגד חזקה דאש"א כדמוכח בע"א מ"ב במוצא שברי צלמים דהוי ס"ס דלמא לא נעבד ודלמא בטלוה בשבירה יעו"ש אף דהספק השני נגד חזקה כיון דהספק הראשון אינו נגד חזקה וכ"מ בכ"ד. ופ"ז לסניף כי העיקר דלכל השיטות גם לפני החתונה הי' בחזקת שוטה כמו קורע כסותו וגם מחמת דעבד כמה דברים דרך שטות. ועפ"י דברי החת"ס אה"ע א"ב סי' ב' כל שהענין בא מחמת מרה שחורה אף בעושה מעשה שטות אם בודקין אותו ושואל ומדבר כענין בעניני הגט כותבין גט לאשתו א"כ גם בנ"ד כן. וכפי שכ' כת"ר מדבר ושואל כענין אך בתשו' עטר"ח סי' י"ז חולק ע"ז ודברי' נכונים. אך עיקר ההיתר בכ"ד רק מחמת שגם מקודם לכן הי' שוטה גלל כן העיקר תלוי בזה אם אמת נכון כל המעשים הנ"ל שהי' עוד לפני החתונה ואין עדים שחזר לבריאתו בנתיים שורת הדין שאין לחוש שמא הבריא ומותר לגרש ממ"נ אם לא הי' שוטה אז גם עתה אינו שוטה ואם עתה דין שוטה יש לו, גם מעיקרא כן והדבר

מסור לעיני כת"ר בזה בענין העדים שהעידו על כך אם אנשים נאמנים המה וכשרים לעדות ומחמת חומר הענין לא אוכל לשאת משא הדבר הזה עלי לבדי בלתי אם יסכימו לזה עוד שני רבנים מפורסמים:

סימן סג

לכבוד הרב החריף המופלג בתו"י מו"ה אליעזר יעקב רוישניטון נ"י תופס ישובה בק' זענטא:

בדבר שאלתו באיש א' בן תורה שהי' לו תפילין מסופר מומחה והי' משונים קצת הבתים בגדלן והי' בבהמ"ד ובשעת הנחתן או סיליקן הי' שם א' בין העומדים ואמר שתפילין אלו פסולים ולא אמר שום טעם ובעל התפילין הנ"ל השיב יא הם פסולים. ובדעתו הי' דרך שחוק והיתול והוא מניח התפילין ועכ"ז חושש בנפשו אם אין בזה משום שאחד"א דבעינין אמתלא ודרך שחוק אינו אמתלא כמבואר ברמב"ם הובא בש"ך יו"ד סי' קפ"ה. והנה לכאורה אף בלי שאחד"א יש מקום לחוש מאחר שאמר איש א' שהם פסולין אולי הוי כעד שאמר לחבירו נתנסך יינך דאפילו לדעת המחבר שם סי' קכ"ז דאינו נאמן כל שאינו בידו מכ"מ כשהבע"ד שותק נאמן ואף דכ' המחבר שם דה"ד באומר לו בפניך או אתה ידעת מכ"מ הא הש"ך שם כתב כמה פוסקים דאף בלא אמר בפניך כל שאינו מכחישו נאמן ע"א ועוד דהכא כשמשיב אין הרי הודה לדברי העד ובכה"ג שהודה לדברי העד כתב מהרי"ט באה"ע סי' ח' דאפילו אמתלא גמורה לא מהני והובא בקצה"ח סי' פ"א ס"ק כ"א מיהו נראה דזה דוקא כשאומר העד נתנסך יינך שהוא ענין עדות שראה בעיני' אבל הכא אמר סתם שהם פסולין הדבר נראה שכיון להתלוצץ עלי' מחמת שהתפלין הם גדולים ואין זה ענין עדות. אך יש לדין מחמת שהוא בעצמו אמר שהם פסולין מטעם שאחד"א. ואמתלא דכשחוק אינו אמתלא ואמנם יש לומר כיון דבעל התפלין הנ"ל מניח התפלין בכל יום בטרם שאמר העד ושאחד"א היא מטעם דאדם נאמן ע"ע יותר מק' עדים כמו שהוכיח בנוב"י מה"ת אה"ע סי' מ"ג דאי מטעם נדר א"כ אם יאמר על יום חול שהוא יוה"כ יאסר במלאכה יעו"ש ונהי דאף נגד עדים נאמן היינו משום דאדם ע"ע נאמן יותר אבל הכא הרי ע"כ כשאומר שהם פסולים ע"כ שזה מכבר נפסלו שהוספר כתבן בפסול דהרי עתה אי אפשר שיפסלו שהרי הי' סתומים ואיזה פסול כעשה בהם וע"כ שמעיקרא הי' פסולים והרי הניחן עד עתה ואין אדם משים עצמו רשע דאף בביטל מ"ע נעשה רשע כמו שהוכחתי במק"א מהא דמומר לערלות בודק סכין ונותן כו אף דהוי בביטל מ"ע. ובנה"מ סי' ל"ד כתב דבביטל מ"ע אינו פסול לעדות ודברי' צ"ע וע' מנ"ח מ"ע ו' שפיקפק עלי' וגם הכא שהניחן בתמידות הוי פריקת עול ובכה"ג מודה

הנה"מ דפסול אפילו לעדות יעו"ש וגם יתכן דענין דאמע"ר הוא אף בעבירה דלא מיפסל עי"ז לעדות והדברים עתיקון ועמ"ש בזה בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' ר' וגם מחמת שבירך עליהם ואם הי' פסולין הוי ברכה לבטלה ופסל לעדות ולפ"ע אאמע"ר ובכה"ג אולי ל"ש כלל לומר דאדם נאמן ע"ע ועכ"פ מסתבר דבאומר דרך שחוק כוונתי נאמן כיון דהדבר מוכח שכן היא. ובנומו"י ב"ב כתב דהא דנאמן האב לומר בני זה בן גרושה והא משוי נפשי' רשיעא היינו באומר אשוגג הייתי עיי"ש הרי במידי דהאמינתו תורה מכ"מ אינו נאמן לשוי' נפשי' רשיעא א"כ ה"נ יש לומר דאף דלענין איסור הוא נאמן ע"ע יותר מעדים אבל לא במידי דשוי' נפשי' רשיעא. וגם הרי באומר בני זה ממזר שנאמן מבואר באה"ע סי' ד' סעי' כ"ו דבהוחזק ע"פ בכשרות שוב אינו נאמן לפוסלו יעו"ש, וה"נ יש לומר לענין שאחד"א כיון דהוחזקו כבר התפלין ממנו שהם כשרים שהרי הניחם לא נאמן עתה לומר שפסולים היו. ולומר שנפסלו עתה זה דבר הגלוי ששקר כמו באומר על יום חול שהוא שבת שהרי עתה בסתימתם אי אפשר לומר שראה פסול עליהם ובע"כ שמעיקרא הי' פסולים והרי כבר הוחזקו ע"י שהם כשרים. ואולי זה כוונת המראנ"ח שהובא בפ"ת אה"ע ס' ד' ס"ק ל"ד שכ' דשאחד"א באם יש אומדנות המוכיחות שמשקר אין אומרים שאחד"א ותמה עלי' דהא אפילו בעדים מכחישין אותו אמרינין שאחד"א ולהנ"ל יש לומר דכוונתו ידים מוכיחות היינו שהוא עצמו אמר דברים הניכרין שהיא מותרת לו גם אחר שנתעברה ואף שהכחיש אח"כ ל"ש שאחד"א דכ"ז מטעם הודאתו והכא יש ממנו רגלים לדבר שמשקר עתה וזה עדיף אפילו מעדים ועכ"פ נראה פשוט דבכה"ג כל שאומר שלשחוק כוונתו נאמן:

ועוד נראה בזה דהרי לענין ממון בוודאי הודאת בע"ד כמאה עדים דמי ועדיף מענין איסור דלענין ממון אף ששיקר מכ"מ חייב לשלם הממון אבל לענין איסור הוא רק שאנו אין מאמינין לו אבל בשקר א"י לשוי' חתיכה דאיסורא לרוב הפוסקים כמ"ש הרב רש"ז ז"ל בקו"א ליו"ד סי' א' ס"ק ט"ז והרי לענין ממון מועיל בהודה כל שלא אמר אתם עדי לטעון משטה וא"כ מדוע לא יהי' נאמן באיסור לומר לשחוק כוונתי וע' קצה"ח סי' פ' שהעלה דלענין ממון ל"מ שום אמתלא רק משטה או השבעה ולא שום אמתלא אחרת אף דלענין איסור מהני כל שאר אמתלא יעו"ש. א"כ משטה דמועיל לענין ממון א"כ מכ"ש שמועיל באיסור וע"כ צ"ל הטעם כמ"ש הפוסקים ס' פ"א בענין השטאה דל"ש רק בתבעו כיון דהשטה בו ותבעו לכך גם הוא השטה משא"כ בדבר איסור דל"ש זה וא"כ בנ"ד שזה שאמר שהם פסולים הדבר מוכח שכיון להתלוצץ בו שוב גם ההודאה שהודה יש לומר משטה כמו שהשטה בו לומר דברים שאינם וכיון דמועיל בנ"ד מטעם אמתלא

שוב אין נ"מ כלל במה שכתב כת"ר אם שאחד"א הוא מדין הודאה או מטעם שאדם יכול לאסור ע"ע דבר המותר דהרי בכל ענין אמתלא מועיל והכא גם לשחוק הוי אמתלא טובה. ומ"ש כת"ר דלפי טעם הסוברים מדין נדר ואסברי' הח"ס ז"ל באה"ע סי' ע"ח דהוי כקיבל ע"ע כשבועת הר סיני שאין לו התרה וזה ל"ש בנ"ד דהרי גם תפילין פסולים מותר להניחן רק שאינו יוצא י"ח הנה דברי החת"ס בזה צל"ע ובעצמו כתב שם שלא הי' לפני' ספרי חכמי הספרדים שאומרים מדין כדר ואסברי' כנ"ל אך בש"ע הרש"ז ז"ל סי' א' בקו"א ס"ק י"ד וס"ק ט"ז כתב בשם כנה"ג דשוי' נפשי' חד"א הוא מטעם דיכול לאסור ע"ע דברים המותרים אף שאינו מתפיסו בנדר לפי שהוא ע"ע כמו ב"ד שיכולין לאסור דברים המותרים כפי ראות עיניהם לצורך שעה וכדלקמן סי' ר"ה יעו"ש ולפי"ז גם בענין התפלין יכול לשוי' על עצמו ועל כ"ע תפילין פסולים שלא יצאו י"ח ויהי' אסורין לברך עליהן כמו שהצבור ודאי יכולין לגזר כן. והרש"ז ז"ל שם סיים דיש בזה פלוגתא בס' ר"ה ובדאו' להחמיר ובדרבנן להקל יעו"ש, ולי צ"ע דהמעיין בב"י שם סי' ר"ה בדברי הריב"ש שאוסר נראה דה"ד למיגדר מלתא כגון שקונס א"ע אם יעבור על דבר זה יהי' יינו י"ל ואדם ע"ע דמי לצבור וצבור עושין למיגדר מלתא ה"ה היחיד בשלו וזה למיגדר מלתא אבל הכא וכדומה שאינו למיגדר מלתא גם הריב"ש מודה דשרי, וכבר העירותי בזה בספרי מ"פ ליו"ד סי' ר"ה, אך שכ' שם שמדברי רשב"א שבב"י והובא בש"ך ס"ק ט' נראה דבכל ענין צריך שאלה בע"ה יעו"ש אבל זה אינו ענין לדברי הריב"ש דלריב"ש מיגדר מלתא היא דאו' וגם ל"מ שאלה כמ"ש הרב הנ"ל בשם כנה"ג אבל בסתמא שאוסר דבר שלו בלא לשון איסור ואינו אם יעבור ואין בזה מיגדר מלתא נראה דלכ"ע שרי רק בע"ה יש לחוש להצריך שאלה לחכם וזה חומרא מדרבנן וצל"ע על הרב שכ' ע"ז דבדאו' להחמיר. והעיקר נראה כהנוב"י דהיא מטעם הודאה ונאמנות ומכ"מ בשלו נאמן גם על אחרים שאוסר עליהם כדמוכח מאה דס' א' ביו"ד בטבח שאמר שהוא טריפה שאסור גם לאחרים וכ"כ בחוו"ד סי' קפ"ה ס"ק ג' בסופו. אך בנ"ד כראה דלכל הטעמים התפילין כשרים. אך כיון שיצא מפי בעל התפילין דבר שלא כהוגן נלע"ד שצריך לבודקן ואם לא יהי' בזה שום פסול יוכל להניחן בלי שום חשש כנלע"ד:

סימן סד

להרב החריף המפלג בתורה מו"ה אלעזר העברסמאן סופר סתם בבריגעל: ע"ד שאלתו בדין תפילין שנתקלקל ריבוען שבש"ע פשוט דפסולין ובתשו' חסל"א יצא לדון בדבר החדש דכשנתקלקל הריבוע אח"כ דוקא כשנעשו כאמגוזא פסולין משא"כ בלא עשאן מתחלה מרובעים פסולים בכ"ש והוציא כן מהרמב"ם ז"ל שבפ"ג מה' תפילין דתפילין

מרובעות הלמ"מ ובפ"ד כתב העושה תפילתו עגולה כאגוז סכנה וא"ב מצוה כלל וע"כ דמיירי בפ"ד בנתקלקלו אח"כ דבזה בעינן כאמגוזא וטעם הדבר דכל שלא נעשו כאמגוזא הוי כגרדומי ציצית דכשרין בנשתייר שיעור מועט. וכת"ר השיג עלי' דלא אמרו גרדומין כשרין רק בגרדומי המצוה ולא בגרדומי קדושה כדאי' במנחות ל"ה. השגתו נכונה וכן מאז תמהתי על בעל חסל"א במה"ק יו"ד סי' פ"ז שכ' דדין שנתאדמה בס"ת כשר משום גרדומין דל"ש רק בגרדומי מצוה וגם הוכחתו שם משרטוט דאין קפידא רק בשרטוט בשעת כתיבה ולא אח"כ תמוה דהרי בב"י סי' רס"א מספקי' לי' בזה אם השרטוט צריך להיות קיים לעולם ורמזתי קצת מזה בספרי מ"פ ליו"ד סי' רע"א בקצרה. אך ביראים סי' ע"ז כתב בהא דנשתייר מלוא אות קטנה כשר דזה משום דבאו מהכשר כמו גרדומין דציצית יעו"ש נראה דסובר דלאו כללא היא דלפעמים אף בגרדומי קדושה מקילין וראיתו מדברי הרמב"ם לכאורה נראה נכונה אך עכ"ז הלא דעת שאר הפוסקים אינו כן אך בדבר הענין המצוי שנתקלקל קצת הריבוע של הבתים בזה יש לדון לפימ"ש התו"ס סוכה מ"ט ד"ה וכמה בהא דפליגו תנאי בסיד שעל המזבח שנפגם דלרשב"י טפח ולראב"י כזית הטעם משום דבהכי ל"ח ריבועו למר בהאי שיעורא ולמר בהאי שיעורא וריבוע מעכב יעו"ש הרי דאף דריבוע מעכב מכ"מ לאו בכ"ש רק בשיעור גדול קצת א"כ גם בתפילין יש לומר כן וכפי העולה בזכרוני העיר בזה הג' מהרש"ק ז"ל בשנת חיים ואף שאין לדמות תפילין שהם קטנים למזבח שהוא גדול דמזבח לא נתקלקל הריבוע רק בטפח או כזית אבל תפילין שהם קטנים גם בשיעורא זוטא נתקלקל הריבוע כפי ערך מזבח וכה"ג הקשו תוס' גיטין מ"ה ד"ה מעלין דהאיך מדמה הש"ס תפילין בשיעור טרפעוק לס"ת שדמי' יקרין יעו"ש מכ"מ עכ"פ יש לומר דבכ"ש ממש גם תפילין לא נפסלו כשנתקלקל קצת ריבועו. אמנם צל"ע דבחולין בהא דכיסוי הדם אינו נוהג במוקדשין קאמר הש"ס דאי אפשר ליתב וליבטלה מוסיף אבנין וכתבו תו"ס שם דהכוונה משום דעי"ז מוסיף עפר לא יהי' מרובע יעו"ש בחולין פ"ג והרי' קיי"ל דמו אפילו מקצת דמו ובכ"ש ממש שמכסה מהדם יצא י"ח וע' יו"ד סי' כ"ח א"כ אפשר שיניח עפר כל שהוא על מעט דם ולא על כל הדם ובזה לא יתקלקל הריבוע דהא לא נפסל רק בריבוע טפח או כזית ואפשר לומר דהא דסגי בכ"ש היינו כשעכ"פ ראוי לכסות כל דם העוף סגי בכ"ש אבל אם אי אפשר לכסות כולו אין מצוה מתקיים בכ"ש כעין דאמרינן כל הראוי לבילה אין מעכבת בו. אך אכתי צ"ע דהא בש"ס דחולין שם פריך נהי דלמטה אי אפשר למעלה אפשר ומשני משום שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת וכדר"ז יעו"ש הרי דהש"ס מעיקרא לא אסיק אדעתי' הך סברא וא"כ האיך קאמר מוסיף אבנין

והא אפשר ניתן עפר למטה כ"ש ולבטלי' ולא הוי חציצה וגם משום ריבוע ליכא דהוי רק כ"ש. ואפשר לומר דדעת תוס' דהא דפלוגי תנאי בשיעור פגימת הסיד דלמר טפח ולמר כזית ובאמת לכתחלה ודאי משמע דבעינין ריבוע ממש בסיד רק דכשנפגם הסיד הוי כגרדומי ציצית דכשר כשנשתייר עכ"פ שיעור זוטא וה"נ כל שלא נפגם טפח כשר והיינו מטעם גרדומין כשנתקלקל מאלי' אבל הכא שיתן עפר ויבטל ויקלקל הריבוע בידים ל"ד לגרדומין ופסול אף בכ"ש וא"כ לענין תפלין שנתקלקל הריבוע קצת בזוית יש להקל וכנ"ל דגם בגרדומי קדושה הקילו לפעמים בגרדומין כיראים הנ"ל. וראיתי בתשו' תשורת שי סי' תש"ט שכתב ג"כ להקל בנתקלקל הריבוע בבתים כ"ש בזוית כיון שאינו נראה לעינים כ"כ קלקול הריבוע והביא מאשל אברהם להגה"ק מבוטשאטש ז"ל סי' כ"ב שצידד בזה כמה קילות והוא הוסיף עפי"ד הע"ת שהובא בא"ר סי' ל"ב ס"ק ס' באין הבתים מרובעות כשאין לו תפילין אחרים בדיעבד כשר כיון דאינו ברור דגם בתים מרובעות בעינין כמ"ש התוס' משמע דבדיעבד יניחם אף בברכה וכיון שהדבר מצוי תדיר כדיעבד דמי יעו"ש ואף כי הדבר קשה להקל מחמת יסוד זה שהתוס' מסופק בבתים דאולי דוקא בתפרן דסד"א לחומרא ובאשכול ה' תפלין סי' כ"ז הוכיח דגם הבתים גופייהו מרובעין בעינין יעו"ש בנח"א שהי' לו גרסא אחרת בגמרא שם אך בהי' מתחלה כדין ונתקלקל ריבוען אח"כ קצת בזוית שאין הדבר ניכר כ"כ להדיא יש להקל מטעם גרדומין וגם דברי הרמב"ם מורין כהחסל"א. וע' רש"י מגילה כ"ד כי אמגוזא עגולות כאגוז אבל עגולה כביצה וכעדשה שפיר דמי יעו"ש והיינו דאפילו כביצה פסול דתפילין מרובעות הלמ"מ ומשמע דאם אינן עגולים כביצה וכעדשה כשרים אף שאינן מרובעות ממש ועכ"פ בנתקלקל אח"כ קצת שאינו נראה כ"כ להדיא לענ"ד יש להקל:

ב) וע"ד השאלה אשר כתב במכתבו הקדום בתפילין בתיבת לה' נחלק לי והקורא יקרא לי הוה אם מותר להעבית אות ה' כדי שיקרב ליוד ויהי' השם שלם והביא מדברי הפמ"ג סי' ל"ב במ"ז ס"ק כ' במעשה בסופר שכ' השמרו השמרו ב"פ ומחק את הואו וכן השמר הב' ומשך הריש עד ואו השני' והרש"ק חולק עלי' דהוי שלכ"ס כיון דהי' פסול וכ"ת אסברי' לדברי הפמ"ג דלא נאמר שלכ"ס רק באותיות ולא בתיבות דעכ"פ האותיות הי' כסדרן והביא שבתשו' אבני נזר כתב כן רק כת"ר מסופק בנ"ד בשם כיון דעכ"פ עד עתה לא נתקדש השם אם יועיל שיקדשו עכשי' ע"י הוספתו להעבית רגל ימין דה' והביא מדברי הבני יונה דהשם מתקדש גם בסוף התיבה וה"נ מתקדש בזה שמוסיף על אות ה'. ולאו ראי' היא דהבנ"י מיירו במקדש באות אחרון או עכ"פ במקצת מאות אחרון מהשם שבלעדו אינו אות כלל והוי זה גמר אבל הכא כל האותיות כבר נכתבו. וא"צ

שום הוספה רק כדי לתקן התיבה אבל האות כבר נגמר, ובשגם דעל דברי הבני יונה רבים חולקים דבעינין שיתקדש מתחלה ועד סוף כמ"ש בפ"ת סי' רע"ו ס"ק ג'. אך נראה שבנ"ד בודאי בשעת כתיבה הי' כוונתו לכתוב לה' רק שבכתיבה הרחיק לי מן הוה אבל עכ"פ כוונתו הי' לקדשו א"כ שפיר נתקדש אף שאז לא הועיל בכוונתו כיון דהי' התיבה מרוחק אבל עכשי' שמקרב התיבה שפיר נתקדש השם כמו בכתב יהודה דמוחק הה' ועושה מהדי ה' דנהי דלהבנ"י יש לומר דנתקדש עכשי' משום דמהני בגמר הקידוש אבל להחולקים על בנ"י דבעינין קידוש מתחילה ועד סוף וע"כ הא דיהודה מוקים לה שהי' כוונתו לשם הוי' כמ"ש הלבוש ותפל"מ הובא בפ"ת סי' רע"ו ס"ק כ"ד, א"כ מוכח עכ"פ דבכה"ג מועיל דהא אין לומר דמשו"ה מועיל משום דגומרו בקדושה דהא לדידהו בעינין קדושה מתחילה ועד סוף וע"כ כנ"ל א"כ גם בנ"ד מהני. אך אכתי יש לחוש קצת דלמא לא כיון כלל לשם הוי' רק כוונתו לכתוב לי הוה. אך נראה שהדבר רחוק שהסופר יטעה בזה ול"ד לכתב יהודה דחיישינן בסתמא דלמא לא כיון לקדשו דשם הרי לפנינו כתב יהודה ויתכן דטעה גם במחשבתו שהרי חזינין אות אחר אבל הכא שהאותיות כתובים כהוגן רק מחמת ריחוק נראה כשתי תיבות מסתבר לומר דידע שכותב השם רק לא דיקדק לקרב האותיות. ואם באנו לחוש כאן שבאמת הי' כוונתו לכתוב לי הוה שתי תיבות א"כ גם אם נדמה זה שמוסיף עתה להעבית הה' לגמר ג"כ לא מהני דהרי הבנ"י מודה דאם נתכוין לכתוב יהודה אינו מועיל למחוק ה' ולכתוב הרגל בד' ודוקא בכתב סתמא מהני אם מקדש בגמרו כמ"ש בפ"ת שם. וכה ראיתי בס' לב דוד יו"ד סי' רע"ו שהקשה על הסוברים דמועיל קידוש השם בגמרו ממ"ש מהא דהי' צריך לכתוב השם ונתכוין וכו' דמוחקו וכותב השם למ"ל מחיקת מב התיבה יגרור ה' אחרונה ויכתוב רגל בד' וע"כ דל"מ קידוש בגמרו יעו"ש וז"א דשם בנתכוין לכתו יהודה גם הבנ"י מודה דל"מ קידוש בגמר רק בכתב סתמא וא"כ בנ"ד אם ניחוש שכ' בכוונה לי הוה לכ"ע לא יועיל לקדשו עתה אך נראה דמסתמא ל"ח להכי דבסתמא הי' כוונתו לכתוב כצורך רק לא דקדק לכתוב האותיות רצופין. ועוד נראה דגם בדינא דמ"ס בהי' צריך לכתוב השם וכתב יהודה להסוברים דבעינין קידוש מתחלה ועד סוף והכא בנתכוין לקדשו מכ"מ א"צ לידע בבירור דסתמא נמי אמרינין דנתכוין לקדשו כדמוכח מלשון המ"ס פ"ה ה"ב את השם וכתב יהודה עושה מדליית ה' ומוחק אות האחרון ושם בה"ג הי' צריך לכתוב את השם ונתכוין וכתב יהודה ולא נתן בו דלת מוחקו וכותב את השם, הרי שבזה דיקדק נתכוין וכתב יהודה ובה"ב כתב את השם וכו' יהודה וכו' ולא אמר ונתכוין לכתוב יהודה מוכח דגם מסתמא אמרינין שנתכוין לכתוב כפי הצורך רק שטעה בכתיבה ודברי התליעה

בזה צ"ע ומכש"כ הכא שהאותיות כתובות כהוגן רק בריחוק דיש לומר דמסתמא הי' כוונתו לכתוב השם שצריך לו:

ולרווחא דמלתא בנ"ד נראה שבהעבות ה' יכתוב לשם קדישת השם ואח"כ יעבור עוד קולמוס על כל השם ויקדשו ויועיל מטעם ס"ס דלמא קידשו מעיקרא ואת"ל לא קידשו דלמא מהני כמגי"ב וכעין זה בתשו' רעק"א ז"ל ז' ל' והארכתי בזה בספרי מ"פ ליו"ד סי' רע"ו ובנ"ד נראה ודאי לסמוך על זה כיון שהאותיות כתיקונן מסתמא כתב לכוונת השם רק שלא דיקדק לצרף האותיות:

ג) וע"ד שאלתו בתפילין שנמצא באות ה' נפסק שלא ניכר להדיא ומחקן ואח"כ נעשה עוד נפסק שלא נפסק להדיא אך אם נצרף הנפסק שמתחלה יהי' ניכר להדיא דבח"ס נראה דאסור ותשו' חסל"א חולק עלי'. והנה תשו' חסל"א אינו ת"י וכפי הנראה כוונת מע"כ לדברי הח"ס בחחו"מ שנראה מדברי' בהא דכתב שנתיישן שמעביר עלי' קולמוס דאם באמת נמחק אח"כ לגמרי כתב התחתון לא הוכשר בעליון דחוזר וניעור והביא משבת קי"ב בנפסק פחות מכ"ש ותיקנו והדר נפסק דפנים חדשות באו לכאן יעו"ש ודברי' תמוהים להמעיין בתה"ד סי' מ"ח דמשם מוכח להדיא דאף שנמחק כתב התחתון אח"כ נתכשר בעליון לכן גם בנידן שאלתו יוכל לסמוך על החסל"א לתקן:

סימן סה

לכבוד הרבני המופלג בתורה מו"ה גרשון קליין נ"י בפיאמא:

מכתבו הגיעני וע"ד שאלתו אם מותר לישראל למסור סוסיו לחבורת שפארנו וועט פאהרען אשר זה מסחרם ומשפטם שמי שסוסו מגיע בתחילה עם רוכבו ומנהיגו נוטל שכר והסוס נמסר לנכרי המלמד ומרגיל את הסוסים במרוצת רגלים ומקבל חלק מהריוח. והנה לפעמים יעלה הגורל על סוסי הישראל לרוץ בשבת או יו"ט בשחוק הנ"ל והכל עושה הנכרי אשר נמסרו לו הסוסים. ורו"מ דן בזה מטעם שביתת בהמתו וגם מטעם שכר שבת. והנה כפי הנשמע אשר המקום אשר הסוסים שם ורצים הוא מוקף גדר סביב שיש לו י"ט גובה א"כ הוי רה"י אף שהסוס נושא עגלה קלה אין בזה משום שביתת בהמתו כלל כמ"ש מג"א סי' רמ"ו ס"ק י"ב בשם רשב"א ור"ן בפ"ק דע"א דבחצר ליכא משום שביתת בהמה אף שנושא משוי ולר"ן גם משום מחמר ליכא בכה"ג ואף שהחצר הנ"ל רחב טובא יותר מב"ס על ב"ס אבל יש שם בתים ודרים שם והוי מוקף לדירה כמ"ש בתשו' נוב"י מה"ת או"ח סי' מ"ז. אך יש בזה משום שבות דרכיבה ע"י נכרי וגם ענין מקח וממכר כשעושין השחוק בשבת להרויח והוי שבות ע"י נכרי, ואף שאינו אומר לנכרי בפירוש שיעשה בשבת יש איסור כי הדבר נעשה בפרהסיא ויש בזה

משום מראות עין כמבואר סי' רמ"ד סעי' ד' אף שאין הכל יודעים שהסוסים של ישראל כיון שהדבר נעשה בפרהסיא וקצת אנשים יודעים אסור כמ"ש בש"ע הרש"ז ז"ל סי' רמ"ד ועיי"ש בקו"א ס"ק ב'. אך בנ"ד כיון שהנכרי מקבל חלק מהריוח והדבר מפורסים ורגילות שנותנים הסוסים לנכרי המלמד ותמיד יש לו חלק בריוח הוי כמו שדה שדרכו באריסות ובכה"ג אף משום מראות עין ליכא שעכו"ם אדעתא דנפשי' קעביד כמבאר סי' רמ"ג וסי' רמ"ד דאפילו בשדה דמחובר שרי מכ"ש בתלוש. ובכה"ג באריסות אף משום שכר שבת ליכא במה שמרויח הישראל ע"י הריצה בשבת כיון דנכרי אדעתא דנפשי' קעביד. ומכ"מ לא יטול הישראל שכר השבת רק בהבלעה בשאר הימים וכמבואר סי' רמ"ה סעי' א' וע' מג"א ס"ק ו' שם. וראיתי בתשו' תשורת שי סי' ש"ל הביא דברי תשו' מהר"ם שי"ק סי' ק"ד שכ' להשכיר סוס לנכרי שנושא משוי בשבת אף בכרמלית יש חשש דאו' עפי"ד רמב"ן פ' אמור דטרחה אף שאינה מלאכה אסור מקרא דתשבות יעו"ש א"כ לכאורה גם בנ"ד בחצר המוקף יש חשש הנ"ל, אבל בתשו' הנ"ל השיג עלי' מדברי הגמ"ר שבמג"א סי' ש"ה ס"ק ח"י דאפילו למ"ד תחומין די"ב מיל דאו' ל"ש בזה שביתת בהמתו כיון דהוי רק עשה יעו"ש. וגם גוף דברי הרמב"ן הנ"ל הם רק בעושה כל צרכי' כל היום כמו בחול והכא אין הריצה כל היום ע"כ לענ"ד אין איסור בזה רק צריך הישראל ליזהר שלא יאמר לנכרי שירוץ עם סוסי' בשבת אבל כל שאינו קובע לו לעשות בשבת להדיא שרי וכנ"ל ואף שעגלה נמשך עם הסוס אין לחוש דעושה חרוץ בקרקע וא"כ הבהמה עושה מלאכה דהא הוי דשא"מ ופסיק רישא ל"ש בזה דהעגלה קלה ודוקא בכבדים יש חשש כמבואר באו"ח סי' של"ח. ע"כ משום ענין שבת אין איסור:

רק גוף הדבר אף בחול אם שרי מטעם גזל דהוי אסמכתא ע' חו"מ סי' ר"ז וס' ל"ד דיש לחלק בין יש לו אומנות אחר או לא עיי"ש:

סימן סו

לכבוד הה"ג וכו' מו"ה דוד אלימלך שטורמלויפער נ"י ראבד"ק דינוב: מכתבו בדבר העגונה לא הי' הזמן גרמא להשיב עד מה עתה הנני בקצרה בדבר העגונה אשת הר' משה פפיישער אשר כפי הגב"ע משני העדים בצירוף יחד דהיינו שא' העיד שהר' משה פליישער מדינוב הי' טאמבאר בקאמפאניא. הוא ולא זולתו ועד אחר העיד כי שמע מכמה אנשים ישראלים ונכרים כי הטאמבאר מזה הקאמפאניא מת והראו מרחוק שמוטל מת והעד הזה אינו מכיר את הר"מ ואינו יודע כלל מי הי' הטאמבאר בקאמפאניא הנ"ל רק מה שהעידו לו שהטאמבאר מת ובצירוף עדות הראשון הי' פתח תקוה להעגונה הנ"ל. וכ"ת האריך בזה יפה דאין חשש בזה מצד דבר ולא חצי דבר דעדות

הראשון הוא רק ג"מ בעלמא שהטאמבאר הי' בעלה של זו העגונה וגם דברי הכנה"ג דלא חיישינן כלל בעדות אשה לחצי דבר אך עיקר החשש דלמא בנתיים הועבר הר' משה פליישער ממשמרתו והושם אחר במקומו לטאמבאר וזה מת והרי' משה פליישער חי וכת"ר כתב דאין לחוש לזה דלפי"ז צריכין לומר שהר"מ פליישער ערק לעלמא ודבר כזה הי' לו קול וגם ידוע שקשה לברוח כי יש שומרים לראשם. וזה אינו כלל דלמה לנו לומר שברח הרי יתכן שפשע איזה דבר באומנותו הלז והוסר ממשמרתו ושמו אחר במקומו. וגם מה שפילפל כת"ר בזה דיש לומר כ"נ וכ"ה קבר שאבד הוא קבר שנמצא והביא מנוב"י סי' מ"ב וסי' מ"ז ולדעתי אין זה ענין לשם דשם הרי ידעינן שנאבד קבר ונמצא קבר אין לחוש שזה קבר אחר הוא אבל הכא אנו דנין שזה האיש משה הועבר ממשמרתו והושם אחר תחתי' וזה מת וא"כ בעת מיתת הטאמבאר לא הי' ר"מ בעל מלאכה זו רק אחר:

אמנם נראה ראי' דל"ח שהועבר ממשמרתו דאל"כ האיך מקילין בשמו ושם אבי' לשיטת הפוסקים דסגי בהכי דלמא שם שינה שמו מחמת מרדין או מחמת ממון דהרי לפעמים יארע כן כמ"ש הרא"ש גיטין ל"ד בהא דיוסף וקוראין אותו יוחנן וה"נ ניחוש דלמא איש הנ"ל הי' באיזה מקום וברח משם מחמת ממון ושינה שמו ומוכח דמסתמא ל"ח להכי וה"נ לא חיישינן שמא עשה איזה פשיעה ועי"ז עבר ממשמרתו. ועוד דאף אם נימא דל"ח לפשיעה גדולה כזו משום דמוקמינין לאדם בחזקות כשרות, אבל הכא יתכן ע"י דבר קטן שפשע הועבר באופן שלא הפסיד חזקות כשרות שלו אכתי ניחוש דלמא נשתנה שמו מחמת חולי שלפעמים משנין שמו וע"כ דבסתמא ל"ח לשינוי השם וה"נ בסתמא ל"ח לשינוי מעשה שנשתנה אומנותו וגם יש לומר דאומן לא מרע אומנותי' ומסתמא נזהר באומנותו לעשות כהוגן. ומכ"מ יש לחלק קצת דשם בשינוי השם הרי אין דרך רק לשנות שמו ולא שם אבי' וא"כ עכ"פ אם ניחוש לשינוי שמו עדיין כשאר קצת סימן שם אבי' אבל הכא אם נשתנה מאומנותו הרי לא נשאר כלל שום סימן ע"ז האיש דהרי כל הסימן הטאמבאר מקאמפאניא הנ"ל ואם הועמד אחר במקומו הרי בטל כל הסימן ומכ"מ נראה ראי' מהא דיבמות דף ק"כ והכא בשומא העשוי להשתנות לאח"מ קמיפלגי מ"ס עשוי להשתנות ומ"ס אין עשוי להשתנות יעו"ש, משמע דלכ"ע באפשרי שישתנה רק דפליגי אם דרכה להשתנות והרי שם כל הסימן הוא השומא ואם דרכה להשתנות אינו סימן אבל באין דרכה הוי סימן ול"ח שמא נשתנה, וכן במס' ב"ב קנ"ו בסימנים עשוים להשתנות לאחר מיתה יעו"ש בתוס' ומשמע דאם אין הדרך להשתנות ל"ח למיעוטא בזה, וה"נ בנ"ד אלא דיש לחלק קצת דשם כשאין דרכה להשתנות אזלינן

בתר חזקה כענין חזקת הגוף אבל הכא אינו חזקת הגף לומר דמוקמינין אחזקה שלא נשתנה מאומנותו אבל בתשו' הר"ן סי' ל"ג מדמה שם חשש דשינה שמו להא דשערות עשויות להשתנות ומוכח שם מר"ן דמשום דגילה דעתו דרוצה לשנות שמו אבל אי לאו הכי לא סמכינין כלל ע"ז דשינה שמו, וכ"כ בתשו' דברי חיים חאהע"ז סי' ל"ב וסי' ל"ד דהר"ן כפל בדברי' להדיא דוקא בכה"ג שגילה דעתו שרצונו לשנות שמו אף דאין זה חזקת הגוף מכ"מ מדמה לי' לשם ונהי דהר"ן שם קאי להחמיר דעי"ז בטלה העדות מכ"מ כיון דשם כל העדות מכיון ועכ"ז כיון דלא גילה דעתו שישנה שמו אין תולין בשינוי להקל א"כ ע"כ דאין זה סברא כלל לומר ששינה שמו וא"כ גם בנ"ד להחמיר אין חוששין שמא פשע והועבר ממשמרתו דזה הוי כשינוי השם ולכאורה הי' נראה ראי' דיש לחוש מסתמא שמא עברוהו ממשמרתו מהא דאמרינן במס' ב"ב קס"ד ודלמא עברוהו והדר אוקמוהו וכו' עיי"ש הרי דיש לחוש לזה, אבל בתוס' שם כתבו דהאי ארכן לאו היינו מלך אלא ממונה שמסורים אותו משררותו לאחר שנה ואינו ממונה עולמית והיינו דפריך דלמא עברוה יעו"ש א"כ משמע דבסתמא אין לחוש לעברוה כלל רק בממונים שמתחילה אין ממנים אותם רק לשנה רק אם ייטב בעיניהם מחזיקין אותם הלאה ואף שכ' התוס' שם בסוה"ד דמלך אין דרכו להעבירו ממלכותו משמע דוקא מלך אבל שאר ממונים יש לחוש דלמא עברוה. לרווחא דמלתא כתבו כן דמלך אין הדרך כלל להעבירו ממלכותו אבל גם שאר ממונים אין דרך להעבירו רק מתחילה ממנים אותו לשנה כענין שאמרו בש"ס יומא דף ח' כפרהדרין הללו שמחליפין אותם בכל שנה יעו"ש, וא"כ במלאכת טואמבאר בעת המלחמה שאין דרך כלל לשנותן ולהעבירם ובפרט שהי' זמן קצר מאוד כי ספי דברי העד הראשון הי' עם הר' משה פליישער הנ"ל בקאמפאניא שנת 1914. ועדות העד השני על מיתת הטאעבאר מקאמפאניא הנ"ל הי' בירח אויגוסט שבת הנ"ל והוא בערך ח' חדשים מן התחלת השנה למספרם ואין לחוש מסתמא לזמן לא מרובה כזה שהועבר ממשמרתו:

ועכ"ז הלע מהסס בדבר לסמוך באיסור חמור על סברתי אך כפי שכ' כת"ר שהאיש הנ"ל הי' רגיל לכתוב לאשתו יום יום וזה כשמנה שנים נשתקע זכרו יש לומר דמדאו' שרי כמו משאל"ס כמבואר מפסקי מהרא"י סי' קל"ט: והנה בפסק מהרא"י שם משמע דעיקר טעמו הי' משום שהי' קלא דלא פסיק שמת או נהרג אבל או לאו הכי מחזקינן לי' בחזקת חי' אף שנשתקע זכרו ועי' תשו' חת"ס סי' קל"א ד"ה והדרך השני ובס' קל"ח בד"ה ונבוא אל הראשונות, אבל בתשו' אחת כתבתי דכל שהי' במקום סכנה אף ליכא קלא דלא פסיק יש לומר דהוי כמים שאל"ס אם נשתקע זכרו דהא המהרא"י שם מביא

ראי' מדברי מרדכי סוף יבמות בתשו' ר"א וורדין ושם נאמר מאחר שנשתקע זכרו זה ארבעה שנים ויש ידים מוכיחות שנטבע כי הכלים אשר אתו בספינה נמצאו על שפת המים יעו"ש הרי דלא הי' בירור שנטבע רק הכלים הי' על שפת הים ואפ"ה התירה ונהי דחלקו עלי' היינו לכתחילה אבל עכ"פ יש לומר אם ניסת ל"ת וא"כ בנ"ד שהי' במקום סכנה יש לדמות לשם ומכ"מ אין זה מוכרח כ"כ ויש לחלק אך כפי שכ' כת"ר בסוף מכתבו שהקול נשמע שמת שמה בצירוף מקום סכנה ונשתקע זכרו זה כמה שנים יש לומר דהוי רק דרבנן, וא"כ שוב יש לסמוך על זה דלא חיישינן שמא הועבר מאומנותו דלא שכיח ולהתיר העגונה ומחמת חשש קברתי' יש כסמוך ע"ד הב"ש דמעיד מפי שני כשרים הו כתרי דלא אמרו בדדמי וגדולה מזו מקיל מהריב"ל דגם שני פסולים ל"ח לבדדמי, ועכ"פ במעיד מפי כשרים יש לסמוך על הב"ש הנ"ל ומ"ש כת"ר דכיון דשמע מנכרים ומישראלים הוי נמצא א' מהן קאו"פ ועכ"פ שוב לא הוי ככשרים. הנה לפימ"ש התומים סו"ס ל"ו ונה"מ בנכרי שאינו בגדר עד כלל אינו מבטל עדות הכשרים יעו"ש, ואף שבשאגת ארי' בחי' למכות ז' פשיטא לי' דגם בכה"ג הוי קאו"פ יעו"ש מכ"מ כיון דמהריב"ל מתיר אף בשני פסולים ועי' תשו' דברי חיים אהע"ז ח"ב סי' כ"ב יש לסמוך עכ"פ בנ"ד להקל. אך לא אוכל לשאת עלי לבדי דבר החמור כזה ע"כ הנני מסכים להתיר בתנאי אם יסכים לזה עוד רב א' מובהק בהוראה. והש"י יצילנו ממכשול ומשגיאה:

סימן סז

להרבני החריף המופלג מו"ה זלמן בארער נ"י בבאיאן יע"א:

ע"ד שאלתו אודות המקו' בניצא שנעשה ע"י רב רעפארמי ורו"מ שאל על המקו' להגאון מהרש"ם ז"ל ונדפס תשו' במהרש"ם ח"ג סי' קמ"ה וכבוד רו"מ רוצה לידע חוו"ד בזה. והנה המקו' נעשה מקאכיל ונמשכה ע"י סילונות וואסערלייטונג ממעיין שיוצא מן ההר והבאסעם מקום התאספות המעיין הוא מצימעכט בבירור והמים אינה נופלים מהסילונות למקו' רק ע"ג כבש מצימעכט ומשם למקו' ובמקו' מקאכיל יש שם ברזא מנחושת שכאשר יפתחו הברזא יצא כל המים והוא מהודק שם ולא יסור לעולם רק כשמגביהין קצת הברזא המים יוצאין זה תוכן דבר המקו' ששאל כת"ה אודותה להגאון מהרש"ם ז"ל והנה מ"ש בתשו' מהרש"ם שם בתחלה לחוש אולי הבאסעם הוא ממתכת כפי שכ' כ"ת עתה אין חשש ע"ז כי ברור כי הבאסעם מצימעכט וע"ד חשש הברזא שאין ידוע אם מתחלה נעשה ע"מ לקבעה בקרקע בזה חוכך שם דילמא לא נעשה ע"מ לקבעה בקרקע שכל הוועגטילין נעשו גם לצורך כלים תלושין וע"ז כ' לצדד עפ"י שיטת הרא"ש דמחובר למעיין גם בהזחיל ע"ד המק"ט כשר ולפי דברי הש"ך שם היינו אף כשהופסק

ההשקה. ובעניותי דבריו בזה תמוהים דדווקא בממשיך למקו' ע"י דבר המקב"ט יש מקום להכשיר להרא"ש אף בהופסק ההשקה דהא עתה אין שום פסול במקו' רק הפסול הי' העברה ע"ג דבר המק"ט והרי אז הי' מחבר למעיין אבל הכא החשש על הברזא שבמקו' הוא שמונע יציאת המים ע"י דבר המק"ט ואם יסלק הברזא יצאו כל המים והרי פסול זה הוא בכל רגע במקו' ומה יועיל זה שבא ממעיין הרי עתה שהופסק ממעיין ג"כ יש פסול זה שכל העמדת מי המקו' ע"י דבר המקב"ט. וכי יעלה על הדעת שאם ימשכו מי מעיין למקו' ואח"כ נפסק המעיין ונסתמה המקו' ע"י דבר המקב"ט יהי' כשר להרא"ש הואיל ובא ממעיין וכמו כן במקו' זו אף של"ה הפסול בעת המשכה ממעיין ולדיעה הא שבשו"ע סעי' נ' בלא"ה אין פסול כלל במעמד הוי' המים ע"י דבר המק"ט אבל הר"ש חולק ע"ז והוא ספיקא דדינא אבל מה שמהרש"ם רוצה לצרף גם הדין דסעי' מ"ט בממשיך ממעיין זה אין לו מקום כלל לפי דעת הפוסל במעמיד הוי' המקו' ע"י דבר המקב"ט לא יועיל כלל אם נפסק המעיין. ורו"מ כתב היתר על הברזא הנ"ל דאף שברזות הנ"ל עשויין מתחילתן גם לכלים תלושין מכ"מ הדבר תלוי במחשבת הקונה וכיון שקנאן ע"מ להשתמש שימוש במחובר לקרקע הוי כעשוין ע"ד כן שכ"כ מהרי"א הלוי ח"א סי' קי"א והביא כן מבואר מרא"ש סופ"ק דסוכה וזה היתר נכון ובאמת שהדבר מבואר להדיא בתשו' נוב"י מה"ת סי' קל"ז שכ' מבואר דיתדות חדשים שקונים מאומן כיון שאין לו כוונה להשתמש בהם תלוי במחשבת הקונה וכמ"ש המנ"ל פ"ב מכלים יעו"ש ותמהני מאד על הגאון מהרי"א ז"ל דבעידנא דעסיק בתשו' נוב"י הנ"ל לא ראה שהדבר מבואר בנוב"י להיתר וכה ראיתי בתשובת ריב"א יו"ד סי' ס"ד שהשיג על נוב"י הנ"ל וכתב דאינו תלוי כלל במחשבת הקונה רק באומן אם רוב הכלים עשויין לתשמיש תלוש אף שקנאן לצורך מחובר מק"ט והביא כן מרמב"ם פ"ח ה"ג דבאומן שעושה למכור אזלינן בתר רוב וגם מראב"ד בעדיות דמוכח כן יעוי"ש באורך והנה דברי הרמב"ם כבר הרגיש בריב"א הנ"ל די"ל דשם מיירי אם נגע בו טומאה בטרם שקנאן אדם לצורך דבר מחובר אבל בקנין לצורך זה י"ל דנתבטל תורת קבלת טומאה מיני' רק מהראב"ד נראה דאף בקנין אין מועיל מחשבתו של הקונה אבל אישתמוטתי' להריב"א דברי הרא"ש סופ"ק דסוכה דמפרש דתלוי במחשבת הקונה אף נגד הרוב עכ"פ גם בעיקר דין הברזא הנ"ל הלא דעת החת"ס ז"ל סי' רי"ד דאינו דבר המקב"ט כלל ומהרש"ם כ' שחלקו עליו בתשו' מהר"ם שיק וכתב סופר ואני בתשו' אחת לק"ק מעטץ הארכתי בזה בכמה ראיות להוכיח כהחת"ס ז"ל עכ"פ בצירוף הנ"ל דתלוי במחשבת הקינה יש להקל בשעת הדחק:

ולכאורה יש חשש בעיקר הסילונות הנ"ל דבוודאי יש שם בסוף הסילון היורד למקו' מסגר שקורין שלאס שלא יצאו המים ובעת הסגירה הרי נעשה הסילון כלי גמור דהרי הסילון עומד זקוף ונסתם למטה במסגר ומקבל מים וכשבאין אח"כ למקו' שאובין גמורים אלא די"ל דבזו הרגע שפותח הברזא שירדו המים למקו' הרי אז נתבטל מתורת כלי ושוב מהני חיבורן למים ע"י הסילונות ואף דמעיין שהעבירו ע"ג השוקת פסול היינו כיון דכלי מפסיק אינו מועיל חיבור למעיין מטעמים שכ' הר"ש והרא"ש ז"ל אבל הכא הרי אז נתבטל מתורת כלי ומועיל חיבורן למעיין ואף דיש לדון קצת כיון דהסילון זקוף והמעיין יורד מן ההר הוי חיבורן קטפרס מכ"מ לדעת הש"ך סי' ר"א ס"ק קכ"ט בחיבור למעיין אין קטפרס מזיק כלל ולדעת התוס' והרא"ש במקו' חסר הסמוך לשלם מועיל גם חיבור קטפרס ועוד דהכא הרי רק מקצת מים שאובים והרוב כשרים ולענין פסול דרבנן י"ל דקטפרס מועיל וגם י"ל כיון דרק מיעוט שאובים תיכף כשפותח הסילון יורדים רוב כשרים עם המיעוט וכיון שהולכין ע"ג הכבש הוי המשכה ונטהר ברבי' והמשכה ועוד מכמה טעמים יש להקל מחשש זה ושו"ר גם בתשו' נטע שורק סי' ע"ז שכ' כעין מ"ש. אמנם עתה כ' רו"מ שרב א' מפקפק על המקו' הנ"ל כי יש שם מעס אוהרען שהולכים המים עליהם ורו"מ הראה מקום לתשו' מהרש"ם ח"ג סי' נ"ט שמתיר המעסאוהרען והנה עיינתי שם ולפי ציורו שם אין שם קיבול כלל ולכך הכשיר אבל ביש שם קיבול כמו המעס אוהר אשר יש לו בית קיבול גמור ובהמלאותו יתגלגל וישפוך כל אשר תוכו וכן יתמלא עוד פעם וכן תדיר ואם כן הדבר גם שם זה הוי כלי קיבול גמור אף שמתגלגל אח"כ כדמוכח ברמ"א סעי' ל"ו ובתשו' מאיר נתיבים בקונטריס מקוה מים האריך שם לענין גלגל שיש לו בית קיבול בין השליבות ונעשה במכוין שע"י הכבדת המים יתגלגל וישפך ואפ"ה הו"ל עשוי לקבלה ול"ד כלל לסילונות כפופים יעוי"ש וכן ראיתי בתשו' בי"צ יו"ד ה' מקוואות אודות מקוה מוואסערלייטונג כתב שיש בהמעסאוהר קיבול לקבל החול הדק יעוי"ש ובודאי דיש לחוש טובא דא"כ הדבר הרי כל המים עוברים ע"י כלי קיבול שנעשה בתלוש ואינו מועיל כלל אף שנעשה מתחלה ע"מ לקובעו בארץ כמבואר בנוב"י מה"ת סי' קל"ט דדווקא לענין קבלת טומאה מועיל מה שנעשה להשתמש עם הקרקע אבל לענין שאובין דאפילו כלי גללים פוסלים גם זה פוסלי' אמת שהגידולי טהרה ז"ל חולק על הנוב"י ומכשיר בכלי שנעשה מתחלה ע"מ כן אבל קשה לסמוך עליו בזה נגד הנוב"י ותוס' חדשים וגם בתשו' בי"צ הנ"ל הביא מדברי הגאון בית מאיר יו"ד סי' רמ"ו ותשובת פרשת מרדכי להגאון מהר"ם בנעט ז"ל שדעתו כהנוב"י, וגם בתשו' אמרי יושר ס' פ' בח"א הארכתי להחזיק בזה כהנוב"י ודעימי'

המחמירין ובשגם כי הדבר נוגע לחשש דאורייתא כלו שאוב ואף דמחובר למעיין ומה"ת כשר מטעם חיבור ומ"מ לענין חשש דאו' שכולו שאוב תו יש לחוש מטעם קטפרס ואף דאכתי י"ל דהוי רק דרבנן כיון דהמים הומשכו ע"ג כבש ושאובה שהמשוכה לכו"ע אינו רק דרבנן מ"מ כפי הנראה ההמשכה הוא ע"ג צימנעכט ולענין חשש כזה י"ל דבעינן קרקע הראוי לבלוע ואף אם נחלט הדבר דהוי רק דרבנן אבל גם בדרבנן קשה לסמוך על הג"ט נגד כל הכי ואם אמת יש שם מעסאוהר המקבל מים אם כי על העבר יש להם יתד גדול הגאון גד"ט ובפרט לרוב פוסקים הוי רק מילתא דרבנן כיון דמחובר למעיין ולש"ך ז"ל במחובר למעיין אין קטפרס מזיק כלל מכ"מ על להבא לפענ"ד אין מקום לסמוך על מקו' זו בלתי ע"י בירור גמור שאין שם שום כלי קיבול ובוודאי אם הפעריין מכשרות בהאמבורג יעשו שמה מקוה ממי גשמים יהי' בודאי כשר ומצו' גדולה להשתדל בזה שיעשו כן והנה באם א"א לברר הדבר אם יש במעסאוהר איזה קיבל לכאורה הי' אפשר לדון בזה להקל כיון דנמשך אח"כ ע"ג כבש צימענט ושאובה שהמשכו' כולה הוי רק דרבנן וא"כ הוי סד"ר להקל וכאשר צידד שם במהרש"ם בתשו' הנ"ל להקל לענין הספק אם הבאסעם הי' של מתכות יעוי"ש בתחלת התשובה אבל יש לדון בזה הרבה לפי שיטת הפוסקים דבעינן המשכה ע"ג דבר הראוי לבלוע ואף שהרמ"א כ' דאין להחמיר בזה רק לכתחלה הא כבר כתב בתשו' חת"ס יו"ד סי' רי"ב דבאמת כמה גדולי הפוסקים סוברים כן ואנן דמקילין משום דשאובין הם מיעוט ואזלינן להקל כהפוסקים המקילין, אבל לענין שאובין שכולם שאובין ונביא להקל משום דשאובה שהמשכוהו כולו גם דרבנן יש לחוש להפוסקים דלא מהני שאובה רק בקרקע הראוי לבלוע ולא בצימענט ושוב יש חשש דאורייתא. ולכאורה י"ל דאכתי יש להקל דהא לענין דאורייתא יש ס"ס דילמא אין שם קיבול כלל ודילמא המשכה מהני על כל דבר שאינו כלי כהמחבר ולענין איסור דרבנן בשאובה שהמשיכו' כולה תו סגי בספק אחד דילמא אין שם קיבול כלל וכמ"ש הש"ך סי' ס"ו כה"ג לענין דם ביצים אבל גם בזה יש לדון טובא אם תועיל ס"ס בטבילת נדה דהא הוי ס"ס במקום חזקת איסור. והנה בטבל במקו' שספק נפלו בה ג' לוגין שאובין לדעת הר"ש פ"ב דמקוואות לר"י דמחמיר בנטמא טומאה קלה וספק טבל מטעם חזקת טומאה ה"ה בשאובין ומל"מ ונוב"י סי' ס"ה וס"ט סי' קצ"ט כתבו דבזה גם ר"י מודה כיון דודאי טבל וספק הוא רק במקו' אם הוא פסולה ולמקו' גופא ליכא חזקה הוי סד"ר ואין אנו דנין כלל לענין חזקת הטובל יעוי"ש ולפי דבריהם י"ל דגם בס"ס מקילין אף דהוי בדאורייתא כיון דלמקו' ליכא חזקת טומאה אבל בס' דברי חיים השיג עליהם דל"ש כלל לדון על המקו' רק על האדם הטובל וספק מים שאובין דטהור משום

דכך הי' הגזירה מתחלה דרק וודאי שאובין פסול ולא ספק יעוי"ש והובא בתשו' בית שלמה יו"ד ח"ב סי' כ"ג ובהגה"ה שם ולדבריו הוי שפיר חזקת טומאה רק דלענין מ"ש דרבנן טיהרו חכמים אף במקום חזקת טומאה וזה לענין שאובין דרבנן כגון מיעוט מים שאובין אבל הכא בנ"ד דיש ספק דכולם שאובין והוי מה"ת ובאנו לדון מטעם ס"ס בזה תו הוי ס"ס במקום חזקה של הטמא דל"מ לשיטת רוב הפוסקים ביו"ד סי' ק"א ואף כמה חזקות ל"מ וכמ"ש טו"ז והפר"ח ופמ"ג שם אלא דלכאורה יש לדון דגם בלי המשכה כלל הוי רק דרבנן אף שנמשך ע"ג כלי כיון דמחובר כמעיין הרי מה"ת טהור אף במעיין שהעבירן ע"ג שוקת רק דהוי שאובין משום גזירת חכמים כמש"כ הר"ש והרא"ש ז"ל בטעם הדבר ושוב אם יש ספק בזה הוי סד"ר אף בלי המשכה כלל אבל גם בזה יש לדון דילמא אין החיבור למעיין מועיל דהוי קטפרס כמש"ל ושוב הוי שאובין דאורייתא ואף דגם בזה הוי ס"ס דילמא אין שם קיבול כלל ודילמא קטפרס מועיל במעיין דהא כיון דהדבר נוגע לדאורייתא שוב אין מועיל ס"ס מטעם חזקת טומאה כמש"ל ועוד דגם בעיקר הדבר שהקילו בספק מים שאובין י"ל דדוקא במיעוט שאובין הקילו אבל ברוב שאובין אף דהוי רק דרבנן כגון בהומשכו או מחוברין למעיין לא הקילו חכמים, וכ"כ בס' ג"ט ולחו"ש סי' ר"א ס"ק קט"ו שבזה מיושב בפשיטות הא דתוספתא בצינור שמקלח למקו' ומכתשת נתינה בצידו דאם יש שם רוב מים כשר אבל בספק על כולו פסול אף לסוברים דכולו שאוב דרבנן דאעפ"כ לא הקילו רק במיעוט שאובין א"כ ה"ה בשאובה שהמשכוהו או במחובר למעיין וגם לשיטת הרמב"ם ז"ל בספק מים שאובין אין לטבול לכתחלה וע' בתשו' בית שלמה יו"ד ח"ב סי' כ"ג לכן גם בספק אם יש שם כלי קיבול אין להקל. ופשוט דאין לדמות נ"ד להא דיו"ד סי' ר"א במקו' שהניחו ריקן ומצאו מלא דכשר אף בחשש שאובה כולו דשם הטעם דחזקת העושה מקו' דעושה בכשרות וזה ל"ש בנ"ד דהוואסספרלייטונג לא נעשה לשם מקו' כלל ובשגם שנעשה ע"י מי שאינו בקי בהלכה ע"כ אין להקל במקו' זו בטרם הבירור:

סימן סח

להרב הגדול בנש"ק מו"ה אלעזר אלטר הורוויץ נ"י אבד"ק ריגליץ: ע"ד הדו"ד שבא לפניו באיש א' שהשאיל ס"ת לראובן אשר עשה מנין בביתו ושילם לו בעד זה איזה סכום לחודש ואח"ז נסע ראובן לביתו והמנין נשאר שמה ושמעון הוא גבאי מהמנין הנ"ל וגם הוא דר שם באותו בית אשר שם המנין ושמעון הוא המחזיק העיקרי את המנין לבל יהרס ואחר שנסע ראובן הנ"ל לביתו שאל המשאיל את הס"ת הנ"ל להגבאי שמעון עתה מי ישלם לו מעות החודש והשיב לו שמעון הגבאי אני אשלם וכן הי' ששמעון הגבאי

שילם לו עד אחר הימים טובים ואח"כ פסק מליתן לו ושאל עוד הפעם המשאיל הנ"ל את שמעון הגבאי למה אינו משלם לו שכרו והשיב לו שמעון אשר המנין קטן ודל ואין בידם לשלם ודי להם אשר המה מגיהים את הס"ת בכל פעם ומשלמים לפעמים שכר הסופר לתקנו ונתרצה המשאיל להניח את הס"ת שם הלאה וזה כשני שבועות אירע מקרה ר"ל בהמנין שנשרף הס"ת בליל ש"ק ע"י נר דולק שהי' שם ותובע עתה המשאיל משמעון שישלם לו והנה כת"ר כ' שא"א להחליט הדבר שהי' איזה פשיעה בזה כי תחת מקום מעמד הנר הי' טס ברזל קבוע וגם בשעה ט' בלילה שלחו שמה לראות אם כבו הנרות ומצאו הנרות כבוים ולא ראו שום שמץ שריפת דבר או איזה עשן ויותר יש לדמותו לאונס אבל מאחר שהסכים המשאיל מבלי לקחת שכר הו"ל שמעון הגבאי שואל על הס"ת וחייב אף באונסין וכ"ת הביא דברי הר"ן דשואל ס"ת פטור מאונסין וכן הבין מדברי' בקצה"ח סי' שמ"ב ובנה"מ סי' ע"ב ס"ק י"ז כתב דדוקא בעובדא דר"ן שנתן משכון על הס"ת ונתחייב המשאיל בשיטוח וניעור ונפטר עי"ז מפרוטה דר"י בזה כתב הר"ן דפטור מאונסין דאין כל הנאה של שואל כיון דגם המשאיל נהנה מפרוטה דר"י אבל בשואל ספר בלי משכון ל"ש דין פרוטה דר"י וחייב באונסין. ולענ"ד אפשר דבנ"ד גם הקצה"ח יודה דחייב דלפי סברתו דגם בכי נתינת משכון פטור להר"ן ע"כ הטעם משום דסובר כרשב"א דפרוטה דר"י אינו מטעם שיטוח וניעור רק בשעת הלוואה פטור מליתן לעני כשיטת רשב"א וכ"כ בתומים שם סי' ע"ב ס"ק י"ח דדעת ר"ן כרשב"א ואנן לא קיי"ל כן יעוי"ש וכ"ז שייך רק במלוה מעות או במשאיל ס"ת דעכ"פ בזו הרגע שמשאיל לו או מלוה לו יש לו למשאיל איזה התעסקות שנותן לו המעות או הספר אבל הכא כבר הי' הס"ת מאז בבית המנין בעת שהי' ראובן שוכר הס"ת וכן בעת ששכרו שמעון רק עתה ע"י הדיבורים שהי' בין המשאיל לשמעון שנתרצה בזה גם אז אילו איתרמי לי' עני הי' חייב ליתן לו דעוסק במצו' פטור מן המצו' לא אמרו בכזה שאין שם שום התעסקות ואפשר לקיים כמ"ש הר"ן בסוכה פ' הישן וא"כ בכה"ג אפשר גם להר"ן הוי כל הנאה של שואל וחייב באונסין:

אמנם יש לדון קצת דבנ"ד כיון דעכ"פ שמעון הבטיח לו לשלם שכר הסופר לתקן אולי זה הי' ג"כ כשכר דעכ"פ אין כל הנאה של שואל דהא המשאיל יש לו ג"כ הנאה כשיתקנו הס"ת שלו אמנם בב"מ דף צ"ד מבואר דשואל בהמה חייב במזונותי' ופריך הש"ס שם מהא דשואל כל הנאה שלו ומשני רוב הנאה שלו וע' ברש"י שם כיון שאינו נותן לו שכר וה"נ בנ"ד כיון דאינו נותן שכר למשאיל אף שמתקן הס"ת כגרמי' הוא דעבד כדי שיוכלו לקרות בו ושפיר חייב באונסין ואפשר לחלק קצת דשם הנאת מזונות הוא רק

לפי שעה בעת שהבהמה ביד השואל ואח"כ כשמשיב לבית המשאיל צריכה מזונות מחדש לכך ל"ה זה הפאה כ"כ אבל תיקון הספר שיועיל גם לאח"כ כשתהי' הס"ת ביד המשאיל בחזרה אולי הוי כשכירות והדבר צריך הכרע. ומאז הערותי על גוף סברת הר"ן הנ"ל לענין ספר כיון דגם המשאיל נהנה מפרוטה דר"י אין כל הנאה שלו דהא עכ"פ רוב הנאה שלו ואח"כ מצאתי במח"א ה' שאלה סי' ג' שהקשה כן על הר"ן והבאתיו בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' מ"ז ומוכרח לומר לר"ן דלא כל הדברים דומים ודוקא במזונות בהמה וכן נטירותא דבהמה זה ל"ה כשכר כלל משא"כ הנאת פרוטה דר"י וא"כ אפשר דהנאת תיקון הספר ג"כ ל"ד למזונות בהמה וצ"ע בזה - ועוד יש להעיר בנ"ד לפטור את שמעון השואל הנ"ל לפי שיטת הפוסקים בחו"מ סי' רצ"א וסי' ש"מ דאין שומר נתחייב עד שימשוך ובמקום שמשיכה קונה וא"כ הכא כיון דהס"ת הי' עומד בבית המנין הרי לא עשה שמעון שום משיכה מאז שנעשה שואל. וחצר המנין ל"ק לשמעון לא מיבעי להסוברים דבהכ"נ הוי כסימטא פשיטא דל"ק אלא אפילו להסוברים דהוי כחצר השותפין וע' בזה בב"ש סי' כ' סק"ט וקצה"ח סי' ר' הא הוכיח קצה"ח סי' ר"ס מירושלמי דחצר השותפין אינו קונה משל אחר כיון דאינו חצר המיוחד לו יעוי"ש וע' בנה"מ שם חילוקים בזה וא"כ מטעם חצר ל"ק שמעון רק אם משך הספר שם בבית המנין ואולי לא משכו ולא נתחייב כלל ואף שבנה"מ סי' ש"מ סק"ח הוכיח דאף בלי משיכה התחלת השימוש מחייבו באונסין והכא מסתמא הרי כבר קראו בס"ת וגם שמעון בוודאי עלה לס"ת וקרא בו אבל בספרי מ"פ לחו"מ סי' ש"ו הוכחתי מדברי השטמ"ק ב"ק צ"ט דסובר דהתחלת שימוש כ"ה קנין לענין שומרים יעוי"ש ואולי כיון שמסתמא הומשך הס"ת כשמוציאין אותו לקרות בו זה הוי כמשיכה אבל אינו ברור דהא אפשר שאדם אחר הוציאו ולא שמעון ולומר כיון ששמעון הוא הגבאי כל מי שהוציאו הוי שלוחו דבר זה מספ"ל וגם הא לא נתכוין כלל לשם קנין והנה בקצה"ח סי' ע"ב כתב טעם אחר לפטור שואל ס"ת מאונסין כיון דמללה"נ הוי כשאלו לראות בו דמספ"ל להש"ס ב"מ צ"ו אם חייב דממונא בעינן או הנאה א"כ לפי הצד דהנאה בעינן ומללה"כ פטור. ובנה"מ שם סקי"ז השיג עליו עפי"ד הט"ז סי' רכ"א ס"ק כ"ג דתורה שאני ממצו' כיון דכתיב פיקודי ד' ישרים משמחי לב ומה"ט אסור אבל בתורה יעוי"ש. והנה ראית טו"ז מאבל כיון בזה לדברי רמב"ן בתה"א דמה"ט אסור אבל בד"ת משום דכתיב משמחי לב והובא בש"ך יו"ד ר"ס שפ"ד אבל בש"ס יליף מקרא דהאנק דום וכבר העיר בזה בהגהות אמרי ברוך ליו"ד שם אבל עכ"פ גוף הדבר דפקודי ד' ישרים משמחי לב קאי רק על תורה ולא על שאר מצות מבואר נמי בערכין י"א ואימא ד"ת דכתיב בהו פקודי ד' ישרים משמחי לב

הרי דווקא על תורה קאי ולא על שאר מצות. וכבר הערותי מזה בספרי טל תורה שם, ועכ"ז סברת הטו"ז דמטעם זה ל"ש לומר מללה"נ אינו מוכרח דשמחה לחוד והנאה לחוד דהא לולב של איסוה"נ כשר דמללה"נ כדאיתא בסוכה ל"א ומשמע דאף במקדש כשר אף דכתיב ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים דקאי על לולב שבמקדש וע' בסוכה מ"ד. ובפמ"ג בפ"כ להֹ' תפילין מסופק בכתב ס"ת על עור האסור בהנאה אם שרינן משום דמללה"נ וכתב שם כרז"ה דמצות דרבנן ליהנות ניתן וקריאת ס"ת רק דרבנן יעו"ש ומוכח דפשיטא לי דקריאת ס"ת בכלל מצו' הוא ולמ"ד במצו', דרבנן ללה"נ ה"ה כאן וגוף דברי הפמ"ג צ"ע דנראה דאף דקריאת ס"ת הוא רק דרבנן היינו חיוב דרבנן אבל מצו' דאורייתא הוי דלא גרע משאר לימוד תורה דהוי דאורייתא ושפיר שייך לומר מללה"נ ויתר טעמו של נתה"מ לדחות דברי הקצה"ח אינם מוכרחין כ"ב. אמנם בגוף דברי קצה"ח עפ"י יסוד גמרא ב"מ צ"ו צ"ע דז"ל התוס' ב"מ צ"ו ד"ה ממונא בעינן דמתהני מיני' פי' שמשתמש בו ונראה דכוונתם דשאלו לראות בו ל"ה הנאה משום דלא שאלו להשתמש בו רק שיהי' בביתו ויהי' נראה כעשיר אבל הכא ששאלו לקרות בס"ת הרי שאלו להשתמש בו אף דמללה"נ הרי שאלו לכל שימוש הראוי לו שפיר חייב ול"ד לשאלו לעשות בו פמשו"פ דהרי לא שאלו לכל דבר אבל הכא הרי שאלו לכל מאי דחזי. וצל"ע בזה וכמדומה שגם במח"א ה' שאלה סי' ג' העיר בסברת קצה"ח הנ"ל ודחאו ועכ"ז לדינא צל"ע לחייב את שמעון אם אין שם פשיעה כלל רק בתורת שואל שיש כמה סברות וצדדים לפוטרו וטוב לפשר ביניהם ואם א"א דעתי נוטה לפטור באם אין פשיעה בצירוף כל הצדדים הנ"ל:

ובדבר הטענה שטוען שמעון עוד כי הגיד למשאיל בפירוש כי אינו יודע אולי יסע לביתו ואין רוצה לקבל עוד שום אחריות הספר ובכן יוכל ליקח לו הס"ת בחזרה והמשאיל השיב מה בצע לו אם תעמוד הס"ת במקום אחר תשאר שם והנה אם כן הדבר בוודאי פטור שמעון מאחריות אפילו כש"ח ל"ה כדין טול את שלך ובפרט שאומר בפירוש שאינו מקבל עליו אחריות וע' ס' שמ"ד אך כת"ר נסתפק כיון שאח"כ ראו בס"ת הנ"ל שוב נעשו כשואלים להתחייב באונסין מכ"מ י"ל דהוי רק כשואל שלמ"ד דהוי גזלן ולא נתחייב באונסין כמבואר סוס"י ש"ח עכ"ד וז"א דפשיטא דשושלמ"ד כיון דהוי כגזלן נתחייב באונסין וגם בס' ש"ח ג"כ הכוונה דהוי כגזלן ונתחייב באונסין וכ"ה בס' רצ"ב וא"כ יש לדון דאותן שקראו בס"ת נעשה שואלים שלמ"ד בעה"ב ונתחייבו באונסין, מיהו נראה דבשואל שלמ"ד בנ"ד כיון שהחזירו הס"ת למקומה דהיינו לארון נפטרו מאחריות כעין שכ' הסמ"ע סי' רצ"ב ס"ק ד' ליישב דברי הרמ"א שם דבהחזירו למקומו

פטור מאחריות דמיירי בדבר שאינו מקפיד ובש"ך שם ונה"מ החזיק בדברי הסמ"ע ואע"ג דהכא ס"ת מסתמא כדבר המקפיד הוא כדמשמע בס' רצ"ב סעי' כ' מכ"מ י"ל דהא כל עיקר הטעם דל"מ חזרה למקומו והרי אפילו בגונב שלא לדעת בעלים ומחזיר למקומו יצא ידי השבה אלא דבשומר שאני כיון דגנב כלתה שמירתו והוי כלא החזיר למקום הראשון כמבואר בש"ס טעם זה והיינו דבעלים לא ניחא להו עוד במקום זה כיון דשומר גופא גנב הוא כמ"ש סמ"ע סי' שנ"ה אבל הכא כיון דסברי מצו' קעבדי לקרות בס"ת דמה"ט לא נפסל לעדות כמ"ש מרדכי פ"ב דב"מ בשם ראבי' וע' סמ"ע ר"ס ע"ב וא"כ מה"ט גופא לא נחשד בעיני בעלים ולא כלתה שמירתו ועכ"פ בהחזיר למקומו הוי השבתו השבה גמורה- ועוד נראה דבנ"ד הרי אותן שקראו בס"ת יוכל להיות שלא ידעו כלל אם כבר נפסקה השאלה ואין להם רשות עוד לקרות בו. ונהי' די"ל דגם בשוגג הוי שואל שלמ"ד כגזלן בשוגג דנתחייב בהשבה אבל עכ"פ מהני השבה למקומה דהא בשומר שגנב כ' בש"ג וסמ"ע סוס"י שנ"ה דבהחזיר מטעם שרצה לעשות תשובה מהני והכא כיון שלא ידעו שעושין איסור כלל והם שוגגין הרי עדיף מעושה תשובה כדאמרינן במנחות ק"ט ואי בשוגג שב ועומד הוא ועוד נראה דהא דשומר ששאל שלמ"ד ל"מ השבה בבית השומר והיינו משום דכלתה שמירתו ולכאורה אכתי עכ"פ המקום דבעלים הוא וגנב שלא לדעת שהחזיר לרשות בעלים מהני וכבר האריכו בזה במאור ומלחמות סוף ב"ק והמורם מדברי מלחמות ונמוק"י שם דכיון דכלתה שמירתו הוי כאילו אין שם בעלים שם. והיינו כיון דנתנו לשומר ויחד לו מקום ואם השומר אינו נאמן בטל הכל ול"ה רשות בעלים אבל בנ"ד שהמשאיל נתרצה שתעמוד ס"ת שם בלי שום שמירה כי לא קיבלו עליהם שום שמירה ובפרט המתפללים במנין וודאי לא קיבלו עליהם שום דבר רק הגבאי התרצה שתעמוד ס"ת שם בלי חובת שמירה וא"כ כשהשתמשו בס"ת שלמ"ד אף דהוי כגזלנין אבל אכתי מקומו של ס"ת בארון לא נפקע כלל עי"ז שהרי מעיקרא השאילו מקום זה שתעמוד ס"ת שם ומה בכך דכלתה שמירתם הא מעיקרא כא קלבו שמירה - באופן דמכל הני טעמא אם יקבל שמעון שכדבריו כן פשיטא דהוא והקהל פטורין. וגם אם לא יקבל כבר כתבתי לעיל מה שיש לדון בזה:

סי' ס"ט:

לכבוד הה"ג וכו' מו"ה ישכר בעריש הכהן נ"י אבד"ק לאגוב:

ע"ד שאלתו בד"מ בראובן שקנה שעורים יפים אצל א' והמוכר טעה והעמיד אותם אצל שמעון ושמעון לא ידע מזה כי לא הי' אז בביתו בשעה שהעמידו לו והאכילם לסוסיו וראובן תובע משמעון שישלם לו דמי שעורים יפים כמו שהי' ושמעון אינו רוצה לשלם

רק דמי שעורים גרועים כי אין לו שום נפקא מינה להאכיל לסוסיו שעורים יפים או גרועים ודרש חוו"ד: והנה באם הי' שמעון יודע שאין השעורים שלו אף שלא ידע של מי הם הוי קרוב למזיד שהי' לו לישאל ולחקור מאין באו השעורים ובזה האופן ודאי דצריך לשלם דמי שעורים יפים כפי שוים בשוק כמו כל מזיק דאף בשוגג חייב וכן מטעם גזלן נראה דחייב בכה"ג דעכ"פ קרוב למזיד הוא - אך באם לא ידע כלל וכסבור שלו הם מחמת שנמצא תמיד באוצרו שעורים שבזה האופן הוי שוגג גמור יש לדון דמטעם גנב או גזלן שוגג פטור כמ"ש קצה"ח סי' כ"ה ס"ק א' דדוקא במזיק חייב בשוגג מקרא דפצע אבל לא בגנב. רק דיש לדון דאולי מה שהאכיל לסוסיו הוי כמזיק אבל נראה יותר דמזיק היינו דוקא כשמפסיד הדבר כמו פצע שמפסיד ועושה חבורה אבל בזה שהאכיל לסוסיו ל"ש שם מזיק דהרי עושה כדרך העולם רק שטעה וכסבור שהם שלו הוי כגנב בשוגג דפטור רק דצריך לשלם כפי הנאתו, ונראה דבזה פליגי הקצה"ח ונה"מ שם ר"ס כ"ה דלקצה"ח פשיטא לי' דבטעה שמעון וכסבור חפץ זה של ראובן ונתנו לראובן ואח"כ נתגלה שהי' חפץ של אחר דשמעון פטור דאין בזה רק דין גזלן וגזלן בשוגג פטור ונה"מ שם כתב בזה הוי כמזיק ממש כיון שאינו יכול להוציא ממנו יעו"ש א"כ גם בהאכילו לסוסיו כיון דכבר אינו בעולם הוי כמזיק דחייב אף בשוגג:

אכן נראה דבנ"ד ודאי פטור דהרי במזיק נמי אונס גמור פטור רק דקצה"ח כתב דשם בטעה השליח היינו שראובן אמר לו שיקח שור מבית פלוני ויתן לו לא הוי אונס דהא חזקה כל מה שת"י אדם הוא שלו והי' לו לחקור מאחר שלקחו מבית אחר מסתמא הוא של אותו בעל הבית אבל הכא אדרבא כיון שנמצא אצלו וכסבור שלו הוא כיון שנמצא ברשותו הוי אונס גמור דגם מזיק פטור, והדבר מוכרח מהא דכתובות כ"ד בהניח להם אביהם פרה שאולה והם לא ידעו וטבחוה ואכלוה משלמין דמי בשר בזל ובריטב"א שם הקשה מהא דגזל ונתן לחבירו רצה מזה גובה רצה מזה גובה ותירץ דהיינו בידע השני שהוא גזול אבל הכא דימו ששל אביהם הוא כיון שנמצא אצלו לכן א"צ לשלם רק כפי הנאתו יעו"ש והביאו במח"א ה' גזילה סי' ז' והא מזיק חייב אף בשוגג וע"כ כנ"ל דזה הוי כאונס גמור וגם מזיק פטור והדבר מוכרח ביותר לשיטת נה"מ הנ"ל שכתבתי לעיל דהאכילו לאחר כל דא"א לאהדורי הוי מזיק א"כ בטבחוהו ואכלוהו יתחייב וע"כ כנ"ל דהוי אונס גמור, ולקצה"ח יש לדחות דאכלו לא הוי מזיק כיון דלא הפסידו אבל לנה"מ הדבר מוכרח ועכ"פ לתרווייה הדבר מוכרח דכסבור שלו כמו בנ"ד מאחר שנמצא אצלו באוצרו אף באכלו פטור כיון דשוגג הוא לא הוי גזלן ומצד אכלו הרי ממ"נ מהא

דטבחוהו ואכלוהו מוכח דפטור וע"כ או דבכה"ג לא הוי מזיק או דזה הוי אונס גמור וגם מזיק פטור:

הנה בחוו"ד סי' קע"ז ס"ק כ"ז כתב בפשוט דגנב מחבירו ונתנו לאחר וזה האחר לא ידע שגנוב הוא והפסידו פטור ובאכלו משלם כפי שנהנה כמו בטבחוהו ואכלוהו יעו"ש, וע"כ דחוו"ד סובר דזה הוי אונס גמור דהא פוטר אף בהפסידו דהוי מזיק ואזיל לשטתי' דגם אכלו הוי מזיק א"כ מוכח מהא דטבחוהו ואכלוה דזה הוי אונס גמור משום דכסבור של אביו הוא דחזקה כל מה שיש ת"י אדם הוא שלו וא"כ ה"נ כשנתן מי חפץ לחבירו מסתמא שלו הוא והוי המקבל אונס גמור ואף בהפסידו והזיקו פטור ובשאכל משלם כפי הנאתו. ובנה"מ סי' קכ"ו ס"ק ז' כתב בא' שטעה על חפץ שלו ואמר לשמעון ששלו הוא ונתנו לו והפסידו וכדומה חייב מדין מזיק דחייב אף בשוגג יעו"ש ולכאורה סותר דברי' למ"ש בחו"ד, אבל י"ל דשם כיון שנתן לו חבירו מסתמא הוא של חבירו הוי אונס גמור אבל הכא הרי החפץ אינו של שמעון רק ראובן טעה ואמר לו שהוא שלו ועכ"פ אם הי' שמעון שם על לבו הי' יודע שאין זה החפץ שלו בכה"ג לאו אונס מיקרי וחייב מדין מזיק:

והנה במח"א ה' גזילה סי' ז' יש לו שיטה אחרת בכל זה וסובר דגזלן שנתן לאחר ולא ידע שגזול הוא אפ"ה נעשה גזלן תיכף אף שהי' שוגג כיון שעכ"פ כיון לזכות בו אבל כסבור שלו הוא ואכלו כיון דלא כיון לקנותו לאו גזלן הוא אפילו אם אכלו והא דטבחוהו ואכלוהו כיון דסברו שב אביהם הרי לא כיון לזכות בו דשל אביהם ממילא שלהם בתורת ירושה וא"צ לזכות יעו"ש ועפ"י שיטתו בנ"ד נמי פטור כיון דכסבור שלו הוא ולא כיון לזכות גם כשאכלו לא נעשה כגזלן רק חייב כדמי הנאתו. ולכאורה כראה ראי' להמח"א מהא דחגיגה י' שליח עניא מאי קעביד וכו' הכא מני ידע וברש"י שם דקרוב לאונס הוא, וקשה למה לי' לאתוי הא דשליח תיפוק לי' מחנוני גופא דאיתא במשנה מעילה כ"א דחנוני מעל לכשיוציא והרי גם זה קרוב לאונס הוא כיון דהשליח נתנם לו בתורת חולין וע"כ דזה לא הוי כאונס וכשיוציא הוי מזיק וחייב רק השליח כיון שעשה עפ"י ציוי בעה"ב הוי כאונס ודלא כהחו"ד סי' קע"ז הנ"ל. ואפשר דעדיפא מיני' קאמר דשליח הוי קרוב לאונס טפי אבל גם החנוני הוי כאונס רק דבמעילה גזיה"כ הוא אבל בעלמא פטור בכה"ג כהחו"ד הנ"ל ואדרבא מה דפשיטא לי' להמח"א דבכסבור שהוא שלו אינו גזלן יש להוכיח לכאורה להיפוך משם דחגיגה הנ"ל ודקא קשיא לך מ"ד אמוציא מעות הקדש לחול התם מודע ידע דאיכא זוזי דהקדש אבע"ל לי' לעיוני וא"כ מוכח דבזה הוי

כשוגג והוי גזלן או מדין מזיק חייב אבל י"ל דשם מיירי כשידע שיש מעות הקדש אצלו רק דטעה וסבור דזה מעות חולין הוי שוגג גמור:
אבל כמו בנ"ד דלא ידע כלל שיש אצלו שעורים אחרים הוי כאונס ונהי דבמעילה גלי רחמנא, אבל בעלמא אף מזיק לא הוי כיון דאונס הוא:

סימן ע

לכ' הרב הה"ג החו"ב בח"ת מו"ה מרדכי יצחק הלוי נ"י אבד"ק זאלעשיטץ: ע"ד שאלתו באחד שרצה לקנות מורה שעות מחבירו ואמר לו המוכר הדמים ואמר לו הלוקח שיקחנו לבית עד למחר להראותו למבין ובא למחר ורצה ליתן המעות והמוכר חזר בו וכ"ת האריך בזה ולבסוף הביא מהדין המבואר בחו"מ סי' ר' סעי' י"א בנוטל כלי ע"מ לבקרו דמבואר שם דהלוקח יכול לחזור בו ולא המוכר. אך כתב שם דוקא כשהחפץ חביב עם הלוקח וגם יגביהנו ע"מ לקנותו. והנה מטעם חפץ חביב נראה דהכא מסתמא הוי חפץ חביב כי מורה שעות שכל זהב אינו זבינא דרמי על אפי' ועוד דנראה דבפסק דמים ל"ב כלל שיהי' חביב על הלוקח כמבואר שם אך מטעם דבעינן הגבהה ע"מ לקנותו משמע לכאורה דבעינן שיאמר בפירוש לשם כוונת קנין. אך בסמ"ע שם כתב שדעת תוס' והרא"ש דאף בלא הגבהה ע"מ לקנותו ג"כ חייב באונסין יעו"ש, ובתוס' ורא"ש מבואר דהוי לוקח א"כ ממילא דאין המוכר יכול לחזור בו אם החפץ ביד הלוקח כיון דהוי סד"ד הלוקח המוחזק בחפץ יכול לומר קי"ל כתוס' ורא"ש וגם מדברי הר"ן ע"א דף ט"ו מבואר דכל הלוקח מחבירו כוס ע"מ לנסותו הוי לוקח כהא דהלוקח כלי מבית האומן לבקרו דחייב באונסין מטעם לוקח, וגם לשון המחבר שם שנובע מרמב"ם משמע דהא דצריך להגביה כדי לקנותו דוקא בלא פסק דמים רק קייצי דמים אבל בפסק דמים להדיא במקח הזה ל"ב הגבהה על מנת לקנותו רק כשיגביהנו אח"כ מסתמא כדי לקנותו הוא אם ייטב בעיני', וגם בגוף דברי הרמב"ם הנ"ל כבר תמה בלח"מ שהרי בש"ס אמרו סתמא ע"מ לבקרו: וראיתי בהגר"א ז"ל בחו"מ שם ס"ק שכ' מקור לרמב"ם מב"ב פ"ח שם בבירר והניח אפילו כל היום כולו ל"ק גמר בלבו וכו' אטו משום דגמר בלבו לקנות קנה אף שהגביה את כולן דלא הי' רוצה לקנות כולן רק א' מהן לא קנה אף דגמר בלבו אח"כ הא בשעת הגבהה לא נתכוין לזו יעו"ש ונראה כוונת הגר"א ז"ל דקשה למה לא קנה בגמר בלבו הא הגביה ע"מ לקנות וע"כ משום דהגביה כולן ע"מ לקנות א' מהן ל"מ הגבהה זו ואח"כ שגמר בלבו לזו לא הי' הגבהה. וצ"ע דהא הרשב"ם שם כתב לפרש הא דפריך בש"ס אטו משום דגמר בלבו קנה דהא אפילו בקייצי דמים יכול להחזירן והיינו דלוקח ע"מ לבקרו הוי קנין רק לגבי מוכר אבל לוקח כ"ז שלא הגיד למוכר שחפץ במכר

יכול לחזור בו וכ"ה בשטמ"ק שם וא"כ אין שום ראי' לזה דבעינן הגביה ע"מ לקנותו כולו אבל עכ"פ בשיטת הרמב"ם נראין דברי הגר"א ברורים ויתכן דדעת הרמב"ם דבגמר בלבו והגביה אח"כ הוי קנין גם ללוקח דלא יוכל לחזור בו והא דלוקח על מנת לבקרו יכול הלוקח לחזור היינו כשלא הוטב בעיני' ולא גמר בלבו ליקחו וכ"נ מלשון הרמב"ם שם בפ"ד מה' מכירה דכ' הלוקח כלים מבית האומן וכו' וכלים הוא לשון רבים וע"ז כתוב הרמב"ם והוא שיתכוין לקנות כולו היינו שלקחן ע"מ לקנותן כולן כל הכלים שלקח אבל בלקחן ע"מ ליקח כלי א' מהן אין מועיל ההגבה. ובשו"ע העתיק הלוקח כלי מן האומן ע"מ לבקרו וע"ז כתב והוא שיגביה ע"מ לקנות כולו. וצ"ע ששינה לשון הרמב"ם ז"ל שכ' כלים לשון רבים. ועכ"פ לשיטת הגר"א ז"ל בכוונת הרמב"ם אפשר דא"צ הגבהה בפירוש לקנותו רק לבקרו דמסתמא הוי לקנותו כשיטב בעיני' והא דכ' הרמב"ם והוא שיגביהנו ע"מ לקנותו כולו עיקר הכוונה היינו שיקחנו ע"מ ליקח כולו אם יטב בעיני' אבל כשאמר שיקח רק א' מהן מה שיבחר לו ל"מ הגבהה זו וכנ"ל וא"כ בנ"ד בכלי א' ולקחו ע"מ לבקרו ואם יטב בעיני' יקחנו יש לומר דגם לרמב"ם קנה ואף דכ' בש"ע הלוקח כלי ע"מ לבקרו וע"ז כתיב ע"מ לקנותו כולו יתכן דכוונתו בלקח עשרים אמה ע"מ לקנות חמשה אמות ובכה"ג לא הוי קנין וכ"כ המח"א ה' שומרים סי' כ"ד ואע"ג דגם כשרוצה לקנות מקצתו מהני הגבהה כמבואר בב"מ דף ח' בסודרא כיון דתפיס בי' שלש על שלש קנה היינו ששם רוצה לקנות זה שבידו שהוא מבורר אבל בהגביה לקנות ג' אצבעות שיבחר לו יש לומר דלא הוי קנין כלל, ובמח"א מסופק שם דאפשר בהגביה ע"מ לקנות מקצתו עכ"פ חייב באונסין במקצתו. ולענ"ד משמעות לשון הרמב"ם אינן כן וכהגר"א ז"ל דבכה"ג לא הוי קנין כלל וממילא דאינו חייב באונסין דהא חיוב אונסין מטעם לוקח לדעת רמב"ם ותוס' ורא"ש:

ובמח"א שם כתב דבר חדש דבלקחו ע"מ לבקרו ואם יטב בעיניו יקחנו כל שהוטב בעיניו אף שלא גילה למוכר שוב אין הלוקח יכול לחזור בו והא דמבואר בש"ע שם דהלוקח יכול לחזור בו היינו שהמוכר פסק דמים ואמר ללוקח שנותנו לו אם יטב בעיני' יקחנו אבל כשהלוקח אמר כן כיון שהיטב בעיניו הרי נתקיים התנאי ואינו יכול לחזור בו, וצ"ע דמאי נ"מ אם המוכר אמר כן או הלוקח דהא גם כשהמוכר אמר כן כיון שהלוקח לקחו ע"מ כן הוי כהתנה לוקח. ומדברי הגר"א ז"ל הנ"ל משמע באמת דכל שהוטב בעיניו אינו יכול לחזור בו כמ"ש לעיל וצ"ע דמשמעות הפוסקים אינו כן ועכ"פ לדינא בנ"ד נראה ברור דאם הלוקח מוחזק ודאי דאין המוכר יכול לחזור בו. וגם יפה הביא כת"ר מדברי רש"י ע"א בד"ה ולא הדירו שכ' בשם הגאונים מי שיש לו כור חטים למכור פוסק

דמים ללוקח והולך לביתו ומשגר לו קב חטים לראות כמה הן יפות ואם מעכב הלוקח מתקיים המקח יעו"ש משמע במשיכה סתם אף שלא פירש ע"מ לקנותו כתוס' ורא"ש הנ"ל. ומה שהקשה כת"ר דמשמע מלשון רש"י דשולח לו קב ונתקיים המקח מכל הכור והא משיכת מקצתו ל"מ רק למה שמשך הוא קושיא חמורה וגם אני הערותי בזה מאז בחדושי למס' ע"א ואולי כוונת רש"י דהקב קונה משורת הדין והמותר מסטימותא דע"י שקנה הקב קונה גם המותר מצד המנהג כענין רושם על המקח ועיקר הסטימותא הוא ע"י שקונה הקב ושפיר דייק הש"ס מזה דמשיכה קניא ושו"ר בשו"ת הרד"ם חיו"ד סי' ס"ד שהעיר ג"כ על רש"י הנ"ל וכ' דהוא מדין סטימותא וכמ"ש:

סי' ע"א:

לכ' ידי"נ הרב הה"ג המובהק וכו' מו"ה משה אלחנן אלטער נ"י דומ"ץ דק' לבוב:

ע"ד שאלתו באשה זקינה שכבר פסק ווסתה ומקור שלה נשתרבב למטה וע"כ אי אפשר לה לטהר לבעלה כבר האריכו בזה בכל ספרי המחברים האחרונים וכל יקר ראתה עינו. ובעניותי הדבר חמור למאוד כי היתר הפליתי והרב רש"ז ז"ל מכח שיטת הר"ש ז"ל בדם בשפופרת דאין דרכה לראות בענין זה וכמו במפלת חתיכות לפענ"ד צ"ע דהא בש"ס נדה כ"ב מבע"ל דם יבש מאי כי יזוב דמה אמר רחמנא עד דמידב דייב וכו' א"ד אורחא דמלתא הוא ולעולם אפילו יבש נמי הקשא בס' מי נדה דהא כיון דעכ"פ אורחא דמלתא הוא לראות דם לח ולא יבש א"כ מה"ט גופא לא תטמא כמו דם בשפופרת וחתיכה לשי' הר"ש ז"ל. ולי נראה דהא דמטהרין משום דאין דרכה לראות היינו רק אם הראי' שלא כדרכה כמו דם בשפופרת דבשעת יציאת הדם לחוץ דהיינו הראי' אין דרכה בשפופרת וכן בחתיכה אבל הכא נהי דאין דרך הדם להתייבש במקור ומשו"ה אורחא דמלתא לזוב הדם דרוב דמים שבמקור לחים הם מכ"מ אם אירע שנתייבש הדם בתוך המקור תו הראי' שאח"כ כדרכה הוא ואין שינוי תו בראי' כלל כיון דדם זה נתייבש בפנים ממילא דרך דם זה לצאת בלי זיבה רק שאין דרכה שתתייבש ול"ד כלל להא דאין דרכה לראות דם בחתיכה ובשפופרת ובהיות כן צל"ע על שיטת הפליתי ורש"ז ז"ל להקל במקור שנעקר עפ"י שיטת הר"ש דנהי דאין דרך המקור להסתרבב לבית החיצון אבל כשכבר נשתרבב מחמת איזה סיבה וחולי שוב דרכה לראות בענין זה ודמי ממש לדם יבש הנ"ל וצ"ע טובא:

אך לשיטת רש"י ותוס' ורוב הפוסקים דטעמא דשפופרת טהורה משום חציצה והיינו משום דבעינן יזוב בבשרה שהדם יגע בבשרה בבית החיצון א"כ בנשתרבב המקור לביה"ח ומשם זב הדם מהמקור אפשר דהדם טהור דלא קרינן בי' דם בבשרה דבשרה

היינו מסתמא תיכף מן השנים ולחוץ דבבשר זה יגע וכשהמקור נשתרבב למטה הרי אינו נוגע בבשרה דהיינו בבין השכים ואע"ג דאכתי נוגע בבשרה החיצון שלמטה מזה מכ"מ עיקר הטומאה תלוי בנגיעת בשר שבין השנים מלחוץ דוקא ועי' חולין דף ע' דבעי בנגממו כותלי בית הרחם ופירש"י שם שנגממו בפנים וקמבע"ל אי שפה החיצונה מקדש אבל שם שאני דקדושת בכור הוא מעת שיצא לחוץ ויכול להיות שנגיעת רחם בשפתו החיצון ג"כ מקדש אבל לענין דם נדה הכל תלוי בשינים ולפנים שכשיצא לשם נטמאה האשה וכשהמקור נשתרבב למטה מבין השינים הרי יציאת הדם מפה המקור אינו נוגע בבין השינים ולא קרינן ביי דם יהי' זובה בבשרה, ועי' בנדה דף מ"א הי' ניהו בית החיצון כל שהתינוקת יושבת ורואה א"ל ר' יוחנן אותו מקום גלוי הוא אצל שרץ ועי' ברש"י שם דלשון קושיא הוא שאין זה בבשרה וא"כ בנסתרבב המקור למטה ממילא הדם היוצא אינו נוגע בבשרה ועי' בש"ע הרב רש"ז ז"ל סי' קפ"ח בקו"א דלשיטת רש"י ותוס' כל שהכניסה השפופרת בתחילת בית החיצון אף שהדם יצא מפה המקור כיון דלא נגע בביה"ח רק ע"י שפופרת טהורה כיון שלא נגע בבשר בית החיצון יעו"ש בס"ק טו:

ובינותי בספרים ומצאתי בתשו' דברי חיים יו"ד ח"ב סי' ס"ג והמעיין שם בדבריו יראה שכוונתו כן ודבריו קצרים כדרכו בקודש. ויעי"ש דגם הר"ש מודה לזה. אך הוא החמיר שם באם לא יצא כל המקור לביה"ח דיתכן דהדם זב מחלק המקור שהוא למעלה במקומו יעו"ש. ולי צ"ע דלכאורה כיון דפה המקור כולו למטה בביה"ח הרי אף שיצא הדם מלמעלה אבל אין האשה טמאה רק בדם שיצא ממקור דרך פה והפה כולו למטה וכשיצא משם אינו נוגע בבשרה וכמ"ש לעיל ולא יכולתי לעמוד על כוונתו בזה. ובכל אופן צל"ע בענין שרבוב המקור דיתכן דבעת ששיכבת המקור עולה למעלה וכשרואה אז הוי ראי' כדרכה הן לטעם הנ"ל הן לטעם הפליתי ורש"ז משום דאין דרך ראי' וא"כ אין להקל רק כשהראי' הוא רק כשהמקור שלא במקומו וכ"כ בתשו' חת"ס סי' קמ"ה ויעו"ש כמה תנאים בזה ועכ"ז בס' קע"א כתב שלא עשה מעשה בזה:

ולדעתי מהנכון מקודם לדרוש ברופאים כל הענין שלמראה עיניהם ישפטו ואולי הוא רק שרבוב ביה"ח היינו בשר הפרזרור למטה ועי"ז נעשה שם כענין מכה והבער ובזה יש להקל בזקינה כמ"ש בתשו' מטר"ח יו"ד סי' י"ח ואם הוא באמת שרבוב המקור למטה הדבר חמור ועכ"ז כשא"א בשום אופן לטהרה לבעלה אם עכ"פ כל הפה למטה בבית החיצון וכשהמקור במקומו אינה רואה כלל המקיל וסומך על החת"ס הנ"ל יש לו על מי לסמוך. אך בכל אופן רק עפי' התנאים המבוארים שם בצירוף שאינה מרגשת כלל רק

זיבה וגם לשיטת הד"ח נראה דאם כל הפה למטה אף שמקצת המקור למעלה יש מקום להקל וכמ"ש לעיל. ואם כבר טמאה מאז וצריכה ז' נקיים הדבר חמור ביותר ואין הזמן גרמא להאריך בזה וגם אין רצוני להכניס א"ע בענין זה החמור וכת"ה כבינתו יעשה אך מקודם ידרוש ברופאים שיראו בעיניהם כל הענין: ובשו"ת דברי חיים ח"ב יו"ד סי' ס"ג שהבאתי צ"ע דשם כתב דהיתר הנ"ל דכיון דנשתרבב המקור א"כ הדם היוצא אינו נוגע בבשרה הוא גם לדעת הר"ש וצ"ע דהא להר"ש הא דרואה דם בשפופרת אינו מדין חציצה שאינו נוגע בבשרה רק משום שאין דרך לראות בענין זה כמבואר להדיא ברא"ש וא"כ מנ"ל לומר היתר זה דאינו נוגע בבשרה להר"ש. ואפשר דגם הר"ש מודה דכל היכא דהוי חציצה כגון דם בתוך השפופרת ואינו נוגע בבשרה טהור מטעם חציצה כרש"י. אך דהר"ש מפורש הא דדם שבשפופרת טהור היינו גם כשרואה הדם על השפופרת א"כ בכה"ג נוגע בבשרה ואין שום חציצה אפ"ה טהור דאין דרכה לראות בזה האופן וכמ"ש בש"ע הרב ז"ל סי' קפ"ח בקו"א אבל כשהדם בתוך השפופרת דהוי חציצה גם להר"ש טהורה אף אם הי' דרכה לראות מטעם חציצה דבבשרה כתיב ולפי"ז יתכן בהיתר פארפאל אף לשי' הר"ש אף דבכה"ג ל"ש כ"כ אין דרכה לראות דכיון דנשתרבב המקור שוב הראי' כדרכה דמכ"מ אין הדם ביציאתו נוגע בבשרה היינו בין השנים לחוץ וכמ"ש לעיל ועדיין צ"ע בכ"ז למעשה:

סימן עב

לכבוד הרב הגדול מו"ה משה שמחה טייטעלבוים דומ"ץ בק' בייטש: ע"ד שאלתו בדו"ד שבא לפני' שהלכו שני נערים א' יותר מי"ג שנים ואחד קטן כבין י' שנים וראה מציאה והגדול אמר להקטן להגביה והגביה והגדול לא אמר לי' כלום ואחר איזה ימים אמר הגדול שגם הוא שותף להמציאה כי הי' הוא הרואה והי' יכול להגביה והקטן מסר המציאה לאבי' ובאו לד"ת. הנה הדבר פשוט דלא זכה הגדול דהא אף אם הי' אומר זכה לי והגבה לי ועשה כן אין שליחות לקטן כמבואר סי' רס"ט סעי' ג' ומכ"ש בנ"ד דלא אמר לי' כן רק הגבה לי דאף בגדול בכה"ג לא זכה רק המגביהו וה"נ בנ"ד זכה הקטן המגביהו מפני דרכי שלום וכשמסרו לאבי' זכה האב מן התורה: ומה שהעיר כת"ר דאפשר זכה הגדול מדין עני המהפך בחררה ובא אחר ולקחו והביא מדברי השטמ"ק ב"מ דף ט' במשנה דתי' רוכב דזה שהגביה המציאה הוי רשע כמו כל עני המהפך בחררה. הנה גם אם הי' כן הרי קיי"ל דאין יוצאין בדיינים אלא דיש לדון כיון דכל זכות הקטן הוא רק מדרבנן מפני דרכי שלום הכא כיון דאיסורא הוא מדין עני המהפך בחררה לא תיקנו חז"ל כעין דאיתא בחו"מ סי' רל"ה סעי' א' בהג"ה ועי' בספרי מ"פ לאהע"ז סי' קע"ט מ"ש

לענין גט בע"כ בתוך ד"א דיש לומר דלא הוי גט כלל כיון דד"א דרבנן במקום איסורא לא תיקנו ואע"ג דהקטן אינו מוזהר ע"ז מכ"מ מציאה שמצא קטן הרי מתקחז"ל הוא לאביו ועי' בתוס' ב"מ דף י"ב ד"ה אי אמרת בסוה"ד דלא תיקנו שתי זכיות רק תיכף זכה אביו וזכי' אבי' הוא ג"כ רק מדרבנן שהקטן מגביה לו וא"כ יש לומר דבמקום איסורא לא תיקנו וקצת סמך לזה מהא דב"מ דף י' בראה את המציאה ונפל עלי' ובא אחר והחזיק בה זכה בה ויש לדקדק למה נקיט החזיק בה לאשמעינן רבותא טפי דבא אחר ואמר יקנה לי ד' אמותי' קנה לו לפי אקימתא בש"ס שם דמיירי בסימטא רק דהראשון ל"ק משום דבנפילה ניחא פי' להנ"ל ניחא דהא הוי עני המהפך בחררה רק דבדיעבד אין מוציאין אבל קנין ד' אמות לא מהני דקנין דרבנן לא תיקנו באיסור:

אך בנ"ד אף אם נימא כן הרי עכ"פ כשנתנה הקטן לאבי' זכה האב מה"ת וא"כ אף דיש בזה מדין עהמבח"ר הרי כשקנה מה"ת אין מוציאין, ולכאורה הי' אפשר לומר דאף דאין מוציאין מכ"מ הכא שאבי' לא ידע שאחד הי' מהפך בזה הוי זכי' בטעות דאילו ידע לא הוי נתכוין לזכות כלל והוי זכי' בטעות כעין שכ' תוס' ב"מ קי"ד ותמורה דף ו' ד"ה שאני ועמ"ש בזה באורך בספרי מ"פ לחו"מ סי' ר"ח. אך באמת מעובדא דרב גודל קידושין כ"ט מוכח דלא ידע שאחר היפך בה וזכה רב גודל ול"א דהוי זכי' בטעות ורב גודל דרצה ליתנו לו במתנה הי' רק ממידת חסידות, וכ"כ בפ"ת סי' רל"ז בסם חמדת שלמה סי' ד' דבשוגג לא עבד איסורא כלל וא"צ להחזיר יעו"ש, אבל בר מן דין בנ"ד ל"ש כלל עהמבח"ר כיון דלא אמר הגדול כלל שרוצה לזכות ושט"מ הנ"ל הא מיירי באומר הנה לי הרי עכ"פ גלי דעתי' שרוצה לזכות וגם בגוף דברי השט"מ ראיתי בתשו' חת"ס חו"מ סי' ע"ט שכתב דלדידן דקיי"ל דבלי פסיקת דמים ליכא משום עני המהפך בחררה א"כ גם בזה שרצה לזכות כיון דלא עבד שום מעשה ל"ש עהומהבח"ר יעו"ש שהביא דברי השט"מ הנ"ל, ומ"ש כת"ר דאפשר זכה הגדול מדין ד' אמות אף שלא כיון לקנות כמ"ש ט"ז סי' רס"ח דד"א דמי לחצר. ולענ"ד גם בחצר כה"ג שידע ולא כיון לזכות לא מהני כמ"ש תוס' ב"ב דף כ"ד ובפרט בד"א וכן מוכח ברש"י ב"מ י' ד"ה בנפילה דכל שלא כיון לקנות לא קנו לו ד"א ואפילו להפוסקים דבנפל ג"כ קנו לו ד"א היינו משום דעכ"פ רצה לקנות בקנין אחר אבל כל שלא כיון כלל לקנות ל"ק כמ"ש בתשו' רעק"א סי' ל"ז הובא בפ"ת חו"מ סי' רס"ח ס"ק א' יעו"ש וראי' הט"ז שם מדברי הנימו"י פ"ק דב"מ צע"ג דשם כיון דהבעלים עומדים שם הוי ד"א שלהם דהמקום קנוי לבעלי' ואין להזוכה ד"א אבל לא מטעם דד"א קנו החפץ לבעלים דהא החפץ שלו מקודם אבל כשצריך לזכות בחפץ ואינו מכוין לקנות ובפרט דידע שיש שם מציאה ודאי לא זכה גם כת"ר הביא כן מבואר

וושטמ"ק ב"מ י' ד"ה הי' רוכב ע"כ הדין דין אמת כמ"ש כת"ר דזכה אבי הקטן במציאה ואין לגדול כלום בזה:

סימן עג

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה אפרים גרינפעלד נ"י אבד"ק פיאטש יע"א: ע"ד שאלתו בענין עשיות מקוה חדשה בעירו אם לעשות כדברי החת"ס ז"ל יו"ד סי' ר"ג לעשות ב' גומות זה אצלו זה והמחיצה שביניהם מנוקבת למעלה באופן שאם יבואו המים למקוה אחת בשפע ילכו דרך הנקב לשני' ואז לעולם לא יחסר המזג כאשר נתמלאה הראשונה בפעם א' מ' סאה כשרים, וכת"ר העיר עלי' דעכ"פ יש חשש דנ"ס ונ"ס שחשש הש"ך לכתחלה. הנה כבר ראו עיני כת"ר דברי החת"ס ז"ל סי' ריי"ד דסובר דכל ענין הגמרא דנ"ס ונ"ס הוא רק משום מראות עין ודוקא בנטל בידים, א"כ הכא אף שנתן בידים כיון שיוצא מאלי' כשר. וכ"כ רמב"ן ב"ב דף ס"ו להדיא, וגם מטעם המשכה ועי' בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' כ"ט כמה צדדי קילא בזה דנ"ס ונ"ס. ומ"ש כת"ר בהא דמקשה הרא"ש על הרמב"ם ז"ל דפוסל בנ"ס ונ"ס במי גשמים ממשנה דממלא בכתף ושופך לעליון עד שיורד לתחתון ותירץ רו"מ דכיון דיורד ע"י המשכה קיל יותר זה. יש לו מקום בשיטת הרמב"ם ז"ל אבל הראב"ד ז"ל נראה שמחמיר גם בכה"ג כמבואר בתשו' תשב"ץ ח"ג י"ב. ועכ"פ דברי החת"ס ז"ל נכונים. וגם בתשו' משיב כהלכה יו"ד סי' י"ז כתב להלכה למעשה כן דבכה"ג שיוצא מאלי' ליכא משום חשש דנ"ס ונ"ס והביא דברי רמב"ן ב"ב ס"ו וכתב דמקוה כשירה הוא לכתחלה:

ב) ומה שהעיר כת"ר ע"ד החת"ס ז"ל דהאיך נטהרו השאובין בהשקה הא המקוה זוחל אז וכיון דזוחל אינו מטהר את השאובין והביא כן מדברי תשו' מהר"ם שי"ק יו"ד סי' קצ"ח, הנה גם בתשו' בית שלמה יו"ד סי' פ"ו כתב כן דמקוה זוחלת אינו מטהר שאובין כמו שאינו מטהר אדם וכלים אבל דבריהם תמוהים שהרי מדברי הר"ש והרא"ש הובא בש"ך יו"ד סי' ר"א ס"ק נ"ה שכ' דמיירו כשאין במי גשמים העוברים מ"ס דאל"כ הי' מטהר השאובין יעו"ש מוכח להדיא דמקוה זוחלת מטהר שאובין ובתשו' בי"ש מייתי לה מדברי מהרי"ט ח"א סי' מ"ט ובאמת במהרי"ט לא החליט כלל רק שכ' דאפשר ליישב קו' הר"ש הנ"ל דמקוה זוחלת אינו מטהר וא"כ הר"ש שתירץ דמיירי כשאין בחדדלת העוברת מ"ס מוכח להדיא דאינו כן וכבר הארכתי בזה בספרי שירי טהרה ובספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' צ"ד, דלהלכה נראה דמקוה זוחלת מטהר שאובין ובפרט דמוכח כן ממשנה דממלא בכתף ושופך לעליון הרי דנטהר ע"י השקה אף שזוחל למעלה, ואף אם אם ניחוש לחומרא זו עכ"ז בזה שהזחילה למעלה ממ' סאה דרוב

הפוסקים מכשירין ודאי אין לגבב חומרות, ומ"ש כת"ר דהכא אף לשי' המכשירין יש לחוש דבמקוה שזוחל למעלה דמכשירין היינו בטובל למטה מהזחילה אבל הכא המים הבאים הם מלמעלה. הנה מה דפשיטא לי לכת"ר דגם המכשירין מודי באם מקצת שערו או גופו למעלה במקום שזוחל פסול, אף שיש משמעות קצת לזה במהרי"ק שורש ק"ג אבל הכרעת רמ"א נראה דבכל ענין כשר וכ"מ בתשו' מאיר נתיבים סי' י"א וכן כתוב בס' לחו"ש ס"ק פ"ו אמנם אף אם נימא דשם פסול היינו כיון דיצא חוץ ממקוה, אף משהו אינו טבילה וא"כ מה שיש מגופו ממקום שזוחל לא הוי טבילה. אבל השקת מים טמאים כ"ב טבילה רק נגיעה למים כשרים. אף שכל המים מבחוץ א"כ מה בכך שזוחל למעלה הרי עכ"פ נוגעים נגיעה במים שלמטה מהזחילה ולענין השקה די בזה וכה ראיתי בתשו' משיב כהלכה יו"ד סי' י"ז שהקשה על ש"ך סי' ר"א ס"ק נ"ד דהאיך נטהר בהשקה הא החדדלת זוחל ואין מי מקוה נטהר בזוחלין וא"כ נתחבר אל מקוה פסולה והאיך נטהר וצ"ל דנטהר אח"כ כשעומד במקוה יעו"ש ודברי' תמוהים דהרי החדדלות נכנסת ויוצאת ואינו עומד כלל ועיקר קושיתו ליתא דדעת הר"ש והרא"ש דמקוה זוחלת מטהר שאובים וכמ"ש לעיל. והמהרי"ט ז"ל כתב די"ל דמיירי כשיש בחדדלת מ"ס אפ"ה כיון שזוחל אינו מטהר שאובים אבל עכ"פ הר"ש והרא"ש והש"ך סתמו דבכל ענין מטהר שאובים ועכ"פ הכא דיש מ"ס שאינו זוחל ודאי אין להחמיר כלל וכן מוכח בתשו' בי"ש שם ס' פ"ו האריך דמקוה זוחלת אינו מטהר שאובים ועכ"ז בסי' ס"ג הסכים לדברי החת"ס סי' ר"ג ולא חשש כלל משום זחילה וע"כ כנ"ל כיון שהוא למעלה ממ' סאה יש לסמוך על המקילין ובס' פ"ו החמיר שיש לחוש שהזחילה הי' למטה כמ"ש שם ומשו"ה צירף כמי חומרת המהרי"ק דבעינן שיהי' כל גופו של הטובל במקום שאינו זוחל יעו"ש, וכבר כתבתי דלא דמי טבילה להשקה ועכ"פ הבי"ש גופא מודה בדינא דחת"ס ז"ל כמ"ש בסי' ס"ג:

ג) ומה שפיקפק כת"ר ע"ד החת"ס דאכתי יש חשש עפ"י שיטת הר"י שבש"ך ס"ק קי"ב דשאובין שהושקו ונפסק ההשקה פסול הנה באמת מדברי החת"ס ז"ל נראה שאינו חשש לחומרא זו אך לא יאונה לצדיק כל און דחומרת הר"י שבש"ך קי"ב הוא דוקא במקוה שאובין שעומדת בפ"ע והושקה למקוה כשירה אבל בזה שנתערב בגוף המקוה כיון שהוכשר פ"א כשר לעולם וחומרת הר"י שבש"ך ס"ק מ"א מיירו דוקא במעיין כ"ש אבל במקוה מים שנתערב אף שיצא אח"כ לעולם בכשרותו עומד וכבר האריך בזה בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' ס"ג שדברי החת"ס נכונים אף לפי חומרת הר"י שבש"ך ס"ק קי"ב וכ"כ בס' שו"ת משיב כהלכה יו"ד סי' י"ז באורך דבכה"ג הוי כביטול גמור והוכשר

לעולם ועכ"ז אם כת"ר רוצה לצאת מכל פוקפק הלא יכול לעשות שני מקואות זה בצד זה באחת כשרים ובאחת שאובים והטבילה יהי' בשאובים ע"י חיבור כשפהנ"ד והחיבור יהי' פתוח בשעת טבילה ובאופן כזה אין שום חשש ופיקפוק כלל וכלל וכמ"ש בתשו' בי"ש יו"ד סי' ס"ג הנ"ל:

ד) וע"ד השאלה אם לעשות מקוה תחת מקוה התחתונה מים כשרים והעליונה שאובים רק הרצפה תהי' מנוקבת כשפה"נ וכת"ר חוכך בזה עפ"י מ"ש בשו"ת דברי חיים ח"ב סי' פיח דהוי קטפרס. הנה בתשו' דברי חיים שם כתוב כן בסילון בין מקוה למקוה והסילון עומד באויר דהוי קטפרס שהרי אם יסתלק הסילון יהי' המים נזחלין יעו"ש ובאמת שדברי' צע"ג כיון דהמים נחים אין זה קטפרס כלל וכבר הארכתי בזה בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' ק"א ושם כתבתי דאף ע"י סילון כשר וכ"נ משו"ת שו"מ מהד"ג סי' כ"ז שהדבר פשוט ואז לא ראיתי מ"ש בדברי חיים. ולאשר הגאון הנ"ל רב גוברי' ודאי דיש לחוש לדברי' אבל היינו בסילון ארוך העומד באויר אף שמחובר למקוה עליונה ותחתונה, אבל במקוה ע"ג מקוה והריצפה כקובה כשפה"נ אף שהריצפה עבה בזה בוודאי מודה הד"ח דכשר כי עיקר סברתו שהסילון עומד באויר אבל כשהנקב בריצפה ל"ש זה:

סימן עד

לכבוד הרב הה"ג המפורסים וכו' מו"ה יצחק דוד הכהן אבד"ק זעלחוב יע"א:

ע"ד שאלתו בדבר חיטים משומרים משעת קצירה שנידושו בגורן ולא הספיקו לדוש הכל ביום א' והנכרי הפועל רצה ללין בגורן מחשש גניבה ואמר לו בעל החטים שגם הוא יליך בגורן, ואחר הצהרים הלך בעל החיטים לביתו וסגר במפתח וכבואו בלילה מצא את הנכרי בגורן, ואמר לו באשר התמהמה הי' מוכרח לפתוח וללין שם והאיש הנ"ל עשה לו סימנים מובהקים בהתבואה שהשאיר באופן שהדבר ברור שהנכרי לא נגע בהתבואה כלל שאם הי' יד אדם ממשמש הי' נותקין הסימנים וגם שום מים לא ראו שם ושאל כת"ר חוו"ד. ולפענ"ד אין לחוש כלל כי הסימנים מוכיחים שלא נגע שם אדם ואם ניחוש שמא שפך שם מים להכעיס הא אין נכרי חשוד להכשיל כמו שכתבו הפוסקים וגם הרי כיון שאמר לנכרי שיבוא שם הרי הנכרי מורתת כמבואר לענין יי"נ בכך ואני אבוא אחריהם דמירתת, וא"כ אין כאן חשש חימוץ ומה שחושש כת"ר דעכ"פ לא הוי שמורה לצאת בה ידי חובת מצה כמ"ש קצת מחברים, לפענ"ד אף אם בעינן שימור לשם מצוה מכ"מ ה"ד בעת עשית איזה דבר כגון לישה וטחינה וכדומה וכן בהא דפסחים דף מ' במנהפכי כיפי יתכן דבעינן לשם מצוה כמ"ש בפירוש ר"ח שם אבל

אח"כ כשמצניע החטים לטוחנם אח"ז הרי לא יתכן כלל לומר שבכל משך הזמן יתכוין לשם מצוה רק שצריך לשמרן מחימוץ ובשמצניעים במקום משומר הוי שמורה אף שאין דעתו עליהם כמ"ש רש"י שם בפסחים אהא דנקטא לי' אמי' חוטי בארבי להצניע, וכיון דהכא ברור הדבר שלא נגע בהן אדם מכח הסימנים הוי שימור גמור, אף דאפשר ע"צ הרחוק שהנכרי הי' שופך שם מים מרחוק כיון דמשורת הדין אין חשש בזה דהא הנכרי מירתת וגם אינו חשיד להכשיל שוב אין חשש חימוץ ומצד שימור לשם מצוה הרי כל העשיות הם לשם מצוה מתחילת קצירה, וקצת ראי' לזה מהא דנקטא לי' אמי' חיטי בארבי והיינו בעריבות וסתם עריבות של עץ והקשה בס' ערך שי לאו"ח סי' תנ"ג הא מבואר בחו"מ סי' רצ"א דסתם תיבות חתירות אצל עכברים כשיש בהן אוכלין ורוק עכבר מחמיץ יעו"ש וע"כ לומר דמסתמא כשעכבר נושך יהי' ניכר בהחטים הנשיכה וכיון דאינו ניכר שום סימן נשיכה ע"כ שלא הי' שם עכבר ואין לחוש שמא באו עכברים והשתינו שם דמסתמא העכבר בא לאכול ואם אין רואין נשיכה מ"כ שלא אכל שוב ל"ח לדבר שאינו מצוי כלל. וה"נ בנ"ד כיון דיש סימן שלא נגע יד נכרי שם תו תו"ח שמא שפך מים למרחוק להכעיס או כמתעסק והוי שמירה שפיר כיון דכל עשיות הוי לשם מצוה ואין חשש, וגם בתשו' מהרש"ם ח"ד סי' קמ"ג כתב בכה"ג להקל דאין שימור דמצה רק מחימוץ וכל דאין חשש חימוץ כשר דאין היסה"ד פוסל בזה יעו"ש ולפענ"ד אף להסוברים דהשימור לשם מצת מצוה משעת קצירה מכ"מ היינו בכל עשיות אבל כשמונח בלי שום עשי' הוי השימור רק מחימוץ וכיון דאין חשש חימוץ וכמ"ש לעיל שוב הוי שמירה משעת קצירה לצאת בה ידי חובת מצוה אף להמחמירין למאוד בשימור משעת קצירה ובפרט כפי מ"ש כת"ר החטים יפין מאוד ואין כמותן נקיים ממצומחין דאין להחמיר בזה:

סימן עה

לכבוד הרב וכו' מו"ה שלום ארי' געלבלום נ"י אבד"ק סקארזיסקא פלך ראדום:

לתשו' שאלתו בדבר המקוה שרוצים לעשות מקוה תחתונה ממי גשמים מ' סאה ולמעלה מקוה משאובין מחוברת לתחתונה כשפה"כ. הנה מה שחוששש כת"ר מטעם קטפרס דאינו חיבור כבר כתבתי בזה בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' ק"א דכשר ול"ש בזה חשש קטפרס כלל כיון דהמים נחים בעליונה ובתחתונה הוי חיבור גמור כמו חיבור מן הצד וענין גוד אחית הוא רק בשפוע שהמים זבים ואינם נחים. אך לעשות חיבור מעליונה לתחתונה ע"י סילון העומד באויר בזה מחמיר בתשו' דברי חיים יו"ד ח"ב סי' פ"ח דכה"ג הוי קטפרס אף שהמים נחים כיון דהסילון עומד באויר וגם בזה יש חולקים

וגם בתשו' שירי טהרה מהגאון מהרש"ק ז"ל סי' א' כתב להכשיר אף בסילון שבין שני מקואות כיון שלמעלה יש שיעור וגם למטה הוי חיבור גמור רק בזה מפקפק שם בסילון שעומד למעלה ממקוה או מעיין שאין בסילון מ' סאה והמים מהמעיין עולים ומשם נמשך לאט לאט מ"ס למקוה אחרת בזה חש דהוי קטפרס אבל עכ"פ ממקוה למקוה שעליונה ע"ג תחתונה בלי סילון באויר לכ"ע מקוה כשירה הוא אם המים נחים:

וע"ד החשש מחמת שמחממין המקוה העליונה והמים חמים שהיד סולדת בהן שבזה צידד בס' לחם ושמלה ס"ק צ"ג דלא מהני השקה באם המים יס"ב דכיון דיס"ב נפיק מתורת מים והנה במשנה פ"י דמקואות מבואר דטובלין חמין בצונן לב"ה דקיי"ל כוותייהו ומשמע ודאי דאף ביד סולדת בו מיירו דהא הרמב"ם כתב בטעמא דב"ש דמחמירין משום דיצאו מכלל מים ואין השקה רק למים א"כ מוכח דיס"ב מיירו דהא באין היס"ב ודאי לא נפיק מכלל מים לכ"ע ועי' בחולין דף ק"ו ועי' בהוספת צ"צ לש"ע הרב ז"ל למקואות פ"ו מ"ח שהעיר לפי דעת הריטב"א מכות דף ג' בשם ר"מ הדרשן דלמי הים אינו מועיל השקה כיון דמי הים מלוחים וכבדים אינם מתערב יפה, וא"כ גם בחמין בצונן צ"ע אם מועיל השקה יעו"ש. ותמהני הא משנה מפורשת דטובלין חמין בצונן ואולי כוונתו ביד סולדת בו ושם במשנה מיירו באין היס"ב וכל כי האי הו"ל לפרושי. ואף אם נחמיר ביס"ב הא בנ"ד יש תקנה שבטרם שיחממו המקוה יהי' מוסקין וממילא יצאו אז מכלל שאובין ואף דאנן מחמירין דצריכה להיות השקה תמיד כמ"ש ש"ך ס"ק קי"ב אבל כיון דזה רק חומרא פשיטא דמועיל השקה גם אם הוחמו אח"כ עד שהיס"ב וההשקה פתוחה. ואם מחממין המקוה העלונה בחמין ג"כ אין חשש כיון דהמקוה הושקה בהיותה צוננת ועכ"פ טרם שהיס"ב אף המים חמין המעורבין כשרים כיון דמעורב ואין ג' לוגין במק"א כמ"ש בהוספת הצ"צ הנ"ל דבכה"ג לכ"ע כשר:

ומ"ש כת"ר בשם אחרונים לחוש דמי גשמים מלוחים והמים שבמקוה עליונה באים ממעיין ואינם מלוחים ול"מ השקה כחומרת ריטב"א הנ"ל לפענ"ד אין לחוש לזה כלל דרק מי הים מלוחים וכבדים אבל לא מי גשמים ועי' בתענית דף ט' דמי גשמים אף למ"ד נמי האקוינוס הם שותין הם מתמתקים בעבים יעו"ש ועכ"פ הריטב"א לא החמיר רק במי הים ולא במי גשמים וגם על ריטב"א פליגו התוס' שם במכות ואין לחוש לזה כלל במי גשמים והנלפענ"ד כתבתי:

סימן עו

לכבוד הגה"צ וכו' מו"ה שלום נ"י אבד"ק קאמיאנקי:

לתשו' שאלתו בדבר ענין עגונה מקהלתכם אשר בעת השריפה הגדולה שהי' שם הלך בעלה על העלי' שלו להציל משם החפצים ולא שב ואח"כ מצאו עצמות רבות שם בחנות שבביתו ערך שני טעם גם בתוכם יש עצם גדול יותר מביצת תרנגולת שרופא עכו"ם אמר בבירור שהוא עצם אדם וגם בשר בגודל טפח כולם שרופים מאש וגם יש גב"ע מישראלים ששמעו מנכרים בענין זה שהעתיק כת"ר ודרש לחוו"ד בזה:

והנה כפי הגב"ע שהעיד הר' שלמה פריש אודות ששאל לעכו"ם א' אם הי' בעת השריפה והשיב לי כן וכי הי' בבית האיש שנשרף והציל שם קדירה שומן וראה את הנעדר שהלך לעלי' ואמר לו שהלך להציל שם נוצות והציל משם נוצות. ואח"כ ראה שהתמהמה ועלה הוא אח"כ אחריו על העלי' ולא יכול לראות מאומה רק שבמישוש רגלי' מצאו וגררו מן העלי' לארץ (ולא העיד אם בשעה שגררו ראה אותו כי הוא זה האיש) האיש) ובעת שגררו כבר הי' מת וכרגע הגביר עלי' האש וברח הנכרי מתוך ההפיכה:

א) הנה כפי עדות זה אף שלא הכיר אותו אם זה הוא בעלה של האשה הנ"ל עכ"פ יש לנו עדות שמצא אדם על העלי' מת וא"כ יש לנו לדון דמסתמא בעה"ב שהי' בבירור על העלי' הוא נשרף כעין שכ' הב"ש ס"ק צ"א בשם הב"ח ז"ל באם נפל לאש שאפשר לו לצאת משם ואח"כ נמצאו עצמות אדם תולין בודאי שזה שנפל נשרף והראה מקום לתשו' סי' נ"ה וסי' ע"ב וגם בנוב"י מה"ק סי' מ"ו אף שאינו מסכים עם הב"ח היינו בעצמות שי"ל שמקודם לכן הי' שם עצמות ולא שייך לומר כאן נמצאו וכאן הי' אבל הכא שנמצא אדם מת על העלי' שזה בודאי לא הי' מקודם שם אדם מת מוטל על העני' שפיר אמרינן כאן נמצאו וכאן הי' וגם בנוב"י מהד"ת אהע"ז סי' כ"ט שהחמיר טובא בעלה על העלי' ונמצאו שם עצמות שרופין עיקר טעמו שמצאו העצמות שמונחים בעפר ויתכן שמקודם לכן נמצאו שם העצמות מאיזה איש שנקבר שם יעוש"ה אבל הכא שנמצא מת על העלי' דעת הנוב"י להקל: ובשב שמעתתא שאחז פי"ט כתב דבכה"ג שנאבד אדם חי ונמצא אדם מת ל"ש לומר היינו האי שנאבד היינו האי שנמצא דל"א כן רק כשהנמצא היא כמו שנאבד והביא ראי' מאו"ח סי' תל"ט בככר שנאבד ונמצא פירורין ל"א האי שנמצא יעו"ש ולפענ"ד בחי ונמצא מת כיון דהוא הוא רק דזיקא שקיל מיני' שפיר אמרינן היינו האי שאבד כיון דלא חסר מידי וכמ"ש כעין זה ברז"ה ב"מ פ' הזהב סי' כ"ח והביא ראי' מב"ק מ"ה דמה שנמצא מת לא הוי כחסר דרק זיקא שקיל מיני' יעוי"ש ומ"ש כת"ר דהכא ל"ד כ"ב לדברי הב"ח כיון דמשעה שעלה שם עדיין לא שלט האש באותו בית רק סביבותי' של אותו בית מעלי' רק אח"כ שלט שם האש, לדעתי אין לחלק בזה ובפרט כפי טעם הב"ח בתשו' סי' ע"ב דכיון דידוע בודאי שהוא הי' שם ל"ח לאחר משום דאין

ספק מוציא מדי ודאי יעוי"ש והאי טעמא נמי שייך בנ"ד, וגם בש"ש ש"ז החזיק להלכה בסברא זו והביא מתשו' מהרי"ו סי' ע"ט שהוציא כן מתשו' הרא"ש ז"ל כלל נ"א דכיון דנתלוה עמו בדרך ואין אנו יודעים אם אחר נתלוה עם הנכרי ל"ח לאחר וביאר בש"ש שם טעמו דהרא"ש ז"ל דאף דשיירות מצויות מכ"מ אינו מצוי להתלות עם ככרי זה יעו"ש, וא"כ מכ"ש בנ"ד בודאי אינו מצוי שאדם אחר יכך על העלי', ואף למ"ש בנוב"י מה"ת באהע"ז סי' נ"ט ששכיח שילך לשם לגנוב ולבוז נראה כיון דמקום סכנה הוא אף בטרם שאחזה האש לילך שם על העלי' שכבר הי' אש בבתים שסביבותי' מחמת העשן עכ"פ מי שהולך שם לגנוב לא יסכן עצמו לעמוד שם הרבה אבל אותו בעה"ב להציל שלו מכניס עצמו בסכנה כמ"ש חז"ל בכ"ד אין אדם מעמיד עצמו על ממונו ועי' ברא"ש פ"ק דב"מ בטעמא כל דאלים גבר דמי שהוא שלו מוסר עצמו עלי' משא"כ מי שאין החפץ שלו ורוצה לגזלו יעו"ש בכה"ג ודאי עדיף טפי מהא דתשו' הרא"ש ז"ל דשם יתכן שגם אדם אחר נתלוה עם אותו נכרי בדרך והכא ודאי לא שייך וכיון דבעה"ב הי' שם בבירור על העלי' ואשתו שהיתה בבית צווחה שבעלה רבא שב מהעלי' יש מקום להתיר ועי' בתשו' בי"ש שגם היא שם מביא דברי' של מהרי"ו הנ"ל לסמך לשיטת הב"ח ז"ל:

ב' אמנם לכאורה הדבר תלוי בפלוגתא דקמאי ביבמות דף קט"ו בההוא גברא דאתלי נורא בשילהו הילולא בגננא דאמרה איתתא חזי גבראי חזי גברא וחזי גברא חרוכא דשדא ופסתא דידא דפליגו שם רבא ורחב"א והרי שם בודאי הי' בעלה בגננא ואחר אין אנו יודעים שהי' שם ואפ"ה רחב"א אסיר והב"ח ז"ל נשען על דברי הר"י בשם הרמ"ה ששם בבירור הפס יד אינו מגברא חרוכא וא"כ ע"כ אחר הוא שנשרף ידו לא נשרף לגמרי לכך תלינן להחמיר שבעלה נשרף קצת ונתלש ידו וערק לעלמא והאחר נשרף לגמרי אבל באם אין הכרח שהי' שם עוד אחר עמו בהסכנה אמרינן שבעלה שהי' שם בוודאי נשרף ובתשו' חת"ס אהע"ז סי' ס"ז הרגיש שמדברי רשב"א ביבמות דף קכ"א שכ' שם בעובדא דעסיא דשילשלו רגלו מן הים דלח תלינן להקל שזה רק כשיש סימן מובהק ברגלו מהא דגברא חרוכה דגם רבא לא התיר רק באומר חזי גברא והרי לדברי רמ"ה אינו ענין כלל לגברא חרוכא שבאמת הי' שם אחר בבירור, ע"כ פירוש החת"ס ז"ל דדעת רשב"א שהי' ניכר מפס ידו שהוא של בעל ובזה פליגו רבא ורחב"א ובאינו ניכר לכ"ע אסור ול"א היינו האי שנאבד האי שנמצא והיינו מעשה דעסיא דבעינן ניכר בסימן מובהק והאריך שם בדברי הב"ש ס"ק ק"ס שכ' שם דהרמ"ה דמתיר באומרת ראו בעלי שנשרף דאל"כ קשה מסעי' ל"ב מעובדא בעסיא וביאר בחת"ס שם כוונתו דרמ"ה לא כ' רק בצירוף שאמרה בבירור שבעלה נשרף שמכרת אותו שנשרף בזה סמכינן להקל

כשאין הכרח שה' שם אחר יעו"ש וא"כ לפי שיטתו אין היתר בנ"ד דהא אין האשה מכרת ולא ראתה המת שעל העלי' רק העכו"ם שהעיד שמצא שם מת בלי הכרה אך בסוף התשו' שם מהחת"ס נראה דעתו להקל למעשה כיון שעכ"פ הבעל הי' שם בעת שליהטה אש סביבותי' ואין אנו רואין פס יד שנתלש שניחוש שנעשה בע"מ ומחמת כיסופא ערק אין חוששין דשמא ערק כיון דרחב"א חשש מחמת כיסופא ערק והיינו בנעשה בע"מ ודאי אבל כשאין הכרח כזה אין חוששין בלי טעם יעו"ש, ודבריו צ"ע דלפי שיטתו ברשב"א הנ"ל הרי מוכח דסובר הרשב"א דבאם אין הכרה בפס יד שהוא של בעל אמרינן שאחר הוא וגם רבא לא הקיל רק באומרת חזי גבראי היינו שמכרת פס ידו של בעל כמו שביאר החת"ס ז"ל שם. וא"כ נהי דהעלה בחת"ס שם דלפי שיטת רשב"א במחלוקת דרבא ורחב"א דהלכה כרבא והראשונים שחששו להחמיר כרחב"א היינו שפירשו כהרמ"ה שהי' ניכר שאין פס יד של זה האריך ואינו ניכר שהוא של בעל אבל הרי גם לרבא בעינן שיהי' פס יד ניכר שהוא של בעל כפי שיטת רשב"א וא"כ אין מקום להקיל אף כשהי' בבירור שם בעת הסכנה אף לרבא כיון שאין ניכר סימן מהבעל והרי בעובדא דעסיא שבבירור נפל הבעל לים הוי כמו ליהטה אש סביבותי' ואפ"ה כששילשלו רגלו מהים בעינן סימן מובהק ברגלו אפי' לרבא לפי שיטת הרשב"א:

ג ולשיטת הרמ"ה גופא וודאי דיש מקום להקל כמ"ש החת"ס הנ"ל ולק"מ מעובדא דעסיא וכן משני ת"ח שנטבעו ואח"כ נמצאו דבעינן סימנים ולא אמרינן היינו הכי דנטבעו דמלבד שכ"כ הנוב"י סי' מ"ו לחלק דשם בים שכיחו כמה עוברים ושבים ול"ד כלל לגברא חרוכא וגם כפי דברי החת"ס יש לחלק דשם בגברא חרוכא מה"ת ניחוש ערק הבעל לעלמא כשאין הכרח שנעשה בע"מ אבל בים י"ל דגלי הובילוהו אבל עכ"פ להרשב"א גופא דמדמי להו אהדדי וכתב דגם רבא אינו מתיר רק בחזי גבראי שפירוש בחת"ס דכוונתו שראו פס יד שהוא של בעל ואף דהלכה כרבא אין להקל לכאורה בנ"ד ופליג על רמ"ה ובחת"ס שם נראה דחשש לרשב"א עכ"פ כפי דעת רבא ועכ"ז מתיר כשהי' שם בבירור בעת שליהטה אש הא לרשב"א לא עדיף מעובדא דעסיא דגם לרבא אסור. והכה ברמ"ה שכ' להתיר כשאין הכרח שהי' שם אחר והיא אמרה ראו בעלי נאמנת יש לפרש ראו בעלי שאמרה כן מתחלה שבעלה היא שם וכן מורה לשון בתחלה שכ' רמ"ה שם וה"נ בנ"ד כשבבירור הי' שם בעלה בעת שכבר החלה הסכנה דאל"כ לכ"ש לומר כאן נמצא וכאן הי' דיתכן כשם שהיא ברחה משם בסתמא גם הבעל ברח תכף משם כי בוודאי ברח תכף כמו הוא ול"ה שם כלל:

ובזה יש להבין דעת מהר"ל מפראג שהובא בתשו' גאו"ב סי' מ' שכ' שכבר הוכיח בראיות ברורות דאם לא הוחזק כאן כי אם אחד לא חיישינן שמא הוא אזל ובא אחר במקומו וכדמשמע מההאי חרוך דאי ליכא פס יד ל"ח לאחר והביא מדברי רמ"ה הנ"ל וכ' דאף דשם צריכה שתאמר חזי גבראי היינו משום דאל"כ אמרה בדדמי אבל הכא ליכא למיחוש לבדדמי ובתו' יו"ט תמה עלי' דא"כ הא גופא אמרה בדדמי ואחר הי' יעו"ש וזה אינו מן התימה כ"כ דעכ"פ מצרפין זה להיתר שנמצא גברא חרוכא, אבל בעיקר דברי' יש לתמוה דאם אמרינן בבירור כיון שבעלה הי' שם ל"ח לאחר א"כ בלאו חזי גבראי כן היא וע"כ נראה כוונתו, דאף דידעינן שבעלה הי' בגננא מכ"מ מסתמא תיכף כשאחזה האש ברח כמו היא והוי כלא אתחזיק בעלה שם דדרך ב"א לברוח ול"ש כאן נמצאו וכאן הי', אבל כיון שאמרה חזי גבראי שגם אחר שהיא נצלת ראתה אותו שם הרי כבר החזיק במקום הסכנה שוב כשנמצא גברא חרוכא אמרינן שבעלה הוא שהוחזק שהי' שם בעת הסכנה, אך לרשב"א לכאורה אין להקל כפי הבנת החת"ס הנ"ל:

ד אך בגוף הדבר שהבין החת"ס בשיטת הרשב"א ז"ל דשיטתו בגברא חרוכא שהכירו בפס ידו שהוא של בעל לפענ"ד לא נראה כן, דא"כ למ"ל לרשב"א לומר דאף רבא מודה דבעינן חזי גבראי הרי הי"ל דרבא מודה כשאין היכר בפס ידו ובחת"ס נדחק מאוד לומר דחזי גבראי היינו שהכירה פס ידו והוא דוחק גדול:

ע"כ נראה יותר דאף דרשב"א פליג על רמ"ה הנ"ל אבל לא שהכירו פס ידו רק שלא הכירו כלל, ואפשר שהוא משל זה החרוך ובכה"ג רחב"א החמיר ולא תלינן דהאי שנאבד האי שנמצא ואף רבא דמקיל היינו באומרת חזי גבראי הכוונה שבבירור הי' שם בעת התחלת האש ולא ברח תכף משם, דאל"כ יש לומר דלמא ברח והוי כלא הוחזיק כלל במקום ההוא ולכך בההוא דנטבע בים ושילשלו רגלו ל"א דהיינו האי שנאבד מכח כאן נמצאו וכ"ה דאימר גלי אשפלוהו למרחוק ול"ש בכה"ג כנוכ"ה כמו לרבא באם ל"א חזי גבראי אף שמעיקרא ודאי הי' בגננא כיון שיכול להיות שברח תיכף ומייתי ראי' כיון דגם רבא לא מתיר רק באומרת ח"ג בעת שליהנוה אש סביבותי' אף שבודאי הי' שם מעיקרא בגננא אפ"ה בגברא דנייד חיישינן שמא הלך לו ואחר נשרף רק כשידענו שהי' שם עכ"פ בעת שכבר הי' הסכנה, א"כ בהוטבע בים יש לחוש תמיד דלמא גלי אשפלוהו, ועפי"ז שפיר יש להקל כמ"ש החת"ס בסוף התשו' כשידענו בבירור שהי' שם כשכבר ליהטה האש ואולי גם כוונת הב"ש ס"ק ק"ס הנ"ל באימרת ראו שנשרף ג"כ כוונתו בתחילת הדליקה בכדי שיהי' בירור שהי' בשם בעת הסכנה והן הן דברי הב"ח בתשו' סו"ס נ"ה כיון דהי' הבעל שם כשכבר אחז האש הוי כאומרת ח"ג יעו"ש. וגם בתשו' פ"נ ח"ב סי'

נ"ח באהע"ז נראה שהבין דהא דחזי גבראי דבעינן היינו דאל"כ מאין נודע כלל שהוא הי' שם דילמא כבר יצא משם או אפשר שכמה אנשים הי' שם עמו ולזה בעינן שתאמר חזי גבראי עיי"ש:

ועפ"י הנ"ל יש מקום להקל בנ"ד ג"כ דהוי כאומרת חזי גבראי, והב"ח שם כ' עוד סברא להקל לפי שיטת הרמ"ה דמיירו שניכר שהי' שם עוד אדם אחר מלבד הבעל דבזה פליגו רבא ורחב"א אבל באין הכרח שהי' שם אחר לכ"ע שרי אף בלי הטעם דחזי גבראי עיי"ש אבל זה להרמ"ה אבל לרשב"א הנ"ל מוכח דבעינן ח"ג אף לרבא א"כ אין להקל רק כשעכ"פ כבר אחזה האש סביבותי' או כבר נתמלה אז הבית עשן בהיותו שם בבירור דעשן גופא הוי סכנה כמו בעישנו עלינו בית, ועכ"פ לשי' הרמ"ה וודאי יש מקום להקל בנ"ד ודעת רש"י והנמ"י כהרמ"ה כמ"ש בתשו' חת"ס הנ"ל. - וגם ראיתי בש"ע הרב ז"ל בתשו' סי' כ"ט שהאריך שם להוכיח מהרא"ש פ"ג דגיטין דגם בתחילת העדות מקילין בעיגון כשינויא בתרא בסוגיא דר"פ יש בכור דלא מפליג בין תחילת העדות לסופה דלא קימ"ל כשינוי קמא. והנה המרדכי בשם הר"ש הביא ראי' דהלכה כ"ק דבתחילת העדות לא הקילו מהא דגברא חרוכא דמחמיר רחב"א דשמא גברא אחרינא הוא הבא להציל וע"כ הטעם דבתחילת העדות לא הקילו וע"ז כתב הרב ז"ל שם דלק"מ להרא"ש ז"ל דס"ל כפירש"י דפסיא דידא דשדיא הוא מאיש אחר הבא להציל וממ"נ או ערק ואזל לעלמא, ודילמא הוא בעלה וכ"כ הר"י בשם הרמ"ה יעו"ש וא"כ הרא"ש דהקיל שם בתחילת העדות סובר כהרמ"ה ור"י הנ"ל ועכ"פ מוכח מדברי הר"ש שבמרדכי דכל החומרא דגברא חרוכא הוא לפי ש"ק דתחילת עדות לא הקילו וכבר האריך בתשו' פנ"י ח"ב סי' נ"ד להוכיח מכמה פוסקים דסברי כהרא"ש ז"ל דהלכה כלשנא בתרא דגם בתחילת עדות הקילו משום עגונה וכ"כ בכה"ג הגב"י אות קט"ז ועיי"ש בסי' ט"ז וא"כ יש להקל בסתם כשאין הכרח שהי' שם אחר וערק כהרמ"ה ז"ל דבזה גם לרחב"א שרי:

ה ומצאתי בתשו' שבאו"ז סי' תשמ"ד שהאריך שם ג"כ להחמיר בתחילת העדות כ"ק דר"פ י"ב והביא ראי' מההוא גברא דבשילהו הילולא איתלי נורא בי גננא וכו' הא למדת כמה חומרות החמיר רחב"א בתחילת העדות שתולה באדם שבא מעלמא ונשרף והאי דהוי בי גננא ניצול ולא חש משום עגונה ואע"ג דכ' מורי אבי העזרי דהלכה כרבא דשרי' היינו כמ"ש בעצמו משום דאמרה להם חזי גבראי אבל הוא מודה שבתחילת העדות מחמירין ול"ח לעיגון ובסוף התשו' כ' שם ואחר כתבו זה הראה לי החבר ר' יעקב בההוא דלעיל ברבא ורחב"א דאית דגרסי ופסתא דידא דשדיא פי' הי' מכירין בטב"ע פס יד של החתן ולהכי מהדר לי' רחב"א דהאי פס ידו של החתן איכא למימר נורא איתלי בו ולהכי

רבא אכשיר ורחב"א אפ"ה אסר עכ"ל. והנה בתחילת דברי' נראה שהבין דפלוגתא רבא ורחב"א מיירו שלא הי' שום היכר שהוא פס יד של בעל והיינו עכ"פ שהי' אפשר לומר שהוא מגוף החרוך ע"כ הוכיח מזה דבתחילת העדות מחמירין דאל"כ הי' לנו לתלות להקל וע"כ אינו מפרש כהרמ"ה, דלהרמ"ה כיון שבהכרח הי' שם אדם אחר ודאי סברא טובא להחמיר וצידד שם אם הלכה כרבא או כרחב"א ולבסוף כתב דשם מיירו כשניכר ואפ"ה רבא הקיל ורחב"א החמיר גם בזה ולא הכריע שוב להלכה דגם בכה"נ אפשר דגם הוא מודה דהלכה כרבא. ועכ"פ מוכח מכל הנ"ל דחומרא גדולה הוא להחמיר לתלות שהי' שם אחר רק משום תחילת העדות וא"כ לכל הכהו פוסקים שמחמירין היינו משום דסברי כלישנא קמא דר"פ יש בכור. אבל הרא"ש והרמב"ם ורוב הפוסקים דסברי כלישנא בתרא ע"כ או הלכה כרבא או דכל הענין הוא כרמ"ה דבע"כ גם אחר הי' שם שנשרף ידו ובע"כ א' ערק, אבל כמו בנ"ד ותשו' בי"ח הנ"ל שאין שום הכרח שהי' שם אחר ונשרף יש להקל:

והנה האו"ז שם בתחילת התשובה כתב דמסתבר לו דהלכה כרחב"א מהא דתנן בטהרות פ"ג תינוק שנמצא בצד הקברות ושושנים בידו ואין השושנים אלא ממקום הטומאה טהור שאני אומר שבא אחר לקטן ונתנן לו והיינו לגמרי דמי לרחב"א ואם בסברא זו אני מתיר טהרות ומוקמינן להו בחזקת היתר כ"ש שבסברא זו נחמיר בא"א עכ"ל. ובעניותי צ"ע להבין ראייתו דהא שם נמצא רק סמוך לביה"ק ואנו צריכים לומר שהי' בביה"ק ותלש שם שושנים לכך י"ל דאחר הי' שם ותלש דכמו שהוא הלך גם אחר יוכל לילך לשם אבל הכא בגברא דאיתלי נורא בשילהו הילולא שבבירור הי' שם בשעה שהתחיל לשרוף הבית וגם הדבר רחוק שאחר יבוא לשם בשעת סכנה בזה מסתבר כרבא, וגם מ"ש מטעם חזקת היתר צ"ע דשם הטעם משום דהקטן הוי דבר שאין בו דעת לשאול דספיקו טהור אף דליכא חזקה כדמוכח בכ"ד, גם מ"ש שם דגם אבי העזרי אינו מתיר אלא באמרה חזי גבראי כבר כתבתי לעיל דכיון שהי' שם בבירור בעת הסכנה היי כחזי גבראי כהב"ח הנ"ל יעוי"ש באו"ז שמדברי הרי"ף והר"ם אין הכרע אם דעתו לפסוק כרבא או כרחב"א, ועכ"פ נראה ברור שגם לפי המחמירין בכה"ג שאין הכרח שנשרף שם אחר הוא רק חומרא דרבנן כמ"ש הרב זיל בתשו' סי' כ"ו דגם לשינוי קמא דר"פ יש בכור דלא מקילין בתחילת העדות הוא רק חומרא מדבריהם, וכיון דפליגו בזה הפוסקים יש להקל כיון דהוי ספק דרבנן:

ו וגם יש להוסיף דבאמת חשש דרחב"א דערק ואזל לעלמא הוא חידוש גדול כמ"ש הב"ח בתשו' סי' ע"ג ובפרט בכה"ג שאינו מוכרח שנעשה בע"מ רק דהב"ח כתב דיש

לחוש שאולי מאיזה טעם אחר ברח יעוי"ש ובתשו' חת"ס הנ"ל ועכ"פ אין הכרח לחוש לזה רק כמו שם בההוא גברא דאיתלי נורא בשילהו הילולא דאפשר כיון שזה מקרוב דר עם אשתו אולי אין דעתו נוחה הימנה, וגם הלא עדיין אין לו בנים ממנה והניח אותה והלך לו אבל באיש שדר עם אשתו זה כמה שנים בשלוה ויש לו כמה בנים ממנה י"ל דגם רחב"א מודה דל"ח דערק ואזל לעלמא להניח אשתו אלמנה חי' ובני' יתומים ועוד נראה דשם הרי הי' בגננא מאז יתכן שכאן מצא מקום לברוח כי גם מתחילה תיכף לאחר הנשיאין לא מצאה חן בעיני' אבל בנ"ד הרי הבעל הלך שמה להציל חפציו וכן עשה שהציל נוצות להשליכם לארץ, א"כ הרי אנו רואין שמסר נפשו בעד הצלת ממונו עבור אשתו ובניו וא"כ היאך יתכן שהוא ערק מחמת שנאה א"כ למה הלך לעלי לסכן עצמו בשביל הצלת ממון וכי ברגע אחת נשתנה דעתו ע"כ לפענ"ד יש מקום להקל בנ"ד- ומה שחש כת"ר שהנכרי הזה אינו לפ"ת מאחר ששאלוהו אם הי' בעת השריפה הנה בתשו' מהר"ם אלשיך סי' קי"א ששאלוהו על הספינה והשיב דשפיר הוי מסל"ת יכ"כ בכנה"ג בהגה סי' י"ז אות צ"ט בשם כמה פוסקים המקילין דזה הוי מסל"ת גמור. ומה שהעיר כת"ר מחמת שהר"צ העיד בשם עכו"ם אחר ששמע א' דופק על מעלות העלי' ופתח הדלת מהבית ונפל האש אצל הדלת ותפשו ברגלי' להוציאו ונפל על העכו"ם לפיד אש וברח וא"כ לפי עדותו של זה מסל"ת הי' חי שהי' דופק על המעלות וזה סותר לעדות הנכרי הנ"ל שבעת שגוררו מן העלי' כבר הי' מת. הנה לפי עדותו של זה אינו מוכרח שמת ע"י הנפילה וא"כ באפשרי ששב אח"כ לעלי' ואז בא הנכרי האחר שהעיד במסל"ת שתפשו ברגלי' וכבר מת דהרי אנו מתרצין את העדים בכל היכולת וכיוצא לזה כ' בתשו' מהר"ם לובלין בא' שהעיד שנפל למים שאל"ס וא' העיד שמת על מטתו שיתכן שעלה מהמים ואח"כ מת יעוי"ש ועוד די"ל כיון דהנכרי הנ"ל הוא הכחיש דברי עצמו שכפי עדות ר"צ בשמו שעלה אחרי' לעלי' וכיון שהכחיש דברי עצמו י"ל דעדותו כמאן דליתא ויש לסמוך על עדות הר' שלמה בשם נכרי אחד מסל"ת שכבר הי' מת שהוא אינו סותר דברי עצמו עכ"פ וגם יש לצרף כולי העצמות שמצאו כיון שהי' בבירור עצם אחד מאדם י"ל דגם כולם הם מאדם שנשרף- וכפי"ז אנו צריכים עדיין להיתר הב"ח הנ"ל דמסתמא האדם או העצמות שנמצאו הוא בעלה שבוודאי הי' שם, אבל מה טוב הי' אם באפשרי לשאול את הנכרי המסל"ת שהעיד הר"ש בשמו כי בעת שגררו מן העלי' כבר הי' מת שאפשר יאמר ויפרש דברי' שהכירו בעת שגררו כי זה בעלה של זו דבאופן זה יהי' היתר מורווח לכ"ע כמובן ועי' פ"ת לאהע"ז סי' י"ז ס"ק ס"ו בשם מראות הצובאות דגם לאח"ז נאמן מסל"ת לפרש עתה דברי' הראשונים אף שעתה ע"י שאלה הוא. ובאם א"א

לשאול אותו כ"כ לפענ"ד להקל בזה אף שבתשו' דברי חיים אהע"ז ח"א סי' ל' החמיר מאוד בזה עפ"י שיטת ריטב"א ורשב"א אבל שם בלא"ה הי' צדדים להקל ע"כ לא סמך על הב"ח והקיל מטעמים אחרים אבל בנ"ד אם לא נסמוך ע"ז תשאר עגונה כל ימי' ונלפענ"ד לסמוך על היתרים הנ"ל ובפרט שהגאון מליסא ז"ל בקהי"ע הקיל כהב"ח, ועי' בפ"ת ס"ק קכ"א ויש לסמוך על נוב"י וש"ש והגאון מליסא ז"ל וחת"ס הנ"ל שמדברי כולם נשמע להקל בנ"ד, אבל ח"ו לסמוך עלי בלבד בלתי אם יסכימו לזה עוד ב' רבנים מובהקים ועכ"פ גם בטרם יסכימו הרבנים נלפענ"ד להתיר עכ"פ לבן היתום לומר קדיש כעין שכ' בכיוצא בזה בתשו' אדב"ע אהע"ז סי' ו' שרמז עלי' כת"ר:

ז והנה הגאון ד"ח ז"ל שם בתשו' הנ"ל הביא מריטב"א יבמות דף קט"ו שמפרש שניכר שפס יד הוא של בעל והבין שגם הרשב"א אזיל בשיטה זו ולפענ"ד הדבר ברור דכיון דכ' הרשב"א ז"ל לחלק דגם רבא לא שרי רק משום דאמרה חזי גבראי ול"כ דשם ניכר פס ידו משא"כ במעשה דעסיא מוכח דרשב"א אינו סובר כהריטב"א הנ"ל רק כמ"ש לעיל דלרשב"א מיירי שאינו ניכר ואפשר שפס יד של החרוך הוא וראי' דהא הריטב"א יבמות קכ"א באמת כתב שם דמעשה דעסיא מיירו שידוע שרגלו של זה הוא דגם רבא ל"פ רק דניכר שהוא פס ידו של בעל יעו"ש וכיון שהרשב"א כ' באופן אחר לחלק דרבא מתיר דוקא באומרה חזי גבראי ולא בפשוט דשם ניכר מוכח להדיא דאינו סובר כן, ושיטת ריטב"א הוא כפי הגירסא שהביא האו"ז בסוף התשו' כמ"ש לעיל. ובכלל בההוא עובדא דחרוכא יש ג' שיטות א) שיטת הר"י בשם הרמ"ה דמיירי שניכר דפס יד אינו של החרוך גם אינו ניכר שהוא של בעל ובכה"ג הוא דאוסר רחב"א וכשמצאו גברא חרוך ואין הכרח שהי' שם אחר גם רחב"א מקיל עכ"פ בדאמרה חזי גבראי ולשיטה זו ודאי יש להקל בנ"ד כי מה שהי' שם בבירור בעלי' ושהה שם הוי כאמרה ח"ג ב) שיטת הרשב"א ור"ש ור"ן שבמרדכי דאיירי בעובדא דחרוכא שאפשר לומר שזה הפס יד של החרוך הוא שנחסר לו יד ואין היכר שהפס יד הוא משל בעל, וא"כ בנ"ד לרבא יש להקל דזה הוי כח"ג וכמ"ש החת"ס דאם לא נפרש כהרמ"ה אין הכרח לפסוק כרחב"א ואבי העזרי שבאו"ז פסק כרבא וגם כתב שם שמרי"ף ור"ח אין הכרע כמאן פסקו כמ"ש לעיל רק האו"ז החמיר כרחב"א וע"כ טעמו דסובר כשינוי קמא דר"פ י"ב דבתחילת עדות החמירו וכבר הבאתי דברי הרב ז"ל בש"ע דדעת הרא"ש להקל בתחילת העדות נמי וגם הי"ש פסק כרבא. ג) שיטת הריטב"א וגירסת האו"ז בסוף התשו' שניכר שהי' פס ידו של בעל וא"כ לדידהו יש מקום להחמיר בנ"ד דאפילו אם נסמך על רבא הרי לא הקיל רק בניכר בבירור שזה פס ידו של בעל ובב"ד אינו ניכר כלל, אבל גם לפי

שיטתם יש לצדד כמ"ש לעיל דהרי יש לומר טעם החומרא לרבא דבאינו ניכר יש לחוש שהבעל ערק לעלמא אף דלית בי' מידי דכיסופא כיון שי"ל מחמת שהי' בלבו שנאה ערק ובניכר שהוא פס ידו של בעל אין חוששין לשמא ערק דכיון דכבר נאחז באור ונתלש ידו מסתמא נשרף לגמרי אבל י"ל דזה רק כשזה מקרוב נשא אשה וגם אין לו בנים ממנה. אבל בזה שדר עם אשתו שנים רבות ויש כו בנים ממנה אין לחוש לשמא ערק ואפשר דגם רחב"א מודה לזה: ומה שחשש הריטב"א במעשה דעסיא משום דשם אף שדר עם אשתו שנים רבות יש חשש דגלי אשפילוהו למרחוק אבל בשריפה הרי אין שום אופן לחוש רק לשמא ערק וכיון דדבר זה חידוש הוא י"ל דל"ח לזה רק כענין מעשה דגברא דבשילהו הילולא, וגם יש לחלק דכל ענין דלכאורה אינו מובן כלל מה דמדמה רשב"א וריטב"א האי מעשה בעסיא לגברא חרוכא הא שם שכיח שהרבה ב"א נוסעים באניות בים. אבל בגברא דאיתלי בנורא בשילהו גננא לאחר שנשרף הא אין ספק מוציא מידי וודאי ולא שכיח שם אנשים אחרים ואפשר דבגננא שכיח תמיד ב"א המשמחים עם החתן לכך מדמה לי' ריטב"א ורשב"א לים ואף דבג"נ קאמר רחב"א דגברא אחרינא הוא דאתי להצילו ה"ה די"ל דגברא אחרינא הוא מאנשים שהי' שם בעת שאיתלו נורא ומה"ת נימא שהבעל נשרף ולא אחר, אבל בנ"ד הרי בעלי' ל"ש ב"א כלל וגם דבר ידוע שהבעל הלך לשם להציל חפציו ושהה שם אין לחוש כלל לאחר וגם לפימ"ש הד"ח שם בסוף התשו' בההוא דגננא דרך בנ"א לצאת מהגננא ובנ"א מהמצוים באים להציל ל"ש כ"נ אבל בני העיר נגד רובא דעלמא אמרינן יעו"ש עפי"ד יש לחלק דבגננא מסתמא הבעל יצא תיכף כמו היא שברחה וכיון שכן לא החזיק כלל שהי' הבעל שם בעת הסכנה ואף דאמרה ח"ג י"ל דרחב"א חייש אף בכה"ג לבדדמי ועי' ברשב"א שם אבל בנ"ד הרי הדבר ברור שהי' הבעל שם להציל וגם אינו שכיח כ"כ שיבואו הרבה מצילין על העלי' שקשה משם לברוח יותר מגננא וגם עכ"פ הרי דעתו להקל שלא לחוש לשמא אתו אדם מעלמא נגד רוב ומוכח דהיינו בני העיר א"כ כיון שהדבר ברור שלא נחסר מהעיר שום אדם באותו יום לא ישראל ולא נכרי דיש להקל גם להד"ח הנ"ל, וצ"ל לדידי' במעשה דגננא ל"ה הדבר ידע שאולי נחסר גם אדם אחר מהעיר משא"כ בנ"ד. לכן לפענ"ד יש להקל אם יסכימו לזה עוד ב' רבנים מובהקים ועכ"פ לענין אמירת קדיש יוכלו לסמוך ע"ז תיכף כעין שכ' בתשו' אדב"ע סי' ו' אבל להתירה שהנשא אין דעתי מסכמת רק אם יסכימו לזה עוד ב' רבנים מובהקים ואפשר לשאול עוד להנכרי ויעיד שהכירו כשגררו מן העלי' שהוא זה הבעל ויהי' ההיתר מורווח ביותר כמ"ש לעיל ואודות חשש בדדמי ל"ש כיון שהנכרי אומר שגררו והי' מת וזה מועיל כמו קברתי' כמ"ש הפוסקים:

סימן עז

להרב המופלג מו"ה שאול דוד נ"י בצנאנז י"ד שאלתו באשה א' שזה שמנה ירחים אחר נישואיה אשר אחר כל תשמיש מוצאת בבוקר על סדינה איזה טיפי דמים ויש לה צער בכל ביאה, ומבואר בש"ע דיכולה לתלות בזה אך שצריכה ז' נקיים ומחמת שנמשך הדבר כמה ירחים דרשה אצל רופא ואמר לה שיש לה קאנואר בצדדי רחם ועי"ז מחמת מיעוך האבר בשעת תשמיש יוצא דם מהצדדים וגם נשים הבקיאות אמרו אשר ראו צוואר ביה"ר מקולקל ויכולה לגלע ולהוציא דם גם האשה בעצמה אומרת אשר כמה פעמים בעת שבדקה בעד מצאה מראות טמאות על העד ולא היתה יכולה לטהר עצמה עד שיעצוה לבדוק עצמה במוכין וואטטע ואז עלתה הבדיקה יפה, ושופנות ג"כ שזה מחמת שנתקלקל שפתי בית הרחם, ע"כ בעת שנוגעת שם יוצא דם והרופא אומר שלרפואתה צריך הדבר להתמשך זמן רב. ונפשה בשאלתה להתיר לה בלא ז' נקיים אחר ראייתה מ"ת כנ"ל:

הנה כפי הוצעת השאלה שמוצאת בבוקר אחר ליל תשמיש על סדינה כמין טפי דמים הי' נראה להקל עפ"י אמירת הנשים שהביה"ר מקולקל ויכול להגלע ולהוציא דם דהא כיון דמצאה בבוקר א"כ אין צריך כלל לחוש שראתה בשעת תשמיש כמ"ש הש"ך יו"ד ר"ס קפ"ז וכיון שכן מה שמצאה על סדינה תורת כתם עלה וכתמים הרי יש לתלות אף במכה שא"י שמוציאה דם כמ"ש רמ"א סי' קפ"ז ואף דאפשר אין זה מכה כלל אבל עכ"פ הרי נשים מעידות שכפי ראות עינם יכולה להגלע ולהוציא דם מחמת האכצינדובג על שפתי הרחם והרי בכתמים תלינן במכה שיכולה להגלע ולהוציא דם לכ"ע, אף דא"י אם חיככה שם אפ"ה תלינן בזה דאמרינן דחיככה ולא אדעתה ועי' בש"ע הרב סי' קפ"ז ס"ק כ"ג. וראיתי בס"ט סי' קפ"ג הביא מתשו' פ"מ באשה שהי' לה מכה בא"מ ונתרפאה ואחר תשמיש מצאה כתם בבגדי' טהורה דבכתמים תלינן להקל שע"י תשמיש נתגלע והוציא דם כיון דהי' לה כאב בשעת תשמיש יעו"ש ובס"ט פקפק עלי' דלא תלינן בכתמים רק משום דלא ארגשי' אבל הכא הרי ע"כ צריכין לתלות שבשעת תשמיש נתגלע המכה וא"כ ניחוש נמי שמא ראתה בהרגשה וסברא הרגשת שמש הוא יעוי"ש א"כ לכאורה גם בנ"ד יש פיקפוק זה, אבל גם בגוף דברי הפ"מ צ"ע דלמה לו לתלות שבשעת תשמיש נתגלע דהרי יש לומר דהתשמיש לא גרם לי' מידי רק איזה חיכוך אחר שא"י כלל כמו בכל כתם ואולי מיירי הפ"מ במכה שבפנים דלא שכיח שם כלל חיכוך ואין לתלות רק בתשמיש אבל הכא המכה בצדדים בשפת הרחם י"ל דנתחכך שם ע"י איזה סיבה, וגם שם חמיר טפי דכיון דנתרפאת המכה הרי אין אנו יודעים כלל אם מכה

זו כשתתגלע תוציא דם והרי בכתם כמי בעינן לדעת אם יכולה להתגלע ולכן צירוף הפ"מ מחמת כאב התשמיש וע"כ שפיר פקפוק עלי' הס"ט אבל בנ"ד דעפ"י אמירת הנשים יכולה מכה זו להתגלע ולהוציא דם תו א"צ כלל לתלות בתשמיש ובשגם גם בעובדא דפ"ו כתב בס"ט שם דהשב"י פסק כוותי' וכ"ה דעתו ג"כ דיש לסמוך ע"ז, א"כ מכ"ש בנ"ד דיש להקל: אמנם אם מוצאת הדם בכתונת סמוך לתשמיש דאז וודאי בשעת התשמיש בא הדם כנראה מדברי הש"ך ר"ס קפ"ז בזה יש לעיין וכבר כתב כבודו באם נדון זה כמכה שא"י שמוציאה דם א"כ בנ"ד אף שלא בשעת ווסתה אין להקל לדעת ש"ך וט"ז סי' קפ"ז שחלקו על רמ"א דלא מהני רק לענין שלא לאסרה לעולם אבל לא לענין ז' נקיים והדברים עתיקין. ובאמת שהב"ח ז"ל הקיל לגמרי כרמ"א אף בלי ז' נקיים ובאמת שהדבר מסתבר להקל דהא בנ"ד כה"נ אינה מרגשת כלל בשעת תשמיש מדם אף דיש לחוש דלמא סברא הרגשת שמש הוא אבל עכ"פ בדאיכא למיתלי ולא ארגשי' יש להקל כמו לענין כתמים כמו שהאריך בזה בס"ט סי' קפ"ג. ועי' בש"ע הרב רש"ז ז"ל סי' קפ"ז ס"ק ל"ג כתב דדעת טו"ז וש"ך דלא מקילין לענין עד הבדיקה אלא כגון שעברה בשוק של טבחים או נתעסקה בכתמים דדמי למכה המוציאה דם, אבל לדעת רמ"א סי' קצ"ו דבג"י הראשונים תולין במכה שידוע שמוציאה דם והא דאין תולין בעברה בשוק של טבחים בג' ימים הראשונים משום דזה לא הוי כמכה הידוע שמוציאה דם יעו"ש ובקו"א ס"ק י' וכיון דשם בסי' קצ"ו דעת הפליתי והמנ"י כרמ"א וכמה בעלי הוראה מורים כן א"כ גם בנ"ד במכה שא"י שמוציאה דם וראתה לאחר תשמיש בלי הרגשה ובפרט בשיש לה ווסת דיש להקל כרמ"א עכ"פ במקום עיגון כמו בנ"ד דאי אפשר לה לדור עם בעלה ועפ"י אמירת ברופאים לרפאה מזה צריך זמן רב. אך להלכה למעשה הרי הרש"ז ז"ל שם החמיר כהש"ך אף באינה מרגשת וכן החמיר בחוו"ד סי' קפ"ז ובס' ק"צ ס"ק ז' דכל שבא ע"י בדיקה אף דלא ארגשה בעינן דוקא מכה הרגילה להוציא דם ויעוי"ש. א"כ בנ"ד אין לתלות בזה שיכולה להגלע דזה חמור מכתם. אך בנ"ד יש לדון היתר עפי"ד הס"ט סי' קפ"ז שכ' דכל דיש לה מכה רק שא"י שמוציאה דם אם יצא הדם בשעת כאב יש לדונה כמכה שידוע שמוציאה דם יעו"ש. והכא הרי עיקר החשש שרואה בשעת תשמיש ואז יש לה כאב כמ"ש רו"מ בהשאלה א"כ יש לדון דהוי כמכה הידוע שמוציאה דם דגם הש"ך מודה דא"צ ז' נקיים. אך יש לדון דלמא כ"ד לא הוי כמכה כלל דמכה הוי כמין ביעה וחבורה דמסתמא יש בה דם אבל הכא הוי רק ענצינדוכג ואינו מכה אך לפי דבר הח"צ בתשו' דכ' דמכה שא"י שמוציאה גרע ממכה שיכולה להגלע דבשם עכ"פ יודעין שאפשר לה להגלע ולהוציא דם אבל הכא דלמא אין מכה זו מוציאה דם

כלל יעוי"ש. ועי' בתשו' נוב"י מה"ק סי' מ"א, וא"כ כיון שהקל הס"ט באשה שיודעת שיש לה מכה שמרגשת בהליכתה וכדומה רק שא"י אם מוציאה דם להקל כשמוצאיתה דם בעת כאב לדונה כמכה שידוע שמוציאה דם וא"כ מכ"ש דיש להקל בנ"ד אף שאין זה מכה גמורה כיון דעכ"פ לפי דברי הנשים ע"י חיכוך תוציא דם משפתי הרחם אך גם להס"ט סי' קפ"ז וחוו"ד סי' ק"צ ס"ק י"ז שכתבו לדחות דברי הח"צ דשם במכה שכבר נתרפאה ועשתה קרום דזה גרע דבעינן שתדע כן אבל במכה שלא נתרפאה עדיף טפי דמסתמא תוציא יעוי"ש וכ"כ בתשו' חת"ס יו"ד סי' קמ"ב א"כ בנ"ד אף דהוי רק אנצינדונג כיון דעפ"י ראות עיניהם הדבר ברור שע"י חיכוך מה תוציא דם ואין זו נתרפא א"כ עכ"פ לא גרע ממכה שא"י שמוציאה דם דיש להקל בצירוף כאב שיש לה תדיר בשעת תשמיש לדונה כמכה שידוע שמוציאה דם להתיר בלא ז' נקיים ובאמת גם במכה שא"י שמוציא דם דעת החת"ס ז"ל יו"ד סי' קמ"ב נוטה להקל כהב"ח הנ"ל אף בלי ז' נקיים. - וגם בהגהות אמ"ב על יו"ד סי' קפ"ז בטו"ז שם הביא דברי תשו' תמונת שמואל שפסק למעשה כהב"ח להקל אף לענין ז' נקיים וגם בתשו' רד"ם יו"ד סי' ל"ז הביא כמה מקילין ועכ"פ בצירף הכאב יש להקל כמ"ש לעיל בשם הס"ט אך הדבר צריך בירור אופן ידיעת האשה המילדת מאין יודעת שצדדי הרחם מקולקלין ואופן הקולקל ובאם עפ"י ראות עינה הדבר ברור שבדבר חיכוך קל יוצא דם ע"י הקולקל והאנציצדונג בצדדי הרחם יש מקום להקל כנ"ל:

וראיתי בתשו' דברי חיים יו"ד ח"ב סי' ע"ז כתב הנה זה פשוט כיון דיש להאשה הזאת מכה שהמילדת אמרה שראתה במשמוש היד וגם כואב לה שם בהנחת היד על מקום זה בהתחככות והעור ניטל ובשרה נתבקע ומשם יוציא הדם במשמוש היד וכו' א"צ טבילה יעו"ש שדן זה כמכה שיודעת בוודאי שמכתה מוציאה דם. ומדברי' נראה שצריכין לידע בבירור שע"י משמוש היד יוצא דם. ובבה"ג הדבר פשוט דא"צ ז' נקיים ואם הי' באפשרי בנ"ד לנסות במשמוש היד ע"י המילדת שם ויצא דם הי' הדבר ברור להתיר אבל השאלה אינה מבוררת שם ואולי מיירו שרואות דם בלי הרגשה כאב אבל בנ"ד שכל ראייתה הוא מחמת תשמיש ואז כואב לה יש להקל אף במכה שא"י שמוציאה דם, אבל עכ"פ בעינן שיהי' הדבר ברור עפ"י המולדת שצדדי הרחם מקולקל כעין פצעים או אנצינדוכג כזה שבבירור עכ"פ אפשר שיצא דם ע"י חיכוך מה. וא"א להחליט הדבר בלתי אם ישאלו הב"ד להמילדת שתברר דברי' ואם תאמר כן יש מקום להקל בנ"ד כיון שכל ראייתה סמוך לתשמיש ומרגשת כאב וגם אינה מרגשת כלל ביצאת דם כנ"ל:

באופן דאם הראי' הוא בבוקר יש להקל בפשיטות ואם הראי' הוא סמוך לתשמיש הדבר חמור יותר וצריך בירור אמירת המילדת אם ראתה בעיניה או במשמש היד ממש ענין הקולקל והאנצינדונג שמה עד שברור לה שע"י חיכוך מה תוציא דם משם אז יש להקל. וכ"ז להלכה אבל למעשה הנני מתנה בפירוש שבל יסמוך בלתי עם הבד"צ דק' צאנז יחקורו את המילדת ויסכימו להתיר ונמטו שובא מכשורא, ועכ"פ תהי' צריכה ז' נקיים מטבילה על העבר כמ"ש בדברי חיים הנ"ל:

סימן עח

לכ' ידידי הרב הה"ג החו"ב בחדר"ת מו"ה חיים ענגיל נ"י אבד"ק ראדאמישלא:

ע"ד הענין שבא לפני' בחתן שרוצה לנתק הקשר באמרו כי נודע לו שהכלה היתה משודכת מקודם לאיש אחר ולא רצה בה ועי"ז נפרד הקשר ולזאת מאיסה בעיני' אם זה הוי כאמתלא מבוררת. בעניותי איננו רואה בזה שום אמתלא כלל לטעון עי"ז טענת מאיס עלי דמה בכך שהיתה משודכת ואי משום שהחתן לא רצה בה גם בזה אין שום טעם וכי בשביל שזה עשה שלא כהוגן גם הוא יעשה כן ובנשואין כשלא רצה בה יתכן שיש בזה איזה פגם דמסתמא מצא בה איזה חסרון, ועי' ר"ן סו"פ המגרש שכ' דטעמא דגט מעושה פסולה לכהונה כבל יטעו דמשו"ה כשרה לכהונה דיסברו דהא דפסלה תורה גרושה לכהן הוא משום שהבעל לא רצה בת הוי פגם לכהונה משא"כ במעושה שהיא לא רצתה בו יעוי"ש, אבל בשידוכין אין מקום כלל לזה, ועי' תשו' מהרש"ם ח"ג סי' קכ"ז בא' ששידך א"ע עם אלמנה ושאל אותה לפני השידוך אם הי' לה עוד בעל ואמרה לא ואח"כ נתוודע הדבר שהי' לה עוד בעל ויעו"ש בתשו' משמע שגם מחמת זה לא דן שמה לבטל הקשר ובזה יש לדון כיון דהטעתו וגם בנישאת יש קפידא, אבל בשדוכין אין זה שום אמתלא מחמת שהי' לה חתן אחר מקודם:

ובדבר המתנות שניתן לו שכ' כת"ר דאף להב"ח סי' מ"ט דמתנות שניתן להחתן לא הדרי כלל היינו במתה הכלה או החתן אבל לא בחזר בו. תשו' הב"ח איננו לפני עתה. אך מדברי תשו' השיב משה סו"ס ונ"ח נראה דבכל ענין אף בחזר בו לדעת הב"ח המתנות אינם חוזרין וכ"נ מדברי המזרחי שהביא בתשו' ב"ח שטעמו דמאן דנתנו לי מתנה כשהוא אוהבו ונעשה שונאו אטו יחזור המתנה, ומשו"ה אף במגרשה מרצונו אין המתנות חוזרין ולדעת הסוברים דשדוכין הוי כמו לאחר נשואין א"כ גם בחזר בו החתן כן. אך לדינא כתבתי בספרי מנחת פתים לאהע"ז סי' כ' דלפענ"ד אין לומר קי"ל בזה נגד הש"ע שם שפסק דגם מתנות שניתן להחתן הדרי יעוי"ש:

ומ"ש בדבר הדאלאר שניתן לו במתנה והוא החליפם אז במעות פולין מארק, אם צריך להחזיר דאלאר או פ"מ כפי מה שקיבל אז וכתב כיון שלא הי' כוונתו לגזול כ"ש כל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה. ותמהני דאף אם הי' מתכוין לגזול שמשלם כשעת הגזילה היינו כשיוי הדאלאר אז והרי הדאלאר הי' שוה אז כמו עתה רק אז הי' מטבעות פולין ביוקר יותר ועתה הם בזול. אבל בדאלאר אין שום נ"מ ופשיטא דצריך להחזיר הדאלאר או שוי' במעות פולין כמו השער דעתה. כי שיוי הדאלאר לא נשתנה כלל. רק בזה יש לדון דיש לומר דמעות ניתן להוצאה הוי כדברים העשוים לכלות וכיון שהוציאן הוי כמו בלו דאף בחזר בו עכ"פ מנכה שליש, וכמ"ש הב"ש סי' נ' ס"ק ו', אבל הכל לפי הענין דאם ניתן לו המעות שיקח לו בהן חפץ אין זה כדברים העשוים לכלות כלל ואינו מנכה כלום וכמ"ש בספרי מ"פ שם:

סימן עט

לכ' ידי"נ הרב הה"ג המובהק מו"ה יהודא מאיר לעווין נ"י דומ"ץ בק' קראקא:

ע"ד השאלה אודות הגט שבא ממדינת סוביר מאיש א' מקראקא שנשבה לשם ובא משם גט ע"י הבי דואר עם הרשאה משליח ראשון לשליח שני וכ' שם שהשליח ב' הוא אברהם בן שמואל בינדער מעיר נייא-סאנץ. ושם האיש ההוא אברהם שמואל בינדער והדבר ברור שכוונת השליח הראשון הי' על הר' אברהם שמואל כי הר' אברהם שמואל הי' ביחד עם הבעל ישראל הנ"ל בארץ שבוי' לכן הציע הבעל שם בב"ד לעשות אותו לשליח שני והשליח הראשון לא הכיר מעולם האיש הנ"ל רק סמך על הבעל אם יש ליתן הג"פ:

הנה כעין שאלה זו נשאל בתשו' תשורת שי:

סי' ר"ץ שנשתנה שם השליח שני רק עפ"י אומדנא יודעין ברור שלזה נתכוין כי השליח השני ראה את הבעל באיזה מקום ודרש ממנו שישלח גט לאשתו ויעשה אותו לשליח שני וכן עשה והאריך בזה שלא ליתן הגט. אך שם הריעותא יותר גדולה כי הי' שינוי בשם השליח ממש כי הי' שמו ישראל געלבערגער ונכתב עזריאל, אבל בנ"ד יש לדון מאחר שכ' שם השליח השני אברהם ובאמת שמו אברהם אף שהי' נקרא בשני השמות יחד מכ"מ י"ל שאין בזה שינוי רק חסרון ובגט פסול דבעינן ספירת דברים, אבל הכא סגי בסימן שמו האשכנזי ושם מקומו שאין נמצא שם אחר בשם זה עפ"י האומדנא הנ"ל:

וגם במ"ש לעיל דבנ"ד מ"ש אברהם לחוד ל"ה שינוי אינו ברור כ"כ די"ל דהוי כחצי השם והוי שינוי גמור ועכ"ז י"ל בנ"ד כמ"ש בפ"ת סי' קכ"ט ס"ק ל"ז להעיר מתוספתא דע"מ שנקרא יוסף ונמצא שמו יוסף ושמעון ה"ז מקודשת דמשמע דלא הוי שינוי השם, וגם בתשו' בי"צ אהע"ז סי' ט"ז בח"ב האריך בזה - אך עכ"פ הרי צריך להיות אומדנא

ברורה עפ"י ב"ד ועדים וכשיהי' אומדנא ברורה עפ"י עדים והדבר נוגע לעיגון באמת, לפענ"ד יש מקום להקל באם יסכימו לזה שני גדולי הדור ובפרט בעובדא דתשורת ש"י הנ"ל נראה דמחמיר משים דאפשר שהשליח ראשון יעשה עתה לשליח שני בפירוש עפ"י כתבו לאיש ישראל געלבערגער, וה"נ אפשר שהשליח ראשון יעשה עתה לשליח שני היינו אברהם שמואל מכייאסאמן ובזה האופן ודאי דשפיר דמי בלי שום ספק אף שאין הבעל שם:

ובדבר הספק עוד שהבעל שינה שם גם שם אבי' שהי' שמו אברהם וכתב בגט אברהם המכונה מיכאל, והנה כפי הנראה באמת הוחזק שם בשם בן מיכאל, אף דמבואר באהע"ז סי' קנ"ט סעיף י' דא"י לשנות שם האב, הכה בגט מקושר הובא בפ"ת ס"ק כ"ד שם חולק ע"ז אבל גם לרא"ש נראה דבאם כתב בלשון המכונה והוחזק שם בשם הגט כשר. דעכ"פ מכונה בשם זה ואף שיש שינוי גמור בשם האב של השליח י"ל הא גם בגט דעת עבוה"ג להכשיר בשינה שם האב, ואף שרבים חולקים עלי' היינו בגט אבל בהרשאה ושליח דל"ב רק סימן שלזה נתכוין אין שינוי שם האב מעכב כלל ועי' תשו' ברכת יוסף סי' ס"ג באה"ז שצידד הרבה להקל בשינוי שם האב בגט ועי' תשו' מהרש"ם ח"ג סי' של"ט ועכ"פ בהרשאה יש להקל במקום עיגון גדול שאי אפשר להשיג גט אחר בשום אופן, אך צריך לדעת נכון האומדנא שכ' כת"ר שיודעין ברור האיך נודע זה בבירור ושם בעובדא דתשורת שי הי' הבירור ע"י שליח הב' שאמר שהבעל אמר לו שיעשה אותו לשליח:

אבל בנ"ד שהשליח השני אין אתו יודע עד מה אין האומדנא ברורא זולת אם יכתבו הב"ד מסדרי הגט משם כי לפניהם אמר הבעל לשליח ראשון שיעשה שליח השני את ה' אברהם בינדער מנייאסאנץ שהי' עמו ביחד בשבוי' ויהי' ע"ז עדים וזה הר' אברהם הי' עמו ביחד בשבוי' דבאופן זה יש מעליותא בנ"ד כי בתשורת שי שם החמיר משום דאין השליח נאמן דאין ע"א נאמן רק לענין בפ"נ ולא לענין אחר דהוי דבר שבערוה, וגם שמא חזר בו הבעל אח"כ ועשה אחר לשליח ובנ"ד אם יהי' בירור עפ"י עדים בב"ד שאמר בשעת מעשה, הרי אזדי לי' תרי חששת דתשורת שי הנ"ל ובנ"ד מה ששינה הבעל שם אביו ל"ד לעובדא דתשו' הרא"ש שכ' על אבי' שמואל והי' שמו שמעון פסול דהכא שכ' שם אביו רק כתב המכונה והרי באמת מכונה בשם זה עכ"פ סם במקום כתיבה ואף שלא נקרא האב כן בפני' רק שלא בפני' אם כתב עיקר השם וכתב גם הכינוי כשר כמ"ש בט"ג הובא באהלי שם כלל ז' ס"ק נ"ט יעו"ש, א"כ גם בשם אבי' י"ל כן:

וגם בכינוי שלו שכ' יאסעף שונה מאותיות יוסף כפי הנהוג במדינתנו לקרוא יוסף בחטף קמץ אין קפידא כמ"ש הט"ג בסם יוסף יעו"ש- ובקציר אם באפשרי ששליח הראשון ימנה עתה את ה' אברהם שמואל הנ"ל בפירוש שפיר מהני ויוכלו אח"כ למסור לה הגט ע"י השליח ה' אברהם שמואל ובאם הדבר א"א שאין עוד השליח ראשון או הבעל בשם אם יהי' בירור גמור ע"י הב"ד והעדים שבשעת מעשה אמר הבעל לשליח ראשון שיעשה זה השליח הר' אברהם מנייאסאנץ. שהי' עמו יחד בשבוי' והדבר ברור עפ"י עדים שכן הוא והיא עיגון גמור לפענ"ד יש להקל, אך בתנאי גמור שיסכימו לזה שני רבנים גדולים ומפורסמים ולא אוכל לקבל עלי המשא לבדי ובפרט שיש שאלה בגוף הגט:

סימן פ

לכ' ידידי הרב הגאון מו"ה אברהם יעקב הלוי האראוויטץ נ"י אבד"ק פראבוזנא:

ע"ד אשר השיג כת"ר עמ"ש בספרי אמרי יושר ח"א סי' קע"ז דבמונח בחצר זרעים תלושים הראוים רק למאכל בהמה גבוה י"ט יותר מב"ס נתבטל הדירה והוכחתי כן מדברי התוס' עירובין דף כ"ו ד"ה דבי תורי שכתבו דל"ד נכריא דפרי דחזי למאכל אדם ומוכח דבלא חזי למאכל אדם מבטל הדירה. וכת"ר כתב דשם שאני דהי' שוחה עמוקה י"ט ואין מחיצות החומה מועלת לזה, שזה בעומק והמחיצות למעלה, אבל כשמונח בחצר למעלה והחצר מוקף מחוצה לדירה אין זה מבטל הדירה. רק דמחיצות השוחה הוי עשוי לנחת וחומה שלמעלה דנעשה לדירה אינו מועיל לזה שבשוחה כיון דהוא מחיצה בפ"ע למטה:

הנה הוכחתי לזה הוא דאל"כ מאי הקשו התוס' מהא דכריא דפירא הא שם יש לומר דמונח למעלה ומהני מחיצות החומה, אבל הכא שהשוחה מחיצה בפ"ע עמוקה י"ט קים נראה שהתוס' לא מחלקו בהכי כלל, ובאמת הריטב"א בדף כ"ד חילק כן דכריא דפירי אין לה מחיצה בפ"ע כמו שהבאתי שם בספרי ועכ"פ שיטת התוס' אינו כן. ומ"ש כת"ר להכריח כן דלפי פירושו קשה הא דכתבו תוס' שם דבנסתלק הפירי שרי הא כיון שנתבטל המחיצה במקום הפירי כמו בע"י זרעים א"כ גם בנסתלק הפירי אסור והראה לתשו' שו"מ מהד"ק והגהות מהרש"ם לאו"ח סי' שנ"ח דגיגה הזריע אף בימות הגשמים שאין שם זרעים אסור א"כ גם בנסתפק הפירי ליתסר, וע"כ כנ"ל דנסתלק הפירא היינו שמלאו השוחה עפר שוב ניתר במחיצת החומה עכ"ד. ולפענ"ד לשון התוס' דנסתלק הפירי שרי משמע אף שהשוחה כדמעיקרא א"כ אדרבא קשה כיון שהשוחה יותר מב"ס ומחיצה בפ"ע ולא היקף לדירה מה יועיל בנסתלק הא קרפף שלא הוקף לדירה

יותר מב"ס אף שעשו אח"כ שם דירה אסור כמבואר סי' שנ"ח. ואדרבא לפי פירושי ניחא דלתוס' מחיצות שלמעלה מעילות גם להשוחה אף שהוא למטה והרי מחיצות שלמעלה נעשות לדירה רק שהפירי שבשוחה מבטל וכיון שנסתלק הפירי שרי. ומ"ש בשם שו"מ הנ"ל הס' אינו ת"י ולפענ"ד נראה ברור דעיר שיש בה זרעים יותר מב"ס דאסור לטלטל, בימות הגשמים שרי דליכא רעים והוקף לדירה, רק בגינה בפ"ע יותר מב"ס וודאי דיש לומר דגם בימות הגשמים אסור כיון דמעיקרא לא הוקף לדירה ע"כ גם ביה"ג אף שעכשי' נכנסין ויוצאין בו תדיר והוי דירה, כמ"ש הרש"ז או"ח סי' שנ"ח אבל עכ"פ הרי מעיקרא לא הוקף לדירה אבל כשיש מחיצות מסביב שהוקפו לדירה, ודאי דביה"ג מותר לטלטל. ואולי אף בגינה זרועה ואינה בעיר המוקף חומה יש לומר דשרי לטלטל ביה"ג דיתכן דמתחילה כשעשו המחיצה סביב הגינה הי' גם בשביל ימות הגשמים להשתמש שם בכניסה ויציאה כחצר וא"כ הוי שפיר היקף לדירה רק דביה"ח שיש זרעים הזרעים מבטלין הדירה וצ"ע בזה. וגינה הזריעה ויש לה מחיצה סביב בתוך עיר המוקפת מחיצות ביה"ג באמת לפי סברת ריטב"א שהבאתי שם כראה דאזלינן בתר מחיצות הגינה וא"כ יתכן דגם ביה"ג אסור יאבל תוס' דלא מחלקי בהכי אין המחיצה שסביב הגינה מגרע כלל כיון דבלעדי זאת יש מחיצות לעיר שהגינה בתוכה רק דביה"ח זרעים מבטלין הדירה וה"ה מאכל בהמה וכשנסתלק משם שרי ע"י מחיצות העיר כמ"ש בספרי שם:

אמנם עתה ראיתי להגאון בית מאיר או"ח סי' שנ"ח דפשיטא לי' דכוונת תוס' עירובין דף כ"ו הנ"ל היינו משום דהשוחה הוא מחיצה בפ"ע ואינו מהני אף שיש חומה סביב, ומשו"ה דן שם בגן הנטוע אילנות בעיר מוקף חומה ויש שם יותר מב"ס אסור לטלטל דהמחיצה הנוספת מגרע וזה כמ"ש כת"ר. ותמהני שלא הרגיש כלל בזה דא"כ למא להו להתוס' לחלק בין כריא דפירי לזה משום דכריא דפירי חזי לאדם תיפוק לי' דשם אין מחיצה אחרת כאשר באמת מחלק בזה הריטב"א ובב"מ שם לא הביא דברי הריטב"א כלל. ואולי דעת הב"מ דתוס' סברי דכריא דפירי היינו ג"כ שוחה עמוקה כל' א' שברש"י עירובין דף כ"ד ד"ה כריא וע"ז תקשה מהא דפירי דבי תורי ומתרצי דכריא דפירי חזי למאכל אדם לכן אף כשיש לו מחיצה בפ"ע שרי דזה גופא דירה הוא כיון דחזי לאכילת דם וכמ"ש רש"י דף כ"ד דחזי לשתי' אין לך דירה מועילה יותר מזה אבל בגרעינן שהם מאכל בהמה כשיש להם מחיצה בפ"ע אסור, אבל כשאין להם מחיצה בפ"ע בכל ענין שרי אף במאכל בהמה. וצ"ע דלשון התוס' ל"א כן. ועוד מדכתבו תוס' שם דף כ"ו ואע"ג דיש לה מחיצות אינם מועילים כלום דמחיצה העשוי לנחת הוא יעו"ש, הא לפי דברי

ב"מ כל האיסור הוא משום שיש לה מחיצה בפ"ע דהיינו השוחה ואם כוונת התוס' על מחיצות החומה דאינו מועיל האיך כתבו תוס' דעשו' לנחת הא מחיצת החומה עשוי לדירה רק דאינו מועיל לפירי כיון דיש לפירי מחיצה בפ"ע. - אך במ"ש לעיל להוכיח פירושי דאל"כ מאי קשיא להו מהא דכריא דפרי הא י"ל במונח למעלה מיירי שם כמ"ש ריטב"א. י"ל דהא רש"י כתב שם בדף כ"ד בלישנא אחרינא שוחה עמוקה, ונראה שהוכרח רש"י ז"ל לזה דהא שם במים עמוקין י' קאמר דמבטלי דירה דבאינם עמוקין י' בודאי לא יבטלו ועמוקין י' הרי הוי למים מחיצה בפ"ע ואפ"ה כיון דראוין לשתי' אינו מבטל א"כ הא דקאמר בש"ס מ"ד אכריא דפירא היינו נמי בכה"ג שיש לפרש מחיצה בפ"ע וע"כ בשוחה עמוקה ולכן מחלקי התוס' גם בשוחה עמוקה בין מאכל אדם למאכל בהמה ודו"ק ומ"ש דמים עמוקים י' הוי מחיצה בפ"ע מבואר להדיא במג"א סי' שנ"ח ס"ק ט"ו יעוי"ש. באופן דע"צ הדוחק אפשר לפרש דברי התוס' כהב"מ ולפי"ז יהי' מותר לטלטל בחצר שמונח שם מאכל בהמה יותר מב"ס. ועכ"ז צ"ע לדינא דהרי רש"י ז"ל פירש במים דלא מבטלי דירה משום דחזיין לשתיה ומשמע וודאי דהיינו שתיית אדם וכ"כ רש"י להדיא בדף י"ח אבל אי לאו הכי מבטל הדירה עכ"פ בעמוקין י"ט ומשמע וודאי אף באין מתלקט י' מתוך ד"א כמ"ש בש"ע רש"ז ז"ל סי' שנ"ח סעי' י"ט במראה מקום שם דתוס' מיירו באינו מתלקט י"ט מתוך ד"א וכ"כ בס' חסל"א או"ח סי' ל"ב דמים שאינם ראוים מבטל הדירה בגבוהים י' אף שאינו מתלקט י"ט מתוך ד"א שאינו מחיצה בפ"ע וא"כ ה"ה למאכל בהמה. אך לשיטת הריטב"א דמים אינו מבטל בדחזיין לתשמושיתא ולא משום דראויין לשתיה נראה דגם מאכל בהמה אינו מבטל הדירה כמ"ש בספרי שם דצ"ע לדינא:

וראיתי בתשו' דברי חיים סי' כ"ח שכ' דאם הכניס לביתו עציצים נקובים אינו מבטל הדירה דאין אדם מבטל ביתו בדבר המטלטל יעוי"ש וצ"ע דבפחות משיעור דב"ס פשיטא דגם מחובר אינו מבטל ובהכניס יותר מב"ס הרי מוכח מהא דמים דאם לא חזיין לתשמישא מבטל וה"ה כריא דפירי כשאינו ראוי למאכל אדם. ונראה דסובר דדוקא כשיש לו מחיצה בפ"ע אבל אי לאו הכי אין דבר תלוש מבטל דירה. וצ"ע מהא דמים דל"ח כתשמישא אף דהוי תלוש ואולי סובר דמים כמחובר דמי וע' פסחים ט"ז מוכח כן דמים חשיבו מחוברין יעו"ש. באופן שעדיין צ"ע בזה במאכל בהמה המונח בחצר בגובה י"ט יותר מסאתים. ובב"מ שם כתב בפשיטות לאסור בגן הנטוע אילנות שיש לו מחיצה בפ"ע אף שהוא בתוך היקף העיר המוקף חומה עפ"י שיטתו בתוס' הנ"ל דמחיצה בפ"ע מגרע. וכת"ר במכתבו כתב דדוקא בשוחה שהוא למטה המחיצה מגרע

ולא באם המחיצה הוא בשטח השוה כמו גן בעיר ומדברי הב"מ מבואר דאין שום חילוק. ולי צ"ע דלפי שיטתו א"כ מצינו מחיצה לאסור ואנן לא אשכחן מחיצה לאיסור כמבואר בעירובין צ"ג ושינויא דשם דסילוק מחיצה הוי כ"ש כאן. וגם יש לומר דגן הנטוע בעיר המוקף חומה או צוה"פ הרי כל מקום העיר הוי דירה א"כ כשהניח פתח מהגן לעיר הוי כפותח לבית דירה מתחילה דמהני גם בקרפף ועי' בש"ע הרש"ז סי' שנ"ח סעי' י' או שהי' הפתח פתוח מכבר ודו"ק. ובמ"ש לענין גן מוקף מחיצה בפ"ע בתוך עיר המוקפת חומה או צוה"פ דאין אומרים מחיצה לאיסור נראה דה"ד במחיצה שוה כמו בגן אבל בשוחה עמוקה י' והמחיצה של העיר למעלה שפיר כתב הריטב"א דע"י שיש לה מחיצה בפ"ע נאסרה ול"ש בזה אין מחיצה לאיסור דלולא המחיצה דהיינו השוחה שעמוקה י"ט לא הי' שם כלל פירי דהא הנחת הפירי היא בתוך השוחה אבל בגן נטוע על קרקע ישר שמוקף העיר מסביב מחיצות שיש מקום להגן בלעדי המחיצות שעשו להגן גופא בזה יש לומר אין מחיצה לאיסור ודו"ק:

העולה מזה לדינא, במונח שחת וכדומה מאכלי בהמה בחצר או בעיר יותר מב"ס המקום שמונח בו וגבוה י"ט אף שהעיר מוקף מחיצה וכן החצר צ"ע לדינא דפשטות דברי התוס' ורש"י משמע דכל שאינו ראוי לאכילה הוי כמו זרעים דמבטל הדירה אך מדברי הב"מ שם נראה להקל בזה א"כ עכ"פ בעיר ודאי יש להקל דיש לומר כספיקו של הרא"ש דחצר אין זרעים מבטל מחיצה רק בקרפף ועיר עדיף מיני' כמ"ש בתשו' דבר שמואל ונהי דלענין זרעים אין לסמוך ע"ז אך במאכל בהמה יש מקום לסמוך ע"ז. וגן המוקף אילנות בתוך העיר המוקפת מחיצה ויש לגן מחיצה בפ"ע שהב"מ החמיר בזה בפשיטות לפענ"ד המקיל יש לו ע"מ לסמוך דאין מחיצה לאיסור וגם ראיתי בעיקרי הד"ט בשם המור וקציעה שמקיל בזה והביאו בהגהות מהרש"ם לאו"ח סי' שנ"ח:

סימן פא

לכ' הרב הגה"צ המפורסים מו"ה צבי חנוך הכהן אבד"ק בענדין' ולהרבים הגדולים יושבי על מדין ומו"צ בק' הנ"ל:

ע"ד שאלתכם בדבר הגט הנשלח לאשה האחת רכה בנשים ממרחק מאוד, וכת"ר חזו כמה תיוהות בהגט והנה בדבר האותיות שאינם נוגעין כמו "יוד" באלף וקוי ה"שין" למטה, והנה יפה כתבו כת"ר להקל במקום עיגון אף אם הוא תורף כדעת הג"פ שהובא בפ"ת ס"ק פ"ד דמקיל אף בלא ניתן עדיין וכמה מחברים מובהקים הסכימו לו ובפרט בנ"ד שאינו ברור שהוא מהתורף וכן בדבר המחקים כבר ביארו כת"ר לנכון. אמנם יש איזה חששות אשר יש לעיין:

א) בדבר ה"ואו" של שם הבעל "דוד" שכ' כת"ר שהוא ארוכה יותר מדאי, כי יש בזה חשש גדול שהוא מהתורף לכ"ע ויש חשש בזה שדומה לכ' פשוטה והדבר מבואר בס' ברכת המים בארוך סעי' קכ"ד בשם הלבוש דאם האריך יותר מדאי דינו כמו באותיות שלא תיקנום יעוי"ש, דמוכח מדבריו דפסול גם בדיעבד, ובאמת שהדבר חידוש גדול כמ"ש בספרי מ"פ לאהע"ז בביאורי כסה"ג סעי' קכ"ד דהא בש"ס מבואר שלא יעשה ז' כ'. והיינו בז' דוקא שראשה דומה לנ' פשוטה שהרגל באמצע משא"כ בואו אינו דומה לכ' ודברי הברכת המים הנ"ל לא הובאו כלל בשום פוסק בה' גיטין גם באו"ח סי' ל"ו בתמונת האותיות שבש"ע הרש"ז שם לא נזכר מזה, אבל מאן מפיס לחלוק על הלבוש וברכת המים, ובס' לדוד אמת מהחיד"א ז"ל בה' ס"ת כתב דואו ארוכה יש להראות לתינוק שלא יקראנה כ' פשוטה יעו"ש שלא הביא שום מקור אבל הרי מבואר כן בלבוש וברכת המים לכן צריכין להראות לתינוק ואם יקראנה ו' אזדא לי' חשש זה ואפשר דיש קצת מקום להקל חף אם יקראנה כ' כיון דאין דרך ליכתוב כ' פשוטה באמצע הר"ז ונוכיח שזה ואו אך בעיטור הובא בב"י סי' קכ"ו מבואר דבשמות הבעלים אינו מועיל אף מוכח מתוכו ואף שיש לומר הטעם כיון דהשמות הסכמיות הם ל"ש כלל מוכח מתוכו בשם דאולי הוא נקרא כן אבל הכא שפיר יש הוכחה כיון דנכתב כאחת דוד נהי דאפשר דנקרא דנד אבל לא הי' כותבין כ' פשוטה באמצע ולומר באמת דהכ' מפסק ונקרא דן א"כ הד' שאח"כ אין לו שום פירוש וזה ודאי לא יתכן דנקרא שני שמות דן. די. דאות אחת אינו שם כלל אף בהסכמיות. ומכ"מ קשה לסמוך ע"ז דאפשר דטעם העיטור דבשמות הבעלים ל"מ כלל אף מוכח מתוכו דהוי כאלו לא נכתב כלל וכן הבין באיגרא רמ"ה בתשו' סי' ג' בטעם העיטור יעוי"ש ואפשר נכון לכסות האותיות ד' שלפני' ולאחרי' ויראה לתינוק רק הואו כי יתכן שע"י שהד' קצרים והואו ארוכה יקראנה כ' ואף דבאו"ח איתא דא"צ לכסות עכ"פ משמע דאם מכסה אין קפידא והדבר צ"ע לכאורה דאפשר באמת תלוי כפי ענין האותיות שאם הם קטנים והוא ארוכה ביותר נדמה כנ' פסול, אבל בש"ע שם דכ' דא"צ לכסות משמע דבשום ענין הבחנת תינוק אין הכיסוי מגרע כלל:

ב) ובדבר האותיות "ודין די יהוי" שנראין כתיבה אחת שמקורבין למאוד ובג"פ סי' קכ"ו האריך בתיבות ודין ומנאי הוי תורף ממש ואם לא כתבו היא ספק מגורשת, וכ"ת כתבו כיון דנכתב ודין כ' פשוטה הר"ז מוכח שאות בפ"ע הוא, ובפ"ת סי' קכ"ה ס"ק ל"א מסופק בזה והביא בשם בנ"י שמסופק בזה לענין ס"ת וכת"ר דנו בזה מטעם ס"ס דלדעת כמה פוסקים ל"ב ידים מוכיחות ואיך ודין ומנאי נעכבים כלל, אבל הדבר צ"ע אם לדון

ס"ס במקום חזקת איסור דאשת איש וגם דאין עושין ס"ס לכתחילה כמ"ש מג"א סי' תס"ז, אבל באמת בג"פ הכריע דלענין ס"ת אין להכשיר בכה"ג, אבל בגט אפילו בתורף יש להקל ע"י הוכחה זו דל"ב בגט כתיבה תמה במקום עיגון והובא בפ"ת בסה"ג ס"ק צ"א יעו"ש א"כ גם בזה יש להקל במקום עיגון:

ג) ובדבר השם שכתבו בגט חיה אדיל דמתקריא חיה והשם חיה אדיל נשתקע רק נכתב בכתובה ופאס ובמעוריקא ונקראת חיילה ואינה נקראת בשם חיה כלל. וכתבו כת"ר דיש להכשיר במקום עיגון אם כתבו שם שנשתקע בעיקר כמ"ש בג"פ ובפרטו שנכתב בכתובה ופאס, אמנם נהי דאינו פוסל מכ"מ אכתי נחסר שם העיקרי שקורין אותה חיילה ועכ"ז כיון דחיילה הוא קיצור מחיה הוה כאילו נקראת חיה וזה השם שקורין ואין חשש במקום עיגון כמ"ש כת"ר בשם כמה אחרונים וכן כתוב בתשו' העמק שאלה באהע"ז סי' ק"ח בכה"ג דכשר דהא לדעת הנ"ש כותבין לכתחילה נתנאל דמתקרי אלכסנדר אף שקורין אותו סנדר ונהי דאנן לא נהיגו הכי רק לכתוב השם שנקרא כמ"ש הב"ש עכ"פ במקום עיגון אין חשש:

ד):

ובדבר ההרשאה הראשונה של שליח ראשון שנכתב הזמן מהגט מוקדם בשנה אחת והענין חמור:

אף שיש מקילים בזה היינו כשהשליח לפנינו אבל הכא שהכל בכתב וכפי הכתב הרשאה נעשה שליח על גט שנכתב שנת תרפ"ב ועכ"ז במקום עיגון גדול יש מקום להקל כיון שהזמן מהגט נכתב י"ז בתשרי בשני בשבת כמו הגט שנשלח כן נכתב גם בהרשאה הראשונה יש לומר כיון דבשנת תרפ"ב לא הי' י"ז בתשרי בשני בשבת הוי שפיר כמוכח מתוכו דהוא ט"ס וזה הגט שנשלח ע"ז נעשה הראשון שליח כמ"ש כת"ר ועי' תשו' בית יצחק אהע"ז ח"ב סי' פ"ג שהחמיר בזה כל שאין השליח לפנינו זולת במוכח מתוכו לגמרי, ומכ"מ במקום עיגון יש להקל דאפשר דבנ"ד הוי מוכח מתוכו ובמח"א ה' גירושין הובא בבית יצחק שם מקיל בהרשאה אף שלא מוכח מתוכו רק משאר ענינים יעוי"ש ובנ"ד יש כמה הוכחות וגם מגוף ההרשאה כמ"ש לעיל:

ה) ובדבר החשש שהשליח השני שנתמנה בבענדין הוא כבן עשרים שנה ואין ניכר בו חתימת זקן ועכ"פ לא נבדק מקודם על סימני גדלות ואף אם יבדקוהו עתה ויהי' בו סימני גדלות ואף שבחו"מ סי' ל"ה סתם כהרא"ש להקיל כבר נודע שיש בזה מחלוקת הראשונים. וכת"ר כתבו שבתשו' תורת חסד מהגאון מלובלין ז"ל בס' א' אות ח' האריך בזה וכתב להקל כהש"ע וכ"כ בתשו' כת"ס או"ח לפסוק כן אמנם יש כמה מחמירים

בזה כמ"ש בתשו' אגודת אזוב הובא בפ"ת חו"מ סי' ל"ה אך עיקר חומרתו שהרא"ש גופא בפסקי' פ' האומר חזר בו וזה כבר תירץ יפה בתורת חסד הנ"ל דהרא"ש שם מיירי שעתה נודע רק עפ"י ע"א לכן אין מחזיקין למפרע, משא"כ בנתברר עתה בבירור גמור יעו"ש, וכמו בנ"ד שהוא במקום עיגון גדול כיון דמה"ת לדעת כל הפוסקים כשר מטעם חזקה דרבא דהוי דאורייתא וכ"כ בתשו' בי"ש אהע"ז סי' קנ"ג דעכ"פ בלא נבדק אם יש לו ב' שערות והוא בבירור יותר מי"ג שנים הוי חזקא דרבא מה"ת יעו"ש. א"כ כל המחלוקת במידי דרבנן ובמקום עיגון ובפרט שהאשה רכה וילדה ויש לחוש למכשול, א"כ בשעה"ד יש לסמוך בדרבנן אף על יחיד במקום רבים לכ"ע כמ"ש ש"ך יו"ד סי' רמ"ב ובפרט דהכא גם דעת המקילים רבים המה ובש"ע סתם כוותייהו דיש להקל. גם נלפע"ד דבאם יאמר העד גופא שיודע שבעת מינוי השליחות ומקודם לכן הי' לו שערות במקום הערוה כדין ועכשיו יבדקוהו וימצא לו שערות כדין ודאי דיש להקל לכ"ע דאף דהוי רק ע"א ואין דבר שבערוה פחות משנים אבל הא מוסכם מכל הפוסקים דאשה שגדולה בשנים נבדקת עפ"י נשים אף לחליצה דהוי דאורייתא כדאי' באהע"ז סי' קס"ט סעי' י' וע"כ הטעם כיון דע"י חזקה דרבא יצא מחשש דאורייתא ובמידי דרבנן סומכין גם על נשים אף דהדבר נוגע לדבר שבערוה כמ"ש בזה בתשו' בית שלמה חאהע"ז סי' קנ"ג וכיון דנשים נאמנות ממילא דגם ע"א נאמן אפילו עד פסול דלא גרע מאשה וא"כ אם יאמר השליח שיודע שכבר הי' לו שערות בעת שנתמנה לשליח יש לומר דמהני. אף שיש לומר כיון דשערות בלא גומות לאו כלום הוא ואי אפשר לשליח לומר שראה גומות, כי שערות יכול לידע במשוש משא"כ גומות מכ"מ אכתי יכול לידע שהי' לו אז ריבוי שערות והרי דעת הב"ח דבריבוי שערות לא בעינן בדיקת גומות כלל ואף שאין בהם כדי כפיפה ראשן לעיקרן וכ"כ בתשו' נוב"י אף שאין הדבר מוסכם, ועי' בתשו' בי"ש אהע"ז סי' הנ"ל מכ"מ בנ"ד אם יבדקוהו עכשיו וימצא גדול כדין בצירוף עדותו של העד גופא כנ"ל ודאי יש להקל. וראיתי בתשו' בי"צ אהע"ז ח"ב סי' פ"א הביא בשם הגאון מקוטנא ז"ל בס' ישועת ישראל שכ' דאם העד גופא מעיד עתה שבשעה שהעיד בראשונה כבר הי' לו ב' שערות יש לומר דנאמן אף דאנו חוששין שהי' אז קטן מכ"מ הוא נאמן לומר בגדלותו שראה אשה יוצא בהינומא בצירוף אחר עמו כיון דרוב נשים בתולות נשאות וה"נ מטעם חזקה דרבא דהוי רוב יעו"ש, ולפענ"ד כראה דגם הוא בעצמו נאמן כמו נשים. ומה שחושש הגאון ומדמה לי' למעיד בגדלו מה שראה בקטנו ע"כ בעי' צירוף אחר עמו לפענ"ד ל"ד דשם הרי באמת הי' אז קטן אבל הכא לפי עדותו עתה כבר הי' אז גדול. ועוד דגם אם נדמה זה כמעיד בגדלו מה שראה שקטנו יש לומר

דל"ב אחר עמו כמו בכל איסורין דרבנן דנאמן להעיד בגדלו מה שראה בקטנו בתחומין וכדומה כמבואר בחו"מ סי' ל"ה סעי' ו' ואף שכ' הסמ"ע שם דוקא בדבר שאין לו עיקר בדאורייתא כמו תחומין צלע"ג דהא בר"ן מבואר להדיא דגם לענין בית הפרס דרבנן ע"א נאמן להעיד בגדלו בלי אחר והיינו שע"כ ולא יותר אף שיש לו עיקר בדאורייתא דהא אם בית הפרס נמשך להלאה יש חשש דאו' עצם כשעורה שמטמא וה"ה הכא דמה"ת הא מהני מכח חזקה דרבא, ואע"ג דלענין הוצאת ממון בעינן דוקא אחר עמו אף בדרבנן כמו לענין קיום שטרות, שם שאני דאין ע"א נאמן כלל שם דע"א בקיום שטר לאו כלום הוא, אבל הכא כיון דגם נשים נאמנות, ומכ"ש ע"א כמו באיסורין ממש תו הדרן לכללין דבמידי דאיסור דרבנן ע"א נאמן להעיד בגדלו מה שראה בקטנו. ואע"ג דהכא יש לומר דהוי ג"כ כהוצאות ממון שע"י הגט תתבע הכתובה נראה דהכא כיון דנשים נאמנות אין אנו דנין כלל בזה דין ממון כיון דאינן באו להעיד בשביל ממון ול"ד לקיום שטרות ויוצאת בהינומא דכל עדותן לממון ובכה"ג מחלק בירושלמי כתובות פ"ב ה"י מאי להוציא ממון ע"י עדותן יעו"ש ובספרי טל תורה דמבע"ל באין אחר עמו וכיון דאין עיקר עדותן לממון נאמן, ומבע"ל אם אח"כ מוציאין ממון ודלא כהמה"פ שם ועכ"פ לענין גוף העדות נאמן לבדו בלי אחר עמו כל שאין עדותו לממון. ובתשו' בית יצחק שם כתב דאפשר דהעד נאמן משום מדעל"ג וזה צ"ע דהא העד אמר שלמפרע הי' לו שערות ועתה אנו יודעין בלא"ה שיש לו שערות ודבר דלמפרע ל"ש כ"כ מילתא דעל"ג ובאמת ברמב"ן נדה דף מ"ח כתב בטעמא דת"ק דאף בתוך הפרק נשים נאמנות היינו מטעם דהוי גילוי מילתא ועל"ג יעו"ש. דשם הנשים נאמנות לומר שעתה בדקוהו ויש לה שערות וזה על"ג דיכולין לבדקה שנית אבל על למפרע קשה קצת לדון מטעם על"ג ואולי מטעם גילוי מילתא ועכ"פ באם העד יאמר שהי' לו ריבוי שערות אז לפני התמנותו לשליח ויבדקוהו עתה וימצאו לו ריבוי שערות יש צד גדול להקל אף להמחמירין:

אמנם בדבר הבדיקה עתה יש להחמיר עכ"פ שימצאו לו ריבוי שערות ובתוכן ב' שערות כדי לכוף ראשן לעיקרן וגם יראו על גומות דבזה ודאי בקיאין כיון שיש ריבוי שערות וכנ"ל ועי' בזה בתשו' בית שלמה חאה"ז סי' קנ"ג. ובמ"ש לעיל דהעד גופא נאמן ע"ע לומר שהי' אז גדול מצאתי סמך לזה בנוב"י אהע"ז מה"ק סי' מ"א ועי' בית מאיר סי' י"ז סעי' י"ג ודו"ק ובדבר החשש שמא המסדרים הי' ע"ה עי' תשו' מהרש"ם ח"ג סי' רנ"א כמה צדדי קילא במקום עיגון גדול שאין לחוש לזה יעו"ש מכמה פוסקים. - והנה באמת שהענין חמור כי יש כמה תהיות וצרפנו כמה צדדי קילא. ואך אם הוא עיגון גדול ואי אפשר להשיג גט אחר כלל ויבדקוהו עכשיו ויהי' גדול כדין ובצירוף

עדות העד גופא קיל יותר כמ"ש לעיל יש להקל ליתן כה הגט באופן אם יסכימו כזה כתר"ה ועוד רב א' מובהק בתורה ויראת שמים, ונמטי שובא מכשורא:

סי' פ"ב:

לכבוד ידידי הרב הגאון מו"ה משה ישראל פעלדמאן נ"י ראבד"ק ברעזאן: ע"ד השאלה באשה שיש לה מיחוש באזני' שאינה שומעת בטוב והרופאים יאמרו כי באם יבוא באזנה מים כ"ש יזיק לה שתוכל להתחרש לגמרי מה תעשה בטבילת מצו' אם תוכל לתת מוך באזני' לבל יכנסו מים והראה מקום לתשו' מהרש"ם ח"א סי' ז' שהקיל בכה"ג אבל שם הי' נושאת מוך תמיד עפ"י פקודת הרופאים ובנ"ד אינה צריכה לשום המוך רק בשעת טבילה ובעניותי כתבתי ג"כ להקל בזה בספרי א"י ח"א סי' קצ"ה וסי' קצ"ז אבל גם שם היתה מוזהרת להחזיק מוך תדיר אבל הכא הרי אינה מחזקת המוך שם רק בשעת טבילה וי"ל דבכה"ג אף דמחמת חשש סכנה י"ל דהוי כדבר שאינו מקפיד אבל הכא מקפדת אחר טבילה להסירו אף דגם באשה שנותנת מוך תדיר באזני' לאחר טבילה תסור מוך זה מחמת שנתלכלך במים אבל עכ"פ הרי תשום תיכף מוך אחר חדש ומה שמוציאה מוך זה הוא רק מחמת שנתלכלך וזה ל"ה קפידא וע' חת"ס יו"ד סי' קצ"ב אבל הכא הרי מוציאתו תיכף ואינה משימה אחר במקומו:

והנה הרב השואל שם בספרי הנ"ל העיר די"ל דהא דאם אינה מקפדת עתה כיון שמקפדת בפ"א חוצץ היינו דאינה מקפדת וגם לא ניחא לה רק שאינה מקפדת אבל בניחא כה עתה דווקא שיהי' עלי' דבר החוצץ מחמת חשש ככה ל"ה חציצה והוא סברא נכונה אלא דזה נסתר לכאורה מהא דאגד שע"ג המכה חוצץ כיון דמסירתו לאחר זמן והרי עתה ניחא לה אבל יש לחלק דבסכנה שאני כמ"ש הס"ט ועכ"פ במקום סכנה יש לדון על שעת טבילה כיון דאז ניחא לה ל"ה חציצה אף שאסירתו תיכף:

וכה ראיתי עתה בהגהות הג' רש"כ ז"ל מווילנא למחה"ש סי' קצ"ח שכ' דהא דהתירו הג' במקום סכנה דל"ה חציצה עכ"פ במיעוט מטעם שאינו מקפיד היינו כשהסכנה תמיד אבל אם הסכנה רק בשעת טבילה ואח"כ עובר הסכנה חוצץ והביא ראי' מזבחים י"ט דתפילין חוצצין לבג"כ אף דהוי מיעוט שאינו מקפיד דניחא לי' לקיים מצות תפילין וע"כ כיון דמקפיד להסיר התפילין בעת שצריך לפנות או בלילה דאפילו למ"ד לילה ז"ת מכ"מ אסור שמא ישן בהם הוי חציצה יעוי"ש, ואינו מוכרח די"ל דחשש סכנה שאני וניחותא דמצו' כ"ד לזה וכ"נ מדברי הס"ט קצ"ח ס"ק י"ט וס"ק כ"ו הקשה שם על המרדכי דסכנה אינו חוצץ מהא דאגד שע"ג מכה חוצץ ותירץ דשם עכ"פ באפשרי להסירו לפי שעה אף שמצטערת בנטילתם משא"כ בדבר סכנה דא"א להסירו אף לפי

שעה יעוי"ש והרי אגד שע"ג מכה בוודאי בעוד ימים מועטים שתשיב לאיתנה תקפיד עלי' להסירו ואפ"ה דווקא משום דאינו סכנה אבל אם הי' סכנה ל"ה חוצץ אף דמקפיד עליו לאחר זמן, וא"כ גם מתפילין אין ראי' דשם לאו מידי דסכנה היא רק ניחותא דמצו' ועמ"ש בזה בספרי אמרי יושר ח"א סי' נ"ד:

ויש להסביר הדבר דהרי כללא היא בחציצה דכל שרוב מקפידין אף שהיא אינה מקפדת הוי חציצה והאי רובא היינו רובא דעלמא ורובא דעלמא הא כולל גם נכרים דל"ש גבייהו ניחותא דמצו' אבל דבר סכנה דלכו"ע ליכא קפידא ואדרבא ניחא להו י"ל דזה ל"ה מקפיד אף דאחר הטבילה אין סכנה ותסירנו אז. ובזה מיושב מה שהקשה הג' רש"כ שם על הסוברים דבסכנה הוי אינו מקפיד מהא דמקשה בשבת ק"כ ותיפוק לי' משום דיו דהוי חציצה דהא א"א להסיר הדיו משום מחיקת השם הוי כדבר שאינו מקפיד דאינו חוצץ דהא היא במיעוטו של גוף והוא תירץ שם כיון דמסיק דגרמא שרי א"כ אפשר להסיר הדיו מעט ע"י גרמא הוי שפיר חציצה והא דסכנה אינו חוצץ היינו משום שא"א להסירו לעולם יעוי"ש ודבריו תמוהים דהא בש"ס שם פריך דרבנן אדרבנן דלענין שבת סברי גם כיבוי מותר ולענין מחיקת שם אסרי בגרמא דהא מה"ט הוצרכו לגמי ופריך ותיסברא האי גמי ה"ד אי דמיהדק הוי חציצה ואי לא מיהדק עיילי בי' מיא והוי מחיקת השם ע"י גרמא וע"ז פריך ותפוק לי' משום חציצה היינו דהדיו גופא תחוץ והרי לפי הס"ד גרמא אסור ואפ"ה פריך דדיו חוצץ אף דא"א כלל להסירו והוצרך לתרץ הא בלחה ולפי הנ"ל ניחא דל"ד כלל האי ניחותא דמשום חשש איסור לסכנתא דלענין חשש איסור הרי רובא דעלמא מקפידין דהיינו נכרים אבל סכנה כו"ע לא קפדי. ואדרבא נראה להוכיח מהסוגיא דשם דכל שיש חשש סכנה אף שאינו רק בשעת טבילה ואח"כ מסירתו ל"ה חציצה במיעוט מטעם מקפיד דזה אינו קפידא ואדרבא ניחא לכו"ע שלא יהי' סכנה דהכה בריטב"א שם בשבת מפרש קו' הש"ס ותיפו"ל משום דיו היינו כיון דמדיו ל"ק דהוי מיעוט שאינו מקפיד א"כ גם גמי ל"ה חציצה אף דמיהדק וכו' יעוש"ה וכוונתו דהמקשה תיפו"ל משום דיו רצה לדחות הקושיא דגמי דהא בלא"ה הוי חציצה משום דיו וע"כ דאינו חציצה משום דהוי מיעוט שאינו מקפיד והיינו ע"כ משום איסור מחיקת השם אינו מקפיד על הדיו א"כ גם גמי שמשים עליו בשעת טבילה אינו מקפיד כיון דניחא לי' כדי שלא ימחוק השם והתרצן השיב לו הא בלחה היינו דבאמת הוי דיו חציצה ולא חשבינן לי' כדבר שאינו מקפיד אף דאסור למחקו רק מגמי קשה ולמה הוצרך לתרץ כן הרי בפשיטות י"ל דדיו ל"ה חציצה הכא כיון דאינו מקפיד להסירו לעולם מטעם איסור מחיקת השם אבל גמי הוי חציצה אף דניחא לי' בגמי שלא ימחוק

את השם הרי תיכף לאחר הטבילה יסירו וגם מה הקשה המקשן כלל ותפו"ל משום דיו הרי ההבדל ברור וע"כ כנ"ל דאינו חוצץ משום סכנה אין נפ"מ מה שהסיר אח"כ או לא והמקשן הי' ס"ל דמחמת איסורא הוי כמו מחמת סכנה והתרצן השיב דאף דאסור למחוק הוי קפידא רק דיו בלחה מיירי אבל גמי הוי חציצה וא"כ עכ"פ מוכח דכל דבר סכנה שאינו חוצץ כל שאין דעתו להסירו עתה אף בשדעתו להסירו אחר הטבילה כיון דעתה ניחא לי' משום סכנתא הוי מיעוט דאין מקפיד ודוק:

ומה שהביא בהגהות הנ"ל דברי רעק"א ז"ל סי' ס' בהא דחץ של מתכת דחוצץ לרבנן אף דהוי סכנה משום דהסכנה הוא להוציאן בב"א תיכף אבל אפשר להוציאו במשך הזמן מעט מעט כשיתרפה יעוי"ש ל"ד לנ"ד דשם כיון דעומדת ומצפה להסיר החץ במשך איזה זמן וקפידה רבה יש לה להסיר החץ י"ל דגם עתה בשעת טבילה אף שא"א להסירו הוי קפידא אבל בנ"ד שהמיחוש הוא דבר ההוה תדיר בכל עת שתבוא במים ניחא לה במוך שבאזנה אף שמסירתו אח"כ כי אינו צריך לה אבל אינו דבר קפידא כ"כ כמו חץ שעומדת ומצפה להסירו דמזיק היא לה אבל הכא המוך מרפא הוא לה והא דאגד שע"ג מכה חוצץ משום דשם אינו סכנה כלל ואפשר להסירו בצער גדול כמ"ש הס"ט ז"ל:

ועכ"פ בנ"ד דאיכא תרתי לטיבותא בה"ס ומיעוט שאינו מקפיד ואין קץ לדבר מתי תתרפא ואולי יהי' כן ח"ו לעולם יש להקל. אבל צל"ע אם זה הוי סכנה דחשש חרשות הוי רק באבר א' דל"ה סכ"נ כמפורש באו"ח סי' שכ"ח אבל בש"ך יו"ד סי' קכ"ז ס"ק ג' כתב דכל סכנת אבר הוי סכ"נ ובפמ"ג במש"ז סי' שכ"ח ס"ק ז' העיר עלי' מהא דס' שכ"ח ומתרץ דאיסור שבת חמיר טפי אבל לענין שאר איסורי תורה גם סכנת אבר הוי סכ"נ ודברי' תמוהין דאדרבה לענין חולה איסור שבת קיל טפי לכמה פוסקים דשבת הותרה כמ"ש מג"א סק"ט ועכ"פ לא אשכחן כלל חומר באיסורי שבת לענין חולה יותר משאר איסורי תורה ואולי כוונת הש"ך שם כשהנכרי רוצה לחתוך לו אבר ובזה יש לחוש לסכ"נ כמ"ש בתשו' רדב"ז הביא בפמ"ג שם בסעי' ז' וע' תשו' חוו"י סי' קפ"ג ומכ"מ בנ"ד דהוי רק מדרבנן ובס"ט ס"ק כ"ו מצדד להקל גם בליכא סכנה ממש רק חזרה לחולי' עכ"פ בדיכא סכנת אבר יש מקום להקל דעכ"פ בכה"ג הוי כדבר שאינה מקפדת כיון דחוששת לסכנת אבר ובפרט חרשות דאמרינן בש"ס דחרשו נותן כלו דמי כולו דחרש אינו שוה כלום י"ל דבבירור אינה מקפדת:

והן עתה בא לידי תשו' מהרש"ם ח"א בשאלה וראיתי שם בח"א סי' ז' במה שהשואל צידד שם להקל דבאופן זה שאין לה תקנה לא החמירו חכמים להוציא אשה מבעלה במיעוט שאינו מקפיד דהוי רק דרבנן ומהרש"ם ז"ל דחה דברי' דלא אשכחן כן. ותמהני

עליו שלא הזכיר שר מדברי הרא"ה ז"ל הובא בפמ"ג יו"ד סי' ק"י דיני ס"ס לענין ס"ס שאינו מתהפך הוי רק דרבנן ולא החמירו להוציא אשה מבעלה וכה"ג בתוס' כתובות נ"ב ד"ה אונס דאי מדרבנן ל"ה מוציאין אשה מבעלה, ועכ"ז י"ל דשם הוי רק חששא אבל הכא בגזירה ודאית דרבנן העמידו דבריהם. ואם נדון דבכה"ג ג"כ לא החמירו חז"ל לאוסרה לעולם יש מקום ליישב דברי הרמב"ם ז"ל פ"ו מיסוה"ת שכ' בשם כתב על בשרו דכשטובל כורך עליו גמי ולא יהדק משום חציצה ותמה הכ"מ שם דלמה לא כתב דוקא בדיו לחה אבל בכבר נתייבשה הדיו אסור לטבול משום חציצה ותירץ דסמך על מ"ש בה' מקוואות יעו"ש והוא דוחק וגם תמהני שלא הובא כלל ד"ז בפוסקים באשה ששם כ' על בשרו ונתייבש דלכאורה אין לה תקנה כלל דחיצץ הדיו וא"א למוחקו ולהנ"ל יתכן דאדרבא כיון דאין לה תקנה והוי רק מיעוט לא החמירו להוציא אשה מבעלה ולכך השמיט הרמב"ם ז"ל בכחה דווקא דהא בזה"ז אין שום טבילת מצו' לזכר רק לאשה ולענין אשה להוציאה מבעלה לא החמירו וראיתי בש"ג סנהדרין פרק ד' מיתות שנסתפק בא' ששם כ' על ידיו האיך יעשה בנט"י אם רשאי לשפשף או מחוייב להמתין עד שיתנגדו יעו"ש וצ"ע שלא העיר בכה"ג דבתייבש לכאורה אין נטילה מועיל כלל לפי המבואר בש"ס דשבת ק"כ הנ"ל דהוי דבר המקפיד אף דאסור למחוק השם:

ולענין הלכה למעשה בנידון שאלתו הנה לא פירש היטב בהשאלה מה המיחוש הזה שאינה שומעת בטיב אם הוא מחמת איזה חולאת באזנה מכה וכדומה כעין השאלה שהובא בתשו' אמרי יושר הנ"ל ואולי תתרפא בזמן מעט ודאי אין להקל ותמתין עד שתתרפא, ואם אינו באופן זה רק סתם חוש השמועה שלה מקולקל קצת קשה עלי להאמין שע"י מים כ"ש תבוא לידי חרשות וצריך הרב המורה בזה לחקור ולשמוע מרופאים שורש הענין ואם יחליטו שיש לחוש לחרשות ע"י מים כל דהו והיא מוכרחת לשום מוך ולהדק באזנה באין עצה אחרת לענ"ד יש להקל באופן שתשגיח שלא יגע המוך בשפתי האוזן שיהי' עכ"פ ביה"ס דהוי תרי דרבנן, וכדומה שגם בתשו' חלקת יואב מידידי הרב הגאון אבד"ק קינצק ז"ל הקיל בכגון זה ואינו ת"י כעת:

סימן פג

לכבוד הרב החו"ב בכחדר"ת. מו"ה חיים פוטרניק נ"י בקראקא יע"א: ע"ד שאלתו בקנה תפילין מסופר אם אמרינן בזה מעות קונות כיון דהוא מצוה כמו ביין לקידוש שפסק כן הרמ"א סי' קצ"ט והאריך בזה והדברים עתיקין. והנה באמת לשון הש"ס בחולין שם בהא דד' פרקים העמידו על דין תורה לא משמע כלל משום מצוה רק בד' פרקים דוקא אך מדברי מהרי"ל משמע לכאורה דה"ה בכל מצוה ומ"מ אפשר דוקא במצוה הבאה

לפרקים שאין הזמן גרמא למשוך העמידו על דין תורה וכן ביין לקידוש דערב שבת דטרוד טירדא דשבת הוי דומיא דד' פרקים דבעיו"ט טרודין וכה"ג אשכחן בב"ק דרץ בביה"ש בע"ש פטור משום שרץ ברשות וכמבואר בחו"מ סי' שע"ח סעי' ח' אף דשם איתא ביה"ש אבל בב"ח שם כתוב דמחצות ע"ש טרודין והבאתי' בספרי מ"פ לחו"מ ואולי מיירי מהרי"ל דוקא מחצות ולמעלה או דלא פליג חז"ל וכל היום כן אבל עכ"פ בקנה יין לקידוש ביום ה' ודאי אין כסף קונה וכ"כ בתשו' בי"צ או"ח סי' כ"ז דבקנה אתרוג שכ' פרמ"ג דמעות קונות הוא דוקא בעוי"ט כמו דד' פרקים הנ"ל יעיי"ש ועכ"פ בשאר מצוה כגון תפילין דל"ש סברא הנ"ל דטרוד נראה דמעות אינה קונה ועי' בתשו' בי"ל הנ"ל הביא בשם קהי"ע שכ' בשם סי' מוצל מאש דבמצוה נמי אמרינן דכסף אינו קונה יעוי"ש ויש לומר דמודה למהרי"ל בקידוש רק דמיירו בשאר מצוה כגון תפילין ונראה לי ראי' לזה מהא דאמרינן בקידושין כ"ח ת"ר כיצד רשות הגבוה בכסף גזבר שנתן מעות בבהמה וכוי קנה ובהדיוט ל"ק עד שימשוך ופירש"י בבהמה קרבן ציבור והיינו משום דכתוב ונתן הכסף וקם לו כדאמרינן שם א"כ דומיא דהכי בהדיוט ל"ק עד שימשוך והיינו אף בקנה בהמה לצורך קרבנו דומיא דגזבר שקנה בהמה לציבור וההבדל הוא דגזבר קונה במעות הקדש והדיוט קונה במעותי' אבל עכ"פ קנה הבהמה לצורך מצוה היינו קרבנו ואפ"ה ל"ק עד שימשוך ומוכח כנ"ל ודוחק גדול לומר דברייתא אתיא כר"ל דמה"ת משיכה קונה, דהא אנן קיי"ל מעות קונות א"כ גם בהדיוט כה"ג קנה: ומה שהעיר כת"ר ע"ד המד"ר הובא בעוללות אפרים סי' שצ"ט שעשו הי' אדמוני כשנולד ויצחק לא מלו לשמנה ואחר ב' וג' שנים ועודנו ראה שהוא אדום אמר שכן הוא ברייתו ואעפי"כ כיון שלא מלו לשמנה המתין למולו עד שיהי' בן י"ג שנים. דהא החיוב על האב למולו עד שיגדיל כמבואר ביו"ד סי' רס"א בהג"ה. אפשר כיון דלאחר שהגדיל ונעשה בר מצוה פטור האב וב"נ לא נאמרו שעורין כמ"ש הרמב"ם ותיכף שהגיע לכלל דעת הוי גדול כמ"ש בתשו' חת"ס חיו"ד סי' שט"ז ע"כ כשהי' בן ג' שנים בדורות הראשונים כבר הגיע לכלל דעת כדאשכחן ברבקה בעת שנשאה יצחק היתה בת ג' שנים ע"כ לא הי' אז החיוב על האב למולו- ומה שהעיר על פדר"א פי"ח דאברהם שלח אחרי שם ומל אותו ואת בנו ישמעאל לפי שיטת הש"ך דאסור לאב ליתן לאחר למול, הנה ע"ד הש"ך כבר השיג התב"ש דמותר לעשות שליח דשליח של אדם כמותו, אך יש להקשות יותר דהא אין שליחות לב"נ ולדעת המ"ב הובא במג"א סי' תמ"ח דמב"ב לב"נ יש שליחות יתכן דקודם המילה גם לאברהם הי' לו דין ב"נ ושפיר עשה שליח:

סימן פד

לכ' הרב הגדול וכו' מו"ה יונתן אייבעשיטץ נ"י בק' פראגא יע"א: ע"ד שאלתו באשה ששפכה מעט מים להרוטב להשקיט הרתיחה בש"ק והי' ס' אם מותר התבשיל בש"ק. נראה פשוט דמותר דהוי בא לעולם ע"י תערובות דגם דבשיל"מ בטל כמ"ש המרדכי. ומ"ש רו"מ מדברי השב"ם הובא בסי' שי"ח סעי' ט' בשמו מלח דכתב שנתבטל קודם שנעשה איסור דהרי מלחא צריכא בישולא כבישרא דתורא ומשעה שנימוח כבר נתבטל ותיפ"ל דבא לעולם ע"י תערובות לק"מ דאם הוי אמרינן דמלח נתבשל מיד כשהוחם בתבשיל קודם שנימוח א"כ בשעה שנפל ונתחמם עדיין האיסור ניכר ואיסור הניכר לא בטל וא"כ אח"כ שנימוח לא הוי בא לעולם ע"י תערובות דהרי ניכר האיסור מקודם וע"כ כתב דמלתא צריכא בשולא ובטרם שנימוח לא נתבשל והוי היתר ושוב ממילא הוי בא לעולם ע"י תערובות, וכבר הארכתי בזה בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' קכ"ט, וכבד עלי לכפול הדברים ועכ"פ דברי המרדכי הנ"ל מהלכות פסוקות הם אף אם ימצא איזה חולק קיי"ל כהמרדכי גם המג"א סי' שי"ח ס"ק ח' רמז לתוס' ב"ק דף ס"ט דנראה דחולקים על המרדכי יעו"ש ועכ"ז לדינא ערעור על דין המרדכי שבס' ש"כ סעי' ב'. ומ"ש בשם הגאון מקיטנא ז"ל שהורה להתיר באם יש ס' בבשר נגד המים מטעם סלק את מינו כאלו אינו יתכן שהי' המעשה ששפכו מים שהוחמו בפ"ע בש"ק לרוטב בכה"ג הוי דבר שיש לו מתירין ולזה הוצרך ס' בבשר לבדו. וגם בד"ז צל"ע דנהי דהבשר מותר אבל הרוטב האיך יותר שהרי עכ"פ בהרוטב בבירור יש מים האסורים ואינם בטילים במים ההם דהוי מב"מ ואף אם נימא דברוטב יש ג"כ טעם מבשר מבשא"מ עם המים וזה מבטל למים האסורים הא אנו רואין שברוטב ליכא ס' נגד המים ואף דיש לומר דהרוטב יש בו ס' נגד המים דרוב המים נכנס לבשר והמיעוט נשאר במים ונגד זה יש ס' הרי אכתי המים אינם מתבטלין דהיינו הרוטב אינו מבטל להמים דהוי מב"מ רק דנימא שנכנס הרבה מהבשר להרוטב ומנלן זה דהרי אפשר שלא יבא כ"כ מהבשר לרוטב לבטל המים וענין סליק דאמרינן בחולין ק' דהרוטב מבטל החתיכה יתכן דאח"כ סילק החתיכות ואין השאלה רק על הרוטב וע"ז אמרינן סליק ועי' ש"ך לענין מבשא"מ דאמרינן סליק את שא"מ דעכ"פ אינו מינו אסור וה"נ בנידון דידן ואף להטו"ז ופליתי דמתירין גם את שא"מ וכן הסכים החו"ד שם משום דמינו דהיתר נכנס ג"כ לאינו מינו דהיתר ויש שם רוב נגד א"מ דאיסור שם סגי ברוב ולענין ס' ל"ב דהא נשפך והוי ספד"ר אבל הכא אם באנו להתיר המים בעינן שיהי' ס' מפליטות הבשר לרוטב והא מנא ידעינן. ומ"ש כת"ר דלענין פלוגתת הפוסקים גם בדשיל"מ אזלינן להקל כמ"ש בשאגת ארי' עי' בספרי טל

תורה לעירובין ל"ט דמרש"י עירובין שם ל"מ כן ואולי הרגיש בזה השאג"א ואינו ת"י עתה לעיין בו: ומה שתמה כת"ר ע"ד הרש"ז ז"ל בש"ע או"ח סי' שי"ח סעי' ד' דמבשל בשבת במזיד ונתערב אסור לו לעולם מטעם דבשיל"מ דהא עכ"פ לאחר השבת דהתר לכל שוב לא הוה שם דשיל"מ עלי' ויתבטל עתה והביא מדברי הפרמ"ג סי' ק"ב וחי' רעק"א סי' שי"ח שכתבו כן בפשיטות. וגם בעיני יפלא ואולי דעת הרש"ז ז"ל כיון דבשעה שנפל בש"ק לא בטיל אז משום דהוי דבר שיל"מ לאחרים שוב ממילא גם אחר שבת לא יתכן לומר שבטל עתה כיון שלא נתחדש שום דבר עתה רק שהותר לאחרים ובגוף התערובות לא נשתנה דבר לא יתכן עתה ענין ביטול דביטול הוא בעת התערובות או אח"כ כגון בדבר חשוב שנתרסק דנתחדש בגוף התערובות או בלא נודע דל"מ ביטול וכשנודע הוי כאלו נתערב עתה, וכן היתר בהיתר שנתערב כגון חמץ לפני הפסח אף דבשעת התערובות לא נתבטל דהוי היתר בהיתר עכ"ז כשהגיע עכ"פ זמן איסור חמץ הוי כאלו נתערב אז ובטיל דהרי נתחדש בתערובות דבר וכ"כ בנוב"י מה"ת יו"ד סי' קפ"ו, אבל הכא שלא נתחדש שום דבר בתערובות רק שהותר לאחרים, ועי"ז יוצמח עתה ענין ביטול, אפשר דאינו מועיל ועכ"ז הדבר צריך ראי'. ומ"ש כת"ר מדברי החוו"ד סי ק"ב הנה החוו"ד חולק על המג"א ודברי' תמוהין שהוא הבין דהא דבכורים שנתערבו אסורין לזרים היינו חוץ לירושלים אבל בירושלים גם לזרים הותר דעכ"פ איסור חוץ יש לו מתירין בירושלים, אבל הכא לזה שבישל אין לו היתר לעולם, וא"כ לדידי' אף בשבת מותר וזה אינו ענין לדברי הרש"ז ז"ל דהוא פסק כהמג"א: ובאמת דברי החוו"ד תמוהין דהא המג"א החמיר עפ"י דעת הרמב"ם והרע"ב שם במשנה ושם מבואר דס"ל דלזרים אסור אף בירושלים וע"כ כיון דשיל"מ לכהנים מבלי לאכול חוץ לירושלים הוי שם בכורים נמי לאסור לזרים אף בירושלים וזה כהמג"א דעכ"פ בשבת כיון דחל עלי' שם דשיל"מ לאחרים חל נמי גבי המבשל ואף שהר"ש שם חולק ע"ז וסובר דמותר לזרים בירושלים וגם אני מצאתי בפירוש הרא"ש שם דסובר כהר"ש, אבל הרי המג"א חושש להחמיר כהרמב"ם ורע"ב, אבל מה שכ' הרש"ז ז"ל לאסור אף במוצ"ש זה צ"ע וכמו שכתבתי לעיל:

סימן פה

לכ' הרב החו"ב שהיו"ח מו"ה שלמה תאומים חתן הרב הגאבד"ק טאפארוב: ע"ד שאלתו אודות המקוה שעשו שם בציור הנכתב בסו"ס לחם ושמלה שעשו בק' אונגוואר וכת"ר האריך בזה ואני אבוא בקצרה. הנה במקוה כזו שפשוט לבעל לחו"ש דכשרה פיקפוק הגה"ק אבד"ק צאנז ז"ל דהוי קטפרס ואינו חיבור:

וכת"ר הביא דברי תשו' מהרש"ם ח"ג סי' רמ"ד שתמה מה בכך דהמים שעולין אח"כ למעלה הוי קטפרס, אבל עכ"פ הרי המים השאובין היורדין ע"י הקנה להמעיין נטהרו בהשקה, וע"ז כתב כת"ר דחומרת הגה"ק מצאנז הוא דגם בכה"ג הוי כנ"ס וכ"ס דהראב"ד מחמיר אף שנתערבו במקוה או מעיין שיש בו מ"ס לא הוכשרו ע"י השקה רק בתוך המקוה נתבטלו וכשעלו אח"כ למעלה רוב מהשאובין מחמיר הראב"ד ז"ל, והא דממלא בכתף ושופך לעליון עד שיורד לתחתון מ"ס הוא משום דאמרינן דמחצה על מחצה יצאו כמבואר בבעה"נ. אבל הכא ודאי יש רוב שאובין. וכ"כ בתשו' בי"צ יו"ד ח"ב סי' כ"ז ודבר זה אין להחמיר כ"כ כי הוא רק חומרת הראב"ד ובתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' ס"ג וגם בתשו' משיב כהלכה מקילים בזה. אך ראיתי בתשו' העמק שאלה יו"ד סי' מ"ט בדבר עשיית מקוואות החדשות נראה משם דחומרת הגה"ק מצאנז ז"ל הוא דהמים שאובין שנכנסו ע"י הקנה למעיין ונכנסין ע"י הקבה אחר המה זוחלין ואינם נטהרים בהשקה כלל כמבואר בריב"ש סי' רצ"ב. ונראה דהחומרא הוא דמים זוחלין אינם מחוברין להמעיין שיועיל השקה דהוי כעין קטפרס ולי צ"ע דהא ממשנה דשופך לעליון ויורד לתחתון מוכח דגם מקוה זוחלת מטהר השאובים וכבר הארכתי בזה בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' צ"ד ומכ"ש הכא דהוי מעיין, וראיתי בתשו' העמק שאלה הנ"ל יו"ד סי' ס"ב שהאריך דמקוה זוחלת אינה מטהרת השאובין וכתב דמהא דממלא בכתף הנ"ל אין ראי' דמגווא דמנא קעקר כדאי' במנחות צ' א"כ המים ששופכין יורדין לתוך המקוה ונטהרין שם קודם שנעשו זוחלין יעו"ש ואני תמה דלפי"ז למה החמיר במקואות החדשות בסי' מ"ט הנ"ל הא זה ממש כהא דממלא בכתף ושופך לעליון עד שיורד לתחתון ואם נימא שם דעכ"פ רגע אחת יורדים המים לתוך המקוה ואח"כ זוחלין א"כ גם במקואות החדשות כן ואינו יודע שום הבדל ביניהם הא גם בזה יורדים למקוה ונטהרו בטרם שעולין ע"י הקנה השני. ועכ"ז חוששני מאוד לעשות מקוה לכתחלה נגד דעת בעל דברי חיים ז"ל:

אמנם כפי שכ' כת"ר דאין להם עצה אחרת יעשו ע"י המשכה ג"ט ע"ג קרקע בטרם שיורד להמעיין וגם אח"כ יעשו המשכה טרם שעולה להקנה השני שהולך ע"ג צימענט ג"ט, בזה כתב ג"כ בספר העמק שאלה סי' מ"ו להקל בשעת הדחק רק שהחמיר שם דוקא בג"ט ע"ג קרקע הראוי לבלוע ולא ע"י צימענט דאינו ראוי לבלוע ובנ"ד הוי ג"כ ג"ט ע"ג קרקע בטרם שיורד להמעיין ובתשו' אחת כתבתי דגם להמחמירין דמקוה זוחלת אינו מטהר שאובים יש להקל כשהמים באו ע"י המשכה דהוי רק דרבנן לרוב הפוסקים ואח"כ ראיתי שגם הגאון מהרש"ם ז"ל ח"א סי' קמ"ה כתוב כן והביא שם מ"ש

בספרי שירי טהרה למקואות בזה. אך בהעמק שאלה מקיל מטעם אחר ע"י המשכה עפי"ד הש"ך שמתיר במעיין ע"י המשכה אף ברוב שאובים וא"כ אף דנימא דלא נטהרו בהשקה וכסברתי הנ"ל מכ"מ אח"כ שעולים למעלה עם מי המעיין אף שמי המעיין מיעוטים כשר כש"ך הנ"ל רק דיש להחמיר דוקא המשכה ע"ג קרקע כהמרדכי יעוי"ש ולפי שיטתו עיקר ההמשכה הוא בצירוף עם מי המעיין מטעם מעיין מטהר בהמשכה אף בלי ריבוי, ובנ"ד הרי ההמשכה השני' הוא רק ע"ג צימענט. אמנם דברי העמק שאלה צל"ע דהא מה שעולה למעלה מי המעיין עם השאובים הוי קטפרס אף שהמים נחים אח"כ כיון דהסילון עומד באויר כמ"ש שם בס' כ"ט וכן החמיר בדברי חיים ח"ב יו"ד סי' פ"ח וצ"ל דהקיל בזה עפי"ד הר"ש דבשאובים דרבנן יש לומר דגם קטפרס חיבור והכא כיון דהוי ע"י המשכה הוי דרבנן וגם יש לומר דמעיין קיל טפי וכדעת כמה פוסקים דמעיין הוי חיבור גם בקטפרס ודבר זה אינו ברור ובפרט בנ"ד שכפי שכ' כת"ר במכתבו לאחר שעולין המים למעלה נפסקו לגמרי מהמעיין דלמטה דבכה"ג הוי ודאי קטפרס, ואם כו לפענ"ד יש להקל בלא"ה דהא שאובים נטהרו בהשקה בבואם לתוך המעיין דאז לא הוי קטפרס כלל ובפרט לאחר שהומשכו ע"ג קרקע מכ"מ במקוה יש לעשות לכתחלה לצאת ידי כל השיטות לכן אם באפשרי יש לעשות גם המשכה שני' ג"ט עג"ק ממש כמ"ש העמק שאלה ובמ"ש לעיל להעיר על העמק שאלה דמה מהני הכא מעיין בהמשכה הרי אינו חיבור למעיין דהוי קטפרס י"ל עפי"ד הגר"א ז"ל ביו"ד סי' ר"א ס"ק ה' דכל ענין זוחלין שאין מקוה מטהר משום דזה הוי קטפרס ואינו חיבור וממילא ליכא מ"ס ומעיין כיון דסגי בכ"ש ואין צריך צירף להכי כשר בזוחלין יעיי"ש, ובתשו' כתבתי דזה יתכן רק להפוסקים דמעיין מטהר גם אדם בכ"ש, אבל לשיטות רוב פוסקים דלאדם בעי מ"ס ואפ"ה מעיין מטהר בזוחלין א"כ אי אפשר כלל לומר כסברת הגר"א ז"ל הנ"ל וע"כ דזוחלין ל"ד כקטפרס ופסול מגזיה"כ ולא מטעם קטפרס אבל עכ"פ גוף הסברא דהיכא דסגי בכ"ש מעיין גם קטפרס מהני הוא סברא ישרה וא"כ לדעת הש"ך דלענין שאובים גם מעיין כ"ש ורבו שאובים ע"י המשכה כשר שוב לאו איכפת לן בקטפרס כלל כיון דסגי במעיין כ"ש וא"צ צירף:

ועכ"ז טוב להחמיר בכל האפשרי שיהי' המשכה שני' ג"ט עג"ק ממש. גם הלום ראיתי דבר פלא בתשו' מהר"ם בכע"ט ז"ל יו"ד סי' י"ח שכתוב דכל היכא דסמכינן על המשכה אורך ההמשכה ג"ט כמבואר בש"ע ורוחב מקום ההמשכה אינו מבואר ונראה דצריך להיות עכ"פ רוחב טפח יעוי"ש. ולפענ"ד צ"ע דג"ט היינו שיצא מתורת לבוד וזה באורך אבל ברוחב מה נ"מ אפילו בכ"ש סגי אבל מאחר שיצא מפי הגאון הנ"ל ודאי דיש

להחמיר כן. והאמת אגיד כי במקוה כזו צריכים מאוד לשום לב לכל פרט ופרט בענין הקנים וכדומה ועי' בזה בס' העמק שאלה סי' מ"ט כמה דקדוקים בזה בדיבוק חברים והש"י יהי' בעזרם שלא יצא מכשול מתח"י ח"ו:

ב) ובדבד השאלה בדבר הזקוקה ליבם והוא באמעריקא שאי אפשר לה לנסוע שמה בשום אופן, אם יש איזה היתר שתעשה שליח לחליצה, לפענ"ד אין בזה סמך כלל וכלל כי גם הגאון מהרש"ם ז"ל בח"א סי' קל"ה הסכים שח"ו להקל כלל בזה ובתשו' חלקת יואב להגאון ה"ר יואב ז"ל אבד"ק קינצק האריך בזה להוכיח בראיות שחליצה ע"י שליח לא מהני כלל וכלל ומן השמים ירחמו:

סימן פו

לכ' הרב וכו' מו"ה ישראל יעקב ווערטהיימער דומ"ץ דק' ווישניצא: בדבר השאלה שנמלחו שמנה בר אוזות יחד ואח"כ מצאו בבר אווזא בפנים בועא דבוקה בבשר הבטן לפנים ונמצא מחט בבועא ושומן כיסתה את הבועא, והנה מ"ש במכתבו הראשון דיש מקום להכשיר גם הבר אווזא שנמצא בה המחט הוא שגיאה גדולה דדבר זה ודאי הוי מחט בחלל הגוף ממש אף שהי' שומן מלמעלה אין זה מועיל כלום דהא בכל שומן שסותם הקשה הפליתי סי' מ"ו דנימא שעלה אח"כ ותי' דבמידי דמיטרפה לא משובחת יעוי"ש. וזה כשנמצא נקב באבר הנטרף אבל הכא החשש שניקב א' מאברים הפנימים ואח"כ נעשה עלי' בועא ושפיר י"ל דאח"כ עלה עלי' שומן דהא לא אבר דמיטרפה בי' הוא. ועוד דגם אם נמצא בבשר ולא הי' ניכר שום ריעותא מבחוץ ולא מבפנים הוי טריפה ול"ד כלל להא דסי' מ"ח סעי' י"א במחט הנמצא כבלע בקורקבן דשם הטעם משום דרוב הנבלעים דרך הוושט והכא אדרבא זה הוא לגריעותא כמובן ועי' תשו' רעק"א סי' ע"ט שמחמיר בזה ועכ"פ בנ"ד שהי' היכר בועא לפנים אף ששומן מכסה עלי' ודאי טריפה לכ"ע. אך מה שצידד להתיר האווזות האחרות עפי"ד השבו"י מטעם ס"ס זה יש לו מקום אם לא ראו העור שלם מבחוץ אבל בראו עור שלם מבחוץ אין לחושבו לספק כלל מטעם רוב הנבלעים דרך הוושט כמ"ש תב"ש והפמ"ג סי' מ"ט ומ"ש במכתבו הב' להקל גם בזה עפי"ד הס"ט סי' קפ"ז שמצדד להקל אף בספק אחד אינו שקיל לא נהירא כי לדינא אין לזוז מדברי תוס' כתובות ט' דאם רובא דרצון הוי רוב גמור אינו מצטרף לס"ס והכא רוב הנבלעים דרך הוושט הוי רוב גמור וגם הרי הס"ט שם עיקר ראייתו מתוס' נדה י"ח בשליא והרי בשטמ"ק פ"ק דכתובות כתב לחלק דהיכא דהמיעוט ופלגא הוי בחד ענין לדחות הרוב שפיר מצטרף גם המיעוט לספק משא"כ מיעוטא דאונס וספק דלמא לאו תחתי' דלא מחד טעמא הם לא מצטרפו יעו"ש ובזה ניחא דברי התוס' י"ח גבי שליא

דשם המיעוט ופלגא מחד טעמא הם שלא יצא הרוב וכ"כ בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' י"ז וא"כ בנ"ד דהס"ס הוא דלמא אינו טריפה ודלא כהפוסקים דסגי בקליפה, וכיון דאינו מחד טעמא בעינן שיהי' הספיקות שקולים והכא כשהעור שלם האי ספק דלמא דרך הקנה היא מיעוטא ואינו מצטרף - ועי' תשו' חת"ס יו"ד סי' צ"ג שהוא החזק בשיטת השבו"י הנ"ל וכתב דאין לומר בזה רוב הנבלעים דרך הוושט בזה רק נגד הקנה היא מיעוטא אבל דלמא נכנס מבחוץ לא נחשב זה לרוב יעוי"ש. וא"כ זה בעור נקוב או עכ"פ באינו לפנינו, אבל באם הוא לפנינו והוא שלם אין זה ספק כלל דלמא דרך הקנה, ועי' בס' יד"י הנדמ"ח יו"ד סי' כ"א שהחמיר ביותר דמחט בחלל הגוף אף שאין העור לפנינו אין לחושבו לספק דרוב נבלעים דרך הוושט יעוי"ש, שדברי' נגד התב"ש והחת"ס הנ"ל ועכ"פ אין להקל כלל באם העור שלם לפנינו:

ב) ובדבר השאלה במקוה שהמשיכה מים מן מעיין שעומד בראש ההר לבור ומשם למקוה ע"י המשכה ע"ג סילון של עץ ובבור הי' שם ג"ל שאובין בודאי כי שאבו הבור בכלים שאינם נקובים ונפלו שם בבור ג"ל וכבר טבלו שם כמה נשים. נראה דבדיעבד אין חשש על הנשים שטבלו דעכ"פ ברור שבבור הי' רוב כשרים. א"כ אף שנפלו ג"ל שאובין נכשר אח"כ ע"י המשכה אף שלא הי' ע"ג קרקע הא בדיעבד מכשירין גם בהמשכה ע"ג סילון כמ"ש רמ"א סעי' מ"ו, וכת"ר כתב דאם נפלו ג"ל שאובים שוב אין מועיל המשכה כיון שלא הי' בבור כ"א סאה מים כשרים והביא מדברי הש"ך סי' ר"א ס"ק צ"ט וב"י שם וגם בתשו' משיב כהלכה סי' י"ז כתב כן בפשיטות. אמנם בס' לחם ושמלה אות פ' כתב להכשיר כל שהי' רוב כשרים אף שלא הי' כ"א סאה ונפלו ג"ל שאובין בהמשכה אח"כ ויעוי"ש שכ"כ לדקדק מלשון הרמב"ם ז"ל וש"ע דמסיים הואיל ויש שם רוב מהכשר היינו שעתה יש כ"א סאה מהכשרים אף שבגג הי' פחות רק עכ"פ רוב כשרים נגד הפסולים יעו"ש. ועכ"פ בדיעבד יש לסמוך ע"ז כי גם הגאון בעל ד"ח ז"ל בחי' על משניות פיקפוק בזה על דברי הב"י דבעי' כ"א סאה מים כשרים דסגי ברוב וסיים בצ"ע. ונהי דאין לחלוק על הב"י אבל עכ"פ בהמשיך אח"כ למק"א דאינו מבואר בב"י לפסול, רק משמעות דברי הש"ך וגם בש"ך אינו מבואר רק בקדמו פסולין לכשרים אבל ברבו כשרים יש לומר דמודה רק בשו"ת משיב כהלכה כ' דאסור שוב עכ"פ יש לסמוך להקל. הן אמת שבגוף דברי הב"י וש"ע עפ"י שיטות הרמב"ם להקל בנפלו מיעוט שאובין לכ"א סאה כשרים דמותר להמשיך אח"כ ראיתי בס' חיבור לטהרה כלל ג' סעי' ט"ז שפיקפק בזה הרבה, באמת שדעת הרמב"ם כן אבל מר"ש ורא"ש משמע דכל שנפלו ג"ל שאובים אינו מועיל אח"כ שום המשכה, וכתב שם אף שלא ראה מי שהעיר בזה

עכ"ז יש להחמיר וכבר קדמו בס' גולות עליות פ"ד מ"ד באריכות ומכ"מ כתב ולהלכה אין להחמיר נגד מר"ן הב"י רק בע"נ יחמור לעצמו יעו"ש ועכ"פ בהי' שם רק רוב כשרים ולא כ"א סאה ונפלו ג"ל שאובים יש להחמיר ודלא כהלחו"ש הנ"ל:

אך לענין דיעבד שכבר טבלו נראה דאין להחמיר כי עיקר הסברא דכ"א סאה כבר פיקפק בס' מרכבת המשנה דסגי ברוב כשרים. וגם בדברי חיים הנ"ל, וגם בס' גולות עליות שם הביא מדברי הצ"צ מהגה"ק מליבאויטץ ז"ל דסובר כן דרוב כשרים הוי ככ"א סאה יעיו"ש. וכיון דאיפסק בש"ע דכ"א סאה אף שנפלו ג"ל שאובים יש להכשיר בהמשכה עכ"פ בדיעבד גם ברוב כשרים נגד השאובים יש להכשיר וכ"ז אנו צריכין אם לא הי' מעיין, אבל בנ"ד הוי נמי מעיין יש להקל בודאי בדיעבד, ואף דהמעיין יורד בשיפוע מן ההר והוי קטפרס מכ"מ לענין שאובים דרבנן בקטפרס יש להקל עכ"פ בדיעבד. ועי' בט"ז ס"ק מ"א בשם הראב"ד כה"ג וכן פוסק בס' גולות עליות פ"ו מ"ח ובפרט מעיין דלדעת כמה פוסקים הוי גם קטפרס חיבור אף במידי דאורייתא ועי' בש"ך ס"ק קכ"ט והדברים עתיקין. לכן לענין דיעבד אין להחמיר כלל. אך לכתחילה ודאי יש לעשות עצהיו"ט להכשיר את הבור וגם את המעיין במקורו יוכלו להכשיר ע"י חלב או ע"י יציאת מילואו ועוד ואח"כ להמשיך המים למקוה והסילון של עץ בסופו שהולך למקוה קטנה ששם טובלין נראה דיש לסלק רק יהי' המשכה ע"ג קרקע כי יש חשש חטטין כמהרי"ק אך ע"י המשכה ע"ג קרקע יש להתיר ועמ"ש בזה בספרי אמרי יושר ח"א סי' צ"ג ומה שפיקפק כת"ר לחוש לחומרא עפ"י שיטת ר"ת דג"ל בתחילה פוסלין מה"ת והביא מדברי הלחו"ש ס"ק ט"ז דבהג"א משמע דבלא הי' כ"א סאה כשרים פוסל ר"ת מה"ת לדעתי אין להחמיר בזה כלל כמ"ש גם בלחו"ש דבספר הישר לר"ת מפורש דוקא בלא הי' מים כלל ובהי' שם רביעית כשרים הוי רק מדרבנן והרי סתם רמ"א סעי' מ' להקל בספק ג"ל שאובים ושם מיירי להדיא בתחילה ועכ"פ לא הי' שם כ"א סאין ואפ"ה כשר ולא עירעור אדם מעולם ע"ז. ובס' חיבור לטהרה כלל ד' ס"ק י"ח כתב דר"ת דמחמיר היינו כשנפלו ג"ל שאובין ויש שם פחות מג"ל כשרים אבל אם יש שם ג"ל כשרים לית מאן דמחמיר כמ"ש מהרי"ק. ותמה על ש"ך ס"ק קס"א וקס"ו שהביא כת"ר ועכ"פ לדינא בדיעבד אין להחמיר כמ"ש מהרי"ק דדעת ר"ת דעת יחיד. ועכ"פ בהי' שם רוב כשרים נגד השאובים אין להחמיר כלל אף לר"ת ודעת לחו"ש הנ"ל כפי המבואר בס' הישר דוקא בלא הי' שם מים כלל אבל ברביעית מים שהי' בתחילה גם ר"ת מודה:

סימן פז

לכבוד הרב החו"ב בחדר"ת מו"ה שמחה פישל גאלדקארץ בק' סלאמניקי: ע"ד שאלתו בבהמה בעת תקריב ללדת ולא תוכל לילד וקורין לשו"ב לשחטה כי יראים שלא תמות הבהמה אם דינה כמסוכנת דצריכה פירכוס כי אינה מסוכנת מחמת עצמה רק מחמת הוולד והביא מתוס' בכורות כ"א דסתם מבכרת מסוכנת והנה לפענ"ד הדבר פשוט דהוי מסוכנת גמורה בכה"ג שא"י לילד הוולד וא"י לילך ולעמוד. ואע"ג דכל שהוא בחזקת בריאה אין חוששין כלל כמבואר בסי' י"ז מכ"מ זו שקרבו ימיה ללדת ואינה יכולה לעמוד נקרא בלעז "אויפגיבלאזען" הוא בחזקת מסוכנת ואף באינה מבכרת הדין כן דגם באינה מבכרת יש סכנה רק דמבכרת שכיח טפי שתמות והרי לענין אשה נמי אמרינן בב"ק מ"ט כאן במבכרת וכאן בשאינה מבכרת וברש"י שם דמבכרת מסוכנת בלידה יעו"ש. ואף דכל מעוברת בחזקת סכנה הוא ועי' באו"ח סי' ש"ל סעי' ב' דנקראת יולדת לחלל עלי' שבת משתשוב על המשבר וכו' או משעה שחברותי' נושאת אותה במטה ועכ"פ כשרואין שא"י לילד כאשר מלאו ימיה בחזקת מסוכנת הוא וכל שאינה יכולה לעמוד צריכה פרכוס: וראיתי בס' דעת תורה להגאון מברעזאן ז"ל סי' ל"ב סעי' י"א שהחמיר בכל בהמה שא"י לילך להצריכה פירכוס דאפשר מחמת חולי הוא זולת כשרואין שהסיבה הוא מחמת רגליה והביא מדברי האו"ז סי' תי"ז שכ' בהכה על ראשה וזנבה היא בחזקת מסוכנת כיון שא"י לילך ולעמוד ורבינו שב"ט מסופק בדבר דאפשר הוא בחזקת בריאה יעוי"ש. ויש לומר דהכא שאני אבל בסתם שא"י לילך אין אנו חוששין למסוכנת כל שאין אנו רואין בה שום סימני חולי בגופה וגם בס' יד"י סי' י"ז הקיל בזה ועי' ביד"י סי' ל"ב הביא ג"כ דברי האו"ז הנ"ל ואעפי"כ פשיטא לי' דכה"ג א"צ פרכוס, וגם ראיתי בתשו' רבי משולם אשכנזי אבד"ק לובלין ז"ל סי' ו' דפשיטא לי' טובא דכל שא"י לעמוד על רגלי' דאמרינן שוגרנא נקטי' א"צ פרכוס דהוי בחזקת בריאה עיי"ש, אבל בנידון שאלתו שמחמת שהוולד מלאו ימיה ללדת ומכביד עלי' ובא החום בגופה הדבר פשוט דהוי בחזקת מסוכנת כל שהגיע הדבר לסוג שא"י לעמוד ולילך כמו בכל מסוכנת:

וע"ד אשר תמה על רמב"ם ומ"מ פ"ק מ"ה תענית הי"א שחשבו לארבה וגובאי לשני מינים ובחולין ס"ט מבואר דארבה זה גובאי וכן התרגום תמיד על ארבה גובא וגובא היינו גובאי הנה באמת מלשון רש"י ז"ל תענית י"ט ד"ה על הגובאי ממ"ש בסוה"ד שם אבל חגב כ"ש מצוי הוא ואינו מכלה כך כארבה יעיי"ש. נראה להדיא דגובאי דנקט בברייתא היינו ארבה דמתניתין כמ"ש אבל בריטב"א שם מפורש ג"כ דמין אחר הוא

כהרמב"ם ומ"מ ובוודאי לא נעלם מעינם דברי הגמרא בחולין ס"ט אבל דעתם דלשון תורה ולשון חכמים לחוד כדאי' בחולין קל"ז. ובלשון חז"ל גם המין הנקרא ארבה בלשון תורה ובלשונם גובא הם ראו שיש שינוי מיעוט גם בארבה וקראוה למין אחד בשם גובאי כלשון העם וכמין אחד קראו בשם ארבה:

סימן פח

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה חיים נתן פריעדמאן אבד"ק טשערוין: ע"ד שאלתו בא' שמכר פרה מבכרת לנכרי קודם פסח כד"ת להאכילה חמץ ואח"כ ביום ראשון של פסח ילדה בכור אם מהני מכירה זו לפטרה מבכורה לא ידעתי כלל שום ספק בזה דאטו בעינן כוונה לאיזה דבר מוכר אותה הרי עכ"פ כיון דקנאה הנכרי הוי בהמת נכרי דפטורה מהבכורה. ומ"ש כת"ר מהא דאו"ח סי' רמ"ו סעי' ב' דמפקיר בהמתו לשבת אין אחר יוכל לזכות בה כבר ביאר טו"ז שם הטעם משום דלא הפקירה רק ליום השבת ובש"ע רש"ז שם הוסיף ביאור דגם בשבת גופה לא הפקירה רק בשעה שעושה בה הנכרי מלאכה ומשו"ה א"י לזכות דשלא בשעת מלאכה אינו הפקר ובשעת מלאכה לא יניח נכרי לזכות בה ובאמת אם היתה מבכרת וילדה בכור בשעת מלאכת נכרי לדעת עבוה"ג דבהמת הפקר פטור מן הבכורה אין על הוולד קדושת בכור דאז הוי הפקר גמור א"כ הכא שמכרה לנכרי מכירה גמורה פשיטא דאין על הוולד קדושת בכורה, והא דמבואר דבמוכר חמץ לנכרי אין אחר יכול לקנותו היא מדין מערופי' כמ"ש ט"ז סי' רמ"ו וס' תמ"ח, אבל בוודאי הוי מכירה גמורה, ועי' בח"י סי' תמ"ח דמתיר למכור לנכרי חמץ בשבת ע"פ דעושה רק להנצל מאיסור חמץ במ"ש תו"ס עירובין דף ס"ב בשכירות רשות מנכרי בשבת ובית מאיר אה"ע סי' קל"ו חולק עלי' דשם הוי רק שלא ילמוד ממעשי' וזכר בעלמא אבל מכירת חמץ ע"כ מכירה גמורה היא ולכל דבר בהמת נכרי הוא בלי שום פיקפק:

ב) ובדבר הדו"ד שבא לפני' בא' שמכר עוף שחוט לחבירו והסיר השומן מהדקין ולמחרתו נמצא נקב בהדקין ואפשר שהי' שומן סתמו או הי' נקוב לחבירו רק שלא השגיחו בעת הסרת השמן לדעת ונטרף עי"ז, אם המוכר צריך להחזיר הדמים משום מק"ט, יפה כתב כת"ר דא"צ להחזיר ול"ד להא דנטרף מחמת חומרא דהוי מקח טעות דשם הי' בבירור הטריפות בשעת מכר והוי מק"ט כיון דאסור לאכלו, אבל הכא הרי יתכן שלא הי' בבירור הטריפות בשעת מכירה רק משום שלא השגיחו לראות ואין מוציאין ממון מספק אף דאסור מספק ועי' תב"ש יו"ד סי' י"ח:

ג) ומה שהעיר כת"ר בדברי רש"י ב"ק דף ס"ג בהא דבעדים בלא הודאה אינו מביא אשם וחומש דילפינן מגזל הגר דכ' בפרשה נשא והתודו וחומש כני אינו בלא אשם שלמה

לי' זה הרי שם בפ' נשא כתיב נמי אשם מלבד איל הכפורים וגם רש"י גופא ב"ק דף קי"ו וק"ח כתוב בפשיט דאין חומש ואשם אלא אם הודה דכ' בפ' נשא והתודו נראה דקשה לו לרש"י ז"ל דהרי בפ' ויקרא לא כתוב כלל וידוי וכתוב התם חומש ואשם ובפ' נשא דכתיב והתודו שם לא כתוב רק חומש דכתוב והשיב את אשמו בראשו וחמישותו יוסף עלי' ולא כתוב שם אשם רק גבי גזל הגר א"כ יתכן להשוות קראי דבפ' ויקרא דלא כתיב והתודו היינו לענין אשם ל"ב וידוי ובפ' נשא מיירי לענין חומש בזה בעינן וידוי דוקא וע"ז כתב רש"י דילפינן מגזל הגר דשם בפ' נשא בגזל הגר כתוב נמי אשם והוסיף רש"י ז"ל עוד טעם דחומש אינו בלא אשם, וא"כ קרא בפ' נשא בגזל סתם אף דכתיב רק חומש הוי כאלו כתיב התם אשם דאין חומש בלא אשם וא"כ ע"כ דקראי סתרי אהדדי דבפ' ויקרא לא כתיב והתודו והכא כתיב ומוכרחין לומר דביאר כאן בפ' נשא מה שסתם בפ' ויקרא. ובדף ק"ו וק"ח דכתב רש"י ז"ל דאין חומש ואשם בלא וידוי דכתיב בפ' נשא והתודו, ג"כ כוונתו כן דכתוב והתודו ואין חומש בלא אשם הוי כאלו כתוב בתרווייהו והתודו וגם כוונתו לפ' גזל הגר דבפ' נשא דכתוב בפירוש חומש ואשם וככל מה שכתוב בדף ס"ג כלל כאן בקצרה וזה ברור ועי' רמב"ן עה"ת בפ' נשא דנראה מדברי' דפרשה זו דנשנית בפ' נשא הוי רק לענין גזל הגר שהוסיף ולהנ"ל הוצרך להוסיף גם בסתם גזל חידוש דוהתודו דלא כתוב בפ' ויקרא:

ד) ומה שהעיר ע"ד הנמו"י ב"ק בהא דאשו משום חציו דמותר להליק בע"ש דהוי כאלו עושה הכל מע"ש מזבחים דף ט"ו בנקטעה ידו של מזה עד שלא הגיע לאויר המזבח דפסול והרי עשה הכל בעת הזאה, לק"מ דשם גלי קרא דוהזה ונתן דוהזה דומיא דונתן דלא נגמר עד שעת נתינה דאז קרינן בי' והזה ועי' רש"י שם. ולפי דברי כת"ר שמדמה דברי הנימו"י לשם א"כ ה"ה בהזה עד שלא שקעה חמה, ובעת הנתינה כבר שקעה חמה יהי' כשר דדנין כל המעשה כאלו נעשה בעת הזאת והוי יום, וא"כ למה לא מספקא לי' להש"ס בכה"ג דשכיח יותר מנקטעה ידו של מזה ונראה דלענין קיום מצוה אין אנו דנין למפרע רק בעת קיום המצוה וכן כתוב בס' בית האוצר להגאון מו"ה יוסף ענגיל ז"ל ח"א סי' רי"ד עיי"ש. ולכן בכה"ג לא קמבע"ל כלל רק בנקטעה ידו של מזה כיון דהחסרון בכהן יש לומר דעיקר תלוי בעת המעשה של הכהן שלא יהי' בעל מום והכא כשנעשה בעל מום לא עשה כלום וע"ז הוצרך קרא דונתן דהוי הזאה בשעת נתינה כאלו מזה עתה והרי הוא בעל מום:

סימן פט

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה נחום בוימעהל נ"י אבד"ק קראשצינקא: ע"ד שאלתו באיש כפרי שמכר בהמתו המבכרת לנכרי לפטרה מבכורה בקנין כסף לבדו והאיש הנ"ל הוא איש גס ולא ינהג בו קדושת בכור אם יש להתיר לו להטיל מום ע"י נכרי. הנה הדבר מוסכם מכל האחרונים דאין להתיר ועי' תשו' הרי"מ יו"ד סי' י"ח. ומ"ש כת"ר דבדד"מ הוי קנין קשה לדון קנין בכור מטעם דד"מ דהוי דרך הערמה. כמ"ש בתשו' צ"צ ותשו' עבוה"ג וחת"ס יו"ד סי' שי"ח ומגן האלף סי' תס"ח. אמנם מיש כת"ר דשם המנהג לקנות בכסף היינו שהמנהג כן בין הסוחרים גם מישראל לישראל וכן לנכרי בזה יש מקום להקל עכ"פ להטיל בו מום. ומ"ש כת"ר מתשו' דברי חיים יו"ד סי' ק"ז שכ' בשם הצ"צ דבדרך הערמה ל"מ קנין סטימותא הנה בספרי מ"פ יו"ד סי' ש"כ הבאתי כן גם מדברי הרי"מ יו"ד סי' י"ח וכן ראיתי בשו"ת אבני נזר יו"ד ח"ב סי' ת"ב פיקפק בזה, אבל מדברי כל האחרונים באו"ח סי' תמ"ח נראה דמועיל סטימותא לענין חמץ וכן לענין בכור אף דהוי דרך הערמה, וכ"כ בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' קפ"ו דכל הפוסקים האחרונים סוברים כן ובתשו' צ"צ כ"כ לענין קנין שבדיניהם אבל לא לענין סטימותא יעו"ש. ואף דיש לדון קצת בקנין כסף כיין שחז"ל הפקיעו הקנין לא יתכן סטימותא וכן כתוב בפשיטות בתשו' אבני נזר יו"ד ח"ב סי' ת"ב. אבל בתשו' מהרי"ט ח"א סי' קכ"ה כתוב להדיא דמהני קנין כסף במקום שהמנהג פשוט כן ועכ'פ יש מקום להקל ע"י אמירה לנכרי להטיל בו מום אך צריך להיות ברור שהמנהג כן יפה, ובעירנו ובכל גלילותנו אין דנין כן רק למי שפרע. ואף גם זאת אם באנו להתיר בקנין כסף יש לחקור מהכפרי כמה לקח אדראן כי בזמנינו אף מאה מארק אינו שוה פרוטה דהיינו משקל חצי שעורה כסף נקי ועכ"פ אם הי' בבירור שוה פרוטה והמנהג פשיט שם כן יש מקום להקל ע"י אמירה לנכרי להטיל בו מום וכ"כ בתשו' בי"ש יו"ד סי' ר"ל דאם המנהג לקנות בכסף קנין גמור יש להקל לענין אמירה לנכרי להטיל בו מום. וכה ראיתי בתשו' אבני כזר יו"ד ח"ב סי' ת"ט שכתב דהא דאמירה לנכרי שרי בכה"ג היינו כשאין מבטיח שכר לנכרי אבל במבטיח לו שכר הוי עכ"פ גורם כמבואר בחו"מ סי' ל"ב בשוכר עידי שקר וש"ך שם וגרמא אסיר מה"ת לענין הטלת מום דכתיב וכל מום לא יהי' בו יעו"ש והוא דבר חדש אבל דברי מסתברים למאוד:

סימן צ

לכ' הרב המאוה"ג וכו' מו"ה שלום ניאמץ נ"י מו"ץ ב"ק טיכאב: ע"ד שאלתו בבישלו ב' בצים בקדירה נמצא ט"ד בא' ואח"כ בתוך מעל"ע בישלו בהקדרה בשר וכת"ר כתב

דלהש"ך ודאי מותר כיון דמתיר תערובות בציס חד בחד. א"כ עכ"פ אפילו להחולקים י"ל דוקא בלי קליפה אבל ביציס בקליפתן מודים דלא נבלע רק לפי ערך ואיכא רובא הנה מ"ש דלא נבלע רק לפי ערך ליתא דבכולו משערינן רק בציס בקליפתן יש לדון מטעם אחר וכבר הארכתי בזה בתשו' כמ"פ דהנה לשי' כמה פוסקים ומכללם הש"ך ז"ל סי' פ"ו קליפת הביצה מעלים את האיסור וקדירה שאינו מצטרפת לבטל שהוא מגילה מבחוץ כמ"ש הפרמ"ג סי' צ"ט וא"כ תערובות חד בחד אף ששניהם שוים אכתי יש רוב בביצת היתר נגד האיסור דהא עכ"פ הקליפה מביצת האיסור אין מצטרפת לאיסור והקליפה מביצת היתר מצטרפת להיתר. ואף אם קליפת ביצת האסורה גדולה יותר מהיתר ראוי להיות מותר דמעיקר הדין גם הקליפה מביצה האסורה מצטרפת להיתר כמו עצמות ושני קליפות עולים הרבה ועיין בפנים יפות עה"ת פ' נשא דביצה עם קליפה הוי כמו שני בציס בלי קליפתן ואף דלשיטת כמה פוסקים אין הקליפה מעלה כלל כמבואר ברמ"א סי' צ"ט מ"מ מידי ספיקא לא נפקא א"כ גבי ביציס הו"ל ס"ס להיתר מטעם ספ"ס דאורייתא וחד ספק דרבנן וכה ראיתי בס' יד סי' ס"ו ס"ק ז' שהקשה אמאי חד בחד אסור דליכא רוב הא יש מים בקדירה ומתפשט הטעם גם למים ואיכא תמיד רוב ותירץ כיון דהמים מבשא"מ והוה ראוי לאסור הכל אלא מטעם סליק וכיון דאמרינן סליק וממילא הוה כאלו אין שם מים רק הביצה הכשרה והטריפה וליכא רוב עיי"ש ומכ"מ קושיתי לא נדחה מפני זה. דהא בקליפה ליכא שום טעם ול"ש בזה מבשא"מ אמנם המנהג לאסור בב' בציס אף בקליפתן אבל אם בשלו אח"כ בשר בקדירה וליכא ס' והוא הפ"מ יש מקום להקל ולסמוך ע"ז על ההיתר הקליפות הנ"ל:

ומ"ש כת"ר בבישלו ג' ביציס להתיר כשהוציאן כל א' בפ"ע בכף והנה להמתירין אין מקום להסתפק כלל אך למנהג לאסור והנה אם בבירור הוציא ביצת היתר תחילה ונשאר האיסור עם ביצת היתר חד בחד ואח"כ הוציאן ונתערבו הדבר פשוט לפי המנהג דכולם אסורים, אך בהוציא האיסור תחילה ואח"כ ההיתר הנה לא מבעיא בכף דק של בלעך שהעיגיל אין בו כדי ביצה שלימה פשיט דמותר דמה בכך דהכף בלע מביצה אסורה ואח"כ מבליע בהיתר הא אין בכוחו להבליע רק לפי כמותו והוא פחות הרבה מביצה ויש רוב היתר ואפילו אם בכף כמו ביצה יש לדון קצת קילא כיון שהתוס' בע"א דף ל"ג מספקא להו אם בכה"ג שתחב כלי לקדירה שעומדת אצל האש והוציא עם מים אם דינה ככלי ראשון או ככ"ש כיון דלא שהה שם ממילא אם דין הכף ככלי שני ממילא לא בלע רק כ"ק וסגי בקליפת הביציס ונהי דבכל מקום אמרינן לחומרא בהוציא הכף מלא דדינו ככ"ר אבל כאן דיש כמה ספיקות מותר, ובספק שאינו יודע איזה מהם הוציא תחילה

ודאי מותר כיון דבכה"ג יש לתלות דאיסור הוציא תחילה ואף דאמרינן כל דפריש מרובא פריש וי"ל דהוציא ההיתר תחילה י"ל רק כשבאין להתיר מה שפריש אבל הכא דאנו באין להתיר כולם אין דנין בזה דפריש מרובא כמ"ש בס' יד"י בס' ק"י: ובבשרו:
ד' בציס כא' בזה הדבר ברור בכל אופן אף שהוציא ההיתר אחד אחד ונשאר אח"כ ביצת היתר עם האיסור מכ"מ ביצה איסור נכרת וביצה היתר שנאסרה עמו בטל חד בתרי, וא"ל ששניהם נותנין אח"כ טעם לשני ביצת היתר דהא עכ"פ אין כאן רק ביצת טריפה אחת וא"א לאסור רק ביצה אחת ובאם נתפשט הבליעה יותר מזה א"כ ע"כ איכא רוב היתר כמ"ש הש"ך יו"ד סי' ק"ה ס"ק ל' ואף שהביצת היתר שנשארה לבדה עם האיסור נ"נ הא נ"נ דרבנן ושוב הוי ספק דלמא אין הדם במקום האוסר כמ"ש הלב"ש ודברי תשו' חכמת שלמה בזה תמוהים דבד' ביצים אין מקום לאסור:

סימן צא

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה אשר לעווי כ"י אבד"ק מעריניטץ:
ע"ד שאלתו בדין שבא לפניו, היות כי הי' מוסתר שניהם בעורות ועי"ז נתקלקל השער כנהוג, אי לזאת נתפשרו שכ"א יסחור במעותיו ויחזיק הסחורה בביתו ואחר המכירה יתן כל א' לחבירו חלק חצי הרווח ושוב עי"ז לא יתקלקל המקח כמובן ויהי היום הי' לאחד מהם סחורה הרבה בביתו שקנה במעותיו כנהוג ובלילה נגנבה כל הסחורה לפי דבריו והי' הפסד רב. וע"כ תובע לחבירו שיתן לו חלק מההפסד כדרך השותפין, והלה טוען שלא נתחייב בשמירת סחורת חבירו ולפשר אינם רוצים. הנה מ"ש כת"ר לדון עפי"ד הרמ"א שבחו"מ סי' קע"ו דא"צ לשלם מביתו ופלפל בזה תמהני דזה דוקא לשלם מביתו אבל הסחורה שהוא בשותפות ביניהם אין נ"מ באיזה מקום מונח אף אם מונח בבית השותף השני לכ"ע צריך לשלם מזה. רק מביתו היינו מממון שלו בזה סובר הרמ"ה דא"צ ליתן וכן מפורש בתשו' נוב"י מהד"ת חו"מ סי' כ"ח. ומ"ש כת"ר דאכתי על הגניבה השומר חייב ולא הוי שמירה בבעלים כיון דאין לשותף קנין בגוף החפץ כי הוי רק חיוב והביא מנה"מ סי' קע"ו ס"ק ג'. והנה לענין שמירה בבעלים נראה דאין חילוק בזה, ואף לדעת הרמ"ה סי' שמ"ו סעי' י"ז דאשה ששאלה ובעל פשע דלא מיפטר משום שמירה בבעלים משום שאין החפץ שלה היינו דדנין לבעל כאלו הוי שומר לזה שהחפץ שלו ולכך לא הוי שמירה בבעלים, אבל בנ"ד ל"ש זה כלל, וגם באמת מסיק בנה"מ סי' קע"ו ס"ק ג' מדברי מהרי"ק דבההו הנאה דציית יש לשותף קנין בגוף החפץ. אך מ"ש כת"ר דהכא כיון דהשותפות הי' שלא יקלקל זל"ז המקח לא הקנו בגוף הדברים כלום זה יש לו פנים ומכ"מ לענין שמירה בבעלים אין שום נ"מ מזה כמ"ש. אמנם יש לדון

בשותפות כזה יתכן שהי' השותפות רק לריוח שכל מה שמרויח כל אחד יתן לחבירו חלקו, אבל לא הי' השותפות להפסד כלל והוא כענין אומנים שנשתתפו שעיקר השותף להרווחים. וא"כ ממילא בהגניבה שנפסד הסחורה הפסיד רק זה שהסחורה שלו ובאמת בהשאלה כתב כת"ר שהתנו ביניהם שיהי' שותפים לריוח ולא נזכר כלל מהפסד ובזה הדין ברור כמ"ש, אך אם התנו ביניהם בין בריוח ובין בהפסד, נראה דהשני צריך לשלם עכ"פ מהסחורה של השותפות מיהו זה בידוע עפ"י עדים שנגנב, אבל באם אין עדים אין השותף נאמן להוציא כלל, אף מהסחורה שביד חבירו דבנשתתפו זה במנה וזה במאתים לא נעשה א' לוה על חלק חבירו רק חייב לשלם ההפסד והוי א"י אם נתחייבתי לך כמ"ש הקצה"ח סי' קע"ו ס"ק ה'. ואפשר להטיל חרם סתם על מי שיודע שחייב לחבירו ואינו משלם כמ"ש עבי"ט לענין צוואה בע"א ועי' מ"ש בזה במ"פ לחו"מ סי' י"ז ובשירי מנחה שם בהשמטה לסי' י"ז:

סימן צב

לכ' הרב הגדול החריף ובקי וכו' מו"ה מרדכי קאלינא נ"י בק' קינצק: ע"ד שאלתו בכלה לפני חופתה אם מותרת לטבול בשביעי והביא כת"ר דברי הגאון באבני נזר סי' ר"ן שכתב דאסורה לטבול בשביעי אף שלא תבוא לבעלה עד הערב עפי"ד הראב"ד בבעה"נ שהובא בנוב"י מה"ת יו"ד סי' קכ"ה, שביאר הא דנדה דף ס"ז דנשי דידן אסורות לטבול בשביעי דנהי דזבה מותרת לטבול בשביעי אבל עכ"פ אסורה לשמש ע"כ בנשים דידן שהן ספק נידות עשו איתן ככדות שאין טובלת בשביעי כלל מדינא. א"כ אין נ"מ כלל אף שלא תבוא לבעלה וכהש"ך, ולפענ"ד עיקר דברי הראב"ד חידוש גדול דהא באמת ממנ"פ מותרת לטבול דאם הוא זבה מותרת ואם היא נדה א"צ לנקיים וכבר כלו שבעה שלה מאז, ואף דאשכחן כה"ג לענין ראתה יום א' דיש מחמירין דלא מהני הפסק טהרה רק בין השמשות אף דממנ"פ אם נדה הוא א"צ הפס"ט כמ"ש החוו"ד סי' קצ"ו ס"ק א' אמנם אין הכרח כ"כ מזה דהא מ"ש החוו"ד דנדה ל"צ הפס"ט אין כוונתו דנדה ל"ב הפסק טהרה כלל דזה וודאי אינו כמ"ש החוו"ד גופא ס"ק ג' ובאמת אדרבא עיקר הפס"ט בנדה שנוי במשנה דף ס"ט ועי' רש"י נדה דף ס"ט ד"ה והכא ובמהרש"א שם דמנדה ילפינן לזבה דג"כ בעיא הפס"ט וכ"ה בתוס' שם אלא דכוונת חוו"ד דהא אם נדה א"צ לז' נקיים וסגי בהפסק טהרה שבודקת ביום לספירתה ממנ"פ. אך לשיטת הרמב"ן שהובא בנוב"י מהד"ק יו"ד סי' מ"ו דרק בדיקת הפסק טהרה בעי חו"ס אבל בדיקת יום ראשון לנקיים ל"ב שוב ליכא ממ"נ כלל ולשיטות אלו הוצרך הרשב"א לומר דסגי בבדיקה באותו יום אף שלא ביה"ש כי גם לנדה סגי בהכי, והמחמירין שהביא הרשב"א שם יתכן דסברי

כנ"ל דרק הפס"ט בעי חו"ס ויום ראשון לא ולכך מחמרי דסברי דלנדה בעינן הפרשה ביה"ש וממנ"פ ליכא בנשי דידן מטעם הנ"ל ואין ראי' להחמיר בדבר שהוא ממנ"פ מותר, וע"כ גם הראב"ד גופא שהחמיר אסברי' בנוב"י שם דכיון דאין הפסד כלל במה שנאסרה לטבול כיון דאסירה לשמש וא"כ גם לראב"ד אם יש הפסד בזה לא אסרינן דבר שמותר מטעם ממנ"פ, ע"כ בכלה בשעהד"ח שלא תוכל לטבול בלילה לבטל ב"מ יש לומר דמודה הראב"ד דלא משוינן לה כנדה ובפרט דדעת כל הפוסקים דזבה ג"כ אסורה לטבול בשביעי משום גזירה שלא תשמש כמ"ש כל הפוסקים ובש"ע אין הכרח כלל לחדש דבר זה דנשי דידן גריעי טפי דעשאוה כנדה וכיון שכבר נתפשט המנהג להקל בכלה בשעת הדחק, לפע"ד אין להחמיר בזה ועי' דגמ"ר סי' קצ"ו, כי הדבר קשה מאוד להחמיר בדבר שממנ"פ מותר ובפרט בדבר גזירה ואף דאשכחן בירושלמי יבמות פי"ג ה"ו וכי אומרים ממנ"פ בעריות יעוי"ש מכ"מ אין לדמות נדה לזה, וגם שם כתב הרמב"ן במלחמות דשיטות ש"ס דילן באמת קטנה קנוי ואינה קנוי ואומרים ממנ"פ יעוי"ש במלחמות פ' ב"ש ובגוף דין הפס"ט מצאתי דבר חדש באו"ז ה' נדה סי' של"ח בחזקת טהורה היא מה"ת אלא שחכמים החמירו בשביל שמעיינה פתוח יעו"ש. משמע דכל ענין הפס"ט רק מדרבנן ואולי כוונתו רק דבדיקת הפס"ט סמוך לביה"ש חומרא דרבנן אבל בדיקת הפס"ט גופא בנדה דאורייתא היא אבל לשונו לא משמע כן ובתשו' חת"ס יו"ד סי' קמ"ד ד"ה והנה כתב דנדה כ"ב הפס"ט רק נשי דידן ספק זבות נינהו ובכי הפס"ט וכתב שיש לדייק כן ממשנה נדה ס"ח מרישא וסיפא יעו"ש. וכוונתו דמהא דבדקה עצמה שחרית ומצאה טהורה ומשמע דבעינן בדיקה בנדה היינו משום שמצאה אח"כ טמיאה וסיפא דנקט משום דבדקה אח"כ ומצאה טהורה בזה בעינן הפרשה והפס"ט כיון דבאותו יום ראתה אבל הדבר תמוה מאוד לומר דהא כל זבה בעיא הפס"ט אף שלא ראתה בו ביום ולא מצאה טמיאה וא"כ ה"ה ומכ"ש נדה דלא חמירא כדה מזבה בזה וכן באשכול ה' נדה מבואר דנדה וזבה שוין דתרווייהו בעיין הפס"ט ואכמ"ל יותר בזה:

ובדבר השאלה בענין אשה שראתה אחר טבילה תיכף ובעלה בעיר שבתשו' מעיל צדקה מתיר שתמנה ז' נקיים וא"צ להמתין ו' עונות ובנוב"י פליג ע"ז המקיל יש לו ע"מ לסמוך בחומרא כזו שהוא רק מנהג, אבל כת"ר כתב שהמנהג בפולין להחמיר, ואם המנהג כן ודאי אין להורות שם נגד המנהג: סי' צ"ג:

לכ' הרב הה"ג הצדיק בנש"ק מו"ה מנחם מענדיל הארבערשטאם נ"י אבד"ק פריסטוק: לתשו' שאלתו ע"ד ששה אנשים בכפר שקנו ס"ת מכיסם למנין שהי' להם בכפר שדרו אז ביחד ועתה ארבעה מהנ"ל קבעו דירתם במק"א ותובעים חלקם בהס"ת, והנתבעים

אומרים כי הי' תנאי באם א' ירחק נדוד א"צ ליתן לו חלקו והתובעים, מודים לזה רק תובעים שזה התנאי הי' רק כשיחיד יעקור דירתו, אבל עתה הרבים עקרו דירתם ונשארו מהקונים רק שני בע"ב והנתבעים אומרים שנדבו סתם עבור המנין ועתה יש ג"כ מנין ע"י שני הבעלי בתים ובניהם ועוד איזה אנשים שלא נתנו מעות. והכה בלא התנו כלל מבואר בט"ז סי' קנ"ד סעי' ט"ו שאף שא' הרחיק נדוד א"צ לשלם לו וישאר הס"ת שם כמו בתחילה, אך נראה דזה דוקא בנשתיירו רוב מאותם שקנו הס"ת שם אבל באם כשארו רק מיעוט יוכלו הרוב לתבוע חלקם, וכ"כ בהגהות מהרש"ם ז"ל שבס' אורחות חיים סי' קנ"ד סעי' ט"ו בהשמטות שכ"כ לי אבקת רוכל. ומ"ש שם בשם רשד"ם דאפילו הרוב נפרדו אינם יכולים לתבוע חלקם. לפענ"ד הרשד"ם מיירי רק כשרוצים ליפרד ובזה יכולים המיעוט לטעון לא נפרוד אבל כשהרוב העתיקו דירתם משם הדבר ברור דהרוב יכולים לתבוע חלקם. ועי' תשו' תשורת ש"י תנ"ה שהאריך בענינים אלו והביא מרשד"ם ומכמה פוסקים מענין זה אבל הכל ברוצים ליפרד לביהכ"נ אחר באותו עיר אבל לא בהעתיקי דירתם דבזה וודאי הרוב יכולים לתבוע חלקם ובנ"ד כראה דהרוב נחשב רק אותן שנתנו לס"ת המעות, וא"כ הכא שהרוב מהנותנים העתיקו דירתם יכולים לתבוע חלקם אף שהי' תנאי מכ"מ לא הי' התנאי רק על יחיד או יחידים ולא על הרוב. ואף דהיחיד בלא"ה אי אפשר לו לתבוע חלקו ולא הי' צריכים להתנות מכ"מ א"א כומר שהתנאי הי' גם על רבים כיון שהי' בפירוש על יחיד ועי' בב"י חו"מ סי' ס"א בסופו מתשו' רשב"א דהא דלישנא יתירא לטפוי אתא אין כומר כן רק מקום שאמרו חז"ל יעו"ש ועוד דבנ"ד דאינו מנין קבוע כ"כ יש לומר דלולי התנאי גם יחיד הי' יכול לתבוע חלקו, ול"ד להא דטו"ז סי' קנ"ד שהי' ביהכנ"ס קבוע, וע"כ אם ארבעה בע"ב העתיקו דירתם שהם הרוב יוכלו לתבוע חלקם אף אם העתיקו דירתם בזאח"ז בראה דג"כ הוי רובא אף דבחולין דף ס"ח אמרינן או דלמא רובא בב"א בעינן כבר כתבו תוס' שם דהיינו לענין זה שיהי' המיעוט כילוד יעוי"ש, אבל רוב מיהו הוי ועכ"פ אף שאינם נחשב לרוב אבל בכלל יחידים לא הוי ועמ"ש בספרי על תורה שם ואף אם הי' ספק בלשון התנאי כראה דהדין עם התובעים כיון דכל זכותם הוא מכח לשון התנאי וכל שהדבר מסופק הדין עם התובעים כמ"ש בנה"מ בכללי תפיסה סעי' י"א בספק בלשון מחילה אף שהנתבע מוחזק לא מהני דכל שרוצה לזכות מכח מחילה בעינן לשון מבורר:

אך בדבר שאמרו הנתבעים שנדבו סתם על ס"ת עבור המנין הכה דבר זה סתום וכפי הנראה הם אומרים כי נדרו הששה בע"ב הנ"ל לקנות ס"ת עבור המנין בפירוש. הנה אם באמת אמרו כן יש לומר דזכו כר המנין אף אותן אנשים שכא נתנו להס"ת מדין נדר כמו

בנדב לקנות קרקע עבור ביהכנ"ס לצבור דכ' מרדכי דהוי נדר גמור אף שהם עשירים כמ"ש המרדכי הנ"ל ועי' חת"ס יו"ד סי' רמ"ב בזה וא"כ יש לכל המנין שהתפללו אז חלק בהס"ת וממילא דאם נשארו רוב מהמתפללין אין ארבעה הבע"ב יכולים לתבוע חלקם כיון דנדרו בפירוש ס"ת עבור המנין. אך זה צריך בירור שיבררו הנתבעים טענתם ואם הארבעה בעה"ב יכחישו זאת נראה דצריכין לישבע היסת או עכ"פ לקבל בחרם חמור שלא נדרו עבור המנין רק סתם נדרו לקנות ס"ת ויוכלו לתבוע חלקם, כי הבעה"ב הנ"ל המה המוחזקים כי מסתמא לא התנדבו עבור המנין וכל הנותנים ס"ת לביהכנ"ס מסתמא אינו מקדישו לציבור ועי' באו"ח סי' קנ"ג סעי' כ' דמסתמא הס"ת בחזקת בע"ב שנתנו ואם באפשר לבצע ביניהם מה טוב שלא להעמיד על ד"ת:

סימן צד

לכ' הרב המופלג וותיק מלא עתיק מו"ה אליעזר הערבסטמאנן נ"י סת"ם בבריגעל:

א) ע"ד נגיעה בין אות לאות בתפילין והקלף שם דק שא"א לגרור דיהי' נקב בקלף והסופר הלבין הנגיעה באיזה צבע לבן, וכת"ר הכיר הדבר ומישמש שם והלך הצבע לבן וכשאר הנגיעה כמקדם. הנה הסופר לא עשה כשורה והדבר פשוט שלא הועיל כלום כיון דעדיין האותיות מחוברין ע"י הנגיעה, ע"כ אף בעת שהי' הצבע לבן למעלה לא הועיל כלל לשוי מוקף גויל כמ"ש. ומ"ש רו"מ עצה לדבק מטלית מתחת ואח"כ למחוק אם יהי' נקב יש להתיר מס"ס דילמא כתירץ א' של הב"י דנקב אינו מגרע כלל אף בתחילת כתיבה, ואת"ל דנקב פוסל דלמא כטו"ז סי' ר"פ דמועיל מטלית לענין מוקף גויל. גם זה אינו ברור להתיר דלנוב"י מהד"ק יו"ד סי' ע"ה דנקב שמגיע מאות לאות הוי כנגיעה ממש לכ"ע ובתחילת כתיבה לכ"ע פוסל והכא הרי הוי כבתחילת כתיבה כי האות לא הוכשר מעולם, וא"כ אין כאן ספק רק דלמא כהטו"ז סי' ר"פ. וגם בדברי הטו"ז גופא אינו ברור שמכשיר דנראה מדבריו דדוקא אם הי' המטלית לפני כתיבה ונחבר כא' מועיל, אבל אי לאו הכי פסול גם לדידי' מטעם היקף גויל ובדע"ק סי' ר"פ הבין מהטו"ז כמ"ש רו"מ ובגה"ק שם כתב כמ"ש. ובשגם דהוי כעושה ס"ס לכתחילה ע"י המטלית שיניח והרי כתב פרמ"ג יו"ד סי' ק"י בשם מהרי"ט דאין עושין ס"ס לכתחילה. ועכ"ז מה"ט לחודא לא הייתי חושש כ"כ שדברי מהרי"ט ז"ל אינם מוסכמים כמ"ש בס' יד יהודא לה' שחיטה סי' כ"ג. ובפרט דהוי שעת הדחק להכשיר תפילין אבל העיקר כי לפי דעת הנוב"י ז"ל אין כאן ס"ס. ואף שראיתי בס' גה"ק בכלליו לסת"ם סי' י"א הביא מס' אורים גדולים שחולק על נוב"י הנ"ל מכ"מ שוב הוי כעין ס"ס להחמיר לכן לפענ"ד לבל ליכנוס בתקנה זו:

ב) וע"ד השאלה שמצוי בתפילין בסופרים שכותבין עפ"י האר"י ז"ל על "כ" של ידכה ג' תגין וכשכותבין בקצה הכ' התג השלישי נראה כל' אם מכסין ב' התגין שלפניה, ורו"מ כתב שלכאורה פסול כיון דכתב התג הא' בקצה הכף נעשה ל' ואף שכתב אח"כ עוד ב' התגין הלאה ועי"ז ניכר שהוא כ' הו"ל כחק תוכות דאין המעשה. בגוף האות. הנה כעין זה כתב בקסה"ס חקירה ג' בטעמא דמהרי"ט ז"ל בתשו' בראש ל' שנכנס לתוך ד' ונראה כה' שאין מועיל להראות לתינוק אם לא בכיסוי גוף הל' דאל"כ הא כשהתחיל ליכתוב צוואר הלמד מלמעלה למטה כבר נפסל הר' או הד' עד שעשה אח"כ גוף הל' והוי תק תוכות ע"ש, ודבריו בזה ברורים כיון דאין עושה מעשה כלל בגוף הר' שיעשה ה' רק בלמד, ובתשו' אחרת כתבתי ותמהני מאוד בזה על תשו' בית שלמה יו"ד ח"ב סי' קס"ד, דפשיטא לי' דבכה"ג ל"ה חק תוכות כיון דנעשה ע"י כתיבה והביא ראי' דהרי כשכותבין ה' כותבין מקודם ד' ואח"כ רגל השמאלי ונעשה עי"ז ה' ולא הוי חי"ת יעו"ש שדבריו נפלאים דשם כשכותב הרגל עושה מעשה בגוף האות, אבל הכא עושה מעשה באות ל' והוי שפיר חק תוכות לגבי ה':

ומכ"מ בנ"ד שהתגין הם על גוף הכ' ואינם באות אחר אפשר דזה לא מיקרי ח"ת כיון דעושה מעשה בגוף אות כ' וצ"ע בזה דאפשר כיון דהתגין אינם לעשותם כ' אלא שעי"ז יהי' גוף הכ' ניכר שלא יקראוהו ל' ע"י התג השלישי שבקצה הכ' הוי שפיר כח"ת:

והנה כת"ר כתב להכשיר בזה מס"ס דלמא כתב הסופר ב' התגין מקודם ואח"כ התג הג' שבקצה הכ' ואת"ל התג שבקצה מקודם הכ' דלמא כהסמ"ק דח"ת אינו פוסל לאחר כתיבה וא"כ כשכתב ב' התגין אח"כ שוב הוכשר בזה כמו ע"י מחיקת התג להסמ"ק ויפה כתב, ולפי מ"ש יש להוסיף עוד ספק דלמא אין זה בסוג ח"ת כלל כיון דעושה מעשה בגוף האות ומה שמסופק רו"מ באשר שיש סופרים שכותבין מקודם כל הפרשה ואח"כ עושין התגין א"כ הוי רק ספק א' דלמא עשה מקודם ב' התגין ואח"כ השלישי שבקצה הכף, דאם עושה התג השלישי מקודם ונעשה ל' שוב אף לסמ"ק הנ"ל אכתי נפסל משום שלכ"ס דהא כבר כתיבה כל הפרשה, ובאמת לפי דעת רו"מ דפשיטא לי' דכתיבת התגין שאח"כ אינו עושה מעשה בגוף הכ' והוי רק כח"ת רק דלהסמ"ק כשר כיון שנעשה אחר כתיבה ממילא ל"ש כזה שלכ"ס דכללא הוא דשלכ"ס היינו ע"י כתיבה ולא ע"י מחיקה כמ"ש פרמ"ג בס' ל"ב וכתיבת ב' התגין הוי רק כמחיקת תג הג'. אבל לפימ"ש לעיל דיש לדון דזה כעושה בגוף האות וחית מיקרי שוב יש לדון בכה"ג משום שלכ"ס. ומ"ש רו"מ דיש לומר ס"ס דלמא כתב בראשונה ב' התגין ואח"כ התג השלישי הסמוך לקצה הכף ואת"ל כתב מקודם זה התג דלמא כהפוסקים דבשל ראש כ"ב כסדרן.

וזה ליתא כלל דדוקא לענין קדימת פרשה לחבירתה כתבו כן ולא בשלכ"ס בפרשה גופא. ומכ"מ בסתם תפילין הבאין לפנינו אין לחוש דלמא כתבו כל הפרשה ואח"כ התגין ומהגם דיש לדון קצת משום רוב מצוין אצל שחיטה מומחין הם וה"ה בכל דבר מצוה כדאיתא ביו"ד סי' ס"ה, לענין ניקר ועי' תשו' בי"ש סי' קט"ו ובדבר התפירה בין בית לבית ודאי לכתחילה יש לעשות כן והרוצה לקיים כדינא וודאי אינו יוהרא. ובדבר הנגיעה של קוץ השמאלי מהיוד לא' של אלקים לדינא יפה השיב לו הגאון מהרש"ם ז"ל דסגי בגרידה ויש לסמוך על רלב"ח וגר"א עכ"פ בזה דאם יצטרך למחוק כל הא' לא יהי' שום תקנה שאסור למחוק השם ויש לסמוך על המתירין בגרידה, וזה כוונת מהרש"ם ח"ג סי' רצ"ח אלא שיש קיצור בלשון:

סימן צה

לכ' הרב הה"ג החו"ב בכחדר"ת בכש"ק מו"ה יצחק דור הכהן אבד"ק זעליחוב:

בדבר הדו"ד שבא לפניו בשני שותפים בבית לזה חדר ולזה חדר וראובן הוא אופה והתנור שאופה בו רובו הוא בחדר שותפו רק מי התנור בביתו וכבר החזיק בזה זה כמה שנים והחדר שעומד בו התנור רובו הוא עתה ביד יורש מאביו. וראובן טוען שקנה זאת מאביו כל הפלאטץ הנ"ל להעמיד שם התנור וכן עשה ותובע עתה מהיורש שיתן לו כתב טאבעלכא בנימוסיהם ע"ז כי כן הי' המדובר עם אביו בשעת מכירה רק שאח"כ כא דחק על הטואבעכלא וטוען שנתן לו מעות כל דמי המקח וגם נעשה בקגא"ס וכתב לפני הרב ונאבד ממנו, והיורש אינו רוצה ליתן לו כתב טאבלעללא, וגם טוען מאחר שלפי דבריו הי' המדובר שיכתבו טאבעללא ממילא לא קנה כלל כיון שלא כתבו השטר ודרש כת"ר חוו"ד:

והנה הדבר פשוט שכיון שהחזיק זה כמה שנים שנאמן הלוקח לומר שנמכר לו כד"ת אף שהחדר הי' של השותף מכ"מ הוי חזקה כיון שהחזיק בדבר מסוים כמ"ש נתה"מ סי' ק"מ סעי' י"ג ומה שלא כתבו הטאבעללא אף שבתשו' תוע"ר חו"מ סי' י"ג כתב דבזה"ז ל"מ שום שטר רק טאבעללא, אבל בנ"ד הא החזיק בבנין התנור וחזקה קנה אף באתרא דכתבו שטרא כמבואר בחו"מ סי' קצ"ה סעי' ט"ז ואף שבב"י מובא חולקים בזה אבל בש"ע איפסק הלכה כן ולא הביאו דעת החולק כלל ואף אם הי' סד"ד הלא הלוקח מוחזק ובסד"ד לא אזלינן בתר חזקת מ"ק כמ"ש נה"מ סי' כ"ה בכללי תפיסה. אף דאיתא בחו"מ שם בהגה דאם התנה הכל לפי תנאו היינו בהתנה בפירוש שלא יקנה רק בשטר, אבל בזה שהי' מדובר לכתוב שטר שפיר קנה בחזקה ועי' בב"י שם סו"ס ק"ץ שכתוב כן ענין חזקה דקינה אף בלא כסף מכ"מ אם התנה ע"מ שיתן את הכסף ל"ק יעוי"ש

והיינו בתנאי גמור ודומיא דהכא לענין שטר אם התנה כן. אבל לא בסתם שהי' מדובר שיכתבו טאבעללה. גם בזה שאמר הלוקח שנעשה בקנאג"ק אף שבש"ע פסק דל"מ באתרא דכתבן שטרא מכ"מ גדולי הפוסקים חולקים בזה ועי' בהוספות צ"צ הנדפס בש"ע רש"ז ז"ל סי' א' שפוסק לדינא דק"ס קנה אף באתרא שכתבו שטרא יעו"ש, ובפרט הכא שהלוקח מוחזק. וגם כיון שעבר זמן רב וראובן הוחזק באפי' מסתמא נתרצו אח"כ בלא שטר ובנתרצו אח"כ קונה בכסף שנתן מאז כמ"ש בשו"ת תוע"ר והביאו בקונטרס משמרת שלום סי' ק"ץ אות ז'. וגם בגוף דברי תוע"ר לענין דל"מ רק שטר טאבעללא אינו ברור ועכ"פ גם התוע"ר מודה דבדאיכא הוכחה שסמך על שטר יהודית אף שהי' מדובר מטאבעללא מהני כמ"ש בהוע"ר גופא הובא במשמרת שלום שם לכן הדבר בדור שהתנור בחזקת הקונה ואם היורש טוען שא"י ישבע הלוקח היסת שכדבריו כן:

אמנם בדבר הטענה שיעשה לו היורש טאביללא צל"ע, הנה בוודאי אם הי' מדובר בפירוש מטאביללא מחיוב היורש לעשות לו כן ועי' בחו"מ סי' רמ"ג סעי' ט' דאם אמר למקבל בעצמו חייב לכתוב לו שטר יעו"ש:

ועמ"ש בספרי מנחת פתים ס' קצ"ב סעי' ט"ז דנראה מתשו' הרא"ש דאף אם לא הי' אומר בפירוש צריכין לכתוב לו שטר כיון שדיבר עם הלוקח מהמכירה לא לעדים יעוי"ש, וא"כ כיון שהמנהג עכשיו להעלות הכל בערכאות ע"י טאביללא מחיוב היורש נמי ליתן לו טאביבלא. אף שבתשו' רדב"ז הובא בשער משפט חו"מ סי' י"ג ובפ"ת שם דעתו דאין לכוף ללוה ליתן שט"ח בערכאות יעוי"ש. מכ"מ שטר קנין שאני דבזה א"י להרע לו כלל ובדבר טענת הלוקח שקנה גם רומא דתנור ע"ז יקבל היורש שא"י מזה וא"צ ליתן לו רק בזה שהוחזיק ולא רומא כנלפענ"ד:

סימן צו

לכ' הרב הגדול החו"ב מו"ה יעקב ברוינפעלד נ"י כעת בזמיגראד: א) ע"ד מה שנסתפק מעכ"ת, אם מותר לקנות או למכור בע"ש באופן שהקנין יחול בשבת ושוב הביא מעכ"ת שנסתפק בזה הגרעק"א ופשיט לי' לאיסור ומעכ"ת האריך לפלפל בזה ודרש חוו"ד. הנה בחיבורי מנחת פתים לאו"ח סי' ש"ז סעיף ד' הבאתי דברי הגרעק"א ז"ל והערותי משו"ת מהר"י ברונא סי' קכ"א דכתב להדיא דאסור, ומ"ש מעלתו להתיר וראי' מעירובין דף ל"ו באומר כיכר זו היום חול ולמחר קודש ועירבו לו. אין ראי' די"ל דמיירו בעבר ואמר אבל לכתחילה אסור כן כיון דהחלות הקדושה בשבת. והדבר מוכח דשם מיירו בעבר דהא קאמר שם נמי באומר היום קודש ולמחר חול ופירש"י שיתחלל במעות שיש לו בביתו וזה ודאי דאסור לקנות בשבת ע"מ שיחול הקנין לאחה"ש כמ"ש בהגהות

מ"פ לאו"ח שם והבאתי מאו"ח סי' תקל"ט, וכעת נזכרתי שבגוף ספיקת הגרעק"א זצ"ל שמעתי מפי מורי הגאון מופה"ד מהר"י ווידענפעלד זצ"ל אבד"ק הרימלוב שהדבר מפורש בירושלמי שבת פ' מפנין ה"א ובדמאי פ"ז ה"ד דאיתא שם אר"א עומד אדם בע"ש ואומר ה"ז תרומה למחר ואין אדם עומד בשבת ואומר הר"ז תרומה למחר יעו"ש ומבואר הדבר לכאורה דמותר לקנות בע"ש ע"מ שיחול בשבת. וכן נראה מהא דאמרינן ביצה י"ז דאסור להניח ע"ת עיו"ט לשבת משום דלמיקנא שביתא בשבתא לא פירוש דאסור לקנות שביתה ביו"ט ועי' תוס' עירובין דף ל"ח ד"ה ור"א והא גם בחול כשמניח עירוב מבעו"י הא קיי"ל דתחילת היום קונה עירוב כמבואר בעירובין כ"ח ועי' בריטב"א שם, דהיינו סוף ביהש"מ של ע"ש ותחילת שבת וא"כ מה הבדל יש בין מניח ביו"ט או בחול הא בין כך ובין כך הקנין שביתה חל בשבת ואם בחול שרי ולא חשו בזה א"כ ה"ה ביו"ט. וע"כ דבחול לא איכפת לן כיון דמניח עירוב מבעו"י אף שהקנין חל בתחילת שבת דאזלינן בתר אמירה ולא בתר חלות. אבל במניח מיו"ט לשבת כיון דאמירה ביו"ט הוא אסור וכהירושלמי הנ"ל דאסור לומר בשבת הר"ז תרומה למחר, ובזה יש להמתיק דברי התוס' ביצה דף י"ז ד"ה מה טעמא שהקשו דבעירובין דף ל"ח לא קאמר הטעם משום דאין קנין שביתה רק דאסור משום הכנה, ותירצו דגם הא דאין קנין שביתה הוא משום הכנה יעו"ש ואינו מובן ולהנ"ל יתכן כיון דקיי"ל תחלת היום קונה עירוב, א"כ אינו עושה שום קנין ביו"ט רק האמירה ואיסור זה רק משום הכנה שמכין מיו"ט לשבת וכן הא דאמר בירושלמי הנ"ל דאסור לומר בשבת הר"ז תרומה למחר יתכן ג"כ דלאו משום מתקן או מקדיש בשבת היא רק משום מכין משבת לחול ודו"ק:

ב) והנה בעיקר הראי' שהביא מו"ר זצ"ל מהירושלמי יש לי לדון דמו"מ שאני כיון דגזרינן שמא יכתוב כמבואר ברש"י ביצה א"כ יתכן דחששו שמא יכתוב בעת חלות המקח וכה ראיתי ג"כ למעכ"ת שהעיר בזה ויפה העיר אמנם בתרומה דרק איסור משום מתקן דהוא שבות דמכה בפטיש שהוא אב מלאכה כמבואר בכמה דוכתא שפיר שרי בתורם בע"ש שיחיל בשבת כמו כל מלאכת שבת שמותר להתחיל מבעו"י ואף שהמלאכה נעשית בשבת כמו דשרי לזרוע שלשת ימים קודם השבת אף שהשרשה יהי' בשבת. ועי' מנ"ח מ"ע רצ"ח הן אמת שהרמב"ם ז"ל פכ"ג משבת כתב שני טעמים לאיסור הפרשת תרומה משום מתקן ומשום מקדיש ואיסור מקדיש מבואר להדי' בביצה שם דהוא גזירה שמא יכתוב. א"כ גם בתרומה שייך גזירה זו ואפ"ה שרי א"כ ה"ה במו"מ, אבל מדברי פוסקים לא נשמע כלל לאיסור הקדש רק משום מתקן, והכי מוכח מדברי הרמב"ן במלחמות פ' ערבי פסחים סי' כ"ג שהעלה שם דגם ספק חשיכה קובעת למעשר וזה הוא ששנינו

בספק חשיכה אין מעשרין את הודאי מפני שהוקבע למעשר ונאסר באכילת ארעי והו"ל מתקן יעו"ש, וכוונתו מבואר דאי לאו דספק חשיכה קובעת למעשר הי' שרי לתרום ביה"ש כיון דעדיין אז מותר לאכול אכילת ארעי לאו מתקן הוא הרי דדוקא משום מתקן הוא דאסור ולא משום מקדיש, ובפשטות י"ל דל"ד תרומה למקדיש דשאני הקדש שאין לו שום טוה"נ הן בקדשי מזבח הן בקדשי ב"ה כמ"ש תוס' תמורה כ"ב ד"ה מקדישין, א"כ בהקדישו כבר יצא מרשותו לגמרי לכך דמי למו"מ אבל בתרומה דיש לו טוה"נ ליתנה לכל כהן שירצה לא נפיק מרשותו עדיין ולא דמי למו"מ רק משום מתקן ובזה י"ל דברי רש"י ביצה דף כ"ו שכתוב אהא דאין מחרימין הרי בהמה זו חרם וסתם חרמים לבה"ב ותמה התיו"ט שם דלמה נדחק רש"י לפרש שלא כהלכתא דקיי"ל כחכמים דסתם חרמים לכהנים והו"ל לפרושי בחרמי כהנים יעו"ש ולהנ"ל א"ש דהא אמרינן בעירוכין דף כ"ח דלר"ש דלא מקיש מטלטלי לקרקע בהחרים מטלטלין נותנין לכל כהן שירצה יעו"ש. א"כ ממילא דיש לו טוה"נ שם כמו בתרומה א"כ לא נפיק מרשותי' ול"ד למו"מ וגם מתקן ל"ש בכך. א"כ מדוע יאסר וע"כ פירש בחרם ביה"ב דאין לו טוה"נ ושפיר דמי למו"מ:

אמנם בגוף דברי הרמב"ן במלחמות הנ"ל דפשיטא לי' דאם לא הי' ספק חשיכה קובע מותר לתרום דאינו מתקן תמיהני הא גם חלת חו"ל קיי"ל אוכל והולך ואח"כ מפריש ואפ"ה איתא בביצה ט' דאסור להפריש ביו"ט דמי לא מודה שמואל שאם קרא עלי' שם שאסורה לזרים ופירש"י ושם תרומה עלי' והוא בכלל אין מגביהין מעשרות ותרומות וברמב"ן במלחמות שם כתב וז"ל תדע דמי לא מודה רבה שאין מגביהין תו"מ בשיבולין אעפ"י שעדיין לא נטבלו יעו"ש והא בדבר שלא נגמרה מלאכתו אין השבת קובע כמבואר בביצה דף ל"ה ואפ"ה אסור לתרום בשבת, ועי' במשל"מ פ"ה ממעשר הכ"ב ולפלא שלא הזכיר מדברי הרמב"ן ויש לי אריכות בדבריו ואכמ"ל, ועכ"פ לכאורה דברי הרמב"ן סותרים א"ע לפמ"ש בפסחים הנ"ל אמנם אחר העיון הדבר נכון דהנה בשבת דף ל"ד איתא דספק חשיכה אין מעשרין את הודאי אבל מעשרין את הדמאי, ופירש"י שם אין מעשרין את הודאי דתיקון מעליא הוא יעו"ש. והשתא נראה דבודאי מודה הרמב"ן דודאי חשיכה אסור לעשר אף בדבר שלא נגמרה מלאכתו, אף דאינו מתקן דבלא"ה שרי באכילת ארעי, וכמו דמאי דאסור להפריש בודאי חשיכה אע"ג דבלאו התיקון חזי לעני, אבל בספק חשיכה כיון דלא גזרו רק בודאי ולא בדמאי והיינו משום דבודאי הו"ל תיקון מעליא א"כ ע"כ דספק חשיכה קובע דאי לאו הכי לאו תיקון מעליא היא וז"ב:

ג) וראיתי בס' חלת לחמם דכתב דמסוגיין דביצה דף ט' הנ"ל הוציא הרמב"ם דאיסור הפרשת תרומה הוא משום מקדיש דהיינו דקאמר רבא מי לא מודה שמואל שאם קרא עלי' שם שאסור לזרים, והיינו אף דמתקן ליכא אפ"ה אסור משום מקדיש יעו"ש. ואמנם מדברי רש"י שם משמע דלאו מטעם מקדיש, רק כיון דאסור לזרים הוא בכלל הגבהת תרומה דגזרו רבנן משום מתקן ולא חלקו בין חלת חו"ל שאינו טובל, אבל משים מקדיש ליכא:

וכיון דבתרומה ליכא משום מקדיש שפיר יתכן דמו"מ שיחול בשבת אסור משום שמא יכתוב, משא"כ הפרשת תרומה דהוא רק משום מתקן ועוד נ"ל דבטבל גמור שאסור לאכול ממנו ל"ש כלל בהפרשת תרומה משום מקדיש דהקדש שאני דמעיקרא שרי וע"י דיבורו נאסר משא"כ הפרשת תרומה אדרבא מקודם ההפרשה הי' כל הטבל אסור ועכשיו ע"י הפרשה ניתר השאר כמ"ש הרא"ש בנדרים דף י"ב דלכך ל"ח תרומה דבר הנדור יעוי"ש, ול"ד למקדיש כלל רק איסורו משום מתקן, אבל בחלת חו"ל כיון דאוכל והולך ואח"כ מפריש א"כ בטרם שהפריש התרומה שרי לאכול ואח"כ אסור לאכול החלה תו דמי להקדש. וניחא בזה הא דכתב הרמב"ם שני טעמים דטעמא דמתקן נצרך בתורם דבר שכבר נטבל וטעמא דמילתא משום מקדיש נצרך בתורם דבר שלא ראה פני הבית דעדיין לא נטבל ול"ש מתקן רק טעמא דמקדיש ואע"ג דשבת קובע למעשר מכ"מ נפ"מ לענין יו"ט דאינו קובע למעשר כמ"ש הצל"ח ביצה ל"ה, או בחלת חו"ל דבזה ל"ש מתקן ותו אסור משום מקדיש. ולפי"ז נראה הא דאמר בירושלמי בעומד ואומר הר"ז תרומה למחר היינו בשבת דוקא כיון דשבת קובע למעשר, א"כ ל"ש מקדיש רק מתקן ואיסור מתקן ל"ש רק כשהתחיל בשבת אבל לא בע"ש, אבל לומר בעיו"ט הר"ז למחר משכח"ל דאסור כגון פירות שלא ראו פני הבית וא"כ לא נטבלו עדיין ואסור משום מקדיש ואיסור זה שייך אף בהתחיל מעיו"ט ונגמר ביו"ט. ובזה יש להבין בהא דבירושלמי שם בדמאי מייתי ראי' לדינא של ר"א דשרו לתרום בע"ש ע"מ שיחול בשבת ממשנה פ"ד דטביל יום ואם אומר ה"ז תרומת מעשר משתחשך ה"ז תרומת מעשר, ואם אומר עירבו לי בזה לא אמר כלום הרי דמותר לומר שיהי' תרומת מעשר משתחשך, וע"כ בשחשיכה יהי' שבת או יו"ט מדקאמר עירבו לי בזה ור"י בר בין דחה דמיירו בשעבר וקאמר עלה בירושלמי תני ר"ח על הך משנה אומר והיינו לכתחלה, ויפלא מדוע נקוט ר"ח הך דינא דאומר על המשנה דמיירי בתרומת מעשר, ולא אשמעינן בתרומה גופי' הך דינא ולהנ"ל א"ש דבתרומה משכחת לה דאסור לומר ה"ז תרומה לכשתחשך כגון מעיו"ט ולא ראה פני הבית עדיין דאיסורו משום מקדיש ואסור משום שחיישינן שמא

יכתוב בשעת חלות וכנ"ל, אבל בתרומת מעשר לא משכח"ל בשום צד שיהי' אסור דהא מבואר בביצה י"ג דהתורם מעשר ראשון בשבלים שמו קבעו לתרומת מעשר יעו"ש דאין צריך עוד שום קביעות דבקריאת שם מעשר נטבל לתרומת מעשר, א"כ תו ל"ש איסור מקדיש כלל, דהא ל"ד להקדש דעשה מהיתר איסור, משא"כ הכא אדרבא מתיר השאר וליכא רק משום מתקן דהוא משום מכה בפטיש וזה שפיר שרי כמו כל מלאכת שבת ויו"ט דאם התחיל מבעו"י ונגמר מאלי' בשבת ויו"ט דמותר ודוק היטב:

סימן צז

לכ' הרב הה"ג החו"ב בכח"ת שהיו"ח מו"ה מרדכי יצחק סטאשעווסקי נ"י אבד"ק דזאלישיטץ:

ע"ד השאלה, שכת"ר מכשיר המקוה ע"י זה, ששואב בכלי מנוקב ולהטו"ז עיקר ההיתר שלא נפסק החיבור ואמרינן בכה"ג ניצוק חיבור ובמקוה שם יש רפש וטיט, ועפ"י הרוב בעת שאיבה יכסה הנקב בטיט, אף שאין זה סתימה דכמעט קט יפתח אבל עכ"פ נפסק החיבור ואזדא לי' היתר הטו"ז והביא מדברי הגאון בית מאיר בה' מקוואות שהשיג על היתר הטו"ז והעלה דעיקר כטעם הש"ך דכיון דנתכוין להוציא המים מהמקוה ולא שיכנס לתוכו הוי כנפל ממילא ולהש"ך אין נ"מ במה שנפסק החיבור וסתומה לא הוי שהוא רק כרגע. והנה ע"ד הטו"ז פיקפק ג"כ בס' לחו"ש ס"ק ע' דנקב כ"ש עפ"י רוב נפסק הקילוח. אבל גם על היתר הש"ך פיקפק שם דכיון דאפילו שלא בכוונה כל שבא ע"י אדם פסול מה בכך דהכוונה שלו להוציא לחוץ הרי עכ"פ מכח אדם הוא וגם בס' דברי חיים מהגה"ק מצאנז ז"ל אות כ"ט הקשה כן על הש"ך. ומה שהביא כת"ר ראי' לש"ך משבת דף ע"ג שאני הכא דכמה דאית בי' נשמה טפי ניחא לי', מוכח דכל שכוונתו היפך הדבר לא מיקרי כוונה. תמהני דנהי דכוונה לא מיקרי אבל אינו כבא מאלי' ועי' תוס' שם דהטעם משום דהוי משאצ"ל יעוי"ש, וכ"כ בסוכה ל"ג וזה כ"ש רק לענין שבת אבל לא לענין מקוה, ולשיטת הערוך משום דהוי פסיק רישא דלא ניחא לי'. הנה מלבד שרבים חולקים על הערוך אבל גם לשיטתו הוא מטעם דשא"מ דבלא ניחא לי' לא הוי פסיק רישא אבל בתפיסת יד אדם דפוסל שלא בכוונה דנימא דזהו הוי כבא מאלי' מנלן. ומ"ש כת"ר בשם חלקת יואב שהביא ראי' דשלא בכוונה גם תפיסת יד אדם אינו פוסל מזבחים דף ס' ודלמא קסבר שפיכה מכח אדם בעינן הרי דשלא בכוונה הוי כלא נעשה בידי אדם כלל תמהני דהא נפלה סכין ושחטה פסול משום דבעינן זביחה מכח אדם ואעפי"כ הפיל סכין שלא בכוונה ושחטה כשר כמבואר בחולין דף ל"א הרי מוכח דגם שלא בכוונה לא הוי כממילא, והכי מוכח בכ"ד, ומהא דר"י מחייב בדבר שאינו מתכוין

ולא אמרינן דהוי כממילא ולא קעביד מידי והא דקאמר הש"ס שם ודילמא קסבר שפיכה מכח אדם בעינן הוא משום שלא נתכוין, וכיון דלא מתכוין לזריקה הוי כנפל מאלי' וכיוצא לזה אשכחן ביומא דף כ"ט דכיון דסידרו שלא כמצותו נעשה כמו שסידרו הקוף וקוף הוי כממילא, רק כיון שנסדר שלא כדין דפסול הוי כנסדר מאלי' דפסול אבל לענין מקוה דתפיסת יד אדם אף בלא נתכוין כדמוכח מהא דלגיון העובר ממקום למקום וזילפו בידיהם ורגליהם דהוי שלא בכוונה ואפ"ה פסול לדעת כמה פוסקים כמ"ש טו"ז ס"ק כ"ז. אמנם בפסול שאיבה דרבנן יש לסמוך על הש"ך דבכה"ג דאדרבא נתכוין להוציא המים משם ולא להכניס לא גזרו. ועכ"ז לכתחלה לפענ"ד ראוי לאחר השאובה לשפוך חלב להמים שישתנו מראיהן ולצאת מידי כל ספק ועי' בתשו' בי"ש שהאריך בכמה תשו' לסמוך ע"ז ועכ"פ הרוצה להחמיר ולשאוב בכלים מנוקבים לצאת מידי כל ספק לשפוך חלב אח"כ הוא מן המובחר ובפרט כששואבין ע"י נכרי החמיר הגאון בתשו' דברי חיים ח"ב יו"ד סי' ק"א דל"ש טעם הש"ך דלא ניחא לי' כי אצל נכרי אין קפידא ותפי"א פוסל אף ע"י נכרי יעו"ש. ואם כי יש לפקפק בדבריו דהרי גם הנכרי עכ"פ מתכוין לשאוב להוציא החוצה ולא להכניס ואדרבא לא ניחא לי' שיהי' לו טירחא יתירא אבל הדברי יצא מפיו וראוי להחמיר ע"כ המוטב לשפוך אח"כ חלב כנלפענ"ד:

סימן צח

לכ' הרב הה"ג החו"ב בחדר"ת מו"ה יחזקאל לנדא נ"י אבד"ק ליזענסק: בדבר הענין שא' נדר בעת שחלתה אשתו שבאם יעזור לו השי"ת ותתרפא ישיא יתומה. ועתה כבד הדבר להשיא יתומה כי בהשתנות המעות יעלה לסכום גדול ונזדמן לו קרובה שנתגרשה ועומדת להנשא בקרוב שהוא יעשה החתונה וגם קצת מלבושים וכת"ה האריך בהשכל לבאר כמה ספיקות בזה:

א) והנה הספק אם מסתמא דעתו הי' על והנה בתולה או גם בגרושה יצא ידי נדרו והנה בודאי מצוה יותר בבתולה כמשמעות לשון הש"ע יו"ד סי' רמ"ט סעי' ט"ו גבאי צדקה שיש בידם מעות צדקה ישיאו בהם בתולות עניות שאין צדקה גדולה מזו יעו"ש. ועכ"ז אף דזה מצוה יותר, עכ"ז יתכן כיון שלא פירש בתולה יוכל להשיא גם גרושה לצאת ידי נדרו, אבל הרי עכ"פ אמר בפירוש יתומה ויתומה היינו ודאי כמ"ש הרמב"ם פ"ו מה' דיעות על לאו דיתום לא הענין דעד אימת נקראים יתומים לענין זה, עד שלא יהי' צריכים לאדם גדול להסמך עליו לאמכן ולהטפל בהם אלא יהי' עושה כל צרכו לעצמו כשאר הגדולים יעוי"ש, וא"כ גרושה הנ"ל אף שהוא יתומה מאם או מאב דנקראת בשם יתומה כמ"ש הרמב"ם ז"ל שם, אבל כל שנתגרשה מסתמא כבר עושה צרכיה לעצמה

לא נקראת בשם יתומה והוא כדר להשיא יתומה ובתולה מסתמא עדיין צריכה עזר מאב ואם ב):

ובדבר הספק שנסתפק כת"ר, אם ירצה לקיים נדרו אם צריך להוציא מעות כפי שיוי המטבעות בשעה שנדר. אם דומה לפרעון חוב כפי המנהג שמשלמין מטבע דעתה כראה פשיט לדעתי דאין בזה ספק כלל דאם הי' נודר סכום מעות כ"כ להשיא יתומה אז הי' מקום לומר דנותן מעות דעתה, אבל בזה שנדר להשיא יתומה היינו צרכי נשיאין פשיטא דצריך ליתן צרכי נשיאין כמנהג ועי' בחו"מ סי' רי"ג סעי' ט"ז ובקצה"ח ונה"מ שם שמבואר מדבריהם דבאמר תני מאתים זוז לפלונית לנדוניא יוקרא וזילא על המקבל, אבל כשציוה ליתן חפצים לנדוניא יוקרא וזילא על הנותן יעו"ש ומכ"ש הכא שאמר סתם להשיא יתומה דאין שום נ"מ בהשתנות המעות רק צריך ליתן צרכי הנשיאין דעתה, ואף אם הי' נודר בפירוש מעות לפני המלחמה להשיא יתומה וכל המעות דאז כבר חלפו ונעשה באנק נאטען אחרים לגמרי משורת הדין צריכים לשלם כפי השיוי דאז ול"ד למטבע והוזל או נפסל כיון דאין זה אותו מטבע כלל ואותו מלכות רק דנין כן מדד"מ שבעד כתר יתנו מארק ולענין נדר ל"ש דד"מ פשיטא דצריך ליתן כפי שיוי המעות אז אך בנ"ד שנדר להשיא יתומה ולא מעות אין שום נדנוד ספק כלל דצריך ליתן צרכי נשיאין כפי שצריכין עתה:

ג) ובדבר הספק הג' אם יכולין להתיר נדרו אף דהי' נדר בעת צרה, דהא לדבר מצוה מתירין ובש"ך סי' רכ"ח ס"ק ק"ז כתב כשיש אונס וכו' ה"נ אי אפשר לו לקיים נדרו, או אפשר דש"ך מיירי בנדר בקביעת זמן אבל הכא שלא התנה שום זמן יחכו עוד, אולי ישתנו ענין המעות או מצב הנודר ישתנה לטוב הנה מה דפשיט לי' לכת"ר דבנדר בלא קביעות זמן יוכל להמתין טובא כמו בנודר לישא אשה דאין מחיובין עד שימצא הראוי' כדאיתא ביו"ד סי' רי"ט זה אינו ברור דבאמת בחינוך סי' ת"ק ע"ז מבואר דבנדרי הרשות ליכא בל תאחר יעו"ש, אך מדברי הרשב"א שהובא בר"ן נדרים ס"ג מבואר דגם בנדרי הרשות איכא בל תאחר וכן דעת ריטב"א ר"ה דף ו' להדיא, ולפי"ז צ"ל הא דבנודר לישא אשה וליקח בית היינו דמסתמא נתכוין רק אשה ובית הראוי לו ויטב בעיניו, וזה ל"ש הכא בנודר להשיא יתומה דודאי יש בזה ב"ת כשיזדמן יתומה ואינו משיא אותה ועוד דהכא להשיא יתומה הוי נדר צדקה ממש דלכ"ע איכא בל תאחר, אף דגם לישא אשה הוי מצוה מכ"מ נדר צדקה שאני דבזה מבואר בש"ס דאיכא ב"ת וילפינן מקרא דבפיך זו צדקה לכן הי' נראה להתיר נדרו, ואף שלא קבע זמן. ומ"ש כת"ר דאין פותחין בנולד וענין השתנות המטבע הוי נולד, הרי לדידן המנהג שמתירין ע"י חרטה ועושין מהחרטה פתח

כמבואר בסי' רכ"ח א"כ יש להתיר הכא ג"כ באופן זה שלא יבוא לידי מכשול לעבור על בל תאחר דהרי גם כשעברו ג' רגלים בכל יום עובר בבל תאחר, אך הלב נוקף מאוד להתיר נדר בעת צרה, כי בתשו' מהר"ם מינץ סי' ע"ט הביא קבלה בשם ר"י החסיד ז"ל דסכנה הוא להתיר נדרו שקיבל עליו בעת צרה יעוי"ש אף שבתשו' הנ"ל כתב שבכ"ד אין חוששין לצוואות ר"י החסיד ז"ל, אבל בתשו' בית שלמה יו"ד ח"ב פי' ק"ז חושש מאוד בזה להתיר אף בנדר סתם בעת צרה, ומכ"ש בנדר בפירוש אם יחי' כמו בנ"ד, וגם בתשו' גבעת פנחס להפלאה ז"ל סי' ס"ה כתב שראה בתשו' אחת דנדר בעת צרה בפירוש אם יחי' ומתיר לו הוי כשוחר במלכות שמים יעו"ש, וכה"כ כוונתו למהר"ם מינץ הנ"ל לכן צ"ע אם לייעץ להנודר להתיר לעצמו הנדר:

ד) והנה לפטור את הנודר מטעם כיון דנצרך עתה למעות מרובה הוי כנדרי אונסין דלענין שבועה ונדר גם זה הוי אונס, אבל בש"ך שם מבואר שהוא מטעם אומדנא שלא הי' רוצה לפזר כ"כ מעת ואדעתי' דהכי לא כשבע יעו"ש בס' רל"ב ס"ק כ"ג, ובנ"ד שהחפיצים לצורך הנדוניא לא הוקרו כל כך רק המעות הוזל ואין שוה כמו אז וצריכים יותר מעות צ"ע אם זה הוי אומדנא לפטור, דהא נדר להשיא יתומה, וגם עתה לא נתייקרו צרכי הנשיאין כ"כ רק המטבעות הוזלו. אך אם מצב הנודר נשתנה לגריעותא ג"כ יש לומר אומדנא דלא עלה על דעתו לתת כל אשר לו, ובזה צ"ע דאפשר בכה"ג דמי לסי' רל"ב סעי' ט"ז דמי שנשבע להשיא בתו וליתן כו"כ מעות והעני ואין לו רק דירתו וכלי תשמישו אינו חייב למוכרם אבל ביש לו קרקעות וחפצים צריך למוכרם א"כ ה"נ בנ"ד תלוי בזה, אבל לפימ"ש הש"ך שם ס"ק מ"ב מחמת שדבר הוה הוא למכור חפצים וקרקעות להשיא בתו ואדעתא דהכי נשבע לכן לא הוי אונס' אבל להשיא יתומה אין דרך למכור חפצים וא"כ בנ"ד באין לו מעות מזומן כפי הצורך יש לומר דפטור לגמרי ומטעם נדרי אונסין, ועכ"ז צל"ע אם שייך אומדנא בנודר בעת צרה דכל אשר לאיש יתן בעדו ובעד אשתו. לכן בנ"ד לדברי הש"ך נראה דבאונס ישאל על נדרו, ואכ"ז כבד לפני לייעץ לזה נגד קבלות ר"י החסיד ז"ל ואם בע"נ הוא הנודר, לפענ"ד יעשה כל טצדקי דאפשר לו להשיא בתולה יתומה וכדאי למכור גם חפצים לזה:

סי' צ"ט. לכ' הרב הגדול מו"ה חיים לאנדר נ"י מו"ץ דק' פראכניק: ע"ד שאלתו בא' שהי' לו עז נקבה ולפני הפסח בש"ק פ' ויקרא בעת שעמדו אצלו כשהניס האיש הנ"ל הביתה אמר בזה"ל דאס איזט מיין קרבן פסח וכפי דברי השו"ב הי' האמירה כדרך שחוק והיתול ודרש כת"ר חוו"ד:

א) והנה ענין חמור וחשש דאו' דבאמר כן בשעת שחיטה בזה יתכן דמה"ת כשר דלא התנדב כדרך המתנדבים משא"כ בלא אמר כן בשעת שחיטה הוי הקדש דאו' כמ"ש התב"ש ר"ס ה'. אך כת"ר כתב שנודע לו שהעז הנ"ל מבכרת ולפוטרה מבכורה מסרה לנכרי מקודם בכסף לחוד וכיון דקנאה הנכרי אין אדם מקדיש דשא"ש. אך הדבר ספק ולרוב הפוסקים נכרי מישראל קונה רק במשיכה, אך דעת הרמב"ם דנכרי מישראל קונה בין בכסף ובין במשיכה וגם דעת הדרישה דבמכר לענין בכור מסתמא הי' אגב חצר והביאו בהגהות רעק"א ז"ל, ועכ"ז מידי סד"ד לא נפיק והוי ספק דאו' ועפימ"ש בס' מ"פ יו"ד סי' ט"ו דלשיטת תוס' בע"א דף י"ג דמטיל מום בקדשים בזה"ז הוי רק דרבנן דל"ח לגופא ולא לדמי יש לומר דבהקדש בזה"ז ליכא מעילה דאורייתא, רק לשיטת הרמב"ם ז"ל דאסור מה"ת בזה"ז יש לומר דמועלין מה"ת והוי סד"ד, א"כ בנ"ד הוי ס"ס להתירא דדלמא הוי של נכרי וא"א דשא"ש. אבל יש לדון קצת כיון דבעל העז מוחזק בה ובסד"ד אין מוציאין מידו יש לומר דהוי כודאי שלו ויכול להקדישו, אבל בתשו' הרי"מ ז"ל או"ח סי' ה' האריך לענין בכור בכה"ג דלענין איסור הוי ספק ול"א בתר ממון יעו"ש א"כ ה"נ לענין הקדש הוי ספק אף דבעל העז מוחזק, ועמ"ש בזה בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' נ"א ועי' בקהי"ע להג' מליסא ז"ל ה' קדושין סי' כ"ח סעי' א' שכ' שם לענין קידשה בגזל אחר יאוש דכ' ב"ש דהוי ס"ק והוא ז"ל כתב כיון דאזלינן בתר חזקת מ"ק ול"מ תפיסה כלל לא הוי קדושין כלל יעו"ש. א"כ לכאורה גם להיפוך כמו בנ"ד דבעל העז מוחזק הוי הקדש ודאי מיהו יש לומר דהכא אם יתפוס הנכרי אפילו בעדים לא יוציאו ממנו כדין כל ספיקא דדינא והוי שפיר ספק לענין הקדש אבל יש לדון דכיון דהוא ביד ישראל בהיתר ובחצירו, אף דהוי של נכרי עכ"פ זכה בה מדין הפקעת הלואה דגם פקדון הוי כהלוואה לדעת ח"מ סי' כ"ח וטו"ז יו"ד סי' ק"כ וא"כ שפיר יכול להקדישו מיהו בקהי"ע שם כתב עפי"ד יראים דגז"ע אינו ככם וא"כ א"י לקדש בו אשה יעו"ש א"כ לכאורה גם להקדישו א"י דבהקדש שלו בעינן דכתיב קרבנו, וע"ע בש"ע רש"ז ז"ל סי' ת"מ בקו"א ס"ק י"ג כתב דהפקעת פקדון מנכרי יכול למוכרו לאחר יעו"ש, א"כ לכאורה יכול גם להקדישו דהא גזל ולא נתייאשו הבעלים דשניהם א"י להקדישו זה לפי לפי שאינו שלו וזה לפי שאינוברשותו גם במכירה הדין כן כמבוארבכ"ד וכיון דיכול למוכרו ה"ה להקדישו וא"כ הוי הקדש ודאי, מיהו יש לומר דה"ד בנתכוין ישראל לגזלו מהנכרי אבל הכא לא נתכוין לגזלו ונראה דלשחוק אמר ושפיר יש לצרף ספק הנ"ל שאינו שלו, ועי' בתשו' בי"ש או"ח סי' ק' דמקיל כל דנראה שלשחוק כיון עכ"פ ע"י שאלה יעו"ש

ועי"ז נעקר גם החשש דמראית עין, ובנ"ד יש עוד היתר באולי קנה הנכרי בכסף וא"א מקדיש דשא"ש, א"כ עכ"פ ע"י שאלה יש להתיר:

ב) מה שהעיר כת"ר עמ"ש בספרי מנחת קנאות לסוטה דף ס"ג להקשות על תוס' מעילה שכתבו בהא דפרוטה בכוס זה הקדש דמיירו שאין רק שני פרוטות, דאכתי אמאי מועלין נוקמא כל חדא בחזקת חולין אף דהוא כבא לישאל בב"א מה"ת אוקמא אחזקה כמו בשני שבילין, וכת"ר כתב דזה רק באנשים דכל א' בפ"ע אבל בדוממים ושניהם של אדם אחד טמאים מה"ת, וז"א כדמוכח מתוס' פסחים ט"ו שכתבו אהא דחביות שנטמאה מספק ע"כ מיירי ברה"י וא' מהם נטמאה והוי ספק אבל ברה"ר טהורין מטעם חזקה והא גם ברה"ר מצי לאוקמי ובשני החביות של אדם א' ובא לישאל על שניהם וע"כ דבכה"ג הוי רק טמא מדרבנן והך דחביות מיירי דמה"ת טמאה כמ"ש המנ"ל פי"ט מה' שאה"ט דמשו"ה לא מוקי להו תוס' ברה"ר ובשני שבילין יעו"ש ולדברי כת"ר מצי לאוקמי בשתי חביות של אדם אחד ברה"ר וע"כ דאין חילוק כלל:

ג) מה שתמה כת"ר עמ"ש בספרי מ"פ לאו"ח שם בשם השו"מ להקשות דהאיך יוצאין בלולב דאשתקד דהא בשנה העברה הי' נותנין אותן לקטן ואקנוי לא מקני, והאיך יוצאין עתה דהא באמת אסור להקנות לקטן מה"ט א"כ לא הקנו לו ביום ראשון ובשאר הימים לא הוצרכו להקנות לו דהא יוצאין בשאיל, לק"מ דהקושיא הוא דהא ביו"ט שני כמה פוסקים דבעינן לכם מדרבנן וא"כ צריכין להקנות לקטן כדין, ואז מותר להקנות לו עכ"פ בהגיע לעונות הפעוטות דהא מדרבנן לכ"ע מקנה ויוכל אח"כ הגדול לצאת בו ביו"ט שני דהוי רק מדרבנן ושפיר מועיל הקנאתו, אבל בשנה הבע"ל ביום ראשון קשה האיך יוצאין וע' בתשו' אות"ל סי' כ' בזה:

ד) ומ"ש כת"ר דגם זה ל"ק כיון דהוא בבית המקנה כל השנה מייאש הקטן ממנו וקונה ביאוש ויאוש כיון דל"ב דעת גם קטן מועיל יאושו. הנה ז"א כמ"ש הגאון רעק"א ז"ל להדיא בתוס' רעק"א למשניות ב"מ פ"ב אות ט"ז וגם אפילו אם נימא דיאוש מועיל בקטן הרי בעל הלולב סבר שהוא שלו מאז שהחזיר לו הקטן ואינו מתכוין לקנות והוי כעודר בנכסי הגר וכסבור שהן שלו דל"ק כדאי' ביבמות נ"ב יעו"ש ועי' בירושלמי פ' הכותב ה"ג בפירות שביעית דר' יוסי אמר אפילו נתנן לכליו לא זכה דהוא סבר דאינן דידי' ולית אינן דידי':

ה) מה שהעיר ע"ד במנחת קנאות שתמהתי ע"ד פנ"י פ' נשא במ"ש דיש לחוש שתעלים את טומאתה מחמת נדה או מחמת מת ותטמא את הכלי במשא דלא מצינו טומאה כזו שטמא מסיט את הטהור רק בזב, וכ' כת"ר דכוונת הפנ"י על נדה בלא עת נדתה דהוי

זבה. שגה בזה דהדבור פשוט דגם נדה מטמאה את הטהור כמו זבה ואין הבדל ככל בין זבה לנדה, רק תמוהתי הי' ע"ד הפנ"י שכ' גם כשנטמאה במת משא וז"א, ומ"ש כת"ר עמ"ש במ"ק שם על הפנ"י שכ' שכשבא לפיה הוי ביה"ס דהא הלשון לענין טומאה כגלוי כדאי' בקדושין דגם על הר"ש פ"ח דמקוואות קשה זאת כמ"ש התויו"ט שם, וכת"ר חידוש דלשון לענין טומאה כגלוי הוא רק חלק הלשון שאפשר להוציאו לחוץ אבל חלק הלשון שתמיד בפנים הוי ביה"ס כדמשמע מלשון רש"י שם בקדושין כבר הערותי בזה בספרי שירי טהרה פ"ח דמקואות מ"ה יעו"ש:

ו) ומ"ש כת"ר לחדש דהורג נפש שלא בעדים מכניסין אותו לכיפה היינו בהריגה פתאומיות שנהרג תיכף, אבל כשהכהו מכת מות וחלה אף שמת אח"כ עי"ז אין מכניסין ההורג לכיפה, ומיישב בזה מה שהקשותי במ"ק סוטה דף ו' אהא דאמרו בכתובות ל"ג אי לאו לקטלא למא חובשין אותו דלמא להכניסו לכיפה. דבר זה צריך ראי' דסתימת הש"ס דהורג נפש שלא בעדים מכניסין אותו לכיפה משמע דבכל ענין, שאם הי' עדים והתראה חייב מיתת ב"ד כשאין עדים או בלי התראה מכניסין לכיפה. ומ"ש רו"מ דהאיך יתכן זה שמכניסין אותו לכיפה תיכף ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ דלמא ישיב המיכה לאיתנו בתוך כך והוא ימות. במ"כ שגה בזה דחובשין אותו היינו שלא יברח ומאכילין אותו כדרך כל אדם רק באם אח"כ מת המוכה מאכילין אותו עד שכריסו נבקעת ובאם ישוב המוכה לאיתנו פשיטא שינוחוהו לשלום:

סימן ק

ע"ד עגונה אשת הר' בנציון זאבערמאנן, אשר בראשית המלחמה נלקח לצבא ועד היום נשתקע זכרו והובא לפני הגב"ע מהבד"צ דק' עפעריעס ותשו' הגאון מהר"ש ענגיל שליט"א, שהראה פנים להתירה אם יסכימו לזה שני ת"ח מובהקים. והנה תוכן הגב"ע שעוד בשנת תרע"ו מצאו איש מושלך נהרג ומבגדיו (הבלאס-טאשע) הוציאו סידור קנון ששם נכתב בכתב ידו שזה סידור שלו וגם סמוך לו מצאו אגרת אשר נכתב אלי' מאחותו אגרת ארוך. והגאבד"ק ראדאמישלא כתב דיש לומר דסידור בכלל כלים דלא מושלי אנשי, ובפרט בשעת המלחמה דכל איש ישראל מחזיק אצלו הסידור לסגולה ולשמירה יש לומר דדמי לקמיע שכ' מהרי"ט בתשו' דלא מושלי אנשי:

א) והנה לומר דסידור בכלל לא מושלי אנשי לא מצאתי כן בשום פוסק ואדרבא בתשו' צ"צ סי' ק"ו מבואר דבסידור חיישינן לשאלה, אך מ"ש מטעם דבשעת מלחמה כל איש חיל מחזיק הסידור אצלו לשמירה ודמי לקמיע זה יש לו מקום, ועי' תשו' מהרי"ט ח"ב אהע"ז סי' ל"ה מ"ש שם דציצית לא מושלי אנשי דמצוה דידי' לא שביק אניש ויהיב

לאחרינא וכו' ועדיפא טובא מהא דאמרינן כיס וארנקי מכחשי ולא מושלי להו, כ"ש מצות ציצית ששקולה נגד כל המצות וזה העני שהי' נע ונד בין העכו"ם תפילין ומזוזה כא הי' עמו ציצית מסתמא לא מושיל וישאר ערום בלא מצות יעו"ש. ובנ"ד אף דאפשר הי' עמו תפילין, אבל ידוע שאיש חיל עפ"י הרוב אי אפשר לו להניחם רק אחת אשר עמו התפילה שיוכל להתפלל בכל יום או לומר תהלים ומחזיק אותו לשמירה במלחמה סברא גדולה דלא מושלי ועי' בתיו"ט פי"ז דכלים מט"ז שכ' דאפשר שהי' אנשים בזמן המשנה נושאין מזוזה עמהם וחושבין אותו לשמירה יעו"ש, ועי' מנחות דף ל"ב של בית המלך מונבז הי' עושין בפונדקתיהן כן זכר מזוזה וברש"י שם לפי שלא הי' דרין לעולם דירת קבע והולכין מעיר לעיר עשו זכר ולתיו"ט יתכן שעשו כן לשמירה בדרך ועכ"פ בזמנינו אלה לאנשי חיל הי' הסידור שהוליך אצלו לשמירה לכל תשמישו להתפלל ושפך לבו שם ולשמירה יש סברא לומר דלא מושיל:

ב' ובתשו' גאו"ב סי' כ"א בתשו' מג"ש שם האריך להוכיח מרש"י ותוס' יבמות ק"כ ד"ה כליו דכלי תשמיש אין דרך להשאילן ול"ד כבגדים יעו"ש ואין לך כלי תשמיש יותר מסידור לאיש חיל הנצרך לו בכל עת אף בלי הסברא דשמירה להמגיש הנ"ל לא מושלי אנשי וכן באמת משמעות רש"י ותוס' שם ועי' בס' ישרש יעקב בימות שם ועי' בתשו' ר' חיים כהן ז"ל סי' כ"ח שהרב השואל שם כתב להוכיח כן מרש"י ותוס' הנ"ל דכלי תשמיש אין דרך להשאיל והרח"כ השיב לו דלאו כללא הוא ויש גם כלי תשמיש שדרכן להשאילן לכן אין להתיר רק בהנהו דמבואר בש"ס יעו"ש ולא הביא מדברי תשו' גאו"ב הנ"ל שכ' כן דכלי תשמיש לא מושלי אנשי, ועכ"פ בנ"ד באיש חיל שמחזיקו גם לשמירה יש לומר כן ועי' עירוכין כ"ד ע"א עד האידנא דהו"ל לאשולי מושלי לי' וכו' דמוכח דכלי תשמיש שיש לו רק אחד אין דרכו להשאיל וה"נ בנ"ד ידוע שאנשי חיל הי' מוליכין עמהם רק סידור קטן אחד וגם זה בדוחק:

ג) אך הגאון חת"ס בתשו' באהע"ז סי' צ"ו ובכ"ד נטה קו להחמיר גם בהנהו דלא מושלי אנשי במצאם בבגדו דדילמא השאיל בגדו ובתוכו הי' הכיס או ארנקי ושכחם ושם ואין מקילין בהנהו כלום רק במצאן בידו וא"כ גם בנ"ד יש חשש זה, אבל כבר כתב בפ"ת סי' י"ז ס"ק צ"ה דמדברי גדולי האחרונים לא נראה כן יעו"ש ועיקר ראי' החת"ס מהש"ס יבמות ק"כ במצאו קשור בכיס וארנקי וס"ד דחיישינן לשאלה ופירש"י דחיישינן דהשאיל כיסו לאחר ואותו אחר הניח שם גט ושוכחו והחזיר לו הכיס יעו"ש וה"נ חיישינן דהמשאיל שכחו. וכמה תשובות בדבר חדא דשם שאני דהשואל לחבירו כיס והניח שם השואל הגט וכשדחקו המשאיל להחזיר לו הוא טרוד ונחפז ושכח הגט

אבל המשאיל שבאוות נפשו משאיל איננו טרוד ובודאי מחפש בבגדו אם לא נמצא אתו איזה דבר, ועוד דשם יש לומר דשאיל כיס לאיש ששמו יוסף בן שמעון כמוהו והניח שם האיש גט ושכחו כי יתכן שנמלך עלי' שלא ליתנו ואין לו עוד חפץ בגט זה, אבל הכא דבר שיש לו חפץ לכל איש חיל ודבר כזה איננו שוכח:

וראיתי בתשו' בית אפרים אהע"ז סי' ל"ח שגם הוא עלה בלבו חשש זה של החת"ס הנ"ל מהא דיבמות דף ק"כ ודחה כנ"ל די"ל שהשאילו לאיש שכתב גט לאשתו ונמלך שלא ליתנו וכנ"ל ושוב דחה זה דע"כ מיירו שהשאיל לשליח ולא לבעל, דלבעל ע"כ ששמו יוסף בן שמעון והוי שאלה דיחיד דל"ח יעו"ש. ויש לדחות דאף בהשאילו לשליח הרי יתכן שהבעל כבר ביטל הגט ואמר להשליח כן ושוב אין לו חפץ בהגט ע"כ שכחו השליח, וגם יש לומר דדוקא שליח דאין הדבר שלו יתכן ששכחו, אף דצריך ליטול שכורותיה מכ"מ לא רמי אנפשיה כל כך מאחר שהענין א"צ לו, אבל הכא שהסידור לצרכו ונחוץ לו בכל יום אינו שוכח וכעין זה בתוס' גיטין דף ל' ד"ה מעשר לאביך דכל לצורך נפשי' רמי אנפשי' ומודכר יעו"ש, וגם בתשו' חת"ס גופא סי' ס"ה כתב דמצא דלוסקמא ופאס שלו שם ותמונה שלו וגם כתבים וחשבונות כל הני לא מושלי אנשי ואף אם אדם משאיל (וועסטע) לחבירו אין אדם שוכח בתוכו הדליסקמא עם כל אלו המכתבים יעו"ש הרי עכ"פ פשיטא לי' דבכמה דברים החשובים לו שאין אדם שוכח, וא"כ גם לענין סידור יש לומר כן דבעת מלחמה חביב לו מכל, וגם נראה דנהו דחיישינן לשכחה, היינו שהשואל שכחו בעת החזרה אבל המשאיל כיון דשאלה גם בגדים לא שכיחא כ"כ ולכמה פוסקים ל"ח לשאלה ושכחה ג"כ ל"ש אין לנו לחוש על שאלה ושכחה ברגע אחד דהוי כמעוטא דמעוטא דל"ח ול"ד להא דגיטין דהשואל שצריך להחזיר שכח, ובהשאלה הי' מקודם זה השואל ובחזרה שכח השואל ותרי גברא ננהו ולא בב"א אבל בחד גברא לחוש ברגע אחד על שאלה ושכח לא חיישינן וגם הגאון בי"א שם הסכים לדינא דל"ח לשאלה ושכחה. וגם הלום ראיתי בתשו' תפא"צ להג' מגלאגא ז"ל אהע"ז בתק"ע סי' א' שהאריך בזה והחליט דל"ח לשכחת הכתבים בבגדו שהשאיל יעו"ש. וגם בתשו' בית שלמה אהע"ז סי' מ"ה השיג על החת"ס הנ"ל דעכ"פ במידי דלא מושלי ל"ח לשכחה וגם במוצאן בבגדו הוי סימן מובהק להתיר, ועי' בתשו' תשורת שי אהע"ז סי' רפ"ט האריך ג"כ דל"ח לשאלה ולשכחה ברגע אחד דלא כהחת"ס ז"ל הנ"ל ובנ"ד הרי בלח"ה הבגדים של הממשלה ואין חשש שהשאיל בגדו רק החשש שהשאיל סידור גופא וזה לא מושלי אנשי וכבר הארכתי בזה בכמה תשובות וגם בתשו' הגאון

מראדאמישלא שליט"א כתב כן בנ"ד דלא מושל הבגד שאינו שלו אבל גם בלא"ה כבר הבאתי מרוב גדולי האחרונים דלא סברי חומרא זו ואין לגבב חומרא בעגונה דאיתתא:

ד) אך בגוף הדבר דסידור לא מושל איש חיל אינו מבואר וכבד לדון בסברות, אבל מצאתי בתשו' חת"ס אהע"ז ח"ב סי' קמ"א שכ' דס"ת לא מושלי אנשי כמו ציצית דלא שביק אניש מצוה ומשאיל לאחרינא יעו"ש ואף דשם הוי מצוה דאורייתא הרי מכ"מ ע"י השאלה לא נתבטל המצוה ואפ"ה אינו משאיל ומכ"ש דיש לדון כן בסידור לאיש חיל שכמעט ענין תפילה מצוה יחידית כלו וכשמשאיל יתבטל מהמצוה וגם מחזיק אותו לשמירה די"ל דהוי כציצית דלא מושלי אנשי:

ה) ובדבר האגרת שנמצא אצלו כתב הגאבד"ק ראדאמישלא שליט"א לצדד לפי דעת הפוסקים האחרונים שסוברים דגם במונח סמוך ל"א דממנו הוא והוא סימן גמור דבאגרת ל"ש חשש שאלה וזה אמת אבל אכתי יש חשש בזה דלמא השליכו שאין לו חפץ בו ואחר מצאו כמ"ש בנוב"י מה"ק אהע"ז סי' ל"ו. אבל דברי הנוב"י צל"ע דמיהו יש לומר דכיון דהשליכו שאינו שוה מידי, א"כ מהיכי תיתי ניחוש הגבהו והטמינו בבגדו ואם נימא דגם הנייר שוה לצור עפ"י צליחותו כדאי' בב"ק דף מ"ט אין לצור ולצור. א"כ שוב יש לו איזה שיוי ואין לחוש להשלכה מדעת דהא זה הוי כהפקר ויצא מחזקת מרא קמא וכללא הוא דל"ח לשאלה ולא למכירה ומתנה, א"כ ה"ה דלהשלכה מדעת דהוי כהפקר ל"ח וכ"כ להדיא בתשו' נוב"י אהע"ז מה"ק סי' נ"א ודבריו בסי' ל"ו צ"ע:

ו) אך בזה יש לחוש קצת דלמא השאיל בגדו לאחר ושכח האגרת מחמת שאין לו קפידא כ"כ, אבל כבר כתבתי דבנ"ד שאין הבגדים שלו ל"ח לשאלת בגדים רק האגרת גופא וזה לא מושלי וגם כבר כתבתי לעיל כמה טעמים דלשאלה ושכחה ברגע א' אחד ל"ח ולאבדה אין לחוש דמוציאין מחזקת מ"ק, וגם בנ"ד נודע שאנשי חיל משתעשים באגרת הבא להם מקרוביהם וחביבים בעיניהם להחזיקם אצלם ולא ישליכו לאיבוד. וכה ראיתי שבסתו' תפ"צ אהע"ז בתקיע סי' א' חושש באגרת כיון דלא זהיר בי' כ"כ לנפילה עיי"ש. אך בנ"ד נראה לחוש שזה מצאו שהשאיל הכיס עם הסידור, או הסידור לחוד וזה הוי כנפילה דיחיד דלכ"ע ל"ח. וכ"כ בתשו' נוב"י מה"ק אהע"ז סי' ל"ו וגם לדינא כתב בתשו' תפ"צ שם דל"ח לנפילה גם באיגרת ובנ"ד הוי נפילה דיחיד בצירוף. ענין הסידור הנ"ל ודו"ק:

ז) ובדבר היתר בסימן הסידור דלא מושלי אנשי שהב"י חשש דלמ"ד סימנים לאו דאורייתא גם בזה חיישינן. הנה בנוב"י הביא ראי' דל"ח לזה מהא דמוקי הש"ס דסימנים לאו דאו' וחמור בסימני אוכף היינו בעידי אוכף דאכתי ניחוש לשאלה. ובחידושי כתבתי

דיתכן דהא דעידי היינו שיש עדים שנשבע שלא להשאיל האוכף לשום אדם ובכה"ג ל"ח לשאלה כיון דנשבע שלא ישאל וניחא בזה הא דלא מוקי בסימנים מובהקים דבאמת ברייתא מיירי בסימני אוכף רק אעפי"כ צריכים עוד עדים שנשבע שלא ישאל והוצרך לומר בעידי אוכף ולא סתם בעדים, והיינו שנשבע שלא ישאל דהא בנשבע סתם שלא ישאל יש לחוש שהשאיל על נדרו ואף אם נימא דנשבע עד"ר הא לדבר מצוה מתירין ושאילת כלים מצוה הוא. כמבואר ברש"י סוכה דף מ"ד ואע"ג דשאלת אוכף לא מצוה כיון דמסקיב לחמרא כדאמרינן שם הרי כיון דנשבע סתם שלא ישאל שום דבר ומתירין לו הותר גם הא דגם אוכף הותר דנדר שהותר מקצתו הותר כולו ולכן קאמר בעידי אוכף היינו שיש עדים שנשבע רק על האוכף שלא ישאל וזה אינו מצוה ושוב אין לו התרה ודו"ק. וכ"ז לפלפולא בעלמא כי לדינא כבר הסכים הנוב"י שם דל"ח כלל לשאלה בכלים דלא מושלי אנשי אף למ"ד סימנים לאו דאורייתא וכן הסכימו רוב האחרונים ובפרט אם מכירין בטב"ע דל"ח לשאלה בכלים דלא מושלי כמ"ש מהר"ם ברבי בנוב"י וכן העלה בתשו' בית שלמה אהע"ז סי' מ"ג ומ"ה באריכות. ובנ"ד הסידור שנכתב בכת"י שהוא שלו הוי כטב"ע. ואמת נכון שהלב מהסס לדון בחומר דבר שבערוה בסברות שלא נמצאו להדיא בקמאי ובתראי, אך בנ"ד הרי כבר עברו כמה שנים ונשתקע זכרו ולמהרי"א בכה"ג אם ניסת ל"ת אף בשבפסקי מהרי"א שם צירף ג"כ הא דקלא דלא פסיק שמת כבר כתבתי בתשו' דכל שירד למקום סכנה כמו במלחמה האיומה, ועברו כמה שנים ונשתקע זכרו בכה"ג אף בלי קלא דלא פסיק יצאה מחשש אש"א דאו' וכיון שבעיקר חשש שאלה ידוע שכמה פוסקים מקילין והגאון מהר"ל מפראג דעתו להקל וכן פסק בביאורי הגר"א אהע"ז סי' י"ז וכן הגאון בעל בית מאיר הובא בתשו' חת"ס אהע"ז סי' ס"ה כתב שהנוטה להקל בחשש שאלה לא הפסיד יעו"ש. וע"כ עכ"פ בנ"ד דנשתקע זכרו זה כביר ובצירף כל הנ"ל הסידר והאגרת שנמצא מונח אצלו הנני מסכים להתיר העגונה הנ"ל ובלבד שיסכים לזה עוד רב אחד מגדולי הדור שיהי' ההיתר עפ"י שלשה רבנים מובהקים ואז ישבו ב"ד של שלשה ויתירוה והשי"ת יצילנו משגיאות:

סימן קא

לכ' הרב הגדול החו"ב בכתדר"ת מו"ה פייביש וואלף דומו"ץ דק' צאנז: בדבר הס"ת שהוקדש א' לחבורה שומרים והס"ת הוא בכפר ואנשי הכפר אינם רוצים ליתנו באמרם כי הוא שלהם ועדין לא הוגבה עדות בב"ד אם יכולין בני החבורה שומרים להתפשר ולמכור הס"ת לבני הכפר לבנין בהמגיד הנחוץ להם. והנה מ"ש כת"ר מחמת שאין מוכרין ס"ת רק להעלות הדמים בקדושה שעכ"פ ע"י זט"ה במעא"ה מותר למכור לדיעה

הראשונה דס' קנ"ג סעי' י' כמ"ש מג"א שם רק לדיעה שניה אסור ובס"ת זה יש בו טעיות ובכה"ג לכו"ע מותר למוכרו כמ"ש סי' רפ"ב. יפה כתב ובתשו' גוו"ד מתיר בפשיטות למכור ליחיד ס"ת של עצמו בזה"ז הובא בבאה"ט סי' קנ"ג ס"ק י"ט ואין חשש בזה מטעם כרך כיון שלא סייע שום אדם לזה וגם הרי נתן רק לחבורה אחת וזה ודאי לא מיקרי כרך אף שצאנז עיר גדולה כמ"ש הפוסקים. אך לפענ"ד יש חשש אחר בזה כיון דעדיין לא נשתקע שם בעליה אסור לשנותו כמבואר ביו"ד סי' רנ"ט ובנ"ד ודאי לא נשתקע עדיין שם בעל הס' שהקדישו וא"כ אסור לשנותו, ואין לומר דוקא לשנות גוף הדבר כגון מנורה או כר אבל הרי הס"ת כל מקום שהוא בקדושתו אין שינוי בזה שיהי' בכפר דבמג"א סי' קנ"ד ס"ק כ"ג מתשו' המבי"ט שם מבואר דלהוליך למק"א כשלא נשתקע שם בעליה אסור דזה הוי כשינוי וכן מוכח מהירושלמי מגילה פ"ג ה"ב העושה נר למנורה לביהכנ"ס עד שלא נשתכח שם בעליה אין את רשאי לשנותן למק"א וכו' משמע דאף אם ישאר בקדושתו אסור לשנותו למק"א. אמנם בנ"ד שיקחו מעות ויבנו בעד זה ביהמ"ד, אף דהוי קדושה קלה יש לומר דרשאין לשנות אפילו לדבר מצוה פחותה מינה כמ"ש מהרי"ק הובא בש"ך יו"ד סי' רנ"ט ס"ק י"א. אף דבדבר קדושה לכ"ע מעלין ולא מורידין הרי הכא אין זה הורדה כלל מה שנשאר ס"ת במק"א רק מחמת המעות שיקחו לקדושה קלה וזה שרי ע"י זט"ה וכנ"ל, א"כ מצד איסור שינוי מדעת בעלים כשעכ"פ יוקחו מהמעות לביהמ"ד לחבורה שומרים נראה דשרי, אך להב"ח שם נראה דבכל עניני קדושה אף בדמים כל שלא נשתקע שם בעליה אסור לצבור לשנות לדבר קל מזה, א"כ גם בנ"ד יש חשש לכן צ"ע בזה להתיר המכירה אך אם יהי' בהסכמת יורשי הנפטר לעשות כן נראה ודאי דשרי, דהיורשים יש להם כח כמו המקדש וכיון דהם מסכימים שפיר דמי כדמוכח מדברי המבי"ט שבמג"א סי' קנ"ד ס"ק כ"ג דהיורשים יכולים להוליך עמהם יעו"ש. ובודאי טוב יעשו היורשים כשיסכימו לזה כי בזיון גדול לדון בערכאות אודות ס"ת והרי עכ"פ הס"ת ישאר בקדושתו והחבורה שומרים יהי' להם. עזר לבנות ביהמ"ד ויקרא שמו של הנפטר ע"ז:

סימן קב

לכ' הרב הגדול החו"ב בח"ת מ"ק מו"ה יקתואל יהודא טייטעלבוים נ"י אשר מצ"פ לאבד"ק רודניק:

א) אשר העיר ע"ד הרא"ש ב"ק פ"ג סי' ה' שכ' דנראה דהרי"ף סובר דגם בור ברשותו חייב והא להדיא פסק כן הרי"ף ז"ל פ"ה דב"ק כבר העיר במראה"פ לירושלמי ב"ק פ"ה ה"ג וכתב שהרא"ש אפשר שהי' לו גירסא אחרת ברי"ף. ומה שתמה ע"ד התוס' ב"ק דף

כ"ו ד"ה אבא ושמא ר"י בבור ברשותו נמי. מחייב דאיכא דסבר הכי והוי בין לרבה בין לרב יוסף הדין כן אינו מן התימה כיון דר' ישמעאל פוטר ועי' ב"ק כ"א דרב סובר כר' ישמעאל, ועי' תוס' ב"ק כ"א ד"ה דרב ועפ"י שיטתם מיושב יותר:

ב) מה שתמה על השמטת הרמב"ם ז"ל הא דאמרו בעירוכין י"א דאומר שירה שלא על הקרבן לק"מ דהא רשב"ל אומר דרשות לומר שירה ולא בתורת חיוב כלל רק כעין אמירת מזמור, ודבר כזה א"צ הרמב"ם להביא ועי' ב"ק פ"ב מכדי פסוקי נינהו ליקרי:

ג) ומה שתמה על הרמב"ם שלא פסק הלכה כמאן כר"מ דשיר מעכב הקרבן או כרבנן דאינו מעכב ופלוגתתם הוא בעירוכין י"א. נראה פשיט לפמ"ש תוס' שם בעירוכין דזה פשיט דשיר אינו מעכב הקרבן רק מעכב הניסוך לר"מ, והרמב"ם ז"ל פסק דנסכים הבאים בפ"ע אין אומרים שירה והוא מבעיא דלא איפשטא ופסק לקולא ואם נימא דשיר מעכב א"כ מספק א"א להביא הנסכים כלל וע"כ דאינו מעכב, אך בגוף פסק הרמב"ם ז"ל צ"ע דהא עכ"פ השיר מצוה דאורייתא וסד"א לחומרא והו"ל לפסוק עכ"פ שיאמר השיר וכבר הרגיש בזה המנ"ח סי' רצ"ט יעו"ש ואפשר כיון דשיטת הרמב"ם דספק רק מדרבנן ושפיר אסור לאומרו בתורת חובה הוי איסור כמו מוציא ברכה לבטלה כמ"ש בחוו"ד סי' ק"י דלמ"ד ק"ש דרבנן ספק קרא אינו חוזר וקורא היינו דאסור לקרות בתורת חובה אבל צ"ע דהא בספק ק"ש פוסק הרמב"ם דצריך לחזור ולקרות וצ"ל דשם שאני דאיתחזיק חיובא ואינו יודע אם יצא אבל הכא הספק אם נתחייב וכיון דמה"ת פטור לקרות מספק דיש חשש איסורא כחוו"ד הנ"ל לענין ק"ש. ומה שהעיר על מה שהשמיט הרמב"ם ז"ל הא דאין אומרים שירה בלילה העיר בזה במנ"ח מ"ע רצ"ט:

ד) ומה שתמה על השטמ"ק עירוכין י"א שתמה שם בהא דבעי בש"ס אם עולת נדבת ציבור טעונה שירה דאם אינה טעונה שירה האיך מצינו שיר בתודה דאין תודה באה חובה, ותירץ דמשכ"ל בתודה הבאה כשמוסיפין על העיר דהא למסקנת הש"ס עולה דומא דשלמים דקבוע זמן כמבואר בעירוכין שם ותודה זו אין זמנה קבוע. יפה תמה והנני מוסיף לתמוה דהא למסקנת הש"ס שלמים דומיא דעולה דקדשי קדשים והרי תודה היא קדשים קלים ול"צ שירה כלל וגם נראה דתודה שמוסיפין על העיר אינו תורת צבור כלל דאין הצבור מביאין שלמים ולא תודה כדמוכח בכ"ד וא"כ תודה שמקדשין בה היינו שלוקחין תודה מקרבן אחר מיחיד או הב"ד מביאין משלהן דהוי קרבן יחיד: אבל אינו ק"צ כלל ולא בעי שירה:

לכן נראה דהשטמ"ק סובר כרגמ"ה שם שכ' בהאיבעיא הנ"ל אי עולת נדבה טעון שירה דעולת נדבת יחיד ודאי טעון שירה כיון דתדיר הוא יעו"ש וזה דלא כשי' תוס' בעירוכין

שם ודברי הרגמ"ה ז"ל מוכרח לכל מעיין דסובר כן ודלא כמו שרצו להגיה שם ברגמ"ה. אמנם למסקנות הש"ס דיליף מה שלמים דקבוע לה זמן היינו דאין שום קרבן של יחיד טעון שירה דעכ"פ נדבת יחיד אף דתדיר אין קבוע לה זמן והנה קו' שטמ"ק הוא לפי המסקנא דאין טעון שירה כדיליף מקרא וא"כ ה"ה נדבת יחיד אין טעון שירה דהא אין קבוע לה זמן ובתודה פשיטא דלא בעי שירה לפי המסקנא, א"כ האיך משכ"ל שיר בתודה, ובשלמא למא דבעי למימר דעולת נדבת צבור טעינה שירה ה"ה נדבת יחיד אבל לדידן במסקנא דלא בעינן שירה א"כ האיך משכח"ל שיר בתודה, ומשמע לי' להשטמ"ק דע"כ יש שיר בתודה ולא מסתבר לי' בזה מזמור סתם רק שיר החייב וע"ז תירצו דמשכח"ל בתודה שמוסיפין על העיר דאיתא בשעה שמסבבין העיר אומרים שיר של תודה כדאי' בשבועות ט"ו שיר של תודה ופירש"י מזמור לתודה שזה שיר החייב בעת הקודש אבל בשעת הקרבת הנסכים באמת אין שום שיר בקרבן תודה דהא אינו קדשי קדשים ואין קבוע לו זמן ואינו ק"צ כלל וא"ש בס"ד. ויש להוסיף דדעת השטמ"ק דאם נימא דעולת נדבת צבור טעון שירה דעולותיכם היינו בין עולת נדבה בין עולת חובה א"כ ה"ה עולת נדבת יחיד טעון שירה ואפשר דגם חובת יחיד טעון שירה, אבל אם נימא דאינה טעונה שירה דעולותיכם היינו של כל ישראל והיינו קרבן תמיד שבא מכל ישראל, א"כ פשיטא דנדבת יחיד אין טעון שירה והאיך משכח"ל שיר בתודה והרי כתוב מזמור לתודה ותירץ דמזמור לתודה היינו שיר שאומרים בעת קידש העיר וכנ"ל:

סימן קג

לכ' הרב החו"ב בכחדר"ת בנש"ק מו"ה אלעזר וואלדמאנן נ"י ב"ק בארדיוב: ע"ד שאלתו וז"ל בסופר שאמר טרם כתיבת כל שם הק' בס"ת הריני כותב לשם קדושת ס"ת כדת משה וישראל לשיקבה"ו לדעת רשב"י ור"א בנו. וטרם התחלת כל כתיבה אמר שכותב כל השמות לשם קדושתן ובעת כתיבת השמות הי' לפניו ספר משנת חסידים וכיון לשמה רק שלא אמר בפיו לשם קדושת השם. וכ"ת כתב דכשר כמ"ש רמ"א או"ח סי' ל"ב סעי' י"ט וי"א דסגי כשמחשב שכותב אזכרות לשמן הואיל והוציא בתחילת הכתיבה בפיו סגי בהכי ויש להקל בדיעבד. וה"נ הרי אמר בפירוש שכותב לשם קדושת ס"ת בפה ובמחשבה חישב קדושת השם, ופיקפק קצת שמלשון הרש"ז ז"ל סי' ל"ב סעי' ל"א שכ' דאם לא אמר כשירות האזכרות שחישב בלב הואיל והוציא בתחילת הכתיבה בפיו שכתבן לשמן והבין כת"ר מלשון זה דכוונתו דוקא כשאמר בתחילת הכתיבה על כל השמות לשם קדושת השם. ולענ"ד ז"א דאי אפשר כלל לפרש דברי רמ"א רק שבתחילת הכתובה אמר שכותב לשם קדושת תפילין דכן הוא הדין דאל"כ מאי פסקא כומר הואיל

והוציא מתחילת הכתיבה הא לא נזכר כלל בש"ע שיוציא מתחילת הכתיבה שיכתוב השמות לשמן וגם לשון הרב דייק הכי, ומ"ש הרב שכתבן לשמן אינו קאי על השמות רק על התפילין שכתבן לשמן והיינו לשם קדושת תפילין שזה מבואר בס"ע הרב שם בתחילת הסעי' שיכתוב הפרשות לשם קדושת תפילין בפירוש, וכמו שהבין הטו"ז ר"ס רע"ו דברי הטור ואי אפשר לנטות מזה וגם מדברי הנה"כ שם מוכח שהבין דברי רמ"א כטו"ז דהא בטו"ז שם מחמיר דאף בדיעבד לא מהני רק כשכתב לשמה בפירוש בעת האזכרות ול"מ חישב בלבו:

אף שאמר בתחילת הכתיבה שכותב הכל לשם קדושת ס"ת ונה"כ כתב עלי' דאישתמיטתי' דברי רמ"א באו"ח סי' ל"ב דמכשיר בדיעבד כשחישב יעו"ש. ומוכח דפליג להלכה עם הטו"ז מכח דברי הרמ"א ואם איתא דדעת רמ"א להתיר דוקא כשאמת בתחילת הכתיבה שכותב האזכרות לשמן בכה"ג דוקא מהני חישב אח"כ בעת כתיבת האזכרות הא אם אמר כן בתחילת הכתיבה כתב בטו"ז ר"ס רע"ד להדיא להתיר, ומלשונו שם משמע להתיר בכה"ג אף שבעת כתיבת האזכרות לא חישב כלל ומכ"ש כשחישב, וע"כ דהבין הש"ך דברי רמ"א כפשיטן וכמ"ש לעיל ע"כ שפיר יש פלוגתא בינו להטו"ז ז"ל באופן דדברי רמ"א ברורים להכשיר בכה"ג בדיעבד אף שלא אמר כלל בתחילת הכתיבה מאזכרות רק שכותב לשם קדושת ס"ת. וה"ה בנ"ד דאמר בפירוש בעת כתיבת השם שכותב לשם קדושת ס"ת דאפשר גם הט"ז יודה להתיר כיון דהוא בשעת מעשה, ומה שחש כת"ר דאפשר הכא גרע טפי כיון דאמירתו אז סותרתו למחשבתו דבאמירה אמר לשם קדושת ס"ת והוי כנתכוין לומר תרומה ואמר מעשר לא אמר כלום דגם תרומה לא הוי כיון דסותר למה שבפיו והנה מלבד שבתוס' עירוכין דף ה' ד"ה אדם יודע לתירוץ קמא שם באמת הוי תרומה כמו שחישב במחשבתו, אבל גם לתירוצים השני שם דלא הוי תרומה היינו משום שאמירת פיו סותר מה שבמחשבתו, אבל הכא אינו סתירה כלל דהא גם האזכרות צריך ליכתוב לשם קדושת תפילין וזה אמר בפה, ובלבו מחשב לשם קדושת השם דמשו"ה נמי מצרף רמ"א סי' ל"ב מה שאמר בתחילת הכתיבה לשם קדושת תפילין דאין זה סתירה וכנ"ל. וגם יפה כתב כת"ר דכיון שאמר לדעת רשב"י ובנו הרי זה כקידש השם בפירוש דדעת הקדושים הנ"ל בודאי הי' כן ועי' באור החיים על התורה ר"פ חקת בפסוק ויקחו אליך דכל הפרות הי' הכוונה ע"ד מרע"ה יעו"ש. וגם כפי שכ' כת"ר הרי בתחילת כל כתיבה אמר שכותב כל השמות לשם קדושתן וזה הוי כאומר לקדושת השם ע"כ הס"ת ודאי כשר בלי שום חשש:

ב) וע"ד שאלתו כשכתב וא"ו של סם הקודש נפל טיפה אחת לתוך הוא"ו ודימה שנתייבש הטיפה ופשט ידו לגרר הטיפה והטיפה הי' לחה ועי"ז נתארכה במקצת ונעשה כעין קו שוה בתוך הוא"ו ונדמה כצורת ה' קצת והראה לתינוקת וכולם אמרו שזה ואו ורק א' מהם אמר שזה ה' ואח"כ חזר ואמר שזה וא"ו מה שהאריך כת"ר אם מועיל קריאת תינוק כיון שעכ"פ ה' כזה בדיעבד כשר הדברים עתיקין וכבר כתבתי בזה בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' קי"ג דגם בכה"ג מועיל קריאת תינוק להכשיר ובפרט בנעשה אחר כתיבה. אמנם מה שהתינוק חזר בו לדעתי אינו מועיל דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, אף דזה רק בהגדת עדות לפני ב"ד אבל חוץ לב"ד יכול לחזור בו אבל דעת כמה פוסקים דבאיסורין דל"ב ב"ד כל שהגיד שום אדם פ"א תו א"י לחזור בו ועי' בזה בראש אפרים ה' טריפות סי' ל"ט, אבל בנ"ד הרי רבו התנוקת שאמרו ואו ובפרט שכבר גירר הסופר את הקו ויש לצרף דעת סמ"ק לאחר כתיבה לא הוי חק תוכות ע"כ הדבר ברור כמ"ש כת"ר דכשר וא"צ שום תיקון:

סימן קד

לכ' מחו' הרב החו"ב בחדר"ת יו"ש מו"ה ארי' פאשקעס נ"י בסאטמיר: ע"ד שאלתי באלמנה אחת אשר לאחר מיתת בעלה חלתה ובעת חליה נדרה והקדישה כל תכשיטיה לצדקה ובכל תכשיטיה יש מה שנתן לה אבי בעלה קודם נשואין וגם מה שקנו ממעות שנפל ד"ג משני הצדדין וגם תכשיטין שנפל לבעלה בירושה מאמו אם חל הנדר עליהן. והנה תכשיטין שנתן לה אבי בעלה קודם הנשואין הם בכלל מתנה מבעלה דאדעתא דלמישקל ולמיפק לא אקני לה. וכן מעות הד"ג שנפל מצד החתן אבל מעות ד"ג שמצד שלה המנהג פשט שהם לה כדין נכסי מלוג וממילא לאחר מות בעלה הקדישה לצדקה מהני. ומ"ש כת"ר גם בדבר והנה התכשיטין של אבי בעלה וגם הד"ג שמצדו ששייך לו כיון שקנו מזה תכשיטין לה הרי נתן לה בעלה וכפי מ"ש הפ"ת סי' צ"ט ס"ק ב' נהגו לוותר לאלמנה התכשיטין א"כ מהני נדרה גם לזה ושוב כתב כיון דכל הטעם של הב"י משום דלאנשי גליל א"י לסלקה והמנהג לסלקה לכן מוותרין נגדה וכיון שאלמנה זו הוא עם היתומים ולא סלקוה ל"ש זה, יפה כתב ומלבד זאת כתב בתשו' בי"ש יו"ד סי' קס"ו דבמדנתינו אין נותנין לה תכשיטין יותר מחלק חמישית וגם זה כשמסלקין אותה ובנ"ד שלא סלקוה נראה דאין בידה להקדיש. ולכאורה יש לדון בנ"ד כיון דהקדישה כל תכשיטיה דהיינו כל מה שהיא מתקשטת בהם וזה נכלל גם התכשיטין שקנו מהד"ג של חלק בעלה וגם התכשיטין שהיו לו מאמו וכיון דע"ז לא חל נדרה יש לומר דגם על חלק התכשיטין שלה שקנו ממעות הד"ג מהצד שלה ג"כ בטל הנדר כדין נדר שהותר

מקצתו הותר כולו וכבר נסתפק בזה בשעה"מ ה' נדרים בהקדיש בע"מ ותמימה למזבח אם בטל כל הנדר או דל"ש בטל מקצתו היכא דאין למקצת נדר חלות כלל וכ"ה שהדבר במחלוקת שנוי, ועי' בתשו' בית שלמה יו"ד סי' פ"ח הביא מתשו' רדב"ז סי' רע"ח בח"ד בשם ריטב"א דבכה"ג לא אמרינן נדר שבטל מקצתו בטל כולו ובתשו' נוב"י מה"ק יו"ד סי' ס"ח כתב דגם בכה"ג בטל מקצתו בטל כולו וגם בשעה"מ הכריע כן והוא סד"ד, א"כ לכאורה לפימ"ש הש"ך יו"ד סי' רנ"ט דספק צדקה דין ממונא יש לו וקילא לנודר אף בחיי' וא"כ יש להקל. אך נראה בנ"ד שאמרה כל תכשיטיה יתכן לומר תכשיטין שלה וזה שאינה שלה לא הקדישה א"כ לא הוי כלל נדר שבטל מקלתו לכ"ע רק אם חשבה בפירוש הכל היינו כל התכשיטין הד"ג וגם ממה שיש לה מבעלה שנפל לו מאמו בזה יש לדון מטעם בטל מקצתו אבל גם בזה צ"ע דאפשר דבנדרי הקדש וצדקה דגם גמר בלבו מועיל כ"א כלל נדר שהותר מקצתו הותר כולו לפי דעת הר"ן ז"ל נדרים דף ס"ו דילפינן דין זה מהא דכל היוצא מפיו יעשה דוקא כל מה שיצא מפיו וע"כ קרא זה בנדרי רשות מיירי דנדרי הקדש וצדקה גם גמר בלבו מהני וא"צ לפיו וא"כ אפשר דבזה לא גילה רחמנא כלל הא דבטל מקצתו בטל כולו ואע"ג דאמרו חז"ל בר"ה דף ו' בפיך זו צדקה ולהפוסקים דגמר בלבו מהני ע"כ בפיך לאו דוקא. א"כ גם לענין נדר שבטל מקצתו יש לומר כן. אבל לפימ"ש הגאון רב"פ ז"ל בהגהותיו ליו"ד סי' רנ"ח דגם בצדקה אף דגמר בלבו מהני מכ"מ אין כופין ע"ז לקיים ומשו"ה כתיב בצדקה בפיך דשם כתיב ועשית אזהרה לב"ד שיעשוהו יעו"ש. ועמ"ש בזה בספרי טל תורה נדרים דף ז' א"כ הכא בקרא דכל היוצא מפיו יעשה דלא נזכר כפי' שפיר י"ל דה"ה בנדרי רשות אבל לא בנדרי הקדש וצדקה. וגם יש לדון בסברא דבמחשבה ל"ש ענין התכללות כמו בדבור וא"כ גם מקדיש בפה הרי מקודם גמר במחשבתו, וא"כ נהי דמה שנדר בפה בטל אבל עכ"פ צריך לקיים מצד מחשבתו. אבל יש לומר דכיון דגמר בלבו להוציא בשפתיו אין הנדר מתקיים כלל במחשבה כמ"ש בתשו' בי"ש יו"ד סי' פ"ח במה"ת וגם בזה יש לפקפק ועמ"ש בטל תורה נדרים שם. אבל בלא"ה קשה לסמוך בזה על בטל מקצתו אף אם נימא דהוי סד"ד כיון דהחת"ס יו"ד סי' ר"מ הכריע להלכה דספק צדקה גבי נודר ילפא להחמיר הוא משום צדק משלך ותן לו ומשמע שם דאף בספיקא דדינא סובר כן יעו"ש. ולכאורה נראה ראי' דבהקדש נמי אמרינן בטל מקצתו בטל כולו מהא דאמרו בקדושין דף י"ב ובכ"ד בבהמה של שני שותפים הקדיש חציה וחזר ולקחה קדושה ואינה קדושה דלמה נקיט הקדיש חציה דהא גם כשהקדיש כולה הדין כן נהי דלא הי' יכול להקדיש חלק השותף האחר אבל עכ"פ שלו קדוש וכשחזר ולקחה והקדיש ג"כ הדין דקדושה ואינה קריבה וע"כ

דהקדיש כולה בטל כל הנדר וממילא דלא חל מתחילה כלל ואח"כ כשלקחה והקדישה קריבה ג"כ דל"ש דיחוי מעיקרא כיון דלא חל מתחילה הקדושה כלל, אבל אין זה מוכרח דאורחא דמלתא קתני הקדיש חציה דאין דרך להקדיש דשא"ש אבל בהקדיש כולו ג"כ הדין כן דחציה קדוש, ונראה לדינא דאף אם חשבה כל שמתקשטת בהם בפירוש עכ"פ מה שהוא שלה נדרה חל וצריכה עכ"פ ליתן השיוי כפי הוואליטא דעתה:

סימן קה

לכ' הרב הה"ג החו"ב מו"ה חיים וואלקענפעלד נ"י אבד"ק בזאסאטיק: בדבר השאלה בעגל זכר אשר בעודני חי' לא ניכר בו שום פי הטבעת כי הי' סתום בעור לגמרי רק נראה קצת צואה דקה יוצא מגיד השתן, ואחר שחיטה כראה כי פי הטבעת הי' סתום לגמרי רק בהחלחולת מצדו במקום הסמוך לכיס השתן הי' שבול יוצא לכיס והי' מטיל צואה דקה וגם מ"ר דרך שם והכרכשתא הי' מלאה רעי' ודעת כת"ר להטריף כי נראה שא"י לחיות ע"י הטלת צואה דרך כיס השתן והוא בכלל אין כמוה חיה כמ"ש הרמב"ם ז"ל בניטל לחי העליון הנה לדין זה תמיד באמת אין לנו אלא מה שאמרו חז"ל ואף שעפ"י דעתנו א"י לחיות הוי רק דין מסוכנת וגם בדין ניטל לחי העליון רבים חולקים, אך בנ"ד הלוא מפורש ביו"ד סי' מ"ו דביעא הסותמת חלל המעי טריפה ומקורו מאו"ה. וע"כ קיי"ל כאו"ה דכל שאין הרעי יכול לצאת טריפה ועי' במק"מ סי' מ"ו שחפש מקור לדברי האו"ה בזה, אבל עכ"פ דברי או"ה מוסכמים בש"ע, א"כ הכא בנ"ד ע"י סתימת פי הטבעת לגמרי טריפה הוא רק נבוא להתיר ע"י שמוציא הריעי דרך נקב גיד השתן ובזה תו יש לדון מסברא דאולי אינו יכול לצאת משם צואה דקה ולא עבה כמ"ש כת"ר ובכל בע"ח יש תרי בווכי צואה דקה ועבה ועי' במכשירין פ"ה מ"ו איתא מ"ר בין גדולים ובין קטנים ובר"ש שם דגדולים היינו היוצאים דרך פי הטבעת ומכשירין דדינם כמים ובמשנה ז' שם אלו לא מכשירין הרעי ובר"ש שם דהיינו צואה עבה וכיון דצואה עבה אי אפשר שתצא דרך גיד השתן יש להטריף מחמת סתימת המים וכיון דבנ"ד בודאי נסתמו המעיים וספק אם יש להם מוציא דרך גיד השתן יש להטריף דאין ספק מוציא מידי ודאי סתימה שלפנינו וגם יש לדון בעיקר השביל דאפשר הוי נקובת המעיים בזה גופא ואולי הוי במקום שהירכים סותמים ולאשר כפא אדע בירור הדבר לא אוכל לדון בזה. אבל עכ"פ נראה דיפה הורה כת"ר להטריף מחמת סתימת פי הטבעת ודו"ק:

סימן קו

לכ' הרב החריף המופלג מו"ה דוד יאדמאנן נ"י בק' שידלאווצע: בדבר שאלתו בשומן שנמלח והודח כדין ואחר מעל"ע נמלח עם שומן אחר שכ' להתיר בהפ"מ ואף דהוי

אחר מעל"ע כיון דהודח ממילא עכ"פ כ"ז שלא נמלח לא פלט הוי כמו בתוך מעל"ע כמ"ש בחמ"ד ה' מליחה סי' כ"ט. וכבר הבאתי בספרי מ"פ יו"ד סי' ע' דברי החמ"ד בס' נ"א שכ' כן אבל בנ"ד בשומן הלא מפורש להדיא בס' ע"ה ובש"ך ס"ק ט' שם בחלחולת שנמלחה מצד פנים דמותר למלוח אף לאחר כמה ימים היינו משום דשומן אינו מוחזק בדם ועי' טו"ז סי' ס"ט ס"ק י"ג ומה שתמה שם ע"ד הש"ע בנמלח מצד א' דלאחר יב"ש אסור דהא אינו מוחזק כ"כ בדם ויהי' מותר למלוח אף לאחר כמה ימים ועיי"ש בפרמ"ג שהביא דברי נה"כ שהשיג על הטו"ז משום דשם הוי כלא נמלח כלל, ובפרמ"ג תמה דהרי עכ"פ החלחולת נמלחה מצד פנים ובלע אח"כ מהשומן שלא נמלח כלל, ובהגהות רעק"א ז"ל ובית מאיר סי' ס"ט דחו דברי הט"ז דשם הרי החשש שהחלחולת בולע מהשומן וכיון דשומן אינו מוחזק כ"כ בדם אמרינן שאינו מפליט להחלחולת, אבל הכא בנמלח מצד אחד אנו חוששין שנשאר דם הרבה בחתיכה שמוחזק בדם יעו"ש וא"כ הכא דהשומן שלא נמלח אינו מוחזק בדם, דמי ממש לחלחולת שאינו בולע מהשומן וה"נ אין השומן שנמלח והודח בולע מהשומן שלא נמלח. וגדולה מזו הי' נראה דגם בשר שנמלח ואחר מעל"ע נמלח עם שומן שלא נמלח דשרי כיון דשומן אינו מוחזק בדם אינו מפליט כ"כ לבשר שנמלח. אך אכתי הכא יש חשש משום הדחה גופא דנסתמו נקבי הפליטה להש"ך סי' ע' ובחמ"ד הרי כתב כן למ"ד דהדחה אינו סותמת נקבי הפליטה, מיהו בהודח במים פושרין היינו מים שבבית שאינם צוננין דבכה"ג כראה דלכ"ע אין הדחה סותמת כמ"ש ט"ז יו"ד סי' ל"ו ואחר מעל"ע נמלח עם בשר שלא נמלח שרי דהוי כתוך י"ב שעות דהרי עכ"פ לא פלט כל משך המעל"ע והוי כמו תוך מעל"ע כחמ"ד הנ"ל וכמ"ש בספרי מ"פ שם אך בהודח במים צוננים צ"ע בזה גם לענין שומן: אמנם נראה כיון דמקילין בשומן לאחר מעל"ע אף דבזה ודאי נסתמו נקבי הפליטה מכ"ש דיש להקל בהודחה דהרי בצ"צ וט"ז מקילין דבהודח לא נסתמו נקבי הפליטה והפרמ"ג סי' ע' נראה דעתו להקל בה"מ כוותייהו. ושו"ר בחוו"ד בחידושים סי' ע"ה ס"ק ט' שכ' על דינא דחלחולת דיחזור וידיחנה וימלחה אף לאחר כמה ימים ואפילו הודח יעו"ש. ומוכח להדיא דבזה ל"א נסתמו נקבי הפליטה והוא כתב שם בשם ש"ך ובש"ך לא נזכר כלל מהודח אבל החוו"ד סובר כן וגם בש"ד ס"ק י"ג כתב כן, וגם בנ"ד שרי ומכ"מ צ"ע דאפשר לא התירו לאחר מעל"ע רק בחלחולת דאפשר ע"י המליחה שבפנים כבר יצא כל הדם גם מהשמן, אבל בנ"ד שהשומן לא נמלח כלל יש לומר דלאחר מעל"ע אסור מיהו לדעת ט"ז ונה"כ הובא בפרמ"ג סי' ע"ה במ"ז ס"ק ד' דחלחולת שנמלח מצד פנים אף בה"מ אסור יעו"ש הרי דהשומן לא פלט כלל ואפ"ה שרי לחזור ולמלוח אף לאחר

כמה ימים ואפילו הודח א"כ גם בנ"ד כן ועכ"פ בה"מ בשאלה הנ"ל ודאי מותר דהא בהפ"מ אנו סומכין דבהודח לא נסתמו נקבי הפליטה רק מטעם שעבר מעל"ע דבזה אסור אף בהפ"מ ויש לסמוך על חמ"ד הנ"ל דבהודח אדרבא אף לאחר מעל"ע הוי כמו תוך מעל"ע ויפה הורה להתיר בהפ"מ, אך בכה"ג בשומן שנמלח עם שומן שנמלח ולא הודח ועבר מעל"ע או בבשר שנמלח ושהה במלחו מעל"ע ואח"כ הונח אצל שומן שלא נמלח לכאורה גם בכה"ג יש להתיר עפ"י דעת הט"ז ונה"כ דחלחולת שנמלח בפנים הוי כאלו לא נמלח השומן כלל, ואפ"ה שרי למלוח אף לאחר מעל"ע כיון דשומן שלא נמלח אינו מוחזק בדם, א"כ ה"ה בשומן שנמלח או בשר שנמלח עם שומן שלא נמלח דיש להתיר אף לאחר מעל"ע:

סימן קז

לכ' הרב הה"ג החו"ב במ"ת שהיו"ח מו"ה משה מנחם סגל מו"צ דק' לאדז: בדבר שאלתו שעוד בשנת תר"פ בא איש בדבר א' לב"ד דשם כי יסדרו גט עבור אשתו אשר ביעקטערניסלאוו אשר שמה סאניא בת נתן וסידרו לו והאיש הנ"ל חמק עבר ועתה בא מכתב מהב"ד דשם כי ישתדלו גט עבור האשה סאניא בת וועלוויל ויש בזה שינוי שם אביה, ודרש כת"ר חוו"ד אם לסמוך במקום עיגון על המתירין בשינוי שם אביה. בעניותי קשה לסמוך ע"ז שכבר השיגו על עבוה"ג כמעט כל הבאים אחריו. ומ"ש כת"ר דאפשר יש:

לכתוב גט אחר סאניא בת וועלוויל ולשלוח שמה, או מאחר שהוא אמר סאניא בת נתן לא נוכל לכתוב גט אחר בשינוי. הנה כעין סברא זו כתב בתשו' צ"צ סי' פ"ג להשיג על עבוה"ג שהתיר בשינוי שם אבי האשה דעכ"פ בגט ע"י שליח אי אפשר לשליח ליתן לה הגט כיון דציוה ליתן לפלונית בת יצחק והאיך יתן לפלונית בת נתן וכו' יעו"ש והאי טעמא שייך נמי לענין לכתוב גט אחר בשם אביה וועלוויל אך בתשו' הגאון בית מאיר שהובא בתשו' רעק"א ז"ל סי' קי"ז השיג על הצ"צ הנ"ל בחשש זה כיון דאמר הולך גט זה לשרה אשתי וידוע שאין לו אשה אחרת ומהגם בזמנינו דאיכא חדרגמ"ה אין כאן שינוי כלל אם יתן הגט לאשתו וגם אין חשש כהערמה במכיון בכדי שלא תהי' מגורשת יעו"ש שהסכים לו בזה הג' רעק"א ז"ל וא"כ מה"ט נמי יכול הסופר לכתוב גט אחר בשינוי שם אביה כיון דציוה לכתוב גט כשר רק שטעה בשם אבי אשתו, והמעיין בצ"צ יראה שגם הצ"צ שחש לזה דהערים במכוין הוא רק בעובדא דידיה שכבר נשא אשה אחרת והשתדלו אצלו לגרש אשתו הראשונה ובכה"ג יש לחוש להערים כדי לעגנה כי מוחזק ברשע הוא שכבר עבר על חדרגמ"ה. אך בסתמא כמו בנ"ד והוא בא בעצמו

לב"ד לשלוח לה גט כשר אין חוששין להערמה וגם בתשו' נוב"י אהע"ז מה"ת סי' ק"ט שחושש להערמה בכה"ג הי' הענין שהתחבר לריקים ופוחזים כמ"ש בנוב"י שם. אך כ"ז מצד הסופר שאמר לו בפירוש שיכתוב גט אחד עד מאה גיטין, אבל מסתמא הרי עשה שליח להוליך לה הגט כנהוג ולהשליח לא אמר כלל שיוליך עד מאה גיטין רק עשאו שליח להוליך גט זה לאשתו א"כ האיך אפשר לעשות שליח זה על גט אחר, הרי הדבר מפורש להדיא בח"מ וב"ש אהע"ז סו"ס קכ"ב דרק באמר כתבו ותנו לשליח אף שהגט ביד שליח כיון שנפסל יכולין לכתוב גט אחר וליתן לשליח אבל אם מינה לשליח כפי מנהגינו שאין אומרים לשליח שיוליך עד מאה גיטין, אי אפשר לעשות שליח זה על גט אחר שיכתוב:

וראיתי בתשו' מהרש"ם ח"ג סי' ר"ז ובמפתיחות שם ובס' רנ"א שהביא מתשו' פנ"י סי' פ"ב שגם בכה"ג שעשה שליח כיון שנפסל הגט יכולים הסופר והעדים לכתוב גט אחר ולמסור לשליח ראשון וכו' והביא גם מתשו' ביא"פ סי' צ"ט שהביא דברי הפנ"י יעו"ש, ואני תמה מאוד שלא הערו כלל מהדברי הח"מ וב"ש ופר"ח אהע"ז סו"ס קכ"ב שכתבו להיפוך, וביותר תמהני על תשו' מהרש"ם סי' ר"ז שכ' שכדברי הפנ"י מפורש בתשו' רמב"ן סי' קמ"ה ותשו' רשב"א, והרי תשו' הנ"ל מובאים בב"י סי' קכ"ב ובתשו' רשב"א מפורש דמיירו באמר כתבו ותנו לשליח ולא בממנה שליח בסתם רק בתשו' רמב"ן יש קצת משמעות להקל כבר הרגיש הב"ש שם וכתב דלא כדמשמע מתשו' רמב"ן ואמת שהפנ"י רב גובריה ופליג על ח"מ וב"ש הנ"ל ומקיל, אבל למעשה מי ירום ראש להקל נגד הח"מ וב"ש בערוה החמורה, ועכ"ז כמו בנ"ד שהגט הראשון בשינה שם האב העבוה"ג מכשיר ועכ"פ נראה דלא הוי פסול דאורייתא רק מדרבנן כמ"ש בתשו' רעק"א ז"ל ואם הוא מקום עיגון שאי אפשר להשיג גט אחר יש מקום לסמוך על תשו' פנ"י הנ"ל שהסופר והעדים הראשונים שציום הבעל לכתוב ולחתום אפילו עד מאה גיטין יכתבו ויחתמו גט בשם אביה וועלוויל וימסרו להשליח הראשון שמינה הבעל והוא ישלח השני גיטין לשליח השני ביקטערניסלאוו כנהוג ויכתבו להב"ד שיתנו לה שני הגיטין בזאח"ז וכ"ז אם הסופר והעדים והשליח הראשון קיימים וגם בזה לבי נוקפי רק אם היא מקום עיגון גדול יש לסמוך ע"ז באופן אם יסכימו לזה עוד שני רבנים מהמפורסמים שבדורנו וכמנוי שובא מכשורא. ואולי הי' הענין בזה הגט שלא עשה הבעל לשליח רק אמר כתבו ותנו לשליח בכה"ג מורווח יותר להקל ע"י שני גיטין. ואעפי"כ גם בזה אין רצוני שיסמכו עלי בלתי הסכמת שני רבנים מובהקים וראיתי בתשו' העמק שאלה אהע"ז סי' צ"ו שרמז על תשו' פנ"י הנ"ל וכתב שחלקו עליו כל האחרונים ואעפי"כ

במק"ע עמוד גדול הוא לסמוך עליו יעו"ש ודבריו קצרים וכה"נ כוונתו לדברי הח"מ וב"ש ופר"ח הנ"ל שמדבריהם מוכח להיפוך, ובנ"ד חמור יותר מחמת שלא הי' הדבר מחמת טעות הסופר רק הבעל אמר שכן שם אשתו, ועכ"ז באם הוא עיגון גמור ויסכימו שני רבנים גדולים דריכא בהדייהו לכתוב עוד גט אחר ולמסור לשליח ראשון וכנ"ל:

סימן קח

לכ' הרב הה"ג החו"ב בח"ת מו"ה בנציון ארי' וואלינסקי נ"י מו"צ דק' סטעפין:

שאלתו ע"ד העגונה הדבר פשוט דעדות הנכרי והתעודה מהערכאות מספיקים להתיר אותה לעלמא. אך בדבר שזקוקה לחליצה ואי אפשר לה בשום אופן לנסוע לאמעריקא והחולץ לא יבוא לכאן ותשארה ח"ו עגונה כל ימיה וכת"ר האריך בצדדי היתר. והנה לדון בזה מחמת עיגון והוי כאשה שנתקדשה לכהן דבמת תוך שלשים יום סמכינן על הרבנן דפליגו על רשב"ג עכ"פ בגמרו שעריו וצפרניו ואפילו בחלה זה צ"ע דאף שהגאון חת"ס ז"ל סי' ס"ט וסי' ע' הסכים להקל בזה בקטע שאי אפשר לחלוץ ולא לייבם כמו דסומכין באשת כהן וכ"ה בתשו' הגאון רעק"א ז"ל סי' צ"ח שהובא בפ"ת אהע"ז סי' קס"ד ס"ק ב' וצ"ע טובא דל"ד לקטע דהעיגון ברור כיון שא"א בחליצה וגם לא ביבום כיון דילדה ותוך שלשים מת דמה"ת וולד מעליא ואסורה ליבום, אבל הכא אף שעתה א"א כה ליסע לאמעריקא כי חלושה הוא והיבם אינו רוצה לבוא לכאן אבל הרי באפשרי שהענין ישתנה שתשוב לאיתנה ותוכל ליסע או היבם יתרצה לבוא לכאן ולא יתכן להתיר עי"ז שבאם יתרצה צריכה חליצה וע"י שאינו מתרצה יתירוה. וכה"ג כתבו התוס' עירובין דף ס"ה ע"ב ד"ה דאתא. נכרי וכיון דבאינו מתרצה לא הי' מועיל ביטול אין לחלק בין מתרצה וכו' יעו"ש ואף כי יש לחלק משם כמובן מכ"מ ל"ד לעובדא דח"ס ורעק"א הנ"ל שהעיגון ברור וגם ל"ד למ"ש בתשו' ג"מ הובא בפ"ת סי' קס"ד ס"ק ה' להתיר בכה"ג באם היבם קטן בן ג' שנים דשם עכ"פ העיגון עד שיגדיל ברור משא"כ בנ"ד וגם בתשו' משכנות יעקב הובא בפ"ת שם חולק על ג"א וסובר דאין להקל בשום עיגון יעו"ש ואם כי אין דבריו מוכרחים להכריע נגד החת"ס ורעק"א ז"ל הנ"ל אך בנ"ד לא דמי כלל לעובדא דח"ס: אך יש עוד היתר אחר ששני אנשים מעידים שראו אותה ערך ששה חדשים קודם שילדה והכירו בכרסה שהוא מעוברת בזה יש להקל כמבואר בתשו' רעק"א ז"ל סי' פ"ט דיש לסמוך על הכרת העובר שבודאי הי' אז בן ג' חדשים וא"כ כלו לו חדשיו, אף דנחסר איזה ימים לט' חדשים הרי אנן קי"ל יולדת למקוטעין כמ"ש רמ"א סי' קנ"ו ומשמע דהכי קיי"ל בזה"ז דנשתנו הטבעיים ובתשו' רעק"א שם חוכך בע"א אם נאמן בזה, אבל שני עדים כשרים וודאי נאמנים ובתשו' אמרי יושר ח"א סי' קכ"ד הבאתי

מאו"ז הגדול ה' יבום סי' תרי"ג דמבואר מדבריו דיש לסמוך על הכרת העובר לדבר ברור. אך כפי מש"כ כת"ר שמיום טבילתה עד הלידה שמנה חדשים וי"ב ימים, וכת"ר כתב שבודאי נתעברה סמוך לטבילתה, וא"כ כשראו ערך ששה חדשים קידם הלידה הכרת העובר הרי בהכרח שלא הי' עוד לוולד ג' חדשים וע"כ לומר דהי' מן המיעוט שניכר עיברה קודם ג' ירחים כמ"ש רעק"א ז"ל דע"צ המיעוט אפשר כן א"כ שוב אזדא לה כל היתר זה דא"כ יתכן שלא הי' בן ט' רק בן ח' ונתעברה סמוך לווסתה, אבל לפענ"ד אין הכרח כלל לומר שנתעברה מטבילה זו דהא יתכן שנתעברה עוד מטבילה הקודמת כזו סמיך לטבילתה או לווסתה והעובר כבר הי' בן ג' חדשים דעפ"י הרוב כן, ואף שהי' ווסת אח"כ אין זו ראי' כלל כמ"ש בנוב"י אהע"ז סי' ס"ט וכ"ה בריב"ש סי' תמ"ו הובא בתשו' בית שלמה אהע"ז סי' י' אך אם האשה אומרת לו ידוע שקודם הטבילה בלילה שביעות הי' זמן רב שלא היתה עם בעלה אזדא לי' כל ההיתר הנ"ל דהכרת העובר דכיון דע"כ מטבילה הנ"ל נתעברה והוכרח לומר שהיא המיעוט שניכר קודם ג"ח שוב יש לחוש שילדה לח' ונתעברה סמוך לווסתה או שנתאחר ווסתה והוכר העובר כשהי' בן שתי חדשים, וא"כ לא כלו לו חדשיו, ולכאורה יש לומר לפי מה דקיי"ל בזה"ז יולדת למקוטעין שפיר יתכן דאף שמהטבילה הנ"ל נתעברה ולא הי' לוולד ג"ח אפ"ה ניכר שפיר כיון דיולדת למקוטעין א"כ כשליל הטבילה הי' ז' סיון שפיר ניכר העובר לסוף ירח מנחם אב דהוי קרוב לשלשה חדשים והוא שליש ימי עבורה בוודאי כשיולדת למקוטעין, אבל במהרש"א ש"א נדה דף ח' מבואר דיולדת לז' אף דיולדת למקוטעין מכ"מ אין העובר ניכר בשליש ימיה רק בג' חדשים וכר"ה ברי' דר"י בסנהדרין דף ס"ט יעו"ש ובתשו' בי"ש אהע"ז האריך בזה וא"כ ביולדת לט' אף האידנא דיולדת למקוטעין אין הכרת העובר פחות מג"ח שלימים ואם נימא דמשעת טבילה האחרונה נתעברה ע"כ מן המיעוט דהכרת העובר מקודם. א"כ אזדא לי' ההיתר דהכרת העיבור כמ"ש לעיל ויש עוד לעיין בזה להלכה. אך אם באפשר לומר שנתעברה מהטבילה הקודמת סמוך לווסתה או סמוך לטבילתה אין לחוש למיעוט רק מסתמא מהרוב דבשעת הכרה הי' כבר העובר בן ג' חדשים שלמים ואף אם עי"ז ע"כ לומר שהוולד אשתהי יותר מט' חדשים בבטן אמו אין חשש דהאידנא רגילות דאישתהי בחודש העשירי כמ"ש בח"מ וב"ש אהע"ז ס"ד לכן באופן זה ההיתר ברור בפרט בצירוף העיגון ע"כ באופן הנ"ל הנני מסכים להתיר האשה בלי חליצה באם יסכים לזה עוד רב מובהק:

סימן קט

לכ' הרב הגדול החו"ב מו"ה יעקב ברוינפעלד נ"י בזמיגראד:

ע"ד שאלתו במוכר שמסחרו ביין ומחמת שדרך הסוחר לטעום מעט יין והוא. חלה עי"ז בחולי מסוכן ואמרו הרופאים כי היין יזיק לו ע"כ קיבל עליו בקונם שלא ישתה יין ועתה שאל אם מותר לו לסחור ביין כי אין עושין סחורה בדברים האסורים וכת"ר האריך בפלפול עצום אם הא דאין עושין סחורה הוא מן התורה שנחלקו בזה הפוסקים, ואני לרוב טרדותי אבוא בקצרה בעיקר השאלה, אם שייך איסור הנ"ל דאין עושין סחורה בנדר שבדה מלבו:

והנה ראש המדברים בזה הפרט הוא הגאון ריט"א בקהי"ע בערך סחורה והעלה דמדרבנן אסור ומה"ת שרי, וראייתו מר"ש ורע"ב פי"ז דשביעית שכ' אהא דאין עושין סחורה בתרומה שהוא מדרבנן מחשש תקלה וטעמם דמה"ת שרי דהא איסור סחורה ילפינן משרצים ושם הוי איסור הבא מאליו משא"כ תרומה דהוי איסור הבא ע"י אדם ובכה"ג אמרינן בחולין דף ק"כ היכא דלאו איסור הבא מאליו מב"ר ויליף שם מתרומה הרי דתרומה אינו בא מאלי' ומה"ת שרי גם בנדר מה"ת שרי אבל מדרבנן מיהו אסור וכת"ר הביא ג"כ מדברי המהריט"א הנ"ל וכ' דלא החליט לאסור מדרבנן רק בתרומה ולא בנדר וליתא. אמנם בזה יפה העיר כ"ת די"ל דוקא בתרומה אסרו מדרבנן כיון דא"א לשאול עליו דגם אם ישאל עליו אכתי יהי' טבל למפרע משא"כ באיסור נדר דיש היתר לאיסורו ע"י שאלה בזה ל"ג חז"ל כלל כיון דאיסורו קיל דהא גם אם ישכח ויאכל יכול אח"כ לשאול על נדרו ויפקע האיסור למפרע. אבל יש לדון כשיתשל עליו יהי' מותר מה"ת דנהי דהדר לטיבלא הא לקוח פטור מתרומת ומעשרות מה"ת והא דאסור לעשות סחורה בתרומה הוא ע"כ כשלוקח תרומה מהכהן דתרומה דידיה כגון שנפלה לו תרומה מבית אבי אמו כהן או שנפלו לו טבלים דמעשרין והן שלו כמבואר בבכורות דף י"א פשיטא דרשאי למוכרן דהוי נזדמנו רק בלוקח מיירי א"כ כשיתשל גם טבל לא יהי מה"ת מטעם לקוח נהי דמדרבנן הא אסור מ"מ הלא באיסור דרבנן סחורה שרי ולא חשו לתקלה כמבואר פ"ז דשביעית וברע"ב שם. ובזה ניחא הא דאמרו בשביעית פ"ז ולא בתרומות וי"ל מדוע לא נקט נמי ולא בטבלים ובכ"ד נקט תרומה וטבלים ביחד. להנ"ל ניחא דטבל לקוח פטור מתו"מ מה"ת ובמידי דרבנן מותר בסחורה. וא"ל דאכתי משכ"ל איסור זה בטבל בלוקח קודם מרוח דכה"ג חייב בתרומה מה"ת לשי' ר"ת בתוס' ב"מ ד' פ"ח ד"ה תבואת זרעך עיי"ש דבכה"ג אולי הוי כנזדמנו כיון דלקחן בעודן היתר והוא מירחן מיהו לשיטת ריב"א בתוס' שם דאדרבא לוקח לאחר מרוח חייב מה"ת הדרא קו' לדוכתא ליתני טבלים ואפשר דמשו"ה לא תני טבלים דהא כל הני דחשיב במשנה דשביעית שם דאסירן בסחורה בנזדמנו שרי למכור ובטבל אדרבא אפי' נזדמנו אסור למכור אלא

לצורך כמבואר במשנה פ"ה דדמאי אין מוכרין טבל אלא לצורך יעו"ש וכן מוכרח לומר לשי' הריב"ם ז"ל הובא בחת"ס חלק שישי סי' ס"ג דלקוח דפטור מה"ת היינו בגומר פירותיו כדי למוכרן אבל כדי לאכלן חייב א"כ ליתני טבלים ובכה"ג שלקח ממי שגמר פירותיו לאכלן ואח"כ מכרן ולהנ"ל ניחא:

והנה בלב"ש בחידושי דינים ליו"ד סי' ק"א כתב דהא דאיסור דרבנן שרי בסחורה היינו אפי' דבר שאיסורו משום חשש דאו' כגון שחט עגל תוך ח' ימים דמה"ת שרי דאזלי' בתר רובא רק מדרבנן אסור דחיישי' למיעוט המצוי אפ"ה שרי לעשות סחורה והביא סמך מרע"ב פ"ז דשביעית ואין משם ראי' גמורה להמעיין ולהנ"ל יש להביא ראי' מפורשת מב"מ דף נ"ו דאחד הסיטין ואחד בעה"ב מוכר ושולח לחבירו דמאי יעו"ש בתוס' בתירוצם הא' דמיירו במוכר לת"ח ואכתי קשה דהא סיטין הוא שקונה מאחרים תבואה והא אין עושין סחורה מדברים האיסורים אף דטבל דרבנן בלקוח הא סתם סיטון קונה אחר מירוח ואסור מה"ת לריב"א הנ"ל וע"כ משום דרוב ע"ה מעשרים הם הו"ל דרבנן ושרי בסוחרה ומוכרח דאיסור דרבנן שרי בסחורה אף דאסור מחשש תורה וכלב"ש הנ"ל. אמנם י"ל בלא"ה דלא אסרו בסחורה רק דבר שאין היתר לאיסורו כמו שרצים אבל טבל דאפשר לעשרו לא אסרו בסחורה כלל דמה"ת ודאי שרי כיון דאיננו דומיא דשרצים וגם חכמים לא חשו לתקלה בזה ואף דאסרו לסחור בתרומה אף דיש היתר לאיסורו ע"י שאלה וטבל גופי' שרי בסחורה משום דיכול להפריש י"ל הא שם בלוקח תרומה מיירי מכהן ואין בידו ליתשל עליו דהרי הוא לא הפריש תרומה זו' ולשי' התוס' והר"ן בכמה דוכתא דתרומה שביד כהן ליתא בשאלה א"כ א"א לשאול עליו גם התורם כיון דכבר בא ביד כהן אלא אפי' לשי' הר"ן שברא"ש נדרים דף כ"ט דהתורם אפשר למיתשל מכ"מ הלוקח תרומה זו הוא בוודאי לא אפשר לו למיתשל כיון דהוא לא תרם תרומה זו לכך חשו חז"ל לתקלה משא"כ בנידון שאלתנו בנודר דהוא בעצמו אפשר לו למיתשל עליו לא חשו חז"ל לתקלה. ובזה ניחא פשטות דברי הספרי שהביא מהריט"א שם דבנזיר דכ' מיין ושכר יזיר מותר הוא בסחורתו יעו"ש ומשמע דאפי' מדרבנן שרי וכ"ד כתרומה דשם הסוחר בתרומה היינו שלקחה מאחרים ואי אפשר לו ליתשל ולכך אסרו חכמים אבל הנזיר שלוקח יין כיון דאפשר לו ליתשל על נזירותו לא חשו חז"ל לתקלה כלל והראי' שהביא מוהריט"א שם דגם נזיר מדרבנן אסור בסחורת יין וענבים, מב"מ דף צ"ב דמבואר שם דאסור בהשכיר עצמו לעשות בענבים מהאי טעמא משום לך לך וכו' יעו"ש, לפענ"ד י"ל דדחיא בעלמא הוא דלא נפשוט מינה האיבעיא דפועל משלו אוכל אבל לפי האמת דפועל משל שמים הוא אוכל הא דנזיר שאמר תנו לאשתו

ובנו אין שומעין לו היינו משום דלא זכיה רחמנא רק כדידי' אפי' באינו נזיר הדין כן ובאמת גם הנזיר מותר לשכור א"ע לעשות בענבים וכן מוכח ברמב"ם פי"ב מה' שכירות ה' י"ג דכ' שם אפי' נזיר שאמר תנו לאשתי ובני אין שומעין לו והא אדרבא נזיר גרע יותר משום קנס וע"כ דלמאי דסובר משל שמים הוא אוכל אין הכרח כלל דקנסי' לנזיר שלא ישכור עצמו לענבים ושרי גם בסחורה כספרי הנ"ל והא דאסור לסוחר בתרומה עכ"פ מדרבנן שם שאני דהסוחר א"א לו ליתשל עלה גם בלא"ה יש לדחות הראי' מתרומה דהן אמת דשי' הר"ש והרע"ב שם הא דאסור לסחור בתרומה הוא מחשש תקלה ומוכח דגם איסור מחמת עצמו עכ"פ מדרבנן חסור בסחורה אמנם הר"ש סורלי הובא בריט"א שם פי' דהיינו טעמא דאסור לסחור בתרומה משום דכתיב לאכלה כמו גבי שביעית ולא לסחורה יעו"ש:

א"כ גם כהן גופי' אסור לסחור ולאו מחשש תקלה כלל אבל בנדר ל"ש איסור זה שרי לגמרי, ואני מצאתי לו רב להר"ש סירלו הנ"ל הוא רבינו הטור ביו"ד סי' של"א וז"ל אסור לעשות סחורה בתרומה ומעשרות אעפ"י שהלוקח מכהן ומוכר לכהן יעו"ש ומקורו מהרמב"ם פ"ב מה' תרומות רק ששם איתא רק תרומות והטור הוסיף גם מעשרות וב"י הביא עלה המשנה דשביעית פ"ז ודברי הר"ש דאסור משום תקלה וקשה דהלא מעשרות כולל גם מעשר ראשון והא מעשר ראשון שרי לזרים וליכא חשש תקלה כלל וע"כ דהטור סובר דהאיסור משום דבתרומות ומעשרות כתוב לשון אכילה אמרי' ולא לסחורה וכר"ש סירלו הנ"ל ח"כ יתכן דבנדר שרי לגמרי בסחורה- ועכ"פ בנ"ד איסור דאו' בודאי ליכא דלשי' כמה פוסקים כל איסור סחורה באיסורין רק מדבריהם ולפענ"ד קצת ראי' לזה מהא דאמרו בבכורות ד' כ"ז במוכר את הפרה ונודע שהוא טריפה מה שאכלו אכלו מכרוהו לנכרי הטילוהו לכלבים ישלמו דמי טריפה וכתב רש"י שם דבאכלו כיון דגרם להם האיסור יחזור הדמים משא"כ מכרוהו לנכרים הואיל ולא גרם להו איסורא ישלמו דמי טריפה עיי"ש וקשה דאכתי במכרו לנכרי גרם להו איסור סחורה בדברים האיסורים וע"כ דאיסור סחורה מדרבנן ולא גרם להם איסור דאורייתא משא"כ באכלו גרם להם איסור תורה. ואולם מזה הוציא הרמב"ם ז"ל שיטתו דמוכר דברים האסורים מדברי סופרים לא יחזור הדמים כשאכלו ומקורו לא נודע ועיין בהה"מ שם וביו"ד סי' קי"ט ולפימש"כ יתכן דסובר כנ"ל דהא גם כשמכרו הטריפה לנכרי גרם איסור סחורה רק דסחורה אינה אלא מדרבנן א"כ ה"ה במכר להו דברים האיסורים מדברי סופרים ואכלו ודו"ק. ועיין בנה"מ סי' רל"ד ס"ק ב' שכ' דאם עירבו הלוקח עם פירותיו ונתבטלו ג"כ שייך קנס כיון דגרם להו לבטל איסור יעו"ש ודבריו צ"ע דהא אנן קיי"ל דמבטל איסור

לכתחלה שרי מה"ת א"כ גרם לו רק איסור דרבנן ובזה לכ"ע לא קנסו. ועכ"פ אף דנימא דבשאר איסורין דהם דומיא דשרצים איסור סחורה מה"ת, אבל בנדר דבדה האיסור מלבו ודאי שרי מה"ת כמו תרומות לדעת הר"ש והרע"ב הנ"ל. ולדעת הטור והר"ש סירלו גם איסור דרבנן ליכא למילף בנדר מתרומה דתרומה אסור מה"ת כיון דכתיב לאכלה וכנ"ל ובנידון השאלה יש להוסיף קצת היתר דכיון דחזקה עליו פקידת הרופאים שלא ישתה יין שהוא מזיק לבריאת גופו לא חיישינן לתקלה. ואף דאשכחן בירושלמי גיטין פ"ז ה"ד דגם שכ"מ שגירוש אשתו לא תתייחד אשתו עמו שמא יבעלה ומעשה היי כיון שבעל מת עיין נוב"י אהע"ז סי' ס"ט ולפלא שבמחכת"ה אישתמיט מני' הירושלמי הנ"ל. ובודאי לחולה כזה מזיק הבעילה ואפ"ה חשו חז"ל היחוד י"ל דביאה שאני דנפשו של אדם מחמדתן משא"כ באיסורי אכילה, וכה"ג מחלק הגאון בשא"ר בתשו' סי' צ"ו והשיג על דברי תוס' קידושין דף ל"ח שכ' דגזרי' כזית ראשון אטו כזית שני כמו ביבמות דף כ' ביאה ראשונה אטו ביאה שניה דל"ד מטעם הנ"ל. ע"כ נלפענ"ד דשרי אפי' לסחור בעצמו ועכ"פ ע"י שליחו הדבר ברור למעשה דשרי כמ"ש כת"ר והראוני בס' זכ"א בערך סחורה שכ' בשם תשו' קול אלי' דנדר מבשר ויין אסור לעשות בהם סחורה יעוי"ש ואין הספר ת"י וכבר כתבתי הנלע"ד בזה ועכ"פ ע"י שליח יש להתיר:

סימן קי

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה אשר ראבין נ"י אבד"ק קארטשין:

ע"ד שאלתו בדיני ממונות שזה איזה שבועות שנעשה מהממשלה פערצאהל חדש על שוועביליך וקנה ראובן אצל שמעון שוועביליך וראובן כבר ידע מהפערצאהל ושמעון לא ידע והסחורה עדיין ביד שמעון וכאשר נודע לשמעון מהפערצאהל אינו רוצה ליתן לו הסחורה וכת"ר כתב כיון שגם לאחר הפערצאהל הוי אונאה פחות משתות פשוט דהמקח קיים וא' מערער עליו בזה, ורו"מ לא כתב מאיזה טעם פיקפק ואולי הי' רק קנין כסף דאותו קנין רק למי שפרע, וא"כ יש לומר כיון דמספק"ל להרא"ש דאפשר אסור להונות גם בפחות משתות א"כ הוי מקח שנעשה באיסור כל דלא הוי קנין גמור רק למי שפרע לא תיקנו חכמים כמבואר בס' ר"ח אך מדברי הש"ך חו"מ סי' ר"ד ס"ק ב' דאף באונאה שיעור שתות יש מי שפרע אף שנעשה באיסור וכבר העיר בזה בספר משפט שלום שם ותירץ דמקח שנעשה באיסור היינו שגם המוכר וגם הלוקח עשו איסור אבל בהונאה לא עשה איסור רק המאנה יעו"ש ולדבריו מכ"ש בפחות משתות דמספק"ל להרא"ש אם אסור דלא הפקיעו מי שפרע כיון דרק המאנה עשה איסור ובספרי מ"פ שם פקפקתי על דברי המשפט שלום שם וכתבתי די"ל דבאונאה שיעור שתות ליכא איסור

כלל כשדעתו להחזיר האונאה כמ"ש תוס' ב"מ דף כ"ב הובא בנה"מ סי' רכ"ז וא"כ גם באונאה פחות משתות דיש לומר דהוי כדעת המאנה להחזור האונאה. אבל יש לומר דדוקא באונאה שתות כיון דדינא להחזיר את האונאה לא עביד איסורא כלל כשדעתו להחזיר אבל בפחות משתות כיון דבאמת בדיעבד א"צ להחזיר אונאה הוי איסורא אף דהי' בדעתו להחזיר דמה שמחזיר הוי כמתנה בעלמא ולפי"ז יהי' פחות משתות חמור מאונאה שתות וזה לא מסתבר:

אך בעיקר הדין לענין ספיקו של הרא"ש ז"ל אם מותר להונות בפחות משתות הנה בספרי מנחת פתים לחו"מ שם הבאתי מהחינוך מ"ע של"ז וספר חסידים סי' תקל"ב דפשיטא להו דמותר לכתחילה וגם ראיתי בהגהות רעק"א ז"ל לחו"משם דמביא מבעה"מ סוף ב"ק דמוכח מדבריו דמותר להונות לכתחילה בפחות משתות יעו"ש. וכוונתו מדכתב במאור שם דפלוגתא אי שתות מעלת או שתות מקח לענין איסורא הוא ומוכח דפחות משתות ליכא איסורא כלל. וע"כ אף דבהגהות אמרי ברוך שם לחו"מ הביא מרמב"ן עה"ת פ' בהר דפשיטא ליה דאסור להונות בפחות משתות אכתי המתירין רבים נינהו וממילא דחייב במי שפרע ול"ש בזה לומר דהמוחזק יאמר קי"ל כמאן דאמר דהוי איסורא והוי מקח שנעשה באיסור ופטור ממי שפרע כיון דהענין נוגע לאיסור ורבו המתירין ממילא ליכא איסורא כלל ול"ה מקח שנעשה באיסור ול"ש בזה לומר קי"ל כיון דהכל תלוי באיסור וממילא אזלינן בתר רוב פוסקים המתירין וממילא חייב החוזר בו במי שפרע ויפה דן כת"ר:

סימן קיא

לכבוד הרב הגדול החו"ב וכו' מו"ה שלמה טייטעלבוים נ"י אבד"ק דאבראמיל:

ע"ד שאלתו באשה שהותרה עפ"י ע"א שהעיד שמת בעלה במלחמה ויש לבעלה אח והאשה הנ"ל הי' לה בת קטנה מבעלה וכבר מתה אבל אין הדבר ידוע מי מת תחילה בעלה או בתה, וכפי מכתב הרב מאמעריקא שבא מאז גב"ע על בעלה שמת אף שבגב"ע כתוב סתם שמת אבל הרב שם כתב במכתב בפ"ע שחקר ודרש מהעד מתי הי' ואמר שבשנת תרע"ה מת, ועל הילדה יש עתה ע"א שמתה בשנת תרע"ו ואולי יוכלו להשיג על מיתת הילדה עוד ע"א אך על מיתת בעלה אין שום עדות רק העדות מאמעריקא, וכפי מכתב הרב ששמע מהעד שהי' בשנת תרע"ה ועתה השאלה אם זקוקה ליבם והאח הנ"ל הוא אדם קשה וגילה דעתו שרצונו לנקום מאתה ולעגנה וכת"ר האריך בזה לפלפל בהלכה בכל צד ודרש חוו"ד:

והנה כת"ר כתב דיש להקל שא"צ חליצה דהא בע"א ביבמה במק"ע מתירין והכא אף שהאח לפנינו הוי מקים עיגון כמ"ש הב"ש סי' קנ"ח דהא גם בחליצה א"א דשמא יבוא עוד עד שמתה בתה אחר בעלה ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה. ויש לפקפק בזה דהא מקום עיגון דמקילין בע"א ביבמה ע"כ הכוונה שמת במקום שאין עדים מצוים וזה הוי מקום עיגון שאין לחכות עוד על עדים גמורים, דאל"כ הרי תמיד הוי מקום עיגון ולמה כתבו דבמק"ע יש להתיר וכיון שכן יש לומר דבכה"ג שפיר מותרת לחלוץ כיון דרחוק הדבר שימצא עדים כשרים שכעין זה העלה הט"ז בתשו' סי' קנ"ז יעו"ש. אלא דיש לדון דגם זה הדבר גופא שהיבם אדם קשה ורוצה לנקום ממנה הוי מק"ע ובמק"ע הרי מתירין ע"א ביבמה וה"ה במת בעלה ואח"כ בנה אף שמדברי הרא"ש מוכח דסובר דמת בעלה ואח"כ בנה גרע טפי היינו כשהעד אומר כן ולכן חיישינן דאומר שקר דלא הו"ל לומר רק מת בעלך ולשתוק כמ"ש ט"ז סי' קנ"ז בתשו' שם אבל הכא שזה שהעיד שמת בעלה לא העיד כלל על מיתת בתה א"כ עכ"פ לא גרע מכל ע"א ביבמה דנאמן במקום עיגון ואף בעמפ"ע כן כמ"ש בתשו' בס' מ"פ אה"ע סי' קנ"ח. גם נראה דבאומר מת בעלה ואח"כ בנה דעת רמ"א דקיל טפי ויש להתיר אף שלא במקום עיגון ויש להוכיח כן מלשון הרמ"א סי' קנ"ח שהמחבר שם כתב דע"א ביבמה נאמן וכן נאמן לומר מת בעלה ואח"כ בנה וברמ"א כתב דיש מחמירין בע"א ביבמה שמת והדבר תימה למה השמיט הא דמחמירין נמי במת בעלה ואח"כ מת בנה והרמ"א ז"ל דייק בלישנא ויש מחמירין דאין ע"א נאמן לומר שמת יבמה ולמה לא כתב סתם ויש מחמירין והוי קאי ע"ד המחבר במת יבמה וכן במעיד שמת בעלה ואח"כ בנה. לזאת נראה דבאמת בגוף הדבר דמוכח ביבמות דף צ"ג דאם אין ע"א נאמן ביבמה לשוק ה"ה דאין נאמן לומר מת בעלה ואח"כ מת בנה תמה בהגהות מהרש"ק ז"ל באהע"ז שם דהרי בכה"ג בחזקת היתר לשוק קאי ונאמן ע"א מה"ת דליכא חזקת איסור וע"כ לומר משום דמחזיקין מאיסור לאיסור יעו"ש ובמלחמות יבמות שם מבואר דבאמת במת בעלה ואח"כ בנה אף שידוע עפ"י עדים שמתו שניהם ואינם יודעים מי מת תחילה בחזקת היתר קיימא רק מדרבנן החמירו להצריכה חליצה יעו"ש וא"כ נהי דפשיטא לי' לש"ס דאם אין ע"א נאמן ה"ה במת בעלה ואח"כ מת בנה כן אף דכל הזיקוק מדבריהם דמה בכך דאם אין ע"א נאמן גם בזה אינו נאמן דהא מדרבנן מחזיקין מאיסור לאיסור או מטעם דהוי ספק השקיל מחמירין אבל כיון דיש פלוגתת הפוסקים אם ע"א נאמן ביבמה דהמחבר מתיר והרמ"א כתב ויש אוסרים בע"א ביבמה וא"כ הוי ספק פלוגתא ולא עוד אלא שרבים מקילין וגם בדרכי משה כתב להקל במקום עיגון וכיון דהדבר במחלוקת שנוי ממילא במת בעלה

ואח"כ בנה כיון דמה"ת שריא אף בלי שום עדות יש כסמוך בדרבנן על רוב הפוסקים דפסקו האיבעיא דע"א ביבמה לקילא ואף בלי מקום עיגון יש להתיר בזה, וע"כ דיקדק רמ"א בלשונו ויש אוסרין בע"א ביבמה דוקא ולא במת בעלה ואח"כ בנה כי בזה יש להורות כהמתירין ודוק. ואם ימצא עוד ע"א על מיתת בתה בתרע"ו אף שעל מיתת בעלה אין כאן רק ע"א יש לומר דבכה"ג ע"א נאמן גם לענין לפוטרה מיבום דהא בשעה שהעיד העד לא הי' עדותו כלל לענין לפוטרה מיבום כי זה העד לא ידע כלל אם יש לה בת או אח וכל עדותו הי' להוציאה מאשת איש וכשיש לה יבם תתייבם ורק אח"כ נתהוה הספק כשנודע ממיתת בתה מי תחילה וכיון שהי' נאמן העד בשעת עדותו עתה אף שהוצרך עדותו שהי' בשנת תרע"ה גם לענין לפטרה מיבם בזה נאמן כיון דבשעה שהעיד לא הי' נ"מ מזה וקבלו עדותו להוציאה מחזקת אשת איש, ודבר זה נלמד מר"ן קידושין פ' האומר בהא דבא נ"ח ואמר אני קדשתוה דנאמן אח"כ אף ליתן לה גט כיון דבשעה שאמר אני קדשתוה לא העיד כלל נגד חזקה שוב נאמן אח"כ אף להוציא מחזקת אשת איש שכבר נתקבל עדותו וכבר האריך בזה בתשו' בי"ש אהע"ז סי' קנ"ג יעוי"ש, אך דכ"ז אם ימצא שני עדים על מיתת בתה בשנת תרע"ו דבאין רק ע"א ע"ז ומיתתה ידוע עפ"י קול מפורסים דכעדים דמי שהכל יודעים שמתה וא"י מתי שוב באנו לחשש ע"א ביבמה שהרי זה העד שמתה בתה תרע"ו בא מתחילה לענין לפטרה מיבום, אבל גם באופן זה כבר כתבתי דבמקום עיגון ודאי דיש להקל וכיון דהוא אדם קשה ורוצה לנקום ממנה הוי מקום עיגון, ועוד דבכה"ג מה"ת בחזקת מותרת לשוק קאי רק מדרבנן צריכה חליצה יש לסמוך על הפוסקים המתירין אף שלא במקום עיגון כמ"ש לעיל באופן שבכל ענין יש להתירה להנשא בלי חליצה ומחמת חומר הענין רצוני שבל יעשה מעשה עד שיסכים לזה עוד רב א' מובהק:

סימן קיב

לכבוד הרב הה"ג החו"ב מו"ה יהושע עפשטיין נ"י אבד"ק ראקוב: בדבר שאלתו בד"מ באשה אחת ששלחה לבנה הקטן שהגיע לעונת הפעוטות לתבוע חוב מאיזה איש שהי' חייב לה דאללער ונתן להקטן ואבדו ממנו ותובעת האשה שישלם האיש חובו כי לא הי' לו למסור לקטן, וכ' כת"ר אף שהדין פשוט כן בחו"מ סי' קצ"ח דחייב לשלם מכ"מ בזמנינו המנהג ששולחין ביד קטן רשאין לתבוע חוב, ובוודאי אם המנהג פשוט שם כן, יש להורות כן כי המנהג עיקר גדול בד"מ בכ"ד אבל צריך לדעת אם המנהג כן ברור, אבל בנ"ד כפימ"ש כת"ר האשה אומרת כי כוונתה בעת שכיחת הקטן הי' באמת שיתן הדאלער לו וגם לא רצתה כלל לתובעו בדין רק אנשים אמרו לה כי עפ"י דין צריך

להחזיר, וא"כ יש לדון כיון דבאמת לשדורא לה שדרה מותר לשלוח בידו דבזה פליגי ר"י ורבנן במס' ב"ב פ"ז דר"י פוטר דע"מ כן שלחו ומפורש הגמרא שם דפליגו בהא דרבנן סברי לאודיעי' שדרי' ור"י סובר לשדורי' לה שדרה יעו"ש ונהי דאנן קיי"ל כרבנן אבל הכא דמודה דלשדורי' שדרה גם לרבנן פטור. אבל יש לחלק דלר"י דסובר סתמא לשדורי' שדרי' א"כ זה השולח ביד קטן לא פשע מידי דסתמא שדרי' לזה אבל למה דקיי"ל כרבנן דסתמא לאידיעי' שדרי' א"כ אף דהאשה אומרת דלשדורי' שדרי' מכ"מ השולח לא ידע מזה והוי פושע אך נראה כיון דבאמת הי' כוונתה לשדורי' אף דהמשלח לא ידע מזה ל"ה פשיעה כמ"ש להדיא הש"ך חו"מ סי' קכ"ו ס"ק ז' דבשולח חובו ע"י אחד שלא בפקודת המלוה או המפקידו ואח"כ נתברר שאז כבר נתנה היא מכתב לשליח עי"ז האיש אף דהלוה לא ידע כיון דעכ"פ עשה כרצון המפקיד לא פשע מידי, א"כ גם בנ"ד דכוותי' ואולי יש לחלק דשם כשנתן מכתב או בפה עכ"פ אבל הכא מה שהי' בדעתה לאו מידי הוא ודברים שבלב אינם דברים ואף דלר"י דאמרינן דלאודיעי' שדרי' מהני ואף שלא אמר בפירוש היינו כיון דאנן סהדי שכן הוי דברים שבלב כ"א דהוי דברים משא"כ לרבנן דמסתמא כן אף שבלבה הי' לשלוח ע"י הוי דברים שבלב ובכה"ג כתוב בקצה"ח סי' י"ב לענין מחילה בלב דל"מ אבל יש לחלק דמחילה שאני דדברים שבלב ל"ה דברים אבל הכא כיון ששלחה לקטן לתבוע החוב והי' במחשבתה שיקח הוא בעצמו הדאלער שפיר מהני דהוא שלחה בכוונה זו לקטן והשליחות הוי כמעשה ובפרט דהמנהג כן לשלוח ביד קטן כזה כשבא לתבוע נראה דאין לחייב את הלוה לשלם מעות אחרים אף באין המנהג ברור:

ב) ובדבר שאלתו באשה אחת שמחמת כאב השנים עשה הרופא גיפס על שינים ונתחבר היטב וציוה שיהי' כן בערך ב' שבועות ואח"כ יסירם ויעשה שינים אחרים אם אינו חוצץ בטבילה. הנה מ"ש כת"ר בשם שו"מ דכל לרפואה לאו חציצה הוא תמהני דהא אגד שעל גבי מכה חוצץ אף דהוי לרפואה אף שאין דעתה להסיר רק עד אחר ב' שביעות הלא כתב בס' לחם ושמלה בשם תשובה מאהבה ברטיות שמניחין שצריכין להיות מונחים ג' או ד' ירחים ואח"כ נופלים ואפ"ה הוי חציצה יעו"ש ואם כי יש לחלק דהכא שאני דהוי ביה"ס והוי תרי דרבנן קיל טפי כעין שכ' בתשו' חת"ס יו"ד סי' קנ"ד וגם י"ל דהכא כיון שהגיפס מחובר ונעשה כשן ממש שאוכל עמו לא הוי חציצה וסברות אלו כתב נמי בס' תשורת ש"י סי' ס"ט מכ"מ בזמן מיעוט כזה אין לחפש קילות. וכת"ר כ' בשם ד"ת בשם אלף המגן להקל ואין הספר ת"י:

סימן קיג

לכ' ידידי הרב הגדול החריף ובקי מו"ה שמואל לנדא נ"י בק"ק סאנראווא ווישניא ע"ד אשר תמה כת"ר במעילה דף ט' במשנה שם בשתי הלחם קרמו פני' בתנור הוכשרו לפסול בטבו"י וכו' וכן במנחות משקדשו בכלי דהרי גם מקודם לכן נפסלו בטבו"י כדאי' בתוספתא הובא בתוס' חולין כ"ה ד"ה האוכל דמנחות שלא קדשו בכלי דינם כתרומה דיש בהם שלישי. ולענ"ד נראה דטעם התוספתא דס"ל דמנחות אלו אף שאין דינן כקודש דהא לא קידשו בכלי אבל עכ"פ הרי נעשו עטה"ק כיון דהוקדשו וסובר דחולין שנעשו עטה"ק עכ"פ לענין זה הם כקודש דיש בהם שלישי כמו בתרומה אבל למאן דסובר חולין שנעשו עטה"ק כחולין דמו לגמרי גם מנחות כאלו אין בהם שלישי ומותר להקדישן בכלי ולהקריבן כמזבח כי לא קיבלו טומאה כלל ותוס' שם כתבו ע"ד רב יצחק חולין שנעשו על טה"ק טהור לאכול בקודש דע"כ סובר דחולין שנעשו עטה"ק עכ"פ יש בהם שלישי ומאי נ"מ בזה דהא רשאי לאכלו וגם אינו עושה רביעי ותירצו עפ"י התוספתא הנ"ל דנ"מ דאסור לשחוט הזבח לקדש המנחות בכלי יעו"ש והיינו כיון שנעשו עטה"ק אף שלא הוקדשו כלל כיון דנעשו עטה"ק, והתוספתא דמיירי בכבר הוקדשו הרי ע"כ נעשו עטה"ק אבל בחולין שלא נעשו עטה"ק אף שנגע בהם ג' אינו כלום ומותר אח"כ להקדישן ולהקריבן למנחות ועכ"פ גם טעם התוספתא משום חולין שנעשו עטה"ק. וראיתי במהדורא בתרא למהרש"א שהקשה על תוס' שם דאכתי קשה באוכל שלישי של חולין למאי נ"מ שיש בו שלישי יעו"ש ותמהני עלי' דכוונת תוס' כיון דנעשו עטה"ק אף חולין גמורים כשנגע בהם שלישי יש שם טומאה עליהם ואסור להקריבן אח"כ למזבח לשם מכחה וכ"ה להדיא ברשב"א שם דנ"מ דאסור להגישן למזבח עיי"ש ודוק, וא"כ יש לומר דמשנה במעילה הנ"ל סובר דחולין שנעשו עטה"ק כחולין דמי לגמרי דיש בזה כמה פלוגתא דתנאי א"כ טרם שקדשו בכלי אין טבו"י פוסלן ומותר להקדישן בכלי אח"כ ולהקריבן. והנה תוס' שם במעילה ט' ד"ה קרמי הקשו כיון דאית לי' תנור מקדש למ"ל קרמו ותירצו דמשום טבו"י נקטי' דקסבר חולין שנעשו על טה"ק לאו כקודש דמי. וברש"ש שם תמה דהרי בשביל כולהו נקטי' דמחוסר כפורים כמו טבו"י ולענין לשחוט עליהם הזבח ודאי בעינן קרמו פני' יעו"ש. אמנם בשט"מ שם הגיה בדברי תוס' א"נ לשחוט עליהם הזבח וכו' ולפנינו הוא דיבור אחר ובשט"מ כתב דדיבור אחד הוא יעו"ש כי הגהתו ברורה לכל מעיין והשתא לק"מ קושי' הרש"ש הנ"ל דתוס' בתחילה כתבו דמשום טבו"י נקטי' היינו דאפילו בשביל טבו"י בעינן קרימת פנים דאין כ"ש מקדש רק כשנעשה כל הראוי לעשות בו ומכ"ש בשביל מח"כ ולשחוט עליהן הזבח דבוודאי

בעינין קרימת פנים, ושוב כתבו א"נ דוקא קרימת פנים בשביל לשחוט עליהן הזבח אבל לטבו"י ומחוסר כפורים משניתנו בתנור הוכשרו רק אגב לשחוט עליהן נקוט כמי הנהו וז"ב בכוונת תוס' ז"ל וכוונת תוס' הנ"ל במ"ש דמשום טבו"י הוצרך דקסבר חולין שנעשו עטה"ק לאו כקודש דמי כוונתם דלכאורה מוכרח דבשביל טוב"י ודאי לא נקטי' דאפילו קודם נתינה בתנור כיון שהוקדשו קדושת פה הוי עכ"פ כתרומה דפוסל טבו"י כתוספתא הנ"ל ע"ז כתבו דז"א דקסבר חולין שנעשו עטה"ק לאו כקודש דמי היינו דלגמרי הוי כחולין וא"כ גם לענין טבו"י בעינין קידוש כלי וקידוש כלי לא הוי רק לאחר שנעשה כל הראוי לעשות, ומשו"ה השמיטו מחוסר כפורים דבשביל מחוסר כפורים אף אם סובר דהוי כתרומה לא הי' פוסל רק אפילו בשביל טבו"י נמי נקטי' דקסבר כחולין לגמרי הם כיון דנעשו עטה"ק לאו כקודש דמי עכ"פ מבואר מדברי תוס' דלמ"ד כחולין דמי גם טבו"י אינו פוסל במנחות שלא קידשו בכלי וכמ"ש לעיל דמותר להקריבן אח"כ והא משנה דלא כרב יצחק, ולפי האמת לא תקשה כר' יצחק ממשנה הנ"ל דיש לומר דלעולם משום טבו"י לא הוצרך דאף טרם שקידשו בכלי נפסל בטבל"י רק נקטי' בשביל מחוסר כפורים ולשחוט עליהן הזבח ובמנחות נקטי' אגב דנקוט מחוסר כעורים ולינה דהנהו בעי קידוש כלי לכ"ע:

ב) ואשר העיר כת"ר ע"ד רש"י במנחות צ"ז דמשמע שם דטבלא המתהפכת טמא משום דחזיא למדרסות דא"כ שלחן של קודש אמאי מקבל טומאה הא ל"ש מדרס לרש"י ב"ק ס"ז בדבר שאינו שלו לא נטמא במדרס. הנה באמת אי אפשר לפרש דברי רש"י כפשיטן בהא דחזי' למדרס הוא רק במטה וספסל אבל בשלחן ל"ש מדרס כלל דאינו מיוחד לזה כמ"ש תוס' בכ"ד וגם רש"י כתב טעם אחר דרחבה משוי לה כבית קיבול ומ"ש רש"י שם לשון דחזי' למדרסות כבר כתב בטה"ק שם לדחוק ולפרש בע"א. ויש כי בזה צ"ע על תוס' ב"ב ס"ז שכתבו דטבלא המתהפכת דטמא משום דראוי להשתמש בשני הצדדין דא"כ בשלחן של מקדש אמאי טמא הא אין להשתמש בו שום דבר רק הלחם שמניחין עלי' והרי כ"ש אינו מקדש אלא בפנים במקום שנמשח א"כ אי אפשר להפוך הטבלא על צד השני ולהניח הלחם דשם אינו מקדש. אמנם למ"ש תוס' ביומא מ"ח בבעיא דרב אשי שם דאם הופכו לכלי ונעשו ברו תוכו יש לומר דמקדש אף דלא נמשח שם א"כ אפשר רשאין להפוך השלחן ולהניח עלי' הלחם, ואף דרב אשי ספיקו מספקא לי' בזה מכ"מ יש לומר כיון דטבלא אין לה תוך ל"ד לשאר כ"ש וגם אם הפכו מקדש, וכעין זה אשכחן בפכ"ה דכלים בשלחן ודפופקי דר"י אמר יש לו אחוריים ותוך ור"מ סובר דאין לו ופירש רמב"ם בפיה"מ שם טעמא דר"י כיון דפני' משוכין וחלקיו זה תוכו ואידך

אחורי' יעו"ש א"כ בטבלא המתהפכת שפירש רש"י שחלקה משני צדדי' היא שוב גם האוחוריים כתוך ומקדש ובמקדש טבלא של השלחן היתה מתהפכת וכנ"ל שהיתה חלקה בשני הצדדים שפיר מקדש גם בצד השני ודו"ק:

ג) ומה שמסופק כת"ר בענין ברכה שאוכל כמעט בכל יום תפוחי אדמה ושותה עם זה מי חלב והעיקר אצלו הת"א אם יברך כמי על המי חלב או נפטר ע"י ברכת פה"א שהוא העיקר אצלו הנה אמת נכון שעיקר פוטר טפל אף שאינו מעורבין יחד כמו דג מליח שפוטר הפת, אבל מדברי הט"ז סי' רי"ב ס"ק ב' מבואר דענין עיקר פוטר טפל היא דוקא בגוונא שאינו חפץ כלל בטפל רק ע"י העיקר כמו שם בפת ומליח, אבל כשרוצה גם בטפל אף שהוא טפל אצלו לא נפטר בברכת עיקר כשאינן מעורבין כן פסק בש"ע הרב רש"ז ז"ל סי' רי"ב סעי' א' וע"כ המנהג שאוכלין פת הבא בכיסנין ושותין עמו קאפפע ומברכין שהכל על הקאפפע ע"כ גם בנידן שאלתו נראה דיש לברך גם על המי חלב:

סימן קיד

לכבוד הרב המאה"ג וכו' מו"ה יעקב לעווי אבד"ק טשעבין:

ע"ד שאלתו באשה אחת אשת איש שהי' בכפר ונתגרשה מבעלה בהיותה מעוברת כי הבעל אמר אז שזה שלשה שנים שלא קרב אלי' מחמת קטטות רק שהיתה בביתו והוולד אינו מאתו וגם עתה הבעל חי ואמר כן לפני כת"ר ובכל משך זמן התרחק מבתו שילדה לאחר דרה הגירושין והבת עתה היא בת שלשים שנה ונשתדכה לישראל וקרבו זמן הנשואין ועתה השאלה אם יש מקום להתירה ובעיר יש קול רנון שחשודה מאז מישראל וגם הנחשד הודה פעם אחת לפני איש אחד דרך וידוי כי בא עלי' פעם אחת. והעתיק כת"ר תשו' הרב הגאון מדאמבראווא שליט"א אשר האריך בזה בפלפול רב בכוחא דהתירא וכת"ר דרש מאתי חו"ד:

א) הנה כעין שאלה זו בתשו' רעק"א ס' קכ"ח ותשו' חת"ס אה"ע ס' י"ג ושני הגאונים הנ"ל הורו להתירא. ונחזי אנן בעובדא דידן אם יסודי ההיתר דידהו הוא בעובדא דידן והנה באמת בגופא דעובדא דשם יש כמה צדדים להקל ביותר מבנ"ד כי שם לא אמר בבירור שאינו ממנו ומה שאמר אח"כ בערכאות הי' לפטור א"ע ממזונות כאשר האריכו בזה שם הגאונים הנ"ל. אמנם יסודי ההיתר שבנה הגאון רעק"א ז"ל והסכים לו החת"ס הוא מחמת צירוף ג' דיעות דעת בה"ג דיכיר דוקא בהיכר בכורה עי"ז ודעת תוס' רי"ד דבמכחשתו אינו נאמן, ודעת ריא"ז בס' המכריע דדוקא באומר בני זה ממזר מח"כ אבל באומר על אשתו שזינתה מאחר א"כ אינו בנו לא נאמן שבצירף כל הנ"ל אף שהמחבר לא פסק כן הוי עכ"פ סד"ד ובנוסף עוד ספק דלמא מגוי נתעברה הוי ס"ס להקל. ישנם

גם בנ"ד, אף שבנ"ד אין אתנו יודע אם האשה הכחישתו אבל הרי בתשו' חת"ס ביאר דלפי מ"ש ריא"ז בס' המכריע אין שום הכרח כלל תו לומר דבמכחשתו אינו נאמן וכתב דהך שיטה לאו דסמכא היא כלל ועכ"ז מסיק דהוי סד"ד מחמת ב' השיטות הנ"ל דעת בה"ג דבעינן היכר בכורה, ודעת רי"ד דבאומר אין זה בני אינו נאמן וע' בתשו' חת"ס ס' ע"ו שהאריך להביא מכמה גדולי הפוסקים דסברי כרי"ד וכן פסק רש"ל ביש"ש הלכה למעשה ויש לחשבו לסד"ד וא"כ גם בנ"ד כן. ואדרבא צירוף שיטת בה"ג דאין האב נאמן רק ע"י היכר בכורה הוא בנ"ד ברווחא טפי כי שם בעובדא דידהו לא הי' לבעל שום וולד ונ"מ לוולד בכור אם יוליד אח"כ שיהי' בכור ואפשר דבכה"ג הוי הכרת בכורה קצת, כמו שפלפל בזה בתשו' רעק"א ותשו' חת"ס אה"ע ס' ע"ו ובנ"ד כבר הי' לבעל בן בכור מהאשה הנ"ל שנולד עשר שנים לפני הגירושין ואבי' הכירו לבכור, ואין שוב נ"מ עוד לענין בכורה עי"ז שאמר שהולד אינו ממנו ונתחזק ביותר צירוף דעת בה"ג ודעומי':

ב) והנה הרא"ש הקשה על בה"ג מקידושין ע"ח דנאמן לומר על העובר שבמיעי' שהוא ממזר הרי אין נ"מ לענין בכורה עתה ובתשו' חת"ס ביאר כוונתו דאף דיתכן שיש לו אשה שנתעברה אח"כ ועי"ז שאומר ע"ז העובר שהוא ממזר יהי' השני אם יהי' זכר בכור: מכ"מ דעת הרא"ש ז"ל דיכיר דבכורה הוא דוקא כשנולד ולא בעודו בבטן אמו כענין שאמרו בבכור שנולד לאחר מיתת אמו דאינו נוטל פי שנים דמכיר אמר רחמנא יעו"ש. והג' מדאמבאראווא נ"י כ' ליישב דעת בה"ג עפי"ד ר"ה מוואלאזין הובא בהגהות חכמת שלמה לחו"מ סי' רע"ו שיצא לחדש לענין בכור לנחלה באם אשה א' נתעברה מקודם והשני' אח"כ אף שילדה השני' קודם הראשון בכור, ודייק זה מפשטא דקרא וילדו לו בנים האהובה והשנואה והי' הבן הבכור לשנואה והיינו שתחילה ילדה האהובה ואפ"ה בן הבכור לשנואה שהי' קודם בעיבור וא"כ שפיר משכחת לה הא דקידושין ע"ח שכבר נולד לו בן בכור רק עיבורו של זה העובר מוקדם ועתה שאומר שעובר אינו ממנו יהי' הוולד הנולד בכור והוי שפיר הכרת בכורה. ואם כי דבר חכמה הוא, אל ח"ו לתרץ דברי הבה"ג בדבר תמי' כזה כאשר כבר התעורר בחכמת שלמה שהדבר מוכרח דלא אזלינין בבכור רק בתר לידה ולא בתר עיבור דהא יוצא דופן אינו בכור וע"כ דהלידה עיקר וכ"מ בכ"ד, והעיקר מה שדוחקו להרח"ו ז"ל פשטא דקרא וילדו לו בנים האהובה והשנואה דמשמע דאהובה ילדה מקודם הוא באמת דקדוק עצום ולענ"ד כבר הרגישו בזה רבותינו בספרי עה"כ הנ"ל וז"ל את בן האהובה כיון שיצא ראשו ורובו פוטר את הבא אחרי' מן הבכורה ע"פ בן השנואה אעפ"י שבן הבכור לשנואה ואינו מובן ובריט"א ריש פ"ח דבכורות ביאר כוונת הספרי דקשה לו מאיזה צד ירצה לבכר את בן האהובה

ומתרץ דמיירי בכה"ג שמקודם נולד בן השנואה שיצא ראשו ורובו וחזר ואח"כ נולד בן האהובה לידה גמורה ושוב אח"כ יצא בן השנואה לגמרי ובזה יש לו איזה צד לזכות את בן האהובה כי הלידה הגמורת היתה לבן האהובה מקודם וכתבה תורה דלא יוכל לבכר יעו"ש. ולפי הנ"ל א"ש פשטא דקרא דילדו לו בנים האהובה והשנואה היינו שהלידה הגמורה היתה לאהובה מקודם ואעפ"כ והי' הבן הבכור כשנואה כי יצא ראשו ורובו מקודם ולע"ד כוונת הספרי בכל הנ"ל הוא גם ליישב דקדוק לשון הכתוב כי מה שרוצה לבכר את בן האהובה א"צ טעם כלל כי חפץ בבן האהובה ויהי' האיך שיהי' מיושב לשון המקרא ע"כ עפי"ד הספרי ודוק ולא אאמין כלל שיצא דבר זה מפי הצדיק הרח"וו זצ"ל דקודם לעיבור הוא בכור ח"ו וקושי' רא"ש על בה"ג כבר כתב החת"ס ז"ל דדעת בה"ג דגם בעודו עובר מועיל הכרה אף דאין בכור יורש כשנולד לאחר מיתת האב, הכרה שאני וזה האמת:

ג) עוד אחת יש להעיר ביסוד צירוף הספק דרבוותא הנ"ל בה"ג ותוס' רי"ד לפימ"ש בשעה"מ פט"ו מא"ב בשם בני יעקב דגם לתוס' רי"ד הנ"ל דבאומר שאינו בני אינו נאמן מכ"מ בעובר דלית לי' חזקת כשרות נאמן ובנ"ד כה"נ אמר כן גם בהיות הוולד במעי' לפני ב"ד אבל הרי השעה"מ שם כתב דבתשו' ראנ"ח סי' מ"ה מבואר דגם בעובר כן וגם בעובדא דתשו' רעק"א וחת"ס אמר כן על העובר ועכ"ז צירפו דעת תוס' רי"ד וע' בחת"ס סי' ע"ו שהביא מיש"ש דמפרש הסוגיא דקדושין באמר על העובר שבמעי' ממזר היינו ג"כ מח"כ דלא כרש"י שם ומפרש בזה הסוגיא שם דקמ"ל בסיפא אף איהו דקים לה תיפוק לי' דהות כמו קים לי' שהרי ידע שלא בא עלי' וע"כ דבסיפא נמי מח"כ מיירי והוא לעולם לא קים לי' רק היא והביא כן להדיא בשם המכריע א"כ משמע דגם בעובר דוקא מח"כ ובפרט בנ"ד אין הדבר ברור כלל שהגיד אז לפני ב"ד בהיותה מעוברת כי לפי הגב"ע נראה שלא אמר לפני ב"ד דבר רק סתם שרוצה לגרשה באופן דצדדי הספק מכח כל הפוסקים הנ"ל הוא ג"כ בעובדא דידן:

ד) ועתה נבוא לספק השני שצירפו הגאונים הנ"ל דלמא מנכרי ונכרי ועבד הבא על ב"י הוולד כשר. והנה הב"ש כתב בדעת הטור דאין זה ספק דל"ש שתזנה מנכרי והג' רעק"א ז"ל השיג על הב"ש דלכ"ע תולין בנכרי ומידי ספיקא לא נפיק. אך בתשו' חת"ס סי' ט' ובכ"ד חשש לדברי הב"ש ואסברי' דאשה בודקת ומזנה וניחא לה לזנות עם ישראל טפי מנכרי, גם מחמת קירוב דעת טפי ועכ"ז בעובדא הנ"ל בס' י"ג כתב בפשיטות לצרפו לספק עכ"פ בשיש רוב נכרים, ובנ"ד בכפר איכא רוב נכרים איכא תרי רובא רובי הכפר ורוב סיעה דיש לצרפו לספק. ואפשר לומר דבכפר לכ"ע יש לספק בנכרי דכבר הרגיש

בתשו' חמדת שלמה הובא בפ"ת ס' ד' ס"ק כ"ג דיש להקל בנכרי מטעם דישראל בחזקת כשרות ננהו. אמנם הרי אמרו חז"ל מיעוטן בעריות ומבואר ברמב"ם סוף ה' איסורי ביאה שאין אתה מוצא קהל בכל זמן וזמן שאין בהן פרוצין בעריות יעו"ש והשתא כיון שמכל קהל נמצאו פרוצין בעריות אף דרוב נכרים יש לחוש טפי למיעוט שבישראל שפרוצין בעריות וזה בעיר שיש שם עכ"פ קהל ישראל אבל בכפר שיש ישראלים יחידים ואינם בכלל קהל שפיר יש לומר מטעם חזקת כשרות דידהו לתלות בנכרי ועכ"פ לשוי' ספק' וסמך לזה מהא דאמרינן בעירובין כ"א אמרה כנ"י לפני הקב"ה אל תדיננו כיושבי כרכים שיש בהם גזל ועריות וכו', וע' ברש"י שם דמתוך ששכיחו שם מקום שווקים וישוב גדול ורגל סוחרים ורוכלים מצוי' שם לפיכך גזל ועריות נוהג בהם יעו"ש והרמב"ם ז"ל יתכן דמפרש סתם כרך והיינו קהל אבל עכ"פ כפר ודאי לא יקרא בשם כרך וע' מגילה דכרך כל שיש בה י' בטלנין ועכ"פ כפרים דידן אינם בכלל קהל וכרך ויש לומר כנ"ל:

ה) ובתשו' הרה"ג מדאמבאראווא כתב צד להקל בנ"ד לתלות בנכרי עפי"ד רמב"ן ביבמות מ"ז שחידש שם דכל דהאם לפנינו אינו נאמן לומר בני זה ממזר יען שאינו נאמן על האם אינו נאמן גם על בנו כעין דאמרו ביבמות שם ביש לו בנים כבן ובמהרש"ם ח"ד ס' כ"ו כתב בטעם הפוסקים דפליגו עלי' משום דאין בא לאסור האם דהא יש לומר דנאנסה יעו"ש וא"כ כל עיקר נאמנות הבעל משום דיש לומר נאנסה ובנאנסה ל"ש לומר בודקת ומזנה מישראל טפי מנכרי והוי ספק גמור עכ"פ. והנה זה ודאי ברור דבנאנסה יש לתלות בנכרי כמו בישראל אף להטור וכ"כ להדיא בתשו' חת"ס סי' ו' בד"ה והשתא, אך גוף סברת מהרש"ם דמשו"ה פליגו הפוסקים דיש לומר נאנסה תמוה דכהן לא יהי' נאמן לומר על בנו שהוא ממזר דהא משוה לאשתו חללה אף באונס, ועוד דגם באשת ישראל הא משוי לה זונה ונ"מ אם תתאלמן תיאסר לכהן א"כ נימא דבאם האם קיימת לא יהי' נאמן לומר על בנו ממזר וזה לא שמענו, ואדרבא מוכח באה"ע סי' ד' סעי' כ"ז דאף באם לפנינו ומכחשת אותו הוולד ממזר יעו"ש. וע' תשב"ץ ח"א סי' רי"ז שכ' וז"ל ומכ"מ מה שהשיב דיין תוניס שהרי מצינו שהאומר בני זה ממזר נאמן על בנו ואינו נאמן על אשתו שהיא זונה הא ודאי לא דמיא להא שהרי אמרינן בפי"נ דבתרי גופא פלגינון דיבורא וה"נ נאמן על בנו ואינו נאמן על אשתו יעו"ש. הרי מבואר להדיא בתשב"ץ דאף דנעשה זוכה אפ"ה נאמן על בנו ולא על אשתו דפלגינן דיבורא. ולכאורה צ"ע על תשב"ץ הא באומר זה בני ממזר כשיש לו בנים אינו נאמן אף על בכו ולא אמרינן פלגינן דיבורא אף בתרי גופי וע"כ לומר דשם חד שמא הוא דרוצה לעשות בנו ממזר וממילא דגם בן בנו ממזר וזה אי אפשר אבל הכא הבן ממזר והאם זונה ותרי שמא נינהי ופלגינן דיבורא. אמנם

גוף דברי רמב"ן שהביא מהרש"ם הנ"ל דמתוך שאינו נאמן לאסור האם אינו נאמן לשוי' בנה ממזר עיינתי ברמב"ן שם וראיתי שלא זו הדרך ולא זו כוונת רמב"ן כלל שרמב"ן שם כתב דעובדא דיבמות דבא ואמר נתגיירתי בינו לב"ע והשיב לו לדבריך כותי אתה ואין עדות לכותי והקשו תוס' מה נ"מ הא עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר ותירץ הראב"ד דגר וגיורת היו שבאו לפני ר' ששניהם נתגיירו בינם לב"ע והא הבנים נכרים והקשה הרמב"ן הרי לדברי' הכל תלוי בגיורותה של האשה ואין האב נאמן לפסול ולמה הי' צריך לומר לדבריך נכרי אתה וא"ת הוא נאמן על הבנים והאשה ע"ע והלא כיון שהבן נפסל בדיבורה של האשה אף ע"ע אינה נאמנת וכן האב אינו נאמן על הבן לומר שאמו שפחה במקום שפוסל את אמו כדאמרינן לענין יכיר ואינו נאמן על בנו גדול וכו' יעו"ש, ודברי' ברור מללו דודאי האב אינו נאמן לומר שהבן נכרי מחמת שאמו נכרית שבזה פוסל את אמו בפסול העצמי שפוסל בנה, וזה כמו אם יאמר הבעל שבנו ממזר מחמת שאשתו ממזרת והוא בא על ממזרת דהא חד שמא הוא והוי ממש כמו ביש בנים לבן ולית מאן דפליג בהא אבל לא נשמע כלל מדברי רמב"ן דבאומר על בנו ממזר שנולד מאיש אחר שאינו נאמן מחמת שפוסל או אוסר את אשתו עלי' בזה שמא אחרינא כתשב"ץ הנ"ל באופן דאין שום פלוגתא בזה כלל בין הפוסקים וזה ברור לכל מעיין. ובמהרש"ם שם העיר ע"ד רמב"ן הנ"ל מירושלמי קדושין פ"ד ה"ז בהא דנאמן על הגדול ואינו נאמן על הקטן איזהו גדול כל שיש לו אשה ובנים ר' אבוה בשם ר' יוחנן כל שיש לו אשה אינו נאמן כיון דפוסל אותה הנה מאז הבאתי דברי הירושלמי בספרי מ"פ לאה"ע ס' ד' יעו"ש שהארכתי דבפוסקים לא משמע כן רק דוקא בנים ולא אשה ולפי הנ"ל הדבר נכון בטעמו דאשה פסול אחרינא דנעשה חללה או שנאסרה על הבן וזה שמא אחרינא ובודאי כיון דהוי ממזר אסור לו לישא אשה כשירה ודוקא ביש לו בנים דעושה לב"ב ממזרים וזה אינו נאמן ונראה באמת מוכרח מזה כפירוש הפ"מ שם דביש לו אשה שפיר נאמן לעשות בנו ממזר וממילא דבנו נעשה ממזר ואסור לדור עם כשירה גם כשיגרשנה או יתאלמן תהי' עלי' שם חללה דבוודאי ממזר עושה אותה לחללה כמו אם ישא אשה אחרת או אפשר שאם לא בא עלי' הבן אחר שהעיד עלי' האב רק מקודם לכן אפשר לא נעשה חללה דאינו נאמן עלי' אבל מכאן ולהבא וודאי אסור לו לבוא עלי' ועכ"פ ל"ש כלל לומר מתוך שאינו נאמן רק היכא דרוצה לשוי' לבן בנו הנולד מכבר ממזר ובזה אמרינן מתוך שא"נ על בן בנו אינו נאמן נמי על בנו דחד שמא ואי אפשר למופלג דיבורא:

ו) ועכ"פ אף שצד היתר זה שצידד הגאבד"ק דאמבראווע כ"י עפי"ד רמב"ן ובנה יסוד על דברי מהרש"ם ז"ל לענ"ד אינו כלל כמ"ש לעיל אבל עכ"פ לא כופל כ"ד מעובדא דרעק"א וחת"ס שבנו יסוד היתר לצרף ס' מנכרי אף דשם הי' רוב נכרים כמבואר בחת"ס הכא נמי רוב הכפר ורוב סיעה נכרים ואדרבא בנ"ד עדיף טפי דהוי כפר כמ"ש לעיל באות ד' אך בפרט א' נשתנה עובדא דידן לגריעותא מחמת הקול שנחשדה עם ישראל וגם הישראל הודה דרך ווידוי וא"כ איכא למיחוש טפי דמישראל זה שהודה נתעברה ולא מאחר עפ"י שיטת הרשב"א והרא"ש הובא בס' קנ"ו בב"י דכל שהודה שבא עלי' ל"א מדאפקרי' נפשי' ול"ח לאחר כלל. אכן נראה דגם לדעת הרא"ש דגם לענין דאו' כמו לענין יבום נאמן ומוכח דלא משוי לספק כלל דמנא נבעלה ונתעברה מאחר מדפוטר אותה בלי חליצה, מכ"מ נראה דהיינו בהיא ג"כ אומרת כן ומודה שנבעלה לו ולא מאחר ומשו"ה נאמנת אף להנשא לאחר שאינו יודע מתוך שנאמנת ע"ע נאמנת על אחר כמו שהאריך בתשו' חת"ס ח"ב אה"ע ס' ע"ה וע"ז, אבל בנ"ד שאין אנו יודעים כלל אם היא הודית שנבעלה לו אינו נאמן כלל ויש לחוש דלמא מאחרים כבעלה והוי ספק גמור ושפיר יש לומר דהוי ס"ס דלמא מבעלה דאין הבעל נאמן כבה"ג ורי"ד ודילמא מרוב נכרים. וגם כראה דכפי מכתב הגב"ע אין רק ע"א ששמע מהנחשד וכיון דלולא העד הנ"ל הוי ס"ס גמור להתירה לישראל אין ע"א נאמן לפסול אדם כמבואר בכ"ד ומצד גוף הקול שנחשדת לזה הישראל הא בגיטין פ"ט יצא עלי' קול ממזרת אין חוששין וברמב"ם פי"ז מה' איסורי ביאה היינו אף בקלא דהוחזק בב"ד, וע' נוב"י מה"ק אה"ע סי' ס"א שביאר טעמא דאין אנו חוששין בקלא רק בדבר שיש לו תקנה ומשו"ה בנשואין שלא אמרו לפלוני לא חיישינן יעו"ש ואף לראב"ד דסובר דהגמרא מיירי בקול שלא הוחזק לב"ד דוקא, הרי בנ"ד נמי לא הוחזק בב"ד וע' ס' מ"ו ענין קול שהוחזק בב"ד. ולעומת הגריעותא הנ"ל דקלא יש קצת מעליותא בנ"ד שכפי עדות בעלה הי' שיחה כל היום בכפר עם נכרים ובכה"ג אפשר דלכ"ע תולין ברוב נכרים ועכ"פ ספק הוי כאשר כתב כן בתשו' חמדת שלמה הובא בפ"ת ס' ד' ס"ק כ"ג וז"ל אמנם יש לצדד הואיל ועיקר הותחבריתה הי' עם ערביים כו' יעו"ש וגם מחמת שדירתה הי' בכפר:

ז) והנה אם נתיר אותה להנשא צל"ע לענין הכתובה אם נכתב שם אבי' הישראל דהא כל ההיתר מס"ס דלמא מנכרי ואפשר דתיפוק מזה חורבא לענין גט שיכתבו אח"כ שם אבי' ויהי' שינוי השם דלדעת כמה פוסקים תצא וע' תשו' רעק"א ס' ק"כ הביא מתשו' הרא"ם דגם בשם אבי האשה תצא והי' כראה לכתוב בכתובה רק שמה לחוד כמו בשתיקות לענין גט דכותבין כן כמבואר באה"ע ס' קכ"ט ובתשו' רעק"א סי' קכ"ח שצידד בעובדא

דידי' להכשיר הבן מטעם ס"ס וכנ"ל סיים לבסוף דאין קפידא לקרותו בשם אבי' יעו"ש ותמהני דהא נפיק מיני' חורבא לענין גט. ואולי כיון דגם בגט דפסול הוא רק מדרבנן כמ"ש בג"פ שם ס"ק מ"ט הובא בפ"ת סי' קס"ט ס"ק כ"ו לכן לא חש בזה דהא אף אם יכתב בגט כן יהי סד"ר להקל. ומכ"מ צ"ע ובעובדא דרעק"א הי' כמה צדדים אחרים להקל בגוף הגדת האב כי לא הי' ברור בעיניו וגם כפי העובדא דשם חזר בו האב אח"כ ואמר שבנו הוא אבל בנ"ד כיון שהאב לפנינו וצווח ברי שאין ממנו ומרחקה האיך יתכן לכתוב שם אבוה וע' בג"פ סי' קכ"ט ס"ק כ"ח דאפילו למ"ד דמהני חזקה שמחזיק שם אבי' בשקר היינו כשמת אבי' אבל באבי' בחיים ואינו רוצה שיקראו אותו בשם זה ל"מ חזקה יעו"ש ומכ"ש בנ"ד דמקפיד שלא תקרא על שמו נראה דיש לכתוב בכתובה רק שמה לבד:

ח) והנה מתוך כותלי כתבו של כת"ר נראה שהמשידך לה אינו יודע כלל מזה וסובר שהיא בת ישראל בלי פקפוק וכת"ר רוצה לעשות כל טצדקי שלא יוודע לו, ובעניותי הענין קשה למאוד להטעות אותו אף שמשורת הדין כשירה מטעם ספק ספיקא הרי הספק הוא דלמא מנכרי, והרי גם מנכרי אף שהוולד כשר פגום מיהו הוי וגם עכ"פ בת דומה היא נהי שיש להתירה למי שיודע הענין שכן ורוצה לישא אותה אבל להטעות אותו בדבר שהיא קפידא רבה לישא בת ספק מנכרי וגם עכ"פ בת דומה הוא כל המסייעו לזה הוי עכ"פ כיועץ עצה רעה דעובר משום לפ"ע ל"ת מכשול, ואף דאמרינן ביבמות בהאי דאתא לקמי' דר"י דא"ל זיל איטמר ופרש"י שם שילך למקום שאין מכירין אותו וישא בת ישראל כי במקום שמכירין לא יתנו לו, ולא חש על זה שיטעה את האשה, די"ל דאיתתא בכ"ד ניחא לה כעין דאמרינן בב"ק ק"י טוב למיתב טן דו וגם יש לומר דשם היינו שילך למקום רחוק שלא יוודעו לעולם אם הוא בן נכרי אבל הכא להטעות האיש דל"ש לומר עלי' בכ"ד ניחא לי' וגם הרי בזו העיר בוודאי יוודע לו אח"כ ויתבייש הוי ודאי בכלל עצה רעה וגם שם אמר לו ברמז זיל איטמר אבל לעשות מעשה הב"ד להטעות אותו כבנ"ד שאם אינה מנכרי היא ספק ממזרת עכ"פ והמעליותא היא דכתלי מנכרי וכ"ז קפידא רבה ואף דאמרינן בהוריות י"א הכל רצין לישא גיורת אף דבאה מנכרים התם עכ"פ אין יצירתה בעבירה משא"כ בת ישראל מנכרי ועוד דרש"י פירש שם הכל רצין לישא גיורת יותר ממשוחררת אבל עכ"פ בת ישראל עדיפא לי' וכמו בנ"ד דיש עלי' חשש ממזרת וההיתר מס"ס דלמא מנכרי הוי קפידא רבה ובשגם דדעת מהרש"א קדושין ס"ח דנכרי הבא על בת ישראל הבן צריך גירות ואף שרבים חולקים ע"ז עכ"פ הוי ג"כ ריעותא דגריעא מגיורת שהרי זו לא נתגיירה. וגם עיקר ההיתר בעניותי איננו אומר

שההיתר מורווח רק מחמת גודל הענין בפרט בזמנינו שאם נאסרה לבוא בקהל בוודאי תפרוץ בזנות בין הנכרים ודי לנו להתיר לאיש שיודע מהענין ונוצה לישא אותה אבל לא להטעותו ועכ"פ מצד הב"ד ואנשים אחרים ודאי אין לעשות שום טצדקי בזה להטעותו. סיומא דפסקא לענ"ד יש להתיר אותה מצד ס"ס הנ"ל לאיש הרוצה לישא אותה אבל לא להטעותו בגוף הענין כי חוששני בזה מלאו דלפ"ע ל"ת מכשול וגם בכתובה אין לכתוב שם אבוה כלל. באופן אם יסכים כת"ר וגם ידידי הרב הגאון מו"ה בעריש וויידענפעלד נ"י ואו אז נימטי שובא מכשורא והשי"ת יצילנו משגיאות: סי' קט"ו:

לתלמידי היקר החריף ובקי מו"ה מרדכי זיידמאן נ"י במונקאטש: יקרתו הגיעני וע"ד שאלתו אם מותר לעשות חנות ממסחר בגדים הנעשים מפאבריקי בעהעמן שעפ"י הרוב נתפרים בשנעטכז מעעם לפ"ע לית מכשול. הנה מ"ש להתיר עפ"י פשטות דברי רמ"א יו"ד סי' קנ"א דביש בעיר לקנות אינו עובר ומותר אף לכתחלה וה"נ בנ"ד יש מוכרי אחרים בעיר: ואף ש"ך שם דמשוה השיטות דלישראל אסור בכה"ג מדרבנן משום מסייע משא"כ במומר ונכרי הא כתב בדגמ"ר שם דבישראל העובר במזיד ל"ש בי' איסור מסייע שה"נ בנ"ד הרי נתפרסם שיש בזה כלאים ואין מציוון להפרישו:

א) והנה ראש דברך אמת עפ"י דברי הרמ"א הנ"ל, אך זה דוקא ביש שם מוכרים או עכ"פ מוכר א' נכרי בעיר אבל כשכולם ישראלים איכא לאו דלפ"ע דמה לו אם קונה מזה או מאחר יעבור המוכר בלפ"ע כמ"ש המנ"ל פ"ד ממלוה והוכיח כן מלשון תוס' חגיגה י"ג עיי"ש ואתה לא ביארת את דבריך אם יש נכרים מוכרים. ואף בדאיכא מוכר נכרי מה שתמכת ע"ד הדגמ"ר בעניותי דברי' תמוהים מה שהחליט דבמזיד ליכא איסורא דמסייע דהרי מבואר בגיטין ס"א בחשודה על שביעית דלא תטחון עמה והיינו משום מסייע ידי עוברי עבירה ומוכח דאף במזיד איכא איסורא דמסייע וכבר תמהתי עלי' בחיבורי מ"פ ליו"ד סי' קנ"א בתשו' שם, ועתה ראיתי שכבר קדמני בזה בתשו' בית שלמה חאו"ח סי' מ"א. אך עכ"ז להלכה המקיל בזה יש לו על מי לסמוך שהריטב"א ע"א ו' כתב דבדלא קאי על תרי עברי דנהרא מותר לכתחלה אף בישראל כגון בנזיר ואיסור דמסייע ידי עוברי עבירה היינו בשעת מעשה שחבירו ודאי עובר יעו"ש והביאו בתשו' בית שלמה שם. וגם בהגה שם מבנו הג' הביא תשו' הרא"ם ז"ל שכ' דל"ש איסור מסייע רק במשאיל או נותן במתנה ולא במוכר יעו"ש. אך כ"ז ביש שם נכרי המוכר דאל"כ איכא לאו דלפ"ע דאורייתא:

ב) ומה שכתבת עוד צד היתר דהרי לישראל חשוד דוקא אסרו למכור כלים המיוחדים לעבודה אבל בסתם מותר למכור לו וכמ"ש רמב"ם בפיה"מ פ"ה דשביעית באם אינו

חשוד מותר למכור לו לפי שרוצה להצניעו להכינו למוצאי שביעית יעו"ש א"כ כיון דסתם ישראל מוחזק בכשרות תלינן דדעתו לבודקו ואם ימצא בו כלאים יתקננו וכדומה. יפה כתבת בזה ויש לחזק ביותר דהרי הא מלתא דתלינן שרוצה להצניעו אינו תלוי' כלל דהרי בחשוד לא תלינן בהכי דכלים מצוים בכל שעה ומסתמא אין קונה רק לצורך עתה וכדאי בע"א מ"ו וברש"י שם ד"ה המחרישה ואפ"ה בכשר תולין גם בזה להעמידו אחזקת כשרות א"כ מכ"ש בנ"ד דאיכא למיתלי טובא דדעתו לתקנו, אף דכתבו תוס' ע"א ו' דמשו"ה אסור ליתן לנזיר כוס יין דלמא שכח, שם שאני דאין דרכו של נזיר להתעסק ביין וסחור סחור אמרינן לנזירא ומסתמא שכח אבל הכא יש לתלות דדעתו לבודקו:

ג) אך עדיין צ"ע בנ"ד דאולי לא נתפרסם כל כך הקול והקונה הוא אדם כשר ואינו יודע כלל שיש בזה חשש שעטנז ויש בזה לפ"ע כשאין מוכר נכרי בעיר דביש נכרי בעיר המוכר אף בכה"ג ליכא משום לפ"ע דאו' כדמוכח מהא דנזיר דוקא בדקאי בתרי עברי דנהרא אף דשם החשש לשוגג כמ"ש תוס' ע"א ו'. ומה שכתבת דאיכא ספיקא טובא דלמא הקונה ימכרנו לנכרי ודלמא ימכרנו לישראל היודע ויתקננו זה איכו דהרי בגד שאבד בו כלאים אסור למוכרו לנכרי אף דאיכא ס"ס דלמא ילבשנו הנכרי בעצמו ודלמא ימכרנו לנכרי וע"כ דכל דיש חשש מכשול לישראל בשוגג חמיר טפי ולא תלינן כלל כמו שהוכיח בתשו' בי"ש סי' מ"א הנ"ל, א"כ בנ"ד אם יש לחוש שיבוא ישראל ללובשו ואיני יודע כלל אם יש בזה שעטנז אף ספיקי טובא לא יועיל. אמנם להתיר ע"י פרסום הקול שיש בזה שעטנז, הנה בפמ"ג או"ח ר"ס תס"ז הביא מדברי הר"ן בתשו' ס' נ"ט בחטין שנפלו עליהם מים ונתחמצו אם רישומן ניכר ונתפרסום בעיר שרי למוכרן לנכרי:

ורמז לדברי הש"ג בע"א ר"פ השוכר את הפועל דל"מ הכרזה למכור לנכרי דלא כר"ן יעו"ש. אמנם בש"ג שם כתב הטעם אף דלענין טריפה בעיר סומכין על הכרזה, דשם הכרזה ליומא הוא ולמחר אין חשש דניכר הוא שנשחט היום או נשחט תמול אבל בחטין יש לחוש לימים יבואו וישכחו ההכרזה דאין ניכר יעו"ש, א"כ בנ"ד הרי עכ"פ הפרסום הוי כהכרזה והכא אין לחוש לאינו ניכר דכל בגדי בעהמען ניכרין היטב א"כ גם הש"ג יודה בכזה להתיר ועכ"ז חוששני דלמא לא נתפרסם כ"כ ודלמא איכא ב"א דלא שמעו מהפרסום יש לתלות טבלא בחנות שאין המוכר מקבל עלי' אחריות ענין שעטנז בבגדים כאלו ועי"ז יתפרסם ביותר:

ד) וכ"ז למכור לסתם ב"א יש לומר היתר הנ"ל אבל למכור לאדם שמכיר בו המוכר שהוא חשוד ובוודאי לא יתקנו ואין מוכר נכרי בעיר הרי יש בזה משום לפ"ע דאו' ובדאיכא מוכר נכרי בעיר כבר כתבתי לעיל צד היתר עפי"ד ריטב"א בע"א ויש להוסיף עוד כיון

דישראל זה המוכר יש לו חנות למכור לכל וכשלא ימכור לחשוד יש בזה משום איבה אפשר דמשום איבה התירו איסור דרבנן דמסייע ודבר זה דיש בזה משום איבה למדתי מתורתו של הרמב"ן ז"ל בע"א דף ט"ו שהביא שם דברי ר"ת שהקשה אהא דמשאלת אשה לחברתה נפה בשביעית מפני דרכי שלום דהא כלים המיוחדים לעבודה אסור למכור ותירץ ר"ת דבשאלה איכא משום דרכי שלום אבל במכירה ליכא משום דרכי שלום, וכ' רמב"ן ע"ז דאינו נכון כיון דלכ"ע מזבין ולהאי לא מזבין איכא משום איבה יעו"ש וא"כ יש לומר דביש נכרי בעיר כיון דהוי רק חשש מסייע משום איבה התירו, אף דמבואר בגיטין דלא תטחון עמה וזה משום מסייע, ומוכח דבאיסור דאורייתא אף מסייע דרבנן לא התירו מפני דרכי שלום מכ"מ יש לומר כל דאיכא איבה דמזבין לכ"ע ולהאי לא קיל יותר, ובשגם דלדעת ריטב"א ל"ש מסייע רק בשעה שעושה חבירו איסור בוודאי כמ"ש לעיל:

ה) וכ"ז ביש נכרי בעיר אבל באין נכרי בעיר למכור לחשוד הוי דאו' ואפילו משום איבה אין להתיר כמ"ש תוס' ע"א כ"ו ד"ה סבר ר"י דמשום איבה לא התירו איסור תורה ובהיות כן תמהני טובא על שיטת ר"ת שבתוס' גיטין ס"א ורמב"ן ע"א מ"ו בהא דמשאלת נפה וכברה דליכא מה למיתלי ואפ"ה התירו מפני דרכי שלום דהאיך אפשר שיתירו איסור תורה דלפ"ע מפני דרכי שלום וע' בחיבורי טל תורה לירושלמי נדרים פ"א שכתבתי בזה להשיג על ש"ק דכתב דהתירו איסור דאו' משום דרכי שלום ובתוס' גיטין שם משמע דגם לר"ת התירו משום דרכי שלום בצירוף תלוי' כ"ש אבל ברמב"ן משמע דלשיטת ר"ת בלי שום תלוי' מותר וזה תימה ואף להתוס' דיש בזה תלוי' קצת הרי אין בתלוי זו כדאי להתיר כמ"ש שם והוי איסור תורה ממש והאיך יתכן להתיר מפני דרכי שלום וע' בירושלמי שביעית שם פ"ה בפלוגתא דב"ש וב"ה בפרה החורשת דמותר למכור בשביעית לב"ה דתולין לשחיטה דמשמע דפליגי בהא דלב"ה אין רובן לרדיא ולב"ש רובן לרדיא יעו"ש דשמואל דסובר מוכר שור ונמצא נגחן לא הוי מקח טעות יסבור כב"ה ואפילו לב"ש לאו אורחא למיכס תורא רדיא וע' בשנות אלי' שם דבנמצא נגחן שאני דמסתמא לשחיטה מכרו. אבל לפי הש"ס דילן ב"ב צ"ב מוכח דלכ"ע בין לרב בין לשמואל מסתמא לרדיא דהוי רוב רק דטעמא דשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב. ולפי"ז ע"כ גם ב"ה סברי רובא לרדיא ואפ"ה תלינן להקל, ולכאורה גם ע"ז יפלא כיון דרובן לרדיא הלא בכל התורה אזלינן בתר רוב והאיך ניקל בלאו דלפ"ע דאו' ואולי מחמת קושי' זו סובר ר"ת דכל הפרק הנ"ל בשביעית בפרה החורשת וכדומה מיירי בדיש לקנות אצל אחר נכרי וליכא לפ"ע מה"ת רק מדרבנן אסור משום מסייע ומשו"ה

כיון דאפשר במה לתלות אף נגד הרוב תלינן להקל והשתא ניחא גם שיטת ר"ת שהתירו להשאיל כפה בשביעית משום דרכי שלום דזה נמי מיירי בדאפשר לו לישאל אצל נכרי והוי רק דרבנן והתירו משום דרכי שלום, ואף דבגמ' בגיטין מוכח דבשביעית דאו' לא היתרו משום דרכי שלום איסור דמסייע היינו מסייע בשעת מעשה דזה חמיר טפי כמ"ש לעיל. ולפי"ז אדרבא לשיטת ר"ת יש חומרא דאף דתלינן בדאפשר למיתלי בלפ"ע דוקא באיסור דרבנן בדלא קאי בתרי עברי דנהרא שיוכל לקנות אצל נכרי אבל בלאו דלפ"ע דאו' לא התירו לתלות נגד הרוב:

ו) אמנם שיטת שאר הפוסקים וסתימת המשניות דשביעית מוכח דגם באין לו אצל מי לקנות תלינן להקל גם בפרה החורשת אף נגד הרוב וע"כ דלאו דלפ"ע קיל בזה משאר איסורין דכל דאפשר למיתלי שחבירו לא יעשה איסור תלינין עפי"ז הי' מקום להמציא היתר בנ"ד למכור אף לחשוד ובאין נכרי המוכר בעיר כיון דרק רוב בגדים נתפרים בשעטנז ומיעוט אינם שעטנז יש לתלות בהיתרא דמה שמוכר לחשוד אפשר דאינו שעטנז דהרי בלפ"ע תלינין אף נגד הרוב וכעין זה כ' הט"ז באו"ח סי' שט"ז ס"ק ב' דמותר לסגור תיבה שמסופק אם יש בה זבובים בשבת דהא הוי דשא"מ רק בפסיק רישא אסור והכא כיון דיש ספק דלמא אין זבובים תו לא הוי פסיק רישא. אמנם קשה לסמוך בזה באיסור תורה דאף דתלינין להקל נגד הרוב היינו דילמא לא יעשה איסור, ונפה ששואל לספור בה מעות כירושלמי שהביאו תוס' ע"א אבל הכא כשיש שם שעטנז הקונה בוודאי יעשה איסור אף שע"צ המיעוט אין שעטנז בזה אזלינן בתר הרוב, ואף שהבאתי דמיון לזה מהט"ז אבל גם על הט"ז חלקו האחרונים ע' בש"ע הרב רש"ז ז"ל שם ובפמ"ג דאף דבאינו פ"ר מותר אבל בספק איסור אסור כיון דהמעשה פסיק רישא ע"כ אין לסמוך ע"ז בנ"ד:

סיומא דפסקא לענ"ד דביש נכרי בעיר המוכר מותר למכור לכל אף לחשוד ומכ"ש לסתם ב"א שאינם חשודים רק יש לתלות פתקא בחנות לפרסם הדבר לבל יכשלו ב"א כשרים ח"ו ובאין נכרי בעיר יש למכור לסתם ב"א ע"י תלוית פתקא הנ"ל ולפרסם בחנות ביותר שיש בזה שעטנז ומי שידוע שהוא חשיד בוודאי על שעטנז ולא יבדוק ולא יתקן כשאין נכרי אחר המוכר בעיר בגדים כאלה אין להקל:

סימן קטז

ע"ד אשר נשאלתי פה בדבר איש א' שעזבה אשתו אותו זה כמה שנים ודרה עם נכרי בפרהסיא בעיר קאשוי בכל עניני אישות ומאז זה איזה ירחים אשר נכתב לה שתקבל גט מבעלה ולא רצתה אז כי אינה צריכה כך היתה תשובתה והבעל דורש להתיר לו לישא

אשה אחרת. והנה ברמ"א סי' ק"מ הביא מחלוקת בזה לענין זינתה אם מזכין לה גט וע' ב"ש שם דבמומרת כבר נתפשט המנהג אבל בזינתה חושש רמ"א לחומרת מהרי"ק דל"מ זיכוי רק לענין חזרה אבל אינה מגורשת עד שיגיע הגט לידה. ובנוב"י סי' צ"ב וכן בתשו' חת"ס אה"ע ח"א ס' ג' מפרשי דברי רמ"א לענין חדרגמ"ה דבמומרת דהמנהג דמזכין א"צ ק"ר אבל בזינתה דאין מזכין מחמת חשש מהרי"ק הנ"ל תו צריכין ק"ר אף דזינתה ואסורה לו דגם בכה"ג צריכין להיתר ק"ר, אך בתשו' חת"ס שם פיקפק ע"ז דטוב יותר לזכות גט ולא נצריכו לטרחא דק"ר ונראה שכן דעתו להלכה עכ"פ במזכת והולכת ובנ"ד דניסת לנכרי בפרהסיא ודאי דמועיל זיכוי וכדעת החת"ס ואולי בניסת לנכרי לכ"ע נוהגין בזיכוי דהוי כמו מומרת וע' בחיבורי מ"פ לאה"ע סי' ק"מ שהארכתי להוכיח דאף בזינתה פעם א' כיון דנאסרה על בעלה הוי זכות יעו"ש. ובתשו' דברי חיים אה"ע ח"א סי' ה' באשה שזינתה ומוחה מלקבל הגט כתב דודאי בזה אין מועיל זיכוי כיון דמוחה להדיא וליכא פלוגתא בהא וממילא דבכה"ג אסור אפילו לזכות גט דיש חשש תקלה למהרי"ק שיסמכו על הגט הזה נגד דעת רי"ף אך בודאי יש להתיר לו לישא אשה אחרת בלי ק"ר דבכה"ג דאסורה לו לא תיקן רגמ"ה יעו"ש, א"כ לכאורה בנ"ד כיון דאין רצונה לקבל הגט כאשר גילתה דעתה מאז א"כ באנו לפלוגתא הנ"ל דלדעת נוב"י וחת"ס צריך היתר ק"ר ולדברי חיים א"צ וכן דעת בעל חמדת שלמה סי' ד' הובא בפ"ת שם דלענין בעלה אף בלי זיכוי א"צ ק"ר כיון דזינתה ונאסרה לו אין זה בכלל נושא ב' נשים דזו שנאסרה אינה קרוי אשתו לענין זה כדברי מהרי"ק סי' קמ"א שכתב כן להדיא יעו"ש, וגם בתשו' תשורת ש"י ס' תקמ"ג בעובדא כעין נ"ד שברחה עם ערל ודרה עמו הסכים לדינא דל"מ זיכוי כיון דאמרה שאין רצונה לקבל ג"פ בלתי אם יתן לה בעלה סך מסוים יעו"ש דעכ"פ מותר לו לישא אשה בלי ק"ר כיון דנאסרה לו עיי"ש דמקיל אף באין בירור שזינתה עמו כיון דמרדה בבעלה וברחה עם ערל ומכ"ש בנ"ד דמפורסם לכל שניסת לנכרי וקול מפורסם כזה כעדים דמי כדאי' בחו"מ סי' ק"מ ובסמ"ע שם בריש הסימן, ועמ"ש בספרי טל תורה לירושלמי כתובות פ"ב ה"י דודאי יש לנו לומר דבכה"ג לא תיקן רגמ"ה. אך באמת נראה דבנ"ד שפיר יש לזכות לה גט דאף דזה איזה ירחים לא רצתה בגט מכ"מ כיון דגוף הדבר זכות היא לה יש לנו לומר מסתמא שחזרה בה, וראי' לזה מהא דאיתא בירושלמי גיטין ר"פ התקבל בהא דאמרינן שם דאין האיש יכול לעשות שליח לקבלה בגט דחוב הוא לה הגע עצמך שצווחת להתגרש אני אומר שמא חזרה בה יעו"ש, וכ"ה באה"ע סי' ק"מ סעי' ה' דאפילו צווחה להתגרש ל"מ לזכות לה גט ובהגר"א שם הביא ע"ז דברי הירושלמי הנ"ל דשמא חזרה בה ומשמע דאף ספק

גט לא הוי כיון דבאפשרי שחזרה בה מסתמא חזרה בה כיון דהדבר בעצם חוב, וא"כ ה"ה להיפוך בזינתה דהגט זכות אף דזה כמה ירחים לא רצתה לקבל גט אמרינן דחזרה בה ורשאין לזכות לה גט ותמהני בזה על תשו' תשורת ש"י הנ"ל דפשיטא לי' דבאמרה פ"א שאין רצונה לקבל ג"פ מאתו תו לא הוי זכות ולענ"ד כמ"ש. ובתשו' דברי חיים יתכן דמיירי דהאשה לפנינו ומוחות וכן מבואר מדברי הפמ"א שהובא בפ"ת ס' ק"מ ס"ק ז' דבאם היא לפנינו וצועקת שאין רצונה לקבל הגט בכה"ג ל"מ זיכוי יעו"ש אבל באינה לפנינו אף שגילתה פ"א דעתה דאין רצונה בגט אמרינן שחזרה בה, לכן נלע"ד דבנ"ד יש לזכות לה גט וא"צ להשליש כתובה דהא זינתה בודאי ואבדה כתובתה ואם הדבר ברור גם עתה שאין רצונה בגט מותר לישא אחרת בלי ק"ר רק עכ"פ יקבל עלי' בשבועה ליתן לה גט אם תאבה בגט כמ"ש בתשורת ש"י הנ"ל. וע' בתשו' מהרש"ם ח"ג סי' כ"א אבל שם הי' רק קול ולא נתברר ע"כ הצריך להשליש כתובה אבל בנ"ד הוא פטור לגמרי ותל"מ:

וראיתי בתשו' ב"ח סי' קמ"א בכרכום שכבשו לעיר והרגו והנשארים הלכו בשבי וכשהלכו לפדות לא מצאו אשה אחת וחקרו ולא נתודע ממנה סכום זה ד' שנים והשבוים לא ראו אשתו הנ"ל מיום שנכבשה העיר גם ע"א העיד שראה אשה אחת נהרגת בין הרוגים וכמדומה לו שהיא גם היתה כשנכבשה והשיב הב"ח דמותר בעלה ליקח אחרת וא"צ להתיר חרגמ"ה בק' רבנים רק צריך לייחד לה כתובה וגם לזכות לה גט יעו"ש ודברי' בקצרה ונראה שהתיר מספק ועפ"י אומדנא דסתמא מתה כיון שזה ד' שנים שאבדה והא דהצריך לזכות לה גט אפשר מחשש זינתה בין השבוים ועודה קיימת וע' תשו' נוב"י מה"ת סי' קמ"ז באשה שנשתטית וזה שבע שנים ברחה מבעלה מתוך טירוף הדעת וכתב דיש להתיר בכי קציר כיון דנשתטית ואיכא. עוד ספק שמא מתה כיון שזה זמן רב לא נשמע ממנה יעו"ש ולענ"ד מתשו' ב"ח הנ"ל ראי' לזה, וע' תשו' חת"ס ח"ב אה"ע סי' צ"ט:

סימן קיז

לכ' ידידי הרב החו"ב, זך השכל והרעיון מו"ה חיים צבי נ"י (ז"ל) שו"ב בקאפיטשיניץ:

ע"ד השאלה שרבים מהמוהלים נוהגים לחתוך רק מקצת מהערלה והמותר הנה מגלים וממשיכין למעלה ע"י הפריעה ומעכ"ת האריך בקונטריסו היקר בראיות דאינו מועיל כלום עד שיחתוך כולו:

א) והנה כבר עמד על מדוכה זו הרב בס' בינ"א גם בפ"ת יו"ד סי' רס"ד ס"ק י"א הביא בשם החמ"ד דמפשיטות דברי השו"ע משמע דאינו מועיל בכה"ג. ובאמת שלשונות

הפוסקים משמע שצריך לחתוך כולו וע' לשון רש"י שבת קל"ז ד"ה אם הי' בעל בשר וז"ל שהי' שמן ונראה בשר שלמעלה מערלתו לאחר שניטלה הערלה כולה כאלו אותו בשר חוזר וחופה את הגיד עכ"ל מורה להדיא דאם לא חתכו כל הערלה אינו מועיל אף שסילק למעלה ע"י הפריעה דדווקא בעור הפריעה סגי בהכי אבל עור הערלה גופי' צריך לחתכו כולו. ומצאתי בספר הקדוש עץ החיים כמהרח"ו ז"ל בשער מוחין דקטנות פ"ב וז"ל ובזה תבין סוד פריעת הערלה בזכר הוא שמתחלה כורתין עור החיצון כו' ואח"כ פורעין עור הבח"י האמצעי שגם הוא סוד האלקים דינוקה והא דינא אבל אין חותכין ומשליכין אותה רק כוונתינו לפרוע כדי שיתגלה הבח"י הג' הפנימי כו' יעו"ש ומשמע דדווקא בעור הפריעה סגי בזה אבל עור החתוך צריך כריתה דווקא, וראיתי בסי' יהושע סי' נ"ד שהקשה בהא דיליף בשבת דמקלקל בחבורה חייב מדאיצטריך קרא במילה דדוחה שבת ודילמא משום גוזז דגוזז חייב אף במקלקל אבל בחבורה פטור ותי' וז"ל וי"ל דכאן דעיקר המילה הוא הפריעה ולכך כתבה התורה ימול בשר ערלתו ולא כתב יחתוך ובפריעה ל"ש גוזז עכ"ד והמה תמוהים דהאיך יוכל לומר דימול היינו פריעה מדלא כתיב יחתוך הא לאברהם אבינו נאמר ג"כ בלשון המו אף דלא נתנה פריעה כלל לאברהם אבינו. וגם מ"ש דעיקר המצו' הוא הפריעה מ"מ הא גם החיתוך מצו' ובחיתוך איכא משום גוזז ולהכי איצטריך קרא דדוחה שבת ואדרבא הא דפריעה דוחה שבת לדעת השאילתות ילפינן מדכתיב ביהושע ושוב מול שנית לאקושי סוף מילה לתחילת מילה וע' באשכול ה' מילה סי' ל"ז וא"כ קושיתו במקומה. אמנם אם נימא דעור הערלה גופי' א"צ לחתוך כלל רק לסלקו למעלה לגלות העטרה א"ש דהא דאיצטריך קרא דמילה דוחה שבת ע"כ היינו משום לאו דחובל דאי משום גוזז הא אפשר לקרוע בשר הערלה או לחתוך בסכין באמצע ואח"כ יאחז בב' צדדי הערלה לסלקם למעלה מעטרה ואין כאן גוזז כלל ואולי גם כוונת הג' ספ"י כן ובזה קצת סמך להמוהלים הנ"ל אבל הוא דחוק בעיני דנראה דבכה"ג שלא יחתוך כלום מעור הערלה והכל יהי' ע"י הפריעה איכא צערא דינוקא טובא ואולי גם חשש סכ"נ וע"כ מוכרח לחתוך והמעט שחופה רוב גובה. או היקף העטרה יוכל לעשות ע"י פריעה ועדיין לא נתיישב קו' הנ"ל:

ב) ולכאורה נראה קצת סמך דשרי בכה"ג משבת קל"ב ת"ר מהלקטין את המילה ואם לא הילקט ענוש כרת מני אר"כ אומן מתקיף לה ר"פ לימא להו אומן אנא עבדא פלגא דמצו' אתון עבדיתו פלגא דמצו' והנה באשכול כתב וז"ל מהלקטין מלשון ילקט שהערלה כמו ילקט ובתוכו העטרה וצריך לחיתוך הילקט כולו לגלות העטרה ואם לא חתכו כאילו לא מלו וכ"כ באו"ז הגדול הי' מילה. וקשה דלפי"ז נראה דאם לא הילקט היינו

שחתך למעלה מהעטרה באופן שע"י חיתוך זה לא נתגלה העטרה עדיין וא"כ מה פריך לימא להו אנא כו' ופירש"י דמשום דברשות קעביד הא כיון דהמצו' הוא לחתוך כל הערלה כולה א"כ מצותו לחתוך למטה ככלות חוט העטרה ואם הוא חתך למעלה הו"ל חילול שבת גמור דלא הי' לו לחתוך למעלה כלל רק למטה ולא פעל בחתיכתו כלום דאכתי יצטרך לחתוך למטה ולפרוע אח"כ ול"ד כלל בהא דמנחות ס"ה לענין ריבוי בקצירה יעוי"ש אבל לפי הנ"ל ניחא דעכ"פ כשחתך מקצת מהערלה אף שנשאר עדיין מכוסה העטרה יוכל אח"כ לסלקו למעלה ע"י הפריעה וא"כ שפיר הועיל בחתיכתו שא"צ לחתוך עוד רק לפרוע והפריעה תעלה גם העור למעלה אבל מלשון האשכול הנ"ל גופא משמע דצריך לחתוך עור הערלה כולו וע' במאירי שם כתב וז"ל מי שמל בשבת ונשאר ציצין המעכבין ולא הילקט אינו ענוש כרת משום חבורה שלא לשם מצו' שהרי ברשות עשה ואם איחר עד בה"ש של מוצ"ש ואמרו לו האיך אתה מתחיל ואי אפשר לסיימה בשבת שמל ולא פרע כאילו לא מל כו' יעוי"ש וצ"ע דלפי פירושו שלא הילקט היינו שנשארו ציצין המעכבין את המילה ובכה"ג מותיקמא לעולם אומן וכגון דאתי בה"ש א"כ מה זה שסיים שמל ולא פרע כאילו לא מל הא נחסר עיקר המילה דהא נשתיירו ציצין המעכבין. ואם נימא דאם מסלק אח"כ ציצין המעכבין עם עור הפריעה שפיר דמי א"ש כוונת המאירי ז"ל דאף דלא נחסר כ"א הפריעה דע"י הפריעה מתוקן גם ציצין המעכבין את המילה והו"א דלא יתחייב כרת דהועיל בהחיתוך דתו לא יצטרך רק לפריעה. ובחי' הר"ן בשבת שם מפרש להדיא מהלקטין את המילה היינו שיעיין בעצמו שיוכל מלהלקיט ולהשלים כל מצות מילה בשבת ומפרש שם בהא דקאמר כגון דאתא אומן בה"ש ואמרו לי' לא מספקת היינו לעשות מילה ופריעה ואמר להו מספקנא ועבד ולא מסתפק היינו שעבד מילה בלא פריעה ולכך חייב כרת שחילל שבת שלא במקום מצו' יעוי"ש ויש לתמוה עליו דלפי"ז הא דאם לא הילקט ענוש כרת היינו שלא עשה פריעה וא"כ מה פריך בש"ס אהא דאמר ר"פ חייב כרת גדול ופריך מאי קמ"ל גדול בהדיא כתיב בי' וערל זכר אשר לא ימול כו' יעוי"ש והא האי קרא לאברהם אבינו נאמר והוא נצטוה רק על המילה ולא על הפריעה והו"א דכרת בפריעה ליכא וכאשר באמת העיר בזה בתשו' חת"ס חיו"ד סי' רמ"ט ולכך קמ"ל דאפ"ה חייב כרת כיון שנתחדשה אח"כ הלכה דצריך לפרוע תו הוי בכלל ערל זכר אשר לא ימול ועכ"פ טובא קמ"ל וצע"ג:

ג) וראיתי בקונטריסו הביא ראי' דלא סגי בפריעה וגילוי העטרה לעור הערלה מהא דאמרינן בשבת ימול בשר ערלתו אפילו יש שם בהרת יקוץ והא כתב הרמב"ם רפ"י מטו"צ דקוצץ נגע אינו עובר בלאו עד שיקצוץ כולו וא"כ יכול לחתוך קצת מהנגע

והמותר יגלה ע"י פריעה והנה לפי שיטת הרמב"ם ז"ל נראה לכאורה דאף אם שייר כ"ש מהנגע אינו עובר א"כ גם אם נימא דצריך לחתוך כל עור הערלה אכתי תיקשי דיוכל לחתוך באופן שישאר כ"ש מהנגע כמו חוט שלא יעכב שלא יחפה רוב גובה ורוב היקף וא"כ לא יעבור על לאו דקציצה כלל כיון דנשאר כ"ש והא לשיטת הרמב"ם ציצין שאינן מעכבין אף בחול כשפירש אינו חוזר עליהן ואפילו לדעת הטור יו"ד רס"ד דבחול חוזר מכ"מ כיון דבשבת אינו חוזר הרי דקיים מצוה מה"מ וא"כ בכה"ג שיש נגע יוכל לעשות כן לכתחלה דכ"מ שאפשר לקי"ש אין עדול"ת. וראיתי בס' מנ"ח מ"ע רע"ה שנסתפק בהא דנגעים טהורים הוי מום בכהנים אם גם נגע פחות מכגריס הוי מום. ולענ"ד ראי' דגם זה מיקרי מום דהא בשבת קל"ב אמרינן תינח נגעים טמאים נגעים טהורים מאי איכא למימר היינו דנימא עדול"ת ומשני משום דבעידנא דקמיעקר לאו לא מקיים עשה והא אפשר קיי"ש שיקוץ הנגע וישייר פחות מכגריס דלא יעבור על לאו דקוצץ בהרתו כיון דשייר כ"ש ובע"מ לא יהי' כיון דלא נשתייר כגריס וע"כ דאפילו פחות מכגריס מיקרי מום:

ד) והנה בהא דאמרינן שם נגעים טהורים מא"ל פירש"י כגון בוהק ומבואר מזה דגם בוהק שהוא פחות מד' מראות נגעים עובר בלאו ובמנ"ר פ' י' מטוצ"ו כתב שתוס' בשבועות דף ד' ד"ה בקוצץ בהרת חולקים ע"ז ומעכ"ת בקונטריסו רצה להשוות דעת התוס' לרש"י ודבריו תמוהים דהא יסוד דברי התוס' שם אהא דאמרינן מראות נגעים שתים שהם ד' וז"ל משמע הכא דאין לוקין אלא על קציצת ד' מראות נגעים וקשה דבפ' ר"א דמילה משמע דלקי אף על קציצת נגעים טהורים וכו' ואומר ריצב"א דהתם נמי לא איירי אלא בד' מראות וטהורים דקאמר כגון דעמד בעינו בזה ובזה או כהה וקרי לי' טהורה לפי שאין מוחלט ואין מחוסר טבילה שכבר טבל עכ"ל הרי להדיא דעל בוהק ליכא לאו דאל"כ אכתי קשה דקתני שתים שהם ד' לענין מראות נגעים למלקות והא גם בוהק דהוא פחות מד' מראות חייב אלא ע"כ דעל בוהק פטור דזה לא נקרא נגע כלל. ומדקדוק לשון התוס' שכתבו וקרי לי' טהורה לפי שאין מוחלט ולא כתבו בפשיטות דקרי לי' טהורה לפי שכבר טיהר הכהן ואמר לו טהור אתה משמע קצת דבכה"ג באמת מותר לקוצצן והדבר תימה בעיני דא"כ האיך כתבו ומיירי שכבר טבל ודבריהם מוכרחים דאל"כ לא מקשה מידי בשבת שם נגעים טהורים מא"ל וכדמשני מעיקרא מחוסר טבילה הוא ואם מיירי שעדיין לא טיהרו הכהן א"כ אין הטבילה מועיל לו כלל דהא כ' הרמב"ם פ"ט מטו"צ ה"ג דכ"ז שלא אמר הכהן טהור אתה הרי הוא בטומאתו וא"כ הו"ל כטובל ושרץ בידו ומחוייב לטבול עוד הפעם כשיאמר הכהן טהור ומה מקשה הש"ס נגעים

טהורים מא"ל הא י"ל דמחוסר טבילה: ה) וראיתי בריטב"א שבועות שם ד"ה מראות וז"ל ונ"ל דהתם מיירי במראות נגעים טמאים אלא שעמד בעינו בב' הסגרות דטהור הוא ולוקה על קציצתן עד שיטהרנו הכהן משום דאם נולד בו סימן טומאה לאחר הסגר הכהן מחליטו מיד עכ"ל והנה בריש דבריו דכתב לוקה על קציצתו עד שיטהרנו הכהן משמע דמוקי הך דנגעים טהורים קודם שיטהרנו הכהן דלאחר שטיהרו אינו לוקה וקשה טובא דא"כ מה פריך נגעים טהורים מא"ל הא מחוסר טבילה כנ"ל דהא בעוד שלא טיהרו כהן אין הטבילה מועיל לו וכנ"ל ומתוך לשונו דכתב משום דאם נולד בו טומאה לאחר הפטור הכהן מחליטו מיד משמע דגם לאחר שטיהרו הכהן כיון דעכ"פ הנגע במקומו עומד ואם נולד בו סימן טומאה הכהן מחליטו לוקה על קציצתו ול"ד לבוהק דגם אם נולד בו סימן טומאה כגון שער לבן או מחי' אינו כלום מזה משמע דגם לאחר שטיהרו הכהן לוקה וכסתימת הספרא דגם לאחר הפטור לוקה וצ"ע לכוין דברי הריטב"א ותוס' ובגוף דברי רש"י ז"ל דגם בבוהק איכא לאו דקציצת בהרת נראה דלפי"ז גם בנגעי בתים ובגדים בפחותים מהמראות השונים בהם ג"כ אסור לקוצצם דהא גם אינהו איתרבי ללאו דהשמר בנגע הצרעת ויש לעיין בהא דאיתא בנגעים פי"ג מ"א בנגעי בתים הכהה בראשון והולך לו קולפו והוא טהור והאיך מותר לקלוף הנגע בכהה הא אסור לקצוץ הנגע וקליפה בנגעי בתים כמו קציצה בנגעי אדם כמבואר בראב"ד בפירושו לתו"כ פ' מצורע כ"ה ס"ק ד' הובא מקצתו בחיבורי שי"ט פ"ז דנגעים וכן בנגעי בגדים פי"א דנגעים נ"ה איתא הכהה בשני קורעו ושורף מה שקרע והאיך מותר לקצוץ הנגע וע"כ כיון דכהה מראיתו לא איכפת לן וכמו בוהק בנגעי אדם מיהו התם משמע דמצותו בכך אבל אכתי מוכח דאין איסור בדבר דוודאי לא ציותה רחמנא לעשות איסור וע"כ דבכהה ממראות נגעים לא איכפת לן בקציצה והתם גזה"כ הוא שמוכרח לעשות כן ולשיטת רש"י דגם בוהק אסור לקצוץ נסתפק במנ"ח מ"ע תקע"ד אם גם נגע פחות מכגריס אסור לקצוץ ונראה דלשיטת רש"י גם זה אסור מהא דכתב רש"י ז"ל בכורות ל"ד או עד שתתמעט בהרתו הראשונה מכגריס קודם שקצצה יעוי"ש משמע דעכ"פ אסור לקוצצו דאל"כ פשיטא דלא קנסוהו בכה"ג כיון דגם לכתחלה מותר לקוץ וע' בתוס' ובשט"מ שם הקשה על רש"י תיפוק לי' דהאיך ס"ד למיקנסי' הא גם קודם שיקצוץ הי' טהור כיון דהי' פחות מכגריס ולע"ד לק"מ כיון דמתחלה הי' כגריס אף שנתמעט אח"כ מכגריס מכ"מ כ"ז שלא טהרו הכהן עדיין הוא בטומאתו וקס"ד כיון דעבר על לאו דהשמר בנגע הצרעת קנסי' שלא יטהרו הכהן וממילא ישאר בטומאתו וקמ"ל דלא קנסינן בכה"ג כיון דגם בלעדי הקציצה הי' הכהן מטהרו גם עתה יטהרנו הכהן כנלענ"ד:

ו) והנה בהא דנגעים טהורים הוי נמי מום לכהנים כמבואר בבכורות וע' בחי' הר"ן שבת קל"ב. ויש לי להעיר אהא דכתיב הב"י באה"ע סי' נ"ו בשם הר"ש וז"ל הטוען באשתו שהוא מצורעת וטמאה הוא מי הגיד לו או מי הסגירה וגם אם היתה טמאה מה איכפת לי' הלא כולן טמאי מתים הן יעוי"ש והא כללא הוא דכל המומין הפוסלים בכהנים פוסלים בנשים כמבואר באהע"ז שם וכיון דאפילו נגעים טהורים כגון בוהק הוי מום בכהנים א"כ בצרעת בזה"ז מה בכך דלא טימאה הכהן עכ"פ לא גרע מנגעים טהורים ובגוף דברי הרמב"ם הנ"ל שכתב דווקא בקוצץ הנגע כולו עובר הי' נלפענ"ד דהנה בשבת צ"ד אתמר אחת משתים חייב אחת משלש ר"נ אמר חייב ר"ש אומר פטור ר"נ אמר חייב אהני מעשיו ר"ש אמר פטור השתא מיהא הא איתא לטומאה, והנה לכאורה תמוה דהא בספרי מפורש אין לי אלא כולו מקצתו מנין ת"ל לשמור ולעשות ולכאורה הי' אפשר לומר דפליגי ר"י ור"ש בפירוש מקצתו דר"נ סובר מקצתו היינו אפילו א' משלש ור"ש סובר דמקצתו היינו אחת משתים דווקא אבל הרמב"ם ז"ל פ"י מ"ה טו"צ כתב דבאחת משלש אינו לוקה כיון דלא אהני מעשיו וכר"ש אבל בלאו עובר אפילו במקצתו שלא אהני מעשיו ופ' במנ"ח מ"ע תקע"ד ונראה מזה שהרמב"ם ז"ל סובר דהא דמרבה בספרי אפילו מקצתו היינו בין לר"נ ובין לר"ש אלא דלר"ש באחד משלש מקצתו קרינן בי' כיון דהשתא מיהת איתא לטומאה ולא אהני מעשיו ומכות ליכא ולר"נ בכה"ג כולו קרינן בי' דאהני מעשיו אי משתקלא מעוד חדא ולוקה אבל בתולש אחד מארבעה גם לר"נ פטור כמ"ש תוס' שם ד"ה אהני יעוי"ש ואפ"ה עובר בלאו מקרא דלשמור ולעשות דאיתרבי אפילו מקצתו והשתא נראה דהא דמדייק הרמב"ם ז"ל וכתב בקוצץ גוף הנגע כולו אתי למעט בזה מקצתו כגון דהי' נגע ב' גריסין וקצץ גריס אחד דאכתי נשאר שיעור נגע דבכה"ג גם בחולש סימני טומאה אינו לוקה רק דאיתרבי ללאו ובזה לא איתרבי רק בסימני טומאה ולא בקוצץ נגע גופא כמ"ש הכ"מ שם אבל באם הי נגע כגריס וקצץ חצי גריס דבזה נטהר מהנגע דבכה"ג בסימני טומאה בקוצץ א' משתים לוקה וכולו קרינן בי' כיון דבזה נסתלק כל הנגע בכה"ג גם בקוצץ גוף הנגע עובר בלאו ולוקה דכולו קרינן בי' כיון דאהני מעשיו שאין כאן עוד נגע ובגוף שיטת הרמב"ם דגם בלא אהני מעשיו לאו מיהו איכא מה"ת אלא שאין לוקין יש לתמוה טובא כיון דהוא בלאו מדוע לא ילקה אף דלא מהני מעשיו הא בתמורה ד' אמרינן דלרבא כ"מ דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד ל"מ ואפ"ה לקי משום דעבר אמימרא דרחמנא יעוי"ש:

ז) ועתה אשיב לעיקר ראיית מעכ"ת מהא דבשר אעפ"י שיש שם בהרת ימול והא יוכל לחתוך מקצתו לשיטת רמב"ם ז"ל והנה לפימש"ל דא"א להמול כל הערלה ע"י פריעה

דאיכא צערא טובא רק כשחותך עכ"פ ראש הערלה יכול לגלות הנשאר ע"י פריעה לק"מ דמשכחת לה כגון שיש כגריס נגע בראש הגוי' דגם שם טמא בכגריס וע' רמב"ם פ"ג מטו"צ ה"ח ובכ"מ שם והוא מוכרח לחתוך עכ"פ ראש הערלה אמנם גם אם נימא דא"צ לחתוך כלל רק באמצע ולהפריד העור כמו בהפריעה ג"כ לק"מ דמשכח"ל כגון שיש בהרת כגריס בראש הערלה וכשחותך באמצע וקורע העור לכאן ולכאן ומילא דלא נשאר שיעור כגריס וא"כ לשיטת תוס' בכורות ל"ד ד"ה או דל"ב שיקצץ כל הנגע פשיטא דהוא בכלל קציצת בהרת כיון דעי"ז לא נשאר כגריס במקום אחד ואפילו לשיטת הרמב"ם ז"ל דבעינן שיקצץ כולו בכה"ג שהועילו מעשיו דאין כאן עוד כנגע כגריס כיון דנחסר העור ואין כגריס במק"א בזה גם להרמב"ם לוקה דכולו קרינן בי' כמש"ל. ויש לכוון דברי אלה בבה"ג הובא באשכול ה' מילה ס' מ' יונקא דאתיליד נגעה בבשרא וכד מהלינן לא נפסק נגעה מהלינן לי' אע"ג דמפסיק ע"כ. והיינו כנ"ל שע"י החתך באמצע והפרדת העור נפסק הנגע ואין כגריס במקום אחד ודוק- ונראה דגם לר"ש חייב בתולש ב' שערות מהרבה דהא לר"ש מתוקם ברייתא דפטור בהוציא חצי זית מכזית ומחצה יעוי"ש והא אפילו בהוציא כזית שלם מב' זיתי' פטור וע"כ דבהוציא כזית שלם מב' זיתים חייב אף שנשאר כזית וה"ה בנשאר כמה זיתים וא"כ ה"ה בתולש ב' שערות מהרבה:

ח) ומה שהעיר בקונטריסו ע"ד המ"ל פ"י מטו"צ דהא דיליף רש"י שבת דקובץ בוהק חייב מהספרי היינו מהא דמחייב בספרי לאחר הפטור ומע"כ כתב דאין שום חילוק בין לאחר הסגר לקודם הנזקק לטומאה דבריו תמוהים דההבדל ברור דקודם שנזקק לטומאה עכ"פ הוא זקוק להסגר משא"כ לאחר ההסגר שכבר נטהר מהסגר רק כשנולד לו סימן טומאה ועדיין לא נולד ומ"ש מעכ"ת דמדברי הרמב"ם ושו"ע כראה דעל ציצין המעכבין את הפריעה אינו חוזר ודלא כשיטת ר"ת בתוס' יבמות דף ע"א כבו' העיר בזה בתו"ח סו"פ ר"א דמילה וביותר ביאור בס' נחל אשכול ה' מילה סי' כ"ז אבל גם שיטת ר"ת ז"ל לא יחידאה כי גם דעת רמב"ן ורשב"א וריטב"א בחי' ליבמות שם סברו כר"ת וכן דעת האשכול שם סי' ל"ז:

בשולי המכתב שוב התבוננתי במש"ל להשיג על מעכ"ת שגם דעת התוס' כרש"י דגם על קציצת בוהק עובר דא"כ האיך קאמר שתים שהן ד' לענין מראות נגעים למלקות הא גם בבוהק לוקה אף דהוא פחות מד' מראות דיש לקיים דבריו דבאמת באם לא הי' מתחלתו בד מראות רק כמראה הבוהק אין בזה לאו כלל רק אם הי' נגע מד' מראות ואחר ב' שבועות או שבוע א' הוכהה מראיתו כבוהק בזה עדיין שם נגע עליו דאפשר שיתלבן ויוחזר לקדמותו וכעין שכ' תוס' חולין ט"ו ד"ה כגון וא"כ שפיר קתני שתים

שהם ד' דכל שלא הי' מתחלתו הנגע באחד מד' מראות אין עליו שם נגע כלל והנה אם אמנם אעפי"כ נלענ"ד העיקר כהמנ"ח סי' תקכ"ד דדווקא בעמד בעינו הוא דאסור לקצצו אבל כשהוכהה מראיתו מד' מראות אין עליו תו שם נגע והא דכתבו התוס' וטהורים דקאמר כגון דעמד בזה ובזה או כהה נראה דהוסיפו לכתוב או כהה לשיטת רש"י עה"ת דעומד בעינו טמא רק בהוכהה מראיתו מעזה לכהה וע' בתיו"ט פ"ק דנגעים מ"ב ולכך נקטו נמי או כהה אבל לעולם מיירי כשעדיין הוא מכלל הד' מראות וראי' מהא דכתבו התוס' וקרי לי' טהור לפי שאין מוחלט ודקדוק לשונם משמע דקשה להו לפי פירושם מדוע קרי להו נגעים טהורים הא באמת נגעים טמאים הם אלא דבעמד בעינו או כהה טהור ואם יולד אח"כ סימן טומאה יטמא ע"ז כתבו כיון דאינו מוחלט עכ"פ טהורה והא עדיפא מזה הול"ל כיון דהוכהה מד' מראות פשיטא שנגע טהור מיקרי וע"כ כדכתיבנא וכן מוכרח יותר בלשון הריטב"א שבועות שהבאתי לעיל. אבל עכ"פ לשיטת רש"י נכון בעיני לומר דהא דכתב בשבת דעובר בלאו דהשמר על בוהק היינו בהי' נגע בתחלה ואח"כ נעשה בוהק דומיא דפרחה בכולו שכ' רש"י דאסור לקצוץ דמעיקרא הי' נגע טמא ואח"כ פרחה בכולו ונטהר אבל בהי' פחות מד' מראות בתחלתו אין שם נגע עליו כלל מותר לקוצצו גם לשיטת רש"י- וכן נמי מה שהבאתי לעיל מרש"י בכורות ל"ד דגם פחות מכגריס אסור לקוצצו מיירי נמי שם בכה"ג דמעיקרא הי' כגריס ואח"כ נתמעט אבל בהי' פחות מגריס מתחילתו אין שם נגע עליו ובמנ"ח נסתפק לדעת רש"י בנגע בבגדים צבועים אם מותר לחתכו מהבגד ועפי"ז הדבר פשוט דשרי דזה לא הי' עליו תורת נגע מעולם. ועפימ"ש בשי' רש"י לק"מ לרש"י מהגמרא דשבועות שם דקחשיב שתים שהן ד' לענין מראות נגעים דאם לא הי' בתחלת הנגע א' מד' מראות נגעים אין שם נגע עליו ומותר לקצץ ובלא"ה י"ל בפשיטות בישוב שיטת רש"י דנהי דבבוהק נמי איכא לאו מכ"מ מכות ליכא כיון דלא אהני מעשיו דגם קודם הקציצה הי' טהור וכל דלא אהני מעשיו ליכא מכות. ובשבועות ב' שהם ד' למכות קחשיב ובזה בעינן דווקא מד' מראות שהוא טמא ובקציצה יטהר ומדברי תוס' שבועות ד' הנ"ל נראה דלא נחתו לזה ואין הבדל בין לאו למכות ואם נימא דבבוהק ליכא מכות ממילא גם לאו ליכא ולפי"ז מוכרח לומר לשיטת התוס' דלאחר הפטור אף דבלא"ה הוא טהור מכ"מ אהני מעשיו קרינן בי' ול"ד לתולש א' משלשה וכדברי המנ"ל פ"י מטו"ל דאל"כ גם לאו לא יהי' בתולש אחר הפטור דלדידהו כל דליכא מכות משום דלא אהני מעשיו ליכא לאו כהרמב"ם ז"ל ודוק ובגוף השאלה לענין מילה הנ"ל שו"ר בתשו' דברי חיים ח"ב סי' קי"ז שדעתו להקל:

סימן קיח

לכבוד הרב החו"ב החסיד מו"ה דוד סופר סת"ם נ"י בקיטוב:

ע"ד העגונה בקהלתכם מרת סאליא אשת ר' חיים שעריר שהי' בצבא המלחמה והי' בחעלם בעשפיטאהל יותר משנה ובשנת 1918 למספרם בהיותו שם נחלה וכתב מכתבים לאשתו כי הוא חולה וזה הי' בירח כאוועמבער והי' כמה חליפות מכתבים ביניהם ומני אז נסתם חזון ממנו ובא גב"ע מחעלם כי מצאו שם בכתב הגמינא היהודית נרשם בפנקס כי בירח דעצעמביר נפטר בשפיטאהל חיים שעריל מגאליציען בשנת 1918, ושאלו להקברן דשם ואמר, כי בכל עת שמת בשפיטמהל איזה יהודי ונקבר עני הי' דרכו לשאול למי ממשמשי השפיטאהל שם המת ואמרו לו והוא הודיע להגמינא היהודית. והעתיק לפני תשו' ידידי הגאון מו"ה יואב יהושע אבד"ק קיכצק ז"ל שדעתו נוטה להתירה עם יסכים עמו הרה"ג מו"ה ר"י מקיטוב, וגם העתיק תשו' הגאון מוהר"י שור הנ"ל שפיקפק בזה ושאל חוו"ד בזה הכה החשש בזה העדות מחמת שחסר שם עירו דנהי דכינוי משפחה הוי כשם אביו והוי שמו ושם אביו אכתי חסר שם עירו לענ"ד במק"ע גדול אין להחמיר בזה דהא דעת הח"מ ס"ק ל"ח דכל שהלך בדרך זה בבירור ונמצא מת בדרך יש להקל בשמו ושם אביו ואין חוששין שמא גם אחר הלך לשם וכן הב"ש שם ס"ק ס' הביא ממהרשד"ם דהלכה כן דבשמו ושם אביו סגי והיינו עכ"פ בהלך בדרך הזה וכ"ה מהב"ש שהסכים לזה ואפשר דבנ"ד שהי' ה' חיים שעריל יותר משנה בשפיטאהל בחעלים לכ"ע יש להקל דכ"נ וכ"ה ואין חוששין לאחר, ועי' תשו' דברי חיים אהע"ז ח"ב סי' ס"א נראה מדבריו דוקא בהלך בדרך דנייד ולא הוי קבוע יש לחוש לאחר ששמו כשמו אבל בקבוע בעיר כיון בכל קבוע כמחצה דמי אין לחוש שמא אחר הי' שם כמוהו ומת יעו"ש דמשמע אף במקום שהשיירות מצויות ואף דאין זה תושב בעיר שאין דעתו להשתקע שם אבל עכ"פ קבוע מיהו מיקרי והא אי אפשר לו ללכת משם בלתי רשות שרי החיל דשם. וגם נראה כיון שידוע לנו שהר' חיים שעריל בעל העגונה הי' חולה אז בירח הנ"ל כאשר כתב לאשתו כמה מכתבים שחולה ממש ולא סתם בשפיטאל שרובם אינם חולים כלל רק איזה דבר מיחוש חיצוני, וזה הי' חולה באמת אין לנו לחוש דאחר הי' שם, כיון שידענו שזה חכה מסתמא זה מת. ואף דרוב חולין לחיים הא כתב בתשו' מהר"ם לובלין הובא בחת"ס אהע"ז ח"א סי' מ"ה דאף סימן גרוע דארוך וגוץ מצטרף לשמו ושם עירו להשלים במקום שם אביו יעו"ש. ובסי' חן טוב סי' י"ז ס"ק ע"ח הביא מומהרח"ש שמסופק אם גם בשמו ושם אביו וחסר שם עירו מצטרף סימן גרוע ודעת בעל חן טוב להקל דחסר שם עירו לא גרע מחסר שם

אביו כדמוכח מתשו' הב"י סי' ח' עיי"ש. והרי סימן גרוע ג"כ הוי רק מיעוטא דמשו"ה לא מהני דרוב אנשים כן ואפ"ה מצטרף וא"כ ה"ה זה שלחה מת וגם יפה כתב ידידי הגאבד"ק קיכצק דזה גופא שהי' לאשתו כמה מכתבים ממנו ואח"כ נפסקו המכתבים הוי רגל"ד שמת ובכה"ג מקיל רמ"א להדיא אף שלא הזכיר שם עירו:

ועוד דבעיקר הדין דשמו ושם אביו דיש מחמירין להצריך גם שם עירו הכריע הגר"א ז"ל בביאורו לאהע"ז סי' י"ז ס"ק ע"ו כדעת הרא"ש להקל וגם הרש"ז ז"ל בתשו' סי' כ"ח האריך לסלק כל קושיות מהר"י בן ליב מעל הרא"ש והוכיח שם דגם בתחילת עדות אזלינן להקל בעגונה, והא דגברא חרוכא דחיישינן דלמא אחר, דעת הרא"ש כרש"י וריי"ו בשם הרמ"ה דהי' ניכר דפס יד אינו משל זה הגוף החרוך וע"כ אחר הי' אבל בסתמא ל"ח לאחר יעו"ש. שנראה דעתו להלכה כהרא"ש דסגי בשמו ושם אביו, וגם בתשו' מהרא"ל צינץ באהע"ז סי' י"ח הראה פנים מסבירות לדעת הרא"ש ז"ל אף בגוונא דלא ידענו דהלך בדרך זה וכתב שגם דעת הרמב"ם כהרא"ש עיי"ש. ע"כ בנ"ד בוודאי אין להחמיר, מחמת שנחסר שם עירו:

ובדבר החשש שחושש הרה"ג מוהר"י שור נ"י על גוף עדות הקברן שדרכו לשאול מא' מהמשמשים והוא אומר לו שם המת, ומודיע להגמינא, א"כ הוי ע"י שאלה ואין נכרי נאמן והגאון מקינצק כתב כיון דהכא בשעה שהמת בידו לקוברו הגיד לו שמו והוא מילתא דעל"ג תיכף נאמן הנכרי בכל ענין. וכעין זה מבואר בישו"ש פט"ז סי' י"ח שהביא מתשו' מיימיני בשם מהר"ם בנכרי א' שהעיד לפ"ת שפלוני מת בדרך ואם יתנו לו ליטרא זהב יביאנו על עגלה שלו לקוברו דנאמן וכ' ישו"ש דמהר"ם סמך ע"ז משום דהוי מילתא דעל"ג תיכף אם יתנו לו הליטרא, אבל אין זה מסלפ"ת גמור כיון דיש לו איזה כוונה שיתנו לו ליטרא אין זה מסל"ת רק במילתא דעל"ג כולי האי מיהמן ובספרי מ"פ לאהע"ז סי' י"ז סעי' ט' הבאתי דבריו והארכתי שם בזה, ובנ"ד נמי אף דהוי ע"י שאלה יתכן דהוי מסל"ת כיון דכך הוא חובתו להגיד האמת כמ"ש בתשו' אחרת ועכ"פ אין חשש כלל בכזה דנתכוין להתיר וכל היכא דליכא חשש דנתכוין להתיר אף דהי' ע"י שאלה אם ניסת ל"ת כמ"ש בפסקי מהרא"י סי' קל"ז ועי' תשו' רי"מ אהע"ז סי' ד' ובספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' קי"א וא"כ בכה"ג יש לסמוך אף לכתחלה דהוי על"ג תיכף. וגם בנ"ד הרי אין הדבר בוודאי שהי' ע"י שאלה שהרי יתכן שהמשמש עצמו הגיד לו כאשר הראת לו את הנפטר לקוברו הגיד לו שמו ובספק שאלה מקיל הט"ז לכתחלה באמדנות מוכיחות וה"ה דיש להקל בכה"ג במילתא דעל"ג תיכף וגם הרי עכ"פ מצאו כתוב בפנקס ישראל מת איש פלוני וכשאין שום עד לפנינו יש לסמוך ע"ז דבוודאי ידעו

שמת פלוני ושמעו מפי ישראל או ככרי מסל"ת א"כ אף דהקברן מעיד שהוא המודיע להגמינא היהודית, מכ"מ הרי יתכן שגם בלעדו יתודע להם ע"י ישראל שזה חיים שערל מת או בשמעו מנכרי מסל"ת. וגם יש לומר דמשמשים בשפיטאל הוי כערכאות דמיהמנו ובמ"פ הנ"ל הבאתי דאף שער"ל כותב וערכי חותם תורת ערכאות ע"ז דאימת אדוניו עלי' לשקר יעו"ש וה"נ משמשי ביה"ח אימת השרים עליהם לשקר ולומר שם אחר והוי כערכאות דמיהמנו ואף דהמשמש אומר בפה כבר הכריע התומים סו"ס ס"ח דגם בע"פ ערכאות מיהמנו לכן הנני מסכים להתיר העגונה הנ"ל:

סימן קיט

לכ' הרב הה"ג החו"ב מו"ה נפתלי אהרן זאוולדאבער נ"י מו"ץ דק' וואַרשא:

מכתבו עם הגב"ע הגיעני ואשוב בקצרה:

א) מ"ש כת"ר לצדד בזכות הבעל ולהתיר לו החדרגמ"ה כי אשתו יש לה כונה מומין אשר הבעל לא ידע מהם בעת נשואין, ועפי"ד הב"ש סו"ס קי"ז דבלא ידע מהמומין יכול לגרשה בע"כ. זה אינו דהא בבעל אמרינן דבעל לשם קידושין ובכה"ג מיירי המהרי"ק שורש ק"ז דמספ"ל בנמצא בה מום שלא ידע אם יכול לגרשה בע"כ דאפשר בכה"ג לא תיקן רגמ"ה, ואף דבעל אח"כ ומחל המום יש לומר דהיינו לענין זה שצריך ליתן לה הכתובה, אבל לענין צערא דגופה שנאמר דמשום שמחל שעה אחת ונתרצה להיות עמה שיצטרך תמיד להוסיף מחילה על מחילה ולהיות עמה זה לא מצינו וגם אין השכל מחייבו עיי"ש והרמ"א פסק להחמיר רק דב"ש חידש דבלא ידע מהמומין כיון דהטעוהו יכול לגרשה בע"כ ומהרי"ק מיירי בידע מהם או נולדו אח"כ. ועי' תשו' בי"ש סי' ע"ח תמה על הב"ש דבמאי מיירי אי בלא בעל אין לה כתובה ובכה"ג פשיטא דיכול לגרשה בע"כ ואי בבעל הא ידע ומחיל ובכה"ג מספק"ל למהרי"ק ורמ"א הכריע להחמיר וכבר העיר בהפלאה שם, ועימ"ש במ"פ אהע"ז שם דאף בבעל יש לומר דלא מחל עדיין רק בבעל ושהה משמע וודאי דאין היתר לגרש בע"כ, ובנ"ד הוי בעל ושהה עמה בערך שנה, גם יש לתרץ דברי הב"ש דמיירי בריח הפה דבכה"ג אף דבעל ושהה יש לומר דלא ידע כמ"ש תוס' כתובות דף ע"ח וב"ש סי' קי"ז ס"ק ט"ו, ועכ"פ בנ"ד דבעל ושהה אף דנימא דלא ידע בשעת קדושין וחופה כל המומים שבה אבל עכ"פ בעל ושהה אח"כ הרי בוודאי נתוודע לו:

ב) ומ"ש כת"ר כיון דיש לה כמה מומין כפי הגב"ע שמנענעת תמיד בכל אבריה ותנועותיה משונים ופיה עקום לצד והדיבור בכבידות גדול והיא משונה במראיתה ותיכנה בגועל נפש בהצרפות כל המומין אלו גם יחד הוי כמום גדול דמבואר סי'

קנ"ד דכופין באיש וא"כ ה"ה באשה כמ"ש הרא"ש לענין נכפה. הנה סברא זו נכונה דבהצטרפות הוי כמום גדול ועי' כה"ג נדרים ס"ו בהי' בה כמה מומין שמלוכלכת במומין יעו"ש משמע שמאיתה עי"ז ביותר:

אבל הרי גם במום גדול הא י"א דגם באיש אין כופין להוציא ונהי דיש לומר כיון דפלוגתא דרבוותא הוא אזלינן להקל בחדרגמ"ה, וכן ראיתי בשו"ת מהרש"ם ח"ב סי' ס' שפסק כן להלכה דבאשה שניסמית על שתי עיניה דיש להתיר לו חדרגמ"ה עפ"י הנ"ל כיון דדעת כמה פוסקים כן לענין חדרגמ"ה אזלינן להקל, אמנם הרי גם באיש דכופין היינו בלא ידעה מהמומין, אבל בידעה קודם נשואין הא סברית וקבלית כמבואר סי' קנ"ד א"כ ה"ה באשה כשהבעל ידע ואפילו לא ידע מכל המומין בשעת נשואין כיון דבעל ושהה הרי סבר וקביל. ולכאורה יש לומר כיון דאזלינן בחדרגמ"ה להקל מספק א"כ גם בידע לפני נשואין יש להקל דהא דעת כמה פוסקים הובא בב"ש אהע"ז סי' קנ"ד דבידעה אין כופין היינו בהתנה בפירוש אבל בסתם ידעה כופין, וא"כ יש להקל בחדרגמ"ה עפ"י שיטת הפוסקים הנ"ל. אבל יש לומר דהוי ס"ס דגם בדרבנן כשיש ס"ס להחמיר אזלינן לחומרא כמ"ש הפרמ"ג יו"ד סי' ק"ו, והכא הוי ס"ס דלמא גם באיש אין כופין אף בנולדו ואת"ל דבאיש כופין בנולדו דלמא כשיטת הפוסקים דבידעה אף בלא התנה אין כופין מיהו נראה דכל זה בידע, אבל בלא ידע רק בעל ושהה בזה יש לומר עוד סברת מהרי"ק ז"ל שורש ק"ז דל"ש בזה סברית וקבלית כלל דכל ענין סברית וקבלת הוא באיש שהי' בו מומין ויודעות אין לה להנשא לו להפסידו כתובה ולהטריחו בסעודה אי לאו דיודעת בנפשה שתוכל לקבלו ולכך לא מצית הדרת בה אח"כ אבל הכא דלא נודעו המומין רק אחר הקדושין והנשואין, מה מפסידה במה שבא עליה הא אדרבא משלם לה כתובה, ועוד דניחא לה דתיפוק עלה קלא דאישות דאי הוי מפיק לה לאלתר לא הוי נפיק עלה קלא כל כך יעו"ש. אף דלכאורה סברת מהרי"ק משמע דלענין שיש באשה מומין אף בידע הבעל ל"ש לומר סבר וקיבל, רק באשה שייך לומר סברית וקבלית, אבל מדיוק לשונו משמע דגם באשה בידע הבעל קודם נשיאיה ונשאה סבר וקיבל רק בבעל ושהה אף שנודע לו ל"ש לומר סבר וקיבל, וצ"ע דלכאורה לטעמו גם באשה שניסת ונולדו בבעל מומין גדולים אף שהאשה ידעה אח"כ ונבעלה ושהתה עמו ל"ש לומר סברית וקבלית דמה היזק עשתה לו בזה שנבעלה ושהתה עמו ושפיר תוכל לומר סבורה הייתי שיכולה לקבל' ואולי באמת כוונתו רק לחלק בין ידעה בעת נשואין לנודע אח"כ ובעל ושהה דבנודע אח"כ ל"ש לומר דסבר וקיבל באיש וה"ה באשה. ובידעו בשעת נשואין הן באיש והן באשה אמרינן דסבר וקיבל ועכ"פ בנ"ד באם לא ידע בעת נשואין יש לומר

דבמומין גדולים ל"ש כלל סבר וקיבל דלא הפסיד לה מאומה בזה שבעל ושהה, וא"כ שפיר הוי ס"ס נמי להקל דלמא כהפוסקים דכופין לאיש ואין לומר דלמא כהפוסקים דאין כופין ודלמא אף להנהו דסברו כופין בידעה אין כופין דגם למ"ד בידעה אין כופין מכ"מ בלא ידעה בעת נשואין לפ"ש לומר במה שבעל אח"כ דסברית וקבלית וכן באיש כה"ג ולפי הנראה משטחיות דברי מהרי"ק שם דזה פשיטא לי' טובא דלענין מומין ל"ש לומר דסבר וקיבל רק לענין הכתובה, אבל לכופו מטעם חדרגמ"ה כיון דסבר וקיבל וודאי אינו כלל, והא דמספק"ל להמרי"ק באשה שנולדו בה מומין אח"כ ולא בעל כלל אח"כ מספק"ל למהרי"ק דאפשר רגמ"ה תיקן אף שנולדו בה מומין וספק זה פסק רמ"א להחמיר. אבל בנולדו בה מומין גדולים כפי הנ"ל דאזלינן להקל כל דלא ידעה בשעת נשואין אף בבעל ושהה אח"כ ל"ש לומר סברית וקבלית:

וכן מבואר מדברי הב"ש סו"ס קי"ז דספיקו של מהרי"ק הוא בנולדו בה מומין אח"כ והיינו אף בלא בעל כלל לאח"ז מספק"ל, אבל הא דבעל ושהה דנימא סבר וקיבל זה פשיטא לי' למהרי"ק דלא אמרינן, א"כ בנ"ד לפי הנ"ל דהוי מום גדול כל שלא ידע בשעת נשיאין מכל המומין שבה אף שבעל ושהה יש להתיר חדרגמ"ה. ושו"ר בתשו' בי"צ אהע"ז ח"א סי' קכ"ח שהעיר קצת בזה לצרף סברת הפוסקים דגם בידעה כופין וה"ה לאשה, וכ' שם דהוי ס"ס לאיסורא וגם בלא ידע ובעל אח"כ מספקא לי' למהרי"ק יעו"ש. ולפענ"ד מוכח מלשון מהרי"ק דלא מספק"ל בזה כלל רק בעיקר הדבר אם גזר במום, א"כ במומין גדולים יש להקל בחדרגמ"ה אף בבעל ושהה אח"כ. אך עדיין צריך בירור אם לא ידע בעת נשיאין מהאומין כולם ומכ"מ מסתברא כיון דאין אדם מתפייס במומין כאלו נראה טענתו אמת שמתחילה לא ידע כלל כי לא הכיר אותה ובבואו לנישואין נתוודע לו קצת אבל לא ידע כולם ואף שבעל ושהה אח"כ ונודע לו שוב בכה"ג יוכל לומר סבור הייתי לקבל ועכשיו א"י לקבל:

ג) ועוד נראה דמומין כאלו כפי דברי הרופאים בגב"ע הוא ענין חולאת העצבים והמוח וידוע שמחלה זו מתחזקת בכל פעם ביותר, א"כ ל"ש בזה כלל סבר וקיבל, אף בידע בשעת נשיאין כמבואר מדברי השט"מ כתובות דף ע"ז בהא דאמרו שם במוכה שחין דאף שידעה כופין אותו להוציא משום דממיקתו, וז"ל חוץ ממ"ש שיכולה כומר עכשיו א"י לקבל לפי שבכל יום הולך ומכביד עליו חליו לפי שכשהוא משמשת עמו והולכת ממיקה את בשרו משא"כ באחרים השנים במשנה דבענין אחד הם עומדים. וכיון דסברה וקיבלה האי שעתא ל"ש לומר מאוס עליו ועי"ש:

ומוכח מדבריו דדוקא במום שייך לומר דסוברת וקיבלת שהדבר על מום אחד משא"כ במחלה כמו מוכה שחין שמתגבר ע"י תשמיש וה"ה בכל ענין מחלה כידוע שמחלה נושנת בכל עת מתחזק ול"ש כלל סברית וקבלית כי הדבר נשתנה לרוע וכה"ג מביא בתשו' דברי חיים אהע"ז ח"א סי' כ"א בשם תשו' בני יעקב:

אבל בנ"ד שעשוי להשתנות ובתוך החמש שנים לא הי' חלי' חזק כל כך ולא הי' בא עלי' אלא לעתים רחוקות, ועתה הכביד עלי' חלי' לבוא כפעם בפעם ל"ש לומר דמחיל דדלמא לא מחל אלא מה שעיניו רואות כו' יעוי"ש ולפענ"ד מהשט"מ הנ"ל מוכרח כן:

ד) עוד נלע"ד דנ"ד גרע טפי ממומין גדולים דפליגו הפוסקים אם כופין באיש כ"ש באשה כי האשה זו כפי הנראה מגב"ע ומתעודת הרופאים אינה ראוי' לאישות, והוי כמו נכפה ונשתטית דאפילו ידע מזה כופין אותה לקבל ג"פ כמ"ש הב"ש סי' קי"ז, ואף דכתב שם דבנספה הטעם משום סכנה הרי בתשו' חת"ס אהע"ז סי' קט"ז כתב דעפ"י החלטת הרופאים דבזה"ז אין נכפה חולי המתדבק יעו"ש. ומכ"מ פשיט דכופין לקבל ג"כ בנכפה אף שידע מזה, וא"כ ה"ה בנ"ד:

ובאמת נראה עיקר הטעם בנכפה דבמידי דמאיסתא טובא יכולה לומר סבורה הייתי שאוכל לקבל, כמ"ש במהרי"ק שורש ק"ז דבמידי דמאיסותא כן, ומשו"ה במוכה שחין יכולה לומר כן ולא במומין, וכ"כ בשט"מ כתובות דשאני שחין דמאוס וה"נ בנכפה וכן בנ"ד שמומין אלו הם גועל נפש וגם לפי עדות הרופאים איכא סכנה ליולדות וכ"ז אנו צריכין לענין היתר לגרש בע"כ, אבל בזה"ז דאין מגרשין בע"כ רק לישא אחרת ע"י ק"ר הרי בזה התנה רגמ"ה שאם יראו טעם מבורר יתירו, ובנ"ד הוי טעם מבורר מאוד כפי כל הגב"ע ומיה"ט מקילין בנשתטית אף שאינה גמורה כמ"ש בתשו' בי"ש אהע"ז סי' צ"ה, וכל שכפי הענין אינה ראוי' לדור עמה ואין בדבר ערמה יש להתיר ע"י ק"ר וזה הי' עיקר התקנה, וכ"כ בתשו' תפ"צ אהע"ז סי' ל"ט דרגמ"ה התיר ע"י ק"ר, ואין טעם מבואר יותר מזה שקשה לו לדור עם אשה כזאת יעו"ש, ול"ד כלל למומין דפסק רמ"א דאין להתיר חדרגמ"ה דהכא כפי הגב"ע אינה ראוי' לדור עמה והטעם מבורר. ועי' תשו' דברי חיים אהע"ז ק"א סי' נ"א בסופו שכתב שם ועכ"פ ע"י מאה רבנים בודאי מותר דבהיתר של מאה רבנים לאו דוקא נשתטית, ה"ה לכל מום כיוצא בזה כמבואר בכמה תשו' יעי"ש ובודאי דאין כוונתו על סתם מום דהא בזה פסק רמ"א סי' קי"ז להיפוך רק בענין כזה שאינה ראוי' כלל לאישות או שהכל רואין שהדבר קשה וכבד לדור, כמ"ש בתשו' תפ"צ ועי' בתשו' בי"צ אהע"ז סי' קכ"ח שפיקפק ע"ד התפ"צ מדברי נוב"י אהע"ז מהד"ת סי' ק"ד ותשו' נוב"י יו"ד סי' קמ"ו דלענ"ד בנ"ד הוי כמו נכפה דבכה"ג יש להתיר

ע"י ק"ר. ומכ"מ ישליש גט וכתובה דבבעל ושהה יש לומר דלכ"ע יש לה כתובה אף כי יש לדון בנ"ד דאפשר לא הי' המחילה חזק כ"כ מכ"מ כיון שלא הוגבהה עדות בפניה, וגם הרגמ"ה החמיר להשליש גט וכתובה אין להכניס א"ע בשביל זה בספיקות, אבל עכ"פ להתיר לו החדרגמ"ה ודאי יש להתיר. אם כת"ר יודע ומכיר חת"י הרבנים הנ"ל ששלחו הגב"ע:

בש"ה מ"ש לעיל אות ב' דפשיטא לי' למהרי"ק דאף דבעל ושהה לא מחיל רק ע"ז שיוצרך ליתן כתובה, אבל לא נאמר שמחל שיצטרך להיות עמה לעולם ולהוסיף מחילה על מחילה יעו"ש, וכתבתי לעיל דזה פשיטא לי' למהרי"ק דל"ש בזה סבר וקיבל, רק דספק מהרי"ק בעיקר הדבר אם תיקן רגמ"ה אף במום שיצטרך לחיות חיי צער. ולכאורה צ"ע לפ"ז דברי הב"ש סי' קי"ז שכ' בלא ידע שיש בה מום יש לומר דלא תיקן רגמ"ה, וע"כ מיירי בבעל אח"כ כמ"ש דבלא בעל וודאי לא תיקן רגמ"ה כמ"ש לעיל, ואם מיירי בבעל אח"כ, א"כ דבר זה מבואר להדיא במהרי"ק בלא ידע ובעל אח"כ דמסופק בזה אם תיקן רגמ"ה, ובזה הכריע רמ"א להחמיר, ומאי מספ"ל להב"ש ודעתו נוטה דבכה"ג לא תיקן רגמ"ה, וכתבתי לעיל דב"ש מיירי בריח הפה דאף בבעל יש לומר דלא ידע, ואכתי קשה כיון דפשיטא לי' למהרי"ק דהמחילה לאו כלום לענין שיצטרך להיות עמה תמיד, א"כ שוב יהי' רשאי לגרשה בע"כ אף בבעל וידע כיון דעכ"פ הטעוהו בקדושין כסברת הב"ש ומדברי מהרי"ק מוכח איפכא לפי הנ"ל דפשיטא לי' למהרי"ק דלא מחל ע"ז. אמנם הדבר נכון דודאי אי נימא דרגמ"ה לא תיקן כשיש בה מום והיינו אף בנולדו בה מומין אח"כ לכן אף בבעל אח"כ לא אמרינן דמחל לענין זה שיהי' עלי' חוב להיות עמה תדיר. אך גוף הדבר ספק' דאפשר תיקן רגמ"ה אף כשיש בה מום והכריע רמ"א להחמיר וע"ז כתב הב"ש דבלא ידע והטעוהו כיון דעשתה שלא כהוגן לא תיקן רגמ"ה. אך זה בלא ידע אח"כ כגון ריח הפה, אבל בשאר מומין ובעל דידע ומחיל נהי דהמחילה אינו מועיל על להבא שיוצרך לדור. עמה היינו אם בכה"ג לא תיקן רגמ"ה לא מהני המחילה אבל אם גם בכה"ג תיקן כפסק רמ"א להחמיר רק בלא ידע בשעת קדושין ונשיאין לא תיקן משום דהטעתו ע"ז אמרינן כיון דידע בשעת ביאה עכ"פ הוי מחילה ע"ז שהטעתו דזה הוא למפרע ושוב אין לקונסה על ההטעאה, והוי כאלו לא הטעתו וכאלו נולד בה מום אחר הנשיאין דקיי"ל להחמיר, אבל במום גדול וכדומה בגוונא דלא תיקן רגמ"ה אף לאחר הנשיאין כשנולד בה, ולא הטעתו בזה אף דבעל ושהה אין המחילה מועיל על להבא שיצרך לדור עמה, אך במום דתיקן רגמ"ה רק משום שהטעתו בזה בעל ושהה כיון דידע עכ"פ מחל על זה שהטעוהו והוי כלא הטעתו ודו"ק. ועי' תשו' גבעת שאול הובא בב"ש

אהע"ז סי' ע"ח שכתב דבהטעתו שהי' בה מום ולא הודיעה לו אף בבעל ושהה אח"כ אין בזה תקנת רגמ"ה ובתשו' בי"ש תמה עלי' שזה נגד דברי מהרי"ק, ולהנ"ל יתכן זה במום גדול או בריח הפה דאף בבעל לא אמרינן דמחל דאולי לא ידע וכנ"ל:

סימן קכ

לכבוד הרב המאוה"ג וכו' מו"ה פייבוש האלפערן נ"י אבד"ק ברעזאן: ע"ד הגט שנשלח מאמעריקא לאשה אחת בברעזאן וכתוב בו דהוית אנת אנתתי וכת"ר דיקדק די"ל דהוית אנת היא רק אנת והוא הי' לו אשה אחרת מקודם וכפי מ"ש כת"ר הבעל נסע משם ואין ידוע מקומו. והנה גם בחששות כאלה המוזכרים בש"ס להדיא מובא באה"ע סי' קכ"ו סעי' כ"ב שלש שיטות בזה ולדעת הרא"ש באם לא כתוב הבעל או הסופר מפי' הגט כשר ובש"ע אינו מבואר שום הכרעה ודעת הפר"ח שם להקל כהרא"ש עכ"פ במקום חשש עיגון ובב"מ שם פיקפק קצת בגט ע"י שליח דאולי יש לחוש שכתב הסופר מפיו ומ"מ י"ל דלא שכיח כלל ולא חיישינן לזה וגם נראה דדוקא בהנהו דמבואר להדיא בש"ס כגון תריכין ביו"ד וכדומה יש לפסול. אבל דבר שאינו מפורש בש"ס. אף שיש לפרש בענין שישנה משמעות הגט לכ"ע יש להקל כמבואר בב"ש סי' קכ"ו ס"ק פ"ג לענין מונין אף דיש לפרשו כלשון הנראה יש להקל יעו"ש וגם בנ"ד אין הכרח כלל לדיוק הנ"ל דיש לומר שהוא רק כפל הענין, א"כ מחמת חשש זה ודאי דיש להקל:

ב) ובדבר החשש שהאשה שמה חוה דוואשא וכן נכתב בתנאים ובכתובה ובמעטריקל וטאבעלא, אבל אין שום אדם קורין אותה רק בשם חוה לבד ובגט נכתב חוה דוואשא וזה חשש גדול מאוד ועי' בתשו' דברי חיים אהע"ז ח"ב סי' קס"א שהחמיר בזה מאוד דאף שכתובה כן בכתובה ומזכירין כן במי שברך הוי נשתקע, אמנם בתשו' דברי חיים הנ"ל בתשו' סי' קנ"ה כתב דשם שנכתב במעטריקל ל"ח נשתקע שקורין המעטריקל ב' וג"פ בשנה, ובנ"ד נמי נקראת במעטריקל כן, מיהו יש לחלק דשם בסי' קנ"ה משמע דניסת והכריזו עלי' בביהכנ"ס בשם זה וזה צירף הד"ח למה שנכתב כן במעטריקל ובנ"ד אין הדברים ניכרים בהכרזה וגם לפימ"ש בד"ח סי' ק"ס וביותר בסי' קס"א דנהי דנימא דשם כזה ל"ח נשתקע אבל עכ"פ הוי זה טפל לגבי עיקר השם שנקראת בו בפי כל ובכתב שם טפל לחוד גם בדיעבד פסול יעו"ש, א"כ אף דכתיבה במעטריקא וגם נותנת קוויטל לצדיקים בשם זה אבל עכ"פ הוי רק שם טפל ודבריו ברורים, אך אם אי אפשר לידע כלל אנה הבעל והוא במקום עיגון טובא נראה שהד"ח שם מקיל בזה עפ"י שיטת הרמב"ם דגם בכתב שם הטפל לחוד כשר וגם מחמת שבמקום כתיבה לא ידעו משם אחר יעו"ש, וכן בג"פ הובא בפ"ת סי' קכ"ט ס"ק ה' כתב להכשיר במקום עיגון גדול

בכתב שם הטפל לחוד יעו"ש. ולפימ"ש בט"ג דאם מעריסה נקראת בשני השמות אף שאח"כ נקראה רק בשם אחד והמיעוט קורין אותה בשני השמות הוי שם המיעוט עיקר כיון ששם זה מעריסה והעולם מקצרין שמה יעו"ש ולדידי' ודאי יש להכשיר בנ"ד כמ"ש הד"ח שם ואף שבד"ח שם השיג עליו והעלה דמה שקורין אותה הרוב הוא עיקר מכ"מ במקום עיגון גדול יש להכשיר אף בכתב שם הטפל לחוד, ובנ"ד כיון שנכתב בתנאים ובכתובה ובמעטריקא לא גרע משם טפל ועי' תשו' נוב"י מה"ת סי' קי"ז נראה דבכתב שם שנשתקע פסול רק מדרבנן משום לעז יעו"ש. דמשמע אף שלא כתב כלל רק שם זה ולא כתב השם שנקראת עתה וכ"כ בתשו' בית שלמה חאהע"ז סי' ק"ה. ולכאורה תמוה דהרי עכ"פ שם טפל הוי לגבי שם שנקראת עתה, וע"כ דסובר כיון דמעיקרא נקראת בשם זה ל"ה טפל, דטפל היינו שמעולם הי' שם זה טפל ואינו פסול רק משום לעז וא"כ בנ"ד שנקראת וקראו שמה ב' השמות גם יחד, אף שאח"כ נשתקע אין הפסול משום טפל רק משום שנשתקע והוי לעז, וכיון דגם עתה נכתבה כן במעטריקיל ובתנאים ובכתיבה ונתינת קוויטל לצדיקים בשם זה י"ל דאין זה נשתקע כמ"ש הד"ח הנ"ל שוב י"ל דעדיף משאר שם טפל כיון דניתנה לה שם זה לעיקר מעיקרא וכה"ג חילקו בתוס' פסחים דף ו' ד"ה התם דכיון דמעיקרא היתה הבהמה של נכרי לגמרי וכיון דעדיין נשאר לו זכות מה דאי לא משכח זוזי שקיל בהמה הוי עדיין ברשותו, משא"כ כשמעולם יהי' לו רק זכות זה יעו"ש. וגם לענין ק"פ כקה"ג דמי חילקו התוס' חילוק כזה במס' ב"ב דף כ' ד"ה קסבר יעו"ש שהביאו דוגמא מפסחים דף ו' הנ"ל באופן שאם הוא עיגון באמת וא"א כלל להשיג גט אחר נראה להכשיר ליתן לה גט הנ"ל. ויש לצרף דעת מהרש"ק ז"ל באנשי שם סי' קע"ג שכ' דכל שנקראת מעריסה שני שמות יחד וא' נשתקע לא מיקרי נשתקע יעו"ש ואם שבס' א"ש כלל ד' סקי"ד השיג עליו ועי' בתשו' מהרש"ם ח"ב סי' קע"ט במפתחות שרמז לדברי אנשי שם הנ"ל, עכ"פ חזי לאיצטריפו באם כזכר שם זה בתנאים וכתובה ומעטריקל וכתונת קוויטל לצדיקים גם כשעושין לפה מי שבירך מזכירין שם זה ועכ"ז מחמת חומר הענין רציני שיסכים לזה עוד רב א' מובהק ואז יתן לה הגט:

ג) ובדבר השאלה השני' בגט שהובא מאמעריקא הנה מ"ש בשא כפי מ"ש כת"ר שהוא הברה ממוצעת בין ש"ס לס' ונוטה יותר לס' ודאי דיש לכתוב כן דהא בדיעבד אם כתב שין במקום ס' כשר כיון דאפשר לקרות בשין שמאלית כמ"ש הג"פ וע' פסחים דף מ"ב וברש"י וסימנך סמך יעו"ש אף דשערי בשין כיון דנקראת בשין שמאלית ועי' תוס' שם מ"ש בזה ועי' פת"ש בקונטרס השמות ש"נ אות ג'מ"ש בזה ואין לשם בתי' הכתוב בדה"י ד' דשם הב' בחירוק והיוד בקמץ נרגשת במבטא ובנ"ד אין היוד נרגש

כלל ונקראת בפתח, וכ"כ בפ"ש בש"נ אות ב' בשם מהרי"ם מבריסק דאין לחוש ששם זה נגרר מבתי' ועי' בט"ג בשם חוה שכ' דנקראת תאוה הח' בקמץ אפ"ה הוא שם קדוש חוה אף שא"י האיך נקראת מעריסה ועי' באה"ש ש"נ אות ה' ס"ק י"ג בענין שם האדאסה דסובר דכל שאין שינוי רק בניקוד יש לכתוב שם הקודש הדסה ועי' באה"ש כלל ח' סק"ד לענין שם חאוה הנ"ל אבל הכא הרי נחסר בקריאת היוד שהוא שרשית ונרגשת במבטא אין לחוש כלל בזה לשם הקודש בתי' אך מאחר שנקראת מעריסה לאה בשא ועדיין משפחתה קורין אותה בשתי השמות ובגט נכתב רק בשא יש בזה חשש גדול דלט"ג הנ"ל הוי זה עיקר השם, ואף לד"ח הנ"ל דשם שקורין הרוב הוא עיקר הרי גם בכתב עיקר השם אין להכשיר רק בשעה"ד ע"כ אם אפשר להשיג גט אחר יש להשתדל חששית בלא"ה יש כמה בגט זה בשם השליח, ואם הדבר א"א בשום אופן יש לסדר הגט:

סימן קכא

לכ' הרב החריף ובקי וכו' מו"ה משה סג"ל דומ"ץ בק' ארשיווא: ע"ד שאלתו על העגונה מ' הענא אשת ר' בנימין הערשקאוויטץ. לאחר העיון בכל הגב"ע והדעפעשין ששלח כת"ר נראה להתיר העגונה הנ"ל כאשר כבר הארכתי בכמה תשובות להתיר עפ"י עדות ערכאות ובפרט הכא ששני הדעפעשין והמכתב הראשון הי' בלי שאלה והוי מסל"ת ואף שהי' הט"ג והמכתב להאשה הוי מסל"ת ול"ד לאומר אמרו לאשת פלוני שמת בעלה דל"ה מסל"ת כמבואר בכ"ד דשם כיון דהי' אנשים לפניו והוא מצוה לומר לאשתו נראה שנתכוין להעיד או להתיר אבל הכא אינו יודע למי לכתוב רק לאשתו וגם כך הוא חובתם להודיע לאשתו ועושה כפי החוק המוטל עליו ויש לדונו כמסל"ת וכבר כתבתי סברא זו בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' קי"א ואח"כ מצאתי סברא זו בשו"ת שמן רוקח סי' כ"ז וגם בתשו' פרשת מרדכי סי' כ"ו כתב כן רק בסי' כ"ז שם כתב להחמיר והדברים סתראי ננהו ועכ"פ בצירוף היתר ערכאות שמקיל החת"ס ז"ל גם בלי מסל"ת וודאי דיש להקל. ועי' תשו' כנס"י סי' כ"ג ושם הי' המעשה שכתב להקל שיאמרו לאשתו של פלוני שמת בעלה וכל מה שנמצא אצלו יחזר לה בכל זמן ועת שתרצה וכתב הכנס"י דהוי מיסל"ת דמה שכתב שיאמרו לה הוא להודיע לה שיוחזרו לה החפיצים יעו"ש והביאו בתשו' בי"ש אהע"ז סי' מ"ז הרי דכל שיש לתלות ענין ההודעה שאינו מתכוין להעיד תלינן א"כ בנ"ד בפשיטות יש לתלות דלא הי' יודעין למי לכתוב רק לאשתו ובפרט שכך הוא חובתם וחוק שלהם וראיתי בתשו' הגאון אבד"ק ראדאמישל שליט"א שהעתיק כת"ר שכ' צד היתר בנ"ד דהוי רגל"ד דהדבר אמת כיון שהט"ג הראשון שהוא חולה בודאי אמת דאז לא נתכוין להתיר וא"כ עכ"פ אמת שהי' חולה ושוב הוי רג"ד שמת כיון דהי'

חולה וברגל"ד סומכין על ערכאות אף שאינו מסל"ת, אבל הרגיש בעצמו לסתור זה כיון דרוב חולים לחיים לא הוי אף רגל"ד. אמנם ראיתי בתשו' צ"צ להגאון מליבאוויטץ זצ"ל בס' ע"ז בחאהע"ז בעובדא בא' שהי' מסוכן ולא גוסס ונשתקע זכרו שכ' לדון דאם ניסת ל"ת והביא מהתשב"ץ ח"א סי' פ"ה בירד למלחמה ומקום סכנה ונשתקע זכרו דל"ת ול"ד לחולה שרוב חולים לחיים אף דמסוכן כ"ד נמי לגוסס מכ"מ בצירף שנשתקע זכרו יש להקל יעו"ש, ובנ"ד הרי מחלת אנצינדונג בריאה ידוע שהוא מחלה מסוכנת ר"ל ובצירף שזה איזה שנים שנשתקע זכרו דבכה"ג אם ניסת ל"ת, וא"כ עכ"פ הוי רגל"ד להתיר לכתחלה ע"י ערכאות ומסל"ת הנ"ל ואף שבצ"צ שם בסוף דבריו לא החליט להתיר אבל הרי מסיק שם דעכ"פ הוי כספינה המטורפת בים דנותנים עלי' חומרי חיים וחומרי מתים ובספינה המטורפת אין רובן לחיים דאדרבא רובן לאיבוד כדאי' במס' ב"ב קנ"ג וא"כ במסוכן וכשתקעו זכרו ג"כ כן א"כ עכ"פ הוי רגל"ד להתיר ע"י ערכאות ומסל"ת ועל המכתב הראשון שהוא חולה בוודאי נאמן אף אם לא הי' מסל"ת כלל כיון דהדבר עשוי להגלות תיכף דהרי האשה יכולה לנסוע שם ולראות ובכה"ג דעל"ג תיכף ל"ב מסל"ת גמור כמ"ש ישש"ש יבמות פט"ז סי' י"ח בנכרי שהעיד במסל"ת שפלוני מת ואם יתנו לו ליטרא כסף יביאנו על עגלה שלו דיש להתיר אף דאינו מסל"ת גמור כיון דיש לו כוונה שיתנו לו מעות מכ"מ במילתא דעל"ג כולי האי נאמן והבאתי' בספרי מ"פ אהע"ז סי' י"ז בתשו' שם והנני מסכים להתיר העגונה הנ"ל:

סי' קכ"ב:

לכבוד הרב הגדול מו"ה יונתן אייבעשיטץ נ"י חופ"ק פראגא:

בדבר שדוכין שהי' בראשי פרקים והמחו' חתמו על ראשי פרקים אבל לא החתן והכלה, אבל גם המה הי' שם ונתרצו והנדן ניתן ליד החתן וא' מהצדדים חוזר בו, וכת"ר פלפול בזה הרבה וחוו"ד שיוכל לחזור בו. ובעניותי צל"ע טובא דנראה דעכ"פ יש בזה בזה חרם הקהלות אף אם נימא דבראשי פרקים גם חרם הקהלות ליכא היינו כיון שלא נגמר הדבר עדיין לא עשו חרם, אבל הכא כיון שנתנו הסילוק ליד החתן הרי הדבר נגמר. כמ"ש הט"ז בהשלשת שט"ח ומ"ש כת"ר דמה בכך דנגמר הא לא נכתב שום קנס בראשי פרקים וגם לא הי' קנין. הנה זה טענה לפטרם מקנס, אבל חרם הקהלות איכא כיון דכבר נגמר, דחרם הקהלות אינו תלוי כלל בקנס, ואף דיש לומר דמ"ש הט"ז בהשלישו הוי כנגמר היינו שהשלישו שט"ח ליתן מצד העובר למקיים. אבל בסתם השלשה אפילו השלישו הנדן לא נגמר אבל ז"א דאין לך גמר יותר מזה שנתנו הנדן ליד החתן וכן ראיתי בהגהות חכמת שלמה באהע"ז סי' כ' דפשיטא לי' דבהשלישו הנדן הוי כנגמר השידוך,

ובפרט דגם בראשי פרקים שעדיין לא נגמר מבואר בתשו' נוב"י מה"ת יו"ד סי' קמ"ח דאיכא חרם הקהלות ועי' בספרי מ"פ לאהע"ז סי' נ' ובתשובה שם פלפלתי הרבה בזה אם יש חרם הקהלות בראשי פרקים וכעת ראיתי שדברי נודב"י מפורשים וכת"ר הביא מנוב"י סי' ר"ד ולא מצאתי שם מזה, וגם בנ"ד יפה העיר כת"ר כיון דעכשיו עפ"י הרוב אין כותבין תנאים עד סמוך לחופה ממילא נגמר הדבר ע"י ר"פ, וכבר העיר בזה ח"א בתשו' בית יצחק אהע"ז ח"א סי' קי"ב והבית יצחק השיב דלא שמע ממנהג זה, אבל עתה עפ"י הרוב המנהג כן שוב הוי כנגמר. ומ"ש כת"ר דאכתי ליכא קנס כיון דלא נכתב קנס ולא קנין אבל עכ"פ הרי נגמר הדבר ואיכא חרם הקהלות. וגדולה מזו ראיתי בתשו' תשורת ש"י סי' רל"ז דפשיטא לי' דאף בשידכו בדיבור בעלמא יש חרם הקהלות ומנהגם דאפילו בדיבור בעלמא הרי החוזר בו בלי טעם ואמתלא הגונה הרי עכ"פ הוא מחוסר אמנה כמבואר להדיא בקדושין מ"ה בההוא דאמר בלקרבאי והוא אמרה לקרובה וכו' שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב יעוי"ש, ואף לרבא שם דאמר טעם אחר יתכן משום דכפתי' ואודי אבל לא הי' ברצון הטוב, אבל היכא ששידכו ברצון הטוב גם רבא מודה דהחוזר בו הוא בכלל שארית ישראל לא יעשו עולה וגם יש לומר דרבא סובר כיון דקרובו הוא אפשר דרשאי לחזור בו כמ"ש הח"צ סי' ע' לענין מכירי כהונה ועמ"ש בזה בחיבורי מ"פ יו"ד סי' רס"ד והדבר ברור דיש בזה משום שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ומבואר בט"ז סי' רס"ד ביו"ד דהחוזר בו בכה"ג נקרע רשע ובפרט בנ"ד דהי' מעשה רבה ונתנו לו הנדון דאין ליתן יד לפושעים בזה לחזור בו בלי שום פיוס:

סימן קכג

לכ' הרב הה"ג המובהק וכו' מו"ה שמואל אהרן מיללער נ"י אבד"ק לאבאווא:

אשר תמה כת"ר ע"ד הרי"ם שהבאתי בספרי שו"ת אמרי יושר, ח"א סי' קי"א שהבין מדברי מהרא"י בפו"כ סו"ס קל"ט דבנתכוין להעיד אם ניסת ל"ת כיון דר"ל מתיר בכה"ג בש"ס דילן, וכתב כת"ר דכוונת תה"ד דוקא בצירוף דאמדנות שהגיד הנכרי והרמ"א ז"ל סעיף ט"ו העתיק דברי תה"ד ול"ק מה שהערותי בספרי שם שהרמ"א אינו סובר כתה"ד והאריך בזה:

והנה ז"ל מהרא"י בסופו ועוד דקשה הדבר קצת לגרוע האי סהדותא דגוי מטעם ששאלוהו ממים שאין להם סוף ורבי אחא בירושלמי לא קפיד אשאלהו ור"ל בתלמודא דידן מתיר אפילו מתכוין להעיד ובמשאל"ס ליכא מאן דשר מכל הלין נראה כיון דאינסבא האי אתתא עפ"י חכם לית עכ"ל. ולשון ועוד וכו' משמע וודאי דגם בלעדי

זאת שכ' תה"ד דעובדא דנפיק עלי' קלא דלא פסוק וזה כמה שנים שנשתקע שמו ואבד זכרו דזה גופא הוי כמשאל"ס גם בלי העדאת הנכרי כלל דמכ"מ אעפ"י שהי' שאלה גמורה מכ"מ לרב אחא בירושלמי אף בשאלוהו לנכרי מתיר וכיון דרב אחא התיר אף דבש"ס דילן לא נראה כן מעובדא דפונדקית הוא משום מסל"ת מכ"מ לא גרע זה ממשאל"ס דבדיעבד אשתו מותרת והוסיף לומר דהא בתלמוד דידן מתיר ר"ל בנתכוין להעיד ובמשאל"ס ליכא מאן דמתיר לכתחילה, ועכ"ז בדיעבד ל"ת, ע"כ גם הכא כיון דבכה"ג מתיר רב אחא לכתחלה ובמתכוין להעיד מתיר ר"ל יש לומר דלא גרע ממשאל"ס דבדיעבד מותר וזה נראה להדיא במהרא"י דועוד היינו אף בלי ההיתר דנשתקע זכרו וכל הנ"ל שחידוש התה"ד. ועפי"ז לגירסא הכתובה במהרא"י רב אחא יפלא דהרי טעמא דר"א דעשו אותה כחי היינו משום דהוציאה להם מקלו ותרמילו והוי רגל"ד וא"כ הכא בלי היתר התה"ד משום אומדנא דנשתקע זכרו אין רב אחא מתיר כלל ועי"ז נדחקתי לומר בספרי הנ"ל, שצ"ל במהרא"י ור"י בירושלמי כמו שביארתי שם, ובראשית התשובה של מהרא"י שכ' ואיכא למימר דאף רב אחא בירושלמי מודה לזה. זה הוא כפי הגירסא הכתובה לפי מ"ש המהרא"י שם דמה שאומר הנכרי כמה סימנים בהריגתו אין זה כהוצאת מקלו ותרמילו כי אמירתו לאו כלום הוא והכל משקר א"כ ל"ד לר"א אבל בסוף התשובה יפלא מה ענין רב אחא לכאן הרי אמירת הנכרי לאו כלום הוא והסימנים שאמר לא מיקרי רגל"ד. והאי אומדנא דכתב התה"ד אח"כ הר"ז מועיל לבדו אף בלי העדאת העד ולכן קאמר ותו. וא"כ מה ענין רב אחא לכאן ועי' בחמ"ח וביו"ש סו"ס ט"ו דפשיטא להו דבאי מדנות שיש לנו ע"י נשתקע זכרו וקלא דלא פסיק בניסת בדיעבד בלי שום עדות לית, וזה דחקנו להגיה ר"ל או ר"י כפי הגירסאות בירושלמי דמקיל אף ע"י שאלה בלי אומדנות והוכחות:

אמנם גם אם נניח הגירסא רב אחא גם בסופו כמ"ש כת"ר ע"כ נצריך לומר דתה"ד בסופו במ"ש ועוד חזר בו קצת ממ"ש תחילה וסובר דגם אומדנות שאומר הנכרי הוי אומדנא כמו הוצאת מקלו ותרמילו ובכה"ג מתיר רב אחא ע"י שאלה א"כ נהי דבש"ס דילן הטעם משום מסל"ת ובשאלה גמורה כמו שם ליתא להיתר זה, אבל עכ"פ לא גרע ממשאל"ס דבדיעבד אשתו מותרת. ואף שהדבר דחוק קצת לומר שמהרא"י חזר בו עכ"ז בכדי שלא להגיה מסתבר לומר כן וכמ"ש כת"ר. אבל עכ"פ במתכוין להעיד בלי שאלה כלל נראה להדיא מן מהרא"י דאם ניסת ל"ת אף בלי שום הגדת אומדנות מדקאמר ור"ל בתלמידא דידן מתיר אפילו במתכוין להעיד ובמים שאל"ס ליכא מאן דמתיר, נראה להדיא כמו שהבין הרי"ם ז"ל דזה גופא הוי כמשאל"ס. ולפי מה שהבין כת"ר דמודה מהרא"י דע"י

שאלה או כיון להעיד בלי שאלה אם ניסת תצא, א"כ מה זה כתב המהרא"י ובמשאל"ס ליכא מאן דמתיר הרי מוכח דכל סברתו כיון דאיכא אמוראי דמתירין בדיעבד מסתבר דגם למאן דאוסר אם ניסת ל"ת. ובזה באמת ניחא דברי הרמ"א סעי' ט"ו שכ' באם שאלו ישראל והעכו"ם הגיד שמת והגיד אומדנות המוכיחות אעפ"י שאינו מיקרי מסל"ת כו' מכ"מ אם עברה וניסת עפ"י חכם שהתירה ל"ת אם יש ראיות ואומדנות שמת דהבין דברי מהרא"י דע"י שאלה בעינן אומדנות רק סגי באומדנות שאומר הנכרי סימנים שבשעת מיתתו. וכת"ר הבין דברי רמ"א דתרווייהו בעינן אומדנות והוכחות שאומר הנכרי בשעת מיתתו וגם יש לנו אומדנות והוכחות כענין נשתקע זכרו. וז"א לפימ"ש הח"מ וב"ש שם דבאומדנות והוכחות שיש לנו אף בלי שוב עדות בדיעבד ל"ת. ובע"כ צ"ל לדבריהם דרמ"א לצדדין קתני דאומדנות מוכיחות שאומר הנכרי מהני כצירף זה דהוי ע"י שאלה, כיון דלא נתכוין להתיר וכשיש אומדנות והוכחות גמורות לנו דנשתקע זכרו וככל הנ"ל אף בלי עד כלל ל"ת. ולפי הבנת כת"ר במהרא"י אין שום נ"מ כלל אם ע"י שאלה או כיון להעיד דהרי גם ע"י שאלה אם ניסת תצא, וכן בכיון להעיד בלי שאלה, א"כ כל דברי המהרא"י בסופו בכיון להעיד דעדיף ממשאל"ס אין שום נ"מ בזה וכן לשון הרמ"א ששאלוהו ישראל מסל"ת דהוי לי' לומר נכרי שהעיד שלא במסל"ת וגם לשון הרמ"א שם, אעפ"י שאינו מיקרי מסל"ת וכו' והו"ל לומר אעפ"י שאינו מסל"ת נראה דבאמת ע"י שאלה כיון דלא נתכוין להתיר הוי קצת מסל"ת לענין דיעבד, עכ"פ בצירף אומדנות שמגיד הנכרי, רק דאינו מיקרי מסל"ת לדידן דאוסרין ע"י שאלה, אף בלא נתכוין להתיר, באופן דלפי"ז נראה לחידושו של מהרא"י בנתכוין להעיד בלי שום שאלה אם ניסת ל"ת וע"י שאלה חמיר טפי ובעינן עכ"פ שהנכרי יגיד אומדנות, אף שבאמת הוא רק סמך קל כי יתכן שמשקר הכל, מכ"מ כיון דלא נתכוין להתיר גם זה מהני' ועכ"פ גם לפי"ז יש מקום בצד היתר בערכאות אף ע"י שאלת ישראל כשנכתב בכתב סימנים יום מיתתו וסיבת מיתתו וקבורתו וכדומה דזה בכלל הגיד אומדנות המוכיחות:

ב) מ"ש כת"ר דרב יוסף ביבמות דף כ"ה דמכשיר גזלן לעדות אשה. יתכן דהיינו בנתכוין להעיד דנראה ביבמות קכ"ב דסובר כר"ל דזה דנתכוין להעיד הוי מסל"ת. הנה אם נימא דסובר כר"ל נראה ודאי דגזלן כיון דכשר במסל"ת כמ"ש הרי"ף ה"ה בנתכוין להעיד אבל רב יוסף דמכשיר ע"כ היינו אף בנתכוין להתיר דהרי המשנה שם מת הרגתי' מיירו אף במתכוין להעיד ולהתיר דומיא דמביא גט לאשתו ואמר בפ"נ ובפ"נ דשם וודאי הוי מתכוין להתיר כמ"ש בנמו"י שם וע"ז משני רב יוסף שאני עדות אשה דהקילו רבנן מוכרח דבכל גוונא גזלן כשר לעדות אשה. ובאמת בטעמא דרב יוסף יש לומר בפשיטות

דהרי באיסורין קיי"ל דרשע כשר להעיד כמבואר בש"ך יו"ד סי' קכ"ז וכיון דכשר באיסורין ע"כ קושטא קאמר, א"כ מדוע לא יוכשר לעדות אשה כמו מסל"ת והרי אדרבא לענין איסורין בדאו' אין מסל"ת נאמן ובעדות אשה נאמן ועי' ט"ז יו"ד סי' צ"ח נראה דסובר דגם באיסור תורה נאמן ועי' חוו"ד שם ס"ק א' שכתב ג"כ כן, אבל הדבר תמוה דבכל הפוסקים מבואר בדאו' אין נכרי מסל"ת נאמן וצ"ע וכן אשכחן לענין קטן דאינו נאמן אף במסל"ת באיסור תורה ובעדות אשה בהגיע לעונת הפעוטות אף באינו מסל"ת נאמן לכ"ע כמ"ש הט"ז סי' י"ז סעי' י"ג, ושו"ר אח"כ בשו"ת הרי"ם ז"ל שהעיר קצת בזה ואינו תח"י כעת. ואפשר דמשו"ה כתב רש"י סופ"ק דר"ה בגזלן דפסול לעדות אשה משום דחציף לעבור בפרהסיא דסובר כיון דרשע מעיד באיסורין להתיר ה"ת בעדות אשה ובחציף לעבור בפרהסיא אפשר דגם באיסורין אינו נאמן וצ"ע בזה:

ג) בדבר שדרש כת"ר חוו"ד אם מותר ע"י נכרי להמשיך מים למקוה ע"י דף דמבואר ביו"ד סעי' מ"ח דאסור משום דהאדם מק"ט ונכרי אין מק"ט מה"ת אף שמק"ט מד"ס כמ"ש תוס' ב"ב דף כ' מכ"מ דבר המק"ט מד"ס מותר להזחיל כמ"ש ש"ך ס"ק ק"ד לענין דף. הנה בס' מי השילוח הביאו בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' ע"ו כתב בפשיטות דשרי ע"י נכרי דאינו מק"ט והבי"ש הסכים לזה ולי צ"ע דגם ע"י דבר המק"ט מדברי סופרים נלע"ד להחמיר כמ"ש בספרי שירי טהרה פ"ה דמקוואות מ"ה במשנה דנוטפין שעשאן זוחלין ועל הקושיא מדף יש לומר דמיירי בדף של נחתומים דאינו מק"ט אף מד"ס גם יש לומר דנכרי חמור יותר מדף כיון דהוא אה"ט מדבריהם ואינו מוכרח דהא לענין חוצץ בחלון נכרי חוצץ משום דטומאתו רק מדבריהם אף דהוא אה"ט כמ"ש תוס' שם והר"ש בפי"ג באהלות מ"ה. והמ"ש דמיקל בזה בפשיטות נראה דזה עפ"י שיטתו דלענין מקוה דבעינן הוי' ע"י טהרה היינו רק דבר המק"ט, אבל דבר טמא בעצם ואינו מק"ט הוי שפיר הוויתו ע"י טהרה והבאתי דבריו בספרי שי"ט במשנה הנ"ל ונכרי אף דהוי כזב מכ"מ אינו מקבל שום טומאה כלל אף מד"ס כמבואר בפסחים במשנה דגר טובל ואוכל לערב יעו"ש ומוכרח דנכרי אינו מקבל שום טומאה מה"ת ולא מדרבנן רק דגזרו עלי' טומאת זב אבל בספרי הנ"ל הארכתו לסתור חידושו והבאתי מדברי הא"ז דאין לחלק בזה, ואף שמדברי הרמב"ם יש ראי' לזה מתוספתא דמזחילין ע"ג המת וע"כ כנ"ל דמת אינו מק"ט ומ"מ כיון דהש"ך מקיל בדבר המק"ט מד"ס יש להקל בזה ביותר ועכ"ז לכתחלה יש להחמיר לעשות במקוה עצהי"ט. ועפ"י הנ"ל דנכרי אינו מק"ט אף מד"ס רק שחז"ל גזרו עלי' טומאה יש לתרץ הא דחגיגה דף י"ח דבעי מאי להטביל מחטין וצנורות בראשו של ראשון מטעם גוד אסיק וקשה הא הוי השקה ע"ג דבר המק"ט ולהנ"ל יתכן דמיירי

בנכרי שבא להתגייר וטבל לפני מילה דלכמה פוסקים מהני הטבילה ולפי הש"ס בע"א דף נ"ז במלו ולא טבלו רוקן ומדרסן טהור יעוי"ש דהקילו בזה אף שאינו גר עדיין:
א"כ ה"ה בטבלו לפני מילה רוקן ומדרסן טהור ובכה"ג הוי המקוה ע"י טהרה אף מדרבנן אך מדברי רש"י בע"א שם שכ' במלו ולא טבלו דהוי מילתא דל"ש (ועמ"ש בס' טל תורה דכוונתו דגוף הגירות ל"ש) יש לומר דטבלו לפני מילה שפיר גזרו וצ"ע:

סי' קכ"ד:

לכבוד הרב החו"ב מו"ה ראובן מרגליות נ"י ע"ר:

השאלה בדבר מכירת חמץ כל מין ומין כדת ושכירות קרקע ואחר הפסח ראה ששכח לחתום שמו על השטר. הנה תשו' שו"מ שהביא רו"מ אינו ת"י אבל לדעתי הדבר פשוט שהחמץ מותר דשכירות קרקע לא בעי' שטר כמבואר בחו"מ סי' קצ"ה והרי קיבל כסף אדראן ונקנה לו הקרקע בכסף אף במקום שדרכן לכתוב שטר ואף שדעת ש"ך וטו"ז וב"ח חו"מ סי' קצ"ד דשכירות מנכרי לא קנה בלא שטר מ"מ כראה דהיינו דוקא מנכרי אבל שכירות לנכרי לא בעי שטר כמבואר בב"ח או"ח סי' תמ"ח והביאו במחה"ש שם ודברי הרש"ז ז"ל בש"ע בקו"א לסי' ת"מ ס"ק ה' בסופו דנראה מדבריו דשכירות לנכרי בעי שטר לדעת הב"ח וטו"ז וש"ך צע"ג כי מב"ח מבואר איפכא וכן במקו"ח סי' תמ"ח כתב להדי' דשכירות לנכרי סגי בכסף וא"כ אף ששכח לחתום לא גרע מלא כתב שטר כלל ועוד דאף אי נימא דגוף החדר לא נקנה לעכו"ם בלי שטר הרי עכ"פ קיבל אדראן על החמץ ובדיעבד לענין חמץ סגי בקנין כסף לחודא כמ"ש במג"א סי' תמ"ח ועיין בש"ע הרב ז"ל שם ובמק"ח. אמנם למה שחידש המקו"ח סי' ת"מ אין שכירות קרקע מועיל כלל משום דהו"ל אחריות אלם על ישראל ובעינן מכירה דוקא יעו"ש אבל כבר נתפשט המנהג בשכירות דלא כהמקו"ח ולכאורה י"ל דהטעם דנהגו בשכירות דסמכו על שיטת ר"ת דיחד לו מקום מהני דלענין חמץ סגי בשכירות א"כ הכא דלא כתב שטר אי נימא דגבי נכרי בעינן שטר דוקא א"כ גם שכירות ליכא ואסור החמץ משום אחריות אלם כהמקו"ח הנ"ל אבל באמת כמה אחרונים השיגו על המקו"ח דאין זה בסוג אחריות כלל מה שהנכרי כא משלם אח"כ לישראל כיון דעכ"פ הישראל לא קיבל עליו אחריות ועיין בס' מגן האלף סי' ת"מ ולהמקו"ח גופא. הרי לדידי' גם שכירות אינו מועיל וכבר נהגו להתיר ע"י שכירות ועוד דבדיעבד כשעבר עליו הפסח גם אם יש אחריות אלם שרי דסומכין על הפוסקים דאין זה אחריות ועיין בש"ע הרב סי' תמ"ח ובכלל לענ"ד החמץ מותר:

ומה שתמה עמ"ש בספרי מ"ק לסוטה שהרמב"ם השמיט הא דצריך להשקותה במקידה של חרס דהדבר מפורש בפ"ג מה"ס ה"ט, הנה לא דיקדק רו"מ בדברי שברמב"ם מבואר דהוא מקבל מים מן הכיור בכלי חרס חדשה וזה ילפינן ממצורע אבל ההשקאה אינו מבואר דאפשר דאח"כ רשאי לערות לכלי זכוכית ולהשקותה ואיבעיא דרבא דהשקה בסיב דנראה דקא על ההשקאה- ומ"ש רו"מ דהירושלמי דקאמר כמה ימחק ויהא מערעין אותה לא מיירי מאתיות השם ול"ק קושיתי שם. ז"א דבירושלמי שם קאמר להדיא דמשו"ה מערערין אותה משום שגרמה לשם לימחק א"כ הא דכמה ימחק היא מאותיות השם דאם לא נמחק מאותיות השם אין כופין אותה לשתות:

ב) וע"ד שאלתו באסתר תענית או שאר תענית שחל ביום ה' ואין רוב הציבור מתענים מרוב חולשתם שאין קורין ויחל אם צריכין לקרות פרשת השבוע בשחרית או כיון שנתקן אז לקרות ויחל כשאין מתענים אין שום קריאה וכ"ת דיקדק מלשון שע"ת סי' תקס"ו ס"ק ג' במ"ש שם שאם אין ששה מתענים אין מוציאין ס"ת כלל דזה פשיטא וע"כ כוונתו אף בב' וה' שחרית ויפה דיקדק. ויש ליתן טעם לזה עפי"ד הגמרא מגילה ל' דפריך שם למ"ל הפסקה בשחרית למיקרי מענינא דיומא ובמנחה בתעניתא ומשני דס"ל כר"ה דאמר מצפרא כנופיא ופירש"י מצפרא ועד פלגא דיומא מאספין בנ"א ובודקין ומזהירין אם יש בידם עבירות ואין פנאי בשחרית לקרות בתורה כלל. והקשה הר"ן שם דהאידנא דאין מעיינין במילי דמתא למה אין קורין בשחרית בפרשת שבוע. וקורין ויחל ותי' כיון דאז לא נתקן לקרות פרשת השבוע גם עתה לא קרינן יעוש"ה:

והדבר פשוט שאז בימי חז"ל גם ציבור שלא הי' בהם רוב מתענין כיון דעכ"פ בעיר יש מתענין היו צריכין לעיין במילי דמתא ולהתאסף גם אותן שאין מתענין להזהר מעבירות וכדומה ולא הי' קורין בפ' השבוע בשחרית וא"כ גם עתה שאין מתענין אין מקום לפרשת השבוע רק ויחל שנהגו וכיון שאין קורין ויחל משום שאין מתענים א"ק בפרשת השבוע כמו אז בימי חז"ל וראיתי להגר"א א"ח סי' תקס"ו שמחזיק בשיטת הטור דיש לקרות ויחל בבוקר וכפי הנראה דמפרש שם הגירסא מצפרא כנופיא דלא כרש"י אלא שמצפרא כנופיא שמתאספין אז לבהכ"נ וצריך לקרות בתעניתא יעו"ש וכיון בזה לדעת האשכול בסדר פרשיות סי' כ"א שפי' כן דברי הש"ס והגר"א שם תמה על הר"ן פ"ק דתענית שהביא דברי ר"פ גאון דבשחרית ב' וה' קורין פ' השבוע ובמנחה בתעניתא דזה נגד הגמ' מגילה ל' דהא ע"כ אין הר"ן מפרש כפירש"י דא"כ ל"ה צריכין לקרות בפי' השבוע וע"כ הפירוש זמן כנופיא וצריכין לקרות ויחל יעו"ש ולע"ד דבאמת הר"ן מפרש כפרש"י דלא הוי צריכין לקרות כלל בשחרית גם בב' וה' אלא דסובר כיון דהשתא אין מעיינין במילי

דמתא שוב יש לקרות בב' וה' בפ' השבוע כקושיתו של הר"ן במגילה דף ל' ולא ניחא לי' במה שתי' שם כיון דאז לא היו קורין וכו' דמה בכך כיון דעתה יש להם פנאי שפיר יש לקרות כמו שקורין ויחל ומוטב לקרות בפ' השבוע ועיין בנח"א על האשכול שתמה על הר"ן הנ"ל מחמת שאז ל"ה קורין שהרי אז גם ויחל לא קרי ולכך בפ"ק דתענית נאיד מזה וכדעת הר"פ גאון ומיושב קושית הגר"א ז"ל ועכ"פ לפ"ד הר"ן מגילה ל' בודאי בציבור שאין בהם ו' מתענין א"צ לקרות בפ' השבוע ואף לס' האשכול והגר"א ז"ל כראה כיון דגוף הדין שאין ו' מתענין א"צ לקרות ויחל אינו ברור כלל ובתשו' חת"ס או"ח סי' קנ"ד צידד לענין ט"ב אף שאין רוב ציבור מתענין יקראו ויחל דיום היא שנתחייב בקריאה זו והא דבעינן שיהא מתענין היינו בב' וה' ולא בתעניתים החיובים ואף דבח"ס שם כתב רק על ט"ב משום שדן על מעשה שהי' אצלו בט"ב אבל לפי טעמו שם נראה דדעתו דבכל תעניתים הקבועים ע"י מאורע שבאותו יום אף שאין הצבור יכולין להכנעות ואפי' בעלי ברית בט"ב שנדחה יקרא ויחל אלא שלמעשה לא החליט הדבר וא"כ עכ"פ אין לקרות בשחרית בפ' השבוע דדילמא הן חייבים לקרות ויחל אף שאין מתענים וממילא דאם יקראו בפ' השבוע הוי ברכה לבטלה כיון דגם הם הוי בחיוב קריית ויחל ע"כ מספק אין לקרות לא הא ולא הא וכמ"ש בשע"ת דאין מוציאין ס"ת כלל כנלע"ד:

ג) ע"ד שאלתו באחד מאנשי הצבא בארצות המערב שמת אביו והלך אחר מטתו וקרע בגד שהי' לבוש בו אם יצא ידי קריעה או צריך עתה בצאתו משם ולבש מלבושו לקרוע שנית כמ"ש ש"ך יו"ד סי' ש"מ ס"ק כ' דקרע בגד שאול לו ולא ידע שהולך בו לא יצא כמו בחלוק הגזול והכא אנן סהדי שלא נתנו לו ע"מ לקרוע וכ"ת רמז לדברי המג"א סי' תרל"ד לענין גזל נכרי משמע דלא הוי מהב"ע וי"ל דיצא והכה במחה"ש כ' דגזל נכרי מדרבנן אסור ול"ש מצהב"ע וזה תמוה דהא ברש"י פסחים ל"ה כ' שאין יוצאין בטבל דרבנן משום מצהב"ע ומבואר להיפוך וכבר הביא בשעה"מ פ"ח מלולב ראי' זו לענין גזל חשו"ק דהוי גזל מדבריהם דלא יצא עיי"ש ואפשר לדון בזה כי בנ"ד ודאי שוגג הוי דלא משמע לאינשי איסורא בהכי כלל ומדמה להם שהם שלו לכ"ד וא"כ הוי שוגג ונהי דבשוגג שייך ג"כ מצהב"ע כמ"ש מהרי"ט אלגזי פ"ח דבכורות והוכיח כן מתוס' סוכה ט' שהקשו למ"ל קרא במצה גזילה ת"ל דהוי מצהב"ע ולא תירצו דנ"מ בשוגג אבל י"ל דהיינו דוקא באיסור דאורייתא בשוגג דדאו' בעי כפרה מיהת ועבד איסורא אבל שוגג באיסור דרבנן לפמ"ש נה"מ סי' רל"ד דל"ב כפרה כלל ל"ש מצהב"ע והרי גדולה מזו שיטת ר"ת בס' הישר הביאו הח"ס בחידושיו לסוכה פ' לולב הגזול דבשוגג ל"ש כלל מצהב"ע והנה בח"ס שם תמה עליו מירושלמי פרק האורג בהא דהביא חטאתו בשבת

כיפר ומביא אחרת דמשמע דבשוגג מיירי ואפ"ה דן שם משום דהוי מצהב"ע. ולע"ד יש לישב שיטת ר"ת דסובר כשיטת הרמב"ן עה"ת פ' ויקרא דבשגגת לאו ל"ב כפרה ור"ת לענין שגגת גזל מיירי אבל ירושלמי מיירי בשבת דהוי שגגת כרת ובזה יש לישב דברי ירושלמי יבמות פ' כיצד בהוליד בן ממזר יצא ידי פו"ר ותמה בריט"א פ"ח דבכורות דהוי מצהב"ע וגם בשוגג שייך ולהנ"ל י"ל דדוקא בשגגת כרת והא דקאמר בירושלמי דיצא ידי פו"ר הייני בשוגג ובאיסור לאו ואליבא דר"ע דאמר דיש ממזר מח"ל ובזה י"ל מה שהשמיט הרמב"ם הירושלמי הנ"ל דלמה דקיי"ל כרבנן דאין ממזר אלא מח"כ באמת לא יצא, אמנם באמת מדברי תוס' סוכה ט' ורמב"ם סוף ה' ברכות מוכח דבכל איסור אף בלאו ובשוגג הוי מצהב"ע דאינהו סברי דגם שגגת לאו בעי כפרה כדמפורש ברמב"ם אבל עכ"פ בשוגג באיסור דרבנן דלנה"מ הנ"ל ל"ב כפרה י"ל דל"ה מצהב"ע ואמנם דברי נה"מ הנ"ל צ"ע ועיין באו"ח סי' קצ"ח דאוכל איסור דרבנן בשוגג אינו מברך משמע דאף איסור דרבנן בשוגג בעי כפרה אבל בט"ז שם נראה דמסיק להלכה דגם באיסור דאורי' בשוגג מברך אחריו ונראה דדעתו דל"ה מצהב"ע בשוגג עיי"ש לענין מצה גזולה ועפ"י דברי נה"מ כל"ת הא דאמרינן בשבועות לפשיט דר"ע בכל התורה אינו סובר כר"ש מהא דאם שרה פתו בין ויש בו כדי לצרף כזית וכו', ואי ס"ד בכה"ת כר"ש ס"ל למ"ל לצרף ועוד תנן שבועה שלא אוכל וכו' ור"ל אמר אי אתה מוצא אלא במפרש ח"ש ואליבא דרבנן או בסתם ואליבא דר"ע ואי ס"ד בעלמא כר"ש ס"ל כ"ש נמי מושבע ועומד הוא והדבר פלאי אחר שהביא ראיה מר"ע גופי' דע"כ סובר דבעינן כזית שוב הוסיף להביא ראיה מר"ל ולר"י דמפרש בכולל אינו ראיה כלל וכבר עמד בזה בנו"ב מה"ק יו"ד סי' צ"א ונראה דהנה לפמ"ש הריטב"א במכות י"ט דהא דגם ר"ל מודה דלקרבן בעינן כזית היא משום דבמזיד אמרינן אחשבי' משא"כ בשוגג דסבר שהיא היתר ל"ש אחשבי' ולפי"ז בשוגג לא עבר על לאו כלל כיון דלא אחשבי' וא"כ מה ראיה מהא דאמר ר"ע דאם יש בו כדי לצרף כזית חייב ת"ל דכ"ש למלקות דהא י"ל דנ"מ לענין שוגג אי בעי כפרה דאי אכל כזית ע"י צירוף והמל"א ממילא כשיעשה כן בשוגג הרי עשה איסור לאו בשוגג ובעי כפרה מה"ת אבל אי אכל כ"ש נהי דמזיד חייב אבל בשוגג ל"ב כפרה דלא עבר על הלאו כלל כיון דלא אחשבי' ואף דלכ"ע ליכא קרבן בשוגג באיסורי נזיר דהוי רק שגגת לאו מ"מ אכתי נ"מ בשוגג אי בעי תשובה וכפרה ועיין תוס' שבועות דף ג' ד"ה מהן לחיוב שהקשו לכ"ע אמאי תני מהן כיון דשוגג היא ולא מייתי קרבן ות' דמ"מ חשיב להו שפיר שהן ארבע הואיל וקעביד אסורא בשוגג וכוונתו דעכ"פ בעי תשובה וכפרה וא"כ גם במלתי' דר"ע י"ל כן אבל הדבר נכון כיון דקיי"ל ח"ש אסור מה"ת משום דחזיא

לאיצטוריפא וא"כ גם כשאכל ח"ש בשוגג נהי דלא עשה איסור לאו כיון דלא אחשבי' אבל עכ"פ עשה איסור דאורייי' דהיינו איסור דח"ש ובעי כפרה אבל לר"ל דח"ש אסור רק מדרבנן ושגגת איסור דרבנן ל"ב כפרה כלל י"ל כנ"ל דקמ"ל ר"ע דע"י הצירוף המ"ל ולכך פשיט מדברי גופי' דמוכח דאינו סובר כר"ש ועוד נראה בנ"ד דיצא ידי קריעה כיון דהפקעת הלואה שרי בנכרי וה"ה הפקעת פקדון כיון דבהיתרא כמבואר בטו"ז יו"ד סי' ק' וב"ש אהע"ז סי' כ"ח ס"ק ה' וכן מבואר בש"ע הרב או"ח סי' ת"מ בקו"א ס"ק ה' וא"כ לא עשה איסור גזל כלל דבהיתרא אתי לידי' ואף שבתומים סי' נ"ו כ' דבפקדון ל"ש דין הפקעה ול"ד להלואה אבל דבריו המה נגד דברי הטו"ז וב"ש הנ"ל וגם בח"ס פ' לולב הגזול פי' השיג על התומים וגם יש קצת ספק דלמא אין מקפידין כלל ע"ז שהיא הפסד מועט ועושה כן לקיים ד"ת שרצונם ג"כ שאנשי הצבא ישמרו דתם מכל הני טעמי נראה דא"צ לקרוע שנית וגם כי יש לספק הרי קריעה דרבנן הוי ספק להקל וכבר כ' הרמב"ן דדוקא ביחיד נגד רבים ל"א הלכה כדברי המיקל בקריעה אבל בספק גמור אזלינן להקל ועיין באשכול ה' מ"ק סי' מ"א ונח"א שם וגם יש לדון דבספק אסור לקרוע כיון דספק דרבנן להקל אם יקרע יעבור על בל תשחית ועיין ב"ק צ"א ובאשכול ה' מ"ק סי' כ"א וכח"א ס"ק כ"ד שם:

סימן קכה

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה נפתלי הירץ באמכאך נ"י אבד"ק מאגרוב ע"ד שאלתו בס"ת שנשפך דיו על אותיות השם ולא ניכר כלל השם וליחך בלשונו הדיו הלחה וניכר היטב השם רק יש שחרות מעט בין אות לאות, אשר כת"ר האריך בזה מאוד דלא הוי ח"ת כיון שעושה מעשה בגוף השם. בעניותי: לא כן עמדי שהדבר פשיט דזה הוי ח"ת ממש דעשה מעשה בגוף השם היינו התקיקה או הכתיבה או החקיקה של האות אבל מעשה הלחיכה אף שהוא על גוף האות ל"מ מידי כמבואר בס' ג"פ סי' קכ"ה ס"ק ל"ז דלחיכה בלשון הוי ח"ת וכן הורה גבר הגאון בתשו' בית שלמה יו"ד ח"ב סי' קל"ו ולית דין צריך בושש כלל. אך מ"ש כת"ר דלדעת הסמ"ק דכל שנכתב מתחילה כהוגן לא הוי' ח"ת זה וודאי נכון אבל אנן לא קיי"ל כסמ"ק. ומ"ש כת"ר עצה להעביר דיו על השם דהוי ספק אם מהני ויצטרף עם הספק הנ"ל דלמא כהסמ"ג דלא הוי ח"ת כלל וכבר ראו עיניו דברי המג"א סי' כ"ב ס"ק כ"ז בשם סה"ת דבזה לכ"ע לא מהני העברת דיו רק שהביא מהג"פ שכ' דגם זה הוי ספק לשיטת התוס' גיטין דף כ'. ולפענ"ד אין לצרף זה לספק שהרי עכ"פ לשיטת שאר הפוסקים הוי ספק ולשיטת הסמ"ג וסיה"ת הוי וודאי דל"מ ובתשו' בית שלמה או"ח סי' ז' האריך להשיג על הג"פ דלכ"ע ל"מ בזה העברת דיו יעוש"ה

ובפרט לעשות לכתחילה ס"ס בידים, ומ"ש כת"ר דהכא כדי שלא להביא היריעה לידי גניזה הוי כדיעבד הנה גדולה מזו אשכחן בתוס' זבחים ד"ה אפילו דלא עבדינן תקנה ברעי' כיון דגם לאחר רעי' לא משתרי אלא מטעם כל דפריש יעו"ש ומכ"ש הכא דלאחר התקנה דהעברת דיו מותר רק מטעם ס"ס וגם בגוף הס"ס יש לדון דלסיה"ת וסמ"ג לא הוי ספק כלל, ובתשו' בי"ש כתב דכ"ע ס"ל הכי. וגם לצרף דברי הסמ"ק אינו ברור כ"כ אף שבג"פ מצרפו לספק אבל בתשו' רעק"א ז"ל במה"ת סי' ל"ו כתב דאין לצרפו לספק ועי' בספרי טל תורה ב"ב דף פ"א שהבאתי ראי' מש"ס שם דאף לקיום מצוה אין עושין סד"ר לכתחילה וה"ה ס"ס:

סימן קכו

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה ישכר דוב באבאד נ"י אבד"ק בוסקא: ע"ד השאלה באשה שנפלה לפני אח יבם והוא באמעריקא ועפ"י הגב"ע שהוגבה עלי' לפני הרב מו"ה בצלאל ראזין בנעוויארק הוא כופר בכל התורה ואינו מאמין בשום עיקר מיסודי הד"ת ומחלל ש"ק בפרהסיא ואינו ניכר בביתו שום ענין יהדות, והנה מ"ש הרב ר' בצלאל הנ"ל שזה גרוע מן המומר ואולי בכה"ג לכ"ע לא הוי זיקה הוא תמוה מכל צד דלהפוסקים דמומר זוקק ליבום דאעפ"י שחטא ישראל הוא אין נ"מ אף אם יעשה כל הרעות שבעולם לא נעקר שם ישראל ממנו ועי' בקדושין דף ל"ו דבנים פלחי ע"א נמי בנים מיקרי כדכתיב זרע מרעים בנים משחיתים יעו"ש וזרע מרעים היינו אף כל הרעות שבעולם. וא"כ פשיטא דלהפוסקים הנ"ל זקוקה לחליצה, אבל גם לדעת הפוסקים דאח מומר אינו זוקק אף דלכאורה נראה דכופר בכל התורה כולה ודאי הוי כמומר ועי' בהגמ"ר פ' החולץ דמדמה זאת לריבית דלהכעיס אף בעבירה אחת הוי מומר יעו"ש דפורשים מדרכי ציבור אינו בכלל אחיו דאינו חייב לטמא לו ומשמע דלאו דוקא מומר לע"א ובתשו' מהרש"ם ח"ג סי' ה' האריך דמחלל שבת בפרהסיא זוקק ליבום יעו"ש די"א דמחלל שבת בפרהסיא דהוי כמומר הוא רק מדרבנן וגם י"א דוקא בעבודת קרקע אבל בכופר בכל התורה כולה ודאי הוי מומר מה"ת, אבל בתשו' חת"ס אהע"ז ח"ב סי' ע"ג כתב דלטעמא דמהר"ם בר' ברוך משום דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה היא דוקא במומר לע"א שקיבל עלי' דתיהם שקשה לחזור מטעם אימת המדינה אבל בנטמע ביניהם ועובד ע"א כל שלא קיבל עלי' כיון שבידו לחזור בכל רגע שפיר זוקק רק דהקיל שם לענין ע"א ביבמה כיון דלרוב הפוסקים בכל ענין נאמן יעו"ש אבל להקל לענין דאורייתא אינו מקיל שם ובאמת שלדברי החת"ס ז"ל בזמנינו שמדת המדינה כל מומר יכול לחזור בו בפרהסיא ליתא להיתר מהר"ם בר' ברוך צ"ע דבתשו' כמה אחרונים המדברים בזה ועי'

תשו' ד"ח ח"ב אהע"ז סי' ק"ע גם בזמנים שכבר יצא דת המדינה כנ"ל מצדדים בזה. אך עכ"ז יש לומר מטעם אחר דבקיבל עלי' קשה לו לחזור משא"כ בעובד ע"א בלי קבלה ומכ"ש בכופר בכה"ת ולא נטמע כלל עמהם. ובתשו' תשורת ש"י סי' ב' כתב ג"כ סברא זו ושוב מביא מח"ס הנ"ל דמקיל בכל גוונא אף במחלל שבת בפרהסיא יעו"ש. ותמהני שבתשו' חת"ס משמע איפכא דדוקא בנטמע ביניהם עכ"פ ולא במחלל שבת בפרהסיא. אמנם התשורת ש"י מיירי לענין דידי' בילדה וולד ומת בתוך שלשים דהוי מלתא דרבנן ובכה"ג אפשר דיש להקל בכל ענין כל שדינו כמומר, אך בנ"ד להקל בלי חליצה דהוי דאו' מחמת שאין היבם רוצה לחלוץ צ"ע טובא דהכא לא מקיל רק בניסת כבר שלא ידעה שיש יבם אבל לא להתיר לכתחילה וגם בזה י"א דוקא בחלצה אח"כ. אך בה"ט סי' קנ"ז מביא מתשו' רד"ך שבאם יסכימו חכמי הדור ימנה עמהם להתיר בזקוקה ליבם מומר כשא"א בחליצה והוי מקום עיגון. אך בנ"ד דלא הוי מומר לע"א ובידו לחזור מדרכו בכל שעה קשה בעיני להקל כי יש בזה חשש דאו' יבמה לשוק ובש"ס ב"ב קל"ו קרי לי' איסור אשת איש ועי' רשב"ם שם ומ"ש השואל בתשו' מהרש"ם סי' ה' דהגר"א פוסק כהגאונים ליתא דבבאורי הגר"א סי' קנ"ז לא הכריע כלל להקל רק הביא כל השיטות כדרכו בקודש ועכ"פ בזה שאינו מומר אין בידי להקל:

סימן קכז

לכבוד ידי"נ הרב הגאון הגדול פאר הדור פקש"ת מו"ה יואב יושיע ווייננארטען נ"י (ז"ל) אבד"ק קינצק יע"א:

ע"ד אשר הקשה מר על הרמב"ם ז"ל פ"ח מתו"מ הט"ו דשתי הלחם שהונפו עם הכבשים מעכבים זא"ז ואם אבדו הכבשים יאבדו הלחם ויביאו לחם אחר וכבשים אחרים והאיך אפשר זה הא קיי"ל שתי הלחם אין אפייתן דוחה יו"ט ואפילו נפסל אין מביאין אחר כדמוכח ביומא כ"א בהא דלא נמצא פסול בשתי הלחם וברש"י שם ובש"ס מנחות דף מ"ו ג"כ איתא ומביא לחם אחר והנה על ש"ס מנחות שם ל"ק כלל דאפשר האי בעיא דר' ירמי' שם אם תנופה עושה זיקה דקאמר והביא לחם אחר היינו לרשב"ג אליבא דר"ש הסגן דסובר שתי הלחם אפייתן דוחה יו"ט, אבל על הרמב"ם דסובר אין אפייתן דוחה יו"ט לכאורה הדבר תמוה. אכן נראה דיתכן כגון שמערב יו"ט אפו ארבעה חלות לאחריות דלמא יפסלו יהי' שתי הלחם אחרים כענין דאשכחן במנחות ע"ח בתודה ששוחטה על שמונים חלות כי פליגו בסתמא מ"ס לאחריות מתכוין ומ"ס לקרבן גדול מכוין יעו"ש ועכ"פ היכא דאמר בהדיא לאחריות דהוי כדבריו א"כ יתכן דאפו ד' חלות ב' לשתי הלחם ועוד שנים לאחריות ובכה"ג כתב הרמב"ם דמביא לחם אחר שהכין

לאחריות. ואעפי"כ ניחא הנס שנעשה בשתי הלחם אף דהי' אפשר להכין מעיו"ט ד' לחמים ויותר מכ"מ לא הי' רגילין לאפות מעיו"ט יותר משתי הלחם דטירחא הוא להניף בי"ג כפה כמ"ש ריטב"א שם לענין עומר ואעפי"כ לפעמים כיפו והביאו ארבעה לחמים ובכה"ג מביא לחם אחר ומצד הסברא הדבר פשיט שהי' רשאין לאפות ד' לחמים ויותר לאחריות לכאורה נראה מדברי תשו' תשב"ץ ח"ג סי' ל"ז בד"ה עוד כתבת שסיבת הנס שלא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחה"פ הוא מפני שהתורה אמרה והבאתם את העומר א' ולא שנים וכן לחם תנופה וכן י"ב חלות וא"כ הנה הבטיחה שלא ימצא בהם פסול, שאם הי' אפשר שימצא בהם פסול הי' מצריכין מה"ת לעשות עוד ועוד מכל מין ומין שלא יפסלו ויביאו אחרים תחתיהם יעו"ש ומשמע דלא הי' רשאין להכין רק שתי הלחם ולא יותר אבל כבר השיג שם התשב"ץ ע"ד החכם הנ"ל והרי לדבריו גם עומר אי אפשר להכין יותר מא' ובאמת אשכחן דהכינו יותר כדמוכח ביומא דף ז' אומר ומביא אחרת תחתיה רק דל"ש שיכינו כמ"ש ריטב"א הנ"ל ועי' תוי"ט יומא כתבו ג"כ כן וא"כ גם בשתי הלחם כן, אבל באמת הי' באפשרי להכין יותר ובגוף הדבר דמוכח מיומא כ"א הנ"ל שאף שנפסלו שתי הלחם אי אפשר לאפות ביו"ט משום שאין אפייתן דוחה יו"ט צל"ע דהא כל הלימוד דאין אפייתן דוחה יו"ט הוא משום לכם ולא לגבוה והרי כתבו התוס' ביצה י"ב דהוי רק לאו הבא מכלל עשה ולא אהדרי' לאיסורא קמא יעו"ש וא"כ כשאירע פסול באונס למה לא ידחה העשה דשתי הלחם לאו הבא מכלל עשה דיו"ט דאפילו לאו גמור דיו"ט עשה דוחה אלא משום דיו"ט עשה ול"ת כדאי' בשבת כ"ד והכא דהוי או"נ רק דלכם ולא לגבוה ולא אמרינן אהדרי' הוי רק עשה גרידא והרי שתי הלחם עשה דרבים ודוחה עשה הקל כמ"ש תוס' ר"ה דף ל' דק"צ דוחה עשה דעליה השלם מה"ט וגם אם נדון זה לל"ת דהוי לאו הבא מכלל עשה מכ"מ הוי רק ל"ת גרידא ועשה דחי אבל יש לומר דלא הוי בעידנא דמיעקר לאו ואף דעשה החמור דוחה עשה הקל אף שלא בעידנא כמ"ש תוס' פסחים נ"ט מכ"מ הכא לאו הבא מכלל עשה אפשר דהוי כל"ת אבל לפי דעת השבולי לקט הובא במג"א סי' תמ"ו דעשה דוחה ל"ת היינו עשה דרבים דוחה ל"ת אף שלא בעידנא קשה למה לא דחי עשה דשתי הלחם ל"ת דיו"ט כיון דליכא רק לאו גרידא דל"א אהדרי' ואפילו לאו ליכא רק הבא מכלל עשה. ולשיטת הרמב"ם ז"ל דנראה דסובר אהדרי' לאיסורא קמא דהא פסק דעושה מלאכה אפילו אוכל נפש לנכרי לוקה וא"כ ה"ה לגבוה כמ"ש מנ"ח מ"ע רצ"ח א"כ גם עשה דשבתון איכא ניחא הכל דאין עשה דוחה ל"ת ועשה. והא דכ' הרמב"ם הנ"ל דאבד הלחם לכאורה צל"ע כיון דתנור אינו מקדש יפדו אותו כמ"ש תוס' מנחות דף מ"ו ד"ה ואיזה דהא דאמרו שם

בש"ס אבד הלחם היינו למ"ד תנור מקדש. אבל תוס' שם כתבו עוד תירוצים אחרים דלאחר תנופה שוב ל"מ פדיון וא"ש דברי הרמב"ם וגם בלא"ה הרמב"ם פסק דתנור מקדש. וכבר הקשו עליו למה פסק דאין אפי' דוחה יו"ט הא נפסל בלינה וע' תוי"ט והדברים עתיקין וגם בלא"ה לענין פדיון לדעת הרמב"ם דפסק כמ"ד טהורין אין נפדין א"כ גם אי תנור אינו מקדש ל"מ פדיון לשתי הלחם כמ"ש תיו"ט פי"א דמנחות:

ובעיקר קושיות הדר"ג על הרמב"ם הנ"ל דהאיך יביא לחם אחר ביו"ט יש לכאורה לומר עפי"ד התוס' יומא מ"ו ד"ה אבל שנראה מדבריהם דאם הי' אונס ולא הקריבו ק"צ יוכלו להקריב למחר ועי' מנ"ל פ"א מתו"מ דהא דעבר זמני בטל קרבנו היינו שלא הי' אונס יעו"ש א"כ יש לומר דאם נפסל הלחם מחמת אונס יוכלו למחר ביום חול להקריב כבשים ולחם אך דברי המל"מ בזה צל"ע כמ"ש בספרי על טורה יומא מ"ו שם ומוספין ודאי לא קרבו בעבר זמנו ועי' רמב"ם פ"ח מתו"מ ה' כ' מבואר להדיא דכל ק"צ שעבר יומו בטל קרבנו ומשמע שם דאפילו באונס גמור כן וגם בתמידין כן ועמ"ש בטל תורה הנ"ל לענין תמידין ועכ"פ במוספין ושתי הלחם ודאי הדין כן ובכ"מ שם לא ציין מקורו והיא מבואר בתמורה דף י"ד דעבר זמנו בטל קרבנו גם יש לומר לכאורה דמשכ"ר דהונפו הכבשים עם הלחם בעיו"ט דיתכן דהנפת הכבשים עם הלחם מחייב רשאים להיות בעיו"ט ושפיר יכולין להביא עוד שתי הלחם אחרים בעיו"ט אבל דבר זה צריך ראי' דאפשר דהנפתן הוא דוקא ביו"ט ומחוורתא כתירוצי הראשון דהי' יכולין להכין לאחריות וכנ"ל:

ב) מה שהעיר כ"ג על ספרי טל תורה ריש תמורה שכ' דחייבי מיתות שוגגין פטורין ממלקות דזה פלוגתא דר"י ורשב"ל חולין פ"א וקיי"ל כר"י דחייבין מלקות וכן פסק הרמב"ם פי"ב מה' שחיטה. הנה באמת פשטות הסוגיא כתובות דף ל"ד שאין לחלק כלל בין מלקות לממון וכיון דח"מ שוגגין פטורין מממון ה"ה ממלקות וביש"ש כתובות פ"ג השיג על הרמב"ם שכ' דחייב מלקות ועי' במים חיים להפר"ח מכות דף ט"ז דפשיטא לי' ג"כ דח"מ שוגגין פטורין ממלקות:

ג) ומה שהעיר כ"ג עמ"ש בטל תורה נזיר דף מ"ז דלאו דלא יבוא באהל המת הוא רק בכה"ג דבתו"כ מפורש להיפוך. לא נכחד ממני זאת ועי' בספרי שירי טהרה פ"ג מ"א הבאתי דברי הפרשת דרכים בדרך מצותיך שכ' כן אך אין הדבר מוסכם כמ"ש מנ"ח מ"ע ע"ר דמדברי הרמב"ם מבואר דפליג וסובר דלאו דלא יבוא הוא רק בכה"ג:

ד) ומ"ש כ"ג מהילקוט פ' יתרו דמבואר שם דלא תגע בו יד היינו גם באוה"מ ושילה ובית עולמים ורמז עמ"ש בספרי טית למנחות דף ק"ז דאפשר הקפידו חז"ל כמו בהר סיני הנה הדבר פלא ובעזרה וודאי דל"ש זה ועי' ביצה דף כ' בהא דהכניס כל צאן קדר

לעזרה ובתוס' בכ"ד דאיסור הכנסת בהמת חולין בעזרה הוא רק מדרבנן הרי דל"ש בזה האיסור שלא תכנס בהמה לבית עולמים ואולי כוונת הילקוט בקדשי קדשים דוקא דהא כתיב בהר סיני אם בהמה אם איש לא יחי' וכיון דבעזרה מותרין אנשים ליכנוס ה"ה בהמה רק בקה"ק כיון דאסור לשום אדם ליכנוס:

א"כ אפשר דגם בהמה כן וכמו בהר סיני, ומכ"מ הרי גם אדם הנכנס לקה"ק אינו רק במיתה בידי שמים ובהר סיני הי' נידון במיתה ביד"א ועי' סנהדרין ט"ו שור סיני בכמה ועי' בסוף מכות בהא דבכה ר"ע מקום שכתוב בי' וכל זר הקרב יומת יכנסו שועלים בו אולי הכוונה כנ"ל כיון דאדם במיתה בידי שמים א"כ ה"ה שור ודומיא דהר סיני רק שם ביד"א והכא ביד"ש ועכ"ז הדבר פלא ועי' תוס' ביצה דף ה' ד"ה מכדי שהשיגו על רש"י שם שכ' דהאיסור נמשך עד שהוקם המשכן ותוס' כתבו דאפילו ביום מ"ת לאחר שפסקו הקולות הי' מותרין לכנוס בהר אף ששרתה שכינה שם. ושוב עיינתי במכילתא יתרו שמשם מקור דברי הילקוט ובמרכה"מ שם ביאר הכוונה לא תגע בו יד ולא בשילה ובית עולמים הכוונה דוקא בו ולא בשילה ובית עולמים ששם אין מוזהר כלל בנגיעה יעו"ש והפשט ברור דאדרבא אין שום איסור זה רק בסיני:

ה) ומה שהעיר כ"ג במנחות דף צ"ט דחלות לחה"פ מתחלקות בערב דמוכח דהי' חולקין החלות והא אמרינן בזבחים דף צ"ט כל שאינו ראוי לעבודה אינו חולק וכולם אינם ראוים ביוה"כ לעבודה. אלא כ"ג וכריטב"א שכ' דכל שאינו מעבודת יוה"כ כשר מה"ת בכהן הדיוט ניחא, אבל לחולקים עלי' קשה. הנה עפי"ד כ"ג הי' ניחא מה דלא נקיט נמי במשנה דשעיר הנעשה בחוץ מתחלק לערב בכל יו"כ כמי החלות משום דהשעיר דהי' מעבודת יוה"כ שייך לכה"ג לבדו רק בחל בע"ש דאי אפשר לאכלו רק חי הי' הבבלים אוכלין אותו כי כה"ג לא הי' חפץ לאכלו. אך לשיטת החולקים הנ"ל אשר הקשה כ"ג מלחה"פ הי' נראה דעיקר עבודה של לחם הי' בשבת שעברה והוי שפיר כל הכהנים ראוים לחיטוי אף דעבודת סילוק בזוכין הי' בשבת אין זה נחשב עבודה כ"כ כדמוכח בסוכה דף כ"ו ע"א וברש"י שם ד"ה אלא לחה"פ ועי' תוס' שם כ"ה ד"ה בחילוק לחה"פ וא"כ ניחא נמי הא דלא נקיט שעיר כי השעיר הי' כל עבודתו ביו"כ והי' שייך לכה"ג לבדו, אבל יותר נראה דגם שעיר מתחלק לכהני משמר דאינו ראוי לחיטוי הוא רק ביש חסרון בגוף הכהן כגון טמא או אונן, אבל הכא יומא הוא דקגרים והכרח לזה דהא קיי"ל דגם הראוי לחיטוי כשאינו ראוי לאכילה מבע"י אינו חולק כדאמרינן בזבחים דף צ"ט דכה"ג אונן מקריב ואינו חולק לאכול לערב כיון דל"ח לאכילה מבע"י וא"כ גם לכה"ג לא יהי' זכות בקרבנות יוה"כ דהא אינו ראוי לאכילה מצד תענית יוה"כ וע"כ דזה אינו

בכלל ל"ח לאכילה דיומא קגרים א"כ ממילא דגם שאר כהנים חולקין כיון דראוין תמיד לחיטוי רק עכשיו היום גורם. ועפי"ז הא דלא נקיט במשנה נמי דשעיר הנשעה בחוץ מתחלק לערב הוא דהירושלמי הובא במג"א סו"ס תרי"ב מפורש הא דחלות מתחלקות בערב היינו לאפוקי מבע"י דלמא אתי למיכל וזה בחלות אפויות וחזי לאכילה אבל שעיר דהבשר חי ואינו מתוקן לאכילה ל"ח דלמא אתי למיכל ושרי אף מבע"י לחלק לכהנים ועי' בדגמ"ר שם שפיקפוק על ראי' ירושלמי הנ"ל דאסור ליגע באוכלין ביוה"כ מהא דחלות מתחלקות בערב די"ל כרש"י שם דלא אתי לאפוקי מבע"י רק שלא ימתינו עד למחר דנפסל בלינה. דהי' להירושלמי הכרח לפירושו דא"כ מטעם דנפסלות בלינה הי"ל לומר דגם שעיר מתחלק לערב דגם כן יופסל בלינה וע"כ דזה פשוט וא"צ להשמיעני דפשיטא דקדשי קדשים נאכלין רק ליום ולילה רק קמ"ל בזה דמבע"י אסור לחלק שמא יגע ובשעיר דלא חזי לאכילה באמת שרי וא"ש: סי' קכ"ח:

לכבוד הרב הה"ג החו"ב מו"ה יוסף אביגדור ראקער נ"י דומ"ץ דק' ראוואדוב:

ע"ד שאלתו אודות האשה מבארדיטשוב שדרה כעת בקהלתו ואמרה שמת בעלה במחלת טיפוס וגם בנה שהגיע לעונת הפעוטות אומר כן ואמר שהי' בעת קבורתו. משורת הדין הדבר פשוט שנאמנת דאפילו מלחמה בעולם ואמרה מת על מטתו נאמנת ואף שאמרה מחמת הטיפוט וכידוע שהי' שולט ר"ל המחלה הזו שם מכ"מ גם בדבר דמת המחבר סעי' כ"ה דנאמנת, ואף להחולקים שם מכ"מ יש לומר דה"ד בדבר, אבל במחלת טיפוס נאמנת, כמ"ש במק"א ועוד דבנה נאמן כמ"ש כת"ר דהרי בנה אמר שהי' בשעת קבורה ואף דהוי קטן ואינו מסל"ת הא כתב הט"ז שם דנאמן אף בלי מסל"ת:

אף דרבים חולקים עלי' וגם בס' קהי"ע להגאון מליסא שם השיג עלי' מכ"מ הכא בהצטרפות כל הני קילי וודאי יש לסמוך על הט"ז:

ומה שמסופק כת"ר לענין ז' נקיים שהתחילה לספור וכת"ר קרא אותה ואמר לה שישאל לרב מפורסים אם מותרת לינשא ואז יסדר קדושין דאולי צריכה ז' נקיים מחדש. לענ"ד דבר זה תלי' בפלוגתא דט"ז וש"ך דרט"ז שכ' באם לא בא החתן למועד שנקבע צריכה ז"נ מחדש דאסחה דעתה דלמא ארע לו סכנה או שאין רוצה בה יש לומר דגם בזה כן אבל לדעת הש"ך שפסק שם דבכה"ג א"צ ז' נקיים מחדש כיון דלא דחו הנשיאין וכוותי' פסקו כל האחרונים, ע"כ גם בנ"ד כיון שלא הי' דחי' לנשיאין רק מחמת שרצון כת"ר לשאול עוד לא אסחה דעתה ואפשר דהכא גם הט"ז יודה דיתכן דגם הוא סובר דכל שאין מניעה מצד החתן לנשיאין לא אסחה דעתה רק דשם חשבה כיון שלא בא להזמן הנועד אפשר חזר בו, אבל הכא ששניהם רוצים רק צריכים לשאול לרב והאשה

יודעת בעצמה שמת בעלה לכ"ע לא אסחה דעתה ואם נחוש בכה"ג להצריך ז"נ מחדש כיון דצריכין לשאלה, א"כ אם יארע לכלה שספרה ז"נ קודם הנשואין איזה שאלה כגון שמצאה כתם ושאלו לרב ואמר שכשר נימא ג"כ דאסחה דעתה דלמא יורה הרב לאיסור ותצטרך מחדש לספור וזאת לא שמענו, ועכ"פ בבדקה עצמה ולא עברו ז' ימים בלי בדיקה יש להתיר. ומ"ש כת"ר מדברי שו"ת ס' יהושיע דקודם ג' חדשים ל"מ ספירתה דלמא תמצא מעוברת וכבר הבאתי דבריו בספרי מנחת פתים ליו"ד שם וסיימתי בצ"ע כי באמת נראה דלש"ך הנ"ל אין חשש בזה אבל גם לס' יהושיע יש לחלק דשם חוששת דלמא באמת מעוברת היא וצריכה להמתין כ"ד חודש, אבל הכא היא יודעת שמת בעלה וגם לכת"ר הי' ההיתר פשוט רק שרצה להתייעץ עם עוד רב מפורסים לכן וודאי לא אסחה דעתה:

סימן קכט

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה גרשון האגער נ"י אבד"ק טלוסט:

ע"ד שנשאל כת"ר באשת כהן שאמרה שנאנסה מבעל מלחמה והבעל מאמין לדברי' רק שלבו דוי עליו לגרשה ויש לו בנים ממנה:

והנה כפי הנראה שהיא וגם הבעל עודם מחזיקים באמירתם ובכה"ג אין שום מקום להקל. ומ"ש כת"ר כי האשה אומרת כי לא גמר ביאתו כי לא שהה רק איזה רגעים והתאמצה נגדו בחזקה ובכל כוחה לא הניחה אותו וכפי שמרגשת אצל בעלה לא גמר ביאתו הנה גם זה אינו כלום כי הראה כגמר ביאה לכל דבר אמנם איכות ענין הראה היינו הכנסת כל העטרה בנקב ומה שבין השפיות אינו בכלל כמו שהאריך לבאר בנוב"י מהדו"ת אה"ע סי' כ"ג ולזאת צריך לחקור את האשה היטב כי אולי ל"ה הכנסת עטרה כולה בנקב ובאופן זה הי' מקום לצדד להקל ואפילו באם מסופקת אם הי' הכנסת כל עטרה או אפשר לא נכנס בנקב כלל נראה בנוב"י אהע"ז סי' כ"ג במה"ת להקל יעוי"ש בד"ה ומעתה זכינו לדין וכו' ואינו ברור לו אם הכניס עד העטרה א"כ יוכל להיות שאף בין השפיות לא הכניס עד העטרה ואפילו תימא שהכניס בין השפיות אכתי יכול להיות שלא פגע ולא נגע בנקב ההוא שהוא פתח הרחם ואפילו אם פגע ונגע והכניס שם מקצת העטרה קרוב הדבר שלא הכניס כל העטרה וכו' עכ"ל יעוי"ש ולכאורה צ"ע דברי הנוב"י ז"ל דנראה דקאתי עלה מטעם ס"ס דילמא לא נגע בנקב כלל ואת"ל שהכניס דילמא לא הכניס כל העטרה ולכאורה בכה"ג הוי כס"ט ברה"י דכל ספיקות שאתה יכול לרבות טמא כדאי' בפ"י דטהרות ובכ"ד. דאף דספק סוטה היינו כשיש חשש שזינתה ברצון אבל הכא הי' באונס מה בכך הרי גם אנוסה לכהן אסורה משום טומאה כדאי' ביבמות

כ"ו וא"כ בספק הו"ל ס"ס ברה"י דאסורה אף בס"ס ועוד דאפשר דגם אם תאמר ברי לי שלא הכניס כל העטרה בנקב לכאורה ל"מ כמו בסוטה דטמאה אף שאמרה ברי לי. ואולי י"ל דווקא בסוטה שרגלים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה לא מהני ברי דידה אבל הכא בנאנסה שפיר מהני ברי דידה כיון דלא איתרע חזקת כשרות דידה כלל ובפרט אם אין שום אדם ראה שהנכרי בא עלי' ורק הוא בעצמה אמרה הרי נאמנת במיגו וע' תשו' נוב"י מהדו"ק אה"ע סי' ט"ז שמסופק לענין סוטה אם מהני נאמנות ע"א שראה דרך חור שלא נבעלה יעוי"ש אבל הכא בנאנסה נראה וודאי דמועיל ברי דידה וכ"כ בנוב"י מהדו"ק אה"ע סי' י"א. אבל אם היא בעצמה מסופקת בזה אם הוי הראה כראוי לכאורה הוי ס"ט ברה"י וגם ס"ס ל"מ וא"כ צ"ע על נוב"י סי' כ"ג הנ"ל שדן מטעם ס"ס ואולי סובר הנוב"י כדעת המבי"ט הובא בפמ"ג בש"ד דיני ס"ס אות כ"ז שכ' דס"ס דטמא ברה"י הוא רק מדרבנן יעוי"ש וא"כ י"ל דלהוציא אשה מבעלה לא החמירו וכעין שכ' בפמ"ג בש"ד דיני ס"ס אות י"ב בשם הרא"ה לענין ס"ס שאינו מתהפך וכעי"ז כתבו התוס' כתובות כ"ב ד"ה אונס דאי מדרבנן לא הי' מוציאין אשה מבעלה בשביל כך. ושו"ר בנוב"י סי' כ"ג שם שנראה מהשאלה שם שהי' שם ג' אנשים בחדר שוכבים ושם ישינה האשה ג"כ שעלי' נולד הספק וא"כ הו"ל רה"ר דתלתא הו"ל רה"ר וס"ט ברה"ר טהור ומכ"ש בס"ס. וא"כ בנ"ד דכפי הנראה ל"ה שם בחדר רק הנכרי והאשה לכאורה הו"ל ס"ט ברה"י וגם ס"ס ל"מ אך יש לצדד בס"ס כפי דעת המבי"ט הנ"ל וגם יש לצדד קצת עפי"ד הש"ש ש"א פט"ו שחידש דס"ט ברה"י דטמא היינו בדליכא חזקת הגוף כנגד זה ואף דחזקת כשרות הוי כמו חזקת הגוף ואפ"ה טמאה האשה מספק היינו משום דקינא לה ונסתרה איתרע חז"ל יעוי"ש ועפי"ז בנ"ד ספק בנאנסה דלא איתרע חזקת כשרות י"ל דאף ברה"י ספיקה טהור, אבל גוף דברי הש"ש תמוהים דבפ"ה דטהרות מ"ה בנגע בא' בלילה ואינו יודע אם חי אם מת ובשחר עמד ונמצא מת טהור דברי ר"מ ובתוספתא איתא דרק בר"ה מטהר ר"מ ואיתא בתוספתא שם ומודים חכמים לר"מ בראוהו חי מבערב ומשמע נמי דבכה"ג טהור בר"ה דווקא והא שם הוי חזה"ג גמור ואפ"ה ברה"י טמא ואעפ"כ לענין ס"ס יש לצדד עפי"ד המבי"ט הנ"ל ואפשר דחילו דמבי"ט הוא מהא דכתובות ט' בפ"פ מצאתי דמוקי שם באשת כהן או באשת ישראל שקיבל בה אבי' קידושין פחות מבת ג' דאל"כ הוי ס"ס והרי ברה"י אף ס"ס אינו מועיל ע"כ סובר המביט דזה רק מדרבנן ולא החמירו להוציא אשה מבעלה אבל בשט"מ שם כתב טעם אחר דמהני ס"ס משום דלא הוחזק טומאה והא דס"ס ברה"י היינו בדהוחזק שם טומאה יעוי"ש וצ"ע הכא דלכאורה הוי כהוחזק כיון דהנכרי בא עלי' רק שאינו ידוע אם הוי הראה גמורה וגם בענין הס"ס

יש לדון דהוי משם אחד אבל בב"ק י"א מבואר דלמ"ד יש שליא בלא וולד הוי ס"ס דילמא ל"ה וולד כלל ודילמא יצא מקצתו והוי ג"כ כעין ס"ס דנ"ד ועי' ברש"י שם ולא אוכל להאריך בזה יען כי כפי דברי האשה משמע שהי' הראה בוודאי ולא נצרכא אלא להתלמד באם תברר דברי' שהי' רק ספק וס"ס וכנ"ל וגם צ"ע הכא לענין כהן אולי עכ"פ לא גרע משבוי' דעכ"פ לכהן אסורה משום ספק משום מעלת יוחסין וע' ב"ש ריש סי' ז' וי"ל דשבוי' שאני דרוב נכרים פרוצים בעריות והוא מסורה בידו מסתמא בעל כרצונו וע' תוס' כתובות ט' ד"ה ל"צ שדנו באשת כהן מטעם חזקת היתר וע"כ דשבוי' גרע וע' פנ"י שם, ומכ"מ בנ"ד אולי הוי כשבוי' ממש אבל י"ל כיון דעמדו שם כמה כמה אנשים מבחוץ לפי שעה ואנסה והוא צעקה איכה כשבוי' ושו"ר בזה בתשוי' ד"ת אהע"ז ח"ב סי' ז' שהעיר על דברי הנוב"י הנ"ל והרבה יש לפלפל בדבריו בנ"ד:

ב) אשר העיר כת"ר ע"ד הפרמ"ג או"ח סי' שי"ח ס"ק ו' בבישל בחמי טברי ותולדות חמה ואח"כ בישל באור אם חייב בשבת או גם בזה אמרינן אין בישול אחר בישול ומסיק שם דפטור ואולי גם מותר יעוי"ש מהא דמנחות כ"א בענין דם שבשלו דפטור דמוקי להא דהקפה הדם ואכלו בקפאו בחמה משום דבאור לא הדר ובחמה הדר הרי דכח הבישול בחמה אינו כמו באור וא"כ הבישול באור מוסיף כח ויש בכזה בישול אחר בישול, וגם הביא כת"ר מתוס' פסחים כ"ד ד"ה פשט שכתבו דהא דהמחה החלב וגמעו לא מיירי בחמה דא"כ חי' הוא ואוכל חלב חי פטור יעוי"ש דמבושל בחמה כחי ממש חשיב ויפה העיר אך אני תמה מאד דלפי הפשוט דקפאו בחמה חייב דל"ה בישול כלל וא"כ דם שבשלו בחמי טברי' ג"כ חייב האוכלו משום דל"ה בישול והרי גם דם שמלחו ואכלו פטור כדאי' במנחות כ"א וברש"י שם משום דמליח הרי הוא כרותח יעוי"ש וכי עדיף מליח טפי מבישול בחמי טברי' הרי לענין שבת מליחה אינה כלל כבישל וכן לענין בב"ח ובפמ"ג סי' שי"ח הנ"ל פשיטא לי' דמולח ואח"כ בישל בשבת חייב דאינו בישול כלל לענין שבת רק לענין חמי טברי' שבשלו אח"כ מספקי' לי' דהוי בישול טפי, ולענין דם שבישלו יהי' הדבר מהיפוך להיפוך דמליח פטור ובישלו בח"ט חייב האוכלו וכן דברי התוס' פסחים כ"ד שכתבו דהמחהו לחלב בחמה האוכלו פטור דהוי חי יפלא מאד וכי יעלה על הדעת שמבושל בחמי טברי' אינו ראוי לאכילה בשלמא במקום דהקפידה התורה בבישול י"ל דבישול היינו באור דיקא ומה"ט פסח שבשלו בח"ט פטור אבל הא דאוכל חלב חי פטור היינו משום דהוי שלכד"א דאין דרך לאכול חי והרי מבושל בח"ט שפיר דרכו לאכלו ועוד דלפי דברי תוס' פסחים כ"ד שם כל בשר שאינו רכוך שאכלו חי פטור כגון בשר כבו"ט ג"כ נימא כן דאם בשלו בח"ט ואכלו יהי' פטור לזאת

נלפענ"ד עפי"ד תוס' במנחות דכ"א ד"ה כאן שכתבו ע"ד רש"י דבחטאות הפנימות אינו עובר מטעמא דלקמן דכתיב וטבל והזה והאי לאו בר טבילה והזאה הוא. ומשמע שאם בשלו צלול הואיל וראוי לטבילה והזאה חייב ולא משמע כן לעיל דאפילו רק במלחו נפיק מתורת דם אלא דבבישול בכל ענין אינו עובר רק לענין קפאו בחמה מחלק בין פנימית לחיצוניות יעו"ש ולפי"ז יתכן דהא דקפאו בחמה אינו ענין בישול כלל דל"ה יס"ב רק טבע החמה להקפיא הדם ונעשה קרוש אבל אין בזה תורת בישול כלל רק משום דהקריש ואין ראוי להזאה בזה אמרינן דבחמה הדר ומתורת דם לא נפיק כיון דלא נתבשל כלל ובהקפה באור פטור משום דאין האור מקפיא רק כשנתבשל מקודם וממילא דפטור אף בשלא הקפיא כגון שבשלו צלול והא דקתני הקפיא באור פטור לאו דווקא רק גם מקודם שהקפיא פטור מטעם בישול ובחמה ל"ה שום בישול כי ל"ה יס"ב ולא נתבשל כלל רק נעשה קרוש אבל אם נתבשל ממש בחמי טברי' שפיר פטור מטעם בישול דלא גרע ח"ט ממליחה דדם דהוי כבישול. והשתא כיון דהא דדם שקפאו בחמה דחייב היינו באופן שלא הגיע לידי בישול א"כ סיפא דחלב שהמחהו וגמעו א"א לאוקמא בחמה דהא מירי שאינו מתבשל כלל ע"י חמה רק הדם נעשה קפוי והחלב נמחה מחמת חום השמש אבל לא הגיע לגדר בישול והוי חי ממש דפטור אבל במבשל בחמי טברי' בישול ממש ודאי דחייב דכדרך אכילה הוא וזה ברור ועפ"י הנ"ל אין שום ראי' לסתור משם דינו של הפמ"ג בבישל בח"ט ובישלו אח"כ די"ל דפטור והא דקפאו בחמה דהדר היינו כי לא הגיע לכלל בישל אבל בישל ממש אף ע"י חמי טברי' הוי בישל. ואם כי אין הדבר מוכרח אבל עכ"פ אין סתירה לדברי':

ג) ומה שהעיר כת"ר על תוס' פסחים כ"ד שם דכתבו דהמחהו בחמה דפטור דהוי כמו חלב חי תפו"ל דפטור משום דאסרוחי מסרח כדאי' בחולין ק"כ. כראה דהא בב"מ פ"ג אמרינן בראב"ש דהוי מפקו מיני דיקולי דתרבא ומותבינן בשמשא ולא מסרח ופריך כל תרבא לא מסרח ומשני שורייקא סומקא מסרח יעוי"ש ולכך לא פסיקא לי' לתוס' לומר משום דמסריח דהרי בחלב שאין בו שורייקי לא יסרח בחמה אבל בחולין ק"כ לענין נבילת עוף טהור יתכן דבבשר מירי ובשר שפיר מסריח בחמה ואף לתוס' נזיר דף כ' דכתבו דבשומן של נבלת עוף מירי מכ"מ י"ל דווקא חלב לא מסריח אבל בעוף ליכא חלב רק הכל שומן כמ"ש תוס' חולין מ"ט דשומן עוף סותם ול"ד לחלב וע' רמב"ן עה"ת פ' ויקרא כי יש הבדל בטבע בין חלב לשומן יעוי"ש כנלענ"ד:

סימן קל

לכ' הרב הגאון וכו' מו"ה בעריש ווידענפעלד נ"י בטשעבין:

ע"ד שאלתו שנשאל כת"ר מח"א במעשה שהי' בגר שמל ולא טבל עדיין כי נסתכן לרגלי כאב המילה ושום נכרי לא אבה לעשות שום שירות עבורו, אם מותר לישראל לחלל עלי' שבת כי גר שמל ולא טבל הרי הוא כנכרי. וכת"ר אנהיר עיינין מדברי התשב"ץ ח"א סי' כ"א המובא בב"י וש"ך יו"ד סי' רס"ו שכ' דאסור למול גר ביום ה' כדי שלא יצטרכו לחלל שבת עבורו, וע"כ מיירו קודם הטבילה דהא אין טובלין עד שיתרפא כמבואר בגמרא יבמות וטוש"ע סי' רס"ח ואפ"ה מחללין שבת עבורו. ומ"ש כת"ר דיש לדחוק דמיירי התשב"ץ כשטבל מקודם ואף דאין לעשות כן לכתחילה מכ"מ בדיעבד מהני לשיטת רמ"בן. והנה אם הי' באפשרי לומר כן בדעת התשב"ץ הי' מיושב מה שתמה בס' יד שאול יו"ד סי' ע"ז מפסחים צ"א בגר שמל ער"פ דאין שוחטין עלי' את הפסח הרי דמלו בער"פ ולא חשו לחילול יו"ט ואין לומר דמיירי בעבר ומל דהא רמב"ם פ"ו מק"פ כתב הטעם דהעמידו דבריהם שלא הי' לו לטבול בער"פ להביא א"ע לידי חיוב וא"כ משמע דהמילה הי' כדין לכתחלה יעו"ש דבאמת הי' המילה כדין כיון דטבל לאחר המילה א"כ שפיר הי' רשאין למול דבלא"ה לא יחללו עלי' יו"ט. אבל באמת דבר זה לא ניתן ליאמר כלל בתשב"ץ דמיירי להדיא לכתחלה בגר שבא למול ולא טבל כי זה תחילת ביאתו לב"ד וע"ז כתב דאין למול משום שיצטרכו לחלל עלי' שבת ומוכח דסובר דרשאין לחלל עלי' שבת כמ"ש כת"ר. אך בטעם הדבר הי' נראה דהנה גם לענין גר תושב אין מבואר הדבר בפירוש דאין חללין עלי' את השבת דהא דקאמר בש"ס ע"א דף כ"ז דאין מיילדין נכרית בשבת אפשר דלא מיירי בגר תושב:

אך הרמב"ם ז"ל פ"ב מה' שבת כתב להדיא דמיילדין גר תושב אבל אין מחללין שבת והכ"מ שם לא הראה מקור ע"ז. ונראה דטעמו דכיון דביומא דף פ"ה קאמר ר"ש ב"מ טעמא דפקו"נ דוחה שבת מקרא דושמרו בני את השבת לעשות את השבת חלל שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה, וא"כ בגר תושב שאינו משמר שבת כ"ש זה, ועכ"פ כיון דהרמב"ם ז"ל הוצרך לן להשמיענו דבר זה בגר תושב יתכן דגר שמל ולא טבל אף דדינו כנכרי מכ"מ מחללין עלי' שבת כיון דכבר קיבל עלי' כל המצוות וכשיתרפא יטבול וישמור שבת שפיר אמרינן בי' חלל שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה דכיון דכבר מל בודאי לא יחזור בו עוד וכמ"ש הרמב"ן ז"ל דמה"ט מלין מקודם הטבילה דאם יטבלו מקודם אח"כ יפרוש משא"כ במלו וכבר קיבל צער המילה, ואע"ג דבש"ס שם ביומא מסיק דלכלהו אית להו פירכא כבר מדשמואל דיליף מוחי בהם, וא"כ משמע לכאורה דלא קיי"ל כר"ש בן מנסיא אבל בשבת דף קנ"א אמרינן סתמא הא דחלל שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה, וגם בר"ן יומא פ' יוה"כ הביא דברי בה"ג דמחללין שבת על

עובר משום דחלל שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה יעו"ש ונראה דהוצרך לזה דאי מקרא דשמואל דאשר יעשה האדם וחי' בהם יש לומר דעובר לא מיקרי אדם דמה"ט הורג את העוברים פטור ע"כ כ' בה"ג דאכתי איכא טעמא דר"ש ב"מ דחלל שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה דבש"ס שם דיומא דהוצרך לדשמואל היינו לספק פקו"נ אבל לודאי פקו"נ שפיר ילפינן מהא דחלל שבת א' יעו"ש. ויש עוד להוסיף בזה דגם בהאי לימוד דאשר יעשה אותם האדם וחי בהם הרי האדם היינו נמי נכרי כדאמרינן בב"ק דף ל"ח אשר יעשה אותם האדם אפילו נכרי ועוסק בתורה ה"ה ככה"ג ועי' בפר"ד דרך האתרים ובמנ"ח מ"ע רצ"ה שהאריכו לענין ב"נ אם מותרין לרפאותו בדבר שאסור לו כגון אמ"ה דאף דאינו מוזהר למסור נפשו על קדושת השם מכ"מ יתכן דאין מרפאין אותו בדבר שאסור לו דאשר יעשה אותם האדם בישראל כתיב יעו"ש ותמהני דהא האדם היינו נכרי א"כ גם בדידי' כתיב וחי בהם:

אבל עדיין פלא לפימ"ש בס' תויוה"כ שם דקרא דוחי בהם דשני מרישא דקרא דכתיב ושמרתם את חקותי בלשון רבים וסיים בלשון יחיד קמ"ל דגם רבים יוכלו לחלל שבת בשביל יחיד שנחלה שיחיה בם והרי קרא דושמרתם לישראל נאמר והרי ישראל לא הותר לו לעשות שום איסור בשביל נכרי כמ"ש רמב"ם הנ"ל. ולפי הנ"ל יתכן דמשכחת לה בגר שמל ולא טבל דעדיין נקרא האדם ולא אדם דהא דינו כנכרי ואעפי"כ מותר לישראל לחלל שבת עבורו כיון שקיבל עלי' כל המצות. ומטעם חלל שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה ועי' בתוס' ע"א ס"ד ד"ה אין מקפידין שכ' דגר תושב מגעו מותר בשתיה וכ"ש זה שמל וקיבל עלי' כל המצות יעו"ש וכ"ה בר"ש שם דגר שמל ולא טבל עדיף מגר תושב א"כ יתכן דאף דעל גר תושב אין מחללין שבת עליו מחללין. ועפ"י האמור יש להבין דברי רש"י ז"ל בע"א דף ס"ד אחרים אומרים וכו' אלא איזה גר תושב שקיבל עלי' לקיים כל מצות האמורות בתורה חוץ מאיסור נבילות וכו' ולשאר דבר הרי הוא כנכרי ופירש"י דכיון דלא מל חשוד הוא לכל התורה ויפלא מאי בעי רש"י בזה הרי הדבר פשוט דכיון דלא נתגייר עדיין דינו כנכרי אפילו מל ולא טבל לכך נראה דקשה לי' לרש"י ז"ל כיון דקיבל עלי' כל המצות וגם שבת בכלל א"כ האיך קאמר הרי הוא כנכרי דמשמע דלא מחללין עליו שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה ולזה כתב רש"י כיון דלא מל חשוד הוא לכל התורה שקובל עליו ואין אנו מחללין שבת עבורו אבל במל וקיבל עליו צער המילה בוודאי יקיים אח"כ ורשאין לחלל עליו שבת ודו"ק. והנה ברש"י יבמות דף מ"ח כתב דגר תושב מוזהר על השבת ובתוס' שם תמהו עלי' דהא כותי ששבת חייב מיתה יעו"ש ולכאורה יפלא דלדברי התוס' נמי תקשה אהא

דאחרים בע"א דף ס"ד שקיבל עלי' כל המצות חוץ מנבילות והאיך יתכן שיקבל עלי' כל המצות הרי ב"נ ששבת חייב מיתה ואולי דעת התוס' דקיבל עליו כל המצות היינו לבר משבת ושיטת רש"י יתכן עפי"ד הפנ"י פ' נח דיום ולילה לא ישבותו היינו יום והדר לילה, אבל לילה ואח"כ יום שרי יעו"ש ואע"ג דכ' שם דעכ"פ בחל יוה"כ לאחר שבת הרי מוכרח לחלל יוה"כ דהוי יום ולילה א"כ אכתי תקשה דהאיך קיבל עלי' כל המצות אבל יש לומר דאחרים סברי כר"מ דאין עו"ה ליוה"כ ושפיר יכול לשמור שבת ויוה"כ רק שמוציא ונשא בליל יוה"כ וכיון דבשבת הוי מלאכה הרי קיים קרא דיום ולילה לא ישבותו ובמק"א הארכתי בזה:

ועוד נראה בטעם הדבר דרשאין לחלל שבת עבורו דנהי דהוי כנכרי מכ"מ אם נסתכן מחמת המילה שפיר אנו מצוין לרפאותו אף בשבת בכדי שיתרפא ויטבול ויהי' גר גמור דבדבר הנצרך לענין הגירות אין דינו כנכרי דהרי כותי הלומד תורה חייב מיתה וגם אסור ללמדו תורה ועי' בחגיגה דף י"ג ואפ"ה כשבא להתגייר גם בטרם שהתגייר לומדין אותו דעי"ז יתגייר כמ"ש מהרש"א בח"א שבת דף כ"א בגר דאתי לקמי' דשמאי והלל וכן מבואר בירושלמי הובא בתוס' ב"ק דף ל"ח וה"נ לענין חילול שבת עבורו לרפאותו כדי שיטבול י"ל דשרי. וכת"ר כתב טעם להתיר דהרי התוס' פסחים דף מ"ז הקשו דכל מלאכת שבת נימא הואיל דחזי לחולה שיב"ס ותירצו דלא שכיח אבל הכא הרי החולה לפנינו והואיל ואולו עבר וטבל בשבת שרי לחלל עבורו ודפח"ח אלא שגוף דברי התוס' צ"ע דכיון דבשבת דחוי' ל"ש כלל הואיל, ול"ד ליו"ט דהותרה וכבר העיר בזה בעטר"ח בחו' לחולין י"ד ובתשו' הארכתי בזה הרבה וכבד עלי לכפול הדברים. ובכלל הענין הרי דברי התשב"ץ מפורשים להיתר ועכ"ז למעשה יש לעשות ע"י קטן או בשינוי או ע"י שנים להקל חומר האיסור:

והנה במ"ש לעיל מדברי תוס' והרא"ש דגר שמל וכא טבל עדיף מגר תושב שזה קיבל עלי' כל המצות שו"ר שהר"ן חולק בזה וכתב דגרע מגר תושב שזה מקבל עלי' לאלתר וזה קיבל עלי' לאחר שיטבול יעו"ש והובא בש"ך סי' קכ"ג סעי"ק ד' ואפשר דטעם פלוגתייהו דר"ן סובר דע"כ אינו מקבל עלי' עתה כל המצות דהא בכלל כל המצות הוא שבת וגר שמל קודם טבילה אסור לו לשמור שבת דב"נ ששבת ח"מ וע"כ דהקבלה הוא על אחר הטבילה. ותוס' והרא"ש אולי יסברו כשיטת הרמב"ם ז"ל פ"י מה' מלכים דכל האיסור הוא שעושה דת לעצמו וזה בקיבל עלי' שבת לחודא אבל בקיבל עלי' כל המצות להיות כישראל גמור ל"ש זה וגם קודם שטבל יוכל לקיים כל המצות וגם שבת בכלל ועי' מנ"ח במוסך השבת בסופו לענין אסופי שרוב עכו"ם מה יעשה עיי"ש. אמנם אף

לר"ן הנ"ל דגרע מגר תושב. אבל לענין פקו"נ י"ל כסברא הנ"ל כיון דעכ"פ סופו לקיים כל המצות ולשמור שבת אמרינן חלל שבת א' כדי שישמור שבתות הרבה ובש"ך שם ס"ק הנ"ל משמע דהכרעת רמ"א כתוס' ורא"ש דעדיף מגר תושב ומה שהקשה כת"ר על שיטת ר"ת בעירובין כ"ז בתוס' שם דאף שאינוראוי למשכבושמב עלי' הזב נטמאה טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין מסוכה י"ט דגדולה סתמא לסיכוך וכתב ר"ן והלכך אפילו שכב עלי' הזב טהורה דלא ראוי לשכיבה והא אכתי נטמאה טומאה קכה והאיך מותר לסכך. ול"ק כלל דהדבר פשוט דשיטת ר"ת היינו בכלי כגון שכפה סאה וישב עלי' דהוי כלי המק"ט וכשישב עלי' הזב נטמאה טומאה קלה עכ"פ אבל במחצלת גדולה דסתמא לסיכוך הרי אינו כלי כלל ואינו מקבל שום טומאה אפילו טומאת מגע וא"כ בודאי דגם ע"י שכיבת הזב לא נטמאה דאינו כלי המק"ט רק בעשאה לשכיבה הוי כלי גם לשאר טומאות דכל המטמא מדרס מטמא נמי מת כדאי' בנדה דף מ"ט וז"פ:

סימן קלא

לכ' הרב הגדול וכו' מו"ה ישכר בעריש דערשאוויטץ נ"י אבד"ק מישל עניין:

ע"ד אשר העיר כת"ר בדבר חדש שבירושלים א"א להקנות אג"ק שיש לישראל שמה כי ירושלים לא נתחלקה לשבטים ולכן אין משכירין שם בתים כדאי' במגילה דף כ"ז וא"כ מהו יעשו עתה במכירת חמץ שנוהגין למכור אג"ק והוסיף כומר דהא דאמרו בקדושין דף כ"ז במעשה במדוני א' שקנה בית רובע חוץ לירושלים להקנות ע"ג מטלטלין ולמה לא קנה בירושלים ע"כ מטעם הנ"ל דאין לשום ישראל קנין בזה והאריך בזה בפלפול ישר: ונראה דבזמן הזה כשיש לישראל שם בית או שדה שקנה מנכרי וודאי דהבית שלו ויוכל למוכרו או להשכירו דהא נכרי שקנה קרקע מישראל בח"ל אף למ"ד דאין קנין היינו לענין הפקעה מידי מעשר אבל עכ"פ קנין נכסים יש לו כדאי' בגיטין דף מ"ו וכן פסק הרמב"ם ז"ל ואפילו לר"א שם דאמר דאין לו קנין לחפור בורות שיחין ומערות היינו לקלקל, אבל עכ"פ קנין נכסים יש לו וכ"כ תוס' ע"א דף כ"א ד"ה אף דנכרי בח"ל יש לו קנין א"כ ממילא הישראל הבא מכותי קנה ויוכל למכרו או להשכירו ונראה דאף אם לא קנה הבית מנכרי רק קנה המקום מהממשלה לבנות שם ג"כ יש לו זכות בזה דכיון דיש לנכרי קנין בא"י כשקנה מישראל א"כ ממילא דהמקומות שתחת רשות הממשלה שייכים לה דכיון דזכי' מכח כיבוש מלחמה דהא נכרי קונה קרקע בכיבוש מלחמה, כדאי' בגיטין ל"ח דעמון ומואב טיהרו בסיחון ועי' בפנ"י שם דמוכח דנכרי קונה קרקע בכיבוש מלחמה וממילא הישראל שקנה הזכות זה מאתם שפיר יש לו קנין נכסים בזה, אבל לכאורה יש להוכיח מתוס' ב"ב דף מ"ד שפלפלו שם באין לו קרקע אם יכול להקנות

באגב ובתוס' כתובות דף נ"ד כתבו דיכול להקנות אגב ד"א שיש לו בא"י דקרקע אינה נגזלת משמע דאין להם זכות בא"י מחמת כיבוש רק בקנה מישראל יש לו זכות, אבל לא מה שהחזיקו באלמות. אך התוס' שם ניידו מזה והוכיחו דבאין לו קרקע א"י להקנותו וגם בפוסקים לא הובא כלל סברא זו יתכן באמת מטעם הנ"ל משום דע"י כיבוש מלחמה שפיר קנאו עכ"פ קנין נכסים ועי' ר"ן בפ"ק דגיטין ח' דכתב להדיא דיכול להקנותו אג"ק אף בקרקע שאינו מסיום ותקנות הגאונים הוצרך להקנותו אגב ד"א של א"י ואינו מובן דלמה הוצרך תקנתא בזה כיון דקרקע אינו נגזלת וע"כ כנ"ל משום דבאמת יש להם קנין נכסים והוצרך לתקנתא:

והנה כת"ר כתב דמה שמבואר בח"מ סי' ר"ב דיכולין להקנות אג"ק ביהכנ"ס שיש להם בשותפות או ביה"ק כמ"ש הש"ך שם היינו דוקא לאיש אחר שאינו שיתוף אבל להשיתוף אי אפשר להקנות אג"ק הנ"ל דבלא"ה הוא שלו ולדעתי זה אינו דעכ"פ מקנה לו החלק שיש לו אף דאינו מסיום מכ"מ מהני קנין וכ"כ הר"ן בגיטין פ"ק, ובזה נסתר מ"ש כת"ר דבירושלים עכ"פ יכולין להקנות אג"ק לנכרי כמו בשותפות ביהכנ"ס כיון דאין לנכרי חלק. דשאני ביהכנ"ס או ביה"ק דהוי שותפות רק לבני העיר ובכה"ג יש באמת לכל שיתוף חלק רק שאינו מסיום ע"כ יכול להקנות אג"ק זו. אבל ירושלים למ"ד לא נתחלקה שייכה לכל בני ישראל וכיון דשייך לכל אין לשום ישראל בזה קנין כלל, וחילוק זה הוא להדיא במשנה נדרים בשותפין שנדרו זה מן זה דאסורין בדבר של אותה העיר כגון הרחבה וביהכ"נ ומותרים בדבר של עולי בבל, וכתב בריטב"א שם דדבר שיש לכל ישראל חלק בו הוי כהקדש יעו"ש א"כ בירושלים למ"ד לא נתחלקה לשבטים אין לשום אדם זכות כלל ואין יכול להקנות אף לנכרי ועמ"ש בספרי טל תורה לסוכה דף כ"ז בשם ריטב"א ע"א נ"ט דכל דבר שותפות שאין לשום א' שו"פ הוי כהפקר ומה"ט מותרין בדבר של עולי בבל יעוי"ש, ועי' בנומ"י נדרים מ"ח שם במשנה הנ"ל שכ' דמשם הוכיח הרא"ה ז"ל דאדם יכול לעשות אגב מטלטלין מדברים השייכים לרבים כגון ביהכנ"ס יעוי"ש. ומוכח דוקא ביהכנ"ס אבל דבר ששייך לעולי בבל ע"ז א"י לעשות קנין אגב מטלטלין א"כ גם בירושלים כן ואף לנכרי א"י לעשות אגב אבל צל"ע דהא שם במשנה מבואר איזה דבר של עולי בבל כגון עזרות והר הבית וכן פסק הרמב"ם ז"ל בה' נדרים ולהנ"ל כיון דכל ירושלים לא נתחלק לשבטים א"כ למה חשיב הר הבית ועזרה דוקא הא גם ירושלים כולה הוי דבר של עולי בבל. ויש לחלק דנהי דגוף ארץ ירושלים לא נתחלקה לשבטים אבל עכ"פ גוף הבנין של הבתים של כ"א שבנו הוא שלו רק דאין לו זכות בקרקע א"כ ממילא בנדר אסור עכ"פ ליכנוס לבית חבירו דלגוף הבית אין שיתוף

אבל לענין קנין אגב כיון דאין הקרקע שלו א"י להשכיר א"כ כ"ש קנין אגב, ועדיין צ"ע בזה דמלשון רש"י מגילה כ"ז משמע דוקא מעולי רגלים לא לקחו שכר דיתכן שכן התנו ביניהם אבל שלא בשעת הרגל כשבא איזה אורח יכולין לקבל שכר דעכ"פ המקום של הבית שאול או שכיר לו וא"כ שוב שייך שפיר קנין אג"ק, דשם אף בזמן שביהמ"ק קיים מיירי והא דקדושין כ"ז במעשה במדוני יתכן דבירושלים הי' ביוקר ע"כ קנה חוץ מירושלים ועי' רשב"ם ב"ב קנ"ו ד"ה ולקח בית סלע שאינו ראוי לזריעה וקנאו בזול ע"מ כן להקנות לו ובירושלים הכל הי' ביוקר ועכ"פ בזמן הזה הדבר פשוט דיכולין להקנות אג"ק דשם כמ"ש לעיל:

ובמקו"ח:

סי' תמ"ח האריך לענין מכירת חמץ דצריכין דוקא למכור הבית שהחמץ מונח שם מטעם אחריות אלם והערותי זה כביר בתשו' במ"א דהא בא"י אסור למכור לנכרי בית משום לא תחנם ואף בזמן הזה כן כדאי' בי"ד סי' קנ"א וא"כ א"א למכור כלל הבית רק בשכירות והאיך יעשו במכירת חמץ ועכ"פ דסגי בשכירות והארכתי בזה:

סימן קלב

לכ' הרב החריף ובקי מו"ה חיים יהושיע נ"י שו"ב בסטרעטין:

ע"ד אשר תמה כת"ר על מנהג העולם שמאחרין הפדיון של בן ביום ל"א סמוך לערב ולפעמים נתאחר עד הלילה ועוברין בעשה והביא מדברי הגאון ח"ש ליו"ד סי' ש"ה שהוכיח כן מבכורות י"ג גבי פדיון פ"ח לומר לך שאינו עובר עליו עד ל' אבל מכאן ואילך עובר בעשה כמ"ש רש"י והיינו דיליף לי' מפה"ב א"כ גם בפדיון עובר בעשה וכת"ר כתב דבחינוך ס' שצ"ב מבואר בהדיא דאינו עובר כלל אי משהי לי' רק מצוה להקדים וכן דעת הש"ע סי' ש"ה שכתב ואחר ל' יום יפדו מיד שלא להשהות המצוה משמע דהוא רק זריזות. והנה דברי החינוך הבאתי בספרי מ"פ יו"ד סי' ש"ה ורמזתי שם לדברי רש"ש מנחות ס"ו דפשיטא לי' נמי דאינו עובר כלל בעשה אם מאחר הפדיון והרגיש שם מהגמ' דבכורות י"ג וכתב דשם דוקא בפדיון פ"ח דכתיב ואם לא תפדה וערפתו ע"כ המצוה מוטלת תיכף אחת משתי אלה ולזה ילפינן מפה"ב דאינו מחיוב רק עד אחר ל' וממילא דאח"כ עובר אבל בפדיון גם אח"כ אינו עובר. אבל בתניא רבתי סי' צ"ח כתב בהדיא דאם מאחר הפדיון לאח"ז עובר בכל יום בעשה והביאו הגאון מהרש"ם ז"ל בהגהותיו לאו"ח סי' תקס"ה הנדפס בס' או"ח החדש וידוע שהרב התניא הוא קדמון וא"כ הדבר במחולקת שנוי. והנה פשטות סוגיא דבכורות י"ג נראה כמהרש"ק ז"ל דגם בפה"ב עובר לאח"ז וחילוק מהרש"ש דחוק ואולי י"ל לפי שיטת החינוך דהנה במקנה

קידושין כ"ט פשיטא לי' דבפה"ב עובר על ב"ת דהיינו בג' רגלים וברגל א' לאחר הזמן עובר בעשה דובאת שמה יעו"ש. וא"כ יתכן דהא דקאמר לומר שאינו עובר עליו היינו דאי לא הוי ילפינן מפדיון אדם הי' עובר תיכף בעשה כשעבר עליו רגל ולא פדאו אף בתוך ל' ולזה ילפינן מבכור אדם דעד ל' יום א"צ לפדותו ואינו עובר כלל אף כשעבר עליו רגל דהא לאו בר פדי' הוא וה"נ בפ"ח עכ"פ לזה איתקש דבתוך ל' לא עבר בעשה אף שעבר עליו רגל ולאחר ל' כשעבר עליו רגל א' עובר בעשה וג' רגלים עובר בב"ת ובפה"ב נמי הוא כן. אבל גוף דברי המקנה צ"ע דרמז שם לתוס' ר"ה ד' ד"ה ומעשרות ולפי תירוץ א' משם אינו עובר בעשה במעשרות רק בהפריש ולא נתן לכהן יעו"ש ובפה"ב הרי ל"מ לה הפריש ולא נתן דהפרשה בפה"ב לאו כלום הוא דכ"ז שלא נתן ברשותו קאי וגם בט"א ר"ה ד' כתב להדיא דבפה"ב ליכא ב"ת ואולי בפדיון פ"ח שפיר שייך ב"ת ברגלים בהפריש ולא נתן לכהן דהא בפדיון מועיל הפרשה לרבנן דר"א בכורות י"ג דאינו חייב באחריותו והוי כהפרשת תו"מ וילפינן מבכור אדם דעכ"פ בתוך ל' אם הפריש ולא נתנו לכהן אינו עובר כמו בפה"ב בתוך ל' אין עליו מצוה כלל והוא דחוק. ורו"מ כתב לתרץ דברי הגמ' לפי שי' החינוך אם מת הפ"ח דככה"ג לאחר ל' עובר וכן בפה"ב כמ"ש בס' החינוך שם ובתוך ל' אינו עובר איך שיהי' שיטת התניא רבתי מבואר דעובר בעשה בכל יום וא"כ אין שום נידנוד היתר מה שמאחרין עד הלילה למיקם בספק עשה וגם להחינוך הוא מצוה להקדים. והנה רו"מ כתב ראי' להחינוך מקידושין כ"ט דלערלות לרגל ולפדיון הבן דר"י אומר דיעלה לרגל דזה מצוה עוברת וזה מצוה שאינו עוברת ואם איתא דעובר בעשה בכל יום א"כ גם זו מצוה עוברת דגם אם יפדה אח"כ לא יתקן מה שעבר מקודם בעשה בכל יום, וז"א דכה"ג ממש אשכחן בש"ס דשבת קל"ז דקאמר שם לר"א מילה וכל מכשירי' דוחין שבת מנ"ל לר"א אי מכולהו קאמר כדאמרינן ועוד מה להנך שכן אם עבר זמנם בטלו יעו"ש הרי מבואר דמילה אף דעובר בכל יום בעשה לכ"ע ל"ד לשאר מצות כגון שופר וסוכה וכדומה דדוחין שבת דשם אם עבר זמנה לא יקיים עוד מצוה זו להבא אבל מילה אף לאחר זמן מקיים עכ"פ גוף המצוה ועי' תוס' שם דף קל"א ד"ה ושוין ביאור הדבר א"כ גם בפה"ב הוי מצוה שאינה עוברת דעכ"פ גוף הפדיון יוכל להיות לאח"ז משא"כ מצוה ראי' אם יעברו עליו ימי הרגל שוב אין קיום למצוה זו דרגל אחר הוא מצוה אחריתי אבל מה שנתחייב אז הוא חסרון לא יוכל להמנות וז"ב. ומהגמ' דשבת הנ"ל יסוד מוסד לדברי תה"ד שהובא במ"א סי' תרפ"ד ס"ק ה' שכ' דאף דכל המצות דאו' אינם נדחים מפני המגילה כשא"א לקיים שניהם אבל מילה נדחה שאפשר בתשיעי יעו"ש ובס' נח"א ה' מילה דן דמצות מילה בח' חמור מתקיעת שופר

ואם א"א לקיים שניהם יש לדחות מצות תקיעת שופר מפני מילה והביא דברי המג"א סי' תרפ"ד הנ"ל דמגילה עדיף וכתב שהוא דבר זר ובמח"כ אשתמיטתי' סוגיא דשבת קל"ב הנ"ל ששם יסוד גדול לדברי תה"ד ומג"א ע"כ יש להתיישב מאד להלכה במה שהחליט בנח"א דתקיעת שופר נדחה מפני מילה בזמנה ובהגהות רב"פ ז"ל שם באו"ח נראה דסובר דלפי הכרעת רמ"א דאין שום מצוה דאורייתא נדחה מפני מקרא מגילה ה"ה במילה כן וצ"ע דלשון מג"א משמע להדיא דמילה שאני שיכול לקיים המצוה לאח"כ. ומ"ש רו"מ בדברי המג"א או"ח סי' תמ"ד שכ' דתשביתו דוחה מילה בזמנה משום דעובר בכל שעתא דא"א לומר בכל רגע משא"כ מילה דאינו עובר רק מ"ע אחת בכל יום דגם בתשביתו אינו עובר בכל רגע רק אם עבר ע"פ כל היום ולא ביערו והביא מדברי הגהות רב"פ ז"ל שם ע"כ כ' רו"מ דכוונת מג"א דתשביתו נוהג גם בלילה משא"כ מ"ע דמילה שאינו נוהג רק ביום הנה הדבר ברור שכונת המג"א הוא משום שעובר בתשביתו בכל רגע וכ"נ דעת המרדכי והבאתי בספרי מ"פ לאו"ח שם ושם הערותי דהרי הביעור הוא אח"ז איסורו דהיינו לאחר שש ואם עובר בכל רגע הי' צריך להיות הביעור מקודם לכן ואח"כ ראיתי בש"ע הרב ז"ל רס"י תמ"ה שהרגיש ג"כ דאף דעובר בכל רגע על תשביתו מ"מ ל"ח לבערו רק לאחר שש יעו"ש וקצ"ע בהא דקאמר בירושלמי סוף מגילה דפליגי שם ר"ה ושמואל אם מזוזה קודמת לתפלה דלשמואל תפלה קודמת שכן נוהג במפרשי ימים והרי מזיזה בכל רגע עובר בעשה ותפלה אינו עובר רק אם לא הניח כל היום עובר בעשה או בכמה עשין אבל עכ"פ לאו בכל רגע ולדברי המג"א הרי יש לד"ז קדומה רבה אפילו על מצות מילה ואולי מזה למד רש"י ז"ל שבת קל"א ד"ה כל שעתא שכ' וכיון שיש לו טלית בכל יום שמשהה בלא ציצית עובר בעשה דמשמע דאינו עובר בכל רגע וע' בא"א להגה"ק מבוטשאטש ז"ל מה"ק או"ח סי' י"ג שהבין מרש"י ותוס' שם דגם במזוזה כן אף שהדבר פלא דהא מסברא עובר בכל רגע ולהנ"ל אולי למדו כן מירושלמי מגילה הנ"ל דגם במזוזה וציצית למ"ד חובת טלית א"ע בכל רגע רק בכל יום וצ"ע דאפשר כל היום שכ' רש"י לאו דוקא הוא ומסברא נראה דעובר בכל רגע וע' מג"א או"ח סי' י"ט. והנה בעיקר שאלתו בדבר המנהג לאחר הפדיון סמוך לערב נראה שיסוד המנהג הוא עפ"י מה שראיתי באשכול ה' פה"ב שהביא בשם יש מי שאומר שחודש שלם בעינן דהיינו שיעברו עליו חודש שלם כ"ט יום וחצי ותשצ"ג חלקים הן להקל הן להחמיר דגם ביום ל"א אם עדיין לא עברו עליו זמן הנ"ל אין פודין דבעינן חידש שלם מעל"ע ובנח"א שם כתב שכן הוא דעת יראים סי' שי"ג וכן מצאתי להדיא ברוקח סי' ש"כ דבעינן חידש מעל"ע ואף שהאשכול שם דחאו מהלכה והעיקר תלוי ביום ל"א ול"ב חודש מעל"ע

וביום ל' אין פודין אף שעברו עליו כ"ט י"ב תשצ"ג וכדעת רמ"א סי' של"ו וח"ק סי' ק"ה ודלא כש"ך סי' ש"ה אבל עכ"פ לחומרא חיישו לדעת רוקח ויראים הנ"ל שאין לפדות רק אחר חודש שלם. וע' בפ"ת יו"ד סי' ש"ה ס"ק י"ד בשם תיבת גומא נראה שסובר להלכה דגם בדיעבד לפני כ"ט י"ב תשצ"ג צריך לפדותו עוד הפעם וזה צ"ע כי באמת דעת רוב הפוסקים דאין משגיחין כלל ע"ז לא להקל ולא להחמיר וכ"כ בסידור הג' יעב"ץ ז"ל אך עכ"פ לכתחלה ודאי יש להחמיר. ע"כ המנהג לפדות סמוך לערב מחמת שלפעמים יזדמן שבבוקר יום כ"א לא עבר עדיין על הוולד חודש שלם אבל חו"ש לאחר עד הלילה למיקם בספק עשה לדעת התניא הנ"ל וגם לשיטת החינוך הרי זריזין מקדימין ובכל אופן בחצות יום כ"א הרי בוודאי כבר עבר על הוולד חודש שלם גם לפי שיטת הרוקח וא"צ לאחר יותר:

סימן קלג

לכבוד הרב הה"ג וכו' מו"ה שלום ארי' געלבלום נ"י אבד"ק סקארזיסקא: ע"ד שאלתו בתיקון עירובין שמאז צירפו בעירו עמודי הט"ג ומחמת הפיקפוק דהוי מן הצד העמידו לחיים תחת הדראהט כנהוג ועתה הנכרים אין מניחים בשו"א שיהי' שם לחיים וגדולה המכשלה בחילול שבת קודש עי"ז וכת"ר כ' שבס' טהרת ישראל בקונטרס התשו' סי' א' ס"ק ד' כתב דאם אפשר להמשיך חתיכת דראהט על העמוד הראשון מהט"ג ולקשור זה עם הדראהט שע"ג הגביעים שמן הצד וכן בסוף העמוד לקשור להדראהט ויעלנו ע"ג עמוד מועיל לכו"ע ולא הוי צוה"פ מן הצד, ועמי בעצה נשאל כי בעירו אפשר לעשות כן כי לא ירגישו בדבר למחות אם לסמוך ע"ז. והנה הס' אינו ת"י ולכאורה נראה דדבר זה במחלוקת שנוי' דהנה בעירובין י"א בפלוגתא דר"נ ור"ש אם צריכין ליגע מייתי תנ"ה כוותי' דר"נ מהא דכיפה וכו' יעו"ש ורש"י ז"ל והרא"ש מפרשים דהראי' מכיפה הוא משום דהעיגול מפסיק בין תקרה עליונה לכיפה אלמא דא"צ ליגע כלל והיינו דהתקרה עליונה שע"ג והעיגול אינו מפסיק, והרז"ה שם מביא גירסא אחרת דבהאי דכיפה כו"ע מודים ואינו תלוי כלל בפלוגתא דר"נ ור"ש וכוונת דברי' דהרי גם למ"ד צריכין ליגע היינו דב' העמודים צריכים ליגע בקנה שע"ג ובכיפה נמי הרי במקום שכלה העיגול נוגעים העמודים בקצות העיגול והוי נגיעה ממש לכ"ע ובחידושי הגאון מהר"ל מפראג ז"ל בעירובין שם הביא דברי הרז"ה והסביר קושיתו כנ"ל והוא מקיים גירסא דידן דתלוי בפלוגתא והוא דקצות הקנה שע"ג צריכים ליגע בעמודים כן למ"ד צריך ליגע היינו גם החוט שהולך באמצע באויר צריך ליגע היינו שיהי' מתוח בשוה לעמודים והכא בכיפה הרי באמצע הכיפה הוא למעלה מהעמודים ואינו נוגע ומוכרח

כר"נ דא"צ ליגע כלל אפילו בעמודים שבקצוות ומכ"ש באויר שבאמצע דלא איכפת לן מה שגבוה ואינו נגד העמודים בשוה יעוש"ה והשתא בנ"ד כפי העצה הנ"ל לקשור על ראשי העמודים רק באויר הולך הדראט מן הצד לכאורה תלוי בפלוגתא דהנ"ל דלהרז"ה כשר דעיקר צוה"פ הוא בראשי העמודים אף שבאויר הדראט נמוך מהעמודים, אבל למהר"ל מפראג הוא צוה"פ מן הצד דגם מה שהולך באמצע האויר צריך ליגע היינו שיהי' שוה להעמודים והנה באמת שיטת המהר"ל ז"ל הוא חידוש דלפי דבריו אם יהי' החבל שעל הקנים משולשל קצת למטה מהקנים יהי' פסול דהוי כצוה"פ מן הצד ומאז ראינו בכמה מקומות עפ"י הרוב החבל שע"ג הקנים אינו מתוח כלל ומשולשל למטה ולית ומאן דקפיד ופרמ"ג או"ח סי' שס"ג כתב שצ"ע באם החבל משולשל הרבה למטה אם הוי כצוה"פ יעו"ש אבל כפי הנראה כוונתו שמשולשל מאוד למטה כי לא מיחזי כצוה"פ אבל במשולשל מעט אין קפידא, אבל לדעת המהר"ל מפראג אף במשולשל מעט הוי כצוה"פ מה"צ. ולדעת הרז"ה נראה דמותר ואף דמשולשל הרבה למטה יש לחוש כחומרת הפרמ"ג הנ"ל אבל עכ"פ כשמשולשל בתוך ג"ט למטה או מן הצד דאמרינן לבוד כיון שקשר הדראט על ראשי העמודים נראה דמותר. והנה באמת רוב הפוסקים הרי"ף והרא"ש גורסים תניא כר"נ והיינו דפלוגתא זו הוא נמי בכיפה דלא כהרז"ה ועכ"ז מדפירשו רש"י והרא"ש ז"ל משום דהעיגול מפסיק בין תקרה לכיפה, א"כ גם הם לא סברי כמהר"ל מפראג דאם אין שום הפסק רק שהעיגול שבאמצע אינו נוגע בשוה להעמודים, אבל הפסק אין כאן וע"כ דרש"י והרא"ש סוברים דהעיגול אינה עולה כלל לקנה שע"ג אף בסוף כשכלה העיגול ומונח על הכותלים שעל הכיפה כי סוף סוף עיגול הוא רק כל ההיתר ע"י תקרה העליונה וא"כ גם הנגיעה בסוף על הכתלים שבשוה הוי הפסק בין התקרה העליונה, אבל יתכן שצוה"פ היינו קנה ע"ג עמודים אף שבאויר באמצע משולשל או הולך מה"צ ואינו מכוון כנגד העמודים כשר כהרז"ה רק הכא בכיפה סברי דכל העיגול אינו נחשב לצוה"פ רק התקרה העליונה שע"ג הכותלים שלמטה שעומדים בשוה ונמצא שכל העיגול מפסיק ודו"ק. ולהלכה למעשה כבר נודע כמה רב גוברי' דמהר"ל מפראג ז"ל, אמנם בטנועלעגראפין שעכ"פ הדראט ע"ג הגביעים אף שהגביעים מן הצד שבכה"ג הגאון בעל תורת חסד ז"ל מצדד להקל עפ"י ר"ת בספר הישר דבכה"ג לא הוי מה"צ דהוי כקנה עקום יעו"ש ואף שאין לסמוך ע"ז מכ"מ בנ"ד שנמשך ע"ג העמודים כעצת הג' טהרת ישראל הנ"ל ובזה עכ"פ לדעת הרז"ה יש להקל וגם מדברי הרא"ש ורש"י ז"ל אין מוכרח להחמיר בזה כמ"ש לעיל והוי כעין ס"ס להקל דילמא הדראט שע"י הגביעים הוי צוה"פ למעלה כדברי תורת חסד ואפילו אם נימא דהוי

מן הצד דילמא מהני ע"י החוט שעולה ע"ג העמודים אף שבאמצע מן האויר הוי מן הצד כדעת הרז"ה הנ"ל וכיון שכתב כת"ר שהמכשלה גדולה לענ"ד יש להקל ולתקן באופן הנ"ל אך באופן שהדראט שע"ג העמודים לא יהי' יותר מג"ט מראשי העמודים דבנמוך יותר י"ל דפסול כיון דמשולשל הרבה כמ"ש הפרמ"ג וגם בחי' רעק"א סי' שס"ב כתב דאם החבל משולשל הרבה למטה יש לחוש כפתחי שמאי יעוי"ש, ועי' תשו' משכנ"י סי' קי"א שמחמיר בזה הובא באורחות חיים סי' שס"ב סעי' י' ועכ"פ בתוך ג"ט יש להקל, וכ"ה אין הגביעים נמוכים מראשי העמודים ג"ט שלימים והראוני בס' תפ"י משניות עירובין בשם אביו מקיל בזה ומשמע אף בכונוך מג"ט וצ"ע. והשי"ת יצילנו משגיאות:

סימן קלד

לכבוד הרב הה"ג המובהק וכו' מו"ה שמואל אהרן מיללער נ"י אבד"ק לאבאווא:

ע"ד שאלתו בד"מ שבא לפניו בראובן שאמר לשמעון דודו וביקש ממנו טובה שילוה לו סך מסיום כי נזדמן לו לקנות שדה בזול והלך שמעון אתו ללוי בהערמה שילוה לו סך מסיום לצורך מסחר סוסים ואם יקנה ויהי' ריוח הרבה ויתן לו בעוד איזה ימים עם סך מאה אלפים מרק ריוח ונתן לו, והוא נתן המעות אח"כ בסתר לראובן שיקנה לו השדה והוא יתן הקרן והריוח הנ"ל ללוי וכעת רוצה ראובן ליתן המעות הנ"ל הקרן עם הריוח ללוי ולוי חושש משום איסור רבית. והנה מדברי כת"ר נראה דפשיטא לי' דאם הי' שמעון עושה מסחר מסוסים כאשר אמר ללוי הי' צריך ליתן ללוי הסך שהבטיחו, אשר ע"כ דן כת"ר דעכ"פ יוכל לוי להשביע את שמעון שלא עשה המסחר מסוסים כי אין לוי מחיוב להאמין לו שמסר המעות לראובן לקנות שדה. ולענ"ד גם אם הי' שמעון עושה מסחר הסוסים והרויח סך רב נהי דרבית קציצה אין כאן דהא לא הבטיח לו ליתן רק מהריוח אבל עכ"פ א"ר הוי כי לפי ציור הענין נראה כי לא נחית המלוה כלל בתורת עסקא לריוח ולהפסד רק לריוח כשיהי' ריוח יתן לו אבל הפסד לא קיבל עלי' כלל ובכה"ג הוי א"ר, כמפורש בס' קע"ז סעי' ו' דאם הנותן אינו מקבל עלי' אחריות זולא ואונסין עכ"פ מחצי המלוה שהוא פקדון אף שהבטיח לו רק מהריוח כשיהי' הוי א"ר וכן מפורש בש"ע הרב ז"ל ה' רבית סי' מ"א עיי"ש, ואף אם אפשר שגם שמעון הניח קצת ממעותיו בהעסק אף דמבואר ביו"ד סי' קע"ז סעי' ג' דבכה"ג הוי כשותפין היינו לענין שא"צ ליתן לו שכר עמלו אבל אסור ליטול יותר בריוח מבהפסד כמ"ש חו"ד שם ס"ק ד' ומכ"ש בכה"ג שאין לו אחריות מהפסד כלל ודברי הח"א בזה כלל קמ"ב סעי' כ"ג דכ' דבכה"ג מותר לחלק כמו שירצו אף שיקח יותר בריוח מבהפסד תמוהים ובפרט בנ"ד אינו ידוע כלל אם נתן גם שמעון מעות ולא הי' מדובר מזה כלל ודאי הוי אבק

רבית. ואולי אפשר דעת כת"ר דכיון דהנותן אמר בפירוש שאינו רוצה ברבית ואמר כן נתינה מסתמא הי' כוונתו שיהי' לו חלק גם בהפסד כדמצינו כה"ג ביו"ד בשטר שכתוב בו פלגא באגר ופלגא בהפסד דאם אדם גדול הוא אמרינן דכוונתו הי' בדרך היתר פלגא באגר ותרי תילתי בהפסד וה"נ כשאמר בפירוש שאינו רוצה ברבית אף שאינו אדם גדול יש לומר כן. ואם נימא כן נראה דגם ראובן יוכל ליתן הריוח ללוי אף שאמר לו שמעון בשעת שנתן לו המעות שיתן הוא הריוח ללוי ולא עשה שום היתר דכמו שקיבל הוא המעות בהיתר מלוי כן נתנם הוא לראובן כמ"ש ט"ז כה"ג ביו"ד סי' ק"ע ס"ק ד', ול"ד להא דמבואר בס' קע"ז סעי' ה' בשינה הכל לעצמו דזה דוקא באומר בפני עדים שעושה לעצמו אבל בסתמא אף שאמר לו למסחר סוסים ועשה מסחר אחר לא נפקע עי"ז העסקא. אך לפענ"ד קשה לדמות הא מלתא להא דפלגא באגר ובהפסד שביו"ד סי' קע"ז סעי' כ"ה דשם עכ"פ מבואר בשטר שהי' בעסקא ובנ"ד כפי הוצעת הענין נראה שאין הדבר בעסקא כלל רק הכל הלואה וכשיהי' ריוח יתן לו והוי עכ"פ א"ר לכן מה שרצה כת"ר לדון מעעם גרמא ששמעון גרם היזק ללוי שהטעהו דהא הכא אף אם הי' עושה כמו שאמר ללוי לעסוק במסחר סוסים ג"כ לא הי' ללוי זכות בריוח דהוי א"ר ואף אם נתן לו מעצמו אינו רשאי ליקח ול"ד לפקדון שהפקיד אצל חבירו דאם רוצה הנפקד ליתן מהריוח רשאי לקבל כמבואר ביו"ד סי' קע"ז סעי' י"ט כמ"ש בחו"ד שם דשם לא הי' תנאי וגם אין שם הלואה ע"ז אבל בהלואה או בתנאי הקדום שיתן לו אסור עיי"ש בחו"ד ס"ק נ"ט:

ב) ומה שהעיר כת"ר על ש"ך סי' שפ"ו דד"ג בשוגג לא קנסו מתוס' ב"ק דף ק' בשם ר"י דמטעם השא"נ חייב רק במזיד וע"כ דהוי היזק ניכר ואכתי הא הוי רק גרמי ור"י הא אית לי' דד"ג רק מדרבנן, לפענ"ד יש לומר דהא שם באמת אתרו בי' גדור ואעפי"כ יתכן ששכח אח"כ ההתראה ונתייאוש אף דהוי פשיעה מכ"מ אינו מזיד גמור ובהשא"נ כיון דכל הטעם שלא יהי' כ"א וא' הולך לא חייבו רק במזיד גמור:

אבל בדד"ג נראה דעכ"פ בפשיעה חייב אף שאינו מזיד כדאשכחן במראה דינר לשולחנו דחייב משום דהוי פשיעה דלא הי' לו לייעץ ועי' ש"ך סי' קכ"ט ס"ק ח' ועימ"ש בספרי מנחת פתים לחו"מ סי' ר"ט סעי' ד'. ומ"ש כת"ר דכוונת תוס' דדוקא במזיד חייב היינו דגרמו בהשא"נ פטור לכ"ע דהוי כמו גורם דגורם, הנה הערותי בזה בספרי מ"פ לחו"מ סי' שפ"ה באריכות אבל הבאתי שם מדברי ריטב"א גיטין י"ג בשם הר"פ דמבואר להיפוך דגרמו בהשא"נ חייב ועמ"ש שם מדברי השערי משפט סי' קע"ו ואין הזמן גרמא להאריך יותר:

ג) ומה שכתב כת"ר בשם הרדב"ז ח"ג סי' תקכ"ו דמחמיר לענין ריחא בבשר בחלב דדוקא בשר שחיטה בנבילה מקילין דאין האיסור ניכר אבל הכא ניכר הטעם ומשו"ה אף בדיעבד אסור וכת"ר מסופק לדינא אם להורות כן. הנה הרדב"ז שם כתב טעם הנ"ל וגם כתב עוד טעם דבב"ח חמור טפי משום דמורה בי' התירה דזה מותר בפ"ע וזה מותר בפ"ע כמו שהחמירו בו שלא להעלותי' ע"ש אחד כמ"ש הר"ן יעו"ש ופשוט דלהאי טעמא בתרא הוי רק מלתא דלכתחילה ואין לאסור בדיעבד רק לטעם הראשון כתב שם לאסור אף בדיעבד אך להלכה למעשה כראה שם ברדב"ז בסוף התשובה דאינו אוסר בדיעבד דז"ל שם ונראה לי שוודאי פוסקים כהרי"ף והרמב"ם דס"ל דריחא לאו מלתא הוא בכל גווני בין בשר ובין גבינה וכן בכל האיסורין ואסרו לכתחילה והתירו בדיעבד וכו' יעוי"ש לכן להלכה למעשה אין לנו רק כהכרעת רמ"א ז"ל שגם ה רדב"ז גופא נראה שאינו מחמיר בדיעבד: ג) וע"ד אשר נסתפק כת"ר בישראל שקנה דבר מנכרי בכסף ואח"כ מסרו הנכרי לישראל אחר אם הוי קנין ומוציאים מיד השני. הנה בנה"מ סו"ס קצ"ד כתב להדיא דמהני מטעם דהוי סטימתא וכ"ה בדיניהם יעוי"ש שהביא כן מתשו' הרמב"ן במיוחסת סי' רכ"ה. והנה בטעם סטימתא אינו ברור כיון דישראל מישראל לא נהגו לקנות בכסף אבל כיון דמדד"מ כן ממילא כשקנה מנכרי בכסף אומרים לו כך דינכם וזכה הישראל הראשון ומוציאין מיד השני רק דהרמב"ן כתב דאינו קנין גמור לחיוב עי"ז בבכורה והדברים עתיקין ועי' בתשו' עטר"ח יו"ד סי' כ"ד ובספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' ע"ח בזה והאי דינא דכדיניהם דנין לי' הוא דין גמור בכל דבר אף שאח"כ נוגע גם לישראל מכ"מ כבר זכה הראשון מכח זה דאז הי' דנין לענין נכרי וע' ש"ך חו"מ סי' קכ"ו ס"ק צ"ט כתב כן להדיא ואף שפיקפוק שם קצת דלענין ישראל חבירו ל"ח כן היינו כגון שהוציא הנכרי אח"כ מיד ישראל הלוה המעות אין מחיוב לשלם לו כיון דהוציא ממנו באונס. אבל הכא שקונה הישראל השני במזיד וודאי דמוציאין כיון דזכה הראשון ואולי אף בלא ידע מוציאין ול"ד לשם דשם הרי תיכף בשעה שמכר הנכרי השטר אשר לו על ישראל הרי כבר אז הי' ענין לדון דאולי יוציא הנכרי מיד הלוה ולא דנו אז כדין דיניהם רק לגבי נכרי גופא המוכר אבל הכא בשעה שמכר הנכרי לא הי' שום ישראל אחר בזה הענין רק אח"כ קנה הישראל השני בכה"ג וודאי אזלינן בתר דיניהם כיון דהענין בעצם לא הי' נוגע רק לענין נכרי ועי' בזל"א חו"מ ח"ג אות ג' ד"ה ערבי ואינו ת"י כעת ועי' נה"מ סי' ס"ו ובחו"ד סי' קס"ט ס"ק י' כתב מבואר דישראל לגבי נכרי כדיניהם דנין לי' הוי דין גמור ואם בא אח"כ זה לישראל אחר הוי גזל יעוי"ש:

סימן קלה

לכ' הרב המאוה"ג החו"ב ירו"ש מו"ה יעקב שלום הערצוג נ"י אבד"ק ניזאנקאויטץ:
לתשו' שאלתו בדבר הענין בראובן שהי' חייב לשמעון עוד לפני המלחמה איזה אלפים כתרים ובתוך משך הזמן בהסכמת ראובן תבע שמעון חובו בערכאות ועשה טאבילא על בית ראובן ובשנת 1921 למספרם פרע ראובן לשמעון סך ארבעה אלפים מרק ודרש ממנו שיתן לו פטורין והשיב לו כי בכל עת שיבוא לו כתב פטורין יחתמנו ועתה אין שמעון רוצה לפוטרו ומחזיק בהטאבילה מחמת כי עפ"י דד"מ כן היא שאין מחיוב לקבל פרעון במרקין עד יצא חוק חדש בזה, וכת"ר האריך בזה ודריש חוו"ד. הנה לענ"ד מחמת שקיבל המעות עדיין אין זה מחילה דשתיקה בזה לאו כהודאה דמיא לכ"ע שאפשר קיבל זה למקצת פרעון, אמנם כפי דברי ראובן שאמר לו שמעון שבכל עת שיביא לו כתב פטורין יחתמנו הדבר נראה בעליל שנתרצה בזה לפרעון החוב והוי מחילה ונראה דהמחילה מהני דלא עדיף הטאבילא משטר חוב בעדים שגובה ממשעבדי דלרוב הפוסקים מהני מחילה ואף דיש פוסקים דל"מ מחילה כמבואר בסי' י"ג ובחו"מ סי' רמ"א הא הטעם משום כיון דלא החזיר לו מוכחא מלתא דלא מחל לו דאל"ה הוי לו להחזיר לו השטר חוב, ומשו"ה במוכר שט"ח לחבירו ומחלו מחל כיון דאין השטר בידו הרי לא הי' יכול להחזירו כמ"ש באהע"ז הובא בש"ך סי' ס"ו ס"ק ע"ד עיי"ש. א"כ כאן בטאבילא דלא שייך לומר שיחזור לו השט"ח דהאטאבילא לאו לחזרה קאי רק לסלק החוב ע"י כתב פטורין וא"כ שפיר מהני מחילה כמו במוכר שט"ח לחבירו ובפרט בנ"ד דהאטאבילא הי' ע"ש בנו של שמעון. וראיתי בנה"מ סי' רמ"א שהכריע דבין בשט"ח בין במשכון לא מהני מחילה רק לגוף החוב. אבל א"צ להחזיר השט"ח והמשכון דזה הוי קנין הגוף ול"מ מחילה ולפי דברי' אף היכא שלא הי' ביד המלוה להחזיר השטר ל"מ לענין גוף השטר דהא מתרץ שם הא דמוכר שט"ח וחזר ומחלו הרי עכ"פ לדעת כמה פוסקים הלוקח מעכב גוף השט"ח יעוי"ש והנה מכבד שדברי' תמוהים והם נגד העיטור הנ"ל שהביא הש"ך בסי' ס"ו ס"ק ע"ד, אבל גם לדברי נה"מ דא"צ להחזיר גוף השט"ח, ומדמה לה למוכר שט"ח הא גם שם היינו דגוף הנייר של לוקח ואם רצה הלוה להחזיר לו שוי' הנייר מחיוב להחזיר לו כמ"ש הנה"מ גופא בחדושים סי' ס"ו ס"ק ס"א ע"ש א"כ גם בנ"ד כן ושיוי הנייר בטאבילא לא שייך כי אין לו נייר ואף אם יש לו הרי שיוי הנייר דבר מועט. א"כ בנ"ד באם כ"ה כדברי ראובן שאמר לו שמעון כן הוי מחילה ומחייב לחתום לו פטורין ולסלק הטאבילא ואם יכחיש זאת שמעון ישבע שבועות היסת שלא אמר לו כנ"ל שיחתום לו לשון דמשתמע מיני' מחילה ויוכל להחזיק בהאטאבילא ואף

דבקצה"ח סי' רמ"א ס"ק ב' כתב בשם ריטב"א קידושין דבמשכון ל"מ מחילה כלל והוי סד"ד ומשמע דאף בגוונא דלא הי' יכול להחזיר לו משכונו היינו משום דיש למלוה קצת קנין בגוף המשכון ואפשר שאף במשכון קרקע כן כשעכ"פ מסר לו הקרקע כעין דמבואר בסי' ס"ו סעי' ל' במסר קרקע לחבירו דאין המוכר יכול למחול כיון שנתנו למשכון יעוי"ש אבל טאבילא דלא נמסר הבית כלל רק יש לו טאבילא שלא יוכל הלוה למכרו או למשכנו זה הוי רק כשט"ח בזמן הש"ס או גם בזמנינו כשהי' בעדים דגובה ממשעבדי ואפ"ה מהני מחילה לכ"ע כל שלא הי' יכול להחזור לו וגם סברת נה"מ דיכול להחזיק במשכון שתח"י לענין שיוי המשכון יעיי"ש בסי' רמ"א ל"ש כאן כלל בטאבילא ועיין תשו' חת"ס חו"מ סי' י"א לענין מצרנות בטאבילא כתב דהוי כמשכנתא דשכונא גבי' והביאו בפ"ת סי' קע"ה ס"ק י"א אבל הדברים תמוהים דזה הוי רק כשט"ח ואין זה משכנתא כלל כיון דלא נמסר לו דבר ואולי גם החת"ס אמרו רק לענין מצרנות אבל לענין שאר דבר פשוט דמשכנתא לא הוי כמלוה בשטר שגובה ממשעבדי מכיון דמהני מחילה בשטר כ"ז שלא יוכל להחזירו ה"ה בטאבילא דא"א ברוב פעמים בחזרה ואף לנה"מ דיכול להחזיק בשטר חוב היינו שישלם הלוה שיוי הנייר ולא יותר לכן בנ"ד אם לא נשבע המלוה שלא מחל לו היינו שלא אמר לו שיפטרנו וכיוצא מחיוב לסלק מעלי' הטאבילא:

סימן קלו

לכבוד הרב החריף ובקי וכו' מו"ה שלמה ביעגעלאייזען נ"י באשפיצין: בדבר מה שמסופק כת"ר במי שנוהג ליתן מעשר כספים אם צריך להתנות א"ע בכל פעם שמפריש שעושה זאת בלי נדר או די בפעם הראשון שיתנה כן על לעולם הדבר פשוט אף דמעשר כספים מצוה הוא, אבל כל שהתנה בפעם הראשון שהתחיל לנהוג כן שאינו מקביל עלי' הדבר בחובה על לעולם מהני תנאי כמפורש ביו"ד סי' רי"ד במי שרגיל להתענות תענית שלפני ר"ה וכדומה ועי' לשון התנאי בש"ע שם שהוסיף דברים שיאמר שאין דעתו לנהוג כן רק בפעם ההוא ולא לעולם וצ"ע דבפוסקים שהובא בב"י שם לא נזכר זה רק שיתנה שאינו מקבל עלי' בנדר ונראה שהוסיף כן משום דהרי התנאי הוא בפעם הראשון. ואם ינהג א"ע אח"כ עוד יהי' חשש נדר ע"כ יתנה בפעם הראשון שאינו בנדר וגם אינו על לעולם, וזה יועיל שלא יצטרך להתנות עוד, ועי' ב"י או"ח סי' קס"א ובמג"א שם ס"ק י"ג בנט"י שיתנה שאינו עושה כן בתורת חובה ומשמע דתנאי זה בתחילת התנהגותו יועיל ומשמע בש"ע דגם בלי תנאי כל שלא הי' בדעתו לנהוג כן לעולם ל"ב התרה והתנאי בפירוש הוא לרווחא דמלתא, או אפשר שהתנאי הוא דאל"כ אם ינהוג כן שלשה פעמים

אף בסתם יהי' בזה ענין נדר, רק בפעם אחת צריך להיות דעתו לנהוג כן לעולם, אבל בג"פ אף בסתם נעשה נדר ולכן צריך תנאי וכן משמעות הדברים בנסח התרת נדרים על ער"ה או דבר טוב שנהגתי שלוש פעמים ולא התניתי שיהי' בלי נדר יעוי"ש. ובאמת לא מצאתי דבר בפוסקים מבואר שיהי' הבדל בין פעם א' לג"פ. דמשמעות הש"ע משמע דדוקא לנהוג כן לעולם נעשה נדר ולא מחלק כלל בין פעם א' לג"פ. אך מסברא י"ל כן דג"פ מסתמא דעתו לנהוג כן לעולם וגם בפ"א דמבואר בש"ע דוקא בהי' דעתו לנהוג כן לעולם צל"ע דבשקלים פ"ק איתא בכל קטן שהתחיל אבי' לשקול על ידו שוב אינו פוסק והובא גם במג"א סי' תרצ"ו ומשמע אף שלא הי' בדעתו לנהוג כן, ועי' בטור או"ח סי' תרכ"ד די"א דמי שהתענה פעם אחת שני ימים ביוהכ"פ מחיוב להתענות כל ימי' יעוי"ש, ולא מחלק כלל בין הי' דעתו ואולי שם חמור יותר משום דהעושים כן חשו לספק איסור כרת ומשו"ה סברי דל"מ שאלה וגם דעתם דאפילו תנאי ל"מ כמ"ש בד"מ שם. ועכ"פ במעשר כספים דלא שייך לומר כן נראה ברור דמיעיל תנאי בפעם הראשון שאינו עושה זאת לחובה, אף אם ינהוג כן כמ"פ ויועיל, ובשמתנה בפירוש בתחילה שיפריש מעשר לקנות בהן מצות דאורייתא ודרבנן וודאי דתנאו קיים:

ומכ"ש לקנות דבר שהיא רק הידר מצוה דאינו חובה כל כך ובלא התנה ודאי דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין כמ"ש בתשו' מהרי"ל ועי' באה"ג יו"ד סי' רמ"ט ובט"ז ובש"ך יו"ד שם שהתירו לקנות מצות היינו כגון הכנסת חתן לחופה ולהיות בעל ברית כי אינם דבר שבחובה, ואף גם זאת נראה שלא התירו רק כשהמעות הוא לעני כמו הכנסת חתן ובעל ברית שהמעות היא לעני ובט"ז שם מבואר להדי' כן לענין קניית מצוה בביהכנ"ס דהמעות לעניים וכן מה שהתירו לקנות ספרים היינו להשאילן גם לאחרים כי הם צריכים להם והוי כענין צדקה לעני, אבל במצות שהם לו לבדו כגון אתרוג אף שאינו דבר שבחובה שיכול לצאת בשל קהל, אפ"ה אסור ליתן ממעות מעשר כי עיקרו הוא רק לעני ולהנות אחרים שצריכים וכ"כ להדיא בנחלת שבעה בתנאים הראשונים סי' ח'. ובתשו' חת"ס יו"ד סי' רל"א הבין שיש פלוגתא בין מהרי"ל שבהג"ה לטו"ז וש"ך דהמרי"ל אינו מתיר רק לעניים וטו"ז וש"ך מתירין אף למצוה שאינו חיובת, ולענ"ד גם לטו"ז ש"ך הוא רק עניני מצוה שסוף סוף המעות לעניים, אף שגם הוא בעל טובה וכמו הכנסת בעל ברית או ספרים להשאילן לאחרים, אבל במצות דל"ש אלא לו לבדו ע"ז לא נתן מעות מעשר כמ"ש בנחלת שבעה להדיא על טו"ז הנ"ל ומשו"ה כתב הט"ז שם דיכתוב על הספרים שהם ממעות מעשר כדי שידעו בני' להשאילן לאחרים ובנחלת

שבעה הקיל קצת בכתיבה שא"צ ליכתוב רק להודיען עיי"ש וביד שאול יו"ד סי' רמ"ט, אבל בשאר מצוה מותר וכמ"ש ג"כ בתשו' חת"ס סי' רל"א וע"ע במג"א סי' תרצ"ו:

ב) וע"ד שאלתו בא' שאמר בקול גדול במעמד העדה בעת קבורת אמו, שהוא מקבל ע"ע שלא ישנה ממה שהיתה אמו הצדקת מנהגת אותו ומדריכתו ושלא ישנה את מלבישיו כאשר היא היתה מנהגת אותו בדרך התורה והיראה ועתה יסיתיהו ללבוש קראגען שאמו היתה מקפדת ע"ז. הדבר ברור דיש בזה דין נדר מה"ת דעכ"פ רצון אמו היתה כן, וא"כ מקיים בזה מצות כיבוד אם מה"ת והוא קיבל עלי' להתנהג כן והוי נדר דאורייתא והענין בעצם סייג ללכת בדרכי ישרים וח"ו להתיר נדר כזה שהי' במעמד כל העדה וגם יש בזה משום נודר בעת צרה, כי אז בעת הפטירה בשבעה ימים הראשונים החרב שליפה כמבואר בירושלמי הובא בתוס' ב"ק דף כ"ז ובפרט בשעת קבורה וכשמקבל עלי' אז איזה דבר הוי כנודר בעת צרה דמבואר בש"ע דאין להתיר ובתשו' מהר"ם מינץ הובא בתשו' גבעת פנחס כתב דיש סכנה ח"ו להתיר נדר בעת צרה אף כי יש לחלק בדבר אבל עכ"פ הענין חמור וכשמקיים כן אזי מקיים בכל עת מצות כבד בזה וכמבואר בזוה"ק אכבד את אביך וגו' במה בעובדן דכשרן ופירשתי בזה הא דכתוב עם לבן גרתי ופירש"י ותרי"ג מצות שמרתי אף שאז לא הי' מקיים מצות כבוד אב ואם בעובדן דכשרן כזוה"ק הנ"ל:

סימן קלז

לכ' הרב הגאון מו"ה דובעריש ווייזענפעלד נ"י בק' טשעבין:

ע"ד שנשאל כת"ר מאיש אחד שהשיג איזה ענין ליפערונג לפאבריק מנכרי והתנו עמו לתנאי שיקנה עבירם בשר דבר אחר עבור הפועלים, אם יש היתר שיקנה ולא יקח כלל הסחורה הנ"ל לרשותו, אך יצוה שישלחו ישר לפאבריק ויאמר להם שקונה עבור הפאבריק שהוא שליח שלהם, והפאבריק יתנו לו בעד זה פריוויזיאן ויש בענין זה ריוח הרבה, וכבר ראה כת"ר דברי תשו' חת"ס יו"ד סי' ק"ג ק"ד שהתיר בכעין זה ונ"ד עדיף טפי ששם הי' שותף להנכרי בריוח והכא נוטל רק פריוויזיאן כענין סרסור. והנה מצד איסור סחורה בדברים האסורים דפשיטא להו להחת"ס ותשו' בית שלמה לאסור בעניותי דבריהם תמוהים כמ"ש בזה בתשו' בס' אמרי יושר ח"א סי' קי"ח יעו"ש ומה גם כמו בנ"ד שאין לוקח הסחורה בידו מודה החת"ס דמותר אך עיקר החשש לפענ"ד כיון דאין שליחות לנכרי קנה הישראל לדעת הפוסקים דישראל מנכרי קונה בכסף וכמבואר בש"ע או"ח סי' ת"נ דאסור לקנות חמץ לנכרי, אף במעותי' של הנכרי בפסח דכיון דאין שליחות לנכרי קונה הישראל ותמהני על החת"ס שלא הביא כלל מזה ובחת"ס שם נראה

דמתיר אף שאינו מודיע הישראל לנכרי המוכר שהוא קונה בשביל הנכרי רק מהיות טוב כתב להודיע. אך בנ"ד שבאמת יודיע שקונה בשביל נכרי בכה"ג נראה לכאורה דבודאי שרי וכן כתב במקו"ח סי' ת"ן ליישב קושי' המנ"ל על הריב"ש דהוא מרא דהאי דינא דס' ת"ן דמיירי בלא הודיע ולכן אסור הריב"ש, וא"כ עכ"פ בהודיעו אין שום איסור. ואפשר דבנ"ד אף בלא הודיע שרי דנהי' דאין שליחות לנכרי מכ"מ הישראל ג"כ ל"ק כי איסורא לא ניחא לי' דליקני כמ"ש המנ"ל שהובא במקו"ח שם רק דאסור מצד קבלת האחריות בלא הודיע וא"כ יש מקום לדברי החת"ס ז"ל להתיר אף בלא הודיע כיון דליכא שום אחריות על הישראל הקונה כי בזה מיירי החת"ס שם. אבל בש"ע הרש"ז ז"ל סי' ת"ן סעי' כ"ז כתב להדיא דאסור להיות שליח לנכרי לקנות חמץ בפסח אף במעותי' של נכרי אף שהוא מפרש להמוכר שאינו קונה את החמץ לעצמו רק לנכרי ששלחו אפ"ה קונה הישראל החמץ יעו"ש אף שמצד הסברא הדבר תמוה מאוד כיון שאומר בפירש שקונה לנכרי ששלחו מה חשש יש, אבל חוששני מאוד להקל נגדו כי ידוע כמה נפיש חילי' דרש"ז ז"ל וגם משמעות המג"א שם כן ודלא כדברי המקו"ח. ועי' בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' קפ"ד וס' רי"א שהאריך בדברי הריב"ש הנ"ל דהאיך יתכן שקנה הישראל לעצמו אם הוא קונה רק בשביל נכרי והביא מתוס' ב"ק דף ק"ב דספוקי מספקא להו בזה ולא הביא כלל מדברי המקו"ח ורש"ז הנ"ל יעו"ש ובאמת בעובדא דהחת"ס שם כתב עוד היתר אחר דאפילו למ"ד מעות קונות מכ"מ היינו בקונה דבר מבורר, אבל בקונה סחורה שאינו מבוררת כלל שיוכל המוכר ליתן סחורה אחרת בכה"ג לכ"ע כסף לא קנה כלל, והביא מתוס' ב"מ דף ס"ג ונראה דסמך ע"ז לעיקר כי בסוף התשובה שם בס' ק"ב כתב אבל אם קנאה מיד מהגוי בכסף קנין גמור ואחריותו עלי' וכו' נמצא קנה הישראל וליכא למיסמך אלא אהך סברא לחוד שבדעתו לקנות בשלחותו של פלוני ע"ז לחוד לא סמכתי להתיר, ונראה דכוונתו אף בקנה רק בכסף אבל כשהוא סחורה מבוררת וראה אותה בכה"ג אסור. ואפשר דבכה"ג אף בהודיעו למוכר בפירוש שקונה בשביל נכרי המשלחו אסור מדלא כתב היתר שיודיע לנכרי כן. אף דכ' ואחריותו עלי' מכ"מ נראה דלאו משום אחריות לחוד אסור רק דבקנה סחורה מיד היינו סחורה מבוררת אזדא לי' סברא שכתב לעיל דבכה"ג לכ"ע כסף ל"ק ועכ"פ בנ"ד כשלא יקנה סחורה מבוררת כלל רק יוכל המוכר ליתן איזה סחורה שירצה כזו וכנדון הח"ס הנ"ל וגם יודיע למוכר בפירוש שקונה בשביל נכרי המשלחו יש להתיר כאשר הורה גבר בגוברין החת"ס זצ"ל ואין שום סתירה ע"ז מדברי המג"א ורש"ז סי' ת"ן דשם קונה סחורה מבוררת ועכ"ז לדעתי יש להתיר לו רק באופן שיתן מהפראויזיאן סך מסיום עבור דבר מצוה:

ב) ומה שהעיר כת"ר על דברי החת"ס דאין כסף קונה דעכ"פ קאי במי שפרע הישראל אם יחזור בו. לק"מ דבשליח ל"ש מי שפרע אם המשלח חוזר בו כמבואר בחו"מ סי' קפ"ג סעי' ז' דהשליח אנוס הוא והיינו אף בלא הודיע למוכר שהוא שליח כמ"ש בסמ"ע שם ומכ"ש אם יודיע למוכר שהיא שליח: ג) ומ"ש להעיר על צל"ח פסחים ל"א דישראל הקונה מנכרי בכסף וחוזר בו איכא מי שפרע על החוזר מתוס' בכורות דף י"ג ד"ה הכי קאמר דאפילו בקיבל עלי' נכרי לדון בדיני ישראל ליכא מי שפרע דמי שפרע אינו דין ועכ"פ מוכח דבלא קיבל עלי' ודאי ליכא מי שפרע. גם אני הערותי בזה בתשובה אחת אבל לתירץ שני של תוס' שם אינו ראי' דיתכן גם בלא קיבל עלי' דיני ישראל איכא מי שפרע רק שם משום שירא להפסיד כל המכר. ולכאורה יש להעיר בדברי תוס' הנ"ל שהקשו ממי שפרע דהא אסור לישראל לקנות ע"א והוי מקח שנעשה באיסור דל"ש מי שפרע גם בישראל כה"ג, ואפשר דשם כיון דמצד המוכר אין שום איסור ומצד הקונה הא שוגג הי' לא הוי כמקח שנעשה באיסור:

סימן קלח

לכ' הרב הה"ג החו"ב בכחדר"ת מו"ה אלעזר נ"י אבד"ק וואניוויטץ: ע"ד ספיקו בדינו ממונות בא' שנכנס לחנותו של חבירו ונשתתף עמו במסחר שנים ובעל החנות יהי' שותף על חלק שליש והוא אינו נותן שום מעות רק החנות והשותף השני הביא לחנות הרבה סחורה שהי' לו שקנה קודם שנתתפו. ועשו כתב שבעל החנות יהי' לו שליש בריוח והפסד ועתה כאשר הוזלה המטבע ועי"ז עלה הסחורה הרבה ועתה באו לדון שבעל החנות רוצה שליש כפי המקח שלוקחים כעת ובעל הסחורה טוען כי אין זה ריוח כי מה שלוקחים כעת בעד הסחורה מעות הרבה הוא רק מחמת שהמטבע הוזלה ואין זה ריוח ומעכ"ת האריך בזה:

ולענ"ד בנ"ד שבעל החנות לא הניח שום מעות בעסק ולא סחורה רק היי תנאי שיהי' לו שליש בריוח והפסד הדבר ברור דנעשה לוה על שליש הסחורה ושני שלישים הוא של הנותן וכיון דבהלואה הוא משלם לו כמטבע דעכש' אף שהוזל וה"נ בנ"ד הוי כזקף במלוה ממש וממילא כל מה שלוקחין יותר מארקין בעד הסחורה הוי השליש בכלל ריוח לבעל החנות וכן מבואר בקצוה"ח סי' קע"ו ס"ק י' להדיא דבנותן בעסקא כל המעות דהוי פלגא פקדון ופלגא מלוה ממש לענין זה דהוי כאומר פרעתיך אבל גם בשותפות שהניח א' מאתים וא' מנה שכ' בקצה"ח שם דאף דחולקין בריוח והפסד הוא רק דהוי כהתנו כן. אבל לא נעשה לוה כלל יעו"ש. א"כ בכה"ג יש לדון במכרו הסחורה ולוקחין ביוקר מחמת המטבע שהוזלה אם יש לבעל המנה חלק בזה דאין זה ריוח באמת אבל

גם בזה נראה דכל שההפסד על בעל החנות למחצה מחמת התנאי הוי לי' ג"כ לוה ממש בחמישים זוז העודף שהניח חבירו וכן מבואר בנה"מ סי' צ"ב ס"ק ה' וס"ק ו' דכל שיש לו הפסד בזה מיקרו לוה, וכן מבואר בחוו"ד סי' קע"ו ס"ק ד' דבשותפות שזה נותן מעות יותר אסור לקבל עלי' שיהי' לו בהפסד יותר מבריוח דעל זה שיש לו הפסד הוי לוה ממש וא"כ מה שנותן ריוח בזה לשכנגדו הוי רבית יעו"ש דלא כקצוה"ח הנ"ל וכן מבואר בתשו' בית אפרים חו"מ סי' כ"ט הובא בפ"ת סי' קע"ו ס"ק ו' להדיא דסך מאה שהניח זה יותר הוי כהלואה לתוך השותפות ודין המלוה לגבות ממטבע שהלוהו יעו"ש מ"ש בשם מהרש"ק דבכל עניני שותפות אין נ"מ בהזלת המטבע מה"ט דכ"א נוטל שלו ומה שנותן הא' יותר הוי הלואה על חבירו ומשלם לו מטבע שהלוה וממילא המותר שלו אף דשם מיירי בהניחו מעות בשותפות מכ"מ גם בסחורה כן דהוי כהוזקף במלוה על המטבע היוצאת כמבואר בחו"מ סי' ע"ד דהכי קיי"ל ובפרט בענינים אלו המנהג עיקר גדול ורואין אנו שכן המנהג שחושבין זה לריוח אף שהיא בסיבת הזלת המטבעות וכן מעשים בכל יום ואם הי' הנותן רוצה בענין אחר שלא יוחשב זה לריוח הי' לו להתנות בפירוש לכן לענ"ד ברור שהדין עם בעל החנות:

סימן קלט

לכבוד מחו' המופלג בתו"י יקר הערך מו"ה יעקב פריעד נ"י בלייפציג יצ"ו:

ע"ד שאלתו במי שאומר בתפילה בש"ע או באמצע ברכת ק"ש ארבונא דעלמא כולא או "הייליגער באשעפער" אם הוי הפסק. לפענ"ד בדיעבד כשאמר כן לא הוי הפסק, וא"צ לחזור לראש כיון שיש לדברים אלו שייכות לתפילה, וגדולה מזו מצאתי במגן אבות לרבינו המאירי ז"ל שכתב באמר אמן אחר ברכת עצמו כגון שמברך ברכת שהכל נהי' בדברו אמן, או אפילו אמר בפירוש אח"כ "אל מלך נאמן" לא הוי הפסק, כיון שזה קיום הברכה אף שלכתחילה אין לענות אמן על ברכת עצמו יעו"ש בדף ט"ז מן הספר, ובא"ר באו"ח סי' קס"ז כתב דעונה אמן אחר ברכת עצמו הוי הפסק בין ברכה למצוה, או לאכילה וצריך לברך שנית יעו"ש ולא הזכיר מדברי המאירי ז"ל, ולפענ"ד בכה"ג שאמר בורא רבונא דעלמא, שיש לו קישור לדברי התפילה גם הא"ר יודה דלא הוי הפסק. אף דבאמצע שמ"ע גם בעונה קדושה הוי הפסק כמבואר באו"ח סי' ק"ד היינו שאין לקדושה שייכות עם התפילה שאמר, אבל רבונא דעלמא וכדומה, שיש לו קישור, לא הוי הפסק בדיעבד, ועין בחי' רשב"א ברכות י"ב דמבואר מדברי' דבירך על כוס שכר שהנ"ב וסיים בפה"ג לא הוי הפסק כיון דהוי שבח הבורא יעוי"ש והדבר חידוש גדול, ועי' בס' תהלה לדוד סי' ר"ט שהניח בצ"ע, עכ"פ בנידן שאלתו יש לומר דלא הוי הפסק, וגם עפ"י רוב

דברים כאלו נזרקים מפה מתוך הרגל בכך בלי כוונה ואפשר דדיבור כזה לא הוי הפסק דאין זה בסוג דיבור, וקצת ראי' מדברי התר"י פ"ק דברכות לפי פירושו בגמרא בקורא להגיה עוי"ש דנראה דנזרק שלא בכוונה לא הוי הפסק אבל לכתחילה ודאיו אין לעשות כן. אף ששמענו מגדולי עולם שעשל כן לא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול ויבנה במה לעצמו:

סימן קמ

לכבוד הרב החו"ב וכו' מו"ה אהרן שמואל ליכטיג נ"י בקראקא:

ע"ד שאלתו בחרצנים מיי"נ שמביאין אותן מאונגארין ומייבשין אותן ואח"כ שורפין אותן בתנור כמו ששורפין קאווי ועושין מזה אח"כ משקה קאווי אם מותר לשתות הקאוי הנעשה מחרצנים הנ"ל, והנה מעכ"ת כתב דיבוש בתנור אינו מועיל כמבואר ביו"ד סי' קכ"ג אבל אפשר לומר דכשנקלה באור עדיף טפי ונתייבש טעם היין שבו ושרי כמו חרצנים ונשתהו י"ב חודש דשרי מה"ט לכ"ע דאין מרגישין טעם יין כלל בזה הקאווי אבל בחדושי חת"ס לע"א דף ל"ד מתרץ קו' ט"ז סי' קכ"ג על ר"ת דל"מ ישון י"ב חודש רק בנתמדו במים מהא דחולין ק"י דצלה כחל ע"ג פורצני דפריך ודלמא מיי"נ הוי ומשני לאחר י"ב חוד ודלמא לא תמדן דיש לומר דישן י"ב חודש ואח"כ נתייבשו בתנור שפיר מועיל כמו י"ב חודש בתנור לאחר שנתמדע ומכש"כ שם שנשרפו בתנור יעו"ש ומוכח דעכ"פ שריפה גופא בתנור אינו מועיל ומכש"כ הכא דאינו שריפה רק נקלה באור אבל יש לומר דשם שאני דכששרף הפורצני וצלה עליהם הכחל הרי יש שבח עצים בפת ותבשיל וכמו בישל בעצי ערלה דאסור כשאבוקה כנגדו השבח באה מהעצים וה"נ השבח באה מהחרצנים והיין שבתוכם ועי' תוס' שבת כ"ה דשמן ותבואה הוא בעין טפי מעצים עיי"ש ובמ"א סי' תמ"ה אבל הכא כשלקלו קודם בתנור ואח"כ אחר הקליל אולי מכלה לגמרי טעם יין נסך שבתוכם כמו ישן י"ב חודש לאחר שנתמד, ובאמת ענין שבח עצים בפת ותבשיל ל"ש רק באיסה"נ ולא באסירי אכילה כמ"ש תוס' בפסחים כ"ז וזה בסתם יינם שבזמן הש"ס שהי' אסור בהנאה אסור כשצולה בפורצני מטעם שבח עצים בפת וה"נ שבח היין הנבלע בפת אבל בזמנינו שסתם יינם מותר בהנאה ול"ש כלל שבח עצים בפת ואין לדון רק מצד איסור אכילת היין שנבלע בחרצנים ואפשר דבנקלה באור כלה כל היין שבתוכו ודבר זה צריך ראי' ואין להתיר מספק דהוי ספק חסרי"ד והנה בתשו' חת"ס יו"ד סי' קי"ז בדבר השאלה משמן שעושין משקדים של החרצנים מיי"נ כתב להתיר דאין לאסור משום כח היין שבו שנעשה שמן דנשתנה לדבר המותר ושרי

כדברי הח"י סי' תס"ז וגם אין לאסור משום טעם יין שהרי אין מרגישין כלל שום טעם יין בשמן הנ"ל והביא שם מתשו' הרמ"א דאפילו על טעימת גוים סמכו יעו"ש:
ולכאורה גם בנידן דידן יש היתר זה שהרי אין מרגישין בו שום טעם יין וגם נשתנה לקאווי ובס' פתחי תשובה ליו"ד סי' קכ"ג ס"ק הביא דברי הח"ס הנ"ל וכתב דצ"ע מהגה סעי' כ"ד שם דיי"ש שעושין מיי"נ מהזיעה אסור כמו הייי"נ אף דנשתנה לדבר אחר ואין בו טעם יין, והנה מקור דברי הרמ"א שם מריב"ש סי' ת"ה ובריב"ש שם מתחילה דאף שנשתנה לגמרי אסור וז"ל דאם בחטים של שכר הבאת סתם יינם אסור האפר אחר שריפה כ"ש בסתם יינם עצמם שאסור בהנאה אף לאחר שנשתנה לצורה אחרת במראיתו וטעמו יעוי"ש ובודאי לפי הנ"י דסתם יינם אסור בהנאה ל"ש כלל לומר דנשתנה לדבר המותר דכל דין נשתנה לדבר המותר הוא רק באיסורי אכילה אבל באיסורי הנאה ל"ש שינוי דעדיין הוי הנאה כמ"ש רש"י בע"ז ד' מ"ו אבעיא אם יש שינוי בנעבד יעו"ש וא"כ לדידן דסתם יינם מותר בהנאה י"ל דנשתנה לגמרי שרי כהחת"ס הנ"ל:
אבל הרי הרמ"א סתם דאסור ושום א' מהחברים לא העיר דלדידן דסתם יינם שרי בהנאה יש להתיר הייי"ש הנעשה מזיעת סתם יינם אמנם הדבר נכון דשם בתשו' הריב"ש באמצע התשו' כתב וז"ל אבל אלו המים שעיקר הוא היין וגם טעם היין וריחו נשאר בו קצת ולזה אסורין אפילו בהנאה יעו"ש הרי מבואר מדברי הריב"ש דהי"ש יש בו קצת טעם וריח מיין וע"כ שפיר סתם רמ"א לאסור אף לדידן דמתירין סתם יינם בהנאה כיון דלא נשתנה לגמרי אבל בעובדא דחת"ס דנשתנה לגמרי לשמן שפיר י"ל דשרי בסתם יינם לדידן, ועכ"ז בנידן דידן צ"ע אם דמי לנידון החת"ס הנ"ל, דבחידושי חת"ס לחולין דף ק"כ כתב ע"ד. המקו"ח בס' תס"ז שכ' מכריתות ה'. דלחם לא יליף מקלי משום דליתא בעינא והיינו משום דנשתנה וכתב עלי' החת"ס דל"ש שינוי רק ממשקה לאוכל או מאוכל למשקה אבל שם מאוכל לאוכל הוא יעו"ש א"כ ה"כ בנ"ד אף שנשתנה החרצן לקאווי הוי מאוכל לאוכל אבל שם בשמן שעושין מחרצנים הוי מאוכל למשקה אבל צ"ע דהא קו' מג"א על דבש אף שנפל לתוכו משום שנהפך מהא דדם נעכר ונעשה חלב חידוש הוא אף שנשתנה לדבר המותר, וע"ז מתרץ הח"י דשם עדיין לא אישתרי כלל דחלב הוי דבר המותר והרי שם נשתנה ממשקה למשקה אפ"ה הוי שינוי ומותר: ואפשר גם כוונת החת"ס הוא רק בכה"ג דעשה מחטים פת דעדיין טעם חטים בו בכה"ג מאוכל לאוכל לא הוי שינוי כלל אבל היכא שנשתנה לגמרי בטעמו וממשו כמו מדם לחלב שפיר הוי שינוי אף דמעיקרא משקה והשתא משקה וה"ה הכא אם נשתנה לגמרי טעם

החרצן ע"י הקלא באור ונעשה כמו קאווי שרי. ומכ"מ אין לדמות זה לדברי החת"ס הנ"ל לענין שמן דהוי שינוי גמור וגם אין בו רק כח החרצן אבל הכא שנעשה מגוף החרצן קאווי אפשר דאין זה שינוי כ"כ, ועכ"ז אם הי' הדבר ברור שנקלו באור ושלט האור בכולם מסתבר להתיר כיון דשלט האור בכולו מסתמא כלה כל היין לגמרי ועדיף טפי מתמדן ויבשו בתנור ובפרט כשיש להסתפק דלמא תמדן במים מקודם דפשוט דשרי דתמדן ואח"כ נתייבשו בתנור ודאי מותר כמו ישן י"ב חודש לאחר תמודה ומכש"כ כשנקלו באור דעדיף מיבוש, וליתן הקאווי הנ"ל למים לבשל כמו קאווי יש עוד צד להקל דמסתמא יש במים ששה נגד הקאווי ואף דאין מבטלין איסור לכתחילה כיון דעכ"פ הקאווי מעורב בהיתר דהיינו גוף החרצן דהא רק היין שבו אסור אבל החרצן מותר ולדעת המחבר ביו"ד סי' צ"ט באיסור של דבריהם שנתערב מותר להוסיף עליו ולבטלו. והרוצה לעשות לכתחילה הקאפע מהגרעינן הנ"ל הי' נראה להתיר כשנתמדן במים תחילה ואח"כ לקלותן באור כמ"ש לעיל. ולקנות הקאווע שנעשה מגרעינן הנ"ל הי' נראה דאם יש עוד להסתפק דלמא נתמדו הגרעינין מקודם יש מקום להקל ואם בבירור לא נתמדו צ"ע ויש להתיישב עוד בדבר:

ב) ובדבר השאלה בא' מאנשי חיל הצבא שבא עתה להתגייר אם יקבלו אותו שהרי אנוס הוא לחלל שבת ועוד כמה איסורים בהיותו בצבא משום פק"נ וא"כ למה לנו לגרום שיצטרך אח"כ לעבור משום סכ"נ מוטב שלא יתגייר ולא יצטרך לדחיות. והנה לפי הכרעת ש"ך יו"ד ס"ס רס"ו דמותר למול מילה שלא בזמנו ביום ה' הן לקטן הן לגר אע"ג שיצטרכו אח"כ לדחות עליו שבת וכמו דמפליגין בספינה לפני השבת לדבר המצוה יעו"ש וא"כ גם בנ"ד משום מצוה מותר לקבלו ואם אח"כ יהי' אנוס לחלל שבת הרי פק"נ דוחה. ואף לדעת השאילת יעב"ץ דבגר כיון דעדיין אינו מחיוב בדבר אין מלין ביום ה' היינו דווקא בגוונא דאפשר להמתין איזה ימים אבל הכא שאין אתנו יודע עד מה יאריך המלחמה הדבר פשוט שאין למנוע לקבל הגר הבא להתגייר מחמת חשש הנ"ל וראי' לזה מהא דאיתא במס' גרים פ"א ה"א הרוצה להתגייר וכו' אומרים לו מה לך להתגייר והלא אתה רואה את האומה הזאת נמוכה וכפופה שפילה מכל האומות ונהרגין על המילה ועל הטבילה ועל שאר כל המצות ואינם נוהגים בפרהסיא כשאר כל האומות יעו"ש ומשמע דבשעת גזירה היא שאין מניחין לישראל לקיים מצות ולכך אמרים לו דברים הנ"ל ואעפ"כ אם רצה מקבלין אותו והרי בשעת גזירה יהי' מוכרח לפעמים לעבור על עשה ול"ת מאימת האומות רק דשרי משום סכ"נ ואעפ"כ גם בזמן כזה מקבלין אותו לכתחילה, ודוחק לומר דבשעת השמד אף על מצוה קלה יהרג ואל

יעבור וא"כ באמת לא יעבור כלל על שום מצוה דהא זה רק בל"ת אבל בעשה יעבור ואל יהרג כדאי' בסי' קנ"ז ואפ"ה מותר לקבלו אף שיצטרך לעבור על עשה ועוד דהא יתכן נמי שיעבור על לאוין כגון שאין הגזירה להעביר על דת רק להנאתן ועי' ש"ך דבכה"ג אף בשעת גזירה יעבור ואל יהרג יעו"ש וע"כ דאין משגיחין כלל ע"ז אם רוצה לקבל עליו גירות: ג) וע"ד שאלתו באיש הנ"ל הרוצה להתגייר והוא כבן שלשים שנה אם מותר לעשות המילה למשוח אותו מקום מקודם בסם שיצטנן הבשר למען לא ירגיש צער כ"כ בשעת המילה. הנה ענין הסם כבר הי' ידוע לרבותינו ז"ל מאז שהרי בב"ק ר"פ החובל מבואר דאפשר לקטוע ידו בסם שלא ירגיש שום צער ומסתמא גם הסם לצנן הבשר הי' ידוע ואעפ"כ לא מצינו כלל בשום מקום שעשו ע"י שם, ונהו דגוף המילה אי אפשר ע"י סם דלשון המול משמע כריתה ביד או בסכין ולא בסם שיכרת ממילא ע"י משיחת הסם ועי' יו"ד סי' רס"ג בכל מוהלין בציר ובזכיכות ובכל דבר הכורת ומשמע בסם לא, ועי' קדושין כ"א מאי מיעוט מיעוט סם וברש"י שם שלא יתן סם על אזנו וינקבנה דהא ל"ד למרצע שאינו נוקב מכח אדם אלא מאליו יעו"ש אבל עכ"פ הי' אפשר לצנן הבשר ע"י סם וככרות אח"כ בסכין וכיון דעד עכשיו לא נהגו כן ולא ראינו זאת מעולם נראה דהוי קי"ל לחז"ל דהמילה צריכה להיות ע"י צער דווקא ובמדרש רבה פ' לך איתא נימול אברהם א"ר לוי מל אברהם אין כתיב כאן אלא נימול, בדק א"ע ומצא עצמו מהול א"ל ר' אבא בר כהנא לר' לוי שקרנא כזבנא אלא הרגיש ונצטער כדי שיכפיל הקב"ה שכרו יעו"ש הרי תחילת ענין המילה הי' דווקא עי' צער הכריתה בלי פעולת אחרות וח"ו לחדש חדשות שלא נהגו מעולם ובדבר כזה הוי לא ראינו ראי' כמ"ש הפוסקים בכ"ד:

סימן קמא

לכ' הר' החריף וכו' מו"ה יוסף בקאפטשיניץ:

ע"ד מאשר כתב על מה שכ' בספרי טל תורה שבת ע"ה כל הכשר להצניעו לאפוקי מאי לאפוקי עצי אשרה ור"פ אמר לאפוקי דם נדה מ"ד עצי אשרה אבל דם נדה מצנע לי' לשונרא ואידך כיון דחלשא לא מצנע לה שפירש"י ז"ל דהמאכיל דם אדם לחתול נעשה חלוש אותו אדם ולולי פירש"י ז"ל הי' נראה לפרש לפי דברי רמב"ן עה"ת ויקרא י"ח פסוק י"ט דדם נדה ארסיי וסם המות וכל בע"ח שישתה ממיו ימות וא"כ האיך קאמר הש"ס הכא דמצנע לשונרא. ויתכן דשונרא לא מזיק לה כמו שאין מזיק לשונרא ארס של מים מגולין כמבואר בע"א ל' וברש"י שם והשתא שפיר קאמר הש"ס כיון דחלשא שעכ"פ שונרא ששותה מים מגולים נעשה חלש כמבואר בע"א ל' א"כ אינו מצנע לה לשונרא עכד"ש. וע"ז כתב רו"מ דרש"י ז"ל הוכרח לפירושו דאי אפשר לפרש כהנ"ל

דהא מבואר בשבת קכ"ח דמים מגולין מותר לטלטלן שראוין לחתול הרי דדרך להאכיל לחתול מים מגולין אף שחלשה א"כ ה"ה דם כדה והוי שפיר ראוי להצניע. ואין מזה הכרח דלענין הוצאה בעינן דבר שראוי להצניע לכך דם נדה עכ"פ לא מצנע לי' לשונרא כיון דחלשה אבל לענין טלטול כל דחזו לשונרא בשעת הדחק ג"כ רשאי לטלטל והרי לענין הוצאה מצניעין כמוהו בעינן והיינו אף בדבר שחזו בעינן שיעורא כמבואר שם בשבת ע"ה ולענין טלטול הרי אפילו כל שהוא ממש אינו מוקצה וע"כ דלענין הוצאה בעינן חשיבות טפי. ומ"ש רו"מ ראי' לדברי' משבת ק"ו דחובל חייב בצריך לכלבו ולמה לא אמר דחזי לשונרא כמו שם לענין כשר להצניע וע"כ כשיטת רש"י דדבר הבא מן האדם כשמאכילו לחתול מזיק לאדם וא"כ לא יאכול לחתול רק לכלב דענין זה אינו רק בשיכרא ובשבת ע"ה לא הו"מ לומר דכשר להצניע לכלב דדם נדה ארסיי ומזיק לכלב רק לשונרא אינו מזיק אבל עכ"פ אם נפרש כפירושי הנ"ל דחלשה השונרא מחמת ארס דדם נדה למה אמר בחובל וצריך לכלבו ולא אמר לשונרא. והנה מה שהבין רו"מ מפירוש רש"י דמאכיל דם אדם לחתול דוקא מזיק לאדם ולא במאכיל לכלב, הנה מדברי תוס' נדה י"ז ד"ה שורפן חסיד שכתבו כל דבר הבא מן האדם מזיק לאדם כדאמר בסו"פ כלל גדול גבי דם הנדה איידו דחלשה לא מצנעא לשונרא יעו"ש מוכח דענין ההיזק הוא אם מכלה הדבר מן העולם בדרך שריפה או מאכיל לחיה דהכל הוא ענין ביעור כעין דאמרו בר"פ קמא דב"ק דבוער היינו שן דדברי התוס' הם כפי פירוש רש"י שבת ע"ה וא"כ אם שורפן מזיק לאדם כמו מאכיל לשונרא וא"כ ע"כ שונרא לאו דוקא וה"ה מאכיל לכלב דלא גרע משריפה וא"כ אכתי קשה גם לפי שיטתם למה אמר בחובל וצריך לכלבו דהרי אינו מאכיל לכלב דם אדם משום שמזיק. ואם אעפ"כ עשה כן ואינו חושש למה שמזיק לאדם הול"ל בחובל לשונרא והנה אף דיש לומר דלכלבו לאו דוקא דה"ה לשונרא מכ"מ שינויא דחיקא לא משנינא ובפרט לפימ"ש רשב"א בחולין דף נ"ג דשונרא שכיח טפי בבתים מכלבא הו"ל למינקט מידי דשכיח טפי אבל נראה דלחבול אדם או אפילו בהמה להוציא מהן דם להאכיל לשונרא זה כא עביד אינש ובשביל כלבו שכיח טפי דכלבים הי' נחוצים אז בימים קדמונים לשמור צאנם כדאיתא בב"מ צ"ד כך וכך כלבא איכא בהדן ובמד"ר בראשית פ' ע"ג דלכל עדר צאן צריכים שני כלבים לשמירה יעו"ש ואף דמזיק לאדם מכ"מ כיון שצריך לו ביותר לכלבים אינו ועוד דאפשר דהא דדבר הבא מן האדם חושש, מזיק לאדם היינו לאדם שבא ממנו לא לאדם שמאכילו לשונרא או לכלב והשתא זה שחובל בחבירו הרי אינו חושש לטובת חבירו שהרי חובלו ומכ"ש שלא יחוש למה שמזיק לחבירו מה שמאכיל דבר הבא ממנו. ועכ"פ אין שום סתירה לפירושי

הנ"ל רק נראה טפי דרש"י ז"ל אינו סובר כלל כי דם נדה סם המות וגם אם הי' סם המות הי' מזיק ג"כ לשונרא אף דלשונרא אין ארס מזיק היינו ארס נחש משום דחתול אכול נחשים גופייהו כמ"ש רש"י ז"ל בשבת קכ"ח אבל שאר ארס אין הבדל בין שונרא לשאר בהמה וחיה ולכך הוכרח לפרש בפירושו אבל לדעת רמב"ן ז"ל דדם נדה ארסיי ומזיק לבע"ח וא"כ לדידי' ע"כ הא דדם כדה חזו לשונרא היינו משום דאינו מזיק לה ארס זה כמו ארס נחש הוא מפרש כיון דחלשא לא מצנע לא כפירושי הנ"ל דחלשא השונרא. ולפי שיטת רש"י ז"ל דדם נדה אינו סם המות כלל לא תקשה למה נקיט דוקא שונרא ולא לכלב משום דשונרא שכיח טפי בבתים כמ"ש לעיל וחובל בחבירו או בבהמה כ"ש שיחבול בשביל שונרא רק (עבור כלב דיש לו צורך בו טפי וכנ"ל. וראיתי ברשב"א שבת קכ"ח אהא דאמרינן שם בשר תפל אסור לטלטלו וגרס שם בשר תפוח וטעמא דאסור לטלטל דמיירי בתפח מחמת נחש שאכל ממנו דלא מאכילו אפילו לכלבים דמייתו ולכך אינו משהה אותו לחיה דלמא ישתו ממנו כלבים וברייתא שם דבשר תפוח מותר לטלטלו דחזו לחיה מיירי מוי בארס כחש וברייתא לא שמיע לי' לרב חסדא יעו"ש, ומוכח מרשב"א דחיה גם מים מגולים לא יזיקו לה כמו לשונרא והא דנקט בבשר תפוח דחזו לחיה ובמים מגולין לחתול אורחא דמלתא נקט דבשר מאכיל לחיה ומים לחתול וצ"ע דמנ"ל לרשב"א הא דלפי טעם רש"י חתול אינו מזיק מים מגולים משום דאכלה לנחשים גופייהו ומנלן זה בכל חיה, ועוד דהא לחכמים דר"מ בפ"ח דכלאים כלב מין חיה ואפ"ה כתב רשב"א גופא דכלב מיית מבשר תפוח מחמת נחש. ועכ"פ מהא דנאיד רש"י ז"ל בשבת ע"ה לפרש כפירושי הנ"ל נראה משום דלא ניחא כלל לומר דדם נדה סם המות ולשונרא אינו מזיק ארס זה כמו ארס נחש דל"ד ועוד דהרי לנכרים אינו מזיק גילוי כדאי' בע"א כ"א דאכלו שקו"ר חביל גופייהו וא"כ גם דם נדה רא מזיק כהם לפי הנ"ל, ולשון רמב"ן גופא דממית כל בע"ח לא משמע כן רק לרמב"ן ע"כ מוכרח לומר דלשונרא אינו מזיק דם נדה למות מחמת זה מדקאמר בש"ס דמצנע לה לשונרא. וע' בירושלמי תרומות פ"ח דמים מגולים לא ישקה לגוי ובש"ס דילן ע"א ו' דמייתי ג"כ ברייתא זו דמים מגולים לא ירביץ בתוך ביתו נשמט הא דלא ישקה לגוי משום דש"ס דילן לשיטתו דלנכרי אינו מזיק וירושלמי אינו סובר כן. ואולי גם לש"ס דילן היינו דלא מייתי מארס גילוי אבל מזיקו להם ע"כ אסור להשקותו לגוי ולהזיק לו אבל צ"ע שנשמט בש"ס דילן הא דלא ישקה לגוי:

ולפי שיטת רש"י ותוס' נדה י"ז הנ"ל נראה דמגלח שערו אין לו לשרפם דהא דבר הבא מן האדם מזיק לאדם רק דבצפרנים התירו לבל יזיק לאשה עוברה אבל בשערות דאינו מזיק לשום אדם ממילא אסור לשרפן לבל יזיק לעצמו וראיתי כמה ב"א שנוהגין לשרפן:
ב) ומה שהקשה כ"ת ע"ד רש"י שבת ק"ו שכ' אהא דחובל בצריך לכלבו בחובל באדם ולא בפשיטו' בחובל בחיה ועוף. לק"מ לפי ל"א דברש"י, שבת ק"ז חובל בבהמה וחיה ועוף חייב משום צובע א"כ אינו מקלקל כלל רק בחובל באדם הוי קלקול והוצרך לאוקמי בצריך לכלבו:
ג) ומה שהעיר ע"ד תוס' חולין י"א ד"ה לחוש בסוה"ד הקשה ריב"ם דהכא ילפינין מרוצח ועדים זוממין דאזלינן בתר רובא אף בדיני נפשות וכו' ולמה שבקו לימוד הקדום דיליף ממכה אביו ואמו דגם משם מוכח דאזלינן בתר רובא אף בדיני נפשות. יש לומר דהנה יש לחלק דרוב שכבר הוחזק לענין איסור שוב מועיל נמי לדיני נפשות אבל רוב דלא החזיק עדיין אינו מועיל לדיני נפשות וכעין שכ' הפלאה לכתובות ט"ו לענין ממון דאין הולכין אחר הרוב מכ"מ בכבר הוחזק אזלינן בתרי' והארכתי בזה בחדושי לסנהדרין ס"ט. והשתא רוב בעילות אחר הבעל ואמרינן דזה אבי' הוא הרי הוחזק מאז לענין כמה דברים דצריך לכבד אבי' ואמו וכן הוחזק לענין איסור שאסור לו לבוא על אמו וכיון שכן כשהכה אבי' אזלינן בתר רוב שכבר החזקנו מאז שנולד שזה בנו ומכ"מ ילפינן שפיר משם דאזלינן בתר רוב. דאם לא אזלינן בתר רוב ל"ש לומר שכבר הוחזק כיון דמעולם לא סמכינן על הרוב אבל כאן דידעינו דאזלינן בתר רובא מהלמ"מ או מקרא דאחרי רבים כמ"ש רש"י שם שוב יש לומר דבד"נ לא אזלינין בתר רוב רק במכה אבי' ואמו שכבר הוחזק מאז וא"כ ל"ק מה דנסקלין בנשרפין ידונו בסקילה אף דרוב נשרפין דהא רוב זה לא הוחזק אבל הלימוד מרוצח וע"ז מוכח דאזלינן בתר רובא בד"נ אף שלא הוחזק דברוצח יש לומר דלמא המוכה נעשה טריפה טרם שנהרג וכן בעדים זוממין דלמא הך דאסהידו בי' טריפה ורוב זה לא הוחזק לענין שום דבר דאין שום כ"מ אם הוא טריפה או כשר ואפ"ה אזלינן בתר רוב בד"נ וע"ז הקשו מהא דנסקלין שנתערבו וכו' כנלע"ד:

סימן קמב

לכ' הרב הגדול החו"ב מו"ה שמואל זאנוויל נייגער ז"ל בסוכע: ב) ע"ד שאלתו בביהמ"ד שעשו בכותל מזרחית מקום שקוע להעמיד שם ארון הקודש ונתנו שם במקום השקוע אבן גדול לנוי ונתנו שם אה"ק מעץ וכעת רואים כי האבן הסב הרבה נתחלוחות לאה"ק עד שנתעפשו הספרים מזה וגם נתקלקל החומה שתחתיו אם רשאין להוציאו משם משם והאריך בזה בפלפול רב ודרש חוו"ד. והכה באמת הדבר פשוט להתירא

במרדכי פ' בני העיר כאשר הרגיש כ"ת ומבואר באריכות יותר באו"ז ה' ביהכ"נ סי' שפ"ו ומבואר שם להדיא דמותר לנותצו כיון שמזיק לס"ת וע' במג"א סי' קנ"ד ס"ק ד' ובחיבורי מ"פ שם. וע' בתשו' הרי"מ ז"ל חיו"ד סי' ב' ובפרט כשנותצין ע"י נכרי דהיא רק איסור דרבנן אמירה לגוי. האמנם כי לענ"ד יש לדון קצת דגם ע"י גוי איסור נתיצה מה"ת היא דהנה הר"ן בע"א פ' ר' ישמעאל הביא בשם הראב"ד שכתב דמשמשי ע"א של ישראל אין להם ביטול כמו ע"א עצמו וראי' דהא כתיב ונתצתם אם מזבחותם ושברתם את מצבותם והא בביטול בעלמא סגי וכהא דפריך בע"א כ"ג מכדי בביטול בעלמא סגי וע"כ כיון דשלוחתייהו דישראל עבדי אין לו ביטול אע"ג דמזבח הוי רק משמשין יעו"ש. ובעניותי צ"ע טובא דבשלמא הש"ס בע"א כ"ג דפריך כן על ואשריהם תשרפון באש בביטול בעלמא סגי שפיר פריך דלמה לי שריפה הא סגי בשבורה וכדין ביטול אבל במזבח דכתיב באמת ונתצתם אפשר לומר באמת דהיינו בישול שינתצם ע"י גוי וע' בע"א כ"ג דמזבח שנפגם אסור עד שינתץ רובו וביו"ד סי' קמ"ו וסעי' י"ב מבואר להדיא דהיינו ע"י גוי ואפ"ה בעינן נתיצת רובו וא"כ אפשר באמת דונתצתם היינו ע"י גוי דמשמשי ע"א של ישראל יש להם ביטול ובזה ניחא טובא הא דאמרינן בע"א מ"ה ור"י ב"ר יהודא האי סברא מנ"ל ופירש"י ותוס' שם דאי מקרא דונתצתם הו"א הנח דוקא דגזיה"כ היא שא"צ שריפה יעו"ש ולכאורה דחוק טובא דמה"ת נימא שגזיה"כ היא דלא ליבעי שריפה ולהנ"ל ניחא דמקרא דנתצתם נוכל לומר דהיינו ע"י גוי ומישתרי מטעם ביטול וגם רב יוסף גופא דאמר ונתצתם את מזבחותם הנח ואח"כ שרוף יוכל להיות דמודה בזה דקרא מיירי ע"י גוי וסגי בנתיצה רק כשאין לו גוי בזה נתוץ ואח"כ שרוף כדיליף מקרא דתשרפון. ונראה באמת דזה דעת ר"ח הובא בריטב"א ע"א כ"ב דמשמשי ע"א של ישראל יש להם ביטול ולא חשש לקושי' ראב"ד הנ"ל משום דאדרבה פשטי' דקרא דסגי בנתיצה וע"כ דע"י גוי מיירי דמשמשי ע"א של ישראל יש להם ביטול ודוק. וכיון שכן דקרא דונתצתם ע"י גוי מיירי ובתר הכי כתוב לא תעשון כן לד' אלוקיכם דקאי על כל הני מילי דכתובי לעיל גבי ע"א ומה"ט הנותץ אבן מעזרה לוקה גם נתיצה ע"י גוי אסור דמה דאזהרי' רחמנא ליעבד לע"א ומשמשי' אסרה בקודש:

אמנם בנ"ד הלא גם נתיצה ע"י ישראל שרי ולרווחא דמלתא יש לעשות ע"י גוי דלשיטת הראב"ד דמשמשי ע"א של ישראל אין להם ביטול וע"כ דונתצתם היינו נתוץ ואח"כ שרוף ולא מיירי ע"י גוי דלא מהני מידי אפשר דלה' אלקיכם לא מיתסר מה"ת ע"י נכרי. וראיתי בתשו' הרי"מ שם הנ"ל בנדון השאלה שנשאל שם שרצו לסתור כותל מערב, מסופק אם יש תקנה למכור כותל מערב ואח"כ לנתוץ דכיון דעכ"פ עדיין מחובר

לכותלים אחרים שהם קודש אף דכותל מערב יצא לחול עדיין מיקרי נותץ מקודש יעוש"ה ומאז כתב לי רב אחד מרוסיא לתרץ מה דהקשו המחברים ובראשם הרדב"ז בתשו' ח"ב סי' תקצ"ו על ריא"ס שמביא ראי' דשרי למחוק לצורך תיקון מהא דנתצו החשמונאים מזבח ששיקצו אנשי יון יעו"ש דהא בע"א כ"ב אמרינן דבאו בה פריצים וחיללוה יעו"ש דזה ליתא דנהי דגוף המזבח יצא לחולין אבל עכ"פ הקרקע מקום שביהמ"ק בנוי עליו לא יצא לחולין כמ"ש הרמ"ע מפאנו בתשו' סי' כ"ה א"כ כשנותץ המזבח אכתי איכא לא תעשון כן דהא נותצו מקרקע שהוא קודש עכ"ד ודפח"ח וכעת אני רואה שבגוף סברתו כיון להרי"מ הנ"ל. ויפלא לכאורה על רדב"ז שנאיד מזה, ואפשר לומר בזה עפ"י מה שכתב המנ"ח מ"ע תל"ו דבקדשים קלים דליכא מעילה ל"ש לאו דלא תעשון כן ומוכיח כן מתוס' מכות כ"ב שהקשו בשורף בעצי הקדש לילקי נמי משום מעילה ודלמא בעצי שלמים וע"כ דבעצי שלמים גם לא תעשון כן ליכא יעו"ש וצריך לומר הא דנותץ אבן מעזרה לוקה אף דהיא כתלוש ולבסוף חיברו וליכא מעילה דנהי דמעילה דהנאה ליכא אבל מעילה דהוצאה מרשות לרשות דילפינן מע"א איכא גם בתלוש ולבסוף חיברו כמ"ש בשעה"מ ה' יסודי התורה וכיון שכן שפיר שייך בזה לאו דלא תעשון כן וכ"ז אם המזבח קודש אבל כיון שבאו בה פריצים וחיללוה א"כ המזבח נעשו חול ואי משום דנותץ מקרקע עולם שהוא קודש והו"ל כנותץ מקרקע זה ליתא דהא קרקע עולם שהוא מחובר גמור ל"ש מעילה כלל וממילא ליכא לאו דלא תעשון כן אבל בנדון הרי"מ הנ"ל שמחובר כותל החול לשאר כותלים שהם קודש שפיר שייך לאו דלא תעשון דנותץ מכותל הקודש שהוא תלוש ולבסוף חיברו וא"ש וכבר כתבתי מזה בס' שו"ת אמרי יושר ח"א סי' ל"ז. אמנם כן אף לדברי המנ"ח הנ"ל דבעצי שלמים כיון דל"ש מעילה גם לאו דל"ת ליכא איכא למימר דמחובר שאני דשם בשלמים כיון דאין מיוחדין לשם לכך לא שייך ל"ת כן דכתיב לה' אלקיכם המיוחד לשם משא"כ במחובר אף דנתמעט ממעילה מקרא אחרינא אבל עכ"פ מיוחדין לשם נינהו ושפיר שייך לא תעשון כן וכ"כ במנ"ח גופא טעם זה וכעין זה בתוס' ב"ק י"ב ד"ה מאן תנא. אלא שבאו"ז ה' ביהכ"נ סי' שפ"ו מוכח כן דבעשו אה"ק בשן סלע מחובר מעיקרו כיון דע"א במחובר לא מיתסר וגם מעילה ליכא במחובר לא מיקרי תשמישי קדושה יעו"ש והבאתיו בחיבורי מ"פ לאו"ח סי' קנ"ד ותמהתי עליו דנהי דמעילה במחובר ליכא איסור דאו' איכא וגם הדמיון לע"א אין לו מובן ואפשר דכוונת האו"ז רק דכתיצה שרי ול"ש בזה לאו דל"ת כן והטעם דהא על כל מילי דאזהרי' רחמנא לעשות לע"א אסרה לגבוה וכיון דע"א במחובר לא נאסר דכתיב על ההרים אלהיהם ולא ההרים אלהיהם כמבואר בע"א נ"ג ממילא קרא

דלא תעשון כן היינו נמי בתלוש או בתלוש ולבסוף חיברו ולא במחובר מעיקרו ואע"ג דגם בע"א גופא בחופר בורות שיחין ומערות בקרקע עולם נאסרה כדאי' בע"א נ"ד הא מכ"מ אמרינן בגמ' ע"א נ"ג הא דכתיב אבד תאבדין את כל המקומות בכלים שנשתמשו לע"א הכתוב מדבר דבמקומות גופא הא כתוב על ההרים ולא ההרים וכו' והא אפשר בחפר בורות שיחין ומערות וכבר הרגיש הריטב"א שם ותירץ כיון דכתיב על ההרים גלוי הי' לפני הקב"ה שלא עשו כן יעו"ש ועכ"פ גוף המקומות לא נאסרו וקרא דאבד תאבדון היינו הכל בתלוש ונתצתם בתלוש ולבסוף חיברו וכיון דלא מיירי קרא במחובר מעיקרו לא קאי כלל ע"ז קרא דלא תעשון כן. והנה בהא דאמרינן בסנהדרין נ"ז בקברא דרב דשקלו ממנו עפר דאמר שמואל יאות עבדין דקרקע עולם לא נאסר דכתוב וישלך עפרה אל קבר בני העם מה ע"א במחובר לא מותסרא אף קבר בני העם כן תמה דודי הגאון ז"ל בחדושי הרמ"ל פט"ז דאהלות דהא גם בע"א בחפר בה בורות שיחין ומערות נאסרה יעו"ש וגם בהגהות מצפה איתן בסנהדרין הביא קושיא זו ומה שתירץ שם דשמואל פליג על ר' יוחנן בע"א נ"ד ליתא דא"כ תקשה על כל הפוסקים שפסקו לתרווייהו ומצאתי בריטב"א ע"א נ"ד שהרגיש בזה וכתב דבע"א גמרא גמירי כה דהכי היא אבל בקבר לא נאסר יעו"ש וצ"ע דהא יליף קבר מע"א וכיון דבע"א נאסר אמאי שרי בקבר ואפשר כיון דפשטא דקרא דלא ההרים אלהיהם מוכח דע"א במחובר לא נאסר כי תקיש קבר לע"א למה דכתיב בקרא להדיא אע"ג דבע"א הלכתא גמירי לה דבעשה בה מעשה נאסר כי איתקש קבר לע"א לא להלכותיו המקובלות איתקש כדאי' כה"ג במכות. י"א וגם באו"ז ה' ביהכ"נ סי' שפיו הנ"ל הרגיש בקושיא זו וכתב דל"ד וביאר בפ' ר' ישמעאל ולא נמצא באו"ז שלפנינו. ועכ"פ כיון דקרא לא מיירי בע"א במחובר אפשר דגם קרא דלא תעשון כן ל"ש במחובר מעיקרו וצ"ע והעיקר לתרץ דברי הריא"ס הנ"ל דראייתו מע"א נ"ד דס"ד דאדם אוסר דשא"ש דמה"ט שיקצו אנשי יון המזבח ודחי דלמא כדרב פפא דבאו בה פריצים וחיללוה א"כ לפי הס"ד דלא ידע מקרא זה האיך הותר לנתוץ וכ"כ בשו"ת חת"ס סי' רס"ח ועכ"פ מה שהקשה בשו"ת בי"צ יו"ד סי' ק"ב דלמא נתצו ע"י נכרים לק"מ דהא לפי הס"ד ודאי לא הי' נכרי רשאי לכנוס בעזרה דאפילו בחיל אסור כיון דלא נתחלל המקדש ואפילו למסקנא דבאו פריצים וחיללוה לרנ"ע הנ"ל דגוף הקרקע בקדושתה הי' אסור לגוי ליכנס שם ומ"ש בתשו' בי"ש ח"ב יו"ד סי' קל"ב דהכל נכסים להיכל לתקן אפילו נכרים לא מצאתי זה ובעירובין מבואר דהכל נכנסים כהנים ולוים וישראלים אבל גוי לא שמענו ועי' פסקי תוס' מדות סי' כ"ב דגוי לא הי' בונה שום דבר בהר הבית וע' רש"ש מדות פ"ה מ"ג:

ב) וע"ד קושית המחברים על הרמב"ם שהעתיק דין דיש חורש תלם א' כו' והשמיט הא דמוקי בש"ס פסחים מ"ז אליבא דרבה דאית לי' הואיל במתונתא דאי לא"ה אמרינן הואיל וחזי לכיסוי דם צפור והרמב"ם פסק כרבה. הנלענ"ד בישוב שיטת הרמב"ם ז"ל דהנה בהא דפריך בפסחים מ"ז שם ראויות לכותשן כלאח"י ופי' רש"י וכיון דמדאורייתא שרי פקע לי' מלקות כ"ע טובא דאדרבא נימא כיון דעכ"פ מדרבנן אסור לכסות תו ל"ש הואיל וכבר האריכו בזה הגאונים בעל שאגת ארי' ורעק"א וע' בפמ"ג בפתיחה לה' יו"ט בבישל עוף בחלב שצידד דלקה מה"ה יעוי"ש לכן. נראה לפרש פי' אחר בסוגיא הנ"ל דהנה בהא דקאמר שם וכתישה מי שרי יש להקשות הא כתישה מטעם טוחן הוא וכיון דטחינת תבלין ביו"ט מותר לצורך אוכ"נ א"כ נימא מתוך שהותר לצורך הותר נמי שלל"צ ואע"ג דצורך קצת מיהו בעינן הא לדעת כמה פוסקים מצו' מיקרי צורך קצת וכן הכריע הרב רש"ז זצ"ל בקונ"א לאו"ח סי' תמ"ו דמצי' עוברת הוי צורך ואמרינן מתוך אף דליכא הכה"ג כלל יעוי"ש וה"נ מצו' עוברת הוא דהא מיירי כשיזדמן דם צפור ואם נחפש אחר עפר אחר יתנגב הדם וא"כ א"א להמתין עד הלילה ונימא מתוך. ושו"ר להצל"ח ח' ביצה ח' שעמד בזה בסוגיא דביצה שם ומתרץ דהא שם פליגי ב"ש וב"ה וב"ש לית להו מתוך יעוי"ש ותמהני דאכתי מה יענה לסוגיא דפסחים דקאמר וכתישה ביו"ט מי שרי ומסתמא משנה דיש חורש כב"ה אתיא ושפיר שרי. לכן נראה דלכאורה בלאו ה"ט דכתישה א"א לכסות בעפר זה דהא מוקצה הוא וע' בהגהות מצפה איתן שם שהביא כן בשם תשו' חמדת שלמה ותו ל"ש הואיל כיון דעכ"פ מדרבנן אסור וכהפמ"ג הנ"ל אבל הא ליתא דהא מבואר בירושלמי פ"ק דביצה דאם עבר ושחט ויש לו אפר כירה יכסה והכי קיי"ל באו"ח סי' תצ"ח א"כ כשיזדמן לו דם צפור שפיר יהי' רשאי לכסות אף שמוקצה הוא דהתירו חז"ל משום מצית כיסוי טלטול מוקצה ואף דבאין לו דקר נעוץ מבעוד יום חף כששחט לא יכסה היינו משום דאיכא תרי איסורי דרבנן דהיינו עשיית גומא וטלטול מוקצה כמבואר ברא"ש פ"ק דביצה ומג"א סי' תצ"ח אבל הכא כשחורש ביו"ט ע"י החרישה כבר ניתן העפר וכשיקחנו לא יעשה גומא עוד רק טלטול מוקצה גרידא וזה הותר לכיסוי ופריך הש"ס שפיר דנימא הואיל ומשני באבנים מקורזלות עסקינן. והנה בהא דהותר טלטול מוקצה משום כיסוי לכאורה יפלא דהרי שופר של ר"ה אין מפקחן עליו את הגל כמבואר בר"ה ל"ג הרי דאיסור מוקצה דחי מ"ע דאורייתא וע"כ לחלק דשם שאני דמטלטל אבנים ואין הטלטול בגוף המצי' אבל בכיסוי שמטלטל האפר שמכסה בו והוא המצי' לא החמירו חז"ל וכמ"ש בס' יהושע האו"ח סי' י"ט וע' בחיבורי מ"פ או"ח סי' תרנ"ה וכל זאת כשמטלטל אפר או עפר

שהוא מוקצה כיון דבאותו אפר מכסה בו וזה הוא המצו' לא אסרו חז"ל טלטול בגוף המצו' אבל באבנים מקורזלות כיון דעכשיו אינם ראויים לכיסוי רק לאחר שיכתשן נהי דכתישה ביו"ט לית בה משום מלאכה דנימא מתוך אבל עכ"פ אסור לכתוש משים טלטול מוקצה דמטלטל אבנים דבשעה שנוטלן לכתשן אבנים בעלמא הם ואינם ראויים לכיסוי עדיין וה"ל כמפקח הגל מעל השופר דאסור כיון דאין הטלטול במצו' גופא והיינו דקאמר בש"ס כתישה בי"וט מי שרי דאסור משום טלטול מוקצה ומתרץ ראויות לכתשן כלאח"י פירוש שיכול לכותשן ברגלו דמוקצה מותר ברגלו כלאח"י כמ"ש מג"א בסי' ש"ח וע' בלב"ש שם שכ' דרק לצורך דבר המותר שרי וליתא דטלטול ברגלי מותר אפילו לצורך המוקצה גופי' כמבואר בפוסקים ובשו"ע הרב רש"ז זצ"ל סי' ש"ח סעי' ט"ו ובס' רע"ו סעי' ט' יעוי"ש, אמנם הרמב"ם זצ"ל לשיטתי' שבה' יו"ט פסק דאפילו בכבר שחט ויש לו אפר כירה לא יכסה ודחה דברי הירושלמי מהלכה מכח פשטות הסגיא דביצה וכמ"ש הפר"ח או"ח סי' תצ"ח דטלטול מוקצה לא הותר לצורך מצו' אף בכיסוי שהטלטול במצו' גופא א"כ ל"ש הואיל דחזי לכיסוי דם צפור דהא אסור לטלטל מוקצה ואע"ג דאמרינן בגמרא ראויות לכותשן כלאח"י וגם טלטול מוקצה ליכא דהש"ס שם אזיל בשי' הירושלמי דמוקצה מותר לטלטל בכיסוי כיון דמטלטל המצו' גופא רק דאסור לכתוש משום דבשעת כתישה קאמטלטל מוקצה דאז עדיין ל"ח למצות כיסוי רק שבזה עושהו ראוי למצו' והו"ל כמטלטל אבנים מן השופר דאסור דע"ז פריך שפיר דראוי לכתוש כלאח"י דהיינו ברגלו ולאחר שיכתוש ברגלי ויהי' חזי לכסות יקחו בידו כדין ויכסה בי דלירושלמי מותר לטלטל מוקצה כשהטלטול במצו' גופא אבל להרמב"ם דאסור אף במצו' גופא כנ"ל א"כ א"א לומר שיטלטל כלאח"י ברגלו ויכסה כן דאסיר לכסות ברגלו שלא יהי' מצות בזויות עליו כמבואר בשבת כ"ב ודוק. ואף לשו"ע הרב הנ"ל סי' רע"ד דטלטול מוקצה הותר בין אצילי ידיו ובגופו דהוי כטלטול ברגלו דשרי דהוי כלאח"י כראה ג"כ דהוי בזיון כמו ברגל וגל של אבנים שאסור לטלטל בשביל שופר מיירי כשא"א ברגליו. ובעיקר דברי הרב נפלאתי דאיבעיא הוא בירושלמי שבת פ' תולין ה"ה והערותי בזה בספרי ט"ת שם:

סימן קמג

א) במקו"ח ס"ס תמ"ה כ' דגידולי חמץ שעבר עלי' הפסח אסורים וז"ל דגידולי אסורי הנאה לכ"ע אסור אפי' למאן דמתיר חליפין דכל דבר שאיסור הנאה גרם לו לבא לעולם כו' יעו"ש ודבריו תמוהים מאוד דהא מבואר בע"ז דף מ"ח לענין ערלה שאם נטע והרכיב והבריך מותר משום זוז"ג וא"כ ה"ה לענין חמץ לאחה"פ דהא לא חמיר מערלה ואף

שבתוס' שם ד"ה נטע מפרשו דהא דאם נטע והבריך והרכיב היינו שהרכיב הנטיעה באילן היתר אבל גורם דקרקע לא חשיב להתיר כיון דאינו שוה לגורם דאיסור יעו"ש הא כ' הר"ן שם דלמסקנת הגמ' גם כשאין שווין נמי הוי זוז"ג ושרי יעו"ש א"כ בזרע חמץ לאחה"פ חשיב זוז"ג הזריעה דאיסור וקרקע דהיתר ואף שהרמב"ן מובא בר"ן שם חוכך להחמיר דגם במסקנא בעינן גורמים שווים עכ"פ מידי פלוגתא דרבוותא לא נפיק ושפיר יש להקל עכ"פ בחמץ לאחה"פ משום דהוי סד"ר דספק דפלוגתא הוא, ועיין ברמב"ם פ"ה מה' נדרים הלכה ט"ז האוסר פירותיו על חבירו בין בנדר בין בשבועה הוי גידוליהן וחלופיהן ספק ובהשגת הראב"ד שם כ' ע"ז מיהו קשיא לן כל היכא דאמרינן אסור בגידוליהן אפי' בדבר שזרעו כלה אמאי והא קיי"ל זוז"ג מותר ואם נטע אגוז של ערלה מותר בפירותיו ובכ"מ שם כ' לתרץ וז"ל י"ל הכא בנדרים הוי טעמא משום דקונמות חמירי דמפקעי מידי שיעבוד כדאמרינן בפ' אע"פ ובתרומה אפשר משום דהוי דשיל"מ עכ"ל א"כ בחמץ דלא שייך הני טעמי הגידולין מותרין מטעם זוז"ג פרי דאיסור וקרקע דהיתר אף שאין הגורמים שווים:

ב) וראיתי בשו"ת אבני מלואים סי' ז' שחוכך להחמיר שם כשיטת הרמב"ן הנ"ל דגם למסקנת הגמ' בעינן גורמים שוים וז"ל ולפ"ז אפשר דגם התוס' מודי דאף דאין הגורמם שוים מותר לזרוע ירקות בימות החמה משום דאזלינן בתר עיקר הגורם ואפשר דמה"ט כתבו הפוסקים בפשיטות דזורעים ירקות בימות החמה כמבואר בטש"ע יו"ד סי' קמ"ב ולכאורה תקשי האיך לא הביא דעת התוס' דבכה"ג אסור משום דאין הגורמים שוים אלא משום דבכה"ג מודי דאזלינן בתר עיקר הגורם והקרקע היא עיקר נגד הצל עכ"ל ותמהני שאישתמיט מיני' דין מפורש ביו"ד סי' רצ"ד סעיף י"ב דאם נטע פירות של ערלה הפירות ממנו מותרין דהוי זוז"ג יעו"ש בטו"ז וש"ך דהיינו פרי דאיסור וקרקע דהיתרהרי דעת הש"ע דאף דאין הגורמים שוים הוי זוז"ג כשיטת הר"ן הנ"ל ואינו חושש לשיטת התוס' כלל בזה:

ג) ובגוף דברי הכ"מ הנ"ל שכתב דבתרומה היינו טעמא דהגידולין אסורין משום דהוי דשיל"מ אם כי גיף דבריו תמוהים דבאמת תרומה לא מיקרי דשיל"מ כמ"ש עליו בלח"מ שם, אבל עכ"פ גוף סברתו דבדשיל"מ גם זוז"ג אסור יש לו מקום כיון דזוז"ג מטעם ביטל כמ"ש הר"ן פ' כל הצלמים א"כ בדשיל"מ דאפי' באלף לא בטל לכך גם זוז"ג אסור וכבר האריך בסברא זו באב"מ סי' ו' יעו"ש וא"כ יש לתמוה טובא על הכ"מ שנדחק לומר בנדרים הטעם דקונמות מפקיעי מידי שיעבוד ודבר זה לא מצינו כלל שע"י חומרא זו גם זוז"ג יהי' אסור עדיפא מזה הול"ל דקונמות הוי דשיל"מ לכך אסור כדאמרינן בפסחים

דף כ"ז גבי הקדש דזוזו"ג אסור משום דאפי' באלף לא בטיל והיינו משום דהוי דשיל"מ כמ"ש התוס' שם ד"ה הקדש ובאב"מ הנ"ל. ואולי דעת הכ"מ כיון דהרמב"ם שם מיירי באוסר פירותיו על חבירו ובכה"ג לא הוי דשיל"מ כיון דאין ביד הנאסר לשאול על הנדר כמ"ש בשו"ת בר"א הובא בפ"ת סי' ק"ב. אמנם אכתי קשה התינח לדידן דקיי"ל דהמדיר פירותיו על חבירו האיסור חל על המודר לכך לא מקרי דשיל"מ כיון דאין ביד הנאסר לשאול על נדרו אבל לשיטת הרמב"ם גופי' דסובר דהאיסור היא על המדיר כמבואר שיטתו בר"ן נדרים ט"ו ד"ה הלכה א"כ לדידי' גם בכה"ג הוי דשיל"מ ומדוע נדחק הכ"מ לומר טעם חדש דקונמות מפקעי מידי שיעבוד, ואפשר דמשמע לי' לכ"מ דהא דאוסר פירותיו על חבירו הגידולין אסורין מספק היינו אפי' באוסר בקונם ע"ד רבים דאין לו התרה ובכה"ג לא מקרי דשיל"מ וא"כ גם זוז"ג לשתרי ע"כ הוצרך לתרץ משום דקונמות חמירי ומפקעי מידי שיעבוד:

ד) ולענ"ד נראה בזה דהנה הר"ן פ' כל הצלמים כ' וז"ל דכי אמרינן דזוז"ג שרי היינו כשגורם של היתר א"א לו לשוב איסור אבל כל שאפשר לו לשוב איסור אז גורם של היתר בטיל לגבי גורם של איסור כיון שאפשר לו להיות כמוהו ואין גורם של איסור בטיל לגבי היתר כיון שאי אפשר להיות כמוהו דמיא האי מילתא למאי דאמר פ' הקומץ רבה דף כ"ג אר"ח נבילה בטילה בשחוטה שאי אפשר לשחוטה שתעשה נבילה ואין שחוטה בטילה בנבילה כיון שאפשר לנבילה שתעשה שחוטה לכי מסרחא פרחה טומאה כו' ולפ"ז לכאורה בנדרים ל"ש כלל זוז"ג דהיינו פרי דאיסור וקרקע דהיתר דהא הגורם להיתר דהיינו הקרקע אפשר לו להיות איסור דהיינו שיאסר עליו הקרקע בנדר ואפי' באם אין הקרקע שזרע בה של בעל הפירות ואין הוא יכול לאסרו אכתי מי שהקרקע שלו יכול לאסור בנדר ושפיר יכול להיות גורם דקרקע אסור כמו הפרי והפרי דאיסור א"א לו להיות היתר ובכה"ג ל"ש זוז"ג. ונראה דע"כ לא כתב הר"ן דהיכא דהגורם של היתר אפשר לו להיות איסור ל"ש זוז"ג אלא באם הגורם של איסור א"א לו להיות היתר דבכה"ג גורם דאיסור אלים טובא ובטיל גורם דהיתר לגבי גורם דאיסור אבל היכא דגורם של איסור אפשר לו להיות היתר אף שגורם דהיתר אפשר לו להיות איסור שפיר מיקרי זוז"ג ומותר כיון דאין הגורם דאיסור אלים מגורם דהיתר. וא"כ בנדרים כיון דהגורם דאיסור דהיינו הפרי אפשר לו לשוב היתר ע"י שאלה שישאל עליו האוסר לחכם ומתיר הנדר תו לא איכפת לן מה דהגורם דהיתר דהיינו הקרקע אפשר לו להיות איסור ושפיר מיקרי זוז"ג וקושי' הראב"ד הנ"ל בהשגות בתוקפה דהא זוז"ג מותר:

ה) ועפי"ז בנדר ע"ד רבים דליתא בשאלה הגדולין אסורין דל"ש לומר בזה זוז"ג דהא הקרקע נמי אפשר לו להיות איסור ואין גורם דאיסור אפשר לו לשוב היתר ע"י שאלה דהא בנדר ע"ד רבים קיימינן דליתא בשאלה וא"כ בטיל גורם דהיתר לגבי גורם דאיסור כנ"ל. והשתא הך דינא דכתב הרמב"ם ז"ל דאוסר פירותיו על חבירו הגידולין אסורין א"ש ממ"נ דאם מיירי בנדר עד"ר הגידולין אסורין מטעם דאפשר לגורם דהיתר להיות איסור ואין גורם דאיסור יכול להיות היתר ובנדר סתם דישנו בשאלה שפיר הוי זוז"ג דהא כשם דההיתר יכול להיות איסור ה"נ להיפוך יכול האיסור להיות היתר ע"י שאלה הא בכה"ג דמועיל שאלה הו"ל נדרים דשיל"מ דאפי' באלף לא בטיל וה"ה דזוז"ג אסור כיון דמטעם ביטול הלא דשיל"מ לא בטיל וא"ש ממ"נ באין צורך לסברא החדשה של הכ"מ הנ"ל דקונמות חמירי דמפקעי מידי שיעבוד:

ו) ונראה דסברא הנ"ל דכל היכא דההיתר אפשר לו לשוב איסור כיון שהאיסור נמי אפשר לו להיות היתר שפיר הו"ל זוז"ג מוכרח מהא דאמרינן בפסחים כ"ז ע"ב בעי רמי בר חמא מר"ח תנור שהסיקו בעצי הקדש ואפה בו את הפת לרבנן דשרי בקמייתא מאי א"ל הפת אסורה ומאי בין זו לערלה הכי השתא ערלה בטילה במאתים הקדש אפי' באלף לא בטיל ובתוס' שם הקשו מאי חומרא הוא הא מטעם דשיל"מ לא בטיל וכבר ביאר בפנ"י שם ובא"מ דכיון דזוז"ג מטעם ביטול הוא ודשיל"מ לא בטיל ה"ה דזוז"ג נמי אסור בהקדש, והשתא קשה למ"ל להש"ס דטעמא דהקדש דאפי' באלף ל"ב תיפוק לי' דהא התנור דהוא גורם דהיתר נמי אפשר לו להיות איסור כשמקדישו אלא ע"כ כיון דגם עצי הקדש יכולין להיות היתר ע"י שאלה או פדיון שפיר מיקרי זוז"ג ואפשר לתרץ בע"א כיון דסתם תנור הוא מחובר לקרקע ועי' תוס' ב"ב דף ס"ה ד"ה לא מכר שכ' שם דהוי חבור גמור אף דמקבל טומאה מכ"מ לשאר הדברים מחובר הוי יעו"ש וא"כ בתנור אף שמקדישו בעליו מכ"מ אין מועלין בו דתלוש ולבסוף חיברו כי חיבור דמי לענין מעילה כמ"ש רמב"ם רפ"ה מה' מעילה עיי"ש ובכ"מ שם א"כ אין הגורם דהיתר אפשר לו להיות אסור כלל ואע"ג דמבואר בשו"ת הרשב"א הובא בב"י יור"ד סי' רכ"א דאף דאין מעילה במחובר אסורא מיהו איכא יעו"ש כיון דעכ"פ מעילה ליכא ובעצי הקדש איכא נמי מעילה א"א להיות כוותי' קרינן בי' לגבי היתר כיון דא"א להיות כמו האיסור ממש:

ז) ובגוף סברא זו ארווח לך לתרץ קושית התוס' פסחים כ"ז שם אהא דפריך והא מעל המסיק כו' ומשני הבמ"ע בעצי שלמים והקשו התוס' דהו"מ לאוקמי בסתם עצים דאית בהו מעילה ובמזיד ואליבא דר"י ע"ש. ונראה דהנה יש להקשות לבתר דמוקי לבעיא זו אליבי' דר"י דוקא וא"כ ג"כ הא דקאמר לי' רב חסדא הכי השתא ערלה בטילה במאתים

הקדש אפי' באלף לא בטיל ומטעם דשיל"מ הוא ג"כ אליבי' דר"י והא לר"י דאית לי' מב"מ לא בטיל ל"ש כלל הדין דדשיל"מ דהא דשיל"מ לכל השיטות אינו רק במב"מ ומב"מ בלא"ה לא בטל לר"י וא"כ לדידי' ליתא כלל לגזירת חז"ל בדשיל"מ והבאתי ראיות לזה במק"א. ומובן בזה דברי הפליתי סי' צ"ב סק"ט שכתב לדחות סברת התוס' בחולין צ"ט דאיסור דרבנן לר"י מב"מ בטל אלא דגם באיסור דרבנן ליב וכתב דהכי מוכח בגמ' ביצה גבי האשה ששאלה מים ומלח לעיסתה יעו"ש ולפום ריהטא דבריו נפלאו דאין שום ראי' משם ועפ"י הנ"ל א"ש דבמשנה ביצה דף ל"ז אמרינן האשה ששאלה תבלין ומים ומלח לעיסתה הרי אלו כרגלי שתיהן ר"י פוטר במים מפני שאין בהם ממש אבל במלח ותבלין מודה כדמפרש בגמ' ד' ל"ט ע"א והנה בש"ס שם פריך ולבטל מים ומלח לגבי העיסה ומשני רב אסי משום דהו"ל דשיל"מ ודשיל"מ אפי' באלף ל"ב וא"כ תקשה אכתי לר"י דמודה במלח ותבלין דלא בטל ואמאי לא לבטל לגבי העיסה ואין לומר דהוי דשיל"מ דהא לר"י ל"ש כלל גזירת דשיל"מ כנ"ל וע"כ צ"ל כיון דמים ומלח לגבי עיסה מקרי מב"מ כמ"ש התוס' שם ד"ה משום בתירוצם השני יעו"ש וא"כ לר"י א"צ לטעם דשיל"מ אלא בלא"ה ל"ב משום דהו"ל מב"מ ולא בטיל וא"כ מוכח דהא דמב"מ ל"ב לר"י הוא אפי' באיסור דרבנן דהא תחומין הוא רק מדרבנן ודו"ק:

ח) נחזור לנ"ד דבסוגיין קשה דהא לר"י גם דשיל"מ בטל אבל באמת ניחא דלבתר דאקומנא כר"י א"צ לטעם דשיל"מ אלא בלא"ה ל"ב משום דהו"ל מב"מ דהנאה הבאה מהעצים הו"ל מב"מ עם הנאת התנור דהא מה"ט הו"ל דשיל"מ דאי הוי מבשא"מ גם דשיל"מ בטל א"כ ממילא לר"י בהא לחוד סגי דהו"ל מב"מ דלא בטל. והא דקאמר ערלה בטילה בר' הא גם בערלה הו"ל מב"מ ול"ב לר"י ומ"ש ערלה מהקדש יש לומר דערלה שאני דכיון דאין עצי ערלה יכולין להיות היתר וגם התנור א"א לו לשוב ערלה לכך הו"ל מבשא"מ כמבואר במנחות כ"ג גבי נבילה בטילה בשחוטה דלר"י מב"מ ל"ב היינו באפשר להיות זה כזה יעו"ש, אבל הקדש אפי' באלף ל"ב משום דהו"ל מב"מ דהא עצי הקדש יכולין להיות היתר ע"י שאלה והתנור יכול להיות הקדש והו"ל מב"מ גמור ולא בטל לר"י (אבל לענין זוז"ג לדידן דמב"מ בטל פשיטא דאפשר להיות זה כזה וזה כזה שפיר בטל כמ"ש לעיל אלא באפשר להיות ההיתר כאיסור והאיסור אינו יכול להיות היתר בכה"ג מסתבר לי' להר"ן דבטל גורם דהיתר גבי גורם דאיסור דגורם דאיסור אלים יותר ולאו מטעם מב"מ כלל דהא מב"מ לדידן בטל והר"ן הביא רק דומיא לסברא זו ממנחות כ"ג והבן):

ט) והנה רי"ח במנחות שם אית לי' לענין מב"מ דבתר מבטל אזלינן דכל שאפשר לו למבטל להיות כבטל הוי מב"מ ואינו בטל וכל שא"א לו להיות כבטל לא מיקרי מב"מ ובטל יעו"ש והשתא נראה דכיון דבע"כ מוכרח לאוקמא בעיא זו באפה בעצי שלמים מאי אליבא דר"י דאמר הקדש במזיד אינו מתחלל לכך מוכרח לאוקמא נמי בעצי שלמים וא"כ שפיר הו"ל מב"מ גמור דהא המבטל דהיינו התנור דהיתרא יכול להיות כמו האיסור דהיינו עצי שלמים דהא עצי שלמים אסורא בעלמא הוא דאית בהן כמו במחובר דליכא מעילה אבל אם מיירי בשאר עצים דאית בהו מעילה רק דמיירי במזיד ולא מעל אבל עכ"פ העצים אית בהו מעילה א"כ אין המבטל דהתנור דהיתרא יכול להיות כמו הבטל דהא התנור אף שמקדישו לית בי' מעילה דאין מעילה במחובר והו"ל מבא"מ ושפיר בטל לר"י וא"כ תיהדר קושיא לדוכתא מה בין זה לערלה:

י) והנה בדברי הר"ן הנ"ל דכל שהגורם דהיתר אפשר לו להיות איסור והאיסור א"א א"א לו להיות היתר בטל לי' גורם דהיתר לגבי איסור יש להקשות בהא דחמרינן בע"א דף מ"ט נטל הימנה עצים אסורה הסיק בה את התנור חדש ותץ כו' וקמייתי בש"ס ראי' מזה דסברי זוז"ג אסור והא הכא לכ"ע אסור דהא בנטל מאשרה מיירי והאשרה א"א לה להיות היתר דהא אשרה דישראל לית לה ביטול ואפי' באשרה דעכו"ם כשבאה ליד ישראל אין לה ביטל עוד והתנור יכול להיות איסור כשיעבדנו מי לשם ע"א דאף דתנור מחובר הוא מ"מ לענין ע"א תלוש ולבסוף חיברו כתלוש חשוב וכדאמר רב המשתחוה לבית בנוי אסרו וע' כ"מ פ"ה ממעילה דמשום חומרא דע"א הוא וע' בשעה"מ פ"ג מה' אישות א"כ ההיתר יכול להיות איסור ולכ"ע אסור אבל בתנור שהסיקו בעצי ערלה דהתנור א"א כו להיות ערלה באמת זוז"ג שרי. ומזה ראי' כיון דאסור לעבוד ע"א לא חשוב אפשר להיות ההיתר כאיסור שיעבדנו מי לע"א כיון דאסור לעבוד לע"א וכבר כתבתי כן בחיבורי שי"ט פ"ז דנגעים מ"ז יעו"ש שהבאתי עוד ראיות לזה:

סימן קמד

לכ' הרב החריף ובקי מו"ה יצחק מאיר צוקער נ"י מו"ץ דק' שיניאווע: ע"ד שאלתו בדבר הבלאה געשיר של חמץ שנשתמשו בו כל השנה בהיות כי עתה דוחק גדול למצוא חדשים אם יש להתירם ע"י הכשר לפסח. והנה כת"ר כתב בשם תשו' מהרש"ם דבפסח ודאי אין להתירם בהגעלה ג"פ כמו שנוהגין קצת בזה לסמוך על שיטת העיטור דכלי שאב"י ניתר ע"י הגעלה ג"פ אף בחרס והכא ספק הוא אם הוא חרס כיון דלענין פסח אף בזכוכית מחמירין וזה קרוב לודאי שעכ"פ ההיתוך היא מין זכוכית. אמנם בליבון יש להתיר ולא לחוש דלמא חייס עלייהו בספק ובשגם דיש לומר דחשש דלמא חייס הוא

רק בדבר שנתקלקל לגמרי והכא אינו יתקלקל כ"כ וכמ"ש במגן האלף סי' תנ"א סברא זו. וגם בתשו' חת"ס יו"ד סי' קי"ג הקיל למלאותם גומרי בפנים ואם קש נשרף מבחוץ כשר ולא חייש לדלמא חייס בספק אף שם לענין הכשר מאיסור י"ל דה"ה לענין פסח כן. אך גוף דברי החת"ס שם דהיקל בזה דקש נשרף מבחוץ ומשמע אף שאין נציצות נתזין בפנים בעניותי צ"ע דזה הוי רק כהגעלה וא"כ הכא דספק חרס היא ואין הגעלה מועיל לחרס מה מועיל ליבון כזה וכבר הערותי ע"ז בס' שירי מנחה לאו"ח סי' תנ"א. ומ"ש בחת"ס שם דאם חזינן דפקעי ודאי חרס הם, אין זה מועיל שיהי' הוכחה להיפוך דאם לא פקעי ודאי אינם חרס ושוב סגי בליבון כזה דהוי כהגעלה דהא כ"ח ג"כ לא פקע תמיד דאל"כ חזרת כבשונות היכי משכחת לה והח"ס רק לחומרא אמרה דאם חזינן דפקעי ודאי חרס הם ולא יועיל בליבון אבל תם לא פקעי עדיין הספק במקומו ומה הועיל בליבון כזה וגם לענין פסח לא יועיל דאף דהיתרא בלע רבים מתירין בליבון כזה היינו משום דסברי דבהתירא בלע סגי בהגעלה אבל זה בכלי מתכות אבל בחרס הרי אין הגעלה: כלום רק ליבון וזה אינו ליבון כלל כמפורש בפוסקים. ולומר דבהתירא בלע גם בכ"ח מועיל הגעלת כשיטת הב"ח בדעת בעל העיטור ומה שתמה בפרמ"ג סי' צ"ג ע"ז דהא בנותר כתיב וכ"ח אשר תבושל בו ישבר אף דהתירא בלע דמו"ש קידם שנעשה נותר יעו"ש זה אינו מן התימה דזה רק שיטת הרמב"ם אבל דעת רש"י ותוס' בכ"ד דמו"ש נעשה לאחר שכבר נעשה נותר א"כ אף דהתירא בלע מכ"מ ההגעלה היא בעידן דכבר נעשה נותר וכעין פירכת הש"ס בע"א ע"ו בעידנא דפליט איסורא קפלים ולית להו שינוי דרב אשי שם דליתא לאיסורא בעינא אבל בהגעלה מבשר לחלב או לפני הפסח י"ל כיון דהאידנא התירא היא מהני הגעלה גם בכ"ח. אבל לפי"ז למה נצרך ליבון כלל הרי די בהגעלה ועוד דלא מצינו כלל שום סמך בפוסקים בזה דבהתירא בלע סגי בכ"ח בהגעלה ועוד דאם נימא כן דבהתירא בלע גם בכ"ח מועיל הגעלה לשיטת בעל העיטור:

א"כ שוב מוכרח לומר לדידי' דחמץ בפסח הוי איסורא בלע דהרי מבואר בפסחים ל' דקדירות של חמץ להשתמש בהם בפסח ל"מ הגעלה כלל רק ליבון חזרה לכבשונות באופן שבהגעלה או בליבון קל לדעתי אין לסמוך. אמנם להניחם בתנור חם שיש בו גחלים ושלהבת שיתלבן יפה יש להקל בחשש דלמא חייס בזה. ומ"ש רו"מ שנהגו קצת להטיחם בטיט בכדי שלא יפקעו ופיקפק ע"ז מהא דפסחים דף ל' קתייהו בטינא ופרזלייהו בנורא והדר מעייל להו לקתייהו ברותחין והרי הוי להו ליבון ומוכרח דליבון כזה אינו מועיל כלל כיון דהי' מכוסים בטינא וראי' זו אינה מכרעת דיש לומר דשם מסיחן בטיט עבה באופן שבאמת לא יתלבנו הקתות כלל אבל אם מתלבנים כדין שיהי'

נצוצות נתזין שפיר מהני אבל בלעדי ראי' זאת צ"ע דהא קי"ל דגם גבי ליבון כתשמישו כך הכשירו ומה"ט בבוכיא דהסיקו מבחוץ ל"מ כדאי' בפסחים ובאו"ח רס"י תנ"א וה"נ הטיחה בטיט אינו כדרך תשמישו, וע' פרמ"ג או"ח רס"י תנ"א דגם כלי מתכות אינו מועיל ליבון שמבחוץ דכדרך תשמישו הכשירו ואף שבמגן אלף סי' תנ"א האריך דליבון בכ"מ שפיר מהני גם מבחוץ כל שנצוצות נתזין בפנים ודוקא בכלי חרס אינו מועיל יעו"ש הרי הכא בבלאה געשיר ספק חרס היא הציפו ושוב בעינן ליבון כדרך תשמישו וא"כ הטיחה בטיט ובפרט אם היא טיחה עבה אינו כדרך תשמישו וראיתי בתשו' תשורת ש"י סי' ס"ג שנשאל בדבר הגעשיר הנ"ל אם מותר למלאותן בעפר וללבנם כן כדי שלא יפקעו וצידד שם להקל באם הקדירה אב"י דיש לסמוך בכה"ג דהוי ספק חרס על דעת המנ"י דכלי שאב"י דא"א בהגעלה מותר ולענין מתכת שפיר מהני אף דהליבון מבחוץ ואינו כדרך תשמישו דדוקא בכ"ח ל"מ יעו"ש והנה מה דפשיטא לי' דבמתכת מהני תמהני שלא זכר מדברי הפמ"ג רס"י תנ"א שכ' להיפוך, וההיתר שלו לסמוך על מנ"י ל"ש כלל לענין חמץ דקיי"ל דגם כלי שאב"י אסור וע"כ לענ"ד יש להשליכם לתנור שהשלהבת עולה גם לפנים בלי טיט רק הנוהגין למושחם בשמן יש להקל דזה ודאי אינו מעכב כלל ועי' יו"ד סי' ע"ח כה"ג לענין מליחה דמשיחה בשמן אינו חוצץ. ושמעתי שאם מניחין אותם בתנור בשוה עם העצים בטרם שמדליק בתנור ומונחים שם עד שיהי' התנור ניסק יפה לא פקעו כלל ובפרט אם אין עליהם מים ואינם לחים ממים ובשאר ימות השנה ג"כ יש לעשות כן, ועכ"ז מאן דמקיל בשאר ימות השנה ע"י הגעלה ג"פ לסמוך על שיטת העיטור דכל שאב"י סגי בהגעלה ג"פ יש לו ע"מ לסמוך כיון דהוא רק ספק חרס אבל ההגעלה ג"פ צריך להיות כל פעם במים אחרים כמ"ש הדרישה סי' קכ"א להדיא. ב) ובדבר שאלתו לענין כלי זכיכות שהוא שעת הדחק גדול ואינו בנמצא כלל הנה כלי זכיכות שמשתמשין בהם בצונן ודאי דמותר בהגעלה או במילוי ועירוי ג"פ דהא לא גרעו מכ"ח דקיי"ל דסגי בזה כמבואר באו"ח סי' תנ"א סעי' כ"א לענין חביות של שכר יעו"ש אמנם בכלי זכוכית שהחזיקו בהם י"ש דבר חריף מעל"ע בזה צ"ע אם יש להתיר דהא לענין כלי חרס אף דתשמישו בצונן מועיל הגעלה או מילוי ועירוי ה"ד כשלא הי' בו דבר חריף כמ"ש בש"ע הרב ז"ל או"ח סי' תנ"א סעי' ס"א ולא אמרו שכ"ח אינו יוצא מידי דפיו וכו' אלא כשיבלע בו איסור ע"י חריפות היינו מליחה או שהוא בית שאור ובית חרוסת וכו' ע"ש ודבריו ברורים דהא בפינכא דר"א דתברי' משום שמלחו בו מוכח דע"י מליחה אינו מועיל הגעלה לכ"ח דגרע מכבוש כיון דמלח חריף וכן בבית שאור מבואר להדיא ברא"ש דב"ש של חרס אינו מועיל הגעלה מדינא. וכה

ראיתי בספר בית דוד ליו"ד סי' קכ"א שתמה על הפוסקים דכ"ח שבלע בכבישה מועיל הגעלה אופינכא דתברי' ר"א והוכיח מזה כהש"ך דדוקא בהתירא בלע מהני ולק"מ דע"י מליחה וחריפות שאני וגם בכבוש אם נבלע ע"י חריפות אינו מועיל הגעלה בכ"ח מדינא אף שנסתלק הריח, ומכ"מ לענין כ"ז כיון דלכמה פוסקים מהני עכ"פ הגעלה שאינו ככ"ח וגם במג"א ובש"ע הרב ז"ל סעי' ע"ג הקילו בדיעבד בכ"ז ושיגעיל או במילוי ועירוי אפילו נשתמשו בו חמין או דברים חריפים. א"כ בשאי אפשר כלל להשיג אחרים המקיל יש לו ע"מ לסמוך אבל בע"נ יחמור. אך באותן כ"ז שתשמישן בצונן ולא ע"י י"ש יש להקל בפשיטות כמ"ש הב"מ או"ח סו"ס תנ"א הבאתיו בקצרה בהוספות מ"פ לאו"ח סי' תנ"א:

ושוב עיינתי בענין שכתבתי לעיל דנבלע ע"י חריפות אינו מועיל מילוי ועירוי. ויש לי בזה תמי' על הרב ז"ל סי' ע"ג דמקיל בדיעבד אם נשתמשו בכ"ז אף שנשתמשו בו מקודם ע"י חמין או ע"י צוננין מעל"ע כגון בכלים שמכניסין בהם י"ש לקיום אם הוכשר ע"י הגעלה או מילוי ועירוי יעו"ש וע"כ הרב לצדדין קתני ע"י הגעלה היינו בנשתמשו בחמין אין מילוי ועירוי מועיל כלום וע"י מילוי ועירוי היינו בנשתמשו בצונן והרי שימוש בצונן היינו ע"י י"ש דהוי דבר חריף ובדבר חריף אין מילוי ועירוי פועל כלום כמ"ש הרב גופא בסעי' ס"א ואין לומר דסובר הרב ז"ל לענין כ"ז לסמוך בדיעבד על הפוסקים דכ"ז לא בלע כלל וכהט"ז סו"ס תנ"א דלפי"ז הרי גם בלא הוכשר כלל לא ע"י הגעלה ולא ע"י מילוי ועירוי לישתרי וכיון דהרב אוסר אם לא הוכשר ע"כ דסובר דלענין פסח גם בדיעבד לא סמכינן על זה דלא בלע כלום רק דסומכין דלא הוי ככ"ח רק ככלי מתכת או עץ דמהני הגעלה אבל אכתי לענין מילוי ועירוי בנשתמשו בו י"ש צ"ע דהרי בסעי' ס"א כתב הרב ז"ל להדיא דגם בשאר כלים אין מועיל כלל מילוי ועירוי בנשתמש בו ע"י חמין או חריפות ובמג"א דמשם מקור דברי הרב ז"ל לא כתב להקל בדיעבד רק בהגעלה אבל מילוי ועירוי לא נזכר שם. ואולי דעת הרב ז"ל דדוקא ע"י חריפות מלח או בי"ש שחמיצו קשה אבל ע"י שאר דבר חריפות שפיר מהני מילוי ועירוי וראי' לזה דהא מקור דברי המרדכי דמהני מילוי ועירוי בכ"ח היא מירושלמי דהורה ר"א בגרבייא דכותחא ימלאן מים ג' ימים מעל"ע יעו"ש במרדכי והרי בפליתי סי' צ"ה כתב דכותח הוא דבר חריף והוכיח שם מזה דלאחר שנעשה נ"ט בנ"ט מקודם אף אם נתן לדבר חריף שרי מהא דדגים שעלו בקערה של בשר מותר לאכלן בכותח יעו"ש ועכ"פ מוכח דאף בדבר חריף מועיל מילוי ועירוי וע"כ לחלק דמליחה ובית שאור גרע טפי. ומכ"מ לדינא צ"ע

בזה להקל בכלי זכוכית או בשאר כלים שהי' בהם י"ש לקיום ע"י מילוי ועירוי דעינינו רואות שי"ש חריף וחזק מאוד וצל"ע בזה כי הרב ז"ל סתם ולא ביאר מאין הוציאו:

סימן קמה

לכ' ידי"נ הרב הה"ג החו"ב בח"ת מו"ה חיים נחום האלבערשטאם (ז"ל) אבד"ק מאשצניסק:

מכתבו בדבר העגונה הגיעני עם העתקת הגב"ע ותוכן הדבר, כי ה' מלך ברוכע שהי' בצבא המלחמה באו שני מכתבים מהמילנוער קאמאנדא אינסברוק כי הוא מת ונקבר. ונשלח משם לאשתו מ' פייגע ההודעה הנ"ל עם כמה חפיצים שנשארו מאתו וכת"ר צידד להתיר אשתו ודרש חוו"ד. והנה בענין עדות ערכאות אם לסמוך לענין עגונה ע"ז והדברים עתיקין ובס' שו"ת א"י ח"א סי' קי"א כתבתי להקל עפי"ד תה"ד סי' קל"ט שכ' דבנכרי שכיון להעיד ולא להתיר אם ניסת לא תצא כיון דאיכא מ"ד בגמרא דכיון להעיד נאמן וא"כ כיון דעכ"פ הערכאות לא כיונו להתיר רק להעיד א"כ בדיעבד אם ניסת ל"ת וא"כ כיון דבערכאות הוי פלוגתא דרבוותא יש לסמוך על המתירים כיון דגם להאוסרים לא גרע מכיון להעיד. וכת"ר כתב דהכתב שבא מהקאמאנדע הוי מסל"ת ממש ואולי גם קישור דברים כיון דהוי בלי שאלה וגם הודיע הדברים וחפיצים שנשארו מאתו ובזה יש לדון כמ"ש בתשו' דברי חיים ח"ב אה"ע סי' נ"ה דענין ההודעה מהמלחמה שפקיד החיל שואל את בעלי מלחמות אשר תחת דגלו ראיתם את פלוני ומה נעשה בו והוא משיב ראיתיו מת או נהרג ופקיד החיל הנ"ל (פעלדוועבעל) כותב זאת על פנקסו ומוסר הפנקס לשרי הערכי ועי"ז נכתב שם בספר ונשלח הודעת לאשתו או לקרביו וא"כ הכל ע"י שאלה ואף ששאלת נכרי לנכרי י"א דהוי מסל"ת אבל הכא שאלת פקיד גרע כמ"ש בב"ש סי' י"ז ס"ק מ"ח ע"ש א"כ אפילו אם נדון ההודעה שבאה מהקאמאנדע למסל"ת אבל הם ידעו ע"י נכרי אחר שהגיד עפ"י שאלה. אמנם סברא הנ"ל דהוי רק כיון להעיד שייך גם בזה אף שהי' ע"י שאלה כמ"ש בספרי שם דאף בשאלו שופט נכרי הוא רק להעיד ולא להתיר וא"כ יש לצרף היתר ערכאות דכולם אימת המלכות עליהם ודין ערכאות להם כמ"ש בתשו' שו"מ ח"א סי' קפ"ח מדברי הב"י סי' ק"ד בחו"מ בשם תשו' חזה התנופה. ובשגם שאין הדבר ידוע שבא ע"י שאלה שהרי יתכן שמי מאנשי החיל שראה הריגת א' מאנשי המלחמה מודיע לפקוד שלו בלי שאלה וא"כ אפשר דהוי מסל"ת ממש שמודיע מה שראה ואין זה בכלל כוונתו להעיד רק כוונתו למלאות חובתו וכל שכוונתו לעשות חובתו אפשר דהוי כמסל"ת כמ"ש בס' מ"פ אה"ע סי' י"ז בתשו' להרב מפאריצק ואח"כ מצאתי גם בשו"ת שמן רוקח אה"ע סי' כ"ז שכתב כן וגם בתשו' פרשת מרדכי סי' כ"ו

כתב סברא זו רק בסי' כ"ז שם נראה להיפוך ואין אתנו יודע איזה תשו' כתב באחרונה. ועכ"פ צירוף ההיתר הנ"ל איכא דלא גרע עכ"פ מנתכוין להעיד דכ' תה"ד דאם ניסת ל"ת ושוב יש לסמוך על היתר ערכאות. ובתשו' חת"ס אה"ע ח"א סי' מ"ו ראיתי ג"כ שצידד מדעתו דיש לומר בנתכוין להעיד הדבר אמת רק כיון דנתכוין להעיד אסור לנו לקבל עדותו ואם ניסת ל"ת יעו"ש שלא הזכיר דבר המפורש בתה"ד הנ"ל. ועוד בנ"ד כיון דנשלח משם חפיצים שלו הרי רגל"ד שהדבר אמת ובכה"ג אף בשאלו ישראל אם ניסת ל"ת כמ"ש רמ"א באה"ע סי' ט"ו בשאלו ישראל והגיד אומדנות המוכיחות אם ניסת ל"ת יעו"ש ובבאורי הגר"א שם כתב כהא דיבמות קכ"א דהוציאתו להם מקלו ותרמילו וס"ת שבידו ע"ש הרי דזה מיקרי רגל"ד ובפרט בנ"ד דלא שאלו ישראל ויש צד לומר דהוי מסל"ת ממש דאמר כן למלאות חובתו יש לומר דאפילו לכתחילה שרי אף בלי היתר ערכאות כמ"ש בפ"ת שם ס"ק ע"ה מתשו' מהריב"ל סי' ק"י דאם הי' קצת מסל"ת כגון שלא הי' שאלה גמורה אם הגיד אומדנות המוכיחות שרי אף לכתחילה כמ"ש תוס' שלהי יבמות בעובדא דפונדקאות יעו"ש והיינו דכתבו תוס' שם בשם ירושלמי דפונדקות לא הי' מסל"ת גמור רק משום שהוציאתו להם מקלו ותרמילו יש רגל"ד עשאוה כמסל"ת ע"ש וה"נ הרי שלחו החפיצים משם. וכיוצא לזה כתב ט"ז שם ס"ק ט"ו דכשיש ספק במסל"ת יש להקל עפ"י אמדנות לכתחילה יעו"ש. אמנם בגוף הדבר לדון שליחות החפיצים לאומדנות מהא דפונדקות צל"ע דלפי"ז ע"כ ספונדקות לא הי' מסל"ת גמור דהא שאלוה איה חברינו ואף דמשני הש"ס שם כיון דחזיתנהי בכיא אמרו לה כן אעפ"כ אינה מסל"ת גמור כיון דהי' ע"י שאלה בטרם שאמרה רק בצירוף רגל"ד שהוציאתו להם מקלו ותרמילו וס"ת שויה כמסל"ת והרי הרי"ף והרא"ש שם כתבו להדיא דמהאי עובדא שמעינן דהיכא דמתחיל הגוי ומסל"ת ואע"ג דהדרנא ושיילינן מלתא מיני' שפיר לא נפיק מכלל מסל"ת יעו"ש והכי קיי"ל באה"ע סי' י"ז ואם איתא מה ראי' משם הא הוי רגל"ד ומוכח דסברי דגם בלעדו זאת הויא מסל"ת גמור לפי שיטת ש"ס דילן וא"כ שוב אין ראי' כלל משם להקל היכא דאינו מסל"ת גמור או בספק מסל"ת ע"י צירוף אומדנות. וע' בש"ש ש"ז מה שהאריך בביאור דברי הרי"ף ז"ל דלא הקילו כלל מחמת צירוף רגל"ד רק מחמת שהתחילה בכיא והויא במוקצת מסל"ת והקילו משום דייקא ומינסבא וא"כ ה"ה באשה וקרוב אף שאינה מסל"ת כלל הקילו משום דייקא יעו"ש, ואולי י"ל דגם הרי"ף מודה דבזה דהתחילה בכיא לא הויא מסל"ת גמור דהרי עדיין לא אמרה כלום רק אנן הוא דאמרינן מחמת רגל"ד שהוציאתו להם מקלו ותרמילו דענין הבכי כאילו התחילה להגיד והרי"ף ז"ל מדייק מזה דהיכא דמתחיל הגוי ומסל"ת הוי מסל"ת גמור

דע"י רגל"ד הוי רק כאילו התחילה להגיד וזה מדוקדק בלשון הרי"ף דהיכא דמתחיל הגוי ומסל"ת דמשמע התחלה ממש באמירה ואפשר דהתחלה הוי עכ"פ כשדיבר איזה דיבורים ולא דיבור אחד וע' תענית י"ח וכמה הוי התחלה רב אחא אמר שלש ר' אסי אמר אחת וע' שבת ט' מאמתי התחלת תספורת יעו"ש:

ועוד נראה בזה דאף אם נימא דשיטת הרי"ף פשוט דש"ס בבלי מחשיב פנדקות למסל"ת גמורה לא משום רגל"ד אבל הרי בירושלמי איתא דעשו אותה כמסל"ת הרי דסובר דאינו מסל"ת ממש רק בצירף רגל"ד שהוציאתו להם מקלו ותרמילו והנה רש"י ז"ל ביבמות שם ד"ה ס"א כתב דעל הסימנים סמכו והדבר תימה דהאיך סמכו על סימנים דהא סימנים לא שייך רק בנמצא הרוג ומלובש בבגדים ואנו מכירן הכלים בטב"ע או בסימנין אשתו מותרת אבל הכא כשאין האשה נכרית נאמנת כלל שמת וא"כ מה מועיל הא דמכירין הבגדים או החפיצים בסימנים ושו"ר בחת"ס ח"ב סי' קמ"ח שתמה בזה וכבר תמה כיוצא בזה בט"ז אה"ע סי' י"ז ס"ק מ"ו על הלבוש ועי' נוב"י מה"ק א"ע סי' מ"ג בד"ה מעתה, וז"ל ולדבריו אם אחד הלך לדרכו ואח"כ נמצאו בגדי' מושלכים ע"פ השדה או ביד נכרי נתיר את אשתו כי בוודאי אחרי מותו הפשיטו בגדיו שאם הי' חי הי' הוא מלובש בבגדים ולשאלה ולאבדה ל"ח ומבואר ההיפוך בט"ז ס"ק מ"ו עיי"ש וקצת סמך להלבוש מרש"י הנ"ל אבל הסברה תמוה ומוכרח לומר דנהי דאין להתיר בכה"ג מ"מ עי"ז הוי רגל"ד להאמין לנכרית וכ"כ בחת"ס שם והעיר שם דהאיך נוכל לסמוך ע"ז הא חיישינן לשאלה ותירץ דאעפ"כ הוי אומדנא או דס"ת הוי מצוה דגופו ולא מושלי אנשי כמ"ש מהרי"ט לענין ציצית עיי"ש. ומצאתי במהרי"ק סי' קכ"א שכתב וז"ל אלא ע"כ נ"ל דהני טעמי דהראתה להם וכו' ודקא אמרה קברתיו לא האלימה להאמינה כלל דלמא משקרי ולא מת ואפילו הי' מכירין מקלו ותרמילו דאיכא למיחש לשאלה עכ"ל והנה ע"כ לומר למהרי"ק דגם בס"ת חיישינן לשאלה דאל"כ הרי מהני ההכרה בס"ת כדאיתא במשנה שם ומהרי"ק נמשך אחר לשון הגמרא שם דלא הזכר רק מקלו אבל וודאי גם ס"ת הוציאתו להם כדאי' במשנה ומוכח דגם בס"ת חיישינן לשאלה, והנה הא דמהרי"ק הוצרך לטעמא דשאלה הרי בלא"ה האיך יתכן להתיר אשה ע"י שנמצאו בגדיו ביד נכרי כנוב"י הנ"ל וצ"ל דמהרי"ק ז"ל סובר דגם להחשיב נאמנותה עי"ז אינו מועיל כיון דחיישינן לשאלה אינו רגל"ד וע"כ לש"ס דילן הוי מסל"ת ממש ע"י דבכיא ולא בצירף רגל"ד כיון דחיישינן לשאלה, אבל בירושלמי יבמות שם על משנה דפונדקות איתא הפונדקות הוציאה להן מקלו מנעלו ואפונדתו וס"ת שהי' בידו וע"ז קאמר שם א"כ עשו אתה כמסל"ת והרי מנעלו היינו שהוא לבוש בו וכן אפונדתו והרי בזה וודאי

ל"ח לשאלה דהאיך יתכן שהשאיל מנעליו שהי' לבוש בהם והוא ילך יחף וכן אפונדתו כמ"ש מהרי"ט ח"ב סי' ל"ה הובא בבה"ט סי' י"ז ס"ק ע"א ע"כ שפיר קאמר בירושלמי דעשו אותה כמסל"ת ע"י רגל"ד ודוק. ועכ"פ גם הש"ס יודה לירושלמי דהחזרת חפיצים בגוונא דליכא למיחש לשאלה הוי רגל"ד, ובנ"ד הרי חפיצים הנ"ל שהחזירו לאשתו שהי' בתוכם ד' מטבעות מצדיק שניתן לו לשמירה וגם פאסאגראפין מאשתו ובתו שדברים אלו ודאי אין דרכן כלל להשאיל שפיר הוי רגל"ד ובספק אם הוי מסל"ת יש לצרף זאת לחשוב למסל"ת:

ולכאורה י"ל דאף דל"ח לשאלה בדברים כנ"ל מ"מ יש לחוש דלמא השאיל בגדיו לאחר ותוך הבגדים הי' כיס שלו שנשלח לאשתו עתה עם כל החפיצים הנ"ל והוא שכחו בעת שהשאיל בגדיו לחבירו כמו שחשש לזה בשו"ת חת"ס סי' צ"ו ובכ"ד. אבל עיקר יסוד החת"ס הוא מרש"י יבמות ק"כ ע"ב בנמצא קשור בכיס וארנקי דחיישינן שהשאיל כיסו לאחר ואותו אחר הניח שם גט ושכחו והחזיר לו הכיס יעו"ש. אבל בעניותי אין ראי' זו מכרעת דשם בחזרת חפץ לאחר שמוכרח להחזירו אולי הי' שם איזה דבר שלו ושכחו אבל להשאיל לחבירו הרי אינו מחיוב להשאיל לחבירו וכשרוצה להשאיל בגד מסתמא עושה במתון להוציא משם כל אשר הניח שמה, וגם י"ל דשם יתכן שהגט הזה אין לו עוד חפץ בו כי אינו רוצה לגרש והניחו שם ושכחו אבל חפצים יקרים כמו מטבעות לשמירה וכדומה שאדם מקפיד עליהם זה בודאי אינו שוכח, וכעין זה בתוס' גיטין דף ל' ד"ה מעשר לאביך דכל שצורך נפשי' רמי אנפשי' ומי דכר עיי"ש וגם בחת"ס גופא מצאתי בתשו' ח"א סי' ס"ה בד"ה והנה במה שנמצא כתב להדיא באם מצא בארנקי שלו ונמצא בתוכו פאס ותמונה שלו וגם כתבים וחשבונות כל הני לא מושלי אנשי ואפילו אם אדם השאיל וועסטא שלו אין אדם שוכח בתוכו הדלוסקיא עם כל אלו הכתבים בתוכו יעו"ש הרי דפשיטא לי' עכ"פ בכמה כתבים ודלוסקיא שזה אין אדם שוכח א"כ גם בנידן דידן שנמצא הדלוסקיא שלו עם מטביעות ותמונות של אשתו ובתו הילדה שדברים כאלו אין אדם שוכח ועיי"ש בס' נ"ז באגרת שנמסר לו מאחיו שיש בתוכו דבר סתר חושש החת"ס ז"ל שמא השאיל בגדו והאגרת הי' מונח שם ושכחו יעו"ש אבל שם הוי דבר של אחר ויוכל להיות ששכח אבל דברים של עצמו רמי אנפשי' ומידכר כתוסי' גיטין ל' הנ"ל וגם שם הוי רק דבר אחר אבל כמה חפצים בדלוסקיא ודברים שאדם מקפיד עליהם אין לחוש כלל לשכח, ובתשו' דברי חיים אה"ע ח"ב סי' מ"ז חושש בפאס אף שאין דרכו להשאיל פאס שמא שכחו בבגדו עיי"ש מכ"מ בכמה חפיצים עם דלוסקיא

יש לומר דמודה וגם הביא שם מתשו' אבני מלואים שהג' השואל שם כתב בדבר שאדם מקפיד עלי' אינו שוכחו יעוי"ש:

וגם הרי בנ"ד בעל מלחמה אין לנו לחוש כלל ששאל בגדו לאחר ונמצא שם הדלוסקיא דהרי בעל מלחמה אין לו רשות כלל להשאיל בגדו לאחר מצד דינא דמלכותא ויענש ע"ז וגם בדיננו הרי אין הבגדים שלו ואין השואל רשאי להשאיל וגם הרי הבע"מ בהיותו בין אנשי חיל הרי אין לו רק הלבושים שהוא שהוא לבוש ואי אפשר לומר שהשאיל לאחר וועסטא או מכנסים שלו והוא נשאר ערום כמ"ש לעיל בשם מהרי"ט א"כ ודאי דאיכא הכא רגל"ד טובא ויש להתירה לעלמא:

והנה שמעתי מערערים בזמנינו שאין להתיר על כתב וונהקאמאנדע כי עיקר הידיעה שלהם הוא ע"י שכל איש חיל יש לו קאפסיל נוקרא בלעכיל שתוכו רצוף כתב שם האיש ושנותיו ומקומו בכדי אם יפיל ח"ו ידעו מי הוא ועל סמך זה סומכין להודיע שפלוני מת ע"י שמצאו איש מת ומצאו בבגדיו הקאפסיל הנ"ל, ולענ"ד אין חשש בזה דאף אם כן הדבר יש לסמוך על זה דהרי הקאפסיל הנ"ל בוודאי לא ישאילנו לאחר כי אין לו לאיש חפץ בו וגם קפידא רבה איכא כפי ששמעתי בבירור כי כל איש היוצא לשדה קרב יהי' אצלו הקאפסיל שלו תפיר במכנסים בכיס ואם לא ימצא ענש יענש וא"כ עדיף טובא וכלים דלא מושלי אנשי ולכ"ע לא חיישינן לשאלה ולחוש דלמא השאיל בגדיו לאחר ושם הי' הקאפסיל כבר כתבתי דל"ש לשאלת בגדו ובפרט מכנסיים באיש מלחמה שאין לו לו אחרים וגם אסור להשאיל ועכש יענש: ולחוש דלמא רצה לברוח משדה קטל וראה א' נהרג והלך הוא והוציא קאפסיל שלו מהנהרג והניח שם קאפסיל שלו והוא ברח ועשה זה במכוין בכדי שיסברו שמת ולא יחפשוהו כאשר שמעתי קצת חששו לזה ובעניותי אין לנו לחוש חששות כאלה שהרי בעתים מלחמה לא שכיח כלל דהרי שומרים סביב לראשו וכל הבורח יומת גם אם יהי' אחד מאלף אין לחוש כמו שסמכו על סימנים מובהקים אף שנמצא כמוהו אחד מאלף לא חששו כלל ובחדושי לאה"ע סי' י"ז סעי' כ"ד כתבתי דמדברי הב"ש וח"מ שם נראה דשניים גדולים שאינו מצוי ברוב העולם הוי סימן מובהק ומשמע דברוב גמור סגי אף דנמצא ושכיח טפי מא' מאלף ובפרט למ"ד סימנים דאו' היינו סימנים אמצעים ואינו סימן מו בהק א"כ בוודאי אינו א' מאלף רק דלא שכיח לא חששו ומוכח דלענין היתר עגונה ג"כ סמכו על רוב גמור רק במשאל"ס החמירו וחששו למיעוטא והארכתי בזה בחדושי שם בטעם הדבר ועכ"פ בנידן דידן הוי מיעוטא דלא שכיח שיברחו וגם מי שדעתו לברוח לא יהין בנפשו לילך להרוג להניח הקאפסיל תוך בגדיו ולהוציא קאפסיל שלו שכל דברים כאלו

צריכין עת וזמן ושמא יראה מי ואין הדבר שוה לו בנזק הזמן אם רוצה לברוח אין לו נ"מ כ"כ אם יחפשו אחרי' ובכלל הוי מיעוטא דמיעטוא ואין לחוש כלל, ועי' ב"י אה"ע סו"ס קכ"א בשם מהרי"ק דאם מיעוטא דמיעוטא מסתפקין ממעינות אין להזכירן וחלק עשירית נקרא מיעוטא דמיעוטא יעו"ש ונראה דהוציא זאת מהא דאמרינן בכ"ד לענין קבוע תשעה חניות מוכרות בשר כשר וא' מוכרות בשר נבילה וכו' למה תפס הש"ס לישנא דתשעה דווקא אם רצה לתפוס דבר מרובה הי' לו לתפוס לשון מאה או אלף דהרי כל קבוע כמחצה על מחצה דמי הוי גם בחניות א' בין אלף וע"כ לומר דחלק עשירית כבר נקרא מיעוטא דמיעוטא ע"כ הזכיר הש"ס תשעה דאפילו במיעוטא דמיעוטא קבוע כמע"מ דמי ויותר מזה לא צריך להזכיר כיון דגילה לנו בתשעה ה"ה באלף דעכ"פ מידי מיעוטא דמיעוטא לא נפיק לעולם ודוק. אמנם בנ"ד נראה החשש על א' מאלף ואין לחוש וכמו בסימנים מובהקים. ובפרט כשעבר ב' שנים מעת הודעת מיתתו ולא נשמע מאז שוב ממנו ועי' בתשו' חת"ס אה"ע ח"א סי' צ"ג דבזמנינו בב' שנים הוי נשתקע ואבד זכרו ובכה"ג הוי רגל"ד שמת כמ"ש תה"ד בפו"כ סי' קל"ט. ואולי ראוי לפרסם הדבר במכ"ע למען יודע בכל מקום שהתירו את אשתו ואם הוא מהבורחים אילי יראה זאת במכ"ע באיזה מדינה שהוא ויכתוב אגרת ולהמתין שלא תנשא עד זמן מוגבל. ויש רוצים להחמיר שלא לסמוך כלל על כתבים הבאים מהקאמאנדע שאיש מלחמה נהרג או מת מחמת שנמצא כמ"פ אחר הודעה שמת ואח"כ בא חי והנה באמת לא שמענו עד כה כלל על הודעה מדיוקה ומפורטה יום המיתה והקבירה וחתום מראשי הקאמאנדע שיתגלה אח"כ שחי רק על הודעת בכתבי עתים שחושבים הנופלים נמצא איזהו פעמים ועכ"פ על הודעה מדיוקא ומפורטה לא שמענו ואף אם נמצא גם בהודעה מדיוקא ומפורטא והנה כבר כתב הח"מ סי' י"ז ס"ק ק"ח אודות רייסטער שהי' נכתב אנשים אנשים המתים ונתברר על איזה אנשים שחיו דאף דהעדים טעו פעם א' מכ"מ אין לומר דלא יהי' נאמנים לעולם על אדם אחר יעו"ש וגם לפימ"ש ליישב דלא אומרו שקר רק ההטעאה הי' שקצת מהם נקבר אחר ג"י ולא הכירו יפה ונדמה להם שאחר ואעפ"כ מספק אחר ג"י אין להחמיר א"כ גם עכשיו יש לדון כן דלמא באותן שנתברר שחי' הי' מחמת טעות שנקברו אחר ג"י ואעפ"כ אין להחמיר בנותרים שלא נתברר וגם אפי' אם נימא דבזמנינו ההכרה היא ע"י הקאפסיל וא"כ גם לאחר ג"י כן וע"כ ששיקרו ולא שייך טעם הח"מ הרי גם בזה יש לומר דהרי עכ"פ א' מאלף יתכן שברח והניח הקאפסיל שלו לאחר שנהרג למען לא יחפשו אחריו ואעפ"כ מספק אין לחוש דלמא ברח דלא שכיח רק א' מאלף כמ"ש לעיל

ובכלל הרי בעגונה הלכו חז"ל להקל אין לנו רק לילך בעקבותיהם הקדושים לא לחפש חומרות לעגן אלפי אלפים נפשות ישראל בחומרות יתירות:

וכ"ז להתלמד במקום אחר ולא למעשה כלל כי אין דעתי העני' מכרעת אך בנ"ד יש כמה צדדים להתיר מחמת שליחות החפיצים כמ"ש לעיל וגם כ"ה לא הי' במלחמה כלל. ע"כ כראה להתיר באופן אם יסכימו לזה עוד שני רבנים מובהקים וכת"ה ונמטי שובא מכשירא:

סי' קמ"ו:

ע"ד השאלה בענין הכשר מקוה בעיר ברין אשר התייעצו עמי הרבנים הגדולים וכו' מוה"ר בנימין גאללער נ"י אבד"ק בובריקא וה"ר שמעון באב"ד נ"י אבד"ק ביזונאב לאשר הדבר שעה"ד גדול כי אין שם מקוה ויש איזה אופן להכשיר לטבול בבאזעם אשר נתברר שנמשך לו מים מן מעיין ע"י צינורות של ברזל שלא לשם מקוה. והנה עיקר החשש בזה שאולי נמצא איזה מקום קיבול בהצינורות או באיזה כלי שהמים עוברין בו להצינורות מהמעיין אשר הדבר שכיח מאד כעין השאלה בשו"ת בי"צ יו"ד ח"ב סי' ל' ועי' בספרי שו"ת א"י ח"א סי' פ' שאלה כעין זה. והנה אם באמת יש כלי קיבול שהמים עוברין ע"י אף שהג' בעל ג"ט ז"ל בתשו' סי' ג' נטה קו להקל בזה וחולק על הגאון נוב"י ז"ל שבתשו' מה"ת יו"ד סי' ק"ט פשיטא לי' דבכה"ג אינו מועיל כלל חיבורו לקרקע אף שנעשה מתחילה לזה כיון דיש לו בית קיבול אינו משתמש כלל עם הקרקע ואין הקרקע מסייע בתשמישו יעו"ש מ"ש בסוף התשו' הנ"ל לענין צינור שיש לו ד' שפות והג"ט סובר דא"צ כלל תשמישו עם הקרקע כי נעשה ע"מ להתחבר בקרקע ונתחבר מהני יעו"ש שנדחק לפרש לשונות הפוסקים הראשונים בהא דתשמישו עם הקרקע לאו דוקא הוא ובמ"כ דבריו בזה תמוהים מכל צד כמ"ש כבר בכמה תשו' ועתה הנני מוסיף לתמוה עליו ממשנה כלים פי"ד מ"ג יתידות אהלים ויתידות המשוחים טמאים וכתב הרא"ש והרע"ב ז"ל שם נועצים יתידות של ברזל בארץ ומותחים אהלים וקושרים מיתרים ביתידות ואין זה תשמישו ע"י קרקע שהרי לדבר המטלטל הם משמשים וכו' יעו"ש הרי להדיא דאם אין תשמישו ע"י קרקע טמאים ולא מהני מה שנתחבר לקרקע אף שנעשה מתחילה ע"מ כן: וגוף הסברא דלא נעשה משמש לקרקע רק לדבר המטלטל לכאורה צ"ע דהרי היתידות משמשים לאוהל דהיינו יריעות וכדומה שקושרין ליתידות והוי שפיר שימוש לקרקע דהרי מחובר לקרקע כקרקע כדאי' פי"א דכלים מ"ב דמנעול שבדלת טהור והרי המנעול אינו מחובר לקרקע רק לדלת אפ"ה טהור דהוי תשמישו עם מחובר לקרקע וא"כ בהני יתידות נמי כן הוא, ואולי יתידות אהלים היינו יריעות

של פשתן דגם לבתר שנתחברו ליתידות אפ"ה מק"ט כדאי' בשבת כ"ח דכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן יעו"ש וכיון שכן הוין היתידות משמש לדבר תלוש כיון דהיריעות הוין תלושין אף לבתר שנתחברו אבל מנעול של דלת הרי הדלת של עץ וכשנתחבר לקרקע הו"ל כמו בית מחובר ע"כ גם המנעול המחובר ומשתמש לו הוי תשמישו עם הקרקע, אף שקצת צ"ע לאוקמי סתמא דמשנה דמיירי דוקא ביריעות של פשתן דהרי סתמא כתוב אבל גם זה אינו מן התימה דהרי כ"ז אנו צריכין רק לשיטת התוס' שבת כ"ז ד"ה אין דמבואר מדבריהם דכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים רק פשתן הוא לאו דוקא יוצא מן העץ דה"ה מה שאינו יוצא מן העץ כגון סדינין של משי ושל צמר וכדומה ג"כ אינו מטמא במחובר אבל הפנ"י שם בשבת כתב להדיא דכל שאינו יוצא מן העץ מטמא טומאת אהלים במחובר יעו"ש וזה דלא כתוס' הנ"ל ולפי דבריו א"צ לאוקמי משנה בפשתן דוקא אבל לתוס' הרי מסתמא אהלים עכ"פ אינו יוצא מן העץ כגון צמר ומשי וכדומה ובכל הני אהלים היתידות טמאים כנ"ל, ובמשנה כ"ז דכלים איתא הבגד מטמא משום ה' שמות יעו"ש דחד מינייהו טומאת אהלים וע"כ במחובר מיירי דבתלוש הרי אף עץ מטמא טומאת אוהל והאיך קתני העץ משום שנים וכ"כ הגר"א ז"ל שם בא"ר ולשיטת תוס' הנ"ל מוכרח לומר דבגד סתמא דקתני פשתן דוקא וא"כ גם לשיטת התוס' הנ"ל אינו דחוק כ"כ לומר דיתידות אהלים היינו של פשתן דוקא, ועי' בתיו"ט פ"ז דאהלות מ"ב ד"ה הנוגע דכתב בפשיטות כפנ"י הנ"ל דדוקא היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים לבד מפשתן אבל שאר דברים כגון בגד שק ועור מטמא יעו"ש שלא הזכיר מתוס' שבת הנ"ל שכתבו להיפוך ובאמת בכל הסוגיא דשבת מוכח דעור מטמא טומאת אהלים אף שאינו יוצא מן העץ והדבר תימה לשיטת תוס' הנ"ל דמוקי האי דפ"ח דאהלות מיא דסדין חוצץ בסדינין של משי הקבועים דהרי שם קתני נמי יריעה וסוקרטוייא וטבלא וסוקרטייא היינו עור והרי דבר המק"ט אינו חוצץ ובזה לא מועיל כלל אף שנתחברו לקרקע כדמוכח בסוגיא שבת שם וע"כ לומר כפירוש הר"ש שם דאוהל חוצץ אף שמק"ט כתבתי מזה בחידושי ואכמ"ל בזה:

ועוד יש ליישב באופן אחר האי דיתידות אהלים דשאני מנעול לדלת דהדלת מחובר לקרקע והמנעול משמש לדלת הוי שפיר תשמישו עם הקרקע אבל הכא היריעות מחוברים רק כיתידות ע"כ אין לחשוב היתידות תשמישן ע"י קרקע הואיל שמשמש כיריעות דיריעות אינן מחוברים לקרקע רק ליתידות וכיון שהם נעשו מחובר רק ע"י יתידות אין לחשוב היתידות בשביל זה משמש עם הקרקע, ולכאורה הי' מקום לומר טעם אחר דהני יתידות אהלים אינם נקבעים להיות שם תמיד דהרי כשנוסעין משם

יושבי אהלים לוקחים עמהם הכל גם היתידות מוציאים מן הארץ, אבל ברא"ש כלים פי"ב מ"ג דאונקלי שבכתלים טהורה כתב אף שמוציאים אותם משם ואינם מחוברים תמיד אפ"ה טהור יעו"ש וא"כ ע"כ הטעם ביתידות אהלים כנ"ל דמשמש לתלוש והא דאונקלי שבכתלים טהור מחמת שתולין בהם כלים אף שמשמש לתלוש היינו משום דהשימוש הוא עם גוף הכותל דהכלים נסמכין ע"ג הכותל ועכ"פ הדבר מוכרח משם דבעינן תשמישו עם הקרקע וא"כ כשיש לו בית קיבול הרי אין תשמישן עם הקרקע כנוב"י הנ"ל, ואף דיש לחלק קצת ולומר דגם בצינור דיש לו ב"ק כיון שעשוי להעביר המים ע"י למקוה והמים באו ממעיין או מנהר שכ"ז מיקרי מחובר א"כ הרי עכ"פ משתמש עם הקרקע דהיינו דבר המחובר לקרקע דמים חוברין נינהו ועי' תוס' עירובין מ"ה ע"ב ד"ה ליקני. אבל ביתידות אהלים ויתידות המשוחים הם משמשים לדבר תלוש לגמרי, אבל עכ"פ אנו רואין מהמשנה ורא"ש הנ"ל דתשמישן עם הקרקע הוא לעיכובא ולא כגדולי טהרה שנעשה להתחבר עם הקרקע וכיון שכן מאן מפיס לחלוק על הנוב"י הנ"ל בצינור שיש לו בית קיבול דאינו מועיל חיבורו לקרקע כלל ומק"ט. ומה שהביא הג"ט שם ראי' לדבריו מהגהות הרא"ש דאפילו כלי קיבול מועיל חיבורו לקרקע אם נעשה מתחילה ע"מ כן שאינו מק"ט וכוונתו להגה שבפי' הר"ש בפ"ה דכלים מ"ג יעו"ש שאינו מהר"ש כלל ויש כיוצא בזו כמה הגהות שאין אנו יודעין מבטן מי יצא ונראה שהמעתיק כתבו ואין שום נידנוד להשען ע"ז:

וגם אף אם נודה לזה דגם בכה"ג אינו מק"ט אבל אכתי יש לומר דעכ"פ שאובין מיקרי כמו כלי גללים דאינו מק"ט ואפ"ה המים היוצאין מהם שאובין הם כמ"ש הנוב"י שם טעם זה ולזה אין סתירה כלל מהגהות הנ"ל שבר"ש וגם בתשו' פרשת מרדכי יו"ד סי' י"ז והג' בית מאיר פשיטא להו מילתא טובא דבכלי קיבול הוי המים שאובין ולא מועיל כלל מה שנעשה לקבעו בקרקע ואף שנתחבר לקרקע והביאם גם בתשו' בי"צ שם ע"כ פשוט שאין שום מקום לסמוך על בעל ג"ט נגד הנוב"י ופרשת מרדכי וב"מ. ע"כ בנ"ד אם רוצים להכשיר הבאזעם לטבילה צריכים לשניח בעינא פקיחא על כל מהלך המים מהמעיין לבאזעם אם לא נמצא איזה יבול כונו שליים באהעלטער וכיוצא בצינורות גופייהו ואין לסמוך בזה על השערות כלל כי הענין נוגע לדאורייתא דלנוב"י הנ"ל דבכה"ג הוי כלי המק"ט אין הוי' המקוה ע"י טהרה וגם אם נימא דאין מק"ט הוי שאובין ושאובה כולה לכמה פוסקים הוי מה"ת, ואף אם נרצה לעשות איזה צינור של עץ בגוף הצינורות הנ"ל שלא נסמך על הצינורות של מתכות דבכה"ג יצא מחשש הוי' ע"י טהרה כמ"ש הרא"ש במקואות אכתי לא נפיק מחשש שאובין בכלי ואף דאפשר ע"י צינור של עץ הוי עכ"פ

המשכה ושאובה שהמשוכה כולה לרוב הפוסקים כשירה מה"ת אבל גם בזה אינו ברור דלשיטת הגהמ"ד בפ"ק דקידושין הוי פסול תורה כמ"ש בתשו' בי"ש ה' מקואות וגם הלא לכמה פוסקים שהובאו בהגה סעי' מ' בענין המשכה ע"ג קרקע הראוי לבלוע ואף שרמ"א שם החמיר רק לכתחילה כבר כתב בתשו' חת"ס דלא הכריע רמ"א כן רק לענין המשכה מיעוט שאובין דהוי רק מידי דרבנן לכל הדיעות גם בלי המשכה אבל דבר הנוגע לדאורייתא צריכין לחוש לדעת מרדכי ורוקח ועוד כמה גדולי פוסקים דלא הוי המשכה רק ע"ג הקרקע יעו"ש. אמנם כפי שהגיד לי הגאבד"ק ביזינאוו נ"י שיש איזה אופן להתיר הבאזעם הנ"ל עכ"פ על משך זמן ערך ג' ירחים ובאופן זה ג"כ אנו צריכין להשגיח בעינא פקיחא רק שבאופן זה יש עצה קלה לסלק משם השליים באהעלטער אם ישנו או שאר כלי קיבול ולראות אם הצינורות אין בהם קיבול שיזובו המים מהמעיין להבאזעם שיהי' נקי ממים שאובין כמובן שיעור מקוה ושוב אח"כ כשאדון המרחץ יחזיר הכלים למקומם אין חשש שהרי המים שעברו אז כשרים הי' ולאחר שיש מ' סאה כשרים אף שישפוך לתוכו כמה שאובים אין חשש, וגם לענין נ"ס ונ"ס יש להקל בשעה"ד ובפרט השאובין שנו"נ אינו בידים ממש כמ"ש קולא זו החת"ס בכ"ד, אבל אם לא יסלקו הכלי קיבול כבר כתבתי דנוגע לדאורייתא ואע"ג דמחובר למעיין ומעיין שהעבירו ע"ג שוקת רק מדרבנן פסול מטעם גזירה שמא יקבענו במקום מוצא המים שאין שם כשפ"ה, הרי בנ"ד הוי חיבור למעיין ע"י קטפרס שהמים הולכין מהמעיין שלמטה ע"י צינור שלמעלה והוי קטפרס גמור ואף שמשמעות הש"ך דבמעיין מועיל קטפרס כבר השיג ע"ז בס' גדולי טהרה בסי' ר"א בנחל ס"ק ה' והביא ראי' מירושלמי שקלים פ"ו ה"ג דגם במעיין אין קטפרס חיבור. וגם כפי מה שהציעו לפני שיש שם במקום יציאת המים לצינורות כמין נפה יש בה נקבים קטנים הרי אינו מחובר למעיין כלל כיון דאין בנקב כשפ"ה ואף שיש כמה נקבים ובצירוף יהי' כשפ"ה הרי הוכיח הח"צ סי' מ' להלכה דאינם מצטרפים גם הג' בעל ג"ט ז"ל בתשו' סי' י"א האריך שאין לסמוך ע"ז על פסק הש"ע וכח"צ ז"ל, גם אני בעניותי כתבתי בזה בספרי שירי טהרה למקואות, וגם בגד"ט שם כתב דגם לפסק הש"ע דמצטרפין היינו דוקא אם אין בין נקב לנקב שלם כמלא נקב יעו"ש אבל בלעדי זאת הרי הוי קטפרס וגם זאת אף אם ישגיחו ויראו שאין שום כלי קיבול בצינורות ולא שליים בהעלטער וכיוצא עדיין יש לעיין טובא מחמת שלפעמים סותמין הסילונות מלאים מים מלמעלה ונעשו המים שבסילינות שאובים ואף לדעת הפוסקים דמגופף מג' רוחות אינו פוסל היינו צינור שנעשה מתחילה כן אבל סילון גרע והיינו כיון שהברזא נעשה לצורך זה שיחזיק מימיו כמו שהאריך בזה בגד"ט בתשו' סי'

ט"ו אלא שדן שם להקל וטעם שהרי עכ"פ המים מחוברים למעיין או למקוה למטה ואף אם סותם נמי למטה החיבור ע"י ברזא מכ"מ אח"כ כשממשיך המים למקוה הרי מסלק הברזות והושקו אז למעיין ונטהרו יעו"ש וזה ליתא בנ"ד דהכי הוי קטפרס וא"כ הוי המים שאובין ולא הועיל כלל מה שמחובר למעיין, אמנם כתב שם עוד היתר מטעם חקקו ולבסוף קבעו וגם הנוב"י מודה בזה לענין שאובין דיש לסמוך על סתימת הש"ע ורק בטבילה בכלי מחמיר יעו"ש ובאמת שבנוב"י מה"ת סי' קמ"ב החמיר גם בזה רק בדיעבד או בדליכא מקוה אחר יעו"ש, ובפרט שהגר"א ז"ל והגרע"וו מחמירים מאד בזה ע"כ טוב יותר אופן שהגיד לי הרה"ג מביזינאוו להכשיר על זמן עד שיצטרך לנקות הבאזעם לגמרי שבאופן זה כשיסלקו משם הקיבולים ובצינורות יראו שאין שם קיבול ההיתר מורווח אף שאין החיבור למעיין מועיל לקטפרס אבל הרי עכ"פ המים שילכו אז מהמעיין להצינורות ומשם למקוה אינם שאובין וכן להלאה כשינקו הבאזעם יסלקו אז הקיבול והצינורות יהי' ריקנים והמים שילכו אז מהמעיין כשרים שהרי לא נשאבו בכלי וגם לא עברו על דבר המק"ט דמסתמא נעשו הצינורות לשמש עם הקרקע מתחילתן, ומכ"מ אף לזה טוב הי' יותר לפעול אצל האדון המרחץ לעשות איזה צינור של עץ בסופו בפירוש לשם כך לחבר בקרקע או בכותל דאפשר שהצינורות הכיל הם ישנים ולא נעשו מתחילה ע"מ לשמש בקרקע שגם לדברים תלושים עושים צינורות כאלה, אף שאפשר בזה להקל דסמכינן ארובא דרוב צינורות נעשו לשם כך הרי אכתי יש חשש דילמא לקחו צינורות ישנים ומי יודע לאיזה דבר נעשו מתחילה ודבר זה יוכלו לשאול לבקיאים דאפשר אין חשש בזה דכולם נעשו להשתמש עם הקרקע אבל עכ"פ הטוב והמוטב כנ"ל וגם בתשו' הרא"ש גופא וברא"ש סוף מקוואות משמע דגם בנעשו להשתמש עם הקרקע לצאת מידי ספק יחבר סילון של עץ בתחתי' רק בש"ע נשמט זה אבל י"ל דש"ע מיירי בצינור ידוע שנעשה לשם זה אף שאינו מבואר בש"ע אבל הכא שאין הדבר ידוע לשם מה נעשה ודאי נכון להשתדל בכל האפשרי לקבוע צינור של עץ בסופו ובכל ענין עיקר בזה השגחה והביקור היטב בכל פרטי המעיין ותוצאות המים לבאזעם אם אין שם כלי קיבול וגם להשגיח היטב שלא יהי' חשש זוחלין במים שבבאזעם כי ברחבת ידים כזו צריכין עינא פקיחא שאולי זוחל באיזה מקום וזחילה הוא חשש דאורייתא ונקב ככונס משקה או טיף אחר טיף הוי זחילה הניכרת כמ"ש בגד"ט ובתשו' דברי חיים ז"ל ועמ"ש בתשו' א"י ח"א סי' קכ"ז לפקפק על הד"ח אבל עתה ראיתי שגם בג"ט כתב כן והביא מנדה י"ט דבכה"ג הוי נקב ככונס משקה יעו"ש:

והנה הצעתי את הנלפע"ד בזה ועל בינתם אשען שבטח יעיינו פקיחא ובנתינות וד' יהי' בעזרם להצילם מכל מכשול חו"ש והנה במ"ש לעיל שבכל ענין אף אם אין שום כלי קיבול לשם או יסלקו אותו וימשכו מים מהמעיין ע"י צינורות אעפ"כ יש לקבוע צינור של עץ מחשש הוי' ע"י טהרה דלמא לא נעשו מתחילה ע"מ כן לקבוע בקרקע או קנה ישנים שכבר נשתמשו בהם בתלוש. שו"ר בגד"ט בתשו' סי' ו' שכתב להדיא וז"ל שם שמותר ליקח צינורות וסילונות של מתכת מן האומן ולחברם בקרקע ולמשוך עליהם מים למקוה אם רוב אנשי המקום אין משתמשין בהם אלא במחובר ומעשיהו מוכיחין עליהם שאינם ראוים לתשמיש של תלוש וכ"ז בחדשים אבל בישנים אסור שמא שמא הי' כבר אחד משתמש בהן בתלוש או שחישב עליהן עכ"ל. ובפרט בסילונות כאלו שיש להם שיבער כעין ברזא בסוף לסתמם החשש קרוב מאד דלמא נסתמו בזה ונשתמשו בהם איזה תשמיש בתלוש כי ע"י סתימתן הרי הם ראוים לכל תשמיש, ואף גם זאת לפמ"ש בשם הג"ו דסילונות שנעשה להן ברזא ונסתמו למעלה לצד כניסה למקוה אף שלמטה מחוברים במעין פתוחים יש על המים דין שאובין אלא דעיקר ההיתר מטעם קולבס"ח כי סותמין הברזא לאחר קביעתו וז"א ברור כמ"ש לעיל דלכתחילה אין לסמוך בשאובה כולה ע"י היתר קולבס"ח וגם מטעם חיבור למעיין אינו מועיל כקטפרס בנ"ד וגם מטעם שאין החיבור כשפה"נ רק כשפותחין הצינורות והמים יצאין משם לחוץ היינו המים שבא מחדש אין חשש כיון שעתה הצינורות פתוחים ואינם כלי, אבל אכתי יש חשש דכיון דעכ"פ הדרך הוא תמיד לסתמם בברזא לשמור המים והרי אז כשנעשו סתומים מיקרי ב"ק א"כ אינם משמשים אז עם הקרקע כסברת הנוב"י ז"ל הנ"ל בצינור שיש לו ד' ספות נהי' דנעשה להעביר המים למקוה והוי תשמישו ע"י קרקע הרי עכ"פ נעשה ג"כ להחזיק המים שבו ע"י סתימת הברזא ולדבר זה אין תשמישו עם הקרקע וא"כ אף בשעה שהצינורות פתוחים יש חשש שהצינורות של מתכות מקבלים טומאה כיון דתשמישו לפעמים שלא עם הקרקע וכשעושין צינור של עץ שע"י ירדו המים כ"ש למקוה אין חשש אלא שדבר זה אינו מוכרח כ"כ דאף לחומרת הג"ט הנ"ל דנסתם בצד כניסה למקוה הוה קיבול מכ"מ גם קיבול זה משתמש עם הקרקע דהרי ע"י צד הפתוח למעיין הי' יוצאין המים ולא הי' מחזיק כלום רק הלא כשהם יוצאים הם שבים ללכת שהמעיין תמיד זוחל להם א"כ גם אז תשמישו עם הקרקע ונהי דעל מים הנ"ל יש חשש שאובים כיון דעכ"פ מיקרי קיבול ולענין שאובים אין מועיל שימושו עם הקרקע לנוב"י ופרשת מרדכי וב"מ הנ"ל אבל עכ"פ על גוף הצינורות אין חשש קבלת טומאה כיון דאין משמשין כלל רק עם הקרקעי אך יש חשש שלפעמים סותמין בברזא גם מקום הפתוח

למעיין והצינור סתום מכל צד ומחזיק מים א"כ אז משתמש בלעדי קרקע וכיון שנעשה גם לזה אינו כלי שתשמישו עם הקרקע דוקא ומק"ט ושוב צריכין להמשיך על סילון עץ בסופו. והן אמת שלשון הנוב"י סי' ק"ט בסופו לענין צינור שיש לו ד' שפות שזה הצינור עיקרו עשוי להיות בו מים ומשו"ה מק"ט משום דעיקרו שיהי' בו מים ואף שעשוי נמי לעבור ע"י מים למקוה דהיינו שמהמעיין הולכים המים להצינור שיש לו השפות ואחר שנתמלא הצינור יוצאים המים למקוה ומשמע מלשון זה דדוקא כשעיקרו להיות בו מים לא הוי תשמישו עם הקרקע וא"כ בנ"ד הרי עיקרי הצינורות עשוים להעביר מים ע"י למקוה רק לפעמים סותמים הצינורות ואז משתמשים להחזיק המים שבו שלא ע"י קרקע ובכה"ג משמע בנוב"י דטהור אבל הרי אינו מוכרח והרי בפ"ח דכלים מ"ט מבואר דפורנה דיש לה לבזביז טמא וביאר בתיו"ט דהיינו תנור שפתחו מצידו וטהור משום דעשוי להשתמש עם הקרקע משא"כ בתנור שפתחו למעלה שמעמיד הקדירה ע"ג ג"כ יעו"ש, ואף דסתם תנור עשוי לאפות בתוכו ושימושו הוא עם הקרקע אפ"ה כיון דמשתמשין גם למעלה ובזה השימוש אין צריך לקרקע טמא ואולי יש לחלק קצת דשאני תנור דנעשה מתחילה להשתמש עם הקרקע אבל לא להתחבר עם הקרקע כמו שמחלק הנוב"י סי' ק"ט שם דמשו"ה בעינן בתנור חיבור דוקא אבל קידם שנתחבר טמא יעו"ש אבל זה דוחק דמשמע עכ"פ לאחר שנתחבר דמי לכל כלים שתשמישן עם הקרקע דטהורים כיון דפורנה שאין לה לבזביז טהור דוקא בפתחו מצידו אבל בפתחו למעלה טמא משום דמעמידין נמי ע"ג מוכח דכל שעשוי לפעמים לתשמיש שאינו עם הקרקע לא מיקרי תשמישו עם הקרקע. ואם כן גם בנ"ד יש לחוש ובאמת שבנוב"י שם נראה דסובר דתנורים שלהם שהי' פתחן למעלה נמי הוה תשמישו עם הקרקע ולדידי' צ"ל הא דתנור של חרס טמא גזיה"כ הוא ודבריו צ"ע שלא הביא כלל דבר התיו"ט וכבר הערותי עליו בספרי שו"ת א"י ח"א סי' פ' ועכ"פ נוב"י לשיטתי' שפיר כתב דצינור שעיקרו עשוי להיות בו מים אבל לפי דברי התיו"ט הנ"ל נראה דכל שעשוי להשתמש תשמיש שאינו עם הקרקע מקבל טומאה באופן דחזי לאצטרופא לחשש שמא לקחו צינורות ישנים שכבר השתמשו בהם ע"כ צריכין לצרף סילון של עץ כ"ש שע"י ירדו המים למקוה וכשאין שום קיבול בצינורות אזי מקוה טהרה היא:

ובעיקר דין היתר להמשיך מים לצינורות הנעשים לקבוע להשתמש עם הקרקע צל"ע בצינורות הקבועים בקרקע לקבל גשמים הנוטפים מלמעלה וע"י הצינורות יזובו למקוה והם של מתכת דנהי דצינורות שממשיכין ע"י מים למקוה או ממעיין שפיר הוי תשמישן עם הקרקע שהרי המים שבמעיין ומקוה בקרקע הם ומחוברין מיקרי כמבואר בכ"ד

ע"כ הצינור הזה תשמישו עם הקרקע אבל בממשיך ע"י מי גשמים הרי אינו משמש עם הקרקע כלל שה"ג מהאויר באו ונהי דלא נעשו שאובין כיון שלא נשאבו בכלי אבל עכ"פ אין תשמיש הצינור עם הקרקע ובש"ע מבואר להדיא דאף בממשיך מי גשמים ע"י צינורות כאלו כשר ואולי הכונה צינורות הקבועים בגגות שעיקר המים היורדין לצינור הם מה שנשפך מן הגג עליהם א"כ שימוש הצינורות הוא עם הקרקע דהיינו עם הגג שמחובר לקרקע אבל צינורות שאינם לגגין רק קבועין לקבל מ"ג היורדין באויר חוץ שהצינורות קבועין בכותל או בקרקע צ"ע אם זה הוי תשמישו עם הקרקע ואף שהמ"ג הנופלים על הצינורות כאלה שמחוברין לקרקע אפשר דדין מחובר עליהן כמו מי גשמים שבקרקע שאינם מק"ט כשיש עכ"פ רביעית מטעם מחובר א"כ הצינורות נעשו לשמש עם הקרקע דהמים שעליו הם כקרקע אבל ז"א לפימ"ש לעיל להוכיח מהמשנה פי"ד דכלים דיתידות אהלים דבכה"ג לא הוי תשמישו עם הקרקע כיון שהירינות נעשו כקרקע רק ע"י יתידות וה"נ דכותי' ועוד דלשיטת הרמב"ם ז"ל מ"ג שבקרקע גופא אם אין בהם מ"ס מקבלים טומאה וע' בפ"ק דמקואות והדברים עתיקין א"כ גם מי גשמים היורדין לצינור תלושין מיקרי כ"ז שלא נתהוה מ"ס ובממשיך ממעיין או מנהר ומקוה שפיר הוי תשמישו עם הקרקע דהא ממשיך מקרקע אבל הכא בממשיך מאויר צ"ע ויש לי עוד בזה אריכות דברים ולפי שאינו לענינו לא אאריך בזה ובעיקר הנידון כבר כתבתי הנלפענ"ד:

סימן קמז

לכ' מחו' הרב הג' החו"ב מו"ה אלעזר סנ"ל לאנדא נ"י ראבד"ק אשפצין יע"א:

בדבר אשר דרש חוו"ד ע"ד אנשים החייבים מעות במלוה עוד לפני קודם שנות המלחמה וכעת שיצא החוק כך וכך פראצענט עשרה או עשרים ותלוי בחילוף המקומות, אם הב"ד ישראל יפסקו כן וכ"ת רשם מאיזה תשו' המדברים בזה מענין דד"מ. ומחמת תשות כוחי אשיב בקצרה:

הנה בדבר זה הסכים הש"ך סי' קס"ה ביו"ד דדינא דמלכותא דינא דבעניני מטבעות אזלי' בתר דד"מ לכ"ע וכ"כ בתשו' חת"ס אה"ע סי' קכ"ו. אך לכאורה זה לא שייך רק בגזירה מהממשלה לשלם במטבעות היוצאת עכשיו אם פחות או יותר שייך סברא הנ"ל אך בזמנינו שמצד החוק ישלם הלוה רק פראצעכטין כנ"ל א"כ גם לפי הממשלה אין המטבע היוצאת נחשב כמטבע הראשונה רק היא עושות הנחה ללוים ובכה"ג יתכן דל"ש דד"מ לפי סברת הש"ך הנ"ל וגם לפי הסברת החת"ס ז"ל הנ"ל שענין זה הוא לטובת הממשלה שע"י פחת המטבע ישלם לנושיו הוצאת שהי' לו בעת המלחמה והחוב הזה מוטל מן הדין על בני המדינה לשלם ובזה כ"ע מודים דד"מ דינא יעו"ש, בזמנינו כפי הנראה ל"ש

סברה זו כי דבר זה אינו לטובת הממשלה לשלם חובות כי היא חייבת מחוץ למדינה ולא יועיל החק ההוא, אך אמת הדבר כי החוק הנ"ל נעשה לטובת כל המדינה כי אי אפשר לרוב בני אדם לשלם החוב בשלימות ואם יכריחם לזה ירבו המחלוקת במדינה ובאמת בכה"ג פלוגתת הפוסקים היא אי דד"מ דינא אף שאינו בענין מטביעות ומסים ומובא גם בחו"מ סי' ע"ד ובסמ"ע שם בשם המרדכי ב"ק פ' הגוזל בשם ר"ת בענין פרעון חובות שמטעם המלכות או שמשלם תיכף ישלם רביע ובמשלם לאח"ז ישלם כולו דנין כן גם בדיני ישראל יעו"ש וזה ממש כנ"ד שמצד הממשלה ישלם הלוה רק חלק מהחוב ואפ"ה לדעת המרדכי דד"מ דינא כיון שהוא לתקנת המדינה. ולמעשה אף שהש"ך ז"ל סובר דוקא במטביעות קיי"ל דד"מ שזה עסק שלהם אבל בענין אחר אף שהיא לטובה המדינה ל"א דד"מ דינא. מכ"מ דעת התומים סי' כ"ו נוטה להרמ"א ז"ל וגם בתשו' חת"ס חו"מ סי' ס"ה כתב בכה"ג הוי סד"ד וכן פסק בס' ערך ש"י לחו"מ סי' מ"ד סעי' י"ד יעו"ש. לכן לענ"ד אין להוציא מן הלוה המוחזק רק כפי הדד"מ אף שכ"ה סוגין דעלמא כהש"ך דלא אמרי' דד"מ דינא רק בקרקעות ומסים ומטבעות, מכ"מ בדבר זה שהוא תקנה גדולה לכל המדינה ואפשר הדבר נוגע גם להממשלה בפרעון החובות שעלי' לשלם במדינה כמו הבאנק של הממשלה לדעתי אין להוציא מיד המוחזק, ובס' ערך ש"י חו"מ סי' שי"ב דעתו לענין זמן הודעה ממשכיר לשוכר אף שהיא יותר בדד"מ וגם הי' השכירות לזמן קצוב אזלי' בתר דד"מ יעו"ש, ובעניותי לא ראיתי ולא שמעתי כלל לנהוג בכזה עפ"י דד"מ אך לענין פרעון חובות שזה באמת לטובת המדינה ואולי גת לטובת הממשלה אין להוציא מיד המוחזק, ומ"ש כת"ר שבדיני ערכאות כפי החוק כעת, אם הלוה הרויח בהמעות אזי יכולין הערכאות שלפניהם המשפט לפסוק כפי חוו"ד לשלם גם כל החוב לענ"ד משו"ה לא בטול דד"מ רק שהב"ד של ישראל יפסקו ג"כ בכזה לפי חוו"ד ואולי יכולין להשביע את הלוה אם לא הרויח. אבל לבטל כל הכח דד"מ להוציא מיד המוחזק נגד דעת כמה פוסקים קדמונים אין בידינו זולת אם המלוה מוחזק בהמשכן אז יש לדון כדת של תורה גם צל"ע בתבעי' המלוה ולא רצה לשלם כו אז ועי"ז גרם לו ההפסד דאולי בכזה לא ניתן חוק הממשלה כלל דהחוק הוא נגד מלוה אבל בתביעה הוי גזלן משעה שתבעי' ולא רצה לשלם לו כרש"ל שבש"ך חו"מ סי' ע"ד ובחת"ס בכמה תשו' הסכים לו, וכן בגזל ממש לפני המלחמה ובא עכשיו לדון, לכאורה נראה לדון בזה כדת של תורה דכל הגזלנין משלמין כשיוי' דשעת הגזילה כי על כזה לא תיקנה הממשלה וכל עוד שלא נכתוב להדיא דגם בזה תיקנה הממשלה אין להוסיף על התקנה ויש לדון כפי דינינו והכי מסתברא ועכ"פ בהרויח הלוה ונתעשר ודאי אף בלא תבעו כיון שמצד

החוק כ"ה פשיטא דגם בדינינו יש לפסוק כן וכמ"ש לעיל ומצד שירת דין תוה"ק אף בהלואה כיון שנפסל המטבע הישינה לגמרי חייב הלוה לשלם כפי שיוי המטבע אז. דאף דבסי' שס"ג גם בנפסל לגמרי יש אומרים דיכול לומר הש"ל מ"מ באנקנאטין שלנו דהוי שטרות בנפסל לגמרי לכ"ע אין יכול לומר הש"ל כמ"ש בחכמת שלמה למהרש"ק ז"ל סי' ע"ד רק אנו באין לדון מצד דד"מ א"כ בהרויח אף שלא תבעו יוכל ב"ד ישראל לפסוק ג"כ כן כמ"ש ובגוף. הדין בזמנינו לולא דד"מ הדבר ברור כמ"ש בחכמת שלמה הנ"ל ובתשו' הארכתי בכמה טעמים ובפרט שבאנקבאטוען שהי' אז אינם כלל במדינה ואותן שישנו נשתנו ע"י הזיגעל מהממשלה א"כ משורת הדין ל"ש בזה הש"ל רק מצד דד"מ וכנ"ל:

ב) וכל זאת בחובות שלפני המלחמה שמשורת הדין צריך הלוה לשלם כשיוי המטבע דאז לא יכול לומר הש"ל כי אם שנפסלו לגמרי, רק מצד דד"מ א"צ לשלם רק חלק מהחוב עשירית וכדומה וכפי ראות עיני השופט כמש"ל ובזה ודאי דד"מ שלא להוציא מיד המוחזק, אמנם בחובות שלאחר המלחמה שכבר הי' המארקין מהממשלה וגם עתה עדיין המראקין לא נפסלו לגמרי רק שהוזלו דבזה משוה"ד כשהלוה רוצה לשלם במראקין דהיינו במטבעות שלוה יוכל לומר הש"ל אף שהוזלו ביותר ועתה מצד דד"מ מוכרח לשלום חלק עשרה מהחוב או כפי ראות עיני הדיין דהיינו כפי שוים אז ולא יוכל לפטור עצמו במטבע שלוה באופן שכפי דד"מ צריך לשלם יותר מכפי שוה"ד ובזה יש לדון דד"מ הוי סד"ד ואין להוציא מיד המוחזק, אכן אחר העיון נראה דלהלכה קיי"ל כהכרעת הש"ך דבעניני מטבעות אזלי' בתר דד"מ, ואין המוחזק יכול לומר הש"ל וכן פסק בתומים סי' ע"ד ובנתה"מ, ומ"ש לעיל דמצד דד"מ לשלם רק רביע וכדומה חלק מהחוב אין דבר זה תלוי במטבע כלל, רק דהו"ל תקנת המדינה ובכה"ג באמת הוי סד"ד כמ"ש הש"ך והתומים הנ"ל, אבל כל זאת שייך היכא ששוה"ד שישלם לגמרי כפי השיוי דאז רק מצד הממשלה עשו הנחה ללוים בכה"ג יש מקום לדון דאינו ענין מטביעות רק הנחה לתקנת המדינה והוי סד"ד וממילא דאין להוציא מיד המוחזק הלוה רק ביש משכון למלוה בכה"ג יתכן אין מוציאין מהמלוה המשכון עד שישלם הכל כפי שהי' שוה בשעת הלואה, אבל הכא בנ"ד שעד הנה אף שהמארקין הי' בזול אבל עכ"פ לא נגרע מערכן מהממשלה בחק מפורש, וא"כ עתה שהממשלה תיקנו בפירוש שמי שחייב מרקין ישלם בזלאטיס כפי ערך עשירית החוב או כפי ראות עיני הדיין וכנ"ל, וא"כ מצד הממשלה עתה אף שהמארקין עדיין יוצאין מכ"מ נפסלו מטעם הממשלה והוגרע ערכן שמה שהי' מקודם מיליאן ושמנה מאות הוא בעת זלאטא אחד א"כ עכ"פ

מצד הממשלה נפסל ערכן ונהי דלא נפסל לגמרי וכה"ג יכול לומר הש"ל זה אם לא הי' מתקנין בפי' מהממשלה אופן הפרעון אבל כיון שהוסכם מהממשלה אופן הפרעון שאין זה תשלומין כלל אם ישלם במארקין שלוה רק בזלאטוס או במארקין כפי שיוי שעשתה הממשלה עתה בערך זלטאיס. א"כ עכ"פ זה שפסלה הממשלה אלו המארקין לשלם בהם החוב זה הוי ענין מטבע שפסלה ענין שפסלה מטבע זו מתשלומין, רק אם ישלמו מרקין בערך זלאטיס כפי החק מהממשלה, וכיון שבענין מטבע דד"מ דינא ואף שמשלים תמיד מטבע שלוה אף בנפסלו מצד הממשלה היינו דוקא בלא נאמר בפירוש מהממשלה שאין לשלם במטביעות אלו כמש"כ התומים סי' ע"ד דהיכא שפסלו הממשלה המטבעות ותיקנו אופן התשלומים שלא יקובל מטבע שנפסלה דד"מ דינא, א"כ גם בנ"ד אף שלא פסלה הממשלה לגמרי המטבעות כיון שעכ"פ פסלה הממשלה ערכן ותוגרע בערך ושתשלומים יהי' כפי ערך זלאטיס כנ"ל בכה"ג קיי"ל דד"מ דינא דאין הבדל בין פוסלת המלכות מקצתו לפוסלת כולו, כל שאמרו בפירוש שהמארקין לא יקובלו בפרעון חובות ולכן לדינא אף בלוה מארקין הולכין אחרי דינא דמלכותא וכן מחיוב הלוה לשלם והב"ד יוכלו לדון כפי אומדן דעתן כפי החוק שהשופט יוכל לעשות, כן יעשו גם הב"ד, ובודאי שמהנכון בענינים כאלה ליכנס בפשרה כי אין בזה הלכה ברורה אבל כשהצדדים חפיצים דוקא בד"ת יש לדון כנ"ל:

סימן קמח

לכ' הרב הגדול החו"ב מו"ה שמואל זאנוויל נייגער (ז"ל) בסוכע: ע"ד השאלה בחבורה שכתבו להם ס"ת ונתאספו יחד בהגמרו ועשה הגבאי חשבון כי נשאר מותר אצלו סך שמונים ר"כ וקם אחד והתנדב עוד שבעים ר"כ שיהי' בס"ה מאה וחמשים ר"כ לקנות כלי הקודש ואח"כ נתברר שטעה הגבאי והי' אצלו מותר מאה ועשרים ר"כ ועתה טוען המתנדב שאיני רוצה ליתן רק שלשים ר"כ שכל כוונתו הי' רק להשלים עד ק"ן ר"כ לקנות כלי קודש. וכ"ת האריך בזה בפלפל עצום ובקיאות רב. ואני אביא בקצרה כי זה הוי כנדרי שגגות וא"צ ליתן רק שלשים ר"כ ואע"ג דפירוש בשעת מעשה בהדיא דמשו"ה נודר שבעים ר"כ לתשלום שיהי' בס"ה מאה וחמשים ר"כ א"כ אפשר דדמי למדיר את אשתו מפני שגנבה את כיסו דלא הוי בדרי שגגות רק באומר בפירוש ולא בחישב בלבו כמבואר סי' רל"ב עיי"ש בטו"ז ס"ק י"ג בשם הר"ן דל"ד לראה אנשים והדירם ואח"כ הי' אביו ואחיו ביניהם דהוי נדר טעות אף שלא פירש דשם הוי טעות בעיקר הנדר דלא נתכוין להדיר לאביו ולאחיו אבל הכא הרי כיון להדירה רק דהי' טעות בהסיבה יעו"ש וה"נ דכוותי'. אך כיון שהגבאי הציע לפני החבורה כי יש לו רק

שמונים ר"כ ולכלי קודש יוצרך מאה וחמשים וקם זה ונדר שבעים ר"כ אף בסתמא הוי כגילה דעתו בפירוש כמ"ש בתשו' מהרי"ט שסביב הש"ע ס' רל"ב שם ובמח"א ה' נדרים סי' ו' עיי"ש. וכ"ת הביא מתשו' טוטו"ד יו"ד ס' צ"ב שתמה על הפוסקים שדנו דין אומדנא בנדרי צדקה מב"ב קמ"ח דמבע"ל בהקדיש נכסיו וחילק לעניים מי אמרינן כל לגבי הקדש גמר ומקדיש או כל לגבי נפשי' לא גמר ומקנה ורו"מ כתב דהפוסקים לא כתבו כלל ליזל בתר אומדנא בצדקה רק לענין לשנות לצדקה אחרת אבל לא לבטל הצדקה לגמרי וז"א וע' ביו"ד סי' ר"כ סעי' ט"ו בהגה דלא בעינן ת"כ בצדקה דלא גרע דיבורו מכוונת הנידר יעו"ש שרמז לסי' ת"ח הרי דאזלינן בתר אומדנא אבל עיקר קו' מב"ב לאו קושי' היא דשם אנו מסופקין באמת דאע"ג דשכיב מרע שנתן מתנה סתמא אנן סהדי דדעתו לחזור בו כשיקום אבל בהקדיש דהוי מצוה אפשר דאדרבא דעתו היו שיהי' הקדש לחלוטין דאולי ע"י זכות זה שב ורפא לו אבל היכא דאיכא אומדנא בצדקה דלא כיון באופן זה וודאי מהני והנה כת"ר יצא לדון בדבר החדש דאפשר מחיוב ליתן כל השבעים ר"כ ואע"ג דהוי טעות בנדר כיון דעכ"פ שלשים ודאי חייב ליתן ובירושלמי שקלים פ"ב ונזיר פ"ה איתא פלוגתא בכסבור שחייב שני שקלים והפריש שנים וכן כסבר שחייב ב' חטאות והפריש שניהם ונמצא שאינו חייב אלא אחד דשניהם קדושים וכסבר שהיא חייב חטאת או שקל אחד ונמצא שאינו חייב הוי הקדש טעות לכ"ע וה"נ בנ"ד לא היי הקדש טעות. והנה כבר הערותי בדין זה מירושלמי הלז בספרי מ"פ יו"ד ס' רנ"ח סעי' ב' לענין צדקה בכה"ג אמנם עיני כת"ר שפיר חזו דרמב"ם פ"ג משקלים פסק לענין שקלים דאחד קדוש והשני הוי מותר שקלים ומותר שקלים הוי חולין וגם דעת הראב"ד שם כן כמ"ש בש"ק ומראה"פ פ"ה דנזיר אלא דלענין חטאת בהפריש שתיים וכסבור שחייב שתיים ונמצא שאינו חייב אלא אחת פסק דב' קדושים יעו"ש בפיה"מ א"כ לענין צדקה בנ"ד צ"ע למאי מדמינן לי'. והנה בלח"מ בפיה"מ הקשה באמת מאי שנא שקלים מחטאת ולע"ד הי' נראה ביסוד הדבר דהנה לענין חטאת אשכחן באם הפריש ב' חטאות לאחריות השני' תרעה הקשה התוס' פסחים ביז דהא ע"כ מיירי באמר אחת מהן תהא חטאת והאחרת לאחריות א"כ בשלא נאבדה החטאת וקרבה מדוע קדשה השני' הא לא הפריש רק לאחריות ותרצו דהלכתא גמירי לה בחטאת דרועה בכה"ג, וע"כ משמע דהלכתא זו רק בחטאת ולא בשום קרבן אחר דבשאר קרבנות באמת אם הוקרב הא' ממילא השני' שהפריש לאחריות יוצאת לחולין כיון דליכא בזה הלכתא והשתא יתכן דמשו"ה בחטאת בכסבור שהוא חייב שתי חטאות ונמצא שאינו חייב אלא אחת ב' קדושים ואע"ג דמחשבתו באמת הי' דדומה לי' שעבר ב' עבירות שחייב שתי חטאות

והוי טעות הא מכ"מ לא אמר בפירוש שמפריש שתים מחמת זה רק שחישב בלבו כן ובפיו אמר שמקדיש שתים ואין הטעות מוכח דאפשר שהפריש על חטא אחד ב' חטאות כמפרש ב' חטאות לאחריות לכך הדין כמו בהפריש ב' לאחריות דא' קרב חטאת והשני רועה ודמי למדיר את אשתו בשביל שהכתה בנו דאם לא אמר בפירוש לא הוי נדר טעות וע' בטו"ז סי' רל"ב באחד שקיבל עליו תענית שנדמה לו שלמחר יהי' יום ה' ואח"כ נתגלה לו שלמחר יום ד' דלא הוי טעות דיש ב"א שמתענים גם בד' יעו"ש אבל בשקלים אף אם נימא דכיון לאחריות אכתי כיון דשקל אחד מסור לגזבר ממילא השני חולין דהא לא הפרישו רק לאחריות כשלא קרב הא' והא ניתן האחד לגזבר ונתרם התרומה רק דבחטאת בכה"ג הלכתא גמירי לה משא"כ בשקלים. ובזה ניחא הא דכתב הרמב"ם ז"ל לענין שקלים דהשני מותר שקלים ולא אמר בפירוש דהשני חולין דבאמת השני הפריש לאחריות רק דאם הראשון בא לידי גזבר השני חולין אבל אם הראשון נאבד ממילא השני קדוש דהא ע"ז הפרישו ואף דהכא לא הפרישו לאחריות רק דכסבור שחייב ב' דמכ"מ כיון דאין טעות זה מוכח דאפשר דהפריש לאחריות ממילא קדוש כשיאבד האחד רק דאם נמסר שקל אחד להקדש שוב השני כמותר שקלים דהוי חולין ואע"ג דבתוס' משמע דהפריש ב' חטאות לאחריות היינו כשאמר בפירוש א' חטאת וא' לאחריות אבל ז"א דבתמורה כ"ה בהפריש ב' חטאות לאחריות מוכח דסתמא הוי כן יעו"ש וא"כ בנ"ד ודאי הוי כשקלים דא"צ ליתן רק שלשים ר"כ. אלא שיסוד הדבר ע"פ דעת תוס' פסחים צ"ז הנ"ל דהא דהפריש ב' חטאות לאחריות בחטאת הלכתא גמירי לה צל"ע דבמנחות דף פ' מבואר דגם בתודה כן כשהפריש ב' תודות הא' קריבה עם לחם והשני' לאחריות קרבה בלי לחם ושו"ר בטהרת הקודש שם שהרגיש בזה וכתב דבתודה ילפינן מקרא חליפות ותמירות ע"ש וע' בתמורה כ"ד בהפריש ב' אשמות לאחריות אמרינן נמי דא' קרבה והשני תרעה וצ"ל דגם באשם הוי הלכתא וצ"ע אלא דיש לדון לכאורה בנ"ד דגם השלשים לא יתחייב ליתן כיון דנדר שבעים ובטל מקצתו בטל כולו והן אמת שבשעה"מ ה' נדרים כתב בהקדיש ב' בהמות ואחת היתה בעלת מום דל"א נדר שהותר מקצתו הותר כולו כיון דמעיקרא לא חל כלל אבל דבר זה תמוה כמ"ש בנ"צ יו"ד סי' רכ"ט דהרי בראה חבורת אנשים והי' אביו ואחיו בתוכם דהו"ל נדר שהותר מקצתו היתר כולו אף דלא חל כלל על אביו ואחיו ואפשר לחלק דשם גם על אביו ואחיו אפשר שיחול הנדר רק דאין דעתו על אביו ואחיו. והוי נדר טעות ובזה אמרינן בטל כולו אבל בבהמה בעלת מום אין הקדש חל עליו כלל, אבל ז"א דגם על בעלת מום חל הקדש רק דספיקו של השעה"מ דלענין בע"מ הוי נדר טעות דלא עלה ע"ד להקדיש בע"מ למזבח וא"כ שוב הוי כמו

בחבורת אנשים שהי' אביו בתוכו. ובתשו' מהרי"ט ח"ב חו"מ סי' נ"ב כתב דנשבע שלא יאכל נבילות ושחיטות אף דאינו חל על נבילות עכ"מ על שחיטות חל דל"א נדר שהותר במקצת הותר כולו רק נדר טעות והביא ראי' ממקדיש מעשה ידי אשתו דהיותר קדוש ולא אמרינן נדר שבטל מקצתו בטל כולו יעוש"ה וכוונתו דשם בנשבע שיאכל נבילות אינו טעות כלל רק דשביעתו לא חלה בזה ל"א הותר מקצתו הותר כולו והארכתי בזה במק"א וע' בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' פ"ח שדיבר בזה והביא ג"כ ראי' ממקדיש מעשה ידי אשתו ואשתמיטתי' דברי מהרי"ט ז"ל אבל עכ"פ בנ"ד דהוי נדר טעות על ארבעים ר"כ שוב י"ל דהוי כנדר שהותר מקצתו הותר כולו וגם שלשים לא יתחייב ליתן, ושוב התבוננתי במ"ש לעיל בדברי נ"צ בהשגתו על שעה"מ נכונים דז"א דבשעה"מ שם הביא בשם קול יעקב דנסתפק בהפריש ב' בהמות ואמר הרי אלו עולה ונמצאת אחת בע"מ או בהמה טמאה דאפשר בכה"ג כיון דאין לנדר חלות כלל על בע"מ לא שייך הותר מקצתו הרי דקדק באומר הרי עלי עולה ובכה"ג באמת בב"מ ובהמה טמאה חולין כמבואר בתמרה כ"ז דדוקא באומר לעולה אף בע"מ קדוש משא"כ באומר הרי עלי וא"כ קושיית הנ"ל מהא דחבורת אנשים שהי' אביו ואחיו ביניהם לק"מ דשם הו"ל באפשרי שיחול גם על אביו אם רוצה אבל הכא בע"מ לא חזיא לעולה ועכ"פ נדר זה שאמר הרי אלו תודה א"א בבע"מ לכך יתכן דל"ש בזה הותר מקצתו כעין סברת מהרי"ט הנ"ל אלא דמהרי"ט אתי עלה משום דאינו נדר טעות כגון באומר שאוכל נבילות ושחיטות דאינו טעות רק דהנדר אינו חל לעבור על ד"ת בקו"ע ונדר שהותר מקצתו היינו ע"י טעות וספיקו של הקול יעקב הנ"ל נראה דאף שטעה וסבור שאינו בע"מ מכ"מ כיון דגם אם ידע שהוא בע"מ אין שום חלות להקדיש בע"מ לעולה ל"ש הותר מקצתו כיון דאין לנדר כזה חלות כלל והבן. עכ"פ בנ"ד שהוא מחמת טעות והוי באפשרי להקדיש כל שבעים ר"כ גם אם נשאר אצל גבאי מותר רק דהוא דימה שלא נשאר יותר משמונים ר"כ לכך נתבטל הנדר ליתן שבעים כי א"צ ליתן רק שלשים להשלים ק"ן ר"כ לצורך כלי קודש שוב י"ל דגם שלשים א"צ ליתן מטעם נדר שהותר מקצתו ע"י טעות הותר כולו וכת"ר הביא דברי התקלין חדתין בשקלים שכתב בטעמא דמ"ד בירושלמי שם באומר אלו לשקלי כסבור שחייב ב' שקלים ואינו חייב אלא א' דשניהן קדושין וכן בחטאת משום דאם לא יהי' קדוש אחד יתבטל לגמרי דא"א לחלוק דיבור א' לחצאין לכך גם שניהם קדושים וזה תימה דאדרבא נימא באמת דגם שניהם אין קדושים מטעם נדר שהותר מקצתו וכו' כמ"ש לעיל אמנם כבר כתבתי לעיל דאנן קיי"ל באמת דבשקלים רק אחד קדוש והשני חול ותקשה לדידן נימא נדר שהותר מקצתו אבל לפמ"ש לעיל דגם בשקלים דהוי אחד

חול עכ"פ קדוש לאחריות אם יאבד הא' יהי' השני קדוש רק באם נמסר לגזבר השני חול ובחטאת תמיד השני קדוש דהוי כב' חטאות לאחריות דהלכתא גמירי לה ניחא דל"ש הותר מקצתו כיון דבכל ענין חל על שניהם אף בשקלים לענין אחריות א"כ לא נתבטל הנדר ודוק אבל בנ"ד ל"ש זה דל"ש כאן אחריות כמובן ולגבי ארבעים ר"כ נתבטל לגמרי שוב י"ל דנתבטל כולו. ובגוף הדבר דמשמע בירושלמי ורמב"ם פ"ג משקלים בהי' חייב א' והפריש ב' שקלים דעכ"פ על א' חל קדושה צל"ע דבב"מ נ"ח משמע דשלח שקל כ"ז שלא נתרמה התרומה עדיין השקל חולין וכן משמע פ"ב דשקלים ורב בנותן שקלו לחבירו לשקול ע"י ושקלו ע"י עצמו אי נתרמה התרומה מעל ומשמע דמקודם לכן הוי חול ואולי שם בלא הקדיש בפירוש רק שלחו לשקל שם אבל בהקדיש בפירוש הרי אלו שקלים חל עליהם קדושה תיכף כמו בקדושת בה"ב וצ"ע וע' במהר"פ פ"ה דנזיר מ"ש על השגות ראב"ד פ"ג משקלים ואפשר לומר דבנדרי צדקה והקדש כיון דחל כמי במחשבה וגמר בלבו ל"א כלל נדר שהותר מקצתו וכו' דהרי בירושלמי אמרינן הא דנזיר שהותר מקצתו מקרא דבכל היוצא מפיו יעשה וא"כ י"ל דהא דכ' בנדרי רשות דבעינן דוקא פה אבל נדרי צדקה והקדש דסגי בלב ל"א דבטל כולו אבל מדבר מהרי"ט ושעה"מ הנ"ל בה' נדרים וריטב"א כתובות שהביא שם מוכח דגם בהקדש אמרינן דבטל מקצתו בטל כולו. אמנם לפי שראיתי במכתבו שהנודר רוצה ליתן רק שלשים כסף א"צ לפלפל בזה כי עכ"פ כיון שנודע לו שטעות הי' ואמר עתה שרוצה ליתן שלשים כסף הוי כנדר חדש:

במ"ש לעיל דיש לומר דבנדרי צדקה והקדש כיון דחל בלב ל"א נדר שהותר מקצתו הותר כולו דכל עיקר הלימוד הוא מקרא דבכל היוצא מפיו יעשה והיינו לנדר דבעינן פיו. ונ"ל ראי' לזה דהא במס' ב"ב ק"כ איצטריך קרא דראשי המטות גבי שחוטי חוץ דיש שאלה בהקדש יעו"ש ולמה לו קרא הרי כיון דבכל נדר מהני שאלה כדילפינן מכמה קראי בחגיגה ט' א"כ גם בהקדש כן דמה לי נדרי הדיוט מנדרי הקדש ולהנ"ל נכון דהא בחגיגה שם אמרינן דכולהו אית להו פרכא לבר מדשמואל דיליף מקרא דלא יחל דברו אבל אחרים מוחלין לו יעו"ש והשתא כיון דלא יחל דברו כתיב דיבור מיירי בנדרי הדיוט דאינו חל רק בפה אבל להקדש ל"ב דיבור לכך איצטריך קרא דראשי המטות בשחוטי חוץ וא"כ ממילא לענין הותר מקצתו דאין לנו קרא מיותר בהקדש י"ל דל"ש כלל ד"ז בהקדש ועדיין צ"ע בזה:

ב) ע"ד אשר תמה על דודי הרמ"ל ז"ל בחי' פ"ק טהרות דחטאת העוף הבא על הספק אינו מטמא בגדים אבית הבליעה מתוספתא פ"ז דקרבנות דמבואר שם להדיא דחטאת העוף הבא על הספק האוכלו מטמא בגדים אבית הבליעה. והנה כבר נשאלתי ע"ז מח"א

והשבתי לו שאין שום סתירה לדברי דודי ז"ל מהתוספתא כי תוכן דבריו ז"ל שם דהקשה בהא דאמרי בנזיר כ"ט דמה לאשם תלוי שכן איסור אחד תאמר בחטאת העוף שהן שני איסורין הא איכא ג' איסורים דכשיאכלנו יטמא בגדים ויהי' באיסור מיתה דטמא שנכנס למקדש ותי' כיון דעזרה רה"ר הוא הו"ל ס"ט ברה"ר ואע"ג דכשאוכלו והוא בבית הבליעה הו"ל רה"י כמ"ש תוס' סוטה כ"ח לענין מקור דהוי מקום סתר אבל הספק אם הוא נבילה או לא הא נולד תיכף לאחר מליקה דאם הוא נבילה מטמא תיכף עכ"פ כדין אוכל טמא דהא נבילת. עוף טהור א"צ הכשר שרץ וכיון דבעת לידת הספק הוי רה"ר וטהור לכך גם כשיאכלנו אח"כ ויהי' בבית הבליעה יהי' טהור דאזלינן בתר לידת הספק עכת"ד והנה קיי"ל נבילת עוף טהור בכפרים אף דא"צ הכשר מים ושרץ אבל מחשבה מיהו בעינן ובלי מחשבת אכילה אינו טמא ובכרכים דמסתמא עומד לאכילה א"צ מחשבה כמבואר בעוקצין וברמב"ם פ"ג מה' שאה"ט והשתא שפיר כתב הרמ"ר ז"ל דמשו"ה לא קאמר בגמרא טעמא דאינו נאכל משום דיש ג' איסורים דהיינו טמא למקדש דאין זה טעם דהא אם נימא שיאכל כמו אשם תלוי וכיון שהדין יהי' שיאכל תו לא בעי שום מחשבה כיון דעומד לאכילה כמו נבילת עוף בכרכים וא"כ יהי' חל הספק אם הוא טמא תיכף לאחר מליקה ואז הוי ס"ט ברה"ר דטהור ושוב ממילא אף כשיבוא לבית הבליעה דהוא רה"י ג"כ לא יהי' עליו שום טומאה אבל לפי האמת דקיי"ל דחטאת העוף הבא על הספק אינו נאכל משום דהוי תרי איסורי דהיינו נבילה וחוב"ע תו ממילא אינו עומד לאכילה ולא נחית עלי' טומאה כלל לאחר מליקה אף אם הוא נבילה ודאי דהא אינו עומד לאכילה ובעי מחשבה ועכ"פ בטרם שחישב עלי' אינו טמא והספק לענין טומאה נולד כשיאכלנו והוא בבית הבליעה ואז הו"ל ס"ט ברה"י דטמא ושפיר קאמר בתוספתא לפי האמת דמטמא בגדים אבית הבליעה וא"ש ולכאורה עדיין י"ל דנהי דבעי מחשבה:

הא כשלוקחו ומשימו בפיו מיקרי מחשבת אכילה אף בטרם שבולעו וכעין שכ' תוס' מנחות ס"ט ד"ה דבלע דמה"ט חלב נבילה בכפרים ל"ב מחשבה לענין איסור כיון דמשימו בפיו ואכלו אין לך מחשבה גדולה מזי והו"ל אז ס"ט ברה"ר ונטהר אז ושוב אף כשבולע טהור דאזלינן בתר לידת הספק אכן לזה י"ל דתוספתא מיירי באכלו בפנים בשוגג דלא ידע שהוא נבילה ובכה"ג אין אכילתו מחשבה כרש"י נדה כ"א שכתב אהא דאמרו שם טומאה חמורה מטמא שלא במחשבה אפילו לא חישב עליו כגון שלא ידע שזה היא יעוי"ש. ועוי"ל דתוספתא מיירי ביצא לחוץ ואכלו מחוץ לעזרה וא"כ כיון דעכ"פ בעזרה ל"ה שום נפ"מ לענין טומאה כיון דעדיין לא חישב עליו ועתה כשיצא

למקום שהיא רה"י תו אף כשמשימו בפיו ואכלו מיקרי מחשבה ונולד אז הספק הו"ל ס"ט ברה"י טמא ודוק:

סימן קמט

לכ' הרב הה"ג החריף ובקי מו"ה משה דוד נ"י אבד"ק טשימפע:

לנכון הגיענו מכתבו עם קונטריסו אשר העריך מערכה להשיג על נוב"י מה"ק יו"ד סי' נ"ה ס' דאף לדידן דוסתות דרבנן מכ"מ סמוך לוסתה הוא איסור דאורייתא והנה ראיית הנוב"י מתוס' יבמות ס"ב ד"ה חייב יפה כתב כת"ר דכוונת תוס' שם למ"ד ווסתות דאור' כמ"ש להדיא שם בסוה"ד דלמ"ד ווסתות דרבנן א"כ סמוך לווסתה דרבנן. אך מדברי הרא"ש שכ' להאי פקודה א"א להיות בתשמיש דסמוך לווסתה חייב לפרוש מדאור' האיך התירו פקידה זו יעו"ש משמע דכתב כן גם לדידן דקיי"ל ווסתות דרבנן והר"ז כדברי הנוב"י ז"ל אבל ברא"ש ריש פ"ק דנדה מבואר להדיא דסמוך לווסתה. אינו חמור מווסתות ואם ווסתות דרבנן מכ"ש סמוך לווסתה וא"כ דברי הרא"ש כסותרים. וכבר העיר הפליתי ס' קפ"ד ובס' לחו"ש האריך בזה. וע"ד פלפול הי' נראה לתרץ דברי הרא"ש ז"ל דהנה יסוד דברי הנוב"י ז"ל דסמוך לווסתה דאור' הוא עפ"י הגמרא גיטין כ"ח דלשמא מת כ"ח ולשמא ימות חיישינן ולפי דברי הר"ם יוני בתוס' קדושין דף כ"ב דאסברי' הנוב"י שם דשמא תפרוס נדה באמצע תשמיש וע"כ יעשה איסור מכאן ולהבא עד שימות האבר ואף כשימות איסורא איכא יעו"ש. ונראה בעיקר הטעם משום דקשה הדבר שיעמוד לגמרי בלי שום דישה דמחשש איסור דאבר מת הוי רק איסור בעלמא ואולי רק מדרבנן ואין לחוש בזה לספק והנה לפימ"ש בתשובות חתם סופר יו"ד סי' קמ"ב דלפי הטבע בשעת תשמיש יעצרו הדמים ואין שכיח כלל שיבוא אז דם מהמקור רק בסמוך לתשמיש מחמת חימוד או לאחר תשמיש יעו"ש וא"כ נסתר דברי הנוב"י הנ"ל דהא אין חשש כלל על אמצע תשמיש וע"כ לפי"ז איסור דסמוך לווסתה אולי תראה סמוך לתשמיש ולא תתן לב אז להרגיש ותשמש ובאופן זה וודאי אין חשש מדאור' דהא בסמוך לתשמיש הוי לשעבר כמו דל"ח שמא מת כמ"ש הנוב"י דכל החשש הוא על אמצע תשמיש דזה הוי כשמא ימות באופן שלדברי הח"ס ז"ל סמוך לווסתה הוא רק איסור מדבריהם ואם החשש הוא על אמצע יש לומר דהוי דאור' ואין שום הכרח כלל לומר דחשו חז"ל שמא תראה לפני תשמיש ולא תרגיש רק החשש הוא על אמצע תשמיש דהוי חשש דאור' כנוב"י. והנה לכאורה יפלא בהא דהתירו חז"ל סמוך לווסתה ליוצא לדרך אם היא תשמיש אף אם נימא דסמוך לווסתה היא דרבנן נהי דלבעל יש להתיר כיון דיוצא לדרך מחיוב הוא בעונת אשתו כיון דמשתוקקת לו אז אבל לדידה מי

התיר איסור דסמוך לווסתה הא אם אמרה לא בעינא ליתא לעשה כלל, כעין דאמרינן בכתובות מ' לענין אונס דשותה בעציצו דאפילו שניות אסור לכונסה מה"ט וע' בתוס' שם. אמנם נראה לפי הסברא הנ"ל דכל החשש דסמוך לווסתה דאסור השמוש הוא משום שמא תראה באמצע התשמיש יתכן דאיסור זה הוא רק על הבעל דשמא לא יוכל להעמיד עצמו עד שימות האבר תיכף ויעשה איסור אבל לאשה ליכא איסורא כלל דגם אם תראה באמצע ולא יפרוש באבר מת א"צ כפרה כלל כמבואר ביו"ד סי' קפ"ד וכמו שביאר בס' ישרש יעקב יבמות כ' הטעם דהא באשה כל שתחילה באונס וסופה ברצון מותרת דיצרא אלבשי' משא"כ באיש ל"ש יצרא אלבשי' כמ"ש נוב"י מה"ת אה"ע סי' ק"ו וזה אם נימא דהחשש הוא על ראי' באמצע תשמיש אבל אם נימא דהחשש הוא על ראי' סמוך לתשמיש ולא תרגיש מחמת טירדא א"כ האיסור גם עלי' דלפני תשמיש ל"ש יצרא אלבשי' א"כ שפיר הוכיח הרא"ש דהאי פקידה אינה תשמיש דממ"נ אם נימא דאין חשש על אמצע תשמיש כהח"ס רק על תחילת תשמיש והוי סמוך לווסתה רק איסור דרבנן א"כ האיסור גם עלי' והאין יתכן שהתירו לה אפילו איסור דרבנן דהא תוכל לומר לא בעינא ותמחול לו העונה וע"כ אם באנו לומר דפקידה היינו תשמיש ממש בהכרח לומר דאיסור סמוך לווסתה אינו משום סמוך לתשמיש דאז כשתראה תפרוש ולא תשמש כלל ורק החשש הוא על אמצע תשמיש ושפיר יתכן לה דהיא לא תעשה איסור כלל באמצע תשמיש אף אם לא ימות האבר תיכף וידוש משום דיצרא אלבשי' אבל באופן זה א"כ הוי סמוך לווסתה איסור דאור' כנוב"י הנ"ל וא"כ קשה האיך התירו לו איסור דאור' בשביל מצות עונה ולפי האמת דמסיק הרא"ש דפקידה היינו בדברים מסתבר לי' להרא"ש ז"ל דאיסור סמוך לווסתה אינו בשביל אמצע תשמיש כלל דלא שכיח כחת"ס סי' קמ"ב רק החשש שמא תראה לפני תשמיש ולא תרגיש לדעת ותשמש א"כ שוב סמוך לווסתה דרבנן דהוי כשמא מת ע"כ סתם הרא"ש פ"ק דנדה דהוי רק מדרבנן וא"ש:

וראיתי בתשו' נטע שורק יו"ד סי' נ"ט שהעיר ע"ד נוב"י ז"ל בשיטת הר"ם דטעמא דשמא ימות חיישינן משום דלא אמרינן חזקה דלהבא דלא ילפינן חזקה רק דומיא דנגע דהיא לשעבר מתוס' גיטין ל"ג שהקשו בכל נזיר הא הוי התראת ספק דלמא ישאל על נזירתו ותירצו מטעם חזקה כיון דלא שאל עד עתה גם מכאן ולהבא לא ישאל הרי דאמרינן חזקה מכאן ולהבא ותירץ דשם אם ישאל הרי נעקר הנזירות למפרע ויהי' גם עתה אינו נזיר ולא מיקרי להבא ובכה"ג גם לר"ם מיוני הוי חזקה גמורה יעו"ש. ודברי' תמוהים דהא ראיית הר"ם מיוני הוא מהא דגיטין כ"ח דלשמא ימות חיישינן והרי שם מיירי דמגרשה

שעה אחת סמוך למיתתו דאם ימות אח"כ תהי' גרושה באותה שעה למפרע ואפ"ה הוי חזקה דלהבא דלא אמרינן כפי שיטת הנוב"י ז"ל וקושי' מהא דתוס' גיטין ל"ג אלימתא דשם מוכח דאמרינן חזקה דלהבא, ונראה דהתוס' שם אזלי בשיטת ר"ת דדוקא שמא ימות חיישינן משום דע"כ ימות ובזה לא אמרינן חזקה על להבא אבל בשאר דברים כגון בשאלה דאין הכרח שישאל אמרינן שפיר חזקה על להבא. ולפי"ז תקשה קושי' תוס' על הר"מ מיוני דלדידי' א"א לתרץ כתירוצם וע' בע"א כ"ג כאן לכתחילה כאן דיעבד וברש"י שם דלשמא רבע ל"ח אבל לכתחילה אסור להעמיד דשמא ירבענה יעו"ש ומשמע דהיינו כסברת דלשמא מת ל"ח ולשמא ימות חיישינן אף דאינו עומד לרביעה וזה כר"ם מיוני אבל לפי"מ דהסבור דברי הר"מ מיוני בנוב"י הנ"ל דדוקא משום דשמא יקבל קידושין באמצע ביאה וזה ל"ש לענין רביעה א"כ גם לר"מ מיוני לא א"ש. ובגוף דברי הנוב"י ז"ל הנ"ל עיני כת"ר שפיר חזי דרוב הפוסקים סברי דכל פרישה דסמוך לווסתה הוי רק מדרבנן אבל עכ"פ דעת ריטב"א בשבועות דדוקא עונה סמוך לווסתה דרבנן אבל סמוך ממש כגון חצי שעה אסור מה"ת ולהרא"ה ז"ל חלק העונה שלאחר הווסת צריך לפרוש מה"ת כמו שהאריך בזה בלו"ש סי' קפ"ד בביאור יפה ואין להאריך בזה:

ב) וע"ד אשר נשאל כת"ר באנשים שאבותיהם וגם הם לא הניחו תפילין בחוה"מ עפ"י הזוה"ק ועתה עושין מלאכה בחוה"מ מחמת דבר האבוד וכדומה דקח אין היתר ברור כ"כ אם צריכין להניח תפילין והוגד לו כי בסיגעט הורו הלכה למעשה שאותן שעושין מלאכה יניחו תפילין ולבב כת"ר יתמה בזה. הנה ממנהג זה שמעתי גם פה אבל האמת אגיד כי לענ"ד אין לדבר זה כורש בהלכה ולא ידעתי מאין יצא להם דבר זה ולא מבעיא לפי סברת הפוסקים דחוה"מ הוא אות בפסח מטעם איסור חמץ ובסוכות מטעם סוכה פשיטא דאין נ"מ בזה שעושין מלאכה אלא אפילו לפי סברת הפוסקים ופשטות הזהר דמטעם איסור מלאכה דחוה"מ דזה מיקרי אות פטורין מתפילין ג"כ אין נ"מ בזה שעושין מלאכה בחוה"מ בדבר האבוד או אפילו אם לעצמו בכל ענין מקיל הרי עכ"פ האם אסור במלאכה ואטו מי שצריך לעשות מלאכה בשבת לצורך חולה וכדומה או אפילו יעבור בשאט בנפש ויעשה מלאכה יניח תפילין בשבת ובפרט לפי דברי רמ"ע מפאנו בתשו' סי' ק"ט דאין הטעם דאות משום מלאכה רק משום קדושת היום שמאיר על בנ"י באותן הימים פשיטא דאין נ"ה בזה שעושה מלאכה ולכאורה הי' נראה סמך למנהג זה מהתוס' שבת ס"ט שהקשו שם אהא דמי' שהולך במדבר ושכח מתי שבת דעושה כל יום כדי פרנסתו, פריך במאי מינכר לי' לשבתא והוקשו הא מינכר בזה שאין הולך ותירצו דזה שאין הולך לא הוי היכר, ושוב תירצו תירץ אחר דגם בשבת מותר לו ללילך כדי שלא

ישאר במדבר לעולם יעו"ש, ובמג"א סי' דש"מ מדייק מתוס' הנ"ל דגם שבותים אסור לו לעשות בשבת שלו כמו ביו"ט שני של גליות דאסור גם בשבות יעו"ש והוקשה הפמ"ג שם דא"כ קשה מאי פריך בש"ס במאי מינכר לשבתא הא מינכר בזה שנזהר משבותים דבימות החול שרי לעשות ולטלטל ובשבת שלו אסור ותירץ דזה שאינו עושה ואינו מטלטל לא הוי היכר רק הולך הוי היכר כי דרכו לילך תדיר כדי לצאת מן המדבר יעו"ש, והשתא תקשה הא אכתי הוי היכר דבשבת שלו אינו מניח תפילין ובימות החול בודאי מניח תפילין דהא לפי דברי המג"א הוי שבת שלו כיו"ט שני א"כ בוודאי איתסר בהנחת תפילין דתפילין בשבת בודאי אסור להניח עכ"פ משום שבות דשמא יוציאנו לרה"ר ועיין בתוס' רעק"א סופ"ק דביצה וזה הוי היכר גמור דהא בחול מחיוב להניח תפילין ומוכח לכאורה דגם בשבת שלו מניח תפילין כיון דעכ"פ גם בשבת עושה מלאכה כדי פרנסתו ושוב לא הוי אות לגבי דידי' ומחיוב להניח תפילין וזה סמך להנ"ל כיון דעושין מלאכה בחוה"מ מחמת דבר האבוד או שאין לו מה יאכל וכדומה צריך להניח תפילין. אבל אין זה מוכרח כלל דיש לומר דהש"ס לא ניחא לי' לתרץ כן דאכתי תיקשי במאי מינכר להני תנאי דסברי שבת זמן תפילין. ועיין באו"ז הגדול ה' תפילין ס' תקפ"ט שהביא ר' אליקום שמפרש הא דשבת ויו"ט הן גופן אות היינו נהר סמבטיון ששובת בהם וכן מעלה בזכורו שאינו עולה בשבת יעו"ש דמה"ט פשיטא דאין הדבר תלוי בו אם עושה מלאכה או לאו ובאו"ז שם כתב נ"מ לענין תפילין בחוה"מ דיש לומר דנהר סמבטיון שובת גם בחוה"מ ואין הדבר ברור אצלינו וא"כ גם לענין חוה"מ אין נ"מ בזה שעושה מלאכה או לאו ע"כ לפע"ד הבא לשאול והוא מהנוהגים שלא להניח תפילין אף שעושה מלאכה בחוה"מ מחמת איזה צד היתר יש להורות לו שלא להניח כמ"ש כת"ר וראיתי בספר אורחות חיים סי' ל"א שהביא מתשו' זכרון יצחק סי' ל"א דההולך במדבר ואינו יודע מתי שבת לא יניח תפילין דהוי כיו"ט שני ואין הס' ת"י ואם כוונתו שלא יניח תפילין אף ביום החול שלו מספק לא נהירא כלל דהא דכתב מג"א דהוי כיו"ט שני כתב כן רק יום ז' שלו כמ"ש פרמ"ג ובש"ע הרב סי' דש"מ ואם כוונתו על יום ז' שלו יפה כתב ועכ"פ מוכח בפשיטות דסובר דאף דעושה מלאכה לצורך פרנסתו לא יניח תפילין כמ"ש:

ג) ומ"ש לתמוה על שיך יו"ד סי' קע"ז ס"ק ג' במ"ש בשם המבי"ט. דבמבי"ט מוכח איפכא. ויפה תמה ואפשר דדעת הש"ך לחלק דעובדא במבי"ט הי' שהאם לא יפרע עד תשרי יפרע אחר ג' חדשים עם הוספה ו' פרחים ויש לומר דהוי רק ב' פרחים רבית לכל חודש והוצרך כומר הטעם דמוכח מלשון השטר דנתחייב בהמעות סוף תשרי עיי"ש. אבל הש"ך כתב דאם לא יפרע עד תשרי ושילם בחשוון ס"ו זהובים רבית ועל חודש א'

אין סברא שיהי' רבית כזה ומוכח דהתחייב הוי תיכף מתשרי וזה הוא דרך קנס כנלע"ד לפי חומר הקושי':

ד) במה שכתב בהא דב"מ ס"ב כל שבדינהם מוציאם בדיננו מחזירין אם הכוונה בדיניהם היינו ערכאות או בדיניהם היינו דיני ישראל שיפסקו לאו"ה. לפע"ד פשוט הכוונה בערכאות שהי' אז שידנו והיינו דכ' רש"י מקצת אומות היינו שהי' ידועים לחז"ל. ומ"ש שלא נאסר להם רבית הכוונה דלמקצת אומות העולם היי דגם בערכאות ג"כ אסור רבית וא"א לומר בדיניהם היינו כפי שאנו דנין לאומות העולם דהא כפי חד תירוצא בתוס' ב"מ ד"ה תשיך אסור לנכרי לקבל רבית מיד נכרי אחר ולומר הפשט בדיניהם ישראל נגד נכרי בודאי אינו במשמעות הלשון ע"כ העיקר דהיינו דיני ערכאות:

סימן קנ

לכ' ידידי הרב הגאון המפורסם מו"ה עקיבא סופר שליט"א אבד"ק פרעשבורג יצ"ו:

יקרתו הגיעני נכון בצירוף הגב"ע בדבר העגונה אשת האבערלייטנאבט פעלזנער ותשובתו הרמתה אשר השיב הד"ג בזה והנני להשיב בקצרה הנלע"ד: א) הנה עדותו של ר' מרדכי מאנדעל מה שהעיד בשם ר' יעקב סעקעלי כפי הגב"ע שבא אלי' ר' יעקב סעקעלי וסיפר לו במסל"ת בתוך שאר דברים שאיש אי בשדי המלחמה שמו אבערלייטנאנט פעלזנער מנייטרא. והוא מבאטאליאן הארבעה עשר נפל במלחמה והי' אצל הלוי' של זה האבערלייטנאנט גם ראה מקום קבורתו. הוא עדות מספיק אף שלא זכר שמו כי שם משפחתו ושם מלאכתו ושם עירו ג"כ יספיק ובפרט ע"י בדיקה בעיר נייטרא כי לא הי' שם איש אחר בכינוי שם הנ"ל, וגם כיון שידוע שזה הי' בבאטאליאן הארבעה עשר הרי הוכחה שזה הוא בעלה של העגונה וע' תשובת פרשת מרדכי ס' כ"ב. והנה כפי הנראה שזה הר' יעקב סעקעלי אף שהוא ישראל הוא מפסולי עדות כמ"ש כתר"ה רק הר' מרדכי אמר שהגיד במסל"ת ובזה יש לדון קצת לפי דברי המבי"ט המובא בק"ע סי' רכ"ח דלא סגי בזה שאמר ישראל שהנכרי הגיד לו במסל"ת רק אם אנחנו נדע שכן הוא עפ"י הסיפור שמספר לנו מה שאמר בשמו יעו"ש מכ"מ בנ"ד שהוסיף הר' מרדכי במסל"ת בתוך שאר דברים הרי ביאר להדי' שהי' בקישור דברים ובזה גם המבי"ט מודה. ועוד דבתשו' גאו"ב סי' י' הובא בפ"ת ס"ק ע"ח כתב דישראל המעיד מפי נכרי לכ"ע ל"ב כלל שיאמר שהי' מסל"ת והכא כיון דה' יעקב הוא מפס"ע ונראה מעדותו של ה' מרדכי שידע מזה והעיד שהי' במסל"ת ובתוך שאר דברים א"כ עדות זה מספיק:

ב) אך בדבר העדות שהעיד אח"כ הר' יעקב הנ"ל לפני הב"ד שהזמינוהו להעיד ולברר דברי'. הנה בזה העדות יש קצת סתירה לעדותו שהעיד בראשונה במסל"ת לפני ה' מרדכי נראה שהוא בעצמו ראהו שנפל במלחמה ובפני ב"ד העיד שזה הגיד לו הבע"מ במסל"ת כי ה' פעלזנער הנ"ל נפל במלחמה והראה לו המקום שמתעסקים בקבורתו של הנ"ל. ובעצמו עבר במקום הזה וראה אנשים מתעסקים בסתימת קבר אחד ואמרו לו כי זה הקבר של האבער לייטנאנט פעלזנער וכהד"ג בתשובתו כתב דאף שעכשי' הגיד ע"י שאלה מהב"ד כיון דבתחילה הי' מסל"ת גם עתה נאמן כמ"ש ב"ש סי' י"ז ס"ק מ"א. ויש לדון קצת בזה דבתשו' מהרשד"ם כתב דוקא באותו מעמד אבל אח"כ יש לחוש שמא רוח אחרת עמו ושבקי' להימנותא יעו"ש והכא בנ"ד מסתמא הי' לאחר זמן ותלוי בפלוגתא דלרא"ם הובא בב"ש שם אף לאחר שנה מהני ובט"ז שם הביא דברי הרא"מ בלי חולק נראה דהכי ס"ל. אבל בנ"ד אין נ"מ דאדרבא למהרשד"ם דלאחר זמן כששאלוהו אינו כדון במסל"ת א"כ אין להשגיח כלל בעדות שאמר לפני להב"ד רק על עדות שהעיד לפני ר' מרדכי שהי' במסל"ת. ומה שהעיד אח"כ אינו נאמן כלל לחזור מדברי' הראשונים ואף דכל עד טרם שהעיד בב"ד נאמן לומר מבודה הייתי מכ"מ היכא דאינו נאמן רק במסל"ת נראה דאם העיד מקודם מסל"ת ואח"כ חזר מדברי' ואמר באופן אחר שלא במסל"ת אין בחזרתו כלום דמה שאומר שלא במסל"ת משקר כמבואר להדיא בתשו' מרן הב"י בתשו' דיני מסל"ת סי' ח', א"כ בנ"ד יש להתיר העגונה עפ"י עדות ה' יעקב שתגיד לראשונה במסל"ת. אך לפי דברי הרא"ם ז"ל דאף לאח"ז מיקרי מסל"ת ובפרט בנ"ד דבא לפרש דברי' הראשונים ואינו סתירה כל כך דבזה הכריע בס' מראה"צ הובא בפ"ת ס"ק ס"ו כהרא"ם וא"כ ממילא דע"י הביאור שהוסיף עתה במסל"ת שוב אין לסמוך על עדותו שהעיד בראשונה שהרי אם גם עתה הוא מסל"ת נאמן לחזור בו ובפרט לפרש דברי' והדבר פשוט דלרא"ם אף אם שאלו אחר לאח"ז לא האיש שהגיד לו בראשונה במסל"ת ג"כ יקרא מסל"ת כמ"ש בק"ע אות מ"א וא"כ יש עלינו לדון בהיתר עגונה הנ"ל לפי עדותו של ה' יעקב לפני הב"ד:

ג) והנה במה שאמר שהבע"מ אוממאן סיפר לו במסל"ת כי נפל במלחמה ה' פעלזנער הנ"ל האבערלייטנאנט של באטאליאן ארבעה עשר גראסטראפיקאנט מכייטרא ובזה המקום מתעסקים בקבורתו. לכאורה גם זה עדות מספיק שאף שלא אמר העד קברתי' כיון שאמר שמתעסקים בקבורתו הרי טילטלוהו כבר לשם וזה הוי כקברתי' אף שהוא בעצמו לא טילטלו רק ראה אחרים מטלטלים אותו או שמע מפיהם במסל"ת

שמתעסקים בקבורתו סגי כמ"ש בתשו' הריב"ש הובא בב"י סי' י"ז דקברתי' לאו דוקא אלא שמעיד שנתעסקו בו אחרים בהא סגי דהשתא ליכא למיחוש למידי יעו"ש:

אבל יש לפקפק קצת דדלמא ה' אוממאן הנ"ל לא הי' מסל"ת ומה שאמר ה' יעקב שה' אוממאן סיפר לו במסל"ת אינו מספיק לפי שיטת המבי"ט סי' רכ"ח הנ"ל ומה שכתבתי לעיל אות א' מדברי גאו"ב בס' י' דישראל ששמע מפי נכרי א"צ כלל לומר שהי' מסל"ת וגם בט"ז שם מקיל למעשה גם בישראל ששמע מנכרי מכ"מ יש לומר דטעמו היינו דישראל יודע שאין הנכרי נאמן רק במסל"ת וכשמעיד בשמו מסתמא הגיד לו במסל"ת כי באופן אחר לא יבוא להעיד אבל בנ"ד שזה ה' יעקב מפס"ע ומחלל שבת דל"ש סברא זו שוב יש לחוש דלמא שאלו כסברת הב"ש דדרך ישראל לשאול על ישראל חבירו ובאם הי' ע"י שאלה הרי אינו מסל"ת דאף דמחלל שבת דינו כנכרי היינו לענין עדות אבל בזה הדין שאם ישראל שאל לנכרי על ישראל אחר דלא הוי מסל"ת אין נ"מ דגם מחלל שבת ישראל הוא כמובן וע' בפ"ת ס"ק ע"ט שהביא דברי ס' מראה"צ שהכריע כהחמ"ח ועכ"פ לדידן דקיי"ל לא בעי קישור דברים וגם שאלת כותי לכותי לא מגרע כח מסל"ת פשיטא דאין לחוש בסתמא שמא לא הי' דברי כותי הראשון במסל"ת יעו"ש א"כ הכא בישראל מחלל שבת יש לחוש דלמא שאלו דהרי שאלתו מגרע כח מסל"ת וסברת הגאו"ב דמסתמא כשמעיד הי' מסל"ת לא שייך באיש כזה המחלל שבת. ועכ"ז מאחר שאמר בפירוש שהי' מסל"ת אף שבמבי"ט פיקפק בזה מכ"מ מתשו' תה"ד סי' רל"ט מבואר דמהני ופשטות דברי הט"ז משמע דישראל המעיד מפי נכרי סתמא מהני משמע דסובר הטעם דל"ח שמא שאלו א"כ גם בנ"ד יש להתיר עפ"י עדות זה:

ד) ועוד נראה שהרי העיד ה' יעקב שעבר במקום וראה אנשים מתעסקים בסתימת קבר אחד ואמרו כו כי זה הוא הקבר של האבער לייטנאנט. ובזה נראה דאף אם שאל מהם מה הוא הקבר הזה והם השיבו לו כי הוא של האבער לייטנאנט הנ"ל ג"כ הוי כמסל"ת ול"ד כלל לשאלת איה חברינו דשאל על יהודי וע' בתשו' מהר"ם אלשיך ס' קי"א בשאל על ספינה שנאבדה והי' בתוכה יהודים דאין זה מגרע כח מסל"ת כיון דהשאלה הי' על הספינה יעו"ש. ובנ"ד עדיפא מזה דשם יש לומר כששאל על הספינה מה נעשה בה הוי כשואל על היהודים כיון דהי' יהודים בספינה אבל הכא אם שאל על הקבר אף אם שאל מי נקבר שמה איננו כשואל על יהודי וזה אין לחוש ששאל על ה' פעלזנער והם השיבו לו שנקבר שמה כי אין לנו לחוש רק באמר סתם פלוני אמר לי שמת פלוני יש לומר דהי' ע"י שאלה ששאלה אותו עלי' וע"ז הי' התשובה אבל הכא מה שאמרו זה הוא הקבר של ה' פעלזנער יתכן רק על מי הוא הקבר ואין לחוש לשאלה אחרת מסתמא וע' בה"ט

ס"ק נ"ה מתשו' מבי"ט ס' ק"ה אם מתוך שיחת הגוי השני נראה שהראשון הי' מסל"ת לכ"ע מהני:

ה) וכהד"ג כתב להקל עפ"י פנקס היומי של ה' יעקב ששם נכתב כל המאורעות והי' גם מאורע זה נכתב שמה בין שאר המאורעות וע"ז דן כבודו כיון דהוא לא ראה רק כתב מה ששמע והוי כעד מפי עד הכותב לזכרון בעלמא דלא מהני כמ"ש הב"ש. והנה כפי הגב"ע נראה שהעיד בפי' לפני הב"ד ולחזק דברי' הראה גם פנקס שלו הכתוב מאז א"כ כיון שעדותו מועיל לא נצרך כלל לצרף פנקס שלו שהרי סגי בעדותו הן מה שהעיד אז לפני ה' מרדכי הן מה שהעיד אח"כ בב"ד. ואם אולי לא נזכר כלל מגוף הדבר רק מה שראה בפנקסו נהי דלדברי הב"ש אינו מועיל ואין סומכין על עמפ"ע מ"ש לזכרון אבל שוב סגי בעדות שהעיד בפירוש לפני ה' מרדכי שאז לא העיד מפנקסו ועכ"פ הפנקס אינו מגרע ובגוף דברי הב"ש ע' בית מאיר שפיקפק עלי' דגם בכה"ג מהני, וע' בהגמ"ר פ' האשה קמ"א סי' קכ"ד מבואר דאף עמפ"ע בכתב כשר יעו"ש דנראה דלא מיירי בכותב עדותו לב"ד בדרך עדות. אמנם בנ"ד א"צ לזה הכתב כלל מאחר שהעיד בפה מאז לפני ה' מרדכי וגם עתה הגיד לפני הב"ד בלי הפנקס כ"ה מלשון הגב"ע. ואם נחוש שאינו מועיל עדותו עתה לב"ד מחמת שהי' ע"י שאלה כדעת מהרשד"ם א"כ עכ"פ מהני עדותו הראשון כמ"ש לעיל. ומ"ש כה"ג אם לצרף גם המכתבים מבע"מ ומאפיציר שהודיעו לה במכתב ממיתת בעלה בקישור דברי תנחומין שנראה מתוך המכתב שהם מסל"ת רק דרמב"ם לפי דעת המ"מ חש דדוקא באומר בע"פ מהני מסל"ת ולא בכותב. אך מדברי תשו' חת"ס ח"א סי' מ"ג נראה דכתב אי אפשר להבחין כ"כ אם כתב במסל"ת ומשמע דאם ניכר שהי' במסל"ת יש להקל. גם בפ"ת ס"ק י"ג הביא מתשו' מראה"צ להקל בכתב ככרי שנראה מתוכו שהי' במסל"ת ובקישור דברים יעו"ש רק דיש לדון מחמת שהכתבים אינם מקוימים ובח"מ מסיק להקל בבא ממרחקים ואי אפשר לקיימו עכתו"ד הד"ג: והנה השיטת הפוסקים דבעינן קיום לכאורה אינו מובן כלל דכיון דידענו שזה כתב ישראל ואין חשש רק שמא ה' נשים השונאות אותה זייפו והרי לזה ל"ח דהרי משואין עפ"י בת קול וכבר העיר בכ"ז בח"מ ונראה מדברי' כיון דכל הטעם דמשואין עפ"י בת קול ול"ח לצרה משום דבשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין וכל עיגון כשעת הסכנה דמי כמ"ש רש"י יבמות אבל בדאפשר לברר ולקיים יש לעשות כן וכ"ה בתשו' חת"ס אה"ע סי' מ"ט ולכאורה אינו מובן דמ"מ אם באמת יש עדים לקיים חתימת הכותב א"כ מאי נ"מ בבירורו ואם אין עדים לקיים שוב הוי מקום עיגון. וצ"ל דבאפשר לקיים היינו שאולי יוכלו לברר שאין זה כתב וחתימת האיש החתום וע"כ

מזיוף הוא אבל בדאי אפשר לברר זיוף א"צ לברר כלל דלקיום החתימה אין צריכין. ועכ"פ בנ"ד שאי אפשר לברר ההיפוך א"צ לקיום כלל דהרי כל עיגון שעה"ד ואף דכ' הח"מ דלא כל עניני שעה"ד דעגונה שוין דיש ילדה ורדופה להנשא יעו"ש בס"ק כ"א אבל בדין זה דשמעו קול איש פלוני מת דמשואין את אשתו כמבואר באה"ע ס' י"ז סעי' י' מבואר סתמא דמשואין את אשתו וע"כ דעיגון כשעת הסכנה דמי בכל ענין ואין חילוק בין ילדה לזקינה וא"כ גם בנ"ד בכתב שאינו מקיום יש להקל:

ז) אמנם ראיתי בפ"ת ס"ק י"ב שהחמיר להצריך קיום וטעמו כיון דהיא מלתא דלא על"ג בשום אופן דלא ידענו מי הכותב אין ע"א נאמן בדבר שבערוה דכל נאמנותו מטעם על"ג יעו"ש וגם בתשו' חת"ס אה"ע סי' מ"ד העיר בזה וכן בתשו' שמן רוקח סי' כ"ח בתשו' הגאון בעל כתר כהונה ז"ל. אמנם בנ"ד דהכתב מוכיח שהוא מסל"ת בקישור דברים יש לומר דל"ב קיום לפימ"ש בנוב"י מה"ק ח' אה"ע סי' מ"ב דכל הענין שמתירין מטעם דייקא ומינסבא והרי אנו מתירין אותה תיכף בלי שהי' רק דהכוונה דמשום דדייקא ומינסבא חושש העד לומר שקר דסובר שהוא תחקור ויתגלה שקרו אבל במסל"ת שאינו יודע כלל אם תועיל עדותו ע"כ דנאמן אף בלי דייקא יעו"ש דמשו"ה מסל"ת במלחמה נאמן ולפי"ז ע"כ מסל"ת נאמן אף בלי הטעם דעל"ג דהא לפי צד אבעיא משום דייקא כל דל"ש זה אין העד חושש וא"כ האיך נאמן מסל"ת וע"כ דמסל"ת מצד הסברא אינו משקר וא"צ כלל לטעם דעל"ג וא"כ הכא דהוי מסל"ת אף בלי קיום מהני דמסל"ת אינו מטעם על"ג ולא מטעם דייקא. אך דברי הנוב"י כבר תמהתי עלי' זה כביר שהדבר מפורש להיפוך במלחמות ר"פ האשה שלום וז"ל ולא יהי' גוי מסל"ת מישראל כשר ששניהם מפני שסמכו על בדיקת האשה האמינו אותן וכו' יעו"ש דמוכח דגם מסל"ת נאמן מטעם דייקא ולפי חידושו של הנוב"י הנ"ל דדייקא עי"ז על"ג מוכח דגם במסל"ת שייך על"ג ומשו"ה נאמן ועכ"פ אין עדיפות למסל"ת על עד כשר וג"כ יש לחוש בנ"ד לכאורה להצריך קיום. אך בגוף הדבר אשר חששו הגאונים הנ"ל מחמת דלא על"ג כי לא ידעו מי המעיד וכל עיקר נאמנות ע"א הוא משום על"ג צל"ע דהרי עמפ"ע נאמן אף דל"ש בזה הטעם דיתפרסם בשקרו דאף אם יבוא הראשון ויכחשנו יוכל הוא לומר שהראשון מכחש עתה ואף דלרמב"ן תמיד הראשון נאמן מכ"מ בעיני העולם לא יהי' מוחזק כשקרן וכן פשיטא לי' באמת לנוב"י מה"ק אה"ע סי' כ"ז ול"ג דעמפי"ע לא הוי מלתא דעל"ג רק משום עגונה הקילו. ואף אם נימא דעמפ"ע הוי מלתא דעל"ג ע"י שיבוא הראשון ויכיחישנו הרי מבואר באה"ע סי' י"ז סעי' ה' בהגה דאף בעד שאמר סתם ולא אמר ממי שמע ג"כ נאמן ובזה לא הוי על"ג כלל. ומזה יש לתמוה נמי על דברי הגאון החת"ס זצ"ל

ח"ב סי' קל"ה ד"ה הנלע"ד וד"ה והשתא שהמורם מדברי' שם דע"א אינו נאמן בסימנים אף בסימן מובהק כיון דמצי לאשתמוטי לומר אם יבוא אותו שהעיד עלי' דזה שראהו מת הי' לו ג"כ סימן כזה דהא גם בסימן מובהק יוכל להיות שעוד א' הי' בו סימן זה יעו"ש דהרי עמפ"ע נאמן אף שאינו אומר ממי שמע ולא יתפס בשקרו וגם יש לתמוה מהא דמבואר להדיא באה"ע סי' י"ז סעי' כ"ד דמסל"ת נמ נאמן בסימנים ומי עדיף מסל"ת מע"א כשר דל"מ סימנים לסברת הח"ס אף דלסברת נוב"י ס' מ"ב מסל"ת עדיף אבל כבר הבאתי לעיל מדברי רמב"ן במלחמות דמסל"ת נמי משום דייקא ולפימ"ש בתשו' ח"ס סי' קל"ה הא דדייקא היינו דעי"ז על"ג א"כ מוכח דמסל"ת דנאמן משום דייקא כמ"ש רמב"ן היינו משום דעל"ג, וגם בתשו' חת"ס גופא כתב בכ"ד דנאמנות מסל"ת היא משום על"ג ואפ"ה נאמן בסימנים. ובגוף הדבר אם ע"א נאמן בסימנים דל"ש בזה על"ג דלא יתפס בשקרו כבר עמד על מדוכה זו בס' עצי ארזים סי' י"ז ס"ק צ"א והסכמתו שם כראה דנאמן ע"א בסימנים יעו"ש שהביא להוכיח כן מהש"ס דיבמות קט"ו דאמרו סימנים והרי שם כע"א דמי ואפ"ה מהני סימנים. אבל לפי מה שביאר חת"ס הנ"ל הסוגי' דבעינין תרווייהו סימנים וטב"ע מה"ט אין ראי' משם. אבל מהא דסעי' כ"ד הנ"ל מוכרח כן. וגם הרי המרדכי כתב שם ביבמות דל"ב טב"ע רק סימנים ומוכח דע"א בסימנים מהני וגם להפוסקים דבעינן תרווייהו סימנים וט"ע היינו משום בדדמי דחילוף צורה אבל אי לאו ה"ט הוי סגי סימנים לחוד ובחת"ס שם לפי שטתו לפי שינויא דקאמר סימנים ל"ש כלל בדדמי ואפ"ה ל"מ סימנים לחוד משום דיוכל לתרץ לכל בשקרו דנזדמן גם אחר בסימן זה וכפי הנראה דגם החת"ס ז"ל לא כתבו להלכה רק לפלפולא וגם לא ראיתי בשום מקום נזכר זאת בחת"ס דל"מ סימנים בע"א. וכה ראיתי בש"ע הרב רש"ז ז"ל בתשו' ס' כ"ח בסופו ד"ה וממוצא דבר שכ' דאין לפקפק כלל מחמת שהעד שאמר שמצא ההרוג לא אמר שהכירו מעולם דל"ש כלל ה"ט שבגמרא דעל"ג אלא באומר שמת בעלה של זו דעל"ג כשיבוא לבית וכ"מ בהדיא מאו"ז שבתה"ד ס' רל"ט שהנכרים לא אמרו כלל שמצאו בעלה של זו רק שמצאו יהודי בסימנים אלו הרוג וקברוהו דלא על"ג ואפ"ה התיר האו"ז בפשיטות וכ"ה בהרבה תשובות האחרונים דכ"מ בהדיא בגמרא ר"פ ט"ו דלאו עלייהו סמכינן אלא הסימנים כלפי גרסת המרדכי א"נ דקאמרי סימנים ולא אמרו קמן רק הסימן לבד יעו"ש. ולענין קיום דתשו' הגאונים משום דלא על"ג כלל בתשו' חת"ס ח"א סי' מ"ט כתב בזה כיון דחזקה לא חציף אינש לזייף הו"ל כאולו ברור שהחתום בו בעצמו כתבו וגם הוא לא חציף להשמט ולטעון אחר זייפו על שמו דיודע הוא דהטענה גרוע עיי"ש א"כ גם מכתבים הנ"ל חזיין לצרופא אף שאינם מקוימים. ושו"ר בקהי"ע

סי' י"ז שהחמיר בכתב שאינו מקוים והרגיש בזה שהערותי בפעמפ"ע דנאמן אף שלא ידע ממי שמע משום בשעה שהגיד הראשון ירא שמא יתברר שקרו. והשני ג"כ ירא משום דכשיתברר ששקר יתלו רק בו שהוא שיקר אבל בכתב שאינו מקיום שמא זייף א' והאיך נתפס בשקרו יעו"ש:

ולענ"ד ג"כ המזייף חש שמא יכירו עדים כתב ידו ויתפס כשקרן וזה ברור. והרי משואין עפ"י בת קול אף דאין יודעין מי אמרו ובקהי"ע כתב דמי שמשמיע הקול ירא שמא עומד א' מרחוק ומכירו בטב"ע או בטב"ע דקלא יעו"ש א"כ מכ"ש דכותב זה שזייף חש שמא יכירו עדים שזה כת"י ע"י דימוי או טביעת עין בכתב ידו ויותפס שקרן ע"כ שפיר יש לסמוך גם בלי קיום באופן שלענ"ד היתר העגונה אשת הר' מנחם פעלזנער מכיינורא בנוי על יסוד מורווח עדותו של הר' יעקב סעקעלי שהעיד לפני הר' מרדכי במסל"ת. וגם עפ"י עדותו שהעיד אח"כ בב"ד ובצירוף המכתבים מכתבי תנחומין שבאו לה, והנני מסכים ומצטרף להיתר העגונה הנ"ל, והשי"ת יצילנו משגיאות:

סימן קנא

להרב החריף ובקי מו"ה אלי' חיים בראף נ"י בהאאג:

ע"ד אשר שאל במי שלוה מחבירו בהאלאנד מארקין אשכנז שהיו לו למלוה במזומן זה כמה שנים ועתה רוצה לחזור לו מארקין כהנ"ל, ועוד שנית בא' שלוה מחבירו לפני י' שנים אלף רובל שלא הי' לו למלוה במזומן רק קנאם בעד מעות האלאנד ועתה רוצה להחזיר לו במעות רוסיא שכמעט אינם שוים כלום. והנה לענין מארק אשכנז הדבר פשוט שמשלם במארקיו אף שהוזלו, אך לענין הרובל שכמעט אינם שוים כלל בזה צל"ע באם לוה סתם ולא התנה לשלם במעות הרי מבואר בחו"מ סי' ע"ד דאף בנפסלו לגמרי דזה נותן לו מטבע שהלוהו ובתשובה כתבתי להוכיח מדברי תשו' חת"ס יו"ד ס' קל"ד דוקא במטבע מכסף ונחושת שעכ"פ הנסכא שוה בזה אף נפסל לגמרי הרי שוה לנסכא והוי אבל בבאנקנאטען בנפסלו לגמרי אינם כלום רק ניירא בעלמא אין זה תשלומין כלל וכעת מצאתי שכן כתב בהגהות חכמת שלמה למהרש"ק ז"ל בחו"מ ס' ע"ד בסם הג' ר"מ ז"ל מפרעסבורג דבאנקנאטען הוי כמו שטרות ובלוה שטרות ונפסלו לכ"ע צריך לשלם דמיהן ומהרש"ק כתב דזה אמת בנפסלו אבל בהוזלו גם בשטרות כן בלוה שטרות והחזיר שטרות כאלה מאותו הלוה אף שהוזלו הוי כמו סאה בסאה עיי"ש א"כ שכמעט אינם שוים כלל כידוע יש לדון כן. אך בתשו' חת"ס אה"ע ס' ס"ה בתשו' הגאון מהר"ם בנע"ט ז"ל שם נראה דאינו מחלק כלל בין באנקנאטען למטביעות דגם בבאנקנאטען אף שנפסל לגמרי כל שלא התנה לשלם במעות או שלא נכתב ת"כ בזה

הוי כהתנה כיון דהמנהג לכתוב לשלם במזומנים משלם לו הבאנקנאטען אף שנפסלו לגמרי, ואולי הג' ר"מ ז"ל לשיטתו דסובר דבאנקנאטען דינם לגמרי כשטרות אף לענין שאין נשבעים עליהם שבועה דאו' לכן מחלק גם בזה בין באנקנאטען למטביעות אבל כל האחרונים פסקו דלא כותי' בזה ומשביעין על באנקנאטען שבועת התורה אפשר גם בזה דמי למטביעות לגמרי, אך מצד הסברא נראין דברי הגר"מ ז"ל ומהרש"ק נכונים עכ"פ לענין זה דנפסלו דשוב אינם כלום ובזה ל"ד למטביעות שיש בהם שיוי נסכא, ומדברי החת"ס ס' קל"ד נראה לכאורה כן וע"ע בחת"ס חו"מ סי' ס"ב כתב ג"כ דידוע דלוה מטבע ונפסל כל דאית לי' אורחא למישן משלם לו מטבע שהלוה יעו"ש והא אנן קיי"ל להדיא גם בלית לי' אורחא לשם משלם לו מה שנפסל וע"כ משום דהח"ס מיירי שם בבאנקנאטען כתב כן ואולי החת"ס לא נחית לזה רק באית לי' אורחא למישן לכ"ע הדין כן אבל בלית לי' אורחא למישן בהלוה מטבע או פרקמטיא לדעת רמב"ם וראב"ד ורוב המורים משלם לו מטבע היוצא דוקא כמו שכתב בתשו' מהר"ם בנע"ט ז"ל הנ"ל רק דבש"ע איפסק כהרא"ש דבכל ענין כשלא התנה לשלם במעות אף בנפסל לגמרי משלם לו מטבע שהלוהו, וכן יש לפרש דברי ביו"ד סי' קל"ד א"כ להלכה גם בבאנקנאטען כן. ומכ"מ צ"ע להלכה כי דברי מהרש"ק ז"ל מסתברים למאוד. ולדברי מהרש"ק הנ"ל בשטרי רוסיא שהם כמעט נפסלו לגמרי אפשר דצריך לשלם מטבע היוצא עתה כפי שהי' שוה או הבאנקנאטען בשעת הלואה. אך לענין ווארקען אשכנזי שהם רק הוזלו בזה גם מהרש"ק מודה. וע' ש"ך חו"מ ס' רצ"ב ס"ק ט' שכ' במעות מותרין דנשתמש בהם דנעשה לוה ולא שואל ונ"מ בנפסל המטבע דצריך לשלם מעות היוצא ובנה"מ שם ביאר דכוונתו בנפסל לגמרי יעו"ש והדבר תימה דהא גם בנפסל לגמרי מחזיר לו כמו שהלוהו ואולי מיירי הש"ך בבאנקנאטען וכמהרש"ק הנ"ל ודוק. מיהו לראה דגם למהר"ם בנע"ט ז"ל עכ"פ הא דמשלם כמטבע שהלוהו גם

בבאנקנאטען היינו כאותן באנקנאטען שהי' אז אבל כשרוצה לשלם בבאנקנאטע אחר כגון ברוסיא שרוצה לשלם מטבע היינו באנקנאט הממשלה הנוכחית והוא לוה באנקנאטען של הבאר שנתחלף לגמרי צורת השטרות והאותיות שהי' כתוב עלי' זה לכ"ע אין תשלומין דהא כל הענין דמשלם לו כמטבע שהלוה אף דנפסל דהוי כסאה בסאה והוזל כמ"ש התוס' וסאה בסאה והוזל נמי משלם לו עכ"פ כאותה הסאה אבל בנתחלף הצורה והאותיות אין זה כלל מה מה שהלוהו אפילו בלא נפסלו לגמרי אין זה תשלומין. והנה בגזל מטבע ונסדק אינו מחזיר לו מה שגזל אף בישנו בעין אך בנמחק הצורה צל"ע והדבר במחלוקת שנוי כמ"ש בקצה"ח ס' שפ"א ס"ק י"א אך בשטר

ובאנקנאטע בנמחק הצורה נראה דלכ"ע א"י לומר הש"ל כי בזה הצורה עיקר וא"כ ה"ה לענין הלואה בכה"ג וכן בנתחלף הצורה לגמרי כי בבאנקנאטען הרי הצורה עיקר ועמ"ש בספרי מ"פ לחו"מ סי' שס"ג סעי' א' בזה, ולמהרש"ק הנ"ל לענין באנקנאטען דבהוזל דוקא מחזיר לו כאותן שהלוהו שכ' דגם בשטרות כשמחזיר לו מאותו לוה מהני צל"ע במי שלוה באנקנאטען ממדינתנו ואז הי' כתוב עליהם מדינת אסטרייך אונגארן אם יוכל להחזיר באנקנאטען שכבר ניתן עליהם החותם דייטש אסטרייך שהרי בזה יצא אונגארן מהחוב והוה כאולי לוה שטרות שהי' חתום בשני לוין והחזיר בלוה אחד דנראה דלא הוי חזרה. אך למהר"ם בנע"ט דאפילו בנפסלו לגמרי בבאנקנאטען מחזיר אותן שלוה א"כ מכ"ש בהוזלו אף שניתן עליהם החותם הנ"ל, ובכלל נראה דהוי סד"ד והמוחזק יכול לומר קי"ל בזה וטוב לפשר כי אין בידינו להכריע. ומצד הסברא דברי מהרש"ק נכונים:

ב) והנה במכל הענין דמשלם לו מטבע שהלוהו בנפסל או בהוזל בתבעו בעת היוקר ולא רצה לשלם לו ועתה הוזל בזה פליגו מהרש"ל וש"ך ס' ע"ד. מיהו נראה דכל פלוגתתם הוא רק בדחאו בכך ושוב דעדיין לא נעשה גזלן דהרי עכ"פ לא אמר לו שלא ישלם ועי' חו"מ ס' קע"ו סעי' י"א אבל בלא רצה לשלם ולא אמר לו שישלם למחר וליומא אחרינא בזה נראה דנעשה כגזלן ממש ומשלם כשעת היוקר כבשעה שעיכבו וגזלן דאע"ג דגם בגזילה גופא נמי אמרינן הש"ל היינו כשמחזיר לו מה שגזלו דוקא אבל בהלואה כל שמחזיר לו כעין שהלוהו סגי כתוס' ב"ק צ"ז וא"כ כיון שלא רצה להחזיר לו נעשה גזלן שוב ל"ש הש"ל כלל דהא אין החפץ והמטבע בעין ובזה ל"ש כלל הש"ל. וראי' מהא דאה"ע סי' קי"ד סעי' א' בחייב עצמו לזון בת אשתו ועיכב אם המזונות הי' בזול והוקרו או להיפוך משלם כשעת הגזילה הרי אף דמקודם הי' כעין הלואה ובהלואה סאה והוזל משלם כדהשתא מכ"מ בעיכב נעשה גזלן ומשלם כשעת הגזילה וה"נ ממש בנ"ד. וראיתי בתשו' חת"ס חו"מ ס' כ"ח דעל פלוגתת רש"ל וש"ך הנ"ל הביא מתומים שהקשה על רש"ל מי גרע דחיית לך ושוב מגזלן שאומר לו הש"ל יעו"ש והדברים תמוהים דהא בגזלן ל"ש הש"ל רק כשמחזיר לו החפץ שגזלו ממש ועיינתו בתומים שם ולא ראיתי כלל מה שהביא החת"ס בשמו ולענ"ד פשוט דלך ושוב לא הוי גזלן עדיין אף שקבע זמן לפרעון ולא שילם באמרו שישלם למחר וכדומה אבל בלא רצה לשלם כלל הדבר ברור דנעשה אז כגזלן ומשלם כשעת הגזילה כמו באה"ע סי' קי"ד הנ"ל בעיכב דשם ודאי הוי כגזלן דמזונות קצוב לכל יום ובלא נתן באותו יום הוי כגזלו וה"ה בהלוואה כשאמר שאינו משלם. ומ"ש בחת"ס שם להחזיק בשיטת מהרש"ל משום דגם מבטל כיסו של חבירו

חייב הנה דברי החת"ס בזה בענין מבטל כיסו של חבירו צ"ע כמ"ש במ"פ לחו"מ ס' רצ"ב וגם לכאורה בהלוואה הרי יש בזה משום רבית כמ"ש הש"ך חו"מ ס' פ"א ושבו"י יו"ד ח"א ס' ס"ד ועמ"ש בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' קמ"ט:

סימן קנב

להרב הגדול החו"ב משנתו זו"נ מו"ה מנחם זאב גרלנר נ"י מו"ץ בבארדיוב:

ע"ד שאלתו אם מותר לסוחרי ישראל לקנות בבית מטבחיים נכרים עורות קיבות לחות מנבילת וטריפות לסחורה וכ"ת צידד להתיר אף דקודם שנתייבשו אסורין מה"ת מכ"מ אינם עומדים לאכילה בעינא כלל רק להעמיד בהם גבינות ויש ס' רק מטעם מעמיד דהוי רק מדרבנן ובדרבנן מותר לעשות סחורה. ולי צ"ע דמ"ש דהיתר פשוט לסחור בדבר שאינו עומד לאכילה הנה באמת שכ"כ הש"ך יו"ד ר"ס קמ"ז אבל בתשו' הרשב"א הובא בב"י שם מבואר דסובר דאף בדבר שאינו עומד לאכילה כלל כיון דחזי לאכילה אסור לסחור בו רק שיטת התוס' בב"ק והרא"ש שם כהש"ך ועכ"פ אינו מוסכם כ"כ להיתר ואף לשיטת התוס' יש לומר דה"ד בדבר שאינו עומד לאכילה כלל וכיון דאינו לאכילה אסח דעתי' מאכילתו ול"ח לתקלה ולכך ראשון לסחור בו אבל הכא הרי עומד עכ"פ לאכילה היינו להעמיד בו ונהי דאז הוי רק מדרבנן מכ"מ יש לומר כיון דעכ"פ לא אסח דעתי' מאכילתו שהרי סוף סוף יעמוד בו שוב חיישינן לתקלה שמא יבוא לאוכלו בעינא ויהי' איסור תורה, דכה"ג מחלק הש"ס ביומא ס"ו בהנך דל"ח להקרבה לעולם ל"ח לתקלה דלא טריד בהו וברש"י שם דמסיח דעתו אבל בעומד להקרבה שמא יקריבנו עתה יעו"ש וה"נ כיון דעכ"פ לא אסח דעתי' מאכילתו בעירוב שוב חיישינן לתקלה שמא יאכלו בעינא. וכת"ר הביא מס' דר"ת שהביא מתשו' ברית יעקב שכ' היתר לסחור בדם דדם חי אינו עומד לאכילה רק כשיבשלנו ואז יהי' מדרבנן וזה כעין סברת כ"ת, אך בתב"ש ופר"ח סי' י"א אסרו לסחור בדם הרי דלית להו סברא זו. ואם כי יש לומר דטעם בתב"ש ופר"ח משום דגוף הדבר דדם שבישל דרבנן במחלוקת שנוי ורבים מגדולי הראשונים סוברים שהוא דאורייתא וע' פר"ח סי' ס"ח עכ"ז גם דברי הנ"ל דכיון דלא אסח דעתי' יש לחוש לתקלה גם עתה בעורו חי יש להם פנים בהלכה ע"כ גם בנ"ד לענ"ד אין להקל. וע"ש רו"מ לחלק דדם חי כשאכלו חייב דהא בהכי אסרי' רחמנא אף שאין דרך לאכלו חי אבל בהנהו קיבות יתכן דכשאכלו בעינא פטור דהוי שלכד"א ורמז לתשו' דברי חיים יו"ד סי' כ"ב לענין שתי' שמן טמא לחולה שאב"ס. במכ"ת זה אינו דשמן מצינו בש"ס דאזוקי אזיק אבל אכילת בני מעיים מבושלים בעינא הדבר ברור דהוי כדרך אכילה ואם הוא נבילה או טריפה לוקה מה"ת וע' בחולין ל"ג דאין מזמנין

כותים על ב"מ דהוי אמ"ה ונכרי חייב ע"ז מיתה ומוכח דהוי כדרך אכילה והא לשיטת תוס' בחולין שם נאמרו שיעורין לב"נ א"כ שלכד"א נמי שרי לדידהו אף לסברת רש"ל שבועות כ"ג דלמ"ד כ"ש למכות גם שלכד"א חייב יעו"ש ואפ"ה נכרי חייב משום אמ"ה ומוכח דהוי כדרך אכילה וע' במעילה דף כ' דקרביים אוכליהון לאו בר אינש וכתבו תוס' שם דנ"מ דלא הוי מקח טעות ולא כתבו דנ"מ דאוכל מטרפה קרביים לא נפסל לעדות דהוי שלכד"א וע"כ דהוי כדרך אכילה. מיהו נראה בנ"ד לקנות מן הנכרי בעל המטבחיים הקיבות לאחר שנתייבשו היינו שיקנם והמקח יחול לאחר שנתייבשו עכ"פ שלא יהי' ראוים לאכילה בעינא ואח"כ יקחם מן הנכרי ובכה"ג דאינו ראוי לאכילה יש להתיר דאף שיעמוד בו אח"כ אז לא יהי' אלא דרבנן כסברת כת"ר וע' בפ"ת יו"ד ס' פ"ז ס"ק כי בשם תפ"צ:

ב) וע"ד שאלתו בדיני ממונות האיך לדון בזמנינו במי שהשכיר דירתו על זמן ידוע ובכלות הזמן רוצה המשכיר להוציאו ועפ"י דד"מ אין המשכיר יוכל להוציאו ובאמת ענין תקנה זו נעשה לתקנת בני המדינה אך מדברי הש"ך בס' ע"ג נראה דגם זה אינו מועיל רק במסים אבל לא בשאר דבר אף בקרקע והדבר תלוי בפלוגתת הראשונים והמשכיר מיקרי מוחזק כמבואר בחו"מ ס' שי"ב דקרקע בחזקת בעלים עומדת. הנה מה דפשיטא לי' לכת"ר דבכל סד"ד בקרקע המוכר או המשכיר מיקרי מוחזק אינו ברור דהרי בתשו' הרא"ש כתב דקבלה בידו דבסד"ד הלוקח הוי מוחזק וכן פסק בנה"מ בכללי תפיסה ס"ק כ"ב ומבואר שם מדברי' דאף בקרקע בשכירות הדין כן ומיישב בזה הא דסי' שי"ב סעי' י"ט בשתי עליות זעג"ז ונפחתה עליונה דהוי ספק ועלה בתיקו בש"ס דאם דר בתחתונה אין מוציאין ממנו משום דתיקו הוי כספיקא דדינא יעו"ש ולכאורה צ"ע דהא במשכיר בשנים עשר דינר לחודש הוי נמי ספיקא אם תפוס לשון ראשון או אחרון קיי"ל דהמשכיר מיקרי מוחזק. וצריך לומר דשם שאני דהספק תלוי בדעתו של משכיר ואין אנו יודעין האיך הי' דעתו בזה הוי מוחזק אבל בספק פלוגתא או בספיקא דדינא שבש"ס שאינו תלוי בדעתו של המשכיר הוי השוכר מוחזק כמ"ש המנל"מ בפ"ז מה' שכירות ה"ב יעו"ש א"כ בנ"ד דהוי ספיקא דפלוגתא אם בכה"ג דד"מ דינא לדעת מנ"ל ונה"מ השוכר מיקרי מוחזק. ובמנ"ל פט"ו מטוען נראה דעתו דבשכירות כיון דהגוף של המשכיר אף בסד"ד המשכיר מוחזק דלא כמ"ש בה' שכירות ושו"ר בס' שו"ת תשורת שי ח"א סי' תקס"ג שהאריך בזה והביא דברי נה"מ בכללי תפיסה ומנ"ל פ"ז משכירות ומנ"ל פט"ו מטוען ודעתו נוטה להלכה כהמנ"ל פט"ו מטוען דבכל ענין המשכיר מוחזק וראי' נה"מ מס' שי"ב סעי' י"ט כבר יישב בתשו' לחם רב באופן אחר יעו"ש. ובאמת

גם הנה"מ גופא ס' שי"ב סעי' י"ט כתב תירוץ אחר. אך להלכה למעשה כיון דבנה"מ בכללי תפיסה סתם להלכה דבסד"ד השוכר מוחזק ובנ"ד הדבר בקרקע ולתקנה בני המדינה כולה דלדעת רוב הפוסקים דד"מ דינא ואפשר גם הש"ך מודה בקרקע כיון דהקרקעות שלהם אף שאינו נוגע למסים לכן לענ"ד אין להוציא מיד השוכר וכ"ת הביא דברי החת"ס בתשו' חו"מ ס' מ"ד שהעלה דבכה"ג דאשכחן בש"ס תקנות שלא יפסקו לחיותם של הסוחרים בזה אמרינן לכ"ע דד"מ דינא כעין תקנה יעו"ש וה"נ בנ"ד שידוע שהתקנה גדולה מאוד בזמנינו שלא יהי' ב"א מושלכים בחוצות. וכיו"ב מצאנו שחששו חז"ל ועשו תקנה להודיע מקודם להשוכר כפי הענין כמבואר ס' שי"ב ע"כ בזמנינו שגם ההודעה לא יועיל מחמת גודל הדחק בדירות שפיר דד"מ דינא לענין שלא יוכל המשכיר להוציאו. אך יש כדון דכיון דהדירות נתייקרו עכ"פ יוכל המשכיר להעלות בדמים כפי מה שהוקרו עתה הדירות כמו בסי' שי"ב הנ"ל לענין זמן ההודעה, ונהי דמדד"מ גם לענין זה עשו תקנה, מכ"מ כיון שחז"ל לא חשו בכה"ג יש לומר דלא משגיחין בדד"מ. אמנם נראה דהא עכ"פ א"א להוציא את השוכר דבזה דד"מ דינא והספק הוא רק לענין העלאת דמים דהא להסוברים דד"מ דינא ובפרט בקרקעות שהם שלהם ודאי א"י להעלות בדמים וכיון דעכ"פ להוציא את השוכר מהבית אי אפשר כמ"ש כת"ר א"כ לענין העלאת דמים דהוי סד"ד אם דד"מ דינא בזה ודאי השוכר מוחזק כיון דאין הספק רק לענין דמים וכעין דאמרינן בב"ב כ"ד בספק אם אילן קדם או עיר קודם דאינו נותן דמים כיון דע"כ לקצירה קאי יעו"ש וה"נ דכוותי' וכבר כתב כן הט"ז בחו"מ ס' ק"ג סעי' ט' והביא ראי' מב"ב הנ"ל ומ"ש שם דיש לומר דהיינו דוקא היכא שקוצץ ואח"כ צריך ליתן דמים אבל בצריך ליתן דמים מקודם ל"ש סברא זו אינו מוכרח כלל וכמ"ש הקצה"ח שם וע"ע מג"א ס' קנ"ד ס"ק כ"ג בשם מ"כ שבב"י מבואר כהט"ז דלא כמ"ש הח"צ:

ומ"ש רו"מ לפקפק עפי"ד הב"ש ס' כ"ח ס"ק ג' דד"מ דינא הוא רק מדרבנן וכיון דיש ספק אם אמרינן בזה דד"מ דינא הוי ספק בתקנתא דאוקמי' אדינא אפילו נגד המוחזק הנה בקצה"ח ס' ק"ג כתב דזה דוקא בספיקא דמעשה ולא בספיקא דדינא ופלוגתת הפוסקים ועמ"ש בזה בספרי מ"פ לחו"מ ס' ל"ט וגם הרי בתשו' כאו"ד הובא בפ"ת סי' י"ח פסק דדוקא בספק תקנה שלאחר חתימת התלמוד אבל בספק תקנה שבתלמוד כשהוא מוחזק אין מוציאין מידו יעו"ש ע"כ לענ"ד מכל הטעמים הנ"ל אין לשנות בזה מכפי דד"מ אשר הוא לטובת המדינה:

סימן קנג

ע"ד הדו"ד בא' שמכר סחורה לחבירו בכסף אדראן שלקח ממנו וגם סטימותא באופן שהסחורה נקנה ללוקח כדין, והלוקח הניח הסחורה בארגז אשר קנה אצל המוכר עם הסחורה וגם ראה ומדד הלוקח כל הסחורה כמה שקנה והונחה בהארגז הנ"ל, ונסגר הארגז והמפתח ניתן ללוקח והמוכר התחייב שהוא יתן הסחורה על הבאהן וישלח לו הרעציפיס וכמובן אחריות הדרך אין על המוכר כלל, והלוקח תובע כי בא הסוחרה לידו והי' כמות שהניח הארגז והי' סגור בשני מסגירות וכשפתח הארגז ראה שנחסר כמה סחורה. וגם טוען ששקל הסחורה והי' כמו המשקל שנתנו על הבאהן באופן שאצלו ברור שלא נעשה שום דבר על הבאהן רק בבית המוכר שהי' הסחורה איזה ימים פתח מי הארגז והוציא מהסחורה ותובע הלוקח מהמוכר שישלם לו בעד הסחורה שנחסר לו. והכה זה ודאי אם נחסר על הבאהן אין אחריות על המוכר כלום. אבל אם נחסר בבית המוכר הנה הב"י חו"מ סי' קצ"ח כתב באם הניח הלוקח הסחורה אצל המוכר לא הוי שומר כלל אפי' שומר חנם לא הוי כיון דלא אמר לו שמור לי יעו"ש והביאו בנה"מ סי' רצ"א. אך היינו בהניח סתם אבל בנ"ד שנתחייב המוכר מתחילת המקח שהוא יעמיד לו הסחורה לבאהן נראה ודאי שקיבל עליו שמירה וגם הי' מונח במקום שצריך שמירה ומוכח מענינו שנתכוין הלוקח שישמרנו המוכר ובכה"ג ודאי הוי שומר חנם כמ"ש נה"מ סי' הנ"ל, ולכאורה צריך לישבע כדין שומר חנם שאינו ברשותו ושלא פשע בה. אבל נראה דהא דשומר צריך לישבע מה"ת היינו כשהדבר ברור שלא החזיר הפקדון בזה צריך לישבע כל הנ"ל אבל הכא המוכר טוען שיוכל להיות שלא נחסר כלל מהסחורה והלוקח משקר מה שטוען שנחסר ובזה ל"ש כלל שבועה דאורייתא והרי בטוען החזרתי לך הפקדון כשהפקידו בלי שטר נשבע רק היסת כמובאר סי' רצ"ו ואין זה מענין שבועת שומרים כלל א"כ הכא אף שטוען שמא כשבע שאינו יודע ופטור. אבל יש לדון בזה כיון דהלוקח טוען ברי שעל הבאהן לא נחסר וע"כ בבית המוכר נחסר והמוכר טוען איני יודע אולי לא נחסר לך כלל הוי כא"י אם פרעתיך דחייב כיון דבבירור הפקיד אצלו, ושוב ממילא אין לפטור המוכר זולת אם ישבע שבועה דאורייתא שאינו ברשותו ושלא פשע בה:

אמנם לכאורה דבר זה תלוי בפלוגתא דרבוותא דנמו"י פ' השואל כתב כיון דשומר אינו חייב משעת משיכה רק בשעת פשיעה הוי ח"י אם נתחייבתי ומה"ט בשאלה לחצי יום ושכרה לחצי יום והמשאיל אומר בשעה שהי' שאולה מתה והשואל אומר איני יודע פטור ולא הוי כא"י אם פרעתיך יעוש"ה א"כ ה"נ בנ"ד לכאורה אינו מחיוב כלל

לישבע שלא פשע בה ושאינו ברשותו רק שבועת היסת ע"י טענת ברי של הלוקח אבל דין שבועת שומרים ליתא בהא כיון דטוען שאולי נאבד על הבאהן הוי טענת החזרתי דאינו שייך לשבועת שומרים וגם כשטוען ספק מהני לטענה זו לדעת הנמו"י. אמנם הישׁ"ש וש"ך סי' רצ"א החליטו דהוי כא"י אם פרעתיך ואפילו אם נימא דשומר אינו חייב רק משעת פשיעה הרי עכ"פ עליו להחזיר הבהמה וכשטוען א"י אם החזרתי הוי כא"י אם פרעתיך. ובקצה"ח סי' ש"מ ס"ק ד' החזיק בדעת הנמו"י עפי"ד בסי' פ"ו דעל נפקד אין שום חיוב השבה כלל וכל היכא דאיתא ברשותא דמרא איתא והמפקיד אם רוצה בפקדון הולך לבית השומר ולוקח פקדונו עיי"ש שהאריך בזה, ואני תמה מאד על דבריו דלפי שיטתו נפקד שטוען א"י אם החזרתי הפקדון פטור וזה נגד המשנה בפ' הגוזל דף קט"ו וטוש"ע סי' ע"ה הפקדתי אצלך ולא החזרת והלה אומר איני יודע חייב יעו"ש ולית מאן דפליג בזה. ונראה בהבנת דברי הנמו"י ז"ל דודאי כששומר טוען א"י אם החזרתי לך הפקדון חייב כמו בהלואה דלזה ודאי נשתעבד משעת משיכה לחזור הפקדון בכל עת שיתבענו המפקיד. אך כ"ז אם הפקדון ישנו אצלו אך אם הפקדון יגנב אצלו או נאבד או מתה הבהמה והוא שואל ע"ז לא נתחייב בהשבה כיון שאין הבהמה בידו רק נתחייב בשעת הגניבה או בשעת מיתה כיון דעכ"פ הוא מתה בבירור דיש עדים או ישבע ע"ז שמתה שבועת התורה, ורק ספק אימת מתה זה הוי כא"י אם נתחייבתי לך דפטור, ולדעת ריטב"א שהובא בקצה"ח שם אפי' למ"ד שומר נתחייב משעת משיכה היינו אם יחי' אונס אח"כ נתחייב למפרע אבל עיקר החיוב משעת אונסין והוי תמיד א"י אם נתחייבתי אבל זה כשהדבר נאבד ואינו בעולם אבל להחזיר גוף הדבר כשהוא בעין זה ודאי לכ"ע נתחייב משעת משיכה ולכך כשטוען א"י אם החזרתי היינו שאינו יודע אם החזיר הפקדון אם לא החזיר והפקדון אצלו זה לכ"ע הוי א"י אם פרעתיך והיינו הדין דסי' ע"ה הנ"ל וזה ברור א"כ בנ"ד ודאי צריך המוכר לישבע שבועה דאו' שאינו ברשותו ושלא פשע בה דעל ספק חזרה לחוד אינו יכול לפטור א"ע אף לכמו"י דלענין חזרה הוי א"י אם פרעתיך ודוקא כשודאי מתה או שנשבע שבועת התורה שמתה והספיק אם מיתה זו פוטרתו או לא הוי א"י אם נתחייבתי לך אבל על גוף החזרה הוי א"י אם פרעתיך: והנח בנה"מ סי' רצ"א ס"ק כ"ח ובחדושים שם העלה להלכה כש"ע וש"ך הנ"ל דבשומר הו"ל א"י אם פרעתיך רק במסר לאחר ברשות בעלים כיון דלא הו"ל למידע ואין שום פשיעה בזה מהבעלים פטור דגם בא"י אם פרעתיך בלא הו"ל למידע פטור וגם סברת הש"ך שם מטעם משואיל"מ ל"ש בלא הו"ל למידע אבל כשהפקיד בלי רשות אף למי שרגיל להפקיד חייב יעו"ש, וצ"ע דבסי' דש"מ פסק בש"ע בפירוש בשאלה לחצי יום

ושכרה לחצי יום ומתה כשהמשאיל טוען ברי והשואל טוען איני יודע פטור כשנשבע שמתה והרי הוי א"י אם פרעתיך והש"ך בסי' רצ"א נשען ע"ד תוס' ב"מ צ"ז דדוקא בשאל שנים וא' מתה כיון דמחזיר, א' הוי א"י אם נתחייבתי, אבל בבהמה אחת חייב יעו"ש ובאמת בתוס' מבואר להיפוך דאף בבהמה אחת פטור וכ"ה בש"ע סי' דש"מ וע"כ דהוי כא"י אם נתחייבתי וכן פסק בס' שערי בינה שער י"ב דין ט"ז, ודבר נה"מ צ"ע אך זה ברור דכ"ז במתה ודאי או שנשבע ע"ז אבל בספק חזרה כמו בנ"ד לכ"ע הוי א"י אם פרעתיך וכשהלוקח טוען ברי הוי א"י אם פרעתיך. אך צל"ע קצת בטענת הלוקח אם הוי ברי ממש דאף דמצד הסברא כל שהחותמות יפים ודאי לא נלקח על הבאהן, אבל הכא הרי גם המוכר טוען שלחתי הארגז חתום כמו שהניחו הלוקח אצלי. ואם באפשרי שהמוכר או מי מאנשי הבית פתח התיבה והוציא מקצת סחורה וחתם כבתחילה א"כ גם על הבאהן אפשר להיות כן. אך טענת הלוקח שהמשקל הי' כמו שהונח על הבאהן זה לכאורה כדבר ברור שלא נחסר על הבאהן אף שבאפשרי להוציא מקצת סחורה ולהניח תמירתו נייר וכדומה למלאות המשקל אבל הרי לפי דברי הלוקח לא נמצא שם נייר וגם בלעדי זאת קשה לכוין המשקל כבתחילה דהרי לא יתכן לשקול על הבאהן עוד הפעם ע"י הגנב ע"כ ודאי הוי טענת ברי כמ"ש לעיל. והנה כ"ז בנ"ד שכבר נגמר הקנין לגמרי והוי באחריות הלוקח רק המוכר הוי כש"ח כפי הענין בנ"ד כמ"ש אבל לפי המנהג שקונין סחורה אצל מי בלי משיכה וגם אין הסוחרה מיוחדת כלל רק לשלוח הסחורה כזו שבכה"ג הדבר ברור שכל אחריות אפילו אונסין ממש על המוכר עד שיתננו על הבאהן ואינו מדין שומר כלל רק כך הוא המסחר כשנחסר מהמשקל וכפי דברי הלוקח הי' החותמות שלימים ונראה שלא נחסר מהבאהן בזה צריך המוכר לישבע ברור ששלח הסחורה בשלימות אבל כשאינו יודע בבירור הוי כא"י אם פרעתיך לכל השיטות וזה פשוט. וצל"ע אם שלח המוכר ע"י בע"ג לבאהן אם מהני שבועת המוכר שחתם התיבה והניח בתוכה הסחורה בשלימות כיון שיתכן שהבע"ג על הדרך פתח התיבה והוציא מהסחורה וחתם אח"כ כבתחילה אבל יש לומר דאם ניחוש לזה שוב גם טענת הלוקח ע"י הבאהן אינו ברור והוי כשניהם טוענין שמא דפטור ואין מוציאין מד המוחזק זולת אם טוען הלוקח שלא נחסר מהמשקל מכפי שהונח על הבאהן דלכאורה זה הוי טענה ברורה וגם אם שלח המוכר ע"י הבע"ג בלתי חתום שוב הוי ודאי כטענה ברורה של הלוקח ע"י חותמות של הבאהן אף שלא נתברר ע"י המשקל ואולי יש לומר כיון דהוי מעבר לרבים וע' ביו"ד סי' קי"ח דתעבר לרבים הוי כשתי חותמות:

ויש לעיין עוד בזה מענין שומר שמסר לשומר עי' חו"מ סי' רצ"א, ואף דאין דרך איש נכבד ליסע בעצמו על הבאהן וידע הלוקח שישלחנו ביד בע"ג והוי כמו רועה דדרכו למסור לברזולא מכ"מ יתכן שהמוכר הי' מחיוב לנסוע עם הבע"ג וצ"ע לדינא בזה כי אפשר הי' רשאי המוכר לסמוך ע"ז שהוא מעבר לרבים ובפרט כשחתום וכן מסתבר קצת כפי הנהוג עכשיו:

סימן קנד

להר' הה"ג מו"ה ישכר דוב דערשאוויטץ נ"י:

ע"ד השאלה בהשכיר בהמה מבכרת לגוי ובתוך זמן השכירות ילדה אם היא קדוש בבכורה ומע"כ האריך בזה בשיטות הפוסקים בענין שכירות ליומא ממכר היא ואני איני רואה שום ספק בזה דהדבר פשוט בסוגיא דע"א ט"ו דלקולא שכירות לא קניא ומה"ט השוכר פרה מישראל אסור להאכילה כרשיני תרומה וכן המשכיר בהמה לגוי ועובד בה בשבת הישראל עובר משום שביתת בהמתו דאו' וע"כ דשכירות לאו קנין הגוף היא כלל. ומ"ש מע"כ עפי"ד הרא"ש בתשובה הובא בטור חו"מ סי' ר"ס דהשוכר הוי כשותף למשכיר יעו"ש ולכן בשוכר פרה אסור להאכילה כרשיני תרומה משום חלק המשכיר דקאכלה בתרומה אבל לענין בכור דאימעוט שותפות עכו"ם ג"כ הוי כשותפות. ליתא דהא דכ' הרא"ש שם דהוי כשותף היינו משום דנשאל בראובן שקיבל שמעון בביתו לדור עמו ומעלה לו שכירות ואם נמצא מציאה היא של שניהם אבל אם זה לבדו בבית בשכירות הכלי כשלו לענין מציאה אבל לא עלה ע"ד הרא"ש מעולם שהשוכר הוא שיתוף לקנין הגוף של בית המשכיר, וגם לענין ק"פ נראה פשוט אף למ"ד ק"פ כקה"ג דמי בשכירות מודה דל"ה כקה"ג ודוקא מוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג בו מיקרי ק"פ גמור ולר"י כקה"ג וכ"כ בתשו' ב"ש או"ח סי' צ"א דלא כמקו"ח סי' ת"מ דמדמה שכירות לק"פ וכה ראיתי בתשו' בי"צ או"ח סי' י"ג דמביא ראי' דשכירות גרע מק"פ מהא דע"ז ט"ו דאף במקום שנהגו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שמכניס בה ע"ז וקמפרש ומסיק בגמרא משום דשכירות ל"ק והא האי אתיא כר"מ כמבואר בע"ז כ"א ור"מ אית לי' בב"ק ק"פ כקה"ג דמי עי"ש, אמנם הטעם שנתן הבי"צ שם משום דשכירות בית אם כפם אזדא לי' לא הוי ק"פ גמור ליתא דא"כ במשכיר שדה דל"ש נפולה ושריפה עי' תוס' ב"מ ס"ד ע"ב ד"ה ולא ושפיר הוי קה"ג והא בגמרא ע"ז אמרי והא שכירות שדה דבסריא דגזירה לגזירה הוא כו' עי"ש דמבואר דמה"ת מותר להשכיר שדה בא"י והא האי משנה ר"מ היא וא"כ דבשכירות שדה הוי כקה"ג עובר משום לא תחנם מה"ת וע"כ דשכירות לכ"ע לאו כקה"ג אף שכירות שדה והן אמת שבחינוך מ"ע צ"ד נראה דסובר

דגם שכירות בתים ושדות אסור בא"י להשכיר לגוי מה"ת מלאו דלא תחנם יע"ש וצע"ג שהיא נגד הסוגיא הנ"ל:

ובעיקר החקירה הנ"ל אם למ"ד ק"פ כקה"ג גם שכירות מיקרי קנין הגוף, כבר העיר המהרי"ט בתשו' ח"ב חו"מ סי' פ"ג והניח בצ"ע יעו"ש. ומהגמ' הנ"ל דשכירות בתים ושדות מותר מה"ת מוכח נמי דשכירות ליה כקה"ג אפי' למקצתו דא"כ הי' אסור משום לא תחנם מה"ת וא"כ לענין בכור פשוט דקדוש בבכורה מה"ת. והנני מוסיף להביא ראי' לזה דהא בע"א ט"ו לס"ד שאלה קניא ושכירות קניא הרי דשאלה ושכירות כי הדדי ופרש"י שם דשאלה קניא להתחייב באונסין לכך הוי כדידי' ולמסקנת הגמ' השתא דאמרת שכירות ל"ק גזירה משום שאלה ומשום שכירות הרי דשאלה ושכירות כחדא נינהו שכירות משום ק"פ דאית לשוכר בגוי' ושאלה משום חיוב אונסין והשתא אם נימא דלענין בכור שכירות קניא דעכ"פ הוי כשותף, א"כ גם שאלה קניא והשואל בהמתו לגוי וילדה בתוך זמן שאלתה פטורה מבכורה והא מבואר להדיא ביו"ד סו"ס שכ"א דעכו"ם שקיבל בהמה מישראל וקיבל עליו אחריות חייבת בבכורה עיי"ש, והוא מוכרח בבכורות י"ז בסוגיא דצ"ב דמקבל צ"ב יעו"ש וכיון דשאלה דהיינו חיוב אחריות אמרי' ל"ק לענין בכורה ה"ה שכירות דהא שקולים נינהו כנ"ל והלום ראיתי ברמב"ן ז"ל במלחמות פ"ק דשבת סי' ז' כ' הא דלא משכיר אדם כלי בע"ש אתיא כב"ש דסברי שביתת כלים אסור מה"ת ולכך בע"ש אסור שלא יכנוס שבת בעודו במלאכה הא בחמישי מותר בשכירות יום אחד ושאלה מותר אף בע"ש שלא הוזהרו על שביתת כלים רק במלאכת ישראל דומיא דעבד ואמה התושבים שעושים מלאכה לעצמן כישראל יעו"ש ומבואר מדבריו הבדל בין שכירות לשאלה דשכירות כיון דמקבל שכר הו"ל כמלאכת ישראל ואסור מה"ת אבל שאלה כיון דמשאיל לו בחנם העכו"ם לעצמו עושה ונפלאתי מגמ' ע"א ט"ו הנ"ל דגזירה משום שכירות ושאלה הרי דתרווייהי אסירי מה"ת וא"כ בשביתת כלים לב"ש מאי הבדל יש בין שכירות לשאלה. ונראה ליישב דלגבי כלים כיון דאין לו למשאיל הנאה של כלום הו"ל כל המלאכה שעושה הגוי לצורכו ואין הישראל עובד אבל בשאלת בהמה כיון דעכ"פ השואל חייב במזונות והו"ל הנאה פורתא למשאיל נהי דחייב באונסין כיון דרוב הנאה שלו כמבואר בב"מ צ"ד ע"ב בתוס' ד"ה דקיימא באגם עכ"פ הנאה פורתא אית לי' למשאיל ושפיר אסור מה"ת דהו"ל כעושה בשביל ישראל כיון דגם הישראל נהנה וא"ש ושו"ר בתשו' בי"צ או"ח סו"ס ל"ב הביא דברי הרמב"ן הנ"ל והקשה מהא דאסרו להשאיל בהמה ועפימ"ש ניחא, והבי"צ שם הביא מהרמב"ן דגם שכירות כלים מותר לב"ש במשכיר באמצע שבוע וליתא דלא התיר

הרמב"ן רק במשכיר באמצע שבוע שיחזור לו קודם שבת אבל בשאלה מתיר לגמרי אף שיעבוד בה בשבת וע"כ לחלק כנ"ל, ולדינא בנידון השאלה ברור דיש קדושת בכורה על הולד:

סימן קנה

לכ' הרב המאוה"ג הצדיק פרי קודש הלולים מו"ה יחזקאל האלבערשטאם נ"י אבד"ק ציעשינאב:

יקרתו הגיעני נכון ע"ד הדו"ד שבא לפניו בראובן שקנה משמעון שלשים ליטער י"ש ושלם לו המעות כולו ולקח רק עשרים ועשרה נשארו אצל המוכר ושמעון טוען כי כבר יצא החוק תשלומי מכס החדש סכום מרובה כמעט בכפל ממה שהי' הי"ש מקודם וראובן ידע מזה שכבר יצא החוק רק התחלת המכס הנ"ל עפ"י החוק התחיל ביום המחרת שקנה ראובן אבל החוק כבר יצא ולא הי' עוד אפשר ליקח במקח הזה שקנה ראובן רק ע"י האונאה למי שלא ידע כאשר באו הדברים באורך במכתבו וראובן תובע שיתן לו מה שנשאר לו העשרה ליטער ושמעון תובע בחזרה העשרים ליטער שכבר נתן וכ"ת האריך בזה בטו"ט. והנה מצד אונאה שיעור יותר משתות דבטל מקח, הדבר תלוי שבאם כבר נודע הדבר לרוב המוכרים בעיר ובסביבה אף שהחוק לא התחיל עדיין אבל עכ"פ המוכרים לא ימכרו בשער הקדום רק ביותר הרבה יש בזה דין אונאה וביטול מקח אבל אם לא נודע עדיין לרוב המוכרים ל"ש בזה דין אונאה כיון דעדיין לא נתפרסם הדבר ואין לאונאה אלא מקומו ושעתו, ובהיות כן שנתפרסם אצל רוב המוכרים יש לומר שאי אפשר להוציא מראובן מה שמכר לו דכיון שיש לו קול י"ל דמסתמא גם שמעון ידע שכבר יצא החוק וכיון דעי"ז הי"ש שוה כמעט כפל הוי כמו דבר שאין הדעת טועה דל"ש דין אונאה כלל וכעין זה אמרינן בכתובות נ"ח במוכתב למלכות קלא אית לי' וסבר וקיבל ועי' רש"י ותוס' באופן שנראה שמה שכבר לקח הלוקח אין המוכר יכול להוציא מידו אבל מה שלא נתן עדיין יכול לחזור כיון דהמקח ת"י אף שידע לא חשש לחקור כיון דעדיין ת"י כעין שכ' התו' שם בשם ר' אלי' וגם יש לדון בנ"ד אם שייך כלל דין אונאה מחמת שעכ"פ ביום זה אף שאין המוכרים רוצים למכור עד לדת חוק אבל אולי אין לו דין אונאה דאין לו שער וכ"ת העיר בזה במכתבו, אבל גוף דבר זה באין לו שער ידוע דל"ש אונאה אינו מבואר ובמח"א ה' אונאה סי' כ"ד הביא כן מב"י חו"מ סי' ר"ט אבל הוא פיקפק בזה דקיי"ל דספרים יש להם אונאה אף שאין להם שער ידוע יעו"ש ונראה שדעתו דאף באין שער ידוע כלל אפ"ה כיון שאי אפשר לקנות חפץ זה רק ביותר משתות הוי אונאה או ביטול מקח ועכ"ז בנ"ד כיון דאין דרך כלל למכור ביום זה הוי

כאין לו שער כלל, הך בנ"ד כ"ת העיר עוד בזה מטעם מקח טעות דבטל מקח דאילו ידע מזה המוכר שכבר יצא החוק ל"ה מוכר כלל או לא הי' מוכר בסכום שמכר רק ביותר הרבה והוי מקח טעות וזה ניתן ליאמר ואף שלא נודע כלל בעיר עדיין כיון דעכ"פ אמת שכבר יצא החוק הוי מקח טעות דבטל מקח וכ"ת כ' ראי' לזה מהא דכתובות צ"ז דבכה"ג הוי מקח טעות מהא דאמרינן שם התם הוי זבני בטעות דמגליא מילתא דארבא בעוקולי הוי קיימא, רק דיש לומר דשם לאו מטעם מקח טעות רק דהוי ג"ד בשעת מכר דמוכר משום דצריך לחיטין דאף דג"ד לחודא ל"מ הכא דאיתא בעקולי מהני ג"ד ובנ"ד אין כאן גילוי דעת והנה כבר ישב על מדוכה זה הגאון בעל ד"ק ז"ל בחו"מ סי' רכ"ז סעי' ט' והביא מגמ' הנ"ל וכ' לדחות דשם הוי ג"ד ובנ"ד לא הוי ג"ד דמה ששאל לו המוכר אם יש איזה חדשות צל"ע אם זה הוי ג"ד ממש וגם בלא"ה במטלטלין דעת כמה פוסקים דל"מ ג"ד, אך מצאתי במהרי"ט בחי' לכתובות שם שכ' להדיא דלפום הך סברא דארבא בקולי הוי קיימא הוי מקח טעות לגמרי ואי"צ ג"ד כלל ומיישב בזה דברי רש"י ממה שהקשו התוס' דבזה דבעינן ג"ד ל"ש כלל א"כ נמצאת מכשילן לעת"ל דהא יוכלו למכור בלי ג"ד משא"כ בארבא בעקולי דהוי מקח טעות לגמרי ואי"צ ג"ד יעו"ש, א"כ גם בנ"ד יש לדון דבטל מקח אך מתוס' שם לא משמע כן וגם דברי רש"י אינן מיושבין בהכי דהא כ' רש"י שם דמטעם זבין ולא איצטרוכי זוזא ל"ש מכשול לעת"ל דהוי מידי דלא שכיח ותיפ"ל דהא בזה אפשר למכור בלי ג"ד, וגם מדברי הפוסקים שהשמיטו לגמרי הא דארבא בעיקולא הוי קיימא משמע דגם בזה בעינן ג"ד דאל"כ הי' להם להביא ד"ז דבכה"ג ל"ב ג"ד אך עכ"פ כיון דדעת מהרי"ט דהוי מקח טעות עכ"פ מה שלא נתן נראה דאינו מחויב המוכר ליתן דהוי מקח טעות וגם מצד אונאה. ומחמת תשות כוחי ל"ע וגם לבי בל עמי לא הי' ביכולתי להאריך ואפשר דהמוכר יכול להחזיק כל המעות שת"י בעד העשרה ליטער דיכול לומר קי"ל דהוי מקח טעות כמהרי"ט או דהוי אונאה אבל עכ"פ מחויב לישבע שלא ידע עדיין מהחוק ומוטב לבצע ביניהם ובכל אופן נראה דכאן בנ"ד אין שום נ"מ מה שראובן הקונה ידע, דאם יש בזה אונאה ומקח טעות אף דשניהם לא ידעו כן היא. ואם אין בזה דין אונאה ומקח טעות אף שראובן הקונה ידע ונתכוין להטעות את שמעון המקח קיים דלא אשכחן כלל חילוקין בזה בין נתכוין או לא, ואף שבקצוה"ח סי' קכ"ו ס"ק ט' כתב שם בעניי שטרות שאין בהם אונאה. מכ"מ אם נעשה דרך ערמה להטעות קנסו חכמים לשלם יעו"ש. כתב כן עפי"ד הירושלמי אבל אנו לא קיי"ל כן ובש"ע חו"מ לא נזכר כלל בס' רכ"ז סעי' כ"ט בדברים שאין בהם אונאה שאם נתכוין להטעות ישתנה הדין, וכ"כ הנלע"ד:

סימן קנו

לכ' הה"ג חו"ב בחד"ת מו"ה אברהם יחיאל בלאנקמאן אבד"ק שעברעשין: בדבר האברך שאשתו נסעה לאמעריקא והיא רצתה בג"פ ושלחה לאבי' שישתדל בג"פ ונתנה להאברך מעות שישלח לה ג"פ וכן נמסר הכל לאבי האשה וכבר עברו ג' ירחים ואין ידיעה משם אם קבלה הגט והאברך הנ"ל רוצה לישא אשה ודרש חוו"ד בזה, והדברים עתיקין שבתו' נוב"י אה"ע סי' ב' כ' לאסור ועיקר טעמו דל"ש בזה שע"ש כיון דתלוי ביד האשה ואף שנתרצית דילמא חזרה בה אמנם בנ"ד כזה ממכתבו שפיזרה ע"ז מעות שיתן לה ג"פ יש לומר חזקה לא שדי אינש זוזי בכדי ומסתמא קיבלה הגט. ושו"ר סברא זו בהעמק שאלה אהע"ז סי' ה' ובכה"ג נסתר ג"כ טעמו של הנוב"י שם דאסור דילמא לא רצתה לשלם לב"ד בעד נתינת הגט ולא נמסר לידה. כיון דאנו רואין שפיזרה סך מסוים ע"ז מסתמא עשתה כל מה שביכלתה לפזר עוד סכום מועט שכר הב"ד ובנוב"י שם נראה דעיקר החשש שמא חזרה בה היא רק כעובדא שהבעל מינה שליח שיתן לה הגט אחרי עבור זמן ולכן חושש אולי בתוך כך הדרא בה אבל כשלא קבע הבעל שום זמן ל"ח שמא הדרא בה. ולכאורה בכל ענין יש חשש דילמא הדרא בה כהא דאמרינן בירושלמי הובא בתו' גיטין י"ב הגע בעצמך שהיתה צווחת להתגרש שמא חזרה בה אך בתה"ד הובא בב"י אהע"ז סי' ק"מ כתב דהא דהירושלמי י"ל דהיינו בצווחה להתגרש אבל לא מינתה שליח אבל בדברה עם ב"א לפתותו לגרש הוי כאילו אמרה כל השומע דברי' יפתה אותו לגרשני וכאילו מינתה אותם שלוחים לקבל גיטה עיי"ש אף שהניח דבריו בצ"ע מ"מ לענין חדר"ג יש לסמוך על סברא זו, ועוד נראה בעיקר סברת הירושלמי שמא חזרה בה ומוכח דעכ"פ הוי ספק וא"כ במזכה גט לאשתו כה"ג שצווחה מקודם להתגרש נימא דעכ"פ מגורשת מספק וחולצת ולא מתייבמת ובאמת מדברי כל הפוסקים מבואר דאינו גט כלל ועי' חידושי רשב"א יבמות קי"ח וע"כ הכונה כיון דעכ"פ אפשר שחזרה בה שוב ממילא אינו זכות כלל ואינה מגורשת וכ"ז לענין מזכה אבל אם שלח גט לאשתו שאמרה מקודם שרצונה להתגרש ובפרט בשלחה שליח לבעל שזה הוי עכ"פ ספק דילמא לא חזרה בה ולענין חדרגמ"ה י"ל דספק להקל, וגדולה מזו נראה דאפשר מסתמא ל"ח כלל שמא חזרה בה כמו שהוכיח בקצוה"ח סי' רנ"ג ס"ק ב' מתו' ורמב"ן דבמתנת ש"מ לא חיישינן כלל שמא חזר בו אף דכל נותן מתנה חובה לנותן שמוציא ממונו לאחרוני ואפ"ה ל"ח שמא חזר לו וא"כ בגט נמי אף דהיא חובה לאשה ל"ח שמא חזרה בו רק זכי' לא מיקרי דכיון דאפשר שתחזור לא הוי זכות דדילמא בזו הרגע חזרה בה וכיון באפשרי שחזרה יצא מכלל זכות. ועכ"פ בנ"ד דהוציאה ע"ז מעות וודאי יש לומר מסתמא לא

חזרה בה, ובתשו' מאמר מרדכי סי' ל' הורה בכה"ג להקל היכא דאי אפשר להתברר בשום אופן ואף שצידד שם מחמת שאין לה בנים ממנו ויש לו יבם מכ"מ עיקר ההיתר מחמת שפיזרה ממון ע"ז לכן אם יחקור שמה אצל הב"ד ולא יהי' אפשר לידע יש להתיר לו לישא אחרת:

סימן קנז

לכ' הרב הגדול החריף ובקי מורג חרוץ מו"ה רפאל באלזאם נ"י מו"ץ דק' הנובר יצ"ו:

ע"ד השאלה וז"ל איש א' קנה בית מנכרי זה כמו לפני ששה שנים אך לא ישב עוד בהבית רק הוא מושכר לנכרים והבית הזה בעל שתי דיוטות ועתה שאין בנמצא כ"כ דירות רוצה נכרי א' לבנות עוד דיוטא ג' על הבית הזה על הוצאות שלו כדי שידור בבית זה היינו בדיוטא ג' שיבנה בחנם בלי שום שכר דירה משך שבעה שנים ואח"כ יחזור הדירה לבעל הבית ובדיוטא ההיא שיבנה יתן הנכרי תיכף אחר שיבנה גם דירה לבן בעל הבית שנשא מקרוב ואין לו דירה, והנכרי הנ"ל יבנה גם בשבת כמובן רק בכל אשכנז נוהגין שבונין בתים רק בקבלנות וכ"ת האריך בזה ופלפל בטוב טעם והראה פנים להתיר. והנה עיקר יסוד ההיתר מחמת שבאשכנז המנהג לבנות בקבלנות עפי"ד הנוב"י מה"ק או"ח סי' י"ב ובנ"ד עומד הבית ברחוב הנכרים, והנה בנשמת אדם סי' ג' חולק על נוב"י ואוסר וכן בס' משנה ברורה אוסר עפ"י שיטת הר"מ בתוס' ע"ז כ"א דאין היתר רק באריסות דשדה דלוקח מגוף הפירות אבל בקבלנות דבית שנוטל מעות בשכרו ואין לו חלק בגוף הדבר אסור יעוי"ש וגם בתשו' מהרש"ם סי' קע"ב הביאו וכן ראיתי בתשו' הרד"ם או"ח סי' י"ז שהאריך לאסור קבלנות אף בנתפרסם עפ"י שיטת הר"מ הנ"ל וכתב שכן היא דעת הר"ן פ"ב דע"א ודעת הרמב"ם ז"ל וגם במשנה ברורה הביא מרז"ה מו"ק פ"ב אות ב' שאזיל בשיטת הר"מ דבבית אין שום היתר בקבלנות דל"ד לאריסות שיש לו חלק בגוף הדבר יעו"ש. אך בנ"ד שבאמת יקח הנכרי חלק בגוף הבית שיהי' לו הדירה לזמן שבע שנים שפיר יש להתיר ממנ"פ דלפי שיטות הרא"ש והטור שכתבו הטעם דלא מהני קבלנות בבית משום דאין דרך לבנות בית בקבלנות ובכה"ג גם אריסות לא מהני כדאמרינן בגמ' ע"א כ"א דמרחץ לאו לאריסתא עביד היינו דל"ש כלל אריסות במרחץ א"כ ממילא במקום שמנהג כן יש להתיר אך אנן חוששין להר"מ והרז"ה והרמב"ם ור"ן דלפי שיטתם הא דמרחץ לאו לאריסותא עביד היינו דל"ש כלל אריסות במרחץ כיון דאין נוטל חלק בגוף המרחץ רק דמים וכ"ה בקבלנות ממילא אין נ"מ אם הדרך כן או לאו רק בכל ענין קבלנות דל"ד לאריסות א"כ בנ"ד דיש לנכרי חלק בשבח דהיינו בגוף הבית הוי כמו אריסות ממש דשרי וא"כ הכא בנתפרסם יש לומר

דלכ"ע שרי וכ"ת האריך בדברי המשנה ברורה הנ"ל ותמהני שלא הרגיש כי בנ"ד יש להתיר גם לפי שיטתו שחושש לשי' הר"מ כיון דיש לו חלק בגוף הבית דמה שישב בהבית משך ז' שנים הוי כנטל מקצת פירות מהשדה וזה ברור:

אך באם אין המנהג לבנות בקבלנות אף שלפי"ד הר"מ והרז"ה יש היתר בנידון דידן אכן יש לאסור עפי"ד הרא"ש והטור וכמה פוסקים דקבלנות באמת דמי לאריסות רק בית אין דרכו בקבלנות ויחשדוהו שהוא שכיר יום רק כ"ת כ' שבארץ אשכנז גם בבית דרכו בקבלנות א"כ יש להתיר ממ"נ עכ"פ כשיש צורך גדול בדבר כמו בנ"ד שעי"ז ירויח בעה"ב דירה לבנו דבזמנינו לאו מילתא זוטרתא היא. אך ראיתי בש"ע הרש"ז ז"ל סי' רמ"ד סעי' ח' שכ' ומטעם זה יש להתיר לבנות ביהכ"נ ע"י נכרי בשבת אם הוא מקום שנתפרסם בו דרק בנין הבתים ע"י קבלנים לא ע"י שכירי יום כמו שהיא ברוב מקומות שהאדריכל לבדו הוא הקבלן והאומנין שתחתיו הם שכירי יום שאז יש חשש מראית העין יעו"ש ומבואר מדבריו דאין שום היתר אף במקום שנתפרסם לבנות ע"י קבלנות אם לא כשכל האומנים הן קבלנים ואין שם שכירי יום כלל אבל אם האומן הראשי לבדו קבלן על כל הבית והוא מקבל לו שכירי יום יש מראות עין שיאמרו שהם שכירי יום של בעה"ב א"כ יש לראות מנהג שבאשכנז אם הוא על אופן זה שכולם בקבלנות יש להתיר בנ"ד אבל אם גם שם קבלן הראשי לוקח לו שכירי יום אין להתיר, והן אמת שבתשו' חת"ס וגם בתשו' מהר"ם שי"ק סי' צ"ח נראה להדיא דסברי דסגי באם האומן הראשי הוא הקבלין באם הוא לכל הבנין אף שהוא מקבל שכירי יום ומשלם להם מכיסו מותר בנתפרסם, אבל ידוע כמה רב גוברי' מר"ן הרש"ז ז"ל לכן אין דעתי נוחה להתיר בלתי אם המנהג שם הכל בקבלנות כדברי הרש"ז ז"ל, ועכ"פ אם גם שם המנהג רק שהאומן הראשי בקבלנות איני אומר לא איסור ולא היתר וידי מסולקת מזה:

סימן קנח

לכ' ידי"נ הרב הה"ג המובהק משנתו זו"נ בוצינא קדישא וכו' כקש"ת מו"ה משה פרידמאן שליט"א מבאיאן:

אשר הערני ע"ד הגר"א ז"ל בפירושו לכלים פ"ק שכתב דנוגע בצמר נבלה או בבשרה א"א כלל לנגיעה בלי הסנה כ"ש וטמא משום משא ולכך נקיט חשוכי בגדים במגע דהיינו משום מגע טהור אבל טמא משום משא כי הדבר פלא ולא גילה מקורו. הנה שם באו הדברים בקצרה אבל באלי' רבה על משניות להגר"א ז"ל שם הביא הדבר מתוספתא פ"ה דזבים הנוגע בצמר נבלה ובנימי המרכב ובמי חטאת שיש בהם כדי הזי' מטמא ב' ופוסל א' שא"א לנוגע שלא יסיט, בקרן של נבלה וכו' ובמי חטאת שאין בהם כדי הזי' מטמא

א' ופוסל א' והיינו דבצמר נבלה או בבשרה דהוא דבר רך א"א בלי הסטה אבל בקרן של נבילה והעץ המרכב שהוא קשה אינו לזוז יעו"ש. ולפנינו בתוספתא איתא רק הנוגע בצמר נבלה ובנימי מרכב ובמי חטאת שיש בהם כדי הזי' וכו' וסיפא בקרן של נבלה ובעץ המרכב וכו' ליתא לפנינו רק הגר"א ז"ל שם בבאירו לתוספתא הגי' כן והדבר נראה דמקתני רישא בצמר של נבלה ובנימי המרכב משמע דמטעם שהוא רך א"א בלי הזזה ומשמע דבקרן של נבלה ובעץ המרכב אינו כן. אבל חפשתי ומצאתי הוכחה להגהתו בתוספתא בירושלמי בכורים, פ"ב ה"ב תמן אמר ריב"ל לקרנה של נבילה הושבה ופי' בפ"מ שם דקאי על המשנה דנושא את הנבילה ומי חטאת שיש בהם כדי הזי' מטמא שנים ופוסל א' משמע דוקא במשא אבל לא במגע וקאמר ריב"ל דזה קאי רק על רישא דמשנה דנבילה דמי חטאת א"א ליגע בלי הסטה כיון דהוא דבר לח ופי' דחוק דלשון לקרנו של נבלה לא משמע כן, והגר"א בבאירו שנות אלי' בבכורים משנה ב' הביא דברי הירושלמי הנ"ל ופי' דקתני במשנה דכלים חשוכי בגדים במגע שנבלה ומי חטאת אין מטמאין בגדים רק במשא וקשה לי' לריב"ל מהא דקתני בתוספתא שא"א להיות מגע בלא משא ואמר שלקרנו של נבילה איתמר מאי דאינו מטמא במגע דהיינו אם נגע בקרן של נבילה יכול להיות מגע בלי משא אבל בשער של נבילה או במי חטאת מטמא בגדים וכו' עיי"ש הרי מקור נפתח דקרן של נבילה שפיר אפשר ליגע בלי היסט כדברי הגר"א ז"ל בתוספתא דזבים הנ"ל. ושוב ראיתי בר"ש פ"ה דזבים משנה ט' הביא התוספתא פ"ה דזבים רישא וסיפא דנוגע בקרן נבילה ובעץ המרכב כמו שהגי' הגר"א ז"ל אבל הרמב"ם ז"ל פרק ו' משאה"ט כתב לענין מי חטאת שיש בהם כדי הזי' דא"א ליגע בלי הזזה ובכסף משנה שם הביא מקורו מתוספתא דזבים ולענין נבילה השמיט הא דתוספתא וכתב סתם דנבילה במגע אינו מטמא בגדים ומשמע אפילו בצמר ובבשר נבילה, ובכסף משנה שם כתב על דברי הרמב"ם הנ"ל דלענין מי חטאת ולפי"ז הא דתנן וחשוכי בגדים במגע היינו לומר דאין מטמאין מדין מגע אלא מדין משא ומהרי"ק כתב אפשר דנ"מ לאם הי' קרושין וליכא היסט עכ"ל והנה קושי' הכ"מ מהא דחשוכי בגדים במגע הוא קושי' הירושלמי בבכורים שם ומשני ריב"ל דעל קרנה של נבילה איתמר ולא קאי על מי חטאת ותמהני שלא הביא מזה ואולי קושיתו כי ר' יוחנן שם בירושלמי פליג כיון דקתני בלשון רבים חשוכי בגדים במגע משמע דקאי גם על מי חטאת כמו שביאר הגר"א ז"ל בשנות אלי' שם וע"ז מתרץ הכ"מ דכוונת המשנה דאין מטמאין בגדים מדין מגע אבל מדין משא שפיר מטמא. ולמהרי"ק היינו במי חטאת שהוקרשו כגלוד ושפיר קאי אתרווייהו דגם ר' יוחנן לא פליג על הדין דתוספתא דמי חטאת שיש בהם כדי הזי' מטמא בגדים במגע

ולכך פסק הרמב"ם כן. ועכ"פ מדהשמיט הרמב"ם ז"ל התוספתא לענין נבילה נראה דס"ל דדוקא במים א"א בלי הסטה אבל בדבר גוש כגון בשר שפיר אפשר בלי הסטה ואולי לא הי' גרסתו כן בתוספתא. וע' באו"ח ס' שי"ח סעי' ג' וסעי' מ"ב דמותר ליגע מוקצה בידי' ובלבד שלא ינדנד רק ביצה אסור דא"א בלא נדנוד יעו"ש ומשמע דאפילו בבשר מוקצה וכדומה דבר רך אפשר לנגיעה בלי הזזה כלל. ואפשר דבמוקצה לא גזרו בהזזה כל דהו שאינה נראית לעין. ועפ"י התוספתא והגר"א הנ"ל דבשר נבילה אי אפשר לנגיעה בלי הזזה. יש ליישב דברי רש"י ז"ל בנדה דף מ"ב ד"ה שתחב לו חבירו דאי תחב הוא לעצמו איטמי לי' במגע והדבר פלא דהא במגע אינו מטמא בגדים ובמשא מטמא בגדים. ובאמת בתחב לעצמו הי' ג"כ משא דהא נושאו ומשימו לפני' ולמה כתב רש"י מגע ושו"ר שגם הרש"ש העיר בזה והניח בצ"ע. ולהנ"ל נראה כיון דשם בבשר נבלה מיירי שהוא רך א"כ באמת בתחב הוא לעצמו בזו הרגע שנגע בה נטמא במשא דאי אפשר בלי הזזה ולכך כתב רש"י דאי תחב הוא לעצמו איטמי לי' במגע פירוש מרגע שנגע נטמא במשא ע"י המגע אף שבאמת נטמא במשא גמור כשהגביהו להניחו בבית הבליעה אבל רש"י ז"ל קושטא קאמר דמשעת מגע איטמא ע"י הסטה והדבר נכון:

ב) וע"ד אשר העיר על הגר"א ז"ל בביאוריי ליו"ד סי' ר"א ס"ק ה' דטעמא דמעיין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן דוקא משום דקטפרס אינו חיבור משא"כ במעיין דמטהר בכ"ש וכמ"ש הריב"ש שדברי' סתומים מאוד דמה ענין זל"ז. ובביאורי הגר"א ס"ק צ"א ביאר יותר דברי' לפי המבואר שם שמים הנזחלים אינם מערבים שכ' הריב"ש הטעם כיון דהזוחלין נעים ונדים ואינו חיבור נח הוי כקטפרס דאינו חיבור ומיסוד זה חידש הגר"א דה"ט דמעיין מטהר בזוחלין כיון דמטהר בכ"ש וא"צ לצירוף לכך גם בזוחלין מטהר אבל מקוה דצריכה מ"ס ואם הם זוחלין אינו חיבור דהוי כמו קטפרס ונמצא שאין במקוה מ"ס. ובריב"ש ס' רצ"ב שם עיינתי ולא מצאתי רק הריב"ש חידש דזחיבה הוי כמו קטפרס. ועל יסוד זה חידש הגר"א מדנפשי' דה"ט דמטהר מעיין בזחילה ולא מקוה. וצ"ע דהא אפילו במעיין דסגי בכ"ש מכ"מ בעינן שיעלה כל גופו א"כ אם המים זוחלין דהוי קטפרס אינו חיבור. אבל הדבר נכון כיון דמעיין מטהר בכ"ש אף דבעינן שיטבול כולו במים אין זה מענין צירוף כלל כיון דכל משהו מים שם מעיין עלי' לטהר בכ"ש דבר שנטבל בו אבל מקוה דצריכה מ' סאה בעינן שיהי' המים מצורפים יחד ואם הם זוחלין אינו חיבור וצירוף. ועכ"ז צ"ע במה שדן הגר"א ז"ל שם בס"ק צ"א לפי שיטתו הנ"ל דגם במקוה זוחלת ונשאר מ' סאה במקוה שלא יצאו מותר כיון דיש מקוה מ"ס וא"צ לצירוף. ומשמע אף שטובל במים העליונים העתידים לצאת והא בזה ע"כ בעינן

חיבור דהא מים עליונים צריכין לצירוף מ' סאה שתחתי' דל"ש תירוץ הנ"ל דכל משהו כשר דהא מקוה בעינן מ"ס, ואולי דעתו להכשיר רק כשטובל כולו במ"ס שלמטה מן הנקב כדעת מהרי"ק שורש קנ"ו דגם הרא"ש לא הכשיר רק כשכל גופו במים שלמטה מן הנקב יעו"ש אבל לשון הגר"א ז"ל משמע דבכל ענין כשר וצ"ע: והנה סברת הגר"א הוא רק לשיטת הסוברים דמעיין מטהר בכ"ש אף לאדם אבל לדעת ר"י ורא"ש דאדם צריך מ"ס אף במעיין לא יתכן סברתו דהא מעיין מטהר בזחילה אף לאדם, אבל הגר"א לשיטתו שם ס"ק ה' דמעיין מטהר בכ"ש אף לאדם ומשו"ה השיג נמי הגר"א ז"ל שם על ש"ך דכ' דגל שנתלש מן הים אינו מטהר בכ"ש רק בעינן מ"ס רק בזחילה מטהר דלהגר"א ז"ל אם אינו מטהר בכ"ש גם זחילה ל"מ דהוי קטפרס, וגם דברי הגר"א הם נגד דברי מהרי"ק שהובא בב"י וש"ך דמי מעיין שנפסקו מן המעיין תורת מעיין עליהם לטהר בזחילה והדבר ברור דגם מהרי"ק מודה דאינו מטהר בכ"ש רק לענין זחילה תורת מעיין עלי' וכמו שהוכחתי בספרי שירי טהרה למקואות פ"ה מ"א במשנה דהעבירו ע"ג בריכה עיי"ש ולדברי הגר"א ז"ל הא בהא תלי'. ובתשובה כתבתי להשיג מזה על תשו' מהרי"א הלוי שכ' להקל במקואות דשכיחי ע"י ששואבין מהמקוה ושופכים לתוכו מים שאובין בכל פעם וברבות הימים לא נשאר רוב כשרים ויש חשש נ"ס ונ"ס לשיטת רמב"ם וראב"ד דגם לענין שאובים נ"ס ונ"ס עד רובו דייקא וכ' להקל כיון דמקואות אלו באים ממעיין אף שנפסק מהמעיין הרי למהרי"ק דין מעיין עליהם ועכ"פ לענין נ"ס ונ"ס יש לסמוך ע"ז יעו"ש וז"א כיון דלמהרי"ק נמי אינו מטהר בכ"ש פשוט שפוסל בזה שאובין לכ"ע כמו במקוה וממילא דלרמב"ם וראב"ד פסול בנ"ס ונ"ס. והנה בת"כ הובא בב"י ס' ר"א איתא אך מעיין ובור מקוה מים יהי' טהור. אך מעיין מטהר בכ"ש מקוה במ"ס אי מה מעיין מטהר בזוחלין אף מקוה בזוחלין ת"ל אך מקוה באשבורן ומעיין בזוחלין יעו"ש משמע דממיעוטא דאך הוא ולא מסברא ואולי אדרבא מזה למדו הגר"א ז"ל, דבתשו' חת"ס יו"ד ס' ר"ב העיר כיון דאך אתי למעוטי מקוה דאינו מטהר בכ"ש מנלן דאתי למעוטי גם זוחלין ומשו"ה צידד החת"ס דלענין זוחלין הוי רק אסמכתא ומה"ת גם מקוה כשר בזוחלין יעו"ש: ודברי' תמוהים נגד כל הפוסקים דמשמע דס"ל דזוחלין פסול מה"ת וע' בספרי שי"ט בקו"א למקואות פ"א מי"ז שכ' להשיג שם על החת"ס דזוחלין לכ"ע דאו' כמ"ש הד"מ סי' ר"א ס"ק ז', ולדברי הגר"א ז"ל ניחא כיון דאימעט עכ"פ מאך דאין מקוה מטהר בכ"ש ממילא אימעט נמי זוחלין במקוה מטעם קטפרס איכו חיבור ואסמכוהו על קרא דאך אבל הענין דאורייתא מטעם קטפרס כיון דאינו מטהר בכ"ש מקרא דאך ממילא נמי אינו מטהר רק באשבורן דדא ודא אחת הוא.

ומצאתי עוד און לדברי' מהא דאיתא במשנה סוף פ"ה דמקואות ב"ש אומרים מטבילין בחרדלית וב"ה אומרים אין מטבילין וכתב ר"ש דבקטפרס פליגי דב"ש אומרים קטפרס חיבור וב"ה אומרים דאינו חיבור ומיהו ע"כ בזחילה נמי פליגי מדקתני סיפא ומודים שגודר בכלים עיי"ש והיינו דלב"ש מקוה מטהר בזחילה ובתרווייהו פליגי לענין קטפרס ולענין זחילה ובס' גדולי טהרה ס' ריא ס"ק מ' תמה וכי לית להו לב"ש דרשה דת"כ דאך מעיין דמעיין דוקא מטהר בזוחלין ולהנ"ל נכון כיון דב"ש סברי דקטפרס חיבור ממילא נמי דמקוה מטהר בזוחלין דהא כל גריעותא דזוחלין הוא מטעם קטפרס דאינו חיבור לצרף המ"ס וכיון דקטפרס חיבור לדידהו מהני נמי זוחלין ודרשה דאך הוא רק לענין מעיין דסגי בכ"ט ולמקוה בעינין מ"ם:

ובגד"ט:

שם כתב לפרש דמודו ב"ש דזוחלין פסול למקוה רק דסברי דה"ד היכא שהמים כבר נחו אבל מי גשמים שיורדין מתחילה בזחילה ולא נחו עדיין שפיר מטהרין כמו מעיין דהם דומיא דמעיין וההבדל בין מ"ג למעיין היא היכא שנחו באשבורן ושוב זוחלין דבמעיין כשר ובמ"ג פסול דכיון נחו במקום אשבורן שוב כשזחלו אח"כ פסולין עיי"ש ויתכן יותר עפ"י הערת החת"ס יו"ד ס' ר"ט שהעיר כיון דכל מי גשמים מים אוקינוס הם באים אף שהופסקו יטהרו בזחילה לשיטת מהרי"ק הנ"ל יעו"ש שהניח בצ"ע, ויתכן דזה באמת טעמא דב"ש דמי גשמים מטהרין עכ"פ בזוחלין קודם שנחו כיון דבאו ממעיין ודמי לגבב שנתלש וכעין סברת מהרי"ק הנ"ל וסברת הש"ך דגל שנתלש עדיף טפי דחיותו רב ועדיין זוחל וסברי ב"ש כן גם לענין מי גשמים ודרשה דאך מעיין היינו במי גשמים לאחר שנחו או בשלג וטיט הנרוק וגוף הערת החת"ס הנ"ל ישבתי לנכון בשירי טהרה פ"ה דמקואות משנה א' עיי"ש. ועכ"ז האמת שסברת הגר"א ז"ל בזה מחודשה ובפרט לפי מה דקי"ל דמעיין לאדם נמי בעי מ"ס אי אפשר כלל לומר כסברתו, וגם לדברי הגר"א ז"ל נראה דבמעיין ל"ש כלל דין קטפרס כיון דא"צ לצירוף ובכ"ד מוכח דגם במעיין שייך דין קטפרס וע' גד"ט ובנחל אשכול ה' מקואות ס' נ"ג שהביאו מירושלמי שקלים פ"ו ה"ג דגם במעיין קטפרס אינו חיבור וע' דימו ר"ס ר"א:

ג) ואשר העיר כ"ק ע"ד הר"ן פ"ב דע"א מ"ש ומורייס מה שהביא שם ראי' ממשנה דטהרות פ"ד מ"ו לענין ב' רוקין דאינו מובן כלל. ובחדושי כתבתי בזה, הנה בשני רוקין פירוש רע"ב דמיירי שהא' ודאי טהור והשני הוא מסתם רוקין דאם הי' השני ודאי טמא ברה"י שורפין וכ"כ ר"ש ורא"ש שם. ולכאורה נראה דהר"ן ז"ל סובר דברוק א' ודאי טמא מיירי והיינו דכ' הר"ן שם אע"ג דב' רוקין חדא ספיקא וחד רוקא חדא ספיקא דלהרע"ב

הר' בב' רוקין ס"ס, מיהו יש לומר דגם ראב"ד ור"ן הנ"ל מפרשי כהרע"ב דהא פירושו מוכרח דאל"כ ברה"י אמאי תולין ומה דקרי לי' ר"ן חדא ספיקא היא כענין שם אונס חד היא דעכ"פ הספק א' אם נגע ברוק טמא או לא ואעפ"כ כיון דמוחזק לפנינו א' טהור עדיף יותר וה"נ גבי מורייס יש כעין ס"ס דלמא לא ערבו יין כלל ואם ערבו דלמא הי' יין כשר אבל בגבינות כיון דע"כ הועמד בקיבה ספק א' היא אם הקיבה אסורה או מותרת:

סימן קנט

לכ' ידי"נ הרב הה"ג החו"ב עצום בכח"ת מו"ה משה אלחנן אלטער שליט"א מו"ץ דק"ק לבוב:

בדבר ענין השאלה בא' שנשא אשה זה כמה שנים בחזקת בריאה ואחר הנשואין הכיר בה שיש בבטנה חתך גדול ועתה נתוודע שבימי נעורת מחמת חולי חתכו הרופאים האם שלה והיא אין רצונה להתגרש בשום אופן אם יש להתיר לו לישא אשה אחרת וכת"ה פלפל בזה בחכמה דלדעת תוס' א"צ גט כלל באיילונית דהוי מקח טעות ובנ"ד הוי איילונית שאינה ראוי' לילד רק לדעת רמב"ם מקודשת מה"ת ובתשו' נוב"י מה"ת אה"ע ס' ע"ח הובא קושי' עצומה על שיטת הרמב"ם ז"ל מסנהדרין ס"ט דהוכיח הש"ס שם דאזלינן בתר רובא בד"נ מהא דבת ג' שנים מתקדשת וחייבין עלי' משום א"א ודלמא איילונית היא הרי דאיילונית הוי קדושי טעות ובנוב"י שם תירץ דכל הטעם דרמב"ם כיון דהוא מום גדול הי' לו לבדוק ומדלא בדק סבר וקיבל ובקטנותה א"א לבדוק דאין הסימן ניכר. ולי צ"ע מלשון תוס' קדושין ד' דיה דלא אתי' שכ' דיש סימני אילונית דאפשר להכיר בקטנותה כגון סימן דקופה עבה ואין שפולי מעי כנשים יעו"ש דמשמע דגם בקטנותה ממש יכולין לבדוק דהא תוס' שם קאי לענין מכר ולכ"ע בת יום א' יש לה מכר ונסתר לכאורה תירוץ הנוב"י, ושו"ר בשעה"מ פ"ב מה' אישות דהביא דברי תוס' הנ"ל וכ' דכוונת תוס' בקטנות היינו בת שית אבל מקמי הכי א"א להכיר שום סימן יעו"ש. ועפי"ד נוב"י אלו דן כת"ר דטעמו דרמב"ם הוא רק משום דאפשר לבדוק דאזיל לשיטתו דסימני אילונית כולם בעינן וא"כ עכ"פ בנתקדשה כשהוא גדולה קצת הי' אפשר לבדוק ומשו"ה מקודשת ובנ"ד הרי לא הי' אפשר לבדוק כלל דאף אם הי' רואה בטנה חתוך קצת לא הי' עולה על דעתו שחתכו האם שלה א"כ גם לרמב"ם אינה מקודשת. ולי צ"ע דלפי"ז גם בנתקדשה כשהיא נערה יתכן דלרמב"ם אינה מקודשת כלל כגון שלאחר ל"ה שנים לא הביאה שערות דבכה"ג גם כשאין בה שום סימן הוי אילונית כמבואר ברמב"ם פ"ב מה' אישות להדיא וא"כ לשון הרמב"ם שכ' סתם דמקודשת סתום טובא דמשכחת לה דלא תהי' מקודשת בקטנותה ממש וגם בגדלותה בגוונא שכתבתי

ועכ"ז יתכן דהא מלתא דלא שכיחא ולא מיירי מזה. ועפ"י יסוד הנ"ל דמשכח"ל גם להרמב"ם אילונית שאין לה שום סימן רק דלא הביאה שערות יש ליישב קושי' הח"ס ס' קי"ז ס"ק י' על הרמב"ם ז"ל דאילונית יש לה תוספות דהא עכ"פ לשיטתו אין לה דדים והוי מום. ובבית מאיר נדחק שם לומר דמיירי בקידשה ע"ד כן שיהי' בה מומין ולהנ"ל משכ"ל בגוונא שכתבתי דקידשה סתם ולא הי' בה שום סימן אילונית רק כשהגיעה לרוב שנותי' לא הביאה שערות. וכת"ר כתב לתרץ קושי' הנ"ל מסנהדרין ס"ט לפי"ד נוב"י שהקשה בח"ל נימא אדעתא דהכי לא קידשה ותירץ כיון דהאיש מוציא לרצונו א"י לומר כן דהא יכול לגרשה והקשה עלי' כת"ר מסנהדרין ס"ט דאמרינן באילונית אדעתא דהכי לא קידש אלא דשם בקטנה בת ג' מיירי דאבי' מקבל גיטה ולא היא ואבי' אינו מקבל בע"כ ואין בידו לגרשה בע"כ עד שתגדול. ולא אדע היכן מצא זה כ"ת ואדרבא בתוס' גיטין כ"א ד"ה שכן מבואר דיכול ליתן גט לאב גם בע"כ דאב יעו"ש אך דברי כ"ת יש ליישב דהקושיא קאי על ניסת דאין האב מקבל גיטה והוא אינה מתגרשת בהיותה קטנה שאין לה יד. אך בעיקר קושיתו על נוב"י לפי הבנתו דהא דסנהדרין ס"ט הוא מטעם דאדעתא דהכי לא קידש כפשטות הגמרא א"כ תקשה טובא על נוב"י שם שכ' דבדבר התלוי בדעת שניהם לא אמרינן כן או דלא אמרו כן רק לענין יבמה דהוי רק לאו ולא בא"א דבמיתה כמ"ש תה"ד וא"כ האיך יפרנס הא דסנהדרין ס"ט דמיירי בא"א אבל הדבר ברור דהנוב"י ז"ל לשיטתו שם בתשו' הנ"ל דח"ל לא הוי מקח טעות דסברא שיערב לו כמ"ש הר"ן וע"ז הקשה הנוב"י דעכ"פ בעומד וצווח לאחר שנודע לו שאין רצונו בח"ל נימא דאדעתא דהכי לא קידשה והוא כעין דוגמא דאמרינן בב"ק ק"י ביבמה שנפלה לפני מוכה שחין אף דל"ש בזה מקח טעות דנעשה אח"כ וע"ז מחלק כל הני חלוקי שכ' שם אבל באילונית הוי מקח טעות לגמרי דאין אדם מתרצה בזה דלא אזיל שם בשי' הרמב"ם הנ"ל או כתירוצו בס' ע"ח דבקטנותה הוי מקח טעות כיון דא"א לבדוק וע"ז פריך הש"ס ודלמא אילונית ואדעתא דהכי לא קידש והיינו דהוי מקח טעות ממש משא"כ בח"ל דאפשר שיערב לי אף שהוא באיסור וז"ב בכוונת הנוב"י ז"ל: ובעיקר סברת נוב"י ז"ל דבאיש ל"ש לומר אדעתא דהכי לא קדיש כיון דיכול לגרשה הנה כעין זה ממש אשכחן בכתובות ע"ה רבא אמר הכא באשה חשובה עסקינן דאמר לא ניחא לי דאיתסר בקרובותי' וברש"י שם דאמר לא ניחא לי באשה נדרנית וגט נמי לא בעינא למיתבא לה דאיתסר באמה ואחותה יעו"ש הרי דבאינה חשובה לא מצי למימר לא ניחא לי באשה נדרנית כיון דבידו לגרשה וזה ממש סברת הנוב"י ושם כמי אין מקח טעות כיון דהתיר לה החכם רק משום לא ניחא וכיון דבידו לגרשה לא איכפת לי' וא"כ

גם בענין ח"ל דלא הכיר בה יש לחלק בין אשה חשובה או לאו ודברי הש"ס הנ"ל מובא גם באה"ע ס' ל"ט ותמהני על הנוב"י שלא העיר מזה כלל וגם בזה צל"ע מ"ש בנוב"י שם דבאשה שנתקדשה לאסור לה ולא ידעה שוב ל"ש סברא זו והוי קידושי טעות דהא אין בידה שתתגרש דהא בש"ס הנ"ל פריך אדה סיפא דקתני וכו' ליתני אינה מקודשת ובאדם חשוב ומוכח דבאדם שאינו חשוב שפיר מקודשת משום דיכולה להתגרש אף שאין בידה. ושו"ר בחכמת שלמה שם שתמה באמת על הש"ס מאי מדמה אשה לאיש ותירץ דאם ידור עוד יכופו ב"ד להוציאה יעו"ש וא"כ במומר דמיירי הנוב"י שפיר י"ל כסברתו לפי דברי מהרי"ק שורש ס"ג דלפי טעמא בכפי' בגט לרמב"ם במומר אין לכוף יעו"ש וא"כ בשאר ח"ל כגון אשה שנתקדשה לממזר ולא ידעה שפיר הוי קידושין כיון דב"ד כופין כסברת הנוב"י ז"ל ועכ"ז יש לומר דבזה"ז שאין כח ב"ד יפה לכוף שפיר י"ל אדעתא דהכי לא קידשה נפשה וגם לפי"ז גם בח"ל שקידש איש אחת מח"ל ולא ידע באשה חשובה יש לומר שאינה מקודשת ודוק. ולכאורה קשה לפי הנ"ל מה פריך בש"ס ב"ק ק"י ביבמה שנפלה לפני מוכה שחין תיפוק בלא חליצה דאדעתא דהכי לא קידשה נפשה הא ב"ד כופין אותו לחלוץ ול"ש לומר אדעתא דהכי אבל כבר הרגיש בזה בהגמ"ר ותירוץ דא"כ קרא דלא תחסום ל"ל יעו"ש והארכתי בזה בספרי מ"פ לאה"ע ר"ס ק"מ יעו"ש אך אם באנו לדמות האי דינא דח"ל שלא הכיר בה להא דכתובות ע"ה הנ"ל שוב מוכרח משם דגם בא"א נאמר אדעתא דהכי לא קידשה וגם ל"א סברא דתלוי בדעת שניהם שכ' הנוב"י דהא שם נמי הכי הוא ואפ"ה באשה חשובה אמרינן דאדעתא דהכי לא קידשה ויש לחלק:

ובעיקר קושי' שבנוב"י הנ"ל על הרמב"ם מסנהדרין ס"ט לענ"ד הי' נראה לתרץ דהנה סברת הנוב"י הנ"ל בטעם הרמב"ם כיון דמום גדול הוא ולא חשש לבדוק סבר וקיבל ועפ"י סברא הנ"ל ניחא נמי קושי' הח"מ סי' קי"ז דעכ"פ הוית בע"מ שאין לה דדים נמי יש לתרץ כיון דלא חשש לבדוק משום איילונית ע"כ דסבר וקיבל אף שהוא אילונית וממילא דנתרצה נמי אף שאין לה דדים דבהאי מום ע"כ נתרצה ועכ"ז אנו רואין שאין לה כתובה ואם סבר וקיבל א"כ גם כתובה צריך ליתן לה וע"כ דאינו ברור כ"כ רק לענין תוס' שחייב א"ע אמרינן סברא זו וכן לענין הקדושין להרמב"ם אבל הכתיבה אין יכולין להוציא ממנו דנהי דעפ"י הרוב הוא כן מכ"מ יתכן שע"ז המיעוט לא נתרצה בזה ואין מוציאין ממון עפ"י הרוב והשתא שפיר מוכח בסנהדרין שם דהולכין בד"נ אחרי הרוב ואף דהוי כמו מיעוטא דמיעוטא דדלמא לא אילונית ודלמא הוא מהרוב שמתרצין כיון

שלא בדק מכ"מ י"ל דאם נימא דאין הולכין בד"נ אחרי הרוב אין חילוק בין מיעוטא למיעוטא דמיעוטא, ועמ"ש בזה בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' קל"א וא"ש:

ועתה אבוא לנ"ד דלכאורה הי' נראה דהכא לכ"ע מקודשת בוודאי ול"ד כלל לענין אילונית אף דאינה ראוי' לילד דגם להפוסקים דאילונית הוי מק"ט דלכאורה מוכרח דאין הטעם משום זה לחוד דאינה ראוי' לבנים דא"כ בניסת למי שיש לו בנים תהי' מקודשת דהא לא איכפת לי' בבנים וכל הפוסקים לא חילקו כלל בזה כדמוכח בתוס' ריש יבמות שדחקו טובא בהא דאילונית אינה מתייבמת הא הוי קידושי טעות והא משכח"ל בניסת למי שהי' לו בנים ואח"כ מתו וע"כ דאין חילוק ע"כ נראה הטעם דאילונית ל"ח לביאה דאין לה תאוה כלל ומתקשה בשעת תשמיש מחמת צער כמ"ש רש"י יבמות פ' א"כ בנ"ד שאינה אילונית רק שניטל האם שלה שפיר חזיא לביאה ואינה מק"ט כלל ואפשר דגם מום לא הוי דמחוסר אבר מבפנים לאו מום מיקרי כמ"ש הרמב"ם פ"א מה' א א"ב הי"א ויש להוכיח כן מדברי הב"ש ס' קנ"ד ס"ק כ"ג דניסת לב' אנשים ושהתה עמהם י' שנים ולא הי' לה בנים וניסת לשלישי דאין לה כתובה היינו בניסת למי שאין לו בנים אבל ביש לו בנים או אשה יש לה כתובה יעו"ש הרי דעקרה ל"ד לאילונית וע"כ מטעם הנ"ל ונ"ד כעקרה דמיא. אבל מצאתי בחי' הרשב"א ז"ל יבמות ס"ה שהקשה בהא דניסת לג' שאין לה בנים תצא שלא בכתובה דמ"ש מאילונית דתצא שלא בכתובה אף למי שיש לה בנים ותירץ כיון שזו אינה וודאי לכן מי שיש לו בנים אינו יכול לטעון עלי' משא"כ דהוי ודאי גם למי שיש לו בנים הוי מקח טעות יעו"ש עוד דמבואר מדברי' דאם הוי ודאי עקרה א"צ גט כלל כמו באילונית יעו"ש הרי דאינו מחלק כלל בין עקרה לאילונית וא"כ בנ"ד שאינה ראוי' לילד בוודאי אף שאינה אילונות הוי מק"ט וא"צ גט כלל לרוב הפוסקים אף שיש לו בנים והדבר חידוש למאוד דלפי"ז גם מי שיש לו בנים ולקח אשה שנחתך האם שלה ולא ידע הוי קידושי טעית אף שאינה אילונית כלל ויש לה שערות, אבל רבינו הרשב"א ז"ל אמרו וצריכין לקבל דברי' באימה א"כ בנ"ד כיון דלרוב הפוסקים א"צ גט כלל א"כ עכ"פ מותר לגרשה בע"כ או לישא אחרת ע"י צירוף ק"ר כמנהג כמ"ש כת"ר בשם גליא מסכת שהובא בפ"ת סי' ל"ט דבספק קידושין לא תיקן רגמ"ה ז"ל, ואף שבספרי מ"פ לאה"ע סי' ל"ט הבאתי מתשו' מהרי"ל סי' צ"ו דמפורש להיפוך מכ"מ בנ"ד דלרוב הפוסקים הוי קידושי טעות ודאי דיש להקל רק דלישא אחרת כבר נהגו להתיר רק ע"י ק"ר ע"כ גם בזה יש לעשות כן, וכתובה ותוס' אין לה כמ"ש כת"ר כיון דידעה מקודם ואף דבנ"ד בעל ושהה עמה זמן רב דבכה"ג מסופק בהפלאה סי' קי"ז אם יוכל לגרשה בע"כ ועמ"ש בזה בספרי מ"פ סי' קי"ז, מכ"מ בנ"ד נראה דל"ש הא דידע

ומחיל דלא הי' אפשר לו לדעת זאת וכל הטעם דבעל ושהה משום דידע ומחיל ועכ"פ ע"י היתר ק"ר ודאי דרשאין לו להתיר לישא אחרת:

סימן קס

בדבר תולעים הנמצאים בחלב שפירשו יש לדון לכאורה היתר עפ"י שיטת ראבי' שהובא ביו"ד סו"ס פ"ד דתולעים שבבשר וגבינה שרי אף פירשו כיון דאינם גידולי קרקע לא הוי שרץ השורץ על הארץ ועפ"י המבואר בש"ס חולין ס"ז ע"א לא לישפי אינש שוכרא וכו' דלמא פריש לעיל מצבייתא והדר נפיל לכסא וקא עבר משום שרץ השורץ על הארץ וכן ביבחושין שסיננן מבואר שם כן דעבר משום שרץ השורץ על הארץ וא"כ לראבי' בחלב שאינו גידולי קרקע ל"ש זה. ובהא דשוכרא הרי התולע בא מהתמרים כמ"ש רש"י שם והוי גידולי קרקע וכן ביבחושין שסיככן מיין הרי יין הוי גידולי קרקע. אבל צ"ע לפי"ז הרי במים גופא כשפירשו התולעים ממים שבכלי אסורין והרי מים אינו גידולי קרקע וע' ר"פ בכל מערבין דאינו ניקח בכסף מעשר מים ומלח וברש"י שם כתב דאינו פירי מפירי ואפשר דגידולי קרקע מיקרי ושפיר עובר משום שרץ השורץ על הארץ אבל בחלב דודאי לא הוי גד"ק כמו גבינה יש לומר דלראבי' שרי אך ברמב"ם פ"ג מה' מכ"א ה"כ כתב דמסנן את היין או השכר וחומץ ואכל התולעים לוקה משום שרץ המים מבואר דכל המשקין כמים הם ואינו משום שרץ הארץ כלל א"כ אף באינו גידולי קרקע לוקין, ונראה דהרמב"ם גריס בחולין כגרסת הרי"ף והרא"ש שם וקעבר משום ובנבלתם אל תשקצו יעו"ש וע' חת"ס בחי' שם והאי קרא בשרץ המים כתיב ולפי"ז גם לראבי' אין היתר כלל במשקין אף שאינם מגד"ק. וראיתי בד"מ ס' פ"ד ס"ק ט' שהביא דברי או"ה דמתיר תולעים שבגבינה כשפירשו וסיים רמ"א דצ"ע הא לא גרע מאותן הגדילים בשכר דאסורין לאחר שפירשו יעו"ש וצל"ע דמה קשיא לי' הא שכר הוא שכר תמרים או שכר שעורים והוא גידולי קרקע. ולרמב"ם כל משקה הוי בכלל שרץ המים ובשרץ המים לא בעינן גידולי קרקע. וראיתי במנ"י כלל מ"ז ס"ק ז' שהעתיק לשון רש"ל ביש"ש דאף שבבשר ודגים אין בהם משום שרץ השורץ על הארץ מכ"מ בדבש שייך איסור זה דהא כמו פירות הוא לענין חמץ יעו"ש. ובמנ"י תמה עלי' דהא כל דבר בכלל מי פירות לענין חימוץ וגם שומן בכלל מי פירות לענין חימוץ אף דלענין תולעים לראבי' מותר כמו תולעים שבבשר יעו"ש וכן פסק שם בס"ק י"ב להלכה דבדבש ושומן שנמצא בם תולעים יש להתיר אף שפירשו בה"מ כמו בגבינה יעו"ש וצ"ע לרמב"ם הנ"ל דהא דבש דבורים הוי משבעה משקין ואסור משום שרץ המים ודבש תמרים אף דאינו משקה הא הוי גדולי קרקע כמ"ש במנ"י שם ס"ק ז' וגם דברי רש"ל גופא תמוהים שהרי ביש"ש

הובא במנ"י כתב להדיא דאין איסור תולעים שפירשו רק בגדולי קרקע או במידי דשתי' שדומה לשרץ המים יעו"ש. וא"כ דבש בכלל שרץ המים הוא ואסור ולמה נדחק רש"ל לענין דבש וביותר נפלא על המנ"י שמתיר באמת דבש שנמצא בי תולעים כיון דאסור משום שרץ המים. ואפשר דרש"ל מיירי בדבש שאינו צלול שנקרש וזה אינו משקה אבל הדבר תמי' דהא דבש אף שנקרש הוי משקה כמבואר פ"ג דטהרות דחכ"א דדבש שקרש הוי משקה ועוד דכשיש בו טפח על מנת להטפיח לכ"ע הוי משקה וע' מג"א או"ח ס' קנ"ח ורש"ז שם בזה ותשו' חת"ס או"ח ס' מ"ה. ואפשר דדעת רש"ל דלענין תולעים אין נ"מ במה שנקרא משקה עפ"י התורה רק כל דבר צלול שעומד לשתי' לענין זה הוי משקה כמו מים ודבר שאינו לשתי' רק לאכילה שאינו צלול כ"כ לשתותו יש לו דין אוכל. ולפי"ז בשומן ודבש צלול לגמרי אסור כשפירש אף בה"מ מטעם שרץ המים וא"כ דברי המנ"י שהתיר בסתם בשומן ודבש צל"ע. ואפשר דטעמו דגם דבש ללול ושומן אינו עומד לשתי' ול"ד למים. ולפי"ז בתולעים הנמצא בחלב דעומד לשתי' ודאי אסור משום שרץ המים כשפירש, והדבר צל"ע טובא, וכ"ז לשיטת הרמב"ם אבל לרש"י נראה מבואר דיבחושין מיין שסיננו אסור משום שרץ הארץ ומוכח דאין אנו מדמין בזה שום משקה למים דמים גופא נמי משום שרץ השורץ על הארץ דמים הוי גידולי קרקע או אפשר סובר רש"י דבמים באמת אסור משום שרץ המים אבל לא בשאר משקים וא"כ לרש"י בדבש וחלב אף שפירש בה"מ שרי לראבי' הנ"ל, וראיתי בס' כנפי יונה ס' פ"ד שהביא דברי יש"ש הנ"ל לענין דבש ודברי מנ"י וכתב טעם לאסור דבש שפירשו ממנו תולעים כיון דרודה חלות דבש מכוורתו חייב חטאת דהוי כמחובר ע"כ מיקרי דבש גד"ק יעו"ש ותמהני דזה לר"א במס' ב"ב פ' אבל אנן קיי"ל כחכמים דרודה פטור א"כ לא הוי גידולי קרקע וע' ש"ך יו"ד ס' פ"ד ס"ק ט"זלענין תולעים במלח שפירשו דאסור וכ' ש"ך שם דע"כ מעלמא אתי דתולע לא בא רק מחמת סרחון וזה אינו במלח דברית כרותה למלח שאינו מסריח יעו"ש וצ"ע דתיפוק לי' דאינו גידולי קרקע ולראבי' אף בפירש שרי ואפשר דזה דמי למים והוי שפיר גידולי קרקע רק דאינו פירי מפירי וצ"ע בכ"ז למעשה. וע' בפמ"ג סי' פ"ד בש"ד ס"ק א' שהעיר שם דמנלן בשאר משקים שיש בהם תולעים מותר הא היתר זה רק במים כתיב ואי משום כיון דלא כתיב בי' איסור ממילא מותר א"כ אף בפירשו יהי' מותרין כמו בגבינה יעו"ש וצ"ע דנראה דפשיטא לי' דתולעים שבמים שפירשו ודאי אסור רק דאסור משום שרץ המים אבל בשאר משקין מנלן דאסור הא דמי לגבינה ותמהני דאפשר באמת בשאר משקין שרי והא דבשכר אסור הא בא מתמרים דהוי גידולי קרקע וכן יין הוי גד"ק אבל בשאר משקין שאינם מים ולא גידולי קרקע

יש לומר באמת דשרי לראבי' כיון דלא הוי גד"ק לא הוי בכלל שרץ הארץ וכ"מ באמת לרש"י דכל הנהו משום שרץ הארץ אסורי ולרמב"ם כל משקה דמי למים והפמ"ג לא העיר כלל בזה:

סימן קסא

לכ' הרב הגאון המפורסים פאר היחס כש"ת מו"ה דוד מנחם באבאד נ"י אבד"ק טארנאפאל:

ע"ד שאלתו בענין נשתטית אשר האריך כת"ר בפלפול רב להתיר לבעל לישא אשה אחרת ע"י היתר ק"ר ודרש מאתי חוו"ד בזה והנני להשיב בקצרה אחרי שום עיון על קונטריסי'. והנה מה שהקשה כת"ר על רמ"א שבס' א' הביא ב' דיעות אם גזר רגמ"ה במקום מצוה ולא הכריע א"כ מאיזה טעם הקיל בנשתטית. ובעניותו הטעם פשוט דנשתטית אינה ראויה לאישות ולדור עמה בשום אופן דאין אדם דר אם נחש בכפיפה אחת אבל במקום ביטל מצות פו"ר כגון שהה עמה י' שנים ולא ילדה הרי עכ"פ ראוי' לתשמיש וגם יש עוד טעם נוסף בנשתטית שא"א לה לטהר לבעלה כלל אף ע"י פקחות כמ"ש הב"ח באהע"ז סי' קי"ט מתשו' ר"ש שהשיב כראבי' וכ"כ רש"ל בתשו' סי' ס"ה, ומה שתמהו האחרונים ע"ז מהא דנדה י"ג דשוטה פקחות מתקנות אותה כבר כתבתי בספרי מ"פ אהע"ז סי' קי"ט ליישב קושי' זו וא"צ לכפול הדברים. וכת"ה כתב ליישב קושי' הנ"ל דטעם רמ"א בנשתטית משום דעכ"פ הוי מום גדול כמו נכפה כמ"ש מהרי"ט בתשו' סי' קי"ג וכיון דבכה"ג באיש כופין לגרש ה"ה באשה כמ"ש בתשו' הרא"ש הוב"א באהע"ז סי' קטו"ז, ולענ"ד נשתטית עדיף יותר דאינה ראוי' לאישות כלל. ומה שהקשה כת"ר ע"ד הרא"ש הנ"ל דמה מדמה אשה לאיש הא באשה י"ל על הבעל דנסתפחה שדה כמ"ש תוס' כתובות ע"ז חילוק זה, הנה למעיין בתשו' לק"מ דשם מבואר דעפ"י שורת הדין באשה שנולדו בה מומין נסתפחה שדהו וכשבא לגרשה צריך ליתן לה כתובה ואף למאי דתיקן רגמ"ה דאין האיש מגרש אלא לרצונה מכ"מ לא העדיף כוחה מכח האיש שבודאי אינו מגרש רק לרצונו ואפ"ה בנולדו לו מומין גדולים כמו נכפה כופין אותו וכולי האי לא ייפה רגמ"ה כח האשה מכח האיש יעו"ש כל לשונו והעתיקו גם בנוב"י מה"ת אהע"ז סי' ק"ד וא"כ מה בכך שנסתפחה שדהו מכ"מ סברא הוא שרגמ"ה לא העדיף כח האשה מכח האיש ואם הי' הדבר דין תורה שאין האיש יכול לגרש רק ברצונה כגון באונס ומוציא ש"ר בזה י"ל נסתפחה שדהו וא"י להוציא אף בנולדו בה מומין אח"כ ועיין בכתובות דף ל"ט במשנה אבל הכא מה"ת יוכל לגרשה תמיד רק רגמ"ה תיקן שלא

לגרש רק לרצונה ומסברא לא ייפה כחה מכח האיש, אמנם כל אריכות בזה בפלפולים אך למותר שהלכה פסוקה הוא דכשכטית מתירין ע"י ק"ר:

אך עיקר הדבר בנ"ד הנה לא פשוט בדברי כת"ר אם האשה הנ"ל הגיעה לגדר שטות ובפ"ת סי' א' הביא מתש' הגאון ר' יצחק אייזיק ז"ל מטוקטין שכ' דגדר שוטה בזה יש לסמוך על שיטת הרמב"ם דאף בשוטה פ"א מהדברים אף שאינם מאותן השנוים בחגיגה יעוי"ש ובזה יש להקל, אף דהוי פלוגתא דרמב"ם ורא"ש דיש לדון בחדרגמ"ה בספק להקל כמ"ש כת"ר. ולענ"ד כראה עוד טעם להקל דהנה הרמב"ם ז"ל פ"ג מה' נערה בתולה ה"ט פסק האביעא דגמרא בהוציא ש"ר בנישואי אחיו לקילא דפטור ממלקות וממון ואם רצה לגרשה מגרש יעו"ש ובמשל"מ תמה דהתינח לענין קנס ומלקות דמספק אין עונשין וגם ספק ממון להקל אבל לגרש הרי ספיקא דאורייתא לחומרא, ולענ"ד י"ל לפימ"ש במנ"ח מ"ע תקנ"ח דבאונס דכתיב ולו תהי' לאשה אף דכתוב לשון הוי' ע"כ דמחיוב לישא אותה ויתחייב בשאכ"ע כי כל המצוה הוא לטובתה וכן במוציא ש"ר, רק במוש"ר בלא"ה מחיוב מקודם יעוי"ש שהוכיח כן מהחינוך שם. ובס' שיח יצחק למס' מכות ט"ו הקשה בהא דאמרינן באונס שגירש אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר למה לוקה הא המ"ע הוא רק לקדשה כדכתיב ולו תהי' והרי קידש ולא בעל אינו לוקה ויוכל לקדשה יעוי"ש, וזה שגיאה דפשיטא דמ"ע דלא תהי' לאשה היינו שישאנה כמ"ש המנ"ח הנ"ל וכ"מ בכתובות דף ל"ט דאונס שותה בעציצו היינו נשיאין. ולפי"ד גם במוצא ש"ר אם הדבר ספק אם מותר לגרשה הרי עכ"פ אינו מחיוב בכסות ושאר דזה הוי ספק ממון להקל והוא מוחזק ורוצה לגרשה וכיון דעכ"פ פטור משו"כ מטעם ספק ממון שוב יכול לגרשה דכל עיקר איסור הגירושין הוא רק היכא שהדבר לטובתה שמחיוב בשכו"ע כמ"ש המנ"ח הנ"ל ויהי' איך שיהי' מסתמא הי' לרמב"ם ז"ל איזה מקור לזה דבספק רשאי לגרש, והשתא לא יתכן לומר דרגמ"ה העדיף כח האשה יותר מכח האיש היכא שמה"ת אינו רשאי לגרשה בספק מותר לגרשה מכ"ש בחדרגמ"ה דלא החמיר רגמ"ה בספק כעין שכ' הרא"ש בתשו' הנ"ל לענין נכפה. אמנם בנ"ד בקונט' כת"ר כתב שיצתה מדעתה והיתה דוממת ואינה מדברת והרופאים אומרים שלא טוב עשה שהשיאה והלכו לב"ד לגרשה והב"ד שברבוב לא רצו לגרשה. והנה מזה שהב"ד לא רצו אינו מבורר כלל אם הגיעה לגדר שטות כי שמא החמירו הב"ד כמ"ש גם כת"ר, רק כת"ר העמיד יסוד דטעמא דרמיא בנשתטית משום דהוי מום גדול א"כ לא בעינן דין שוטה כלל רק שיהי' חולאת שלפי דברי הרופאים הוא מום גדול כנודע, וכפי הנראה ממכתב כת"ה היא ענין מחלת מרה שחורה ואולי הוא מיחוש הכערווין המצוי בזמנינו

מאוד ובנוב"י מה"ת אהע"ז סי' ק"ד החמיר בזה וכתב ומה בכך שמוחה כואב ואינה יכולה לילך בשוק וכו' בשביל זה אינה ראוי' לתשמיש ומה הענין זאת האשה לנכפית ששם יש סכנה לשמש עמה יעו"ש. והנה כפי מ"ש בחת"ס ז"ל באהע"ז סי' קט"ז גם נכפה בזמן הזה אין סכנה כפי דברי הרופאים: ועכ"ז הלא נתפשט המנהג להקל בנכפה ר"ל לגרש בע"כ או לישא אחרת. ואף לנוב"י ז"ל סי' ק"ד דמחמיר בגירושין בע"כ בנכפה ופירש דברי הרא"ש רק באופן לכופה עד שתאמר רוצה אני מכ"מ נראה דלהתיר לישא אחרת ע"י ק"ר מתירין.וכ"כ בתשו' רד"מ אהע"ז סי' א' יעו"ש ובתשו' שבספרי מ"פ סי' קי"ט העליתי להתיר בכה"ג באשה שהיתה חולנית כמה שנים במחלת האינסטריקא שבעת שתאחזינה היא כיוצאת מדעתה בבכיות ושחוק משונה יעו"ש ועכ"פ הדבר צריך גבול ותלוי בראות עיני ב"ד אם אינה ראוי לדור עמה ולאשר לא העתיק כת"ר משפט הרופאים עליה ע"כ הנני נשען בזה על כת"ר אם כפי ראות עינו ורוח בינתו אי אפשר לדור עמה וכמו ענין נכפה גם אני מסכים להתיר להאברך הנ"ל לישא אשה אחרת ע"י השלשה גט וכתובה ותל"מ:

סימן קסב

לכ' הרב החו"ב שלשלת היוחסין מו"ה פנחס ליביש תאומים נ"י:

א) בדבר השאלה במי שגמר בלבו בעת צרה כשיצלהי השי"ת יתן סך קצוב לעניי אה"ק אם יש לו להתיר נדרו. הנה הכרעת רמ"א ז"ל דנדרי צדקה אף במחשבה מהני ומ"ש רומ"ע מדברי הפ"ת סי' רנ"ח בשם ס' דת אש דבלא הוציא שום דבר מפי' ודאי ל"מ רק בהוציא מפיו ולא אמר כמה אז צריך לקיים מה שחשב הס' אינו ת"י ודבריו תמוהים לכל מעיין בב"י סי' רנ"ח דמבואר שלכמה פוסקים מחשבה מהני בנדרי צדקה כמו בהקדש והרי בהקדש ודאי מהני גמר בלבו בלי שום דיבור ועי' בספרי טל תורה לירושלמי סנהדרין פ"ו ה"ו שהבאתי משם ראי' דבכל דבר מצוה אף בטורחא דגופא מועיל עכ"פ גמר במחשבתו להתחייב בדיני שמים יעו"ש וע"כ פשוט דצריך לקיים נדרו ולהתיר לו ע"י שלשה הא נדר בעת צרה אין להתיר, ומ"ש רו"מ מתשב"ץ ח"ב סי' קל"א דמשמע דסובר דמתירין נדר בעת צרה יש לומר דשם מיירי שנדר בעת צרה סתם כל אשר תתן כי עשר אעשרנו לך, אבל בנודר בפירש או גמר במחשבתו באופן כשיצילהו השי"ת בכה"ג אין להתיר כמ"ש מהרלב"ח סי' ג' הובא בפ"ת סי' רכ"ח ועי' בתשו' מהר"ם מינץ שהביא בשם ר"י החסיד דקבלה בידו דסכנה להתיר נדר בעת צרה וכ"כ בשו"ת גבעת פנחס סי' ס"ה דראה כן בס' אחד דיש סכנה בדבר יעו"ש ע"כ לדעתי אין להכניס א"ע בזה כלל רק יקיים את נדרו:

ב) וע"ד שאלתו בחלב עכו"ם שנחלב ביו"ט ראשון וישראל רואה דמתיר רמ"א ביו"ט שני אם רשאון לטלטל החלב להביאו מהנכרי ביו"ט ראשון כיון דעיקר הדבר חומרא גם ביו"ט ראשון כמ"ש הרשב"א והביא מדברי שו"ת שו"מ מה"ת ח"ב ס"א שכ' דהחלב מותר בטלטול דמותר לטלטל מוקצה לצורך או"נ. והנה מצד דהוי רק חומרא כיון דעכ"פ נתפשט המנהג לאסור הדבר ברור דאסור בטלטול כמ"ש רמ"א סי' תקט"ו סעי' ד' בדורן שהביא ביו"ט ראשון שאסור לטלטל ביו"ט שני אף דהוי רק חומרא ואף הטו"ז שם שהקיל היינו כיון דלצורך אורחים שרי ביו"ט שני אמרינן הואיל אבל חלב שנחלב בראשון אסור ביו"ט ראשון אף לצורך אורחים אין מקום כלל להקל. ומ"ש בשו"מ הנ"ל דטלטול לצורך או"נ שרי ביו"ט דברי' תמוהים דוה דוקא טלטול לצורך או"נ ביו"ט עצמו אבל לא טלטול בראשון לצורך אכילה בשני דהוי חול לגבי ראשון ובצל"ח ביצה דף ז' חידש דטלטול מוקצה ביו"ט שרי לצורך שבת כמו שמותר לבשל ביו"ט לצורך שבת ה"ה טלטול מוקצה יעו"ש אבל מיו"ט ראשון לחבירו כיון דאסור לבשל ה"ה דאסור לטלטל מוקצה ועוד דאסור משום הכנה מיו"ט לחול כמבואר בסי' תק"ג בכל ענין הכנה אסור מיו"ט א' לב' אף באו"נ וע"ד הצל"ח הנ"ל עמ"ש בספרי מ"פ לאהע"ז בהוספת לאו"ח סי' תקט"ו והדבר פשוט שאסור לטלטל החלב ואולי לצורך יש להתיר הטלטול ע"י נכרי או קטן:

סימן קסג

לכ' הרב המאוה"ג החו"ב חו"פ בנש"ק מו"ה ארי' ליביש רוביו נ"י אבד"ק טאמאשוב:
ע"ד שאלתו בביה"כ שיש על אה"ק כמו כרובים לפאר ועתה נתנו על לבם להסירם כאשר ראו שיש מפקפקים ע"ז שבמקום שמתפללים שם בקבעות לא יהי' צורות כמ"ש ברכי יוסף יו"ד סי' קמ"א אם יוכלו טה"ע למכרם ולהוציאם לחול או כיון שהם נטפלים לאה"ק ומחוברים לו קדושת אה"ק עליהם ואי אפשר להוציאם לחול, וכ"ת כתב כיון דלא חזו מחמת איסור לא חל עליהם קדושה כלל כמו באה"ק שהספרים מתקלקלין באו"ה סי' קנ"ד הנה שם במג"א ס"ק ד' מבואר דעכ"פ קדושת ביהכנ"ס על הארון ובס' מ"פ שם הערותי מהאו"ז דמבואר דמותר לנתצו משמע דאין עלי' קדושה כלל אמנם נ"ד ל"ד לשם כי באמת משורת הדין אין איסור בזה כאשר באמת ברוב ביהכנ"ס יש להם כרובים כאלה, ומה שהביא כת"ר מרש"י פ' משפטים בשם המכילתא בעשה די' כרובים הוי כעשה לו אלקי כסף ל"ד דשם כרובים צורת אדם נינהו והכהו אסורין בעשי' מה"ת. וגם אם עבר ועשאן אסור להשהותן משום חשדא לקצת פוסקים דגם ברבים איכא חשדא וגם לדעת מהר"ם מראמכבורג הובא בר"ן פ"ג דע"א שמשמשים שבמדור העליון

אסור מה"ת להשהותן יעו"ש, אבל הנהו כרובים של ביהכנ"ס אינם צורת אדם רק צורת ארי' או נשר וכדומה ובהנהו ליכא איסורא כלל כמבואר סי' קמ"א רק בביהכנ"ס יש מפקפקים ושפיר י"ל דחזי להכי ובקדושתייהו קיימי. אמנם גם תשמישי קדושה כמו אה"ק אף דמג"א סי' קנ"ג ס"ק י"ג סתם דתשמישי קדושה א"א למכרם ולהוציאן לחול כדעת רמב"ן ורשב"א אבל כבר העיר הפרמ"ג שם דביו"ד סי' רפ"ב סעי' ט"ז מבואר דגם תשמי"ק נמכרין ויוצאין לחול, ועי' בתשו' חס"ל או"ח סי' ט"ז האריך בזה להתיר להוציא לחול תשמי"ק בביה"כ של כפרים ע"י טה"ע במא"ה וגם בס' גה"ק יו"ד סי' רפ"ב ס"ק ו' כתב דהדבר במחלוקת שנוי דלדעת רמב"ם וראב"ד וטוש"ע יוצאין לחול כמו ביהכנ"ס רק דלהרמב"ם צריך להוציא מעות המכר לקדושה חמורה ובמק"מ ס"ק כ"ה פוסק כן להלכה, אף שלענ"ד קשה לסמוך ע"ד נגד המג"א ועי' מ"ש בס' שו"ת א"י ח"א סי' מ"ה אך בנ"ד כיון דאינהו גופייהו לאו תש"ק הם רק מחוברים לאה"ק וגם סניף הוי דלדעת המחמירין לא חזו לזה, ע"כ עכ"פ יש להקל למוכרן ע"י זט"ה לחול והמעות יעשו קדושה חמורה:

ב) וע"ד שאלתו במחט שנמצא במעי העוף הסתומים דאפשר גם להמכשירין מחט בדקין הכא טריפה כיון דשם מינח נייחו ואין כו מקום לצאת דמי למחט במרה. הנה גם במחט במרה דעת הפר"ח וכנפי יונה להתיר והכא ל"ד למחט במרה ועי' בפרמ"ג במ"ז מ"ו ס"ק ד' כתב דמרה איכא טעמא דשמא דרך הוושט קאתי וגם מחמת שקני הכבד דחוקים ודלמא בכניסתו ניקב וגם לית לי' דוכתא למיפוק יעו"ש, והרי תרי טעמא קמאי ליתא במעיים הסתומים וגם אפשר דהוי כיכול למיפוק משם ולחזור לדקין כמו המאכל שעפ"י הרוב יוצא משם וחוזר לדקין ע"כ המקיל בה"מ במחט בדקין גם במעיים הסתומים כן:

סימן קסד

ע"ד השאלה בבהמה או עוף חולה שנפל מאלי' בפחות מי"ט ושחטו אותה אם שרי שבס' גילוי דעת מהג' מהרש"ם ז"ל סי' כ"ח סעי' ב' כתב דאסור ונשען ע"ד או"ה שהובא בט"ז וש"ך סי' כ"ז ס"ק ב' דנפלה פחות מי"ט שרי משום דחי נושא א"ט ובחולה ל"א דחי נושא א"ע כמבואר ביומא דף ס"ו ובתוס' שבת ק"ל. ולענ"ד הדבר תמוה וכבר הרגיש בעצמו שם דאנן הא קיי"ל כרבנן דפליגי על ר"נ דסברי דחי נושא א"ע שכ' או"ה הוא דעכ"פ דבר חי נושא את עצמו קצת ול"ד לאבן דומם שנפל על הבהמה והאי שייך גם בחולה ומ"ש מהרש"ם שם לדחות דהא דסברי רבנן דלענין שבת ל"ש בבהמה חי נושא את עצמו הוא משום דמשרבטי נפשייהו כדאי' בשבת דף צ"ד ופרש"י משמטים כלפי

מטה ומכבידים א"ע להשמיט מיד הנושאן יעו"ש א"כ ל"ש זה רק לענין שבת אבל לענין נפילה שייך גם בבהמה חי נושא א"ע אבל בחולה ל"ש זה גם לענין נפילה הנה בפירוש ר"ח לשבת שם כתב וז"ל אבל בבהמה חיה ועוף פליגי רבנן ורב נתן רבנן חייבי עלה דסברי אגב בעתיתא משרבטי נפשייהו ומתרשלן ואין נושאין א"ע יעו"ש והאי טעמא שייך גם לענין נפילה וע"כ דאו"ה דכ' לענין נפילה חי נושא א"ע הכוונה רק מחמת שכל דבר חי ל"ד לאבן דומם וא"כ גם בחולה כן, ועי' רש"ל בח"ש שבת צ"ד שכ' דלפירש ר"ת משרבטי נפשייהו הוא טבע שלהם אפילו אינן רוצים להשמיט דלא כפי' רש"י הנ"ל יעו"ש, וא"כ ע"כ דלענין נפילה שאני וא"כ ה"ה חולה. ועוד דהא כל הטעם דחולה ל"א חי נושא א"ע משום דהוי ככפות כמ"ש תוס' להדיא שבת ק"ל ד"ה ר"א וכ"כ ר"ח שבת צ"ד דחולה ככפות דמי וכ"כ תיו"ט פ"ק דר"ה מ"ט יעו"ש וא"כ לחידושו של מהרש"ם גם בבהמה ועוף הכפותים דהיינו שקשורים ידיהם ורגליהם ונפלו מעצמן אף בפחות מי"ט אסור וז"א כמבואר להדיא באו"ה ומכל הפוסקים דגם בכה"ג בעינן י"ט ועי' בס' יד"י סי' נ"ח ס"ק א' שהוכיח כן בפשטות דגם בקשור הדין כן וכן מוכרח בפרמ"ג דכ' דבעוף ל"ש נפילה רק בקשורים רגליה יעו"ש ואפ"ה בעינן י"ט ומוכח כנ"ל. ועוד דאם נחמור בכפות הי' נראה דגם בקשור בבהמה ב' רגלים הוי כפות לענין שבת כדמוכח בשבת צ"ד, דס"ד דש"ס דפרסיים כיון דמעונגים ואין דרכם לילך רק לרכוב ל"ש חי נושא א"ע ובש"ס דחו דרמות רוחא הוא דנקיט להו יעו"ש א"כ בבהמה בקשורים רגליה אף אם לא כולם הוי כפות והרי זה פשוט דבכה"ג בעינן י"ט כמבואר בסי' נ"ח לענין בית המטבחיים ועכ"פ הדבר מוכרח דלענין נפילה גם בבהמה ועוף כפותים לגמרי ונפלו מעצמן יינו בעינן וה"כ מנין לנו להחמיר לענין נפילה בחולה והרי כל ענין חולה היא מטעם כפות וכפות לענין נפילה בעינן יינו א"כ גם בחולה כן דענין חי נושא א"ע לגבי כפילה שכ' או"ה היא רק משום דדבר חי יש לו קלות מה נגד אבן וזה שייך גם בחולה וכפות וכן מוכח סתימת כל הפוסקים דסתמא אמרו דאין נפילה רק בי"ט לכן לענ"ד אין להחמיר בזה:

סימן קסה

לכ' ידי"נ הרב החו"ב יקר הערך מו"ה דוד זיידמאנן נ"י בוויען: ע"ד שאלתו בא' אשר אמו קללה ואסרה א"ע אם בנה ילך לבית חמי' והדבר קשה עליו למלאות רצונה וגם חושש שעי"ז יושבת השלום בית אם מותר לילך. והנה מ"ש כת"ר דמצד כיבוד אם אינו מחיוב לשמוע בקולה כמ"ש תוס' יבמות דף ו' ד"ה מה להלן דל"ש כיבוד רק בדבר שיש לאב הנאה, אמנם ביו"ד סי' ר"מ סעי' ט"ז איתא במי שציוה לבנו שלא ידבר עם

פלוני ולא ימחול לו אין לחוש לצוואתו וכתב ט"ז שם דהטעם משום דאסור לשנוא שום אדם מישראל והוי כמצוה לעבור עד"ת יעו"ש ומוכח דאי לאו האי טעמא מחיוב לשמוע בקולו אף שאין בזה הנאה לאב. ובנ"ד שלא ילך לבית חמיו אין זה שנאה ולא ידבר עם פלוני הוי ענין שנאה וכמ"ש בסנהדרין איזה שונא כל שלא דיבור עמו ג"י מתוך איבה יעו"ש אבל שלא ילך לבית פלוני אין זה איבה. אך בנ"ד שהציוי היה לבל ילך לבית חמי' שחייב בכבודו כדאי' ביו"ד סי' ר"מ אף אם נימא דהוי רק מצוה דרבנן ג"כ אין חייב לשמוע בקולה דלבטל אפילו מצוה דרבנן אין שומעין לאב ואם. אך בזה צע"ק דנהי דמצד כיבוד חייב ללכת לפרקים לחמי' כגון ברגל וכדומה אבל ללכת תדור אינו מחיוב מצד כיבוד חמי' וא"כ עכ"פ הוי מהראוי שהבן יזהר מלכת שמה רק לפרקים, אבל יש לומר כיון דהציוי הי' שלא ילך ככל לבית חמיו וזה א"א בטלה דיבורה לגמרי כדאשכחן לענין כמה דברים דדיבור שבטל מקצתו בטל כולו ומכ"מ צ"ע בזה אך עכ"פ ביש לחוש שעי"ז יובטל השלום בית בזה אינו מחיוב לשמוע לה:

ומה שחש כת"ר כי ארור הוי שביעה כדאי' ביו"ד סי' רל"ז א"כ הוי כנשבע ע"ז אף דהוי כשבועת שוא מכ"מ הרי איתא ביו"ד סי' רל"ו אם קיימו דבריו הרי אלו משובחים ואולי בבן הוי חיוב גמור כדי שלא תעבור על השבועה לפי שיטת הרמב"ם ז"ל שם דהדבר מיתלו תלוי וקאי אם יקיימו לא הוי שוא ועי' בהגר"א ז"ל שם ונראה דארור דהוי שבועה הוי רק בכיון לשם שבועה אבל בסתם ל"ה ענין שבועה וכ"מ מלשון רש"י במס' שבועות דף ל"ו ד"ה ארור ואם אמר אדם לחבירו לשם שבועה וכו' יעו"ש וכן מצאתי בר' ירוחם נתיב י"ד חלק שני וז"ל ועוד אמרו ארור וכו' בו שבועה ופירש הדבר על ענין שכתבנו שאם בא לקבל עלי' בשבועה וכו' וכן במושבע בלשון ארור מפי אתר וכן אם הוציאו בלשון שבועה ונתכוין לה יעו"ש ובזה"ז מסתמא אין הכוונה לשם שבועה. וגם אם הי' הכוונה לשם שבועה נראה דאין הבן מחיוב לשמוע אם עי"ז יש חשש ביטל השלום בית. שהרי אין הבן עושה כלום ואין זה קרוי אפילו גורם כיון שאין הבן עושה דבר. לכן גם מה שחש כת"ר כיון שקללה א"ע אם לא ישמע הבן לקולה א"כ הוא גורם קללה לאמו וזה אסור כמבואר בי"ד סי' רמ"א דמי שנתחייב שבועה לבנו בב"ד אינו משביע באלה שהרי הוא בא לקלל אביו יעו"ש דשם הוא בא להשביעו הוי גורם ממש אבל הכא הוא רק כשוא"ת ועי' ט"ז שם דבכה"ג שיש לו תביעה על אביו ימסרנו לאחרים יעו"ש הרי בזה הוי ג"כ גורם דהלוקח ישביענו וע"כ כיון דהוא בא להשביעו אינו עושה איסור א"כ מכ"ש הכא שאינו עושה כלום. ויש לומר דשם הטעם דהוי כגורם דגורם דפטור לכ"ע כמ"ש ש"ך חו"מ סי' שפ"ו. מיהו לכמה פוסקים שהובא בקצה"ח למאן

דדאין דינא דגרמי גם גורם דגורם חייב וכיון דט"ז מתיר לכתחלה מוכח דלא אסרו רק בבא הבן להשביעו ולא בגרמא א"כ בנ"ד דאינו עושה מעשה כלל אין לחוש באופן אם יש חשש בזה ביטל. השלום בית יש להתיר ותל"מ:

סימן קסו

לכ' ידידי הרה"ג החו"ב שושילתא דיחוסא מו"ה אברהם חיים דוד סופר נ"י נשיא אה"ק בוויען:

ע"ד אשר הביא כת"ר מד"ר בראשית עשה לך חרבות צורים מגלבון דנויברי וחתר כת"ר למצוא טעם לדבר למה לא סכינים ממש. וביותר יפלא הרי מצוה לכתחלה בברזל כמ"ש הרמב"ם הובא ביו"ד סי' רס"ד סעי' ב'. ואפשר עפ"י מה דכתב ד"מ יו"ד סי' רס"ה בשם המהרי"ל כשהי' סנדק הי' טובל א"ע ועי' ב"י או"ח סי' תר"ו בשם התשב"ץ וא"כ מכ"ש דהמוהל צריך להיות טהור לכתחלה ועי' במדיר שה"ש פרשה ד' שהקב"ה מל אברהם דיבוא טהור ויטפל בטהור יעו"ש ולפי המבואר ביבמות ע"א בהא דערל מקבל הזאה הי' כמה טמאי מתים והזו ביו"ד ומלו בי"א והזאה שני' הי' בער"פ וטבלו ועשו פסח בטהרה יעו"ש ע"כ ציוה הקב"ה שימול במגלבי דטינרו שאינו מקב"ט משא"כ אם ימול יהושוע בסכינים של ברזל הרי בהכרח יטמא הסכין מהנימל שהוא טמא מת והסכין יטמא את יהושוע המל ושוב לא יוכל למול כל ישראל בטהרה ע"כ הי' הציוי למול במגלבי דטינרי וישאר יהושיע טהור וא"ש והראני א' מתלמודיי בחת"ס עה"ת פרשת שמות עה"כ ותקח צפורה צור שמצוה לכתחילה למול בברזל מדציוה הקב"ה ליהושוע ליקח חרבות צורים יעו"ש. ונראה דמפרש לה כרש"י שם איזמלי דחריפו יעו"ש וחידוש שלא הזכיר מהמד"ר הנ"ל. ומ"ש כת"ר לתרץ דברי המד"ר הנ"ל עפי"ד חת"ס בחי' לנדרים ל"א בשם המכריע דמילה אין סכנה רק בברזל יש סכנה דהוי מכת חרב. הנה חת"ס לנדרים אינו כעת ת"י, אך בחת"ס שמות שם כתב כן בשם ס' המכר וכ"ה ט"ס וצ"ל המכריע:

ומכ"מ צ"ע כיון דהוא רק מצוה מן המובחר האיך יכנסו בחשש סכנה לכתחילה משום מצוה מן המובחר ועי' גיטין דף כ"ז דעליך הורגני כל היום היינו מצות מילה דניתנה בשמיני וצ"ע ואפשר דבקטן בכל ענין איכא סכנה רק בגדול אין סכנה רק בברזל:

סימן קסז

לכבוד הרב הגאון וכו' מו"ה יוסף באבאד נ"י אבד"ק קאליש:

ע"ד שאלתו במקוה שרוצים לעשות בעירו ע"י מי גשמים שימשכו ע"י צינורות של מתכת עשוים מתחילה לכך לחפירה וירצפו הכותלים והקרקע בצימענט ויעשה רצפה מלמעלה וע"ג רצפה יעשו נקב כשפה"נ ועלי' מקוה עליונה שימשיכו מי גשמים בכל

פעם ושם סמוך לרצפה עליונה יעשו ביב (קאנאל) לנקותה והנקב לביב יהי' סתום בברזא של עץ או ברזל והנקב מעליונה לתחתונה יהי' תמיד פתוח. והנה החיבור הוא חיבור גמור ולא הוי קטפרס כיון שהמים נחים כמ"ש בתשובה באמרי יוסר ח"א סי' ק"א אך בשו"ת דברי חיים מחמיר בכה"ג יעו"ש סי' פ"ח אבל המעיין שם יראה ששם הי' המעשה שהחיבור מהעליונה לתחתונה הי' ע"י סילון זקוף ודן הרב הנ"ל דהוי כקטפרס דאינו חיבור טבעי יעו"ש, אם כי דבריו צל"ע מכ"מ אין לעשות מקוה לכתחלה נגד הגה"ק הנ"ל, אך כשאינו ע"י סילון זקוף רק חיבור ע"י נקב ברצפה שיחבר עליונה לתחתונה בזה אין חשש כלל. ובדבר הסילונות להמשיך מי גשמים יש לחוש קצת דאילו נתהוו איזה חטטים אף שלא בכוונה ואף אם הם חלקים לגמרי יש לחוש על מי גשמים היורדים לצינורות דרך מרזובי הגגות אולי נתהווה איזה חטט ויש להחמיר שמהצינורות הנ"ל להחפירה ילכו המים ג"ט ע"ג קרקע הראוי לבלוע כמ"ש בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' צ"ב. ובדבר החשש אשר יש חוששים שמא יתקלקל הברזא ויהי' זוחלין לביב, מ"ש כת"ר שאין חשש כ"כ כיון דעכ"פ ישאר מקוה מ"ס התחתונה והמחבר פוסק כהרא"ש להתיר באם זוחל למעלה ממ"ס אף שהכא זוחל למטה מכ"מ הרי יש מקוה שלימה למטה שאינו זוחל. הנה בזה יש לדון כי מהרי"ק שורש ק"ג כ' דרא"ש אינו מקיל רק כשטובל כל גופו וראשו במים תחתונים דוקא והביאו בתשו' בי"ש יו"ד סי' פ"ו ח"ב אף שבתשו' מאיר נתיבים נראה דבכל ענין כשר וכ"כ בס' לחם ושמלה ס"ק פ"ו מכ"מ היינו כשעכ"פ רוב המקוה אינו זוחל, אבל הכא אם תתקלקל הברזא הרי רוב המקוה זוחל אף שהוא מחוברת למקוה שלימה כש"ה הרי לענין זוחלין אין חיבור מועיל אף למעיין ומכ"ש למקוה והארכתי בזה בסי' שו"ת אמרי יושר ח"א סי' ק"ל אך בנ"ד הא אפשר להבחין בכל פעם אם המקוה תעמוד על שיעורה ולא תחסר, אף שיש לומר שיטוף טפים לפעמים הרי זחילה מועטת כזו שריא ועי' תשו' דברי חיים יו"ד סי' צ"ט דחושש להחמיר בנוטף טיף אחר טיף בלי הפסק יעו"ש. אבל זחילה כזו ג"כ אפשר להבחין ע"י הבחנה שתעמוד בכל פעם איזה שעות ואם לא יחסר אין חשש. ובדבר הברזא ממתכת אף בנעשה בתחילה לכן כיון שאינה קבוע יש חוששים להחמיר ובספרי אמר"י ח"א סי' צ"ד כתבתי כמה טעמים להקל ועכ"ז לכתחילה יש להחמיר לעשותה מגילה מלמעלה ולקבעה קצת למקוה ע"י שלשלת, והמיטב לעשות ברזא של גומי וכן עשינו בוויען, אך יש להשגיח מאוד ולהבחין אם אין זחילה ניכרת ואין להאריך יותר בזה:

סימן קסח

לכ' ידידי הרב המאוה"ג החו"ב בנש"ק מו"ה מרדכי זאב האלבערשטאם נ"י אבד"ק גריבוב:

ע"ד שאלתו באיש א' שנאבד לו בדרך סכום דאללאר ומסופק באיזה מקום כי בא מהנסיעה וחפץ שהב"ד יטילו חרם על כל מי שיודע שיגיד לב"ד. וכ"ת הביא מדברי הש"ע סי' ע"א סי' ח' דבכה"ג אין מטילין חרם רק ליתומים ואף שבש"ך ס"ק ר"ג כתב בשם הב"ח דמטילין חרם על הגניבה וכדומה כיון שאינו מודע למי יתבע הוי כיתומים יש לומר דמיירי דוקא ביודע שא' מהציבור גנבו וא"י מי אבל שהכא אינו יודע כלל אם לקחו מי וגם א"י באיזה מקום אבדו. אמנם בש"ך שם כ' דכ"כ הסמ"ע סי' רס"ז ס"ק ד' ושם בסמ"ע מבואר דבאבידה מכריזין בחרם יעו"ש והרי שם ג"כ אינו יודע אם מצאו שם אדם ואפ"ה מכריזין. מיהו נראה דה"ד באבד המעות בכיס דהכיס הוי דבר שיש בו סימן, אבל בדבר שאין בו סימן הרי אינו חייב כלל המוציא להחזיר והאיך יטילו חרם והרי מעות הוא דבר שאין בו סימן. ואף באבד בכיס דהוי דבר שיש בו סימן הרי משורת הדין במקום שרוב נכרים מצוין הוי יאוש ואינו חייב להחזיר רק לפנים משורת הדין ולדעת כמה פוסקים אין כופין ע"ז רק בדברים ולא בהטלת שמתא וכמו שכ' תומים הובא בפ"ת סי' י"ב ס"ק י' רק אם באפשר שאבד המעות בכיס במקום שרוב ישראל מצוים שם ומצאו אדם שם יש להכריז בחרם וכונת ב"ד יהי' בהטלת חרם על מי שמצאו במקום שרוב ישראל מצוים, אבל אם הדבר ברור שבכל נסיעתו הי' רוב בנכרים מצוים אין להטיל חרם כלל. ובאבדו בלי כים בכל ענין אין להטיל חרם דהוי דבר שאין בו סימן זולת בהי' קשורים דיש סימן במנין ועי' בש"ע הרב ה' מציאה ופקדון סעי' ח':

סימן קסט

לכ' ידידי הה"ג המובהק החו"ב בבכחד"ת מו"ה נתן נטע דרימער נ"י אבד"ק סקאלא:

בדבר השאלה שהביהמ"ד דשם נחרב בהמלחמה ולא נשאר מהכותל כלום רק מהקרקע ומועט מהיסודות ונעשה מקום לאשפתות ושופכין ועתה יש תקוה לבנותו מחדש רק באופן שיבנו עזרת נשים ולהכניס ערך שני מעטר שהי' מאז עזרת אנשים שבאופן זה ימצאו מוצא כסף שדעת כ"ת להתיר ע"י מכירת זטה"ע כאשר הורה גבר בגוברין זקינו הגאון הצדיק בבית שלמה סי' כ"ח דיש לסמוך בכה"ג על מ"ב דגם ביהכנ"ס של כפרים נמכר וכ"ת הוסיף היתר כיון שהביהמ"ד חרב ואי אפשר לבנותו בענין אחר כדברי המבי"ט שבמג"א ס"ק י"ב. ויש להוסיף עוד כיון דנשאר רק הקרקע יש לומר דעל הקרקע לא חלה הקדושה כלל כמוש"כ באשל אברהם מה"ת סי' קנ"ג, ובהגהות שם כתבתי

שכן מבואר בא"ז. אך מדברי מג"א סי' קנ"ג ס"ק ל"ט מוכח דסובר דגם על גוף הקרקע חלה הקדושה ועכ"פ יש צירוף דעת האו"ז הנ"ל. ואפשר יש לצרף דאולי בעלי המלחמה הי' שם וכיון שבאו פריצים חיללוה ובהגהות מהרש"ם שבספר אורחות חיים כתב כיון דקרקע אינה נגזלת לא יצאה מקדושתה יעוש"ה ואמת שכן נראה מדבר הרמ"ע בתשובה אבל מדברי הרמב"ן במלחמות ע"א פר"י דף כ"ב מוכח דגוף הקרקע יצא מקדושתו כעושים בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' ל"ז, אך בגוף הדבר מצאתי בתשב"ץ ח"ג סי' ה' שמסופק דאולי באו פריצים וחיללוה היא גזיה"כ ולא ילפינן לביהכנ"ס וגם לא נודע אם באו בה פריצים דאולי רק נשרף על ידם ולא באו בה אך בלעדי זאת יש ע"מ לסמוך ובפרט אם אפשר יוכלו להוציא היסודות במקום שמכניסין עתה לעז"ב וישאר רק קרקע עולם דיש לצדד דעת האו"ז אמנם המכירה נכון שתהי' לאיש אחר ממקום אחר וכתבתי מזה בתשו' שכפי שיטת הרמב"ן דהמכירה הוי כלאחר זמן מצוותן כשמכרו לא' מהשותפין יש לספק אם מועיל:

סימן קע

נשאלתי בא' שמכר לחבירו שטרות מזויפים והלוקח ידע מזה והלוקח שילם המעות ותובעו עתה להחזיר לו המעות. ונראה דעפ"י דתה"ק אין להוציא המעות מיד המוכר דדמי למוכר איה"נ והלוקח ידע דהמעות מתנה כמ"ש הרא"ש להדיא בסו"פ האיש מקדש ס' ל"א ואף שהב"ש באה"ע ס' כ"ח ס"ק נ"ד הקשה על הרא"ש דהא קיי"ל בהכיר בשדה שאינו שכו ולקחו דהמעות פקדון הא כבר תירץ בקרבן נתנאל שם על הרא"ש לנכון דהא בש"ס פריך ונימא לי' לשם פקדון סבר לא מקבל אבל ע"ד מכירה שפיר מקבל המוכר הפקדון ע"ד להשתמש בו עד שיבוא הנגזל ויוציא השדה נייד הלוקח יעו"ש אבל באיה"נ ל"ש זה וא"כ שוב אמרינן דע"ד מתנה נתן דאל"כ לימא לי' יעו"ש וכ"כ הגאון בית מאיר באה"ע ס' נ"א לתרץ דברי הרא"ש ומיישב בזה נמי תמי' הש"ך חו"מ סי' קמ"ו אהא דמבואר ברמ"א שם דבקנה שדה א' ב"פ דהמעות מתנה דהש"ך שם הקשה דקיי"ל דמעות חוזרין ע"פ הסברא הנ"ל דאי לשם פקדון לימא לי' וע"כ לשם מתנה. וא"כ גם בנ"ד במוכר שטרות מזויפין והלוקח ידע מזה ל"ש לומר לשם פקדון דא"כ לימא לי' ול"ד כלל למוכר שדה שאינו שלו דשם כסבור המוכר להשתמש במעות כ"ז שהשדה ביד הלוקח עד שיוציאו מידו אבל דבר שאינו שוה כלום גם עתה ל"ש לשם פקדון. ועוד נראה דבשטרות מזויפות הרי עכ"פ ראוי למוכרם לנייר בעלמא לצור עפ"י צלוחית א"כ שפיר הוי מכירה ול"ד לאיה"נ כלל דשם אין בידו למוכרו כלל אבל הכא ראוי למכור הנייר רק דהנייר לחודא לא שוה רק דבר מועט והלוקח נתן סכום גדול בעד

זה א"כ באנו רק לדין הונאה וביטל מקח והכא הוי דבר שאין הדעת טועה דל"ש בזה הונאה ולא ביטל מקח כלל כמבואר בחו"מ סי' רכ"ז סעי' ט' ואף דמצד הסברא דימה הלוקח שיוכל למוכרם לאחרים ולהטעותם ועתה שראה שאין בידו למוכרם חוזר בו מכ"מ אין זה סוג הונאה שכל הקונה שטרות כאלה יודע שאפשר להטעות לפעמים או לא יעלה בידו ועל ספק זה קונה. ואמת שראוי לקנוס המוכר שסוחר בדברים כאלה אבל גם הלוקח עשה כן ומשורת הדין נראה דהמעות נחלטין למוכר. וע' בהגהות חכמת שלמה לחו"מ סי' קפ"ב סעי' ו' כתב דאם שכר שליח לעשות דבר איסור א"צ לשלם שכרו משום קנס והביא ראי' מבכורות כ"ט והמעיין שם יראה שראייתו אינה מכרעת ועכ"פ בכבר נתן לו השכר א"י להוציא מידו כמ"ש בנה"מ סימן ט' ס"ק א' בשוכר עידי שקר והביא ראי' מאתנן דחייב לשלם לה וקנתה מחמת שכר פעולה יעו"ש וע' תשובת תשורת ש"י סי' ז' כתב במוכר שהבטיח שכר לסרסור להטעות הקונה והטעהו דמחיוב לשלם לו שכר פעולה אף שהי' באיסור והביא מנה"מ סי' ט' ובאמת בנה"מ כתב שא"צ להחזיר השכר א"כ אפשר דאם לא נתן אינו מחיוב ליתן משום קנס וצ"ע אבל עכ"פ בכבר נתן הדבר פשוט שאין מוציאין מידו וגם בלא נתן עדיין השכר כיון שעשה הפעולה אף שהי' באיסור נראה דצריך לשלם לו רק אפשר מטעם קנס אין ב"ד מזדקקין לזה ומ"ש לעיל אף שבדעתו הי' למוכרם לאחרים להטעותם ועכשי' רואה שאין בידו להטעות מכ"מ אין זה בסוג הונאה שהרי קנה ע"ד כן להרויח או להפסיד וכה ראיתי בתשו' דברי חיים בחו"מ ח"א סי' כ"ז בקנה ברזל גרוע וכוונתו הי' להטעות לקונה שקנה ממנו הברזל ועכשיו אין בידו להטעותו שכ' דהמקח בטל כיון שלקח רק לאנות הקונה שקנהו ממנו ועשה עמו שלוסצעטעל ואח"כ לא רצה הקונה לקנותו בודאי יוכל לחזור ודבר זה מבואר באריכות בב"א ובנה"מ עכ"ל וכוונתו לדברי נה"מ סי' ר"ל, מכ"מ בנ"ד ליד לזה דשם גילה דעתו לפני המוכר שקנאו עבור זה וזה אינו רוצה לקבלו ודמי קצת לדברי שער אפרים שהובא בבה"ט ובנה"מ סי' ר"ז ס"ק ג' בא' שקנה סחורה ואמר מחמת שמכרה לאיש אחר וזה חזר בו דיכול הקונה לבטל המקח וע' פ"ת שם והיינו דסובר דמהני ג"ד מלוקח כדעת ר"ח הובא בסמ"ע סי' ר"ב ס"ק ט"ו ובאמת הר"י פליג ע"ד דל"מ ג"ד בלוקח כלל וגם הרמ"ה כתב דעכ"פ בכבר נתן המעות ל"מ ג"ד ובנ"ד כבר נתן המעות. ואולי עובדא דד"ח בלא נתן המעות עדיין אבל להוציא מהמוכר בודאי אין להוציא וגם בתשו' שער אפרים כתב רק דאין להוציא מהלוקח בלא נתן המעות עדיין וכן הביאו בכסף הקדשים ס' ר"ל וגם בעובדא דנה"ע סי' ר"ל הי' הלוקח מוחזק וגם בעובדא דנה"מ הי' הרבה טעמים דל"ש בנ"ד. וגם נ"ד ל"ד לתשו' דברי חיים הנ"ל דשם אמר למוכר שקונה בשביל

איש מיוחד אבל הכא שקנה סתם להטעות מי שאפשר הרי גם עתה אפשר שיזדמן איש א' שיטעה אותו ואף שאפשר לא יוכל להטעות לשום אדם מכ"מ ע"ד זה קנה ועכ"פ באם המוכר מוחזק ודאי אין להוציא ממנו וגם בגוף דברי תשו' שער אפרים הנ"ל הנה בנה"מ סי' ר"ז כראה דלא הסכים לשער אפרים רק בעובדא דידי' בפשתן יש כמה טעמים דאיגלאי מלתא למפרע דגם בעת שקנה כבר הפסיק המלך המלחמה ולא הוי צורך לו אז בפשתן וזה ל"ש בעובדא דדי"ח הנ"ל כלל. וגם אין לדון בנ"ד מטעם מקח שנעשה באיסור דאעל"מ ע' סי' ר"ח מלבד דהוא פלוגתת הפוסקים יש לומר פה"ד בלאו פרטי אבל לא בכזה שאינו לאו דרטי וכמ"ש במנחת חינוך מ' שס"א ודברי' מסתברים מאוד שמיישב בזה קושי' מהרי"ט בהא דשוחט בשבת יעוש"ה:

סימן קעא

לכבוד ידידי הרב החו"ב יו"ש מו"ה שלמה ביעגעלאייזען נ"י בק' אשפיציין. א) ע"ד שאלתו בדבר הטשולינט אפען שעושין כעת ע"י ארגז של עץ ובתוכו לאמפ דלוק ולמעלה מהלאמפ עושין כיסוי טס של ברזל שמעמידין עלי' הכלי עם התבשיל מבע"י והארגז מכסה הלאמפ שאינו נראה כלל, והביא כת"ר מתשו' פנים מאירות סי' פ"ד בסוף התשובה ענין כזה ממש דכתב דיש איסור משום שמא יחתה. הנה תשו' פ"מ כבר הובא בשע"ת סי' רנ"ד ס"ק ה' אבל כל דברי הפנים מאירות היינו דהוי ככירה שאינה גרופה וקטומה וא"כ עכ"פ בנתבשל כמאב"ד מבע"י שרי כמבואר להדיא סי' רנ"ג ואפילו נצטמק ויפה לו כבר נתפשט המנהג להקל ומצד הטמנה כמי אין חשש אף אם מכסין הארגז למעלה בבגדים כיון שיש הפסק בין הבגדים להקדירה. ואף דבס' רנ"ז יש אוסרים בנוגע הקדירה בגחלים הכא אין הקדירה נוגעת בלאמפ ועוד דלאמפ עדיף מגחלים דל"ש לומר שמא יטמין בלאמפ וגם אפילו בנוגעת הקדירה למטה בגחלים יש מתירין ונתפשט המנהג להתיר כמבואר סו"ס רנ"ז ועי' בש"ע הרש"ז ז"ל שם ואפשר דאף בלא נתבשל כמאב"ד מבע"י יש מקום להתיר ע"י מסגרת שיסגר במפתח שלא יוכל לעלות להב הלאמפ וכמו בטוח התנור בטיט דשרי בכל ענין ומכ"מ יש לחלק דטוח בטיט שאני דקשה לו לסתור אבל הכא בניקל לו לפתוח במפתח ועי' מג"א סי' ער"ה משמע קצת דמפתח מהני אפילו להב"ח שם דמחמיר היינו משום דשמא יטה גזרו תמיד משום לא פלוג אבל הכא דתנור טוח בטיט שרי יש לומר דגם מפתח שרי ומכ"מ הדבר צריך הכרע ואין להקל רק באופן כשיהי' מבושלים כמאב"ד מבע"י אבל בזה האופן ודאי שרי. וכה ראיתי בתשו' מהרש"ם ז"ל ח"ג ס"י קס"ה שנשאל בכעין זה וכתב דאסור

משום שמא יחתה והביא מתשו' פ"מ הנ"ל. ותמהני שלא הרגיש שם בדברי הפ"מ שהוא רק בסמוך לחשיכה אבל כשנתבשל מבע"י ונתחמם כמאב"ד שרי והנח להם לישראל:
ב) וע"ד שאלתו אם מותר לזלזל ס"ת לשלוח ע"י בי דואר למרחקים דרך ים, כי יש בזה חשש שזורקין הארגז או שיושבין עלי' הנה מחשש זריקה דאין זורקין כתבי הקודש נראה דהיינו דוקא בזורקין אותן בלי ארגז אבל כשהם בארגז אין איסור בזריקת הארגז כי מקורו מש"ס דעירובין צ"ח ושם בזורק גוף הכתבי קודש מיירי. אמנם מחשש ישיבה עליהם שהביא כת"ר מט"ז ס"ק ד' דאוסר אף כשהם בארגז, הכה באמת הש"ך בנה"כ שם מקיל בזה דדוקא בשק מלא ספרים אסור לישב עליהם דגופו מכביד על הספרים ולא במונח בארגז, וע' בפ"ת שם בשם בכור שור ועכ"פ יש להקל בתיבה תוך תיבה כיון דאין הדבר ברור שישבו עלי', וע' תמיד דף כ"ז ש"מ תפילין מן הצד שריין ול"ח דלמא מגנדר ונפל עלי' ועי' מפרש שם דל"ח דלמא מיגנדר ונפל עלייהו והוי איסורא דרבנן דדמי לבזיון שיהי' ראשו מונח על התפלין יעו"ש א"כ גם בנ"ד אין לחוש כ"כ ובפרט כשהם בתיבה בתוך תיבה. ול"ד להא דמבואר ביו"ד סו"ס רצ"א דאסור למסור מזוזה לנכרי דשם המזוזה בידו לעשות בה מה שירצה ויש לחוש לבזיון אבל הכא ששולח ע"י דואר בחתימות וכלי בתוך כלי לענ"ד אין חשש. וע' בס"ח ס' תתקי"ד דאין למשכן ספרים ביד נכרי אפילו אם הספרים ביד יהודי אם מוסר המפתח לנכרי יעו"ש. דשם הרי ביד נכרי לבוא בכל עת וליקחם אבל הכא שאין רשות נכרי עליהם ומעשה קוף בעלמא קעבדי להוליך התיבה למקום הנועד ואין אתם יודעים מה יש שם אין חשש בזיון. ומ"ש כ"ת דדרך ים הוי סכנה ויש לחוש שמא ח"ו ילך לאיבוד וגם אדם בעצמו אסור לו ליסע שמה רק לצורך פרנסתו כמ"ש נוב"י מה"ת יו"ד סי' י', הנה לשון הנוב"י שם שכ' שכל סוחרי ימים מעבר לים שהוא לצורך פרנסתו ומחייתו אין ברירה יעו"ש, ותמהני דבמ"ק י"ד מפורש פלוגתא דר"י ורבנן אי רשאי לעבור ים הגדול להרווחה ולרבנן דקיי"ל כוותייהו גם להרוחה שרי ועמ"ש בס' טל תורה לירושלמי פסחים פ"ד היא ובירושלמי פ"ג דמ"ק בזה ובנ"ד נמי אף להרוחה שרי וכיון דאדם רשאי להרוחה והרי ספק פקו"נ חמור יותר מכל איסורים חמורים ומכ"ש כבוד ס"ת ע"כ שאין בזה חשש כלל א"כ גם להוליך ס"ת לשם אין חשש ועוד דבנ"ד הוי לצורך פרנסתו וגם אולי יש בזה מצוה להספיק ספרים לאיי הים שאין להם סופרים כמו פה. ומ"ש כת"ר דאולי נכון להסיר התפירות ויהי' לו דין ס"ת פסול בהיותו בדרך אך אולי יש בזה משום הורדה מקדושה, הנה בנ"ד אין תועלת כ"כ דהא דאין זורקין כתבי קודש היינו כל כתבי קודש אף הלכות ואגרות א"כ מכ"ש ס"ת וכן לענין ישיבה עליהם גם שאר ספרים אסור רק בס"ת חמור יותר וע' ש"ך

שם בשם ר' מנוח ובנה"כ מ"ש מתוס' מנחות דף ל"ב. אך נראה ראי' דגם זה מיקרי הורדה מהא דמבואר בב"י בשם ריב"ש דס"ת שיש בו טעות מותר למוכרו וע' תשו' פנים מאירות הובא בפ"ת ס' ע"ד ס"ק ה' דס"ת שלא נתפר עדיין מותר למוכרו, וא"כ מדוע לא נקטו בש"ס ופוסקים עצה זו וסתמא אמרו דאסור למכור ס"ת אם לא ללמוד תורה ולישא אשה והרי יש עצה להתיר התפירות וע"כ דיש בזה הורדה מקדושה ואסור. ובנ"ד אין הדבר כחנן כלל לעשות כן כי יש היתרים גם כשהס"ת כשר וא"כ ודאי דאין לעשות כן' מחמת חשש הורדה מקדושה ח"ו. ואדרבא אם יהי' על הס"ת הנשלח קדושה יותר גדולה שמירתו בטוח יותר כעין דאמרו ביומא ל"ח בדלתות נקנור אל תיקרי ברותים אלא ברית ים וע' ברש"י שם והא דיו"ד ס' רפ"ג דמוליך ס"ת מוליכו בחיקו נגד לבו היינו כשהוא בעצמו מוליכו דאפשר בכך אבל בנצרך לשלוח למרחקים לענ"ד שרי לשלחו בארגז ועוד כלי עלי' כמ"ש:

ג) וע"ד שאלתו במי שבא בשבת לבהכנ"ס בעת שהוציאו ס"ת אם ימתין מלהתפל עד אחר קריאת התורה אף כשיעבור זמן תפלה או עכ"פ כשלא יעבור זמן תפלה והאריך בזה דלדעתו ימתין אף שיעבור זמן תפלה לפי"ד הב"ח שהובא במג"א ס' קל"ה דקריאת ס"ת משה תיקן והוי דאורייתא ותפלה רק דרבנן ולי פשוט דקריאת ס"ת הוי רק דרבנן ולא עדיף מתפלה דאבות תקנו ובתענית כ"ח מה הפרש בין זה לזה הללו דברי תורה והללו דברי סופרים וברש"י שם דמנחה דאו' דאבות תקנום ופשוט שנקיט כן בדרך השאלה אבל תפלה דרבנן כמבואר בכ"ד ועכ"פ לא עדיף קריאת התורה מתפלה דתרווייהו דרבנן וא"כ פשיטא כשיעבור זמן תפלה יתפלל אף שיתבטל עי"ז מקה"ת דהא תפלה תדיר וקרה"ת אינו תדיר ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם היינו אף לדחות לגמרי את שאינו תדיר ואף דתפלה יש לה תשלומין בתפלה הסמוכה וקרה"ת לא יוכל לקיים אח"כ מכ"מ תדיר קודם כמ"ש הגמ"ר או"ח סי' רכ"ו מירושלמי ברכות דתפלת מנחה שתדיר דוחה מוסף אף דלמנחה יש לה תשלומין ולא למוסף, וכ"כ הרש"ז ז"ל בשו"ע ס' רכ"ו בקו"א שם, ואף דכבר ס"ת מבחוץ להיכל והוא מתפלל ולא ישמע קרה"ת אין בזה משום אין מעבירין על המצוות כי אין מעבירין היינו רק כשהוא עסוק בה אבל הכא הוא אינו עסוק עדיין בקרה"ת אף כשהגיע זמן קרה"ת אין זה העברה כלל. וע' בחיי"א כלל ס"ח וע' טו"א מגילה ו' ד"ה מסתבר טעמי' וא"כ פשוט דתדיר עדיף ואף דאפשר קרה"ת נקרא מקודש גבי תפלה והוא איבעיא דש"ס בזבחים אבל הא הטו"ז או"ח סי' תרפ"א כ' דגם בזה בזה תדיר קודם וע' תשו' רעק"א סי' ט' וגם נראה דקרה"ת אינו חיוב כ"כ על כל יחיד דהא בס' ק"י לי"א אף שאין תורתו אומנתו מהפך פני' לפני קרה"ת ועוסק בענין

אחר יעו"ש וע"כ דלפי"ז קרה"ת חיוב גמור על הצבור אבל אין חיוב גמור על כל יחיד ויחיד כמו תפלה והרי לכו"ע מותר להעביר הפרשה בשבת בעת קרה"ת הרי דאינו חיוב כ"כ על יחיד לשמוע כמו תפלה ומ"ש כת"ר דהוי כת"ת דרבים דדוחה תפלה כמבואר באו"ח סי' ק"י ליתא דשם היינו שעי"ז יתבטלו רבים מתורה אבל הכא בלא יתבטל רק היחיד, אך באפשר לקיים שניהם וודאי יש להקדים קה"ת סי':

סימן קעב

לכ' הרב החו"ב המופלג מו"ה יעקב עפפילבוים דומ"ץ בק' לאדמור יצ"ו: על דברי שאלתו בדין הבא לפני' בין אחים יורשים שאח א' בחיי אביו בכה על העליה של אביו חדרים ודר שם והבנין הי' בהסכמת אביו וטוען הבן הנ"ל כי נתן לו במתנה גמורה והאחים טוענים כי שקר הדבר ולא נתן לו רק הרשה לו לבנות ולדור שם אבל לא במתנה. והם טוענים כי אחר כמה שנים חש אביו לבל יאמר הבן שהוא במתנה לקח מאתו כתב כי בכל עת שיחזור לו הוצאת שבנה יחזיר העלי'. והוא מודה לזה רק אמר כי אביו אמר לו בפירוש שהוא רק להפיס דעת האחים והעלי' שלו במתנה והכתב הנ"ל נאבד והעתיק כת"ר גב"ע אשר להתובע ע"ז שניתן לו במתנה גמורה ודרש מאתי חוו"ד:

א) והנה בדבר הגב"ע העד הראשון שאמר ששמע מאביו שאמר לבנו הנ"ל איך גיב דיר אוועק בויע דיר גיזיבדערהייט. אין הלשון מבורר כלל מה נתן לו ועכ"פ לא עדיף מהקנה לו אויר חצירו בפירוש אף דבוודאי הוכחה הוא שכוונתו להקנות לו הבית או החצר שיבנה שם אפ"ה לא מהני כיון שאין הלשון מבורר כמ"ש הב"י חו"מ סי' רמ"ג סעי' ל"ו בשם הר"ן ועמ"ש בזה בהוספת צ"צ לש"ע הרב רש"ז ז"ל לחו"מ דף כ"ד וע"כ גם מזה הלשון ששמע העד מאביו שיקח לו הסאפיד של הסוכה כל ימי חייו אין הלשון קרקע העלי' ובוודאי נראה דאם הקנה אויר חצירו אף דהקונה בנה אח"כ והמוכר ראה ושתק לא מהני אף דהוחזיק בפני המוכר מכ"מ הוי חזקה בלא הקנאה ודוקא כשהקנה לו דבר המועיל רק שלא הי' קנין מועיל חזקת הלוקח בפני המוכר אבל הכא שלא הקנה לו בלשון המועיל כשאמר לו אויר חצירו אינו כלום. ול"ד למקנה דשלב"ל ותפס אח"כ הלוקח דמהני כמבואר בחו"מ סי' ס"ו סעי' י"ז ועי' בש"ך שם דהיינו כשידע המוכר דשם הרי עיקר הגריעותא בהקנין היא מחמת שלא הי' בעולם אבל עתה שישנו בעולם ומשכו וידע המוכר מהני דהרי הדיבור הראשון שאמר לו שמקנה לו קיים רק אז הי' דבר שלא בא לעולם ועתה בא לעולם ומשכו ואם הי' אומר לו המוכר עתה שמקנה לו ומשך ודאי הי' מועיל, לכן אף שלא אמר לו עתה הדיבור הראשון מועיל כאלו אמרו עתה שהרי לא חזר בו אבל אויר חצירו גם אם הי' אומר לאחר שקנה העלי' או אויר חצר שמקנה לו

אויר חצר אינו מועיל דדשאב"מ הוא וא"כ גם דיבר הראשון ללא הועיל ועמ"ש בספרי מ"פ לחו"מ סי' ס"ו סעי' י"ז שם בענין פירות דקל הנ"ל להשיג על קצה"ח בזה: ב) ובהיות כן שעדות עד הראשון אינו כלום וע"כ ממילא גם עדות העד השני שאמר ששמע מאביו שאמר איך האבע שוין לבני אוועק גישענקט ער זאל בויען אויף דעם הויז אף שלשון זה לפענ"ד מועיל ול"ד לאויר חצירי מכור לך כיון דאמר בפירוש ער זאלל בויען הוי כמו הקנה לו חצירו לשום עליו מבורר כלל למתנת זוזין דמהני אף דל"ד ממש הרי בחו"מ סי' רי"א איתא הקנה לו אויר חצירו ל"מ אא"כ הקנה לו חצירו להכניס בה זוזין וכן כל כיוצא בזה יעו"ש משמע אף שאינו ממש כלשון הזה מהני כעין שכ' המרדכי ב"ק דכל היכא דאמרינן בש"ס כגון דא היינו אף שאינו דומה ממש ועונ"ש בזה בספרי טל תורה ב"ק קט"ז וגם יש לומר דלשון הודאה מהני אף שאין הלשון מבורר ע"כ וכדאי' כה"ג בחו"מ סי' רי"ד סעי' א' בהג"ה ועיי"ש בסמ"ע בשם רשב"א אבל עכ"פ הוי רק הודאה בפני ע"א א"כ אפילו להמחבר סי' פ"א סעי' ו' דהודאה בפני ע"א מהני אף שלא אמר העד שהודה בפניו ובפני עוד אחר דלא כש"ך שם אבל עכ"פ ל"מ רק לחיוב שבועה והרי אין האב לפנינו שישבע והכא לענין קרקעות ע"א זוקק לשבוע רק מדרבנן ול"ש מחשוי"מ ואפילו אם הי' בזה שבועה דאורייתא ל"א מתוך גבי יורשים זולת אם האב נתחייב שבועה בחייו שבועה דאו' בב"ד כמ"ש בנה"מ סו"ס ס"ט:

ג) אמנם מ"ש כת"ר בשם הנברר מצד היורשים כיון דלש"ך לא הוי הודאה בפני ג"א כלום אם לא שאומר שהודה לפניו ולפני אחר והיורשים מוחזקים יכולים לומר קיי"ל כהש"ך א"כ אף אם הי' עד הראשון עד גמור בלשון מתנה לא הי' מועיל. ולא ידעתי מאי פסיקא לי' דהרי כפי הנראה זה הבן התובע דר על העלי' א"כ בסד"ד הוא נקרא מוחזק ואין מוציאין מידו כמ"ש הרא"ש בתשו' כלל א' וכ"כ בנה"מ בכללי תפיסה אות כ"ב וכן בתשו' תשורת ש"י סי' ר"ס אפילו היכא דלא הוחזק שני חזקה כיון שמוחזק עתה בסד"ד אין מוציאין אף בקרקע יעו"ש. לכן גם מ"ש הנברר הנ"ל דגם לדעת המחבר הנ"ל אין ההודאה כלום כיון דלא אמר להעד אתה עד הרי יכול לטעון משטה ואנן טוענין ליתמי לדעת הש"ך בס' פ"א דגם בלא תבעו שייך השטאה כל שאינו דרך הודאה גמורה ויכולים היורשים לומר קי"ל אינו ברור כיון דהתובע מוחזק. אבל טפי יש לומר דהי' יכול לטעון טענת שלא להשביע דזה לכאורה לכ"ע באם לא הי' דרך הודאה גמורה אבל גם בזה יש לדון מכח דברי רשב"ם וכמה פוסקים הובאו בש"ך חו"מ סי' פ"א ס"ק ל"ה דל"ש השבעה רק בהלוואה ולא בפקדון ונ"ד כפקדון דמי וגם יש לדון בנ"ד דאפשר אינו הודאה כלל כיון שלא הי' בפני התובע וגם זה תלוי בפלוגתת הפוסקים ועי' קצה"ח סי'

פ"א ס"ק י' ולדינא אין נ"מ דכיון דעד הראשון אינו כלום אף אם עדות הודאה יועיל הוי רק ע"א ואינו כלום:

ד) ולכאורה כל ענין התווכחות הנ"ל למותר שאף אם הי' לתובע העלי' הנ"ל עדים על מתנה גמורה מהעלי' הרי נתן אח"כ כתב לאביו שבאם יחזיר לו הוצאותיו יחזיר העלי' אבל כפי הנראה אין שום עדים שראו הכתב הנ"ל רק זה התובע מודה וא"כ הוא אומר שאביו אמר לו בפירוש שהוא רק לפייס את אחיו ונאמן ע"ז במיגו שהי' מכחיש אם באמת הי' לו עידי מתנה וגם בלא"ה אף אם הי' עדים שראו הכתב הנ"ל יש לומר דאינו מועיל כלל דאין זה שטר מכר כלל רק אם יתן לו הוצאות יחזיר העלי' ויוכל לחזור בו מזה ואפילו אם נחשוב זה כשטר מכר הרי לא קיבל מעות ושטר בלי מעות אינו קונה כלום זולת במוכר שדהו מפני רעתה כדאי' בחו"מ סי' קצ"א. באופן דאי הי' עידי מתנה להבן לא הי' נגרע כוחו מחמת הקוויטל אבל כבר נתבאר שאין עידי מתנה להבן התובע העלי':

ה) והנה בענין הנ"ל שכה"כ שהבן שבנה העלי' כבר החזיק ודר כמה שנים לכאורה הרי הוא נאמן בלא עדים שאביו נתן לו במתנה העלי' הנ"ל לאחר שבנאה או קודם שבנאה ואמר לו שמקנה לו לבנות שם ויהי' שלו במתנה והקוויטל הנ"ל לא יבטל המתנת כמ"ש לעיל. אך כפי הנראה שהאב לא הקפיד על בניו והי' יושבים אצלו ובכה"ג אין חזקה לבן בנכסי האב כמבואר סי' קמ"ט סעי' ו' ודבר זה תלוי בראות עיני הדיינים ועי' ט"ז ונה"מ שם: ו) וע"ד טענת הבן התובע הנ"ל שאף אם לא יזכה בעלי' מכח המתנה עכ"פ מגיע לו הוצאה והשבח נראה כיון דכוונת הבן היי לדור בו בעצמו וגם כסבור שלשם מתנה נתן לו עכ"פ כיון להשביח לאביו ואינו מגיע לו השבח כמ"ש בנה"מ סי' קס"ד ס"ק י"א אך ההוצאה מגיע לו כפי הקוויטל ואין בזה משום רבית במה שדר בהבית כי לא הי' בתורת הלוואה, אך בזה יש לעיין בדבר ההוצאה נראה דצריכין לשלם ההוצאה בשיוי המעות שהי' אז ולא כמעות דעתה ול"ד להלוואה דאף שהוזל המעות והופחת משלם כדעתה דהטעם הוא דהוי כהלוה סאה והוזל כמ"ש תוס' ב"ק דף צ"ח אבל בנ"ד אין כאן הלוואה דהא אם הי' נשרף העלי' לא הי' משלם לו אינו הלוואה כמ"ש נה"מ סי' קס"ד ס"ק י"א א"כ החיוב עכשיו כשרוצין ליקח מאתו העלי' צריכין להחזיר לו הוצאה והיינו כמעות שהוציא אז. ואחר כל אלה יותר טוב לפשר בין האחים:

סימן קעג

להבחור כהלכה החריף המופלג כמר עזריאל זילבערפעלד נ"י בקראקא: בדבר השאלה בא' שהבדיל על מי דבש וסבור שהוא יין ובירך בפה"ג בשוגג ושתה הכוס אם צריך

להבדיל שנית וכיון שלא בירך ברכה הראוי, וכן יש להסתפק בכיוצא בזה דשכח ולא בירך כלל בפה"ג בכוס יין של הבדלה ושתה הכוס בשוגג אם יצא, ומ"ש מדברי הח"ץ סי' קס"ח דברכת בפה"ג מעכבת הנה תשו' ח"ץ אינו ת"י כעת אך בש"ע הרש"ז ז"ל סי' רע"ב בקו"א ס"ק ב' הביא דברי הח"צ ז"ל הנ"ל והשיג עלי' דאין כוס של ברכה תלוי כלל בבפה"ג שהרי המקדש באמצע סעודתו אינו מברך בפה"ג וכו' יעו"ש א"כ משמע דגם בלא בירך בפה"ג וכדומה ברכת הנהנין של הכוס של ברכה יצא כיון שעכ"פ הוא שתה הכוס וכ"נ לכאורה מהש"ס דר"ה כ"ט ברכת הלחם של מצה וברכת היין של קידוש מהו כיון דחובה הוא מפיק א"ד ברכה לאו' חובה הוא, וברש"י שם דלאו חובה הוא למצוה שאף בכל ההניות היא נוהגת יעו"ש משמע דאין ברכת בפה"ג שייך לגוף הקידוש או הבדלה ואף דמסיק שם דגם בזה מוציא היינו דנגרר בתר גוף הקידוש אבל עכ"פ מוכח שאין זה חיוב כ"כ. אבל בש"ע רש"ז ז"ל סי' ק"ץ סעי' ד' מ"ש ויש אומרים שכל דבר הטעון כוס לא הצריכו לטעום ממנו אלא שלא יהי' גנאי לברכת היין שיאמרו שלא לצורך ברכה זו ונראית כברכה לבטלה אבל באמת היא לצורך שכך תיקנו חכמים בכל שירה הנאמרת על היין שיסדרו אותה אצל ברכת היין שהיא עיקר שירה כו' יעו"ש ומקור שיטה זו הוא ברש"י עירובין דף מ' וראב"ן ולשיטה זו מוכח דבפה"ג וכדומה ברכת הנהנין של הכוס היא חובה והטעימה היא כדי שלא תהי' נראית ברכה לבטלה יעו"ש: ומוכח דגם בלי טעימה אינו ברכה לבטלה ממש דזה חובה לגוף הקידוש או הבדלה וזה מבואר כדעת הח"צ ז"ל ותמהני על רש"ז ז"ל שבסי' רע"א השיג על הח"ץ וכאן הביא י"א הנ"ל ששיטתם כח"ץ מבואר. והשגת הרב ז"ל על הח"ץ מהא דמקדש בתוך הסעודה אינו מברך בפה"ג דשם כבר בירך מקודם בפה"ג על כוס ששתה מקודם והוי כאלו בירך עתה בשעת הקידוש אבל כשלא בירך כלל ושתה הכוס י"ל דלא יצא ידי הבדלה וקידוש. אך לשיטה ראשונה שהביא בש"ע רש"ז ז"ל סי' ק"ץ דעיקר הברכה היא בשביל שצריך לטעום על הכוס משמע דהטעימה עיקר וא"כ י"ל דהברכה לא מעכב. ומצאתי בחידושי רשב"א עירובין דף מ' ד"ה ליתבי לינוקא. שכ' שם ודוקא שהגיע לחינוך הא קודם שהגיע לחינוך אסור דא"א מברך לבטלה וכיון שהוא מברך ואינו שותה ממנו אלא קטן שלא הגיע לחינוך כמו שלא שתה אדם ממנו יעו"ש. משמע דבלי ברכה הראוי הוי כלא שתה מהכוס והרי שתי' מעכבת לכ"ע, וא"כ נראה דלא יצא י"ח קידוש או הבדלה בלא בירך ברכת הנהנין הראוי להכוס אך כשנזכר באותו מקום ודאי יוכלו להביא לו כוס אחר ויברך עלי' ברכת הנהנין ויוצא בזה, ועי' ט"ז ומג"א סי' רע"א בזה:

סימן קעד

לכ' הרב הה"ג החו"ב בחד"ת המפורסים מו"ה יהודא טראנה נ"י אבד"ק קונאא:
ע"ד אשר נשאל מר בשכ"מ אחד שגירש את אשתו שלא תוזקוק ליבום והאשה נשארה בבית המגרש בערך ד' שנים עד שמת וכל משך העת ההוא היה שוכב במטתו וקם על משענתו עד שמת וכעת יש יבם איש קשה שאינו רוצה לחלוץ לה, והאשה אומרת שלא קרב אליה כל הזמן וגם מחלתו הי' מחלת הרזון שהוא מחלה מסוכנת מתדבקת לכן היתה זהירה בדבר וכת"ה הביא דברי הרדב"ז שמצדד להקל דבהכביד עלי' חלי' לא הי' בו כח לבעול והביאו בפ"ת קמ"ט ס"ק ד' וכתב דבוודאי לא נעלם מרדב"ז דברי ירושלמי שהובא בב"ש סי' קמ"ח דאף במסוכן חוששין אלא דסובר דירושלמי שם מיירי באומר אם מתי דהוי גט על תנאי דבא עלי' באשם תלוי קיימא ובחזקת אש"א קאי בשעה שנתייחדה ע"כ חוששין אף במסוכן אבל בנידון הרדב"ז שנתגרשה לגמרי והיתה בחזקת פנוי' אין לחוש בחולה שאינו מצוי שיבעול וא"כ גם בנ"ד יש צד להקל. ולענ"ד אי אפשר לומר חילוק כלל בין גט על תנאי או נתגרשה לגמרי מדאמרינן בגיטין דף ע"ג כמאן אזלא הא דאמר רבב"ח א"ר יוחנן מחלוקת בשראוה שנבעלה אבל לא ראוה שנבעלה א"צ ממנו גט כמאן דלא כחד יעו"ש ברש"י והרי יש לומר דמימרא דר' יוחנן הא איירי בנתגרשה לגמרי ע"כ לא חיישינן בלא ראוה שנבעלה אבל הכא בגט על תנאי דבחזקת אש"א קיימה חיישינן אף בשלא ראוה שנבעלה וע"כ דאין שום סברא לחלק בזה וא"כ גם לענין חולה אין לחלק בזה ודברי הרדב"ז מוקשים מהירושלמי ויותר נכון לתרץ דברי רדב"ז דסובר דהא דירושלמי קאי שם על המשנה דלא תתייחד עמו והיינו לכתחלה וכמ"ש רש"י שם במשנה דחיישינן שמא יבא עלי' לשם קידושין דאפילו למאן דלא חייש אסור להתייחד עם הפנוי' יעו"ש וע"ז קאמר בירושלמי דאף המסוכן אסור להתייחד והיינו לכתחלה דבכל ענין גזרו על יחוד פנוי' אבל כשעבר ונתייחד יש לומר דבחולה לא חששו בדיעבד, וקצ"ע בדברי רש"י הנ"ל דלענין יחוד פנוי' הוי ספק דרבנן דלמא יעמוד מחלי' ואשתו הוא ויש לומר מטעם דאין עושין סד"ר לכתחלה. אך בתשו' רשב"א סי' אלף רמ"ג מפורש דהירושלמי גם לענין דיעבד מיירי דצריכה גט וגם הרדב"ז גופא לא סמך ע"ז רק בצירוף כמה טעמים אשר קצת מהם אינו בנ"ד:
ומ"ש כת"ר דבנ"ד דמחלת הרזון וחולה המתדבקת איכא סכנה לשניהם והיא איסור תורה דונשמרתם לנפשותיכם א"כ דמי למש"כ רדב"ז בתשו' דבנדה ל"א דבעל לשם קידושין כיון דעושה איסור יותר גדול מבעילת זנות. הנה במסוכן שיבעל בוודאי סכנתא היא לכל חולה יהי' מה שיהי' ואפ"ה חששו בירושלמי דבעל לשם קידושין וא"כ מכ"ש

בנ"ד דאינו סכנתא כ"כ. ואם נדמה ענין איסור דונשמרתם לנדה הרי יש תיובתא גם לזה מירושלמי הנ"ל, אך באמת ל"ד איסורא דונשמרתם כלל לנדה אפילו לשאר איסורי תורה לפ"ד כיון דאין הדבר מפורש בתורה כמ"ש הר"ן בפ"ג דשבועות דנשבע לחבול בעצמו השבועה חלה משום דאין הדבר מפורש בתורה רק מדרשא אתיא יעו"ש. ועכ"פ בנ"ד דבר זה לא יגהה מזור. אך יש לצדד קצת דהכא גם לה הדבר סכנה היא זהירה בדבר טפי אף דחיישינן בחולה שלא יעצור כח מלבעול אף דסכנה הוא לו מכ"מ באשה ל"ח כ"כ דצערו של איש מרובה והאשה תוכל לעצור תאוותה טפי כדאי' בכתובות דף ס"ד וברש"י שם וזה מילתא דסברא ואין לה ניגוד מהירושלמי הנ"ל, ומכ"מ קשה לסמוך ע"ז: אמנם מ"ש כת"ר בסוף מכתבו וגם נודע כי בכל משך העת לא טבלה לנדותה ויש לסמוך על דברי רדב"ז שרעק"א ז"ל מסכים עמו זה באמת יש לו יסוד גדול אם יש ידיעה ברורה שבכל משך הזמן משנתגרשה היתה נדה והוחזקה כן בשכינותיה שלא טבלה לנדותה, אף שמ"ש כת"ר שרעק"א ז"ל הסכים לו לא מצאתי כן כפי מה שהעתיקו הפ"ת בסי' קמ"ט אבל עכ"פ המנ"ל הסכים לו ולא מצאתי לו סתירה מקמאי כי מ"ש האב"מ סי' ל"ג להוכיח מרשב"א בתשו' סי' קפ"א דאף במגרש את אשתו שנסתרה ונאסרה עלי' ונתגרשה אפ"ה אמרינן הן הן עידי יחוד יעו"ש אינו מוכרח כ"כ דיש לומר דאיסור לאו קיל טפי לאינשי מאיסור נדה דבכרת כדאמרינן בכ"ד ובס' קהי"ע בלשון חכמים אות ה' הביא כן מבואר מתשו' הריב"ש סי' מ' דבנדה ל"א חזקה א"א בועל בעילת זנות דאם לאיסור נדה דבכרת התיר עצמו בביאתו איך יחוש לאיסור קל של פנוי' יעו"ש. ועכ"פ לענין איסור נדה שבכרת מפורש בריב"ש ורדב"ז להקל ואין סתירה גלוי' לזה מרשב"א ובצירוף שהדבר סכנה לה שגם בזה אין ניגוד מירושלמי אם הדבר מקום עיגון באמת לענ"ד יש להקל להתירה בלא חליצה באופן אם יסכים לזה עוד רב מובהק ונמטי שובא מכשורא. וכמובן אם הדבר נודע ידיעה ברורה ומספקת שהיתה בנדה כל הזמן והיינו שהיתה בחזקת נדה בעת גירושיה עד מיתתו:

וגם יש עוד בלעדי זה מקום להקל אם אין לפנינו עידי יחוד כד"ת דהיינו עדים כשרים ראו אותה מתייחדת עמו וגם המה ראו את העדים והעדים שהו שיעור העראה כמבואר בפוסקים. ואף שבנ"ד דרו יחד כד' שנים ובכה"ג יש לומר דל"ב עידי יחוד כלל כיון דדרו כאיש עם אשתו כחומרת הרא"ה הובא בב"ש אהע"ז סי' ל"א. אמנם הא כתב שם דכל הראשונים חלקו ע"ז דגם בכה"ג בעינן עידי יחוד. וע"ד סתירת דברי הב"ש לדברי' בסי' קנ"ה שחושש לרא"ה כבר ביאר בנוב"י מה"ת חאהע"ז סי' כ"ב היטב לחלק דלא חש לזה הב"ש רק בקטנה שהגדילה ולא בענין אחר. וגם נראה דאף לראיה היינו כשהי' עכ"פ

ענין קידושין ביניהם כגון במקדש בפחות משו"פ ודרו כאיש עם אשתו אבל בנ"ד דלא הי' דררא דקידושין לכ"ע בעינן עידי יחוד אף שדרו ביחד כמו איש עם אשתו. אמנם לא אוכל לדון במה שלא נשאלתי אולי יש עידי יחיד כד"ת אך אם נודע ידיעה מספקת שהיתה נדה יש להקל אם אינו רוצה לחלוץ בשום אופן ובאופן אם כת"ר ועוד רב מובהק יסכימו לזה:

סימן קעה

לכ' ידי"נ הרב הגאון המפורסם כש"ת מו"ה חיים' מרדכי ראללער שליט"א אבד"ק ניאמץ (רומעניען):

יקרתו הגיעני בדבר המקוה אשר הכשיר השו"ב ה"ר אלי' דשם והתייעץ בכת"ה, וכת"ה אסר לעשות המקוה באופן זה ועמד על דעתו ועשה כרצונו וכ"ת כתב לפסול המקוה וביקש ממני לחוו"ד להסיר מכשול והנה כפי הוצעת הענין השקה של השואבים למעיין ע"י הצינור שבתוך המקוה היא קטפרס כי המים מגובה המקוה יורדים תיכף למעיין ואינם נחים ובכה"ג הוי קפרס גמור ובאמת אם הי' המים נחים שם דהיינו שנתמלא הצינור ונח לא הוי קטפרס אף שהוא מלמעלה למטה כמ"ש בזה בספרי שו"ת א"י ח"א סי' ק"א אך הכא שאין המים נחים שם ויורדים למקוה הוי קטפרס דלרוב הפוסקים ככולם הא דקטפרס אינו חיבור הוא גם לענין מקוה ול"ד להשקת מים טמאים. וכפי הנראה שסמך ה"ר אלי' הנ"ל ע"ז שהמים שאובים נמשכים בגובה ע"ג שוקת ושאובה שהמשיכוה כולה מדרבנן ושוב יש לסמוך נמי על חיבור קטפרס כמ"ש מהרי"ט ח"ב סי' י"ז. אבל עיני כת"ר שפיר חזו בתשו' חת"ס יו"ד סי' רי"ד דלענין שאובה שהמשיכוה כולה להוציא מחשש דאו' בעינן קרקע הראוי לבלוע דוקא ורמ"א שהקיל בדיעבד דל"ב קרקע הראוי לבלוע היא רק לענין מיעוט שאובים דהוי פסול דרבנן. ואם אמנם מ"ש כת"ר דבזה כ"ע מודים דבעינן המשכה ע"ג קרקע הראוי לבלוע לענ"ד דגם בזה יש שיטות דל"ב דוקא המשכה ע"ג קרקע הראוי לבלוע כמ"ש תוס' ב"ב ס"ו ד"ה מכלל בשם הר"מ מפונטיזא מהא דאמרינן בפסחים ט"ז במשקה בי מטבחייא אבל בקרקע טהורין היינו מטעם המשכה שנמשך על הרצפה וכ"כ התוס' בתמורה והר"ש פ"ב דמקואות מ"ג והרי שם בעזרה הי' רצפה של אבן ואפ"ה הוי המשכה אף בהומשכה כולה לענין דאורייתא. אבל עכ"פ דברי החת"ס ברור מללו שדעת כמה גדולי הפוסקים דבעינן קרקע הראוי לבלוע דוקא ולא סמך רמ"א להקל בדיעבד רק לענין שאובה דרבנן א"כ אין להקל בנ"ד כיון דהוי סד"א דלדעת כמה גדולי הפוסקים בעינן קרקע הראוי לבלוע. ואף שבתשו'

מהרי"ט סי' י"ז כתב להקל מטעם ס"ס דלמא שאובה שהמשיכוה כולה כשירה ודלמא קטפרס חיבור יעו"ש:

המהרי"ט שם קאי רק בזה שאין המים נפסקין וצירוף דעת ראבי' דבכה"ג הוי קטפרס חיבור כיון שאין סופו ליפסק יעו"ש, והכא בנ"ד סופו ליפסק דהמים יורדים מהצינור למעיין ואין כאן ס"ס אף שדעת ר"י בתוס' גיטין ט"ז דכל הדין דאין קטפרס חיבור הביא רק לענין השקה ולא לענין מקוה יעו"ש לענ"ד היא רק לענין צירוף מקוה חסירה אבל לענין מקוה שאובים דכל ההיתר דחיבור למקוה כשירה היא מטעם השקת מים טמאים כמ"ש הרא"ש בתשו' וכיון דבהשקה מים טמאין אין קטפרס חיבור גם לענין מקוה בכה"ג אין קטפרס חיבור ודברי נחל אשכול סי' י"ג שמצרף סברת ר"י דלענין השקת מים טמאים דוקא ובמקוה הוי תמיד חיבור אף לענין שאובים וכ"מ ברמב"ם שלא העתיק דין קטפרס רק לענין השקת מים טמאים תמוהים דשאובים הוי ממש כהשקת מים טמאים לטהורים. ובשגם שדעת ר"י כמעט יחידאה ורוב הפוסקים סברי דבכל ענין אין קטפרס חיבור לשום דבר גם לענין מקוה חסירה ואין לעשות מזה ספק:

ואף אם הי' אפשר לומר בזה ס"ס דלמא כהפוסקים דשאובה מדרבנן ואת"ל דאו' דלמא הוי המשכה ע"ג אבנים כר"מ ור"ש הנ"ל ולענין דרבנן יש לסמוך על קטפרס חיבור מכ"מ נראה ברור דלפי הסכמת הש"ך וגדולי הפוסקים בתראי דלא אמרינן ס"ס במקום חזקת איסור כמבואר ביו"ד סי' ק"י הכא במקוה הוי חזקת איסור דטובל ועי' בנוב"י מה"ק יו"ד סי' ס"ה כתב בהא דיו"ד סי' ר"א סעי' ס"ז בספק נפל מים שאובים למקוה משום דהספק במקוה ובמקוה לא אתחזק איסורא יעו"ש ליתא בנ"ד דהא כל המים שאובים רק יש לומר דנתכשר מים שבמקוה ע"י חשקה למעיין בשפיכה לצינור א"כ המקוה גופא בחזקת שאובה קיימא ואין להתיר מס"ס, וע' בש"ש דגם בג' ספיקות אין להקל בחזקת איסור דלא כהש"ך דמקיל בזה. ובפרט במקוה דהיא איסור כרת יש להחמיר ביותר, וע' תשב"ץ ח"א סו"ס י"ז דיש להחמיר לצאת מידי כל ספק. ובשגם דעיקר הספק דלמא שאובה כשר מה"ת ואתדל פסול דלמא אף ע"ג אבנים הוי שאובה שהמשיכוה דכשר מה"ת יש לשדות נרגא דדעת הגהמ"ר דגם שאובה שהמשיכוה כולה מה"ת ונהי דרוב דפוסקים לא ס"ל כן אבל עכ"פ אין ס"ס מזה כי גם בזה הצד דהוי שאובה שהמשיכוה כולה יש דיעות דהוי מה"ת, ע"כ ודאי אין לטבול במקוה זו עד שיתקנה כד"ת:

סימן קעו

לכ' ידידי הרב המאוה"ג החו"ב בנש"ק מו"ה יצחק האראוויטץ נ"י אבד"ק בארנוב:

ע"ד שאלתו בדבר המצוי כעת בעירו בעופות שהכבדים נפוחים וגם ירוקים לגמרי מעל"ע ככרתי וגם שכיח כעת שם דבר בעופות שכמה מתות מזה. הנה בדע"ק סי' מ"א ס"ק ו' החמיר בכבד ירוקה עפי"ד תב"ש סי' מ"ג וסי' כ"ב ס"ק ט' דכל שינוי מראה יש לחוש לבשר שרופא גוררו והא דכבד שהוריקה בלא נפלה לאור כשר היינו בהוריק רק מלמעלה יעו"ש ודבריו צ"ע דאנן קיי"ל דשינוי מראה אינו פוסל ובמק"מ שם כתב דירוקה חמיר טפי כיון דבלא"ה שלא בה"מ אסור להש"ך סי' נ"ב מטעם חשש שנפלה לאור וגם מטעם ש"מ אין להקל רק בה"מ והוי כתרי קולי בה"מ דלא מקילין יעו"ש וגם זה צ"ע דמדברי הפרמ"ג יו"ד סי' מ"ג נראה דהמנהג להכשיר ש"מ בשאר איברים אף בלי ה"מ וכן המנהג באמת להקל בה"מ בכבד ירוקה אף בירוקה מעל"ע. אך בירוקה וגם נפיחה אף שאין שום חשש מיסמוס כגון שהיא קשה דביש מסמוס יש לאסור בנפיחה גרידא אם עי"ז היא רכה וקרובה להתמסמס כמ"ש בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' י"ב מכ"מ יש לומר דדמי לכבד לבינה ועביא דאוסר הבה"ג ושם בעביא היינו שקשה ואין בה חשש מסמוס כמבואר מדברי תב"ש סי' מ"א סוף ס"ק ז' במ"ש ומיהו אם אינו קשה כ"ב נראה דהיינו שהביאו הפוסקים בשם בה"ג כבד דעביא לה ואם לא נשתנה מראית הכבד ללובן כשירה וכו' יעו"ש ועכ"פ באישתני ללובן טריפה בצירוף לקותא דעביא וא"כ גם בירוקה ועביא כן. אף שבס' ראש אפרים סי' ל"ח סעי' י"א נוטה להתיר בה"מ אף בלבינה ועביא מכ"מ הכא חמיר טפי כיון דירוקה לבדה ג"כ אינו כשר רק בה"מ מחשש נפלה לאור. ומכ"מ אינו מוכרח כ"כ דהרי הבה"ג אינו מחמיר רק בלבינה כצמר גפן ומשמע דבפחות מזה ועביא כשרה אף שגם בפחות מזה הוי עכ"פ שינוי מראה וא"כ ע"כ דהכי קיי"ל לבה"ג בלבינה כצ"ג דוקא ואין לדון מזה לירוקה מיהו אפשר דבאינה לבינה כצ"ג אין זה שינוי מראה כ"כ בכבד דאם היא שמינה הוא נוטה ללובן והדבר צ"ע אך ביש עוד ריעותא דהרבה מתות מהן והכבד עביא וירוקה ודאי דיש להטריף. ועי' פרמ"ג יו"ד סו"ס נ"א בכבשים שהכבד כבן וכשצולין נופלין תילחו תילחו והרבה מתות מהן דיש לאוסרם יעו"ש ומשמע דוקא בנפלה תילחו אבל בלבינה והרבה מתות אין לאסור דשם לא מיירי בעביא אבל בעביא ולבינה והרבה מתות ודאי דיש לאסור אף בה"מ אף דלא נפלה תילחו תילחו ועי' תשו' בי"ש יו"ד סי' פ"ו בזה ועי' בחכמ"א בבי"א כלל כ"ג דמחמיר במראה נפיחה והרבה מתות יעו"ש וכן הסכימו האחרונים בכה"ג דמתות מהן אף בנפיחה המרה בלי שינוי מראה ועי' פ"ת סי' ס' בשם תשו' שבו"י בכה"ג דביש ריעותא קצת בריאה יש לאסור בחולי שוויכדזוכטו מטעם תר"ל יעו"ש ויש לומר דזה לא שייך רק בריאה דדנין דין תר"ל משא"כ בשאר איברים דלא אשכחן כלל ענין

תר"ל ע"כ יש לצדד קצת להקל בנפיחה לחודא אבל בירוקה ונפיחה והרבה מתות מזה אין להקל כלל כנלע"ד:

סימן קעז

לכ' ידידי הרב הגאון החו"ב בחדר"ת מו"ה דוד צבי זעהמאנן נ"י ראבד"ק דוקלא:

ע"ד שאלתו בענין עגונה אשר העיד נכרי עמפ"ע במסל"ת על בעלה שראה שנפצע ע"י חץ בראשו ובלבו ונשאר מת תיכף אך לא אמר קברתיו וכת"ר כ' לסמוך על מהריב"ל דעמפ"ע מהני בלי קברתיו וע"ד י"א שברמ"א סעי' כ' דנכרי המעיד מסל"ת כ"ב קברתיו וכבר ראה כת"ר דברי הח"מ וב"ש שאין לסמוך ע"ז גם ע"ד מהריב"ל הנ"ל חלקו רוב המחברים וע' פ"ת ס"ק ל"ג בשם מהרח"ש דאין לסמוך על מהריב"ל רק באיסור דרבנן כגון בנטבע במשאל"ס ואח"כ העיד עמפ"ע שראהו מת ולא אמר קברתיו יעו"ש אבל כתב כיון דזה כמה שנים שנשתקע זכרו של הבעל יצתה מחשש דאורייתא ושוב יש לסמוך על המקילין בעמפ"ע ומסל"ת. ודבר זה צ"ע דהרי סתימת הפוסקים דבלי קברתיו אסורה לעולם אף שנשתקע זכרו כמה שנים וכמו במשאל"ס שפסקו כל הראשונים דאסירה לעולם דלא כר"א ווארדאן:

א) אמנם מאז ראיתי בס' עין יצחק להגאון מהרי"א ז"ל מקאוונא סי' כ"ב ענף ד' שכ' צד להקל בעגונה במשאל"ס וכבר עברו כמה שנים ונשתקע זכרו דהוי כתרי רובא להתירא רק דלא סמכי ע"ז כיון דנודע מקודם שנטבע במשאל"ס ודנו לאיסור אף בעבר אח"כ כמה זמנים ונשתקע זכרו תו לא מצטרפין הנהו תרי רובא ומה"ט אף בת"ח אסורה אף דהוי רובא דאם איתא דסליק קלא אית לי' כיון דנודע שנפל למשאל"ס ונאסרה אף שאח"כ במשך הזמן יש עוד רובא להתירא דאם איתא דסליק קלא אית לי' אין מצטרפין אבל כשלא נודע כלל שנפל למשאכ"ס עד שנשתקע זכרו הוי כבאין תרי רובא בב"א יש לומר דשריא יעו"ש, וא"כ יש לומר גם לענין חשש בדדמי בע"א כן דכיון דאם ניסת ל"ת הוי כמשאל"ס כמ"ש מרדכי סוף יבמות בשם ראבי' והוי רובא להתירא וכיון דזה כמה שנים שנשתקע זכרו ולא נודע להאשה עד עתה אחר שנשתקע זכרו הוי כבאין תרי רובא בב"א. ובמק"א דנתי ע"ד העין יצחק הנ"ל דכיון דהעד ידע שנטבע במשאל"ס הרי נודע רובא זה מקמי רוב השני אבל בנ"ד שהעד נכרי שאין לו שום נ"מ וידיעתו של נכרי ודאי אינו פועל כלום כעין שכ' קצה"ח סי' רצ"ב ס"ק ב' יש לצדד היתר הנ"ל ועכ"ז צ"ע עדיין ובשגם כי לא נתברר בגב"ע אימת הי' אולי הי' הגב"ע של הנכרי בטרם שנשתקע זכרו ואזדא לי' היתר זה:

ב) ומ"ש כת"ר לסמוך על היתר דמסל"ת והביא מדברי הב"ח בתשו' סי' נ"ז שכ' דאפילו להסוברים דמסל"ת לא בעי קברתיו היינו דוקא שהגוי המעיד לא הי' בסכנה אבל כשהגוי המעיד הוי ג"כ בסכנה ובהול אין מועיל מסל"ת בלא קברתיו:

וכת"ר תמה ע"ז דהא אם אין בעד בסכנה ל"צ קברתיו כלל אף באינו מסל"ת כמ"ש הב"ח גופא בתשו' סי' ק"ט דהא דע"א במלחמה אמר בדדמי דוקא במלחמה גדולה דהוא עצמו בסכנה. והמעיין בתשו' ב"ח סי' ע"ז יראה דכוונתו דוקא כשאין הנכרי המעיד עכ"פ מאנשי המלחמה רק בא לשם שבכה"ג אין סכנה כ"כ עלי' כי איננו מהלוחמים ואעפי"כ כיון דבמקום המלחמה הוא אומר בדדמי אבל כשהנכרי בעצמו מאנשי המלחמה שהסכנה עלי' בזה אומר בדדמי יעו"ש וא"כ ל"ק מידי על הב"ח דבוודאי כל שהוא מלחמה אף שאין העד מהלוחמים רק בא לשם ג"כ יש חשש בדדמי וצריך לומר קברתיו ועי' בתשו' דברי חיים אהע"ז ח"ב סי' כ"ב דאפילו נמלטו למק"א מהרודפים עדיין לא שקטה המלחמה ואומר בדדמי וכו' יעו"ש. אבל במלחמה ממש שגם העד בסכנה גדולה יש לומר דמודה המרדכי להחמיר גם במסל"ת ועכ"ז משאר הפוסקים לא נראה חילוק זה וגם יש לומר דהב"ח ז"ל שם בסי' כ"ז וסי' ע"ז מדייק בזה"ל אבל בנ"ד שרצו להרגו ג"כ וירא ונמלט לא קמבע"ל דפשיטא הוא דבין בע"א ובין בגוי במסל"ת איכא למימר דקאמר בדדמי דכיון שראה שהכוהו ופצעוהו וירא ונמלט סומך דעתו על הרוב שרובו למיתה כו' יעו"ש א"כ יש לומר דוקא בעד נכרי שהי' שם והכהו ופצעוהו וירא ונמלט בכה"ג אינו רואה יפה אבל בצבא החיל שעומדים בקשרי המלחמה מתחילה ועד סוף ולא נמלט משם שפיר נאמן במסל"ת ואינו אומר בדדמי. ובנ"ד ג"כ יש לומר כן ועכ"ז קשה לסמוך על פוסקים אלו נגד הח"מ וב"ש דהכריעו שלא לסמוך ע"ז. ומ"ש כת"ר שמצא באו"ז ה' עגונה סי' תצ"ה שפוסק ג"כ כן דבמסל"ת אינו אומר בדדמי עיינתו שם באו"ז ולשונו שם משמע דאין להחמיר מצד האיבעיא. היינו דסובר דאבעיא דע"א במלחמה קיי"ל להקל וכדעת ראב"ד ורמב"ן אבל לא מטעמי' דמסל"ת כי לא נזכר שם כלל שום רמז לזה דמסל"ת אינו אומר בדדמי:

ג) ומ"ש כת"ר צד להקל שהוא ילדה ורדופה להנשא כעין שמצדד בתשו' שבו"י ח"ג סי' ק"י במים שאל"ס, וה"נ בנ"ד כיון דגם בלי קברתיו אם ניסת ל"ת, והנה ע"ד שבו"י הנ"ל קשה לסמוך כי סתימת הפוסקים לא נראה כן וגם מ"ש שם דיש לחוש שתצא לתרבות רעה ראיתי בתשו' דבר הלכה סי' י' שתמה דא"כ יהי' חוטא נשכר וגם לא אשכחן כלל בפוסקים שום צד להקל בעגונה מה"ט דתצא לתרבות רעה ועי' תשו' תה"ד סי' קל"ח דאין להתיר מחמת חשש תקלה יעו"ש:

אמנם מצאתי באו"ז הגדול הי עגונה סי' תרצ"ג בתשו' הר' גרשון בר יהודא וז"ל וכך דעתי נוטה לפי מה שלמדוני רבותינו שבדבר הזה הקילו חכמים משום תקנת עגונות ושלא תצא לתרבות רעה ומשום דמיתה שכיחא והוחזקו להיות משואין עפ"י ע"א ועמ"פ וכו' עיי"ש הרי דצירוף חשש תרבות רעה ומשו"ה הקילו בעגונה וכ"ה בתשו' מבי"ט שהובא בתשו' בית יוסף בדיני משאל"ס. אמנם אף שדברי השבו"י בזה אינם מוסכמים כלל לענין חשש קברתיו לכאורה הי' נראה לסמוך ע"ז בילדה ורדופה להנשא כיון דכל החשש הוא רק מדרבנן דהא אם ניסת ל"ת וכיון דדעת ראב"ד ורמב"ן להלכה דל"ב קברתי' כלל ועי' בריב"ש סי' שע"ח שכ' דמעיקר הדין נראה כן רק דיש לחוש לרי"ף ורמב"ם והרי דבמידי דרבנן סומכין על יחיד במקום רבים בשעת הדחק וילדה כבנ"ד הוי שעה"ד יש מקום לסמוך על המקילין והיינו ראב"ד ורמב"ן הנ"ל ועי' ט"ז סי' י"ז ס"ק ס"ו בזה ובח"מ וב"ש שם בשם הרא"ש. ודבר זה הוא דבר המסתבר אבל לא ראיתי לשום אחד מהמחברים שישתמשו בסברא זו לענין חשש קברתיו לסמוך על ראב"ד ורמב"ן ואפשר משום דהמחבר ורמ"א לא הביאו כלל דעתם בש"ע ויחיד במקום רבים היינו כשעכ"פ הובא דיעה זו בש"ע בשם י"א וכן משמע בש"ך יו"ד סי' רמ"ב בהנהגות או"ה. ועכ"פ לענין מסל"ת דהובא דיעה זו בהג"ה שוב יש לסמוך עכ"פ בילדה כמו בנ"ד לסמוך על יחיד במקום רבים בשעה"ד והח"מ וב"ש שכתבו שלא לסמוך ע"ז היינו כשאינו שעה"ד כ"כ. ואולי יש לומר לפי משמעות לשון המרדכי פ' האשה שלום על אבעיא דע"א במלחמה בשם ר"ת ורמב"ן דאזלינן לחומרא דספיקא דאו' הוא כו' יעו"ש א"כ אין לסמוך על יחיד אף בשעה"ד, וזה נראה דעת הב"ח בתשו' סי' ק"ה שהחמיר בחשש בדדמי וכ' דהוי ספק דאו' וכ"ת תמה עלי' דחשש בדדמי הוא רק מדרבנן דאזיל בשיטת ר"ת וראב"ן הנ"ל. אמנם לראבי' דמייתי המרדכי שם אח"כ דאם ניסת פ"ת כמו במשאל"ס והכי קיי"ל שפיר יש לומר דהוי רק מלתא דרבנן ובשעה"ד כגון בילדה יש לסמוך ע"ז עכ"פ במסל"ת דסומכין על יחיד במקום רבים בשעה"ד ועל מהריב"ל דמקיל בעמפ"ע ועכ"ז הלב מהסס בדבר, אך אם לא נודע להאשה כלל מעדות הנכרי שראהו מת עד שנשתקע זכרו זמן רב בצירף הקולא הנ"ל שכ' באות א' מתשו' עין יצחק הנ"ל יש להקל באופן אם יסכים לזה עוד רב מפורסים בהוראה ונמטי שובא מכשורא ובלתי הסכמת רב גדול ידי מסולקת מזה ואינו אומר לא איסור ולא היתר וידון מי שלבו שלם בדבר:

בש"ה והנה במ"ש לעיל צירף שיטות הפוסקים דנכרי מסל"ת אינו אומר בדדמי שהח"ר וב"ש כתבו שאין לסמוך ע"ז. הנה בק"ע סי' ק"א העתיק תשו' רמ"א כ' אף דמרדכי

כתב דמסל"ת אינו אומר בדדמי יש להחמיר דהר"ן והרא"ש ותוס' ס"ל דיש להחמיר במסל"ת דיש לחוש דאומר בדדמי וכ"מ מדברי מהרא"י ובפרט הרמב"ם מצריך בעכו"ם מסל"ת שיאמר קברתיו יעו"ש א"כ אפשר דעיקר טעם להחמיר היא מכח שיטת הרמב"ם שמחמיר בכל מסל"ת נכרי שיאמר קברתיו אף שאינו במלחמה א"כ מכ"ש דאין להקל במלחמה במסל"ת וא"כ יש לומר כיון דבמכירו הנכרי ומעיד עלי' עכ"פ גם לרמב"ם כשאינו במלחמה ל"ב קברתיו כמבואר בסעי' י"ז בהג"ה וא"כ יש לסמוך גם במלחמה על שיטת מרדכי הנ"ל ובנ"ד הא הנכרי שהעיד הי' מכירו והי' קורא אותו חבירי. ובתשו' מהרש"ם ח"ג סי' צ"ב כ' להוכיח מתשו' רשד"ם סי' קס"ה דגם במלחמה באם העד המעיד מכיר לנהרג וקראו בשמו כ"ח שיאמר בדדמי ול"ב קברתי'. ובתשו' הארכתי להשיג ע"ד והוכחתי בכמה הוכחות דאין שום חילוק בזה ורשד"ם שם מיירי שהרוצחים העידו עלי' שזה אינו כמלחמה כי הרוצח אינו ירא לנפשו. רק מחמת סי' הרמב"ם דבכל נכרי המעיד בעי קברתיו ע"ז כ' רשד"ם דבמכירו ל"א כן אבל במלחמה אין הבדל כלל בין מכירו ושו"ר בכנה"ג בהגהות ב"י סי' י"ז ס"ק קע"ו שגם הוא עלה על דעתו דגם במלחמה במכירו ל"ב קברתיו וחזר בו והביא ממבי"ט ח"ב סי' מ"ט ומהרי"ט ח"א סי' י"ג ועוד מכמה פוסקים דבמלחמה אף במכירו בעינן קברתיו, ועכ"ז כתב שם שדעת המורה שהובא במהרי"ט ח"א סי' י"ג סובר כן גם במלחמה דבמכירו ל"ב קברתיו וגם בריב"ש סי' שע"ח כתב בשם ר"ש הצרפתי דגם במלחמה מהני הכרתיו כמו קברתיו רק שהריב"ש ז"ל השיג ע"ז יעו"ש וא"כ אפשר דעכ"פ בנכרי מסל"ת ומכירו יש לסמוך על מרדכי ובגוף דברי כנה"ג מריב"ש סי' שע"ח לכאורה היי נראה דאין כוונת ר"ש הצרפתי במכיר לנהרג רק כוונתו שהכירו שמת דהיינו שראהו והכירו דלדעת כמה פוסקים מועיל זה כמו קברתיו כעין שכ' באה"ע סעי' נ' בהגה בשם מרדכי ועי' בהגר"א שם. וראיתי בס' עצי ארזים סי' י"ז ס"ק קצ"א שהקשה בבעיא דע"א במלחמה למה לא פשוט מעובדא דחסא דקיי"ל דלא תצא והא משאל"ס יש חשש בדדמי כמ"ש הראב"ד ורא"ש רק דהרא"ש סובר דבמשיל"ס ל"ש בדדמי אבל במשאל"ס לכ"ע יש חשש בדדמי וא"כ אמאי לא הוציאו אשת חסא מבעלה אף דשם אסרו לכתחלה היא משום חומרא דמשאל"ס ולא משום חשש בדדמי דהא אבעיא דע"א במלחמה הי' גם לענין דיעבד רק דהרמב"ם פוסק לקולא באם ניסת וא"כ אמאי לא פשוט משם דל"ח כלל לבדדמי וע"כ דשם שאני דהוי מסל"ת ובמסל"ת ליכא חשש דבדדמי יעו"ש שהאריך בזה דע"כ הרמב"ם דפוסק דבעינן קברתיו מטעם חשש בדדמי מוכח כמרדכי דנכרי מסל"ת אינו אומר בדדמי יעו"ש שנראה דעתו לסמוך ע"ז. ואולי זה דעת רש"ל שהובא בט"ז סי' י"ז, ס"ק ס"ז שכ' דיש הוכחה לסברת מרדכי

הנ"ל מהש"ס יעו"ש ולא כתב ההוכחה ולהנ"ל יש לומר כוונתו מדלא פשוט הגמרא האבעיא לקולא מעובדא דחסא כהוכחת עצי ארזים הנ"ל ומדברי עצי ארזים הנ"ל מוכח דסובר דאבעיא דע"א במלחמה היא גם לענין אם ניסת תצא וכת"ר הביא מתשו' בר"א סי' כ"ג שהוקשה בפרכת הש"ס הנ"ל על בעיא דע"א במלחמה מעובדא דרבי דהתיר נשותיהן ותסברא הא משאל"ס הוי דלמא בזה מותר כיון דהי' ת"ח אם איתא דסליק קלא אית לי' כמו שאמר ר"א ביבמות דף קכ"א ותירץ דאם בת"ח מותר במשאל"ס ה"ה לענין חשש בדדמי יעו"ש ולפימ"ש יש לומר דזה אינו דדוקא במשאל"ס בדליכא חשש בדדמי דאם ניסת ל"ת סמכינן בצ"מ אף לכתחלה אבל לענין חשש בדדמי לפי האבעיא דמספק"ל גם בדיעבד בזה גם בת"ח כא יועיל:

ומ"ש:

כת"ר דיש לדחות דברי הבר"א דכיון דאיכא תרתי לריעותא חשש משאל"ס וחשש בדדמי בזה גם בצ"מ אסור והבר"א סובר דאין לחלק בין חדא לריעותא לתרתי לריעותא בזה. והנה לכאורה הדבר מוכרח מרב אשי גופא דמתיר בצ"מ במשאל"ס לכתחלה והא במשאל"ס יש חשש בדדמי נמי כמ"ש הראב"ד והרא"ש ז"ל ואיכא תר"ל ואפ"ה מתיר בצ"מ אבל יש לומר דר"א מיירי כשהעידו שני עדים דליכא חשש בדדמי אבל בע"א שהעיד במשאל"ס יש לומר דגם לר"א אסור אף בצ"מ. ומאז כתבתי בחי' לאהע"ז סי' י"ז להעיר בגוף הקולא דמבואר בש"ע דמשאל"ס אם ניסת ל"ת דמנלן הא יש לומר דבע"א שמעיד במשאל"ס דהוי תר"ל אף בדיעבד אם ניסת תצא כעין שכ' לח"מ בה' חליצה דתרי פסולי לכתחלה אף בדיעבד אסור רק יש ראי' להקל אף בכה"ג מעובדא דחסא דפסקו אם ניסת ל"ת אף דהוי רק ע"א נכרי ואיכא תר"ל. אך לשיטת המרדכי דבנכרי מסל"ת ליכא חשש בדדמי א"כ בעובדא דחסא הוי רק ריעותא דמשאל"ס ומנלן להקל בתר"ל ושיטת הפוסקים מוכח דגם בתר"ל בע"א במשאל"ס ואינו מסל"ת ג"כ אם ניסת ל"ת. ובענין הצירוף דעמפ"ע ראיתי בתשו' מאיר נתיבים סו"ס פ"ד ד"ה ואו וז"ל ואי משום שלא אמרו קברתיו כבר פשוט הדין בפוסקים ראשונים ואחרונים דבעמפ"ע תולין להקל שהראשון ראה וידע היטב יעו"ש אם שהדבר פלא דהרי רבים פליגו על מהריב"ל אבל כבר נודע כמה רב גובריי דהמאיר נתיבים ז"ל:

סימן קעח

לכ' הרב הה"ג חו"פ בנש"ק מו"ה מאיר הארוויטץ נ"י אבד"ק ליסרא ולהרב הגדול וכו' מו"ה מרדכי יעקב בוימעהל מו"ץ דשם:

ע"ד שאלתם בד"מ בדו"ד שבא לפניהם בראובן שיש לו זכות ליקח כ"כ מדות י"ש בצענטראלע ומכר לשמעון סך חמשים ליטר שהי' לו ליקח משם ונתן לו פתקא ע"ז ושמעון מכרו ללוי ובכל פעם נתייקר השער ביותר, ובטרם לקחו הי"ש נתן ראובן פאלמאכט ליהודה שיקח הוא הי"ש לאחר שישלם בשם סכום הקצוב מאקסימאל ובאופן זה נתן מקודם ג"כ הפתקא לשמעון ושמעון ללוי וכבא לוי ליקח הי"ש מצענטראלע השיבו לו שכבר לקח יהודה הי"ש ע"י פתקא מראובן ועתה תובע שמעון לדין את ראובן מה שמכר הי"ש שלו ליהודה וראובן התנצל א"ע מחמת שיהודה הגיד לו כי הי' בצענטראלע ואמרו לו כי באם לא יבוא ראובן ליקח הי"ש לא יתנו לו וימחקו זכותו והי' הסיבה כי נתאחר לוי ליקח הי"ש ע"כ חשב ראובן שהי' איזה סיבה בזה שלא לקחו הי"ש ע"כ מכרו ליהודה ונתן לו הפתקא. וכת"ר פלפלו בזה כדת של תורה ודרשו לחוו"ד והנה מה שכתבו להסתפק אם מהני בזה מכירת ראובן לשמעון דהוי רק קנין כסף ואינו קונה רק למי שפרע וע"ז הביאו מס' משפט שלום דבשילם כל הכסף קונה מטעם סטימותא וה"נ שילם שמעון כל הכסף היינו מה שמגיע לראובן מלבד המקח הקצוב מאקסימאל שצריך לשלם לצענטראל. ובזה יש לדון טובא אם בקנין כסף יועיל סטימותא כיון דבלא"ה הוי קנין מה"ת רק דחכמים הפקיעו הקנין וא"כ מה יועיל סטימותא וכתבתי מזה במק"א אבל בנ"ד בלא"ה הוי סטימותא גמור ע"י הפתקא שנתן לו כעין שכ' המחברים דכסף עם שטר מכירה מהני במטלטלין לקנות קנין גמור מצד סטימותא. אמנם כת"ר כתבו עוד דגם ראובן גופא לא זכה עדיין בהי"ש דצענטראל המוכרים כותבים בלי חיוב עליהם וא"כ ראובן גופא לא זכה עדיין בהי"ש. ונראה כיון דהדבר הוא מחוק הממשלה אף שכותבים בלי חיוב מכ"מ הם עומדים בדיבורם ולא הדרי בהו וכעין דאמרינן ב"ב ג' דאפילו אמרי עקרנא טורא עקרי ולא הדרי בהו שפיר יוכל למוכרו דלא גרע מדבר המצוי לקנות בשוק דיוכל למכרו אף שאינו ברשותו כלל כדאי' בסי' ר"ח וכיוצא לזה אמרינן בב"מ מ"ט דישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי מותר לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר וע"ש ברש"י כיון דישראל החוזר בו הוא מחוסר אמנה יכול הלוי לעשותו ת"מ דהוי דבר שברשותו וא"כ ה"נ בנ"ד דידוע דהם לא יחזרו בהם בשום אופן שפיר יוכל למכרו לאחר, ועכ"פ לא גרע ממוכר דבר שמצוי לקנות בשוק. ועי' תשו' בי"ש חו"מ סי' פ"ה ופ"ח דכל פוסק על שער שבשוק מדין התחייבות היא שהוא מחייב א"ע להעמיד ללוקח מקחו רק בכסף ל"ק רק למי שפרע דלא עדיף החיוב מקנין ממש בכסף וכשיש קנין אחר קנה לגמרי יעו"ש ואף שבנ"ד הוי רק דבר ידוע שמוכר לו רק מהצער טראלע ובנה"מ סי' ס' כתב דעל דבר

ידוע גם חיוב ל"מ דשמא לא ירצה חבירו למכור לו ול"ד לשער שבשוק יעו"ש מכ"מ הכא כיון שהצענטראלע הבטיחו לו ליתן שפיר מהני חיוב בזה למוכרו ליד לוקח. וע"ש בבי"ש דכל מסחרים הנוהגין במכירת קאנטוראקטען על י"ש וכדומה שאינו דבר מסיום הכל הוא רק מצד התחייבות, ועי' נה"מ סי' ר"ח ס"ק ג' דאף שלא יצא השער מועיל התחייבות כיון שמצוי לקנותו ע"ש וה"נ בנ"ד כיון דהי' קנין כסף אם נתן לו פתקא ע"ז מהני מדין התחייבות מכח סטימותא דגם בעניני חיוב מועיל סטימותא כמ"ש בהגהות רב"פ ז"ב סי' ר"א סעי' א' והביא מרמ"א סי' קכ"ט, אף שלא קיבל עליו שום אחריות במכירה זו מכ"מ מהני התחייבות שאותו זכות אשר יבוא לו מהצענטראלע או שיש לו ימכרנו ללוקח כמ"ש כה"מ סי' ר"ג. ומ"ש רו"מ לדון מטעם דמדד"מ אסור לו לראובן למכור זאת לאחר ומשו"ה לא מועיל הקנין, הנה בכ"ד מבואר דאף שאינו קנין בדיניהם מהני בדינינו ועמ"ש בספרי שו"ת א"י ח"א סי' כ' אף דהכא גרע טפי דאסור למכור מכ"מ הרי גם דבר שאסור למכור בדינינו מכ"מ אם עבר ומכר מהני כמבואר סי' ר"ח אף ששם יש חלקין מכ"מ לענין דד"מ אין לומר כן. ומ"ש רו"מ דכיון דהוא רק מדין סטימותא אולי בכה"ג ל"ש סטימותא, הנה כיוצא בזה כתב בתשו' הרי"מ ז"ל יו"ד סי' ח"י דאפשר דאין קנין סטימותא מועיל בדבר דהוי דרך הערמה יעו"ש וכה ראיתי עתה בתשו' דברי חיים ז"ל ח"ב יו"ד סי' ק"ז שהביא מצ"צ דאין סטימותא מועיל דרך הערמה, אבל דבריהם תמוהים לי דהא לענין חמץ מבואר להדיא במג"א סי' תמ"ח בשם מ"ב דמהני סטימותא וכ"כ כל המחברים האחרונים דמהני בבכור סטימותא אף דהוי רק דרך הערמה וכבר הערותי קצת בספרי מ"פ יו"ד סי' ש"כ ומהגם דבנ"ד אדרבא מכירה גמורה היא בין הסוחרים אף שאינו מדד"מ לכ"ע מהני הסטימותא הנהוג. וגם מדד"מ יוכל להיות דלענין טענות שבין לוקח למוכר הוי שפיר קנין אף דאסור לו למכור ויענש ע"ז ובהיות כן כראה פשוט דכיון דראובן מכר ליהודה מה ששייך לשמעון כל מותר המעות שקיבל מיהודה מחיוב להחזיר לשמעון דהאיך הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו:

ומ"ש כת"ר לדון דאין שמעון יכול לתבוע מראובן כיון דלא לקח הי"ש בעצמו רק נתן פתקא ליהודה ועי"ז נטלו יהודה הוי כשלחו לגנוב דקיי"ל אשלד"ע ולדעת כמה פוסקים אף דהשליח שוגג אשלד"ע, ע"כ יתבע שמעון ליהודה ולא לראובן דאין לומר דהכא שאני כיון דמכרו ראובן לשמעון נהי דלא קיבל עליו אחריות אבל אחריות דנפשי' מיהו קיבל עליו דא"כ מוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו למה לנו דד"ג תיפוק לי' מדין אחריות דנפשי' וע"כ דל"ש לומר בכזה אחריות דנפשי' קיבל עליו וכיון דליכא בהכי דד"ג דל"ד למוחל שט"ח כלל רק מה ששלח ליהודה ואשלד"ע פטור ראובן עכ"ד הנה בגוף הערה

שמוחל שט"ח יתחייב דעכ"פ אחריות דנפשי' קיבל עליו כבר העיר הריטב"א ז"ל הובא בקצה"ח סי' ס"ו ס"ק כ"א אבל נראה דזה דוקא במוכר שט"ח לחבירו דכבר זכה הלוקח בשט"ח בקנין גמור אף שמחל המוכר אח"כ פטור רק דחייב מדד"ג אבל הכא דאינו קנין גמור כלל כי לא זכה עדיין ראובן בי"ש כלל וגם הוי דבר שאינו מסוים ומהני רק מדין חיוב שהתחייב ראובן לתת הדבר לו הרי יש בזה חיוב הגוף לראובן שכל זכות אשר לו ימכרנו לשמעון ואם מכר ליהודה זכות זה נתחייב לשלם כפי השיוי שהי' שוה אז הי"ש למכור. וכעין זה מבואר בחו"מ סי' שי"ב דאם השכיר בית והמשכיר מכרו לעכו"ם או אנס חייב להעמיד לו בית אחר ובנה"מ כתב דאפילו באמר לו בית זה ואם נשרף אין לו עליו כלום מכ"מ כל משכיר יש עליו חיוב הגוף להעמיד הבית ביד השוכר ע"י במכרו לעכו"ם אף דהוי רק גרמא חייב להעמיד לו בית אחר יעו"ש. וה"נ בנ"ד כיון דהוי מדין התחייבות הרי ע"ז הי' החיוב ול"ד למוכר שט"ח דכבר זכה לגמרי הלוקח וע' בעירובין כ"א דמשכיר בית לחבירו ונעשה בו נגע ונתצו חייב להעמיד לו בית אחר ועיי"ש בתוס' דמיירי בבית זה ואפ"ה בנתצו כיון דהמשכיר גרם לזה שהי' צר עין חייב להעמיד בית אחר יעו"ש הרי אף דהוי רק גרמא בעלמא מהמשכיר חייב מכ"ש בכעין נ"ד שהמוכר נתן פתקא לאחר למסור לו הי"ש. ואף דשם כל משכיר יש עליו איזה התחייבות, ה"נ מכירות כאלו מדין התחייבות הם כמ"ש לעיל בשם הבי"ש:

ואף אם נחלק בזה מכ"מ נראה ברור דעכ"פ הדמים שקיבל ראובן מיהודה מחיוב להחזיר לשמעון דל"ש בזה אשלד"ע דהרי משתרשי לי' שלקח דמים בעד הסחורה שמכר לשמעון כל מה שלקח מגיע לשמעון. ומ"ש רו"מ להוכיח דכל היכא דאשלד"ע אף במשתרשי לי' פטור מהא דב"ק ע"ח בנתנו לבכורות בנו או לבע"ח בחובו דפטור המשלח אף דקמשתרשי לי', וזה אינו דשם כפי האמת הבן אינו פדוי וצריך ליתן לכהן דמי פדיונו א"כ לא הוי קמשתרשי לי' רק חפץ להרויח אבל כפי האמת אינו מרויח כלל וכן לבע"ח צריך ליתן מעות אחרים כי לא יוכל לפטור א"ע בגזילה אבל הכא אם נימא שהדמים שקיבל מיהודה הם שלו הרי קמשתרשי לי', ובדד"ג נמי קיי"ל אפילו בגרמא בעלמא כל היכא דמשתרשי לי' חייב כדאי' בחו"מ סי' ק"ז וש"ך שם וע' נה"מ ס"ק ז' שכ' לחלק דיתומים שמכרו דבר המשועבד לאחרים פטורין אף דקמשתרשי להו משום דהגוף שלהם והם לקחו דמים בעד הגוף שהוא שלהם. אבל במכרו דבר של אחר ולקחו בעד זה דמים פשיטא דחייבין להחזיר כיון דמשתרשי להו בשל חבירו יעו"ש. וה"נ הרי לקח דמים מיהודה בעד דבר השייך לשמעון, ולענ"ד היא פשוט דאין אדם עושה סחורה בפרתו של חבירו. וגם בגוף הדבר בנ"ד אפשר דהוי דינא דגרמי ממש

כיון שמכר לו הפתקא שלו ועי"ז בודאי יקח יהודה הי"ש ואף דמבואר בחו"מ בסי' כ"ה דמחזיר שט"ח למלוה הוי רק גרמא הנה בהגהות רב"פ על רמ"א שם כתב דשם לא ידע המחזיר שהמלוה יתבע עוד ללוה בשט"ח זה יעו"ש והכא הרי ידע בבירור שיקבל יהודה הסחורה. וע' בקצה"ח שם דשליש שהחזיר שט"ח למלוה ל"ד לעדים שחתמו שקר דהעדים בחתימתם עבדי ההיזק אבל בשליש שהחזיר שט"ח העדים בחתימתם עבדי ההיזיק וזה שמסרו הוי כשוכר עידי שקר יעו"ש והרי בעדים שחתמו שקר עדיין אין הדבר ידוע שהמלוה יוציא מעות מהלוה בשטר זה ואפ"ה חייבין וה"נ הרי המוכר שחתם הפתקא ונתנו ליהודה הוי ממש כמו חתמו שקר ונתנו השטר לא' שיתבע בזה. וע"ע בזה בחת"ס חו"מ סי' ק"מ בדין החזיר שטר למלוה ובנ"ד שקיבל מעות נראה לענ"ד דודאי חייב לשלם כמה שקיבל מיהודה והתנצלות ראובן בזה לא יספיק כלל לפטרו. והנלע"ד כתבתי:

סימן קעח

לכ' הרב המאוה"ג וכו' מו"ה אברהם ישכר הלוי פרדס אבד"ק דענקוב: לתשו' מכתבו הנני בזה כי אין לעשות שום חדשות בביהכנ"ס ובפרט החופה לפני האה"ק שכפי הנשמע הוא בכל בתי כנסיות של הרעפארמים ומסתמא שורש הדברים מבתי תפילת של העמים אשר הרעפארמים כל מעשיהם להתדמות להם ודבר זה איסור גמור שאסרה לנו תוה"ק ובחקותיהם לא תלכו ולית דין צריך בושש כלל ובפרט בענינו ביהכנ"ס יש להחמיר ביותר לבל ישנו ממנהגי אבותינו ומאז כאשר ראו אבות אבותינו מעולם דביהכנ"ס הוא מקדש מעט ודומיא דמקדש דכתיב בי' הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל וע' בסוכה נ"א וביותר יש ליזהר בדבר שיש חשש הליכה בנימוסיהם ומצוה גדולה לכל מי שיש בידו למחות שימחה:

סי' קע"ט:

לכבוד ידידי הרב הגאון המפורסים כש"ת מו"ה נחום ווייזענפעלד שליט"א אבד"ק דאמבראווא יצ"ו בדבר:

העגונה אשר כהד"ג האריך בחריפות ובקיאות בכוחא דהתירא ולתשות כוחי ל"ע אשיב בקצרה:

א) הנה עיקר החשש בנ"ד בעדות הערכאות שמת ולא נכתב מהקבורה, ובמלחמה בעינן שיאמר וקברתיו וכת"ה כתב שנמצא בתשו' הפוסקים להקל בערכאות כיון דלא מרעי נפשייהוי הוי כב' עדים דלא אמרו בדדמי בעניותי לא ראיתי מזה דבר בפוסקים. אך עתה ראיתי בתשו' מהרש"ם ח"ג סי' מ"ט שמקיל בזה וכתב הטעם כפי' המנהג עתה בעניני

המלחמה שנותנים חופש זל"ז לשעות קצובות לקבור הנהרגים ואז יוצאים פקודי החיל ועושים רשימה מי הם הנהרגים וקוברים אותם לכך אף בלא נכתב הקבורה כיון שאין שם פחד המלחמה אינו אומר בדדמי וא"צ לומר קברתיו גם מסתמא הוי כאמר קברתיו וכו' יעו"ש והנה כעין זה כתב הח"מ בסעי' כ' ע"ד המרדכי שם דמקיל בלי קברתיו ובס' ב"מ שם כתב דהעיקר כהראב"ח דהעיקר החילוק הוא בין אם אומר ראיתיו נהרג במלחמה במקום שהוא עצמו עומד בקשרי המלחמה דמפני שירא לנפשו מסתמא לא עמד שם עד שראה יציאת נפשו אבל בתום המלחמה על מקום הרוגים והכיר א' ומעיד שמצאו מת בזה כב"ח ומסתמא בדקו היטב להעיד בבירור שמת ולזה מסכים לו רמ"א שכתב וראיתיו אח"כ ר"ל כתום המלחמה וכו' עכ"ל. ומכ"מ לדינא קשה לסמוך ע"ז דמי יודע אם זה הוי כתום המלחמה מה שנותנים חופש איזה שעות ועי' תשו' דברי חיים אהע"ז ח"ב סי' כב"ב בזה. ובתשו' נוב"י מה"ק חלק אהע"ז סי' כ"ח כתב דדוקא לענין בדדמי דחילוף צורה מועיל בלא ראה ההריגה אבל בדדמי על גוף המיתה הרי רואהו עכשיו הרוג ואומר בדדמי ועי' בהגהות רב"פ על הנוב"י שם ועי' בב"י אהע"ז סי' י"ז סעי' מ"ח שהעתיק לשון יש"ש שכ' אפילו ירד למלחמה והוכא מכת חרב ושב לביתו ומת מחמת הפצעים מהימנא וכו' יעו"ש והיינו כיון שהמקום בטוח לא אמרה בדדמי אף שיודעת שנהרג במלחמה ודלא כנוב"י הנ"ל אבל עכ"פ משמע דבעינן מקום בטוח לגמרי דומיא דשב לביתו אבל בשדה קטל קשה לומר דהוי כתום המלחמה וכשב לביתו ועוד נראה כיון דמדרך כתבי הערכאות לכתוב הקבורה ע"י מי נקבר וכשלא נכתב ע"כ שהי' אז פחד מלחמה עליהם וברחו והעדתם היא ששמעו מאיש או מאנשים שראו נפילתו במלחמה ובכה"ג ודאי בעינן קברתיו ובתשו' מהרש"ם הנ"ל כתב דאפילו את"ל שברחו ולא באו הנהרגים לידי קבורה יש לומר דהוי ס"ס ויש לצרף דעת מהריב"ל דבעמפ"ע ל"ב קברתי' אבל מסתמא אינו כן ול"ח למיעוט לענין חשש בדדמי שהוא רק מדרבנן יעוי"ש ולענ"ד בכה"ג דלא כתוב בהודעה שלהם הקבורה מוכחא מלתא שברחו ואין הדבר מצטרף לספק:

ב) ומ"ש כת"ה דיש לומר כיון דבזמנינו עפ"י הרוב ידיעתם והעדתם של ערכאות במלחמה הוא ע"י שאנשי הסאנינועט לוקחים מאתם רשימת שמותיהם ומשם רואים מי המה הנהרגים וזה הוי כהזזה דמהני כמו קברתיו כיון שממשמשים בבגדיהם והיא סברא ישרה וגם אני כתבתי כן בתשו' לצדד בזה אבל גם זה צ"ע כיון דלא נאמר הקבורה ודרכם הי' תמיד לכתוב א"כ יתכן שכאן לא הי' העדאה שלהם באופן זה רק מי שראה שנפל חבירו במלחמה מודיע להפקיד סלו, ומזה נכתב שם וכה"ג אמרינן בבכורות מ"ב

הואיל ואישתני אישתני גם יש לחוש קצת דהזזה הוי רק הזזה בגופו ממש ולא בבגדיו כמ"ש בתשו' הב"ח סי' פ"ב דכשנגע במת בכסותו אין בנגיעה שום הוכחה שמת אם לא שנוגע בידו או בראשו וברגלו ומנענע אותה דהוי כמו שנתנו ממקום למקום יעו"ש. וא"כ משמוש בבגדיו אין הוכחה ואולי לחפש אחרי הצעטיל שלו ולהכירו משם אי אפשר בלי הזזה בגוף הנהרג וע"י הזזה כראה ודאי דמועיל אף שאינו נוגע בגופו ממש רק בבגדיו כמו טלטול ממקום למקום דודאי מהני אף שאינו נוגע בגופו. ולשון הב"ח צל"ע במה שמחלק בין כסותו לידו דלכאורה אין שום נ"מ רק אם הוי הזזה דאם הוי הזזה ממש אף ע"י בגדו מהני ובלי הזזה אף נוגע בכסותו ממש ל"מ: ובזה נמי יש לומר במה שכ' הב"ח שם דנגיעה בלילה באדם אין בירור כלל שוות וכמבואר מהא דנוגע בא' בלילה ואינו יודע אם חי או מת דיש לומר דהיינו דוקא בנגיעה בעלמא, אבל בהזזה שפיר יכולין לדעת ע"י הרגשה שונות וכבר כתבו הח"מ והב"ש דדוקא הזזה הוי כמו קברתיו א"כ אין הבדל בין הזזה ביום או בלילה:

ג) אמנם במק"א כתבתי דיש לדון דבערכאות דדייקו ל"ב כלל קברתיו עפי"ד המהרי"ק סי' קכ"א שכתב וז"ל ועוד דאפשר לומר דעדיף האי מגוי מסל"ת ויש להתיר אף בלי טעמא דאשה דייקא ומנסבא וגם בלא טעמא דבעגונה הקילו דהא אפילו היכא שצריך לעדות גמורה כגון להוציא ממון מחזקתו דבעינן שני עדים סמכו אחזקה דערכאות לא מרעו נפשייהו וכו' עכ"ל וא"כ כיון דערכאות מהימני בלי טעם דדייקא שוב ל"ב קברתיו דהרי בגמרא מספק"ל אם ע"א במלחמה נאמן משום דעל"ג או משום דדייקא ומינסבא ובחת"ס אהע"ז סי' ס"א ביאר האיבעיא לפי דעת הרי"ף ושיטת הרא"ש ז"ל אם טעמא משום דעל"ג לא בעינן קברתיו או משום דדייקא ומינסבא ושוב אפילו קברתיו ל"מ ופשיט לה דעכ"פ בקברתיו נאמן. אבל הא דבעינן קברתיו היא משום דע"א נאמן רק משום דדייקא ובלא אמר קברתיו לא דייקא האשה כ"כ אבל עכ"פ לצד דעל"ג גם קברתי' ל"ב א"כ בערכאות דנאמנים אף בלי טעם דדייקא ל"ב קברתיו אף דלרי"ף גם בשנים בעינן קברתיו הא זה דחה הרא"ש ז"ל, וקיי"ל כן דבשני עדים ל"צ קברתיו וא"כ ה"ה בערכאות כיון דעכ"פ נאמנים אף בלי דיוקא דידה ל"ב קברתיו ועכ"ז גם עי"ז קשה לסמוך כי בעיקר דין ערכאות בעדות אשה רבים חולקים ואף שרוב המחברים האחרונים מקילין בזה אבל להקל גם בלי קברתיו הלב מהסס בדבר אך הדבר חזי לאיצטרופי ביש עוד צדדי היתר:

ד) והנה בנידון השאלה הנ"ל יש עוד עד כשר שהעיד שהר' יחיאל צווירין נפל במלחמה סמוך אצלו ומת. והוא יוסף נוראפף שאמר כן לפני חותנו ר' הירש מאזעס אך שגם

העד הנ"ל לא אמר קברתיו, וע"ז כתב כת"ר להקל דהא מהריב"ל ומבי"ט מקילין אף בתרי פסולין דלא אמרו בדדמי וא"כ עדות ערכאות בצירוף עדותו של הר' יוסף הנ"ל מהני והביא מכבוד אביר מו"ר הגאון האמתי מהר"י זצ"ל דיש לומר בעד כשר ועד פסול לכ"ע מהני והאריך בזה בדברים יקרים, ובעניותי בנ"ד אין זה מספיק דהא הר' יוסף טראפף לא העיד בפני ב"ד רק הר' הירש מאזעס העיד בשמו והוי עמפ"ע וג"כ אינו נאמן בתורת עד כשר. ואף שמדברי הב"ש ס"ק קנ"ג מבואר דע"א שמעיד ששמע משני כשרים לא חיישינן לבדדמי וע"כ דלהב"ש אף שעמפ"ע אינו עד כלל מה"ת כיון ששמע משני כשרים ל"ח לבדדמי אבל היינו כשמעיד מפי שניהם כשרים אבל כשמעיד מפי א' כשר וא' פסול לפנינו הוי כשניהם פסולין לגמרי. ותמהני בזה על תשו' נוב"י מה"ק סי' כ"ח בד"ה אמר הכותב שהביא בשם המבי"ט דע"א שמעיד בשמו ובשם נכרי מסל"ת דמהני ול"ח לבדדמי והקשה מהא דפריך ביבמות והא מאה נשים כחד דמיין דלמא מיירי שהעידו מפי ב' אנשים כשרים יעו"ש שהאריך בזה דהרי יש לומר דמבי"ט דוקא בכשר המעיד בשמו ובשם נכרי מהני דאיכא עכ"פ ע"א כשר לפנינו אבל שם בנשים הרי כולם פסולים. ויותר הו"ל להביא דברי הב"ש הנ"ל שכתב להדיא דאפילו א' המעיד ששמע מפי שני כשרים מהני ובזה אין לחלק בין כשר לפסול דזה ששמע הוי עמפ"ע והוי כפסול, ושו"ר בק"ע סי' רל"א שמשם העתיק הנוב"י דברי המבי"ט ושם מבואר דאפילו ישראל שמעיד בשם אחר ונכרי מסל"ת מהני יעו"ש א"כ הוי זה עמפ"ע ושפיר הקשה הנוב"י עליו אבל לפי מה שהעתיק הנוב"י דברי המבי"ט שמעיד בשמו הרי עד כשר לפנינו ול"ד להא דק' נשי דפסולים הם. באופן דבנ"ד אין לצרף זה דע"א כשר כיון דהוי עמפ"ע:

ה) אך הרי גם בב' פסולים דעת המהריב"ל המבי"ט שבק"ע סי' ומבי"ט להקל כמבואר להדיא מדברי רל"א דאפילו שני נכרים מסל"ת ל"א בדדמי. ובנוב"י סי' כ"ח הנ"ל נראה דסמך ע"ז להקל בשעה"ד וכן הביא בפ"ת ס"ק קכ"ו בשם הנוב"י. ואף דבנוב"י בעובדא דידי' הי' הענין שעד כשר לפנינו והעיד בשמו ובשם עוד כשר. מכ"מ מדכתב הנוב"י ז"ל דכדאי הוא המביט לסמוך עלי' במק"ע ובשעה"ד והרי המבי"ט מקיל גם בתרי פסולים וכמבואר מדברי הנוב"י שהביא דברי מהריב"ל וכתב שהמבי"ט בתשו' כתב יותר מפורש וכו', הרי מפורש דהמבי"ט מקיל עוד יותר ממהר"י בן ל"ב וכתב דכדאי הוא המבי"ט לסמוך עלי' משמע דה"ה בשני פסולים ג"כ וא"כ ה"ה בעמפ"ע פסולים. ובנ"ד הוי עמפ"ע כשר וערכאות מפי עד פסול דסתמא נכרי הי' שהעיד בערכאות דרובן נכרים. ולכאורה תמוה על הנוב"י שהקשה על המבי"ט מהא דנשים דלמא שמעו מפי

כשרים ולא הקשה טפי על גוף דברי מהריב"ל ומבי"ט דב' פסולים לא אמרו בדדמי דהא מבואר בגמרא דנשים אין נאמנות אף ק' בלי קברתיו ויש לומר דנשים שאני דכח המדמה שלהם חזק ועי' ר"ן יומא פ"ד בהא דאין אומרים יעשו דברים הללו עפ"י נשים ולכן לא הקשה הנוב"י משם רק דלמא שמעו מפי אנשים, אבל בתשו' דברי חיים כתב דמהריב"ל מבואר להדיא דגם תרי נשים נאמנות יעו"ש וזה לכאורה נגד הסוגיא ובמק"א כתבתי ליישב ואכמ"ל ועכ"פ נראה שהנוב"י מקיל בשעה"ד ועיגון עכ"פ בתרי פסולים שאינם נשים א"כ יש בנ"ד צירוף להקל: ו) אך יש לחוש דלמא הערכאות גופייהו העדות שלהם היא מה ששמעו מהר' יוסף טראפף שהוא הגיד להפקיד וכת"ה הרגיש בזה. וכתב דאין לחוש לזה מסתמא כיון דערכאות יש להם סאניטעט מיוחד לזה, ואינו מוכרח דהכא כיון דלא כתבו קברתיו והענין נשתנה יש לומר דגם בזה נשתנה שלא הי' ע"י סאניטעט כלל רק א' העיד לפניהם שזה נהרג וא"כ שוב יש לחוש דהר' יוסף הנ"ל גופא העיד להם ואין כאן רק ע"א ולומר דאזלינן בתר רובא דרוב נכרים וע"כ א' מהנכרים בא להעיד לפני ערכאות ולא הרי יוסף לא נהירא לי כי אין כאן רוב כלל דאולי לא ראה נפילתו ולא ידע מזה רק הר' יוסף והוא העיד. באופן שעדיין הדבר מסופק אם ערכאות העידו מפי אחר ויש כאן ב' עדים או הר"י גופא העיד בערכאות וקצת יש לומר הוכחה דלא הר"י העיד בערכאות מתשו' שהשיב לחותנו שכבר כתב לאחיו ה' גאיטליעב כי אחיו מת ולא אמר כמי שהודיע הדברים לערכאות המלחמה ומכ"מ אין הדבר מוכרח כ"כ דכא חש להגיד ועדיין הדבר בספק. במ"ש לעיל דלמא ערכאות גופייהו מפי הר"י שמעו שו"ר בתשו' מהר"ם אלשיך סי' ק"ה כתב להדיא בכה"ג דאין לחוש דזה אותו העד שהעיד מאז דאזלינן בתר רובא דעלמא יעו"ש וא"כ יש צד גדול להקל בזה:

ז) אמנם כן אכתי יש לצרף עדות ערכאות עפ"י הסברא שכתבתי לעיל אות ג' דערכאות לא מרעי נפשייהו ואין כותבין מת רק בדבר ברור להם וא"כ גם אם נחוש שערכאות שמעו מהר' יוסף הנ"ל, עכ"פ מוכרח שהר"י הגיד אז לפניהם דברים ברורים שאין לספק כלל במיתתו כענין הזזה ממקום למקום וכיוצא או שע"כ שמעו מעד אחר שאמר דבר ברור כי ערכאות דייקי טפי. וא"כ יש ס"ס דלמא שמעו מפי אחר ויש ב' עדים ואת"ל ששמעו מפי הר"י הנ"ל ע"כ שהר"י העיד להם דבר ברור שאין לספק כלל בדדמי כי ערכאות דייקו ולא יעלו על ספר דבר שאין ברור להם. וגם יש צד שיטת הפוסקים דמסל"ת אינו אומר בדדמי והנה בעדות ערכאות אנו דנין למסל"ת כי גם המגיד להם לא נתכוין להעיד ולהתיר רק לעשות חובתו כמ"ש בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' קי"א, ואח"כ מצאתי גם בתשובת פרשת מרדכי סי' כ"ו כתב סברא זו. ובפרט בנ"ד דלא הי'

ע"י שאלה וא"כ אף אם נחוש שהרי יוסף אמר כן הרי אז הגיד במסל"ת בלי שאלה. ובמסל"ת יש לצרף סברא הנ"ל ואף דהמקילים כתבו בנכרי במסל"ת קולא הנ"ל אבל באמת נראה דגם בישראל המעיד לפי תומו ג"כ הדין כן וכן מצאתי להדיא בתשו' הב"ח סי' ע"ז דלראב"י גם ישראל מסל"ת פסול או ישראל כשר נמי הדין כן ואף דהב"ח שם חולק על סברת ראבי' אבל כתב שם דבצירף צדדים אחרים יש לסמוך על ראבי' יעו"ש א"כ גם בישראל המעיד לפ"ת ג"כ יש צירוף סברת ראבי' הנ"ל:

ח) באופן דיש בנ"ד ס"ס להקל דלמא ערכאות נאמנים כל ענין דלא מרעי נפשייהו' ואף אם עדות ערכאות הוא מפי שייך יוסף שייך סברא הנ"ל וגם מטעם מסל"ת אף אם הי' העד הר"י הנ"ל. ואף אם נימא דערכאות לא עדיפי אכתי יש ספק דלמא עדות ערכאות מפי נכרי מסל"ת וכדומה לא מהר"י ושוב יש לצרף עדות ה' יוסף לעדות ערכאות ולסמוך בשעה"ד על דברי מהריב"ל ומבי"ט:

ט) וכת"ה הביא דברי הב"ח בתשו' סי' ק"ה דבכה"ג דלא אמר קברתיו אין להקל בס"ס בעגונה ועוד דהוי כשם אונס חד הוא וכת"ר הקשה עליו למ"ל ס"ס תיפ"ל דהוי רק מידי דרבנן דבדמי הוי רק חשש דרבנן וסגי בספק א' להקל. הנה בתשו' הב"ח שם כתב להדיא דאין לתלות להקל באיסורא דאורייתא יעו"ש הרי דהב"ח חושש בזה לדאורייתא בדלא אמר קברתיו ולזה חושש נמי אף בס"ס מטעם חזקת איסור והדבר תימה כיון דקיי"ל בלא אמר קברתיו אם ניסת ל"ת הרי ע"כ דהחשש בדמי הוא רק דרבנן. ואולי חושש הב"ח להפוסקים דסברי דאם ניסת תצא והוי מידי דאורייתא אבל לדידן דקיי"ל אם ניסת ל"ת שוב יש לומר דגם ספק א' מהני מטעם ספק דרבנן להקל אלא דבאתחזיק איסורא גם סד"ר להחמיר כמ"ש ש"ך יו"ד סי' ק"י אבל עכ"פ בסיס יש להקל כמ"ש הש"ך לענין ס"ס בדאיתחזיק איסורא דג' ספיקות מהני א"כ בדרבנן מהני עכ"פ ב' ספיקות דחד טעמא הוא, ועוד דיש לומר כיון דאמרו חז"ל אם ניסת ל"ת שוב ל"ש בזה כלל ענין אתחזיק איסורא ול"ד לשאר איסור דרבנן כיון דאפשר להפקיע איסורו ע"י נשואין וראיתי בתשו' מהר"י דוסקין ז"ל סי' ל"ט שהאריך לפלפל בזה אם היכא דניסת ל"ת הוי בכלל אתחזיק איסורא יעו"ש ובאמת הדבר מפורש בתשו' הר"ח בן או"ז סי' ר"ל דכל היכא דאם ניסת ל"ת אינו בכלל איתחזיק אסורא יעו"ש והעתקתי דברי' בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' ק"ה. ועכ"ז הלב מהסס להקל בס"ס בעגונה. ונראה עוד צד היתר כי במכתב הר' יוסף טראפף שכפי עדות אשת הרי יחיאל צווירן העתיק זאת גיסה הא גאטליעב בו כתב כי הר' יחיאל הנ"ל נפל אצלו ואינו זוכר היום ולא ראיתי הקבורה. כי הייתי מוכרח לילך משם עכ"ל. ויש לומר כיון דהתנצל עצמו שלא ראה הקבורה ע"כ

הדבר ברור בעיניו שנקבר או עומד לקבורה ובכה"ג ודאי לא אמר בדדמי וכמ"ש בתשו' רש"ך ז"ל הובא בקו"ע סי' שנ"ח אם העד נתן טעם כמה לא קבר אותו הוי כאומר קברתיו יעו"ש והיינו ע"כ כיון דנתן טעם ע"ז הרי שהדבר ברור אצלו שמת א"כ ה"ה באומר לא ראיתי הקבורה. ועי' בתשו' מהר"י דוסחין סי' ל"ט אות ט"ז שפיקפק ע"ד רש"ך הנ"ל. ומכ"מ לא ראינו למי מהמחברים הראשונים שיחלקו עלי' והק"ע הביאו בסתמא להלכה ועכ"פ כדאי הוא לאיצטרופא לכל הנ"ל. ואף שעדות זה הוא ע"י העתקת ה' גאנולייעב והוא אחי המת וצריך לחלוץ לה מכ"מ לדעת הח"מ דבזה"ז שאין מייבמין גם החולץ נאמן להעיד ועי' בפ"ת סי' י"ז ס"ק כ"ז בשם מראה"צ שהסכים לזה למעשה ועכ"פ חזי לאיצטרופי להתירים הנ"ל דערכאות, ואפשר ערכאות שמעו מפי אחר והוי תרי ועוד צרופי היתר שכתבתי וכיון דאם ניסת ל"ת בכמה צדדי היתר יש להקל לכתחלה וכמו שהורה כת"ה הנני מסכים להתיר לה ב"ד של שלשה ואח"כ תחלוץ והשי"ת יורנו בדרך אמת:

סימן קפ

לכבוד הרב החריף ובקי מו"ה מרדכי וואגשאהל נ"י בבייטש:

ע"ד שנסתפק כת"ר בהא דמבואר ביו"ד סי' ר"מ דא"צ לחזור על הפתחים לפרנס אביו אם זה במתפרנס במלאכתו וכדומה שאינו מחזיר על הפתחים אבל אם מחזיר על הפתחים בשביל פרנסתו מחיוב להוסיף גם בשביל אביו כעין דאמרו ב"ב צ"ד ביתר מרובע מנפה את כולו, ור"ה שם קאמר דדינא הוא וברשב"ם כיון דחד טירחא הוא. ולכאורה יש לפשוט דבר זה מדברי הרא"ש קידושין פ"ק סי' נ' שהביא דברי הירושלמי כבד את אביך ואמך בין יש לו בין אין לו אפילו מחזיר על הפתחים והרא"ש הקשה דקיי"ל משל אב ותירץ דאין כוונת הירושלמי שיתן לו משלו ויצטרך הוא להחזיר על הפתחים רק מכבדו בגופו ומבטל ממלאכתו ויוצרך הוא לחזור עה"פ, ומדוע לא תירץ הרא"ש כפשוטו של הירושלמי דמיירי במסבב עה"פ לצורך פרנסתו וצריך להוסיף בשביל כבוד אביו והכי דייקא קצת לישנא בירושלמי אפילו אתה מסבב על הפתחים משמע דבלא"ה מסבב על הפתחים וע"כ דפשיטא לי' להרא"ש דגם בכה"ג פטור ולכן מוקי לה לטרוח בגופו לבטל ממלאכתו ולא לבזות נפשו להוסיף סיבוב. ומכ"מ יש לדחות ראי' זו דהרי בירושלמי שם קאמר דעל כל המצות א"צ לחזור עה"פ כגון סוכה לולב ציצית ואין לו פטור ואם איתא דמיירי במסבב בלא"ה עה"פ יתכן דחייב בכל המצות ע"כ מוקי לה הרא"ש לכבד אביו בגופו ויצרך הוא לסבב עה"פ וזה ל"ש בשאר מצות שצריך לקנותן בכסף ואין לו רק כדי פרנסתו בצימצום אינו חייב להחזיר על הפתחים בשביל זה לקבץ מעות. אבל יש

להוכיח דפטור אף במסבב מלשון הש"ך יו"ד סי' ר"מ שם שכ' ע"ד המחבר דאין לו אינו מחיוב להחזיר עה"פ דה"ה דא"צ לכבדו משלו ויצרך הוא לסבב עה"פ יעו"ש משמע דמפרש דברי המחבר כפשוטן דאין לו כלל ומסתמא מסבב עה"פ לצורך לפרנסתו אפ"ה א"צ להוסיף בשביל אביו ובאמת לענין כיבוד אב ואם אין נ"מ כ"כ בספיקו של רו"מ לפימ"ש רמ"א שם בשם י"א דא"צ לפרנס את אביו רק מתורת צדקה יעו"ש וממילא דמי שאינו מחיוב בצדקה א"צ לפרנס אביו ומחזר על הפתחים ודאי אינו חייב בצדקה ועי' ש"ך יו"ד ר"ס רמ"ח. אך יש להסתפק לענין שאר מצות בעני המחזור עה"פ אם חייב נמי להוסיף בסיבוב כדי לקנות תפילין וכדומה, אך לפי"ז יהי' שאר מצות חמורין מכיבוד או"א דהא לי"א אלו בכיבוד או"א המחזיר עה"פ פטור ובשאר מצות יהי' חייב, והרי הירושלמי קאמר דשאר מצות קילו מכיבוד או"א ועכ"פ לא חמירי לכן נראה מצד הסברא דפטור. אך גוף דברי הירושלמי לענין שאר מצות צל"ע דלא הובא בפוסקים רק בא"ר סי' כ"ה הביאו ועמ"ש בטל תורה בירושלמי פ"ז דפאה:

סימן קפא

לכבוד הרב הה"ג החו"ב מו"ה חיים ענגיל נ"י אבד"ק ראדאמישלא: בדבר השאלה שנשאל כת"ר בא' שהי' לו פרה מבכרת ונתנה לנכרי לפטמה וישלם לו ובתוך כך ילדה זכר, מ"ש כת"ר צד היתר כיון דחייב לו מעות בעד הפטום דמי לבהמת ארנונא דאי לא משכח בהמה תפיס וולדות ואף דשם עיקר השיעבוד על הבהמה השב יש לו שיעבוד על הבהמה יותר לפימ"ש הב"ח סי' צ"ו דמומר סחורה קודם לגבותה אם הוא בעין או מה דאתי מחמתי' וה"נ הפיטום בעין. הנה דבר זה נסתר מדברי רמ"א סו"ס ש"כ בנותן בהמה לגדלה דדן בה רק משום שהנכרי התנה שיהי' לו חלק בולדות אבל אי לאו הכי הוי בכור גמור, אף דיש לומר דרמ"א שם מיירי שהנכרי חייב לו מעות והוי כאלו כבר נתפרע בעד הפיטום ול"ש אומן קונה בש"כ אבל זה אינו דהמעיין במקור הדין בפסקי מהרא"י סי' קכ"ט מבואר דלא הי' לו לגבות מחובו כי החוב לא הי' שייך לבעל הפרה לבדו והמדובר הי' בפירוש על מעות מזומנים ועדיין חייב לו ואפ"ה כתב שם דל"ד לבהמת ארנונא כי שם עיקר השיעבוד על הוולדות אבל הכא הוי רק בע"ח עיי"ש.- והנה לא מבעיא להב"ח הנ"ל דכתב כן מעיקר הדין וכ' דכן דעת הרי"ף הרי מוכח להדיא מתה"ד דזה ל"ד לבהמת ארנונא אבל גם אם נימא דזה לא הוי מדינא רק מטעם תקנת ד' ארצות וא"כ אין סתירה מתה"ד דאז לא הי' עדיין התקנה אבל אם באנו לדון מצד תקנה הרי בנכרי לא עשו תקנתא כמבואר בב"ק דף צ"ו וגם הרי בעיקר התקנה כתב חת"ס

חו"מ סי' כ"ד דזה רק בבורח משום שלקח ע"מ לברוח ולא בענין אחר עיי"ש וא"כ בנ"ד לאו בורח הוא. ועי' תשו' אדמת קודש ח"א סי' נ"ז דרבים חולקים על הב"ח:

ומ"ש כת"ר לדון בדבר החדש דעכו"ם הפטומה יש לו קנין בגוף הבהמה מטעם אומן קונה בשבח כלי והוי סד"ד. גם זה נסתר מתה"ד דלא חשבו כלל אפילו לסניף בעובדא הנ"ל לומר אומן קונה בשבח כלי והוי בהמת שותפות עם נכרי דפטורה מבכורה וכ"ה דלא שייך אומן קונה רק בעושה איזה מעשה בגוף הדבר אבל הכא שמפטומה אינו עושה כלום רק נותן לפניה מזונות והוי כשאר בע"ח וגם בלעדו זאת אפשר דל"ש אומן קונה רק בכלי ולא בבהמה ואוכל ומאז ראיתי בס' דע"ק להגה"ק מבוטשאטש ז"ל שנדמ"ח על ה' חלה דמסופק בנכרי שגילגל עיסה לישראל דאפשר פטורה מחלה מטעם אומן קונה בשבח עיסה נראה דפשיטא לי' דגם באוכל כן וכדמות ראי' לזה מתוס' שבועות דף יי ד"ה מפרישין שכ' דשכר פיטום הקטורת צריך להיות נמי מתרומה חדשה ואינו מובן הא פריעות חוב היא ומה נ"מ במה יפרעו וע"כ דסברי דיש קנין לאומן בקטורת ע"י מעשה הפיטום והוי כקונה ולכן צריך להיות מתרומה חדשה ומוכח דגם בדבר שאינו כלי שייך אומן קונה. וגם בלא"ה בהמה יש לה דין כלי כמ"ש תוס' ב"מ דף אי' ד"ה ופירי עיי"ש, אך העיקר נראה דמפטם לא עביד מידי רק נותן לפניה מזונות וכל שאינו עושה בגוף הבהמה ל"ש אומן קונה מדלא הזכיר ה"ד כלל לצרף סברא זו ע"כ לענ"ד בכור גמור הוא:

סי' קפ"ב:

לכ' הרב הה"ג חו"פ מו"ה יצחק האראוויטץ נ"י אבד"ק בארנוב:

ע"ד האשה הנקראה מעריסה פרידא בצירי ונקראת פרידל בצירי ששם פרידא נשתקע שמסופק כת"ר אם לכתוב פרידא. לענ"ד אין חשש כלל דהא פרידל היא קיצור משם פרידא דאין חילוק בין קיצור לאורך כמו דבורה דבורל דהוי כקיצה"ש כמ"ש הב"ש בש"נ בשם דבורה וזה אין שום חשש בנשתקע כמ"ש הב"ש בש"נ אות ב' וגדולה מזו כתב שם דגם בשרה שעריל וכן בחנה חנולה אף שאין הנקודות שוות וצריכין לכתבן מכ"מ אף בנשתקע יש לכתוב שם העריסה כי הכינוי היא כעיקר ואין חשש נשתקע אך שבזה חולק הג"מ וסובר דבכה"ג אין לכתוב שם העריסה בנשתקע אבל בנקודות שוות ממש כמו שרה שארקה וכדומה צריכין לכתוב שם העיקר אף שנשתקע, א"כ גם בנ"ד יש לכתוב שם פרידא לחודא וא"צ לכתוב שם פרידל דהוי כקיצוה"ש, אך אם רצון כת"ר לכתוב פרידא דמתקריא פרידל יוכל לכתבו דקיצוה"ש אינו מזיק. ושם פרידא וכן פרידל אם נקראת בצירי יש לכתוב ביוד אחת כמו כל שמות דכוותייהו לפי מנהגינו

שכותבין פיגא ביוד אחת. וכ"כ באהלי שם. וע"ש אביה שהי' עולה לתורה בשם ירמיהו ובפי כל הי' נקרא ירמיה יש לכתוב ירמיהו דמתקרא ירמיה כמ"ש כת"ר:

סי' קפ"ג:

לכ' ידידי הרב הגאון החו"ב בחדר"ת מו"ה צבי ארי' פראממער נ"י אבד"ק קאזגעלוב:

א) מ"ש כת"ר בנשפך חלב תחת קדירה בשר או להיפוך דיש להגעיל הכלי ע"י עירוי אותו מקום שנשפך עלי' מבחוץ כמ"ש הרש"ז ז"ל בס' תנ"א סעי' כ"ה דבליעת בב"ח הוי היתירא בלע ובהתירא בלע סגי להגעיל מקצת הכלי כמ"ש ט"ז יו"ד סי' קכ"א ס"ק ז'. תמהני מאוד דהא הבליעה הי' בכולו דהא הקדירה היתה חמה בכ"ר וא"כ אף אם נשפך תחתי' צונן והכלי אצל האש הוי ככ"ר ובולע בכולו כמבואר בס' צ"ב ובפרט אם נשפך עלי' חם על הכלי מבחוץ הבליעה בכולו דכל ענין עירוי שבולע רק כדי קליפה משום דתתאה גבר ותתאה צונן והכי הרי הכלי חם מכ"ר ועי' פליתי סי' ק"ז דעירוי בהיותו באויר ונפל דבר לתוכו בולע בכולו דעירוי ככ"ר כ"ז שלא נפל על תיתאה קר וא"כ האיך יועיל הגעלה ע"י עירוי דאז יהי' הכלי קר ותיתאה גבר ובולע כדי קליפה וה"ה שמפליט כד"ק והאיך יפליט מה שבלע פנימית הכלי כי הבליעה הי' ע"י כ"ר:

ומה שפיקפק כת"ר בדבר הנהוג שמגעילין ע"י שמרתיכין בתוכה מים ומניחין כלי מלובן והמים יוצאין לחוץ דאכתי דלמא רבא נגעו המים היוצאין במקום שנבלע בחוץ ואנן בעינן הגעלה דרך בליעתו. הנה מצאתי באו"ה להדיא שאם נשפך חלב תחת קדירה של בשר או שאר איסור מבחוץ סגי להגעיל הכלי בפנים יעו"ש שמבואר להדיא כן בס' וא"כ גם להמחמיר אין לחוש מספק בכל שיוצאין המים לחוץ מסתמא זבו גם שם ואם השפיכה הי' תחת הכלי יש לעשות כן להרתיח לתוכה מים ולהעמיד תחתית הכלי על מקום האש דעכ"פ זה הוי כהגעלה בבירור כמבואר סי' תנ"א:

ב) ומה שעמד כת"ר במ"ש בש"ע יו"ד סי' קפ"א דשיעור פיאות הראש למטה מן האוזן דכפי המבואר מכל הפוסקים היא רק עד חיבור הלחי לצדעין והוא עד למטה מעט מחצי אוזן ובש"ע משמע למטה מכל האוזן. הנה מה"ת בוודאי כמ"ש כת"ר דהרי הקפת הראש במשוה צדעי' לאחורי אזנו וא"כ באינו משוה לאחורי אזנו שמניח מעט למטה שוב אינו עובר, ובאמת השיעור שכ' כת"ר מקום חיבור הצדעים הוא מעט למטה מאחורי אזנו ואפשר דמחמיר בש"ע מדרבנן עד אחר כל האוזן דאין אנו בקיאים כ"כ בצימצום שיעורין כמ"ש בתשו' מהרי"ל סי' ק"ן לענין פדיון הבן וכתמים ועמ"ש בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' פ"ח וע' תשו' חת"ס יו"ד סי' קל"ח במ"ש הרמב"ם ז"ל דשיעור שערות פיאה ברוחב מ' שערות דהוי רק מדרבנן דהא כל שמניח איזה שערות עכ"פ אינו משוה

צדעי' לאחורי אזנו יעו"ש ועכ"פ נראה דההחומרא היא רק עד עור הרך של האוזן דמשם ואילך אינו קרוי אוזן דהוי רק עור של אוזן כמ"ש רש"י בכורות ר"פ אלו מומין שהביא כת"ה ובזכרוני שכ"כ בש"ע האר"י ז"ל דשיעור פיאה עד אליה רכה ולא עד בכלל ובאמת שזה נמוך מעט מהצדעים מטעם חומרא דאי אפשר לצמצם. ומאז הערותי על סתימת הפוסקים באו"ח סי' תפ"ו לענין כזית מצה שלא ביארו שאין ליקח מצומצם ובשע"ת או"ח סי' תרמ"ח ס"ק י' כתב דאתרוג כשיעור כביצה מצומצם אין לברך עלי' יעו"ש ועמ"ש בזה בספרי טל תורה בהגהות ירושלמי חלה ד' ע"ב יעו"ש:

ג) ומה שתמה כת"ר על רש"י בכורות נ"ז ד"ה שלש גרנות דמצוה בעלמא לעשר בהמותי' וכו' אבל הרשות בידו לאכלו בלי מעשר מבכורות ל"א דרואה את מעשרותי' דאי בעי' שדי מומא בכולא עדרא ותיפו"ל דאי בעי אינו מעשר כלל כיון דכל הענין רשות. הנה זה לא קשה כ"כ דהא עכ"פ בהגיע הגורן מדרבנן קובע למעשר בהמה ואין לו ברירה, ואף שהי' יכול לשוחטן קודם לכן או למוכרן אין זה מיגו דרוצה לעכבן לעצמו ולאכלן מעט מעט ולכך הוצרח לומר מיגו דאי בעי שדי מומא בכולא עדרא:

ומה שהוקשה כת"ר מהא דב"מ ז' זה פוטר ממונו בממונו של כהן מאי פוטר ממונו איכא הא פטור וקאי. יש לומר דאם כבר התחיל למנותן החיוב עלי' לקרות לא' מעשר וכוונת רש"י רשות היינו שאינו מחיוב למנותן ולהוציאן דרך פתח קטן אך בלעדי זאת הדבר צ"ע טובא דהאיך יתכן לומר שכל ענין מעשר רשות והרי קרא כתוב מעשר תעשר בשתי מעשרות הכתוב מדבר משמע דהוי חובה לעשר דנהי דקרא דכל אשר יעבור תחת השבט יהי' קודש יתכן אם עשה כן אבל עשר תעשר משמע דמצוה לעשר כמו מעשר דגן ואף דמעשר דגן ג"כ אינו חיוב רק ברוצה לאכול כמ"ש רש"י גיטין דף מ"ז ועיין בט"ג שם שהעיר מזה ע"ד הט"ז יו"ד סי' ב' שכתב להיפוך והדברים עתיקין הרי עכ"פ במעשר יש מצוה כשרוצה לאכול והכא שאינו טובל דמי לבכורים דמצוה על האדם להביא בכורים וה"נ לעשר בהמותי', ועי' בירושלמי רפ"ג דשקלים דמאחר טבלו עובר בבל תאחר וא"כ יש לומר דעכ"פ כשיעברו ג' רגלים חיוב לעשר בהמותי', אבל המפורשים שם כתבו דדברי הירושלמי הם בתמי' שאינו עובר ועי' בט"א ר"ה דף ד' שהאריך דמעשר בהמה אינו עובר בב"ת רק לאחר שעישר אבל בלא עישר אינו עובר יעו"ש והכחתו שם דא"כ גם ברגל א' יעבור בעשה ולפימ"ש הפנ"י והח"ץ דברגל א' אינו עובר רק במפריש ולא מקריב יש לדחות ראי' הט"א. ויותר נראה לפי המבואר בבכורות שם דף כ"ז דתלת לקבל חרפי ואפלי וקייטנו וע' ברש"י שם ובירושלמי שקלים פ"ג איתא רק טעם זה לקבל פרקי לידה א"כ יתכן דמצות מעשר מה"ת לאחר שילדו כל הבהמות שלו והמאוחרות יולדות

לפני החג ואז מה"ת מחיוב לעשר כל הבהמות שיש לו משנה זו אבל מקודם לכן אינו חייב והוי רק רשות ולפי"ז יתכן דבפרוס החג הוי מצוה מה"ת רק דאינו טובל ובפרוס הפסח ועצרת כיון דעדיין לא ילדו כל בהוותי' משנה זו הוי רשות רק מדרבנן קובע למעשר ועדיין צ"ע בזה:

סימן קפד

לכבוד הרב וכו' מו"ה ראובן גילערינטער נ"י אבד"ק ראדאמישלא: ע"ד שאלתו באילנות הנטועים בביה"ק רק שאינם על הקברות ממש רק הענפים הם נוטים על הקבר אם מותר למוכרן לצורך תיקון ביה"ק שיעלה להוצאה מרובה. הנה רמ"א סי' שס"ט מתיר אף בנטועים בביה"ק ממש. אבל בב"ח שם מחמיר בנטועים בביה"ק על מקום הקבר עפ"י שיטות הר"י הובא בהגה סי' שס"ד דעפר שנתלש אסור מדינא יעו"ש וכ"מ באו"ז ה' אבילות והבאתי' בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' ל"ג, ואף שיש לצדד גם בזה עפ"י שו"ת רעק"א סי' מ"ה שהובא בפ"ת סי' שס"ד דדוקא עפר שמשליכין על גוף המת אסור אבל מה שלמעלה שרי יעו"ש וא"כ גם האילנות הנטועים שם הוי זו"ג דשרי מכ"מ הגר"א שם חוכך להחמיר ע"כ אין להקל בנטועים על ביה"ק בקברים ממש אף כדי לתקן ביה"ק, אבל האילנות שחוץ לקברות פשיטא דשרי לגמרי. וגם בענפים הנוטים על ביה"ק ויונקים מגוף האילנות שהם חוץ לקברים מדינא וודאי שרי רק מפני הכבוד המתים, ולצורך תיקון ביה"ק שרי. והענפים הנושרים מהאילנות שאין שום למוכרם ודאי מותר להסיקן בבתי כנסיות רק הענפים הנוטים יש לאסור רק למוכרן לצורך תיקון ביה"ק ועי' ביד שאול סי' שס"ט שתמה על מה דמבואר שם דמותר ליקח מפירות האילנות דבקבר בנין אסור ולק"מ דרמ"א מיירי בקבר קרקע רק לשיטות ר"י יש לומר דגם זה אסור כמ"ש הב"ח אבל באינו מושרש על גוף הקבר ודאי דשרי כמ"ש לעיל:

סימן קפה

לכ' הרב החו"ב בחדר"ת מו"ה חיים צוקער נ"י דומ"ץ דק' שינאווא: ע"ד שאלתו בגבאים של אה"ק בעירו שהי' ת"י איזה אלפים מרק לבנים בעת שיצא צו מהממשלה ונתנה זמן מוגבל להחליף הלבנים וכעבור הזמן יהי' נפסלים לגמרי והממשלה לא תחליפם והגבאים שכחו או התרשלו בזה ועבר הזמן אם מחיובים לשלם מכיסם ההפסד לעניי אה"ק דכיון דקיץ להו לעניי אה"ק שייך בזה שמירה ואפילו ש"ח שהי' יכול להקדים ברועים ובמקלות חייב והביא מדברי הח"י סי' תמ"ג שכ' דמה שהי' יכול למכור החמץ ולא מכרו אינו פשיעה רק דחייב מדין השבת אבידה אבל אפשר דנאמני הקהל הוי כש"ש כדאי' בחו"מ סי' ע"ב. הנה אף אם יש להם דין ש"ש יש לומר דפטירי כמ"ש

בש"ע רש"ז ז"ל סי' תמ"ג בקו"א דל"ד כלל לשומר שהי' לו לקדם ברועים ובמקלות דזה מסוג שמורה לבל יאבד החפץ אבל אין זה מענין שמירה למכור חפץ של חבירו יעו"ש, וא"כ בנ"ד להחליף הנאטין גם ש"ש פטור. וגם אם הבאנקנאטין ת"י הגבאים יוכלו לומר הש"ל כמ"ש ש"ך סי' שס"ג דגם שומר יכול לטעון כן. ומ"ש כת"ר דבנפסל ע"י מלך בכל מקום ל"א הש"ל ליתא דהא בסי' שס"ג בהג"ה סעי' א' פסק רמ"א בשם י"א דגם בפסלו מכך אמרינן הש"ל וכ"כ ש"ך שם ס"ק ה' בשם כמה פוסקים ועי' פ"ת שם ס"ק א' מה שתמה על פרמ"ג או"ח בזה:

וגם מצד שטרות דל"ש שומרין יש לדון ועי' בתשו' בי"ש חו"מ סי' ל"ד דהמוחזק יכול לומר קיי"ל דבאנקנאטין דינם כשטרות ובספרי מ"פ לחו"מ סי' ש"א כתבתי דסוגיא דעלמא אינו כן. אבל אח"כ ראיתי שגם הגאון בחת"ס אהע"ז ח"א סי' קכ"ו כתב לענין שומרין דבאנקנאטין דינם כשטרות דאין גופן ממון יעו"ש שכ' דגם שומר שכר פטור כל שאינו שואל או לוה יעו"ש ותמהני דלענין שטרות אין הבדל כלל בין שואל לש"ש רק לוה ודאי חייב, וכת"ר כתב דהגבאים רגילים להשתמש במעות אה"ק לצורך עצמן והוי כמעות מותרין דהנפקד הוי ש"ש אף בלא נשתמש בהם ובנשתמש בהם הוי כשואל יעו"ש. והנה מצד שומר שכר אין לחייב כמ"ש לעיל דיש לומר דלא שייך בזה שמירה כלל למכור חפץ חבירו. אך אם נשתמשו הגבאים דהוי שואל ושואל חייב באונסים פשיטא דהגבאים חייבים ואף שכתבתי לעיל דאם נימא דזה הוי כשטרות גם שואל פטור, אבל בנ"ד הוי לוה ופשיטא דחייב לשלם וגם הש"ל ל"ש בזה כמ"ש הש"ך ס"ק ט' שם דהוי כהלואה ממש ולא יכול לומר הש"ל- אבל צ"ע דגם בהלואה יכול לומר הש"ל ועי' בנה"מ שם כתב דבנפסלו לגמרי א"י לומר הש"ל יעו"ש וצ"ע דהא גם בנפסל לגמרי אמרינן הש"ל כמ"ש הרא"ש ב"ק שם. אמנם בתשו' כתבתי דזה דוקא בנסכא אבל בשטרות דלא שוה הנייר מידי בנפסל לגמרי בהלוואה לכ"ע א"י לומר הש"ל ושו"ר אח"כ גם בהגהות חכמת שלמה למהרש"ק ז"ל שכ' כן:

וא"כ בנשתמשו בהנאטין ונפסלו לגמרי חייבים לשלם אחרים תחתיהם, ובנה"מ שם ס"ק י' וכן בס"ק ה' כתב דבהפקידו אצלו מעות מותרין ונשתמש במקצת אף בשוה פרוטה נעשה לוה על כל המעות יעו"ש א"כ גם בנ"ד אם נשתמשו במקצת המעות נעשו לוים על כל המעות וחייבים לשלם. אך נראה דזה דוקא בהופקד אצלם שטרות הנ"ל בב"א והשתמשו במקצת, אבל בלא הופקדו אצלם בב"א רק בזאח"ז אף שהשתמשו במוקצת לא נעשו עי"ז לוים להתחייב בכל מה שהפקידו אצלם אח"כ רק בהמעות

הבאנקנאטין שכבר הי' מונח אצלם הן שגבו בזאח"ז או בב"א כל שהשתמשו במקצת מזה נעשו לוים על כל המעות שהי' מונח אצלם אז:

סי' קפ"ו. לכ' הרב הה"ג וכו' מו"ה יאיר פעטריזול נ"י מו"ץ דק' ברלין:

ע"ד שאלתו אם יש להקל לעשות נשואין בימי הספירה ומי"ז בתמוז ואילך במקום שיש חשש לבל יבואו לידי מכשול ע"י עיכוב הנשואין. בעניותי אין להקל כלל בזה אף שראיתי בס' נחל אשכול שכ' דבאשכנז אין חוששין למנהג שכ' רמ"א סי' ס"ד באה"ע שלא לעשות נשואין רק במילוי הלבנה מחמת חשש מכשול בעיכוב החופה אבל ל"ד לנ"ד דבימי הספירה ומי"ז בתמוז היא מחמת איסור אבילות. אף שכ' הר"ן הובא במג"א סי' תקנ"א דהיא משום דלא מסמני מילתא מכ"מ שורש הדבר היא ענין זכר אבילות משא"כ במילוי הלבנה שהיא רק לסימן טוב ואין בזה דררא דאיסורא כלל. וגם שם באה"ע סי' ס"ד כתב רמ"א וכן נהגו ובימי הספירה ומי"ז תמוז ואילך כתב וכן נהגין ויש חילוק גדול בין הלשונות הנ"ל כמ"ש מג"א סי' ת"ן וע' פ"ת אה"ע סי' ס"ד ס"ק ה' בשם המקנה וכמה גדול כח המנהג מבואר בריש כתובות דלא בטלו תקנתא דבתולה ניסת ליום הרביעי אף בחשש איסור דתבעל לטפסר תחילה, וגם כענין שמנו של גיד דהיא רק מנהג ישראל קדושים ואפ"ה גם בפסח נהגו איסור אף דיש בזה לאו דלא תותירו כמבואר בפסחים פ"ג דשמנו של גיד נשרף בט"ז, ועמ"ש בסי' טל תורה פסחים שם. וכן מלשון הש"ע סי' תצ"ג דאם קפץ וכנס אין עונשין אותו נראה שהענין חמור שס"ד לענוש אותו וע' בהגר"א שם שרמז ראי' כזה מפסחים כ' בעושה מלאכה לאחר חצות בע"ש ויו"ט דאין משמתין אותו יעו"ש וצ"ע דשם י"ל רק דאין משמתין אבל שאר עונש יש וע' בירושלמי פסחים פ' מקום שנהגו ה"ג דקונסין למנהג כשם שקונסין להלכה. ואפשר דנהי דלאותו האיש שנשא אין קונסין אבל להמסדר קידושין יש לקנוס טפי דהוא חוטא ולא לו כעין שכ' תוס' סוטה כ"א ד"ה אבא בשם רשב"ם בהא דאמרו איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטים דהעושה כן ומוכר אין נקרא רשע אבל להמשיא עצה יש לקרותו רשע דחוטא ולא לו ומהגם דכתב בשבו"י ח"ג סי' ל"ה הובא בבה"ט סי' תצ"ג ושע"ת סי' תקנ"א ס"ק ט' דבימי הספירה וי"ז בתמוז ואילך נשואין בימים האלו יש חשש סכנה וחמירא סכנתא מאיסורא יעו"ש ובפרט בזמנינו שהדור פרוץ אין ליתן יד להקל במנהגי ישראל אשר יסודתם בהררי קודש וכתוב הדר הוא בשלחן ערוך אשר הוא תורה לכל ישראל:

סימן קפז

לכ' הרב החריף ובקי מורג חרוץ מו"ה יהודה האלענדער נ"י במישליניטץ: ע"ד שאלתו בשטר מכירת חמץ שהי' נכתב החדר בשכירות להערל ולא נכתב שם הערל רק למטה אחר חתימת המוכר חתם שם הערל ואג"ק מכר החמץ אם רשאין לאכול החמץ לאה"פ.
הנה כבר הביא רו"מ דברי המקו"ח סי' תמ"ח שכ' שצריך להזכיר שם המוכר והלוקח אם לא הי' בעידי מסירה או כת"י המוכר או חת"י והביא מסמ"ע סי' ס"ו יעי"ש, ודבריו נפלאים מאוד דהא פשוט דאין שום שטר מועיל לקנין רק בכת"י או חת"י המוכר או בעידי מסירה כמבואר בחו"מ סי' מ' וא"כ באיזה אופן צריך לכתוב שם המוכר והלוקח אם לא הי' ע"מ אף בכתוב שם המוכר והלוקח לא מהני ובהי' ע"מ ל"צ ובחת"י המוכר או כת"י הרי כתב דמהני. ואולי כונתו בחת"י המוכר או כת"י נהי דמהני לענין שם המוכר אבל שם הלוקח צריך לכתוב להדיא דלענין שם הלוקח אין מעליותא כלל בחת"י המוכר או כת"י אבל בע"מ מועיל אף בלי כתיבת שם הלוקח כיון דהעדים ידעו למי נמסר, אבל בנה"מ סו"ס נ"א כתב להיפוך דבשטר בע"מ להסמ"ע סי' ס"ו ולדו"פ שם ל"מ אם לא בכתב שם המוכר ולוקח, אך בר"ן קידושין מוכח דל"ב שמות המוכר והלוקח יעו"ש ודבריו סתראי למ"ש במקו"ח וע' תשו' בי"ש או"ח סי' ס"ג שהביא דברי המקו"ח סי' תמ"ח וכתב דכת"י המוכר בלי חתימתו היא פלוגתא דרבוותא שבש"ך סי' ס"ט ס"ק ד' אבל בע"מ מהני יעו"ש וגם הוא לא ראה דברי נה"מ סו"ס נ"א שכ' להיפוך דלסמ"ע ל"מ גם בע"מ בלי שם המוכר והלוקח. מיהו כ"ז בשטר מכירה אבל בשטר שכירות הלא הלכה רווחת דל"ב שטר בשכירות כמ"ש המקו"ח גופא שם שהביא רו"מ. ומ"ש בשם אחרונים דבכתב שטר ואינו כהלכתו גרע וסברתם הוא דשמא לא גמר להקנותו אלא בשטר אבל לענין מכירת חמץ דבודאי ניחא לי' למוכר להקנותו ל"ש זה כמ"ש בתשו' משיב כהלכה או"ח סי' ג' ובפרט דלר"ן הנ"ל ל"ב כלל שיהי' השמות מפורשין בשטר, וגם מצאתי בתשו' מהר"ם ב"ב סי' תתע"ב להדיא לענין שטר מתנה שהי' כתוב שם המוכר בשינוי שכתב דאם הי' קנין הרי בקנין הקנה המוכר ללוקח והשטר היא רק לראי' וכ"ד לגטין דבעינן שמו ושמה יעו"ש א"כ מבואר דבשכירות קרקע דסגי בכסף אף שהשטר לא נכתב כדין ונכתב בשינוי כשר כמו שם בשטר מתנה מכ"ש הכא דלא נכתב בשינוי כלל רק לא נכתב שם הערל בשטר דאין לפקפק כלל דאם הי' המכירה כדין בקנין כסף ואג"ק דמועיל והיא פשוט:
ב) ומה שנסתפק באותן שדינן להכניסן לכיפה אם הרגן אדם בידים אם חייב מיתה כמו בהורג גוסס או דינו כהורג טריפה דפטור. ולכאורה יש להוכיח מהא דמכות ה'

באו שנים ואמרו בחד בשבתא נגמר דינו של פלוני ובאו ב' ואמרו בחד בשבת עמנו הייתם אלא בע"ש נגמר דינו של פלוני וכו' אין אלו נהרגין דבעידנא דקא מסהדי גברא בר קטלא הוא. ומשמע דוקא אם מסהדי דנגמר דינו בתרי בשבתא אבל במסהדי שבאו עדים לב"ד והעידו שחייב מיתה ולא נגמר הדין שפיר חייבין העדים מיתה ואמאי הא עכ"פ גם בלי גמר דין עכ"פ בר כיפה הוא לפי"ד הרמב"ם ז"ל בפ"ד מה' רוצח ה"ז וכמ"ש מע"כ בשם בנין שלמה שכתב כן בדעת הרמב"ם ואפ"ה חייבין העדים מיתה וע"כ משום דנהי דבר כיפה הוא אבל אינו חייב מיתה בידים וכיון דהם העידו להורגו בידים חייבים ה"ה בהרגו ממש, אמנם יש לומר דשם מיירי בחייבי מיתות ב"ד שלא ע"י רציחה כגון מחלל שבת וכדומה דבהנהו ל"ש כלל דין הכנסה לכיפה כמבואר ברמב"ם ז"ל רוצח. וגם נראה דגם ברוצח ס"ז שלא נגמר דינו בב"ד ודאי ההורגו חייב דגם לכיפה בעינן גמר דין ופלוגתא דר"י ורבנן בסנהדרין ע"ט ברוצח שלא נגמר דינו שנתערב באחרים דלר"י חייבין כיפה והרמב"ם בפ"ד מה' רוצח פסק כן היינו נהי דנתערב וא"א לדונו למיתה ממש כי אין גומרין דינו של אדם אלא בפניו אבל לכיפה שפיר דנין וגומרין דינו אף שלא בפניו להכניסו לכיפה אבל בטרם שנגמר הדין גם חיוב כיפה ל"ש כמו כל חיוב מיתה דל"ש רק ע"י גמר דין וכמ"ש תוס' מכות ה' ד"ה דבעידנא וע' תוס' רעק"א למשניות מכות פ"א אות ח' ויש להמתיק הדבר דלענין כיפה שפיר גומרין דינו של אדם שלא בפניו דהרי בעדות מיוחדת מכניסין אותו לכיפה כדאי' בסנהדרין פ"א אף דבדיני נפשות פסול וע"כ כיון דבדיני ממונות אכשרי' רחמנא שפיר מכניסין אותו לכיפה כיון דהדבר אמת מדכשר בד"מ והאי דינא דאין גומרין דינו של אדם אלא בפניו ל"ש כלל בד"מ דאף דאין מקבלין עדות אלא בפני בע"ד היא גם בממון אבל גמר הדין שיהי' בפניו היא בדיני נפשות דוקא דהא ילפינן לי' מקרא דעד עמדו לפני העדה למשפט כמ"ש רש"י ב"ק מ"ה והאי קרא בדיני נפשות מיירי והארכתי בזה בתשו' וכיון דדבר זה אינו מעכב בממון ממילא מועיל להכניסו לכיפה כמו בעדות מיוחדת אבל עכ"פ גמ"ד מיהו בעינן אלא דמועיל גם שלא בפניו ודוק. ונדחה בזה מ"ש מע"כ דלא אשכחן בדין עדים זוממין הכנסה לכיפה כיון דאין עדים זוממים נהרגין עד שיוגמר הדין וכיפה ל"ב גמ"ד דבאמת גם כיפה בעי גמ"ד, והא דלא אשכחן בעדים זוממין שהעידו על א' דבר שחייב עליו כיפה שמכניסין גם אותן לכיפה י"ל כמ"ש ריטב"א בריש מכות בהא דמעידין עליו שהוא ב"ג וב"ח דהא אפשר לקיים הזמה בממון שמפסידין לו תרומה ומת"כ משום דכתיב כאשר זמם לעשות ולא לגרום יעו"ש והכנסה לכיפה הוא גרם מיתה ול"ש כאשר זמם דלעשות כתוב ולא לגרום ודוק. וקצת יש להעיר לר"י בר"י דאמר חבר א"צ התראה ומה"ט אמר

במכות ו' דשונא נהרג מפני שהוא כמועד דאכתי הו"ל עדות שאאי"ל דהעדים יכולין לומר להכניסו לכיפה באנו וכעין דפריך בש"ס סנהדרין מ"א גבי נערה המאורסה וצ"ע:

סימן קפח

להנ"ל:

מה שתמה ע"ד בה"י יו"ד סי' ס"א שכ' דהאי דינא דמזיק מת"כ או שאכלן פטור משום ממון שאין לו תובעין היא גם בתו"מ ממשנה דתרומות פ"ו דבת ישראל שאכלה תרומה ואח"כ ניסת לכהן אם תרומה שלא זכה בה כהן אכלה משלמת קרן וחומש לעצמה הרי דאף שלא בא ליד כהן חייב הנה בת"כ אמור פרשה ו' איתא פלוגתא דרבי ור"א בר"ש דרבי סבר ונתן לכהן את הקודש דמתנתו מקדשתו וראבר"ש סבר הפרשתו מקדשתו ופירוש בק"א שם דפליגו באכל תרומה שלא בא ליד כהן אם חייב בקרן וחומש וכן הובא פלוגתא זו בירושלמי תרומות פ"ו ובמראה"פ שם הרגיש מהמשנה דבת ישראל הנ"ל וכתב דאתי' כראבר"ש יעו"ש וא"כ י"ל דבה"י סובר הלכה כרבי. אך במנ"ל פ"י מה' תרומות השיג על קרבן אהרן וכתב דלכ"ע חייב קרן וחומש משעת הפרשה אלא דפליגו רבי וראבר"ש בהא דתשלימין נעשו קודש אם היא משעת הפרשה או משעת נתינה יעו"ש ואני מצאתי להדיא בפירוש הרמב"ם ז"ל בת"כ שם דמפרש כהמנ"ל וכתב דמאן דמפרש למלתא על תרומה עצמה דעלה קאמר רבי שלא תהא הפרשתה מקדשת לחייב עליה קרן וחומש עד שתבוא ליד כהן טועה הוא שהרי מפורש במשנה תרומות פ"ו שמשלם עליה קרן וחומש עד שלא זכה בה כהן יעו"ש וכונתו למשנה דבת ישראל הנ"ל, וא"כ לכאורה אין שום קיום לדברי בה"י אבל נראה דלק"מ דודאי כשאכל בשוגג תרומה חייב קרן וחומש אף שלא זכה בה כהן מגזיה"כ אף דהוי ממון שאין לו תובעין דחומש בשביל כפרה וממילא מחיוב נמי בקרן לשלם לעצמו וחומש לכהן כמ"ש תוס' כתובות ל' ד"ה זר דמה"ט ל"ש בזה קלב"מ אבל באוכל תרומה מזיד עד שלא בא ליד כהן שפיר י"ל דפטור מקרן מטעם ממון שאין לו תובעין כמו לאביי דפטור בכל גונא אוכל תרומה מזיד מטעם קלב"מ ה"נ לדידן באוכל תרומה עד שלא בא ליד כהן מטעם ממון שאין ל"ת וזה ברור:

ב) והנה הביא קושי' הפנ"י בביצה י"ז אהא דפריך שם מ"ט אין טובלין כלים בשבת. מדוע לא הקשה כן בשבת כ"ד על המשנה דספק חשיכה אין מטבילין את הכלים ותירץ דבשבת הי' יכול לתרץ בפשיטות משום דמיחזי כמתקן אבל הכא דלביה אדם טובל ע"כ דלא חייש למתקן דא"כ אדם נמי ולא אסיק אדעתי' טעמא דאדם מיחזי כמיקר ע"כ פריך מ"ט. ובצל"ח דחה תירוצו כיון דקתני שם אין מטבילין את הכלים משמע דאדם שרי

והדק"ל גם שם מ"ט, וע"ז כתב לתרץ דהנה המהרש"א ז"ל שבת קי"א כתב דלמ"ד טבילה בזמנה מצוה היא גם בכלים כמו באדם ובפנ"י השיג ע"ז דבכלים אינו מצוה וע"כ שם בשבת דבספק חשיכה מיירי שפיר י"ל טעמא דמתקן שייך גם באדם ואפ"ה טובלין אדם משום דטבילה בזמנה מצוה ובמקום מצוה לא גזרו על שבות בביה"ש כמ"ש הרמב"ם ז"ל ובאו"ח סי' רס"א, והיא הערה נכונה. אך עדיין יש לדקדק מהאי משנה דשבת כ"ד דהא בסיפא שם קתני אבל מעשרין את הדמאי וא"כ מדוע לח נקיט נמי להדיא בסיפא אבל מטבילין אדם וע"כ משום דאדם מותר לטבול אף בשבת גופא ולא בספק חשיכה דוקא וא"כ הדק"ל למה לא פריך גם שם מ"ט. אמנם נראה דהנה בגוף הדבר שכ' דאף אם אדם אסור לטבול בשבת מכ"מ בספק חשיכה רשאי מטעם דהוי שבות דביה"ש במקום מצוה דטבילה בזמנה, לכאורה הא ליתא דממ"נ הא ספק חשיכה אינה טבילה בזמנה דהא כל חייבי טבילות טובלין ביום וביה"ש ספק חשיכה היא ואינו טבילה בזמנה ונדה דטבילתה בלילה הטובלת ביה"ש דליל שביעי לא עלתה לה טבילה כלל דצריכה להמתין מלטבול עד שתחשך כידוע. אבל הדבר נכון דהא דקתני אין טובלין כלים אבל אדם טובלין היינו בטמא מת וכדומה בכל הטומאות שטבילתן ביום ואפ"ה רשאי לטבול ביה"ש והותר מטעם טבילה בזמנה מצוה דכיון דביה"ש ספק יום היא והוי טבילה בזמנה דהא למ"ד טבילה בזמנה מצוה גם בספק שמא עתה זמנה הוי מצוה וכדאמרינן ביומא ח' למ"ד הזאה בזמנה מצוה מזין עליו כל יומא דלמא היום זמנו יעו"ש וה"ה לענין טבילה בזמנה וכ"מ להדיא בנדה דף ל' בשמעתתא דטועה יעו"ש והנה בשבת ל"ד איתא ספק חשיכה ספק אינו חשיכה ופירש בתו"ח שם דספק חשיכה היינו ביה"ש דמוצאי שבת וספק אינו חשיכה היינו ביה"ש של ער"ש ובתרוויהו אין מעשרין את הודאי אבל מעשרין את הדמאי, והשתא ניחא דלא קתני במשנה בפירוש דמטבילין אדם כיון דהמשנה מיירי גם במוצאי שבת ובזה י"ל דאין טובלין אדם משום שבות ואי דבמקום מצוה דטבילה בזמנה לא גזרו על שבות דביה"ש התינח בע"ש מטעם דלמא יום היא והוי טבילה בזמנה אבל במוצאי שבת הא ממ"נ אם יום הוא והוי זמנה דטבילה אסור לטבול דלהאי ספק דהוי יום הא בודאי יום אין טובלין בשבת אף דהטבילה מצוה כמ"ש תוס' שבת שם וע"כ השמיט בסיפא הא דטובלין אדם דזה אינו מותר רק בספק דע"ש ולא בביה"ש דמוצאי שבת. ונתקיים בזה תירוצו על קושי' הפנ"י לנכון:

ובגוף דברי המהרש"א דטבילה בזמנה מצוה גם בכלים והפנ"י תמה עליו מהא דאיתא בת"כ בתנור וכירים יותץ טמאים יהי' לכם דאם רצה להשהותן בטומאה רשאי. הנה כפי הנראה הבין הפנ"י בטעמא דטבילה בזמנה היא כדי שלא יבוא לידי תקלה וא"כ

אם איתא דבכלים הוי מצוה א"כ לא היי רשאי להשהות תנור וכירים רק הי' מחיוב לנותצן, אבל אני תמה דהא ע"כ טבילה בזמנה מצוה גזיה"כ היא ולאו מה"ט דתקלה לפי מה דמסקינן ביומא ח' לר' יוסי דסובר טבילה בזמנה מצוה מכ"מ לא מקשינן הזאה לטבילה וביארו תוס' שם ד"ה מקשינן דהזאה בזמנה אינה מצוה מדלא הדר קרא וחטאו ביום השלישי אלא טבילה בזמנה לבתר הזאה הוי מצוה והיינו דהדר קרא וחטאו ביום השביעי בשביל ורחץ יעו"ש א"כ לפי זה אדם הטמא אינו מוזהר כלל שיזה עליו ויוכל לאחר ההזאה כמה שירצה רק לבתר הזאתו השני' יהי' אימת שיהי' מצוה עליו לטבול תיכף הרי דאינו משום תקלה כלל דא"כ הי' גם ההזאה מצוה וכיון דהזאה אינה מצוה ויוכל להשהות ההזאה כמה שירצה רק לאחר ההזאה איכא עליו מצות טבילה בזמנה וע"כ גזיה"כ הוא וא"כ בכלים נמי איכא למימר דטבילה בזמנה מצוה אבל שבירת כ"ח לאו מצוה היא כמו הזאה וזה ברור בעיני והנה בחדושי מחנה לוי ביצה בסוגי' שם כתב הא דהביא הגמרא טעמא דרבא משום מתקן בתר טעמא דרב ביבי דתניא כוותי' שמא ישהה דלטבילה בזמנה דהוי מצוה ל"ח כלל שיבטל מ"ע וא"כ אין מקום לחשש דשמא ישהה ליו"ט דמסתמא יטבול בזמנה רק לבתר דאסרו חז"ל טבילה בשבת משום מתקן כדרבא וא"כ כלי שזמן טבילתו בשבת ע"כ אסור לטבול בשבת וכיון דכבר אינו טבילה בזמנה שוב חיישינן שמא ישהה ליו"ט ואסרו מה"ט הטבילה ביו"ט יעו"ש דבריו הנחמדים ואזיל בשיטת מהרש"א הנ"ל דטבילה בזמנה מצוה אף בכלים. ויש להקשות דא"כ כלי שנטמא במת או כלים שנגעו בכלים שנגעו במת דהנהו כלים בעי הזיית ג' ושביעי לשיטת תוס' נזיר נ"ד אותן כלים יהי' רשאין לטבול ביו"ט דהא בזה אזדא לי' החשש שמא ישהה דהא להמח"ל טעמא דשמא ישהה היא רק אם לא יטבול בזמנו שאין מצוה עוד והא בכלים הנ"ל אם יזדמן יום הז' שלהם בשבת הא הזאה בשבת אסור משום שמא יעבירנו כדאי' בפסחים ס"ט וא"כ ע"כ לא יזה בשבת ויהי' ההזאה בחול וא"כ ממילא יהי' אז מצוה לטבול הכלי דהא הזאה בזמנה לאו מצוה רק טבילה בזמנה וכו' לבתר שיהי' הזאה אימת שיהי' וכיון דע"כ הזאה מכלים הנ"ל יהי' בחול שיוכל לטבול ביומו א"כ ליכא חששא דשמא ישהה דבודאי יקיים מ"ע דטבילה בזמנה כהמח"ל הנ"ל. ואין לומר דגזרינן כלים הנ"ל אטו דנטמאו באב הטומאה שהם ראשון ולא צריכי הזאה דהא כרב ביבי לא גזרינן שום גזירה הא אטו כדמוכח בש"ס שם דלא פריך לרב ביבי מידי וכמ"ש שם הצל"ח, ודוחק גדול לומר דלרב ביבי באמת כלים הצריכים הזאה מותר לטבול ביו"ט דא"כ אדתני בברייתא אבל כלים שנטמאו באה"ט מטבילין ליתני נמי אבל כלים שנטמא באבי אבות הטומאה מטבילין והיא הערה נפלאה לכאורה. אמנם הדבר

נכון דהא התוס' שם בד"ה גזירה שמא ישהה כ' דלרב ביבי באדם ליכא למיגזר דאדם אין משהה עצמו מלטבול, ונראה כונתם עפ"י דברי רש"ל ז"ל שם בריש הסוגיא דחייב אדם לטהר א"ע ברגל היינו קודם הרגל שלא יכנס לרגל בטומאה כלל יעו"ש וא"כ מכ"ש שאדם טהור אסור לטמא א"ע ברגל, וא"כ כלים שנטמאו במת או בכלים שנגעו במת פשיטא בלאו הני טעמי דאסור לטובלן ביו"ט דהא אדם הטובלן נטמא בנגיעתם ואין אדם רשאי לטמא א"ע ביו"ט, ואף אם יטלטלם ע"י פשוטי כלי עץ אכתי כיון דהנהו כלים בעי הזאה מטעם חרב הרי היא כחלל א"כ דינם כמת עצמו דמטמא במשא כמ"ש התוס' בחולין ע"א ונטמא האדם במשא ורב ביבי לא הוצרך לטעם דשמא ישהה רק בכלי שנטמא באה"ט שהכלי ראשון ושפיר יוכל אדם לטובלו ביו"ט דהא ראשון אינו מטמא אדם וא"ש. מיהו נראה דכלים הנוגעים בכלים שנגעו במת אף שצריכין הזאה לשי' תוס' נזיר מכ"מ אינם מטמאים במשא דכללא היא דאב הטומאה דמת אינו מטמא במשא ועמ"ש דודי הרמ"ל ז"ל פ"י דמקואות מי"ח מכ"מ י"ל דאכתי אסור לטבול שמא יגע בהם בידיו ויטמא. וגם הא לרמב"ן כלים הנוגעין בכלים א"צ הזאה כמ"ש בפירוש התורה פ' חקת וא"כ עיקר הקושיא מכלים הנוגעים במת שבעי הזאה והנהו מטמאים במשא וע' בבעה"מ פ' בהמה המקשה:

סימן קפט

לכבוד ידידי הרב החריף ובקי יו"ש מו"ה לאזיל דרימעמר ז"ל מסקאלא: מה שהעיר כת"ר שבתשו' הריב"ש איתא לענין ברכה לבטלה דרק להזכיר השם אסור מטעם ברכה לבטלה, אבל מלכות אין חשש להזכיר, דהרי בכ"ד אמרינן לענין ספק ברכה לומר בלי שם ומלכות. הנה דברי הריב"ש הם בסי' פ"ב והובאו בש"ע אה"ע סי' ל"ד סעי' ג' ובח"מ שם העיר מהא דבכ"ד אמרינן בלי שם ומלכות וע' פ"ת שהעיר על ח"מ דלא מצינו כן רק פ"א בש"ע או"ח סי' ר"כ ואישתמיטי' דברי הטור וב"י סי' רי"ד שכתבו לענין כמה ברכות לאומרם בלי שם ומלכות וכ"ה באה"ע סו"ס קס"ט וכבר הערותי עליו בס' מ"פ אה"ע שם. וליישב קושי' הח"מ הנ"ל נראה לפימ"ש בחו"ד סי' ק"י בכלל ס"ס אות כ"ב דבספק ברכה אסור לומר בריך רחמנא וכו' אף שאין בזה הזכרת ש"ש לבטלה כיון דאומרו בדרך חיוב ברכה אסור יעו"ש דאל"כ הי' תמיד עצה בספק ברכה לומר בריך רחמנא וכאשר באמת הגאון הקדוש בעל ד"ק זצ"ל השתמש בעצה זו כמ"פ, ומאז הבאתי מתשו' תשב"ץ שמבואר כהחו"ד וע"כ כיון שעיקר האיסור הוא בדרך ברכה ע"כ השמיטו גם ענין מלכות שלא יהי' נראה כמברך דרך חיוב, ובחו"ד שם העיר שבכמה תפילות אומרים ברוך ה' וזה הבדל יש בין ברוך אתה ה' או ברוך ה', וע"כ כיון שאינו אומרו דרך חיוב לא הוי

ברכה לבטלה יעו"ש ולפי הנ"ל י"ל דמשו"ה בהתפילות אין אומרים אתה אף שאומרים ברוך ה' שיהי' היכר גדול שאינו ברכה לפי המבואר בירושלמי ברכות פ' הרואה ה"א רב אמר צריך לומר אתה ושמואל אמר א"צ לומר אתה יעו"ש הרי דלרב בברכה צריכין לומר אתה דוקא ע"כ אומרים בתפילות שאינם חובה ברוך ה' ואין אומרים אתה ומזה הערני ח"א לתמוה שלא נזכר בש"ע דין זה אם צריכין לומר אתה דוקא דלפי הכלל דקיי"ל כרב באיסורי אם אמר בלי אתה אינה ברכה כלל וע' או"ח סי' רי"ד לענין העולם אם מעכב ומאתה לא הזכירו כלל והראני ח"א בדברי חמודות פ' הרואה סי' א' אות ז' שכתב דלהלכה קיי"ל דל"ב אתה ולא קיי"ל כירושלמי:

ולענין קושי' הח"מ הנ"ל שבספק ברכות אין אנו מזכירין מלכות י"ל טעם דפשוט יותר עפי"ד תוס' ברכות נ"ד ד"ה פוטרתו שכתבו שם דרב סובר דל"ב אלא הזכרת שם או מלכות יעו"ש וכיון דלרב במלכות בלי שם הוי ברכה ממילא בספק ברכה אין להזכיר גם מלכות מטעם ברכה לבטלה כיון דלדידי' הוי בכי הזכרת השם ויש בזה חשש ברכה לבטלה כמ"ש חו"ד הנ"ל. וע' בדברי חמודות פ' הרואה אות ד' דמביא ראי' מן הירושלמי דלרב סגי' בשם או במלכות. ובגוף דברי ירושלמי הנ"ל לענין אתה דפליגי רב ושמואל גם הרא"ש הביא הירושלמי בריש פ' הרואה וגריס שם רבה ושמואל, ומצאתי בראבי' לברכות סי' קי"ד שהעתיק לשון ירושלמי רב אמר צריך לומר ברוך אתה ה' ושמואל אומר צריך לומר אלקינו יעו"ש ועפ"י גרסתו נראה דל"פ כלל באתה ואפשר דלתרוויהו לא מעכב רק פלוגתייהו אם צריך גם שם אלקים בברכות דלרב סגי בהזכרת שם הוי' ולשמואל צריך להזכיר נמי אלקינו וגם דין זה לה נזכר בש"ע, ובס' מ"פ ליו"ד בהשמטות לאו"ח סי' רי"ד נסתפקתי בזה אם הזכיר שם הוי' לבדו בברכה בלי אלקים אם יצא ועפ"י דברי ראבי' היא מחלוקת רב ושמואל. ועיין מ"ש בס' ט"ת ברכות י"ב והבאתי ראי' מסוגיא שם דיוצא בהזכרת השם הוי' אף שלא הזכיר שם אלקים אך לפי דברי הראב"י אין ראי' זו מכרעת דשם קאמר הניחא לרב ולרב באמת לפי גירסתו בירושלמי הנ"ל סגי בהזכרת שם ד' לחוד א"כ לענין דינא אכתי הספק במקומו:

סימן קצ

לכ' הרב המאוה"ג וכו' מו"ה צבי הירש שענקער נ"י ראבד"ק שעבערשין: בדבר האשה שנקראת בפי כל יאכבד שמסופק כת"ר אם לכתוב בב' או בשני וי"ן כי הקריאה הוא רפה והביא מד"ח ואהלי שם בש"נ אות כ' לכתוב כעווט דבב' יש לטעות לקרות דגושה, והביא מתשו' בי"ש אה"ע סי' קכ"ט לכתוב נתנאל המכונה תאכיא או תאכילא בת' אף דשמות כאלו נכתבים בס' דבת' יש לטעות לקרות דגושה מכ"מ כיון דנצמח משם הקידש

נתנאל יש לכתוב גם הכינוי כן. לענ"ד דברי הבי"ש מסתברים דבכה"ג אומרין יגיד עליו ריעו ע"כ גם ביוכבד שנקרא יאכבד או כעוד יש לכתוב בב' כמו עיקר השם כי אין חשש כלל בדיעבד כי בכמה שמות לעז אנו נוהגין לקרות רפוי וכתבין בגט בב' כמו פייבל פאביש דכותבין בב' כיון שנהגו כן כמ"ש בתשו' בי"ש אה"ע סי' ק"ח וגם בתשו' ד"ח ח"א אה"ע סי' ס"ג כתוב פייבל בב' וכן שם טעבל כותבין בב' אף דנקרא רפוי ע' באהלי שם ש"א אות ל' ועכ"פ בנ"ד דנצמח משם הקודש יגיד עליו ריעו שהוא רפוי כמו עיקר השם אך באין שם הקודש ידוע יש לכתוב יאכווד בווין כקריאת השם רפוי כנלע"ד:

סימן קצא

להחו"ב בנש"ק מו"ה יעקב גאטעסמאנן נ"י:

ע"ד שאלתו אשר ז"ל כאשר באו חיל הרוסים לנאוואסעליץ באו אנשי צבא יהודים רוסים ואמרו על בתולה אחת משום שא' מהם קידשה וישבו ביד שר שלטה וכתבו הכל מה שאמרו והכתב מהגב"ע נאבדה אח"כ וגם האדרעסי של האיש המקדש אשר הלך משם נאבד ולא נודע עד עתה שמו והיכן הוא רק מונח בזכרונם מעט מתורף הגב"ע וזה איש צבא אחד עמד סמוך להבחור שקידשה וסמוך להבתולה והי' הוללת ושחוק בעיניהם ולקח הבחור הטבעת אין האט אונגימאסטען על אצבע של הבתולה ואמרה הבתולה נא זאג ואמר הרי אתה וכו' כדמווייש כך אמר ע"א והעד השני אמר שהוא שכב על משכבו משחוק ולא ראה הנתינה רק שמע שאמר האמק"ל וכו' ומקודם לא הי' מדובר ביניהם והעדים והמקדש והבתולה אומרים שהכל הי' דרך שחוק זה מה שזוכרים הב"ד ושואל מה משפט הבתולה הנ"ל ומאוד הקשה לשאול ממנו להשיב ע"ז לאשר אין הגב"ע לפני ואולי זוכרים המה יותר ובשינוי מעט ישתנה הדין והענין חמור אש"א, אבל לאשר הפציר בי הרבה להשיב אבוא בקצרה לבאר הדין לכל צד להלכה:

והנה כפי הגב"ע שזוכרים הכתוב לעיל נראה דדין הבתולה הנ"ל כמקדש בע"א דהיינו העד שראה הנתינה ושמע האמירה דבמקום עיגון יש להתיר אבל שלא במקום עיגון צריכה גט אע"ג דבמכחשת א"צ גט כלל ודעת הב"ח דבאומרת לשחוק כוונתי הוי כמכחשת אבל כבר חלקו עלי' הח"מ וב"ש סי' מ"ב דכיון דבשני עדים ל"מ אם כיונה לשחוק דדברים שבלב אינם דברים גם בע"א ל"מ והוי כנסכא דר"א יעו"ש וגם הגאון בית מאיר אף שהסביר קצת דברי הב"ח מכ"מ לדינא מסיק דאין להתיר אלא במקום עיגון כדין מקדש בע"א. וגם בתשו' חת"ס אהע"ז סי' ק"א כתב דגם הב"ח לא הקיל רק במקדש בע"א שלא הי' שם רק העד הזה וזה גופא הוי הוכחה דלשחוק כיונה אבל כשיש עוד א' אף שא' לא השגיח לראות מכ"מ הם לא ידעו שלא ישגיח ועוד שהרי

אמר בקול רם האמק"ל וידעו שישמעו העדים וא"כ אפילו נתכוונו לצחק הוי דברים שבלב ואינם דברים יעו"ש וא"כ גם בנ"ד אף שהעד השני הי' מרחוק מכ"מ הי' באפשרי שיראה הנתינה ועוד דהרי עכ"פ שמע האמק"ל וע"כ שאמר בקול רם ובכה"ג אף אם כיונו לצחוק אינו כלום וא"כ הוי ממש מקדש בע"א והאשה מודה דאין להתיר אלא במק"ע ובנ"ד נראה דהוי מק"ע גמור כיון דלא נודע מי המקדש ואנה הוא ואמנם גם בגב"ע יש פקפוק דהרי הביא הב"ש דברי המרדכי דבראו דבר המוכיח הוי כאלו ראו הנתינה אף שבתשו' חת"ס סי' ק"א מקיל בכעין עובדא זו שרק א' ראה הנתינה והשני שמע ולא ראה הנתינה במק"ע עכ"פ, התם טעמא אחרינא איכא דשם הרי לאחר שנתן הטבעת לידה קידשה והוי כמקדש לאחר מתן מעות דאינה מקודשת רק דע"א אמר שאח"כ נתנה היא הטבעת על אצבעה והוי באמרה הן. והעד השני לא ראה כלל רק ראה הטבעת על אצבעה ואמר לה הרי את מקודשת לי ולא ראה הנתינה כלל ולא מה שהיא שמה באצבעה וא"כ בזה העד שלא ראה הנתינה אין כאן הוכחה ברורה דהרי יש לומר לאחר מתן מעות אמר לה ושתיקה לאחר מתן מעות לאו כלום הוא רק דחזקה עושה כדרך המקדשים שאמר ואח"כ נתן וזה ל"ש בנ"ד שהרי עכ"פ הי' באמת האמירה לאחר מתן מעות רק דמועיל מטעם דנתנהו אח"כ על אצבעה הוי כאמירת הן ומזה אין שום ידיעה להעד השני ולא שום חזקה שעשה כדרך המקדשים שהרי באמת לא עשה כדרך המקדשים יעו"ש, והנה בנ"ד אף שבאמת הי' האמירה אחר הנתינה אבל הרי היא אמרה נא זאג ואח"כ אמר וזה מורה להדיא שרצונה בקידושין, והרי אמירה זו בנ"ד שמע גם העד השני רק לא ראה הנתינה כפי משמעות הלשון ששמע הכל וא"כ שפיר י"ב דגם העד השני שלא ראה הנתינה מצטרף והוי קידושין גמורים, אכן נראה דהא דהחמיר החת"ס שם כדעת המרדכי בלא ראה הנתינה היינו כשיש הוכחה גמורה כי ראה העד הטבעת שלו מעל ידו ושמע האמק"ל ותיכף אח"כ ראה הטבעת הזו בידה כמ"ש להדיא החת"ס שם דזה הוי הוכחה גמורה. ובנ"ד כפי הגב"ע שזוכרים לא נזכר כלל אם העד השני ראה הטבעת מקודם אצל המקדיש וגם לא נזכר כלל בגב"ע שאח"כ ראה הטבעת הנ"ל על ידה ובכה"ג לכ"ע אין זה דבר המוכיח וכיון דאין כאן הוכחה אין העד השני מצטרף כלל והוי רק קידושין בע"א דאין חוששין לקידושין במקום עיגון:

וכפי הנ"ל אם אולי זוכרים הב"ד שבאמת ראה העד השני שהי' מרחוק הטבעת בידו ואחר המעשה תיכף ראה הטבעת הזה על ידה של הבתולה הנ"ל יש להחמיר גם במק"ע רק אם כפי דבריהם וזכרונם לא שמעו מהעד השני רק כנ"ל כפי הגב"ע שהעתיק מעלתו יש להתירה במק"ע:

ואף גם זאת אולי יזכרו העדים שהעד שאמר שראה הטבעת בידה ואמר לה האמ"ל אמר שהי' עוד אנשים סמוך לזה וראו ושמעו ועדים אלו אינם לפנינו אפילו אם הי' אומר רק שהי' עוד א' סמוך לו וראה ושמע יש לחוש למ"ש התה"ד דהא דמקדש בע"א אין חוששין לקידושין במק"ע היינו כשאמר שנתקדשה לפניו אבל כשאמר שהי' עוד א' אף שהאשה אינה מודה רק שאינה מכחשת אף במק"ע אסורה להנשא ואף דהב"י והמבי"ט חלקו עליו מכ"מ בתשו' מהרי"ט סי' ט"ו החמיר כתה"ד, וגדולה מזו דעת הראב"ד ורשב"א דאפילו בע"א אומר נתקדשה לפני ולפני עוד אחר שאינו לפנינו וע"א אומר שקר הדבר ולא נתקדשה אסורה אף במק"ע שאינה מודה רק שאינה מכחשת מחמת שאינה זוכרת וכן פסק הח"צ בתשו' סי' קל"ה, אבל גם החולקים על תה"ד היינו באשה שאינה זוכרת אבל באם האשה מודה פשיטא דמקודשת כשהעד אומר שנתקדשה לפניו ועוד אחר אף שאינו לפנינו ובזה לית מאן דפליג וכמ"ש הח"מ סי' מ"ב סוף ס"ק ל' א"כ בנ"ד שהאשה מודה אם העד שראה ושמע אמר שהי' עוד אחר סמוך לו מלבד העד ששכב ברחוק היא אסורא לעלמא כיון דהודית שנתקדשה בפני שנים אף דאמרה שכיונה לשחוק ל"מ מידי דדברים שבלב אינם דברים דאף הב"ח דמחשיב זאת להכחשה היינו בקידושין בע"א אבל הכא שהודית ששנים ראו הקידושין הוי כמקדש בשני עדים דל"מ מה שכיונו לצחוק, ועוד הא כבר כתבתי לעיל בשם החת"ס כל שהי' שנים ל"מ כלל מה שכיונו לשחוק אף להב"ח א"כ בכה"ג אסורה להנשא אף שהיא מקום עיגון, כ"ז כתבתי להלכה וכמובן לא למעשה כלל עד שיבורר מפי כתבם של מקבלי העדות עד כמה זוכרים בבירור ואם אולי יעלה ספק בלבבם יבררו הכל באר היטב כפי הנ"ל ואז ברצה"י אחוה דיעי למעשה ואף אם הי' הדבר ברור כפי שכתבתי לעיל ד"ה והנה ג"כ אין רצוני לסמוך עלי לבד בלתי אם יסכים עוד רב א' מובהק מחמת חומר חשש אש"א אך בטרם יבורר ע"י כתב מקבלי עדות כל הספיקות אין אני אומר למעשה כלל וכלל ותל"מ:

סימן קצב

לכ' תלמידי יקירי מחמד נפשי הרב החו"ב יקר הערך מו"ה יחיאל מיכל פרעמינגער נ"י בפאדגורזע:

ע"ד ענין המו"מ כעת שאומרים אם מעכשיו בכך וכך וכשהלוקח אומר שרוצה בהקפה אומרים שהמחיר יותר. כבר נשאלתי ע"ז מכמה אנשים יראי ה' ואמרתי ללמד זכות כעין דבריך כי עכשיו יתכן שהעלות המקח היא מחשש הזלת המעות במשך הזמן שהרי כל עיקר האיסור בדבר שאין לו שער ידוע הוא רק במפרש אם מעכשיו וכו' כמבואר ביו"ד סי' קע"ג סעי' א ובמ' לשון הרש"ז ז"ל בה' רבית סעי' כ"א דבאינו אומר לו מפורש אף

שהאמת כן הוא שכיון שרבית הבאה ע"י מו"מ אינה אסורה אלא מד"ס לא אסרו בענין שאין ניכר לכל יעו"ש ובמפורש הרי הדבר ניכר להדיא, אבל בזמנינו ששכיח הזלת המעות אף במפורש אין הדבר ניכר כל כך ושוב יש להקל ברבית שע"י מו"מ דרבנן בצירוף דעת הפוסקים שהובא בב"י דגם בפירש קודם גמר המקח מותר, ואף שבש"ע לא פסק כן אבל חזי לאצטרופי דעת הפוסקים הנ"ל בזמנינו ששינוי המטבע בכל עת וגם במפורש אין מוכח כ"כ. וגם בחו"ד שם ס"ק ב' צירף דעת הפוסקים הנ"ל יעו"ש, ובעל נפש יעשה כמ"ש החו"ד שם שאחר שאמר לו הלוקח בהקפה יאמר לו המוכר שרוצה דוקא בסך זה אף שיתן במזומן יעו"ש בחי' של החו"ד שפסק כן בפשיטות. וגם יש עוד עצה קלה שאחר שיחמר לו הלוקח שרוצה בהקפה יאמר לו שרוצה כו"כ עפ"י היתר עסקא דבזה ודאי שרי דהוי כמלוה לו מעות בהיתר עסקא דאף דבחייב לו מכבר לא מהני היתר עסקא, הכא שנתחייב לו עתה דהא הכל קודם גמר המקח פשיטא דמהני היתר עסקא וזה עצה קלה לכל בעל נפש:

ב) ואשר הערות בכתובות ע"ט שאני בהמה דאיכא עורה הא בולד שפחה נמי לא כלה הקרן עפי"ד תוס' ב"ק ט' דעבד מת מותר בהנאה. יפה הערות וגם אני הערותי בזה בס' נו"ת ב"ק שם בקצרה, ולפימ"ש בקצה"ח סי' ת"י דכונת תוס' ב"ק בעבד שלא מל וטבל דהוי נכרי ממש אבל בעבד שחייב במצות דינו כישראל יש לתרץ דהא דכתובות ע"ט מיירי בשפחה שטבלה, וגם אם נימא דלדעת תוס' גם בעבד שמל וטבל כן, י"ל דהנה באמת יפלא מאוד כיון דדינו כישראל מדוע יהי' מותר בהנאה כאשר כבר התעורר בקצה"ח הנ"ל, ויתכן דס"ל לתוס' דהא דאמרו בנדה נ"ז כל שאין לו נחלה אין לו גבול הלכתא היא וע' מג"א סי' תקכ"ו שהאריך בזה לענין נפל אם בעי קבורה וא"כ עבד שאינו בתורת נחלה להוריש לבניו כדאי' בנזיר ס"א א"ה עבדים נמי וברש"י שם דאינו בתורת נחלה דכל מה שקנה עבד קנה רבו לכן אין לו גבול ואין מחיובין בקבורתו ומשו"ה שרי בהנאה דמת דאסור בהנאה היינו כשצריך לקוברו וע' בבינה לעתים מהגאון בעל כי"פ ה' יו"ט סי' תקכ"ו שהאריך בזה לענין נפל אם אסור בהנאה, והנה לפי"ז הדבר תלוי בפלוגתא דר"מ ורבנן בקידושין כ"ג דלר"מ באמת אין קנין לעבד אף כשיתן לו ע"מ שאין לרבו רשות בו, אבל לרבנן יש קנין לעבד בכה"ג א"כ יתכן דהתוס' ב"ק כתבו כן אליבא דר"מ דלדידי' אין עבד בתורת נחלה לכן ל"ב קבורה ומותר בהנאה וסוגיא דכתובות אזלא אליבא דרבנן דיש קנין לעבד והוי בתורת נחלה ובעי קבורה ואסור בהנאה. וע' בזה בקהי"ע תוד"ר אות רי"ג שהאריך בדברי הש"ס נזיר ורש"י הנ"ל לענין עבד אם יש לו נחלה:

ג) מ"ש ליישב קושי' הגרע"א ז"ל בריש נדרים אהא דמייתי הגמרא ראי' דההוא דסליק מיני' מפרש בריש כדתנן במה מדליקין וכו' והקשה ז"ל אמאי לא הביא מהמוקדם כיצד העני עומד בחוץ יעו"ש, ע"פ דברי הגמ' שבת ב' ע"ב תנא הכנסה הוצאה קרי לי' וכו' אמר רבינא מתניתין נמי דייקי דקתני יציאות ומפרש הכנסות בריש יעו"ש וברש"י ד"ה דקתני יציאות מוכח שם דלהכי קתני מקודם כיצד העני וכו' כדי לדייק הנ"ל דהכנסה נמי הוצאה קרא אבל לא משום מאי דסליק מיני' מפרש בריש ומתורץ קושיא הנ"ל נכון מאוד:

ד) ומ"ש בישוב קושי' הפנ"י ז"ל שבת כ"ב למה אין מדליקין נר חנוכה בשמן שריפה יעו"ש. כיון דכל עיקר הנס הי' להראות חיבתם לפני המקום ב"ה שיוכלו לעשות בטהרה כמבואר בפנ"י וחת"ס שם שוב לא יתכן כלל להדליק נ"ח שהוא זכר לנס הנ"ל בשמן שריפה שהיא שמן טמא. היא דבר חכמה, וכעין זה בפסחים צ"ה מפני טומאה דחיתיו יחזור ויעשה בטומאה יעו"ש פלוגתא דר"י וחכמים. אך צריך להוסיף ע"ז דלפי"ז יהי' אסור להדליק נ"ח בשמן טמא אף בחולין וזה א"א דהא כלנו טמאי מתים וכל שמן שלנו טמא וגם אף בזמן חז"ל שהי' להם אפר פרה אין שום סברא שהי' נזהרין בחנוכה להדליק נ"ח בשמן טמא חולין, אך י"ל דשמן טמא חולין אין גרעון כלל וכל גריעותא דשמן טמא במקדש היא משום דע"י הטומאה הרי נפסל השמן וזה בהדלקה למנורה שהי' ע"כ שמן קודש ומשו"ה להדליק בשמן שריפה והיינו תרומה שנטמאת הוי דומיא דמנורה שהי' הנס שלא להדליק בשמן קודש שנטמא וה"נ תרומה קודש איקרי כדאי' במ"ק כ"ה קודש קאכילנא אבל חולין טמא אין שום גריעותא כלל ואינו ענין כנס שהי' אז לבל ידליקו בשמן קודש שנטמא וא"ש. וארשום לך דבר קטן שנתחדש לי בחג הסוכות:

בסוכה מ"ה מצות ערבה כיצד מקום הי' למטה בירושלים ונקרא מוצא ובש"ס דקרי לי' מוצא דמיפק מכרגא דמלכא ונשאלתי מה קמ"ל בזה דהי' פטור ממס. ונראה דהנה ברש"י סוכה כ"ז מוכח דכל שאין בו שו"פ לא הוי לכם ובמנ"ח מ' שכ"ה תמה דהא ערבה לית בה שו"פ ומאז שמעתי לתמוה עליו דהא כל הד' מינים מצוה א' הן וכיון דכולם כא' שוים פרוטה הוי שפיר לכם. ונראה לקיים דברי חכמים דשפיר הקשה מהא דערבה שבמקדש שהי' מצוה בפ"ע וגם בזה בעינן לכם לאבא שאול דיליף ערבי שתים א' ללולב וא' למקדש וכמ"ש תוס' בסוכה מ"ג ד"ה והביאו וא"כ האיך קיימו מצוה זו הרי אין ערבה שו"פ:

ומוכח מזה כדעת תוס' סוכה כ"ז דלפי פירושם שם גם באין שו"פ הוי לכם או דגם לרש"י דוקא במידי דשותפות כל דלא מטי שו"פ לכ"א הוי כהפקר אבל במיוחד לו הוי שפיר

לכם כמ"ש בספרי טל תורה סוכה כ"ז יעו"ש. אבל הי' אפשר לומר נהי דערבה אין בה שו"פ אבל הי' על ערבה זו מס ממלך וע"י המס שעלה הוי שו"פ כעין שכ' תוס' סוכה ל"ט באתרוג דע"י המצוה שו"פ וע' פנ"י שם והכא בפשוט ע"י המס עלה כל ערבה לשיוי פרוטה ע"כ קמ"ל ביושנה דהי' חפשי ממס דנקרא מוצא ואפ"ה יוצאין בזה להשמיענו דגם באין שו"פ כל שמיוחד לו הוי לכם וא"ש:

סימן קצג

לכ' הרב הגדול החו"ב מו"ה יוסף אפרים בארנשטיין מו"צ ד"ק מעכוב: א) בדבר ענין השאלה מביהכ"ס שבנו יחד עם ביהמ"ד באופן שלא שלא יהי' עלי' קדושת ביהכנ"ס אם מותר עכ"פ לאכול שם לפרקים מיני מתיקה ושתיית י"ש על יא"צ וכת"ר העיר דבישובן אינו מועיל תנאי כמפורש בש"ע סי' קנ"א. והנה באמת בביהמ"ד גופא ג"כ אין היתר ברור כלל לאכול שם רק לת"ח, ואעפי"כ העולם נוהגין היתר. ונראה דסמכי ע"ד הג"א שהובא במג"א ר"ס קנ"א דסובר דגם בישובן מועיל תנאי וביהמ"ד סתמא כהתנו א"כ גם לענין ביהכנ"ס שהתנו יש להקל היכא שהיא רק לפרקים. וגם מסברא שכ' כת"ר דכל הדין דל"מ תנאי היינו כשבנו לשם ביהכנ"ס והתנו שיהי' מותר לאכול וכדומה אבל היכא שמעיקרא התנו שלא יהי' עלי' קדושת ביהכנ"ס יש לומר דשרי, ועכ"פ לפרקים אכילה מועטת יש מקום להקל:

ב) ובדבר השאלה באשה שיש לה שנים תותבות וגם עשו קראנעס על השינים ובצירוף הוא רוב השינים אם חוצץ שהביא כת"ר מתשו' הגאון אבני נזר שמחמיר בזה דרובו החוצץ הוי מדאו' ובית הסתרים נדון בפ"ע וגם כל מקום הסתרים נדון בפ"ע כמ"ש הפוסקים בשער. הס' הנ"ל אינו ת"י ומאז כתבתי בס' שו"ת א"י ח"א סי' קצ"ז דביהס"ת לכו"ע אינו נדון בפ"ע רק מצטרף לרוב הגוף וכמ"ש בתשו' זכרון יוסף הובא בס"ט סי' קצ"ט והארכתי בזה בדברים ברורים וכיון דעיקר לדינא דשינים תותבות וכן הקראנמס שאין דעתה להוציאם רק אם יתרחיש סיבה ברוב הימים שיקולקל הבשר הוי דבר שאינו מקפיד ודאי ככל האחרונים החולקים על בינת אדם, ואין להחמיר בזה לבטל ח"ו בנות ישראל מפו"ר ובפרט בזמנינו רוב הנשים יש להם שינים תותבות. וגם נראה כיון דכל הפה הוי ביהס"ת הוי מיעוט אף לגבי הפה:

ג) ובדבר אשר חידש כת"ר דבמקום סכנה שהותר כל האסורים כל שאפשר להחולה בעצמו לעשות הדבר לא הותר רק להחולה בעצמו ולא לאחר והביא מדברי מהרש"א עירובין ק"ג לענין חתיכת יבלתו. הנה דברי המהרש"א באמת חידוש כמו שהערותי בספרי ט"ח בעירובין שם ועכ"ז אשכחן כיוצא באו"ה כלל נ"ט הובא באלי' רבה או"ח סי'

של"ד דבשריפה שמותר לעשות איסור דרבנן בשביל הפסד ממון כגון להוציא מכרמלית לא הותר רק לאיש שיהי' לו ההפסד או לאשתו ובניו אבל אדם אחר אין לו להציל בדבר דאיכא דררא דאו' אבל במוקצה מותר לכל אדם יעו"ש וזה כעין דברי מהרש"א ויותר חומרא דנראה מדברי' דגם בא"א להציל רק ע"י אחרים אסור לאחר להציל. ועי' בירושלמי דמאי פ"ג הא דרופא חבר שהי' מאכיל לחולה ע"ה דמאי נותן לתוך ידו ואינו נותן לפי' ובגליון הש"ס שם כתב דדמאי מותר לחולה שאב"ס אעפי"כ ליתן לתוך פיו אסור וזה כעין דברי מהרש"א הנ"ל. אבל יש לומר דשם אפשר לו לחולה לעשר או לוקח משל חבר וא"כ הוא אוכל באיסור ולכך עכ"פ לא יתן לתוך פיו אבל חתיכת יבלת וכדומה שעושה בהיתר מותר גם לאחר לעשותו אך כ"ז בדבר שאב"ס ולא התירו משום הפסד ממון שיעשה אחר איסור וכן מהרש"א לא מיירי כלל בסכנת נפשות אבל בסכנת נפשות שהתירו ע"י גדולי ישראל ואין עושין ע"י קטנים לענ"ד אין שום סברא להחמיר אף בדאפשר לחולה לעשות. וכה"ג אשכחן בתוס' גיטין מ"ה בהא דאין פודין השבוים יותר מכדי דמיהן דלהשבוי בעצמו או אשתו שהוא כגופו מותר רק לאחר אסור, אבל גם שם לא מיירי במקום סכנה, אבל בסכ"נ הכל מותר אף לאחרים כמ"ש תוס' גיטין נ"ח ד"ה כל ממון ואין להמציא חדשות חומרות בפקו"נ:

ד) וע"ד אשר הקשה כת"ר על ריטב"א שסביב הרי"ף בנדרים שהקשה בהא דפריך במכות כ"א ליתני שבועה שלא אחרוש בין בחול בין ביו"ט מדוע לא הוקשה מקונם ותירץ דבאיסור חפצא לא מיירי והקשה כת"ר דהא קתני שם מוקדשין וכת"ר מתרץ דשם מיירי בבכור ולא הוי איסור חפצא רק איסור תורה. וז"א דהא קושי' הריטב"א היא לס"ד דגמרא דלא ידע דמאי דאיתא בשאלה לא קתני כמ"ש ריטב"א שם להדיא דלפי מאי דמסיק דמידי דאיתא בשאלה ל"ק לא קשה כלל מקונם רק קושי' ריטב"א לפי הס"ד וע"ז משני דאיסור חפצא לא קתני ושפיר קשה דהא מוקדשין איסור חפצא. ולענ"ד דאף דמוקדשין הוי איסור חפצא היינו גוף איסור מוקדשין דאסרה אכ"ע כהקדש זה מיקרי איסור חפצא שאסר החפץ אבל שם במכות דקחשיב מוקדשין היינו דעובד במוקדשים גם למאי דלא ידע שינויא דבכור וקס"ד דמיירי בשאר קדשים אבל עכ"פ האיסור משום לא תעבוד וזה איסור דרמי רחמנא דהא אינו בתורת מעילה כלל דמעילה ליכא בפחות משו"פ ולאו זה הוא גם בפמשו"פ כמ"ש בשט"מ בכורות י"ג. וגם נראה לפי שיטת ש"ס דילן בפסחים ס"ו דפריך והא קעבד עבודה בקדשים ובירושלמי משני כל לצרכה לית בה משום מעילה והובא בתוס' שם ונראה דהש"ס דלא משני הכי סובר דלאו דלא תעבוד היינו אפילו בשדה הקדש דנהי דמעילה ליכא אבל לאו דלא תעבוד איכא וכעין שכ'

בשט"מ שם דאפילו קנה מהקדש העבודה והגיזה אסור יעו"ש וגם לחרוש נראה דרק לצורך אותו קרבן הותר אבל לחרוש במוקדשין בשדה הקדש אסור וכיון שכן זה הוי איסור שאסרה תורה כעין שכ' המהרי"ט לענין נזיר דמה דאסור ביין ותגלחת וטומאה זה הוי איסור דרמי רחמנא עלי' ולא מיקרי איסור חפצא וכבר האריך בזה בתשו' שבסו"ס אבני מלואים סי' ט"ו יעו"ש וגם הקושי' שהקשה כת"ר על ריטב"א הנ"ל דקחשיב שם נזיר לק"מ דנזיר אינו איסור חפצא אף דחל על שבועה מגזיה"כ דאיכא קרא אבל לא מיקרי איסור חפצא כמ"ש מהרי"ט הנ"ל:

סי' קצ"ד:

לכבוד הרב הג' שהיו"ח מו"ה אברהם אבלי הכהן נ"י אבד"ק קיעלץ: בדבר השאלה באיש אחד שמת זה כשלשה ירחים והי' לו רק בן יחיד וזה כארבעה שנים אשר הבן הנ"ל ירד למלחמה ובתחילת לכתו למלחמה הי' מכתבים ממנו לאביו ולאמו ומאז נסתם כל חזון ממנו ועתה האשה הנ"ל רוצא להנשא ויש אח של בעלה שיכול לחלוץ לה והשאלה אם צריכה חליצה ואם מותרת בחליצה. והנה מה שסמך כת"ר ע"ד הבריא שהובא בפ"ת אהע"ז סי' קמ"א דמשורת הדין דירד במלחמה הוי בחזקת חיים לגמרי רק לכתחילה יש להתיר בחליצה ושם כיון דנותן גט אין חשש בחליצה אבל הכא א"א בחליצה משום שאתה מצריכה כרוז לכהונה ולענ"ד כל דברי הבריא אינם מוסכמים כ"כ שהרי בכתר כהונה פשיטא לי' להיפוך, אך גם לבר"א בנ"ד שזה ד' שנים שירד למלחמה ומתחילה כתב מכתבים ומני אז אין חזון ממנו והוי נשתקע זכרו ובכה"ג יש לדון דהוי כרובא שמת הבן ובפרט בבן יחיד שיש לו געגועים מסתמא על אביו ועל אמו וע"כ שמת ובמק"א הבאתי שכעין זה כתב בתשב"ץ ח"א סי' פ' וגם בתשו' תה"ד בפו"כ סי' קל"ט צירוף הא דנשתקע זכרו לקול שמת ובנ"ד אף שאין קול שמת אבל בתשובה כתבתי דכל שירד למלחמה דהוי סכנה בצירוף נשתקע זכרו לתה"ד אם ניסת ל"ת דהא מביא ראי' שם מתשו' ר"א ווארדאן שבמרדכי סוף יבמות ושם צירוף מה שנשתקע זכרו בערך ד' שנים ומצאו כליו על שפת הים וע"כ ירד למקום סכנה יעו"ש וה"נ כשהלך למלחמה יש לומר אף אם נימא דלא הוי רובא עכ"פ י"ל דהוי ספק גמור וכן כ' בתשו' צ"צ להגה"ק מליבאוויטץ ז"ל סי' ע"ז דיש לחשבו לרוב והביא מדברי תשב"ץ הנ"ל ועכ"פ ספק מיהו הוי וא"א להתיר בלא חליצה, ומהגם דיש לחוש שמא יתודע שמת קודם שמת אביו ויהי' הדין שתצא מבעלה שבזמנינו דבר כזה קשה כברזל. ולהיפוך ולהתירה בחליצה אין חשש כ"כ שהרי יש לכת"ה עמוד לסמוך הטו"ז בתשו' סי' קנ"ו דכל החשש הוא רק בדאפשר להתודע. אבל באי אפשר להתוודע מותרת לחלוץ יעו"ש, ובנ"ד הרי

מסתמא כל טצדקי עבדי ועדיין לא נודע אנה הבן. ובפרט בצירוף דתדור הנאה שמסופק הב"י להתיר יש לסמוך עלי' וגם בתשו' מהרי"ט ח"א כתב דלא חשו רק במקום דאפשר להתברר יעו"ש דכל לשונו מורה כהטו"ז הנ"ל. ועוד דכתב שם דהדבר חידוש לעגן אשה מחמת חשש הצרכת הכרזה לכהונה והבו דלא להוסיף ע"ז יעו"ש, א"כ יש לומר דדוקא שם חשו בהלכה ברתה למדה"י דאיכא רובא שיש לה בן דרוב מתעברות ויולדת ופטורה מחליצה ואתה מצריכה כרוז לכהונה כמ"ש תוס' יבמות ל"ז דאיכא רובא יעו"ש, אבל בנ"ד יש לומר דאדרבא עפ"י הרוב כבר מת הבן ועכ"פ גם אם נשוי לספק עכ"פ אין רוב שא"צ חליצה והא דניתן לו בן ומת בנה ואח"כ מת בעלה גם שם הרי אין האשה נאמנת שמת בנה, א"כ מסתמא בנה חי ויתודע הדבר ויצריכה כרוז לכהונה אבל בנ"ד עכ"פ אין רוב שהבן חי אין לחוש כ"כ:

ומה שסמך כת"ר להתירה בלא חליצה ע"י שאמרה האשה שאיש מאנשי חיל הי' אצלה זה כשתי שנים והראו לו פאטואגראפיען שונים ובתוכם גם הפאטאגראף מבנה ואמר שכזה ראה בשבי' וכיון דנשבה אין עוד חשש ובחזקת חיים הוא: לענ"ד קשה לסמוך ע"ז חדא דאין העד לפנינו והאשה בעצמה אינה נאמנת כלל לפטור א"ע מהיבם כמבואר סי' קנ"ו ועוד דאף אם העד הי' לפנינו הרי לענין הכרה בטב"ע רבים חולקים דל"מ טב"ע ע"י הכרת פאטאגראף. ועוד דהרי לענין זה לדעת הרא"ש והראב"ד בעינן שני עדים כשרים דבניתן לי בן אין ע"א נאמן דלאו מילתא דעל"ג היא וה"נ מה שאמר העד שהי' בשבי' אינו נאמין דדוקא באומר מת הוי על"ג דלמא יביא משא"כ באומר שראוהו חי אינו על"ג והא דע"א אומר מת וע"א אומר חי אסורה כבר כתב הב"ש סי' י"ז כיון דהאמינו ע"א אומר מת האמינו לזה שאומר חי' להכחיש יעו"ש, לכן אין בעדות זה כלום וגם מה שאמר א' שראה על מכתב עתון ראת זאוויצקי ורצה לומר שהכוונה יוסף זאוויעצקי הנה אכתי נחסר שם עירו דלרוב הפוסקים אף בשמו ושם אביו בעינן נמי שם עירו מכ"ש בשמו ושיני' ובפרט לדון על ר"ת, ומה שאמרה האשה שגם להמגיסטראט בא נייר שנשבה בנה הנה יש לדון אם ערכאות נאמנים בזה אף להחת"ס שהקול בעדות ערכאות היינו כיון שגם ע"א נאמן אפילו פסול ע"כ ערכאות מיהמני אבל הכא הרי בעינן שני עדים יתכן דאין ערכאות נאמנים, ובפרט שכפי הנראה לא ראה כת"ר גוף הכתב רק האשה אומרת כן דאינו כלום ועוד דבשבי' ג"כ חוכך הושיעות יעקב להחמיר דיש לחוש למיתה מחמת צער ובפרט שעכ"פ כבר עברו ערך ב' שנים שנשבה ויותר ואין חזון ממנו י"ל דלכ"ע יש חשש שמת ובפרט בבן יחיד לכן לפענ"ד קשה הדבר להקל בלי חליצה ובפרט שכפי הנראה היבם לפנינו ואינו עכ"פ במדינה אחרת, והחשש שאתה מצריכה כרוז

לכהונה שהוא רק חשש יש לנו עמודים גדולים לסמוך ע"כ לפענ"ד הדבר הנכון שתחלוץ ויהי' מותרת להנשא בלי שום פיקפוק, דגם אם נימא דגם בזה יש חשש דהצרכה כרוז לכהונה עכ"פ בדיעבד שחלצה ודאי מותרת כמ"ש רמב"ן במלחמות יבמות, וא"כ עכ"פ בצירוף דתדור הנאה עד"ר יש לסמוך לכתחלה, והא דלא נזכר הך תקנתא בגמרא יש לומר דלא רצו לתקן שבועה מחמת חומר שבועת שקר כהא דאמרינן בגיטין ל"ה נמנעו מלהשביעה, נדר הרי אשכחן בש"ס דבשני דרב קיל להו נדרי ויש לחוש שתעבור, ע"כ סתמו הדבר, אבל בזמנינו דלא קיל נדרא שפיר יש לסמוך על נדר עד"ר:

סימן קצה

לכ' ידי"נ הרב החו"ב יו"ש שלשלת היוחסין מו"ה דוב בעריש ווינבערג נ"י בקראקא. יקרתו הגיעני ומה שעיר כת"ר למה לא ילפו שליחות בקידושין מקרא דואתה תצוה והיינו שהקב"ה ציוה לו שהוא בעצמו יצוה לישראל אבל אי לאו אתה רק צו או דבר יכול לצוות ע"י שליח. הנה דבר זה לא נזכר בדברי חז"ל ורש"י ז"ל בפירוש התורה פ' אמור נראה דמפרש ואתה תצוה היינו שעתיד אתה לצוות יעו"ש, ויתכן דגם בלשון צו לחוד אינו יכוין לעשות שליחות, אך ברמב"ן עה"ת ר"פ תצוה כתב כן דלשון ואתה שיצוה בעצמו ולא ע"י אחרים ומוכח דאי לאו ואתה הי' יכול לצוות ע"י אחר וע"כ מטעם שליחות ובחת"ס עה"ת ר"פ תצוה הביא דברי הרמב"ן הנ"ל ולענ"ד צ"ע דאף לפי האמת דשליחו ש"א כמותו מכ"מ אפשר גם בלשון צו לחודי' לא הי' יכול לעשות מרע"ה שליח לאחר במקומו לצוות דהא גם בגיטין דילפינן שליחות אעפ"כ אמרינן בגיטין כ"ט לרשב"ג דלא ישלחנו ביד אחר אם לא בחלה וכתבו תוס' שם הא דילפינן מושלח ושלחה היינו היכא שאין הבעל מקפיד יעו"ש אלמא דמסתמא קפיד והכא בציוי השי"ת ודאי יש קפידא דהרי אמרינן בעירובין נ"ד וליעל אהרן וליגמר ממשה וכו' כיון דמשה מפי הגבורה גמר מסתייעא מלתא טפי יעו"ש. ואפשר שדעת הרמב"ן ז"ל דהא דבלא חלה א"י לעשות שליח היא רק מדרבנן אבל מה"ת בכל ענין יכול לעשות שליח והדבר תלוי בבי תירוצי הר"ן בגיטין שם וריטב"א דלשינויא קמא היא רק מדרבנן משום דאיכא אנשי דקפדי, ולשינויא בתרא מה"ת וקרא דושלח בגלי דעתו דאינו מקפיד ואתי רבנן ופירשו דחלה לא קפיד יעו"ש ועמ"ש בזה בספרי מ"פ אה"ע סי' קמ"א סעי' ל"ה. ונראה דרמב"ן יסבור כשינויא קמ"א דר"ן. ואף בזה יש לדון דא"כ גם שיכתוב ואתה יכול לעשות שליח ללישנא דאמרינן שם בגיטין דאת הולך נמי משוי שליח בחלה וכן פסק הרא"ש שם ולפי שינויא קמא דר"ן כיון דבחלה עושה שליח הא דבאינו חולה אינו עושה היא רק מדרבנן וא"כ גם שנכתב ואתה הי' יכול לצוות ע"י אחר. מיהו יש לומר דבלשון ב"א לא

דייקינן כ"כ אבל לשון התורה מיתור תיבת ואתה דרשינן למעוטי לא ע"י אחר, ועדיין צ"ע דאף אם לא נכתב ואתה רק בלשון צו הא מילי לא מימסרי לשליח כמו הקדש ונדר והפקר דליתא ע"י שליח וע' בתוס' רעק"א למשניות ר"פ השולח שכ' דתלוי בפלוגתא דאומר אמרו אי כשר יעו"ש וא"כ למאן דאמר אומר אמרו פסול גם בלא לשון ואתה לא מצי משוי שליח, ואולי דיבור הקב"ה הוי כמעשה ואינו בכלל מילי כדיליף בשבת קי"ט מקרא דבדבר ד' שמים נעשו ועכ"פ אין להקשות על הש"ס קידושין למה לא מדייק מזה בהיות שאין הדבר מבואר בדברי חז"ל. ויש לדון טובא בדברי הרמב"ן הנ"ל וכמ"ש אך לכאורה יש להקשות דנילף שליחות מקרא דועשית מנורת זהב וכן בשאר הכלים אף שבאמת משה לא נעשה רק בצלאל וע"כ דשליחו ש"א כמותו וע' רמב"ן ר"פ תצוה דמייתי מזה אבל י"ל עפי"מ דאמרינן במדרש פ' תשא דאמר הקב"ה למרע"ה מלך אתה ואין דרך מלך לעשות מלאכה א"כ קרא דועשית היינו בציוי וא"א למילף מזה שליחות לכה"ת מידי דברי אזכור דבר פלא דאיתא במדרש תנחומא דר"ח סגן הכהנים העיד שהמנורה היתה דולקת מר"ה עד ר"ה והוא פלאי דהא מצוה להטיב הנרות ולהדליק בכל יום והאיך קיימו מצוה זו אם לא הדליקה בכל השנה והיתה דולקת בנס והשי"ת יאיר עינינו בתוה"ק:

סימן קצו

להרב הגדול מו"ה בן ציון נ"י ראבד"ק קאזיניץ:

בדבר הגט שנשלח לשם מלייפציג ושם אבי האשה אליעזר, ותחת הז' יש כמין גרר וכפי שכ' המסדר כתב מקודם הז' ארוכה כמו נון פשוטה וגרר קצת ויש חשש בזה מחמת ח"ת ואף שהמסדר כתב שהוסיף הסופר דיו ובכה"ג לא הוי ח"ת הרי עכ"פ גם מתחילה הי' נון פשוטה ואח"כ ע"י הגרר נעשה ז' וכת"ר כ' דאפשר מתחילה כתב הז' כמו וא"ו ארוכה ומחק ועשה כמו זיין ובזה צע"ק אם מהני, וע' בסה"ג סעי' קכ"ד בברכת המים משמע דאם כתב ארוך כמו נון פסול אף דנון היא כצורת זיין יעו"ש ובספרי מ"פ שם. ומכ"מ הכא כיון דזיין שכתב כמו ואו בראש א' פסול א"כ מה שהוסיף אח"כ לעשות זיין הוי כתיבה. וגם יפה צידד כת"ר עפי"ד הב"מ דהעברת קולמוס מהני להתיר אף שמתחילה הי' ח"ת ודברי הב"מ הובאו בפ"ת סי' קכ"ה ס"ק ט"ו. וגם מ"ש כת"ר להקל כיון דשם אבי האשה אם לא נכתב כשר גם ח"ת אינו פוסל. יפה כתב וכ"מ מדברי הג"פ הובא בפ"ת דבטופס כשר ח"ת יעו"ש הרי דלא הוי כשינה, אף שבס' ק"נ למגילה כתב דח"ת גרע ומשו"ה מגילה שנכתבו קצת תיבות ע"י ח"ת פסול וגרע מהשמיט לגמרי והביא מתוס' מגילה ט' דלא ככתב כהלכתו גרע יעו"ש דבריו תמוהים ועכ"פ לענין גנו

בודאי אינו כן וכל דלא נכתב כשר ה"ה בח"ת, ואמנם בנוב"י מה"ת סי' קי"ג כתב דגט ע"י שליח חמיר טפי ואינו מוכח מתוכו בלא כתב שם אבי האשה יעו"ש א"כ גם בח"ת יש להחמיר, אבל הרי במק"ע הקיל נוב"י שם ובנ"ד יש לצרף עוד סברת הב"מ בהעביר עליו קולמוס דמהני, וכה"נ מלשון המסדר העביר קולמוס הסופר על כל האות והמגרש כבר נסע משם והוי חשש עיגון ע"כ יש להקל ליתן לה הגט כנלענ"ד:

סימן קצז

לכ' הרב הגדול החו"ב מו"ה מאיר לנדא נ"י:

א) ע"ד קושיתו בהא דגנב ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינם יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו מדוע לא יוכל הגזלן להקדיש הא כתבו תוס' שבת נ"ח בכפה שנתנו לספר דטהור מן המדרס דכיון דנאסר בהנאה חשוב שינוי מעשה א"כ כשהקדישו הגזלן ונאסר בהנאה הוי שינוי מעשה ונהי דכ"ז שאינו שלו אין בידו להקדישו נימא דהקדישו וזכייתו באין כא' כמו גיטה וחצירה באין כא' והנה מה שדן כ"ת דאיסור הנאה חשיב שינוי מעשה לקנותו בכך ליתא דהא בב"ק צ"ח בגזל חמץ ועבר עלי' הפסח אומר לו הש"ל:

הרי דאף דנאסר בהנאה לא קנאו בש"מ. ובתשו' בית יצחק או"ח ס' כ"ח הקשה ע"ד תוס' שבת נ"ח הנ"ל מהא דב"ק ורצה לומר שם דכאן דאסור בהנאה אינו יכול לקנותו וז"א דהא מבואר להדיא בגיטין נ"ג דמשו"ה לא הוי שינוי מעשה אף דנאסר ע"י כיון דהוי השא"נ ול"ש היזק וכמ"ש תוס' שם. ולכאורה חשבתי לומר דתוס' לשיטתייהו שכתבו בריש ב"ב דכלאים בכרם הוי שפיר היזק ניכר דכל הרואה כלאים יודע שיאסרו אבל מטמא תרומה אף שרואין השרץ עלי' אימור לא הוכשר וא"כ בכפה שנתנהו לספר דמיירי בכרכתו סביב הספר כדאי' סנהדרין מ"ח והכל רואין שנאסר משא"כ בחמץ ועבר עליו הפסח דאחר הפסח שמחזירו, הרואה אותו אינו יודע אם עבר עלי' הפסח ונאסר ומה"ט לא חשוב שינוי גם בתוך הפסח דהוי שינוי החוזר לברייתו אחר הפסח. אולם באמת ז"א דהא למ"ד הזמנה מלתא היא אמרינן בסנהדרין מ"ח דהא דנתנתו לספר טהור מן המדרס היינו בהזמנה בעלמא אף שלא כרכתו וזה ודאי הוי היזק שאינו ניכר ואפ"ה הוי ש"מ לטהר מידי טומאה, וע"כ צ"ל ולחלק דדוקא לענין קנין ע"י שינוי מעשה בעינן שינוי מעשה הניכר משא"כ לענין שינוי מעשה להעלות מידי טומאה אף שאינו ניכר הוי שינוי מעשה. עכ"פ בגנב וגזלן אין מקום לומר דע"י הקדישו שאסרו בהנאה קנאו דהאי שינוי מעשה שאינו ניכר ואינו מועיל לענין קנין אך עפ"י דרכו בפשיטות הי' לו להקשות לפי שיטת תוס' ב"ק ס"ז דזה הא דשינוי השם גרידא קינה בלי שינוי

מעשה והא דגנב וגזלן הקדישו הקדש לבתר יאוש דוקא משום דלפני יאוש אין חל שם הקדש דעדיין היא של בעלים ותקשה דגם לפני יאוש נימא דמועיל שם הקדש דהא אם יועיל יקנהו הגזלן בשינוי השם ונימא דשינוי השם וזכייתו באין כאחד דהא גם לבתר יאוש הקשה רשב"א האיך יוכל להקדישו הא אינו שלו ותירץ דע"י שינוי השם נעשה שלו וזכייתו והקדישו באין כאחד והובא בקצה"ח ס' שנ"ג וא"כ גם לפני יאוש נימא כן. אמנם הדבר נכון דגם בהא דאמרו גיטה וחצירה באין כאחד כבר הוכיח בקצוה"ח סי' ס"ו דבנותן מתנה לא' על חצירו ינתן השטר מתנה בחצר לא קנה החצר ול"א דחצירו וזכייתו באין כאחד והסביר לחלק דדוקא בגט דל"ב זכי' רק נתינה אמרינן באין כאחד אבל בשטר מתנה דבעינן זכי' ל"א כן יעו"ש. ובאמת בפשיטות יותר יש לומר דדוקא בחצר דגם מקודם לכן הי' חצירה רק שיד הבעל שולט עלי' וכן ביד דעבד דהא גופו הוא רק שהאדון מושל בו בזה אמרינן גיטו וידו באין כאחד משא"כ בנותן שטר מתנה על חצר והניחו בחצר דהחצר לא הי' שלו מעולם, וסברא זו מבואר להדיא בחידושי מהרי"ט לקדושין דף ל"ו מדפי הספר ולפלא על קצה"ח ששמעתי' דמהרי"ט בפומי כולי יומא וכאן לא הזכירו וא"כ יפלא לכאורה הא דאמרינן בהקדש זכייתו והקדישו באין כאחד הא ל"ד כלל להא דגיטו וידו באין כא' דהא הכא החפץ מעולם לא הי' שלו והאיך יזכה בשל אחר ע"י הקדישו וע"כ צ"ל דכאן דנתיאשו הבעלים כבר יצא מרשות הבעלים וכ"ה ברמב"ן במלחמות פ' הגוזל בתרא להדיא רק דהגזלן לא קנאו משום דבאיסורא אתי לידי לכך מועיל שינוי השם לקנותו אמרינן גיטו וידו באין כאחד ה"נ זכייתו והקדישו באין כא' אבל בטרם שנתיאשו הבעלים דהוי עדיין של הבעלים ל"ש כלל באין כא' כמו בכותב שטר מתנה על חצר ונתנו לחצירו דלא זכה המקבל בכלים וזה ברור:

ולכאורה יש להוכיח דלא כמהרי"ט הנ"ל מהא דגיטין כ"א דכתב לה גט ונתנו בחצירו וכתב לה שט"מ עלי' קנאתו ומתגרשת בו מטעם גיטה וידה באין כא' אף דהחצר לא הי' שלה מעולם. וי"ל דע"כ לא חידש המהרי"ט דל"א גיטה וידה באין כא' רק בסילוק שיעבוד רק דומיא דגיטין ע"ז הנ"ל דלולא הא דגיטה וידה באין כא' אין כאן גט ולא יד כלל וכן בגיטה וחצירה באין כא' נמי כן היא דאם אינה מתגרשת גם החצר אינה שלה ואמרינן גיטה וידה באין כא' וחידש מהרי"ט דזה רק בדבר שבלאו הכי הי' שלו רק דשעבוד דבעל רמי עלי' אבל בהאי דגיטין כ"א הא החצר קנאתו גם אם נימא דאינה מתגרשת וחצירה ממש היא דהא בעל שנתן מתנה לאשתו קנתו וא"כ פשיטא דמתגרשת בו ואף דגם אם נתן לה הבעל החצר אינה שלה לקנותו ע"י הגט משום דאם מכרה ונתנה אינו קיים כמ"ש תוס' גיטין ע"ז ד"ה מה בשם ר"ת הא זה שוב הוי שעבוד בעלמא

ואמרינן גיטה וחצירה באין כא' וז"ב מאד. ויש לי בזה אריכות דברים ע"ד הש"ך יו"ד ס' ר"ב וחת"ס חו"מ סי' ס"ו שנחית לסברת מהרי"ט הנ"ל דדוקא בסילוק שיעבוד אמרו כן ולא בחצר שלא הי' של הזוכה מעולם ומה"ט הצדיק שם דברי הש"ך דנתן מתנה חצר ומטלטלין לא קנה המטלטלין כ"א עם החצר יעו"ש. ודבריו תמוהים מהא דגיטין כ"א הנ"ל וע' בתשוב' עטר"ח חו"מ ס' ט"ו שהרגיש בזה אבל גם הוא לא הביא מדברי מהרי"ט ז"ל הנ"ל. עכ"פ דברי הש"ך סי' ר"ב דמיירי שהחצר שלו גם אם לא יזכה במטלטלין בזה גם בחצר שלא הי' שלו מעולם אמרינן גיטה וחצירה באין כא' כמבואר בגיטין כ"א ודברי הח"ס לא יגהו מזור וראיתי בס' נדפס מחדש ערך ש"י על חו"מ ס' כ"ב שיצא לישע דברי הש"ך בדבר חדש דכיון דקיי"ל דבכל קנינים יכול הנותן לחזור בו תוכ"ד לכן בנתן חצר ומטלטלין לא' אי אפשר לקנות המטלטלין ע"י החצר בזו הרגע שקנה החצר דכיון דבידו לחזור בו מקנין החצר בתוכ"ד וחצר שאפשר לחזור בו אינו שלו לגמרי עדיין שיקנה המטלטלין אבל בגט שפיר מהני דהא בגט גם תוכ"ד אינו יכול לחזור בו יעו"ש. ולענ"ד אין זה מספיק דנראה דהא דבגט אינו יכול לחזור גם תוכ"ד היינו שאינו יכול לחזור מהגירושין אבל בנותן חצר מתנה לאשתו ונתן הגט בתוכו שפיר יכול לחזור בו ממתנת החצר כמו בכל קנינים דיכול לחזור בו תוכ"ד וממילא נעקר גם הגט וכהא דאמרו בנזיר ל"ג גבי תמורה דאם נשאל על ההקדש תמורה ממילא מתעקרא יעו"ש. וא"כ אכתי תקשה על הש"ך מהא דנתן גט בחצירה וכתב לה שטר מתנה עליו קנאתו ומתגרשת בו דע"כ הכוונה שנתגרשה בזו הרגע שזכתה בחצר דלאחר מכאן הו"ל טלי גיטך מע"ג קרקע ועפ"י סברתו הנ"ל הא עכ"פ מהחצר יכול לחזור תוכ"ד וא"כ בתוכ"ד א"א לקנות הגט, וע"כ דגוף סברתו ליתא דכיון דל"ח בי' תוכ"ד כבר נגמר הקנין חצר בזו הרגע שנתן לו קנה אז המטלטלין:

ב) מ"ש על הט"א ר"ה כ"ח דמעשר בהמה איתא בשאלה מבכורות ל"א ורואה את קדשיו ומעשרותי' דא"ב מתשל עלי' ומעשרותיו דא"ב שדי מומא בכולא עדרא ותיפ"ל דבמעשרות גופא נמי הואיל וא"ב מתשל עלה. יפה התיר וגם אני העירותי בזה רבות בשנים, אולם נראה דאדרבא משם ראי' להט"א דהא יפלא בהא דקאמר הואיל וא"ב שדי מומא דפירש רש"י דהי' יכול לשדות מומא מעיקרא והא הוי מיגו דלמפרע דל"א. ע"כ נראה דבמעשר נמי מועיל שאלה ואפ"ה לא יכול לומר אי בעי מתשל עלה דמה יפעול אם ישאל הא אכתי יצטרך להכניסן לדור מחדש, ובקדשים שפיר אמרינן הואיל ואיבעי מתשל דהא מיירי בשלמים כמ"ש רש"י שם ואם ישאל על נדרו לא יהי' צריך להפריש עוד משא"כ במעשר, ולומר דאם ישאל יפטור מלעשר עוד דהוי כמו לקוח

דפטור מלעשר כמ"ש כ"ת ליתא דהא שאלה עוקר למפרע, וגם נפטר במנין הראוי ל"ש בזה דע"י שאלה הוא מתחרט על ההכנסה לדיר ולא הוי מנין הראוי כלל ע"כ קאמר דא"ב שדי מומא בכולי עדרא פירוש דיתשל על המעשר ואי דיצטרך לעשר מחדש הא קודם שיעשרן יוכל לשדות מומא בכולי עדרא והוי מיגו דהשתא וזה נכון. ותלמידי הנעלה החריף ובקי כמר מיכל הכהן האללענדער נ"י העיר לתרץ ד' הטו"א עפמ"ש רש"י בבכורות דל"ו ע"ב דהא דקאמר דהכל נאמנים על מומי מעשר היינו בקרא לתשיעי עשירי דאין לו תקנה אלא במום ואעפ"כ נאמן יעו"ש וע' בריט"א סופ"ד מ"ש בזה וא"כ י"ל דלכן הוצרך לומר הטעם משום דא"ב שדי מומא כו' ולא סגי בטעם דא"ב מתשל דבתשיעי של מעשר כנ"ל בודאי ל"מ שאלה כיון דהדין דאפי' קרא שם בטעות קודש כדאמרינן בבכורות ד"ס ע"ב והיכא דהקדש טעות הוי הקדש ל"מ שאלה כדאמרי' בתמורה די"ז ע"א ובכ"ד משא"כ במעשר בהמה גופי' שפיר י"ל דמהני שאלה כמ"ש הטו"א דיתחרט על ההכנסה לדיר ולא יהי' קדוש ובמעשר גופי' ליכא גילוי דקדוש אפי' בטעות רק דקדוש מאלי' וא"צ דיבור כלל כדאמרי' בבכורות דנ"ט וע' במנ"ח מצות מע"ב מ"ש בזה עכ"ד ולכאורה כראה ראי' להט"א מהא דאמרינן בבכורות י"ג אהא דהוצרך קרא דאין שלמים, נכנסין לדיר להתעשר דכתוב יהי' קדוש ולא שכבר קדוש למאי נ"מ למיקם עלה בלא יגאל ומדוע ל קאמר דנ"מ לענין שאלה דמטעם קדושת שלמים הי' יכול לישאל עלי' אבל מטעם מעשר אין שאלה מועיל וע"כ דגם במעשר מועיל שאלה. ומכ"מ אין זה מוכרח דיש לומר דעדיפא מיני' קאמר דנ"מ למיקם בלא יגאל והנה במנ"ח כתב דמעשר בהמה אין מועיל שאלה כיון דעשירי מאליו קדוש, ולי נראה ראי' להטו"א ממעילה י"ג ואחרים מתנדרין כן וברש"י שם שמתנין כן קודם לכן שעל תנאי זו היא מכניס לדיר שאם תקדש יהא חלבה חולין וע"ז מועיל תנאה הואיל ויכולין לעכב שלא תכנס נקיבה זו לדיר עד לאחר זמן מהני תנאה והוי כנדבה יעו"ש ומבואר כהט"א:

ג) וע"ד הרא"ש שהובא ביו"ד ס' רל"א דנודר ומתנה לאימת שירצה יתבטל הנדר מעיקרא אינו כלום דמיד שחל הנדר קרינן בי' לא יחל דברו והק' מירושלמי נזיר פ"ח תנאי הי' בלבו בכשאנונא תפקע נזירתי, נראה פשוט דכוונת הרא"ש דוקא כשתלה הדבר ברצונו וכן ברצון חבירו אין זה מועיל דהא לא יחל דברו כתוב אבל אחרים מוחלין לו והיינו ב"ד של שלשה ע"י חרטה ולא יחיד. אבל כשאומר לכשאטמא תפקע נזירתי דמיירי באומר לכשאטמא בשוגג כמבואר בירושלמי דבהכי מיירי דהא העדים רוצים לחייב אותו קרבן וע"כ דבשוגג היא הר"ז ככל תנאים דעלמא כי לא תלה הדבר ברצונו ולא ברצון אחר רק בסבה מן השמים שאם יארע לו טומאה בשוגג תפקע הנזירות למפרע וז"ב:

ד) ומה שתמה על תוס' כתובות ז' שכתב דלהוציא ביו"ט לצורך נכרי נראה דאסור הא להדיא אמרינן בגמ' לכם ולא לנכרים. יש לומר בפשיטות דבאו להוציא משיטת רש"י ורמב"ם דהוצאה מותר אף שאין בו צורך היום כלל ול"ד לשאר מלאכות דבעינן צורך מכיון דגם שלא לצורך כלל מותר אין שום סברא דלצורך נכרי יהי' גרוע משלא לצורך כלל וע"כ דקרא לכם ולא לנכרים בשאר מלאכות מיירי כמ"ש להדיא בס' בינה לעתים ה' יו"ט פ"א סוף ה"ד יעו"ש. אמנם לפי מה שהבינו תוס' ביצה י"ב מרש"י דאין חילוק בין הוצאה לשאר מלאכות דבכל גווני אמרינן מתוך אף בלי שום צורך מה"ת יעו"ש בהכרח לומר דלכם ולא לנכרים גזה"כ הוא דגרע משלא לצורך כלל כמ"ש השט"מ ביצה שם אבל לסברת הה"מ דהוצאה ל"ד בזה לשאר מלאכות שפיר יש לומר דלכם ולא לנכרים היא רק בשאר מלאכות דשלא לצורך כלל אסור משא"כ בהוצאה. ונפלאתי על הצל"ח ביצה י"ב שתמה על שיטת, רש"י הנ"ל דגם בשלא לצורך כלל מותר הוצאה מטעם מתוך א"כ אין הבדל בין רבה דאמר אין עו"ה ליו"ט כרב יוסף דאמר מתוך יעו"ש, דהא ל"מ בהוצאה לצורך נכרי דלרבה מותר ולרב יוסף אסור מקרא דלכם דהא הצל"ח שם סובר דלרש"י גם בכל מלאכות יו"ט אמרינן מתוך שלא לצורך כלל כמבואר בדבריו שם להדיא וא"כ ע"כ קרא דלכם ולא לנכרים גזיה"כ היא וגם בהוצאה כן ולמה לו להמציא דרך רחוקה דנ"מ במתענת דל"ש בי' מתוך. ובדברי השט"מ שהביא מעלתו בכתובות ז' שצידד לומר דהוצאה מותר לצורך נכרי א"א לומר כן כסברתי הנ"ל דכיון דמותר שלא לצורך לגמרי גם לנכרי מותר דהא כתב שם דגם הבערה ובישול היתר שלא לצורך כלל ובישל לצורך נכרי ודאי אסור מה"ת וע' בביצה כ"א דאין מזמנין נכרי ביו"ט גזירה שמא ירבה בשבילו ומוכח דבישול אסור מה"ת לצורך נכרי, וע"כ צ"ל לדעת השט"מ דהוצאה שאני דמלאכה גרועה היא כהשעה"מ פ"א מה' יו"ט:

ה) וע"ד המנהג שמביאין ס"ת לבית החתן וקוראים שם בש"ק של הפארשפיעל בלבד ואין קובעים לו מקום כמבואר בש"ע או"ח סי' קל"ה ובאחרונים שם. לדעתי אין לו שום היתר וגם הא"ר לא התיר משום צבור רק כשא"א לצבור להתפלל ולקרות בתורה כמו שם שי' כהנים היי ואין יכולין לבוא לביהכנ"ס. גם בתשו' בי"ש או"ח ס' ל"ד בהכי מיירי, אבל בנ"ד שהצבור גם החתן יכולים לילך לביהכנ"ס איני רואה שום היתר בדבר. וע' בד"ק הנדמ"ח על סת"ם ס' רפ"ב, אבל כמו בנ"ד שאדרבא הצבור יעזבו מקומם הקבוע וילכו לבית החתן ולטלטל הס"ת לשם איני רואה שום היתר ואדם חשוב היינו בחכמה דוקא:

סי' להנ"ל. קצ"ח:

בדבר אשר תמה ע"ד הח"י בס' תס"ב דעיסה שנילושה בשמרי יין הוי מ"פ כיון דמענבים קאתי מתוס' פסחים כ"ח דנחמץ מאחרים היינו ע"י שמרי יין ול"ד לעיסה שנילושה ביין ושמן ודבש כו' יעו"ש. הנה כבר עמד בזה בח"ס או"ח סי' קכ"ט אבל אחרי המחילה מכ"ה לק"מ דהח"י מיירי בעיסה שנלושה בשמרי יין וזה ודאי הוי מ"פ כמו יין גופא ובתוס' מיירי בעיסה שנילושה במים רק שמניחין לתוכה מעט משמרי יין שמתייבשים בתנור והוא כעין שאור ומועיל להחמיץ העיסה וזה הוי חמץ גמור דהא העיסה נילושה במים רק השמרי יין שנתייבש וניתן לתוכו מועיל למהר החימוץ וזה פשוט מאוד שזה כוונת התוס' ול"ד לעיסה שנילושה כו' משום דכאן נילושה במים. וכן הבין הרב רש"ז זצ"ל בש"ע שלו או"ח ס' תס"ב סעי' א' שכ' שם אין מקרא חמץ בלשון התורה אלא עיסה שנילושה במים ונתחמצה ע"י שאור כו' אפי' נתחמצה ע"י ד"א כגון ע"י שמרי יין שנתייבש השמרים בתנור ה"ז חמץ גמור וחייבין עלי' כרת ובסעי' ב' שם כתב להדיא דעיסה שנילושה ביין או שמרי יין הוי מ"פ וכוונתו כמ"ש:

וזה כביר כתבתי בתשובה ע"ד הרמב"ם ז"ל וכ"ה בטוש"ע או"ח ס' תמ"ב ששאור שנפסל מאכילת כלב א"צ לבער והדבר תימה שהרי בתוספתא ריש ביצה מבואר מאמתי שאור משנפסל מאכילת כלב וזה דעת הראב"ד באמת וכן פסק בפר"ח או"ח ס' תמ"ב ועכ"פ הדבר פלא האיך דחאו הפוסקים התוספתא מהלכה. דיתכן דטעמם הוא דז"ל התוספתא ביצה איזהו חמץ שנתחמץ מאחרים שאור שמחמיץ אחרים מאמתי קרוי שאור משיפסול לאכול לכלב, והנה יש לומר דטעם התוספתא הנ"ל דגם כשנפסל מאוכל כלב חייב בביעור אף דלענין טומאה פקע שם אוכל לגמרי ומכ"ש לענין איסור ונהי דבנפסל מאוכל אדם לחוד יש לומר דעובר בב"י כיון דלא כתוב בי' לשון אכילה דינו כטומאה אבל עכ"פ בנפסל מאכילת כלב מהיכי תיתי יעבור בב"י משום דדמי להא דאמרינן בנדה ל"ה לענין זובו של זב דמטמא במשא דאם לאחרים גורם טומאה לעצמו לא כ"ש ונהי דדחי התם בש"ס שעיר המשתלח יוכיח שגורם טומאה לאחרים והוא עצמו טהור היינו שם דאיכא פירכא אבל היכי דליכא פירכא שפיר אמרינן ק"ו כהאי גוונא דהא במעילה י"ט אמר ר"ב דכ"ש יש בו מועל אחר מועל מה"ט דאם לאחרים מביא לידי קדושה היא עצמו לא כ"ש וע' שבת צ"ט אם לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש ולכך אף שנפסל מאוכל כלב כיון דגורם חימוץ לאחרים הוא עצמו לא כ"ש שיתחייב עלי' אך האי ק"ו לא שייך רק אם נימא דעיסה שנתחמצה מאליה אין שם חמץ עליה מה"ת רק כשנתחמץ ע"י שאור א"כ השאור גורם חמץ לאחרים כמו זובו של זב דגורם טומאה לאחרים הוא עצמו לא כ"ש אבל אם נימא דחמץ שנתחמץ מאליו בלי שאור ג"כ

שם חמץ עליו וחייבין עליו כרת א"כ לא מקרי השאור גורם לאחרים דגם בלעדו העיסה באה לידי חימוץ רק דהשאור מביא ג"כ חימוץ ועפי"ז משולבים היטב דברי התוספא איזהו חמץ שנתחמץ מאחרים כו' מאמתי שאור משיפסל מאכילת כלב. דכיון דחמץ היינו רק בנחמץ מאחרים ולא בנתחמץ מאלי' והיינו בנחמץ משאור אז קרוי חמץ לכך חייב על שאור אף שנפסל מאכילת כלב כיון דגורם חימוץ לעיסה הוא עצמו לא כ"ש. ולפי"ז שפיר דחאו הפוסקים דברי התוספתא מהלכה דהא בפסחים י"ג איתא אין לי אלא שנתחמץ מאלי' נתחמץ מאחרים מנין ת"ל כל מחמצת וזה ממש להיפך מהתוספתא הנ"ל דאדרבא טפי קרוי חמץ בנתחמץ מאליו וא"כ לפי שיטת ש"ס דילן שאור שנפסל מאוכל כלב פטור לבער דל"ש ק"ו דהא שייך חימוץ גם בנתחמץ מאלי' בלעדי השאור ולא מקרי גורם חימוץ וא"ש אך עדיין יש להעיר עפימ"ש התוס' שם דנתחמץ מאחרים היינו ע"י שמרי יין וא"כ גם לדעת התוספתא דאין חמץ רק בנתחמץ מאחרים ליכא ק"ו דהא איכא למימר שמרי יין יוכיח שגורם חימוץ לעיסה והוא עצמו אין בו משום חמץ ממש כפירכת הש"ס בנדה ל"ה שעיר המשתכך יוכיח. ונראה דגם בזה פליג התוספתא דאין חימוץ רק בנתחמץ דשאור והוי שפיר ק"ו:

ב) וע"ד קושיתו בפסחים כ"ט בהא דפודין את הקדשים להאכילן לכלבים דהא עושה סחורה בדברים האסורים לפימ"ש רמ"א דאף להאכילו לפועלים גוים אסור א"כ ה"ה לכלבים לענ"ד פשוט דלכלבים לכ"ע שרי לקנות טריפות דדוקא לפועלים עכו"ם כיון דיש להם זכי' מקרי סחורה מה שהבע"ב קונה מאחרים ונותן להם דהוי כמוכר להם כיון דהם יש להם יד לקנות אבל במאכיל לכלבים שלו אין זה סחורה כלל לכ"ע וכן ומוכח בתוס' חולין כ' ד"ה שי"א דאין מוסרין לחש"ו לשחוט אפי' ע"ד להשליך לכלבים דלמא יבואו לסמוך עליו יעו"ש. ותיפוק ליה דהוי כעושה סחורה בדבר איסור וע' בלב"ש בחידושי דינים ליו"ד סעי' א' וע"כ דמיירי שרוצה להאכיל לכלבים שלו דשרי, וע' בתב"ש ס' א' סעי' כ"א:

ג) וע"ד קושיתו בהא דמנחות ה' דכלאים בציצית מצותו בכך הרי אפשר לעשות בג"כ מצמר רחל בת עז דל"ה בו כלאים כדאי' בבכורות י"ז. לענ"ד נראה דלאו צמר הוא כלל וגם לבג"כ לא חזיא וכ"נ להדיא מלשון הכ"מ פ"ב מהל' ציצית ה"א דלאו צמר מקרי. וע' מג"א או"ח ר"ס ט' והגהות לב"ש שם:

ד) וע"ד ספיקו בהלכתא למשיחא בענין שחוטי חוץ דאינו חייב רק בראוי לפתח אהל מועד אם הוא פסול לגבוה מספק אם מקרי שחוטי חוץ עכ"פ מספק א"ד כיון שמספק עכ"פ אינו ראוי לפנים לא מקרי שחוטי חוץ כלל והביא מב"ב פ"א דאם מספק אינו ראוי

לקריאה לא הוי ראוי לבילה- ולי נראה דל"ד דשם כל הראוי לקריאה היינו שלכתחלה ראוי לקריאה אין קריאה מעכבת וכיון דהוא ספק א"כ עכ"פ לכתחילה אינו ראוי לקריאה אבל בשחוטי חוץ כיון דהלכה רווחת דכל שאם עלו לא ירדו חייב עליו משום שחוטי חוץ כדאי' בזבחים ק"ז ובכ"ד א"כ גם אם פסול מספק מקרי ראוי לענין זה ולא כל הדברים דומים דבהא דבעינן אשה הראוי' לקיימה מבואר בכתובות ל' לפי פירש התוס' שם ד"ה א"ב דגם אם אסר לכתחלה אף דבדיעבד לא יוציא אינו כן. ועכ"פ בדבר דבעינן ראוי לכתחלה הי' נראה דאם מספק אינו ראוי לא מקרי ראוי כלל כמו בהא דב"ב פ"א הנ"ל. ויש להקשות בהא דאמרינן בכתובות כ"ט ולו תהי' לאשה שמעון התימני אומר אשה שיש בה הוי' ר"ש בן מנסיא אומר אשה הראיי' לקיימה מאי בינייהו כו' אמאי לא קאמר דנ"מ בספק חללה דאסורה לכהן כמ"ש המקנה הבאתי' במ"פ לאו"ח סי' קכ"ח דלשמעון התימני חייב קנס מספק ולר"ש בן מנסיא פטור לגמרי דהא עכ"פ מספק אינו ראוי ואין לומר דאכתי גם לשמעון התימני פטור מקנס כיון דהוא מוחזק והממע"ה דהא נ"מ לענין תפיסה דלשמעון התימני מועיל כשתפס האב הקנס דהא בסד"ד מועיל תפיסה וגם בקנס כמבואר ברא"ש ב"ק הובא בנה"מ סי' א' ס"ק ט"ז ולר"ש בן מנסיא אין תפיסה מועיל ומדלא קאמר בגמ' נ"מ זו נראה דכל דפסול רק מספק שפיר מקרי ראוי לו ול"ד להא דכל הראוי לבילה בב"ב הנ"ל וע' בס' ישרש יעקב ליבמות סו"פ ר"ג בהשמטה ביאר היטב טעם הדבר דכל הראוי לבילה בעינן שיהי' ראוי' בוודאי ולא בשאר דברים דבעינן ראוי דגם מספק מקרי ראוי:

והנה מע"כ הביא ראי' דגם מספק מקרי ראוי מהא דנדרים ט"ז דמודר הנאה מסוכה יוצא בה משום דמללה"נ והא ביה"ש של שביעי ספק שמיני לא חזיא לישב בה דדלמא שמיני הוא ואיכא הנאה בלי מצוה וא"כ גם בכל שבעה האיך יוצא הא בעינן סוכה הראוי' לשבעה. והיא הערה מושכלת אבל כמה תשובות בדבר הנה למאי דקיי"ל דעושין סוכה בחוש"מ כרבנן דפליגי על ר"א בסוכה כ"ז נראה דגם סוכה הראוי' לשבעה לא בעינן כלל ור"מ ור"י דפליגי בסוכה כ"ג בעשה בהמה דופן לסוכה נראה דסברי כר"א ואפ"ה מכשיר ר"י משום דמדאורייתא חזיא אבל לדידן דקיי"ל כרבנן ל"ב כלל סוכה הראוי' לשבעה וכ"נ מדברי הפנ"י סוכה כ"ג וכ"כ להדיא בשעה"מ פי"ח מהל' לולב ה"א וכן מוכח מהא דקיי"ל בסי' תר"ל סעי' ז' דסיכך ע"ג מבוי שיש בו לחי כשר לשבת משום מיגו אע"ג דבחול לא חזיא דל"ב ראוי' לשבעה. וכה ראיתי להגאון ריט"א ז"ל פ"ה דבכורות ס"ק מ"ב שהביא דברי הריטב"א סוכה י"ג דסוכך בדברים המתייבשים תוך ז' פסול מדרבנן מדוע לא יפסול מה"ת דהא בעינן סוכה הראוי' לז' דגם ר"י לא פליג רק בעשה בהמה דופן

כיון דמדאו' חזיא יעו"ש ואני תמה דנראה דלדידן ל"ש כלל סוכה הראוי' לז' ואף להי"א שבריטב"א שם דסכך המתייבש תוך ז' פסול מה"ת בראה דהיינו בסכך דוקא ולא מטעם דראוי לשבעה אלא דסכך העתיד להתייבש בתוך ז' כמאן דליתא דמי אבל סוכה הראוי' לשבעה לא בעינן לדידן. וכ"נ מסתימת הפוסקים שהשמיטו לגמרי האי דינא דבעינן סוכה הראוי' לשבעה. גם נראה דאפי' אם נימא דבעינן סוכה הראוי' לשבעה היינו אם החסרון הוא מפאת הסוכה דל"ח לכ"ע אבל הכא במודר הנאה ניהו דלדידי' לא חזיא בביה"ש של ז' ספק ח' הא חזיא לכ"ע שלא נדרו הנאה ושפיר מקרי סוכה הראוי' לז' אפי' לר"א. והן אמת שמהריט"א שם כתב ליישב לר"י דעכ"פ דריש קרא דבעינן סוכה הראוי' לז' והאיך משכח"ל סוכה שאינה ראוי' לז' מה"ת וכתב דמשכח"ל בנשבע שלא ישב בסוכה זו רק יום א' ואח"כ ישב בסוכה אחרת יעו"ש אבל דברי' תמוהים דבכה"ג נראה דלכ"ע מקרי סוכה הראוי' לז' כיון דחזיא לגברא אחרינא וגם קושיתו לק"מ דלר"י יש לומר דקרא אתי שלא יעשה סוכה בחוש"מ וכמ"ש בשעה"מ הנ"ל ואף אם נימא דר"י יסבור כרבנן ואפ"ה בשעת עשיית הסוכה בעינן ראוי לכל ימי הסוכות ובחוה"מ נמי הוא ראוי' מעת שעשאה לכל ימי הסוכות הבאים הא משכח"ל סוכה שאינה ראוי' מה"ת לז' כגון בעשה סוכה רעועה מתחלתה דסופה ליפול והא דבסכך העשוי להתייבש פסול רק מדרבנן היינו משום דעכ"פ גוף הסוכה דהיינו הדפנות ראוים ויכיל להניח סכך אחר אבל כשעיקר הסוכה רעועה ועומדת ליפול יש לומר דפסולה. ועי' בריטב"א סוכה כ"ז ושוין שאם נפלה שחוזר ובונה בחוש"מ וגריס בריטב"א שם ע"ד דלמא אתי למיעבד רעועה מעיקרא יעו"ש הרי דרעועה מעיקרא מקרי אינו ראוי לשבעה. מיהו בריטב"א שם נראה דדוקא לר"א פסול כשעושה סוכה רעועה מעיקרא אבל לרבנן כשר דל"ב סוכה הראוי' לשבעה כלל אך לפי דרכו של הריט"א דר"י סובר דבעינן סוכה ראוי' לז' אף דסובר עושין סוכה בחוש"מ הו"מ למימר דמשכח"ל סוכה שאינה ראוי' לז' בעושה סוכה רעועה מעיקרא. אך בעיקר הדבר נראה דר"י ע"כ פליג על רבנן וסובר כר"א ואנן קיי"ל כרבנן ולרבנן ע"כ דל"ב כלל סוכה הראוי' לשבעה דהא בסוכה כ"ז שם קאמר מ"ט דר"א אמר קרא חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים עשה סוכה הראוי' לשבעה ורבנן הכי קאמר רחמנא עשה סוכה בחג יעו"ש, וא"כ לית לי' לרבנן כלל שום קרא דבעינן סוכה הראוי' לז' וממילא דל"ב כלל סוכה הראוי' לשבעה. וכה ראיתי גם בבית מאיר לאו"ח סי' תר"ל שהקשה בהא דסיכך ע"ג מבוי שיש בו לחי כשר לשבת דהא אינו סוכה הראוי' לשבעה ונדחק לומר משום דעכ"פ גוף הסוכה חזיא ויוכל להעמיד שם בימות החול דופן יעו"ש, ולפע"ד נראה דאנן ל"ב כלל סוכה הראוי' לשבעה:

אמנם גם אם נימא דבעינן סוכה הראוי' לשבעה וגם נניח סברתי דאף שראוי' הסוכה לאדם אחר כיון דלדידי' לא חזיא לא מקרי ראוי' לשבעה אכתי הוכחתי מהא דנדרים ט"ז יש לה פירכא דהא בנוב"י מה"ת חי או"ח ס' קל"ג הקשה דהא דאומר הכאת סוכה עלי דאמרינן מללה"נ דהא איכא הנאת הגוף שיושב בצל ותירץ דמיירי באסר על עצמו הנאת מצוה מהסוכה והנאת צל לא אסר עליו יעו"ש וא"כ בביה"ש של שביעי ספק ח' שפיר רשאי לישב בה דאם אינו חייב עתה בסוכה ליכא הנאת מצוה והנאת הגוף הא לא אסר עלי' וזה ברור:

סימן קצט

לכ' הרב הגאון מו"ה זאב וואלף לייטער נ"י אבד"ק פיטסבורג (אמעריקא): ע"ד הענין שדרש כת"ר אשר פעל שם למסור ס"ת לבית האסורים שילכו היהודים להתפלל שם בשבת ויו"ט אך הס"ת יהי' ברשות השומר ביה"א נכרי אם רשאין למסור לו והביא מדברי רמ"א יו"ד סי' ר"ץ דאין למסור מזוזה לנכרי שמא ינהוג בה מנהג בזיון וכת"ר העיר מב"מ דף כ"ד שנכרים הי' שומרים בבתי כנסיות ובתי מדרשות שהי' חוץ לעיר. משם אין ראי' שדרכם הי' שהס"ת הי' בבית אחר חוץ לבהכנ"ס כמבואר באו"ח סי' קמ"ח ויתכן שבית הזה הי' סגור ומסוגר והמפתח הי' ביד ישראל. וראיתי בס' אורחות חיים על או"ח סי' קל"ה שהביא מתשו' לב חיים שבית שיש שם ס"ת אין להניח נכרי לדור בו כי אם שהבית סגור ומסוגר ולא די בסגירת התיבה יעו"ש. ונ"ל דזה רק לכתחלה בדאפשר בהכי, אבל בנ"ד שא"א בענין אחר ועי"ז יבוטל מצות שמיעת וקריאת ס"ת מכמה אנשים י"ל דעכ"פ אם יעמידו הס"ת בתיבה והתיבה יהי' סגורה בב' מפתחות והמפתחות יהי' ביד ישראל אף שהשומר יהי' לו מפתח מהבית שרי דהא ב' מפתחות לכ"ע הוי כחותם א' כמש"כ הפר"ח יו"ד סי' קי"ח וא"כ אין לחוש שהשומר יפתח התיבה ויזלזל דהא במידי דרבנן סמכינן על חותם א' והכא ע"כ הוי רק מידי דרבנן דהרי הותר רמ"א בסי' הנ"ל למסור מזוזה ביד נכרי במקום שיש איבה א"כ ע"כ דהוי רק מדרבנן דאיסור דאורייתא לא התירו משום איבה כמש"כ התוס' ע"א כ"ו יעו"ש. ובאיסור דרבנן סומכין על חותם א' וס' גדולי הקדש יו"ד סי' רפ"ב הביא מדברי הפרמ"ג שמסופק בכל ענינים דמבואר שם דאסור מטעם ביזוי ס"ת וכן בשאר תשמישי קדושה אם איסור זה הוא מה"ת או מדרבנן, ובמק"א הבאתי ראי' מתמיד כ"ז ש"מ תפילין מן הצד שריא ובמפורש שם דכ' להדיא דדרך בזיון בתפילין אסור רק מדרבנן ומכ"מ יש לחלק דלא כל הדברים דומים ואפשר דלמסור דבר קדושה לנכרי הוי בזיון טובא ואסור מה"ת אבל מדברי רמ"א מדהתיר משום איבה מוכרח דעכ"פ מה"ת שריא דל"ח לזילזל מה"ת אפשר

משום דל"ש שהנכרי יזלזל וכיון דעכ"פ ליכא חשש דאו' י"ל דסגי בחותם א'. ועוד הא בסי' קי"ח יש כמה פוסקים הסוברים דרק במומר בעינן ב' חותמות אבל בנכרי לא בעינן רק חותם א':

ואם:

כל החשש דזילזל הוא רק מדרבנן י"כ דמשום מצות קריאת ס"ת ברבים אין לחוש כמ"ש מג"א סי' שא"ז ס"ק י"ח דמוכח בעירובין צ"ב דמותר להביא ס"ת בלי עירוב כדי שלא יבטל מצות קריאה יעו"ש, ועכ"פ בחותם א' כגון ב' מפתחות ובמקום מצוה רבה כזו אין לחוש. וע' בס"ח סי' תתקי"ד אל ימשכן אדם ספרים ביד נכרי ואפילו הספרים ביד יהודי לא יאמר לנכרי הלוה לי כו"כ על הספרים והניחם בביתי וקח לך המפתח יעו"ש ומשמע שאין שום היתר למשכן הספרים ביד נכרי אף אם יניח ישראל עליהם חותם כיון שהם בבית נכרי, ל"ד לשם כיון דמלוה עליהם לא מירתת הנכרי כ"כ ויפתח החותם כשיטת תוס' ע"א דף ס"א דבכה"ג שהוא ממושכן ביד נכרי ל"מ אף ב' חותמת יעו"ש אבל במפקיד כמו בנ"ד יש להתיר אף בחותם א' או שני מפתחות. וגם יש צד קצת להתיר בס"ת יותר מבמזוזה מהא דאמרינן בחולין צ"ב דאו"ה מקיימים שלוש מצות וא' מהם שמכבדין ס"ת וא"כ אין לחוש כ"כ וגם בזמנינו מצד נימוסיהם בודאי אין לשומר ביה"א לזלזל ח"ו בהס"ת הנפקד עכ"פ ע"י חותם א' או ב' מפתחות ודאי יש להתיר ומה טוב כי התיבה שיש בה הס"ת יהי' מונח עוד באיזה דבר שיהי' כלי בתוך כלי:

סימן ר

לכ' החריף ובקי מורג חריץ מו"ה אלי' חיים בראף נ"י:

ע"ד שאלתו בדיני ממונות בא' ששכר בית מחבירו לעשר שנים ואחר שישב שם איזה ירחים עשה השוכר בלי ידיעת המשכיר חלונות גדולים ויפים ולקח לעצמו החלונות הישנים ועתה כנודע הדבר תובע המשכיר חלונות הישנים שלו ואמר כי הם שלו ובמה זכה בהם ודרש מאתי חוו"ד בזה. והנה השוכר הזה שעשה מדעתו דבר שלא הי' נחוץ כלל ודאי דינו כיורד שלא ברשות לשדה חבירו ונטעו דידו עה"ת כמבואר בחו"מ ס' שע"ה וכשהוצאה מרובה על השבח צריך לשלם לו כשיעור השבח וה"נ ההוצאה מרובה על השבח כי המשכיר לא הי' צריך לחלונות גדלים והי' די לו בחלונות הקודמים וא"צ לשלם כו הוצאה אבל עכ"פ כשיעור השבח צריך לשלם לו דהא עכ"פ השביח לו בזה שנשארו לו החלונות הישנים לשימוש אחר ונהי דבגוף החלונות לא זכה השוכר אבל עכ"פ בשיוי החלונות זכה דהא זה השביח בודאי. אכן אם המשכיר יטעון טול החלונות שעשית לכאורה נראה דהדין עמו כמבואר ס' שע"ה סעי' ו' דאם אמר בעל החורבה

לבונה טול עציך ואבניך שומעין לו וכן פסק רמ"א שם עכ"פ בחורבה שאינה עשוי' לבנות אכן כראה דבנ"ד לא יוכל המשכיר לטעון כן דהא כתב הרא"ש מובא בסמ"ע שם ס"ק י"ג דמסתבר לומר היכא דלא הי' משתמש בחורבתו ויש לו משלו שראוי לבנות בנין בזה בלי קפוח פרנסתו אז אין שומעין לו דתואנה הוא מבקש יעו"ש והיינו אף בחורבה שאינה עשוי' לבנות דבהכי מיירי הרא"ש ובנ"ד נמי לא מיבעיא אם הוא בעל יכולת וראוי לעשות חלונות כאלה שאין שומעון לו אלא אפילו הוא איש עני ואין בכוחו להוציא הוצאות כאלה הא אין השוכר חפץ מאתו בלתי החלונות עצמם הישנים וזה בודאי טוב לפני' ליתן לו תמורת החדשים ואם יאמר לו טול חלונותיך ואחזיר הישנים למקומם תואנה הוא מבקש ואין שומעין לו ובנ"ד הא איכא שבח בודאי שהשביח לו שעי"ז נשארו לו החלונות הישנים ודאי צריך לשלם לו כשיוי החלונות או החלונות עצמם וגם טול לא יוכל לומר כיון שא"צ להוציא מכיסו כלום תואנה הוא מבקש כהרא"ש הנ"ל. ולכאורה הי' אפשר לומר דבנ"ד ל"ד ליורד לשדה חבירו שלא ברשות דשם הוא יורד לכך להשביח לבעל השדה אבל הכא עשה הדבר להנאתו שהוא צריך לישב בשכירות י' שנים ורצה בחלונות גדולים וכעין שכ' רמ"א ס' רס"ד סעי' ד' דאם נראה לב"ד שלא הוצרך להרבות בהוצאות בשבילו דאפילו בשבילו לבד הי' צריך להוצאות אלו א"צ ליתן לו כלום דזה נהנה וזה אינו חסר יעו"ש. אכן מדברי תשו' הרא"ש הנ"ל שבטור סעי' ח' בראובן שיצא מן העיר והי' לו בית רעוע ובא שמעון ודר בה והציל הבית מנפילה ובנה בנינים וסייד שדן הרא"ש ז"ל דהוצאות הנתונים צריך לשלם לו ול"א שעשה דבר זה בשבילו שהי' חפץ לדור בבית הזה ותיקנו וכן בחדרים שעשה שכתב הרא"ש דא"צ לשלם לו וז"ל אבל מה שבנה שלא הי' צריך לבנות כגון שבנה חדרים וסייד וכייד זה עשה להנאת עצמו כו' אלא אומר לו טול עציך ואבניך עכ"ל הרי דדוקא משום האי טעמא פטור ולא בשביל שעשה להנאת עצמו. ופ' דל"ד להא דסי' רס"ד דשם הוציא הוצאות בשבילו לבד דנתן מעות לשרים בשבילו ואגב ניצול גם חבירו אבל הכא שעשה הדבר בבית חבירו אף שהבית מושכר לו ודאי עשה על דעת בעה"ב והוי כמו שם בסי' רס"ד בירד ע"ד שניהן דחייב לשלם לו יעו"ש, וקצ"ע לשון הרא"ש הנ"ל זה עשה להנאת עצמו כו' דהא אין זה טעם כלל לפטור רק משום דיכול לומר לו טול עציך ואבניך ולמה כתב כלל טעם זה וצ"ע. והנה בנידן שאלתו אם יאמר השוכר אני נוטל החלונות החדשים שעשיתי נראה דהדין עמו כמבואר ס' שע"ה סעי' ו' והיינו באופן שהחלונות הישנים עדיין ראוים להחזירם אבל בנתקלקלו ע"י ההוצאה ממקומם ואינם ראוים להחזירן ודאי לא יוכל לומר אטול מה שעשיתי דהא גרם לו הפסד וגם נראה דהוצאות החזרת הישנים היא על

השוכר לבל יגרום למשכיר הפסד. וע' ב"י ס' שע"ה ס"ד בתשו' רשב"א בראובן שהי' לו בית ובכה יהודה בתים שלא ברצון ראובן ותובע ההוצאה כדין בונה שלא ברשות כל שצווח ראובן וגילה דעתו שאינו חפץ בזה אינו חייב לו ומיהו אם רצה יהודה לומר עצי ואבני אני נוטל הדין עמו וכמו שבנה חורבה אבל אם הי' בנוי וסתר ובנה הכל לפי מה שיראו ב"ד יטול זה עציו ואבני' ויש לו דמי נזקו שסתר ביתו ובנינו עכ"ל ואף דרשב"א שם מיירי כשמיחה ראובן בפירוש ומה"ט א"צ לשלם לו כלום וגרע מיורד שלא ברשות מכ"מ לענין הדין דעצי ואבני אני נוטל נראה דאין חילוק וגם ביורד שלא ברשות בסתמא אינו יכול לומר עצי ואבני אני נוטל בלתי כשאינו גורם עי"ז היזק לחבירו דהא מה"ט בנוטע אילנות א"י לומר כן משום כחשא דארעא כמבואר סי' שע"ה. אכן כשאין השוכר טוען עצי ואבני אני נוטל אף שהמשכיר יטעון כן בנ"ד כיון דחפץ מאתו רק החלונות הישנים כשיאמר המשכיר טול תואנה הוא מבקש ואין שומעין לו וזכה השוכר בגוף החלונות שת"י רק הברירה ביד המשכיר לומר שהוא חפץ בחלונות הישנים רק ישלם לו שיוי דמי החלונות הישנים כי עכ"פ בגוף החלונות לא זכה כנלע"ד נכון לדינא. והא דתורם משלו על של חבירו א"צ לשלם לתורם מה שהנאהו היא מטעם דהו"ל כפורע חוב חבירו דמבריח ארי בעלמא הוא ועי' ר"ן נדרים ל"ו ד"ה אלא אדעתו דנפשי' בשם רשב"א ואין זה דומה כלל לנ"ד. ולשיטת ר"ת דפורע חובו של חבירו דפטור היינו במזונות אשתו דוקא ולא בשאר חוב שאי אפשר לפטור ממנו ע"כ נ"ל כתירץ הר"ן הנ"ל דכיון דתורם משלו על של חבירו טובה"נ של תורם אדעתי' דנפשי קעביד יעו"ש. ומה שהביא מהא דבכורות י"א דפודה פ"ח של חבירו פדיונו פדוי לבעלים יש לומר דבאמת חייב בעל החמור לשלם לפודה כפי שהשביחו כמו כל עושה טובה עם חבירו אבל גוף הפ"ח הוא לבעלים דבמה זכה זה בגוף החמור וכ"ז לר"ת הנ"ל דפורע חובו של חבירו היינו במזונות אשתו דוקא אבל לשיטת שאר הפוסקים דבכל גווני פטור משוש דהוי מבריח ארי ומצוה קעביד וע' ש"ך ס' קכ"ח ס"ק ח' ה"ה בפודה פ"ח של חבירו א"צ הבעלים לשלם לו כלום וכ"ז אינו ענין לנ"ד כלל ובגוף שיטת ר"ת הנ"ל יש לי אריכות דברים ע"ד פלפול דמודה ר"ת בתורם משלו על של חבירו דא"צ לשלם לו כלום ול"ד לשאר חוב אבל כבר ארכו לי הדברים לברר גוף הדין ע"כ נלאתי להעלות הדברים בכתב:

ב) ומ"ש ע"ד מה שכתבתי בס' מנ"ק בסוטה מ"ז דבע"ע ל"מ שאלה דהוי כנדר עד"ר והביא שגם בט"א ר"ה כ' דעל ק"צ ל"מ שאלה יעו"ש בט"א דלאו מה"ט קאתי עלה. ובתשו' בית יצחק יו"ד ח"ב סי' קי"ח תמה ע"ד הט"א מבכורות כ"ה דאמרינן ליחלי' והדר ליגזי' דמי' יקרים והדר פריך וליעבד לה כדשמואל דאמר שמואל שוה מנה שחללו

על שו"פ מחולל דהא כתב הט"א גופא מגילה י"א בטעמו של תוס' מנחות ע"א דהקדש שוה מנה שחיללו על שו"פ מחולל הוא דוקא בבעלים הואיל ויכול לישאל עלי' וא"כ פרה דהיא ק"צ וליתא בשאלה אינו מחולל על שו"פ:

ובתשו' כתבת ליישב דלכאורה יש לומר דנהי דבשאר קדשי בה"ב שפיר אמרינן כן מכ"מ בתרומת הלשכה כיון דאמרינן בכתובות ק"ו דמגיהי ספרים בירושלים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה וע"כ משום דלב ב"ד מתנין עליהם כמ"ש תוס' מ"ק ו' דתרומת הלשכה נותנין כ"י ע"ד ב"ד הרי דיכולין ב"ד להוציא תרומת הלשכה לחולין בלי שום פדיון כלל א"כ מה"ט נמי יכולים ב"ד לחלל תרומת הלשכה אפילו שוא מנה על פרוטה כיון דבידם להפקיעו לחולין כגון לצורך מגיהי ספרים הנ"ל בבעלים ושפיר הקשה וליעבד כשמואל אלא דהא ליתא דנראה דע"כ ל"א לב ב"ד מתנה בתרומת הלשכה ויכולין ב"ד לשלם שכר מגיהי ספרים רק בטרם שקנו מהמעות דבר שחזי לקרבן אבל לאחר שקנו מהמעות קרבנות נהי דקיי"ל בשבועות י"א דנפדין תמימים דלב ב"ד מתנה עליהם אם הוצרכו הוצרכו ואם לאו יהי' לדמיהן מכ"מ להוציאן לחולין לגמרי כגון לשלם מהם שכר מגיהי ספרים לא אשכחן רק במעות ולא בקרבנות ונהי דנפדין תמימים מכ"מ פדיון מיהו בעי כדין וכ"מ בתוס' שבועות ו' הנ"ל דדוקא המעות יכולין לזכות אפילו בהפרשה בעלמא ויוצא לחולין אבל קטורת שקנו צבור אין לשלם מהם שכר האומנים כלל וע"ע תוס' שבת כ"א ד"ה שמחת ובתו"י שם והדק"ל על הט"א הנ"ל: אמנם עפ"י יסוד הנ"ל דעכ"פ תרומת הלשכה גופא הו"ל הב"ד כבעלים ויכולין לפדות גם על שו"פ הדבר נכון דהא בבכורות שם פריך וליחלי, והדר ליגזי' ומשכי' דמי' יקרים ופירש"י ואין דמי' כ"כ מזומנים לחללה עליהם יעו"ש. ולכאורה קשה הא אמרינן בב"ק ע"ז דלר"ש פרה מטמאה ט"א הואיל ואם מצא אחרת באה הימנה מצוה לפדותה וכל העומד לפדות כפדוי דמיא והאיך שייך לומר בזה כל העומד הא דמי' יקרים ואין מצוים דמים לפדותה, אמנם באמת הדבר נכון דודאי בהא דבכורות הנ"ל כיון דגם לאחר הפדיון יקחו פרה זו שיגזזוה א"כ הפרה שוה הרבה ובשעת פדיה צריך ליתן בעדה מעות חולין כפי שויה לפרה אדומה וזה אינו מצוי אבל בשמצא נאה הימנה דמצוה לפדותה דממילא תו אין פרה זו ראוי' להביאה לשם פרה דהא מצא נאה הימנה ואינה שוה רק כפרה בעלמא ושפיר מצוי מעות לפדות סתם פרה. אלא דאכתי קשה כשמוציא נאה הימנה כשירצו לקנותה הא יצטרכו ליתן בעדה סכום גדול והאיך יקחו המעות ההיא וע"כ דצבור לא מיענ ובתרומת הלשכה לא אפס כסף ויכולין לקנות גם פרה אחרת אף שכבר הוציאו על הראשונה והא דאמר בבכורות כ"ה דדמי' יקרים ואין דמי' כ"כ מזומנים לחללה עליהם היינו מעות חולין דהא

שם בעינן מעות חולין לחלל קדושת הפרה עליהם אבל בתרומת הלשכה שפיר איכא עוד מעות כדמי פרה רק אי אפשר לחלל על תרומת הלשכה דהא אין מחללין קודש על קודש רק על חולין אף דתרומת הלשכה מוציאין אף לצרכי חולין היינו כגון לשלם שכר מגיהי ספרים משום דלב ב"ד מתנה עליהם אבל עכ"פ א"א לחלל פרה אדומה על תרומת הלשכה דאין מחללין קודש על קודש. והשתא שפיר פריך בבכורות כ"ה וליעבד לה כדשמואל היינו לאו שיחלל הפרה על שו"פ דזה אינו מועיל דהא אין ביד הבעלים לישאל עליה וגם אין ביד הב"ד לשלם שכר מגיהי ספרים כיון דכבר קנו ממנה הפרה וכו' אלא דקושי' הגמ' דיקחו מעות הקדש מתרומת הלשכה ויחללו הב"ד המעות הנ"ל על שו"פ חולין וזה שפיר יכולין הב"ד כיון דבידם להפקיע הקדושה ולשלם למגיהי ספרים והדר יקחו מעות הלשכה שיצא לחולין ויפדו הפרה כשוי ודוק היטב:

סימן רא

להרב המופלג בתו"י מו"ה חיים צבי שאטאלנד נ"י שו"ב ומו"ץ בק' מאדען מכתבו:

הגיעני ואשר שפך לפני מר שיחו בדבר המקוה הישינה שיש שם מקוה כשירה ועתה רוצים איזה אנשים נסתרה ולבנות במקומה מקוה חדשה שיהי' בנקיון יותר עפ"י חוקי הזמן, ורו"מ חושש שיארכו הימים ותעמוד העיר בלי מקוה. לענ"ד הדבר ברור שאין לסתור המקוה הישנה ואם רוצים לעשות מקוה יעשו במק"א וב"כ יהי' להם המקוה הישנה דהא ביהכנ"ס אין סותרין מטעם ליכא מקום לצלוי ומשום פשיעותא והרי שם עכ"פ אפשר להתפלל בבית אפ"ה אסור מכ"ש במקוה דיש לחוש לכמה מכשולות ואיסור כרת ר"ל, וגם ענין ביטול פו"ר דבר גדול הוא ויהושיע נענש על שביטל ישראל מפו"ר לילה אחת כדאיתא בעירובין ס"ג והכא יכול למשוך מעידון ועידונין, וגם עפ"י הרוב המקואות הנעשים עתה מחדש לא במהרה יצלחו וזוחלין כאשר הי' לפני כמה שאלות מקואות החדשים שצריכים תיקון, וגם ביטול אנשים הרגילים במקוה לא מלתא זעירתא היא דאף שבטלו לטבילתא מכ"מ דעת כמה פוסקים ראשונים דוקא לתורה ולא לתפלה כמבואר בס' האשכול ה' תפלה ואנשי מעשה חוששין לשיטות אלו וקבילו עלייהו והוי כנדר, ע"כ בשום אופן אין לסתור המקוה הישינה ועל כיוצא בזה אמרו חז"ל יבמות מ"ד אל ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים להם והובא בש"ע אה"ע סי' קס"א סעי' ב' ובב"י שם מבואר דהעושה כן בר נידוי הוא יעו"ש ושם במי בורו הוא והכא המקוה היא של כל הציבור ואין רשות ביד יחידים לסתרה אפילו אם הרוב יסכימו המיעוט יכולין לעכב ועל כזה אמרו במס' פיאה אפילו תשעים ותשעה אומרים לחלק וא' אומר לבוז לזה שומעין שאומר כהלכה:

ב) וע"ד השאלה במי שאי אפשר לו ליקח טלית מביתו ויצטרך להתפלל בביהכנ"ס בטלית שאולה אם מוטב להתפלל בביתו ביחיד בטלית שלו. הנה במג"א סי' ס"ו ס"ק י"ב נראה דרק תפילין עדיף מתפלה בציבור ולא טלית שאין חיוב לתפלה וגם לענין סמיכת גל"ת רק תפילין מותר להניח ולא טלית. וגם לא ידענא מה גריעותא דטלית שאולה הרי מסתמא מקנה לו והוי כטלית שלו כמבואר סי' י"ד. ואפשר השאלה היא שיטול טלית בביהמ"ד בלי ידיעת חבירו דבזה להמג"א שם מברך רק דרך רשות כמו נשים ובסידור דרך החיים פוסק שבזה לא יברך כלל אבל בכל ענין תפלה בצבור קודם דאין הטלית חיוב לתפלה ובפרט דמסתמא יש לו ט"ק שהולך לבוש:

סימן רב

לכ' הרבני המופלג בתורה מו"ה שלמה ווילף ג"י בלבוב:

בדבר השאלה שהניח תש"י ואח"כ הוציא הש"ר וראה שנפסק הרציעה סמוך לקשר ושאל לו ש"ר מאדם אחר ובירך על מצות ומסופק אם הי' צריך לברך להניח כיון דבהנחת ש"י שבירך להניח הי' דעתו על תפלה שלו והניח תפלה אחרת. הנה כבר ראו עיניו דברי השע"ת או"ח סי' כ"ה בשם מח"ב דאף דבנפסק הקשר ותיקנו והניחו יש מחלוקת אם צריך לברך עוד הפעם דלמג"א שם נראה דלדידן דבנשמט א"צ לברך ה"ה בזה מכ"מ במניח תפילין אחרים פשיטא דצריך לברך יעו"ש. וכן פשיטא לי' להגה"ק מבוטשאטש ז"ל באשל אברהם סי' כ"ה סעי' י"ג ובנפסק הקשר ומתקנו נראה דעתו שם דהוי ספק ברכה ולא יברך וכ"ה בס' תהלה לדוד סי' הנ"ל. ואמנם ראיתי בס' אורחות חיים הנדפס עם הגהות הגאון מהרש"ם ז"ל שם סי' כ"ה הביא מתשו' נהר שלום סי' ק"מ דא"צ לברך בשאל לו תפילין אחרים וטעמו לא נודע וכה"נ דמדמה לי' להא דס"ת שנמצא בו טעות דמוציא אחרת וקורא בלי ברכה כמבואר באו"ח סי' קמ"ג וכפי דברי הט"ז דמצוה חיובות היא מסתמא דעתו שאם יהי' טעות יקרא באחר יעו"ש. אבל לענ"ד יש לחלק דשם שאני דשכיח לפעמים לימצוא טעות בס"ת ואסיק אדעתי' משא"כ פסול תפילין לא שכיח כלל ולא מסיק אדעתי' וכמו שהראוהו פרשה אחרת דצריך לברך מה"ט דזאת לא אסיק אדעתי', וגם יש לחלק דשם בס"ת שנמצא פסול הרי הציבור יש להם ס"ת אחר ודעתו דאם ימצא פסול יקרא באחר אבל תפילין שצריך לשאול מאחרים איכא למימר מאן אמר שימצא מי שישאיל לו וסברא זו כתב באשל אברהם שם. ובסברא זו שכתבתי יש ליישב מה שהעיר כ"ת מדברי ט"ז סי' תרנ"א ס"ק מ"ז במי שבירך על לולב ואח"כ נמצא שהי' הדס פסול והביאו לו אחר שצריך לברך והא דמי לס"ת פסול וכבר הרגיש בזה

הפרמ"ג שם. ולהנ"ל נכון דשם לא הי' לו הדס ולקח מאחר וזה לא אסיק אדעתי' ובס"ת מיירי שהי' להצבור. עוד ס"ת:

ובאמת שגם לענין ס"ת גופא בכה"ג שבירך ונמצא פסול טרם שהתחיל לקרות דעת תשו' חוט השני דצריך לברך עוד הפעם כשמוציא אחרת והביאו בפ"ת יו"ד סי' רע"ג ולפי דבריו בנ"ד פשיטא דצריך לברך על ש"ר להניח כיון דעדיין לא הניחו אבל בתשו' שבו"י ח"א סי' א' השיג על חוט השני דבכל גווני לא יברך וע' בדע"ק לסת"ם סי' רע"ג וע' בס' אורחות חיים הנ"ל סי' תקפ"ה בדין שופר שלא הי' יכול לתקוע בו והביאו לו אחר כתב בשם הלק"ט סי' ריי"ח דצריך לברך ול"ד לס"ת דהספרים שם בביהכנ"ס משא"כ בהביאו שופר מבחוץ יעו"ש והיא כעין סברא שכתבתי ומתשו' בנין עולם הביא שם דבאמצע התקיעות כשהביאו לו שופר אחר א"צ לברך משא"כ בין ברכה לתקיעה צריך לברך יעו"ש. ואפשר דבשופר א"צ לברך דשכיח לפעמים שא"א לתקוע בשופר זה ומביאין אחר וכמו בס"ת משא"כ תפילין דלא שכיח כלל שיהי' נפסק הרצועה נראה דצריך לברך כמח"ב ואשל אברהם הנ"ל. ומ"ש הג' מהרש"ם ז"ל מנהר שלום הנה בזל"א ח"א אות ת' הביא ג"כ דברי הנהר שלום וכתב שט"ס יש וצ"ל שיש לברך ושכ"כ הרב מחזיק ברכה סי' כ"ה יעו"ש. וע' בס' תהלה לדוד או"ח סי' ח' שמצדד גם בטלית שנפסל ושואל לו טלית אחר דא"צ לברך דדמי לס"ת יעו"ש ולענ"ד ליתא כלל מטעמים שכתבתי ובפרט דטלית אינו מצוה חיובות כ"כ דאין לו בגד בת ד' כנפות פטור. וראיתי בתשו' קול יהודה י"ס מ"ז כתב במי שהניח תפילין וקודם שאמר ק"ש ותפילה רוצה לחלפן ולהניח אחרים דא"צ לברך עליהם והסכים לו שם הגאון מהרש"ק ז"ל בלי שום טעם ובעניותי הדברים תמוהים ובפרט בכה"ג שלא נפסלו כלל ורוצה להניח אחרים ודאי צריך לברך דגם בס"ת לא מצינו זה רק בנפסל, אבל בתפילין גם בנפסל או הותר הרצועה ולוקח אחרים לענ"ד דצריך לברך:

סי' ר"ג:

לכ' הרב החו"ב מורג חרוץ מו"ה אברהם יעקב פריעדמאנן נ"י כעת בדאבראמיל:

ע"ד שאלתו בגרוש שבא בקשר החיתון עם אשה והי' רק קבלת קנין מהצדדים ולא כתבו שום דבר אם יוכלו לסמוך ע"ז שהאשה תמנה ז' נקיים לפני החתונה שהחמ"ד החמיר בזה כמבואר בפ"ת יו"ד סי' קצ"ב ורו"מ הביא דברי מהרש"ם ח"א סי' צ"ה שהביא מכתבי בעל דע"ק ז"ל שהחמיר וכן בס' מי נדה וכבר ראו עיני כת"ר מ"ש בספרי מ"פ יו"ד סי' קצ"ב דמדברי הס"ט מוכח איפכא. אמנם גם הדע"ק ז"ל שהחמיר בזה כפי שהעתיקו במהרש"ם שם כתב דחימוד היא רק אחר קשר שידוך ע"י תק"כ ושטר אבל לא ע"י

הסכמה מרחוק ע"י שדכנים יעו"ש, והיינו בהסכמה בדיבור בעלמא אבל בעשו שידוך ע"י קבלת קנין נראה ודאי דסמכה דעתה דודאי סתמא הקבלת קנין הוא על הקנס כנהוג וע' קצה"ח סי' רי"ז ס"ק ז' דבשידוכין מהני קנין או שטר ואף שכ' הט"ז ז"ל דבראשי פרקים אף שהי' ק"ס ל"מ דהוי כהתנו לכתוב שטר. הנה מלבד שבתשו' ב"ש אחרון השיג ע"ז דמהני ק"ס בסתמא ועמ"ש בזה במ"פ לאה"ע סי' נ' סעי' ו' והערותי שם דלרוב הפוסקים ק"ס מהני אף באתרא דכתבו שטרא והנני מוסיף שבתשו הגה"ק מליבאוויטש ז"ל לחו"מ סי' א' האריך ופסק להלכה כן דגם המוחזק א"י לומר קי"ל. אבל בלעדי זאת הדבר ידוע לפי מנהג העולם בגרוש שאין דרכן כלל לעשות תנאים ובזה גם הט"ז יודה דק"ס מהני לכן לענ"ד אין להחמיר בזה:

ב) ומה שתמה ע"ד הט"א מגילה שם' בשי' רש"י ז"ל דבתמיד צריך להיות הביקור לאחר שהקדישו, דהאיך יקדישו אותו כיון דל"ח למזבח הוי כמחוסר זמן דאסור להקדישו. הנה באמת גם בבע"מ כשמקדישו עובר בבל תקדישו כמבואר בתמורה דף ו' אך כ"ז בבע"מ או מחוסר זמן אבל הא דטעון ביקור גזיה"כ הוא בתמיד ופסח ובשאר קרבנות כשר בלי ביקור הרי דאין חוששין למום מסתמא ובזה אין איסור רק בהקרבה ולא בהקדישו דבזה לא חידשה רחמנא דין ביקור, וראי' לזה דהא פסח מצרים לכ"ע מקחו מבעשור והיינו הקדישו כמבואר במכילתא פ' בא וכן מבואר להדיא ברש"י פסחים צ"ו ד"ה מקחו מבעשור שאמר זה לשם פסח וזה ההבדל שבין פסח דורות לפסח מצרים דנהי שפסח דורות ג"כ בעי ביקור מכ"מ א"צ להקדישו קודם כמבואר ברש"י פסחים שם ד"ה דכוותי. ובט"א האריך הרבה להוכיח מש"ס דפסח יוכל להקדיש לאחר הביקור ותמהני שלא הביא מפורש מהנ"ל דפסח דורות אין מקחו מבעשור ועכ"פ פסח מצרים הי' טעון להקדישו לפני הביקור הרי דלא חששה התורה לביקור רק להקרבה אבל בהקדש לא קפוד כלל דשמא בע"מ הוא, וא"כ אינו מן התימה לומר דבתמיד בעינן הקדישו קודם לביקור ואין בזה משום בל תקדישו:

נעשה ונגמר ע"י הפועל העוסק במלאכת הקודש כמר דוב בעריש לוטטניגער. קראקא שנת תרפ"ה:

תם ונשלם שבח לאל בורא עולם:

זאת אף שנזכר בעדותו שיש לו אשה אין זה כיון להתיר כלל וכמ"ש בזה בספרי אמרי יושר ח"א סי' קי"א ובכלל יש סתירות בין שני התשו' הנ"ל ואין אנו יודעין איזה כתב באחרונה, ובתשובת חת"ס מקיל לגמרי בערכאות ועכ"פ זה מוכח מדברי הפרשת מרדכי דגם שפיטאל הוי כערכאות גם מצד ענין עדות חמותו שדנתי לעיל יש לומר כיון

דבמכתב השני כתבו ששמעו מן אנגעהעריגע של הנפטר משמע שלא שמעו מאמו רק מעוד קרובים שלו ויש בזה סניף להתיר וכנ"ל:

סימן יח

לכ' ידי"נ הה"ג המובהק החו"ב בחדר"ת מו"ה משה:

אלחנן אלטער נ"י דומו"ץ דק' לבוב:

ע"ד השאלה בגט שנשלח לשם מפיטסבורג לאשה אשר שמה מעריסה שינדל ובשם נקראת בפי כל שארלאטע וקצת אנשים מיוחדים קורין אותה שינטשא, ובגט נכתב שינדל דמתקריא שונטשא ו' במקום י' ודמתקריא שארלאלטע וכ"ת דרש משם לשלוח גט אחר כי יש שינוי במבטא בין שינטשא לשונטשא, ובאמת השינוי ניכר למאד ששם שינטשא הוא בצירי וה"ד משמש לדידן במקום צירי, וכשנכתב שונטשא לקרות בחירק אשר הו' משמשת לפעמים או בחולם ועכ"פ אינו משמש הו' במקום צירי, והרב המסדר כתב יען ששינטשא שם געגועים וקיצור שא"צ לכתבו כלל אף אם שינה יש להתיר כיון דא"צ לכתבו כלל והדברים עתיקין וראיתי בתשו' מאיר נתיבים ס' מ"ח שכתב על העובדא שכתבו בגט כהן על מי שאינו כהן דכתב דהגט פסול אף דאם לא נכתב כשר במקום עיגון בשינה פסול לאו כללא הוא לומר דשינה היי רק כלא נכתב כלל, דנחזי אנן במי שהי' שמו אשר המכונה זעליג נכתב המכונה אנטשיל וכי יעלה ע"ד המורה להכשיר הגט ומטעם שאם כתב שם העיקר לבדי ולא הכינוי כשר גם בשינה כשר, הלא הרואים גט כזה כולם יעידו ויגדו שהוא איש אחר המגרש שהרי זה האיש מעולם לא נקרא בשום פי איש אנשיל וה"נ כל דכויתי' דידוע דאינו כהן וכתבו כהן ש"ול אחר הוא המגרש ולא בעלה של זו ואפילו ק"ו הוא דמה התם דיש להרואה מקום לומר אולי ואולי הוא המגרש ואולי בעלה של זו הוא ויש לו שם באיזה מקום אחר שנקרא בשם כינוי אחר ואפ"ה פסול ק"ו בנדון זה שאחרי שהוא אינו כהן א"א לתרץ דהוא כהן במקום אחר יעוי"ש העתקתי כל לשונו ללמוד ממנו דעכ"פ בכתב כהן על מי שאינו כהן חמור יותר משינוי בשם הכינוי אף בשינוי גמור כמו מזעליג לאכטשעל, וכיון שכן במקום עיגון גמור כיון דיש כונה מהאחרונים שמכשירין בכתב כהן על מי שאינו כהן לדידהו וודאי יש להכשיר בשינוי בשם המכונה יותר כמ"ש המא"נ דק"ו הוא, ובנ"ד אף דהוי שינוי מכ"מ הלשונות קרובים והוא רק שינוי באותיות הנקודה י"ל דגם המא"נ יודה דכשר עכ"פ במקום עיגון, וכ"נ קצת מלשונו דפוסל רק בשינוי גמור כמו מזעליג לאנטשעל, וגוף השאלה הנ"ל בשינוי במבטא קצת במקום שא"צ לכתבו כבר כ' בתשו' מהר"א ששון סי' ל' להכשיר בגט שהי' צריך לכתוב דמתקריא זוהו וכתב

דמתקרייא זויי' בב' יודין והכשיר הגט עפי"ד מהריב"ל להכשיר בלשונות קרובים כמו גרשון וגרשום וגם כיון דעיקר השם כתב כהוגן אין לטעות באשה אחרת ע"י הכינוי יעוי"ש וע' בט"ג בש"ג אות ז' דהביא דברי מהרא"ש וחולק עליו שאין להכשיר אף בשעת הדחק יעוי"ש ועכ"ז בנ"ד עדיף טפי להתיר כיון דשונטשא בכינוי זה רק אנשים מיוחדין קורין אותה י"ל דגם הט"ג יודה דכשר בשעת הדחק, ועוד דבנ"ד עיקר השם שהכל קורין אותה שארלאטטע נכתב כהוגן וגם שם העריסה, רק הכינוי שקצת בא קורין אותה ובזה לא יטעו שהוא אשה אחרת כיון דשם העריסה ושם שהכל קורין אותה הוא כהוגן, וראיתי בתשו' בי"צ אה"ע ח"ב ס' ל"ז הביא דברי מהרש"ק בחא"ש שסמך להקל במק"ע באשה שהי' שמה רוסיא וכתב בגט רוסוא כיון דאותיות מתחלפים יעוי"ש ובאמת דברי מהרש"ק ז"ל תמוהים, וכבר תמה באהלי שם כלל י' ס"ק א' אך בנ"ד בשם הכינוי ועיקר השם נכתב כהוגן יש לצרף גם זה אף דהי' משמש לצירי והו' לחולם או לשורק כיון דעכ"פ י' וי' מתחלפים לפעמים וראיתי בתשו' מהרש"ם ח"ג סי' קפ"ז שגם הוא נוטה להקל בדיעבד בשינוי מועט כשהאותיות קריבים בהכינוי ועיקר השם נכתב כהוגן עפ"י שיטת העבוה"ג דשינה שם אבי' כשר כיון דאינו מעכב וכ"כ במהרש"ם ח"ד סי' ק"א ובנ"ד אפשר עדיף טפי כיון דעיקר הכינוי זו רק ומיוחדים קורין אותה, וגם יש עוד כינוי שארלאטטנע שהכל קורין ועכ"ז אין להתיר רק בא"א להשיג עוד גט אחר אך אם א"א יש ליתן גט זה אם יסכים ע"ד דרב א' ונמטי שובא מכשורא:

סימן יט

לכבוד הרב החריף ובקי בחד"ת מו"ה משה זיידנער כ"י מו"צ בק' וייסליץ: ע"ד שאלתו ששם בבהכ"נ העזרת נשים ע"ג הפאליש ושם יש מעלות לעלות בעז"נ ועי"ז יש תערובות מאנשים ונשים בעת כניסה ויציאה ע"כ רוצים לחלק את הפאליש במחיצה לשנים באופן שמחצית הפאליש ישמש רק לנשים לעלות דרך שם לעז"נ, וע"ז דן כת"ר משום הורדה מקדושה עפי"ד המהרי"ט שהובא במג"א סי' קנ"ד שמסופק דאפשר כיון דמתפללין שם תמיד כ"ז שהם נדחקים הוי קודש. והנה גוף הסתימה במחיצה באופן שעי"ז לא יתפללו עוד בשום פעם בחלק הפאליש הזה י"ל דל"ה הורדה כלל כמ"ש בתשו' חת"ס או"ח ס' ל"ב דמה שסוגרין בהכ"נ שלא יתפלל שם ל"ה הורדה, אך כת"ר כתב כיון דהוי עכשיו להילוך נשים זה הוי הורדה כעין שכ' מג"א סי' מ"ב לענין קשר שנפסק, ויש לפקפק בזה דהכא כיון דמעיקרא כל פאליש נעשה לצורך הליכת אנשים לבהכ"נ א"כ לא יוסיף ולא יגרע מה שהולכין עתה נשים והא גם הילוך אנשים אינו תשמיש קדושה כלל דהא מה"ט לא דן המהרי"ט שיש איזה קדושה בפאליש רק משום שכשנדחקין מתפללין שם ועוד

דגם עזרת נשים נעשה להילוך א"כ גוף הענין שהולכין שם הי' מאז כי ע"ז נעשה פאליש ואין בזה הורדה כלל דהא לכך נעשה רק מחמת שגוף הפאליש הי' בו קדושה שמתפללין שם ועתה לא יתפללו בו ע"ז י"ל דל"ה הורדה כהח"ס הנ"ל, אך בתשו' ב"ש או"ח סי' כ"ד וכ"ה כתב דגם סגירת בהכ"נ שלא יתפללו בו הוי הורדה ובספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' קמ"א כתבתי לחלק דבסגירה שלא יתפללו בו לעולם הוי שפיר הורדה א"כ גם בנ"ד יש חשש הורדה לפי ספיקו של מהרי"ט דיש קדושה בפאליש, ומ"ש כת"ר לדון היתר בזה עפ"י שיטת רמב"ן שבר"ן דעיקר טעם דמהני מכירה בבהכ"נ משום דתשמיש מצו' לאח"ז נזרקין וכשהסכימו למכרו הוי כלאח"ז מצוותו וה"נ כשרוצים לעשות חלק מהפאליש לעז"ל הוי שפיר כמכרוהו ולי נראה דרמב"ן ז"ל לא כ' כן רק במכרוה לאחר דא"א שוב לשמש בו בתור בהכ"נ כיון שנמכר אבל בלי מכירה אף שהסכימו כולם להפקיע מצוותו ולא יתפללו בו עוד לא יועיל דהא מבואר במגילה דאסור לעשות בהכ"נ מבה"מ משום דהוי הורדה אף דהסכימו כל הציבור שלא ילמדו עוד שם ל"מ כיון דעכ"פ שלהם הוא ואפשר עוד ללמוד בו וה"נ אף שסתמו במחיצה הרי אפשר לסתור המחיצה וכ"ז שהוא של הציבור בקדושתו קאי, הן אמת שבתשו' הרא"ש הובא בבד"ה להב"י כתב דבהכ"נ שהסכימו הציבור לשנותו לדברי הרשות רשאים אבל כבר תמה ע"ז במג"א סי' קנ"ג ס"ק כ"ז וכתב דמיירי כשבנו אחרת במקומה וחלה הקדושה ע"ז יעוי"ש ועכ"פ מוכח דאף לשיטת הרמב"ן בהסכמה לבד לא נפקע הקדושה או ביזוי המצו' לשיטתו רק במכירה, וצע"ק לשון המג"א שם בס"ק הנ"ל שכ' וצ"ל דשאני בהכ"נ כיון שעיקרה לומר בה דבר שבקדושה אי אפשר שתפקע הקדושה בכדי, יעוי"ש דמשמע דזה דווקא לר"ן אבל באמת הא גם לרמב"ן א"א לשנות לדבר הרשות בלי מכירה כדמוכח מהא דאסור לעשות מבהמ"ד בהכ"נ ומכ"ש דבר הרשות דלא, ומ"ש כת"ר לדון היתר גם לשיטת הר"ן ז"ל דקדושת בהכ"נ משום דעיקרו עשוי לומר בה דבר שבקדושה הטילו בו קדושה מדבריהם, והכא בפאליש אין עיקרו עכ"פ עשוי לזה, וז"א דמ"נ אם הפאליש מתפללין בו רק באקראי א"כ לכו"ע אין שום קדושה עליו כמו רחוב כמ"ש המהרי"ט ואם הוי תדיר שמתפללין שם הוי כעיקרו לדבר שבקדושה כיון שתדיר מתפללין בו דאין כוונת הר"ן לדייק לשון עיקרו דווקא רק כל שמתפללין שם בתדירות הוי כעיקרו ובאמת בזמנינו אין הרגילות כ"כ להתפלל בפאליש רק לפרקים רחוקים ובפרט בעירות קטנות שאין העם נדחקין בבהכ"נ שיצטרכו להתפלל בפאליש, וגם בתשו' ב"ש סי' כ"ד נראה נוטה להקל כיון דמהרי"ט ספוקי מספקא לי' וכל קדושת בהכ"נ דרבנן הוי סד"ר להקל, אך לכתחלה הדבר קשה להתיר לעשות סד"ר לכתחלה כמ"ש המג"א או"ח סי'

י"א לכן לרווחא דמילתא שימכרו אותו חלק מהפאליש טובי העיר במא"ה או בהכרזה דזה הוי כהסכימו כולם כשאין מוחה ואח"כ יעשו המחיצה ובזה אין לפקפק כלל דהא עיר קטנה כזו הוי כבהכ"נ של כפרים דנמכר ואף אם הי' בהכ"נ של כרכים הרי כמה מקילין בזמנינו גם בכרכים כמ"ש בתשו' מי"ב הובא במג"א שם ובפאליש גם בלי מכירה יש מקום להקל ועכ"פ יש להתיר ע"י מכירה בלי שום פקפוק ויוכלו למכור אף בדמים מועטים דרך הערמה וע' בתשו' הרי"ם חאו"א ס' ד' ומה שהעיר כת"ר על ט"ז סי' קנ"ד דהיכי דא"ר למצוותו מותר להוריד לקלה מטפחת שבלה דעושין תכריכין משום דזה גניזתן, אבל אילא"ה אסור אף דא"ר למצוותו לק"מ דתכריכין אף קדושה קלה אין בהם. ובזה לא מתיר הט"ז:

סימן כ

לכבוד הה"ג החו"ב מו"ה:

ארי' יהודא:

שניצער נ"י אבד"ק קרילוב:

ע"ד השאלה שבא לפניו בשני ילדים אשר נימולו כהוגן ואיזה ימים לאחר המילה ראו שנמשך העור למטה ונכנס הבשר דהיינו העטרה שבראש הגיד תחת העור ואז הי' העור צבה ואח"כ נתרפאו ונשאר כך שהעור מקיף את הבשר אשר בראש הגיד סביב סביב אבל אין העור דבוק בבשר הנ"ל רק בחוט הגבוה הסובב שם דבוק העור להחוט ושלא בשעת קישוי אין נראה מחוץ להעור רק ראש העטרה דהיינו ראש הבשר ובעת שמתקשה כראה מבחוץ להעור שליש הבשר ויותר קצת וזה אצל ילד הא' ואצל השני לא נבדק עדיין היטב ויוכל להיות שגם בשעת קישוי נראה פחות משליש הבשר ועכ"פ בשניהם כל החוט המקיף העטרה אינו נראה כלל גם בשעת הקישוי וכת"ה הי' בעת המילה וראה היטב שהי' כהוגן ונתגלה החוט וכת"ה האריך בזה דא"צ למולם שנית רק למשוך העור כמבואר ביו"ד סי' רס"ד סעי' ו' והנה עיקר הספק בזה מחמת שהחוט כל גבהו מחופה בעור א"כ לדעת הבכור שור שבת קנ"ז דרק החוט נקרא עטרה א"כ צריך למולו מדרבנן כיון שאין מגולה מהעטרה כלל רק לדעת החכם הספרדי שבב"י שם דכל הבשר נקרא עטרה א"כ הרי שליש עטרה מגולה וסגי בהכי ובתשו' בי"ש יו"ד סי' קי"ד קט"ו העלה להקל בזה דגוף דינו של הבכור שור תלוי בפלוגתא וכיון שנימול פעם א' כהוגן דעכ"פ אינו רק מדרבנן י"ל דהוי סד"ר וגם י"ל דלענין זה דהוי רק משום מראית העין מודה הבכור שור דסגי בשליש בשר העטרה אף דכל החוט מחופה וע' בתשו' אדב"ע יו"ד באבני זכרון האריך לתמוה על בכור שור הנ"ל וכתב דמדברי תה"ד הנ"ל

דסגי בשליש עטרה מבואר דקאי על בשר העטרה ולא החוט יעוי"ש וע"כ דהבכו"ש מודה בזה דלענין חשש מה"ש סגי בשליש בשר העטרה ע"כ אין להחמיר בזה וכמ"ש כת"ר וגם אין לחוש לומר דתה"ד מיירי רק במחופה בעור אבל אין העור דבוק להעטרה דלפי טעם הה"ד כיון שנימול פעם א' כהוגן אין לחלק בזה בין מחופה או נדבק כמ"ש בתשו' ב"ש יו"ד ס' קי"ד הנ"ל בארוכה:

ובדבר מ"ש כת"ר להשיג על בינת אדם שכ' דדווקא בשליש עטרה מגולה ולא בפחות מזה דמלשון תה"ד לא משמע כן רק אפילו בפחות מזה סגי כל שניכר עכ"פ ראש העטרה יפה כתב, וכבר העלה כן בתשו' חת"ס יו"ד ס' רמ"ח דשליש לאו דווקא יעוי"ש וכן בדבר הילד הג' שהשו"ב המוהל אומר בבירור שפרע כהוגן ע"י קריעה או בלי קריעה רק הנקב הי' רחב והסיר הפריעה עד למטה מהחוט וגם עיני כת"ר ראו שהי' כל המילה נקי' בלי שום עור הדין כנ"ל, דהא בעור הפריעה וודאי סגי בהסרה ממקומו אף שנשאר למטה מהחוט, אך בכל הנהו שמסופק כת"ר שאולי הי' הסיבה מחמת שהשו"ב חתך רק מקצת מהעור החיתוך רק ע"י פריעה סילק כל העור עד למטה מהחוטה אם זה הוי כנימול כהוגן דבנמשך אח"כ וע"י קישוי שליש עטרה מגולה א"צ למול שנית כבר ראו עיניו שבדברי חיים יו"ד ח"ב סי' קי"ד והנמשך מקיל עכ"פ בדיעבד, וזה רבות בשנים אשר כתבתי בזה תשובה ארוכה והבאתי מספה"ק עץ חיים בשער קטנות המוחין פ"ב דנראה משם דעור החיתוך בעי דווקא כרותה רק בעור הפריעה א"צ רק לגלות יעוי"ש עפ"י סוד, ועכ"ז י"ל דזה רק לכתחלה אבל בדיעבד שפיר הוי חיתוך אף שכרת רק מקצת מהערלה וע"י הפריעה סילקו למטה מהחוט והבאתי סמוכין לזה מדברי המאירי שבת קל"ג וגם המנהג איכו כן להכרית כל העור החיתוך רק המעט הנשאר מסלקין ע"י הפריעה וידוע כמה רב גובריי דהגאון בעל ד"ח זצ"ל ובפרט בנ"ד דאינו ידוע כלל בבירור שכן הוא רק כת"ר חושש דאולי כן הי' אבל הרי עיני כת"ר ראו התגלות כל החוט בשעת המילה ובתשו' מהרש"ם ח"א סי' כ"ז הסכים ג"כ להלכה כן, והביא מתשו' צ"צ שסובר ג"כ כהד"ח ומסיק לדינא דאם נימול כן ע"י חיתוך מקצת והוסר הכל ע"י הסרת עור הפריעה הוי כקטן שנימול כהוגן ומסורבל בבשר יעוי"ש א"כ גם בנ"ד אין להחמיר רק להמשיך העור לאחוריי כפי האפשריי וע' תשו' ב"ש הנ"ל שנוטה לומר דאף אם לא ידעינן שנימול כהוגן יש להקל מטעם רוב מצוין אצל מילה מומחין הם ועכ"ז לא החליט הדבר וגם בתשו' חת"ס יו"ד סי' רמ"ח מצדד להקל בזה, ועכ"פ בנ"ד שהדבר ברור שבשעת המילה נתגלה כל החוט כהוגן יש להקל כתה"ד הנ"ל:

וראיתי בתשו' מהר"ם שי"ק יו"ד סי' רמ"ה שכ' דדווקא קטן המסורבל בבשר שזה מכסה את העטרה בכה"ג רק מדרבנן צריך לתקנו ואם נראה שליש העטרה סגי, אבל כשחזר עור החיתוך או הפריעה אחר זמן וכיסה את העטרה הוי כלא נימול כלל וצריך למוהלו מה"ת והביא ראי' משבת קל"ג דאין עושין בשבת חלוק לכתחלה ופירש"י לדחוק למטה שלא יחזור העור לכסות את הגיד ואי ס"ד דגם בחזר ומכסה אין כאן ערלה מה"ת האיך ס"ד לחלל שבת ע"ז וע"כ דבחזר עור הפריעה או עור הערלה שסילק למטה וחזר צריך למול שנית מה"ת, ולענ"ד אין כוונת רש"י כלל מטעם דל"ה מילה רק דסכנתא הוא כשחוזר העור ומכסה מקום הנימול וכ"מ מפורש במאירי שם שכ' ג"כ כרש"י וכ' דאם לא יעשה חלוק אין סכנה דיכול לכרוך בסמרטוט כדאי' שם במשנה אבל כורך עלי' סמרטוט והיינו שגם זה יועיל שלא יחזור העור לכסות עכ"פ מבואר מהמאירי דמשום חשש סכנתא הוא ולא משום דכח יהי' מהול וכן מוכרח מדברי הרמב"ן הובא בר"ן שבת סו"פ ר"א שכ' דכשאין לו מים חמין שלאחר המילה ימול ואח"כ סכנתא הוא ודוחה שבת ומביא ראי' מהא דמביא סמרטוט והא זה לאחר המילה הוא ול"ה לו למול וע"כ כנ"ל וע"כ מותר להביא סמרטוט אפילו מרה"ר דרך מלבוש כיון דאפשר לשנויי יעו"ש מבואר דכריכת הסמרטוט הוא משום סכנה כדי שלא יחזור העור כמו ענין החלוק ואזדא לי' ראיית הג' הנ"ל, וגם בתשו' מהר"ם שי"ק גופא סי' רמ"ו כתב לחלק דבעור החיתוך כשחתך רק המקצת והשאר סילק למטה ע"י הפריעה נהי דבדיעבד מהני מכ"מ כשחזר אח"כ וחיפה את העטרה צריך מילה מה"ת כיון דלא עשה כהוגן משא"כ בעור הפריעה דדינא הכי לסלק לאחורי' אף שחזר אח"כ הוי רק כקטן המסורבל בבשר יעו"ש וזה סותר לדברי' בס' רמ"ה דאינו מחלק שם בין עור הפריעה לעור החיתוך, ולא ידעתי מנין לו זה דגם לפי הבנתו לשון רש"י הנ"ל שלא יחזור העור ויכסה הגיד ויתבטל מצות מילה זה יתכן לומר על עור הפריעה אבל עור החיתוך הרי בידו לחתוך כדינא כל העור ולמה ס"ד שיעשו חלק רק בעור הפריעה אפשר לומר כן כיון דדינא הכא שא"צ לחתוך הפריעה, אבל לפמ"ש בס' רמ"ו דבעור הפריעה שחזר באמת א"צ למול שנית א"א לפרש כלל דעת רש"י כנ"ל, א"כ אין למהר"ם שי"ק שום ראי' לזה והעיקר כמש"ל דמשום סכנתא הוא כשימשוך העור ויכסה העטרה שיגרום כאב וכדומה כמבואר מדברי המאירי) אמנם מהר"ם שי"ק כ' עוד הוכחה דבכה"ג צריך למול מה"ת מדלא נקטי בברייתא ובמשנה שבת קל"ז רק בבעל בשר משום מה"ע ולא קמ"ל רבותא טפי כשעור הפריעה או החיתוך חזר למעלה וכיסה העטרה יעו"ש וזה דקדוק נכון, אבל לפי"ז אין לחלק כלל בין עור הפריעה לעור החיתוך, ויש לפרש בזה דברי הכ"מ פ"ב מה'

מילה שכ' והא דאינו מעכב מה"ת היינו בבעל בשר אבל באינו בעל בשר בהדיא אמר ואינו אוכל בתרומה דמשמע מה"ת יעוי"ש והדבר פלא דהא מפורש להדי' ביבמות ע"ב דמשוך דאינו אוכל הוא רק מדבריהם, ולהנ"ל אפשר כוונתו דדווקא בעל בשר או משוך היינו שנמשך עור שלמטה וכיסה זה אינו אוכל מה"ת וראיתו מדלא ביארו חז"ל בזה כלל האיך הדין בחזר עור הערלה וכיסה העטרה וע"כ דזה מה"ת ומכ"מ עדיין צ"ע שכ' דמפורש להדי' דאינו אוכל בתרומה מה"ת והא אין הדבר מפורש ובפרט די"ל דמשוך היינו ג"כ באופן זה שנמשך עור הערלה או הפריעה למעלה ואפ"ה הוי רק מדרבנן ועכ"ז דקדוק הנ"ל שחז"ל לא דיברו בפירוש מענין זה דנמשך הערלה למעלה הוא דקדוק גדול, לכן אם בבירור חזר עור הערלה כגון שחתך רק מקצתו וע"י הפריעה הוחזר למעלה ואח"כ חזר וחיפה וכן אם עור הפריעה חזר בכה"ג צל"ע ויש לשאול לרופאים אם באפשר למול שנית בלי סכנה יש לעשות כן, אבל כשאין הדבר ברור שכן ואולי החיפוי הוא עור האבר ולא עור הערלה ובשעה שנימול הי' כהוגן ועכשיו ע"י קישוי מקצת עטרה מגילה א"צ למול שנית רק להחזירו ביד אם אפשר, וע' בתשו' מהר"ם שי"ק ס' רמ"ה הנ"ל דדוקא בחזר כל עור הערלה או הפריעה יש למול שנית אבל אם עור הערלה או הפריעה נשאר למטה דהיינו קצוות של העור נשארו למטה רק מחמת שעי"ז יש הרבה עור למטה וכסה העטרה בכה"ג הוי כקטן המסורבל בבשר יעוי"ש וצ"ע להבין חילוקו ואין הזמן גרמא להאריך:

סימן כא

לכבוד ידידי הרב הגאון וכו' מו"ה שלום יוסף פייגענבוים נ"י אבד"ק לארקאטש:

ע"ד שאלתו בדו"ד הבא לפניו בקבלן א' שקיבל עליו לבנות חנות אחד מבעלי החנות שהי' לשריפת אש, בעסקו במלאכתו לפנות ערימת עפר ולכונן יסוד בנין החומה חפר שם באדמת החנות החריבה כדי לבנות בתוכה וגם ע"ג תחתיים ושניים ולא הספיק לבנות את כותלי החפירה עד שנפלה חנות השכן שאצלה מהחפירה, והשכן תובע מהקבלן דמי היזק חנותו וגם הסחורה שנפסדה ע"י נפילת החנות וא' מהדיינים רצה לדמותו להא דח"מ סי' תט"ז מתשו' רשב"א והובא בהג"ה שם דאם חפר בכותל וגרם להפילו חייב דהו"ל חציו ממש, וכת"ה כתב דבח"מ סי' קנ"ה סעי' ל"ג דסמך בא' מאלו שהי' לו להרחיק וגרם היזק לחבירו דיש מחייבין ויש פוטרין דהוי גרמא בנזיקין יעוי"ש, ומשמע דאף בהיזק דסמך בורו לכותל חבירו תוך ג"ט דמבואר שם בסעי' י' נמי ליש פוטרים פטור וכ"מ בטור שם דבכל נזיקין פטרי וע"כ הא דס' תט"ז שאני שחפר בכותל

חבירו או תחת כותל חבירו זה הוי מזיק ממש אבל הכא חפר בדידי' אף שעי"ז נתקלקל חנות חבירו ליש פוטרין שם הוי גרמא בנזקין והממע"ה:

והנה בכותש הריפות ועי"ז מנדנד כותל חבירו והזיק בשעת הנדנוד לכו"ע הוי חציו וצריך לשלם כמ"ש בנה"מ שם ס"ק י"ז אף שעושה בשלו כיון דההיזק באה בשעת ההכאה ומחמת ההכאה הוי מעשה ממש וא"כ בנ"ד יש להבחין עפ"י בקיאים אם לא חפר תחת חנות חבירו דבכה"ג הוי מזיק ממש כדין דחו"מ סי' תט"ז, ואם לא נגע בשל חבירו נ"ל דל"מ ליש פוטרים דסעי' ל"ג וודאי פטור, אבל גם ליש מחייבין היינו כשלא הרחיק ג"ט כד"ת אבל הכא כשחפר תחת שלו הרי לא עשה איסור כלל ולכו"ע פטור דרק באש מחייבין אף שהרחיק כשיעור כמ"ש נה"מ ס"ק הנ"ל, ואם אולי חפר שם הקבלן בחוזק מאד שמחמת ההכאות נתרועע חנות חבירו ועי"ז נפל אח"כ, נראה קצת דבכה"ג דמי להא דכותש הריפות אף שהנפילה הי' אח"כ וע' בסעי' ז' שם ברחיים דמשמע דאף שנפל אח"כ כיון שמחמת קול הרחיים נתנדנד, וע' נה"מ ס"ק י"ז דברחיים לכו"ע חייב כמו בכותש הריפות יעוי"ש, ומכ"מ י"ל דהיינו כשבשעת הנדנוד נפל אף דבסעי' ז' משמע דחייב אף אם נפל אח"כ וע' בתשו' הרא"ש ס' ק' שמשם מקור הדין אבל הרא"ש לשיטתו דמחייב בכל הרחקת נזיקין בהיזק נעשה עי"ז אבל לדידן דהיינו ליש פוטרין בעינן שיהא ההיזק בשעת מעשה או כשעושה מעשה בשל חבירו בזה אף שההיזק נעשה אח"כ כדין דס' תט"ז ובלא"ה בנ"ד כבד הדבר להבחין ולומר שע"י הכאה יתירה בחפירה נתנדנד החנות בשעת החפירה ע"כ יפה כתב כת"ר דאין להוציא מיד המוחזק:

וכת"ר כתב עוד טעם לפטור בנ"ד עפי"ד רשב"א ושט"מ שהבאתי במ"פ לחו"מ סי' ת"י שהביאו דברי ירושלמי ב"ק פ"ק כתיב בבור והמת יהי' לו תני ר"י יצאו קרקעות שאינם מטלטלין והקשה רשב"א הא א"א כלל נזקי בור בקרקע ולמה הוצרך למעטו ואולי מחמת הבור נפל כותל חבירו וצ"ע עכ"ל, וא"כ אם מחמת חפירה נפלה כותל חבירו פטור על היזק הכותל וה"נ בנ"ד על היזק החנות, ובמ"פ שם הערותי מהא דס' קנ"ה סעי' ל"ג דיש מחייבין בכל הני היזיקות והיינו נמי אם חפר בור סמוך לכותל חבירו, ובהא דס' תט"ז בהג"ה הנ"ל בשם רשב"א י"ל דשם הוי חציו ממש ול"ד לבור כלל, אך מהא דס' קנ"ה סעי' כ"ג דיש מחייבין מוכח דלא קיי"ל כירושלמי הנ"ל ואף ליש פוטרין דהיינו משום גרמא ולא משום קרקע, ובגוף דברי ירושלמי יש לתמוה למ"ל קרא לפטור נזק קרקע מבור תיפוק לי' דכל מידי דניזק ע"י בור פטור לבד מאדם ובהמה דפטור כלים בבור לאו דדוקא דה"ה תבואה וכל מילי דרק בבע"ח חייב בבור כמבואר בתוס' ב"ק י' ד"ה שייר טמון והבאתיו במ"פ שם, ואולי ר"י בירושלמי סובר כר"י דחייב על נזקי

כלים בבור ולדידי' קרא למעט קרקע דמטלטלין חייב, ולפי"ז לדידן דקיי"ל נזקי כלים בבור פטור ל"ל כלל האי דרשא דר"י הנ"ל ולכך השמיטו הפוסקים דברי ירושלמי הנ"ל רק לר"י גופא דממעט קרקע קשיא לי' לרשב"א דלא משכח"ל וע"ז חידש דמיירי בחפר בור ועי"ז נפל כותל חבירו וסיים בצ"ע שהדבר חידוש גדול כי באמת בחפר בור ונפל עי"ז כותל חבירו אין חיובו מחמת בור כלל דא"כ לדידן גם על כלים ליפטר בכה"ג, רק לר"י ע"כ מוכרח לומר כן אבל לדידן אין לחדש כלל דבר זה כי אין לנו לימוד מיוחד על קרקע רק כל מילי פטור בבור לבד מבע"ח ואין לנו טעם לחדש דנפל כותלו ע"י בורו הוי נזקי בור וע' בתוס' ב"ק י' ד"ה ליחכה נרו שכתבו בשם רש"י דבבור ל"ש היזק קרקע, והיינו דשם קאי לר"י דמחייב על נזקי כלים בבור רק בקרקע ל"ש היזק בור כי אין הקרקע נופל לבור, אבל לדידן דאמרינן דעל נזקי כלים בבור פטור אף אם יצוייר נזקי קרקע בבור הי' פטור דלא עדיף מכלים דאין בור חייב רק בנזקי בע"ח וז"ב: ובגוף קו' רשב"א דהאיך יתכן נזקי קרקע בבור הי' אפשר לתרץ עפי"ד הרא"ש ז"ל פ"ק דב"ק סי' א' דכותל ואילן שנפלו לרה"ר והזיקו בשעת נפילה נסתפקו בתוס' אם יש לו דין אש או דין בור ונראה דיש להם דין בור ול"ד לאבנו וסכינו ומשאו שהניחן בראש גגו ונפלו ברוח מצוי' והזיקו דרך הילוכן דהנך נעשו בור ע"י כח אחרים יעוי"ש וכן מבואר להדי' בחו"מ סי' תט"ז דכותל ואילן שנפלו ברה"ר לאחר התראה והזיקו בין בשעת נפילה בין אח"כ חייב משום בור, וא"כ פטור על הכלים לדידן, ולר"י בירושלמי הנ"ל דמחייב על כלים ופוטר בקרקע בכה"ג מיירי שנפל כותלו על כותל חבירו והפילו פטור מגזה"כ דהמת יהי' לו למעוטי קרקע ול"ק דהאיך משכח"ל נזקי קרקע בבור דבכה"ג שפיר משכח"ל כיון דבשעת נפילה נמי הוי בור ובשעת נפילה הזיק כותל חבירו ומכ"מ מדברי רש"י ב"ק דף י' הנ"ל נראה דלא משכח"ל כלל היזק בור בקרקע אבל עכ"פ סוגיית ירושלמי יש ליישב כצ"ל דמשכח"ל בכותל ואילן שנפלו ובשעת נפילה הזיקו לכותל חבירו ובזה מובן דברי תשו' הרא"ש כלל פ"ז הובא בחו"מ סי' ש"ז בא' אחרות והוא חשש חירום דסגי בחליצת האיטר בזאח"ז כהב"ח ומהר"ם הנ"ל. ומ"ש כת"ר דמוטב כשיחלוץ א' עכ"פ ממדה"י ונסמוך ע"ד המרי"א הנ"ל דלאו ח"פ בשעה"ד לחפש אחר האח השני והאיטר ג"כ לא יצרך לחלוץ דיש לסמוך על רמב"ן דאיטר לאו בר חליצה הוא כנ"ל אבל אם יחלוץ האיטר תהי' צריכה לחזור על כל האחים דהוי כס"ס לאיסורא דגם בדרבנן להחמיר ולדעתי ליכא בזה ס"ס לאיסורא מטעם חליצת האיטר דכדון בזה דתהוי ח"פ הלא הסכימו הב"ח ומהר"ם ונוב"י לחלוץ בזאח"ז ולאו ח"פ הוא וגם בג"מ אף שחלק על טעם הב"ח אבל לדינא מסכים גם הוא דלא הוי ח"פ כשחולץ בזאח"ז

סמוך ממש מטעם אחר וגם בנוב"י כתב עוד טעם דלא הוי ח"פ עפ"י שיטת התוס' דלא קלשה זיקה ועכ"פ לכולם אין כאן ח"פ ולחוש לרמב"ן דחליצת איטר לאו חליצה כלל ונעשה מזה ס"ס להחמיר הא כיון דלהרמב"ן לאו חליצה היא כלל ומה"ת אסורה הו"ל ספיקא דאו"ר ואעפ"כ אין אנו חוששין בזה לשיטתו מחמת שהוא דעת יחיד א"כ שוב אינו בכלל ספק כלל דאל"כ גם בלי חשש ח"פ לא הי' סומכין על חליצתו אפילו כשאין יבם אחר, וכיון דסומכין ע"ז שוב אינו בכלל ספק דהלכה כרבים ול"ש כלל לצרף ספק זה לספק דלמא ח"פ מטעם יש לו בנים. וכעין זה אמרו ב"מ כ"ג דאור' דרבנן לא נצטרפי וס"ס בדרבנן היינו כשני הספיקות בדרבנן זה הוי כס"ס להחמיר לדעת קצת פוסקים וכפי הנראה ממכתבם האח האיטר הנ"ל ירא לחלון אבל שומר מצוה לא ידע דבר רע ח"ו וידעתי מגדולי העולם שהקפידו מאוד על איחור החליצה ובפרט לעת כזאת שח"ו יעברו עידן ועידנים לדעתי מהנכון שיחלוץ לה ובדבר הח"פ אף שדברי המהרי"א אינם מוכרעים כלל מטעמו אבל למעשה כבר כתבתי מדברי כנה"ג ועפ"י יסוד דברי הרשב"א בשעהד"ח כזה יש להקל כן נראה לפענ"ד:

סימן נב

לכ' ידידי הרב הה"ג החריף ובקי מו"ה משה דוד נ"י אבד"ק טשימסי (אונגארן.):

ע"ד השאלה בשותפים ישראלים מחללי שבתות בפרהסיא שעשו להם מכונה עלעקטרי לצורך עסק חתיכת עצים והורשה לישראלים דשם להמשיך להם חוטי עלעקטרי לביתם להאיר אם יש איזה היתר בנר שדולק בש"ק ובמוצש"ק. והנה באמת שאלה זו אם השותפים נכרים ואף שנעשה המכונה בשביל עצמם מכ"מ הרי מוסיף עצים בשביל ישראל כי אם יש יותר חוטים משוכים צריך יותר עצים להבעיר להרבות כח עלעקטרי וא"כ אף שישראל מדליק נירות העלעקטרי בביתו בע"ש בשעה שמותר להדליק הרי במשך זמן הדלקה מדליקים עצים ומרבים להבעיר גם בשביל ישראלים וכן במוצש"ק הלא בתחילת הלילה כל כח הדלקה הוא מה שהבעיר עצים בש"ק והוסיפו בשביל ישראל, וכת"ר רמז לתשו' מהרש"ם שמתיר ותשו' תשורת שי סי' תקע"ז שחולק עלי' ואוסר שיודלקו הנרות הנ"ל בש"ק אף שהובערו מע"ש ואין הספרים ת"י לידע טעמם והדבר נתפשט להיתר וצריכים למשכוני נפשו למצוא טעם הדבר להיתר. ונראה דהנה הישראלים יש להם חוטי העלעקטרי בביתם ומשלמים בעד כל חודש כפי שעות הדלקה שהודלק בביתם ולא הותנו בפירוש להבעיר להם בליל ש"ק רק הדבר ממילא כן והוי קבולת כנראה להדיא מדברי המג"א סי' רע"ו ס"ק ב' דמדינא הוא דשרי ושם הוא בביתו של ישראל וע' בלבוש שם שהקשה דהא קבולת בבית של ישראל אסור ובש"ע הרב

שם כתב דלשיטת המג"א דכל שנעשה בחפצים של גוי אף בביתו של ישראל שרי בקבולת יעו"ש והכא עדיף טפי דהרי הנרות העלעקטרי בביתו של ישראל הודלקו מע"ש והאיסור מה שהגוי מבעיר עצים אח"כ להמשיך כח זמן הדלקה וזה עושה בביתו של גוי והוי קיבולת גמור דשרי רק דלכתחלה צריך למחות בידו אם הנר הוא של ישראל כמ"ש המג"א שם ס"ק ד' ובשו"ע הרב שם והכא הרי הדלקה בש"ק הוא בעצים של גוי ובביתו של גוי והנר שבבית ישראל הרי הודלק מע"ש וא"כ אין צריך למחות בידם רק אעפ"כ אסור ליהנות מאורו כמבואר שם דזה גרוע משאר קיבולת כיון שהישראל כהנה מגוף המלאכה בשבת והגוי מתכוין לזה שיהנה הישראל תיכף וזה עיקר ההבדל בין נר שהודלק בשבת בשביל ישראל לעשה בגד בשביל ישראל דרוב הפוסקים מתירין בבגד ליהנות ממנו אף בשבת כמבואר סי' רנ"ב. אמנם הכא הרי בתחלת הלילה ליל כניסת שבת עדיין יש אור מכח עלעקטרי מהבערת עצים שמע"ש אלא שצריך הגוי עוד להוסיף שלא יכבה וא"כ הרי לשיטת י"א בס' רע"ו סעי' ד' הנר שהדליק בהיתר ואח"כ הדליק הגוי עוד נר בשביל ישראל אף שכבה נר הראשון שרי ליהנות מנר השני וכן במדירה שהוסיפו עצים לפי שיטת הט"ז שם והרב ז"ל שם פסק דלצורך עונג שבת יש לסמוך על המקילין:

ב):

ולענין מוצש"ק דצריכין להמתין בכדי שיעשו שהדלקה שמדליקין נרות בשביל ישראל במוצש"ק הוא מכח הבערת עצים בשבת יש צד להקל עפ"י הנ"ל דהא בקצץ שרי בקיבולת רק דלענין נר אסור אף בקצץ ליהנות מהנר כיון דהגוי מכוין שיהנה הישראל בשבת מגוף המלאכה ול"ד לעשות כלי או בגד שאינו מתכוין שיהנה הישראל תיכף כמ"ש המג"א סי' רנ"ב והרב ז"ל בשו"ע ס' רנ"ב סעי' ו' מכ"מ עיקר עשיית מלאכתו שיהנה אף הישראל ממנו בשבת יעו"ש וע' בית מאיר או"ח סי' תקט"ו לענין פירות שהביא גוי מחוץ לתחום שמהני קצץ למג"א והוא השיג עלי' דהבא מחוץ לתחום כוונתו שיהנה הישראל תיכף יעו"ש וא"כ הכא שידוע לגוי שישראל לא ידליק רק בליל מוצש"ק בביתו ולא יהנה הישראל תיכף בשבת תו דמי לעושה כלי בשביל ישראל בקבולת דלרוב הפוסקים בס' רנ"ב מותר אף בשבת ומכ"ש במוצש"ק תיכף ואף דטעמא דבכדי שיעשו בכדי שלא יהנה הישראל ממלאכת שבת או כדי שלא יאמר לו לעשות בשבת כדי שיהנה תיכף במוצש"ק מכ"מ היינו בדבר שיוכל הישראל ליהנות גם בשבת וא"כ עושה הגוי שיהנה הישראל בשבת אבל הכא הרי יודע הגוי שהישראל לא יעשה, המלאכה להדליק בביתו בשבת רק במוצש"ק ובכה"ג דמי לכלים דמהני קצץ דאדעתא דנפשי'

קעביד. והנה בנדון שאלתו בוודאי הדבר חמור יותר דהישראלים הנ"ל בעלי המכונה ודאי יש להם פועלים נכרים ליום ועובדים בשבת בשבילם וא"כ הישראלים שעושים להם נרות עלעקטרי בביתם ועי"כ מבעירים הפועלים עכו"ם עצמם יותר בשבת בציווי פי הישראלים בעלי המכונה ויש בזה חשש לפ"ע שמכשיל הישראלים באיסור דרבנן אמירה כגוי. ועמ"ש בספרי מ"פ יו"ד סי' קנ"א דלשיטת ריטב"א דאיסור דרבנן דלית כי עיקר בדאורייתא ל"ש לפ"ע רק איסור מסייע ידי עוברי עבירה ובמימר ליכא מסייע לפי דעת הש"ך שם ובנ"ד דהוי מחללי שבתות בפרהסיא הוי כמומר דאבל יש לומר דאיסור אמירה לעכו"ם שבות יש לו עיקר וסמך בקרח דלא יעשה אפילו ע"י אחרים כמ"ש הב"י חו"ח סי' רמ"ד בשם סמ"ק אמנם מצד איסור שבת גופא דהיינו ליהנות מהנר לכאורה ההיתר שכתבתי לעיל שייך גם בנ"ד דבתחלת כניסת השבת הרי הודלק בהיתר מכח הדלקת של עצים בע"ש ואח"כ מה שמוסיף לי"א סעי' ד' שרי ליהנות אבל לענין מוצש"ק לעיל שכתבתי היתר דהוי בקבולת ואין הגוי עושה שיהנה הישראל לאלתר בנ"ד לכאורה ל"ש האי היתירא דהרי עכ"פ עיקר הדלקה במוצש"ק הוא מה שהודלק בשבת בשביל המכונה של ישראלים באיסור גמור כי הם פועלים ואפילו היא בקבולת בודאי הם קובעים מלאכתם בשבת וא"כ שוב אסור לכל ישראל ליהנות מהם עד מוצש"ק בכדי שיעשו. וע"ז יש מקום לצרף מ"ש כת"ר היתר בשם הפרמ"ג סי' רע"ו שמצדד דעשה בשביל מומר הוי כעשה בשביל גוי דמותר לישראל אחר ואף שעשה נמי בשביל ישראל הלא כ"ז לא היי כוונתו של גוי שיהנה לאלתר כמ"ש לעיל ואף דבנ"ד אין בעלי המכונה מקבלים שום שכר ע"ז רק בחנם מכ"מ יש לומר דזה ג"כ הוי כקצץ כמבואר באו"ח סי' רמ"ז וס' רנ"ב, ואף דמבואר שם דצריך למחות הלא היינו דוקא בעושה בשביל ישראל כמבואר והכא עושה בשם בעלי המכונה וא"צ ישראל שיש לו נרות עלעקטרי בביתו למחות אבל לדעת תוס' שבת דעשה בשביל מומר אסור לכל ישראל אין שום צד היתר במוצש"ק בנ"ד. ומ"ש כת"ר לדון היתר כיון דאין בעלי המכונה עושים בעצמם רק הדירעקטער מצוה לראש ומשגיח על הפועלים והראש ג"כ אינו עושה בעצמו רק מצוה לפועלים ושוב כ"ש שמא יאמר לו ואם יאמר להדירעקטור יאמר לראש וראש לפועלים ואמירה לנכרי שיאמר לשני ושני יאמר לשלישי יש לומר דלכ"ע שרי אף להאוסרים אמורה לגוי שיאמר לגוי והביא מתשו' חו"י דמייתי מיי"נ דכח כח כחו שרי וכן גדולי גדולי גדולין יעו"ש ולפע"ד אין נראה לחלק בזה בין נכרי ב' לג' וע' פר"ח יו"ד סי' ס"ח דכלי שני דאסור ה"ה שלישי לרביעי ובלא"ה כבר כתבתי דדוקא אמירה יש לחלק בין א' לב' או לג' אבל הכא כולם שכירים הם אבל בלעדי כל זאת הלא באו"ח סי' תקט"ו

בשלח ישראל דורן ע"י נכרי ונתעכב נכרי בדרך דשרי דל"ש שמא יאמר לנכרי כי אין הדורן שלו והישראל לא ישמע, וכתב המג"א שם דלשיטת הפוסקים דבכדי שיעשו הוא בכדי שלא יהנה הישראל ממלאכת יו"ט גם בזה אסור אלא דבחוץ לתחום כיון שאין המלאכה נעשה בעצם הדבר ל"ש טעמא דשלא יהנה רק משום שמא יאמר לו יעו"ש, וא"כ הכא דהוי מלאכה גמורה הבערת עצים ועי"ז נעשה כח עלעקטרי הרי יש בזה איסור שלא יהנה אף דל"ש שמא יאמר ועוד יש לדחות מכמה טעמים ובאמת גם במכונה של גוים הרבה יש לפקפק בהיתר רק כתבתי ליישב המנהג שכבר נהגו אבל בנידן שאלתו שהמכונה הם של ישראלים ולא עשו שטר מכירה דנוסף בזה איסור לפ"ע ועוד עכ"פ במוצש"ר אסור להתו"ש והוי כעין ס"ס לאיסורא דלמא כהפוסקים סי' רנ"ב דגם בבגד אסור במוצש"ק בכדי שיעשו ואזדא לי' היתר הנ"ל שכתבתי גם במכונות של גוים והכא יש נוסף איסור תו"ש וגם מטעם איסור לפ"ע לזאת לפע"ד אין להקל כלל להדליק נר עלעקטרי לא בע"ש ולא במוצש"ק עד בכדי שיעשו וגם הכא המכונה של עכו"ם יש לומר היתר שכתב מהרש"ם בשו"ת דהמיעוט עצים בשביל ישראל בטל ברוב היתר ואף שכתב כת"ר שבתשו' תשירת שי השיג עלי' אבל חזי לאצטרופי להיתרים הנ"ל הן לענין ע"ש הן כענין מוצש"ק חבל הכא בשביל ישראל כפי דעת תו"ש הרי הכל אסור כל מה שהבעיר לכן אין להקל בזה:

ג):

ומה שהשיג כת"ר ע"ד חמ"ד בה' תערובות בס' צ"ט דעכבר אין צריך ס' נגד עורי דעכבר אינו מאלו שעורותיהם כבשרם מדברי הרמב"ם פ"ד ממאכלות אסורות הי"ח שעכ"פ מדרבנן אסור ליתא דהא שם קחשיב נמי עצמות ואעפ"כ אין טעמם אוסר כמבואר ביו"ד ס' צ"ט רק גוף עצמות אסור לאכול מדרבנן וע' בס' יד יהודה בס' פ"ז שהאריך לענין עצמות בהיתר זה והשיג על פרמ"ג ודברי' נכונים ומ"ש דעכ"פ יש בעור דם כמ"ש לבו"ש ודם טמאים אסור הנה דם שרצים אינו אסור משום דם רק משום בשר כמבואר בכריתות כ"א דדם מצטרף לבשר בשרצים אבל אין הדבר ברור כלל אם יש דם בעור אף שהלבוש והסולת למנחה החליטו לאיסור והחזיק בזה במ"ש בית שלמה יו"ד סי' קנ"ד אבל ראיתי בס' עמודי אש ה' או"ה סי' י"ב תומה על הראי' שהביאו מיומא מ"ח מדם הפר ולא מעורו שבראב"ד ז"ל בת"כ ויקרא פ"ג מוכח דהכוונה לאחר חתיכת עור יוצא דם מן הבשר ולא מן העור עיש"ה בת"כ שהגירסא שם מדם הנפש ולא מבשרו ועכ"ז עכ"פ יפה העיר כת"ר וצ"ע לדינא די"ל דהא דדם השרץ כבשרו הוא בדם היוצא מהבשר ולא דם היוצא מן העור ואין הזמן גרמא כלל להאריך והנני דו"ש:

סימן נג

שוויי"ר לכ' הרב הגאון מו"ה:

פנחס צימעטבוים נ"י ראבד"ק:

גראסווארדיין יצ"ו:

ע"ד השאלה בכהן שנשא אשה לאחר אמרה לבעלה במסל"ת שאמה סיפרה לה בהיותה קטנה בת ה' שנים הי' דרים בכפר ונבעלה לעכו"ם בן ט"ז שנים ואבותי' ערכו אז המשפט נגד העכו"ם הלז וענשו אותו על זה ושאל הבעל מהביד"צ דפה אם מותר לדור עמה מכח מעשה הלז ושאלנו את אמה שתאמר לנו גופא דעובדא היכי הוה ואמרה לפנינו שהוא לא ידעה שנבעלה לעכו"ם רק בהיותה קטנה בת ה' שנים לקחה אותה לביהכ"נ ונפלה מהמעקה להארץ ושברה את ידי' ונפצעו בה פצעים והלכו עמה לרופא יהודי שהי' דר בכפר כאשר בדק אותה ראה שזב דמה במקום בתולים ובדק אותה באותו מקום ואמר שהוא מכיר שיש לה חבורה שם מכבר מכח דניסת איש ונשרו בתולי' ושאל אז הרופא להקטנה איזה ילדים היא משחקת ואמרה עם העכו"ם שדרה עמה בחצר אחד ועי"ז שפט הרופא שנבעלה לאותו עכו"ם והרופא נתן להם עצה שיערכו משפט בערכאות נגד עכו"ם הלז הגם שלא הי' להם חשק למסור דבר הלז בערכאות כ"ז הרופא הפציר אותם שיעשו זאת כנאמר יען שאבי' של עכו"ם הלז הוא איש אמוד יקבלו ממנו ממון וביקש שגם נו יתנו חלק מהממון שיקחו מהעכו"ם כי הי' אוהב ממון אמנם היא לא ידעה מקודם ולא הי' לה שום רגל"ד שנבעלה לעכו"ם הלז עד שאמר לה הרופא לאחר נפילתה הנ"ל הגם שהי' דרים בחצר א' עם העכו"ם הלז ושחקה עמי, לא עמו לבד שחקה רק בתוך שאר ילדים שהי' באים לחצר העכו"ם ומעט ישראלים ושחקו ביחד ושאלנו אותה מדוע ערכה המשפט בערכאות ושם העיד היא וגם אמה שהעכו"ם הלז בעל אותה נתנה אמתלא לזה שהי' בעצת הרופא כי הוא אוהב ממון הפציר בם שיערכו משפט נגדו כדי שיתנו להם מעות אבי העכו"ם עכת"ד: הנה כת"ה האריך בענין השאלה בכל צדדי הספק וכל יקר ראתה עינו, ואני אבוא בקצרה ובמה דסיים אפתח. והנה עיקר שורש הספק בנ"ד הוא, כפי שראו בכתבי ערכאות, האשה הנ"ל בהיות קטנה הובדקה אצל רופא, ואמר כי מכיר כי היא דריסת איש. וכת"ר העלה כי ענין זה הוא השערה בעלמא ואין הרופא נאמן ע"ז, ובפרט כי הוא עד אחד ואינו כשר לעדות כלל כרופא זמנינו, ועכ"פ לענין דבר שבערוה ודאי אינו נאמן אף להחמיר ודברי' נכונים בזה אך כ"ז לענין מה שאמר דריסת איש, אבל עכ"פ בזה שאמר כי נאבדו בתולי' ע"ז ודאי נאמן, כי הדבר הזה למראה עיניו ישפוט והיא מלתא דעבידא לגלוי' ומרתת בזה הוא נאמן

כשנים ובפרט שבזה גם הרופא השני ששאלהו מערכאות אמר כן. וכן כתב בתשו' בי"ש יו"ד ח"ב סי' כ"ח ותשו' דברי חיים יו"ד ח"ב סי' ע"ז עיי"ש דכל דהוי מלתא דעל"ג תיכף אפילו נכרי נאמן. וא"כ עכ"פ יש להסתפק עלי' אם היא דריסת איש או מוכת עץ, ולכאורה ממילא אסורה מספק לכהן ואף אם ניסת תצא ואפילו להר"י באה"ע סי' ס"ח דנאמנת לטעון נאנסתי או מוכת עץ אני גם לענין איסור הרי הכא אינה טוענת כן, אדרבה הוא אמרה שנבעלה מגוי, רק שהיא אינא יודעת רק מה שאמה אמרה לה כן ויש לדון מצד דאין האם נאמנת, אבל עכ"פ היא אינה טוענת מ"ט אני כי אינה יודעת, ואם באמת נאנסה הרי בודאי אסורה לכהן, דרוב פסולים אצלה שדרה אז בכפר והוי רוב נכרים כמבואר מתוך מכתבו וכת"ר כתב דיש להתיר כיון דבהיותה קטנה נפלה ממעקה ושפעה דם והלכה עמה לרופא אף שרופא אמר שנראה לו דריסת איש מקודם לכן אינו נאמן וכנ"ל. ואף שבזה נאמן שאין לה בתולים, יש להעמידה בחזקת היתר דמחמת הנפילה אבדה הבתולים כמ"ש תוס' כתובות ט' ד"ה ל"צ שהקשו באשת כהן ניקמא בחזקת היתר, ותירצו דאדרבה מקמינן בחזקת הגוף דתחתי' נבעלה והכא ל"ש זה ויש להעמידה בחזקת היתר דע"י הנפילה אבדה הבתולים ואף שהתוס' שם הקשו דהוי ס"ס ספק ע"י מ"ע וספק לאו תחתי' הרי דספק א אסורה הא כתב הפלאה שם דמ"ע לא שכיח כ"כ דרוב נשים יש להם בתולים אף דכולהו חבוטי מחבטן, אבל הכא דבודאי נפלה יש לומר מספק לאוקמא אחזקה. ועכ"ז יש לדון עוד בזה דהא כיון דס"ל להתוס' דכולהו חבוטי מחבטין ואעפ"כ לא שכיח כ"ב עי"ז שתשיר בתולי' א"כ מה נ"מ הכא שידענו שנפלה הא בלא"ה כולהו מיחבטן ואעפ"כ עי"ז אינן משירות בתוליהן וא"כ אין להתיר מספק אחד רק מס"ס והכא ליכא ס"ס כיון דרוב פסולים אצלה. אבל יש לומר נהי דכלהו מיחבטן היינו חבטות קטנות שעפ"י הרוב אין בכחם להשיר בתולים, אבל הכא שנפלה ממעקה לארץ וגם ראתה דם עפ"י חבטה כזו מצוי שתשיר בתולי', ויש לאוקמא בחזקת היתר וכיוצא לזה כתב בתוספ' הרא"ש כתובות ל"ז דהא דחרשת ושוטה אין להם טענות בתולים משום דתולין דע"י חבט אבדו בתוליהן אף דכולהו חבוטי הנהו מחמת שאין להם דעת וניחבטו טפי עיי"ש ובמנ"ל פי"א מאישות מזה ומכ"ש הכא שהי' נפילה ממש ממקום גבוה ובפרט לתירוץ ב' דתוס' כתובות ט' ד"ה ל"צ דמ"ע ל"ש והיינו דלית לן כלל הא דכולהו מיחבטן דרק ר"מ סובר כן ואנן קיי"ל דסומא יש לה טענת בתולים וכ"כ הרא"ש ומ"מ פי"ח מה' א"ב וכ"כ הפנ"י בכוונת תוס' כתובות הנ"ל בתירוצם השני' עיי"ש בקו"א להפנ"י א"כ הא דרוב נשים הנשיאות יש להן בתולים משום דלא מיחבטו אבל הכא שידענו שנחבטה ונפלה גם בספק א' יש לאוקמא אחזקת היתר:

והנה בגוף קושיות תוס' דניקמו בחזקת היתר העיר הפנ"י דעכ"פ מדרבנן אסורה כיון דאיתרע חזקה לא מוקמינין עלי' ורו"מ כתב דזה כשעכ"פ נבעלה אבל הכא כשאין אנו יודעין כלל שנבעלה דדלמא ע"י חבט לא איתרע חזקה כלל ואין זה מוכרח כלל דבאשת כהן שנבעלה מקודם לכן לכשר לה בזה לא איתרע חזקה כמו במ"ע, ועכ"ז דן הפנ"י בזה דמדרבנן אין סומכין על חזקה, אבל נראה דהכא כיון דידענו שנפלה ואיכא במה למיתלי הרי גם בספק טריפות להפוסקים המחמירין בספק השקול אפ"ה היכא דאיכא מידי למיתלי תלינן כגון בריאה שניקבה ויש לתלות במשמוש יד הטבח וכמ"ש הר"ן בפ"ק דחולין בשם הר"י ומכש"כ הכא דיש לפנינו סיבה חזקה לתלות בזה ולמה נחוש בספק נבעלה ובאמת שהראי' מתוס' כתובות ט' הנ"ל דבספק מוקמינן אחזקה יש לדחות דהנה בהפלאה שם תמה ג"כ על תוס' דהא משום מעלת יוחסין החמירו אף בס"ס בלי טענת ברי כדאי' בדף י"ג ותירץ כיון דטענת פתח פתוח הרי היא מכחשת רק דנאמן ע"ע משום דשוי' אנפשי' חד"א ובכה"ג, ל"ש להחמיר משום מעלת יוחסין יעו"ש ודברי' מסתברים מאוד וגם הבית מאיר אה"ע סי' ו' סעי' י"ד נחית להכי בכוונת דברי התוס' והביא כעין זה מדברי הרא"ה בבד"ה וגם בפמ"ג יו"ד סי' ק"י בש"ד ס"ק ס"ג הביא מדברי הרא"ה הנ"ל דלהוציא אשה מבעלה לא החמירו לענין שאחד"א בדרבנן יעו"ש, אבל בנ"ד שידענו שאבדה בתולי' ולא מטעם שאחד"א קאתינן עלה שוב יש לומר דהחמירו מטעם ספק יוחסין ועכ"ז מסברא יש לומר דכל שקלא וטריא של תוס' ואחרונים הנ"ל בליכא לפנינו מידי למיתלי אבל בדאיכא לפנינו דבר לתלות בו והיא סיבה חזקה אין להחמיר אף לכהן, ושבוי' שאני דרוב פרוצים בעריות אלא שעדיין יש לדון בנ"ד לפי תירוץ קמא דתוס' כתובות ט' על קושיתם דנימא ס"ס דלמא מ"ע דמדלא טענה כן והוא דבר שאין לה גנאי אין לתלות בזה יעו"ש וה"נ הרי אדרבא אמרה שנאנסה ונהי דאמרה כן ומחמת שאמה אמרה לה ואמירת אמה לא ממשא אית בה אבל עכ"פ הרי לא טענה מ"ע אני, אבל י"ל דהכא הרי המעשה היה בקטנותה ואינה יודעת ואינה זוכרת מזה כלל ומה שאמרה נאנסה שאמה אמרה לה כן בשעת שנתגדלה אבל מה שנעשה עמה בקטנותה אינה זוכרת כלל ואין ראי' מדלא טענה. וכה ראיתי להפנ"י כתובות ט' שכתב בהבנת דברי תוס' בתירוצם השני דמ"ע ל"ש וכ"כ הרא"ש היינו דקשה להו דלמא בקטנותה ממש ואינה זוכרת וע"ז כתבו דל"ש בקטנותה כ"כ יעו"ש, א"כ הכא שידענו שנפלה בקטנותה שוב אין ראי' ממה שאינה טוענת ואף דאמרינן בכתובות כ"ו כולהו רואות ומראות לאמן ויודעות שהן מוכת עץ שאמותיהן מגידות להן ועיי"ש בתוס', וא"כ ה"נ אם איתא שע"י החבטה ונפילה נשרו בתולי' היתה אומרת לה ומזה גופא הוכחה מדלא

אמרה לה אמה כן אדרבא אמרה לה שהיא דרוסת איש בוודאי אינו מחמת החבטה, אבל יש לומר דהכא שאני דמה שאמה אמרה לה שהיא דרוסת איש הוא מחמת שהרופא הגיד כן עפ"י השערתו והאמינה לו אבל באמת אין בדברי הרופא ממש והרי אנחנו יודעין שנחבטה ויש לתלות בהכי:

ועוד יש להוסיף בנ"ד דכיון דהחשש שנבעלה הוא בהיותה קטנה בת ד' או ה' שנים: וכיון דקטנה פחות מבן ט' אינה מוסרת עצמה לביאה ברצון כמ"ש הב"ח באה"ע סי' כ"ב א"כ הו"ל כספק אונס דלא שכיח וטפי יש למתלי בחבטה דעי"ז אבדה בתולי' אבל צ"ע דלפי"ז בהא דמוקי לה בכתובות ט' באשת ישראל דקיבל בה אבי' קידושין פחות מבת שלש והקשו תוס' דנימא ס"ס דלמא כשהיא קטנה ודלמא באונס, ותירצו דשם אונם חד הוא ושוב הקשו דנוקמא בחזקת היתר ותירוצו דאונס לא שכיח אבל לס"ס מצטרף ואם נימא דקטנה פחות מבן ט' הוי אונס דלא שכיח א"כ למה לי' לאוקמי בקיבל בה אבי' קידושין פחות מבת ג' ואפילו קיבל בה קידושין בהיותה בת ח' וט' נמי אסורה דלא הוי ס"ס דהא אונס לא שכיח וספק דלמא אינו תחתי' נמי לא שכיח דהא קטנה כזו אינה מוסרת עצמה כביאה, וכיון דתרי הספיקות ל"ש גם ס"ס לא לא הוי לכ"ע ומוכח לכאורה דגם פחות מבן ט' שכיח דמוסרת עצמה לביאה וי"ל דגם כשב' הספיקות לא שכיחו כ"כ נמי הוי ס"ס וצ"ע אבל עכ"פ לענין נ"ד יש לומר כיון דלא שכיח כ"כ שתמסור עצמה לביאה ברצון והחבטה לפנינו הוי שכיח טפי להיתר מלאיסור ומותרת: אמנם כ"ז באם מבורר מתוך כתבי ערכאות שהאשה שאנו דנין עלי' נפלה בקטנותה ממעקה אבל אם אין הדבר מבורר כלל רק שאמה אומרת כן א"כ לפי עדות הערכאות שלפנינו שאמר הרופא עלי' שהיא דריסת איש נהי דזה דברי השערה בעלמא אבל עכ"פ זה ברור שראה פתחה פתות א"כ הרי היא אסורה לכהן דלמא דרוסת איש היא והרי רוב פסולים אצלה דהא אין לנו סיבה לתלות בה, ונהי דאם יהי' לנו עוד אחד שמעיד כן שנפלה בקטנותה הי' נאמן ע"ז דהוי כטוענת ברי לי ועדיף ע"א מהיא עצמה, וע' נו"ב מה"ת אה"ע סי' ט"ז שכתב כן אבל הכא הרי אמה אמרה מקודם בערכאות שנבעלה לנכרי ונהי שעכשיו אומרת אמתלא דשמעה מהרופא וכדי להוציא ממון מהנכרי אמרה שקר, אבל עכ"פ נחשב אמירה דידה כשתיקה כמ"ש תוס' יבמות קי"ח ומהרש"א שם אבל הכא דאין אנו יודעין שנפלה רק מפי אומרת אמה בזה אמרינן דאינה חוזרת ומגדת שתועיל בדיבורה טפי מלא אמרה כלל, וכת"ר כתב בזה דהכא גם אם ידונו כשתיקה מותרת מספק וז"א רק אם ידענו שנפלה בלעדה אבל אם אנו צריכין עתה לעדותה לא יועיל, אף שיש לחלק קצת דשם היינו שתאמר עכשיו מת דסותר עדותו הראשון אבל

הכא מה שאומרת שנפלה ענין אחר הוא וע"ז שפיר נאמנת שנפלה ממעקה ושוב תולין להיתר מכ"מ קשה לחלק בזה ועפ"י הסברא כיון עפ"י עדותה הראשון אסורה שוב אין סומכין על דברי' כלל להתיר רק דהוי כשתקה לגמרי:

ב):

ואמנם מה שיש לדון מצד עדות אמה ואם חונה בערכאות בהיותה קטנה שאמרו שנאנסה מנכרי הנה בפשוט אין ע"א נאמן בדבר שבערוה וכת"ר הביא דברי הרמב"ם פט"ז מסנהדרין שכתב דע"א שהעיד באשה שגרושה או זונה ואסורה לכהן ואח"כ בא עלי' כהן והתרו בו לוקה כיון דהוחזק האיסור בע"א דנראה דסובר דזונה לאו דבר שבערוה מיקרו וע"א נאמן והביא דברי הש"ש ש"א פט"ו שתוס' רי"ד חולק ע"ז וע' באה"ע סי' ז' סעי' ח' מבואר דאב שאומר על בתו שנבעלה לפסול אינו נאמן ומשמע אף באינו מכחישתו. וע' בח"מ וב"ש שם ומוכח דאין ע"א נאמן בזונה ועיקר דברי הרמב"ם ז"ל בפט"ז מסנהדרין דהוחזק האיסור עפ"י ע"א תו לוקין עלי' הנה מקורו מירושלמי סוטה פ"ו ה"ב וז"ל שם ממנה דר' מנא אמר פלונית כהנת שזינתה ובא עלי' בעלה ובעלה כהן והתריתי בו אינו לוקה נסתרה בפני שנים ואמר אחד אני ראיתי שנטמא ובא עלי' בעלה כהן והתרו בה שנים לוקה עיקר עדותו לא בע"א הוא יעו"ש הרי משם מבואר דהא דע"א נאמן היינו בקינוי וסתירה דבזה ע"א נאמן דילפינין מקרא ועד דאין בה אבל בלא קיו"ס אין ע"א נאמן וא"כ מנ"ל להרמב"ם לומר דע"א נאמן לשווי' זונה ולומר דכוונת רמב"ם ז"ל כמי בכה"ג מיירו לאחר קיו"ס דהא כתב נמי גרושה ובגרושה ל"ש זה, ומוכח דסובר דכל פסולי כהונה ע"א נאמן וזה פלא דהא מדנקט הירושלמי ד"ז בנסתרה מוכח איפכא, דבלי קו"ס אין ע"א נאמן כלל לשווי' זונה לאסרה לכהן ואולי יש לומר דהרמב"ם דייק לה מלשון הירושלמי דקאמר פלונית כהנת זינתה ובא עלי' בעלה כהן והתריתי בו אינו לוקה ומשמע דאם התרו בו שנים לוקה ושוב נקט דינא באופן אחר דנסתרה בפני שנים בזה הוא נאמן ולכך סובר הרמב"ם דבודאי בבאו לדון על אשת כהן שזינתה אין ע"א נאמן לכ"ע דלהוציא אשה מבעלה הוי כממון ממש ולכך אינו נאמן רק ע"י קו"ס מקרא דועד אין בה, וברישא מיירו בפנוי' דבזה ע"א נאמן והא דקאמר בא עלי' בעלה היינו שאח"כ נשאה כהן ובא עלי' והתרה בו ע"א אינה לוקה אף דהוחזק האיסור בע"א כיון דעבירה הוי נמי עפ"י ע"א אבל בהתרו בו שנים באמת לוקה והא דקאמר בא עלי' בעלה משום דבאיסורי כהונה אינו לוקח רק בקידש ובעל וכדעתו דרמב"ם ז"ל ר"פ י"ז מא"ב ושוב קאמר באשה שתחת בעלה שהעיד ע"א שזינתה דאינו נאמן כלל רק בנסתרה בקו"ס. ובאמת הרמב"ם ז"ל בפ"א מהא"ב כתב דמקנא לאשתו ונסתרה ובא

ע"א והעיד שנטמאת והי' בעלה כהן ובא אח"כ עלי' לוקה משום זונה אף שעיקר עדות בע"א הוא והן הן דברי הירושלמי בסוטה הנ"ל ובפט"ז מאיסורי ביאה כתב סתם זונה לכהן דשם מיירו כשהעיד כשהיתה פנוי' דבזה ע"א נאמן ומאוד תמהני על הש"ש ש"א פי"ג וי"ד דפשיטא לי' דלהרמב"ם בזונה לכהן לאו דבר שבערוה הוא הא דע"א נאמן בתר קי"ס לשוי' זונה אינו מטעם קו"ס דזה דוקא לענין טומאה אבל איסור זונה לאו משום טומאה הוא רק דבזונה בלא"ה ע"א נאמן דהוי כשאר איסורים עיי"ש דהא זה בפנוי' אבל לאחר שניסת לכ"ע בעינן תרי כמ"ש לעיל והכי מוכח מדברי הרמב"ם גופא בפכ"ד מאישות הכ"ג באשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי דאינה נאמנת ואם הי' אדם אחד אמר לו וסומך על דברי' יוציא ומשמע דוקא משום דנאמן לו ותיפוק לי' דהא זונה לכהן ע"א נאמן ואין לומר דשם מיירו באשה מכחשת דבכה"ג גם באיסורין אין ע"א נאמן דא"כ גם בסומך על דברי' ל"מ כמ"ש המנ"ל שם בשם הרשב"א דבהכחשה גם במהימן לי' אינו כלום וע"כ דלהוציא אשה מבעלה אין ע"א נאמן כלל ואולי כיון דבלא"ה מחויב להוציא מדין טומאה ותו לא בא העד להוציא דבר דבלא"ה יוציא דהוי ס"ט ברה"י וע"א נאמן שאם בא עלי' לוקה משום זונה אבל בעלמא להוציא אשה מבעלה גם רמב"ם מודה דאין ע"א נאמן רק בתר קו"ס אפילו באשת כהן. ועוד י"ל בישוב דברי הרמב"ם ז"ל דהנה יש לדקדק בלשון הירושלמי שאמר פלונית כהנת זינתה דמאי נ"מ במה שהיא כהנת ובפ"מ כתב שכהנת היינו אשה כהן, וזה דוחק ונראה דהנה בש"ש הקשה על הרמב"ם מהא דקידושין ס"ו דב"ג וב"ח פסולו בשנים ויש לחלק כיון דכל כהן יש לו קדושה לאכול בתרומה וכשפסלו מזה הוי כהוצאות ממון דאין ע"א נאמן אבל בזונה לכהן הרי אינו פוסלה מכלום רק שכהן אסור לישא אותה אבל אינו מגרע אותה כלל אבל בכהנת דהיינו בת כהן שאוכלת בתרומה ויש עלי' ענין קדושה וכשזינתה אסורה לאכול בתרומה ואין ע"א נאמן ולכך אמר בירושלמי דכהנת שבא ע"א שזנתה אינו נאמן כיון דכהנת היא ואפילו התרו בו שנים אח"כ אינו כלום רק בנסתרה דבזה אפילו בכהנת נאמן דלבתר קו"ס הוי רגל"ד אבל באשה ישראלית שפיר נאמן ע"א לומר שזו גרושה או זונה כיון דאינו מגרע אותה כלום רק דכהן אסור לישא אותה אבל יהי' איך שיהי' הרי הדין מבואר באה"ע סי' ז' דאין אבי' נאמן לפסול בתו מכהונה מכ"ש דאמה אינה נאמנת. ובפנ"י בקוא"א בקידושין דף ס"ג כתב דהרמב"ם מיירי היכא דאיתרע חזקה כגון בגירושין ספק קרוב לו או לה ובזונה כגון שנבעלה ואין אנו יודעין אם לכשר או לפסול ובא ע"א ואמר לפסול עיי"ש. והנה בגירושין ניחא דהרי בחזקת א"א קיימא, אבל בזונה הרי מה"ת בחזקת היתר עומדת ואפ"ה כיון דמספקא לן ע"א נאמן א"כ לכאורה גם בנ"ד

כיון דעכ"פ לא הי' לה בתולים אמה נאמנת. ומ"ש רו"מ להתיר מטעם אמתלא בעניותי קשה לדון בזה מדין אמתלא כיון דבתורת ע"א הוא ולכמה פוסקים כל שנאמן בתורת עדות ל"מ אמתלא כמו שהאריך הב"ש באה"ע ס' ו' ואף להסוברים דגם במקום דנאמן ע"א כל שלא העיד בב"ד חוזר ומגיד כמ"ש הר"ן בתשו' והאריך בזה הש"ש ש"ו פי"ג אבל בנ"ד הרי גם אם אמה אמרה כן שנאנסה מנכרי וכפי הנראה היא איננה בחיים עוד ומאי מועיל אמתלא דאמה לאמירת אם אמה, אבל נראה דדוקא בנבעלת ספק לפסול דאיכא חזקה דזנות רצה אחרי הפסולים בכה"ג ע"א נאמן אף דאיכא נמי חזקה בודקת ומזנה אולי מיירי הרמב"ם באומר שזינתה בקטנותה דל"ש בודקת אבל הכא כיון שיש לפנינו דבר לתלות בו בחזקת היתר קיימא לגמרי ואין ע"א נאמן:

ובכלל להלכה נלע"ד באם הדבר מבורר מתוך כתבי ערכאות אי מפי ע"א עכ"פ שהעיד עתה שנפלה בקטנותה ממעקה גבוה והלכו עמה לרופא ואז אמר הרופא שנראה לו דרוסת איש יש להקל מבלי להוציא אשה מבעלה אם כת"ר מסכים לזה ועוד יסכים כזה עוד רב מובהק אחד דנמטי שובא מכשורא אבל אם אין הדבר מבורר כלל שנפלה וכנ"ל רק ע"י אמירת אמה לא אוכל לומר היתר בזה:

ג):

והנה במ"ש בתשו' ע"ד הפנ"י בקו"א דרמב"ם פט"ז מסנהדרין מיירי בגרושה שזרק לה גט ודאי וספק קרוב לה וע"א מעיד שהי' קרוב לה וכתבתי דזה ניחא דבחזקת א"א קיימא שו"ר דז"א דהא ע"כ במת הבעל מיירי ואנן דנין עלי' אם הוא גרושה ואסורה לכהן או אלמנה ומותרת א"כ אדרבא איכא חזקת א"א ויש לאוקמין אחזקה כמבואר ביבמות ל"א להדי' דאפילו בתרי אומרים קרוב לה בגירושין הוי רק מדרבנן דמה"ת בחזקת א"א קיימא וא"כ יפלא מאוד דלמה יהא ע"א נאמן וע"כ הטעם כיון דעכ"פ איתרע חזקה כיון דזרק לה גט ודאי לכך ע"א נאמן, ועפי"ז יש לדון נמי בנ"ד כיון דעכ"פ פתחה פתוח הוי כאיתרע חזקה אבל דברי הפנ"י צ"ע דהא בכתובות כ"ג ובתוס' שם מבואר דבזרק קידושין ספק קרוב לו או לה וע"א אמר קרוב לה והי' שם עוד עדים דלכתחלה לא תנשא משום דאיתרע חזקה ואם ניסת פ"ת אפילו אין שם עד מכחישו כמ"ש תוס' שם וב"ש אה"ע ס' מ"ז וא"כ מוכח להדיא דגם בכה"ג אין ע"א נאמן רק מדרבנן לענין לכתחלה וא"כ האיך יתכן לומר בשי' הרמב"ם כן דבכה"ג יאומן ע"א מה"ת וללקות ע"ז וע"כ לדינא נראה לפי הסכמת הפוסקים אין אמה נאמנת כלל וכמ"ש לעיל דכיון דכבר ניסת אף באיתרע חזקה אין מוציאין אשה מבעלה עפ"י ע"א. ואי משום דהרופא מצא פתחה

פתוח אם הדבר ברור שמקודם לכן נפלה ממעקה ואח"כ הלכו לרופא לענ"ד הוי דבר דאיכא למיתלי בי' ולא מחזקינין ריעותא וכמ"ש לעיל:

סימן נד

לכ' הרב החו"ב בחדר"ת מו"ה:

אברהם שיעבער נ"י מו"ץ דק' קאמפלינג:

מכתבו הגיעני וע"ד השאלה שבאה לפני' בבהמה שנשחטה ונבדקה משו"ב מומחה בדיקת הריאה ויצאה בהכשר ואח"ז בערך י"ב שעות שכבר הריאה היתה חתוכה חפשו קצבים ומצאו נשבר הצלע נגד הריאה והי' נקשר שאשי"י רק הבשר שעל הצלעות הי' עב ונפוח וגם מצאו נגלד בריאה והשו"ב אומר שהוא בדק יפה והכל הי' שלם ולא ראה שום נגלד וכבר נאכל מחצית הבשר והיא הפסד רב וכ"ת כתב בשם לב"ש להקל נשבר הצלע נגד נגלד כשנקשר שאשי"י ולא מצאתי כלל מזה בלב"ש אבל יש הרבה אחרונים מקילין בזה כמ"ש כ"ת בשם דע"ת ומה שתמה רו"מ דונה נ"מ בזה שנקשר הא עכ"פ בפעם אחת הי' נשבר ודלמא אז נעשה הנגלד הטעם כתוב בדע"ת ס' ל"ח משום כיון דנקשר שאשי"י ע"כ לא יצא לחוץ מהבשר של הצלעות וכיון דלא צא לחוץ א"כ הנגלד לא מחמת השבר היא וכמ"ש כנפ"י סברא זו לענין נשבר הגף ונקשר יעו"ש וגם בדע"ק ס' נ"ג ס"ק ו' כתב סברא זו בשם ח"א ודחאה דדוקא לחוץ כשיצא אי אפשר לו להתרפאות אבל לא כשיצא לפנים דזה אינו יציאה לחוץ יעו"ש ובגה"ק שם הביא כן מראב"ד שהובא בב"י סי' נ"ה דיצא לפנים כשר דאינו כשיצא לחוץ ועכ"פ הלב"ש מקיל בנשבר ונקשר שאשי"י אף שאינו טריפות מצ"ע ויש מקום להקל גם בנקשר נגד נגלד והעיקר כי משורת הדין כראה דבכל ענין מותר בבדיקה אפילו ניקב ע"י מחט ובלב"ש ריש סי' ל"ו מסופק בזה ועמ"ש בזה בספרי אמרי יושר ח"א סי' ס"ה אבל נראה דבכה"ג עכ"פ בעינין בדיקת נפיחה כמו בנמצא מחט בריאה כמ"ש לב"ש שם. ובנ"ד אין לסמוך על בדיקת נפיחה כיון שהשו"ב לא ראה את הנגלד ולא הבשר הוי מלתא דלא רמי עלי' כמ"ש תב"ש בסו"ס ל"ו בנמצא מחט בריאה ונפחוה מקודם, וצ"ע אם יש להקל בזה אף שנקשר כיון דלא הי' בדיקה כדינא והסברא הנ"ל דודאי לא יצא לחוץ אינו מוכרח כמ"ש בדע"ק הנ"ל אך בנידון שאלתו כיון שכבר עברו י"ב שעות והריאה הי' אצל הקצבים וחתכוה אם אין סימן ניכר שהי' מחיים יש מקום לומר ולתלות בשימושו של הקצבים. ואף דיש נשבר הצלע כנגדו ומבואר סי' ל"ו דבכל נקב בריאה כשיש אודם כנגדו בצלעות אמרינן דמחיים הי' ל"ד דשם אין הדבר שכיח שיהי' אודם בצלעות ע"כ תלינן מסתמא דמחמת הנקב שבריאה נתהוה בצלעות אבל הכא כיון שלפנינו נשבר

הצלע ומשו"ה הבשר נפוח שם שפיר יש לתלות הנגלד שבריאה במשמוש הטבחים והרי אפילו ניקב בבועא תלינן ולא אמרינן דהבועה מורה שממנו נתהוה הנקב ומכ"ש דלא אמרינן שע"י הנשבר נעשה הנגלד, רק באודם בצלעות דל"ש אודם בצלעות מאלי' תלינן לחומרא שמא מהנקב וע' ברא"פ סי' ל"ו ס"ק מ"ו שהקשה באמת מהא דאודם בצלעות מ"ש מבועא ועפ"י הנ"ל ניחא וע' במק"מ סי' ל"ו ס"ק א' שהביא קושיא הרא"פ הנ"ל ונדחק ולפימ"ש לק"מ דבועא שכיחא טפי ואין לנו לומר שע"י הנקב נעשה הבועא ואפילו אם יש סימן שנעשה הנגלד מחיים ועל בדיקת נפיחה שמתחילה אין סמיכה מכ"מ כיון שנקשר שאשי"י והי' ה"מ ואין הדבר מבורר עתה אם הי' הנגלד נגד השבר אף שנראה שבשטח זה הי', המקיל יש לו ע"מ לסמוך ובאם בשר שעל הצלעות שלם לגמרי נראה להקל בכל ענין, כמ"ש בספרי הנ"ל סי' ס"ה, אף שהראי' שהבאתי מדברי הפרמ"ג סי' כ"ד אינו מוכרע דשם לא מיירי נגד נגלד, אבל כיון דדעתו ז"ל דכל שבשר שלכם ודאי לא יצא השבר לפנים ול"ח לנתרפא הבשר תו ממילא אף בנגלד כנגדו כשר, אבל בנ"ד כיון שהבשר עב ונפוח אין זה מספיק להקל אבל בצירוף הנ"ל דלמא אין הדבר מכיון יש מקום להקל אף שרואין שהנגלד מחיים. אך עכ"פ מעכב בכה"ג בדיקת ראי' שהעור השני לא ניקב וכיון דלא ראה השו"ב את הנגלד כלל אין לסמוך על בדיקת נפיחה יראי' שלו ונהי דאין אנו חוששין לשבר הרי בכל נגלד אפילו ע"י חולי מעכב בדיקת ראי' ומשמוש כמ"ש תב"ש ר"ס ל"י ועי' לב"ש שם דמקיל בראי' לבדי:

סימן נה

לכ' ידידי הרב הה"ג החו"ב בכחד"ת מו"ה זאב שאול עטינגער נ"י דימץ' פאדגורזא:

ע"ד השאלה בד"מ שבא לפני' בא' שמכר ביתי לאחר בקנין כסף אדראין שקיבל ממנו סך חמשה ושלשים אלפים כתרים ונתן לו כתב חיוב שעד משך ה' יראים מחיוב למסור הבית להקונה וליתן לו שטר מכירה לטאבילא כנהוג וכעת רוצה המוכר לחזור בו מחמת איזהו טענות שאין בהם ממש רק כת"ר מסופק מחמת דברי הקצה"ח סי' ר"ג דל"מ כלל לשון חיוב על דבר ידוע כיון דאין בזה חיוב אחריות אם נאבד ובנה מי שם חולק עלי' והנה לדינא דברי הנה"מ ברורים וגם במנ"ל פ"ה ממכירה כתב להדיא דמהני חיוב על מכירת שדה זו ומפרש בזה דברי הריב"ש סי' קמ"ה והביאו הקצה"ח סי' ר"ו יפקפק עלי' כפי שטתו הנ"ל. אבל עכ"פ מסתיין שדברי המנ"ל מבוארין כנה"מ וכ"מ להדיא בש"ך סי' ס' ס"ק כ"ה כגון שכתב לו בית זה וכו' אני מחייב עצמי ליתן לך יעו"ש דמבואר דמהני חיוב על בית ידיע ובאמת שבכל מכירה יש ענין חיוב אחריות כשיטרפוהו ממנו אם תמצא גזולה דצריך לשלם מצד חיוב אחריות כמו שהי' שוה בעת

הטריפה כמבואר בחו"מ סי' ס"ו סעי' ל"ד ועיי"ש בש"ך ס"ק קי"א ואפילו במטלטלים כן וא"כ פשיטא דשייך בזה חיוב ובמתנה יש מקום קצת לדברי קצה"ח כיון דאין בזה שום אחריות, רק לדעת ריטב"א בפ' הכותב הובא בקצה"ח ס' ס"ו ס"ק כ"א גם במתנה אחריות דנפשי' קיבל עלי' יעו"ש ומדברי ש"ך ס"ק כ"ה הנ"ל נראה דגם במתנה בדבר ידוע מהני התחייבות ולכאורה יש לומר נהי דמהני התחייבות ע"ז שימסור לו השדה, אבל התחייבות שיכתוב לו שטר לא מהני כנראה קצת מלשון הסמ"ע סי' רמ"ג ס"ק י"ט דאין תקנה עד שיבוא השטר ליד המקבל ומשמע דאף התחייבות אינו מועיל, אבל שם שאני דהא כבר נמכר לו הבית בקנין חזקה דקנה בלי שטר כמ"ש הנמי"ו פ' המוכר את הספינה וא"כ אין בשטר זה שום שעבוד נכסי והוי קנין דברים וע"כ גם התחייבות אינו מועיל כמ"ש סמ"ע שם בטעמו אבל הכא הרי אין המקח נגמר כלל בלי השטר כשקיבל עלי' לכתוב לו השטר לא הוי חיוב דברים רק חיוב מכירת השדה שזה היא המכירה ועוד דסמ"ע שם מיירי באמר לעדים זכו וכתבו לו את השטר דבזה ל"מ קנין אבל באמר ללוקח גופא מבואר שם בש"ע סי' ח' דכיון שזכה א"י לחזור, וא"כ הכא הרי כתב לו ללוקח גופא והוי כאמר לו וכיון שעכ"פ מחיוב למסור לו הבית ויקנהו הלוקח בחזקה חייב נמי בשטר. וגם גוף הדבר שכתבתי להוכיח מדברי סמ"ע דגם התחייבות אינו מועיל, וכן כתבתי באורך במ"פ לחו"מ בשירי מנחה לס' ר"ט אינו מוכרח כ"כ דאפשר הסמ"ע לא נחית הכי לדין התחייבות רק לקנין דהוי ק"ד אבל התחייבות אפשר דמועיל וגם נראה דבכל ענין כשזכה במקח הא דמבואר בש"ע דחוזר בשטר היינו כשנותן טעם לדברי' אבל בסתם כשחוזר הרי כופין על מידת סדום כמ"ש ש"ך בחו"מ סי' ס' ס"ק כ"ד בשם רש"ל ואף לענין שטר הלוואה מכ"ש לענין שטר מכר:

אחת היא שיש לדון קצת דכיון דהלוקח הי' צריך עוד להשלים כסף קניית ודאי הי' על אופן זה כשיסלק כל המעות הוי כחיוב על תנאי שכ' ש"ך חו"מ סי' מ' ס"ק ד' דבכה"ג דמי לערב דהוי אסמכתא ול"מ שטר רק קנין יעו"ש ובנ"ד לא הוי קנין. אמנם נראה כיון דבערב גופא בשעת מתן מעות מהני משום בההוא הנאה דמאמין, וכן במתנה ש"ח להיות כשואל כתב נמי הש"ך סי' ש"א דמהני רק משום בההיא הנאה דקמיהני לי' אבל מטעם התחייבות ל"מ כיון דהוי חיוב על תנאי אם יאבד יעו"ש ואפ"ה בההיא הנאה דמיהמן לי' מהני וה"נ הכא כשמוכר בכסף מלא וגם קיבל כסף אדראן מהני שפיר משום בההיא הנאה שפיר מסלק דין אסמכתא. ושו"ר בש"ך שם נראה דסובר לחלק בין מתנה ש"ח להיות כשואל כיון דהוא מכלל השומרים אבל בשטרות שאין בהם דין שמירה ל"מ בההיא הנאה רק קנין ממש אבל הרי בערב מבואר דמהני בההיא הנאה והרי שורש

דברי וגם קיבל הש"ך סי' מ' הוא מערב ובערב גופא מועיל ההיא הנאה א"כ ה"ה כסף דמהני וגם בבית מאיר אה"ע סי' כ"ט צידד דמהני בערב שלא בשעת מתן מעות כשנתן לו שו"פ יעו"ש ועכ"פ בכסף מלא ודאי דיש לומר דמשעבד נפשי' וגם נראה דהש"ך לא כתב כן רק בתנאי שאין ביד הלוקח דכה"ג הוי כעין אסמכתא וכמו בערב שמא יעני הלוה ולא ישלם וכן במתנה להתחייב בשמירת שטרות שמא יאבדו ותנאי זה הוא כעין אסמכתא ולכך בעינן קנין אבל הכא התנאי כשיתן הלוקח המעות וזה בידו ממש אין בזה שום אסמכתא וכמו תנאי ב"ג וב"ר. ואף לרמב"ם שהובא בחו"מ סי' ר"ז סעי' י"ג דכל התנאים אף שביד הלוקח לקיימי הוי אסמכתא היינו כשעיקר כוונת המוכר על התנאי רק שהלוקח אין חפץ לקיים התנאי בלתי מכירת השדה כמ"ש סמ"ע ס"ק ו' אבל הכא הרי עיקר הוא מכירת הבית ועי"ז צריך הלוקח ליתן המעות ואין בזה שום ענין אסמכתא ול"ד כלל לערב וע' בה' רמב"ן לנדרים דף כ"ט דערב הוי אסמכתא דסמ"ד דהלוה לא ירצה להיות רשע וישלם וגם הרי קונס עצמו להתחייב בדבר שאינו חייב יעו"ש וכ"ז ל"ש בנ"ד ונראה פשוט דמהני מדין התחייבות ולא הוי כלל כחיוב על תנאי ושו"ר בתשו' תשורת שי' סי' רס"ד עובדא כעין נ"ד דהמוכר נתן לו שט"ח שיתן לו הבית וטאבולא דפשיטא לי' טובא דמהני מדין התחייבות ולא העיר כלל מהא דמחי ב על תנאי ולדינא נראה שיפה כיון וכה ראיתי עוד בתשו' תשורת שי סי' תקנ"ד לענין תנאים נכתבו בלשון חיוב שדן שם דבלא קנין לא מהני כיון דהחיוב הוא ע"מ שישא אותה הוי כחיוב על תנאי דבעי קנין יעו"ש ולהנ"ל יש לומר דזה לאו אסמכתא כלל כיון דבידו לישא אותה וגם לא קנס עצמו במידי ועכ"פ בנ"ד דיש עוד לצרף בההיא הנאה דכסף גמר ומשעבד נפשי' נראה לדינא דמחיוב המוכר לקיים מצד התחייבות והנלע"ד כתבתי:

סימן נו

לכבוד הרב המאוה"ג החו"ב מו"ה משה בריל נ"י אבד"ק נאוועסעלעטץ: ע"ד השאלה בעסק עגונה אשת ה' בעריל קאהן שבעלה הי' באמעריקא ובא מכתב משם מאיש אחד ג"כ מעיר נאיועסעליץ שהוא באמעריקא ושם כתוב כי איש אחד כתב לו כי נהרג ה' בעריל הנ"ל בקאמפף ע"י שפאניער וכת"ר פלפל בזה וכל יקר ראתה עינו ודרש מאתי לחוות דעתי. והנה מצד ע"א במלחמה יפה כתב כת"ר דאין זה מלחמה רק שהי' לו ריב עם שפאניער אחד והרגו ואין זה מלחמת כמ"ש באה"ט ס"ק קנ"א וגם מצד ע"א בקטטה אין חשש כיון שלא אמרה גרשתני. אך כת"ר חוכך בזה יען האיש הכותב אף שבעת היותו בנאוועסעליץ לא הי' חשוד לעבור עבירה דאורייתא בפרהסיא אך יש ספק אם גם עתה שם א"ע עבירה דאו' בפרהסיא דיש הרבה אנשים א"ח לעבור עבירה וכשנוסעין

לשם עוברים ע' דאו' בפרהסיא וא"כ הוי ספק א"ה פסול אשה ג"כ כמבואר בש"ע דגזלן דאורייתא פסול לעדות אשה וע"ז צידד כת"ר עפ"י דברי הנמו"י פ' ז"ב דוקא גזלן דהוי רשע דחמס פסול לעדות אשה ולא ברשע לשאר עבירות והנה כן כתוב בס' קהלת יעקב הובא בפ"ת סי' י"ז ס"ק י"ח אבל באמת לא נמצא כלל בנמו"י רק לענין איסורין אבל לענין עדות אשה לא נזכר כלל בנמו"י. ושו"ר במנ"ח מ"ע ל"ז שעמד בזה ע"ד הקהי"ע וגם מצאתי בנה"מ סי' מ"ו ס"ק י"ח שכתב כן דהנמו"י לא כתב רק לענין איסורין אבל לא לעדות אשה. ורו"מ הביא מתשו' שו"מ מהד"ק ס' קמ"ד קפ"ה שצידד בכזה עפי"ד רש"י ר"ה כ"ב דדוקא עובר עבירה בפרהסיא נפסל משום דחציף יעו"ש ושם באמעריקא הרי רובם כן ולא מקרי פרהסיא רק בעובר לפני אנשים כשרים. הנה בגוף דברי רש"י כבר העיר הגאון בית מאיר ס' י"ז וכתב דמדברי כל הפוסקים לא נראה כן והבאתי' בספרי מ"פ לחו"מ ס' ל"ד אבל גם לדברי רש"י מה דפשיטא לי' לרו"מ דלא הוי פרהסיא רק בעובר לפני אנשים כשרים לא נהירא דהרי אפילו לענין יהרג ואל יעבור דהיינו בפרהסיא בפני י' ישראלים היינו למעוטי נכרים אבל בעובר לפני רשעים ג"כ מיקרי פרהסיא והא עיקר הלימוד מונקדשתי בתוך בני ישראל ומזה סמכו חז"ל דדבר שבקדושה בעי עשרה והרי גם עוברי עבירה מצטרפין לכל דבר שבקדושה כמבואר באו"ח ס' נ"ה ומכ"ש הכא דגם לשיטת רש"י ודאי דלא בעינין פרהסיא דעשרה כמ"ש הב"מ שם רק בעובר לפני עדים וידע שיש עדים דגם בעובר לפני פסולים הוי בפרהסיא ומ"ש עוד בשם השו"מ הנ"ל דבמקום שאין כשרים מצוים גם פסולים נאמנים לענין עדות אשה כמ"ש בתה"ד הובא בחו"מ סי' ל"ה הוא תמוה דשם מצד תקנת קדמונים הוא בעניני ממון וקנס אבל לענין ערוה החמורה לא שמענו ומאי קמדמית איסורא לממונא דבממון יוכלו לתקן אבל לא באיסורא. ואף שלדעת כמה פוסקים ע"א בעדות אשה תקנתא דרבנן היא ויש כח ביד חז"ל לעקור דבר מה"ת אף בקו"ע כשיש טעם לדבר כמ"ש תוס' פ' האשה רבה או מטעם אפקעונהו חז"ל לקידושין מיני' כמ"ש רש"י ז"ל בשבת וכ"ז לא שייך במה שתיקנו הקדמונים אחר חתימת התלמיד ובשגם לא נזכר כלל שתקנו רק לענין ממון וקנסות ולא באיסורין. ואף שמצאנו גם בדברי חז"ל בקדושין ע"ג דחיה נאמנת על אחר ובר"ן שם דתק"ח היא משום דעפ"י הריב אי אפשר יעו"ש ושם גם למלתא דאיסורא הוא אבל לאו כללא הוא ללמוד ממנו דבחיה דוקא הקילו דאי אפשר עפ"י הרוב לדעת רק על ידי' וגם זה דוקא על אתר וע' בירושלמי יבמות בסו"פ האשה בתרא בהא דפונדקית הוציאה להם מקלו ותרמילו וקאמר עלה בירושלמי דעשו אותה כחיה שנאמנת על אחר והיינו משום שרגל"ד שהוציאה להם מקלו ותרמילו אבל לא בענין אחר דשם ג"כ לא הי' מצוי

רק הפונדקית ואפ"ה לא האמוני' רק ע"י שהוציאה מקלו ותרמילו וע' תשו' דברי חיים ח"א אה"ע ל"ג בשם מ"ב וכנס"י דכל דאיכא אמתלאות שאומר אמת אף עד פסול נאמן וע' נוב"י מה"ק ס' ל"י בזה ופ"ת סי' י"ז ס"ק מ"ב ולא הזכיר מהמ"ב וכנס"י. אך בעיקר החשש הזה לחוש על סתם אנשי אמעריקא שהם פסולים לעדות לא ידעתי מאיזה מעם ובפרט עכשי' דאכשר דרא שם. ובד"ח ח"ב חה"ע ס' ס"ד כתב לענין בעלי מלחמה דאין לחוש כהם מסתמא כונו חמרים שריבן רשעים ואפ"ה כא אשכחן דפסולין לעדות רק במוכסן וכדומה יעו"ש ואפילו בעבדים דסתמן אינן כשרים דעת ח"מ דכשרים לעדות אשה ואף שבב"ש כתב דמירי בהוחזק בכשרות במה"צ הובא בפ"ת ס"ק ט"ו חולק עלי' ופוסק כהח"מ. ואף דלכאורה מבואר כן בירושלמי שבועות והובא בחו"מ סי' פ"ח דעבד שכיר אינו נשבע ונוטל אבל יש לומר דמשם שאני דלהוציא ממון לא האמינו אותו כמ"ש סברא זו הח"צ בהגהות כטו"ז חו"מ סו"ס פ"ז וכן כתב סברא זו בתשו' הרא"ש כלל נ"ד לענין עדות ואנוסים דבעגונה הקילו ומקבלין עדותן אבל להוציא ממון עפ"י עדותן צריך לדקדק עיי"ש. וע' תשו' רעק"א ס' פ"ז ואינו ת"י כעת אך בזה אני חוכך קצת מחמת שכ' רו"מ כי הכותב הנ"ל בהיותו

בנאוועסליטץ לא הי' חשוד לעבור עבירה דאורייתא בפרהסיא דנראה מלשונו דוקא בפרהסיא לא הי' חשוד אבל הכל ידעו שעובר בצנעה ואם הדבר כן יש לחוש טובא כיון דידוע שכן זה הוי כעדות כעין שאמרו בסנהדרין ע"ד והא אסתר פרהסיא הוי ועמ"ש בזה בספרי שו"ת אמרי יושר ח"א סי' מ"ח אבל אם רו"מ לא דייק בלישנא במלת פרהסיא וכוונתו שלא הי' מוחזק לעבור עבירה דאורייתא ואם כן אין לנו לחוש עלי' שבאמעריקא נתקלקלו מעשי' כמ"ש לעיל:

ועוד יש לדון אם זה האיש ששמע ממנו הוא נאמן דלמא זה שכתב לו הי' נכרי דאף דמבואר בש"ע סי' י"ז סעי' ה' דעמפ"ע אין חוששין שמא מפסול שמע הנה בהגר"א שם כתב הטעם כמו דאין חוששין לצרה והיינו משום דלא שכיחא ורוב כשרים וזה כשאמר עכ"פ ששמע מישראל, אבל באומר סתם ששמע או שנכתב לו כמו בנ"ד ורוב המקום נכרים יש לחוש דלמא מנכרי שמע. ואף אם נימא דסתימת דברי הש"ע שם אף באומר סתם ששמע ל"ח כלל אף לנכרי ואף שבמקום שרובן נכרים הרי שם יש לומר דהנכרי הגיד לו מסל"ת אבל בנ"ד שנכתב לו מבואר בש"ע סי" י"א דבכתב ל"מ מסל"ת יש לחוש כנ"ל ול"ד לצרה דל"ש. וכן מדברי הב"ש בסעי' י"א מבואר דבעינן שידע שהוא כתב ישראל דאל"כ חיישינן לנכרי ומשמע דלנכרי חשינן ול"ד לצרה ופסול דלא שכיחא אבל נכרים רובא ננהי. אבל בק"ע סי' קי"ב הביא מתשו' רלב"ח דלא חיישינן כלל לנכרי אף

בגוונא שאמר השיאו את אשתו דלא הוי מסל"ת יעו"ש וגם יש לומר אף לדברי ב"ש הנ"ל דחייש לנכרי היינו בכתב נכרי אבל הכא שהר' שלמה כתב שנכתב לו מאיש אחד מסתמא הר' שלומה יאמר בשם נכרי ובוודאי הוא ישראל. וכ' בגיטין י"א בעדים החתומין על הגט ושמותן כשמות נכרים וברא"ש שם דמספקא לי' אם אזלינן בתר ריב ורוב נכרים או אזלינן בתר ריב גיטין דהחותמים ישראלים עיי"ש דאזלינן לחומרא היינו משום דשמותיהן כשמות נכרים ואיכא ריעותא אבל בסתמא ל"ח כלל לנכרים דמסתמא לא חתמו בגט נכרי אף דבמדינבת הים רוב נכרים וא"כ הכא דליכא ריעותא אין לחוש לזה ומסתמא כתב לו ישראל ולפסול אין לחוש בסתמא דהוי כמו לצרה וכמ"ש לעיל. גם יש לומר נהי דרוב נכרים מ"מ ישראל זה הכותב מסתמא יש לו שיח ושיג יותר עם ישראלים והוי ג"כ רובא וע' בחת"ס יו"ד סי' ס"ג בכעין זה שתלי לה בפלוגתא דר"י וחכמים בפ"ב דמכשירין אם אזלינן בתר רוב אוכלי בשר או בתר המשליכין. ועמ"ש בזה במ"פ ליו"ד סי' נ"ז ומסתבר טפי להקל וקצת יש לדון בנ"ד עפי"ד ב"ש סי' י"ז ס"ק כ"ז דעמפ"ע בכתב ל"מ רק כשכותב לב"ד למעשה ולא לזכרון ובנ"ד לא כתב לב"ד אך נוסח המכתב לגיסו הרב נראה דהוי ככותב לב"ד ועי' בב"מ שהשיג על ב"ש וע' בהגמ"ר פ' האשה קמא מבואר דעמפ"ע בכתב מהני יעו"ש ומשמע אפילו לא כתב לב"ד רק בזאת לבי נוקפי בענין הכותב הר' שלמה אם איננו מוחזק ברשע בהיותו בנאוועסליץ וגם המכתב הראשון מאתו שכ' על ה' בעריל לשון "פגר" נראה שקל הדעת הוא ועכ"ז בעדות אשה אין לחוש בכזה אך העיקר אם הוא איננו מוחזק בעירו לרשע עובר עבירה דאורייתא ודעת כת"ר להקל הנני מסכים לזה רק באופן שיסכימו עוד לזה שני רבנים מובהקים ונמטי שובא מכשורי ובמ"ש לעיל באדם שידוע שעובר עבירה מצאתי בתשו' ב"ח סי' ק"ב דבר חידוש דנראה מדברי' דאף בעובר עבירה בוודאי כל שלא נפסל בב"ד כשר לעדות זולת במומר לע"א או לחלל שבת בפרהסיא ומשו"ה עבד כשר להביא גט והביא מדברי ר"ח שבר"ן פ"ב דכתובות דגזלן פסולו בב"ד והדבר פלא. וע' בפ"ת בסה"ג ר"מ ר"י ס"ק כ"ז בשם גט מקושר ובב"ח שם הביא מדברי רמ"א ס' קמ"א סעי' ל"ג ותמהני דשם קמ"ל דמתנכר אין דינו כנכרי אבל לא שיהי' הבדל דמתנכר פסול בלי ב"ד ובשאר עבירות בעינן ב"ד כדברי הב"ח וע' ב"ש שם:

סימן נז

לכבוד ידי"נ הרב הה"ג החו"ב מו"ה חיים ראזענבערג בער כ"י אבד"ק קאריליפקא:

ע"ד השאלה הבאה לפני' מעיר וויקנא הסמוכה לשם ששני אחים א' פנוי וא' נשא אשה והי' לו בן ונסעו בעת הבריחה לבעהמין ודרו שניהם שם ומת בעל האשה ועפ"י עצת

עוני הארץ נשא הפנוי את אשת אחי' איסור כרת ר"ל ודר עונה בערך שנה ואח"כ מת בנה ועתה שב עם האשה לוויקנא ופירשו אותם והשאלה אם צריכה גט פטורין והיא אין רצונה לקבל גט בשום אופן אם מותר הוא לישא אחרת בלי גט אם אין בזה חדרגמ"ה ז"ל - והנה כת"ר כת דאם צריכה גט תלוי בפלוגתת הרא"ש והרי"ף ז"ל שהובא בב"ש אה"ע סי' ט"ו דלרא"ש כיון דל"ש בזה שמא יאמרו גירש ונשא א"צ גט ולרי"ף בכל ענין צריכה גט כיון דעבדה איסורא קנסוה רבנן להצריכה גט. אלא דיש לומר דהכא גם לרא"ש צריכה גט כיון דבאמת מת אחי' רק שיש לי בן יש חשש שהבן לא יהי' כאן ויאמרו שכדין יבמה ואם לא יגרשה יאמרו א"א יוצאת בלי גט כמו בהלכו אשתו וגיסו למדינת הים דכ' הרא"ש דצריכה גט שמא יבוא גיסי בלי אשתו ויאמרי שמתה אשתו וגירש ינשא עכת"ד כת"ר. ולפע"ד ז"א דשם החשש רק בנסעו שניהם למדינת הים ושמא יבוא גיסו בלי אשתו אבל הכא כשהבן לפנינו אין חשש ואף בגוונא שהבן אינו לפנינו ולקח אשת אחי' שמת אין שם חשש דשם החשש שאם יבוא גיסו הרי יהי' אשת גיסו אסורה עלי' ובעיא גט משום שמא יאמרו וכמ"ש רש"י ז"ל ביבמות צ"ה ד"ה דלמא אדברי אמי אבל הכא אף שאין הבן לפנינו הרי ממ"נ בטרם שיבוא הבן לא יצטרך לגרשה דיאמרו שמת הבן וכדין יבמה וכשיבוא הבן אז יצטרך לגרשה ואז שוב אין חשש דשמא יאמרו ול"ד כלל להא דגיסו דהרי אם יבוא גיסו תיכף אשת גיסו אסורה עלי' דהרי נשאה רק משום שהעידו שמת גיסו ואין זה ענין כלל לנ"ד ע"כ הדבר פשוט דלהרא"ש ואין בנ"ד גט כלל. והנני מוסיף דבנ"ד אף להרי"ף אפשר דא"צ גט דהנה כל שורש דברי הב"ש דלהרי"ף צריכה גט משום דהרי"ף גורס ביבמות פ"ט אלא רישא דעבדא איסורא קנסוה וחזר בו מטעם שמא יאמרו רק הגט היא קנסא בשביל עבדא איסורא ונמו"י שם על הרי"ף ד"ה אלא כתב וז"ל וטעם קנס זה כדי לעגן אותה שלא תנשא בלא גט א"נ כדפירשו בירושלמי והוא הנכון משני צריכה גט כדי לברר איסורו שלראשון כלומר שעושין קיום לקדושי השני כדי לאסרה על הראשון ולעשות הוולד ממנו ממזר קודם גירושי השני יעו"ש ולפירוש קמא דהקנס הוא שלא תנשא בלא גט שייך נמי בנ"ד אבל לטעם השני שכתב בשם הירושלמי כדי לברר איסורו של ראשון שהיינו שעי"ז שיתן לה גט יתברר שנשאת ואסורה לראשון זה לא שייך כלל בנ"ד שאין לה בעל ראשון כלל א"כ גם לרי"ף א"צ גט וכפי הנראה שהנמו"י ז"ל סמך על פירוש השני יותר שכ' והוא הנכון:

וראיתי בשירי קרבן לירושלמי יבמות ר"פ האשה שהלך בד"ה כדי לברר איסורו של ראשון שכ' ליישב שיטת הרי"ף ז"ל שהקשה עלי' הרא"ש דא"כ באחות אשה ואשת אח ליבעי גיטא דהרי"ף תרתי בעי משום דעבדה איסורא וכדי לברר והכא באחות אשה

ואשת אח הרי לעולם אחות אשה ואשת אח אסורין לו וא"צ לברר יעו"ש ודברי' תמוהים דכ"ה הבין לברר איסורו של זה שנשאה באיסור ולכך כתב דבאחות אשה ואשת אח הרי הכל יודעין שאסורה כי וזה אינו דהכוונה לברר איסורו של ראשון היינו בעלה הראשון לברר שנאסרה עלי' ע"י שניסת לאחר וזה שייך גם באחות אשה ואשת אח לאסרן לבעליהן נמי בכל הנשים וע' בק"נ על הרא"ש ר"פ האשה הנ"ל שמתרץ דברי הרי"ף דגם הוא מודה דעיקר החשש לשמא יאמרו גירש ראשון יעו"ש וא"כ כ לדידי' בכל ענין א"צ גט ואף שבזה דברי' תמוהין שכ' בפשיטוות בנשא אשת אחי' מותרת נמי לבעלה ודלא כב"ש ש' קנ"ט איזה וזה אינו מוכרח כלל דאף אם נודה דלהרי"ף נמי עיקר החשש שמא יאמרו היינו לענין הגט דכשאין חשש שמא יאמרו א"צ גט משני אבל מה דאסורה לראשון משמע בהדי' בש"ס שם דבלאו החי טעונא אסורה לראשון משום דעבדה איסורא וכ"ה גם דעת הרמב"ם ז"ל ולזה כיון הב"י בב"ה סי' קנ"ט כיון לזה דלשיטת רי"ף ורמב"ם האיסור לבעלה הראשון אינו כלל משום שמא יאמרו והיינו דכ' הב"ש ס' קנ"ט אבל לשאר פוסקים אסורה לבעלה והיינו הרי"ף ורמב"ם ז"ל וכ"כ בס' ט"ו רק הב"ש חידש דלרי"ף גם גט צריכה משני ממלת אלא אבל המחבר לא חשש כלל לזה רק לרי"ף ורמב"ם דתרוויהו דסברי דעכ"פ לראשון אסורה כי שמא יאמרו והמעיין בלשון הזהב של הב"ש יראה שזאת כוונתו ובבית מאיר לא הבין כן מהב"ש וגם רו"מ במכתבו תמה על הב"ש דע"כ המחבר אינו חושש לרי"ף דהרי סתם דא"צ גט ולהנ"ל הכל ניחא וע"כ דברי הק"נ הנ"ל שהחליט דמותרת לבעלה תמוהים אבל עכ"פ ישובו עולה נכון על עיקר תמיהת הרא"ש על הרי"ף דנראה דבלי טעם שמא יאמרו בעינן גט בנשא אשת אחי' וזה מיושב שפיר בדברי הק"נ באופן דלדינא ובפרט בנ"ד נראה דא"צ גט כלל דגם לחומרת ב"ש בנ"ד ל"ש לברר איסורי של ראשון כפי דעת נמו"י שזה הנכון בעיני' ועכ"פ אף שלכתחלה באפשר בקל יש להחמיר להצריכה גט אבל האיש שנשא אותה מותר לישא אחרת ואין בזה משום חרגמ"ה דהעיקר דא"צ גט ואף אם הי' הדין דצריכה גט בכה"ג שאסורה לו באיסור כרת לא תיקן רגמ"ה לפי דעת חמדת שלמה הובא בפ"ת אה"ע סי' ב' ס"ק כ"ב ואף להאוסרין גם בזינתה וגם באלמנה לכ"ג או גרושה לכהן הדיוט יש חדרגמ"ה וצריך התרה מק' רבנים כמ"ש בתשו' חת"ס אה"ע סי' ג' היינו באיסור לאו דקידושין תופסין אבל לא באיסור כרת דאין קידושין תופסין כלל ל"ש בזה חדרגמ"ה כלל ובפרט דהעיקר לדינא לענ"ד דא"צ גט רק לחומרא בדאפשר והנלע"ד כתבתי:

סימן נח

לכ' מחו' הרב הגאון המפורסים פאה"ד כש"ת מו"ה אברהם מנחם שטיינבערג שליט"א אבד"ק בראדי:

ע"ד אשר העיר כ"ג במכתבו לתמוה ע"ד הרב רש"ז בקו"א לס' תל"ה שהקשה על ח"י בהא דאיסורא לברי' לא מורית דא"כ ישראל שהי' לו ע"א ומת נימא דמהני ביטול לע"ח כיון:

דיורשי' אינם יורשים איסור ונעשה הפקר, דנראה שדעתו דע"א שזכה בה ישראל ואח"כ יצאה מרשותו שריא בביטול ולא אשתמיט חד מהפוסקים לומר כן ובתוס' סוכה דף בכ"ג כתבו דבלולב של ע"ח של נכרי יוצא אף קודם ביטול משום כיון דיש לה ביטול לא אמרינן כתותי אבל בע"א שזכה ישראל דל"מ ביטול אמרינן כתותי יעו"ש ולפי דברי הרב גם בע"א של ישראל לא נימא כתותי דהא בידו להפקירה ותצא מרשותו ויועיל ביטול והנה באמת בדברי הפוסקים אין הדבר מבואר:

וקצת ראי' נלע"ד להרב ז"ל מלשון הש"ס ע"א מ"ב גזירה דלמא מגבה לה והדר מבטל לה והוי ע"א ביד ישראל וכו' ולשון ע"א ביד ישראל צ"ע דטפי הו"ל לומר הוי ע"א שזכה בה ישראל דהרי בזכי' תליא מלתא כדמוכח ברש"י שם דבשל הפקר מיירי דקניא בהגבהה וע"כ הכונה כ"ז שהוא ביד ישראל אינה בטילה אבל ביצאה מת"י ונעשה הפקר שפיר מהני ביטול ובוודאי ע"א שעבדה ישראל אין לה בטילה עולמית אף שיצאה מת"י אבל בע"א שזכה בה ישראל כיון שזכייתו גרמה דלא ליהני ביטול וכיון דפקע זכותו מהני ביטול דתו לא מיקרי ע"א של ישראל וקושי' כבודו הנ"ל מתוס' סוכה לק"מ דהא ע"א אינו ברשותו של אדם כיון דאסורה בהנאה וצריך לבערה ודבר שאינו ברשותו אין בידו להפקירה כמ"ש קצה"ח סי' רי"א דדבר שא"ב כשם שא"י להקדישו כך א"י להפקירו ותמה על הב"ח שכ' להיפוך וע' בנה"מ שם דגם הב"ח מודה לזה רק דכוונתו כ"ז שהוא ברשותו מועיל הפקר לכשיצא מרשותו יעו"ש. וע' בתשו' פנ"י ח"ב ס' ו' כתב להדי' דאינו מועיל הפקר בדבר שאינו ברשותו וע' מקו"ח סי' תל"ד ופמ"ג או"ח סי' תל"ו ותשו' עטר"ח חו"מ סי' ט"ו וגם הרב ז"ל גופא בתשו' סי' י"ד כתב דא"י להפקיר דבר שאינו ברשותו יעו"ש. ועכ"ז נ"מ בדין הר"ב ז"ל בע"א שזכה ישראל ונתייאש ממנה לאחר שנאבדה מאתו ומצאה נכרי וזכה בה דלהרב מהני ביטול דהא יאוש מהני בדבר שאינו ברשותו לכ"ע כמ"ש הרב ז"ל בתשו' ס' י"ד דמה"ט בשור הנסקל שהוזמו עידי' כל הקודם זכה יעו"ש. וראיתי בחת"ס בחי' לסוכה דף ל"ג הביא בשם סדר למשנה להגרוו"ב ז"ל שהוכיח דע"א שזכה ישראל היינו שניתן לו מנכרי במתנה עמ"ל והחזירו לגוי ל"מ

ביטול אף שעתה ביד נכרי כיון שהי' פעם אחת של ישראל והביא ראי' מתוס' סוכה ל"ג שכ' דלא משכחת לה לולב של ע"א דכשר רק ביו"ט שני דהרי ביו"ט ראשין בעינן לכם וע"כ של ישראל הוא דאין לה ביטול ואמרינן כתות והא משכ"ל בנתן לו מנכרי ע"מ להחזיר וכיון דעומד להחזיר ומהני ביטול לא אמרינן כתותי וע"כ דגם בכה"ג הוי ע"א של ישראל ובח"ס שם בסופי פיקפק קצת על הראי' ונראה דלא ברירא לי' האי דינא בע"א של ישראל ע"י זכייתו ויצאה מת"י אם מהני ביטול וראי' הגרוו"ב ז"ל לכאורה יש לדחות דל"ש כלל מתנה עמ"ל בכה"ג דמתנה עמ"ל הרי בעי קנין מחדש היינו שמקנה בחזרה להנותן וכיון דע"א הוי דבר שאינו ברשותו עכ"פ ככל איסור הנחה ואין בידו אח"כ ליתנה להנכרי בקנין וממילא דכל התנאי בטל דהוי כמתנה על דבר שאי אפשר לקיימו בסופו דתנאי בטל, כמ"ש הר"ן כעין זה בסוכה אהא דלא ליקנו אינש לולבא לינוקא ביומא קמא דאקנוי קני מיקנא לא מקנה יעי"ש דבטל התנאי וה"נ דכוותי' וגם יש לדון דנכרי אין בידו להתנות שום תנאי כיון דאי אפשר לו לעשות שליח דאין שליחות לנכרי וכיון דאי אפשר ע"י שליח התנאי בטל כדאי' בכתובות ע"ד וסברא זו כתוב בישמח משה עה"ת וכן מצאתי בבני אהובה להגאון ר' יונתן ז"ל. ו' בערך שי לחו"מ סי' שכ"א ועמ"ש בחדושי לר"ה דף ד' בתוס' ד"ה בשביל שיחי' בני והנה לכאורה נראה להוכיח דל"מ ביטול אף שיצאה מרשותו מדאמרינן בע"א דף מ"ב דלמא מגבה לה והדר מבטל לה והוי ע"א ביד ישראל וכל ע"א ביד ישראל אינה בטילה בטילה, ומדקתני לעולם ע"כ אף שיצאה מרשות. דאל"כ האי לעולם למאי ומתני דהא שה"ג דייק הש"ס בע"א דף נ"ג מהא דתניא ע"א שעבדה ישראל אינה בטילה עולמית מאי עולמית אמר רב הלל לא נצרכא אלא שיש לישראל בה שותפות וכו' הרי דהש"ס דייקא לישנא דעולמית ומהא דדף מ"ב ע"א ביד ישראל אינה בטילה לעולם ל"ש לתרץ הכי כגון דאית ליה שותפות דמה נ"מ בזה הא ל"ש לומר דס"ד אדעתא דנכרי פלח דהא הישראל לא עבדה רק זכה בה ואם זכה בה ישראל ונכרי בשותפות פשיטא דחלק ישראל אינה בטילה וע"כ לומר דקמ"ל אף שיצאה אח"כ מרשותו אינה בטילה ובהא דדף נ"ג בע"א שעבדה ישראל ל"ש לשנוי הכי דאתי לאשמעינן ביצתה אח"כ מרשותו דהא שם אכתי ע"א שעבדה ישראל הוא והוצרך לשנוי בשותפות דלא נימא אדעתא דנכרי פלח אמנם בטור וש"ע יו"ד סי' קמ"ו איתא ע"א שעבדה ישראל אינא בטילה עולמית אפילו בשותפות וכן ע"א של נכרי שזכה בה ישראל אינה בטל יעו"ש שהשמיטו האי לעולם ומוכח להדיא דס"ל האי לעולם לאו דוקא רק כ"ז שהיא ביד ישראל וע"כ השמיטו הא דלעולם בסיפא וזה כהרב ז"ל ודוק:

ועכ"ז צ"ע דכמה נקיט הש"ס לעולם וכה"ג דייק הש"ס ביבמות דף קי"ד בהא דנשתטה לא יוציא עולמית וכן בגיטין ע"א ושם משני לכדרבי יצחק וע' ברש"י שם דאתי לאורוי בסיפא: